„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 12 ● 2-8 aprilie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Patimile cu acordul părinţilor“
pagina 3

Imre Kertész
„Cronica schimbării“
pagina 11

Casa Lovinescu
pagina 14

Justiţia în România:

Stăm strîmb şi judecăm drept?

„Dacă judeci că alţii trebuie să dea socoteală, supune-te şi tu.“
SOLON

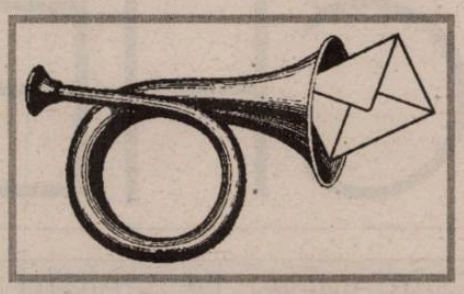

Nr. 8: *„Tîrziu în Europa“*

Articolul lui Andrei Pleşu „Modele pentru tineri“

Articolul dlui Andrei Pleşu asupra modelelor pe care tinerii de astăzi sînt înclinaţi să le accepte mă îndeamnă la cîteva observaţii.

Mi se pare că problema discutată are doi factori esenţiali: a) capacitatea tînărului de a sesiza şi a discerne ceea ce poate fi un model şi b) existenţa modelelor; acestora li se adaugă un al treilea: c) posibilitatea de a ajunge la cunoştinţa tînărului întreaga diversitate de modele existente. Nu mă voi referi decît la cel dintîi dintre aceştia, care mi se pare a fi de însemnătate fundamentală pentru întreaga viaţă a societăţii.

Socotesc că actuala orientare a învăţămîntului nostru primar şi liceal este, dacă nu greşită, în orice caz extrem de deficitară. Obiectivul fundamental al acestei părţi de învăţămînt ar trebui să fie *formarea unui bun cetăţean*. Aceştia sînt anii în care se poate imprima în personalitatea fiecăruia respectul faţă de cel de alături, respectul pentru regulile pe care societatea şi le-a stabilit, respectul între sexe, respectul pentru mediul înconjurător. Cine îi învaţă pe copiii noştri respectul pentru muncă şi le explică rolul acesteia în societate? Acum se învaţă respectul pentru simbolurile fundamentale ale Statului (toată lumea admiră – ori, poate, doar *se miră)* faptul că, de pildă, americanii îşi duc mîna la inimă atunci cînd se intonează imnul naţional; la ce vîrstă credeţi că au fost învăţaţi să facă aşa ceva? Cum se ajunge ca un absolvent de liceu în România să nu cunoască semnificaţia zilei de 24 ianuarie? Cum se face că tineretul nu mai are conştiinţa faptului că au existat înaintaşi cărora le datorăm atît construcţia, cît şi declinul acestei ţări? Aceştia sînt anii cînd se poate dezvolta sentimentul că, oriunde ai fi, faci parte dintr-o comunitate în care trebuie să sprijini şi vei fi sprijinit, se poate învăţa faptul că violenţa este o manifestare aberantă etc. Etc.

Cînd şi unde învaţă tinerii, astăzi, aşa ceva? Cei *şapte ani de acasă* – care, de altfel, se împuţinează mereu – nu mai au, nu mai pot avea eficienţa de altădată; ca să nu mai vorbim că *acasă* poate însemna astăzi...

Şcoala noastră este preocupată, în esenţă, de procurarea de cunoştinţe copilului şi tînărului; crearea de olimpici reprezintă un obiectiv şi un criteriu pentru aprecierea eficienţei (aş fi curios să ştiu care este comportarea cetăţenească a olimpicilor noştri – cei care au rămas în ţară, evident). În dorinţa de a crea „specialişti de înaltă clasă“, şcoala noastră ajunge, aproape, să formeze indivizii *alfa, beta, gama* din „New Brave World“ a lui Aldous Huxley; cum altfel poate fi interpretată specializarea care se impune încă din liceu, înainte ca tînărul să fi cunoscut toate domeniile ştiinţei şi culturii şi, deci, să îşi fi putut descoperi o „aptitudine“, o „preferinţă“? Dacă privesc la sistemele de învăţămînt din alte ţări, constat că „specializarea“ se face tîrziu, după liceu şi chiar după colegiu.

Şcoala noastră elementară şi liceală nu contribuie la crearea unui sistem de valori pentru tineri, care să fie o bază solidă pentru dezvoltarea lor în societate. Fără să fac, aici, o analiză completă a sistemului nostru de învăţămînt preuniversitar, cred că un singur exemplu este edificator pentru modul în care este el gîndit: folosirea „sistemului grilă“ pentru notarea la bacalaureat. Nu auzise nimeni din Ministerul Educaţiei că acesta este socotit în toate ţările un *examen de maturitate,* un examen care să arate, mai ales, că tînărul ştie să folosească în mod creator cunoştinţele căpătate şi nu un examen în care să se testeze „la metru“ ori „la kilogram“ cunoştinţele? În nuvela „Abeille“ a lui Anatol France, unul dintre personaje spune: *...je pourrais savoir beaucoup de choses et n'être que'un imbécile. Mais je connais le moyen d'apprendre quleques unes des innombrables choses que j'ignore*...* Pînă şi computerele „gîndesc“ astăzi şi noi nu sîntem interesaţi să-l învăţăm pe copil să gîndească?

Fără un sistem şi o scară de valori create de şcoală, tinerii îşi construiesc singuri un sistem în care reperele provin din domenii marginale şi nesemnificative ori reprezintă exemple de „eficienţă“, dar de crasă „amoralitate“.

Cu toţii aşteptăm schimbarea societăţii româneşti. Dar schimbarea reală nu poate porni decît de la bază. Societatea actuală nu are decît în mică măsură capacitatea de a se schimba; partea ei capabilă de o comportare normală este nesemnificativă şi se manifestă esenţialmente critic şi nu constructiv. Lucrurile au ajuns pînă acolo încît chiar colaboratori mai tineri ai revistei se declară plictisiţi de invocarea prea frecventă a „mentalităţii“ ca fiind factorul a cărui schimbare este necesară. Cei care au cunoscut şi o altă mentalitate decît cea actuală şi decît cea comunistă pot afirma însă că poporul român a avut, altă dată, şi o altă mentalitate şi că aceasta este cheia schimbării. Dar aşa ceva nu se realizează prin legi şi nu se produce la 50, la 40 şi, poate, nici măcar la 30 de ani. De aceea cei care vor, cu adevărat, schimbarea trebuie să-şi îndrepte privirea către şcoală.

Dan RĂDULESCU
Bucureşti

* „...aş putea şti multe, rămînînd un imbecil. Dar ştiu şi cum să învăţ cîteva din nenumăratele lucruri pe care le ignor...“

Staţia următoare: „Foişorul de Foc“

Stimată redacţie,

E de apreciat modul de raportare la evenimente proaspete pe care l-am putut observa încă de la primele numere ale *Dilemei vechi.* Aşa şi cu foartele pe faţă titlu „Tîrziu în Europa“.

Ceea ce aş dori să precizez este şi necesitatea „pedalării“ pe diverse atitudini ale omului de pe stradă.

Iată, de-o pildă, una: autobuzul 133. Aglomeraţie. Oră de vîrf. Pe scaunul din faţa mea, un tînăr adolescent citeşte *România literară.* Trag cu ochiul şi îl surprind în faţa unui articol de Alex. Ştefănescu. Sînt siderat: mai e posibil aşa ceva? Se vede treaba că da. Bravo, îmi zic, nu sîntem încă pierduţi. După cîteva minute, se înghesuie lîngă noi un cuplu, el şi ea foarte tineri. Sporovăiesc *à haute voix.* Ea îi reproşează ceva. El răspunde: „Da' ce, crezi că mă doare p...? Dacă mă crezi, mă doare-n c... Vrei să te f... aici? S-ajungem noi acasă şi îţi arăt eu. Să vezi că nu mă doare“. Dintr-o dată, tînărul cu revista ridică capul şi aruncă o privire în direcţia terorii. E de silă şi durere. Apoi revine la lectură. Cobor la staţia „Moşilor“. Cu mine coboară o ţară care nu mai ştiu ce aşteaptă de la invitaţia Europei la o aderare în sînul ei.

Unde este România? Cei care vor să urce îi presează pe cei care vor să coboare. Autobuzul e blocat. Nu mai poate pleca din staţia „Calea Moşilor“. Au nu se vede de la Bruxelles că linia e afectată de un blocaj? Sînt convins că da. Baroneasa Nicholson ştie tot, vede tot, dar nu poate împiedica p... să acţioneze. Şi astfel apar copiii (ne)instituţionalizaţi... Şi alte piedici. Autobuzul stă. Cei care vor să coboare au renunţat, iar cei ce vor să urce îi înjură pe cei care nu mai vor să coboare. Blocaje peste tot. Ce va face adolescentul cu revista literară? Va face el oare ordine? Sau va reuşi să termine articolul lui Alex. Ştefănescu şi să înceapă altul? Şi tot aşa, pînă va îmbătrîni? Iar cei doi vor începe actul chiar în autobuz? Dat naibii, 133 ăsta! În tot acest timp călătorii rămaşi îşi fură căciulile singuri. Europa, o speranţă. Staţia următoare: „Foişorul de Foc“.

Anton POPESCU
popescuanton@yahoo.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Nr. 4: *„Antisemitismul şi antisemiţii“*

Articolul lui Adrian Cioroianu

Stimaţi redactori ai revistei *Dilema veche,* îmi permit să mă adresez dumneavoastră în legătură cu nr. 4 al *Dilemei vechi,* consacrat problemei antisemitismului.

Desigur, nu despre antisemitism am de gînd să scriu căci, fiind evreică, aşa cum se scrie în „Argumentul“ semnat de M.B., punctul meu de vedere nu poate fi decît „previzibil“. Doresc doar să-i fac cîteva sugestii bibliografice domnului profesor Adrian Cioroianu, în legătură cu teza domniei sale cum că „Evreii au ajuns aici tîrziu: la finele secolului al XVIII-lea şi în cea mai mare parte în prima jumătate a secolului al XIX-lea“.

Am în vedere colecţia de documente *Izvoare şi mărturii referitoare la evreii din Romînia,* vol. I, editat de Victor Eskenazy în 1986. Cuprinde documente despre procesul de aşezare a evreilor în Ţările Române în secolele XV-XVIII şi începuturile implicării lor în viaţa social-economică a societăţii româneşti în perioada respectivă. Volumul II/1 editat de M. Spielman în 1988 conţine peste 200 de documente privind consolidarea comunităţilor evreieşti pe teritoriul românesc în prima jumătate a secolului al XVIII-lea şi un supliment cu documente din secolele XV-XVII. (Menţionez că în această colecţie au mai apărut trei volume: a doua jumătate a sec. al XVIII-lea şi prima jumătate a sec. al XIX-lea.) Recomand, de asemenea, antologia alcătuită de mine sub titlul *Evreii din România în texte istoriografice,* Editura Hasefer, Bucureşti, 2002.

O publicaţie de înaltă ţinută ştiinţifică, cu studii şi documente despre istoria evreilor în Ţările Române încă din epoca medievală, este *Studia et acta Historiae Iudaeorum Romaniae,* apărută la Editura Hasefer sub egida Institutului de istorie „A.D. Xenopol“ din Iaşi şi a Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România (8 volume).

Lya BENJAMIN

Fără îndoială că aceste trimiteri bibliografice – pentru care vă mulţumesc – lămuresc problema în chip cert. Pe de altă parte, afirmaţia mea – o „teză“ e mult spus – pleacă de la ideea că nu vechimea evreilor în România este elementul-cheie al discuţiei, ci rolul real, important şi benefic pe care ei l-au avut în societatea noastră, de la economie la cultura românească modernă. Cu atît mai nefiresc, acest produs antimodern şi antisocial care este antisemitismul. **(A. C.)**

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Spania, 11 martie 2004**
- **Satul cu locuitori în străinătate**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
Str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1,
010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“ şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 20.200 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Patimile cu acordul părinților

Mel Gibson a reușit să facă un film despre Iisus Christos în care Dumnezeu lipsește. Transcendența nu se manifestă decît vag meteorologic (nori, ploaie, cutremur) sau în variantă demonică. Din cînd în cînd, un vampir palid se strecoară printre protagoniști pentru a semnala nelămuriților de unde vine răul. În rest, e vorba strict despre ce se poate face cu un corp omenesc, dacă vrei să provoci oroare. Însuși chipul lui Iisus e scos din scenă cam după zece minute de la începutul filmului: un ochi, umflat de bătaie, se închide, celălalt e înecat de sînge. Portretul e înlocuit cu o fleică descompusă care, la răstimpuri, geme. Biciuiri prelungi, în care pielea explodează spectaculos, dezvăluind, în secțiune, întreaga anatomie subepidermică, lovituri îndesate, cu scule ingenioase sau cu pumnul, detalii de crucificare duse pînă la pedanterie, totul înghesuit într-un prim-plan obscen, totul „documentat“ cu exactitate. Sîngele țîșnește gros, tendoanele crapă sub piroane prost ascuțite, asistența – evreiască și romană – jubilează grotesc, cu rînjete știrbe și priviri cleioase. Iisus nu e „victima“ misiunii Lui, nu suferă din cauza păcatelor omenești. E pur și simplu un om cumsecade care are ghinionul de a încăpea pe mîna unor sadici. „Strategia“ regizorală e transparentă: se face o reconstituire riguroasă și amănunțită a faptelor, așa încît spectatorul să priceapă cît de mult a suferit Iisus și să se umple de o milă infinită, respectiv de o credință reîmprospătată. Ideea subiacentă este că ne-am pierdut credința pentru că am încetat să ne mai reprezentăm durerea teribilă pe care o provoacă un cui bătut în palmă (sau la încheietura ei). În această logică, orice nefericit care face față unei torturi fizice trebuie să devină obiect de cult. Iar relația cu Dumnezeu este de tipul compasiunii oripilate pe care o stîrnește contemplarea, la morgă, a unui trup sfîrtecat sălbatic.

Ambiția exactității este, de la bun început, un mod de a suspenda problema credinței. Adevărul celui care crede nu este o ecuație, iar Evangheliile nu sînt reportaje. Refuzul sistematic al lui Iisus de a face minuni e tocmai refuzul de a reduce transcendența la dimensiunile demonstrabilului. Religia este, prin definiție, relația omului cu *inevidența*, asumarea unui mister care nu se poate nici analiza, nici clasa, nici dovedi științific. Evangheliile – și cărțile sacre, în general – practică nu întîmplător minimalismul, expresia laconică, elipsa. Revelația nu e locvace, drept pentru care „adevărul“ ei nu poate fi documentat gazetărește. A fi exact în acest domeniu e a respecta litera *textului* revelat, nu a face reconstituiri muzeografice pe cont propriu. Iar textul revelat, cînd e vorba de răstignire, e sec pînă la abstracțiune: „după ce [Pilat] L-a biciuit, L-a dat să fie răstignit“. Se amintește scurt de bătaie și batjocură, dar accentul nu cade pe cruzime, ci pe sminteală și pe ordinea pre-scrisă a evenimentelor. În versiunea Ioan, se povestește că lui Iisus nu i s-au zdrobit, după obicei, fluierele picioarelor „ca să se plinească Scriptura: Nici un os nu I se va zdrobi“. Decizia de a muta istoria sacră din registrul Realului semnificativ în acela al realităților anecdotice sfîrșește, inevitabil, în derizoriu și trivial. Las la o parte capcanele, grotești, în care cade exigența preciziei. În filmul lui Gibson se vorbesc aramaica și latina. Dincolo de obiecțiile pe care le pot face (și le-au făcut) filologii, e imposibil să nu te amuzi cînd Pilat, jucat de un excelent actor bulgar, etalează o latină cu un delicios accent slav. Nici minunata noastră Maia Morgenstern n-a fost bine sfătuită. I s-a spus, probabil, că fiind sfîntă și avînd pre-știința sau intuiția trans-umanității lui Iisus, ea nu trebuie să perceapă atrocele Lui suferințe cu un banal patos lumesc. În consecință, o vedem afișînd mereu un soi de indispoziție sobră, pendulînd între stupoare și insensibilitate.

Mel Gibson pare să creadă că principala ispravă a lui Iisus e capacitatea de a încasa. Faptul că El e Fiul lui Dumnezeu se vede mai cu seamă din uriașa Lui, supraomenească, rezistență la durere. Se poate spune că filmul ilustrează felul de a se raporta la transcendență al unui ins (și al unei epoci) pentru care carnea a devenit cer, *singurul* cer accesibil. E o opțiune riscantă. Răstignirea era o procedură greu de suportat, dar nu e sigur că nu s-au inventat, „în zbuciumata noastră istorie“, proceduri de tortură cel puțin la fel de sinistre. Sînt oameni, oameni oarecare, a căror „Golgotă“ a fost inimaginabilă. Nu în ascuțimea durerii stau sensul și unicitatea răstignirii lui Iisus, ci în identitatea amuțitoare a Celui răstignit. Cel răstignit e Dumnezeu însuși și El o face din prima zi a întrupării Sale pînă astăzi. Nu trupul și sîngele, ci trupul devenit pîine și sîngele devenit vinul vieții, acesta e misterul crucificării. La acest mister, Mel Gibson nu are acces. Băiat isteț (și prostuț), el a eșuat rapid în eficacitate comercială. Aud că adună bani serioși vînzînd cópii (exacte) după piroanele răstignirii, montate pe un lanț de pus la gît.

Dacă e să rezum enormitatea demersului său regizoral într-o frază, aș observa că, în multe țări, filmul e interzis minorilor. Nu-mi pot imagina o mai păcătoasă drăcovenie, decît să faci un film despre Iisus pe care copiii n-au voie să-l vadă.

cu dilema la croitor

Suspendarea baronilor locali ai PSD arată o dorință autentică de curățenie sau e doar un perdaf electoral?

Crocodilii Bebe Ivanovici, Mischie și Savu fac parte din rezervația naturală a PSD-ului și stîrpirea lor ar produce un grav dezechilibru în ecosistemul mlaștinii social-democrate, așa că băgarea reptilelor cu capul la fund, sub lumina reflectoarelor, deși pare o secvență demnă de Animal Planet, nu-i pîn' la urmă decît o manevră de primăvară pusă la cale de trestia gînditoare a partidului, Octav Cozmîncă.

Văzută din avionul cu care madam Nicholson inspectează cursul Dîmboviței, acțiunea eradicării barosanilor locali pare demnă de toată lauda, căci în martie tot omul gospodar își taie via și își curăță copacii de larve și gîngănii.

Văzută mai de aproape, toată tevatura s-ar chema „confiscarea boilor de la bicicletă“, căci bărbieriți de funcțiile onorifice, și dom' Bebe, și dom' Mischie, și dom' Savu rămîn cocoțați pe șa și cu mîinile pe ghidon, ca prim-secretari de județ.

Așa cum cîinele nu iese decît mort din abator, nici acești domni nu vor ieși din politichie decît după modelul iliescian, adică împăcați cu ei înșiși și cu picioarele înainte.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Mămăliga nu explodează?

Nu mai fusesem de luni bune de zile prin sate. Iar lumea orașului, prinsă deja în febra (pre)electorală, este altă țară. Așa a fost în toți acești ani: țara în tranziție își trimitea victimele și deșeurile la țară, adică în partea (aproape) invizibilă a societății, acolo unde nu există sindicate și greve, iar mămăliga fierbe în ceaunul ei. Unda de șoc a schimbărilor era astfel absorbită, parțial măcar, de acest rezervor de răbdare tăcută peste care se putea pune oricînd și capacul unui stereotip larg împărtășit: țăranul este conservator, are o mentalitate tradițională. În caz că nemulțumirile se făceau auzite, ele puteau fi astfel ușor antifonate dînd vina tot pe țăranii care, cu mentalitatea lor neclintită, nu înțeleg schimbarea. Mi-au revenit în minte toate acestea revenind zilele trecute pe uliță de sat, acolo unde lucrurile se văd – și se aud – altfel.

Dintr-un început, ei au fost înșelați de la temelie: „împroprietărirea“, adică revenirea la proprietatea pierdută asupra terenurilor, nu a fost făcută pentru ei, nu a urmărit de fapt înstărirea lor, ci mascarea îmbogățirii altora. Puse în jurisdicția comisiilor locale de împroprietărire, pămînturile s-au rătăcit printre dosare și au reapărut de multe ori acolo unde nu te așteptai. După un deceniu, noul cadastru a făcut parte unor „acaparatori locali“, cum i-ar fi numit Henri Stahl, împărțind pămînturile în loturi care valorau cîteva zeci de dolari metrul pătrat și în terenuri de cîteva milioane de lei hectarul. Țăranii au rămas cu acestea din urmă, pe celelalte înflorind vile, complexe comerciale și parcuri industriale, terenuri de vînătoare etc.

S-au ales însă și locuitorii satelor cu ceva, fără îndoială – ceea ce, în sine, este evident un lucru bun. Doar că această „reîmproprietărire“, chiar și deturnată cum a fost, a fost efectul unei legi agrare și nu agricole, centrate pe proprietate, nu pe productivitate – loturile baronilor fiind „productive“ prin comercializare, nu prin cultivare. Cele ale țăranilor, în lipsa unui model agricol și a unei orientări de piață a agriculturii, dovedindu-se a fi nu numai slab productive, ci adesea păguboase: cheltuielile de înființare a culturilor erau adesea mai mari decît cele de valorificare a produselor. Mulți au dat atunci pămînturile în asociație, o parte în arendă sau chiar au vîndut în condiții mai mult sau mai puțin clare și legale, în speranța că vor obține astfel, fără alte investiții greu de realizat, un surplus oarecare de venit și/sau produse pe lîngă ceea ce le oferea lotul păstrat pentru nevoile de subzistență ale gospodăriei. Loturile rămase practic în folosința țăranilor s-au redus astfel treptat, valoarea pămîntului a rămas mică sau pe alocuri a scăzut, oferind o piață funciară din care s-au născut deja noile latifundii. Cu rare dar lăudabile excepții, acestea nu sînt realmente destinate producției agricole, ci speculațiilor funciare.

Chiar și așa fiind, terenurile rămase pot acoperi, în principiu, nevoile de subzistență ale unei gospodării. Satele au putut să absoarbă astfel o parte a forței de muncă disponibilizate de la oraș, respectiv să o păstreze pe aceea tînără care nu se mai putea orienta spre oraș. De prin 1996, fluxurile migratorii „clasice“ de la sat spre oraș s-au încetinit, balanța începînd chiar să încline în favoarea satului. Politic, a fost o „soluție“, oferind oamenilor „șansa“ de a se descurca pe cont propriu în altă parte, în lipsa unor soluții reale la oraș. Economic și social, a fost însă o catastrofă. Unii au evitat-o plecînd să culeagă căpșuni în Spania.

Cum să-i explici însă femeii care se plîngea că, în cel mai bun caz, poate obține 6.000 de lei pe litrul de lapte de la văcuța ei, că în curînd nu va mai putea să-i obțină nici pe aceștia și că, dacă nu se schimbă nimic în mod radical, ceea ce e mai rău de abia acum va începe? Căci mica producție domestică, pe care țăranul o întreținea pentru a vinde un purcel sau niște lapte și a face astfel rost de banii necesari bunurilor ce nu pot fi asigurate din gospodărie, ei bine, acest mic negoț de subzistență va înceta o dată cu integrarea europeană. Pentru simplul motiv că va trebui să asimilăm standarde de calitate ale produselor alimentare pe care țăranul nu are cum să le asigure în gospodăria sa. Cum să explici apoi că agricultura se poate salva doar printr-o fundamentală restructurare a sa – deci și a țărănimii – și că, pentru a exista, trebuie să înceteze să mai fie ceea ce este?

Zilele acestea, pe ulițele unor sate, am început să mă îndoiesc de evidența crezului nostru național că mămăliga nu explodează...

ținerea de minte

● La 9 martie 2004, într-un interviu acordat ziarului *Le Monde,* premierul spaniol Jose Maria Aznar își amintea, șovăitor, de două personalități care – de-a lungul istoriei – se hotărîseră, înaintea lui, să renunțe de bunăvoie, în plină glorie, la cariera și puterea politică: dictatorul roman Cincinnatus și Împăratul Carol Quintus. Un cititor al ziarului a semnalat încă un caz: George Washington, cel care s-a retras nesilit și definitiv, în 1796, de la președinția Statelor Unite, înainte de sfîrșitul celui de al doilea mandat, după ce anterior refuzase să devină rege, conform unui proiect care susținea instaurarea monarhiei în Statele Unite.

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Învăţături post-mazilire

PSD este un partid greu de înţeles. Viaţa lui internă e misterioasă, în afară răzbat baloane de săpun, pe baza cărora se elaborează speculaţii. Nu se ştie foarte exact de ce se iau anumite decizii, de ce se iau atunci cînd se iau, cine e pentru, cine e contra şi de ce, cine cîştigă cînd cîştigă şi de ce. De pildă, cum au ajuns cei 11 baroni recent maziliţi să fie maziliţi? În urmă cu ceva timp, PSD nu credea că abuzurile şefilor din teritoriu ar fi o problemă. Dan Matei Aghaton arăta cu degetul spre baronii liberali: dacă în toate partidele sînt baroni, înseamnă că e o modă acceptabilă. În ianuarie, conducerile tuturor filialelor au venit la Bucureşti la raport. Şefii cei mari aveau mape cu analize complicate, cu toate articolele din toate ziarele trecute pe dischete, m-a asigurat D.M. Agathon în timpul interviului acordat *Dilemei vechi*. Şefii cei mari din capitală ştiau tot despre şefii cei mici din teritoriu şi au hotărît că zvonurile şi articolele de presă erau răuvoitoare. Adrian Năstase spunea atunci că baronii PSD sînt nişte creaturi legendare. Ironia nu era laudativă, se subînţelegea că baronii nu există ori că nu îi văd decît exaltaţii, cei care cred în monstrul din Loch Ness şi-l caută pe Yeti. Acum, Dan Matei Agathon spune: „Nu putem merge în alegeri cu oameni asupra cărora planează tot felul de lucruri. Cred că am procedat cu înţelepciune, dată fiind miza hotărîtoare pentru PSD".

După doar două luni, 11 oameni trecuţi prin sita vigilentă a conducerii sînt suspendaţi din partid. Într-o ţară în care oamenii fac politică pentru că vor să le fie de folos celorlalţi, asta nu ar însemna mare lucru. Partidul nu îl mai vrea, asta este, partidul pierde, iar omul îşi vede de viaţa lui. În România, însă, partidul te face bogat şi inteligent, acolo este garanţia legitimităţii şi a legalităţii. Fără partid, un procuror mai îndrăzneţ te poate întreba cum îţi faci afacerile, fără partid nu mai ai acces la contractele cu statul, fără partid nu mai obţii slujbe pentru rude şi prieteni, deci statutul tău social scade, fără partid eşti un simplu cetăţean: un destin oribil.

Ar fi trebuit să fie o mare lovitură de imagine. Un partid serios care scapă de buruieni, un lider de forţă care poate, vrea şi va schimba partidul şi România. Nu a fost. De fapt, nu s-a tras nici o concluzie din demisia-demitere a miniştrilor Puwak, Beuran şi Mihăilescu. Situaţiile erau flagrante, dar liderii au preferat să susţină că presa exagerează. La constantele presiuni interne şi externe au cedat şi cei trei au fost demişi. Ca şi acum, impactul de imagine a fost nul, deşi nu este puţin lucru să demiţi miniştri. Scenariul se repetă. Pentru a fi utilă sacrificarea unor oameni la care conducerea ţine (interesat sau nu), cei corupţi şi cei care fac abuzuri de putere ar trebui demişi individual şi atunci cînd sînt descoperiţi. Demiterea lor din cînd în cînd, la grămadă, este o meteahnă veche, care nu convinge partea vigilentă a publicului; iar după demitere, trebuie să fie limpede pentru public, dar mai ales pentru restul partidului, unde a greşit acel om şi ce anume nu este de acceptat în partid. De ce este mai rău Iulian Comănescu, preşedintele Consiliului Judeţean Olt, un preşedinte de filială doar incompetent şi inactiv, decît Marian Oprişan şi Dumitru Sechelariu, oameni cu succes la centru care nu au păţit nimic? Pe ce criterii sînt susţinuţi sau maziliţi aceşti oameni? Ce a fost corect din ce a criticat presa şi ce a fost greşit? Pentru ce a fost schimbat Nicolae Mischie? Pentru că distribuie ilegal fondul de drumuri sau pentru că a devenit doctor umflîndu-şi numărul de articole ştiinţifice (pentru asta îl anchetează PNA)? Aura de tribunal divin pe care şi-o arogă „centrul" nu e credibilă.

Rămîne sentimentul că a fost un puseu nervos al unui

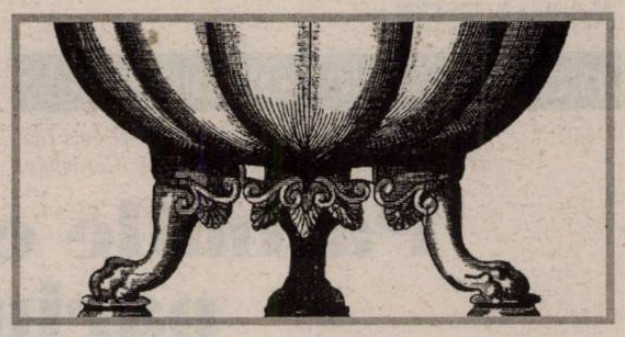

lider sau o operaţiune de imagine. Pînă la urmă, cu ce au greşit cei maziliţi? Poate nu i-a plăcut lui Adrian Năstase freza lor. Poate au făcut ilegalităţi tocmai cînd partidul lucra la o strategie de imagine, adică nu şi-au ales bine momentul. Răspunsul că „ştie partidul mai bine" nu mai ţine. Cînd partidul va scăpa de uscături şi publicul va şti răspunsul la aceste întrebări, va veni şi cîştigul de imagine, aproape fără efort.

presa despre...

Poveşti europene

Pe 27 martie, *Financial Times* a scos un supliment special: *Ce înseamnă Europa?* Mai concret, ce a însemnat Europa în ultimii 25 de ani. Suplimentul este deschis de o convorbire cu Mihail Gorbaciov, omul care a făcut ca Europa de acum să fie altfel decît cea de atunci. Nu prea este obişnuit cu laudele. Jurnalistul rus care a studiat în Anglia şi lucrează pentru *FT* îi mulţumeşte că i-a acordat această posibilitate. Da, de obicei oamenii nu prea îi mulţumesc. Adevărul e că nu prea i-a ieşit. Nu a dorit destrămarea URSS, dar nu a putut să facă reformele necesare schimbării. A ajuns la concluzia că este nevoie de o schimbare radicală: „Cînd am văzut *Unchiul Vania* am realizat că noi, întreaga societate, sîntem grav bolnavi şi că avem nevoie rapid de un chirurg". Atunci sovieticii erau nesinceri. Acum ruşii sînt cinici. Gorby crede că tinerii de azi sînt mai liberi, dar era mai multă decenţă în trecut.

Cîteva bîrfe de vorbit pe la dineurile de după extindere: în Marea Britanie este cel mai mare procent de tineri care citesc cărţi (35%); în Grecia există cele mai multe avioane militare pe cap de locuitor (4,7 la 10.000); în Malta sînt cei mai mulţi turişti pe cap de locuitor (2.800 de turişti la 1.000 de localnici), iar Belgia are cele mai multe femei ministru (55%). Sînt prezenţi în supliment tot felul de europeni. Nepoata fostului dictator fascist italian e contrariată că foştii fascişti ajunşi la putere recunosc crimele antisemite şi se dezic de bunic. Un parlamentar olandez, pe nume Ayaan Hirsi Ali: cartea ei preferată este *Societatea deschisă şi duşmanii ei* de Karl Popper, dar crede că multiculturalismul este o prostie, culturile nu sînt deloc egale şi nici nu ar trebui tratate ca atare. După ce a exprimat aceste păreri sincere, umblă cu bodyguarzi. Partea tristă este că îşi formulează opiniile după ce a fugit din Somalia: acolo suportase operaţia de circumcizie a tinerelor fete, practicată în Africa musulmană, şi a fost căsătorită cu forţa. Mai crede că „11 septembrie a însemnat începutul sfîrşitului pentru Islam".

Spre deosebire de majoritatea celor care scriu despre UE, cei de la FT nu se împotmolesc în termeni birocratici şi chestiuni administrative plicticoase. Citeşti doar poveşti fascinante. Povestea vieţii în borcanul de sticlă în care lucrează funcţionarii de la Bruxelles. Povestea Freyei, 28 de ani, care a vrut să devină reporter de război, dar a rămas însărcinată şi a eşuat: a ajuns cel mai tînăr ministru din istoria Belgiei. Povestea lui Joaquin, dansator de flamenco care nu crede că mai există *macho iberico*, de fapt nici nu a existat, l-a inventat Hemingway şi, în general, stereotipurile etnice nu prea mai sînt adevărate (statistic vorbind, spaniolii sînt mai fideli decît danezii). Multe alte poveşti, printre ele cea a Papei Ioan Paul II, votat de cititorii *FT* în poziţia de cel mai influent european din ultimii 25 de ani. (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

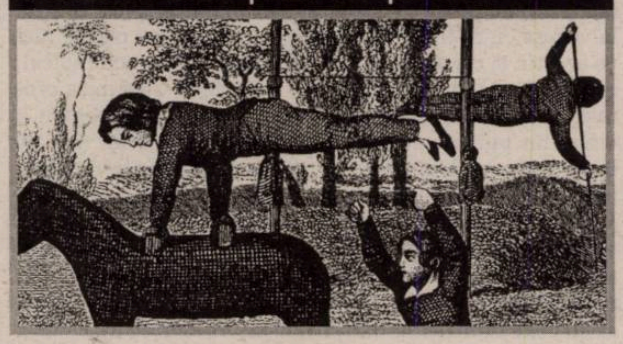

Acasă la Muc cel mic

La Fabrica de Pitici Săftica, producţia pe stoc din iarna asta a creat o hoardă împietrită de creaturi colorate. Înghesuiţi în grădina fabricantului, aşezaţi cu faţa la DN1, piticii fără stăpîn visează poate la destinul lui Thorin, cel care moare cu glorie în finalul *Hobbit*-ului*, după ce mai întîi îşi recuperează Regatul de Sub Munte.

Peste drum de ei, alţi pitici aleargă pe terenul de antrenament al naţionalei de fotbal, în vreme ce pitici doar cu puţin mai mari trec în goană în automobile folosite în alte părţi de oameni adevăraţi. La casetofoanele din aceste maşini se aud vocile unui al patrulea rînd de pitici, selecţionaţi de ascultători pentru calităţile lor vocale şi fidelitatea faţă de tot ce e oriental. Toţi se îndreaptă spre oraşul care se vede în depărtare, şi-n care nu ştii exact cine locuieşte şi ce înălţime are. E sigură doar înălţimea sufletelor – 45 de centimetri eterici la maturitate. Selecţia (ne)naturală a Omului Nou a reuşit, dar pe dinăuntru: nanismul e acum un fenomen de masă.

O dovedeşte şi apariţia unui nou star al manelelor, Copilul de Aur. Primele lui hit-uri au fost în duet cu Guţă. A crescut mare însă, aşa că acum poate sta pe picioruşele lui şi chiar ştie să spună cum îl cheamă: Sorin. Unul din titlurile de succes ale lui Sorin Copilul de Aur îmi aduce aminte de Hector Malot, manelistul în proză al copilăriei noastre: „Singur în gară". Sorin nu e însă chiar aşa de singur: pe peronul acelei gări imaginare stă, cu pălăria trasă pe ochi, un impresar în mărime naturală, plus vreo doi-trei specialişti în marketing. Nu ştiu dacă e ideea lor sau rodul întîmplării, însă poziţionarea noului produs muzical a intuit perfect eliberarea unei nişe de piaţă: cea de pînă în 1,60 m înălţime.

Totul a început în momentul în care Adrian Copilul Minune a citit biografia lui Prince. Aşa a aflat poate că a existat un moment în viaţa cîntăreţului american cînd acesta a interzis să i se mai spună Prince şi a început să se semneze cu un simbol amintind vag de o cruce. Cum nimeni n-a putut găsi un echivalent fonetic al ideogramei, lumea a început să-l strige cu formula „Artist Formely Known as Prince" – adicătelea „Artistu' căruia îi spuneam Prinţul". Nu ştim care a fost raţionamentul lui Adrian Formely Wonder Kid, însă e cert că şi el a simţit, acum vreo şase luni, nevoia de un *rebranding*. Şi a decis să-şi extragă din numele de scenă tocmai cuvîntul care avea o oarecare legătură cu înălţimea. Oficial, acum i se spune Adrian Minune. „Copilu'" a dispărut.

Da, dar nu şi nevoia oamenilor de a-l privi de sus (în sens strict spaţial) pe artistul plin de bani care le cîntă pe la mese. Sau de a regăsi copilăria şi lipsa ei de griji (am dat deja într-un text de manea, recunosc). Ei bine, exact aici, pe această piaţă, s-a insinuat Sorin. Aflat încă la începutul celebrităţii naţionale, el nu e deranjat de încărcătura diminutivă a numelui. Nici nu-l supără în vreun fel perspectiva de a fi considerat mic, atîta vreme cît asta îl va ajuta să-şi cumpere într-o bună zi o maşină din aceea mare, din care nu va putea vedea drumul, ci doar tabloul de bord. Ceea ce pentru Adrian era o piedică în calea spre piedestal, pentru Sorin, challengerul umil, e un asset. E acum singurul copil de pe piaţa manelelor. A umplut un gol istoric, creat de suficienţa cu care Adrian Minune şi-a abandonat brandul.

N-a fost singura greşeală de marketing a microstarului. În urmă cu ceva vreme un alt rival, Guţă, i-a dat şi el (cu greutate, avînd în vedere handicapul pe scara Y) o lovitură sub centură, încoronîndu-se ca Rege al Manelelor. Supuşii n-au putut fi prezenţi însă la ceremonie, fiind reprezentaţi de o trupă de dansatoare. Mai mult, din lipsă de fonduri, funcţia de bufon a fost comasată cu cea de rege – în ciuda înălţimii medii a încoronatului. Dar pornisem de la piticii mei de la Săftica şi am uitat să vă spun o mică istorioară. Se zice că acum cîteva luni, un domn s-a dat jos din maşină în magazinul de pitici şi a întrebat: *din ăia mari mai aveţi?*

* Unul dintre romanele lui Tolkien, pentru care se caută acum o locaţie de filmare tot în Noua Zeelandă. România e ignorată pe nedrept, cu tot potenţialul ei nelimitat în materie de figuraţie şi figuranţi.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

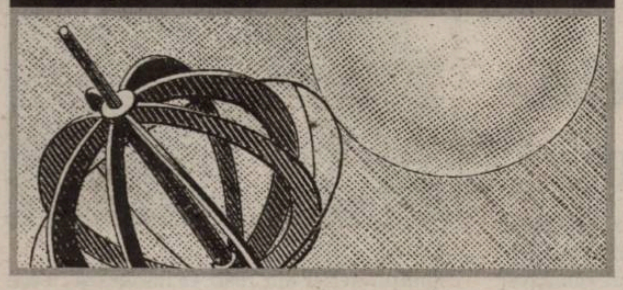

Capricii electorale

După victoria partidului lui Karamanlis în Grecia, părea că dreapta va deveni din nou majoritară în ţările Uniunii Europene, dar evenimentele din Spania au produs o surpriză arareori înregistrată într-un proces electoral. Partidul lui Aznar era creditat cu 5-6 puncte avans, el însuşi se retrăgea de la conducere, convins că şi-a făcut datoria faţă de ţară. După primul moment de solidaritate naţională, gestiunea arogantă a consecinţelor atentatelor teroriste a produs un val de revoltă care a avut ocazia să se exprime prin vot. Probabil că dacă atentatele nu s-ar fi produs cu doar trei zile înaintea alegerilor, rezultatul ar fi fost cel din sondaje.

Ca şi în Spania, rezultatul alegerilor regionale din Franţa nu marchează o victorie a stîngii, ci o înfrîngere a dreptei – de fapt, blamul adresat puterii. Poporul spaniol, potrivnic războiului din Irak, a înlăturat guvernul care a trimis soldaţi spanioli la Bagdad. Poporul francez, şi el împotriva războiului din Irak, nu e mulţumit de oamenii lui Chirac, şi ei împotriva politicii americane. Nu la război se gîndeşte cetăţeanul cînd se decide să devină alegător şi nu la opoziţia dreapta-stînga cînd intră în cabina de vot. Poziţia cancelarului german Schroeder şi a partidului său social-democrat e din ce în ce mai fragilă: şi în Franţa, şi în Germania sînt sancţionate încercările guvernanţilor de a redobîndi dinamismul concurenţei în economii pe vremuri înfloritoare, acum stagnante. În Franţa un partid de dreapta, în Germania unul de stînga au declanşat reforma sistemelor de protecţie socială, a pensiilor şi a asigurărilor medicale. Nimic nu e mai dificil decît retragerea unor drepturi care au funcţionat un timp. Teoretic toată lumea ştie că evoluţia demografică şi prelungirea duratei medii de viaţă impun reconstrucţia sistemelor de pensii: se subţiază contribuţiile celor care muncesc la fondurile de pensii şi creşte numărul celor care beneficiază de ele. Practic, nimeni nu doreşte ca reforma prin restrîngere să înceapă chiar cu el şi dacă guvernul însoţeşte aceste proiecte cu măsuri de reducere a impozitelor pe profit pentru a impulsiona creşterea economică, viitorii săraci ies în stradă împotriva bogaţilor de azi.

Dispoziţiile electoratului se schimbă mai repede decît le permite ciclul electoral să se exprime şi politicienii stau tot timpul la pîndă, încercînd să rămînă în tabăra învingătorilor. În 2001, socialistul Leszek Miller a cîştigat alegerile din Polonia cu 42% din voturi, dar în ultimele săptămîni sondajele arătau cam 10% susţinere din partea populaţiei. Nivelul de trai al salariaţilor şi disperarea celor care nu au salariu – şomajul a ajuns la peste 20% – sînt principalele cauze ale acestei căderi, care n-a putut fi compensată prin atitudinea „demnă" în negocierile cu Uniunea Europeană. Şi cum zice un vechi adagiu parlamentar, citat de revista *The Economist*, pentru liderii politici primejdiile vin de la cei din spatele lor, nu de la cei din faţă. Miller a fost învins de cei 27 de parlamentari din propriul partid conduşi de Marek Borowski: ei au anunţat că părăsesc majoritatea parlamentară. Partidul social-democrat a pierdut majoritatea parlamentară, în schimb scena politică s-a îmbogăţit cu încă un partid social-democrat. Oricare ar fi discursul de despărţire, disputa nu e doctrinară: disidenţii părăsesc o formaţiune înglodată în acuzaţii de corupţie, un lider apăsat de trecutul său comunist şi fără farmec democratic.

Demisia prim-ministrului polonez va deveni efectivă pe 2 mai, a doua zi după aderarea Poloniei la Uniunea Europeană. Cu ochii la istorie, Miller nu vrea să-şi refuze satisfacţia gestiunii unei sărbători pregătite de guvernul lui prin dificile negocieri. Dar istoria va continua şi după această zi şi viitorul politic al Poloniei intră în zodia incertitudinii: Platforma Civică, formaţiunea de dreapta rivală, nu e cu mult înainte în preferinţele electoratului faţă de *Samooborona* (Autoapărarea), un partid populist, anti-european, condus de Andrzej Lepper, care după ce că are un asemenea nume, mai e şi proprietarul unei ferme de porci. Dacă vor fi alegeri anticipate, e puţin probabil ca oamenii lui Borowski să poată dobîndi un procent decisiv de voturi. Cînd l-au părăsit pe Miller, noii, adevăraţii social-democraţi au ştiut ceea ce nu vrea poporul; rămîne să afle ce vrea.

globul cubic

O confesiune

Din tot dosarul revistei *Courrier International* despre hiperterorism, cel mai impresionant este articolul preluat din cotidianul rus *Izvestia* şi care cuprinde confesiunea unei tinere cecene, din puşcărie, după atentatul ei eşuat. Zarema Mujakhoieva are 23 de ani, iar aşa cum o arată poza, e o fată drăguţă. Orfană, crescută de bunici, a fost căsătorită, soţul a murit în împrejurări obscure, familia lui i-a luat fiica şi a gonit-o; ca să aibă bani să-şi viziteze fetiţa, a furat nişte bijuterii pe care le-a vîndut, a fost prinsă, bătută şi, ca să-şi recupereze imaginea în faţa familiei, a decis să devină kamikaze. Contactul cu comanditarii şi cu alte „colege de destin" nu i-a insuflat nici un fel de viziune asupra misiunii ce o aştepta. A văzut la televizor ce a rămas din fetele cu care a stat în aceeaşi cameră: „În seara aceea, Igor s-a întors tîrziu. Ne-a întrebat dacă ne-am uitat la televizor. Da, văzuserăm reportajul cu atentatul de la Tuşino. Cineva a venit în vizită la el. Au stat pînă tîrziu, au băut bere şi au spus bancuri. Eu eram stupefiată. Văzusem la televizor mormanul de cadavre. Am văzut ce mă aşteaptă. N-o să mă credeţi, dar mi-a fost milă de victime... Dar, de fapt, am plîns cel mai mult după Zulikhan, dimineaţa o văzusem vie...". Cînd i-a venit rîndul, Zarema a fost pusă să îmbrace o rochie neagră cu mîneci lungi şi un hidjab negru. I s-a dat o foaie de hîrtie unde era scris mesajul ei împotriva infidelilor, a fost filmată: „Igor ţinea foaia şi eu citeam ca şi cum aş vorbi. Ca la teatru". Caseta urma să fie trimisă familiei ca ei să ştie că fata şi-a răscumpărat greşeala. A doua zi de dimineaţă, s-a îmbrăcat ca orice fată tînără din Moscova – cu *jeans* şi *T-shirt*. Şi-a pus centura cu cartuşe de exploziv. Nu ştia mare lucru despre ce va urma. „De peste o lună îmi trecuse dorinţa de a mă arunca în aer. Dacă aş fi putut să fug, aş fi făcut-o, dar Igor îmi spunea tot timpul că locul unde ne aflam e supravegheat. Mi-a fost frică, nu vroiam să fiu prinsă şi ucisă. Judecătorul de instrucţie m-a întrebat cum se face că unei viitoare kamikaze îi e frică de moarte. El nu înţelege că sînt diferite feluri de a muri. Mi-era teamă că Igor sau Andrei o să-mi citească gîndurile. Mi-a fost de folos că obiceiurile noastre interzic femeilor să-i privească pe bărbaţi în ochi." Taxiul a lăsat-o în centru, iar ea s-a comportat aşa încît să fie prinsă. A izbutit; urmează procesul. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Decenţa la televizor

– la noi –

Truism: la noi e cu totul şi cu totul altceva! La noi nu prea există o preocupare serioasă şi sinceră pentru decenţă. Fiind, încă, în preistoria modernităţii audiovizuale, la noi, bătaia mare e pe timpii de emisie (în dihotomia ireconciliabilă putere-opoziţie), pe asigurarea independenţei instituţiilor independente sau pe făcut bani cu *rating*-ul. Dacă veţi citi cu atenţie Legea audiovizualului, veţi constata că prezenţa unei restricţii de decenţă în materie de emsiuni radio şi tv este insesizabilă. Cauţi cu lupa şi găseşti o restricţie de decenţă o singură dată în toată legea, şi anume atunci cînd se spune despre publicitate şi teleshopping că trebuie „să nu stimuleze comportamente indecente sau imorale" (art. 29, alin.1, lit. g). Există, e drept, norme care se referă la protejarea minorilor şi care ar putea fi interpretate, în sens larg, drept norme care impun standarde de decenţă. Art. 39 interzice „difuzarea de programe care pot afecta grav dezvoltarea fizică, mentală sau morală a minorilor, în special programele care conţin pornografie şi violenţă nejustificată", iar „programele care pot afecta (fără *grav* – s.m.) dezvoltarea fizică, mentală sau morală a minorilor" sînt restricţionate. CNA, în exercitarea autorităţii sale, are obligaţia de a asigura „protejarea demnităţii umane şi protejarea minorilor" (art. 10, alin. 3, lit. e, coroborat cu art. 17, lit. d). Dar majorii, oare, nu au şi ei dreptul la protecţie în numele decenţei?

Înainte de toate, merită să constatăm şi în acest aspect un decalaj cultural cam mare. Săptămîna trecută arătam că, cel puţin în materie de televiziune, sexul nu prea mai vinde în lumea occidentală. La noi, sexul vinde din ce în ce mai bine. Trăim cu întîrziere, în plin lansaj către UE, febra din a doua jumătate a anilor '60 şi începutul anilor '70, cînd celebra „revoluţie sexuală" răvăşea creierele şi simţurile Vestului. Am descoperit prea de curînd şi nu ne-am săturat încă de savoarea mov a poveştii de alcov, de plăcerea holbatului în aşternuturile altora şi de voluptatea secretă a vederii anatomiei altora la lucru. Dar nu am nici o grijă. O să ne treacă. Pînă atunci, avem de rezolvat unele chestiuni de principiu.

Indecentă este, după unii, „audiovizuabilă" (iată, am inventat un cuvînt nou!) pentru că e normală, pentru că e naturală, pentru că se întîmplă. Am auzit intervenţia unei vedete de televiziune într-o emisiune consacrată scandalului din jurul emisiunii *Big Brother*, care spunea că atîta vreme cît dansurile nupţiale pe care le fac tinerii exhibiţionişti puşi sub camerele de la Prima TV sînt naturale („se întîmplă în toate căminele studenţeşti", zicea vedeta), atunci nu ar trebui să existe o reticenţă în a le filma şi difuza. Asemenea argumente dovedesc, desigur, lipsa de gust, de minimă educaţie estetică şi, probabil, chiar mai mult: o îngrijorătoare distanţă faţă de cultură. Adevărul e simplu: NU orice e natural, firesc, obişnuit e şi decent. Realitatea nu conferă imediat prestigiu şi nu orice întîmplare din real, oricît ar fi ea de răspîndită statistic, este exemplară. Constatarea e simplă şi nu zăbovesc asupra ei, argumentul că „orice e real trebuie să fie văzut de milioane de oameni la televizor doar pentru că e real" e fals pe de-a-ntregul.

Mai există, apoi, problema celebrelor *Ştiri de la ora 5*. Ele par a fi etalonul indecenţei. De cîte ori se reproşează unui program din România că e indecent, răspunsul producătorilor sau apărătorilor programului este: „Dar aţi văzut *Ştirile de la ora 5?*". În general, ăsta e răspunsul tipic al românilor la orice reproş: întotdeauna e ceva încă şi mai rău sau la fel de rău în altă parte. E ca şi cum a nu fi singur în eşec acoperă însuşi eşecul. E ca şi cum contextul ar putea salva ceva. Cum voi încerca să explic mai jos, contextul nu face decît să pună ceva într-o anumită perspectivă; contextul nu poate să transforme ceva penibil în ceva emoţionant şi nici ratarea în reuşită. În plus, *Ştirile de la ora 5* sînt, după opinia multor telespectatori şi asta ar trebui să se spună public, forma cea mai decăzută a jurnalismului. *Ştirile de la ora 5* nu pot fi un

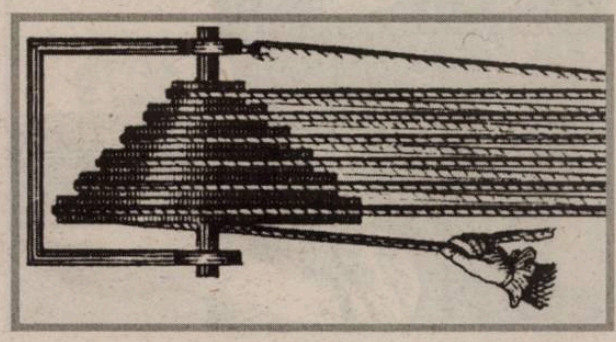

standard. E ca şi cum un hoţ de buzunare, prins de călători în tramvai asupra faptului, ar scăpa spunînd: „Da, dar aţi văzut ce a facut Vîntu?".

În fine, mai apare adesea un argument interesant, adus în discuţie de mulţi dintre cei care apără dreptul indecenţei de a se vedea televizată. L-am auzit formulat de un gazetar al *Academiei Caţavencu* şi, cum sînt unul dintre cei care citesc această revistă cu delicii în fiecare miercuri de atîţia ani de zile, am zîmbit şi l-am luat în serios. Argumentul suna cam aşa: „Ce ne tot agităm atîta în privinţa indecenţei unei emisiuni în care vedem trupuri de tineri manevrîndu-şi trupurile goale, cînd avem atîta indecenţă la ştiri şi la *talk-show*-uri, cu oameni politici care mint de îngheaţă apele, cu securişti care apără statul de drept, cu oameni care fură miliarde pozînd în capitalişti onorabili, cu personaje care se vînd ca la talcioc?". Argumentul acesta nu e departe, din punct de vedere logic, de cel cu *Ştirile de la ora 5*. Dar e mult mai substanţial. Într-adevăr, în loc să îţi cheltuieşti energiile protestatare cu nişte băieţi şi fete care fac şi ei ce pot pentru 75.000 de euro şi puţină faimă, ar fi mult mai util să ne încordăm împotriva Marilor Indecenţi. Observaţia este corectă, mai ales pentru că punerea indecenţei de tip „nud în căutare plimbîndu-se la televizor" în perspectivă, alături de indecenţele din alte categorii care ne sparg pur şi simplu ecranele televizoarelor şi ne întunecă viitorul, ne dă o altă impresie despre „grozăviile" de la *Big Brother*, de exemplu.

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Pragmatismul legumicol

Poamele n-àu gust
dulce ca-n august...

Piersică, pepene,
de pe tarabă,
strigă: „Începe-ne
cît mai degrabă!".
„Propta mă reazămă,
tu antamează-mă!"
zice renglota
ce-ţi bucură glota.
Zice şi-un strugure,
vrînd să te bucure:
„Pînă-n răpciune,
îs vin de regiune!"

Doar tecile ţucăre
fără de aţă,
au să se şucăre
dacă, în piaţă,
cu tot renumele
lor fără pată,
ignori legumele
şi-ţi faci salată,
în august, din poame
ce nu ţin de foame.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Visuri bidimensionale din România Mare

Într-o seară de februarie 1994, adunaţi de complicitate, într-un apartament din Cluj se întîlneau doi împătimiţi ai benzii desenate şi se puneau pe răsfoit reviste vechi – de pe vremea în care România era mai mare şi, culmea, mai colorată. Unul era artistul plastic clujean Virgil Tomuleţ – autor, printre altele, de stripuri şi albume BD –, iar celălalt craioveanul Dodo Niţă, animator (alături de Viorel Pîrligras, Marian Mirescu ş.a.) al Asociaţiei Bedefililor din România şi autor, în urmă cu ani, al unei *Istorii* şi al unui *Dicţionar* ale benzii desenate româneşti. Rezultatul acestei întîlniri, înţeleg, a mai aşteptat un deceniu: un album ce te face să visezi la România de altădată[1]. O istorie a BD-ului trasă în BD!

Banda desenată este, printre arte, o cenuşăreasă, iar bedefilii par adesea copii îmbătrîniţi în reverii şi-n spaţii condamnate la imaturitatea celor două dimensiuni obligatorii. În mod neglijent şi nedrept, oameni cantonaţi în snobism plasează BD-ul printre minoretele inutile ale vieţii şi gazetăriei. La alţii este pasiune şi parte din *showbiz*. Dacă aş spune că la americani industria *comics*-ului este de 100 de ori mai *lucrativă* decît industria noastră cinematografică, s-ar supăra pe mine vreo cinci prieteni pe motiv că amestec merele cu perele – dar nici unul nu mi-ar putea demonstra că nu am dreptate. De acord, filme gen *Superman, Spiderman, X-Men* sau *Hulk* – toate făcute după bedeuri – nu sînt capodopere; de aici, unii vor trage concluzia că BD-ul e vax; eu aş spune că BD-ul e uneori pur şi simplu peste film – vezi diferenţa crîncenă dintre benzile cu Astérix şi Obélix, geniale, şi filmele cu aceleaşi personaje, doar simpatice.

Ei bine, în opinia mea BD-ul românesc este parte din istoria acestei ţări; se va vedea ce bine s-a şi potrivit una-ntr-alta! Prima publicaţie care a publicat la noi BD a fost *Revista copiilor şi a tinerimei*, editată între 1913-1925 sub direcţia lui C.G. Costa-Foru; planşele erau de import, probabil americane, adaptate în româneşte (şi în versuri!). Spre mijlocul anilor '20 au apărut în concurenţă două săptămînale: în 1922, *Lumea copiilor* (desenator Ary Murnu), iar în 1924 *Amicul copiilor*, cu planşe de Ç. Benedek şi Aurel Jiquidi. Iar ce era mai bun abia urma să vină: *Dimineaţa copiilor*, hebdomadar al jurnalului *Dimineaţa* (între 1924 şi 1938 – cînd ziarul, de stînga, avea să fie interzis de regimul lui Carol al II-lea) şi *Universul copiilor* (începînd cu iunie 1925), supliment al celui mai celebru ziar din istoria presei noastre, „*Times*-ul României", *Universul* lui Stelian Popescu. La prima avea să se afirme Moş Nae (N. Batzaria), scenaristul şi creatorul lui Haplea (personajul prin care BD-ul românesc ar trebui să figureze în enciclopediile de gen ale lumii), pe desenele lui Marin Iorda. În 1936, Batzaria a trecut de la *D.c.* la *U.c.* – lovitură de teatru, ca şi cum Andreea Esca ar trece de la PRO la Antenă[2]. De acum, Haplea va fi desenat de Pascal Rădulescu, alt *mega* al BD-ului autohton. Copertele almanahurilor *Universul copiilor* sînt fresce de istorie: de la glumele umano-animaliere din 1927 (primul almanah), trecînd prin coperta anului 1939 – din care un *străjer* salută *carlist* pe fondul unui tricolor –, pînă la copilaşul-uvrier din 1948, ce fasonează cu ciocanul pe nicovală. În timpul războiului, şi românii au avut BD-urile lor militarist-mobilizatoare; dacă în SUA *Captain America* sau *Superman* luptau împotriva japonezilor, la Bucureşti *Soldatul Neaţă* (desenat de Neagu Rădulescu) prindea *cioloveci* sovietici şi le lua steagurile cu seceră şi ciocan să-şi facă obiele...

S-a terminat războiul – ştiţi cum –, s-au schimbat lucrurile – tocmai de-aia. La vremuri noi, reviste noi: *Covorul fermecat*, din decembrie '44; *Piţigoiul*, supliment din '44 al *României libere*, în care a debutat Ion Popescu-Gopo; *Licurici*, din aprilie '47 (cu Ed. Arno sau Al. Clenciu); *Pogonici*, din ianuarie '49. În 1948 lua sfîrşit vîrsta de aur a BD-ului naţional: *Universul copiilor* închidea firma, o dată cu ziarul-tată.

Ce coincidenţă! (?) În 1948, România toată intra într-o perioadă de bidimensionalitate totalitară (Lenin – Stalin, Ghiţă – Ana, Nicolae – Elena), pe care *Cravata roşie* sau *Cutezătorii* generaţiei mele au umanizat-o şi ele, cum au putut.

1. V. Tomuleţ (desene) şi D. Niţă (texte), *Povestea benzii desenate din România. Vîrsta de aur*, Ed. MJM, Craiova, 2004.

2. Să nu vă sperie comparaţia; ştirile noastre sînt uneori la fel de credibile ca şi aventurile lui Haplea şi ale Coanei Frosa, soaţa lui!

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Românul indestructibil

LEHAMITEA GLOBALĂ. Un semi-amic care mi-a citit ultimele articole m-a tras confidenţial deoparte. Scrisesem că, dincolo de unele nuanţe culturale, Islamul a devenit incubatorul crimei. Şi că Spania a cedat electoral în faţa şantajului venit de dincolo de neant. Azi-mîine, monumentul lui Cervantes din Madrid va fi dat jos, făcînd loc unui arab cu centură explozivă. Într-o mînă ar putea avea un Coran pătat de sînge, iar cu cealaltă ar putea arăta dojenitor către restul Europei. O Europă deja paralizată de uitătura şarpelui.

Amicul poate fi numit, pe drept cuvînt (şi cu îngrijorare), **românul indestructibil**. Citeşte şi nu-i pasă; aude, dar n-ascultă; deviza lui: *fiecare-n banca lui!* M-a tras deoparte şi mi-a spus părerea lui. *Dacă mai scrieţi prostii, o să vă treziţi cu vreo doi arabi nervoşi la uşă! Ăştia se astîmpără doar dacă nu-i băgăm în seamă.* Ce vorbeşti, zic eu, dar dacă aveai o rudă în tren sau la New York? *Ascultă aici,* suspină el filozofic, *dacă stai în banca ta, nu ţi se întîmplă nimic!* Există oameni cu care nu se poate discuta. Cum ar fi amicul X. E indestructibil. După despărţire, am început să regret că-i cedasem prea uşor. Aveam argumente, de ce nu le folosisem? Pentru că ştiam că n-are rost? Din pesimism, din lehamite?

M-a scos însă din starea asta o ştire de la TVR. Israelienii prinseseră un copil de 14 ani, încins cu centura morţii. Primise 20 de dolari de la un grup palestinian ca să se arunce în aer într-un punct de control. L-am sunat pe muşteriul indestructibil. *Da,* zice el agasat, *am văzut, dar să fiu eu sănătos cîte nu zice presa! Şi, oricum, nu se pune!* De ce, mă rog frumos? *Păi, n-ai auzit? Nu era întreg la minte!*

SENZAŢIONAL! La sfîrşit de săptămînă, cînd viaţa publică se moleşeşte, slabe şanse să mai auzi vreo ştire legată de politică, de anchete sau arestări. Week-end-ul e sfînt! Iar politicienii ştiu că nu trebuie să se agite în week-end, cînd lumea mai uită de televizor. Ce rost are să faci ceva în afara *prime-time*-ului? Totuşi, orice regulă îşi are excepţia, dovedind că nu e pierdut totul, că mai avem un viitor, că România merge mai departe!

Vineri seara am aflat cu legitimă mîndrie patriotică despre o spectaculoasă faptă oficială. În urma unor acţiuni „specifice" au fost demascaţi cîţiva indivizi neruşinaţi, care făceau de rîs una din cele mai curate instituţii din România – Vama! Oameni care, dispreţuind încrederea ce le-a fost acordată de Ţară şi de Şefi, luau mită de la turişti şi transportatori! Felicitări celor care, cu multă intuiţie şi enorm profesionalism, au rezolvat acest neobişnuit caz! Cine şi-ar fi imaginat că există vameşi care percep „foloase materiale", că mai există uscături în pădurea tînără a instituţiilor cu uniformă şi chitanţier? Probabil nimeni. Desigur, cu excepţia celor care citesc ziarele sau a celor care au trecut prin vama românească. Indiferent de sens sau scopul călătoriei.

Dar, vai, cu o floare electorală nu se face ceai! Cîteva arestări, mediatizate oportun, nu rezolvă mult. Dacă autorităţile vor să-şi demonstreze fermitatea, să facă descinderi şi pe la vilele imperiale pe care unii vameşi şi le-au ridicat din salariu. Sau să cerceteze circuitul banilor colectaţi cu japca de la autocarele cu turişti sau de la oamenii de afaceri. În ce buzunare se duc? Pînă la ce nivel? De ce se spune că pentru un post de vameş (salariu – cîteva milioane) trebuie să îl ungi cu mii de dolari pe **indestructibilul** care face angajările? De ce nu se pune lîngă fiecare vamă şi o dubă cu mascaţi, pentru orice eventualitate?

Simplu – pentru că astfel de lucruri pur şi simplu nu există. Iar cazurile izolate sunt eradicate cu grăbire. În vederea alinierii la *acquis*, bag sama! Restul sunt manipulări. *Să fim noi sănătoşi cîte nu zice presa!*

P.S. În numărul trecut, *Dilematograful* a demolat cu metodă filmul *Raport despre starea naţiunii*. Gestul m-a derutat, mai ales că-mi descoperism unele afinităţi cu dl Gorzo. Eu rămîn convins că cel mai prost film din ultimul secol este *Ce lume veselă* de Malvina Urşianu. Dar accept să negociem locul doi!

Dilema veche
lucrează
pe calculatoare
oferite de

concept electronics
Calitate fără compromisuri. Punct.

EDITURA POLIROM

■ Gabriela Melinescu
Jurnal suedez III
(1990-1996)

Noutăţi:
■ Elias Canetti
Orbirea
■ Arto Paasilinna
Morarul care urla la lună
■ Jean-Jacques Wunenburger
Filozofia imaginilor
■ David Held et al.
Transformări globale
Politică, economie şi cultură

www.polirom.ro

*Texte şi opinii de: Cristi DANILEŢ (judecător) ● Stela GIURGEANU ● Georgiana IORGULESCU (director de program, Centrul de Resurse Juridice) ● Christian LEVANT (jurnalist) ● Claudiu ŞEUCAN (secretar de stat în Ministerul Justiţiei) ● **Coordonatorul temei:** Cristian GHINEA*

Este greu să scrii despre justiţie. Este un domeniu aproape cabalistic pentru românul simplu, iar oamenii din sistem, fie ei avocaţi sau magistraţi, îţi dau permanent senzaţia că au acces la nişte lucruri complicate, la care tu, ca simplu muritor, nu vei ajunge niciodată. Sistemul de castă se vede la comisiile juridice ale Parlamentului, unde opiniile venite de la oamenii fără studii juridice sînt egale cu zero: dom'le, eşti nespecialist! De parcă legile sînt făcute şi ar trebui înţelese doar de absolvenţii de drept.

Argument

Nu poţi să îl (o) critici pe ministrul Justiţiei fără să fi demonstrat înainte o carieră profesională magistrală. De fapt, poţi, dar vei fi aspru muştruluit ca un băgător de seamă care nu se pricepe.

S-ar crede că aceşti oameni apără de ochii neştiutorului un mecanism complex şi eficient, un adevărat ceasornic elveţian care merge ca uns, dar ar fi afectat de băgătorii de seamă de pe margine, adică nepricepuţii. De fapt, nu e bine. E chiar rău. Nimic din morga de sacralitate care vine odată cu dreptatea nu se prea găseşte în justiţia din România. Încrederea publicului în justiţie este scăzută. Magistraţii se plîng de lipsuri materiale şi de abuzuri care le afectează grav independenţa formală. Ministerul Justiţiei (cel puţin fosta conducere) nu este prea sigur că justiţia trebuie lăsată de capul ei, fără directive şi îndrumări. Există procese care par că stau prin tribunale doar pentru a demonstra că nu există dreptate: dosarul Stănculescu-Chiţac, casele naţionalizate. Din cînd în cînd, prin presă mai izbucneşte cîte un scandal de corupţie ori nepotism. Intrarea în sistem este proverbial de coruptă şi prea restrictivă. Avansarea în sistem la fel.

După trei ani de mandat, principala realizare a fostului ministru Stănoiu a fost trimiterea unor proiecte de lege în Parlament. Proiectele erau proaste şi au revoltat asociaţia magistraţilor şi cîteva ONG-uri, care au format o Alianţă pentru o Justiţie Europeană în România. Adică şi „civilii" au dreptul să vorbească. Drept urmare, s-au apucat să scrie la Dilema veche. ***(C. G.)***

Christian LEVANT

Justiţia, „mortul din fereastră"

De 14 ani încoace, Justiţia, în România, seamănă cu un organism bolnav. Din ce în ce mai bolnav. Ultimii patru ani, însă, au adus acest organism – şubrezit, pe alocuri, pînă la cangrenă – într-o situaţie limită: în starea de comă. „Şi, care-i problema? E mortul nostru!", ar putea zice unii. De acest „mort parfumat", pus la fereastră pentru a-l vedea „poştaşul" de la Bruxelles (sau cel de la Washington) că „e viu" şi că mai poate primi încă „pensia – bani de medicamente", nimeni nu are nevoie. Nici Europa, nici NATO, nici România. Pentru că acest stîrv poate arunca pe oricine la groapa de gunoi a istoriei.

Cum de s-a ajuns în această stare gravă, aproape fără ieşire? În primul rînd, reforma în Justiţie nu a existat aproape deloc sau a fost o reformă de formă (şi de ochii lumii şi ai organismelor internaţionale, care au pompat cu bani programe ce nu au avut finalitate). Această lipsă de reformă a încurajat corupţia (inclusiv în rîndul magistraţilor) şi a făcut ca marii corupţi (înalţi demnitari, politicieni) să nu fie niciodată judecaţi. În al doilea rînd, în Justiţie au avut loc bombardamente de imagine venite, în mod paradoxal, din interior, dinspre cei care ar fi trebuit să ocrotească de fapt „Justiţia bolnavă". În al treilea rînd, în Justiţie au fost create adevărate carteluri politico-judiciare, bazate pe spiritul de clan, de familie, care i-au făcut pe justiţiabili să vorbească despre „mafia din Justiţie".

Triunghiul răului

În încercarea de a prezenta „fişa clinică" a bolnavului *(n.a.* – Justiţia română), să luăm pe rînd fiecare din cele trei zone ale răului.

*Zona **R**,* cea a reformei/non-reformei, adică. Este, practic, ceea ce României i se cere cel mai mult să facă în Justiţie (şi nu numai). Trei sînt cele mai importante legi care nu au fost promovate, timp de 14 ani – iar acum, în cîteva luni, guvernul Năstase (şi partidul majoritar pe care acesta îl conduce) îl deleagă ministru pe Cristian Diaconescu (proaspătul înlocuitor al Rodicăi Stănoiu), „să facă totul" pentru ca aceste legi să „se lege", să prindă cheag. Este vorba de Legea organizării judiciare, de Legea statutului magistratului şi de Legea Consiliului Superior al Magistraturii (de ultima, mai ales – în măsura în care va fi europeană şi corect aplicată – depinde adevărata independenţă a Justiţiei). În afară de aceste legi, însă, mai este nevoie şi de altele, la fel de importante. În primul rînd, de o Lege a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie (pentru a putea elimina ambiguitatea juridică în care se zbate Curtea Supremă, care, de cînd cu noua Constituţie, are două feluri de judecători – cei numiţi pe viaţă *[n.a.* – inamovibili] şi cei deja numiţi, cu mandate pe şase ani, fireşte, obedienţi politic faţă de cei care i-au numit). Mai este nevoie şi de o reformă adevărată a codurilor (penal, civil etc). Şi, nu în ultimul rînd, este nevoie de o „lege morală" bine oglindită în conştiinţa şi în coloana vertebrală a magistraţilor.

*Zona **I**,* cea a imaginii (proaste) pe care o are Justiţia, atît în afara cît şi în lăuntrul ei, atît în ţară cît şi peste hotare. Cel mai mare prejudiciu de imagine i-a fost adus Justiţiei de o femeie care s-a vrut o „doamnă de fier" şi a sfîrşit prin a fi aruncată (ce-i drept, în sus) ca o „tinichea ruginită". Este vorba despre Rodica Stănoiu, pentru înlăturarea căreia Verheugen tocmai l-a felicitat, la Bruxelles, pe Adrian Năstase. La urma urmei, ce-a făcut atît de rău R.S? Oameni în robe (judecători, procurori şi magistraţi) cu cătuşe la mîini. Lupte intestine (reglări de conturi în toată regula). Imixtiuni politice. Să amintim de celebrele cazuri „Armaghedon 2" şi „Tărău – Lele – Panait" în care atît doamna Stănoiu, cît şi domnul Năstase *(n.a.* – veşnici rivali) au vrut să ne arate că ne putem întoarce pe vremea Anei Pauker şi a lui Gheorghiu Dej, pentru a pune în mişcare o poliţie politică postmodernă şi, bineînţeles, pentru „a băga spaima-n «burgej'»" *(n.a.* – ca să rimeze, cît de cît). Practic, hăituirea procurorului orădean Lele a urmat după ce acesta a avut curajul să-i atragă atenţia premierului că „a intrat cu bocancii în anchetele penale" *(n.a.*- este vorba de anchetarea, de către Lele, a fiului prefectului bihorean Tărău, „cap de listă" în topul miliardarilor care au cotizat la partid şi au fost răsplătiţi cu funcţii, devenind astfel celebri „baroni locali" ai PSD). Hăituirea procurorului Lele a fost urmată, la rîndul ei, de misterioasa „sinucidere" a procurorului Panait (care l-a anchetat pe Lele, care l-a anchetat pe Tărău). În afară de Lele, zeci de alţi magistraţi (procurori şi judecători) au fost hăituiţi, unii arestaţi şi plimbaţi cu cătuşe la mîini prin faţa camerelor de luat vederi. Aşa a fost cazul unor magistraţi din Bucureşti sau din provincie, celebru rămînînd cel al judecătoarei Andreea Ciucă (numită preşedinte al Tribunalului Tîrgu Mureş de ministrul liberal Valeriu Stoica şi arestată de ministrul PSD Rodica Stănoiu, prin intermediul procurorului general al PNA, Ioan Amarie). A fost nevoie de un act de curaj al preşedintelui CSJ, Paul Florea, pentru ca judecătoarea Ciucă (care a reclamat-o pe Rodica Stănoiu la Strasbourg, la CEDO) să fie eliberată. În schimb, în afacerea „Păvălache – 4 milioane de dolari mită", cînd a fost cazul ca procurorii PNA (la semnalul serviciilor secrete) să ajungă cu ancheta la nişte judecătoare obediente Rodicăi Stănoiu (una chiar foarte bună prietenă cu ministra), n-a mai fost cazul de cătuşe, deşi serviciile secrete au semnalat că prietena Rodicăi Stănoiu şi-a sărbătorit ziua onomastică la Snagov, împreună cu Fănel Păvălache, cu puţin timp înainte ca acesta să fie prins în flagrant şi arestat pentru că urma să dea o parte din şpaga primită chiar unor magistraţi, spre a rezolva favorabil dosarul BIR. Şi tot în această zonă, care ţine de proasta imagine a Justiţiei, nu putem să nu amintim fenomenul „cartelurilor judiciaro-politice" care a înflorit în jurul Rodicăi Stănoiu. Fostă senatoare PDSR de Olt, Rodica Stănoiu şi-a adus la Bucureşti două bune prietene (şi doctorande ale sale în ale criminologiei): la şefia Tribunalului Bucureşti, pe Maria Huza (soţia fostului prefect PDSR, Ioan Huza), iar în staff-ul CSJ, ca vicepreşedinte (în coasta incomodului Paul Florea), pe Lidia Bărbulescu (fosta preşedintă a Tribunalului Olt). Din acelaşi „cartel Stănoiu" mai fac parte, tot la CSJ: Maria Despina Mihai (soţia fostului revoluţionar Valerică Mihai, bun prieten al preşedintelui Ion Iliescu), ex-secretarul de stat de la MJ Cristina Tarcea, fostul procuror general adjunct Traian Gherasim (soţul verişoarei Mariei Huza) ş.a. La CSM, Rodica Stănoiu o are pe buna sa prietenă Maria Huza, pe judecătorul Ciontu de la Craiova şi pe alţi cîţiva judecători fideli, din provincie. La Curtea Constituţională, fosta „doamnă de fier" a Justiţiei îl are pe soţul său, Viorel Stănoiu, dar şi pe alţi foşti magistraţi sau profesori universitari obedienţi Palatului Cotroceni, unde acum Rodica Stănoiu este „şef al Administraţiei Prezidenţiale".

*Zona **S**,* cea a rezonanţei cu serviciile secrete şi, în special, cu fosta Securitate, vizează trei „puncte de fugă": cel al magistraţilor care au făcut parte din fostul DSS (sau au făcut jocurile fostei poliţii politice), cel al cazului „Ureche – SIPA" (legat de ex-şeful SIPA, Marian Ureche, fost ofiţer de securitate suspectat că a făcut poliţie politică în „dosarul Culianu") şi cel al scandalului „agentul Paula". E de datoria actualului ministru şi a CSM să ajute la epurarea Justiţiei de foştii securişti aflaţi încă în corpul magistraţilor. E de datoria parlamentului şi a CSM să promoveze o lege a SIPA astfel încît acest serviciu secret al MJ să nu mai fie suspectat că face poliţia politică a magistraţilor. E de datoria CNSAS şi a serviciilor secrete (SRI, DIPI şi SIE) să ne spună dacă între Marian Ureche şi Rodica Stănoiu *(n.a.* – presupusa „agent Paula") au existat, înainte de '89, ceva „relaţii de serviciu" (aşa cum a susţinut că ar avea dovezi istoricul şi publicistul Marius Oprea). Şi, poate, într-un final, dacă se va dovedi că Marius Oprea a avut dreptate, ar fi de datoria Justiţiei să-i judece pentru sperjur pe cei care au mînţit. Abia atunci s-ar putea spune despre Justiţie că este un organism sănătos. Abia atunci instituţiile europene pot investi cu încredere în acest organism revigorat. Abia atunci despre povestea cu „mortul din fereastră" se va putea spune că a fost un vis urît. Sau, cel mult, o legendă.

***Christian Levant** este jurnalist de investigaţii la* Evenimentul zilei.

● În ciuda progreselor, independenţa sistemului juridic rămîne un motiv de îngrijorare. Ministerul de Justiţie îşi menţine puterea de a-i numi pe judecători. În absenţa unor reguli clare de distribuţie a cazurilor către judecători, preşedintele Curţii poate avea o influenţă considerabilă asupra rezolvării lor. Reforma în curs a sistemului de justiţie trebuie să rezolve aceste probleme cu prioritate.

● Sistemul de promovare este bazat acum pe merit, cu o competiţie deschisă, deşi judecătorii au nevoie de un anumit număr de ani în profesie. 55.000 de milioane lei (15,7 milioane Euro) au fost alocaţi pentru reparaţii şi construire de noi tribunale. Această investiţie a îmbunătăţit condiţiile de muncă, deşi serioase deficienţe privind infrastructura rămîn în anumite regiuni, mai ales în Bucureşti. S-au făcut anumite progrese în dotarea cu computere, deşi nevoile sînt departe de a fi acoperite. În ianuarie 2003 salariile judecătorilor şi procurorilor au crescut cu o medie de 21%. Această creştere ar trebui să crească motivaţia şi să scadă sensibilitatea la corupţie, dar efectele sale vor fi limitate dat fiind că vine după ce timp de doi ani şi jumătate salariile din sistem au fost îngheţate.

(din *Raportul privind pregătirea României pentru aderare*, 2003, Comisia Europeană)

Ministerul este pregătit să administreze vaccinul

– interviu cu Claudiu ŞEUCAN, secretar de stat în Ministerul Justiţiei –

Ministerul Justiţiei a fost criticat în nenumărate rînduri din cauza controlului politic pe care îl exercită asupra magistraţilor. Cum credeţi că se va reuşi restabilirea încrederii în sistemul juridic în condiţiile în care, pînă la urmă, tot factorul politic va avea cel mai greu cuvînt de spus în promovarea şi implementarea măsurilor de reformă cerute atît din interior, cît şi de la Bruxelles?

Este adevărat că acestea au fost principalele acuze adresate Ministerului Justiţiei în ultima perioadă. Trebuie însă subliniat faptul că reforma în justiţie este în plină desfăşurare, iar în acest moment sîntem pe ultima sută de metri în ce priveşte adoptarea proiectelor de legi care vin să revoluţioneze întreg sistemul judiciar. Este vorba de Legea de organizare judiciară, de Statutul Magistraţilor şi de Legea referitoare la Consiliul Superior al Magistraturii. Voinţă politică există. Un exemplu elocvent îl constituie faptul că, deşi proiectul Legii privind Consiliul Superior al Magistraturii nu este încă finalizat, noi sîntem gata să acordăm forului suprem al magistraţilor o cît mai mare autonomie. Ministerul Justiţiei a alocat deja CSM un număr de consilieri care îşi vor desfăşura activitatea sub conducerea acestei instituţii. La nivelul Consiliului Superior al Magistraturii se va constitui un birou de presă, pentru ca relaţia cu mass-media să capete concreteţe. Pagina web a acestei instituţii este în construcţie şi va fi definitivată în cel mai scurt timp; direcţia de resort din cadrul Ministerului Justiţiei acordă deja sprijin logistic şi asistenţă în acest sens. Aş mai putea aminti şi de transparenţa actului decizional al Consiliului Superior al Magistraturii: din luna ianuarie a acestui an şedinţele CSM sînt publice, din iniţiativa Ministerului Justiţiei. Presa interesată poate participa fără probleme la aceste întruniri, iar în acest mod se poate constata „la sursă" care este rolul jucat de ministrul Justiţiei în cadrul CSM şi dacă influenţează sub o formă sau alta deciziile forului. Eu, personal, nu cunosc nici o instituţie în România care, fără nici o constrîngere impusă de un act normativ, să procedeze ca atare. E o dovadă de mare deschidere şi un gest de curaj atît din partea reprezentanţilor Ministerului

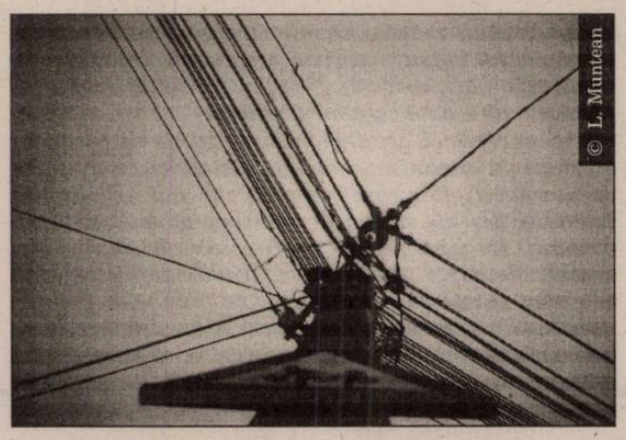

Justiţiei, cît şi din partea membrilor CSM, Consiliul Superior al Magistraturii, care va avea exclusivitate în luarea deciziilor privind numirea, promovarea, transferul, detaşarea, suspendarea din funcţie, numirea în funcţii de conducere, formarea şi evaluarea profesională, răspunderea disciplinară a magistraţilor şi, totodată, va avea rolul de a apăra corpul magistraţilor împotriva actelor care le afectează independenţa şi imparţialitatea.

Pe agenda Parlamentului se află două proiecte de acte normative – Legea privind organizarea judiciară şi Statutul Magistraţilor. Experţii Uniunii Europene susţin că acestea două, împreună cu iniţiativa legislativă privind organizarea Consiliului Superior al Magistraturii, nu constituie un tot unitar. Există la nivelul ministerului intenţia de a retrage proiectele pentru a le transforma într-un pachet legislativ care să ofere mai multă coerenţă procesului de reformă?

Ambele proiecte de lege – respectiv organizarea judiciară şi Statutul Magistraţilor – se află în acest moment la Comisia Juridică a Camerei Deputaţilor, unde vor aştepta proiectul de lege referitor la organizarea şi funcţionarea Consiliului Superior al Magistraturii. Urmează ca întreg pachetul de legi referitor la funcţionarea sistemului judiciar românesc, în ansamblul său, să fie supus unor noi consultări pentru ca, în final, să dispună de soluţii unitare şi concordante. De altfel, pot să vă dezvălui intenţia domnului ministru Cristian Diaconescu de a organiza o întîlnire cu reprezentanţi ai partidelor parlamentare şi cu reprezentanţi ai societăţii civile pe marginea acestui pachet de legi. Preconizăm că întreg pachetul de legi va fi adoptat de către Parlament pînă în luna iunie 2004, astfel încît să se treacă de urgenţă la punerea în practică a reglementărilor respective.

„Tabloul corupţiei s-a modificat fundamental"

Avem o instituţie care ar trebui să se ocupe exclusiv de combaterea marii corupţii – Parchetul Naţional Anticorupţie. Însă rezultatele se lasă aşteptate. Această stare de lucruri a fost confirmată chiar de comisarul pentru integrare Günther Verheugen, care spunea chiar că ar trebui prinşi ceea ce el numea „peştii cei mari". Pe de altă parte, dinspre PNA s-au făcut auzite plîngeri legate de fondurile şi de personalul insuficiente. Au dreptate să se plîngă şefii PNA sau problema este în altă parte?

Personalul de care dispune Parchetul Naţional Anticorupţie este unul de excepţie, drept dovadă că a avut rezultate din primele luni de funcţionare, deşi nu dispunea de resurse umane şi dotări suficiente. Structura a devenit funcţională prin acoperirea în procent de 90% din posturi, prin dotarea cu echipamente tehnice de investigaţii şi crearea echipelor operative formate din procurori, poliţişti şi specialişti. Şi dacă tot aminteaţi de factorul politic, nu trebuie să uitaţi că decizia de a înfiinţa Parchetul Naţional Anticorupţie ca structură distinctă aparţine în exclusivitate Guvernului României şi primului-ministru, domnul Adrian Năstase. Fără o iniţiativă politică născută la nivel guvernamental şi concretizată prin adoptarea Ordonanţei de Urgenţă 43/2002, România nu ar fi beneficiat de o instituţie precum PNA, specializată în cercetarea şi instrumentarea cazurilor de corupţie. Pot să remarc că în 2003 tabloul corupţiei s-a modificat fundamental. Din cei 719 inculpaţi trimişi în judecată, 352 aveau funcţii de conducere, de control ori alte funcţii importante. Iată că, de la mica corupţie cu autori paznici, conductori de tren, muncitori, pensionari etc., s-a trecut în perioada 2002-2003 la cercetarea şi condamnarea unor magistraţi, militari, poliţişti, primari, înalţi funcţionari publici, directori, funcţionari vamali etc.

Nu am intenţia de a ascunde că există încă probleme. Fondurile de care dispune PNA şi personalul insuficient sînt neajunsuri în bună măsură reale. Parchetul Naţional Anticorupţie are la dispoziţie un număr de doar 92 de procurori la nivel naţional, iar pe de altă parte, statutul de magistrat al procurorului anticorupţie, ca şi al procurorului în general, impune şi asigurarea garanţiilor de imparţialitate prin independenţa faţă de executiv. Ministerul Justiţiei are în vedere soluţia optimă – respectiv modificarea OUG nr. 43/2002 în sensul măririi numărului de personal PNA cu 50%, suplimentarea resurselor bugetare şi creşterea gradului de autonomie.

Justiţia are un rol esenţial în combaterea corupţiei. Dar ce facem cu corupţia din justiţie? Există în rîndul populaţiei percepţia că pentru realizarea actului de justiţie nu este suficient să ai legea de partea ta.

O justiţie corectă, eficientă şi responsabilă reprezintă cheia oricărui plan anticorupţie, elementul central al procesului de revigorare a statului; eşecul în această confruntare blochează iniţiativele de reformă şi prelungeşte costurile sociale şi economice.

Acesta este motivul pentru care corupţia din justiţie trebuie eradicată şi eliminată de îndată. Consiliului Superior al Magistraturii îi revine importantul rol de a garanta independenţa puterii judecătoreşti, a asigura integritatea sistemului de justiţie, respectarea deontologiei corpului magistraţilor, refacerea imaginii şi recîştigarea încrederii cetăţeanului în actul de justiţie.

Pentru combaterea corupţiei din justiţie este necesară acţiunea eficace a Parchetului Naţional Anticorupţie şi, de asemenea, un mecanism care să asigure, o dată cu independenţa şi inamovibilitatea judecătorului, şi responsabilizarea acestuia la acelaşi nivel. O atenţie mărită trebuie dată recrutării în corpul magistraţilor, motiv pentru care Institutului Naţional al Magistraturii trebuie să i se asigure resursele pentru a deveni cu adevărat un formator de profesionişti.

Mai sintetic, magistratura trebuie să dispună de „anticorpii" necesari pentru vindecarea „bolii corupţiei". Ministerul Justiţiei este pregătit să livreze „vaccinul".

a consemnat Teodor TIŢĂ

Distanţa dintre discurs şi realitate, între drept şi fapt, nu e nicăieri mai evidentă decât în reforma din Justiţie. 2003 a fost anul decisiv pentru această reformă, toate cele patru legi care schimbau cadrul de organizare a justiţiei ar fi trebuit să fie adoptate, la fel şi codul penal, codul civil, codul de procedură penală şi noul cod fiscal. Deşi s-au făcut progrese, rezultatul este dezamăgitor, şi capitolul de negociere *Justiţie şi Afaceri Interne* rămîne problematic. Mecanismul de numire al Consiliului Superior al Magistraturii, adoptat anul trecut printr-o ordonanţă de urgenţă, s-a dovedit a fi unul nefericit şi nu este de mirare că nu a mărit autonomia instituţiei. De asemenea, Consiliul continuă să fie compus şi din procurori, direct subordonaţi Ministerului de Justiţie. S-a evitat cu grijă ca preşedintele Curţii Supreme să aibă vreo putere în Consiliu, pentru a nu-l concura pe ministrul Justiţiei. Chiar alegerea judecătorilor din CSM se face la nivelul Curţilor de Apel, curţi superioare, fiind condiţionată suplimentar de vechime şi de un doctorat, scăzînd şansele judecătorilor educaţi după 1989 din judecătoriile şi tribunalele obişnuite de a fi aleşi. Dacă luăm în considerare şi confirmarea necesară a Parlamentului, mai puţin importantă ca în trecut pentru că nu se mai propun mai multe nume pe un loc, devine limpede că transferul formal de putere dinspre Ministerul Justiţiei spre CSM nu va schimba nimic în practică.

Lipseşte voinţa de a democratiza Justiţia, permiţînd întregului corp profesional să aibă un cuvînt de spus în alegerea Consiliului. În ce priveşte reforma Justiţiei, rezistenţa pare a fi de neînvins. Iar Ministerul Justiţiei nu este singurul vinovat. Avocaţii care domină comisiile juridice din cele două camere ale Parlamentului au mulţi ani de practică în timpul comunismului, cînd admiterea în facultăţile de drept era posibilă doar după cercetarea dosarului de familie. Ce poate fi mai conservator decît acest grup de bărbaţi înaintaţi în vîrstă, bine plasaţi în ierarhia profesiei şi educaţi în perioada comunistă? În interiorul acestei comunităţi e greu să se formeze o masă critică în favoarea reformei.

(din „Raport asupra guvernării / Unde ne aflăm în cursa pentru integrarea europeană?", Societatea Academică din România, octombrie 2003)

În condiţiile actuale, nu se poate vorbi de o reală independenţă a Justiţiei. În fapt: într-un mod mai degrabă ocult, s-a creat şi se menţine în rîndul magistraţilor o stare de temere vizavi de existenţa unei supravegheri continue asupra lor, atît în timpul exercitării funcţiei, cît şi în ceea ce priveşte viaţa privată; sînt magistraţi ameninţaţi sau supuşi violenţelor de către părţile ale căror dosare le-au instrumentat, fie în afara instanţei, fie în incinta instituţiei sau chiar în sala de judecată; sînt magistraţi care au fost revocaţi din funcţia de conducere pentru că au „îndrăznit" să dea soluţii prin care au obligat însuşi Ministerul Justiţiei la plata debitelor de natură salarială; sînt magistraţi care au fost puşi sub acuzare, şi ca urmare au fost suspendaţi din funcţie, însă soluţionarea dosarelor acestora este tergiversată; sînt magistraţi care sînt trecuţi de la o secţie la alta fără acordul lor, fără a se ţine seama de specializarea lor şi fără a se ţine seama de regula conform căreia unui judecător nu i se poate lua o cauză decît pentru motive temeinice (ex. incompatibilitate, boală gravă); sînt magistraţi ameninţaţi şi privaţi de drepturile lor ca urmare a activităţii desfăşurate în cadrul asociaţiilor profesionale. Adăugăm aici şi practicile unor judecători inspectori care, în urma unor sesizări ale Ministerului Justiţiei, „verifică modul de soluţionare" a anumitor dosare, în special cele intens mediatizate, uitînd că acesta este atributul exclusiv al instanţelor de control; aceste practici sînt cu atît mai inadmisibile cu cît privesc uneori cauze care nu au fost încă soluţionate, creînd o presiune suplimentară asupra judecătorului chemat să soluţioneze cauza. Pe aceiaşi judecători inspectori îi găsim uneori în sălile de judecată pentru a asista la modul de desfăşurare a dezbaterilor, ca după şedinţă să cheme în biroul lor pe judecător să îi atragă atenţia asupra dispoziţiilor luate de acesta, care nu corespund cu viziunea sa... În opinia noastră, controalele efectuate de către inspectorii generali din Ministerul Justiţiei sînt susceptibile de a fi interpretate ca pornind din raţiuni politice; din acest motiv, ele ar trebui să revină în atribuţia Consiliului Superior al Magistraturii.

(din „Poziţia Asociaţiei Magistraţilor din România asupra reformei în Justiţie", decembrie 2003)

DILEMA VECHE
Justiţia în România:
Stăm strîmb şi judecăm drept?

Cristi DANILEŢ

Dinăuntru

– din viaţa unui judecător care aşteaptă reforma –

Nu este foarte dificil să faci o radiografie a sistemului judiciar. Noi, cei care lucrăm înăuntru, ştim cel mai bine problemele acestuia. Dar fie nu avem timp, fie nu avem curaj să o facem, fie ne-am convins deja că nimeni nu-i interesat de soarta lucrătorilor din justiţie. „Aveţi salarii mari, ce vă mai trebuie?!", ni se replică. Am impresia că intenţia celor cu putere de decizie politică este de a ascunde toate neregulile sau chiar a nega existenţa acestora, pentru a închide odată nenorocitul de capitol 24 de negocieri. Vom mai vedea noi pe urmă...

Noroc însă că sînt foarte mulţi tineri intraţi în sistem după 1989, o parte din miile de absolvenţi scoşi pe bandă în fiecare an de facultăţile de drept – adevărate vînzătoare de iluzii, interesate doar de cîştig, nu de buna pregătire a studenţilor şi de cerinţele pieţei. Dar sîntem printre cei mai bine pregătiţi în domeniu. Mulţi însă trăim adevărate dezamăgiri: aproape toţi am intrat în justiţie pentru că într-adevăr ne-a plăcut această funcţie; nu pentru bani sau putere, ci pentru „acel ceva" pe care l-am putea defini ca „vocaţie, chemare".

...ei nu au nevoie de complicaţii, ei au încetat să mai lupte şi aşteaptă pensia.

Ajungem însă să fim dezgustaţi de ceea ce este în interior. Mulţi dintre cei cu ani buni de experienţă gîndesc deja că nu se mai poate schimba nimic; ei nu au nevoie de complicaţii, ei au încetat să mai lupte şi aşteaptă pensia. Unii, mai îndrăzneţi, părăsesc magistratura şi trec în notariat sau avocatură. Cu mulţi te întîlneşti apoi şi afli că unii au onorarii de mii de euro şi că le merge excelent. Iar tu aştepţi chenzina ca să-ţi poţi plăti chiria şi întreţinerea la bloc, gazul-curentul-cablul-telefonul, grădiniţa copilului, taxa pentru studiile postuniversitare pe care te chinui să le faci ca să ai ce să mai adaugi în C.V., rata la bancă şi, desigur, împrumuturile de la rude pe care, cu toată ruşinea, a trebuit să le faci luna trecută.

Unii sînt şefi toată viaţa lor; alţii descoperă că nimeni „acolo sus" nu-i iubeşte. Cine are curajul să ridice deschis anumite probleme primeşte stigmatul de „rebel" şi fie este taxat la notele date la sfîrşit de an, fie nu primeşte aviz de la şefi pentru a participa la concursurile de promovare, fie, dacă a primit totuşi acest aviz şi a luat gradul superior, i se refuză transferul la instanţa corespunzătoare.

Arătăm ca nişte zombi

Pentru cei mai mulţi, în special pentru cei care lucrează în instanţele mari, e foarte greu. Am ajuns să arătăm ca nişte zombi: oboseala cronică şi bolile profesionale le întîlnim în cazul fiecăruia dintre noi. Majoritatea avem ulcer din cauza stresului profesional, purtăm ochelari şi sîntem plini de eczeme sau facem alergie la praful de pe dosare. Pe nimeni nu interesează şi nimeni nu este responsabil. Sînt colegi grav bolnavi, unii chiar de cancer în formă avansată, care vin la serviciu pentru că ar pierde la salariu dacă ar rămîne în concediu. Sînt colegi care leşină la locul de muncă şi sînt luaţi cu Salvarea. Sînt magistraţi care consultă în mod regulat psihologi; sînt unii care chiar au contractat boli psihice şi au părăsit sistemul. Rezişti sau pleci, căci are cine te înlocui.

În ziua cînd ai şedinţă de judecată, îţi vine să plîngi: de fiecare dată numărul de dosare de soluţionat este mai mare. La statistici nici nu ar trebui să fii întrebat cîte cauze ai pe rol, ci cîţi metri cubi de dosare. În sală, o mulţime de cauze te împiedică să judeci: poştaşul nu a dus citaţiile la părţi sau martori; dacă aceştia le-au primit şi nu vor să vină, ar trebui să-i amendezi, dar degeaba o faci, că nişte norme de la Administraţia Financiară spun că ai nevoie de toate datele de identificare plus C.N.P. (de unde să le obţii, dacă ei au lipsit?!); dacă dai ordin poliţistului să îi aducă cu mandat de aducere, din lipsa personalului acesta se rezumă doar la a-i pune să semneze un proces-verbal de înştiinţare, întocmai ca şi poştaşul; procesomanii ştiu deja modalităţile de a te face să amîni cauza cel puţin de 5 ori consecutiv. Te întîlneşti cu vreo parte care, cu lacrimi în ochi, se declară mulţumită pentru hotărîrea dată, în timp ce altul năvăleşte în biroul tău, nepăzit de nimeni, şi te ia la bătaie, ori te trezeşti cu el în sala de judecată unde te acuză de faţă cu toţi că eşti corupt.

Unde nu există personal auxiliar suficient, magistraţii îşi aduc computerele de acasă şi îşi dactilografiază singuri hotărîrile. Nu există un număr suficient de robe, aşa că le împrumutăm unii de la alţii. Nu avem legitimaţii. Zilele trecute m-a sunat o colegă de la o instanţă dintr-un oraş mic ca să mă întrebe ce s-a mai modificat în procedura penală, că ei nu au cum să se informeze. Eu însumi am lucrat cîţiva ani într-o judecătorie unde nu exista legislaţie dinainte de 1994 şi trebuia să merg la primărie pentru a face rost de *Monitoare Oficiale* mai vechi. Iar unde lucrez acum, ministerul a livrat doar două Coduri de procedură penală – ediţia oficială, în condiţiile în care în instanţă sîntem 30 de judecători, din care 7 sîntem specializaţi în penal; din cele două coduri, unul a fost dat şefului, iar celălalt s-a pus la păstrare, ca nu cumva noi, ceilalţi, să ne certăm... „Faceţi justiţie!" – nu contează cum.

Totul trebuie făcut rapid, cu „celeritate"; ce contează este „să stăm bine la statistica de sfîrşit de an". Imaginaţi-vă, chiar ni se spune fără nici o reţinere să intuim (?!) soluţia şi să soluţionăm cît mai repede cauzele, să nu le ţinem mult pe rol, ca – vezi, Doamne – justiţiabilii să nu facă reclamaţii pe la ministere sau instituţii internaţionale cum că procesul ar dura prea mult... Altfel se declanşează vreun control şi cine ştie ce se poate descoperi. Tuturor ne este frică de controale. Dar nimeni nu se gîndeşte că scopul acestora nu trebuie să fie timorarea magistratului sau găsirea de „noduri în papură" pentru a-i închide gura „rebelului", ci semnalarea eventualelor greşeli, pentru a-l ajuta ca pe viitor să fie mai atent.

E frustrant că nu mai avem timp să mergem în bibliotecă să citim ultimele apariţii legislative (şi pe an apar 2.000 de acte normative!), manuale sau reviste de specialitate. Dar tot timpul ni se cere o „bună pregătire profesională şi calitate a hotărîrilor". Interesant este că în politica ministerială se prevede necesitatea unei pregătiri continue prin Institutul Naţional al Magistraturii, dar seminariile durează doar 2-3 zile şi sînt obligatoriu de urmat... o dată la 5 ani. Dacă accesezi programul legislativ şi cauţi hotărîrile CEDO contra României, nu vei găsi vreuna. De asemenea, nu sîntem informaţi despre activitatea şi hotărîrile Consiliului Superior al Magistraturii, unde lucrează „reprezentanţii" noştri. La o recentă adunare a liderilor filialelor Asociaţiei Magistraţilor din România, unde s-au întîlnit reprezentanţi a 30 de judeţe, la întrebarea cîţi dintre cei prezenţi cunosc ce fac aleşii noştri în CSM, doar 5 au ridicat mîna. Justiţia e izolată. Sîntem o putere? – nici nu intră în discuţie.

Am văzut politicieni vorbind de problemele din justiţie: că sînt, că se rezolvă, că multe provin din fosta guvernare, că Europa nu cunoaşte chiar exact situaţia de aici... Nimic mai fals: nu am auzit un singur ales al poporului să spună concret care sînt acele probleme şi cum se pot ele rezolva. Iar că Europa nu ar cunoaşte situaţia de aici, asta e complet eronat. Ar trebui să afle cei „de sus" că sistemul judiciar din România a fost evaluat de un grup de magistraţi care au întocmit un raport pe care l-au trimis în luna februarie 2004 la Bruxelles, semnalînd disfuncţionalităţile din sistem şi paşii greşiţi în reforma „de formă" a justiţiei. Acest raport l-am dat publicităţii pe 11.02.2004 de faţă cu reprezentanţi ai Parlamentului, ONG-urilor, presei, ambasadelor şi ai Delegaţiei Comisiei Europene la Bucureşti. Ei bine, nimeni de la Ministerul Justiţiei nu a catadicsit să vină. Ei, cei din minister, nu se coboară la nivelul nostru...

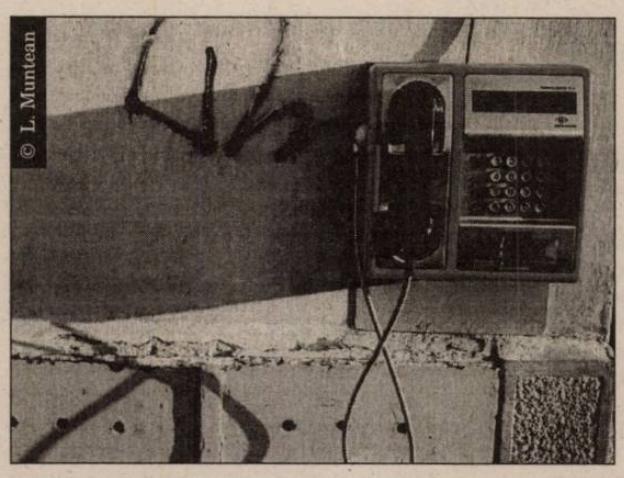
© L. Muntean

„S-a supărat doamna ministru de cele spuse de tine."

Mai mult, în timp ce eu citeam la Bucureşti părţi din acel document, doamna ex-ministru se afla la Cluj, la şedinţa de Bilanţ pe anul 2003 a Curţii de Apel. Şi în momentul în care am afirmat că sînt magistraţi în ţară care se plîng că sînt supravegheaţi de serviciile secrete, că telefoanele le sînt ascultate, că le este interceptată corespondenţa, doamna a primit un bileţel de la cel care a însoţit-o în vizită, după care a izbucnit faţă de colegii mei: cum de îndrăzneşte un judecător clujean să facă o asemenea declaraţie?! De unde izbucnirea doamnei, cînd de fapt ar fi trebuit să se declare îngrijorată de o asemenea afirmaţie şi să ceară verificări, informaţii? Măcar de ochii lumii. Cînd m-am întors la Cluj, colegii m-au apostrofat: „S-a supărat doamna ministru de cele spuse de tine. Toţi ştim că e adevărat ce ai zis, dar ştii că nu putem dovedi!". Ca să completez tabloul, săptămîna trecută am stat de vorbă cu o doamnă magistrat care, la sfîrşitul discuţiei, a început să meşterească ceva pe masă; atunci am realizat că îşi monta acumulatorul înapoi în telefon; telefoanele mobile nu pot fi ascultate cît timp cele două corpuri sînt separate... *No comment*. Nu există justiţie independentă dacă magistraţii nu se simt independenţi.

Nu e ca în filmele americane

Şi mai este pînă să fim şi să ne simţim independenţi. Dacă dă nenorocul peste tine să judeci cauze implicîndu-i pe mai-marii locali, atunci e atunci. Cine zice că nu se gîndeşte la eventualele consecinţe în cazul în care vreunul este nemulţumit minte. Şi nu spun mai mult.

Cetăţenii se plîng de justiţie, dar majoritatea nu au un minim de cunoştinţe juridice. Cei care nu au intrat niciodată într-o sală de judecată sînt surprinşi că nu purtăm perucă, nu avem ciocănel şi nu există juraţi, ca în filmele americane. Cei care intră însă în sediul unei instanţe habar nu au ce trebuie să facă, încotro să o apuce. Nu este nimeni care să-i îndrume; nu există un simplu ghid informativ în acest sens. Cu puţină educaţie juridică, ei nu s-ar mai lăsa fraieriţi de avocaţi care le cer onorarii de 10% din suma pretinsă, fără a elibera chitanţă (vă daţi seama ce înseamnă aceasta la un simplu partaj pentru un apartament, care în Cluj se ridică la suma de un miliard de lei?); unii mai au tupeul de a susţine că o parte din sumă va fi dată judecătorului, pe care pretind că îl cunosc foarte bine. În fine, ar şti ce să facă după ce rămîne definitivă o hotărîre civilă pe care ai pronunţat-o în favoarea lui şi nu s-ar mai lăsa înduioşat de executorul judecătoresc care îi spune că foarte greu se poate intra în posesia bunurilor de executat ori că îi este frică să înceapă executarea din cauza „spatelui" pe care îl are partea ce a pierdut procesul, făcîndu-l pe amărît să avanseze alte sume de bani... neimpozabile.

Respect? Pe culoare trecem printre oameni care nici nu se sinchisesc de noi. Pe vremuri, povestesc bătrînii, judecătorul mergea pe stradă însoţit de un poliţist şi trecătorii se dădeau la o parte din faţa lui. E drept, nici noi nu ne respectăm. Sînt o jignire atenţia şi servilismul care i se arată unui ministru cînd vizitează vreo instanţă. Şi noi facem parte, ca şi el, din una dintre cele trei puteri în stat, dar cînd mergem la Guvern sau la Parlament nici nu sîntem băgaţi în seamă. De cîte ori nu ni se întîmplă să mergem la Ministerul Justiţiei şi să nu putem intra din cauza unui simplu subofiţer de la poartă? Sau atunci cînd mergem în minister pentru a da examene, cîţi dintre noi nu au cunoscut umilinţa aşteptării pe holuri ore întregi, fără să ne întrebe nimeni nimic, sub privirile arogante al funcţionarilor care treceau ţanţoşi pe lîngă noi?...

Care reformă, deci?! Justiţia ar trebui să fie responsabilă, eficientă şi independentă. Dar deocamdată, aceste noţiuni ţin de domeniul S.F.-ului. Dacă lucrurile vor continua astfel, mulţi dintre noi vom părăsi sistemul.

***Cristi Danileţ** este judecător la Judecătoria Cluj-Napoca şi membru în Asociaţia Magistraţilor din România.*

Georgiana IORGULESCU

Ce ar trebui făcut

Pe parcursul ultimelor două luni, societatea românească a avut prilejul de a asista la dezbateri, luări de poziţie pro şi contra, declaraţii venite dinspre Parlamentul European şi Comisia Europeană, legate de reforma în justiţie, sau mai bine spus de lipsa acesteia, şi nu în ultimul rînd la schimbări în structura Guvernului. Ce ni se reproşează de la Bruxelles? Lipsa reformei în justiţie, în administraţie, lipsa voinţei în stoparea corupţiei, ca să nu mai pomenim de încălcarea moratoriului privind adopţiile internaţionale.

În sens larg, reforma în justiţie înseamnă construirea unor instituţii democratice, care să asigure independenţa puterii judecătoreşti ca una dintre cele trei puteri în stat. Pentru că judecătorii sînt independenţi şi se supun numai legii, iar procurorii îşi desfăşoară activitatea potrivit principiului legalităţii şi imparţialităţii (conform textelor constituţionale vechi şi noi), înseamnă că asupra activităţii şi carierei acestora nu trebuie să intervină imixtiuni din partea executivului, respectiv a ministrului Justiţiei, ori a legislativului. În atare context era necesară existenţa unei instituţii-garant. Şi pentru că trebuia să poarte un nume, i s-a spus Consiliul Superior al Magistraturii. A apărut prin Constituţia din 1991 şi printr-o lege organică, modificată de mai multe ori. Un articol din Constituţia revizuită reafirmă că acest Consiliu trebuie să fie garantul independenţei justiţiei.

Revenind la practică, Raportul de ţară al Comisiei pe anul 2003 constată că procesul de selecţie a membrilor Consiliului Superior al Magistraturii rămîne politizat. Constituţia revizuită toarnă gaz pe foc întărind rolul ministrului Justiţiei, care de la prezidarea şedinţelor CSM, fără drept de vot, ajunge membru de drept (avînd, implicit, drept de vot) în Consiliu. Tot Constituţia revizuită face, în acelaşi spirit, un pas înainte, unul înapoi. Astfel, CSM lucrează în plen, dar şi în două secţii – una pentru judecători şi cea de a doua pentru procurori – iar în componenţa CSM apar doi reprezentanţi ai societăţii civile. E drept, cei din urmă participă numai la lucrările în plen şi sînt aleşi de Senat. Din păcate, legea supremă limitează mandatul preşedintelui CSM la un an, din cei şase pe care îi are orice membru ales, lucru care atenuează implicarea, respectiv responsabilizarea acestuia. Constituţia ne învaţă, de asemenea, că procurorii, deşi sînt şi ei magistraţi, îşi desfăşoară activitatea sub autoritatea ministrului Justiţiei.

Se lucrează acum la o nouă lege de organizare a CSM, care să detalieze Constituţia. Iată-ne, deci, în situaţia de a valsa pe un text constituţional nu foarte generos. Această nouă lege ar trebui să fie un fel de piatră de temelie a sistemului judiciar românesc, care să conţină premisele necesare pentru alte proiecte de legi, cum ar fi Statutul Magistraţilor şi Legea de organizare judiciară. Într-un stil tipic perioadei postdecembriste, în toamna anului 2003 s-au supus discuţiei Parlamentului cele două proiecte de legi menţionate, de altminteri nici pe departe reformatoare, fără a avea un proiect de lege al CSM – un fel de a construi casa de la acoperiş. Cu ajutorul lui Dumnezeu şi al cîtorva organizaţii neguvernamentale constituite în AJER (Alianţa pentru o Justiţie Europeană în România), s-a demonstrat greşeala în care se află clasa politică, reuşindu-se blocarea celor două proiecte în Parlament în aşteptarea proiectului de lege privind Consiliul Superior al Magistraturii.

Sînt voci care se întreabă melancolic ce îi mai rămîne de făcut Ministerului Justiţiei.

Nu cu multă vreme în urmă a apărut şi acest proiect de lege privind CSM, proiect care consacra doar o independenţă declarativă pentru Consiliu, cîtă vreme acesta stabilea, dispunea, aviza, emitea **numai împreună** cu ministrul Justiţiei. Mai mult, cel din urmă era şi titularul acţiunii disciplinare, fiind prezent la lucrările ambelor secţii. Adică justiţia şi CSM ar fi independente doar cît, unde şi cînd vrea ministrul Justiţiei.

După multe dezbateri, ţipete şi puseuri de tensiune, împinşi de la spate de viziunea neînchiderii capitolului 24 de negociere (Justiţie şi Afaceri Interne), s-a ajuns la concluzia că ministrul Justiţiei nu are ce căuta la lucrările celor două secţii, mai ales că acestea au rolul şi de instanţe de judecată pentru judecători, respectiv procurori. S-a mai conchis că CSM trebuie să fie unicul abilitat să dispună asupra carierei magistraţilor (accesul în profesie, promovarea, detaşarea), asupra pregătirii profesionale a acestora prin Institutul Naţional al Magistraturii, asupra numărului de posturi necesare şi, deosebit de important, asupra bugetului instanţelor şi parchetelor. În virtutea principiului că acest Consiliu trebuie să fie reprezentativ, societatea civilă a propus ca în componenţa CSM să intre şi doi judecători de la judecătorii, precum şi un procuror de la parchetele de pe lîngă aceste instanţe, dintr-un total de nouă judecători şi cinci procurori (pînă acum fiind doar judecători de la Curtea Supremă de Justiţie, curţi de apel şi tribunale, respectiv procurori de la parchetele de pe lîngă aceste instanţe). S-a mai susţinut faptul că acţiunea disciplinară în faţa secţiilor CSM trebuie să fie exercitată de către colegiul de conducere al instanţelor şi nu de către ministrul Justiţiei, precum şi eliminarea prevederii ca doar magistraţii care au obţinut de la preşedintele de instanţă calificativul *foarte bine* să poată candida pentru CSM (ideea că democraţia în sistem funcţionează cu voie de la şef este bizară). Sînt voci care se întreabă melancolic ce îi mai rămîne de făcut Ministerului Justiţiei. Rămîne de văzut cum va arăta legea după ce va trece prin procedura parlamentară, după cum rămîne de analizat corelarea celorlalte două texte de legi cu legea CSM. Oricum, calea de străbătut pentru o reformă de fond este lungă şi uneori voit întortocheată. Sînt încă multe legi care lipsesc, precum o lege a Ministerului Public sau o lege a Personalului auxiliar. Sînt legi care au fost modificate în grabă, fără a se ţine cont de resursele financiare şi umane, cum ar fi Ordonanţa de Urgenţă 58/2003 care a blocat activitatea Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie.

Dincolo de planul legal al reformei, mai puţin discutat este planul moral. Pentru cel din urmă nimeni nu ne poate impune nimic, ţine de evoluţia fiecărui individ. În ceea ce priveşte justiţia, magistraţii vor avea în curînd ocazia ca prin vot direct, secret şi personal, în cadrul adunărilor generale ale instanţelor şi parchetelor, să-şi desemneze propriii candidaţi în Consiliul Superior al Magistraturii. Sper să fie cei mai buni dintre cei buni!

***Georgiana Iorgulescu** este director de program la Centrul de Resurse Juridice şi membru fondator al Alianţei pentru o Justiţie Europeană în România.*

Stela GIURGEANU

Drama de zece minute

Zumzăitul difuz, îmbîcsit de frînturi de îngrijorare şi încredere, începe încă de pe treptele de marmură ale fumătorilor („Fumatul strict interzis în incintă"), stăruie în holul principal de la intrare, în care se aşteaptă, în picioare sau ciorchiniţi pe băncile de lemn, continuă de-a lungul celorlalte două holuri prelungite de o parte şi de alta, strecurîndu-se cu uşurinţă pe sub pragurile uşilor înalte, dar aproape inutile, ale sălilor de şedinţă. Curtea de Apel, sectorul 6, Bucureşti.

Intri, o dată cu o pală de zumzăit, pe după o uşă. Închizi mobilul, îţi adaptezi cu greu urechile să distingă din amalgamul sonor vocea vorbitorului la microfon şi dai cu ochii de prima sală de judecată din viaţa ta. Încerci să-i adaptezi şi pe ei, suprapunînd elementele fictive ale serialelor americane peste realitatea din Ştirbei Vodă 115.

Recunoşti astfel locul unde poţi să şezi. Două rînduri de bănci de lemn. Recunoşti boxa acuzaţilor. Recunoşti şi paznicul, şi masa judecătorului, şi procurorul din dreapta mesei, cu verighetă şi probleme nazale, şi grefiera blondă din stînga, cu repeziciune în glas şi foc în degete. Recunoşti avocaţii, eleganţi, în paltoane lungi sau scurte, cu feţe relaxate şi întinse de atîta încredere. Recunoşti clienţii, „dosarele" fără prea mari pretenţii vestimentare, cu feţe pămîntii şi ridate de atîta neîncredere, cu mîini aproape luxate de atîta frămîntat şi cu dorinţa aproape mărturisită de a sta şi-n cap pentru avocaţii lor (hm, parcă în filmele americane lucrurile stau tocmai pe dos!). Recunoşti şi problemele...

Dosarul 47 este un domn trecut de patruzeci, ca şi numele său juridic, cu haină de fîş cu broderii şi vultur alb pe spate, cu pantaloni eleganţi şi pantofi făcuţi cu cremă (la Curtea de Apel, toţi au pantofii făcuţi cu cremă!).

„Vă jur, doamna judecătoare, vă jur că nu l-am înjurat!"

„De băut, aţi băut?"

„Nu, doamnă, nu l-am înjurat!"

„Lăsaţi asta, domnule, v-aţi urcat la volan în stare de ebrietate?"

„Nu, doamnă, domnu' poliţist... e o neînţelegere..."

„Deci, n-aţi băut..."

„Ba... acolo, un pahar..."

„De votcă?"

„Nu, doamna judecător, a fost cu cinci ore înainte să urc la volan, iar pe domnu' poliţist nu l-am înjurat..."

„Deci, n-aţi băut nimic?"

„Un pahar de votcă, atîtica..."

Se trece la mărturia martorului, un costum vechi, elegant, dar vechi, cu cravată roşie. „Sînteţi credincios? Puneţi mîna dreaptă pe Biblie şi repetaţi după mine" (se repetă jurămîntul, la fel ca-n filmele americane!). Martorul era prin împrejurimi în seara zilei cînd a văzut incidentul. Da, sub jurămînt, a văzut scandalul. Şi, tot sub jurămînt, domnul cu vulturul de fîş ar cam fi ridicat nu numai vocea, ci şi degetul...

„Şi ce zicea?"

„Păi, ştiţi, n-am auzit exact ce zicea, dar, ştiţi, gesticula..."

„În ce sens, gesticula?"

„Păi, ştiţi, cu degetul..."

Se consemnează, doamna judecător traduce grefierei cele două mărturii, fixează termenul deciziei instanţei şi trece mai departe.

Dosarul 48, studentă la Psihologie, îşi acuză fostul soţ, din Republica Moldova, de agresiune verbală şi oleacă fizică („A dat în dumneavoastră?" „Nu... m-a strîns, aşa, de braţ..." „Are fire violentă?" „Da, este un tip violent..." „Ce minţi, ce violenţă, nesimţito?" „Domnule, păstraţi-vă calmul!"). Dosarul 48 cere despăgubiri morale de douăzeci de milioane de lei. Fostului soţ: „Aveţi întrebări?". Fostul soţ începe să-i bată obrazul fostei soţii, să o facă nesimţită, să... să... să...

„Aveţi întrebări? Dacă da, mi le adresaţi mie, iar eu le voi pune doamnei!"

Un moment de rătăcire: „Adică să vă întreb pe dumneavoastră?".

„Nu, dom'le, o întrebaţi pe dînsa, dar vă adresaţi mie!"

„Adică să nu mă uit la ea şi să mă uit la dumneavoastră cînd o-ntreb pe ea?"

„Exact!"

„Cum am ajuns aici, doamna judecător?" Aruncă deodată întrebarea, descărcarea nervoasă, zdruncinătura de umeri şi hohotul de plîns, drept în faţa judecătoarei. „Eu îi dădeam bani, şi ea ce făcea? Îi cheltuia cu amanţii ei, iar acum nu pot să-mi văd fetiţa!".

„Domnule, reveniţi-vă, ce Dumnezeu? Nu-l lăsaţi să vadă copilul?"

„Ba da, doamna judecător, cum să nu, atunci a fost o excepţie, aveam cursuri de la nouă (ora 21, precizează) şi, pur şi simplu, n-aveam cum..."

„Păi, o dau în judecată, doamna judecător, că nu mă lasă să-mi văd copila..."

„Calmaţi-vă, domnule, acum judecăm fapta de care sînteţi acuzat, şi stăpîniţi-vă odată, că şi-aşa am intrat în prelungiri!" (se depăşise, ce e drept, media de zece minute).

Dosarul 49. Un timid. Un scund. Mai puţin de 30 de ani. Mai puţin de 1,70. Mai puţin în avocaţi decît acuzatul. Care are doi; el n-are nici unul, dar tot îi dă în judecată pe împricinat (un zdrahon de aproape doi metri, cu alură de barosan cu ghiul şi colan) şi pe prietenii acestuia (trei zdrahoni de aproape doi metri, cu alură de barosani cu ghiuluri şi colane). L-au bătut în faţa discotecii.

Ce mai contează motivul? Sau verdictul? Părăseşti sala, clădirea, laşi în urmă zumzăitul cu pantofi făcuţi cu cremă, te rogi să nu ajungi „dosar", să debutezi cu mica ta dramă de zece minute în faţa altor „dosare" sau a cuiva care ar putea s-o repovestească în mai puţin, trecînd-o în imperiul ilarului, să te bucuri te primăvară şi să te uiţi la filmele americane, în care un proces durează cîteva ore bune.

Imre KERTÉSZ

Altcineva

– Cronica schimbării –
(fragmente)

Impresii hibernale din Budapesta; de parcă mi s-ar îmbolnăvi încetul cu încetul conştiinţa.

De ce ţi-e teamă, din moment ce ştii că eşti muritor?!

Dimineaţa, tînărul de pe aleea Szilágyi Erzsébet. „Bunul meu domn (textual: bunul meu domn), d'apoi opreşte pentru o minută!" Pe cap o căciulă de blană, un chip luminos, mustaţă blondă, ochi albaştri, plăcuţi, deşi cam apoşi. Mă opresc, copleşit de presimţiri rele. Ştiu bine ce urmează, dar trebuie să fac faţă întregului ritual. N-aş putea să-i ofer ceva de lucru? Nu pot. N-aş putea să-i schimb ceva bănuţi românesti? Aş! Şi ce să fac cu ei? Pentru că a venit din Sfîntu Gheorghe la Budapesta, îmi spune. Nu-i o noutate: zilele astea, m-au oprit cel puţin zece persoane, bărbaţi, femei, toţi veniseră din Sfîntu Gheorghe. „Ca să halesc ceva", îmi spune, iar acest argou vechi, de pe vremea războiului, m-a înduioşat. Amintiri din KZ. (prescurtare de la Konzentrationslager – lagăr de concentrare, *n. trad.)* urcă din adîncul stomacului; nici măcar nu încerc să-mi imaginez ce se va alege din acest tînăr simpatic, isteţ şi robust, care a fost ademenit cu o propagandă falsă din căminul său, atras în mijlocul indiferenţei răutăcioase şi al nebuniei criminale care ne înconjoară. Îi dau o monedă de o sută. Se-nveseleşte: „La mulţi ani!", îmi spune, fapt care mă-nveseleşte şi pe mine: consider aceste cuvinte drept o profeţie încurajatoare rostită de un semizeu păstor al grecilor antici. În tramvai, spre ghinionul meu, Sz., care s-a rablagit şi a devenit un bătrîn senil sub ochii mei, cum s-ar zice. Mă recunoaşte. Îmi spune că nu m-a văzut de mult. Imprudent, îi spun că am fost la München. Începe să-mi înşire amintirile müncheneze, de prin anii şaizeci. Cum a adunat pietricele în cursul superior al Isarului, cum a primit şaizeci de mărci de la municipalitate, cum a cumpărat un aparat pe care l-a cruţat atît de mult, încît nici pînă-n ziua de azi nu l-a folosit etc., la nesfîrşit. Ochii-i bulbucaţi se umezesc la fiecare cuvînt, gura-i crispată pronunţă expresii străine, ciudate, de parcă ar trăi de mii şi mii de ani, iar acum şi-ar aminti de al doilea mileniu, cînd planeta era încă verde şi plină de viaţă.

Resimţirea acută a minciunilor din toate consolările.

Anul Nou: 1993. Lumina soarelui de iarnă, dimineaţa trec prin Rózsadomb. Oraşul văzut de sus, lumină rece, veselie rece, străzile tăcute ale anului nou. Privesc acest peisaj imobil, încremenit, şi simt că în faţa ochilor mei se destramă şi ultimele rămăşiţe ale vălului (indiferent cum îl numim, îi putem spune obişnuinţă, sau chiar cultură) prin care am văzut pînă acum lumea, astfel că dintr-o dată văd foarte departe, direct în neant.

Se pare că, dintr-un anume motiv, nu mă împac cu ideea ca această clipă să dispară, ca senzaţia nimicului să nu prindă contur, să nu apară drept un eveniment al nimicului, sub o formă oarecare.

Din moment ce creaţia este opera iubirii, atunci pieirea, moartea ar fi operele urii? Ne aduce pe lume iubirea, iar de distrus ne distruge ura? Sau este posibil ca şi moartea să fie opera iubirii?

Cîteva întrebări dificile. Beckett, în *Molloy:* „Ce dracu' a făcut Dumnezeu înainte de creaţie?" (Parafrază după Sfîntul Augustin.) Valéry: „Să punem oare toate întrebările?". Apoi: „Ce face Dumnezeu în afară de Creaţie?".

Swedenborg: „Infernul este o zonă mlăştinoasă unde există oraşe pe care parcă le-ar fi distrus focul; dar osîndiţii se simt bine. În felul lor, sînt fericiţi, adică sînt plini de ură, iar acest imperiu nu are domnitor, locuitorii săi complotează tot timpul unii împotriva celorlalţi. Această politică josnică este lumea complotului. Iată infernul".

O descriere bună. Prin urmare, toate semnele indică faptul că sînt acasă. Dar de ce *nu* mă simt bine printre ei, aşa cum susţine Swedenborg că ar trebui să mă simt? E posibil totuşi să fi ajuns într-un loc greşit? Asta în urma unei înrolări greşite? E posibil ca eroarea unui funcţionar neglijent, răuvoitor, să reprezinte *condamnarea*?

În cazul acesta, există aici o incomensurabilitate înfiorătoare. În cazul acesta trebuie, totuşi, „să punem toate întrebările". (Chiar dacă inutil.)

Mi-e teamă că de acum înainte n-am să mai pot vorbi *serios*. Sufletul meu crede în ceva pe care raţiunea este obligată să-l nege.

Cel care percepe problemele aşa cum sînt ele de fapt (adică, le *recunoaşte)* trebuie să renunţe la rezolvarea problemelor; problema nu rezidă în probleme, ci undeva în afara acestora. De exemplu, doar Cristos a ştiut să formuleze problemele Romei din perioada declinului, asta *pentru că* a făcut abstracţie de rezolvarea aspectelor pragmatice; iar în final a avut dreptate, destinul său îngrozitor certifică deznădejdea şi necesitatea imperioasă a unei reînnoiri radicale.

***Imre Kertész** s-a născut pe 9 noiembrie 1929 la Budapesta. În 1944 a fost dus la Auschwitz, de aici la Buchenwald, apoi la Zeitz şi iarăşi la Buchenwald, de data aceasta la spital. După întoarcerea la Budapesta a lucrat ca ziarist, muncitor, din 1953 ca scriitor şi traducător liber profesionist. Primul său roman,* Fără destin, *a apărut în 1975,* Eşecul *în 1988,* Kadiş pentru copilul nenăscut *în 1990. Aceste romane sînt considerate o trilogie despre cea de a doua parte a secolului al XX-lea: experienţele holocaustului, comunismului şi consecinţele acestora. Opera lui Kertész cuprinde şi eseuri:* Holocaustul – o cultură, Altcineva, Limba exilată. *La 10 septembrie 2003 s-a lansat la Budapesta noul său roman, cu titlul* Felszámolás (Lichidarea). *În anul 1983 i-a fost decernat Premiul Füst Milán, în 1989 Premiul József Attila, în 1995 Premiul pentru literatură din Brandenburg, în 1997 Premiul Kossuth, în 2000 Premiul Herder, în 2001 Premiul Die Welt, iar în 2002 Premiul Nobel. Volumul de eseuri din care publicăm cîteva fragmente va apărea în curînd la Editura Humanitas.*

K., scriitorul, şi-a trecut în revistă toate bunurile. „Îmi aparţin doar păcatele" – a notat apoi pe colţul unei hîrtii care zăcea în faţa lui, hîrtie mîzgălită de altfel cu numere de telefon.

Din nou în tren. Hamburg-Berlin-Köln-Frankfurt-Zürich. Avertismentele: „Îmi pierd profunzimea"; „Mă pierd pe mine însumi".

Pe mine însumi? Cine este acela? (În cazul în care tocmai nu mă doare măseaua sau burta...)

Am ieşit deci din propriul meu centru, din spaţiul eroic emersonian? Spre ce trebuie să-mi îndrept atenţia?

Nu ştiu la ce trebuie să fiu atent şi nu ştiu de ce trebuie să fiu atent. Nu ştiu de ce ar fi nefiresc firescul (adică, faptul că trăiesc viaţa unui scriitor care se numeşte I. K.).

Nu ştiu de ce ar fi mai firească morala opresiunii decît prejudiciile libertăţii.

Fobia de spaţiu a celui crescut în dictatură.

Cîteva întrebări care trebuie totuşi formulate. N-am devenit oare mult prea dezinvolt, chiar facil? Doresc oare să mai *scriu*?

Köln. În vîntul şuierător, borul lat al pălăriei mele negre mă împiedică să privesc spre dom – e comic. Dacă-mi scot pălăria, simt cum vîntul geros şi precipitaţiile condensate asemenea unor ace îmi înţeapă dureros pielea capului. Domul arată ca o carte de poveşti monumentală. Înăuntru, preotul în sutană roşie. Mă face atent să nu umblu de colo colo, să mă aşez undeva, pentru că urmează rugăciunea de prînz. Mai degrabă plec, îi răspund înspăimîntat. Nu, nu, mă încurajează preotul, totul durează doar cinci minute. Mă aşez. Ceremonia se desfăşoară cu ajutorul unei benzi de magnetofon. Într-adevăr, în doar cinci minute slujba se termină. Preotul îmi zîmbeşte. Pe dinăuntru domul este auster şi rece. Dar aşa şi trebuie să fie. Biserica decorată peste măsură este ca o ademenire lipsită de bun-gust, ceea ce pur şi simplu e de-a dreptul de neiertat. Seamănă cu o secure înzorzonată de călău.

Hamburg, plimbare pe docuri, ziaristul şi prietena acestuia. Cei de stînga îmi citesc cartea. Pot inversa: cei care-mi citesc cartea sînt de stînga. Din punct de vedere estetic, este din cale-afară de suspect, dar ce este estetica? Totul indică faptul că, la urma urmei, omul nu este liber, gîndurile, sentimentele sale sînt determinate, dar nu aşa cum a crezut Marx, nici cum a crezut Freud. Nu într-un mod atît de automat, nici într-un sens, nici în celălalt. Pot eu oare să trag o concluzie asupra cărţilor mele bazîndu-mă doar pe natura cititorilor mei? Putem trage o concluzie asupra izvorului bazîndu-ne doar pe felul celor care beau din apa acestuia? Deşi, fireşte că există o anume lege a chimiei privind atracţia şi respingerea... „Vă este cunoscut acel sentiment cînd omul devine mai mic în cineva?" (Gombrowicz, *Ferdydurke*, capitolul I.)

La Basel, o librăreasă plină de zel, dar aparent cam sucită, dacă nu de-a dreptul trăsnită, şi carismaticul ei ajutor, Thomas, un băiat brunet şi zvelt. Îmi vin în minte cuvinte precum: Dickens, *Dugheana cu vechituri*... Librăreasa caută ceva, Thomas găseşte. Librăreasa spune ceva, Thomas o corectează. Toate astea cu o delicateţe inimaginabilă. Librăreasa încearcă să salveze aparenţele, dar în final zîmbeşte doar, visătoare; am impresia că fără Thomas ar fi pierdută. Aflu însă că Thomas va pleca-n curînd – trebuie să studieze, dacă nu vrea să rămînă pe veci în magazinul ăsta bătrîn, lîngă domnişoara asta bătrînă şi singuratică, să se aleagă praful de el printre cărţi, alături de cărţi. Ce se va întîmpla cu micuţa şi fragila domnişoară (cu toate că s-ar putea să fie văduvă, ba mai mult, eventual o femeie activă, deşi acest lucru este exclus)? Femeia dă din cap, regretă, dar se comportă asemenea unei persoane căreia nu îi este clară situaţia în care se află, de parcă nu şi-ar da seama că pierderea va fi totală şi ameninţătoare. Poate că o face şi ea din delicateţe, ca să-i fie lui Thomas mai uşoară plecarea? O relaţie specială, desuetă în acest oraş antebelic, desuet; într-un fel, mă copleşeşte şi pe mine îngrijorarea. Camera de hotel pe care mi-o reţinuse librăreasa este austeră şi extraordinar de deprimantă. Nu fac un secret din treaba asta. Mergem la un alt hotel, la fel de auster şi deprimant, văd că principiul este să fie ieftin; e vorba de o singură noapte, accept. Cinăm la o cîrciumă excelentă, deghizată într-un birt ordinar, un loc vesel, plăcut. A doua zi, dimineaţa, mai hoinăresc puţin prin oraş, apoi merg la tren. Thomas mă conduce, protestez în zadar, îmi cară cu devotament geamantanul pe pod; nu îndrăznesc să-i propun să urcăm într-un taxi.

La Frankfurt, evreica militantă, purtînd o pălărie neagră, bărbătească, ochelari cu lentile groase, simpatică, atrăgătoare, chiar frumoasă, vorbeşte despre faptul că şi generaţia ei (poate să aibă în jur de treizeci de ani) „trebuie să se confrunte" sau „să-şi explice" („muss sich ausseinandersetzen") Auschwitzul. „Noi, în Israel", spune, „am învăţat cel puţin un lucru: faptul că trebuie să ne apărăm". O lipsă totală de autenticitate, nimeni nu pricepe nimic. Deja nu mai vreau să conving pe nimeni de nimic. Vreau doar să scriu atîta vreme cît pot să mai fac acest lucru, pentru că-mi place să scriu, iubesc limba, mă bucur cînd îmi vine subit în minte o comparaţie etc. Toată lumea mă întreabă despre Auschwitz: deşi ar trebui să le vorbesc despre bucuria infamă a scrisului – faţă de asta, Auschwitzul este o transcendenţă necunoscută şi inabordabilă.

K., scriitorul, spune următoarele:

– Auschwitzul este inabordabil din toate punctele de vedere, el poate fi abordat numai dacă pornim dinspre Dumnezeu; Auschwitzul este unul dintre marile avertismente, concretizat sub forma unui dezastru cumplit, menit să-i atenţioneze pe oameni – dacă oamenii ar fi atenţi. Dar în loc de asta, ei prezintă tot felul de motive ştiinţifice şi vorbesc, de exemplu, despre banalitatea crimei, ceea ce este ca o ilustrată trimisă din infern. Dacă se dovedeşte că Auschwitzul a fost zadarnic, atunci Dumnezeu a eşuat, iar dacă noi l-am ajutat pe Dumnezeu să eşueze, niciodată nu vom înţelege Auschwitzul. Astfel că eu, aflat pe o imensă scenă deteriorată – s-o numim Pămînt –, unde în lumina devenită cenuşie se văd doar cîteva mormane de moloz, bucăţi de garduri din sîrmă ghimpată, o cruce frîntă în două şi alte epave ale cîtorva simboluri: eu, sub acest cer plumburiu, îngenuncheat în ţărînă şi cu faţa tăvălită-n cenuşă, *accept* Auschwitzul în numele unei îngrozitoare îndurări...

– N-ai dreptul la aşa ceva, îi răspund numaidecît, cel mult – dar şi aşa este problematic – dacă mori.

– Păi, răspunde scriitorul K., asta fac tot timpul. Istoria vieţii mele constă din morţile mele, dacă aş vrea să-mi povestesc viaţa, ar trebui să vorbesc despre morţile mele.

– Chiar şi atunci, mi se pare că e ceva în neregulă, protestez în continuare. Din moment ce percepi Auschwitzul într-un mod atît de teologic, fireşte, ai impresia că şi viaţa ta are un rost. Poate eşti de-a dreptul convins că Dumnezeu te-a ţinut în viaţă fiindcă tocmai pe tine te-a ales ca să recunoşti avertismentul conţinut de Auschwitz.

Scriitorul K. n-a avut nici o replică.

De atunci încoace, n-a mai scos o vorbă.

traducere de Anamaria POP

(fragmente din volumul *Altcineva,* în curs de apariţie la Editura Humanitas)

Teodor BACONSKY

turn înclinat

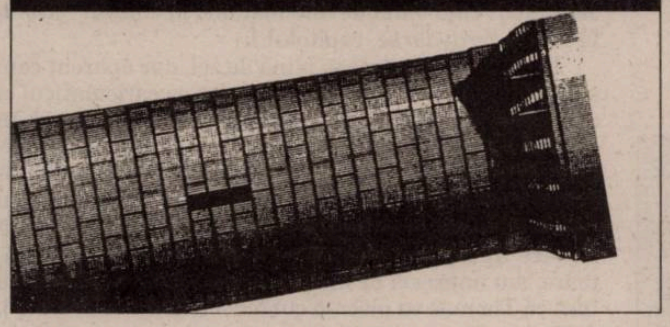

Ajutoare umanitare

Criticăm frecvent o Biserică redusă la Sfîntul Sinod: vreo 50 de episcopi, numiţi în regimuri diferite... Din păcate, sindromul *piramidei fără bază* – care, în politică, se traduce prin ideea că „guvernul“ e de vină pentru orice nu merge – se regăseşte în relaţia dintre societate şi Biserică (cea majoritară). Asemănarea aceasta este de natură ereditară. Ştim că Ortodoxia moşteneşte paradigma bizantină a „simfoniei“. Ea dublează statul în ordinea metafizică. Biserica a perpetuat şi sub comunism acelaşi model bicefal. N-a fost nici stat-în-stat, aşa cum n-a fost nici (complet) asimilată în ordinea totalitară. A constituit o anexă utilă – dacă a interpretat partitura agreată de gardienii sistemului – sau o „rămăşiţă“ a trecutului – dacă şi-a exprimat, sporadic, preferinţa pentru alte melodii. Această postură, de două ori ingrată, a stopat orice nouă gîndire a raporturilor dintre ierarhia lui Hristos şi aceea a lumii seculare. Pe un atare fond, clerul de mir n-a mai contat chiar deloc. El este şi astăzi perceput după tiparul masei anonime a funcţionarilor publici. În fapt, concentrarea puterii la vîrf – corelată cu delegarea pe verticală a responsabilităţilor – a scos din joc societatea civilă şi respectiv laicatul. Iată de ce continuăm să aşteptăm „totul“ nu doar de la Stat, ci şi de la Sinod, de ce îi sporim fantasmatic atribuţiile, de ce îi atribuim puteri pe care nu le are şi îl împovărăm cu vinovăţii care se cer mai curînd împărţite. Cu noi.

Am trăit mai mulţi ani în alte ţări europene. Am cunoscut episcopi şi politicieni. Oameni cu forţa deciziei, indivizi modelaţi după valori sigure, persoane motivate. Dar n-am ratat nici întîlnirea cu societatea civilă şi respectiv laicatul altor popoare sau confesiuni religioase. Diferenţa dintre ei şi noi ţine, printre altele, de autoconştiinţa respectivelor agregări. Creştinii şi cetăţenii din democraţiile occidentale se iau în serios. Vor ceva clar. Se limitează la scopuri realiste, adică realizabile. Cooperează. Ştiu să se asocieze pentru atingerea obiectivelor pe care şi le fixează pentru a trăi mai bine sau pentru a-şi garanta, la nevoie, solidaritatea. Nu le este „jenă“ să militeze pentru o cauză, dacă au convingerea că merită să-i aloce efortul, competenţa şi timpul de care dispun. În ochii noştri, toate acestea sînt de domeniul angajamentului derizoriu. Ba n-avem vreme, dat fiind că ne ocupăm cu supravieţuirea. Ba că nu ne pricepem şi îi aşteptăm mereu pe alţii (care nu mai apar). Ba ni se pare comic să ne trezim singuri în afara rîndului, bănuiţi de vreo subită ţăcăneală... Ba că implicarea socială ar fi fost compromisă de „activiştii“ comunişti – specialişti ai minciunii şi ai falsului sacrificiu... Cel mai adesea, situaţia ni se pare prea gravă pentru a fi remediabilă... Aşa că orice pretext e bun, dacă ne permite să stagnăm voios sau să înjurăm (fără urmări).

M-am delectat recent cu excelentul scurt-metraj *Ajutoare umanitare,* semnat de Hanno Höfer. Tot ce scriam adineauri se regăseşte pe acea peliculă. Un trio de juni occidentali transportă într-un sat ardelenesc instrumentarul (*second hand*) al unui cabinet stomatologic. Sînt preluaţi de domnu' primar şi aşezaţi zile în şir – inclusiv duminica, cu părintele – la chiolhanuri sardanapalice. Vegetarianul grupului, un olandez New Age, ajunge să muşte, halucinat, dintr-o halcă de porc. Pînă la urmă, binefăcătorii din Vest se întorc acasă, dar nu aşa cum au venit: între timp, li s-a oferit ocazia de a experimenta hedonismul ca unic liant al unei comunităţi „fără griji“. Regizat în cheie minimalistă, *Ajutoare umanitare* are meritul parabolic de a rezuma singurele piese care ne „mobilează“ imaginarul: masa şi scaunul. Pe o masă ne naştem, la masă ne petrecem existenţa, pînă cînd masa se preface în catafalc... La rîndul lor, scaunele – ionesciene sau nu – întruchipează cel mai preţios dintre aliaţii noştri simbolici: jilţul *executive,* veşnic unit cu şezutul beneficiarului, taburetul de cafenea sau fotoliul din răchită, de pe care „boborul“ poate contempla catastrofe sau aproba revoluţii...

Lăsaţi aşadar ONG-ul şi asociaţia parohială! Nu mişcaţi nici un deget! Mai bine ascultaţi, în tihnă, trupa condusă de acelaşi Hanno Höfer. Formaţia sa de etno-jazz se numeşte *Nightlosers*. Sau poate *Lifelosers?*

Anca MANOLESCU

Un chip de nerecunoscut

Teodor Baconsky îşi încheia articolul din numărul precedent cu o afirmaţie dură, dar pînă la urmă îndreptăţită: „mărturisit“ de un terorism care contrafface martirajul, Allah devine odios. De multe ori în istorie, prea des astăzi, în terenul globalizat al întîlnirii religiilor, Dumnezeu capătă un chip odios. Cuvintele cele mai nobile o iau razna, ajung să desemneze stranii conglomerate în care acceptăm, inconştient, să amestecăm contrariile cele mai acute. Agenţiile de ştiri îl prezintă, de pildă, pe şeicul Ahmed Yassine drept şef „spiritual“ al organizaţiei Hamas. A întărit prin credinţă populaţia palestiniană exilată din pămîntul ei, a organizat mari opere de caritate la Gaza şi, cu întregul lui prestigiu religios, a legitimat (dacă nu a instigat) atacurile ucigaşe asupra civililor israelieni, refuzînd orice drept de existenţă statului Israel. Drept pe care anumiţi reprezentanţi ai Israelului îl reclamă de la acelaşi Dumnezeu unu al celor trei religii abrahamice, drept în numele căruia şeicul a fost ucis de soldaţi la ieşirea de la rugăciune.

Chipul divin care susţine fiinţele şi lumile nu îndură doar pătimirile tuturor năpăstuiţilor; îndură şi toate schimonosirile prin care îl desfigurează acei credincioşi ori „apărători“ ai săi, de orice religie, care vor să decidă, în numele lui, soarta, păcatele, mentalitatea, viaţa şi moartea celuilalt. Cînd, în 2000, Biserica catolică a cerut iertare pentru greşelile săvîrşite în cursul istoriei, ea a avut puterea să recunoască tocmai acele fenomene care l-au făcut odios pe Dumnezeu, care i-au întunecat chipul. Susţinut în fiinţa sa de chipul divin, omul e implicit răspunzător pentru imaginea acestui chip în lume. „Căci numele lui Dumnezeu, din pricina voastră, este hulit între neamuri“, spune Sfîntul Pavel, reluînd o lungă linie vechi-testamentară. Asistăm, de departe, implicaţi întrucîtva, dar foarte indirect implicaţi, la aceste conflicte care angajează chipul lui Dumnezeu. Putem încerca să aflăm şi să înţelegem mecanismele socio-culturale, istorice, ideologice, politice, religioase, care determină aceste conflicte, putem spera că ele vor sfîrşi prin a stîrni, în interiorul comunităţilor respective, o reacţie lucidă şi viguroasă, putem visa la dialoguri larg eficace între religii. Dar cum se comportă, în interiorul unei stări de conflict, nemijlocit prezenţi într-un mediu dezarticulat de războaie cu componentă religioasă, nişte oameni care refuză să ofenseze chipul universal al lui Dumnezeu?

Libanul anilor '70 e un exemplu de societate explodată de un asemenea război. Mascînd, sub o strălucită prosperitate de suprafaţă, blocaje de tot felul, confesionale între altele (intracreştine, dar mai ales tensiuni între creştini şi musulmani), ele însele decurgînd din blocaje religioase, spunea A. Scrima („formele şi instituţiile religioase perpetuînd condiţia etnică sau tribală a religiei, ignorînd dialogul spiritual autentic“), Libanul a cunoscut o primă etapă de război civil între 1975-1976. Inspirator şi membru al comunităţii ortodoxe „Saint Georges“ de la Deir-el-Harf, André Scrima era pe atunci profesor la Universitatea catolică Saint Joseph din Beirut. Tocmai pentru a reacţiona faţă de crispări şi scleroze periculoase, Facultatea de Teologie a Universităţii se transformase din 1974 în Facultate de Ştiinţe Religioase. Pe de o parte, ea adopta astfel o linie actuală de studiu, mai puţin inclinată să expună autoritar o doctrină creştină, „singura adevărată“, cît să adîncească, folosind mijloace pluridisciplinare, înţelegerea tradiţiei creştine. Pe de altă parte, ea încerca să asume astfel, în interiorul domeniului universitar, diversitatea religioasă, atît de prezentă în Liban. În iulie 1979, părintele iezuit Augustin Dupré la Tour, decanul Facultăţii, îi scria lui A. Scrima: „Aş vrea să vă daţi seama cît de mult contez pe dumneavoastră pentru dezvoltarea acestei Facultăţi, care este a dumneavoastră în aceeaşi măsură în care este a mea, de vreme ce am conceput-o împreună“.

În acei primi ani de război, ei au gîndit, împreună cu doi profesori musulmani de la Univesitatea americană din Beirut, un proiect şi mai specific, şi mai îndrăzneţ: un departament, devenit apoi Institut de studii islamo-creştine. În 1977-1978, o dată cu instalarea provizorie a păcii, departamentul a propus cursuri duble, asigurate de un profesor creştin şi de unul musulman, pe o aceeaşi temă. Fiecare asista la prelegerea colegului său, oferind împreună perspectivele celor două tradiţii asupra subiectului în cauză. Metoda obiectivă de studiu, care prelua diversitatea abordărilor din ştiinţele religioase moderne, nu se limita totuşi la distante studii de islamologie şi de gîndire creştină. Ea se îmbina cu angajarea în credinţă şi cu responsabilitatea faţă de problemele contemporane, care, în Libanul acelor ani, aveau un relief în mod special acut. (A. Scrima, alături de prietenul său, profesorul Yusuf Ibish, au ţinut un curs despre „Experienţa spirituală şi limbajul ei“; părintele Augustin Dupré la Tour şi dr. Hisham Nashabeh un altul pe tema: „Mişcări contemporane de înnoire în islam şi creştinism“.)

Cei patru prieteni încercau astfel să dea, în perimetrul competenţelor lor, un răspuns concret şi imediat „sîngeroasei incomprehensiuni“ care opunea cele două comunităţi. „Nici una nici cealaltă nu se regăsea în chipul pe care partenerul ei i-l atribuia“, spunea părintele Dupré la Tour 20 de ani mai tîrziu, cînd rezuma evoluţia institutului. În ciuda reizbucnirii conflictului, în ciuda unor atitudini ironice sau dispreţuitoare faţă de proiect, el a continuat: la cursuri s-au adăugat grupuri de cercetare şi volume publicate în Liban şi la Paris, la Éditions du Cerf.

Proiectul acesta nu a cerut numai luciditate spirituală şi competenţă profesională. A cerut evident solidaritate şi prietenie între universitarii creştini şi musulmani, a cerut fidelitate şi un curaj de fiecare zi într-un oraş unde „linia verde“ separa cele două comunităţi intermitent beligerante (cursurile se ţineau în zona musulmană din Beirutul de vest). A cerut, iarăşi, o muncă nespectaculoasă de uzură. În scrisoarea de care pomeneam, părintele Dupré la Tour îi scria prietenului său: „Aţi simţit probabil oboseala care urcă în mine... Ce noutăţi v-aş putea da? E aceeaşi rutină a treburilor cotidiene, plicticoase, dar nu întotdeauna simple. Să contactez profesori, să îi conving să susţină cursuri ori să le continue, să obţin sprijin şi mai ales să fac cunoscută munca noastră pentru a atrage studenţi de toate apartenenţele... Mîine voi pleca în munte să îmi împlinesc perioada de reculegere. După toţi aceşti ani de război, am atîta nevoie de un lung interval de tăcere şi de rugăciune“. Ce poate fi mai nespectaculos şi mai eficace, mai discret şi mai convingător decît acest traseu? El încrucişează firesc investiţia de efort neabătut pentru a obţine, pe orizontala unei situaţii de conflict, întîlnirea în cunoaştere a religiilor, cu verticala liniştii orante. Implicare de zi cu zi, banală, dar nu lipsită de pericol, care macină; distanţare care regenerează, întîlnire cu acel chip nefracturat spre a cărui infinită linişte urcă drumurile religiilor. Un exerciţiu foarte concret, un exerciţiu care „intră în carne“ de călătorie spre pol fără a părăsi mărăcinişul de provocări şi sarcini imediate. Un exerciţiu concret de îmbinare, pentru a relua termenii unui celebru *hadith* (spusă a Profetului), a micului război sfînt cu marele război sfînt. Dar dacă „marele război sfînt“ e mereu acelaşi (a te lupta cu tine însuţi pentru a te „limpezi“ şi a obţine unitatea interioară docilă faţă de divin), „micul război sfînt“ e astăzi cel care se duce pentru a obţine cunoaşterea mutuală, sub acelaşi pol, a tradiţiilor spirituale. La 20 de ani după înfiinţarea Institutului de studii islamo-creştine, părintele Dupré la Tour amintea cuvintele sub care organizatorii îşi concepuseră proiectul: „Credincioşi ai celor două religii, ne recunoaştem pe noi înşine nu drept «sedentari», mulţumiţi cu ceea ce posedă, ci drept membri ai rasei nomazilor, trăitori în «cort», drept itineranţi călăuziţi de Duhul lui Dumnezeu. Ne recunoaştem de asemenea, în mod spontan, nu drept posedînd adevărul divin, ci posedaţi de acest adevăr care ne conduce, ne poartă şi ne eliberează pe fiecare conform liniei lui proprii, mai profund legaţi fiecare de credinţa proprie“.

Pentru André Scrima, tema convergenţei religiilor era o temă conaturală temperamentului său intelectual şi spiritual; făcea parte din angajamentul lui de călător spre Universalul viu. Am reunit pentru un volum de apropiată apariţie la Humanitas textele sale legate de întîlnirea religiilor, de modul cum pot fi descoperite, gîndite, valorificate, din perspectivă creştină, drumurile tradiţiilor spre aceeaşi ţintă. Cîteva dintre cele mai importante texte se leagă de experienţa Libanului, de prietenia şi de colaborarea cu părintele Dupré la Tour. Textele acestea nu ignoră deloc chipul de nerecunoscut pe care i-l dă lui Dumnezeu un „monoteism de excluziune“; dimpotrivă, îi analizează cu precizie raţiunile de apariţie şi de perpetuare în istorie. Dar ele vorbesc mai ales despre un chip al lui Dumnezeu care depăşeşte toate configuraţiile în care sîntem tentaţi să îl fixăm, să îl limităm, să îl impunem. Vorbesc despre „Dumnezeu liber de orice închidere...“. Vorbesc despre *„fiinţa-în-deschis* a celuilalt, locul inalienabil unde Dumnezeu însuşi poate să apară“.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

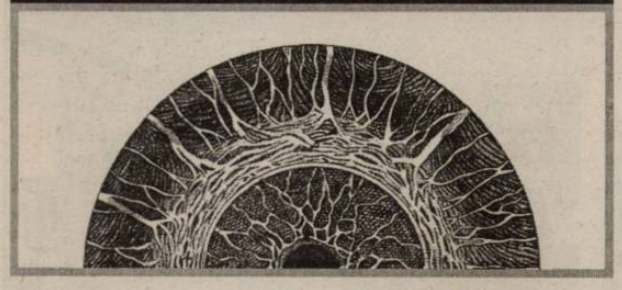

„Silit de împrejurări...“

Pus în situaţia, din obligaţii profesionale, să parcurg presa românească de acum două decenii, am fost (din nou) frapat de cenuşiul îngrozitor al paginilor şi de caracterul previzibil (pentru cine ştia codurile) al cvasitotalităţii textelor, fie ele ştiri, reportaje ori articole omagiale. Printre foarte puţinele pete de culoare – rubricile unde cîteva ziare şi reviste mimau dialogul între cetăţeni şi autorităţi. Aceste sesizări trimise de cititori ne dau o idee despre viaţa cotidiană a acelor ani. Multe din ele arată un fel de resemnare fatalistă în faţa timpului precum şi o percepţie alterată a spaţiului. Iată cîteva exemple, a căror autenticitate e neîndoielnică.

„În luna aprilie 1983 mi s-a repartizat un apartament de către Consiliul popular. Cum am şi un copil mic, am solicitat o butelie de aragaz care îmi este absolut necesară. Mi s-a răspuns însă printr-o adresă că nu pot beneficia de butelie deoarece a mai fost dată celui care a locuit înaintea mea în acest apartament şi care, la mutare, a luat şi butelia. Goge Ionel din Calafat, str. Dezrobirii, bl. A7, et. 1, ap. 8“ (*Flacăra*, 2 martie 1984).

„Mă numesc Nantu Aurel din Iaşi, str. Grădinari nr. 32, bl. F4, sc. C, ap. 2, şi vă aduc la cunoştinţă că, în ziua de **8.III.1982** *(s.m., A.C.)* am călătorit la bordul navei RO 258, venind de la Tripoli la Bucureşti şi avînd două colete în greutate de 30 de kilograme. La trecerea prin vamă am avut asupra mea doar un colet de 9 kilograme, celălalt – după cum mi s-a explicat – s-a pierdut în bagaje şi n-a mai apărut în ţară. Am sesizat cazul biroului de reclamaţii din aeroportul Otopeni şi mi s-a spus că să mai aştept, că problema mi se va rezolva. Dar, în pofida nenumăratelor mele intervenţii, nici astăzi n-am primit coletul ce mi s-a pierdut, care valora peste 300 de dinari libieni“ *(Flacăra*, 16 martie 1984).

„Mă numesc Boldeanu Valer şi locuiesc în Braşov, Aleea Mimozei nr. 4, bloc 73, scara B, et. II, ap. 30. În data de **12 iulie 1971** *(s.m., A.C.)* am depus la Cooperativa Munca manuală din Braşov (unitatea din str. 7 noiembrie) material pentru confecţionarea unui costum de haine şi am achitat şi 200 de lei acont. Costumul a fost de la început lucrat aşa de prost, încît la toate probele, făcute de-a lungul a vreo doi ani, nu s-a putut remedia mai nimic. Fapt este că eu am rămas şi fără costum şi fără bani (bonul de comandă şi chitanţa se află încă în posesia mea)“ *(Flacăra*, 16 martie 1984).

„De la Baia de Aramă ne scrie Dumărinţa Gheorghe, nemulţumit de felul în care s-a făcut arondarea pe raza unităţilor medicale din zonă. Astfel, oamenii muncii de la ITA, Autobaza Strehaia, autocoloana Baia de Aramă, sînt nevoiţi să se deplaseze pentru orice scutire medicală la Filiaşi, drum de 90 de km şi cu mijloace de transport insuficiente, chiar şi în cazul unor afecţiuni cum este sciatica – boală frecventă în rîndul şoferilor, cum se ştie. Pentru prelungirea concediului medical – acelaşi drum, iar în caz de spitalizare, la ieşire – din nou via Filiaşi. N-ar fi oare mai bine ca toate acestea să se poată realiza la Spitalul CFR din Tr. Severin, la o distanţă de **numai 65 km** *(s.m., A.C.)* şi pe care pot fi folosite 3-4 mijloace de transport zilnic? – întreabă corespondentul nostru“ *(Flacăra*, 30 martie 1984).

„Pe data de 10 februarie a.c. am solicitat Consiliului popular al comunei Hîrseni, judeţul Braşov, eliberarea unei adeverinţe din care să rezulte că în anii 1978-1979 nu am cumpărat nici un autoturism. Vă imaginaţi stupoarea mea cînd mi s-a spus că nu mi se va da adeverinţa pînă nu fac un contract pentru o oaie. Am replicat că locuiesc în oraşul Făgăraş, la bloc, că lucrez la Combinatul chimic şi deci nu deţin oi. Se pare că argumentul meu n-a fost convingător. Răspunsul a venit prompt: «Cum poţi cumpăra o Dacie, poţi cumpăra şi o oaie!». Silit de împrejurări, am încheiat contractul nr. 51 şi ca urmare am primit adeverinţa nr. 162. Funariu Ioan, str. 13 decembrie, bl. 1, sc. A, ap. 12, Făgăraş“ *(Flacăra,* 13 aprilie 1984).

a. l. ş.

de ce **nu** este cool...

Panteonul

Pentru că în el sînt Jean-Baptiste-Alphonse-Victor Baudin, François-Barthélémy Béguinot, Pierre-Eugène-Marcellin Berthelot, Sophie Berthelot, Jean-Baptiste-Pierre Bevière, Giovanni-Baptista Caprara-Montecuccoli, Charles-Pierre Claret de Fleurieu de la Tourette, Théophile-Malo Corret de La Tour d'Auvergne, Hyacinthe-Hugues-Timoléon de Cosse, Emmanuel Cretet de Champmol, Jean-Nicolas Demeunier, Jean-Marie-François Dorsenne-Le Paige, Girolamo-Luigi-Francesco-Guiseppe-Maria Durazzo, Adolphe-Sylveste-Felix Eboue, Carlo Erskine, Leon-Michel Gambetta, Pierre Garnier de Laboissière, Jean-Ignace Jacqueminot de Ham, Louis-Vincent-Joseph Leblond de Saint-Hilaire, Charles-Juste-Alexandre-Louis Legrand, Jean-Pierre-Firmin Malher, François-Severin Degraviers-Marceau, Gaspard Monge de Peluse, Justin-Bonaventure Morard de Galle, Michel Ordener, Paul Painlève, Jean-Baptiste Papin de Saint-Christau, Jean-Frédéric Perrégaux, Jean Perrin, Claude Petiet, Jean-Etienne Portalis, Antoine-César Praslin de Choiseul, Claude-Ambroise Regnier de Grunau de Massa di Carrara, Louis-Pierre-Pantaléon Resnier, Jean-Louis-Ebenezer Reynier, Jean Rousseau, Victor Schloecher, Marc Schloecher, Alexandre-Antoine Hureau de Sénarmont, Jean-Pierre Sers, Nicolas-Marie Songis de Courbons, Jacques-Germain Soufflot, Antoine-Jean-Marie Thévenard, Jean-Baptiste Treilhard, François-Denis Tronchet, Joseph-Marie Vien, Ippolito-Antonio Vincenti-Mareri, François-Marie-Joseph-Justin Viry, Frédéric-André Walther, Jean-Guillaume de Winter de Huessen,

un singur
Alexandre Dumas (tatăl)
şi nici un
Jules Verne,
Jacques Prévert,
San Antonio...

Dragoş BUCURENCI

chat@**club**ucurenci

„Split this“!

Split – fosta Iugoslavie – un palat erodat de pe vremea luí Diocleţian – cîteva discoteci sărăcuţ decorate – magazine închise duminica – un singur bar cu muzică bună şi acela supraaglomerat. *Sau:* Split – Coasta Dalmată – peisaje mediteraneene – discoteci pline de *raveri* camuflaţi între amatorii de pop – tineri prietenoşi, Ana, Jelena şi Mihaela. *Sau,* cum mi-a zis şoferul cînd l-am întrebat dacă am intrat deja în oraş: „Yes, yes, Split here, Split this“...

<?> cîte cluburi/discoteci există în split?

<j> vreo patru, cinci.

<?> de cîte ori pe săptămînă, pe lună mergeţi în club?

<m> nu vrei să ştii...

<j> în fiecare vineri şi uneori miercuri, pentru că atunci e noaptea studenţilor în *master's*.

<a> numai sîmbăta.

<m> vineri întotdeauna pentru că în *metropolis* sînt nopţi speciale în fiecare vineri.

<?> la cît ajunge o noapte de club?

<j> de cele mai multe ori intrarea e liberă, cu excepţia lui *metropolis*, unde intrarea e 30 de kuna (aprox. 4 euro), dar şi cînd costă intrarea poţi să găseşti invitaţii în barurile de zi. însă numai pînă la ora 2. după 2 intrarea costă cam în toate cluburile. după care, dacă nu vrei să bei, sau vrei să bei numai apă – care e gratis – nu te mai costă mare lucru.

<?> fetele plătesc intrarea?

<j> nu, mai ales în timpul verii, intrarea e liberă pentru fete.

<?> cînd merge un cuplu, cine plăteşte consumaţia?

<j> de regulă băiatul, dar ne chinuim să scăpăm de obiceiul ăsta.

<a> uneori merge şi jumate-jumate, dar tipii de modă veche insistă să plătească ei.

<m> prietenul meu plăteşte tot timpul pentru mine.

<j> şi al meu...

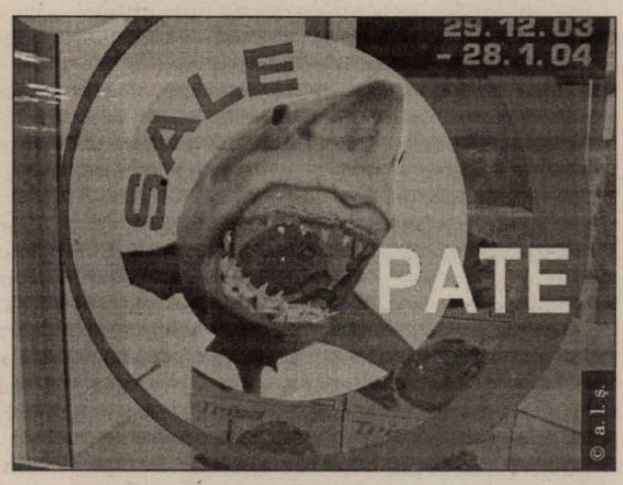

<?> ce se întîmplă în timpul verii? ce fac toţi locuitorii din split cînd vine turistul vesel pe capul lor?

<j> totul devine aglomerat, toată lumea se plimbă, umple barurile, devin la modă barurile cu coktail-uri tropicale. noi bem, mergem în discoteci, în special discoteci în aer liber...

<a> şi mergem pe insule şi în makarska.

<?>?...

<a> makarska e un orăşel la malul mării, la vreo 40 de kilometri distanţă, care devine şi el în timpul verii ultraaglomerat. e locul unde merge toată lumea.

<j> makarska, vodice şi primosten sînt principalele destinaţii. vodice are un festival de muzică în timpul verii şi are disco-clubul *la hacienda*, unul dintre cele mai populare în timpul verii. e foarte, foarte scump. în primosten e *aurora*, care e cel mai mare disco-club din croaţia.

<?> pe insule cum ajungeţi?

<j> cu vaporaşele care circulă din jumătate în jumătate de oră.

<a> nu e foarte scump.

<?> ai unde să stai pe insule?

<a> da, sînt hoteluri, gazde, camping-uri şi chiar bungalow-uri.

<j> şi oricum se poate dormi pe plajă.

<a> deşi vara nu se prea doarme. dar, în plus, poţi să stai la prieteni. multă lume din split are case pe insule.

<?> pe insule există cluburi cu dj în aer liber?

<j> da, pe insula brac, de exemplu, există *master's*, care are acelaşi proprietar cu *master's*-ul din split.

<m> şi multe altele, nu le mai ţin minte numele. peste tot există.

<?> dintre turişti, ce naţii sînt mai numeroase?

<a> italienii, nemţii şi cehii. englezii sînt mai puţini, dar am auzit că vor veni din ce în ce mai mulţi.

<j> şi mulţi marinari, dintre cei care vin în port.

<a> mai umplu barurile din split, pentru că altfel oraşul ar părea cam pustiu.

<j> deşi există bilet de intrare, cam toată lumea e pe insule. noi nu ne-am permite să mergem în fiecare zi, biletul costă 30 de kuna, dar merge cu un bacşiş mic la băiatul de la intrare şi mergem cît de des putem.

<?> e duminică. se întîmplă ceva în split diseară?

<j> absolut nimic, toată lumea e acasă. poţi să bei ceva într-un bar, dar nu mai tîrziu de 12.

trend inţe

Zona Big Brother

Sincer vorbind, ce credeţi că l-ar interesa pe Orwell la fenomenul *Big Brother:* cîţi centimetri din intimitatea Andreei ni se revelează zilnic, megaipocrizia unor domni respectabili care downloadează isteric în creierul nostru, exhibiţionismul moral cu care şi-au acoperit, în grabă, părţile de-a dreptul ruşinoase la ieşirea precipitată dintr-un partid extraconjugal în altul pentru a se odihni puţin, după o viaţă dublu gîndită, într-un *talk show,* comisie sau minister al adevărului ori gradul de fericire al subiecţilor puşi sub observaţie? Şi, iertată să-mi fie curiozitatea, sînteţi siguri că ştiţi care sînt subiecţii puşi sub observaţie? Sau cine dintre personajele cu voce groasă, scăzută şi autoritară de deasupra casei noastre, din casele noastre sau ale lor este cel mai mare dintre toţi fraţii noştri? Dar, mai ales, aveţi orientarea corectă în ceea ce priveşte poziţionarea dumneavoastră spaţială în raport cu casa *Big Brother?* Eu am doar definiţia: zona *Big Brother* este acel punct din locul în care trăiţi, din viaţa dumneavoastră, istoria dumneavoastră, persoana dumneavoastră şi, în fine, din creierul dumneavoastră, care ne aparţine. Este zona în care spaţiul privat coincide cu cel public şi ea nu se află nicidecum în spatele membranei TV, ci în faţa ei. Nu e greu de observat că adevăratul *reality show* nu are loc pe Splaiul Independenţei, ci în societatea românească, atît de concentrată să se uite pe gaura cheii încît a uitat să se mai cenzureze, cu excepţia specialiştilor. Sigur că sîntem priviţi, spălaţi, pieptănaţi şi coafaţi în zonele noastre intim neuronale în timp ce ne uităm şi sigur că noi oferim, de fapt, cel mai *live* spectacol.

Am aflat zilele astea, de la televizor, că adevărata nefericire a României nu este nici economică, politică sau socială, ci amoroasă sau, mai precis, sexuală. Deci rezolvabilă, după mintea unora. Ea a fost reperată aseară, vineri 25 martie, cînd o întreagă naţiune a răsuflat uşurată la declanşarea procesului vindecător. Oamenii au văzut ce vroiau şi acum sînt pregătiţi să arunce cu pietre. Au găsit ţapul ispăşitor, vor exorciza şi vor merge mai departe, cu o nouă însufleţire, pe terenul sigur al vînătorii electorale. Al cărui sezon tocmai s-a deschis.

Dar cîteva idei rămîn: că trăim cu adevărat într-o societate a *mărturisirii*, cum bine spunea un gînditor contemporan, dar că, spre deosebire de perioada Inchiziţiei, violarea spaţiului privat nu se mai face, neapărat, prin coerciţie religioasă şi cultivarea prohibitivă a vinovăţiei, ci prin manipulare liber consimţită, cointeresare şi exhibare dirijată, prin abolirea declarativă şi escamotarea vinovăţiei îndelung cultivate, astfel încît, eliberat cu forţa de acest sentiment, individul să şi-l întărească şi mai mult; că, trăind într-o lume a imaginii, spovedania nu mai poate fi doar verbală, ci trebuie pusă în scenă, că avem un comportament infantil cu privire la propria noastră sexualitate, arătînd cu degetul în timp ce tragem cu ochiul, că ne oripilează nuditatea fizică şi nu cavitatea interioară a declamatorilor de moralitate şi, mai ales, că nimeni nu a observat cîteva lucruri simple:

– fiind o buclă spaţio-temporală terestră a coincidenţei dintre privat şi public, prin convenţie, contract şi de la bun început, nu înţeleg unde ne aşteptam să se producă lucrurile despre care ni se spune că le doream, în cosmos?

– oricît de derizoriu ni se sugerează că ar fi sexul (banal, natural sau spontan, ca un strănut sau spălat pe dinţi), el este în primul rînd un fenomen condiţionat psihic sau, mai mult, sufleteşte, dacă nu şi la bărbaţi sau nu tot timpul, cel puţin la femei, în cazul în care discutăm despre un erotism real, iar problema care ar trebui să ne preocupe nu este dacă, ce şi cum au făcut, ci: cît de fericiţi au fost? Aceasta e întrebarea orwelliană.

Fiindcă mie mi se par toţi trişti.

Alice POPESCU

Casa Lovinescu

Declaraţia de iubire a lui Gabriel Liiceanu din 2001 este în întregime construită ca un „edificiu afectiv". Măsura omului ce construieşte acest edificiu e dată de acei oameni pe care personajul „i-a preluat în el şi pe care i-a iubit fără rest, fără umbră, şi împotriva cărora spiritul lui critic, chiar dacă a fost prezent, a rămas neputincios". În acest construct, Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca sînt esenţiali. „Dacă uneori mi se întîmplă să mă simt invulnerabil – spune filozoful limitei – este pentru că în cîteva rînduri (şi acesta a fost şi cazul Monicăi Lovinescu şi al lui Virgil Ierunca) am ajuns, prin altul, la capătul fiinţei mele." Sub semnul acestei iubiri declarate (şi împărtăşite) a stat marţea trecută inaugurarea Casei Lovinescu din Bdul Elisabeta 95 (în prezent Kogălniceanu 49), într-o atmosferă caldă şi intimă, căci „intimitatea" apartamentului şi mirarea de-a fi putut vreodată adăposti, în serile de aur ale cenaclului *Sburătorul*, peste 40 de persoane – au fost leitmotivele serii. Ca şi invocarea celor două spirite tutelare de la Paris, veghind ceremonia din fotografia de pe perete – semnată de Louis Monier şi intitulată de Liiceanu „Philemon şi Baucis".

Nicolae Manolescu a amintit la inaugurare, pe lîngă paradoxul destinului postum al lui E. Lovinescu, acea amnezie generală provenită, pe de o parte, din lipsa spiritului critic în lumea noastră culturală, iar pe de altă parte, din opoziţia făţişă la revizuiri, concept atît de lovinescian: „Toţi cei care au insultat-o pe Monica Lovinescu, care au înjurat-o, au scuipat-o – întărind într-un fel oroarea care s-a petrecut cu mama ei, cu cărţile, cu această casă – sînt bine sănătoşi, au funcţii mari în cultură, trăim împreună cu ei, ne ducem la teatru şi dăm de ei, ne ducem la televiziune şi dăm de ei şi-am uitat şi noi, cu toţii, ce s-a întîmplat cu adevărat... Condiţia pentru ca noi să-i lăsăm în pace ar fi ca şi ei să ne lase în pace". E cel mai bun program de început al noului cenaclu! Iar în măsura în care critica literară „ajută la democraţie", poate că e momentul să susţinem şi în acest fel democraţia românească. O dată prin revenirea criticilor profesionişti în arenă, în al doilea rînd prin alierea (obligatorie) a criticii cu celelalte discipline umaniste, în primul rînd filozofia, cu tot cu ramura ei etică.

Povestea unei case

Casa din Elisabeta 95 a adăpostit, de fapt, doar ultimii cinci ani ai cenaclului *Sburătorul* condus de E. Lovinescu. De la înfiinţarea sa, în 1919, şi pînă la mutare, în 1938, întîlnirile din fiecare duminică, la cinci precis, se desfăşurau, ne povesteşte Călinescu, într-o casă din strada Câmpineanu. Casa s-a schimbat, dar atmosfera cenaclului a rămas, măcar în primii ani, pînă la moartea lui Lovinescu, aceeaşi. „Pentru E. Lovinescu – ne spune tot incisivul Călinescu, autorul unui portret memorabil al lui Lovinescu – cercul era o condiţie a existenţei lui şi o metodă; şi avea pentru asta distincţii şi sancţiuni." Distincţiile şi sancţiunile au continuat şi în noua casă, ca şi atmosfera de grup privilegiat, chibzuit şi concentrat pe descoperirea de noi talente, dar neuitînd „reuşita socială a şedinţei".

După moartea lui E. Lovinescu, în 1943, Monica Lovinescu şi mama sa, doamna Bălăcioiu-Lovinescu, s-au mutat în această casă unde, în 1946, s-a redeschis, fără spiritul său tutelar, Cenaclul *Sburătorul,* condus acum de criticul Pompiliu Constantinescu, şi cu Monica Lovinescu secretar-general. Cenaclul reluat nu a durat însă nici pînă la sfîrşitul anului, căci „denunţarea" lui E. Lovinescu ca „spirit decadent" (Crohmălniceanu, Tertulian) atrage şi oprirea din motive politice a întîlnirilor săptămînale.

În 1947, Monica Lovinescu a plecat la Paris, iar în casa din Bdul Elisabeta 95 rămîne doar mama sa. Nu pentru mult timp, căci în 1950 apartamentul a fost confiscat, percheziţionat de Securitate, iar biblioteca lui E. Lovinescu arsă în curtea interioară a clădirii. Peste opt ani, după ce trăise „la comun" în propria casă, mama Monicăi Lovinescu a fost arestată pentru „subminarea ordinii de stat", şantajată şi, în final, asasinată prin tortură psihică (aruncarea printre cadavre) şi prin refuzarea asistenţei medicale.

Din 1959, apartamentul care găzduise minţile cele mai creative ale perioadei interbelice româneşti este ocupat de procurorul militar Ioan Nistor (procuror secund în procesul soţilor Ceauşescu), om pe cît de vechi, pe atît de nou, care a condiţionat mutarea sa din casa lui E. Lovinescu printr-o „distanţă convenabilă faţă de Spitalul Militar" şi de o staţie de metrou. Căci, nu-i aşa, „oameni sîntem". Apartamentul a fost eliberat în anul 2000, la intervenţia preşedintelui Constantinescu (iată, în guvernarea Convenţiei, o bilă albă), şi donat de către Monica Lovinescu Fundaţiei Humanitas – Aqua Forte.

Aici începe noua lui viaţă, legată de o suită de proiecte la inaugurarea cărora Gabriel Liiceanu, directorul Editurii Humanitas şi legatarul soţilor Ierunca, a povestit povestea de mai sus, rar, apăsat, ca o litanie, avînd parcă grijă să se facă bine înţeles şi să-şi stăpînească, pe de-o parte, emoţia lucrului ajuns la... început, şi pe de altă parte, tristeţea de a nu-i avea alături pe cei doi „eroi contemporani" care l-au însoţit (şi ne-au însoţit) cu vocile lor vreme de jumătate de secol.

Noua Casă Lovinescu

Între cele cinci vîrste ale casei, schiţate de G. Liiceanu, cea de-a cincea (2000-2004) este perioada recuperării – propriu-zise, dar şi simbolice. Cum s-ar putea desfăşura aici un nou cenaclu literar, cum s-ar putea deschide de mult proiectatul *Centru de Studii Noica* şi cum şi-ar găsi locul *Societatea Română de Fenomenologie* (şi cosmopolita revistă *Studia Phaenomenologica)* fără o bună aşezare faţă de trecut? Am avut la un moment dat impresia, ascultîndu-l pe Gabriel Liiceanu vorbind despre tergiversarea lucrurilor de către autorităţi, că reciteşte *Apelul către lichele.* Cum „se repară" ireparabilul în România postcomunistă? Prin condiţionări, prin orgolii răscolite, prin mici şantaje circumstanţiale, prin deturnarea sensului faptelor, prin reinterpretarea conjuncturilor. E aproape o minune că această casă a ajuns la cine trebuia.

O secundă pe cap de locuitor

Ioana Pârvulescu a numărat orele Cenaclului *Sburătorul* din 1919 pînă în 1943, transformîndu-le în minute şi secunde şi dublînd suma (timpul trecînd foarte greu la lecturi precum *Danton* al lui Camil Petrescu). Au ieşit 26 de milioane de secunde – „una pe cap de locuitor", cum a adăugat plastic Dan C. Mihăilescu, îngrijorat, pe de altă parte, de rafturile goale din apartament (în aşteptarea, i-a răspuns pe loc G. Liiceanu, unei donaţii din biblioteca pariziană a Monicăi Lovinescu şi a lui Virgil Ierunca). Sub semnul acesta al „secundelor bune" a început, la acest sfîrşit de martie amestecat, noua viaţă a Casei Lovinescu (nouă şi prin proiectul funcţional al arhitectei Gabriela Tabacu), care nu va fi nici muzeu şi nici casă memorială. În locul refacerii unui decor butaforic, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca şi Gabriel Liiceanu au preferat riscul unui loc ce s-ar putea însufleţi prin realizarea unor proiecte complementare; complementaritatea lor fiind şi „încercarea" unui loc în care „catarii de la Păltiniş„ să se poată întîlni cu o critică literară la fel de „modernă" cum şi-ar fi dorit Lovinescu. Şi cu un centru de studii lovinesciene, propus, pe bună dreptate, de editorii *Agendelor* lovinesciene: Margareta Feraru, Alexandru George şi Gabriela Omăt.

Mai există acum la Bucureşti încă un loc unde se adună secunde bune pe cap de locuitor, un loc pe care, în afara adresei lui poştale, îl putem localiza simbolic acolo unde Liiceanu îşi dăduse întîlnire cu „Ieruncii" la plecarea, în 1984, de la Paris: la colţul dintre bulevardul Monica Lovinescu şi bulevardul Virgil Ierunca.

Simona SORA

Dilema veche vă recomandă

● Texte din presa culturală – aceea hulită permanent în sensul că „nu mai ai ce citi..." – care depăşesc ziua, săptămîna, clipa cea repede: interviul acordat Gabrielei Adameşteanu de către Jacques Juillard *(22,* nr. 733, din 23 martie); fragmentul dintr-un volum în pregătire al Marianei Sipoş: „Zvîrcolindu-se dintr-o moarte în alta: Ion Caraion" *(Observator cultural,* nr. 212, din 16 martie); articolul lui Ilan Goren: „Misterul Culianu", tradus dintr-o publicaţie israeliană *(Observator cultural,* nr. 213, din 23 martie). (Radu Cosaşu)

Alex. Leo ŞERBAN

Tineri şi fericiţi la Lisabona

– telegramă –

● Ocazie: *Festival de jovens realizadores romenos* (vedeţi că-nţelegeţi portugheza?). ● În program (şi în ordine cronologică): *Occident, Brâncuşi, Graţian, Examen, Furia, Mîna lui Paulişta, Zapping, Telefon în străinătate, Ajutoare umanitare, Mihai şi Cristina, Poveste la scara C, Filantropica.* ● Adică: Cristian Mungiu, Cornel Mihalache, Thomas Ciulei, Titus Muntean, Radu Muntean, Hanno Höfer, Cristian Nemescu, Nae Caranfil. ● Locaţie: Biblioteca-Museu Republica e Resistencia. ● Un spaţiu modern-elegant cu expoziţii & cyber-cafe. ● 9 seara (de deschidere) ● 22 martie ● Capacitatea sălii: 100 locuri ● Toate, umplute. ● Ambasadorul Ucrainei, sosit după începerea filmului, e nevoit să stea în picioare sau să plece. ● Pleacă. ● Special star-sponsor: fotbalistul Marius Niculae ● (iată că, *pour une fois,* Fotbalul ajută Cinemaul!) ● Este prezent consilierul cultural al prim-ministrului portughez. ● E.S. Ambasadorul României Teodor Baconsky (bunul şi vechiul prieten Doru) ţine discursul inaugural. ● În portugheză! ● Noi (Mara Nicolescu, Caranfil, Mihalache, Mungiu, eu), pe scenă. ● „Delegaţia română" îşi dă coate & chicoteşte atunci cînd T.B. vorbeşte despre criticul „mui subtil e acidu" care a făcut selecţia ● Adică eu ● *Leutzu aciduzzu.* ● Care trebuie să ia cuvîntul. ● Va fi scurt (restul e în broşură, în care mai sînt citaţi – în portugheză – Blaga, Hurezean, Puran, Brătan, Chirilov & Gorzo) şi în engleză, după cum urmează: ● (extras din memorie) ● *„Obrigado!* Am făcut selecţia, dacă nu vă place, *blame me;* dacă vă place, mulţumiţi-le regizorilor. Criticii sînt fie prea critici – atunci cînd publicului îi plac filmele, fie prea puţin critici – atunci cînd nu îi plac. Aşa că sper să vă placă, iar eu să pot fi în continuare critic. ● Un mare *obrigado* Marinei B., creierul & sufletul întregii acţiuni!" ● Apoi ia cuvîntul Mungiu. ● Tot în engleză, fireşte. ● Care vorbeşte (fireşte) despre *Occident,* şi nu despre pungile de plastic care zboară – ca-n *American Beauty* – prin toată Lisabona. ● & la care ne uităm fascinaţi. ● 21.30. Începe filmul. ● 23.00. Se termină filmul. ● Aplauze. ● Cocteil. ● Felicitări, socializări. ● Lumea pleacă încîntată. E aproape 2 noaptea. ● De la 9 la 2: tînărul film românesc a pontat. ● Publicul-patron portughez e mulţumit. ● Mai urmează patru seri, cu program mai scurt. ● Pe scurt: *a fost bine.* ● Pe lung: *a fost foarte bine.* ● După cum zic şi ceilalţi: ● („Vorbe-n cuvînt") ● *Mara Nicolescu: „Descafeinada. Adocante. Obrigada! Veni, vidi,* luat bomboana!". ● *Nae Caranfil*: „Între *Occident* şi *Furia,* între Titus Muntean şi Hanno Höfer, între scurt-metraje seducătoare precum o fustă scurtă şi lungmetraje pe care aproape mi le-aş fi dorit mai lungi, m-am simţit la Lisabona ca pe vremuri, pe la 15-16 ani, cînd ieşeam în oraş cu gaşca: invincibil!". ● *Cornel Mihalache:* „Cum să nu te legi de suflet de Lisabona, cînd Turnul Belem e înconjurat de o funie aşa cum orice casă sau biserică din Maramureş sînt apărate tot de o funie groasă. Bun, dacă acolo înţeleg de unde poate veni – navigatori, caravelele legate să nu poată fi rupte de furtuni –, la noi, aici în Maramureş, unde sita ţine loc de *azuleju,* de unde funie. ● Ce ancestralitate navigatoricească să fi dăinuit în subconştientul popular". ● *Cristian Mungiu:* „Pe un perete în centrul Lisabonei scrie: Pensao imperial – şi găsesc că ăsta e hazul cinematografului: că o săptămînă de vizionări şi pasionante discuţii despre viziuni filmice într-un oraş cinematografic te farmecă, încît la sfîrşit să-ţi închipui că *Pensao imperial* e îndemnul pe care Universul ţi-l dă să gîndeşti în mare şi să te simţi fericit cu soarta ta – şi nicidecum echivalentul în portugheză pentru: «Pensiunea imperială»". ● *Igor Demidenko* (masterand în drept, Univ. Lisabona): „Cel mai mult mi-a plăcut *Ajutoare umanitare,* care mi-a amintit de povestirile lui Cehov. Tinerii cineaşti români au un puternic simţ al umorului, care este curajul unei întregi naţii". ● *Marina Baconsky (Dumitrescu,* pt. dilemişti): „Se vorbeşte mult despre *imaginea* României şi despre strategiile de impunere a ei. Ca şi cum, la o adică, ea ar putea substitui lacunele, edulcora sau camufla imperfecţiunile de fond. Ca şi cum ar conta mai mult decît realitatea. E însă limpede că imaginea nu este suficientă în sine. Ea trebuie să anunţe ceva: o noutate în peisajul unei ţări. Să mediatizeze un conţinut (cultural, social sau politic) pînă atunci necunoscut. Numai aşa respectivul demers va merita numele de strategie, şi nu de «praf în ochi». Ideea de la care a plecat festivalul de la Lisabona a fost tocmai de a deschide accesul către o *realitate*-surpriză: filmul românesc tînăr. La propriu, dar şi la figurat, căci mănunchiul celor 8 regizori sub 45 de ani reuniţi pe afiş este cel care actualizează, *de facto,* cinematografia noastră. Lucru care trebuie arătat şi altora". (28 martie)

Andrei GORZO

dilematograf

Într-un loc străin

● ***Rătăciţi printre cuvinte / Lost in Translation* (SUA, 2003), de Sofia Coppola.**

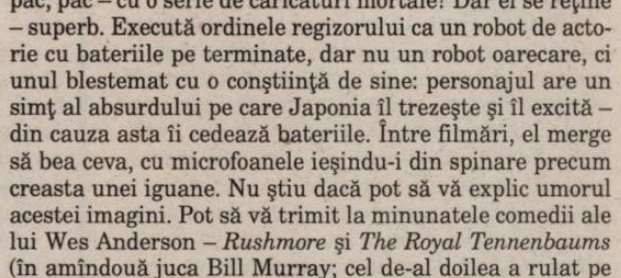

Ce-i drept, de la începutul anului pînă acum am putut să vedem, pe ecrane, cîteva lucruri remarcabile, dar cum rămîne cu *geniul*? Ne putem încumeta să spunem că l-am întîlnit în vreunul din filmele astea? Unii spectatori, mai dezinhibaţi decît mine, vor arăta spre *Dogville,* spre *Apocalipsul acum – versiune integrală* sau (iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac) spre *Kill Bill.* În ceea ce mă priveşte, singurul act artistic de genialitatea căruia sînt absolut convins este felul în care Bill Murray stă în fund, în filmul Sofiei Coppola *Rătăciţi printre cuvinte.*

Priviţi-l şi dumneavoastră. Murray joacă rolul unui star hollywoodian (specializat în filme de acţiune) rătăcit în Tokyo, unde a venit să filmeze o reclamă la whisky. Cît de rătăcit e starul hollywoodian? Ei bine, pînă şi picioarele lui par rătăcite de restul corpului – şi vizibil deprimate (picioarele lui Murray sînt mai expresive decît capetele multor actori). El prinde starea aceea – 50% levitaţie, 50% prăbuşire nervoasă – a călătorului rătăcit – senzaţia că-ţi scapă tot felul de mesaje, care poate erau urgente, senzaţia că oricum nu contează, căci asta nu e viaţa ta adevărată. La un moment dat, regizorul spotului publicitar îi cere să-i imite pe renumiţii artişti occidentali „Sinatora" (Frank) şi „Loja" Moore. Ce va face încercatul comic Bill Murray? Oare se va dezmetici brusc la contactul răcoritor cu provocarea şi în numai cîteva secunde ne va da pe spate – pac, pac, pac – cu o serie de caricaturi mortale? Dar el se reţine – superb. Execută ordinele regizorului ca un robot de actorie cu bateriile pe terminate, dar nu un robot oarecare, ci unul blestemat cu o conştiinţă de sine: personajul are un simţ al absurdului pe care Japonia îl trezeşte şi îl excită – din cauza asta îi cedează bateriile. Între filmări, el merge să bea ceva, cu microfoanele ieşindu-i din spinare precum creasta unei iguane. Nu ştiu dacă pot să vă explic umorul acestei imagini. Pot să vă trimit la minunatele comedii ale lui Wes Anderson – *Rushmore* şi *The Royal Tennenbaums* (în amîndouă juca Bill Murray; cel de-al doilea a rulat pe ecranele noastre sub titlul *O familie genială,* dar cinefilii români nu l-au primit aşa cum merita). Sau pot să vă trimit la cuvintele lui Jean-Luc Godard despre viziunea lui Jacques Tati: „El caută probleme acolo unde nu sînt, şi le găseşte". La rîndul ei, Sofia Coppola ia imagini şi sunete ale bunăstării, ale eficienţei japoneze, ale progresului tehnologic – un fax care se trezeşte la viaţă în toiul nopţii, o vedere subacvatică a unor picioare care fac exerciţii într-o piscină – şi începe să se întrebe ce caută lucrurile alea acolo, de ce sînt aşa, de ce altora li se par normale. Cele mai multe gaguri sînt potolite. Nici măcar nu sînt sigur că se pot numi gaguri; sînt momente în care realitatea, sub presiunea camerei de filmat, renunţă să se mai prefacă şi recunoaşte că e suprarealistă. Par cuminţele, dar dacă intri pe lungimea lor de undă, te pot înnebuni de plăcere. Uitaţi-vă la Murray cum se uită la el însuşi, la televizor, într-un film de acţiune – dublat în japoneză – de pe vremea cînd avea mai mult păr în cap. Încercaţi să ghiciţi cum se simte: e melancolic?, ruşinat?, demoralizat? Tot ce se poate spune cu certitudine este că personajul se simte uşor ciudat. Tatăl Sofiei, Francis Ford Coppola, a fost regele Hollywoodului în anii '70 şi cariera lui, culminînd cu *Apocalipsul acum,* a fost o vînătoare regală, o căutare a Marelui Film American, care l-a secătuit pe cineast şi a secătuit Hollywoodul. Rămîne de văzut ce rol va juca Sofia (dacă va juca vreunul) în revigorarea filmului american (dacă va exista o revigorare). Interesant (şi sănătos) e faptul că ea pare să vîneze mai degrabă vietăţi mici, emoţii din divizia B (de exemplu, ce înseamnă să te simţi *uşor* ciudat), cu care tatăl ei nu prea ştia ce să facă. *Rătăciţi printre cuvinte* încearcă să nască o poveste de dragoste – scurta întîlnire a doi peşti pe uscat – şi nu iese nimic, dar impulsul e prea vag pentru ca reprimarea lui să doară. (Sîntem, din nou, mai aproape de Tati decît, să zicem, de *In the Mood for Love.*) E doar schiţa unei idile, ba chiar schiţa unei schiţe (ca imitaţia de „Sinatora" realizată de Murray), dar e atît cît trebuie pentru ca lumea să devină un loc mai puţin străin.

infolio

Fluturi, liste şi cuvinte de salvat

● Ultimul număr de anul trecut şi primul de anul acesta din *Lire* face un Top 20 al celor mai bune cărţi apărute în Franţa în 2003. Topul, discutabil ca toate clasificările pe criterii de gust, stabilit fără oprelişti de gen de redactorii şi colaboratorii revistei, exclude doar cărţile acestora. În el regăsim, printre traduceri din engleză şi spaniolă, cărţi franţuzeşti care şi-au adjudecat deja premiile literare: *Les âmes grises* de Philippe Claudel, o carte austeră, sumbră, dar puternică despre o crimă veche de o sută de ani rezolvată mai degrabă poetic decît detectivistic; *Personne* de Linda Lê, roman postmodern, în care se amestecă jurnalul intim cu ciberjurnalul, farmecul despărţirilor premature cu cel al regăsirilor nepremeditate; *Morts imaginaires* de Michel Schneider, în care ni se povestesc, pe cît de emoţionant pe atît de erudit, ultimele clipe din viaţa unor scriitori: Nabokov visînd fluturi, Hugo cizelînd un alexandrin, Bernanos ridicîndu-se în picioare şi strigînd „Între noi doi, acum"; *Il n'y a qu'un amour* de Dominique Bona, în care autoarea mai multor biografii celebre face biografia lui André Maurois folosind mărturiile a trei femei (foarte diferite) care l-au iubit pe „subiect". Cum zic cei de la *Lire:* „Passionnant!".

În fine, numărul conţine un substanţial (şi nu mai puţin pasionant) interviu cu jurnalistul, eseistul, editorul Jean-Claude Guillebaud, considerat eminenţa cenuşie a lui Chirac la alegerile din 1995. Încercînd în ultima sa carte *Gustul viitorului,* scriitorul francez vorbeşte despre revenirea în spaţiul public a răului şi a maniheismului, „dualism la fel de primejdios ca răul însuşi, această tentaţie care ne face pe toţi să ne considerăm întotdeauna buni, prin comparaţie". Nu vă sună cunoscut?

● În *Lire* pe martie avem un dosar *à la française* pe o temă nu ştiu cît de actuală în Franţa, dar sigur vitală în România: sărăcirea limbii vorbite şi moartea cuvintelor. Filozoful Luc Ferry, actualul ministru al Educaţiei, aflat recent în mijlocul unui scandal legat de purtarea anumitor accesorii vestimentare la şcoală, face din salvarea cuvintelor o cauză naţională. Ştiind foarte bine că „nu e posibil să protejezi o limbă împotriva invaziilor străine", Luc Ferry nu-şi găseşte, în chestiunea de faţă, „la sagesse des modernes", propunînd (şi dispunînd) tratarea limbii franceze ca un patrimoniu cultural ce trebuie ferit de spiritul critic şi de autonomie personală: „Ne-am obişnuit atît de mult, în ultimii treizeci de ani, să considerăm învăţămîntul ca fiind legat de autonomie, exprimarea sinelui, spontaneitate, încît am lăsat-o mai moale, în noile pedagogii, cu tot ceea ce ţinea de transmiterea moştenirii culturale. Atît în ce priveşte limba, cît şi buna creştere." Ce vrea, în aceste condiţii, ministrul să impună, pentru recîştigarea respectului şi „umilinţei" tinerilor francezi în faţa limbii lor? O reabilitare a formelor de învăţare pe de rost, a listelor de cuvinte şi introducerea unor ore obligatorii, în plus faţă de cele existente deja, de citire şi scriere. Dacă listele lui Luc Ferry vor intra în uz, s-ar putea să le auzim, în curînd, cîntate pe muzică *underground*, mai îndepărtate decît au fost ele vreodată de contextele uzuale şi de limba vie. Dar nu-i nimic, imporant e să (mai) rămînă o gogoriţă în analele ministerului.

La ani-lumină de edictele simpaticului (de altfel) Luc Ferry se află cartea lui Bernard Pivot, editată la Albin Michel şi prezentată în acelaşi număr din *Lire – 100 de cuvinte de salvat*, un „florilegiu de gourmand", „un foc de artificii lexical", „un ierbar viu şi colcăind de savori". Pivot ia 100 de cuvinte din cărţi, de pe stradă, din tren, le povesteşte istoria, le situează în contexte, adaugă uneori un *Hep!* prevenitor pentru dificultăţi, implorînd în final salvarea bietului cuvînt, *par pitié...* Ştiţi ce înseamnă substantivele *carabistouilles, cagoterie, clampin, déduit?* Dar faimosul *Suivez-Moi-Jeune-Homme?* Dacă nu, nu-i nimic, nici francezii nu mai ştiu! **(S. S.)**

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Pudibonderii de import

În numărul trecut al *Dilemei vechi*, colaboratorul nostru Sever Voinescu a scris despre înăsprirea sancţiunilor contra indecenţei de pe posturile radio şi TV votată de curînd de legislativul american (amenzile ajungînd la jumătate de milion de dolari). Toată vînzoleala a pornit, se pare, de la sînul cu sclipici pe sfîrc „prezentat" de Janet Jackson în pauza de la Super Bowl. Ce să spun! După o asemenea mare scofală, s-au găsit desigur indivizi cu simţul răspunderii care să dea telefon la Comisia Federală de Comunicaţii, CNA-ul lor, şi să-şi exprime indignarea. Iar Comisia s-a executat pe loc şi a propus Camerei Reprezentanţilor o lege care să înfiereze indecenţa, adică „înfăţişarea sau descrierea pe canalele audiovizuale a organelor sau a activităţilor sexuale". În paranteză fie spus, amărîta de ţîţă coafată cu moţ de sclipici a lui Janet numai organ sexual nu era... M-am şi întrebat, cînd a fost dat episodul cu mare tamtam pe la ştiri, ce a putut să stîrnească un asemenea scandal. Nu luasem în calcul pudibonderia americană. Sau, în fine, a celor cîteva sute sau mii de indignaţi care au pus mîna pe telefon şi care, astfel, au dictat pentru întreaga populaţie a Statelor Unite (oare dacă cei din comunităţile americane care trăiesc ca acum două secole şi resping ideea de ban ar pune şi ei, călcîndu-şi pe suflet, mîna pe telefon, s-ar interzice curentul electric, autovehiculul sau televiziunea?).

Concluzia lui Sever Voinescu, săptămîna trecută, era că americanii au obosit de atîta sex şi îndrăzneală, că sexul nu mai vinde, „nu mai are substanţă în 2004".

Bun, să zicem că ar fi aşa, dar nu înţeleg de ce în cea mai dezvoltată dintre democraţii se intervine cu astfel de constrîngeri şi nu se lasă ca piaţa să se mişte în voie şi să decidă singură ce-i prieşte şi ce nu. Dacă, într-adevăr, americanii nu mai sînt interesaţi de imaginile „explicite" înseamnă că posturile care le promovează vor da în scurt timp faliment – dacă nu vor şti să se replieze la timp. Deci, situaţia se rezolvă de la sine. Bănuiala mea este, însă, că decizia legislativului de peste ocean nu a fost luată ca urmare a tendinţelor pieţei, ci a presiunii unor grupuri *mai catolice decît Papa*. Deh, sînt şi ei în campanie electorală...

Am readus în discuţie viziunea asupra indecenţei a Comisiei Federale de Comunicaţii pentru că ea a fost invocată de curînd şi la noi, cu ocazia „scandalului" *Big Brother* (George Pruteanu, un individ care altfel nu prea îi înghite pe americani, putea fi auzit, la Tucă, dînd-o de exemplu). Om fi noi cu ochii aţintiţi la modelul american, dar nu cred că trebuie să ne inspire şi activitatea de cenzură a CNA-ului american. Comisie care, printre altele, are stabilit şi numărul maxim de secunde pe care poate să-l aibă un sărut într-un film. Comisie care a decis că, în peliculele americane, copiii se fac cînd doi oameni se sărută seara, iar a doua zi de dimineaţă îşi servesc unul altuia micul dejun la pat. Comisie care se dă în vînt după celebrul cearşaf în formă de „L" (care, în pat, pe eroină o acoperă pînă la gît, iar pe eroul de lîngă ea doar pînă la brîu).

Nu sînt un adept, admirator, fan al lui *Big Brother*. Ba, dimpotrivă. E un *show* enervant şi, contrar celor spuse de realizatorii lui, deloc firesc, deloc natural. Pe scurt, e o făcătură. Dar, pe de altă parte, nu pot să aplaud sancţiunile pe care i le aplică CNA-ul. De ce oare copiem de la americani doar ipocriziile şi pudibonderiile lor şi nu multele lucruri bune pe care le au ei? Simplu: pentru că acelea sînt mai greu de copiat.

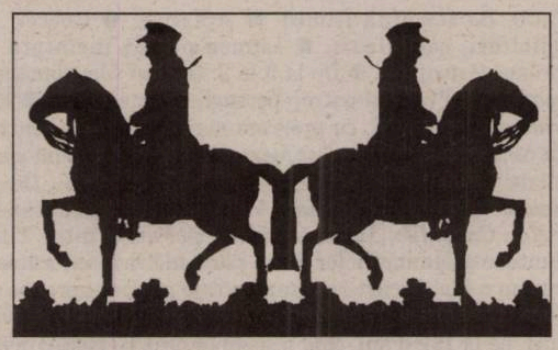

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Jessie Owens şi Adolf Hitler

„Era o zi înnorată aceea în care Jessie Owens, sub ochii Führerului, a alergat 100 de metri în 10,2 secunde. Nu mă întreba de ce Hitler, în timp ce părăsea stadionul, a spus că negrului i-a suflat vîntul în spate."

Aşa îşi încheia Adrian Cioroianu penultimul său articol *(Dilema veche,* nr. 10) în care acest „nu mă întreba" constituia leitmotivul îndeajuns de enigmatic pentru a menţine interesul textului; îl voi asculta şi nu-l voi întreba. Voi povesti. Poate că merită.

Nu aveam mai mult de 6 ani cînd am auzit că Hitler a refuzat să-l felicite pe Jessie Owens la Olimpiada de la Berlin. Mă număr printre aceia care de la 6 ani ştiau că Hitler era un nume odios, iar Jessie Owens – un negrŭ bun care fugea mai repede şi sărea mai departe ca oricine. Hitler nu putea admite asta – ca un negru să fie mai bun – şi nu i-ar fi dat mîna, dovedindu-şi astfel şi prostia şi răutatea. Tatăl meu a crezut multă vreme – parlamentînd în salon cu vehemenţă – în această imagine plină de semnificaţii demascatoare. Era dintre cei care îşi făceau iluzii din legende, nu din adevărul strict.

Adevărul strict a fost – cum a povestit şi Jessie Owens – că Hitler nici nu avea cum să dea mîna „cu mine, fiindcă el stătea în loja de onoare, iar eu pe teren şi a fost foarte bine aşa; nu m-am apropiat de el şi nici nu am vrut-o; am fost fericit că într-o ţară unde domnea rasismul, eu dovedeam că nu există o rasă superioară şi că Dumnezeu a creat oamenii egali între ei".

Un martor ocular, cîndva librar la Nisa, scria că fiind atunci, în '36, acolo, la Olimpiada de la Berlin, a putut vedea ca spectator ce reacţie a avut Hitler în clipa cînd Jessie Owens a cîştigat proba de lungime, depăşindu-l pe germanul Lutz Long care conducea cu un 7,87 în uralele mulţimii convinse că nimeni nu-l mai poate întrece pe reprezentantul ei. Jessie a sărit la a cincea încercare 8,06. Hitler, în clipa aceea, a avut mai întîi un gest de ciudă, după care a aplaudat. Atît.

Adevărul strict este că Long a alergat să-l felicite pe Owens şi cei doi atleţi s-au îmbrăţişat chiar acolo, pe stadion, mulţimea ovaţionîndu-i.

Nimeni nu poate să explice de ce nu s-a transformat în legendă această întîmplare din care tiranul iese mult mai prost decît din relatarea distorsionată – aşa se zice azi –, iar Olimpiada capătă dimensiunea ei de politică a mîndriei umane, împotriva oricărei trufii de mare putere care nu are de ce domni în sport. Un ziar american scria cu precizia aceea care face dintr-un gazetar un istoric al clipei: „Nimeni nu mai ştie cîte medalii a cucerit Germania, dar toţi ştiu ce a făcut Jessie Owens, la Olimpiada de la Berlin, în 1936". (Pentru cei care nu mai ştiu: aur la 100 metri, la 200 metri, la ştafeta 4 x 100 metri şi în proba de lungime.)

Tot de adevărul strict ţine faptul că, după izbînzile olimpice, Owens n-a fost respectat în ţara sa pe cît merita şi, la 23 de ani, imediat după încoronarea sa drept „cel mai bun atlet al secolului 20", a hotărît, în plină glorie, să nu mai alerge în nici o cursă, explicînd laconic că „dădusem tot ce era mai bun în mine".

Adevărul strict conţine şi precizarea conform căreia Owens a fost lăsat/laşat să dea faliment cu o spălătorie, să rătăcească printre obscure orchestre de jazz şi echipe de base-ball, să alerge în curse stupide de cai, unde „noi, negrii – aşa cum a spus actorul Dick Gregory, la înmormîntarea acelui «Zeu al stadionului», căci nici clişeele nu încep cu noi... –, nu puteam intra, dar pe Jessie îl lăsau fiindcă el era capabil să întreacă un cal".

Nu s-a scornit nici o legendă feerică din această baladă a umilinţelor prin care a trecut Jessie Owens pînă la consacrarea lui, în necrologuri şi enciclopedii, ca „inegalabil", iar în Larousse – după *Owen* (sir Richard), naturalist britanic (1804-1898), şi *Owen* (Robert), teoretician socialist britanic (1771-1858) – celebrat sobru: *„Owens* (James Cleveland, zis şi Jessie), atlet american, cvadruplu campion olimpic (Danville, Alabama, 1913 – Tucson 1980)". La înmormîntarea lui – într-un Chicago cu drapelele în doliu – piatra funerară i-a fost acoperită cu crizanteme şi trandafiri din toată lumea, iar preşedintele Carter a afirmat, într-un mesaj, că „Jessie Owens a simbolizat lupta împotriva tiraniei, sărăciei şi rasismului". Este strictul, sărmanul şi monotonul adevăr, rece ca marmora, în faţa căruia, azi, istorici ai clipei sau ai secolelor, ne putem doar întreba cine mai are nevoie de el.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Graţiela Bârlă

(fost candidat la Preşedinţie; azi, candidat la Preşedinţie)

Partidul

Partidul Forţa Dreptăţii mă susţine în acest demers. Este o formaţiune nouă, pe care o creăm de la zero şi în care sper să aduc oameni care nu au făcut politică explicit, pînă în momentul ăsta.

Reuşita campaniei trecute

Dumneavoastră puteţi să-mi spuneţi dacă implicarea mea politică de acum patru ani a ajutat la ceva. Problema nu e strict a Graţielei Bârlă, ci a ceea ce poate să reprezinte ea la un moment dat. Iată, faptul că acum mai candidează o femeie şi nu se miră nimeni că îşi permite să candideze, într-o lume în care, la anumite niveluri, a face politică înseamnă a fi bărbat. Nu credeţi că e o victorie?

Noutatea

Eu cred că trebuie să existe într-o campanie electorală şi cineva care să exprime un punct de vedere altul decît al majorităţii. Pe mine nu m-a speriat nimic în viaţă, decît uniformizarea de gîndire şi de atitudine, ceea ce a devenit, în ultimii ani, aproape evident. Dacă vreţi, e expresia voinţei mele civice să le propun oamenilor liberi din această ţară să gîndească şi altfel. Poate ăsta este unul din motivele cele mai importante care mă hotărăşte să mă fac de rîs, cum credeţi dumneavoastră. Pentru că eu am învăţat ceva, din proverbele astea româneşti, care nu sînt tîmpite deloc. Uneori, ca să cîştigi, trebuie să pierzi. Asta chiar nu e o figură de stil.

Tupeu?

În ceea ce priveşte societatea asta, cred că am ajuns într-un punct unde îi ştiu punctele nevralgice, iar dacă i le cunosc, bănuiesc că e obligaţia mea de serviciu spre a atrage atenţia asupra lor şi a dori să le schimb. E vorba, pe de altă parte, de o strategie globală, eu sînt profund naţionalistă, adică eu cred că ar trebui să ajungem ca ţara asta să nu mai ajungă o ţărişoară de care ori rîde toată lumea, ori e dată pe statistici ca fiind toată lumea. La înălţimea funcţiei de preşedinte poţi da verticalitatea unei ţări. Veţi spune: ce proiect ambiţios! Eu am învăţat că dacă nu-ţi doreşti nimic de la viaţă, nici nu poţi obţine. Trebuie să ridici departe ştacheta. Ştacheta mea e acolo, nu pentru că vreau eu, Bârlă, o funcţie, ci pentru că sînt lucruri ce trebuie spuse şi reconstruite. Într-o societate bolnavă, nici eu nu o voi duce bine... poate vă e greu să credeţi că nu am alt scop. Poate că, fără banii care se vehiculează că ar fi necesari, voi reuşi să transmit mesajul că fiecare are coloana lui vertebrală. Eu chiar cred că trebuie să mişcăm ceva.

Poveste

E un *story* dintr-un film, e o metaforă pe care fiecare ar trebui să şi-o asume ca s-o ducem mai bine. E povestea unui om care descoperă că dacă el nu ar fi existat, lucrurile nu ar mai fi fost la fel. Ce vreau să spun? Fiecare din noi schimbă, prin acţiune, ceva în jurul celorlalţi. Eu mă expun pentru că mesajul vreau să ajungă şi la ceilalţi. Poate nu schimb eu totul, dar poate va veni altcineva şi va spune: pot eu să duc mai departe ce a pornit omul acela. E o chestie simplă.

Model

Penibilul jocului istoriei este că singurul om care ştie istorie e Ion Iliescu şi Ion Iliescu nu mai poate candida. Asta e o părere de rău.

Unde e domnul Ring?

E soţul meu. Din cînd în cînd se mai inversează rolurile! Este în ţară. Şi nu a fost căutat de nici un anchetator.

Hai, Graţiela, mai candidează o dată!

Acum, nu cred că doriţi să mă desconsideraţi într-atît. În spatele oricărei femei trebuie căutat un bărbat. Aţi gîndit misogin. Nu îi toc banii, cum insinuaţi. Asta e o măgărie... să ştiţi că eu am şi banii mei, avînd un cabinet de avocatură care produce destui bani încît să pierd într-o campanie electorală. Ce vreau eu? Vreau să pun individul în mijlocul societăţii, iar societatea să slujească cetăţeanul.

Stela GIURGEANU

Meci la Catedrală

Într-un final proiectul a fost bătut în cuie. Mausoleul urmează să fie înlocuit de Catedrală. Sau poate că nu. Parcul Carol va dispărea. Sau poate că nu. Chiar dacă mulţi bucureşteni nu prea ştiu cum să arbitreze, meciul dintre „da" şi „nu", dintre „aşa e", şi „nu e aşa" a cam început.

În colţul „Solidarităţii pentru libertatea de conştiinţă" s-au agitat pancarte, s-au scris şi s-au împărţit e-mail-uri, fluturaşi verzi şi ecologici, o scrisoare către preşedinte. S-a organizat un miting. S-a luat atitudine. Amplasarea Catedralei în Parcul Carol este inacceptabilă. În spatele lor, pompînd entuziasm şi încredere, stau nume ale elitei intelectualilor, legi ale Constituţiei României şi legi europene. Vor distruge parcul! Este ilegal! Încetaţi cu demolările comuniste!

În celălalt colţ, echipa Bisericii. Străjuită de enoriaşi şi donaţii, priveşte agitaţia adversarilor cu un anume calm, detaşare, cu ochi senini şi atitudine stoică. Pentru că, în spatele ei, punînd greutate şi sinceritate în al său cuvînt, stă însuşi numele Domnului. Şi o Hotărîre de Guvern. Parcul nu va avea de suferit! Este perfect legal! Încetaţi cu nostalgiile comuniste!

Mingea, Catedrala, stă deocamdată la mijloc, aşteptînd lovitura decisivă care o va pasa ori pe un alt teren, ori drept în poarta parcului. Un meci cu o singură lovitură, dar cu multe consecinţe. Un meci cu multe argumente, dar cu o singură acuză comună: meciul a fost măsluit, „manipulare" strigă ambele echipe, ameţind, încruntînd şi debusolînd publicul arbitru şi spectator.

Asociaţia „Solidaritatea pentru libertatea conştiinţei"

Domnica Macri, membru

Cum definiţi acest scandal?

Dintr-un început problema s-a pus greşit. Noi nu sîntem *contra* Catedralei, noi militäm *pentru* salvarea parcului. Bucureştenii sînt bombardaţi cu argumente false. De la început interlocutorul dezbaterilor a fost Biserica. Au fost împinşi în faţă nişte „agitatori" care au dus o campanie de tip inchizitorial, bazată pe lozinci: „Cel care nu vrea catedrală în Parcul Carol nu este creştin, este sectant" sau „Doar comuniştii vor să mai păstreze mausoleul". Tocmai din cauza direcţiei „cine nu e cu noi e contra noastră" orice dialog a fost imposibil. Ceea ce afirmă ei, acuzele lor nu au nici o legătură cu ceea ce susţinem noi.

Pînă la urmă ce susţineţi voi?

Salvarea Parcului Carol. Se spune că nici un copac nu va fi tăiat, că parcul nu va avea în nici un fel de suferit. Adevărul este că, după ce că va fi distrus de şantier, parcul va deveni curte a Patriarhiei. Crezi că, o dată construită Catedrala, vei mai putea sta la o terasă să bei un suc? Sau să asculţi o muzică? Se vor mai vinde baloane şi floricele în curtea Catedralei? Îţi vei mai plimba cîinele, te vei da cu rollele sau vei mai putea să te plimbi cu bicicleta?

Implicit, vrem salvarea monumentului. Care este, în primul rînd, o operă de artă. Se spune, de asemenea, că mausoleul nu va avea de suferit, că va fi mutat fără probleme. Mausoleul va fi făcut praf. Asta susţin toţi arhitecţii. Nu se poate transla, pentru că este o construcţie cu fundaţie de zeci de metri (oricum translarea ar fi foarte costisitoare), iar demontarea şi remontarea ar însemna deteriorarea sa pînă la distrugere, fiind vorba de plăci de marmură lipite după o tehnologie specială.

Ce demersuri aţi făcut?

Zilele trecute am redactat o scrisoare către preşedinte, în care atenţionam asupra încălcării flagrante a Constituţiei (legea fundamentală spune că un teren public nu poate fi dat decît în administrarea unei instituţii de stat), cît şi asupra obligativităţii păstrării patrimoniului.

(Printr-o Hotărîre de Guvern [468/18 aprilie 2003] Guvernul transmite terenul aflat în proprietate publică în administrarea Patriarhiei BOR. Însă legea nr. 213/1998, art. 11, aliniatul 1, prevede că „bunurile din domeniul public sînt inalienabile, insesizabile şi imprescriptibile", iar aliniatul 2 al aceleiaşi legi că „actele juridice încheiate cu încălcarea prevederilor aliniatului 1, privind regimul juridic al bunurilor din domneiul public, sînt lovite de nulitate absolută".)

Ce veţi face în continuare?

Dacă nici mitingul de azi, nici scrisoarea deschisă pentru preşedintele Ion Iliescu nu vor avea ecou, există întotdeauna căi legale. Atît pentru păstrarea parcului, cît şi pentru protejarea monumentelor istorice, pentru care există tot felul de legi europene. Nu poţi distruge un patrimoniu doar pentru că ai o echipă de consilieri bine dresaţi.

Care e mesajul vostru?

E absurd să distrugi ca să construieşti (să cheltuieşti şi bani cu această ocazie), cînd poţi să construieşti ceva foarte frumos pe un teren viran, care de abia aşteaptă să fie valorificat.

Vrem ca bucureştenii să aibă simţ civic. Să renunţe la comoditatea mitului: „Eu sînt mic, nu pot face nimic" şi să realizeze importanţa puterii lor. Să fie uniţi. Dacă fiecare ar da cîte ceva pentru comunitate, vom avea un parc mai frumos, o stradă mai luminată. Salvarea Parcului Carol este un exerciţiu pentru conştiinţa civică.

Pentru că, deşi în şcolile noastre se predau 12 ani de religie, nu se predau şi 12 ani de educaţie civică.

Biserica Ortodoxă Română,

Prea Sfinţia Sa, Episcop Vincenţiu Ploieşteanu

Cum definiţi acest scandal?

Este o furtună într-un pahar cu apă. Este vorba de manipularea unor neadevăruri. Toate încercările Patriarhiei de a ieşi cu argumente, de a exprima punctul de vedere al specialiştilor nu au avut efectul scontat. Am discutat şi cu domnul Primar general şi cu alte personalităţi care, iniţial, păreau mulţumiţi de răspuns, pentru ca a doua zi să apară în public, ridicînd aceleaşi probleme, operînd aceleaşi manipulări.

Ce manipulări?

Se vorbeşte de Catedrală *în* Parcul Carol. E o manipulare. Catedrala se va aşeza *pe* locul mausoleului, pe platoul care domină Parcul Carol. Se vorbeşte întruna despre distrugerea acestui parc. Nici un metru din parc nu va fi distrus pentru că vom construi pe un areal deja construit. Moral, trebuie să acordăm prezumţia de nevinovăţie.

Catedrala-gigant?

...Catedrala se va încadra doar în arealul deja construit. Adică în 100 de metri. Povestea cu catedrala gigant este doar o altă minciună. De altfel, toate protestele au la bază minciuna.

Parcul va mai aparţine bucureştenilor?

...Vedeţi pînă unde merge manipularea? Desigur că parcul va rămîne liber, chiar dacă este proprietate a Bisericii. Nu ne-am gîndit nici o clipă să luăm dreptul bucureştenilor de a se plimba în parcul *lor*.

Un manipulator are un scop. Care ar fi scopul celor care se opun nu Catedralei, ci amplasării ei în parc?

Îmi e greu de înţeles. Mîntuitorul spune că fiecare vorbeşte din prea-plinul inimii sale. Ei, bănuiesc, au în sufletul lor acest rău pe care caută să ni-l atribuie nouă. BOR nu a fost niciodată închisă dialogului. M-aş fi bucurat foarte mult ca unul dintre aceşti domni să mi se adreseze. Nu era normal ca, înainte să înceapă toate aceste manipulări, să vină să ne ceară părerea? Nu am fost însă contactat în nici un fel.

Cine sînt opozanţii?

Încă din 1990, proiectul se loveşte de tot felul de reacţii... de nostalgii... Vedeţi, comunismul a lăsat urme adînci în conştiinţa multora dintre noi... Acum „Solidaritatea pentru libertatea conştiinţei" vehiculează nişte neadevăruri doar pentru a dezinforma, afirmă lucruri doar pe jumătate, doar pentru a manipula. Pornind de la premisa falsă că Biserica va distruge, este normal să ridici şi oameni de bună-credinţă. Dacă eu însumi, care sînt bucureştean, aş fi aflat că Parcul Carol va fi distrus, m-aş fi opus. Dar este o minciună. Cum aş putea să distrug un parc?

Va fi totuşi şantier... Cum se va păstra spaţiul verde?

Patronii societăţii de construcţii ne-au asigurat că pot construi fără a distruge nimic în jur. Vedeţi clădirile noi din Bucureşti, cea de pe Calea Victoriei, de lîngă CEC! Au deranjat cu ceva circulaţia, au atins viaţa oraşului? În aceeaşi ordine, se vorbeşte de distrugerea mausoleului. Specialişti (ale căror nume vor fi dezvăluite ulterior), care au lucrat la el, afirmă că monumentul poate fi demontat şi remontat, fără a-i afecta structura.

Mitingul de duminică a avut ca deviză „Salvaţi Parcul Carol!"; care este deviza amplasării acolo *a Catedralei?*

„Parcul Carol nu va fi afectat!" Din contră, Catedrala va fi o bijuterie care va împlini peisajul. Monumentul este cel care nu ne reprezintă, cel care agresează Parcul Carol. Prin el, parcul a fost, de fapt, distrus.

...Noi nu vrem să răspundem cu o contra-manifestare. Nu mă interesează cele două-trei sute de persoane care au fost la miting. Ce mă interesează cu adevărat şi ce iau în seamă sînt numeroasele donaţii *pentru* construirea Catedralei. Asta înseamnă, de fapt, implicarea reală în viaţa civică.

Iaromira POPOVICI

bazar

Big Brother şi *Sora Betty*

La Consiliul Britanic se găseşte, printre multe altele, un film intitulat, simplu, *Nurse Betty*, în regia lui Neil Labute, cu Renée Zellweger, Morgan Freeman şi Greg Kinnear. Personajul interpretat de Renée este un *addict* al *soap*-urilor: preferatul lui Betty este un *sitcom* medical, în care eroul e un doctor chipeş ce salvează vieţi şi frînge, inconştient, inimi. Chelneriţă într-un *fast food*, Betty reuşeşte să îmbine cu graţie vizionarea pasionată a serialului – alias împlinirea idealurilor spirituale – cu derularea, graţioasă, a vieţii zilnice. De pildă, eroina e în stare să toarne cafeaua cu exactitate, fără să dea nici o picătură pe dinafară, în timp ce se uită, nemişcată, la o scenă din serial. Şi, de asemenea, să poarte o conversaţie utilitar-afectuoasă cu obişnuiţii localului, în care să pară chiar implicată. Betty ne fascinează tocmai prin măiestria ei de a păstra un echilibru între cele două realităţi. Probabil că atitudinea ei mereu drăgăstoasă, îndatoritoare şi cu zîmbetul pe buze i se trage din „mulţumirea spirituală" pe care i-o oferă serialul. Într-un moment de criză, lucrurile iau însă o altă întorsătură: echilibrul de care vorbeam este distrus, Betty refuzînd realitatea devenită, brusc, prea şocantă (soţul ei este ucis de nişte mafioţi) şi întrînd cu totul în serial. Aşa cum personajul interpretat de Mia Farrow în filmul lui Woody Allen trecea graniţa dintre lumi şi se îndrăgostea de eroul principal din filmul la care ea se uita, în epoca *sitcom*-urilor Betty devine soră medicală (deşi nu avea nici o calificare în acest domeniu) şi se îndrăgosteşte de doctorul fictiv. Evoluţia ulterioară deja nu mai e relevantă: evident că, în final, Betty îşi revine din şoc, criminalii sînt prinşi şi ea ajunge să joace în serialul respectiv. Ceea ce contează este postura eroinei de telespectator total, dedicat trup şi suflet realităţii de dincolo de micul ecran.

În privinţa *reality-show*-ului *Big Brother* de anul acesta, lucrurile au ajuns să stea exact invers. Într-o emisiune în care ideea este să vezi un eşantion (reprezentativ?) de populaţie manifestîndu-se natural într-un fel de rezervaţie umană, actualii concurenţi dau tot mai mult senzaţia că doar îşi joacă rolul. Cei de la prima ediţie erau, se vedea, cert emoţionaţi şi aproape nedisimulaţi în atitudinile pe care le afişau. Cei de acum, deja mult mai conştienţi, după *show*-ul precedent, de ceea ce este şi implică *Big Brother*, par să-şi fi pierdut tocmai acea ingenuitate a eroinei lui Renée Zellweger: sînt cinici şi vizibil conştienţi că sînt priviţi. Publicul cere sex şi dezinvoltură, par să le fi spus producătorii, atunci – asta să le dăm. Nu mai contează partea cu eşantionul reprezentativ, nici cu modelul pentru populaţie: publicul, îndrăgostit de televiziune, gata oricînd să devină trup şi suflet cu ce e dincolo de ecran, pare să fie înlocuit cu unul mai cu capul pe umeri şi mercenar, departe de devoţiuni inutile. Poate atitudinea asta, profesionistă, amorală, să fie mai şocantă decît scenele de sex în direct: ai noştri, reprezentanţi ai publicului, deci, au ajuns mai abili decît Fratele cel Mare – şi-au asumat supravegherea continuă, dîndu-i acestuia, dar şi publicului celălalt, rămas încă de partea reglementară a ecranului, ceea ce acesta îşi doreşte. Deloc stresaţi de partea exhibiţionistă a *show*-ului şi fără probleme morale legate de intimitatea lor încălcată, gata de orice şi anticipînd dorinţele lui *Big Brother*, concurenţii au reuşit să-i dea acestuia o lovitură din interior. Unii sînt bucuroşi cînd cineva e cu ochii pe ei: acest lucru nu e neapărat supărător. Mai neplăcută e, poate, senzaţia că, pentru publicul neavizat, atitudinile acestora sînt luate drept naturale, fireşti, şi, ca atare, percepute ca posibile modele.

Omenia n-a dat faliment

Casele de ajutor pentru pensionari au fost înfiinţate în perioada interbelică. Se numeau atunci case de ajutor şi înmormîntare. După instaurarea regimului comunist ele au fost trecute sub aripa statului. În perioada postrevoluţionară şi-au recăpătat independenţa şi au funcţionat o vreme în baza legii Mîrzescu din 1924. De abia în 2002 a fost emisă o lege care reglementează cadrul de funcţionare al acestor asociaţii. În total sînt 165 de CARP-uri în toată ţara şi, spune cu nedisimulată satisfacţie Gheorghe Chioaru, preşedintele CARP Omenia din sectorul 5, nici una nu a dat faliment pînă în prezent. Explicaţia ar fi că, prin statutul fiecăreia dintre case, sînt interzise speculaţiile financiare cu banii cotizanţilor.

Gheorghe Chioaru are ceva dintr-un burghez de modă veche. E mîndru de realizările sale pe care le trece în revistă cînd mă conduce prin toate camerele clădirii unde CARP Omenia îşi are sediul. Sînt un pic surprins că doar într-un singur loc descopăr cîteva ghişee. În rest, un cabinet medical, o bibliotecă, un salon de coafură şi frizerie, cabinet juridic. Toate pentru membrii cotizanţi. Undeva la parter e un fel de depozit. Pentru cîteva momente, retina refuză să recompună imaginea. În faţa mea sînt cîteva sicrie şi cruci rezemate de pereţi şi rafturi. Mai încolo, aşezate în ordine, sînt ajutoarele pentru bătrîni: orez, ulei şi zahăr. Alăturarea îmi pare sinistră. Încerc să nu schiţez vreo grimasă şi mergem în biroul preşedintelui pentru interviu.

Îl întreb pe domnul Chioaru ce îi face pe pensionari să se adreseze unei case de ajutor reciproc:

Înainte de 1989 pensionarii veneau din obişnuinţă, pentru că aşa era ordinul de la Partidul Comunist: „Dom'le, după ce ai ieşit la pensie, te duci să te înscrii acolo pentru că primeşti ajutor de deces şi împrumuturi, dacă ai nevoie".

După Revoluţie situaţia caselor de ajutor reciproc a început să se înrăutăţească, în sensul că numărul membrilor a început să scadă dramatic. Aici, la „Omenia", am avut perioade în care pierdeam cîte o mie de membri pe an. Şi aceasta din cauza înrăutăţirii situaţiei materiale a oamenilor. Au plecat mulţi la ţară, alţii pur şi simplu nu mai veneau pentru că nu mai exista nici un fel de interes: „Vin aici la dumneavoastră, dau banii şi cine ştie cînd o să trag vreun folos?".

Tendinţa descrescătoare se menţine şi astăzi la majoritatea caselor de ajutor. Eu am reuşit să opresc această tendinţă începînd cu 1999. Ne-am gîndit că pe lîngă acordarea împrumuturilor cu dobîndă mică, ar trebui să mai facem şi altceva pentru a-i atrage pe oameni. Erau cîteva ateliere care lucrau la preţuri foarte mici. Am înfiinţat şi altele. Avem acum cizmărie, croitorie, frizerie, montăm apometre, reparăm televizoare vechi, ochelari, tot ce are omul prin casă. În plus, am îmbunătăţit condiţiile de acordare a împrumuturilor, adică am micşorat dobînzile. Apoi, am desfiinţat „ciubucul". Au fost situaţii cînd pentru un împrumut rapid de trei milioane se primea „ciubuc" de trei sute de mii de lei. Sînt cinci ani de cînd sînt preşedinte al Casei, dar şi acum mai vin unii care încearcă să îmi dea bani, pachete de cafea sau de ţigări pentru a obţine un împrumut. Am avut mai demult o frizeriţă care cerea zece mii de lei în loc de cinci mii, pentru o tunsoare. I-a arătat omul tariful afişat şi ea a răspuns că ăla e valabil doar pentru chelioşi. Am dat-o imediat afară.

Prezintă bătrînii mai multă încredere decît persoanele care au posibilitatea de a solicita împrumuturi din alte părţi, de la bănci de exemplu?

Da. Contractele acestea de împrumut sînt executorii. Dacă nu plăteşte la timp, se face poprire pe pensie şi i se opresc banii treptat, pînă se achită totul. De asemenea, cei care ni se adresează trebuie să aducă giranţi. Din trei-patru giranţi, cel puţin unul este solvabil şi astfel împrumutul se achită pînă la urmă.

Salariaţii, mai ales acuma cu SRL-urile astea, dispar şi nu mai poţi recupera banii. Am avut şi noi cazuri cînd cel care a făcut împrumutul a decedat, giranţii au fost salariaţi şi nu am mai avut de unde să-i luăm. Dar s-au rezolvat pînă la urmă.

Care este cea mai mare sumă care v-a fost solicitată?

Pensionarii fac împrumuturi mici, de un milion sau două. În medie ni se cer sume de pînă la zece milioane. Rar se întîmplă să dăm zece sau cincisprezece. Cea mai mare sumă a fost de treizeci de milioane. Depinde de cotizaţie.

Gheorghe Chioaru are o metodă specială de măsurare a nivelului de trai al pensionarilor. Numără membrii CARP Omenia pe care îi pierde în urma deceselor. Vara mor cîte 25 lunar, iarna 60. O statistică al cărei cinism este greu de suportat. Şi totuşi, Gheorghe Chioaru nu este un cinic.

Vă spun de ce au nevoie de bani?

În general îi folosesc pentru casă, să îşi repare acoperişul, să ia lemne şi altele asemenea. Oamenii sînt foarte necăjiţi. Anul trecut a venit la mine o bătrînă care a cerut un împrumut de 220.000 de lei în douăsprezece rate. Am

rămas şi eu uimit: chiar aşa o sumă mică? I-am completat cererea, a dus-o la registratură şi s-a întors la mine: „Maică, dacă n-oi putea să plătesc, ce-o să-mi faci?". Ce să fac, nu-i fac nimic.

Din 15.700 de membri cotizanţi ai Casei, 4.500 au pensii sub un milion şi jumătate. Deci, vă daţi seama...

Profit aveţi?

Nu. Banii care pe care îi obţinem din dobînzi îi investim în calculatoare, birotică sau pentru ajutoare. De exemplu, de un an şi jumătate, patru zile pe săptămînă distribuim pîine gratuit. Începem în fiecare zi la ora nouă şi la şase avem deja o sută de oameni care aşteaptă. Nici într-un caz nu vreau să renunţăm, pentru că lucrul ăsta le prelungeşte viaţa. S-au obişnuit să primească cele două pîini dimineaţa şi or să le primească în continuare.

Înţeleg că v-aţi asumat şi un rol social. Cui vă adresaţi cînd aveţi nevoie de ajutor?

Cer ajutor peste tot, dar foarte puţini răspund. Pînă acum a fost alături de noi mai ales Fundaţia Principesa Margareta, care a făcut donaţii şi ne-a reparat sediul. Mai primim ocazional ajutoare de la bănci şi diverse firme. Vin bani şi din străinătate, de la o persoană fizică. Am primit cîte ceva şi de la Partidul Democrat, cînd ne-a vizitat acasă primarul general, după care au sistat ajutoarele. Nu facem politică, să ştiţi. M-au curtat cu promisiuni PSD, PRM şi PD. Am refuzat să mă înscriu şi poate şi din cauza asta nu primim ajutoare de la partide. Am fost şi la primăria sectorului 5, le-am dat liste cu pensionarii cu venituri mici care mor de foame, însă nu am avut cu cine vorbi. Am aşteptat o dată pînă la 12 noaptea să intru în audienţă la primarul Vanghelie pentru a-i explica situaţia. N-am reuşit. În rest, ne descurcăm singuri.

În glasul burghezului se simte amărăciunea. Era de la bun început acolo, numai că nu am observat. Nu prea poate să facă tot ce şi-ar dori. Însă nu abandonează. Are planuri. Pentru că va trebui probabil să elibereze actualul sediu al CARP, revendicat de foştii proprietari, a cumpărat o casă în rate şi vrea să creeze un „complex" pentru bătrîni.

Pe lîngă cele ce există deja şi vor fi mutate acolo, vrea să înfiinţeze şi un azil, să angajeze mai mulţi medici, să reia totul la o scară mai mare.

Mie nu îmi ies din cap crucile. Se vînd în rate.

a consemnat Teodor TIŢĂ

5 spectacole cu 5 atitudinE

În perioada 1 aprilie – 20 iunie 2004, la studioul Toaca din str. Mircea Vodă nr. 5, vor avea loc 50 de reprezentaţii cu 5 spectacole de teatru montate de 5 tineri regizori în colaborare cu echipe de tineri actori, scenografi şi coregrafi.

Asociaţia teatrală PERSONA îşi propune să prezinte o serie de spectacole înrudite prin tematică, atitudine, expresie şi opţiune asupra textului.

Toate cele 5 spectacole au la bază texte contemporane şi se adresează unui public care aşteaptă poveşti despre oameni ai zilelor noastre, spuse de oameni ai zilelor noastre, în forme atractive.

Proiectul ***5 spectacole cu 5 atitudinE*** a fost sponsorizat cu generozitate de AEROTEH, Centrul Ceh, Institutul Suedez, Institutul Francez, Institutul Goethe, Pro Helvetia şi Ministerul Culturii şi Cultelor.

FRANKIE E OK, PEGGY E FATĂ BUNĂ ŞI CASA E MIŞTO!
de Martin CICVAK
Traducere: Robert Bălan
Regia: Robert BĂLAN

●

STOP THE TEMPO!
de Gianina CĂRBUNARIU
Regia: Gianina CĂRBUNARIU

●

BLAUBART, SPERANŢA FEMEILOR
de Dea LOHER
Traducere: Victor Scoradeţ
Regia: Alexandra BADEA

●

ŞEHEREZADA
de Jonas GARDELL
Traducere: Carmen Vioreanu
Regia: Adriana ZAHARIA

●

TECTONICA NORILOR
de Jose RIVERA
Traducere: Răsvana Cernat
Regia: Răsvana CERNAT

libertatea de impresie

Nu era bine?

Am scris mai demult un articol despre ce uită nostalgicii „epocii de aur". De la cartele şi atmosfera publică ostilă, pînă la circulaţia alternativă de duminică (cu număr par şi impar) şi la programul TV în slujba partidului şi a conducătorului. Iată că îmi permit acum să spun şi ce era bine pe vremea aceea. Şi nu era bine cînd stăteai la serviciu degeaba? Cînd îţi făceai cumpărăturile în timpul programului, fiindcă nici un şef nu îndrăznea să ţi se pună în cale dacă „băga" unt la alimentară? (Ba îţi era chiar profund recunoscător dacă luai şi pentru el un pachet.) Cînd jucai şah cu colegii sau te plimbai prin curtea întreprinderii, spunînd şi ascultînd bancuri cu *nea Nicu?* Nu era bine cînd puteai pleca în fiecare vară în concediu fără o prea mare grijă a banilor sau a treburilor nerezolvate care te aşteaptă la serviciu? Atunci cînd puteai să schiezi la Sinaia sau la Predeal cu o sută de lei pe zi, în asta intrînd şi trenul şi masa şi transporturile pe cablu? Cînd după terminarea facultăţii ştiai că ai o slujbă sigură (lucru care, de fapt, pe vremea aceea nici nu era apreciat la adevărata valoare)? Cînd n-aveai nici un fel de răspundere şi puteai să justifici orice nereuşită şi să acoperi orice chiul prin deficienţele sistemului comunist? Atunci cînd spuneai la şcoală sau la facultate că nu ţi-ai făcut tema ori proiectul fiindcă „aseară s-a stins lumina"? Nu era bine cînd nu erai agasat de reclame şi nu sufereai chinul de a alege un produs? Cînd te întorceai fericit acasă după o coadă de o oră, cu cîteva sticle de vin pelin, pe care le degustai cu mai multă plăcere decît o faci astăzi cu o sticlă de vin franţuzesc? Cînd puteai să stai toată ziua prin cîrciumi cu prietenii care n-aveau nici un program (chiar dacă se termina berea)? Cînd aproape nimeni nu era ocupat? Cînd timpul era timp, odihna odihnă, liniştea linişte, concediul concediu, banul ban, familia familie? Pînă şi telefonul era telefon, nu-ţi tîrîia prin buzunare cînd voiai şi cînd nu. Vecinii erau la fel ca tine, solidari în sărăcie, nu aveau Mercedes, nu se mutau la vilă şi nici nu te deranjau cu zgomote de spart pereţi sau de alte amenajări. Nu era bine cînd femeile făceau dulceaţă sau zacuscă, cînd bărbaţii puneau mărături, cînd copiii, în loc să stea ore întregi la calculator, jucau leapşa şi baba oarba? Şi, mai ales, cînd aveai timp să leneveşti şi să citeşti cărţi (groase, inactuale, fascinante)? Sînt toate astea doar o impresie? Pot fi condamnaţi cei ce-şi amintesc cu nostalgie de ele?

Era un bine relativ. Cum relativ este şi binele de astăzi.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Împăcare

Dragul meu prieten,

Au trecut paisprezece ani, îţi dai seama? L-am văzut zilele trecute pe Cristi Paţurcă la un congres cîntînd „Vino, Doamne“, ştii tu, melodia pe care o şopteam cu toţii cînd se aprindeau lumînările în Piaţă, numai că pe atunci trăia şi bietul Vali, era melodia lui şi el o cînta cel mai bine, oricum nu-şi mai aduc aminte decît foarte puţini de ceea ce s-a întîmplat, nici măcar inscripţiile de pe pereţii Arhitecturii nu se mai văd, le-a şters un dobitoc travestit în primar de sector şi asta nu e singura surpriză, ai fi uimit să-l vezi pe Marian ce sus a ajuns, cum mai apare din cînd în cînd la televizor în chip de mare om de afaceri, nici n-ai zice că are vreo legătură cu bărbosul idealist care-şi striga ura împotriva comunismului din balconul deschis de Emil şi, fiindcă veni vorba de Emil, află că şi-a făcut partid şi-l bate gîndul să mai candideze o dată chiar dacă între timp nu mai e nici măcar Alianţa Civică lîngă el, iar cu Blandiana a ajuns să se înjure prin ziare, dar ce mai contează, astea-s nimicuri, eu n-am încetat să mă minunez niciodată de unde ştiai că aşa avea să se întîmple, ca să nu mai pomenesc de noaptea aia incredibil de caldă în care zăceam pe şezlongurile din Piaţă şi mi-ai spus de şapte ori consecutiv, ca un blestem crunt, că n-o să scăpăm de Ion pînă în anul 2000, mi-aduc perfect aminte că am rîs atunci, mi se părea o glumă proastă sau am crezut că te-ai îmbătat, dar tu se vede treaba că vorbeai serios, după cum tot foarte serios mi-ai spus că dacă nu se aplică punctul opt, pleci din ţară, mărturisesc că nici atunci nu te-am crezut, de fapt mi se părea imposibil să nu reuşim pînă la urmă, toţi eram foarte încrezători, nici n-aveam cum să fim altfel cînd îi vedeam pe Coposu, Raţiu şi Câmpeanu cum vorbeau despre victorie şi democraţie, primii doi s-au dus, aşa cum s-au dus şi cîntecele, s-au întors însă toţi băieţii cu ochi albaştri, cîteodată mă şi întreb cîţi dintre ei au fost în Piaţă atunci cînd ne-au luat la omor minerii, ştiu că nu-ţi place să auzi asta, te-au snopit atunci, eu mare noroc am avut cu portarul de la Inter, mi-era vecin de bloc şi m-a lăsat să intru, dar să revenim la astăzi, ai fi uimit să afli că de cîţiva ani au găsit şi au montat în Piaţă o bornă cu inscripţia „Kilometrul zero“, dar n-a avut nimeni curajul să picteze pe ea şi continuarea cu „zona liberă de neocomunism“, nici n-ar fi avut rost dacă mă gîndesc bine, e plină zona de ei, şi-au deschis magazine sau conduc teatrul de vizavi, ce să mai, sînt peste tot cum spuneam, îmi vine să şi rîd cînd mă gîndesc ce planuri făceam, cum ne închipuiam că vor da cel puţin un pas înapoi, recunoaşte că

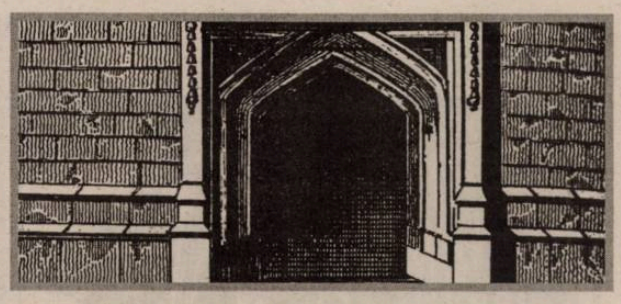

eram naivi, poate proşti de-a dreptul, tata m-a întrebat acum cîteva zile cu ce ne-am ales în afara filmului acela făcut de Stere Gulea, n-am avut ce să-i răspund, dar nici nu-l uit cum i-a aşteptat pe mineri cu pîine şi sare de parcă veneau salvatorii naţiunii, mai tîrziu i-a părut rău, dar la vremea aceea nu mă scotea din golan nenorocit, iar eu îi dădeam replica celebră scrisă de Dr. Barbi şi care-l enerva teribil, „mai bine golan decît activist“, na, că mi-am adus aminte de Dr. Barbi, ce-o mai fi şi cu ăsta, nu mai ştiu decît că încerca din răsputeri să plece ambasador pe vremea lui Emil, s-a ales praful, una peste alta, prietene, de toţi şi toate, să nu-ţi pară rău, pentru idealişti ca noi locul cel mai bun e acolo unde eşti tu acum, odihneşte-te în pace...

CE VĂ FACE SĂ CREDEŢI CĂ TINERII VOR ÎNVĂŢA, ÎN ORDINE ALFABETICĂ ŞI FĂRĂ INTERVENŢII CHIRURGICALE, PROGRAMELE FACILE?

● Premierul a spus că ar trebui introdus un impozit de 90% pe averile ilegale, a doua zi Octav Cozmâncă i-a preluat vorba şi i-a întărit-o. Nu prea mă pricep la chestiuni fiscale, dar mă întreb: dacă ele sînt ilegale, ascunse, „gri“, de unde ştie Statul cum să calculeze? 90% din cît? Din cît declară posesorii respectivelor averi? Şi ce vă face să credeţi că ei vor declara? În fine, întreb şi eu ca simplu contribuabil... (**M. V.**)

● La manifestarea intitulată „Primăvara social-democrată“, Adrian Năstase a anunţat că acţiunea anticorupţie va începe în şcoli, „acolo unde copiii şi tinerii vor învăţa cum să nu fure prin cursuri de onestitate, corectitudine şi transparenţă“ *(Evenimentul zilei,* luni, 29 martie 2004). Se porneşte de la presupunerea că hoţia este un fel de talent natural, o trăsătură înnăscută şi că ar putea fi zăgăzuită prin educaţie. Avînd în vedere calitatea profesorilor, e de aşteptat că aceia care vor primi cele mai bune note vor fi selectaţi, probabil, în echipa de conducere a partidului şi viitoarea generaţie de şefi nu va mai fura aşa cum o taie capul, ci pe bază de performanţă şcolară şi competenţă intelectuală. (**M. B.**)

● Problemă din *Matematică distractivă pentru clasele II-VIII. Jocul-concurs Cangurul*, Editura Sigma, 2002, p. 171: „Într-un magazin de pantofi sînt expuse cîte 12 perechi de pantofi pe 10 rafturi. Primii cumpărători au cîte 4 picioare. Trei dintre ei cumpără cîte 30 de perechi fiecare; ceilalţi doi cumpără numai cîte 5 perechi. Cîte perechi de pantofi au rămas în magazin după vizita celor 5?“. Indiferent dacă aflaţi sau nu răspunsul, rămîn cîteva chestiuni nerezolvate: a) era cumva un magazin al Fundaţiei „Vier Pfoten“?; b) cei trei clienţi cu 4 picioare care cumpără – oho! – cîte 30 de perechi sînt cumva demnitari? Şi dacă da, cîte picioare şi-au trecut în declaraţia de avere?; şi c) cei care inventează asemenea probleme cîte circumvoluţiuni au şi la ce le folosesc? Dacă au, să le treacă într-un tabel, în ordine alfabetică. Temă: pentru data viitoare, scrieţi de o sută de ori propoziţia: „Ce distractivă e matematica distractivă!“. (**M. V.**)

● După seria de mare succes „Coada la tacîmuri şi Adidaşi“, credem că Ceauşescu ar fi produs şi filmul „Coada la sîni invizibili“. Noroc, de aceea, cu capitalismul: „De ce să staţi la coadă? Comandaţi de acasă! Sutien invizibil! La numai 449.000! Perniţe cu silicon cu suprafaţă interioară aderentă. Sîni tentanţi fără intervenţii chirurgicale scumpe şi riscante. Se poate purta sub orice fel de haină, culoarea identică cu cea a pielii face sutienul invizibil. Poate fi îmbrăcat şi desbrăcat rapid. Se găseşte în trei mărimi: A, B, C.“ (**I. P.**)

● În Piaţa Romană, încă mai există o firmă pe care scrie, mare, „OTV – Nu rataţi programele, fiindcă nu ştiţi ce pierdeţi!“. Să fi pierdut ceva în ultimul an? (**C. P.-B.**)

Cu ochii-n 3,14

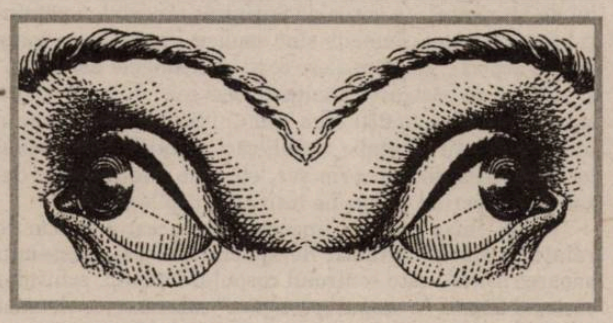

● În comuna Rîndunica (jud. Tulcea), au sosit berzele din Nord. În numele primăverii, natura asta amorfă îşi permite calambururi inadmisibil de facile. O mamă are însă dreptul la orice. (**R. C.**)

AM VĂZUT DEJA MULT ROŞU PE DÎMBOVIŢA PERSONALĂ ŞI TRISTĂ

● A pune la poarta de la intrare „Nu intraţi, cîine rău!“ nu doar că nu mai sperie pe nimeni, dar nici nu mai e la modă. Cei cu vilane, merţane & jeepane au trecut la „o nouă calitate“, ceea ce-i face să umble puţin şi la lexic: am văzut, deja, tăbliţe pe care scrie „Cîine periculos“ sau „Cîine agresiv“; cînd proprietarii de vile cu porţi fotoelectrice fi-vor într-adevăr fini (nu doar naşi), aştept să apară şi „Cîine misterios“, „Cîine silenţios“, „Cîine depresiv“ sau „Cîine contemplativ“... (**a. l. ş.**)

● Cu ceva întîrziere (graţie unui articol de George Popescu din revista *Fergonaut* – periodic al bedefililor din România –, nr. 3, martie 2003), aflu că Emil Cioran este, de ceva vreme, personaj de benzi desenate, în albumul *Une année sans printemps* al artiştilor Ambre şi Lionel Tran, apărut la editura franceză *6 Pieds Sous Terre*. O poveste cu manuscrise, mansardă, tristeţe şi mult Paris. Rămîne, evident, întrebarea ce reacţie ar fi avut personajul real în faţa inconvenientului de a te fi renăscut, la fel de gînditor, dar bidimensional. (**A. C.**)

● *Tricolorul,* aşa se cheamă noul ziar al Partidului România Mare. Nu-i de mirare ca un partid expirat să găsească un titlu atît de neinspirat pentru organul său (de presă), tricolorat, pe frontispiciu, în **mov**, galben şi roşu. (**M. M.**)

● Extraordinara forţă parodică a gîndirii şi rostirii româneşti ne propune insistent să vedem în dl Dan Pavel, consilierul de imagine al dlui Gigi Becali, un profesor Higgins de pe Dîmboviţa, un Pygmalion de tot hazul bucureştean. (**R. C.**)

● Statul a hotărît să dea oamenilor de cultură o indemnizaţie lunară. Acum e mare păruială, cine ia şi de ce. Multe patimi se pun la bătaie. Dar nu am auzit pe nimeni să protesteze faţă de ideea în sine. De ce să plătesc din buzunarul meu oameni de cultură? De unde şi pînă unde zice Eugen Simion: dom'le, ăsta e o valoare, şi eu trebuie să îl plătesc? Cumva oamenii de cultură sînt neputincioşi prin definiţie? Plecăm de la ideea că nu pot să îşi asigure bătrîneţile. Şi dacă este aşa şi o duc greu, să beneficieze de ajutoarele sociale şi de azilurile gratuite de care beneficiază bătrînii obişnuiţi. Mi se pare o mitocănie de gaşcă faţă de contribuabilul român. P.S. Pentru că am supărat deja mulţi oameni cu părerea asta, să se noteze că este personală. (**C. G.**)

● Săptămîna trecută mi-am uitat într-o farmacie din zona Aurel Vlaicu penarul cu ultimul meu stilou Parker, cu pixul norocos şi cu creionul franţuzesc *Conti evolution* elastic, cum numai Tita Chiper mai avea în Bucureşti. Fac doi paşi şi mă ajunge din urmă farmacista („sensibilă, pedantă, tristă“, ca-n poezia lui Brumaru) şi-mi restituie comoara. „Eu miercuri iar mă duc la farmacie.“ (**S. S.**)

ŞTIE CINEVA DE CE ATÎTA ABSOLUT INUTIL ÎN PUNGI DE PLASTIC MICI?

● Ministrul Transporturilor a declarat că pentru autostrada Bucureşti-Borş vom plăti „taxă de rovignetă“. Ştie cineva cum a apărut în limba română „rovignetă“, acest cuvînt oribil? Să fie din „ro-“ + „vignetă“? Dar „ro-“ nu e prefix... Nu sînt un purist al limbii române, dar cînd aud astfel de barbarisme îmi vine să fondez Asociaţia pentru Eliminarea din Uz a Cuvintelor care Sună ca Dracu'... (**M. V.**)

● Graffiti pe un zid la Lisabona: „De ce atîta cinism?“. Poate „pentru că merită“... (**a. l. ş.**)

● Gregorian Bivolaru, liderul MISA, a fost arestat după ce a fost prins încercînd să treacă ilegal frontiera, prin poarta de intrare în ţară. Vameşii spun că era deghizat şi purta perucă. Luat la rost de reporteri, marele guru a negat totul: „n-am vrut să fug“, „nu-i cunosc pe cei în compania cărora eram în momentul cînd am fost arestat“, „nu ştiu de ce sînt arestat“. Cît despre perucă... „Ce perucă? Peruca nu există!“ S-o fi integrat în absolut... (**M. M.**)

● Clubul oamenilor singuri din Bucureşti – singuri de ambele sexe, dar binedispuşi, eleganţi şi volubili – numără, de la cei 12 iniţiali, 400 şi ceva de membri, dornici şi capabili să-şi unească singurătăţile. Au un singur bodyguard, şi acela inutil. (**R. C.**)

● Să zicem că eşti din Ploieşti, că porţi falnicul nume S.C. Dorobanţul S.A. şi că te-ai gîndit să-ţi pui numele pe nişte pungi de plastic, spre a da de ştire lumii că există şi spre a-i arăta unde te poate găsi. Atunci, adresa ta o scrii aşa: „119 Mircea cel Bătrân Street“. (**D. S.**)

● În parcul Titan există un carusel cu maşini pentru copii mici. Numerele maşinilor sînt de tipul *B-26-DEP*. Ultimele trei litere sînt totdeauna semnificative. În afară de *DEP*, mai sînt *GUV*, *SEN*, *SRI*, *SIE*, *POL* sau *SEX*. Băieţii mici îşi mai doresc din cînd în cînd să fie poliţişti. Poate şi super-spioni. Dar deputaţi, senatori, miniştri sau „don Juani“? De fapt, ei nici nu ştiu să citească numerele pomenite. Taţii lor ştiu... (**A. M.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Lobby

Premierul Adrian Năstase a declarat că întîrzierea intrării noastre în UE se explică prin faptul că nu am avut bani să plătim firme de lobby care să lupte pentru cauza noastră la Bruxelles. Așa este. N-am avut bani. Polonezii și ungurii au avut, și-au angajat astfel de firme de lobby, iar rezultatele se văd – ei în UE, noi în valul următor al extinderii (și nu tocmai pe creasta valului...).

Tema lobby-ului e una dintre cele mai bătătorite în tranziția românească. În anii '90, eram speriați, din cînd în cînd, cu „lobby-ul maghiar din SUA care luptă pentru ruperea Transilvaniei din trupul țării" sau cu „lobby-ul antiromânesc de la Bruxelles" care vrea să ne ia fabricile, ogoarele, pădurile etc. și să le dea occidentalilor pe nimic. (Faptul că între timp fabricile și ogoarele patriei au fost/sînt încă luate pe nimic de miliardarii noștri de carton, în timp ce de la Bruxelles ni se tot cer transparență și corectitudine în procesul de privatizare reprezintă, desigur, doar o ironie a soartei...) Așa încît, în timp, „ideea de lobby" a căpătat în imaginația românului obișnuit o aură de mister și de atotputernicie: e ca un fel de zeitate secretă care îți deschide calea spre tărîmul fermecat. Sigur, premierul n-a avut în vedere asemenea dimensiuni supranaturale, ci s-a referit la aspectul strict tehnic al „instituției lobby-ului". Dar, oricum, impresia că, dacă am fi plătit lobbiști sau agenții de PR, totul ar fi mers ca uns trădează, mi se pare, sentimentul românesc al lui „ai pe cineva acolo?...". Cu alte cuvinte, dacă aveam și noi pe cineva la UE, ne-ar fi băgat pe ușa din dos, ne-ar fi dat un loc mai în față, ne-ar fi arătat cu un ceas mai devreme luminița de la capătul tunelului, eventual le-ar fi lungit tunelul ungurilor și polonezilor. În orice caz, le-ar fi explicat mai bine decidenților de la Bruxelles ce și cum se întîmplă cu România și de ce nu trebuie lăsată de izbeliște.

Nu contest rolul lobby-ului și al relațiilor publice în lumea politică, dar mi se pare că el nu trebuie exagerat. Lobbyștii fac doar „muncă de lămurire", activități persuasive, ambalează lucrurile mai frumos și mai eficient. Dar trebuie *să aibă ce ambala*. Ungurii și polonezii, de pildă, au întreprins reforme mai rapide, au avut politici mai coerente, și-au făcut curățenie în ogradă mai cu sîrg. Iar în anul cînd Polonia, Cehia și Ungaria intrau în NATO (1999), la noi avea loc ultima mineriadă. Ce să facă o firmă de lobby cu „bătălia de la Costești" și cu celelalte mineriade? Cum să le ambaleze și să le „exporte" la Bruxelles? Și ce strategie de relații publice poate fi eficientă în comunicarea cu oficialii europeni atunci cînd, oricum ai privi lucrurile, reforma justiției nu s-a încheiat, administrația publică e ineficientă, iar corupția își face de cap? De acord, un grup de lobby sau o firmă de PR știu la ce uși să bată, pot convinge mai eficient, pot *vinde* mai bine imaginea unei țări. Dar cumpărătorul nu e atît de naiv încît să se lase păcălit: nu ia o haină peticită pe post de noutate absolută, „de la pachet". „A avea lobby la Bruxelles" nu înseamnă că în UE se intră „pe pile".

Pe de altă parte, faptul – real – că, săraci fiind, nu ne-am putut permite să recurgem la lobby și PR nu trebuie să ne facă să uităm că n-am știut nici măcar să folosim mai judicios ceea ce avem. Știți, desigur, refrenul „cultura – cel mai bun produs românesc de export". Din păcate, centrele culturale românești din străinătate sînt niște prezențe palide în care, cu puține excepții, se bifează funcționărește niște „acțiuni culturale" modeste, fără ecou, fără o concepție și o strategie de promovare, în timp ce Institutul Polonez sau centrele culturale maghiare, de pildă, sînt instituții extrem de eficiente, care funcționează (nu neapărat cu bani foarte mulți) la standarde europene și vorbesc foarte convingător despre țările lor.

Tehnic vorbind, premierul are dreptate: niște grupuri de lobby ne-ar fi vîndut mai bine marfa. Problema este că noi încă nu ne-am pregătit marfa, iar pe tarabă e cam dezordine.

Iulia HAȘDEU

Bărbați de onoare și femei onorabile

– sau invitație la coridă –

– Ce-ți vine în minte dacă e să vorbim despre onoare?

– Ceva tipic spaniol. Cred că toreadorul e imaginea perfectă a onoarei: integritate, demnitate, mîndrie, putere. Și o puritate absolută.

– Dar asta e o imagine masculină, toreadorul ca încarnarea virilității. Ce e însă onoarea pentru femei?

– E ceva ce ține sigur de castitate, în fine, femeia trebuie să arate că nu e ușor de cucerit, că e cinstită.

Am consemnat acest dialog cu scopul de a arăta că imaginea pe care o avem despre onoare este asociată nu întîmplător unui anumit conținut cultural, pe care voi încerca să-l explic, arătîndu-i în același timp stabilitatea. În antropologie, studiul onoarei i-a preocupat mai ales pe cercetătorii anglo-saxoni care se apleacă asupra spațiului mediteranean și arabo-musulman. Nu mă voi opri asupra ambiguității noțiunii sau asupra diferitelor accente: castitate, prestigiu, ospitalitate, onestitate, răzbunare și vendetă, sacralitate, și nici asupra argumentului că, într-o perspectivă istorică, intervenția Statului modern contrabalansează rolul familiei în ceea ce privește apărarea patrimoniului și reglarea conflictelor.

Vreau să atrag atenția asupra aspectelor diferite ale onoarei masculine față de cea feminină: bărbați de onoare și femei onorabile. Să aruncăm o privire asupra termenului de „puritate" – e vorba de puritatea sîngelui, a pămîntului, a numelui. Femeile sînt explicit implicate în toate aceste aspecte, ele zămislesc copii „din sîngele neamului" și au grijă de păstrarea tradiției. Deci cea mai importantă sarcină pentru menținerea comunității cade în seama unor ființe atît de slabe moral, căci identificate cu sexul lor. De aceea, tocmai prin sex, ele sînt cele care pot dezonora acoperind cu rușine întregul grup familial.

Astfel, miza cea mai importantă a acestui sistem de relații sociale (denumit de specialiștii săi „sistemul onoare/rușine") este controlul corpului feminin, echivalat cu sexul femeii, în scopul „protejării" sale de orice element presupus a introduce impuritate, de unde separarea netă a spațiilor feminine de cele masculine – chiar și privirea străină e periculoasă din acest punct de vedere, de aceea femeile sînt obligate să se acopere de aceste priviri, cu fuste lungi, văl, *tchador, burka* sau, mai aproape de noi, cu basmaua țărănească. În aceeași ordine simbolică, injuriile, ocările, dar și glumele vizează la propriu sexul femeilor din neam, al mamei și al surorilor. Adorația mamei (pînă la transgresarea tabuului sexual în istoria exemplară a lui Oedip), cu corolarul cultului marial creștin sînt versantul pozitiv al aceleiași preocupări pentru castitate și puritatea femeii. Mai simplu spus, în acest sistem, femeia nu poate funcționa decît în alternativa „prostituată" sau „sfîntă". În cel mai bun caz, femeia este „onorabilă", adică de onoare pînă la proba contrarie, aceasta însemnînd modestie, pudoare, virginitate înainte de căsătorie și castitate după, calități considerate precare. Precaritatea lor antrenează comportamente de prezervare din partea bărbaților familiei.

De cealaltă parte, avem dura competiție masculină în care virilitatea și curajul sînt primele pe listă (ospitalitatea sau statutul economic, de exemplu, pot fi și ele valori în competiție). Într-o viziune psihanalitică, comportamentele agonistice, adică competitive – de la sporturi și încăierări, pînă la competiția economică – se subsumează virilității, fiind transfigurări ale acesteia. Avînd o poziție socialmente activă față de femei, bărbații au ca opțiune protecția acestora sau comportamentul predator (violență fizică, violul), care urmărește să umilească reiterînd asimetria dintre sexe – „complementaritate" e de cele mai multe ori un eufemism pentru „asimetrie".

Am considerat că imaginea toreadorului este emblematică deoarece competiția virilă este deplasată între om și animal. Taurul este reprezentarea alegorică a bărbatului viril care trebuie omorît, deci exclus din spațiul propriu – toreadorul descrie în mișcările sale cercuri care desemnează un teritoriu. Corida apare astfel drept o pledoarie despre onoarea omului de a nu fi animal, ceea ce ne readuce la ideea teritoriului sacru și la aceea a categoriilor în același timp „pure" și definite ierarhic: om/animal, bărbat/femeie, pur/impur.

Dacă este să observăm ierarhia, înseamnă că vorbim despre putere și, revenind la aranjamentul raporturilor între femei și bărbați, forma de putere este patriarhatul, construit în consecință, pe temelia onoarei. Din această perspectivă, sistemul moral onoare/rușine este un instrument de dominație politică a femeilor de către bărbați, a celui slab de către cel puternic, a celui sărac de către cel bogat, idee argumentată de Pierre Bourdieu în *Dominația masculină*.

E interesantă, de asemenea, poziția lui Julian Pitt-Rivers care, studiind mitologia greacă și biblică, arată că aceste transformări se petrec o dată cu trecerea de la nomadism la sedentaritate, de aceea onoarea este legată de proprietatea funciară. Astfel, femeia și pămîntul relevă din aceeași categorie a patrimoniului. Înțelegem astfel de unde provin în vocabularul nostru sintagme precum „inviolabilitatea teritoriului" sau „patrie mamă".

Conotația morală a raporturilor sexuale și conținutul sexual al culturii onoarei, iată o implicație reciprocă ce pune în funcțiune un mecanism de control și regularizare socială. O atare semnificație morală și politică a sexului e specifică spațiului mediteranean și arabo-musulman.

Deși Andaluzia nu e decît un spațiu restrîns, deși aria mediteraneană nu e Europa sau lumea întreagă, iar onoarea tradițională, țărănească, nu e aceeași cu cea modernă, rîndurile de mai sus, ca și majoritatea literaturii antropologice despre onoare invită la o reflecție asupra problemelor actuale atît în raporturile sociale, cît și în cele politice. Chestiunea securității teritoriale, violul devenit armă de război în conflictele interetnice, dar și violența domestică și andocrația economică și politică modernă merită privite prin această lentilă a onoarei.

Întorcîndu-ne la coridă, o putem privi, așa cum sugerează Bourdieu, drept „o imagine îngroșată și sistematică a cosmologiei falonarcisice care ne obsedează inconștientul", ceea ce este fără îndoială substratul reprezentărilor și practicilor culturale care țin de onoare.

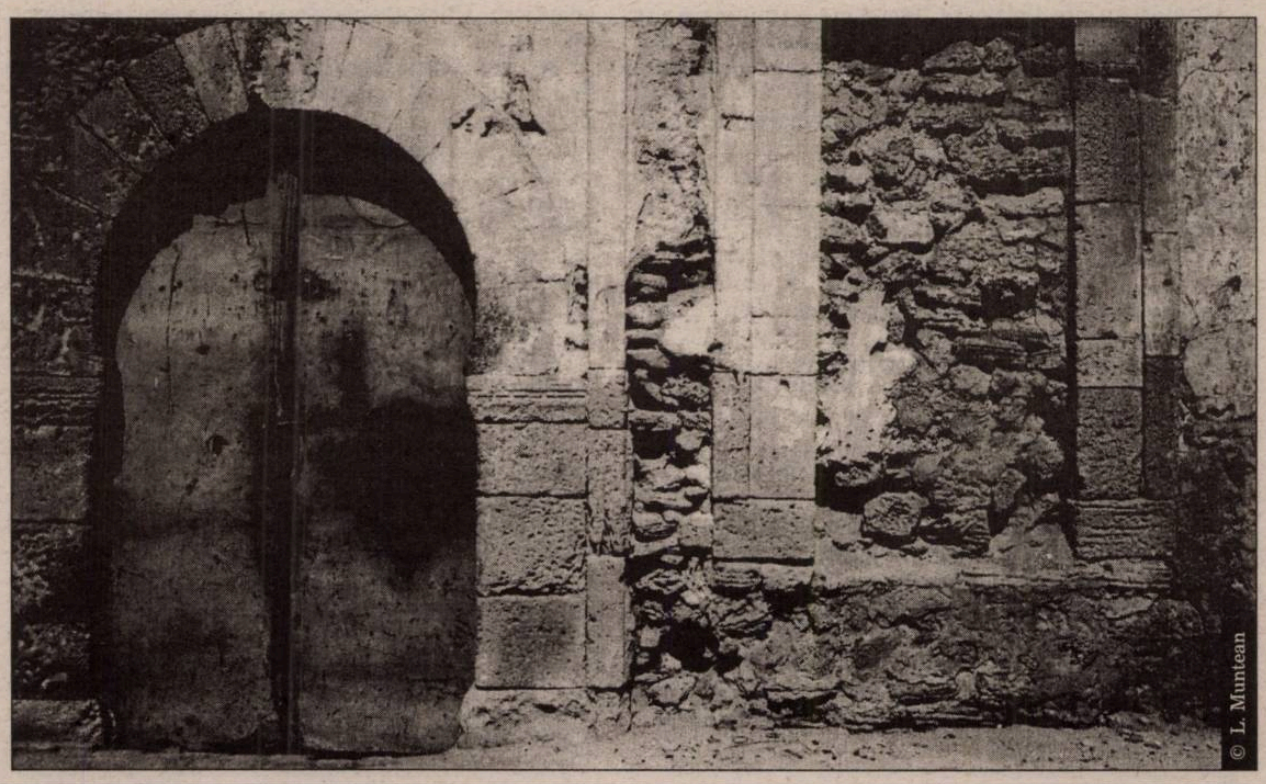

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 13 ● 9-15 aprilie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

ÎN EXCLUSIVITATE pentru ***Dilema veche:*** Santos Julía Díaz *(El País)* ● Carlos Maribona *(ABC)* ● Vicente Verdú *(El País)* ● Lorenzo Díaz (Radio Onda Cero) ● Beltrán Gambier *(Intramuros)*

MADRID 11 MARTIE 2004

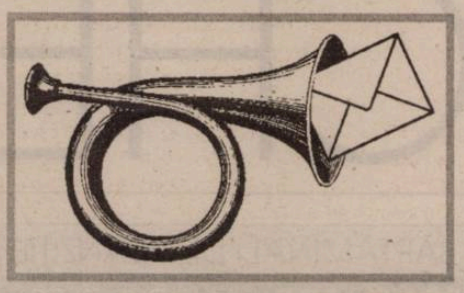

Actualităţi

11 martie 2004

Dragă *Dilema veche!*

Ca foarte mulţi oameni de pe această mică planetă, am fost cutremurată, şocată, uluită şi revoltată de tragedia petrecută la 11 martie la Madrid. Nu comentez asasinatul colectiv asupra unor nevinovaţi, nu comentez cine a programat această crimă, ci vreau doar să spun că m-au impresionat şi emoţionat profund şi manifestaţiile de solidaritate ce au avut loc imediat după 11 martie. Solidaritate este cuvîntul... Totuşi, 13 milioane de spanioli ieşiţi în stradă înseamnă o cifră uriaşă şi de-a dreptul incredibilă, dacă nu am fi văzut la televizor rîuri-rîuri de oameni filmaţi de sus... nu mi-a venit să cred. Iar asta şi pe o ploaie torenţială. Mii, sute de mii de umbrele manifestau în tăcere. Au spaniolii ceva în plus faţă de noi, est-europenii? Au occidentalii ceva în plus?

Pentru că şi ruşii au avut atentate sinistre provocate de ceceni, dar nu am văzut manifestări de solidaritate cu victimele, manifestări de indignare... de o asemenea amploare. Şi acolo tragedia şi-a spus cuvîntul, lovind necruţător tot nişte oameni nevinovaţi. Sau mulţi ruşi s-au simţit vinovaţi în mod indirect şi de aceea nu au ieşit în stradă? Nu ştiu!

Şi la noi s-a mai încercat să se organizeze cîte ceva (fac abstracţie de mitingurile sindicale, unde se revendică nişte drepturi băneşti şi alte avantaje – desigur, uneori meritate), dar niciodată nu au ieşit atîţia oameni pe străzi. Nici chiar Revoluţia din 1989 nu se poate lăuda cu asemenea torente de cetăţeni... Unii spun că occidentalii sînt reci, individualişti, egoişti, dar ce s-a întîmplat în Spania contrazice acest lucru. I-a scos cineva forţat pe aceşti oameni? Nu cred! Au acţionat în virtutea acelui mult proclamat *politically corect?* Iarăşi nu cred! Ei au ieşit pentru că au simţit că aşa trebuie!

Există acolo un simţ civic care în partea asta a Europei nu există. Pînă şi momentul de reculegere programat în toată Europa a fost un fiasco în România... *no comment*. De aceea Occidentul este azi unde este şi o parte din restul lumii încearcă să-l demoleze.

Cu stimă,

Kalino

P.S. Duminică voi fi în Parcul Carol, pentru că sînt împotriva construirii Catedralei Neamului. Oare cîţi vor veni? Pentru că ştiu că mulţi sînt împotriva distrugerii acestui parc.

Cîte ceva despre generozitate...

L-am cunoscut pe domnul Takai într-un spital. Avea 90 de ani şi un picior rupt din şold, iar pronosticul pe care i l-am dat nu i-a fost nici o clipă favorabil. Îmi amintesc că a ţinut să îmi strîngă mîna, dar nu a putut. În schimb, i-am prins eu dreapta, cu ambele mîini şi l-am încurajat. L-am încurajat aşa cum încurajezi un om aflat pe patul de moarte, iar haiku-ul pe care domnul Takai l-a scris cu ultimele puteri, dedicat întîlnirii noastre, am promis să îl păstrez cu sfinţenie, presupunînd că poate va fi printre ultimele din viaţa unui mare poet. L-am cunoscut pe domnul Takai acum doi ani. La două săptămîni după întîlnirea noastră a făcut un blocaj renal şi a intrat în comă. După două zile şi-a revenit graţie dializei. După alte cîteva săptămîni a început şedinţe de recuperare şi fizioterapie, iar după încă două săptămîni a putut să stea singur în picioare şi a plecat acasă. La doi ani de la întîlnirea noastră, domnul Takai „fuge" din cînd în cînd cu bicicleta de acasă, să mănînce la restaurantul preferat, departe de ochii soţiei, care-l păzeşte şi insistă să urmeze regimul strict prescris de spital. La doi ani de la prima noastră întîlnire, domnul Takai scrie haiku-uri în fiecare zi şi fumează mai mult de un pachet de ţigări fără filtru, în care introduce meticulos bobiţe mentolate. Este viu şi îşi trăieşte clipa; se bucură de viaţă. La doi ani de la acea întîlnire, scriu aceste rînduri provocat de articolul publicat de dna/dra Iaromira Popovici în numărul trecut al *Dilemei vechi*; scriu aceste rînduri pentru că, dacă domnul Takai ar fi fost român, ar fi murit încă de acum doi ani, la cîteva zile de la întîlnirea noastră, iar haiku-ul pe care l-a scris atunci ar fi fost, într-adevăr, ultimul. M-am întrebat, şi poate vă întrebaţi şi dvs., cititorii acestor rînduri, prin ce miracol a fost salvat domnul Takai. Oare i s-au administrat medicamente mai scumpe decît şi-ar permite un român obişnuit? Oare aparatura din acel spital în care era internat era mai performantă decît cea din urbea noastră? Poate că mulţi dintre dvs. credeţi aşa, însă ceea ce l-a salvat pe domnul Takai a fost nu medicina, nu aparatele, nu un miracol, ci pur şi simplu generozitatea. Am uitat să spun că, împreună cu domnul Takai, în acel salon, mai stătea o femeie. Trecută de 50 de ani, croşeta o căciuliţă, probabil pentru un nepot, atunci cînd drumurile noastre s-au intersectat. Totuşi, pentru că salonul avea doar un singur pat, cel al domnului Takai, am aflat ulterior, ea dormea pe jos, pe o saltea, pe care şi-a adus-o de acasă. Ceea ce vreau să spun în aceste rînduri este că respectiva doamnă, ca pensionară, a considerat că, decît să stea acasă, ar ajuta mai bine societatea dacă şi-ar oferi ajutorul, respectul şi afecţiunea, unor persoane bolnave, aşa că singura sa calitate în acel salon de spital era cea de voluntară.

Liceenii care ajută bătrînii cu dereticatul prin casă, studenţi care schimbă scutecele unor bunici care le sînt străini, bătrîni care stau cît e ziua de lungă la intersecţii cu steguleţe galbene în mînă şi ajută copii, să traverseze strada sau îi ceartă pe cei care vor să traverseze periculos, profesori care predau la domiciliul persoanelor netransportabile sau cu handicap sever, în Japonia milioane de oameni sînt implicaţi zilnic în activitatea de voluntariat. Nu este nevoie de fundaţii cu nume pompos şi nici de firme care scot profit din suferinţa semenilor, este vorba de iniţiativa civilă la nivel de stradă sau scară de bloc, coordonată cîteodată prin primărie, dar întotdeauna dirijată spre interesul cetăţeanului.

Gelos, poate, pe spiritul civic molipsitor de aici, şi în faţa unor argumente de genul „da, dar noi nu ne putem compara cu ei", trebuie să spun că timpul necesar activităţilor de voluntariat există din belşug în România, atît în rîndul studenţilor, cît şi al celor pensionaţi la 50 de ani şi care freacă zarurile prin parcuri. În rîndul matroanelor care stau cu ochiul pe vizor sau în geam, ca să-şi spioneze vecinii care nu mai pot bea singuri cana cu apă... Timpul pentru semenii noştri există şi nu costă bani. Ceea ce lipseşte din peisaj este însă, în opinia mea, speranţa, respectul şi, mai presus decît orice, generozitatea. Fără ea, sistemul de şpagă din spitale o să continue; fără ea, bunicii noştri vor pleca mai repede dintre noi; fără ea, luminiţa de la capătul tunelului este doar scăpăratul de brichetă al hoţului care ţine de şase în noapte. Fără spirit civic, dar cu „capra vecinului", fără voluntari, dar cu egoistul „eu şi familia mea", nu sîntem demni să intrăm în „lumea civilizată". Trist, nu?

Florin GRANCEA
masterand, Universitatea din Tokyo
floringrancea@yahoo.com

P.S.: Pentru japonezii „negeneroşi", care se gîndesc să primească ceva în schimb pentru serviciile pe care ei le oferă comunităţii, societatea a inventat un sistem de voluntariat inedit: pentru fiecare oră de voluntariat pe care o prestează, primesc în schimb, atunci cînd vor fi bătrîni şi vor avea nevoie, o altă oră, mult mai preţioasă... O fată care nu-şi poate îngriji mama, din cauză că ea este în Tokyo, iar mama la sute de kilometri distanţă, poate avea grijă de altcineva, iar în contrapartidă, mama ei va fi schimbată, ajutată şi hrănită de o altă voluntară, iar în final toate mamele şi bunicile au pe cineva cu ele, au speranţa şi dragostea care l-au salvat pe domnul Takai.

Poate că nu este perfect, poate că nu este plăcut şi poate că este destul de greu pentru cei care sînt voluntari, dar aici dragostea, respectul şi generozitatea încă se mai văd în ochii oamenilor de pe stradă şi nici un sacrificiu personal nu poate fi prea mare atunci cînd vrei să pui umărul şi să ajuţi cînd cineva are nevoie de tine.

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune..."*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"*

Am zîmbit la...

Clubul amintirilor

În atmosfera acuală a sportului românesc, unde bîrfele, denigrările şi goana după bani sînt la ordinea zilei, am descoperit o oază a ceea ce însemna cîndva practicarea sportului în primul rînd din pasiune şi cu *fair-play*. Undeva, la o bodeguţă din Bucureşti, se întîlnesc săptămînal 10, 15 şi chiar mai mulţi foşti performeri ai rugbyului şi baschetului. Toţi cîndva divizionari A, unii chiar internaţionali şi aproape toţi trecuţi de 70 de ani. Trecerea în nefiinţă a unora (Dan Niculescu, Andrei Folbert ş.a.) n-a micşorat numărul prezenţilor la Clubul Amintirilor, deoarece vestea existenţei acestuia s-a răspîndit în lumea veteranilor sportivi şi i-a strîns pe unii dintre ei. Ba chiar şi pe unii dintre cei stabiliţi peste hotare (în Germania, Franţa şi în alte ţări) care, atunci cînd vin în România, sînt nelipsiţi de la taifasurile Clubului Amintirilor.

Am spus la început că este vorba despre o oază şi e firesc să explic de ce este o oază. Pentru că aici se fac şuete absolut sentimentale, se deapănă amintiri: „Ce placaj ţi-am tras la meciul din...", „Senzaţională intercepţie ai făcut cînd ne-am bătut măr...", „Ce coşuri senzaţionale a marcat Andrei Folbert în 1951, în finala cu Dinamo!", „Ce atmosferă de vis era vara la Drept şi iarna în Giuleşti!"... Nimic despre nemulţumiri faţă de arbitri ori despre politică... Aici îmi găsesc refugiu faţă de ce se petrece acum în sportul românesc.

Mi se poate reproşa că trăiesc în lumea amintirilor. Da, aşa este! Dar ce amintiri!...

Dumitru STĂNCULESCU

N.red.: Vă invidiem.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Hyde Park**
- **Satul cu locuitori în străinătate**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
Str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1,
010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu" şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 20.000 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Visul lui Trahanache

La începutul carierei sale, *Dilema* obișnuia să-și ia programatic distanță față de „oamenii fără dileme“: inși „dintr-o bucată“, fără gustul deliberării și al îndoielii, siguri de judecata și de fapta lor, categorici, previzibili, (aproape) morți. Îndeobște, omul fără dileme se percepe pe sine ca „om cu principii“. Cu alte cuvinte, el crede că gîndirea sa de lemn nu e rezultatul simplității mentale, ci al tăriei de caracter. A avea principii înseamnă a nu te abate pentru nimic în lume de la traseul prestabilit al cîtorva reguli, a avansa mecanic, cu ochii închiși, înăuntrul unui scenariu inexorabil, fără nuanțe și fără surprize. A avea principii înseamnă a te socoti mai real și mai îndreptățit decît însăși realitatea.

Înțelese cum trebuie, principiile nu sînt însă nici mai puțin, dar nici mai mult, decît niște simple *începuturi*. E bine să le ai ca punct de pornire, ca lansaj orientativ, dar e esențial să nu le duci în cîrcă fără discernămînt, ca pe niște moaște autoritare. Principiile sînt ordinea *inaugurală* a lucrurilor, strategia cu care întîmpini complicația – adeseori promiscuă – a lumii. Ele nu sînt însă suficiente pentru a întemeia o morală. Principii are, într-un fel sau altul, tot omul. Mai cu seamă prostul și mafiotul. „Eu am avut în viață cîteva principii de care m-am ținut cu dinții!“ – așa începe, de regulă, pedagogia țanțoșă a tuturor mediocrităților. Gangsterii au și ei principii inflexibile, „de familie“ și amendează fără rabat nerespectarea lor. Omul cu principii n-are nevoie să mai gîndească; trebuie doar să aplice orbește („principial“) setul de principii pe care l-a adoptat. Naturile „principiale“ sînt marfa predilectă a ideologiei unice, a „corectitudinii politice“ militante, a intransigenței revoluționare. Pentru ei, viața e un accident secund, un bruiaj iritant, care tulbură sistematica boreală, monolitică, a normelor prescrise. Principiile sînt „ideile“ semidocților, singura lor „înălțime“ accesibilă. O „so-țietate“ cu „prințipuri“ – iată utopia lui Trahanache, zdrobit de competența „fiului de la facultate“. Dacă ai „prințipuri“, totul merge de la sine, fără complicații, fără dubii, fără fandoseli. Ești la adăpost de machiaverlîcuri, de hamletizări inutile. *Știi*. În timp ce alții cad pe gînduri, se frămîntă, întîrzie în interogativitate, tu trăiești în inflația soluțiilor. Oamenii cu principii n-au întrebări. Ceea ce nu înseamnă că au răspunsuri. Dar ei *știu cum se răspunde*, știu cum funcționează micul dispozitiv al competenței principiale: *cazului* viu i se opune *categoria* abstractă, circumstanței irepetabile i se impune generalitatea, organicului i se aplică geometria. Încet-încet, principiile provoacă o împietrire spectrală a lumii: culorile dispar, pămîntul se răcește, palpitul inefabil al viului se stinge. Se instaurează o ordine fără evoluție, o stabilitate minerală.

© L. Muntean

Pentru oamenii cu principii nu există contexte: sînt legaliști pînă la nesimțire. La limită, monomania lor atinge grotescul. Cînd ultima dorință a unui condamnat la moarte e să fumeze o țigară, omul cu principii i-o retează sec: în pușcărie nu se fumează, pentru că fumatul dăunează sănătății. (Scena s-a petrecut aievea într-o închisoare americană.) Omul cu principii nu se joacă; n-are mamă, n-are tată. Nu umblă cu sentimentalisme. Cînd e vorba de principii, merge pînă-n pînzele albe. Unde-i lege, nu-i tocmeală.

Anticipez deja reacții severe. Cei care cred că am scris *Minima Moralia* ca să pledez pentru o morală „mică“, permeabilă la compromisuri, vor găsi noi argumente să mă judece. Cum se poate? Doar știm că „unde nu e moral, acolo e corupție“ și că „o soțietate fără prințipuri va să zică că nu le are“. Tocmai cu principiile avem noi a ne război într-o Românie devastată de absența lor? Răspunsul meu este că principiile fără intuiția simpatetică a împrejurărilor, a concretului trăit, a situației-unicat sînt mult mai rele decît formele fără fond. Comunismul a fost o victorie nemiloasă a principiilor asupra vieții. Universul concentraționar, orice univers concentraționar, e un univers în care principiile devin terorizante, trecînd sălbatic peste oameni și destine.

Prin contrast, Săptămîna Mare e „fenomenul originar“ al unei etici transprincipiale. Pentru oamenii cu principii, morala lui Iisus e scandaloasă: El stă la masă cu vameșii, ia apărarea tîrfei și promite tîlharului Raiul. Din perspectiva oamenilor cu principii, Iisus merită pedepsit. Replica Lui e Învierea. Adică energia și curajul de a salva lumea, cu viața pe principii călcînd.

cu dilema la croitor

Credeți că libertatea de expresie, drepturile omului se referă și la mult mediatizatul caz Bivolaru?

Atîta vreme cît Adrian Năstase are voie să mănînce căcat în public, nu văd de ce consăteanul său din Tărtășești n-ar avea voie în intimitate să bea urină și să cotrobăie prin absolut.

Dacă legea retrocedării pămîntului zace încă pe masa de operații a Guvernului, unii oameni s-au consolat cu ideea că după 1989 măcar în posesia propriilor corpuri au putut intra fără aprobare de la primărie.

Obișnuiți să fim gîdilați pe burtă și miluiți de sărbători cu cîte o porție de iahnie ostășească, nu ne-am mirat cîtuși de puțin cînd iubiții noștri conducători ne-au servit în Postul Paștelui o babană porție de derizoriu fierbinte, condimentată cu mascați, reușind să vîre cu anasîna cîteva milioane de plătitori de abonament TV sub plapuma bietului Grig Bivolaru.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Catedrala învrăjbirii neamului

Pe la începutul secolului trecut, Simion Mehedinți, fondatorul geografiei românești, îi sugera viitorului său asistent să scrie o lucrare de geografie a Bucureștilor. Și așa a devenit bunicul meu fondatorul geografiei orașelor la noi în țară. Peste mai bine de jumătate de veac, și-a luat din nou carnețelul în mînă și, timp de vreo doi ani, a bătut stradă de stradă, aducînd la zi lucrarea sa de debut. După care s-a dus să se bucure de odihna sa veșnică.

Încă din prima versiune de la început de veac a acestei lucrări, era semnalată poziția urbanistică de excepție pe care o avea Dealul Piscului, reiterată și în noul context din anii '80. Cînd a apărut disputa în jurul amplasării Catedralei Neamului, tatăl meu, bun cunoscător și el al Bucureștilor (deși medic de profesie), s-a apucat, într-un elan civic, să trimită la *România liberă* o scrisoare în care relua și dezvolta argumentele favorabile acestei amplasări. Peste vreo două luni, surpriză, scrisoarea se publică pe o pagină întreagă, dimpreună cu textul unui arhitect de profesie pledînd în același sens. A doua zi dimineață, tatăl meu primește un telefon de la un prieten bun: *Să-ți fie rușine, te-ai dat la bătrînețe cu comuniștii ăștia!* Și i-a închis telefonul în nas. „Comuniștii“ erau cei care nu agreau amplasarea catedralei în Parcul Carol, iar avantajele urbanistice ale Dealului Piscului erau percepute doar ca o dovadă a dorinței mascate de a proteja monumentul comunist din Parcul Carol, ce profana spațiul capitalei. Nici un considerent rațional, nici o încercare sistematică de a încadra catedrala într-o viziune urbanistică de ansamblu – menită tocmai a pune în valoare un monument de asemenea importanță simbolică – nu mai contau în această pornire primară de exorcizare, iar tatăl meu devenea un filocomunist care și-a dat arama pe față la bătrînețe. Săracul taică-meu, el care mai vede și astăzi mîna bolșevismului în toate relele din lume și care numai la auzul cuvîntului „comunist“ devine livid!

Aș fi uitat probabil această benignă poveste de familie dacă, în urmă cu cîteva zile, nu aș fi realizat – cam tîrziu, recunosc – întreaga amploare malignă și națională ce se ascunde sub acest vîrf anecdotic al aisbergului. „Revelația“ a venit pe ulița unui sat unde, vorbind cu un grup de țărani, o bătrînică m-a întrebat cum de îl suportăm noi, acolo, la București, pe „Anticristul ăla de Băsescu“. Am realizat brusc – și am verificat ulterior – faptul că pentru o bună parte cel puțin a „oamenilor simpli“ – dar și a celor mult mai puțin simpli, precum Bălăceanu-Stolnici și mulți alții, care au ajuns să gîndească însă alarmant de simplist, fiind tot mai greu de deosebit de bătrînica mea de pe ulița satului – nu Teoctist are vreo legătură cu dărîmatul bisericilor, ci Băsescu, că acesta se opune, ca un comunist înrăit, evlaviei ctitoricești a mitropolitului nostru. Mi-au revenit apoi în minte scene din *talk-show*-uri, în care un înalt reprezentant al bisericii îi destina lui Băsescu o blîndă și creștinească afurisenie, în care un important reprezentant al arhitecturii asculta resemnat lecția de urbanism revelat al altui înalt reprezentant BOR și multe altele.

Impresia mi-a fost apoi confirmată statistic cînd am constatat că Băsescu a căzut vertiginos în sondaje taman în această perioadă de cînd bătălia pentru amplasarea Catedralei Neamului a fost puternic mediatizată. Desigur, „Traian Băsescu este zurbagiu și prost crescut, îl ia gura pe dinainte cînd n-ar trebui, caută conflictele cu lumînarea, dar este pînă acum singurul politician român care a avut decența să spună «NU» Bisericii Ortodoxe din România“ *(Dilema veche*, 1 aprilie 2004). Ar fi ironic și trist să fie sancționat exact pentru acest lucru și nu pentru păcatele sale reale de primar general. Parcă îl văd însă pe Mitică Dragomir, trimisul electoral al profund crediciosului Vadim, întrebîndu-l pe Băsescu, în runda finală pentru postul de primar general: *Domnule Băsescu, credeți în Dumnezeu?* Și cîștigînd, bineînțeles, prin K.O. cu această deja verificată lovitură sub centura statului de drept.

Bravo băieți! Meseria e într-adevăr brățară de aur. Cineva trebuie să fie însă mare meseriaș ca să-l amaneteze și pe Bunul Dumnezeu pentru a-și îndeplini pohta ce-o pohtește!

P.S. Pentru „serafimii intoleranți“, vorba aceleiași *Dileme vechi*, am o veste tristă: prima decizie a evlaviosului Mitică (oricare va fi acesta), după instalarea în scaunul de primar general, va fi aceasta: *Care catedrală? Care neam?*

ținerea de minte

● „Pe actorii comici îi consider drept binefăcători ai omenirii. A dărui nepăsare, distracție, bună dispoziție, a provoca rîsul, ce meserie minunată! Mi-aș fi dorit și mie o soartă atît de plăcută. Stan Laurel, Oliver Hardy, Buster Keaton, iată-mi idolii. Prima întîlnire cu frații Marx a fost o dragoste instantanee. La liceu, într-o dizertație în care se discuta despre uzurpatorii regatului lui Ulysse, nu știu cum am ajuns să vorbesc despre frații Marx, după care am suportat fără să crîcnesc privirea perplexă, deconcertată, cam dezgustată cu care profesorul mă fixa, ridicîndu-și ochelarii...“

(Federico Fellini)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Filosemitul şmecher

Schimbarea la faţă a lui Corneliu Vadim Tudor a stîrnit multe speculaţii. Din antisemit violent, filosemit îndîrjit. Nu vorbim de un adolescent în căutarea idealurilor politice, ci de liderul celui de-al doilea partid din România. Personajul vorbeşte în termeni aproape mistici despre această schimbare: a avut o iluminare. După ce ani de-a rîndul a turnat otravă în minţile românilor slabi de înger, acum şi-a dat seama că a greşit. Ca orice iluminat, atunci ca şi acum, simte nevoia să facă prozeliţi. Da, a greşit, a vînat ţinte false. Dar logica responsabilităţii le este străină lui C.V. Tudor şi celor care îl urmează. Din moment ce este ales să conducă, dacă a fost născut să fie lider, partidul şi poporul ar trebui să îl urmeze pe noua cale a filosemitismului. Mai are doar ceva de bifat: oculta evreiască trebuie să îl accepte la putere.

„Este posibil ca filosemitismul de ultimă oră al lui Vadim Tudor, extremistul naţionalist care va candida în alegerile prezidenţiale din noiembrie în România, să nu fie chiar atît de revoluţionar pe cît pare? Dacă eşti convins că evreii conduc lumea şi că Statele Unite sînt o colonie a Israelului, atunci trebuie să te aliezi cu cei puternici ca să învingi." Aşa îşi începe Grig Davidovici tulburătorul articol din *Haaretz (Vadim sees the light*, 5 aprilie), care a provocat vîlvă şi în România. Dialogul relatat de ziarist este năucitor. „Am dreptul să mă schimb. Fiecare om are dreptul să se schimbe. Numai boii sînt consecvenţi, cum spunea un politician român acum o sută de ani." Oamenii deştepţi înţeleg cum bate vîntul; de pildă Hitler nu era deştept, nu a înţeles: „Uite ce a păţit Hitler. Regimul lui putea să dureze 100 de ani printr-o formidabilă maşinărie militară şi de propagandă. A durat doar 12 ani. Dumnezeu l-a pierdut foarte repede pentru că s-a pus cu cine nu trebuia" *(the wrong people)*.

Personajul îşi asumă oportunismul, dar nu s-a schimbat. Pentru cine citeşte *România Mare* chiar din cînd în cînd, e evident că e un mincinos. Spune că acceptă adevărul despre Holocaustului din România după ce Eyal Arad i-a adus documente şi lucrări scrise de istoricul Jean Ancel, pînă atunci neavînd aceste informaţii. Adică acelaşi istoric care era terfelit de Alcibiade (indiscutabil pseudonimul lui Tudor) tocmai pentru că scrisese acele lucrări. Este grandoman, dă sfaturi, are o părere despre orice, dacă vorbeşte cu un jurnalist evreu, îşi închipuie că evreii prezenţi şi viitori vor lua notiţe. Pus în faţa unor citate năucitoare din propria creaţie, reacţionează şcolăreşte: „E semnat de mine?". Cînd pare că nu mai are ieşire, găseşte mereu una: „Pavel nu s-a schimbat? S-a schimbat. A avut o revelaţie".

Neagă că şi-a schimbat opţiunea pentru avantaje politice, dar se contrazice imediat: „În Grecia antică, cineva a spus că un conducător mare nu face ce vrea el, face ceea ce e necesar. Nimeni nu deţine adevărul absolut. Şi dacă o asemenea schimbare îmi poate îmbunătăţi situaţia pe plan internaţional...". Adevărul este ceva relativ şi depinde de cine este la putere, indiferent dacă este vorba despre Elena Ceauşescu sau despre oculta evreiască: „Este clar că nimeni nu poate face nimic într-un stat ca România fără sfatul americanilor şi israelienilor... Voi asculta aceste sfaturi. Voi numi un prim-ministru care să fie acceptabil pentru Occident. Dacă e nevoie, dacă primesc o indicaţie, dacă îmi este dat numele cuiva, voi fi de acord". Este o negociere, daţi-mi şi vă dau: „Nu aveţi nevoie de un prieten la putere? În orice caz, voi veni la putere. Chiar dacă nu sînt ales preşedinte, voi fi prim-ministru". Omul nu dă un interviu, el negociază. Are în faţă un evreu, dintre cei care conduc lumea. Aşa că, fiind un lider mare, se apucă să facă oferte.

Nu a fost nici o schimbare. Nu a avut loc o transfigurare mistică. Vadim Tudor nu este mai puţin antisemit. Logica antisemitismului pleacă de la ideea că oculta evreiască este puternică şi conduce lumea. Evreii, inclusiv ziariştii, fac

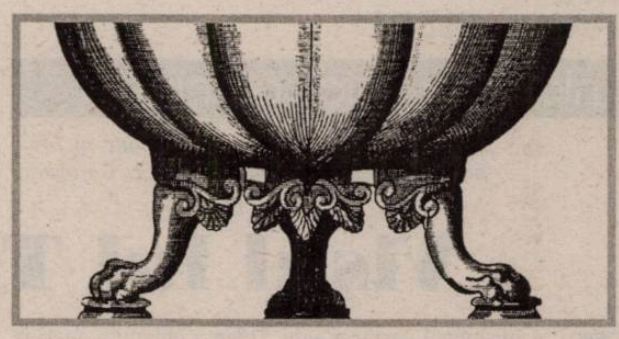

parte dintr-un club restrîns, în legătură cu guvernul mondial. Lumea se îndreaptă într-o direcţie bine ştiută doar de ei. Totul face parte dintr-un plan. Democraţia este o vorbă, cei aleşi de oameni trebuie confirmaţi de ocultă. După ce şi-a însuşit aceste adevăruri, face următorul pas, obligatoriu pentru un lider născut să conducă; se aliază cu oculta. La o adică, de ce nu poate un copil de român verde să intre şi el în cercul celor care conduc lumea? El ce are?! Şi face oferte. Aşteaptă acum ca Grig Davidovici să trimită mesajul către şefii supremi.

Filosemitul Vadim Tudor este un antisemit oportunist şi şmecher.

presa despre...

NATO

Cînd parcă întreaga poliţie română acţionează în forţă să prindă o grupare de yoghini, cînd yoghinii aceştia cam ciudaţi au ajuns să dea lecţii de drepturile omului unui parchet care s-a mai mobilizat aşa doar cînd cu Armaghedon II, cînd şeful yoghinilor este frate vitreg cu celălalt, dar nu se ştiau... Mă rog, tocmai cînd eram ocupaţi cu asta, am intrat în NATO. Guvernul a dat liber poporului. După lupte seculare, gata, în sfîrşit, s-a petrecut. Pînă şi analiştii cei răi scriu emoţionant. De pildă: „De ieri, ţara noastră e membră a Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord. Un vis care, după cel al făuririi statului naţional unitar, nu va fi egalat de nici o altă aspiraţie. Poate doar integrarea în Uniunea Europeană să se apropie într-un fel. Pe fondul unei ancestrale dezbinări a românilor, performanţa intrării în NATO este totuşi un pas enorm". (Aţi ghicit că este Cornel Nistorescu, *Evenimentul zilei?)* Există şi beneficii colaterale unde nici nu te aştepţi: „Promovarea la statutul de ţară sigură şi îmbunătăţirea infrastructurii va avea efecte în cele mai neaşteptate domenii. Intrarea în NATO ar putea schimba faţa turismului românesc mult mai repede decît aducerea lui Dracula la Snagov. În mod similar, cercetarea ştiinţifică ar putea ieşi din amorţire, chiar dacă şi numai pentru a deservi domenii conexe apărării" (Eduard Ivaşcu, *Ziua)*. Pînă şi Ioan Groşan scrie serios şi lansează un apel la responsabilitate de pe terasă, la o halbă: „Incontestabil, azi, la ora cînd scriem aceste rînduri, e o zi istorică pentru România: drapelul ţării noastre a fost înălţat oficial la sediul Alianţei Nord-Atlantice de la Bruxelles. Şi românii, în proporţie covîrşitoare, au vrut-o, şi ei, americanii şi aliaţii lor, după nişte şovăieli, ne-au primit. Euforiei generale (căreia, la una din numeroasele terase bucureştene de-acum bine apărate de NATO, ne asociem şi noi, arborînd lîngă şirul de halbe de bere steagul inconfundabil al Pactului) trebuie să-i urmeze, în primul rînd, sporirea responsabilităţilor clasei politice" *(Ziua)*. Nu chiar toţi debordează de voie bună, există şi astenii: „Spectacol de doi lei. Cu ceva jalnic, care îmi aminteşte de finalul din filmul *De ce trag clopotele, Mitică?* de Lucian Pintilie. Un biet cîine dînd cocoţat în două labe onorul la drapel. A fost o tristă încercare de a aduce spuza pe nişte turtoaie supergonflate ale cîtorva adversari înrăiţi de pînă mai ieri, ai admiterii României în NATO. Ce frumoase declaraţii anti-NATO dădea actualul premier în primăvara 1999!" (Stelian Tănase, *Ziua)*. **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

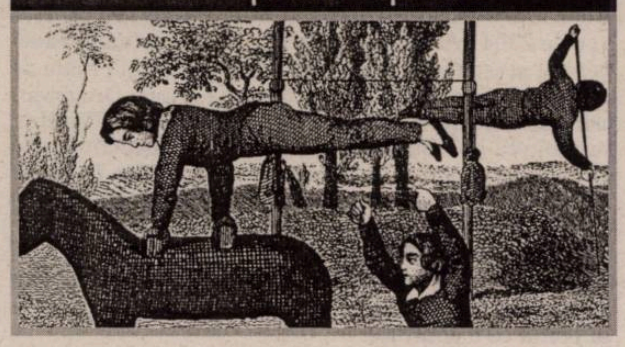

Amorul artei. Şi viceversa

Cu cît afli mai multe despre organizaţia lui Bivolaru, cu atît rişti să-ţi fie mai simpatic. Omul, viaţa şi ideea, cum spunea un titlu de emisiune de dinainte de '89. Gîndiţi-vă doar: s-a distrat bine de tot toată viaţa, fără să fie nici dictator, nici maharajah. Nu ştiu cum stă cu yoga, dar sigur e un guru al marketingului – cine altul decît el mai putea impune pipi-fresh drept alternativa *sănătoasă* la sucul de portocale? (Pepsi sau Coca-Cola ar fi trebuit să-l aştepte la ieşirea din arest cu fişa de angajare, pe cuvînt!) Iar cît priveşte omul, e de înţeles: Mădălina Dumitru, presupusa amantă, arăta bine chiar şi acum, la 17 ani – cine să-i fi rezistat la 15?

Dar ce e de neuitat în toată povestea asta e calitatea materialelor de lectură ale organizaţiei: metafizică cu înlocuitori şi înţelepciune indiană de bazar, combinate cu doze naturiste de măseaua-calului şi irisul-măgarului, plante perene care cresc în voie în mintea adepţilor... E clar că nici măcar o sectă ca lumea nu merge să faci în România – publicul se mulţumeşte cu te miri ce în materie de ideologie. Sîntem o ţară săracă, nu ne putem permite experienţe mistice scumpe şi complicat de explicat. Nici măcar Absolutul nu se poate da cu mai mult de 250.000 pe lună.

În plus, ca şi la ziarele populare, sexul vinde. Iar Bivolaru a înţeles asta de mult: cele mai multe dintre cărţile lui au cîte o yoghină nurlie la fiecare pagină, indiferent de subiect. Fata de la pagina 5 a *Libertăţii* nu poate concura cu aşa ceva: ea nu ştie decît în ce zodie e şi ce şi-ar dori să ajungă în viaţă. Fetele lui Bivolaru au un orizont mai larg, de la efectele pozitive ale orgasmului oprit în proiect şi pînă la reţetele pentru un invigorant prînz cu germeni de grîu *à la grecque*. Totul, după un principiu foarte simplu: „Nu-şi face efectul textul? Atunci măcar poza te împinge pe marginea Nirvanei!". Invidioasă, poliţia i-a spus pornografie. Nu ştie ce vorbeşte: e de fapt vorba de metalectură...

Dar să ne întoarcem la lucruri mai serioase: toată povestea asta riscă încă o dată să ne facă de rîs şi să ne arate drept ceea ce vrem să uităm că sîntem – o ţară intolerantă, incapabilă să accepte diferenţa. Iar filmul artistic pregătit deja de MISA pentru export e în perfect acord cu prejudecăţile străinilor despre noi: asalturi nocturne ale poliţiei, percheziţii care nu mai lasă piatră peste piatră, cetăţeni maltrataţi aparent fără motiv. Făcută bine şi montată de artişti, producţia aceasta e pe *site*-ul organizaţiei de săptămîna trecută şi a fost deja *downloadat* de sute de ori. Peste ea vin mărturii scrise, care vor ajunge mai repede la Amnesty International decît mandatele de arestare de la Judecătoria Sectorului 5 la Tribunalul Bucureşti – sau invers, încă n-am înţeles prea bine. De altfel, organizaţia pare mai bine pregătită pentru lupta de gherilă în tribunale – în ultimii ani, n-a fost jurnalist care s-o fi vorbit de rău şi care să nu fie dat în judecată. Practic, era mai sănătos să scrii un editorial sau o anchetă despre şmecheriile baronilor locali, decît despre practicile MISA!

Dincolo de asta, dacă nea Guru a făcut prostii, trebuie trimis la zdup pe bază de dovezi. Primul mandat de arestare vorbea de amor cu o minoră, în vreme ce surse din poliţie susurau în urechile jurnaliştilor tot felul de vorbe despre crimă organizată. Dovezile însă n-au apărut pînă marţi, ziua cînd trimitem *Dilema veche* la tipar, chiar dacă arestarea lui era dată din nou ca sigură.

Acum două săptămîni, luat la întrebări la vama Nădlac, guru s-a distins prin fraze fără sens care începeau cu „deci" şi se terminau cu „nu există", cu referire la peruca cu care fusese prins pe cap. Totuşi, chiar şi după o asemenea dovadă de labilitate, guru a rămas stăpîn peste imperiul lui. Asta ne spune că, indiferent de rezultatul unui eventual proces, MISA va merge mai departe, la fel cum comunismul i-a supravieţuit lui Lenin.

Nici nu e de mirare: într-o ţară care a inventat formula „mîncător de rahat", te aştepţi ca pînă la urmă cineva să comande şi ceva de băut, în ton cu felul doi.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

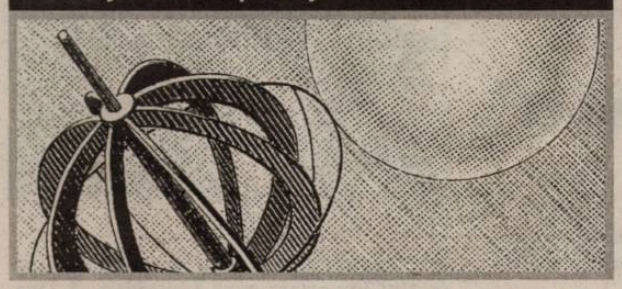

Pinocchiometru

Dezvăluirile din cartea lui Richard Clarke, fost coordonator al activităţilor antiteroriste ale administraţiei Bush, moştenit în aceste funcţii de la administraţiile precedente, au avut şi au consecinţe importante. În *Against All Enemies: Inside the White House's War on Terror – What Really Happened* („Contra tuturor duşmanilor: din interiorul Casei Albe despre războiul antiterorist şi ce s-a întîmplat de fapt"), el susţine că informaţiile serviciilor secrete cu privire la Al Qaeda au fost tratate superficial de administraţia Clinton şi eronat de cea a lui Bush jr. Fiul preşedintelui care a declanşat primul război contra Irakului era obsedat de necesitatea de a-l răsturna pe Saddam Hussein şi căuta inexistentele informaţii despre legătura acestuia cu Ben Laden, neglijînd informaţiile existente. Clarke povesteşte că pe 12 septembrie 2001, Bush l-a chemat şi i-a ordonat să „lucreze" la conexiunea Ben Laden – Saddam. A fost de faţă şi Condoleezza Rice, consilierul pentru securitate naţională. Într-o emisiune de televiziune, ea nu şi-a adus aminte de acest episod. Iniţial, Casa Albă i-a interzis să depună mărturie sub jurămînt în faţa comisiei bipartite a Congresului care anchetează răspunsul la atacul împotriva Turnurilor Gemene. „E o curată ipocrizie din partea Casei Albe să o încurajeze pe Condoleezza Rice să apară la televiziune şi să conteste mărturia domnului Clarke în faţa Comisiei, iar apoi s-o împiedice să-şi prezinte propriile opinii în faţa Comisiei" – a spus senatorul Kennedy, democrat, susţinut însă şi de cei cinci republicani din Comisie şi de alţi colegi de partid ai domnului Bush. Condoleezza va apărea în faţa Comisiei.

Desigur, Clarke, iniţiatorul scandalului, a fost demascat în toate felurile: nu e decît o răzbunare pentru că nu a fost avansat, motivaţiile sincerităţii lui sînt impure, în acelaşi timp politice şi financiare. Preocuparea pentru profilul psihologic al acuzatorului nu prea lasă loc pentru discutarea faptelor şi a acuzaţiei principale conform căreia administraţia a refuzat să analizeze informaţiile existente, în aşteptarea unor informaţii care să coincidă cu convingerile intime ale comanditarului. O confirmare a „netrebnicului" Clarke a venit chiar de la Secretarul de Stat, Colin Powell, care a recunoscut că probele etalate de el la Consiliul de Securitate al ONU, cînd a cerut susţinerea organizaţiei pentru atacarea Irakului, nu s-au bazat pe surse credibile. Dacă ar fi ştiut că Irakul nu posedă armele interzise, nu crede că ar mai fi susţinut invazia. Toate acestea diminuează credibilitatea preşedintelui, procentele de susţinere scad, fără a ajunge însă să-l dea cîştigător pe rivalul său electoral.

Se aud din nou simplele întrebări scandaloase: „ce şi cînd a ştiut administraţia" despre Al Qaeda şi despre Irak, întrebări din umbra scandalului Watergate, fantomă care îi hărţuieşte de atunci pe toţi locatarii Casei Albe. Dincolo de ele – coşmarul, asemănările cu criza declanşată de războiul american în Vietnam.

Cînd s-a instalat, actualul preşedinte al SUA a promis că va reda înaltei funcţii demnitatea serios alterată de consecinţele investigaţiilor Whitewater, rochiţa albastră ş.a. Se pare că modelul nu a fost cel al unei comportări ireproşabile în condiţii de maximă transparenţă, ci al unei conduite secretoase, de obstrucţionare a transparenţei. Într-o materie atît de sensibilă cum e siguranţa naţională, nu se produc dezbateri publice şi informaţiile nu sînt livrate revistelor cu poze şi cu mare tiraj. Secretul este regula acceptată, dar secretul este pînă la urmă un bun ambalaj pentru împachetarea tuturor minciunilor şi a abuzurilor. Acţionînd sub pecetea tainei, politicienii au toate şansele să-şi transforme erorile de judecată în vinovăţii. Minciuna e un ingredient necesar al politicii – iată un loc comun adoptat deopotrivă de democraţii şi de dictaturi. În ultima situaţie, aparatul de propagandă nu se confruntă cu realitatea, ci cu propria inconsecvenţă în elaborarea ficţiunii şi cu capriciile dictatorilor. Într-o democraţie, politicianul mincinos se confruntă cu presa, cu alţi politicieni, cu societatea civilă. Şi n-are importanţă dacă cei care îl contestă mint, nu există situaţii fără ieşire: sclavi ai tehnologiei, cum sînt, americanii propun construcţia aparatului Pinocchiometru. Cel mai bun pierde alegerile.

globul cubic

● Irlanda e prima ţară europeană şi din lume unde fumatul a fost interzis peste tot, la locul de muncă şi în pub-uri. „Cine să fi prevăzut în urmă cu doar cîţiva ani că venerabilele stabilimente afumate, atît de îndrăgite de marii scriitori irlandezi, acolo unde bate inima vieţii sociale, vor fi într-o bună zi ţinta unei măsuri sanitare de autoritate pentru purificarea atmosferei, pecetluind sfîrşitul unei tradiţii naţionale seculare: să mergi să bei şi să fumezi la pub-ul din colţ? Faptul că decizia e aprobată de 80% dintre irlandezi, dintre care 60% fumători, e mărturia unei mici revoluţii culturale" *(Le Monde*, 31 martie 2004). Intrată în vigoare, prohibiţia radicală se referă şi la restaurante, hoteluri, baruri, discoteci şi cluburi private. Se mai poate fuma în camerele de hotel, în spitalele psihiatrice, aziluri de bătrîni, mănăstiri şi stadioane. În închisori, interdicţia se referă la gardieni, nu la deţinuţi. Aceştia din urmă ar trebui obligaţi să fumeze cel puţin un pachet pe zi, ca o formă de pedeapsă.

● Se pare că „alianţa anarhiştilor, comuniştilor, verzilor, asociaţi cu spărgătorii de geamuri şi amatorii de petreceri pe stradă" nu e pregătită să organizeze conform tradiţiei, în luna mai, marile manifestaţii din trecut împotriva capitalismului şi a globalizării. Din dezbaterile de pe Internet rezultă tensiuni între „anarhiştii oficiali" şi partizanii acţiunii directe: s-a ajuns la insulte („mic-burghezii cu capul plin de noroi" contra „insipidei culturi de stînga"), iar pe de altă parte, masele par cuprinse de apatie. După ce dă această informaţie, revista *The Economist*, purtător de cuvînt al capitalismului global, nu se bucură de necazurile adversarilor. Recunoaşte că opoziţia (chiar a celor care au făcut din jeg un semn de recunoaştere) a ajutat corporaţiile să-şi elaboreze o politică mai responsabilă şi e gata să facă mişcării servicii similare, propunînd cîteva ieşiri din situaţie: de ce nu transferă activităţile lor imigranţilor, ei oricum şi-au asumat cele mai penibile sarcini pe piaţa muncii din Marea Britanie? Şi dacă problema e cea a apatiei domestice, de ce nu se organizează protestele de mai în Libia sau în Coreea de Nord? Nu le-ar mai arde să fie apatici.

Sever VOINESCU

statul de drept

O problemă de imagine

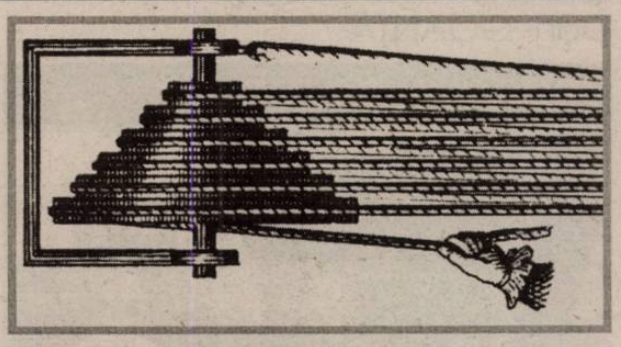

Poate că nu vedeţi nici o legătură între discutarea în Parlament a textului de lege care incriminează calomnia şi Gregorian Bivolaru, cel pe care un prezentator de ştiri l-a denumit, atît de interesant, „urinoterapeut". Dar ăsta e rostul unuia ca mine, să vadă legături acolo unde, poate, dumneavoastră nu le vedeţi şi să vi le spună. Iar rostul dumneavoastră este să staţi un pic aşa, după ce citiţi rîndurile acestea, şi să ziceţi fie „Mai dă-l dracu', de unde a scos-o şi pe-asta?", fie „Ce chestie, domne! Vezi, nu m-am gîndit!". Să ne intrăm în rosturi, deci!

Va să zică, la Camera Deputaţilor se petrec discuţii tumultoase pe marginea noului Cod Penal şi, mai ales, pe marginea redactării normei care defineşte şi condamnă calomnia. Problema e veche, toată lumea o ştie, nu e cazul să amintesc aici istoricul temei. În chestiunea calomniei sînt două tabere: unii care cred că valoarea supremă de apărat este *libertatea de exprimare* (ei cer dezincriminarea calomniei şi asigurarea unei căi civile de reparaţie, dacă se calomniază); alţii care cred că *onoarea*, *demnitatea* şi *imaginea publică* sînt valori într-atît de importante, încît ele trebuie protejate chiar cu preţul restrîngerii libertăţii de exprimare (ei vor menţinerea calomniei în spaţiul penalului). Avem, cu alte cuvinte, un grup măricel de reprezentanţi ai poporului care ţin la onoare, la „reperarea" ei, care se declară sensibili la „ce crede lumea despre noi", la demnitate şi la imagine.

În timp ce noi eram atenţi la mersul chestiunii în Parlament, izbucneşte şi devine de neoprit în creşterea sa haotică, de buruiană de pe marginea noroioasă a Dîmboviţei, scandalul legat de yoghinul Bivolaru. Totul a început cu faimoasa descindere. Ecranele televizoarelor noastre s-au umplut cu vlăjgani bine antrenaţi, îmbrăcaţi în combinezoane negre, cu cagule pe cap, care au luat cu asalt ca la manualul antiterorist şaisprezece case din Bucureşti. În naivitatea mea, mărturisesc, cînd am văzut primele imagini, pînă să treacă cîteva secunde ca să aud comentariul, am fost sigur că l-au găsit pe Osama bin Laden prin Ferentari. Acţiune în forţă, aşa, ca să se vadă că în România nu se glumeşte, mă-nţelegi, cu statul de drept. Probabil că cei care vor ordine cu orice preţ au palpitat de satisfacţie văzînd voinicii noştri mascaţi cum sparg uşile, se cocoaţă pe burlane şi intră în case de pe acoperişuri, răcnind. Ce-am văzut la televizor a fost curat desant, nu alta. Înăuntru au dat de cîţiva ameţiţi care, puşi pe burtă şi îngroziţi de apariţia comandourilor, bîiguiau ceva despre Dumnezeu. Am văzut insistent filmate fundurile unor fetiţe trezite din somn, o seringă şi o încăpere plină de reviste porno. În orice caz, coregrafia a fost excelentă – poporul poate sta liniştit cînd vede ce bărbaţi zdraveni şi bine antrenaţi îl păzesc de „urinoterapie". A urmat apoi tentativa de ieşire din ţară a bizarului Grig. Perucă, contrasens, vameş yoghin – ingredientele perfecte pentru o scenă de un absurd cum rar am văzut. Bivolaru a fost arestat. A apărut Mădălina, minora penetrată de yoghin. A dispărut Mădălina. Apoi, Mădălina a reapărut cu altă declaraţie. Ea nu a fost penetrată de Bivolaru, ci de Remus, alt yoghin, cu care se va mărita în mod sigur. Şi cum toate astea nu erau de ajuns, instanţa constată că arestarea lui Bivolaru a fost nelegală. Norme procedurale a căror nesocotire atrage nulitatea măsurii arestării au fost încălcate de magistraţi grăbiţi (de ce?) să raporteze (cui?) victoria deplină în lupta cu yoghinul. În uralele emulilor săi, la ceas tîrziu de seară, *guru* din Tărtăşeşti a fost eliberat.

Bivolaru-yoghinul mi se pare o figură mai degrabă tristă, un tip mediocru care, atunci cînd vrea să transmită stări de fericire prin tubul catodic, din studioul domnului Tucă, poate fi chiar haios. Vorbeşte sacadat, cu serioase dificultăţi de a lega cuvintele în frază, se exprimă la limita gramaticii, privirea lui tîmpă caută mereu puncte de sprijin şi nu le găseşte, spune enormităţi teologice ca şi cum ar recomanda reţete de bucătărie şi, de la înălţimea studiilor sale, explică vag cum se pot vindeca „o gamă largă de afecţiuni" prin consumarea urinei. Cei care îl urmează sînt, şi ei, figuri ciudate, destul de greu încadrabile în ordinea vizibilă a lumii. Presa i-a demonizat într-un fel imatur, care aminteşte de spaima de vrăjitoare din secolele trecute. Dar nu despre defectele de creştere ale presei noastre scriu eu, acum.

Nu ştiu în ce măsură Bivolaru şi adoranţii lui sînt chiar o problemă pentru România. Sînt, însă, o problemă pentru România acei magistraţi şi înalţi şefi din Poliţie care au pus sistemul nostru judiciar într-o postură de un penibil ireparabil. Un sistem care avea oricum grave probleme de credibilitate, un sistem care oferă mult prea puţine motive ca să fie cu adevărat respectat, şi-a mai tras, singur, o palmă. Cine răspunde pentru asta? Nu mă îndoiesc, acei parlamentari PSD, atît de sensibili cînd vine vorba de „imagine", „onoare", „demnitate", vor cere deschis demiterea celor care au ordonat şi supravegheat, atît la Poliţie cît şi la Parchet, operaţiunile jalnice în afacerea Bivolaru. În joc e acum imaginea instituţiilor care fac ordine şi împart dreptatea în societatea noastră. Marele scandal nu e că Bivolaru chiar crede că face yoga şi este adulat, în nuditate, de o mînă de năuci. Scandalul este că cineva a mobilizat forţe serioase ca să-l pună după gratii pe Bivolaru (de ce?) şi nu a reuşit decît să acopere de ridicol un întreg sistem. Aştept, prin urmare, să văd cine se va preocupa de „reperarea" imaginii autorităţilor noastre judiciare care au dat cea mai ruşinoasă bîlbă în cazul acestui Bivolaru.

Dar sînt sceptic. Pentru expunerea sistemului judiciar la una dintre cele mai mari ruşini postdecembriste, este foarte posibil ca nimeni să nu fie găsit răspunzător. Imaginea publică a sistemului nostru judiciar nu interesează, de fapt, pe nimeni în această ţară în care toată lumea are o grijă aproape patologică pentru propria imagine.

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Ecraniul albastru

Lui Andrei Pleşu, & pour cause

Se ia un mic star
cu ochi de un tern
albăstrui, cu un trist
aer (de boschetar
sau de *loser* etern):
se distribuie-n Christ,
după ce dă o probă
în care se face
că moare puţin;
scenariul se-aprobă
sau se reface
cîte puţin,
funcţie de junele
prim, ce pledează
veşnic *pro domo*:
pustia şi dunele
îl excedează,
ca şi *Ecce homo*,
pe care-l ia drept
o ofensă şi-i face
mizerie Pilatului
său, pe nedrept, —
care-nghite şi tace
în luxul palatului
ca un garaj
de alabastru,
încă absent
(pînă joi, la montaj)
pe ecraniul albastru...

THE END

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Plînsu-MI-S-A ziaristu'

(de la Tisa pîn' la Nistru)

Pe 1 aprilie am primit un e-mail semnat Dorin Chirtoacă, în numele Comitetului Helsinki pentru Drepturile Omului din Republica Moldova. Primele trei rînduri curgeau pe ecran într-o manieră vag-alarmistă – *vă scriu acest mesaj din redacţia postului de radio Antena C...* –, astfel încît o clipă, nu foarte lungă, m-am gîndit la Orson Welles, care în seara de 30 octombrie '38, pe la opt, anunţa pe undele Columbia Broadcasting System că marţienii au coborît lîngă Princeton, New Jersey şi că se răspîndesc vioi prin State. Era, repet, 1 aprilie, astfel încît dl Chirtoacă avea un alibi valid pentru o păcăleală circumstanţială, la cafea, joi dimineaţa.

Din păcate, nu era o glumă. În nuvela lui Wells şi în dramatizarea lui Welles marţienii erau mai curînd verzi, pe cînd marţienii de la Chişinău – în semn de protest, probabil, că NASA a găsit apă pe Marte – bat spre roşu cînd e vorba de libertatea presei. Despre ce e vorba: pe 3 februarie a.c., postului de radio Antena C şi postului de televiziune Euro TV le-a fost suspendată licenţa de emisie de către Consiliul Coordonator al Audiovizualului moldovenesc. Ce li se reproşa: că nu aveau personalitate juridică; cînd au fost făcute demersurile pentru a o obţine, înregistrarea a fost amînată din tot felul de motive – de unde se poate deduce că nu formalităţile tehnice erau temeiul, ci unele motive politice. Nu ştiu dacă aţi observat, dar marţienii sînt nişte creaturi ce amuşinează politicul de la distanţă.

Săptămîna trecută, şase jurnalişti de la cele două posturi au intrat în greva foamei, iar pe 2 aprilie lor li s-au mai alăturat alţi nouă. Greviştii au fost vizitaţi de Vl. Philipov, reprezentantul Consiliului Europei în Republica Moldova, de reprezentantul OSCE Klaus Neukirch, de analistul politic american Vladimir Socor, de oameni politici din opoziţie şi de reprezentanţi ai societăţii civile. Mare parte din presa moldovenească – televiziunea publică, radioul de stat sau postul NIT – nu au pomenit iniţial incidentul; Pervîi Canal, filiala locală PRO TV şi cîteva posturi de radio au difuzat în cele din urmă reportaje. Nici audiovizualul din România nu s-a întrecut în a spune prea multe.

În aceste condiţii, este greu de spus cine are dreptate la Chişinău. Rămîne doar sfera bănuielilor – de care vorbeam mai sus –, numai că ea este incompatibilă cu o democraţie care, măcar în teorie, presupune transparenţă. Dacă şi în condiţii de libertate ne bazăm tot pe zvonuri şi bănuieli, înseamnă că libertatea moldavă este beteagă.

Dincoace de Prut, situaţia e mai sofisticată. *Big Brother* nu se joacă la o anumită televiziune particulară, acolo unde este comentat de toată lumea, ci mai curînd la Radioul naţional, unde jurnalista Cerasela Rădulescu, confirmată şi de alţi colegi, a reclamat asociaţiei *Reporters sans frontières* că Dragoş Şeuleanu se joacă de-a Marele Frate cu foarfeca pe bandă. Despre acest impas, în buletinele de ştiri ale postului nu s-a suflat o vorbă. Contactat de unul dintre principalele cotidiene independente, dl Şeuleanu a refuzat orice dialog; ia să ne întrebăm cîte zile pe scaun ar mai fi avut la Londra şeful BBC dacă s-ar fi comportat astfel, într-o situaţie similară.

România este campioană europeană la număr de televiziuni (plus OTV) şi radiouri pe cap de locuitor. Numărul lor a sporit constant, dar calitatea informaţiei nu a ţinut pasul. Dimpotrivă: rezultatul este mai curînd o cacofonie de voci prin care, cu o amplificare mereu crescîndă, orice temă se banalizează mai înainte de a deveni subiect autentic. La noi, păcăleala se produce nu sistînd *media*, ci înmulţind-o.

Pentru ca tacîmul să fie complet, mai rămîne, evident, ca MISA să-şi tragă şi ea un post TV. La ce guru inspirat are, la cîtă ilustraţie video posedă – cu care pînă acum a crescut *rating*-ul altora – şi la cîtă sete de absolut arată, vreo şapte luni ar scoate sigur aburi.

De ce şapte luni? Exact atît ne mai desparte de nişte alegeri libere şi corecte, la toamnă.

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

Despre mişcări

Draga noastră TVR difuzează un program săptămînal pe care nu mă voi sătura niciodată să-l laud. Se numeşte *Underground*, e realizat de Doru Ionescu şi are ca misiune reconstituirea mişcării rock din România. Aşa cum a fost ea, cu compromisuri şi naivităţi, cu o uriaşă inspiraţie muzicală şi o subtilă strategie politică. În special mă uimesc secvenţele pentru care Doru Ionescu a săpat prin arhive mai insistent decît Howard Carter în Valea Regilor. Grupurile Sideral şi Cromatic, umbrele Olympicului '64 şi ale Sfinxului mă emoţionează, mă amuză şi, uneori, mă enervează. Căci în România chiar a existat o cultură rock, parte integrantă a Culturii în sens larg, dar e mai misterioasă decît limba dacilor. Nu demult, dl Ionescu a vrut să afle dacă se poate vorbi de o mişcare hippy în România. Materialul a fost ilustrat şi cu tezele oficiale din anii '70, cele mai stridente fiind inepţiile unui anume Mandric, lefegiu cu vorbă de partid şi exces de salivă. Veteranii rockului, atîţia cîţi mai trăiesc şi cîţi mai sînt în ţară, au spus la unison că da, România a avut şi ea o epocă hippy. Deşi nu m-a întrebat nimeni, nu sînt de acord. Am exultat şi eu la basul lui Kappl, la solo-urile lui Sorin Tudoran şi la ceata lui Mircea Florian, dar atît.

Mişcarea hippy americană nu a însemnat doar lungi divagaţii instrumentale, plete şi blugi cu floricele. Ea era susţinută de o mare generaţie literară, de la Kerouac şi Ginsberg pînă la Ferlinghetti, şi, mai ales, de un suflu protestatar antisistem, anticonsumism, anticonservatorism. Politic vorbind, era o mişcare anarhistă de stînga, cu o ideologie confuză, de la Abbie Hoffman pînă la Noam Chomsky. Purtătorii tricourilor cu Guevara şi Mao au distorsionat atît de mult fetişul libertăţii, încît au adus foloase în primul rînd Uniunii Sovietice (bastionul libertăţii, nu?). Nimic din astea nu s-a regăsit în România, decît, poate, protestul vag şi izolat, profesat în apartamente de bloc, nu în comunităţi autonome. Iar muzica i-a dat glas prin metafore complicate, nu prin *protest-song*-uri! Să recunoaştem meritele mişcării rock, dar să n-o acoperim cu gesturi ce nu se puteau naşte dincoace de cortina de fier! În spaţiul carpato-dunărean al deceniilor 7-8, mişcarea hippy a fost doar o copie, ca primăvara din poezie. Ce sens protestatar ar fi avut o mişcare de stînga într-un stat comunist? Dar o critică a societăţii de consum în ţara austerităţii impuse? Nici unul!

În ciuda PCR, rockul a fost o articulaţie esenţială a subculturilor alternative. Lîngă el – jazzul de la Sibiu şi Costineşti, nudismul de la 2 Mai şi Vama Veche, „mişcarea" tinerilor autori de distopii sci-fi, cenaclurile lui Manolescu, Martin şi Crohmălniceanu, cercurile pictorilor, pasionaţii cinematecilor sau ai artelor marţiale. Forme de evitare, de neutralizare, de respingere a culturii oficiale, cu letala ei încărcătură ideologică. Nu şi eficiente, pentru că lipsea coagularea politică. În aceeaşi epocă au prins contur şi grupările preocupate de esoterism şi yoga, alte imagini ale centrifugării sociale.

Zilele acestea s-a vorbit exagerat de mult despre MISA şi subteranele ei. Nu mi-e simpatic defel Gregorian Bivolaru, iar urinoterapia şi ritualurile iniţiatice mi se par nişte bazaconii. Atenţie însă, ele sînt practicate de adulţi conştienţi! Cu toate astea, autorităţile s-au comportat în acest caz cu un suspect exces de fermitate (şi cu obişnuita doză de bîlbîieli). Televiziunile ne-au intoxicat cu tot felul de elucubraţii nesusţinute concret, aruncînd la coş toate elementele minimei deontologii. Ţinînd cont de faptul că SRI-ul era cu ochii pe *guru* de „peste un deceniu", finalul a fost cam jalnic!

Deşi aş fi naiv să cred că apelul meu va avea vreun ecou, propun totuşi clasei politice să cerceteze de ce unii mai simt şi astăzi nevoia unui exil spiritual. În fond, nevoia de izolare măsoară (a)normalitatea societăţii.

P.S. Mai ieri, liderul TSD, Victor Ponta, era trist că nu poate arbora un tricou cu Che Guevara. I-o fi citit sinistra biografie? Sau tocmai de-aia?

ready made

„Aşa! rachiu de maşină de fabrică, ieftin! tare! arde! omoară! tîmpeşte! dobitoceşte! Asta e băutura voastră, români?! Strămoşii şi părinţii voştri beau ei asemenea băuturi, cum ziceţi, după ostenească sau după luptă? Pămîntul ţării noastre nu e destul de binecuvîntat prin viile ce le rodeşte, prunele nu sînt îndestule şi rachiul de prună oare nu se face prea bun şi gustos, fără a fi nevoie a mai adăoga într-însul vitriol şi tot felul de lucruri vătămătoare sănătăţii şi moralului? Beţia, rachiul otrăvitor şi vătămător minţii şi deşteptăciunii omeneşti, rachiul, roua iadului, care (asemenea afionului ce-l înghit orientalii) se înmulţeşte şi se ieftineşte, consumînd într-însul cerealele ş-atîtea burieni, adăogîndu-i-se încă şi preparative himice, pentru a-l face tare, – vitriol şi altele –, care va dărîma fiziceşte pe români, va degenera noile generaţiuni, tîmpindu-le şi înecîndu-le cu această fatală băutură! [...]

Ne vom înveseli dar, sub coardele cele verzinde şi răcoritoare ale viei, vom rupe împreună gingaşul şi argintiul său fruct, vom vărsa în cupele noastre vinul de Odobeşti, Cotnari, Drăgăşani şi al celorlalte celebre şi strălucite dealuri ale pămîntului ţării noastre. Să lăsăm pentru seama celorlalte staturi care sînt lipsite de aceste fericite şi mult înveselitoare fructe, să lăsăm pentru seama populului lor rachiul de bucate şi astă infernală speculă!"

(Alexandru Pelimon, *Impresiuni de călătorie în România*, Editura Sport-Turism, 1984)

Texte şi opinii de: *Magdalena BOIANGIU ● Lorenzo DÍAZ (sociolog, jurnalist, Radio Onda Cero) ● Santos JULÍA DÍAZ (sociolog, analist politic,* El País*) ● Beltrán GAMBIER (avocat, directorul revistei* Intramuros*) ● Carlos MARIBONA (jurnalist, director adjunct,* ABC*) ● Ignacio SÁNCHEZ CÁMARA (profesor de filozofie a dreptului, editorialist,* ABC*) ● Fernando SAVATER (scriitor, filozof) ● Mario VARGAS LLOSA (scriitor) ● Vicente VERDÚ (scriitor, jurnalist,* El País*) ● **Coordonatoarea temei:** Simona SORA*

Întrebaţi la urne dacă votul lor s-a schimbat în urma atentatelor din 11 martie, spaniolii au negat acest lucru în marea lor majoritate. Analiştii au explicat schimbarea raportului de forţe între Partidul Socialist şi Partidul Popular prin „activarea" unui procent din electoratul indecis, dar pasiv şi dezamăgit de alternativă. Rămîn de elaborat o nouă aritmetică şi o nouă semantică (sau poate logică) ce ar putea să împace procentul de 80% al spaniolilor care s-au pronunţat împotriva războiului din Irak cu sondajele care dădeau cîştig de cauză, cu două zile înainte de alegeri, PP-ului, adică partidului care „tîrîse" ţara într-un război străin şi nedrept. De fapt, e de presupus că alegătorii conştienţi (adică bizuindu-se pe argumente din lumea reală) s-au menţinut pe poziţiile iniţiale, atacurile teroriste aducînd la vot o parte a electoratului (mică, dar decisivă) ce reacţionează abisal, dar previzibil. Gustave Le Bon ar fi trebuit să aibă o căsuţă în „psihologia maselor" pentru reacţiile induse în acest fel.

Pe de altă parte, majoritatea presei româneşti a reacţionat consecvent cu poziţiile sale anterioare şi cu reacţiile încercate deja în 11 septembrie 2001. Ecuaţiei simple folosite în ziarele occidentale mai ales de partea pro-socialistă: 11M =11S + Irak i-a fost opusă o ecuaţie la fel de simplă care punea socialismul victorios pe acelaşi plan cu terorismul global. Cine negociază cu teroriştii, promiţînd retragerea forţelor de pace din Irak, cine acceptă ipoteza de a se aşeza la masa de tratative cu ETA, cine stă la mîna naţionaliştilor catalani va fi, mai devreme sau mai tîrziu, asimilat cu ei – spune dreapta spaniolă, ieşită din istoria actuală pe uşa din dos. Văzute ca „atac împotriva europenilor" (Evenimentul zilei)*, ca „încercare de destabilizare a strategiilor antiteroriste globale"* (Curierul Naţional)*, ca răscolitor al „resentimentelor antiamericane, cultivate în anii tinereţilor marxiste" de către anumiţi lideri politici europeni* (Ev. zilei)*, ca „test AL Qaeda"* (22)*, ca „prim asasinat în masă dirijat în mod deliberat asupra amăriţilor"* (Adevărul) *– atentatele de la Madrid au fost comentate, la noi, de pe poziţii deja cunoscute.*

Grupajul dilematic pe care vi-l propunem în continuare urmăreşte să sistematizeze opiniile „la cald" ale unor jurnalişti, sociologi, scriitori hispanici (cei mai mulţi grupaţi în jurul ziarelor rivale El País *şi* ABC *ori cu simpatii de-a parte sau de alta). Pentru exclusivitatea pe care am obţinut-o pentru majoritatea opiniilor de aici, trebuie să-i mulţumim doamnei Ioana Zlotescu-Simatu, directoarea Institutului Cervantes din Bucureşti, care a făcut, încă o dată, legătura între noi şi spanioli.* ***(S. S.)***

11 martie = 11 septembrie + Irak?

După Madrid

Un dispozitiv exploziv a fost descoperit vineri 2 aprilie în apropiere de oraşul spaniol Villaseca de la Sangra, din provincia Toledo, pe calea ferată dintre Madrid şi Sevilla. Pachetul suspect a fost semnalat de un angajat al căilor ferate, care şi-a anunţat superiorii. A doua zi au murit trei poliţişti în încercarea de a-i aresta pe unii dintre bănuiţii vinovaţi de la 11 martie. Teroriştii şi terorismul dau semne de viaţă la doar trei săptămîni de la atentatul din gara Atocha, la peste două săptămîni de la comunicatul Al Qaeda de după alegerile din Spania unde era lăudată opţiunea electoratului spaniol şi se anunţa un armistiţiu care va dura pînă cînd Zapatero va retrage trupele din Irak. Poate nu e Al Qaeda, poate sînt alţii, dar toate aceste întîmplări sînt dovada că nu se poate încheia o pace separată cu teroriştii. Pro sau contra războiului din Irak, cetăţenii popoarelor europene sînt o ţintă predilectă, pentru că atentatele de aici sînt cel mai bine popularizate, cu un impact major în opinia publică de pretutindeni. (Cui îi pasă de cei 130 de morţi din Nepal, din aceste zile?).

După 11 septembrie, s-a putut observa cum SUA îşi modifică făţiş politica externă, asumîndu-şi – fără o invitaţie specială – răspunderea pentru ce se întîmplă în lume; după 11 martie şi politica europeană pare a bascula: pe de o parte, Spania promite că o să-şi retragă trupele din Irak, pe de alta, dezbaterile privind Constituţia europeană, proiectul politic al Uniunii, par a se calma. Spania renunţă la pretenţii; rămasă singură, Polonia se aliniază. Va fi acesta începutul de viraj în politicile europene, înseamnă oare că toate ţările europene vor adopta poziţii comune împotriva terorismului (cu toate consecinţele în planul concretului ale unor asemenea iniţiative) sau fiecare ţară va continua pe cont propriu eforturile de acomodare cu ameninţările specifice? Cel mai popular spectacol spaniol – corida – nu are succes atunci cînd toreadorul se ascunde de taur. ***(M. B.)***

Privatizarea războiului

„Cînd americanii au declarat război terorismului, mulţi dintre noi am crezut că exagerează. Oricum, noi, europenii, pacifişti şi civilizaţi, n-am făcut nici un rău nimănui, noi dialogăm, sîntem primii cînd e vorba de ajutor şi de cooperare, noi nu riscam aşa ceva. Noi sîntem pacifişti, ei sînt belicoşi, într-un fel şi-au făcut-o singuri, pentru că susţin Israelul şi fac manevre cu petrolul, şi cu Afganistanul, cu Arabia Saudită şi cu Irakul. Noi îi apărăm pe palestinieni, noi sîntem proarabi şi anti-israelieni. Vedeţi, nimic de acest fel nu ni se poate întîmpla nouă, nu e problema noastră. Nu, prieteni, habar n-aveţi despre ce vorbiţi, a venit momentul să înţelegeţi: fără să vă daţi seama, sînteţi «cruciaţi», toţi sîntem cruciaţii unei cauze, fie că se numeşte *euskal herria* sau Islam, şi cruciaţii merită să moară pe loc. Şi dacă ne gîndim bine, ce diferenţă e între lupta pentru eliberarea teritoriilor Euskadi martirizate sau ale Al-Andalus? Ori meriţi moartea ca eretic, evreu sau cruciat, ori o meriţi pentru că ai o grupă sangvină diferită sau pentru că locuieşti la Madrid, care-i diferenţa? Noi, aici, ştim de mult lozinca: «Viva la muerte». Nu sînt diferiţi, sînt aceiaşi fanatici, doar că poartă altă zgardă. Nu există nici o diferenţă între vechiul terorism, noul terorism şi războiul dintotdeauna, e forma nouă a unui război vechi. Da, sîntem în război, chiar dacă războiul s-a privatizat" (Emilio Lamo de Espinosa, profesor de sociologie şi directorul Institutului Royal Elcano, *Le Monde*, 14-15 martie 2004, înainte de alegeri).

Adio, Spania!

„În filmul *Casablanca*, un personaj spune că renunţarea la luptă e echivalentă cu moartea. Ieri, Spania a decis să moară: e dreptul ei. Aşa cum atît de bine a spus-o, în Florenţa secolului al XVI-lea, istoricul şi omul politic Guicciardini, naţiunile sînt la fel de trecătoare ca orice altă fiinţă vie. Nu e nimic extraordinar în asta. În politica spaniolă sînt multe cadavre morale. Şi ce a fost acea imundă burghezie franceză care, în 1940, a preferat să colaboreze cu nazismul decît să lupte cu autorii genocidului? După joi 11 martie, totul s-a desfăşurat vertiginos. Întîi a fost dezgustul, apoi durerea: dezgust faţă de modalitatea obscenă în care Partidul Socialist şi foştii comunişti din Stînga Unită au folosit tragedia în scopuri electorale, de-a lungul celor patruzeci şi opt de ore, sub raport moral cele mai tulburi din istoria recentă a Spaniei. Acum începe lucrul cel mai rău: 11 septembrie 2001 a deschis orizontul nou şi terifiant al celui de al patrulea război mondial (al treilea a fost războiul rece dintre 1948-1989). După ce s-au declanşat, războaiele au două sfîrşituri posibile: fie le cîştigi, fie le pierzi. Manifestanţii care au cerut în faţa Partidului Popular o predare necondiţionată sînt nişte bieţi oameni. Partidele care au pus toate astea la cale sînt abjecte. Acesta este comportamentul normal al monştrilor, consideraţi a fi politicieni profesionişti. Opţiunea de duminică 14 martie este una nedemnă în faţa unui adversar (islamismul şi germenii săi, răspîndiţi printre noi) de mii de ori mai distrugător decît nazismul: pentru ei comandantul suprem este Dumnezeu şi Dumnezeu nu cunoaşte limite. Să renunţi la luptă înseamnă să fii mort: aceasta este semnificaţia votului de duminică. Al Qaeda a cîştigat. Adio, Spania!" (Gabriel Albiac – fost comunist – după alegeri, în *El Mundo*, Madrid).

Marile aisberguri n-au lovit încă Europa

„La o săptămînă după exploziile de la Madrid şi la un an de la discursul pasional al lui Blair în Camera Comunelor, prin care justifica participarea la războiul dus de americani în Irak, trebuie să recunoaştem că două lucruri pot fi simultan adevărate: 1) Blair a greşit cînd ne-a băgat în războiul cu Irakul care nu ne-a ajutat să învingem Al Qaeda; 2) Blair are dreptate cînd ne avertizează că toţi sîntem ameninţaţi de terorismul islamic, anterior războiului din Irak. Acesta, încurajat de promisiunea spaniolă de retragere din Irak, ne va lua drept ţinte, chiar dacă n-am fi în Irak. Iar asociaţii Al Qaeda vor socoti că atacul lor asupra Madridului a fost un triumf. Nu doar Marea Britanie, ci şi alte ţări europene se moşmondesc în confuzia dintre aceste două afirmaţii. A fost o săptămînă îngrozitoare pentru ceea ce a ajuns Occidentul. După cîteva momente de mişcătoare solidaritate – marea demonstraţie din Spania, cele trei minute de tăcere păstrate în toată Europa – sîntem iarăşi în cea mai amară dezordine. Aşa a fost şi la cîteva luni de la *9/11*, cînd europenii şi americanii nu au căzut de acord cu privire la felul cum trebuie răspuns atacului lui Osama ben Laden. La fel, după acest *9/11* european.

Comentatorii americani de dreapta îi învinovăţesc pe alegătorii spanioli de «împăciuitorism». E o grosolănie. Peste trei sferturi din electoratul spaniol au venit la vot ca să apere democraţia în faţa terorii. Fiecare alegător spaniol era un soldat în «războiul împotriva terorii». Au votat altfel din tot soiul de motive. Dintotdeauna stînga e favorizată de prezenţa masivă la vot. O parte din fostul electorat comunist a votat tactic cu socialiştii. Mulţi dintre cei care s-au răzgîndit au pedepsit guvernul conservator al lui José Maria Aznar pentru că iniţial a atribuit atacurile organizaţiei teroriste basce ETA. Şi, da, emoţional, unii l-au blamat pe Aznar pentru că a pus Spania în situaţia de a fi o ţintă teroristă susţinînd războiul lui Bush în Irak. Dar afirmaţia că acest vot e împăciuitorist e o prostie jignitoare. Electoratul spaniol nu a intenţionat o victorie a Al Qaeda, dar aşa cum obişnuiau să spună marxiştii, a fost o victorie obiectivă a Al Qaeda. Exploziile de la Madrid au realizat exact ceea ce se afirma cu cîteva luni în urmă, într-un mesaj de pe un website islamic radical: exploatarea alegerilor în aşa fel încît Spania să fie scoasă din coaliţia «cruciaţilor sionişti» din Irak. Concluzia: terorismul e eficient. Problema s-a extins după prima conferinţă de presă – dezastruoasă – a noului prim-ministru socialist, José Luis Rodriguez Zapatero, care are un nume lung şi o experienţă scurtă. Nu era cazul să-şi renege promisiunile electorale, incluzînd-o pe aceea de a-şi retrage complet trupele din Irak, dacă un mandat ONU nu va modifica radical caracterul ocupaţiei. Însă tonul vehement al criticii lui la adresa politicii anglo-americane în Irak, bazată pe «minciuni» şi solicitînd «autocritica» din partea lui Bush şi a lui Blair, ar fi fost potrivit pentru un miting preelectoral, nu pentru un om de stat care îşi asumă conducerea unei naţiuni din linia întîi a apărării internaţionale a libertăţii în faţa terorii islamice. «Nu poţi să te duci, pur şi simplu, şi să bombardezi oamenii», a spus dl Zapatero. Nu se referea la bombele puse de Al Qaeda care masacraseră poporul său, ci la bombele americane aruncate asupra Irakului cu un an în urmă. Ca şi cum Bush şi Blair ar fi bombardat gara Atocha. (...)

Se spune că pe Titanic orchestra cînta în timp ce corabia se scufunda. În corabia noastră încă nu e nici o gaură: am avut doar un prim contact cu un aisberg mic. Dar observatorii şi echipajul sînt cu ochii la puntea unde locotenentul spaniol are o scurtă încăierare cu colegul său britanic, bucătarul italian îl înjură pe mecanicul american, iar şeful de echipaj francez se admiră în oglindă, în timp ce marile aisberguri apar la orizont" (Timothy Garton Ash, istoric, jurnalist, în *The Guardian*, 18 martie 2004).

11 M – început sau sfîrşit?

– interviu cu Santos JULIÁ DÍAZ –

În presa spaniolă s-a vorbit atît despre un atac fără precedent în istoria modernă a Spaniei, cît şi despre terorismul „obişnuit" al ETA. Care e adevărul între aceste două extreme?

Un atentat de o asemenea magnitudine, pregătit pentru a provoca un dezastru criminal de asemenea dimensiuni nu are precedent în Spania. Ar trebui să ne întoarcem la atentatele anarhiste de la sfîrşitul secolului al XIX-lea pentru a găsi vreo asemănare: o bombă detonată la parterul unui teatru, printre fotolii sau în mijlocul unei procesiuni. Nu a fost un atentat „obişnuit" al ETA, care-şi defineşte întotdeauna mai clar obiectivele, poate cu excepţia atentatului de la Hipercor, în legătură cu care a avertizat cu vreo cîteva minute înainte. Niciodată în istoria grupului ETA nu s-au pus bombe şi nu s-au produs explozii într-un mijloc de transport public.

Pe de altă parte, în presa românească s-a vorbit de o victorie a grupului Al Queda în alegerile de la 14 martie. Ar fi ieşit cîştigător Zapatero, fără atentatele de pe 11 martie?

Distanţa dintre Partidul Popular şi Partidul Socialist s-a redus, în timpul campaniei electorale, pînă a ajuns la un soi de remiză tehnică. Cei care au înclinat balanţa în favoarea ultimului au fost noii votanţi şi alegători, care înainte de aceste evenimente nu participau la vot, absenţii. Cred că votul acestora în favoarea PSOE s-a datorat mai degrabă catastrofalei politici informative a guvernului în funcţiune, decît atentatelor. Aflarea adevărului despre autorii atentatelor a fost, pentru marea masă a populaţiei spaniole, o necesitate vitală, iar explicaţiile confuze ale guvernului au provocat mobilizarea acesteia în favoarea PSOE sau, mai exact, împotriva guvernului de atunci.

În 12 martie a avut loc la Madrid o manifestaţie antiteroristă, iar pe 13 martie o manifestaţie (mai puţin amplă) împotriva lui Aznar. Care a fost diferenţa între cele două?

Prima manifestaţie a fost convocată doar de către guvern şi a reunit milioane de persoane. Cea de-a doua a fost spontană, spaniolii au ieşit în stradă din cauza nemulţumirii faţă de politica de dezinformare a guvernului; manifestanţii au chemat, cu ajutorul telefoanelor mobile, alţi posibili manifestanţi, iar rîndurile lor s-au îngroşat pînă la cîteva mii de persoane care se simţeau manipulate de către guvern şi cereau o politică informativă limpede.

Atacurile de la 11 martie ar putea modifica, în mod substanţial, mişcările politice internaţionale, strategiile de securitate şi alianţele globale ale Spaniei?

Politica externă a guvernului Aznar nu s-a întemeiat pe sprijinul cetăţenilor spanioli, care nu au înţeles şi s-au manifestat împotriva supunerii faţă de politica Statelor Unite ale Americii, ca şi faţă de ruperea bunelor relaţii pe care Spania le avea de multă vreme cu Franţa şi Germania. Fără a rupe o serie de legături privilegiate cu Statele Unite – care îşi menţin anumite baze militare în Spania –, este posibil ca noul guvern să se retragă dintr-o implicare prea directă în războiul din Irak, încercînd să restabilească poziţia sa tradiţională în Uniunea Europeană şi, în plus, să recupereze bunele relaţii dintotdeauna cu lumea arabă.

Ce consecinţe ar putea avea retragerea trupelor spaniole din Irak asupra relaţiilor cu NATO?

Aşa cum a spus generalul Sánchez, prezenţa trupelor spaniole în Irak nu este semnificativă. Poate e o prezenţă importantă din punct de vedere simbolic şi politic. Implicarea spaniolă într-un război în mod esenţial al anglo-americanilor nu a fost niciodată înţeleasă de către opinia publică spaniolă. Cine ştie, poate că această opinie publică va contamina opiniile publice din alte ţări, care au forţe mai importante în Irak, sau poate că Naţiunile Unite vor adopta un rol mult mai activ în această chestiune.

Credeţi că atacurile de la 11 martie vor influenţa politica spaniolă faţă de imigranţi?

Îndelungata noastră istorie teroristă ne-a făcut să distingem între basci şi ETA; încă de la primele reacţii legate de atentate, s-a putut observa grija de a se face distincţia între musulmani şi teroriştii islamici. Dar, vă rog să mă credeţi, nu pot garanta că, în cazul în care atentatele se vor repeta, clarviziunea şi cumpătarea spaniolilor nu se vor schimba în altceva.

***Santos Juliá Díaz** este şeful Catedrei de Istorie Socială şi Gîndire Politică a UNED şi analist politic la* El País, *autorul cărţii* Un secol în Spania. Politică şi Societate *(1999).*

Fatalitatea terorismului

5 întrebări pentru Vicente VERDÚ

Spuneţi într-un articol din El País: *„În faţa barbariei, contează doar civilizaţia maximă". Credeţi că după tragedia de la Madrid, politicianismul extrem, lipsa de civilizaţie în viaţa politică se vor schimba?*

Din păcate, cred că nu se vor schimba. Ceea ce s-ar putea întîmpla cu terorismul ar fi ca el să se integreze în realitatea noastră cotidiană, precum cutremurele, inundaţiile sau alte catastrofe naturale. În realitate, se pare că faptul de a nu face nimic împotriva rădăcinilor terorismului arab este un lucru acceptat deja ca o fatalitate.

Aţi putea să răspundeţi la o întrebare actualizată în presa spaniolă de atentatele de la 11 martie: Nu e contradictoriu să fii naţionalist de stînga?

Acest binom nu mi s-a părut niciodată a fi unul coerent. Naţionalismul este exclusiv şi în mod esenţial antidemocratic.

Votul spaniolilor a fost unul împotriva lui Aznar sau un vot provocat de teama faţă de teroriştі?

Cred că a fost un vot împotriva Partidului Popular şi împotriva lui Aznar pentru vina de a ne fi implicat în războiul din Irak şi de a ne fi expus, ca pe nişte ţinte, represaliilor terorismului organizaţiei Al Qaeda.

Care ar putea fi consecinţele atentatelor şi schimbării atît de rapide a puterii în Spania?

S-ar putea ca viaţa politică să devină mai agresivă şi mai instabilă.

Zapatero a declarat că în politica internaţională se va baza pe o nouă şi mai strînsă colaborare cu Europa. E o schimbare esenţială?

E o schimbare faţă de cei opt ani în care a guvernat Aznar. E vorba de o întoarcere la un stil de politică ce a predominat în etapa anterioară şi care era mai coerent cu apartenenţa noastră la Uniunea Europeană.

***Vicente Verdú** este jurnalist la ziarul spaniol* El País *şi autorul cărţii* Stilul lumii. Viaţa în capitalismul ficţional.

„Guvernul Aznar a plătit scump ipotecarea imaginii Spaniei"

– interviu cu Lorenzo DÍAZ –

Ce se întîmplă acum, la trei săptămîni de la atentate, la Madrid? Transmiterea puterii se face normal?

Aceste întîmplări nefericite de la Madrid, care au surprins întreaga lume prin ele însele şi prin schimbarea politică ce a urmat, arată foarte clar – în contextul unei societăţi civile bine închegate şi mîndre de libertăţile sale cîştigate – că în Spania nu pot fi acceptate nici înşelăciunea, nici guvernarea discreţionară, care nu respectă mandatul ce i s-a încredinţat. De altfel, acelaşi lucru s-a petrecut şi atunci cînd guvernul socialist a fost schimbat de la putere, în 1994. Socialiştii au fost respinşi la vremea respectivă pentru că unii dintre ei au furat, iar alţii au participat la crime. Societatea civilă le-a retras, practic, sprijinul. Asta s-a petrecut şi acum – şi au existat semnale politice evidente încă din timpul participării Spaniei, ca aliat, la războiul din Irak; populaţia spaniolă a fost împotriva acestei alianţe în proporţie de 80%. La ultimele alegeri, alegătorii spanioli au prezentat factura guvernului spaniol care ignorase cu desăvîrşire opiniile lor. Desigur, atentatele au influenţat şi ele rezultatul alegerilor, dar respectînd o anumită logică: spaniolii au asociat atentatul cu participarea Spaniei la războiul din Irak.

Transmiterea puterii se face firesc, fiindcă societatea spaniolă este una foarte matură. În cei 30 de ani de democraţie, în Spania s-a născut o societate civilă modernă, europeană, democratică, tolerantă şi pluralistă. Nu s-a produs, în timpul schimbării propriu-zise, nici un exces. Au existat cîţiva miniştri din guvernul Aznar care au ridicat tonul, fiindcă nu au acceptat înfrîngerea şi pentru că predarea cheilor i-a luat prin surprindere. Nu vor avea însă încotro, vor trebui să o accepte, pînă la urmă. Eu cred că societatea spaniolă a pedepsit trufia şi autodeclarata atotputernicie a guvernului Aznar. Pe de altă parte, trebuie să recunoaştem, guvernul alcătuit de Partidul Popular şi-a îndeplinit toate promisiunile economice, adică a guvernat bine în anumite privinţe, în economie, în legislaţia muncii, în domeniul politicilor imigraţioniste. A guvernat însă prost în privinţa politicii externe şi, în special, luînd decizia de participare, alături de Statele Unite, la războiul din Irak.

Credeţi că atentatele vor incita rasismul în Spania sau binecunoscuta toleranţă spaniolă va fi din nou mai tare? Vor exista în Spania „imigranţi doriţi" şi „imigranţi intruşi"?

Există sociologi spanioli care cred asta. Eu nu mă număr printre ei. Legăturile dintre lumea spaniolă şi cea arabă au fost dintotdeauna foarte importante, cu toate respingerile care au existat. Societatea spaniolă nu e mai xenofobă decît alte societăţi şi a trăit în mijlocul culturii arabe atîtea secole, încît respingerea ar fi, de fapt, o autonegare. În acest moment, societatea spaniolă reuşeşte să menţină un echilibru între spanioli şi noii-veniţi. Nu ştiu ce s-ar putea întîmpla dacă acest echilibru s-ar strica. E drept, există unii imigranţi mai bine primiţi şi mai bine integraţi, cei din estul Europei, românii, polonezii, ruşii sînt mai bine întîmpinaţi, mai ales datorită nivelului lor cultural, decît „maurii". Dar cum cultura arabă e de-a dreptul somatizată în cultura spaniolă, nu se poate vorbi despre xenofobie. Acuma, ştiţi cum se întîmplă, asasinarea unui maghrebin ar putea provoca reacţii neprevăzute, scînteia ar putea aprinde un foc care nu există nici măcar mocnit.

În Statele Unite, după atentatul de la 11 septembrie a urmat un val de islamofobie. În Spania se simte aşa ceva, pe stradă sau în discursul politic?

În aceste trei săptămîni care au urmat masacrului de la Madrid nu s-a raportat nici o reacţie xenofobă în Spania. Au fost cele mai sîngeroase atentate din istoria modernă a Spaniei, dar nu a existat nici urmă de xenofobie sau de reacţie împotriva imigranţilor. Dimpotrivă, a fost o solidaritate cu ei şi o solidaritate a lor faţă de spaniolii încercaţi de această nenorocire. În ceea ce priveşte politicile imigraţioniste pe care le-a anunţat deja guvernul Zapatero, se presupune că ele vor fi mai puţin dure decît cele anterioare şi cu o altă viziune asupra fenomenului. Mişcările de centru-dreapta din Franţa, din Germania, din România tratează politicile imigraţioniste mult mai dur decît stînga democratică. Şi Jospin a pierdut alegerile generale fiindcă nu a înţeles politicile imigraţioniste. În această zonă, dreapta spaniolă a fost dură şi energică, precum dreapta europeană.

Mai mulţi analişti au considerat că retragerea din Irak ar însemna o cedare în faţa şantajului teroriştilor. Ce credeţi, aşa e?

Cum vă spuneam, socialiştii au venit acum la putere pe valul unei nemulţumiri populare faţă de participarea spaniolă, alături de Statele Unite, la războiul din Irak. Preşedintele guvernului a făcut o mişcare logică, în continuarea opoziţiei populare de fond, pe care a respectat-o. În schimb, ipotecarea imaginii Spaniei a fost scump plătită de guvernul Aznar.

De ce, în opinia dvs., lupta împotriva terorismului condusă de la Washington nu a avut o bază de mase în cea mai mare parte a lumii?

Pentru că a fost întemeiată pe o minciună şi pe justificări adiacente cu scopuri pragmatice, pentru că n-au fost respectate protocoalele şi alianţele în funcţiune. Şi pentru că, în final, a fost vorba de un război foarte inegal şi fără rezultatele scontate. În era informaţiei e foarte greu să ascunzi aceste lucruri. Şi chiar dacă le ascunzi o vreme, societăţile democratice şi-au cîştigat destule instrumente (presa fiind unul esenţial) şi destule recursuri legale ca să le descopere, pînă la urmă.

***Lorenzo Díaz** este sociolog, directorul departamentului cultural al postului de radio Onda Cero, autorul volumului (în colaborare)* Un secol de viaţă în Spania. *Pe 25 martie a susţinut la Bucureşti, la invitaţia Institutului Cervantes, o conferinţă cu titlul „Pornind de la viaţa cotidiană".*

DILEMA VECHE
MADRID 11 MARTIE 2004

„Zapatero se află în mîinile naţionaliştilor...“

– interviu cu Carlos MARIBONA –

Ministrul de Interne Angel Acebes a spus, după revendicarea atentatelor de către un autointitulat reprezentant al Al Qaeda, Abu, că are rezerve faţă de catalogarea masacrului de la Madrid ca „răspuns la colaborarea spaniolă cu Bush în Irak şi Afganistan“. Se poate vorbi astăzi despre o întîrziere voită din partea guvernului, o dezinformare pentru cîştigarea alegerilor?

Nu a existat nici o întîrziere în informarea populaţiei asupra atentatului. Ministrul Acebes a facilitat transmiterea informaţiei pe măsură ce aceasta se afla. Nu a existat nimeni în întreaga Spanie, nici măcar preşedintele Comunităţii Autonome Basce, domnul Ibarreche, care să fi crezut, în dimineaţa zilei de 11 martie, că ar putea exista un alt responsabil pentru atentatele de la Madrid în afară de ETA. Chiar şi ziarul de stînga *El País*, în ediţia sa specială de la ora 14.00, avea pe prima pagină un titlu cu litere de-o şchioapă care atribuia atentatul organizaţiei ETA.

Credeţi că votul de la 14 martie a fost un vot împotriva lui Aznar sau un vot rezultat din teama faţă de terorişti?

Este evident, deşi socialiştii neagă acest lucru acum, că votul nu a fost atît împotriva lui Aznar, cît din teamă faţă de terorismul islamic. Mulţi dintre spanioli au preferat să-l voteze pe Zapatero pentru a se asigura într-un fel că nu vor mai exista atentate islamice în Spania.

Jon Juaristi, autorul unei cărţi despre terorismul basc, Bucla melancolică, *a scris recent în* ABC *despre legăturile intime dintre ETA şi terorismul islamic. Pentru dvs., ca jurnalist, există indicii pentru a vorbi despre o conspiraţie între cele două organizaţii teroriste?*

Deşi investigaţiile poliţiei nu au scos la iveală pînă în prezent decît suspecţi arabi, este absolut sigur că au mai rămas multe lucruri nerezolvate şi piste neurmate pînă la capăt. Autorii direcţi ai atentatului care sînt închişi în prezent par nişte ageamii, nişte cîrpaci care

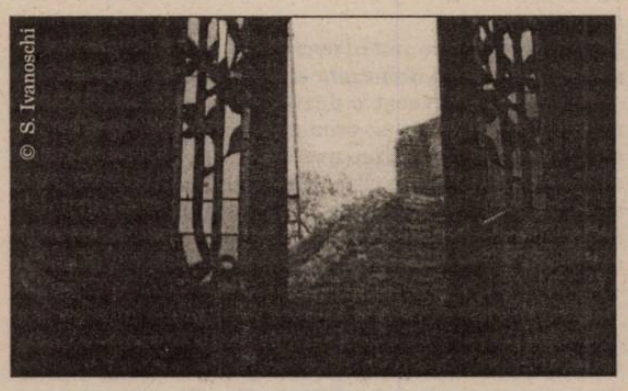
© S. Ivanoschi

au acţionat destul de bizar în raport cu ceea ce cunoaştem şi cu felul în care ne aşteptam să acţioneze nişte terorişti sofisticaţi precum cei din Al Qaeda. Oricum am lua-o, dincolo de aceste lucruri, este în afara oricărui dubiu că între toţi teroriştii din lume există o interconexiune, iar între ETA şi Al Queda au existat legături şi încă mai există.

În primul moment, dreapta a responsabilizat pentru atentatele din 11 martie ETA, iar stînga organizaţia teroristă Al Qaeda. A fost vorba despre o împărţire electorală?

Dreapta a pus atentatele pe seama ETA fiindcă aceasta era opinia generală a spaniolilor, inclusiv a stîngii, în acel moment. Mai tîrziu, folosindu-se de precauţia guvernului în reflectarea informaţiilor către populaţie, stînga s-a afişat ca un mare partid politic avansînd presupoziţia că autoarea atentatelor ar putea fi Al Qaeda, ceea ce ar fi însemnat un răspuns faţă de prezenţa spaniolă cu forţe de pace în Irak.

Zapatero a declarat că îşi va întemeia politica internaţională pe o nouă şi mai strînsă relaţie cu Europa. Este vorba de o schimbare reală pentru Spania?

Schimbarea declarată de Zapatero va însemna o transformare a rolului Spaniei în Europa. În timpul mandatului lui Aznar, Spania a reuşit să obţină o poziţie de forţă, delimitîndu-şi foarte bine politica externă, indiferent de presiunile din partea Franţei şi Germaniei, ale căror politici ne-au fost, în multe cazuri, nefavorabile. Ce face Zapatero acum? Renunţă la menţinerea rolului important pe care Spania îl căpătase în Europa, ne pune cumva viitorul în mîinile lui Chirac şi Schroeder, cedînd în faţa tuturor pretenţiilor pe care aceştia le ridică.

Care credeţi că vor fi consecinţele politice, economice, strategice ale acestor evenimente pentru Spania?

Evoluţia politică a Spaniei este destul de îngrijorătoare. Zapatero se află, din punct de vedere politic, în mîinile naţionaliştilor, iar acest lucru ar putea provoca o mişcare înspre dezintegrarea unităţii Spaniei. Va exista, de asemenea, o schimbare în cadrul politicilor sociale iniţiate de dreapta, mai ales cele legate de reducerea şomajului şi de anumite propuneri, deja foarte avansate legislativ, pentru creşterea calităţii educaţiei. În domeniul economic se va putea porni de la un deficit zero pentru a se crea din nou datorii enorme, printr-o politică de cheltuieli excesive de natură socială, într-un moment în care trebuie susţinut, mai presus de orice, viitorul pensiilor pentru muncitori. Vor exista, de asemenea, modificări importante în politica de infrastructură, mai ales în cadrul Planului Hidrologic, atît de important pentru sud-estul Spaniei. În politica internaţională, în afara schimbărilor despre care am vorbit deja, retragerea trupelor din Irak ar putea însemna o drastică scădere a prestigiului internaţional al Spaniei.

***Carlos Maribona** este jurnalist, director coordonator al ziarului spaniol* ABC.

Fernando SAVATER

Tigrul şi prada

Filozoful Fernando Savater a fost prezent, din 12 martie, în toate ziarele importante din Spania şi America latină. Deşi aflat pe lista neagră a ETA, Savater nu adoptă postura victimei, critică la fel de dur toate terorismele, încercînd să explice că ele nu reprezintă o problemă individual-locală sau o anomalie folclorică, ci, poate, cea mai globală sfidare a lumii de azi. În articolul său din Diario Basco *(21 martie) Savater, deşi mai aproape de Partidul Socialist decît de Partidul Popular, dă dovadă de o luciditate care le-a lipsit multor comentatori.*

„Deşi ulterior s-a demonstrat a fi fost greşită, punerea atentatului pe seama ETA era perfect logică. Nu cu mult timp în urmă, organizaţia bască încercase o serie de atentate feroviare asemănătoare şi nu păreau să-i lipsească nici dorinţa, nici mijloacele de a le repeta... măcar în afara graniţelor Cataloniei. Suspiciunile trebuiau să se îndrepte, în primul rînd, către gruparea teroristă locală, iar Consiliul de Securitate ONU urma să o menţioneze în momentul condamnării masacrului, deşi în situaţia dată, o astfel de menţionare nu prea constituia un motiv de mîndrie: dacă ar fi fost să se ruşineze de ceva, Consiliul cu pricina ar fi trebuit s-o facă pentru că nu a condamnat explicit cele peste 3.000 de asasinate pe care ETA chiar le-a revendicat. Totuşi, la cîteva ore după atentat, suspciunile

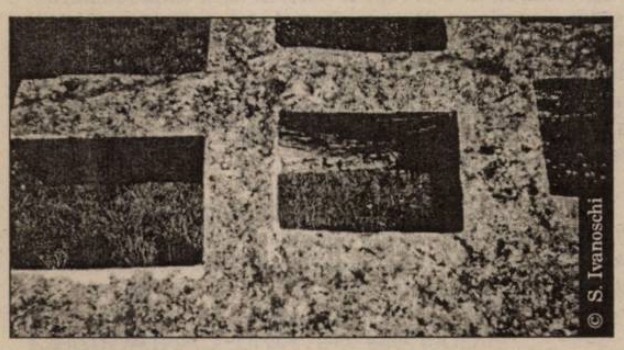
© S. Ivanoschi

care indicau Al Qaeda au început să crească, deşi guvernul Aznar se încăpăţîna să se agaţe de pista ETA. Şi fără îndoială că această încăpăţînare a dus la pierderea alegerilor de către Partidul Popular. Nu fiindcă ar fi minţit, ci pentru că, din raţiuni electorale, a încercat să întîrzie descoperirea adevărului, lucru imposibil în această epocă a Internetului şi a telefoanelor mobile. Astăzi vorba nu mai umblă din gură-n gură, ci din e-mail în e-mail. Dintr-o anume justiţie poetică – şi politică – PP a fost prins din urmă de minciuna războiului din Irak, iar masacrul de la Atocha a aţîţat jarul aparent stins al protestelor împotriva implicării spaniolilor în acest conflict atît de slab motivat. Marea greşeală a lui Aznar a fost fatală pentru propriu-i partid.

Dincolo de orice partizanat, aceste repercusiuni nu pot fi un prilej de sărbătoare. Este evident că Al Qaeda – sau filiala ei activată în momentul respectiv – a comis aceste crime atroce exact cînd trebuia pentru ca PP să piardă alegerile şi şi-a atins, astfel, obiectivele. Mulţimea de oameni care a asediat în după-amiaza şi noaptea de sîmbătă sediile Partidului Popular din diverse localităţi răspundea, cred, fără să vrea planului trasat de internaţionala teroristă. A avut loc o veritabilă intoxicare radiofonică, ajungîndu-se să se vorbească de o «stare de urgenţă» guvernamentală, cînd, de fapt, în stradă se petrecea ceva foarte asemănător unei lovituri de stat, iar asta chiar în preziua alegerilor, cînd oamenii ar fi trebuit să se decidă cu cine votează. Pesemne că există anumite motive pentru care Spania ar dori o modificare a politicii sale externe, dar cel mai rău dintre ele ar fi acela de a se fi lăsat copleşită de un grup de asasini care folosesc conflictul din Irak, aşa cum în alte momente au folosit orice alt pretext sau doar simpla ură pentru a legitima alte acte de barbarie împotriva Occidentului sau împotriva societăţilor democratice pe care nu le agreau. În această logică, am ajunge să modificăm Constituţia pentru a evita furia criminală a membrilor ETA. Deja există planuri cvasiinstituţionale care indică o astfel de direcţie, atît în Ţara Bascilor, cît şi în Catalonia. Să uităm totuşi ce a spus cîndva Adenauer: «Singurul mod de a-i face pe plac unui tigru e să te laşi mîncat de el».“

***Fernando Savater** este profesor de filozofie la Universitatea Complutense din Madrid, autorul volumelor* Politica pentru fiul meu *şi* Etica pentru fiul meu.

traducere de Alina CANTACUZINO

Ignacio SÁNCHEZ CÁMARA

„Orice armă e bună împotriva dreptei“

„Nu doar guvernul, ci şi imensa majoritate a societăţii, inclusiv stînga a atribuit, în primul moment, masacrul de la Madrid organizaţiei teroriste ETA. Nu trebuie să mergem la arhive, e suficient să răsfoim ziarele de săptămîna trecută. Indiciile prisosesc. E suficient să reamintim că operaţiunile desfăşurate de poliţie au împiedicat un dezastru asemănător la Chamartin sau într-o suburbie din Cuenca. Dar să nu uităm că responsabilitatea atentatelor nu a fost cu totul înlăturată din contul ETA, mai ales dacă ţinem seama de legăturile intime care există între această organizaţie şi terorismul islamic... Pentru stînga sălbatică, însă, ETA «nu a ajuns atît de departe încît să omoare civili».“ Ministrul de Interne nu minţea şi nici nu ascundea date: în mai puţin de 48 de ore, am aflat despre descoperirea furgonetei cu texte coranice, despre mesajul încredinţat unui ziar arab din Londra şi de reţinerea a cinci persoane bănuite de legături cu atentatele. Ce a ascuns atunci ministrul Acebes, om onorat şi onorabil?

Terorismul a fost folosit ca argument electoral. În campania electorală, nu se putea vorbi despre ETA şi nici despre alianţele de conjunctură ale PSOE în Catalonia. Tabu. Prohibiţia încetează însă dacă e vorba despre Al Qaeda şi dacă se poate împroşca astfel cu noroi guvernul Aznar... Orice armă e bună împotriva dreptei. Aceeaşi stîngă care mai ieri vorbea despre lipsa de verosimilitate a ameninţării teroriste islamice în Spania, se agaţă acum de presupusa sa evidenţă. Totul din pură convenţie electorală. Căci sîngele nevinovat cîntăreşte greu la urne...“

***Ignacio Sánchez Cámara** este profesor de Filozofia Dreptului la Universitatea din Coruña.*

„Nu poţi participa la Rău şi apoi să scapi întreg şi nevătămat“

– interviu cu Beltrán GAMBIER –

Sînteţi directorul revistei Intramuros, *publicaţie dedicată memoriei. Care este conceptul de bază al revistei?*

Intramuros e unica revistă de limbă spaniolă care se ocupă de autobiografie şi memorii, fiind înfiinţată în 1995; dacă mai întîi ne-am concentrat pe memoriile argentiniene, curînd am găzduit în paginile noastre enorma producţie autobiografică spaniolă, iar apoi am încercat grupaje tematice dedicate şi altor literaturi europene.

De ce vă amintiţi şi ce actualizează memoria colectivă de care vă ocupaţi după atacurile teroriste din 11 martie?

Eu locuiesc în Madrid la 500 de metri de Gara Atocha şi eram acasă cînd s-a întîmplat totul. N-am putut să mă duc să văd, după ce văzusem la televizor cîteva secvenţe de oroare absolută. Am stat în faţa casei mele, întrebîndu-mă unde ar trebui să merg, la birou sau la Atocha, şi am luat-o spre locul meu de muncă, fiindcă nu puteam privi, din punct de vedere fizic, mai mult decît văzusem la televizor. Madridul, oamenii de pe stradă erau terorizaţi şi mai îndureraţi decît i-am văzut vreodată. Iar ce a făcut guvernul imediat după producerea atentatului, adică încercarea de a manipula opinia publică, a fost o greşeală enormă pe care a plătit-o scump, prin pierderea absolută a alegerilor. Cred că există învăţături de tras din această nenorocire. Principala e aceea că nu se iese niciodată nevătămat din participarea la rău. Abel Posse, ambasadorul Argentinei în Spania, scria zilele acestea un articol în *La Nación*, în care spunea exact acest lucru, preluînd din Faulkner următoarea frază: „Nu poţi participa la Rău şi apoi să scapi întreg şi nevătămat“. Cred că opţiunea spaniolă de a se alia cu Statele Unite a fost o opţiune pentru rău pe care a plătit-o poporul spaniol.

Ce înseamnă, pe temen lung, aceste crime de la Madrid? Se poate vorbi de un „vot al teroriştilor“, de influenţarea radicală a procesului democratic al alegerilor?

Mie mi-a provocat o deziluzie discursul de după alegeri al cîştigătorului, prim-ministrul Zapatero, care a spus că el ar fi cîştigat oricum şi că nu a cîştigat alegerile datorită atacurilor teroriste. Eu cred că atentatul terorist a schimbat în mod radical starea de spirit a oamneilor, a modificat opţiunea între a vota şi a nu vota. Fără aceste atentate, nu ar fi cîştigat Partidul Socialist.

Carlos Fuentes declara zilele trecute în La Vanguardia*: „Terorismul se combate prin recursul la dreptul internaţional“. E posibil să supui legii terorismul?*

Da, cred că da. Guvernul Aznar are multe merite în combaterea terorismului ETA în Spania. Acestea erau cele două atuuri care l-ar fi ajutat pe Aznar să cîştige: creşterea economică şi lupta împotriva organizaţiei ETA. Spania participă astăzi la globalizarea luptei împotriva terorismului. Chiar şi fără coalizarea cu Statele Unite, globalizarea antiteroristă ar fi implicat şi Spania. Statele Unite predică o luptă prin izolarea teroriştilor şi recurgerea la puterea militară. Însă marea problemă este depăşirea limitelor impuse de Naţiunile Unite în războiul din Irak. E drept, nu se poate trata cu teroriştii, ei trebuie combătuţi. Există un exempu, în Columbia, de încercare de negociere cu teroriştii. Pot să vă spun că rezultatele au fost dezastruoase. Şi în Spania au existat asemenea tentative. După o serie de tratative cu Carlos Rovira, om politic al stîngii republicane, ETA a declarat că nu vor mai exista atentate în Catalonia. Răspunsul întregii clase politice spaniole în acel moment a fost unul singur: cu teroriştii nu stai la discuţii.

Care credeţi că sînt consecinţele europene ale actului terorist de la Madrid?

Prima consecinţă care se observă este întoarcerea Spaniei, conduse de Zapatero, spre Europa, spre Franţa, spre Germania, precum şi o îndepărtare (însă nu o ruptură) de Statele Unite. După declaraţiile din ultimele zile ale preşedintelui guvernului spaniol, care va respecta deciziile Naţiunilor Unite, cred că Statele Unite vor trebui să-şi regîndească politica externă. Există o serie de repercusiuni clare, însă în acest moment nu putem şti care vor fi consecinţele acestora.

Se vorbeşte mult, în ultimele săptămîni, de nevoia de a transforma memoria într-o „conştiinţă a infamiei“. Poate deveni memoria organ etic sau putem avea încredere în recursurile sale libere?

În săptămînile din urmă, la Buenos Aires s-a discutat mult despre oportunitatea transformării unuia dintre locurile în care s-a torturat şi s-a omorît în vremea dictaturii militare într-un loc de aducere aminte. E vorba despre o şcoală militară, care s-a transformat într-un simbol al ororii din acea epocă. Există o mulţime de supravieţuitori care povestesc grozăvii de neînchipuit petrecute în acel loc. Guvernul actual vrea să facă acolo un muzeu. E o complementaritate a memoriei: trebuie să ştim unde au locuit oamenii importanţi, dar nu trebuie să uităm nici locurile încărcate de oroare. După căderea comunismului, statuile, monumentele comuniste au fost îndepărtate. La *Escuela de la Mecanica de Armada* din Buenos Aires continuau să existe, chiar la locul mîrşăviei, portretele autorilor morali ai crimelor trecute. Preşedintele Argentinei în persoană a decis să îndepărteze aceste portrete de pe pereţii încăperii care îi adăposteşte. Deciziile etice, în ciuda adevărului lor evident, trebuie mereu sprijinite de lege, pe de o parte, şi de decizia politică, pe de altă parte.

***Beltrán Gambier** este directorul revistei* Intramuros, *avocat şi profesor de drept administrativ, fondator al* Transparency International, *Spania.*

interviurile din paginile 8-9-10
au fost realizate de Simona SORA

Mario VARGAS LLOSA

Ingratitudinile istoriei

La puţin timp după atentatele de la Madrid, Mario Vargas Llosa a publicat în El País *un tulburător omagiu adus Madridului lovit de „cel mai sălbatic atentat terorist din istoria modernă a Europei Occidentale“. Evocînd cu afecţiune „spiritul liber, mentalitatea de oraş deschis, primitor şi democratic“, prietenii de la Café Central, dar şi trei cunoscuţi de-ai săi, bibliotecari la Biblioteca Naţională din Madrid, care au murit în gara Atocha, Llosa încheie cu certitudinea că Madridul va supravieţui fanatismului şi terorii. Reluăm aici un fragment din analiza sa „la cald“ a consecinţelor atentatelor de la Madrid.*

„...Madridul de astăzi reprezintă exact opusul acelui radicalism obtuz, exclusiv şi exclusivist, tribal, al fundamentalismului religios şi politic, ce detestă amestecul, diversitatea, toleranţa şi, mai presus de orice, libertatea. La Madrid a avut loc prima luptă europeană dintr-un război sălbatic care a început exact acum doi ani şi jumătate, prin prăbuşirea Turnurilor Gemene din New York, cataclism care probabil că va umple de sînge şi oroare o bună parte a secolului ce urmează. Este un război al morţii, datorat fantasticei dezvoltări actuale a tehnologiilor de distrugere şi zelului fanatic care însufleţeşte internaţionala teroristă, o probă încă şi mai greu de trecut decît cea pe care au reprezentant-o, pentru cultura libertăţii, fascismul şi comunismul.

Faţă de 11 septembrie 2001, acest 11 martie madrilen aduce o noutate în strategia teroristă: intenţia de a influenţa în mod brutal circumstanţele politice ale ţării victimă. Lucru pe care l-a reuşit pe deplin: din cauza sălbaticului atentat, un număr considerabil de alegători spanioli, îndureraţi şi furioşi, au votat opoziţia şi au făcut ca guvernul – căruia pînă atunci toate sondajele îi preziceau victoria – să piardă alegerile. Printr-un consens unanim, s-a văzut astfel pedepsită decizia lui Aznar de a sprijini intervenţia militară anglo-americană în Irak împotriva lui Saddam Hussein... Astfel, Aznar, omul politic care a impulsionat cel mai puternic creşterea economică a Spaniei, creînd mai mult de patru milioane de noi locuri de muncă, modernizînd instituţiile spaniole şi redînd Spaniei o prezenţă şi un dinamism în viaţa internaţională pe care nu le mai avusese din Secolul de Aur, s-a văzut umilit şi transformat într-un ţap ispăşitor de bestialitatea ucigaşă a Al Qaeda. Democraţia este alcătuită din astfel de ingratitudini, iar aceasta din urmă ne aminteşte de felul în care a fost răsplătit Churchill de electoratul britanic, deşi salvase Regatul Unit de Hitler şi cîştigase războiul: după alegerile din 1945, a fost trimis să picteze acuarele marine pe Coasta de Azur.

Ce se va întîmpla în Spania sub guvernul Zapatero? În materie de politică economică, probabil nimic nou. Spre fericirea tuturor, PSOE este un partid mai degrabă liberal decît socialist, iar programul său economic este, în esenţă, foarte asemănător celui al PP, astfel încît totul va converge către sprjinirea economiei de piaţă, a întreprinderilor private; inserţia Spaniei în cadrul pieţelor internaţionale va continua, deşi retorica şi persoanele însărcinate cu ea vor fi altele. Pare imposibil în zilele noastre ca ţara să se poată întoarce la populism sau la intervenţionismul corupt. Progresul înregistrat în ultimii opt ani ar trebui să continue.

În politica internaţională, Zapatero îşi propune să se distanţeze cu prudenţă şi fără prea multe critici de Statele Unite, pentru a se apropia de acea variantă europeană reprezentată de Franţa şi Germania. Această apropiere este cel mai bun lucru care i s-ar putea întîmpla Spaniei, dacă nu doreşte să piardă locul pe care l-a dobîndit în ultimii ani în probleme internaţionale şi să ajungă din nou ceea ce era înainte de Aznar, un acolit invizibil şi inaudibil al Franţei. Anunţul făcut de Zapatero de retragere a trupelor spaniole din Irak înainte de sfîrşitul lui iunie 2004 (dacă ONU nu preia înainte controlul tranziţiei irakiene) a fost o greşeală, după cum a considerat şi John Kerry, senatorul cu mari şanse să ajungă preşedintele Statelor Unite. Atitudinea, legitimă, a noului conducător împotriva unei intervenţii armate este una; cu totul altceva înseamnă prezenţa militarilor spanioli în acea ţară, aflaţi într-o generoasă şi nobilă misiune de menţinere a păcii, aşa cum e şi cea pe care o desfăşoară trupele din Afganistan, în fosta Iugoslavie sau în anumite ţări latinoamericane. A retrage trupele acum, cînd, conform unei anchete *a Oxford Research International* publicată în 17 martie, 70 % din irakieni declară că (în ciuda monstruoaselor atentate) viaţa lor s-a îmbunătăţit de cînd au fost eliberaţi de sub Saddam Hussein, este un act nedrept şi discreţionar faţă de milioane de irakieni care, precum milioane de spanioli pe timpul lui Franco, doresc cu ardoare să trăiască în pace şi libertate; declaraţia lui Zapatero mai înseamnă un mesaj pe care nu doar Al Qaeda şi oastea ei dementă, ci chiar şi statele democratice îl pot interpreta ca fiind o capitulare în faţa terorii, o recunoaştere a faptului că dacă teroriştii pun bombe şi omoară oameni nevinovaţi, reuşesc să obţină ce şi-au propus. Războiul din Irak a trecut. Ceea ce e astăzi în joc acolo este o tranziţie lentă şi grea către democraţie, iar o ţară ca Spania, cu un guvern socialist acum, nu poate şi nu trebuie să nu întindă o mînă de ajutor în acest proces de legalizare şi eliberare către care se îndreaptă poporul irakian.

În domeniile educaţiei, culturii, cooperării cu America Latină, Rodriguez Zapatero a schiţat proiecte rezonabile şi a demonstrat un entuziasm care merită aplaudat. Ar fi extraordinar ca primul-ministru să aibă totodată subtilitatea, fermitatea, inteligenţa şi colaborarea necesare ca să aleagă între provocările teribile care îl aşteaptă în conflictul cel mai aspru şi mai periculos pentru viitorul Spaniei: cel al naţionalismelor periferice. Această problemă s-a acutizat o dată cu formidabila susţinere pe care a primit-o Eusquerra Republicana, un partid care, oricît de paşnic s-ar arăta, ştie foarte bine ce vrea: independenţa Ţării Bascilor. Nu e nevoie de haruri de clarvăzător ca să-ţi dai seama că, în acest domeniu, guvernul se va confrunta, chiar mai repede decît ar dori, cu probleme deosebit de serioase. Bine-ar fi ca el să le înfrunte amintindu-şi mereu că în ciuda antipatiilor şi a diferenţelor de doctrină care-l separă de Partidul Popular, în ceea ce priveşte apărarea Constituţiei, a ordinii democratice şi a unităţii Spaniei, această forţă politică este unicul aliat real pe care se poate baza...“

***Mario Vargas Llosa** este cel mai important scriitor peruvian, autorul romanelor* Războiul sfîrşitului lumii, Conversaţie la Catedrală, Paradisul de după colţ, *ultimul în curs de apariţie în româneşte.*

traducere de Alina CANTACUZINO

Mirel BĂNICĂ

Gulag, naţiunea *zek*. Impresii de vizitator

– o expoziţie la Geneva –

„În Gulag, sufletul îngheaţă mai repede decît scuipatul."
Varlam Şalamov

Metamorfoza este stranie. Micul şi cochetul hôtel particulier *de secol XIX, sediul Muzeului de Etnografie din Geneva, a fost ales să găzduiască expoziţia „Gulag, naţiunea* zek*", organizată în colaborare cu Memorialul Gulagului din Moscova şi deschisă între 12 martie 2004 – 2 ianuarie 2005*. Primăvara este aproape, piscurile înzăpezite ale Mont-Blanc-ului se întrevăd la orizont, se aud păsări cîntînd în pădurea din apropiere... calm, linişte şi bunăstare elveţiană. La casa de bilete a muzeului este deservită de un „caz social", un individ blînd, îmbrăcat cu neglijenţa căutată a occidentalilor, un şomer fără vîrstă ce-şi caută de multă vreme de lucru şi căruia serviciul social i-a oferit acest* boulot *temporar şi fără prea multă responsabilitate. Se bucură sincer că are un vizitator. Zîmbind ca unui prieten, îmi întinde biletul timid şi, fără ca eu să-i cer acest lucru, se scuză că nu-mi poate oferi informaţii detaliate despre expoziţie, dar vizite cu ghid pot fi obţinute printr-un apel la numărul gratuit... Zîmbesc politicos în semn de mulţumire şi pătrund în penumbra expoziţiei.*

Nu se ştie cu exactitate (şi nu se va şti niciodată, din cauza stării dezastruoase a arhivelor) cîte persoane au *cunoscut* Gulagul; mai bine spus, cîţi prizonieri *(zek)* au fost internaţi într-unul din cele 400 de „gulaguri" care au existat în Uniunea Sovietică între 1920-1987. Contrar opiniei generale, „Gulagul" (sau *Lagăr de muncă obligatorie,* potrivit terminologiei oficiale sovietice) nu trebuie asociat doar regiunii extremului Nord sau Siberiei, chiar dacă maxima densitate a fost atinsă în aceasta din urmă. Gulagul a fost diseminat pe tot cuprinsul Uniunii Sovietice, neavînd o referinţă geografică precisă.

Populaţia de milioane de suflete a Gulagului a lăsat în urma sa doar cîteva obiecte, cîteva vestigii derizorii ale feţei ascunse ale unui sistem-utopie socială, obiecte salvate de la distrugere şi uitare de către cei cîţiva muzeografi ai *Memorialului* de la Moscova dedicat Gulagului. După cum indică ghidul tipărit al expoziţiei, acesta din urmă are la dispoziţie un spaţiu expoziţional de circa 30 m^2 – puţin mai mult decît o garsonieră confort doi de la periferia unui oraş-dormitor sovietic – pentru a expune tristele „comori" pe care a reuşit să le acumuleze începînd cu anul 1987, an în care preşedintele Gorbaciov decide desfiinţarea Gulagului. Mare parte dintre ele au fost aduse să fie expuse la Geneva, oraşul drepturilor omului şi al lui Henri Dunant (fondatorul Crucii Roşii), dar şi al liberalismului economic absolut, al băncilor private şi al „bunăstării materiale" fără limite...

Lucruri chinuite, sărace

Micuţa rochie de seară gri se remarcă imediat cum intri în prima sală de expoziţie. O rochie elegantă, simplă, tipică pentru moda anilor treizeci. Culoarea iniţială a dispărut cu timpul, zeci de petice îşi disputa fragmentele de stofă rămase încă intacte...; dar ce caută totuşi o rochie de seară într-o expoziţie dedicată Gulagului? Explicaţia este simplă: mulţi duşmani ai regimului sovietic erau „ridicaţi" pentru anchetă la ieşirea de la teatru sau operă şi trimişi în *zonă* (un alt cuvînt prin care ruşii numesc pudic Gulagul) exact în hainele în care au fost arestaţi. În situaţii asemănătoare, o pufoaică gri-şoarece, de „şantier", reprezenta viaţa însăşi, gerul de -20 de grade nelăsînd prea multe şanse de supravieţuire. Chiar în vitrina alăturată se găseşte expus un palton de comisar politic, verde, lung pînă la genunchi, stofă deasă, simbolul însuşi al puterii absolute. Dificil de privit fără a face o minimă comparaţie cu rochia cea gri. Un mantou călduros, fără nici o îndoială.

Uniformele deţinuţilor: imense cizme de Yeti, fabricate din pîslă, mănuşi cu un singur deget, *şapka*, celebra căciulă rusească cu urechi ca de setter englez. Ciudat, toate aceste obiecte de îmbrăcăminte nu au nimic uman, nici funcţional. Sînt doar cochilia care permite larvei dinăuntru, *zek*-ul, să supravieţuiască frigului teribil în timpul orelor lungi de lucru în gerul necruţător de afară.

Eforturile deţinuţilor de a arăta celor rămaşi în exteriorul sîrmei ghimpate, al *zonei,* că ei mai există şi nu au dispărut fără urmă în oceanul de pămînt al Rusiei este impresionant. Scrisori aruncate pe fereastra trenului ce-i poartă în goană spre Est: „Trecătorule ce găseşti această scrisoare, fii milos, cheltuie cîteva kopeici şi trimite această scrisoare la adresa...". Scrisori rotunde, minuscule, disimulate în nasturii metalici ai mantalelor de lucru. Desene, multe desene, majoritatea în cărbune, reprezentînd portretele prizonierilor sau tentative de a reprezenta Nimicul, albul zăpezii ce cade tăcută pe carnea gri a *zonei*, turnurile de veghe, sîrmă ghimpată, corbi. Foarte mulţi corbi în aceste desene, ciudat. Totul pare minuscul, redus la absurd, fiinţa umană fiind pierdută în imensitatea acestui Leviathan alb-gri, tăcut şi nemilos.

Cine a trecut măcar prin experienţa serviciului militar obligatoriu şi-a dat seama că în orice spaţiu închis, concentraţionar, viaţa privată subzistă, în ciuda eforturilor autorităţilor de a suprima şi acest ultim refugiu de expresie a umanităţii din noi. Piese de şah în miez de pîine, icoane naive pictate pe minuscule bucăţele de lemn, scrumiere improvizate din cochilii de scoică, cutii de conserve reciclate în căni de ceai – lista obiectelor interzise este lungă. Toate aceste lucruri chinuite, sărace, avînd o valoare materială egală cu zero, au o viaţă aparte, există, *mărturisesc* faptul că omul poate supravieţui şi că acceptă docil şi cele mai grele încercări dacă găseşte un pic de alinare şi bucurie în ceea ce îl înconjoară, dacă îşi construieşte un spaţiu *privat*, concept ce trebuia eradicat din imaginarul omului sovietic.

Memorie colectivă şi „exotism sovietic"

Organizatorii elveţieni ai expoziţiei au trebuit să facă faţă unei duble provocări. Pe de o parte, diferenţa de percepţie asupra fenomenului între Rusia şi Occident. Poporul rus ştie ce este acela Gulag, îl acceptă aşa cum este, fără a căuta prea multe explicaţii. Cu riscul de ne găsi într-un „loc comun", vreau să repet că *banalitatea suferinţei* este una dintre trăsăturile de bază ale marii literaturi ruse şi ale acestui popor. Absenţa unei reflecţii colective asupra Gulagului a creat un sentiment de „pasivitate" în rîndul populaţiei, după cum declara unul dintre organizatorii ruşi ai expoziţiei: „Chiar şi familiile care au avut victime în rîndul lor refuză să vorbească. La ce bun? – îşi spun oamenii. Toată viaţa au fost obişnuiţi să ascundă asta. Această spaimă nu dispare dintr-o dată". La aceasta se adaugă lipsa voinţei politice de a iniţia un efort colectiv de descoperire a memoriei colective, indiferenţa, dificultăţile materiale şi, în cele din urmă, factorul biologic: foştii prizonieri sînt la capătul vieţii.

Pe de altă parte, este vorba de dificultatea organizării unei astfel de expoziţii în Occident. Şocului provocat de apariţia *Arhipelagului Gulag* i s-au adăugat de-a lungul timpului amnezii voluntare, persistenţa unor idei politice, decepţii post-1989, ceea ce face ca subiectul în sine să devină extrem de delicat, în ciuda curentului de *travail de mémoire*, în ultima vreme foarte la modă în lumea academică. O persoană care a participat la inaugurarea oficială a expoziţiei mi-a relatat faptul că unul dintre istoricii prezenţi acolo a utilizat expresia „exotism sovietic" pentru a caracteriza obiectele expuse, ceea ce spune mult despre o *altă* manieră de a vedea lucrurile. Excesele unui sistem totalitar nu vor putea fi niciodată pe deplin înţelese din cărţi şi imagini.

Pentru a răspunde acestei duble provocări, comisarii expoziţiei au ales o manieră neutră de abordare, cea etnologică. Poporul *zek,* un popor artificial creat de sistemul carceral sovietic, este studiat ca orice alt grup social individualizat: habitat, viaţă privată, unelte, îmbrăcăminte, hrană etc. Scenografia expoziţiei este extrem de elaborată, Departamentul Afacerilor Culturale al oraşului Geneva fiind foarte generos din punct de vedere material. Fotografiile de propagandă reprezintă fondul vizual; fondul sonor este constituit din înregistrări de epocă ale proceselor duşmanilor poporului, dominate de vocea hotărîtă a vigilenţilor comisari ai poporului, sau din uralele pionierilor fruntaşi care îşi exprimă bucuria de a-l avea drept conducător pe camaradul Stalin.

Obiectele personale pe care le-am menţionat la

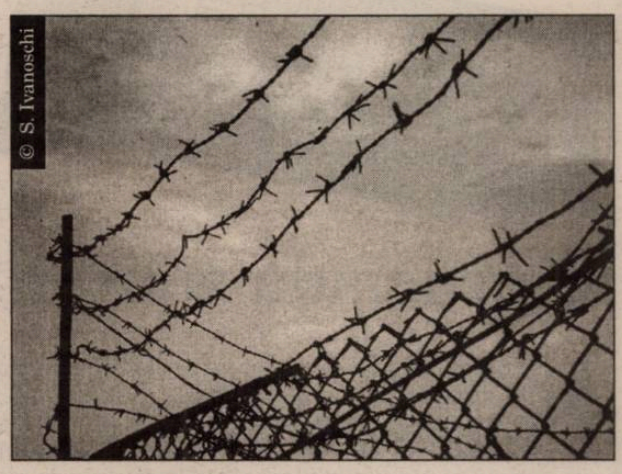

început sînt puse în evidenţă de lumina studiată a spoturilor cu halogen, fiecare exponat avînd propria sa viaţă, propria sa istorie, chiar dacă ele nu sînt altceva decît nişte *deşeuri* (la propriu şi la figurat) ale unei epoci apuse. Pentru a pătrunde pe uşa ultimei săli a expoziţiei, cea care conţine portrete şi desene ale victimelor, vizitatorul este obligat să se aplece, intrarea fiind progresiv obstruată de draperii lungi, negre, ce coboară din tavan. Omagiu simbolic sau scenografie muzeală, efectul produs asupra vizitatorului este garantat.

Ce reprezintă acest tip de expoziţie pentru un est-european? Mai întîi o *prise de conscience* asupra unui trecut atît de apropiat, dar despre care cunoaşte, din păcate, atît de puţin. Apoi, o lecţie de muzeografie: istoria poate fi prezentată în mod interactiv şi captivant, publicul poate fi ajutat, cu răbdare şi profesionalism, să se apropie chiar şi de aspectele cele mai delicate ale istoriei europene. Şi nu în ultimul rînd, o interogaţie deschisă cu privire la diferenţele de percepţie între Est şi Vest asupra marilor evenimente care au marcat secolul trecut. Un singur exemplu: abundenta informaţie auxiliară a expoziţiei nu vorbeşte în nici un moment despre victimele *comunismului*, aşa cum noi am fi tentaţi să credem, ci de victimele *stalinismului*. Esenţialul s-a ascuns întotdeauna în detalii.

Mă pregătesc să ies din clădirea muzeului. Afară, primăvara îşi cere drepturile. Un BMW argintiu, impecabil întreţinut, frînează scurt în micul scuar din faţa muzeului. Un cuplu extrem de elegant, între două vîrste, coboară din maşină. Bănuiesc că vor să viziteze expoziţia. Surprind o mică undă de îngrijorare pe faţa omului de la casa de bilete. Nu încerc să mi-o explic. Înţeleg. Ciudat, gîndul mă poartă la Muzeul Ţăranului Român şi la „bestiarul" roşu de la subsolul acestuia. Oare ce ar fi gîndit răposatul Horia Bernea dacă ar fi vizitat această expoziţie?

Mont-Blanc-ul nu se mai zăreşte, este acum acoperit de nori. Vreme schimbătoare, de primăvară...

P.S. Pe cînd un *Memorial* al comunismului la Bucureşti?

29 martie 2004, Geneva

---

* O prezentare a expoziţiei, în *Samedi culturel,* suplimentul ziarului *Le Temps,* 6 martie 2004 (www.letemps.ch). Vezi şi www.expo-goulag.ch.

EDITURA POLIROM

■ Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir
O lume dispărută
Patru istorii personale urmate de un dialog cu H.-R. Patapievici

Noutăţi:
■ Graham Greene
Puterea şi gloria
■ Kurt Vonnegut
Leagănul pisicii
■ Italo Calvino
Palomar

www.polirom.ro

Teodor BACONSKY

turn înclinat

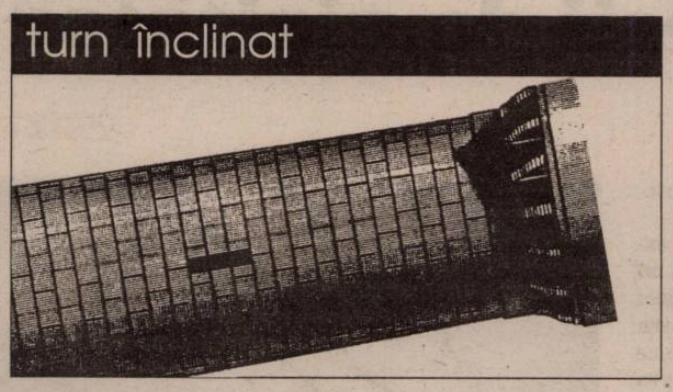

O cruciadă solitară

Sorin Dumitrscu este un „greu“ al picturii româneşti şi un fost campion al precocităţii: prin anii '80, cînd artişti cuadragenari dibuiau formula primei expoziţii personale, domnia sa ocupa sala Dalles cu desfăşurări sigure, de protagonist inconturnabil. Graţie lui, am citit un Nichita Stănescu ilustrat, dar nu oricum: poeziile se hrăneau din imagine şi deveneau, mai presus de text, evenimente vizionare. A strîns imediat un cerc de ucenici şi a suscitat abundente imitaţii. Nici o tehnică nu i-a rămas nesupusă: sculptura, gravura, cărbunele, uleiul sau guaşa şi-au găsit, sub amprenta lui aurită, întruchipări de transgresivă acurateţe. S-a bucurat de prietenia celor mai străluciţi contemporani, de la Dan Hăulică şi Andrei Pleşu pînă la Horia Bernea. A impus o retorică, un anume tip de inteligenţă şi de umor... tot aşa cum a consacrat notorietatea unor dispute în care patosul atingea uneori violenţa gratuită, provocînd răni şi, pesemne, regrete tardive. După o tinereţe avangardistă – sincronizată cu isprăvile apusene – Sorin Dumitrescu l-a descoperit pe Iisus Hristos şi s-a „închinoviat“ la biserica Silvestru. Îmblînzit prin harul şi talentul omiletic ale părintelui Constantin Galeriu, blindat cu lecturi patristice şi teologie modernă, capabil să-şi asume preceptele creştine ca pe un îndemn spre continua revoltă faţă de sine, Sorin Dumitrescu a început să picteze mai cu seamă sfinţi. Atelierul său s-a prefăcut, aievea, în iconostas: albume, schiţe, variaţiuni grafice, eseuri... laolaltă închinate Dumnezeului întrupat, răstignit şi înviat.

După căderea comunismului, angajamentul maestrului a depăşit cercurile intelectuale şi s-a instalat în centrul vieţii publice. Sorin Dumitrescu a făcut parte din Grupul de Reflecţie pentru Înnoirea Bisericii (1990) şi a creat Fundaţia Anastasia, care materializează cel mai valoros proiect cultural inspirat de laicatul ortodox. Editura omonimă a publicat sute de cărţi majore, completînd tot atîtea lacune. Galeriile „Catacomba“ – versant al Fundaţiei Anastasia – au găzduit peste 70 de expoziţii ale plasticienilor români legaţi – explicit sau discret – de meditaţia asupra credinţei. Lucrarea lui de curator s-a împlinit la Budapesta sau la Roma, unde Sorin Dumitrescu stă acum să revină ca autor al catapetesmei de la biserica Scala Coeli. În răstimp, maestrul a fost amfitrionul neuitatelor „seri“ organizate la Schitul Darvari, a ţinut pagina religioasă a unor cotidiene, s-a agitat civic, a condus idealiste bătălii morale, s-a certat – din raţiuni politice sau nu – cu lumea din care făcea – şi face, oricum – parte, şi-a publicat uimitorul doctorat despre arta sacră din epoca lui Petru Rareş, a găzduit eminenţe catolice (precum cardinalii Christoph von Schonborn şi Paul Poupard) sau gînditori răsăriteni de calibrul unui Christos Yannaras...

Nu mă preocupă acum insolubila chestiune a „firii“ lui Sorin Dumitrescu. Şi nici nu mă grăbesc să-i laud trecerea dinspre „fundamentalismul“ primilor ani '90 către superioara înţelegere cu care pare să abordeze, mai nou, limitele omenescului. Un atare dezinteres mi se pare deopotrivă pudic şi logic, atîta vreme cît creştinismul se încheie o dată cu siguranţa că-i aparţinem. Ştiu că a reuşit să-şi asigure duşmănii persistente şi că există destui care, fără să-l cunoască (sau să-l fi citit), i-au aplicat o etichetă infamantă. E inevitabil să le fim dragi unora şi odioşi altora... Însă oricît de *naturaliter* intrigantă ar fi prezenţa socială a personalităţilor „marcante“, nu putem judeca pe cineva altfel decît după faptele sale, dimpreună cu efectul acestora asupra *binelui comun*. Pe acest din urmă plan, acţiunea creştină a lui Sorin Dumitrescu mi se pare categoric benefică, atît prin înrîurirea sa de bun-gust, cît şi la nivelul impactului ei misionar. În acest context, mă doare să notez, cu mici excepţii, adevărul că ierarhia ortodoxă nu l-a sprijinit pe Sorin Dumitrescu în cruciada est-etică pe care o desfăşoară de aproape două decenii. Cred că o asemenea curioasă „indiferenţă“ ar putea fi compensată printr-un gest simbolic pe care îndrăznesc să-l sugerez mai marilor noştri duhovniceşti: acela de a-i acorda maestrului *Crucea patriarhală pentru mireni*. Ar fi ceva frumos şi pe deplin meritat.

Anca MANOLESCU

Acest René Girard al industriei cinematografice...

Am spus evident o prostie. René Girard nu poate fi socotit totuşi un Mel Gibson al studiilor asupra sacrului. Anvergura cunoştinţelor şi subtilele interpretări ale celui dintîi nu pot fi nicidecum alăturate sanguinolentei platitudini cu care cel de-al doilea interpretează patimile lui Christos. Pe urmă René Girard socoteşte că, în toate culturile, sacrificiul preia simbolic, drenează şi evacuează cît de cît violenţa comunităţii, pe cînd Mel Gibson, dimpotrivă, îl ghiftuieşte pe spectator cu grămezi de violenţă deloc simbolică. Ea e pe cît de tehnic spectaculoasă, pe atît de superficială, epidermică: patimile înseamnă carne şi piele tumefiate de bici, plesnite de spini şi de pioane. Despre *înălţarea* pe cruce şi despre o înălţare a minţii de-a lungul sensului infinit al crucii nici nu poate fi vorba. Foarte bine vînduta „viziune“ cinematografică Gibson nu are absolut nimic de-a face cu acest vers dintr-un imn scris în Bizanţul secolului VI de un poet liturgic care continuă să fie cîntat în biserică: „Atunci s-a suit pe cruce ca o lumină în sfeşnic şi l-a zărit de acolo pe Adam în întunecata moarte zăcînd“ (Roman Melodul, *Imnul* XLV, 4). Aici, actul mereu actual al crucii nu se joacă doar la nivelul unei societăţi brutal stăpînite de putere, conflicte şi violenţă, cum era poate lumea Mediteranei la vremea aceea, cum e în orice caz lumea noastră unde violenţa a devenit banală: de la oroarea totalitarismelor şi a terorismului, la explozia filmelor de duzină ori a ştirilor de senzaţie. În acel imn, actul mereu actual al crucii se joacă desigur într-un cadru social şi uman concret, dar resituat pe axă, între zenitul lumii şi adîncul ei: între o tenebră care închide, care „ne pune capăt“, dar se defineşte şi se limitează pe sine însăşi prin închidere, şi o lumină care, depăşind lumina şi întunericul create, inundă lumea şi deschide calea de ieşire din finitudinea ei (fiindcă în Luca 9, 31, în momentul Schimbării la Faţă, aşa e numită răstignirea: „ieşire“, *exodos*).

A existat şi există încă un filon de interpretare „doloristă“ a crucii, unde sensibilitatea pentru suferinţa lui Christos şi asumarea ei (legitimă şi respectabilă) ajunge să se asocieze cîteodată cu o insistenţă obsesivă pe cruzimea minuţios detaliată a chinurilor şi, implicit, pe „înfierarea“ (cu o miloasă ură) a chinuitorilor. Referindu-se la filmul lui Mel Gibson, un teolog catolic constata cu melancolie că tot efortul teologiei occidentale, desfăşurat de patruzeci de ani încoace, de a depăşi acest tip de lectură a crucii, de a o resitua în economia răstignirii-înviere, pare să se fi pierdut ori să nu aibă încă o influenţă hotărîtoare asupra marelui public. Violenţa e fără îndoială o cheie de lectură mai uşoară şi mai în pas cu vremea.

Dar cum pot fi gîndite şi redate vizual patimile lui Christos fără a adopta cheia de interpretare „pasională“, fără a pierde coprezenţa răstignire-înviere, fără a eluda tensiunea dintre chin, deriziune, moarte şi lumina nelumească? Într-una din chiliile de la San Marco, Fra Angelico a pictat o asemenea imagine; mai mult, a pictat o asemenea atitudine de interpretare. Un specialist în domeniu, William Hood, spune că modul în care călugărul dominican a înfăţişat batjocorirea lui Christos e atipic, e o inovaţie. Imaginea se află într-o chilie, iar nu în spaţiile comune, semipublice ale mînăstirii florentine; e o imagine destinată meditaţiei în singurătate; prin urmare, insistă W. Hood, e un tip de imagine care rezultă totuşi din tradiţia, din regula, din experienţa contemplativă a Ordinului dominican şi se adresează unui membru al acestei comunităţi, capabil să perceapă codurile spirituale ale imaginii. Dar, pe de altă parte, ordinul acesta e dedicat predicării adevărului christic şi, ca atare, o asemenea imagine nu era sortită să susţină doar meditaţia personală, ci şi să inspire tonul unui mesaj îndreptat spre lumea din afară. Iar astăzi chiliile de la San Marco sînt deschise tuturor: orice vizitator poate privi intrepretarea pe care Fra Angelico a dat-o scenei.

E o interpretare care refuză linia narativă, naturalismul şi drama, care mizează pe simultaneitate şi paradox în evocarea episoadelor din Evanghelie. Scena e de o rezumativă simplitate: Christos e aşezat pe tron, pe tronul de purpură batjocoritoare al unui fals împărat, dar cu statura de supremă stabilitate a Pantocratorului. Cu ochii acoperiţi, ca într-unul dintre momentele de deriziune din casa arhiereului, deja încununat de spini, poartă în mîini sceptrul regalităţii iluzorii şi sfera universului, dar le poartă cu autoritatea celui care le dă realitate ultimă. În jurul capului, extrem de agresive, însă fără a-l atinge, mîini decupate evocă lovirile, un cap scuipă către obrazul lui.

Violenţa e fără îndoială o cheie de lectură mai uşoară şi mai în pas cu vremea.

În rezumativa ei simplitate, scena nu eludează deloc violenţa, agresivitatea, deriziunea; dimpotrivă, le intensifică prin ruptură de nivel, prin contrastul dintre dezarticularea lor şi majestatea Domnului lumilor pe care ele o vizează. Christos legat la ochi, încins cu spini, livrat tuturor batjocurilor, le îndură fără a fi „atins“ de ele. El îndură lumea în violenţa şi precaritatea ei şi o susţine în acelaşi timp, dezmărginind-o, trecînd-o spre realitatea ei reală. Inovaţia interpretării lui Fra Angelico stă şi în faptul că, abătîndu-se de la detaliul evangheliilor, veşmîntul lui Christos nu este aici purpura injurios regală: e veşmîntul de un alb strălucitor, veşmîntul de lumină al Transfigurării, al slavei increate. În chilia alăturată, el a pictat de altfel chiar Schimbarea la Faţă: e exact acelaşi chip christic, acelaşi veşmînt, aceeaşi lumină. Numai că acolo, Christos, dominînd masiv, ca şi aici, întregul spaţiu al imaginii, stă drept, cu braţele planînd în cruce asupra personajelor scenei şi a lumii. Un acelaşi nimb, încărcat de raze, marcat de cruce – crucea dînd direcţiile cardinale între aceste raze – îi încununează în ambele scene capul. În scena Schimbării la Faţă, ca şi în scena injuriilor, Christos e aceeaşi transtemporală lumină care a acceptat, din veşnicie, „să suie în sfeşnicul crucii“.

Scena batjocurii de la San Marco nu dă numai o intrepretare simbolică tare şi *globală* a actului christic; ea pune în imagine şi o atitudine de interpretare. Pe marginea de jos a frescei, între podiumul pe care e aşezat Christos şi cadru, între scena propriu-zisă şi privitor, sînt figuraţi într-o discretă reculegere, abstraşi, Fecioara şi Sfîntul Dominic, patronul ordinului. Nici unul nu priveşte scena în sine; aproape cu spatele spre ea, ei sînt orientaţi către spectator, mediază între el şi imaginea propriu-zisă. Fecioara, cu ochii plecaţi, aşezată, are trupul adunat nu de mîhnire, ci de concentrare; Sfîntul Dominic, cu faţa de o linişte angelică, e cufundat în citirea Scripturii. Dincolo de „codul“ acestei atitudini (pentru dominicani în mod special, rugăciunea, ca şi predica decurg din studiul şi din meditarea asupra textului sacru), cele două personaje ne sugerează cum ar trebui primite, interpretate, asimilate eventual, batjocura şi patimile: printr-o scrutătoare, intensă distanţare de sensul lor prim, exterior, superficial, parţial. Printr-o aducere în interior a imaginii şi a sensului ei integral, cu paradoxala unire între deriziune, patimă şi lumina increată.

Desigur, Christos a îndurat şi a preluat suferinţa umană, dar nu ca să ne stimuleze capacitatea de a o expune cu sîngeroasă platitudine.

Dilema veche
lucrează
pe calculatoare
oferite de

concept electronics
Calitate fără compromisuri. Punct.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

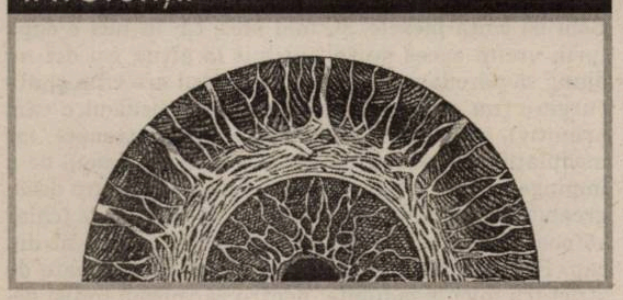

Juvenomania

„Bătrînii ar trebui omorîţi de tineri“: acest atît de util sfat pe care îl formula odinioară Alfred Jarry nu a fost urmat, din păcate, decît intermitent şi fără reală convingere. În fapt, societatea umană a oscilat între cultul senectuţii (ca vîrstă a înţelepciunii) şi apologia tinereţii. „Cine n-are bătrîni să-şi cumpere“, zicea (zice?) poporul. Afirmaţie înşelătoare, cum arată Umberto Eco în „Ce frumoasă-i tinereţea“ (din *Pliculeţul Minervei,* Humanitas, 2004), pentru că pînă nu demult se murea devreme, iar puterea nu era în mîna bătrînilor, ci a celor tineri. Abia în secolul XX lucrurile s-au schimbat: „Tinerii noştri, dacă au noroc, ajung la putere la vîrsta la care în trecut împăraţii, gînditorii, artiştii şi sfinţii erau deja morţi. (...) *Mundus senescit*, spuneau anticii, şi mureau la 40 de ani. Astăzi mass-media la amintesc tuturor, inclusiv bătrînilor, ce frumoasă-i tinereţea, şi tinerii încep să se bucure de lunga lor aşteptare. *Juventus senescit*“.

Cît de puternic e mitul tinereţii pure şi dătătoare de speranţe am văzut, în direct, la Primăvara social-democrată. Cravate roşii: n-avem complexe faţă de trecut. Muzică rock, tobe, versuri cu skepsis din vremea Pieţei Universităţii (evident n-avem complexe faţă de trecut), trimiteri fără menajamente la bătrînii uzaţi şi corupţi: noi, tinerii, nu vom face ca ei, nu vom promova pe bază de relaţii şi de rudenie, nu vom fi în posturi fiindcă sîntem fii, fiice, nurori, gineri, veri etc. Un singur matur a fost acceptat lîngă tinerii social-democraţi, nu numai acceptat dar recunoscut drept exemplu, probabil tocmai fiindcă şi-a construit cariera de unul singur şi a rămas străin de interesele materiale. Liderul tinerilor cu cravate roşii este de pe acum un activist neobosit şi, totodată, un funcţionar model. Şi pentru că e un funcţionar model, nu a venit la manifestaţie, aflăm ulterior, îmbrăcat aşa cum şi-ar fi dorit, adică într-un tricou cu chipul lui Che Guevara. Şi nici nu-şi permite, ca ministru, să participe la mitingurile antimondialiste şi să arunce cu pietre în poliţişti. Dar asta are el cu adevărat în suflet, e tînăr, rebel şi de stînga (în fapt, serie de sinonime).

L-am citat, prudent, pe Eco, dar aş fi preferat un articol de acum 15 ani al lui Philippe Muray („Tinereţea e un naufragiu“, în *Exorcisme spirituale* I, 1997), chiar dacă autorul a fost arătat cu degetul drept un reprezentant de seamă al „noilor reacţionari“. Juvenofilia, scria Muray, este una din religiile timpului nostru şi defineşte, alături de cultul sărbătorii, societatea spectacolului. S-a impus ideea că există o natură aparte a tineretului, diferită de a celorlalte vîrste. Fenomen de pus în legătură cu valorizarea exaltată a noutăţii, leitmotiv al avangardelor secolului XX, care fetişizau ruptura faţă de tradiţie. Juvenomania: „Fiecare partid va avea de acum înainte contingentul lui de tineri, echipa lui de tineri, cota lui de tineri. Vor putea fi scoşi la marile ocazii, vor fi puşi să se agite în faţa camerelor TV, vor vorbi în calitate de tineri, cu un vocabular tînăr, cu argumente tinere“. Şi, adaug, se vor lua – subtil – măsuri ce vor agrava fractura dintre generaţii. Iată, spre exemplu, s-a mărit prin lege leafa profesorilor universitari, dar nu şi a celorlalţi, preparatori, asistenţi, lectori. Deci, nu şi lefurile tinerilor. Sau se acordă indemnizaţii de merit pe viaţă (în locul unor pensii decente pentru toată lumea), iar printre fericiţii beneficiari aflăm oameni al căror merit este de a fi trecut pragul celor 60 sau 65 de ani.

Şi încă ceva: aţi observat cît de tînăr era Gabriel Bivolaru (n. 1967) cînd fura mii de miliarde de lei?

DILEMATECA

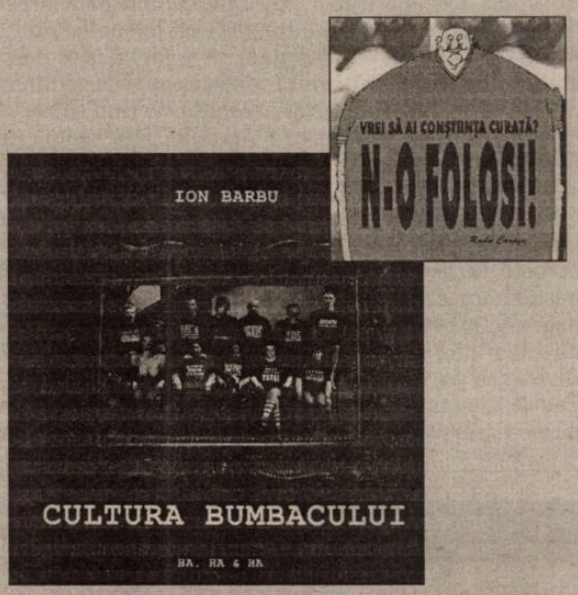

Ion Barbu,
Cultura bumbacului,
Editura Ha, Hą & Ha, 2004

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

„E bine să fii zgîrcit cu disprețul, avînd în vedere marele număr al celor care-l merită.“

Diverse

(Cineva m-a întrebat: Dar nu ţi-e greu să te enervezi aşa, la comandă, pentru a-ţi scrie articolele? Nu-ţi fac rău atîţia nervi? Rîndurile ce urmează îi sînt dedicate.)

Sînt fericit că mă pot enerva din orice. Nu există zi în care să nu mă enervez din orice. Şi mă enervează din ce în ce mai multe lucruri. E probabil o chestie legată de vîrstă, nu ştiu, ştiu doar că mă simt bine – probabil, o chestie legată de adrenalină. Cînd nu mă enervez, sînt trist. Cînd mă enervez, se-ntîmplă ceea ce scrie în capul rubricii că se-ntîmplă.

Lucrurile care m-au enervat în ultima vreme sînt atît de numeroase încît trebuie să fac o triere a lor. Deloc trist, triez, deci:

● „Martirii“ români din 11 martie; poate că-mi scapă ceva, dar ultima oară cînd am căutat în dicţionar, cuvîntul acesta avea cu totul alt sens! Ştiu că este antipatic (antipios, anti-blabla...) să fii pedant în astfel de chestiuni – dar pe mine nu mă deranjează să fiu antipatic, aşa c-o spun: cei care au murit, victime ale teroriştilor, au fost exact asta: *victime*. Puteau să moară într-un accident de tren, de avion, de maşină sau de telecabină la ski, ori în altă dramă colectivă –

întîmplarea nefericită i-a făcut să moară în acele atacuri. Era cazul să aibă parte de doliu naţional? Depăşiţi un pic emoţia şi răspundeţi: nu s-a vrut *show?* Judecaţi la rece: 11 „martiri“? Ca şi cum ar fi *vrut* să moară, ca şi cum s-ar fi dedicat unei cauze, ca şi cum ar fi urcat în acele trenuri cu gîndul morţii voluntare?... Victime, repet, şi nu „martiri“: martiri sînt acei *kamikaze* islamici care se-aruncă-n aer cu bombele de la brîu şi cu victimele lor de gît.

● Spaniolii, care au votat – „sub imperiul emoţiei“ & telecomandat de Al Qaeda – la stînga. Oare cum se simt acum, cînd organizaţia teroristă a declarat că *asta* îşi propusese? Relaxaţi? Manipulaţi? Democraţi?

● Francezii, care n-au avut nevoie de bombe pentru a vota la stînga. Probabil că se simt excelent: au mai tras o „sancţiune“, vor mai trage nişte greve, vor mai trage de cîteva ori Franţa în jos, jos – pînă cînd Hexagonul se va muta la subsol... *Parce qu'il le vaut bien.*

● Cei care nu pot înţelege că poţi fi agnostic, libertin şi de dreapta – „progresist“ în artă, „reacţionar“ în politică; ei bine – uitaţi-vă la mine –, se poate.

● Toată controversa asta cu *Big Brother*, care nu se mai termină. Sigur că-ţi trebuie un anumit rafinament pentru a savura show-ul – şi, evident, antrenament. Poate că este vorba şi de o anumită perversiune în a te plictisi cu ochii la „ceea ce nu se întîmplă“. Probabil că nici aspectul sexual nu este de neglijat. După cum, desigur, nici provocarea – într-o ţară unde „perversiunile sexuale“ sînt acele chestii pe care le face toată lumea acasă şi care devin „perversiuni“ cînd se vorbeşte despre ele la TV. Dar cel mai tare mă enervează ipocrizia crasă a multora. Într-o emisiune în care fusesem chemat să „dezbat“ *BB*-ul, un parlamentar PSD, lider al unei minorităţi, spunea bancurile cele mai porcoase în pauzele dintre directuri, dar se oprea – deferent – cînd intra pe post. Schizofrenia asta, *Big Brother*-ul o evită – evitînd, totodată, ipocrizia care o naşte. În casa *BB* îi poţi zice uneia „Du-te, fă, în bip-bip, că eşti proastă!“, iar altuia „Dă-te, bă, în bip-bip de-aici!“. Mitocănie, de acord. Dar ce uşurare, ce gură de aer proaspăt într-un timp în care corectitudinea politică pîndeşte din toate părţile! Ca şi corectitudinea politicoasă – altă chestie plină de bip-bipuri...

Re: member

„Pericolul cinematografului nu stă în imoralitate, ci în moralitate. (...)

În primele timpuri ale cinematografului, cînd nu era decît o curiozitate rară şi scumpă, anumite filme reuşeau să fie inteligente şi spirituale. Astăzi, acea epocă s-a sfîrşit. Nivelarea la bază s-a produs. Un puşti londonez este confruntat astăzi cu moralitatea care domneşte într-o exploatare minieră, iar piratul chinez trebuie să accepte cu respect politeţea oraşelor noastre cu catedrală în centru.

Or, dacă egalitatea veniturilor este un lucru bun, nivelarea moravurilor este dezastruoasă. (...) Nu este vorba de a-i predica aici puştiului nostru londonez atacurile pe care Nietzsche, Ibsen sau Strindberg, Barker Brieux, Galsworthy, Hankin şi eu însumi (dacă mi se permite) le-am lansat asupra moralităţii general admise, şi nici de a-l învăţa filozofia lui Bergson. Aceşti scriitori n-au, oricum, nici o trecere pe lîngă copii. Dar ar fi o eroare să ne închipuim că morala convenţională este aceeaşi peste tot în lume. (...)

De fapt, moralitatea nu e decît popularitate. Ceea ce este considerat în mod curent ca virtuos nu va face însă o naţiune superioară alteia, aşa cum nici ceea ce este considerat ştiinţific sau artistic nu o va face mai culturală. *Ragtime*-urile sînt mai morale ca simfoniile lui Beethoven. *Căsătoria lui Kitty* este mai morală decît oricare capodoperă a lui Euripide sau Ibsen. Millais este mai moral ca Mantegna. Din acest motiv, nici Beethoven, nici Ibsen, nici Mantegna nu prea au de-a face cu banii. Puştiul nostru londonez are posibilitatea să asculte, uneori, Beethoven cîntat de orchestra LCC, aşa cum poate să vadă un tablou de Mantegna la National Gallery. Poţi auzi un Ibsen (în idiş) pe nimica toată la Pavilion Theatre, în Whitechapel. Dar reprezentanţii principali şi anonimi ai unei vulgarităţi universale (vulgaritatea este celălalt nume al moralităţii) au un control total asupra cinematografului.“

George Bernard SHAW
(în *New Statesman and Nation*, 27 iunie 1914)

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Fără zahăr, da' buni

După efervescenţa începutului, atunci cînd în orişice adunare cetăţenească (preponderent intelectuală) întîlneai vreun nene care să se pretindă descoperitorul lor, cînd numai prin proclamarea emfatică a acestui drept (pe cît de inalienabil, pe atît de greu de dovedit) puteai să-ţi faci o idee despre cît de bine le-a fost primită muzica, apele s-au liniştit atît cît să le îngăduiască şi urechilor de rînd să asculte *Episodu' unu: Ameninţarea Faitonului* fără teama de a fi bruiate de zumzetul din jur. E în firea lucrurilor să se întîmple asta, iar Fără Zahăr, cu toate aplauzele şi vîlva culturală de care au avut parte la debut, nu puteau face excepţie Există un risc inevitabil în toată această tărăşenie cu apele care reintră în făgaşul lor normal, un risc cu atît mai mare cu cît parodia, umorul negru şi mistocăreala tind să devină plicticoase, dacă nu răsuflate, o dată cu trecerea timpului: să realizezi că marea ta descoperire nu a fost decît un banc, o glumă, o poantă. Iar o poantă la care ai rîs cu poftă nu poate fi repetată la nesfîrşit fără să-şi piardă sarea, fără să devină găunoasă, ceva care să semene a bufonerie cabotină şi atît. În spatele ei trebuie să se afle nişte resorturi invizibile la prima vedere, construite şi gîndite să susţină un edificiu care să nu se prăbuşească prea uşor. Numai că în acest caz nu se mai poate vorbi despre o simplă poantă, ci despre cu totul altceva, să-i spunem muncă, strădanie sau oricum altcumva, acel ceva în faţa căruia palmele au mai întotdeauna minutul (sau minutele) lor de gîndire pînă să se hotărască să se apropie una de alta şi să se transforme în aplauze. De abia atunci poţi să ştii cu adevărat ce soartă va avea printre vraful de discuri şi casete un album ale cărui idei de bază sînt băşcălia şi imitaţia spumoasă. Dincolo de savoarea inefabilă a hip-hop-ului în grai moldovenesc, a pepismelor (modulaţii *à la* Pepe) în sos de manea, bădărănie neaoşă şi infantilism şăgalnic, dincolo de veşnic tulburătoarea imagine a României profunde surprinsă în toată goliciunea ei macabro-hazoasă, dincolo chiar de ironia unor băieţi din Dorohoi care au harul de a preface în rîs şi cea mai neînsemnată găină spre deliciul oamenilor cu facultate din oraşele mari, de cele cîteva versuri şi acorduri de chitară în care se simte influenţa Adei Milea, nu ai cum să nu remarci bucuria vie şi autentică cu care Bobo şi Bobi îşi cîntă piesele, şi, mai ales, că, în nici o clipă (prin vreun exces de zel întîlnit la alţii), cei doi nu ajung să parodieze muzica. Hip-hop-ul are ritm şi are curgere (nu are însă scratch-uri, iar beat-ul e cam primitiv), vocea de la refren este bine antrenată, iar modulaţiile nu prind tonuri false doar de dragul de a împinge gluma şi mai departe, într-o exagerare dezagreabilă. Pe adorabilul lor latino se poate dansa (chiar se poate), iar pe heavy-metal se poate da liniştit din cap. Reţeta stilurilor este respectată cît se poate de strict (cu mici îngăduinţe, pentru că vorbim totuşi despre nişte texte parodice), iar imitaţiile de Pepe sînt cu atît mai delicioase cu cît se apropie la o respiraţie distanţă de inflexiunile inegalabilului maestru. Chitara lor, sarea şi piperul melodiilor, este simpatică, melodioasă, fără să caute complicaţii inutile. În spatele umorului, există, de bine, de rău, suportul unei orchestraţii lucrate pe care o poţi asculta tihnit, fără să te mai concentrezi la versuri. Deşi poate părea ciudat, mă bîntuie senzaţia că Fără Zahăr este prima dintre formaţiile noastre şugubeţe care s-a gîndit ceva mai mult la ambalajul acesta pentru versuri care se mai numeşte şi muzică. Dacă nu la fel de pătimaş, e timpul, totuşi, să-i aplaudăm pentru a doua oară.

trend inţe

Arta şi politica Puterii

„Arta şi cultura nu se pot exila în afara politicii", a declarat Valentin Nicolau, preşedintele Televiziunii Române, invitat să înmîneze un premiu în cadrul Galei UNITER. Relaţia dintre politică şi cultură e o dilemă la care fiecare are propriile răspunsuri: unii cred, ca dl Nicolau, că arta şi cultura sînt dependente de stat şi că nu pot exista în absenţa subvenţiilor şi a finanţărilor. Cum ar putea supravieţui teatrele naţionale dacă nu s-ar pompa anual miliarde de la bugetul statului? Sute, poate mii de angajaţi ai teatrelor naţionale din ţară simt din plin dependenţa de politică atunci cînd îşi ridică salariul lunar.

La rîndul lor, independenţii – trupele şi teatrele private – se descurcă, de bine, de rău, cu bani privaţi sau cu finanţări din partea unor organisme internaţionale. Foarte puţini dintre ei obţin mici subvenţii publice, cel mai adesea pentru turnee sau coproducţii în afara graniţelor ţării. Cei mai mulţi independenţi lucrează pe proiecte pentru care primesc onorarii, nu salarii lunare. Ei cred că se poate face artă şi fără implicarea politicului de la Putere – dovadă fiind sutele de proiecte reuşite.

A încasa fonduri de la stat nu e o problemă în sine. Grav e atunci cînd politica Puterii îşi subordonează arta prin banii alocaţi. La sfîrşitul anului trecut, Ion Antonescu, secretar de stat la Ministerul Culturii şi Cultelor, a cerut, printr-o circulară adresată tuturor teatrelor din România (inclusiv celor independente, nesubordonate ministerului!), informaţii cu privire la fondurile vărsate în cadrul programului „Artişti pentru artişti" al UNITER, afirmînd că acei bani au fost cheltuiţi de UNITER în alte scopuri decît cele declarate. Această implicare brutală a puterii politice în treburile unei uniuni de creaţie (ONG) a suscitat numeroase nelinişti şi a încins spiritele. Ancheta Ministerului este încă în plină desfăşurare, iar faptul că numeroşi premianţi de anul acesta au decis să doneze premiul programului „Artişti pentru artişti" arată că încrederea publicului în Uniune nu a avut de suferit. Problema e însă că nevoia excesivă de control şi ambiţiile politice – să nu uităm că Antonescu e la putere şi preşedintele UNITER, în opoziţie – arată că afirmaţia lui Valentin Nicolau are şi alţi adepţi. A spune că arta nu se poate exila în afara politicii e rezultatul unei gîndiri ultra-etatiste şi total depăşite în Europa de azi, în care descentralizarea şi alocarea fondurilor în funcţie de valoare, nu de devotament, a dus la o explozie a creaţiei artistice.

Matei MARTIN

Cezar PAUL-BĂDESCU

Poveşti cu vesele obiecte funerare

Cînd trecem pe lîngă vreun magazin de obiecte funerare, preferăm, de obicei, să grăbim pasul şi să evităm pe cît posibil să privim capacul de sicriu expus cu generozitate la intrarea stabilimentului. În realitate, toate grozăviile acelea care ne înspăimîntă sînt nişte simple obiecte de decor, inofensive şi ridicole ca orice butaforie. O fi moartea ceva cutremurător, dar obiectele de recuzită cu care oamenii pun în scenă spectacolul morţii sînt penibile şi, pînă la urmă, de tot hazul.

Pictura lui Gili Mocanu* jonglează de multe ori cu aceste elemente de decor funerar, pe care tînărul artist ne invită, implicit, să le reconsiderăm. Desigur, pentru aceasta, trebuie mai întîi să le considerăm. Iată dricul-remorcă ce „se odihneşte" într-un colţ de încăpere. Este verzuliu, precum cîmpurile cu verdeaţă, are perdeluţe galbene îngrijit strînse într-un colţ, ca într-o căsuţă din poveste, băncuţe moi, tapiţate ca o plapumă, pentru ca cei apropiaţi mortului să şadă confortabil, roţi duble pentru a face faţă unor eventuale greutăţi considerabile şi stopuri pentru semnalizarea în trafic. Gili Mocanu este, incontestabil, un maestru al detaliului ironic. Totul este aşezat, diminutivat, cuminte, moale, numai bun pentru a sprijini fără să cauzeze vreo neplăcere funduri burgheze. Totul este, pe de altă parte, un decor de spectacol – şi, semnificativ în acest sens, dricul are numai pe două laturi „pereţi" cu geamuri şi perdeluţe, în partea dinspre public el fiind descoperit. Dacă, altădată, Gili Mocanu se apropia de inventarul funerar cu o pornire suprarealistă, imaginînd obiecte inexistente şi stranii (vezi „Cutia funerară" sau „Chiuveta funerară"), de data aceasta el o face cu o ironie blîndă, dar cu atît mai devastatoare.

Funerarul este prezent în pictura lui Gili Mocanu chiar şi cînd tablourile lui nu înfăţişează obiecte din recuzita de profil. De exemplu, dormeza cu tapiţerie verde şi bumbi roşii pare din aceeaşi poveste cu băncuţele din dric. O dormeză banală şi *old fashion*, pe care o găseşti în casele cu multe

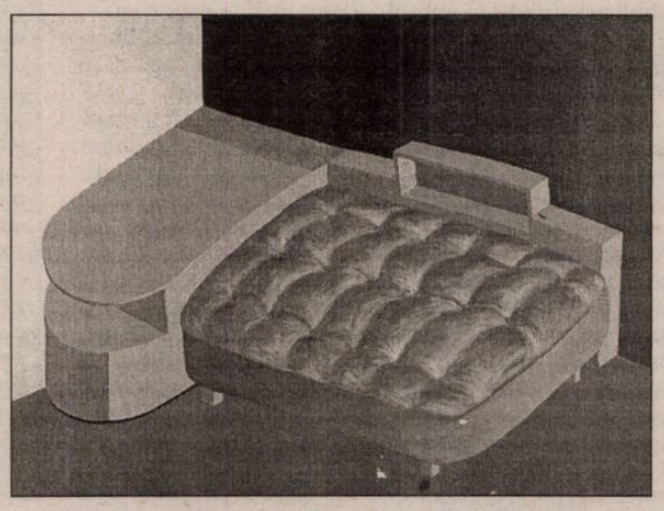

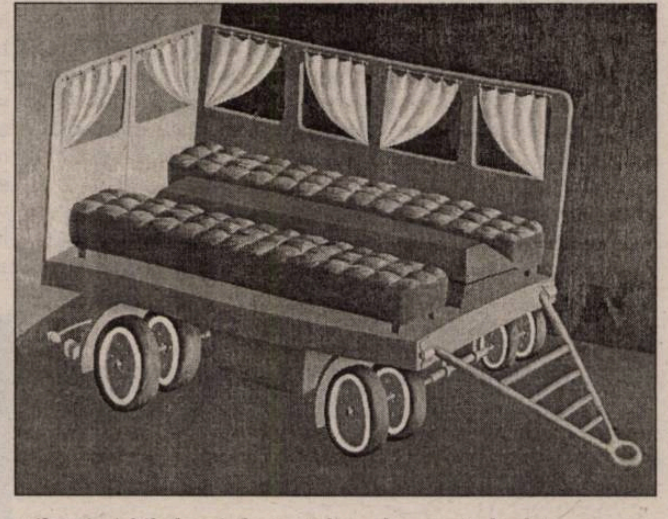

mileuri şi bibelouri de porţelan, dar pusă de data aceasta într-un spaţiu auster, straniu, compus din tonuri de gri – griurile lui Gili Mocanu. Tot funerare sînt şi lumînările de tort aniversar în formă de cifră, care împreună formează numărul 25 (desigur, vîrsta persoanei sărbătorite). Combinaţia dintre lumînarea de mort şi lumînarea aniversară („înfrumuseţată" cu dunguliţe roşii, galbene şi albastre), la care se adaugă şi vîrsta tinereţii debordante, este de-a dreptul filozofică. (Desigur, glumesc: chestia nu e filozofică, ci pur şi simplu mişto.)

Ce am făcut eu mai sus cu tablourile lui Gili Mocanu nu se face, în general, cînd e să vorbeşti despre pictură. Privirea literaturizată asupra picturii este – ne spun specialiştii – una greşită. De aceea, probabil, criticii de artă de la noi nu ştiu decît să observe „tuşa nervoasă, din *poignet*" a artiştilor plastici. Nu m-am referit la tuşa nervoasă a lui Gili Mocanu, pentru că la el nu e cazul. Şi, cum nu puteam să spun decît că-mi plac tablourile lui, am fost nevoit, pentru a umple spaţiul, să produc mica proză de mai sus. Sper ca puriştii artelor plastice să nu mi-o ia în nume de rău.

* Cîteva tablouri ale lui Gili Mocanu pot fi văzute în cadrul expoziţiei deschise de curînd la Librăria Cărtureşti de lîngă cinematograful „Patria".

Dilema veche vă recomandă

● Fie şi uşor pretenţioasă, emisiunea *Coperta a patra* (moderator Vlad Zografi, pe TV Cultural, marţea, la ora 20,05) conţine discursul cel mai îndrăgostit de literatură între cele, foarte puţine, care ne mai caută inteligenţa. (Radu Cosaşu)

● După ce (bine c-)au dispărut manechinele anost-solemne care prezentau emisiunea de dimineaţă pe România 1, *Ora G* cu Gianina-vitamina a revenit/devenit matinală: cea mai bună „Bună dimineaţa!" din audiovizualul românesc. După cum, plecată de la *Gala* B1 TV-ului (unde făcuse treabă serioasă, dar bună), Mihaelei Rădulescu îi stă bine ca (viitoare) mămică pe Antena 1, la *Secrete de familie:* nu-mi plac copiii, dar cînd vorbeşte Mihaela cu ei, ei sînt suportabili, ea e adorabilă. (Alex. Leo Şerban)

Alex. Leo ŞERBAN

Pintilie în (12) bucăţi

● **Lucian Pintilie, *Bricabrac*, Editura Humanitas, 2003.**

1. Lucian Pintilie este: a) un regizor român de teatru şi film; b) un maniac egocentric, ca toţi marii artişti; c) un geniu excesiv. Varianta a + b + c este acceptabilă.

2. Lucian Pintilie nu este omul jumătăţilor de măsură. El scrie/adună o carte ca aceasta *(Bricabrac) aşa* – adică din fărîme, din fragmente, *en miettes* – tocmai pentru că numai *aşa* ea îi dă sentimentul întregului! Paradox: o carte „închisă la toţi nasturii", cu „început", „cuprins", „încheiere" – „impecabilă", cu alte cuvinte – *este* un fragment; o carte convulsivă, făcută din bucăţi, din fragmente, *este* un întreg. O măsură întreagă.

3. Ca să te pasioneze cartea asta, trebuie să te pasioneze subiectul ei. Adică Lucian Pintilie. Dacă nu, nu.

4. (Într-un articol pasionat şi pasionant despre această carte – în *România literară* nr. 12 –, George Banu scrie: „El «montează» timpul. El nu e uniform. Unde sînt? În memoria subiectivă a unui artist. Trecutul, Pintilie nici nu-l recompune, nici nu-l lasă să doarmă, îl agită".)

5. Posibilă parafrază: *Le temps retrouvé?*
Non, le temps agité...

6. Amintire personală (şi, întrucîtva, publică): la o masă rotundă despre *„Spaţiul* în cinema", Pintilie vorbeşte despre Pintilie – dar şi (mai mult) despre Fellini, Antonioni, Rohmer. Cum funcţionează ideea de „spaţiu" în operele lor (cunoscute în cele mai mici detalii). Intuiţii profunde şi juste. Totul improvizat, nimic „adus de-acasă". Spectacolul – luxuriant, gratificant – al unei admirabile inteligenţe.

7. N-am văzut nici un spectacol de teatru al lui Lucian Pintilie. Am văzut, în schimb, toate filmele lui. Despre primele (cu triumfurile şi eşecurile lor) vorbeşte în *Bricabrac*. Despre filme (de la *De ce trag clopotele...* încoace), preferă să dea cuvîntul altora. Primele nu mai există decît în memoria contemporanilor. Filmele pot fi revăzute oricînd. Dubiu: îmi voi schimba, oare – în *timp* –, părerea despre *O vară de neuitat* şi *Prea tîrziu*? Certitudine: chiar şi marile rateuri *temporale* ale lui Pintilie sînt mai importante decît micile succese *spaţiale* ale altora.

8. *Bricabrac*-ul s-ar mai fi putut numi – parafrază la o comedie italiană uitată – „Eu, eu, eu... şi ceilalţi". Doar că „ceilalţi" nu sînt neapărat – aşa cum s-ar putea crede – figuranţi. Atunci cînd scrie despre Clody Bertola şi Emil Botta, pagina se îndoaie la focul emoţiei.

9. Bertola & Botta, cele două stele polare ale planetei Pintilie, făpturi de gheaţă şi foc pe care le strînge la piept, necondiţionat, în pagini de o incalculabilă tandreţe.

10. (Calitatea unui om se măsoară mai puţin în ceea ce respinge, mai mult în ceea ce adoră.)

11. Botta a scris un poem despre Bertola. Pintilie – care le-a dedicat lui Emil Botta şi Toma Caragiu *De ce trag clopotele, Mitică?* – scrie cele mai frumoase pagini ale *Bricabrac*-ului (263-275) despre Clody. Tot un poem, în fond.

12. „Paradoxul fragilităţii", îl numeşte Pintilie. Clody, fiinţa eterică, muza absolută a trei artişti (patru, dacă punem la socoteală şi mărturisirea lui Andrei Şerban), actriţa minată de un trac permanent, cu apariţia ei dintr-altă lume şi mersul ei „soldăţesc", îl însoţeşte pe „Pinţi" la o coridă... Pagina este antologică: în faţa tauromahiei în direct, regizorul se face mic, palid, ochii i se umplu de lacrimi şi trupul începe să-i tremure nestăpînit. „Atunci am simţit mîna lui Clody care o strîngea pe-a mea să mă îmbărbăteze. Un vecin din dreapta mea m-a bătut pe umăr şi mi-a pasat o ţigară surîzîndu-mi cu simpatie ca unui copil fragil, necopt încă, inoportun adus la un spectacol viril.

În clipa în care picadorul a început să scormone cu lancea muşchii taurului iar taurul a avut prima clătinare a picioarelor, am început să plîng în hohote, cu umerii scuturaţi de milă şi de propria-mi ruşine pentru această grotescă slăbiciune. Prin ecranul acela spart al lacrimilor îmi amintesc perfect – cum omul a rîs înţelegător spre Clody şi i-a făcut un semn cu capul ca să mă scoată din arenă.

Am privit pe furiş spre Clody – care i-a zîmbit calm, şi-a încuviinţat din cap – că bineînţeles aşa va face. Nu există alt tratament pentru copiii nevrotici – spuneau complice privirile lor mature, experimentate.

Nu puteam să mă ridic, picioarele îmi erau înmuiate, atunci Clody cu braţele ei subţiri m-a apucat săltîndu-mă peste umărul ei fragil, mi-a îndreptat corpul înmuiat şi m-a îndreptat încet, încetişor spre ieşire."

Este pagina care lipseşte *(et pour cause!)* din Hemingway, *The Sun Also Rises*.

Alice POPESCU

imaginarul publicitar

Aroma de vanilie a cunoaşterii

Întotdeauna m-a lăsat cu gura căscată nonşalanţa cu care italianul mafiot se şterge pe mîini de sîngele rivalului, îşi strînge pasional amanta în braţe, e prezent la cina familială plin de respect, îşi răsfaţă afectuos copiii şi aşa mai departe, în fiecare zi. E un om complet. Dar nu ştiam ce mare maestru poate să fie cînd vrea el şi ce băiat destupat la minte, ludic şi plin de umor. Noroc cu intertextualitatea dintre film şi publicitate şi, mai ales, noroc că i-a dat cuiva prin minte să scape un gram de vanilie în Coca-Cola, nu că ar fi ieşit ceva senzaţional, dar avem o reclamă bună.

Celebrul actor (al cărui nume, evident, nu mi-l amintesc) din spotul la care, evident, aţi înţeles că mă refer ne face, în sfîrşit, să înţelegem că psihologia clasică pentru mafioţi, aşa cum am învăţat-o noi din filmele cu *naşul* şi cu ceilalţi, e de mult depăşită. Acest lucru a fost demonstrat în noua reclamă pentru băutura mai sus amintită. Un mafiot cu veleităţi gnoseologice trebuie să fie, într-adevăr, lucru rar, o combinaţie explozivă ce ar fi meritat, la o adică, un amestec mai interesant – de Coca-Cola şi tămîie, de exemplu. În tradiţia ezoterică a cunoaşterii se vehiculează (oare de ce?) ideea că o trăsătură temperamentală minoră, cum ar fi curiozitatea, a ucis pisica. Pisică şi ea celebră, se pare. De acest tabu îşi zdrobeşte creierii umanitatea în ultimii 2.000 de ani şi, sinceri să fim, nu mai ştim ce să credem şi pe cine. E drept că tînărul din reclamă nu îşi insinuează privirea iscoditoare pe gaura cheii de la uşa raiului, ci în ograda mafiei, dar ne-am aştepta ca tocmai de aceea, o dată prins şi tras înăuntru, fie să plătească această indiscreţie cu viaţa, fie cu intrarea forţată în joc. Postmodernismul, însă, a rafinat mintea mafiotului profesionist (aş vrea să văd unul invitat şi la emisiunea Eugeniei Vodă, într-o zi, dar probabil că România nu are decît diletanţi) şi, împreună cu ea, valorile promovate. Aşa că tînărul este scanat, evaluat şi, în final, premiat cu o sticlă din noua Cola pentru îndrăzneală şi curiozitate, iar în cele din urmă expediat cu această explicaţie înapoi în lumea normală din care a venit. Ce ziceţi de gradul de elevare al mafiotului contemporan? Aş vrea să ştiu ce e în mintea lui, restul nu sînt deloc detalii...

Probabil aşa se înţelege mai bine cum a fost construită societatea în care respirăm (lucru pe care, în principiu, avem dreptul să îl cunoaştem, nu?), fiindcă Dumnezeu poate că e (sau poate că nu e?) aşa de nepătruns.

Să zicem că mi-a picat în mîini *Omul recent*: „Postmodernul este un modern alienat. Este modernul adus de propria sa modernitate la exasperare şi care, totuşi, datorită nihilismului său radical, nu poate ieşi din logica modernităţii decît prin inversiune psihologică".

Nu-mi sînt foarte clare raporturile pe care le întreţine mafiotul recent cu nihilismul, dar cert este că are o strînsă legătură de rudenie cu exasperarea şi cu inversiunea psihologică, iar dacă ar fi să căutăm prin molozul sacralităţii prezente, Dumnezeu e doar unul dintre detalii...

Ca şi adevărul.

Andrei GORZO

dilematograf

Oameni de lume

● ***Ceva, ceva tot o ieşi / Something's Gotta Give* (SUA, 2003), de Nancy Meyers.**

Ceva, ceva tot o ieşi e genul de divertisment în care toate personajele au meserii *cool:* Jack Nicholson e proprietarul unei case de discuri *hip-hop*, Diane Keaton e autoarea unor piese de succes pe Broadway, Amanda Peet e maestră de ceremonii la casa de licitaţii Christie's, iar Keanu Reeves zice că e doctor (şi ceilalţi actori se prefac că-l cred). Poanta mea preferată e una (probabil) involuntară: Keanu la masă cu alte personaje, făcîndu-le o conversaţie atît de strălucită încît scenarista şi realizatoarea Nancy Meyers preferă să nu ne expună la radiaţiile ei: îl pune pe Keanu să dea din mîini, pune muzică deasupra şi cu asta basta – Keanu e un cozeur neîntrecut, credeţi şi nu cercetaţi! Eu unul aş fi vrut să aprofundez chestiunea, dar Nancy Meyers nu are prea mult loc, în agenda ei, pentru calităţile intelectuale ale lui Keanu Reeves. Prioritatea ei este să arate cît de sexy poate fi dragostea la vîrsta a treia.

Sînt cu totul de partea autoarei. Cînd atîtea reclame şi reviste de stil ne îndeamnă să ne închinăm cu amîndouă mîinile în faţa nubilităţii, o iniţiativă ca a ei e binevenită. Dar nu putea să trateze povestea cu mai multă naturaleţe? Descoperirea unui bărbat de 60 de ani, că o femeie de vîrsta lui poate fi mai atrăgătoare decît orice tînără domnişoară, e prezentată ca un lucru senzaţional. De ce? La urma urmei, Jack Nicholson arată ca un bărbat inteligent, iar femeia arată ca Diane Keaton – era normal ca ei să se înţeleagă fără Viagra. Meyers se înfierbîntă atît de tare încît, fără să vrea, face ca atracţia sexuală între doi oameni de o anumită vîrstă să pară aproape anormală. Dar încurcătura e şi mai mare: în principiu avem de-a face cu doi oameni de lume, dar atunci cînd, din greşeală, el o surprinde pe ea dezbrăcată, amîndoi intră în panică; şi a doua zi, ei îi este atît de ruşine încît nu-i poate înfrunta privirea decît din spatele unor ochelari de soare şi de sub borul unei pălării negre. Toată prosteala asta ar trebui să fie simpatică şi înduioşătoare (în ultima vreme, ea n-a avut prea multe ocazii de a defila goală în faţa unui bărbat, iar el n-a avut niciodată ocazia de a admira goliciunea unei femei trecute de 30 de ani), dar mie mi s-a părut nepotrivită – o infuzie de infantilism într-un film care ar fi trebuit să facă reclamă experienţei. Ceva mai tîrziu, el îi spune cum o vede – severă pe dinafară, vulnerabilă pe dinăuntru etc. Nu te-ai aştepta ca un tip atît de *cool* să se coboare la aşa ceva, dar uite că el se coboară, şi e cu atît mai grav cu cît e sincer; nu te-ai aştepta nici ca o femeie atît de sofisticată să pună botul, dar ea e de acord – în sfîrşit, cineva care o înţelege. E ca şi cum ni s-ar sugera că doi oameni maturi nu-şi dovedesc capacitatea de a se îndrăgosti decît atunci cînd încep să se exprime ca doi adolescenţi închipuiţi. Dar asta-i o problemă mai largă, care se regăseşte în majoritatea comediilor romantice de azi: partea comică e executată aproape ca un exerciţiu de încălzire înaintea părţii „romantice" – dezvelirea conştiincioasă, leşinată, lipsită de veselie, a inimilor. Pe de altă parte, am învăţat să ne mulţumim cu puţin de la genul ăsta de produs hollywoodian. *Ceva, ceva tot o ieşi* nu e un film bun, dar Diane Keaton are un fel al ei de a da impresia că se abandonează cu totul plăcerii sau lacrimilor, iar Nicholson nu trebuie decît să apară în cămaşă de noapte, să sugă o îngheţată sau să le ordone „drepţi!" celor cîteva şuviţe care i-au rămas în cap – ne are la degetul mic şi ştie asta. I se poate reproşa că o ştie *prea* bine. Rareori, în filmele lui recente, mai vezi ceva din exasperarea aceea cu dus-întors (din faţa lumii pînă în faţa oglinzii), care l-a făcut să sară la beregata infirmierei din *Zbor deasupra unui cuib de cuci* şi pe care a controlat-o atît de bine în rolul lui Eugene O'Neill, în *Reds* (unde a jucat cu Diane Keaton). Într-un fel, imaginea lui de acum – răsfăţul, mulţumirea de sine – se suprapune cu a Hollywoodului. Dar nu prea poţi să i-o iei în nume de rău: cînd te invită să observi cît de bine se simte în pielea lui, o face cu generozitate, cu convingerea că priveliştea îţi face bine şi ţie. Şi zău dacă n-are dreptate!

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Bal/spital

Acum vreo săptămînă-două, puteam vedea la principala emisiune de ştiri de pe PRO TV, un material de interes naţional: cum se relaxează Fizz după o zi de lucru. Asta da ştire! Omul e aşteptat acasă de două fătuce gata dezbrăcate (presupunem că ele stau tot timpul aşa, ca să nu fie luate prin surprindere de venirea stăpînului) şi primul lucru pe care-l face de cum intră pe uşă e să-şi desfacă o sticlă de şampanie, să-şi toarne un pahar, pentru ca apoi să se lase condus de cele două tipe direct în jacuzzi-ul personal. Acolo, dă-i cu mîngîieri şi relaxare... În momentul acesta, vă întrebaţi desigur cine-i Fizz. Materialul de ştiri nu spunea nimic. Dacă ar fi fost vorba de Michael Jackson, ar fi adăugat, după nume, „cunoscutul star pop". La Fizz, însă, nu mai era nevoie de asemenea precizări. Mică pedanterie: Fizz e un tip care a apărut cu două clipuri pe Atomic; nu are calităţi vocale, dar are o alta care le bate pe toate – este fiul unui om foarte bogat, proprietar, printre altele, al gropii de gunoi Glina. Aţi aflat, cu ocazia asta, şi de ce *Ştirile PRO TV* au găzduit un asemenea filmuleţ promoţional, cusut cu foarte multă aţă albă (Fizz şi ziua de lucru!... De tot hazul!).

În aceeaşi perioadă, dacă schimbam pe Antena 1, dădeam la *Observator* peste un serial în care ni se transmitea sistematic informaţia că ghicitoarele descendente din Mama Omida sînt nişte inculte. Poate nu ştiaţi acest mic amănunt. O reporteră mergea pe la ele cu camera ascunsă şi le cerea sfatul ce să facă baciul moldovean, meşterul Manole sau Vitoria Lipan. Ghicitoarele rezolvau de fiecare dată problema, iar tipii de la *Observator* ne făceau bucuroşi cu ochiul – că adică „vedeţi ce proaste sînt?" (şi, implicit, „ce deştepţi sîntem noi...").

Pe 1 aprilie, tot la *Observator*, am putut vedea un material în care ni se vorbea despre o descoperire epocală făcută de reporterii de la Antena 1: cei doi Bivolari mai au încă un frate, şi anume parlamentarul Raj Tunaru. Adelin Petrişor însuşi *transmitea în direct de la faţa locului*, de pe stradă, un mini-interviu în care parlamentarul era făcut să mărturisească această realitate şocantă. Pe cînd cei doi dezbăteau problema, s-a oprit în dreptul lor o maşină de teren şi nişte mascaţi l-au ridicat, nici una, nici două, pe domnul Raj. În paranteză fie spus, telespectatorii atenţi au putut observa că maşina din care s-au dat jos mascaţii era Hummer-ul H1 din dotarea firmei de pază BGS. Astfel încît, pe la sfîrşitul *Observatorului*, cînd Sandra şi Lucian au anunţat că totul n-a fost decît o păcăleală de 1 aprilie, nu mai era nici o surpriză. (Poate vă întrebaţi şi cine este Raj Tunaru, de i se face atîta reclamă la televizor...)

Comentatorii de media susţin că, la nivel mondial, se înregistrează o „ştirizare" a divertismentului. Această tendinţă atinge chiar şi posturile TV muzicale, adică posturile de divertisment prin excelenţă: există *burtiere* cu informaţii în timpul videoclipurilor, emisiuni informative despre anumite evenimente din *show-biz*, emisiuni de *making of* şi *pop-up videos* şi chiar, din cînd în cînd, *talk-show*-uri pe teme politice (în acest sens, nu putem decît să aplaudăm iniţiativa MTV-ului, care îi aduce pe politicieni la discuţii cu tinerii).

Cu toate acestea, ştirile de la noi o cotesc din ce în ce mai mult înspre divertisment. Şi, cum utilul trebuie îmbinat cu plăcutul, sînt tot timpul dispuse să facă şi „servicii" unuia sau altuia. Ce obiectivitate?... Nu mai contează aura de seriozitate care trebuie întreţinută, nu mai contează că se duce pe apa sîmbetei orice urmă de credibilitate. Cînd sînt în criză de catastrofe, crime sau violuri, ştiriştii noştri scot la minut din mînecă poante, bune de gazeta liceului. Dacă nu e spital, atunci musai să fie bal.

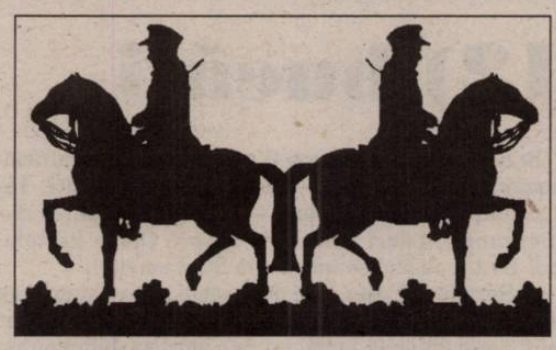

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Într-o democraţie, fie şi fragilă

Îmi pare rău că un critic literar de ţinuta domnişoarei Luminiţa Marcu nu înţelege ce căutam „pe lista oamenilor de cultură recent decoraţi de Ion Iliescu", entuziasmîndu-se, în schimb, de refuzul domnului Ioan Groşan de a primi ordinul „Meritul Cultural" în grad de ofiţer: „Gestul lui Ioan Groşan poate fi considerat cel mai important şi mai spectaculos din punct de vedere moral din ultimii ani de cultură pesedistă...", apreciază domnişoara Luminiţa Marcu în *Evenimentul zilei*, la capătul unui articol întitulat: „În sfîrşit, un scriitor spune «nu»". Din capul locului, pentru buna ei informare, e necesar să ştie că domnul Ioan Groşan n-a fost singurul scriitor care a spus „nu" acestei decorări, ci şi alţii, printre care domnul Fănuş Neagu, dacă acest nume îi spune ceva.

În ce mă priveşte, nu mă simt deloc inconfortabil primind această distincţie din partea statului român. Mă simt mai degrabă jenat observînd că oameni de cultură ca domnişoara Luminiţa Marcu fac din gestul domnului Ioan Groşan un act de onoare şi rebeliune intelectuală, de parcă am trăi sub Ceauşescu, într-o dictatură în care scriitorul onest nu are de ales decît între a se compromite sau a fi „ridicat". Cu toată liniştea, susţin că trăim într-o democraţie, imperfectă, precară, dar o democraţie, în care poţi spune da sau nu, fără teamă, în care poţi deosebi clar între o administraţie (Iliescu, Constantinescu) şi un stat cît de cît constituţional, garant al libertăţii de expresie şi simţire, de refuz, de ironie sau chiar de indiferenţă. Primind acest „Merit Cultural", presupun că pentru strictele mele merite culturale, nu m-am angajat să votez cu guvernul sau să fac „cultură pesedistă". Am liniştea şi mulţumirea că sub dictatura proletariatului nu am fost decorat nici măcar cu o „Medalie a Muncii" (las' că nici n-am meritat-o) şi am obţinut cîteva premii literare, ca Ana Blandiana, ca Radu Petrescu, de pildă, conferite de Uniunea Scriitorilor, aflată, ce-i drept, sub controlul partidului. Să nu le fi primit? Domnul Ioan Groşan îi spune domnişoarei Marcu că ar „refuza orice premiu căruia i-aş întrezări o prea evidentă coloratură politică...". Cu o asemenea idee ar putea să refuze, ca Sartre, Premiul Nobel, ceea ce aş regreta. În acest domeniu, îl ascult pe Cehov: „Nu mă interesează politica, dar ştiu că politica se interesează de mine". Cînd am fost nominalizat de redacţia *României literare*, în 2002, pentru „Cea mai bună carte a anului", mi s-a şoptit printre dinţi: „Aha, te-ai dat cu dreapta!". Nimeni nu poate scăpa manipulărilor.

Îi dau însă dreptate domnului Groşan – unul dintre prozatorii mei preferaţi –, subscriind la ideea domniei sale: „majoritatea scriitorilor (şi mă includ imediat şi pe mine) moşteneşte încă sechelele laşităţii ei politice de pe vremea dictaturii". Dar nu numai ale laşităţii – ci şi ale logicii sub tiranie, pe vreme de ciumă. Logica aceea – nu numai laşă, ci şi vicleană, subversivă, capabilă să ne dea *Caravana cinematografică*, o bijuterie de proză semnată Ioan Groşan –, logica aceea azi nu mai ţine, iar gesturile de rebeliune în care zvîcneşte dispreţul faţă de „tirani" ca Iliescu sau Constantinescu sînt din altă lume, de un teribilism răscopt şi de un nonconformism dezamorsat. Domnul Ioan Groşan îl refuză pe Iliescu ca pe Ceauşescu şi nu păţeşte nimic. Domnişoara Luminiţa Marcu îl ridică în slăvi fără nici un risc pentru libertatea ei de mişcare şi expresie. Fragilă, nici cît o floare de cireş, sîntem într-o democraţie şi poţi spune „nu" fără a deveni un erou naţional. Ba, mai mult: poţi trăi fără a dori să fii erou exemplar în statul-spectacol.

În sfîrşit, fiindcă nu mai trăim sub Stalin sau sub Ceauşescu, dar încă sub Caragiale, ţin să binedispun problema, amintind acea situaţie mizericordioasă cînd prietenul său, ca un frate, Costică (Constantin Dobrogeanu-Gherea), i-a explicat de ce el, ca socialist, ca revoluţionar, ca republican, nu s-a dus la Palat pentru a primi acolo decoraţia „Bene Merenti". Ce i-a răspuns Caragiale? „Păi bine, mă Costică, se poate? Om bătrîn şi cu principii?..." Rămîn la principiul conform căruia a avea azi curaj intelectual înseamnă să te comporţi normal şi inteligent ca într-o democraţie, bucurîndu-ne de dreptul fundamental la acea expresie: „îmi permit să nu fiu de acord cu părerea dumneavoastră".

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Vasile Untu

(primar în Trifeşti, Iaşi, membru PSD)

De ce PSD?

Fiindcă sînt din 1991.

De ce politică?

Fiindcă aşa am considerat că e normal să fac şi bine, nu doar uitîndu-te de departe. Stînd deoparte şi uitîndu-te cum fac alţii, nu faci bine. Rău e uşor de făcut.

Crezul politic

Să facem politică pentru oameni şi împreună cu ei. Nu poţi face nimic singur, dar nici ei nu pot face nimic singuri.

Diferenţa între social-democraţie şi liberalism

Eu nu sînt un membru PSD de ieri, de azi, că, ştiţi, în orice cerc politic sînt şi oameni mai aşa şi aşa şi aşa. Firea mea e oleacă mai liberală, adică pentru o democraţie mai liberă, nu de asta să meargă la cheie. M-aţi înţeles, asta e gîndirea mea. Bine, şi n-am făcut niciodată posibilitatea de a emana idei marginale. Nici nu m-am gîndit vreodată. Noi avem şi Partidul Liberal şi PSD-u', dar nu e diferenţe, e schimb de păreri, cum e în consilii, cînd avem schimb de păreri sînt şi păreri bune şi de la ApR, cînd era ApR-u' veneau de la ei nişte idei, şi de la PD veneau, dacă e idei bune pentru comunitate, noi acceptăm.

Şpagă

Ce e aia, adică să zică cineva ceva şi eu să nu fac?

Bani necuveniţi

A, nu. Pentru ce? Aia e nu la mine. Că nu am de ce. Eu mi-am văzut de treburile mele şi acum şi aicea şi în viitor. Cine face chestia asta, ştiţi dumneavoastră, ca şi minciuna, nu are picioare lungi, are picioare scurte şi nu există.

Mici atenţii

Nu, de ce? Că mi-au făcut colegii o felicitare şi un bucheţel de flori, păi, ce, astea este atenţie?... Dar asta de la colegi, nu de la necunoscuţi.

Centrul

Eu nu am avut nici o problemă. Eu am lucrat şi cu fostul prefect liberal. În 2000 m-am înţeles, nu am avut niciodată treabă. Eu sînt din acel gen de om care nu merg la extremă. La extremă eşti periculos, ori în sud, ori în nord. Mi-am văzut de locşorul meu, dacă este bine de făcut, am făcut, unde am considerat mai aşa, m-am consultat cu colaboratorii, cu consilierii.

Disciplină

Da, e calitatea mea, că nu am luat de unul singur hotărîrile.

Candidat independent

Nu ştiu dacă aş putea, nu ştiu, persoana mea la o evaluare, cred că m-aş alege la o evaluare. Dar dumneavoastră ştiţi că persoana contează la ţară. Am fost profesor de educaţie fizică. Şi eu nu m-am băgat în nici o politică, nici consilier, nici nimic. Cînd m-am făcut primar, m-am făcut.

O nouă candidatură

Păi, nu ştiu, să vedem şi noi legea electorală, să vedem condiţiile ce sînt la nivel de partid. Vedeţi, eu am fost ales cu discuţii şi pe ce se face în viitor. Eu nu discut pe ce s-a făcut, ci pe ce se face mîine. Ce n-am făcut ieri, reluăm, dar nu caut motive de ce nu se face. Viitorul poate să fie mai bun. Viitorul este că toţi avem ceva să facem mai bine pentru mîine. Uite, sînt bombe în lume, ce înspăimîntă pe toată lumea, dar ne facem şi noi datoria la locul nostru. Dacă am sta cu frica-n spate, nu am mai face nimic. Dar, ţinînd cont că nu sîntem aproape de oraşele mari, sperăm şi noi să fie bine.

Nemulţumiri

Peste tot sînt, la sat, vedeţi cum e, că şi într-o casă cu trei copii unul are altă şcoală de gîndire.

Cărţi de politică

Acum nu prea e timp. Acum apar probleme care sînt curioase şi mie îmi plac şi citesc mai mult din alea. O carte preferată e scriitorii mari, clasici, ei rămîn valori ale culturii, care au apărut pînă în '89.

Liviu IOLU

Rîşnoveni de Oscar

Dacă nu mergi în Rîşnov, n-ai să ştii ce-i leagă pe Nicole Kidman şi Ionuţ Lingurar. Aparent nimic, doar că amîndoi au jucat în acelaşi film, Cold Mountain, *turnat la Rîşnov. Acum nu vreau să-i bag în aceeaşi oală, ştie toată lumea cine-i diva australiancă şi în ce ape se scaldă. Şi se ştie, de asemenea, în ce mari filme a mai jucat pînă să ajungă în România. Dar nici Ionuţ Lingurar nu rămîne mai prejos. Poate nu ştiţi, dar pe el l-aţi mai văzut ca violator în* Senatorul Melcilor. *Şi, pe deasupra, se trage din familie de actori, taică-său a ajuns să joace în producţii ca* Mihai Viteazul *şi* Mircea. *Ca toţi de prin părţile Rîşnovului, de altfel.*

Pentru prestaţia lor, rîşnovenii au primit şi bani. Primăria a încasat şase milioane de lei şi a scăpat pentru vreun an de zile de aproape două sute de şomeri. Căruţaşii şi şoferii au cîştigat cîte 600.000 lei, impozabili, pe zi. Muncitorii necalificaţi, electricienii şi alţii au fost recompensaţi cu 350.000 lei pe zi, plus o masă de prînz. Cu toţii au primit, însă, diplome de la regizorul Antony Minghella, în care acesta îşi exprimă recunoştinţa pentru contribuţia lor şi speranţa că vor fi mîndri de ei cînd se vor vedea pe ecrane.

Praf a fost, praf s-a ales

„S-a întrebat cu care dintre cele şapte păcate capitale s-ar fi putut compara şi, cînd nu a găsit nici un răspuns, s-a gîndit să adauge un al optulea păcat: regretul." (Charles Frazier, *Cold Mountain*, Editura Polirom, 2004)

Dintre vorbele favorite ale rîşnovenilor întrebaţi cu ce au rămas în urma filmului turnat la ei în bătătură, una doar are relief: „Praf a fost, praf s-a ales, nu mai ai ce aduna". *Cold Mountain* a fost răsplătit cu un Oscar, iar acum face turul de onoare al sălilor de cinematograf româneşti şi de aiurea.

Rîşnovenii pe care i-a păcălit visul că de filmul ăsta poate să atîrne traiul lor rămîn cu regretul viu că, deşi au cîştigat bani buni, nici unuia nu i se desluşeşte chipul pe pînza atinsă de proiector cu filmul încheiat.

În afară de sacul de bani vărsat întru tocmirea actorilor, pentru ca povestea să prindă viaţă şi-au dat concursul şi locuitorii în bătătura cărora americanii au găsit o Carolină de Nord aidoma celei de prin 1860. Căruţaşi de pe strada Crizantemelor, şoferi de sub Cetate, constructori şi Sfarmă-Piatră din a căror curte se vede Piatra Craiului, gură-cască şi rromii făr' de rost din „Sectorul 18" al Rîşnovului. Toţi, cîteva sute, au pus umărul, au bătut un cui sau au lipit o cărămidă la filmul acesta.

În picioare stau puţine care să amintească faptul că aici, pînă acum un an, se turna un film de Hollywood. Cele mai multe sînt amintiri, dar şi o casă de lemn cu grinzi încheiate pe la colţuri în stilul *country,* unde Jude Law se adăpostise de soldaţii unionişti. Casa, dintre sutele de decoruri şi acareturi ridicate pe Valea Rîşnoavei, este singura dovadă concretă că pe-aici s-a turnat filmul. Cu uşa strîmbă şi găurită, cu prispa cenuşie îmbinată strîmb într-adins, cabana pare veche de cînd lumea, deşi e înălţată cu un an în urmă. Cîteva baterii, un pachet de ţigări româneşti şi cîteva boarfe aruncate în gura şemineului nu-ţi pot povesti nimic. În oraş toată lumea ştie că „locaţia Sarah" e cumpărată de unul Soare.

Nicoleta şi Giudică

„Nu pot să-ţi relatez toate muncile brute la care m-am înhămat de la moartea tatei. M-am schimbat complet."

Lui **Dani Dogaru** vecinii îi ziceau „Derbedică". Apărea seara în crucea străzilor de cartier şi îşi pierdea vremea la poveşti cu prietenii, se lega de cîte unul...

De cînd au început pregătirile pentru decorurile lungmetrajului *Cold Mountain* se zice că în sfîrşit şi-a găsit un rost, în pragul adolescenţei. Pentru opt luni a făcut de toate la ferma de împrumut, îndeletnicindu-se cu grădinăritul, avînd grijă de culturile de cereale şi tutun. Acum, cînd pe lîngă Cheile Rîşnovului nimic nu mai aminteşte de *ranch*-ul care-a fost, Dani şi-a găsit slujbă-n Braşov şi lucrează în schimburi, de abia-l găseşti acasă.

Ciprian Florescu a lucrat ca gestionar, mai tîrziu la o firmă de îmbuteliere a alcoolului. Pregătirile pentru filmare l-au găsit fără slujbă şi a început să ajute la descărcat camioanele pentru decoruri. O ţîră de engleză învăţată de la televizor i-a schimbat viaţa, un şef de la casa de producţie „Castel Film" întrebîndu-l dacă şi-ar dori să ajute echipele de filmare pe platou, în special să traducă toate comenzile pentru românii care altcumva nu pricepeau nimic. N-a înţeles nici pînă azi care erau sudiştii şi care nordiştii, dar a primit o diplomă de la primul asistent de cameră, Stewart Whelan, prin care i se recunosc calităţi în acest domeniu. Se poate lăuda şi cu mînuirea unei camere de luat vederi, într-una din scene apropiind obiectivul de chipul actorului Jude Law.

În afară de Ciprian, o sumă de alţi rîşnoveni s-au înhămat la muncă pentru filmul american, ei fiind ajutoare vrednice la înălţat decoruri, la instalaţiile electrice, la pictat plăcuţa bisericii. De la toţi, pe rînd, am aflat şi cîte porecle au căpătat starurile adoptate de români pentru cîteva luni. Nicole Kidman s-a pricopsit cu un cît se poate de normal Nicoleta, iar lui Jude Law un glumeţ i-a spus Giudălău, la concurenţă cu Giudică, scornit de altul.

Boloboace în America

„– Oamenii întreabă care-i drumul spre Cold Mountain?
– Spre Cold Mountain *nu există drum direct."*

Ei stau pe buza şoselei cu un topor în mînă, iar lame de cuţit le ies din buzunare, de-ajuns cît să împungă gecile negre, lucioase. Nu-i ia nimeni, cum să iei cu tine pe cineva care vîntură un topor ca să opreşti maşina? Plictisiţi şi alungaţi din casă de foame, pornesc pe jos spre Valea Rîşnoavei, spre Glejerie, Glîmboc sau Colţii Cheii. Pleacă „la nuiele" pe locurile în care acum un an se împuşcau actori de Oscar.

Culegătorii de nuiele se aleg dintre locuitorii „Sectorului 18" al oraşului Rîşnov. N-au nici de unele, iar singurul mod în care se îngrijesc de asta e să facă măturoaie. Apoi umblă din poartă-n poartă, cu beţele roşcovane în spinare, strigînd: „Măturoaie, veniţi la măturoaie!".

Aşa l-am văzut prima dată pe Adam, umblînd pe strada Mişu Pop. S-a oprit în drum să spună că şi el a jucat în *Cold Mountain*. Vecinii zic că nu, că-i place să se laude cu asta, dar el încropeşte pe loc o sumedenie de poveşti de la filmări, cum l-au îmbrăcat în straie vechi, în indian, cum i-au dat un topor de cauciuc în mînă şi se minţea că tăia lemne. Apoi cum alţii trăgeau cu săgeţi, iar lui i-au dat un cal alb, că el călăreşte bine de cînd juca în alte filme, mai demult. Apoi te zăpăceşte cînd povesteşte de porumbeii zburătăciţi pe biserica lui *Cold Mountain village*. Dacă n-ar fi fost acolo, n-ar fi avut de unde să ştie.

Cine intră în „Sectorul 18" nu scapă dacă nu împarte promisiuni în stînga şi-n dreapta. Aici toată lumea strigă: „Domnu', viu şi eu la filmare, ia-mă şi pă mine!".

Violatorul

„Povestea nu avea nimic special în afară de faptul că era însăşi viaţa..."

Cînd s-a făcut selecţia erau toţi din Rîşnov strînşi la poarta Fabricii de Scule. De asta s-a ocupat **Pantea Florin**. Zice că americanii au vrut doar copii blonzi, copii blonzi a selectat. Că din curţile oamenilor s-au cumpărat boloboace, ciubere, foale de fierărie, sobe şi dulapuri vechi, mese de tîmplărie, căruţe descleiate şi că s-a cîştigat mult din orice, iar oamenii speră în continuare să vină alte filme.

Despre alte filme găsesc povestitori tot în „Sectorul 18". Aici casele stau să se prăbuşească peste „actori". Pe o stradă ce nu demult era un pîrîu cu stuf pe lături, fiecare curte adăposteşte măcar un „figurant". Fie că-s din *Nemuritorii, Steaua fără nume, Printre colinele verzi, Mihai Viteazul, Pintea Haiducul* sau *Dacii, partea-ntîi,* toţi găsesc măcar o poveste de spus. Au fost o dată turci, călăreţi sau ţărani, cît să-ţi înşire o mică istorie a cinematografiei româneşti.

„Trăiesc în familia lu' Adam, mie-mi spune Iordache şi am jucat în *Mihai Viteazul.*"

„În *Pintea Haiducul* oricum nu mă vedeam, că nu aveam rol, eram figurant, în ălea îmbrăcat nu ne mai cunoşteam, după ce ne echipam nu ne mai ştiam unii pe alţii."

„În *Mircea* da, acolo m-am cunoscut, dar în *Mihai Viteazul* nu, erau figuranţi prea mulţi. Pe-atunci eram angajat la herghelie, eram obligaţi să ne ducem la filmări. Mie-mi zice Roman Lingurar."

Din familia lui Lingurar mai toţi au jucat în filme, de la cele istorice româneşti pînă azi, în *Cold Mountain*. Ionuţ Lingurar, împreună cu frate-său şi cu un cumnat au fost figuranţi în ultimul. Povesteşte cum l-a îmbrăcat în nişte haine americane de nu s-ar recunoaşte dintr-o mie, şi tot ce a trebuit să facă a fost să alerge după nişte cai, şi i-a plăcut. La premieră nu s-a dus, pentru că erau toţi puhoi, la grămadă, şi nu s-ar fi desluşit dintre ei. Pe actorii americani i-a văzut, da' nu-i cunoaşte, aşa cum nu ştie nici cum s-ar traduce titlul filmului. În schimb, ar vorbi cu bucurie despre alt film, în care are rol mare. El, îmi spune, e violatorul din *Senatorul melcilor* şi a fost chemat la Bucureşti, la premieră.

Acum, în Rîşnov, circulă zvon că prin locurile acestea se va face o variantă nouă a lui *Robin Hood*. Păduri virgine sînt, ţinutul a fost testat de americani acum un an, aşa că rîşnovenilor nu le-a mai rămas decît să se pregătească pentru selecţie.

Continuăm, cu acest material, seria începută de colegii noştri de la revista *Opinia studenţească* din Iaşi.

Iaromira POPOVICI

bazar

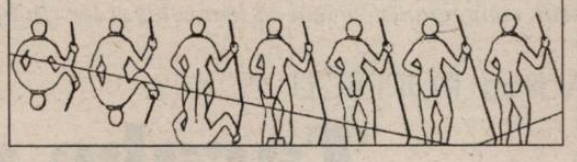

Paşte aşezat

Odată cu preluarea – şi asimilarea – festivităţilor de împrumut, precum Halloween sau Sf. Valentin, şi sărbătorile tradiţionale româneşti, ortodoxe, au fost, în paralel, integrate circuitului consumist. Paştele a avut de la început (anii '90) o situaţie mai aparte: avînd în vedere semnficaţia lui profundă, religioasă, precum şi postul mult mai lung şi mai greu ce îl precede, incluzînd Săptămîna Patimilor, a fost destul de complicat pentru industria neaoşă de suveniruri să i se adapteze. La care se adaugă faptul că Iepuraşul nu se număra printre tradiţiile kitsch-ului dulce familiar copiilor de aici, precum Moş Crăciun. Treptat, cu greutate şi cu oarecare stînjeneală, am putea spune, s-a înfiripat o nouă industrie, după modelul celor din ţările occidentale catolice sau protestante: a apărut o literatură pentru copii menită să consacre legenda Iepuraşului care ne ascunde ouă prin iarbă şi ne oferă cadouri, precum şi o pleiadă de manifestări stradale generoase (expoziţii şi festivaluri) în acelaşi scop. Pînă la urmă, semnificaţia religioasă ultimă a sărbătorii pascale e, vorbind în termeni profani, simplificatori, pozitivă; nu contează cît e de complicată şi de esenţială pentru ortodoxie – important e că, dacă mesajul final e tot benefic, putem să-i circumscriem şi kitsch-ul dulce implicit: puişori ieşind din ouă, iepuraşi iubindu-se şi miei cu zurgălăi din ceramică, ouă în coşuleţ etc. În fond, ca şi în cazul lui Moş Crăciun, pare a fi o modalitate mai umană de a percepe transcendentalul; dar şi de a cîştiga pe seama lui.

Anul acesta, repet, Paştele şi postul său s-au integrat mănuşă în circuitul consumist. Dacă pînă acum felurile de post de la restaurante şi produsele aşijderea din magazine erau noutăţi uimitoare, acum au devenit lucruri fireşti, bine încadrate în sistem. Supermarketurile au rafturi speciale cu produse de post. Hipermarketurile – zone aparte destinate tot mai diversificatelor dulciuri de Paşti. Între acestea găseşti chiar ouă încondeiate (probabil, din ciocolată) şi „Găinuşă albă pe ouă". Cozonacii se diversifică tot mai mult, îndepărtîndu-se, fără resentimente, de cel cu nucă: „vedeta" anului acestuia pare să fie unul cu o uriaşă căpşună pe el, care vine să completeze seria celor cu lămîie, lichior sau fructe confiate din anii precedenţi. Pulpa de miel a devenit *special guest star*-ul emisiunilor de actualităţi, care-i tot dezbat preţurile, precum şi a pliantelor de hipermarketuri, în care pozează în stilul deja amintit al cărnurilor – indecent şi, într-un alt fel, pervers (avînd în vedere semnificaţia pozatului şi destinaţia finală a mielului): în pliantul de la Cora, pulpa de miel se întinde în sus, ca un picior de dansatoare în poziţia reglementar-graţioasă, împodobită cu o fundă verde.

De Paşti se organizează expoziţii cu vînzare, concerte, tîrguri, transmisiuni religioase în direct. Există zile libere şi multe cumpărături. Totul – pe bandă rulantă, în ritmul vieţii de consum, pentru care şi patimile lui Iisus sînt un moment ce poate fi integrat în sistem şi depăşit omeneşte, în aceeaşi fericire a abundenţei surescitate.

SPAIME PRIN OBOR

Una din dilemele Bucureştiului a fost şi încă rămîne, într-o oarecare măsură, aceea a tarabelor şi a chioşcurilor. E bine să existe sau trebuie desfiinţate? Pe de-o parte, sînt un bun serviciu pentru oamenii cu bani puţini şi o sursă de venit pentru micii întreprinzători ce se încumetă la aşa ceva; pe de altă parte, sînt urîte şi nu mai cadrează cu un oraş ce se vrea civilizat. Acum se pune problema tarabelor din zona Obor. Primăria de sector susţine că vrea doar să asfalteze locul, comercianţii se tem că le-a venit şi lor rîndul, la fel ca şi celorlalţi din alte zone ale Bucureştiului, care au păţit-o acum cîţiva ani.

Adina POPESCU

Tarabe şi zvonuri

„Vezi că pe la cinci, or să vină inspectorii de la primărie!“ o atenţionează, cu o voce ascuţită, doamna cu şuviţe roşii „ca flacăra“ care vinde vopsele pentru păr, cu doar treizeci de mii cutia, pe vecina sa „de peste drum“, comerciantă de bikini şi de sutiene cu bureţi. „De unde ştii?“, o întreabă aceasta mirată. „Am eu sursele mele!“ Băiatul cu şlapi din plastic, la şaizeci de mii, pe care scrie „Adidas“ devine şi el brusc interesat: „Ce mai vor, de data asta?“. „Treburi legate de curăţenie, cum se prezintă marfa... d'astea!“, îi răspunde cea de la cosmeticale, scuturîndu-şi energic şuviţele, după care se grăbeşte să-şi servească o clientă ce studiază un catalog cu mostre de păr colorate. „Dom'şoară nu vă uitaţi la preţ că ie aşa de ieftină, că io tot cu vopseaua asta m-am făcut şi uitaţi ce frumos a ieşit!“ Dom'şoara nu pare prea convinsă, mai ales că o femeie mai în vîrstă, din spate îi şuşoteşte că e posibil să chelească: „Am auzit io de nişte cazuri, tot cu vopsele din astea făcute în cadă... unei colege i-a căzut tot părul şi nu i-a mai crescut la loc... de trei ani poartă perucă... cu ochii şi cu părul nu-i bine să te joci!“. Băiatul cu şlapii insistă, pentru a afla cît mai multe informaţii: „Şi o să-i recunoaştem?“. „S-o crezi tu că o să te prinzi care sînt, pen'că nu vin oficial... În ultimul timp, nimic nu se mai face oficial. Nu m-aş mira să fie p'aicia şi nişte din ăia de la televiziune, cu camera ascunsă, că acu' aşa e la modă!“ „Da' inspectorii poate vin la costum şi la cravată!“, îşi dă cu părerea fata de la chiloţi. „Aiurea! Inspectorii aştia îs toţi nişte jegoşi; se îmbracă mai prost ca de la tarabă!“, zice roşcovana, apoi: „Dom'şoară, nu vreţi să vă arăt mai bine un Gerocosen, cu extracte de plante care întăresc firu' de păr?“. Un nene care vinde tricouri sport intră şi el în discuţie: „Io, unu', am auzit că azi o să vină Onţanu în piaţă, da' nu aicea la noi... se duce numai la ouă!“. „Sigur că se duce la ouă, că alea s-ar putea să fie vechi şi doar vine Paştele... ştie primaru' ăsta unde şi cum să intervină!“, afirmă comerciantul de şlapi. „Şi dacă dă peste vreun ou vechi, ne rade şi pe noi, aşa-i?“, mai zice rîzînd vînzătorul de şlapi. Doamna cu şuviţe nu mai spune nimic, căci tocmai îşi încasează de la un pensionar banii pe o cremă de ras, la „superofertă“: numai douăzeci de mii!

Micul paradis al „tarabagiilor“ care se pretind a fi, de fapt, „chioşcari“ (îţi poţi da mai multă importanţă dacă eşti patron de chioşc, nu de tarabă şi, în fond, „dă mai bine“ şi pentru clienţi, căci: „Dacă vreţi să probaţi blugii, avem un spaţiu, în spatele chioşcului!“) din Piaţa Obor a apărut, peste noapte, prin 1990, iar o dată cu trecerea timpului, s-a extins, cuprinzînd întreg spaţiul dintre hală, piaţa propriu-zisă şi spaţiul verde, supranumit şi părculeţ, unde mai dorm noaptea, pe timp de vară, vînzătorii de pepeni. La început, oferta nu varia prea mult de la o tarabă la alta, iar comerţul era axat îndeobşte pe produse alimentare şi ţigări de contrabandă. Cu timpul, afacerile cu ulei, mălai şi conserve dubioase de mazăre n-au mai fost profitabile, mai ales că preţurile începuseră să difere foarte puţin faţă de cele din marile supermarketuri, iar mai apoi şi faţă de „ofertele“ hipermarketurilor care au acaparat piaţa încet, dar sigur. Atunci patronii s-au reorientat spre comerţul cu haine turceşti sau chinezeşti şi încălţăminte cu talpă de carton, la preţuri derizorii, ceva mai scump ca la *second-hand*-uri. Aici, într-adevăr, se poate spune că au dat lovitura, căci aceeaşi fustă care costă pe tarabă o sută cincizeci de mii, o poţi găsi în magazinul Bucur-Obor cu trei sute de mii. Deşi patronii susţin că „vindem doar cît să nu murim de foame!“, zilnic mii de oameni care, chipurile, vin la piaţă doar pentru varză şi cartofi se strecoară pe culoarele înguste şi întunecoase dintre tarabe, pentru a mai pipăi o geacă de fîş, a mai încerca un bocanc sau pentru a-şi trage o linie de ojă sidefie pe o unghie. Pînă la urmă, atmosfera de bazar reuşeşte să-i seducă chiar şi pe clienţii întîmplători, iar satisfacţia de a achiziţiona un chilipir e mult mai puternică decît chibzuinţa cu care, înainte să mergi la piaţă, ţi-ai numărat banii din portofel.

Totuşi, în ultimul timp, cîteva inofensive zvonuri au început să circule de la o tarabă la alta, dar şi printre clienţii fideli, iar pe chipurile tarabagiilor, de obicei voioase şi senine, au început să apară umbre de îngrijorare. Se vorbeşte despre „controale“, „restructurări“, dar panica cea mare e produsă de cuvîntul „desfiinţare“. Atmosfera se aseamănă vag cu cea dintr-un mare colos (industrial) unde se pune pentru prima oară problema disponibilizărilor, dar urmările vor fi aceleaşi: sărăcie, foamete, „şomaj“.

Cică: „Vor să facă aicea o parcare subterană!“, dar „încă nu s-a hotărît nimica“, totuşi „or să dărîme toate tarabele şi juma' din piaţa prorpiu-zisă, adică partea aia cu butoaiele cu varză murată“ şi „vor desfiinţa şi hala ca să se facă nu ştiu ce mare magazin!“, dar „n-au voie să se atingă de hală, că aia e momument istoric!“. Un monument istoric cu adevărat impresionant: devastat parcă de zeci de bombardamente, măcinat de luptele seculare cu ploaia, viscolul, grindina.

Nimeni nu vrea, însă, să dea zvonurilor o formă şi o consistenţă. Tarabagiii afirmă „că nu-i nimic sigur!“ şi că „om trăi şi om vedea!“. Întrebaţi, însă, dacă şi-au făcut deja alte planuri şi unde se vor duce, într-altă parte, ei devin plîngăcioşi: „N-avem unde să ne ducem într-altă parte!“, „Noi din asta trăim, din nişte amărîte de chioşcuri!“ etc. Pentru o clipă îţi inspiră milă, dar după ce priveşti în jur şi vezi adunătura de boarfe de proastă calitate, coşmeliile dărăpănate, acoperite cu folii din plastic, pe duduia de la rujuri care molfăie o chiflă cu parizer şi pe ţigănuşul care tocmai şi-a strecurat mîna într-o sacoşă, îţi vine cheful, ca în *Alice în ţara minunilor*, să sufli o singură dată cu putere şi întregul stabiliment să se dărîme, ca un castel de cărţi de joc. Pînă la urmă, cei de la OPC nu au venit *under cover*, ci pe cale oficială, însoţiţi de reporteri de televiziune, fără camere ascunse. Au împărţit, ca de obicei, amenzi în dreapta şi-n stînga, dar şi de data aceasta i-au ocolit pe tarabagii, interesîndu-se doar de peştele stricat şi de mieii „expiraţi“. Astfel, micii comercianţi de şlapi şi şosete şi-au văzut în continuare de zvonuri şi de bîrfele lor.

Raluca ION

Mult zgomot pentru nimic

„Piaţa Obor este cunoscută pentru că este ieftină şi la îndemîna tuturor. Nu se poate pune problema desfiinţării tonetelor dintre zona de tarabe şi magazinul Bucur Obor, pentru că asta ar duce automat la creşterea preţurilor“, spune purtătorul de cuvînt al Primăriei Sectorului 2, Anatol Albu. Confuzia printre comercianţii de chilipiruri, pe care magazine mult mai elegante nu se sfiesc să le ţină în vitrine, crescîndu-le prestigiul prin dublarea preţului, a început cînd primarul sectorului 2, Neculai Onţanu, a anunţat începerea lucrărilor de modernizare a Pieţei Obor. „Atunci oamenii au înţeles că vor fi desfiinţaţi, deşi la şedinţa Consiliului Local, la care au participat şi reprezentanţi de-ai dumnealor, li s-a spus clar că vor fi mutaţi doar atîta cît durează turnarea asfaltului. Programul de modernizare a pieţei include şi refacerea pavimentului. Dacă nu am muta tonetele, nu am face altceva decît să ridicăm nivelul asfaltului în jurul lor şi să-i facem să intre în ele pe burtă“, afirmă Anatol Albu, care mai spune că vor încerca să lucreze pe tronsoane cît mai mici, pentru a nu afecta circuitul de aprovizionare.

Lucrările nu vor începe însă decît după Paşte, pentru ca Primăria să nu strice bunul mers al comerţului în zonă şi bunul echilibru al buzunarului omului de rînd, care ar fi nevoit să migreze înspre locuri mai costisitoare. Nu se ştie încă dacă pe perioada în care vor fi mutaţi, comercianţii îşi vor putea continua negoţul în tonetele dezrădăcinate. „Astea sînt detalii tehnice şi le vom stabili mai tîrziu“, încheie Anatol Albu. Negustorii nu pot spera decît ca Primăria să fie la fel de eficientă cu lucrările, pe cît este de liniştitoare cu veştile.

libertatea de impresie

Asociaţii

Dintre cîştigurile obţinute după revoluţie, libertatea de asociere a fost poate unul din cele mai utilizate. Nu neapărat în ideea de asociere între mai mulţi indivizi cu acelaşi scop sau crez, ci, mai degrabă, în aceea de a avea fiecare o asociaţie sau o fundaţie personală. Chiar şi singuraticii îşi au asociaţia lor, *Clubul Singuraticilor*, unde se organizează întîlniri şi mijlociri matrimoniale „între singuratici“. Într-o succesiune oarecum logică trebuie să fi apărut şi *Mişcarea de Planificare Familială*, la fel ca şi *Societatea Europeană de Tehnică Radiantă şi Armonie Spirituală*. Nu mai pomenim de *Mişcarea de Integrare Spirituală în Absolut*. De la absolut şi pînă la ţara noastră nu-i decît un pas. Fiindcă, tradiţional românească pare să fie *Societatea Română de Gravitaţie şi Relativitate Generală*. Cum neaoşă se prezintă a fi şi *Societatea de Metalurgia Pulberilor din România*, care editează anuarul de metalurgia pulberilor şi organizează conferinţe de metalurgia pulberilor. Scopul societăţii fiind în aceeaşi ordine de idei „promovarea şi progresul metalurgiei pulberilor din România“. Tot românească, dar şi cu un irefutabil specific universal este *Asociaţia Astronomică Română de Meteori*. Cum universală pare şi *Asociaţia Şahiştilor Esperantişti Români*. Ca să nu mai vorbim de *Asociaţia Plonjorilor Ecologi*. *Asociaţia de Formare a Animatorilor de Cartier* are vocaţia subsidiarităţii. Iar dacă *Alianţa Independentă „Împăratul Traian“* se ocupă printre altele de protecţia animalelor, *Liga pentru Renaşterea Daciei* militează, prin conferinţe, pentru „întărirea unităţii românilor din spaţiul Daciei în lumea contemporană“. Există bineînţeles şi *Fundaţia Dacia Română*, după cum există şi *Fundaţia Dacia Renault*. Dacă tot am ajuns la automobile, să nu uităm *Asociaţia Posesorilor de Lăstun*, care are ca activitate principală „sesizarea organelor guvernamentale referitor la persistenţa deficienţelor legate de lipsa pieselor de schimb“. Mult mai actuală (chiar dacă non-guvernamentală) este *Fundaţia pentru Promovarea Tehnicilor de Simulare*. Ceva mai greu de înţeles (cel puţin în privinţa scopurilor) sînt *Asociaţia de Acţionări Electrice*, *Asociaţia pentru Compatibilitate Electromagnetică* (între parteneri??) sau *Asociaţia de Teoria Maşinilor şi Mecanismelor*. Ce să mai spunem de *Asociaţia de Mecanica Ruperii*, responsabilă de editarea „buletinului actual *Mecanica ruperii*“ şi care îi adună pe toţi specialiştii şi publiciştii în ruperi. Mai simpatic este *Grupul Grădinarilor Biodinamici*. Sau *Fundaţia Love Baschet*, care se ocupă cu adopţii na-ţionale şi internaţionale. Nu e limpede ce se aruncă la coş... Dar iată că e cu putinţă ceva nou în sentimentul sindical al fiinţei: *Institutul de Studii, Cercetări şi Prognoze Sindicale pentru Serviciile Publice din Europa de Sud-Est – „Constantin Noica“*. În sfîrşit, nu trebuie să ne amuzăm de felul cum sună cîteva organizaţii cu scop medical umanitar, cum ar fi *Asociaţia Spondiliticilor*, *Fundaţia de Scleroză Multiplă* sau *Duşmanii Hemiplegiei*. Dar nici dacă auzim de *Asociaţia Medicală de Menopauză din România*, care a organizat „primul Congres Naţional de Menopauză din România“ la Sala Palatului şi care are drept scop crearea de noi filiale şi instruirea de noi membri.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Evadarea

O sută douăzeci la oră, Aerosmith şi *Crazy*. Evadăm. În noaptea vînătă ca un indigo, farurile despică două cărări de lumină albicioasă care se pierd strivite din cînd în cînd de bornele kilometrice pictate în alb şi roşu. Am lăsat în urmă ultimul semafor al oraşului şi abia după ce nu l-am mai zărit în oglinda retrovizoare am ridicat puţin piciorul de pe acceleraţie. E întuneric, dar din cînd în cînd ne mătură razant lumina stîlpilor de pe marginea drumului şi, în fracţiunile de secundă cît durează flash-urile, apuc s-o privesc cu coada ochiului: mică, albă, ghemuită în scaunul din dreapta. „Crazy, crazy…“ O văd zîmbind, dar tot n-am curajul să-i prind mîna căzută pe genunchi ca o pasăre lovită de praştie. Îmi vin în minte frînturi de film american din anii '70 şi mă apucă o ciudă teribilă că n-am un aparat de radio vechi, cu scală, pe care să-l chinui şi să-l aud sughiţînd în căutarea unui post cu muzică veche, aşa cum l-am văzut făcînd pe Humphrey Bogart. Sau poate nu era el, dar nu mai contează.

Cînd rostesc primele cuvinte am impresia că sunetele au devenit de sticlă, se aud nefiresc, sparte şi ascuţite ca nişte cioburi. „Simţi?“ Zîmbeşte din nou, iar în secunda imediat următoare cd-ul se opreşte şi în maşină năvăleşte o tăcere stranie care mai întîi mă sperie, dar apoi mă inundă, dîndu-mi curajul să o prind de mînă. „Simt…“

Au dispărut toate. Brusc. Cineva a făcut o magie şi a trimis în altă lume casele de pe margine, maşinile, indicatoarele de circulaţie şi copacii. Nu e decît drum înainte, nesfîrşit, lung, un piton uriaş frînt de curbe, cu spinarea tăiată în două de o linie albă. Ne închipuim o evadare lungă şi zeci de minute vorbim despre destinaţii îndepărtate. Oraşul e o amintire de demult, trecem peste el aşa cum se întîmplă să treci din cînd în cînd cu privirea peste o rană veche, închisă, dar care a lăsat semn. Oricum, nu ne pasă.

Ea vrea un aeroport şi o dimineaţă calmă în care să tragem la sorţi destinaţia următoarei evadări. Eu încă mă rog să nu se crape de ziuă. „Îţi dai seama? Nu e un drum, e o poveste…“ Am încetinit ca să nu se termine prea repede. Trişez. Fără să vreau m-am agăţat cu privirea de ceasul de la bord şi mi-am dat seama că toate poveştile de acest fel au în ele ceva din disperarea Cenuşăresei. Trişează şi ea. „Ne întoarcem?“ E altfel. Drumul devine dintr-o dată altul, luminat şi urît, plin de întrebări fără răspunsuri. Ne agăţăm mîinile într-o strînsoare dureroasă şi mută. Din cînd în cînd

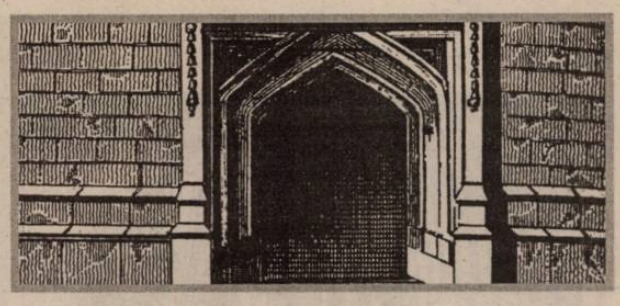

mi-arunc privirea în oglinda retrovizoare, căutînd disperat paradisul orelor din urmă. Nu vorbim despre mîine pentru că nu ştim dacă există.

„Simt…“ Îşi lasă capul pe umărul meu, îi simt obrazul arzînd, buzele întredeschise, frînez brusc şi preţ de cîteva zeci de minute fac ţăndări timpul meu şi al ei ca într-un final de lume. E din nou linişte, foarte multă linişte. Obosiţi ca după un război crunt, pornim o altă fugă, dintr-un alt timp potrivnic şi mult mai sălbatic…

Ne trezeşte lumina roşie a primului semafor. Oraşul, îngheţat şi mut, ne înghite rapid şi cînd vedem primii oameni, redevenim chinuiţi şi trişti, bieţi deţinuţi prinşi din nou în încercarea lor de evadare.

TRĂIEŞTE BUCURIA DEPRESIEI CLASICE ŞI SCAPĂ BASMA CURATĂ DIN ALTĂ EPOCĂ EXTATICĂ!

● De Paşte, revista *Cosmopolitan* le oferă cititorilor săi un „cadou simbolic“ – un pliculeţ cu seminţe de iarbă, însoţit de aceste cuvinte: „Cadoul nostru simbolic va prinde viaţă sub ochii tăi. Trăieşte bucuria răbdării şi miracolul primăverii! Din seminţe uscate, plantate cu grijă, iubite, mîngîiate şi hrănite cu sufletul – precum o relaţie de cuplu – răsar fire de viaţă.“ Iar la iarnă, în locul seminţelor de iarbă, „cadoul simbolic“ de Crăciun ar putea fi un pliculeţ cu fulgi de nea. Mîngîiaţi şi hrăniţi cu sufletul, ar fi numai buni să se aştearnă, ca o mantie ocrotitoare, peste firele de viaţă. (**D. S.**)

● De cînd înfig foarfeca în ziare ca un harponier şi strîng ştirile ca o cîrtiţă, nu am mai prins un asemenea specimen: Kevin Brunier, 42 de ani, englez, şi-a confecţionat singur, acasă, o maşinuţă, ca o jucărie, după cum le explica – rîzînd şi glumind – rudelor sale, mulţumite şi ele că bărbatul, dacă e vesel, a scăpat din depresie. Era o ghilotină. S-a sinucis cu propria ghilotină. (**R. C.**)

● Aflu de la Mezzo că ar fi existat cîndva la Paris, de vînzare, un T-shirt pe care chipurile divinilor balerini Maia Plisetkaia, Martha Graham, Rudolf Nureev şi Mihail Barîşnikov erau desenate în profil, ca în efigiile clasice cu Marx, Engels, Lenin şi Stalin. Dacă l-aş găsi, i l-aş dărui lui Ion Barbu. (**R. C.**)

● Aflăm din *Naţional* că 170 de elevi din India au fost condamnaţi la şase luni de închisoare după ce au fost prinşi copiind la examen. Acum sînt sigur: există locuri în lume unde un Beuran n-ar avea cum să scape basma curată! (**M. M.**)

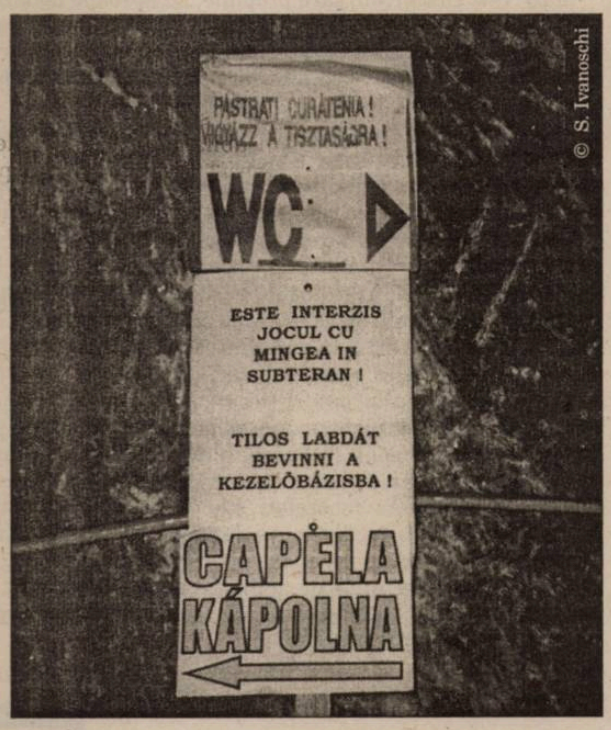

Cu ochii-n 3,14

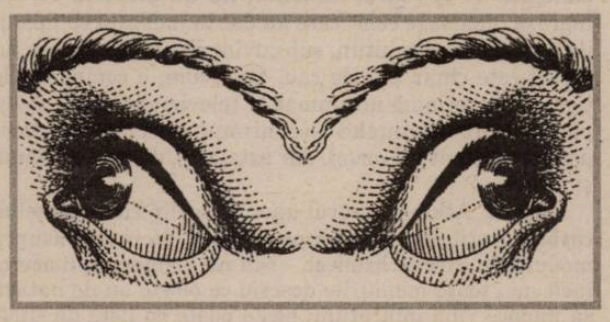

● Pentru a marca intrarea în NATO, Guvernul a decretat o zi liberă. În comunicatul respectiv era şi o frază de genul „unităţile care se ocupă de aprovizionarea populaţiei şi de distribuirea carburanţilor vor lua toate măsurile necesare pentru a…“. Să mă ierte Guvernul de cîrcoteală, dar magazinele şi benzinăriile au devenit de ceva timp *private*, multe dintre ele sînt deschise non-stop, aşa că patronilor nici prin cap nu le-a trecut să ţină cont de ziua liberă, fiind în interesul lor şi al clienţilor să rămînă deschise şi să *vîndă*. Chestia cu „aprovizionarea populaţiei“ e o rămăşiţă din altă epocă… (**M. V.**)

● Încă o povestire de-a lui Jean d'Ormesson (*„de l'Académie Française“):* la o sindrofie, are ocazia s-o cunoască pe Greta Garbo; extatic, îi spune: „Ich bin von Kopf bis Fuss auf Liebe eingestellt!“ (faimosul cîntec al Marlenei Dietrich din *Îngerul albastru).* „Sfinxul“ rămîne mut. D'Ormesson, cuprins de frenezie, insistă: îi *cîntă* Divei cîntecelul Marlenei!… „Sfinxul“ îi răspunde, glacial: „Mă confundaţi cu Marlene Dietrich“. Peste cîţiva ani, d'Ormesson se nimereşte, la un dineu, alături de Marlene; aceasta, cucerită de şarmul scriitorului, îl invită la ceai *chez elle*, în Avenue Montaigne nr. 12. Copleşit de onoare, d'Ormesson insistă: îşi aruncă în joc ultimele farmece, *povestindu-i* istorioara cu Garbo! Cînd termină, Dietrich, glacială, îi spune: „Nu mai e nevoie să veniţi să mă vizitaţi“. (**a. l. ş.**)

O ÎNTREBARE NU-MI DĂ PACE: INSTRUMENTELE NOROCULUI SÎNT TRIFOIUL ŞI TRICOUL ROŞU?

● Principesa Margareta, în discursul de la Gala UNITER: „Cultura noastră este euroatlantică de la naştere“. Deşi monarhistă (nostalgică) de felul meu, o întrebare nu-mi dă pace: adică dinainte de Renaştere? (**S. S.**)

● Regizorul american Oliver Stone pregăteşte prezentarea la una din televiziunile ţării sale a unui film bazat pe interviul de zece ore luat preşedintelui cubanez, Fidel Castro, „dictatorul pe care americanii adoră să-l urască“. Stone îl întreabă pe Castro de ce nu se retrage de la putere. El răspunde că dacă americanii i-ar arăta că aşa ar fi mai bine pentru poporul lui, ar examina propunerea. Cei mai feroci militanţi antiamericani sînt de fapt instrumente ale imperialismului detestat. Cubanezii preocupaţi de problema retragerii lui Castro sînt la puşcărie. (**M. B.**)

● O veste bună – şi un posibil model de urmat – vine din India: aurolacii din New Delhi şi-au înfiinţat propria lor bancă, în care-şi depun seară de seară micile sume ciupite peste zi *(Ev. zilei*, 6 apr. a.c.). Norocul lor că tocmai va fi închis prietenul băncilor, Gabriel Bivolaru, altfel… Mai rămîne, totuşi, o şansă: să ajungă acolo dl Funar, să le-o vopsească în tricolor. (**A. C.**)

● Se pare că s-a generalizat practica, destul de barbară, prin care animalele ce urmează să fie mîncate îşi fac, de bunăvoie şi chiar foarte fericite, reclamă: mielul din pliantul magazinului Angst ne îndeamnă, cu un trifoi într-o mînă şi o fundă roşie la gît, să-l cîştigăm la concurs şi, evident, să-l devorăm. (**I. P.**)

● Victor Ponta este tot mai surprinzător. După ce tinerii PSD au ascultat la congres muzică de Valeriu Sterian, acum şeful lor se declară un admirator al lui Che Guevara: „Preşedintele TSD a spus chiar că, la întîlnirea tinerilor social-democraţi de sîmbăta trecută, a vrut să îmbrace un tricou roşu cu Che Guevara, al cărui admirator este, pe care-l poartă uneori la întîlniri cu organizaţii similare din alte ţări. «Abia m-au convins să nu-l port», a spus el, relatînd apoi că a fost invitat de tineri socialişti din Europa să participe la manifestaţii antiglobalizare organizate pe continent, însă le-a răspuns că nu poate să fie şi în delegaţii oficiale, şi în stradă. «I-am rugat numai să nu arunce cu pietre în mine», a mărturisit Ponta“ *(Adevărul).* Omul are umor, fără discuţie. Mă întreb dacă o fi derutant să-i admiri în paralel pe Guevara şi Năstase. Şi îmi răspund: nu este derutant. Fiecare şi-a adaptat oportunismul la epocă şi regiune. (**C. G.**)

NU POATE SUNA DECÎT INTERESANT UN GAG PLIN DE SEX CONSPIRAT

● Zilele trecute, în metrou, o cerşetoare li se adresa celor de la care spera să obţină bani nu cu: „Să vă dea Dumnezeu sănătate, maică!“, ci cu: „Să aveţi locuri de muncă!“. Această urare, în gura unui cerşetor, nu poate suna decît interesant. (**C. P.-B.**)

● Gag involuntar: pe uşa de la intrarea în Televiziunea Română (poarta Pangratti) este un anunţ prin care sînt căutaţi „scenarişti pentru emisiunea SURPRIZE-SURPRIZE“ (ei da, *acea* emisiune are nevoie de scenarişti!). Doritorii sînt chemaţi în „str. Nicolae Caramfil“. (**a. l. ş.**)

● La o emisiune despre fotbal a fost invitat un sexolog care ne-a spus că fotbalul (nu pronunţa *futbol)* e plin de sex. Ştiam ce-a spus Ronaldo despre partidele dinaintea unui meci, dar acum ne temem să nu fie invitat vreun antrenor de fotbal la o emisiune despre sex. Să ne spună că sexul e plin de fotbal. (**A. M.**)

● Generalul în rezervă Pleşiţă ne-a dezvăluit de curînd că în fosta Securitate au existat agenţi conspiraţi care ei înşişi nu ştiau că sînt agenţi conspiraţi! M-am grăbit să-l anunţ pe colegul Franz Kafka; n-o ştia! (**R. C.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Occidentul şi coşul zilnic

Sînt în NATO de o săptămînă şi mă simt bine. N-am observat însă „schimbări în viaţa de zi cu zi a românului obişnuit", aşa că le răspund pe această cale reporterilor TV care, în zilele dinaintea aderării, luau „pulsul străzii", făceau ceea ce în jargonul jurnalistic se cheamă un „voxpop", întrebînd oamenii dacă intrarea în NATO le va schimba viaţa. Le răspund acum pentru că în zilele respective nu s-a întîmplat să dea nici unul peste mine (sau viceversa). Privind însă la televizor, încercam să mă „pun în situaţie" şi îmi dădeam seama că mai rar poţi întîlni o întrebare aşa de prost plasată, aşa de gogomană şi „de pe pereţi". Ce să-mi facă NATO? Să termine de asfaltat traseul dintre domiciliu şi redacţie? Să-mi mărească leafa? Să-i dea în judecată pe cei de la firma de cablu TV care lunea trecută mi-au scos din pachetul de programe Raiuno (am şi eu febleţea mea, noroc că am apucat să o mai văd o dată în direct, sîmbătă seara, pe Monica Bellucci, şi ea membră NATO, ca şi mine...)? Să termine mai repede procesul Iordănescu-Becali, care mă stresează zilnic la ştiri? De-aia a apărut NATO? De-aia s-a extins pînă la Pontul Euxin, ca să simţim noi schimbări în viaţa de toate zilele?

O asemenea întrebare nu vine însă din nimic ori din vreo fandacsie reportericească. Originea ei se află, probabil, în mica mitologie a „Occidentului care ne dă", născută şi crescută rapid după 1989, într-un iureş de stereotipii pozitive pe care numai cantitatea echivalentă de stereotipii negative o mai poate înmuia. Dacă luăm la recitit zburdalnica presă de la începutul anilor '90, ne pocneşte rîsu'-plînsu'. Pentru „o anumită parte a ei" (precizez pentru cei care la vremea aceea încă se mai jucau în faţa blocului că formula îi aparţine preşedintelui Iliescu şi desemna presa „de opoziţie"), renăştea din propria-i cenuşă strigătul „vin americanii!", iar Europa (occidentală, se-nţelege) era un fel de paradis terestru care urma să ne dea, să ne ajute, să ne primească şi să ne spele de păcate. Pentru cealaltă parte a presei, cea a „oamenilor de bine", Occidentul era un spaţiu plin de interese obscure, la Bruxelles şi la Washington se croiau planuri diabolice care urmăreau să ne ia Transilvania, petrolul şi grînele, iar noi trebuia să fim vigilenţi şi să nu ne lăsăm seduşi de cîntecul de sirenă al ajutoarelor umanitare trimise din Vest, pentru că sub ele se ascundeau spioni perfizi, reţele de droguri, xeroxuri care multiplicau bani şi tot felul de alte destabilizări. Nu ştiu cine mai are răbdarea să recitească astăzi ziarele *Azi* şi *Adevărul* din 1990, revista *Europa* (sic!!!) scoasă la începutul anilor '90 de Ilie Neacşu, actual deputat PRM, ca să nu mai vorbim de *România Mare* a recentului pro-occidental (?) şi filosemit (???) C. V. Tudor. Sau chiar *Vocea României*, cotidianul guvernului Văcăroiu (ei, da, stimaţi reporteri independenţi, *al guvernului*). Nu mai departe decît acum 10-12 ani, în toate aceste publicaţii Occidentul era diabolizat, iar NATO era considerat, pe scurt, duşmanul ţării. Pe vremea aceea, România avea acelaşi preşedinte ca şi acum, iar la putere era (cam) acelaşi partid ca şi acum. Dacă astăzi acel tip de discurs vehement antioccidental a devenit marginal în spaţiul public, se cheamă că în „viaţa noastră de toate zilele" au avut loc, fără îndoială, suficiente schimbări pentru a aştepta ziua aderării în mod firesc.

De stereotipii pro sau antioccidentale însă n-am scăpat şi va mai dura ceva timp pînă cînd le vom pune la locul lor. Presupoziţia că intrarea în NATO ar trebui să-şi arate rapid efectele în viaţa noastră este rezultatul unor astfel de clişee care fac legături directe între dotarea armatei cu avioane Hercules şi preţul cărnii de miel. Reporterii TV care pun o asemenea întrebare şi înregistrează apoi răspunsurile cu totul previzibile („pentru noi, oamenii de rînd, nu-i nici o schimbare..., preţurile..., întreţinerea..." etc.) nu fac decît să perpetueze o gîndire simplistă şi să reducă ideea de Occident, de UE şi NATO, la umplerea cu bunătăţi a coşului zilnic.

Augustin IOAN

Consecinţele urbanistice ale fricii

– secvenţe americane –

1. Peste jumătate din populaţia americană este mai grasă decît ar trebui şi aproape jumătate obeză. Deformările induse de grăsime depăşesc domeniul umanităţii. Omul vitruvian? Descrierile s-ar situa mai degrabă în domeniul monstruosului. Dacă armonia este buna articulare a părţilor între ele şi a acestora în întreg, am văzut exemplare încă vag umane, ale căror membre plutesc împrejurul osînzei într-o relativă corelaţie reciprocă, iar întregul aparţine, bietul, mai mult bestiariilor decît speciei de care s-au despărţit, mîncîndu-se – sfînt trup şi hrană sieşi.

Unii dau vina pe mîncarea ieftină şi pe *junk-food*. Alţii pe lipsa de socializare, pe singurătatea potolită cu televiziune şi popcorn. Fagocitarea ca supresant al tristeţii. Mîncarea, se spune, mai cu seamă aceea incredibil de ieftină, ar conţine fie substanţe care dau adicţie, fie hormoni, fie alte chimicale. Un singur lucru bun: lista de substanţe, procentele de colesterol şi grăsimi sînt explicit înşiruite pe ambalaje (poate de aceea şi enorma cantitate de ambalaj de care trebuie să te debarasezi spre a ajunge la produs; cu sentimentul că, muncind atît de mult la despachetare, preţul se va fi justificînd). Obsesia dietelor nu poate fi descrisă decît ca o fugă de tine însuţi. S-a votat acum o lege împotriva proceselor declanşate de cei care, mîncînd, nu au ştiut că se vor îngrăşa, analoage celor care au dat în judecată companiile de produse din tutun, sub cuvînt că nu au ştiut că fumatul este chiar atît de rău. Or, acum, o companie de ţigări face reclamă antifumat la televiziune şi pe *site*-ul propriu! Greu de înţeles mecanismul, ceva mai sofisticat psihologic decît cel uzual, dar asta este, de fapt, reclamă şi atît!

Dar dr. Atkins, autorul unor diete din care se exclud carbohidraţii, şi-a pus amprenta atît de masiv asupra modului în care se hrănesc – sau nu – americanii acum, încît mai toate meniurile descriu ce oferte au de natură să împace vina mîncatului peste poate cu lista de sfinţi şi diavoli îngurgitaţi. Viclenia sorţii este neîndurătoare. Dr. Atkins însuşi, care nu s-a prăpădit de foarte multă vreme, a făcut-o totuşi fiind – cum altfel? – obez. Văduva Atkins luptă din răsputeri cu păstrarea imaginii – şi a incredibilului imperiu căruia i-a fost eponim bunul doctor: în comă fiind, hrănirea sa exclusiv cu ser şi glucoză, susţine dînsa, l-a dus dincolo de pragul supraponderalităţii pe soţ. Dar ironia rămîne, orice se va fi întîmplat de fapt.

2. Atentatul de la Madrid a fost reflectat masiv de media din SUA. Atocha e acum mai degrabă un memorial, decît o gară, după cum WTC este mai mult un spaţiu sacru, decît amplasamentul viitorului Liberty Tower. Ceea ce au văzut însă mediile de aici este mai cu seamă propria vulnerabilitate. Atacul asupra spaţiului public este un atac direct la adresa civilizaţiei occidentale, unde *acesta* este motorul societal, iar nu teritoriul privat. Supradezvoltarea reţelelor, a interfeţelor, a spaţiilor comunicante are drept revers faptul că ele îşi expun astfel propria vulnerabilitate. Or, dacă nu credem în siguranţa spaţiului public, încetăm să îl folosim. Dar ce înseamnă o societate de felul celei occidentale (către care tindem, fără să fim decişi să şi ajungem acolo) fără apelul la „publicitatea" spaţiului? Cum decidem? Cum votăm, dacă un asemenea atentat poate bascula opţunile unui întreg electorat doar pentru că atacatorul este X şi nu Y, aşa cum se va fi crezut? Cum ne facem cunoscute opţiunile, deciziile, refuzul? Cine va avea curajul să vorbească iarăşi despre Fortăreaţa Europa, despre expatrierea tuturor musulmanilor care nu sînt născuţi în ţara atacată?

Internetul poate fi desfiinţat prin atacuri informatice coordonate. Transportul în comun poate fi realmente suspendat indefinit – la fel, de la avion la autobuz (deşi, mi se va răspunde, în Israel acest lucru nu s-a petrecut încă, cu toate că atacurile teroriste asupra transportului în comun sînt frecvente). Întreţinută printr-un pospai de obiecte, de tehnologie, de instituţii şi printr-un strat substanţial de retorică şi propagandă a încrederii nutriente a tuturor celorlalte, civilizaţia – aşa cum ajunsesem să o cunoaştem şi, precum românii care au pierit la Madrid sau în WTC cu 911 zile înainte, să o dorim – îşi poate schimba geometria în cîţiva ani, pliindu-şi aripile membranoase sub blindajul chitinos al restrîngerii drepturilor individuale şi colective.

Or, această civilizaţie, aproape pentru prima oară, nu are un plan B. Care e alternativa la supradependenţa de electricitate şi surse de combustibili fosili spre a o produce? Care e alternativa la căderea sistemelor de comunicare actuale? Vom fi gata să ne pregătim în numele Dumnezeului nostru spre a nu fi oferiţi ca victime Dumnezeului lor? Ce soluţii avem pentru situaţii de catastrofă, spre a caza, hrăni şi mîngîia sute şi mii de victime? Occidentalii – puţine. Noi – nici una: retragerea în munţi şi otrăvirea fîntînilor nu mai reprezintă, probabil, o alternativă.

3. Cea mai luminoasă descoperire a şederii în Langsam Library, din campusul Universităţii din Cincinnati, Ohio: jurnalul lui Mircea Eliade. Cum plecasem de acasă pe fundalul receptării publice a cărţii lui Florin Ţurcanu, pe care sper să o citesc în curînd, m-am bucurat de atmosfera relaxată, luminoasă a jurnalului, pe care nu îl citisem. Omul Eliade, cel care scrie, este fermecător şi „viu" în notaţiile sale de jurnal. De 24 ianuarie se gîndeşte la Cuza şi la Ion Roată, în vreme ce un student îşi citeşte lucrarea în faţa sa. Îşi iubeşte cărţile şi roşeşte cînd e lăudat, fără să ascundă plăcerea recunoaşterii publice, unanime, covîrşitoare; pe de altă parte, însă, se critică pentru că nu este mai implicat în lansarea publică a acestor cărţi. Şi este, pretutindeni, un scriitor obsedat de subiectele sale, asupra cărora reflectă la infinit. Formulările sale sînt adeseori succinte şi memorabile, în felul atît de popular şi acum în mediile elevate româneşti: cînd cineva îi descrie modul în care boşimanul îşi adulmecă prada, Eliade notează fulgurant: „presentimentul gazelei" încordează de la sine muşchii vînătorului. Acestea toate, dintre care răzbate melancolia, uneori după patrie sau limbă, dar cel mai adesea după mansarda adolescenţei (personaj crucial al jurnalului) şi după manuscrisele pierdute de-a lungul anilor. E furios pe succesul unor scriitori de necitit, precum Joyce sau al autorilor Noului Roman francez. E dezamăgit pe lipsa de receptare a *Pădurii interzise*, sub cuvînt că este un roman „tradiţional", şi nu uită să îi elogieze pe cei care au trecut de prima sută de pagini (descoperind, adică, dincolo de această barieră, miza cărţii). Exerciţii mnemotehnice, menite a reface mental localizarea, subiectul sau conţinutul unor vaste proiecte editoriale adolescentine traversează textul. Cînd ochelarii rotunzi se crapă, realizează că i-a păstrat toţi acei ani pentru că sînt singurul obiect care îl mai leagă de „acasa" bucureşteană şi, da, de mansardă. Tînjeşte şi după Parisul sărăciei postbelice proprii, atît de productive şi, mai cu seamă, nu se lasă deloc încîntat de Chicago, unde se simte exilat şi captiv.

Motivul pentru care vorbesc aici despre Eliade nu este doar acesta, al descoperirii jurnalului său în America. Mi se pare de reţinut – din cîte ştiu, nimeni nu a făcut-o, poate şi pentru că „experţii" într-ale urbanismului probabil că nu vor fi văzut în istoria religiilor o sursă intelectuală valabilă pentru propria disciplină – ideea lui cu privire la expansiunea suburbiei în dauna oraşului *(„suburban sprawl")*. Eliade vede în această „dezurbanizare" centrifugă un atavism al cuceririi Americii, al confruntării cu natura în scopul locuirii în mijlocul ei. Ipoteza ar merita discutată mai departe, mai cu seamă în retrospecţie, ştiind acum despre studiile direcţiei numite New Urbanism, care propune, de aproape douăzeci de ani, o rescriere a acestei relaţii stranii dintre clasa mijlocie americană şi domeniul urban. Pe de altă parte, ieşind din Chicago şi călătorind mult, Eliade observă şi notează, în ciuda dezaprobării evidente pe care o are faţă de suburbie, că aceasta a luat cu ea şi ultima rămăşiţă de calitate arhitecturală notabilă, lăsînd oraşului kitsch-ul. Aproape nici o casă de pe malul unui lac unde meditează şi scrie nu i se pare urîtă. Straniu însă, deşi locuieşte în proximitatea lor (Robie House e chiar în campusul UC), Eliade nu vorbeşte despre casele lui Frank Lloyd Wright şi, legat de „dezurbanizare", despre proiectele acestuia în acest sens (de felul Usoniei). Nu sînt profet, însă cred că una dintre consecinţele terorismului, în felul în care îl descriam mai sus, ca atac împotriva spaţiului public urban, va fi o nouă – chiar dacă diferită – dezurbanizare, după ce anii nouăzeci păreau să re-„europenizeze" oraşele americane. La vremea aceea, desfiinţarea autostrăzilor care trec prin *downtown*, restaurarea centrelor istorice şi redescoperirea gustului pentru locuirea „în centru", cu efectele sale asupra vieţii cotidiene (cafenele, brutării, spectacole), mi se păreau consecinţele de aplaudat ale unui deceniu de dezvoltare şi bunăstare. Acum, mă tem pentru consecinţele urbanistice ale fricii.

Cincinnati, Ohio, martie 2004

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 14 ● 16-22 aprilie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Insensibilitatea cotidiană“
pagina 3

Delia Radu
„România în ghidurile de călătorie anglo-saxone“
pagina 11

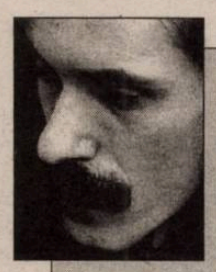

Mircea Cărtărescu
„Obiectul care mă inspiră“
pagina 14

HYDE PARK

Nervi de primăvară

Terorismul ● Islamismul ● Spania ● Catedrala Mîntuirii Neamului ● etc.

„Deşi nu vă împărtăşim toate opiniile, ne străduim să le facem cunoscute.“
VOLTAIRE

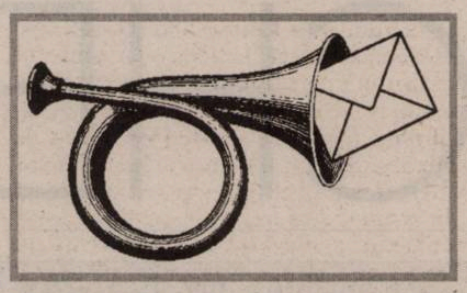

Nr. 10: *„Consumați, consumați... tot va mai rămîne ceva“*

Articolul lui Andrei Pleșu – „Nicolae Cajal“

Nici o definiţie a sărăciei cu duhul nu m-a mulţumit. Marea majoritate a oamenilor care citează această sintagmă sînt precum „les moutons de Panurge“. Au substituit-o cu prostia şi pace. Unul după altul, atunci cînd întîlnesc un prost, îl „cadorisesc“ cu titlul „sărac cu duhul“.

Andrei Pleşu, unul din reprezentanţii inteligenţei noastre, recunoscut şi preţuit mai mult în afară decît în propria cetate, „mare specialist în îngeri“, în articolul cu pricina, iată că a mai descoperit unul: Nicolae Cajal. Dacă vreodată în comenduirea Bucureştiului va ajunge şi un om normal, sînt sigur că-i va da prin cap ideea ridicării unei statui acestui mare „sărac cu duhul“ care a fost Nicolae Cajal. Sărăcia cu duhul este bunătatea cea mai profundă, bunătatea din fire... „toţi intrau cu şanse egale în sfera bunătăţii sale“. Sărăcia cu duhul este nevinovăţia, inocenţa, neputinţa de a concepe răul, cu atît mai mult a-l atribui cuiva: „De aceea solicitudinea lui părea, uneori, lipsită de discernămînt, un fel de infirmitate, un impuls de necontrolat“. Sărăcia cu duhul nu este nici măcar un merit; ea este o podoabă a sufletului de care, cel care o are, nici măcar nu este conştient; „este o vocaţie, dar deopotrivă (pentru cei din jur) un mister“. Toate acestea au făcut din Nicolae Cajal, de-a lungul vieţii sale, un om FERICIT, pentru că „bunătatea e una din manifestările inevitabile ale fericirii veritabile“. Bunătatea aceasta firească a academicianului şi în egală măsură a Mai Marelui Sinagogii nu putea izvorî decît dintr-o neţărmurită dragoste de semeni, dragostea pe care Saul din Tarsul Ciliciei, conaţionalul său devenit Pavel, o defineşte ca nimeni altul: „Dragostea îndelung rabdă; dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuieşte, nu se laudă, nu se trufeşte. Dragostea nu se poartă cu necuviinţă, nu caută ale sale, nu se aprinde la mînie, nu gîndeşte rău. Nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduieşte, toate le rabdă...“. (Icor.13-4-7). Şi ne mai descuie Andrei Pleşu o uşă – de catedrală, aş îndrăzni a spune –, uşa împăcării cu sine, din care izvora fericirea pe care o trăia Nicolae Cajal: umorul. „Numai cine ştie să rîdă ştie să dăruiască. Numai cine nu se ia în serios poate lua în serios necazul celuilalt.“

Este un cuvînt de omagiu şi de elogiu al lui Andrei Pleşu, care mi-a adus înaintea ochilor un „pururea fericit“. Poate ar fi trebuit să închei cuvîntul aici. Ar fi trebuit, dacă nu-mi cădea în mînă cartea părintelui Nicolae Steinhardt, alt mare conaţional, *Critică la persoana întîi*. Prin contrast, ne serveşte „omul nou“ cu care România se căzneşte să devină europeană. În însemnările sale de critică literară la cartea Eugeniei Tudor Anton – *Preţul Singurătăţii*, Cartea Românească, 1981 –, la pag. 147 îl găsim pe acest om de tip nou: „Oricare ar fi realitatea, este cum nu se poate mai încîntat de el însuşi şi de realităţile sale cu stihiile lumii şi-i lămurit lucru că nu-i pasă de nimeni şi de nimic. Nedezminţite stau – mai presus de orice – privirea lui impertinentă, rînjetul continuu, şi încă ceva, ceva necunoscut, o superioritate care nu se ştie pe ce-i bazată, o siguranţă de sine care nu-i a luptătorului cinstit. Căutătura batjocoritoare, îngîmfarea, vădirea unor simţăminte exclusiv izvorîte din cel mai rece dispreţ pentru cei din jur, autosatisfacţia, arcul incandescent descris într-un rînjet şi vîrful nasului obligatoriu purtat în sus, o întreagă ţinută destinată a comunica o absurdă încredere în forţele (şi abilităţile) proprii, precum şi a da impresia că ştii totul şi de ceilalţi nu te sinchiseşti...“.

N. Steinhardt îl numeşte un tip social şi nu românesc. Este negrul pe care l-am pus tocmai pentru „a pricepe“ mai bine albul pe care autorul articolului ni l-a însăilat în doar cîteva tuşe şi pentru care îi mulţumim.

Ioan GHERASIM
str. Orhei nr. 2, bl. V2, sc. A, ap. 7
Piatra Neamţ

„Fără bani, eşti captiv“

Un rest, o neîmplinire, „un dor fără saţiu“. Banii în mod sigur nu aduc fericirea, dar lipsa lor e o tragedie. O încorsetare, un fel de închisoare din care nu ştii cum să ieşi. Fără bani eşti captiv. Nu a fost mereu aşa. În copilărie, la bunica nu mă durea capul să am bani. Era important să am cu cine face echipă pentru a-i dovedi pe copiii vecinilor. Nu aveam fraţi sau surori, ba chiar nici verişori, aşa că am învăţat să mă descurc fără fratele cel mare (B.B.?). Acum, însă, banii au devenit un ce fundamental, un *sine qua non* al existenţei noastre. În copilărie, mulţi copii săraci mîncam pîine cu magiun de prune şi nuci în pauza dintre ore. Buna mea prietenă M., fiică de medic, mă invita la ea acasă, unde totul era minunat. Pom de Crăciun, jucării, avea un frate, un cîine mare Rex, servitoare şi doi părinţi iubitori. Nu îmi amintesc să o fi invidiat. Fiecare cu ale sale. Ne-am reîntîlnit mai tîrziu la aceeaşi facultate. Acum, mulţi oameni au bunăstare, alţii mai puţină, dar un soi de aroganţă şi grosolănie viciază relaţia umană. Oricum grav afectată şi înainte de '89. Iar mulţimea cerşetorilor şi a copiilor deprinşi de mici cu cerşetoria stîrnesc dezaprobare şi dezgust. Cei dezmoşteniţi cu adevărat sînt oamenii spoliaţi de justiţie sau cămătari, ajunşi în stradă şi împinşi acolo cu bună-ştiinţă. Cei ce au avut slujbă, locuinţă şi nu mai au nimic.

În altă ordine de idei, cred că SUA este ţara care bate toate recordurile în privinţa consumismului. Şi totuşi consumismul acesta merge uneori mînă în mînă cu un fel de avariţie de se „sparie gîndul“... Doamna de al cărei băieţel mă ocupam m-a rugat să-i pregătesc nişte chifteluţe. Şi mi-a lăsat un borcan cu ulei refolosit şi refolosibil. Dar să vorbim despre băieţel, care atunci, în 2001, avea 5 ani. Părinţii divorţaseră pe cînd avea 10 luni. Mereu a avut o bonă care s-a ocupat de el, eu fiind a treia. Tatăl băieţelului obţinuse dreptul de a se ocupa de copil 1/2 din timp. Deci, în fiecare săptămînă, copilul era luat fie sîmbăta la 9 dimineaţa, fie duminica la 9, alternativ, şi era restituit mamei miercuri la 9 dimineaţa. Frecventa grădiniţa (care acolo se numeşte *preeschool),* unde părinţii plăteau o taxă lunară. Dar copilul şedea la mamă pînă vineri, apoi era livrat bunicii materne, unde avea loc întîlnirea cu tatăl. Acasă la mama avea camera ticsită cu jucării. Foarte multe jucării avea şi în living. F.f. multe jucării avea şi la bunica maternă unde eu îl însoţeam. Chiar înaintea plecării mele din SUA a primit în dar un cîine electronic care lătra şi mergea ca unul adevărat. Avea şi foarte multe hăinuţe, trebuind să fie îmbrăcat asortat şi cu bun-gust. Ei bine, acest copil era profund nefericit şi într-o stare de nervozitate extremă. Cu greu ne înţelegeam, deşi ştia româneşte. Mama şi bunica sa nu permiteau să emiţi o părere.

Verişorii săi, o fetiţă de 8 ani şi un băieţel de 9 ani, trăind într-o casă superbă şi avînd tot ce-ţi poţi dori, tot nefericiţi erau. Mai ales băieţelul, care, am înţeles, se descurca destul de greu la şcoală. Dar şi fetiţa era de o încăpăţînare supremă. M-am ocupat şi de aceştia cîteva săptămîni, dar a fost greu, căci nu ştiau româneşte.

Nici adulţii pe care i-am cunoscut, români americani, nu erau foarte mulţumiţi. Viaţa în SUA mi s-a părut încorsetată în anumite tipare, iar oamenii – oricît de grosolani acolo unde era posibil şi necontrolabil. Acolo am văzut că poţi fi zîmbitor, politicos, grosolan şi capabil de gesturi absolut impardonabile.

Sigur, consumul este motorul dezvoltării şi apariţiei locurilor de muncă. Aşa apar şi posturi de bonă, menajeră, îngrijire de bătrîni plătite de cei cu venituri măricele. Poţi vedea alte ţări şi astfel, dacă burse nu se mai poate, nu eşti scriitor, nici artist, nici...

Maria NICULESCU
Oneşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Lipsa lui „mulţumesc!“

Într-un recent număr al revistei (iată, deja aveţi vechime!), o corespondentă se plîngea de faptul că nu mai există cine ştie ce mare civilizaţie în România, pornind de la lipsa lui „mulţumesc!“ în momentul în care domnia sa dăruia biletul de tramvai/autobuz/troleibuz proaspăt perforat unei persoane care tocmai urca în mijlocul respectiv de transport. Nu ştiu în care civilizaţie modernă încurajăm mersul pe blat în transportul public. De altfel, sîntem foarte civilizaţi şi – mai ales – civilizatori. Poate ne scrie dl Cosaşu ceva despre cum s-a distorsionat morala pe la românaşi. Dumneavoastră ce ziceţi, dle Pleşu?

Aştept.

Saureign MÜLLER
saureign@rol.ro

Actualităţi

Ţara lui „ca şi cum...“

Trăim într-o ţară imaginară. Nimic din ceea ce se întîmplă nu e real şi nu are legătură cu lumea care ne înconjoară. Parcă am trăi într-o Galaxie aflată la mii de ani-lumină. Oamenii trăiesc „ca şi cum“ totul ar decurge normal. Magazinele gem de mărfuri şi produse „ca şi cum“ am trăi în Occident. Automobile de ultimul tip vuiesc prin Bucureştiul plin de gropi „ca şi cum“ străzile lui ar fi circuite de Formula 1. Vitrinele sînt pline cu oferte de tot felul de aparate foto ultimul răcnet, DVD-uri, aparatură electrocasnică ultraperformantă „ca şi cum“ ne-am afla undeva în Hong-Kong, Tokio sau alt Paradis al electronicii. Agenţiile de voiaj oferă excursii pe toate meridianele, în cele mai exotice colţuri „ca şi cum“ am fi o ţară de nababi. Afişe cu croaziere fascinante ne fac cu ochiul „ca şi cum“ ne-am epuizat toate colţurile ţării şi doar asta ne-ar mai lipsi. Nu mai vorbesc de bancomate la care oamenii stau la coadă pentru a-şi extrage bănişorii „ca şi cum“ ar avea în cont sume substanţiale de care nu le pasă cît le mai rămîn. Toate astea însă nu-i împiedică pe unii să aibă mentalităţi şi nostalgii „ca şi cum“ nimic nu s-a schimbat şi PCR e încă la putere. Ce mai încolo, trăim ca într-un rai al celor fără de minte în care totul merge în virtutea inerţiei (mă corectez: „în virtutea inepţiei“). Se spune că trăim într-o epocă p(r)ostmodernistă. Se poate. Aşa o fi...

Adar DARIAN
adami@fx.ro

N. red.: Dar şi dvs. vă face plăcere să ne scrieţi „ca şi cum“ am fi *Le canard enchaîné*...

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Satul cu locuitori în străinătate**
- **În pielea altuia**
- **Monarhia**
- **Clasa mijlocie**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
Str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“ şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 20.000 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Insensibilitatea cotidiană

Faptul de a avea imaginaţie e o garanţie de nefericire. Nu te poţi bucura de imediat, fie pentru că îţi aminteşti, melancolic, de necazuri trecute, fie pentru că te preocupă dificultăţi viitoare. Nu te poţi bucura de amintiri agreabile, pentru că ele ţin de trecut, şi nu te poţi bucura de posibile împliniri viitoare, pentru că te gîndeşti la obstacolele sau, pur şi simplu, la timpul care te separă încă de ele. Eşti mereu, printr-un soi de neodihnă a asociativităţii, în altă parte decît acolo unde tocmai trăieşti ceva. Nefericirea zilnică e incapacitatea de a fi contemporan cu experienţele proprii. Altfel spus, e un viciu de concentrare. În loc să focalizezi extatic asupra punctului, te laşi confiscat de liniile virtuale care îl preced sau îi urmează. Fericirea aflată la îndemînă se dizolvă, subminată de nostalgii, anxietăţi, false lucidităţi, presentimente. Ceea ce înseamnă că ea nu mai e resimţită ca fericire, nu mai e *recunoscută* în splendoarea simplităţii sale.

Dar dacă te mişti printre obiecte şi realităţi pe care nu le *recunoşti* ca atare, se cheamă că te mişti într-o lume închipuită, într-o plăsmuire care n-are nimic de a face cu lumea adevărată. Eşti captiv într-o reţea de ipoteze private, într-un univers paralel. În universul acesta nu te poţi întîlni decît cu tine însuţi, în forma ta cea mai proastă. Iei fiecare lucru drept *altceva* decît este şi anume drept ceea ce fac din el aprehensiunile, spaimele şi reveriile tale. Bucuria reală, palpabilă, e adumbrită de o legiune de impurităţi imaginare. La fel, nefericirea reală e camuflată de nenumărate anestezii conjuncturale. Cu alte cuvinte, nu sîntem capabili să *recunoaştem*, ca atare, nici fericirile, nici nefericirile curente. Luăm drept fericiri satisfacţii de mîna a doua şi drept nefericiri mici crize de indispoziţie.

Întîlnim oameni extraordinari şi nu percepem şansa de a-i fi întîlnit. Trăim împrejurări spectaculoase şi nu citim în ele amprenta destinului. Ratăm, clipă de clipă, miracolul, semnificaţia, patosul. Ratăm, deopotrivă, „sentimentul tragic al vieţii“, abisul cîte unei zile, catastrofa latentă a cîte unei întîmplări oarecare. Sîntem inadecvaţi, oblici, afoni şi orbi. Trăim stins, pe o nesfîrşită tangentă la real, inapţi să distingem între esenţial şi accesoriu, între ce e important şi ce nu, între circumstanţa decisivă şi accidentul colateral. Interlocutorul optim e în faţa noastră şi nu-l *recunoaştem*, bucuria vindecătoare ne stă în preajmă şi n-o *recunoaştem*, drama transfiguratoare trece pe lîngă noi şi n-o *recunoaştem*. Sîntem înconjuraţi de semne pe care nu le *recunoaştem* ca semne, de apeluri pe care nu le înregistrăm, de prilejuri care ne scapă. Pînă şi moartea proprie ne apare ca improbabilă. N-o putem *recunoaşte* ca problemă acută a reflexiei cotidiene. Traversăm, aşadar, un peisaj luxuriant, fără să-i *recunoaştem* anvergura şi sensul. Sîntem subiecţii unui acces perpetuu de neatenţie. Insensibili la registrul inaparentului, gata să uităm ceea ce ne contrariază, nu ne mai lăsăm tulburaţi decît rar, de cîteva ori în viaţă, sub şocul, nelumesc, al unor iubiri, euforii sau suferinţe insuportabile. *Recunoaşterea* realului în uimitoarea lui, nudă, realitate devine, abia atunci, un eveniment.

Într-un anumit sens, Noul Testament este istorisirea trecerii – *nerecunoscute* – prin lume a lui Dumnezeu. Pe Iisus, dincolo de cercul restrîns al cîtorva discipoli (şi ei ezitanţi la răstimpuri), nu-L *recunoaşte* nimeni ca fiind ceea ce este. Iar El tocmai asta caută: nu să I se arate *recunoştinţă* din partea celor pe care îi instruieşte sau vindecă, ci să fie *recunoscut* de ei în adevărul Lui. Nerecunoscut ca Dumnezeu în vremea petrecerii lui pămîntești, suspectat, hărţuit, judecat, batjocorit şi ucis, El nu e recunoscut nici după Înviere. Maria Magdalena îl ia drept un grădinar oarecare, doi dintre ucenici, pe drumul spre Emaus, îl tratează ca pe un străin. Cel nerecunoscut are, întotdeauna, statutul *străinului*, al intrusului care tulbură ordinea placidă a lumii. Dumnezeu, în Noul Testament, e Cel nerecunoscut, Străinul suprem, care vrea să vindece lumea de propria ei înstrăinare. Înainte de a promite oamenilor o înviere definitivă, la sfîrşitul timpului, El le cere să învie în viaţa de acum, adică să se comporte ca nişte *oameni vii*. Iar oamenii cu adevărat vii sînt cei care nu trec pe lîngă Dumnezeu fără să-l recunoască. Oamenii veacului, adică ai momentului, se simt bine – şi legitimi – în postura de fiinţe *cunoscătoare*. Credinciosul e cineva care vrea, în plus, să fie *o fiinţă re-cunoscătoare*.

cu dilema la croitor

Credeţi că toţi cei care au primit cu entuziasm pomeni oficiale vor vota cu PSD, cu Vadim Tudor sau cu Gigi Becali?

Milogul a devenit unitatea de măsură a succesului în politichia românească, fiindcă ăl de strînge mai mulţi pomanagii la uşa partidului capătă numaidecît titlul de lider (cu buzunar) charismatic.

Milogii dresaţi de C.V. Tudor să pună botul la cina creştină, famelicii îndoctrinaţi cu fasolea pesedistă la cazan şi amărăştenii cărora Gigi Becali le-a servit de Sfintele Paşti miel machedonesc în sos de parai or să voteze sub impulsul sucului gastric, fascinaţi de imaginea arcimboldiană a barosanilor de partid şi de stat: un Vadim cu nas de ardei roşu, răstignit între două jamboane rumene, un Năstase cu bucle de sărmăluţe şi cu un cofrag de ouă în prohab etc., etc.

Marea performanţă a capitalismului românesc de a transfera milogii de pe treptele bisericii în buricul tîrgului, la adunări festive, echivalează cu o catapultare a echipei de fotbal din comuna Oţoţoaia direct în prima divizie.

Şi atunci, de ce să ne mirăm că Mîncăii din tribuna oficială sînt adulaţi de fomiştii care se uită la meci printre ulucile gardului?!

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Visul unei nopţi de primăvară

Îmi place cartierul meu primăvara. Casele vechi de mahala – cîte au mai rămas – se deschid, după o lungă hibernare, spre curţile în care dă firul ierbii, iar oamenii scot scaunele în faţa porţii sau grătarul de cealaltă parte a ei şi încep să vorbească unii cu alţii. Numele străzilor („Gîndacilor“, pe care stau, „Duzilor“, după colţ, iar puţin mai încolo „Mătăsari“) mai evocă încă vechiul cartier de mici meseriaşi din care au mai rămas doar cîteva case vechi şi bătrînii lor locuitori. Pe măsură ce se duc şi ei, căsuţele vechi cu curte dispar peste noapte şi, în cîteva luni, apar vile mari şi făloase.

De Înviere, anul acesta, a fost mai cald decît de obicei. După slujba blazată, cu oameni care îşi aprindeau lumînările de la brichetă ca să economisească timp, am pornit-o aşadar spre casă printr-un lung ocol, pe străzile mahalalei noastre, în căutarea inconştientă a sărbătorescului pascal de care mă simţeam frustrat parcă de data aceasta. Urmăream grupurile de oameni care se prelingeau pe străzi, cu lumînările aprinse, pentru a dispărea rînd pe rînd în spatele unor porţi dincolo de care se aprindeau brusc luminile şi se auzeau zgomotele sărbătorii. Aruncam priviri prin ferestrele luminate şi vedeam grupuri mai mici sau mai mari aşezîndu-se în jurul unor mese mai bogate sau mai sărăcăcioase. Sărbătorescul se recompunea astfel din bucăţile unor imagini de convivialitate domestică.

Am ajuns astfel pe o stradă ce-mi era străină, liniştită şi neluminată, cu căsuţe vechi şi modeste. M-a surprins mai întîi lipsa cîinilor, care însoţeau pretutindeni cu lătrăturile lor grupurile de oameni ce se întorceau de la biserică. Aici era linişte. Iar în această linişte, privirile mi-au căzut pe o fereastră luminată de flacăra tremurătoare a unei lumînări. Lîngă ea, la masă, stătea o bătrînică cu mîinile împreunate în faţa unei farfurii cu două ouă roşii. Era singură şi se uita în gol la cele două ouă din faţa sa. Lumina lumînării tremura pe faţa sa neclintită. Nu ştiu cît timp am rămas aşa să mă uit la bătrînica ce privea, tăcută, cele două ouă. Apoi, la un moment dat, s-a sculat încet, a suflat în lumînare şi a plecat, probabil, să se culce, lăsînd cele două ouă în întunericul din farfurie.

Întors într-un tîrziu acasă, m-am aruncat cu furie în ceremonialul nopţii de Înviere, încercînd să scap de adierea rece a singurătăţii care îmi sufla în spate. Ştiam, instinctiv, că orice ritual este o exorcizare a singurătăţii. Am ciocnit aşadar cîte un ou cu fiecare comesean, am pus în scenă cu grijă fiecare aliment şi fiecare moment al ritualului cu care mă obişnuisem în familia mea de cînd m-am născut, am celebrat frenetic această împărtăşanie primară a împărtăşirii hranei cu alţi oameni din jurul tău, această mistică fondatoare a comensalităţii care face din om un animal social.

Preferatul meu, Georg Simmel, a spus-o acum aproape un secol, în faimoasa sa *Sociologie a prînzului:* acesta este elementul surprinzător al prînzului, care adună laolaltă indivizii pentru a mînca, transformînd astfel fiziologia în sociologie. Mîncarea, acest element primar fiziologic şi propriu fiecărui individ, devine conţinutul unei acţiuni colective. Nevoia biologică şi individuală de hrană trece într-o obişnuinţă de a fi împreună. De aici deduce Simmel chiar şi forma rotundă a farfuriilor, concepute tocmai pentru a permite (iniţial) consumarea colectivă a hranei. Omul este astfel un animal care îşi împărtăşeşte cea mai animalică şi egoistă *poftă* cu ceilalţi, transfigurînd-o în *poftă bună*. De aici se naşte şi politicul, ne spune istoricul Schmitt Panel: „Cetăţenii nu se constituie ca grup în jurul tăierii animalului sacrificat. (...) Acest lucru se petrece mai degrabă în jurul comunităţii de masă care se adună în jurul bucăţilor de carne (...). Cetatea apare deoarece mănîncă (împreună) carnea“. Se constituie astfel o legătură întru totul explicită între comunitatea de masă şi întemeierea comunităţii politice. Mai mult decît atît, regula strictă a împărţirii bucăţilor de carne în mod egal tuturor membrilor cetăţii este legată de concepţia şi practica democraţiei greceşti. „Symposionul a fost astfel cea mai înaltă expresie a ceea ce ne place să numim astăzi «societate civilă»“ – conchide Panel. „O astfel de comunitate de masă – rezumă economistul Albert Hirschman – fixează în ea prietenii şi familia şi, dimpotrivă, elimină din ea duşmanii neîmpăcaţi. Comensalitatea evocă o anumită *douceur*, dulcele sentiment al apartenenţei, ca şi pe cel teribil al excluderii.“

Dumnezeule, cum poţi atunci să trăieşti şi să nu te simţi exclus din omenire dacă nu ai cu cine să ciocneşti un ou de Paşte? Imaginea bătrînicii continua să mă urmărească. Către ziuă, nu am mai putut rezista şi am pornit să o caut. Ajuns pe strada pierdută pe care locuia, am bătut la uşă şi i-am spus *Cristos a înviat!* Mi-a răspuns şi m-a invitat fără nici un alt cuvînt la masă. Cele două ouă erau la locul lor. Am luat unul şi am ciocnit cu bătrînica. Apoi ne-am mîncat fiecare oul, în linişte. În ochii femeii plutea un zîmbet.

M-am trezit cu o rugăciune obsesivă în minte: *Fereşte-ne, Doamne, de singurătate, că restul le-om duce şi singuri mai departe!*

ţinerea de minte

„Sub Eminescu, abrupt şi sideral, nu se află nici o treaptă şi deasupra lui niciuna. E artificial de conceput piscuri cu scări şi munţi cu ascensor şi tout-à l'égout. Sîntem contemporani cu Homer, cu Moise, cu evanghelistul Ioan şi cu Anton Pann, cîntăreţul de la biserica Olari.“

(Tudor Arghezi, 1929 – în *Mărturia unei generaţii* de Felix Aderca)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Biserica Naţional Liberală

„Obiectiv PNL. BOR – Biserica Naţională.“ Acesta a fost titlul ştirii picate din senin săptămîna trecută. Nu este clar deloc ce propune PNL în materie de reformă a sistemului de pensii, în materie de dezvoltare rurală sau integrare europeană. În afara unor populisme de opoziţie (de gen: lege pentru dublarea pensiilor mici) nu s-a auzit mare lucru despre viziunea naţional-liberală pentru aceste domenii. În schimb, PNL doreşte ca Biserica Ortodoxă Română să fie recunoscută prin lege ca naţională. Un fel de monopol pe credinţa legitimă într-un teritoriu dat, un principiu cam neliberal de felul său.

De fapt, nu este prea clar ce au vrut să propună cei doi lideri liberali, Varujan Vosganian şi Constantin Bălăceanu-Stolnici. „Calitatea de «Biserică Naţională» nu presupune facilităţi de natură fiscală sau de alt gen. Pentru noi, principiul nediscriminării cultelor rămîne de bază“, a spus primul, semn că ar vrea să cîştige şi simpatia bisericii, dar să nici nu calce prea tare în strachinile principiului libertăţii religioase. Dar dacă BOR nu este discriminată pozitiv, atunci la ce bun să mai fie proclamată „naţională“? Iar dacă BOR este „naţională“, cum vor fi celelalte culte? Anti-naţionale? Ne-naţionale? Mai puţin naţionale? Pe jumătate naţionale? Şi cum va să zică nediscriminare dacă unii sînt mai naţionali decît alţii?

Dincolo de subtilităţile stilistice, Varujan Vosganian gîndeşte pragmatic şi se contrazice. Biserica devenită naţională ar trebui să fie nici mai mult, nici mai puţin decît ordonator de credite bugetare. „Prin natura sa, Biserica poate contribui cu marele său potenţial de dăruire umană, astfel încît serviciile sociale oferite de această instituţie să fie mai puţin costisitoare decît cele finanţate în mod tradiţional de la buget.“ Adică, prin natura sa, BOR ar deveni un fel de anexă a Ministerului Solidarităţii Sociale, ar îngriji de nevoiaşi pe banii statului, ceea ce nici nu este prea dificil, nu trebuie să fii biserică naţională pentru a face acest lucru. Dar statul român este şi aşa destul de ineficient în aplicarea politicilor sociale. De exemplu, legea venitului minim garantat este încă aplicată deficitar la aproape trei ani de la promulgare. Iar acest stat ar trebui să conlucreze cu un organism care nu şi-a demonstrat pînă acum vreo valenţă specială pentru misionarismul social. Cum ar arăta o schemă de asistenţă socială în care ar fi implicată şi BOR? Cine ar face anchetele sociale? Ce rol ar avea preoţii? Cum ar fi evaluate performanţele şi impactul cheltuirii banului public? Şi dacă BOR nu face faţă, se va aplica principiul liberal al concurenţei şi vom face apel la o altă biserică?

Pînă cînd se vor lămuri aceste detalii care pentru evlavioşii de serviciu par nesemnificative, sîntem în faţa unei iniţiative populiste şi inutile, dar periculoase prin semnificaţia ei. BOR tinde oricum să intervină în spaţiul public în probleme care nu sînt de competenţa ei şi refuză orice fel de dialog, pe principiul: noi reprezentăm 80% din populaţie, deci cine nu zice ca noi este anticreştin şi alogen. Această poziţie a fost foarte vizibilă în pseudodezbaterea legată de Catedrala Mîntuirii Neamului. Din păcate, la talk-show-uri sînt trimişi să reprezinte Biserica nu intelectuali obişnuiţi cu dialogul, nu spirite libere ca Iustin Marchiş sau Bartolomeu Anania, ci tot felul de activişti teologi pregătiţi să scoată anatema din buzunar la fiecare replică. Politicienii români, majoritatea lor foşti activişti care pe vremea comunismului aveau interdicţie de partid să intre în biserici, şi-au descoperit o extrem de activă

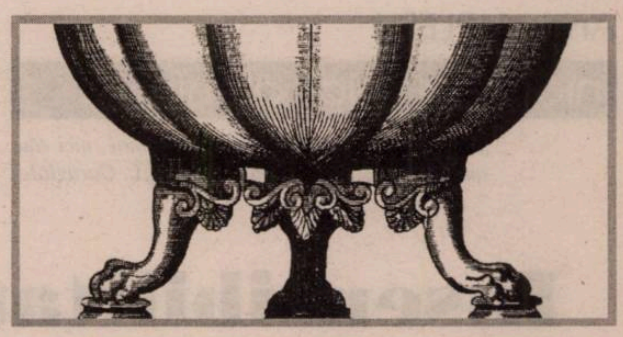

vocaţie religioasă. Cînd BOR cere ceva, statul se execută chiar şi încălcînd un principiu constituţional, aşa cum s-a întîmplat în cazul Catedralei. Politicianul îşi dă ochii peste cap şi pozează în evlavios pe la televiziuni. Singura excepţie a fost Traian Băsescu, supus acum oprobriului public.

În aceste condiţii, a declara BOR ca „naţională“ nu ar însemna decît să-i ridici autismul public şi inapetenţa pentru dezbatere la rang de lege. Iar dacă propunerea a fost doar o petardă electorală, a fost una tare neinspirată şi s-ar putea să aibă efecte contrare. Publicul Alianţei D.A. este mai degrabă urban şi educat. Adică acel gen de public pretenţios şi informat care nu se sperie uşor de afurisenile televizate.

presa despre...

Pomeni

Ţin minte exact momentul cînd mi-a fost prima dată ruşine că sînt român. Aveam 13 ani, în prima vacanţă de cînd eram liberi şi în sat au venit nişte francezi foarte drăguţi, cu „ajutoare“. Au ajuns seara şi au fost găzduiţi în casa învăţătorului. Imediat s-a răspîndit zvonul că au dat dulciuri nepoţilor învăţătorului. Femei cu copii în braţe au luat cu asalt curtea acestuia, de frică să nu se termine ce aduseseră. Toată sărăcimea satului îşi pierduse parcă minţile. De atunci păstrez amintirea unui popor liber, dar disperat după pomeni.

Acest popor renaşte periodic de sărbători şi găseşte motiv să fie prezent în viaţa cetăţii. „Peste 250 de săraci ai Iaşiului s-au adunat ieri, încă de dimineaţă, în perimetrul Palatului Roznovanu, bulucindu-se pentru milionul de lei al PSD-ului. Mulţi dintre ei nu aveau dreptul să primească acest ajutor, dar au stat la rînd şi au făcut gălăgie în speranţa că vor îndupleca gardienii sau angajaţii Primăriei să îi treacă pe liste fără a se face ancheta socială“; „Cele aproximativ 200 de persoane din Craiovița s-au încăierat pentru plasele în care se aflau cîte o pereche de pantofi, un cozonac şi o sticlă de suc. La plecare, Dinel Staicu a aruncat în sus aproximativ 25 de milioane de lei, moment care a suscitat o altă bătaie generală“ *(Adevărul)*.

În stilul său prăpăstios, Octavian Paler constată trist că democraţia se construieşte cu acest popor: „Prin anii '90, au circulat tot felul de sperietori: teorii despre Malta, despre conspiraţii mondiale împotriva noastră. Nimeni, absolut nimeni, n-a prevăzut că, în libertate, fără să ne împingă vreun străin cu patul puştii de la spate, ne vom pune ţara la dispoziţia Bivolarilor, a Mischiilor, a Iacobovilor, a Hrebenciucilor, a unei oligarhii fără limite în neruşinare, care va dezgropa din cronici vremea fanarioţilor... Nimeni n-a prevăzut că, într-o zi, mii de băcăuani se vor buluci, rupîndu-şi hainele, pentru a primi pomana unui Sechelariu; scenă care poate explica multe, foarte multe, inclusiv ce este democraţia de la noi dincolo de pălăvrăgeală“ *(Cotidianul)*. **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

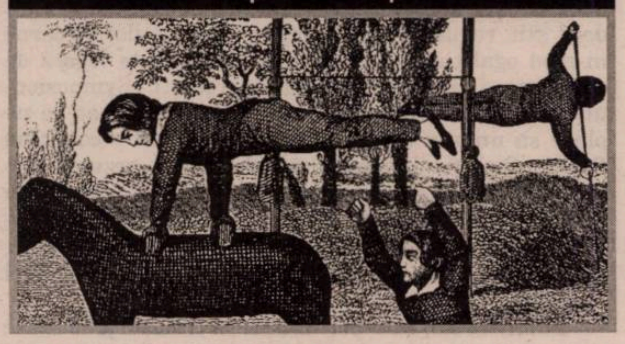

Festivalul dărniciei

Boierul întinde mîna, mujicul o pupă. Cu fereală, să nu îmbăloşeze inelele cu piatră scumpă. Boierul îl miluieşte apoi pe sărman – destul cît opinca să-l respecte, niciodată atît de mult încît să-i schimbe în vreun fel viaţa.

Pe vremuri, ritualul ăsta era cu mult mai lent. Da' şi lumea mai puţină. Astăzi, la aproape tot atîţia boieri e repartizată cu mult mai multă sărăcime. Aşa că trebuie să fii expeditiv: arunci banul din limuzină sau mielul din camion – poporul poa' să facă măcar efortul de a se călca în picioare ca s-ajungă la pomană. În plus, elementul psihologic nu e de neglijat: cine să mai dezvolte *complexul asistatului* cînd pînă şi *la gratis* e concurenţă...?

De vreo trei săptămîni încoace boierii cei mari şi mici încep să-şi întindă mîna la pupat. Sigur, nu direct, ci prin reprezentanţii lor în teritoriu – bodyguarzi mari şi foarte mari, mitocani cu şi fără de partid, inşi cu geci de piele şi ochelari de soare negri, ca geamul de la maşină. „Ce vrei, bă, care-i problema, a vrut şi domnul primar să fie generos, că e om cu frica lui Dumnezeu!“, ţi se răspunde dacă te pune necuratul să întrebi de această bruscă renaştere creştină, de nimeni proorocită în Bragadiru sau Ştefăneşti...

Aparent, e o mită electorală prost deghizată. Dar nu vă grăbiţi cu concluziile: mulţi dintre donatori nu suferă de vreo îndoială că vor fi realeşi. În plus, nu electoratul va decide în primul rînd dacă-şi prelungesc cariera politică, ci partidul. Aşa că şi altceva îi împinge să dea cu pomana în populaţie. Ceva mai adînc: dorinţa de a-şi imita întru totul înaintaşii. Pofta de a se simţi întru totul Stăpîn, Conte, Baron, Ispravnic sau Vicerege. Dar şi sastiseala de a avea de unul singur, care nu se vindecă decît atunci cînd îţi aduci martori care să se mire sonor de bunăstarea ta. În sfîrşit, certitudinea că milostenia publică e echivalentă cu o transfuzie de sînge albastru.

După săptămînile astea de pomană-show, e mare tentaţia să te plîngi de specificul naţional şi să blestemi greaua moştenire turco-fanarioto-comunistă. Tocmai mă grăbeam s-o fac, cînd mi-a căzut sub ochi o ştire venită tocmai din India. Şi care zice cam aşa (staţi să-mi dreg vocea): *21 de persoane au murit într-o busculadă, în statul Uttar Pradesh, cînd un politician local a decis să dea de pomană sari-uri, cu ocazia zilei sale de naştere. Mai mult de 5.000 de persoane s-au îmbulzit la împărţeală, care s-a transformat în dezastru în momentul în care prin mulţime s-a răspîndit zvonul că marfa e pe sfîrşite. Nu era. Cînd oamenii s-au împrăştiat, cîteva mii de haine rămăseseră încă nedistribuite...*

Paradoxal, vestea asta trebuie să ne ridice moralul. Nu sîntem singuri. Şi nu sîntem cei mai necăjiţi: în India e un obicei vechi să se împartă mîncare, băutură, pături şi haine pentru a atrage lumea la mitinguri electorale. Morala e evidentă, cel puţin acolo: *noi îi alegem să se umple de bani, trebuie şi ei să ne dea cîte ceva în schimb.*

Din toată povestea asta, un lucru e cert: ai noştri n-au făcut un *research* pe Internet să vadă cum îşi seduc alţii alegătorii. Treaba cu pomana a venit natural, din suflet. Un suflet care, iată, are un aer mai oriental decît ne-ar plăcea să credem.

Dar să nu dramatizăm: ne putem integra şi în Orient. Încă nu există o Uniune Asiatică, dar sînt cîteva organizaţii de comerţ. Ele ne-ar putea ajuta cu un barter, la care noi să dăm casete cu manele şi să primim în schimb seminţe de floare prima calitate, din acelea care se sparg în dinţi cu minim 70 de decibeli. Nu a apărut nici un program PHARE asiatic, dar, dacă ar exista, cu siguranţă că n-ar duce lipsă de proiecte de la noi. Sigur s-ar găsi cineva să facă măcar vreo două-trei fabrici de prosoape imprimate cu fete brunete în bikini (mărime naturală, bune şi la plajă) ori carpete înfăţişînd scena de neuitat cu cerbul bînd apă la izvorul din pădure, în vreme ce căprioara, sfioasă, aşteaptă trei paşi mai în spate.

Ce anume aşteaptă ea? Greu de spus. Lipsit de un Mecena, artistul popular a murit de foame, înainte să ne poată lăsa vreo explicaţie.

BARBURISME

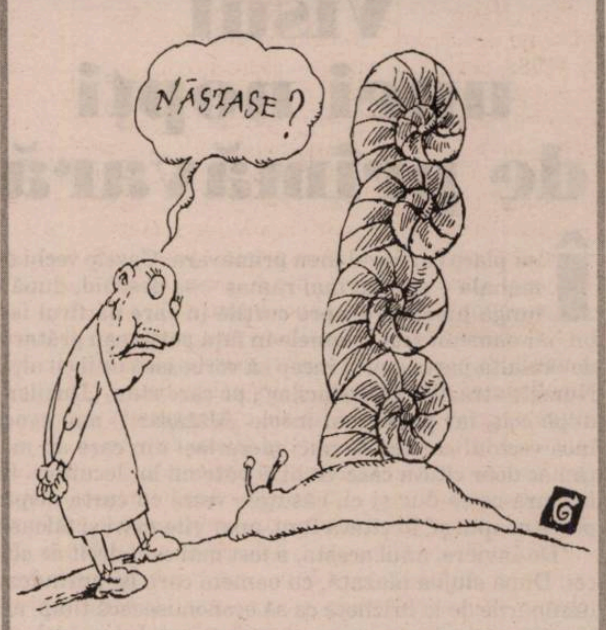

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

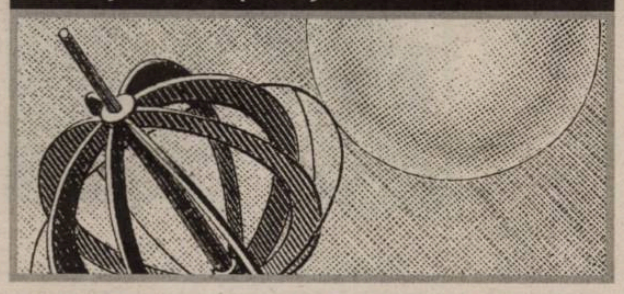

Reputaţii

După descompunerea prin violenţă a fostei Federaţii Iugoslave, Slovenia a reuşit să-şi păstreze cea mai bună reputaţie: secesiunea a dat naştere unui conflict scurt, cu puţine victime, democraţia, economia de piaţă funcţională s-au instalat fără tulburări şi parcă fără efort. Membră NATO şi a Uniunii Europene, Slovenia e prima dintre ţările fostului lagăr comunist în toate tabelele cu produsul intern brut, nivelul de trai, venitul pe cap de locuitor. Probabil pentru a nu strica această imagine armonioasă, presa internaţională nu s-a grăbit să consemneze şi să comenteze referendumul de duminică 4 martie. E adevărat, nu era o problemă mondială, privea destinul mai curînd birocratic a 6.000 de oameni. În 1991, după dobîndirea independenţei, 18.000 de cetăţeni originari din alte republici iugoslave au fost „radiaţi" din greşeală din registrele administraţiei, ceea ce însemna privarea de drepturi civice elementare (la proprietate, la asistenţă socială şi medicală, la accesul şcolar). După aproximativ zece ani, eroarea a fost îndreptată parţial, s-a rezolvat situaţia pentru 12.000 dintre ei. Duminică s-a ţinut un referendum pentru a decide dacă, da sau nu, ultimii „radiaţi" să dobîndească o recunoaştere retroactivă a drepturilor. Prezenţa la urne a fost foarte slabă – 30% – dar cei care au venit erau nişte oameni decişi: 95% dintre ei au votat împotriva acordării de drepturi „radiaţilor". Cele 12 destine (în general familii „mixte"), povestite telegrafic în ediţia electronică a revistei *Le Courrier des Balkans,* sînt tot atîtea tragedii declanşate de o întîrziere, de o neglijenţă, de stupiditatea sau de reaua-voinţă a unor funcţionari. Ceea ce ar fi putut fi un subiect literar devine însă simptomul unei boli deocamdată ascunse: campania pentru referendum a fost otrăvită de vocile xenofobe, preşedintele Asociaţiei radiaţilor a fost huiduit şi insultat la o dezbatere televizată, pentru că nu are „accent sloven". Votul nu va avea consecinţe, Curtea constituţională va emite un decret de corectare a situaţiilor absurde, dar întîmplarea a scos la lumină reflexul – chiar dacă nu majoritar, destul de răspîndit – de respingere a străinului, a străinilor. Desigur, e o mare diferenţă între referendumul de la Ljubljana şi incendiile şi crimele din urmă cu cîteva săptămîni, la Mitrovica, în Kosovo; impulsul e însă acelaşi.

Franţa n-are de luat lecţii de la nimeni în materie de echitate în relaţiile dintre minorităţi şi ale acestora cu majoritatea. Reputaţia Republicii e excelentă. Un film documentar realizat într-un mare liceu parizian, frecventat de creştini, evrei şi musulmani, a provocat un mic scandal prin citarea elevilor care spun că în afara sălilor de clasă nu vor să se amestece cu ceilalţi: „Nu poţi să te distrezi şi să discuţi cu oameni altfel decît noi. Cînd se uită la noi, se vede că vor să ne omoare", declară o elevă evreică. Declaraţii asemănătoare, despre ce se presupune că vor, de fapt, „ceilalţi", vin din toate părţile. Direcţia liceului e revoltată, îi acuză pe realizatorii filmului că n-au fost de bună-credinţă, că s-ar fi putut obţine nenumărate mărturii ale bunei convieţuiri multiculturale. Poate, dar nimeni nu spune că acelea înregistrate sînt trucate.

În materie de toleranţă, reputaţia Rusiei rămîne un obiectiv de viitor. Preşedintele Vladimir Putin declară că retorica xenofobă a lui Rogozin (liderul partidului Rodina, susţinător al lui Putin) şi Jirinovski (conducătorul Partidului Liberal Democrat, care vrea să declanşeze război cu Islamul şi să-i expulzeze pe toţi „suspecţii" din capitală) e o „idioţenie". Dintr-un sondaj al Universităţii din Sankt Petersburg reiese că unul din trei tineri ruşi se percepe pe sine ca „naţionalist" şi 10% au declarat că, dacă ar fi plătiţi, ei ar participa la „un pogrom naţionalist". Sînt toţi idioţi?

S-ar părea că suspiciunea, ura, frica faţă de străini sînt sentimente universale şi perene, educaţia poate influenţa doar sinceritatea în exprimarea lor. Nu e chiar aşa sau nu e întotdeauna aşa: la un „Jurnal" de pe France 2, văd cum într-un orăşel din provincia provinciei franceze, fără preot de cîtva timp, a fost numit un cleric din Benin. Tînăr, negru ca smoala. Fosta colonie franceză, catehizată cam silnic, plăteşte procentele la o datorie pe care nu o solicitase. Cînd ies din biserică, două doamne zbîrcite de ani, dar cochet îmbrăcate şi proaspăt coafate, genul reticent, sînt foarte mulţumite de prestaţia noului paroh. E adevărat, accentul lui era ireproşabil.

globul cubic

Consilieri, judecători, prim-miniştri

● În pregătirea unor alegeri a început să fie mai important cine te învaţă să cîştigi, decît dacă le cîştigi. În Ungaria, Partidul Socialist a ieşit primul în alegerile din 2002 cu ajutorul lui Ron Weber, fostul şef de comunicare al Partidului Laburist din Israel. „El a bătut palma cu socialiştii unguri după ce, în 2000, i-a pilotat către victorie pe socialiştii români. Dar a demisionat cînd a aflat că oamenii din cabinetul domnului Medgyessy (prim-ministrul Ungariei) le fac curte celor din două birouri de lobby de la Washington (...). Lobbiştii şi consultanţii sînt personaje noi în tinerele democraţii din Europa centrală. Dizidenţii care au provocat şi au condus revoluţiile din 1989 au fost ei curajoşi, dar nu prea sînt fotogenici şi au fost înlăturaţi de institutele de sondaje şi de consultanţi. Dl Weber se simte prost răsplătit pentru felul cum i-a tîrît pe socialiştii din partea locului – mulţi dintre ei fosile osificate ale fostelor partide comuniste – în secolul XXI, învăţîndu-i pe oficiali să se exprime în propoziţii simple şi limpezi. Apropiaţii domnului Medgyessy dezmint că ar fi vreo legătură între apariţia americanilor şi plecarea lui Weber. Ei spun că Weber e în legătură cu partidul, iar americanii lucrează direct cu prim-ministrul" *(The Economist,* 3 aprilie 2004).

● Oficialităţile japoneze au probleme cu istoria. Începînd din 2001, prim-ministrul Koizumi vizitează în fiecare an altarul mausoleului de la Yasukuni, cinstind astfel memoria celor căzuţi în cel de al doilea război mondial, printre ei prim-ministrul din acele vremuri, judecat, condamnat şi executat pentru crime de război, în 1948. Vizitele acestea au fost rău văzute şi de ţările vecine care au avut de suferit de pe urma ocupaţiei japoneze. Coreea de Sud şi China au emis proteste diplomatice, dar anul acesta s-a judecat acţiunea intentată de 211 victime, de rudele victimelor şi de alţi membri ai unor grupuri religioase. Tribunalul de la Fukuoka a decis că vizita domnului Koizumi a fost neconstituţională, încălcînd principiul separării bisericii de stat. Dar dacă un tribunal local emite o decizie prin care condamnă comportarea unui prim-ministru înseamnă că justiţia e independentă de puterea politică, ceea ce demonstrează că pentru cei vii învingătorii celui de al doilea război mondial au cîştigat într-adevăr. Ce se întîmplă la mausoleu e mai puţin important. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Poveştile schimbărilor noastre

Nu ştiu de ce, nu pot crede în schimbarea unor oameni din jurul meu, oricît de mult mi-ar vorbi unul şi altul despre asta. Pur şi simplu, eu văd altfel, de pildă, convertirea lui Ion Iliescu la valorile democraţiei liberale (cred că e o opţiune *contre-coeur* forţată de împrejurări politice şi nu o *schimbare* reală), recalcularea opiniei lui Adrian Năstase în privinţa drepturilor omului (cred că niciodată nu i-a păsat cu adevărat de problema asta, nici înainte de 1989, cînd scria ruşinos despre subiect, nici acum cînd vrea să îmbunătăţească performanţele guvernului său în privinţa criteriului politic), deşteptarea lui Vadim din coşmarul antisemitic şi aşa mai departe. Nu mă înţelegeţi greşit, nu am nici capacitatea de înţelegere atît de anchilozată şi nici încrederea pe care o pot distribui în jur epuizată, încît să cred că *schimbarea* oamenilor e imposibilă. Cred că în cursul unei vieţi oamenii se pot schimba: ei îşi pot reajusta opţiunile majore, pot descoperi valori despre care nu aveau habar că există, pot încerca alte perspective sau pot să-şi reamenajeze grădina epicureană a preferinţelor subiective. Ştiu zeci de poveşti măreţe ale *schimbării.* Mă emoţionează profund povestea rabinului Saul din Tars, care după succesul campaniei sale anticreştine la Ierusalim pleacă spre Damasc, cu ordinul oficial de a repeta şi acolo represiunile, şi ajunge la destinaţie cu totul şi cu totul *altcineva;* sau povestea lui Aurelius Augustinus (pentru noi, fericitul Augustin) care într-o zi, plimbîndu-se în grădina sa din Milano după o dispută religioasă cu un prieten, a auzit venind de nicăieri o voce de copil care îl îndeamnă să deschidă Cartea şi a deschis-o (întîmplător?) la versetul despre asceza din epistola paulină către Romani (13, 13-14) şi viaţa lui a luat un *alt,* înalt, curs; sau povestea lui Thomas Beckett care iubea la nebunie războiul, vinul scump şi hainele de lux, dar cînd a devenit Arhiepiscop de Canterbury a îmbrăcat cămaşa umilinţei, spăla pe picioare treisprezece cerşetori în fiecare dimineaţă, hrănea sute de amărîţi şi şi-a *schimbat* întreaga viaţă ştiind că *trebuie* să o schimbe şi a murit în săbiile cavalerilor fostului său prieten, Henric al II-lea, pentru vina de a-şi fi asumat pînă la capăt, cu orice risc, *schimbarea;* sau povestea tînărului derbedeu care se înhăitase cu oameni de nimic şi îl făcuse pe tatăl său, regele Henric al IV-lea, să-i fie ruşine de el şi care, cînd ceasul istoriei a bătut, a înţeles că trebuie să înceteze să mai fie cel pe care un grăsun palavragiu cu suflet mare, dar cu destin mic îl poreclise „prinţul Hal" şi să devină Henric al V-lea – şi cîte alte poveşti ale *schimbării* nu mă impresionează? Am „organ" pentru poveşti de genul ăsta şi empatizez uşor cu cei care se *schimbă,* doar sînt şi eu creştin şi ştiu că, de cele mai multe ori, orice drum pe care pleci rămîne disponibil pentru întoarcere. Aşa că nu ştiu ce s-a întîmplat cu capacitatea mea de a admite poveştile *schimbării,* în faţa „schimbărilor" de acum. Actuala administraţie Iliescu este, dintre toate, cea mai bogată în poveşti ale schimbării. Iliescu însuşi, fost antimonarhist feroce şi sprijinitor al lui Miloşevici, e acum prieten de spriţ cu Regele şi vibrează cînd strînge mîna preşedintelui american la Bucureşti, sub steagul NATO. Sînt foarte mulţi demnitari actuali (vorbesc despre miniştri, parlamentari, secretari de stat) care ţopăiau slugarnic pe lîngă Emil Constantinescu şi prietenii lui politici pînă în anul 2000, iar acum execută opoziţia cu flegme superioare din reduta PSD. Povestea de schimbare care ţine acum afişul ridicolului românesc este cea a fostului naţionalist de serviciu al ceauşismului securist în forma sa cea mai decrepită, care devine filosemit într-un fel atît de dezgustător, cu atît de mult zgomot şi atîta panaş, încît nu-şi dă seama că se vede antisemitismul din el de la o poştă.

E, în toate „schimbările" astea după care se dau în vînt să le comenteze şi să le susţină, savant, analişti politici formaţi în laboratoarele uteciste ale lui Nicu Ceauşescu, o duhoare respingătoare de Dîmboviţă stătută. Toate „schimbările" astea au aparenţa unui circ trist, jucat de clovni fără talent, cărora li se văd, prin machiajul transparent, grimasa transpirată şi obsesia pentru putere, dar şi teama îngrozitoare că ar putea, într-o bună zi, să rămînă pe dinafara cercurilor puterii şi, atunci, s-ar pulveriza în neantul lumii acesteia precum puful de păpădie în care suflă, primăvăratec, un vînticel jucăuş. În fine, e şi ceva fals în toate poveştile astea de schimbare de la noi. Urmăriţi atent fiecare poveste de „schimbare" din România recentă şi veţi constata că îi lipseşte momentul esenţial al *dumnezeirii,* momentul în care omul pe cale să se schimbe are revelaţia erorii lui anterioare şi decide asupra noii căi; nu există în biografia nici unei schimbări bucureştene momentul în care omul îşi *dă seama.* Aceste schimbări îmi par suspecte şi pentru că nu sînt precedate în nici un fel de privirea critică asupra trecutului. *Schimbarea* este impresionantă, mai ales pentru că este foarte grea, presupune un efort interior serios şi cere un caracter articulat şi bine clădit. Băieţii ăştia de la palatele Bucureştiului nu se *schimbă,* pentru că le lipseşte disponibilitatea pentru efortul critic al propriului trecut şi pentru că au, în loc de caractere, dexterităţi. Ei doar se repliază, se regrupează, se repoziţionează, se reorientează, fac slalom.

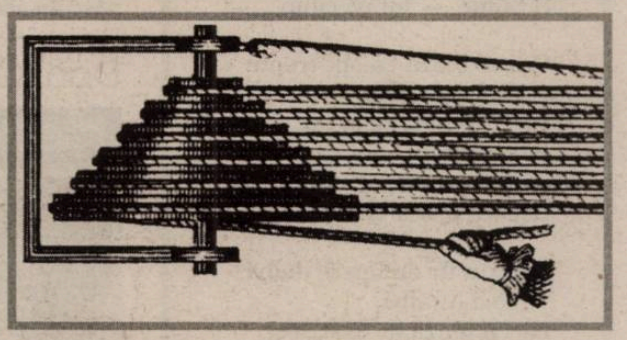

A te *schimba* presupune nu doar părăsirea unei corăbii, ci şi scufundarea ei în urma ta. *Schimbarea* oamenilor include, obligatoriu, un examen dramatic de conştiinţă. Paiaţele, se ştie, nu au acces la acest gen de trăire.

ready made

„Armăsari, tauri şi berbeci cari nu sunt în stare să dea urmaşi sunt vânduţi ca buni de prăsilă, râncacii sunt daţi drept animale castrate, taurii drept boi, iepele şi vacile rămase ani dearândul sau numai odată sterpe, sunt date ca pline, vacile cari sunt aproape să nu mai dea lapte sunt înfăţişate ca fiind la începutul laptelui. Când vând o vacă slabă de lapte ca având lapte mult, lasă un timp oarecare în preajma vânzării vaca nemulsă sau i se vâră aer în uger spre a-l mări şi a-i da înfăţişarea că este plin cu lapte. Tot cu acest scop unii îi mai fac, prin tunsoare, o oglindă falsă a laptelui."

(Calendarul Plugarilor, 1944)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Sat, sat, telesat

Locuinţa mea de vară
Nu-i la ţară
Unde n-am fost de mulţi ani,
Căci n-am, ca Depărăţeanu,
Topîrceanu
Şi cîţiva contemporani,

Nici o casă de vacanţă,
Nici o clanţă,
Nici o uşă, vreau să spun
(Făcînd uz de-o sinecdocă
Echivocă),
La care să bat sau sun.

N-am nici întimi dintre-aceia
Ce-ţi dau cheia
Vilei lor de fier-beton, —
Ca să-ţi treacă, stînd aicea,
De matricea
Stilului autohton.

Und' să-ţi mai ogoi nesaţiul
După spaţiul
Mioritic ideal,
Cînd un zvon de discotecă,
Pe potecă,
Unduie din vale-n deal,

Iar prin colbul des cum crepul,
Muge *rap*-ul
Cu icniri de bivol tîmp,
Pe cînd, doldora de sevă,
O elevă
Îl îmbie, — nu pe cîmp,

Ci sub scara cu opt trepte
Cvasi-drepte
Din căminul cultural,
Pe profesorul de francă
În helancă,
Pentru proba de oral...

Nici un fir de floare dalbă,
Nici o salbă,
Nici o bluză de Matisse,
Prin ogrăzi sporindu-şi larma
Cu alarma
Micului gigant Matiz

Al odraslei lu' dom' vice,
Care zice,
Cu un cap de patriot
Căruia-i e dragă trînta:
„Taci în mîn-ta,
Cu maşina ta cu tot!"

Cade noaptea ca o apă;
Dintr-o groapă,
Trei cumetrii-l scot pe Ion
Ca, la ceasul de răspînte,
Să-i împlînte
Drept în stînga, un piron.

Iar în timp ce, la *Big Brother*,
Neica Toadăr
Stă, de două nopţi, erect, —
Cu, pe piept, telecomanda,
Ţaţa Manda
Îşi dă duhul în derect.

Satul doarme, ceasul merge,
Bezna şterge
De cum iese din ogaş,
De aici pînă-n Provenţa,
Diferenţa
(Desuetă) sat-oraş.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Pătrăşcanu, în tiribombă

La ora la care deseară, respectuos cititor uitător de comunism, vei porni într-o escapadă de vineri sau vei pipăi telecomanda printre straturi de efemeride multicolore în aşteptarea somnului, să ştii că vei trece placid peste o comemorare rotundă de-a binelea: în noaptea aceasta de 16 spre 17 april se împlinesc fix 50 de ani de la moartea lui Lucreţiu Pătrăşcanu. Aş putea spune *moartea naturală*: pentru că a muri asasinat în primul deceniu al lui Dej era, să recunoaştem, cu mult mai în firea lucrurilor decît îşi închipuie azi nostalgicii epocii.

Şi cu atît mai naturală, dat fiind personajul. Pentru că Pătrăşcanu, brusc devenit vedetă după un 23 august '44 în care chiar jucase un rol mare, a intrat în toamna aceluiaşi an într-o autentică fibrilaţie intelectuală: interviuri în ziare şi la radio, conferinţe ţinute prin sălile Bucureştiului – de la Savoy la Dalles –, broşuri peste broşuri şi mai ales cărţi. Tovarăşii săi strîmbau din nas, acest comunism de idei de salon li se părea suspect – dar lui Pătrăşcanu puţin îi păsa. Ca mîndru intelectual comunist, Pătrăşcanu a publicat masiv: în 1946, *Curente şi tendinţe în filosofia românească* apărea în cea de-a treia ediţie, autentic succes al editurii Socec; la editura Forum, cartea *Sub trei dictaturi* ajungea simultan la ediţia a patra; *Un veac de frămîntări sociale (1821-1907)* epuizează în 1945 o primă ediţie la din neant născuta editură Cartea Rusă şi apare în ediţia a doua, în 1947; în fine, în octombrie '44 apare, tot la Socec, volumul *Problemele de bază ale României:* primul tiraj epuizat, peste trei luni o nouă ediţie, plus o a treia, revăzută, în 1946, la Editura de Stat. Pe scurt, Pătrăşcanu era un autor care ţinea afişul, iar editurile – care încă mai judecau în termeni de piaţă – se întreceau să-i poarte mesajul.

Dar eroarea stătea cu scriitorul la masă. În mintea lui, el se visa a fi un Gramsci al României; ca şi italianul, fusese şi el socialist radical, apoi comunist, fondase gazete, fusese parlamentar, făcuse şi ceva – mai puţină şi mai elegantă decît Gramsci – puşcărie politică... Numai că, după 1944, în România, a fi un Gramsci al Răsăritului era un nonsens; nu de aşa ceva avea nevoie partidul staliniştilor Dej, Ana *and comp.*, ci de activişti capabili să sovietizeze societatea. Măcar Gramsci a avut satisfacţia relativă de a deveni victimă a inamicului de idei Mussolini; Pătrăşcanu a fost în cele din urmă omorît de cei pe care visa să-i conducă – cum s-ar spune, de ai săi (care au fost, o vreme bună, şi ai noştri). Cine l-a omorît nu mai contează: Ceauşescu a spus că Dej, Apostol spune că Pintilie „Pantiuşa" Bodnarenko, Pacepa spune că glonţul l-a tras Iosif Moldoveanu (fost DIE, fost funcţionar la Externe). Nu e nimic paradoxal, toţi au dreptate. Conceptul de *vină*, în comunismul românesc, e strict legat de conceptul de *clică*.

Şi, ca să v-o spun şi pe-asta, cred că povestea lui Pătrăşcanu nu este una pe de-a-ntregul politică, nici istorică. Povestea lui mi se pare total consonantă cu o alta, pe care am aflat-o săptămîna trecută, la un vin de Paşte. Se face că, acum vreo cîţiva ani, în comuna Pleniţa – Dolj, la o nedeie, drăgaică sau ce sărbătoare o mai fi fost, primăria a adus pe un tăpşan o tiribombă; satul s-a rotit toată ziua în scaunele legate în lanţuri, cu bere la găleată şi veselie mare. La căderea nopţii, nişte flăcăi s-au hotărît să fie mai şmecheri decît toţi: s-au dus tiptil, s-au pus în lanţuri, iar unul dintre ei s-a tras mai aproape şi *ţac!* pe butonul de pornire. Cînd ringhişpilul i-a ridicat de la pămînt şi a început să-i învîrtească sub stele, au chiuit de bucurie. Pînă cînd, nu prea tîrziu, şi-au dat seama că n-are cine să-i mai oprească! Au strigat după ajutor, dar vă daţi seama de ce credibilitate se puteau bucura, la acea oră, cîţiva flăcăi cu beri sub nas, hăulind undeva la marginea satului. Şi s-au învîrtit cu orele, pînă s-a terminat păcura din motor. Nu e de dorit nimănui să treacă prin ce-au trecut capetele şi ficaţii lor.

La 50 de ani de la acea noapte de 16 spre 17 aprilie 1954, ceva mă face să cred că atunci, în toamna lui '44, Pătrăşcanu s-a urcat şi el într-un ringhişpil politic – crezînd că de-acolo, de sus, comunismul se vede mai frumos.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

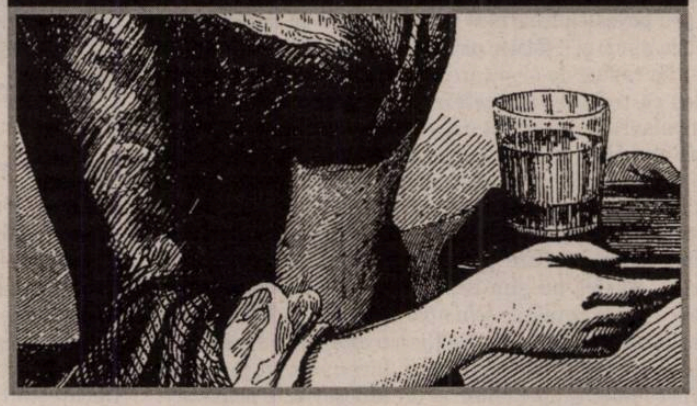

Dialoguri pe sticlă

● Un jurnal TV n-ar fi ce trebuie dacă n-ar avea şi transmisiuni în direct de la evenimentele importante. Prezentatorii fac introducerea şi dau legătura, iar corespondenţii relatează. Unii sînt în focul evenimentelor, alţii nu (dar profită de background, de imageria evocatoare a Locului). Să luăm un accident. **Prezentator**: *Băutura are picioare scurte! Azi dimineaţă, la ora 11, un automobil Cielo cu 4 ocupanţi (sau 5) a intrat într-o casă din comuna Morloveni, pe care a distrus-o aproape în totalitate. Corespondentul nostru, Epaminonda Găină, este la faţa locului. Epaminonda, există victime?* **Corespondent**: *Bună seara, Veniamin Caisă, bună seara, stimaţi telespectatori! Azi dimineaţă, la ora 11, un automobil Cielo cu 4 ocupanţi a intrat într-o casă din comuna Morloveni, pe care a distrus-o aproape în totalitate. Mă aflu chiar în faţa casei, unde se află deja un echipaj SMURD şi vă voi spune ce v-am spus şi alaltăieri, la accidentul de la Cotroceanca Mică.* **Prezentator**: *Mulţumesc, Epaminonda, chiloţii sînt din ce în ce mai mici! Doar noi, la Observator, vă spunem în continuare ce poartă vedetele şi ce vor fanii. Mai întîi, Kiki, pardon, Kuki, de la Contact, pardon, de la Dama cu camelii.* Etc., etc. Pare imposibil ca oamenii din studio să afle dinainte ce are de gînd să zică reporterul, pentru a închega un dialog plauzibil. Dar de ce ne-am dori un dialog, nu-s mai bune monologurile?

● Extrem de vivacea **Teo** are în fiecare zi la îndemînă 5 sau 6 invitaţi. Asta pînă se încheie luna, după aceea ciclul se reia, cu aceleaşi personalităţi marcante – gr. Class, N. Guţă, Fl. Calotă, gr. Pops, Geta Măcriş, Gabriel Kolak şi alţii. Nu demult, pentru întărirea audienţei, i-a invitat pe Fl. Călinescu şi M. Voicu în chestiunea atît de delicată a manelelor. Numai că, de data asta, nu mai avea de-a face cu docilii interlocutori care vor doar să se vadă "pe sticlă". Aşa că, în loc să fie lăudată pentru găzduirea conflictului dintre "regii" manelelor, Teo s-a trezit luată la întrebări tocmai pentru asta. A deviat ea discuţia spre muzica ţigănească, folosind exemplul lăutarilor de la Clejani, dar cei doi l-au respins cu hotărîre (dar fără dreptate – n.m., D.G.). Dialogul nu se închega, iar Teo (ca moderator ce se doreşte) n-a reuşit să instaureze atmosfera colocvială. Atît de surprinsă a fost că invitaţii au agenda lor, încît a renunţat pînă şi la rafinatele formule care au consacrat-o: *Doamne Maica Domnului, să-mi sară mie ochii, al dracului să fie care, să mor io, fir-ar al dracului* etc. Dezastru total! Unde mai pui că Florin Călinescu a comis şi acel lucru la care se pricepe de minune – improvizaţia pe temă dată. A imaginat sosirea lui Mozart în Rai. Sf. Petru îl întreabă: *Mozart? Care Mozart? Da' unde ţi-e coroana? N-ai coroană? Sănătate!* După una ca asta e cam greu să reiei firul conversaţiei la parametrii blajini consacraţi de Tanţa şi fata cu ochelari! Totuşi, vajnica Teo nu s-a lăsat, drept care, în lipsa celor doi, readuce zilnic subiectul în discuţie. De ce, la ce bun?

● O altă emisiune care simulează discuţia este cea despre cărţi, guvernată de Cristian Tabără. De data asta, invitaţii (în general foarte bine aleşi) spun ce doresc, cel mai adesea lăsînd la o parte cartea de la care a pornit discuţia. Moderatorul, a cărui bonomie nu mai trebuie descrisă, îşi priveşte amuzat interlocutorii, cînd aude nume proprii se scuză jenat de prezumţia de reclamă şi apoi îşi strecoară propriile preconcepţii. Emisiune notabilă (despre cărţi şi teorii, lucru rar!), **Parte de carte** păcătuieşte prin divagaţii – cartea e adeseori trădată, dar, cu puţin noroc, schimburile dintre invitaţi fac toţi banii. Recentul dialog dintre Dan Ciachir şi Vasile Andru a produs mai multe scîntei decît maşina Van der Graaf. Dan Ciachir e utilizat în calitate de expert „civil" în probleme teologice, dar nimeni nu-i observă competenţa literară, abilitatea de a nuanţa şi, mai ales, uriaşul nerv polemic. Aştept un program mediat de domnia-sa, sînt convins că deţine secretul dialogului – nici convenţional, nici inutil!

Texte şi opinii de: *Remus Gabriel ANGHEL ● Alex. H. BĂLĂŞESCU ● Bianca BOTEA ● Ana-Maria CARP ● Letiţia DESPINA ● Dan Emanoil DOBREANU ● Cristian DRAGNEA ● Dora GHECENCO ● Iulia GIURGIU ● Iulia HAŞDEU ● Marcel KNEPH ● Fejer LEVENTE ● Eniko MAGYARI-VINCZE ● Tudor Ionuţ MIHAI ● Alexandru PANAITATU ● Mirona PALCU ● Sorin PETRESCU ● Camelia RAFAILĂ ● Radu RUNCANU ● Israel SCHMIDT ● Aurică SMARANDA ● Mihai STANCIU ● **Coordonator:** Radu COSAŞU*

Acesta este primul „Hyde Park" al Dilemei vechi. *Al nu mai ştim cîtelea din viaţa redactorului de serviciu care continuă să susţină enormitatea – căci e o enormitate în actuala stare de spirit a naţiunii – că deschiderea şi citirea corespondenţei sosite pe adresa noastră îi asigură săptămînal cele două-trei ore de normalitate scandaloasă şi indiscutabilă în tam-tamul mediatic fără de care democraţia nu ar suna la fel de convingător ca viitorul Connex-ului.*

Aici sînt opiniile dvs.

Lăsînd deoparte cifrele noului nostru tiraj – putem scrie că niciodată, în formula anterioară, nu am primit atîtea scrisori de o asemenea consistenţă a seriozităţii şi a humorului ce o însoţeşte credincios ca un Sancho Panza. Fără a cădea în statistică lăudăroasă – categoric, nu cunoaştem acest instinct... – să precizăm, totuşi, că mai mult de jumătate dintre aceste scrisori aparţin unor oameni care s-au hotărît pentru prima oară să ni se adreseze, fie elogiindu-ne (i-am „cenzurat" cît ne-a lăsat inima noastră dură...), fie criticîndu-ne (rareori nedrept), polemizînd cu colaboratorii şi redactorii noştri. Acest „Hyde Park" se vrea un spectacol polemic, articulat pe subiectele cele mai fierbinţi ale actualităţii (terorismul, islamismul, Spania, Catedrala Mîntuirii Neamului), avînd în rolurile principale pe autorii unor articole de cert interes, stîrnind trepidaţia controversei. Dilema veche *nu e* Pravda, *nici* Scînteia, *nici* Porunca Vremii. *Tot ce scriem aici aşteaptă replică, toţi cei care semnează în paginile noastre – dintr-a doua pînă la a douăzecea – nu formează un monolit de convingeri, cea mai tristă imagine a materiei plîngînd într-un ziar.*

Redactorul de serviciu – întristat doar că acest număr nu are 40 de pagini – propune să vă simţiţi bine, adică în acord sau în dezacord, ascultînd vocile din acest „Hyde Park" pe a cărui poartă poate să stea scris cu cerneală simpatică: „Deşi nu vă împărtăşim toate opiniile, ne străduim să le facem cunoscute" – Voltaire. ***(R. C.)***

O logică maniheistă

Stimate domnule Teodor Baconsky,

Am citit cu interes şi nelinişte articolul dumneavoastră despre Islam, incitat de titlul atît de sugestiv („Teroarea lui Allah", nr. 11/2004). Din nefericire, cu tot respectul pe care vi-l datorez, vă pot spune că am găsit în acele rînduri afirmaţiile de care îmi era teamă. Am sesizat un Occident (creştin) şi un Orient (musulman) şi, din nou îmi cer scuze, o logică maniheistă care divizează binele şi răul în mod definitiv.

Nu numai atît. În articolul dumneavoastră se întrezăresc afirmaţii cel puţin dubioase, de genul: „Statele bogate – Germania, Franţa, Benelux –, dar şi cele mai puţin prospere, precum Spania (unde trăiesc, bunăoară, 300.000 de marocani), găzduiesc pe teritoriul lor milioane de musulmani din toate zările". În primul rînd, în această afirmaţie se pare că musulmanii nu ar fi francezi, germani sau spanioli. Ei bine, ei sînt şi nu religia este criteriul naţionalităţii. Este ca şi cum aţi spune că evreii din România nu sînt români. Logica de acest gen a dus la Holocaust, iar perpetuarea discursului care discriminează arbitrar este la fel de periculoasă, mai ales în România de astăzi, în care reflecţia asupra Islamului este (nepermis de) nouă, influenţată de trecutul nostru şi de proximitatea faţă de Imperiul Otoman. În al doilea rînd, orice economist v-ar putea explica faptul că „prosperitatea cu greu obţinută" este rezultatul direct al politicii de decolonizare şi al forţei de muncă ieftine, aduse din fostele colonii. Tocmai datorită celor 300.000 de marocani Spania a putut găzdui Jocurile Olimpice (cine credeţi că a lucrat la construcţia şi reamenajarea Barcelonei?).

Şi fiindcă am ajuns la decolonizare, articolul dumneavoastră nu vorbeşte nimic despre perioada colonialismului. Oare de ce? Metoda de a decupa o perioadă istorică ce pune într-o lumină favorabilă afirmaţiile dumneavoastră nu mi se pare legitimă, ci părtinitoare. Nu aţi auzit de „bombe creştine puse în aceste ţări arabe"? Mă scuzaţi, dar cred că o lectură aprofundată a literaturii şi istoriei colonialismului v-ar re-împrospăta perspectiva. În numele creştinismului s-au decimat populaţii întregi. Creştinismul, ca şi Islamul, are tendinţe expansioniste (derivate din politizarea prozelitismului), dar metoda de ucidere sistematică este o invenţie cu care Europa creştină se poate lăuda. Iar soldaţii care „se coc în deşert" sînt acolo pentru a sădi mine şi nu flori, care explodează de multe ori sub corpul unor copii. Bineînţeles că apoi organizaţiile umanitare paraşutează ajutoare sub formă de proteze ortopedice, pentru a satisface o nevoie creată de un conflict ce nu aparţine nici soldaţilor, nici populaţiilor prinse în joc. Din păcate, intelectuali la fel de fini ca dumneavoastră difuzează o perspectivă care nu poate duce la ameliorarea unui conflict, ci dimpotrivă, îl legitimează. Îndrăznesc să spun că, probabil, prezenţa celor 11 victime din România v-a stîrnit un entuziasm naţionalist şi dorinţa de identificare cu o Europă imaginar creştină. Cu adînc respect pentru familiile îndoliate, ţin să vă amintesc că printre victime se află şi musulmani, fie ei spanioli, marocani sau de altă naţionalitate. De altfel, urmărind logica dumneavoastră, de ce nu am cere „reabilitarea lui Allah" minorităţii musulmane din Dobrogea? Sau ţiganilor musulmani, cetăţeni români, din aceeaşi regiune?

Regretatul Edward Said, intelectual fin, într-adevăr, afirmă în una din ultimele sale intervenţii publice: „Teribilele conflicte care atrag oameni sub falsele rubrici unificatoare precum «America», «Vestul», «Islam» şi inventează identităţi colective care sînt, de fapt, destul de diverse nu pot rămîne atît de puternice precum sînt şi trebuie să fie contracarate. Avem încă la dispoziţia noastră mijloacele interpretative stindard al educaţiei umaniste, nu ca pietate sentimentală care ne îndeamnă spre întoarcerea la valorile tradiţionale sau la clasici, ci ca practică a unui discurs secular raţional". Nu sînt sigur, dar cred că Said are mult mai puţină audienţă în România (şi în general) decît Huntington. Pentru că cel din urmă, la fel ca şi dumneavoastră, propune scurtături pseudointelectuale care simplifică contextul social şi face mai puţin înfricoşătoare imaginea complexă a lumii. Pe această logică se bazează discursurile extremiste, fie ele de dreapta sau stînga, şi nu este întîmplător că, în contexte de insecuritate socială, populaţia optează pentru extreme (Germania în timpul ascensiunii naţional-socialiste, de exemplu). Trebuie să dăm credit electoratului spaniol pentru că nu s-a repliat spre dreapta şi a dat dovadă de memorie istorică. Căci în Spania arabă de dinainte de *re-conquista* s-au pus multe din bazele umanismului european renascentist şi acolo, la Cordoba, s-a înfiinţat prima universitate pe teritoriul european, condusă de intelectuali arabi şi musulmani. A fost urmată, la scurt timp, de Universitatea din Leiden, Olanda. Clasicii i-am moştenit din traduceri arabe, dacă tot a venit vorba.

Dar pentru a urma îndemnul lui Said – şi al domnului Pleşu –, cred că o analiză raţională şi fină este mult mai de dorit decît un discurs maniheist făcut de-a gata.

Cu respect,

Alex H. BĂLĂŞESCU
abalases@uci.edu

O dată cu scrisoarea dlui A.H. Bălăşescu, am primit şi aceste e-mail-uri:

Stimată doamnă/stimate domn,

Mă numesc Remus Gabriel Anghel, sînt doctorand în sociologie la Universitatea din Bielefeld (Germania).

Doresc să semnez scrisoarea lui Alec Bălăşescu către domnul Baconsky.

Cu stimă,

Remus Gabriel ANGHEL

Stimată *Dilema veche,*

Aş dori să semnez şi eu scrisoarea adresată de A. Bălăşescu dlui T. Baconsky. Dacă nu este prea tîrziu.

Cu respect,

Bianca BOTEA

Dragi colegi,

Dacă nu este prea tîrziu din punctul de vedere al publicării sale în revista dumneavoastră, aş dori să semnez şi eu scrisoarea către dl Baconsky de Alex H. Bălăşescu.

Cu mulţumiri şi respect,

Eniko MAGYARI-VINCZE
prof., Facultatea de Studii Europene,
Universitatea „Babeş-Bolyai"

Semnez scrisoarea adresată de Alexandru Bălăşescu lui T. Baconsky, datată 29 martie 2004.

Salutări călduroase,

Iulia HAŞDEU
Unité Interdisciplinaire en „Études genre",
Université de Genève

Român la Afra

După ce am ezitat să mă desfăt în apele sărate şi fierbinţi ale izvoarelor termale din Afra, iată-mă spălîndu-mi mîinile unse de seul puiului prăjit în firul de apă galbenă şi caldă ce părăseşte sistemul de bazine şi se duce să moară cine ştie unde.

Deodată apare un inginer al uzinei, întrebîndu-mă mîndru dacă avem aşa ceva în Franţa. Izvoare termale, adică. Îi replic că eu nu sînt francez şi că nu am referinţe despre aşa ceva. Mă întreabă despre naţionalitatea mea. Îi spun că sînt român.

Linişte vreme de cîteva secunde. Apoi un chiot reţinut şi un şuierat specializat de „adunare a cadrelor". Însoţit de strigăte amestecate de arabă şi... română. Nu înţelegeam ce-l cuprinsese pe necunoscutul meu partener de apă caldă. Apoi am distins clar: „Veniţi, fraţilor, un român de-al nostru!".

Apar trei alţi iordanieni, uşor de distins, deşi, în mod bizar, nici unul nu poartă mustaţă. Mă asaltează, mă îmbrăţişează, mă sufocă la pieptul lor însetat să revadă un... român.

Trei foşti studenţi în România, trei ingineri apreciaţi în uzina pe care o vizitam, trei arabi îndrăgostiţi de România.

Unul spune: „Eu mi-s moldovean! Am făcut facultatea la Iaşi". Altul precizează: „Avem în uzină un prost care a studiat şi el în România; îi spuneam: Bă, tu să nu spui că ai făcut şcoală în România, că ne faci de rîs!". Cel ce mă acostase, şef-energetic, conchide: „Din momentul acesta, sînteţi invitatul nostru; mîine soţia mea va găti româneşte şi vă aşteptăm la noi acasă".

Apoi se pun pe cîntat cîntece de voie bună din anii '80, acele romanţe şi cîntece de petrecere cu care s-au străbătut neglorioasele vremuri. După care le explică celorlalţi despre mine, în araba răstită şi intens gesticulată. Vreo 60 de bărbaţi mă privesc simultan, zîmbind şi salutîndu-mă prin mişcări repetate ale capului. Unii vin şi îmi strîng mîna, ducîndu-şi apoi mîna lor la inimă.

Sub acel amurg umed şi roşiatic iordanian, în teritoriul Afra – Hot Springs, a fost foarte interesant să fiu român.

Anterior au fost cruciadele Creştinătăţii... Apoi 11 septembrie.

Cu fidelitate,

Sorin PETRESCU
Constanţa

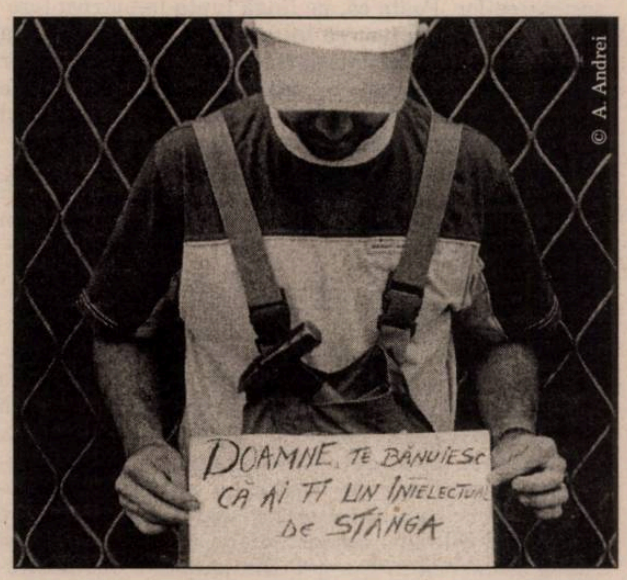

Să ne întoarcem la nuanţe...

„Spania cu zurgălăi" *(Dilema veche,* nr. 11/2004) este al doilea articol care îmi sună fals dintre cele care s-au scris pe tema alegerilor şi atentatelor din Spania. (Primul, cel apărut în *Evenimentul zilei,* scris de Michael Radu, dacă memoria nu mă înşală, mi se pare de o subiectivitate exagerată.) Aceste articole sînt cel puţin incorecte faţă de spanioli şi, în general, faţă de cei cu opţiuni mai rezervate în privinţa „războiului antiterorist" declanşat de Statele Unite. A insista asupra nuanţelor în această chestiune pare un demers profanator. Sute de cadavre, răniţi, suferinţă, lacrimi, durere... După un asemenea atentat, totul se cere judecat în alb şi negru. Axa binelui şi axa răului. Spaniolii l-au detronat pe Aznar, deci „s-au lăsat învinşi de terorism", „vor să stea deoparte", „au întors spatele lumii", „şi-au asigurat un aliat preţios" (Osama [Ben şi nu Bin] Laden), preferă „discotecile din Ibiza în detrimentul Constituţiei americane", au făcut un „pact cu întunericul", „au dovedit că valorile lumii moderne sînt în grav pericol" şi au împins democraţia europeană „în jocurile lui Osama". În faţa acestor acuzaţii mă simt tentat să nu mai scriu nimic. Ce să mai zici? Eşti un diavol irecuperabil şi cam atît. Dar să ne întoarcem la nuanţe. Fără intenţii profanatoare, ci cu umilinţă. Cu acea umilinţă înţeleaptă care, în timp ce se luptă împotriva răului, nu uită să-şi corecteze propriile greşeli, deficienţe. Îmi veţi reproşa că sînt anacronic, utopic. Războiul nu se poartă cu capul plecat şi privirea înmuiată de o conştiinţă nu tocmai curată. Aşa să fie oare? Nu ştiu de ce, dar am convingerea că dacă, pe lîngă planurile de înlăturare a unui regim dictatorial şi mărirea substanţială a bugetului apărării, nu sîntem dispuşi să ne reamintim că binele şi răul nu vieţuiesc doar pe continente, în civilizaţii sau organizaţii, ci în primul rînd în oameni, în noi, europeni, saudiţi, americani etc., Războiul nostru împotriva răului, terorismului este departe de a fi unul drept şi legitim. Nu războiul în sine este revoltător (cu toate că nu sînt un adept al armelor), ci aroganţa umilitoare în purtarea lui. Cred că tocmai în această chestiune au încercat „tinerii din Ibiza" să-şi exprime părerea sau chiar nedumerirea, prin votul împotriva conservatorilor lui Aznar. Alegătorii spanioli „au întors spatele" unei lumi şi „vor să stea deoparte" de o lume în care liderii politici au tupeul de a manipula propriul popor şi de a furniza date eronate unor aliaţi (vezi primele informaţii furnizate după atentate), ignorînd durerea şi suferinţa atîtor oameni. Sînt sigur că nici unul dintre ei nu a votat pentru o „alianţă preţioasă" cu Osama Ben Laden, (punerea problemei în acest fel mi se pare cel puţin nepotrivită, ca să nu spun ofensatoare), ci împotriva unei alianţe care acţionează din ce în ce mai mult după principiul „dinte pentru dinte, ochi pentru ochi", ignorînd aproape cu desăvîrşire celălalt principiu, cu „paiul din ochiul celuilalt fără să vezi bîrna din propriul ochi". Mi se pare lesne de înţeles că majoritatea spaniolilor şi a europenilor nu sînt împotriva eradicării terorismului, dar cei mai mulţi dintre ei sînt împotriva inscripţiilor nepermis de arogante de genul „widow-maker" aflate pe armele soldaţilor americani din Irak şi din alte ţări. Pentru ei, valorile lumii moderne nu se suprapun cu planurile de hegemonie asupra lumii elaborate de o superputere care, de multe ori, distorsionează în scopuri manipulative datele şi scopurile „războiului împotriva terorismului" (război în care mă încăpăţînez să mai cred şi vreau să fie unul reuşit, pînă la urmă). Poate că pentru „atocheni", pe lîngă descoperirea şi eradicarea grupărilor teroriste, au devenit importante şi descoperirea şi lupta împotriva răului din ei, din politicienii lor, din societatea lor. Poate că, pe lîngă lupta împotriva terorismului, spaniolii vor să înceapă şi o luptă împotriva făţărniciei şi fariseismului care văd rădăcina tuturor relelor în celălalt. Probabil că dilema lor nu o constituie „discotecile din Ibiza sau Constituţia americană", ci Constituţia ipocriziei sau Constituţia bunului-simţ.

Cu respect,

Fejer LEVENTE
pukkalev@yahoo.com

Simplismul unei opţiuni

Am trăit din păcate atîtea decenii asistînd la spectacolul în care înregimentarea ideologică ducea la răstălmăcirea adevărului, încît articolul dlui Goanţă ne provoacă amintiri neplăcute („Spanie cu zurgălăi" în nr. 11/2004). Scris de un împătimit pro-Bush (bineînţeles, dreptul domniei sale), el nu face decît să reproducă, cu inevitabile înfloriturii balcanice, articolele apărute în cele mai conservatoare ziare americane şi cîteva asemenea în Europa. Din păcate, o demonstraţie, oricît de riguroasă, nu poate duce decît la concluzii false dacă porneşte de la premise false.

Socialiştii dlui Zapatero (alt ziarist la fel de împătimit ne-a adus aminte, subtil, că numele înseamnă *cizmar!)* n-au abandonat sau n-au promis că vor abandona lupta împotriva terorismului. Primul discurs al viitorului premier a articulat exact contrariul. Dl Zapatero a reafirmat numai o promisiune făcută cu mult înaintea alegerilor, aceea de a îndeplini dorinţa a 90% din populaţia spaniolă (de care dl Aznar nici nu s-a sinchisit), şi anume de a retrage trupele spaniole din Irak dacă intervenţia din acea ţară nu trece sub egida Naţiunilor Unite.

Şi dacă ne pasă de terorism, războiul din Irak început pe motive în întregime fabricate, a crescut, nu a diminuat, pericolul terorismului în lume (vezi părerea majorităţii experţilor antiterorism din lume). Ţările care i s-au împotrivit sau care nu participă nu au o „agendă scrisă în arabescuri"!!! De fapt, summit-ul european de acum cîteva zile a fost dedicat agendei antiteroriste şi, cu înnoita speranţă, după dispariţia obstrucţionistului Aznar, a finalizării noii Constituţii europene.

Din fericire, gîndirea europeană nu a ajuns la simplismul alegerii „între discotecile din Ibiza sau Constituţia americană" sau la profunzimea dlui Bush: „Cine nu e cu noi e împotriva noastră" (care, într-un umor demn de Vacanţa Mare, caută armele irakiene de distrugere în masă pe sub mobilele din Oval Office). Înainte de a propune „regîndirea" democraţiei europene (ah! românii şi plăcerea de a da lecţii altora, mai ales în domeniile în care sîntem experţi), dl Goanţă ar putea începe prin a se relaxa puţin! A 51-a stea n-avem nici o şansă să ajungem.

Cu aceeaşi veche afecţiune şi stimă,

dr. Mihai STANCIU
CASAMILUC@aol.com

Din Santiago de Compostela...

Eu mă gîndesc la altă replică, domnule Goanţă. Deja genul acesta de atitudine pe care v-aţi însuşit-o cuminte nu mai este de mult original în România, în general, şi în *Dilema...,* în particular. Este clar că, în spiritul milenarei noastre tradiţii, acum am întors armele celor mai „puternici" împotriva a tot ce li se opune (chiar şi numai la nivel de idei). Aznar a fost sancţionat şi a intrat în zodia ridicolului tocmai pentru că a adoptat genul acesta de atitudine provincială, avînd, ce-i drept, alt ţel: acela de a fura din „grandoarea" Unchiului Sam.

Ştiţi de ce a căzut PP la examenul alegerilor? Dintr-un motiv mult mai prozaic decît vă imaginaţi dvs. cu atîta patos carnivor: pentru că a minţit! A minţit dintr-un calcul cît se poate de practic şi care nu are nimic de-a face cu lupta împotriva terorismului, fie el basc sau islamic. PP s-a temut că, dacă se dovedea că teroriştii erau islamici, vor pierde alegerile în urma unui scenariu de genul celui expus de dvs. Şi cetăţeanul spaniol, cunoscut pentru personalitatea sa „cu zurgălăi", s-a înfuriat teribil, în special pentru că respectivele calcule politice se făceau într-un moment atît de dramatic pentru Spania. Prin urmare, dacă PP ar fi dat dovadă de transparenţă şi n-ar fi încercat să deturneze rezultatele anchetei, aproape sigur ar fi continuat să guverneze.

Zilele astea se cam înşeală şi domnul Pleşu: să faceţi inconştientă o întreagă naţiune (prietenă şi soră), tocmai dvs., ca cetăţean al uneia dintre cele mai inconştiente politic naţiuni şi care, în numele unui proamericanism deja desuet şi bîlbîit, e semnul unei obtuzităţi cancerigene, ce nu are nimic în comun cu „relativismul nostru congenital"?!

Cu respect nedisimulat, totuşi,

Cristian DRAGNEA
Universitatea din Santiago de Compostela, Spania

Un israelian la Cheile Bicazului

Stimaţi dilematici (vechi şi noi),

Necazul este că trebuie să încep cu anul 1937, cînd am fost pentru prima dată pe munte şi am ajuns la Cheile Bicazului.

De atunci am fost de multe ori prin „Chei", pentru trasee mai lungi: cu pluta pe Bistriţa, Ceahlău, Cheile Bicazului, Lacul Roşu, Haşmaşul Mare, fie pe trasee mai scurte, dar întotdeauna am intrat în „Chei" ca într-o catedrală, impresionat de măreţia şi liniştea locului.

Cu vreo cinci ani în urmă, cînd am făcut o excursie de la Tuşnad la Bicaz, traversînd prin Cheile Bicazului, am văzut, spre tristeţea mea, în faţa Pietrei Altarului, fiind locul mai larg, un fel de talcioc cu tot felul de mărunţişuri, aşa-zisa „artă populară". Întors la Tuşnad, am telefonat la primăria din Gheorgheni, ca şi la cea din Bicaz, cu rugămintea de a muta de acolo negustorii mai spre capătul „Cheilor". Iluzie deşartă. Cam cu trei săptămîni în urmă, la emisiunea PRO TV „Bucătăria lui Radu", care este foarte savuroasă, am revăzut „Cheile", dar, spre tristeţea mea, am revăzut şi negustorii care întinau frumuseţea locului, cu autobuze oprite, nu pentru frumuseţea naturii...

Îmi pun întrebarea: ori nu mai sînt Cheile Bicazului un monument al naturii, ori corupţia este aşa de puternică încît nu se pot scoate marchiţarii din mijlocul „Cheilor"?

Sper ca scrisoarea mea să intereseze organele de decizie şi să dispună mutarea acelor chioşcuri la capetele „Cheilor".

Cu stimă,

Israel SCHMIDT
Tel Aviv

Izmenele împăratului

„Dacă găseşti ceva înseamnă că nu ai căutat destul..."
Aglaja Veteranyi

Mai multe ziare fac cunoscută o pagină din trecutul de boschetar al lui Tony Blair; acesta a dormit pe o bancă, într-o grădină publică, venind la Londra cu speranţa de a ajunge vedetă rock. Faptul s-a petrecut în urmă cu cîteva decenii...

Nu pot savura fervoarea cu care se scormoneşte în trecutul oamenilor publici căutînd cu orice preţ pete vechi. Într-o lume care exersează democraţia nu de azi, de ieri, mi se pare cel puţin paranoic să uzezi de astfel de informaţii spre a dinamita portretul unui politician.

Omul este o suită de întîmplări, o devenire, cu o anumită cronologie. Dacă acceptăm asta, nu vom evoca scena dormitului pe o bancă în parc decît în măsura în care ea ar fi relevantă în legătură cu activitatea sa de premier. Dacă afectează calitatea actelor politice interne şi poate – în ultimă instanţă – externe, fiindcă „vulnerabilul" de azi, în atît de defăimatul război contra Irakului, nu trebuie numaidecît să aibă un corespondent în arheologia străvechilor sale... apucături.

Nu m-ar mira dacă, într-o bună zi, nişte reporteri zeloşi ar descoperi că, vai nouă, Tony Blair a făcut pipi pe el cînd era bebeluş şi deh..., aceasta dă cam prost la pretenţiile d-sale politice de azi.

Nemiloase, aceste violări ale intimului uman îmi par de prost gust. Ele nu numai că nu-şi ating scopul, dar chiar mi-l apropie pe Tony Blair, făcîndu-mi-l mai simpatic. În cel mai rău caz (pentru el) va trece printre „golanii" cu diplomă ai Pieţei Universităţii de acum 14 ani, acumulînd un plus de capital (moral? politic? social?) de care, de fapt, nici nu are nevoie ca să fie el însuşi, de unde inutilitatea informaţiei furnizate!

Intenţia autorilor unor astfel de dezvăluiri a fost, desigur, de a desacraliza, în numele transparenţei, imaginea pe care Tony Blair a reuşit să şi-o construiască în timp. Dacă peste umilitoare, poate, momente din tinereţe am aşeza mereu şi mereu cărămizi bune şi mortar sănătos, avem toate şansele ca, finalmente, construcţia să fie solidă. Cînd vine cineva cu tîrnăcopul şi loveşte în trecutul meu, cînd coada tîrnăcopului său se rupe şi fierul îi cade pe degetele de la picior, eu nu pot decît să rîd. Şi-a făcut-o singur şi lovitura eşuată probează rezistenţa construcţiei mele.

Lumea noastră comunistă de pînă în 1989 a cunoscut teroarea „dezvăluirilor" – grenade agăţate de glezna alergătorului tocmai spre a-i domoli avîntul. I se arăta mereu un demon mai mare sau mai mititel din trecutul său ori al familiei şi omul, înfrînt, umilit, îşi pleca fruntea să încuviinţeze neputincios farsa.

Cum să pot accepta deci ca într-o ţară care mi-a fost model, exemplu bun în ce priveşte drepturile omului, inclusiv dreptul la propriul trecut, să te poţi trezi în orice moment dezbrăcat în faţa lumii, gol puşcă şi arătat cu degetul pentru că lumea vrea să te cunoască aşa cum eşti?

Mi se par indecente toate aceste gesturi de despuiere a celuilalt, fie el om politic sau cetăţean pur şi simplu. Tot atît de penibilă, mizerabilă chiar, o „dezvăluire" recentă despre cantitatea şi culoarea jegului soţilor Ceauşescu după ce se îmbăiau. Menajera dictatorului povestind cu lux de amănunte, reporterul notînd totul cu minuţie...

La Paris, cu mulţi ani în urmă, am avut privilegiul (pentru acele timpuri da, era un privilegiu) de a admira, la Muzeul Invalizilor, obiectele lui Napoleon Bonaparte aşa cum le-a părăsit, în cortul său din insula Sf. Elena. Pe speteaza unui scaun atîrnau, aşteptînd a fi îmbrăcate, IZMENELE ÎMPĂRATULUI, de un alb ce nu-mi iese nici azi din minte. Este, desigur, o expunere mai mult decît indiscretă. Dar, totuşi, parcă nu se compară...

Iulia GIURGIU
iuliagiurgiu2002@yahoo.fr

Publicitate pentru o falsă problemă

Discuţiile contradictorii legate de catedrala patriarhală au înnegrit iarăşi coloanele ziarelor. Surprinde totuşi perseverenţa unor funcţionari ai creştinismului care, în contratimp cu realitatea cotidiană, vor să obţină indulgenţa istoriei prin înscrierea numelui pe pisania unei catedrale. Această discuţie sterilă, mărturie a unor vanităţi extrareligioase, a determinat o autentică exasperare. Majoritatea concetăţenilor noştri duc o viaţă mediocră şi extrem de deprimantă, astfel că se resimte o saturaţie pentru subiecte marcate de propagandă directă sau indirectă pe teme de interes public. Din acest motiv îndrăznesc a mă face interpretul unor nemulţumiri şi a sublinia anumite constatări reluate cu lux de amănunte şi de mediile de informare. În ceea ce priveşte amplasarea catedralei şi aspectele pur tehnice, problemele încep a se clarifica, deoarece după o primă soluţie (aberantă şi unanim respinsă), a fost ales Parcul Carol drept loc ideal pentru această megaconstrucţie, a cărei inutilitate este aproape unanim apreciată ca atare. Nu mă voi referi la aşezarea şi dimensiunile edificiului. Fac abstracţie şi de contradicţiile şi conflictele generate de strămutarea unui alt monument (considerat excepţional de către specialişti) aflat pe locul unei edificări ulterioare. Voi încerca să demonstrez că proiectarea acestui sanctuar nu va confirma speranţele clerului ortodox în direcţia unei amplificări a credinţei şi spiritualităţii enoriaşilor capitalei. Mă văd obligat a face o nouă investigaţie istorică, deoarece acest recurs va putea dovedi că o consolidare a factorului religios nu va rezulta din edificări monumentale, iar continuitatea teologică ar putea eventual juca un rol în evoluţia spiritualităţii noastre numai prin extinderea şi consolidarea unui autentic spirit creştin, axat pe fraternitate şi respectul instituţiilor fundamentale.

Sîntem supravieţuitorii unui despotism de esenţă asiatică, ce a pervertit, timp de aproape jumătate de secol, substanţa morală şi materială a acestei lumi. Ne putem exprima durerea că la acest proces de dezintegrare sufletească a colaborat şi o parte din clerul ortodox, prin refuzul unei asistenţe morale indispensabile păstrării intacte a unor valori morale esenţiale. Cu durere ne putem aminti de pasivitatea B.O.R. faţă de multiplele fenomene tragice cu care eram permanent confruntaţi. Dacă arhivele fostei Securităţi ar deveni publice şi ar reda corect numărul, funcţiile şi activitatea foştilor colaboratori, am fi îngroziţi să identificăm şi o parte din slujitorii altarelor, dintre care unii se regăsesc şi astăzi pe scaune sinodale şi cu pretenţia de arbitri imparţiali ai unei tranziţii organizate în mare măsură de urmaşii biologici sau ideologici ai fostului regim. Sînt cunoscute cazuri şi diverse împrejurări care confirmă colaborarea clerului ortodox cu regimul de tristă amintire. Această sinistră perioadă intervine la capătul unei istorii în care Biserica creştină a fost un factor mai mult negativ prin relaţiile sale de subordonare faţă de centrele mitropolitane slave şi bizantine (greceşti). Un excepţional observator şi comentator al psihologiei poporului nostru, D. Drăghicescu, scria în 1907: „Este de mirare cum am scăpat de prăpastia ce a deschis de atîtea ori naţiunii noastre, biserica creştină. Înrîurirea slavă a pătruns sufletul nostru mai ales prin biserică şi tot bisericii datorăm noi, îngenunchierea ţărilor româneşti de către călugării greci mai întîi şi de vînturători de ţară din uliţa Fanarului, mai apoi". Am citat din Drăghicescu deoarece este, probabil, unul din cei mai obiectivi şi competenţi analişti ai fenomenului psihologic naţional, în ciuda faptului că este prea puţin cunoscut.

Cu astfel de antecedente şi după compromisurile din perioada totalitară, cei din fruntea B.O.R. încearcă o reabilitare cu ajutorul unor pisanii şi tablouri votive, avînd aceleaşi reflexe ca unii din domnitorii din vechime care, pătaţi de sînge nevinovat, urmăreau indulgenţe şi o pace veşnică ctitorind mănăstiri. Unii au fost chiar sanctificaţi. Scriu aceste rînduri avînd intactă credinţa în existenţa certă a marelui creator al universului. Cînd B.O.R. va avea fondurile necesare, ar putea reface pe ruinele fostei Sf. Mănăstiri Văcăreşti o catedrală demnă de prestigiul încă nealterat public al Bisericii ortodoxe, cunoscînd că, pînă atunci, cei cu frica Celui de Sus se pot ruga fără intermediari şi orişiunde.

Dan Emanoil DOBREANU
Bucureşti

Ce nu se cade

Domnule Lucian Mîndruţă, dumneavoastră sînteţi un creştin ortodox practicant? Dacă da, daţi-mi voie să vă spun că nu aţi înţeles nimic din ortodoxie şi că termenul de Biserică se confundă în mintea dumneavoastră, în mod cu totul trist, cu cîţiva popi plini de păcate (orice pădure îşi are uscăturile ei), iar dacă nu, vă rog în mod cuviincios să nu vă mai pronunţaţi în chestiuni care în mod evident nu sînt de competenţa dumneavoastră.

Din capul locului trebuie precizat că una e să nu fii de acord cu ridicarea unei clădiri gigantice – fie ea şi a Bisericii (idee pe care eu, personal, o împărtăşesc, de altfel) – şi e cu totul altceva să afirmi că – citez – „Biserica(!) trebuie să treacă la măsura XXL". La fel cum una e să afirmi despre un popă păcătos că e corupt şi cu totul alta că Biserica, e coruptă. Domnule Lucian Mîndruţă, Biserica e în primul rînd o instituţie, iar cînd se face o afirmaţie despre Biserică, se au în vedere toţi membrii ei: preoţi, credincioşi etc. Eu nu cred că toţi membrii Bisericii române îşi doresc ridicarea acestei Catedrale a Neamului (sau cum i-o fi zicînd). Ba chiar mai mult, oamenii plin de har ai Bisericii române ortodoxe se pot ruga la fel de bine şi în Catedrala Neamului şi în afara ei, aşa încît polemica e lipsită de orice însemnătate duhovnicească.

Şi cu asta trec la aspectul cel mai supărător al articolului dumneavoastră: afirmaţia că Biserica (!) ar fi surdă la durerile şi necazurile enoriaşilor ei (trebuie să mă corectez, Biserica ortodoxă nu face distincţie între enoriaşi şi neenoriaşi, se roagă pentru toţi deopotrivă). Ei bine, domnule L.M., în mod cu totul surprinzător poate pentru dvs., aflaţi că adevăraţii preoţi se roagă în Postul Mare şi nu stau cu ochii la televizor. Dar presupunînd că totuşi un preot a văzut sau a auzit de nefericita poveste, are dl L.M. certitudinea că n-a spus preotul acela fie şi numai un „Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac"? Eu cred că asta cîntăreşte mai mult decît un sac de bani. Poate că undeva într-un vîrf de munte un pustnic uitat de lume şi de ani se roagă pentru toţi nenorociţii care ajung la asemenea decizii disperate. Şi se roagă nu să le trimită Dumnezeu o ploaie de bani, ci doar puţină credinţă cu care pot muta munţii din loc şi mîntui sufletul lor. Ar mai fi multe de discutat, dar ceea ce mi-am dorit cu acest răspuns a fost să atrag atenţia asupra a două afirmaţii deopotrivă de neadevărate: că Biserica se confundă cu anumite elemente ale ei care nu-i fac cinste şi că Biserica ar fi lipsită de mila duhovnicească. (Printre altele, Biserica nu poate fi nemilostivă în primul rînd pentru că este a lui Hristos.)

Dacă azi ne apucăm să judecăm Biserica, mîine îl vom certa pe Dumnezeu pentru că 200 de nevinovaţi au murit în Madrid sau că în România au cîştigat iar alegerile comuniştii. Nu se cade.

Închei aici folosindu-mă de o imagine foarte dragă domnului P. Ţuţea: o babă murdară pe picioare care se închina cu evlavie icoanei Maicii Domnului e mai competentă în chestiunea de faţă decît mine şi dumneavoastră, domnule Lucian Mîndruţă, la un loc.

Îl rog pe Bunul Dumnezeu să mă ierte că m-am supărat în Postul Mare şi că n-am privit cu toleranţă un articol scris poate din ignoranţă şi nu din rea-voinţă.

Cu respect,

Ana-Maria CARP
carp_anamaria@yahoo.dc

Pe stradă, la Napoli

Domnule Ştefan Gugura,

Sînt puţin mirat de vehemenţa cu care înfieraţi anumite aspecte (practic, întreaga viaţă socială englezească) în articolul d-voastră: „Anglia sau Occidentul şi himerele lui", din nr. 9/2004. Nu ştiu de cîţi ani locuiţi în această ţară şi mă tem să nu ajung eu însumi la această respingere „în bloc". Eu stau de doar doi ani în Italia, nu sînt întru totul îndreptăţit să mă pronunţ, dar dat fiind că anumite experienţe personale îmi par interesante, ţin să le povestesc, încercînd alături de dvs. alcătuirea unui mozaic comunitar.

De cînd am sosit ca student în Napoli, am fost (iniţial) plăcut impresionat de politeţea leneşă şi îngăduitoare cu care eram primit în diversele oficii în care trebuia să-mi rezolv problemele. Practic, funcţionarii îmi dădeau de înţeles că încălcau regulamentele în favoarea mea, pentru a mă ajuta, fiindcă eram – îmi imaginez – simpatic. Pe stradă lumea îmi dă ample informaţii inutile doar pentru a se auzi vorbind. Ceea ce am înţeles cu timpul este lipsa de conţinut a acestor manifestări binevoitoare. Practic, totul se reduce la o politeţe „all' italiana", adică spectaculoasă, formală şi lipsită de consecinţe. Pare că numitorul comun occidental este gentileţea. Într-un fel, parcă noi, în România, sîntem mai direcţi (cu riscul de a deveni bădărani, aşa cum am observat în timpul unei scurte vizite în patrie).

Al doilea factor de uimire pentru mine l-a constituit lipsa unei amiciţii sincere şi reale între italieni. Ceea ce pare să agrege micile grupuri de prieteni este originea, înţeleasă ca locul de provenienţă, faptul că au crescut împreună sau că părinţii lor sînt la rîndul lor buni prieteni. Ideea unei prietenii de idei, a admiraţiei spontane pentru o persoană nu pare a le fi trecut niciodată prin minte. Şi mă refer aici la studenţii cu care învăţ şi care reprezintă oricum ceea ce societatea napoletană produce mai bun. Am fost încă şi mai convins de acest punct de vedere cînd un italian cu o prietenă ucraineană (se poartă mult cuplurile de origine naţională diversă) îi mărturisea acesteia, într-un acces de sinceritate, că el n-a avut niciodată prieteni buni precum cei pe care i-a văzut cînd a mers la ea în ţară...

Apoi m-a mirat şi provincialismul lor (termenul folosit de italienii înşişi). Practic, un număr enorm de oameni de extracţie socială diferită n-au avut niciodată curiozitatea să-şi viziteze propria ţară, pentru a nu mai vorbi de un turism internaţional orientat spre trăirea unor experienţe caracteristice locului respectiv. Se vorbeşte mult despre frumuseţea ţării, despre coeziunea socială, toate fiind lucruri mai mult dorite decît existente. Ar putea fi vorba de caracterul latin, care aşa se manifestă.

Dar este mai bine să mă opresc înainte de a demola complet imaginea ţării care m-a primit, care-mi oferă perspective materiale mai bune. M-a făcut să înţeleg că prietenii şi familia ta sînt întotdeauna lucrurile esenţiale, iar în ceea ce priveşte locul unde te simţi mai bine, este preferabil ca el să se găsească acasă la tine, dar dacă nu se poate, trebuie să ştii să accepţi diferitul, chiar dacă nu-ţi place întru totul. Se numeşte adaptare şi este motorul vieţii.

Alexandru PANAITATU
Napoli
torrinro@yahoo.com

Mel Gibson şi „Brigada Mobilă"

Cînd condeiul pleacă virulent şi teribilist să disece o problemă, are deopotrivă şansa să ţintească miezul sensibil al temei în cauză sau să sfîrşească lamentabil în strâchini din ignoranţă sau pur şi simplu superficialitate. Unealta de scris a lui Mîndruţă s-a întîlnit cu cea de-a doua variantă, construind un articol bazat pe impresii de telespectator de rînd al jurnalelor de ştiri. Încă de la început sîntem avertizaţi că autorul nu are de gînd să meargă la filmul lui Mel Gibson, *Passion of Christ* (dar o să fie curios să vadă despre ce a scris, între noi fie vorba). Deci, încă nu l-a văzut. A schimbat impresii cu prietenii după vizionarea cîtorva scene la tv şi peniţa i s-a încins. Astfel îi vine uşor să înfiereze violenţa cadrelor, ironizînd prin cuvinte simple: „îi scot un ochi... duce buşteni foarte grei" şi americanul „bull shit". Elementele de care regizorul se foloseşte or fi sîngeroase şi sînt puse acolo din raţiunea de a şoca privitorul, dar nu constituie, din punctul meu de vedere, o idee măruntă (comercială) a acestuia. Cel puţin, atîta vreme cît n-ai văzut întreaga lucrare, nu poţi să faci decît comentarii ignorante. La fel ai putea critica feţele personajelor hidoase din tabloul lui Bosch, *Ecce Homo,* sau scena din *Jesus Christ Superstar* cînd Iuda este fugărit de tancuri. Laolaltă poate cu nudul feminin, imaginea lui Hristos este cea mai prezentă temă în artă şi, peste secole, multe nume şi-au adăugat propria viziune pe acest altar. Ce dacă la El Greco crucificarea e patetică şi la Mel Gibson sîngeroasă? (Şi ce dacă ei nu se pot compara?) Lucian Mîndruţă trimite oricum personajele direct la „Brigada Mobilă", invocînd coduri penale mai vechi sau mai noi, ceea ce este stupid. Dar, intrat în jocul criticii pînă la brîu, trebuia să-şi mai găsească un motiv de dat în bărci alăturînd temei biblice personaje ca Ben Laden, Miron Cosma şi mai noul vînător arogant de Deltă, Marian Munteanu. Altă gogomănie ieftină. Întocmai ca pelicula lui Mel Gibson, şi aceste comentarii nasc cel puţin o polemică, o dilemă (veche de cînd lumea). Dar cea mai mare bucurie a mea este că ea nu s-a consumat în timp şi ăsta e un semn minunat.

Radu RUNCANU
runcanur@yahoo.com

Ştiri şi neştiri din ţară, că e primăvară

Cum de întîlnesc oameni fericiţi...?

Vă salut dilematic!

Sînt o mare admiratoare a revistei *Dilema veche*. Sînt studentă în anul 2 la jurnalism în Cluj şi trăiesc cu această convingere: am să scriu şi eu odată la *Dilema veche*. Acum că am văzut pagina albă în faţa mea, m-am panicat şi nu mai ştiu ce voiam să scriu. Dar bănuiesc că li se întîmplă tuturor jurnaliştilor. Sper. Ce mi-ar plăcea mie să citesc într-un viitor număr al revistei ar fi despre pasivitatea oamenilor, despre lipsa lor de voinţă de a-şi urma visele. Mi se întîmplă şi mie şi cred că foarte mulţi păţesc acelaşi lucru. Avem oare nevoie de modele de urmat, ne sperie oare punerea faţă în faţă cu faptul împlinit? Mi s-a întîmplat şi mie să ratez anumite ocazii din frica de a nu fi suficient de bună pentru ceea ce mi s-a propus, pentru ceea ce am visat. Poate că idealul e sortit să rămînă o utopie, dar atunci cum de întîlnesc oameni care sînt fericiţi de ceea ce fac, oameni cărora nu le e frică de provocări? De ce trăim într-o lume în care ne e frică de a nu fi judecaţi greşit? Sînt o persoană plină de dileme şi nu ştiu dacă e vina vîrstei. Singurele momente în care nu mai resimt povara societăţii sînt cele în care citesc revista dumneavoastră sau cînd iau în mînă o carte bună sau văd o piesă de teatru sau merg la un film.... Ştiu – calificarea unei cărţi drept bună sau a unei piese de teatru este relativă, ţine de propria persoană, de propriile aşteptări. Vreau şi eu să fiu o persoană care face ce vrea, căreia nu îi este frică de a fi judecată pentru ceea ce face. Şi pe măsură ce mai descopăr ceva făcut cu pasiune sau cunosc un om hotărît, reuşesc să-mi deslușesc şi eu dilemele. Aşa că trăiesc cu această convingere: în 2 sau 3 sau 4 etc. ani o să ajung să am numai dileme demne de revista dumneavoastră!

Dora GHECENCO

Nu ştiu

Întrebarea care mi se pune cel mai des este: „Ce mai faci?“. În acelaşi timp, „Ce mai faci?“ este şi întrebarea care mă enervează cel mai tare. „Ce mai faci?“ este întrebarea care scuteşte întrebătorul şi încurcă întrebatul. Cel mai greu îmi este să dezvolt această întrebare. Aş putea pur şi simplu să răspund: „Bine“, şi asta m-ar avantaja într-un fel. Dar mai apoi va urma o privire piezişă, ceea ce îmi dă de înţeles că următoarea întrebare va fi: „Poţi să dezvolţi, te rog?“. Aşa că tot ce îmi rămîne de făcut este să adopt o figură gravă şi să încep să mă laud, ceea ce aduce după sine rînjetul mulţumit al întrebătorului („Ai văzut că eşti în stare?“).

În cazul în care întrebarea mă paralizează şi nu reuşesc în nici un chip să bîigui ceva, apare scăparea: „interogatoriul“; cel puţin, pot răspunde doar cu „da“ sau cu „nu“. Mă liniştesc. Fruntea mi se descreţeşte, la fel şi mintea, şi nu mai sînt nevoită să stau chircită aşteptînd să mă lovească cineva cu întrebări. A venit momentul răzbunării. Un „Dar tu, ce mai faci?“ aruncat în vînt mă va răzbuna într-un mod diabolic şi definitiv. Nu apuc bine să-mi formulez întrebarea în cap, ca mai apoi să o reproduc cu cea mai mare precizie, că simt o lovitură puternică în tîmpla orgoliului: „Dar coana Georgeta, de la 7, ce mai face?“.

Mirona PALCU
palcu_mirona@yahoo.com

„Materialele-s puţine, fără ele nu-nveţi bine“

În fiecare dimineaţă, pe la 9 sau nu, mă îndrept tacticos către baie. Baia comună, minunata baie comună a căminului, 3/4 fete, 1/4 băieţi, pe care, vai, deja îl simt ca o a doua casă. Niciodată, însă, spălatul pe dinţi nu a fost la fel de amuzant ca astăzi. Marţi. Nu, spălatul pe dinţi nu devine amuzant marţea, dar marţea asta, lîngă una dintre cele multe oglinzi uşor murdare, stătea mîndru lipită o banală coală A4, cu un conţinut ce m-a împrospătat psihic vreo cîteva ore:

„Cine a găsit (luat/furat) o pastă de dinţi Blend-a-Med de la prima chiuvetă rog să o lase la baie. Presupun că ţi-e ruşine să o aduci în cameră. Patetic, să furi o pastă de dinţi!

P.S. Poţi să o păstrezi dacă nu te deranjează bubele la gură!“.

Prima observaţie: există o vagă bănuială despre cine a subtilizat pasta-minune: o oarecare Veta. Sau o anume Veta.

Cea de-a doua: se insistă, de asemenea (sau mi se pare), pentru a scoate afară remuşcările (deci şi afurisita de pastă), pe o trăsătură destul de comună astăzi, desemnată de un termen folosit aiurea: *patetic*.

Încă una: poate că Veta nu există. Poate că autoarea, jignită, tocmai rămăsese în pană de idei, aşa că a mai trecut cu pixul obosit peste ultimele două silabe ale cuvîntului *chiuvetă* în timp ce scormonea prin morman de *umm!*... După o continuare a mesajului sau pasiv-agresiv.

Poate ultima: văd în acel „peseu“ şi un blestem stîngaci, şi o reclamă proastă la adresa autoarei şi anume a primei posesoare a pastei – s-o numim posesoarea iniţială şi s-o notăm cu Pi. 3,14: fără răspuns, vorba poetului.

Consumăm, consumăm, ca să ştim ce mai luăm. (...)

Letiţia DESPINA
studentă la jurnalistică, pseudodetectiv, ascultînd Pink Floyd – *Summer*, aşteptînd primăvara, precum şi un răspuns, fie el urît sau acneic.
frumoasa_moraritza@k.ro

Despre testul psiho-patetic

Am să vă vorbesc... despre testul psiho-patetic distribuit în şcoli şi la care, cu toţii, am participat cu elan şi încîntare.

Toată lumea spune (de fapt, cine spune, mă?) că acest test este necesar pentru a depista diverşii posedaţi de fluturi ce ar putea vătăma fragilii posesori doar de intenţii bune, elevii. Nici nu îndrăznesc să spun că oameni cu probleme nu există în sistem, dar ei există peste tot. Noi lucrăm cu fragedele făpturi. Cu oamenii lucrează, de pildă, şi medicii, care ar putea să ne opereze la colon în loc să ne extragă pietricica de la vezica biliară, în caz că în sala de operaţie bîzîie vreo muscă ori domnişoara asistentă a uitat care-i parfumul lui preferat; cît despre politicieni, ei ne operează la colon fără umbră de îndoială.

Şi totuşi, celorlalţi nu li s-a aplicat testul cu întrebări subtile şi capcane elegante, ca de exemplu: „Îţi place să decapitezi florile cu băţul?“, „Cînd cineva te supără, îl pocneşti?“, „Să fim serioşi, îţi place să baţi copiii?“ etc. Ori greşiseră testul, ori se încrîncenau să scoată la iveală ascunsa şi macabra noastră faţă.

Veleităţi autoflagelante ca în învăţămîntul românesc nu cred să mai existe în alt domeniu de activitate, pentru că nu-mi amintesc de vreo reacţie din partea superiorilor, fie ei şi sindicali.

Meseria-i frumoasă şi-o fac cu pasiune, dar am momente de slăbiciune cînd mă-ntreb dacă n-ar fi fost mai bine ca, în loc de sinapse bătătorite, să am un bun joc de glezne ori, cu mîna-n dreptul cordului, să-mi ofer trilurile unei prelucrări electronice?

Mă-ntreb şi tac!

Camelia RAFAILĂ
Oneşti
kmi2003_onesti@yahoo.com

P.S. Sînt sigură că există oameni care ar fi putut spune toate acestea mult mai bine. În lipsa reacţiei lor, am scris eu...

„Cui să-i mulţumesc mai întîi...?“

Cică s-au dat călătorii gratuite pe tramvaie, troleibuze şi autobuze dacă ai peste 70 de ani de viaţă! Am văzut şi în ziar că trebuie să ai 70 de ani şi vei merge gratis cu mijloacele de transport în comun.

Cică Primăria Generală şi R.A.T.B. au hotărît aceasta. Cum or fi stabilit? Cred că ne-au numărat şi probabil i-au întrebat şi pe cei de la Statistică! Oricum, este o treabă bună, mai ales dacă te gîndeşti cîte babe şi cîţi moşi de peste 70 de ani stau imobilizaţi în pat, cîţi în spitale etc., neutralizînd mijlocul de transport orăşenesc, ca să nu-i mai număr şi pe cei ce cad pe stradă, utilizînd apoi ambulanţa! Dar am o nelămurire: vecina mea de apartament nu este pensionară, deci nu-i vine poştaşul cu pensia şi n-are cupon de pensie. Ea a crescut trei nepoţi. Are sau n-are drept la gratuitate pe autobuz etc.? Şi mai am o nedumerire. De ce este nevoie ca prefectura (prefectul) să valideze decizia? Nu putem să scurtăm birocraţia? Ori Grecea trebuie să mănînce şi el o pîine? Oricum, R.A.T.B. îmi aduce o economie la pensie de 125.000 lei lunar pe abonament!

Nu ştiu cui să mulţumesc mai întîi. Ba ştiu: şoferilor şi manipulanţilor de tramvaie care ne transportă prin Bucureşti fără şpagă, precum şi tuturor celor ce s-au gîndit la noi, bătrînii, care azi sîntem, mîine nu mai sîntem!

De rîsul lumii: R.A.T.B. ne indexează pensiile amîndurora (mie şi soţiei) cu 250.000 lei lunar, în timp ce cocoana de la Ministerul Muncii etc. ne „dă“ pe martie 2%, ca la milogi!

ec. dipl. Aurică SMARANDA
pensionar în vîrstă de 78 de ani

De ce numai minusurile...?

Stimată redacţie,

Datorită unui impuls exterior, respectiv o scrisoare a unui cititor de *Dilema veche*, mă simt nevoit, cu o ură involuntară, să scriu cîteva rînduri despre „cui i-ar păsa de România“. Constat că anumiţi indivizi de diferite categorii sociale şi intelectuale îşi exprimă opiniile despre România; modul în care ei reuşesc să pună pe tapet anumite anecdote particulare poporului român mi se pare lipsit de „fair-play“. A expune într-un mod mai mult sau mai puţin conştient numai minusurile societăţii româneşti, care este în formare şi care are nevoie nu numai de critici, dar şi de sprijin, este un act de rea-voinţă. În *Dilema veche* apare tot mai des în editorialele distinşilor colaboratori o comparaţie oarecum ridicolă între Occident şi România; eu, personal, cred că asemenea comparaţii nu sînt de bun augur pentru nimeni; a încerca să implementezi un set de valori vestice în Est este o luptă frumoasă, dar inutilă; România, ca şi alte state estice, are particularităţi care nu pot fi uşor trecute cu vederea; cu toţii ne dorim o viaţă mai bună şi cu toţii sperăm ca această „viaţă mai bună“ să nu ne fie oferită de Occident, eu vreau o viaţă mai bună oferită de România...

Marcel KNEPH
kneph@personal.ro

P.S. Domnului Andrei Pleşu, nota 10 din partea unui vînzător ambulant de ziare, pentru editorialul „Onoarea meseriei“.

Stînd şi mîncînd popcorn

Pînă la cel mai apropiat chioşc mai sînt 50 de metri... acolo se vînd lucruri de-astea mici şi tăioase... lame de mestecat, de bărbierit, ace de siguranţă şi gîndurile altora care ne fac nouă pe plac, citindu-le... în ziare... în reviste... plini de încredere, traversăm pe trecerea de pietoni şi, cu banii calculaţi minuţios, scăpăm de singurătate... şi totuşi, pactul dintre noi doi se duce dracului la primul *sign out* pe *chat*, şi te gîndeşti că probabil asta e esenţa generaţiei tale... şi vezi apoi o reclamă în care el şi cu ea se întîlnesc şi se sorb din ochi, el e frumos, ea e superbă, tu stai şi mănînci popcorn şi bei o bere, se termină şi meciul, te duci la culcare, singur, şi te gîndeşti, ultimele gînduri înainte de somnul nopţii fără de vise, că mîine, da...

„mîine, am să mă duc
să cumpăr un suflet, din ăla, plin de sclipici şi gol pe dinăuntru... am auzit că se fac reduceri... că începe sezonul cald şi e lichidare de stoc...“.

Tudor Ionuţ MIHAI
tudorionut13@k.ro

Delia RADU

Splendori şi mizerii

– România în ghidurile de călătorie anglo-saxone –

La sosire

„Nici o ţară nu sfidează prejudecăţile aşa cum o face România. Ţara suferă din pricina unei imagini publice proaste, dar nu te lăsa descurajat de asta. Sistemul de cale ferată e surprinzător de eficient şi, dacă eşti doritor să le descoperi, în România te aşteaptă peisaje extraordinare, o mare diversitate a faunei şi un amestec bizar de culturi şi populaţii."

Aşa începe prezentarea României în foarte recentul ghid de călătorie – *Rough Guide-Europa*. Un alt ghid, *Lonely Planet*, consacrat României şi Republicii Moldova, preferă calamburul: *„România e vestul sălbatic al Europei de Est!"*.

România a beneficiat de atenţia marilor case de editură specializate şi la Londra poţi consulta cel puţin trei ghiduri care îi sînt consacrate în exclusivitate. Dintre acestea, *Blue Guide* e renumit prin atenţia acordată culturii şi detaliului de viaţă. Autoarea ghidului, Caroline Juler, alege să deschidă discuţia despre România evocînd momentul în care, din trenul care o aducea dinspre Ungaria, a văzut pentru prima oară, în zori, peisajul ardelenesc: *„În vreme ce albastrul întunecat al nopţii se subţia în violet, apoi în trandafiriu, făcîndu-se, în sfîrşit, lumină aurie, priveam şi nu-mi venea să-mi cred ochilor. Poieniţe povîrnite, presărate cu căpiţe de fîn ireale, ca nişte acadele, înfăşau rotunjimea dulce a dealurilor, lăsîndu-se apoi în josul văilor brăzdate de rîuri argintii. Bărbaţi şi femei în bluze albe coseau finul. În depărtare şerpuiau drumuri strîmte, mărginite de plopi, străbătute cînd şi cînd de biciclişti sau care cu boi. Iar în fundal, şirul crestelor albastre de munţi dădea peisajului un aer de perpetuitate şi adîncime"*.

Spaţiul mioritic, văzut cu ochii călătorului anglo-saxon. Desigur, nu chiar toată Transilvania arată aşa, adaugă *Blue Guide*. Însă... *„în acea călătorie, şi cele pe care le-am mai făcut apoi, mi-am dat seama că ideile mele preconcepute despre România, hrănite de relatările din presă despre soarta copiilor din orfelinate şi a bătrînilor din azile, despre uzinele părăginite şi poluante, despre politicienii corupţi şi despre ura interetnică, reprezentau numai o faţă a monedei"*.

Aceeaşi încercare de menţinere a balanţei între mitul mediatic şi adevărul uman al României – şi în ghidul *Lonely Planet*: *„Istoria contemporană a României ţine şi ea, într-un fel, de legendă. În 1989, lumea întreagă a privit cu sufletul la gură cum insurgenţii au scăpat de unul dintre cei mai necruţători dictatori ai Europei. De atunci, România se zbate să-şi revină din trecutul comunist, prin încercări de reforme care au adus speranţe noi unui popor bîntuit de feluriţi Dracula contemporani, pentru prea multă vreme"*.

Dar întrebarea întrebărilor e, de fapt – de ce merită să alegi tu, călător occidental, dintre toate destinaţiile de vacanţă, România? Pledoaria *Blue Guide* ne pune balsam pe rănitul orgoliu de naţiune mică: *„Pentru că e una dintre cele mai frumoase ţări din sud-estul Europei (...). Maramureşul, apoi nordul Moldovei, cu mănăstirile, apoi Delta, Munţii Apuseni, cetăţile şi bisericile săseşti, Sarmizegetusa şi nordul Olteniei – alegerea e a dvs.!"*.

Atît ghidul pentru întreaga Europă, cît şi cel consacrat României de *Lonely Planet* sistematizează însă felurite avertismente, încoronate de un: „Ţineţi-vă departe, cu orice preţ, de cîinii vagabonzi!", plasat în centrul unei casete speciale. O altă casetă se cheamă „Escrocheriile străzii" şi conţine trei scenete pilduitoare.

Escrocheria nr. 1. Poliţia „turistică"

„Un ins te opreşte pe stradă şi te întreabă dacă vrei să schimbi valută. Tu zici nu. Cîteva secunde mai tîrziu, apare alt ins, care se face că-l arestează pe primul şi, pretinzînd că e de la Poliţia „Turistică", îţi cere paşaportul. Tu ia-ţi tălpăşiţa, pur şi simplu, chiar dacă presupusul poliţist îţi arată vreo insignă. Numai şi numai în cazul în care nu te poţi descotorosi de cei doi, insistă să fii însoţit pînă la cea mai apropiată secţie de poliţie – dar numai pe jos! Nu te lăsa luat cu taxiul!"

Escrocheria nr. 2. Turistul prostănac

„Un bărbat te opreşte pe stradă, spune că e dintr-o ţară străină, pretinde că nu a văzut niciodată 100.000 de lei şi te întreabă dacă nu poţi să-i arăţi tu o bancnotă. Dacă-ţi scoţi portofelul – atît acesta, cît şi turistul zăpăcit vor dispărea într-o fracţiune de secundă."

Escrocheria nr. 3. Falsul şofer de taxi

„Un ins te salută cînd te dai jos din tren la Gara de Nord, îţi spune că face parte din personalul de la Villa Helga şi se oferă să te ia cu maşina. Villa Helga? Să fii mata sănătos!! Angajaţii hotelurilor nu îşi întîmpină niciodată oaspeţii la gară. Într-un acelaşi scenariu a fost folosit şi numele ceva mai noului Villa Elvis."

Alte întrebări

De vizitat ai ce vizita, dar la ce ore, pentru nişte călători cu cultul punctualităţii? Răspunsul-diagnostic al *Rough Guide*: *„Orele de deschidere în România sînt vestite ca nereale, iar sfîrşitul săptămînii poate fi de-a dreptul mormîntal, fiindcă surprinzător de multe restaurante sau cinematografe se pot închide la prînz, în cazul în care au fost cumva deschise"*. Ce i-a surprins pe autori e că magazinele se pot închide în toiul zilei, fie pentru livrări de marfă, fie pentru inventar, cuvînt pe care l-au şi transcris, de altfel, cu grijă.

Dar, dacă vizitezi, cum găseşti locurile de vizitat? *Lonely Planet* scrie că hărţile româneşti sînt de multe feluri – de la relativ bune pînă la bune de aruncat la coş: *„Străzile mici şi unele sate nu există în anumite hărţi auto şi clasificarea drumurilor te lasă înmărmurit. În oraşe, numele străzilor se schimbă mereu – ceea ce înseamnă că şi cele mai recente hărţi pot conţine nume de străzi scoase din uz. Verifică întotdeauna data publicării înainte să scoţi banii din buzunar!"*.

Trenul: un Purgatoriu convivial

Un loc special în ghiduri ocupă sistemul românesc de cale ferată. Iată ce scrie despre trenuri *Rough Guide*: *„Biletele sînt uimitor de ieftine – ceea ce nu înseamnă neapărat şi că serviciul oferit în schimb e nemaipomenit. Trenurile vandalizate, orarul bizar şi temperatura din vagoanele în care ori te trec toate năduşelile, ori îţi îngheaţă oasele de frig s-ar putea dovedi, pentru unii călători, o experienţă mult prea dură. Dacă mai punem la socoteală şi marea înghesuială din multe trenuri, combinată adesea cu lipsa luminii, încălzirii şi apei, multe călătorii mai lungi sînt veritabile plonjări în Purgatoriu. Însă cei care folosesc regulat trenurile sfîrşesc de multe ori prin a contracta o simpatie faţă de spiritul lor fără fasoane, dintr-o bucată şi eficient, şi, de asemenea, faţă de faptul că, în general, punctualitatea sosirilor şi plecărilor e excelentă. Multe trasee sînt extrem de pitoreşti, mai cu seamă în Transilvania şi, cum călătoriile cu trenul reprezintă cele mai bune ocazii de a intra în vorbă cu români, veţi avea foarte mult de cîştigat dacă vă hotărîţi să faceţi efortul şi să ignoraţi neplăcerile lipsei de confort"*. Şi culturalul *Blue Guide* exaltă plăcerile apropierii umane din trenurile româneşti: *„O călătorie cu trenul e un eveniment convivial, iar românii împart totdeauna proviziile aduse pe tren cu străinii. O dată am călătorit cu un bărbat care îşi luase la el 4 litri de ţuică special ca să-i servească pe ceilalţi călători"*.

Restaurantul: jecmăneală şi monotonie culinară

În fine – altă întrebare importantă. Unde, ce şi cum se mănîncă în România. *Lonely Planet* notează că restaurantele româneşti sînt de la cele mai bune şi elegante, cu o mare diversitate a bucătăriilor, şi pînă la relicvele îngheţate în timp, care servesc cu o perseverenţă paralizantă friptura de porc obişnuită şi în anii comunismului, cu cartofi înotînd în grăsime. Între aceste două extreme se enumeră metodic o mare diversitate de preţuri, meniuri şi moduri de preparare. Ghidurile atrag însă atenţia asupra jecmănelii practicate în restaurantele din oraşele mari. *Lonely Planet*: *„Una dintre şmecheriile cel mai des folosite e afişarea preţurilor la suta de grame pentru mîncărurile din lista de bucate. Cînd se aduce nota de plată, suma se va dubla, dacă nu chiar tripla, lăsîndu-te să meditezi, neputincios, la imposibilitatea de a-i demonstra ospătarului că felia de carne, învăluită în mister şi frumuşel cuibărită în stomac NU cîntărea, de fapt, 200 de grame. Garniturile – precum cartofii –, pîinea – niciodată servită cu unt, cu excepţia restaurantelor sofisticate – şi salatele pot, de asemenea, ridica nota de plată la înălţimi incredibile. (...) Bandele de chelneri pironiţi la o masă fumînd şi uitîndu-se la televizor reprezintă o normă în multe localuri de stil vechi. În ciuda ororii care le animă feţele cînd clienţii îndrăznesc să se strecoare în local cerînd de mîncare, ei oferă un serviciu destul de rapid, o dată ce acceptă să se pună în mişcare"*. Toate ghidurile laudă bucătăria românească tradiţională şi explică turistului după ce să se uite în meniurile de restaurant calificate drept prea previzibile.

Există însă un domeniu considerat de călători drept o realitate teribilă în România...

WC-ul public românesc: supliciul suprem

„În locurile publice, toaletele sînt în genere îngrozitoare. În staţiile mai mari de tren, va trebui să plăteşti, pentru toalete curăţate la intervale de timp regulate. Au apărut tot mai multe toalete curate în locuri deţinute privat. Întotdeauna să aveţi hîrtie igienică la dvs.!" – e avertismentul *Rough Guide*. Devastatoare e însă tipologia *Lonely Planet*: *„Cea mai curată toaletă e-n dosul unui tufiş! Din păcate, însă, în oraşe nu-ţi va fi permis să te ghemuieşti după boscheţi şi vei fi arestat dacă-ţi dai jos pantalonii în public. Toaletele româneşti din oraşe sînt de 3 categorii.*

La limita de jos se situează acele văgăuni urît mirositoare din staţiile de tren sau de autobuz. Acestea sînt nişte vizuini subterane puturoase, oribil de murdare, care te vor face să horcăi în căutare de aer proaspăt, în vreme ce încerci, deznădăjduit, să te repezi înăuntru, să-ţi faci treaba şi să o iei la goană fără să inhalezi miasma. Apoi, pe locul doi se situează acele toalete mult mai de soi prin aceea că sînt dotate cu bazine crăpate, unde poţi trage apa! Ceva mai puţin trăsnitoare, acestea au, la intrare, cîte o babuşka ce distribuie, contra cost, pătrăţele de hîrtie igienică aspră. Şi, în fine – toaletele de pe locul unu: cele din incintele McDonald's, existente în majoritatea oraşelor mari...".

Notînd şi că majoritatea caselor de la ţară au doar WC-uri în curte, ghidurile îl asigură totuşi pe turist că, la rubrica sănătate, totul e OK: *„România e în genere un loc sănătos pentru călător. Primejdiile potenţiale pot părea destul de înfricoşătoare, dar, în realitate, puţini vizitatori se-aleg cu probleme mai mari decît un stomac deranjat"*.

În schimb, la rubrica „sănătate a mediului", curăţenie în genere, verdictul e altul: *„Din cantităţile şocant de mari de gunoaie, uriaşe cicatrici care desfigurează cele mai multe rîuri, sate şi peisaje – o situaţie agravată de lipsa unui sistem organizat de colectare a gunoaielor – rezultă că România mai are de străbătut o cale lungă pînă la progrese autentice în protejarea fragilelor ecosisteme ale regiunii, a biodiversităţii şi comorilor naturii"*.

Dar oamenii?

Primul lucru care pare a sări în ochi e absenţa punctualităţii: *„Conceptul de «întîrziere», «vai, să nu întîrziem» nu există pentru cei mai mulţi dintre români, mai cu seamă în provincie, unde oamenii nu prea au slujbe, n-au unde se grăbi şi sînt gata să stea la coadă ore-n şir la oficiul poştal sau la vreun magazin... Partea bună a fenomenului e că foarte mulţi dintre români îşi vor lăsa treburile deoparte ca să îi ajute pe călători, fiind gata să petreacă ceasuri întregi vorbind cu tine. Aceşti oameni sînt, pe de altă parte, foarte preocupaţi de propria persoană, de obicei foarte siguri pe părerile lor, mîndri şi plini de încăpăţînare, neclintiţi în conştiinţa rădăcinilor lor"*. E opinia *Lonely Planet*, urmată de un sfat: *„Ospitalitatea românilor e formidabilă. Oamenii ăştia îşi pun sufletul pe tavă dinaintea ta, te primesc cu braţele deschise în casele lor modeste, te ospătează pînă la refuz şi nu aşteaptă absolut nimic în schimb, în afară de prietenie, pur şi simplu. Nu respingeţi această apropiere"*.

Însă aprecierea faţă de persoanele ca atare nu îi opreşte pe vizitatori să pună diagnostice sociale: *„Mita şi corupţia sînt înfloritoare în România, ungînd uzata maşinărie a vieţii de zi cu zi, care scîrţîie din toate încheieturile. Mita, bacşişurile sau «ciubucul» sînt căile prin care poţi obţine îngrijire medicală bună, un telefon, un loc de parcare, diverse bunuri, promovarea în funcţie. Lista e, de fapt, nesfîrşită"*.

Ce spun aceste fragmente?

Întîi şi-ntîi, par să combată clişeul „străinii nu pot înţelege ce-i la noi". Străinii, iată, se străduiesc să înţeleagă. În plus, sînt interesaţi de mult mai multe decît am crede. Dar nu există erori sau confuzii în aceste prezentări? Ba da, însă nu fundamentale... De exemplu, avertizînd că în România nu prea există spălătorii, *Lonely Planet* spune „Nuf Nuf" în loc de *Nufărul*. Apar greşeli de limbă, ca „Timpul liberă" sau „Roşii tăi sunt stricaţi!" sau „Ciorbă de baltă" sau Mugur Isărescu devine Ighur Mugărescu... Puţine la număr, greşelile se explică, probabil, prin faptul că autorii au plonjat într-o cultură şi limbă complet necunoscute... Din care au extras însă extrem de multă informaţie. Ghidurile conţin zeci de casete cu date în genere solid cercetate. Temele: de la „Viaţa şi opera pictorului Nicolae Grigorescu", pînă la „Închisoarea de la Piteşti", unde afli de Ana Pauker şi de Ţurcanu. De la Ştefan cel Mare şi pînă la *The Răscoala*, unde ţi se recomandă romanul *The Uprising*, pe englezeşte... Cînd vine vorba de Cluj, sînt descrise atracţiile locale, dar apar şi casete despre Gheorghe Funar, despre băncile sale tricolore din parc şi despre Caritas. Poţi citi despre Sărbătoarea Junilor şi Dictatul de la Viena, despre Eminescu, despre Canalul Morţii, despre mineriade... Totul – istorie, artă, mediu, economie – tratat ca-n orice ghid de călătorie profesionist.

La plecare

În fine, care ar fi imaginea de ansamblu asupra României? *Lonely Planet*: *„În vreme ce unele enclave de Românie sătească par uitate de timp, viaţa se schimbă rapid. Dictatura lui Nicolae Ceauşescu a lăsat ţara în pragul falimentului, în anii '90, dar economia disfuncţională care a rezultat de aici e împinsă către viitorul «luminos» al intrării în UE"*. Viitor luminos al intrării în UE – cînd anume? Finalul *Rough Guide* sună ca un raport întocmit de instituţiile internaţionale de monitorizare: *„Cel mai devreme, România ar putea intra în UE în 2007, dar în momentul de faţă această ţintă pare de neatins, date fiind îndoielile provocate de corupţie, protecţia mediului, politizarea justiţiei şi a organismelor statului şi, mai cu seamă, dezvoltarea unei economii de piaţă stabile"*. Rămasul bun e luat pe acelaşi ton de simpatie faţă de oamenii obişnuiţi, pentru care tranziţia e teribil de dureroasă. Iată imaginea cu care rămîn autorii ghidului european *Lonely Planet* despre România: *„Peisaje pitoreşti şi goana pe drumul spre mai bine, cu bani cîştigaţi peste noapte şi costume Armani – o goană în care sînt lăsate pe dinafară părţi întregi ale ţării şi populaţiei"*.

(Program ARENA, difuzat de Radio BBC în luna februarie 2004)

Teodor BACONSKY

turn înclinat

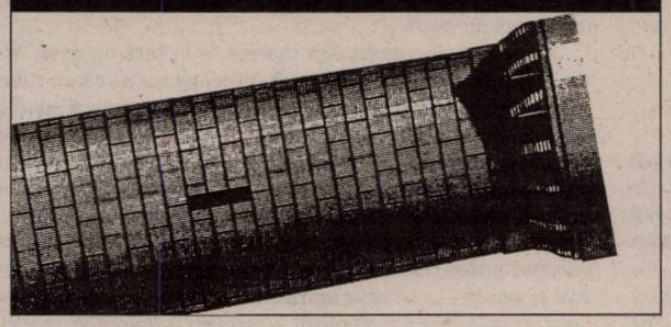

La lumină

Poligraf încercat şi stăpîn al limbii române – pe care a deprins-o din cazanii şi sub oblăduirea literară a lui Tudor Arghezi –, Î.P.S. Bartolomeu Anania al Clujului este unul dintre ierarhii ortodocşi care-şi redactează, *manu propria*, toate intervenţiile din forum. Scrisorile sale de Crăciun şi de Paşti merită întreaga atenţie a lumii creştine, dat fiind că abundă în pricepere teologică, supleţe hermeneutică şi har expresiv. Tumultuosul arhiepiscop s-a remarcat de asemenea prin curajul de a numi – pe şleau – ceea ce mulţi observă, fără să recunoască. Nu demult, el a inspirat hotărîrea Sfîntului Sinod cu privire la obligaţia clerului de a nu participa la competiţia politică. Mai nou, Înalt Prea Sfinţia Sa a răspîndit în parohiile transilvane un mesaj pascal construit pe analogia dintre coruptibilitatea firii păcătoase, corupţia din societatea noastră şi (posibila) lor înfrîngere prin Învierea Domnului Iisus Hristos. Dacă lumina Învierii a biruit moartea, ea poate cu atît mai lesne însănătoşi organismul unei comunităţi bolnave...

Personal, salut în mesajul arhiepiscopului Bartolomeu o manifestare pastorală de o exemplară utilitate. În definitiv, Biserica rămîne cel mai avizat „doctor" al patologiilor colective. Oamenii aşteaptă de la călăuzitorii lor duhovniceşti o atitudine morală scutită de umbre partizane şi conformă cu Evanghelia. O ierarhie tăcută în faţa corupţiei şi-ar dovedi scandaloasa complicitate cu un fenomen care sugrumă – practic – dezvoltarea normală a României. A pretinde stoparea acestui flagel înseamnă a susţine justiţia socială ca reflex al dreptăţii divine. Şi cine să stabilească această echivalenţă, dacă nu păstrătoarea legitimă a Revelaţiei?

Tocmai pentru că NU face politică, Biserica se bucură de o libertate critică *supra partes*. Ea este de negăsit la „dreapta" sau la „stînga": are în schimb vocaţia de a combate simultan decăderea individuală şi crizele convieţuirii. Există, din nefericire, episcopi-mercenari, preoţi lipsiţi de spirit civic, slujitori insensibili faţă de suferinţele celor sărmani sau demagogi ai amvonului, care turuie pilde niciodată urmate. Toţi aceştia întunecă Ortodoxia şi îi slăbesc impactul, deşi se prezintă ca stîlpi ai Bisericii. În realitate, trupul mistic – al cărui cap este Hristos – trăieşte graţie celor capabili de *mărturisirea* adevărului. Chiar în democraţie (cînd persecuţiile au contenit) avem nevoie de episcopi „martiri" – adică de păstori cărora le pasă de propria turmă şi lucrează în apărarea ei. Dacă fibra obştească e viciată, Biserica intră în alertă. Un asemenea semnal de alarmă a tras arhiepiscopul Bartolomeu al Clujului, cu nădejdea celui ce se teme de Dumnezeu.

Sfinţii Apostoli erau „pescari de oameni" care au luptat misionar cu păcatul, pentru a-i mîntui pe cei păcătoşi. Urmaşii lor continuă, în istoria creştinismului, acelaşi pariu vertiginos. Pentru noi – captivi în aria seculară – orice „corupt" este un ins necinstit, a cărui rapacitate limitează accesul semenilor la repartiţia echitabilă a resurselor disponibile. Îl destestăm, l-am dori pedepsit, expus oprobriului public şi deposedat de averile sale ilicite. Perspectiva preotului – de orice rang – e deopotrivă mai cuprinzătoare şi mai subtilă. El vede în corupţie o maladie contagioasă şi îl priveşte pe cel corupt ca pe un suflet avariat de păcatul lăcomiei, al „iubirii de arginţi", al nedreptăţii şi al minciunii. Un suflet bolnav de idolatria bunurilor pămînteşti, pe altarul cărora îşi sacrifică omenia, reputaţia şi, pînă la urmă, destinul eshatologic... În optică spirituală, condiţia celui corupt este, aşadar, cu mult mai gravă decît aceea la care l-ar supune stricta aplicare a Codului Penal. Dar şi scopul acestei percepţii ţinteşte mai sus. În vreme ce legea sancţionează o infracţiune formală, Biserica încearcă să corecteze deriva unei *persoane*.

Nu-mi spuneţi că – pentru un plus de adecvare – frazele de mai sus ar fi trebuit formulate la modul condiţional. Cunosc foarte bine contrastul tot mai strident dintre imperativele corecte şi faptele strîmbe în vîltoarea cărora ne ducem zilele. Cred însă că şi *aproapele* nostru mîncat de corupţie are o cale de întoarcere. Pe care Biserica i-o arată, cu multă îngrijorare, înainte ca pierzania lui să devină ireversibilă.

Andreea MIHALACHE

Manole, sacrul şi comunicarea

Cea mai recentă interpretare a legendei Meşterului Manole – şi, cu siguranţă, una „inedită" – ne este livrată seară de seară pe posturile de televiziune sub forma cunoscutei reclame la serviciile de telefonie mobilă oferite de Zapp. Redus la datele sale esenţiale, scenariul se prezintă astfel: cei *nouă meşteri mari* / ***ingineri*** (s.n.), *zidari*, călăuziţi de însuşi Manole, robotesc întruna pe schelele unei construcţii (sîntem îndemnaţi să credem că ar fi un lăcaş de cult), în timp ce vorbesc (nu par să comunice într-adevăr) utilizînd ştim cu toţii ce. Căutîndu-şi înfrigurat telefonul mobil în timp ce acesta îl apelează cu disperare, Manole-de-pe-schelă îşi apropie urechea de zid şi rînjeşte cu năduf – îl uitase la nevastă...

Dacă *target*-ul căruia i se adresează reclama este cel al soţilor pentru care pierderea mobilului este mai gravă decît pierderea soţiei, atunci am convingerea că studiile de marketing au demonstrat că există o astfel de nişă de piaţă suficient de importantă ca să justifice o atare adresare. Dacă, însă, se au în vedere cetăţenii hazoşi sau mitocanii şmecheri care fac cu ochiul (aceiaşi care hohotesc cînd bunicul îi pune piedică bunicuţei care, la rîndul său, i-a subtilizat proteza într-o luptă surdă pentru o anumită specie de *chips*-uri sau care zîmbesc la vederea tomatelor-copii care aspiră la a fi strivite şi stoarse cînd vor fi mari, pentru a deveni suc de roşii sau pastă de tomate), atunci mi-ar plăcea să cred că sîntem destul de mulţi cei lipsiţi de simţul umorului. Adevărul este că respectivul clip publicitar nu are nici o legătură, dar chiar nici una, cu legenda Meşterului Manole.

Deşi imaginarul publicitar se foloseşte de simboluri pentru a comunica un mesaj către un destinatar, de această dată lucrurile sînt grav răstălmăcite. Arhitectura este, incontestabil, un proces de comunicare. Pentru societăţile tradiţionale, precum aceea în mijlocul căreia s-a întemeiat legenda, palierul fizic nu era altceva decît consecinţa directă şi nemijlocită a palierului simbolic, adică orice lucru, gest sau act existau cu adevărat în real numai în măsura în care erau înscrise în ordinea cosmică a lumii, orice început fiind o reiterare a Creaţiei originare. Cele două paliere se întrepătrund pentru a fertiliza zidirea care, în cazul faptului arhitectural, se justifică numai prin relaţionarea explicită şi fără echivoc cu gestul originar de întemeiere. Una dintre modalităţile de conservare a cordonului ombilical a fost (şi rămîne), la edificarea unui lăcaş de cult, alegerea unui loc a cărui vocaţie constructivă a fost verificată şi recunoscută în timp – în cazul legendei, spre pildă, căutarea de către Negru Vodă a unui *zid părăsit* / *Şi neisprăvit,* / *La loc de grindiş* / *La verde-aluniş* pe care să înalţe mănăstirea (Mircea Eliade, *Meşterul Manole*, Iaşi, Junimea, 1992, p. 93). Aşadar, prin arhitectură se comunică. Dar dacă înţelegem acest enunţ *mot à mot*, rezultatul poate fi cel văzut pe micile ecrane: prin arhitectură, adică de-a dreptul prin zid (sau, mai la îndemînă, prin uşă sau fereastră), se comunică, adică se transmite ceva – de exemplu sunetul unui mobil uitat înăuntru. Păstrînd grila de lectură, propun să încercăm să mîncăm un codru de pîine.

Pentru a fi vizibilă în faţa zeului, fiecare societate jertfeşte ceea ce are mai de preţ. Creştinismul întrerupe sacrificiul uman (ca şi sacrificarea oricărei fiinţe vii) prin jertfa Domnului întrupat. Dar ideea sacrificiului care stă la temelia oricărei zidiri se păstrează – bisericile creştine se ridică întotdeauna pe relicvele sfîntului protector, depuse în fundaţii, sub piciorul mesei altarului. Mai în glumă, mai în serios, ajungem astăzi să valorizăm telefonul mobil, înălţîndu-i ode. Pentru că ceea ce se jertfeşte cu adevărat în povestea noastră nu este o fiinţă, ci un obiect mărunt, un ustensil aspirînd la statutul de operă de artă, pe care îl vom regăsi şi în varianta tipărită a aceleiaşi reclame, unde meşterii adunaţi pentru poza de final îşi expun fiecare telefonul cu un aer degajat şi destins, asemeni, odinioară, ghiulului de pe deget, lanţului de pe piept sau caninului de aur din gură.

Mergînd mai departe, legenda încheie lanţul sacrificial prin însăşi jertfa ziditorului prin care acesta îşi regăseşte soţia şi, astfel, intră amîndoi în ritmul cosmic, contribuind la constituirea şi întărirea „corpului arhitectonic", a cărui existenţă „nu e paradoxală decît pentru concepţiile moderne" (Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 113). Moartea este întîi de toate creatoare şi supusă altor legi decît înţelegerea omenească limitată. Continuînd metafora, teologia creştină vorbeşte despre „biserica creştină ca un corp mistic al lui Hristos, întrucît, pentru mentalitatea contemporană primelor formulări teologale, o asemenea expresie era nu numai inteligibilă, ci chiar familiară" (Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 115). Or, personajul în haină de piele, pe care nu-l tulbură nici o nelinişte, nu pare dispus să-şi sacrifice nici măcar abonamentul, darămite propria persoană, pentru vreun scop, oricît de nobil, şi nici nu pare disponibil pentru un zbor de încercare, cu aripi produse în regie proprie.

Nu mă aştept, şi nici nu cred că ar fi de dorit, ca un clip publicitar să recompună înţelesuri ascunse, să devoaleze simboluri misterioase sau să investească în noi căutări de sens ale unor subiecte prea serioase pentru transparenţa ecranului. Cu atît mai puţin îmi doresc transformarea unor mituri (sau a discursurilor despre ele) în tabuuri, în zone aflate la o altitudine intelectuală de nepătruns pentru un coeficient de inteligenţă mediu. Dar atunci cînd apar jocuri gratuit graţioase, deturnări de sens şi confuzii grosolane, se pierde orice noimă a evenimentului. Legenda Meşterului Manole este o lecţie (şi) despre condiţia arhitecturii. Transpusă ca istorioară de spus pe colţul mesei, nu este decît o glumă. Extrem de proastă.

© S. Ivanoschi

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

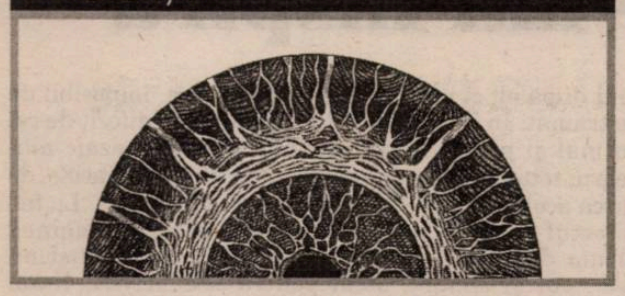

Jocul măştilor

Un text al lui Simon Leys mi-a readus în atenţie opera unui scriitor pe care credeam că-l cunosc foarte bine. Textul se intitulează „Proteu: un mic abecedar al lui André Gide“ şi se află în volumul *Proteu şi alte eseuri* (Gallimard, 2001). Sînt de fapt nişte lecturi prilejuite de apariţia unei biografii (Alan Sheridan, *André Gide: a Life in the Present)* şi grupate sub forma unor articole de dicţionar. Interesul lor stă în modul în care sînt abordate teme binecunoscute, devenite locuri comune în exegeza gidiană. Avem impresia că ştim totul despre sexualitatea lui Gide, despre relaţiile cu soţia Madeleine, despre contradicţiile şi caracterul lui schimbător (chiar şi trimiterea la personajul mitologic Proteu este un vechi *topos)*. Leys reia toate aceste lucruri, aruncă o lumină nouă, foarte crudă uneori, modifică imaginea-standard, aceea impusă, consensual, de istoriile literare şi de manualele şcolare. El vede în Gide un mare maestru al iluzionismului intelectual, un fel de David Copperfield (magicianul, se înţelege) al literaturii moderne.

Corydon, spre exemplu, cartea din 1924 unde Gide justifică pederastia. Gest de mare curaj pentru acei ani, dar cartea, scrie Leys, dezvoltă o argumentaţie fantezistă împinsă pînă la absurd. În plus, Gide exaltă un model idealizat, modelul antic, în care adultul, iniţiindu-l pe adolescent în descoperirea plăcerii simţurilor, este totodată un educator şi un ghid spiritual. Or, comportamentul lui Gide n-avea nimic a face cu acest model: „Freneticele sale activităţi sexuale – scrie Leys – şi în mod deosebit monomania din perioada bătrîneţii nu erau cîtuşi de puţin pederastice în manieră antică, ţinînd pur şi simplu, şi în chip sordid, de pedofilie: călătoriile lui Gide în Africa de Nord şi în zonele mizerabile ale Europei meridionale reprezentau pentru epoca lui echivalentul acelor *sex tours* care, astăzi, duc avioane întregi de turişti occidentali bogaţi în bordelurile pentru copii din Asia de Sud-Est“.

Leys revine asupra acestei chestiuni în articolul despre „Sexualitate“, subliniind din nou că „aventurile“ lui Gide erau de fapt istorii penibile, cu racolări de copii ai străzii, mici cerşetori arabi, *grooms* de hoteluri, istorii din care dimensiunea spirituală era complet absentă. E un contrast violent şi tragic, notează Leys, între nobleţea spiritului său deschis ideilor umaniste şi, pe de altă parte, „grotesca şi lugubra tiranie a obsesiilor“. În fapt, natura lui era esenţialmente echivocă: se complăcea în ambiguitate, s-a dovedit incapabil să rămînă credincios unor idei, nu se putea controla şi făcea adeseori dovada unei naivităţi siderante, inclusiv în domeniul politicii (mai mulţi ani, pînă la călătoria sa în URSS – cînd a avut tăria şi onestitatea să spună adevărul – a nutrit cele mai aiuritoare iluzii despre ceea ce se întîmplă în ţara comunismului biruitor, considerînd-o, printre altele, o nouă Spartă, iar în Stalin văzînd un protector al drepturilor homosexualilor).

Dar poate că aspectele cele mai surprinzătoare privesc universul familial al lui Gide. Scriitorul s-a căsătorit cu vara lui, Madeleine, care, traumatizată în copilărie (fusese martora infidelităţii mamei sale), avea o repulsie irepresibilă pentru sex. Căsătoria dintre cei doi nu s-a consumat niciodată. Madeleine a intuit foarte curînd adevărata natură a soţului, chiar în timpul călătoriei de nuntă în Africa de Nord. Mai tîrziu, n-are decît o singură pretenţie: ca Gide să nu se lege de copiii din Cuverville, satul unde aveau o proprietate şi unde Madeleine îşi petrecea majoritatea timpului. Culmea e că Gide se consideră neînţeles şi visează la soţia ideală care i-ar fi tolerat şi, de ce nu, i-ar fi facilitat aventurile. Ruptura între soţi (de fapt, unica tragedie din viaţa lui Gide) survine atunci cînd scriitorul se îndrăgosteşte de Marc Allégret, un adolescent de 16 ani pe care i-l încredinţase chiar tatăl acestuia, un preot protestant plecat în misiune în Africa. Gide avea atunci 49 de ani, face o pasiune devastatoare şi cum Marc nu e homosexual, îl seduce promiţîndu-i că-i va furniza prima amantă (nimeni alta decît Elisabeth, viitoarea mamă a Catherinei Gide!). Madeleine se simte, pentru prima oară, trădată şi arde scrisorile pe care le primise, de-a lungul anilor, de la soţul ei (care era, oricum, mai tot timpul plecat). Gide e distrus cînd află că scrisorile, despre care crede că sînt cea mai frumoasă reuşită *literară* a lui, nu mai există. Dar asta e puţin lucru faţă de raporturile incredibil de complicate pe care el le-a avut cu Maria şi Elisabeth van Rysselberghe, despre care vom vorbi în numărul viitor.

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

„E bine să fii zgîrcit cu dispreţul, avînd în vedere marele număr al celor care-l merită.“

Droguri

Am luat de 2 ori droguri: o dată la New York, la o soarea boemă; a doua oară la Paris, în casa unui scriitor nu tocmai boem (este fiul uneia din marile edituri franceze!), dar care încearcă. „Droguri“ este poate un cuvînt prea tare pentru „delictul“ meu: era vorba de marijuana, cred c-au fost vreo 6-7 pufăieli cu totul şi nu, nu „mi-a plăcut“; senzaţia a fost de compresă fierbinte pusă direct pe creier, gîndurile (alea care erau) mi-au zburat mirate din minte cîteva minute şi mi s-au întors greoi înapoi, iar în acest răstimp limba mea – conectată confuz la acele gînduri – se făcea că spune cuvinte... La dracu'!, mi-am zis (cînd am fost în stare să articulez, în fine), care va să zică asta e marea chestie cu drogurile: te pleoştesc...? Nu, mulţumesc!

După ce-am trecut de faza „experimentului“ (prima oară a fost ca să văd cum mi se pare, a doua ca să verific că e aşa cum mi s-a părut), mi-am dat seama că am un argument fenomenologic forte să nu mai „merg pe drumul pierzaniei“: sînt ceea ce se cheamă un *control freak* (un maniac al [auto]controlului), iar drogurile se pun de-a curmezişul acestei savuroase manii.

Acestea fiind spuse, nu m-am gîndit niciodată că aceia care se droghează ar trebui puşi la stîlpul infamiei, evitaţi sau – mai rău! – „demascaţi“: este poate treaba „societăţii“ – în nici un caz a mea! Cred că fiecare e liber să facă ce vrea cu viaţa lui. Cred că datoria mea este să-i accept aşa cum sînt, încercînd să-i înţeleg. Şi mai cred că, de fapt, există

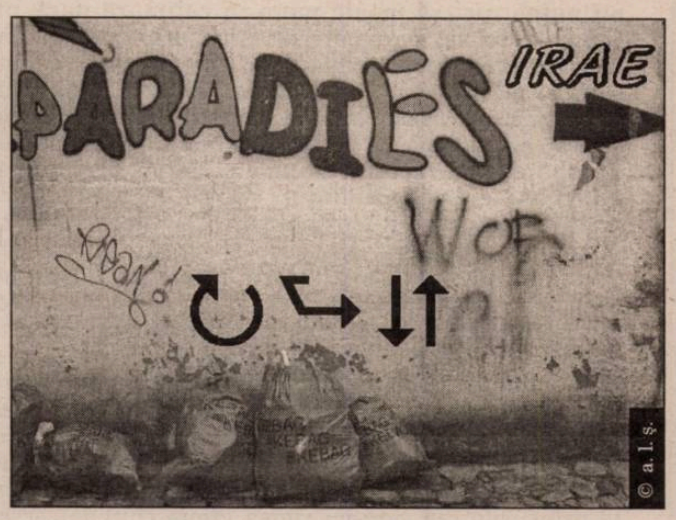

atîtea moduri de a te droga, încît mi-ar fi cu neputinţă să ţin o evidenţă la zi a tuturor acestora.

Există şi droguri inaparente. Există oameni care, atunci cînd aud cuvîntul „Cultură“, scot bestia din ei. (Bestia culturală, se-nţelege!) Sînt „culturaloizii“ – cei care trăiesc *în* şi *prin* Cultură (neapărat la singular şi obligatoriu cu majusculă!). Cînd „prizează“, ochii li se umezesc, venele gîtului li se umflă, un fior duios îi cutremură... Pentru aceştia, cultura nu este ceea ce e normal să fie – un cod pentru a înţelege viaţa –, ci Viaţa Însăşi. O „Viaţă“ numai citate & leşinuri livreşti. Problema lor nu este că nu ar fi „sinceri“, ci că sinceritatea aceasta este simptomul unui comportament kitsch. „Dependenţi“ de Cultură, ei uită – sau nici nu realizează măcar – că raţiunea de a fi a acesteia nu este *înlocuirea* vieţii, ci iluminarea ei prin feştilă, opaiţ, lanternă sau tub de neon. Ei iau mijlocul drept scop.

De unde vulgaritatea lor.

De unde enervarea mea.

Dilema veche
lucrează pe calculatoare oferite de
concept electronics
Calitate fără compromisuri. Punct.

văzut citit auzit

● *Aţi auzit de Dante?*

Dante Bini, mai precis. Acest arhitect italian este autorul unei invenţii care a revoluţionat construcţia de domuri (domurile pun cele mai mari probleme tehnologice). Acum cîţiva ani, Bini a reuşit ridicarea unui dom comparabil – ca dimensiuni – cu Panteonul roman *în numai 60 de minute!* Cum? Simplu: prin umflarea unei imense pungi cu aer! Documentarul de pe Discovery care oferă aceste informaţii *(Extreme Engineering)* menţionează că soluţia lui Bini ar putea fi folosită la ridicarea unei (deocamdată) uriaşe utopii: o piramidă de sticlă şi beton, putînd să adăpostească 75.000 de oameni – cu toată infrastructura aferentă – deasupra Golfului Tokio.

● *Dar de Jonathan Ive?*

BBC-ul îl numeşte „englezul cel mai influent asupra culturii ţării sale“, revista *Esquire* – „una din cele 40 de persoane care redefinesc lumea noastră“, iar acţionarii Apple drept „salvatorul companiei“... În 2003 a fost declarat „designerul anului“ în Marea Britanie. Născut în 1967, în provincia Essex (la nord de Londra), Jonathan Ive a intrat în 1992 în compania Apple, iar cinci ani mai tîrziu a devenit vicepreşedinte al departamentului Design. În 1998 lansează iMac-ul, în 2002 iPod-ul (cea mai mare revoluţie sonoră de la inventarea walkman-ului de către Sony în anii '80). Tot lui i se datorează iBook-ul. „De mic, am fost pasionat de obiectele manufacturate. La 14 ani eram sigur că nu-mi doresc altceva decît să desenez şi să concep obiecte. Dar, cum toate mă interesau, puteau să fie bijuteriile, vapoarele sau mobilele...“ – notează *Les inrockuptibles* din 17-23 martie, din care am preluat aceste informaţii.

Astăzi, în pofida averii sale considerabile, Ive locuieşte într-un apartament de două camere în San Francisco şi conduce un Aston Martin DB7 – singurul semn exterior al bogăţiei. Extravaganţa o rezervă creaţiilor sale.

trend înţe

Caut cameră separată, cu fereastră spre interior

Să spui astăzi că nu eşti feminist(ă) e aproape o blasfemie. Îndrăzneşte să faci asta şi vei fi martorul şi subiectul totodată al unui val de incriminări şi deconspirări pe care pînă şi instrumentatorii unui proces dintr-un regim totalitar le-ar invidia. A lupta pentru drepturile omului (adică atît pentru drepturile bărbatului, cît şi ale femeii sau invers) e un ideal în care crede orice persoană cu o structură interioară democratică. A aplica principiile acestei cauze în toate domeniile, mai ales în cel artistic, este o barbarie. Să auzi că romanul/filmul/opera cutare e feminist(ă) pare o glumă, dar din păcate nu e. Pentru că astfel de lucruri se aud din ce în ce mai des. Faptul că azi se aplică judecăţi nemiloase, etichete deloc elegante, că se răstălmăcesc vorbe, că eşti pus la zid dacă, bărbat sau femeie fiind, ai îndrăznit să-ţi exprimi îndoieli privitoare la capacităţile sau talentul, mai ales la talentul!, unei persoane de sex feminin ar trebui să ne îngrijoreze în aceeaşi măsură în care ne tulbură discriminările negative.

În ceea ce mă priveşte, nu recunosc literatura „feminină". E cumva o umbrelă sub care ne putem adăposti toate, un fel de club unde are loc toată lumea care se legitimează cu cromozomul xx, o adeverinţă de valoare? Mai poţi îndrăzni să spui că o autoare nu-i bună? Face doar literatură „feminină"... Scrie despre propria-i sexualitate, despre maternitate, despre lupta de clasă, pardon, de gen, are în coadă un acord în „ă", atunci e neapărat valoroasă. Această exhibare a apartenenţei la gen, atitudinea agresivă, experienţa exclusivă aşezată înaintea valorii sînt noile ziduri care se ridică azi între arta adevărată şi cea militantă. Atunci cînd nu ai nimic de spus, spui că eşti femeie, negru/ţigan/evreu sau homosexual. Frumoasă lume, dar ce-are a face ea cu arta? Ce legătură are cu judecata de valoare şi cu esteticul? Ce legătură mai are toată această vorbărie, pe alocuri preţioasă şi ridicolă, cu idealul aproape sublim (ca toate lucrurile frumoase, deci, îndreptăţite) al „camerei separate"? Vă mai aduceţi aminte de ea? Acea „cameră" unde fiecare dintre ele sau dintre ei ar trebui să se refugieze atunci cînd gîndeşte sau creează. Oare feministele militante de azi s-ar simţi bine în camera separată a Virginiei Woolf?

Cecilia ŞTEFĂNESCU

Dilema veche vă recomandă

● Remarcabil articolul lui Mircea Cărtărescu din *Jurnalul naţional* din 13 aprilie a.c. Despre „Gestul lui Groşan" – de refuz al unei distincţii prezidenţiale –, dar cu bătaie mai lungă, pînă acolo unde ajung micile vanităţi naţionale. Întîmplarea face ca acest număr de ziar să fie unul, efectiv, de colecţie, dedicat unor repere certe ale deceniilor din vechiul regim: de la automobilul *Lăstun* la *Brifcor*, săpun *Oana* ş.a.m.d. De unde se vede că mai repede dispar mărcile decît moravurile. (Adrian Cioroianu)

● Emisiunile de după-amiază în limba maghiară de la România 1. Mai mult ca sigur că nu vă pasionează. Păcat. Ton inteligent şi meseriaş, moderatori şi interlocutori substanţiali în dileme, anchete atente, ca aceea de săptămîna trecută, captivantă, pe o problemă din care nu se face insomnie: ce mănîncă şcolarii şi liceenii în recreaţii, înainte şi după ore, cît îi costă, ce le place, ce zic profesorii şi părinţii. Totul tradus, bineînţeles, într-o românească impecabilă. (Radu Cosaşu)

● „Poze prêt-à-porter, colecţia de primăvară 2004", la galeria *on-line* a lui Simion Ivanoschi (www.sivanoschi.campeuronet.com). (Matei Martin)

Mircea CĂRTĂRESCU

Obiectul care mă inspiră

Am citit, mai de mult, în Letra internacional *o anchetă fabuloasă despre fetişurile unor scriitori latino-americani. Obiecte mici şi magice, bilete de tren ce refăceau trasee imaginare, lei decapitaţi şi ceasuri cu mecanisme de cuvinte – un imaginar pe cît de variat, pe atît de personal. Textele cele mai dramatice din grupaj erau cele care mărturiseau lipsa unui fetiş. Începem, cu această confesiune a lui Mircea Cărtărescu, o anchetă asemănătoare* (deadline – *1 iunie) printre scriitorii români:* ***Aveţi fetişuri absolute? Puteţi continua să scrieţi în lipsa lor?*** *(S. S.)*

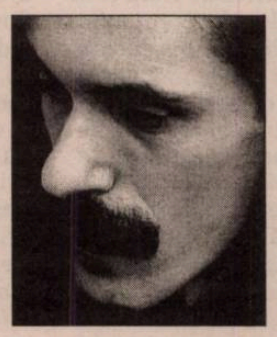

Cînd eram un puşti şi citeam broşurile din colecţiile „Clubul temerarilor" şi „Povestiri ştiinţifico-fantastice", înghiţeam, mă rog, pe nerăsuflate aiureala principală – despre blestemul faraonilor, gorile uriaşe, marţieni cu patru degete la mîini – şi-apoi parcurgeam, cam nedumerit, şi un fel de Addenda de la sfîrşit, pagini cu glume şi ciudăţenii din viaţa unor savanţi, artişti sau scriitori. De obicei, savanţii prezentaţi acolo erau foarte distraţi, unul îşi fierbea ceasul la micul dejun în loc de ou, altul ieşea pe stradă cu pantofi de culori diferite, altul bătea la propria lui uşă şi-ntreba dacă el însuşi e acasă... Cei mai mulţi păreau, de fapt, nebuni de legat. Iar scriitorii erau şi ei, cu toţii, un fel de maniaci: unul, ca să poată scrie, se-mbrăca în haine de femeie, altul nu putea nici să moaie pana în călimară dacă nu simţea miros de mere putrede. Altul arunca de la etaj creioane şi le auzea zgomotul făcut pe pavaj: asta îl inspira pe el. Unul bea cîte douăzeci de cafele pe zi, altul se certa cu el însuşi timp de o oră, îşi smulgea părul din cap şi abia apoi se apuca de scris... Mulţi trebuiau să aibă cîte-un lucruşor anume pe birou, căci numai privindu-l le venea inspiraţia... Ce nu se găsea printre acele lucruşoare: cele trei maimuţe (te vede, te aude, te întreabă), o jartieră de ciorap de damă, un ochi de sticlă, un bust al cine ştie cărui filozof (nici ăştia nu erau mai breji: aproape toţi, aflasem tot de-acolo, muriseră mîncaţi de păduchi!), un degetar, un iadeş de curcan, un borcan în care plutea un mic fetus cu o istorie complicată, o fundă putredă... Ce adunătură pitorească erau şi oamenii ăştia iluştri! Mama avea deci dreptate cînd îmi spunea că unde e multă minte, e şi prostie. Cînd terminam de citit toată broşura, pînă şi caseta tehnică, mă uitam din nou fascinat la coperta principală din care-mi rînjea vreun chip de corsar şi-ncepeam să mă gîndesc ce bine-ar fi dac-aş ajunge şi eu scriitor (scrisesem deja cîteva povestioare). Mă-ntrebam ce ciudăţenii aş avea atunci. Poate că peste o sută de ani s-ar scrie şi despre mine acolo, la sfîrşitul broşurilor din colecţie, ca despre Balzac, Alexandre Dumas, Maupassant sau Tolstoi: „Mircea Cărtărescu (1956 - ...) nu se aşeza niciodată la masa de lucru dacă nu avea în faţa ochilor..." ce? Cine ştie ce chestie. N-aveam cum să ştiu de pe-atunci. Scriitorii de obicei înnebuneau brusc, cînd erau deja oameni mari. Într-o după-masă, neavînd ce face, am adunat pe „masa mea de lucru" unde-mi făceam temele, mai multe obiecte disparate, cam cum se pun pe tăviţa copilului la un an, cînd i se taie moţul. Mă gîndeam să-mi aleg unul şi să le spun colegilor că acela mă inspiră, că nu pot să scriu fără el. Nu-mi mai aduc bine aminte ce pusesem acolo: în mod sigur un fermoar de la o fustă a mamei, o piesă de lemn vopsită în galben de la jocul de construit „Arco" şi parcă o lampă scoasă din soclul ei de la radioul cel vechi, cu ochi magic, de pe şifonier şi ştearsă bine de praf... Am luat fiecare lucruşor în palmă, l-am ţinut insistent în faţa ochilor, l-am întors pe toate feţele, încercînd să simt nimica inspiraţie. Parcă-parcă lampa de la radio îmi spunea ceva. Am dus-o a doua zi la şcoală, dar, pe cînd o arătam colegului de bancă, mi-a confiscat-o profesoara (faimoasa Gionea) şi nu mi-a mai dat-o înapoi. Cariera mea de scriitor părea compromisă definitiv.

Ironia sorţii face ca azi să întregesc, dacă nu prin talent, măcar prin ciudăţenii, şirul lung al autorilor maniaci din almanahuri şi broşurele. M-a ajuns şi pe mine blestemul faraonilor. Un mic obiect, care sigur nu figura în etalarea mea iniţială (pentru că am intrat în posesia lui cinci ani mai tîrziu, în primăvara lui 1973) mi-a devenit şi mie la fel de indispensabil ca maimuţele lui Balzac şi creioanele lui Goethe (dacă-mi aduc bine aminte). Se pare că nu se poate altfel. Nu l-aş arăta nimănui niciodată, nu doar de teamă că mi-ar putea fi furat, şi-atunci adio *Orbitor III* şi tot ce-ar mai putea veni după el, ci pentru că e ceva... intim, imposibil de înstrăinat. În WC-ul femeilor spaţiul nu e diferit de cel normal şi podeaua are probabil acelaşi mozaic alb-negru, totuşi mintea ta refuză ideea de a intra acolo, de parcă acolo s-ar găsi un fald al unui alt univers. La fel, obiectul care pe mine mă inspiră şi fără imaginea căruia dinainte n-am scris niciodată vreun rînd nu este, pur şi simplu, făcut pentru alte priviri. N-am povestit niciodată despre el, deşi cineva foarte apropiat mie a bănuit, la un moment dat, ceva. Ca şi povestea fetusului din borcan, şi cea a lucrişorului meu e complicată. Cea mai uluitoare zi de primăvară de care-mi amintesc, din toată viaţa mea, a fost acea zi de 6 aprilie 1973, la care face aluzie şi poemul meu „Căderea", scris cu trei ani mai tîrziu: „Şase aprilie şi nici un pămînt, / Numai plăci de azur, foi de azur, sonorizînd". Umblasem toată ziua după cai verzi pe pereţi (căutam adresa unei colege, care locuia în realitate, aveam să aflu mai tîrziu, în Colentina), iar acum străbăteam străduţa îngustă şi prăfuită, mărginită de foarte stranii case galbene, cu marchize de geam colorat, dintre vechea Cale a Moşilor şi Lizeanu, sub un fantastic cer de azur şi de purpură – căzuse seara. Vîntul răscolea praful, mi-l vîra în ochi şi-n păr, dar el făcea în mod ciudat parte din nebunia şi exaltarea mea hormonală: era prima mea primăvară ca adolescent. M-aş fi topit şi eu în turbioanele de praf, m-aş fi filtrat şi eu prin frunzele ascuţite ale oleandrilor din curţile înguste. Eram îndrăgostit fără să ştiu de cine, toată ziua umblasem năuc privind faţadele acelea bătrîneşti şi bălţile în care se reflecta cerul. Casele erau vechi şi păreau părăsite, aveau ziare îngălbenite în loc de geamuri. Deodată mi-am dat seama că eram foarte aproape de ceea ce căutam: din fundul unei curţi peste care se-ntindeau frînghii de rufe puse la uscat a-naintat spre mine o fetiţă de vreo nouă ani, îmbrăcată mizer, împingînd un cărucior de copil din imitaţie de piele albă lăcuită grosolan, care arăta ca un porţelan crăpat, şi fără cauciucuri la roţile strîmbe. În cărucior era o păpuşă cu cap de carton, de asemenea smălţuit. A venit hotărîtă spre mine (eram în uniformă de liceu, croită dintr-un material incredibil de prost, care avea genunchi şi coate din fabricaţie) şi, de dincolo de gardul de fier forjat, mi-a spus: „Închide ochii şi întinde palma!". Am închis ochii, extrem de fericit, de parcă aş fi profeţit vreodată acea întîlnire, şi după o clipă am simţit în palmă greutatea şi răceala unui obiect – cel pe care-l privesc şi acum, cînd scriu la computer aceste rînduri – peste care am strîns degetele. „Norocosule!", mi-a mai zis fata, şi-a rupt-o la fugă înapoi cu căruciorul, spre fundul curţii, dispărînd în cine ştie ce odăi. Am deschis pumnul. Obiectul din palma mea reflecta, în penumbră, cerul tot mai trandafiriu şi mai parfumat al serii. L-am dus acasă şi de-atunci a început totul.

În toamna care-a urmat am început să-mi scriu jurnalul, cel la care migălesc şi azi, după mai bine de treizeci de ani. Au venit apoi, unele după altele, poeme şi povestiri, romane şi scrisori de dragoste, împletite toate în dantela paradoxală a jurnalului meu. În tot acest timp, obiectul meu a stat neclintit în faţa mea, lăsîndu-şi urma pe multe feţe de masă de muşama şi pe lacul multor birouri. L-am luat cu mine în toate călătoriile mele, l-am aşezat în faţa maşinii mele de scris în Crown Plaza Hotel din Washington şi-n faţa computerului meu din Bellagio. Am scris întotdeauna singur în cameră, cu uşile închise, nu dintr-o nevoie patologică de singurătate şi claustrare, cum am pretins mereu, ci pentru ca micul, dar esenţialul secret al inspiraţiei mele să nu fie deconspirat.

Astăzi, cînd cred că am scris destul, cînd pentru mine aproape că nu mai contează dacă voi mai adăuga alte cărţi la cele deja publicate, m-am gîndit că ar fi timpul să dezvălui de bunăvoie *ce anume* este obiectul meu providenţial, în eventualitatea că acest lucru ar putea interesa vreun cititor. Profit deci de ancheta iniţiată de Simona Sora ca să spun o dată lucrurilor pe nume, oricît de greu mi-ar veni (de fapt, îmi vine mai greu decît i-a fost vreodată lui Raskolnikov să cadă-n genunchi la o răspîntie şi să strige în agonie: „Oameni buni, am ucis!"). Drag cititor, din cîte ţi-am spus cred că te-ncearcă deja o anume bănuială. Mă grăbesc să ţi-o confirm – sau să ţi-o infirm în favoarea unei realităţi şi mai sumbre. Într-adevăr, oricît ar părea de neverosimil, de ireal, poate de pervers (în sensul unei perversiuni mai înalte), obiectul care m-a inspirat întotdeauna, fără de care n-aş fi scris nimic (de parcă nu eu, ci el ar fi avut nevoia irepresibilă să se exprime pe sine prin scrisul meu) şi căruia îi datorez, de fapt, tot ce sînt, este un

(continuare în pagina 21)

Simona SORA

puzzlecturi

Cheile lui Ozias

● **Ion Vianu, *Arhiva trădării şi a mîniei. Caietele lui Ozias*, postfaţă de Matei Călinescu, Editura Polirom, 2004.**

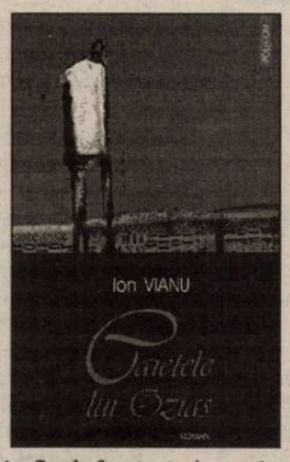

Cine începe să citească romanul lui Ion Vianu în cheie biografică (dată fiind aşteptarea provocată de *Amintirile în dialog* cu Matei Călinescu, dar şi de deschiderea volumului de faţă cu un alter-ego revenit în Bucureştii natali), continuînd cu investigaţia istorică (întrucît destinul ipotetic al „lotului Pătrăşcanu" ocupă o bună parte din carte) şi hazardîndu-se apoi pe terenul riscant al interpretării psihanalitice (spre care ne împing profesiunea „de bază" a scriitorului, dar şi capcanele onirice întinse la tot pasul) are motive întemeiate să se simtă, în final, frustrat. Avem, în *Caietele lui Ozias*, un fragment de roman sau întregul? Avem un fractal de istorie fracturată („un avort al istoriei" povestit de un actor-martor) sau *saga* unei familii smintite de ereditate şi de morbul istoriei? Avem o cronică a vremurilor sau un ansamblu potrivit de un măscărici al istoriei?

În romanul cvintuplu pe care trebuie să ni-l imaginăm citind *Caietele lui Ozias*, povestea clovnului centenar, ajuns printr-o ironie a istoriei şi a biologiei în rolul unui Homer regresiv şi amoral, ar trebui să fie a treia carte. Aparţinînd celei de-a treia generaţii a unei familii „solomonice" (nu chiar cu şapte sute de neveste împărăteşti şi trei sute de ţiitoare ca împăratul Solomon), copil nelegitim şi bastard al istoriei, Ozias (purtînd numele unuia dintre „împăraţii lui Iuda") dă „viziunea" romanului. Vocea care leagă iţele istoriei (mari şi mici), memoria care reconstituie fapte, situaţii, personaje, conştiinţa care rezonează sec şi metalic în faţa caleidoscopului improvizat este Puiu Ozias, fost chibiţ la Capşa, fost puşcăriaş politic, fost personaj decisiv în momente politice cheie. Ion Vianu decupează din *Arhiva trădării şi a mîniei* (pe care, dacă nu a scris-o încă, sigur o va scrie) această a treia generaţie dintr-o familie de evrei botezaţi din Salonic altoită pe o familie veche boierească (cu o ramură a ei bună şi una scăpătată): Puiu Ozias (bastardul), Georges Popescu-Călăraşi (fiul legitim) şi Roxana (amanta primului, soţia celui de-al doilea, dar şi vara lor primară). Aerul rocambolesc al acestor genealogii este echilibrat de labirintul linear în care ne antrenează cercurile celor cinci generaţii schiţate în carte: cercuri încremenite, care comunică fatalmente prin viziunea contrafăcută a măscăriciului centenar Puiu Ozias. Iată de ce fiecare dintre cheile legitime prin care am fi tentaţi să intrăm în carte e discutabilă. Important e ansamblul, maşinăria narativă care generează uneori o poveste cum nu s-a mai scris de mult în româneşte (mai ales prima parte din *Caiete*), dar care alteori se blochează în parabolă, în situaţii neverosimile, în semnificaţii adăugate. Iar dacă lucrurile s-ar limpezi în cele cinci volume schiţate aici, în economia unei singure cărţi ele ameninţă să asfixieze esenţialul.

Dar care e, de fapt, esenţialul? Din punctul meu de vedere, partea genealogică, construcţia romanului de familie şi „infiltrarea" acestuia în istoria românească, plus istoria de amor între Ozias (încă viu, pînă să cadă în „încartonare", boală de personaj) şi „inmariabila" Roxana, voluptuoasa fiică a unui tată semi-incestuos şi mama absentă a unui Radu-Laban, viitor nebun fabulos al Bucureştilor proletcultişti, autointitulat ironic Mareşal al Nobilimii. Dar există şi alte chei de lectură, pe care nu le putem ocoli.

Dacă citim *Caietele*... transferînd (cu suficiente date textuale) personajele în lumea stalinistă a anilor '50, prima dificultate (după cea a viziunii atribuite lui Ozias, alias Belu Silber) e cea a verosimilităţii. Cartea pe care o avem în faţă ar trebui să fie un dublu jurnal, cel al lui Laban – descoperit de fiul acestuia, Dan Naidin, întors după un lung exil în România – şi cel al lui Puiu Ozias. Jurnalul lui Laban este, de fapt, o instalaţie „cît un tanc" de metal, hîrtii, gîndaci şi larve, pe care îl descifrează, printr-o minune hermeneutică, fiul tatălui risipitor. Jurnalul lui Ozias, al acestui Homer parodic, îmbrăcat în pijama de copil şi scîncind ca un sugar, e depozitat într-un scrin Biedermayer moştenit abuziv şi „revelat" lui Chelfănescu, cercetător de la Muzeul Literaturii şi fiu de securist implicat în uciderea lui Pătrăşcanu. Întrepătrunderea celor două jurnale (într-un singur punct, v. pag. 237, unde „cineva" i se adresează direct lui Dan Naidin, instanţa ansamblului de istorii) mai mult complică lucrurile. Este, oricum, greu de acceptat perspectiva decrepitului, amoralului, simulacrului de inchizitor scîncind sentenţe Ozias, ca şi obiectivitatea jurnalului său, scos din mînecă după moartea tuturor şi propus istoriei... literare. Repunerea în discuţie, din perspectiva trădătorului, a unui moment în care (părea că) lucrurile nu fuseseră încă jucate pînă la capăt între Stalin şi Aliaţi – cu toate nuanţele, excelenta scriitură, interesul pe care îl suscită romanul – ridică totuşi probleme de verosimilitate. Cine este cel care povesteşte cele patru vise premonitorii ale lui Radu Buzescu (alias Lucreţiu Pătrăşcanu) şi idila lui ideologică cu Ana Pauker? Cine e cel care înţelege „epoca sfinţilor" şi credinţa lui Dinu Bujoru (alias Dinu Pillat)? Cine e cel care-l descrie pe Ionel Stanislas (alias Ionel Mocsoni-Stîrcea, mareşalul Palatului Regal) ca „mamă, tată, mentor, supus credincios, spirit animal, argint viu strecurat în corpul vegetal al Măriei Sale"? Doar nu chiar Belu Silber, trădătorul cu greu scăpat la Piteşti (povesteşte Ion Ioanid) din mîinile lui Mocsoni-Stîrcea cu care împărţea aceeaşi celulă... Inadvertenţa de care vorbesc nu e între istorie şi roman (căci nu asta aşteptăm de la literatură), ci între cinismul povestitorului, versatilitatea lui, contrafacerea propriei biografii, pe de o parte, şi, pe de cealaltă parte, tonul „înalt", înţelegerea subtilă, restituirea fină şi delicată din jurnalul său. Dacă reuşim să armonizăm machiavelismul personajului cu producţia sa diaristică variat-cameleonică, imaginîndu-ne că anumite intervenţii ale sale „obiective" aparţin autorului, avem unul dintre cele mai memorabile personaje ale literaturii noastre din ultimii ani. Dacă nu...

Poate cheia de lectură a acestui roman pe cît de surprinzător (la nivelul construcţiei), pe atît de firesc (la cel al scriiturii) ar fi un dublu registru: cinismul povestitorului principal (Ozias, în pragul execuţiei prin „arderea de tot", contrafăcîndu-şi ultima bucăţică de memorie, cu ajutorul unui cercetător-critic literar, securist al memoriei) şi ironia celui întors acasă (Dan Naidin), care începe o reconstituire simbolică a lumii lăsate în urmă întorcînd şi celălalt obraz, adică dînd cuvîntul unui ticălos cu un singur merit: acela de a fi supravieţuit.

Scurta & trista viaţă a Filmului Românesc

Am văzut recent (pe casete) cîteva scurt-metraje româneşti. În caz că nu ştiaţi – sau nu vă interesează –, vă spun: România (CNC-ul, FAV-ul) (încă) produce scurt-metraje. Unde se văd ele? În festivaluri şi, iată, pe casete; dar, pentru a le vedea în festivaluri, trebuie să mergi la DaKINO sau CineMAiubit, iar ca să le vezi pe casete trebuie să-i cunoşti pe autori şi/sau producători.

Cel mai bun (dintr-o selecţie de trei) mi s-a părut *Apartamentul* lui Constantin Popescu. Un individ se trezeşte dimineaţa (ceas deşteptător „ca la Bunica", într-o casă cu cuptor cu microunde!), duce gunoiul (de la etajul 4 la parter: în unele blocuri nu există ghenă la fiecare palier!), se bărbiereşte (un bărbierit cam lung totuşi, cîtă vreme ceea ce urmează nu are nimic din genialul *A Clean Shave* al lui Scorsese!), ia micul-dejun cu soţia, apoi valiza şi pleacă. Dar nu în delegaţie (cum crede nevasta), ci la amantă – adică dă colţul blocului, intră pe uşa din spate şi urcă la 8, unde locuieşte ea... Dimineaţa următoare se trezeşte, duce gunoiul (de la 8 la parter), urcă din nou în lift şi – puterea obişnuinţei! – urcă la 4, sună; nevastă-sa îi deschide, se uită la el perplexă şi privirea îi rămîne agăţată (detaliul care ucide) pe papucii bleu cu pampon de puf, care tremură uşor. Sfîrşit. Un scurt-metraj de 18 minute (putea fi mai scurt fără a pierde nimic, dimpotrivă) în care nu se rosteşte nici un cuvînt şi care nu, nu „stă în poantă": poanta este doar punctul dinspre care se ordonează (frumos) ceea ce-l precede...

Boborul lui Radu (Vasile) Igazsag este o animaţie debordînd de inventivitate, cu textul lui Caragiale ca pretext şi cu Victor Rebengiuc ca „special guest". Produs de Fundaţia Arte Vizuale (spre deosebire de celelalte două, produse de CNC), seamănă cu un clip – „Nenea Iancu *featuring* Rebe" –, doar că se vrea mai mult decît atît: o şarjă politică. Singura problemă: cît de exportabil este? Nu prea, cred...

Visul lui Liviu de Corneliu Porumboiu este singurul care putea fi lungmetraj. La 40 de minute însă, este prea scurt pentru asta – şi cam prea lung pentru un scurt-metraj. „Liviu" este bun (Dragoş Bucur), dar „visul" lui nu: există un anumit tezism în a porni de la imagini de arhivă cu Ceauşescu (momentul „decreţeilor") şi a ajunge la coşmarul cu „fratele-nenăscut" şi-apoi la prietena-care-nu-vrea-să-avorteze. Porumboiu prinde bine atmosfera de cartier, certurile în familie, corupţia & cupiditatea înconjurătoare; unde filmul scîrţîie, este în „deschiderea" onirică. Mai ales că speram că Filmul Românesc a-nchis acest capitol...

Alex. Leo ŞERBAN

Andrei GORZO

dilematograf

Avantajul vîrstei

● ***Duplex* (SUA, 2003), de Danny DeVito.**

Un cuplu tînăr (Ben Stiller şi Drew Barrymore) îşi cumpără o casă din secolul al 19-lea, în Brooklyn. Casa are în dotare două niveluri, trei şemineuri şi o chiriaşă cumsecade, irlandeză catolică (Eileen Essell), de o anumită vîrstă – adică de o vîrstă mai aparte: se pare că moartea soţului ei, acum 40 de ani, a pus capăt unei căsnicii de 58 de ani. Băbuţa se ţine bine: cînd face baie, ea se dezbracă în paşi de dans, iar camera de filmare, ca un valet pervers, trage de timp cu tupeu înainte de a se retrage cu regret. Cînd noul proprietar, care este scriitor, o vizitează pentru prima dată, ea îi aminteşte, sec, că „James Joyce a murit ca un beţivan falit". Mai alarmant este puşcociul care trage cu harpoane şi pe care ea îl ţine încărcat – poate pentru eventualitatea în care ar da peste Moby Dick la ea în cadă. Sigur, e o bătrînică inofensivă, singură cu papagalul, televizorul şi ţevile ei care-i fac necazuri, dar proprietarii încep să bănuiască destul de repede că ceva nu e în regulă cu ea. În primul rînd, televizorul merge toată noaptea cu sonorul la maxim. În al doilea rînd, ţevile se strică tot timpul şi, dintr-una într-alta, scriitorul se transformă în instalator, gunoier şi asistent la cumpărături – ocupaţii benefice, poate, pentru sufletul lui, dar care-i dau impresia că este manipulat. În plus, la un moment dat, papagalul începe să dea semne că modelele lui în viaţă sînt păsările lui Hitchcock. În timp ce bătrîna se apucă să distrugă vieţile celor doi tineri, regizorul Danny DeVito ne pîrleşte bunele sentimente şi corectitudinea politică la focul suspansului: oare bătrîna e o pacoste pentru că e bătrînă sau bătrîneţea e doar o scuză şi ea face totul de plăcere?

În privinţa regizorului, nici un dubiu: lui DeVito *îi place* să-şi distrugă personajele. Cei doi tineri îşi pierd somnul, buna dispoziţie, siguranţa financiară. Nu le rămîne decît dorinţa de a o ucide pe asupritoare. A doua jumătate din *Duplex* seamănă cu un alt film al lui DeVito, *Arunc-o pe mama din tren*, în care Billy Crystal se chinuia să omoare o creatură înrudită cu orcii din *Stăpînul inelelor*, deghizată în gospodină şi mamă. (La rîndul lor, după multe atentate eşuate, tinerii din *Duplex* realizează că nu au de-a face cu o femeie, ci cu „o ciudăţenie a naturii".) Un alt termen de comparaţie ar fi *The Ladykillers*, un clasic al comediei britanice, în care bătrînica vizată era atît de aproape de îngeri, încît nici nu-i observa pe bieţii oameni (printre ei, Alec Guinness şi Peter Sellers) care munceau de zor la înlăturarea ei. (Fraţii Coen tocmai au lansat un *remake* după *The Ladykillers*, care va veni în curînd şi la noi. Probabil că e doar o coincidenţă, dacă nu cumva e începutul unui nou *trend* – filmele cu superbabe.) Dar *Duplex* seamănă cel mai bine cu unul din desenele acelea animate crude şi frustrante în care personajul negativ (Jerry sau ciocănitoarea Woody) beneficiază de protecţie sus-pusă, în timp ce personajul pozitiv (Tom sau cine o fi vrînd să jumulească ciocănitoarea aia) îndură o umilire după alta. Diferenţa este că Ben Stiller şi Drew Barrymore nu joacă două animăluţe de desen animat, ci doi oameni pedepsiţi conform legilor desenului animat – combinaţie care pare să-l amuze pe DeVito. Uitaţi-vă mai ales la Stiller (de departe cel mai bun motiv de a vedea filmul): nesiguranţa scriitorului încă neconsacrat e sugerată subtil; frustrarea e puţin stilizată, dar rămîne realistă; atunci cînd cade te gîndeşti că-l doare. DeVito îţi dă multe ocazii să te gîndeşti la asta. Intenţionat, prelungeşte unele poante pînă cînd umorul iese din ele şi rămîne umilirea. Îi place să împingă comedia pînă la graniţa cu dezagreabilul. Probabil că exagerez, dar regizorul DeVito îmi dă uneori impresia că-şi scoate pîrleala pentru toate personajele de tip micuţ-şi-drăguţ pe care a trebuit să le joace actorul DeVito. Sau poate că, pur şi simplu, nu e destul de abil ca să nimerească genul de umor la care ţinteşte. Dar astea fiind spuse şi ţinînd cont de ce mai rulează acum pe ecranele noastre, puteţi petrece şi momente mult mai proaste decît acela în care băbuţa aşteaptă un nou atentat, cu puşca în mînă şi cuvintele: „Ştiam eu c-or să angajeze un profesionist!".

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Ce-mi place

– lista scurtă –

...Sînt, totuşi, şi emisiuni româneşti la care mă uit cu plăcere. În momentul acesta, ar trebui să pun punct, să închei articolul. Dar cine a mai văzut articole compuse dintr-o singură frază? Aşa că va trebui să dau şi cîteva exemple.

Primul care-mi vine în minte este *România mea*. Emisiunea prezentată de Emil Hurezeanu este un talk-show dinamic şi cu o stilistică vizuală interesantă. Demersul este inteligent, personal, uman, firesc. După cum am mai spus şi altă dată, emisiunea aceasta face mai multă cultură şi în mod mai convingător decît multe emisiuni declarat culturale.

Pe TVR Cultural mă uit cu plăcere la *Aventura sunetelor* (de sîmbătă la prînz), prezentată de Dan Dediu. Este un spectacol al conexiunilor interculturale, o demonstraţie a faptului că se poate vorbi despre lucruri foarte specializate, de teorie muzicală, fără emfaze academice sau de alt fel şi într-un limbaj accesibil.

Permanente trimiteri în zone culturale diferite face şi Irina Margareta Nistor, în excelenta sa emisiune *Film Puzzle*. La Irina Margareta Nistor m-a cucerit întotdeauna ironia ei subtilă şi surprinzătoare. Este o femeie inteligentă şi care nu trebuie să facă mari eforturi pentru a avea umor. Ironiile ei sînt spuse cu aerul cel mai firesc cu putinţă, aşa, parcă într-o doară. De aici efectul devastator.

Dintre talk-show-urile în direct, cel mai convingător mi se pare cel al lui Robert Turcescu. Robert Turcescu, spre deosebire de mulţi alţi moderatori de astfel de emisiuni, este un om care se documentează foarte bine înainte de a intra pe post. El nu merge niciodată pe principiul „las', că văd eu ce improvizez atunci" – care se pare că este atît de apreciat de alţi confraţi de-ai lui (campionul absolut în acest sens este, indiscutabil, Radu Moraru, „urechistul" prin excelenţă). În plus, Turcescu este foarte prezent în emisiune, pe fază tot timpul, asta făcînd ca talk-show-ul lui să aibă ritm.

Mărturisesc că, pe vremea cînd făcea emisiunile cu *Generaţia PRO,* Gianina Corondan mi-era destul de antipatică. Deh, asta e reacţia la star-sistemul PRO TV – eficient într-un prim moment, dar enervant prin insistenţă şi prin spiritul său sectar. De cînd s-a mutat la România 1, Gianina Corondan şi-a pierdut aura de suficienţă a vedetelor PRO şi a devenit o persoană normală şi plăcută. Acum, emisiunea pe care-o face dimineaţa, *Ora G,* mi se pare cea mai bună emisiune matinală de la televiziunile noastre. Gianina este luminoasă, tonică, fără fiţe şi, astfel, îţi oferă o prezenţă foarte agreabilă pentru un început de zi.

Din păcate, reportajul, materialul de investigaţie, este foarte rar pe televiziunile noastre. La modă sînt eventual micile înscenări, filmate cu camera ascunsă, de care sînt pline ştirile. De aceea nu pot decît să apreciez existenţa unei emisiuni cum e *Cutia neagră* de pe Antena 1. După o rătăcire mai puţin inspirată prin altă ogradă (aşa cum a fost emisiunea aceea fără sare intitulată *Cafeaua cu sare),* Dana Deac s-a întors la ceea ce ştie să facă cel mai bine, la ceea ce a consacrat-o de pe vremea celebrei *Reporter Tele 7.*

O altă emisiune reportericească interesantă este *D'ale lui Mitică* (dacă fac abstracţie de interludiile lui Mitică Popescu – un personaj care, din cauza manierismului în care a naufragiat, mi-a devenit cam indigest). Multe dintre reportajele de-acolo bat ficţiunea şi dau seamă de eternul spirit caragialesc care ne animă viaţa pe aceste meleaguri. Desigur, puriştii tradiţionalişti, cei care încă se mai leagănă cu imaginea ţăranului bun şi drept şi doinind din fluieraş, nu pot decît să fie scandalizaţi de o asemenea emisiune. „Ăsta e ţăranul român, asta să fie viaţa la ţară, o colecţie de burlesc şi absurd?" – se întreabă ei. Ei bine, da. Asta e viaţa la ţară. Dacă nu aţi aflat, nu trebuie decît să luaţi o rată comunală pînă într-un astfel de loc încărcat de tradiţie şi mitologie. Veţi vedea că, de cînd nu aţi mai dat pe-acolo, moda la sate s-a schimbat. Acum se poartă tribunalul.

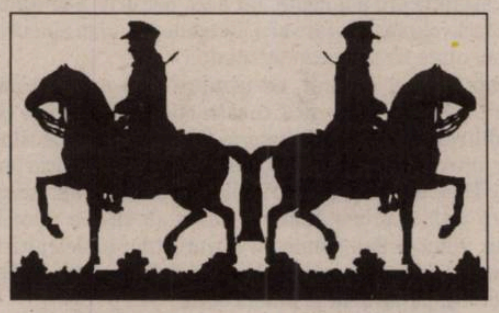

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Exerciţii de seninătate

De cîtva timp, încerc să tratez problema, *la chose,* cu acea seninătate recomandată de preşedintele Jacques Chirac, după ce a luat cunoştinţă de textul unei obscure organizaţii islamice care ameninţa Franţa „cu mari suferinţe şi remuşcări" pentru că guvernul ei a interzis vălul confesional în toate locurile publice.

„Avec une certaine sérénité" încep prin a-i contrazice pe toţi aceia care susţin că din această ciocnire a civilizaţiilor va izbucni un nou război mondial. Nu. Conjugarea verbului la viitor constituie o eroare: este război, chiar acum cînd scriu. Un război într-adevăr mondial, în măsura în care a cuprins Europa, bazinul ei mediteranean, de la Atlantic pînă dincolo de Volga. În absenţa Europei, nu există războaie mondiale. Soljeniţîn nu a convins cînd – cu argumente în cifre reci – a numit războiul din Vietnam al treilea mondial; se preferă numărătoarea în care „războiul rece" ar fi fost al treilea mondial... Părerea mea – oricît de incorectă politic – este că un război devine mondial cînd cuprinde bazinul mediteranean iudeo-creştin-islamic. De aceea, războiul din Vietnam n-a fost mondial, deşi avea tot „dreptul", în schimb o discotecă sărind în aer la Tel-Aviv şi un copil palestinian împuşcat în Gaza devin motive pentru a convoca la ONU Consiliul de Securitate.

Acesta – al patrulea – este cel mai straniu dintre toate, întru totul necunoscut în istoria lumii, cel mai original (termen de oarecare seninătate...) din cîte ne-a fost dat să trăim noi, copiii noştri, nepoţii şi chiar părinţii noştri. Istoria – cu I mare sau mic, nu contează litera... – rîde de aceia (unii dialoghează zilnic cu ea) care, riguroşi, îi precizează că nu căutau vreo originalitate în domeniu. Ostilităţile au început, aproximativ, la 11 septembrie 2002, acolo, locul e deja comun. Zi după zi, conflictul a devenit presant, obsesiv şi, în aceeaşi măsură, tot mai enigmatic; se poate spune chiar că evidenţa lui nu-i afectează caracterul extrem de ciudat. Căci – noutate absolută! – una din părţi (s-o numesc aşa tot pentru a-mi păstra seninătatea) atacă şi distruge fără a pretinde ceva. (Ca în teatrul lui Mazilu: „concret, nimic!".) E un război în care nu se propun negocieri, tratative în vederea unor compromisuri, a unor armistiţii, de pace nefiind vorba în nici o declaraţie postoperatorie. O soluţie finală? Aceasta ar presupune ca atacantul să se dea pe faţă, la propriu, să se demaşte şi să se rostească într-o logică. El nu are însă chip şi, în acest sens, este invizibil. El acceptă să-şi dea un nume – Al Qaeda! – dar nu mai mult, restul e tăcere, adică explozii, ameninţări cu noi atentate în toate ţările aliate, vasale, „slugi ale Statelor Unite". Logica aceasta – de o „concizie", de asemenea, necunoscută – are ca idee fixă distrugerea Statelor Unite şi a civilizaţiei construite pe valorile democraţiilor occidentale socotite, abrupt, ca „păgîne", antiislamice, proprii unor cruciaţi aroganţi şi dominatori. Agresorul nu ezită să se asume ca terorist ridicat cu toată îndreptăţirea împotriva teroriştilor instalaţi la Casa Albă şi Pentagon, în Downing Street şi în Knesset, lîngă Luvru şi Prado. Aud aici, în această vehementă sfidare: „Da, voi teroarea!", un accent, dragă Doamne, caragialian, acel: „Da, voi scandalul!". Pun oarecare humor pentru a-mi dezvolta seninătatea, altfel cum? Nu cred că sînt deplasat. Situaţia, oricît de gravă, suportă încă surîsul, ca în *La vita e bella*. Ultimul dintre mesajele autentificate ale celor care conduc „războiul sfînt" împotriva cruciaţilor conţinea un moment de ironie atroce: ei anunţau că nu vor ca preşedintele Bush să piardă alegerile fiindcă „stupiditatea lui este un argument suprem în mobilizarea naţiunii arabe".

Evident şi obscur, incontestabil şi imperceptibil, acest mondial mai are o caracteristică bulversantă: el scapă noţiunilor clasice de „război just" şi „război injust", de apărare sau revoluţionar; el amalgamează cauzele drepte şi nedrepte, desfigurîndu-le ca pe nişte cadavre în măceluri care nu mai deosebesc între inocenţi şi vinovaţi. În fapt, nici nu mai există nevinovaţi. Simplificînd în limitele bunului-simţ – unul din agresori e un fanatic în faţa căruia celălalt e capabil să recurgă şi la minciuni pentru a-l birui (ca în *Arta războiului* a lui Sun Tzi...). Cu o repeziciune – şi ea fără de precedent în istoria inocenţei – fanaticii criminali se proclamă martiri, victime ale unor mincinoşi, iar aceştia, mincinoşii, se preschimbă, mîine, în victimele unor demenţi nihilişti. Amalgamul acesta între drept şi nedrept – în care poetul care a scris minunea aceea intitulată *Democraţia naturii* îi aruncă, exasperat, în aceeaşi celulă pe Bush, Saddam, Putin şi Iliescu! – duce la o nouă nebunie: are loc o globalizare a compasiunii, a plînsului universal care nu mai diferenţiază între „buni" şi „răi", simultană cu o proliferare, pe măsură, a maniheismelor. Mila pentru toţi cei ucişi se întinde o dată cu ura mondială, incapabilă să deosebească într-o tiranie şi o democraţie. Moderaţii, să le zicem aşa nuanţaţilor – aceia care nu sînt de acord cu politica administraţiei Bush, dar nici nu sînt dispuşi să se încoloneze în manifestaţii pentru pace care-i ard doar portretul lui Bush... –, sînt suspecţi şi dispreţuiţi ca nişte pişăcioşi, ca să mă exprim natural. Nu am soluţie finală. Nuanţele mor în fiecare zi.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Valentin Vasilescu

(deputat fost PRM)

Dat afară din PRM fiindcă sînteţi nebun

Domnul Vadim Tudor nu are nici o calitate de psihiatru. Poate aici Mircea Toma, care m-a expertizat la Institutul de Aeronautică, să aibă un cuvînt de spus, în rest... Cred că un fost pilot de MIG 21, cum am fost eu, nu poate să-şi piardă brusc uzul raţiunii.

Cînd eşti nebun

Eşti nebun în PRM cînd îţi spui punctul de vedere. Am pus o simplă întrebare în privinţa metodei, procedeului prin care Vadim Tudor ne bagă pe gît schimbarea de imagine a PRM. Într-o scrisoare către Arad era exprimat punctul de vedere personal al dumnealui, care schimba complet statutul şi doctrina PRM. Or, asemenea decizii nu se iau peste noapte. Sînt implicaţii la nivelul întregului partid. Or, scrisoarea respectivă implica partidul şi nimeni din partid nu a fost consultat. Dumnealui vorbeşte ziua ce visează noaptea.

Schimbarea lui contra convingerilor vechi

Poate eram de acord, dar aici era vorba de altceva. Cu toţii ştim că a făcut nişte declaraţii xenofobe; or, acum zice că s-a schimbat. Poate unii dintre membri au venit în partid pentru acele declaraţii. Eu am cerut lămuriri, ceea ce l-a înfuriat foarte rău. Dovedeşti că te-ai schimbat prin fapte, nu prin vorbe.

Democraţia

Să ai verticalitate şi să spui. Aşa e şi la partid, şi în Parlament. Trebuie să te ridici în două picioruşe, că altfel ajungem un club al cocoşaţilor. Nu cred că democraţia se poate face cu aceiaşi oameni mucegăiţi din Parlament care nu spun nimic. Ce democraţie este aia? Uitaţi-vă cum televiziunile ne arată pe noi, oamenii politici, că dormim, ne scărpinăm în nas... practicile trebuie să dispară, nu televiziunile. Aici e vorba de principii, ele se încalcă. Atunci cum vrem să ieşim din marasm? Vadim Tudor, ca şi zona aceasta parlamentară, merge pe oportunism. Uitaţi-vă, cîţi am fost de acord cu trupele din Irak? Nu cred că erau mulţi sinceri în privinţa asta. Eu am fost printre cei care s-au opus. Vadim Tudor, dacă ar vrea să schimbe, ar trebui să schimbe totul. Chiar şi înscrierea partidului la tribunal.

Afacerea Ţigareta

Sigur, am fost acuzat de multe lucruri în această cauză, dar nu sînt vinovat, asta este sigur. Iar adeziunea mea pentru PRM nu a venit din această zonă a anchetelor, decît în măsura în care în acele momente am crezut sincer că acest partid chiar vrea dreptate şi adevăr. Dar nu m-am ascuns, în privinţa asta, sub o imunitate spre a nu mai fi anchetat.

Seminar internaţional de jurnalism
CULTURĂ *ŞI/SAU* TELEVIZIUNE?

Organizatori:
Centrul Cultural Francez din Iaşi
Goethe Zentrum din Iaşi
Televiziunea Română din Iaşi

Parteneri:
Dilema veche
LiterNet (www.liternet.ro)

Sala TVR Iaşi, 28-30 aprilie 2004

Participă jurnalişti şi realizatori
de televiziune din România,
Franţa şi Germania.

Informaţii suplimentare:
Centre Culturel et de Coopération
Linguistique Français de Iaşi (Roumanie)
tel: (0040) 232 267 637
mail: equipe@ccf.tuiasi.ro
Bd. Carol I nr. 26, CP 207, OP 1
6600 Iaşi
www.ccf.tuiasi.ro

Adina POPESCU

Obiceiuri „multiculturale“

Între 21-28 martie 2004, s-a desfăşurat, la Timişoara, Săptămîna Europeană de luptă împotriva rasismului, pusă la cale de Organizaţia „Tinerii prieteni ai naturii“, în colaborare cu Organizaţia studenţilor din Universitatea de Vest şi International Network for Contemporary Art Foundation. *S-a discutat despre manifestările rasiste din societatea românească – atîtea cîte sînt – pornind de la declararea, de către Adunarea generală a Naţiunilor Unite, a datei de 21 martie ca zi internaţională pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (ca reacţie la uciderea a 70 de demonstranţi în Africa de Sud, în 1960).*

Organizatorii nu se referă doar la acţiunile rasiste violente, ci şi la cele tacite, implicite, la faptele mărunte din viaţa de toate zilele (transportul public, stadioanele de fotbal sau sălile de clasă); ei vor să combată intoleranţa, pe de o parte, şi frica, pe de alta. Lupta împotriva rasismului nu înseamnă numai să critici sau să „demaşti“ politici rasiste la nivel local sau european, ci să şi demontezi stereotipurile rasiste, cu care se confruntă în Uniunea Europeană mulţi imigranţi şi refugiaţi. E necesar ca protestul împotriva rasismului să se exprime şi cînd acesta e tăcut sau ascuns prin acceptarea pasivă a stereotipurilor şi prejudecăţilor.

În programul Săptămînii au fost proiecţii de filme antirasiste, o expoziţie, Afişul antirasist german *şi o petrecere antirasistă reggae şi hip-hop,* Festivalul Underground Timişoara *(concerte cu trupe româneşti şi străine, proiecţii de filme), apoi happening-ul şi expoziţia* Underground Romania *şi Marşul toleranţei. Spre deosebire de rasism, antirasismul poate fi şi distractiv.*

Pornind de la acest eveniment, ne-am gîndit să ne informăm, deocamdată fugar, asupra convieţuirii reale a conaţionalilor noştri cu reprezentanţii altor etnii. Tema rămîne deschisă unei tratări mai sistematice. ***(I. P.)***

Conflictul ce avea să se transforme repede într-unul de proporţii, cu conotaţii rasiale a început în liniştita parcare din spatele blocului, folosită de copii şi pe post de loc de joacă. Într-o după-amiază de primăvară, **Ahmed**, unicul fiu, în vîrstă de paisprezece ani, al omului de afaceri arab de la etajul nouă, îşi păstorea plictisit cele cinci surori mai mici care alergau după o minge. Stătea sprijinit în coate de capota unei Dacii şi ronţăia seminţe, cumpărate de la buticul din colţ. Scuipa cojile cu o precizie studiată, de care ar fi fost mîndru orice oacheş de Voluntari, comuna unde tatăl său îşi avea, de altfel, depozitele cu marfă, exact la baza parbrizului maşinii. Ştergătoarele fuseseră deja acoperite cu un soi de mîzgă, alcătuită din salivă şi resturi de coji. Cele care nu-şi nimeriseră ţinta „înglodaseră“ roata din faţă, stînga.

De precizat că omul de afaceri este foarte mîndru de singurul său fiu, care-l însoţeşte mai peste tot. Pe fete le priveşte cu un soi de indiferenţă, amestecată cu milă, iar pe nevastă o lasă gravidă, periodic, în speranţa că-i va mai dărui un moştenitor.

După mai puţin de o jumătate de oră, pe lîngă grupul celor şase trece întîmplător proprietara maşinii, vecina de la etajul opt. Scandalul începe cu observaţii destul de pertinente, de tipul „nu ţi-e ruşine?“ şi „aşa te-a învăţat taică-tu acasă?“. Ahmed, care vorbeşte binişor românește, îi răspunde sec că habar n-avea a cui era, de fapt, maşina. Vecina îi replică puştiului că e obraznic. Acesta îşi îndreaptă demn ţinuta, îşi scutură de pe tricou cîteva firimituri de seminţe şi-i spune clar şi răspicat femeii, în cea mai curată limbă română, ce intenţionează să-şi bage în maşina ei. Vecina nu vrea să pară şocată; rîde nervos: „Tu nici măcar nu ai aşa ceva!“. Puştiul cade o clipă pe gînduri, după care îi răspunde calm: „Vrei să ţi-o arăt?“. În liniştea parcării răsună trosnetul unei palme pe obrazul roşu de furie al lui Ahmed.

© S. Ivanoschi

După încă o jumătate de oră, omul de afaceri, proprietar de jeep, sună la uşa vecinei romînce, proprietară de Dacie, pentru a-i reproşa jignirea adusă fiului său, familiei sale şi neamului său. Lîngă el stă, ca de obicei, foarte băţos, Ahmed. Vecina nu se lasă intimidată şi încearcă să-i explice întreaga poveste. Omul de afaceri o întrerupe neatent pe vecină şi începe să discute cu fiul său, în limba maternă. Femeia îi reproşează că „dacă tot se află în România, măcar să aibă puţin respect şi să vorbească româneşte“. Cum aude de ţara sa „de împrumut“, arabul îşi spune păsul, pe un ton răstit: „Nouă nu place la Romania, jeg, ţigani, hoţi...“. „Atunci de ce nu vă duceţi la voi acasă?“, îl întreabă, oarecum mirată, vecina. „Nu spui tu mie unde stau. Am bani, pot sta Damasc, Bucureşti, Paris, unde vreau eu...“ Discuţia continuă aprig pe tema „prieteniei“ de voie, de nevoie dintre români şi arabi şi a obiceiurilor multiculturale care decurg de aici. Concluzia ar putea fi: chestia cu băgatul şi scosul e, într-un fel, un obicei universal, însă unii presupun că sună al naibii de bine pe româneşte!

Începînd cu acea senină după-amiază de primăvară, cei doi vecini nu-şi vor mai adresa nici o vorbă.

Adrian Cămărăşan, secretar de stat, preşedintele Consiliului Naţional pentru Combaterea Discriminării, declară că, la ora actuală, în România sînt foarte puţine discriminări pe probleme rasiale. Probabil că micile conflicte „de la bloc“ nu ajung la urechile celor din conducerea Consiliului sau pur şi simplu rufele se spală în familie (de locatari)! A existat un singur caz, mai celebru, al fotbalistului de la Rapid, Ibrahim Ziyati, care a depus plîngere că ar fi fost discriminat pe motive de rasă, dar ulterior acesta şi-a rectificat afirmaţiile. În Statele Unite, oricine foloseşte cuvîntul „negro“, iar nu oficialul „afro-american man“, poate fi acuzat de rasism, dar, pe românește, „cioară“ parcă nu sună ca o jignire, ci ca o comparaţie destul de banală. În fond, dacă îi spui cuiva: „Eşti gras ca un porc!“ sau „Eşti negru ca o cioară!“ nu-i cam acelaşi lucru?

I se spune **Tarzan,** are doi pe doi, e culturist de ocazie şi bătăuş de week-end, căci în timpul săptămînii cară saci de ciment pe un şantier. Se laudă cu bunicul său, „şef“ de cuib pe vremuri, singurul personaj care i-a marcat viaţa. Are boală „în special pe ţigani şi pe negri“. A pornit de unul singur un adevărat război împotriva rromilor din orăşelul unde locuieşte, dar l-a abandonat, căci a fost copleşit de numărul duşmanilor. Cînd întîlneşte un negru pe stradă, are o reacţie spontană de scîrbă: îl scuipă şi-l înjură de mamă. Atît şi nimic mai mult! De curînd, a început să mănînce păianjeni şi muşte. Faza asta mi-e cunoscută de undeva, cred că din romanul *Dracula.*

„Cineva care se simte discriminat, pe motive rasiale, poate adresa o petiţie consiliului nostru, în scris, prin e-mail sau la sediul instituţiei. Va beneficia de consultanţă de specialitate, iar noi vom demara o serie de investigaţii pentru a stabili dacă a fost într-adevăr vorba de o discriminare“, explică secretarul de stat. „Prin discriminare rasială înţelegem orice deosebire, excludere sau preferinţă pe baza rasei care poate determina îngrădirea exercitării unor drepturi, accesul la informaţii sau servicii sau dreptul la demnitatea personală.“

Au crescut-o ca pe o floare. Au trimis-o la şcoli înalte şi au îndopat-o nu numai cu miez de pîine şi de nucă, dar şi cu engleză, franceză, lecţii de pian şi de pictură. I-au oferit perspectiva unui viitor luminos şi au convins-o să facă medicina pentru că „şi tati e doctor... avem ceva bani puşi deoparte... poate deschidem un cabinet!“. Încă din anul întîi de facultate, i-au căutat o partidă bună, dar ea şi-a respins toţi pretendenţii, pe motiv că este în căutarea unei mari iubiri. Într-o bună zi, le-a spus emoţionată că l-a invitat la cină pe alesul inimii ei. „E de familie bună, are bani, are trei fraţi în America“, i-a asigurat **Monica.** Cînd au auzit soneria de la intrare la ora opt fix („ce băiat serios, punctual etc., etc.“), au alergat nerăbdători la uşă; au deschis uşa şi au văzut (un) negru înaintea ochilor.

Pînă la urmă, părinţii Monicăi l-au acceptat pe Francis, iar Monica le-a mulţumit pentru meditaţiile la limba engleză pe care i le băgaseră pe gît, dar care au ajutat-o ulterior să-i mărturisească iubitului dragostea sa. Francis are şapte fraţi, care au plecat cu toţii să-şi încerce norocul prin lume. Cei mai băftoşi au ajuns în State şi s-au apucat de afaceri, ceilalţi şi-au întemeiat cămine fericite în Grecia, Turcia şi Europa de Est.

„În România căsătoriile mixte constituie un fenomen binevenit, căci înlătură riscul formării unor comunităţi închise şi duc la apariţia unor obiceiuri multiculturale. De altfel, există şi o fundaţie care se numeşte «Armonia» şi ai cărei membri fac parte din familii mixte. Ei sînt mai liberali în gîndire ca marea masă a populaţiei“, mai afirmă Adrian Cămărăşan.

Iaromira POPOVICI

bazar

Schimbări, poate, minore

Încep şi eu precum compunerile convenţionale de şcoală generală: cu ocazia trecerii încă unui an din viaţa mea şi a migraţiei spre vîrsta mijlocie, am sesizat tot mai multe schimbări în mentalităţile şi ritualurile cotidiene sau festiviste. Le voi enumera nesistematic.

Copilul şi colegii lui de şcoală. „Pe vremea mea“ (expresie penibilă care vine, probabil, o dată cu vîrsta) mulţi taţi din clasa oarecum de protocol în care învăţam erau directori de întreprinderi socialiste sau activişti de partid – cel mai sus (ca funcţie) ajunsese prim-secretar de judeţ. Acum, unii sînt *branch manager*-i la compania sau banca nu ştiu care. Alţii sînt absenţi, în sensul că lucrează în străinătate cu anii. Mamele rămase sînt un fel de administratoare nu doar ale copiilor, ci şi ale veniturilor transmise. Ele pot avea nu una, ci mai multe case, dintre care nu locuiesc în cea mai bună, cu care să se mîndrească, ca pe vremuri; ci într-una din cele mai modeste, pentru că cele bune se închiriază cu mai mulţi bani. Din motive asemănătoare, zilele de naştere nu se fac acasă, ci la acelaşi binecunoscut McDonald's, unde durează o oră şi jumătate şi totul este previzibil. Am mers, de pildă, la trei onomastici consecutive, care s-au desfăşurat în acelaşi McDonald's, cu exact aceleaşi mame şi aceiaşi copii, evident, cu acelaşi meniu şi cu vagi diferenţe în conversaţie.

Petrecerile de familie. Cînd îi inviţi, chiar pe membrii apropiaţi ai familiei, nu te mai întreabă la ce oră trebuie să vină, ci cît durează. În general, totul se reduce cam la două ore. Gazdele, de cele mai multe ori, îşi pregătesc *party*-ul din mers, luînd cam totul preambalat şi ajungînd acasă cu maxim o oră înaintea musafirilor. Ritualul aşteptărilor şi tînjirilor imaginative se reduce, astfel, la minim, timpul scurt diminuînd din febra pregătirilor. Rudele care vin laudă mîncarea de super/hipermarket şi te întreabă de unde ai cumpărat-o. Majoritatea sînt oameni de firmă, divorţaţi, la a doua căsătorie sau singuri. Chiar şi verişoarele nemăritate se ocupă cu restaurarea caselor şi cu afaceri imobiliare, conduc maşini cu viteză şi fac politică.

Prietenii. Cei din liceu sau studenţie sînt, în general, plecaţi în străinătate, de unde mai vin la Paşte sau Crăciun şi ne împărtăşesc din ultimele realizări. Cei rămaşi aici sînt, de multe ori, foarte ocupaţi, deveniţi tot oameni de firmă. Sînt şi ei singuri, divorţaţi sau la a doua căsătorie.

Rudele de la ţară. Aici poţi avea surprize majore. Mulţi dintre ei au copiii plecaţi în străinătate la făcut de bani. Altfel nu-şi pot întemeia familii sau lua case. De multe ori, pleacă chiar femeile. Ba chiar mamele sau bunicile, cele ce tricotau altădată la gura sobei, pe post de menajere sau *baby-sitter*-e. O rudă îndepărtată, de pildă, s-a întors la înmormîntarea fratelui cu un italian mic de tot, la care lucra. Apoi a plecat la loc. O rudă prin alianţă, doamnă vîrstnică şi, aparent, respectabilă, are băiatul impresar de dansatoare în ţările arabe, care, săracul, tocmai a divorţat de nevasta lui pentru că aceasta se droga.

Lista ar putea continua aproape la nesfîrşit. E de ajuns să adaug că femeia la copil ce venise din Basarabia cu coc şi pulover tricotat se îmbracă acum cu pantaloni strîmţi şi tricouri pînă-n talie. Sau că odrasla mea de 7 ani, pusă în faţa unui vechi telefon cu disc, nu a ştiut cum să-l folosească.

Cum înţelegem delicata problemă a toleranţei faţă de homosexuali? Pînă unde merge şi pînă unde trebuie să meargă această toleranţă? Cîtă asemenea toleranţă există în România? Sînt cîteva întrebări la care nu ştim dacă există răspunsuri clare.

Stela GIURGEANU

„Bent“ sau triunghiul roz*

„Ar fi stupid şi steril să nu trăieşti aşa cum ţi-e în fire“
Elie Malka, regizor

Reacţia publicului: *Asta m-a şocat mai mult. Pentru că, dacă teatrul Bulandra punea în scenă o dramă de demult,* Bent *(piesă de Martin Sherman, regia Elie Malka) – drama homosexualilor în lagărele naziste –, sala, publicul spectator din acea seară de iarnă, o prelua şi o reactualiza, aducînd-o cumva în prezent prin privirile buclucaşe, coatele date cu subînţeles şi chicotelile înfundate, într-o complicitate infantilă.*

Statisticile internaţionale aşază România pe primele locuri în ceea ce priveşte intoleranţa faţă de minorităţile sexuale. Conform unor sondaje realizate de Institutul pentru politici publice, 40% dintre repondenţi nu ar fi de acord ca în România să trăiască homosexuali. Doar 11% nu ar avea nici o problemă dacă profesorul copiilor lor ar fi homosexual, doar 17% ar accepta ca medicul de familie să fie *gay*, doar 14% ar accepta să lucreze lîngă o persoană *gay*...

Accept – Liliana Popescu, membră în board-ul Accept: „...Este prima organizaţie neguvernamentală din România care apără şi promovează drepturile LGBT (lesbiene, *gay*, bisexuali, transsexuali) la nivel naţional şi care are ca obiectiv principal promovarea drepturilor minorităţilor sexuale, atît legal (organizaţia a jucat un rol important în eliminarea articolului 200 din Codul Penal), cît şi practic (prin programe de contracarare a discriminărilor din societate)“.

Ce nu e homosexualitatea: „Nu este o «boală psihică». Însă acest stereotip se face încă simţit în societatea românească. Reacţiile negative ale multora se bazează pe prejudecăţi, pe false interpretări religioase sau pe suprapunerea actului sexual peste cel al reproducerii. Se vehiculează ideea că prin relaţiile homosexuale este compromisă perpetuarea speciei. Asemenea viziuni apocaliptice sînt absolut exagerate şi neavenite, avînd în vedere că doar 5-10% din populaţia unei societăţi are orientare homosexuală. În al doilea rînd, homosexualitatea nu este un viciu. În concepţia multora, persoanele *gay* ajung să îşi «aleagă» dintr-un număr de orientări sexuale pe cea care li se pare mai interesantă. Un om nu îşi alege orientarea sexuală aşa cum alege cămăşi într-un magazin...“.

Coming-out: *proces prin care o persoană* gay *îşi recunoaşte şi acceptă homosexualitatea* („Despre noi“, Asociaţia Accept, Bucureşti 2003).

Caz: *Noiembrie 2002. Un cuplu de lesbiene este demis din serviciu şi insultat de unii dintre colegi,* după *ce şi-au mărturisit orientarea sexuală.*

Cît de pe faţă poate fi homosexualitatea la noi? „Sînt convinsă că fiecare dintre noi are în cercul său de cunoscuţi măcar o persoană *gay*. Dar nu ştim. Pentru că aceste persoane sînt obligate de societate la tăcere. Pentru că, deocamdată, la noi există acest stigmat aplicat celor care se simt atraşi sexual şi iubesc persoane de acelaşi sex. Mulţi tineri nu le-o mărturisesc părinţilor, oameni ajunşi la maturitate nu le-o dezvăluie celor apropiaţi, păstrarea aparenţelor conferă siguranţă.

În România nu există persoane publice care să recunoască deschis că sînt *gay*, deşi cu siguranţă sînt. «Eu sînt bine aşa, mă descurc şi fără a spune lumii despre cum sînt de fapt...» O asemenea concepţie este nocivă, mai ales pentru sănătate. Incidenţa HIV este foarte mare în rîndul bărbaţilor *gay* pentru că este greu să transmiţi informaţii despre prevenirea SIDA în grupuri ghetoizate.“

Legea (Paragraful 175, *introdus în Codul Penal German în 1879, pedepsea cu închisoarea şi cu pierderea drepturilor civile o relaţie între doi bărbaţi. Este scos în 1969.* Articolul 200 *din Codul Penal Român, care prevedea aceleaşi pedepse, este abrogat de abia în 2002):* „România este acum aliniată legislaţiei europene, cu o excepţie semnificativă ce ţine de *sarcina probei*. Dacă o persoană *gay* este concediată pe motive de orientare sexuală, aşa-numita *sarcină a probei* revine victimei şi nu angajatorului. Adică victima este cea care trebuie să-şi demonstreze nevinovăţia şi cauzele demiterii. În legislaţia europeană această *sarcină a probei* este inversată şi acuzatul este cel care trebuie să se disculpe“.

Februarie 2002. Unui cuplu gay *din Sibiu i-a fost interzis accesul într-un bar, pe motiv că ar fi putut corupe consumatorii.*

Homofobia *(aversiunea, ura faţă de persoane care fac sex cu persoane de acelaşi sex):* „Miturile coform cărora «a fi *gay*» înseamnă «a fi deranjat psihic» nu mai există de mult în ţările occidentale. În SUA, Asociaţia Psihologilor a scos homosexualitatea de pe lista bolilor psihice încă din 1973. La noi a fost scoasă foarte recent. Dar există şi în prezent medici şi sexologi care încă susţin această teorie. Sînt declaraţii foarte periculoase, mai ales pentru adolescenţii care încearcă să se accepte pe sine, dar care aud ideea «specialistului» conform căreia au o problemă psihică...“.

În lagărul nazist al piesei Bent, *de teama discriminării, Max se dezice de triunghiul roz (pe care trebuia să-l poarte o persoană* gay *pentru a se diferenţia de evrei, deţinuţi politici şi criminali), ascunzîndu-se în spatele stelei galbene.*

Caz: **Ovidiu Chetea:** „În închisoare trebuia să tac şi să mă supun. Dacă refuzam să fac sex, eram bătut. Mă legau, uneori îmi puneau căluş să nu fiu auzit de gardieni. Cu toate că gardienii erau complici. Am fost violat şi supus perversiunilor sexuale. În închisoare un homosexual nu are nici un drept. Cu excepţia aceluia de a tăcea“.

* Cazurile prezentate în acest articol au fost înregistrate şi oferite de **Accept**.

Adina ROSETTI

Gay Story

(o poveste veselă)

Fiecare Cenuşăreasă are prinţul ei salvator, fiecare Ileana Cosînzeana un Făt-Frumos viteaz şi răbdător care trece prin foc şi sabie pentru a-i cîştiga inima. Orice erou care se respectă rămîne la sfîrşit cu fata şi, dacă e norocos, şi cu jumătate din împărăţie. Poveştile din copilărie trasează clar rolurile personajelor şi – vorbind în termeni moderni – orientarea lor sexuală (dacă poate fi vorba de aşa ceva în poveşti).

Ce ar fi să ne imaginăm o poveste modernă în care orice e posibil şi nu mai există graniţele tradiţionale? Poate că Ileana Cosînzeana va rămîne neconsolată aşteptîndu-şi Făt-Frumosul, pentru că acesta se va îndrăgosti între timp de prinţul menit Albei ca Zăpada şi vor fugi amîndoi în lume. Va mai fi oare o poveste cu *happy-end* (căci, din cîte se ştie, poveştile cu *happy-end* se sfîrşesc întotdeauna cu o nuntă)?

Dacă prinţii în cauză au domiciliul în Massachusetts sau în Ontario, povestea are toate şansele să fie una cu final fericit şi protagoniştii să trăiască fericiţi (mai mult sau mai puţin) pînă la adînci bătrîneţi, chiar dacă nu formează un cuplu tradiţional. În fond, şi Cosînzeana ar putea să recunoască acum cinstit că se simţea de fapt mai atrasă de Albă ca Zăpada decît de clasicul ei prinţ.

Mărturisesc deschis că m-am aflat într-o mare dilemă în momentul în care m-am hotărît să scriu acest articol, dilema crescînd pe măsură ce am început să mă „documentez“. Mi-am dat seama pur şi simplu că nu am nici o părere despre fenomenul şi persoanele *gay*. Nu îi urăsc, dar nu îi înţeleg, nu îi condamn, dar nu îi simpatizez – cu alte cuvinte, nu îi cunosc deloc.

Primul impuls a fost bineînţeles căutarea pe Internet, dar tocmai cînd tastam cuvintele cu pricina, un spiriduş grijuliu a venit şi mi-a spus că poate nu ar fi indicat să fac asemenea căutări la birou. Adică, nu ar „da bine“ dacă m-ar surprinde cineva, colegii sau, mai rău, şeful, navigînd pe vreun *site* cu lesbiene! Atunci a apărut alt spiriduş, cu vederi mai largi, care a declarat că asta e o prejudecată stupidă şi că un om are dreptul la informaţie în absolut orice domeniu. După ce am intrat curajoasă pe cîteva *site*-uri *gay* cu poze porno sau pe altele cu anunţuri matrimoniale (cu această ocazie am constatat că în Uniunea Europeană sînt foarte căutaţi băieţii tineri din România, prezentabili, vorbitori de limbi străine, pentru posturi de „menajeră“), am nimerit şi nişte *site*-uri mai serioase ale unor organizaţii din România care au ca scop apărarea drepturilor minorităţilor sexuale (sau, prescurtat, LGTB; în caz că nu ştiţi ce însemnă: Lesbiene, *Gay*, Transsexuali şi Bisexuali).

Povestea noastră se complică, deci, şi intervin în intriga aparent simplă mai multe personaje: apare preşedintele Bush, aflat în an electoral, care ar vrea să interzică mariajele homosexuale, apare Arnold Schwartzenegger care dă declaraţii stupide, se iveşte şi primarul New York-ului, care se declară favorabil legalizării căsătoriilor *gay*, în timp ce Papa Ioan Paul a II-lea le condamnă, lansînd o adevărată campanie contra. Ar mai fi ceva speranţe în Anglia, unde guvernul propune un proiect de lege privind parteneriatele civile. În SUA, New Hampshire, Biserica Episcopală a ales anul trecut primul episcop homosexual; în schimb, Biserica romano-catolică din Canada se opune homosexualităţii.

Viaţa devine deodată grea pentru cuplul nostru de Feţi-Frumoşi... Sînt nevoiţi să-şi facă o organizaţie, care să facă lobby şi să le susţină drepturile. Se poate ajunge pînă la schimbarea Constituţiei, în care definiţia căsătoriei nu mai corespunde realităţii şi „cererii“ de pe piaţă.

Dacă ar trăi în România, lucrurile ar fi mai simple. Nici vorbă de căsătorie, nu există nici o reglementare legislativă în acest sens! Abia de s-a abrogat celebrul articol 200 din Codul Penal! Feţii-Frumoşi şi *gay* ar putea deveni totuşi ţinta discriminărilor şi chiar a unor acte de violenţă. Cei şapte pitici plini de prejudecăţi sau gaşca celor 40 de hoţi intoleranţi şi homofobi abia aşteaptă să-i prindă la plimbare prin Parcul Operei, de exemplu.

Şi despre Cosînzeana merge vorba prin împărăţie că de cînd tot umblă cu Albă ca Zăpada, a devenit cam băieţoasă şi dură, în ciuda cosiţelor blonde. Poate că tatăl ei, Roşu-Împărat, se va hotărî să o renege şi să o alunge din împărăţie din această cauză. Consilierul pe probleme de imagine îl va sfătui că nu dă bine să aibă o fiică lesbiană.

Iată un motiv în plus, deci, pentru a emigra în Canada, noua ţară a tuturor posibilităţilor!

Prea ocupaţi cu descoperirea identităţii sexuale şi drepturile LGTB, Feţi-Frumoşii vor uita că misiunea lor este să salveze lumea. Balaurii se vor înmulţi peste măsură, vrăjitoarele vor prolifera şi nimeni nu va avea timp să se ocupe de ei. Finalul poveştii nu poate fi prevăzut.

Sper să nu avem ocazia prea curînd să le citim copiilor noştri asemenea basme moderne. Pînă la urmă, Cosînzeana şi Făt-Frumos erau chiar un cuplu reuşit...

libertatea de impresie

Pe trotuare

Pe o stradă din plin centrul Bucureştiului, pe la nouă seara, am văzut două fete certîndu-se strident. Una era brunetă, înaltă şi slabă ca o păpuşă de lemn. Cealaltă, blondă şi îndesată, cu nişte pantaloni roşii de trening gata parcă să se rupă în orice moment, pe care şi-i tot trăgea în sus. Îşi disputau locul de agăţat. Bruneta îi spunea blondei că nu e „înscrisă“ acolo. M-am întrebat unde oare s-or face asemenea „înscrieri“. În urma mea, ţipetele deveneau tot mai ascuţite şi tare m-aş mira să nu se fi luat pînă la urmă la bătaie. Peste cîteva zile am trecut iarăşi prin acel loc, cam la aceeaşi oră, nu prea înaintată. Deodată am zărit în faţa mea un grup de vreo şapte-opt femei, dintre care unele înaintau din cînd în cînd pînă în mijlocul străzii, încercînd să oprească maşinile. Răsuna locul de vocile lor obraznice. Voci şi vorbe cum cred că nimeni n-ar vrea să audă de la o femeie. Am realizat că trebuie să trec cît mai repede pe trotuarul celălalt. Din cîte am apucat să-mi dau seama, mai toate erau cel puţin la fel ca şi cele două mai înainte pomenite. Nu atît urîte (ar fi fost şi greu de emis aşa o judecată), cît respingătoare, inspirînd ideea unor focare bacteriologice. În spatele lor, rezemată de o clădire, stătea o bătrînă buhăită, cu o claie enormă de păr în cap şi cu un fel de zîmbet parşiv, ca al uneia care ştie bine toate laturile scabroase ale firii omeneşti. Era, de bună seamă, matroana. Deşi acolo se vindea şi se cumpăra ceva, „marfa“ nu era deloc atractivă. Ba chiar te cam înspăimînta, obligîndu-te, cum am spus, să treci pe celălalt trotuar. Mi-am adus aminte de o scenă petrecută în urmă cu cîţiva ani, cînd poliţia pornise o acţiune generală împotriva prostituţiei (de faţă cu presa). Am stat atunci de vorbă cu două asemenea femei aduse într-o secţie de poliţie. De felul lor, făceau „trotuarul“ în pasajul de la Obor, printre maşini. Una avea părul aproape alb, iar cealaltă avea pe braţe nişte bube care te duceau cu gîndul la SIDA. Nu fusese niciodată la doctor, deşi poate ar fi trebuit s-o ia salvarea şi nu poliţia. Ziariştii se întrebau atunci, împreună cu poliţiştii, ce fel de inconştienţi pot să se încurce cu cele două, cărora le găsiseră pe loc şi un calificativ: *letale*. Şi să mai dea şi bani pentru o astfel de distracţie. Cînd vezi aşa ceva, toate poveştile cu prostituate bune la suflet şi care pînă la urmă se îndrăgostesc şi chiar se mărită cu eroul personaj principal îţi par şi mai imposibile decît sînt. Cum era să fi arătat aşa „artistele“ din *Unforgiven*, pentru onoarea cărora lupta Clint Eastwood? Ori să fi avut Sonia lui Raskolnikov bube sau păr alb? Era chiar *Crimă şi pedeapsă*. Adică exact ce e acum prin Bucureşti.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Crezul

În Săptămîna Patimilor am încălcat conştient un sfat preţios primit de la Anne Treca, o franţuzoaică jurnalistă de radio şi televiziune, cu ani mulţi de experienţă în spate. „Să nu vorbeşti despre religie şi orientări sexuale într-o emisiune de dezbatere publică!“, m-a somat Anne la un moment dat şi ani buni am evitat pe cît posibil să abordez frontal asemenea subiecte la *România în direct*. Simţeam că franţuzoaica are dreptate: în ambele cazuri există, indiferent de unghiul de abordare, o sumă de opinii cărora n-ai cum să le opui nimic logic, ci doar emoţional. Şi dacă eşti într-o dispoziţie „ceva mai laică“, cum glumea Anne, s-ar putea să te enerveze indivizii bisericoşi gata oricînd să-ţi recite pasaje întregi din Cărţile Sfinte ori homosexualii violenţi în susţinerea punctului lor de vedere exprimat la adăpostul anonimatului.

Şi totuşi, mi-am spus acum o săptămînă, dacă am reuşit să controlez emoţional emisiuni în care s-a vorbit cu patimă despre Mischie, Oprişan, Revoluţie, Iliescu, Năstase, pensii, şomaj sau singurătate, de ce nu s-ar putea şi un dialog despre credinţa noastră cea de toate zilele? (Să-mi fie iertată alăturarea termenilor de mai sus, dar cei ce au ascultat măcar frînturi din astfel de emisiuni înţeleg perfect încărcătura emoţională existentă în *agora* undelor atunci cînd au fost supuse evaluării publice subiecte implicînd numele şi temele amintite.) Prin urmare, conştient, dar uşor temător, am lansat nu una, ci două discuţii despre semnificaţia zilelor de Paşti şi despre ce înseamnă să fii bun creştin. Ce-a ieşit?

În primul rînd, m-a uluit frecvenţa cu care îmbrăţişăm ideea că am putea fi mai buni, dar nu sîntem. Prea bine, veţi spune, e un semn îmbucurător, realizăm că trebuie să îndreptăm lucrurile. Nu-mi pare. Am simţit în vocile multor vorbitori că e mai degrabă un clişeu decît o mărturisire a nevoii de schimbare. După cum tot clişeu mi s-au părut şi iniţiativele verbale legate de ajutorarea celor nevoiaşi, de luarea unui copil de la orfelinat pentru a petrece Paştele în familie şi aşa mai departe. Unii dintre compatrioţi par să fi învăţat foarte bine ce „prinde“ la nivel declarativ şi cîteodată mă surprind suspectîndu-i de exersarea retoricii necesare unei viitoare candidaturi...

În al doilea rînd, am descoperit cu o oarecare tristeţe că tocmai printre cei care au studiat şi chiar au învăţat pe de rost Biblia există cea mai mare încrîncenare în a impune propriile puncte de vedere, sprijinindu-se, desigur, pe cît mai multe citate din Cartea Sfîntă şi din scrierile Sfinţilor Părinţi. E vorba de acei oameni gata oricînd să declanşeze o operaţiune de prozelitism, oameni care nu dialoghează, ci varsă fraze încărcate de simboluri şi pilde, în încercarea de a te

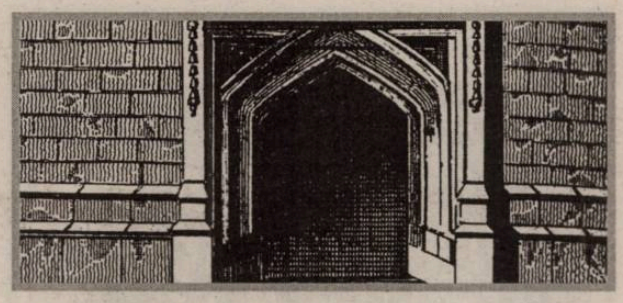

convinge pe tine că ai greşit şi pe ei că au dreptate. Le-am tăiat microfonul de fiecare dată.

În fine, deşi voi părea ipocrit, pentru că în acest caz „vina“ provocării îmi aparţine în totalitate, m-a uimit uşurinţa cu care acceptăm de fiecare dată să vorbim despre convingerile şi stările noastre intime. Nimic nu mi se pare mai trist decît să asist la spectacolul exhibării acestor trăiri, a credinţei în special, mai ales cînd despre ele ştim prea puţin noi înşine, dar cu toate acestea le propunem cu largheţe unor disecţii publice.

Mă opresc aici. Anne a avut dreptate, nu trebuia să fac o astfel de emisiune. Dar nu pentru că mi-ar fi fost greu să controlez dialogul. Pur şi simplu n-ar fi trebuit să aibă loc pentru faptul că, în lumea lui *Big Brother*, eu fac parte din categoria celor care cred că există lucruri şi stări despre care nu se vorbeşte. Doar că, uneori, greşesc...

Cu ochii-n 3,14

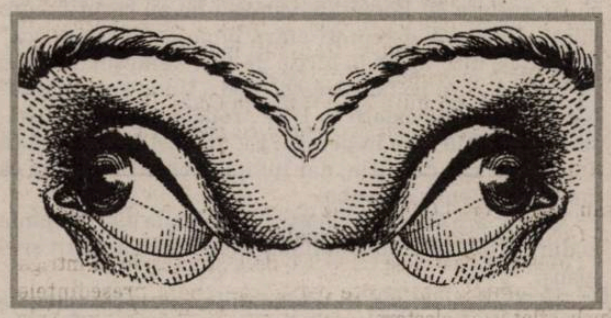

AVÎND ÎN VEDERE CUM STAU AZI LUCRURILE, MOARTEA FARDATĂ DISCRET NU MERITĂ O ZGÎRIETURĂ PE RETINĂ

● Miracol în Vinerea Mare la Timişoara. 40.000 de spectatori plătitori (reţeta: două miliarde de lei) au susţinut echipa lor, Poli AEK, în pofida unui cutremurător 1-8 în meciul cu Steaua; n-au huiduit-o, n-au înjurat-o, i-au aplaudat pe învingători şi l-au ovaţionat pe nenorocitul lor de portar care, în minutul 92, s-a opus unui 1-9. Celebrul nostru Duckadam a declarat că nu a mai văzut aşa ceva. Avînd în vedere cum stau azi lucrurile (şi oamenii!) în România fotbalistică, e încă o dată o iluzie să se creadă că ceea ce a fost vineri la Timişoara... mîine va fi în toată ţara. (**R. C.**)

● Din ciclul „Cartolina comentată“; prietenul meu, primarul sectorului 1, Vasile Gherasim, îmi trimite următoarea urare de Paşte: „Sărbătoarea Sfîntă a Învierii Domnului *(remarcaţi majusculele! – n.m.)* să reverse asupra voastră *(remarcaţi pluralul, care nu exclude „tutuiala“!)* sănătate, belşug şi bucurii, iar Lumina din Noaptea Sfîntă *(vezi mai sus!)* să vă ridice sufletele spre noi trepte spirituale *(vai, merci!)* şi să vă însoţească paşii pe drumul vieţii *(clişeul, prietenul nostru!)*. Fie ca ziua biruinţei lui Hristos asupra morţii *(moartea nu merită majusculă!)* să încolţească în inima şi gîndurile noastre *(remarcaţi trecerea la pers. I, care include!)* speranţă, linişte şi pace *(ca în: „Cum mai merge?“ „OK. Linişte şi pace“!)*. Hristos a înviat!“. P.S.1. Retorica pascală, trecută prin primărie, nu poate fi decît primară. P.S. 2. Noi *(a.l.ş. & cu mine)* sîntem agnostici. (**a. l. ş.**)

● În Vinerea Mare, la Carrefour, printre coşuri încărcate cu mîncare şi cozi interminabile, ca pe vremuri, am văzut o doamnă între două vîrste, proaspăt coafată şi fardată discret, avînd în coş doar o carte: *11 minute* de Paolo Coelho. Să mai zică cineva că la noi nu se citeşte... (**S. S.**)

● În sectorul 2 al Capitalei, pe la intersecţii şi pe spaţiile verzi, au apărut înainte de Paşti panouri de tablă în care ni se fac urări de Sfintele Sărbători, semnate de primar. Trec peste „detaliul“ civic al fondurilor din care au fost făcute aceste panouri (ceva mă face să cred că e vorba de bani publici) şi analizez chestiunea exclusiv din punct de vedere estetic: 1) panourile arată foarte urît în peisajul urban, au un aer de improvizaţie kitsch, aşa că 2) nu-mi creează deloc „primăvară în suflet“, cum scrie pe ele, ci doar o zgîrietură pe retină şi o oarecare enervare. (**M. V.**)

NU-I DE MIRARE CĂ NUCLEUL DUR, DAR PREVIZIBIL SPUNE MULTE DESPRE UN OMAGIU ATROCE

● „Două mii firul. Două mii firul. Ia laleaua!“, striga un bătrînel la colţ de stradă. Snopii de lalele erau înveliţi în foi de *Dilema veche*. Şi nu-i de mirare că succesul comercial a fost deplin. (**M. M.**)

● Îngrijorare vădită la Bruxelles. NATO? Terorism? Nucleul dur? Europa nouă şi veche? Aş! Numărul divorţurilor în Belgia este mai mare decît al căsătoriilor! Dilemă veche. (**R. C.**)

● În Cişmigiu, obişnuitul anunţ „Nu călcaţi pe iarbă!“. Cineva a adăugat: „Fumaţi-o!“. *Cool*, dar previzibil. (**a. l. ş.**)

● Consilierul prezidenţial Octavian Ştireanu este foarte ocupat în timpul liber: este membru în Consiliul de Onoare al Clubului Român de Presă şi preşedinte executiv al Uniunii Ziariştilor Profesionişti. Cu alte cuvinte, în timpul liber consilierul prezidenţial este jurnalist de onoare şi profesionist. Încă un caz care spune multe despre simţul incompatibilităţilor la români. (**C. G.**)

● Într-o şedinţă a redacţiei noastre, a trecut – ca un omagiu spontan la 10 ani de cînd *notre oncle Eugène* s-a dus unde s-a dus – o vorbă care poate că n-ar trebui să se piardă: „Toţi sîntem români, mai mult sau mai puţin ionești“. (**R. C.**)

● Emoţia creată de moartea atroce a celor patru americani de la Falluja, ale căror cadavre au fost sfîrtecate şi expuse pe garduri şi poduri, s-a domolit după ce s-a aflat că erau, de fapt, angajaţii unor companii particulare de securitate şi că primeau o retribuţie de aproximativ 2.000 de dolari pe săptămînă. Ca şi cum uciderea oamenilor cu salarii bune ar fi un lucru scuzabil, dacă nu chiar onorabil. (**M. B.**)

© M. Bănică

NIMIC ÎN TOATE FELURILE, ŞI ASTA ASTFEL

● Anunţ în ziarul *Naţional* de sîmbătă, 10 aprilie 2004: „ALINA mă numesc, vreau să mă dăruiesc ţie, deţin dragostea“. Dacă Alina nu e, nimic nu e. (**D. S.**)

● Într-un grup de bărbaţi, mai mult sau mai puţin burlaci, se vorbea despre un „dobitoc“ pe cale să se însoare. După ce l-au făcut în toate felurile şi i-au plîns de milă, unul dintre ei a încheiat discuţia exclamînd: fie-i soţia uşoară! (**A. M.**)

● „Salariul“ unui cerşetor român la Milano a ajuns la 5 milioane de lei pe lună *(Adevărul*, 13 apr. a.c.). Aviz profesorilor de la noi: şi asta, încă fără indexări! (**A. C.**)

● Mai zilele trecute, într-o dimineaţă, la ştirile de pe Antena 1, aud glasul poporului. Poporul era un ţăran din Ştefăneşti, care se exprima astfel despre primarul Anghel Rababoc, zis şi *domnu' Agricol:* „Cine dă miei? Primaru', ca să-l candideze lumea!“. (**D. S.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

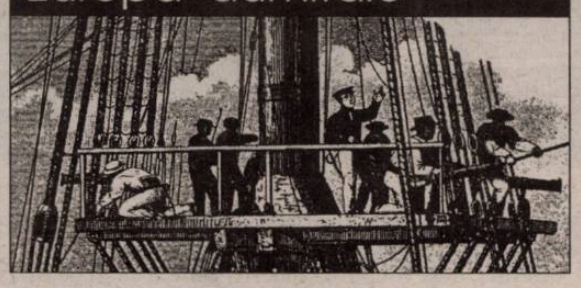

Traduceri

În Uniunea Europeană cu 15 membri există 11 limbi oficiale. În instituţiile europene, există „limbi de lucru“ (engleza, franceza, germana), funcţionarii de la Comisia Europeană vorbesc două sau mai multe limbi, dar lucrările Parlamentului se traduc în toate limbile, documentele oficiale la fel, pentru a asigura egalitatea, diversitatea şi non-discriminarea între statele membre. După 1 mai, o dată cu aderarea celor 10 noi state membre, numărul limbilor şi al combinaţiilor de traducere va creşte enorm. De mai multă vreme, în UE se pune problema eficientizării procesului de comunicare, dar o soluţie e greu de dat: pentru a garanta diversitatea culturală şi egalitatea între membri, trebuie păstrate toate limbile oficiale; dacă un membru al Parlamentului se poate exprima în cadrul dezbaterilor în limba sa maternă, iar altul nu, apare o discriminare imposibil de acceptat. Într-un document din 2002, Comisia Europeană făcea o afirmaţie foarte categorică în această privinţă: „O Uniune politică bazată pe discriminare lingvistică în interiorul instituţiilor sale şi în viaţa de toate zilele conţine germenii propriei disoluţii!“. Aşa încît, pînă la găsirea unei soluţii care să crească eficienţa, dar să nu pună în pericol diversitatea şi să nu creeze suspiciuni şi controverse, instituţiile europene sînt dotate cu un enorm aparat de translatori.

Financial Times Magazine şi-a trimis un reporter, pe John-Paul Flintoff, în cabinele de traducere de la Parlamentul European şi a publicat (în nr. din 27 martie) o relatare despre cum se văd lucrurile de acolo. John-Paul Flintoff a calculat că, după intrarea noilor 10 state, vor fi 420 de combinaţii de traducere (din engleză în franceză, din poloneză în cehă, din maghiară în letonă etc., etc.), ceea ce va crea dificultăţi enorme. Chiar şi acum, cu mai puţine limbi şi combinaţii, nu întotdeauna se poate asigura o traducere simultană *direct* din limba-sursă în limba-ţintă. Translatorii lucrează în schimburi şi nu toate schimburile pot fi acoperite cu oameni care să traducă din limba străină în limba maternă (situaţia ideală). Cînd e îndeplinită această condiţie, pe ecranul de pe cabina translatorilor apare un plus. Uneori, însă, traducerea se face indirect, printr-o limbă intermediară: în momentul cînd reporterul se afla acolo, tocmai avea loc o vizită a unor copii danezi, care îi puneau întrebări unui parlamentar britanic. Copiii întrebau în daneză şi, cum în cabină nu se afla, în acel schimb, nici un englez care să ştie daneza, traducerea în engleză se făcea prin intermediul altui translator, care traducea din daneză în franceză. Iar pe ecran apărea, pentru a semnala această situaţie, un minus. Există şi un al treilea nivel, cînd traducerea se face printr-o dublă intermediere (de exemplu, din suedeză în germană, din germană în engleză şi din engleză în spaniolă, pentru că nu e de serviciu nimeni care să poată traduce direct din suedeză în spaniolă), iar în acest caz pe ecran apare un dublu minus, pentru a le semnala parlamentarilor că ceea ce spun ei trece prin două filtre. Eficienţa comunicării este, în acest caz, redusă: prin traducere se pierde ceva din expresivitatea şi din forţa persuasivă a vorbitorului, ritmul e mai lent, eventuale imprecizii pot genera dispute şi controverse inutile, ba chiar scandaluri. Traducătoarea care era de serviciu cînd Silvio Berlusconi l-a comparat pe un deputat german cu un gardian nazist declară că, în acel moment, a avut o ezitare: „Chiar spune asta? Să traduc? O să declanşez un incident politic şi, dacă greşesc ceva, o să-mi nenorocesc cariera...“.

Intrarea în UE a unor noi state va complica şi mai mult lucrurile şi, probabil, va impune găsirea unei soluţii practice, care să crească eficienţa. Nu va fi uşor însă. Jurnalistul de la *FT Magazine* îşi aminteşte că, pe vremea Războiului Rece, pentru binele ţării, guvernul britanic i-a obligat pe mulţi diplomaţi, universitari sau înalţi funcţionari să înveţe rusa. „Nu pare probabil ca, în condiţiile de acum, cineva să conceapă vreun plan pentru a forma translatori din malteză.“

Lorena ARMULESCU

Cauza europeană şi atît de tîrzie a Turciei

Cea mai interesantă parte a călătoriei mele spre Salonic a fost explozia de cauciuc din Bulgaria, cînd, la ora 2 noaptea, în munţi, urcînd pe o şosea poleită de gheaţă, o groapă cît toate zilele, de-a latul drumului, ne-a lăsat şi fără roata de rezervă cumpărată la mîna a doua din Serbia, unde s-a petrecut prima explozie de cauciuc. „Bine că n-a fost la ambele cauciucuri, trebuie să fim atenţi“, m-a asigurat şoferul, britanic, înşurubînd temeinic roata la lumina brichetei mele şi care tocmai trăia o experienţă nemaiîntîlnită. „Ce aventură extraordinară!“, se bucură el, în timp ce, degeraţi, ne urcăm înapoi în maşină. Îl întreb cum de-şi păstrează calmul, cînd mie îmi vine să urlu de draci. „A, nu-i nimic, vom ieşi în avantaj. Voi trimite o scrisoare şi poliţa de asigurare Ambasadei Britanice de la Sofia şi vom fi despăgubiţi.“ Drumul îngheţat se întinde în faţa noastră ca şi pînă acum, în timp ce eu rămîn şocată vreme de cîteva minute fără să răspund nimic, înţelegînd pentru prima dată ce fel de lume vrem noi să convingem că nu sîntem cu nimic diferiţi şi că aparţinem aceluiaşi continent. Plătiserăm 6 euro taxa de drum pentru Serbia şi 9 pentru Bulgaria şi eram asiguraţi. Ambasada se va lupta pentru cele două cauciucuri Pirelli fără de care asigurarea Fiat-ului nu mai e valabilă (de aceea am umblat 3 ore după un cauciuc în Serbia şi am cumpărat unul folosit, la preţ dublu). Dacă nu, de ce să nu dăm autorităţile bulgare şi sîrbe în judecată, sigur vom cîştiga?

„Nu vor intra niciodată în UE“, mă asigură el după ce, la graniţa cu România, vameşii ne-au cerut 5 euro mită! „Dacă nu, aşteptaţi afară pînă vă chemăm noi.“ Şoferul se uită uimit la hîrtia pe care vameşul scrisese „5 euro“ şi ceva pe bulgăreşte, cred. „Unde e ştampila?! Nu vor intra niciodată în UE!“, repetă el nervos, simţindu-şi asigurarea în pericol. Eu am fost bucuroasă că am scăpat atît de ieftin, dar lui nu-i venea să creadă că am plătit 5 euro degeaba.

Şi, da, are dreptate. Pentru drumurile din România şi din Serbia care au fost finanţate de UE, a plătit şi el însuşi.

În Marea Britanie, principala acuzaţie care se aduce guvernului laburist nu are nimic de-a face cu războiul din Irak, aşa cum ne-am aştepta, ci cu „cercul infinit al taxelor şi impozitelor care sărăceşte populaţia de patru ani încoace“, după cum acuză Michael Howard, candidatul conservator la alegerile de anul acesta şi care se bucură de o popularitate în creştere. Şi nu doar atît, ci mai ales dirijarea acestor fonduri publice pentru imigranţii care caută azil aici şi care, o dată ce-l primesc, primesc şi facilităţi la care un cetăţean britanic, contribuabil, nu are acces. „Şi situaţia se va înrăutăţi“, crede şoferul meu, care este directorul unei companii de construcţii „cè angajează doar cetăţeni britanici pe care îi plăteşte foarte bine“. Cea mai mare parte a imigranţilor în Marea Britanie vine din Orientul Mijlociu şi Apropiat. Opinia cel mai des întîlnită este că, pînă nu se va schimba administraţia, imigraţia nu va putea fi controlată. Iar includerea în Uniune a ţărilor subdezvoltate nu face decît să accentueze problema. Nu este doar opinia britanicului de rînd, este opinia multora dintre liderii de aici şi a liderilor de opinie de aici. Turcia este, de departe, cel mai de temut candidat.

În primul rînd că Turcia are una dintre cele mai mari populaţii din Europa (în jur de 70 de milioane, cu puţin sub Germania, dar mai mult decît Marea Britanie şi, mai ales, mai mult decît alte 10 state la un loc candidate pentru integrare), un venit anual foarte scăzut pe cap de locuitor şi cea mai scăzută cotă de populaţie activă din toată Europa!

Dar admiterea Turciei în Uniunea Europeană va însemna, pe de o parte, sfîrşitul ciocnirii civilizaţiilor în această parte de lume, iar pe de altă parte, o creştere a influenţei Europei în lumea islamică – sînt argumentele cel mai des invocate de către Recep Tayyip Erdogan, primul-ministru turc, în favoarea începerii negocierilor cu Europa. Într-un interviu acordat recent cotidianului *The Times*, a vorbit chiar despre *dezamăgirea* creată în rîndul populaţiei de eventualul refuz al „clubului european“ (după patruzeci de ani de „negocieri“, ţinînd cont că Turcia şi-a exprimat dorinţa de a adera la UE încă din 1963) şi despre dificultatea găsirii unei explicaţii puternice în faţa restului lumii.

La nivel simbolic, argumentele primului-ministru par de neînlăturat. Turcia este cea mai importantă naţiune musulmană apropiată Uniunii Europene, este aproape unicul exemplu care probează că democraţia şi cultura drepturilor omului pot funcţiona într-o societate islamică, are valori politice care o apropie mai mult de Europa decît de Asia, iar schimbările din ultimul timp, care au condus deja la o „Turcie modernă“ – cum spunea Jack Straw de curînd, într-o vizită la Istanbul, încurajîndu-l pe Erdogan –, sînt din ce în ce mai numeroase şi mai relevante. Aşa cum merg lucrurile acum, este de aşteptat ca Turcia să satisfacă într-un timp mai scurt chiar decît alte candidate din zonă (cum e, din păcate, şi România) criteriile politice pretinse de UE, ceea ce dovedeşte o voinţă politică puternică. Iar schimbările nu sînt doar interne (cum ar fi trecerea de la un sistem justiţiar primitiv la unul „european“, separarea puterilor în stat şi cîştigarea autonomiei administraţiei de sub influenţa militară), ci şi externe, ţinînd cont că, pe lîngă lobby-ul la UE, Turcia negociază relaţii mai bune cu o ţară membră foarte importantă în regiune, Grecia.

Poate că, într-adevăr, admiterea Turciei ar schimba imaginea Europei în lume, mai ales în lumea islamică, însă cert este că această admitere va schimba cu siguranţă imaginea Turciei în lumea islamică.

Iar pînă acum, discuţiile privind candidatura Turciei s-au purtat doar la nivel simbolic. Deocamdată însă, Europei pare să îi pese mai puţin de simboluri. Ţinînd cont că situaţia Europei de Est este atît de incertă (deşi s-a vorbit atît de mult despre această integrare ca despre adevăratul sfîrşit al Războiului Rece), cu atît mai puţin se poate vorbi atît de curînd despre sfîrşitul „ciocnirii civilizaţiilor“, expresia favorită a liderilor turci.

Dacă Turcia va intra în Uniune, dreptul ei de vot ar putea încurca planurile europenilor. Ar putea vota împotriva acţiunii militare contra unui stat musulman, de pildă, sau s-ar putea ajunge la „situaţia bizară ca Turcia, care este încă o sursă a celor care cer azil în Marea Britanie, să aibă dreptul de a decide politica de acordare a azilului pentru Marea Britanie“ *(Third-world nation could divide the Union*, Anthony Browne, *The Times* nr. 68.015, 5 martie 2004). Germania, deja cu o minoritate turcă importantă, are îngrijorări asemănătoare, creştin-democraţii, principalii oponenţi, au anunţat deja că vor face din problema turcă tema principală a campaniei electorale. În plus, cele peste 40 de miliarde de euro pe care UE ar trebui să le ofere anual Turciei, în cazul integrării, îngrijorează nu numai Germania, contribuabilul majoritar al fondurilor comunitare, dar şi ţări ca Polonia sau Cehia, candidatele la aceste fonduri.

Aşadar, bătălia nu se dă la nivelul simbolurilor (şi, chiar şi aşa, Turcia are, totuşi, 95 la sută din populaţie în continentul asiatic, iar capitala ţării nu este nici măcar geografic în Europa). Deocamdată, Europa pare că preferă să rămînă „clubul creştinilor“.

Discuţia începută în Europa de Est cu şoferul englez s-a terminat peste cîteva zile, pe aeroportul din Manchester, cu ameninţarea lui de a-i scrie lui Tony Blair o scrisoare deschisă – despre faptul că, dacă votează pentru admiterea Europei de Sud-Est în UE, înseamnă că a uitat de tot interesele britanice şi a uitat că misiunea lui este să aibă grijă de naţiunea lui, nu de naţiunile nefericite ale pămîntului – şi cu rugăminţile mele să nu pomenească nimic de România, mai ales că a văzut doar ce oameni drăguţi sînt românii...

Manchester, 9 martie 2004

EDITURA POLIROM

Adriana Babeți
Dandysmul
O istorie

Noutăți:

Mariana Codruț
Ul Baboi și alte povestiri

Italo Calvino
Palomar

Doug Newsom, Bob Carrell
Redactarea materialelor de relații publice

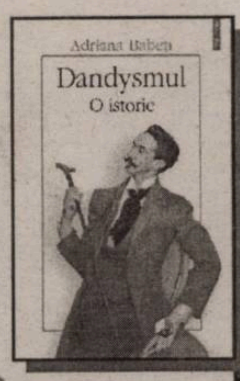

www.polirom.ro

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. **15** ● 23-29 aprilie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„O dispută confuză“
pagina **3**

Alex. Leo Şerban
„Lisabona mon amour“
pagina **11**

Aleš Debeljak
„În căutarea nefericirii“
pagina **20**

Satul cu locuitori în străinătate

„Dreptul la liberă circulaţie, în ţară şi în străinătate, este garantat. Legea stabileşte condiţiile exercitării acestui drept.

Fiecărui cetăţean îi este asigurat dreptul de a-şi stabili domiciliul sau reşedinţa în orice localitate din ţară, de a emigra, precum şi de a reveni în ţară.“

Constituţia României, Articolul 25

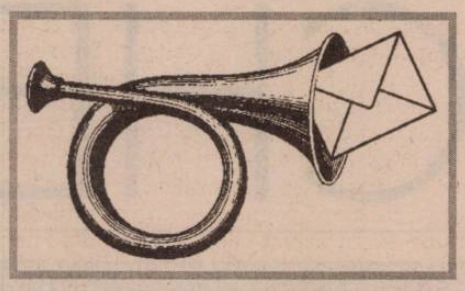

Despre *Dilema veche*

Sînteţi unilaterali!

Bună ziua, mă numesc Dinu Feldman şi trăiesc din 1982 în Israel. Urmăresc ce se întîmplă în România prin informaţiile care apar pe Internet. Desigur *Dilema* şi *Secolul 22,* fiind conduse de Pleşu şi respectiv Liiceanu, au o importanţă deosebită pentru mine pentru că în anii dinainte de a părăsi România cei doi, împreună cu alţi cîţiva, puţini, intelectuali, au reuşit să păstreze interesul pentru cultura adevărată. Am citit tras la xerox *Jurnalul de la Păltiniş* şi alergam prin tot oraşul să obţin vreo carte de-a lui Noica, Pleşu, Liiceanu, Vieru, Creţia etc. Sau aşteptam pînă un alt prieten mai norocos termina cartea de abia apărută şi mi-o împrumuta. În fine, trăiam citindu-le cu o plăcere adevărată pentru gîndirea vie, noutatea, viaţa adevărată din cărţile lor.

Citesc acum *Dilema veche* şi nu mai regăsesc nimic din ceea ce credeam că înseamnă Pleşu: curajul de a judeca în fiecare zi lumea, sesizînd ce-i drept şi ce nu e. Ziarul şi presupun că şi Pleşu au o luare de poziţie constant de dreapta şi, mai rău, nu numai teoretică, dar concret la ce se întîmplă azi, proamericană şi proisraeliană. Dacă asta e situaţia din cauza presiunilor care se fac asupra presei, atunci e doar trist că nu s-a schimbat nimic, ba e poate şi mai rău. Dar dacă ăsta e punctul de vedere al ziarului, atunci el este foarte unilateral. Mi se pare o datorie ca alături de scriitori cu vederi de dreapta şi proamericani să fie prezentate luările de atitudine ale unor oameni de cultură ca Noam Chomsky, Harold Pinter, Arundatha Roy, ale unor ziarişti ca Robert Fisk, Alexander Cockburn şi aşa mult mai departe. „Fenomenul" Bush a fost rezumat de Alex. Leo Şerban cam în felul ăsta: „da, e drept, Bush e agramat, e caraghios şi-n ce spune şi-n felul în care se poartă, dar *ce contează, dacă face politică corectă?*" (poate Şerban crede în minuni de felul ăsta, poţi să fii cretin şi să fii preşedinte, politica corectă se va face de la sine. Probabil, crede el, „sistemul" secretă o astfel de politică. Explicaţia pe care fenomenul terorismului o primeşte din ziarul *Dilema veche* e de felul unui blestem care s-a abătut peste lumea bună occidentală (din care au rămas de fapt doar SUA şi „marele" aliat, Israelul, care, ca întotdeauna, a atras atenţia înainte ca ceilalţi să înţeleagă despre ce este vorba). Pînă şi motivul cretin adus de Bush: „ne urăsc pentru că sîntem liberi" mi se pare mai de stimat pentru că a făcut un efort să înţeleagă ceva.

Cu stimă,

Dinu FELDMAN
dinofel@zahav.net.il

N. red. Supunem atenţiei cititorilor noştri acest text. Aşteptăm cu încordat interes opiniile lor. Sîntem convinşi că nu vor întîrzia.

Nr. 13: *„Madrid, 11 martie 2004"*

Dileme antiteroriste şi episodul madrilen

De cîte „ţinte moi", răpuse în autobuze, căsăpite în trenuri, sfîrtecate în magazine, masacrate în restaurante, aruncate în aer la muncă, omorîte în biserici sau în sinagogi mai e nevoie spre a convinge lumea liberă că se află în miezul unui nou război mondial? De cîţi scleraţi îmbarcaţi pe calea djihadului mai e oare nevoie spre a determina civilizaţia apuseană să priceapă că, în lupta împotriva totalitarismului islamist, e tot atît de puţin loc pentru negocieri ca şi în cea contra nazismului?

Există războaie care se pot încheia prin tratative. Cel din care Madridul n-a fost decît un capitol, cu atît mai tragic, cu cît măcelul din trenurile spaniole ar fi fost evitabil, nu face parte din această categorie. Cu islamismul radical de tipul Hamas, Al Qaeda, Hezbolah nu se discută. Împotriva lui se moare fie degeaba, fie cu folos. Împotriva lui se supravieţuieşte de la un atentat la altul ori se pune umărul şi se învinge.

Democraţiile, se ştie, hamletizează inerent şi adesea cu plăcere. America îşi oferă în aceste zile luxul admirabil de a-şi chestiona public nu doar executivul precedent, ci şi pe cel actual, aflat în plină campanie militară. Puteau fi evitate atentatele djihadiste de la 11 septembrie în cei 8 ani ai administraţiei Clinton şi în cele 8 luni ale lui Bush? Ce mostră splendidă de democraţie! Dar şi ce pierdere de timp! Europenii, mai nesiguri pe validitatea propriilor valori, sînt încă şi mai pansivi. Înainte de a răspunde unei agresiuni, democraţiile îţi fac tăios autocritica, îşi pun întrebări care mai de care mai severe ori se complac îndelungat şi vinovat în narcisismul pacifismului. Sîntem în luptă oare cu o religie? Cu o civilizaţie întreagă? Să fie vinovat pînă la urmă tot Islamul? Sau numai extremiştii? Dar ce te faci dacă fanaticii nu-s tocmai marginali, iar fundamentalismul a cuprins şi a înveninat societăţi întregi? Şi ce se întîmplă cînd integrismul, pe calea imigraţiei, ţi-a pătruns cu toată intoleranţa lui oribilă pînă în măruntaiele propriei tale societăţi atît de mîndre de toleranţa ei?

Dileme sînt cît carul, iar unele din ele nu sînt cîtuşi de puţin lipsite de legitimitate. Nu vrea bunăoară terorismul să ne determine să renunţăm la libertate? Să aruncăm la coş democraţia, respectul nostru sacrosanct pentru drepturile omului şi demnitatea vieţii individului? Nu încearcă el să ne silească să azvîrlim cît colo statul de drept? Să devenim ca el, barbar şi asasin-sinucigaş? Sau altfel spus: cîtă securitate suportă libertatea, înainte de a se sufoca?

La toate aceste întrebări, răspunsurile existau mult înainte de Madrid.

Madridul n-ar fi trebuit să fie, dacă Europa se trezea cînd continentul a fost atacat la Istanbul. Dacă se deştepta cînd le-a sunat ceasul australienilor în Bali, evreilor la Tel Aviv, la Haifa ori Ierusalim, ruşilor la Moscova, germanilor, francezilor, la Djerba, în Tunisia, sau la Karachi, în Pakistan, americanilor la 11 septembrie 2001. Sau şi mai bine mai devreme, cînd, de pildă, un aiatolah iranian, cocoţat de revoluţia sa islamică în vîrful piramidei primei teocraţii din lume, condamna satanic la moarte un scriitor englez, trăind la Londra. Dar s-a dormit pe rupte. S-a visat voluptuos. Decenii la rînd Europa, uitînd că doar sinucigaşii depresivi renunţă să se apere, a preferat să cocheteze cu barbaria, stăruind de pildă asupra unui aşa-zis „dialog critic" cu Iranul fundamentalist-islamic. Un regim care, hămesit după arme de distrugere în masă de felul arsenalului nuclear pakistanez (riscînd şi el oricînd să cadă pe mîini rele), constituie azi, probabil, cea mai gravă ameninţare la adresa păcii lumii.

Ca alternativa la împăciuitorismul de tip München '38 e net mai puţin costisitoare decît laşitatea ar fi trebuit să fie un truism. Adesea, curajul de a spune din capul locului un clar şi categoric NU unui tiran pe cale de a-şi dezlănţui ororile asupra unor societăţi civile poate împiedica marile vărsări de sînge, declanşate îndeobşte de speranţa iluzorie a oricărui totalitarism, că democraţiile sînt suficient de slabe spre a fi răsturnate printr-un simplu bobîrnac. Că lucrurile nu stau chiar aşa au dovedit-o precedentele războaie mondiale, şi în special al doilea şi al treilea (cel rece, spre a folosi clasificarea fostului şef al CIA, Woolsey). Pentru acest al patrulea, Madridul nu este decît un episod, fie şi deosebit de tragic, în special pentru iberici şi români. O bătălie pierdută, desigur, dar poate şi-o victorie, în măsura în care îi va fi obligat în fine pe europeni să înţeleagă că nimeni şi nimic nu e la adăpost cîtă vreme nu se obţine capitularea necondiţionată a inamicului.

Dar a înţeles oare bătrînul continent cu adevărat? Mă tem că nu, de vreme ce spaniolii s-au grăbit *post-festum* să le facă pe plac asasinilor, schimbîndu-şi guvernul. Mă tem că nu, de vreme ce un cor european destul de consistent s-a repezit făţarnic să condamne lichidarea, după Madrid, a liderului Hamas, o atroce grupare islamistă, inclusă chiar de către statele europene, ce-i drept după şovăieli aparent interminabile, pe lista celor teroriste. Cu asemenea demisii ori cu sofisticări intelectuale şi ezitări politice nu se învinge în războaie. Ca şi drepturile omului, lupta antiteroristă nu e divizibilă. Ea reclamă tot atîta solidaritate cîtă fermitate. Ea presupune inteligenţă, nu sofisme. Cu cele din urmă riscăm să mai sacrificăm hecatombe de victime inutile. Celei dintîi îi vom datora pînă la urmă victoria.

Petre IANCU
Aachen

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Actualităţi

Mi-au furat optimismul!

Am fost student în primul an într-o facultate umanistă şi, pentru a face un ban de buzunar, m-am angajat *part-time* la un institut care se ocupă cu realizarea sondajelor politice. Am crezut că am dat lovitura, cîştig ceva bani, întocmesc un „studiu practic" pentru un seminar, îngroş dosarul C.V. Emanam zîmbete în tramvaiul 40, care mă ducea către strada nominalizată de institut. Pozam cu ecusonul „agent de sondaj", chestionarele în mînă şi *optimismul* în rucsac.

Cartierul rău famat spre care mă îndreptam nu mă speria, îmi ziceam: „Ce ar putea să-mi facă oamenii ăştia, doar nu mi-or fura optimismul?" Aşa mi-am început ziua: primul bloc, primul apartament, nimic; al doilea apartament, se aude din spatele uşii: „Nu e nimeni acasă!" Ce glumă! Am plecat spre următoarea scară de bloc, primul apartament. Îmi răspunde o bătrînică. Încep să-i citesc întrebările: „Ce părere aveţi despre Guvern, Opoziţie, partide politice, Primărie, democraţie, viaţă?"... În timp ce bunicuţa închidea uşa cu furie, îmi aruncă un răspuns: „E hoţi, mamă, e hoţi toţi". Am plecat, puţin întristat şi parcă un pic mai „uşor". Au urmat alte cîteva apartamente, reacţiile oamenilor au fost similare celei pe care bătrînica o impusese drept model, o consacrase. Mă mut în alt bloc, primul apartament. Bat în uşă şi aştept. Îmi răspunde un domn – aproximez vîrsta, 40 de ani, vîrsta părinţilor mei. Îmi încep lectura chestionarului. După puţin timp, domnul mă întrerupe: „Auzi mă, păi tu nu vezi că ăştia ne ia şi haina de pe noi, ce dracu'!? Ia hai, dă-i drumu'!"

Plec dezamăgit. Mă simt „mai uşor", fără să ştiu de ce. Îmi promit că ăsta-i ultimul bloc în care mai intru. Primul apartament. Sun. Aştept. Îmi deschide un tînăr (de-al meu, zic), încep să citesc chestionarul şi: „N-am timp, moşule, sorry!"

S-a făcut tîrziu, ora 16. Încerc o concluzie. „Plutind" spre staţia de tramvai, îmi şoptesc ironic: „Un popor corijent la politică". Pesimistule! Soseşte 40. Urc, „uşor ca un fulg". Hei! Mi-au furat rucsacul cu tot cu...

Nu mai am nevoie de el. Mă aşez lîngă un grup de muncitori. Toţi trişti, obosiţi, murdari de var. Unul începe să fredoneze un cîntec. Oamenii încearcă să zîmbească. Din mijlocul lor, se aude o strigare: „Care-l bea, bă, că-l vărs!?".

Te-ai pripit, pesimistule! Un popor indiferent la politică!

Vlad POPESCU
popescuvlade@hotmail.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **În pielea altuia**
- **Monarhia în România**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu" şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 20.000 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

O dispută confuză

Cu mai mulți ani în urmă, *Dilema* a dedicat un număr întreg dezbaterii publice despre „Catedrala Neamului“. Celor mai mulți dintre noi, ideea nu ni se părea fericită. O investiție de asemenea proporții avea aerul că sfidează sărăcia generală, iar gigantismul era o boală de care tocmai scăpasem. Simetria stilistică dintre Catedrala Neamului și Casa Poporului era flagrantă și supărătoare. Nu mai vorbesc despre retorica patriotard-fudulă care însoțea proiectul în discursurile unor politicieni ai momentului și în acelea ale cîtorva ierarhi. Personalități dominante ale laicatului creștin (de la Horia Bernea la Sorin Dumitrescu) împărtășeau opinia noastră și s-au exprimat ca atare. Între timp, lucrurile – și părerile – au evoluat. Un tînăr arhitect care scrisese competent împotriva monumentului a sfîrșit prin a participa la concursul organizat pentru înălțarea lui. O parte a laicatului și-a reconsiderat, cu nuanțe acomodante, poziția, iar disputa s-a diversificat: problema nu mai e doar dacă ideea e binevenită, ci și dacă amplasamentul propus (Parcul Carol) e acceptabil, și dacă e bine sau nu să demolăm monumentul eroilor comuniști, înlocuindu-l, peste mormintele ilegaliștilor, cu o biserică. Societatea civilă s-a mobilizat, gazetele de asemenea, iar șturlubaticul primar general a intrat și el în scenă, mai întîi nesigur (cum să te strici cu Biserica?), apoi mai apăsat (vin alegerile și electoratul bucureștean trebuie răzgîiat). Situațiunea a devenit perfect „dilematică“.

Pe de o parte, continui să cred că ridicarea unei catedrale elefantine nu e o urgență în România de azi. Dacă putem trăi fără Văcărești și fără Sfînta Vineri, mai putem trăi și fără ceva care n-a existat încă niciodată. Mă îngrijorează, de asemenea, aspectul probabil al monumentului. Ceva mic și urît se poate tolera, dar ceva mare și urît ar desfigura orașul. Cine va fi, pînă la urmă, arhitectul acestui risc? Stingheritoare *(hélas!)* a fost și prestația persuasivă a unora din reprezentanții Bisericii: rudimentari, de o necreștinească brutalitate, gata să sugereze, cu procedeele anchetatorilor de altădată, că cine nu e de acord cu proiectul e ori sectant, ori ateu, ori pur și simplu străin de neam. Blîndețea duhovnicească, subtilitatea teologică, înțelepciunea n-au figurat printre armele combatanților. S-au preferat bîta dogmatică și anatema.

Pe de altă parte, nici protestele taberei contestatare nu mă conving. Mai întîi, cînd știu ce puțini insurgenți s-au găsit cînd s-au distrus monumente esențiale ale țării, nu pot contempla, fără o anumită iritare, vitejia de după război pe care o practică nou-născutul civism autohton. După capul meu, dacă n-ai avut puterea să te manifești cînd vechiul Parc Carol (care era o capodoperă de intimitate) a fost distrus de dragul mormintelor comuniste, nu e tocmai „conzult“ să devii nărăvaș cînd se pregătește înlăturarea simbolului totalitar printr-unul religios. Parcul Carol e, oricum, irecuperabil. Șubred, deși foarte eficient în plan sentimental, e și argumentul că banii necesari noului șantier național ar putea fi folosiți în scopuri umanitare. Să nu ne facem iluzii (demagogice). Nu cu banii aceștia se poate stinge mizeria națională. Iar dacă donațiile pentru fapte de binefacere sînt mediocre, nu e pentru că toți sponsorii sînt confiscați de Biserică. Sportul se bucură de mult mai multă simpatie și n-am văzut pe nimeni supărat că se cheltuie pe stadioane sume infinit mai mari decît pe casele de copii. În plus, nimeni nu oprește pe nimeni să dea cîte ceva pentru nevoiașii patriei, așa cum au dat pentru Biserică. E greu de crezut că donatorii catedralei și-au investit în acest proiect ultimele economii. (Ar fi, de altfel, o bună idee să se facă publice numele celor care sprijină financiar noua construcție și sumele cu care au contribuit.) În sfîrșit, e limpede că, pentru mulți protestatari, nu Catedrala Neamului e miza reală a luptei. Unii o iau drept pretext pentru a milita în favoarea unei societăți secularizate, alții denunță alianța politică a Bisericii cu actuala putere, alții au pur și simplu ceva cu „popii“. Or, nu cred că poate protesta legitim împotriva acestui proiect cineva căruia, în fond, *nu-i pasă* de substanța lui propriu-zisă, cineva căruia îi e egal dacă se construiește sau nu o biserică și dacă există, în general, biserici.

O problemă rămîne însă într-o gravă suspensie și ține exclusiv de competența ierarhilor. Înțeleg ei Biserica – așa cum ar fi normal – drept sumă a *tuturor* credincioșilor sau drept expresia instituționalizată a clerului? Cu alte cuvinte, Biserica înseamnă „ei“ sau „noi împreună cu ei“? Iar dacă „noi“ contează, cît de siguri putem fi că acest „noi“ e omogen în chestiunea Catedralei Neamului? Ierarhii spun că majoritatea populației susține proiectul. Dacă e așa, atunci se protestează degeaba. Dar dacă nu e așa, Biserica are o problemă. Soluția ar fi un referendum. Avem bani pentru așa ceva? Aș zice că nu. Și că, în aceste condiții, deși construcția unei mari catedrale nu e urgentă, ea nu e, în contextul românesc de azi, cea mai neagră întîmplare posibilă. Asupra noastră stau, din păcate, necazuri mai mari și mai durabile. Unele dintre ele trec cvasineobservate pe lîngă vigilența noastră civică.

cu dilema la croitor

Credeți că există o aripă reformistă în PSD?

Din moment ce printre miile de prostituate din insula Capului Verde s-au descoperit, cu uimire, vreo patru profesioniste imune la SIDA, nu-i cu totul exclus să existe și reformatori inoxidabili în mașinăria pesedistă înecată în rugina corupției și-n pecinginea restaurației comuniste.

Dacă în insula cu pricina o echipă formată din medici și savanți celebri studiază deja cu fervoare sistemul de autoapărare al norocoaselor cucoane, în speranța că vor descîlci pînă la urmă cimilitura HIV, la noi, moașele comunale de tipul lui Cozmâncă, Bebe Ivanovici sau Mischie sînt gata să le înfășoare cordonul ombilical în jurul gîtului bebelușilor din maternitatea lui Ponta sau miniștrilor din grădinița lui Năstase ce îndrăznesc să gîngurească întru reformă.

Atîta vreme cît Ion Iliescu o face pe Ioan Botezătorul, aghesmuindu-i cu precădere pe foștii săi tovarăși de drum, de luptă și de serviciu credincios, anonimii cavaleri ai reformei stau, iacătă, pitulați în bălării, și nu știu dacă sînt eu insul cel mai potrivit să-i scot de urechi și să vi-i arăt.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Cîndva, comunismul...

„...dincolo de orice implicație etică și de orice efect literar, miza noastră a fost să aducem la suprafață cîte ceva dintr-un continent scufundat în subconștientul colectiv al prezentului. Prin aceste secvențe autobiografice legate de copilăria și adolescența noastră de pînă la 1989 nu ne-am propus să justificăm socialismul și comunismul. (...) Nu ne-am propus nici să facem un rechizitoriu, ci doar să ne eliberăm de povara unei epoci rememorînd-o, privind în față trecutul pentru a-i putea înțelege mai bine metamorfozele prezente.“

Vedeți, n-a fost greu! O dată spuse, lucrurile par atît de simple și firești; este purul bun-simț. De ce a trebuit atunci să dureze atît de mult pînă să fie rostite aceste cuvinte? De ce a trebuit din nou ca niște tineri – niște copii pe atunci – să ne dea o lecție de uitare activă, singura decentă, singura posibilă?

Comunismul, ca sistem, s-a prăbușit. Instituțiile sale, prin care și-a exercitat controlul asupra societății, nu mai există. Ratînd judecarea lor, responsabilii nu mai sînt urmăriți decît de blestemele noastre. N-am știut, n-am vrut, n-am putut să-l privim însă în față, am considerat cotidianul vieții noastre în comunism (nu „comuniste“, viața e totdeauna viață!) prea contingent în raport cu transcendența răului comunist. Am exorcizat de cîte ori am putut semnele sistemului, dar am lăsat uitarea să se aștearnă asupra propriilor noastre vieți – sau le-am pus în scenă doar ca epifenomen al sistemului. Rezultatul este că, la 14 ani după căderea acestuia, nu cu *regimul* comunist mai avem probleme, ci cu *viața* noastră postcomunistă, în al cărei subconștient s-a scufundat continentul uitat al vieții noastre trecute.

Volumul *O lume dispărută,* din care am citat mai sus, publicat de patru tineri liniștiți la editura Polirom, povestește exact acest comunism „la firul ierbii“, rememorînd cotidianul vieții lor așa și cît și-o amintesc, adică acolo unde se întîlnesc banalitatea răului și căile de excepție ale binelui și unde se înnoadă trecutul și prezentul unei existențe. Rememorările sînt dedicate explicit părinților. Amintirea bine temperată reface punți peste „prăpastia“ generațiilor și a epocilor.

Exemplară, ieșirea publică a memoriei celor patru filologi nu este însă și unică. Se pare că acest demers de memorie a cotidianului și nu doar a excepționalului începe în sfîrșit să-și facă loc în conștiința noastră. Muzeul Țăranului Român publică astfel, la Paideia, o primă „enciclopedie“ a cotidianului comunist în obiecte, situații și evenimente, ordonate alfabetic de la *andrele* și *soia* la *activist* și... *și totuși. Anii '80 și bucureștenii,* un fel de testament livresc al Irinei Nicolau (care avea geniul oralității și un rar simț al cotidianului), este realizat de companionii de drum ai Irinei Nicolau dimpreună cu tineri ce s-au prins în acest joc fascinant al memoriei. Sub aparența sa benignă, nici acest volum nu-și propune să facă un rechizitoriu al comunismului, dar nici să-l justifice în vreun fel. Ci doar să și-l amintească și să-l pună în rafturi de dicționar, cu etichetele la vedere. Precum această scenă, care îți dă fiori pe șira spinării, dar te lasă și cu un zîmbet în colțul gurii: „Iarna din 1983-84 a fost cea în care am suferit cel mai tare de frig în casă. (...) Într-o zi, pe cînd stăteam îmbrăcat sub plapumă, mi-a venit ideea salvatoare... Mi-am amintit de zilele minunate de vară, cînd mergeam cu cortul și mi-am pus întrebarea: oare noaptea, la munte, cînd în cort mi-a bine, cam cîte grade or fi afară? (...) Aveam un cort mare, de 4 persoane, cu două încăperi, pe care l-am instalat în dormitor. (...) Dintr-o dată viața merita să fie trăită. Pe un pat pliant, puteam dormi fără sticlele de apă fiartă; la o masă de camping puteam face tot ce se putea face la o masă. (...) Era atît de bine, încît, odată, am făcut o mică petrecere în cort“.

La începutul anilor '90, am participat la un experiment plin de tîlc: aceiași oameni, cîte 40 din fiecare țară fostă comunistă, urmau să-și povestească viața lor din timpul comunismului răspunzînd, din doi în doi ani, la aceleași întrebări. La a doua reluare, în 1994, România și Bulgaria aveau deja un profil distinct al evocărilor, diferite de cele din 1992, dezvoltate, emoționale, confuze și mai ales repetitive. Dimpotrivă, în Polonia de pildă, răspunsurile deveniseră mai scurte, seci, relativ precise. Și după ceva vreme ți se spunea, aproape invariabil: cam asta ar fi, acum avem însă alte probleme. Așezat în rafturile memoriei, trecutul lăsa deja locul prezentului.

S-ar părea că memoria e bună numai dacă știi ce să faci cu ea...

ținerea de minte

„Există în limba noastră un cuvînt cu influență nefastă asupra unor anumiți oameni? Există vorba ministru. Nimic mai firesc decît să căutăm altă vorbă care să ia din tăria celei dintîi, s-o anihileze adică... Nu prea mă pricep la vrăjitorie, dar sînt sigur că în vocabularul nostru se găsește cuvîntul de care avem nevoie. Iată, mă gîndesc adeseori ce ar fi dacă marilor demnitari ai țării li s-ar spune altfel; dacă în loc de ministru li s-ar spune, de pildă, «făcăleț». Să putem citi în ziare: dl X a fost numit făcăleț la finanțe. Sau: dl făcăleț de industrie și comerț pleacă diseară la Paris. Sau: discursul rostit la radio de primul făcăleț al țării. Nu e așa că vraja s-a risipit? Că nici un fior nu ne mai trece prin șira spinării?...“

(Geo Bogza, în 1935, într-un articol intitulat „O propunere“)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Nemuritorii din universităţi

În ultimele luni, au devenit publice scandalurile alegerilor în funcţia de rector la marile universităţi de stat. Ele au o bază comună: pentru rectori, legea limitează numărul mandatelor. În acest an, au expirat cele două mandate legale ale multor persoane importante şi a început un joc de imaginaţie academică: găsirea unor tertipuri astfel încît cei care au fost să mai fie.

Andrei Marga a transformat într-adevăr Universitatea Babeş-Bolyai în cea mai dinamică instituţie de învăţămînt din România. Ceea ce îl face să se considere indispensabil. Pentru că nu mai avea dreptul la alt mandat, a legiferat un Consiliu Academic al cărui preşedinte bineînţeles că a fost ales. Marga, intelectual european, profesor universitar familiar cu legea şi cotloanele ei, a păstrat doar tutela, alţii au folosit procedee mai puţin sofisticate. La Universitatea de Medicină din Bucureşti, alegerile au fost fraudate. Sistemul de complicităţi a funcţionat bine şi aşa ar fi rămas dacă reprezentanţii studenţilor n-ar fi semnalat frauda. Scandalul public a determinat Ministerul Educaţiei să anuleze alegerile. Situaţia cea mai comică a fost la Universitatea din Oradea. Rectorul Teodor Maghiar (senator PSD) şi-a lăsat pur şi simplu tronul universitar moştenire fiului său, Traian. „Nu mi-e indiferent pe mîna cui rămîne această universitate pe care eu am făcut-o", a declarat senatorul-rector-părinte-grijuliu pentru *Evenimentul zilei*. La Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative, la un moment dat, s-a examinat ipoteza schimbării numelui instituţiei pentru ca rectorul Vasile Secăreş să rămînă în funcţie. În definitiv, aceasta a fost metoda prin care în 2000 au fost schimbaţi funcţionarii din ministere: instituţiile şi-au schimbat pur şi simplu numele, deci, legal vorbind, toată administraţia publică a fost reînfiinţată. Dacă acest principiu a mers pentru a scăpa de nişte oameni, de ce nu ar fi aplicabil şi pentru a păstra un om?

Aceşti oameni, atît de diferiţi, au în comun credinţa intimă că sînt de neînlocuit. Ei cred că absenţa lor din fotoliile importante ar crea o catastrofă. Managementul universitar nu pare a fi o practică accesibilă, ci o vrăjitorie la care au acces doar iniţiaţii.

Ministerul Educaţiei a intervenit şi nu a confirmat alegerile pentru patru rectorate. În selecţia făcută de minister, pare că au fost vizaţi mai ales rectorii cunoscuţi ca simpatizanţi ai opoziţiei şi au fost lăsaţi în pace mulţi alţii. Dar, din păcate, nu se discută serios intervenţia Ministerului. Intră în contradicţie două principii: autonomia universitară şi democratizarea internă a universităţii. Folosindu-se de principiul neintervenţiei în treburile interne, autonomia a devenit paravan pentru fenomenul baronatului universitar şi nepotism. În mod normal, intervenţia autorităţii executive în treburile universităţilor ar fi trebuit să atragă proteste. Cine să protesteze însă? Şi de ce să protesteze?

„Consecvenţa cu care unele persoane sînt realese în funcţii de peste 13 ani confirmă că învăţămîntul superior românesc nu numai că nu are capacitatea de a se reforma, ci, dimpotrivă, demonstrează că îşi perpetuează nestingherit vechile practici sub protecţia mandatelor consecutive ale unor persoane care împiedică primenirea corpului didactic. Iată de ce necesitatea limitării stricte la doar două mandate în funcţiile de conducere este un principiu de la care MECT nu trebuie să facă nici o concesie şi acesta este şi motivul pentru care FAR insistă în aplicarea lui cu fermitate." FAR este Forumul Academic Român, o organizaţie de profesori tineri, majoritatea şcoliţi în Vest, dornici să revoluţioneze sistemul (am citat din poziţia asociaţiei faţă de alegerile pentru rectorate, detalii cutremurătoare despre corupţia şi nepotismul din univesităţi, pe *site*-ul organizaţiei: www.forum-academic.com).

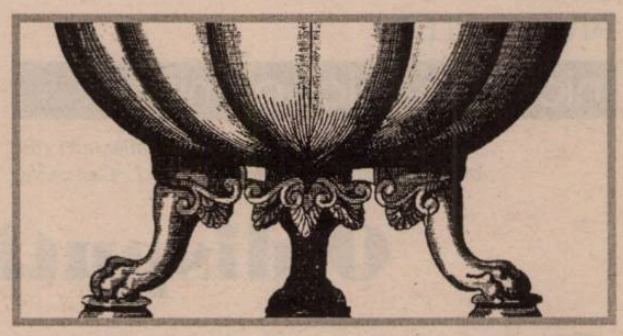

Ne-am obişnuit să spunem că politicienii sînt corupţi şi mediul politic este ros de nepotism. De fapt, societatea românească este coruptă în ţesătura ei, chiar şi acolo unde se creează viitoarea elită. Învăţămîntul superior nu are capacitatea de a se reforma. De multe ori, după alegeri se ajunge la consolarea tristă că a fost aleasă o persoană pentru că „nici nu era altcineva mai bun", şi, sistematic, acest rău mai mic se grăbeşte să blocheze posibila concurenţă prin angajarea unor oameni obedienţi şi menţinerea catedrelor ca sateliţi pentru interese de grup şi familiale, spun membrii FAR. Astenia de primăvară ne pune în faţa întrebării dacă societatea românească mai merită reformată. Dacă după alegeri, fiecare se alege cu o funcţie, cu o promovare, cu o atenţie, de fapt pentru cine să se facă reforma?

presa despre...

Ghiduri şi ghiduşii

„«Ademeniţi-vă publicul să treacă de partea celor puţini şi iluminaţi, decît să rămînă de partea celor mulţi, care nu gîndesc»; «Păstraţi-vă publicul de partea voastră cu inoculări subtile». Sînt cîteva din sfaturile cuprinse în Ghidul Oxford pentru discursuri în public, primit de pesediştii din teritoriu, o dată cu cele 10 ghiduri de campanie electorală aduse special de la Bucureşti. Pesediştilor li se explică în amănunt cum să-şi organizeze munca astfel încît să rămînă în continuare la putere"; „Ca şi PSD, PNL este şi el autor de ghiduri electorale, pe care le ţine în mare secret. Lectura lor ne arată şi de ce: documentele reflectă atît sărăcia de idei în care se zbate partidul de o lungă perioadă, cît şi lipsa de resurse financiare. Patru ghiduleţe, distribuite de acum o lună şi pe care pare a nu le fi citit nimeni, cu excepţia realizatorilor"; „Ghidurile de campanie ale celor două partide nu diferă însă cînd încerci să le descoperi utilitatea. În imaginaţia autorilor colectivi şi anonimi, ele ar trebui să fie adevărate şperacluri pentru deschis uşa alegătorului spre a ajunge la el cu mesajul electoral care să-l scoată apoi din casă şi să-l transporte, în transă, direct la secţia de votare. În realitate însă, ele sînt la fel de utile ca volumaşele cu care diverse edituri mai fraieresc cititorii naivi dornici să afle «Reţeta succesului în afaceri în 100 de pagini» sau să atingă «Performanţe sexuale prelungite prin alimentaţie naturistă»" *(Adevărul)*.

„În ciuda faptului că întrunirea conducerii PSD s-a desfăşurat fără presă, deghizat în trepăduş politic, cu «cămaşă albastru-marin şi cravată cu motive pe roşu», unul dintre reporterii noştri a reuşit să se strecoare printre invitaţii de seamă din judeţe. Am aflat «scorurile» şpăgilor pentru un loc pe liste, suma depinzînd de mărimea localităţii şi eligibilitatea poziţiei. Spre exemplu, pentru un primar de comună medie, «kotizaţia» este de 10.000-30.000 de euro, la comunele mari şi bogate putînd depăşi 50.000 de euro... Sumele ce vor fi date pentru un primar de oraş variază între 40.000 şi 75.000 de euro, pentru municipiile reşedinţă de judeţ secretul sumei fiind ţinut cu străşnicie" *(România liberă)*. O carte despre cum să faci rost de bani ca să cumperi un loc eligibil s-ar putea să aibă mai mult succes. **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

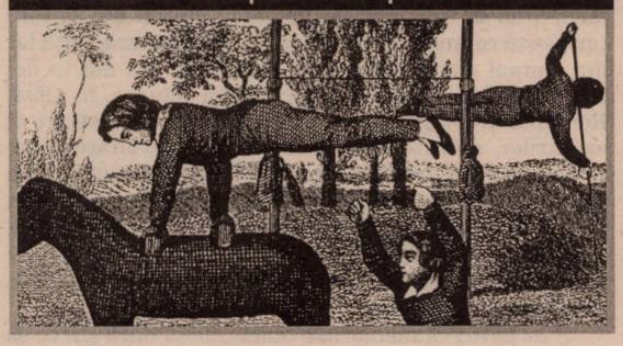

2009 +/- 2

La o lună şi-un pic de la darea în folosinţă, ceasul din Piaţa Universităţii merge puţin înainte. E şi ăsta un gest istoric, să pui ceasul cu doi ani mai devreme, într-o ţară a sfertului academic prins şi abuzat de tot felul de perverşi. Dar e un pas prea mic pentru omenire şi prea mare pentru români: ceasul nostru nu spune decît că sîntem extrem de grăbiţi să parvenim, cu toate că nu ştim prea bine cum.

În prea multe cuvinte (aşa cum se obişnuieşte pe aici) v-am spus de fapt că 2009 e data cea mai probabilă de aderare la Uniunea Europeană a celor care au rămas în ţară. Ultimul nu va stinge lumina aşadar, ci va aprinde becurile de pe pista de la Otopeni, să vadă avionul cu documentele oficiale unde să pună roţile.

Va fi cu adevărat prea tîrziu, exact ca întîlnirea la Olăneşti, la izvorul 14, cu fata căreia n-ai avut curajul să-i spui c-o iubeai în liceu. Amîndoi veţi fi atunci prea bătrîni ca să mai puteţi face altceva pentru vieţile voastre decît să vi le povestiţi... 20 mai, primul supermarket, prima grevă generală, ultima sticlă de Ci-Co, prima de Coca-Cola, televizorul color şi cablul, *Familia Guldenburg* şi *Clona*, transplantul de inimă şi alegerile din 1996, slujba pe plaja de la Mamaia, sucul Tec şi adidaşii Torsion... În 2009, viaţa noastră în zona gri a Europei, cu care ne ameninţau ziarele de opoziţie de la începutul anilor '90, se va fi întîmplat deja. Şi vom fi trăit-o exact aşa de cenuşiu, aşa de prost cum era de presupus avînd în vedere alegerile noastre de ieri şi de azi. Le vom numi atunci greşelile noastre, dar vom fi, ca întotdeauna, gata să le repetăm, cu încăpăţînarea cîinelui care încearcă în fiecare zi lungimea lanţului, aceeaşi.

Bineînţeles. România va fi mai sofisticată, asta şi datorită celor zece mii de inşi care trăiesc în Bucureşti şi citesc T3, revista de gadgeturi, nici unul mai ieftin decît salariul mediu pe economie, atunci şi acum. Dar dincolo de orizontul lor larg cît largul Tenerifelor, românii obişnuiţi nu vor face nici o petrecere în 2009, aşa cum nimeni n-a dat de băut în 2004, anul aderării la NATO, şi ea venită prea tîrziu, cînd nimeni nu ne mai cheamă la paradă, ci la război.

Sigur, vor veni şi slujbele, se vor deschide fabrici noi, dar nici una nu va avea farmecul celei pe care o visam în '90, cu salarii ca-n America şi înţelegere meridională pentru treaba făcută fără chef sau deloc. În fabricile astea se va munci, iar patronii vor avea nume străine, aşa cum au avut întotdeauna de la Fanar încoace – chestie pe care cîţiva patrioţi au încercat s-o evite prin '90, '91, pînă cînd i-au cunoscut pe oamenii ăştia şi-au ieşit cu ei la o bere...

Scriitorii vor fi tot săraci, iar poeţii vor avea poate un acces mai uşor la iarbă, dar în nici un caz la hîrtie mai multă decît atît cît să-şi răsucească o ţigară. Vacile vor avea paşaport comunitar, iar stăpînii lor drept de muncă la coada altora, mai emancipate, în Vest. Doar căpşunile din Spania vor fi culese de roboţi, iar emigranţii români îi vor şterge de praf, muncă mai migăloasă decît culesul de altădată şi, poate, şi mai prost plătită. Spre satisfacţia cosmopoliţilor, ţara va fi parcelată şi vîndută cu amănuntul de către cei care au cumpărat-o mai ieftin cu cîţiva ani mai devreme. Văduvele şi invalizii de pace vor fi propuşi la pensii viagere, ca binemeritînd de la patrie pentru contribuţia lor la ocuparea Islandei, ultima ţară teroristă din lume. Iar magazinele vor vinde cu avans negativ şi rate zero, la concurenţă cu băncile, care vor lansa creditul Ştefan cel Mare – adicătelea datoriile nu vor mai fi ale noastre, ci ale copiilor copiilor noştri...

Nu ştiu dumneavoastră, dar mie gîndurile astea îmi vin cînd stau la stop în Piaţa Universităţii, cu ochii la ceasul care numără zilele. E un ceas tăcut, care ar merita poate o melodie care să bată ora. Să zicem un remix cu Adrian: „Aş da zile de la mine / Ca să fiu din nou cu tine / Eurooopooo..."

Din nou? Oricît ne-ar plăcea să credem, n-am mai fost niciodată acolo. Doar c-am mai încercat şi altă dată. Fără cronometru, ce-i drept.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

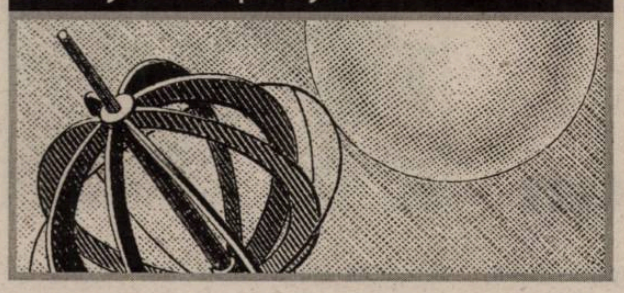

O situaţie dificilă

Odată cu decizia de retragere din Irak a celor 368 de militari din Honduras, marţi, agenţiile de presă anunţau începutul unui armistiţiu între forţele de ocupaţie şi rebelii din oraşul irakian Falluja. Pentru a putea respecta termenul de 30 iunie, cînd au promis că vor transfera puterea autorităţilor locale, americanii sînt dispuşi să pună capăt celor două săptămîni de asediu, consecinţă a oribilei revărsări de brutalitate de după uciderea celor patru membri ai echipelor lor de securitate. Armistiţiul promite amnistia pentru cei care predau de bunăvoie armele şi patrulele comune urmează să vegheze la liniştea înmormîntărilor, la asigurarea asistenţei medicale, la păstrarea ordinii şi la revenirea vieţii la condiţii cît mai aproape de normalitate. Dacă acest armistiţiu va dura, se va putea relua procesul de pacificare. Ar fi bine să poată fi stins conflictul, dar cauzele lui nu pot fi eliminate şi ele ţin de nemulţumirile irakienilor faţă de erorile şi bîlbîielile păcii.

Rebeliunea din Falluja, unul din centrele rezistenţei sunite – populaţie minoritară, cu o reprezentare supradimensionată în organele puterii pe vremea lui Saddam –, a reuşit să-i unească pe majoritari şi pe minoritari în lupta împotriva ocupantului. Un cleric şiit, Muqtada al-Sadr, şi-a ridicat miliţiile împotriva trupelor americane. Americanii au anunţat că vor să-l captureze pe cleric, viu sau mort, ceea ce a dus la radicalizarea şi la ieşirea în stradă a celor care oricum nu erau interesaţi şi nu credeau în perspectivele democratice ale ţării. Dacă suniţii vor să păstreze ceva din puterea şi influenţa avute, şiiţii săraci, susţinători ai lui al-Sadr, n-au avut niciodată nimic – cei de la faţa locului spun că ei sînt jefuitorii care au speriat lumea în primele zile de după căderea regimului Saddam – şi vor şi ei ceva. Tradiţionala ostilitate între cele două variante ale Islamului s-a stins în faţa duşmanului comun şi, alături de dezertările din recent înfiinţata poliţie, de demisiile din Consiliul de guvernare numit de americani, toate au fost semne ale coagulării unei rezistenţe acţionînd în numele naţionalismului panarab şi al Islamului. Răpirile cetăţenilor străini, acţiuni spontane ale unor grupuri rebele cu iniţiative pe cont propriu au contribuit la imaginea de haos, imposibil de controlat. Singurul semn bun a fost declaraţia Marelui Ayatollah Ali Sistani – liderul spiritual recunoscut al majorităţii şiite – de desolidarizare de acţiunile violente iniţiate de miliţiile lui al-Sadr. Dar nici el nu va putea accepta acţiunile dure ale trupelor de ocupaţie şi nesocotirea respectului datorat locurilor sfinte.

Preşedintele Bush are de făcut faţă acestei situaţii în condiţiile unei campanii electorale care foloseşte orice seamănă cu un eşec pentru a-i bara drumul spre cel de al doilea mandat. Susţinerea condiţiilor planului Sharon de retragere a Israelului din Gaza, dar şi refuzul de a condamna execuţiile liderilor Hamas anulează Statelor Unite statutul de partener echidistant al diplomaţiei la negocierile din zonă.

Reconsiderarea angajamentului din partea unor ţări făcînd parte din coaliţie determină revenirea spre căutarea legitimităţii asigurate de ONU. Dar după atacul cu victime împotriva funcţionarilor săi şi refuzul iniţial de a rezolva problema în faţa Consiliului de Securitate, secretarul general Kofi Annan nu e grăbit să preia o misiune atît de dificilă. Enumerînd soluţiile posibile ale situaţiei din Irak, ziarul londonez *The Independent* o consideră probabilă pe cea mai confuză: amînarea termenului de transfer al suveranităţii va provoca ezitările Naţiunilor Unite, trupele coaliţiei nu vor primi întăriri, miliţiile înarmate vor deveni tot mai active, iar irakienii tot mai nostalgici ai ordinii de pe vremea lui Saddam, Consiliul de guvernare nu va mai susţine deciziile americane, forţele de securitate irakiene nu vor mai putea şi nu vor mai vrea să lupte împotriva propriilor compatrioţi.

După cum orice adult ştie, nu există situaţii fără ieşire. În schimb, există multe situaţii din care toate ieşirile sînt proaste. Dar dintre toate opţiunile, cea mai proastă ar fi cea a dezangajării şi a retragerii imediate. „Nu e scăpare din îmbrăţişarea care înlănţuie Europa, America şi Orientul Mijlociu", scria Martin Woolacott în *The Guardian*. Aşa cum se dovedeşte prin felul cum deciziile de la Washington afectează Madridul şi acestea pe cele din Tegucigalpa, capitala statului Honduras.

globul cubic

Cum se fură alegerile

La închiderea urnelor, scorul preşedintelui a fost de 83,49% din sufragii; după examinarea contestaţiilor a devenit 85%. „Au fost numeroase dovezi precise de fraudă şi nu binecuvîntările grăbite şi imprudente ale unor observatori internaţionali, obligaţi de timp şi de puţinătatea mijloacelor – au fost 120 pentru 40.000 de birouri de vot – vor schimba lucrurile." Cîteva exemple precise: într-o localitate, preşedintele a obţinut 100% din voturi; or, un alegător din acel loc, împreună cu toată familia lui, a votat împotriva cîştigătorului. Ce s-a întîmplat cu buletinele lor? Alt martor, care nu se ascunde sub mantia anonimatului a constatat că votul său şi al familiei sale (15 persoane) nu a fost luat în seamă la declararea rezultatelor finale. Alte cazuri: un cetăţean a dispărut de pe listele electorale de la locul său de reşedinţă, în timp ce soţia şi copiii săi, stabiliţi de mult în străinătate, figurau acolo. În capitală, dar şi în multe alte localităţi, au fost găsite cărţi de alegător virgine (cu ştampilă oficială). „A fost umflat corpul electoral şi în felul acesta au votat două milioane şi jumătate de absenţi", spune reprezentantul unui partid de opoziţie. Un alegător venit la vot a descoperit că votase deja. În localurile secţiilor de votare au fost distribuite sticle de apă minerală cu efigia preşedintelui. Li s-au dat mici sume de bani celor care „au ştiut pe cine să aleagă". În altă regiune n-au fost suficiente urne, iar cînd s-a ajuns la ora numărătorii votului, reprezentanţii opoziţiei în birourile electorale au fost daţi afară. Unii au fost plătiţi să nu observe ceea ce era de observat sau să ducă acasă de bunăvoie. Cei mai încăpăţînaţi au fost bătuţi. Toate aceste date le-am aflat dintr-un articol publicat în ziarul *Le Monde* (16 aprilie 2004) sub titlul: „Algeria: victorie şi fraude incontestabile".

Nu observatorii internaţionali pot opri fraudele electorale, dar e de neînţeles de ce e nevoie să furi pentru o victorie de peste 80%, cînd se poate obţine, în mod onorabil, una de 51%. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

statul de drept

Autodenunţ

Mult iubite şi stimate domnule prim-ministru,

Subsemnatul Sever Voinescu, vă aduc la cunoştinţă că în ultimele săptămîni mi-a trecut prin minte ideea de a scrie şi publica un articol în care să enumăr ieşirile dumneavoastră totalitare de cînd sînteţi şeful actualului guvern, în scopul de dovedi că nu sînteţi un om politic democrat şi că aveţi o accentuată natură dictatorială. Mă gîndeam să împărtăşesc cititorilor mei observaţia că dumneavoastră chiar credeţi că *sînteţi* România (subliniez, nu că *reprezentaţi* vremelnic România, ci că *sînteţi* România) şi să spun că acesta este cel mai clar simptom al bolii politice de care cred că suferiţi: totalitarita cronică, acum în fază acută. Sînt convins de multă vreme că sînteţi un om posedat de dorinţa nestăpînită de putere şi că ceea ce noi numim „reguli ale democraţiei" sînt, pentru dumneavoastră, doar o sîcîială care trebuie mimată ca să ajungi şi să te menţii la putere şi nimic mai mult. Mă autodenunţ, acum, şi pentru că această convingere s-a solidificat după micul dumneavoastră număr de forţă de la videoconferinţa cu prefecţii de vinerea trecută (remarc, în treacăt, că videoconferinţele cu prefecţii au devenit prilejul preferat să vă încruntaţi la democraţie şi să flexaţi muşchii pe care credeţi că îi aveţi, ca şi cum certitudinea că, la capătul celor 40 de terminale, „oamenii din teritoriu" stau în tăcere respectuoasă, cu frunţile plecate, acoperite de broboane de sudoare, îmbrăcaţi în costume închise la culoare, notînd conştiincios vorbele dumneavoastră, vă provoacă anumite puseuri care se datorează bolii politice pe care am menţionat-o mai sus). La această videoconferinţă aţi spus reprezentanţilor din teritoriu că guvernul dumneavoastră a angajat o firmă de avocatură care va da în judecată pe toţi opozanţii care se vor mai îndoi public de onestitatea dumneavoastră electorală. În aceste împrejurări cu totul noi, în care aţi mai făcut un pas serios pe calea edificării societăţii oligarhice multilateral dezvoltate pe care cred că o visaţi, deşi nu sînt membru al nici unui partid, am simţit că e datoria mea patriotică să spun ce gînd ticălos şi antiromânesc mi-a trecut prin cap şi să solicit firmei de avocatură care cheamă în faţa judecătorilor pe cei care nu au încredere în dumneavoastră, să facă ceea ce consideră necesar în privinţa mea. Promit o autocritică serioasă şi o reeducare de-o să fiţi mîndru de mine.

Mărturisesc ruşinat că doream să „aduc atingere relaţiilor internaţionale ale României" scriind că nu am încredere că dumneavoastră, partidul dumneavoastră şi guvernul dumneavoastră vor face din România ţara europeană pe care o doresc. Sînteţi convins că integrarea europeană a ţării depinde în mod direct şi într-o măsură esenţială de credibilitatea persoanei dumneavoastră şi asta, ca cetăţean român, mă îngijorează. Dacă e adevărat că Europa aşteaptă o Românie năstăsizată, atunci declar că nu aceasta este Europa în care eu vreau să trăiesc. Dacă nu e adevărat, ceea ce mi se pare mult mai probabil, atunci socotesc că această convingere intimă pe care o aveţi este extrem de periculoasă pentru democraţia noastră, străvezie şi anemică. Aveţi un ego mai mare decît ţara al cărei guvern îl conduceţi şi asta mă face să mă simt ameninţat, ca cetăţean. Prin urmare, prefer să mă autodenunţ acum, pînă nu e prea tîrziu.

Profit de ocazie să mă mai autodenunţ cu un gînd duşmănos: niciodată nu am crezut şi nici acum nu cred că viitorul european al României depinde de dumneavoastră şi de cît de bună figură faceţi dumneavoastră personal la Bruxelles. Printre altele, în ochii lumii civilizate spre care tindem, România este credibilă dacă dovedeşte că este o democraţie funcţională, reală, în care oricine poate striga fără nici o teamă, de pildă, că nu are încredere în primul-ministru. Dumneavoastră sînteţi credibil dacă criticii dumneavoastră fac „ciocul mic", dacă încasaţi ovaţii şi primiţi recunoaşteri academice. Simţiţi diferenţa dintre dumneavoastră şi România?

În timp, aţi mai avut declaraţii publice în care vă substituiaţi ţării pe care o administraţi şi intenţionam să strîng cîteva dintre ele şi să le comentez „duşmănos". Anunţul privitor la intenţia Guvernului de a chema în instanţă pe cei care se îndoiesc de el m-a determinat, însă, să nu îmi duc planul la îndeplinire şi să formulez prezentul autodenunţ. Voiam, de asemenea, să mă refer într-un fel „duşmănos" şi „reacţionar" la Referendumul pentru adoptarea modificărilor la Constituţie pe care l-aţi organizat în octombrie anul trecut şi voiam să critic de pe poziţiile retrograde ale statului de drept raţionamentul dumneavoastră de a vă apăra credibilitatea convingîndu-ne că ea e una cu a ţării. Intenţionam să reliefez asemănarea izbitoare dintre logica dumneavoastră de a pune

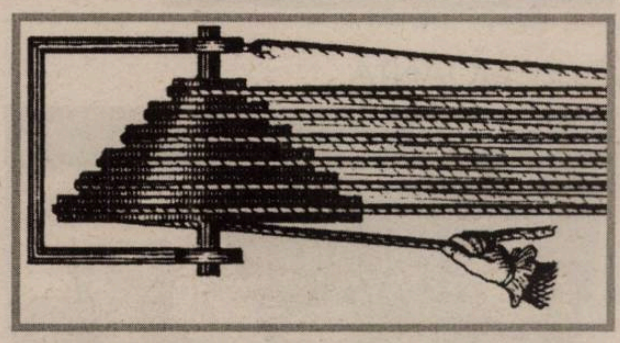

botniţă opoziţiei pe motiv că „cine mă critică periclitează integrarea europeană" şi logica lui Nicolae Ceauşescu după care „cine mă critică atentează la independenţa României". Ce gînd mîrşav a putut să-mi treacă prin minte, vroiam să vă compar cu Nicolae Ceauşescu! Vroiam, totodată, să vă anunţ public (dar inutil, firește) că nu sînt de acord ca taxele pe care le plătesc statului al cărui cetăţean sînt (coincidenţă nefericită, e acelaşi cu statul pe care îl administraţi dumneavoastră!) să fie plătite unei firme de avocatură care să stea cu ochii pe opoziţie şi să o ducă prin tribunale, pentru vina impardonabilă şi profund nepatriotică de a nu avea încredere în dumneavoastră.

Acestea sînt faptele de care mă fac vinovat. Le recunosc, dar nu le regret. Aştept citaţia prin care voi fi anunţat că firma de avocatură pe care aţi tocmit-o (şi) din banii mei să vă apere credibilitatea mă cheamă în judecată, solicitîndu-mi să plătesc, încă o dată, pentru păstrarea credibilităţii dumneavoastră. Costisitoare credibilitate mai aveţi, domnule prim-ministru!

ready made

„***Numerile oprite***. Toţi se aşează cerc şi se enumeră pe rînd toate numerile de la 1 până la 100, dar înlocuind prin *bst* sau *brr* toate acelea cari conţin cuvîntul *şeapte* (17, 27, 37, etc.) şi toţi multiplii lui 7 (14, 21, 28, etc.).

Jucătorul care greşeşte dă gaj."

(M. Elian De La Gruea, *Exerciţii şi Jocuri gimnastice*, Editura Librăriei H. Steinberg, 1894)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Lower Power

Glumeau gros,
rîdeau gros,
scuipau gros
cam din 3
în 3 paşi:
erau aşi, —
noi, mai laşi
decît ei,
ne miram,
i-admiram
şi eram
încîntaţi
de-aceşti mici
ucenici
cu mămici
şi cu taţi
rămaşi fani
(dar orfani,
de mulţi ani)
ai lui Elvis.
Cine, mă?
Presley, bă,
care dă
fain din pelvis.
Glumeau gros,
rîdeau gros,
scuipau gros
(flegmau dens);
noi, mai graşi,
eram raşi,
căci prea laşi
pentru *dance*.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Statuile ţării cu un singur baron

De grijă, mare, să nu provoc vreun scandal diplomatic, încep prin a spune că mie mi-e relativ simpatic personajul numit, în lumea de azi, Kim Jong Il. Micuţ şi creţ, el îmbracă de regulă costume care par aceleaşi, după o croială de ani '60, sau o uniformă care-i vine cam cum îi venea unui maior pacifist şi cu puţină burtică pe care-l ştiu eu de la o unitate de lîngă Otopeni şi care, pe la mijlocul anilor '80 privea spre aeroport atunci cînd se auzea zvon de avion şi-i înjura pe cei care plecau. De ce? Omul avea frică de avion şi-i invidia pe cei ce n-aveau. Aşadar, pot spune – stimate cititor european – că eu cred că liderul Coreei nordice este un om de treabă. Atît cît pot eu pătrunde fizionomia bărbatului asiatic, aşa mi se pare. Chinezi-coreeni-tailandezi-filipinezi-japonezi răi am văzut numai la televizor, unde ei spun *kiaaiiiii!*, sar în aer şi dau de-acolo cu piciorul. Or, dl Kim Jong Il pare cu desăvîrşire paşnic, pare un om care şi-a iubit tatăl, stă mai ales pe pămînt, îşi ţine picioarele durdulii la locul lor şi nu l-am auzit înjurînd pe nimeni. Nu toată lumea va fi de acord, evident; unii spun că, pe lîngă Kim II, pînă şi Saddam H. părea un lider iluminist. Mă rog, să trecem.

Şi să vă mai spun ceva: pînă în decembrie 2003, Coreea lui Kim I şi Kim II era aproape singura ţară din lume căreia nu-i fusese dedicat un ghid de călătorie* (mai era una, spune Fund, dar noroc cu Dante, care-a descris-o mulţumitor). Iată că jurnalistul britanic Robert Willoughby a cutezat să repare handicapul – pentru firma Brandt Travel Guide –, deşi rămîne de văzut cui i-o fi el necesar, atîta vreme cît în Coreea de Nord intră anual sub 3.000 de occidentali (şi, din fericire, cam tot atîţia ies). Apar în ghid multe informaţii importante. Această Coree este o ţară plină de statui, majoritatea cu Kim Ir Sen (*Marele Conducător*) şi Kim Jong Il (*Iubitul Conducător*) – iar turiştii sînt invitaţi să le respecte cum se cuvine, mai ales cu aparatul de fotografiat, dar să nu încerce cu spray-ul de graffiti, pentru că ar putea avea ceva probleme. Majoritatea turiştilor sînt cazaţi la un hotel de lux pe o insuliţă aflată la mijlocul rîului care străbate Phenianul (numită, de cîrtitori, un *Alcatraz al distracţiei*), aşa că legăturile cu restul capitalei sînt restrînse şi, mai ales, controlate. Dacă vreunul ar avea gîndul mîrşav de a spiona secretul acestei ţări care – o spune orice panou al regimului – a ajuns un fel de Paradis terestru cu ceva probleme, minore?

Răuvoitorii spun că ţara lui Kim II practică un fel de şantaj nuclear. Mă rog, spun iarăşi. Noi, mai ales, ştim că fiecare baron – din Pyongyang şi pînă la... Gorj (n-am găsit altă rimă) – şantajează cu cîte ceva. Cu ce poate. Iar Kim II, la acest capitol, poate. Ţara are restricţii de electricitate, dar programul spaţial merge bine. De la bec nu prea vine lumină, dar de pe satelit curg zi şi noapte cîntece de voie bună politică. Vi se pare un *déjà vu*? Poţi să le ai pe toate în viaţă?!

Se mai spune că ţara ar împlini, în curînd, un deceniu de foamete cruntă şi că acei 100 de mii de tineri surîzători care sînt periodic strînşi pe stadionul central pentru *jocuri de masă* cu dansatori, gimnaşti şi parade ar fi nişte lihniţi terorizaţi. Aşa să fie? Iată că mai nou a apărut o carte a fostului bucătar al lui Kim II, cu ceva detalii – aşa că săptămîna viitoare, că tot am ieşit din postul Paştelui, vom vedea cam ce se mănîncă, ce se bea, ce se fumează şi ce se dansează în *number 8 Banquet Hall*, sala în care liderul îşi petrece unele dintre seri.

Dar, pentru azi, mai rămîne o problemă. Deşi fiecare supus poate jura că Kim Jong Il este cel mai curajos pămîntean în viaţă, el nu merge deloc cu avionul. De aici, cred, plăcerea sa de a urca pe socluri de statuie – pentru că poftă de ceva înălţime are, din cînd în cînd, să recunoaştem, fiecare dintre noi.

* John H. Fund, „Holiday in Hell. A guide for turists in the wold's most repressive nation", *Wall Street Journal*, 9 ianuarie a.c.

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

Gaura neagră

Într-o zi, un cetăţean a vrut să violeze graniţa naţională. Adică acea linie convenţională care ne fereşte să importăm zacuscă de la bulgari şi să ducem fete la sîrbi. E păzită de bugetari flămînzi. Îi recunoşti uşor – priviri oblice, vorbă-nceată şi uniforme speciale, cu buzunare gigantice. E nevoie de vigilenţă. Cetăţenii normali trec graniţa doar în condiţii speciale. Ştiţi bine, integrarea impune exigenţe! Cetăţenii speciali beneficiază de înlesniri. Dacă eşti hoţ cu experienţă (eventual rrom) sau jefuitor de bănci (se acceptă şi români), mai merge. Dacă eşti parlamentar, e mai simplu – dovadă cazul Codreanu, un bătrînel nevinovat din PRM, harnic participant la seminarii internaţionale. Nu ştie despre ce e vorba (de-aia se duce, să afle), nu cunoaşte limbi străine (poate îi explică colegii). Dacă eşti yoghin, trecerea graniţei e un moft – te strîmbi ca la Tucă, levitezi un sfert de oră şi gata. Dar, în România noastră patriarhală, pînă şi yoghinii sînt sfioşi şi ştiu de frica lui Dumnezeu şi a autorităţilor.

Fratele Gregorian a văzut de timpuriu că n-are şarmul personal necesar unei vieţi erotice intense, aşa că a recurs la urină de casă şi teorii de import. Mare brînză – alţii vrăjesc sexul frumos cu citate din clasici, cu lenjerie de firmă sau cu o bere la terasă! Numai că guvernul României nu se lasă înşelat de aparenţe. Dacă nu sînt, le creează. Mai ales acum, în an electoral, cînd trebuie să dovedeşti că veghezi, că activezi, că nu precupeţeşti. Fiorosul duşman al poporului, al moralei şi al integrării euro-atlantice a fost prins la graniţă, deşi avea paşaport! Au urmat razii spectaculoase, iar printre bîlbîielile curente, crainicii de televiziune au ridicat din sprînceană. Justiţiarii de serviciu au arătat cu degetul şi au rostit verdicte (înaintea justiţiei). Ulterior acuzaţiile s-au risipit, dovezile nu prea erau concludente, în plus MISA s-a mobilizat ca la război şi marea anchetă dusă cu bocancii şi bulanul s-a împotmolit, pentru că, de, *nouă nu ne place zgomotul, strică imaginea ţării*. Sigur, dacă membrii MISA ar promite că votează cu cine trebuie, dl Ponta s-ar înscrie şi el în această grupare *„care ne apropie de Europa"!*

Dar nu e asta singura ocazie în care PSD-ul şi-a dat cu stîngu-n dreptul. Amplasamentul Catedralei Neamului a fost stabilit prin încălcarea legii. În buna tradiţie a anilor '50, apărătorii Parcului Carol sînt acuzaţi că protejează mausoleul comuniştilor *(dă bine la credincioşi)*. Bătăuşii care îi desfigurează pe ziariştii curioşi sînt de negăsit *(să nu complicăm lucrurile)*, dar se inventează o zi a presei! *Allons festiver*, vorba *Senatorului melcilor!* Baronii locali, incriminaţi pentru jaf cu pixul şi telefonul, s-au întors în fruntea listelor electorale. Un prefect a uitat că a fost securist, Cozmîncă zice *„asta e, acu' ce să-i facem?"*. După ce au cules tot ce se putea din toate partidele, PSD şi aliaţii atacă acum traseismul politic *(fenomen inadmisibil, trebuie stopat, ne facem de rîs)!* Năstase vrea să legalizeze veniturile ilicite, iar Iliescu să le confişte *(săracii votează şi ei)*. Subiectul e destinat eternităţii! În fine, guvernul a descoperit că se face trafic cu fiinţe umane (de sex feminin). *Nu se mai poate!*

În acţiunea pre-electorală a PSD, temele marginale se amestecă cu declaraţiile fără urmări. Azi banii şi fanii, mîine ce-o mai fi. Dac-o fi cazul! Oricum, ce-a fost mai greu s-a făcut. Gaura neagră (în sens astrofizic) a guvernului Năstase a înghiţit deja primari şi parlamentari, instituţii autonome şi independente, ziare şi televiziuni. Mecanismul e simplu – *îţi dăm, ne dai!* Cei mari primesc funcţii unde poţi „să te descurci". Celor mici li se aruncă ba catedrale, ba cadavrul MISA, ba reciclarea lui Vali Sterian. Baronii dăruiesc bani, mititei şi fasole. Preşedintele ţării, *„omul echilibrului"*, îi felicită pe generoşii cu trei burţi, uitînd că, nu demult, îi înfierase. Aura intrării în NATO păleşte, miniştrii agonisesc, opoziţia cugetă. Se-apropie vara.

Dilema veche
lucrează pe calculatoare oferite de
concept electronics
Calitate fără compromisuri. Punct.

EDITURA POLIROM
■ Radu Pavel Gheo
Românii e deştepţi
Noutăţi:
■ Mihai Zamfir **Poveste de iarnă • Acasă**
■ Luis Sepúlveda **Jurnalul unui killer sentimental • Yacaré**
■ Peter Gross **Mass media şi democraţia în ţările Europei de Est**

www.polirom.ro

Texte şi opinii de: *Alina BĂISAN (jurnalistă) ● Florentina CIUVERCA (jurnalistă) ● Mădălina COCEA (jurnalistă) ● Marius-Adrian HAZAPARU (jurnalist) ● Liviu IOLU (jurnalist) ● Florentin LĂZĂRESCU (scriitor) ● Nicoleta NĂSTASE (jurnalistă) ● Diana NICULĂEŞ (jurnalistă) ● Andrei UDIŞTEANU (jurnalist) ● Amir YEHIA (jurnalist) ● **Coordonatorul temei:** Cezar PAUL-BĂDESCU*

DILEMA VECHE

Satul cu locuitori în străinătate

Aspiraţii minore

Am colonizat Europa şi sîntem deja renumiţi pentru asta. Nu există occidental care să nu fi auzit de noi. Am ajuns şi noi să ne transformăm, cum zice poetul, numele în renume. De exemplu, acum o lună şi ceva, cînd am fost la Madrid, mi s-a atras atenţia, încă de la aeroport, să fiu atent în supermarketuri, cînd scot banii să plătesc, că mi-i fură românii. Apoi aveam să aud de mai multe ori asemenea istorioare interesante cu conaţionali de-ai mei. Eu nu i-am întîlnit în astfel de ipostaze (e drept, nu m-am dus nici prin supermarketuri), dar i-am văzut pe la colţuri de stradă stînd cu mîna întinsă.

Bineînţeles, nu toţi românii merg la furat sau la cerşit. Cei mai mulţi se duc să muncească la negru şi îi poţi vedea în multe oraşe europene adunaţi în acele locuri – un fel de tîrguri de oameni – unde se fac „recrutări de personal". De curînd, cu ocazia scandalului vizelor în Marea Britanie, s-a aflat că mai sînt unii care vor să ne detroneze de pe poziţia de lideri pe piaţa muncii la negru – bulgarii. Deocamdată, însă, sîntem cei mai tari.

Desigur, sînt şi români care merg să muncească legal dincolo de graniţe. Dar nici situaţia aceasta nu este una de care să fim mîndri, pentru că muncile pe care le fac ei sînt în general necalificate (în construcţii sau agricultură), pe care cetăţenii ţărilor respective nu se prea înghesuie să le facă.

Salariile cu care sînt plătiţi compatrioţii noştri sînt cu mult mai mici decît cele pe care le-ar lua occidentalii, dar toată lumea este mulţumită: şi angajatorii, care plătesc mai puţin, şi românii, care cîştigă cu mult mai mult decît ar face-o în ţară. Unii, după cum am văzut, sînt dispuşi chiar să şi moară pentru 800 de dolari.

Ultimii oameni în Occident, românii truditori în străinătate întorşi în satul de unde au plecat sînt nişte oameni realizaţi. Numai că aspiraţiile lor rămîn minore, aşa cum au fost şi cele cu care au plecat în străinătate sau sumele cu care au fost plătiţi: nu se vor gîndi niciodată mai departe de achiziţia unei case sau a unei maşini, nu le va trece deloc prin cap să facă, de exemplu, investiţii sau să iniţieze afaceri.

Vedeam, zilele trecute, un comentariu la televizor, în care se spunea că deficitul bugetar al României tinde să fie echivalent cu valuta care vine în ţară de la cei care muncesc în străinătate. Nu cred, însă, că asta ar trebui să-i bucure pe guvernanţii noştri. ***(C. P.-B.)***

opinia studenţească

Tema pentru numărul de faţă ne-a fost propusă de tinerii jurnalişti de la Opinia studenţească *din Iaşi şi tot ei au fost cei care ne-au trimis articolele care o ilustrează. Noi nu putem spune decît că am fost încîntaţi de colaborarea cu ei.*

Florin LĂZĂRESCU

Afară / Pe-afară

Am cunoscut un tînăr român fericit pentru că şi-a găsit de lucru la Poşta Română. Întîi că are de unde cîştiga un ban cinstit, sigur, plătit la dată fixă. Apoi că nu l-a costat cine ştie ce chestie să ajungă acolo. L-a ajutat o cunoştinţă. Nu în ultimul rînd, mi-a argumentat importanţa unei astfel de slujbe printr-o judecată cuceritoare: cum populaţia României aproape că tinde să se împartă numai în tineri care pleacă să muncească în străinătate şi bătrîni care stau acasă aşteptînd scrisori sau pensia, singura instituţie nepîndită de faliment este poşta.

Am făcut un calcul sumar. Din start, vreo şase milioane de pensionari. N-am văzut nici o statistică despre numărul celor care au plecat din ţară, dar nu mi-e greu să-mi închipui alte cîteva milioane de compatrioţi împînzind lumea, atîta vreme cît puţine persoane din România pot spune că nu au măcar o rudă sau un vecin plecat să muncească dincolo de graniţe. Dacă mai pun la socoteală şi numărul nehotărîţilor, mai că-mi vine să cred că pe amicul meu de la poştă îl aşteaptă o carieră strălucită.

Unde pleacă, cînd pleacă, toţi aceşti oameni, în marea lor majoritate tineri? „Afară" ar fi singurul cuvînt care să acopere diferitele răspunsuri ale celor plecaţi. Acest „afară" (cu varianta „pe-afară", aparţinînd celor care mai au de gînd să se şi întoarcă) pe mine, unul, mă face să mă închipui trăind într-o zonă înconjurată de-un şanţ cu crocodili şi de-un gard cu sîrmă ghimpată.

Cu totul întîmplător, mi-a căzut în mînă scrisoarea unui băieţaş de cartier – „detaşat" cu lucrul în Germania – ce-şi chema fratele cu aceleaşi cuvinte care l-au trezit pe Lazăr: „Vino afară!". Desenase şi o hartă amănunţită, ghid practic pentru a ajunge ilegal în Germania, cu observaţii gen *hic sunt leones*: „Ai grijă! Pe-aici circulă poliţia!" sau „Să-ţi iei apă într-o sticlă! Urmează o porţiune de pădure fără nici un pîrîu!".

În fond, ce-ar putea însemna, concret, acest „afară / pe-afară"? Iau o hartă a lumii şi încep să pun steguleţe. Fără să stau pe gînduri, cu primul steguleţ ţintuiesc SUA: acolo a fost prietenul Radu Pavel Gheo. Trec repede de el. Cartea lui, *Adio, adio, patria mea cu* î *din* i, *cu* â *din* a, este deja un caz public. Tot aici, scriitorul şi prietenul Bogdan Suceavă. Apoi prietenul meu de liceu care s-a întors după ce se căsătorise acolo, din simplul motiv – spune el – că nu avea cu cine sta de vorbă. Anglia: verişoara mea şi soţul ei, profesori-navetişti într-un sat cu două sute de case, plecaţi prin transfer. Pe cartea lor de muncă scrie Crucea-Londra. Ţara Galilor: amicul cu care am colindat Făgăraşul vara trecută. Maroc: iubirea mea din clasele primare. Franţa: o colegă de la masterul de literatură comparată, acum *baby-sitter* la Paris. Italia: un puşti de şaisprezece ani, plecat ilegal, care a sunat-o pe maică-sa să-i spună că l-a bătut patronul unui bar din Roma şi că n-are unde să doarmă. Maică-sa l-a implorat să nu care cumva să vină acasă, că mor cu toţii de foame. Olanda: o persoană de pe un *forum*, care a plecat din dragoste. Canada: doi prieteni care au emigrat în speranţa că vor găsi un viitor mai bun pentru copilul lor. Tonga: un IP de calculator de la care cineva îmi accesează din cînd în cînd *site*-ul. Nu e cazul să mai pomenesc şi eu de Spania.

Mă opresc. Îmi dau seama că nu-mi vor ajunge steguleţele. Ce au în comun toţi aceşti oameni purtîndu-şi fiecare povestea ca pe o bocceluţă cu care şi-au luat lumea în cap? Nimic deosebit faţă de mine sau faţă de noi, cei rămaşi acasă să aşteptăm scrisori sau pensia, înconjuraţi de şanţul cu crocodili. Poate doar obsesia că „viaţa e în altă parte", doar vocea mai mult sau mai puţin iluzorie, care le strigă: „Vino afară!".

Mădălina COCEA

O Românie măruntă, în inima Belgiei

S-a întîmplat, la trei zile după ce am sosit în Belgia, să mă simt pentru un minut acasă. În colţul pasajului subteran ce ducea spre gara centrală a Bruxelles-ului, un mustăcios cînta Cleyderman, pe placul întregii babilonii ce fojgăia prin măruntaiele Europei. Am ştiut că e român după cum îi plîngea arcuşul pe vioară.

Pe alţii i-am văzut de la înălţimea unui autocar turistic. După ce am trecut de centru, am făcut brusc o curbă la stînga, iar ghidul şi-a coborît vocea exact cît era necesar ca să vibreze mai tare difuzoarele: „Aici aşteaptă să primească oferte de muncă la negru. Am vrut să vă arăt şi cealaltă faţă a Bruxelles-ului".

O altă faţă i-am văzut oraşului şi într-o noapte rebegită de un ger care la noi s-ar fi numit răcoare. În tăcerea de gheaţă a belgienilor care se plimbau ascunşi în paltoane, doar o puştoaică vînzînd trandafiri avea puterea să învingă aerul care-ţi tăia suflarea. Cînta „Fată dragă, nu fi tristă".

© V. Dorolţi

Pe-ai noştri i-am mai văzut şi în piaţa cea cochetă a oraşului, înmuind chips-uri într-o bere mai puţin amară decît le era sufletul. Vorbeau tăiat, aproape fără suflu. Viza le expirase şi nici o slujbă la negru nu s-a ivit să-i salveze.

Pe românii veniţi aici „la muncă" îi găseşti răspîndiţi prin tot Bruxelles-ul. Sîmbăta sînt însă cu toţii în acelaşi loc: la *Clémenceau*.

Unde costiţa afumată nu se cheamă „lard fumé"

Clémenceau este un bazar al Bruxelles-ului care te face să crezi că România nu-i chiar atît de departe de Uniunea Europeană. Puii străpunşi de proţapul rotisorului se învîrt lîngă standul cu mătăsuri transparente şi eşarfe spaniole, muzica orientală pluteşte dinspre standul cu versiuni simplificate ale Coranului, chiar faţă în faţă cu bişniţarii de carcase roz-bombon pentru celulare. În secţiunea legumelor şi fructelor nu se aude decît „euro, euro", cu un „r" arab puternic din cerul gurii, şi „prrro-fi-tez, prrro-fi-tez". E atît de aglomerat, încît iubiţii nu pot merge mînă în mînă. Într-o singură zi, nici cea mai geroasă, nici cea mai ploioasă, a fost pustiu. Începuse pelerinajul anual spre Mecca.

Dominat de imigranţi, bazarul este simbolul unui oraş în care adevăraţii străini sînt belgienii. În acelaşi *Clémenceau* auzi româna din cinci în cinci minute. Iar la ieşire se află singurul loc unde poţi întreba în limba ta: „Nu vă supăraţi, aveţi costiţă afumată?". Magazinul se numeşte *Georges* şi aparţine unui polonez care şi-a dat seama că românii ar fi şi ei un bun public-ţintă. Aşa a început să aducă pe tejghea Salam Bucureşti, la 2,50 euro, pastă de mici la 3,57 şi cabanos la 8 euro kilogramul. Vinurile se găsesc la trei paşi distanţă, cu 6 euro pentru un Jidvei din 2001 şi cu 50 de cenţi mai mult pentru un Merlot Costeşti.

„E uşor de găsit", mi s-a spus despre magazinul *Georges*, „afară sînt cel puţin 40 de români care beau bere şi vorbesc tare". Aşa l-am aflat, într-o sîmbătă – ziua în care se aduce marfă „proaspătă": ticsit pe margini de bărbaţi burtoşi cu ghiuluri pe degete, tineri mustăcioşi cu geci de piele roase la mîneci şi mormane de cutii de bere îndoite. Aici era piaţa noutăţilor despre locuri de muncă la negru, transporturi spre ţară, pachete de acasă şi transferuri de bani. Oamenii vorbeau fără fluenţă, dar şi fără acel accent care să te facă să te înfurii că au uitat limba sau strecurînd cîteva „parole" franţuzeşti, aşa cum mai auzisem la intelectualii de prin diferite organizaţii europene. Era prima gălăgie românească pe care o auzeam după o lună; m-am simţit ca în ţară, fără să mai închid ochii.

Am înţeles atunci de ce multora dintre ei nu li se face dor de România. Chiar dacă se duc la cumpărături zi de zi în supermarket, chiar dacă nu mai beau apă de la robinet, ci din sticle şi vorbesc prin staţii de metrouri mai mult prin semne, românii mărunţi ai Belgiei se întorc, în fiecare sîmbătă, acasă.

Liviu IOLU

Shakespeare învaţă ruseşte

După aproape trei luni petrecute la ferma din Sniterfield, Anglia, m-am întors cu o poveste şi un mic jurămînt spus pînă acum doar în gînd. Mi-am promis că mai plec în Occident, de cîte ori o fi nevoie, dar nu ca agricultor.

În urmă cu un an, o prietenă foarte bună mi-a povestit de cîţiva colegi români care merg în Marea Britanie la munci agricole, pe perioada vacanţei de vară. M-am gîndit atunci că ar putea fi un bun subiect pentru mine, dar m-am oprit la timp din a strînge toate poveştile şi a le pune pe hîrtie. Mi s-a părut mult mai interesant să merg la faţa locului, chiar dacă totul părea în acel moment aproape imposibil. Aşa că am acţionat în consecinţă. Autenticitatea n-aş fi găsit-o decît trăind aceleaşi experienţe.

În plus, după cum zic documentele oficiale engleze, schema SAWS de aducere a studenţilor din toată lumea în Anglia pentru munci agricole are ca obiectiv folosirea acestei experienţe în domeniile pe care studenţii le studiază acasă. Ca student la jurnalistică, experienţa de agricultor în Anglia poate fi o mină de aur. Dacă nu e interesant să vezi o mînă de tineri săraci ai Europei de Est ajunşi pe tărîmul făgăduinţei ca să-şi cîştige pîinea, nu ştiu ce altceva poate fi.

Impulsul lor de a ajunge acolo e, păstrînd proporţiile, acelaşi cu al imigranţilor descoperiţi în containerele vapoarelor care pleacă spre aceleaşi tărîmuri „îmbelşugate". Diferenţa, aşa cum am simţit-o eu, stă în faptul că studenţia te îmbracă într-o piele mai sensibilă, că după cîţiva ani de facultate ţi se dezvoltă un fel de mîndrie pe care ţi-e greu s-o laşi acasă ca pe-o haină veche.

Dimineţi fără zîmbete

Dimineaţa, la ora răsăritului, nimic nu te poate face să zîmbeşti. După o noapte de muncă într-un bar oarecare, îl văd pe tînărul ucrainean Valentyn moţăind în remorca ce ne duce spre întinsele dealuri cu meri, una dintre enormele livezi ale lui Steve Dawkes, acelea care te fac să crezi că englezul e stăpîn peste toţi merii din lume. Băiatul din faţa mea se trezeşte din cînd în cînd, privind o clipă în jur, fără reper. Şi-ar dori să plouă, ca toţi ceilalţi 17 studenţi ce n-au mai văzut o zi de pauză timp de aproape două săptămîni. Atunci a început culesul merelor. „Dimensiunea 60", „nu culegeţi verzi", „cu atenţie" şi „mai repede" este cam tot ce aud pînă la şapte seara, cu excepţia pauzelor. În pauze, privirea le fuge speriată, caută ceasul. Supervizorul le spune din cînd în cînd timpul de odihnă pe care-l mai au. Mîinile parcă se lungesc pe zi ce trece, junghiul din spate se cronicizează. În scrisorile către părinţi ei spun că sînt bine, sănătoşi şi că se bucură că au de lucru.

La ferma de fructe din Sniterfield este de lucru de cînd s-au pîrguit căpşunele şi zmeura, pînă cînd cade ultimul măr scofîlcit.

1994 a fost primul an în care studenţi ucraineni şi bulgari au venit la ferma lui Steve, deoarece ţara şi regiunea se confruntă cu o acută lipsă de mînă de lucru în agricultură. Cum cei mai mulţi vin din ţări de origine slavă, engleza nu le este prea familiară, iar scrisorile ajung la destinaţie din întîmplare sau prin deducţia poştaşilor.

Studenţii care-au nimerit aici văd ferma ca pe una imensă, întinsă pe o duzină de dealuri, cu ochiuri de apă în care pot fi văzuţi peşti uriaşi.

Pe o pajişte cu iarbă englezească, între două livezi, stau în pace cîteva zeci de rulote ce-şi împart parfumul merilor din jur, apărate de o perdea de pini cu geometrie perfectă şi incredibil de înaltă. Rulota devine pentru toţi tinerii prima casă, o locuinţă numai a lor. Şi este, aşa cum se cade la 20 de ani, una modestă.

„Azi a fost o zi bună. Am făcut 43 de pounds", poate fi notat în jurnalul oricărui student dintre cei 17. O dată pe săptămînă vine timpul să şi primească banii.

Părăseşte ferma mea

Cu o lună înainte să-i expire pemisul de muncă, Valentyn a fost alungat de la Sniterfield Fruit Farm. Fermierul i-a zis scurt: „Părăseşte ferma mea acum!", apoi mai apăsat: „Asta-i casa mea, ferma mea, părăseşte-o! Du-te, înţelegi?". Acest „înţelegi" e foarte important în condiţiile date, pentru că Valentyn Lutsenko vine din Ucraina. Peste nici trei ore tînărul student se afla cu bagajele în mînă în Stratford upon Avon, căutînd Serviciul Social.

Pentru Steve Dawkes, Valentyn este un leneş, cel mai rău student pe care l-a avut ca muncitor sezonier din 1994 încoace.

Pentru Valentyn, Steve a fost doar un om rău care l-a alungat din cauză că a încercat să-şi mărească veniturile muncind noaptea într-un bar, deşi viza îi permitea să lucreze numai la fermă.

Pentru tatăl lui Valentyn, fiul său era ultima speranţă ca să-şi plătească cele două operaţii de care are nevoie, una necesară pentru a putea vedea.

„Doar un război salvează Anglia"

Dawkes e un ursuz preocupat de cîştigurile sale. La ferma sa se comportă ca un Dumnezeu, deşi nimeni nu-şi doreşte dumnezei de ocazie.

Steve Dawkes e zgîrcit în vorbele pe care le împarte studenţilor care-i adună recolta. „N-am nici o poveste. Ferma asta n-are nici o poveste", îmi zice de cel puţin patru ori înainte să scot cîteva vorbe de la el.

„Vrei să ştii un cuvînt despre ţara asta? E terminată."

Steve Dawkes a cumpărat Sniterfield Fruit Farm în '93. Acesta a fost şi singurul an în care a avut drept angajaţi muncitori englezi. „Sînt leneşi. Leneşi!", strigă încă o dată. „Nu vor să muncească. Anglia a luat-o la vale şi doar un război ne mai poate salva." Îl întreb de ce tocmai un război şi-mi răspunde că ţara sa a crescut din toate punctele de vedere doar după ce a suferit distrugeri însemnate.

Cea mai veninoasă ameninţare pentru un tînăr care are nevoie de viză la intrarea în Anglia este: „Te trimit acasă!". Nu o pot folosi decît puţini oameni, iar Dawkes e unul dintre ei.

Cînd a ajuns în Anglia, Valentyn a venit cu gînd să cîştige bani mulţi. A plecat de-aici cu 240 de lire. Acelaşi gînd îl au toţi studenţii ajunşi pe pămînt britanic. În toată insula s-a răspîndit vara aceasta o armată agricolă de peste 25.000 de studenţi.

Danny, singurul englez

După tradiţia evreiască, dacă ai avut în viaţă o perioadă în care ai uitat măsura, în care n-ai ştiut ce-i cumpătarea, te poţi răscumpăra în faţa lui Dumnezeu prin muncă fizică intensă. Tinerii care îşi părăsesc familiile nu ştiu să aibă păcate foarte mari şi nici nu cred că au avut timpul necesar să le săvîrşească. Plătesc prin muncă doar pentru păcatul de a se fi născut într-o ţară dărîmată de comunism.

Englezii, însă, par că au ajuns la sfîrşitul lumii, au trecut linia de sosire şi acum se distrează aşteptîndu-i pe ceilalţi. Muncind într-o livadă din buricul Angliei, vezi zburînd peste capul tău o sumedenie de obiecte în afară de clasicele avioane de pasageri. Planoare bătute de vînt, baloane de toate dimensiunile, avioane vechi de război transformate în caleşti de promenadă ale cerului. Într-o zi am văzut zburînd chiar o bicicletă – cu aripi şi elice, ce-i drept.

Tinerii de sub obiectele zburătoare spun că se simt uneori priviţi ca nişte sclavi, dar sentimentul se amestecă apoi cu mîndria că nici un englez n-ar putea munci cum o fac ei. Numai că într-o zi Danny Steele din Leeds a venit să-i contrazică. El a fost singurul tînăr englez pe care l-am văzut culegînd mere în rînd cu est-europenii, fiind plătit cu minimul pe oră, 4 lire şi 30. După doar două zile jumate, Danny a plecat. În aşteptarea mamei sale care avea să-i găsească o slujbă mai uşoară, el a continuat să citească o carte despre un autobuz, cu poza autobuzului pe prima pagină. Se numea *Autobuzul*.

Gabriel vine din Bulgaria şi a adus cu el poveşti despre un fermier rău, de pe coasta de vest a Angliei, care nu a mai vrut să-şi plătească studenţii. Tinerii i-au părăsit ferma.

Alexander Zyelenski e ucrainean şi într-o zi nu a mai vrut să muncească. De atunci bătea pe jos zeci de kilometri pînă unde se găsea macaraua pe care a văzut-o el, din pragul rulotei. Era singurul indiciu că acolo poate găsi un alt loc de muncă.

Alex şi Victoria sînt tot ucraineni, se cunosc din şcoală, împart acelaşi acoperiş de tablă şi strîng bani de-o casă adevărată. Alex spune că, la început, englezii l-au întrebat: „Ce ştii să faci?". El a spus fără să clipească: „Orice". Tot aici a condus prima dată un tractor.

Pavel şi-a cumpărat o cameră de luat vederi, aşa cum a visat-o cu mult timp în urmă. A găsit-o la 10 pounds şi n-a lăsat-o din mînă, cu toate că nu mai e la modă. O cameră veche de cinci ani, poate mai mult, nu poate reprezenta decît un vis de copil sărac, aşa cum sînt toţi cei care calcă pe-aici...

Lyuda, pe numele complet Lyudmila Popuha, din regiunea Poltava – Ucraina, care studiază la secţia Engleză-Germană, şi-a cumpărat la mijloc de iulie un dicţionar Oxford englez-rus. N-a fost pentru ea. Lorraine Dawkes, soţia fermierului, îşi doreşte să înveţe a vorbi ruseşte. Atîtea generaţii de studenţi care i-au vorbit împiedicat engleza au convins-o pe Lorraine că trebuie să-i înţeleagă în propriul lor grai. Aici, în mijlocul Angliei, o soţie de fermier s-a decis să înveţe ruseşte. Mormîntul, ca şi locul naşterii lui Shakespeare se află la doar zece minute depărtare, în Stratford upon Avon.

Diana NICULĂEŞ

Un Clopoţel în Anglia

Există două categorii de oameni, explică Petru Clopoţel. Mulţi nu se gîndesc la ce vor să facă. Pleacă un an de zile, vin înapoi, îşi fac o bucată de casă, cheltuiesc banii şi apoi trebuie să plece iarăşi. El face parte din cea de-a doua. Care ştie ce vrea şi munceşte cu un scop. Petru Clopoţel vrea să folosească banii cîştigaţi în Anglia ca să pună pe picioare o moară în Hălăuceşti, un sat din apropierea Romanului. La întoarcere, el şi soţia lui aveau puse deoparte vreo cinci mii de lire sterline.

Casa cerceluş

„Eu ştiu de ce se întorc ceilalţi care umblă prin ţări străine. Nu au familia cu ei. Fără cineva drag lîngă tine nu poţi să trăieşti aşa, numai printre necunoscuţi." Petru Clopoţel povesteşte limpede şi senin despre cei cinci ani în care a trăit la Northampton. „Vreo şaizeci de mile în nordul Londrei." S-a ocupat de „scaffolding". Pe româneşte, el construia schele. Dar, de multe ori, îşi găseşte mai bine cuvintele în engleză. A plecat cu soţia lui, Tatiana, la o lună după ce s-au căsătorit. Femeia are ochii mari, căprui, e tunsă băieţeşte şi are cercei imenşi de aur. Atunci, ea avea doar 19 ani. Nu stă de vorbă mai mult de cîteva clipe. „Mă duc la fetiţă, e puţin bolnăvioară." Părinţilor nu le-au spus cînd au plecat, ca să nu îi oprească. „Ce puteam să facem aici? Eram doar noi doi, aşa că am zis să mergem în străinătate, să muncim împreună. Cînd ne-am întors, aveam o casă şi bani puşi deoparte." Casa lor nu e înaltă ca un castel, cum şi-au construit-o alţi „străini" din Hălăuceşti. Nu are etaj, dar e întinsă, cu multe anexe, ca un labirint. Şi e de culoarea cerceluşului, ceea ce pentru zugravi se numeşte „fuchsia", o nuanţă de violet.

Cinci „pounds" pentru un bec

Înainte de a junge în Anglia, au muncit patru-cinci luni în Italia. „Acasă la Bud Spencer, actorul, Piedone, îl ştiţi sigur din filme. Nevastă-mea era menajeră acolo. Iar eu făceam tot ce mi se dădea." Dar au plecat, fiindcă nu le plăcea cum îi tratau italienii. „Se uită de sus la tine, de parcă nu eşti om şi tu." S-au urcat într-un tren de marfă, sub o prelată şi au trecut neobservaţi prin toate vămile pînă în Franţa. „Am auzit lătrături şi voci de oameni strigînd nu-ştiu-ce. Noi am tăcut, trenul a mers mai departe. Cînd ne-am dat jos, am văzut autobuzele alea înalte şi roşii. Eram în Londra." Filtrul de cafea ţiuie discret şi piuitul lui sună ciudat, ca un ecou, în bucătăria numai gresie şi faianţă. Petru îmi întinde o cană cu Spice Girls, plină de cafea fierbinte. „În Anglia, am sunat la cumnatul. Ne-am dus la avocat şi, după şase luni, am primit dreptul de muncă." Toate s-au aranjat numai bine. „Aveam cazarea asigurată, cîştigam 500-600 de pounds pe lună, din muncă *overtime*." Englezii, spune el, nu te deranjează dacă nu încalci legea. Cinci ani de zile a condus fără permis şi nu l-au oprit niciodată. „Parcă e mai frumos pe partea dreaptă", pufneşte el. Un rîs matur şi controlat. Dar tot despre englezi zice, sigur pe el, că nu sînt inventivi. „I-am schimbat şefului un bec şi mi-a dat cinci pounds pentru asta. Cum se strică ceva, ei pun mîna pe telefon." Planurile pentru casă tot el singur le-a făcut. Le expedia în ţară fratelui său, împreună cu banii, iar acesta construia, filma şi le trimitea caseta. Cînd casa a fost gata, s-au întors.

Alina BĂISAN

Visul din marginea drumului

Valică e prietenul meu din copilărie. Ne ştim de cînd aveam doi-trei ani şi mergeam cu Pluguşorul, în sat la bunici. Cu el am păscut vacile pe cîmp, în vacanţele de vară, cu el am mîncat porumb copt şi soreancă în lapte. Cîteodată, cînd vorbeam lucruri serioase, Valică scormonea cu capătul surcelei ţărîna din marginea drumului şi-mi povestea cum are să plece el din ţară şi are să mă ia de nevastă cînd s-o întoarce cu bani.

Mai derbedeu din fire, Valică nu prea dădea pe la şcoală. Da' Bacalaureatul tot l-a luat... din a doua încercare. A intrat şi la facultate la Braşov, la particulară. L-au ţinut ai lui cît au putut din două salarii de muncitori necalificaţi. Sora lui Valică, Mirela, e învăţătoare în satul bunicilor noştri. I-a căzut drag un băiat,. Ghiocel, şi nu s-a mai dat dusă de lîngă el.

Zilele astea m-au ajuns dorul de bunica şi pofta de pepene murat, cum numai în beci la ea găseşti. Şi am plecat spre Vişina. În sat, noroi de ziceai că s-a transformat cătunul în fabrică de chirpici. Iar la sora lui Valică, ceva gălăgie şi ceva tristeţe. Gălăgie de la ăl mic, Alexei, şi tristeţe... nu-mi dădeam seama de unde. Din vorbă-n vorbă, aflu şi pricina. „Da' Valică ce mai face?" Faţa pistruiată a tinerei mame se crispează într-un zîmbet prelung şi trist. „Ei, Valică a plecat. Are două săptămîni încheiate. Avea el un prieten în Turcia şi i-a găsit ăla, cică, un curs de ospătar. Acum învaţă limba engleză, da' în trei luni pleacă pe vase de croazieră. Îi dau şi 300 de Euro pe lună. Să vezi ce se mai bucura, că treaba nu era sigură la început! Cînd a plecat, mi-a spus: «Lasă, soră-mio, că dacă merg treburile, vă scot eu din înfundătura asta de sat»."

Mirela stă cu inima-n gît, de cînd cu atentatele din Spania. Numai la el îi sînt gîndul şi rugăciunile. Dar a sunat Valică şi a zis să stea cu toţii liniştiţi, că el se descurcă.

Mirela cade pe gînduri, în timp ce băiatul o trage de mînecă, cerîndu-i să-l dea uţa. Ştie şi ea că e greu afară, dar Vali e băiat muncitor şi nu se ţine de prostii. „Lasă, Alină, că are să vină el acasă! Să vezi de n-ai să-l iei atunci..."

Marius-Adrian HAZAPARU

Navetiştii Europei

Studii de caz

Mihai Pitariu. Un tip masiv, la vreo 45 de ani. La mîna dreaptă are o cicatrice urîtă şi unghiile abia i se mai zăresc dincolo de buricele degetelor. Îmi arată un album cu fotografii: „Lîngă clădirea asta, care se vede aici, am lucrat şi eu. O arăboaică a pus o bombă la trei metri de mine. Ştiai că acolo sînt doar două anotimpuri?".

Micu Grigore. 26 de ani, căsătorit de trei. Foarte slab, cu cearcăne adînci, fumează un pachet de ţigări în juma' de oră. Nürenberg, München, Augsburg sînt cîteva dintre locurile unde a lucrat în vara anului 2003. Acum s-a întors în apartamentul său de la etajul patru, cu centrală termică şi mansardă.

Dana Listar, doi copii, 34 de ani. Vizitatoare în Spania, de două ori, la soţ. Întîi în Sadaba, apoi la Saragoza. Vorbeşte slobod, zgomotos şi-mi povesteşte obsesiv de piscinele şi magazinele spaniolilor.

Roxana Dimitriu, mai matură decît vîrsta sa de 13 ani, cu unghii lungi, vopsite într-o ojă stridentă. „Mi-a trimis-o mama din Italia..." Tinuţa, maică-sa, îngrijeşte de-o bătrînă şi-i suportă toate nazurile. Cînd se-ntîmplă să strîmbe din nas, o întreabă nonşalant: „Ti piace? Ti piace?".

Didina Tabarcă, muncitoare româncă, cu două fete măritate prin Bucureşti. Lucrează acum la o fermă avicolă de prin sudul Italiei şi doarme într-un loc cu alte zeci de români, în nişte magazii în paragină.

„Am lucrat la «Electrocontact», am intrat în şomaj în '94 şi în '96 am plecat prima oară în Germania, prin «Dova Botoşani», la München, unde am stat 3 luni. După aia m-am dus în Israel, adică Ierusalim. Stăteam în cartierul Kiryat Malaki, unde eram mai mult români, lucram toţi în construcţii, eu eram dulgher-zidar, a fost greu la început, nu ştiam limba, dar te acomodezi uşor, mai ales că patronul era tot român, din Iaşi, israelit, jidan român sau cum le zice. Cîştig bine, cam 1.000-1.200 de dolari pe lună, am fost şi şofer pe o maşină, mă trezeam la cinci şi la opt intram în producţie, cot la cot cu colegii. Vinerea se lucrează pînă la ora 12, iar sîmbăta ne era interzis să mergem pe şantier. Din cauza religiei lor, căci duminica la fel, muncă pînă seara. Trei ani n-am fost deloc acasă. Telefoane şi atît. După Paşti plec în Cipru..." (Mihai Pitariu)

Interludiul 1

Între Dana Listar şi Mihai Pitariu este o diferenţă ca de la cer la pămînt sau de la Kiryat Malaki la Saragoza. Şi totuşi, îi aseamănă o vervă a povestirii de pămînturi care nu-s ale lor, dar care-i primesc oricum... atunci cînd pleacă de dorul unui soţ care uită să se întoarcă, doar din motivul „că aici poate strînge ceva bani", ori cînd „nu mai am nimic de făcut în România".

„Da' de ce să nu recunosc? Emil al meu a lucrat la început cum s-o putut. N-am ştiut de el luni de zile. Acuma e prieten la cataramă – aşa se zice, nu? – cu patronul unui resaturant italian, mai mult o vilă, căci stau acolo români, închiriază o cameră şi-şi aduc şi nevestele, la început mai greu, da' după ce-şi fac un rost... Eu am fost de două ori şi mi-a plăcut foarte mult. M-am întors aici de dorul copiilor, că plîngeau după mine, cel mic s-a şi îmbolnăvit, cu greu l-am scos din boale..." (Dana Listar)

Interludiul 2

Dacă-i priveşti, între Micu Grigore şi Dana Listar nu poţi ghici nici cea mai mică asemănare. Poate doar că sînt vecini de bloc şi neîncadraţi în cîmpul muncii. Îi leagă o nepăsare extremă şi dorul de ducă spre nicăieri.

„N-am stat mult în Germania, m-am temut de poliţia economică, ne pîndea mai ceva ca pe nişte hoţi. Pe Dan, tipu' cu care-am plecat, l-au prins chiar cînd eram într-un service auto, antifonam o maşină. Eu eram în canal şi nu m-au văzut, am stat acolo cîteva ore, pînă am fost sigur că s-au cărat. Ne plăteau cu 5 euroi pe oră." „La negru?" *„Ei, hai, da' ce-ai fi vrut? Normal că la negru. Am stat o dată de la cinci după-amiază pînă dimineaţa la două închis într-un garaj."* „De ce?" *„Am reparat maşina la un neamţ – unu', Metin –, un Renault Tingo, 110 euro i-am luat, da' a fost mult de lucru la ea."* (Micu Grigore)

Acum, cînd îmi povestesc despre aventurile lor cu străinătatea, interlocutorii mei se gîndesc deja la următoarea plecare. Pentru Mihai Pitariu e sigur, a încheiat un contract cu o firmă de construcţii din Cipru, unde va sta şase luni. Micu se gîndeşte să plece în Suedia, a auzit el că se cîştigă destul de bine acolo şi, dacă „merge treaba", o va lua şi pe nevastă-sa. Dana Listar nu ştie ce să facă, bărbatu-său a rezolvat cu actele şi-i aşteaptă pe toţi trei. Are un băiat în clasa a VII-a şi unul care la toamnă merge la şcoală. Se uită la telenovele, mai notează niscaiva cuvinte nemaiîntîlnite, şi-a cumpărat dicţionar şi pe mine mă priveşte cu ochi pierduţi. Pierduţi după Spania.

P.S. Didina şi Tinuţa încă nu s-au întors.

Florentina CIUVERCA

Istorii ţesute „pe-afară"

Iliuţă e foarte priceput în fabricarea mobilei. A avut un atelier modest acasă, de pe urma căruia cîştiga bine. Cu banii adunaţi, Iliuţă a plecat în Turcia, apoi în Grecia. Întors în ţară, şi-a cumpărat vreo patru maşini, din care două decapotabile, şi şi-a deschis un bar, care a dat curînd faliment. Acum Iliuţă nu mai are nici atelier, nici maşini, nici bar şi asudă pe şantierele din Israel.

Guţă are aproape 30 de ani, nevastă şi copil mic. Are interdicţie prin mai toate ţările în care românii au emigrat masiv, pentru „depăşirea vizei". De doi ani, Guţă încearcă din răsputeri să plece, cu sau fără viză. Zice că dacă reuşeşti să treci de austrieci, totul se rezolvă, că austriecii „îs ai dracului şi nu te lasă". Între timp, munceşte la o fabrică de cherestea, cîte zece ore pe zi, pentru 3 milioane de lei.

Mariana a luat licenţa cu zece, la Relaţii Internaţionale din Cluj. În timpul studenţiei, în fiecare vacanţă de vară, i-a servit pe clienţii *fast-food*-urilor americane din Chicago sau din oraşele californiene. Împreună cu prietenul ei, Cornel, a emigrat în Anglia, mărturisindu-le părinţilor că nu are de gînd să se mai întoarcă vreodată (poate doar atunci cînd pe cartea ei de identitate va figura *cetăţean englez)*. Mariana e chelneriţă într-un bar londonez.

Doru şi Livia sînt din satul Săbăoani, de unde majoritatea tinerilor s-au împrăştiat prin Italia, Spania, Germania, chiar Irlanda. Timp de zece ani s-au întors în ţară periodic, pentru a-şi vedea vila crescînd sub mîinile muncitorilor tocmiţi cu dolari „italieni". „Căsuţa" lor are două etaje, 14 camere şi un garaj la subsol, cît să adăpostească patru maşini. Pentru finisarea construcţiei e nevoie de alţi zece ani de muncă în Italia, cu două joburi fiecare. La vîrsta de patruzeci şi cinci de ani, cei doi soţi se vor putea muta în casa lor.

Floarea a terminat de patru ani liceul economic din satul ei. În tot atîţia ani, Floarea a lucrat ca vînzătoare prin vreo cinci „privatizate" diferite. De dimineaţă pînă seara la 20:00, inclusiv sîmbăta şi duminica. După Paşti, va pleca pentru un an, doi într-un orăşel neînsemnat din Ucraina, la un văr de-al doilea. I-a făcut rost acolo de un post de chelneriţă. E mai bine în Ucraina decît aici, se cîştigă mai bine? „Oriunde e mai bine decît aici..."

În dicţionarele explicative ale limbii române ar trebui subliniat un nou sens al infinitivului „a pleca". Acela de „a emigra". Aproape fără excepţie, la întrebarea: „Ce faci după...?" (indiferent ce înseamnă acest „după": absolvire a liceului, a facultăţii, armată, majorat, căsătorie etc.), răspunsul primit este: „Plec". Nu contează unde, cînd şi dacă acolo va fi într-adevăr mai bine. Numai să fie „afară". Chiar şi la o aruncătură de băţ, în Ucraina.

Nicoleta NĂSTASE

Nu o vrem

„Nu ştiu cum de aţi avut tupeul să plecaţi de acasă! Aţi lăsat bunătate de ţară pentru a veni şi a sluji pe alţii... Aveţi tot ce vă trebuie, mai puţin minte! Femei frumoase aveţi, locuri superbe nici nu mai spun, oraşe curate şi bine puse la punct! Ce mai vreţi? Să vină un amărît ca mine să vă spună ce să faceţi cu ceea ce aveţi deja? Nu credeţi că cereţi cam mult! Unde vă este demnitatea? Aţi pierdut-o o dată cu trecerea timpului! Timp în care aţi aplecat urechea la ceea ce se vorbea în lume! Nici măcar nu ar trebui să vă intereseze! E curtea voastră, de ce să vină altul să vi-o administreze?", a binevoit să ne bată obrazul un străin care va face în curînd parte din familie... A văzut „scumpa noastră ţărişoară" două săptămîni astă-vară.

Am aproape jumătate de familie plecată în Italia! Mama, că are două fete, frumoasele de ele, de ţinut în facultate. Mătuşa, că avea soţul de terminat de construit „conacul boieresc" de la Suceava, numai bine a şi divorţat... nu s-a întors că s-a gîndit la scumpii ei trîntori, care merită să aibă o viaţă fără griji (fără să facă nimic care să-i obosească). Şi cîţiva verişori trecuţi de prima tinereţe şi care vor case şi maşini străine pe nimic.

Eu rămîn să termin facultatea plătită de mama şi să mă bucur în fiecare vară de vacanţe în Italia. Dacă voi pleca şi eu? Nu mă prea bate gîndul! Prefer să rămîn, să văd ce se mai întîmplă, doar aşa, ca spectator... nu mă costă nimic atîta timp cît o am pe mama.

DILEMA VECHE
Satul cu locuitori în străinătate

Andrei UDIŞTEANU

Lecţia de emigrare

Românii pleacă. Părăsesc ţara, caută o portiţă pentru a se scutura de sărăcia, necazurile şi neliniştea de acasă. Fug în locuri unde se căsătoresc în altă limbă, unde oamenii se roagă altfel, unde de multe ori scapă ca prin urechile acului ascunzîndu-se şi sfidînd legile locului. În Iaşi există un om care te învaţă cum poţi ajunge în Canada fără a fi nevoie să treci înot Atlanticul sau ascuns în cala vreunui vapor. Toate amănuntele unei emigrări ca la carte, sînt lucruri pe care Ioan-Alexandru Lazăr le ştie ca-n palmă. În timp, oamenii care au plecat cu ajutorul lui l-au făcut cunoscut aici ca „expert în emigrare".

Expertul şi omul cu lampa

O carte de vizită cu un steag alb-roşu cu frunză de arţar pentru a preda un obiect ciudat: Emigrarea. Asta găseşti dacă te interesezi în Iaşi de Ioan-Alexandru Lazăr. Cînd l-am întîlnit pe „profesorul" de emigrare, nu m-am putut abţine să nu-i mărturisesc că mi-a amintit de un român care vindea lămpi cu gaz prin satele ţării şi care îşi dorea din tot sufletul ca lucrurile să se urnească în România la fel de greu ca pînă acum. Asta îi aducea profit. Ioan Lazăr este însă un profesor modern. Nu m-a privit cu răutate cînd am fost atît de direct şi mi-a explicat că el nu vede lucrurile la fel ca bărbatul cu lămpile. „Nu. Nu-mi doresc să meargă rău în România. Cîştigînd mai mult aici, românii îşi vor permite emigrarea. Astfel costurile emigrării, care nu sînt nici mici, nici mari, criteriul de limbă care a devenit extrem de important şi..."...şi a început lecţia mea despre emigrare. O lecţie despre „puncte acordate" dacă ai cît mai mulţi copii, despre obligaţia de a cunoaşte limba locului în care pleci, despre cele 7-10 mii de dolari americani pe care trebuie să le prezinte un român în Canada ca justificativ financiar („ca şi cum faptul că emigrezi nu-i tot din pricină financiară"). Nu trebuie decît să te trezeşti într-o dimineaţă că vrei să laşi totul în urmă. Cu dor de ducă.

O şcoală neconvenţională care dă rezultate

Înainte preda franceza ca orice absolvent de Litere. Acum e tot profesor. Numai că elevii lui sînt altfel: au 30 de ani, sînt căsătoriţi, au copii şi vin la el ca să înveţe cum să emigreze. „Sala de curs" poate fi orice încăpere, iar tariful: între 5 dolari americani şi „dacă îmi dă o cafea, dacă îmi dă o bere, dacă mă ţine în casă, dacă-mi dă de mîncare, dacă îmi dă haine". Pentru el orice este o plată. Ioan Lazăr poate descrie ore în şir toate etapele, toţi „paşii" spre Québec.

„Am început cu unul, apoi cu trei, apoi cu cinci oameni..." Acum sînt din ce în ce mai mulţi cei care îl caută ca să înveţe cum pot părăsi ţara. Au auzit de el de la cei ajunşi deja acolo. Nu a avut nevoie de reclamă şi nici de vreun anunţ în ziar. A pornit „singurel", cum îi place lui să spună. Simplul fapt că sistemul lui chiar dă rezultate e tot „atestatul" de care are nevoie pentru a fi considerat de încredere. Chiar dacă lucrurile despre care îţi vorbeşte pot fi găsite uşor pe un *site* pentru emigrare. Asta o recunoaşte şi el. Mulţi se sperie însă dacă pornesc singuri prin hăţişul de informaţii, mai ales dacă nu cunosc limba franceză. Aici intervine rolul său. Pentru că „e stufos" şi pentru că „românul preferă să bea banii, decît să înveţe o limbă străină". Că el le ştie mai bine ca oricine o demonstrează o mapă groasă pe care o poartă peste tot cu el. Din ea stau să cadă pe podea foi scrise în limba franceză, formulare şi hărţi ale Canadei. Ani şi ani de muncă de informare. Pentru că a devenit o pasiune şi o ocupaţie permanentă.

De la filmele dublate mai demult la Casa Studenţilor, la colaborările cu televiziunea pentru subtitrare, a căutat tot timpul posibilităţi de a exploata limbile străine pe care le vorbeşte şi e mereu în căutarea unei metode de a nu sta degeaba şi de a face un ban cinstit. Iar la o bere şi o ţigară, cînd nu e serios şi nu se gîndeşte cum să-i ajute pe cei care îl angajează, „profesorul" Lazăr îţi poate spune un banc bun cu tot cu „explanaţie" – „Nu se poate spune un banc fără explanaţie". Sau, dacă eşti o fată drăguţă, te poţi alege pe loc cu nişte versuri în franceză.

Carne. Numai carne

Ziarele au mai scris despre omul care te învaţă cum să scapi legal din ţară. A fost însă dezamăgit că unii cititori au comentat pe *forum*-uri că ar fi un escroc. Cei pe care i-a ajutat nu l-au uitat însă şi au trimis mesaje care arată că ce face el nu e nici utopic şi nici ridicol. Iar cînd vine vorba de românii care se întorc, nu spune decît că sînt „nişte mari mincinoşi şi nişte mari proşti". „Adică, ce? E învăţat cu răul şi nu se poate învăţa cu binele?" Şi dacă tot vor să plece, atunci Canada e, prin cuvintele lui, un tărîm care ne merită şi pe care-l meritäm. „Nu ei ne exploatează. Noi exploatăm Canada. Le exploatăm resursele, le exploatăm totul. Şi acolo este nevoie de «carne» proaspată. «Carne». Numai «carne»."

Deşi cînd îţi vorbeşte despre asta face totul să pară atît de uşor, expertul în emigrare din Iaşi nu reuşeşte să strîngă banii ca să poată pleca şi el. Rămîne aici, privindu-şi „elevii" cum se duc, rînd pe rînd, aşteptînd ca statul canadian să descopere într-o zi serviciul pe care i-l face şi să-i deschidă şi lui o portiţă. O soluţie care pare că i-ar rezolva toate problemele.

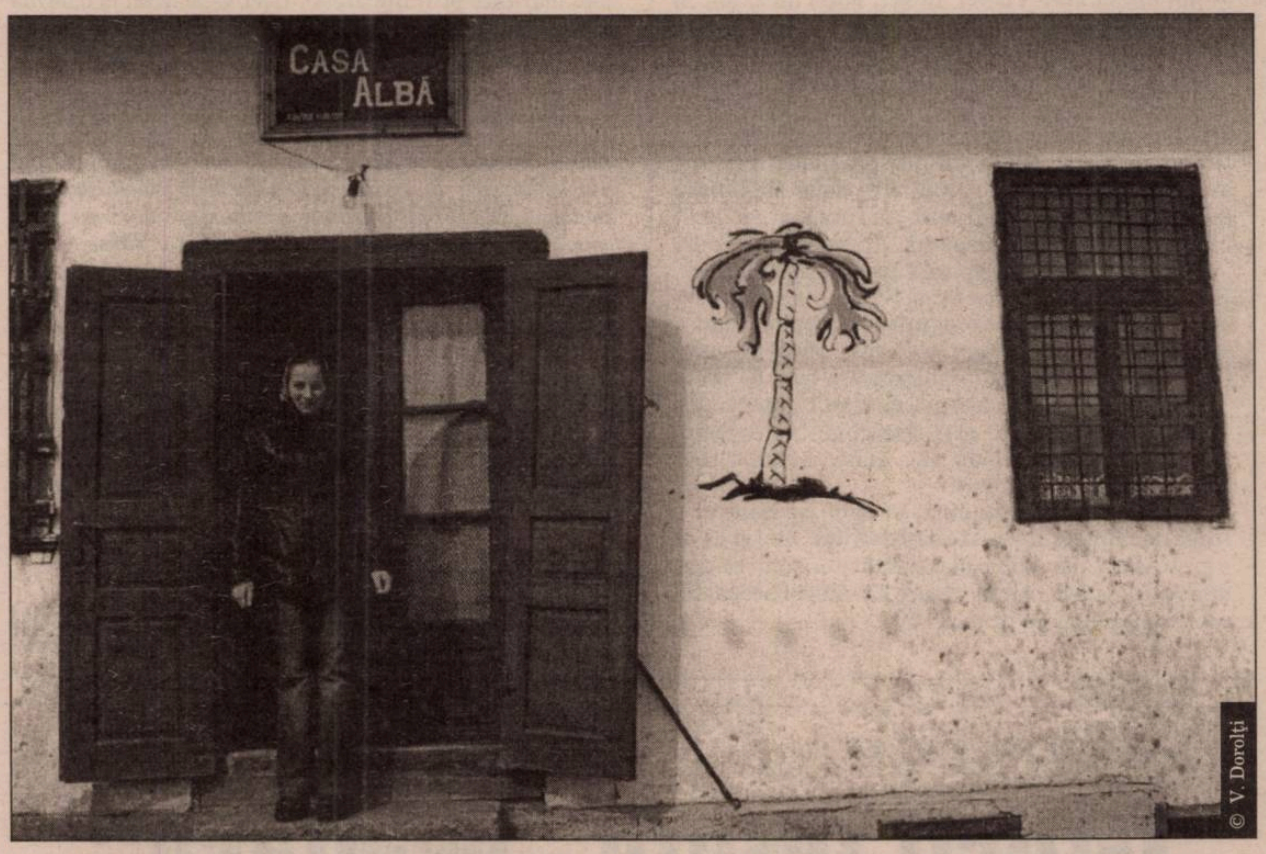

Amir YEHIA

Dansatoarele tatălui meu

Alina a stat în Liban trei ani. A plecat printr-o firmă de impresariat. „Aş pleca din nou, dar nu mai vreau ca dansatoare. Acolo dansatoarele sînt la limita decenţei. Te tratează foarte bine, dar în acelaşi timp sînt foarte atenţi să nu calci pe-alături. De exemplu, ca să ieşim în oraş trebuia să plecăm cu o maşină a hotelului şi întotdeauna însoţite de un bărbat care făcea parte din angajaţii hotelului. Am avut şi o problemă. Am ieşit în balcon să întind rufe în costum de baie. După o jumătate de oră a venit poliţia care m-a rugat frumos – din punctul ăsta de vedere, sînt foarte respectuoşi – să nu mai fac aşa ceva deoarece îi deranjez pe vecinii mei. Ceea ce m-a contrariat a fost faptul că cel care a sunat la poliţie a fost un bărbat şi nu o femeie care poate s-ar fi simţit lezată de faptul că soţul ei se va uita la mine. Acum fac un colegiu de asistente medicale. Mă voi întoarce în Liban ca asistentă şi voi fi privită altfel. Pînă atunci încerc să plec măcar o săptămînă, în vacanţă, acolo. Mi-am făcut mulţi prieteni cu care ţin legătura şi acum şi-mi doresc să-i revăd." În ţările arabe, fetele care se duc să danseze se simt mai în siguranţă deoarece legile orientale pedepsesc foarte aspru proxenetismul şi prostituţia, ajungîndu-se chiar pînă la pedeapsa cu moartea. De aceea, cînd îmi spune cineva că a fost în afară ca dansatoare, întreb mai întîi în ce ţară, ca să ştiu cu cine am de-a face. Asta nu înseamnă că fetele care vin să danseze nu pot să facă şi altceva pentru un ban în plus. De exemplu, să se distreze pe banii unui client promiţîndu-i o relaţie serioasă.

Fiind asistentă, **Carmen** a plecat să muncească în Libia. „O ţară foarte bogată, deşi poate pare altfel pentru cei care nu au fost acolo", spune ea. „Libienii primesc maşinile de la stat aproape pe gratis. Acolo femeile se cumpără. Pentru a-şi lua soţie, bărbatul trebuie să negocieze preţul cu tatăl fetei. Desigur, am fost pusă şi în situaţii hilare. De exemplu cînd un tînăr mi-a oferit bani numai ca să se uite la faţa mea, deoarece nu mai văzuse pînă atunci o femeie fără voal. Sau atunci cînd am fost obligată de un vînzător să negociez cu el, cu toate că îmi convenea preţul. Mai tîrziu am aflat că arăţi lipsă de respect dacă nu negociezi cu un vînzător."

Adi este inginer şi a fost în Emiratele Arabe. A muncit şase luni pe şantierele navale din Dubai. „Cînd am ajuns acolo am rămas surprins cît de mulţi străini erau: şi indieni, şi pakistanezi, şi sirieni, şi chiar mai mulţi români decît mă aşteptam eu. Clădirea în care eram cazat era plină numai cu români veniţi să muncească. Pe mulţi dintre ei îi cunoşteam deoarece am fost colegi cînd am lucrat pe şantierul naval din Mangalia. Dar am întîlnit români şi pe stradă. Dubai-ul este foarte frumos, dar şi plin de contradicţii. De exemplu, vezi beduini pe cămile alături de cele mai noi şi mai scumpe maşini din lume (care, de obicei, sînt tot ale lor), dune de nisip şi corturi ale arabilor se văd în spatele tău, iar în faţă ai un oraş al viitorului din toate punctele de vedere. Dar oricum, este foarte greu să primeşti viză pentru această ţară. Satisfacţiile, în schimb, sînt mari. Eu am pus deoparte 3.500 de dolari în trei luni, în afară de ce am trimis acasă."

În lumea Orientului românii sînt mai prezenţi ca niciodată. Nu mulţi au aflat că şi aici se plăteşte la fel de bine ca în Occident, poate chiar mai bine în unele cazuri. Arabii au o părere foarte bună despre români pentru că cei veniţi să muncească aici fac parte din românii adevăraţi, cei pe care îi cunoaştem cu toţii, oameni ca toţi ceilalţi. Selecţia se face natural. Cei care se ţin de prostii evită ţările Orientului din cauza legilor foarte dure pentru orice fel de infracţiune. În curînd vom ajunge să ne răspîndim în toată lumea.

Alex. Leo ŞERBAN

Starea lucrurilor

– Lisabona mon amour –

Despre Lisabona nu se poate scrie o poveste. Doar un poem. Sau – ca aici – un soi de schiţă: rămăşiţă fidelă a unei fervori inepuizabile. Fragmente – cu (multe) spaţii albe, care „spun“ mai mult decît ceea ce poţi (şi, de fapt, nu poţi) scrie.

În spaţiile albe, imaginaţi-vă tot misterul acestui oraş mistic, poetic, halucinant. În rîndurile tipărite, lucrurile. Starea lucrurilor. Ca-n filmul lui Wenders cu acelaşi titlu, turnat în sudul Portugaliei şi la Lisabona. Un film despre imposibilitatea de a termina o poveste – din lipsă de peliculă.

Cealaltă poveste – *Lisbon Story*, tot de Wenders –, filmată acum exact 10 ani, este „despre“ sunetele oraşului: fîlfîitul păsărilor, fîşîitul tufişurilor, foşnetul vîntului de după-amiază măturînd, discret, terasa unei case, mieunatul unei pisici... Pe care un „inginer de sunet“ neamţ încearcă să le capteze cu microfonul său lung şi „blănos“ pentru a le stoca, apoi, în vederea unui film. Care nu se va face...

Lisboa „story“ nu poate fi decît asta: un inventar aleator al sunetelor şi al senzaţiilor inanalizabile. „Nouveau roman“ obiectual, riguros hiperrealist. „Povestea“ unei continue stări şi-a unei neîncetate stupori: cum se face că acest oraş, la rigoare pitoresc-mizerabilist, ascunde-şi-dezvăluie atîta poezie? Ce îl ridică (afectiv) deasupra atîtor altele – mult mai bogate, mai celebre, mai „elegante“? De ce m-am îndrăgostit, iremediabil şi irecuperabil, de Lisabona?

Borges a scris o *Fervor de Buenos Aires*. La Lisabona am stat chiar pe Rua de Buenos Aires, o stradă în pantă cu şine şerpuitoare de tramvai. Dar Lisabona este toată numai străzi în pantă, şine şerpuitoare de tramvai, perspective abrupte & vertiginoase; ca un tablou de De Chirico, tot numai orizontală & metafizică...

Lisabona este metafizică pe orizontale înclinate. Cu umbrele sale tăiate de cuţite solare, cu calcanele sale dezgolite de ploi, cu tramvaiele sale tactile, cu siluetele sale dispărînd / reapărînd la capătul străzilor în planuri înclinate...

În parcul ambasadei, un copac contorsionat, desenat parcă de Hokusai. Verticală adormită, cu dor de orizontală...

Ca peste tot, străzile poartă denumiri în funcţie de importanţă: Avenida, Rua, Travessa, Calçada. Adică „Bulevard“, „Stradă“, „Alee“, „Ulicioară“. Ca mai toate oraşele sudului, Lisabona este un labirint, subţiindu-se pînă la un fir de uliţă pe care o femeie corpolentă şi o pisică mai lentă nu pot trece una pe lîngă alta...

Străzile poartă denumiri poetice, care nu mai ţin cont de importanţă: Travessa do Moinho de Vento („Aleea Morii de vînt“) este, pentru „povestea“ mea, o arteră mult mai memorabilă decît „Avenida da Liberdade“! O străduţă în L, chiar lîngă ambasadă, ademenindu-te cu un colţ de glicine pe-un gard...

În tramvai(ul 28): „LUGARES 20 Sentados 38 De pe“. (Adică: „Locuri/Aşezate 20/În picioare 38“.) Vatmanii îşi iau copiii de-acasă şi-i lasă să manevreze maneta. Vorbesc pe celular, eventual sunînd numărul afişat pe uşa din spate a unei furgonete care blochează drumul. Uneori vorbesc singuri, comentînd ca la teatru ceea ce se-ntîmplă pe marele ecran din faţa tramvaiului – iarăşi mai vorbesc pe celular – „davai, davai“ – aşa sună, dar este, de fapt, *„stai bem, stai bem“*, „bine, bine“ – şi, în general, nu se grăbesc; mă gîndesc totuşi că trebuie să ai nervi de oţel ca să faci de nuştiucîte ori pe zi drumul labirintic printre străduţe & obstacole...

Maşinile, parcate oriunde: tramvaiele & autobuzele încetinesc cînd trec pe lîngă ele – sau bat strident în metal / claxonează atunci cînd chiar nu pot trece. Totul, în oraş, este o mică tocmeală zilnică pentru a putea circula: cei cu maşinile parcate aiurea ies la repezeală dintr-o cafenea sau vreun magazin sau vreo „pastelaria“ şi mişcă volanul, mutînd maşinile cîţiva centimetri mai la dreapta...

Pe străzi nu vezi femei frumoase, nici măcar drăguţe, singurele femei drăguţe, nu frumoase, le vezi la televizor...

Au chipurile şi trupurile fruste – şi ele, şi ei. Trupuri îndesate, chipuri chinuite. Din primele pot ieşi fotbalişti, din celelalte, cîntăreţi de fado. Nu-mi dau seama cum ar arăta un concurs de frumuseţe – probabil, aici mai mult ca oriunde, clişeul acela care spune (şi-au învăţat s-o spună chiar şi Miss-ele cele mai splendide / cele mai stupide) că „nu contează frumuseţea exterioară, ci aceea interioară“, este just. Portughezii o au; nu „se vede“, tocmai pentru că există...

Corpurile lor sînt precum mîncărurile lor: săţioase. Prietenii cu care eram observau că felurile „tradiţionale“ n-au nimic din rafinamentul şi sofisticăria bucătăriei franţuzeşti sau italieneşti. Gastronomia portugheză nu e pentru gurmeţi, ci pentru gurmanzi. Fripturi grele, cu sosuri şi mai grele – de scoici, de pildă! Multe dulciuri, îngrozitor de dulci! (Şi Porto-ul e dulce.) Plus, firească, nelipsitul *bacalhao* – un peşte adus tocmai din Scandinavia, sărat, care se vinde şi-n supermarketuri şi unde, văzîndu-l, nu-ţi vine să-l mai încerci: seamănă cu un preş pus la uscat. Se ţine cîteva zile în apă, să se desăreze, chestia aceea se umflă, reîncepe să aducă a peşte, se taie şi se prepară. Ce este? Nimic altceva decît banalul cod! Globalizarea săracului...

La Lisabona am făcut, întotdeauna, cele mai bune poze. Facilitatea novicelui: oriîncotro ai aţinti aparatul, ce va ieşi va fi „de excepţie“! (Se spune, oare, „de excepçao“?) Oraşul acesta este o enigmă în desfăşurare, întocmai ca o fotografie: priveşti, cadrezi, apeşi – iat-o, desfăşurată! Te uiţi la ea, îndelung, şi-nţelegi că *nu putea ieşi altfel*, că *totul este acolo* – şi enigma (intactă), şi poza (care-i conservă misterul). A fotografia la Lisabona este un exerciţiu de enigmatică...

Revenind, temător, pe locurile pe care le-am „imortalizat“ altădată (am mai fost de cinci ori la Lisabona: de trei ori am petrecut numai cîte 8 ore – între un tren şi altul –, de două ori am stat cîteva zile – o dată în apartamentul unei arhitecte, altă dată într-o pensiune; pentru mine, fericirea avea o condiţie: să mă pot trezi, într-o dimineaţă, cu oraşul acesta în faţa ochilor!); le voi mai regăsi, oare, intacte? Ca şi fericirea de-a mă trezi la Lisabona, condiţia fericirii mele (de Rac) este să nu mi se contrarieze amintirile...

Şi descopăr, ca-ntr-o divinaţie magnetică – de parcă aparatul meu (Canon digital, de astă dată) ar fi fost nuieluşa fermecată –, un colţ de străzi (de *străzi*, nu „de stradă“: aici, la Lisabona, există – ca-n gravurile lui Escher – pasaje abrupte în care „strada de sus“ şi „strada de jos“ comunică nesperat) care este *acela – acelaşi:* o perspectivă unică asupra „misterului & melancoliei unei străzi“. Nikonul meu vechi înregistrase o coincidenţă de unghiuri – fire electrice, fire de tramvai, şine, grilaje, trepte, ţigle... – şi, pe un calcan, un graffiti politic. Acum, firele, şinele sînt tot acolo, doar graffiti-ul şi-a schimbat (previzibil?) mesajul; dar mi-este cu neputinţă să cadrez – *„identic“* – ceea ce văzusem în urmă cu cîţiva ani! Nu pot – nu reuşesc... Oricum aş întoarce aparatul, nu regăsesc aceleaşi linii, aceleaşi forme, aceleaşi raporturi de volum. Ce banalitate – „inspiraţia e o stare de graţie“! Şi, probabil, *„digitalia non sunt gratia“*...

Ce ştiu, de fapt, despre Lisabona? Extrem de puţin, în fond. Cutremurul din o mie şapte sute şi nu-mai-ştiucît (comentat de Voltaire), Estuarul Tejului, Oraşul-Expo (o farfurie futuristă aterizată în extremitatea sud-estică, aproape de Podul Vasco da Gama – cel mai lung pod din Europa, 17 km!) cu gara (am uitat cum se numeşte) aferentă – în care, oprind, aveam senzaţia că intru, printr-o fractură în Timp, direct în secolul XXII –,

Ascensorul Santa-Justa (o ciudăţenie la fel de mare ca „il Mole“ antonelian din Torino!), Turnul Belem (vizitat abia acum), Mosteiro dos Jeronimos, Muzeul Azulejului şi cel al Caleştilor (nevizitate nici acum), tramvaiele, Amalia Rodrigues şi Pessoa... Căruia i-am căutat, zadarnic, casa, dînd – absolut din întîmplare – nu peste cea care i-a găzduit geniul & heteronimii, ci peste cea care i-a găzduit venirea pe lume: un impozant imobil burghez, chiar în faţa Operei, unde, la etajul al patrulea – spune plăcuţa – „s-a născut poetul Fernando Pessoa“. Fatalitate: sîmbăta, în piaţeta dintre Operă şi Casă se vînd cărţi...

În *Lisbon Story* apare, cîteva minute, „patriarhul“ Cinematografului (portughez & mondial) Manoel de Oliveira (care atunci avea 85 de ani, iar acum – desigur – cu zece mai mult). Apare din senin & dispare pe o străduţă în pantă, schiţînd o săritură à la Charlot. Habar n-am unde locuieşte Oliveira, dacă la Lisabona sau – mai degrabă – la Porto (unde s-a născut). Îl caut, în schimb, pe celălalt mare cineast portughez, Joao Cesar Monteiro – care a murit la-nceputul acestui an. Cu imaginile ultimului său film (*Vai e vem* / „Du-te-vino“) în minte şi cu harta în mînă, bat drumul pînă în „cartierul“ (de fapt, strada) Monte Olivete, unde ştiu că locuia; trec prin faţa Parlamentului, urc pe străduţe înguste şi nimeresc – ca prin farmec – în „Praça dos Flores“, în care mi se pare că recunosc cadre din film. Mă opresc pe o bancă, îmi aprind o ţigară – Monte Olivete este la doi paşi! Dar *la ce număr* locuia?! Nu ştiu – nu mai ştiu... Nu-mi rămîne decît să mă plimb, de jos în sus şi de sus în jos (e tot o stradă în pantă!), contemplînd ferestrele, căutînd un indiciu. Găsesc o floare – un mic boboc magenta – în dreptul unui imobil; nu sînt convins că acolo a stat Monteiro, dar îl iau şi-l pun la presat în agendă. Continuu drumul pe lunga Rua Pedro V, apoi pe şi mai lunga Rua Pedro de Alcantara. La un moment dat, autobuzul 100 (cu care Monteiro se duce în vizită la o fostă amantă) îmi iese în cale; în semn de omagiu spontan, îl iau, mă-ntoarce la Praça dos Flores, înapoi la Parlament şi-apoi – din nou – la Alcantara. Mulţi bătrîni, familii cu copii, cîţiva turişti. (Pe „lisboeţi“ îi recunoşti pentru că sînt mai poeţi – deşi n-o arată.)

În aceeaşi seară (o seară cu ploaie torenţială!), la restaurantul „Sul“ din Chiado, la masa din spate, îl zăresc pe Paulo Branco – producătorul lui Monteiro & Oliveira. Îl privesc scurt, mă priveşte lung – şi gata. „De ce nu l-ai abordat?“, mă-ntreabă Marina. „Pentru că eram cu voi şi pentru că ar fi fost prea «scurt». Dar n-au intrat zilele-n sac – mai există Cannes-ul...“

„Fac“ – în fine – Prazeres, cimitirul în care (credeam eu) se află mormîntul lui Pessoa. Dar nu mai e aici: a fost mutat la mănăstirea Dos Jeronimos, „panteonul“ portughez. (Aflu asta după ce întîlnesc doi gropari, pe care-i întreb – multilingual & „stenofonic“ – „Por favor, Pessoa please?“, iar ei îmi răspund, cu familiară facondă şi risipă de gesturi, arătînd cu lopeţile înspre ieşire...)

Ce-mi spusese deja Marina: cavourile au sicriele la vedere – poţi face un istoric al „stilului“ funerar! Pe ele scrie „Jezigo“ (loc de odihnă veşnică?). Miroase a conifere (brazi frumos aliniaţi de o parte şi de alta a aleilor). În depărtare, perspectivă maiestuoasă asupra Tejului şi-a Podului „25 de Abril“ (construit de Salazar ca o replică la Golden Gate). În dimineaţa de 28 martie, maratonul (o masă imensă de alergători îmbrăcaţi în tricouri mai mult albe) venea de pe pod şi urca pe colina din apropiere – dar undeva în stînga, mai jos, un alt furnicar strălucitor de tricouri se îndrepta spre baza podului. Panoramic metafizic: de o parte Moartea, de cealaltă – Viaţa. În prim-plan, pacea veşnică a celor adormiţi, în fundal – sănătatea (trecătoare). Cum să nu-ţi vină să spui, văzîndu-i atît de voioşi & de viguroşi: „Şi tu vei fi ţărînă!“?

Contemplarea – şi starea – lucrurilor...

(În curînd şi pe www.liternet.ro, *împreună cu fotografiile din Lisabona, în culori)*

Teodor BACONSKY

turn înclinat

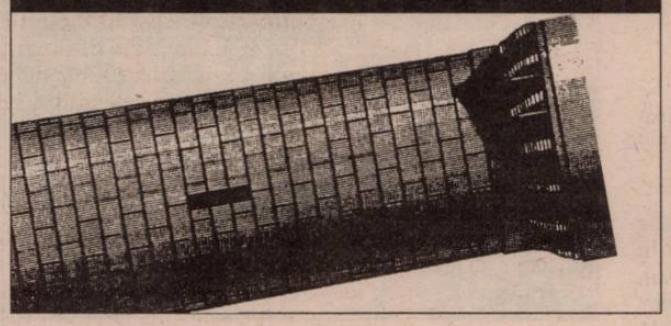

Pateric

„Un frate care a păcătuit a fost dat afară din biserică de către preot. Avva Visarion s-a sculat şi a ieşit şi el afară, zicînd: «şi eu sînt păcătos»“ (Visarion, 7).

Spre deosebire de preot – care este „părintele“ instituţional –, maestrul duhovnicesc nu-l trimite pe păcătos nicăieri. Nici „afară“ din biserică şi cu atît mai puţin în tenebrele exterioare ale iadului. Îl însoţeşte, pentru că se ştie la rîndul său imperfect, dar mai ales pentru că singurătatea păcătosului zămisleşte disperarea. În orice vreme, un păcătos vădit *coram populo* este împovărat de propria ruşine şi de vexaţia dezvăluirii publice. Dacă, după această probă interioară, omul se trezeşte pe deasupra alungat din comunitate, precum un mădular putred, el se rătăceşte şi mai adînc. După cum vedem, o măsură spirituală inadecvată prin exagerare se transformă într-o sursă de sminteală atît pentru iniţiator, cît şi pentru cel pedepsit. Evident, Visarion nu se solidarizează cu păcatul, ci doar cu bietul om păcătos. Gestul său reuşeşte să le transmită tuturor actorilor o învăţătură preţioasă: preotul află, implicit, că îndepărtarea brutală a păcătosului îi derutează pe toţi cei de faţă: pe el însuşi, ca păstor de inabilă severitate şi carentă filantropie (cum poţi îmbrăţişa un absent?); pe cel căzut în păcat, dat fiind că nimeni nu caută o iertare în care nu mai speră şi nici nu se poate îndrepta de unul singur; în fine, pe credincioşii adunaţi la liturghie, care se simt timoraţi, riscînd să evite viitoarele ispite din *frică* – adică în singura stare de spirit pe fondul căreia practicarea virtuţii nu-i este bineplăcută lui Hristos.

După Scripturi şi literatura pustiei, *sminteala* pare să fie mai gravă decît păcatul însuşi. Sminteala este dezordinea lăuntrică din care pot rezulta păcate mai grave decît acela pe dată vizat.

A da afară... Profesorul care dă elevul afară din clasă, patronul care îl concediază pe muncitorul „nerentabil“, comunistul care, cîndva, îl excludea din partid sau din universitate pe activistul ori pe studentul suspectat de erezie doctrinară, soţul înfuriat care-şi alungă soţia, mama nedemnă care-şi abandonează pruncul (în pungi de plastic, precum în România de azi), mitocanul care-ţi întoarce spatele fiindcă „nu mai are ce vorbi“ cu tine, ministrul nou-venit care-i „eliberează din funcţie“ pe slujbaşii moşteniţi de la predecesorul (adică adversarul) său şi preotul rigorist care, de pildă, refuză oficierea unui botez întrucît tatăl micuţului poartă cercel – sînt semeni de-ai noştri împovăraţi, în proporţii diferite, cu ceea ce aş numi *crima* excesului de zel. Am bănuiala că pe Dumnezeu îl irită atît de mult specia acestor intransigenţi, încît îi va da şi El afară (de) undeva. Să ne rugăm pentru specialiştii evacuărilor forţate.

„Se apropie vremea cînd oamenii vor înnebuni, iar dacă vor vedea pe cineva sănătos la minte, se vor năpusti asupra lui strigîndu-i: «Eşti nebun», pentru că nu-i ca ei“ (Antonie, 25).

Sfîrşitul timpului, cu apropierea succesivă a crizei finale, adică a Judecăţii de Apoi, a fost adesea caracterizat – profetic sau mistic – printr-o radicală răsturnare a ierarhiilor şi respectiv a condiţiilor cosmice „obişnuite“. El seamănă cu revoluţiile care abolesc ordinea socială prestabilită, dar operează mai degrabă restauraţia lumii non-dihotomice de la începuturi. Scena cu omul întreg la minte pe care o umanitate deraiată îl acuză de nebunie trimite la figura lui Dumnezeu ca *martor* al istoriei. Cine – dacă nu Dumnezeu – ar mai putea *asista* la dictatura nebunilor şi cine i-ar mai putea spune omului sănătos că *nebuni sînt ceilalţi?* Chiar dacă raportul individ-societate nu ar fi aici exhaustiv, ci doar „exemplar“, tot s-ar putea reţine forţa acestei imagini vizionare: ea ne arată că înţelepciunea e o excepţie, că echilibrul mental rămîne un dar ambiguu, pe care masele îl nesocotesc, atunci cînd nu îl distorsionează, şi că, foarte adesea, virtutea & respectabilitatea sînt banale reflexe ale conformismului. Creştinul conformist e un ratat. Din oglindă, „nebunii pentru Hristos“ le spun celor împietriţi în „normalitate“ că au luat-o, de fapt, razna.

Amnezie sau damnarea memoriei

Intră şi arhitecţii în Purgatoriu?

În 1990, cînd începuse exorcizarea măreţelor ctitorii ale epocii Ceauşescu şi se scriau primele pagini ale unei istorii necenzurate ale arhitecturii contemporane din România, Anca Petrescu, de profesie arhitect (?), se etala pe toate benzile de frecvenţă cu mărturisirile de senzaţie ale arhitectului preferat al cuplului dictatorial. Discursul se organiza în jurul ideii că proiectul Casei Poporului fusese o adevărată provocare pentru tinerii arhitecţi, o şansă de a demonstra talentul, puterea de muncă şi capacitatea profesională dobîndită în şcoală, iar ea, Anca Petrescu, nu făcuse decît să coaguleze energiile unui colectiv dornic să realizeze cea mai măreaţă lucrare de arhitectură a RSR şi, la acea oră, discutînd pe indicatori, una din cele mai mari din lume (piramidele egiptene, Zidul chinezesc, Versailles-ul, Pentagonul, WTC din Manhattan şi Golden Gate din San Francisco erau antecesoare pe listă, se pregăteau turnurile gemene din Malaezia...). În nici una din declaraţiile sale, Anca Petrescu nu şi-a manifestat cîtuşi de puţin remuşcarea de a-şi fi ridicat „opera“ pe locul unor întregi cvartale de imobile tradiţionale ale Bucureştiului modern, al unor lăcaşuri de cult şi altor monumente istorice sau de arhitectură, rase de pe faţa pămîntului prin voinţa „îngerului demolator“ Ceauşescu.

Pe la mijlocul deceniului 9, arhitectul Cătălin Sîrbu, în acea vreme angajat al Institutului de proiectări al gospodăriei comunale (ISLGC), proiecta de zor un imobil ce trebuia ridicat pe locul actualului Tribunal de pe cheiul Dîmboviţei. Clădirea, o bijuterie de inspiraţie franceză a arhitectului Ballu, încă nu era demolată, dar părea că soarta-i era pecetluită, alături de Aşezămintele brîncoveneşti, de Mănăstirea Mihai-Vodă, de Arhivele Statului etc., etc., iar pixul pe foiţa de studiu a arhitectului Sîrbu era pentru noi, colegii de breaslă, un semn de rea prevestire. În mod miraculos, clădirea Tribunalului a scăpat distrugerii, dar rămîne întrebarea cum a fost posibil ca un tînăr arhitect de calitate, cum era Sîrbu, să atace un amplasament încă ocupat de un monument de arhitectură valoros, postîndu-se în flancul „călăilor“ patrimoniului cultural, pentru ocrotirea şi conservarea căruia fusese, printre altele, format în şcoala de arhitectură.

Tot prin 1990, arhitectul Gheorghe Dorin, angajat al aceluiaşi ISLGC, îşi exprima public mîhnirea că se irosesc cele şapte sute de milioane de lei cheltuite pentru fundaţiile unui complex sportiv – era şeful de proiect – dacă nu se continuă lucrările în cel mai scurt timp. Amplasamentul sălii de sport: ruinele Mănăstirii Văcăreşti, demolate în 1985. Locul înfăţişării publice: o adunare organizată de către Uniunea Arhitecţilor din România, menită să dezbată la înalt nivel profesional şi filosofic oportunitatea reconstruirii ansamblului-monument de arhitectură Văcăreşti. Nici acum, după aproape 15 ani, nu vreau şi nu sînt în stare să comentez spectacolul degustător oferit colegilor săi şi personalităţilor culturale prezente la acea întîlnire de către un ins pe trebuie să-l numesc, iată, confrate.

Venind la vremurile prezente şi la disputele care ne macină în jurul demolării (şi nu demontării) Mausoleului arhitecţilor Maicu şi Cucu şi al distrugerii Parcului Carol (cu doi ani înainte de a fi putut celebra centenarul primului parc cu caracter expoziţional-alegoric pe care l-a cunoscut România), aştept reacţia unui tînăr arhitect – o persoană stimabilă cum este Augustin Ioan, declarat cîştigător al concursului de soluţii pentru Catedrala Patriarhală pe amplasamentul din Bulevardul Alba Iulia (prelungirea axei Victoriei Socialismului). După felul în care a exersat politica pumnului înmănuşat în gură de cîtăva vreme încoace, înclin să cred că Patriarhia BOR nu va mai organiza nici un concurs de arhitectură şi va desemna direct arhitectul care va conduce proiectarea catedralei. Grea dilemă, pentru unul dintre „dilematici“... Pe de-o parte, tînărul conferenţiar de la Şcoala de arhitectură nu are o operă în spate – mă refer la o lucrare importantă construită –, deşi are deja foarte multe lucrări teoretice şi critice publicate, iar atribuirea unui astfel de program de arhitectură publică i-ar întregi CV-ul. Pe de altă parte, dacă ar accepta proiectul pentru catedrală pe amplasamentul din Parcul Carol, Augustin Ioan s-ar poziţiona în răspărul aproape al întregii bresle a arhitecţilor şi al unui număr important de intelectuali, care se opun ideii de a distruge un ansamblu de artă monumentală de for (declasarea monumentului semnată de ministrul Culturii pe genunchi sau pe spatele lat al Premierului nu-i afectează valoarea în ochii specialiştilor, şi asta o ştie prea bine dl Theodorescu) şi de a ocupa cu construcţii, fie şi parţial, un spaţiu verde amenajat (şi încă cu valoare istorică).

Pentru că am o particulară preţuire pentru arhitectul Ioan, aproape îmi doresc pentru igiena conştiinţei sale profesionale ca biserica să numească în capul planşetei pe un alt arhitect, pe unul dintre mercenarii profesiei care nu-şi fac scrupule atunci cînd, pentru a intra cu o lucrare în istorie, trebuie să demanteleze, să dezafecteze, să demonteze, să translateze sau să demoleze, cu tot ştaiful meseriei de arhitect, vreo piesă construită a memoriei noastre colective.

Monica LOTREANU
istoric de artă şi, la bine şi la rău, arhitect

Răspunsul domnului Augustin Ioan

Stimată doamnă Lotreanu,

Vă mulţumesc pentru interesul acordat acestei teme şi pentru menţionarea numelui meu ca parte a acestui proces. Precum ştiţi prea bine, am participat la concursul pentru Catedrala Patriarhală Înălţarea Domnului şi Sf. Apostol Andrei din 2002, amplasat pe axa Bulevardului Unirii, întrucît cred în acea poziţie centrală în structura urbană a Bucureştilor. Acolo plasată, o clădire de mari dimensiuni, precum se dorea, nu distona cu situl (alcătuit din blocuri de opt niveluri), corecta greşelile de urbanism ale zonei şi demara vindecarea zonei, fie şi numai prin inventarea a patru pieţe urbane, inclusiv o amplă piaţă pietonală de sud, aşa cum Bucureştii nu au încă. De asemenea, ştiţi, dacă nu din contactul direct cu rezultatele concursului, măcar din albumul publicat de curînd de Noi Media Print, că am propus o clădire în acelaşi timp arhaică şi contemporană, cu trăsături proprii arhitecturii bizantine din Italia (post)-justiniană, adică, am zice azi, în acelaşi timp latine (prin geografia lor *ravennata)* şi ortodoxe. Lumina trecînd prin alabastru, planul naosului – în cruce greacă înscrisă – şi bolţile în mozaic de aur urmau să accentueze „retrofuturismul“ obiectului. Din nefericire, nu doar ierarhia bisericii a văzut doar „futurismul“ obiectului, ci şi mulţi confraţi. Unii, extrem de onorabili, au spus public, la radio, că bulevardul trebuie păstrat deschis şi că opţiunea pentru Parcul Carol, din 1995, poate ar fi fost mai bună; desigur, aceiaşi tac acum, cînd s-a pus problema amplasării în Parcul Carol. Eu însumi am arătat, în întîlnirea de la Operă din 2003, cum este posibilă amplasarea unei biserici de dimensiuni onorabile păstrînd în acelaşi timp şi mausoleul lui Cucu: o lucrare admirabilă arhitectural şi, mai ales, recuperabilă în cheie sacră, întrucît, aşa cum s-a arătat, exceptînd ambivalenţa numărului de arce (cinci), monumentul aminteşte şi de romanitate şi de ortodoxie. Cucu era un mare arhitect şi marii arhitecţi ştiu să nu fie prea direcţi în simbolistica lucrărilor lor, chiar atunci cînd sînt sub vremuri. Păstrarea mausoleului şi conversia lui într-un muzeu ar fi permis co-prezenţa celor două monumente. În definitiv, ce altceva a făcut creştinismul atunci cînd a „colonizat“ monumentele păgîne, refolosindu-le piatra şi coloanele? Ce altceva vor să spună coloanele de porfir ale Sfintei Sofia, recuperate de pe suprafaţa imperiului, decît că ele se vor subsuma gloriei creştinismului justinian? Aceste propuneri (am prezentat trei) au fost refuzate de toţi participanţii, biserică şi ministru al Culturii. Se înţelege că nu am mai primit nici o veste de la BOR din acea zi. Nu se mai vorbeşte despre cîştigătorii concursului din 2002 şi, desigur, aşa cum presupuneţi, nici eu nu sînt deloc dispus să fiu parte din demolarea monumentului lui Cucu, întrucît nu cred că demolarea – a orice, indiferent de semnificaţie – mai este o soluţie inteligentă pentru a face arhitectură astăzi în România. Este deplorabil modul în care cei cărora li s-au dat în grijă monumentele şi BOR au negociat acest nou amplasament. Nu vreau să fiu parte din nici o lucrare ale cărei premise sînt dubioase, precum încredinţarea demolării şi, nu mă îndoiesc, a proiectării şi execuţiei catedralei în noul amplasament. Cît priveşte „absenţa“ din CV-ul meu de lucrări „spectaculoase“, aş face observaţia că, se pare, nu îmi cunoaşteţi deloc CV-ul profesional, dincolo de cărţile pe care le menţionaţi, dar acesta nu este subiectul răspunsului meu; vă stau la dispoziţie, totuşi, după întoarcerea din SUA, pentru a vă prezenta numărul de lucrări de pînă în prezent, printre care se prenumără restaurarea Muzeului Literaturii Române, de pildă, precum şi un număr de unsprezece biserici şi mînăstiri ortodoxe proiectate şi edificate.

Cu simpatie,

Augustin IOAN

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

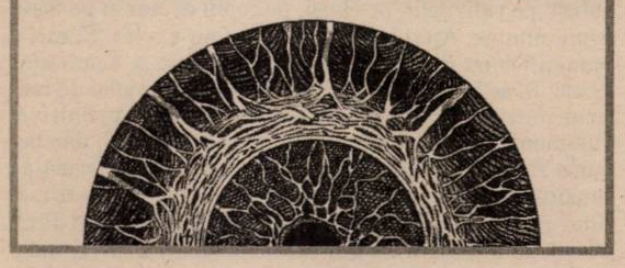

Jocul măştilor (II)

Spuneam, aşadar, că Gide are, de la un moment dat, o a doua familie, în cadrul căreia relaţiile sînt extrem de complicate (Simon Leys le compară, nu fără un anume cinism, cu legăturile de rudenie între cimpanzeii dintr-o grădină zoologică). Iat-o, mai întîi, pe Maria Van Rysselberghe (1867-1959). Cunoscută drept „micuţa Doamnă" (era mică de statură), soţie a pictorului Theo Van Rysselberghe, a făcut o pasiune (neîmplinită, pare-se) pentru Verhaeren, iar către 1900 l-a cunoscut pe Gide. După moartea lui Theo (1926) s-a mutat într-un apartament alăturat aceluia al lui Gide, unde a rămas pînă la moartea scriitorului. Devenise atît de apropiată, încît Gide i s-a adresat într-o zi (lapsus revelator) cu „Bătrîne". A ţinut vreme de trei decenii un jurnal, *Caietele Micuţei Doamne*, publicate tîrziu (după 1970) – document inestimabil (mai ales că „dublează", cu un plus de sinceritate şi luciditate, jurnalul lui Gide). Maria era o femeie liberă, fără complexe, sfidînd convenţiile cu o naturaleţe uimitoare. Fiica ei, Elisabeth (1890-1980) a fost, pentru scurt timp, iubita poetului englez Rupert Brooke (un bărbat „frumos ca Apollo", zice Leys), mort tînăr în primul război mondial. Elisabeth devine, prin 1920, amanta lui Marc Allégret, adolescentul de 16 ani de care Gide era îndrăgostit (scriitorul mediază el însuşi această relaţie). Elisabeth îşi dorea mult un copil şi crede că Marc a lăsat-o însărcinată, ceea ce îl aduce pe Gide într-o stare de jubilaţie extatică (îi spune Mariei: „sîntem [observaţi pluralul, *n.m., A.C.]* pe cale să facem posibilă o nouă omenire"). În cele din urmă, cu complicitatea tandru-protectoare a Mariei, Elisabeth şi Gide concep un copil (pe o plajă izolată de la Mediterana): Catherine Gide se naşte în 1923.

Cum copilul trebuie să aibă şi un tată „oficial", îl aduce lîngă Elisabeth pe Pierre Herbart (1904-1974). Herbart a fost, după toate mărturiile, un personaj plin de farmec, misterios, excentric; atît femeile, cît şi bărbaţii îl găseau irezistibil. Gide îl cunoscuse în casa lui Cocteau; Herbart era atunci opioman, mai tîrziu va deveni alcoolic. Gide l-a încurajat să scrie, l-a ajutat să publice. Au fost împreună în faimoasa călătorie în Uniunea Sovietică. După al doilea război, Herbart a rămas în preajma scriitorului, a fost omul bun la toate, secretar, confident, şofer. Curînd după naşterea Catherinei, Gide i-a făcut cunoştinţă cu Elisabeth (ea avea 41 de ani, Herbart 28). Cei doi au devenit amanţi şi s-au căsătorit cîţiva ani mai tîrziu. Bisexual şi deloc conformist, Herbart era totuşi şocat de pedofilia lui Gide şi de totala lui amoralitate dusă pînă la inconştienţă.

Şi Catherine? Ei bine, Catherine află că e fiica lui Gide pe la vîrsta de 13 ani; se trezeşte cu... doi taţi. Gide o pomeneşte rareori în *Jurnal*. Ştim însă, de la Martin du Gard, că adolescenta îl detesta pe Gide şi că s-a împăcat greu cu ideea că e fiica ilustrului scriitor. În 1945 Catherine naşte o fetiţă, Isabelle, se căsătoreşte cu un tînăr germanist, Jean Lambert, cu care mai are încă trei copii. În 1947, cuplul îl ia pe Gide într-o călătorie în Elveţia şi Italia; voiajul e penibil, deoarece bătrînul „vînează" în permanenţă copii şi adolescenţi. Din amintirile secretarei lui Gide, viitoarea romancieră Béatrice Beck, regretă că doamna Catherine Gide-Lambert devenise o persoană foarte atentă la convenienţe. Nu avea nimic din libertinajul mamei şi al bunicii şi nimic din filosofia liberatoare a tatălui. Experimentul creării unei „omeniri noi" eşuase în cel mai plat conformism.

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

„E bine să fii zgîrcit cu dispreţul, avînd în vedere marele număr al celor care-l merită."

Fonoenciclopedia

Sînt agresat săptămînal de două voci care ar merita să figureze într-un posibil „Muzeu al vocilor de groază". Încerc să le evit cît pot, dar mi se-ntîmplă să zapez – din întîmplare – pe ele, şi-atunci plăcerea mea de telespectator se face ţăndări.

Prima este a veteranului TV Ioan Grigorescu, autorul („Regia, scenariul, imaginea şi comentariul") interminabilului jurnal / documentar *Spectacolul lumii*. Nu vreau să mă gîndesc cîte ţări, cîte continente a vizitat acest domn, pentru că nu merită. Dar nu pot să nu mă gîndesc că, dacă acest *globe-trotter* tacticos tot şi-a făcut un pustiu de bine bătînd & filmînd agale fiece palmă de Pămînt, un minim gest de compasiune ar fi fost înlocuirea vocii. Atunci cînd, într-un promo intempestiv, dl Grigorescu silabisea gurmand: „Vino să-ţi arăt Aaa-sia, A-ustraaalia, Aaa-frica, A-meeerica şi Eurooo-pa!", glasul său era deja plin de saliva telalilor mîndri de produsul lor. Dar un promo nu-i decît un promo – el nu „dezvoltă"; în „episoade" însă, vocea dlui Grigorescu capătă inflexiuni luxuriante şi lascive, se pliază sprinţar momentelor, este tunătoare sau gingaşă, solemnă sau ştrengară, roşie, neagră sau albă. Un simplu enunţ – „Aici, în acest ospiciu, Van Gogh avea să trăiască ultimii ani de viaţă" – îi prilejuieşte o adevărată orgie sonoră: început tern, crescendo uşor tremurat, palatalizare pedantă a numelui, crescendo final cu orgasm în serie. Dl Grigorescu nu „comentează"; domnia sa *interpretează!* Interpretează nu numai textul (doar e textul propriu), ci şi adverbele, conjuncţiile şi prepoziţiile. Imens – şi infinitezimal – actor...

Doamna Lucia Mureşan este o altă Mare Voce, care se exersează – poetic – în limitele prozaice ale *Teleenciclopediei*. La dînsa, „Marea Egee e calmă vara" capătă drapaje de tragedie greacă, simţi că nu, *nu poate* rămîne „calmă" mult timp, *ceva* se va petrece – şi-ntr-adevăr, dezvăluirea nu întîrzie să se producă: „Căluţul-de-mare (pauză încărcată de suspans), *hippocampus hippocampus* (rostire apretată, ca-n dicţionar), zburdă şăgalnic (zîmbet în colţul glotei) printre elementele de plancton (rest de frază spusă curat şi sec: „planctonul" e nereprezentabil)... Pentru recitatoarea *Teleenciclopediei*, Lumea e o cosmogonie sonoră. Dumnezeu a creat-o prin Cuvînt; dna Mureşan o creponează prin Vers. Ştiinţa se face Poezie.

Niciodată invers.

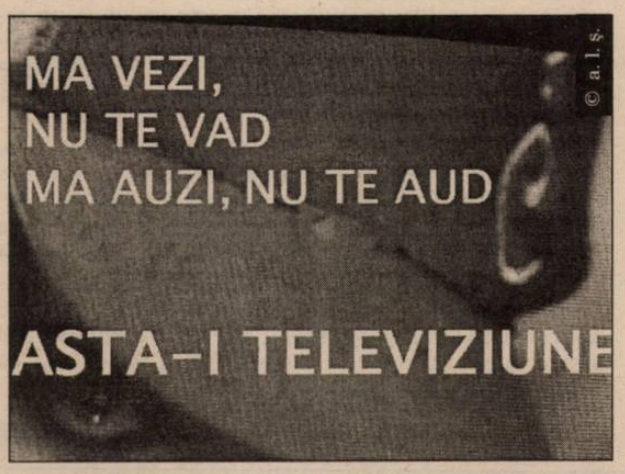

Dragoş BUCURENCI

chat@clubucurenci

Azi în Timişoara...

România e, la ora actuală, una dintre cele mai exotice destinaţii pentru marii DJ-i, constată un sondaj al revistei DJ Mag *din decembrie. O să fiu rău şi o să spun că România, în cazul acesta, înseamnă Bucureşti. Şi, cu toate că nu trece sfîrşit de săptămînă fără ca un alt* ***nume*** *să mixeze în cluburile bucureştene, singurul eveniment românesc de amploare care face dreptate genului e festivalul de muzică electronică TmBase din Timişoara. Ina e timişoreancă. Şi nu pare să sufere fără Martin, Kristal, Mission sau Space.*

<?> ce numeşti tu muzică bună de club?

<i> un răspuns punctual la întrebarea asta ar fi breaks / drum'n'bass, mai pe scurt zona mai underground a genului. dar lucrurile sînt mult mai nuanţate din punctul meu de vedere... dacă merg într-un club, nu merg numai pentru că ştiu că „se va pune" un anumit gen de muzică, ci pentru atmosfera pe care ştiu că un anume dj o poate crea prin mixul său. pot să ascult la fel de bine şi house şi trance şi... hip hop – dacă sînt bine combinate.

<?> de exemplu...

<i> un astfel de eclectism în mixat e palotai pe care l-am auzit la tm 03 base şi la session tm base.

<?> care-i frecvenţa ta de clubbing?

<i> cam de două ori pe lună cred că ar fi media de ieşit în club. poate că aş ieşi mai des, dar sincer mă plictisesc să văd aceleaşi feţe... şi să ascult aceleaşi muzici... cel puţin aici în tm nu e atît de mare oferta de dj-i – se întîmplă party-uri extrem de reuşite, e adevărat, dar nu tot timpul – şi, cum ţi-am mai spus, mă duc mai mult pentru atmosfera pe care o aştept de la un anumit dj.

<?> dj-i cum sînt?

<i> sînt dj-i ok în tm, dar nu pot să nu se repete – să-şi repete piesele, chiar şi mixurile – şi, oricîtă bunăvoinţă ai avea, nu poţi să nu te plictiseşti la un moment dat... dar asta nu înseamnă că nu sînt şi party-uri bune chiar în fiecare săptămînă.

<?> care e reţeta unei nopţi de club, de la machiajul de seară pînă la cafeaua de dimineaţă?

<i> nu pot să vorbesc despre o astfel de reţetă, pentru că nu o am. singurul gînd e să mă dezlănţui... să mă simt cît mai liberă... iar dacă party-ul e reuşit, atunci nu se poate vorbi despre cafeaua de dimineaţă, pentru că dimineaţa se transformă în noapte... şi noaptea dormi.

<?> cine-şi permite aici să meargă în club?

<i> în cluburile timişorene preţurile sînt absolut rezonabile, astfel că oricine îşi permite să meargă măcar de două ori pe lună.

<?> şi cine merge, de fapt, în club?

<i> majoritatea celor care frecventează cluburile sînt copiii de liceu sau studenţii (timişoreni, pentru că ceilalţi preferă discotecile).

<?> cum prizează scena de club din timişoara chestiunea drogurilor?

<i> pot să-ţi spun despre cei pe care îi cunosc eu că nu prizează decît cantităţi industriale de bere... dar cred că mai departe de marijuana nu se prea ajunge... sau, în orice caz, sînt puţini cei care consumă droguri „tari".

<?> impresii după ultima experienţă de clubbing...

<i> a fost o noapte superbă... mă simt mai plină de viaţă decît mulţi dintre copiii de cincisprezece ani care erau acolo... am dansat şase ore fără pauză şi sînt epuizată... cînd dansez intru într-un fel de transă şi pierd contactul cu lumea exterioară... e noapte acum pentru mine deşi e zi afară dar, în mod ciudat, nu simt nici un fel de oboseală... deşi poate părea ciudat, eu mă încarc la un astfel de party în club...

Re: member

„Dacă mi s-ar cere să aleg între Statele Unite şi Al Qaeda, aş alege Statele Unite. Nu pentru c-aş fi de acord cu politica lui Bush, ci pentru că ştiu că există în democraţia americană un principiu de perfectabilitate. O istoricitate internă. Asta e, pentru mine, democraţia: autocritica publică e posibilă prin drept, perfectabilitatea este deschisă la infinit. Sigur, Statele Unite sînt parţial vinovate. Au comis acte de genocid (tratamentul aplicat indienilor, sclavia, bombele atomice sau armele de distrugere în masă pe care sînt singuri în istorie, pînă la această dată, să le fi utilizat sau declarat legitime în interes propriu). Am putea cita alte exemple de violenţe nejustificabile după cel de-al doilea război mondial. Dar în acelaşi timp, şi insist cu toată forţa necesară, ar fi ruşinos de injust, odios şi ridicol să fie negat faptul că tot Statele Unite au abolit sclavia, au încercat să repare violenţele asupra indienilor, au consfinţit şi făcut să progreseze drepturile civile, au respectat cel mai adesea primul amendament al Constituţiei lor (libertatea cuvîntului, libertatea presei şi exprimarea publică a opiniei, separarea iniţială a Bisericii de Stat – mult înaintea Franţei, deşi politicul este profund marcat de religiozitatea creştină). Această ţară şi această naţiune se ştiu perfectibile şi interesate de un viitor mai democratic, chiar dacă hegemonia lor economică şi militară este mai precară decît se crede îndeobşte (de unde crispările actuale). Tocmai în numele acestui viitor democratic mă plasez de această parte a baricadei. Al Qaeda nu are nici un viitor. Ideologiile pur religioase, sau pretins religioase, care n-au nici un model politic, care opun credincioşi şi necredincioşi şi fac apel la exterminarea tuturor «infidelilor», sînt condamnate pe termen lung. Chiar dacă pot trece lumea, o vreme, prin foc şi prin sînge."

Jacques Derrida (în *Les inrockuptibles*, 31 martie – 6 aprilie 2004)

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Manele (manele, frumoasele mele manele)

Luaţi ziua de luni, prima după duminica de Paşti, ultima înaintea ninsorii de marţi, dăruiţi-i soare şi puţină ceaţă dimineaţa, apoi coborîţi-o cu grijă printre pajişti şi stînci, pe de o parte, şi versantul sudestic al masivului Piatra Craiului, pe cealaltă, pînă ce, dacă nimic rău nu vi se va întîmpla (iar în privinţa zilei de luni nu am auzit poveşti cum că ar fi întîrziat vreodată să apară), veţi ateriza cu ea uşurel pe pămîntul sigur şi cimentat cu asfalt din dreptul cabanei Brusturet. Cei ce nu au ajuns niciodată prin părţile astea vor şti că aterizarea a fost reuşită după mirosul şăgalnic de carne prăjită (alcătuit în marea lui parte din mici şi cîrnaţi), după fluturaşii de bandminton şi mingile de fotbal, după cîrdul aiuritor de maşini proptite bară-n bară în dreptul cabanei şi al firicelului de apă, după casetofoanele cu muzică şi oamenii cu copii aflaţi aici de cînd lumea sau, ca să fim mai exacţi, de vineri sau de sîmbătă. Ar fi de prisos să încercaţi vreun temeinic sentiment de nedumerire, ar fi inutil să întrebaţi de ce, ar fi de-a dreptul absurd să vă puneţi problema cum, din toate acele locuri cu umbră şi verdeaţă, cu pajişti mov de brînduşe, culmi împădurite, petece de zăpadă sau mai ştiu eu cîte cîrduri de cerbi şi ciute (numai bune pentru tihna şi desfătarea unei zile de luni), oamenii şi l-au ales pe cel mai urît şi lipsit de sare pentru a-şi prăznui bucuria. Există pe lume atîtea chestii în firea lucrurilor, încît chiar n-are sens să-ţi baţi capul cu fiecare dintre ele (ar mai trebui poate spus, ca o scuză, dacă nu ca o explicaţie, că o cabană are tainica menire de a aduna oamenii în jurul ei).

Ar fi de dorit să nu vă supăraţi nici pe muzică. Să nu o arătaţi cu degetul. Să nu o pîrjoliţi cu tot cu casete şi casetofoane alături de cîrnaţi şi mici. Să nu fiţi invidioşi pentru triumful ei asupra văii şi a cabanei. Să nu-i purtaţi pică Minodorei (fostă *la maxim)* pentru că ne strigă nouă „fă-o, fă-o / de la 1 la 69". Şi nici pe Guţă, dragul de el, pentru că, părerea mea, chiar îşi merită coroana şi e de ajuns să-i asculţi primele inflexiuni ale vocii ca să-ţi dai seama că nu a fost proclamat degeaba noul rege. Să nu îi strangulaţi cu argumente pe toţii Jeanii de la Vîlcea, Piteşti sau Bărbuleşti, pe fermecători, pe valivijelii, pe elvişi, pe copiii de aur şi pe foştii copii minune. Aveţi înţelegere. Vina nu e a lor. Şi nici a oamenilor cu casetofoane. Ei au muncit şi acum sînt liberi. Ei se bucură, îşi proslăvesc libertatea zilei de luni prin muzică. Spuneţi-i agresivă, barbară, primitivă, rudimentară: necunoscute sînt căile Domnului, dar bucuria rămîne bucurie. Nu există astăzi o altă formă de muzică în afara manelelor care să se împletească mai bine cu diafanul picnic-turmă românesc. Serviţi Pink Floyd pe o pajişte cu gunoaie, corturi, cuscri şi naşi. Tare, dacă se poate. Veţi fi cu siguranţă linşaţi. Şi, dacă nu va fi teama, o anumită decenţă vă va spune că se poate şi fără. Ei bine, ei nu pot fără. Aşa că nu încercaţi să schimbaţi ceva: atît timp cît rămîne lîngă cabana ei, orice bucurie este binevenită.

Noi şi numai noi sîntem vinovaţii: dacă tot nu înţelegem nimic, trebuia să fi rămas într-una dintre acele pajişti cu brînduşe. De acolo, de sus, am fi avut şi noi bucuria înserării, şi o alta, mai meschină dar omenească, de a privi cum ziua de marţi şi o ninsoare ciudată de aprilie tîrziu coboară asupra văii, închide portiere şi cabane şi-l azvîrle pe Guţă departe, pe un vraf de casete, trist şi singur pînă la concediul următor.

trend inţe

Enteresul

– înainte şi după –

Înainte, ca artist care-şi „cunoaşte interesul", aveai o singură opţiune: să faci frumos în faţa partidului şi, în ultima perioadă, în faţa conducătorului iubit. Te aliniai disciplinat în front? Aveai numai de cîştigat. Erai recunoscut ca mare artist, eventual erai făcut artist al poporului (şi de aici cîştigai şi ceva bănuţi în plus), ţi se tipăreau volumele în zeci de mii de exemplare (şi de aici cîştigai alţi bănuţi în plus), ţi se dădea să pictezi, în locuri publice, fresce cu fecioarele tale serafice şi cu fruntea înaltă (şi, de aici, desigur, iarăşi bănuţii în plus de rigoare). În plus faţă de bănuţii în plus, beneficiai oricînd îţi dorea sufletul de vacanţe creative pe la casele de creaţie de la munte sau la mare. Ce mai, erai un rege! Îţi puteai permite chiar să dai la boboci liniştit pe mobilierul *art nouveau* de la Peleşor (unde erai cazat), că nimeni nu se supăra. În paranteză fie spus, dacă nu-ţi cunoşteai interesul, erai, oricît de genial, un neica nimeni: un ăla, un Leonid Dimov umil, de care nu ştie mai nimeni, sortit să-şi ducă viaţa şi să moară în mizerie.

După, opţiunile prin care să-ţi atingi interesul s-au diversificat. A rămas în continuare, desigur, „direcţia" tradiţională, de gudurare pe lîngă puterea politică. Astăzi, nu ţi se cere să faci prea mult în sensul acesta. Trebuie doar să-ţi declari opţiunile şi să te afişezi cu cei care ne conduc (şi astfel să le aduci aşa-numitele beneficii de imagine – lucru de care, pare-se, au mare nevoie). Te vei bucura de premii academice, de finanţări de la Ministerul Culturii sau de stima eternă (pe durata unui mandat) a Patriei. Ca director de teatru, vei beneficia de fonduri preferenţiale pentru instituţia ta. Ca simplu actor, vei fi purtat pe la mînăstiri, unde ţi se vor da mese îmbelşugate la lumina focului de tabără (pentru asta nu trebuie decît să-i săruţi ministrului-mareşal dreapta cu ghiul, în particular, iar la TV să spui despre el că e un om providenţial – o nimica toată).

Dar nu numai tradiţionaliştii pot avea, dacă-şi cunosc interesul, un ce profit în zilele noastre, ci şi progresiştii. De data aceasta, trebuie doar să ştii ce se poartă pe la curţile europene, de unde vin fonduri. Vrei să *iniţiezi* un *proiect artistic*? Vrei să *aplici*? Nu fi fraier: coteşte-ţi inspiraţia înspre ceva subiecte *de gender*, abordează creativ problemele persoanelor cu handicap sau arată-te interesat de discursurile identitare şi minoritare totodată. Vei avea numai de cîştigat. Dacă vei fi convingător, poate te vor invita şi pe la casele lor de creaţie, pe la nu ştiu ce castel bavarez unde să-ţi pierzi timpul zicînd că munceşti la marea operă. Nu ştiu dacă chestia cu datul la boboci pe mobilier va mai ţine şi în cazul acesta – dar nu cred că asta-i o mare pierdere.

Cezar PAUL-BĂDESCU

Matei MARTIN

bon de lectură

Scheletul de mamut şi pisoarul lui Duchamp

● **Boris Groys, *Despre nou. Eseu de economie culturală*, traducere de Aurel Codoban, *Cuvînt înainte* de Vasile Ernu, colecţia „Balcon", Editura Idea Design & Print, 2003**

Despre nou. Eseu de economie culturală este o interpretare globală a artei. Pornind de la două concepte-cheie – „arhiva culturală" şi „spaţiul profan" – Groys încearcă să găsească soluţii pentru a determina limitele inovaţiei în artă. Discuţia despre ce este nou e însă deschisă de cea despre memoria culturală: „Despre orice cultură se poate spune că e construită ierarhic astfel încît tot cuprinsul ei are o valoare, determinată prin poziţia în ierarhia valorilor culturale. În primul rînd se formează ceea ce poate fi definit ca memoria culturală organizată sau structurată a unei astfel de ierarhii. În cultura timpului nostru, ceea ce o constituie sînt bibliotecile, muzeele şi alte arhive. (...) Desigur, fiecare tradiţie culturală îşi are propriul sistem de amintire şi conservare, precum şi propriul principiu de selecţie. În plus, fiecare cultură este neomogenă, adică este constituită din subculturi diferite, cu propriile lor sisteme de conservare, priorităţi şi principii de selecţie. Astfel încît orice ierarhie este relativă".

„Spaţiul profan" este „domeniul constituit din toate lucrurile ce nu sînt cuprinse în arhivă". Spaţiul profan este un spaţiu eterogen compus din tot ce e „fără valoare, insignifiant, neinteresant, extracultural şi efemer".

Cele două lumi descrise de Groys nu sînt strict delimitate, graniţele lor fiind în permanenţă supuse unei dinamici determinate de mediul cultural. De altfel, important în această teorie a noului nu este termenul de *nou,* ci acela de *arhivă*. Pentru că noul se defineşte, în logica lui Groys, tocmai pornind de la memoria culturală. Doar în acest context se poate pune în discuţie inovaţia.

Muzeul este o colecţie de originale. El s-a constituit nu ca o colecţie de obiecte care să reprezinte ceva, să fie mostre a ceva, ci ca o colecţie de obiecte unice. De exemplu, „Mona Lisa" nu este o mostră de portret de femeie; portretul Mona Lisei se reprezintă pe sine însuşi. În acest sens, muzeul de artă se deosebeşte de alte tipuri de colecţii: într-un muzeu de istorie naturală, exponatele sînt mostre ale speciei lor: scheletul de mamut nu se reprezintă pe sine, el este un model care ilustrează specia respectivă. Acelaşi lucru e valabil şi pentru biblioteci: o singură carte expusă ca mostră pentru o întreagă colecţie de exemplare din acelaşi volum.

După Groys, ruptura în ceea ce priveşte înţelegerea muzeului de artă s-a produs în secolul XX, atunci cînd Duchamp a expus celebrul pisoar, o mostră a unui obiect de serie, într-un moment în care muzeele erau concepute ca serii de obiecte unicat. Miza pisoarului-obiect-de-artă era tocmai zdruncinarea precedentelor criterii ale valorii artistice. Pentru Groys, deosebirea dintre artă şi non-artă este ceva arbitrar, căci dobîndirea calităţii de „obiect de artă" este urmarea arhivării obiectului într-un muzeu. După avangardă, care a distrus criteriile esenţiale ale valorilor tradiţionale, muzeul a rămas unicul spaţiu de afirmare a obiectului de artă. În acest context, inovaţia e concepută ca o deplasare a graniţei ce desparte tradiţia valorizată, păstrată cultural, de teritoriul obiectelor profane. Estetica *ready-made*-ului şi în special lucrările lui Marcel Duchamp sînt exemplele prin care Groys ilustrează această teorie. „Calitatea *ready-made*-ului constă în aceea că el demonstrează intuitiv prezenţa ambelor planuri de valoare în fiecare lucrare singulară. Fiind luat un anumit obiect din spaţiul profan, recunoscut clar ca atare, introdus apoi în contextul culturii valorizate, orice iluzie a unei sinteze organice între cele valorizate şi cele profane este exclusă."

Ce e, pînă la urmă, noul? Noul ar fi „altceva", dar ceva conceput a fi la fel de valoros ca ceea ce a intrat deja în memoria culturală instituţionalizată; adică ceva ce ar putea intra la un moment dat în muzee sau arhive.

Tendinţa actuală în ceea ce priveşte organizarea memoriei culturale este de a ignora imitaţiile şi de a valoriza inovaţiile: spaţiul profan este văzut ca un rezervor pentru potenţialele valori culturale. Arta contemporană, care caută mereu noi forme de exprimare (precum instalaţiile multimedia), se înscrie în această tendinţă.

Rămîne însă oarecum nerezolvată chestiunea valorilor culturale, căci „noul", deşi valorizat, nu este un criteriu absolut. Groys contestă teoria (lui Baudrillard) conform căreia orice formă de gîndire din lumea de astăzi ar fi divertisment, precum şi împărţirea culturii în „cultură de masă" şi „cultură elitistă". Întreaga cultură se bazează pe proiecte individuale, iar comerţul cu artă este un comerţ al gustului, în cadrul căruia autorii devin mărci în sine. Economia culturală devine ea însăşi un soi de avangardă economică.

Simona SORA

puzzlecturi

Masculin de feminine

S-au publicat în ultimii ani, la noi, atît de multe scriitoare „noi", diferite, adevărate mini-boom-uri editoriale – de la Camille Laurens şi Marie Darrieussecq, la Marie Nimier şi Shan Sa, de la Aglaja Veteranyi şi Tracy Chevalier la Anna Galvada şi Ángeles Mastretta, de la Helen Fielding şi Alice Sebold la Isabel Allende şi Olga Tokarczuk – încît e de-a dreptul caraghios să ignori particularităţile (de tematică, viziune, scriitură) care le leagă. Ca să nu mai vorbim de „clasicele" reeditate (Marguerite Yourcenar, Iris Murdoch, Virginia Woolf) sau publicate pentru prima dată în româneşte (Nadejda Mandelştam, Sylvia Plath). A spune că nu există „scriitură feminină" a ajuns un lucru de principiu pentru profesioniştii literaturii; iar negarea negaţiei, un cal de bătaie pentru ideologi. Dacă relaxăm un pic lucrurile, o să vedem că ele sînt mai amestecate şi că nu orice scriitor reuşeşte să fie, cum spunea Virginia Woolf, „masculin de feminin sau feminin de masculin". Trebuie să existe un limb al scriiturii feminine care să poată fi descris. Oricum, cel mai important e să pornim de la cărţi şi nu invers. Iată, pentru început, două franţuzoaice de clasă.

● **Amélie Nothomb, *Uimire şi cutremur*, trad. de Dragoş Bobu, prefaţă de Alexandru Călinescu, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2002.**

Încercaţi un exerciţiu patriotic: citiţi *Uimire şi cutremur*, cartea din 1999 a Améliei Nothomb, „fenomen literar mediatic", „succes fenomenal", mostră de „talent stupefiant" în paralel cu cele două volume ale Claudiei Golea, *Planeta Tokyo*, apărute, cam în acelaşi timp, la Nemira. Dincolo de tema comună, Japonia de azi, de umorul (dementţial, la propriu) şi de răzbunarea (umilinţelor şi inadecvărilor înghiţite în „Ţara Soarelui Răsare") prin scris – cele două au în comun un extraordinar talent de povestitoare şi un soi de ironie autodistructivă destul de rară la maestrele contemporane ale autoficţiunii. Iar Amélie-san mai are şi noroc. Cu *Uimire şi cutremur*, a doua carte după debutul la 24 de ani cu *Igiena asasinului* (tradusă şi ea în româneşte, tot în colecţia „Biblioteca Polirom"), scriitoarea a luat Marele Premiu pentru roman al Academiei Franceze, iar cartea s-a vîndut în jumătate de milion de exemplare.

Amélie se întoarce în Japonia, unde se născuse şi îşi petrecuse primii trei ani din viaţă, ca fiică a ambasadorului belgian (eul ficţional e, desigur, eul biografic, cel puţin pînă la un moment dat), se angajează ca traducătoare într-o mare firmă japoneză şi încearcă să existe după regulile lor, pe care în viaţa diurn-occidentală le crezuse şi ale ei. Surpriză, stupefacţie, „uimire şi cutremur", sentimente recomandate în vechiul protocol nipon, cînd o fiinţă muritoare se află în preajma împăratului. Amélie-san ajunge „o carmelită" a toaletei de la etajul 44 al întreprinderii-imperiu: schimbă hîrtia igienică şi meditează racinian la o defenestrare simbolică. De ce nu pleacă? Fiindcă în Codul Nipon al Întreprinderii, sinuciderea e preferabilă abandonului.

Trebuie să mărturisesc că eu o prefer pe Claudia Golea, tratată la noi de gheişă care şi-a povestit aventurile nipone. Din cele două volume ale ei, de un umor nebun şi o inteligenţă a privirii ieşită din comun, s-ar fi putut face o carte de milioane (la propriu). Dar ce editor îşi mai bate azi capul cu aşa ceva?

● **Annie Ernaux, *Pasiune simplă. Locul*, trad. de Vasile Zincenco, Colecţia „Femina", Editura Pandora-M, 2004.**

Pasiune simplă e *Amantul* lui Duras interiorizat de o foarte bună scriitoare care ştie exact cît să şarjeze, cît să dozeze şi ce contează într-o proză cu dublă cheie. Poate şi de aceea scriitura plată, lipsa de rezonanţă faptică, adagiul „trăieşte clipa" au prins atît de mult la publicul larg. Ca Marie Nimier în *Noua pornografie, ca* Almudena Grandes în *Vîrstele lui Lulu,* Annie Ernaux îşi expune programul, se blindează faţă de curentul autoficţiunii şi al lui „totul de vînzare", dar nu respectă programul. E un fel de a zice „da, ştiu cum merg lucrurile, ştiu ce se cere, vedeţi şi voi că ştiu, dar fac altceva": „Mi s-a părut că scriitura va trebui să tindă spre... acea impresie pe care o provoacă scena actului sexual, această angoasă şi stupoare, o suspendare a judecăţii morale". *Passion simple* e doar atît: un amor irepresibil, fără istorie, între un bărbat şi o femeie, în care *ea* povesteşte aşteptarea şi amintirea prezenţei *lui*. Efectul e cu totul special: în locul gîfîielilor cu care ne-a obişnuit „noua dezinhibare", este privilegiată, prin această grijă pentru clipa ce nu poate fi prinsă, emoţia, exact esenţialul poveştii.

Emoţia e şi miza celuilalt microroman, *Locul,* povestea tatălui, o reconstituire a lumii acestuia şi a desprinderii fiicei de ea, la acelaşi grad zero, adîncă inexpresiv, nud, recuperator, fără interpretare. Nu întîmplător acest roman a plăcut mai mult criticii, care a văzut în el nu atît „rezistenţa memoriei" în faţa emoţiei, cît imergenţa lumii mic-burgheze în lumea patriarhală a Normandiei franceze, dezrădăcinarea, revenirea, ideologia... În total dezacord cu scriitoarea care ştie, la fel de bine ca autoarea lui *Orlando,* că „invers decît în viaţă, n-avem nimic de aşteptat de la scriitură, unde nu se întîmplă decît ce pui în ea".

Alice POPESCU

imaginarul publicitar

Simptomul *Axe*

O femeie tînără, frumoasă pierde autobuzul şi, în grabă, scapă ceva pe jos. Un bărbat atletic, aproape perfect după standardele ţinutei masculine, îi sare în ajutor recuperîndu-i lucrurile şi porneşte cu toate motoarele şi toată inconştienţa să oprească vehiculul, într-o versiune disperată şi inutilă a basmului cu Făt-Frumos călare pe un cal alb. Un alt bărbat, mai puţin Făt-Frumos, mai puţin călare şi întîmplător pe acolo, cu un spray *Axe* la îndemînă, îi trezeşte simţul olfactiv şi o face să îl urmeze pe loc.

Avînd o adevărată experienţă în ceea ce priveşte efectul *Axe* din perspectiva salvatorului, îl consider extrem de traumatic şi mă declar total alergică la el. Din punctul meu de vedere, *Axe* nu este nici pe departe un atribut masculin, ci o coordonată eternă a şmecheraşilor de ambe sexe, a tuturor călduţilor care îmbină comodul cu plăcutul, cu utilul şi cu toate oportunităţile care decurg (dacă decurg, dacă nu, la ce bun efortul?) dintr-o interacţiune umană. La drept vorbind, sînt foarte supărată pe efectul *Axe* şi aştept versiunea feminină a reclamei, fiindcă există la fel de multe femei care mizează pe el, doar că, în acest caz, produsul va trebui să-şi găsească o altă denumire: *Rexona, Fa* etc. Altfel, e o reclamă excelentă. Desigur, te face să rîzi, dar dacă te gîndeşti puţin, acest efect trece repede.

La o analiză şi mai profundă, însă, *Axe* este, de fapt, denumirea unui simptom. Un simptom cultural al societăţii contemporane, generalizat, fără nici o legătură cu un segment de public sau altul, ci cu valorile pe care ne construim existenţa. Mesajul pe care îl sugerează pare să fie: nu contează ce lucruri extraordinare faci, cît de nobile, de ce sacrificii eşti capabil pentru cel de lîngă tine (într-un flirt, într-o relaţie sau pur şi simplu pentru cineva întîlnit întîmplător, pe stradă), asta nu li se întîmplă decît fraierilor, adevărata măsură a lucrurilor şi oamenilor este succesul prin orice mijloace – de fapt, prin mijloace derizorii şi cu efort minin. De ce să ne deranjăm?

Cred cu convingere că trăim într-un secol pe care l-aş numi Nirvana, atît în sens freudian, cît şi metafizic. Pentru care motiv şi în concordanţă cu cerinţele momentului, daţi-mi voie să nu resimt, în această privinţă, decît o bucurie minimală.

Dilema veche vă recomandă

● Dimineaţa, printre picături, Dobrovolschi & Wilmark sînt un strop picant de Tabasco într-o limonadă caldă. PRO TV-ul a scăpat de un Gheorghe, dar a cîştigat un tandem simpatic, fără fitze, care face băşcălie „bon enfant" şi se pretează vesel la ceea ce A.Gh-ul nu s-a pretat niciodată: autoderiziune. În acelaşi spirit, colegul de *B-24-FUN* al Dobrovolschiului, Dragoş Vasile, semnează acolo „Cîteva consideraţii neortodoxe despre Paşte" – interzise dogmaticilor!, aş adăuga –, cu această întrebare devastatoare: „Nu credeţi că, peste cîţiva ani, lui Isus i-ar plăcea mai degrabă să învie în 50 de biserici dărîmate de comunişti – care ar trebui, la bunul simţ, reconstruite – în loc de o singură Catedrală de neam prost?". (Alex. Leo Şerban)

● Marin Ioniţă, *Kiseleff 10. Fabrica de scriitori* (Editura Paralela 45). În sfîrşit, un document viu – poate mai mult decît atît – despre acea Şcoală de literatură „Mihai Eminescu" din anii '50, îndelung hulită şi dispreţuită în ultima jumătate de veac. O memorialistică (fie şi cu cîteva inexactităţi) scrisă cu vînă, nicicum caricaturală sau solemnă, fixînd valorile (un Labiş, un Lucian Raicu, un Florin Mugur) şi nonvalorile, schematismul epocii şi fragilităţile de caracter şi talent, drama şi comedia unui timp care cere, oricît pare de scandalos, răbdarea unei înţelegeri. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Carne şi sînge

● ***Patimile lui Hristos* / *The Passion of the Christ* (SUA, 2004), de Mel Gibson.**

Caietul de presă ne spune că Benedict Fitzgerald „a lucrat timp de doi ani cu Mel Gibson la scenariul pentru filmul *Patimile lui Hristos*". Încerc să-mi imaginez cum arăta o zi de lucru: „Salut, Mel!" „Salut, Benedict. Unde am rămas?" „Păi ieri am avansat cu şapte lovituri de bici, patru pumni în cap şi doi scuipaţi. Ce-I mai facem azi, Mel?" „Eu zic că, dacă pînă deseară mai punem pe hîrtie o duzină de bice şi un scuipat, nu stăm rău. Ah, şi hai să-I rupem o mînă. La muncă, Benedict!"

Ar fi bine ca filmul lui Gibson despre ultimele douăsprezece ore din viaţa lui Iisus să poată fi exorcizat prin băşcălie. Din păcate nu e atît de simplu. Filmul vine cu reputaţia că e aproape insuportabil, deci lumea va sta la coadă să-l suporte, să-şi facă o părere. Mă tem că nu e vorba doar de o curiozitate intelectuală. Unii dintre cei ce stau la coadă trebuie să fi aflat deja despre piesele de rezistenţă ale producţiei; cei mai bine informaţi trebuie să fi auzit că una dintre vedetele filmului se numeşte *flagrum* şi e „un bici prevăzut cu mai multe curele, cu bucăţi de metal cu ghimpi la capete, pentru a prinde şi smulge pielea". Nu mă pot descotorosi de bănuiala că, fără să ştim prea bine ce vrem, unii dintre noi mergem şi din curiozitatea de a-L vedea pe Iisus luînd parte la cea mai meticuloasă demonstraţie a întrebuinţării unui *flagrum* din toată istoria cinematografului. Curiozitatea asta nu e un simptom de boală, dar e un motiv oribil de a vedea un film despre Iisus. Sper ca legenda aşanumitelor *snuff movies* (spectacole pornografice care urmăresc agonia şi culminează cu moartea „actorului") să fie doar atît – o legendă. Dar, concentrîndu-se pe distrugerea unui trup şi lucrînd în numele exactităţii, Gibson ne-a dăruit ceva ce se apropie, ca tip de experienţă, de un *snuff movie*. Ce a fost în capul lui? Dar, mai întîi, în numele *cărei* exactităţi a lucrat? Cantitatea de dinţi stricaţi şi calitatea suportului vizual la cursul de mînuire a *flagrum*-ului sugerează că l-a interesat adevărul istoric. Dar atunci nu trebuia să se asigure că Pilat chiar a fost intelectualul sensibil pe care-l prezintă el? Pentru că *n-a fost*. Nu trebuia să se întrebe dacă Maria Magdalena, oricît de disperată ar fi fost, chiar ar fi cerut ajutorul romanilor? Nu trebuia să se gîndească la motivele preoţilor iudei şi să lase măcar o ţîră de spaţiu pentru altceva, pe lîngă invidia patologică? E adevărat că atît Matei, cît şi Marcu pomenesc invidia şi că, judecînd după declaraţiile din interviuri („Ioan a fost martor ocular"), Gibson pare să fi luat Evangheliile ca pe nişte rapoarte. Dar unde, în Evanghelii, ar trebui să căutăm braţul rupt şi zecile de pagini de tortură care să corespundă imaginilor din film? Poate că Gibson a vrut să se spună despre filmul lui ce a spus Jean Cocteau despre *Patimile Ioanei d'Arc* al lui Dreyer – că „pare un document istoric dintr-o eră în care nu exista cinematograful". Dar, arătînd în gros-plan negii şi transpiraţia de pe feţele nemachiate ale personajelor sale, Dreyer căuta umbrele şi reflexiile cîmpului de bătălie pe care sufletele lor se pierdeau sau se salvau. Cînd vine vorba de spirit, Gibson nu are la dispoziţie decît vocabularul filmului de acţiune: Iisus căzînd sub bice şi ridicîndu-se pentru a fi biciuit în continuare, Patimile ca probă de rezistenţă fizică, măreţia spirituală ca apoteoză a masochismului macho (Gibson şi-a acuzat criticii că se tem să împărtăşească durerea Mîntuitorului, acuzaţie care nu este decît varianta pioasă a provocării: „Ce, băi, ţi-e frică de durere?"), Iisus ca Van Damme fără şpagat, ca Stallone fără bazooka. Diferenţa este că Van Damme şi Stallone, oricît ar încasa, mai mult dau, permiţîndu-ţi să te descarci, în timp ce de la *Patimile* rişti să ieşi încărcat negativ, departe de Iisus şi dezgustat de lumea pe care El a iubit-o atîta. De aici temerea că dezgustul publicului s-ar putea orienta către evrei. Dar filmul nu e antisemit, după cum nu este o întreprindere cinică, negustorească (mă refer la film în sine, nu la felul în care a fost vîndut). Convingerea că e o viziune sinceră, că aşa arată acum mintea talentatului actor şi regizor Mel Gibson – o fiertură demonică de catolicism morbid şi ignorant, masochism macho şi tropi ai filmului de acţiune –, mă face să tremur pentru sufletul lui.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

20 de ani în 60 de secunde

Mai întîi, discursul începe invariabil prin cîteva fraze care descriu diferite aspecte ale vieţii noastre cotidiene prezentate ca etape ale unui adevărat supliciu. „V-aţi săturat de coşmarul zilnic al aranjării părului? V-aţi săturat să pierdeţi ore întregi aranjîndu-l numai pentru a putea ieşi din casă?“ (V-aţi gîndit că banala aranjare a părului este un coşmar? Ei bine, aflaţi acum.) „Credeţi că pentru a fi slab e necesar să faceţi exerciţii epuizante, să vă îndopaţi cu medicamente şi să vă înfometaţi?“ (Pentru un supraponderal, acesta e iadul: să facă exerciţii epuizante, să se înfometeze şi să nu se îndoape cu bunătăţi, ci cu medicamente.) „Aţi observat pe faţa dumneavoastră apariţia unor riduri care vă fac să păreţi, dar să vă şi simţiţi mai în vîrstă decît sînteţi? Milioane de femei au cheltuit sume exorbitante pe creme speciale de faţă şi cu toate acestea au fost dezamăgite de fiecare dată.“ (Ridurile – ceva care poate să-ţi distrugă şi ruineze viaţa!)

După conştientizarea realităţilor sumbre care ne fac existenţa, iată că ne sînt oferite soluţiile, descoperiri senzaţionale, adevărate miracole care ne vor rezolva toate problemele de pînă acum. Folosind produsele respective (fie că sînt plasturi pentru slăbit, branţuri pentru slăbit, perii rotative sau creme de faţă), nu putem decît să începem un nou capitol al vieţii noastre, unul în care vom cunoaşte fericirea adevărată, la un preţ de numai 1.990.000 de lei. Bineînţeles, asta numai dacă sunăm *acum*. Iar dacă sunăm acum, beneficiem şi de un surplus de fericire: fiecare produs e însoţit de o gamă întreagă de alte produse, de data aceasta gratuite, care ne sînt oferite din preaplinul sufletului celor care, iată, se îngrijesc de sănătatea şi de fericirea noastră. („În plus veţi primi şi acest suport pentru mîner, încărcătorul pentru acumulatori şi ghidul nostru pentru realizarea coafurii dorite. În plus, dacă sunaţi şi comandaţi acum, vă oferim gratuit această perie rotativă medie pentru chiar mai multe coafuri. Veţi primi şi acest pieptene special pentru descurcarea părului şi nu una, ci patru agrafe pentru o coafare rapidă“ etc.; nu una, ci patru agrafe! – ce să-ţi doreşti mai mult pentru a te socoti împlinit?).

Cît despre produsele respective, ce să mai vorbim? Sînt extraordinare, incredibile, miraculoase! Cum altfel să fie nişte aparent simple branţuri, dar care te ajută să slăbeşti la fiecare pas pe care-l faci, chiar dacă îţi duci în continuare viaţa sedentară şi mănînci pe săturate? („Acum puteţi păşi normal şi veţi slăbi din ce în ce mai mult, mai mult şi mai mult şi vă veţi simţi mai uşori şi mai sănătoşi.“) Dacă vi se pare complicat chiar şi mersul normal, alegeţi celălalt sistem revoluţionar şi veţi slăbi doar aplicînd un simplu plasture pe piele. („Vei slăbi folosind acest sistem 24 de ore din 24, 7 zile pe săptămînă, chiar şi atunci cînd te uiţi la televizor“ – ştim că foarte mulţi americani supraponderali sînt împătimiţi de televizor.) Dar toate acestea sînt nimicuri. Ce se poate compara cu tinereţea veşnică? „Crema *Sudden Lift* vă poate întineri efectiv cu 10, 15, chiar 20 de ani, eliminînd ridurile din jurul ochilor, de pe frunte, din jurul gurii şi din orice loc unde pielea dumneavoastră şi-a pierdut din elasticitate. Ridurile vor dispărea, iar tenul dumneavoastră va fi întinerit cu ani de zile – totul în mai puţin de 60 de secunde.“ Aţi mai auzit aşa ceva – 20 de ani în 60 de secunde?

Trebuie neapărat sunat acum, şi asta de fiecare dată cînd ni se spune „sunaţi acum!“. Vi se pare exagerat? Dar asta faceţi tot timpul uitîndu-vă la televizor, fără s-o ştiţi. Căci televizorul nu face des greşeala să mintă atît de evident.

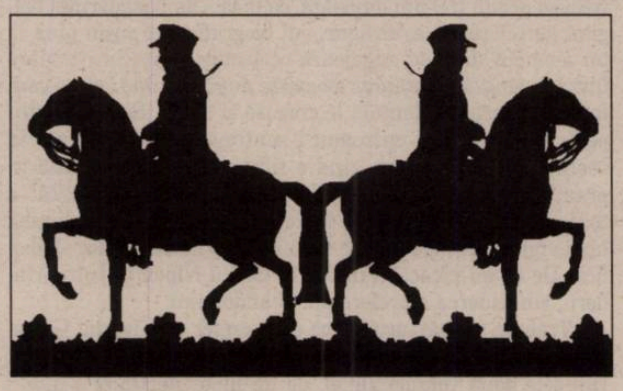

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Mondialistă

Mediterana nu poate fi concepută fără el.
Fără o Mediterană, nu poate fi concepută Europa.
Fără brazi, nu poţi pricepe Nordul.
Fără măslini şi pini, nu poţi înţelege Sudul.
El agonizează între măslini şi pini.
E frumos. Boleşte. Se prăpădeşte.
Suferinţa i se trage dintr-un ger cumplit.
Gerul iernii din 1956. A fost îngheţ mare în 1956.
Eu însumi cred că gerul acela mi-a rămas în oase.
Europa nu poate fi concepută fără gerul din 1956
(ger geopolitic venit într-o toamnă, de la Budapesta).
El e martor. El plăteşte pentru această memorie.
El zice ce a fost, cu scoarţa lui de mediteranean.
Există scoarţe olteneşti. Există scoarţe cerebrale.
Există scoarţe europene, documente pe pereţi şi în ziare.
El a fost atacat de o ciupercă.
Iarna aceea a lăsat, geopolitic sau nu, o ciupercă.
Ciuperca se numeşte fastuos *Coryneum cardinale*.
Ea îl usucă. Ea îi dă un şancru.
Prin acel şancru, îi curge răşina. Toată. Încet.
Ramurile i se decolorează lent, înainte de a rugini.
Acele i se fac aspre şi înţepătoare.
Nu există nici un leac împotriva acestei ciuperci.
În urmă cu un sfert de veac, veacul fiind
unitatea lui de timp, l-au atacat păduchii.
Păduchii zişi bronzaţi, păduchii de copaci.
I-au invadat trunchiul şi crengile.
Ramurile şi rămurelele. Păduchii sînt puternici.
Forţa lor stă în invizibilitate.
Primele atacuri au avut loc în Arizona.
Acolo au fost atacaţi chiparoşii albaştri.
După aceea au trecut în Europa.
Ei au colonizat în scoarţa chiparoşilor verzi.
Precum ciuperca, păduchii bronzaţi usucă frunzişul.
Nu poţi şti cum. Cînd.
Cînd vezi frunzişul mort, e prea tîrziu.
E un fenomen nou, absolut nou (dacă te
obişnuieşti să gîndeşti în veacuri şi vreascuri).
Se ştia de aceşti păduchi, de mult timp.
Niciodată nu au făcut ravagii pe coasta mediteraneană.
Ce a favorizat înmulţirea păduchilor bronzaţi?
De ce au devenit, deodată, atît de nocivi?
Nu ştim, nu ştim – zic specialiştii europeni.
În Italia au murit două milioane de chiparoşi.
Există europeni pesimişti.
Ei zic că în mileniul III chiparosul va dispărea.
Dar se va afla de ce au devenit feroci
Păduchii de copaci? Eu sînt european optimist.
Cu crengile la pămînt. Ca orice codru.

Pe de altă parte, la Point Hope, sus, în strîmtoarea Behring, eschimoşii, cînd e ceaţă şi bate vîntul de gheaţă, cu furtuni de zăpadă, trimit, pe ocean, cercetaşi care ştiu, după o ştiinţă numai a lor, să fixeze locul unde va apărea, din adînc, balena; iar harponierul – conform unui obicei bazat pe o feroce şi ferice înţelegere între om şi balenă – are dreptul să se culce cu fata căpitanului de balenieră, căci balena, acolo, la capătul lumii, simte şi îi plac mirosurile născute din înlănţuirea unui bărbat cu o femeie.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Remus Opriş

(doar PNŢCD)

Intrare în politică. PNŢCD.

Am ajuns în PNŢCD purtat de entuziasmul Revoluţiei. M-am înscris în 27 decembrie 1989, fiind unul dintre membrii fondatori ai partidului. În politică „intrasem“ însă ceva mai înainte prin faptul că tatăl meu fusese membru al PNŢ, motiv pentru care stătuse întemniţat 13 ani. În casa noastră, din aceste motive am cunoscut alţi colegi de suferinţă de-ai săi, dar şi ofiţeri de securitate, care veneau să facă percheziţii. De altfel, primul contact direct cu Securitatea l-am avut în 1977, cînd am fost, pentru prima dată, anchetat. Atunci locotenent-colonelul Istrate de la Securitatea din Ploieşti mi-a „ghicit“ viitorul politic spunîndu-mi: „Ai să ajungi şi tu un bandit ca tatăl tău“.

Legătura dintre politică şi profesia de bază

Şi în politică şi în medicină trebuie să te dedici omului urmînd acelaşi principiu *primum non nocere et deinde curare*. Mulţi politicieni greşesc neţinînd seama de acest principiu medical, iar deciziile lor pot aduce mai mult rău decît binele preconizat. Pe de altă parte, Organizaţia Mondială a Sănătăţii defineşte sănătatea ca „bunăstarea fizică, psihică şi socială“. Dacă de bunăstarea fizică şi psihică a omului se ocupă medicina, „sănătatea socială“ stă în mare măsură în responsabilitatea oamenilor politici.

Ascensiunea politică

Încet şi cu răbdare. Am fost întîi înscris la Organizaţia de Tineret, unde am fost ales preşedinte în septembrie 1991, apoi, la Congresul din acelaşi an, am fost ales membru supleant al Biroului Naţional de Conducere al PNŢCD. Din 1992 pînă în 2000 am fost deputat de Prahova şi membru al Comisiei de Sănătate şi Protecţie a Familiei din Camera Deputaţilor. Congresul PNŢCD din 1996 m-a desemnat vicepreşedinte al partidului. Scurt timp (1996-1998) am ocupat funcţia de Secretar General al Guvernului.

Dezastrul ţărănist de la guvernare

Guvernarea a fost deosebit de dificilă. Din păcate, nu a fost însă vorba de o guvernare ţărănistă. Am fost în alianţă alături de alte 8 formaţiuni politice, cu priorităţi programatice diferite şi interese cîteodată disjuncte. Am traversat o perioadă grea, în care nu au lipsit mineriadele, crizele internaţionale situate în vecinătatea noastră (războiul din Kosovo); a trebuit să achităm datorii internaţionale imense angajate de guvernarea Văcăroiu; a trebuit să facem reformă legislativă, economică şi socială uneori dureroasă. Angajarea clară a ţării pe drumul către NATO şi către integrarea în UE a fost o notă dominantă a activităţii guvernamentale. Guvernarea a fost însă marcată şi de deficienţe de funcţionare a alianţei, izvorîte din inexistenţa unui protocol de funcţionare a coaliţiei, cît şi din faptul că în timpul guvernării Ciorbea, de exemplu, nici unul din preşedinţii partidelor care compuneau alianţa nu se afla în Guvern. Era necesară armonizarea politică a partidelor în afara cîmpului guvernamental, în reuniuni consultative parlamentare sau parlamentaro-guvernamentale ineficiente.

Eminenţa cenuşie a PNŢCD, dar şi frînarul partidului

Nu mă consider atît de abil în plan politic aşa cum unii mă apreciază, dar nici un lider care ar fi adus majore prejudicii partidului. Sînt însă de părere că cele mai mari frîne în evoluţia PNŢCD au fost acei lideri care, ajungînd pe cele mai înalte poziţii de demnitate publică, au întors spatele partidului şi şi-au creat propriile formaţiuni, de la nivelul cărora au aruncat apoi cu noroi în foştii colegi.

Tranziţii rurale pe Dunăre

Nu fac parte din categoria celor – mulţi – care au şi au avut o ţară a lor, unde să se poată duce, măcar la sfîrşit de săptămînă, să se bucure de – şi să se ghiftuiască cu – roadele pămîntului. Am ascultat mereu, cu jind, poveştile cu verişoare şi verişori care zburdau sprinţari printre pomi şi mîncau fructe gata nespălate. Am mers şi eu la ţară, pentru că părinţii mei au avut grijă să-mi asigure, pe viu, din toate experienţele, dar era doar o casă goală, pe care o umpleau vizitatorii din Bucureşti. Aşa că nu se pune problema să nu ştiu să disting o curcă de-o raţă, sau măcar o capră de-o oaie, şi nici să nu fi mîncat din produsele naturale ale rudelor pe care le vizitam. Dar parcă pe toate le-am trăit un pic la mîna a doua, mai de la distanţă, cumva între spectator şi erou: mă jucam cu copiii, dar nu mîncam mere nespălate nici să mă pici cu ceară.

Acum, casa veche de atunci se renovează, după ce a fost, în sfîrşit, împărţită între membrii neliniştiţi ai familiei. Aşa că de-acum încolo voi trăi la ţară ca la oraş. Poate pentru a mai încerca o dată o experienţă genuină, am plecat, de Paşti, la o altă ţară, undeva pe Dunăre, în Oltenia, nu departe de graniţa cu bulgarii. Mai fusesem acolo acum aproximativ 15 ani, într-un fel de week-end de miere, şi-mi fusese foarte bine. Oamenii de acolo, rude îndepărtate, se purtaseră cu adevărat ospitalier, într-un soi de tradiţie sadoveniană şi pantagruelică. Era ţară-ţară, cu apă de la fîntînă şi foc cu lemne. Fără chiuvetă, nici măcar cu apă rece, fără telefon şi nici televiziune prin Cablu (e drept că pe aceasta din urmă gazdele noastre au refuzat să şi-o pună, de bunăvoie, preferînd doar TVR1). Rudele noastre au rămas la fel de ospitaliere, dovedind o rară generozitate organică şi un altruism în formă pură mai rar întîlnit la oraş. Prin ochii lor, ai copiilor şi nepoţilor lor, am încercat să surprindem viaţa la ţară de tranziţie: moravuri, ritualuri, perspective... Satul va rămîne unul generic, numele său necontînd în mod special şi respectînd, astfel, cererea gazdelor conştiente de limitele lumii lor.

Ritualuri aproape etnografice

Am nimerit în ajun de Paşti, Vinerea mare seara, şi gazdele noastre, pentru a ne primi mai bine, erau gata să pună pe masă tot ce aveau mai bun, inclusiv ouăle roşii, pe care ne îndemnau să le ciocnim. Deşi orăşeni pervertiţi, noi ne-am abţinut să le ciocnim pînă după Înviere, mai mult, poate, dintr-un mod orăşenesc de a păstra regulile jocului. Tradiţiile ortodoxe nu se mai păstrează, pare-se, ca atare, nici cele evidente, schimbîndu-se în favoarea celor mai umane, mai lumeşti. Postul nu se ţine cu sfinţenie. A doua zi de dimineaţă, în Sîmbăta mare, copiii se duc la ceea ce localnicii numesc „precestanie“ şi noi – „împărtăşanie“. Grupuri grăbite de copilaşi în costume de blugi, nu chiar originale, se îndreptau, împreună cu mamele lor în deux-pièces-uri de imitaţie de antilopă, spre biserică. Cu ouă roşii şi bani (nu mai mult de 10.000). Preotul îi aştepta înăuntru şi le dădea vinul sfinţit. Afară îi aştepta fotografa: căci toţi, invariabil, se pozau în curtea bisericii – şi, bineînţeles, plăteau pentru poză. Însoţitoarea noastră a fost uluită că nu ne pozăm: s-a temut ca opţiunea asta nonconformistă să nu ne aducă ghinion. Atunci am înţeles cum (cel puţin unul dintre felurile în care...) se formează superstiţiile. Şi cum se îmbină acestea cu tradiţiile, ducînd, în timp, la alt fel de tradiţii.

Unul din locurile încărcate de tradiţie şi cu un farmec aparte, de oriunde, şi mai ales de la sat (unde, altfel, nu prea ai ce vizita), este cimitirul. Nu am ezitat să-l vizităm şi am văzut un lucru destul de uimitor: pe multe morminte scria, după nume şi anul naşterii, „Fiind în viaţă“. Gazda noastră, mai în vîrstă, ne-a explicat că foarte mulţi din sat îşi fac morminte, cît mai trainice, din timpul vieţii. E o chestie de fală şi statut: se fac şi aici nete diferenţieri între cei care le fac din marmură şi cei care le clădesc din piatră, între cei care le acoperă cu totul în piatră sau le lasă, parţial, de pămînt... Nu numai că se construiesc din timpul vieţii, monumentele funerare, ci se fac şi pomeni „de voie“, ca să fie omul sigur că nu rămîne nepomenit, dar şi ca să facă o petrecere pe cinste, pe care s-o ţină minte toată lumea.

Sîmbăta, înainte de Înviere, femeile se duc să tămîieze mormintele şi să împartă una şi alta acolo, de sufletele răposaţilor. Cînd le vezi, pe-nserat, trecînd prin sat cu broboade negre, se creează o atmosferă misterioasă, de ritualuri oculte. Repede îndepărtată, a doua zi, cînd se împart pitele (nişte pîinişoare rotunde luate de la brutărie) la vecini şi totul redevine cît se poate de luminos. Am participat şi noi la împărţeala de pe uliţă. Unul din vecini ne-a povestit că a fost miner în Valea Jiului, mina s-a închis şi a trebuit s-o ia de la început aici, de unde era, de fapt, de loc. Înduioşată de povestea lui, am întrebat-o pe gazda noastră ce-i cu omul ăsta. Ne-a spus că nu-l găseşti niciodată treaz, decît, poate, cînd i se termină băutura. Şi că nu e nici pe departe singurul, povestea aproape generalizîndu-se în tot satul.

Muncă şi distracţie

Reprezentantul generaţiei vîrstnice, care a muncit o viaţă pămîntul, nu vede cu ochi buni viitorul satului. Tinerii nu prea mai vor să facă agricultură, iar cînd se va duce generaţia lor... De fapt, adugă interlocutorul nostru, nu prea vor să muncească nimic. Nici nu sînt prea multe locuri de muncă, ce-i drept. Aşa că destui se iau cu băutura. În sat sînt vreo 5 magazine, mai toate au şi un băruleţ în camera alăturată. Barul are două-trei mese afară, unde se beau bere şi ţuică ieftină. Nu din aia adevărată, făcută în casă: cei care frecventează asemenea locaşuri necurate nu sînt destul de gospodari pentru aşa ceva. Barurile pot fi recunoscute de departe, după mulţimea de săteni care se agită pe lîngă ele: aceştia joacă ceva între biliard şi popice, dînd cu mingea într-o gaură din ţărînă. Doar bărbaţii. Femeile stau în poartă şi discută sau doar se uită la lume.

Copiii oscilează între bărbaţi şi femei, ca nişte hermeşi la-ndemînă. Sînt mult mai independenţi şi mai maturi decît la oraş. Părinţii îi lasă mai liberi, de nevoie, dar şi pentru că li se pare că spaţiul e mai lipsit de primejdii (din păcate, ştirile *horror* au infirmat această opinie). Copiii satului se descurcă mai bine la cumpărături, ştiu cum să mînuiască banii şi ajută la treburile casei. Distracţia supremă e discoteca, unde se duc chiar de la 11 ani, se dau cu gel şi ascultă manele: Guţă, Adrian şi Carmen Şerban. Unii părinţi au ambiţii pentru ei, dar lipsa de perspective a lumii satului nu-i lasă să şi le îndeplinească. La coadă la sifoane (sifonul rămîne băutura non-alcoolică esenţială) o mamă se plîngea că odraslei ei i s-a schimbat de 5 ori învăţătoarea în doi ani. O altă famile tînără, dintr-un sat apropiat, bărbatul fiind chiar preotul local, iar mama – o frumuseţe în stilul madonelor translucide medievale –, e speriată pentru băieţelul lor de doi ani, pentru că au 4 copii bolnavi de SIDA pe stradă. Ar vrea să-l înveţe engleza, dar nimeni din sat nu ştie. Un alt cuplu, dintr-un oraş apropiat, a vrut să-şi dea fetiţa la înot. Nu există nici un bazin în oraşul respectiv, deja decretat municipiu. De calculator nici nu poate fi vorba.

Natura şi animalele

Poţi spune că toate astea nu contează în faţa minunăţiilor naturii de care, la ţară, eşti mai aproape. E adevărat că, după cimitir, începe o pădure de şes, cu copaci subţirei, neumbroasă, dar foarte verde şi mirositoare. Şi plină de sunete paşnice – dulci, mi-aş permite chiar să spun –, de păsăret binevoitor şi insecte vioaie: am auzit chiar cucul, am văzut şi auzit ciocănitoarea, mierla, ciorile, brotacii, fluturii, albinele, melcii... Ceea ce nu ne-a scutit de spectacolul gunoaielor, aruncate fără jenă oriunde în pădure şi fără, pare-se, vreun risc. Ne-am delectat şi cu compania animalelor din ogradă: am urmărit un căţeluş cum se dă mare ca să pară dulău şi cum îşi îngroapă pîinea, curcanii cum se înfoaie falnici, găinile cum dorm aliniate pe o scîndură subţire, băgîndu-se cît mai mult una-ntr-alta, cocoşii cum cucurigesc de la 9 seara, cam din oră-n oră. Caii – mulţi în zonă – cum pasc liniştiţi, dar şi cum trag căruţe (principalul mijloc de transport local), ba chiar şi un plug, cel din bunele vremuri de altădată, cu care oamenii încă îşi mai ară pămîntul din gospodărie. Şi, mai tragic, am asistat la reacţia unei turme mixte de oi şi capre atunci cînd oameniivînători, de astă dată, au venit să le ia un miel. Evident, ca să-l taie.

Atunci am realizat relaţia duplicitară a oamenilor de la ţară cu animalele lor, pe care le iubesc, întîi, sincer (oamenii la care am stat chiar o făceau, pentru că erau de-adevăratelea buni) şi apoi le folosesc. Mielul zburdalnic era a doua zi în oală, iar unul din curcanii făloşi – opărit şi jupuit. Ţăranii fac trecerea asta dezinvolt, firesc, fără problematizări. Orăşenii, mai ipocriţi, o fac cu uimire, învăţaţi fiind cu păcăleala produselor impersonale, congelate, despre care povesteam mai deunăzi cum pozează prin pliante. Ipocrizia orăşeanului se prelungeşte şi asupra percepţiei idilice pe care preferă s-o aibă despre viaţa la ţară, mai convenabilă, alimentată de agroturism, unde totul abundă şi străluceşte.

Iaromira POPOVICI

Iaromira POPOVICI

bazar

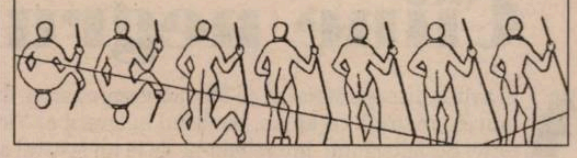

Telenovelele realităţii

Ne obişnuisem, deja, cu preponderenţa ştirilor *horror*, gen consacrat neoficial. Întîmplările din ultima vreme au adăugat acestui tip de informaţii unele cu tentă de telenovelă: realitatea şi-a spus cuvîntul şi şi-a permis să intervină stilistic în propria-i oglindire. Au apărut ştirile siropoase sau pur şi simplu narative, dînd naştere unui gen nou, la graniţa celor două categorii. În topul acestui melanj se situează povestea fraţilor Bivolaru: nu discut aici nici probemele legate de drepturile omului, care se dezbat în cazul lui Gregorian, şi nici cele binecunoscute, de corupţie, în ce-l priveşte pe Gabriel. Cert este că descoperirea frăţiei dintre cei doi se încadrează, clar, în intriga oricărei telenovele care se respectă, constituind chiar punctul forte al acesteia. Alte elemente de telenovelă sînt povestea celebrei peruci a lui guru, care era şi nu era, pe cap sau în sacoşă, într-o ambiguitate à la *Basic Instinct* (fanii filmului ştiu jocul perucii de acolo). De asemenea, amorurile gerontofile ale minorei şi rubicondei Mădălina se încadrează tot în linia poveştilor sudamericane în care tînăra proaspăt pornită pe drumul vieţii se încurcă cu vreun *don* mai copt. Nu mai intru în amănunte, pentru că acestea se ştiu: ele, repet, promovează, chiar în cadrul emisiunilor de Actualităţi, un nou tip de ştiri, cu care sperăm că realitatea ne va mai delecta, ca o contrapondere suportabilă la cele *horror*.

Dar nu numai emisiunile de Actualităţi folosesc întrepătrunderea celor două genuri atît de necesare *catharsis*-ului: *show*-urile în care telespectatorul e adus în prim-plan o fac de mult. Dacă în cazul *Surprizelor* aparenţa de bucurie şi înduioşare se păstrează, în ceea ce priveşte emisiunile *Iartă-mă* sau *Din dragoste*, genul de groază interacţionează de multe ori, involuntar, cu cel sentimentaloid: dragostea, la românii filmaţi, este adesea un amestec de scene violente, cu alcool şi scandaluri şi, dacă mai rămîne loc, sentimente. De aceea una dintre noile emisiuni de la Prima TV, *Monica*, care dezbate teme sociale grave (cumva gen răposata *Babilonie)* e, poate, mai sinceră. Poveştile *horror* sînt prezentate drept ceea ce sînt cu adevărat şi nu poleite într-un ambalaj idilic.

Am urmărit una din emisiunile *Monica* pe tema alcoolismului. A fost o experienţă traumatizantă: nu din perspectiva moderatoarei şi a intervenţiilor ei, seci şi de multe ori fără imaginaţie, dar, totuşi, la obiect, ci din pricina invitaţilor. Cu excepţia „acuzatorului“ (personajul pozitiv, naşul, la propriu, al unui beţiv) şi a unui alt personaj care declara că nu îi place să bea, ceilalţi doi invitaţi, evident beţivi, păreau teribil de reali şi de reprezentativi pentru subiectul în cauză. Pe cel dintîi îl trăda faţa, brăzdată de cute şi deformată de practicarea îndelungată a viciului (părea împuţinat şi uzat înainte de vreme), iar pe cel de-al doilea – modul împleticit în care vorbea şi ochii bulbucaţi. În sfîrşit, cel de-al treilea, beţivul violent, avea o expresie răuvoitoare şi era foarte stăpîn pe el, părînd cel mai periculos. Nu conta în nici un fel ce spuneau, era clar că nu aveau cum să spună adevărul, se vedea însă totul pe ei. Dialogul cu ei nu se putea purta, nu avea rost, era absurd, degeaba prezentatoarea *cool* se erija într-o instanţă acuzatoare. Era un fel de *Mondo cane* a telenovelelor, în care realitatea e prea puternică pentru a mai conta povestea. Dacă povestea celor doi Bivolari putea fi integrată în genul telenovelei cu tentă umoristică (aşa cum sînt unele telenovele, în special mexicane, în care apar mulţi servitori graşi şi gălăgioşi), cea a beţivilor se potrivea în varianta grotescă, cu nuanţă sadică (în stilul telenovelelor cu sclavi, incesturi în familie şi *don*-i cruzi).

M U N C A L A N E G R U

Adina POPESCU

Cîine negru la vînătoare

Am avut o discuţie serioasă cu Monica despre cartea de muncă, în urmă cu un an, pe fostul bulevard al Victoriei Socialismului, întorcîndu-ne de la un festival al berii. Muzica şi berea încă ne vîjîiau în cap, iar eu încercam să-i explic Monicăi avantajele de a supravieţui din colaborări, plăcerea de a semna un contract de cesiune de drept de autor care nu te obligă la mai nimic şi nu te înregimentează. Îi mai povesteam şi despre satisfacţia de a presta un serviciu şi după aceea de a primi banii, fără chitanţe şi plic cu numele tău, doar cu strîngeri de mînă şi cu „mulţumesc"-ul de rigoare, senzaţia că închei o adevărată „afacere", bazată doar pe încredere, suspendată undeva, în afara legii. Întreg acest amestec de trăiri şi evadările aventuroase din lumea birocraţiei, a ştampilelor, a domnişoarelor pragmatice „de la contabilitate", a CNP-urilor tale înscrise pe zeci de foi de hîrtie îţi poate da, la un moment dat, satisfacţia că eşti un răzbătător *free-launcer* într-o ţară în care cărţile de muncă şi stabilitatea postului sînt uneori mai rîvnite decît salariul în sine.

Monica visa la cartea de muncă încă de pe băncile facultăţii şi se uita la mine neîncrezătoare. „Dar ce o să te faci tu la pensie, dacă continui aşa?" Întrebarea mi-era binecunoscută de la părinţii mei, îngrijoraţi de atitudinea mea „faţă de muncă", dar nu mă aşteptam ca fata slăbuţă, visătoare, cu doi ani mai mică decît mine să aibă o astfel de preocupare. Am încercat să înţeleg diferenţele de mentalitate dintre noi. Ea îşi plănuia viitorul pentru următorii cel puţin patruzeci de ani, eu nu mă gîndeam decît la cum să mai „împuşc" nişte bani, pe termen scurt. N-am stat să analizez care dintre noi are mai multă dreptate, căci m-am revoltat împotriva perspectivei unei bătrîneţi „liniştite", cu un poştaş care îţi sună la uşă o dată pe lună, aducîndu-ţi banii pentru pîine şi lapte. Atunci mi-am jurat că nu voi accepta niciodată să semnez o carte de muncă, pentru a-mi alunga din minte imaginea cu bătrîna care întinde o mînă tremurîndă spre plicul poştaşului. Teribilisme!

Munca, mai mult sau mai puţin la negru, în România se aseamănă într-adevăr cu o vînătoare. Ai nevoie de experienţă, dar şi de un dram de noroc. Nu ştii niciodată cu ce o să te întorci în tolbă: cu un iepure gras sau cu o amărîtă de prepeliţă. Îţi asumi riscul că dacă nu vei prinde nimic, vei flămînzi. Eşti conştient că altcineva poate împuşca, chiar sub nasul tău, cel mai mare mistreţ din turmă. Seara, la foc, se spun istorii despre vînătoare, excesul de imaginaţie înfierbîntînd spiritele. „Am scris un text pentru o broşurică despre asigurări. Nu se ştie dacă va apărea pe piaţă." „Ce ştii tu despre asigurări?" „Nimic, dar m-am documentat." „Cît ai scos?" „Două jumate." „Subţire. Eu am intrat într-o combinaţie cu un american ecologist care vrea să facă nu ştiu ce filme în România despre natură. M-am prefăcut că-i scriu nişte script-uri şi pînă acum m-am făcut de vreo două sute de para. Sper să nu se plictisească şi să se care înapoi în State." „N-are cumva nevoie şi de un documentarist? Poate îl întrebi şi-ţi iese şi ţie ceva la afacerea asta..." „Eu am pus-o cu unii de un clip. Buget mic, vreo mie de para, dar am o idee supersimplă, o singură locaţie, sculele le iau moca. Îmi rămîn cel puţin trei sute." „Băi, eu sînt foamea de două luni. N-am mai prins chiar nimic. Am avut o singură filmare, cu banii jos. O sută, pentru o oră jumate. Nu mai aveţi vreun job pe care să mi-l pasaţi?"

Ca la orice vînătoare, ţi se întîmplă să hăituieşti ciuta zilumină. E drept că, uneori, te foloseşti şi de gonaci.

Conversaţie la telefon: „Salut, Mişule, mai ştii ceva de banii aia? Nimic? Da, înţeleg că deocamdată nu sînt, dar eu trebuie să-mi plătesc factura la mobil, altfel îmi închide telefonul... Ce-ai spus? Şefu' e plecat din ţară? Şi cînd se întoarce? Peste vreo săptămînă?! Hai, mă Mişule, că a trecut aproape o lună decît îmi tot promiteţi... Ce ştii de ceilalţi? Aha... o parte i-au luat deja. Ce să fac dacă n-am putut să trec în seara aia?... Îmi pare rău, n-am fost pe fază! Sigur că nu trăiesc numai din asta, dar pe banii ăştia chiar mă bazam... Sună-mă, te rog, cînd vine ăl bătrîn. O.K. Pa şi te rog să nu mă uiţi!". Peste o săptămînă şi jumătate: „Bună ziua, mă scuzaţi că vă deranjez. Am sunat să vă întreb de bani. Mda, vă înţeleg că nu-i aveţi deocamdată, dar eu aş cam avea nevoie. Mare nevoie. Sigur, pot să mai aştept cîteva zile. Să vă fac o vizită joi seară? Da, joi e foarte bine. Vă mulţumesc foarte mult şi mă scuzaţi că v-am deranjat". Joi seara şeful nu apare. O discuţie intimă cu Mişu, care e mîna dreaptă a şefului: „Hai, mă Mişule, vorbeşte tu cu el pentru mine! Spune-i ca măcar să-mi dea acum jumate din bani. Hai că fac cinste! Ştiu că nu i-a ieşit afacerea aia, dar ce legătura are asta cu banii mei? Te rog, Mişule, poţi să mă ajuţi?". După încă o săptămînă de telefoane şi milogeli pe la uşi (a şefului, a lui Mişu etc.), în sfîrşit reuşeşti să obţii banii pentru care ai muncit. Îţi cumperi un pachet de ţigări bune, intri în prima cîrciumă şi-ţi comanzi o bere scumpă. După prima înghiţitură, ţi-a dispărut orice urmă de resentiment, ai uitat cît l-ai înjurat pe şefu' şi cît de tare l-ai urît pe Mişu. Îţi sînt din nou cei mai buni prieteni şi eşti gata să o iei de la capăt!

La mai bine de un an de la discuţia cu Monica, m-am decis brusc să-mi depun icrele şi m-am ales cu o carte de muncă. Am semnat mai multe foi şi mi-am citit numai drepturile, nu şi obligaţiile. Imaginea mentală a bunicuţei care număra cele cîteva bancnote aduse de poştaş, gîndindu-se la cît ar putea să pună deoparte pentru înmormîntare, devenise deja foarte clară; totuşi, nu mă reprezenta. După cîteva luni, cartea de muncă zăcea depozitată în debara, alături de facturile la întreţinere şi telefon.

Brăţara de abanos

– interviu cu Bogdan HOSSU, lider cartel Alfa –

De ce este preferată munca la negru?

Nu este preferată, este practicată ori din disperare (oameni care nu au alte posibilităţi şi care trebuie să-şi întreţină familia), ori din inconştienţă (aici avem de-a face mai ales cu tineri care nu privesc sistemul de asigurări sociale ca pe o garanţie, ci ca pe ceva foarte îndepărtat). Există, de asemenea, pe lîngă „munca la negru" şi „munca la gri". Multe sectoare, industria uşoară, pielăritul, construcţiile (parţial turismul) folosesc salariatul, angajîndu-l cu carte de muncă la nivelul salariului minim, urmînd ca diferenţa de salariu să fie plătită din mîna patronului sau din dividende (impozabile numai cu 30%, adică cu 2,5 mai puţin decît este locul de muncă).

De ce se oferă angajare la negru?

Există, în primul rînd, o „justificare" din partea patronală. Din cauza unei fiscalităţi ridicate pe locul de muncă, politica activă de dezvoltare a locurilor de muncă este foarte îngreunată. La ora actuală, de exemplu, pentru o sută de lei net pe care o primeşte salariatul, cu toate taxele şi impozitele colaterale, se ajunge la un suport angajator salarial de aproximativ 240 de lei.

Plata la mica înţelegere dintre patron şi angajat, microîntreprinderile sînt considerate a fi „la negru"?

Aici este vorba de o formă de eludare fiscală. Microîntreprinderea este o formă de „muncă la negru" mai ales pentru oamenii cu pregătire superioară (contabili, ingineri, proiectanţi, traducători), care primesc, în acest fel, salarii foarte mari. O micro-întreprindere varsă anual numai 5% impozit pe cifra de afaceri. Mulţi preferă această cale pentru că, la noi, dacă vrei să dai cuiva echivalentul a 1.000 de euro, mergînd pe sistemul fiscal normal, înseamnă să plăteşti, ca angajator, cam 2.200-2.400 de euro taxe. Dacă însă mergi ca micro-întreprindere cu plata tuturor obligaţiilor, inclusiv asigurări pentru pensie, ajungi la 1.500-1.600 de euro.

Ordonanţa de urgenţă 23/2003 a modificat legea 130/1999, abrogînd articolele care sancţionează cu radierea din Registrul Comerţului (în caz de recidivă) a firmelor care utilizează acest tip de muncă. Care sînt, în prezent, sancţiunile legale?

În primul rînd, motivaţia ordonanţei a fost una politică. Nu am fost de acord cu ea şi, cu toate că înţelegem că prima penalitate nu poate fi excluderea din Registrul Comerţului, dacă frica de pedeapsă nu trage în balanţă, înseamnă că, de fapt, se încurajează nu renunţarea, ci chiar practicarea muncii la negru. Un anagajator se gîndeşte, în primul rînd, la raportul dintre risc şi cîştig. În prezent o amendă ajunge pînă la maxim 10 milioane – deci, în comparaţie cu obligaţiile fiscale, pedeapsa nu există. Au fost, de asemenea, intenţii de penalizare a salariatului care lucrează la negru. Să nu uităm, însă, că nu salariatul este cel care vrea să muncească în asemenea condiţii, el este cel obligat.

În contextul în care legea nu descurajează fenomenul, care ar putea fi instrumentele de combatere?

Pe de o parte, avem nevoie de o nouă politică fiscală care să încurajeze şi să relaxeze fiscal presiunea pe locul de muncă. Pe de alta, de o politică de penalizare mai dură a celui care practică angajarea la negru. E nevoie de o metodologie care să ducă la recuperarea pagubelor şi chiar să încurajeze omul să denunţe utilizarea forţei de muncă la negru.

Concret, ce s-a făcut pînă acum? Cum se implică sindicatele?

De vreme ce salariul minim a ajuns instrumentul principal de menţinere în mod fictiv a salariaţilor la nivelul de jos şi, prin aceasta, o consecinţă a necompetitivităţii reale, facem o presiune deosebită asupra creşterii salariului minim.

De asemenea, am iniţiat o propunere (care a fost acceptată şi de către asociaţiile patronale) care prevede ca angajatorul care practică munca la negru să fie obligat să plătească toate obligaţiile sale şi ale angajatului, la nivelul salariului minim, de la ultima înregistrare în cartea de muncă a angajatului sau de la 18 ani dacă acesta declară că nu are carte de muncă. Asta înseamnă că, pentru un interval de 12 luni, penalităţile ajung cam la 150 de milioane şi că angajatul cîştigă un an vechime.

Cum afectează munca la negru economia naţională?

Din declaraţiile oficiale, în prezent există între 1,5 pînă la 2,5 milioane de lucrători la negru. Pe de o parte, practicînd acest fel de muncă, se ajunge la productivităţi aberante în anumite sectoare. Fără resurse reale, economia nu se poate dezvolta adecvat. În acelaşi timp, „munca la negru" dezvoltă „economia la negru", o economie susţinută pînă la urmă din banii contribuabililor, care plătesc şi partea celor care se eschivează de la obligaţiile faţă de societate.

a consemnat Stela GIURGEANU

libertatea de impresie

Nume de străzi

Dacă am judeca după numele multor străzi, Bucureştiul ar fi un oraş extrem de fermecător şi liniştit. Cum altfel ar putea fi pe *Aleea Bunicuţei* sau a *Cenuşăresei*, pe străzi ca *Ileana Cosînzeana* şi *Făt Frumos*, pe intrarea *Greierului* sau pe străzile *Bondarului*, *Potîrnichii* şi *Gazelei*...? Dar în locuri ca strada *Idilei* sau *Reveriei*, pe *Simfoniei*, pe *Şaradei* ori pe intrarea *Prilejului*? Nici chiar strada *Prudenţei* nu dă de bănuit ceva rău. Ce poate fi mai liniştitor decît strada *Pasului*, mai armonios decît *Semicercului*, *Echerului*, *Spiralei*, *Piramidei*, *Discului* sau *Simetriei*, mai şic decît *Arcului* şi *Săgeţii*, *Coifului* şi *Suliţei*? Sau mai plăcut decît pe *Nuvelei*, *Poeziei*, *Poemei*, *Elegiei* şi *Baladei*? Dar să stai pe intrarea *Metaforei*? Sau a *Peisajului*? Să fii vecin cu strada *Fluierului* sau să ai casă pe *Lăutei*, pe *Flautului* sau pe *Partiturii*... Să te plimbi pe *Frunzei* sau pe *Fînului*, pe *Graiului* sau *Elocinţei*, pe străzile *Timpului*, *Lunii*, *Serii* sau *Vîntului*. Pe *Valsului*, *Adierii* sau *Eşarfei*... Pe *Buclei* ori pe *Învoirii*. Să treci pe strada *Dărniciei*, să stai pe *Odihnei*. Poţi merge înainte şi pe drumuri cu nume antrenante, pozitive: *Imboldului*, *Întrecerii*, *Biruinţei*, *Învingătorilor*, *Luptătorilor*, *Avîntului*, *Mîndriei*, *Vitejilor*, *Vredniciei*, *Străduinţei*, *Speranţei* sau *Sporului*. Numai că de aici pînă la *Progresului*, *Propăşirii*, *Producţiei* şi *Sistematizării* nu-i decît un pas. Şi te trezeşti în zona *Proletarului*, *Şantierului*, *Constructorilor*, *Betonului* şi *Betonierei*, *Furnalului*, *Vagonetului*, *Rulmentului* şi aşa mai departe. Încet, încet, se strică farmecul (noroc că nu mai există *Victoria Socialismului*). Ceva se mai poate repara cu diverse scule devenite şi ele străzi: *Teslei* şi *Prelungirea Teslei*, *Sapei*, *Nicovalei*, *Cuiului* (strada, nu intrarea), *Lanternei* şi *Ferăstrău*. Sau cu preluări din ştiinţa şi tehnica modernă: *Protonilor*, *Electronicii*, *Rezonanţei*, *Turbinei*, *Antenei*, *Bolidului*, *Avionului*, *Aeronavei*, *Aeromodelului*, *Satelitului* (deja ajungem la bucuriile lui Mironov). Şi ca să coborîm din nori, ar trebui să spunem că foarte multe străzi sînt dedicate metalelor şi altor materiale cît se poate de pămînteşti: *Calcarului*, *Marmurei*, *Manganului*, *Magneziului*, *Cuprului*, *Cromului*, *Bauxitei*, *Sulfului*, *Azotului*, *Ebonitei*, *Cretei*, *Parafinei*, *Rocilor* sau *Siliciului*. Mai e şi strada *Eterului*. Probabil că o uşoară jenă (de lumea a treia) te mai încearcă de treci pe strada *Duşului*. Dar uiţi repede de ea, dacă te gîndeşti că sînt şi concetăţeni care trăiesc pe strada *Banului*, a *Democraţiei* şi chiar a *Justiţiei*. Ca să nu mai vorbim de cei ce sînt pur şi simplu pe strada *Binelui*.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Mîndru şi român

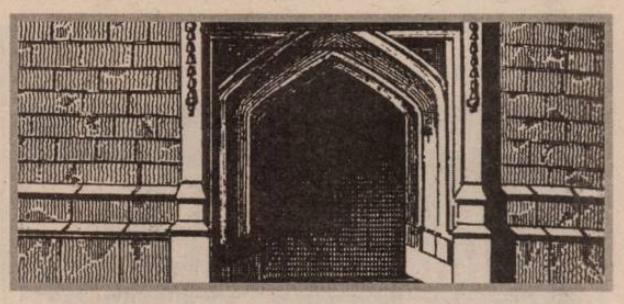

Cînd la finalul petrecerii unul dintre amici a izbit paharul în masă făcîndu-l ţăndări şi întrebînd „Băi, care dintre voi e mîndru că e român şi de ce?“, am zis că omul s-a îmbătat şi i-am dat pace. Numai că întrebarea lui m-a chinuit toată noaptea şi, ca să scap cumva de obsesia ei, am formulat-o ca temă de emisiune aşezînd-o spre disecţie pe masa rotundă a emisiunii *România în direct*.

Răspunsurile nu m-au mirat. Nihiliştii s-au baricadat în spatele unor declaraţii de genul „n-am nici un motiv să fiu mîndru că sînt român“, invocînd corupţia, clasa politică mizerabilă sau lipsa noastră de solidaritate, iar la polul opus s-au situat veşnicii admiratori ai figurilor naţionale, scuturîndu-i de praf pe Ştefan cel Mare, Paulescu, Hagi, Comăneci sau Năstase (tenismanul, bineînţeles!). Cînd am insistat să fie „actualizată“ lista lucrurilor sau numelor care ne fac să ne simţim mîndri aparţinători ai acestui neam, s-a cam lăsat linişte, pînă în momentul în care un Arhimede din Urlaţi a strigat „Olimpicii!“ pe post de „Evrika!“. Şi gata, eram din nou mîndri, mai ales că după olimpici au urmat, pe post de mîndrii naţionale, ospitalitatea românilor, frumuseţea româncelor, bogăţia plaiurilor româneşti...

Trist. Nu trebuie să fii campion al spiritului de observaţie ca să constaţi că, de fapt, în prezentul imediat şi raportat la ceea ce înseamnă valorile lumii moderne, n-avem nici un motiv să ne simţim mîndri. Olimpicii? Frumuseţea femeilor noastre? Bogăţiile pămîntului? Ce merite avem noi ca naţie în definirea acestor motive de mîndrie? Cît efort naţional şi cîtă solidaritate pot fi invocate pentru medalia de aur cîştigată de un elev la unul dintre concursurile internaţionale de matematică, fizică sau chimie? Ce merit avem noi toţi pentru faptul că pe străzile României sînt de două sau de nouă ori mai multe femei frumoase decît pe străzile Italiei sau Franţei? Şi cît de mult am contribuit şi am asudat noi, românii, pentru ca pămînturile acestei ţări să arate aşa cum încă mai arată? N-avem nici un merit şi nici un motiv de mîndrie. Însă cu totul altfel ar putea sta lucrurile dacă am găsi o modalitate de a-i lămuri pe olimpici să nu plece din ţară, dacă am reuşi să oprim exportul de dansatoare-curve prin barurile lumii sau dacă ne-ar apuca odată pofta de a lucra pămîntul.

Pînă atunci, ne ameţim cu drogul unui trecut glorios şi, probabil, unii dintre noi vor muri cu gîndul că aparţin unei naţii mîndre, viteze şi creştine, rostind numele lui Ştefan cel Mare pînă în buza prăpastiei spre lumea de apoi. Ne vom lăsa anesteziaţi de ideea că sîntem mai deştepţi pentru că noi ştim capitalele lumii şi ei confundă Bucureştiul cu Budapesta. Vom sta în continuare ani mulţi, ca nişte hîrciogi adormiţi în vizuină, sugînd aceleaşi frustrări şi iluzii că meritam un Nobel pentru insulină, un loc mai în faţă în bibliotecile lumii şi măcar o recunoaştere mult mai susţinută pentru rolul de apărători ai creştinismului în calea năvălirilor barbare. Toate acestea fiind, bineînţeles, motive de mîndrie naţională.

Ne minţim amarnic. Într-o lume în care alţii pregătesc zboruri pe Marte, clonează sau sînt pe cale să descopere secretul celulelor aducătoare de viaţă veşnică, noi ne fălim cu reuşita asfaltărilor de primăvară, ne batem cu pumnii în piept pentru nişte amărîte de medalii şi trîmbiţăm electoral succesul construirii unor biete săli de sport. Mîndră ţară, meşter cîrmaciul!

TREI-PATRU NUME DE TALIE MIJLOCIE ŞI MICĂ PE UN PERETE PROBLEMATIC

● O doamnă bine intenţionată ne-a sunat la redacţie ca să ne spună că ar fi bine să propunem la Premiul Nobel pentru pace trei nume: Nadia Comăneci, Ilie Ilaşcu şi Andreea Marin. Ultimul nume cred că are cele mai mari şanse, deşi poate că încă şi mai potrivită este Raluca Moianu. (**C. P.-B.**)

● Strada pe care se află redacţia *Dilemei vechi* e o stradă scurtă, o poţi străbate lejer în cîteva minute de la un capăt la altul. Şi străbătînd-o vei constata, citind plăcuţele stradale, că ea are patru nume: 1) *str. Constantin Daniel;* 2) *str. Daniel Constantin;* 3) *str. C-tin Daniel / Orientalist 1914-1987;* 4) *str. Constantin Daniel (fosta str. Filimon Sîrbu).* Ceea ce mă face să privesc cu oarecare îngrijorare eventualitatea ca într-o zi (cînd noi nu vom mai fi) vreo minte de edil să hotărască a-i schimba numele în str. Dilema veche. (**D. S.**)

● În parcul încă nerebotezat al *Icoanei* (ca vecinul său *Ioanid)* s-a făcut o împrejmuire pentru cîinii de companie „de talie mijlocie şi mică“. Zilele trecute am văzut acolo un şoricar, un cocker, un dalmaţian şi alţi cîţiva cîini..., ce-or mai fi fost. Foarte civilizat. Numai că în afara ţarcului şedea un tînăr cu un Saint Bernard. Era de talie mare şi respecta regula de a nu intra în ţarc, peste cîinii mai mici. În schimb, lătra la copiii care se dădeau în leagăn. (**A. M.**)

● „Pasaj întreţinut şi igienizat de Primăria sectorului 3“. Aşa scrie pe un perete al pasajului de la Piaţa Unirii. Pînă acum vreo lună, cînd numai o singură bandă de circulaţie era „întreţinută şi igienizată“ (adică avea ziduri zugrăvite şi iluminaţie adecvată), chiar m-am întrebat dacă nu cumva vreo dispută între „sectorişti“ era cauza beznei de pe banda neîntreţinută şi neigienizată. Acum, m-am prins: Primăria sectorului 3 nu s-a putut concentra simultan pe ambele benzi. (**M. M.**)

● Nu voi uita uşor dilema unei nopţi din Săptămîna luminată: să urmăresc meciul Manchester United-Leicester, la *Telesport,* sau să mă uit a 101-a oară (pe Antena 1) la Ceauşescu cînd promitea, la mitingul din „21“, 1.000 de lei pentru indemnizaţia de naştere şi o altă sută în plus pentru pensiile minime? Deşi ţin cu Manchester, m-am descurcat şi am mulţumit cui trebuie că mi-a dat un asemenea chin problematic în 2004. (**R. C.**)

M-AM SIMŢIT BINE PE TOT CUPRINSUL PATRIEI FĂRĂ PERDEA, ACOLO UNDE (UNDE ALTUNDEVA?) PREMISA NU FOLOSEŞTE LA NIMIC

● Duminică am fost în parcul Carol să manifestez. M-am simţit bine. Mă mai duc. (**C. G.**)

● Consilierul prezidenţial Octavian Ştireanu a propus un proiect de lege pentru instituirea unei Zile a Presei Române. Şeful său, preşedintele Iliescu, şi-a manifestat unele reţineri şi a declarat că ar fi nevoie de consultări pe această temă. Cu consultări sau fără, mi se

Cu ochii-n 3,14

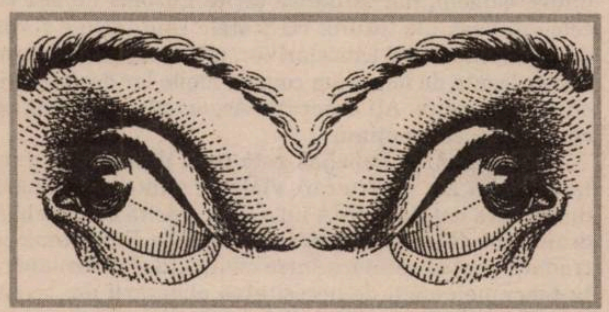

pare că a *decreta* o sărbătoare nu are nici un sens şi seamănă enorm cu mijloacele propagandei de dinainte de 1989. Ce să legiferezi? Să stabileşti prin lege că, de Ziua Presei, patronii şi directorii de ziare sînt obligaţi să bea o bere cu colectivele de oameni ai muncii? Să scrii negru pe alb că Ziua cu pricina va trebui să fie „marcată în mod corespunzător“ pe tot cuprinsul patriei, prin montaje literar-artistice şi dansuri tematice dedicate presei? Să decretezi că, în Ziua respectivă, Parlamentul, Guvernul şi Academia Română vor organiza sesiuni omagiale dedicate Presei Române? Am impresia că, pur şi simplu, cuiva i-a trecut prin cap că printr-o asemenea lege o să convingă Uniunea Europeană cîtă grijă şi tandreţe manifestă autorităţile române faţă de presă: uite, vor să-i serbeze şi ziua, să-i cumpere şi tort. Apoi o vor pune să sufle şi în lumînări... (**M. V.**)

● „Big“ dilemă pentru big brotheri & brotherofili duminica asta: dacă iese Evelina, nu mai e nici-o sare, nici-un piper; dacă iese Andreea, s-a dus dracu' sexul în Casa *BB*... Dar cum s-a ajuns aici? Ce voturi prost date, ce răspîntii prost luate, ce mici accidente de parcurs au dus la această situaţie de tragedie greacă?... Am rămas cu Ciprian, care e-un papă-lapte, cu Raluca – o plantă, cu Fily – o acritură, cu Daniel – futacu' de serviciu, cu Iustin – cel mai mare intrigant şi cu CNA-ul – o pacoste. Daţi-i pe toţi afară, seria asta *sucks!* Da, vreau plovăr cu-o andrea, da, vreau sex fără perdea, dar nu vreau, chiar aşa, să egziste CNA!... (**a. l. ş.**)

● Mark Krantz a fost „consilierul de război de rîs“ al preşedintelui Clinton: a scos acum o carte unde sînt publicate direcţiile strategice şi aplicaţiile practice ale umorului practicat cu relativ succes de fostul preşedinte.

Principala lui realizare a fost că l-a dezobişnuit pe Clinton, înclinat în mod natural să-şi ironizeze adversarii, să practice autoderiziunea. Sînt citate împrejurări importante cînd procedeul a funcţionat cu succes acolo unde un atac direct ar fi eşuat. Nu trebuie nimeni să se repeadă să caute şi să plătească serviciile domnului Krantz. A fost şi consilierul de campanie al lui Al Gore, care a pierdut alegerile. (**M. B.**)

● Monica Tatoiu-ubicuitoriu, la (unde altundeva?) Antena 1: „Asta o spun bărbaţii cu o potenţă limitată“. Asta o spun femeile cu o impertinenţă nelimitată. (**a. l. ş.**)

● Din ciclul: „Faceţi adulter, nu război!“; situaţia: tabloidele britanice – şi nu numai – s-au năpustit asupra bietului Beckham, acuzîndu-l de mai multe legături extraconjugale; premisa: cînd o vezi pe fiţoasa de nevastă-sa, nu poţi să nu-i dai dreptate; problema: tocmai, care-i problema?! e o chestie între Vicky & Becky; soluţia: Posh păpuşă, fii *cool:* închide ochii, ia-i banii în continuare şi lasă ziarele (opinia publică ş.a.m.d.) cu buzele umflate. *Nu*-l lăsa! Gîndeşte-te (dacă poţi) că asta fac şi cei/cele care citesc/bîrfesc... numai că n-au milioanele voastre! (**a. l. ş.**)

● Un comentariu acid în *Le Monde* la vizita reginei Angliei în Franţa avea un titlu foarte zglobiu: „Regina nu foloseşte la nimic, dar o face bine“. Imediat mi-a răsărit din adîncul bibliocircumvoluţiunilor mele un adevăr şi mai percutant: în Anglia, monarhia garantează că niciodată nu va putea veni la putere un Hitler sau un Stalin. (**R. C.**)

DIN CONTROVERSA VIOLENTĂ AM REŢINUT UMBRELA

● Două scenarii – deloc fiction, absolut originale – sînt probabil în lucru, la Hollywood: doi americani din poliţia ONU la Mitrovica, în Kosovo, au fost împuşcaţi de un iordanian, tot din poliţia ONU, mort şi el în măcelul care s-a lăsat după o controversă violentă în chestiunea irakiană. Un al doilea scenariu ar avea gata şi titlul: „Cine îl salvează pe soldatul Maupin (căzut în ghearele gherilei irakiene)?“. Mari băftoşi, scenariştii ăştia hollywoodieni! Ceva ce ţine de un sentiment euro-whitmanian îmi cere totuşi să nu-i invidiez. (**R. C.**)

● Din uşcheala prăfuită a *Patului conjugal* de Mircea Daneliuc, dat la televizor săptămîna trecută, am reţinut o singură fază, vocea lui Dinică zicînd obsecvios: „Eh, dac-aş fi făcut liceul, nu rămîneam eu în cultură“. (**S. S.**)

● Strada bucureşteană îţi poate oferi, în zilele bune, adevărate surprize. Luni, 19 aprilie a.c., trecînd ca de obicei prin zona Universităţii, văd mai întîi un bărbos obez, în tricou fără mîneci, tronînd pe o motocicletă roşie-fosforescentă, cu ataş, în plin trafic românesc. Personajul părea scos dintr-un film interzis minorilor şi, oricum, ireal. După motociclist, ieşind de astă dată dintr-un delicat film european postmodern, era tînărul firav ce aştepta, pe treptele Teatrului Naţional, sub o uriaşă umbrelă de... soare. Se pare că toate acestea nu erau decît semne pentru pregătirea următoarelor două întîlniri: însuşi Aly, de la *Big Brother,* al doilea ieşit din casă, se plimba ţanţoş pe Magheru, pe la Scala, cu o... *Dilema veche* în mînă. Dacă aş adăuga că, mai încolo, spre Panipat, l-am văzut pe însuşi Paul Everac plimbîndu-se, liniştit, de braţ cu soţia, ar fi deja prea mult pentru o singură zi. (**I. P.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Niște rectori

În urmă cu cîțiva ani, la o conferință a rectorilor europeni care a avut loc la Bologna s-a hotărît crearea, pînă în 2010, a „spațiului universitar european". Ceea ce înseamnă că, în toate țările europene, diplomele de studiu vor fi recunoscute, mobilitatea studenților va crește, profesorii vor participa și mai mult ca pînă acum la proiecte didactice și de cercetare comune etc. Pentru ca spațiul universitar unic să devină realitate, e nevoie de punerea de acord a programelor de studiu și, în general, a felului în care funcționează sistemele universitare din țările europene.

Universitățile românești intră, desigur, și ele în acest spațiu. Așa încît anii următori vor aduce schimbări majore în structura planurilor de învățămînt, specializărilor, anilor de studiu etc. De exemplu, se va generaliza modelul 3+2+3: sună ca la fotbal, dar nu înseamnă altceva decît 3 ani de studii universitare încheiate cu licență (la unele specializări, de pildă medicina, vor fi 4), urmați de 2 ani de masterat/studii aprofundate și 3 ani de doctorat. Pentru cineva nefamiliarizat cu problemele mediului universitar, poate părea o simplă schimbare de pălărie pentru aceeași Mărie: în definitiv, 3+2 înseamnă tot 5 ani, nu? Nu. Schimbările vor fi profunde și va fi nevoie de multă imaginație practică și de un foarte eficient management al schimbării. De la normele cadrelor universitare pînă la profilul unor specializări sau tematica unor cursuri, totul va trebui filtrat prin necesitatea de adaptare la sistemul european. De aceea, este nevoie de clarviziune și de pragmatism, dar și de o atitudine „angajată": cei care se vor ocupa de revizuirea sistemului universitar nu trebuie să se ascundă, pasiv, după fraza „așa ne cere Europa!", ci să *gîndească* într-adevăr acele strategii prin care universitatea românească va putea ieși în cîștig din acest proces de adaptare. Pornit cu hopuri pe calea reformei după 1990, învățămîntul universitar nu are, acum, doar de „bifat" niște criterii decise la Bologna, ci în paralel trebuie să și descurce unele ițe rămase încurcate din perioada comunistă. Ceea ce se face acum va avea efecte pentru următoarele decenii.

Pentru un asemenea proiect, este nevoie, bineînțeles, ca în posturile de conducere din universități să ajungă oameni pricepuți, cu calități de manageri, dar – sper să nu par patetic – și cu un suflu vizionar ceva mai larg. Ei *construiesc* un sistem universitar de proporții, armonizat cu sistemele celorlalte țări europene, care va trebui să rămînă valabil și funcțional mulți ani de-acum înainte. În această situație, nu cred că unui rector i-ar fi de prisos o anume capacitate de a *descifra*, în maldărul birocratic al *acquis*-ului și în mulțimea de proiecte și programe, un contur limpede al excelenței universitare de mîine, un profil liniștitor pentru elitele românești din anii ce vor urma.

Or, privind la spectacolul jalnic oferit de cîțiva rectori și decani cu ocazia recentelor alegeri universitare, mi se pare că sîntem foarte departe de așa ceva. Rectorii care, după cele două mandate permise de lege, fac tot posibilul să se mențină în scaune înalte (inventează funcții noi, cum s-a întîmplat la Cluj, manipulează regulamentele ori descurajează alte candidaturi, cum s-a întîmplat la București), nu se deosebesc prin nimic de baronii locali de tipul Mischie, care se pun în capul listei fără să le pese de ce zice lumea. Goana după fotolii a unor universitari români arată că pentru ei Universitatea nu e decît o moșioară care îți poate aduce un ce profit, nu face, mă-nțelegi, să lași din mînă așa ceva. Iar felul penibil în care s-au desfășurat „ostilitățile" în unele locuri (de pildă, la Medicina din București) răspîndește un prost model de comportament în spațiul public. Să ne mai mirăm atunci că, în tranziție, „omul cu carte" se bucură de tot mai puțin respect în societate?

Cu asemenea rectori lipiți de scaune, intrarea noastră în spațiul universitar european nu va putea avea loc decît pe ușa din dos.

Magdalena BOIANGIU

Cultura diversității

● Aleš Debeljak, *În căutarea nefericirii*, traducere de Ioana Alupoaie, Editura Polirom, 2003.

Trec anii și crizele din fostul spațiu iugoslav țin încă actualitatea, simptom clar al unei boli cronice, rezistentă la tratamentele oferite de instanțele internaționale (Tribunalul de la Haga și multele comisii de cooperare economică, ca să nu mai punem la socoteală administrația regiunii Kosovo). Potențialitatea conflictului e încă prezentă și faptul că la știri Irakul a înlocuit Serbia nu înseamnă că amenințarea unei explozii violente s-a risipit. Recentele evenimente de la Kosovska Mitrovica i-au surprins pe diplomați, pe militari, pe administratori și reinstalarea calmului e cu totul relativă. În cîteva zile s-au adăugat alte mii de refugiați sîrbi celor de pe vremea conflictului: bătrîni, femei, copii condamnați la un provizorat de durată. E greu de înțeles de ce după ce au trăit decenii întregi în bună înțelegere, oamenii nu se mai suportă unul pe altul. Și cînd ziarele nu știu ce să spună, se arată folosul cărților: *În căutarea nefericirii* de autorul sloven Aleš Debeljak stimulează reflecția asupra relațiilor dintre oameni, dar și dintre țările Europei de Est cu cele din Vest, ale tuturor cu Statele Unite. Nu e vorba de relații la nivelul cancelariilor, ci de acelea dintre indivizi, legate de felul cum coincid ideile lor despre fericire și nefericire. Ați observat? *Acquis*-ul comunitar nu cuprinde aceste noțiuni.

Slovenul Aleš Debeljak este unul dintre acei intelectuali din Est pentru care viața pe puntea imaginară dintre țara natală și SUA nu e deloc lipsită de întrebări dramatice. Sfîrșitul istoriei prevestit de Fukuyama se traduce pentru călătorii între civilizații, în permanenta tensiune creată de necesitatea eliberării de „teroarea istoriei". Autorul cărții *În căutarea nefericirii* s-a născut la Ljubljana, a participat activ la viața culturală și la dezbaterea ideologică din defuncta Iugoslavie, a locuit cinci ani în America unde a învățat, a primit un titlu academic, a publicat cîteva cărți și s-a căsătorit cu o americancă. În timpul Războiului de zece zile prin care Slovenia și-a dobîndit independența a fost acasă însoțind o echipă de reporteri de la CNN. A fost martor ocular al violenței ucigașe: nu a fost mai puțin intensă decît în Croația, Bosnia sau Kosovo, ci doar mai scurtă. Experiența dezmembrării Iugoslaviei domină meditațiile autorului despre viitorul Uniunii Europene, despre posibilitatea reală a fostelor țări comuniste de a se supune unor norme și standarde comune cu cele ale Occidentului, fără a-și pierde sufletul, identitatea națională și culturală.

Departe de egocentrismul autarhic al discursului naționalist, scriitorul sloven nu-și poate însuși nici superficialul internaționalism liberal care aprobă fără obiecții tot ce vine din Occident. Pentru țările foste comuniste integrarea europeană se reduce deocamdată la îndeplinirea unor standarde economice și tehnologice. În subsidiar, se recunoaște că însușirea lor reală e imposibilă fără o modificare a mentalităților; or, schimbarea mentalităților se cronometrează pe durata generațiilor.

După prăbușirea utopiei comuniste, Uniunea Europeană, de fapt creație a stîngii, evită orice proiect ideologic și, dincolo de reverențele în fața regulilor democratice și a drepturilor omului, demnitarii și funcționarii europeni insistă asupra detaliilor tehnice, în mare parte de neînțeles pentru cei ce vor suporta binefacerile, dar și rigorile integrării. Pe de altă parte, mulți oameni cu influență din țările mici se tem de civilizația consumului, de omogenizarea în jos a vieții culturale în acest mare conglomerat al mărfurilor asemănătoare, dacă nu identice.

Scriitorul sloven aduce în discuție un argument în plus, util poate planificatorilor grăbiți care cred că diversitatea culturală va supraviețui pentru că nimeni nu are interes să o distrugă. Dar nici s-o încurajeze. Argumentul scriitorului sloven este cel al vieții din Iugoslavia dispărută: primul oraș cosmopolit unde a poposit tînărul dornic de cunoaștere a fost Belgradul, unde a întîlnit oameni inteligenți cu o mare deschidere spre lume și în mijlocul cărora s-a format. Impulsul comunist de la baza edificării Iugoslaviei nu a fost nici inocent, nici pur. Dar s-a creat acolo o reală cultură a diversității, rapid anulată, pe de o parte de intelectualii sîrbi din Academie, autorii memorandumului care a justificat ideologic și istoric politica agresiv naționalistă a lui Miloșevici. Pe de altă parte, s-a dovedit că generațiile educate în spiritul identității comune iugoslave s-au lepădat de binefacerile vieții într-o structură federală, ca de o haină de împrumut și cu un zel uimitor au pornit, cu arma în mînă, prin nimicirea vecinilor, să-și afirme propria identitate.

Povestind despre America, despre Iugoslavia copilăriei și Slovenia omului adult, despre bucuria de a fi tată și despre peripețiile literaturii și artei slovene sub dictatură și în libertate, Aleš Debeljak pune marca propriei sensibilități pe o aventură legată prin mii de fire de viața celorlalți. Probabil că în toată Europa postcomunistă sînt mulți oameni de vîrstă mijlocie, cu memoria unei copilării comuniste și a studiilor în Occident, care ar vrea să-și vadă locurile natale, de a căror unicitate sînt convinși, incluse în zona civilizației europene. Pentru cei de acasă sînt pierduți, pentru cei de „dincolo" sînt încă străini. Trăiesc comod doar în țara cărților.

5 - 37000.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 16 ● 30 aprilie – 6 mai 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Imaginea României“
pagina **3**

Sever Voinescu
„Marginalii la procesul lumii“
pagina **5**

Puzzlecturi
Sanda Cordoş
În lumea nouă
pagina **15**

ÎN PIELEA ALTUIA

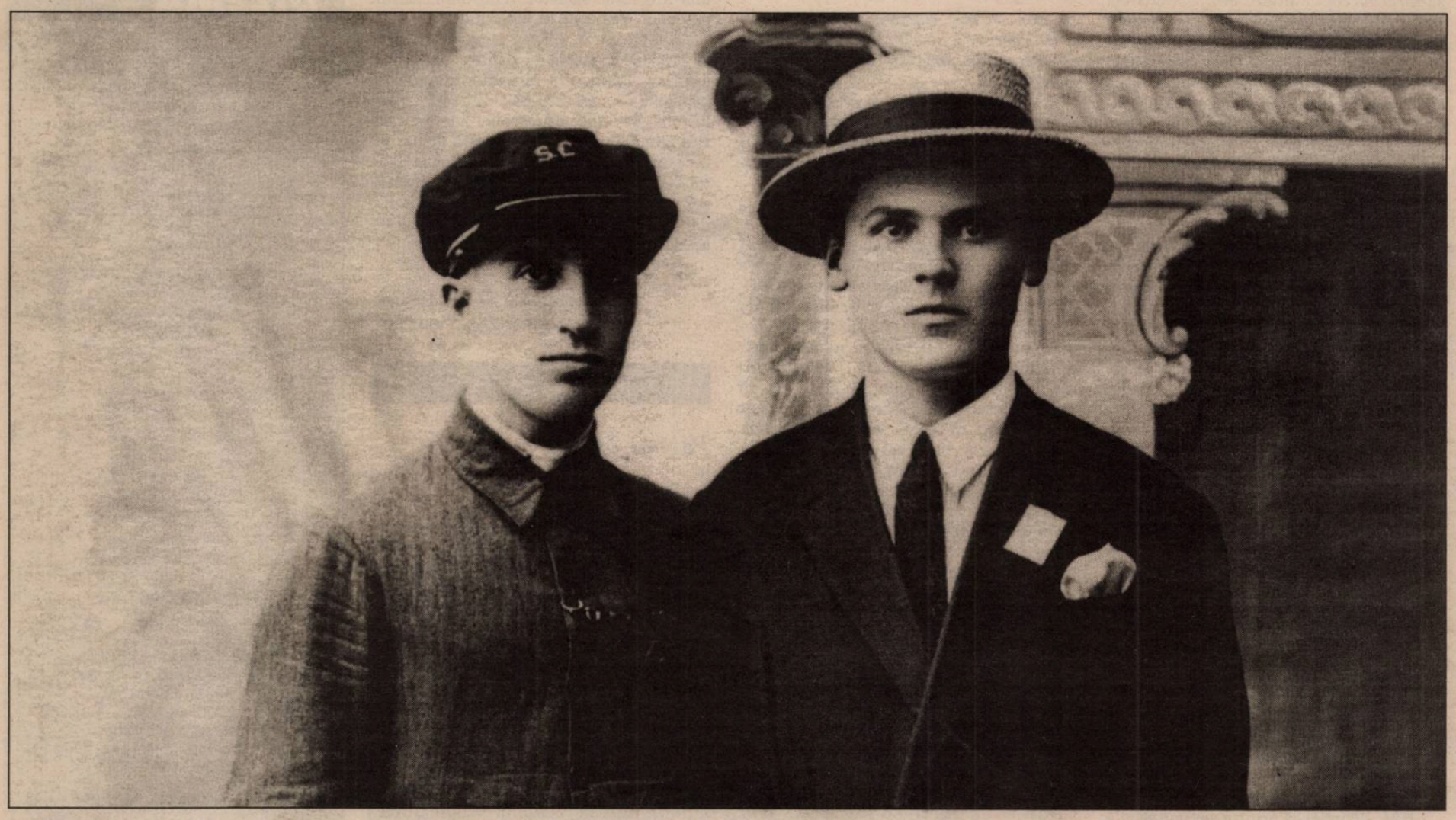

„Gîndește-te la mine care îți vorbesc, pune-te în locul meu pentru a răspunde.“

ANDRÉ BRETON și PAUL ÉLUARD – „IMACULATA CONCEPȚIUNE“

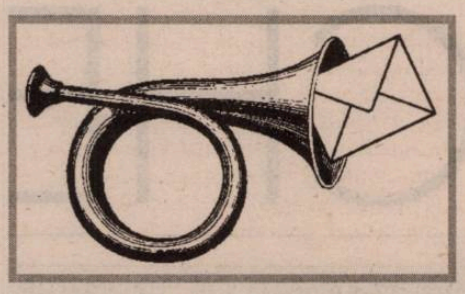

Nr. 14: *„Hyde Park“*

Teodor Baconsky îi răspunde lui Alex. H. Bălăşescu

Stimate Alex. H. Bălăşescu,

Vă mulţumesc pentru reacţia la articolul meu „Teroarea lui Allah“. Graţie democraţiei, diferenţele noastre intelectuale se pot, iată, exprima nestingherit. Dumneavoastră, de pildă, gîndiţi în clişeele corectitudinii politice: vă plac numai minorităţile, consideraţi că Occidentul nedreptăţeşte restul planetei, nutriţi convingerea că tradiţia creştină e o sursă de genocid şi că oricine îşi asumă o anumită „identitate“ se autodenunţă ca potenţial fascist. După o atare optică, *indignarea* cuiva faţă de uciderea unor compatrioţi într-un atentat terorist este mai puţin legitimă decît *vigilenţa* dumneavoastră faţă de „entuziasmul naţionalist“ (?) pe care acea indignare l-ar putea provoca. Se cuvine să recunosc faptul că ambiţiile mele discriminatorii sînt ceva mai fruste. Prefer să rămîn un realist cu înclinaţii conservatoare, care nu se pricepe să „contextualizeze“ crima printr-o dialectică atît de măiastră.

Admit că textul cu pricina era compus în termeni de o severitate manifestă. Vă atrag totuşi atenţia asupra fraudei logice pe care o antrenează culpabilizarea preopinentului sub motivul „omisiunilor“ sale. E deplasat să-mi reproşaţi că, într-un articol despre terorismul islamic, am evitat critica perioadei coloniale sau nu am reuşit să surprind continuitatea dintre Averoes şi Bin Laden. Mi-e greu să înţeleg, pe de altă parte, ce sens are citarea Holocaustului ori a comunităţii turce din Dobrogea atunci cînd pledaţi, implicit, pentru egalitatea civilă de care ar trebui să beneficieze imigranţii musulmani din ţările apusene. Personal, sînt un adept al patriotismului constituţional. Cred însă că – departe de a-i „proteja“ pe teroriştii de la 11 martie – eventuala lor calitate de *cetăţeni* ai statului spaniol ar constitui, dimpotrivă, o circumstanţă agravantă. Pe baza ei, rechizitoriul pentru asasinatul cu premeditare ar trebui desigur completat prin infracţiunea de *incitare la război civil*.

În final, daţi-mi voie să extrag un pasaj din interviul pe care Omar Bakri Mohammed – teoretician londonez al jihad-ului – l-a acordat recent jurnalistului portughez Paulo Moura:

„P.M. – Au fost atentatele de la 11 septembrie îndreptăţite?

O.B.M. – Fireşte că da. America a cotropit Afganistanul, Somalia, Sudanul, Irakul, sprijină regimurile dictatoriale din ţările arabe şi îşi staţionează trupele în teritorii musulmane. Avem dreptul la replică. Al Qaeda a atacat America. După fapte, răsplata. Voi sînteţi terorişti, ca şi noi. Terorismul este forma de acţiune a secolului XXI.

P.M. – Dar ce poate justifica uciderea deliberată a mii de civili inocenţi?

O.B.M. – Noi nu facem vreo deosebire între civili şi necivili, vinovaţi şi nevinovaţi, ci doar între musulmani şi necredincioşi. Iar viaţa unui necredincios nu are nici o valoare. Pentru că nu este definită prin sfinţenie.

P.M. – Numai că printre victime se află şi musulmani...

O.B.M. – Am prevăzut asta. Potrivit islamului, musulmanii care mor într-un atac vor fi pe dată primiţi, ca martiri, în paradis. Cît despre ceilalţi, e problema lor“ (cf. *Publica*, nr. 412/18 aprilie 2004, p. 28).

Oricît mi-aţi fi de simpatic, mă tem că „problema“ nu vizează insuportabilul meu maniheism, cît *această* faţă – hidoasă şi concretă – a islamului *contemporan*...

Teodor BACONSKY

Polemice

Pro Baconsky

Dragii mei prieteni,

Am citit cu mare plăcere şi ultimul număr al revistei. Am rămas totuşi cu unele nelămuriri pe care aş dori să mi le explice Alex H. Bălăşescu, Remus Gabriel Anghel, Bianca Botea, Eniko Magyari-Vincze şi IULIA HAŞDEU(?!!).

Deci, cum se justifică atacul poliţistului iordanian asupra colegilor americani din Kosovo?

Ca om simplu care am suferit ca majoritatea românilor, semnez şi eu alături de dl Teodor Baconsky. Cred că am voie şi cred că voi fi tratat cu acelaşi respect ca şi cei de mai sus.

Protestul împotriva celor afirmate de dl Baconsky nu m-a convins. Realitatea din stradă nu este aceeaşi cu cea din laborator.

Ce noroc au criminalii cu asemenea avocaţi de marcă!

În rest, vă urez să fiţi sănătoşi.

Cu dragoste,

Viorel BANU
relubanu@xnet.ro

P.S. Fac parte dintr-o familie de oameni care au suferit de pe urma terorii comuniste şi mă consider un om bun şi înţelegător.

La zi

Patimile şi viitorul devalizat al copiilor

Dar El a luat asupră-Şi durerile noastre şi cu suferinţele noastre S-a împovărat. Şi noi Îl socoteam pedepsit, bătut şi chinuit de Dumnezeu,

Dar El fusese străpuns pentru păcatele noastre şi zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră şi prin rănile Lui noi toţi ne-am vindecat.

Isaia, 53 - 4, 5

Păcatele noastre L-au răstignit. Şi-l răstignesc în continuare, zi de zi, cu fiecare cîtime de rău făcut. Dacă păcatele NOASTRE nu ar fi fost cele ce sînt, dacă toţi am fi (fost) curaţi, aberant de curaţi, puri sau măcar am fi tins fervent către asta, Patimile nu şi-ar fi avut rostul. Începutul filmului, pasajul din Isaia 53 – 4, 5, ne dă grila de interpretare. Nu mă gîndesc doar la relele mici, că ne-am mîniat cînd şi cînd, că am clevetit poate, ci – în primul rînd – la relele mari, la scară socială, acelea în faţa cărora nu ai scăpare.

I-aş ţintui în scaune pe politicienii care au devalizat nu o bancă, ci o ţară, ci întreg viitorul nostru – acum închis, zăbrelit, lipsit de vreo minimă perspectivă. Ei ar trebui să vadă *Patimile lui Iisus* şi să devină conştienţi că fiecare rău se depune undeva: scrijeleşte, brăzdează *pe dinăuntru* carnea cuiva, îndoaie genunchii şi grumăzul altcuiva.

Pe liceeni i-aş obliga să vadă interviul cu Mel Gibson cel-dependent-de-orice. La vîrsta idealismelor, dar şi a gregarităţii care nu se ştie unde te duce – le-aş da exemplul unui om care a avut puterea să nu mai fie dependent. Să lupte contra curentului, a modelor, pentru un vis atipic: să facă un film despre Iisus şi iubirea celuilalt într-o lume secularizată.

Pe copii nu i-aş obliga la nimic. Nu se pune problema dacă ei pot sau nu să vadă acest film. Poate nici „înger-îngeraşul-meu“, domnule Andrei Pleşu, nu e cel diafan din copilărie, ci e un îngeroi încruntat, cu spada-ntr-o mînă şi cumpăna în cealaltă, apărătorul celor nedreptăţiţi şi chinuiţi. Iar Doamne-Doamne din copilărie nu e nici pe departe Dumnezeul lui Iov, nu-i aşa?! Cît de bine şi de repede aflăm asta pe pielea noastră!

Problema nu e dacă violenţa acestui film îi împiedică pe copii să-l vadă. Problema – chiar dacă ne facem că nu o vedem! – este CE LUME lăsăm în dar copiilor noştri. Cît de atroce şi de năucitor este acest viitor laicizat şi cît de mari sînt supliciile la care ei, copiii de acum, vor fi supuşi sau la care, poate, vor fi tentaţi sau forţaţi să consimtă. Pentru că noi, cei de azi, ca şi cei de atunci, evrei sau ne-evrei deopotrivă, îl răstignim în fiecare zi pe Iisus prin păcatele noastre.

La sfîrşitul vizionării filmului la Patria, cineva lăsase o pungă de floricele şi o sticlă de Pepsi pe locul pe care a stat. Şi pînă şi asta mi s-a părut a fi simptomatic – cum să nu te gîndeşti la cel care va veni după tine, chiar nu putem să lăsăm, în urma noastră, lumea aşa cum am găsit-o?! Şi dacă nu ştim să lăsăm o urmă memorabilă a trecerii noastre prin lume, măcar ambalajele să le strîngem după noi.

Am plecat de la locul meu, spre ieşire, cu privirile în jos. Din loc în loc – în multe locuri! – lumina era răsfrîntă de mochetă prin mici pete gri. Atît de multe încît m-am întrebat de unde or fi. Apoi m-am luminat. Era gumă de mestecat aruncată pe jos, pe care apoi călcase lumea. Şi m-am întrebat, tot eu!, dacă sînt normală că dau atenţie acestor nimicuri. Aceste nimicuri care sînt, de fapt, semne ale grijii noastre faţă de celălalt, aproapele nostru devalizat.

(continuare, m.c. dixit, *în pagina 21)*

Eugenia ŢARĂLUNGĂ
eugeni12@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Am zîmbit la...

Pagina 21

Dragi dilematori,

Căci dilematici nu vă spun, deşi aţi merita; azi sînt cu sufletul sub braţ şi nervii aşa, de saltea nouă, pentru că am citit numărul 14 al *Dilemei vechi*, fără pagina 21 şi nu ştiu pe cine să dau vina.

Că mi s-a vîndut preferenţial-discriminatoriu un număr fără acea pagină, nu pot bănui, căci Hyde Park-ul e „gărduit“ cum se cade, încheindu-se „la porţile Occidentului“ ca de obicei. Rămîn în discuţie domnul Cărtărescu şi dilematoizii (căci dilematici nu vă spun, deşi aţi merita) – care ori au vrut să ne aprindă curiozitatea, să citim inclusiv: „tiraj 20.000 exemplare şi jocul planetelor etc.“ din prima pagină, ori se joacă pe ai noştri nervi de primăvară, angoasaţi, neliniştiţi şi astenizaţi.

Un ce, domnule Cărtărescu? Nasture, ban, cal de plastic, ciob şlefuit, pantof de piciorul stîng, borcan cu poezie (sîc!), pui de vrabie, ceas, butoi cu pulbere, milion de întrebări, dărab *(bucată* – oltenism) de pîine? – abia aştept să aflu ce-l inspiră pe domnul Cărtărescu.

Săptămîna trece greu şi, pînă atunci, o să încerc să reţin, despre inspiraţie, ce declara un alt scriitor – că scrie fiindcă nu se poate obţine. Săracu', nici el nu avea răbdare...

Şi totuşi, ce putea să-i pună în mînă afurisita aceea de fetiţă negricioasă, acum nişte ani, n-are importanţă cîţi?...

ŞERO

N. Red.: Nu sînteţi singura care nu „v-aţi prins“ la viclenia cu care Mircea Cărtărescu şi-a păstrat misterul fetişului său. Nu-l vom afla, fiindcă – evident! – *Dilema veche* are exact 20 de pagini...

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

● **Monarhia în România**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“ şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 20.300 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Imaginea României

În cele două luni de cînd sînt la Berlin, imaginea României mi-a ieşit în întîmpinare, pe diferite canale de televiziune, de cinci ori. Prima oară, prin intermediul unui documentar despre un ansamblu folcloric ale cărui turnee în străinătate au avut oarecare succes. Filmul era o combinaţie de „National Geographic" şi Kusturica: ton amabil, voioşie etnografică, picanterie exotică, *gros-plan*-uri crude. A doua oară, tot un documentar făcea monografia unei crime sordide petrecute într-un sat românesc: ambianţă tribală, alcoolism generalizat. A treia oară, era vorba despre o închisoare rudimentară de la Codlea (pentru delincvenţi tineri), iar a patra – despre leprozeria de la Tirchileşti, descrisă cu o tristeţe umanist-misionară. În sfîrşit, a cincea oară, patria era invocată într-o emisiune de divertisment. Se făceau glume despre integrarea europeană. „În România – spunea un foarte cunoscut comic german – am trăit o aventură memorabilă. Avusesem o pană de cauciuc şi mă străduiam să scot roata defectă, cînd am observat că cineva se străduia, la rîndul lui, să-mi smulgă radioul din bord. Ce faci? – l-am întrebat. Sst! – mi-a răspuns omul, cu o ocheadă conspirativă: tu roata, eu radioul!"

Să rezumăm: pentru europeanul cu televizor, România e un loc pitoresc, cu lăutari talentaţi, dar şi cu mulţi hoţi, cu beţivi sanguinari, cu puşcării mizere şi cu leproşi uitaţi de Dumnezeu. Se mai ştie cîte ceva şi despre copiii străzii, despre SIDA şi despre prezenţa neliniştitoare în Occident a rromilor români, fugiţi de acasă din cauza persecuţiilor. Unii, mai informaţi, îşi amintesc şi despre revoluţia română care, pînă la urmă, a fost o afacere cusută cu aţă albă, şi despre mineri care bat studenţi, încurajaţi de guvern. Aşa arată, în mare, lucrurile. (Notez, în treacăt, că unele din locurile comune ale dezastrului dîmboviţean sînt fabricate chiar pe Dîmboviţa.) Ce-i de făcut? Românul amar şi exasperat exclamă sumbru: „Asta e! Avem ce meritäm! În halul în care am ajuns, e de mirare că Europa ne mai acordă o şansă!". Românul obidit îşi înghite năduful cu o resemnare „tradiţională": „Au ceva cu noi! Se vede cu ochiul liber că România a fost aleasă ca sursă permanentă de veşti proaste. Degeaba ne agităm! Jocurile sînt făcute". Guvernantul român ia măsuri pentru „ameliorarea imaginii". De obicei, ele iau forma protestului băţos („Minciuni sfruntate! Avem plaiuri unice şi succese decisive!"), a mituirii servile („Să le dăm nişte sărmăluţe şi o Fetească de-a noastră să ne ţină minte!") sau a „acţiunii culturale": seară de dansuri româneşti, traduceri din capodoperele literaturii autohtone, expuneri şi expoziţii despre contribuţia noastră la mai toate domeniile ştiinţei, civilizaţiei şi culturii. Toate aceste eforturi au un efect nul, dacă nu cumva obţin inversul rezultatului vizat. Cu cît ne încăpăţînăm mai tare să livrăm „imagini" paradisiace, cu atît sîntem mai puţin credibili. O altă manevră ineficace în care credem prosteşte e legată de mitologia „relaţiilor": să ne cumpărăm aliaţi, să „instrumentäm" felurite „pile", să lucrăm „pe dedesubt". Azi un articol „aranjat" în vreun mare ziar „de la centru", mîine un om de afaceri „important" îmbătat zdravăn undeva în natură, cu grătare şi fete fierbinţi, poimîine un „consul onorific" bine plasat, iată secretul! De obicei însă, cheltuiala e sigură, iar rezultatele probabile şi trecătoare.

Ce-i de făcut? Categoric, nimic din speţa şmecherilor de mai sus, nimic din speţa „propagandei". Propaganda vrea să obţină efecte prin ocultarea cauzelor. E o specie a înşelătoriei şi, ca atare, eşuează, mai devreme sau mai tîrziu, în contra-propagandă. Îmbunătăţirea imaginii unei ţări nu se face lucrînd strict asupra *imaginii* ei ca asupra unei entităţi de sine stătătoare, ci lucrînd asupra *realităţii* înseşi a ţării. Nu *o imagine mai bună* a României trebuie să ne preocupe, ci o *Românie mai bună*. Prin urmare, a te ocupa de imaginea ţării înseamnă a descuraja furtul, a oferi străinilor (şi localnicilor) servicii corecte, a rezolva problema copiilor de pe stradă, a construi drumuri bune, a face curăţenie, a civiliza închisorile, a moderniza leprozeriile, a consolida statul de drept şi instituţiile democratice, a investi în educaţie şi în sănătate, a face o politică realistă, fără gesturi şi vorbe mari, fără privilegii private, adică fără politicianism şi fără corupţie. Dacă în loc să facem toate astea, vom contracta ample complexe de persecuţie, vom confecţiona scenarii conspiraţioniste şi ne vom complace în infantile proceduri de camuflaj, atunci, abia atunci, vom înceta, într-adevăr, să mai fim o *realitate* legitimă şi vom deveni o *imagine*, fantoşa inconsistentă a propriilor veleităţi. Deocamdată, nu ne putem plînge că se spun despre noi lucruri neadevărate sau parţiale. Relevant – şi stimulator – ar trebui să rămînă faptul că, fie şi parţiale, ele sînt (încă) adevărate. Nu vom deveni mai buni făcînd abstracţie de răul din noi, de ceea ce sîntem în imediat. Iar ceea ce sîntem în imediat nu ne dă dreptul să fim supăraţi pe alţii.

cu dilema la croitor

Adrian Năstase îşi tot amînă candidatura. Nu vrea sau nu poate?

Bătrîniciosul capot prezidenţial tocit pe la coate de multpreafericitul său purtător de azi, de ieri şi de alaltăieri a devenit un obiect de consignaţie pe care colecţionarul numărul unu al ţării, Adian Năstase, nu şi l-ar dori alături de brâncuşii săi proaspeţi şi de picasoii învechiţi.

Pe de o parte, nu-i prea vine să dea vrăbioiul de prim-ministru din mînă pentru cucuveaua de pe gardul Cotrocenilor. Pe de alta, decît să te joci la televizor de-a reprezentantul a douăjdouă de milioane de băştinaşi hămesiţi, mai bine păstoreşti turma bivolarilor locali bine hrăniţi, pe care poţi să-i mulgi, să-i tunzi şi, la o adică, să-i şi sacrifici în aplauzele mulţimii.

Aşa că să nu ne mirăm dacă la circul din toamnă pedesereul îl va scoate din mîneca lui dom' Năstase pe timiduţul Isărescu, urmînd ca bietul prim-ministru de azi să ocupe, cu modestie, amărîta funcţie de prim-ministru.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Aux armes, consommateurs!

Duminică m-am dus şi eu ca tot omu' la piaţă. Ca să cîştig timp, m-am dus cu maşina. Nu am pornit eu însă bine, că la intersecţia a două străzi de cartier, chiar în mijloc, am dat peste o maşină cu uşile larg deschise şi un grup de prieteni care stăteau de vorbă în jurul ei. Am claxonat discret şi m-am apropiat. *Ce, bă, nu-ţi mai ajunge strada?* – m-a apostrofat şoferul, în rîsetele adunării. M-am urcat, aşadar, cu o roată pe trotuar, am evitat stîlpul proxim şi am trecut. Iată, deci, că se putea!

Nu ştiu alţii cum sînt, dar mie a început să mi se facă frică să mă uit la televizor. Din cauza reclamelor. Nici nu ai timp să savurezi o crimă, un accident, un viol, o ţeapă, pe scurt, o ştire, acolo, că un bătrînel pune piedică cu bastonul unei bătrînici, patru post-proletari beau un păhărel pentru a sărbători soarta colegului lor electrocutat, o soţie iubitoare îşi trimite soţul cu noaptea-n cap la serviciu ca să mănînce singură ciocolata, un grup se duce entuziast la cinema ca să spargă o pungă de pop-corn în capul primului spectator şi tot aşa. Iar în final, înţeleptul de serviciu trage concluzia: *normalul e plictisitor!*

La început, m-am revoltat. La cîte o ocazie, discutam cu prietenii ca să-mi împărtăşesc nemulţumirea. Am amuţit însă curînd, căci toţi se uitau la mine cu oarecare indulgenţă, dar sincer dezamagiţi de mărginirea mea: chiar nu-mi dădeam seama cît de eficiente sînt aceste reclame? Amicul meu jurnalistul, amicul meu sociologul îl întreceau pe amicul meu specialist în marketing, explicîndu-mi *ad usum delphini* subtilitatea acestor imagini „care îţi rămîn pe creier". Într-adevăr, ele îţi rămîn pe creier şi de acolo, zdup, în viaţa de zi cu zi – mai dădeam eu să spun. Exagerezi, mă calmau ei, e doar o publicitate care îşi atinge *target*-ul!

Ca să nu fiu bănuit de cine ştie ce porniri retrograde şi anticapitaliste (deşi zău că prefer să mă duc cu maşina la supermarket să-mi fac cumpărăturile, decît să alerg din cracă'n cracă după vreo banană!), am făcut ciocu' mic, după sfatul altui înţelept, şi m-am închis în casă, începînd să mă uit cu coada ochiului la nevastă-mea să văd dacă nu vrea să-mi ascundă cumva berea ca să o bea doar ea singură, pe ascuns. M-am mai liniştit cînd am constatat că e la fel de puţin *trendy* ca şi mine şi că preferă să bem un pahar împreună.

Nu am putut să mă împiedic să mă gîndesc însă mai departe la acest *trend*. Reclama e sufletul comerţului, o ştim cu toţii. Ca să faci comerţ, trebuie să vinzi. Ca să vinzi, trebuie ca alţii să cumpere. Ca să cumpere, trebuie să-i convingi să o facă, chiar dacă nu au neapărată nevoie. Şi după ce au cumpărat, trebuie să-i convingi să cumpere altceva, pentru a putea produce altceva de cumpărat. Pînă aici, nimic nou şi nimic rău – sau, mă rog, asta e. Problema e cum îi faci să cumpere? Reţeta e, teoretic, simplă: gîdilîndu-le orgoliile. Cumpărînd X, dovedeşti că eşti mai subtil, mai rafinat, mai deştept, mai cunoscător, mai avantajat etc. decît ceilalţi. Cumpără X şi te pui în valoare! Şi cine nu-şi doreşte să se pună în valoare? Nici aici nu e nimic nou şi nimic rău. Doar că s-a cam banalizat şi asta şi nu se mai „vinde". Noul *trend* a mizat atunci pe o răsturnare a motivaţiei, eliberînd porniri mai profunde, dar ţinute în lesă de „procesul de civilizare": cumpărînd X, dovedeşti că eşti mai egoist, mai cinic, mai obsedat (liber) sexual, mai agresiv, mai „altfel" decît „normalitatea" plictisitoare a vieţii sociale! Şi cine nu-şi doreşte, în inconştientul său chinuit de cultură, să-şi poată da frîu liber pornirilor îndelung cenzurate?

Pornirile cele mai profunde ale oricărui organism (deci şi ale animalului din specia *homo sapiens)* se mobilizează în jurul polarităţii atac-fugă sau, mai uman spus, agresivitate-frică. Fără să neglijeze agresivitatea, publicitatea occidentală a mizat mai mult pe frică: toată industria alimentară, de pildă, se bazează pe angoasa narcisistă a corpului. Transformînd corpul în cel mai frumos obiect de consum, vorba lui Baudrillard, publicitatea ne face pe toţi să ne temem de soarta propriului corp. Apoi tot ea ne dă reţeta sigură a siguranţei alimentare *(food safety)*. Şi cumpărăm ce trebuie pentru liniştea corpului nostru.

La noi a prins mai mult mobilizarea atacului, a agresivităţii. Consumul (adică „aşa cum se face în ţările civilizate") este pentru oamenii puternici. Cotele mîrlăniei (care nu este altceva decît agresivitatea primară mult prea puţin „bine temperată") la bursa publicităţii au crescut spectaculos. La atac, aşadar, *aux armes, citoyens!* Pardon, consumatori. Căci, în această viziune, nu mai există cetăţeni, ci doar consumatori... care aşteaptă să fie „consumaţi" la rîndul lor. Este ceea ce a învăţat foarte repede marketingul nostru electoral, pornind un atac cu fasole pentru satisfacerea nevoii primare de hrană şi transformînd apoi electoratul într-un produs bine ambalat pentru o elită de oameni puternici, adevăraţi *connaisseurs* ai consumului postdemocratic.

Din imagine de produs, reclama devine astfel model de comportament pentru oameni, pentru că de la oameni se aşteaptă doar să fie buni consumatori, nu buni cetăţeni. Şi ei (se) consumă, pentru că asta au învăţat să aştepte unii de la alţii.

Dacă apar efecte secundare de greaţă, adresaţi-vă Sfîntului Duh...

ţinerea de minte

„Calităţile tinereţii sînt diverse. Între ele se găseşte, în grad viguros, şi spiritul de glumă şi de farsă, dorinţa violentă de a face zgomot, de a se pune în evidenţă, de a supăra pe bătrîni, a-i speria sau obosi, pentru a obţine de la dînşii bunuri pe care ei le deţin şi de care tineretul are mare apetit. Prin urmare: entuziasm de idei, dragoste excesivă de persoane, credinţă candidă, dar şi spirit drăcos de farsă politic profitabilă – şi avem portretul tînărului deplin încheiat."

(Paul Zarifopol, la 5 noiembrie 1927, într-un articol intitulat: „Intermezzo juvenil")

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Societatea civilă cu voie de la Guvern

„Societatea civilă îl vrea pe Vanghelie la primărie". Cînd am citit acest titlu m-am crucit. Apoi m-am gîndit la Havel şi m-am crucit încă o dată. Parcă îl vedeam: zîmbind pe sub mustaţă, de mînă cu Marian Vanghelie.

Era un material publicitar. A apărut un nou produs, se numeşte „societatea civilă" şi poate fi obţinut la comandă sau închiriat cu ora. „După ce Daniel Marian Vanghelie părea scos din cursa electorală din cauza cercetărilor PNA, locuitorii din sectorul 5 al Bucureştiului au luat atitudine, prin reprezentanţii societăţii civile." Aşa începea materialul publicitar. Poporul din sectorul 5 era reprezentat de „Comisariatul pentru Societatea Civilă" şi de „Organizaţia pentru Apărarea Drepturilor Omului" (OADO). Poate părea o bizarerie ad-hoc, scoasă de Marian Vanghelie din pălărie, dar nu este. Cele două organizaţii sînt creaţii ale puterii, în ideea că dacă aproape toate ONG-urile critică puterea reprezentată de PSD, nici o problemă, se pot crea altele. Pe acelaşi principiu, puterea acaparează treptat toate zonele de gîndire critică. Presa este critică? Nici o problemă, cumpărăm presa sau creăm alta nouă şi cuminte.

Revenind la societatea civilă din sectorul 5, OADO este genul de organizaţie care se luptă pentru drepturile omului, dar ale omului de bine. Colaborează excelent cu „organele statului", pe care nu le supără niciodată, şi pare a fi o tentativă de a minimaliza Asociaţia pentru Apărarea Drepturilor Omului – Comitetul Helsinki (APADOR-CH). Comisariatul pentru Societatea Civilă este o creaţie mai recentă. Ideea în sine sună straniu: un Comisariat acolo unde ar trebui să fie diversitate şi concurenţă. Ideea că trebuie să fie o autoritate care să dea certificate place multor români. Cine e, dom'le, ăsta care scrie? Cine i-a dat voie? Ar trebui să existe o autoritate care să dea voie ziariştilor să scrie şi la ONG-işti să se joace de-a societatea civilă. Că doar nu sîntem de capul nostru. Cam de aici a plecat ideea de Comisariat.

Am auzit pentru prima dată de el acum o lună, cînd monitorizam presa locală pentru un raport al Freedom House. Am observat că prin diverse părţi ale ţării apar comisari judeţeni pentru societatea civilă, comisarul-şef vine de la Bucureşti şi se întîlneşte cu prefecţii şi cu alte notabilităţi locale, flatate că societatea civilă a ajuns şi în judeţul lor. Comisariatul este un ONG care se extinde, dar nu este clar din ce bani (de fapt, după episodul cu Vanghelie devine mai clar) este condus de un fost procuror militar trecut la civilie. CNC îşi propune nici mai mult, nici mai puţin decît să unifice acţiunile celor 30.000 de ONG-uri din România. Comisarul-şef declara prin presa locală: „Aşa cum Inspectoratul de Protecţia Mediului are comisari, Garda Financiară la fel, şi societatea civilă trebuie să fie reprezentată de cineva". Dacă plantele sînt reprezentate, de ce nu şi oengiştii?

Totul sună grotesc şi ridicol. Ar putea fi o joacă a unor oameni fără altă ocupaţie care vor cu tot dinadinsul să îi reprezinte pe alţii, deşi aceştia nu vor, nu le trebuie şi nici nu le pasă. Nici un ONG dintre cele cu activitate reală nu a răspuns apelului CSC de a se lăsa apărate. În schimb, mai receptive au fost instituţiile de stat. Prefecţii participă la învestirea comisarilor judeţeni, Jandarmeria a încheiat un acord de colaborare (pentru ce şi la ce?), Asociaţia Municipiilor din România discută un parteneriat cu Comisariatul. Am un scenariu: Guvernul va decreta Comisariatul organizaţie de interes public, Parlamentarii indignaţi de „tupeul" societăţii civile vor avea o iniţiativă legislativă şi este foarte posibil ca Mircea Toma, Ioana Avădani, Renate Weber, Cristian Pîrvulescu, Alina Mungiu şi toţi ceilalţi indisciplinaţi să aibă nevoie în viitor de certificat de „societate civilă autorizată" de la Comisariat. Că doar nu sînt de capul lor.

Din nou, pare o excrescenţă birocratică, dar nu este. Încă din 2001 Guvernul a dat Ordonanţa de Urgenţă 37 prin care a impus felurite restricţii organizaţiilor neguvernamentale. Unele organizaţii au început să fie recunoscute ca avînd utilitate publică, avînd acces la fonduri masive şi sedii impozante. Între ele, cîteva conduse de Adrian şi Dana Năstase.

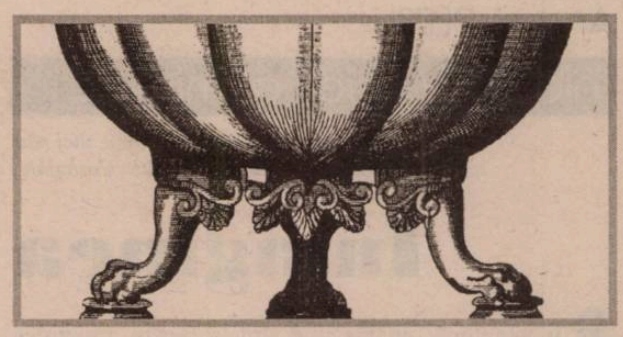

Recent, o fracţiune a Masoneriei condusă de un consilier al premierului a devenit şi ea de utilitate publică. Partea hazlie este că nu ştim ce face Masoneria în viaţa de zi cu zi, de asta se şi numeşte organizaţie secretă, dar se presupune că Guvernul ştie şi ar trebui crezut pe cuvînt. Cu şorţuleţ simpatic şi ceremonii butaforice, masonii de astăzi sînt umbrele ridicole a ceea ce a fost organizaţia pe vremea cînd chiar avea un rost. Dar guvernul României vrea să fie iluminat, însă numai pe bani publici.

La urma urmei, oamenii sînt liberi să se joace de-a masonii şi comisarii. Societatea civilă este diversă şi tocmai asta este frumuseţea ei. Dar cînd unii se diversifică în paşi de paradă şi îmbracă hainele civile cînd le dă ordin Guvernul, ideea de democraţie are de suferit. Se anunţă şi ziua în care cei care se plîng de calitatea democraţiei în România vor fi daţi în judecată de o firmă de avocaţi angajată de Guvern. Sau se va apela poate la un ONG al Guvernului ca să vadă şi mofturoşii de la Uniunea Europeană cum e cu separaţia puterilor şi independenţa justiţiei în România.

presa despre...

Migraţie, candidaţi, dihănii

După ce a luat de la alţii cam 1.000 de primari şi 15% din parlament, PSD a decis că fenomenul este ruşinos şi trebuie stopat. Guvernul propune o lege împotriva migraţiei politice. „PSD a găsit o soluţie de-a dreptul toxică pentru democraţie. Pur şi simplu, parlamentarul este transformat într-o slugă a şefului său pe linie de partid. Orice baron local ar căpăta drepturi nelimitate asupra parlamentarilor din judeţ. Nu îi mai convine baronului figura parlamentarului, pac, îl dă afară din partid şi, deci, şi din Legislativ" (Ion M. Ioniţă în *Adevărul).*

„Privindu-l pe Dragomir cum şarja fericit pe un domeniu nou, unde totul e de cucerit, era imposibil să nu te gîndeşti ce export toxic face fotbalul către politica şi viaţa publică din România. După ce din personaje cu circulaţie restrînsă, cunoscute exclusiv de microbişti, Dumitru Dragomir, Gigi Becali, Dinel Staicu sau Gheorghe Ştefan au ajuns vedete la scară naţională, ei îşi cer acum dreptul de a-i reprezenta pe români. Ce senzaţie de greaţă trebuie să aibă cei care nu sînt familiarizaţi cu lumea sportului! Dihăniile nu doar că au evadat din cuşcă, dar încep să vorbească în numele poporului. E îngrozitor pentru milioanele de oameni instruiţi şi cumsecade, care şi-au pierdut ceva timp pe la şcoală şi-şi plătesc impozitele la zi, să vadă cum lumea le e invadată de noua categorie de răpitori agramaţi, lacomi şi violenţi" (Cătălin Tolontan în *Gazeta Sporturilor).* Într-adevăr, este îngrozitor. **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Dilema mea

Capitalismul s-a prăbuşit peste mine într-o seară. Una în care aveam de ales între a scrie un text pentru o gazetă studenţească şi încă vreo cinci-şase lucruri, potenţial aducătoare de bani. Nu, nu din aceia care se încasează pe plachetele cu poezii sau volumele de autori multipli, aflaţi la debut... Tocmai mă gîndeam cu ce să încep, cînd un gînd sinistru m-a fulgerat.

În loc să încerc să fac bani, scriu la gazetă.

Mai rău decît atît, nici nu ştiu motivul. Ca să spun ce? Ca să schimb viaţa cui? Ca să cîştige cine alegerile? Ca să piardă partida ce corupt? Ca să amuz, să întreţin, să fac să zîmbească ce cititor? Pentru ce? Cui foloseşte treaba asta? Cu ce ajută pe cineva nişte semne aruncate pe hîrtie, care oricum nu fac decît să mişte de colo-colo jumătăţi de păreri şi sferturi de judecăţi, obosite, pleoştite, complet abulice şi perfect lipsite de voinţa de acţiune? La ce e bun încă un transport de locuri comune, aruncate în faţa blocului unor oameni care nici ei nu ştiu cum să scape de ale lor? De ce să te mai revolţi, să te mai enervezi, să vorbeşti din nou despre patrie cu jenă şi despre compatrioţi cu acea distanţare respectuoasă cu care te faci că le admiri munca?

Mai simplu spus, ce ne-a mai rămas de zis? De zis, da, pentru că de făcut nu poate fi vorba niciodată aici, în fericitul nostru ocol silvic de vorbe (în care doar noaptea mai auzi cîteodată arma cîte unui braconier literar, grăbit să împuşte francul...). Pe cine să mai trezeşti în Regatul Anesteziei şi ce să-i faci dacă cumva se ridică în capul oaselor şi i se face rău de la tensiunea scăzută? Cum să-i explici că l-ai deranjat degeaba, că revolta se ţine mai pe seară la Mall şi că ciorba de burtă va fi, da, pînă la urmă, pusă pe steag, să nu mai semene cu cel al africanilor...?

Deja sună patetic. Şi, aşa cum aş vrea să subliniez, atît eu, cît şi dumneavoastră pierdem bani în timpul ăsta. Poate dumneavoastră mai mulţi decît mine. Poate sînteţi patron şi angajaţii îşi doresc să le daţi contracte, nu panseuri. Sau medic şi vă aşteaptă lumea afară pe hol. Sau n-aveţi nimic mai bun de făcut, şi chiar şi atunci ar fi o impietate să vă aduc aminte de această tristă stare a lucrurilor.

Oricum ar fi, banii sînt în altă parte. Ei sînt făcuţi din cifre, nu din litere, ordonate în coloane, nu în rînduri. Şi, oricît de improbabil vi se pare (ei, da, dacă aţi ajuns pînă aici, sînteţi deja un veteran al revistei, din specia celor care se îndoiesc de orice), doar ei aduc fericirea. E un fapt demonstrat de un eveniment recent întîmplat pe aeroportul Otopeni, cînd un avion a decolat fără probleme spre Canada cu toţi colegii mei de şcoală şi liceu înăuntru, plini cu drob şi sătui pentru un an de-acum înainte de spiritualitatea mioritică. N-am avut nefericitometrul la mine, însă chiar şi o privire sumară m-a convins că doar cei rămaşi la sol erau cu adevărat ofticaţi. Nu ştiu, după aceea poate că au plecat acasă să citească. Să întoarcă pagină după pagină, să-şi bage în cap cuvinte de pîslă cu care să astupe şuieratul acela al motorului cu reacţie. Sau să dea cîteva telefoane, să verifice dacă prietenii au uitat cuvintele fără sens de ieri, ca să le poată repeta azi, la o altă bere.

Veţi spune acum, poate, că pagina asta e deja impudică. Pe cine interesează dilemele unei generaţii, împărţită între cei care nu-şi mai găsesc locul şi cei pe care locul i-a îngropat deja? O generaţie sufocată în deceniul nouă şi pusă brusc pe aer condiţionat în următoarea decadă, una care a început prin a nu şti cum să-şi convingă părinţii să voteze CDR-ul şi care a sfîrşit prin a-i lămuri să-şi pună centrală termică... Tocmai asta e dilema ultimă, şi cea mai grea: chiar nu mai ştim cui sînt destinate monologurile noastre. Şi ce anume ne-ar mai putea interesa cu adevărat, în afară de revistele care îmbină cu artă (ei da, marketingul e o artă, pictura a rămas un meşteşug) recenziile la casetofoanele pe care ni le putem permite şi reclamele la cele pe care nu?

E o dilemă cam lungă, orişicît, cum ar observa cu generozitate dl Cosaşu. Dacă aveţi răspunsuri scurte la ea, le aştept la mail-ul redacţiei.

BARBURISME

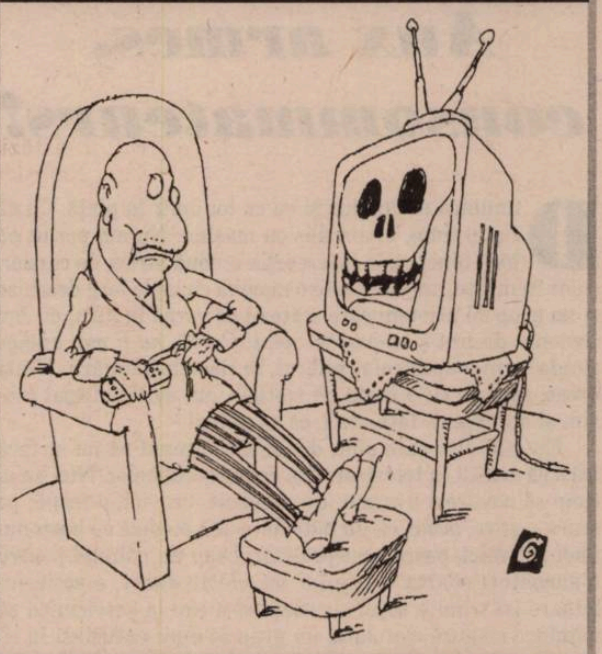

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

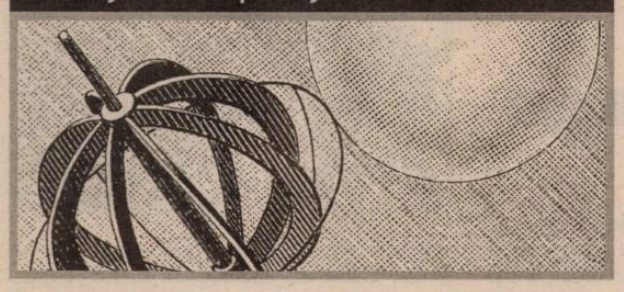

Jucătorul

Perspectivele sînt examinate în termenii istoriei militare: se spune că rezultatul referendumului propus de Blair în privinţa Constituţiei europene va fi, pentru el şi partidul său, fie dezastrul de la Waterloo, fie gloria Bătăliei pentru Anglia. Previziunea cu Waterloo arată că doar 25% din electorat ar vota pentru. Cei cu victoria au încredere în capacitatea lui Blair de a răsturna acest raport. Oricum va fi formulată întrebarea, miza va fi de fapt calitatea de membru în Uniunea Europeană. Dacă, aşa cum spun sondajele, electoratul va respinge proiectul Constituţiei europene, prim-ministrul laburist va trebui să renunţe la putere. Dacă pînă în 2006 va izbuti miracolul de a-i convinge pe britanici că proiectul Constituţiei europene nu presupune nici pe departe cedarea ruşinoasă a suveranităţii, performanţa l-ar înscrie printre politicienii curajoşi ai lumii.

Totul se putea amîna, cît timp negocierile de la Bruxelles erau blocate de refuzul spaniol şi polonez. Urgenţa a apărut o dată cu schimbarea de guvern din Spania: socialiştii au anunţat că, spre deosebire de guvernul precedent, sînt gata să renunţe la pretenţiile lor, iar polonezii singuri nu pot să ţină frontul. Ceea ce înseamnă că s-ar putea ca proiectul Constituţiei să fie validat la summit-ul european din iunie, primul cu 25 de membri. Dacă va fi aşa, se impune necesitatea clarificării relaţiilor Marii Britanii cu organismele comunitare, membru *à la carte* al UE. În 1975, Harold Wilson a izbutit să obţină printr-un referendum aprobarea majorităţii poporului din insule pentru intrarea în UE. Dar, atunci, în Marea Britanie economia stagna, în timp ce pe continent funcţiona, ceea ce a fost un argument puternic. Acum, performanţele Marii Britanii sînt superioare celor din zona euro şi acesta a fost unul din motivele ezitărilor lui Blair în faţa unui referendum pentru moneda comună. Anunţul consultării populare după alegeri elimină subiectul din dezbaterea electorală.

Ciudăţenia scenei politice britanice vine din poziţia conservatorilor, opuşi integrării europene, dar nu şi prezenţei Marii Britanii în UE: o asemenea prezenţă, însă, limitează rolul ţării în procesul de decizie. Marea Britanie, reticentă faţă de comportamentele birocraţiei de la Bruxelles, a pledat pentru extindere, sperînd că problemele ridicate de noii membri vor amîna proiectele integrării aprofundate. Dar iată că tocmai extinderea impune o mai mare coeziune şi reglementări precise pentru mecanismele comunitare. Ţările foste comuniste au făcut mari sacrificii pentru a ajunge la standardele europene, jinduind după egalitatea cu ţările avansate. Perspectiva unei Europe cu două viteze – cu unii membri mai integraţi decît alţii, unii aşezaţi la masă, alţii pe lîngă, în picioare, Marea Britanie gustînd din cînd în cînd ceea ce i se pare demn de gastronomia ei specifică – anulează, în fapt, sensul profund al Europei unite. „E timpul să decidem dacă destinul nostru e să fim un partener şi un aliat la conducerea Europei sau o prezenţă marginală. Cei sceptici cu privire la Europa n-au decît să-şi susţină cauza. Dar îşi vor susţine cauza şi aceia dintre noi care cred în Britania şi în faptul că interesul nostru naţional este în Europa" – spunea Tony Blair în Parlament, cînd şi-a lansat propunerea despre care ani de zile a spus că e inutilă. Şi a lansat-o nu într-unul din momentele fericite ale popularităţii sale: e contestat din cauza războiului din Irak, a susţinerii poziţiei partizane a oficialilor SUA în conflictul israelo-palestinian. A iniţiat o mişcare riscantă cînd tensiunile dintre el şi rivalii săi la conducerea partidului ies din culisele puterii, cînd se manifestă conflictul dintre el şi masa de activişti laburişti nemulţumiţi de liberalismul său, cînd liderii conservatori, sătui de stat în opoziţie, trec în ofensivă, cînd electoratul nu vede rezultatele reformei în serviciile publice. Bun jucător nu e acela care cîştigă mereu cîte puţin, ci acela care izbuteşte să întoarcă în folosul lui situaţii fără nici o şansă. Dar jocul nu se desfăşoară doar în insulă; un „nu" al britanicilor va da curaj euroscepticilor de pretutindeni, consecinţele pentru „noua Europă" fiind dificil de anticipat. E de presupus că Tony Blair ştie ce face, dar nu i-ar strica şi puţin noroc.

globul cubic

Prea multe cioburi

Nici o descoperire extraordinară în cartea lui Bob Woodward despre intervenţia americană în Irak; sînt puse într-o ordine semnificativă cîteva lucruri cunoscute: Colin Powell, secretar de stat, s-a opus şi l-a prevenit pe preşedintele Bush, la un dejun de dinaintea vacanţei din 2002: „O să deveniţi falnicul proprietar a 25 de milioane de persoane, al speranţelor lor, al aspiraţiilor şi problemelor lor". Powell evoca mereu o regulă a lanţului de magazine de sticlărie Potter: „Tot ce spargeţi vă aparţine".

Difuzarea unei înregistrări video unde se putea vedea cum un important funcţionar guvernamental din Brazilia promitea unui mare patron de jocuri de noroc să-l ajute să-şi extindă imperiul în schimbul unui comision de 1% a dus la demisia omului lacom. Dar omul lacom fusese numit de către unul dintre cei mai importanţi consilieri ai preşedintelui Luiz Inacio Lula. Consilierul nu dă nici o declaraţie publică, dar ar fi spus că ar fi de acord să demisioneze pentru a proteja reputaţia preşedintelui. Acesta, ca să nu se spună că face parte din echipa de corupţi, interzice jocurile de bingo. Cioburile au ajuns la jucători.

La al doilea tur de scrutin al alegerilor prezidenţiale, electoratul slovac şi-a luat seama şi nu l-a mai votat pe Meciar, fost preşedinte, ieşit cîştigător în primul tur, politicianul ale cărui metode dictatoriale au asigurat izolarea Slovaciei. În campania electorală, Meciar a vrut să arate altă faţă la propriu, aşa că s-a supus unei operaţii estetice care i-a rotunjit obrajii şi i-a îndulcit expresia feţei. A fost ales Ivan Gasparovic, fost colaborator al lui Meciar. Acesta nu a etalat convingeri democratice, dar avea, în mod natural, o faţă neciobită.

Dintr-o carte despre China: „Oamenii aceştia ieşiseră la lumină, din lunga noapte a comunismului, doar cu cîţiva ani în urmă. Dar cînd a fost nevoie să deturneze fonduri pentru afaceri ilegale, să facă scrisori de credit false, să înfiinţeze companii concurente pentru a putea şantaja, să-i manipuleze pe politicienii locali şi cînd, după ce toate acestea au eşuat, a fost nevoie de punerea la cale a unor violenţe, comuniştii de altădată s-au dovedit a fi nişte rechini experimentaţi". Aşa se reciclează cioburile. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Marginalii la procesul lumii

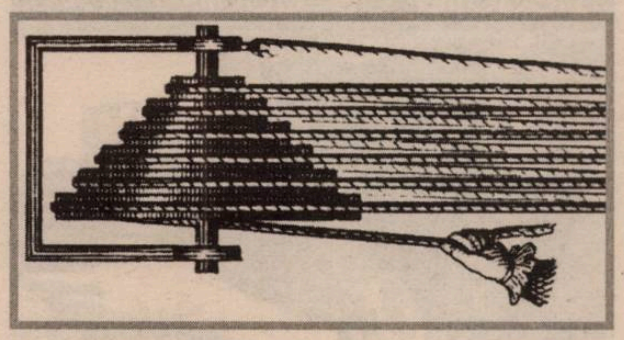

Între marile procese din istoria dreptului, nu există unul mai controversat şi mai pasionat dezbătut decît procesul lui Isus Cristos. Controversele legate de procesul judiciar prin care a trecut Fiul lui Dumnezeu sînt multe şi complicate. Procesul însuşi, aşa cum este descris în Evanghelii, fie ele canonice ori necanonice, dar şi în cîteva surse din afara creştinismului, pare să fi avut un curs bizar, greu de justificat ştiind perfecţiunea tehnică şi claritatea procedurilor atinse, în acea vreme, de dreptul roman şi de dreptul rabinic. Din ce ştim, acuzaţiile s-au schimbat pe parcursul dezbaterilor, două „instanţe" şi-au declinat pe rînd competenţa pentru ca, în cele din urmă, să-L judece amîndouă, în fine, executarea sentinţei a fost, la rîndu-i, plină de „fisuri" de procedură.

Procesul lui Isus este greu de reconstituit astăzi – avem doar informaţii parţiale şi, nu o dată, contradictorii despre el. Nu s-a păstrat nici un document scris al procesului, dacă o fi existat vreunul, Evangheliile nu au rigoare de pandecte din moment ce au fost scrise în cu totul alt scop decît acela de a lămuri probleme de drept, iar mărturiile istoricilor vremii sînt controversate, fie pentru că par a fi ulterior interpolate (ca în cazul cunoscutului fragment denumit *Testimonium Flavianum* din lucrarea dedicată de Iosif Flaviu istoriei poporului evreu), fie pentru că nu dau prea mare atenţie procesului juridic în sine (ca în cazul menţiunilor din *Analele* lui Tacitus). În plus, lipsesc şi sursele clare cu privire la legislaţia aplicabilă. Rămîne neclar dacă Sanhedrinul mai avea sau nu dreptul să decidă pedepse cu moartea în acel timp, precum şi competenţa sa de a judeca delicte politico-religioase. Menţionez numai faptul că procedura după care funcţiona Sanhedrinul, inclusiv competenţele materiale exacte ale acestei veritabile curţi supreme de justiţie ne sînt, în bună măsură, necunoscute. Deşi existenţa şi activitatea Sanhedrinului e atestată cu secole înaintea Întrupării, el fiind înfiinţat, după unii, de Moise (Numerii 11, 16), după alţii, de Iosafat (II Paralipomena 19, 8), primul document scris în care s-au codificat procedurile Sanhedrinului şi care ne-a parvenit, *Mishnah*, este compilat abia la două secole după procesul Mîntuitorului. Aşa că, de pildă, nu putem decît specula răspunsul la întrebarea dacă, în anul 30, Sanhedrinul se putea întruni legal noaptea (căci, după Marcu şi Matei, prima înfăţişare a procesului a avut loc noaptea) ori dacă putea judeca în zilele Paştelui.

Lacunele şi incertitudinile pe care le avem în informaţiile noastre despre procesul Mîntuitorului nu i-au împiedicat pe juristi, pe istorici sau pe teologi să scrie masiv pe această temă şi nici pe creştini, în general, să-şi formeze o opinie cu privire la acest proces. Sînt tentat să spun, în continuare, că „dimpotrivă, aceste lacune de informaţie i-au stimulat mai degrabă decît i-au inhibat pe cercetătorii procesului lui Isus". Dar cred că, mai mult decît provocarea pe care o simte spiritul în faţa unei realităţi cu detalii vagi, a lucrat, în acest caz, un adînc şi surd sentiment de culpă. Am citit multe studii despre proces, venite din cele mai diverse direcţii, de la evreii ortodocşi la catolicii iezuiţi, de la atei la istorici necreştini, de la universitari americani care bîntuie imprecis în spaţiul *nondenominaţional* pînă la tineri neoprotestanţi. Cvasiunanimitatea studiilor despre procesul lui Isus au, cu siguranţă, măcar o concluzie comună. Deschis sau implicit, toate admit că rezultatul acestui proces a fost, din pespectiva umană şi legală, o *eroare*. Altfel, cei care scriu despre proces au, mai mereu, un scop uşor de detectat. Ei vor să-i apere pe evrei ori să-i apere pe romani ori să dovedească faptul că procesul nu a existat ori să-l blameze pe Pilat ori să-l demonizeze pe Caiafa. Pe fondul informaţiilor nesigure, studiile, provenite din convingeri diferite, sună diferit, iar dacă socotim credinţele în raport unele cu altele, vom găsi simetrii previzibile; credinţele antagonice (cum sînt, de pildă, cele ale ateilor şi neoprotestanţilor) vor genera viziuni complet opuse, în vreme ce credinţele apropiate (cum ar fi cea creştin ortodoxă şi cea catolică) vor da răspunsuri în care diferă doar nuanţele. Dar toate aceste studii, indiferent de unde provin, au în ele ceva comun: în toate se simte intenţia autorului de *a apăra* pe cineva sau ceva, toate sînt, în cele din urmă, *pledoarii*. Înţelegînd din perspectiva creştină milenară de astăzi răstignirea şi Învierea Sa, procesul judiciar capătă o importanţă secundară şi putem lesne să clasăm problema spunînd că, în planul divin al Întrupării şi Învierii, procesul a fost doar o împrejurare apărută anume, ca oricare alta, prin care s-a împlinit planul divin. Dar dacă e aşa, de ce a trebuit să fie o eroare judiciară şi nu un proces corect? De bună seamă, conştiinţa culpei noastre ar fi fost mult mai accentuată şi dovada failibilităţii noastre mult mai puternică dacă aparţineam unei umanităţi care şi-a răstignit Salvatorul în urma unui proces judiciar corect, adică după o judecată dreaptă. Urmare a unei judecăţi nedrepte, Învierea Lui capătă, în plus, şi o altă semnificaţie. Este certitudinea victoriei finale a celui nedreptăţit asupra judecătorilor şi sistemelor juridice care produc nedreptate şi este dovada clară a faptului că nedreptăţile trec şi se răscumpără.

Nu ştiu dacă Freud are dreptate cînd spune că civilizaţia a început cu o crimă primordială a cărei vinovăţie o purtăm şi o perpetuăm sisific, dar ştiu sigur că era noastră, că *această* lume, a început cu o eroare judiciară. Să atribui această eroare unui anumit popor sau unui anumit sistem politico-juridic înseamnă să nu înţelegi absolut nimic din sensurile ei profunde. Şi înseamnă să nu înţelegi că eroarea nu va mai fi posibilă cînd „Judecătorul se va aşeza şi cărţile se vor deschide" (Daniel 7, 10).

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Viceversa

Cam de aceeaşi teapă
şi în acelaşi loc,
erau un turn de apă
şi-un foişor de foc.

Or, într-o zi de-agapă,
de hram şi iarmaroc,
numitul turn de apă,
nitam-nisam, ia foc.

Tulumbagiii,-n grabă,
sosesc la acest foc
al turnului de apă, —
numai că apă, ioc!

Se pun atunci pe treabă
şi, dîndu-l jos, — în loc,
un foişor de apă
clădesc, şi-un turn de foc.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Papaya şi niţel mango

(Kim Jong Il şi Dinel Staicu)

Săptămîna trecută, pe vremea asta, aveam ceva remuşcări; la cîteva ore după ce dusesem în redacţie prima parte a poveştii despre ţara lui Kim al II-lea, aflam de la TV despre explozia care-a ras de pe faţa pămîntului un amărît de sat nord-coreean. Pînă la urmă nu au mai fost 3.000 de morţi, cum se anunţase iniţial, ci vreo 160 – dar ce mai contează? Şi unul să fi fost, şi tot ar fi fost păcat. Plus că noi, de la povestea cu '89, sîntem tăbăciţi la acest capitol, ştim cum cifrele – îmbătate şi ele de eveniment – scad vertiginos după, cînd trece mahmureala spectaculozităţii media.

Astăzi vom afla, însă, povestea lui Kenji Fujimoto – un şef-bucătar japonez care, sub acest nume de împrumut, îşi descrie aventurile nord-coreene după ce a petrecut cîţiva ani în imediata apropiere a lui Kim junior*. Mare specialist în sushi, Fujimoto a ajuns în 1982 la Phenian – la invitaţia unei firme japonezo-nord-coreene –, a început să lucreze într-un restaurant, iar din 1988 (ca urmare a popularităţii căpătate) a fost invitat să intre în corpul select de bucătari ai delfinului pe-atunci Kim Jong Il – unde a rămas pînă în aprilie 2001 cînd, exasperat de ceea ce văzuse, a evadat din colivia aurită şi s-a întors în ţara natală. Rememorările sale au inundat apoi tabloidele japoneze şi emisiunile de televiziune. Cine putea şti mai bine decît el secretele ascunse în acel anturaj al plăcerii care-l înconjoară pe lider, adică dansatoarele chemate în Sala de banchet nr. 8 să-şi unduiască statura mică pentru ochii şefului, în lumina spoturilor stroboscopice şi globurilor de discotecă ce-i plac atît de mult acestuia, sau chiar şi membrii staff-ului politic cărora li se mai întîmplă să li se ordone să-şi dea hainele jos (ca şi danseuzele) şi să joace şi ei pe scenă, la ceas tîrziu de noapte? Cine ar fi putut descrie mai bine plăcerea pe care o are şeful cînd urcă pe un jet-ski şi calcă pe ape? Sau cînd călăreşte un cal alb (toţi caii familiei Kim sînt albi ca neaua), în excursii ecvestre alături de soţia Ko Young Hee şi de copii? Imaginaţi-vă că odată a căzut de pe cal, s-a rănit la umăr şi timp de o lună i s-au făcut injecţii pentru calmarea durerii – dar aceleaşi injecţii li s-au făcut şi altor 6-7 membri din staff care nu căzuseră de pe nici un cal, din simplul motiv că Iubitul Conducător dorea ca, în cazul în care devine dependent de doctorie, să nu fie singurul.

Dar, mai presus de toate, Kim este un amestec teribil de gurmand şi gurmet. Băuturile sale preferate sînt Johnnie Walker Swing şi coniacul Hennesy XO (dar în pivniţă – alături de un pian şi o instalaţie de karaoke! – are o colecţie de aproape 10.000 de sticle, diferite mărci). Ţigările pe care le gustă cel mai bine sînt Rothmans Royals şi Cartier, gamele mentolate (între '98 şi '99 a încercat să se lase de fumat, dar nu a reuşit). Hrana lui Kim este adusă de peste ţări şi mări: fructe de mare din Japonia, ton din India, caviar din Uzbekistan şi Iran, pepeni şi struguri din China de Nord-Vest, papaya şi mango din Thailanda şi Malaiezia, carne de porc din Danemarca şi, din Cehia, bănuiţi, bere la draft. Odată, Fujimoto a fost trimis la Tokyo să-i cumpere şefului „pentru mîine" prăjiturele de orez umplute cu mugwort; el a cumpărat vreo 200 de bucăţi, la preţul de 100 de yeni bucata – numai că, luate în calcul transportul, noaptea la hotel ş.cl., preţul a sărit la vreo 1.500 de yeni pe prăjiturică, adică vreo 14 dolari de îmbucătură.

Şi asta într-o ţară în care se cam moare de foame.

Şi stau să mă întreb, lesne înţelegător cititor, care-i diferenţa între Kim jr. şi, să spunem, dl Dinel Staicu. Kim papă ascuns în palat, cu ochii mijiţi lamă pe cadîne, pe cînd Dinel aruncă la toată lumea, în Săptămîna Mare, miei peste buza benei de camion şi hîrtii de o sută de mii – încă o dovadă, dacă mai era nevoie, că virgulă capitalismul cu mai mulţi baroni este mai virgulă superior decît comunismul cu unul singur.

* Kenji Fujimoto, „I Was Kim Jong Il's Cook" (fragmente), în *Atlantic Monthly*, nr. 1, ianuarie-februarie 2004.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Ritul social-democrat

Antic şi acceptat...

Cu vreo 14 ani în urmă, se auzeau voci cît se poate de scandalizate de conceptul „democraţiei originale", lansat de harnicul nostru preşedinte. Exista, în anumite cercuri, impresia că Ion Iliescu este exponentul vetust al unei epoci trecute. Se credea că România va zburda pe cărările bătătorite ale democraţiei clasice, că vom avea legi şi instituţii compatibile cu cele de „dincolo", că vom fi cetăţeni ai Lumii cu drepturi depline şi că din coapsa mîndrei noastre intelectualităţi se vor naşte elite adevărate şi o nouă clasă politică. Cea care-i va pensiona pe exponenţii vechiului regim şi pe slugile lor cu epoleţi!

Iată însă că istoria îi dă dreptate fostului director al Editurii Tehnice. Avem legi şi instituţii. Primele nu sînt aplicate, ultimele suferă de scolioza politică (adică stau cocoşate în faţa puterii). Drepturile primite pe jumătate sînt parazitate de noi obligaţii. În ce priveşte noua clasă politică, avem totuşi semne de progres – dl Ponta, dra Sîrbu, dl Vanghelie, dl Becali, dl Guţă şi alţii. Cu alte cuvinte, avem o democraţie curat originală! Iar campania electorală îi accentuează şi mai mult trăsăturile lombrosiene. Ultima contribuţie a PSD-ului este fagocitarea pe faţă a societăţii civile. Într-un scurt interval am avut, pe rînd: *demonizarea abuzivă a MISA, entuziasmul ilegal pentru Catedrala Neamului, croirea unui Comisariat (?) pentru ONG-uri şi mituirea masoneriei*. Toate aceste gesturi au în obiectiv organizaţii independente şi neguvernamentale, toate au un interes electoral. Oamenii domnului Năstase speră să îmbogăţească Partidul cu noi atribute. Originale şi eficiente: PSD-ul devine gardianul vieţii sexuale, militantul lui Hristos, epuratorul vestigiilor comuniste şi contabilul vigilent (al banilor pe care nu i-a dat). Pentru că nu ştie să rezolve economia decît prin declaraţii ameţitoare, social-democraţia băştinaşă ne deturnează acum atenţia către puţinele chestiuni care ar putea suna, în urechile unora, mai tare decît ghiorăitul maţelor – sexul, banii, religia.

O excepţie notabilă face *masoneria,* organizaţie despre care nu se ştie decît că are nişte merite istorice (contestate şi ele), că reuneşte persoane respectabile care umblă cu şorţuleţe şi săbii şi cam atît. Zilele trecute, masoneria a fost înălţată la rangul de *organizaţie de utilitate publică,* statut ce-i permite accesul preferenţial la generozitatea interesată a guvernului. De ce? Nu se ştie. De cîte ori apar pe vreun ecran sau în vreo pagină, membrii acestei selecte adunări se mulţumesc să declare doar că sînt ahtiaţi după binele omenirii (aşa, în general) şi că nu vor puterea. Mă rog! Pe banii ei, masoneria poate să fie cît de discretă doreşte, dar dacă marii maeştri ţin să ne scotocească prin buzunare, n-ar fi rău să spună în ce constă activităţile ei de o utilitate publică atît de sfîşietoare! (Nici guvernul nu şi-a explicat grandomania bugetară, o fi fost contaminat şi el de discreţia masonică.) Cineva s-ar putea întreba ce mari foloase electorale pot decurge din finanţarea unei asociaţii care zace în relativă obscuritate. Simplu – lojile masonice au una din cele mai uimitoare colecţii de *factori de influenţă*. Aici stau, cot la cot, pesedişti şi liberali, rafinaţi şi dezorientaţi, afacerişti cu Rolex, idealişti şi oportunişti. Majoritatea au bani şi/sau putere, restul au doar potenţial. Dar toţi au un anume prestigiu (profesional ori de altă natură) şi, implicit, capacitatea de a influenţa opiniile altora. Dacă vor! În concluzie, bunăvoinţa financiar-imobiliară a cămătarilor din Palatul Victoria s-ar putea solda cu profituri grase!

Din păcate pentru PSD, puţini masoni sînt zidari sau tîmplari, majoritatea sînt intelectuali. Iar aceştia au fost, de cînd hăul, şovăielnici, imprevizibili şi cîrtitori. Drept care, *just in case,* Partidul a decis să „îmbunătăţească" componenţa lojilor! Primarul Sectorului 4, Mihalache, a fost pus să adere în grabă la masoni, împreună cu cîţiva subalterni. Unul dintre ei era foarte mîndru că a intrat într-o organizaţie *etilistă!*

Cultural

OAMENII CARE AU MULTE DE SPUS AU ŞI MAI MULTE DE ARĂTAT

LUNI*ORA 20:00
LENTILA DE CONTACT*PAVEL ŞUŞARĂ

LENTILA DE CONTACT propune publicului telespectator contactul cu artiştii plastici de valoare, direcţii de orientare pe piaţa de artă, precum şi tendinţe artistice actuale, avându-l ca moderator pe unul dintre cei mai renumiţi specialişti în domeniu : PAVEL SUSARA. Cu cât arta plastică va deveni mai familiară publicului român, cu atât perspectiva de cultură marginală îşi va diminua sensul.

MARŢI*ORA 20:00
COPERTA A IV-A*VLAD ZOGRAFI

"Coperta a patra" aduce faţă în faţă, la o discuţie despre cărţi, personalităţi din domenii diverse, cu perspective şi experienţe diferite, în încercarea de a descifra ceva din lumea care se ascunde între rânduri şi dincolo de copertile cărţilor.

MIERCURI*ORA 20:05
PREŢUL CULTURII*CARMEN CROITORU

Zi de zi trecem prin faţa câte unui lăcaş de cultură şi, din când în când mai şi intrăm în acesta, atraşi fiind de expoziţiile ce îşi găsesc acolo un adăpost vremelnic. Dacă de multe ori cel ce intră într-o galerie îşi pune întrebări cu privire la preţul obiectelor de artă, câţi dintre aceştia oare, se vor fi întrebat şi despre costurile necesare existenţei acestor lăcaşe, despre preţul culturii?

JOI*ORA 20:00
IDEI ÎN LIBERTATE*HORIA ROMAN PATAPIEVICI

Fără libertate, ideile se sufocă. Fără discernământ, se atrofiază. În comunism, riscul societăţii noastre era acela de a nu mai avea idei adevărate. Astăzi, riscul nostru este de a nu mai putea distinge între cele adevărate şi cele false. Horia Roman Patapievici, moderatorul emisiunii IDEI ÎN LIBERTATE, vrea să convingă publicul larg că aventurile spiritului nu sunt pentru cei care vorbesc păsăreşte dintr-un turn de fildeş.

VINERI*ORA 20:00
ARTĂ VS ARTĂ*CRISTINA MODREANU

Într-o lume sfâşiată de conflicte, artiştii reflectă în moduri polemice această realitate. Emisiunea moderată de Cristina Modreanu îşi propune să pună faţă în faţă artişti din generaţii diferite cu opinii divergente şi care practică modalităţi estetice complementare.

Texte şi opinii de: *Eugen CIOCAN (artist fotograf) ● Marina DUMITRESCU (jurnalistă) ● Matei FLORIAN ● Stela GIURGEANU ● Frédéric DE LA TAILLE (om de afaceri) ● Liviu MIHAIU (jurnalist) ● Ioana PÂRVULESCU (scriitoare) ● Iulian TĂNASE (scriitor) ● **Coordonatorul temei:** Alex. Leo ŞERBAN*

Argument

Acesta este un experiment pe jumătate eşuat (sau pe jumătate reuşit): am încercat să vedem dacă ne putem (trans)pune în pielea altora – „travestiul" esenţial al oricărui exerciţiu democratic. Rezultatul? „Reuşita & eşecul, ale pielii două feţe"... Există faţa glorioasă, cea în care avem întotdeauna dreptate *– „l'enfer, c'est les autres" (pe româneşte: Piei, drace!). Şi există faţa cealaltă, ruşinoasă, pe care ştim atît de bine s-o ascundem – în cazul fericit în care intuim, cît de cît, existenţa ei: cea în care* nu avem dreptate, *iar infernul (ei, da!) sîntem chiar noi. Ca regulă generală, nu avem nici o „dilemă" să credem că dreptatea e de partea noastră, dar ca să acceptăm că e „de partea cealaltă" – ce de îndoieli, ce de dubii, ce de dileme! În măsura în care sîntem destul de lucizi să conştientizăm* această îndoială, fundamentală – *„Celălalt are poate dreptate!" –, pariul cu democraţia este aproape cîştigat.*

În ceea ce priveşte micul nostru experiment, el s-a împotmolit încă de la început într-un eşec: întrebarea noastră naiv-suavă, adresată purtătorilor de cuvînt ai Puterii şi principalei formaţiuni de Opoziţie – „Dacă aţi fi în locul oponenţilor dvs., cu ce argumente v-aţi combate propriul discurs?" *–, n-a primit nici un răspuns. Este poate prea devreme să aştepţi de la clasa politică o asemenea piruetă de imaginaţie, sau poate mult prea tîrziu – cîtă vreme, în 14 ani de libertate / democraţie, nu am văzut-o exersată prea des în spaţiul public –, cert este că, iată, politicienii noştri nu sînt dispuşi, măcar cu titlu de probă, de „sport" („ştafeta 100 metri Alt-uri"), să se pună în pielea oponenţilor lor.*

În pielea – sau în pantofii lor. Unii sînt cîteva numere mai mari şi riscă să-ţi iasă din picioare, alţii sînt – dimpotrivă – prea mici şi te strîng, rişti să faci bătături... Dar i-aţi încercat? – întrebă Prinţul. Cu ochii în lacrimi, surorile Cenuşăresei răspunseră că da!

O mărturisire: ideea acestei teme – care nu, n-are legătură cu pielăria, nici cu cizmăria (deşi, gîndiţi-vă numai: Ceauşescu, cameleonica lui duplicitate, „procesul" mimat şi, vorba consoartei, „Dovada!"...) – mi-a venit în urma unor controverse cinefile. Sigur pe verdictele mele, am avut, pentru o clipă, „slăbiciunea" de a mi le contrazice; am încercat, pentru o clipă, să mă pun în locul persoanei căreia filmul respectiv îi displăcuse în timp ce mie îmi plăcuse, sau îi plăcuse în timp ce mie îmi displăcuse. (Precizare: nu era vorba nici de Being John Malkovich *– filmul-fabulă al „punerii în pielea altuia" – şi nici de* Idioţii *– filmul-experiment al imposibilităţii de a te pune în pielea unor „idioţi".) Credeţi-mă, e nevoie de mai mult decît „o clipă" pentru a dezvolta un alt punct de vedere! E nevoie de empatie, fireşte – dar şi de (mai ales de) tot acel parcurs anevoios & deloc voios la capătul căruia acceptăm că nu ai monopolul adevărului. Că deţii doar (în cazurile fericite) cam 50% din el. Ba chiar că s-ar putea să greşeşti. O dată ce te trezeşti proprietarul acestei revelaţii, mai ai încă un drum de parcurs: s-o mărturiseşti.*

O întrebare: de cîte ori aţi făcut-o? ***(a. l. ş.)***

Marina DUMITRESCU

Imposibile permutări

În celebrele sale maxime şi reflecţii, La Rochefoucauld descifrează comportamentul uman prin conceptul-cheie al amorului propriu *(„l' amour de soi-même et de toutes choses pour soi")*. Cu o luciditate a observaţiei perfect adecvată rigorii expresive de secol XVII, moralistul francez formulează constatări imbatabile. Universal valabile, în pur stil clasic. După mai bine de trei secole, lama fină a aşa-numitului limbaj al de-mascării fulgeră spiritul cu precizie chirurgicală.

Am putea spune că La Rochefoucauld are dreptate în tot ce spune. Inclusiv cînd constată că omul în societate *nu* poate funcţiona (intelectual, afectiv sau moral) decît printr-o grilă egocentrică şi că, neputînd ieşi din logica unei vanităţi funciare, nu este capabil să se pună realmente în locul altuia. Pînă şi *căinţa* cade sub această interpretare: *„Notre repentir n'est pas tant le regret du mal que nous avons fait, qu'une crainte de celui qui nous en peut arriver"* („Căinţa nu este atît regretul pentru răul pe care l-am făcut, cît teama de răul care ne poate lovi"). De altfel, *„Il n' y a guère d'homme assez habile pour connaître tout le mal qu'il fait"* („Nu există om suficient de perspicace pentru a înţelege tot răul pe care îl săvîrşeşte"). Pînă şi simţul dreptăţii e pus sub semnul egolatriei: *„L'amour de la justice n'est pour la plupart des hommes que la crainte de souffrir l'injustice"* („Iubirea de dreptate nu reprezintă pentru majoritatea oamenilor decît teama de a nu suferi o nedreptate"). Iar într-o asemenea ordine de idei, coabitarea indivizilor se prezintă într-o imagine aparent cinică, de fapt raţională: *„Les hommes ne vivraient pas longtemps en société s'ils n'étaient les dupes les uns des autres"* („Oamenii nu ar putea trăi prea mult timp în societate dacă nu ar fi unii fraierii altora").

Supremaţia directă sau indirectă a amorului propriu marchează practic toate aspectele existenţei. Ce am putea schimba azi, dintr-o formulare perfectă precum: *„Ce qui nous rend la vanité des autres insupportable c'est qu'elle blesse la nôtre"* (Ceea ce face insuportabilă vanitatea celorlalţi este faptul că o răneşte pe a noastră")... sau cît de convingător putem contrazice fraza: *„Nous n'avouons de petits défauts que pour persuader que nous n'en avons pas de grands"* („Mărturisim mici defecte doar pentru a convinge că nu avem hibe mai mari"). În fine, cît de sincer se poate contesta observaţia că: *„Nous aimons toujours ceux qui nous admirent et nous n'aimons pas toujours ceux que nous admirons"* („Îi iubim întodeauna pe cei care ne admiră, dar nu îi iubim întotdeauna pe cei pe care îi admirăm").

Subtil şi precis totodată, La Rochefoucauld ştie să creioneze la fel de epurat fraze constructive, utile omului rătăcit în meandrele vanităţii şi deci incapabil să asume alteritatea. Iată ce simplu pare: *„Il est plus aisé d'être sage pour les autres que de l'être pour soi-même"* („Este mai uşor să fii înţelept cu alţii decît cu tine însuţi")... sau *„Il faut écouter ceux qui parlent si on veut en être écouté"* („Trebuie să-i asculţi pe cei care vorbesc dacă vrei să fii ascultat la rîndul tău"). Ce uşor aprobăm, dar ce greu integrăm: *„Il ne faut pas s'offenser que les autres nous cachent la vérité, puisque nous nous la cachons si souvent à nous-mêmes"* („Nu trebuie să ne lezeze faptul că alţii ne ascund adevărul, din moment ce ni-l ascundem adesea nouă înşine"). Pe scurt: *„Nous gagnerions plus de nous laisser voir tels que nous sommes, que d'essayer de paraître ce que nous ne sommes pas"* („Am fi mai cîştigaţi dacă ne-am arăta aşa cum sîntem, decît încercînd să părem ceea ce nu sîntem").

© S. Ivanoschi

Cum se face că La Rochefoucauld are atîta dreptate? Ce ne facem cu aceste veritabile universalii ale comportamentului uman centrat pe amorul propriu – *„le plus grand des flatteurs"*? Să ne resemnăm la gîndul că fotografia abil surprinsă în saloanele secolului XVII condensează trăsăturile prea puţin metamorfozate ale convieţuirii sociale din toate timpurile? (În fond, limitele meschine ale relaţiei omului cu semenii au preocupat dintotdeauna marile spirite, de la Esop, Diogene sau Aristofan, pînă la Shakespeare, Molière, La Fontaine sau Balzac...) Răspunsul la întrebare este, evident, nu. Nu ne putem resemna. Oricît ar fi de confirmată închistarea noastră morală, intelectuală sau afectivă, trebuie să tînjim dincolo de zidul încercuitor, către celălalt. Dar e greu să te substitui altuia! – se va zice. Permutările circulare sînt ale matematicii, nu ale omului. Fiecare îşi are rostul şi ideile lui, pe viaţă şi pe moarte: anatema asupra celui care le va contraria sau contrazice!... Perfect. Doar că, de vreo două milenii încoace, ne trage răbdător de mînecă Evanghelia.

Fără a păşi nepregătiţi în problematica teologică a Creatorului care, întrupîndu-Se, fixează modelul absolut de „punere în pielea altuia", să amintim pur şi simplu unul din îndemnurile cele mai cunoscute *(sic!)* din Scriptură: *„Iubeşte-l pe aproapele tău ca pe tine însuţi"*. Ce propunere mai atrăgătoare îi poate fi lansată omului decît să transfere legitima preţuire de sine (ca lucrare a lui Dumnezeu) asupra celuilalt, *punîndu-se în locul lui*? Perfect unici şi irepetabili cum am fost concepuţi, iată că prin iubire ni se oferă accesul la... alteritate. Ce interesantă sursă de libertate ignorăm ori de cîte ori nu reuşim să gîndim (şi) cu gîndul altuia, să dorim cu dorinţa altuia sau, măcar o oră, să trăim cu experienţa de viaţă a celuilalt! Şi cît de tristă este mila nedisociată de *auto*compătimire!

....Dar nu e tot. Evanghelia ne mai spune cu fermitate că înainte de a vedea *paiul din ochiul celuilalt,* trebuie să vedem neapărat *bîrna* din ochiul propriu... căci defectele personale neremediate, oricît de mici, sînt de fapt mai importante şi mai grave decît ale fratelui. De ce dă Mîntuitorul acest sfat atît de concret? Probabil tocmai pentru că, şi în vremea aceea, era deja valabil ceea ce spune 16 secole mai tîrziu La Rochefoucauld: *„Si nous n'avions point de défauts, nous ne prendrions pas tant de plaisir à en remarquer dans les autres"* („Dacă nu am avea noi înşine defecte, nu ne-ar face atîta plăcere să le remarcăm pe ale altora").

Ajunşi aici am putea încheia abrupt, lucrurile fiind destul de clare: una spunem şi alta gîndim; una facem şi alta pretindem să ni se facă; ori privim la celălalt prea mult cînd nu trebuie, ori prea puţin cînd e de fapt nevoie. Pentru că nu vrem să ne cunoaştem unii cu alţii, rămînem mîndri şi singuri.

...Doar că Evanghelia nu ne va lăsa în această pace ieftină. Ne va trage în continuare de mînecă, pînă vom visa cuvintele Mîntuitorului, rostite după ce, cu insistenţe, spăla picioarele ucenicilor Săi: *„Deci dacă Eu, Domnul şi Învăţătorul, v-am spălat vouă picioarele, şi voi sînteţi datori să vă spălaţi picioarele unii altora..."*.

Lisabona, aprilie 2004

Iulian TĂNASE

În pielea mea, eu sînt femeie – o femeie în carne şi oase!

Ce simplu ar fi dacă tot ceea ce aş avea de spus despre mine s-ar putea rezuma la cîteva lucruri exterioare, de o subiectivitate perfect obiectivă! Aş face, în acest caz, o impecabilă teorie (nici măcar!) a formelor fără fond, din care nu ar lipsi, totuşi, fondul de ten pe care nu m-aş sfii, la o adică, să îl folosesc ca ultim argument.

Eu sînt femeie, recunosc, şi asta nu e puţin lucru. Dacă aş spune că am 30 de ani şi o înălţime de 1,80 m (lucruri perfect adevărate!), ar însemna, oare, că vorbesc despre mine? Bineînţeles! Ar însemna, însă, că vorbesc *numai* despre mine? Nicidecum, deşi mă îndoiesc că toate femeile de 1,80 m, cîte or fi ele, văd lumea la fel.

Cînd eram mică îmi plăcea să dorm pe burtă. Îmi întindeam mîna dreaptă pe lîngă şold, cu stînga făceam un „L" exemplar, pe care îl aşezam pe pernă alături de mine, şi visam nişte lucruri pe care mi-era şi frică să le povestesc. Apoi am început să cresc, au început să îmi crească sînii – ei sînt motivul pentru care de vreo 15 ani nu mai pot să dorm decît întinsă pe spate sau, în cel mai fericit caz, întinsă pe o parte (dreapta). Acum şi visele sînt altele.

Recunosc: nu pot dormi decît singură. Recunosc: nu pot visa decît singură şi neatinsă de nimeni. Într-o vreme mi se întîmpla de multe ori ca dimineaţa, după ce mă trezeam, să încep deodată să plîng. N-aveam nici un motiv să fac asta, şi tocmai de asta mă speriau dimineţile cînd, fără motiv, începeam deodată să plîng. Apoi, brusc, am uitat cum e să plîngi.

Să vă spun ceva: cînd ascult Kate Bush sau Laurie Anderson simt nevoia să fumez. Dansul este şi el tot o nevoie din acea zonă care mă împinge să îmi aprind o ţigară. Feministele mă plictisesc – asta nu are nici o legătură cu fumatul şi nici cu dansul!

Pe vremea cînd eram o debutantă într-ale menstruaţiei, îmi era teamă că mi se va scurge tot sîngele din mine. Îmi era ciudă că sîngele menstrual nu iese afară prin venele uşor întredeschise ale antebraţului meu stîng. Mi-aş fi dorit mult să am un braţ menstrual, să fiu singura femeie din lume care, o dată pe lună, să umble prin lume cu braţul stîng bandajat.

Cînd vine un bărbat la mine şi începe să îmi spună tot felul de tîmpenii pe care el şi le închipuie drept complimente, îmi vin în cap cele mai neaşteptate reţete. În aceste momente, găsesc de cuviinţă să răspund cu fraze de genul: „Uleiul de cuişoare, care este extras din muguri, din frunze şi din tulpină, este foarte folositor, fiind un puternic antiseptic şi conservant". Sau: „Ingredientele pentru aluat se frămîntă şi se lasă la odihnit o oră. Se ung rotiţele şi se unesc cîte două cu cremă". Sau, preferata mea: „Se curăţă carnea de pieliţe şi tendoane, se spală bine, apoi se taie în bucăţi potrivite şi se prăjeşte în ulei circa zece minute" şi aşa mai departe. Reţetele astea, vă asigur, le taie neaveniţilor orice poftă.

Eu, una, mărturisesc că m-aş îndrăgosti fără ezitare de bărbatul care ar veni la mine şi ar începe să îmi vorbească într-o limbă absolut necunoscută, cum ar fi limba *bine* sau chiar limba *borbro*. Sînt excentrică? Măcar de-ar fi vorba despre asta!

Cu oglinzile am o relaţie tensionată. Am întîlnit o singură oglindă în care m-am recunoscut, era ca un fel de dublu al meu, mi-era greu să înţeleg de care parte mă aflu.

Întinsă pe spate, am visat de multe ori că mă transform în bărbat şi mi-a plăcut atunci cînd am citit undeva că femeia care se visează bărbat este unul din rafinamentele specializării profesionale. Mi-a plăcut, fiindcă nu o dată m-am gîndit că a fi femeie (sau bărbat) este, de fapt, o profesie. De mai bine de 10 ani eu sînt femeie, o femeie înaltă (dacă bine s-a reţinut) şi îmi pare rău că bărbaţii de 1,60 m îmi pot fi cel mult prieteni, poate chiar prieteni de familie, iar cei de 1,70 m doar amici.

Pînă la 30 de ani, vîrstă pe care încă o am, m-am culcat cu nouă bărbaţi. N-a fost dragoste, a fost atracţie şi atît. Eu nu ştiu să fiu sentimentală, doar pasională, de aceea şi sînt singură. Am multe straturi de piele şi nici unul din bărbaţii aceia cu care m-am culcat nu a trecut de primul strat. Pe EL nu l-am întîlnit, deşi îl cunosc foarte bine.

Bărbaţii sînt nişte idioţi dacă îşi închipuie că ceea ce au ei între picioare, între picioarele acelea nici măcar graţioase, este ceva cu care poţi da gata o femeie. De cînd a avea două mîini sau două picioare sau doi ochi reprezintă un atu pentru un bărbat sau o femeie?

Pînă să îl cunosc pe el şi multă vreme după, singurătatea mi-a fost o foarte bună prietenă. Cînd stăteam mai mult timp singură, mi se întîmpla adesea să mă port ca un bărbat, să mă port ca în visele în care eram bărbat. Bărbatul din mine stătea de vorbă cu femeia care eram, era foarte curtenitor şi drăguţ, mă simţeam bine lîngă un asemenea bărbat care eram chiar eu. Nu o dată mi-am dorit să mă căsătoresc cu bărbatul care îmi apărea în faţa ochilor, atunci cînd contemplam singură, în oglindă (altă oglindă!), femeia din mine.

Recunosc: m-aş îndrăgosti fără ezitare de bărbatul care, povestindu-i un vis de-al meu cu el, mi-ar spune doar atît: „Îţi mulţumesc că m-ai visat!". Puţine femei ar putea înţelege asta, cele mai multe sigur ar exclama: „Vai, dar pentru aşa ceva nu se mulţumeşte!".

Recunosc: îmi plăcea de bărbatul cu care vorbeam în vremea aceea, dar nu l-am lăsat să mă atingă. Eram acasă la el, vorbeam, îl simţeam contorsionat şi chinuit, privirea lui mă străpungea de parcă ne-am fi aflat într-o carte poştală pe care o ştiam eu. E-adevărat, mă mişcam greu cu toate acele cuţite în mine, dar nu l-am lăsat să mă atingă. I-am dăruit, în schimb, o poveste adevărată, mi-a fost recunoscător şi l-am preţuit pentru asta.

„Îmi place să trăiesc la suprafaţa lucrurilor, pentru mine adîncul este o pată de culoarea pielii, adîncul este dincoace de suprafaţă, ca un parfum. Eu sînt indiferentă faţă de viaţă, nici nu ştiu, de pildă, de cînd nu am mai plîns. Totul a început atunci cînd, deodată, nu am mai ştiut să plîng, uitasem ceea ce, cînd m-am născut, ştiam foarte bine. Plînsul acela inexistent a făcut ca, într-o bună zi, pielea mea să înflorească. Pe suprafaţa ei s-au format mici noduli pe care medicii i-au găsit plini cu lacrimi." Asta e povestea pe care, cîţiva ani mai tîrziu, am găsit-o scrisă într-o carte.

În loc să vă spun toate aceste lucruri care, tocmai pentru că sînt adevărate, sînt greu de crezut, ar fi fost mult mai bine dacă mă descriam ceva mai impersonal, poate chiar la persoana a treia, aşa cum se obişnuieşte la casele mari, de la nr. 5: „A.T. este o bucureşteancă de 30 de ani, care se consideră încă tînără. Are 1,80 m înălţime şi dimensiunile 92-60-90. Adoră călătoriile, dansul şi psihologia, dorindu-şi, totodată, să realizeze fotografii din ce în ce mai interesante şi să viziteze cele mai exotice locuri din Asia, Europa şi America, mai ales cea de Sud".

André BRETON şi Paul ÉLUARD

Eseu de simulare a debilităţii mintale

Dintre toţi oamenii, eu am recunoscut, la douăzeci şi patru de ani, că pentru a te ridica la rangul de bărbat înconjurat cu stimă nu trebuie să ai conştiinţa valorii tale, cum n-o am nici eu. Am susţinut, cu multă vreme în urmă, că virtutea nu e preţuită, dar că tatăl meu avea dreptate cînd îşi dorea să ajung foarte sus, deasupra confraţilor săi. Mi-e imposibil să pricep de ce li se dă crucea Legiunii de onoare unor personalităţi străine, aflate în trecere prin Franţa. Socotesc că o asemenea decoraţie s-ar cuveni să fie rezervată ofiţerilor care au săvîrşit acte de bravură şi inginerilor minieri la absolvirea Politehnicii. Se vede treaba că marele maestru al Ordinului Cavaleriei n-are pic de bun-simţ dacă găseşte vreun merit acolo unde nici pomeneală de aşa ceva. Dintre toate distincţiile, aceea de ofiţer este cea mai măgulitoare. Însă trebuie neapărat şi o diplomă. Tata le-a asigurat celor cinci odrasle ale sale, băieţi şi fete, cea mai bună instrucţie cu putinţă şi o educaţie desăvîrşită. Şi nu ca să accepte o slujbă neretribuită într-o administraţie care nu te plăteşte. Iată dovada: cînd eşti capabil, precum fratele meu mai mare, care a participat deseori la concursurile din ziare, să culegi laurii în faţa unor bacalaureaţi în litere şi în ştiinţe, poţi spune că ai pe cine moşteni. Dar nu-i da omului mai mult decît poate să ducă, zice o vorbă. Am în buzunarul dinăuntru al sacoului meu de vară planul unui submarin pe care am de gînd să-l ofer Apărării Naţionale. Cabina comandantului e desenată cu roşu, iar tunurile lansatoare de torpile sînt de ultimul tip, hidraulice, cu comandă arteziană. Aşii şoselei nu cred că m-ar întrece în energie. Nu mă feresc să afirm că această invenţie va fi o reuşită. Cu toţii sîntem partizanii Libertăţii, Egalităţii, Fraternităţii şi, aş adăuga, ai Solidarităţii mutuale. Ceea ce nu înseamnă că nu trebuie să ne apărăm de cei care ne atacă pe mare. I-am scris Preşedintelui Republicii o scrisoare *secretă* pe hîrtie ministerială pentru a-i solicita o întrevedere. În acest moment, escadrila mediteraneană se află în largul Constantinopolelui, dar amiralul acordă prea multe permisii. Zadarnic îngenunchează soldatul cu umilinţă dinaintea superiorului, ordinele nu se discută. Disciplina nu are decît de cîştigat atunci cînd şeful este drept, dar ferm. Avansările nu se fac la voia întîmplării, iar mareşalul Foch merita într-adevăr să fie mareşalul Foch. Liber-cugetătorii au greşit cînd nu s-au pus în slujba Franţei.

Ţin totodată să fie schimbat numele puşcaşilor marini, am adresat în acest sens o propunere Ligii pentru Drepturile Omului. E un nume nedemn de gulerul albastru pe care-l poartă. De altfel, lor le revine misiunea de a se face respectaţi. Grecia lacedemoniană avea ceva mai multă mîndrie. În sfîrşit, omul crede în Dumnezeu şi s-au văzut destui îndărătnici care au cerut ultima împărtăşanie, ceea ce-i bine.

(din *L'Immaculée Conception*,
Éditions Surréalistes, 1930)

traducere de Dan STANCIU

Stela GIURGEANU

Bucătăria masculină

Stai acolo! Pentru numele Cerului, nu intra în bucătărie! Dă drumul la teve, dă drumul la combină, deschide fereastra, închide fereastra, dar, pentru nimic în lume, nu intra în bucătărie!

Nu ţi-am zis să stai în casă? Nu ai ce căuta aici! Aşteaptă că vin acuşica cu vinul!

La dracu', a văzut vasele! Şi gunoiul! Bleah! Dacă mai dădea cu ochii şi de un Mitică, se ducea dracului tot romantismul...

Gata, prinţeso! A venit băiatu'... Ia uite ce culoare... mmm, şi ce buchet! Aprindem şi o lumînărică... Ce-i, frumoaso?... Ce s-a întîmplat?... Baby?

Ă... ce-am făcut?

UH! Ce m-am speriat! Fir-ar al dracului, Mitică! Papucu'!... Sorry, buddy, da-mi cam sperii gagicile! Gata, sper că... e, oricum, mi-a întors fundu'. Nu că n-ar fi estetic...

Cē-i, frumuseţe?... prinţesă?

Oh, să-mi bag picioarele... Dacă mai aud o dată chestia cu „n-am nimic", mă arunc pe fereastră. Să mor io dacă nu-mi tai venele şi mă arunc! Să-mi cer scuze... da' pentru ce? Dacă greşesc motivu', mă ia naiba... Ce dracu' să fac? Calm, îi zic ce vrea să audă, altfel pierd „investiţia"... Îi cer scuze... în general, pentru ce vrea ea, fac puţin pe prostu', mă gudur puţin, n-o să-mi reziste...

Cine-i mic şi supăraaaat?

Mitică, fir-ar al dracului, Mitică e ăla negru de supărare... că pe el l-am pocnit cu papucu'!

Baby mic?

Acum tăcem... Alta care-mi place la nebunie... Tăcem cum ne-a învăţat mămica acasă... Nu ne convine ceva, punem botu' şi tăcem... Zi, femeie, de ce mă acuzi, ca să ştiu cum să mă apăr... Bine, tăcem, dacă vrei să tăcem... Unde-o fi comanda?

Ia uite, pui, bate Steaua! Ta, ta, ti... Ştii de ce plîng chitarele... ta, ta, ti...

Acum ce mai are?

Plîngi?

Băi, păcat că n-ai manual de folosire! Să ştiu şi eu de ce curge şi unde-i mama mă-sii de robinet!

Hai, mă pui! Pui mic... draga de tine, scumpa mea...

Of, Doamne, Doamne... Doamne, cît e de mică, draga de ea...

Aşa, aşa... e mai bine acum? Da? Cine-i mic şi prostuţ?

Acum ce-am zis?

N-am vrut să... da' n-am zis... n-am insinuat... stai, mămicule, iubito... dragostea mea... unde pleci? Era doar un alint... nu m-am gîndit că te jigneşte... cum adică, eu nu mă gîndesc niciodată? Adică tu... pentru că te-am dat afară din bucătărie?? De-asta ai pus botu'? C-am dat drumul la teve... păi te-am întrebat ce ai şi ai zis că n-ai nimic! Ah, trebuia să-mi dau seama! Cum nu mă interesează ce simţi? Cînd te-am făcut proastă, femeie? N-am zis niciodată că eşti proastă! Am întrebat „cine-i prostuţul meu mic", fă cretino! Hai, du-te dracului că eşti isterică! Da? E, şi de-aia nu mai pot eu...

Bine că trînteşti... La trîntit şi la tăceri vă pricepeţi, care mai de care... O doagă vă mai lipseşte ca să fiţi perfecte! Ăştia cînd au egalat? Dă-o-ncolo de isterică! Mmm, da' vinu-i bun... Băi, şi dac-ar vorbi şi ele... Trebuie să fi cititor de gînduri cu femeile astea! Şutează, bă boule... Să mă duc după ea? Mi-e cam silă... or s-o apuce istericalele în plină stradă... Ştii ceva? O las. O las, că şi data trecută mi-a zis că s-a terminat, că aia, că ailaltă şi tot ea mi-a trimis SMS de împăcare.

Of! Fir-ar al dracului, Mitică! Săracu' de tine, tare eşti urît... Te-ai dus şi tu dracului... şi pentru cine? Pentru o femeie, mă, Mitică?

Liviu MIHAIU

Noi nu sîntem baroni, sîntem oameni ce muncesc pentru oameni!

– scrisoare deschisă pentru domnii de la Parlamentul European –

Dragi colegi din Parlamentul European,

Sîntem cîţiva preşedinţi de Consilii Judeţene: profesor universitar doctor Nicolae Mischiu de la Gorj, Nicu Savu de la Ialomiţa şi Marean Opriş de la Vrancea. Dumneavoastră nu ne cunoaşteţi pe noi şi realizările care, fiecare dintre noi le-au realizat prin judeţele fiecăruia, şi cu toate astea daţi ascultare acestei a patra Puteri în Stat din România, Presa, aşazisă Putere, care denigrează valorile noastre naţionale şi inclusiv europene. Ca şi la dumneavoastră, şi la noi, sînt interese de partid, jocuri politice de conjunctură, care unii din Presă, interesaţi mai mult sau mai puţin, le sprijină. Presa constructivă nu. Bunăoară, pînă şi cu ocazia intrării ţării noastre în NATO (alianţa nord-atlantică), în timp ce noi sărbătoream alături de oficialităţi de-ale noastre de la Bucureşti faptul că, în sfîrşit, sîntem într-un fel, de-acum declarat şi parafat, alături de dumneavoastră, Uniunea Europeană, *Evenimentul zilei* şi încă o revistă de umor de opoziţie, pe nume *Caţavencu,* nu credem că aţi auzit de el, scriau că noi ne facem vile şi, nerespectînd dreptul la viaţă privată, ni le fotografiau fără aprobarea noastră. Păi, ce revelanţă are o casă de om după 30 de ani de muncă comparativ cu cele 14, uneori 16 ore de muncă care noi, aleşi ai fiecărui judeţ, le prestăm zilnic în folosul comunităţii, cînd legea prevede doar 8 ore ca şi la dumneavoastră în Europa şi în toată lumea? Şi pentru cine lucrează aceste organe de presă de fapt? Pentru informare, în nici un caz. Ba mai mult, *Caţavencu,* fără pic de respect faţă de cel mai mare simbol şi domnitor al nostru, Ştefan cel Mare şi Sfînt, a scris despre acesta că a furat şi a avut femei şi că ar fi trebuit să încapă pe mîna Parchetului Moldovenesc Anticorupţie (o chestie total incultă pentru că pe vremea aceea, Evul Mediu, nu exista o asemenea instituţie). Cum ar fi dacă la dumneavoastră, presa de astăzi ar scrie cu rea credinţă despre simbolurile dumneavoastră naţionale, Napoleon sau Ludovic al XVI-lea sau al XVII-lea, că ei au avut case luxoase sau că nu şi-au declarat averile? Păi, nu ar fi o prostie?! Nouă ni se spune, acum chiar dumneavoastră aţi preluat această răufăcătoare expresie: Baroni? Adică, noi sîntem cei care la fel ca-n Evul Mediu cum ar veni, sîntem stăpîni absoluţi ai judeţelor. Colegi parlamentari europeni, noi, baronii pe care îi denumeşte presa de opoziţie liberală şi mai ales pedistă (partid ostil social-democraţiei europene), am realizat parcuri, spitale, drumuri asfaltate, şcoli zugrăvite, iar în materie de corupţie, problemă care dumneavoastră ne-o reclamaţi, s-au luat măsuri la nivel de Poliţie locală şi Parchet local de Anticorupţie (întîlniri cu fiecare din conducătorii acestor instituţii fără a-i influenţa şi a ne amesteca într-un fel, conform separaţiei puterilor) pentru a îmbunătăţi activitatea acestora, acestea avînd fiecare peste 200 de dosare în cercetare pînă la alegerile generale din acest an. De aceea noi vă asigurăm că facem fiecare la locurile noastre alese democratic de muncă totul pentru ca în 2007 şi chiar mai devreme să intrăm în Europa, acolo unde sîntem de fapt şi de drept dintotdeauna.

Ai dumneavoastră colegi europeni, cu aleasă consideraţie,

Preşedinţii următoarelor Consilii Judeţene: Gorj, Ialomiţa, Vrancea, în numele tuturor colegilor din toate judeţele României,

semnat indescifrabil cu ştampilă:
N. Mischiu, N. Savu, M. Opriş

P.S. Vă rugăm foarte mult vorbiţi cu doamna baroneasa Nicolson şi întrebaţi-o ce vrea şi ce i-am făcut noi, românii, de ne introduce atîtea amendamente la rapoartele de ţară, pe România. Noi ştim că e liberală de la conservatori, dar nici chiar aşa.

Ioana PÂRVULESCU

Propunere serioasă

O fi *împielițarea* o operaţie drăcească? De înger împielițat n-a auzit nimeni. Dacă a te pune „în pielea altuia" e o însuşire naturală, mi se pare totuşi cea mai omenească dintre toate. Mai importantă decît inteligenţa, mult mai capabilă de bine decît bunătatea, infinit mai atrăgătoare decît frumuseţea. Oricum le conţine pe toate: frumuseţe, bunătate, inteligenţă. Poate că e cea mai importantă însuşire a omului matur, civilizat, paşnic. Şi cea mai scurtă cale spre adevăr. Garanţia dragostei de durată. Dacă e o însuşire înnăscută, e una dintre cele mai rare. Mai rară decît geniul. Mult mai rară decît talentul. Infinit mai rară decît cumsecădenia, indulgenţa, umorul. Dacă e o însuşire înnăscută, n-avem nici o şansă să schimbăm prea multe în mersul lumii. Dar poate că e o însuşire educabilă, aşa cum şi inteligenţa, bunătatea şi chiar frumuseţea se pot descoperi, aduce la suprafaţă, dezvolta în timp. Cel puţin aşa spun toate poveştile despre netoţi, nătîngi, răţuşte urîte. Dacă a te împieliţa în pielea semenului tău neasemănător e o chestiune de ştiinţă a omenescului, atunci propun cît mai repede introducerea ei ca materie de studiu, să spunem începînd din clasa a V-a. Şi pentru ca propunerea mea să nu fie gratuită, avansez următorul proiect de programă pentru disciplina împielițării sau, mai frumos spus, a *empatiei.*

Clasa a V-a – Introducerea în problemă prin simple exerciţii practice. La fiecare oră se va face alt exerciţiu pornind de la exemple cît mai diverse şi mai amuzante, potrivite cu vîrsta elevilor: „Închipuiţi-vă că sînteţi... colegul vostru de bancă, cel mai bun elev din clasă, cel mai leneş, foarte înalt, campion la schi, extrem de timid, negru, indian, francez, profesorul de matematică, bibliotecara etc."; „Scrieţi un text la persoana I în care să vă asumaţi identitatea lui... Puneţi-vă în situaţia lui X... cînd..."; „Abordaţi identităţi alternative şi conflictuale din jurul vostru etc.".

Clasa a VI-a – Introducere în teoria empatiei. Ce este empatia? Importanţa empatiei pentru relaţiile individuale, familiale şi sociale. (Se recomandă folosirea exemplelor şi contraexemplelor din istorie, din istoria mentalităţilor, din sociologie: conducători luminaţi, tirani, fanatici, criminali faimoşi, diverşi mecena, poeţi, oameni de ştiinţă.)

Clasa a VII-a – Impasurile empatiei. Orgoliul, convingerile rigide, spiritul de posesiune, complexele de inferioritate şi cele de superioritate, dispreţul. Pericolele: explicaţiile false, abordările superficiale, imaginaţia în exces, iluzia, concluzia pripită, tolerarea intolerabilului.

Clasa a VIII-a – Aplicaţii literare. Înţelegerea unor celebre personaje literare (se va corela programa cu cea de literatură.)

Clasa a IX-a – Empatia şi problemele culturale. Omul de-a lungul timpului şi canoanele lui în metamorfoză. Ieri şi azi.

Clasa a X-a – Empatia şi teoria comunicării. Eşecuri în comunicare. Motive. Căi de acces spre *celălalt.*

Clasa a XI-a – Empatia şi sociologia. Studii de caz. Empatia şi individul. Explicaţia unor gesturi şi atitudini sociale ieşite din comun. Diferenţa dintre a explica şi a aproba. Empatia şi dragostea, gelozia, indiferenţa.

Clasa a XII-a – Empatia ca instrument către adevăr. Puncte de vedere. Mari polemici. Probleme grave care preocupă azi omenirea: comunism vs. fascism, islamism vs. creştinism, terorismul, spiritul european, americanismul etc.

Studiul se poate aprofunda la facultate prin specializări. Orice propunere de îmbunătăţire a programei este binevenită.

Matei FLORIAN

Sînt crocodilul pantofilor tăi

Ea nu plîngea cu lacrimi adevărate / ea nu plîngea nici cu lacrimi de crocodil / ea plîngea, pur şi simplu, cu crocodili adevăraţi. / / În preajma ei înfloreau grădinile zoologice / inundate de inocenţa crocodililor revărsaţi de retinele ei subtile / în preajma ei înflorea industria de prelucrare a crocodililor / fotbaliştii din echipa oraşului ei purtau ghete din piele de crocodil / doamnele insensibile la operaţii estetice / îşi făceau implanturi crocodilice în cele mai bizare locuri / Teatrul Inexistent avea o splendidă cortină din piele de crocodil / pe care actorii îşi tatuau replicile.

(„Lacrimi de crocodili", în volumul *Poeme pentru orice eventualitate* de Iulian Tănase)

Dacă ţineţi neapărat la asta, ziceţi-mi Guillaume. Sau Frederick. Rick, Dick sau Moby. Mi-e totuna. În urmă cu cîţiva ani – n-are importanţă cînd – rămînînd cu burta aproape goală sau chiar înfometat de tot (era o secetă cumplită, tocmai bună pentru ca ăia de la National Geographic *să se suie în jeep-uri şi să vină să ne filmeze) şi nemaigăsind nimic deosebit care să mă intereseze pe uscat (apa dispăruse de mult, mai era doar un firicel în care se îmbulzeau blestemaţii de hipopotami), mi-a venit ideea să mă vîntur niţeluş prin magazine, pentru a vedea şi marile mall-uri ale lumii. E felul meu de a-mi alunga plictisul şi de a-mi pune, dacă nu sîngele, care se răcise de-a binelea, măcar pielea, sau o parte din ea, în mişcare. Ori de cîte ori simt că mi-e amar în gură, ori de cîte ori mi-e sufletul un noiembrie secetos, ori de cîte ori mă pomenesc fără voia mea în faţa vreunui cimitir de elefanţi sau în coada vreunui leu răpănos şi, mai ales, ori de cîte ori mă apucă stenahoria în aşa hal, încît numai solidele mele principii morale mă împiedică să cobor în apă şi să le smulg metodic crocodililor dinţii din gură – ei bine, atunci socot că a venit momentul să plec prin magazine cît mai grabnic cu putinţă. Într-un elan filozofic, un văr de-al meu şi-a devorat propria coadă; eu mă las liniştit jupuit de piele. Nimic surprinzător în asta, mai ales cînd ai murit de două zile şi, dacă n-o vor face oamenii, pun rămăşag pe o sută de gazele Thompson că vulturii nu vor mai aştepta mult. Aproape toate fiinţele nutresc, într-o perioadă sau alta a vieţii lor (îndeosebi alta) şi într-o măsură mai mare sau mai mică, aceleaşi simţăminte care mă mînă pe mine către magazin, numai că mulţi nici nu-şi dau seama.*

Uitaţi-vă la oraşul vostru din cîmpia Bărăganului, împresurat de blocuri aşa cum o insulă indiană e încinsă c-un brîu de corali. De jur-împrejur, talazurile negoţului. La dreapta şi la stînga, străzile te poartă către magazine. La marginea de jos a oraşului e cartierul Vitan, unde un mall falnic e spălat de furtunuri şi răcorit de aer condiţionat. Uitaţi-vă la mulţimea de gură-cască ce se zgîiesc la el.

Plimbaţi-vă prin oraş într-o după-amiază somnoroasă de sîmbătă. Duceţi-vă de la Unirii pînă la Universitate, şi de-acolo spre miazănoapte, prin Romană. Ce veţi vedea? Postaţi aidoma unor sentinele tăcute de jur împrejurul oraşului, mii şi mii de muritori stau, pierduţi în reverii luxoase. Unii, rezemaţi de pari, alţii aşezaţi pe babale; unii privesc peste remorcile tirurilor sosite din Turcia, alţii s-au cocoţat pe balcoane, vrînd parcă să îmbrăţişeze şi mai mult magazinele cu privirea lor. Toţi aceştia sînt oameni ai uscatului, care în zilele săptămînii stau închişi între patru pereţi – priponiţi de tejghele, pironiţi pe scaune, agăţaţi de birouri. Ce i-o fi apucat? Să fi dispărut, oare, cîmpurile înverzite? Ce caută ei aici?

Dar iată! Alte mulţimi dau buzna, înaintînd drept spre magazin, ca şi cum ar dori să se arunce în el. Ce ciudat! Nu se lasă pînă n-ajung la limita extremă a hipermarketului; nu se mulţumesc să hoinărească pe sub arcadele umbroase ale raioanelor cu mîncare. Nu! Ţin morţiş să vină cît mai aproape de mine, bineînţeles, fără să cumpere. Îi vezi stînd acolo, înşiraţi pe o lungime de cîteva leghe. Toţi sînt oameni ai uscatului, veniţi de pe hudiţe şi alei, de pe străzi şi bulevarde – din Nord şi din Sud, din Est şi din Vest. Aici se înfrăţesc cu toţii. Spuneţi-mi ce-i atrage încoace? (Traducere din limba engleză de Petre Solomon, Editura Rao, 2002.) Nu cumva forţa magnetică, strălucirea unică, splendoarea rarefiată, plescăitul mut al cozii mele şlefuită cu migală pentru a catifela gleznele fine ale celor aleşi? Nu şi-ar dori cu toţii să mă mîngîie pentru ce-am fost, acum, cînd teribila ferocitate a dinţilor mei de temut a fost astupată de mîlul ploilor africane? Nu vă doriţi cu toţi să vă aflaţi în pielea mea? Să vă asemănaţi cu preafericiţii mei stăpîni ce mă păstrează în cutii de mătase şi care îşi duc viaţa, vai! atît de departe de a voastră, în somptuoasele lor vile cu termopan şi gresie? Nu fremătaţi numai la gîndul de a apăsa uşor cu talpa mea cauciucată pedala unui Ferrari roşu? Eu vă doresc invidia. Voi mă doriţi pe mine ca să îi găsiţi pe ei. Dacă nu e aşa – mii de draci! – s-a făcut timpul să nu-mi mai ziceţi Guillaume.

Eugen CIOCAN

Casa de mîntuială a poporului

Deşi sînt creştin ortodox, mărturisesc că mi-ar fi greu să mă închin în proiectata Catedrală a Mîntuirii Neamului. Motivele acestei reţineri nu fac subiectul acestor rînduri. Dacă însă aş încerca să mă pun în pielea celuilalt, să zicem a unui ateu, cred că acesta ar fi îndreptăţit să gîndească astfel:

Controversa privind Catedrala Mîntuirii Neamului, care a supraîncălzit în ultima vreme tuburile cinescoape şi a divizat opinia publică, este un afront la adresa celor care nu se regăsesc în spaţiul zis spiritual al ortodoxiei. Statul laic, ce garantează libertatea de cugetare şi impresie, se pomeneşte aici într-un impas, obligîndu-i pe atei sau pe cei de alte orientări religioase să asiste la o polemică superfluă. De ce să fii pentru sau împotrivă a ceva care nu intersectează structura de simţire a celor fără de Dumnezeu?

Eroarea de căpătîi care se creează porneşte din conceperea proiectului. Cum să centrezi intenţia realizării acestei construcţii pe pretenţia că neamul este o adunare de mîntuit? Pe documentele de identitate ale cetăţeanului stă scris că aparţine naţiei române, iar noţiunii de mîntuire în cadrul naţiunii nu i se rezervă nici o rubrică. Mîntuirea este o chestiune abstractă sau naivă sau de-a dreptul anticonstituţională, nu-i aşa, atîta vreme cît ea nu face parte din armătura care întemeiază statul modern democratic. E drept că la un moment dat Patriarhia a sesizat inadvertenţa şi a reorientat titulatura în cea de Catedrală Patriarhală. Din această rectificare se înţelege că de fapt este vorba despre un edificiu cu alură monumentală, aparţinătoare Patriarhiei Române, adică persoanei juridice care reprezintă Biserica românească. Bun. Şi atunci ce amestec are Guvernul României care dislocă fonduri publice spre a-i face loc într-un spaţiu public? Ce fel de competenţă au partidele politice de a se pronunţa în favoarea sau în defavoarea acestui proiect? Gafa antologică a Partidului Naţional Liberal, care s-a declarat recent ca susţinător al ridicării Catedralei în parcul Carol, pune în dificultate sensul în jurul căruia se articulează acest partid.

Poate că o bună parte din acest lanţ de confuzii se datorează conjuncturii anului electoral. Gafînd de dragul simpatiei, formaţiunile politice alunecă spre diversele forme de pioşenie, ordonate pe linie de partid. Pentru partide, o dată la patru ani ar fi Paştele, cînd se mobilizează serioase resurse spre a flata populaţia cu tot felul de cărţi poştale şi urări distribuite cu maximă galanterie. Cam tot la patru ani se convine înghesuirea figurilor politice de la vîrf în jurul moaştelor Sfintei Paraschiva sau la vreun pelerinaj de Santa Maria Mare sau Mică. De regulă, în astfel de preţioase ocazii, binecunoscutele chipuri, zguduite brutal de fiorul evlaviei, se aliniază undeva în faţa altarelor, în locurile special amenajate, de maximă vizibilitate pentru camerele de luat vederi.

Ridicolul politicianist rămîne însă firav în faţa ridicolului acumulat de gesticulaţia Patriarhiei. Elanul zgomotos de a ctitori vine acum din partea aceleiaşi instituţiuni care a subsemnat prin complicitate sau tăcere la demolarea a peste 20 de biserici în Bucureşti între 1977 şi 1989. Nu s-a auzit după '90 despre nici o formă de pocăinţă în legătură cu profanarea acestor lăcaşuri. După cum nici guvernele postcomuniste n-au făcut gesturi recuperatoare a patrimoniului distrus de nebunia lui Ceauşescu. Nu se înţelege cum aceeaşi Patriarhie, pornită să faciliteze mîntuirea în grup prin revendicarea unei foste proprietăţi, instalează la ea în deal bustul lui Cuza Vodă care a secularizat în vremea sa avuţiile mînăstireşti şi a pus bazele statului laic la noi. Nu se înţelege cum ar putea Patriarhia să ridice o super-biserică, mai mîntuitoare decît altele, cînd marea majoritate a bisericilor sînt devastate de ignoranţă, de abrevierea canoanelor răsăritene, de kitsch, de vulgaritatea inserţiilor moderniste (de la ceasurile Citizen la icoanele printate digital de industria neoprotestantă), de culorile acrilice fluorescente care masacrează pereţi istorici, de faianţe care imită marmura şi muşamale care imită lemnul etc.

Poate că nu în ultimul rînd, atmosfera creată de segregarea societăţii faţă de subiect nu se arată prea ziditoare. Atunci cînd, la o emisiune tematică în direct, un telespectator l-a întrebat cuviincios la telefon pe preotul invitat să combată, o figură agitatoric-posomorîtă din anturajul patriarhului, despre donaţiile necesare şi costurile edificiului, a primit textual ca răspuns răstit: „Lăsaţi, dom'le, ce vă freacă grija de banii noştri!? (...) Avem bani să facem şi două catedrale, dacă vrem". Aroganţa manifestată de Biserică faţă de urgenţa acestei case a poporului mîntuit pune în circulaţie grimase pugilistice care pot şoca publicul de bună-credinţă. Acreala şi dispreţul unor clerici faţă de vocile dilematice, faţă de tagma arhitecţilor care nu rezolvă mai repede disputa amplasării catedralei, faţă de intelectualitatea sceptică, faţă de Băsescu şi de proceduri, faţă de restul muritorilor cîrcotaşi – aduce cu îmbufnarea lui Domnu' Goe care vrea musai, în timp ce mamiţa moare. Iar teama de un mastodont din beton îi dă într-adevăr „mamiţei" nişte ameţeli îngrozitoare.

Zilele trecute, cîteva cunoştinţe de pe meleag apusean venind pentru prima dată în Bucureşti au acceptat să viziteze două obiective turistice de orientare diametral opusă: Muzeul Satului şi Casa Poporului. Contrastul dintre cele două lumi (asemănător pe undeva cu cel dintre opţiunile pro sau contra catedralei) li s-a părut într-atît de năucitor încît, la final, cineva a formulat o expresie ce ar putea fi sloganul cazului nostru: „Impression: depression".

„Aş fi mîndru, aş pleca şi aş reveni"

– interviu cu Frédéric DE LA TAILLE –

De cînd eşti în România?

Am venit pe 11 septembrie 2001 (ei, da, şi încă cu avionul!). Se fac 2 ani şi 8 luni.

Şi ce faci aici?

După doi ani petrecuţi la Ambasada Franţei în calitate de ataşat pe probleme audiovizuale, am hotărît să înfiinţez o societate de consulting în domeniu (mass media, producţie audiovizuală şi spectacole).

Te-ai pus vreodată în pielea unui român?

Întrebarea este destul de complexă căci, pe de o parte, nu cred că sînt prea diferit de un român (toţi sîntem europeni, în fond, şi de culturi nu foarte deosebite), iar pe de altă parte, am o putere de cumpărare comparabilă cu aceea din Franţa şi, în consecinţă, nu cunosc „zbaterile" cotidiene ale românilor, deşi sînt zilnic martorul lor.

Ţi-ar plăcea să o faci?

Răspunsul este nu. Prefer să mă „zbat" în ţara mea. E la fel de deprimant, dar pot să mă plîng în propria-mi limbă.

Ce-ai zice dacă ai fi român, privind în jur?

Românii simpli pe care-i cunosc (nu vorbesc de bogătaşi) se plîng întruna de defectele ţării lor. Motivul pentru care am rămas după terminarea mandatului meu la ambasadă este că sînt convins că, spre deosebire de celelalte ţări ale Uniunii Europene, sînt mult mai multe lucruri de făcut aici, în ţările din regiune. În Franţa, de pildă, dacă vii cu o idee originală şi vrei să te lansezi în afaceri, există toate şansele ca vreo cincizeci de oameni s-o fi avut deja. Aici, în schimb, e mai fezabil. În consecinţă, ca să-ţi răspund la întrebare, dacă aş fi român, aş fi mîndru de ţara mea (cu toate problemele ei cu tot), dar aş încerca să plec din ţară un timp pentru a căpăta experienţă şi o specializare şi-apoi aş reveni plin de idei şi de proiecte.

aduse cu poşta

What a Wonderful World...

Pielea e aceeaşi cu locul. Asta pare un fel de 2 + 2 = 3 (cîndva, un coleg plictisit a demonstrat aberaţia, dar asta e altă poveste), însă nu-i. Pielea e aceeaşi cu locul, zic... „n-aş vrea să fiu în pielea ei acum" e acelaşi lucru cu „n-aş vrea să fiu în locul ei acum". Printr-un raţionament de 2 bani, piele = loc. Aşadar, vîrstnicii, cît şi cei trişti şi prevăzători îşi vor cumpăra piei de veci, mamele îşi vor apostrofa copiii neastîmpăraţi cu „stai pieii!", cetăţeni înstăriţi îşi vor cumpăra haine, pantofi, genţi şi curele de loc (iar cei mai puţin avuţi le vor cumpăra tot deloc), bande bizare se vor strînge la pielea secretă, doctorii vor vindeca bolile de loc, subalternii voioşi vor încerca să se bage pe sub locul şefilor, dermatologia se va confunda din ce în ce mai des cu logistica, locurile roşii vor fi asociate cu abundenţa de pene, tineri politicoşi îşi vor oferi pielea în autobuze damelor cu sacoşe multe, iar cei care ne-au văzut în locul gol nu vor mai rîde, ci se vor întrista şi vor veni să ne ţină companie. Sau nu. Mai bine nu. Fireşte că nu, sînt doar idei absurde. Absolut nelapielea lor...

Letiţia DESPINA,
un fel de marmotă care înveleşte ciocolată

P.S. Recent, am avut nefericita, dar mai ales neplăcuta ocazie să văd pe cineva intrînd în pielea altcuiva. Era un film de groază, ridicol şi stupid. Ceea ce nu vă dorim şi dumneavoastră.

frumoasa_moraritza@k.ro

„Zilele Porţilor Deschise" la Facultatea de Litere din Bucureşti

În perioada 3-6 mai 2004, în „Zilele Porţilor Deschise", Facultatea de Litere din Bucureşti se prezintă tuturor celor doritori să afle mai mult despre ea: ce şi cum se învaţă aici, cine sînt profesorii şi studenţii, ce perspective au absolvenţii, ce rol joacă facultatea în viaţa culturală şi ştiinţifică românească.

În „Zilele Porţilor Deschise" veţi putea audia cursuri cu acces liber, vă veţi putea întîlni cu profesorii şi conducerea facultăţii, veţi face cunoştinţă cu studenţii acesteia, veţi discuta cu tineri absolvenţi, veţi obţine informaţiile dorite despre admiterea în facultate şi despre oferta de studiu a acesteia, vă veţi bucura de surprizele care vi s-au pregătit.

Evenimentul este susţinut de BRD-Groupe Société Générale, editurile Polirom şi Humanitas.
Partener media: Societatea Română de Radiodifuziune.

Informaţii suplimentare:
FACULTATEA DE LITERE
Str. Edgar Quinet nr. 7, Bucureşti, Tel/fax: (021) 314.61.77 http://www.unibuc.ro/ro/fac_litr_ro

Filon MORAR

Turnurile gemene, trenurile madrilene şi relaţia transatlantică

(11 septembrie şi 11 martie văzute de pe cele două maluri ale Atlanticului)

A fost nevoie de un *11 septembrie european* care să genereze de partea estică a Atlanticului o emoţie la fel de puternică privind ameninţarea teroristă? S-a convertit emoţia de după 11 martie într-o solidaritate umană generală care raliază întreaga comunitate democratică în jurul aceloraşi principii de acţiune şi modalităţi de contracarare a fenomenului terorist?

Atacurile teroriste cu 10 bombe din mai multe trenuri din Madrid şi numărul mare de victime dintr-una din capitalele Uniunii Europene au creat un *sentiment al urgenţei* şi al realizării că ameninţările teroriste vizează *întreaga comunitate democratică*? Şi, mai important, evaluările diferite ale riscurilor de securitate vor fi depăşite printr-o apropiere de viziuni între europeni şi americani? Acestor interogaţii li se poate răspunde că anotimpul înţelegerii nu pare a fi cel al dezgheţului adus de primăvară. Cel puţin nu primăvara aceasta. Diferenţele şi divergenţele transatlantice persistă.

Tabăra europeană este însă mai divizată decît cea americană. Dacă în cea din urmă rezultatul alegerilor din acest an nu va atrage după sine în mod necesar o modificare substanţială a doctrinei de securitate încapsulată în Strategia Naţională de Securitate a SUA publicată în noiembrie 2002 de actuala administraţie, poziţiile Marii Britanii, Italiei şi Spaniei (pînă la cîştigarea alegerilor de socialişti) erau de regulă diferite faţă de cele ale Franţei şi Germaniei în privinţa unor dosare- cheie, printre care şi terorismul.

Şi în SUA există voci care au exprimat îngrijorarea faţă de un *negoţ între securitate şi libertate*, în sensul în care libertăţile fundamentale ale persoanelor vor fi limitate din cauza sporirii măsurilor de securitate luate de Department of Homeland Security.

S-a mers pînă într-acolo încît europenii şi americanii sînt consideraţi a avea gene diferite, fiind chiar de pe planete diferite: europenii de pe *Venus* (vechiul conţinent şi-ar fi pierdut din caracteristicile androgene, dovedind prudenţă extremă, lipsă de putere şi o apetenţă aproape exclusivă pentru forţa dialogului şi a persuasiunii), în timp ce americanii ar fi de pe *Marte* (nu s-ar da în lături de la folosirea *hard power*, a forţei militare, atunci cînd circumstanţele o impun). Pretinsa lipsă de curaj şi hotărîre a europenilor a fost descrisă prin formule de genul *E Unuci*, în timp ce atitudinea SUA a amintit unora de *şerifii vestului sălbatic*.

Atentatele de la 11 martie nu au adus din păcate mai aproape Europa şi America, în ciuda relativei similitudini a datelor gravitînd în jurul cifrei 11, şi a consecinţelor atacurilor teroriste. Doctrina loviturilor anticipative de autoapărare *(pre-emptive actions)* este în continuare privită cu rezerve în multe capitale europene. Puterea discreţionară de a stabili cînd o ameninţare este reală şi iminentă pentru a justifica o lovitură care să prevină atacul terorist nu dispune de un ghid care să elimine riscul arbitrariului şi al subminării temeliilor relaţiilor internaţionale şi dreptului internaţional.

Pentru moment, doctrina *pre-emptive action* stă sub semnul incapacităţii demonstrării fără putinţă de tăgadă a validităţii raţiunilor care au format temeiul intervenţiei în Irak: existenţa unor arme de distrugere în masă şi legătura dintre Al Qaeda şi regimul lui Saddam.

Faptul că Partidul Popular al premierului Aznar (care îl desemnase drept succesor pe Mariano Rajoy) a pierdut alegerile din Spania în faţa socialiştilor lui Zapatero, deşi era creditat înainte de atacurile de la 11 martie cu şansele cele mai mari de a cîştiga scrutinul de peste trei zile, este ilustrativ pentru nota de plată pe care liderii politici o au de plătit cînd adoptă politici diferite de dorinţele majorităţii cetăţenilor lor, dar şi pentru profunda falie dintre percepţiile opiniei publice din unele ţări europene şi percepţia americană asupra „războiului antiterorist".

Totuşi, şocul seismului de la 11 martie le-a reamintit europenilor că şi ei sînt ţinte ale terorismului, iar opinia publică europeană este susceptibilă să fie mai sensibilă la măsuri de apărare naţională şi de intervenţie internaţională împotriva surselor terorismului.

În 2001, 91 de naţiuni, printre care şi România, şi-au plîns cetăţenii morţi printre cele 3.000 de victime ale atentatelor de la 11 septembrie din SUA. În atentatele de la Madrid şi-au pierdut viaţa 200 de oameni din 16 ţări, printre aceştia aflîndu-se şi 15 români (cei mai mulţi după spanioli), iar 1.500 de persoane au fost rănite.

Dincolo de statistici recente, atentatele din metroul din Paris, cazul Lockerbie (1988), cazul Achille Lauro (1985) indică o recurenţă a fenomenului şi trasează o ascendenţă a fenomenului terorist, reamintindu-ne că există o *internaţionalizare* şi *lipsă de discriminare* a atacurilor teroriste ce reclamă o strategie comună a ţărilor democratice care îşi văd ameninţate valorile şi instituţiile fundamentale.

Precedentele unor atacuri chimice şi biologice sau ale posibilităţii unor atacuri nucleare ne sugerează că dimensiunea răului terorist are limite care trebuie împiedicate a fi atinse, potenţialul de distrugere terorist neputînd fi tratat prin atitudinea prafului împins sub covor pentru a pretinde că nu există.

Perioada unor *relaţii internaţionale postmoderne* în care să asistăm la *triumful visului kantian* al unei *păci perpetue* pare încă departe, tot aşa cum relaţiile internaţionale nu se află nici în starea de natură sau în umbra *Leviathan*-ului hobbesian. Ambele scenarii ar putea fi valabile însă. Extinderea continuă a limitelor comunităţii democratice şi a prosperităţii economice este ameninţată de riscul haosului şi barbarismului atentatelor teroriste.

Incidentele violente din Kosovo care au irupt la 17 martie, după 5 ani de administrare şi prezenţă internaţională (KFOR şi UNMIK), au condus la moartea a 19 oameni, rănirea a peste 900, distrugerea sau deteriorarea a 29 de mînăstiri şi biserici şi a 800 de case. Aceste date factuale ne reamintesc că pe lîngă noile forme de organizare ale riscurilor teroriste la adresa stabilităţii şi dezvoltării, cele vechi – neîncrederea şi ura etnică – sînt la fel de periculoase şi se pot manifesta în inima *Europei geografice*, fără ca *Europa instituţională* să le poată preveni şi împiedica.

Filon Morar este lector doctor, Facultatea de Ştiinte Politice, Universitatea din Bucureşti

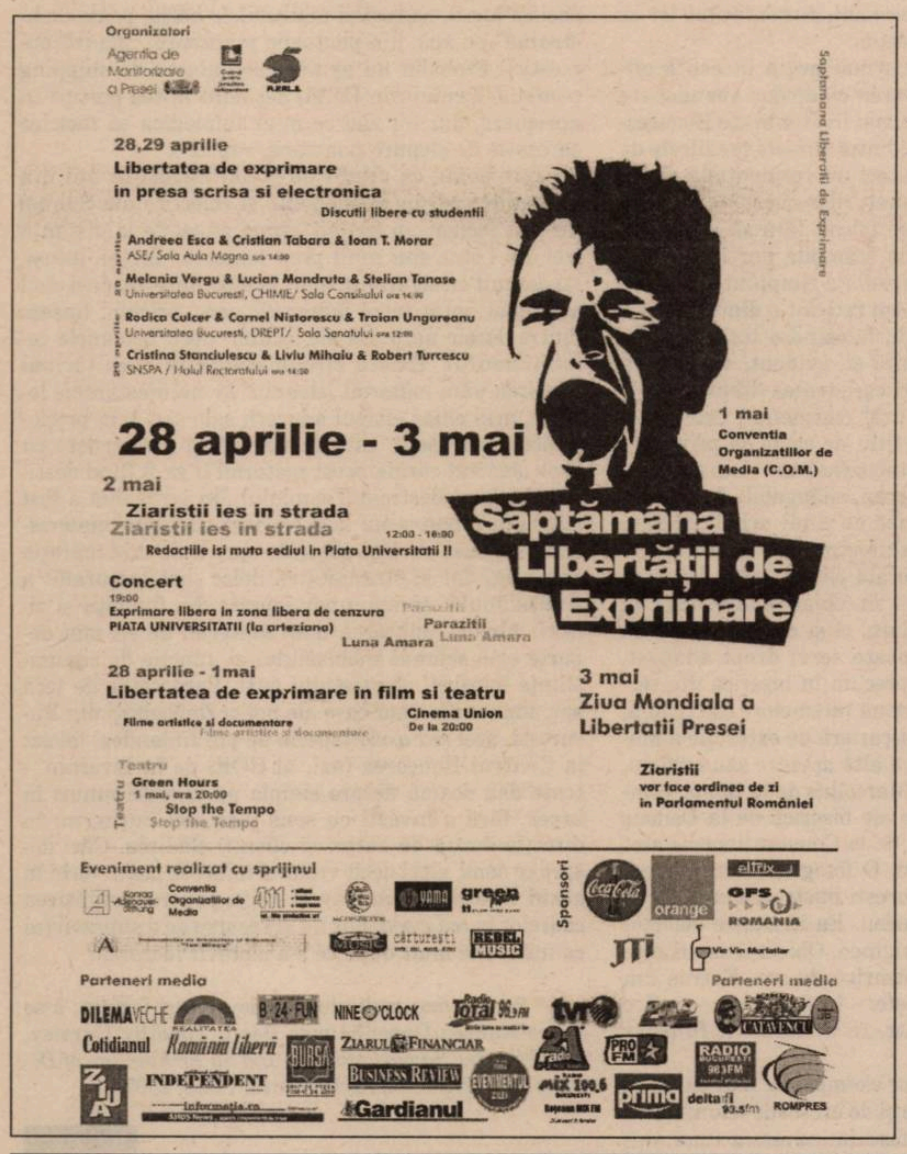

Teodor BACONSKY

turn înclinat

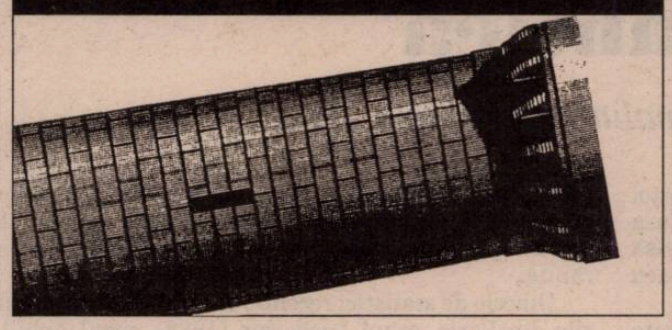

Judecata de Acum

Printre multele operaţiuni visătoare, plasate la graniţa imposibilului, se află şi harta etică a unei societăţi. Fiecare epocă s-a definit printr-o paradigmă morală construită în funcţie de suma condiţiilor culturale, tehnice şi strategice pe care o anumită „civilizaţie" le-a forjat. Postmodernitatea comportă o nesfîrşită „tranziţie" şi pentru că nu are, după mine, o morală proprie. Degeaba ne „înţelegem" timpul din perspectivă epistemologică. E insuficient să ştii încotro merg ştiinţele, care sînt mutaţiile tehnologice menite să remodeleze convieţuirea şi statutul individului sau cum se articulează mitologiile consumului. Pentru reperajul fundamental – acela care inspiră canonul educativ – mai ai nevoie, în plus, de un criteriu capabil să deosebească binele de rău. Un asemenea criteriu ne lipseşte. De cînd societatea noastră se grăbeşte (încet) spre noile sale ţinte (economia de piaţă, democraţia şi modernizarea instituţională), am încercat cu toţii, sub diverse guverne, să instaurăm noile figuri ale exemplarităţii. Ce eşec! În realitate, tot ce am consacrat ţine de patologia acestor dinamici. Şi de caricatura lor involuntară. Absenţa unui consens etic ne-a adîncit în aproximaţie şi butaforie.

Toţi cei care am moştenit morala tradiţională sîntem deja în minoritate. Pe noi nu ne-a interesat nici o secundă codul eticii şi echităţii socialiste. Am primit în schimb – de acasă şi din cărţi, dar şi pentru că am cunoscut „români adevăraţi" – cîteva idei morale de extracţie creştină, pe care le-am adaptat la memoria idealizată a onorabilităţii burgheze. Vedem acum că acel model – pe care comunismul l-a conservat în opoziţie – îşi pierde ultimii adepţi. Ceva diferit, cu înfăţişare monstruoasă, se lărgeşte mediatic, ne sufocă traiul cotidian sau ne ignoră grotesc, lăsîndu-ne tot mai singuri. Morala decalogică, filtrată prin imaginarul platonic al Renaşterii, morala „umanismului" biblic este practic distrusă. Ni se spune, de sus, de jos, de la stînga şi dreapta, că ea suferă de anacronism, incorectitudine politică sau de absolutism cu înclinaţii totalitare. Există contemporani – tineri sau străini, versaţi în relele clipei sau doar profitînd de ele – care ne vor tăcuţi, exilaţi lăuntric, înmormîntaţi.

Relativismul moral pe care postcomunismul şi-l asumă ca emblemă şi principiu motor este prizat de „masele largi populare" care se cufundă euforic în anonimatul desfrînării: s-au mutat cu toţii în marele Babilon, unde nimeni nu te mai „vede" cînd comiţi o malversaţiune şi nimeni nu te mai aude cînd urli. Într-o societate a deconstrucţiei, demonia laxismului ţine loc de contract politic, în vreme ce Diavolul triumfă ca inexistenţă foarte lucrativă. E ca o apostazie inversă: ne-am lepădat de Satana, dar nu pentru a scăpa de tirania subtilelor sale apăsări, ci pentru a-l lăsa pe Dumnezeu – şi, prin El, pe noi toţi – fără urmă de Adversar. Iată de ce nu mai ştim ce e bine şi ce e rău.

Înconjuraţi de hora conceptelor „slabe" (curat vattimiene), ne-am pierdut tăria de a judeca. Inclusiv judecata din tribunale. Pentru că dacă pretinzi justiţie socială (sau, pur şi simplu, dreptate), eşti acuzat de... „stalinism"! Sau de extremism religios! Ce vrei? Procese, condamnări, închisori pline, gulaguri? Ruguri de Inchiziţie? Din dar divin, libertatea s-a transformat în cîrjă a unui diavol infirm. A dobîndit chipul supliciat al yoghinului Bivolaru...

Problema etică majoră ţine de întrebarea: cum să urmăreşti scopuri pozitive cu mijloace adecvate? Cum să retezi corupţia fără să compromiţi susţinerea colectivă faţă de capitalism şi celelalte? Cum să educi, fără să constrîngi şi cum să sancţionezi nedreptatea fără să limitezi drepturile omului? Dacă purtătorii moralei tradiţionale ar putea negocia cu promotorii deconstructivismului, atunci am putea ieşi (poate) din mahalaua metafizică în care ne-a cazat „tranziţia". Un dialog urgent, la care nimeni nu aspiră.

Eu am naivitatea de a mai crede că Biserica ar putea fi spaţiul de confluenţă a celor două „tabere" (sau locuri de producţie simbolică). Societatea civilă posedă expertiză procedurală, iar Biserica deţine înţelepciunea raţiunilor ultime. În cazul unei cunoaşteri oneste, reciproca lor dezamăgire s-ar metamorfoza într-o dublă solidaritate. Cu bune urmări asupra judecăţilor pe care trebuie, totuşi, să le facem, pentru a restabili temeiurile unei comunităţi sănătoase. Judecata de Apoi este proiecţia eshatologică a statului de drept. Să facem, prin urmare, Judecata de Acum.

Augustin IOAN

Sursele şi resursele „canibalismului" arhitectural

Un pas în plus făcut de arhitectura contemporană, în afară de folosirea materialelor naturale noi, este acela făcut în investigarea unor materiale artificiale, proprii epocii postindustriale, aflate la dispoziţia creatorilor care investighează un sit sau o localitate. Programul Habitat şi Artă în România şi-a făcut din reciclare, din folosirea materialelor şi obiectelor, chiar a clădirilor sau a resturilor acestora, „as found/on site", parte a manifestului său. La fel a procedat, desfăcînd şi reasamblînd combinatul de oţel de la Călăraşi (Siderca) drept obiecte de artă în oraş, programul – asemănător în obiective – pe care l-au derulat la sfîrşitul anilor nouăzeci autorităţile locale în domeniul culturii, program expulzat după 2000 din oraş sub cuvîntul „neseriozităţii" şi al „urîţeniei" „sculpturilor".

Astfel de materiale sînt adeseori neaşteptate: abandonate în depozite, resturile de mochetă au fost transformate de grupul Rural Studio (regretatul Samuel Mockbee şi studenţii lui într-ale arhitecturii)* în ziduri de locuinţă cu un remarcabil comportament termic şi cu o stranie frumuseţe tactilă. Tot în Alabama şi tot Rural Studio au făcut o suprafaţă extrem de vibrată de sticlă – din parbrize recuperate de la cimitirele de maşini, iar din cauciucurile aruncate, îmbrăcate în pămînt nears („lipite", cum se spune în Dobrogea) şi văruite – perete de capelă în aer liber.

Containerele folosite în operaţiunile de shipping sînt deja, de cîţiva ani şi cu succes, utilizate drept „cărămizi" pentru a construi locuinţe, dar şi şcoli (UK) sau centre culturale (Spania, proiect Jean Nouvel). Containerele au ceva din trăsăturile „materiei prime": pot fi „exploatate" în special în porturi sau pe liniile importante de transport containerizat de suprafaţă (gări importante, mari oraşe) şi reprezintă o resursă practic inepuizabilă (un număr important de astfel de containere se abandonează anual). Au, de asemenea, cîteva avantaje deloc neglijabile: capacitate autoportantă şi de stocare, modularitate apropiată unei camere „obişnuite". Nu sînt limite cu privire la inventivitatea (re)arhitecturii. Macaralele abandonate pe şantierele din centrul Bucureştiului au fost propuse de un participant la concursul UIA *Arhitectura şi eradicarea sărăciei,* găzduit cu cîţiva ani în urmă de Bucureşti, drept structuri (auto)portante pentru adăposturi. Secţiunea lor îngăduie o atare folosire, chiar dacă, probabil, în cazul respectivelor macarale, care au stat în aer liber cincisprezece ani, durabilitatea lor ar trebui privită cu circumspecţie.

Uneori, o mai mult sau mai puţin inocentă eficienţă priveşte dezmembrarea clădirilor abandonate (una dintre priveliştile cele mai frecvente ale Bucureştilor anilor nouăzeci şi una dintre sursele predilecte de cărămidă pentru noua arhitectură rezidenţială a anilor nouăzeci, în condiţiile preţurilor aberante a materialelor de construcţie). Am folosit fără să ezit cărămida perfect conservată, cu ştampila purtînd încă – mîndră şi testamentară capsulă a timpului – numele producătorului interbelic. Am reciclat-o dintr-o demolare anterioară/învecinată, folosind-o tot într-o locuinţă deoarece era gratuită şi, evident, superioară cărămizii sfărîmate pe sfert care trecea drept „nouă".

Există în „(re)arhitectură" (termenul, extrem de expresiv, a fost impus, ca titlu de carte cu privire la conversii, de Şerban Cantacuzino) un element deopotrivă extrem de contemporan, adăugabil „dezvoltării durabile", care coexistă însă cu unul arhaic, peren. Stadiul terminal al unei arhitecturi este adeseori privit drept oportunitate aurorală pentru altul. Un oraş sau o clădire pot servi drept sit (chiar reliefat, deci nu doar ca suprafaţă de fundare, ci şi ca distribuţie de material în spaţiu, care poate servi drept adăpost, drept pereţi preexistenţi, precum în biserica din terme, de la Roma) pentru o nouă întemeiere (de regulă, post-catastrofică) sau drept carieră de extracţie a materialelor refolosibile pentru altă aşezare sau edificiu. Locuinţele din Teatrul lui Marcellus de la Roma, componentele evident reciclate ale bisericii de la Densuş sau coloanele Sfintei Sofia de la Constantinopole sînt astfel de exemple-standard. O fotografie din Muzeul Ţăranului Român din Bucureşti ilustrează cum nu se poate mai bine acest procedeu. Ea însoţeşte obiectul expus şi îi demonstrează originea. Obiectul expus este o masă de altar dintr-o biserică de sat. Extras din pămînt şi rotit, se dovedeşte – în fotografie – a fi o porţiune consistentă dintr-un monument funerar roman.

Poate, în cazul ultimelor exemple de mai sus şi al atîtor altora, reciclarea ţine şi de un soi de triumfalism al fagocitării „canibale" a fostului adversar (mai ales cînd este vorba de un templu consumînd sau ocupînd alt templu). Consumarea celuilalt, a învinsului, subsumarea lui la carul triumfal, decăderea lui într-un stadiu ontologic anterior edificiului (i.e. carieră exploatabilă) sînt toate conţinute în astfel de gesturi. Nu trebuie privit termenul de „canibalism" aici cu încărcătura morală negativă cu care l-a învestit civilizaţia occidentală atunci cînd l-a descoperit (sau a crezut că o face) la primitivii colonizaţi. Consumarea celuilalt are drept consecinţă şi asumarea rolului său într-o nouă configuraţie a materiei. Refolosirea deliberată presupune şi o asumare – recircumstanţiată – a sensului celui vechi. Consumarea templului trecut poate însemna şi o afluire a venerabilităţii lui către noul templu. Refolosirea basilicii impune un anumit tip de ritual şi de majestate legalităţii bisericii. Astfel văd, de pildă, episodul depunerii chivotului cu tablele legii în Sfînta Sfintelor a Templului din Ierusalim. Ele, datorită tabú-ului spaţial, au fost astfel „înghiţite" de noul templu, spre a-l învesti din nou şi din nou cu venerabilitate. Cel dispărut, prin consumare, înglobare în noua ipostază/montură spaţială, cauţionează, slujeşte drept gaj şi, „topit" într-o nouă configuraţie, se depune ca sediment semnificativ, cor sau ca fundal pentru o nouă ex-punere. Precedentul slujeşte drept martor şi girant noului.

Nimic triumfal în redistribuţia spaţială a relicvelor celui care s-a învins singur: aici e vorba despre relicvele edificiilor modernităţii, mai cu seamă ale celei industriale. Ceea ce nu trebuie să împiedice folosirea creativă a oricărui material de construcţie natural sau artificial, nou sau reciclat, indiferent de „funcţia" lui anterioară. Avem la dispoziţie întregi „cariere" de asemenea materiale, aşa cum proiectul de la Călăraşi a demonstrat-o într-un chip pe care nu mă sfiesc să îl numesc – cu nostalgie, dată fiind exilarea lui din oraş – remarcabil. Singura preocupare trebuie să fie aceea a folosirii materialului „la îndemînă", spre a sublinia firescul gestului şi resursele locului; nu a-l aduce de aiurea – gest preţios, calofil – pentru ca să semnifice în sine, prin strania lui amplasare într-un loc impropriu. Spre pildă, este de la sine înţeles să folosesc la Constanţa, potrivit scopului, materiale la îndemînă precum piatra călcată şi de Sf. Andrei, pămînturile, containerele, să convertesc portul şi silozurile netrebuitoare, să întrebuinţez creativ macaralele ca structuri pentru case viitoare. Sigur că şi la Tulcea aş face acelaşi lucru, adăugînd materialele bălţii, poate „construind" pe apă, din pontoane plutitoare, „plauri" domestici. Probabil nu aş duce containere de shipping pentru o locuinţă în Deltă, deşi sînt atîtea porturi în apropiere, dar nu văd ce m-ar împiedica să reciclez carcasele de şlepuri, pontoane, vapoare.

Dar poate că piloţii de stejar bătuţi în mîl din fundaţiile caselor cosmopolite şi eclectice ale Sulinei nu sînt tocmai „ai locului", fiind aduşi de la distanţă (cei din Letea sînt mult prea contorsionaţi) şi, totuşi, au devenit cu siguranţă mai „la îndemînă" (atunci cînd ar trebui optat între materiale care, oricum, lipsesc dintre datele naturale ale locului) decît betoanele comunismului. Există circumstanţe în care tocmai folosirea unui material „straniu" în circumstanţele locului, prin chiar efortul aducerii sale sau prin preţiozitatea intrinsecă, este de natură să învestească cu sens obiectul căruia acest material îi va fi fiind destinat. Lemnul destinat Templului din Ierusalim a fost adus din Liban şi nu fără eforturi. Desigur, materialele preţioase au fost păstrate spre a descrie măreţia absolută, dar şi stranietatea deloc „arhitecturală" a Ierusalimului ceresc, unde-s parte din fundaţii şi ziduri. Alteori, aducerea unui material de cît mai departe este semnul snobismului şi, funcţie de circumstanţa folosirii, al prostului gust. Pardoselile de teck sau abanos ale unor case ale noilor îmbogăţiţi din Bucureşti, acel *red wood* (specie de pin finlandez) folosit la Centrul Bancorex (azi, al COR) de la Izvorani – toate dau seamă despre simpla posesie de bunuri în exces, fără a învesti cu sens (sau, cel puţin, nu în direcţia dorită de autori şi clienţi) clădirea. Căci despre ce sens, altul decît vreunul hilar, se poate vorbi în cazul Bancorex, care avea sediu pentru pregătirea cadrelor în *red wood,* dar nu şi resurse de a supravieţui ca instituţie mult după ce s-a isprăvit lucrarea?

* Pentru mai multe lucrări de aceeaşi factură, a se vedea Andrea Oppenheimer Dean, Timothy Hursley, *Rural Studio: Samuel Mockbee and an Architecture of Decency* (NY: Princeton Architectural Press, 2002).

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

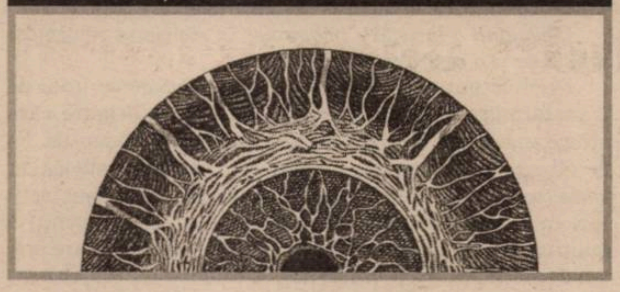

Pedepse exemplare (bis)

Ideea patronului Universităţii Craiova de a-i duce pe fotbalişti la teatru a fost larg mediatizată, mai ales că se urmăreau reacţiile jucătorilor de culoare din echipă, puşi să urmărească o comedie despre ţoapele din România. Multe ecouri a stîrnit şi ameninţarea pe care a formulat-o, mai în glumă, mai în serios, Dinel Stanciu cum că, în cazul unor prestaţii necorespunzătoare, îi va obliga pe băieţi să asiste la un spectacol de operă sau la un concert simfonic. Patronul Craiovei nu dădea însă cîtuşi de puţin dovadă de originalitate: iniţiative de acest gen au fost sugerate mai demult, iar în ce mă priveşte le-am comentat într-un articol („Pedepse exemplare", *Dilema*, februarie 2000) pe care – pentru restabilirea adevărului istoric – îl reiau aici.

„În recent încheiata Cupă a Africii la fotbal, echipa Coastei de Fildeş a cunoscut momente dificile, pe teren dar mai ales în afara stadionului. Eliminată (la golaveraj) încă din serii, echipa a fost sancţionată sever de conducătorul statului, generalul Guei: jucătorii şi antrenorii au fost duşi în capitală (Yamoussoukro) şi consemnaţi într-o cazarmă, unde li s-au predat cursuri de educaţie civică. Opinia publică, dacă e să credem mass-media din Coasta de Fildeş, a aprobat masiv hotărîrea guvernului. Generalul Guei le-a adus totodată la cunoştinţă jucătorilor că, dacă mai repetă o astfel de ispravă, vor face serviciul militar complet (optsprezece luni). Povestea a inspirat comentarii ironice, precum acela al lui Bernard Pivot (mare amator de fotbal) care n-a scăpat prilejul – în rubrica lui din *Le Journal du Dimanche* – să observe că generalul a dat, totuşi, dovadă de mărinimie: în definitiv, putea să-i condamne pe fotbalişti la închisoare, putea să-i împuşte ori să-i dea la crocodili. Cazarma nu a reprezentat, în fond, decît un fel de purgatoriu, un spaţiu al purificării şi al eliberării de complexe.

Ceva mă face să cred că jucătorii formaţiei reprezentative din Coasta de Fildeş au suportat cu înţeleaptă resemnare puniţiunea decisă de şeful statului. I-am văzut, de altfel, în nişte imagini televizate: abătuţi, uşor nervoşi, dar în nici un caz distruşi sufleteşte. Există, într-adevăr, pedepse mult mai aspre, cu menţiunea că nu trebuie să ne gîndim numaidecît la închisori şi la plutoane de execuţie. Voi cita mai întîi, în acest sens, o mărturie inatacabilă. După cum se ştie, celebra Marguerite Duras s-a ilustrat, către finele vieţii (stimulată, probabil, şi de imensul succes al romanului *Amantul),* şi printr-o serie de excentricităţi mondeno-mediatice: a intervenit, cu articole ce dovedeau o totală neînţelegere a faptelor, în complicate afaceri judiciare, a intervievat «staruri» ale momentului etc.

Printre victimele romancierei (re)convertite la jurnalism s-a numărat încă şi mai celebrul Michel Platini. (...) Iată ce a declarat, după moartea scriitoarei, faimosul fotbalist: «*O oră cu Marguerite Duras a fost pentru mine mai grea decît orice meci al carierei mele. Uneori, punea întrebări pe care abia reuşeam să le înţeleg. N-am fost niciodată intervievat de cineva atît de ignorant în materie de fotbal*».

Dar păţania lui Platini (care, cel puţin, se putea consola cu gîndul că, dacă el nu pricepea întrebările, nici Marguerite Duras nu pricepea răspunsurile), păţania lui Platini, aşadar, e floare la ureche faţă de ce li s-a întîmplat jucătorilor de la clubul de fotbal Wimbledon. În urmă cu cîţiva ani, preşedinte al clubului era (mai este, poate, şi astăzi) un om de afaceri libanez, simpatic însă cu idei năstruşnice. El a introdus în contracte un paragraf în care se stipula că, în cazul unei înfrîngeri cu mai mult de două goluri diferenţă, patru jucători vor fi desemnaţi, prin tragere la sorţi, să asiste la un spectacol de operă: «*Vă daţi seama*, a declarat inventivul preşedinte unui ziarist, *să-i obligi să stea timp de ore întregi la o operă de Wagner... Păi, după chestia asta, vor mînca jăratec pe teren, numai la gîndul că, dacă pierd, îi duc la Operă!...*».

Punînd în balanţă cazarma şi Wagner, băieţii din Coasta de Fildeş se pot considera norocoşi. Pe de altă parte, experimentul de la Wimbledon arată cît de puţină atenţie acordăm virtuţilor pedagogice ale culturii. Perspectiva că s-ar putea alege cu o condamnare la Dostoievski («cinci ani de *Fraţii Karamazov*») sau la Joyce («zece ani de *Ulise*») ar putea face din potenţiali infractori sau criminali nişte cetăţeni respectabili. Dar chiar şi o condamnare la trei pagini de Balzac riscă să fie astăzi o măsură disuasivă mai redutabilă decît o usturătoare amendă."

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

„E bine să fii zgîrcit cu dispreţul, avînd în vedere marele număr al celor care-l merită."

„Artă protejată"

„Părerea mea este că filmul ăsta, care mi-a fost recomandat de cel puţin un intelectual, este o manea" – zice Mircea Toma (antimanelist notoriu). „O telenovelă destul de bine camuflată de un montaj nervos. Dar rămîne un film în care sînt exploatate la blană (*!?, n.m.*) trăiri emoţionale primare. Moartea celor dragi. Degeaba faci din poveştile a trei, patru eroi un puzzle la prima vedere haios dacă atunci cînd ajungi să recompui istoriile, descoperi o telenovelă."

Carevasăzică, am avea de-a face cu o axiomă: „trăirile emoţionale primare" nu trebuie „exploatate", pentru că atunci nu mai ai „artă", ci „manea". Sau „telenovelă". Care telenovelă, care manea – ştie oricine – sînt pentru „prostime": „intelectualii" nu se „coboară" la „acest nivel".

Asta-mi aminteşte părerea unora (tot intelectuali) cum că un film care „are simboluri" este, automat, un „film mare" – „artistic"; dacă n-are, nu e: e „doar" film.

De fapt, teama de „trăirile emoţionale primare" defineşte un anumit tip de intelectual – cel nesigur. Cantonat într-o imagine edulcorată a artei. O artă de salon, în care nu pot pătrunde „emoţiile primare". O artă protejată de un gard de sîrmă ghimpată – ceea ce se numea, pe vremuri, *decorum*. O dragoste prea puternică, o moarte prea tragică – „trăirile emoţionale primare" – trebuie smulse din această grădină. Ca nişte buruieni: „nu dau bine-n cadru".

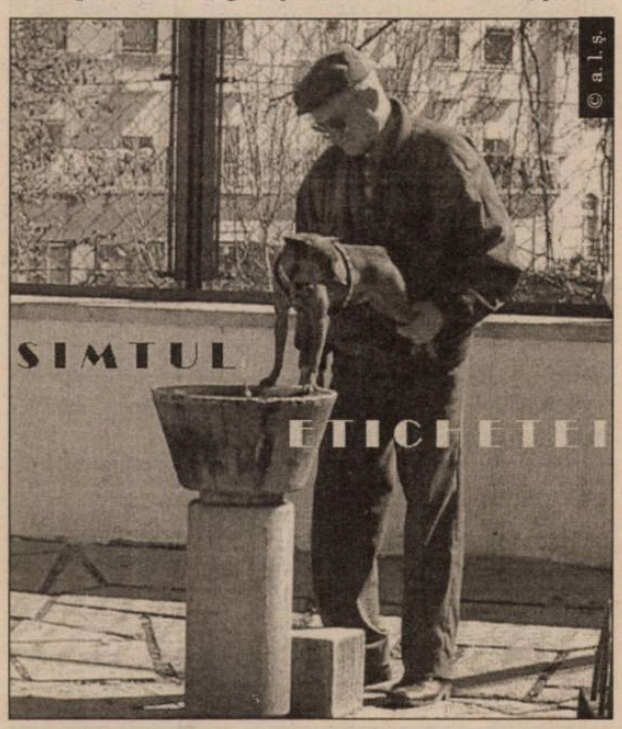

Şi totuşi, arta – arta adevărată, nu surogatele ei – nu s-a ferit de „trăirile emoţionale primare". Uneori, prudenţa aceasta (grija pentru *decorum*, „safe-sex"-ul artistic) trădează o mic-burghezie a gustului despre care nu se va spune niciodată îndeajuns tot ceea ce merită...

Discursul fluid, imprevizibil, seducător, chiar provocator înlocuieşte postúra disciplinată, în care se aşteaptă comanda.

Comunităţile, aşa cum le cunoaştem: tangibile (echipa de lucru) sau imaginate (naţiunea), sînt constitutive, deoarece ele impun, prin interpelare, identitatea unui individ. Forma acestuia rezultă din con-formare. Comunităţile virtuale pretind reciprocitatea şi preţuiesc inventivitatea. Ele acceptă provocarea şi pretind re-formarea. De aceea, postúra virtuală ideală este per-formarea.

Adrian MIHALACHE

e-cultura

Pósturi & postúri

Intrînd într-un atelier, vezi spinări încovoiate asupra maşinilor, mîini executînd mişcări disciplinate şi repetitive. Corpul este redus la o mecanică precisă şi controlată. Deplasările, strict limitate, se fac numai pe traseele permise. Într-o linie automatizată, vezi oameni în picioare, concentraţi asupra panourilor de comandă, citind indicaţii şi reglînd manete. În instituţiile administrative, întîlneai, pînă mai ieri, funcţionari circulînd aferaţi de la un birou la altul, bîţîind din picior şi vorbind precipitat, atunci cînd erau opriţi. Astăzi, atelierele s-au golit, reglarea s-a computerizat şi ministerele s-au informatizat. Nu mai este nevoie de operaţii repetitive, nici de transportarea informaţiei de colo-colo. Poziţia corporală standard este aşezat la birou, în faţa calculatorului. Pe monitorul, dispus astfel încît să fie ferit de priviri indiscrete, poate să fie orice: un mediu de programare sau un joc, un document elaborat sau o imagine seducătoare. Oricum, poziţia corporală, derivată din cea a scribului egiptean, exprimă profesionalism şi implicare. A ţine o carte în mînă, indiferent cît de aridă şi specializată, sugerează evaziunea, în timp ce a pianota febril pe claviatură presupune integrarea. Cultura corporativă a zilei dictează poziţiile corporale admise: cîte pósturi, atîtea postúri.

În lumea tangibilă, corpurile sînt educate să-şi asume postúrile social admisibile. Copil, trebuie să stai frumos la masă; elev, să stai „în banca ta"; angajat, să arăţi preocupat *(look busy)*. Important este să ai o înfăţişare „profesională", să asculţi, fără să vorbeşti neîntrebat, să intervii prompt, rămînînd, însă, impasibil (*cool*).

Trecerea în spaţiul virtual, unde nu corpul contează, ci imaginea corporală, diminuează importanţa postúrii: „prezenţa" nu este fizică, ea se construieşte prin discurs. Limbajul non-verbal, supus constrîngerilor biologice, lasă locul limbajului multimedial, inspirat de imaginaţie şi guvernat de stil. A asculta şi a aştepta interpelarea, atitudine valorizată pozitiv în lumea tangibilă, devine, în spaţiul virtual, absenţă pură, gol virtual. A exista înseamnă a te manifesta, adică a crea, în ciberspaţiu, un vîrtej, o concentrare locală de informaţie şi cunoaştere.

Re: member

„Cinema-ul diferă de roman, de teatru, de muzică şi de balet. Poate că este mai aproape de muzică şi de balet. (...)

Americanii nu ne-au lăsat decît un mic număr de poveşti de filmat. Şi n-a zis cineva că nu există decît şase ploturi mari şi late pe lume? (...) Poate că şansa noastră stă într-o tratare mai îngrijită şi mai inteligentă a acestor poveşti. Regizorii americani, ca să facă pe plac patronilor lor interesaţi de comerţ, au învăţat multe despre eclerajul în studiou, felul de a filma o acţiune şi arta de a povesti în imagini mişcătoare, simplu şi fără sincope. Ei au învăţat, ca să zic aşa, să aranjeze substantivele, verbele şi adjectivele limbajului cinematografic.

Dar chiar şi dacă am crede că cinema-ul n-ar putea progresa ca artă, este evident că trebuie să încercăm să folosim aceste substantive şi-aceste verbe cinematografice la fel de ingenios ca un mare romancier sau un mare dramaturg, pentru a produce efecte asupra publicului. (...)

Nu trebuie să uităm că datoria noastră este de a-i distra pe cei care-şi plătesc locurile în sală. Fiecare are o idee în această privinţă. Cel care iubeşte romanul poliţist probabil că nu-nghite poezia. Din fericire pentru poeţi, cărţile costă mult mai puţin ca filmele. Cînd trebuie să plăteşti 50 sau 100 de lire sterline pentru un film, trebuie să faci în aşa fel încît să placă cît mai multora, ca să-şi scoată cheltuielile. Dar să presupunem că am putea într-adevăr să facem filme pentru o minoritate pasionată de artă. N-am putea reuşi oare un film despre ploaie tot atît de frumos ca poemul simfonic *Grădină în ploaie* de Debussy? Şi ce film fermecător în ritmul, lumina şi umbrele sale am putea face dintr-un studiu de nori – un fel de interpretare cinematografică a *Norului* de Shelley. (...) Însă aceste lucruri nu sînt de actualitate, chit că ele ne pot da o idee de cum ar putea un film să devină o formă artistică. (...)

Regizorii trăiesc cu filmele lor pînă le termină. Sînt copiii lor, aşa cum un roman e fructul imaginaţiei autorului său. Şi asta pare să coroboreze ideea că, atunci cînd filmele vor fi într-adevăr artistice, ele vor fi făcute de un singur om. Astăzi, se poate întîmpla ca povestea unui autor să fie scenarizată de un altul, supervizată de un al treilea, filmată de un al patrulea, decupată de un al cincilea şi montată de un al şaselea. Închipuiţi-vă că s-ar scrie un roman în felul ăsta!"

Alfred Hitchcock („Filmele pe care le-am putea face", în *London Evening News*, 16 noiembrie 1927)

Filozoful şi dilema imaginii

– interviu cu Jean-Jacques WUNENBURGER –

Domnule profesor, cum sînt contactele pe care le-aţi avut pînă acum în România, în calitate de decan al Facultăţii de Filozofie a Universităţii Lyon 3 şi ca director al Centrului de Cercetare a imaginarului şi raţionalităţii „Gaston Bachelard" din Dijon?

De cîţiva ani, în România au fost create noi instituţii: Centrul de Excelenţă în Studiul Imaginii de la Bucureşti, Centrul „Mircea Eliade" de la Craiova, Centrul de cercetare a imaginarului de la Cluj. Activitatea acestor centre se adaugă unor tradiţii existente şi în alte universităţi din Est. Putem vorbi de o intensificare, de o accelerare a cercetărilor pluridisciplinare despre imagine. Un prim bilanţ îmi arată că există ambiţii foarte mari şi rezultate promiţătoare. Din anumite puncte de vedere, România are astăzi un nivel de activitate superior multor centre de cercetare din Vest. Reţeaua francofonă şi-a încetinit însă puţin activităţile din motive de reorganizare.

Vă aflaţi în România şi la invitaţia Centrului de Excelenţă în Studiul Imaginii, sub egida căruia a apărut cartea dumneavoastră, Filozofia imaginilor, *publicată de Editura Polirom în colecţia „Studii asupra imaginii" coordonată de profesorul Sorin Alexandrescu. De ce este atît de important să regîndim statutul imaginii în societatea contemporană?*

Am dorit, publicînd această carte, să pun la dispoziţia cercetătorilor un ansamblu de referinţe tradiţionale din filozofie, care ne-ar permite să lămurim problema imaginilor într-o lume în care acestea există mai ales pe suport electronic. Mă gîndesc că această nouă tehnică nu ar trebui să ne împiedice, dimpotrivă, ar trebui să ne determine să punem noi întrebări cu privire la natura imaginii. Este destul de dificil să descrii acest statut. Asta pentru că, de fapt, el este inclasabil. Imaginea, prin natura sa, nu este realitatea în sine. Ea depinde însă de un referent, material sau imaterial. De aici rezultă şi statutul său de realitate secundă, dependentă, inferioară. Pe de altă parte, reluînd problema din perspectiva experienţei imaginii, constatăm că aceasta ne permite accesul la ceea ce este specific lucrului în sine într-un mod mult mai profund decît pe calea conceptului sau a impresiei sensibile. La fel cum un vitraliu lasă lumina să treacă, făcînd-o, în acelaşi timp, să strălucească, imaginea oferă aspecte cognitive şi estetice ale Fiinţei la care nu poţi avea acces într-un alt mod. Este o reverberaţie a Fiinţei în imagine care poate, la limită, să fie gîndită ca un surplus al Fiinţei.

Copia devine, prin urmare, mai importantă decît modelul.

Da, cred că avem numeroase exemple de acest tip. Ar trebui să ne amintim de faptul că pictura de peisaj a precedat percepţia estetică a mediului înconjurător. Asta înseamnă că reprezentarea picturală a permis o îmbogăţire a percepţiei lumii şi i-a oferit omului noi categorii pentru a aprecia, pentru a evalua natura. Iată un foarte bun exemplu cultural şi istoric pentru a evidenţia raportul complex care se poate stabili între imagine şi realitate.

În privinţa celor două sisteme de reprezentare, verbal şi vizual, preferinţa dumneavoastră se îndreaptă în mod evident spre acesta din urmă. Aţi scris o Filozofie a imaginilor...

Există o superioritate a vizualului. Dintr-o mulţime de motive. Mai întîi pentru că, în viaţa omului, experienţa scopică o precede pe cea a limbajului. Nu cred că putem nega această anterioritate şi superioritate a vizualului asupra verbalului. Acestea fiind spuse, cred că, în afara momentelor de extaz pur în care s-ar produce o suspendare a conştiinţei şi o fascinaţie pur scopică, în viaţa mentală imaginea este întotdeauna însoţită, în amonte şi în aval, de un discurs interior. Există un cuplaj între verbal şi vizual, este necesar ca cele două să se întrepătrundă.

De asemenea, în imagine este întotdeauna ceva care scapă verbalului. Poate că una dintre experienţele cele mai ireductibile, în acest sens, este cea a culorii. Culoarea pare să fie una dintre acele date ale lumii sensibile, în percepţie şi în reprezentare, care nu poate fi niciodată absorbită de limbaj, aflîndu-se întotdeauna în afara categoriilor lingvistice. Limbajul nu trebuie să anexeze vizualul. În viaţa psihică este necesar, totuşi, să regăsim această continuitate.

Studiul imaginii rămîne legat de cel al imaginarului. Un imaginar care, susţineţi, intră în criză în momentul în care este contaminat de o structură utopică. Cum ar trebui să înţelegem utopia?

Despre utopie ar trebui să vorbim la plural. Este o procedură a imaginaţiei care permite naşterea unor opere în domeniul limbajului. Dar şi în alte sisteme de forme. Există utopii artistice. Ceea ce m-a preocupat acum 20 de ani era contaminarea anumitor procedee utopice de către un raţionalism care reducea profunzimea lucrurilor. Unii autori – Cioran şi Eliade, de exemplu – au văzut în asta o sărăcire a miturilor. Există, însă, proceduri utopice care pot permite eliberarea imaginilor, a simbolurilor. Astazi vedem cum mitul „vîrstei de aur" renaşte într-o sensibilitate de mitologie ecologică, sensibilitate care încearcă să proiecteze asupra relaţiilor omului cu natura această încredere, am zice naivă, pe care o regăsim în miturile despre origini.

Revoluţia informaţională transformă în subiect de actualitate natura, locul şi funcţiile imaginii în societatea contemporană. Acestor provocări lansate de civilizaţia imaginii, pe care procesul educaţional nu le poate evita, le răspunde opera filozofului Jean-Jacques Wunenburger, prezent recent în România pentru a susţine o conferinţă la Centrul de Excelenţă în Studiul Imaginii condus de profesorul Sorin Alexandrescu şi pentru a-şi lansa volumul Filozofia imaginilor, *apărut la Editura Polirom. Profesor de filozofie la Universitatea Jean Moulin (Lyon 3) şi codirector al Centrului „Gaston Bachelard" de cercetări asupra imaginarului şi raţionalităţii al Universităţii Bourgogne din Dijon, Jean-Jacques Wunenburger este şi autorul volumelor:* L'Utopie ou la crise de l'imaginaire *(1979),* L'Imagination *(1991),* L'Homme à l'âge de la télévision *(2000) şi* L'Imaginaire *(2003).*

Utopia implică existenţa unui spaţiu carceral. În Viaţa imaginilor *ne oferiţi analiza unor spaţii fericite: deşertul, insula. În ambele cazuri, imaginea are un rol structurant în raport cu spaţiul în care trăim. Este posibilă şi o cunoaştere obiectivă a acestui spaţiu?*

Cum spuneaţi, topografiile sînt ambivalente. Ele pot fi, prin urmare, interiorizate, trăite în mod contradictoriu. Pe de altă parte, există pregnanţe simbolice în spaţii, care nu depind de alegerea noastră şi care-l structurează calitativ. Spaţiul are această sarcină simbolică de care, ce-i drept, poate fi scutit. Este ceea ce, de cîteva secole încoace, au făcut ştiinţele: au încercat să stăpînească la modul pur abstract şi conceptual spaţiul. Dar asta echivalează cu o amputare, cu o reducere.

De la imaginea unui spaţiu, la imaginile care ne invadează existenţa. Cum modifică prezenţa televizorului raporturile pe care le stabilim cu noi înşine, cu ceilalţi, cu realitatea?

Interesantă în comportamentul determinat de prezenţa televizorului este această sărăcire a vieţii celui care priveşte. Sîntem legaţi de ecran, devenim sedentari, ne închidem într-un spaţiu. Iată diferenţa faţă de radio, care ne permite să circulăm. Să trăim. În faţa oricărui ecran avem o postură standardizată, care anulează vitalitatea comportamentală. Aceasta este o noutate în istoria umanităţii. Cred că există o aşteptare în faţa imaginilor televizate, ca şi cum acestea ar trebui să penetreze lumea. În final, nu vezi mare lucru din lume pe acel ecran, chiar dacă ecranul merge 24 de ore din 24. Această prezenţă a lumii pe ecran este accentuată de planul-detaliu, de procedeul transmiterii în direct, tehnici care ne dau senzaţia că sîntem prezenţi, că sîntem intimi cu lucrurile prezentate. Dar acest spaţiu este artificial. Pentru că viaţa noastră nu este angajată în această intimitate. Ne aflăm, de fapt, în camera noastră, în fotoliul nostru. Nu trăim suferinţa sau bucuria celorlalţi. Se poate vorbi de un hiat, de un efect de halucinaţie consimţită. Doar ştim foarte bine că nu suferim în mod real cu răniţii pe care-i vedem pe ecran. Există, totuşi, această impresie că am suferit o delocalizare, că am fost transportaţi în altă parte, acolo unde se întîmplă ceva. La sfîrşit ne regăsim singuri, cu mizeriile şi finitudinile noastre. Cred că aceasta este puterea narcotică a televiziunii.

Ce strategii didactice ar trebui puse în practică pentru ca sfera simbolicului să nu fie distrusă de această „civilizaţie a imaginii"?

Problema pedagogiei este cea mai dificilă. Cred că există foarte puţine demersuri care au fost puse în practică. Putem vorbi, totuşi, despre două asemenea strategii. Mai întîi, diminuarea consumului de imagini. Aş vrea ca telespectatorii să cunoască experienţa unei duminici, a unei zile de odihnă. Ar fi necesar ca, din cînd în cînd, să ne impunem un soi de abstinenţă în ceea ce priveşte consumul de imagini. Celălalt demers este critic, ne învaţă că trebuie să avem, cum zicea Pascal, „une pensée par derrière". Adică să nu ne lăsăm total fascinaţi. Să fim, să zicem, ca spectatorul la teatru. În acelaşi timp în interior şi în afară. Un spectator care este sedus de spectacolul din faţa lui, spectacol real, pentru că există actori în scenă, dar care ştie că se află la teatru, ştie că este în faţa unei reprezentaţii şi că, la sfîrşitul piesei, fiecare merge acasă, se întoarce în lumea sa. Acesta este tipul de conştiinţă care trebuie dezvoltat faţă de lumea audiovizualului. Este o problemă care ţine şi de etică.

Ce înseamnă, de fapt, a educa imaginaţia?

A educa imaginaţia este o contradicţie. Pentru că imaginaţia este o creaţie de forme. În timp ce educaţia este o alegere de forme. Este o problemă filozofică foarte delicată. În cazul oricărui creator există, probabil, geniu, aspiraţii, dar orice creaţie implică muncă şi constrîngeri. Pentru mine, constrîngerile imaginaţiei nu sînt doar un soi de frustrări sau de refulări. Ele sînt şi ocazii pentru a face din sufletul nostru un resort, un mecanism pe care îl comprimi pentru ca el să poată produce noi energii. Cred că aceasta este educaţia: să le dai oamenilor resortul pentru a crea.

Constataţi o invazie a imaginilor în societatea contemporană. Dar şi o persistenţă a sacrului...

Cred că putem vorbi despre două fenomene: unul de transformare a sacrului tradiţional, transformare care atinge ansamblul vieţii cotidiene în societăţile de consum. Pe de altă parte, constatăm o revenire a sacrului religios, în acele societăţi care au realizat secularizarea, care s-au instituit ca laice. Şi această întoarcere se realizează printr-o mulţime de fenomene, prin emigraţie, de exemplu, care presupune o întîlnire a culturilor. Un fenomen stăpînit cu destul de multă dificultate de societatea franceză, care s-a dorit gardianul laicităţii şi al idealului republican. Cred că ar trebui să regîndim astăzi raporturile dintre politic şi religios pentru a evita cele două excese care au caracterizat ultimele două secole: cel al societăţilor atee, care îşi propun dispariţia religiosului, dar şi cel al societăţilor care absorb religiosul în ansamblul vieţii lor politice, devenind teocraţii. În acest caz se ajunge la noi tiranii, la despotisme ale sacrului, la fel cum există şi un totalitarism al ateismului. Ar trebui să încercăm să găsim o a treia cale, care nu este uşoară, care nu este aceeaşi peste tot, dar care va fi, cu siguranţă, singura care ne va permite să realizăm un anumit echilibru între raţiune şi aspiraţiile noastre spirituale. Cred că sacrul poate constitui un orizont de etică. Acela care dă profunzime ansamblului de reguli la care oamenii se raportează pentru a trăi împreună.

interviu realizat
de Magda PREDESCU

trend inţe

Vine *nişte vremuuuri...*

Vestea că Mutu răsfoieşte şi altceva decît bancnote şi fotomodele a zguduit întreaga naţiune. Întîi s-a aflat că l-a citit pe Eminescu pe care, deşi îl confunda uşor cu Nichita Stănescu, l-a readus astfel pentru vreo două săptămîni în atenţia tuturor vorbitorilor de limbă română, de la elevii mîncători de seminţe pe la colţurile şcolii pînă la pensionarii jucători de table pe băncuţele din faţa blocurilor. Nici n-a visat Eminescu să-i apară numele în *Libertatea* şi, uite, datorită lui Mutu s-a întîmplat minunea. După Eminescu a urmat Dostoievski. Mutu îl citea pe Dostoievski şi, în timp ce Mutu îl citea pe Dostoievski, România se perpelea de admiraţie. Între timp, *Giuvaerul* s-a lăsat, probabil, de citit, dar asta nu înseamnă că nu trebuie să folosim această fericită întîmplare din istoria noastră contemporană ca prilej de adîncă meditaţie.

Statisticile *Asociaţiei Editorilor din România* arată că „45% din populaţia urbană cu vîrsta între 18-40 ani nu cumpără cărţi" şi că „peste 60% din elevi nu citesc nici o carte în afara manualelor şcolare", „principala activitate de petrecere a timpului liber fiind privitul la TV".

Păi, în condiţiile în care generaţiile june nu citesc şi chiar îi amendează pe cei care păcătuiesc prin această ruşinoasă ocupaţiune, nu e cumva cazul să profităm de rătăcirea lui Mutu?

Nu cumva ar trebui folosiţi idolii adolescenţilor de azi în scopul de a inocula în mod parşiv „targetului" obiceiuri „naşpa şi plicticoase" ca lectura, mersul la teatru, muzee, concerte? Dacă ar geme mass-media de spoturi cu Mutu, Badea, Oreste, Chivu, Marin, Rădulescu surprinşi în plin, pardon de expresie, act al lecturii, nu cumva ar pune şi liceenii noştri mîna pe cîte un Dostoievski mai subţire? Dacă Becali s-ar răsti nervos de la televizor „puneţi, bă, mîna pe-o carte că vă ia mama dracu'!", nu s-ar umfla muşchii pe puberii microbişti? Dar dacă Andreea Marin ar povesti fanelor că are picioare aşa mişto şi năsuc aşa obraznic fiindcă citeşte în fiecare seară 73,5 rînduri din *Micul Prinţ* şi face genoflexiuni ţinînd pe cap toate apariţiile din *Biblioteca Polirom*? Dacă Mihaela Rădulescu ar minţi în scop umanitar că l-a cucerit pe bărbatul ei cu bani mulţi recitîndu-i o strofă, hai, două, din Topîrceanu?

Am descris varianta „publicitate pe faţă"; ea poate fi însă şi subversivă, mascată. Andreea Marin ar putea fi surprinsă de paparazzi în pat cu... o carte. Chivu ar putea fi pozat de o revistă de scandal vrăjind o *liceancă*, la Muzeul Antipa, în spatele urangutanului de la intrare.

Oare toate astea ar avea, cum se zice, vreun efect?

Părerea mea e că, într-o ţară în care mimetismul se află în plină glorie, ar exista ceva şanse.

Oricum, merită încercată şi şmecheria asta care, din păcate, pare a fi ultima soluţie.

Altfel, ce să zic, aud că la Facultăţile de Litere se intră cu note minuscule şi că nu mai e nici o dramă cînd studenţii scriu *noştri* sau *a fi* cu doi *i*, ceea ce înseamnă că *vine* nişte vremuri cînd *însăşi* preşedintele Academiei va vorbi cu *ei (care) este*.

Simona TACHE

Simona SORA

puzzlecturi

„Brava lume nouă“

● **Sanda Cordoş, *În lumea nouă*, Editura Dacia, 2004.**

Nu ştiu dacă cineva a încercat să interpreteze mutaţiile succesive din critica de întîmpinare a ultimului deceniu şi ceva. Pînă prin 1994 mai existau centre stabile de iradiere la diferite reviste (prima fiind, desigur, *România literară*), apoi cronicile de întîmpinare au virat-o radical spre un impresionism de suprafaţă („critica în sandale“ de care vorbea Mircea Iorgulescu) şi de grup, în care mai degrabă sînt evidente programul şi provenienţa grupului decît vreo voce individuală şi o viziune critică personală. Cronica săptămînală a lui Dan C. Mihăilescu din *Ziarul de Duminică*, cea a lui Mircea Iorgulescu din *22* (din păcate întreruptă exact cînd devenise un reper, enervant pentru unii, de normalitate pentru alţii), „noile lecturi“ ale lui Alex. Ştefănescu din *România literară*, dar şi cronicile din *Vatra* ale lui Al. Cistelecan sau cele din *Orizont* ale lui Cornel Ungureanu, individualităţile clare ale unor critici tineri precum Paul Cernat, Daniel Cristea-Enache, Luminiţa Marcu sau Marius Chivu păreau să normalizeze cît de cît peisajul de receptare la cald a literaturii. Criticii care au reluat recent critica de întîmpinare (Tania Radu în *LA&I*, Smaranda Vultur sau Carmen Muşat în *22*) au adus un suflu de „aşezare“ avînturilor radicale ale revizuirilor pripite, dar sincere... Peisajul suferă însă de o lipsă de continuitate în această (totuşi) diversitate. Şi de lipsa unor abordări noi, racordate şi la tradiţie şi la (adesea bulversanta) noutate, care să dea sens „jocului“ fără miză „mare“ care e cronica literară la cald.

În acest peisaj, sumar schiţat, Sanda Cordoş, universitară clujeană, autoarea unei excelente cărţi despre mecanismele de introducere şi funcţionare ale realismului socialist în literatură – *Literatura română între revoluţie şi reacţiune* –, este un caz aparte. În primul rînd pentru că, deşi prezentă în presa culturală din Cluj sau Bucureşti, nu face cronică de întîmpinare propriu-zisă. Asemeni celor mai mulţi dintre cronicarii „en titre“, Sanda Cordoş îşi urmăreşte în schiţele critice din *Lumea nouă* propriile obsesii hermeneutice (scriitura memorialistică şi jurnalul), coagulînd în jurul acestora cărţi importante din actualitatea literară. Nu ştiu dacă interpretările critice din noua carte au fost iniţial cronici de întîmpinare (nu avem indicii textuale), dar dacă nu au fost, ar fi putut foarte bine să fie.

Rama în care Sanda Cordoş îşi aşază interpretarea literaturii *vii* – adică citite într-adevăr şi comentate public (un criteriu de receptare, puţin frecventat, dar atît de real-pragmatic) – din deceniul trecut este una intens personală, înrudită cu cea pe care au folosit-o, cu alte finalităţi, Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici şi Ioan Stanomir în cele două cărţi ale lor „în căutarea comunismului pierdut“. Sanda Cordoş schiţează însă doar un cadru, se prezintă „profesional“, neomiţînd faptul esenţial al formării proprii într-un mediu semiconcentraţionar şi nepracticînd dihotomia care a ispitit, firesc, aproape toată critica tînără: „Nu vreau să fac o antiteză care ar fi nu doar neinteresantă, ci şi neadevărată, dar ţin să spun că lumea nouă este, pentru mine... mai bună. Pentru cea dinainte, nu păstrez nici regrete, nici nostalgii, am doar, în răstimpuri, un zvîcnet de uimire, însoţită, de obicei, de o întrebare: cum de am ieşit de acolo... totuşi întregi...? Pentru mine, mare parte din explicaţie se află în cărţile citite, în spiritul critic şi în libertatea interioară pe care acestea mi le-au creat“.

„Brava lume nouă“ a Sandei Cordoş nu este, astfel, născută din şi în aer; ea înseamnă nu doar noile cărţi, ci mai ales revizitarea, (re)publicarea în condiţii de libertate, reinterpretarea şi (uneori) revizuirea celor aparţinînd „lumii vechi“. Din toată schimbarea instituţională a zonei literare de după '89 autoarea decupează „cîteva fenomene literare reprezentative pentru primul deceniu literar al lumii noi“, privilegiind memorialistica şi jurnalul ca instrumente ale unei „vederi retrospective“ ce funcţionează într-un dublu plan: „confruntarea pe care scriitorul o angajează cu propriul trecut literar şi raportul scriitorului cu istoria comunitară, într-un sens mai larg“. Prin această lentilă dublu retrospectivă autoarea cărţii priveşte nu doar cărţile „trezite la viaţă“ după 1989, printr-un destin deloc paradoxal, acesta fiind chiar destinul lor veritabil, estetic (*Matei Iliescu* de Radu Petrescu, *Supravieţuirile* lui Radu Cosaşu, *Obstinato* de Paul Goma, *Viaţa ca o pradă* de Marin Preda, *Dimineaţă pierdută* de Gabriela Adameşteanu, *Al doilea mesager* de Bujor Nedelcovici, *Prinţul Ghica* de Dana Dumitriu), sau memorialistica valoroasă literar, ci şi noile cărţi, scrise după 1989: *Jurnalul* lui Mircea Cărtărescu, *Jurnalele suedeze* ale Gabrielei Melinescu, dar şi cărţi de proză, cum ar fi *Dumnezeu binecuvîntează America* de Petre Barbu sau *Simion Liftnicul* de Petru Cimpoeşu. În asta rezidă, de altfel, forţa cărţii şi paradoxul Sandei Cordoş, în contextul critic actual: deşi analizele luate una cîte una par a veni dinspre zona criticii de întîmpinare – discontinuă, conjuncturală şi, trebuie s-o spun, destul de lipsită de responsabilitate –, ele au o viziune personală, o cultură critic-teoretică amplă şi exersată, puncte de vedere proaspete, excelent susţinute prin analiză de text şi prin situarea în contextul larg social şi istoric. Esenţială este – în afara unităţii de viziune, a acurateţei diagnosticelor şi a mobilităţii permanente cu care eseista se situează în propria sa actualitate – varietatea instrumentelor, discret folosite şi perfect adaptate subiectelor discutate. Cartea de memorii a Lenei Constante, *Evadarea tăcută*, este comentată prin apropierea de romanul de analiză; *Caietul albastru* al lui N. Balotă este privit prin ochiul caleidoscopic al lui I. Negoiţescu, care-şi scria mult-aşteptatul (azi) jurnal „ca pe singura modalitate literară a vremii“; jurnalele Monicăi Lovinescu sînt privite ca „o formă de autonegare a propriei fiinţe“, iar scrisorile Ecaterinei Bălăcioiu Lovinescu, preluate din arhivele Securităţii de Doina Jela, sînt considerate a fi nu doar documente de primă mînă, ci şi opera unei scriitoare ignorate. Există o acurateţe a verdictelor în cartea Sandei Cordoş (acurateţe ardelenesc-universitară, în care se simte clar amprenta Ioanei Em. Petrescu) care consună perfect cu demonstraţia (în cîteva locuri discret-surprinzătoare, cum sînt ipoteza despre un poem al lui Radu Petrescu semnat Matei Iliescu, în *Revista literară* din 10 august 1947, sau preluarea legendei mancurtului de către Bujor Nedelcovici pe altă filieră decît Aimatov din *O zi mai lungă decît veacul)*. Verdictele Sandei Cordoş sînt exacte, situînd cartea şi autorul în contextul (dublu retrospectiv) al epocii şi evaluînd la cald unicitatea cărţilor care au prins viaţă, prin noi cititori, precum şi a celor care se scriu acum. Tabloul nu e, desigur, complet, dar omisiunile sînt şi ele importante. M-am întrebat de ce nu sînt pomenite/analizate cărţile nouăzeciştilor, ca să zic aşa, Ion Manolescu, Simona Popescu, Caius Dobrescu, Marius Oprea, Daniel Bănulescu. De ce la memorialistică sînt omişi Ion Ioanid, Alice Voinescu, Zoe Cămărăşescu şi alţii... Singura explicaţie pe care mi-o pot da e aceea că, în ciuda aparenţelor, această carte a pornit de la nişte cronici de întîmpinare, fatalmente insulare faţă de fenomenul literar real. Iar felul cum s-au adunat ele în carte nu face decît să spună ceva despre nobleţea adevăratei cronici literare, făcută cu aplicaţie, cu profesionalism şi, cum spune Sanda Cordoş despre Ioana Em. Petrescu, „cu o seriozitate de specialist, care ştie prea bine ce «semne» să aleagă atunci cînd citeşte viitorul“.

Dilema veche vă recomandă

● Radu Paraschivescu, *Bazar bizar* (Editura Maşina de scris, 2004). Neserioşi cît cuprinde, nu avem nici un Premiu Naţional pentru literatură humoristică. Fie şi inutil, propun de pe acum a se lua în seamă acest volum în caz că... Truculenţă verbală, obsesie textuală, enormităţi bucureştene la zi, ferocităţi ale humorului negru englez, haz, chiar peste normele conciziei. Şi o bubuitură de nuvelă – aceea intitulată „Abdominabil!“ – cu care se poate sta liniştit în faţa lui Brăescu, dacă se mai ştie ce monument de nedemolat a ridicat acest clasic prostiei naţionale. (Radu Cosaşu)

● Trebuie să-l vedeţi pe Ben Stiller încercînd să danseze salsa în *Surpriză: vine Polly!* Sau pe Philip Seymour Hoffman cîntînd aria lui Jesus din *Jesus Christ Superstar* (în acelaşi film)! Sau pe Hank Azaria în chip de franţuz „club Med“, cu păr lung şi la curu' gol! Sau chiar şi pe Jennifer Aniston, vorbind la telefon... Dar cel mai bine să-i vedeţi pe toţi în comedia deja amintită: de mult n-am mai rîs atît la un film! (Alex. Leo Şerban)

● Le recomand sătenilor din comuna maramureşeană Poienile Izei să meargă în seara de 29 aprilie (ora 20) la Căminul Cultural. Acolo vor găsi o expoziţie de fotografie, realizată la sfîrşitul taberei de creaţie „7 zile“, la care au participat fotografii Cosmin Bumbuţ, Voicu Bojan, Petruţ Călinescu, Bogdan Croitoru, Vasile Dorolţi, Silviu Gheţie, Alexandru Paul, Gicu Şerban, Oleg Tishkovets şi Rene Triebl. Cei prezenţi vor fi invitaţi la dezbateri despre estetica fotografiei – totul într-o atmosferă de voie bună, muzică populară şi pălincă din belşug. Expoziţia este cu dar, iar „nuntaşii“ pot lua acasă, la plecare, toate fotografiile expuse. (Cezar Paul-Bădescu)

Andrei GORZO

dilematograf

Abureală

● ***21 de grame* / *21 Grams* (SUA, 2003), de Alejandro González Iñárritu.**

În aşteptarea unui transplant de inimă, un bărbat (Sean Penn) fumează şi tuşeşte într-o toaletă de spital. În alt moment, acelaşi bărbat merge să doneze spermă şi totul e atît de trist – jaluzelele trase, mănuşile („Ca să nu se contamineze mostra“), materialele pornografice – încît e ca şi cînd lumea, pregătindu-se să primească o nouă viaţă, ar fi ţinut să sublinieze că nu e mare lucru de capul vieţii. Un alt bărbat (Benicio Del Toro) se automutilează într-o cameră de motel. O femeie (Naomi Watts) ascultă iar şi iar ultimul mesaj telefonic lăsat de soţul ei. Imaginea e granulată şi lumina e crudă – crudă în numele frumosului. Uneori nici nu vedem conturul ferestrelor – doar o lumină albă, ca în mărturiile celor trecuţi prin moarte clinică. Toată tristeţea asta poate să-ţi intre în piele ca fumul de ţigară; poate crea dependenţă. Duceţi un depresiv la *21 de grame* – genul de depresiv căruia îi place să-şi bibilească stările – şi o să-l faceţi foarte-foarte nefericit, adică fericit. Bineînţeles, efectul ăsta nu dovedeşte neapărat puterea filmului; la fel de bine poate să-i trădeze slăbiciunea. După cum faptul că e întortocheat nu-l face neapărat profund.

Filmul lui Alejandro González Iñárritu *este* întortocheat. E povestea unui profesor bolnav care primeşte inima unui arhitect mort într-un accident de maşină. Ascultînd parcă de poruncile inimii străine care bate în pieptul lui (doctorii spun că bătăile ei sînt numărate), profesorul o caută pe soţia arhitectului şi începe (sau continuă) o poveste de dragoste. Apoi îl caută pe şoferul vinovat de moartea arhitectului (şi a fetiţelor lui), cu gîndul de a-l ucide. Atacată direct, cu convingere, melodrama asta putea să se înalţe la sublim sau să se prăbuşească în ridicol; nu vom şti niciodată. Iñárritu a preferat s-o ia prin învăluire, învălmăşind cronologia. Temele (perisabilitatea, vinovăţia, inima ca o cameră a secretelor) ies la suprafaţă şi mirosul de tristeţe se instalează înainte ca spectatorul să-şi fi lămurit elementele de bază ale intrigii – cine a călcat pe cine şi cine era soţia cui. Conceptual, bulversarea asta se justifică: e efectul trecerii unei inimi de la un bărbat la altul – identităţile se întrepătrund, planurile se amestecă. Însă din punct de vedere dramatic, ea nu face nici un bine. În principiu nu-i nimic rău în a fi evaziv; Henry James, de exemplu, îşi făcuse o artă din veşnica amînare a unor mari dezvăluiri. Dar Iñárritu face altceva: creează false mistere şi îţi complică inutil orientarea. Abia intri într-o secvenţă şi începi să bîjbîi după personaje şi după relaţiile lor, că te-ai şi mutat în altă parte, unde trebuie s-o iei de la capăt cu bîjbîiala. S-ar putea ca regizorul mexican, aflat la primul lui film american (şi la al doilea film, după *Amores Perros*), să nu se simtă prea sigur pe picioare. Cert e că, în prima parte a filmului, nu-şi lasă spectatorul să întîrzie pe pămînt ferm. Iar atunci cînd îl lasă, e prea tîrziu – momentul cînd te puteai implica a trecut, şi acesta e genul de material care avea nevoie de toată implicarea posibilă. E adevărat că nici un actor american, de la Brando încoace, nu se chinuie mai frumos decît Sean Penn. Şi, chiar în condiţiile astea de abureală, Benicio Del Toro reuşeşte cîteva lovituri directe în rolul şoferului ucigaş – un fost puşcăriaş şi alcoolic care strînge cupa religiei cu setea violentă a celor ce cunosc prea bine pustiul, genul de om pe care remuşcările îl pot mînca de viu. Dar abureala e de neînvins; interpretările sînt fărîmiţate, ceea ce taie din impactul scenelor „mari“, le dă ceva din aerul unor exerciţii de actorie. Dacă aţi avut norocul de a vedea *Memento* de Christopher Nolan, încercaţi o comparaţie. Ambele filme păstrează o mină dezolată în timp ce violează cronologia convenţională. Dar numai *Memento* te convinge că *acel* fel de a povesti (de la coadă la cap) era cel mai adecvat la acea poveste (un bărbat îl caută pe ucigaşul soţiei sale, deşi nu e în stare să ţină minte nici o informaţie mai mult de cîteva minute). Doar aşa se putea valoriza întreaga comedie (cum să-l găseşti pe făptaş cînd ai pierdut pînă şi amintirea faptei?), întreaga dramă (personajul pierdea bucăţi din el însuşi, autorul le aduna). În *21 de grame*, autorul creează aşa o perdea de fum încît, pînă să ajungă la foc, acesta se stinge.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Superman-ul de la Casa Albă

Înainte să vină la noi, auzisem despre serialul *The West Wing* (tradus la noi *Viaţa la Casa Albă)* că are un succes nebun la publicul american. Acum, programat de noul canal PRO Cinema la o oră decentă (la nouă seara, spre deosebire de orele tîrzii la care l-a dat, pentru scurtă vreme, PRO TV-ul), poate fi văzut, în fine, şi de publicul de la noi. Va avea oare un succes similar cu cel de peste ocean? PRO TV a încetat difuzarea lui, acum cîtva timp, din cauza audienţei mici de care s-a bucurat acest serial. Mulţi au pus-o pe seama orei tîrzii. Aşa să fie?

Ce putem vedea în acest serial? De exemplu, încă de la primul episod al seriei noi, îl putem vedea pe preşedintele Statelor Unite cum tocmai a scăpat de un atentat. Este urcat repede într-o maşină, care se porneşte în cea mai mare viteză către Casa Albă. În maşină, preşedintele are un dialog în contradictoriu cu un agent din garda lui. Cum bodyguardul e rănit la un deget, preşedintele ţine cu tot dinadinsul să meargă mai întîi la un spital, să-i panseze subordonatul. Agentul, în schimb, susţine că siguranţa preşedintelui este mai presus de orice, aşa că nu se vor abate din drum. După cîteva minute de dialog în contradictoriu, în care agentul cu simţul datoriei răspunde respectuos cu celebrul „Negativ, sir!", bodyguardul observă că şi preşedintele e rănit şi că este plin de sînge în zona abdomenului. Desigur, preşedintele tăcuse chitic.

Aţi mai văzut aşa ceva? Aţi mai văzut ca grija unui om pentru semenii lui să-i abolească pînă şi propriul lui instict de conservare? Dacă urmăriţi serialul *Viaţa la Casa Albă,* veţi vedea că preşedintele SUA nu este un simplu om şi că ridicolul dialog în care el se îngrijea de soarta unui subordonat rănit la deget în timp ce abdomenul lui sîngera din belşug este emblematic pentru felul cum este construit personajul.

De fapt, era de la sine înţeles că preşedintele Statelor Unite nu e un simplu om, dar trebuie să recunoaşteţi că nu v-aţi fi aşteptat să fie de-a dreptul Superman. Serialul *Viaţa la Casa Albă* aşa ni-l înfăţişează: un tip super-inteligent, super-cinstit, super-spiritual. (Nu vă gîndiţi la Bush Jr., că nu este cazul.) El face glumele cele mai bune, vede cel mai clar problemele, este cel mai integru. Este un monument de cinste şi corectitudine (de exemplu, nu concepe să dea nici măcar un telefon pentru campania proprie de la Casa Albă şi, deşi are un program foarte încărcat, merge „peste drum", să sune de-acolo). Toţi dimprejurul lui sînt oameni, fiecare cu slăbiciunile lui; el, în schimb, nu greşeşte niciodată, este perfect. Te aştepţi să şi oprească gloanţele cu mîna, aşa cum face eroul unui alt serial de pe PRO Cinema, *Smallville* – Superman cel „adevărat".

Ştim că, de-a lungul istoriei Statelor Unite, unii preşedinţi au fost chiar şi prinşi cu mîţa-n sac (scandalurile Watergate, Monica Lewinsky etc.). În realitate, preşedinţii – chiar şi cei ai Americii – sînt şi ei oameni. Ei bine, Josiah Bartlett, eroul interpretat de Martin Sheen, nu este unul dintre ei. El este Preşedintele (cu majusculă), efigia Patriotismului american, aşa cum trebuie să-l vadă poporul lui, aşa cum maşina propagandei care lucrează cu toate motoarele în funcţiune trebuie să-l înfăţişeze. Pe scurt, *The West Wing* este, în mod evident, un serial cu voie de la Casa Albă. Americanii, care sînt în supa asta propagandistică de atîta timp, s-ar putea să o (de)guste; noi – ce treabă avem cu toată povestea asta? Culmea e că există unii care sînt convinşi că avem.

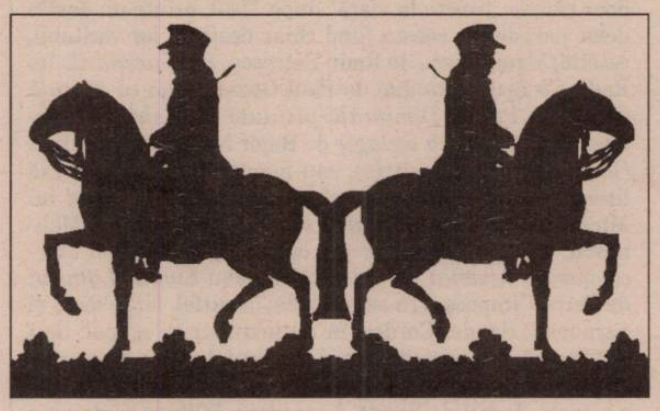

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Politeţea ca nonconformism

Fără a mă simţi împovărat de ea, sînt conştient de limitele politeţii mele, de carenţele şi ineficacitatea ei; ştiu că poate fi demascată ca laşitate. Ca prudenţă. Ca ipocrizie. Nu văd de ce aş polemiza îndelung cu asemenea interpretări, care aparţin în genere unor oameni integral nepoliticoşi, dispuşi să confunde bădărănia cu naturaleţea, mitocănia mitomană cu sinceritatea „personală". Ştiu, desigur, ce e laşitatea; cunosc fiorul ipocriziei; prudenţa mă încearcă nu o dată. Ele nu-mi afectează politeţea, care constituie o altă poveste. Omul competent moral trebuie să deosebească între poveştile care-l străbat precum frazele pe Barthes, cel care a definit perfect scriitorul ca „un om străbătut de fraze".

Prefer o interpretare sociologică şi îi zic politeţii mele că e mic-burgheză, aşa cum i-a rămas renumele de pe vremea limbajului dur de clasă. Politeţea mic-burgheză era drastic înfierată de dictatura proletariatului. Distrusă prin alianţa dintre muncitori şi ţărani, mica burghezie nu mai avea dreptul de a păstra nici un sentiment pozitiv, curat, normal, de frumos nici nemaiputînd fi vorba. Nimic mai contrarevoluţionar decît sentimentele mic-burgheze. Misiunea principală pentru cei care proveneau din rîndurile micii burghezii era aceea de a-şi „smulge rădăcinile" unei educaţii care, de o viaţă, avusese orgoliul să se autocaracterizeze prin „cei 7 ani de acasă".

Din cîte rădăcini mi-am smuls (ajunsesem să mă rog şi dentistului...), nici o extracţie nu a atins nervul politeţii inoculate de bunică-mea, de tata şi mama: a spune „bună ziua!" oricui, a bate la uşă cînd..., a spune „mulţumesc!" după fiecare masă, a-ţi şterge tălpile pantofilor cînd intri într-o casă, a te adresa cu „vă/te rog...". Ca să nu mă biruie duioşia (am un bun amic, crud realist, care pentru asemenea momente muzicale foloseşte expresia: „vezi să nu-ţi dea c... lacrimi!"), voi consemna că, nevrînd să piară, politeţea asta mic-burgheză m-a dus la multe catastrofe, nu numai politice sau ero(t)ice, dar şi alimentare: fiindcă bunică-mea mă învăţase să nu refuz brutal nici o mîncare spunînd direct gazdei: „Nu vreau! Nu-mi place!", ci un blînd: „Nu sînt amator...", am fost radiat din multe „case bune" ca snob mofturos. Totuşi, în rezistenţa ei tenace, politeţea mea a înregistrat înainte de '89 un cert succes într-un domeniu foarte important, fie el şi impopular: neînfricoşat de acel şlagăr al egalitarismului specific societăţii fără clase antagoniste „Dacă nu-ţi place cu autobuzul, ia-ţi taxi!", apelam la sărmana staţie GETAX cu o formulă stas: „Stimată duduie...". Am constatat că produceam o vrajă. Tovarăşa respectivă se transfigura cînd auzea că o numesc duduie şi imediat încerca să mă servească, punînd ceva suflet şi zel. Am avut mici şi durabile satisfacţii: în plin cult al personalităţii, stimata duduie de la GETAX ajunsese să-mi reţină numele, să se scuze cînd nu-mi găsea nimic, o dată avînd parte de o dezvăluire ameţitoare: „Sînteţi singurul din Bucureşti care ne spune «stimată duduie»...!".

Am menţinut şi după revoluţie sistemul acesta de comunicare cu toate staţiile de taxiuri şi telefonistele lor sensibile, ca şi înainte de '89, la politeţea mea de clasă mijlocie incipientă. Ca atare, spre uimirea multor sceptici, am succes cu formula mea extinsă la „stimate domn..." în cazul unor firme unde se ştie că „n-ai cu cine vorbi fiindcă toţi sînt nesimţiţi...". Spun: „Stimate domn, fii bun"... şi deodată aud cum vocea aceluia se îmblînzeşte, se întîmplă ceva pe fir, în aer şi apare o melodie din trei silabe: „Da, vă rog...". Mă ascultă, îl ascult, se poate sau nu se poate, închei cu „mulţumesc". El îmi urează „o zi bună". Am cunoscuţi – de dreapta şi stînga... – care nu mai suportă să li se spună cînd închid telefonul sau coboară din taxi: „O zi bună". „A ajuns un clişeu! Cum îl suporţi?", se revoltă amicul exigent în mizanscena cotidianului. Îl suport cu plăcere, dar nu mă entuziasmez. Nu am de ce. Nu sînt un caraghios care să creadă că politeţea va schimba lumea – nu a izbutit-o ea, frumuseţea, cum prevestea *l'autre.* Şi nici nu o consider ţelul vieţii mele – mai degrabă un defect, dacă dau crezare partenerului meu de scrabble cînd mă critică dur „pentru cît de elegant am fost cu o jigodie". „Într-o zi o să-ţi pierzi viaţa *par politesse...*" – mă ameninţă o mătuşă francofonă, ultima rămăşiţă mic-burgheză din autobiografie. Dar nu renunţ – îmi perfecţionez politeţea, dincolo de formulele ei banale. De pildă, tot mai des, în numele ei, tac. Dacă nu voi fi niciodată în stare să sar cu naturaleţe la beregata cuiva sau să-i dau firesc peste bot unei javre, dar nici să încep a dialoga cu ea – atunci aleg tăcerea. O tăcere tot mai agresivă. În trăncăneala pamfletară şi kakolalică (din greceşte: voluptatea vorbei murdare), mă gîndesc dacă azi politeţea nu a devenit un nonconformism. „Pe dracu'! Eşti un laş şi un snob!", îmi curmă avîntul un tînăr brav al zilelor noastre, unul din acei liberali care discută comunismul ca un fascist ordinar şi invers. Într-un spasm al politeţii, îi replic: „Poate că sînt un timid!". Se uită la acest cuvînt ca la un necunoscut.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Marin Brezoi

primarul comunei Bragadiru, fost PSM, acum PSD

C.V.

La ţară omul alege gospodarul, omul care are o activitate corespunzătoare, dacă îndeplineşte şi realizează dorinţele cetăţenilor, asta e orientarea lor. Eu mi-am desfăşurat activitatea numai în funcţii de conducere, fiind preşedinte de CAP 14 ani, şef de fermă IAS peste 25 de ani, aşa că viaţa oamenilor de la ţară o cunosc de la a la z. Sînt venit de la Roşiori, dar aici sînt din '62, iar locul de veci l-am luat tot aici.

Intrarea în politică

E vorba de propunerea primită, dar şi de gîndirea fiecăruia dintre noi. Nu are importanţă ca cineva să te propună. Nu e ca înainte cînd unul te propunea şi doi te susţinea. Acum este dacă vrei să contribui la o activitate privind gîndirea noastră, pentru că poţi fi foarte bine la orice partid, considerînd că PSD-ul este un partid serios, un partid care într-adevăr lucrează pentru ţară, pentru oameni, pentru ce vreţi. Eu sînt convins că este un partid unde perspectiva va fi şi se cunoaşte rezultatele de la preluare, de la 2000 încoace, că se vede că s-a început să se mişte, să se ridice ca bilanţuri.

PSM

Eu vreau să vă informez că PSM-ul era continuatorul PCR, trebuie să recunoaştem treaba asta, dar cu altă doctrină socială, unde era domnul Verdeţ. Asta e important, că noi am muncit, că dacă nu munceam nu eram în postura asta. Omul te judecă dacă eşti un golan sau eşti un furăcios sau un om care nu-ţi vezi de breaslă, omul te judecă, de la intelectual pînă la pălmaşul de jos care ţine de coarnele plugului. Nu că te-a propus consiliul judeţean sau, eu ştiu, ceilalţi. Nu, buletinele de vot le fac cei de jos, cel care e de la tractorist pînă la ce vreţi dumneavoastră, măturătoarea, femeia de serviciu de la primărie, de la casa de cultură, de la dispensar şi aşa mai departe. Întruneşti voturile, te apreciază oamenii, eşti ales; nu, nu. La ţară nu se mai trăieşte cu buzunarul cu miei, cu brînza, cu banii, ci omul este cel care chiar dacă îi dai, el te judecă, vezi, mîine, nu-mi mai dă, mîine se îmbogăţeşte el. Eu nu am nevoie de îmbogăţire.

Şpagă sau atenţie

Ce să vă spun, care dintre noi, şi dumneavoastră şi un grad, nu bea o cafea, care dintre noi nu bea un whisky, care dintre noi la o onomastică nu bea o şampanie? Şpagă înseamnă cînd ai luat plicul, ţi l-ai băgat în buzunar, ţi l-ai însuşit pentru realizarea unui obiectiv al unui cetăţean, deci acel cetăţean, ăla trebuie acuzat. Eu înţeleg că efectiv, din punct de vedere al acestei chestiuni şi, totul ar trebui ca fiecare cetăţean care are aceste funcţii, că este în administraţie, în medicină, în poliţie, să fie plătit de aşa manieră să nu aibă nevoie de ceea ce i se oferă, că e normal că, dacă un referent de la administraţie are două milioane, să ia. Nu are cu ce să trăiască. Noi trebuie să fim realişti şi să spunem lucrurilor pe nume.

Formare politică

Schimburi de experienţă în străinătate. Am fost în Franţa, în Suedia, în Grecia, la seminarii şi la schimburi de experienţă. Am în comună o fundaţie pentru handicapaţi şi am fost la Suedia pentru a le lua un lift. În rest, să fiu realist, nu am timp să citesc, să văd aşa ceva.

Stela GIURGEANU

SIDA (nu) e boala altcuiva, nu (e) şi a mea...

„Nu putem lupta contra SIDA, cu prejudecăţi, refuzînd să luăm în considerare realitatea şi, cu atît mai puţin, stigmatizîndu-i pe cei care sînt infectaţi, făcîndu-i vinovaţi"
Kofi Annan, 26 iunie 2001

Pînă la urmă, SIDA nu este boala promiscuităţii. Nu este boala drogaţilor sau a cuiva despre care auzi, cu toate că nu prea vrei, absolut întîmplător, despre care uiţi la fel. Schimbînd canalul, întorcînd ochii sau dînd pagina, SIDA nu dispare. Devine, din boala secolului, boala tuturor. Pentru că nu atacă doar sistemul imunitar fizic, ci şi pe cel psihic, transformînd o persoană bolnavă într-un inculpat, iar pe cea sănătoasă într-un judecător.

Remember

Primul caz din România a fost semnalat Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii în 1985. În ţară, însă, totul a fost păstrat departe de ochii şi mai ales de urechile oamenilor, fiind considerat o „ruşine" capitalistă care nu dădea bine pe un obraz rumen de socialist. O tăcere ucigaşă, care a mijlocit răspîndirea infecţiei. Un vocabular sărăcit de patru litere, dar care a condamnat nişte oameni (mai ales pe cei care făceau deplasări de serviciu în străinătate) să joace, fără să ştie, un fel de ruletă rusească.

După revoluţie, statisticile reale au explodat: dintre toţi copiii seropozitivi din Europa, jumătate sînt în România.

La finele anului 2003, date ale Ministerului Sănătăţii indicau un număr total de cazuri HIV / SIDA cumulate (în viaţă şi decese) de 14.387. În prezent sînt 5.599 de bolnavi infectaţi cu HIV (4.244 copii, 1.355 adulţi, 321 persoane pierdute din evidenţă). Din numărul bolnavilor de SIDA, 4.679, 3.553 sînt copii, 1.126 adulţi, iar 118 pierduţi din evidenţă *(date furnizate de www.raa.ro)*.

ARAS

Sediul este undeva departe. La un capăt de Bucureşti. Cum nu există indicatoare, afişe, bannere sau firme luminoase, adresa am dibuit-o cu ajutorul trecătorilor. Este, alături de clădirile singure şi ignorate ale Bulevardului Gării Obor, refugiul numărul 23. Este, alături de alte ONG-uri, refugiul numărul 1 pentru oamenii atinşi de boală. Sau de frică. Etajul doi, apartamentul 8. Îngust, încăpător. Agitaţie de tineri. Smerenie de oameni mari. Inocenţă de copil. Un „du-te vino" continuu, un continuu ţîrîit de telefoane.

Discriminarea

Ce înseamnă SIDA pentru români?

Coordonatorul de programe ARAS, **Liana Velica**, îmi spune că mulţi consideră SIDA boala sexualităţii deviate, a relaţiilor promiscue sau a drogaţilor... blamînd bolnavii din start. „Prejudecăţile ar trebui să cadă. Mai ales *la noi,* unde majoritatea cazurilor sînt copii şi unde au fost atîtea cazuri de infectare *în* spital." *Departe însă de orice teorii...* „discriminarea există, începînd la nivel de servicii (medici care refuză să trateze un pacient infectat), ajungînd pînă la cel social (părinţi care îşi retrag copiii dintr-o clasă unde învaţă un copil seropozitiv)".

Cum aţi putea convinge un asemenea părinte? „SIDA nu se transmite atît de uşor printr-un simplu contact între copii. Trebuie îndeplinite prea multe condiţii (în comparaţie cu Hepatita B şi C, probabilitatea transmiterii HIV este mult mai mică, necesitînd un contact îndelungat, plagă pe plagă) ca virusul să se transmită astfel."

Prejudecăţile vin însă din frică... Cum pedepseşte legea prejudecata şi frica umană? „La noi, protecţia legală «legea discriminării» sau «combaterea maladiei SIDA» vorbeşte despre confidenţialitate, despre protecţia socială sau despre acces la servicii (de exemplu, un doctor care refuză să trateze un pacient seropozitiv poate fi amendat în fiecare zi pînă îşi îndeplineşte datoria)."

Pînă la urmă, frica de HIV se traduce nu atît prin frica de boală, cît prin frica de stigmat social. Cum luptă ARAS contra stigmatului? „Cred că cea mai bună metodă de combatere a discriminării este informarea asupra riscurilor de contactare. Organizăm campanii de informare şi prevenire SIDA, grupuri de suport pentru cei infectaţi, facilităm întîlniri ale bolnavilor (în urma acestor grupuri de suport s-au înfiinţat asociaţii non-guvernamentale asemănătoare ARAS, chiar de către persoanele infectate)."

Căi de transmitere

Toată lumea ar trebui să ştie că: HIV nu se transmite prin sărut, pe calea aerului, prin atingeri, prin simplu contact cotidian şi să afle că se poate lua prin contact sexual neprotejat, folosirea unui ac de seringă întrebuinţat în prealabil de către o persoană infectată, transfuzie cu sînge infectat...

Care e realitatea statisticilor noastre?

„Pentru adulţi, în România, cele mai frecvente sînt relaţiile heterosexuale neprotejate. Cît priveşte ţările din jur, Rusia, Ucraina, Moldova, consumul de droguri."

Cît de greu e, în zilele noastre, să foloseşti prezervativul?

„Nu e deloc greu. Trebuie însă să faci nişte paşi: în primul rînd, să-l cumperi (*gîndiţi-vă la o tînără din mediul rural, dintr-un sat unde se cunosc cu toţii!*). Trebuie apoi să negociezi cu partenerul (*conform unui studiu de acum trei ani, nici bărbaţii şi nici femeile nu folosesc prezervativul decît într-un procentaj foarte mic*). Trebuie să şi ştii să-l foloseşti."

Testul

Se face în spitale, în policlinici cu plată: între 100 şi 500 de mii, gratuit doar pentru anumite grupuri (femei însărcinate sau consumatori de droguri injectabile). În centrele ARAS (deschise în parteneriat cu Direcţiile de sănătate publică) este gratuit şi anonim.

Dacă testul ar fi obligatoriu, să zicem o dată pe an, oamenii poate că ar conştientiza mai bine pericolul, ar fi mai bine puşi în gardă...

„Cred că testul HIV trebuie făcut benevol. Pentru că în România ne lovim încă de lipsa confidenţialităţii şi, cum există multă discriminare, pornind de la infecţia cu HIV, ajungem la probleme în cu totul alte domenii. *Trebuie* să-l faci, mai ales cînd ai o îndoială (ştiind rezultatul, poţi acţiona din vreme prin tratamente care stopează sau ameliorează infecţia), dar *doar* pentru că *vrei*."

Cînd şi de ce ar trebui să îţi faci testul?

„Deseori, oamenii nu conştientizează toate faţetele problemei, vin să şi-l facă pentru o injecţie de acum cîţiva ani, dar ajung, prin întrebările consilierului, să-şi amintească şi de un contact sexual neprotejat sau de un contact cu un partener ocazional. E foarte important să-l faci pe om să-şi dea seama *singur* de riscuri. Eu spun de pomană poezia, dacă el nu o înţelege. Sînt foarte mulţi care vin şi-mi spun: «pe cuvîntul meu, de mîine, numai cu prezervativ» la fel ca un fumător care declară că de mîine se lasă de fumat. Chiar se va întîmpla lucrul acesta?"

De ce mi-am făcut *eu* testul HIV

...Pentru reportaj!

M-am grăbit să-mi justific acţiunea sprîncenelor ridicate, completînd repede cu informaţii. La centrele ARAS se face gratuit! Am fost în Bulevardul Iuliu Maniu 7, policlinica Polimed (curtea fabricii APACA), camera 6. Luni şi miercuri, 16-20, marţi şi joi 9-13.

...Pentru că am vrut să văd „metamorfoza" asistentei...

(*Demult*, în liceu, am transformat o asistentă durdulie, cu permanent roşu şi halat alb de maternitate, într-o Furie antică, întrebînd, cu ezitări şi frici copilăreşti, unde pot face un „test de sarcină". După cîteva secunde-ore de priviri cu prejudecăţi infantile, m-a desfiinţat ofensată din cuvinte, trimiţîndu-mă la plimbare şi zicîndu-mi să nu mă mai ţin de prostii, că mă spune ea la părinţi!)

În prezent, centrul ARAS: Întrebarea „aici faceţi... ăă... testul HIV...?" mi-a tremurat vocea şi colorat obrajii. Asistentei cu zîmbet de primăvară, dar neschimbător, nu i-a aruncat nici umbre peste ochi, nici grimase peste zîmbet. Răspunsul ei: „Da, intraţi, vă rog!". Bunăvoinţa ei, normală, simplă, necontrafăcută. Dintr-o dată trauma din liceu dispăruse, iar eu nu eram acolo pentru testul HIV!... eram pentru un test!

...Pentru că, (mi-)am mărturisit asistentei, de abia acum m-am ţinut de prostii.

O şoaptă mai fierbinte decît altele, o inconştienţă mai mare decît o vară.

„Droguri?" NU! „Sex neprotejat?"... Da... dar cu o singură persoană... uneori e de ajuns!

Am mai răspuns la cîteva întrebări, după care a urmat testul. Am întrebat de o mie de ori dacă seringa este sigilată; de o mie de ori mi s-a răspuns că da, după care mi s-a desigilat în faţa ochilor. A urmat o eprubetă de sînge, un „bon de ordine", un cod (testul este anonim, nu ţi se cere decît data naşterii). Apoi termenul de două săptămîni.

Tot timpul să rumeg la foste vaccinuri, la viitori dentişti. La micul tatoo, la body-piercing-ul de mai demult... la micile şi stupidele accidente.

...Dar mai ales la pasiunea orbită de prea multă vară. A mea şi a altora. La momentele în care am spus „pa" raţiunii, încrezîndu-mă doar într-un surîs şi un alint. La *de ce aş merita să fiu mai norocoasă decît alţii* şi la *cît de mult se mai pot cota iluziile* într-o vreme în care SIDA este, totuşi, cea mai mediatizată boală din lume.

Iaromira POPOVICI

bazar

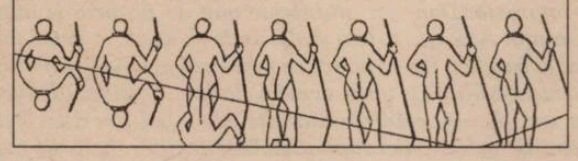

Produse pentru copilul postmodern

Filmele pentru copii fie evoluează în direcţia explicit morală şi politic corectă, fie în cea a comicului de situaţii şi limbaj. Ultimele două producţii de acest fel, *Pisica* (*The Cat in the Hat*, regia Bo Welch) şi *Scooby-Doo 2: Monştrii dezlănţuiţi* (regia Raja Gosnell), se încadrează în cea de-a doua categorie. Corectitudinea politică a celei dintîi categorii transferă idilismul moral al peliculelor clasice gen *Albă ca Zăpada* spre sfera publică, marcată de principiul toleranţei. Comicul alunecînd spre grotesc al celei de-a doua duce şi el, în final, spre o morală, bunii – încă – învingîndu-i pe răi. Pînă la deznodămîntul corect, morala se estompează în faţa exerciţiilor de imaginaţie, care devin tot mai absurde şi autoreferenţiale: mai pe-nţeles, în *Pisica,* de exemplu, glumele acesteia se îndepărtează mult de la intriga filmului şi de orice distincţii maniheiste. Pisica, de fapt un motan foarte uman, schimbă înfăţişări, răstoarnă şi modifică spaţii, interpretează roluri – totul cu o viteză năucitoare. De altfel, reacţia pe care giumbuşlucurile postmoderne ale acesteia o provoacă celor doi copii este una de uimire, şi nu, din prima, de bucurie. Pisica este un personaj comic cameleonic, în stilul Măştii sau al Salamandrei din desenul animat *Ned şi Salamandra* (de pe Minimax), ba chiar al lui Bugs Bunny în anumite ipostaze, care performează, arată pur şi simplu, fără a indica, cel puţin explicit, sensul etic al celor arătate. Un personaj amoral – cel puţin în prima, mare, parte a filmului – care duce la haos şi subliniază excesele prin îngroşare: casa celor doi copii se dezintegrează de-a dreptul, devenind un soi de tobogan al distrugerii. Capacitatea Pisicii de a face orice are, în acest context, o conotaţie negativă, eroina mustăcioasă a filmului fiind mai curînd – şi la o primă privire – un factor destabilizator.

Aceeaşi este şi impresia în cazul mai puţin complicatului Scooby-Doo, un personaj grotesc prin însăşi natura sa: un cîine cu dimensiuni şi obiceiuri umane, o combinaţie hidoasă între desen animat şi actant uman. Personaj pozitiv din start, fără ambiguităţile mai reuşitei Pisici, Scooby-Doo îndeplineşte rolul neîndemînaticului care creează comic de situaţie. Numai că neîndemînarea lui e şi ea îngroşată, pe linia exceselor, spre grotesc, poantele cele mai tari ale lui Scooby (asociat cu partenerul sau, pompos spus, *alter-ego*-ul lui uman Shaggy) fiind cele fizice grosiere: personajul se îndoapă şi vomită sau îşi elimină adversarii cu propriile-i gaze. Toate acestea pot fi găsite nostime de spectatorii copii sau de către cei cu minţi infantile, cărora, de fapt, filmul li se adresează, dar rămîn vulgare şi orientează gustul către vulgaritate.

Amoralitatea celor două personaje obositoare prin diversele excese nu continuă pînă la sfîrşit: atît Pisica, cît şi Scooby se dovedesc, în final, buni şi apţi să rezolve situaţiile şi să-i ajute pe ceilalţi. În cazul Pisicii, exagerările voite arată cum nu trebuie să fie lucrurile, la ce nu e cazul să se ajungă; în ce-l priveşte pe Cîinele-om, mijloacele lui grobiene fac din el, pînă la urmă, un erou, salvatorul grupului. Desigur că cele două filme diferă evident stilistic: *Pisica* îl lasă cu mult în urmă pe *Scooby-Doo*, *show*-ul ei fiind mult mai inventiv, simpatic şi deloc vulgar. Personajele se apropie doar prin amoralitatea aparentă de care vorbeam, diferită de vizibila conştiinţă etică a greieraşului Jiminy din *Pinocchio* sau a Bagheerei din *Cartea junglei*.

Adina POPESCU

Adolescenţa interzisă

La prima vedere, Liceul „Jean Monet", nu-ţi lasă nici o impresie. Doar îţi aminteşte vag de propria-ţi adolescenţă. Aceeaşi curte a şcolii unde se joacă în draci fotbal şi baschet, iar în pauză se formează grupuleţe care comentează ultimele bîrfe, aceeaşi clădire insipidă, identică cu zeci de alte clădiri destinate educaţiei tinerilor foşti utecişti, actuali mici capitalişti în tranziţie... holurile monotone, laboratorul de chimie pardosit cu faianţă albă, gazeta de perete, băncile la fel de incomode, tabla care scîrţîie – toate îţi par binecunoscute de undeva, parcă dintr-o altă viaţă. Totuşi...

...Liceul „Jean Monet" e situat în cartierul Primăverii şi în urmă cu aproape doi ani a fost ţinta unui atentat cu „bombă". „Teroarea" de la „Jean Monet" a fost transmisă, ca de obicei, „live" pe posturile de televiziune. Acum, doi bodyguarzi străjuiesc intrarea principală, blocîndu-ţi calea cu o atitudine glacială. În faţa liceului, sînt parcate maşini, numai de la Audi în sus. Îţi poţi închipui că aparţin celor din casele de vizavi, dar observi şoferii care aşteaptă. Şoferii personali ai cîtorva dintre elevi. Te întrebi dacă aici programul „cornul şi laptele" a avut succes. Afli că fiul premierului Năstase nu este un tip cu fiţe. Pricepi faptul că „fiţele" au şi ele grade de comparaţie. Cei „mai fără fiţe" se raportează la cei „cu mai multe fiţe". „Cei mai cu fiţe" cheltuie cîte zece milioane pe noapte, în club. Beau whisky şi vor „femei" numai de la optsprezece ani în sus. „Te rog, nu scrie asta! A fost o glumă..." Hainele lor par obişnuite, de la distanţă, dar cînd te apropii vezi amprenta firmei: Giani Versace, Dolce Gabana, Christian Dior etc. Ai deja suficiente motive pentru a deveni curios, pentru a dori să arunci o privire asupra unei adolescenţe un pic altfel, un pic cam... Dacă ţi se va da voie, pentru că – don't forget! – *eşti un* outsider!

Învăţaţi, învăţaţi? Învăţăm...

Directoarea încearcă să mă convingă că „Jean Monet" este un liceu ca oricare altul. E întîi martie şi în cabinetul ei miroase a primăvară, a orhidee şi trandafiri. Este indignată din cauza imaginii false create în jurul şcolii pe care o conduce: „un liceu pentru copii de bani gata". Insistă asupra faptului că la „Jean Monet" învaţă şi copii săraci, „de la ţară". (Zîmbesc, căci tocmai cunoscusem un licean care făcea zilnic „naveta" de la Snagov la Bucureşti!) Directoarea începe să-mi enumere rezultatele bune la învăţătură, premiile olimpicilor, recordurile sportive, festivalul de teatru. Îmi spune cu amărăciune în glas că nu este de acord cu reportajul, dacă voi avea de gînd să susţin „un mit fals".

Pe directoare o voi revedea mai tîrziu, în laboratorul de chimie, la vizionarea unui clip ce promovează intergrarea României în U.E. Pînă atunci stau de vorbă cu cîţiva elevi. Părerile sînt, ca peste tot, împărţite. Unii spun că la „Jean Monet" se face într-adevăr carte şi că profii sînt foarte buni, alţii susţin că, la cursuri, există discriminări între copii cu bani şi cei fără bani. Mai exact: „Las' că vorbim noi după ore!", iar problemele se pot rezolva cu „mici atenţii". Nu mi se pare nimic nefiresc: şi pe vremea mea, mama i-a făcut „un cadou frumos" directoarei de la liceul unde învăţam ca să mă transfere într-o clasă paralelă.

Profii refuză să dea declaraţii, doar trec pe lîngă grupurile de elevi cu care discut, învăluiţi într-o aură de severitate, cu catalogul sub braţ. Unii trag cu urechea, aşa că peste jumătate de oră apare din nou directoarea, revoltată: „Am auzit că s-au spus nişte lucruri neadevărate! Sper că nu vă luaţi după ei: sînt teribilişti!". Un tînăr prof de religie care predă la „Jean Monet" pentru o perioadă scurtă de timp, în momentul în care îi solicit un scurt interviu, dă din mînă a lehamite: „Şi ce vreţi să vă spun? Că toţi sînt plini de bani şi, pe deasupra, n-au nici un pic de bun-simţ?". Femeile de serviciu nu vor să declare nimic şi mătură placide.

În laboratorul de chimie se vizionează clipul cu pricina. Dacă în *Liceenii* lui Corjos tinerii se întreceau în competiţii de şah şi pentru a depăşi norma de piese realizate la strung, astăzi ei îşi folosesc talentele în proiecte prointegrare. Realizatorul: un viitor regizor al cărui tată, om de afaceri, este prezent în „topul 300", undeva pe la mijloc. La vară va pleca pentru cîteva luni la un *work-shop* la „New York Film Academy", pentru a acumula cunoştinţe. Mama, specialistă în „beauty" şi realizatoarea unei emisiuni de televiziune pe aceeaşi temă, nu vrea să-şi descurajeze unicul fiu, deşi e conştientă de faptul că „în România regizorii mor de foame!", aşa că îi înţelege pasiunea şi încearcă să-l ajute cum poate. De altfel, ajută şi şcoala, tot cum poate: „particip la şedinţele cu părinţii, ne implicăm în festivalul de teatru, mai înlocuim cîte un geam spart...". Întrebat ce se va întîmpla cu afacerile familiei, fiind singurul moştenitor, Andrei pare sigur pe sine. „Mă desurc eu!" – este singura replică a puştiului de 17 ani.

Protagonista clipului este fetiţa lui Mircea Geoană, îmbrăcată în costum popular. Se apasă butonul „play" şi în laboratorul de chimie, care arată la fel ca acum paisprezece ani, răsună acordurile „Rapsodiei române". Un grup de fete, aduse pe post de spectatoare, privesc fascinate ecranul televizorului. Fetiţa din clip, rătăcită ca într-un labrint pe culoarele Liceului „Jean Monet", caută ceva. Deschide uşa unei săli de clasă unde o întîmpină aplauze şi un puzzle cu harta Europei pe care trebuie să-l completeze cu cea a României. Muzica ajunge la apogeu, fetiţa simbolizează, de fapt, ţărişoara noastră care-şi găseşte, în sfîrşit, un loc în lume; una dintre fetele care se uită la clip şopteşte, ca pentru sine: „Ce frumos!". Clipul se sfîrşeşte. Directoarea, emoţionată, îl laudă pe regizor. Acesta zîmbeşte satisfăcut.

© S. Ivanoschi

Poveştile de pe gard

Un grup de adolescenţi sprijină un gard din curtea şcolii şi par prietenoşi. Îmi mărturisesc că adevăratele poveşti despre liceu se spun în curte. Ce fel de poveşti? Despre „clubing", băutură şi femei, despre bişniţa cu telefoane mobile (P 900 este cel mai la modă, „o mie de para, preţul oficial", dar „pe mine nu mă interesează cît costă mobilul că mi-l cumpără tata"), despre mituirea bodyguarzilor, aceia care mi s-au părut mie atît de fioroşi, cu mici flecuşteţe pentru a muşamaliza chiulurile, de altfel absolut inofensive, căci reprezintă meselе de prînz la „White Horse", un local şic unde „chelnerul mă cunoaşte, pen'că aici vine şi tata!" şi probabil că aici vor veni şi urmaşii urmaşilor... Poveşti despre haine: de ce Nike? de ce Versace? şi despre maşini, căci „ea are două maşini, un jeep şi un merţan", cu doi şoferi personali care o urmează mai peste tot, „are doar paisprezece ani, se înţelege de ce!". Poveşti despre fiţe. „Tu ai fiţe?". „Am ceva fiţe!". „De ce?". „Pentru că nu-mi place să sufăr!"

O partidă de Monopoly

Cei din gaşca lui Andrei de obicei joacă Risk, un joc de strategie economică, dar acum au uitat „board-ul", adică tabla de joc, la vila de la Sinaia unde merg în fiecare week-end la ski, aşa că vor juca un banal Monopoly, dăruit tatălui din top de către un miliardar american (hotelurile de pe tabla de joc sînt din aur masiv, casele din argint, iar zarurile din plastic).

Pătrundem în „cartierul interzis" din Băneasa, cu bariere şi paznici la intrare, cu alei line din piatră stacojie care nu distrug suspensiile maşinilor, cu arbuşti verzi în februarie şi cu case făcute parcă din turtă dulce. Casa lui Andrei e la fel, dar altfel faţă de celelalte. Ne întîmpină cîteva menajere, cu expresii superioare pe chip, şi doi cîini care, ca orice cîini care întîlnesc oameni, dau din coadă, în ţarcuri. Trebuie să ne descălţăm, deşi pe jos, în living, nu sînt covoare, ci doar un parchet impecabil lustruit. Ni se dau papuci. Admirăm cei cîţiva Piliuţă de pe pereţii vopsiţi în culori vii, dar şi fotografii de familie: Andrei copil, mic şi bucălat, la piscină, Andrei mai mare, serios şi frămîntat de idei.

Cei patru încep să joace. Mai întîi îşi împart banii din hîrtie, apoi proprietăţile. După aceea, fac schimb de proprietăţi. În timp ce joacă ar trebui să ne spună cîte ceva despre ei, despre visurile lor. Aflăm că lui Bogdan îi place foarte mult să doarmă, îi place muzica şi vrea să devină un mare actor. În filmele lui Andrei, desigur. Tatăl său este preot într-un sat din comuna Snagov şi şi-a construit un mic conac în stil brîncovenesc. De ani de zile se sacrifică să-şi transporte zilnic copiii cu maşina la Liceul „Jean Monet", „pentru a se obişnui cu viaţa de capitală", deoarece „copiii noştri sînt viitorul neamului, lumina ochilor noştri, iar datoria lor este să înveţe, aşa cum spuneau şi înţelepţii cărturari Ureche, Neculce..." etc. Pe Bogdan îl fereşte „de droguri, alcool şi ţigări". Întrebat despre mitul liceului, susţine că „un ban în buzunarul unui om chibzuit nu strică!". Aflăm că Ana vrea să-şi facă o carieră „în biznis" şi să urmeze o facultate „în America, fiindcă acolo sînt cele mai bune facultăţi". Are treizeci de cîini huski la cabana sa de la munte şi iubeşte nespus animalele de tot soiul. Vrea să fie pe propriile sale picioare, iar despre tatăl său declară „că a muncit foarte mult ca să ajungă unde e!". Despre Răzvan aflăm că şi lui îi place să doarmă şi că este un bun organizator, în special de petreceri, pentru că „ştie ce să facă cu banii". Păstrează în jurul părinţilor săi o aură de mister. Vrea să urmeze o facultate de finanţe-bănci. Despre Andrei nu mai aflăm nimic pentru că, în momentul în care i se ia interviul, se decide brusc: „N-am chef să vorbesc acum! N-am inspiraţie!" şi se concentrează la joc. Bogdan tocmai trebuie să-i plătească vreo mie de dolari pe o proprietate şi nu mai are cash „de hîrtie". Scoate portomeneul şi întinde cîteva bancnote de cinci sute de mii: „Astea-s bune?". Ha, ha, ha. Rîsul îi molipseşte pe toţi.

Între timp, tatăl a venit acasă şi începe să cloxoneze isteric în faţa garajului. Tresărim: ne-am permis să parcăm maşina tocmai acolo. Claxoanele nu mai contenesc. Devine acută senzaţia iniţială că nu sîntem bineveniţi în acel loc. Cîinii, iniţial prietenoşi, încep să latre. Problema cu maşina se rezolvă pe cale amiabilă, în schimb eu nu ştiu unde aş putea să arunc „ciunga" pe care o mestec. Îl întreb pe Andrei. Mi se indică coşul de gunoi din bucătărie. Arunc cocoloşul de gumă, sub privirile prost-dispuse ale menajerei care tocmai şterge urmele lăsate de ghetele mele (magazin Bucur-Obor, chiar la intrare) de pe gresie, înainte să fi apucat să mă descalţ.

libertatea de impresie

Biliardul

Un joc în dizgraţie pe vremea comunismului, dar care acum are în România o mulţime de fani care-l joacă sau îl urmăresc la televizor. Zilele acestea *Euro Sport* a transmis campionatul mondial de snooker (mese de snooker nu prea există încă la noi). Judecînd după creşterea premiilor şi după numărul transmisiilor în direct, pare că întreaga lume e tot mai atrasă de acest joc, foarte plăcut de privit şi de jucat. Atracţia lui vine poate şi din combinaţia între abstract şi concret. Calculul unghiurilor, al efectelor, al tăriei loviturilor şi anticiparea poziţiilor se asociază cu forme cît se poate de palpabile. Bilele colorate şi lucioase te pot fascina, tentîndu-te chiar să le atingi. Postavul verde îţi odihneşte privirea. Asprimea domoală, absorbantă a suprafeţei şi netezimea dură şi translucidă a bilelor sînt într-un contrast uşor ireal. Percepţiile pe care ţi le provoacă pot fi apropiate de acelea din copilărie, cînd începi să descoperi culori, forme şi texturi. Pînă şi zgomotul ciocnirilor are cam aceeaşi natură esenţială. Se adaugă farmecul ricoşeului ca instrument de construcţie a unei poziţii. La nivelul campionatului mondial hazardul nu prea mai există. Şi apoi, eleganţa. Ce sport se mai joacă în vestă şi cu papion la gît? Fără icnete şi transpiraţii. Numai calm şi concentrare. Cu cîteva zeci de spectatori care aplaudă discret. Acest ultim campionat s-a jucat în foaierul unui teatru din Sheffield. Ca o muzică de cameră. Un joc al preciziei, într-o lume plină de aproximaţii. Cum să le fi plăcut comuniştilor?

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Fericitul

S-au scris atît de multe comentarii pe marginea „schimbării la faţă“ a lui Corneliu Vadim Tudor, încît aproape mă tem să redeschid subiectul. Ce să mai fie de spus? Că e posibilă a afirmat-o el, o afirmă şi o parte a susţinătorilor lui. Că e imposibilă au spus-o toţi cei ce nu cred în minuni sau au crezut cîndva în discursul radical al liderului PRM şi au rămas dezamăgiţi de noua retorică adoptată în acest an electoral. Şi cu asta, basta. Subiectul a fost tocat mărunt pe toate feţele şi riscă să devină plictisitor. Este exact ceea ce şi-au propus şi sînt pe cale să realizeze strategii care se ocupă de cosmetizarea discursului şi imaginii lui Vadim Tudor. Lumea se plictiseşte, vrea altceva, trăim în ţara în care e suficientă o spoială pentru a lua ochii (lucru probat cu maximă eficienţă de maestrul decorator Dan Matei Agathon, omul care în perioada ministeriatului său a reuşit să prezinte drept reformă în turismul românesc cele cîteva sute de kilograme de vopsea aruncate pe zidurile hotelurilor de pe litoral). Nu mai avem timp (chef?) de analize şi disecţii, luăm faptele şi vorbele ca atare. Nu vreau să jignesc pe nimeni, dar aud din ce în ce mai mulţi români înghiţind precum curcanii poveştile despre schimbarea la faţă a lui Vadim.

Rîndurile ce vor urma sper să fie înţelese ca un îndemn la a pune semne de întrebare. Ele fac parte din volumul *Idealuri* apărut la Editura Eminescu în 1983. Cartea e scrisă de Corneliu Vadim Tudor, acelaşi personaj care susţine astăzi cu voce tare că l-a admirat pe Nicolae Ceauşescu, dar că nu l-a întîlnit niciodată. Ba, mai mult, povesteşte cui vrea să audă şi să creadă, cum a renunţat – prin poştă, e adevărat – la carnetul de membru de partid „încă din primăvara lui 1989“... Filmul, vă rog!

„Am avut fericirea să-l însoţesc pe preşedintele nostru iubit ca reporter şi tînăr scriitor, în două dintre vizitele sale de lucru în comuna Scorniceşti: în toamna anului 1979 cînd s-au celebrat 400 de ani de la întîia atestare documentară a localităţii, şi în vara anului 1981. Am surprins, de fiecare dată, fiind foarte aproape de dînsul, o nostalgie caldă în ochii săi, o emoţie vie a întregii lui fiinţe care respira acum acelaşi aer al copilăriei... În ultima vizită, într-un moment de odihnă, a ieşit în pridvorul casei părinteşti şi ne-a invitat, pe mine şi pe un coleg fotoreporter, să intrăm şi să mîncăm ceva, apoi să luăm un pahar cu vin. Pentru început am refuzat, oarecum timoraţi, dar dînsul a insistat de cîteva ori. Casa este mică, bătrînească (dar, după cum spunea Nicolae Iorga, «Oamenii mari s-au născut în case mici»), nu era loc suficient şi cu toate acestea preşedintele Ceauşescu a ţinut să ne ospăteze şi pe noi. N-am să uit niciodată căldura lui din glas, grija de părinte cu care s-a gîndit la

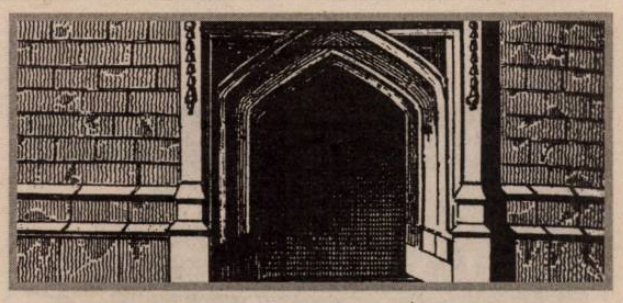

noi... Oare cîţi preşedinţi de state mai ies astăzi în cerdacul casei părinteşti pentru a invita pe nişte tineri ziarişti anonimi să guste din bucatele lor, să îi cinstească după datină?... I-am mulţumit atunci preşedintelui Ceauşescu, îi mulţumesc şi acum. Şi pentru masă, şi, mai cu seamă, pentru gestul lui de o infinită tandreţe, de o bunătate plină de farmec. A fost un gest care pe scara istoriei e infinitezimal, dar să nu uităm că şi în bobul de rouă se răsfrînge întreaga boltă a cerului. Aşa cum şi în această invitaţie simplă a Eroului nostru naţional se răsfrînge toată grija pe care el, partidul nostru, o poartă tinerei generaţii din România socialistă. Afară, cîmpiile smălţuite cu grîne îşi înălţau aburii cu miros de pîine, aerul era proaspăt, nucul secular din curte care îi legănase copilăria, foşnea ca o adiere de harfă, se întemeia o pace ca de început de lume. Eram fericit.“

ÎN FOND, E BINE SĂ ASCULŢI BACH, FIINDCĂ ORAŞUL NU E DOAR AL ÎMBĂLSĂMĂTORILOR DE MAHALA

● O anchetă pasionantă în *Ziarul de duminică* (23 aprilie 2004) consacrată cititului de carte, azi, în România. Cifrele sînt, ca de obicei, contradictorii. Din 700 de subiecţi investigaţi între martie 2003 – martie 2004, 65% recunosc că lectura a contribuit foarte mult la educaţia lor, dar peste jumătate (52%) susţin că ultima carte au citit-o în urmă cu un an. Ca portret-robot, cititorul român – cel fixat între 18 şi 40 de ani – „ar avea ceva efeminat“, poartă jeans, tricouri scurte, pantofi de inspiraţie orientală şi îşi petrece timpul liber între televizor, radio şi bar. Se deduce de aici că în timpul liber nu e loc pentru o carte. Probabil că se citeşte în timpul muncii. În fond, de ce n-ar fi un sondaj printre lectori la fel de ciudat ca unul printre electori? (**R. C.**)

● Am văzut de curînd, pe TV5, prima parte a unui documentar tare cu Sviatoslav Richter. Din ce povestea el, mi-au rămas în minte cîteva lucruri. 1) Pe la începutul anilor '40, pianista Iudina (care nu dădea prea multe parale pe Richter, socotindu-l „un pianist de Rahmaninov“) a fost întrebată, după un concert în care cîntase Bach, de ce i-a dat o interpretare „atît de dramatică“. A răspuns: „Fiindcă sîntem în război“. 2) Cam în aceeaşi perioadă, un compozitor i-a scris lui Serghei Prokofiev: „Serioja, iată ultimele noutăţi. Mi-am tras un glonţ în cap“. Ceea ce şi făcuse, a fost găsit mort într-o pădure. 3) Pe la începutul anilor '50, Richter concertează în Cehoslovacia, una din ţările frăţeşti. Multe dintre concerte se desfăşoară în uzine, în faţa unui public muncitoresc, iar scena este pavoazată cu lozinci scrise pe pînze roşii. „Ţineţi vreo adunare de partid aici?“, întreabă pianistul. „Pentru dvs. le-am pus“, i se răspunde. „Dar eu nu ţin adunări de partid.“ 4) Cînd moare Stalin, Richter se afla la Tbilisi. Primeşte un telefon să se prezinte de urgenţă la Moscova, pentru a cînta la funeralii, şi ajunge acolo călătorind singur într-un avion plin cu coroane mortuare. 5) Aceste vorbe: „E bine să asculţi Bach, măcar din punct de vedere igienic“. (**D. S.**)

● Arhitecţii spun că nicăieri în lume nu au construit-o într-un parc. Oamenii simpli spun că aduce ghinion s-o ridici pe foste oseminte. Unii spun că trebuie referendum, fiindcă oraşul nu e doar al ortodocşilor, alţii că cei ce se opun sînt atei, care oricum sînt minoritari. Dl Bălăceanu-Stolnici e dispus să nu-l voteze pe Băsescu la Primărie, cu riscul de-a nu fi votat. Din toată tărăşenia, eu am rămas cu două chestii: una, că pentru dl Stolnici – om cu principii ferme – apartenenţa la BOR e mai presus de apartenenţa la PNL, şi a doua, că pentru dl Băsescu – alt om cu principii – respectarea legii e mai presus de PNL/PD, PSD, BOR etc... Ah, şi încă ceva: nu pot să-l mai numesc „ministrul“, aşa c-o să-i spun *„sinistrul* Culturii“; noroc că nu-l numesc decît din an în paşti. (**a. l. ş.**)

Cu ochii-n 3,14

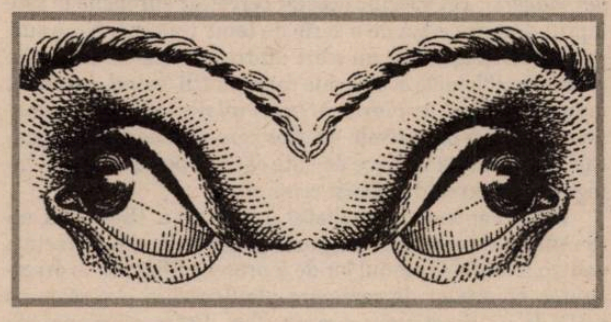

● Mă uit pe Discovery la un film despre Cleopatra. Cică, în vremea ei, Egiptul era cam decăzut şi corupt. Constatarea este atestată arheologic: mumiile de pe atunci erau prost făcute (sau prost confecţionate – cum s-o spune pentru mumii?) pentru că îmbălsămătorii furau din uleiurile scumpe, dar puneau mai multe cîrpe să nu se vadă. Oricum, nu exista un fel de Protecţia Consumatorilor pentru mumii. Mă întreb ce-o rămîne peste 2000 de ani din corupţia noastră. (**C. G.**)

● Andreea, de la *Big Brother,* concurenta cea mai controversată, etichetată drept damă de companie şi coşmar al CNA-ului (fiind, alături de Daniel, autoarea scenelor de sex în Casă), a avut cea mai demnă ieşire din competiţie: fără efuziuni sentimentale, fără înjurături, ea a fost, în ciuda veşmîntului sexy de mahala, gen leopard, cît se poate de normală şi stăpînită. (**I. P.**)

EŞTI UN POTENŢIAL PESIMIST, PICAT DIN ACVARIU PE UN ACOPERIŞ

● Ai buletin de capitală? Atunci eşti un potenţial cititor de *Buletin de Capitală,* o revistă tipărită pe *papier glacé,* cu cîte 2 pagini dedicate fiecărui sector; plicticoasă, îngălată şi obositoare. E noul instrument de luptă al primarilor de sector împotriva primarului general. (**M. M.**)

● Citesc în *Naţional* (24 aprilie 2004) că „poate fi greu pentru pesimişti s-o admită, dar un nou studiu arată că pesimismul are beneficiile sale. Cercetătorii spun că o doză mare de pesimism poate fi de folos în multe situaţii în care optimiştii se încred prea mult în speranţă“. Nu-mi e deloc greu să cred în această nouă banalitate stabilită de cercetători. Cam de cînd m-am născut ştiu precis că pesimismul, oricît de negru, are, ca şi Gorică Pirgu, „părţile lui“ mai luminoase decît orice nădejde cuminţică şi bănăluţă. (**R. C.**)

● Sîmbătă dimineaţă, la prima oră, în „Nik“-ul din Amzei. Lume puţină, ochi împăienjeniţi. Ajung la casă. Înaintea mea, o fată – pînă-n 23 de ani. În faţa noastră, casiera – nici ea prea trezită. Fata (înaltă) se uită-n jos la mine, ezită, zice: „Ştiţi cumva cînd pleacă persoana de la act în Africa de Sud?“. Eu: „Care «persoana de la act»?!“. Ea (şoptit şi silabisind ca pentru muţi): *„Mar-cel Iu-reş!“*. Eu: „Ah, habar n-am...“ Fata îşi ia plasa şi o zbugheşte din magazin, lăsîndu-mă cu senzaţia stăruitoare că am picat un examen... Vă rog, ştie cineva cînd pleacă persoana de la Act în Africa de Sud? (**a. l. ş.**)

● Un elev din Suceava, medaliat cu aur la Salonul de invenţii tehnice şi produse noi de la Geneva, a pus la punct – pe lîngă acvariul pentru tratarea varicelor – şi tacîmul cu cronometru, care semnalizează omului cînd să ducă la gură încă o îmbucătură, respectînd durata de mestecare a precedentei; se diminuează astfel riscurile afecţiunilor gastrice, dar se şi reaminteşte lumii întregi că de aici, de la noi, s-au ridicat cîţiva dintre marii aventurieri ai dadaismului şi suprarealismului. Tacîmul cu cronometru e de-al nostru. (**R. C.**)

● Eram într-o curte din Bucureşti cînd am văzut peste două garduri şi două case vîrful unei prăjini care tot lovea o antenă parabolică de pe un acoperiş. Un om aflat jos, pe care nu-l vedeam, încerca să-i modifice poziţia, să schimbe satelitul, să schimbe canalul. De fapt, zapa cu prăjina. (**A. M.**)

LA URMA URMELOR, UNDE ESTE DRAGOSTEA FAŢĂ DE GEAMURILE NAŢIONALE?

● Deputatul PSD Luca Ştefănoiu, care a ucis un copil de 5 ani într-un accident de maşină, declară că alcoolemia mărită pe care o prezenta în momentul accidentului se datora unei boli de care suferă şi că, la urma urmelor, „poţi să fii deputat, poţi să fii preşedintele ţării, cînd conduci eşti doar şofer“. Deputatul Ştefănoiu ar trebui să ştie că preşedintelui în exerciţiu îi este interzis să conducă maşina pe perioada mandatului, iar preşedintele ar trebui să ştie că dacă deputatul PSD are probleme continue cu alcoolemia, mai bine ar sta acasă decît la Parlament. (**S. S.**)

● „În total, au fost 2.012 pupături în serial *(Căsătorie de probă,* difuzat de postul Acasă TV, *n.n.*), dintre care 1.219 doar între Cristina şi Alexandru. Papadopol – personajul lui fiind considerat cel mai pupăcios! – s-a sărutat cu toate personajele feminine din serial (Cristina Cioran, Daniela Nane, Ingrid Bişu), mai puţin cu mama sa (Rodica Popescu-Bitănescu)“ – ne spune *PRO TV Magazin*. Unde este dragostea faţă de părinţi de altădată? De ce n-a sărutat-o Papadopol pe mama lui, Rodica Popescu-Bitănescu, niciodată – asta chiar e o problemă! (**C. P.-B.**)

● Pe geamurile unor tonete am văzut scris: „Nu vindem ţigări minorilor“; le vindem în schimb, binemersi, majorilor, care au din ce în ce mai puţine locuri unde să le fumeze – teroriştii anti-tabac au ocupat gările, (Irish-)pub-urile şi aeroporturile... Fumători din toate ţările, uniţi-vă! (**a. l. ş.**)

● În curtea Loteriei Naţionale de pe Calea Victoriei au fost descoperite, prin eforturile echipei arheologului Gheorghe Adameşteanu Manucu, nu mai puţin de cinci biserici! Prima datează de la sfîrşitul secolului al XVI-lea *(Ev. zilei,* 27 aprilie a.c.). Potul cel mare de la „6 din 49“ nu s-a dat de cîteva săptămîni bune. Rugăciunile continuă! (**A. C.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

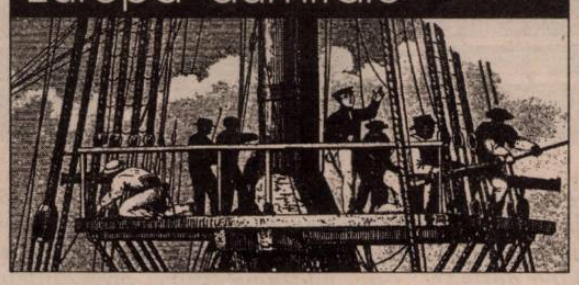

UE 25

„Am ratat un mare moment", îmi scrie un prieten dilematic din Occident, referindu-se la intrarea în Uniunea Europeană a celor 10 noi state, dintre care 8 foste comuniste. „Pe Euronews e plin de imagini şi ştiri care promovează imaginea noilor ţări membre ale UE."

Prind şi eu Euronews şi constat, într-adevăr, că despre ţările care vor adera, oficial, de la începutul lunii mai, se dau zilnic emisiuni informative şi reportaje. Nu e vorba de „imagini pozitive", ci de lucruri făcute cumsecade, în care se vorbeşte deopotrivă despre bune şi rele, despre cultură şi industrie, despre progresele înregistrate în drumul spre UE şi despre ce a mai rămas de făcut. Sigur, la rigoare, putem conchide că tonul general este unul mai degrabă pozitiv, dar nu la modul propagandistic, ci ca efect al expunerii analitice a situaţiei. Nu apare, cu alte cuvinte, vreo diferenţă de ton sau de abordare între reportajele despre Cehia, Ungaria, Lituania, Polonia ş. cl. şi reportajele despre Belgia, Italia ori Germania. Există un *ce* comun care nu ţine exclusiv de meşteşugul jurnaliştilor de la Euronews, ci şi de realitatea „europenităţii" tuturor ţărilor despre care este vorba, fie ele 15 sau 25. Aşa încît, dacă politic şi istoric s-ar putea, într-adevăr, să fi ratat „marele moment 2004", dar să recuperăm totul în 2007 (sau mai tîrziu?), mi se pare mai importantă o altă ratare: după atîţia ani de tranziţie, despre România încă se mai dau, pe Euronews şi la alte televiziuni, în ziare de mare tiraj sau în reviste cu poze, aproape exclusiv imagini şi subiecte pitoreşti, excentrice, pe cele cîteva teme de care nu mai scăpăm (copiii străzii, cerşetorii români din capitalele occidentale etc.). Am ratat, cu alte cuvinte, posibilitatea de a se vorbi despre noi europeneşte, ca despre o ţară asemănătoare cu celelalte 15 (sau 25), iar nu ca despre un teritoriu plin de surprize şi contraste, greu de înţeles pentru vest-europeanul mediu. Sigur că stereotipiile negative despre România sînt adesea nedrepte, sigur că jurnaliştii exagerează uneori sau sînt superficiali atunci cînd se ocupă de aceleaşi două-trei clişee, dar acest tratament e o mărturie a faptului că, pentru *ei*, *noi* sîntem în continuare mai degrabă „ceilalţi", „străinii", iar nu viitorii concetăţeni de care să se simtă eventual apropiaţi sau/şi legaţi cultural, uman, intelectual, moral. Curiozitatea *lor* se manifestă mai ales din dorinţa de a descoperi diferenţele, încă nu par să fi sesizat asemănările sau, în orice caz, acestea nu li se par relevante. Aceasta în timp ce *noi* sîntem obsedaţi să le demonstrăm că sîntem europeni, că putem fi *ca ei*, că nu sîntem „sălbatici" şi exclusiv pitoreşti, că avem şi noi succesele noastre, că, în fine, dacă n-ar fi fost comunismul, acum eram departe.

Problema este că, între percepţia exagerată a propriilor ratări („am ajus coada Europei" etc.) şi demnitatea prost plasată cu care recepţionăm stereotipiile lor negative, riscăm să ne pierdem firescul. Ne lamentăm că politicienii ne-au înfundat într-un regim clientelar şi corupt, ne măsurăm zilnic dezastrul, dar în acelaşi timp ne lăsăm cuprinşi de o paloare civică vecină cu indiferenţa. Şi Ungaria îşi are corupţii ei, premierul Poloniei va demisiona a doua zi după aderarea ţării sale la UE tocmai ca urmare a unui scandal de corupţie, nici Cehia nu e lipsită de probleme – şi exemplele ar putea continua. Dar asemenea întîmplări din ţările pe care acum le invidiem nu au nici un fel de ecou la noi. Şi, în general, ştim foarte puţine lucruri despre cum au reuşit fostele noastre colege din lagărul socialist să facă paşi înainte. O luăm ca pe o fatalitate: ei au putut, noi nu.

Deocamdată, cele 8 ţări foste socialiste, cu care ne simţeam solidari datorită experienţei comuniste, vor intra, din punctul nostru de vedere, în categoria *ei*: vor fi în UE. Categoria *noi* îi va mai include doar pe bulgari, albanezi şi pe cetăţenii din fosta Iugoslavie. Mă tem că, în faţa acestei realităţi, nu vom avea o doză suficientă de firesc pentru a privi lucrurile pozitiv şi pentru a ne bucura, deci, că Europa a venit mai aproape, deoarece avem graniţă directă cu UE...

Mihai Dinu GHEORGHIU

Cum se produce valoarea adăugată europeană?

Cîteva reflecţii pornind de la o cercetare recentă

Un cuvînt magic şi-a făcut apariţia de cîtva timp în lumea ştiinţifică: EAV (*European Added Value, Valeur Ajoutée Européenne*) este un cuvînt familiar cercetătorilor care au încercat măcar să depună un proiect de cercetare într-unul din programele-cadru (FP) ale Comunităţii Europene, dar asupra semnificaţiei căruia planează încă multe îndoieli. După ce a cheltuit pe 365 de proiecte un buget considerabil (peste jumătate dintre ele au costat mai mult de jumătate de milion de ECU fiecare), la realizarea cărora au participat echipe multinaţionale compuse în medie din mai mult de 7 parteneri, Comisia a reunit o echipă de experţi pentru a lămuri cum stau lucrurile cu această EAV, reţinînd (tot conform tipicului acestor cercetări) *„cele mai bune practici"* în domeniu, care ar putea constitui un *„ghid"* destinat celor care elaborează proiecte de cercetare europene în ştiinţele socio-economice*. Trei dimensiuni sînt caracteristice cercetării europene şi ele au constituit axele anchetei noastre: caracterul transnaţional, interdisciplinaritatea şi aplicabilitatea, caracterul ei „politic orientat". Concret, asta înseamnă că aceste cercetări, spre deosebire de cele finanţate din alte surse, mai ales la nivel naţional, sînt nevoite să îndeplinească anumite condiţii, bine precizate în caietele de sarcini: echipele să fie compuse din cercetători provenind din discipline şi din ţări diferite, şi să includă într-o formă sau alta beneficiarii cercetării *(end-users, policy makers)*. Tot specific acestor cercetări europene le este faptul de a se ocupa de o serie de teme comune. Nu e surprinzător că aproape un sfert dintre cercetările realizate privesc problemele sociale ale comunităţii *(social exclusion, integration and employment/unemployment)*. De asemenea, unul din obiectivele acestor cercetări este de a încuraja constituirea de baze de date care să permită studii integrate şi luarea de decizii comune.

Ideea centrală a anchetei a fost de a chestiona un eşantion reprezentativ de participanţi la aceste cercetări pentru a înţelege modul lor de a proceda, dincolo de diversitatea obiectelor de cercetare ale fiecăruia. Au răspuns astfel la un chestionar cam un sfert dintre coordonatorii celor 365 de proiecte, iar 29 dintre ei s-au reunit în şase grupuri de discuţie în care au fost dezbătute cele trei dimensiuni (transnaţionalitatea, interdisciplinaritatea, cercetarea aplicată şi politic orientată). Observaţiile mele privesc mai mult felul cum s-au structurat luările de poziţie în cadrul discuţiilor, decît răspunsurile la chestionar. Voi nota aici doar cîteva exemple.

Mai întîi, cel al contradicţiei frapante dintre exigenţele specific europene şi recunoaşterea acestor cercetări în cadrul comunităţilor ştiinţifice naţionale. Cercetarea europeană (care reprezintă în jur de 5 sau 6% din cercetările efectuate în cadrul UE), interdisciplinară şi aplicată, este recunoscută în funcţie de gradul de deschidere internaţională a acestor comunităţi ştiinţifice. Ea a fost pînă recent puţin recunoscută în ţările „mari", în care comunităţile ştiinţifice sînt structurate pe discipline şi puţin permeabile cercetării interdisciplinare. Un mediu ceva mai prielnic au găsit în ţările deschise către piaţa ştiinţifică internaţională (Marea Britanie, ţările scandinave) şi mai ales în „ţările mici", unde resursele financiare externe sînt deosebit de bine venite.

Deşi cercetările europene în ştiinţele sociale şi economice sînt relativ recente (au început să fie incluse în programele-cadru europene abia după Maastricht), efectele apariţiei lor sînt considerabile. Mai întîi, trebuie spus că ele se înscriu într-o tendinţă mai generală a *internaţionalizării* şi *colectivizării* cercetării ştiinţifice şi, deci, că nu este vorba doar de o „invenţie" europeană. Crearea unei structuri politice transnaţionale a constituit mai degrabă un factor favorizant, de care au putut profita cercetătorii europeni. Multiplicarea acestor cercetări a dus în acelaşi timp la o mai mare mobilitate internaţională (o bună parte din bugetele de cercetare sînt consacrate deplasărilor şi întîlnirilor) şi la o valorizare a competenţelor lingvistice. Cunoaşterea limbii engleze este un criteriu de selecţie, chiar dacă există şi reţele francofone (franceza e, practic, a doua şi singura cealaltă limbă „europeană", însă la mare distanţă de engleză) şi în ciuda inegalităţilor şi disfuncţionalităţilor care pot apărea în reţelele de cercetare pe motive lingvistice. În unele cazuri se semnalează contradicţii între competenţa lingvistică şi calitatea ştiinţifică a participării ştiinţifice, soluţiile adoptate fiind diverse: unii se asigură prin cooptarea unui coleg britanic sau irlandez în echipa de cercetare; alţii, dimpotrivă, evită prezenţa unui vorbitor nativ de engleză pentru a nu-i atribui o poziţie disproporţionată faţă de ceilalţi. În sfîrşit, în multe cazuri este vorba de multilingvism, fiind folosite mai multe limbi pentru comunicarea între parteneri, coordonatorii poligloţi fiind cel mai bine situaţi pentru a mijloci şi înlesni comunicarea.

Un alt efect considerabil al difuzării cercetărilor europene îl constituie sarcinile profesionale crescute ale cercetătorilor, implicaţi simultan cel puţin în două cîmpuri de cercetare, cel naţional şi cel european. Aceasta presupune din partea lor un grad crescut de flexibilitate şi de disponibilitate, capacitatea de a fi prezenţi şi recunoscuţi pentru activitatea lor după criterii ce pot fi divergente. Instrumentele de consacrare ştiinţifică, precum revistele sau colecţiile specializate ale editurilor, ori asociaţiile profesionale academice sînt alcătuite în conformitate cu tradiţiile disciplinelor ştiinţifice, în unele ţări frontierele dintre discipline fiind foarte etanşe, ceea ce constituie un obstacol în realizarea şi recunoaşterea cercetărilor interdisciplinare. Cu această problemă se confruntă mai ales tinerii cercetători, doctoranzii, a căror cooptare în echipele de cercetare europeană este pe de-o parte benefică (constituie o forţă de muncă intelectuală relativ ieftină, bine calificată, motivată, bilingvă etc.), pe de altă parte problematică pentru cariera lor academică, dependentă de căile tradiţionale de consacrare.

O altă problemă majoră este aceea a diferenţierii rolurilor, în cadrul acestor reţele de cercetare, între cercetători şi experţi, a căror cooperare constituie unul din obiectivele şi, în acelaşi timp, unul din mijloacele de realizare ale cercetărilor europene. Exercitarea unei funcţii de expertiză politică şi economică poate reprezenta pentru cercetător abdicarea de la principiul etic al „purităţii" demersului ştiinţific. Neîncrederea manifestată uneori în aceste cercetări provine şi din teama că ele vor afecta autonomia cercetării şi îi vor transforma pe cercetători în consilieri şi experţi. Majoritatea punctelor de vedere exprimate în grupurile de discuţie pe această temă indică o preocupare pentru diferenţierea rolurilor. Una din soluţiile propuse este aceea de a obţine finanţare europeană şi pentru cercetările „pure", nu doar pentru cele aplicate (un drept cîştigat recent de către istorici). Cercetările europene reprezintă de aceea un instrument complex care poate contribui în acelaşi timp la folosirea patrimoniului ştiinţific existent în construcţia politică europeană, dar şi la consolidarea comunităţii ştiinţifice europene.

Fără a putea pretinde aici la o definiţie unică a acestei „valori adăugate", aş spune că principala condiţie a realizării ei este multiplicarea soluţiilor practice de colaborare pe care le găsesc diferitele echipe de cercetare, confruntate cu obligaţiile ce decurg din proiectele proprii, precum şi extinderea ariei de difuzare a rezultatelor.

* Ar trebui să precizez totuşi că au mai existat studii şi conferinţe organizate la Bruxelles pe această temă. Cît priveşte compoziţia grupului însărcinat cu această cercetare, ea este (tot după tipic) multinaţională şi multidisciplinară, cîte doi cercetători constituind echipele franceză (din care fac eu parte), germană, norvegiană, italiană, irlandeză şi israeliană. În momentul în care scriu aceste rînduri se redactează raportul de cercetare, care va lua forma unei cărţi. Contribuţia mea priveşte modul în care sînt conduse aceste echipe de către coordonatori şi apariţia unui nou corp ştiinţific.

***Mihai Dinu Gheorghiu** este cercetător la Institut de Hautes Études en Sciences Sociales.*

EDITURA POLIROM

Alexandru Zub
Istorie şi finalitate
În căutarea identităţii

Noutăţi:

Pawel Huelle
Mercedes-Benz

Kobo Abe
Femeia nisipurilor

Saul Bellow
Herzog

www.polirom.ro

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 17 ● 7-13 mai 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Dileme ale unui proiect de şcoală politică“
pagina **3**

Magdalena Boiangiu
„Cum se distrează soldaţii“
pagina **5**

Reportaj
„Hacări, cardări, cracări şi fracări“
pagina **18**

MONARHIA ÎN ROMÂNIA

„Am traversat împreună un deceniu complicat şi, uneori, ambiguu pentru ţara noastră şi pentru întregul continent. Primii ani din mileniul al treilea au fost zbuciumaţi. Iar cei care vor veni, vor fi cel puţin surprinzători.“

Cuvîntul Majestăţii Sale Regelui Mihai I în faţa personalităţilor societăţii civile româneşti, Palatul Elisabeta, 26 ianuarie 2004

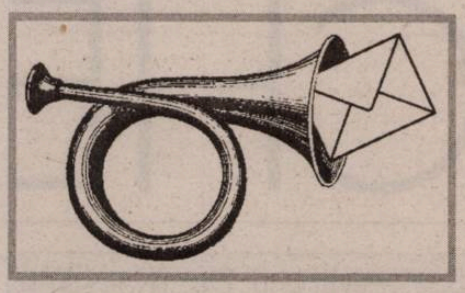

Replici

Nu dreptaci, doar dilematici

Imparţialitatea ca atare nu există (era să scriu în absolut, dar e atît de relativ, că mă abţin), aşa că, dacă vrei să auzi sau citeşti ce te aştepţi, mai bine stai şi tricotezi pulovere pe gît pentru dreptaci, stîngaci sau ambidextri de ambele sexe, să-ţi poţi demonstra imparţialitatea. Cine n-are nevoie de dileme şi de întrebări are opţiunea îndoctrinării cu orice bibliografie vrea, pe pielea şi pe banii lui, ca-n orice democraţie cu costum de aşa ceva. Pot să spun că uneori mă duc la un teatru prost, şi ca text, şi ca regie, ca să pot înjura pe cineva şi să am ce comenta cu prietenii, la o bere, să mă pot da cultă, căci, iată, mai calc şi eu cultura la ea acasă, din cînd în cînd, ba mai am şi păreri.

Păcatul de a fi de stînga, dreapta sau centreuropean, adică nici aşa, nici altminteri, este păcat doar cînd devine anti ceva, ceea ce, oricît de strîmb am stat, nu am reuşit să descopăr anti ce e *Dilema veche* – am descoperit însă că revista ridică întrebări, nu dă verdicte. Dacă te străduieşti, probabil că poţi găsi orientări, dar cum nu m-a stresat ideea, am rămas la întrebări cu variante de răspuns.

Atîta timp cît ochi (daltonişti sau nu) găsesc verde sau roşu, în gri, tot e bine că ceva se mişcă, în principiu, iar mişcarea e progres, dacă nu cumva se merge invers pe scara rulantă, cînd devine exerciţiu fizic, bun şi acela, la musculatură cel puţin. *Dilema veche* ne mişcă-la stânga, dreapta, de jur împrejur, de sus în jos, sau, de ce nu, de jos în sus, să ni se urce cultura la cap. Părerea mea (impertinentă)

Şero
sero19652000@yahoo.com

N. Red.: Aceasta e prima replică la scrisoarea dlui Dinu Feldman din nr. 15 care ne acuză de „unilateralism de dreapta"...

La zi

Credinţa alungată de cei ce ar trebui să o cultive

Sînt o femeie în vîrstă de 76 de ani, bolnavă şi mă deplasez cu multă greutate şi efort. Într-o zi din săptămîna Patimilor, mi-am adunat puterile, hotărîndu-mă să merg la biserică să mă spovedesc şi împărtăşesc după datină. Era dimineaţa, în jurul orei 10. Cînd am ajuns la bisericuţă, care este o anexă a viitoarei biserici în construcţie, sleită de efortul făcut, m-am bucurat văzînd un preot ce spovedea un bărbat. M-am aşezat pe o bancă, aşteptînd destulă vreme să se termine spovedania. Cînd bărbatul îngenuncheat s-a ridicat, m-am apropiat de preot rugîndu-l să mă spovedească şi pe mine. Tînărul prelat mi-a răspuns foarte ferm că nu poate face acest lucru decît *după-masă,* iar a *doua zi dimineaţă* să vin din nou pentru împărtăşanie, că cetăţeanul spovedit face o *excepţie* de la regulă. În zadar l-am implorat să facă şi cu mine o excepţie pentru că sînt bolnavă şi nu voi mai putea veni încă de două ori. Răspunsul negativ a fost categoric, invocînd nişte dispoziţii primite în acest sens de la „mai marii" săi, după care, „tacticos", l-a împărtăşit pe fericitul „excepţional".

Aş fi vrut să-i spun cîteva vorbe din ce simţeam atunci. M-am abţinut pentru că, fiind atît de enervată şi scîrbită, probabil aş fi răbufnit şi aş fi regretat mai tîrziu, cu atît mai mult că eram în biserică şi în Săptămîna Mare.

M-am întors acasă şi în faţa icoanei m-am spovedit direct şi nu prin „intermediarii în sutană", preoţi tineri cărora numai nişte profesori farisei le-au inoculat o doză mare din virusul obedienţei generatoare de plăcute avantaje, probabil.

Iată cum tocmai cei ce ar trebui să fie mai receptivi la necazurile şi neputinţele semenilor, bucurîndu-se şi apreciind destul de puţina credinţă a acestora, sînt totalmente departe de orice înţelegere a lor.

Mă întreb ce i-a îndemnat să-şi aleagă această profesiune...

Mă înspăimîntă răspunsul pe care-l întrevăd!

Cu stimă,

Ofelia CIOBOTAR
Suceava

P.S. Aş vrea să fac încă o completare, nedorind să se înţeleagă greşit că aş avea ceva împotriva preoţilor.

Nu! Sînt fiică de preot. Tatăl meu a plătit cu libertatea în repetate rînduri şi, pînă la urmă, a decedat la vîrsta de doar 63 de ani, tocmai pentru faptul că s-a dedicat cu totul profesiunii sale, enervîndu-i prin aceasta pe mai marii timpului comunist.

A clădit o casă parohială dintre cele mai frumoase în jud. Suceava, care i-a atras din nou împotriva sa pe aceiaşi comunişti, urmînd repetate arestări şi fiind mutat apoi în alte părţi.

Mama mea, prăpădită de curînd, la 96 de ani, a recondiţionat, fără nici o remunerare, catapeteasma unei biserici dintr-un sat apropiat Sucevei, ultima parohie de unde tata s-a pensionat, pe caz de boală.

Îmi amintesc cum tata era sculat în miez de noapte pentru a oficia căsătoriile şi botezul activiştilor de partid de atunci, din cauza cărora suferise detenţii repetate ce au condus la moartea sa prematură, necondiţionînd în nici un fel aceste prestaţii, răsplata fiind doar mulţumirea sufletească de a fi propovăduitorul şi păstrătorul credinţei sale.

Aceasta este imaginea pe care o am despre cum trebuie să se comporte un adevărat preot şi de aceea sînt atît de şocată de comportamentul actual al unui slujitor bisericesc.

(In)Actualităţi

Fereastra

Întotdeauna mi-au plăcut ferestrele (şi *windows*-ul a început să-mi placă) şi am detestat casele fără ferestre multe şi mari. Am fost o dată la cineva în vizită, care avea o casă lunguiaţă. De-a lungul unui hol care primea lumina prin uşa de la intrare erau, de o parte şi de alta, camere. Camere fără ferestre. Dacă era uşa deschisă la hol, poate intra ceva lumină. Dacă nu, trebuia să stai, ziua, noaptea, cu lumina aprinsă. N-aş fi putut locui acolo.

Îmi plac ferestrele şi-mi place să las lumina să intre prin ele. Nu le acopăr cu atît de utilizatele jaluzele, verticale ori orizontale. Las să intre razele soarelui, verticale, orizontale ori oblice. La noi acasă, mai demult, doamnele stăteau cu coatele pe pervaz, pe nişte perniţe lunguieţe special făcute pentru asta, şi priveau strada şi trecătorii şi răspundeau la salut: „Kriesskott!". Doamnele erau foarte îngrijite şi frumos pieptănate şi stăteau în rama ferestrei ca într-un tablou.

Tata i-a bătut mamei într-o seară, demult, în geam. Şi mama Albei ca Zăpada stătea la geam, cosea şi privea zăpada. Cînd eram mică, citeam cu mare hărnicie *Copilăria* de Gorki şi-mi plăcea şi mă emoţiona şi mai ţin minte pînă azi cum se ducea el, cînd era copil, cu bunica lui cea mare şi albă, în zori de zi, pe la ferestrele săracilor şi le puneau, nevăzuţi şi neştiuţi de nimeni, un colac, o copeică şi o lumînare pe pervaz. Pasajul acesta din acea carte de demult m-a învăţat şi m-a călăuzit mai mult decît orice învăţătură primită la şcoală ori altundeva.

Unii au aici parte de ferestre prin care se vede marea, cît poate fiecare şi pînă unde poate s-o privească.

Noi, la şcoală, avem parte de ferestre în orar, detestatele ferestre, uneori făcute cu bună-ştiinţă, ca să stăm mai mult în şcoală, ca să ni se plătească poliţe, ori doar din neglijenţă. Cei cu ferestre se văicăresc la ceilalţi, tot cu ferestre şi ei, protestează, studiază orarul săptămîni în şir, căutînd să le astupe ori, dacă n-au ce face, se resemnează. Mie îmi place cîte o fereastră în orar. E un timp care îmi aparţine, în care pot să fac ce vreau eu, să mă reculeg şi să-mi trag sufletul. Dar pentru asta îmi trebuie un loc al meu, unde să fiu ferită de privirile şi de vorbăria altora. Profesorii n-au birou. Birou are secretara. Are directorul. Aici nu intri decît poftit şi stai cît mai puţin cu putinţă. Birou au şi femeile de serviciu, o chiţimie sub scară, unde se retrag în recreaţie, fugind de hărmălaie. Profesorii au doar cancelarie. Aici intră cine vrea şi cînd vrea, părinţi şi elevi, negustori ambulanţi cu bluze, cămăşi şi treninguri ieftine şi de proastă calitate, aşa, ca pentru buzunarul profilor, dacă vrei să cumperi, te aşteaptă şi pînă la leafă. Aici directorul nu bate la uşă, intră cînd vrea şi stă cît vrea şi, cînd intră el, ieşim noi mai repede şi-l lăsăm singur.

Am fereastră. În cancelarie nu e nimeni. Am o oră în care vreau să citesc şi să uit unde sînt şi cine sînt. Cinci minute trec pînă pleacă toţi la ore. Mai sînt patruzeci şi cinci. Citesc puţin. De prin clase se aude un zumzet surd şi continuu, punctat de accente răspicat-didactice. Cancelaria e spre nord şi e frig cînd stai mai mult. Deodată se aude o ciorovăială teribilă pe hol. Femeile de serviciu au ieşit din biroul lor, mătură şi fac o gălăgie de nedescris. Stîrnesc praful pînă la tavan. Una dintre ele are astm şi poartă o mască de tifon ca un dentist sau ca un chirurg.

Intră peste mine în cancelarie şi continuă să se certe de parcă ar fi singure şi s-o bîrfească pe bibliotecară. Se apucă să lustruiască nişte rafturi în care nu se ţine nimic, să şteargă sticla de pe masă şi să scuture cîrpa în nasul meu. Cred că am tichia care mă face invizibilă, căci nu se sfiesc să folosească expresii tari, în timp ce şmotruiala merge înainte, de parcă n-ar fi nimeni acolo. Îmi strîng binişor cartea, ochelarii şi poşeta şi mă duc să caut o clasă goală. Clasele goale sînt încuiate, pentru că au lambriuri, jaluzele verticale oranj şi alte brizbrizuri şi perdeluţe chiciului, care nu trebuie să fie lăsate la îndemîna oricui. Cheile sînt într-un fel de colivie. Găsesc cheia, intru şi mă încui pe dinăuntru. Mai am o jumătate de oră. Peste cinci minute, cineva tot încearcă uşa şi şuşoteşte pe hol. Mă ridic şi deschid. Nu mai e nimeni. Mai am douăzeci de minute de libertate. Mai citesc, dar nu mă pot concentra. Dar e bine şi aşa, decît deloc. Intră un tătic, de mînă cu un copilaş de la cursul primar. Am precis tichia care te face nevăzut. Mă ignoră total, nici „bună ziua" nu zic, ci încep să umble prin clasă de colo-colo, dialogînd continuu cam aşa: „Aici e banca ta? Nu, aici e banca mea! Dar aicea cine stă? Andreea! Şi uite, acesta l-am făcut eu la lucru manual... Dar jaluzelele cînd vi le-a pus? Nu ştiu cînd le-a pus. Alaltăieri le-a pus"... Şi tot aşa, mai departe. Ce dacă intri într-o încăpere unde unul citeşte? Treaba lui! Ce, aici e sală de lectură? Bibliotecă? La şcoală nu se citeşte, ci se recită pe de rost, şi noi, şi ei după noi. Asta e!

Îmi iau din nou catrafusele şi mă duc înapoi în cancelarie. Mai sînt cîteva minute pînă sună. Primul îşi şi face apariţia, cu catalogul. Următoarea fereastră, abia săptămîna viitoare pe vremea asta. Propun ori să se facă un birou pentru stat în fereastră, cu cheie de încuiat pe dinăuntru, ori să nu se mai facă ferestre deloc.

Michaela ROŞIORU
rosioru@seanet.ro

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Clasa de mijloc**

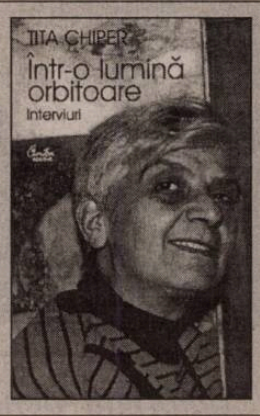

Joi, 13 mai, ora 17,
la Librăria Cărtureşti
din Bd. Magheru
se lansează volumul
Într-o lumină orbitoare de Tita Chiper,
apărut la Editura Curtea Veche.
Volumul conţine o selecţie din interviurile
publicate în revistele *Dilema* şi *Avantaje*.
Prezintă: Andrei Pleşu.

Îi invităm să fie alături de noi la acest
eveniment pe toţi cei care au cunoscut-o.

cărtureşti
carte, ceai, muzică, dichis

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1,
010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de
Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu"
şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 19.850 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Dileme ale unui proiect de școală politică

Dacă ne plîngem că nu avem politicieni de anvergură, trebuie să ne punem întrebarea cum i-am putea forma. Cum ar trebui să arate o ENA autohtonă? O întrebare asemănătoare s-a impus cu o anumită urgență și în țări mai pricopsite. În Germania, de pildă, Fundația Hertie a lansat proiectul unei *School of Governance* care să producă o specie nouă de „manageri" politici. „Nouă", adică adaptată lumii de azi, cu totul diferită de aceea în care trebuiau să funcționeze politicienii de tip clasic. Proiectul german – gîndit, în liniile lui mari, de Kurt Biedenkopf – asumă o provocare întrucîtva paradoxală: el vrea să reformuleze în așa fel principiile oricărei acțiuni executive, încît *instituția* executivă ca atare să fie atenuată, relativizată, „de-construită". Avem de a face, așadar, cu o școală de „dezvățare" și nu cu una, tradițională, în care accentul cade pe învățătură. Întreaga filosofie a proiectului tinde spre o recalibrare a raportului dintre instituțiile statului, pe de o parte, și societatea civilă, pe de alta, pornind de la premisa că structurile deschise sînt mai funcționale decît cele închise și că abuzul centralismului și al spiritului ierarhic sînt sechele grave ale unei societăți sănătoase. Se pledează pentru o structură „organică", pentru o „ordine" fără prea multă „organizare", ceea ce, totuși, nu e ușor de imaginat. E mult mai greu să administrezi un sistem deschis decît unul închis și e foarte greu să gîndești o strategie didactică „dezvățătoare", un discurs sistematic împotriva ideii de sistem. Există destui „specialiști" ai acestui tip de discurs? Există destui profesori *neconvenționali*, potriviți, prin pregătire și structură, să susțină un program atît de puțin convențional cum este cel propus de Kurt Biedenkopf?

Proiectul propune, în fond, o reformă de profunzime a structurilor de putere. Or, o putere care nu se exercită ierarhic, care se ferește să fie intervenționistă, care evită cogularea în structuri opace e o putere care acceptă să renunțe la atributele clasice ale puterii. Cît realism și cîtă utopie implică viziunea aceasta? Care e linia de demarcație între „guvernamental" și „nonguvernamental", între stat și societatea civilă? Există, e adevărat, o tendință a statului de a se extinde, monopolist, în afara hotarelor lui firești, ceea ce riscă să ducă la o „estompare a hotarelor dintre sfera civilă și statalitate". Dar există și tendința opusă, a unui „monopol" civil inflaționar, gata să se extindă dincolo de limitele lui legitime. Pe de altă parte, care sînt „limitele legitime" ale societății civile? Și cum să eviți apariția unei „zone gri", în care, cum spune dl Biedenkopf, „statul arată tot mai mult a societate, în vreme ce societatea arată tot mai mult a stat"?

Din punctul meu de vedere, dincolo de această problematică oarecum sibilinică, două sînt bolile cronice ale „managementului" public, cu care o bună școală politică trebuie să se răfuiască: *birocratizarea* și *ideologizarea*. De fapt, e vorba de o singură boală, cu două capete. Căci birocrația e un fel de ideologizare fanatică a administrației, iar ideologia e o birocratizare a ideilor. „Instrumentele" prin care se propagă această patologie sînt, pe de o parte, figura mitologizată a *tehnocratului* și, pe de alta, *politica de partid* instituționalizată, respectiv *electoralizarea vieții publice*. Aceste „modele" trebuie revizuite, mergînd pînă la o reducere a rolului public al politicienilor. Trebuie, cred, să ne orientăm către un nou tip de *leader*. Instituțiile „deschise" nu pot fi slujite decît de minți deschise, capabile să gîndească în același timp riguros și flexibil. Specializarea nu trebuie să sufoce simțul universalului, calculul politic de conjunctură nu trebuie să amenințe libertatea interioară. Dar se poate organiza o „școală" care să „predea" libertatea interioară?

De revizuit este și alcătuirea profesională a *tehnocratului*. În genere, el e expert în materie de *know how*, dar stă prost și cu *know what* și cu *know why*. El crede că știe cum se poate însănătoși economia thailandeză și cum trebuie condusă Somalia, fără să știe nimic despre Thailanda și Somalia. Incult, lipsit de curiozitate intelectuală, fără alte lecturi decît ziarele și oferta de pe Internet, el confundă o mică dexteritate de birou cu adevărata competență. O școală politică solidă care nu va fi, simultan, o *instituție de cultură* (și nu de cultură strict „actuală", la modă) nu va fi decît încă o pepinieră, pe lîngă cele deja existente, de pragmaticieni aroganți și înguști.

Tranziția românească a adus în prim-plan tehnocrați vechi, cu un indubitabil – și periculos – *know how*, dar cu reprezentări vicioase despre *know what*, alături de figuri noi, cu oarecare expertiză a lui *know why*, dar candizi cînd e vorba de *know how*. Și unii, și alții au idei confuze și obiceiuri proaste. Urgența absolută a învățămîntului politic autohton ar fi, de aceea, mai mult decît în restul lumii, *dezvățul*, curățirea de ce știm deja, regăsirea „gradului zero" al politicului.

cu dilema la croitor

Cum vedeți situația României, rămasă pe dinafara Europei, după ce multe țări din fostul lagăr socialist au intrat în UE?

Pe vremea tinereții mele, orice cucoană a cărei progenituri nu intra la facultate din pricina mediei prea mici se lăuda prin tîrg, cu țîfnoșenie și indignare, că „fi-miu a reușit fără loc".

Sforile, damigenele, pilele și claponii datorită cărora unii reușiseră „cu loc" erau de la sine înțelese.

România anului 2004, reușita fără loc la examenul UE, are două vajnice mămici, una la Cotroceni și alta în Piața Victoriei, care afișează zîmbete tîmpe ori de cîte ori bubele din capul patriei noastre sînt scoase în evidență pe afară, în urma complotului pus la cale de jurnaliști.

Cînd trimiți la un concurs de frumusețe o fată care a consimțit la violul colectiv, rujată strident și cu păr pe picioare, cred că e mai sănătos ca ea să nu urce pe podium.

Din păcate pentru noi toți, România nu se poate retrage pentru vreo doi-trei ani la mînăstire, ca să asistăm la un miracol, ci, băgată cu anasîna la un salon de înfrumusețare, va fi trimisă din nou la produs.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Societatea mahalagiilor, națiunea mitocanilor

Il est cinq heures, Paris s'éveille – suna un cîntec al lui Jacques Dutronc. Ei bine, bate spre opt seara și „micul Paris" se trezește și el. E sîmbătă – „Bucureștiul e un pic mai frumos sîmbăta și duminica", remarca, pe bună dreptate, Adrian Pintea într-un număr recent din *Evenimentul zilei* – și grătarele mahalalei mele încep să se dezmorțească, se adulmecă reciproc și pornesc să-și dea fumuri peste grădinile înverzite ale cartierului. În curticica noastră mică miroase a friptură înainte de a porni eu grătarul. Fac un scurt schimb de experiență, peste gard, cu vecinii și iau o anghelică la botul calului cu prietena mea din Belgia. Cunoaște bine Bucureștiul, dar se minunează încă auzind lătratul cîinilor care acoperă zgomotele orașului. Acum tocmai cîntă un cocoș bezmetic. Niște manele îi răspund de la cîteva străzi distanță.

Pornesc focul și mă așez la o bîrfă mică. Iedera a acoperit calcanul casei cu care ne învecinăm, bolta de viță acoperă parțial cerul, din față miroase a liliac, de alături a cîrnați, de peste gardul din spate vine duhoare de hazna. Lăbuș – cum altfel? – împinge cu botul să fie mîngîiat. Dacă Pierangelo Filimegddv ar fi trecut în acel moment pe stradă, ar fi repetat ceea ce a declarat în alt număr al *Evenimentului zilei*: „Cînd m-am apropiat și m-am uitat prin gard, am văzut un scenariu de acum o sută de ani. Este ca o călătorie în timp, este ceva de neprețuit". Cam așa mă simt și eu: ca și cum aș fi lăsat departe Bucureștiul *lor*, m-aș fi retras din timpul și spațiul *acela* la mine *acasă*. În serile de sfîrșit de săptămînă, mahalaua aceasta bucureșteană este pentru mine locul în care mă refugiez de București. Devin un mahalagiu anonim și mulțumit...

Nu strîmbați din nas, căci *dumneavoastră nu cunoașteți mahalagiul român!* – cum ar fi spus sosia urbană a lui Rebreanu. Mahalagiul nu este nici bun, nici rău, el este locuitorul mahalalei. Așa cum țăranul este locuitorul satului. Mahalagiul nu-și bea berea la Capșa, după cum nici țăranul nu-și dă fetele la pension. Ei sînt pur și simplu populația majoritară a orașelor, respectiv a satelor și au modul lor specific de viață, ca orice societate locală. Au devenit „personaje" doar cînd cealaltă parte a populației, elitele societății, au început să scrie despre ei, cînd Rebreanu l-a înfățișat pe Ion sau Caragiale pe Mitică. Au devenit emblematici, idilizați sau demonizați, și de atunci ne luptăm identitar cu *imaginea* lor. În cea mai mare măsură, însă, aceștia și-au continuat viața lor socială, cu regulile și abaterile lor, cu un stil de viață despre care nu știu că este „stil", ci pure obiceiuri sociale.

Ernest Gellner, un cunoscut antropolog, de fel mai dinspre părțile estice ale Europei, a construit o mult apreciată teorie a naționalismului, în care argumenta faptul că o națiune se construiește nu pe baza *practicilor sociale* comune ale unei populații date (acestea formează orice *societate* în general), ci în jurul *unității culturale* pe care o populație ajunge să și-o atribuie la un moment dat și cu care aspiră să se identifice. Altfel spus, așa cum rezumă *sui generis* Lena Stan teza lui Gellner, „o națiune se construiește atunci cînd identificarea cu o unitate politică înglobantă nu se mai realizează pe baza *practicilor sociale*, ci a *icoanelor culturale*". Oamenii sînt, într-un fel, aceiași, dar ajung să se considere (și) altceva/altfel, iar acest altceva/altfel devine ceea ce, pentru ei, îi leagă cu adevărat pe unii de alții și îi face să fie ceea ce sînt și diferiți de alții.

Societatea mahalalei și-a văzut de treaba ei, de practicile sale sociale, pînă cînd a aflat că e ceva aparte, pînă cînd a căpătat un erou eponim, Mitică, și a devenit o „icoană culturală", o marcă identitară. Din acel moment, societatea mahalalei s-a divizat în mahalagii-kitsch, refuzîndu-și stîngaci apartenența, și mitocani, asumîndu-și-o ca pe un blazon. Mitocanul este mahalagiul cu orgoliul apartenenței sale, pe care o transformă într-un drapel de luptă sub care se războiește cu ceilalți, membri ai unei alte „culturi", inevitabil inferioare, slabe, decăzute etc. Mitocanul este un „naționalist" agresiv, care își impune exclusivist propriile valori identitare. Mahalagiul are pur și simplu relații sociale de mahala; mitocanul a transformat mahalaua într-o „națiune" dominantă și își construiește instrumentele necesare pentru a impune această dominație asupra celorlalte „națiuni conlocuitoare".

Dacă te plimbi într-o după-amiază de sfîrșit de săptămînă prin cartierul meu, cînd mitocanii sînt plecați să cucerească centrul, mai poți adulmeca încă parfumul mahalalei fără complexe și fără conștiință de sine.

ținerea de minte

„Românul cultivat stă astăzi sub sugestia satirei lui Eminescu și a lui Caragiale. Iubitori de generalizări frapante și de formule aspru accentuate, noi ne-am format un sistem de autoironii pe care-l tot complectăm aproape zilnic; și ne-am deprins să caracterizăm cu ajutorul acestui sistem societatea, viața noastră de stat, și mai ales manifestările culturii noastre intelectuale. Astăzi ar fi sănătos, poate, să ne gîndim ceva mai adesea că însăși valoarea acestei satire este o dovadă de semnificativă vigoare a culturii românești și să ne întrebăm, cu serioasă curiozitate, dacă acest îndelungat tratament de ironie critică pe care ni l-am aplicat, instruiți de cei doi maeștri și de alții ca ei, a putut rămîne fără efecte salutare asupra societății românești."

(Paul Zarifopol, la 20 aprilie 1928, în articolul: „Regățeanul".)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Campania devine interesantă

Deşi Traian Băsescu face pe indiferentul, intrarea lui Mircea Geoană în cursa pentru Primăria Generală schimbă radical situaţia. Ministrul de Externe care îl concurează pe Adrian Năstase în topul încrederii din sondaje nu seamănă cu concurenţii de pînă acum. E din altă categorie.

Părea că actualul Primar General va obţine o victorie uşoară. În aceşti ani, preşedintele PD a reuşit să fie şi un primar energic şi cel mai de seamă adversar politic al PSD. Pentru nerealizări are scuza conflictelor cu consilierii şi primarii de sector, conflicte care s-ar putea întoarce acum împotriva celor care le-au provocat, stricîndu-le imaginea. În faţa acestor atuuri, celelalte partide s-au prezentat nepregătite. Corneliu Vadim Tudor a făcut un calcul greşit cînd a crezut că un personaj de mahala ca Dumitru Dragomir ar putea să aducă voturi prin simpla lui prezenţă. Mitică D. este bun să distreze lumea, dar nu ar putea să obţină mai mult de cîteva procente de la electoratul cu cel mai bun nivel de trai, cel mai educat şi mai bine informat din România (ardelenii şi bănăţenii care se vor revolta ar face bine să se uite prin statistici). C.V. Tudor a crezut că o copie proastă a sa ar putea să aducă voturi acolo unde PRM nu a avut niciodată trecere. La rîndul său, candidatul de formă al PSD de pînă acum, Bogdan Niculescu-Duvăz, nu avea nici o şansă. În primul rînd că nu prea este cunoscut de marele public. Iar dacă unii au auzit totuşi despre el sau l-au văzut în calitate de purtător de cuvînt al partidului, problema rămîne: Duvăz nu este în nici un fel, nu are o imagine bine conturată. S-a remarcat doar prin extraordinara capacitate de a-şi schimba poziţiile publice odată cu partidul şi prin convingerea cu care ataca de pe poziţii pesediste dure fosta coaliţie din care a făcut parte. Însă aceste subtilităţi sînt vizbile doar cunoscătorilor, pentru electorat Duvăz nu există. Rămînînd puţin la acest capitol, nici viitorul lui nu sună prea bine. În această poveste, a fost ridiculizat de propriul partid. Adrian Năstase i-a mulţumit că a luat parte la şaradă şi a acceptat să joace rolul candidatului iepure (ca în atletism). De fapt, iepurele fugea convins că e vînător. Chiar în ziua în care s-a decis aruncarea în cursă a lui Geoană, Duvăz îşi convocase clubul susţinătorilor. Aceştia s-au adunat, au băut sucurile şi au plecat acasă.

Ceilalţi candidaţi nu contau deloc. Monica Tatoiu (PUR) este o creaţie artificială a televiziunilor, fără să aibă ceva de spus. Mugur Ciuvică este singurul produs de luat în seamă al aventurii politice a lui Emil Constantinescu. Dar este un marginal în bătălia care se duce între Băsescu şi PSD şi nu poate decît să îl încurce pe primul. Ca şi Victor Ciorbea, de altfel, care a avut şansa sa odată.

Cu Mircea Geoană este o altă poveste. Este cunoscut şi chiar stă bine la procentele de încredere. În plus, este susţinut de o maşinărie politică redutabilă. Dar cel mai important atu: nu este asociat deplin cu PSD. Geoană a părut a fi personajul care scoate în plan extern castanele din foc pentru alţii, care s-a chinuit să limiteze daunele produse de absenţa reformei şi de abuzurile colegilor mai mitocani din guvern. Pe scurt, nu ar putea fi acuzat direct de cele rele. În schimb, ar putea trage foloase din succese: NATO, vizele. A devenit tîrziu membru al PSD şi nu s-a omorît cu munca de partid. Din acest motiv este şi incomod pentru Băsescu. Actualul primar adoră să se lupte cu politrucii. Cu Vanghelie ştergea pe jos prin emisiuni, pe Duvăz l-ar fi dominat ca un fost şef trădat. În confruntările directe cu Geoană s-ar putea

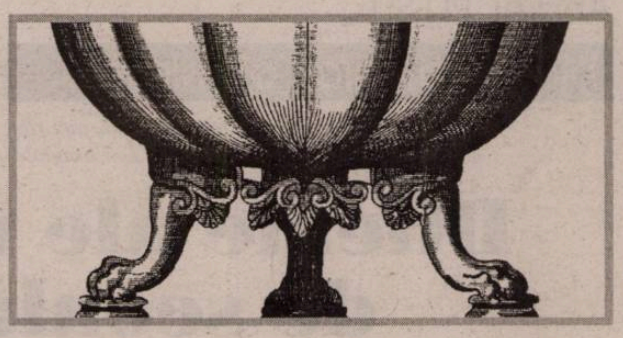

să devină antipatic. Nu se cade să te porţi marinăreşte cu un diplomat, inocent în politica de partid.

Ca şi alţi miniştri de Externe, Geoană tinde să aibă o imagine bună, dar neclară. Oamenii ar vrea să le acorde încrederea, dar nu ştiu sigur ce s-ar alege din asta. Cum s-a văzut în cazul Meleşcanu, oferta ulterioară poate să nu confirme aşteptările. Totul depinde de campania electorală. Care a devenit brusc mult mai interesantă.

presa despre...

Rămasul pe dinafară

E tare deprimant să te uiţi pe CNN şi BBC la ceremoniile altora de intrare în UE. „Noi de ce am rămas pe dinafară?" sună un titlu. Bună întrebare. „Deşi rămasă la porţile UE, România a fost reprezentată la Dublin de preşedintele Ion Iliescu, cel care, de la răsturnarea lui Ceauşescu, s-a aflat în fruntea statului perioada cea mai îndelungată. România a început negocierile în 1999 în acelaşi timp cu alte state care sînt membre ale Uniunii. Preşedintele a fost întrebat dacă se simte responsabil într-un fel de faptul că România a rămas din nou pe dinafară. «Din păcate constat, cu oarecare surprindere, această reanimare a unui spirit din acesta negativ din partea unora. Fiecare avem răspunderile noastre. Trebuie să judecăm cu luciditate situaţia României în 1990, cum s-a desfăşurat procesul schimbării faţă de celelate ţări, climatul de tensiune pe care l-am cunoscut în 1990, care putea să ne împingă către război civil», susţine Iliescu în apărarea sa." (*Ziarul de Iaşi*).

Cine e de vină? Cornel Nistorescu ştie: „Numai dintr-o necugetare, dintr-o prostie şi din laşitatea cîtorva politicieni, azi -dimineaţă nu ne-am trezit în interiorul Uniunii Europene! Azi dimineaţă nu ne-am trezit în Uniunea Europeană pentru că am avut ghinionul teribil ca, în aceşti 14 ani, ţara să fie dominată de o personalitate confuză, fricoasă, speriată de schimbare. E vorba despre Ion Iliescu. Prejudecăţile sale comuniste, teama teribilă de un şoc al proletariatului l-au determinat să se opună schimbărilor spectaculoase, reformelor, economiei de piaţă, libertăţilor depline ale cetăţeanului şi independenţei justiţiei. Azi nu ne-am trezit în Uniunea Europeană din cauza spaimelor teribile şi mediocrităţii lui Ion Iliescu, cel care se pretinde un vizionar, dar care în realitate poate fi socotit un retrograd. Din cauza lui şi din cauza unui democrat vanitos şi incapabil de reformă (l-am numit pe Emil Constantinescu), România a pierdut timp preţios... Azi-dimineaţă nu ne-am trezit în Uniunea Europeană şi din cauza lui Adrian Năstase. Nici el n-a înţeles ce şansă enormă îi surîde. Altfel, în aceşti ani, guvernul său n-ar fi asistat neputincios la decăderea justiţiei, la corupţia grosolană, la bălteala economică din domeniul energiei şi gazelor.... Azi-dimineaţă, în loc să avem parte de o trezire ca un vis frumos, ne-am şters la ochi şi i-am văzut pe vecinii noştri cum au intrat într-o altă lume. Iar noi, păguboşi, plini de prejudecăţi, ne uităm cu jind şi nu înţelegem că am fost şi sîntem conduşi de cei care poartă răspunderea: Ion Iliescu, Emil Constantinescu şi, pentru ultimii ani, Adrian Năstase!" (*Evenimentul zilei*) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Dl Ionescu intră în partid

Sătul de atîtea persecuţii din partea vecinilor, a cunoscuţilor şi a rudelor, dl Ionescu a decis să intre în partid. Într-o primă fază, care a durat cîţiva ani, el a studiat obiceiurile, modul de acţiune, doctrina, teoria şi practica celor mai multe organizaţii politice din România. A urmărit ziarele, a mers la demonstraţii şi căderi de guvern, s-a uitat la *talk-show*-uri pînă tîrziu. Inevitabil, a băut cafele şi a distilat ţuici. Şi-a chemat prietenii, i-a îmbătat şi i-a provocat să discute politică. În sfîrşit, a citit un rezumat despre doctrinele politice în manualul de şcoală al unei nepoate. Toate aceste studii (rămase în manuscris, în sufragerie, sub măsuţa cu telefonul) l-au dus la o concluzie preliminară: cel mai bun partid e cel care are sediul pe strada ta.

Motivele sînt simple şi uşor de înţeles: e bine şi sănătos să poţi merge la partid pe jos. Mai mult, dacă uiţi ceva la sediu (sacoşa cu mălai şi macaroane, de exemplu, sau ochelarii) e foarte simplu să te întorci şi să-ţi recuperezi obiectul. Şedinţele sînt şi ele o plăcere, o dată ce ajungi acolo proaspăt, odihnit şi încărcat cu problematici observate empiric pe drum (bordura şi cuantumul pensiei sînt doar două imposibil de pasat). Nu în ultimul rînd, partidul de pe strada ta îţi oferă ocazia să-i combaţi pe deviaţioniştii de dreapta de pe palier în cadru organizat şi principial, în şedinţa săptămînală cu activul organizaţiei de cartier.

Dar să nu deviem nici noi de la subiect. Mai ales că devine interesant, o dată ce soarta a făcut ca partidul de pe strada dlui Ionescu să fie unul de guvernămînt. O dată înscris, domnia sa a ajuns, *ipso facto,* fără nici o pregătire psihologică sau nevoie intimă, la putere. Pentru liniştea noastră – cititor şi autor deopotrivă – să precizăm că acţiunea nu se petrece în zilele noastre. Oricum n-are a face, întrucît nu ideologia e responsabilă de schimbarea dlui Ionescu. Dar s-o lăsăm pe soţia sa (actualmente văduvă, din nenorocire) să-şi aducă aminte de zilele acelea:

„În prima săptămînă n-am simţit nimic. Am observat doar că nu mai cumpăra chiar toate ziarele. Era chiar unul căruia i-am simţit lipsa. Înainte să se înscrie îl lua şi-l citeam împreună, ne mai amuzam... După, nu l-am mai văzut. L-am întrebat ce s-a întîmplat cu el şi mi-a zis că a aflat, în sfîrşit, cine e patron acolo şi ce jocuri murdare face. «N-am de gînd să mai citesc mizeria asta care ne atacă mereu!» – mi-a zis. «Dar îl citeai înainte – i-am spus – şi nu era chiar aşa rău». S-a uitat la mine de sus şi-a plecat în bucătărie... Apoi a început să ofteze în somn, mai ales după şedinţe. Doar ofta, atît – cel puţin la început. Dimineaţa se trezea obosit, dar nu se putea abţine şi pleca din nou la partid. După două-trei săptămîni, a început să miroasă urît, mai ales cînd venea de afară. L-am luat cu binişorul, să se spele. Şi atunci mi-a mărturisit că în curînd vor avea loc alegeri pentru biroul organizaţiei de stradă şi că, împreună cu cîţiva amici politici de la scara doi, a început să caute informaţii compromiţătoare despre contracandidat. În ghenă, închipuiţi-vă, doar-doar o arunca ăla ceva materiale la gunoi...!".

Dna Ionescu izbucneşte în plîns cînd îşi aduce aminte: „A devenit de nesuportat cînd a început să vorbească în somn. Slăbise mult, fuma prin şedinţe, şi noaptea abia putea să doarmă de atîtea cafele. Cînd aţipea puţin, începea să vorbească în şoaptă: «Georgescu, administratorul de la scara 3, e ultima piesă. Trebuie să-l convingem să intre. După el, vor cădea şi şeful comisiei de cenzori, care e naşi-su, şi poate şi Sofronie, buticarul de la parter. Atunci vom avea şi forţa financiară – blocul e al nostru!»".

Pentru un om de vîrsta şi tensiunea lui arterială, dl Ionescu a rezistat mult în politică: şase luni şi jumătate. A murit de accident vascular cerebral, la birou, în preziua conferinţei pe cartier a corpului de pompieri voluntari ai partidului. Decesul lui a împăcat şi societatea civilă a blocului, care începuse să-l bănuiască de tentaţii autoritare după ultimul regulament de ordine interioară, ce interzicea „urcarea în lift fără un motiv serios". Partidul i-a trimis şi el o coroană, cu o inscripţie mişcătoare: „Dlui Ionescu, care aşa rămîne mereu alături de noi, onoare!".

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Cum se distrează soldaţii

Scandalul fotografiilor care îi înfăţişează pe soldaţii americani şi britanici torturîndu-i pe prizonierii irakieni continuă. În Marea Britanie, unele autorităţi susţin că imaginile sînt făcături, revista *Daily Mirror* unde au apărut insistă că sînt autentice, iar autorităţile militare continuă cercetările. O fată-soldat american rîde. Mama ei spune că în imagini se văd doar „prostii copilăreşti" şi adaugă o întrebare retorică: „Da' ce, ceea ce ne-au făcut irakienii e bine?". Problema nu e dacă sînt adevărate fotografiile, ci dacă e adevărat că deţinuţilor irakieni li s-au aplicat tratamentele inumane, crude, degradante, înfăţişate în poze. În Statele Unite, preşedintele Bush a declarat că faptele sînt „ruşinoase şi îngrozitoare" şi a cerut investigaţii rapide. În timp ce nu se găseau depozitele de arme de distrugere în masă – pretextul oficial al celui de al doilea război din Irak – s-a spus că doar camerele de tortură din închisoarea lui Saddam, Abu Gharib, şi tot ar fi justificat intervenţia. Iar acum se dovedeşte că tradiţia locului e mai puternică decît stratul de civilizaţie presupus a motiva codul de conduită al cetăţenilor din ţările democratice.

Pe măsură ce investigaţiile confirmă, apar explicaţiile: „Nu e tipic" (generalii), „Nu am fost pregătiţi în nici un fel, am cerut comandanţilor să ne dea reguli şi reglementări şi nu ne-au dat, n-am văzut niciodată un exemplar al Convenţiei de la Geneva privind tratamentul prizonierilor de război" (sergenţii). Mărturii despre relele practici ale militarilor însărcinaţi cu interogarea prizonierilor au circulat din primele zile ale ocupaţiei, dar ele veneau de la victime şi au putut fi neglijate. Ca şi cum dacă au pierdut războiul, soldaţii irakieni şi-au pierdut şi calitatea de fiinţe umane. Armata dă vina pe serviciile secrete care au condus interogatoriile: asistînd la ele, ar fi învăţat soldaţii, în general continuatorii unor tradiţii eroice, aceste rele practici. Se mai spune că nu soldaţii, nu oamenii de la CIA, ci angajaţii serviciilor private de securitate ar fi băieţii răi din poze. Pasarea cartofului fierbinte dintr-o mînă în alta lasă să se înţeleagă că, tipice sau nu, practicile aparţin obişnuinţelor cuiva.

Ahmed al-Sheik, redactorul-şef al canalului TV arab de ştiri, a spus că aceste fotografii îi vor mînia pe toţi arabii din lume. Ceea ce s-a dovedit a fi adevărat, tot atît de adevărat fiind că nu trebuie să fii arab pentru fi dezgustat şi pentru a-ţi pierde încrederea în om.

Ascendentul puterii elimină limitele, orice e permis. Ce fel de pregătire specială trebuie să-i fie asigurată unui om ca acesta să ştie că nu trebuie să urinezi pe un semen de-al tău, ce fel de lecturi trebuie să i se asigure unui om, fie el şi soldat, ca să nu lege fire electrice de organele genitale ale unui prizonier? Iniţiatorii unor asemenea acţiuni ştiau că e rău ceea ce fac, dar ştiau de asemenea că învingătorii sînt arareori pedepsiţi. Nu a fost un exces de violenţă în timpul luptelor, cînd agresivitatea adversarului ar putea justifica folosirea unor mijloace interzise de regulile războiului. E o violenţă exercitată la rece, cu dorinţa expresă de a teroriza şi de a umili nişte oameni despre care nu se ştie dacă sînt vinovaţi şi cît de vinovaţi sînt. Nu, ceea ce au făcut irakienii la Falluja, omorîndu-i în chinuri pe cei patru americani capturaţi, ciopîrţindu-le şi batjocorindu-le apoi cadavrele, nu e bine. Cum nu e bine ceea se întîmplă în închisorile din Iran, Tunisia, Egipt, Arabia Saudită..., e o listă lungă popularizată periodic, în indiferenţa generală, de organizaţiile de apărare a drepturilor omului. Nu ar trebui să existe licenţă pentru cruzime acordată răzbunătorilor victimelor, pentru că astfel ciclul violenţei se perpetuează, drepturile omului rămîn un exerciţiu de ipocrizie pentru politicieni, oamenii de rînd înţeleg că dacă un conflict poate fi rezolvat rapid prin forţă, nu are rost să te osteneşti cu negocierile.

Se încearcă atenuarea şocului produs de publicarea oribilelor fotografii prin sublinierea faptului că în alte părţi ororile se produc departe de opinia publică, ele nu sînt fotografiate. Fotografiile din ziarele americane şi britanice sînt groaznice prin faptele pe care le înfăţişează, dar şi prin zîmbetul lui Lynndie R. England, a cărei mamă crede că fiica ei se ţinea de şotii în Irak.

globul cubic

Antisemitism

Pe 28 aprilie, s-a deschis la Berlin, în prezenţa a 500 de delegaţi, Conferinţa împotriva antisemitismului. Elie Wiesel, supravieţuitor al Holocaustului, scriitor, laureat al Premiului Nobel pentru pace, a spus: „Aparţin unei generaţii de evrei traumatizaţi. Noi avem antene. Mai exact, noi sîntem antenele. Cînd spun că recepţionăm semnale alarmante, oamenii ar trebui să ne asculte". Colin Powell a spus: „Şi în Statele Unite există antisemiţi, capete rase şi alte sortimente de rasişti, bigoţi şi extremişti; hrana lor e frica şi ignoranţa şi ii persecută pe cei vulnerabili". Din datele sondajului comandat de *Anti-Defamation League* reiese că în unele ţări (Franţa, Spania, Italia) a scăzut procentajul persoanelor cu atitudini şi concepţii antisemite, în timp ce în altele (Marea Britanie, Olanda) a crescut, fără să atingă praguri semnificative. Printre altele, cei selectaţi în eşantion au acceptat sau au respins următoarele afirmaţii: „Evreii sînt mai loiali faţă de statul Israel, decît faţă de ţara asta", „Mai mult decît alţii, evreii sînt tentaţi să folosească practici tenebroase ca să obţină ceea ce îşi doresc". (După *The Washington Post)*

Incidentul a avut loc pe 28 aprilie, în Adunarea naţională franceză: într-o şedinţă de interpelări, un deputat l-a întrebat pe Nicolas Sarkozy, ministru de stat, dacă „frenezia notorietăţii" din vizita oficială în Statele Unite a servit cauza Franţei: „N-o să vă dezamăgească răspunsul meu", i-a lansat Sarkozy interlocutorului său şi, după ce a înşirat locurile unde a fost invitat, a adăugat: „Îmi dau seama că problema nu vă e familiară, dar am fost primit de asociaţiile evreieşti care au dorit să-i mulţumească Franţei pentru lupta dusă împotriva antisemitismului. Şi vreau să vă spun un secret: aşa ceva nu i s-ar fi întîmplat fostului ministru de Interne. După cinci ani de guvernare Jospin, în SUA s-a ajuns să se creadă că Franţa e o ţară antisemită". Scandal pe băncile opoziţiei, deputaţii socialişti se adună lîngă tribună, strigă „Scuze! Scuze!", paza se interpune, cei jigniţi părăsesc şedinţa. Ziarele comentează ceea ce consideră a fi o gafă. (După *Le Monde*)

Pe 30 aprilie (data presupusei sinucideri a lui Hitler) au fost profanate 127 de morminte din cimitirul evreiesc din Herrlisheim, Alsacia. Pe o stelă se putea citi: „Afară cu evreii!". Pe steagul Reich-ului, înfipt pe o alee, scria: „Slavă Führerului nostru". Preşedintele Chirac a declarat că aceste acte sînt „abominabile şi intolerabile". (După *Libération*) **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Note despre gîndirea slabă

● Orice discuţie despre *gîndirea slabă* trebuie să înceapă cu Gianni Vattimo. Înainte de a fi europarlamentar socialist, Vattimo a fost unul dintre cei mai cunoscuţi filozofi italieni contemporani, teoretician al postmodernismului, cu mare prestigiu şi o glorie cel puţin egală cu cea a unor Lyotard sau Baudrillard, ca să citez cîteva nume de „staruri" ale temei. Vattimo spune că trecerea de la modernitate la postmodernitate este concomitentă cu *slăbirea* gîndirii. Gîndirea proprie lumii moderne, preocupată de stabilirea unei întemeieri solide a cunoaşterii, în care se vorbeşte în numele adevărului, al unităţii şi al totalităţii, al unităţii totalităţii chiar, pe care Vattimo o denumeşte *gîndire puternică*, este înlocuită în postmodernitate de *gîndirea slabă*, care respinge categoriile tari ale discursului modern („adevăr", „bine", „dreptate" ş.c.l.), chestionîndu-le la fiecare pas relevanţa şi cercetîndu-le necontenit substanţa în raport cu timpul *acesta* şi, în general, refuză ideea că o cunoaştere validă este neapărat întemeiată pe categorii şi valori cu anvergură universală. *Slăbirea* gîndirii este, după filozoful italian, nu doar semnul încheierii „aventurii metafizice" a gîndirii (într-un fel, filozofia a murit şi ea o dată cu zorii postmodernităţii!), ci, mai apăsat, dovada falimentului *gîndirii tari* în contextul lumii postmoderne.

● În jur, vedem limpede că *gîndirea slabă* ne-a înconjurat cu totul. Ne domină ca o tiranie dulce şi insidioasă, ne adoarme reflexele animalice, instinctele atavice şi deprinderile viguroase. *Gîndirea slabă* nu doar că vulnerabilizează gîndirea (în fond, e legitim să evadezi din sisteme de cîte ori poţi s-o faci), dar vulnerabilizează şi fiinţa. Socialmente, *gîndirea slabă* produce, la limită, noxe, precum corectitudinea politică, discriminarea pozitivă, feminismul radical – produse care, purtînd fervoarea orbitoare a extremei (ei da, pînă şi *gîndirea slabă* are varianta ei extremistă, un fel de *gîndire insuportabil de slabă*), nu văd că dăunează, de fapt, cauzelor din care se originează, altfel nobile şi obligatoriu de sprijinit de către orice om civilizat, precum afirmarea egalităţii, oprirea discriminărilor şi emanciparea femeilor. Vattimo spune undeva că *gîndirea slabă*, în esenţă, duce la ultimele consecinţe secularizarea lumii. Ei, tocmai de aceste „ultime consecinţe" mi-e frică...

● *Gîndirea slabă* ne inhibă de cîte ori vrem să folosim categoriile *tari*. Mă refer, acum, la „crimă", concept cu sens fără echivoc atît în etică, cît şi în ştiinţele juridice. În paradigma *gîndirii slabe*, cuvîntul e folosit adesea, tot mai adesea, în sens figurat şi rar, tot mai rar şi mai precaut, în sensul său propriu. E o crimă să tai un copac, să nu ai grijă de balene sau să se piardă un papirus antic. Terorismul islamist, însă, nu mai e o „crimă", ci „luptă de eliberare" (dacă vorbesc ideologizanţii) sau o explicabilă răbufnire resentimentară cauzată de colonialism (dacă vorbesc bursierii californieni mai fini). Am auzit reprezentanţi ai *gîndirii slabe* vorbind despre atentatul terorist de la 11 septembrie ca despre „presupuse atacuri teroriste" şi despre fondatorul Al Qaeda ca despre „aşa-zisul terorist Osama Bin Laden", încă multe luni după aceea. Tot în *gîndirea slabă*, comunismul nu a fost un genocid, ci un experiment nereuşit. *Gîndirea slabă* ne interzice, de fapt, să spunem lucrurilor pe nume, cerîndu-ne să renumim de fiecare dată lucrurile care se întîmplă în jur. Realitatea cîtorva zeci de milioane de oameni ucişi în secolele de expansiune europeană în cele două Americi trebuie denumită direct, fără ezitare: crimă. Realitatea cîtorva zeci de milioane de oameni ucişi sub comunism nu o putem numi chiar aşa, trebuie să mai analizăm puţin, după cum barbariile de la 11 septembrie şi 11 martie nu se pot, nici ele, numi „crime", decît după îndelungi ezitări şi atente precauţii. Şi totuşi, indiferent de ceea ce învăţăm în campusuri înverzite unde cîntă privighetoarea, oamenii mor. Mor la fel cum mureau în vremurile modernităţii şi chiar de mai înainte. Mor ca victime ale crimelor, mor ucişi, mor aruncaţi în aer, mor în războaie, mor... Din perspectiva morţii, nu văd nici o deosebire între modernitate şi postmodernitate. Poate că *slăbirea* gîndirii nu a fost însoţită de o *slăbire* a realităţii.

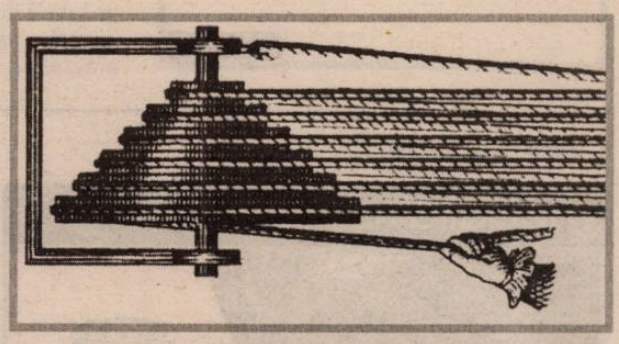

● Din altă perspectivă, *gîndirea slabă* este ca o autoflagelare, ca un fel de test de anduranţă al umanităţii. Vom vedea cît anume poate rezista fiinţa, în sens ontologic, şi lumea, în sens sociologic, agresiunilor venite din mediul specific, fără să se apere. Sper să nu ajungem la momentul lugubru în care propriile noastre cadavre să devină obiectul preferat de meditaţie al propriei noastre inteligenţe.

● *Gîndirea slabă,* care transformă interogaţia în obsesie făcînd, astfel, ca dubiul să fie mai mult decît un exerciţiu filozofic şi chiar mai mult decît un mod de viaţă, se enervează uşor. Enervarea se concentrează cu precădere pe acele idei care păstrează, încă, urme de gîndire tare. De pildă, o recentă polemică din această revistă l-a făcut pe un corespondent să considere huntingtonismul „o scurtătură pseudointelectuală" şi să-l acuze direct de simplism. E dreptul lui să considere aşa. În acelaşi text, autorul sugera, pe de altă parte, că fenomenul cercetat (era vorba despre terorismul islamic) ar trebui să fie abordat şi din unghiul mult mai subtil şi mai profund al colonialismului. Adică, o analiză care vorbeşte despre diferenţe culturale adînci, care vobeşte despre credinţe şi despre viziuni asupra lumii care par a fi (poate şi sînt) ireconciliabile este simplă şi pseudointelectuală, în vreme ce o analiză care vorbeşte despre exploatare colonială – şi care, mie personal, îmi sună ca un discurs marxist-leninist ţinut de un agitator PCR cu seralul la „Ştefan Gheorghiu" – ar fi mai profundă. E dreptul meu să consider asta o prostie, nu-i aşa?

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Reţeta fericirii

Îţi spun şi matale:
mănîncă petale
de vegetale
şi ce-o mai fi-n pomi;
mănîncă rizomi;
duminica, lisă
de muguri de tisă
şi spori de ciuperci;
fă-ţi, lunea, un terci
de hrişcă, iar joia,
nu uita soia.
Consumă-le calm
cum, frunza de palm,
girafa şi havării
ei, la *Discovery*...
Dacă n-ai aşa gît,
nu-ţi rămîne decît
să te saturi cu iarbă:
n-o pune să fiarbă,
căci, pînă se-ntunecă,
burta o rumegă...
Iar ţie, beteagul
de cîtemai boalele
şi preanerumenul,
ţi se-mproaspătă cheagul,
care face ca rumenul,
ciurul şi foalele
zise *foios*,
să-ţi umble voios,
nu anevoios,
ca pînă acum, —
de nici nu simţi cum.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Lovituri de teatru – date şi luate

Lovitură de teatru, numele tău e românesc, iar ecoul tău îmbată poporul! Prezentul musteşte de lovituri de teatru! Ordinea băltindă este periodic făcută ţăndări, atenţia se-ncordează iar urechea se ciuleşte, ochiul se lărgeşte a uimire – la un lat de palmă mai sus de gura care se cască, se cască, şi-aşa rămîne. Nu se poate închipui chin mai mare decît intervalul, sfîşietor, dintre două lovituri de teatru. Ce poţi face atunci? Să aştepţi? Cum să aştepţi, cînd nu ştii ce? – pentru că singura raţiune de-a fi a loviturii de teatru este să te ia pe nepregătite, să te vînture preţ de două zile, să te mire, să te facă să comentezi – în faţa unui alt gură-cască.

Înainte de comunism, lovitura de teatru s-a chemat lovitură de stat – sau de Palat. Din lovitură în lovitură, am pus deseori Europa în faţa faptului împlinit. Ca şi alţi sud-est-europeni, ne-am mîndrit cu această dibăcie. Şi aşa a rămas – Europa împlinită, noi lovind. Căci ce-a făcut Oltenia sub austrieci, douăzeci de ani cît a stat? A lovit cu pasivitate deplină în ordinea imperială, întabularea moşiilor n-a prins, recensămîntul animalier a eşuat, vienezii au lăsat ştrudelul şi şniţelul şi s-au dus. Or, ce-o fi fost unirea mică, a lui Cuza? Tot o lovitură de teatru, pe scena unui stat. Victima cui a fost Cuza, peste alţi şapte ani? A unei lovituri de Palat; ca şi regele Mihai, în '47. Unirea din 1 decembrie? 23 august? Lovitură peste lovitură. Avem revoluţii pe cap de locuitor mai multe decît orice alt popor.

În comunism, lovitura de teatru se întîmpla să fie acel 1,2 la sută care de regulă nu vota lista partidului pentru MAN, ori înmormîntarea cu slujbă a lui Petru Groza, ori acel 1.00 care a apărut în spatele Nadiei, pe tabela de la Montréal. Mai încoace, ea se împărţea parcimonioasă între prima pagină a *Scînteii*, gestionată de bocănitorii lui Ceauşescu şi coloana *Faptului divers*, de unde Petre Popa o uimea cotidian, pe la ora cinci a amiezii, pe tuşa Tola de la ţară, vecină căreia – prea inocentă fiind, în raport cu vîrsta, în ale alfabetului – i se citea. Odată ea mi-a spus: *Mumă, de la Titanic nu s-a mai văzut aşa ceva!* Era spre mijlocul anilor '70 şi tocmai se lansa *Dacia 1300*.

Începută cu o lovitură de stat, era comunistă a sfîrşit la fel; ca singură diferenţă, o tuşă de spectaculozitate pe care finalul încă-l mai aruncă peste noi, umbră lipicioasă pe podeaua ţării. Teroriştii şi miniştrii, greviştii şi nomenclaturiştii, gedesiştii şi feseniştii anului '90 s-au topit treptat într-o pastă gri din care studenta de 19 ani de azi, de la particulară sau de la stat, nu mai poate modela nimic. E vina ei? Nicidecum. Suficient preveniţi asupra contemporaneităţii, învăţaţi cu lovituri din care peste trei zile abia de mai răzbate un ecou ca un scîncet, orice tînăr şi orice tînără ştie că nici măcar plastilina nu mai e ce-a fost odată. Cît despre caramele... Acum trei luni, la un liceu din Tîrgovişte, doi elevi au întrebat pe un profesor cine a fost Petrache Lupu şi acesta le-a spus: *Ia nu fiţi obraznici! Căutaţi pe Google, că sînteţi de-acum oameni mari!*

Lovitura de teatru parazitează politicul. Cum? Ce-aţi spus? Este invers?

Se prea poate. Ministrul de Externe vrea la primărie, antrenorul de naţională vrea la partid! Urlă seara, de la zece încolo, televiziunile. Dai să te mai liniştesti puţin – nu-i chip. Dai să te duci de Crăciun în Maramureş, să uiţi de toate; acolo – lovitură de teatru – dai de Toader Steţca, fostul primar de la Săpînţa, cu care ajungi să discuţi despre Curtea drepturilor omului de la Strasbourg. La început de mai, ajungi pe lîngă Calafat, ai vrea să dai la peşte, cînd... lovitură de scenă (şi-ncă ce lovitură!), au venit fetele de la Blondy în oraş, e zaiafet!

Loviturile de teatru au marele merit de a te face să visezi la o ţară aranjată, în care să nu se întîmple nimic, măcar zece luni pe an. O ţară în care să deschizi ziarul direct la cotele bursiere, la careul de cuvinte încrucişate sau la pagina de sport. Să te intrige numai veştile meteo. Să-ţi pese prea puţin cine e primar şi cine e premier. Să te plictiseşti şi să te simţi bine în pielea ta de împăcat cu plictiseala.

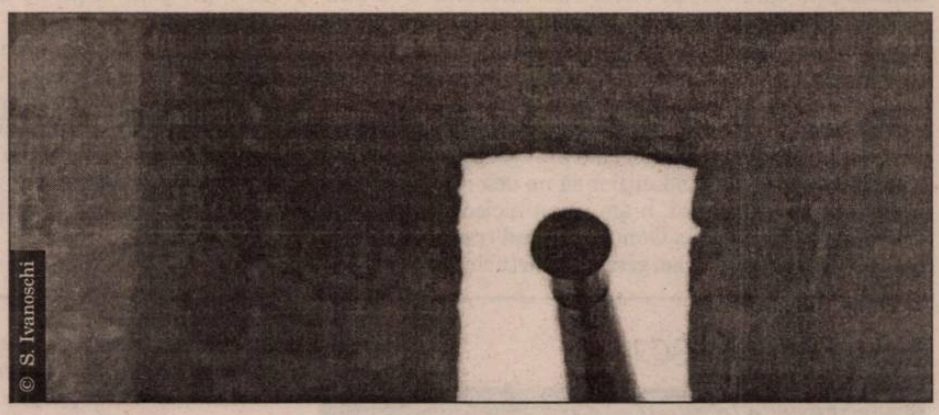

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Cutia neagră şi alba-neagra

Partidul Social-Democrat este extrem de vexat cînd ziariştii (sau presa sau ONG-urile) cer ca alegerile să fie urmărite cu vigilenţă. Suspiciunea electorală e considerată un afront mişelesc şi rău-voitor la adresa administraţiei publice. Ai cărei funcţionari au o foarte dificilă sarcină – să organizeze un scrutin cît mai corect, în condiţiile în care slujbele lor atîrnă de numele cîştigătorului! Căci, în pofida legislaţiei şi declaraţiilor, se ştie bine cît de mult depind cei mici de cel ce are pîinea comunală şi cuţitul judeţean. În limbajul ireverenţios al presei, acest specialist în tranşări şi porţionări (un fel de măcelar, adică) poartă numele de baron. În ciuda aurei nobiliare, această ocupaţie nu e deloc simplă. Baronul numeşte în funcţii şi împarte fonduri numai către cei care nu-i ameninţă poziţia, iar pe de altă parte asigură fonduri pentru „cei de la centru". Căci aparatul de partid este riguros ca o maşinărie bine unsă, ca un excavator gigant care cotrobăie pămîntul african după diamante. Rîuri de cerneală au curs în paginile ziarelor despre manevrele şefilor judeţeni de trib, dar nu s-a întîmplat nimic. Sub presiunea indicaţiilor europene, PSD-ul a decis să-l sacrifice totuşi pe prof. dr. Nicolae Mischie, despre care a aflat brusc că şi-ar fi căptuşit existenţa cu cîteva din miliardele care vin dinspre UE. Alt personaj controversat, Marian Vanghelie, pare să fi scăpat; misteriosul Comisariat pentru ONG-uri, instituţie inventată parcă special pentru el, i-a dăruit cîteva indulgenţe. În fond, vorba lui Hrebenciuc, *o fi făcut şi el vreo afacere măruntă, 2-3 milioane de dolari, care-i problema?* Sigur că, dacă n-ar cotiza la puşculiţa cu trandafiri, ar fi probleme, dar dl Marian ştie regula. Şi el, şi alţii, mulţi, care au nevoie de partid mai mult decît are partidul nevoie de ei.

Duminică am avut ocazia să vedem mai bine agresivitatea şi viclenia cu care acţionează aceşti vătafi pe teritoriile luate în locaţie de gestiune. Dana Deac a investigat cazul lui Marian Oprişan, patronul judeţului Vrancea. După cîteva explicaţii din vîrful buzelor, acesta i-a dictat unui primar sfios ce să spună şi i-a ameninţat pe ziarişti cu tribunalul. Care ştim bine cît de clement este cu ziariştii prea băgăcioşi! Oprişan a negat că împarte banii după criterii discreţionare, deşi puţinii primari care se încăpăţînaseră să nu treacă la PSD aveau date concrete. Revenit ulterior la sentimente mai bune, a trimis la redacţia *Cutiei Negre* cîteva hîrtii justificative, dar, ce să vezi, lipseau tocmai paginile referitoare la chestiune!

În discuţia din studio, PSD-ul a fost reprezentat de secretarul executiv Dan Mihalache, un domn mai puţin cunoscut pînă acum, dar care a început să apară mai des pe la televiziuni, pentru că a împins pe noi culmi arta conversaţiei politice. Dl Mihalache a reuşit să nege dintr-un condei toate evidenţele care îi erau puse în faţă, fie de Eugen Nicolaescu, reprezentantul opoziţiei (PNL), fie de ziarista Rodica Culcer, fie de insistenta realizatoare a emisiunii. Pe scurt, a grăit el, reportajul a fost manipulat, statisticile sînt discutabile, corespondenţii străini mint etc. Ba a mai luat şi atitudine împotriva traseismului politic! Domnia-sa nu s-a complicat cu argumente, preferînd să-şi atace interlocutorii, să-i întrerupă, să le răstălmăcească spusele, să-i compătimească şi să-i ironizeze grosier. Mai exact, cu umorul căznit al unuia care învaţă arta dialogului din scheciurile de revistă. Dar şi cu şiretenia ghicitoarei care alungă duhurile malefice (fie ele inginerii financiare sau şantaje politice) cu două descîntece şi-o njurătură. Prestaţia sa mi-a demonstrat că PSD-ul e atît de sigur pe victorie, încît nici nu se mai osteneşte să respingă acuzaţiile ce i se aduc. Şi pentru prima oară, am înţeles rostul măştilor groteşti care veghează studioul Danei Deac. Poate că ele ştiu lucruri pe care noi le vom afla, ca de obicei, cînd e prea tîrziu! Ca să nu fie aşa, ar trebui ca multele noastre emisiuni politice să aibă măcar o bucăţică din curiozitatea necruţătoare a *Cutiei Negre*.

Dilema veche
lucrează pe calculatoare
oferite de
concept electronics
Calitate fără compromisuri. Punct.

Texte şi opinii de: *Cristina DIAC (studentă, Facultatea de Istorie, Bucureşti) ● Principele Radu de HOHENZOLLERN-VERINGEN ● Justina IRIMIA (studentă, Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Bucureşti) ● Gabriel MARIN (asistent de cercetare, Universitatea Laval, Québec) ● Barna NÉMETHI (elev, Colegiul Naţional „Sf. Sava", Bucureşti) ● Liviu ORNEA (conf. dr., Facultatea de Matematică, Bucureşti) ● Radu PARASCHIVESCU (redactor, Editura Humanitas) ● Zoe PETRE (prof. dr., Facultatea de Istorie, Bucureşti) ● Cristian PREDA (conf. dr., Facultatea de Ştiinţe Politice, Bucureşti) ● **Coordonatorul temei:** Adrian CIOROIANU*

Monarhia, dacă... (argument)

Într-o istorie cu atîtea schimbări spectaculoase – cum este istoria noastă modernă – rămîne loc de mult contrafactual. Iar monarhia românească – una dintre instituţiile care au parcurs, alături de societatea care am fost, de cîteva ori drumul de la agonie la extaz şi înapoi – poate intra în acest joc intelectual.

Carol I a fost un mare rege. Dar dacă, să presupunem, în războiul franco-prusac din 1870 ar fi învins francezii, şi nu nemţii, istoria sa glorioasă s-ar fi scris altfel. Francofilia exuberantă şi net oportunistă a unor români cu stare de atunci ar fi explodat în străzi şi prin tîrguri, iar Carol poate şi-ar fi strîns bagajele şi s-ar fi întors la casa părintească, mai înainte de a împlini 8 ani pe tron; iar România ar fi devenit fie teren de luptă între familiile băştinaşe, fie una dintre primele republici ale Europei. Fie şi una şi cealaltă. Aşa, Carol a stat 48 de ani şi ţării i-a fost bine.

Numele regelui Ferdinand este legat de unul dintre cele mai măreţe momente din evoluţia statului – anul unificator 1918. Dar dacă ar fi învins Puterile Centrale şi nu Antanta, regele ar fi rămas conducător al unei ţări mai mici, eventual extinsă spre estul basarabean şi nu spre vestul ardelean. Sau, dacă nu ar fi fost ghidat de Ionel Brătianu ci de politicieni de mîna a treia, el – fire ceva mai slabă şi mai ezitantă – ar fi sucombat sub povara propriei coroane.

Dacă Franţa nu ar fi căzut atît de repede în 1940 şi dacă ambiţiilor lui Hitler, pe cale de consecinţă, li s-ar fi pus capac la vreme, Carol al II-lea ar fi rămas în istorie ca cel mai mare rege român de la 1914 încoace. Economia începuse să funcţioneze, ţara era în stabilitate. Cu o Franţă puternică în 1940, nici Stalin nu ar fi ajuns satrapul Europei, iar C.Z. Codreanu ar fi îmbătrînit ca un rebel, privit cu anumit amuzament curios. Pasiunile sau moralitatea regelui român nu ar mai fi interesat pe nimeni, iar el ar fi păstrat tronul în pace şi onor, aclamat de toată românimea; şi ceva mă face să cred că poeţii de curte ar fi ajuns să o iubească – platonic şi cu rimă – pînă şi pe Elena Lupescu.

Dacă Stalin nu ar fi prins curaj pe spinarea lui Hitler, e foarte posibil ca regele Mihai să fi fost astăzi la Palat, alături de familie. Un curtean în costum italienesc i-ar fi deschis în această dimineaţă uşa biroului şi i-ar fi spus Majestate, a apărut numărul omagial, de 10 mai, din Dilema veche. *Iar* Dilema, *cred, ar fi arătat puţin altfel – asta în cazul în care nu s-ar fi chemat* Coroana tînără.

Aşa, acest număr de revistă spune ce spune. Valoarea noastră, ca români, e dată tocmai de faptul că mai avem puterea de-a trăi în contra-contrafactual. (**Adrian Cioroianu**)

Radu PARASCHIVESCU

Cu capu-n nori pe-un cer senin

Dacă întrebi un american ce părere are despre monarhie, te alegi cu o căutătură piezişă. Dacă insişti, simţi că interlocutorul se crispează. Iar dacă nu renunţi, înseamnă ori că eşti gafeur, ori că ai porniri sado-maso. Nesocotind capcanele unui asemenea demers, am avut în urmă cu zece ani o tentativă nechibzuită: am încercat să duc un universitar din Florida la Peleş. Omul m-a privit ca pe o muscă în supă şi a cuvîntat cu o voce inundată de lehamite: „*Thanks, but no thanks.* Castelele astea sînt la fel ca filmele porno. Ai văzut unul, le-ai văzut pe toate". Putem să rîdem în faţa unui asemenea răspuns? Sigur că putem, dar numai dacă omitem un amănunt. Acela că englezii încă îi consideră pe americani verii lor din colonii, văzînd în emanciparea lor o ispravă tehnică menită să camufleze un jind atitudinal. Am vrea să fim ca voi, să avem fibra voastră, să vă xeroxăm tradiţiile şi temeliile, însă ştim că nu putem şi-atunci facem maşini mai bune şi blocuri mai înalte. Sîc!

John Steinbeck a fost un american atipic, printre altele şi fiindcă a luat Nobelul pentru literatură în luptă dreaptă, fără lobby şi presiuni. După ce-a mîncat din fructele mîniei în joia dulce şi a pornit cu Charley în căutarea Americii tocmai în iarna vrajbei noastre, Steinbeck a încălecat pe poneiul roşu, a străbătut păşunile raiului, s-a despărţit de şoareci şi oameni şi s-a instalat (cu gîndul şi condeiul, firește) în Franţa anilor 1950. Acolo l-a ajuns din urmă Mark Twain, care i-a şoptit ceva la ureche. Nu vom şti niciodată ce anume, dar după ce citim *Scurta domnie a lui Pepin al IV-lea* (Editura Curtea Veche, 2004) începem să bănuim. Cărticica, sub 200 de pagini, are un subtitlu precaut – „O scorneală" – parcă pentru a ne spune că, fire intuitivă, Steinbeck a presimţit la un moment dat că ţara lui va intra sub umbra unui zombi ideologic primejdios, pe care în buletin îl cheamă *political correctness*.

Scurta domnie... este povestea unei Franţe care, în plină agonie republicană, redescoperă monarhia şi înşurubează pe tronul scos din depozit o caricatură. Pepin Arnulf Heristal e un ins cu capul în nori la figurat, dar şi la propriu, fiindcă în timpul liber (adică 24 de ore pe zi) se uită la stele. E astronom amator şi se lasă greu confiscat pentru alte ocupaţiuni. Numai că la un moment dat ţara îl revendică. Şi nu oricum, ci pe post de figură providenţială, căci, potrivit documentelor, omul nostru ar fi urmaşul peste secole al lui Pepin cel Scurt. Alesul abandonează ploile de meteoriţi pentru a se supune furtunii de griji iscate pe cerul Franţei. Firește, rezultatul e un chix crîncen şi deplin.

E cazul să-l stimăm pe Steinbeck pentru scorneala asta? Fără îndoială. În primul rînd fiindcă pleacă de la o problemă veche şi o duce pe un drum nebătătorit. În toate discuţiile despre rostul monarhic, argumentul e ştiut, chiar banalizat. Ce preferăm, ierarhia glandelor sau pe cea a meritelor? Vrem graţie divină sau omologare telurică? Avem nevoie de paloare augustă sau de valoare îngustă? Căutăm un simbol sau o soluţie? Un garant al stabilităţii sau un performer eficient? Sînge albastru sau roşu? E limpede, soluţia ideală lipseşte, aşa cum îi stă bine. Simbolul poate fi prăfuit, sclerozat, debil, detracat, nepriceput sau prost de-a binelea. Performerul, pe de altă parte, poate fi o interfaţă de partid, un parvenit revanşard sau un intrus legitimat prin fraudă.

Pe această linie curge şi demonstraţia lui Steinbeck. Americanul, care, în treacăt fie spus, a avut răbdare pentru destule castele, ştie că şi opţiunea monarhistă, şi cea republicană sînt de la un punct încolo prizonierele unei loterii cu urmări de multe ori fatidice. Lucrurile care contează sînt altele. Unul dintre ele e proasta întrebuinţare a consensului. Consensul, după cum ţineţi minte, a circulat voios şi pe buzele românilor imediat după 1990, cînd antonimul lui nu putea fi decît destabilizarea. În *Scurta domnie...* el impune şi validează o aberaţie a cărei consecinţă imediată e haosul. Adică antiutopia, buclucul generalizat. Dar nu în negrul funest al lui Orwell, ci mai degrabă cu irizările sarcastice ale lui Swift. Căci lucrarea consensuală a fictivelor partide din Franţa anilor 1950 nu face decît să sporească deruta şi să înalţe întreaga ţară în superlativul absolut al degringoladei. Iar dacă sîntem curioşi – şi se cuvine să fim –, iată cîteva dintre partidele galvanizate de proiectul revizionist: radicalii conservatori, conservatorii radicali, ateii creştini, comuniştii (cu patru subdiviziuni: stalinişti, troţkişti, hruşciovnici, bulganinieni), vercingetorienii, merovingienii, capetienii, bonapartiştii, carolingienii, orleaniştii, angevinii, cezarienii, stînginştii de dreapta, dreptiştii de stînga etc. Vi-l închipuiţi pe regele Pepin coborît de lîngă telescop şi somat să pună ordine în aşa ceva?

Un alt lucru care contează în demonstraţia lui Steinbeck, şi cu asta revenim la universitarul din Florida, e anchiloza retorică a americanului pus în faţa unei figuri monarhice. Iar ea provine din neputinţa de a vedea în purtătorul de coroană altceva decît un simplu cetăţean – *a guy like you and me* – care întîmplător are ceva pe cap. Sugestivă e întîlnirea proaspăt unsului rege cu fiul bogat al unui industriaş aşijderea din SUA. Tînărul nu frisonează cînd află că omul din faţa lui e monarh. El iese de sub carapace abia cînd acesta i se plînge de neregulile de la curte. În clipa aceea, Tod Johnson îi face pe loc maiestăţii-sale un plan de rentabilizare, îi vorbeşte de obiective pe termen lung, de marje de eroare, de indici macroeconomici şi de alte subtilităţi pe care n-ai cum să le afli uitîndu-te la stele. Pentru americanul ironizat în *Scurta domnie...*, Pepin al IV-lea nu e regele Franţei, ci managerul unei întreprinderi cu cîteva zeci de milioane de angajaţi. Prilej cu care înţelegem mai bine ce i-a şoptit Twain la ureche lui Steinbeck cînd l-a ajuns din urmă.

Interviu cu AS Principele Radu de Hohenzollern-Veringen

Mărturisesc că pentru prima dată nu ştiu cum să încep un interviu. Cum ar trebui să mă adresez. Alteţă? Majestate? Prinţe? Domnule?

Ţăranii din Vărădia de Munte şi de la Săvîrşin ştiu. Dacă i-aţi întreba pe ei, v-ar răspunde: „Alteţă".

Pentru mine, ca tînăr în România de tranziţie, monarhia a avut o evoluţie spectaculoasă într-o perioadă scurtă de timp. Înainte de 1989 era diabolizată. Brusc, după revoluţie a devenit o alternativă pentru unii şi un pericol pentru alţii, iar această dispută a consumat multe energii. La nici 14 ani, pare că şi-a găsit locul în istorie şi a făcut pace cu prezentul. Care credeţi că a fost momentul determinant pentru această transformare?

Nu aţi înţeles prea bine tranziţia, după cît se vede! În primul rînd, monarhia nu a avut o evoluţie spectaculoasă în aceşti ultimi paisprezece ani, ci a stagnat. În al doilea rînd, acest fenomen nu a fost spectaculos, ci deplorabil! În al treilea rînd, înainte de 1989, monarhia nu era diabolizată, ci ignorată complet. În al patrulea rînd, după 1989, monarhia nu a devenit o alternativă pentru unii, ci pentru toţi. Şi un pericol tot pentru toţi. Ambele stări (alternativa şi pericolul) erau o bazaconie. În al cincilea rînd, monarhia nu avea nevoie să-şi găsească locul în istorie după paisprezece ani, fiindcă locul din istorie nu şi l-a pierdut niciodată.

Aveţi însă dreptate într-un loc: acolo unde spuneţi că sînteţi tînăr.

S-a încheiat rolul monarhiei în România?

Nu.

Mulţi reproşează regelui Mihai că a coborît de pe soclu şi s-a amestecat prea mult în România reală. Un premiu pentru Adrian Năstase la un eveniment monden, de exemplu. Nu a fost o greşeală de strategie? Are regele un PR defectuos?

Nu ştiu la care model de monarhie vă gîndiţi, atunci cînd folosiţi figura de stil cu „soclul". Dacă aveţi în minte modelul monarhiilor vest-europene (democrate, liberale şi prospere), atunci daţi-mi voie să vă reamintesc că regele şi prim-ministrul se întîlnesc în acele ţări destul de des şi cu folos. Regina Elisabeta a II-a a Marii Britanii l-a înnobilat pe socialistul Tony Blair cu titlul de Sir, dar nimănui nu i-a venit în minte să spună că Regina are un PR defectuos, deşi Tony Blair e aspru criticat de presa şi de societatea britanică, în fiecare zi a săptămînii. Dar e adevărat că în România, spre deosebire de Marea Britanie, dilemele sînt întotdeauna vechi.

Interviu realizat de Cristian GHINEA

Am considerat potrivit, pentru acest număr, un interviu cu M.S. Regele Mihai, aşa cum probabil şi cititorii aşteptau. Doamna Simina Mezincescu, cu o eleganţă niciodată dezminţită şi cu o amabilitate pentru care-i mulţumim, ne-a spus că, din păcate pentru noi, M.L. Regele Mihai şi Regina Ana se aflau la Versoix, unde petrecuseră Sărbătoarea pascală. Tot Domnia-sa ne-a facilitat o legătură rapidă şi eficace cu A.S. Principele Radu (aflat alături de A.S. Principesa Margareta la castelul de la Săvîrşin) – care în primul moment a acceptat ideea unui interviu, după care a revenit, întrebînd cine sînt semnatarii din restul paginilor. În acel moment al discuţiei, Domnia sa a considerat că o participare la acest număr ar fi nepotrivită. Totuşi, întrebările noastre fuseseră trimise – drept care, peste cîteva zile, A.S. Principele Radu şi-a schimbat opinia, spunînd că aceste întrebări merită un răspuns clarificator. În ciuda impresiei de uşoară nervozitate pe care răspunsurile o pot lăsa, sîntem convinşi că – monarhia în România fiind cu mult mai veche decît *Dilema veche* – ne putem întîlni, sub un cer senin de 10 mai, în ideea acelei *antante pro-democratice* pe care concetăţenii noştri o merită. (A. C.)

Justina IRIMIA

Neconvenabila convenţie

Monarhia este precum maşina de scris. Moştenită, păstrată cu grijă, cu rol decorativ, ignorată, dar scoasă la aer pentru contemplare, comparare şi elogiere. Repusă la loc, ea nu cedează prafului contemporaneităţii, ci îl îndepărtează sau îl poartă cu o subtilă eficienţă, insinuîndu-se cu îndrăzneală din spatele lui. Acest ultim ritual epoca postmodernă îl înregistrează tot mai des, pe măsură ce monarhia îşi sparge coaja de castă, se eliberează de rigidităţi, de jena suverană, de povara exoticului şi, păstrîndu-şi ceva din toate, îşi asumă o cetăţenie comună pe care o cultivă în mijlocul celorlalţi. Naturală şi inevitabilă, simptomatică pentru vremea morţii convenţiilor de neînvins şi a stricteţei protocolare, forţa ei de adaptare surprinde prin pasiunea cu care se desprinde de trecut şi uneori îl ameninţă. Confruntată cu emanciparea, tradiţia nu dispare, însă, ci rămîne să-i cenzureze discret noile strategii de comportament, astfel că monarhia se menţine mai degrabă ca un produs hibrid al celor două tendinţe, dintre care acomodarea şi armonizarea cu moravurile prezentului se manifestă cel mai puternic.

Democratizarea monarhiei nu mai surprinde nici atunci cînd aduce în bucătăria unui necunoscut căni de ceai purtînd chipurile unor cupluri regale, nici cînd prinţii şi prinţesele apar pe plajă sau pe terenuri sportive, cînd dansează în public, cînd înoată sau cînd semnează foi care nu sînt documente, ci hîrtii oferite de oamenii care vor autografe. Calea lungă dintre aroganţă, distanţă, ceremonial şi, la celălalt capăt, lejeritate, simţ social şi bunăvoinţă sinceră a fost străbătută de mult, iar existenţa într-o lume de după amurgul clişeelor severe şi-a găsit rapid coordonatele. Dincolo de inerţia eredităţii, de fatalitatea unui statut pe care, indiferent de modul în care îl receptează, este obligată să îl poarte cu sine, această instituţie îşi fabrică atitudinile şi opţiunile în acord cu o etică simplificată, culantă, pe care odinioară o respingea ca fiindu-i nepotrivită. Ar fi ridicol de simplu să defineşti fenomenul drept compromis, la fel cum nici referirea la vreo labilitate specifică nu ar fi suficientă şi cum ideea că monarhiile contemporane şi-au îngropat restricţiile este absurdă; dar faptul că ele au abandonat zîmbetul adresat de sus, pentru o convieţuire autentică cu oamenii e greu de ignorat. Tinerii caselor regale îşi fac studiile alături de ceilalţi şi însoţesc sau înlocuiesc acţiunile de caritate cu meserii nefictive şi mai ales productive, dirijează afaceri şi proiecte, călătoresc în cele mai turistice zone, cumpără de la magazine care nu se închid, egoist, pentru cumpărătorii de rînd, glumesc şi cer părerea celor din jur, urmăresc spectacole, intră în localuri – toate evenimente pe care grija personalului angajat şi perfecţiunea cu care ele se desfăşoară nu reuşesc să le separe de mundan, să le reitereze natura distinctă, să le disece din mijlocul corpului social pe care îl formează cu cetăţenii din afară. Lipsite de ostentaţie, apariţiile nu produc mai mult răsunet decît vizitele politicienilor sau ale artiştilor, ceea ce explică tratarea nediscriminată a acestor episoade în paginile presei interesate de mondenităţi.

Monarhia nu mai are imunitatea semnificantului său, nemaifiind relegată unei categorii închise care îşi menţine membrii prin liantul privilegiului genealogic, ci se desface tot mai mult, atrăgînd alianţe surprinzătoare, dintre care cele mai evidente sînt căsătoriile. Revoluţia matrimonială din casele regale şterge sau confirmă amintirea gestului lui Edward al VIII-lea, iar uimirea de atunci e înlocuită cu o constatare: nu mai există un *homo regalis* educat şi preocupat să vegheze la pretenţioasa integritate sanguină a familiei. Odinioară văzut drept mezalianţă, acest metisaj social se arată emancipat şi lipsit de constrîngeri, încurajînd manifestări ce contrazic eticheta clasică – soţiile sau soţii astfel aleşi preferă deseori să nu renunţe la carieră şi să nu schimbe un statut profesional pentru unul civil dar reputat, devenind frecvent colegi de serviciu cu cei cu care s-au căsătorit. Adaptarea monarhiei la modelele existenţiale curente parcurge, deci, drumuri variate şi nebănuite, pe care oamenii fără titlu nobiliar sînt orientaţi spre intrarea într-o lume din care, pînă de curînd, nu s-a ieşit; accesibilă şi flexibilă, fără a se dezice de neutralitatea funcţiei politice decorative, instituţia pierde ceva din rolul de anexă izolată la care o condamnă o lume preponderent republicană, atenţia cu care este privită apropiind-o de tendinţele unei societăţi căreia nu îi mai este străină. Eterogenă, dar solidă, monarhia este pentru ceilalţi o referinţă: fast, prestigiu, tradiţie sau capriciu ereditar, ea umple spaţiul nevoii de elite şi de validare a trecutului, atestînd prin prezenţă ceea ce mentalul colectiv preţuieşte prin legendă.

Trauma unei monarhii înlăturate de la putere este, probabil, mai mică decît cea provocată de interdicţia întoarcerii, efectele transformărilor istorice penalizînd dur şi de neînţeles după trecerea doar iluzoriu iertătoare a timpului. Legea exilului împotriva căreia casa de Savoia a luptat peste o jumătate de secol şi-a arătat perseverent forţa pînă de curand; se pare că erorile şi angajamentele politice nocive se transmit de-a lungul generaţiilor precum titlurile regale, dar subiecţii lor, fie că sînt sau nu victime ale circumstanţelor, îşi menţin o anumită familiaritate în conştiinţa celor rămaşi în ţară şi exercită o atracţie puţin afectată, dacă nu chiar augmentată de distanţă. Tîrziu adoptată de monarhie, România s-a văzut devreme despărţită de ea şi, pentru că evenimentul a coincis cu instalarea unui regim barbar, vidul s-a săpat, treptat, tot mai adînc, ca pentru a dovedi că nu există revenire. După experienţa unei transplantări de conducere occidentală pe sol balcanic şi intrarea într-un circuit al fastului european, care aduceau ţara într-o neaşteptată contiguitate cu marile paradigme culturale, întreruperea brutală a noului flux existenţial a îndepărtat-o de orice ambiţie elitistă şi de convingerea apartenenţei la o civilizaţie adecvată locului care o acceptase. Martori ai unui sfîrşit nefiresc, oamenii acelui timp au simţit probabil groaza un mariaj forţat, îngroşat de persecuţie şi de amintiri, însă nostalgia şi pseudonostalgia care i-au supravieţuit şi care au însoţit absenţa monarhiei nu au lăsat ca aura ei să se transforme în fantomă. Deşi sortită reprimării, inerţiei şi lipsei de înţelegere din partea celor care se înstrăinaseră de ea, evocarea ideei că România cunoscuse monarhia şi-a găsit confirmată vigoarea în primele vizite ale regelui, care, dincolo de emoţia reîntîlnirii, sugerau reluarea unui scenariu lipsit de implicaţii politice, dar învestit cu afecţiune şi melancolie, de la punctul în care fusese oprit.

Azi, cînd acomodarea cu prezenţa neostentativă a membrilor caselor regale europene este tot mai lejeră şi naturală, iar gesturile acestora nu mai sînt uşor asociate cu excentricităţi neaccesibile, semnificaţia monarhiei române ajunge la un nou avatar – resuscitare moderată a prestigiului trecut şi consolare pentru cei care i-au fost fideli, reprezentantă a unor străvechi alianţe dinastice, ea se adaptează şi se integrează locului şi epocii, preocupîndu-se de societatea civilă şi de mecanismele sociale fundamentale. Pentru cei care nu i-au fost contemporani şi care o descoperă acum doar în forma ei cosmopolită, activă, pragmatică, divorţată de ambiţii de conducere şi reaşezată ca instituţie regenerată, ea nu apare drept convenţie, ci drept benefică manifestare a unei convingeri personale ce trece dincolo de titluri moştenite.

Barna NÉMETHI

Monarhie de tranziţie

Cu un rege străin / ieşim din declin

Stau şi mă gîndesc ce-i de făcut. Mă uit în *dreapta* — mai nimic — şi ochii îmi cad fără să vreau spre *stînga*. Antrenamentele pentru fraude au avut loc, partidul-stat îşi cizelează nomenclatura gata să guverneze peste partide încă un mandat. Parcă nu m-ar mira o lege a deplinelor puteri, asemenea celei din martie 1933, care să transforme baroncraţia într-un nou *obsedant deceniu*. Operaţia de erodare a pilonilor democraţiei a determinat adaptarea-în-masă, în locul unei reacţiuni. Poate o să spuneţi că nu-i deloc aşa; partidele luptă, Uniunea Europeană veghează şi românul prosperă. Eu prefer să mă asigur. Eu doresc un rege străin!

Dacă ne gîndim, observăm că circumstanţele nu diferă cu mult de cele de la sosirea lui Carol I: Cuza tocmai era ispitit de putere, iar elita politică, detaşat îmbogăţită, învăţa jocul politic al vremii. Aceeaşi perioadă de tranziţie, în urma îndelungatei dominaţii nefaste. Propun să cerem Uniunii Europene o subvenţie pentru aducerea acestui rege străin, pe care tot ea să-l aleagă. Angajăm o firmă — autohtonă, evident — de publicitate şi formulăm totul ca pe o investiţie: *cu un rege, aderăm de nota zece!*

Leac bun împotriva unui viciu este excesul. O dată ajuns la limită, nu-ţi mai arde să retrăieşti experienţa, sau cel puţin pentru multă vreme. Trebuie să recunosc că românii sînt un neam de categoria grea. Aş fi crezut că acest *secol scurt* de comunism i-ar fi lecuit, măcar pentru un timp la fel de lung. Nici vorbă. Românul uită şi apoi, seara, se apucă din nou. Sigur, o să pretindeţi că actuala guvernare nu este sub nici o formă comunistă. De acord; nu mai este vorba de acea votcă dublu distilată şi importată din Rusia, ci de un şpriţ acru, din care-ţi trebuie o sticlă-n plus pe noapte. Iar acum, ziua, românul este constant mahmur.

Să fim bine înţeleşi. României îi trebuie saltul spre istorie; precum afirma Cioran: să ardă etapele pe care nu le-a parcurs la vremea lor. Consider că o monarhie de tranziţie este o soluţie viabilă, atîta timp cît ea s-ar putea impune şi nu şi-ar depăşi atribuţiile.

Românul este un revoltat. Învinuind puterea pentru tot, implicit acordă guvernanţilor întreaga putere. Altfel nu le-ar putea reproşa ceva ce nu se află în atribuţiile lor. Românii simt nevoia să fie conduşi. În plus, acest neam este foarte tolerant. Adică este condescendent faţă de marile abuzuri asupra sa dacă îi oferi drepturi futile. Aceste însuşiri vor fi din plin exploatate de noul regim.

Astfel, monarhia de tranziţie este una cvasidespotică. Sînt întru totul de acord cu Cioran: ar trebui arestaţi toţi românii şi bătuţi pînă la sînge; numai aşa un popor superficial ar putea face istorie. Consider că viaţa politică autohtonă se condamnă la o ingerinţă externă pentru a acorda României un sistem politic eficient. Regele va avea un puternic caracter coercitiv asupra jocului politic. Fiind bogat, neinteresat de luptele interioare, fără veleităţi hegemonice, acest monarh, cu o aversiune faţă de corupţie, ar fi intransigent faţă de acţiunile partidelor. I.G. Duca ar reafirma: el are *toate* însuşirile care ne lipsesc nouă, românilor.

Monarhia de tranziţie ar avea două obiective fundamentale. Să instaureze un regim pe deplin democratic, care să respecte întocmai litera legii, cu o constituţie viabilă şi o piaţă cu adevărat liberă. Instituţiile ar trebui să ne îndoctrineze cu libertate, fraternitate şi democraţie. A doua finalitate ar fi asumarea acestei noi dimensiuni, care va fi posibilă tot în urma intervenţiei cvasidespotice.

Cum o să fie apoi înlocuită monarhia? Simplu. După ce vom ieşi din acest obscurantism actual, monarhia va fi înlăturată. Vom avea în sfîrşit binemeritata revoluţie. Asemenea celei franceze. Acest regim va sări peste pragurile care momentan ne par prea înalte, pentru ca la sfîrşit să se autodizolve.

În 1866 aducerea unui prinţ străin era crucială pentru existenţa Unirii. Astăzi, instaurarea unei monarhii de tranziţie este poate mai solicitată de către starea statului. Această revigorare ar trezi oamenii din inerţia recentului trecut. Românul trebuie să aibă impresia că este pe deplin responsabil de regimul sub care e guvernat; iniţiala trecere spre democraţie l-a privat de multe satisfacţii. Astfel, după dizolvarea monarhiei de tranziţie, el va putea afirma că s-a luptat pentru democraţie, că a avut o contribuţie majoră în restauraţia regimului de drept. Prin urmare, românul va trăi cu respect în democraţie, o va înţelege şi o va admira. *God save the king!*

aduse cu poşta

Aşa şi cu Regele!

Mi-aduc aminte de candela bunicii, aprinsă uneori în colţul odăii, şi de icoane vechi, una de lemn, pe care sfinţilor abia li se mai vedeau contururile, şi altele de sticlă, cu Sfînta Familie. Îmi amintesc de bunicul legîndu-i berta la spate bunicii care pleca la biserică în vreo zi de sărbătoare şi ne zicea: „Iertaţi-mă!“ De o babă, Maria, care se întindea pe podea, la ieşirea din altar, pentru ca preotul să păşească peste ea şi care, atunci cînd venea în vizită, totdeauna striga: „Acasă-s gospodarii?“.

Vedeţi, boieri dumneavoastră, eu am crescut în vremea în care Dumnezeu era un secret ce aparţinea celor bătrîni şi pe care-l asociam cu făcutul crucii cînd mă miram de ceva sau mergeam în odaia fără lumină şi-mi era frică: Doamne fereşte! Am traversat perioada postrevoluţionară în care nu era săptămînă fără un sobor de preoţi participanţi la vreo tăiere de panglică şi mă găsesc în situaţia în care bîjbîi după El.

Aşa şi cu regele! Dacă de copil nu ţi-a intrat în suflet, matur bîjbîi după adevăr. Ştim despre el, mai vine prin ţară şi-l vedem la televizor, citim despre el şi-ai lui, dar îl cunoaştem?

Copiii au calculatoare şi prea multe lecţii, tinerii încearcă să priceapă ce-i bine, bătrînii au nostalgii... E-he-he!... d'apoi regele...

Camelia RAFAILĂ
kmi2003_onesti@yahoo.com

Zoe PETRE

Regele absent

Pentru un istoric al lumii antice, monarhia este o instituţie prin excelenţă dilematică şi generatoare de dileme. Prin comparaţie, starea actuală de lucruri, nedumeritoare pentru mulţi, apare imediat descifrabilă. Atena îşi data – imaginar – începutul o dată cu unificarea făcută de eroului fondator Tezeu, rege al Aticii, dar şi cu sacrificiul voluntar al ultimului său basileu care renunţase de bună voie la o putere regală care, de atunci încolo, avea să fie exercitată doar în comun de adunarea tuturor atenienilor. Vreme de secole, Roma, întemeiată de Romulus, rege şi zeu, se va mîndri cu civismul lui Brutus, cel care-l alungase din Urbe pe ultimul rege etrusc. Legende şi istorii încercau să dea seamă de aporia începuturilor: Cetatea nu se putea întemeia decît sub autoritatea unui rege şi nu putea creşte decît în locul lăsat disponibil de absenţa acestuia.

Regele absent: aceasta pare a fi paradigma antică a cetăţii. Umbra regală nu a încetat să sacralizeze spaţiul public, la Atena, unde un magistrat ales anual prin vot, dar care continuă să poarte numele simbolic de *basileus* continuă să prezideze marile ceremonii sacrificiale, ca şi, la Roma, sacerdotul numit *rex sacrorum*, regele riturilor sacre. Ca şi cînd zeii n-ar recunoaşte ofranda dacă nu le este adusă de purtătorul perpetuu, mereu altul dar mereu acelaşi, al numelui regal.

Această complicată istorie a alimentat o dezbatere modernă asupra formei ideale de guvernare care nu e chiar atît de absentă pe cît ar putea părea din spaţiul politic şi cultural al Ţărilor Române: cînd Grigore Ureche face elogiul regelui polon, *matcă fără ac*, ceva din marile confruntări pe tema instituţiei monarhice ale Occidentului începe să răzbată în ideologia nobiliară a boierilor, iar *pohta pohtită* a Voievodului Mihai se înscrie şi ea, în ciuda gloselor aproximative de care a tot avut parte, în marginea unei filosofări pe tema Principelui, a puterii suverane şi a temeiurilor legitimităţii acesteia. Totuşi, la confluenţa atîtor determinări contradictorii – autoritate ereditară sau electivă, putere suverană sau delegată prin confirmare de la Înalta Poartă, derivat al mirungerii sacralizante sau al nesfîrşitelor jocuri de putere dintre grupările boiereşti concurente –, calitatea de voievod a hospodarilor nu duce nici către o monarhie absolută, nici către opusul complementar al acesteia, regicidul.

Instaurarea prin plebiscit a monarhiei constituţionale nu-şi poate găsi temeiul în trecutul voievodal şi devine, astfel, corolarul unei opere de modernizare, o opţiune deliberată, politică, menită să calmeze competiţiile, să asigure unitatea Principatelor (prea de curînd) Unite printr-un iscusit artificiu, şi un gest de adecvare la sistemul politic european. Efortul prin care Regina Maria încearcă să lege instituţia regală de tradiţia voievodală rămîne, ca şi mantia lui Carol al II-lea, un construct, o figură de stil postmodernistă *avant la lettre*, încărcată de citate sesizate ca atare, în vreme ce percepţia monarhiei ca instituţie a modernităţii europene s-a vădit a fi dominantă, izbutind chiar să traverseze deşertul factice şi pustiitor al celor aproape cincizeci de ani de comunism. Impermeabilă la acest fapt – sau poate, dimpotrivă, prea conştientă de indestructibila relaţie istorică dintre monarhie, deschidere europeană şi modernizare a României –, puterea instalată în 1989 a făcut eforturi încărcate de o ură pe cît de primară, pe atît de inutilă, pentru a perpetua falsa amnezie instituită cu sila la 30 decembrie1947.

Dimpotrivă, a doua zi după alegerea sa ca preşedinte, Emil Constantinescu a întreprins nu doar toate diligenţele pentru necesara restituire a calităţii de cetăţean al României tuturor membrilor familiei regale care fuseseră abuziv spoliaţi sau privaţi de acest temei esenţial al drepturilor lor, ci s-a şi adresat Maiestăţii Sale cu rugămintea respectuoasă de a pleda cauza integrării României în structurile democratice care guvernează spaţiul european şi euro-atlantic. În ciuda strigătelor de protest ale opoziţiei PDSR-PRM, atunci avîndu-l în frunte pe senatorul Ion Iliescu, o dată cu victoria CDR din 1996, rana produsă în istoria naţională de abdicarea forţată din 1947 s-a putut astfel vindeca, şi anume în asemenea măsură încît, după 2000, însuşi dl Ion Iliescu, acum din nou preşedinte al României, a urmat, paradoxal, exemplul predecesorului său.

Ca şi în alte împrejurări contemporane, poate cu nimic mai puţin importante decît aceasta – de la colaborarea politică cu UDMR la integrarea lipsită de orice ambiguitate a României în NATO – pentru o parte dintre contemporani poate rămîne deschisă dilema de a şti ce gest a fost decisiv: exemplul sau faptul de a-l urma, curajul de a lua cel dintîi o decizie, înfruntînd fără preget dușmănia vehementă a celor care i se opun, sau conversia finală a acestora din urmă – expresie, la urma urmei, a consensului. În fond, virtutea nu e omagială, în vreme ce ipocrizia rămîne un omagiu, probabil singurul pe care viciul îl aduce virtuţii. Oare nici măcar din această dilemă nu putem ieşi?

Cristian PREDA

România salvează monarhia

Readucerea în ţară a rămăşiţelor lui Carol al II-lea a creat o emoţie populară. Una controlată de oficialităţi, care au pus în scenă „evenimentul". O emoţie exploatată de asemenea de jurnalişti, care au descoperit – a cîta oară? – că publicarea istoriilor monarhice de amor sporeşte tirajul. Pe scurt, cel puţin în aparenţă, atmosfera a fost foarte diferită de emoţia cu care a fost primit în 1992 regele Mihai, cînd (cam) aceleaşi autorităţi cedau într-un tîrziu în faţa dorinţei ultimului monarh de a-şi revedea patria.

Dacă atunci regele Mihai era adulat de o mulţime haotică, aflată în căutarea unor repere pentru a se situa politic, acum Carol al II-lea a fost transformat în obiect al unui adevărat cult public. Cu această ocazie, a fost dat uitării rolul dezastruos pe care l-a jucat el în istoria democraţiei româneşti. Căci Carol al II-lea a pus capăt fragilei alcătuiri care a fost sistemul politic interbelic. Din voinţa sa, alegerile din decembrie 1937 nu au mai condus la formarea Parlamentului. Regele a preferat atunci să promulge o nouă Constituţie (autoritară şi profund discriminatorie), să suprime partidele politice şi să organizeze – în iunie 1939 – primele alegeri de tip totalitar din România. Toate aceste gesturi politice au deschis epoca unui trecut care este, de fapt, inutilizabil.

Autorităţile române de astăzi nu înţeleg acest lucru. Ele ignoră deosebirea dintre ceea ce poate şi ceea ce nu poate fi readus din trecut şi investit în actualitate. Reînhumarea lui Carol al II-lea stă alături de recuperarea figurilor foştilor prim-miniştri comunişti ai României sau a mareşalului Antonescu. E adevărat că Antonescu este în vremea din urmă repudiat oficial, dar e evident că aceasta este nu atît efectul unei convingeri democratice spontane, cît rezultatul presiunilor externe. Dacă la începutul anilor nouăzeci grupuri răzleţe ajunseseră să creadă că „monarhia salvează România", în vremea din urmă sîntem obligaţi să constatăm că România salvează monarhia. Această salvare se produce însă sub semnul unei ambiguităţi fundamentale în privinţa trecutului.

Iată de ce n-ar trebui să ne bucure atît de mult „reconcilierea" actualului preşedinte cu fostul rege Mihai. De bună seamă, e de preferat ca, în loc să fie urmărit pe autostradă de SRI, fostul monarh să fie cazat la Palatul Elisabeta. Soluţia la care s-a ajuns este mai costisitoare pentru buget, dar decenţa publică iese în cîştig. Doar foştii monarhişti – dezamăgiţi – se tem că e vorba de un avantaj strict personal al fostului rege. E adevărat că, pînă la urmă, în spaţiul public, gestul „reconcilierii" a creat noi ambiguităţi. Ginerele monarhului este acum agent al guvernului, iar regele însuşi a devenit o persoană mondenă. Mihai a coborît astfel din înălţimile ameţitoare ale istoriei, pentru a ocupa – alături de Mutu, 3rei Sud-Est şi Gina Pistol – scena VIP-urilor adulate sau măcar respectate la Bucureşti.

Într-un fel, această evoluţie este normală: lipsit de un proiect politic coerent, Regele a devenit după 1989 parte a unor improvizaţii foarte diverse. Astfel, unii ţărănişti au încercat să-l transforme în simbol al întoarcerii la Constituţia de la 1923, iar liberalul Radu Câmpeanu a vrut să-l lanseze în cursa prezidenţială. Estimp, nomenclatura PCR convertită la democraţie îl cita între inamicii publici, alături de „golanii" din Piaţa Universităţii. Regele a reacţionat la toate aceste propuneri cu mesaje bine redactate, dar lipsite de orice consecinţă politică. Acesta e motivul pentru care el a trebuit să aştepte venirea la putere a CDR pentru a-şi redobîndi cetăţenia şi revenirea la putere a PDSR pentru a recupera cîteva dintre proprietăţile de pe care a fost gonit în urmă cu jumătate de veac.

Ce rol mai poate juca monarhul astăzi? Decoraţie la butoniera preşedintelui sau, după caz, a primului-ministru, Mihai aşteaptă o recunoaştere care nu mai poate veni decît de la istorici. Căci partidele „istorice" s-au transformat radical şi nimeni nu-şi mai face iluzia unei reveniri la monarhie. Ceea ce nu înseamnă că republicanismul iese în cîştig. Într-adevăr, sîntem mai degrabă în epoca baronilor postcomunişti decît în cea a unei instituiri republicane bazate pe egalitate în drepturi şi simţ al responsabilităţii civile.

O republică dominată de baroni e ca o monarhie în care valeţii joacă tabinet cu suveranul. E vorba, în fond, în ambele cazuri, de dispariţia principiului care orientează spiritul public: egalitatea în republici sau onoarea în monarhii dau sens, ne spunea Montesquieu, naturii acelei comunităţi în care legea domneşte. Republica postcomunistă a salvat monarhia doar pentru că ea dispreţuieşte – în chip radical – orice respect pentru lege. Ocazional, regele Mihai e invitat pe scena mondenă ca să ateste absenţa acestui respect. Iar pentru ca demnitatea să fie complet alungată, Carol al II-lea a fost distribuit şi el în telenovela reconcilierii cu trecutul.

Liviu ORNEA

Alesul cui?

Iată cum descrie Ion Vianu, în recentul său roman *Caietele lui Ozias*, relaţia dintre regele Mihai, Alesul, şi Ionel Stanislas, sfetnicul şi prietenul său: „Pentru că-l iubeşte pe M., alege postura de eminenţă cenuşie (...) toată acţiunea lui e în favoarea lui M. (...) Între ei doi e o legătură care aminteşte prieteniile antice. Cel mai în vîrstă – zece ani îi despart –, Ionel, are scînteia. M. are harul, harul de a se fi născut ceea ce este. (...) Oricît i-ar datora cel miruit celui dăruit (graţia divină – inteligenţei), al doilea, cel mai vîrstnic, se va simţi întotdeauna dator. În atitudinea lui M. se simte un fel de lipsă de recunoştinţă dureroasă. Nu are dreptul să fie recunoscător. Divinitatea îi cere să accepte darurile oamenilor. Firea lui nu e egoistă, primeşte darul ca pe o asceză. (...) Are obiceiul să spună: «Cînd cineva, o femeie de pildă, îmi face loc să trec înaintea ei, semnul ei de respect nu mă priveşte pe mine, ci naţia.» (...) Ca atare, în împrejurarea aceea, M. nu a mulţumit, iar Ionel era fericit că tînărul său prieten, trupul naţiei, trăia. Fericit şi mîndru. Faptul că îi era dat să-l ocrotească, cu forţa fizică, cu mintea, era pentru Ionel un privilegiu, un act de iubire, un izvor de fericire...".

Îmi este aproape imposibil să înţeleg prin ce mecanism ajunge un om să se simtă deasupra semenilor săi, întrupare şi chintesenţă a naţiei. Că alţii îl recunosc ca atare, treacă-meargă, există, probabil, bune explicaţii psihanalitice. Ceea ce mă uimeşte e că un om raţional acceptă asemenea recunoaştere, nemotivată de conştiinţa unei superiorităţi de ordin intelectual, moral, fizic sau de vreun alt fel. E o poziţionare care desfide raţiunea şi nu se supune comparaţiei. Cum ajunge cineva să creadă sincer despre sine că e Ales?

Pe de altă parte, cît din devoţiunea lui Stanislas faţă de M. se datorează calităţilor umane ale acestuia şi cît aurei, încărcăturii simbolice? Şi cum e posibil, o dată intrat în această logică, să te superi pe suveran, să fii dezamăgit de el? Cum e cu putinţă să accepţi un om ca „suveran" al tău, al tuturor, şi să-i judeci, în acelaşi timp, purtarea?

Nu văd posibilă investirea unui om cu o astfel de absolută putere (cel puţin simbolică) decît într-o societate profund religioasă, în care stat şi Biserică sînt una, în care învestitura vine din partea Marelui Preot. Dar într-o societate laică, în care statul şi Biserica s-au despărţit, au funcţii şi domenii de acţiune precis delimitate, cel puţin formal, mi se pare că monarhia devine un concept contradictoriu (ceea ce nu influenţează, fireşte, bunul mers al monarhiilor europene şi de aiurea). Un monarh – unsul Domnului – devenit din Ales, ales, plebiscitat, validat, îngrădit de parlament, eventual chiar destituit, devine ridicol, nu mai e decît un banal preşedinte de republică.

Iar nouă, balcanici cinici şi exaltaţi, manfişişti, hiperinteligenţi şi sentimentali, atoateştiutori şi necrezători în nimic, iuţi la mînie şi cu limba deşucheată, singurii regi care ni se mai potrivesc sînt Ursus şi Hagi: regele berii şi regele fotbalului.

Gabriel MARIN

Monarhia imigranţilor şi posteritatea utopiei comuniste

Încă un articol despre monarhie. Ce ar putea aduce el în plus cînd astăzi (se spune) monarhia nu mai este de actualitate? Dacă instituţia monarhică la români nu-i de actualitate, discuţia în jurul acestui subiect este. Paradoxal, nu? Nu-mi propun aici să fac un istoric al monarhiei şi nici să pledez pentru aceasta. Mă simt tentat însă să răspund acestui paradox. Mă simt dator, de asemenea, să înţeleg de ce mai ales astăzi, în posteritatea unei utopii a viitorului, atît uitarea cît şi invocarea trecutului devin laolaltă *subiecte* de actualitate. A scrie *încă* despre monarhie... Ceea ce mi-am propus este însă un articol despre memoria imigranţilor monarhişti din Canada de astăzi. De ce ar putea fi interesantă *astăzi* o asemenea temă? În primul rînd, pentru că „astăzi" devine ineluctabil „ieri" şi datoria de a ne aminti e condiţia noastră umană. Îmi vin în minte cuvintele lui Sartre: „omul se mişcă prin istorie ca peştele prin apă". În al doilea rînd, a vorbi despre memoria monarhistă a unor imigranţi români din Canada este un subiect necunoscut. Poate părea un unghi de reflecţie prea limitat, dacă nu prea sterp intelectualiceşte. Şi totuşi, din acest unghi, unghere care ţin de construcţia identităţii, de imigraţie, de experienţele istorice recente ale fascismului şi comunismului, pentru a nu vorbi de fenomenul contemporan al imigraţiei, pot fi puse în lumină într-un mod neaşteptat.

Nu voi avea spaţiul necesar să dezvolt aceste idei şi cu tot riscul simplificării impus aici, voi încerca să urmăresc o singură idee: *necesitatea şi datoria memoriei pentru a ieşi din tăcerea totalitară*, care să ne permită iarăşi „să trăim". Şi dacă a trebuit să încep de la sintagma augustină – „a ne aminti înseamnă a trăi", trebuie spus, mai ales predicatorilor (prea) pasionaţi de istorie, că ştim puţin despre istorie ignorînd memoria noastră, în schimb, credem că ştim trecutul nostru studiind manualele unice de istorie. Oricît ar părea de paradoxal, acest lucru poate veni din zone destul de neaşteptate, dacă nu, cel puţin, îndepărtate. Iată aici un exemplu: memoria imigraţiei româneşti din Canada.

Chiar dacă originea românilor nu se poate deduce decît după onomastică, primii români ajung pe continentul nord-american ca „subiecţi originari ai Imperiului Austro-Ungar" încă din deceniul 8-9 al secolului al XIX-lea. Jean Ţăranu citează în *Présence roumaine au Canada* (Montréal, Québec, Canada, 1986) situaţia paradoxală a românilor ardeleni care, deşi părăsesc Transilvania pentru o viaţă mai bună, sînt obligaţi să frecventeze în Canadă instituţiile de instrucţie şi parohiile rezervate etniilor aparţinînd Imperiului Austro-Ungar, fiind în continuare subiect de segregare politică şi religioasă.

După 1901, români nou-veniţi în Montréal apar ca subiect etnic, dar în vestul canadian ei sînt menţionaţi încă din 1884. Încă de la început, ortodoxia constituie un indicator identitar. În 1902, la Regina, românii îşi construiesc prima biserică. La Montréal apare alta, în 1912 („Sfînta Treime"). O dată cu spiritualitatea lor, românii aduc cu ei un mod de viaţă românesc. Un alambic în care românii îşi fabricau celebra lor *ţuică* se păstrează astăzi la Muzeul Jadarmeriei Regale de la Regina... Valuri succesive de imigraţi români urmează evenimentele bătrînei Europe: primul război mondial, al doilea, abolirea monarhiei, comunismul şi, în sfîrşit, anul 1989.

Un moment important în memoria românilor din Canada rămîne însă vizita Reginei Maria în Canada, în octombrie 1926. Vizita Reginei nu-i numai un eveniment important pentru români, ci şi pentru canadieni.

Acceptînd cu amabilitate să-mi acorde un interviu, familia Halchini, sosită în 1982 la Montréal, mărturisea cum o montrealeză a ţinut să le vorbească despre vizita Reginei Maria în Canada. „Sînteţi română, dnă? Să ştiţi că am avut ocazia s-o salut pe frumoasa dumneavoastră Regina Maria", îi spunea aceasta doamnei Halchini. Trecerea frumoasei Regine lasă urme în memoria românilor canadieni. Nu mă refer doar la legătura Reginei cu Joe Boyle, celebrul colonel canadian care s-a angajat în vremea dramaticelor momente ale primăverii 1918 „de veiller sur tout Roumain" (folosesc aici cuvintele Reginei din ediţia franţuzească a *Histoire de ma vie,* tome III, Paris, Librairie Plon, 1938). În egală măsură, românii din Canada îşi amintesc de o icoană pe care Maria o lasă bisericii „Buna Vestire" din Montréal. Pentru aceşti români, bulevardul Queen Mary din Montréal, unul dintre cele mai mari şi mai frumoase ale Montréalui, este loc de amintire, de pasaj al Reginei prin Montréalul interbelic. Zăbovim asupra acestui moment pentru că, iată, pentru aceşti români, monarhia devine loc al identităţii lor. Se ştie că imigraţia este un accelerator identitar. Confruntat de provocarea dezrădăcinării, într-un *melting* pot ameţitor, a uita devine posibil; dar a-ţi aminti (verb reflexiv) devine un act personal, aproape involuntar.

Pentru familia Halchini, regele, drapelul, biserica, armata stau la fundaţia identităţii lor. De profesie inginer, dl Halchini numea „mortar" această educaţie cetăţenească pe care a primit-o în copilăria sa. Deriva „republicii proletare" este începutul sfîrşitului, iar noua educaţie socialistă un „zid" care nu cristalizează valorile identitare ale individului, ci le separă fondînd o falsă temelie identitară, în orice caz nelegitimă românilor. Această ordine imuabilă este amintirea României dlui Halchini. Constatăm astfel cum, inevitabil, monarhia trebuie judecată astăzi plecînd de la actul său de abolire şi nu de la cel de fondare. Observăm aşadar cum repararea simbolică a monarhiei devine act de dreptate, un act de renovare legitimă a trecutului. Înainte de toate, fie şi simbolică, această restauraţie trebuie însă să ţină seama de transformările celor cinci decenii de comunism. În plus, se mai poate observa că legitimitatea morală a monarhiei decurge şi din experienţa comună pe care atît Regele, cît şi imigrantul exilat o împărtăşesc în intervalul 1947-1989. Pentru mulţi români, dar mai ales pentru exilaţii politici, Regele Mihai a reprezentat un simbol anticomunist. Un semn de rezistenţă, de speranţă şi de solidaritate împotriva unui regim.

Este sensul mărturisirilor unei alte familii cu aceleaşi simpatii monarhice, familia Maxim. „Monarhia suferise în exil ca şi noi", spune dl Mihai Maxim. Chiar dacă n-a trăit timpul monarhiei decît la vîrstă fragedă, această familie, ca şi alte generaţii mai tinere asociază imaginea Regelui Mihai cu experienţa exilului lor. Aici simpatiile monarhice nu ţin de vîrstă, ci de o experienţă comună a unor generaţii care se întîlnesc într-un cîmp mnemonic comun. „Am descoperit monarhia imediat ce am avut şi o altă versiune a istoriei", spune doamna Cristina Maxim. În cazul acestei familii, propaganda „republicii proletare" a avut un efect contrar: „Îmi amintesc că a trebuit să rup poza cu regele Mihai în clasa întîi primară", spune dl Maxim.

La cincisprezece ani de la căderea comunismului, a elibera istoria recentă prin recursul la memorie devine un exerciţiu terapeutic necesar (dacă nu singurul posibil) după tratamentul de subjugare ideologică a memoriei prin istorie. Acest „travail de mémoire" (Paul Ricoeur) poate veni viu şi folositor din zone neaşteptate. Cu condiţia să le acordăm acestor păstrători de memorie, imigranţi ai timpului şi ai spaţiului, dreptul la cetăţenia română a memoriei lor.

Înainte de a crede în politicieni mirosind „a salam cu soia", mai patrioţi decît românii imigranţi – aşa cum gîndeam (mai gîndim încă?) în 1989 –, e bine să ne întrebăm dacă „votul cu picioarele" trebuie să stea doar în urna uitării.

Cronologie

10 mai 1866 – Carol I depune jurămîntul în faţa Adunării Constituante;

29 iunie 1866 – o nouă Constituţie, care instituie principiile monarhiei parlamentare, separării puterilor în stat şi votului censitar;

3 noiembrie 1869 – Carol I se căsătoreşte cu Elisabeta, principesă de Wied (1845-1916); din această căsătorie a rezultat un singur copil, principesa Maria, decedată prematur;

1875-1883 – se construieşte castelul Peleş din Sinaia în stilul Renaşterii germane din sud, cu elemente ale stilului gotic şi de *chalet* elveţian;

10 mai 1877 – Carol I sancţionează hotărîrea din 9 mai a Parlamentului de declarare a independenţei; comandă trupele româno-ruse în bătălia de la Plevna din războiul ruso-turc 1877-1878, la sfîrşitul căruia independenţa de stat a cunoscut consacrarea juridică internaţională prin tratatele de la San Stafano şi Berlin;

9 septembrie 1878 – la propunerea Consiliului de miniştri, Carol I adoptă titlul de Alteţă Regală;

14 martie 1881 – Parlamentul adoptă proiectul de lege prin care România devine Regat, iar principele Carol primeşte pentru sine şi pentru urmaşii săi titlul de Rege al României;

14 martie 1889 – Ferdinand, nepotul de frate al Regelui, este proclamat oficial moştenitor al tronului României;

3 mai 1891 – înfiinţarea Fundaţiei Universitare Carol I, creată de Rege cu prilejul aniversării a 25 de ani de la urcarea pe tron; între 1891 şi 1914 se construieşte clădirea fundaţiei, actualul sediu al BCU-Bucureşti;

29 decembrie 1892 – Ferdinand se căsătoreşte cu Maria, principesă de Marea Britanie (1875-1938), căsătorie din care rezultă mai mulţi copii: Carol (1893-1953), Elisabeta (1894-1956) – viitoare regină a Greciei, Maria (1900-1961) – viitoare regină a Iugoslaviei, Nicolae (1903-1978), Ileana (1908-1991), Mircea (1912-1916);

21 iulie 1914 – Consiliul de Coroană proclamă neutralitatea armată; monarh constituţional, Carol I se supune voinţei cvasigenerale, în ciuda dezamăgirii personale;

27 septembrie 1914 – Carol I se stinge din viaţă, la capătul celei mai lungi domnii din istoria României (48 ani); este înmormîntat, conform dorinţei testamentare, la Curtea de Argeş, care va deveni necropola familiei regale române;

28 septembrie 1914 – Ferdinand depune jurămîntul în faţa Parlamentului;

14 august 1916 – Consiliul de Coroană de la Palatul Cotroceni aprobă intrarea României în război de partea Antantei, deşi Ferdinand a trebuit „să se învingă pe sine";

15 octombrie 1922 – Regele Ferdinand şi Regina Maria sînt încoronaţi la Catedrala din Alba-Iulia ca Suverani ai României Întregite;

28 martie 1923 – Regele Ferdinand promulgă o nouă Constituţie;

30 decembrie 1925 – Consiliul de Coroană aprobă a treia renunţare la tron a principelui Carol şi îl proclamă pe fiul său Mihai ca principe moştenitor;

20 iulie 1927 – moare Regele Ferdinand, după 13 ani de domnie; Mihai devine pentru prima data Rege, sub oblăduirea unei Regenţe;

8 iunie 1930 – Parlamentul îl proclamă pe prinţul Carol Rege al României, sub numele de Carol II; Mihai redevine prinţ moştenitor, primind titlul de „Mare Voievod de Alba-Iulia";

ianuarie 1934 – apare la Bucureşti *Revista Fundaţiilor Regale,* una din cele mai influente publicaţii ale epocii;

10 februarie 1938 – Carol II îl numeşte în funcţia de prim-ministru pe patriarhul Miron Cristea; începutul regimului de autoritate personală al regelui Carol II – „capul statului", conform art. 30 al noii Constituţii;

10 mai 1939 – cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la naşterea lui Carol I se dezveleşte în faţa Fundaţiilor Regale statuia ecvestră a lui Carol I, opera lui Ivan Mestrovic; a fost tăiată şi topită în 1948 din ordinul autorităţilor comuniste, care au încercat cu obstinaţie şi prin toate mijloacele ocultarea instituţiei monarhice în conştiinţa publică;

6 septembrie 1940 – la solicitarea lui Ion Antonescu, numit preşedinte al Consiliului de Miniştri la 4 septembrie şi învestit cu puteri depline o zi mai tîrziu, Carol II transmite prerogativele regale fiului său;

23 august 1944 – la refuzul lui Antonescu de a încheia armistiţiul cu Aliaţii, în condiţiile în care trupele sovietice înaintau vertiginos, suveranul îl arestează şi încredinţează formarea noului guvern generalului Sănătescu;

6 martie 1945 – în faţa presiunilor lui A.I. Vîşinski, Regele cedează şi îl însărcinează pe Petru Groza cu formarea unui nou guvern, procomunist;

19 august 1945 – începe etapa numită în istoriografie „greva regală" – refuzul regelui de a mai contrasemna decretele prezentate de guvern;

8 noiembrie 1945 – cu prilejul onomasticii Regelui are loc în Piaţa Palatului o manifestaţie promonarhistă şi antiguvernamentală. Se deschide focul şi urmează un val de arestări ce lovesc membrii partidelor de opoziţie;

30 decembrie 1947 – în urma presiunilor şi a şantajului lui Petru Groza şi a secretarului general al CC al PCR Gheorghiu-Dej, suveranul semnează actul de abdicare redactat în prealabil, lăsînd „poporului român libertatea de a-şi alege noua formă de stat". Întîmplător sau nu, istoria monarhiei coincide cu perioada cea mai fastă, sub multiple aspecte, din istoria României însăşi. Regele va reveni pentru prima dată în ţară în 1992, cu ocazia Paştelui.

Cristina DIAC

Ştefania FERCHEDĂU & Radu MĂLUREANU

Creşterea accesului la informaţie în domeniul cultural

– proiect-pilot al Press Stress Group –

*Ţinînd cont de numeroasele probleme comune cu care se confruntă publicaţiile culturale din România şi care pun în pericol însăşi existenţa lor, Asociaţia Culturală ECUMEST (www.ecumest.ro) a avut iniţiativa creării unui Grup de Lucru – **PRESS STRESS GROUP** – ce îşi propune identificarea clară a problemelor cu care revistele culturale din România se confruntă şi găsirea unor soluţii viabile pentru sprijinirea şi dezvoltarea presei culturale. În cadrul acestei platforme informale lansate în 2002, Asociaţiei ECUMEST i s-au alăturat revistele:* Observator cultural, Dilema, Litere, Arte & Idei – *supliment cultural al ziarului* Cotidianul. *Proiectul-pilot al Press Stress Group a fost „Creşterea accesului la informaţie în domeniul cultural pentru lideri de opinie la nivel local" şi s-a desfăşurat în perioada martie-decembrie 2003, beneficiind de susţinerea Pro Helvetia şi a Agenţiei Elveţiene pentru Dezvoltare şi Cooperare. Textul ce urmează reprezintă fragmente din raportul acestui proiect, realizat pe baza unui chestionar adresat beneficiarilor.*

Context

Acest proiect a avut ca scop facilitarea accesului la presa culturală a mediilor culturale şi academice din provincie şi a constat în acordarea unui număr de 100 de abonamente gratuite la revistele *Dilema, Litere, Arte & Idei* şi *Observator cultural*. Beneficiarii sînt în special persoane de vîrstă tînără, reprezentînd mediul academic, cultural sau educaţional în special din oraşele mici, care au primit revistele amintite în perioada martie-decembrie 2003. Criteriul care a stat la baza selecţiei a fost capacitatea destinatarilor acestui pachet de abonamente de a se constitui în veritabili lideri de opinie ai comunităţilor din care fac parte, în scopul de a transmite mai departe comunităţii informaţiile şi cunoştinţele acumulate, şi nu în ultimul rînd de a crea platforme libere, neconvenţionale de dezbatere la nivel local pe marginea temelor de interes abordate în paginile revistelor. Principiul de bază al proiectului a fost „subvenţionarea cititorului", susţinerea şi dezvoltarea publicului acestor reviste printr-un sprijin direct acordat cititorilor şi, prin aceasta, un sprijin indirect acordat revistelor.

Chestionarea beneficiarilor proiectului s-a realizat între 19 noiembrie şi 4 decembrie, în scopul unei evaluări cît mai directe a impactului acestui proiect. Din cele 100 de persoane, 44 au răspuns solicitării de a completa chestionarul adresat la sfîrşitul perioadei în care au beneficiat de abonamentele gratuite.

Tematică propusă şi răspunsuri centralizate

Principalele aspecte puse în discuţie de acest chestionar au fost: ● preferinţele cititorilor din acest grup pentru cele trei reviste şi motivaţiile care răspund acestora; ● aprecieri calitative cu referire la informaţia, temele prezentate şi gradul de competenţă în abordarea acestora; lacune în domeniile acoperite de reviste; ● categoriile de public care ar trebui să citească revistele; ● problema decalajului informaţional dintre capitală şi provincie.

Răspunsurile beneficiarilor au condus la rezultatele prezentate în continuare.

Ce ne place?

Publicaţia de cea mai mare notorietate dintre cele incluse în proiect *(Dilema, Observator cultural, Litere, Arte & Idei)* este *Dilema*. Este revista pe care 91% ar recomanda-o, şi este, în acelaşi timp, cea mai în faţă şi la cele pe care alte grupuri nu ar recomanda-o. Aceasta înseamnă că 91% preferă *Dilema*, iar 5% le preferă pe celelalte două, dar nu *Dilema* (faţă de 2% care NU preferă *Observatorul* şi zero procente pentru cei care nu preferă *Litere, Arte & Idei*). Putem spune, fără nici un dubiu, că părerile cele mai cristalizate sînt despre *Dilema*, menţionînd că este şi prima pe lista preferinţelor cititorilor.

Cum ne place?

Ca apreciere calitativă, atributul cel mai important al acestor publicaţii este, fără doar şi poate, *calitatea informaţiei*. Dacă ne referim separat, vom observa că la *Dilema* contează şi *calitatea articolelor şi a temelor*, precum şi *calitatea semnatarilor*, spre deosebire de celelalte două publicaţii, la care, *pe lîngă cele deja menţionate (dar cu pondere mai mică)*, vedem că este apreciată şi *noutatea informaţiei*. Putem deduce de aici că *Observator cultural* şi *Litere, Arte & Idei* sînt percepute şi ca publicaţii de informaţie, pe cînd *Dilema* nu are o astfel de imagine.

Paradoxal, „spiritul critic" nu apare ca un atribut al publicaţiei *Dilema*. Să fie aceasta o urmare a faptului că în *Dilema* apar mereu păreri variate despre temele propuse?

Calitatea informaţiei apărute în aceste publicaţii este, incontestabil, cel mai apreciat lucru la acestea. Oamenii percep ca valoroase articolele respective, competente şi la obiect.

La întrebările referitoare la reflectarea corectă a evenimentelor legate de integrarea României în UE, majoritatea are o părere consistentă despre analizarea corectă a acestora.

Ce nu ne place?

Pentru provinciali cea mai importantă lacună a acestor publicaţii este „prezentarea evenimentelor culturale din ţară".

La o întrebare deschisă, la care subiecţii puteau da mai multe răspunsuri – *Ce subiecte sînt mai puţin abordate?* –, se poate observa clar că, pentru prima opţiune, o treime din răspunsuri se refereau la o lipsă a informaţiilor respective, iar la al doilea răspuns, aproape 10% au spus acest lucru.

Pe locul 2 din subiectele care lipsesc din aceste publicaţii, dar sînt dorite de repondenţi, se află cele despre „managementul cultural", un termen generic în care am inclus: ● informaţii despre administrarea de proiecte culturale; ● informaţii despre finanţări ale unor astfel de proiecte; ● informaţii tehnice despre astfel de proiecte.

O altă opţiune (locul 3 pentru primul răspuns şi locul 1 pentru al doilea răspuns) este cea a lipsei de informaţii „educaţionale", care să aibă rolul de promovare a valorilor, de educaţie.

Cui îi trebuie?

În primul rînd, subiecţii s-au autodefinit ca intelectuali. Cei care citesc şi ar trebui să citească astfel de publicaţii sînt „intelectualii", „cei ca noi".

O altă categorie este cea a „tinerilor". Aşa cum am văzut mai sus, rolul „educaţional" al acestor publicaţii este (sau este perceput că ar trebui să fie) accentuat de către repondenţi. Acelaşi rol, accentuat cu puţină ironie de către mulţi repondenţi, este vizat şi cînd aceste reviste sînt recomandate „politicienilor". Ei sînt cei care „ar trebui să le citească, dar din păcate pe ei nu îi interesează" (citat din notiţele adăugate de cel puţin 10 din cei 44 de repondenţi). Astfel, rolul formativ al acestor publicaţii este aproape la fel de important ca acela informaţional.

Provincie versus *Capitală*

Reprezentînd una dintre constrîngerile, dar şi motivaţiile cele mai importante identificate la iniţierea acestui proiect, diferenţa dintre provincie şi capitală cu privire la accesul la resurse culturale este cu atît mai semnificativă cu cît analizăm cauza acestora.

Cea mai importantă cauză a lipsei accesului la revistele culturale este aceea a lipsei banilor, fiind urmată de reţeaua proastă de distribuţie a revistelor. Peste 80% din repondenţi consideră că lipsa banilor determină lumea să nu cumpere astfel de publicaţii, în vreme ce 57% apreciază că reţeaua de distribuţie este o cauză a dificultăţii revistelor de a ajunge la public.

În acelaşi fel, cînd este vorba de „distanţa Bucureşti – provincie", cea mai amintită cauză este cea a diferenţei de finanţare a activităţii culturale din provincie, în contrast cu ce se întîmplă în capitală.

În mod cert, cea mai mare distanţă între provincie şi capitală este cea determinată mai degrabă de accesul la resursele financiare, decît de distanţele simbolice sau chiar de cele geografice.

Impactul proiectului

Răspunsurile beneficiarilor la chestionarul propus reflectă problemele identificate la iniţierea proiectului de către Press Stress Group. Publicul-ţintă al revistelor culturale cu distribuţie naţională are într-adevăr nevoie, în oraşele de provincie, de o facilitare a accesului la acest segment de presă, întrucît dificultăţile financiare ale potenţialilor cititori, ca şi cele de distribuţie şi de promovare a revistelor sînt de natură să împiedice ajungerea lor la acest public. Este de remarcat în acest sens că lipsa de interes este ultima în clasamentul cauzelor pentru care revistele nu ajung la publicul lor ţintă.

Prin distribuirea celor trei reviste unui grup de cititori care avea dificultăţi în accesul la ele, acest proiect-pilot a contribuit, fie şi numai printr-un segment redus de cititori, la diminuarea diferenţei informaţionale dintre provincie şi capitală. Lărgirea publicului cititor al presei culturale din capitală este semnificativă, întrucît profilul beneficiarilor, reprezentanţi ai mediului cultural-educaţional, le permite acestora promovarea presei culturale prin diseminarea informaţiilor şi a revistelor unui spectru mai larg de cititori potenţiali. De asemenea, la întrebarea „După încheierea acestui program, aţi fi dispus/ă să vă abonaţi în continuare la vreuna din aceste publicaţii?", marea majoritate a celor chestionaţi au răspuns *afirmativ*.

Analiza comparativă pe care au implicat-o răspunsurile beneficiarilor este relevantă şi pentru fiecare dintre cele trei reviste, care pot avea o imagine asupra poziţiei pe care o ocupă în raport cu celelalte, dar şi asupra altor aspecte, precum aprecierile calitative ale cititorilor, lacunele sesizate de aceştia în temele abordate. Pe de altă parte, implicarea *Dilemei*, a *Observatorului cultural* şi a *Litere, Arte & Idei* în acest proiect-pilot a contribuit la o mai bună colaborare între cele trei reviste, care s-au asociat în acest fel pentru identificarea problemelor comune şi pentru găsirea unor soluţii ale acestora. Această colaborare s-a concretizat şi în participarea la o a doua acţiune comună, care a avut loc pe 11-12 decembrie 2004: simpozionul internaţional *Revistele culturale – platforme de dialog în ţările Europei de Sud-Est*, organizat de Press Stress Group în parteneriat cu Institutul Goethe, cu sprijinul Pactului de Stabilitate.

Proiectul-pilot PSG a fost susţinut de: ***Pro Helvetia şi Agenţia Elveţiană pentru Dezvoltare şi Cooperare***

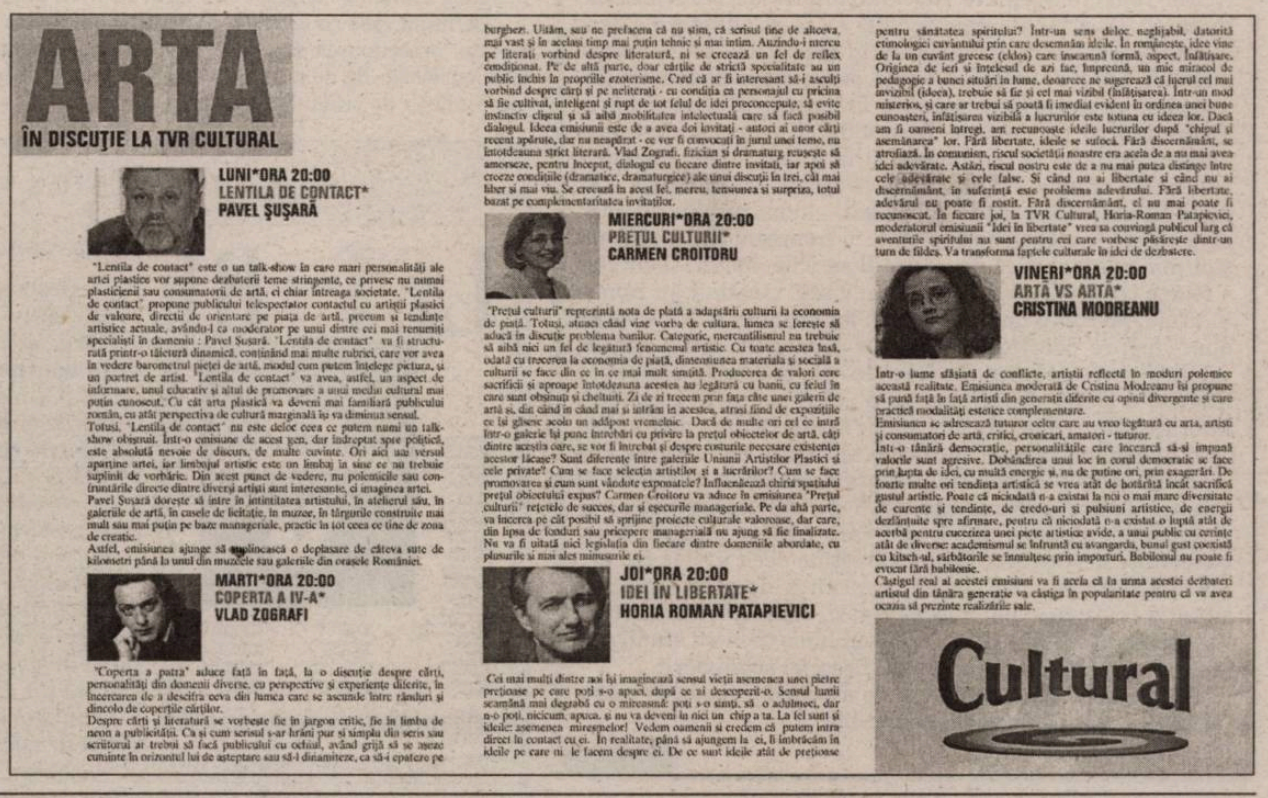
ARTA
ÎN DISCUŢIE LA TVR CULTURAL

LUNI*ORA 20:00
LENTILA DE CONTACT*
PAVEL ŞUŞARĂ

"Lentila de contact" este o un talk-show în care mari personalităţi ale artei plastice vor supune dezbaterii teme stringente, ce privesc nu numai plasticienii sau consumatorii de artă, ci chiar întreaga societate. "Lentila de contact" propune publicului telespectator contactul cu artiştii plastici de valoare, direcţii de orientare pe piaţa de artă, precum şi tendinţe artistice actuale, având-l ca moderator pe unul dintre cei mai renumiţi specialişti în domeniu : Pavel Şuşară. "Lentila de contact" va fi structurată printr-o tăietură dinamică, conţinînd mai multe rubrici, care vor avea în vedere baromentrul pieţei de artă, modul cum putem înţelege pictura, şi un portret de artist. "Lentila de contact" va avea, astfel, un aspect de informare, unul educativ şi altul de promovare a unui mediu cultural mai puţin cunoscut. Cu cât arta plastică va deveni mai familiară publicului român, cu atât perspectiva de cultură marginală îşi va diminua sensul.
Totuşi, "Lentila de contact" nu este deloc ceea ce putem numi un talk-show obişnuit. Într-o emisiune de acest gen, dar îndreptat spre politică, este absolută nevoie de discurs, de multe cuvinte. Ori aici ne versul aparţine artei, iar limbajul artistic este un limbaj în sine ce nu trebuie suplinit de vorbărie. Din acest punct de vedere, nu poliemicile sau confruntările directe dintre diverşi artişti sunt interesante, ci imaginea artei.
Pavel Şuşară doreşte să intre în intimitatea artistului, în atelierul său, în galeriile de artă, în casele de licitaţie, în muzee, în târgurile construite mai mult sau mai puţin pe baze manageriale, practic în tot ceea ce ţine de zona de creaţie.
Astfel, emisiunea ajunge să implincască o deplasare de câteva sute de kilometri până la unul din muzeele sau galeriile din oraşele României.

MARTI*ORA 20:00
COPERTA A IV-A*
VLAD ZOGRAFI

"Coperta a patra" aduce faţă în faţă, la o discuţie despre cărţi, personalităţi din domenii diverse, cu perspective şi experienţe diferite, în încercarea de a descifra ceva din lumea care se ascunde între rânduri şi dincolo de coperţile cărţilor.
Despre cărţi şi literatură se vorbeşte fie în jargon critic, fie în limbu de neon a publicităţii. Ca şi cum serisul s-ar hrăni pur şi simplu din seris sau scriitorul ar trebui să facă publicului cu ochiul, având grijă să se mişte cuminte în orizontul lui de aşteptare sau să-l dinamiteze, ca să-i epatere pe burghezi. Uitâm, sau ne prefacem că nu ştim, că serisul ţine de aliceva, mai vast şi în acelaşi timp mai puţin tehnic şi mai intim. Auzindu-i mereu pe literaţi vorbind despre literatură, ni se creează un fel de reflex condiţionat. Pe de altă parte, doar cărţile de strictă specialitate au un public închis în propriile ezoterisme. Cred că ar fi interesant să-i ascultî vorbind despre cărţi şi pe neliteraţi - cu condiţia ca personajul cu pricina să fie cultivat, inteligent şi rupt de tot felul de idei preconcepute, să evite instinctiv clişeul şi să aibă mobilitatea intelectuală care să facă posibil dialogul. Ideea emisiunii este de a avea doi invitaţi - autori ai unor cărţi recent apărute, dar nu neapărat - ce vor fi convocaţi în jurul unei teme, ou întotdeauna strict literară. Vlad Zografi, fizician şi dramaturg reuşeşte să amorseze, pentru început, dialogul cu fiecare dintre invitaţi, iar apoi să creeze condiţiile (dramatice, dramaturgice) ale unui discuţii în trei, cât mai liber şi mai viu. Se creează în acest fel, mereu, tensiunea şi surpriza, totul bazat pe complementaritatea invitaţilor.

MIERCURI*ORA 20:00
PREŢUL CULTURII*
CARMEN CROITORU

"Preţul culturii" reprezintă nota de plată a adaptării culturii la economia de piaţă. Totuşi, atunci când vine vorba de cultura, lumea se lereşte să adacă în discuţie problema banilor. Categoric, mercantilismul nu trebuie să aibă nici un fel de legătură fenomenul artistic. Cu toate acestea însă, odată cu trecerea la economia de piaţă, dimensiunea materială şi socială a culturii se face din ce în ce mai mult simţită. Producerea de valori cere sacrificii şi aproape întotdeauna acestea au legătură cu banii, cu felul în care sunt obţinuţi şi cheltuiţi. Zi de zi treoem prin faţa câte unei galerii de artă şi, din când în când mai şi intrăm în acestea, atraşi fiind de expoziţiile ce îşi glăsesc acolo un adăpost vremelnic. Dacă de multe ori cel ce intră într-o galerie îşi pune întrebări cu privire la preţul obiectelor de artă, câţi dintre aceştia oare, se vor fi întrebat şi despre costurile necesare existenţei acestor lăcaşe? Sunt diferenţe între galeriile Uniunii Artiştilor Plastici şi cele private? Cum se face selecţia artiştilor şi a lucrărilor? Cum se face promovarea şi cum sunt vândute exponatele? Influenţează chiria spaţiului preţul obiectului expus? Carmen Croitoru va aduce în emisiunea "Preţul culturii" reţetele de succes, dar şi eşecurile manageriale. Pe da altă parte, va încerca pe cât posibil să sprijine proiecte culturale valoroase, dar care, din lipsa de fonduri sau pricepere managerială nu ajung să fie finalizate. Nu va fi uitată nici legislaţia din fiecare dintre domeniile abordate, cu plusurile şi mai ales minusurile ei.

JOI*ORA 20:00
IDEI ÎN LIBERTATE*
HORIA ROMAN PATAPIEVICI

Cei mai mulţi dintre noi îşi imaginează sensul vieţii asemenea unei pietre preţioase pe care poţi s-o apuci, după ce ai descoperit-o. Sensul lumii seamănă mai degrabă cu o mireasmă: poţi s-o simţi, să o adulmeci, dar n-o poţi, nicicum, apuca, şi nu va deveni în nici un chip a ta. La fel sunt şi ideile: asemenea mirezmelor! Vedem oamenii şi credem că putem intra direct în contact cu ei. În realitate, până să ajungem la ei, îi îmbrăcăm în ideile pe care ni le facem despre ei. De ce sunt ideile atât de preţioase pentru sănătatea spiritului? Într-un sens deloc neglijabil, datorită etimologiei cuvântului prin care desemnăm ideile. În româneşte, idee vine de la un cuvânt grecesc (eidos) care înseamnă formă, aspect, înfăţişare. Originea de ieri şi înţelesul de azi fac, împreună, un mic miracol de pedagogie a bunei situări în lume, deoarece ne sugerează că luorul cel mai invizibil (ideea), trebuie să fie şi cel mai vizibil (înfăţişarea). Într-un mod misterios, şi care ar trebui să poată fi imediat evident în ordinea unei bune cunoaşteri, înfăţişarea vizibilă a lucrurilor este totuna cu ideea lor. Dacă am fi oameni întregi, am recunoaşte ideile lucrurilor după "chipul şi asemănarea" lor. Fără libertate, ideile se sufocă. Fără discernământ, se atrofiază. În comunism, riscul societăţii noastre era acela de a nu mai avea idei adevărate. Astăzi, riscul nostru este de a nu mai putea distinge între cele adevărate şi cele false. Şi când nu ai libertate şi când nu ai discernământ, în suferinţă este problema adevărului. Fără libertate, adevărul nu poate fi rostit. Fără discernământ, el nu mai poate fi recunoscut. În fiecare joi, la TVR Cultural, Horia-Roman Patapievici, moderatorul emisiunii "Idei în libertate" vrea sa convingă publicul larg că aventurile spiritului nu sunt pentru cei care vorbesc pâsăreşte dintr-un turn de fildeş. Va transforma faptele culturale în idei de dezbătere.

VINERI*ORA 20:00
ARTA VS ARTĂ*
CRISTINA MODREANU

Într-o lume sfâşiată de conflicte, artiştii reflectă în moduri polemice această realitate. Emisiunea moderată de Cristina Modreanu îşi propune să pună faţă în faţă artişti din generaţii diferite cu opinii divergente şi care practică modalităţi estetice complementare.
Emisiunea se adresează tuturor celor care au vreo legătură cu arta, artişti şi consumatori de artă, critici, cronicari, amatori - tuturor.
Într-o tânără democraţie, personalităţile care încearcă să-şi impună valorile sunt agresive. Dobândirea unui loc în corul democratic se face prin lupta de idei, cu multă energie şi, nu de putine ori, prin exagerări. De foarte multe ori tendinţa artistică se vrea atât de hotărâtă încât sacrifică gustul artistic. Poate că niciodată n-a existat la noi o mai mare diversitate de curente şi tendinţe, de credo-uri şi pulsuri artistice, de energii dezlănţuite spre afirmare, pentru că niciodată n-a existat o luptă atât de acerbă pentru cucerirea unei pieţe artistice avide, a unui public cu cerinţe atât de diverse: academismul se înfruntă cu avangarda, bunul gust coexistă cu kitsch-ul, sărbătorile se înmulţesc prin importuri. Babilonul nu poate fi evocat fără babilonie.
Câştigul real al acestei emisiuni va fi acela că la urma acestei dezbateri artistul din tânăra generaţie va câştiga în popularitate pentru că va avea ocazia să prezinte realizările sale.

Cultural

Teodor BACONSKY

turn înclinat

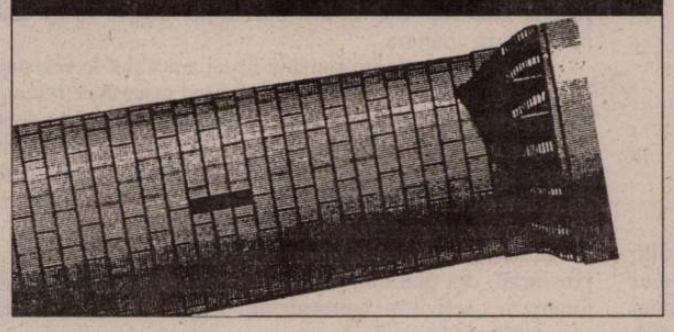

O religie în zdrenţe

Pentru că omul este o făptură conflictuală, nici una dintre marile religii nu este „unitară“. Ar fi fost straniu ca religia noastră – creştinismul – să aibă, ea singură, o coeziune fără fisuri. N-o are. Dimpotrivă: istoria lui de două milenii a devenit arena unei puzderii de interpretări divergente ale Revelaţiei. Au rezultat trei mari ramuri confesionale (ortodoxia, catolicismul şi protestantismul). Şi pe lîngă ele, încă vreo 300 de aşa-zise denominaţiuni (neo-protestante). Toate au apărut din cearta unor iluminaţi sau din ambiţia unor lideri orgolioşi. Ce-i drept, oamenii spiritualizaţi, atîţia cîţi mai există, *ştiu* că acest mozaic e înşelător (ştiind, cu alte cuvinte, că adevărul e unul singur). Majoritatea celorlalţi, prinşi în capcana acestei lumi, au impresia înduioşătoare că numai ei au dreptate: ei şi biserica lor, mare sau mică. Privit din afară, creştinismul seamănă cu Turnul Babel. E un edificiu complex, dar neterminat, întrucît constructorii săi nu vorbesc aceeaşi limbă. În rarele momente de pace (prin „pace“ înţeleg nu atît lipsa războiului, cît luxul discernămîntului) creştinii au început să admită că situaţia lor e anormală. Aşa că au încercat să pună la punct un soi de esperanto. Această *lingua franca* se mai numeşte şi „ecumenism“.

Biserica a fost divizată încă de la începuturile sale apostolice. E de ajuns să citiţi *Faptele Apostolilor* sau epistolele pauline ca să vă convingeţi de acest lucru. În primele secole, cînd se cristalizează ierarhia şi cînd se deschide bătălia precăderii (cine conduce lumea creştină), disputele erau de natură mai curînd organizatorică. Ulterior, controversele au căpătat substanţă dogmatică. Teologia şi politica au devenit inseparabile, pentru că împăraţii – romani şi mai apoi bizantini – guvernau alături de facţiunile creştine cele mai puternice. Cu toate acestea, ruptura dintre feluritele Biserici nu a devenit *masivă* (şi vizibilă) decît în mileniul al doilea, cînd înstrăinarea civilizaţională dintre Orient şi Occident s-a desăvîrşit.

Prin anii '50 au apărut instituţii dedicate dialogului între Biserici. Locale, continentale, globale. O mulţime de personalităţi s-au antrenat în această căutare a unităţii. Bineînţeles că nici una dintre ele nu a putut produce soluţii unanim acceptate. S-a alcătuit chiar o birocraţie cosmopolită de experţi ai reconcilierii, cu diplome şi limbaj de specialitate. Pe durata războiului rece, mişcarea ecumenică a suferit o (pesemne inevitabilă) polarizare ideologică. Acum toate sistemele internaţionale se reformează: încearcă să-şi recalibreze vocaţia şi să-şi adapteze calendarele sau doar instrumentele în raport cu noul context mondial. Lor li se asociază, timid, şi organismele ecumenice, începînd cu genevezul Consiliu Ecumenic al Bisericilor şi terminînd cu Conferinţa Bisericilor Europene, care meditează nu doar la noi bugete şi la o mai suplă alocare a resurselor umane, ci şi la raţiunea lor de a fi în veacul XXI după Hristos. Observatorul detaşat – în măsura în care aşa ceva există – poate rămîne însă cu impresia că politicienii sînt mai adaptabili la nou decît Bisericile, medii – s-ar zice – foarte conservatoare. Cu alte cuvinte, creştinii au rămas în urmă, fascinaţi de tradiţionala lor dezbinare. Nu e vorba doar despre conflictele armate – precum acela dintre catolicii şi protestanţii din Irlanda –, ci şi despre o anumită inerţie, o slabă capacitate de a „citi“ semnele timpului. Îmbrăţişările şi declaraţiile au loc la nivelul ierarhiilor, aşa cum dialogul doctrinar le revine teologilor de meserie, dar „oamenii simpli“ se menţin în afara curentului, prizonieri ai atîtor, sumare, prejudecăţi. Ar fi de altfel exagerat să le cerem celor mai vîrstnici, sau care trăiesc la ţară, mari cunoştinţe despre alte Biserici creştine decît acelea în care au fost botezaţi. De aceea, speranţa de a îmbunătăţi situaţia îi vizează mai ales pe tineri, care folosesc Internetul, îşi scriu e-mail-uri, circulă prin lume (pentru studii sau afaceri) şi poartă cu ei impulsul firesc al schimbării.

Ne lipseşte doar disciplina de a transforma acest avantaj într-un progres social perceptibil.

Florin BICIUŞCĂ

Casa omului

Între „bă, e curtea mea şi fac ce casă vreau în ea“ şi a cere „arhitecturii destinate locuirii să reziste statutului care pare să îi fie predestinat, acela de teritoriu al evaziunii din faţa angoaselor societale în care este amplasată“ nu e mare diferenţă. Doar că prima afirmaţie e auzită prin mahalalele noastre (şi nu numai), iar cea de a doua este tipărită pe hîrtie scumpă şi are ca sursă un personaj cu un vocabular elegant, născut şi trăit într-o ţară mîndră de gradul ei înalt de civilizaţie. În esenţă, însă, ele susţin idei înrudite.

Nu împărtăşim asemenea puncte de vedere.

Importanţa casei transpare şi atunci cînd se spune (fără a se conştientiza neapărat cele rostite) despre un om care şi-a întemeiat o familie că „s-a aşezat la casa lui“; casa îi legitimează statutul social. „Copiii sînt la casele lor“ semnifică deopotrivă desprinderea de sub tutela familiei, asumarea unor responsabilităţi şi integrarea indivizilor în structura socială, chiar dacă ei vor rămîne mereu „copii“ pentru părinţii lor.

Familiile nobiliare ne oferă un alt bun exemplu. În virtutea cutumelor ce le guvernează viaţa, primul copil moşteneşte casa şi titlurilor tatălui; casa este diploma sa şi nu este partajabilă. Ceilalţi copii pot fi ajutaţi (eventual) „să se aşeze la casele lor“. Atît. Ei îşi pornesc viaţa de la zero. Îşi muncesc propriile case; îşi cîştigă prin propriile merite titlurile şi onorabilitatea. Pot deveni alte CASE nobiliare, neuitîndu-şi rădăcinile.

Casa este dispozitivul de introducere şi de menţinere a omului în structurile comunităţii. Un individ nu poate intra în angrenajul social decît îmbrăcat în casa sa. Casa are, în primul rînd, un caracter reprezentativ; astfel, ea se raportează explicit la societate, la comunitate şi nu este nicidecum un obiect de uz personal (o periuţă de dinţi) a cărui stare îl priveşte doar pe proprietar. Casa unui om priveşte cetatea şi comunitatea ei. Prin casa sa, omul se poate impune, poate dobîndi respectul concetăţenilor săi sau se poate face de rîs.

Crezînd că democraţia le permite orice licenţă, mult prea mulţi trec casele din patrimoniul comunităţii în cel personal; şi pentru că ei au investit bani acolo, cred că e a lor, cred că pot crea un pliu în oraş şi în comunitate în care să se pitească împreună cu acea minune de casă. Un pliu, două nu ar deranja foarte tare; dar aşezările au ajuns să fie mai plisate decît fustele la modă prin anii '50-'60.

Comunităţile au fost bîntuite întotdeauna de oameni ai străzii – „homleşii“ contemporani. Dar oamenii fără case, oamenii străzii – „homleşii“ (ca să fac o plăcere celor cu gusturi cosmopolite) –, nu fac parte din comunitate. Nu fac parte din nici o comunitate. Lipsa casei îi alungă într-o lume paralelă, într-o altă dimensiune. Cînd li se dă de pomană, ei spun „bogdaproste“, recunoscînd prin această formulă că mîncarea şi obiectele oferite nu le sînt, de fapt, destinate. Adevăratul destinatar se află „pe lumea cealaltă“, iar ei sînt biete containere menite să transporte darul între cele două planuri. Un fel de „poştă rapidă“ metafizică. Lor li se dau hainele defunctului şi mîncărurile ori băuturile care îi plăceau acestuia. Pe „homleşi“ nu-i întreabă nimeni ce le place sau de ce ar avea nevoie.

Definind casa ca act de legitimare a omului în societate, preocuparea modernă pentru casele efemere pare curioasă. Pe de o parte, acest soi de case vin să ofere soluţii de criză. Pe de altă parte, ele vorbesc şi despre vremelnicia actualelor case, despre vulnerabilitatea căminelor noastre. Trăinicia era o exigenţă obligatorie altădată. Cutremurele devastatoare şi incendiile extinse la scara întregii cetăţi erau semne ale apocalipsei. Oamenii reveneau şi îşi reconstruiau atît casele, cît şi societatea. Acum, conştienţi de fragilitatea caselor şi a lumii noastre, nu ne pregătim să facem faţă încercării, ci facem programe de administrare a crizei ce urmează catastrofei.

Dincolo de calamităţile naturale, trebuie întoarsă privirea şi spre calamităţile sociale. Dezastrele produse din cauze naturale se produc la un moment dat şi oamenii se grăbesc să-i şteargă urmele. Amintirea nu se şterge. Calamităţile sociale sînt continue; nu au un început bine definit, sînt conştientizate greu şi tîrziu, dar sînt resimţite puternic. Casele de astăzi, atît de criticate, sînt, poate, case de trecere prin calamitate. Faptul că ele sînt viabile, deşi oricine pronostica abandonarea acestui tip de locuire imediat după '90, dovedeşte că ele sînt adăposturi încă necesare, că asigură protecţia într-un mediu agresiv. Arhitectul japonez Kisho Kurokawa ridica în anul 1972 un ansamblu de locuinţe (Nakagin Capsule Tower) construite din celule metalice capabile să protejeze locatarii în cazul unui cutremur nimicitor. Modulele nu se puteau deforma şi, în acest fel, trecînd peste neplăcerile cauzate de zgîlţîială, salvau viaţa celor din interior. Poate casele noastre de azi sînt astfel de celule; fără a fi confortabile, ele nu ne feresc de cutremure, ci de zdruncinăturile unei tranziţii înveşnicite.

Primim la redacţie

Stimată Doamnă Monica Lotreanu,

Articolul dumneavoastră „Amnezie sau damnarea memoriei“, publicat în revista *Dilema veche* nr. 15, 23-29 aprilie 2004, este din păcate rău informat privind lucrarea şi amplasamentul imobilului la care se face referire, în asociere insistentă cu numele meu.

Clădirea Tribunalului de pe cheiul Dîmboviţei nu a făcut, după ştiinţa noastră, obiectul vreunei intenţii de demolare pentru a face loc unei construcţii noi cu aceeaşi destinaţie. Dimpotrivă, acest monument de arhitectură a fost în epoca respectivă subiect al unor proiecte elaborate de reputaţi specialişti din domeniul monumentelor istorice. Proiectul pentru un nou tribunal în Bucureşti s-a desfăşurat în cadrul unui studiu pe variante, la fel ca şi pentru alte clădiri, unele dintre acestea astăzi construite.

Înţelegem şi ne raliem frămîntărilor exprimate în articol, care scuză graba cu care s-au făcut deosebit de virulentele afirmaţii cu referire la numele şi persoana mea, incorect asociate cu o serie de demolări ale unor clădiri şi ansambluri istorice.

Consideram că ar fi fost preferabilă iniţierea unui (e drept, mai dificil şi complex) proces analitic, bine documentat, privind întregul context în care s-au edificat construcţiile şi intervenţiile urbanistice din Bucureştiul anilor '80.

Al dumneavoastră, către mai bine,

Cătălin SÎRBU

A apărut Lettre internationale *nr. 49-50*

Din sumar

Descoperirea Europei: Jacques Rupnik, *Extindere lină?* ● Péter Esterházy, *Noi, cei care tulburăm liniştea* ● Andrzej Stasiuk, *Sălbatici, vicleni, exotici* ● Imre Kertész, *Europa privită dinspre Răsărit* ● **De la un continent la altul:** Mark Tully şi Gillian Wright, *Strîngătorii de apă din India* ● Linda Polman, *De ce adevărul nu iese întotdeauna la suprafaţă* ● Ian Buruma, *Portretul domnului Wei* ● Nuruddin Farah, *După destrămarea Somaliei* ● **Priviri asupra zilei de mîine:** ÎN CE LUME VREM SĂ TRĂIM? Răspund: Benjamin R. Barbe, *Pînă acum am globalizat poverile şi viciile acestei lumi* ● Ulrich Beck, *O multitudine de probleme locale care au o cauză globală* ● Rodica Culcer, *Statul naţional şi democraţia în epoca globalizării* ● Kenichi Ohmae, *Guvernele se ocupă de interesele unor grupuri de interese care-i sprijină la rîndul lor de politicieni* ● Ilia Troianov, *O tensiune schizofrenică între oportunismul de azi şi cel de ieri* ● Natan Sznaider, *Avem nevoie de alte soluţii decît cele naţionaliste* ● Josef Haslinger, *Polonia, Cehia, Ungaria aveau dreptul să ştie dacă vecinii lor le doresc în Europa sau nu* ● Janusz Reiter,...*O revoluţie mentală* ● Timothy Garton Ash, Lumea cea nouă nu va fi chiar atît de nouă.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

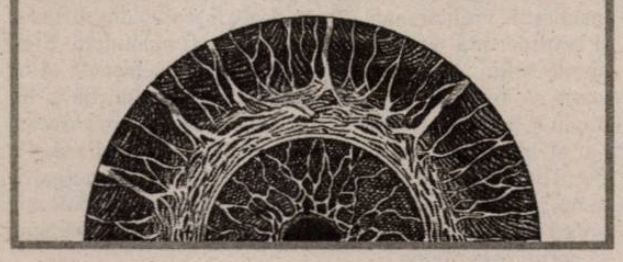

Un roman al tristeţii erotice

Gabriel Osmonde e, pare-se, un pseudonim în spatele căruia se ascunde un scriitor important. În culisele monden-literare pariziene numele lui e, cu siguranţă, cunoscut. În ce mă priveşte, nu ştiu şi nici nu bănuiesc despre cine este vorba. Dar romanul lui recent apărut – *Cele 20.000 de femei din viaţa unui bărbat* (*Les 20.000 femmes de la vie d'un homme*, Albin Michel) – merită toată atenţia, mai ales că reprezintă un fel de replică la un tip de literatură foarte răspîndit astăzi, în care exhibiţionismul mărturisirilor se combină cu un erotism frenetic şi agresiv. Întîlnim de altfel trimiteri transparente la Catherine Millet sau la Michel Houellebecq, pentru a aminti doar numele cele mai notorii.

Eroul, Alexis Taraneau, rămîne marcat de prima revelaţie a sexualităţii: pe la unsprezece ani şi jumătate descoperă un teanc de reviste porno pe care tatăl său le ascunsese într-un sertar, învelite în numere din *L'Humanité dimanche*. De aici, mai întîi obsesia felliniană a femeilor planturoase, a trupurilor cu carnea revărsată, a sînilor imenşi. Adolescentul face puţin mai tîrziu un calcul aparent simplu: o cucerire erotică pe zi ar însemna, în viaţa unui bărbat, cam 20.000 de femei. De fapt, aşa cum va realiza mult timp după aceea, femeia devine pentru el „unitatea de măsură a inacceptabilei scurtimi a existenţei. [Femeia] a început să măsoare viaţa, moartea, spaima în faţa curgerii zilelor, durerea de nemărturisit la primele semne ale bătrîneţii, şi toate acele gînduri neliniştite şi macabre pe care le alungi făcînd pe grozavul şi care revin, stupide, implacabile."

Pariul eşuează, bănuiţi deja, în banalitate. Alexis se căsătoreşte cu o colegă de facultate, al cărei corp n-are nimic din rotunjimile generoase ale creaturilor din revistele porno, ci e mai degrabă uscat şi colţuros. Carieră universitară la o facultate de litere, un copil, o existenţă liniştită şi conformistă. Pînă cînd într-o zi, după două decenii de convieţuire, soţia îl anunţă că are un amant, un intelectual contestatar dintr-o ţară din Europa de Est (sîntem curînd după căderea Zidului). Rămas singur, eroul acum cvadragenar se află în faţa proiectului unei existenţe multiple şi a unei explorări frenetice a erosului. Încearcă să se ghideze în noua lui ipostază citind romane recente – găseşte în ele doar vulgaritate, sexualitate mizeră condimentată cu idei din Nietzsche şi Freud. Devine un obişnuit al străzii Saint-Denis, strada cu prostituate, „canal de scurgere unde se amestecă sperma, carnea, frica, dorinţa, singurătatea". Merge la Cap d'Agde (trimiterea la Houellebecq este explicită), paradisul eşanjiştilor, unde cadenţa obstinată a mecanicii actului sexual elimină orice urmă de sentiment.

Pleacă vara în Bosnia, într-o misiune umanitară (etapă, şi aceasta, a unei existenţe programate şi politic-corecte), are o aventură erotică, dar femeia e şi ea departe de idealul acelei „géante" beaudelairiene. Participă, în fine, la o croazieră pe un vas botezat pompos *Queen of the Baltic*, descoperind că pretinsul pachebot nu e decît o ruină de vapor, ce se numea odinioară *Komintern*, aparţinea unei companii dintr-o ţară din Est şi fusese transformat într-un bordel plutitor. Toată „croaziera" e o succesiune de seri tematice – „O mie şi una de nopţi", „Carnavalul de la Veneţia", „Nopţile gotice", „Decadenţă nocturnă" –, prilejuri de orgii delirante. Mitologia sărbătoririi se conjugă aici cu imaginea unei Europe răsăritene care îşi ia revanşa asupra Occidentului invadîndu-l cu carne proaspătă şi construind iluzia defulării într-o lume încă neîncorsetată în convenţii.

E o forţă incontestabilă în această carte construită contrapunctic, prin reluarea motivelor tematice şi prin multitudinea aluziilor. O carte ce demitizează o anume literatură folosind chiar, pînă la un punct, mijloacele şi obsesiile acesteia.

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

„E bine să fii zgîrcit cu dispreţul, avînd în vedere marele număr al celor care-l merită."

Nuanţele, Amalgamul & Intelectualul

– un western clasic –

Dacă există o vulgată a bunului intelectual, atunci e musai ca aceasta să cuprindă noţiunea de „nuanţă". Dar ce e „nuanţa"? Cum dăm de ea? Şi unde?

De pildă, „dilema" este o nuanţă. De fapt, „dilema" însăşi nu este decît o extensie a cartezianului „Je pense, donc je suis" – de bine ce aceasta era prelungirea logică a (nu mai puţin cartezianului) „Dubito, ergo cogito"... Pasul următor ar fi: „Je *nuance*, donc je pense" (în româneşte nu rimează), şi astfel ne întoarcem de unde-am plecat, ca-ntr-un cerc vicios. (Definiţia cercului vicios: luaţi un cerc, mîngîiaţi-l, el va deveni vicios. Înlocuiţi „mîngîiaţi-l" cu „nuanţaţi-l" şi vom avea cazul nostru.)

Am văzut, aşadar, ce este nuanţa. Dar *cum* e ea?

Ea este – nu poate fi decît – intelectuală. Cine nuanţează demonstrează. Ce demonstrează? Că gîndeşte. Gîndeşte *bine*? Eh, aici se cer făcute cîteva nuanţări.

Gîndirea *bună* e o chestiune de context. De „nuanţă": a gîndi *nuanţat* echivalează cu „a gîndi bine". Să luăm situaţia celor care susţin că a fi de partea lui Bush, în conflictul irakian, este o probă de „maniheism" (deci de lipsă de nuanţă). Potrivit acestei păreri, conflictul nu ar avea doi protagonişti (SUA & terorismul, Vestul & Estul, Noi & Ei), ci mai mulţi: pacifiştii, anarhiştii, antiglobaliştii, oameni cumsecade, şi ei... Prin prisma acestei opinii, intelectualul (pardon: Intelectualul) ar trebui să refuze, din principiu, logica binară a repartiţiei rolurilor – pe înţelesul americanilor, situaţia de western. Într-un western, la sfîrşit, ţi se dau – faţă-n faţă – doi oameni cu pistoale la brîu; unul din ei (tradiţional, ăla bun) trage primul şi celălalt (tot tradiţional, ăla rău) moare.

Ce spun intelectualii „nuanţaţi"? Că, înainte de-a apăsa pe trăgaci, *the Good guy* ar trebui să se oprească, să se gîndească şi-apoi să-l întrebe pe *the Bad guy*: Bă, tu chiar vrei să mă-mpuşti?! Dar nu apucă să facă decît primul pas (adică să se oprească) pentru că celălalt (care i-a ucis deja familia, prietenii, vecinii etc.) l-a şi ciuruit... Aşa că americanii (care sînt oameni pragmatici) au inventat formula: *Shoot first, ask after*. Este o mostră de gîndire în funcţie de context – deci „nuanţată": cînd eşti pus la zid, cu pistolul la tîmplă, nu te mai gîndeşti că poate are şi pistolarul motivele lui, familie etc., ci cauţi să supravieţuieşti. Să te salvezi, sucindu-i mîna pistolarului şi întorcîndu-i pistolul în ceafă. E o logică rudimentară, însă eficace.

Dar cine e pistolarul? Şi ce vrea el?

Pistolarul e un individ care a avut strămoşi intelectuali – undeva, cam cu zece secole înainte de naşterea lui –, dar care a luat-o pe un drum greşit. Teroristul e arabul care se trage din Averroes şi care nu mai ştie cine a fost Averroes, nu mai ştie decît să tragă; intelectualul e atît de impresionat de Averroes, încît e dispus să încaseze un glonte în ceafă (un avion în casă, o bombă în burtă, o contaminare chimică) pentru asta. Dar ce-are Averroes cu teroristul? Unde s-au rătăcit nuanţele? Cum s-a ajuns la acest amalgam?

Mister. Căci, dac-ar fi să judecăm logic, „nuanţa" ne spune că nu răspunzi decît pentru actele tale; nu ce-a făcut strămoşul, nu ce-a făcut părintele – ci numai ce-ai făcut tu, cu mintea & mîna ta. Nu „evreii" de-acum sînt responsabili de ce-au făcut rabinii cu I. Hr. acum 2000 de ani – ci rabinii de-acum 2000 de ani. Nu Averroes e răspunzător de ce face Osama Bin Laden acum – ci Osama Bin Laden... Vi se pare că e un amalgam? Adică rabinii „răi" şi Averroes „bun" nu prea au de-a face unii cu celălalt? Ei, tocmai de-aia există nuanţe! Tocmai de-aia există – sau ar trebui să existe – intelectuali care să le cearnă. În funcţie de context (aş nuanţa şi eu). Altminteri, a vehicula nişte noţiuni de-a gata (vulgata de care vorbeam) nu defineşte un „intelectual", ci doar un papagal: pentru papagal, „dilema" nu este o vocaţie, ci o repetiţie. Un rol învăţat. Ia zi: „Dubito, ergo..."... Cum zici, Coco? *Cocogito*?!

Dragoş BUCURENCI

pîine prăjită

Există viaţă după *clubbing*?

Un club serios deschide pe la ora 11 seara, principalul invitat mixează pe la ora unu, două, iar ultimul DJ închide clubul pe la ora cinci. După care, dacă nu vrea să doarmă, *clubber*-ul are două posibilităţi: viaţa de după club poate să însemne *after-hours* sau *chill*.

În limba engleză, *after-hours* se referă la orice se întîmplă după ora închiderii, cum ar fi diverse operaţiuni bancare şi bursiere. În '85, Scorsese face o comedie neagră cu acest titlu despre un individ care rătăceşte noaptea prin cartierul chinezesc din New York nefiind în stare să-şi găsească drumul spre casă. Probabil cam în aceeaşi perioadă, *after-hours* începe să însemne clubul de după club, locul unde te duci după ce clubul de noapte te-a dat afară, undeva în jurul orei cinci dimineaţa. *After-hours*-ul a apărut la cerere: cam un sfert din oamenii care bat noaptea cluburile simt nevoia să continue petrecerea pînă mai spre dimineaţă şi, nu de puţine ori, pînă spre miezul zilei următoare. Ultima modă la puşti părea să fie frecventatul exclusiv al *after-hours*-urilor – se trezeau pe la patru dimineaţa şi dansau pînă la unu, două după-amiaza. În Bucureşti, însă, din vreo cinci cluburi de *after-hours*, cîte erau astă-iarnă, au mai rămas vreo două, semn că moda e pe ducă. Ce-i drept, tocmai s-a deschis *Avant-garde*, pe Cazzavillan, care promite în multe privinţe, dar mai are de lucrat la selecţia DJ-ilor. Se pot organiza şi *after-hours*-uri private, dar ai nevoie de spaţiu, sunet şi DJ, aşa că se întîmplă mai rar. Pe româneşte, i-am putea zice *matineul de club*, dar nu cred că cineva ar adopta vreodată expresia.

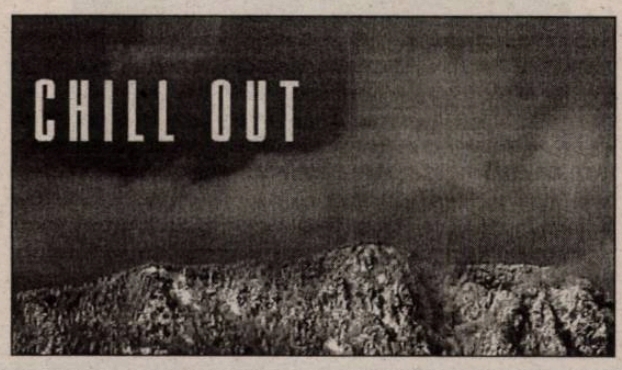

Chill-out înseamnă relaxare şi, cînd te relaxezi după club, ţi-e lene să vorbeşti mult, aşa că expresia s-a prescurtat şi a devenit *chill*. Dacă nu te mai simţi în stare să dansezi, dar nici nu ai chef să te culci, înseamnă că ai chef de perne colorate sau de canapele, de lumină puţină şi de muzică ambientală. La *chill* poţi să şi adormi, e destul de sigur că nu te va deranja nimeni. Dacă rămîi atent, poţi observa că unii îşi iau antidepresivul, alţii somniferul ca să adoarmă bruma de energie rămasă, dar toată ideea e că eşti prea obosit ca să mai fii atent la detalii. Într-o vreme, cluburile aveau camere separate pentru *chill*, dar bunul obicei s-a pierdut, am auzit că s-ar mai păstra pe la Arad. La Sziget Festival, exista un cort numit *Ambient* unde se punea non-stop muzică pentru vreo sută de oameni care dormeau, era un fel de consumism al *chill*-ului.

Pentru Andrei (27 de ani) reţeta ideală ar fi *clubbing*, *after-hours* şi apoi *chill*, dar asta nu sună româneşte şi probabil că nu va mai suna încă multă vreme.

citit auzit

Supărare mare printre cinefilii redactori ai săptămînalului *Les inrockuptibles*: cartea istoricului israelian Shlomo Sand *Le XXe siècle à l'écran*, apărută recent la Seuil, atacă dur filmul lui Claude Lanzmann *Shoah* – unul din cele mai impresionante documentare realizate vreodată, reper – deocamdată *nec plus ultra* – al „gîndirii în imagini" despre Holocaust... Serge Kaganski – redactorul-şef al publicaţiei – vorbeşte chiar (în legătură cu S.S.) despre „prostie consternantă": „Sand a întreprins cumva vreo reflecţie asupra iconografiei istorice şi a rolului imaginilor? Nu. Lanzmann da, şi asta face toată diferenţa". După ce trece în revistă – pe o pagină şi 1/2 – contrasensurile, enormităţile şi erorile de informaţie ale cărţii, acuzîndu-l pe S.S. de „meschinărie corporatistă", Kaganski conchide: „Istoricul Pierre Vidal-Naquet a spus o dată că vede în *Shoah* cea mai bună lucrare istorică consacrată în Franţa exterminării evreilor de către naziţi, reunind toate disciplinele. El mai adăuga că istoria e un lucru mult prea serios pentru a fi lăsată doar istoricilor reunind. E cel mai bun răspuns la Shlomo Sand. Simţim doar nevoia de a adăuga, parafrazîndu-l pe Vidal-Naquet, că cinema-ul este ceva mult prea serios pentru a fi dat pe mîna orbilor". (după *Les inrockuptibles*, 14-20 aprilie a.c.)

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Buricul pămîntului

Aşa cum îmi apare de prin testele acelea, să le zicem simpatice, cu luna şi cu obiectele (în general 10: cărţi şi casete) pe care le-ai lua cu tine acolo, schepsisul cel mai de soi al unei astfel de călătorii este să ţi se facă dor de Pămînt. Nu mă pot imagina în ruptul capului săltînd galeş prin atmosferă 10-15 metri şi respirînd, totodată, oxygène-ul lui Jean Michel Jarre. N-ar avea nici un haz, ca să nu spun că ar fi de-a dreptul un pleonasm. Să fim serioşi: dacă tot ai ajuns aşa departe, înseamnă că s-a făcut timpul să reconsideri jocul de table, să înveţi, în sfîrşit, să dansezi tango, să asculţi, în timp ce meteoriţii îţi vîjîie pe la urechi, muzica cea mai autentică posibil, muzica fără fasoane şi dichisuri, muzica din buricul pămîntului. Este, dacă vreţi, singurul gest filozofic onorabil pe care-l putem face, în calitatea noastră de oameni, în faţa, teribil de pompos spus, imensităţii universului. Mi se pare că doar acest damf blajin te poate ajuta să nu crăpi de singurătate sau de prea multă ruşine.

Dacă v-aţi făcut deja bagajele şi nava spaţială poate să vă mai aştepte, treceţi pe la Muzeul Ţăranului Român să vă cumpăraţi CD-ul „Romi şi ţigani din satul Gratia, Teleorman". Fundaţia Alexandru Tzigara Samurcaş v-i prezintă pe inegalabilul rom Napoleon, soţul Nadiei şi tatăl, după cît se pare, lui Clinton, şi pe cei mai vrednici ţigani lăutari din Gratia, Mîrşa şi Siliştea. Diferenţa dintre romi şi ţigani este în esenţă foarte simplă: Napoleon ţine să se prezinte drept rom, iar lăutarii ca ţigani. Diferenţa majoră, în acest caz, constă, însă, în felul în care cele două părţi simt să îşi cînte muzica. Dacă ceea ce fac ţiganii ţine de o virtuozitate şi un profesionalism remarcabile, în spiritul celei mai nealterate şi vii tradiţii lăutăreşti în care melodiile, româneşti şi ţigăneşti, se contopesc firesc într-o muzicalitate aşezată, fără cusur, ceea ce se aude la Napoleon ţine mult mai mult de o stare pură, incipientă, primitivă, spuneţi-i cum vreţi, a muzicii, în care trăirea autentică a ritmului şi nu melodia în sine este resortul intim care îl împinge într-o stare apropiată de incantaţiile şi transele triburilor africane sau indiene. Este un personaj ciudat Napoleon Constantin din Gratia. El cîntă şi bate în două tobe de lemn cu pietre, linguri şi cu călcîiul, descălţat de pantof, al piciorului drept. Dacă nu ar fi existat fotografiile şi, mai ales, textul de prezentare al discului scris de Speranţa Rădulescu şi Florin Iordan, n-aş fi ghicit în veci de unde se nasc sunetele bizare ale percuţiei. Probabil că vreun duh neştiut al ritmului a găsit de cuviinţă să se sălăşluiască în Napoleon. Nu se poate altfel. „Io cînt... şi am aşa o dorinţă să cînt... cînd muncesc p-afară, pă cuvînt. În casă fac mereu programu-ăsta, zi şi noapte." Napoleon cîntă pentru Nadia, cîntă pentru că o iubeşte, iar ea îi dansează. Toate melodiile sale, deloc ţigăneşti în spiritul lor tradiţional, devin o pastă densă, atemporală, în care influenţele, chiar reperabile, nu mai au nici o importanţă. Muzica lui se trage dintr-o stare de permanentă bucurie, este însufleţită, vrăjitorească. Ea nu poate fi scoasă din curtea ei şi transportată pe vreo scenă pentru a fi aplaudată. Şi-ar pierde suflul, seva, vibraţia. Nu cred, de asemenea, că ea poate să existe în lipsa Nadiei rotindu-şi şoldurile şi fîlfiindu-şi şalurile. Probabil că acel duh despre care vorbeam i-ar strîmba din nas unui Napoleon ovaţionat la Paris. Cu riscul de a-l transforma, însă, într-un cabotin, s-ar putea, de ce nu, încerca. Din punctul meu de vedere, nu e cu nimic mai prejos decît Ibrahim Ferrer. Pînă una, alta, s-a făcut timpul să pornim spre Lună.

Dilema veche vă recomandă

● ...Şi nu vă mai plîngeţi că nu-avem-ce-vedea: *Străin în tren*, un Hitchcock de referinţă (duminică la Pro Cinema), *MASH*, comedia din 1970, nu serialul care o lungea şi o lăbărţa, capodopera propriu-zisă a lui Robert Altman, genială în ferocitatea antimilitaristă (joi, România 1), *Vladimir Maiacovski*, un documentar francez de clasă despre poetul comunist care s-a sinucis dezgustat şi disperat în 1930, strigînd, după cum povestea un banc atroce: „Nu trageţi, tovarăşi!" (marţi seară şi miercuri dimineaţă la PAX). (Radu Cosaşu)

trend inţe

Cum se naşte generaţia din persoana I plural

Chiar dacă nu ţi-ai propus să vorbeşti niciodată despre generaţia ta, chiar dacă eşti convins că nu există o structură coerentă, coagulată social pe care s-o numeşti „generaţia de azi", chiar dacă ţi se pare şi cam desuetă (sau de-a dreptul enervantă) o asemenea etichetă (care te duce cu gîndul la ceva deja înţepenit, lipit cu superglue şi în care tu ca fiinţă unică nu prea te mai recunoşti, cam ca într-un autobuz la 8 dimineaţa pe traseul lui 368), tot ajungi să pronunţi cuvintele respective. Pentru că „generaţia" e un bun prilej de discuţie, un instrument lingvistic cu valoare stimulativă garantată, o vorbă cu o arheologie istorico-literară bogată, o sămînţă de scandal încă viabilă etc. Pînă la urmă trebuie să ne încadrăm cumva, în ceva (cam aşa cum „te încadrezi şi în cîmpul muncii" şi apoi „ţii de serviciu"), pînă la urmă tot trebuie, dacă ajungi scriitor cunoscut, să fii predat cumva şi n-o să poţi fi predat, oricît de individual(ist) ai fost, altfel decît la pachet. Nici chiar Eminescu nu merge *en détail*. Tot vine şi el, împreună cu ceilalţi monştri, *en gros*, cu eticheta „marii clasici".

Aşa că şi noi o să fim, dacă o să fim, douămiiştii, milenariştii, postdecembriştii, ăia de la începutul mileniului III, postcomuniştii, europenizanţii, eventual generaţia intrării în Uniunea Europeană... Astea ar fi denumirile frumoase, la care visăm noi. Dar cum ştim de la şcoală că denumirile se aplică de cele mai multe ori retroactiv, s-ar putea să ne trezim cine ştie cu ce nume infamant. Mai ales că treaba asta cu denumirea retroactivă li se întîmplă în special acelora care nu se preocupă de propriul nume din timp, celor care nu se coagulează cu grijă, celor care nu fac eforturi pentru a se defini ca generaţie... Şi noi, cei de azi, care pe unde om fi, nu prea dăm semne că ne-am uni în suflet şi simţire.

În ceea ce mă priveşte, mă simt foarte confortabil aşa neunită cu fraţii mei întru tinereţe! Te uneşti mai ales în condiţii neprielnice, cînd ai duşmani comuni. Noi avem azi condiţii prielnice, există totuşi posibilitatea să-ţi faci o carieră normală de unul singur. Dacă ai noroc. Te uneşti cînd te simţi de fapt foarte singur, te mai uneşti cînd îţi plac petrecerile cu multă lume, cînd eşti *băiat* sau *fată de comitet*, cînd îţi plac cenaclurile, chermezele, excursiile la munte în grup. Eu, cînd sînt cu mai mult de trei oameni, nu sînt eu. Te uneşti cînd ai un program coerent, comun. Noi avem programe foarte personale. Te uneşti cînd ai foarte mult timp liber, aşa cum aveau oamenii înainte de '89. Noi azi avem foarte multe joburi. Şi foarte puţin timp pentru discuţii în grup, pentru strategii şi proiecte comune în vederea îndepărtatei istorii literare. Mai degrabă am face proiecte pentru istoria de lîngă noi.

Dar deja această scriere la persoana I plural e suspectă şi parcă aş vorbi despre un grup şi despre nişte caracteristici comune, despre o... Exact aşa te fură retorica şi ajungi să crezi în „generaţie", tu, care niciodată... şi fandacsia-i gata.

Luminiţa MARCU

Cezar PAUL-BĂDESCU

„Generaţia" dinozaurilor

Ultima dezbatere organizată de *România literară* la Clubul Prometheus a avut ca titlu „Există astăzi un conflict între generaţiile literare?". La prima vedere, întrebarea avea toate şansele să-şi găsească un răspuns, dacă ar fi să luăm în calcul faptul că erau prezenţi „reprezentanţi se seamă" ai mai multor generaţii (erau, de exemplu, pe lîngă membrii redacţiei *României literare*, Nicolae Breban şi Aura Christi, Dan C. Mihăilescu, Denisa Comănescu, Silviu Lupescu, Luminiţa Marcu, C. Rogozanu, Marius Chivu, Daniel Cristea-Enache sau Ioana Băeţica). Seara promitea, deci, să fie una a *dialogului fructuos*, *constructiv* şi aşa mai departe. Sau măcar una a disputelor din care să iasă oareşce scîntei. Nu a fost, însă, deloc aşa.

După ce am participat la onoranta adunare, mi-au fost clare mai multe lucruri legate de subiectul în cauză. În primul rînd că foarte mulţi dintre noi vorbim limbi absolut diferite. Ne aflăm în lumi paralele, în sisteme valorice diferite, care nu se intersectează în nici un punct, şi de aceea orice dialog este imposibil. Singurul lucru pe care-l putem face este să producem o serie de monoloage. Să dovedească acest lucru, oare, existenţa generaţiilor diferite, fiecare cu sistemul axiologic propriu? Nu ştiu. Cert este că, după '89, discuţia cu privire la generaţiile literare (sau, lărgind domeniul, culturale) s-a complicat foarte mult. Nu mai trăim vremurile unui singur ţel sau ale unui singur duşman, ca înainte de Revoluţie, şi, deci, nu ne mai strîngem atît de uşor sub un singur stindard, aşa cum făceau cei care se agregau generaţionist în anii '60, '70 sau '80.

Situaţia se complică cu atît mai mult, cu cît astăzi mai avem printre noi şi o nouă categorie de actori pe scena culturală. Nouă şi totuşi veche: categoria dinozaurilor, fiinţele acelea mutante, produse ale naţionalist-comunismului. Această categorie, care pare că simplifică oarecum clasificările, încurcă de fapt şi mai mult lucrurile. Dinozaurii noştri nu sînt neapărat bătrîni şi nici pe cale de dispariţie. Sînt foarte vioi, ba chiar se şi înmulţesc. Adică fac pui. Un exemplu concludent în sensul acesta ar putea fi un Daniel Cristea-Enache (care la Revoluţie avea vreo zece ani, dacă nu chiar mai puţin). *Tînărul* Daniel Cristea-Enache care, la întîlnirea *României literare*, îi reproşa *bătrînului* Nicolae Manolescu că e prea larg în vederi, prea permisiv, că nu este un străjer destoinic al Pantheonului valorilor culturale naţionale.

Un alt exemplu de tulburare a apelor datorată acestei specii a dinozaurilor. Nicolae Breban şi-a început discursul vorbind pe larg despre disidenţa lui din anii comunismului, dar şi l-a încheiat amintind de fericita întîlnire pe care a avut-o cu Cătălin Ţîrlea, pe vremea cînd au făcut amîndoi revista *Contemporanul* (Cătălin Ţîrlea, un alt tînăr dinozaur, uns cu toate alifiile şi foarte gălăgios în urmă cu cîţiva ani, acum tăcut doar pentru că şi-a găsit un post călduţ şi de conducere la Ministerul de Externe).

Aşa stînd lucrurile, mă tem că ideea de generaţii literare nu prea mai are astăzi nici o valoare lucrativă. Singurul grup închegat şi eficient în spaţiul culturii (chiar dacă e vorba doar de cultura *lor*) este acum numai cel al dinozaurilor. Dincolo de toate, aceştia au şi marele avantaj că au depăşit problema vîrstei biologice. Şi, astfel, ne vor supravieţui.

INDEPENDENŢA FILM
PREZINTĂ

Nathalie...

un film de
Anne Fontaine

Din 14 mai 2004
BUCUREŞTI
(Europa, Hollywood Multiplex)

Distribuit de INDEPENDENŢA FILM

DILEMAVECHE PORT.ro

Simona SORA

puzzlecturi

Tratament fabulatoriu

● **Brânduşa Luciana Grosu, *Realitate imposibilă*, ilustraţii de Silvia Mitrea, Editura Humanitas Junior, 2004.**

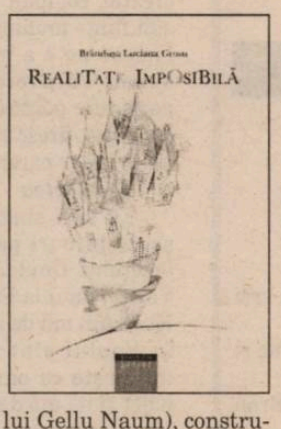

Am scris de mai multe ori la această rubrică despre impasul în care (părea că) se află literatura pentru copii la noi. În zona aceasta, discret formatoare şi imperceptibil educativă, lucrurile sînt în continuare neaşezate şi lipsite de continuitate, dar semnele cele mai bune par să vină mai ales dinspre edituri precum Humanitas Junior sau Compania, unde tacticile principale sînt: descoperirea de talente, reeditarea unor minunate cărţi româneşti (*Cărţile cu Apolodor* ale lui Gellu Naum), construirea unor „proiecte" cu dublă miză, cum a fost *Enciclopedia zmeilor* de Mircea Cărtărescu, utopie care a făcut deliciul copiilor (mă bazez pe anchete concrete), chiar dacă a provocat ridicări din umeri din partea unor maturi critici.

Debutul la Humanitas al tinerei autoare, de doar 17 ani, Brânduşa Luciana Grosu cu un basm postmodern numit *Realitate imposibilă* adună, în mod paradoxal, măcar două dintre aceste tactici: descoperirea unui talent neaşteptat şi realizarea unui proiect (aflăm de pe pagina de gardă a cărţii) coordonat de Anca Dumitru. Nu ştiu cum se produc colaborările de acest gen, dar rezultatul (povestea, ilustraţiile, volumul ca atare) este impecabil. Brânduşa Luciana Grosu a fost, desigur, un copil-minune şi acum, la adevăratul său debut editorial, este o adolescentă prodigioasă. Între 2000 şi 2002 a obţinut mai multe premii naţionale pentru proză şi poezie. A publicat volumele *Flori de ametist* (Editura Pro Transilvania, 2000), *Cîntecele arcaşului* (Editura Alpha, 2002) şi a cîştigat concursul *Je Bouquine*, organizat de Bayard Press în 2002, cu proza *L'île des enfants*.

Realitate imposibilă e povestea poveştilor citite, auzite, inventate de o copilă pe nume Crisanta care încearcă, în pragul unei alte vîrste, să salveze lumea copilăriei, a fanteziei fără limite, a imaginaţiei. E, ca să zic aşa, un ritual de trecere, un drum de iniţiere, dar unul invers, de salvare a tot ce merită salvat dintr-o altă lume, lipsită de realism, dar (deja) şi de realitate. Povestea imposibilei întoarceri la copilărie opune – cu un firesc ce ar putea provoca invidia maturilor genului – două „tărîmuri": Tărîmul Imposibilului şi Tărîmul Fanteziei. Primul, condus de „Regele Realist" (secondat de miniştrii Util, Cinic, Logic şi Practic şi, mai ales, sprijinit de Timpul implacabil), pune în primejdie de moarte Tărîmul Fanteziei, condus, în pas de dans, de o Prinţesă Copilăroasă ce se ţine, în pragul războiului, de organizat baluri, la care invită o faună pe cît de fabuloasă, pe atît de fragilă: paladine, peronetre (fiinţe jumătate păsări, jumătate ceasuri), sinele, ondine, cirobromi, zîne, driade, genii bune, deori (bolovani înaripaţi), estene şi altele asemenea. Între cele două tărîmuri ireconciliabile trebuie să medieze (fără instrumente pe măsura conflictului şi fără a şti ceva dinainte) mica eroină legendară, însemnată ca şi Harry Potter, ingenuă ca Alice în Ţara Minunilor şi cochetă ca Frumoasa din *Frumoasa şi Bestia*. Ea străbate, în transă, Ţara Dorinţelor Neîmplinite (un aconto dat obstinaţiei maturilor privind lucruri lipsite de importanţă), Ţara Cărţilor Neterminate (în care personajele lăsate de izbelişte suferă şi aşteaptă), ca să ajungă, prin fantezie, dar şi cu ajutorul unei libelule miraculoase şi a realistului (oscilant) Util, pe Tărîmul Fanteziei. Crisanta, fata din legendă, nu trebuie să lupte, ca alţi eroi de basm, cu balauri, zmei şi dragoni, fiinţe fabuloase care sînt acum de partea ei, ci cu un virus ce „ataca Sistemul imunitar de Apărare contra Tristeţii şi... ucidea Dorinţele Ascunse", precum şi cu univoca „Torţă a Adevărului", a cărui lumină transforma realistic orice obiect sau fiinţă, lăsîndu-le pradă unei vieţi „lipsite de culoare şi de fericire, dar perfect adevărată".

N-o să vă spun cine învinge, căci trebuie să citiţi această carte, plină de surprize şi de soluţii narative ingenioase (finalul e una dintre ele). Eu am citit-o (unui copil de 7 ani) cu voce tare, iar faptul că acesta nu a mişcat pînă am încheiat cele aproape 200 de pagini e o probă (critic-literară) pe care puţine cărţi o trec. Să aşteptăm urmarea!

Alice POPESCU

imaginarul publicitar

Viaţa la altitudine

De mult nu m-am mai căţărat pe schele, n-am mai făcut giumbuşlucuri la mare înălţime, nu m-am mai luat la întrecere cu colegii în dexterităţi riscante cum ar fi aruncatul de sticle prin aer cînd corpul poate să îţi alunece în orice clipă şi să se rostogolească pentru totdeauna în sensul ireversibil al gravitaţiei. Ce sentiment! Singura formă de a învinge sistemul, poate. Dacă stau bine să mă gîndesc, de fapt, n-am făcut-o niciodată, am văzut la televizor.

*Noua formă Pepsi-Cola. Uşor de **reţinut***. Indivizi căţăraţi pe o schelă, muncitori constructori pe un şantier capitalist, după altitudinea la care lucrează. Suspendaţi într-o lume care e numai a lor, inaccesibilă muritorilor cu picioarele pe pămînt, se presupune că ridică un zgîrie-nori, printre altele. Cineva bea cu sete profundă dintr-o sticlă de *Pepsi*. Ceilalţi aşteaptă. Sticla este aruncată cu precizie de la unul la altul şi tot aşa. Oamenii îşi pasează băutura într-o manieră ludică dusă pînă aproape de perfecţiune, o aruncă şi o prind cu încordarea unor gazele şi echilibru de cimpanzei. Este foarte multă graţie şi expertiză în mişcările lor, aşa că trebuie să mă întreb: sînt muncitori constructori, artişti de circ, cascadori? Ce importanţă mai are, atîta timp cît estetica şi eficienţa se întîlnesc perfect în performanţele unor oameni... În cele din urmă, sticla cade vertiginos şi ultimul dintre protagonişti e nevoit să facă un salt riscant, prinzîndu-se în ultima clipă cu mîinile de o scîndură pentru a reţine noua formă *Pepsi-Cola* între labele picioarelor.

M-am întrebat de ce sloganul cel mai recent al acestei mărci de băutură răcoritoare face reclamă unei noi *forme* şi nu unui nou recipient sau unei noi arome. Pentru că, fără îndoială, ceva nou trebuia să fie, aşa cum *Coca-Cola* are, de curînd, noul gust de vanilie. Prin urmare, de ce nu vorbim de o nouă *sticlă* Pepsi?

Desigur, nu este o scăpare de limbaj. Un recipient numit ca atare nu ar face decît să se exprime pe sine în termeni de utilitate şi atît. Orice produs similar al oricărei mărci va fi întotdeauna conţinut de un suport material care să facă posibilă manipularea lui de către consumator, într-un fel sau altul. Ca atare, putem cumpăra *Sprite, 7Up, Santal* etc., la sticlă sau la cutie, dar numai *Pepsi-Cola* este conţinută de o nouă formă. În deplină concordanţă cu mesajul vizual al spotului, sloganul aruncă în joc o miză destul de mare. Puţine cuvinte, pentru a face suficient loc jocului. Un joc al semnificaţiei (noul *Pepsi-Cola* este o formă uşor de reţinut din cădere, atunci cînd vrei să o prinzi cu mîinile, ba chiar şi cu celelalte două extremităţi ale corpului, dar şi cu mintea). Ceea ce este nou este că *Pepsi-Cola* nu mai este doar o băutură, ci o formă. Nu mai aparţine în exclusivitate lumii substanţelor, concretului, ci şi unei lumi ceva mai subtile, a aparenţelor, unei zone aproape culturale cu proximităţi platoniciene. Aceşti oameni ai muncii capitaliste avansate produc şi sînt estetici totodată, muncesc, se bucură şi trăiesc cu intensitate în aceeaşi fracţiune de secundă, la limita dintre joc, plăcere şi realitate (şi, cu siguranţă, gîndesc, după cît de bine îşi calculează mişcările). Aş spune că, printre altele, nu fac doar alpinism industrial, ci şi cultural.

Mîine, cel mai probabil, Pepsi-Cola va fi o nouă idee. Dar nu şi prima.

EDITURA POLIROM

■ Peter Beagle
Ultima licornă

Noutăţi:

■ Plinius
Naturalis historia
Enciclopedia cunoştinţelor din Antichitate
Volumul al V-lea:
Medicină şi farmacologie

■ Saul Bellow
Herzog

■ Paul Auster
Cartea iluziilor

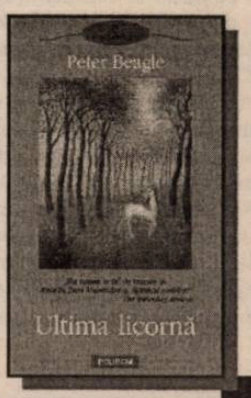

www.polirom.ro

Andrei GORZO

dilematograf

O lume murdară

● ***Surpriză: vine Polly! / Along Came Polly* (SUA, 2004), de John Hamburg.**

Învăţat de mic să se teamă de orice, Reuben (Ben Stiller) lucrează acum la o firmă de asigurări; evaluează riscuri. E genul de nevrotic care, înainte de a da noroc, se gîndeşte cu îngrijorare că numai unul din cinci bărbaţi se spală pe mîini după ce a folosit toaleta. Din păcate pentru Reuben, şeful lui (Alec Baldwin) se numără printre ceilalţi patru, dar asta e o problemă minoră. O problemă mai mare, după cum descoperă Reuben în luna lui de miere, este că, din nu-ştiu-cîte tinere soţii, cel puţin una ar accepta cu entuziasm invitaţia unui nudist francez la o mică scufundare în doi. Nenorocirea se consumă în primul sfert de oră al filmului. Reuben se întoarce, cu vigilenţă sporită, la evaluarea de riscuri. Şi atunci riscometrul lui (sau cum s-o fi numind) sare în tavan, căci apare Polly (Jennifer Aniston). Polly frecventează cluburi de salsa şi nici măcar nu-i trece prin cap că numai unul din cinci parteneri de dans se spală pe mîini după ce etc., etc. Polly mănîncă de pe jos. Chiar mai rău, Polly mănîncă în restaurante exotice. Într-o seară, Reuben o însoţeşte într-un astfel de loc; aşa-l îndeamnă inima. Organele sale mai puţin nobile sînt de altă părere, pe care de-a lungul serii şi-o exprimă tot mai clar: judecînd după ce se aude, burta lui Reuben e Jurassic Park. Ne pregătim pentru o secvenţă tare şi, într-adevăr, iată-l pe Reuben conducînd-o acasă pe Polly şi cerîndu-i permisiunea de a folosi toaleta. Vă invit să descoperiţi ce se întîmplă acolo. În caz că aţi uitat: comedia romantică americană a suferit nişte mici transformări de la Audrey Hepburn încoace.

„Un film care confundă dragostea cu diareea", se strîmba un critic american – unul dintre puţinii care n-au abandonat lupta cu scatologia potopitoare. Observaţia lui nu e complet greşită. Greşit e tonul, care semnalează că discuţia s-a încheiat. Însă discuţia abia începe. În *Surpriză: vine Polly!* chiar despre asta e vorba – despre o inimă încurcată printre intestine, despre o iubire care curăţă toxinele unei educaţii aseptice dintr-un organism aflat în relaţii proaste cu lumea. E un subiect legitim, ba chiar frumos. Există mulţi oameni serioşi care au preferat să se îndepărteze de un tip de divertisment a cărui busolă caută, de atîţia ani şi cu atîta insistenţă, direcţia toaletei. Şi există critici care or fi obosit de cînd înoată în valurile de substanţe scîrboase care curg în voie pe ecran. Dar atunci cînd cineaştii ştiu să facă valurile, ştiu să navigheze pe ele, a te lăsa în voia lor poate fi amuzant şi eliberator. Ultimul film în care l-am văzut pe Ben Stiller înainte de *Polly*, o comedie numită *Duplex*, încearcă la un moment dat un gag de felul ăsta – Stiller varsă peste Drew Barrymore sau Barrymore varsă peste Stiller, nu mai ţin minte – şi rezultatul e deprimant; problema nu este că gagul e prea scîrbos, ci că e prost calibrat şi aruncat la nimereală pe piaţă, în ideea că oricum se va găsi un client. Problema cu *Polly* este că nu e *suficient* de scîrbos. Nu are destulă perversitate ca să cerceteze toate felurile în care un trup poate trăda un astfel de posesor, trecînd în tabăra cealaltă – a lumii murdare şi periculoase de care el se ferise atîta. Şi mai e o problemă: aşa cum mulţi spectatori au ieşit de la comedia romantică *Notting Hill* discutînd nu despre Hugh Grant şi Julia Roberts, ci despre colegul de apartament al lui Hugh, personaj surprins în întreaga sa complexitate prin sintagma „galezul onanist" – tot aşa s-ar putea ca, în timp ce *Polly* atinge punctul culminant, în timp ce Stiller aleargă după Aniston ca să-i demonstreze că o iubeşte, gîndul să vă zboare de la demonstraţia lui (impresionantă: omul a ajuns să mănînce de pe jos) la *adevărata* atracţie: cel mai bun prieten al eroului, interpretat de Philip Seymour Hoffman. Ce-i drept, tipul e o figură şi Hoffman e un actor minunat. Numai el putea să pună atîta experienţă de viaţă în observaţia: „Olimpicii la mate nu se tatuează". Numai el putea să tărăgăneze pînă la sublim această invitaţie la vernisajul unui artist olandez: „Arta lui e de căcat, dar vinde o iarbă aşa bună...". Şi totuşi, cum e aia să te duci la o comedie romantică şi să te ataşezi cel mai tare de prietenul burlac (şi eventual onanist) al eroului? Ce spune asta despre comedii? Ce spune asta despre *noi*?

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Navigînd, hîc!, pe Internet

Cultura pe Internet nu mai înseamnă de mult simpla reflectare a artelor tradiţionale în spaţiul virtual. Între timp, a apărut un nou concept, acela de artă multimedia, arta specifică Internetului, care combină imaginea, sunetul, textul, la toate acestea adăugîndu-se ideea de dinamism sau interactivitate. Arta multimedia nu se găseşte doar în paginile declarat culturale, ci este ingredientul de bază al multor *site*-uri non-culturale, comerciale. Multe *site*-uri realizate în *flash* sînt adevărate opere de artă, chiar dacă sînt dedicate unor banale activităţi lucrative. Pe de altă parte, Internetul a creat posibilitatea apariţiei unei noi specii de artişti: artistul multimedia. Am cunoscut (în străinătate) chiar şi poeţi multimedia, poeţi care nu scriu niciodată pentru hîrtie şi ale căror poeme sînt dinamice la propriu, interactive şi polifonice.

Ei bine, credeţi că emisiunea „Cultur@ IT" de pe TVR Cultural (singura emisiune care se ocupă la noi de cultura de pe Internet) reflectă cumva aceste realităţi? Dacă aţi văzut cumva această emisiune, în mod sigur veţi zîmbi. Deja cerem prea mult. Ce artă multimedia sau altfel de fineţuri? Înainte să-i cerem să fie deschisă la minte, trebuie să pornim prin a avea pretenţia ca respectiva producţie să fie o emisiune. Deocamdată este doar un produs făcut la repezeală, pe genunchi, total neprofesionist şi agramat de la un capăt la altul (agramat din punctul de vedere al stilisticii televizuale, dar şi la propriu).

Ce fac cei care realizează această emisiune? Mai întîi îşi aleg nişte *site*-uri, apoi coboară în stradă să pună nişte întrebări trecătorilor şi astfel să realizeze ceea ce numesc ei „Pulsul străzii". Întrebările sînt formulate de tot hazul: „Credeţi că există Dumnezeu?", „Aţi vizita un *site* în care să puteţi învăţa despre el?", „Aţi vizita un muzeu virtual?", „Ce aţi dori să găsiţi în el?", „Ce părere aveţi despre fotografiile profesioniste?", „Aţi naviga pe Internet doar ca să vedeţi astfel de fotografii?". Întrebările acestea sînt puse la pachet, fiecărui trecător, indiferent de răspunsurile acestuia.

Comentariile care însoţesc prezentările *site*urilor sînt încă şi mai savuroase: „*Site*-ul (muzeelor Guggenheim, *n.n.*) îşi propune să vă introducă în universul culturii şi al artei, prin prezentarea fiecărui muzeu în parte. Încă o dovadă ce ne duce cu gîndul spre marii artişti care, prin talentul lor, gust şi multă strădanie au lăsat amprenta frumosului chiar şi după trecerea timpului. Arta împleteşte succint toate metodele de creaţie, însă niciodată nu lasă urme de îndoială asupra originalităţii sale ce dăinuie în timp şi care rămîne totodată în sufletele celor care o admiră". Dovada (care oare?) ne duce cu gîndul spre marii artişti, care lasă amprenta frumosului, iar – dacă nu ştiaţi – arta împleteşte succint toate metodele de creaţie, însă nu lasă niciodată urme... Ce admirabilă beţie de cuvinte! Cuvinte care, în unele cazuri, sînt pronunţate chiar ca la beţie: Matio (chiar aşa numit) Kassovitz a regizat, în 1995, filmul „la haien" (e dulce pronunţarea, nu?).

Uneori, comentariul este profund şi obscur filozofic („În fiecare fotografie înţelegem exact ce a vrut artistul în ea. Dacă ne gîndim la fotografie ca parte a mediului nostru vizual, nu putem să nu reflectăm şi asupra modului în care ea ne formează opiniile, ne dă forţă şi identitate, ajutîndu-ne să descoperim lumea. Fotografiile nu mai sînt acum o parte a mediului nostru, ele au devenit însăşi esenţa acestuia. Prin intermediul fotografiilor, putem reflecta asupra viziunii noastre despre cei ce modelează percepţia noastră despre lume"), alteori poetic (*„Misiune.ro* este ca o fereastră spre marginile Pămîntului. Culoarea predominantă a *site*-ului este alb, dar putem vedea şi portocaliu şi albastru, culori care fac navigarea mai plăcută prin paginile acestui *site*").

După acest regal, care, după cum spuneam, nu e decît o simplă beţie, prezentatoarea îşi încheie emisiunea cu memorabila zicere: „Şi, nu uitaţi, viaţa este mai frumoasă pe Internet!". Aşa-i cum zici tu, drăguţă!

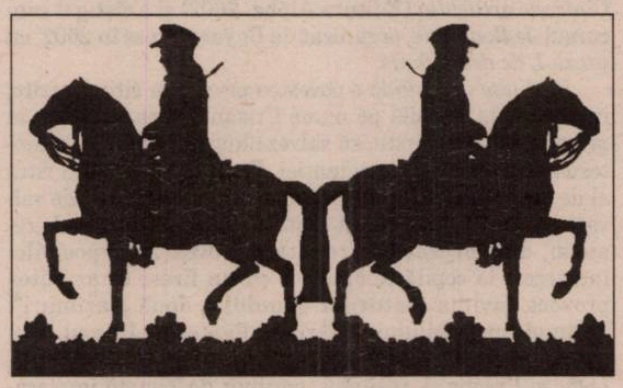

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Kinobucătăria

Fiului inexistent

„Minima-ţi cultură cinematografică! Stupidu-ţi bun-simţ cu care vrei să mă dobori!" –

aşa îi strigam inexistentei tale mame, seara, cînd mi se făcea foame şi doream o porţie de cartofi prăjiţi –

„crîncena ta rezistenţă la toate demonstraţiile mele că Stan şi Bran sînt geniali" –

„Sînt nişte proşti", îmi răspundea şi eu treceam la urlet: „Îţi sucesc gîtul!" şi ea, deodată veselă, lua un ton lugubru pentru o frază în genul ăsta:

„De ce dai importanţă tuturor cuvintelor mele?" Şi repeta: „Stan şi Bran sînt nişte proşti la care numai proştii pot rîde".

Atunci nu o lăsam să intre în bucătărie, îi baram drumul spre coşul cu ciuperci şi deveneam categoric:

„Renunţă la ciupercile tale, gărgăriţă a platitudinii umane, doar peste cadavrul meu vei trece dacă nu-mi răspunzi: şi Mark Sennett e idiot?".

Habar nu avea cine e Mark Sennett, vroia să plece acolo, să spele ciupercile, eu mă aşezam pe maşina de gătit şi îi ceream să-mi facă o porţie de cartofi prăjiţi, să spargă două ouă, să le arunce în tigaie şi să-mi enumere filmele ei preferate, mai inteligente decît Stan şi Bran şi se conforma şi-mi arăta pe degete:

Marile manevre,
Scurtă întîlnire,
Zboară cocorii,
Rocco şi fraţii săi,
La dolce vita,
Pianina mecanică,
Casablanca,
Goana după aur,

dar la al nouălea deget, îi răsuceam mîna ca în *Sandocan, tigrul malaez* (tu, fiule inexistent, abia te născuseşi cînd rula cu un succes turbat *Sandokan...*) şi de pe maşina de gătit îmi puneam picioarele în chiuvetă ca Groucho Marx şi pînă să mă întorc la Mark Sennettt (eram tenace în idei) o întrebam dacă a auzit vreodată de filmul marxiştilor: *Supă de raţă.*

„E oribil!", se speria de parcă i-aş fi distrus bucătăria, şi eu spumegam:

„E oribil? *Supă de raţă"* e o comedie inaccesibilă vieţii tale de gărgăriţă, acolo se declanşează un război în timp ce Groucho joacă golf, tu eşti o supă de raţă, adu-mi globul pămîntesc, pune-l aici, în tigaie, aici e Belfastul..."

(eram dat dracului, vroiam s-o aduc prin Belfast la comediile catastrofice ale lui Sennett, cred că le mai ţii minte, fiule, te-am dus la Cinematecă într-o dimineaţă să vezi cîteva, eram numai noi doi, în săliţa de la Union, ţineam să te educ cum mă educa taică-meu, ducîndu-mă la Stan şi Bran...)

„Aici e Belfastul, îl vezi? La Belfast explodează bombe între catolici şi protestanţi, şi totuşi – fii atentă, altfel nu vei ajunge nicăieri, păcat negru al lumii prea coerente, că asta eşti! –

un taxi loveşte un pieton care în clipa următoare e lovit de încă o maşină şi e proiectat pe trotuarul opus, alţi pietoni vor să-l ridice dar o dubă dă peste toţi şi iar îl loveşte pe cel căzut care nimereşte direct într-o maşină venită ca un bolid din urmă. Mă urmăreşti?"

Mama-ţi inexistentă tăia cartofii prăjiţi şi dădea atît de frumos din cap că îmi venea s-o sărut pe ceafă, acolo unde Tolstoi zicea că se ascunde caracterul fiecărui om. Eu însă ţineam să ajung mai întîi la Sennett:

„Patru maşini au jucat ping pong cu un om care s-a ales doar cu un picior rupt şi fracturi uşoare în regiunea lombară; l-au internat, e în afară de orice pericol – aşa comunică toate agenţiile de presă. Ştii cine-s agenţiile de presă, pămătuf al cotidianului orb? Agenţiile de presă sînt toate purtătoarele de cuvînt ale lui Mark Sennett şi ale maşinilor sale care se carambolează pe tot globul, se fac praf şi nimeni nu moare decisiv. M-ai priceput?"

Ea arunca în tigaie cartofii şi eu părăseam, desigur, maşina de gătit, o îmbrăţişam şi îi şopteam la urechea pe care mi-o oferea blînd, moale ca nara unui căluţ către o bucăţică de zahăr:

„Dă-mi un chibrit – portăreasă a cartezianismului rupestru! – dă-mi un chibrit să-ţi arunc în aer bucătăria, nu te teme, ea va sări în aer, dar, ca la Sennett, nu se va clinti nici un ibric".

... Ultimul ei mesaj, ştii cum suna? L-am găsit alaltăieri, adus de un porumbel, ajuns pe cerceveaua termopanului: „Dacă am atins perfecţiunea în ceva, e în incomunicabilitatea noastră".

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Corneliu Bichineţ

(fost PUNR, azi PRM)

Ideea unui catren dedicat lui Năstase care l-a împuşcat pe Sîrbu într-un loc sensibil

Ideea nu mi-a venit mie. Eu fac parte dintr-o zonă unde majoritatea oamenilor sînt şomeri datorită guvernării Năstase şi ei s-au apucat de creaţie, compun poezii. Vasluienii nu au ce face, sînt fiinţe profund meditative. Poezia citită în Parlament nu e a mea, e o poezie culeasă din zona Valea Tutovei, Valea Plîngerii. Am avut o declaraţie politică despre realităţile din zonă şi mi s-a părut firesc să-i transmit şi în versuri domnului premier părerea moldovenilor.

Realitatea

Eu sînt singurul senator din Parlament cu şapte birouri parlamentare în şase colţuri ale judeţului. Unul la Negreşti, unul la Bîrlad, unul la Vaslui, unul la Puieşti, la Murgeni, la Codreşti, la Huşi. Am mii de audienţe. Cred că v-aţi prins că eu în Vaslui sînt parlamentarul care chiar se întîlneşte cu oamenii. Cunosc sărăcia celor din judeţ şi mi-am dat seama că ei nu se pot deplasa la 150 de kilometri de unde stau ei, la Vaslui. Şi de asta am făcut birouri în zone. Am grafic, am oameni. La Bîrlad, duminica, restul, sîmbăta. Uite, duminica trecută am avut trei adunări cu cetăţenii în Odăieşti, la Dimitrie Cantemir şi la Buda Epureni. Mai mult discută ei cu mine şi îmi ridică problemele din viaţa lor concretă, adică: unu, abuzurile primăriei cu legea 18; doi, lipsa locurilor de muncă, cumplită în zona noastră; trei, pămînt pentru tineri: de exemplu, la Buda Epureni fiecare familie are 12-15 copii, iar mama are un hectar pe vîrful dealului, cum să le facă casă la toţi? Treaba mea e să stau de vorbă, în locul prefectului, în locul preşedintelui consiliului judeţean care nu se deplasează. Eu fac rapoarte scrise cu doleanţele astea la forurile judeţene şi aduc problemele în Parlament.

Politica

Mi s-a părut că era timpul, că prea intraseră numai agronomi şi tractorişti în politica românească. O să fiţi şi dumneavoastră animat de gîndul ăsta, acuşi, acuşi. După filosofi, nu aş avea ce căuta aici. După Pitagora, nu aş fi avut voie decît să ascult. Apoi, după 35 de ani, doar să pun întrebări, abia apoi să încerc răspunsuri. Eu am 47 ani, iar eu pun întrebări numai miniştrilor, care dau răspunsuri aiurea. Eu aş sugera tuturor celor care au făcut o facultate să intre în politică, nu să aştepte să li se ofere ceva.

Puterea lui Bichineţ

Categoric am putere. Am puterea partidului meu, a credinţelor mele şi a liderilor mei. Iar acest partid, anul acesta, va juca un rol fundamental în politică. E şi timpul, şi cazul. Am intrat în '92 în PUNR şi l-am urmat pe Funar, pe acest om, fiindcă mi s-a părut un model de comportament uman. Şi cu toată filiala mea, cînd s-au produs perturbările, noi am intrat în PRM cu Funar. Am intrat alături de el şi domnul Vadim. Ambele sînt caractere puternice, sînt severi, nu dictatori, să ştiţi, niciunde nu s-a făcut nimic fără dictatură, în sensul frumos al cuvîntului, iar ei doi cred în aceleaşi valori ca şi mine. Sînt ca structură absolut tolerant, dar am convingerea că cel mai frumos e să-ţi iubeşti valorile naţionale şi să le sporeşti. Eu cred în frumuseţea omului, în capacitatea lui de dăruire, în capacitatea lui de a cultiva tradiţiile, de a forma tinerii în cursul muncii.

Şpaga

Dom'le, nu v-aţi prins că sînt un om deştept? De ce să iau şpagă? Aveţi ceva concret, daţi pe goarnă. Eu mă ocup cu o fermă, deşi sînt profesor de filosofie, mie nu-mi trebuie şpagă. Am 15 angajaţi, nu merge grozav, dar prin muncă sper ca familia mea să aibă securitatea financiară şi alimentară asigurată.

Slogan

Fapte, nu vorbe. Ăsta e slogan, dar am şi fapte. Uite, nu e frumos să te lauzi. Am patru studenţi ce-i întreţin cu burse la facultate şi trei elevi de liceu. Îmi pare rău că nu sînt şi mai bogat. Sînt elevii mei, ştiu ce înseamnă să fii sărac. Şi eu am fost director de liceu, boxer de performanţă ani la rînd, campion judeţean. Să fiţi corect în ceea ce scrieţi!

Săptămîna libertăţii de exprimare

Ce-mi aduc aminte

Din discuţii

Sîmbătă a avut loc o nouă întîlnire a Convenţiei Organizaţiilor Media (COM) – 35 de organizaţii şi sindicate ale jurnaliştilor, din toată ţara – organizată de Centrul pentru Jurnalism Independent şi Agenţia de Monitorizare a Presei.

Tema centrală: auto-reglementarea în presă. COM îşi va adopta un cod deontologic propriu. Cum pînă acum avem cîteva coduri în vigoare, despre care nu am auzit să fi fost aplicate, miza acestei iniţiative este în modalităţile de aplicare a principiilor adoptate sîmbătă.

Cea mai interesantă secţiune a fost cea despre: „Dilemele etice ale jurnaliştilor români". De exemplu: Accepţi reclama de oriunde vine ea?; Îl pui pe Sechelariu pe prima pagină dacă plăteşte?; Cum procedezi cînd alţi ziarişti încalcă reguli elementare de etică?; Ce faci cînd departamentul de publicitate te obligă să nu scrii de rău de o firmă sau un ministru care plătesc publicitate?; Dar dacă te obligă să scrii de bine, refuzi şi alt coleg încasează comisionul pentru publicitate (caz real), ce faci? E cazul să te oftici? Dar dacă eşti *Ziarul de Vrancea*, cel hărţuit de Marian Oprişan, iar acesta îţi oferă un contract de publicitate şi condiţionează de încheierea acestuia şi plata unor creanţe mai vechi ale Consiliului Judeţean? Şi dacă patronul ziarului încheie acest contract, tu ca ziarist ce faci? (patru şi-au dat demisia); Despre flagrantele TV şi dreptul la imagine; Despre minorităţi în presă... Gata, mă opresc, dilemele astea ar merita o *Dilemă veche* separată.

Din distracţie

Sîmbătă seara, teatru la Green Hours: *Stop the Tempo*. Extra-cool, trebuie văzut. Un DJ surd, o lesbiană fost copywriter care s-a săturat să facă reclame „de căcat" (am încheiat citatul) şi o workaholică fără viaţă sexuală care se cuplase cu ginecologul ei se întîlnesc întîmplător şi pun la cale marea deconectare naţională. Un *Natural Born Killers* desfăşurat prin Space, Twice, Office, Cora, McDonald's, iar cînd se termină cluburile şi supermarketurile atacă Sala Polivalentă (pregătesc şi un atac la televiziuni). Vă spun, merită văzute cele trei personaje atît de banale şi lanternele lor paranormale.

Tot sîmbătă, după teatru, balul presei în Music Club. Premii pentru cei mai bătuţi jurnalişti, să trăiască! Şi pentru cei mai bătăuşi cu vorba şi cu fapta politicieni. Urmează *DJ Democracy*. Ziariştii pun muzică. Mircea Toma se dă în stambă: *Jos Cenzura* de Paraziţii. „Ne ştim drepturile / Jos cenzura / Acţiunile voastre ne alimentează ura". E pusă de două ori şi îi prinde pe toţi. Andrei Oişteanu dansînd hip-hop.

Duminică seara, concert în Piaţa Universităţii. Luna Amară şi Paraziţii. Prima rock greu, a doua hip-hop cu mesaj. Amîndouă cenzurate anul trecut. Pe Paraziţii îi ştiam. Luna Amară sună foarte bine. Atmosferă bacoviană pe alocuri în versuri, revoltă cît cuprinde. „Sînt jurnalist / Şi scriu în România / Politica îmi face greaţă / Un ministru m-a bătut azi-dimineaţă / Sînt masochist / Trăiesc în România". Anul trecut au fost daţi jos de pe scenă de un primar cînd au întrebat publicul de ce dracu' mai stă în România. Tricoul cu „Rezistenţa prin dispreţ" al solistului.

Două publicuri diferite. Puştani aşteptînd Paraziţii care ascultă Luna Amară. Şi publicul ăsta merita văzut.

De pe la standuri

Duminică la prînz redacţiile au ieşit în stradă. A fost şi *Dilema veche*. Am terminat rapid revistele. Pentru că erau gratis sau chiar sîntem iubiţi?

La cortul Centrului Român pentru Jurnalism de Investigaţii, lumea poate să răspundă la întrebarea: „Pe cine sau ce doriţi să investigăm?". Pe Năstase, cei mai mulţi. Şi pe Iliescu. Unii sînt globali: „Investigaţi pe toată lumea". Alţii ştiu ce vor: „Doresc investigarea prefectului de Galaţi, dl Traian Mîndru, care refuză să retrocedeze conform actelor depuse la Primăria Brăhăşeşti" sau „Investigaţi-vă colegii de la alte publicaţii pentru modul în care sînt cumpăraţi prin publicitate plătită din fonduri publice". Foile se umplu repede, una după alta.

La Pro FM pantomimă. Găselniţă: unul care apără armonia, una care susţine pacea şi alta care propovăduieşte iubirea. Se ceartă care are întîietate. Se încaieră.

O doamnă dă o declaraţie la o cameră a TVR. Că plăteşte degeaba pentru televiziunea asta. „O să mă daţi? Să mă daţi, că mă adresez mai sus!" Reporteriţa este depăşită de eveniment. Lumea în jur se agită: „De unde doamnă, nu vă dă, vă taie la montaj".

Tricoul meu, creaţie proprie, face furori: „It's something wrong with my TV – too much Năstase". La mijloc, un televizor cu poza premierului, mic şi urît.

Vin şi legionarii. „Ne-au dat ăştia cu libertatea de exprimare în cap", îmi şopteşte doamna Boiangiu. Nu au stand. Organizatorii de la Agenţia de Monitorizare a Presei nu le permit să se desfăşoare. Un agent de poliţie chemat este depăşit de situaţie. Mai ales că şeful legionarilor ştie legea şi recită din ea. Pînă la urmă sînt lăsaţi în pace. După o mică îmbulzeală la început, sînt cam ignoraţi apoi, mai ales că nu au nimic de dat gratis. Mă întreb dacă nu le-o fi cald în cămăşile alea groase şi verzi.

Mă mai întreb cum o fi să fii Dragoş Şeuleanu şi să vii la Săptămîna Libertăţii de Exprimare. Sau cum o fi să fii Horia Alexandrescu şi să ai stand acolo.

Tricoul meu este vedetă. M-a eclipsat total. De la un ziar, i se face poză. Mie nu.

La standul *Dilemei* apar germenii unui fan club Cosaşu. El nu pare îngrijorat. E preocupat că nu a găsit *Gazeta Sporturilor*.

Oare ce-am uitat?

Cristian GHINEA

Ce am făcut eu

Seara, am fost la „Petrecerea jurnaliştilor" de la Music Club, unde am observat că jurnaliştii, deşi unii dintre ei o iau pe coajă, nu şi-au pierdut simţul umorului, ştiu să se distreze şi, dacă li se oferă posibilitatea, sînt nişte DJ remarcabili (posibilitatea le-a fost oferită de Tom Wilson, în cadrul proiectului „DJ Democracy"). Am băut nişte whisky şi, la piesa trupei Paraziţii „Jos cenzura!", invitat de Ioana Avădani, am şi dansat.

A doua zi, în Piaţa Universităţii, am fost tarabagiu la standul *Dilemei vechi*. Nu am cîştigat nici un ban, pentru că revista se dădea cu reducere de 100%, adică pe gratis. În schimb, am cîştigat experienţă, din discuţiile pe care le-am avut cu cititorii noştri. Am aflat, de exemplu, că Stela Giurgeanu, colega noastră, seamănă cu Mireille Mathieu (cum i-a zis un domn în vîrstă, după ce i-a sărutat încîntat mîna). Apoi le-am făcut o vizită vecinilor, celor de la *Academia Caţavencu*, care aveau standul lîngă noi. Acolo, infatigabilul Florin Iaru oferea trucaje caţavenciene la populaţie, aşa că am apărut şi eu pe prima pagină a revistei, ducînd-o pe Rodica Stănoiu în cîrcă (l-am înlocuit, în poza „originală", pe Ion Iliescu). Desigur, în tot timpul cît am stat în Piaţă, am discutat, pus ţara la cale, bîrfit sau de-a dreptul fraternizat cu mai mulţi colegi de breaslă. Am băut jumătate de litru de *Coca-Cola vanilla*. Am zîmbit la vederea cămăşilor verzi de operetă ale legionarilor, veniţi şi ei cu un stand în Piaţă, în virtutea dreptului la liberă exprimare (cum le ziceau celor care voiau să-i uşuiască) – ce ironie... Apoi am plecat acasă să-mi scriu articolele pentru a doua zi, ratînd astfel concertul trupei Paraziţii. Aşa mi-am petrecut eu 1 (şi 2) Mai muncitoresc.

Cezar PAUL-BĂDESCU

...Exact ca la lumina ochilor

De ani de zile – din 22 decembrie 1989, la prînz, cînd am strigat ce am strigat, într-o coloană întinsă din Piaţa Romană pînă în Piaţa Victoriei – nu am mai ieşit în stradă pentru o cauză înaltă. Ultima oară cînd mi-a trecut prin minte un asemenea îndemn a fost la auzul ideii lui Horia-Roman Patapievici, aceea de a manifesta riguros, în public şi cu intelectualii în frunte pentru o revoluţie în higiena toaletelor publice. I-am spus-o lui H.-R.P.: „Asta-i o cauză a întregului popor, poţi conta oricînd pe mine!". S-a ratat şi ideea asta, conform observaţiei definitive emise de Tita Chiper: „Nu ratăm nici un ghinion!". Duminică 2 mai 2004, nu am ezitat – m-am dus la Universitate să mă pierd în mulţimea celor care văd în libertatea presei, cucerirea cea mai de preţ a revoluţiei din '89. Fără pic de exagerare, ţin la ea ca la lumina ochiilor. N-am fost o mulţime, dar m-am simţit foarte bine. Mi-a lipsit doar Tita.

Radu COSAŞU

Protest

Conducerea Fundaţiei A Treia Europă protestează împotriva modului incalificabil în care colegul nostru, Mircea Mihăieş, a fost tratat în paginile ziarului *Prima oră* din Timişoara. Şirului de epitete descalificante i se adaugă în final şi o incredibilă ameninţare cu moartea. Scriitor eminent şi jurnalist de prestigiu, cărturar cu iniţiative exemplare şi om al atitudinilor limpezi, Mircea Mihăieş este una dintre cele mai importante prezenţe ale scrisului românesc. A-l pune sub semnul întrebării în felul în care a făcut-o ziarul *Prima oră*, a decreta o condamnare la modul cel mai trivial cu putinţă reprezintă o sfidare a valorilor democratice din România de azi.

Adriana BABEŢI, Cornel UNGUREANU, Dorian BRANEA, Gabriel KOHN, Marius LAZURCA

Iaromira POPOVICI

bazar

Din locurile comune ale tranziţiei

Primesc, la redacţie, o carte mică, cu o Monalisă cu barbă şi mustaţă pe copertă: *Statuia lui Hagi* de Alec Macri (Bucureşti, 2004, Grupul de presă Alec Macri). Despre autor ştiu că este ziarist şi în momentul de faţă proprietarul unui săptămînal *(Dracula)* precum şi al unor reviste lunare *(Medicina Naturistă, Horoscop,* etc), a două agenţii de publicitate al unui centru de sănătate şi înfrumuseţare. Pe scurt, el însuşi un reprezentant al *trend*-inţelor tranziţiei.

„Microschiţele şi pseudopovestirile" (aşa îşi autointitulează autorul opera) pot fi considerate o trecere în revistă atît a principalelor evenimentelor politice şi sociale din '90 încoace, cît şi a locurilor comune vehiculate de opinia publică despre acestea. Această perspectivă poate face cartea interesantă, şi nu valoarea ei literară, care iese din discuţie. *Statuia lui Hagi* este scrisă simplu, într-un limbaj jurnalistic de tip tabloid, cu evidente dorinţe de ironie şi umor. Principala modalitate a autorului de a realiza aceste forme de comic este vulgaritatea. Aceasta devine şi o trăsătură a stilului lui Macri.

Poporul român este eroul schiţelor. În portretul acestuia se conturează multe din locurile comune ale tranziţiei: dacă piramidele ar fi fost construite de români, „faraonul s-ar fi ales, în loc de trei piramide gigantice şi maiestuoase, cu trei cuburi mici, căcăcioase, avînd pereţii strîmbi, igrasioşi, cu canalizarea înfundată şi fără gură de aerisire". Personajului colectiv îi ia locul, în alte pseudopovestiri, eroul exponenţial: Nea Gică, de pildă, ilustrează evoluţia românului „ajuns", în accepţia comună: întîi, inginer la fermă, apoi – senator, om de afaceri, cu vile, Mercedes, „şmenuri" în străinătate, şi, în cele din urmă, arestat. Personajul de grup al minerilor este un prilej simpatic de a enumera ideile de afaceri „trendy" ale momentului, oricît de inadecvate contextului: dintre minerii disponibilizaţi care au primit cîte 100 de milioane, unii propun un restaurant dietetic cu jacuzzi, alţii – o firmă de consultanţă pentru decoraţiuni interioare... Autorul oferă şi un portret al familiei medii neaoşe, disponibil în filmele româneşti, pe vechi, şi în reportajele de la Actualităţi, pe nou: tatăl, în pantaloni de pijama şi maieu, fumînd Snagov, mama – cu părul pe bigudiuri şi într-un capot rărit, nostalgici după bunele vremuri de-altădată. Şi cu idealuri superficiale, precum o vilă cu piscină, o maşină ultimul răcnet, bijuterii de aur, un yacht imens...

Se schiţează, astfel, o lume subcaragialescă: o mahala vulgară şi superficială faţă de care cea caragialescă era profundă şi filozofică. Pe lîngă portretele standard, aceasta este marcată, de-a lungul timpului, de o serie de mituri şi obsesii: cel al idolilor naţionali, precum Hagi, care trebuie celebraţi indiferent de posibilităţile reale; cel al reformei, care este văzută – la propriu, într-o fotografie imaginară – ca un pui care cere de mîncare; al senatorilor corupţi şi absurzi; al paranormalului. Printre alte obsesii româneşti sînt enumerate sistemul de sănătate, învăţămîntul şi salariile profesorilor, scumpirea benzinei.

Nici povestirile plasate într-un context imaginar, de genul „Cum va arăta România în anul 2050" nu aduc noutăţi, ci bifează aşteptările comune: extratereştrii nu vor veni la noi pentru că le e frică să nu li se fure sistemul de propulsie intergalactică şi să rămînă blocaţi pe-aici. Există doar vreo două pseudopovestiri care ies din tipare şi aduc o notă de prospeţime şi de haz real: cea intitulată *Nu rideţi, tovarăşi,* în care se conturează o imagine a întregii realităţi româneşti – oameni şi obiecte, într-o alăturare suprarealistă, rîd în consens, nu mai contează de ce; şi *Poveste cu ţărani,* în care Nea Buză nu mai mănîncă, nu mai doarme şi se frămîntă non-stop, pentru că are o dilemă: intrăm sau nu în Europa?

HACĂRI, CARDĂRI, CRACĂRI ŞI FRACĂRI

Adina POPESCU

Un hacker care mă iubea...

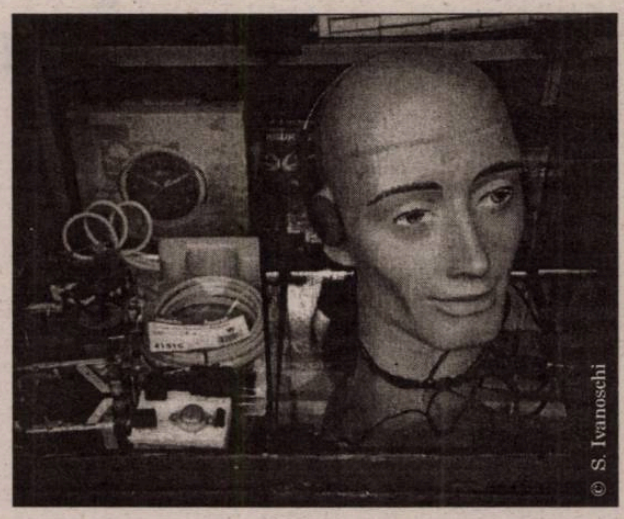

Conform unui studiu efectuat de Computer Security Institute of San Francisco şi de FBI's International Computer Crime Squad, mai mult de 40% dintre americani au fost vizitaţi, pe căile virtuale ale Internetului, de către persoane neautorizate, în decurs de un an. În acelaşi timp, peste 50% au raportat că au sesizat încercări de acces nepermis în fişierele computerului personal.

Un raport recent al aceloraşi instituţii redă următoarele cifre: 90% dintre firme şi companii au detectat probleme de securitate în ultimul an, 74% au recunoscut că au avut pierderi financiare, 273 de instituţii au raportat pierderi de aproape 266 milioane USD (media anuală fiind, pînă acum, de 120 milioane USD).

„La noi nu mai merge, frate, cu hăcuiala!", îmi spune Cip, 25 de ani, fost carder, acum programator la o mare companie, „cu leafă de peste o mie de coco", cum el însuşi recunoaşte. Cip practica „meseria" de carder pe vremea cînd era student la A.S.E. şi stătea la cămin, în Grozăveşti. „Şi pe atunci cîştigam binişor, dar munceam mai mult decît acuma; stăteam nopţi întregi pe net, pînă reuşeam să accesez anumite *site*-uri, serverele se schimbau frecvent... ce să-ţi mai zic?... multă bătaie de cap!"

Nu mă interesează amănuntele tehnice (dacă tot nu mai merge, de ce m-aş „specializa"?!), ci psihologia hackerului. „Hackerul e un om bun!", afirmă Cip. „De cele multe ori nu face rău nimănui, sparge serverele anumitor companii doar din distracţie şi pentru a-i atenţiona că sistemul lor de securitate e varză!" Dar carderul? „Carderul nu e un hoţ aşa cum se crede. Eu n-am băgat mîna în buzunarul nimănui. Doar am comandat nişte chestii pe net şi nu le-am plătit. Oricum firmele respective au pierderi anuale de sute de mii de coco. Ce mai contează o mie, două în plus?" Ce e, de fapt, carderul? Tot un soi de hacker care cumpără de pe net, folosind cărţi de credit inexistente. Cip comanda lenjerie de damă, de la magazine de lux londoneze. O primea, livrată în colete pe care mergea să le ridice de la oficiile poştale. „Desigur, funcţionarele bănuiau despre ce era vorba şi aici mergea cu o mică şpagă: un pachet de cafea, o ţigară bună şi închideau ochii!", povesteşte Cip. Aşadar, „afacerea" sa era una cît se poate de complexă: mai întîi stătea cu nopţile pe net, cu ochii înroşiţi de nesomn, aşteptînd să-i fie acceptată cartea de credit pe care nu o avea în portofel, apoi trebuia să-şi dovedească bunul gust în materie de lenjerie de damă, după care mergea la poştă şi mituia funcţionarele ca să-şi ridice coletul şi, în sfîrşit, îşi căuta clientelă printre fetele din cămin, amatoare de furouri din mătase şi sutiene à la Britney Spears.

Cip îmi povesteşte o legendă din lumea carderilor, despre un tip care a reuşit să-şi „cumpere" o maşină de douăzeci de mii de dolari. „Ce a făcut tipul ăla e la marea artă! Luni întregi a stat pe net, a trimis zeci de mail-uri la departamentul de vînzări ca să-i convingă că e un om de afaceri serios, aşa cum s-a recomandat. Şi-a dat cu părerea despre produsele lor, chiar a cumpărat pe bune nişte accesorii auto şi, la final, marea lovitură: maşina!"

Ca în orice poveste, binele învinge răul, chiar dacă el este reprezentat de un carder „profesionist". „A fost fraier. După un an a primit o invitaţie la un salon auto de la Viena, totul pe banii companiei şi doar pentru clienţii fideli. El credea că-i pierduseră urma şi că trimiseseră mii de invitaţii asemănătoare în întreaga lume. S-a dus şi l-au ridicat de pe aeroport, chiar în momentul în care cobora din avion. Băieţii de la FBI!" Ultimele cuvinte ale lui Cip au fost rostite cu o oarecare mîndrie: adică nu oricine a pus mîna pe fostul său tovarăş de breaslă, nu orice poliţist amărît de la circa şase, ci chiar „băieţii de la FBI"! Mă gîndesc, fără să vreau, la filmele cu James Bond („the world is not enough!") şi brusc personajul „hacker" îmi devine simpatic.

„Trebuie să înţelegi şi tu că «hacker» nu este un cuvînt care să exprime ură şi rea-voinţă. Hackerul adevărat este un bun programator care, la nevoie, este gata să-şi sacrifice cunoştinţele pentru remedierea, la modul cel mai pozitiv, a unei erori din cadrul unui sistem. Hai să încercăm şi altceva în afară de furat! Un bun hacker este acela care doar caută, înţelege şi ajută!" (o scurtă pledoarie, descoperită întîmplător pe net).

Adina ROSETTI

Piraţii virtuali

Cărţile cu poveşti nemuritoare stau cuminţi pe un raft uitat al bibliotecii şi praful începe să se aştearnă încetişor deasupra. Pe primul raft sînt aşezate frumos CD-urile cu jocuri. Mica sirenă a devenit între timp Lara Croft, cu haine mulate şi gadgeturi de luptă complicate. Moş Crăciun începe să primească tot mai multe cereri de plăci de sunet performante, joystick-uri şi ochelari 3D pentru jocurile pe computer. Gaşca de puşti din faţa blocului, care altădată se juca de-a hoţii şi vardiştii, se adună acum într-un Internet Café pentru un „Need For Speed" în reţea.

Internetul şi-a întins plasa lui irezistibilă şi fascinantă peste vieţile noastre, deschizînd o lume întreagă de posibilităţi, un univers de variante de viaţă frumos colorate, un caleidoscop de imagini, sunete şi senzaţii care par aproape reale.

În toate filmele de acţiune, în spatele oricărei bande de spărgători de bănci, hoţi de maşini sau de bijuterii (răufăcători prezentaţi atît de „cool" încît e imposibil să nu ţii cu ei şi să nu răsufli uşurat cînd reuşesc să evadeze cu bine în Mexic) stă geniul informatic din umbră, stăpînul reţelelor, strălucitul spărgător de coduri, într-un cuvînt „hacker"-ul. Mărturisesc că mă cuprinde întotdeauna o admiraţie prostească atunci cînd îl văd tastînd cu frenezie nişte combinaţii şi comenzi miraculoase, numai de el ştiute, care fac să cadă ca prin farmec sistemele de securitate, să mute dintr-un cont în altul milioane de dolari şi să descopere contracronometru cea mai apropiată cale de ieşire dintr-o clădire înţesată de poliţişti şi paznici. Aş vrea să am măcar a mia parte din vastele lui cunoştinţe informatice pentru a putea să hacker-esc măcar o banală adresă de e-mail (în orice iubită geloasă zace undeva ascuns germenele unui mic hacker). Dar asta este doar o joacă pentru amatori...

Adevăraţii piraţi ai Internetului se ocupă cu lucruri serioase şi sînt bine împărţiţi în mai multe categorii: hackerii (cei care sparg servere, preluînd controlul asupra lor şi a informaţiilor pe care le conţin), carderii (cei care fac tranzacţii cu credit card-uri „furate" tot pe Internet, din baze de date ale băncilor sau ale altor instituţii), crackerii (cei care dezasamblează programe scumpe, modificînd instrucţiunea care cere parola pentru utilizare şi apoi le vînd) şi, în fine, phrakerii (cei care se înregistrează la *site*-uri de telefonie, pe baza unui credit card furat, şi vorbesc apoi în străinătate).

Întrucît în ultimii ani *site*-urile din străinătate nu mai primesc comenzi cu livrare în România, din cauza nenumăratelor „ţepe" înregistrate, ultima modă a escrocheriilor pe Internet este plasarea pe *site*-urile de licitaţii (cum ar fi ebay.com) de produse fictive de lux, la preţuri reduse, însoţite chiar de poze şi detalii tehnice, pentru veridicitate. Atunci cînd apare un cumpărător (în limbaj de specialitate: „se înţeapă un fraier"), i se trimite drept dovadă a livrării o proforma FedEx, obţinută de pe *site*-ul acestora tot în baza unei cărţi de credit din străinătate furate, iar cumpărătorul trimite banii în numerar printr-o firmă de transfer rapid, gen Western Union. Produsul nu ajunge niciodată, bineînţeles, iar carder-ul se alege cu banii.

Filiera este mai complicată, apar în joc „săgeţile" (adică persoanele care ridică banii sau coletul, contra unui comision).

Nu toţi „spărgătorii" de servere şi *site*-uri o fac însă pentru bani. Există cazuri cînd hackerii sînt elevi de liceu sau studenţi, foarte dotaţi de altfel, dar care au probleme de adaptare socială şi au nevoie să-şi demonstreze abilităţile. Alţii se distrează spărgînd *site*-uri din teribilism, pentru a se lăuda apoi grupului de prieteni.

Carderii, însă, sînt şmecheraşi în căutare de bani mulţi şi uşor de făcut, pe care îi toacă apoi în clasica formulă: maşini, petreceri şi femei. De multe ori sînt studenţi care s-au trezit fără bani într-un oraş mare şi care aspiră să-şi depăşească statutul social, visează la o viaţă bogată, uşoară şi *cool*. Termină facultatea plătindu-şi examenele, iar banii se duc repede şi uşor, aşa cum se duc banii uşor cîştigaţi.

Computerul şi Internetul (jocurile, navigarea, chat-ul) au devenit pentru mulţi, în special pentru tînăra generaţie, o alternativă a vieţii reale. Poţi face cumpărături pe Internet, îţi poţi planifica vacanţa, îţi poţi găsi o slujbă, poţi citi poezie, poţi discuta cu prietenii, îţi poţi găsi chiar sufletul-pereche (ca să nu mai vorbim de „cyber sex")! În mod firesc, există şi reversul medaliei: pe Internet te poţi infecta cu viruşi, se pot face o mulţime de escrocherii, comite infracţiuni, se poate fura şi se pot da ţepe. Deloc virtuale, ci cît se poate de reale şi dureroase...

libertatea de impresie

Pe bicicletă

Bucureştiul văzut de pe bicicletă arată altfel. Gropilor mari pe care le simţi din maşină li se adaugă altele mai mici pe care le simţi chiar dacă ai amortizoare la bicicletă. Gazele de eşapament miros mai tare. Trecerile de pe trotuar pe carosabil sînt dificile chiar prin locurile unde s-au făcut teşituri speciale pentru cărucioarele de handicapaţi. Deşi mai joase decît restul bordurii, acestea sînt încă prea înalte, pe ideea că „merge şi aşa". Dacă priveşti din şaua bicicletei, cîinii omorîţi de Băsescu parcă au înviat şi sînt chiar foarte sprinteni. Trebuie să ai nervii tari să nu mişti ghidonul cînd e cîte unul care sare de pe trotuarul din dreapta, tocmai cînd prin stînga îţi trece razant o maşină. Sau atunci cînd auzi din spate apropiindu-se un autobuz, iar din faţă vezi „venind" o groapă sau grătarul denivelat al unui canal de scurgere. Încercările de a merge pe trotuar sînt şi mai periculoase (chiar dacă mai degrabă pentru alţii, decît pentru tine). Vei constata cu această ocazie că există o mulţime de oameni care nu aud şi că direcţia de mers a pietonilor e mai imprevizibilă decît a automobilelor. Vei mai observa şi că sînt mult mai mulţi bătrîni decît ţi-ai imaginat vreodată. Şoferi nesimţiţi sau neatenţi sînt şi ei cu duiumul, nimic nu e nou în asta, dar există şi destui de-a dreptul terorizaţi la vederea unui biciclist, pe care-l claxonează în neştire, ca nu cumva să facă vreo mişcare greşită, să-l calce şi să facă puşcărie. Banda specială dintre Calea Victoriei şi Operă e impracticabilă. Pentru că nu e bine delimitată, pe ea circulă pietoni, acolo unde nu e blocată pur şi simplu de automobile parcate. Nici bicicliştii profesionişti de la firmele de curierat rapid nu mai circulă pe ea. Apropo, pe aceştia i-am văzut tot mai des purtînd măşti de gaze. De asemenea, casca le e nelipsită. E periculos să fii altfel decît majoritatea. Fiindcă a merge pe bicicletă prin Bucureşti înseamnă a te plasa într-o minoritate ciudată. De cum te urci pe şa, începi să te simţi altfel şi să fii privit altfel. Nu mai eşti nici în siguranţă. Probabil ai trece mai neobservat cu un Mercedes lat cu toba spartă.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Mici

Un nor gros de fum se înalţă la răstimpuri pe deasupra pădurii ducînd spre cine ştie unde mirosul tare şi inconfundabil de usturoi. Amicul din dreapta zace de cîteva ore în aceeaşi poziţie, cu berea în mînă, urmărind atent felul în care bucăţile lunguieţe de carne roşiatică se transformă sub dogoarea cărbunilor în ceea ce lui i se pare a fi marele nostru motiv de mîndrie naţională: mititeii. „Băi, ascultaţi-mă pe mine, pentru micii ăştia ne invidiază toţi. Ce hamburgeri, ce cîrnaţi – micii, tată, asta e tradiţia românească! Vă spun eu, cu ăştia intrăm în Europa...".

Îl privesc pe sub ochelari, uşor amuzat, crezînd că glumeşte. E însă cît se poate de serios, iar subiectul pare departe de a fi epuizat. „Mititelul adevărat se ţine douăzeci şi patru de ore la frigider şi e musai să pui în el şi un pic de carne de oaie. Şi usturoi cît cuprinde. N-ai pus usturoi, n-ai făcut nimic. De unde dracu' să pună ăia afară usturoi, spune-mi şi mie, că eu cînd am fost la americani n-am găsit decît din ăla praf, la pliculeţe, nici leuştean n-aveau, vai de capul lor...".

Stau şi ascult, omul ştie multe, pare să fi studiat cu atenţie tot ceea ce ţine de capitolul mici, mititei. „Se laudă unul şi altul că au mîncat cei mai buni mici la Cocoşatu', în Băneasa. Aiurea! N-au gustat ei mici făcuţi de băiatu', să-mi spuneţi mie, după ce-i termină Geta de fript, dacă se compară... Geta, tată, aşa cum te-am învăţat, vezi să nu-i arzi, trebuie luaţi cînd intră în starea de ţambal!" În următoarele zece minute ne explică ce e cu „starea de ţambal", cum trebuie luat mititelul de pe grătar exact atunci cînd, dacă-l loveşti cu furculiţa, e gata-gata să sară singur în farfurie...

E 1 Mai. Iarbă verde, mici şi bere. La răstimpuri, cîte o maşină burduşită cu grătare şi navete de bere îşi face cu greu loc spre liziera pădurii. De fiecare dată totul decurge ca după un scenariu parcă tras la indigo: portierele se deschid toate odată, din maşini coboară mame, taţi, copii, bunici, plase, saci, sticle şi CD-uri. Cineva a adus şi un laptop. E veselie mare, muzică multă, parcă mai puţine manele decît anul trecut...

„Prima oară cînd le-am făcut mititei americanilor au strîmbat din nas, că ce-i aia, că miroase nu ştiu cum... Şi să-i vezi, frate, după o oră nu mai rămăsese nimic în farfurii, erau uluiţi, stăteau cu ochii holbaţi la grătare aşteptînd încă o porţie! E adevărat, am fost şi meseriaş, ştiam mersul şi am plecat din ţară cu două căpăţîni de usturoi, că fără usturoi, cum am mai zis, nu iese mititelul..."

Un domn de la grătarul de lîngă noi vine să împrumute doi pumni de cărbuni. Are şlapi şi Rolex. Amicul meu îl priveşte întrebător. „Sper că nu faceţi mititeii după friptură, e regulă, n-ai voie să spurci grătarul cu altă carne pînă nu se termină de făcut micii! Sînt cîte unii care îngrămădesc tot felul de cărnuri lîngă mititei, o blasfemie..." Omul cu şlapi îl asigură că nici nu i-a trecut prin cap una ca asta, ia cărbunii, mulţumeşte frumos şi, cînd ajunge la maşina lui, latră scurt către o femeie aflată lîngă grătar. Nefericita, amestecase friptura cu mititeii...

„Mai sînt cîte unii care fac mititeii la tigaie. Vă daţi seama? O oroare! Să strici o asemenea minune gastronomică înecînd-o în ulei! O singură dată am rîs auzind

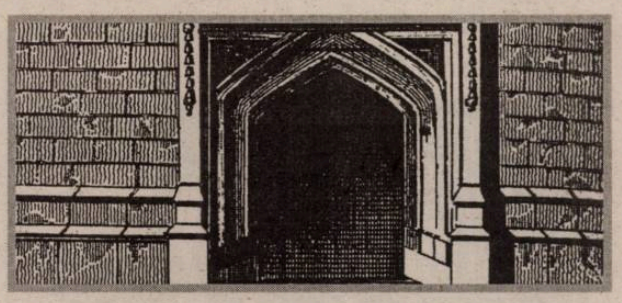

una ca asta, se zice că era prin anii '70 un pădurar despre care se zvonise la partid că face cei mai buni mici din România şi toţi mahării se duceau la el cînd aveau poftă de mititei. Într-o zi însă, tocmai cînd a avut omul o vizită din asta de gradul zero, i-au furat nenorociţii grătarul şi a rămas fără obiectul muncii. Cum să-i dea mahărului de la partid mici făcuţi în tigaie? Şi totuşi, n-a avut ce face, i-a prăjit, da' a avut inspiraţia s-o pună pe nevastă-sa de-a înroşit un fier la foc şi a început să deseneze micii. Adică el îi scotea din tigaie rumeniţi, iar aia le desena cu fierul trei dungi pe o parte şi pe alta, să pară făcuţi la grătar..."

La radio, cineva vorbeşte despre vecinii noştri admişi în UE. Amicul meu tace brusc, se întunecă la faţă şi, în timp ce-şi aprinde o ţigară, răsuceşte butonul de volum spre maximum. În pădure, peste manele şi fum de grătare, urlă vestea că ei au intrat şi noi am rămas pe-afară. Cînd se termină buletinul de ştiri ajung şi bucăţile de carne în starea de ţambal. Amicul oftează adînc şi, înainte de a duce furculiţa la gură, rosteşte concluzia amară a orelor din urmă: „Sîntem mici, dom'le, mici...".

Cu ochii-n 3,14

ACESTA NU ESTE UN INTERTITLU (1)

● În caz că nu ştiaţi, Administraţia Prezidenţială are următoarea adresă: „B-dul Geniului nr. 1". Mi se pare exagerat, ca să nu spun – da' uite c-o spun – oximoronic. **(a.l.ş.)**

● De cînd Ungaria a intrat în UE, condiţiile de la vămile din nord-vest s-au mai înăsprit puţin *(Jurnalul naţional*, 4 mai a.c.). Vestea bună este că cei care intră la unguri pe bicicletă sau la picior n-au nici o bătaie de cap – navetiştilor din UE nu li se cer nici carte verde, nici bilet de călătorie, nici 500 de euro. Nu e rău. În NATO am intrat cu o zi liberă, cu arma la picior. Trăiască Eroul necunoscut, văr bun cu badea Cîrţan! **(A. C.)**

● „Poate că eu sînt Mesia", a declarat dl Gigi Becali la Oradea, cu ocazia meciului de fotbal Steaua – F.C. Bihor. Dacă asta a înţeles din ce l-a învăţat dl Dan Pavel, e clar că nu se mai poate face nimic. **(R. C.)**

● Stalin, cinefil fanatic, îl detesta pe actorul american John Wayne. Acesta îşi luase rolul în serios şi era activ şi dincolo de platouri în lupta împotriva comuniştilor, băieţii răi apăruţi după ce Vestul fusese cucerit. În 1951, a fost arestată echipa de agenţi sovietici instruită să-l ucidă. Nu s-a tras nici un foc de armă, agenţii au cerut azil politic. Dosarul sovietic al lui Wayne a fost închis de Hruşciov, dar atentatele au continuat, puse la cale de radicalii de stînga din patria actorului, care a murit totuşi în patul lui. E un film care nu s-a făcut încă. **(M. B.)**

● Am văzut prin Piaţa Universităţii un individ care stătea lîngă un colţ de clădire cu un carton în mînă. Pe el scria mare: „Nu sînt cerşetor!". Nimeni nu-i dădea nimic. **(A. M.)**

ACESTA NU ESTE UN INTERTITLU (2)

● Geniala limbă română, cu fermecătoarele ei jocuri de cuvinte, singura din lume care ştie să răspundă la întrebarea: „... şi pe unde va veni Godot?" – „Pe la Bechet!" (auzită în Piaţa Universităţii, la Ziua Libertăţii de Exprimare). **(R. C.)**

● Pieptul lui Cristian Ghinea a apărut pe prima pagină a *Cotidianului* (ei bine, doar pieptul lui). Asta datorită tricoului pe care l-a îmbrăcat colegul nostru duminică, de ziua libertăţii de exprimare, şi pe care scria „It's something wrong with my TV! – too much Năstase". Cristian Ghinea debutează, astfel, ca *fashion designer* şi iată că lumea îi apreciază creaţiile vestimentare. Ar fi bine chiar să deschidă şi o linie de producţie cu astfel de tricouri. Cu cît mai mult „too much Năstase", cu atît mai bine. **(C. P.-B.)**

● Grupul O-Zone e pe primul loc în topul postului francez M6. Piesa *Dragostea din tei* e fredonată de francezi şi rulată la nesfîrşit în discotecile pariziene.

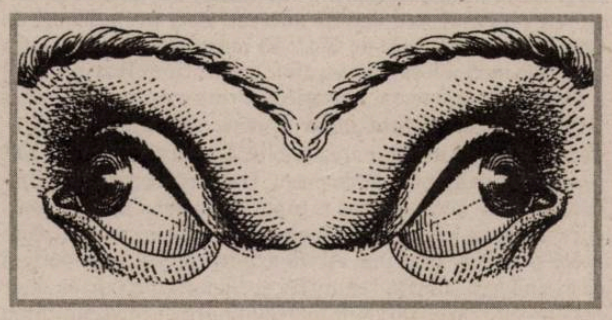

Albumele O-Zone se vînd ca pîinea caldă în marile magazine din Franţa şi Spania. La cîţi români au ajuns pe acolo, nici nu-i de mirare să ai români în topurile muzicale. Bine că nu sînt manelişti! **(M. M.)**

● Într-o peripatetizare cu Emil Hurezeanu, Ion Vianu a găsit un termen dintre cei mai fericiţi ca ironie şi exactitate pentru neînfrînatul elan cu care majoritatea românilor se socoteşte „buricul pămîntului": „sîntem românocentrişti". **(R. C.)**

● La meciul din 2 mai al Galatei cu Istanbulspor, antrenorul Hagi, de supărare, a tras un şut în sticlele cu apă de lîngă banca rezervelor, apoi a dat cu pumnul într-un geam. Deşi s-a terminat 2-2, se cheamă că i-a spart! **(A. C.)**

● Micul Ponta, cu profil istoric, a început să semene la glume cu şeful său. Invitat la *Naşul* luni seara, s-a gîndit să-şi încheie prestaţia întrebîndu-l pe Radu Moraru dacă Vadim Tudor va pleca în pelerinaj la Auschwitz „cu trenul acela". O clasă politică plină de umor... **(S. S.)**

● Un afiş pe spatele unui maxi-taxi bucureştean:

„Atenţie! Maxi-taxi! Opriri dese. Vă rugăm depăşiţi!". Într-un oraş insuportabil din punct de vedere automobilistic, în care înjurăturile ş. cl. sînt monedă curentă, acest mesaj pentru şoferii grăbiţi mi se pare o bună mostră de civilitate. **(M. V.)**

● Revista *FHM* a votat-o pe Britney Spears drept „cea mai sexy femeie din lume". Probabil că cei care au votat-o sînt orbi sau surzi într-o ureche muzicală. **(a. l. ş.)**

ACESTA NU ESTE UN INTERTITLU (3)

● Citesc în *Evenimentul zilei* despre dosarul de poliţie al lui Picasso: „Aşa-numitul pictor modern nu are un program strict şi uneori nu se întoarce acasă peste noapte". Urît din partea lui. Dar ce mă uimeşte este acel „aşa-numitul". Am observat chestia asta şi prin alte cărţi atunci cînd poliţai sau securişti vin în contact cu artişti. Oamenii legii exprimă mereu dubii: aşa-zisul scriitor, aşa-numitul pictor, autoproclamatul romancier şi tot aşa. Securistul care îl urmăreşte pe Stelian Tănase are dubii în legătură cu valoarea literară a operelor. Argumente puternice împotriva lui Goma erau: dom'le, ăsta nici măcar nu are talent, nici nu e recunoscut de scriitori. Au organele un simţ critic ceva de speriat! **(C. G.)**

● După reclame la lupte, închirieri de apartamente, vînzări de lucrări de diplome, tatuaje şi *body piercing,* pe stîlpii din zona Piaţa Romană semnalăm un nou tip de anunţuri: dispariţiile. Pînă una-alta, de femei. Anunţul absenţei unei tinere cu coc şi nume este acum urmat de un altul, mai misterios: o doamnă, de astă-dată anonimă, cu o poză confuză trasă la xerox, ne invită s-o recunoaştem şi să sunăm la Colegiul Farmaciştilor. **(I. P.)**

● În gara din Iaşi, o firmă: „La Covrigu' mofturos". Marcă înregistrată. **(M. V.)**

● Aflăm din nesecatul *Naţional* că „specialiştii americani în psihologie" au întocmit o listă a calităţilor feminine dorite de bărbaţi; ar fi cinci: seriozitatea (de pildă, să nu facă glume de la prima întîlnire); experienţa unei vieţi consistente care le-ar permite să mai întrebe şi altceva decît: „la ce te gîndeşti?"; lipsa inhibiţiei în ale sexului; capacitatea de-a le transmite bună dispoziţie; energia cu care „îi admiră, îi respectă şi îi face mai buni decît sînt". Ce poţi să spui? Am gravul handicap că nu sînt specialist american în psihologie. **(R. C.)**

● Pe uşa Casei de Modă „Venus", un anunţ: „Casa de Modă «Venus» vinde deşeuri din lemn". S-ar putea, mă gîndesc, să le fi rămas nişte scînduri şi cîteva buturugi de la vreo rochie de mireasă. **(D. S.)**

● De obicei, intertitlurile acestei rubrici sînt „montate" de colegul nostru Dan Stanciu. Întrucît el este în concediu, noi, ceilalţi, îi aducem un modest omagiu, neamestecîndu-ne în arta lui de neînlocuit. **(Red.)**

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

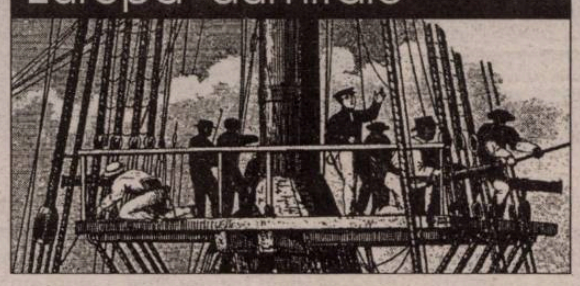

Emoţiuni

Mă aşteptam ca lamentaţia naţională pe tema „cele zece ţări au intrat în UE, noi nu“ să fie mai mare. Mă aşteptam la tonalităţi mai patetice, la o oarecare risipă de adjective pe tema neputinţelor noastre naţionale. Ceva-ceva a fost, dar rezervele de patos autocritic nu mai pot produce, pare-se, decît poncife şi fraze de serie. Una peste alta, nu am impresia că s-a plîns în exces cu faţa la oglindă după extinderea de la 1 mai. Ceea ce e bine: este un semn că discursul preponderent emoţional despre UE se află în regres. Din 1990 încoace, discursul public despre Europa (de vest, se-nţelege), fie el pozitiv sau negativ, a avut o puternică încărcătură de sentimente, de nervi, de „părerea mea!“, şi a fost în general zgomotos, adesea vehement, cu vociferări suplimentare şi manifestări ale „spiritului latin“ combinat cu „substratul balcanic“. Un asemenea discurs a propagat opinii de-a gata, le-a dat oamenilor senzaţia că „s-au prins cum e cu Europa asta“, a stimulat datul cu părerea şi a pus o perdea de fum în faţa argumentelor şi a analizei la rece. Înainte de a ne informa cu adevărat ce este Uniunea Europeană, cei mai mulţi dintre noi am avut şi am exprimat, cu tărie, opiniuni ferme.

Acum ne-a mai trecut. Europa nu mai declanşează cine ştie ce impulsuri polemice ori inflamări retorice. Ce şi, mai ales, *cum* s-a spus despre extinderea de la 1 mai se încadrează în tonul obişnuit. Bineînţeles, guvernanţii au insistat asupra faptului că şi România face parte din acelaşi val al extinderii: un singur val, două etape – 2004 şi 2007. Bineînţeles, opoziţia a arătat că România a întîrziat din cauza PSD. Tot bineînţeles, Puterea a replicat că dimpotrivă, n-am intrat şi noi în 2004 din cauza guvernării 1996-2000, care n-a fost în stare să deschidă mai multe capitole de negociere. Dar acest lejer acces combativ le-a trecut repede, şi unora, şi celorlalţi, dat fiind că soarta electorală a lui Mischie şi Vanghelie erau cestiuni mai arzătoare la ordinea zilei. Faptul că, de exemplu, Slovacia şi Lituania au aderat, deşi în 1999 nu stăteau deloc mai bine ca noi, nu reprezintă, în România, un potenţial subiect de discuţie: nimeni nu e interesat să înţeleagă de ce şi cum, nimeni nu se gîndeşte că din experienţele lor s-ar putea învăţa ceva. Noi *ştim*, *ne-am prins*: nu sîntem în UE din cauza *celorlalţi*; în funcţie de preferinţele electorale, ne dăm cu părerea fără nici o dilemă: important este să reiasă că de vină e partidul celălalt, că „ai noştri sînt mai europeni decît ai lor“. Dar un asemenea discurs de partid nu mai prinde deloc, nu mai este decît o aşchie benignă din paraponul partinic al anilor '90. Un discurs complet neadecvat, de altfel, căci între timp oamenii au mai aflat cîte ceva despre Europa, spiritul public s-a modificat, pasiunile s-au mai potolit, cetăţenii nu se mai împart în „feseniști“ şi „antifeseniști“ (în treacăt fie spus, nici n-ar avea rost, din moment ce preşedinţii PSD, PNL şi PD sînt foşti membri în guvernul FSN). Aşa încît micile patimi nu sînt decît episoade electorale, mai puţin semnificative decît demisia lui Mischie. Scuturarea discursului despre Europa & aderare de emoţionalitatea excesivă e un lucru bun, dar nu produce automat un alt tip de discurs, mai argumentat şi mai raţional. „Dacă am fi aderat şi noi acum“, îmi spune un. amic, „precis preşedintele Iliescu ar fi ţinut un discurs solemn în care ar fi mulţumit *tuturor* forţelor politice şi ar fi evidenţiat *consensul* asupra obiectivelor euro-atlantice, ar fi arătat că integrarea se datorează *tuturor* partidelor, care au ştiut să treacă peste micile adversităţi şi interese în favoarea marelui scop naţional al aderării etc.“. Nu-i nimic, îi răspund amicului, e doar o chestie de timp, discursul poate fi ţinut şi în 2007 exact în aceiaşi termeni, de către preşedintele care va fi atunci. Problema e ce se întîmplă *între* discursuri.

Magdalena BOIANGIU

O zi însorită

– Europa cu 25, fără 2 –

Unii i-au spus reunificare, alţii extindere. Primii s-au bucurat mai mult decît ceilalţi. Europa cu 25 de membri a fost subiectul atenţiei pentru toţi: pentru invitaţii la serbare, pentru cei cărora li s-a spus să mai aştepte şi pentru cei care tînjesc de departe la belşugul şi convivialitatea de acolo. Oamenii politici şi gazetarii, tîrgoveţii şi vameşii, bucătarii şi gurmanzii şi-au spus opiniile, şi-au etalat speranţele şi şi-au exprimat temerile. Şi pentru ca totul să fie adevărat, n-au lipsit nici manifestaţiile de protest ale anarhiştilor, ale conservatorilor, împotriva Europei liberale. În afara acestei avalanşe de festivităţi a rămas masa oamenilor indiferenţi, cei pe care televiziunea şi ziarele, serbările populare cu focuri de artificii n-au reuşit să-i convingă că în ceremoniile cu ridicare de drapel este vorba despre viitorul lor. N-au lipsit nici scepticii de serviciu: ei priveau în cealaltă direcţie, nu spre Dublin, spre graniţele care dispăreau între Polonia şi Germania sau între Slovenia şi Italia, ci înspre Nicosia, capitala împărţită a Ciprului, la fel de împărţită şi în viitorul previzibil. Referendumul de acolo care a respins reunificarea insulei, conform planului ONU, să fie un semn rău pentru viitorul consultărilor populare la care va fi supusă Constituţia europeană? Liderii ţărilor europene nu sînt persoane superstiţioase, dar construcţia democratică a continentului e departe de a fi un marş triumfal: mai sînt încă lupte de dat, oameni – mulţi – de convins, prejudecăţi de înlăturat, judecăţi de formulat.

Stalinismul, nu Shoah

Comisarul Günther Verheugen, fost liberal, convertit la social-democraţie (se întîmplă), împlineşte 60 de ani şi îşi vede încununate eforturile în favoarea Europei extinse. Regretă prelungirea stării de diviziune a Ciprului şi faptul că mulţi dintre cei 15 nutresc încă prejudecăţi cu privire la fostul „bloc de Est“. El mărturiseşte că vocaţia sa europeană a fost una tardivă: „Mult timp Bruxelles mi s-a părut ceva opac şi inextricabil“; nu este un federalist fervent şi nici un funcţionar convins că piaţa unică produce o forţă de atracţie irezistibilă. Crede că Uniunea Europeană este un proiect de pace: „După războaiele din Balcani şi Irak, această idee a căpătat un sens nou“. A parcurs neobosit vechile ţări membre şi pe cele noi, recitînd aceeaşi poezie: în prima strofă explica preţul extinderii şi că extinderea solicită renunţări şi eforturi din partea unor popoare ale căror ţări sînt foarte mîndre de suveranitatea lor recent dobîndită. A doua strofă: dacă nu se face extinderea, preţul va fi şi mai mare: Europa centrală va deveni o zonă a instabilităţii, un teren pe care se vor instala populiştii, întîlniţi de el de-a lungul călătoriilor sale, şi ei vor conduce jocul. E necesar ca oamenii de la Bruxelles să realizeze cum s-a schimbat peisajul politic în noile ţări membre: „Nu există o clasă politică formată, cu contururi bine definite. Pe de o parte sînt potentaţii, dublaţi cîteodată de profitori, aproape toţi foşti comunişti; de cealaltă parte mişcările cetăţeneşti, cum a fost Solidarnosc, din păcate, cel mai des incapabile să creeze partide stabile. Şi apoi sînt tinerii, cu o credinţă aproape naivă în piaţă. În fine, în Est, între naţional şi naţionalism graniţa este foarte mobilă şi naţionalismul nu este aici o insultă. Traumatismul lor e stalinismul, nu Shoah. E cazul ca Occidentul să realizeze asta“ (după *Die Zeit*, Hamburg).

Armonia improbabilă

Realitatea europeană e mai complexă şi mai contradictorie decît vor să ne convingă negociatorii: fraza preşedintelui Chirac, rostită la nervi (cînd ţările din Est au susţinut invazia SUA în Irak), despre cei care au pierdut o bună ocazie să tacă, spune mai mult decît discursurile bine lustruite despre modul cum concep ţările mari şi bogate viitoarea egalitate cu cele mai puţin mari sau mici, toate sărace. Uniunea Europeană e comparată ba cu un tren unde urcă numai cei cu bilete rezervate din timp, ba cu o orchestră simfonică unde instrumente foarte diferite produc armonie. Orice tren are nevoie de un mecanic, iar cealaltă comparaţie ridică, aşa cum observa cineva, semne de întrebare cu privire la cine scrie partitura şi cine dirijează ansamblul. Aşa că ar fi poate cazul să se renunţe la comparaţii şi să se observe că oficialii francezi şi germani au refuzat o contribuţie sporită la bugetul Uniunii, care ar fi putut facilita egalizarea economică a noilor membri. Nu, nu sînt nişte oameni răi, dar ambele ţări-locomotivă ale UE ies cu greu din recesiune, şomajul e mare, deficitul bugetar depăşeşte normele acceptate cînd s-a trecut la euro, legislaţia socială trebuie reformulată în dauna beneficiarilor de ajutoare, pensii, asistenţă medicală. Comunitatea de valori afirmată în condiţiile eficienţei economice va putea oare supravieţui sacrificiilor impuse? Şi va dori alegătorul german sau francez să-i menţină la putere pe acei politicieni care le cer bani nu doar pentru propriii cetăţeni, ci şi pentru cei din Slovacia sau Polonia? Despre dinamica Uniunii Europene, J.-M. Colombani, directorul ziarului *Le Monde*:

„A imagina că, ajuns la 25 de membri, poate fi păstrat aidoma proiectul iniţial aşa cum a fost el conservat – din ce în ce mai greu – cu şase, doisprezece, apoi cincisprezece membri, a considera că el poate să respire din nou după ce a fost ocolită etapa «aprofundării» – atît de dragă lui Jacques Delors – de dinaintea extinderii, înseamnă a gîndi anti-Europa. A imagina o Europă închisă în ea, cînd unele din ţările Asiei devin marile puteri de mîine, cînd frontul deschis împotriva terorismului se lărgeşte, înseamnă să-i facem un prost serviciu Europei. Ne confruntăm, în mod deosebit, cu următoarea dificultate: lumea viitorului, cea pe care o vedem cum vine, va fi o lume multipolară, cu mari fluxuri migratoare, tentată de o violenţă cu forme foarte diferite; această lume are nevoie de o Europă şi mai unită. Dar tot ceea ce se întîmplă acum pare, dimpotrivă, a pleda pentru o Europă mai laxă. De la absenţa *leadership*-ului pînă la vîntul populist care traversează opiniile publice, iată ultimul izvor de discordie: refuzînd orice sporire a bugetului Uniunii, ba preconizînd chiar diminuarea lui, Chirac şi Schroeder au dat, probabil, primul semnal de retragere. Oricum, e ciudat salutul adresat noilor membri, privaţi de acelaşi nivel al fondurilor structurale – ajutoare pentru regiuni defavorizate – ca al celor acordate predecesorilor lor (Grecia, Spania, Irlanda şi Portugalia). Ceea ce a fost bun şi extraordinar de eficace pentru unii nu va mai exista pentru alţii. Curios mod de a concepe Europa, dînd lovituri solidarităţii comunitare, în momentele cînd aceasta ar trebui întărită pentru a absorbi şocul creat de noii veniţi!“.

Idealuri sabotate din interior

În *The International Herald Tribune*, ziar american care apare la Paris, Dominique Modsi, consultant la Institutul Francez de Relaţii Internaţionale, formulează serioase dubii: „De fapt, Europa, cea veche la fel ca şi cea nouă, trăieşte o profundă criză de identitate. Cum putem fi siguri în legătură cu ceea ce dăm, dacă nu ştim cine sîntem? Nu ştim unde se sfîrşeşte continentul. Este Turcia în Europa sau nu? Problema e în centrul dezbaterii noastre identitare. Europa confirmă valoarea geografiei sau geografia valorilor? E evident, Turcia nu e în Europa, dar acest adevăr trebuie alăturat riscului de a spune «nu» singurului exemplu de ţară islamică modernă, democratică, secularã. Mai mult ca oricînd nu ştim cum arată viitorul nostru instituţional. Nu putem fi siguri că vom avea o Constituţie ratificată de toţi, cu un preambul conţinînd enunţul valorilor cu care ne mîndrim. Şi nu ştim – în special din cauza războiului din Irak şi a diferenţelor faţă de politica Washingtonului, faţă de Alianţa transatlantică – dacă vom avea o politică externă şi de securitate comună. Şi dacă avem dubii în legătură cu geografia, cu viitorul diplomatic şi instituţional, ştim foarte bine în ce stare deplorabilă se află demografia, ceea ce ne transformă – în contrast cu Statele Unite – într-un continent îmbătrînit, unde trebuie integraţi alţii, cel mai probabil ne-europeni. Realizăm, de asemenea, declinul idealului european. Poate că începînd cu euro şi terminînd cu acordurile Schengen, Europa a devenit o nouă realitate, în dezvoltare şi în extindere, dar e din ce în ce mai puţin un vis entuziast, un proiect mobilizator. Chiar printre noi, în vechiul Occident, se pot observa semnele regresiunii, politicile externe devin tot mai naţionaliste, ca să nu spun tot mai tribale. Ar trebui să evităm orice formă de aroganţă cînd se pune problema ce le putem oferi noilor membri, dar ar trebui să evităm afirmaţiile negative în legătură cu noi înşine. În termeni comparativi şi poate în pofida a ceea ce credem noi, cei din Europa Occidentală, sîntem încă o realitate atractivă şi ar trebui să dovedim mai multă siguranţă de sine. Trebuie să fim mai conştienţi de victoriile noastre şi mai pregătiţi, mai doritori să le împărtăşim cu alţii“.

În imediata apropiere a sărbătorii, dar în afara ei, unii cetăţeni ai României au trăit dureros frustrarea amînării pînă în 2007, au examinat cu vigilenţă promisiunile în doi peri că Bucureştiul rămîne în cărţi. Întrebaţi, politicienii şi negociatorii n-au ostenit să-şi afirme certitudinile, formularea „un singur val cu două etape“ părea că înlătură orice dubiu cu privire la focurile de artificii de peste trei ani. Peste trei ani, Uniunea Europeană va fi alta decît cea de azi şi, în acelaşi timp cu încheierea capitolelor de negocieri, ar trebui acceptat că modernitatea înseamnă flexibilitate, nimic nu rămîne bătut în cuie, capitolele închise se pot redeschide, feluriţi demnitari occidentali pot oricînd să observe în România realităţi departe de standardele Uniunii Europene şi să pună sub semnul întrebării, pe drept sau nu, înţelegerile gata încheiate.

Ca să nu piardă alte prilejuri de a tăcea din gură, ar fi necesar ca politicienii – noi şi vechi, din Europa veche şi din cea nouă – să gîndească înainte de a vorbi. 1 mai 2004 a fost o zi cu soare, poate aşa va fi şi în 2007. Dar nimic nu e mai puţin sigur.

S

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 18 ● 14-20 mai 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
Verticala europeană
pagina **3**

Victor Neumann
Rădăcinile crizei politice româneşti
pagina **11**

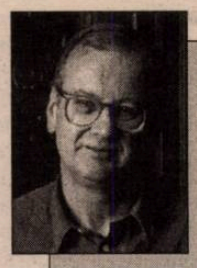

Wolf Lepenies
Ironia istoriei – politica ironică
pagina **20**

CLASA DE MIJLOC

„Temelia liberalismului adevărat este o clasă de mijloc care produce ceva, care, puind mîna pe o bucată de piatră, îi dă o valoare înzecită şi însutită de cum o avea, care face din marmură statua, din in pînzătura fină, din fier maşine, din lînă postavuri. Este clasa noastră de mijloc în aceste condiţii? Poate ea vorbi de interesele ei?“

Mihai EMINESCU

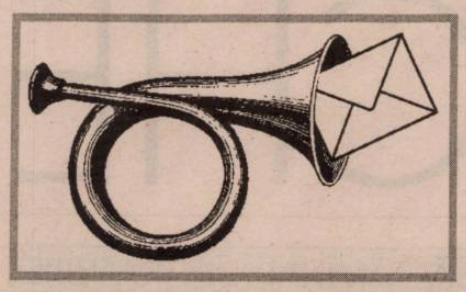

Replici

Scrisoarea lui D. Feldman: „Sînteţi unilaterali" (nr. 15)

● Am venit în Statele Unite în august 2000 ca să îmi fac doctoratul în literatură japoneză. Mă fascina mişcarea literară proletară din Japonia şi nu puteam, în ruptul capului, să înţeleg cum un intelectual poate să aleagă de bunăvoie să îşi transforme scrisul în unealtă propagandistică. Încercam, într-un fel sau altul, să găsesc o explicaţie pentru atitudinea multora dintre intelectualii români de după 1945. Din cauza cercetării mele, m-am lovit aici de toate felurile de marxişti, de la cei care cred în necesitatea revoluţiei perpetue (troţkiştii), pînă la cei pentru care revoluţia preconizată de Marx are loc sub ochii noştri (corporatismul înlocuieşte capitalismul, globalizarea e o formă de internaţionalizare mediată de structuri de stat, militare şi capitaliste, conceptul de clasă socială s-a corodat etc.). Am intrat, mai ales cu primii, în discuţii aprinse despre revoluţia proletară şi despre dezastrul pe care l-a produs în România. Replica lor invariabilă era că România, Uniunea Sovietică şi celelalte ţări din fostul bloc comunist est-european nu reprezentau decît o fază istorică necesară, de experimentare a ideilor lui Marx. Le replicam de fiecare dată că îi rog să îi sune pe părinţii mei şi să le spună că şi-au irosit tinereţea într-un experiment social nereuşit. Pe de altă parte, am învăţat multe despre marxismul teoretic şi am ajuns la concluzia că adevărul, vai!, ca de obicei, e undeva la mijloc.

Sînt de acord cu poziţia de principiu a dlui Feldman de la rubrica „Dilematici de pretutindeni, vă ascultăm...", din *Dilema veche,* nr. 15. Şi eu cred că *Dilema veche,* ca şi alte reviste de cultură din România, tinde să aibă o poziţie accentuat de dreapta, atît din punctul de vedere al atitudinii politice, cît şi din cel al criticii sociale.

Suportul intelectualilor din România pentru dreapta politică este cît se poate de justificat, avînd în vedere că social-democraţia şi valorile ei au fost confiscate de PSD şi PD şi de liderii lor şi, prin asociere cu imaginea liderilor lor, compromise ca poziţii politice. Cu toate astea, nu se poate spune că PNL, principalul actor politic de pe scena dreptei din România, nu are o politică socială de inspiraţie social-democrată. Pe de altă parte, teama de a fi etichetat drept marxist sau comunist e încă o constantă a vieţii publice de la noi, ceea ce face ca poziţiile de stînga să nu fie decît eşafodaje oratorice pentru unii dintre liderii politici.

Punctul dureros pe care îl atinge dl Feldman este acela al ignorării (cu puţine excepţii) de către publicistica noastră culturală a unei întregi tradiţii intelectuale de stînga dezvoltată încă din anii 1930 în Europa şi Asia de Est (China, Japonia), iar în Statele Unite ale Americii imediat după mişcarea McCarthy (prin anii 1960). Evitaţi înainte de 1989 pentru că, deşi marxişti, nu urmau linia teoretică a partidelor şi a internaţionalei comuniste, intelectualii de stînga rămîn periferici în România de după 1989 pentru că sînt... de stînga. Istorici, sociologi, teoreticieni şi critici literari, filosofi, o întreagă pleiadă de intelectuali care au format conştiinţa teoretică a Europei şi Americii contemporane şi care sînt şi azi cît se poate de actuali în dezbaterile asupra postmodernismului, sînt cu delicateţe evitaţi (aproape deloc citaţi) în luările de poziţie din revistele culturale de la noi. Cîteva nume? Din memorie şi la întîmplare: Louis Althusser, Michel Foucault, Raymond Williams, Frantz Fanon, Pierre Bourdieu, Terry Eagleton, Fredric Jameson, Noam Chomsky, Jacques Derrida, Gayatri Spivak, Homi K. Bhabha, Julia Kristeva, Teresa de Lauretis, Dipesh Chakrabarty (ca să numesc numai pe cîţiva dintre cei mai cunoscuţi din varii domenii). Din cauza influenţei marxiste, teoreticieni ai feminismului, naţionalismului, postmarxismului şi deconstructivismului, ai modernismului şi postmodernismului, ai structuralismului şi poststructuralismului, ai colonialismului şi postcolonialismului (cît de fructuoasă în înţelegerea României de azi ar fi o analiză din perspectiva postcolonialismului!), autori citiţi în universităţile de pretutindeni din lume stau cuminţi şi îi aşteaptă încă pe studenţii din România să-i descopere, să-i înţeleagă şi să-i integreze în discursul intelectual de la noi.

Exemplul la care mă uit cu admiraţie şi invidie este cel al Şcolii de la Ljubljana. Internalizînd marxismul ca bază teoretică, folosind din plin psihoanaliza lui Lacan şi învăţînd din realităţile Sloveniei şi ale Iugoslaviei de odinioară, Mladen Dolar, Rado Riha, Miran Božovič, Zravko Kobe, Eva D. Bahovec, dar mai ales liderul de necontestat al Şcolii, Slavoj Žižek, ţin capul de afiş al filosofiei şi gîndirii teoretice contemporane. Cărţile lor umplu librăriile din America şi Europa, Žižek face turul campusurilor americane în fiecare an ca să ţină conferinţe etc. Lui şi celorlalţi filosofi sloveni nu le e teamă de marxism ca filosofie şi de vasta literatură pe care a produs-o. Marxismul lor nu e militant, nu crede în revoluţie (care de la Ernesto Laclau şi Chantal Mouffe încoace nu mai e o necesitate istorică) şi nici măcar nu mai pune atîta preţ pe conceptul de clasă.

A învăţa din teoriile tuturor acestor gînditori ai secolului 20 nu înseamnă să ne uităm propria istorie. Nu înseamnă să ne facem că cincizeci de ani de crime în numele unei utopii ideologice nu au existat. Că tocmai această utopie, menită să rămînă pe hîrtie, nu a produs monştrii care au stopat evoluţia normală a României şi au decimat generaţii întregi de intelectuali. Ba dimpotrivă, ori de cîte ori ne lovim de cei care sprijină ideea revoluţiei comuniste ca necesitate istorică, trebuie să ne folosim de experienţa noastră practică şi să le explicăm de ce credem că greşesc. Cînd, însă, marxismul şi tradiţia lui teoretică ne sînt de folos, nu văd de ce să ne temem de ele.

George ŞIPOŞ
gsipos@uchicago.edu
doctorand în literatură japoneză şi coreeană, University of Chicago

● Citesc *Dilema* cu multă atenţie şi plăcere încă de la primul număr. Îmi permit deci să afirm că oamenii care o fac, foştii şi actualii, au reuşit să pună pe picioare un excelent săptămînal de opinie, evitînd înfeudarea, acest pericol căruia nici chiar unele dintre cele mai mari jurnale occidentale nu-i rezistă... Cea mai bună dovadă am avut-o recent. Felicitări!

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Toţi colaboratorii:

Extremiştii de centru (nu centru-stînga?), sociologii hai-hui, vag anticomunistofobi (scuzaţi improvizaţia lexicală), j.f.reveliştii, nouvelobsedaţii, bushoscepticii, lemondiştii, anticolectiviştii, guardianiştii, teribiliştii, radicali şi simpatici, antiberlusconienii (ca şi cînd aşa ar rezolva ceva), intelectualii realişti cu înclinaţii conservatoare, sper să nu fi omis pe nimeni, au în comun firescul, umorul şi încă ceva foarte preţios. Anume ceea ce francezii numesc „parler vrai" şi care este puţin mai mult decît numai a spune adevărul. De aceea merită nu numai solidaritate, ci şi o declaraţie de amor.

În contextul descris îmi este greu să discern la *Dilema* o orientare „de dreapta şi pro-americană", aşa cum susţine domnul Feldman. Ca să nu mai vorbim de intervenţia comandoului din jurul domnului Bălăşescu sau de reproşurile la adresa domnului Goanţă (prilejuite de excelentul articol „Spanie cu zurgălăi"): o avalanşă de clişee lozincarde *second-hand,* cumpărate de la activiştii ce ţin taraba pe la multe universităţi occidentale şi apoi scandate pioniereşte. Şi Cohn-Bendit ar roşi la auzul lor (dacă ar putea...). Mai trist este că aceşti învăţăcei de retortă, arborînd ţanţoş proaspete abilităţi şi apartenenţe academice, ameninţă să fie dascălii de mîine. „Ai noştri tineri" din Est şi din Vest uită, ce păcat!, că însăşi libertatea lor actuală de opinie, de mişcare se datorează EXCLUSIV, chiar dacă indirect, fermităţii politicii americane de care Europa, *hélas,* nu se mai dovedeşte capabilă. Poate aici trebuie căutată originea antiamericanismului, devenit o modă atît de chic. Sau, pentru a-l cita pe Jacques Julliard, om de stînga (minoritatea non-autistă): „socialism al imbecililor"...

Doresc *Dilemei* tot succesul pe care, cred sincer, îl merită.

Andrei STAN
andrei@lastan.de

P.S. Enumerarea de mai sus m-a făcut să visez la un număr în care „personajele" *Dilemei* s-ar prezenta fiecare în felul său, aşa, în loc de articol. Nu ştiu ce titlu ar avea numărul.

● Stimată redacţie *Dilema veche*

Pentru mine sînteţi şi astăzi, ca la începuturile revistei, singura pe care o lecturez aproape în întregime, cu interes şi uneori cu plăcere. De aceea, la „apelul" domnului Dinu Feldman, pot să mă pronunţ „în felul meu", cu tot respectul faţă de revistă.

Nu cred că România, prin politicieni sau ziarişti şi nici prin cei din lumea academică, promovează o poziţie antiamericană. După ce am fost „cedaţi" de occidentali către „imperiul roşu" şi după ce o poziţie inspirată faţă de SUA ne-a adus, în sfîrşit, în lumea sigură a NATO, cel puţin istoric avem o împlinire a aspiraţiilor generaţiei mele. Şi pînă nu avem 1-3 baze americane în România, nu sînt pe deplin liniştit.

În ceea ce îl priveşte pe domnul Andrei Pleşu, eu citesc aproape în fiecare număr un punct de vedere serios, argumentat şi de fiecare dată inspirat. Îl consider, pe domnul Andrei Pleşu un adevărat lider de opinie culturală, ştiinţifică şi civică.

Aşa că ne apărăm „sărăcia, nevoile şi neamul" ca destin istoric, cu bun-simţ faţă de prieteni şi de neprieteni. Creştinii sînt încrezători în Domnul nostru IISUS HRISTOS, pentru că singuri nu pot reuşi. Şi românii sînt creştini.

Cu aceeaşi susţinere şi simpatie dintotdeauna,

Gheorghe MACOVEI
prof. univ. dr.
Iaşi

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Televiziune şi/sau cultură?**
- **Înapoierea**
- **Exportul de democraţie**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU,
Adina POPESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1,
010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu" şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 20.400 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Verticala europeană

Proiectul laborios – și din ce în ce mai problematic – al unei Europe lărgite trăiește, deocamdată, euforia *suprafețelor*. Europa devine tot mai întinsă, încercînd să-și aducă granițele politice și economice cît mai aproape de granițele geografice. Unificare prin expansiune, amploare *orizontală* – acestea sînt exigențele momentului. Evident, lărgirea nu e strict teritorială: ceea ce se lărgește e un sistem, o administrație, o tehnică managerială. Asistăm la o omogenizare complicată a spațiului public, a mecanismelor economice și, poate, a mentalităților. Se aspiră, de asemenea, la o omogenizare a politicii externe și a politicii de apărare. Pe de altă parte, strategii acestei omogenizări atrag din cînd în cînd atenția asupra riscului de a *lărgi* organizația, fără a-i *adînci* și consolida structurile. Unii recomandă chiar o lărgire mai precaută, de dragul unei aprofundări mai scrupuloase. Cu toate astea, dimensiunea orizontală a Europei Unite e predominantă. Granițele europene avansează, ineluctabil, spre Est și Sud-Est, *corpul* Europei se dilată vizibil, „în lung și în lat“.

E de la sine înțeles că nu se pot face toate lucrurile deodată. Succesul în suprafață (și, întrucîtva, *de* suprafață) se obține pe socoteala unei sacrificări sau, în orice caz, a unei amînări a *gîndirii pe verticală*. Europa în regim de expansiune e o Europă fără zenit și fără nadir, o Europă care întîrzie să-și frecventeze subteranele și care nu frecventează cerul valorilor decît cu titlu ornamental, în felurite împrejurări festive. Europa „de la centru“ nu știe despre țările pe care le include decît atît cît are nevoie pentru a le alinia. Nu-și caută propriul trecut în trecutul lor și nu se interesează de unitatea spirituală existentă latent între „membri“ și „candidați“, pe baza unor experiențe culturale și religioase comune. Privirea în profunzime nu caută decît eșecuri și vinovății („butoiul de pulbere“, cruzimea și naționalismele balcanice etc.), iar privirea în sus nu caută decît metafore de efect. Europa „instituțională“ e o Europă care, pînă una-alta, preferă să se ignore în fundamentele ei originare. Refuzul de a lua în posesie bogăția propriilor tradiții și refuzul de a păstra un nobil contact cu seria elanurilor ei transcendente (sub cuvînt că sînt vestuste, iraționale sau de prost-gust) riscă să transforme progresul ideii europene într-un candid regres intelectual. Vom plăti bunăstarea cu o epidemie de platitudine și mediocritate, vom sucomba în stupiditate funcțională și neglijență relativistă. Împotriva unei asemenea, sumbre, perspective, pledăm pentru reabilitarea *verticalei* europene, pentru mai multe adîncuri și pentru mai multe înălțimi.

Verticala nu e proprietatea centrului, deși centrul e, în condiții normale, spațiul ei privilegiat. Dar în „starea de necesitate“ a veacului, verticala europeană se poate manifesta, pe neașteptate, la marginea Europei, în melancolia îndepărtată a periferiei. E ceea ce am simțit, zilele trecute, la Plovdiv, umblînd pe străzi înguste și intrînd în case de negustori bogați din secolul al XIX-lea. Oricît de glorios altădată, Plovdivul nu e, astăzi, decît o fermecătoare, istovită, provincie sud-dunăreană. Și totuși, e un miracol de diversitate, o unică stratificare a memoriei europene: urme tracice, ruine grecești și romane, ziduri bizantine, rumori slave și turcești, investiții franceze, germane și belgiene, lux negustoresc, moschei și biserici, chilimuri și icoane, cosmopolitism tihnit, cu striuri evreiești, armenești, bulgărești, grecești și otomane, șnițele vieneze și berek-uri de Țarigrad, voluptăți și tragedii, splendori scăpătate, speranțe, oboseli, complexe de inferioritate, veleități metropolitane și resemnări bătrînești. Am nimerit în mijlocul acestui bazar de „Ziua Europei“. Ulițele și piețele erau pline de tineri care cîntau, pe scene improvizate, muzica – deja „globalizată“ – a generației lor. Cîntau prost, cîntau prea tare, cîntau nu atît pentru gloria europeană, cît pentru *ocazia* pe care le-o oferea Europa de a se simți liberi. Mai mult nu se poate aștepta, deocamdată, de la muzica Răsăritului. Se poate însă învăța enorm – și cu mare plăcere – din stilistica acestui loc, unde baia turcească coexistă tandru cu șemineul nordic, braga cu vinurile, iar rugăciunea creștină cu divanul și fesul. Pentru funcționarii de la Bruxelles, o vizită „de lucru“ la Plovdiv ar fi mai mult decît profitabilă: o sursă de inspirație, de prospețime, de europenitate trainică. Ar deveni evident pentru reflexele lor tehnocrate că dacă Europa se poate reconstrui e pentru că ea există deja și nu așteaptă decît să fie descoperită, cu perspicacitate și simpatie.

cu dilema la croitor

Cum apreciați participarea procurorului general al Parchetului Curții de Apel Cluj, Dănilă Suciu, la întrunirea electorală a PSD-ului de săptămîna trecută?

Așa cum un credincios, după o perioadă de post negru, poate înfuleca pe nemestecate, uitînd de cumpătare în ziua în care s-a dat dezlegare la brînză sau la pește, și un magistrat român frustrat de faptul că nu poate ieși cu amanta la cofetărie în centrul orașului și nu-și poate striga în gura mare conturile tainice, poate să se dezlănțuie cu frenezie fluturînd stegulețe, aplaudînd ca pinguinii și ovaționînd cu aerul senin că în ziua cu pricina s-a dat dezlegare la pupat în cur partidul ce l-a numit în funcție.

Uneori, șoimul patriei, pionierul, utecistul și membrul PCR adormit în noi se deșteaptă pe nepusă masă.

Marele merit al procurorului de la Cluj e că nu s-a sfiit să ne demonstreze că înalții magistrați ai României capitaliste nu-s altceva decît activiști stătuți ce nu s-au mai masturbat în public de pe vremea răposatului.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Etajul 37

– variațiuni pe o temă de Cosașu –

„Nuanțele mor în fiecare zi“. Nici nu mai țin minte de cîte zile și nopți caut această frază care, iată, l-a vizatat pe R.C.

Pars pro toto. Ce frumos îi ziceau anticii! Căzuți în prezentul nostru fără umbre, noi, contemporanii post-istoriei, sîntem un fel de M. Jourdain ai sofismului: ținem partea părții, convinși că am spus totul. Iar nuanțatul Molière, rămas în umbră, este „un pișăcios, ca să mă exprim natural“. Dar, în fond, cine mai e și Molière ăsta și la ce folosește el?

Certitudinea, cea mai indecentă dintre virtuți. Bigotismul celor săraci cu gîndului.

Se făcea că eram mizantrop. Fără soluție și fără circumstanțe atenuante. Nuanțele muriseră una după alta, iar R.C., ca un fel de Sfîntu Petru al infernului, le consemnase asasinarea, meticulos, în catastiful său uriaș pentru a ne cere socoteală la Judecata de apoi. M-am hotărît, așadar, să mă sinucid. M-am urcat pe cel mai înalt zgîrie-nori din lumea aceasta fără speranță și mi-am dat drumul în gol. Cădeam ușor, fără regrete, așteptînd să ies din jocul acestei lumi pe trotuarul care avea să mă treacă în curînd în lumea de dincolo. Brusc, în dreptul etajului 37, prin fereastra larg deschisă spre lume, m-a ajuns din urmă o piesă din *Clavecinul bine temperat*, n-aș putea spune care. Un puști exersa, senin, în fața unei pianine negre, cu o carafă de apă pe colțul din dreapta.

Și acum, ce fac? – m-am întrebat eu în somn. Îmi mai rămăseseră doar cîteva etaje din căderea mea pentru a găsi un răspuns...

ținerea de minte

– Nu, zău, m-ați amețit cu atîta politică! izbucni d-na Emilia Cornoiu, într-un grup de bărbați, așteptînd începerea ceremoniei. Parcă nici n-am fi la logodnă...

Constantin Rotaru, tatăl logodnicei și amfitrionul, se scuză cu un surîs jenat și totuși galant:

– Ai dreptate, coană Milico, ne-a cotropit politica și ne-a stricat pînă-n măduva oaselor! Poate de aceea merg toate treburile din rău în mai rău...

(Liviu Rebreanu, primele fraze ale romanului *Gorila*, 1938)

Cultural

OAMENII CARE AU MULTE DE SPUS AU ȘI MAI MULTE DE ARĂTAT

LUNI*ORA 20:00
LENTILA DE CONTACT*PAVEL ȘUȘARĂ

LENTILA DE CONTACT propune publicului telespectator contactul cu artiștii plastici de valoare, direcții de orientare pe piața de artă, precum și tendințe artistice actuale, avându-l ca moderator pe unul dintre cei mai renumiți specialiști în domeniu : PAVEL SUSARA. Cu cât arta plastică va deveni mai familiară publicului român, cu atât perspectiva de cultură marginală își va diminua sensul.

MARȚI*ORA 20:00
COPERTA A IV-A*VLAD ZOGRAFI

"Coperta a patra" aduce față în față, la o discuție despre cărți, personalități din domenii diverse, cu perspective și experiențe diferite, în încercarea de a descifra ceva din lumea care se ascunde între rânduri și dincolo de copertile cărților.

MIERCURI*ORA 20:05
PREȚUL CULTURII*CARMEN CROITORU

Zi de zi trecem prin fața câte unui lăcaș de cultură și, din când în când mai și intrăm în acesta, atrași fiind de expozițiile ce își găsesc acolo un adăpost vremelnic. Dacă de multe ori cel ce intră într-o galerie își pune întrebări cu privire la prețul obiectelor de artă, câți dintre acestia oare, se vor fi întrebat și despre costurile necesare existenței acestor lăcașe, despre prețul culturii?

JOI*ORA 20:00
IDEI ÎN LIBERTATE*HORIA ROMAN PATAPIEVICI

Fără libertate, ideile se sufocă. Fără discernământ, se atrofiază. În comunism, riscul societății noastre era acela de a nu mai avea idei adevărate. Astăzi, riscul nostru este de a nu mai putea distinge între cele adevărate și cele false. Horia Roman Patapievici, moderatorul emisiunii IDEI ÎN LIBERTATE, vrea să convingă publicul larg că aventurile spiritului nu sunt pentru cei care vorbesc păsărește dintr-un turn de fildeș.

VINERI*ORA 20:00
ARTĂ VS ARTĂ*CRISTINA MODREANU

Într-o lume sfâșiată de conflicte, artiștii reflectă în moduri polemice această realitate. Emisiunea moderată de Cristina Modreanu își propune să pună față în față artiști din generații diferite cu opinii divergente și care practică modalități estetice complementare.

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Fără scăpare

Aplaudat frenetic de oameni aduşi în sală cu liste de prezenţă şi transmis în direct la Realitatea TV, Adrian Năstase a vorbit despre şansa pe care o are PSD în acest an de fi primul partid care recîştigă încrederea electoratului. Cel mai probabil aşa va fi. Treptat, PSD acaparează totul. Se creează senzaţia că nu îi poţi rezista, că nu este bine să îi rezişti, că PSD este poporul şi doar ciudaţii nu sînt cu PSD. Nu vrei să fii ciudat, nu?

PSD domină spaţiul public. Nu poţi să scapi de el. Este peste tot. Îţi arată că e ţara lui. Că dacă vrei să trăieşti aici, trebuie să-ţi dea el voie. Că dacă nu îţi place, poţi să pleci, e o ţară liberă. Că dacă vrei să fii contra, trebuie să o faci la tine acasă, să nu deranjezi poporul cu problemele tale. Poporul trebuie să voteze.

La televiziuni, Partidul îşi arată puterea. Se transmit în direct lungi discursuri întrerupte de aplauze entuziaste. Mă gîndeam într-o zi că Adrian Năstase este cea mai prezentă persoană din viaţa mea. Poate sînt eu mai inadaptat social, poate că mă uit prea mult la televizor şi poate că citesc prea mult ziarele, dar primul-ministru mi-a devenit aproape un prieten, e mereu cu mine. Fug de pe un canal, intră pe altul, închid televizorul, mă însoţeşte cu ziarele. Sare mereu în ajutor, are o soluţie la toate problemele, dă sfaturi, are o opinie despre orice. Am de multe ori tendinţa de a vorbi cu el. Mi-a devenit un fel de amic imaginar. Ce facem, Adriane, intrăm în Europa? Hai, nu, serios?! Cum le ştii tu pe toate! Bate Rapidul? Tu ţii cu Dinamo, da, ştiu, te-am auzit la televizor.

Omniprezentul personaj, din păcate deloc imaginar, este dublat acum de mulţi alţi Adrieni traşi la indigo. Pe model Năstase-Rus, politrucii locali se încruntă, zîmbesc forţat şi spun că vor conduce România mulţi ani de acum înainte. Candidaţii opoziţiei sînt prezentaţi pe ici, pe colo, să fie la număr, să nu zică CNA-ul ceva. Dacă rişti să ieşi în oraş la plimbare, dai peste concertul organizat de primarul de sector. De Ziua Europei s-au amestecat banii publici cu banii electorali. „Europa – 9 mai", scrie într-un colţ. „Eugen Pleşca – primarul sectorului 3". Sectorul 3 nu a intrat în Europa, bine măcar că e Pleşca primar. Nici măcar de formă nu se respectă uzanţele. Un impresar al unei trupe angajate de partid să cînte spune nonşalant că diverse firme şi persoane particulare îi plătesc din buzunar. Bani care nu se încurcă de legea finanţării campaniei electorale.

Modelul Oprişan se răspîndeşte şi prin localităţile mici. Peste tot pe unde ajungi, îl vezi. În orăşelul Titu, distrus de sărăcie, primarul organizează manifestări cu baloane. Nici unul dintre contracandidaţi nu speră măcar să învingă. Într-o comună apropiată, primarul a trimis autobuze prin cătune, adună sătenii pe islaz şi îi serveşte cu mici şi bere gratis. Pare că fondurile sînt nemărginite, pare că toţi candidaţii PSD au găsit peştişorul de aur şi pot îndeplini orice dorinţă.

Alegerile din România nu vor fi fraudate. Nu este nevoie. În această campanie şi în cea din toamnă există Partidul şi ceilalţi. Ceilalţi sînt minori. Se infiltrează timid în spaţiile lăsate libere de Partid. Afişele lor durează puţin, Partidul pune rapid altele. Partidul îţi zîmbeşte de pretutindeni. „Ai un sprijin. Păstrează-l!", spune un slogan de sector. Ai un tătuc. Tătucul te iubeşte. Tu nu-l iubeşti pe tătuc?

Treptat, Partidul confiscă spaţiul public. Nu îi exclude pe ceilalţi, pot vorbi şi ei. Cine îi ascultă? Partidul pune muzică tare. Dacă nu ai chef de disco, mergi la Biserică, Partidul te aşteaptă, îţi face şi catedrală de mîntuială. Tot ce înseamnă comunitate va fi gestionat de partid. Se va

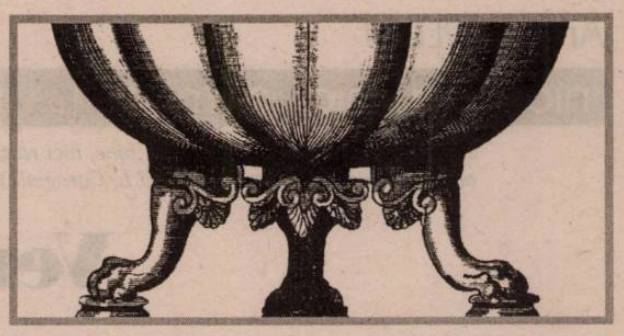

cînta, se va juca, se va mînca. Poporul va fi fericit. Cei care nu iubesc Partidul îşi vor citi ziarele lor mereu în pericol de a fi cumpărate, se vor uita miraţi cînd cineva la televizor mai zice ceva de rău de Partid, vor merge la spectacole de teatru în care se face haz de Partid. Partidul permite, nu se supără, Partidul ne duce în Europa. Adrian Năstase are dreptate. Partidul va recîştiga încrederea oamenilor. Partidul este pe cale să învingă. Democraţia.

presa despre...

Şansele lui Geoană

Candidatura lui Mircea Geoană a dat de lucru editorialiştilor săptămîna trecută. Părerile sînt împărţite.

„Deocamdată, Mircea Geoană are imaginea unui politician făcut, artificial, a unui politician de laborator. N-are carismă, n-are căldură, n-are culoare, nu trece rampa. Un excelent funcţionar, dar un slab om politic prin comparaţie cu Traian Băsescu. Nu exclud posibilitatea să se releve un altfel de politician în confruntările din campanie. Domnia sa a anunţat însă că va evita să se angajeze în confruntări delicate. Cum va reuşi atunci să demonstreze bucureştenilor că are ceea ce spaniolii numesc *cojones*?" (Ion Cristoiu, *Jurnalul naţional*).

Alţii sînt atenţi la altfel de detalii: „Din moment ce partidul de guvernămînt are şanse mari să cîştige toate primăriile de sector, pentru a elimina neînţelegerile dintre acestea şi Capitală, domnul Geoană va întruni, foarte probabil, majoritatea sufragiilor. În fond, dacă Bucureştiul va avea un primar general de aceeaşi culoare politică cu primarii de sector, lucrurile nu se vor mai împotmoli, va gîndi, logic, multă lume" (Cristina Oroveanu, *Curierul naţional*).

„Calculele îl indicau favorit pentru funcţia de primministru după alegerile din noiembrie. Indiferent dacă Năstase ajunge la Cotroceni sau nu. În prima situaţie, ar ocupa locul lăsat vacant. În a doua, Năstase ar plăti eşecul cu alungarea sa din poziţia de şef al cabinetului. În ambele situaţii, Geoană era cap de listă să îi ia locul. Acum nu mai este. El este parcat într-o situaţie secundară. Ceasul unei cariere pornită în forţă a fost dat înapoi. Cursa pentru primărie îl va şifona serios. Pe gratis, de fapt, pentru că Băsescu rămîne marele favorit, chiar dacă partida se complică puţin" (Stelian Tănase, *Ziua*).

„Cu vreo doi ani în urmă, la Praga, l-am ascultat pe Geoană vorbind preţ de vreo oră mai multor membri ai Senatului şi ai Camerei Reprezentanţilor despre provocările politicii externe româneşti: era în formă, a renunţat rapid la textul scris, divaga interesant, a făcut o impresie excelentă. Mi-am amintit acel moment privindu-l miercuri într-o postură stingheritoare: citea cuvînt cu cuvînt de pe o hîrtiuţă tot soiul de sloganuri inepte, zîmbea sincron cu Pleşca şi Onţanu, s-a prefăcut că poate deveni şi isteric dacă în joc e onoarea pătată a bucureşteanului. Cu Mircea Geoană se scrie destinul oamenilor potriviţi în locuri nepotrivite" (Radu Călin Cristea, *Ziua*). (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

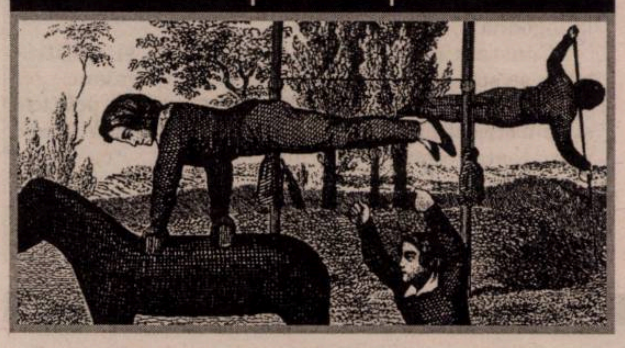

Babe la nunta lui Mischie

Mai aveam o speranţă pentru societatea civilă din Gorj pînă cînd am auzit de nunta lui Mischie. Un spectacol popular sfîrşit cu focuri de artificii în centrul oraşului pe care omul îl stăpîneşte. E clar, nu-i e frică de nimic. Şi e la fel de evident că e deja proprietar peste Bunul-Simţ S.A., singura companie de specialitate care mai livrează urbei şi judeţului judecăţi de valoare. Aş adăuga o presupunere: faptul că Mischie n-are nici un complex nu provine din nesimţire, ci din legătura organică cu locurile, oamenii şi istoria.

O istorie care, de altminteri, nici nu cunoaşte exemple de impostură pedepsite altfel decît cu onoruri şi (dacă familia are puţintică răbdare şi conexiuni) chiar statui. La fel ca în poezie, rîul, ramul, locuitorul, toate sînt prietene cu el, întrucît nici ele nu sînt mai breze. Mischie ştie mult mai puţină istorie decît un profesor de liceu din Tîrgu Jiu, însă are o burtă cu mult mai mare. Să notăm în treacăt că, la gorile, dimensiunea burţii e un bun predictor de supremaţie în cadrul grupului social.

Dar nu poate să fie numai asta. Trebuie să fie un magnetism care să-i facă pe oameni să se urce în autobuze şi să bată drumul pînă la Bucureşti ca să-l susţină. O charismă, un şarm acolo, ceva. Dar, dacă e charisma, probabil că e o varietate locală, la care noi, ăştilalţi, nu vibrăm. Dacă sînt feromoni, e clar că doar gorjenii au receptorii cu care să-i prindă din aer. Trimişi într-un alt oraş şi puşi într-o îngrăditură de nuiele în centru, nici Oprişan şi nici Mischie n-ar speria, zdrobi din priviri ori mişca pe nimeni. Puterea lor e, de fapt, în mintea supuşilor.

Care, de ce nu, pot fi chiar puţin mîndri de deranjul pe care omul lor l-a stîrnit la capitală. Ce n-au reuşit oamenii de ştiinţă gorjeni, cercetătorii, olimpicii, marii gînditori locali, astronomii şi puericultorii, managerii şi webmasterii, antreprenorii şi chelnerii judeţului a făcut el: a apărut la ştiri pe primele cîteva poziţii vreme de o săptămînă. Cine a mai fost onorat cu atîta atenţie publică, indiferent de realizări? Nimeni din Tîrgu Jiu în ultimul deceniu, căutaţi în arhive dacă nu mă credeţi.

De altfel, Mischie e doar un nume pentru nevoia de ordine locală. Aşa cum omul îşi doreşte un acoperiş deasupra capului, salariu fix, mic şi sigur la stat, vrea şi un şef în fruntea judeţului. În principiu e bine ca şeful acela să fie un monarh blînd şi cinstit. Dacă nu e, nu-i nici o problemă: supuşii vor încerca să-i găsească realizări pe care să se concentreze. Despotul nici n-are nevoie să bage banii în reclamă: cu cît e mai rău, mai hoţ şi mai ticălos, cu atît oamenii vor face eforturi mai mari să-l vadă mai bun şi mai virtuos. Şi asta cu sinceritate, fără prefăcătorii. Sînt cîteva explicaţii aici: unii îi caută calităţi pentru că altfel ar fi nevoiţi să admită, în faţa conştiinţei lor – treze măcar o dată pe lună –, că sînt nişte nevolnici, nişte umbre, nişte cutii goale în care a fost odată ceva, nimeni nu-şi mai aduce aminte ce. Dar aceştia sînt oamenii complicaţi, care ştiu că Mischie poate fi schimbat, însă sînt absolut siguri că n-o pot face ei. Cei mai mulţi şi mai *stupid people* (mulţumesc, dle Brucan, respecte!) nici nu înţeleg de ce atîta tevatură şi-l apără instinctiv, ca pe dovada vie că şi ei pot reuşi în viaţă. În plus, această din urmă categorie, destul de răspîndită la noi, priveşte alegerile ca pe procesul în care cei care ocupă posturi sînt reconfirmaţi, după care dau de băut.

Oricum, mi-e teamă că ideea de a-l schimba sau a-l trage la răspundere pe dl Mischie e privită acum la Tîrgu Jiu ca un exemplu de arogantă imixtiune de la centru în viaţa politică locală. La fel ca odinioară Tudor Vladimirescu, Mischie a pornit la drum cu Eteria din PSD şi riscă s-o păţească din acelaşi motiv: trădare în presă şi pace separată cu turcii (în rolul Turcului, casierul de la bancă). Pînă la execuţia politică sumară sau *happy-end*-ul neaşteptat, eu zic să ne facem comozi pentru campania electorală, pe marginea şanţului, la o bîrfă şi-o sămînţă de bostan.

În fond, toţi sîntem nişte babe la nunta lui Mischie.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

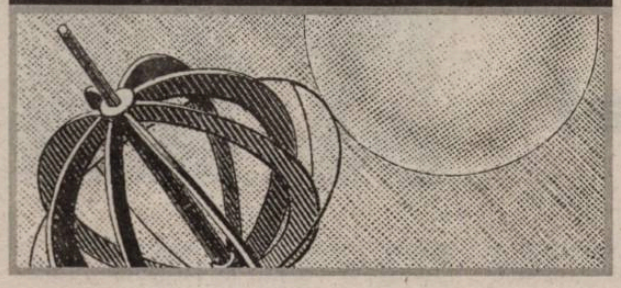

Boi şi diamante

La scala Indiei, violenţele din campania pentru alegerile generale au fost neglijabile: au concurat şase partide naţionale, cîteva zeci de partide regionale, mii de candidaţi, chemînd la urne un electorat alcătuit din 670 de milioane de alegători, în 700.000 de secţii de votare cu 1.075.000 de aparate electronice pentru înregistrarea voturilor. În cel mai dramatic incident, au murit 20 de femei şi copii, în înghesuiala creată la o adunare electorală a partidului de guvernămînt unde se distribuiau haine gratis. Partidul naţionalist de la putere a izbutit să asigure în ultimii ani un ritm de dezvoltare economică susţinut, întemeiat pe expansiunea industriilor şi serviciilor tehnologice de vîrf, părăsind astfel statutul de ţară subdezvoltată. Realităţile politice şi economice au obligat partidul de guvernămînt să renunţe, în fapt, la temele antagoniste fără a întreprinde nimic, de exemplu, pentru a satisface cerinţa reconstrucţiei templului hindus de la Ayodhya, motivul din trecut al unor tragice conflicte interconfesionale. Tensiunile persistă (în 2002, 2.000 de musulmani au fost masacraţi la Gujarat), dar discursurile ambigue, cu formule obscure, ale prim-ministrului Vajpaee (79 de ani) cheamă mai curînd la moderaţie decît la luptă.

Strategie sau convingere, moderaţia s-a dovedit a fi profitabilă. Pe de o parte, rezultatele economice inspiră optimism, dar pe de altă parte, la proporţiile Indiei, statistica ascunde situaţii contradictorii. Campania electorală a partidului de guvernămînt s-a desfăşurat cu lozinca „India strălucitoare“ şi, într-adevăr, India promite un viitor strălucit pentru 250 de milioane de oameni, în timp ce alte 325 de milioane nu vor avea cum să scape de mizerie *(The Indian Express)*. Restul pînă la un miliard vor trăi în ceaţă statistică. În India, sărăcia se întinde de la un salariu echivalent cu un euro pe zi, pînă la cei care nu muncesc pentru că nu au unde, trăind mizeria la modul absolut: copiii nu merg la şcoală, bolnavii nu ştiu ce înseamnă asistenţa medicală, bătrînii aşteaptă să moară. În acelaşi timp, India este o putere nucleară.

Un sociolog indian, Sunil Khilani, profesor la universitatea americană Johns Hopkins, crede că modernizarea şi creşterea economică nu conferă în mod automat unitatea naţiunii şi că la vechile conflicte religioase, tribale, se vor adăuga cele create de diferenţele dintre modurile de viaţă generate de distribuţia inegală a bogăţiei. Nemulţumirile create astfel vor alimenta în următoarele decenii „liniile de fractură şi de conflict între regiuni şi statele regionale, între caste şi religii. Regionalismul de acum nu mai e cel din anii '50-'60 sau '80: nu mai ameninţă ideea indiană şi nu are tendinţe secesioniste. Conducătorii săi, provenind în cea mai mare parte din castele inferioare, îşi apără cu ghearele şi cu dinţii interesele locale şi comunitare. Nu au o viziune coerentă asupra identităţii naţionale şi acţionează conform unui orizont limitat“.

În revista *Lettre Internationale* este preluat un reportaj scris de doi ziarişti britanici despre „Strîngătorii de apă din India“. Rezolvarea unei probleme vitale, a apei, prin sisteme de irigaţii este un eşec la nivel naţional, acolo unde se cheltuiesc sume imense pentru proiecte-gigant, şi un succes la nivelul localităţilor unde obştea bine condusă de şefii care îi cunosc problemele foloseşte tehnici rudimentare de irigaţie. Oamenii strîng recolta şi nu mor de foame. Pe de o parte dezordinea specifică birocraţiei corupte şi ineficiente, pe de altă parte convingerea că „boii pot fi mai economicoşi decît un tractor, întrucît costul lor este foarte scăzut, nu au nevoie de reparaţii, nutreţul e mai ieftin decît motorina şi pot ajunge în locuri inaccesibile unui tractor“. Acest admirator al boilor, ţăran cu maşină şi telefon mobil, se vrea un fel de sinteză între Hitler şi Gandhi, e foarte ascultat de consătenii lui, şi-a transformat satul într-o republică, fără tribunal şi fără poliţie. E o lume fără legături cu tinerii profesionişti din oraşe, bine plătiţi, trăind aşa cum se trăieşte la Londra sau la New York, dezgustaţi şi ei de corupţia politică, decişi să-şi facă, fiecare, republica lui personală.

Alianţele politice de după publicarea rezultatelor alegerilor vor fi nevoite să ţină seama mai puţin de ambiţiile politicienilor, cît de realităţile atît de diferite din ţara pe care se pregătesc să o guverneze. În India trăiesc 214 milioane de oameni subalimentaţi şi, recent, s-a vîndut o cravată încrustată cu diamante (producţie indigenă, nu import) cu aproximativ 200.000 de euro.

globul cubic

Veteranii

Reprezentantul olandez în organizaţia „Médecins sans frontières“ (MSF), Arjan Erkel, 34 de ani, însărcinat cu furnizarea de ajutoare pentru refugiaţii ceceni, a fost răpit, pe 12 august 2002, în condiţii suspecte, de către trei necunoscuţi. Au fost de faţă la incident doi agenţi din ramura locală a FSB (serviciul de securitate al Rusiei) care n-au intervenit şi n-au dat alarma. Timp de doi ani nu prea s-a discutat despre această răpire, deşi din cînd în cînd apăreau indicii cu privire la tratative. Pe 11 aprilie, un telefon la sediul din Moscova al organizaţiei MSF a anunţat că Arjan Erkel a fost eliberat şi că se află la Makhatchala, sediul autorităţilor din Daghestan. Apoi, cu un avion special, a fost adus la Moscova, de unde a plecat la Rotterdam.

Incidentul a adus în prim plan Asociaţia veteranilor din serviciul de informaţii externe rus şi pe preşedintele său, Valentin Veliciko, prezent la conferinţa de presă de la ambasada Olandei de la Moscova. În biroul său, o grămadă de simboluri: bustul lui Dzerjinski (întemeietorul poliţiei politice sovietice) e la loc de cinste, alături de o icoană a Madonei cu pruncul, o sabie căzăcească, o statuetă a lui Petru cel Mare şi o bufniţă împăiată – „pasărea care vede pe întuneric, simbolul serviciilor secrete“. Valentin Veliciko a fost agent KGB în Olanda, de unde a fost expulzat în 1989, după un scandal legat de acţiuni de spionaj. E un bărbat rotofei şi zîmbitor şi împărtăşeşte pe deplin concepţia preşedintelui Putin cu privire la serviciile secrete, deşi cît au fost colegi nu s-au cunoscut personal. În manifestul Asociaţiei pe care o conduce se afirmă: „Valorile ruseşti, tradiţiile poporului nostru sînt colectivismul, patriotismul şi dragostea faţă de pămînt. Aceste valori s-au degradat în urmă cu cincisprezece ani, cînd au început perestroika şi economia de piaţă. Astăzi sîntem partizanii căii chineze, mai potrivită. Sîntem pentru dictatură, pentru dictatura legii. Uitaţi-vă cine a rămas la suprafaţă, în timp ce ţara se scufunda: oligarhii, profitorii din umbră. Ei au agitat drapelul democraţiei, dar cine sînt ei, democraţii şi reformatorii? Acei oameni care scoteau banii din ţară. Noi, cei de la serviciile de informaţii, am fost educaţi în spiritul cinstei. Acum sîntem uniţi. Sub Vladimir Putin condiţiile noastre de muncă se îmbunătăţesc. Dar tinerii sînt încă greu de atras. Pe vremuri, selecţia era severă: din o sută de candidaţi, KGB angaja trei. Era prestigiu. Astăzi un om cu diplomă poate lucra pentru Lukoil şi are 2.000 de dolari pe lună, iar la Servicii i se dau 2-300 de dolari pe lună. Vă imaginaţi care e calitatea recruţilor din noua generaţie...“ (după Natalie Nougayrède, *Le Monde*, 4 mai 2004) **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Gînduri la o lansare

Cînd vine vorba despre dictaturile sub care România a trăit fără întrerupere, din 1938 pînă în 1989, explicaţiile care se formulează sînt, întotdeauna, din specia fatalului. Dictaturile fie au apărut pentru că „situaţia internaţională era de aşa natură încît...“, fie pentru că „la Yalta, se ştie...“, fie pentru că „pierdusem teritorii şi ţara... Hitler... în sfîrşit...“, fie pentru că „ce să-i faci, am avut ghinion cu Ceauşescu“. Cauzele sînt mereu de ordin exterior şi nu au niciodată de-a face cu natura „bună şi tolerantă“ a poporului român. Dar poate că au de-a face cu un alt stereotip care se foloseşte prin broşurile turistice despre noi: că sîntem „primitori“.

Am mărturisit cu alt prilej, mă frămîntă întrebarea „cum de a fost posibil Nicolae Ceauşescu?“, dar şi „cum de a fost posibil Dej?“, „cum de a fost posibil Antonescu?“, „cum de a fost posibil Carol II?“ sînt întrebări care nu-mi dau pace. Nu mă îndoiesc, istoria (pardon, am vrut să spun Istoria!) o fi avut rolul ei. Pensionarii obosiţi şi acoperiţi de praf din piaţa de lîngă blocul meu ar zice că e chestie de destin – caz în care, se ştie, n-ai ce-i face. Un adolescent vrăjit de Cioran ar zice, cu ochii aprinşi de flacăra ideii, că purtăm în noi sămînţa ratării şi a ieşirii din istorie. Mai pot juca, printre motivele eşecului nostru democratic, şi conjunctura internaţională, situarea geografică, poate şi cîteva greşeli politice majore ale unora sau altora. Cum nici momentele de democraţie nu au fost dintre cele mai curate (mineriadele anilor '90 ori procesele electorale interbelice nu pot fi socotite momente democratice, deşi s-au derulat în contexte non-totalitare), am putea spune că întregul secol care a trecut a fost unul nefericit pentru noi. Dar să revenim la întrebarea iniţială. Cum de au fost aceste dictaturi posibile şi cum de am ratat cu atîta îndărătnicie scurtele prilejuri în care am fi putut planta puiet democratic în pămîntul nostru? Ah, îmi cer scuze, dragă cititor. Luat cu întrebarea, am uitat să-ţi spun ce-mi veni. Adică, de unde pînă unde, în această primăvară tîrzie în care, totuşi, se întîmplă şi lucruri frumoase în Bucureşti, eu am, ca să zic aşa, griji de-astea? Ei bine, această întrebare mi-a (re)venit în minte văzînd la televizor unul dintre cele mai ridicole spectacole pe care mi-a fost dat să le văd: lansarea candidaţilor PSD pentru alegerile locale. Ridicol, firește, pentru mine; altfel, sînt sigur că în nomenclatorul de acţiuni al partidului-stat isprava de la Polivalentă a fost bifată ca un succes. Mare!

Nu m-a intrigat nici stîngăcia, neliniştită de note isterice, a candidatului principal, nici fastul *à l'américaine* cu care au fost primiţi în sala Polivalentă băieţii de băieţi care domnesc peste sectoare, nici adularea şefului „Aaa-di! Aaa-di! Aaa-di!“ şi nici obsesia pe care au dezvoltat-o liderii locali pentru Traian Băsescu (asta chiar mă amuză şi mi-l face cu un milimetru mai simpatic pe marinarul de la cîrma acestui Bucureşti în derivă). M-a intrigat înghesuiala de personaje cunoscute, precum cîntăreţi, foşti şi actuali sportivi, oameni din fotbal, starlete TV, afacerişti cu viaţă mondenă pe care, să fim sinceri, nu o vedem la alte partide. Ai zice că toate figurile care populează paginile rujate ale tabloidelor ţin cu PSD şi îl iubesc pe „Aaa-di! Aaa-di! Aaa-di!“. Dacă sondajele sînt cît de cît adevărate şi admitem că lumea tabloidelor e şi ea parte a României, te-ai aştepta ca şi printre ei, măcar în proporţie de jumătate, să fie oameni nemulţumiţi de actualul guvern sau care, precum mai bine de jumătate din electorat, nu votează cu acest partid. Totuşi, ei par a fi, cu mic cu mare, în siajul partidului de guvernămînt. I-am văzut emoţionîndu-se sincer cînd a apărut „Aaa-di! Aaa-di! Aaa-di!“, i-am văzut pozîndu-se zglobii cu catindatu', i-am văzut cu balonaşe şi steguleţe în mînă. Unii au şi vorbit. Am aflat de la unul dintre ei, de pildă, că „Aaa-di! Aaa-di! Aaa-di!“ e cel mai cult om politic. În orice caz, am constatat disponibilitatea lor fantastică de a se livra puterii, de a fi drăguţi cu conducerea. Unii i-ar zice oportunism, dar nu e. În epoca Constantinescu, aproape nici unul dintre aceste personaje nu

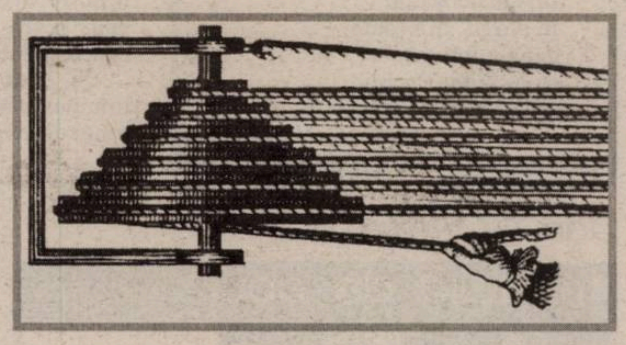

s-a manifestat public drept admirator al lui Ion Diaconescu ori al lui Victor Ciorbea. Sigur, partidul-stat, deşi e condus de cel mai cult om politic pe scara Cotabiţă, comite şi el o eroare dacă îşi imaginează că această convocare de figuri ştiute de la televizor aduce voturi. Aş putea cita aici exemple celebre de campanii în care s-au angrenat nume artistice ori sportive cu simpatizanţi mult mai numeroşi decît ai celor strînşi la Polivalentă şi care, au arătat-o clar cercetările sociologice, nu au schimbat nici măcar cu un procent intenţiile de vot. Oamenii ştiu bine să facă distincţia între admiraţia sau interesul pentru anumite personaje cu chip public şi încrederea în ele. Revin, însă, la obsesiva întrebare şi încerc să găsesc o parte de răspuns.

Dictaturile au fost posibile, istoriceşte, pentru motive complicate, care ţin de alcătuirea greu de înţeles a lumii. Dar durata şi intensitatea lor au fost determinate de frenezia ciudată care îi apucă pe mai toţi românii de a se livra puterii, de a se arăta disponibili. Şi cu cît credem că puterea durează mai mult, cu atît sîntem mai dispuşi să ne punem la dispoziţie. Şi cu cît ni se pare că puterea este mai autoritară, cu atît sîntem gata să ne livrăm cu rest mai mic. Ceea ce, însă, nu ştim este că închidem, astfel, un cerc, în care persistenţa totalitarismului este direct dependentă de disponibilitatea noastră de a-l servi. Puterea dictatorială îşi hrăneşte forţa din spinările acestea plecate. Şi cu cît sînt plecate mai multe, cu atît ea durează mai mult şi cu cît sînt plecate mai adînc, cu atît ea apasă mai tare. Să ne fie de bine!

Şerban FOARŢĂ

rimelări

(G)RIMEL

Motto: *Descoperă-ţi genele despre care credeai că nu există!*

Cine n-are gene
lungi şi erogene
să-i tivească pleoapa,
să-i reţină apa
lacrimii (ci doar
un colţ de batistă,
sugativă tristă),
suferă,-n budoar.

– Fată,-i spun alene,
ca să nu se sperie,
dă-ţi şi tu pe gene
cu o miniperie,
peria Maybelline,
şi-ai să vezi ce lin
genelor, puzderia
de sălbatic lan,
le-o separă peria
asta, *one by one*.

Ea-i o spiră fermă
cu peri scurţi, dar veseli,
ca pe glabra dermă
a unei omizi;
na-ţi-o ca să-ţi ţeseli
cheţii tăi umizi.

Fiecare geană
ţi-este definită,
fiecare geană
este infinită...
Cele mici se fac
mari, iar cele mari
şi mai mari se fac:
ochii tăi amari
îs, acum, un lac
de acumulare
cu, pe maluri, trestii,
bambus şi-alte chestii
lungi şi tubulare.

Sublimi, imenşi, ochii
tăi seduc acum,
în sfîrşit, din toate
genele-nrouate
ca ai Zînei Dochii,
Feţi-Frumoşi duium.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Europa, la ţambal

(Robert Schuman şi Ro-maneaua)

Duminica trecută, pe la zece trecute seara, în semn de salut adresat Europei, cerul Bucureştiului a gemut îndelung, sub curbe şi arcuiri de artificii. O ciupercă de lumină se deschidea-n răstimp de-asupra Palatului parlamentar, întîlnind cătarea excitată a zeci de mii de perechi de ochi. Împărţit între mormînt şi prima pagină a cîtorva ziare, Ceauşescu ofta surd; la ceva distanţă, soaţa sa atrăgea cu arţag atenţia că cei o sută de mii de euro daţi lui *pieralenhiubar* ăsta de nemţi şi de franţoji meritau o altă soartă – lamentaţii de femeie din popor insensibilă la europenisme mic-burgheze. Bine că nu-i bagă nimeni în seamă!

Şi ce-i artificia, oameni buni? Cei mai mulţi o ştiţi din bradul copilăriei; era mult pînă se aprindea, că dup-aia n-o mai oprea nimeni, pînă la coadă – sau pe-aproape de coadă, pentru că era românească, era turnată prin vreo fabrică de armament secretă şi nu putea, tocmai ea, să se pună de-a curmezişul luptei naţionale pentru pace. După '90 a apărut artificia chinezească: trosnete şi pocnete, şuierături şi piuituri ca din gură de dragon roşu-n cerul gurii, ce fac ele printre blocuri în noaptea de Revelion nu se poate descrie decît prin ideograme de-ale lor. Ei, dar iată că a apărut artificia europeană! Ajutat de ambasadele franceză şi germană la Bucureşti, Pierre-Alain Hubard a pornit deasupra fostei Case a Poporului un răcnet de fotoni ce nu s-a mai văzut. De fapt, bucureştenii au ceva tradiţie în a privi curioşi cerul: în vara încinsă a lui 1818, mahalagioaicele regardau crucindu-se-n sus, la primul balon ridicat deasupra Capitalei; şi cum semăna cu vezica de porc pe care o umflau de Crăciun copiii, balonului i s-a spus scurt, după numele domnitorului epocii, „băşica lui Caragea".

Şi, dacă tot au avut nevoie ţîşnetele luminoase ale pirotehnistului Hubard de umărul larg al democraţiei româneşti reînviate taman în casa lui Ceauşescu, a doua zi după ispravă cele două ambasade au organizat colocviul *Un loc al memoriei – de la Casa Poporului la Palatul Parlamentului*. Arhitecţi, istorici, sociologi şi critici de artă români, francezi şi germani (de la Gérard Althabe la Lucian Boia şi de la François Loyer la Joachim Zais) au tot discutat, preţ de o zi, despre cum a evoluat această clădire de la statutul de simbol al dictaturii la cel de simbol al transparenţei pluripartidiste – atît de transparentă încît se văd pînă şi desurile snoabe ale celor ce închiriază săli pentru a organiza cumetrii, tăieri de moţ şi alte hapeninguri bairamice de larg răsunet în neo-mahalaua *high-life*.

Invitat la colocviu el însuşi, artistul Hubard a prezentat un scurt documentar (produs de Centrul cultural francez?), interesant şi potrivit pentru cei ce gustă clişeele reîntîlnirii postcomuniste dintre Bucureşti şi Paris. În imagini ce curg dea-ndoaselea, Nicolae şi Elena pun canciocul inaugural la Casă, prin 1984; apoi translarea bisericii Mihai Vodă; apoi imaginea lui George Enescu şi a Mariei Tănase şi, în ton cu ei, acorduri de vioară şi de ţambal; la final, mai înainte de a vedea pe ecran o hartă luminoasă a Europei, fondul sonor tresaltă într-o îmbinare de muzică gitană şi *Oda bucuriei*.

Dar, încă o dată, viaţa a bătut la palme filmul. Pentru că întîlnirea de gradul IV – banca de la geam – dintre România şi UE, din Piaţa Palatului, duminică seara, a avut ca punct culminant nu jocul de artificii, frumos şi spectaculos, al francezului, ci oriental-şansoneta unei conaţionale. Şi cum nu ştim cum ar fi reacţionat Beethoven maturul la acordurile unei protomanele (el fiind surd, iar ea unduită), nu putem decît să intuim cu ce sentimente ar fi ascultat Robert Schuman (ministrul de Externe francez care a lansat proiectul pan-european pe 9 mai 1950) cîntarea vedetuţei noastre, avînd ca titlu şi refren sintagma cu bătaie continentală lungă: *Să moară vecinii mei*!*

Qu'ils meurent, mes voisins! – să crape în primul rînd de ciudă, că ei n-au acest talent de a intra în NATO cu o zi liberă (cum am făcut noi, ca să avem arma la picior), de a intra în UE pe bicicletă (cum fac ardelenii pe la graniţa cu Ungaria, ca să nu le ceară cartea verde) şi de a băga Europei şopîrle cîntate, cînd ea trage de noi ca să ne-aprindă în cap artificia integrării!

* Vezi H. Tudor, „Demmo a cîntat o manea pentru integrarea României în UE", în *Jurnalul naţional*, 11 mai a.c.

Dilema veche
lucrează pe calculatoare oferite de
concept electronics
Calitate fără compromisuri. Punct.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Instincte primare

Primăria Bucureştiului stîrneşte pasiuni primejdioase, mai dihai decît o femeie frumoasă şi (aparent) inaccesibilă. În fond, gramatica ne arată că avem de-a face cu o entitate cît se poate de feminină. Îndreptăţită, deci, să pretindă emoţii suave şi pulsiuni erotice. În week-end am citit, chiar, că neobosiţii savanţi britanici au stabilit, fără dubiu, că minţile îndrăgostite nu fac faţă logicii cotidiene. Tristă constatare, dac-o fi adevărată! Şi se pare că este, judecînd după simptomele de rut ale actorilor politici de ambe sexe, căci Primăria Capitalei e rîvnită şi de bărbaţi şi de femei, în deplin acord cu epoca noastră de aprige confuzii sexuale. Din păcate, savanţii britanici au prostul obicei să arunce cîte o bombă, după care se-alege praful. Nici nu se confirmă, nici nu se infirmă, vorba dermatologilor cu experienţă.

Actuala perioadă de montă electorală a început în forţă. PSD-ul l-a aruncat în luptă pe ministrul Geoană. O fi domnia-sa pregătit să se bată cu Apa Nova, Distrigaz-ul şi Radet-ul, să guverneze retrocedări, asfaltări şi investiţii, să miluiască săracii şi să dea de pămînt cu funcţionarii cei nesătui? Greu de crezut! S-ar zice, mai degrabă, că partidul a optat pentru un om cu o imagine bună, exploatabilă electoral, şi nu pentru unul care va lua taurul administraţiei de multele sale coarne. Se pare însă că dl Geoană s-a consolat rapid cu schimbarea la faţă, drept care a aruncat diplomaţia la coş şi a declarat ritos că va face din Bucureşti un oraş european, nu unul balcanic. Probabil că omologii săi din Grecia sau Serbia vor fi ridicat din sprîncene auzindu-i aroganţa. Căci capitalele lor (balcanice, deci ne-europene) atrag mai mulţi turişti decît întreaga Românie!

Fostul (încă actualul?) diplomat are totuşi un atu major – uriaşa maşină de propagandă a partidului. Primarul în exerciţiu, Traian Băsescu, are şi el avantaje indiscutabile – e „în problemă" şi e sprijinit binişor de alianţa PNL-PD. Ce ne facem însă cu pletora de amorezi de ocazie, atraşi ca moliile de feromonii fascinantei noastre Primării Generale? Ce le mînă pe aceste făpturi să navigheze fremătînd dintr-un studio în altul, să promită ce n-au şi să-şi neglijeze familiile? La începutul campaniei aveam deja 24 de candidaţi, o formulă imbatabilă pentru a încurca minţile alegătorilor. Televiziunile (căci ele contează în primul rînd) vor profita de ocazie pentru a demonstra o falsă obiectivitate – le vor acorda tuturor timpi egali de ântenă, punînd pe acelaşi plan candidaţii viabili cu aventurierii politici. Dialogul în adîncime al argumentelor relevante va fi înecat într-un şuvoi de naivităţi, acuzaţii şi corectitudini politice. **Bucureştiul are nevoie de o mînă de femeie!** *De ce de mînă?* **Ne trebuie un om necontaminat de politică**! *Adică fără principii?* **E timpul pentru o schimbare!** *Care?* Doleanţe imperative, generalităţi generoase.

Dar, atenţie, această sacrosanctă echidistanţă se va manifesta doar în programele electorale, urmînd ca în celelalte spaţii să se facă reclamă mascată doar unora. Eventual celor ce deţin şi funcţii publice, de care, nu-i aşa, nu putem face abstracţie! Nu e un secret că televiziunea X are datorii (scadente sau nu, depinde), că televiziunea Y are partid (şi deci o strategie), că televiziunea Z se dă pe lîngă cei puternici ş.a.m.d. Cu cîteva eroice excepţii, situaţia ziarelor şi radiourilor nu e mult diferită. Cît priveşte reclama desfăşurată pe străzi, cine va depăşi uriaşele portrete ale primarilor de sector? Ciorbea? Tatoiu? Peste drum de biroul meu, Darabonţ zîmbeşte responsabil de pe o întreagă faţadă de bloc. E adevărat, el nu candidează la Primăria Generală, dar, ce să-i faci, portretele lui Bogdan Niculescu-Duvăz au fost date la reciclat. Cu candidat de sacrificiu cu tot. Dragoste cu năbădăi! Însă dacă ar fi vorba de dragoste sinceră sau măcar de onestitate, vreo 20 de figuranţi ar trebui să se retragă rapid. Şi-ar economisi timpul şi banii, ne-ar ajuta să alegem în cunoştinţă de cauză şi ar demonstra că le pasă de Bucureşti.

*Texte şi opinii de: Răzvan AMARIEI (jurnalist) ● Mircea COMŞA (sociolog) ● Doru COSTEA (avocat) ● Liviu IOLU (jurnalist) ● Eugen ISTODOR ● Carol POPA (jurnalist) ● Constantin RUDNIŢCHI (jurnalist) ● Eugen VASILIU (jurist) ● **Coordonatoarea temei:** Iaromira POPOVICI*

DILEMA VECHE

CLASA DE MIJLOC

Argument

Acum cîţiva ani, Dilema *a mai făcut un număr despre clasa mijlocie (responsabil de număr, pe atunci, Delia Radu). La vremea respectivă era doar o aspiraţie, pe care mai nimeni nu ştia s-o definească. Acum lucrurile nu mai stau chiar aşa. Există destui semeni de-ai noştri care au casa lor, maşina lor care nu e Dacie, îşi permit week-end-uri în afara oraşului şi concedii în străinătate. Majoritatea au conturi în bancă. O parte îşi pot duce copiii la o şcoală sau grădiniţă particulară. Ei lucrează, de obicei, la companii multinaţionale sau sînt întreprinzători mici şi mijlocii. Pînă nu demult, cei din jur tindeau să-i considere dubioşi, pentru că aveau bani şi posibilităţi. Şi să-i plaseze într-un soi de* high-class. *Unele cifre lasă să se întrevadă o clasă de mijloc de 5% din populaţie. O analiză mai scrupuloasă reduce cifra la 1%. Oricum, ea există şi merită să discutăm despre ea.*

Acum şi percepţia acestora – privitorii invidioşi – s-a mai schimbat, pentru că ei înşişi pot „veni tare" din urmă. Sistemul de credite îi poate face şi pe aceştia să aibă acces la strugurii altădată acri. Boom*-ul consumului şi extinderea creditelor îi pot împinge (conform teoriei unuia dintre cei intervievaţi în număr) şi pe cîrcotaşii de pe margini în clasa mijlocie: fiind obligaţi să-şi plătească ratele, vor fi nevoiţi, automat, să-şi găsească şi alte surse de venit care să-i ajute să le facă faţă. Desigur că, deocamdată, numai cei din Bucureşti sau oraşele mari se pot lăuda ca făcînd parte din acest aparent privilegiat, dar de fapt normal, segment al populaţiei. Cu timpul, cînd investiţiile vor pătrunde şi în oraşele mici, ba chiar în mediul rural, clasa mijlocie va căpăta o reală acoperire naţională.*

Rolul ei pentru o societate în curs de aşezare nu poate fi decît benefic, formarea ei la nivel naţional reprezentînd, pur şi simplu, normalitatea. Reprezentanţii ei devin folositori şi pentru categorii sociale mai puţin favorizate, cărora le oferă locuri de muncă. Pentru producţia economică, dar şi pentru comerţ, clasa mijlocie constituie principalul segment consumator. Pentru cultură şi educaţie, prin aspiraţiile pe care membrii acesteia le au, pentru ei şi copiii lor, middle-class*-ul e un factor de progres.*

Şi un bun capital electoral pentru partidele politice, care au început deja să facă din clasa mijlocie – cîtă este – ţinta promisiunilor lor. Sperăm că, pornind de aici, şi conceptul de clasă mijlocie va fi mai bine circumscris, definiţiile şi studiile care să ne lămurească mai mult decît pînă acum se vor ţine lanţ. Iar exponenţii ei vor fi mai uşor de identificat şi vor fi priviţi cu mai multă simpatie. ***(I. P.)***

Constantin RUDNIŢCHI

Portret-robot al clasei de mijloc

Există în România un clişeu care se aplică ori de cîte ori se discută despre clasa de mijloc. Se spune că aceasta este sublimă, dar lipseşte cu desăvîrşire. Mai mult ca sigur că lucrurile trebuie nuanţate. În ultimii 14 ani, s-a format o clasă mijlocie. Fără a avea cifre oficiale, putem intui, totuşi, cît de subţire este clasa mijlocie. Dacă luăm în calcul sondajele de tot felul, vom vedea că, în mod constant, aproximativ 5 la sută apar ca fiind mulţumiţi de viaţa lor. Fie că au venituri suficiente, fie că sînt optimişti în ceea ce priveşte viitorul, fie că nu se tem de creşterea preţurilor, aproximativ un milion de români ar putea forma clasa de mijloc românească.

Cine sînt cei care fac parte din clasa de mijloc românească şi cum au reuşit ei să obţină „paşaportul" pe care îl dă această apartenenţă? Manageri de nivel mediu şi înalt în companiile multinaţionale prezente în România, directori în funcţii-cheie din marile companii româneşti cu capital de stat, adică din sectorul energetic sau din zona regiilor, o parte din medici, unii dintre cei care practică meserii liberale (avocaţi, arhitecţi, ziarişti), întreprinzători mici şi mijlocii care au avut flerul de a face afaceri bune, întreprinzători care au avut „inspiraţia" de a face o firmă sau mai multe de tip căpuşă, fotbalişti care joacă în campionatul intern şi care cîştigă pînă la 100.000 de dolari pe an, bancheri şi oameni din industria asigurărilor (care, conform statisticii, au cele mai mari salarii medii din România), vameşi, poliţişti care au moştenit cîteva vile, funcţionari care au practicat traficul de influenţă fără a fi prinşi în flagrant cu un pachet de bani pe care scrie „mită", profesori universitari care dau meditaţii şi au patru-cinci slujbe la universităţile particulare, politicieni (adică senatori, deputaţi, miniştri), publicitari, şmecheri care au ştiut să utilizeze în folos propriu tot felul de organizaţii neguvernamentale ş.a. Este posibil să-i fi omis pe unii, dar este limpede că avem de-a face cu un tablou extrem de eterogen. Ceva îi uneşte pe toţi cei care au pătruns în clasa de mijloc: convingerea intimă că au avut succes, o fericire aproape maladivă că au reuşit în viaţă prin propriile forţe (chiar dacă din cînd în cînd îşi aduc aminte şi de compromisurile pe care le-au făcut) şi un soi de aroganţă aristocrată arătată faţă de cei săraci.

Cum se comportă şi ce bunuri au cei care fac parte din clasa de mijloc? Muncesc de dimineaţă pînă seara, mănîncă în restaurantele cele mai la modă, vorbesc la persoana a doua singular cu oameni pe care îi văd prima dată sau cu chelneri ori vînzători de la chioşcuri, au imaginaţie în afaceri, vînd şi cumpără, fac şmenuri, se bagă pe sub pielea şefilor sau a celor de la care le vin banii, se îmbracă în costume de minimum 100 de euro, poartă totdeauna pantofi noi, au cel puţin un apartament bine utilat, dacă nu chiar o mică viluţă la periferia oraşului, au două-trei carduri, adoră Internetul, mulţi dintre ei sînt inteligenţi, au şcoală ori sînt pur şi simplu întreprinzători din naştere, au neapărat o maşină străină, în nici un caz Dacia, nu se simt bine dacă nu au echivalentul a două sute de euro în buzunar sau pe cartea de plată, ţin cură de slăbire, se întîlnesc între ei, fac sport împreună sau ies în oraş pentru că încep să aibă conştiinţa apartenenţei la o clasă socială, îşi fac obligatoriu concediile în străinătate, îşi fac cumpărăturile doar din hypermarketuri, desfid politica, dar îi adoră pe politicienii care le sînt prieteni, se înscriu la MBA, îşi dau copiii la cele mai bune şcoli, dacă se poate cu plată, au două telefoane mobile, au un cont bunişor în bancă şi au planuri de viitor: vor să-şi facă o casă mai mare, vor să călătorească, vor să aibă piscină.

Trei pericole pîndesc astăzi clasa de mijloc din România. Primul este acela al risipirii averii în mod nesăbuit sau în investiţii riscante. Cazinoul sau jocurile de noroc, viciile pot lua uşor minţile proaspeţilor îmbogăţiţi. Ei pot pierde într-un an sau doi tot ce au acumulat într-o viaţă. Investiţiile riscante pot, de asemenea, ruina o parte a clasei de mijloc. Un spirit antreprenorial prea aventuros poate falimenta cu uşurinţă un întreprinzător care în aparenţă a avut succes.

Al doilea pericol este absenţa viziunii. Fără istorie, fără tradiţie, fără a avea rasă aristocrată, clasa de mijloc va trebui să creeze toate acestea. Cum? Prin educaţie. Clasa de mijloc va trebui să-şi educe copiii pe baza principiilor democratice, ale performanţei economice şi nu în spiritul sforăriilor balcanice prin care unii şi-au făcut banii. În fine, dacă vorbim despre viziune, atunci trebuie să spunem că această clasă mijlocie va trebui să-şi asume responsabilitatea socială. Pentru că de oamenii care mănîncă din gunoaie, vagabonzii care îţi dau în cap pentru a-ţi fura telefonul mobil sau lănţişorul de aur de la gît, copiii care spală parbrizul limuzinei de lux, cerşetorii – de toţi aceştia sînt răspunzători şi cei din clasa de mijloc. Măcar dintr-un calcul extrem de pragmatic: cu cît vor fi mai puţini săraci, cu atît cei din clasa mijlocie şi copiii lor vor fi mai apăraţi de fărădelegi.

Al treilea pericol este chiar mediul politic românesc. Să fim realişti. Micile averi s-au făcut într-un mediu economic care a funcţionat „împotriva naturii". S-au făcut afaceri pe prietenii politice sau economice, prin comisioane sau licitaţii trucate. Dacă economia va continua să funcţioneze după cum dictează clasa politică, atunci camarila de partid va cîştiga bani. Cei care nu vor fi acolo (în anturajul politic) nu vor conta. Şi atunci clasa de mijloc va fi tentată să facă pactul cu diavolul, adică cu politicul. În loc să se profesionalizeze şi să facă performanţă, clasa de mijloc va încerca să obţină în continuare favoruri de la politicieni hrăpăreţi.

Clasa de mijloc ştie că ea este cea care face să se învîrtă motoarele economiei. De aceea, cei din clasa mijlocie au trufia de a crede că totul le poate aparţine şi că ei sînt adevăraţii cîştigători ai tranziţiei. În general, chiar au dreptate să gîndească în felul acesta. Ca jurnalist am umblat destul în ultimii ani printre oamenii care compun astăzi clasa de mijloc românească. Sînt şi buni şi răi, şi corecţi şi şmecheri, şi inteligenţi şi proşti, şi modeşti şi fuduli. Sînt ca România de astăzi.

Eugen VASILIU

Clasa nici-nici

Atunci cînd românul dispreţuieşte ceva, foloseşte formule tăioase, nemiloase chiar, descriind obiectul dispreţului cu o ambiguitate plină de haz. E *nici-nici*, adică nu e nici frumos – nici urît, nici prost – nici deştept, nici bun – nici rău, nici curat – nici murdar, nici hoţ – nici cinstit. Iar cînd vrea să fie sarcastic, românul recurge la criteriul zoologic, şi foloseşte formula consacrată: nici cal – nici măgar.

Oricum, interesant pentru formula *nici-nici* este caracterul simultan *depreciativ şi preventiv* al mesajului. Ţi se transmite că ai de-a face cu un lucru cu calităţi incerte şi că nu merită să te încurci cu el. Altfel spus: nici ceva, nici altceva, deci... nu cumva!

Din păcate, clasa mijlocie a României de azi nu s-a format încă. Se străduieşte.

Dar embrionul ne lasă să apreciem, fără riscul de a greşi, că va fi o clasă de tipul *nici-nici*, adică pe care nu poţi să pui vreo bază: nici bogaţi, nici săraci.

La urma urmelor, cum ar trebui să fie o clasă mijlocie adevărată? Aici, tot românul are o formulă, de această dată *apreciativă*. Ar trebui să fie *destul de*.

Clasa mijlocie pe care ne-o dorim şi din care, la drept vorbind, ar trebui să facem parte, ar putea fi purtătoare de progres economic şi democratic, dacă ar fi: *destul de bogată* pentru a deveni activă şi *destul de săracă* pentru a rămîne astfel.

Să-mi fie iertată această îndrăzneală de a formula o definiţie, pentru un concept pe care alţii, mult mai avizaţi, l-au bătătorit. Dar nu mă pot abţine să constat că aşteptăm ceva de unde nu-i.

Spre deosebire de clasa mijlocie din categoria *destul de*, cea din categoria *nici-nici* nu este purtătoare de valori proprii (a se vedea bîlbîiala despărţirii de valorile comuniste), nici purtătoarea unei *forţe* proprii de schimbare (şi degeaba vom vota schimbarea, dacă n-are cine s-o poarte!).

Este, desigur, şi un cerc vicios. Ca să apară o clasă mijlocie adevărată, este nevoie de reforme adevărate, iar reformele adevărate trebuie reclamate de o clasă mijlocie. Poate, la un moment dat, această clasă *nici-nici*, sătulă de stadiul de larvă, îşi va lua cu adevărat zborul şi va înţelege că trebuie să-şi renege sorgintea clientelară şi să dea o luptă pentru a sparge coconul de relaţii, înlocuindu-l cu aripile unui dinamism propriu.

Ne întoarcem la lupta de clasă? Nu ne întoarcem, pentru că n-am părăsit-o.

În România tranziţiei se dă o luptă pe viaţă şi pe moarte între deştepţi şi proşti, între cinstiţi şi hoţi, între curaţi şi murdari, între buni şi răi. Iar cei care nu se bat, cei *nici-nici*, asistă de pe margine, mulţumindu-se cu gloria de a fi... contemporani. *Aurea mediocritas!*

România tuturor acestor clase mijlocii este, din păcate, ea însăşi o ţară de mijloc, o ţară *nici-nici*. Nici stat de drept – nici stat totalitar, nici capitalist – nici socialist, nici în bunăstare – nici în faliment, nici în Europa – nici în afara ei.

Omul politic cu adevărat curajos, cu adevărat vizionar, mesia pe care-l aşteptăm, va fi cel care va evada din corul populist şi va împinge poporul în faţa oglinzii, strigîndu-i: cîtă vreme voi veţi fi *nici-nici*, ţara... *nici atît!*

Mircea COMŞA

Despre iluzia clasei de mijloc

Problema

Dacă sînt întrebaţi cărei clase aparţin, fără a avea variante din care să aleagă, multora dintre români le este greu să dea un răspuns, iar cei care îl dau fac referire la clase precum „ţăran", „muncitor" sau „intelectual" în baza „conştiinţei de clasă" induse în perioada comunistă. Pentru mulţi dintre români, conceptele de clasă de jos, mijloc sau sus sînt străine, însă, atunci cînd trebuie să aleagă aceste variante de răspuns, majoritatea se autopoziţionează alegînd una dintre clase *(metoda autoidentificării sau a identificării subiective)*. Pe de altă parte, delimitarea claselor sociale poate fi făcută de cercetător, din exterior, pe baza poziţiei indivizilor în funcţie de anumite caracteristici precum venitul, averea, ocupaţia sau educaţia *(metoda heteroidentificării sau a identificării obiective)*. Metodele obiective de construcţie a claselor sociale pot fi bazate pe măsuri statistice *relative* sau *absolute*, rezultatul obţinut (structura de clasă) fiind diferit uneori. Măsurile relative ţin cont de context (de exemplu, care este venitul mediu în ţara respectivă; cel mai adesea se consideră că indivizii cu venituri situate în intervalul +/- 25% relativ la media naţională formează clasa de mijloc), în timp ce cele absolute nu (considerîndu-se că cei care formează clasa de mijloc trebuie să îndeplinească anumite condiţii indiferent de ţara de referinţă).

Fiecare dintre aceste metode de circumscriere a claselor sociale are limite specifice. Metodele subiective de delimitare a claselor sociale creează falsa impresie că diferenţierea indivizilor este redusă datorită faptului că aceştia tind să aleagă într-o măsură foarte mare poziţiile de mijloc (fiecare dintre noi găsim indivizi care trăiesc mai bine, respectiv mai prost, fapt care ne face să ne poziţionăm într-o măsură mai mare la centru, deci să spunem că aparţinem clasei de mijloc). La rîndul lor, metodele obiective sînt acuzate de constructivism statistic şi de ignorarea laturii subiective a definirii apartenenţei de clasă. În plus, în cazul României, în condiţiile în care aproape jumătate din populaţie locuieşte în mediul rural, o mare parte asigurîndu-şi existenţa din agricultură (însă o agricultură de subzistenţă, cel mai adesea), veniturile monetare (în special cele din salarii) sînt mai rare comparativ cu situaţia din mediul urban, metodele obiective de determinare a apartenenţei de clasă bazate pe venituri fiind dificil de aplicat.

România văzută de români

Cei mai mulţi dintre români (60%) cred că structura de clasă ce caracterizează România actuală este una de tip masă plus elită, puţini fiind cei care o aseamănă cu o piramidă (24%). Într-o interpretare apropiată, românii consideră că în România nu există o clasă de mijloc, că structura noastră de clasă este ruptă în două, cei foarte bogaţi şi restul, aceia care se luptă să-şi ducă traiul de pe azi pe mîine. Se pare că în acest caz intuiţia socială funcţionează destul de bine. Pe de altă parte, însă, atunci cînd se compară cu alţii, românii apreciază incorect ponderea celor care trăiesc mai bine, la fel sau mai prost. Românii găsesc mult mai uşor exemple de alţi români care trăiesc mai prost comparativ cu ei şi mult mai greu cazuri de indivizi care trăiesc mai bine (acest efect apare însă şi în alte ţări foste comuniste). Această percepţie socială are ca efect creşterea ponderii celor care aleg varianta mediană, considerînd că fac parte din clasa de mijloc. Se ajunge astfel la un paradox aparent, relativ greu de explicat: românii consideră că, în România, ponderea clasei de mijloc este mică, dar apreciază în acelaşi timp că ei fac parte din aceasta.

Ponderea clasei de mijloc

După cum era şi de aşteptat, estimarea ponderii clasei de mijloc din România diferă destul de mult în funcţie de metodele de determinare a ei. Dacă avem în vedere autoidentificarea (cărei clase consideră oamenii că aparţin), constatăm că ceva mai mult de jumătate dintre români consideră că aparţin clasei de mijloc (40% clasa de jos, 57% clasa de mijloc şi 3% clasa de sus – BOP, iunie 2003). Dacă folosim pentru delimitarea claselor gradul de bunăstare relativă (venit şi avere relativ la populaţia României), ponderea celor trei clase este aproximativ egală (în jur de 30%), cu un plus pentru clasa de mijloc şi un minus pentru cea de sus. Dacă avem în vedere însă o definire a clasei de mijloc de tip obiectiv absolut, ponderea se reduce drastic, la aproximativ 8%. Cel mai probabil evoluţia întîrziată a clasei de mijloc în România este strîns legată de performanţa redusă din celelalte planuri, economic în special, dar în relaţie directă şi cu cel politic. Dacă ar fi să ne gîndim doar la două situaţii de după 1990, fărîmiţarea proprietăţii agricole în urma Legii 18 şi, parţial, a celei industriale în urma „cuponiadei", ne putem explica de ce procesul de naştere al clasei de mijloc în România este atît de anevoios. Pe de altă parte, istoria comunistă a României a fost parţial diferită de cea a celorlalte ţări comuniste (dezvoltarea unui segment de mici întreprinzători în aceste ţări a început înainte de 1990).

Cine formează clasa de mijloc în România?

Pentru caracterizarea clasei de mijloc vom avea în vedere definirea ei de tip obiectiv absolut (folosind această metodă, clasa de mijloc din România este estimată la 8%). Persoanele care formează clasa de mijloc au caracteristici socio-demografice, de consum, de vot, axiologice şi comportamentale diferite de restul populaţiei. Cel mai adesea, acestea sînt persoane cu vârsta între 35 şi 55 de ani, cu studii medii sau superioare, patroni sau cadre superioare (manageri, profesii liberale), au un grad ridicat de bunăstare (venituri declarate peste 12.000 euro anual, două locuinţe, terenuri agricole, maşină), sînt preponderent din mediul urban (50% în localităţile urbane cu peste 200.000 de locuitori, 30% în alte localităţi urbane şi 20% în mediul rural) şi au un capital relaţional mult peste medie. Ponderea celor care au o persoană în gospodărie care lucrează sau a lucrat în străinătate este mult peste media naţională, la fel ponderea celor care au două servicii. Structura consumului este similară cu cea a claselor de mijloc din Uniunea Europeană. Astfel, ponderea cheltuielilor alimentare în total buget este sub media naţională de 50% (aproximativ 35%, în condiţiile în care calitatea alimentaţiei este mult mai ridicată), cheltuielile pentru servicii ajung la aproximativ 20%, iar cele pentru *loisir* la 10%. Membrii clasei de mijloc se caracterizează prin participare civică şi politică mai ridicată comparativ cu restul populaţiei, asumarea riscului şi a deciziilor, opţiunea pentru un stat democratic şi minimal (statul nu trebuie să intervină în activitatea mass-media, a partidelor politice), susţinerea economiei de piaţă şi asumarea rolului de promotori ai ei, ideatic şi practic. Chiar dacă susţin intervenţia statului în economie, în special la nivelul reglementărilor generale şi al asigurării locurilor de muncă, ei preferă o intervenţie mediată prin intermediul unor măsuri care să ducă la dezvoltarea sectorului privat. Persoanele care formează clasa de mijloc din România au orientări mai degrabă liberale, votînd prin urmare într-o măsură mai mare cu opoziţia actuală şi mai mică cu puterea (jumătate dintre ei votează cu Alianţa D.A., respectiv Theodor Stolojan şi doar o treime cu PSD, respectiv Adrian Năstase). Membrii clasei de mijloc au o competenţă politică mai mare (au mai multe informaţii despre lideri, partide, ideologii şi funcţionarea sistemului politic), sînt mai toleranţi (indiferent dacă este vorba de diferenţe de natură sexuală, etnică, rasială sau religioasă), mai puţin orientaţi spre soluţii autoritare, mai puţin tradiţionali (au încredere mai mică în Biserică, Armată, valorizează un statut egal al femeilor şi bărbaţilor, acordă o libertate de dezvoltare mai mare copiilor, sînt contra pedepsei cu moartea), acordă individului o libertate mai mare în luarea deciziilor personale şi sînt pentru o societate mai puţin egalitară (raportul dintre salariul maxim şi cel minim este dublu în cazul lor – 6:1, faţă de 3:1 în cazul celorlalţi indivizi), care să ofere şanse egale indivizilor permiţînd simultan realizarea personală a indivizilor la potenţialul lor maxim.

O iluzie reală

Deşi există un important segment de populaţie (40-50%) care consideră că aparţine clasei de mijloc (prin comparaţie cu ceilalţi români, desigur au dreptate), în realitate, acest segment de populaţie nu are aproape deloc caracteristicile pe care ar trebui să le aibă o adevărată clasă de mijloc (acelaşi lucru este valabil şi în cazul definirii de tip obiectiv relativ). Cei care consideră că formează clasa de mijloc în România nu sînt o clasă de mijloc reală, profilul lor pe dimensiunile venit, avere sau comportamental-axiologică fiind departe de caracteristicile pe care se presupune că ar trebui să le aibă o adevărată clasă de mijloc. Clasa noastră de mijloc (definită obiectiv absolut), deşi în creştere după 1990, se află în continuare într-un stadiu incipient (8%), fiind încă departe de a avea influenţa pe care ar trebui să o aibă – şi o are – într-o societate capitalistă modernă. Modelul care poate fi aplicat societăţii noastre nu este unul de tip clasial clasic (clasă de mijloc puternică), cît mai degrabă un model de tip masă plus elite (mai mult, o elită care tinde să fie totală, acoperind simultan sfera economică şi politică). În aceste condiţii, *iluzia clasei de mijloc devine tot mai reală*.

Greu la deal

Nici-nici, nici prea, prea – nici foarte, foarte. Asta-i problema clasei de mijloc. Şi cum ea creşte prin agenţii de publicitate, PR, reviste colorate, prin firme cu aer condiţionat, pe la coada la credite, vrem să o găsim şi în doctrinele şi programele cîtorva partide.

Umaniştii au de făcut faţă, ca orice „doctrină nouă, revoluţionară, dificultăţilor de asimilare din partea publicului. Principala rezistenţă la promovarea ei nu este din partea doctrinelor pe care umanismul vine să le disloce – liberalismul şi socialismul – deoarece acestea sînt oricum caduce şi compromise, ci din partea inerţiei de gîndire fireşti a majorităţii oamenilor. Atributele omului sînt: libertate, creativitate şi onoare. Această triadă completă de atribute nu se întîlneşte la alte fiinţe sau entităţi. Este obiectivul umaniştilor de a asigura cu maximum de randament valorificarea creativităţii umane. Cheia de boltă a concepţiei politice umaniste este teza conform căreia succesul oricărei societăţi este dat de proporţia în care reuşeşte să identifice, cultive, motiveze şi utilizeze valorile din propriile rînduri. În viziunea umanistă, darul creaţiei nu e un privilegiu al sorţii, ci o povară care implică o datorie. Creativitatea plus onoarea formează valoarea umană. Formula politică de guvernare a societăţii propusă de doctrina umanistă este axiocraţia, promovată după normele procedurale ale democraţiei". La umanişti nu se vede clasa mijlocie de atîtea metafore.

„Aşa să ne ajute Dumnezeu!", ne îndeamnă PNŢCD. „În cei doi ani care au trecut de la alegerile din 2000, PNŢCD a plătit preţul guvernării şi a trecut printr-un profund proces de restructurare şi reorganizare. Situaţia din interiorul partidului s-a stabilizat şi PNŢCD este în măsură, acum, să propună românilor o nouă politică – *O POLITICĂ PENTRU OAMENI*. Prin NOUA POLITICĂ, PNŢCD se reîntoarce către *omul obişnuit* şi manifestă un interes neabătut pentru combaterea eficientă a *corupţiei* şi diminuarea sensibilă a gradului de *sărăcie*." La capitolul *O economie sănătoasă nu poate exista într-un mediu politic nesănătos* citim: „Susţinem, aşadar, eliminarea completă a oricărui fel de discriminare între întreprinzători şi investitori, încurajarea efectivă a întreprinderilor mici şi mijlocii pe care le considerăm baza unei structuri eficiente şi sănătoase a economiei şi singura cale pentru dezvoltarea clasei de mijloc care asigură echilibrul social, politic şi economic în toate ţările occidentale".

● PSD are un răspuns constructiv la realităţile secolului 21: „Întreaga civilizaţie umană se află în prezent la un moment de răscruce. Economia mondială intră într-o fază de relansare. Se conturează un nou tip de economie şi de societate, în care factorii dezvoltării devin cunoaşterea, informaţia, tehnologiile de vîrf, potenţialul uman şi cultural. România trebuie să valorifice cu prioritate asemenea componente socio-economice, menite să-i sporească potenţialul modernizării în contextul globalizării. Mai jos, tot despre clasa de mijloc: „Noile tendinţe ale globalizării conţin atît riscul de a adînci decalajele dintre ţările bogate şi cele sărace, cît şi posibilitatea ţărilor rămase în urmă de a recupera mai rapid decalajele prin investiţii în activităţile ce vor predomina în lumea de mîine. De aceea, şansa noastră stă în capacitatea de a transforma capitalul uman de care dispunem – şi pe care îl vom amplifica – în principala sursă a dezvoltării.

Sîntem convinşi că acţionînd împreună, vom reuşi să depăşim provocările tranziţiei, relansînd procesele de dezvoltare şi modernizare socială, vom asigura o viaţă decentă fiecărui cetăţean".

● URR e convins că: „O bună parte a economiei private din România nu ţine, însă, de modelul economiei reale de piaţă, căci nu cîştigă prin productivitate în cadrul pieţei, ci prin corupţie în relaţie cu statul. E vorba de numeroase afaceri conduse indirect sau chiar direct de politicieni, ca şi de afaceri conduse de cei care ştiu să exploateze relaţii politice sau doar corupţia administraţiei, justiţiei sau Poliţiei. Aceste afaceri cîştigă din licitaţii trucate, contracte oneroase, reeşalonări ale datoriilor, şi oricare alte ilegalităţi trecute cu vederea, pe cheltuiala contribuabililor, de cei care ar trebui să le sancţioneze". Dacă e să te zbaţi pentru clasa ta de mijloc, găseşti clar faptul că în ureriştii ţipă interesul propriu.

● Partidul Naţional Liberal: „În plan personal, Partidul Naţional Liberal este preocupat în mod deosebit de primatul individului în faţa societăţii, de egalitatea în faţa legilor, de garantarea drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti, de toleranţa în raport cu convingerile şi opţiunile celorlalţi. Libertatea individuală este obiectivul major pe care îl propunem tuturor persoanelor responsabile. Partidul Naţional Liberal optează pentru modernizarea prin stabilitate şi pentru coeziune socială, bazată pe reducerea surselor de tensiune, de conflict şi de violenţă. În principal, stabilitatea socială se va obţine prin dezvoltarea clasei de mijloc constituită din inima vie a liberei iniţiative, din elitele tehnocraţiei şi profesiunilor liberale, din vîrfurile muncitoreşti şi meşteşugăreşti, din fermieri şi ţărani proprietari. Partidul Naţional Liberal este adversar de principiu al marilor proiecte abstracte, mesianice sau dogmatice. El se pronunţă contra oricăror forme de extremism sau radicalism, conştient de faptul că nimeni nu dispune de reţete salvatoare sau de *«truse universale»*".

Sigur nu am căutat destul, sigur am extras din context ce fraze mi-au plăcut. Dar iarăşi sigur este că mijlocul societăţii noastre e rupt. Dacă nu prea se vede în realitate, nu există nici în doctrine.

selecţie de
Eugen ISTODOR

Iaromira POPOVICI

Exponenţii au cuvîntul

Deşi definiţiile clasei mijlocii româneşti nu sînt încă statornicite, ca la carte, exponenţi există: printre ei se numără ori persoane care trăiesc decent dintr-un salariu mare, fie el la stat sau la o firmă privată, ori mici şi mijlocii întreprinzători particulari. Cuvîntul „decent", pomenit mai devreme, cred că defineşte deja *standing*-ul reprezentanţilor acestei categorii. Amănuntele le vor da intervievaţii înşişi, pe care ne permitem să îi considerăm ca făcînd parte din clasa mijlocie neaoşă. **Cosmin Alexandru**, preşedintele URR (Uniunea pentru Reconstrucţia României) şi director general al GFK (Institutul de cercetare de piaţă), **Dan Chişu**, proprietarul magazinelor Pier-Import, al Cafe Deko şi al restauratului Esperanto, **Anamaria Matei**, ingineră angajată la stat, **Sorin Vulpe**, *general manager* al Aşezămîntului Cultural *Academia Caţavencu*, ne vor povesti ce înseamnă pentru ei clasa mijlocie, în ce constau ocupaţiile şi *business*-urile care îi fac reprezentanţi ai acesteia, cum şi le-au construit, în ce măsură acestea le-au creat un anumit *standing* şi care este acela.

Anamaria Matei, ingineră angajată la stat, dar cu un salariu peste medie, consideră că din clasa mijlocie fac parte „destule familii de tineri şi mai puţin tineri, cu vîrstele între 27-45 de ani, care lucrează în cadrul unor companii mai mari – multinaţionale – sau mai mici, dar dinamice – bănci, societăţi de asigurări –, sau care dezvoltă propriile afaceri şi care au un venit net pe familie de cel puţin 1.200 de euro". Cosmin Alexandru, preşedintele partidului care se adresează cu precădere acestei categorii sociale, îi plasează în *middle-class* pe angajaţii firmelor private şi multinaţionale, dar şi pe cei de la stat cu salarii mari, precum şi pe micii întreprinzători. O altă caracterisitică a clasei mijlocii semnalată de dl Alexandru este gruparea acesteia în Bucureşti şi marile oraşe cu mediu economic dinamic, ce are drept ingredient investiţiile străine mari. Deocamdată, între membrii acestei categorii sociale se numără persoanele cu studii superioare, şi calificate, cunoscătorii unei limbi străine care să le permită accesul în mediile de afaceri multinaţionale; treptat, cînd se vor înmulţi investiţiile mari în producţie, probabil că lucrurile se vor schimba: aceştia vor migra spre *high-class*, iar în clasa mijlocie vor intra şi persoanele cu studii medii. De asemenea, clasa mijlocie va creşte atunci cînd se va schimba acoperirea ei: cu timpul, ea se va extinde nu doar în oraşele mici, dar şi la sate, unde va apărea pătura fermierilor privaţi, cu cheag. Condiţia acestei schimbări este proprietatea privată exclusivă, atît asupra pămînturilor, cît şi a mijloacelor de producţie, precum şi decizia privată – asupra formelor de asociere, de exemplu. Directorul GFK avansează şi o altă teorie asupra extinderii clasei mijlocii: în viziunea sa, principalul factor de progres este însuşi consumul. Oamenii se bucură de cumpărături, fac rate la bunuri de larg consum. Ratele acestea înseamnă promisiunea consumatorilor de a le plăti în viitor, ceea ce implică, mai departe, dorinţa şi putinţa oamenilor de a-şi creşte venitul – cel oficial, benefic şi pentru stat, care-şi încasează de aici dările, şi pentru cei care vînd produsele, le livrează, dar şi, evident, pentru cetăţean. Mentalitatea semenilor noştri se schimbă, astfel: spre deosebire de generaţiile anterioare, care economiseau acum pentru a le fi bine la un moment dat, actualii reprezentanţi ai clasei mijlocii acumulează acum şi sînt, astfel, obligaţi să găsească modalităţi pentru a plăti mai tîrziu.

În privinţa propriei apartenenţe la *middle-class* şi a criteriilor după care aceasta este stabilită, interlocutorii noştri se pronunţă: Anamaria Matei consideră că face parte din această clasă pentru că ea şi soţul ei au salarii peste medie: ea la o multinaţională şi el – în domeniul aviaţiei. Din acestea, îşi pot permite: o casă pe pămînt în valoare de 100.000 de euro, cumpărată pe 10-15 ani; maşini – două, una de familie şi una de oraş, Daewoo şi Dacie; grădiniţă particulară pentru copil; călătorii în străinătate, cam două pe an; ieşiri de week-end la restaurant. Cosmin Alexandru povesteşte că a intrat în clasa mijlocie pentru că, încă din facultate, a ocolit calea comodă, a lucrului la stat: a pus pe picioare din '92, ca student, firma pe care o conduce. Muncind mult şi consecvent, s-a menţinut în rîndurile *middle-class*, putînd să-şi permită o locuinţă proprietate personală, concedii în străinătate, ieşiri culturale de week-end.

Sorin Vulpe, managerul *Academiei Caţavencu,* crede că, după 14 ani de performanţă profesională, fiind şi acţionari în firmă, membrii redacţiei ziarului ar trebui să fie în clasa mijlocie. În opinia sa, nu sînt încă, din păcate, la acest nivel. Care ar presupune: schimbarea unei maşini decente cel puţin o dată la 2 ani, două vacanţe pe an în străinătate, ieşiri măcar cîte un week-end pe lună în afara Bucureştiului, o rată la o casă „pe pămînt"; mese în oraş cam de 2-3 ori pe săptămînă. Obiectivele lui, ca manager al trustului de presă pe care îl conduce (în afara *Academiei Caţavencu* mai sînt cuprinse şi alte publicaţii, precum *Tabu, B24 Fun, Aventuri la pescuit* şi *Bucătăria pentru toţi)* sînt ca venitul minim al angajaţilor să ajungă, în doi ani, la 6-700 de euro, iar în patru, undeva la 1.000.

Dan Chişu, organizatorul festivalului Dakino, al Nopţii devoratorilor de publicitate şi, actualmente, proprietarul a două magazine, o ceainărie şi un restaurant, se consideră un mic întreprinzător. La modul concret, de cînd a înfiinţat primul magazin, adică din 2001. Ca mentalitate, dintotdeauna, doar că era legat de domeniul artistic: a produs emisiuni de televiziune, festivaluri. Situaţia lui este puţin diferită: el face parte dintre cei plecaţi în străinătate înainte de '89 şi care s-au întors aici cu un capital. **Dan Chişu** povesteşte că avea deja un *standing* cînd a venit în România, era deja un exponent al clasei de mijloc occidentale: a lucrat mult în turism, cu un salariu de peste 3.000 de dolari, din care putea pune deoparte 10-15.000 de dolari pe an. Apoi – în echipa lui Ţiriac – la producţie şi organizare de evenimente. Statutul acesta i-a permis să investească 250.000 de dolari într-o staţie de televiziune pe care a făcut-o cînd s-a întors în România şi să pornească societatea Dakino cu un capital de 100.000 de dolari. Cu banii obţinuţi pe vînzarea casei din Franţa şi-a cumpărat casa din România. Casa în care se simte bine, maşina pe care şi-o doreşte, călătorii unde are chef în lume, sprijinirea familiei, să nu-şi pună problema zilei de mîine: toate acestea definesc, după Dan Chişu, statutul unui reprezentant al clasei mijlocii.

În ceea ce priveşte *business*-urile pe care le conduc (angajata la stat excluzîndu-se), dacă preşedintele URR vorbeşte pur şi simplu de muncă multă şi consecventă, Sorin Vulpe şi Dan Chişu ne vînd nişte „ponturi" de întreprinzători. Sorin Vulpe narează transformarea *Academiei Caţavencu* dintr-o redacţie destul de mică într-un trust de presă, ceea ce a implicat mai multă organizare, crearea, pe lîngă segmentul creativ, a unui funcţionabil serviciu administrativ, de marketing şi promoţie. Dan Chişu vorbeşte de inventivitate şi originalitate în începutul oricărei afaceri: în cazul ceainăriei sale, a intuit cererea de alternativă comică la stilul Stela-Arşinel, pe fundalul modelelor europene cu *stand-up comedy* şi al succesului lui *Seinfeld* la noi; în cazul restaurantului a introdus mîncarea inventată, combinaţiile originale din ingredientele deja existente, adresîndu-se publicului plictisit de monotonia fleicilor şi sarmalelor. În privinţa magazinului, de fapt o reprezentanţă a firmei franceze cu acelaşi nume, a încercat o îmbinare între utilitar şi estetic în domeniul decoraţiunilor exterioare.

Pentru fiecare dintre interlocutorii noştri, apartenenţa la clasa mijlocie neaoşă presupune mai mult efort, dinamism şi riscuri. Anamaria Matei ne spune că, pentru destui din jurul său, felul lor de trai a fost privit cu invidie, ca un lux, chiar de prieteni. Dan Chişu vorbeşte despre veşnica nevoie de mobilitate şi schimbare. Iar Sorin Vulpe despre imprevizibilul propriei evoluţii profesionale: dintr-un doctorand în filozofie, în Marea Britanie, s-a văzut în postura de a conduce şi crea un trust de presă, aproape peste noapte. Doar asumarea noutăţii şi a provocărilor poate duce, într-un final, la liniştea cititului sau pescuitului la adăpost de dificultăţile financiare (de care acelaşi Sorin Vulpe vorbea mai devreme).

Liviu IOLU

Belşugul sărăciei

„Deşertăciunea esenţială a clasei de mijloc face posibilă exploatarea" — Paul Ashdown

Reportajul „Havana Cruise", scris în 1937 de James Agee, s-a născut după ce o revistă îi încredinţase autorului un subiect de rutină. Cum e o croazieră tipică într-o cursă oceanică de linie? Agee a văzut, însă, în această călătorie oportunitatea de a creiona tipul „middle-class"-ului american, plictisul lor în timp ce urmăresc false vise.

Primul meu vas de croazieră pot spune că se află într-un oraş fugărit pe harta României pînă aproape de graniţa ucrainenilor. La Dorohoi, în centru, există un bloc oarecare, cu o idee mai arătos decît celelalte. În pod, pe şalele apartamentului său, domn' Petrică a căţărat un butoi mare care, pe principiul de funcţionare al hidroforului, face ca apa să curgă în casă la orice oră. Oamenii spun că-i merge bine. Oraşul primeşte apa doar din vreme în vreme, dar şi timpul stă la mîna norocului.

Economist cumpătat, patron asociat la o fabrică de mobilă, domn' Petrică are un Cielo, marcă a mediei bunăstări prin micul tîrg, şi e abonat la ziar. Fost, de cîteva ori, candidat la Primărie, neales „pentru că e patron şi ăştia dau lumea afară din servici, las' că ştim noi", a renunţat să intre în competiţie şi anul ăsta. Apropo de apă, primar e nea Vasile, fost ceferist, om muncitor. Nea Vasile e om bun, spun oamenii, că Revoluţia tot în Primărie l-a prins.

Soţia lui domn' Petrică e profesoară. Cînd le-am intrat în casă, doamna Anca tocmai prăbuşea un perete al bucătăriei, în favoarea unui „living room" pe care constructorii n-aveau motive să-l imagineze înainte de 1989. Acum e gata, mobila schimbată se potriveşte, televizorul nou asemenea.

Cei doi îşi petrec an de an vacanţele în Grecia. Doamna Anca a depus actele, de curînd, pentru a înregistra o firmă de turism, după ce multe veri de-a rîndul şi-a convins prietenii şi colegii că pe litoralul Mediteranei ies mai ieftin decît la Mamaia, iar în plus se pot plimba şi o zi cu un vas de croazieră. Doar aşa, cu puţină iniţiativă, au văzut şi ei gratis Grecia (plaja Cocoteria).

Mihai, unul dintre copiii celor doi soţi de care vă vorbesc, e student în Iaşi, locuieşte în noul cămin al Universităţii şi plăteşte 90 de Euro pe lună cazarea.

Colegii zic că ai lui sînt bogaţi.

Într-un bloc din Bucureşti, cartierul Militari, am crezut că intru prima dată în casa unor oameni înstăriţi. Domnul Gigi e pilot pe curse charter şi a văzut toată lumea, după care doamna Viorica, soţia sa, mi-a prezentat-o şi mie dintr-un album de fotografii. CD player la ei am văzut prima dată în viaţă, adus probabil din fotografia aceea cu turnul Eiffel. Banii pe care aviatorul îi aducea acasă, din povestirile doamnei, erau mulţi – poate de asta n-am reţinut niciodată cîţi –, motiv pentru ca femeia să nu-şi caute serviciu, să aibă timpul necesar pentru a îndrepta cu pieptenele toţi franjurii din apartament, să aibă grijă să-i fie bine lui Cătălin, singurul lor băiat. Pe calculatorul lui, de ultimă generaţie, am ţinut prima dată un pistol în mînă şi am ucis sute de inamici virtuali. Era o chestie nouă.

De curînd, pereţii din camera lui Cătălin, de la etajul 7, au fost antifonaţi, iar năduşelii din iulie i-a fost înscenată o moarte prin cumpărarea unui aparat de aer condiţionat.

Domnul Gigi bea în continuare bere bună la meciuri şi îşi conduce nebuneşte Dacia 1310 pînă la slujbă. Poate de asta, cînd îl văd, oamenii spun că-i mai degrabă sărac.

Comportament antreprenorial

– percepţia populaţiei cu privire la situaţia ei economică, nivelul probabil de implicare în diverse activităţi (activism latent) şi comportamentul ei social, ca participare în cadrul diverselor organizaţii non-profit –

Percepţia populaţiei cu privire la situaţia ei economică arată următoarele:

- cei mai mulţi oameni sînt nemulţumiţi de viaţa lor;
- faţă de acum trei ani, mai mulţi oameni spun că situaţia lor s-a înrăutăţit;

Atitudinile referitoare la consum versus investiţii (comportament antreprenorial) arată că:

- Dacă oamenii ar avea 1 miliard de lei, i-ar cheltui preponderent pe bunuri de folosinţă îndelungată (case, maşini) sau i-ar da copiilor şi rudelor. Doar 16% i-ar investi într-o afacere (comportament antreprenorial).
- Datele cu privire la orientarea valorică (comportament de consum versus comportament productiv) arată că oamenii ar încerca să cîştige mai mult dacă ziua ar avea 26 de ore (aproximativ o treime) şi doar puţini dintre ei (3%) ar urmări mai mult emisiuni tv sau radio.
- Datele referitoare la comportamentul social arată că doar aproximativ 12% dintre români sînt membri sau participă la activităţi ale diverselor organizaţii non-profit. Principalele organizaţii în care oamenii se implică (aproximativ două treimi din totalul participanţilor) sînt asociaţii religioase, sindicate şi asociaţii cu caracter politic.
- Aceste date sînt în concordanţă cu rezultatele întrebărilor privind **competenţa civică,** care arată că numai între 15% şi 20% din populaţie crede că opiniile lor sînt importante pentru deciziile care se iau la nivelul guvernului, parlamentului, preşedinţiei şi primăriei.

Din sondajul realizat de CURS la cererea Consiliului Naţional al Audiovizualului între 8-22 martie 2004

Răzvan AMARIEI

De la mall la iarbă verde prin Palma de Mallorca

E un clişeu destul de larg răspîndit că în Vest se munceşte, nu glumă, dar că puţinul timp liber este folosit cu mult mai multă eficacitate decît la poalele Carpaţilor. E normal, aşadar, să te întrebi ce fac germanul ori americanul mediu în week-end ori în concediu. Cu ce-şi omoară timpul, ce-şi permit ei şi noi nu, cît de diferită e noţiunea de distracţie pentru membrii clasei de mijloc din UE şi din România?

Mai întîi de toate, poate n-ar fi rău să cădem de acord asupra unui aspect foarte disputat: există sau nu în România clasă de mijloc? Evident că între milioanele de dolari din Top 300 şi milioanele de compatrioţi care trăiesc din salariul minim ori din alocaţiile copiilor se află un număr deloc neglijabil de oameni ce-şi duc zilele (aproape) decent. Dar este de ajuns simpla lor poziţionare între săraci şi bogaţi pentru a le conferi titlul de *middle-class?*

Răspunsul este nu, dacă ne raportăm la ceea ce înseamnă clasă de mijloc în accepţia generală a sociologilor şi economiştilor. Situarea pe scara socială sub cei avuţi, dar deasupra celor nevoiaşi nu înseamnă, automat, că veniturile (mai exact, puterea de cumpărare şi cea de economisire), pregătirea, preocupările, aspiraţiile, planurile tale sînt comparabile cu cele ale *middle-class*-ului vest-european ori nord-american.

Oamenii din această din urmă categorie nu numai că-şi permit un trai decent, dar veniturile le dau voie să aibă o casă (eventual şi una de vacanţă), una sau, de ce nu, două maşini mai noi de cinci ani, un cont în bancă suficient de gras încît să nu tremure la gîndul că se apropie bătrîneţile. Să asigure un înalt nivel de educaţie copiilor lor şi să-şi urmeze pasiunile nu sînt, din nou, o problemă.

Pătura de mijloc a societăţii româneşti nu prea corespunde acestei descrieri, corect? Doar la capitolul locuinţă proprietate personală stăm bine (poate chiar mai bine decît EI), dar asta e, pînă la urmă, doar o chestie e conjunctură. Drept urmare, nici o mirare că, în SUA, 95% din locuitori se consideră ca făcînd parte din clasa de mijloc (în realitate, doar aproximativ 65-70% din populaţie aparţine acestei categorii), iar la noi *middle-class*-ul e format, conform aprecierilor specialiştilor, din 5%, maxim 10% din populaţie (între unu şi două milioane, în cifre absolute).

Aceştia sînt, în bună parte, cei responsabili pentru creşterea de aproape trei ori a vînzărilor de autoturisme străine în ultimii patru ani, pentru explozia preţurilor pe piaţa imobiliară ori pentru succesul uneori neaşteptat al centrelor comerciale moderne. Manageri, avocaţi, doctori, notari, angajaţi ai multinaţionalelor şi ai industriei financiar-bancare, întreprinzători mici şi medii, cu venituri lunare pe familie de la 500 de euro în sus, concentraţi cu precădere în Bucureşti şi în oraşele mari, ei se apropie cel mai bine de portretul-robot enunţat ceva mai sus.

Şi dacă banii pe care îi cîştigă le permit să-şi cumpere ori să-şi construiască o casă, să aibă o maşină de cel puţin 10-15.000 de euro, să-şi dea copiii la grădiniţe cu predare în engleză ori la o facultate cu ştaif din Bucureşti sau, de ce nu, de la Paris, dar şi să pună deoparte nişte zeci sau chiar sute de milioane pentru zile mai mult sau mai puţin negre, asemănările cu *middle-class*-ul occidental încep să pălească atunci cînd vine vorba de petrecerea timpului liber.

Călătoriile, cu un accent pe turismul cultural şi pe cel ecologic, spectacolele de tot felul, serile în baruri şi restaurante, lectura, navigatul pe Internet, dar şi sportul în cele mai diverse forme ale lui sînt acum la modă în Vest. La noi, la mare cinste pare a fi sedentarismul.

Dar bine, veţi spune, fac şi ai noştri turism, chiar şi extern! Ce-i drept, numărul celor care îşi petrec vacanţele în străinătate s-a cam dublat din 2000 încoace, iar bună parte din ei sînt membrii clasei de mijloc. Doar că, o arată statisticile, dacă vest-europenii din *middle-class* acordă un interes ridicat incursiunilor cu accent pe artă şi istorie ori pe revenirea în mijlocul naturii, omologii lor din România sînt mai atraşi de confortul şi distracţiile facile asigurate de staţiunile de la mare ori de la munte (Poiana Braşov şi Mamaia par, încet-încet, părăsite în favoarea plajelor mediteraneene şi a Alpilor). Şi mai puţin de muzee, castele, catedrale ori de dormitul în cort. Natura pare atractivă doar atunci cînd te găzduieşte pentru un grătar acompaniat, obligatoriu, de muzică de la casetofonul din maşină. Cu cît mai proastă, cu atît mai bine!

Putem concura cu adevărat cu vesticii doar la timpul petrecut în localuri, ba chiar s-ar putea să-i şi depăşim la acest capitol. Şi poate mai concurăm cu ei şi la cît stăm pe web, cu o singură menţiune: de foarte multe ori, această activitate are loc în timpul serviciului.

Cît despre industria spectacolului, fie că e vorba de operă, teatru ori muzică modernă, ea se bazează, în general, pe pensionari, intelectuali fără bani, studenţi şi elevi. Doar numele mari le mai trezesc atenţia celor din *middle-class*-ul dîmboviţean, dar şi atunci mai ales pentru că e de *bon-ton* să spui: „Dragă, am fost aseară la Cesaria Evora! Ce voce!...",

Ce să mai zicem de citit: studii bine făcute arată că revistele cu vedete şi ziarele colorate se vînd la fel de bine în rîndul clasei de mijloc autohtone ca şi în cel al coafezelor, şoferilor ori textilistelor. Publicaţiile mai serioase şi cărţile, astea sînt, iarăşi, pentru profesoraşi pîrliţi şi studenţi idealişti.

Nici sportul nu are o soartă mai bună. Noroc cu snobii, care au făcut în ultima vreme o pasiune pentru tenis, schi şi golf. În rest, sportul e foarte frumos, stîrneşte pasiuni, dar în faţa televizorului ori, cel mult, în tribună.

Şi că tot veni vorba de TV, aici i-am bătut! Televiziunea ne mănîncă mai mult timp decît în cazul majorităţii europenilor, iar clasa de mijloc nu prea face excepţie. Conform sondajelor, în multe familii din această categorie sfîrşitul de săptămînă înseamnă cumpărături în Metro, Billa, Carrefour ori mall-ul local, o vizită la rude şi, mai ales, cel puţin trei-patru ore cu ochii în micul ecran. Doar filmele vizionate pe monitorul computerului mai aduc o variaţie.

După atîtea comparaţii deloc măgulitoare, ar merge o concluzie optimistă. Aşadar, mai bună ori mai rea, bine că avem şi noi clasa noastră de mijloc. Şi, pînă la urmă, fiecare face ce vrea cu timpul lui liber!

Carol Popa

Confuzii şi amăgire

De fiecare dată cînd vine vorba despre clasa de mijloc îmi amintesc de o celebră replică cinematografică a anilor '70. „Şi caii se împuşcă" este definiţia ce se potriveşte cel mai bine pentru a caracteriza evoluţia clasei de mijloc în România din 1990 pînă astăzi. În orice ţară caracterizată prin normalitate, clasa de mijloc este definită ca „motor de dezvoltare a economiei". Nu este o definiţie ad-hoc, este o constatare a celor mai importante manuale de sociologie şi economie. Cele mai multe ţări din fostul bloc comunist au aplicat definiţia, iar rezultatul a fost... integrarea în Uniunea Europeană.

Din păcate, românii au aplicat „metode originale" (ca şi democraţia instaurată în Carpaţi). Orice tentativă de dezvoltare a clasei de mijloc a fost sancţionată fiscal. Astfel, aspiranţii la un trai mai bun şi la liniştea zilelor ce vin s-au văzut transformaţi în persoane caritabile întru ajutorarea săracilor, şomerilor şi a companiilor falimentare din România. Situaţie dramatică, dar concludentă în statistici. Din cele peste 660.000 de firme înregistrate oficial, mai mult de jumătate sînt întreprinderi mici şi mijlocii, adică afaceri pornite pentru un viitor mai bun. Adică cel puţin 230.000 de aspiranţi la clasa de mijloc a societăţii româneşti. După „curăţenia" efectuată anul trecut la Registrul Comerţului, s-a constatat că peste 100.000 de firme din această categorie nu au activitate, ceea ce înseamnă că acei întreprinzători şi-au pierdut speranţele sau pur şi simplu au intrat în faliment. Cauza? În cele mai multe cazuri, aceeaşi fiscalitate absurdă.

Mai mult, din cele 130.000 de mici companii ce au supravieţuit, peste 70.000 asigură asociaţilor sau acţionarilor un venit lunar situat sub salariul mediu brut pe economie. Cu alte cuvinte, acţionarii acelor firme nu mai sînt întreprinzători, sînt supravieţuitori. Iniţiativa lor este una disperată, determinată de cheltuieli actuale şi nu de iluzii viitoare. Un calcul simplu ne arată că în România nu există mai mult de 60.000 de mici companii ce pot fi considerate „motor pentru dezvoltarea economiei". În spatele lor pot sta, conform datelor statistice, aproximativ 200.000 de acţionari. Raportat la o populaţie de 22 de milioane de locuitori, clasa mijlocie în România nu reprezintă în mod real mai mult de 1% din populaţie.

De ce în mod real? Pentru că autorităţile de la Bucureşti ne-au obişnuit că orice persoană cu un venit peste 250 de euro lunar poate fi considerată ca aparţinînd clasei medii. Or, conform normelor minime din Uniunea Europeană, un venit de 320 de euro lunar este considerat venit social de subzistenţă. Cu alte cuvinte, ceea ce pentru români este un ţel de atins, pentru europeni reprezintă sprijinul acordat de stat pentru săraci. Din acest punct de vedere, România este încă foarte departe de statutul european.

Cauzele acestei situaţii pot fi găsite tot în conceptul de subdezvoltare a economiei autohtone. Ani la rînd au auzit aceleaşi slogane împotriva celor ce se îmbogăţesc prin munca altora. Auzim şi acum, pe la colţuri sau prin intermediul principalelor canale mediatice, că veniturile mari trebuie impozitate cu pînă la 80%. La asemenea afirmaţii, privind în urmă cum ne depărtăm de Europa, nu ne rămîne decît să întrebăm autorităţile: „Şi caii se împuşcă, nu-i aşa?".

Alte griji

Scurtă fişă de prezentare: **DORU COSTEA** – Avocat. Specializat în reglementări juridice în mass-media (University of California, Los Angeles – U.C.L.A., Oxford – Saint Peter's College).

Din cîte straturi este „croşetată" pătura socială a României?

E greu de spus. Lipsesc criteriile. De fapt, atunci cînd vorbesc de criterii, mă refer la cele acceptate într-o societate normală. Or, normalitatea, în România, e – cel puţin azi – un animal greu de stăpînit. Cînd spun „pătura socială", văd inevitabil o minimă omogenitate. Daţi-mi o pătură socială omogenă şi vă definesc societatea românească. Mă îndoiesc că aţi putea...

Cum ar suna definiţia clasei mijlocii?

A gol. Aşa cum am mai spus, în absenţa reperelor care să articuleze o zonă socială omogenă, e greu de definit o clasă de mijloc în România. În accepţiunea europeană, ea acoperă cetăţeanul cu o slujbă relativ stabilă, căsătorit, cu doi copii, maşină şi o casă pe credit, pe care o plăteşte în 20 de ani. Are o revistă preferată, de regulă un tabloid, o emisiune preferată, un concediu anual nu foarte departe de casă, fiind constant încercat de fiorul impozitelor plătite la zi. Ca să folosesc expresia unui sociolog american, e un soi de robot jovial, pe care eu l-aş defini ca un metabolism umblător. Nu m-aş regăsi în genul ăsta de jovialitate.

Cum se defineşte ea pentru România? Cine sînt oamenii ei?

În România – am mai spus-o – trăim un paradox. Nu avem – statistic vorbind – decît extreme. Peste 80% din populaţie trăieşte mult sub limita accepţiunii europene în privinţa clasei de mijloc. Nefericirea face că ei trăiesc o sărăcie asumată şi cultivată mental de o mass-media tributară unei mentalităţi comuniste, care asociază sărăcia cu cinstea şi moralitatea. De aici pînă la orgolii de tipul „sînt sărac, dar cinstit" nu-i decît un pas. E, în realitate, confortabil să justifici în felul acesta neputinţa dată de lene şi inerţie. Am să vă povestesc o întîmplare simptomatică pentru genul de atitudine descrisă mai sus. Cunosc mulţi oameni sub limita sărăciei, cărora le-am oferit sume de bani decente ca să facă lucruri mărunte (să cosească iarba, spre exemplu). Au preferat însă să stea în şanţ, la umbră, în preajma crîşmei.

Clasa de mijloc în România? E probabil segmentul de 8-10% care are, în mod normal, cam tot ceea ce are cetăţeanul de mijloc european. Desigur, din perspectiva celor 80% de români „săraci", potrivit standardelor europene, românii de mijloc ar fi catalogaţi drept oameni de succes. În realitate, sînt doar oameni care au reuşit decent.

Sînteţi un om de succes? Definiţi succesul printr-un raport muncă – beneficii materiale.

Succesul e pentru mine suma tuturor bucuriilor pe care ai capacitatea de a le trăi şi, în egală măsură, de a le împărtăşi celorlalţi, fără să faci asta din orgoliu. Simetric opus snobismului.

În plan material, este capacitatea de a avea atît cît ai nevoie pentru a-ţi satisface dorinţele. Desigur, este foarte important ceea ce-ţi doreşti şi mai ales intensitatea cu care îţi doreşti. În nici un caz nu trebuie confundat, cred eu, succesul cu competiţia de prost-gust, de tipul „am mai mult decît celălalt". E suficient să ai îndeajuns pentru ceea ce eşti, îţi doreşti să fi şi să faci.

Poţi accede în straturile de sus doar prin ambiţie şi muncă?

În parte şi cu inevitabile compromisuri. E o infirmitate tipică perioadei de tranziţie pe care o traversăm. Orice compromis e, în fond, o renunţare la satisfacţia pe care în mod normal o încerci atunci cînd reuşita este proprie pe deplin. Pe urmă, mai trăim şi într-un mediu viciat de snobism, care face ca „stratul de sus", cum îl numiţi, să fie irespirabil pentru mine şi, prin urmare, de nedorit. Sînt oameni care confundă numărul de maşini şi culoarea tapiţeriei cu propriile calităţi. De foarte multe ori, din păcate, ele sînt şi singurele lor calităţi...

Care sînt grijile oamenilor care nu au grija zilei de mîine?

Pentru unii, teama că nu vor muri suficient de bogaţi. Pentru alţii, teama că vor pierde ceea ce au. În ceea ce mă priveşte, am şi grija zilei de mîine şi, în mod special, pe cea a felului în care o trăiesc pe cea de azi.

a consemnat
Stela GIURGEANU

Victor NEUMANN

Rădăcinile crizei politice româneşti

– o posibilă soluţie de depăşire: investiţia în educaţie –

Sărăcia multiplă de astăzi a cetăţeanului român este consecinţa neglijenţelor de durată. Multe dintre acestea pot fi puse nu doar pe seama politicii, ci şi a culturii şi educaţiei. Există comportamente manageriale transmise de la o generaţie la alta şi care au stat la baza sistemului administrativ-politic al României secolelor al XIX-lea şi al XX-lea. Dacă diriguitorii şi-au dobîndit bagajul de cunoştinţe financiare şi juridice în sensul justificării propriilor acţiuni, cetăţenii de rînd au dobîndit tehnica supravieţuirii în orice condiţii. Dacă liderii au inventat teorii liberale şi conservatoare nu în scopul construcţiei ideilor politice, ci spre a-şi argumenta dreptul la proprietăţile publice, atunci omul simplu a fost copleşit de lipsa de mijloace intelectuale şi materiale care să-i confere un minim sens existenţei.

De la 1859 şi pînă astăzi o bună parte din neajunsuri se datorează aceloraşi cauze: legislaţie incompletă, tratament preferenţial, bogăţii greu de justificat în raport cu realitatea economică, intelectuali suficienţi, excepţionalism în absenţa suportului social-instituţional, valori orientale amestecate cu aspiraţii urbane burgheze de sorginte occidentală, mari diferenţe materiale şi de instrucţie, discriminări faţă de minorităţi religioase şi lingvistice. Cu alte cuvinte, o coabitare a reminiscenţelor medievale şi a tendinţelor capitaliste moderne. În secolul al XIX-lea, segmentul burghez s-a afirmat şi a cîştigat puterea economică şi politică mulţumită ideologiei etnonaţionaliste, speculînd sensibilitatea şi ignoranţa masei şi obţinînd girul acesteia. Vechea boierime devenise noua burghezie. În numele sîngelui şi al pămîntului, ea va insinua o competiţie capitalistă, jucînd rolul unei pseudoburghezii şi al unei elite interesate de propriile avuţii şi de propriul clan, nu şi de emanciparea societăţii. Aşa se explică faptul că în locul unei *naţiuni suverane* (le *peuple souverain*, ideal preluat de la francezi şi vehiculat în Valahia şi Moldova anilor 1840-1848) a fost preferată o *Kulturnation* (creionată în jurul unui *Volk / Popor / Neam* majoritar) de inspiraţie germană şi care conserva dorinţa de dominaţie a unei pături de boieri reciclate în mediile intelectual-politice apusene.

După entuziastul program de inspiraţie franceză, paşoptiştii au devenit promotorii etnosului şi ai continuităţii istorice. *Naţiunea etnografică* avea să se afirme în dauna diversităţii sociale şi a *naţiunii cetăţeneşti*, în vreme ce statul modern s-a construit în absenţa reperelor juridice şi politice comparabile cu ale Occidentului. Nici în exportul Vestului şi nici în importul Estului nu s-a ţinut seama vreodată de realităţile sociale. Statul naţional – înţeles la scurtă vreme după naşterea lui drept un stat etnocratic („neamul este o fiinţă organică, un fapt viu al lumii" scria N. Iorga) – a fost gîndit şi construit neţinîndu-se seama de mozaicul comunitar-lingvistic şi religios (Maria Todorova, *Balcanii şi balcanismul*, traducere de Mihaela Constantinescu şi Sofia Oprescu, Humanitas, Bucureşti, 2000, p. 292; Victor Neumann, „Conotaţiile rasiale ale conceptului de neam", în *Neam, Popor sau Naţiune? Despre identităţile politice europene*, Curtea Veche, Bucureşti, 2003, pp. 115-123). O teorie simplistă a *Volksgeist*-ului herderiano-hegelian avea să monopolizeze discursul public ştergînd dreptul de exprimare plurală, aşa cum funcţionase el în vremea vechilor imperii.

Nu comentez România prin prisma elitelor. Cît priveşte elitismul, el îmi repugnă aşa cum îmi repugnă teoria romantică a lui *vox populi* sau doctrina privind *unitatea voinţei* celor mulţi şi *geniul poporului*. Analizate separat de viaţa şi activitatea celorlalte segmente sociale, creaţiile culturale indică o sumă de merite incontestabile. Eforturile de a învăţa în cele mai bune universităţi ale Apusului, contribuţiile ştiinţifice, artistice şi literare de valoare şi rezultatele în plan personal nu au avut însă un prea mare efect asupra societăţii. Modernizarea economică şi instituţională, vizibilă la vîrf prin paşii făcuţi în Vechiul Regat al României sub conducerea familiilor Brătianu, Ghica, Rosetti, Cuza, Kogălniceanu, Carada, Boerescu, Lahovari, Sturdza, Kretzulescu şi a regelui Carol I (din familia prusacă de Hohenzollern), nu a avut corespondenţă la bază. Condiţiile de viaţă ale ţărănimii române de la sfîrşitul anilor 1800 şi din perioadele interbelică şi postbelică, handicapul de informaţie, de aspiraţii şi sărăcia materială în raport cu populaţia urbană sînt urmarea startului tardiv şi parţial al modernizării în profunzime a societăţii. Socialul este absent în discursul intelectual românesc şi est-european. Însăşi definiţia ideii de naţiune are trimitere spre un ceva abstract, spre un dat natural şi impersonal, iar nu spre individ, cetăţean sau grupuri sociale care admit o dinamică a propriei lor mişcări.

Un exeget al naţionalismului românesc spunea că răscoala din 1888 a evidenţiat faptul că Parlamentul ales de 20% din populaţia adultă a ţării nu a reuşit să se ocupe de situaţia disperată a ţărănimii. Aceleaşi omisiuni ale clasei politice s-au regăsit şi la începutul secolului al XX-lea, rezultatul fiind marea răscoală din 1907. Nici chiar exploziva propagandă antisemită a lui N. Iorga desfăşurată în ziarul *Neamul Românesc* nu a avut o răspundere mai mare decît guvernanţii pentru tragedia de la 1907 (vezi în acest sens analiza lui J. Niessen, „Naţionalismul românesc – o ideologie a integrării şi mobilizării", în Peter. F. Sugar, *Naţionalismul est-european în secolul al XX-lea*, traducere de Radu Paraschivescu, Curtea Veche, Bucureşti, 2002, pp. 226-250). Mizeria vieţii ţăranilor a continuat în perioada interbelică şi ea s-a manifestat prin: lipsa mijloacelor moderne de lucru, hrană neîndestulătoare, epidemii, rată înaltă a mortalităţii infantile, o asistenţă medicală necorespunzătoare (potrivit statisticilor din anii 1930, exista un medic la 25 de sate) etc. A vorbi astăzi despre Bucureştiul interbelic înfăţişînd doar viaţa elitelor intelectuale şi politice – şi aceasta în termeni idealizanţi, aşa cum o fac unii poeţi, eseişti, istorici şi autori de manuale de istorie – nu înseamnă dezvăluirea adevăratei feţe a societăţii româneşti. Sau, a discuta despre mediile de afaceri, casele de modă, restaurantele şi cafenelele de pe Calea Victoriei – cea mai atrăgătoare dintre arterele de circulaţie ale aceluiaşi Bucureşti interbelic – înseamnă doar o parţială şi partizană înţelegere a fenomenului românesc. Din asemenea demersuri nu reiese niciodată perpetua dramă a societăţii României.

„Cultura şi educaţia pot deveni singurele atuuri ale unei politici serioase privind adevărata reformă a României."

O cunoaştere reală şi raţională nu poate face abstracţie de starea de spirit ce domnea în cartierele situate dincolo de Piaţa Obor, unde se aşezaseră sătenii sosiţi din împrejurimile capitalei; nu poate ignora legumicultorii şi crescătorii de vite modeşti care veneau cu carele la piaţă în anii '30-'40, oprindu-se la apreciabilă distanţă de localurile şi casele luxoase ale învecinatei Calea Moşilor; nu are motive să neglijeze segmentul meseriaşilor şi negustorilor de care s-a rupt orice intelectual cu ascendenţă, dar mai ales cu comportament boieresc (e vorba de reflexele moştenite de la fanarioţi). Standardul de viaţă al ţărănimii a fost şi a rămas un reper nicicînd înşelător în ceea ce priveşte România profundă. Discrepanţele între oraş şi sat au fost şi au rămas enorme, chiar şi după nivelările sociale şi materiale impuse cu forţa de regimul totalitar comunist. Procentul foarte ridicat al ţărănimii române de astăzi comparativ cu ţărănimea din celelalte state europene vorbeşte de la sine despre retardări asupra cărora nu s-a insistat îndeajuns.

Într-o perioadă de 150 de ani – s-o numim „durata lungă" a istoriei contemporane româneşti – nu s-au produs suficiente mutaţii în România profundă. Dinamica socială şi economia concurenţială nu au făcut parte nicicînd din educaţia majorităţii, ele rămînînd elemente necunoscute. Masa populaţiei nu a primit instrucţia minim necesară privind regulile competiţiei. Ea nu are cultura relaţiilor şi a comunicării pe orizontală şi nici aceea legată de raporturile instituţionale pe o scară ierarhică dată. În schimb, probează incultura negocierilor, ceea ce favorizează fără excepţie grupusculele aflate la putere, categoria privilegiată. Dacă vom urmări situaţia de astăzi, vom descoperi tacitul consens dintre baza şi vîrful societăţii. Incredibil, în condiţiile unei sărăciri galopante. Decizia se află în mîinile liderilor care – în absenţa dialogului, a societăţii civile şi a spiritului critic – conduc treburile publice după bunul plac. Cum să interpretăm suita interminabilă de ordonanţe de urgenţă prin care guvernele de după 1989 au instituit normele juridice, financiare, pedagogice, de mediu şi sănătate fără ca rezultatele în plan social şi administrativ-statal să-şi facă simţită prezenţa?

Evenimentele şi mai ales problemele cu care s-au confruntat regiunile Moldova şi Valahia în pragul formării statului român indică faptul că masa populaţiei era sumar pregătită pentru construcţia naţiunii moderne. În anii 1850-1900, ea a îmbrăţişat cu greu şi doar parţial calea modernizării.

Şcoala nu s-a remarcat atît ca instituţie în beneficiul masei locuitorilor, cît ca una în serviciul unei elite performante, ale unor excepţionalităţi. De unde şi discuţia doar prin şi în jurul vîrfurilor social-profesionale, al liderilor politici sau spirituali. Doar scriitorii, artiştii, sportivii celebri şi directorii de instituţii şi conştiinţe se simt în largul lor într-un asemenea cadru. Se vorbeşte fără motiv şi prin mediatizări excesive despre infima categorie de elevi cîştigători ai olimpiadelor şcolare naţionale şi internaţionale, caz în care se creditează ideea de genialitate a poporului. Omul obişnuit, elevul sau studentul obişnuit, meseriaşul şi negustorul cu existenţe comune au fost şi au rămas în afara atenţiei. Cultura a fost adesea o metaforă o realităţii. O metaforă ce s-a bucurat de glorie în absenţa unei adevărate maturizări a receptorului. De exemplu, o conferinţă în România de astăzi atrage mai mult prin popularitatea conferenţiarului ori prin frumuseţea expresiilor sale şi mai puţin prin conţinutul ei, orientarea ideologică ori aspectul pedagogic-formator.

Tranziţia de la medieval la modern a avut loc mai ales prin arderea etapelor, ceea ce nu a fost de bun augur pentru mase şi nici pentru un echilibru al elitelor. Emanciparea într-un timp limitat şi fără o îndrumare consecventă şi-a arătat şi îşi mai arată marile neajunsuri în criza de conştiinţă şi de identitate a actualei Românii. Fascismul şi comunismul au fost întîi de toate expresia unei atari crize. Cele două regimuri au distrus o dată în plus şansa de emancipare a individului, dar mai ales au profitat imens de inexistenţa clasei de mijloc româneşti. Şi astfel, nu doar datorită intervenţiei brutale a armatei sovietice, a fost posibilă atît instaurarea sistemelor totalitare, cît şi rapida trecere de la o ideologie extremistă la alta. Orientări fără legătură cu preocupările raţional-umane au dobîndit interes şi au primit acceptul majorităţii pentru a guverna. Ignorarea masei a avut drept consecinţă inadaptarea la mutaţiile specifice lumii moderne şi contemporane. În multe cazuri însă, a fost însoţită de obişnuinţa cu răul suprem. În acelaşi fel ne explicăm absenţa criticii intelectuale şi civice faţă de puterea politică şi puţinele revolte populare în faţa regimurilor autoritare şi dictatoriale. Urmările sînt tragice.

Comunismul a fost instaurat profitîndu-se de o asemenea stare de lucruri. Pe fondul unei culturi politice aproape inexistente la nivelul masei şi în situaţia în care intelectualitatea a fost mereu obedientă faţă de putere, falsitatea acestei ideologii nu a putut produce adevărata şi necesara disidenţă. Amalgam de lozinci staliniste şi de propagandă etno-naţionalistă, comunismul din România nu numai că a accentuat nedreptăţi şi discriminări social-politice, economice şi culturale, dar a generat şi orientările neotribaliste, marginalizînd sau excluzînd grupurile aflate în minoritate. Emigrarea forţată a germanilor şi a evreilor e un fapt care se cere a fi studiat şi cunoscut, mai ales că vînzarea persoanelor din grupurile amintite a fost una dintre cele mai perfide forme de sclavaj practicate sub conducerea comunistă şi a serviciilor sale de poliţie politică. Partidul România Mare şi doctrina liderului său, Corneliu Vadim Tudor, sînt probe indiscutabile ale prelungirii postcomuniste a amintitei doctrine. Mă refer acum mai ales la componentele şovină, antisemită şi rasistă propagate prin canalele vizibile sau subterane ale comunismului naţionalist şi care continuă prin C.V. Tudor şi prin alte grupări cultural-politice să batjocorească un segment al populaţiei care are alte repere cultural-lingvistice sau confesionale decît acelea ale majorităţii. Celebră, dar tristă, orientarea liderului PRM – ea a atras aproape 30% din voturile populaţiei României la alegerile din anul 2000 – a avansat în anii din urmă de la rangul de referinţă a extremismului românesc la acela de referinţă a extremismului european.

Cultura şi educaţia pot deveni singurele atuuri ale unei politici serioase privind adevărata reformă a României. Şi pentru ca acestea să se vadă la lucru, va fi necesar ca elita intelectuală să facă efortul de a genera o altă *paradigmă culturală*, adaptată nu doar pretenţiilor formale de integrare europeană, cît mai ales formării majorităţii cetăţenilor într-un sens apropiat sau compatibil comportamental cu standardele continentale. Nu studiile despre sfinţi şi istoria traco-dacilor vor contribui la schimbarea reflexelor mentale. Nu eseurile speculative şi nu aşa-zişii guru vor aduce aşteptatele mutaţii în comportament, respectiv responsabilitatea membrilor societăţii. Mi se pare cu atît mai importantă acum asumarea acelui set de valori încă străin unui segment important al populaţiei româneşti: corectitudine, responsabilitate, învăţare permanentă, limbaje articulate, corespondenţă între vorbe şi fapte, competenţă prin folosirea rezultatelor ştiinţei şi tehnicii, repere privind cultura şi confesiunea celuilalt, regula nescrisă a bunei-cuviinţe. Doar o *paradigmă culturală* văzută ca *alternativă* (chiar ca o critică) la actuala formulă pedagogică va da şanse reale populaţiei României spre a ieşi din crizele intelectuală, socială şi politică. Şi mai exact, înţeleg prin aceasta: mutarea accentului dinspre cultura colectivistă spre individualism şi autoguvernare.

Fără a fi vorba de repere inflexibile şi fără a se baza pe inginerii sociale, cred că o asemenea paradigmă este în măsură să genereze ratasarea României profunde la modernitate. Promovat mai întîi graţie comprehensiunii lui de către *intelligentsie*, idealul amintit ar fi de dorit să fie urmat de preocuparea constantă pentru diseminarea lui spre marea masă. Cred că, astfel, moştenirile vor fi mai atent selectate şi nu vor mai reprezenta un handicap. Aşa înţeleg aşezarea mai bună a lumii româneşti în intervalul Orient-Occident, precum şi integrarea românilor în marea societate a Europei unite.

Timişoara, aprilie 2004

Teodor BACONSKY

turn înclinat

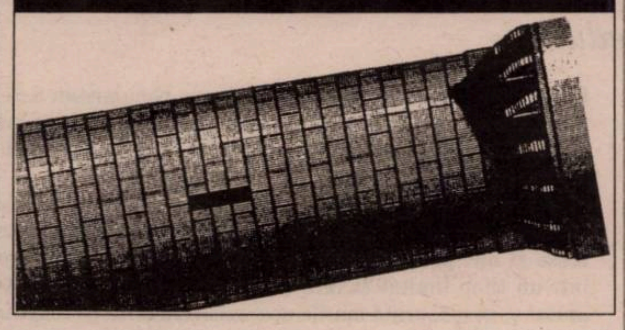

Asemănări

Dintre toate popoarele occidentale, portughezii se apropie cel mai mult de hristologia ortodoxă. Iată ce spunea Unamuno: „Cristul spaniol s-a născut la Tanger; este un Crist african şi nu se desparte niciodată de cruce, unde stă plin de sînge; Cristul portughez glumeşte cu ţăranii pe cîmpuri, mănîncă împreună cu ei şi doar uneori, cînd trebuie să îndeplinească sarcinile misiunii sale, îşi ia crucea în spate". În fosta Lusitanie, familiaritatea cu Dumnezeu se trădează prin dominaţia culturii populare – care îşi transmite imagistica rustic-bonomă chiar şi printre aristocraţi. Acelaşi raport de comuniune aproape telurică se stabileşte între vulg şi Fecioara Maria. După Antonio Jose Saraiva, „puţin a lipsit ca Dumnezeul portughez să fie o femeie, ceea ce conduce, evident, spre ideea estompării conflictelor sau opoziţiilor dintre sacru şi profan". Mariologia lusitană propune un discurs de interiorizare a transcendentului, o pîrghie psihică menită să dedramatizeze culpa deicidului şi să afirme, la scară colectivă, sentimentul pămîntului matricial. Nu întîmplător, Fatima este cea mai recentă – şi probabil „ultima" – destinaţie a pelerinajelor moderne din aria apuseană. În plină decadenţă a maşinismului european, Fecioara s-a arătat tocmai acestui popor care, asemenea sîrbilor, este orfan de tată şi aspirant la ambiguitatea pîntecului matern: un leagăn, o caravelă, un mormînt... Se poate nota complicitatea metaforică dintre kosovara Cîmpie a Mierlei (unde se celebrează o paradoxală înfrîngere fondatoare) şi opţiunea portugheză pentru o zi naţională care sărbătoreşte *moartea* celui mai de seamă poet Luis de Camoes.

E vădit faptul că, acest Hristos abordabil, care „glumeşte cu ţăranii pe cîmpuri", coboară din religiile agrare precreştine şi din apocrifele micro-asiatice. El se întrupează de asemenea şi în faimosul creştinism cosmic din nordul Dunării, unde anecdotica hagiografică identifică piramida celestă a noii religii cu vechiul panteon greco-roman, unde Fecioara este venerată nu pentru a justifica, tridentin, cultul sfinţilor, ci pentru a omagia fertilitatea, pasivitatea în faţa istoriei, primatul valorilor afective, pe scurt: „estomparea conflictelor" dintre sacru şi profan. Nimic nu defineşte mai bine ortodoxia, creştinismul bizantino-slav, decît această confuzie voită sau doar permisă dintre elementul metafizic şi senzualitatea unui mod cîmpenesc în principiu decent. Sacrul (ca fascinaţie a misterului intangibil) fusese relativizat încă de pe vremea Părinţilor pustiei şi mai apoi sub impulsul „nebunilor pentru Hristos". În contrapardidă, profanul însuşi cunoaşte transfigurări neaşteptate, subite ridicări la putere...

Un caz şi o amintire personală: prin 1990, am călăuzit o echipă de la *Amnesty International* pentru a-i înfăţişa cîteva monumente bucureştene. Membrii delegaţiei erau olandezi şi calvini, obişnuiţi cu rigoarea teocratică a reformatorului genevez. Cînd o furtună de vară a izbucnit pe neaşteptate, ne-am refugiat la biserica *Sapienţei,* în parohia vrednicului părinte Voicescu. Bătrîna de la paraclis ne-a poftit pe dată la o masă instalată în pronaos, unde, cu multă voie bună, am mîncat pepene rece, din farfurii albe. Oaspeţii păreau deopotrivă uluiţi şi fermecaţi de experienţa intimităţii dintre localnici şi o divinitate atît de scandalos domestică... Însăşi „întîmplarea" aceea – spontană şi destinsă – zdruncina din temelii logica dublei predestinări!

Extremităţile Europei sînt străjuite de o simetrică insularitate: deşertul castilian şi lichidul atlantic izolează Portugalia într-o singurătate mesianică, tot aşa cum latinitatea euxină a românilor se profilează, stingher, în oceanul etniilor slave. Afinitatea respectivelor „arhipelaguri" se afirmă pe multiple niveluri de realitate, dar nicăieri nu mi se pare ea mai sesizantă decît în solidaritatea unor culturi marcate de ceea ce s-a numit „creativitatea fără doctrină". Stilistica ortodoxă a hristologiei explică – de ambele părţi – absenţa sistemelor filosofice şi a marilor mistici, primatul creaţiei anonime, asimilarea elementului uranian în viaţa cotidiană, domolirea autoironică a pesimismului istoric, apetenţa pentru studiile empirice sau amestecul de paranoia conspiraţionistă & misionarism „universal" care marchează cronica intelectuală a celor două naţiuni. Asemănări... spectrale şi delicios retrograde care i-ar fi plăcut, poate lui Keyserling.

André SCRIMA

Capela Rothko: întîlnire cu Dalai-Lama

Începînd din anii '70 ai secolului trecut, André Scrima, profesor de ştiinţele religiei şi călugăr ortodox, a fost deseori solicitat drept consilier ştiinţific şi spiritual la Rothko Chapel Foundation (Houston, Texas), fundaţia familiei De Menil care organiza manifestări culturale şi academice legate de înţelegerea tradiţiilor spirituale în spirit decis ecumenic. Textul de faţă, inedit, se leagă de pregătirea vizitei lui Dalai-Lama la Capela Rothko, în septembrie 1979, şi e inclus în volumul André Scrima, Teme ecumenice, *în curs de apariţie la Editura Humanitas.* ***(Anca Manolescu)***

Textul ce urmează are pur şi simplu ca obiectiv să furnizeze eventualilor participanţi cîteva indicaţii preliminare referitoare la tematica şi spiritul acestei întîlniri. [...] Eveniment testimonial (ceea ce nu implică în mod necesar acord în termeni), această întîlnire provocată de trecerea lui Dalai-Lama ar putea să îşi afle astfel o justificare care merge mult dincolo de evenimentul în sine. Iar pentru Capela Rothko ea ar rămîne ca o confirmare în plus a propriei ei vocaţii.

1. Vizita lui Dalai-Lama la Capela Rothko e cea care a făcut să apară ideea unei asemenea întîlniri – ca răspuns la o sugestie, o cerere aproape, limpede formulată de el. Într-adevăr (iar faptul e sugestiv în el însuşi), Dalai-Lama a lăsat să se înţeleagă cît de doritor ar fi să *asculte,* în afara oricărei manifestări publice, într-un cadru mai restrîns şi „spontan", ceea ce s-ar putea gîndi şi spune astăzi, într-o viziune de adîncime, asupra situaţiei şi a devenirii actuale a omului (o viziune, altminteri spus, care recunoaşte multiplele domenii imediate ale realităţii – social, politic, economic, cultural... –, dar nu se opreşte la ele). Gest semnificativ, nu lipsit, ar trebui remarcat, de o subtilă curtoazie: Dalai-Lama înţelege nu numai să fie primit, ci şi să primească la rîndul său; nu se mulţumeşte să se adreseze celorlalţi, ci ar dori de asemenea să existe între el şi ceilalţi un schimb al cuvîntului. Cum el rămîne, dincolo de toate, depozitarul (emblematic) al unei vaste tradiţii spirituale şi culturale a umanităţii noastre, trecerea sa prin Houston justifică o punere în prezenţă a persoanelor calificate prin competenţa şi experienţa lor personală (înainte de orice altă problemă de „reprezentativitate oficială"...). Este vorba despre persoane care, în acţiunea şi în reflecţia lor, aduc pe deasupra ecoul căutării multora dintre contemporanii lor, care participă împreună cu Dalai-Lama şi între ei la acest schimb deschis. „Deschis" de asemenea şi mai cu seamă pentru că, departe de a se reduce la o repetare a ceea ce a fost deja spus, el e situat sub semnul interogaţiei.

2. Or, dacă întrebările noastre pot viza astăzi acest nivel fundamental şi totodată universal, este probabil pentru că un anume simţ incontestabil al *unităţii* omului şi a problemelor sale ne impregnează conştiinţele. Aproape că nu mai e nevoie să fii astăzi un îndrăzneţ şi solitar „trecător de frontiere" (culturale, religioase, etnice, continentale...) pentru a recunoaşte că omenirea şi istoria au intrat într-o fază (confuză şi dificilă fără îndoială, dar incontestabilă) de destin comun, înscris în comportamentul şi în existenţa cotidiene. Existăm, trăim şi ne mişcăm cu toţii, de la un capăt la altul al lumii noastre, în ceea ce am putea numi rapid *modernitate* (chiar şi atunci şi mai cu seamă atunci cînd ea este denunţată ori combătută într-unul dintre aspectele ei parţiale). Fără îndoială, această „modernitate" rămîne preponderent creaţia şi domeniul privilegiat a ceea ce am convenit să definim ca „Occident". (Termenul nu comportă aici nici un fel de conotaţie politică sau ideologică.) El este cel care de aproape cinci secole şi-a luat asupra lui sarcina Istoriei impunîndu-i, prin mijloacele sale specifice (cultură, reguli de acţiune, tehnici), o dimensiune planetară. Dar deşi Occidentul şi-a urmat astfel vocaţia lui proprie, ne putem întreba dacă, în acelaşi timp, el nu a eludat, sau respins chiar, devenirea istorică a altor structuri de valori, a altor tradiţii culturale şi spirituale care revin astăzi, s-ar spune, pentru a-şi semnala prezenţa şi partea în aventura unanimă a omului. Oricum ar sta lucrurile, de mai bine de un secol „modernitatea" a pus puternic în valoare un element relativ nou: ea inculca, implicit sau explicit, omului convingerea (devenită trăsătură a mentalităţii curente) că este menită unei dezvoltări indefinite, că, în ciuda sau graţie crizelor inevitabile, are mijloacele de a asigura extensia continuă a „modelului" ei, creşterea constantă a potenţialului său, dacă nu cumva chiar fericirea omului... Or, dacă astăzi am ajuns să punem în chestiune ceea ce ieri părea acceptat, este pentru că ceea ce ieri părea de la sine înţeles a redevenit astăzi o problemă – deschizînd orizonturi spre care înaintăm întrebîndu-ne. Iată tocmai cîteva puncte de interogaţie posibile:

a) Sîntem oare pe cale de a ne apropia de un fel de *zonă-limită* a stării actuale a lumii? Nimeni nu ignoră bineînţeles faptul că acest tip de întrebare răsare periodic în conştiinţa omului şi nu întotdeauna în mod raţional. Iată încă o raţiune, poate, de a nu neglija întrebarea şi de a o pune cum se cuvine. Tradiţiile spirituale (cea creştină, de pildă) vorbesc despre „semne ale timpurilor", un fel de indicatori, încă nu foarte limpede percepuţi, ai unor mutaţii radicale în curs. (Noţiuni analoage se găsesc în tradiţiile hindusă, buddhistă, zoroastriană, ebraică, musulmană – sau pur şi simplu în ştiinţele istorice). Ne-am putea gîndi, într-adevăr, că dincolo de problemele particulare ale resurselor energetice, ale lumii a treia etc., modernitatea noastră nu pare a fi în stare să propună un *proiect* capabil să trezească entuziasmul sau adeziunea profundă a omului „total", să deschidă un nou spaţiu de valoare care să angajeze umanitatea în percepţia înnoită a unităţii ei. Sau poate că da: iar atunci cum vom scruta aceste perspective pe cale de a se deschide? Dacă nu, este oare legitim să privim sistemul actual al lumii drept indice al unei voinţe de a menţine şi de a prelungi situaţia instalată, refuzînd (dacă e nevoie prin forţă şi represiune) semnele unei schimbări, indiferent de unde ar veni ele? Poate fi considerat oare războiul (deja atît de întins în formele lui „clasice"), războiul planetar, drept fatalitatea imprescriptibilă a „modelului" nostru actual de civilizaţie sau angoasa lui nu e decît indicele unei dificultăţi de a fi, ce rezultă din interiorizarea stării conflictuale a unui mod de viaţă în care compasiunea, solidaritatea intimă a fiinţelor, nu mai e recunoscută şi cu atît mai puţin operantă?

b) Ar trebui oare să considerăm că esenţialul căutării tumultuoase şi multiforme a conştinţei umane de astăzi se exprimă printr-o revendicare a *dreptăţii*? Însă e necesar să înţelegem atunci cuvîntul în profunzimea lui primă şi ultimă, cu mult mai vastă decît amenajările juridice, sociale, politice în care voim să îl închidem. Dreptatea înseamnă în primul rînd recunoaşterea activă a faptului că „celălalt" există exact în aceeaşi măsură ca şi mine, că dacă existenţa lui este lezată, existenţa mea, oricît de strălucită şi de sigură ar părea, este viciată în temeiul ei. Credincioşii ştiu că „Dreptatea" este unul dintre numele tainice ale lui Dumnezeu. Pur şi simplu, orice fiinţă conştientă ştie că nu poate trăi în mod autentic în „nedreptate". Şi, bineînţeles, prima nedreptate rămîne cea care îi neagă celuilalt viaţa fizică: „omul nu trăieşte numai cu pîine" înseamnă că el trăieşte de asemenea şi în primul rînd cu pîine.

c) Or, acel „alt lucru" de care omul are tot atîta nevoie cît are de pîine pentru a trăi poate fi el numit rapid *sensul* (semnificaţia) vieţii? Cuvîntul, ce poate părea vag pentru gîndirea abstractă, este primordial pentru existenţa concretă. Unde se înscrie el astăzi? În iubire (în ce „sens"?), în muncă (mai are ea oare un „sens"?), în creativitate (ea ar trebui să dea un „sens"), în speranţă (pînă unde merge „sensul" ei?), în critica anumitor forme instalate (pentru a da un „sens" libertăţii esenţiale a omului?).

3. Şi „religia"? Termenul, deseori convenţional şi inadecvat astăzi, se referă totuşi la acel loc originar unde conştiinţa omului *se trezeşte* spre toate întrebările fundamentale: iată singurul mod în care omul devine demn de a primi răspunsul eliberator. Nu ar trebui totuşi să aşteptăm ca această conştiinţă să îşi regăsească adevărul şi vigoarea esenţiale pentru ca ea să recunoască, de pildă, că, din multe puncte de vedere, religiile sfîrşesc prin a face parte din „sistemul lumii" justificîndu-i, agravîndu-i uneori, astfel unele dintre aspecte lui cele mai contestabile (război, nedreptăţi, dominaţie, aservire, alibiuri politice...)? Cu atît mai mult cu cît tocmai astăzi conştiinţa „religioasă", pe care mulţi o identificau cu un conformism repetitiv („rituri" şi „dogme"), îşi dezvăluie ca din nou puterea ei propriu-zis spirituală, indisociabilă de destinul total al omului într-o gratuitate a prezenţei şi a speranţei. Fiindcă „religiile" nu au a „triumfa" în această lume şi poate că modul cel mai preţios în care ele o pot ajuta este acela de a pune pe lume adevăruri şi semne ce vor înainta apoi pe drumurile istoriei, fie şi fără ca memoria originii lor să se mai păstreze. Nu s-ar putea totuşi concepe că, la nivelul experienţei şi al conştiinţei profunde, marcate de căutarea absolutului Dumnezeului viu, anumite semne şi valori trec şi se întîlnesc, tăcut sau nu, între o tradiţie şi alta (ca într-o survenire eschatologică)? (Ceea ce ar putea însemna un stadiu mult mai „avansat" decît ecumensimul sau colaborarea exterioară.)

4. În sfîrşit, *last but not least*: putem oare evita interogaţia aproape informulabilă ce bîntuieşte totuşi, încă din origini, aventura umanităţii? Oare „realitatea", „lumea" se reduc ele la ceea ce îmi livrează percepţia mea naturală sau culturală, memoria mea istorică, imaginaţia mea, acţiunea mea îndreptată spre viitorul temporal? Limitele acestei lumi sînt ele limitele „totului" pur şi simplu? Sau există totuşi o „altă" lume, o dată ce treci de zidul vieţii-şi-al-morţii? (Sau poate chiar înainte?) Nu s-ar putea pune „din nou" pe lume, prin cuvinte şi semne proferate „din nou", acea transcendenţă fără de care nu există răspuns acoperind pînă la capăt interogaţiile puse de lume omenirii, puse de omenire sie înseşi?

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

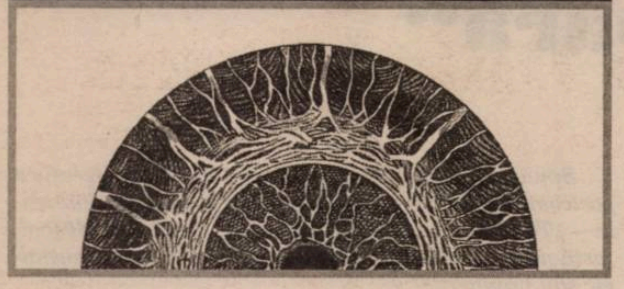

La Bacău, la Bacău, mare dandana

La intrarea în Bacău, venind pe şosea de la Roman, printre primele panouri indicatoare este şi cel care îl ghidează pe automobilist către „Stadionul Dumitru Sechelariu". Numele primarului Bacăului apare în multe locuri din oraş, adesea acolo unde nici nu te aştepţi. Astfel, în parcul central, parcul Cancicov, s-a amenajat o mică grădină zoologică. Începutul a fost făcut cu un ţarc în care se află nişte căprioare, iar pe grilaj un alt panou precizează că graţioasele animale provin din crescătoria lui Dumitru Sechelariu. Foarte aproape de căprioare şi de lei, un restaurant cu însemnele Selena (firmă a lui Dumitru Sechelariu) difuzează de la şapte dimineaţa, cu butoanele aparatelor răsucite la maximum, muzică. E parcul în care s-a organizat acum doi ani, de 14 iulie, cu ocazia zilei de naştere a primarului, celebra „acţiune" numită *Duminica generozităţii*.

Vineri 7 mai mă aflam, din nou, cu treburi în Bacău. Spre seară, cînd aveam vreo două ore pînă la plecarea trenului către Iaşi, schimbam o vorbă cu prietenii la care trag de obicei. La televizor dau peste postul local Alfa. Pe ecran o figură binecunoscută, poetul Ovidiu Genaru. Face, neprecupeţindu-şi superlativele, elogiul lui Dumitru Sechelariu. Imediat după aceea, imagini din sala Casei de Cultură. E înregistrarea mitingului unde îşi lansează candidatura actualul primar. Primul vorbitor e chiar fratele candidatului, secretarul de stat Sergiu Sechelariu. Actorul care introduce pe fiecare vorbitor observă, pertinent, că nimeni nu-l cunoaşte mai bine pe primar decît propriul său frate. Urmează ministrul Gabriel Oprea, cu alura lui decisă şi viril-cazonă. Urale prelungite îl întîmpină pe Viorel Hrebenciuc, care îşi începe *speech*-ul arătînd că aduce, de la Bucureşti, sprijin pentru primarul Sechelariu *de la actualul preşedinte al României, Ion Iliescu, şi de la viitorul preşedinte al României, Adrian Năstase*. Şi noi care credeam că preşedintele Iliescu nu se implică în campania electorală... După Viorel Hrebenciuc şi înainte de Dumitru Sechelariu ia cuvîntul Gabriel Benea, actualul vice-primar, prezentat drept candidat la funcţia de preşedinte al Consiliului Judeţean şi care se scuză că i-a venit rîndul să vorbească „între doi titani ai Bacăului". În tot acest timp, din minut în minut, staţia de amplificare introduce melodia *Stand up for champions, for champions, stand up:* acordurile muzicale ridică de fiecare dată lumea în picioare, cu frecvenţă demnă de congresele PCR. În încheiere, vine la microfon Dumitru Sechelariu; aminteşte printre altele că a adus „de la Centru" pentru Bacău, graţie relaţiilor lui, mulţi bani. E vizibil emoţionat, în mai multe rînduri se vede, cînd sala îl aplaudă în picioare, cum i se umezesc ochii.

După înregistrarea festivităţii urmează un film despre viaţa lui Dumitru Sechelariu. Imagini dintr-o locuinţă modestă, carpete, icoane, mobilă de serie. Vocea crainicului, baritonală şi solemnă: „S-a născut într-un apartament de bloc de 37 m?, unde se înghesuiau patru suflete". Tatăl – şofer, mama – taxatoare; evocarea copilăriei şi a părinţilor e însoţită de melodii tînguitoare la nai. Imagine cu Dumitru Sechelariu în balcon, la Bacău, pe 22 decembrie; vocea crainicului: „avea 31 de ani, idei îndrăzneţe şi o mulţime de planuri". Comentariul insistă în continuare asupra reuşitelor în afaceri ale primarului: Selena, Institutul de proiectări, fabrica Letea. În 1996 a fost ales primar ca independent. Puţin mai tîrziu se înscrie în singurul partid care merită să existe în România. Imagini de la 14 iulie 2002, parcul Cancicov, soţia, copiii, oamenii care se bucură de ziua primarului şi care se ospătează după ce au primit tichetele pentru gustare şi pentru băuturi.

Plec spre gară şi pierd sfîrşitul filmului. La chioşcul din holul gării cumpăr singurul ziar din Bacău despre care se spune că ar avea o atitudine critică faţă de actuala putere. Într-adevăr, sînt cîteva articole mai acide la adresa PSD-ului şi a unor primari din judeţ, dar numele lui Dumitru Sechelariu nu este menţionat nici măcar o singură dată. Titlul textului de faţă e, de fapt, profund inexact. Trimite stîngaci la un refren de odinioară: „La Bacău, la Bacău, într-o mahala / S-a-ntîmplat, s-a-ntîmplat o mare dandana". Or, la Bacău nu se mai poate întîmpla nici o dandana.

Matei MARTIN

mă enervez, deci exist

„E bine să fii zgîrcit cu dispreţul, avînd în vedere marele număr al celor care-l merită."

CFR

De regulă, 1 mai se petrece la 2 mai. De data asta m-am abătut de la regulă şi am hotărît să plec la munte. Aşa că mi-am plănuit din vreme şi în amănunt mica escapadă la Predeal: cîţi bani, ce bagaje, ce trasee etc. Am căutat pe Internet, pe *site*-ul oficial al Căilor Ferate Române (www.cfr.ro), un tren convenabil, care să mă ducă de la *A* la *B* (Bucureşti-Predeal) într-un timp *t*. Nimic mai normal în era informaţiei decît să cauţi mersul trenurilor pe Internet. Numai că socoteala de acasă nu s-a potrivit cu cea din gară. Sau, mai bine zis, trenul virtual nu a fost de găsit la peronul real: Intercity-ul de 8.30 dimineaţa, cu care plănuiam să ajung la Predeal nu exista nicăieri în fişierele calculatorului de la casa de bilete din gară. Mai mult, mi s-a explicat acolo, de către angajata CFR, că „Internetul, cine l-o fi inventat şi pe ăsta, e o prostie!" şi că „ce e pe *site* n-are nici o legătură cu realitatea de aici".

Călătoria mea, planificată atît de conştiincios şi amănunţit cu o zi înainte, începea rău. Am stat mai bine de o oră în gară, timp în care am adunat alte cîteva iritări. Le înşir pe toate, în speranţa că exprimîndu-le, mă voi descărca: ● La un chioşc, pe vitrinele frigorifice burduşite cu sucuri şi apă minerală scria „Nu vindem sucuri" şi „Nu vindem apă". Ce *cool!* Le daţi pe degeaba? ● Pe mesele de la McDonald's erau aşezate nişte plăcuţe care atrăgeau atenţia trecătorilor că sînt „mese destinate consumului de produse McDonald's". Consumi sau mergi mai departe! ● Nici pe peron n-ai unde să te aşezi: mai toate băncile sînt complet distruse. Celelalte sînt proaspăt vopsite. ● În tren, locurile sînt distribuite parcă aleatoriu. Asta pentru că amenajarea compartimentelor centrale din noile trenuri Intercity este diferită de clasicele *coupé*-uri de şase locuri. Diagramele de la casele de bilete au rămas însă neschimbate. Şi iarăşi scoţi fum pe nări: virtual, trebuia să stau lîngă prietena mea. Real... nu s-a putut. ● Am încercat să uit de toate astea la vagonul-bar. Atmosferă plăcută, preţuri rezonabile, totul părea OK, pînă cînd, cam după Ploieşti, m-a luat frigul: uşa vagonului e defectă.

Preţul real al unei călătorii de la Bucureşti la Predeal cu Intercity, la clasa a doua, e de 216.000 lei. Cînd mi-am amintit, m-am enervat.

EDITURA POLIROM

■ David Lodge
Răcane, nu ţi-e bine!

Noutăţi:

■ Nick Hornby
Febra stadioanelor

■ Peter Beagle
Ultima licornă

■ Paul Auster
Cartea iluziilor

■ William Ockham
Despre universalii

www.polirom.ro

Carmen MEZINCESCU & Cristi MĂRCULESCU

de ce a fost *cool*

FIFE „Cărbunari 2004"

● pentru că este primul festival de acest fel (i.e. de film experimental) din România; şi cred că nici prin lume nu sînt prea multe...

● pentru că s-a desfăşurat în cealaltă parte a ţării (Baia Mare) şi chiar dacă nu ar fi fost *cool*, am putea liniştiţi să susţinem că a fost, pentru că nu aveţi cum să ne verificaţi sau contraziceţi [avantajele des-centralizării!]

● pentru că ne putem acum mîndri că am mai bifat un punct de pe minunata noastră hartă

● pentru că ne-a dat ocazia să bem palincă pe o bancă, în parc, lîngă turnul lui Ştefan (sfîntul, nu voievodul); altfel spus, pentru că turnul mai sus amintit a fost denumit după sfîntul omonim, iar nu după mult-prea-electoral – abuzatul voievod

● pentru că aici s-au putut vedea (şi, *hopefully*, minunea va fi posibilă şi la anu') multe ciudăţenii greu de definit şi/sau descris cu care altfel nu prea ai ocazia să te întîlneşti

● pentru că nu a existat o selecţie (!), ci au fost introduse în program toate (!) filmele primite

● pentru că a fost un adevărat maraton – peste 200 de filme în două zile, adică aproximativ 10 ore de vizionare/zi cu o pauză de prînz la mijloc şi cu (foarte) scurte pauze – de o ţigară, o bere etc. – cam o dată la două ore (nu am auzit de ceva similar prin lume...)

● pentru că am văzut *Fast Film*-ul lui Virgil Widrich (premiat de altfel de juriu) care a fost dementţial & care va fi arătat şi la TIFF-ul clujan; pe Widich îl iubeam deja de la *Copy Shop*-ul văzut (şi premiat cu Alternative Award) la DaKino 2001

● pentru că au fost doar 100 de producţii autohtone – adică jumătate din filme erau străine! ceea ce ne-a făcut să ne clătim ochii şi cu alte chestii decît ultra-familiarele & teribil de asemănătoarele (între ele, *c'est-à-dire!)* producţii UNATC, pe care oricum le ştiam de pe la ediţiile trecute ale CinemaIubit-ului...

● pentru că unele dintre cele româneşti erau foarte ok, amuzante, deştepte – deja-văzutul *Poveste de dragoste interactivă* (Gaspar Csongor), *Sketch*-ul lui Matei Branea, *The Toy Gun* (Horea Pascu) ş.cl.

● pentru muzica filmelor, ce ne-a plimbat constant de la deliciu la supliciu & *back*, sărind între Björk şi Viţa de vie, între Astor Piazzolla şi hip-hop, Marilyn Manson şi tînguieli greceşti, Radiohead şi strigături neaoşe ş.a.

● pentru *Hotart* (G+G, tot românesc, de fapt), o poantă (dar nu numai) hiper-meseriaşă ce lega inventiv şi perfect codus spot-urile la celebrele & oarecum deja desuetele numere cu 89.89... de discuţiile fine despre artă! minunăţia a devenit de altfel spot-ul festivalului

● pentru că s-a desfăşurat într-o răcoroasă sală de proiecţie din foarte moderna bibliotecă municipală (ca aspect şi arhitectură, că despre cărţi ş.a. nu ştim ce să spunem, că nu le-am văzut!) şi în paralel cu expoziţia de fotografie a grupului „7 zile" (şi pe aceasta o veţi putea vedea şi la Cluj) al cărei vernisaj a avut loc la final (!), prilej de a afla de la un prea distins oficial (preşedintele instituţiei, parcă) despre camera ascunsă ce a fost inventată înaintea celei obscure

● pentru că o simpatică serie americană – *Cellular Crimes* (Brett Simon & Lily Prilinger) – ne-a confirmat mai vechea presupunere că nu este doar nepoliticos să răspunzi la telefon (pe care în prealabil l-ai lăsat, evident, deschis) în sala de cinema, ci şi foarte periculos, dacă nu chiar fatal!!! *À bon entendeur, salut!*

● pentru că am avut parte de cazare, masă şi plimbare în mijlocul naturii; între măruntele bucurii ale vieţii am mai numărat televiziunea prin cablu din camera de hotel (şi în primul rînd două variante de VIVA), o minunată plăcintă cu brînză *(homemade)*, bureţeii de baie în formă de peştişori găsiţi într-un supermarket local

● nu în cele din urmă pentru RELI (Aurelia Mocanu – critic de artă şi membră în juriu, dar nu pentru asta o iubim!) care ne-a plăcut atît de mult încît vrem s-o revedem cît mai curînd – una dintre cele mai vii/vioaie, plăcute şi amuzante fiinţe din cîte am întîlnit pînă acum

● pentru că, foarte probabil, va exista şi ediţia a doua; noi sperăm.

„Generaţia mea a vrut să lupte, dar nu a vrut să moară“

– interviu cu Pawel HUELLE –

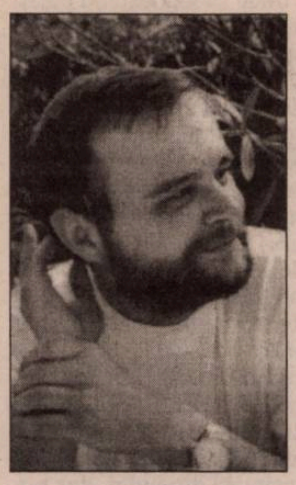

Născut în 1957 la Gdansk, Pawel Huelle face parte, alături de Olga Tokarczuk, Andrzej Stasiuk sau Jerzy Pilch, dintr-o generaţie încă tînără şi foarte specială de scriitori polonezi. Traduşi cu toţii în limbile de mare circulaţie, scriitorii acestei generaţii, un soi de optzecişti mai prolifici şi care au trecut mai bine proba libertăţii de după '89, sînt vedetele (şi mediatice) ale literaturii polone actuale. Pawel Huelle a venit la Bucureşti săptămîna trecută, pentru lansarea traducerii în româneşte a ultimului său roman, Mercedes-Benz, *de către Institutul Polonez şi Editura Polirom. În ambianţa discretă şi elegantă a Librăriei Cărtureşti, Pawel Huelle a provocat continue hohote de rîs, mai ales din partea auditoriului feminin cunoscător de polonă. Veţi înţelege de ce citind* Mercedes-Benz *sau măcar recenzia din pagina alăturată.*

Spuneaţi undeva că experienţa Solidarităţii *a fost „scrisă“ într-o manieră afectată şi că jurnalele perioadei, cronologice şi factuale, nu erau prea interesante literar. Generaţia dvs. a ieşit din această dilemă prin umor?*

Este o situaţie clasică a unei revoluţii care învinge, dezlănţuind o energie uriaşă, fiind purtătoarea unor mari speranţe, după care se instalează foarte repede dezamăgirea, corupţia politică, corupţia eroilor revoluţiei, foarte serioase probleme economice etc. Este o situaţie asemănătoare în toate ţările postcomuniste. Lech Walesa a avut o idee bună: în momentul în care *Solidaritatea* a învins şi Polonia şi-a dobîndit independenţa, a propus ca mişcarea, cu numele său cu tot, să rămînă în muzeul de istorie, pentru a se păstra pură, limpede, luminoasă, curată, pentru a rămîne, astfel, un simbol. Din păcate, ideea nu a avut succes, *Solidaritatea* a intrat în jocul politic postcomunist, firesc de altfel, iar ce a însemnat politizarea ei ştiţi prea bine... Generaţia mea a fost obligată să iasă din dilema de care vorbeaţi pentru a continua să trăiască. Nu se poate trăi din mituri, viaţa e pragmatică. Însuşi sistemul democratic impune această luciditate. Eu am încercat să scriu o carte despre participarea mea la activitatea *Solidarităţii,* dar n-a fost deloc interesantă. Era un soi de reportaj, nu a reuşit să creeze nimic, nu era literatură. Dîndu-mi seama de asta, m-am oprit şi n-am mai scris cărţi de genul acesta. Poate mă voi întoarce uneori, în anumite fragmente din cărţile mele, la acea epocă, dar numai şi numai pentru că atunci se petrecea ceva irepetabil, tinereţea mea.

Ce a însemnat pentru generaţia dvs. opera lui Bohumil Hrabal?

Hrabal a fost adorat încă din anii '60 în Polonia, cînd foarte multe dintre cărţile lui au fost publicate de editurile *underground.* El era un scriitor care le dădea polonezilor ceea ce nu găseau în propria literatură. Literatura polonă a fost întotdeauna foarte romantică; scriitorii polonezi se gîndeau mereu la nefericirea naţională sau la problema ocupaţiei şi adoptaseră un stil care devenise aproape o reţetă: lupta, sacrificiul şi moartea. Generaţia mea a vrut să lupte, dar nu a vrut să moară. Aceasta a fost partea bună a *Solidarităţii,* ideea de a crea o mişcare socială masivă, amplă, care să se opună dictaturii, dar care să fie lipsită de violenţă. După atîţia ani, cred că a fost o opţiune bună. În momentul în care Jaruzelski a instaurat Legea Marţială ne-am pus problema să reacţionăm violent, dar am optat în final pentru soluţia pacifistă, iar lucrul acesta s-a datorat în mare măsură Papei. Putem să avem moduri extrem de diferite de a privi şi catolicismul şi rolul Papei, dar trebuie să recunoaştem că el a făcut enorm pentru unificarea Europei. Iar fără el nu ar fi existat *Solidaritatea.* El a adus nu doar înţelepciunea filozofului, ci şi experienţa istorică trăită. Această experienţă i-a conferit capacitatea de a vedea cu 20 de ani înainte, de a avea o viziune a viitorului însoţită de o enormă responsabilitate faţă de acesta. Cam aşa ceva aştept eu astăzi de la oamenii politici care nu văd mai departe de campania lor electorală şi de mandatul de patru ani...

Spuneţi într-un articol – referindu-vă la literatura postcomunistă şi la debuşeul pe care aceasta îl reprezenta – „To se ne vrátí“, adică, în cehă, limba lui Hrabal, „asta nu se va mai întoarce niciodată“. O spuneţi nostalgic sau pragmatic?

Nu doar literatura, întreaga cultură era un spaţiu al rezistenţei şi al unei oarecari libertăţi. Totul s-a schimbat după victoria revoluţiei, în Polonia ca şi în România. Dacă vă referiţi la adevărata literatură, la creaţia vizionară, eu cred că literatura este şi acum exact ce a fost atunci; contextul social, însă, s-a schimbat, într-adevăr, acum sîntem liberi să scriem ce dorim şi de asta nu pot fi nicidecum nostalgic. Ce-i drept, scriitorul nu mai e prooroc, învăţător, nu deţine, cel mai adesea, nici funcţii politice. Eu, ca scriitor, încerc să îndeplinesc rolul unui partener tăcut de conversaţie şi, practic, nu fac decît să invit fiecare cititor să intre în conversaţie cu mine. Avînd în vedere zgomotul cumplit al lumii în care trăim, cred că o conversaţie pe un ton ponderat are o mare importanţă.

Există în personajul principal al romanului Mercedes Benz, *bunicul Karol, o teamă permanentă de „invadarea memoriei“. De aici porneşte interesul nepotului, care se numeşte Pawel, la fel ca autorul, pentru recuperarea acesteia?*

Desigur, memoria este o obsesie a Europei Centrale de care, adesea, încercăm să ne eliberăm. Pe de altă parte, nici respingerea nu e bună, mai ales cînd se cade în cealaltă extremă, a ignorării deliberate a memoriei, a pierderii identităţii. Aţi observat foarte bine relaţia aceasta care se stabileşte nu doar în literatura polonă, dar şi în cea cehă sau maghiară, între generaţia noastră şi cea a bunicilor. Aşa ceva găsim foarte rar în literatura contemporană franceză sau engleză. Dacă se întîmplă să apară nişte trimiteri la generaţiile părinţilor şi bunicilor, atunci e vorba de lucruri cumplite. Legătura aceasta cu trecutul personal este o caracteristică esenţială şi definitorie a literaturii central-europene pe care nu o vom pierde niciodată, oricîte noi modalităţi de expresie am adopta.

a consemnat Simona SORA

Magdalena MĂRCULESCU-COJOCEA

Chinezării şi donquijotisme

– despre Salonul de carte de la Paris –

Al 24-lea Salon de carte de la Paris şi-a deschis porţile anul acesta la sfîrşitul lunii martie, în prezenţa preşedintelui Chirac şi a avut drept invitat de onoare China. 38 de scriitori de limbă chineză (din China, Taiwan, Hong-Kong etc.) au fost prezenţi cu această ocazie pentru a ilustra diversitatea unei culturi care trăieşte nu numai prin tradiţia, ci şi prin actualitatea sa.

Fără îndoială, această întîlnire cu autorii chinezi constituie, în Franţa, evenimentul major al manifestărilor dedicate anului Chinei şi, potrivit declaraţiei lui Serge Eyrolles, organizatorul Salonul de carte, cea mai importantă expunere a culturii chineze în Europa. Prezenţa literaturii chineze a depăşit spaţiul tîrgului, devenind o adevărată emblemă a lumii editoriale: lanţul de librării Gibert Joseph a împrumutat această tematică, rezervîndu-şi ample standuri pentru a plasa la loc de cinste cele peste 2.000 de titluri de limbă chineză şi de traduceri în limba franceză (Philippe Picquier e unul dintre cei mai sistematici editori de texte orientale).

Dincolo de această prezenţă, Salonul de carte a prilejuit reunirea a 1.200 de edituri (dintre care 300 străine), reprezentînd 25 de ţări şi 22 de regiuni franceze.

Întîlnirea pariziană de anul acesta a debutat – ca de obicei! – sub semnul unor pronosticuri anxioase: organizatorii francezi, ca şi organizatorii altor tîrguri de carte importante din Europa, care au nu numai un scop profesional (precum Salonul de la Londra, de pildă), ci şi unul comercial, se temeau de o mai mică afluenţă în raport cu anii anteriori, în care se înregistrase o medie a intrărilor de 200.0000 de vizitatori. De data aceasta, interesul mai scăzut pentru carte al cititorilor s-ar fi putut datora, pe de-o parte, problemelor de securitate antiteroristă (probleme acute după atacurile din Spania, urmate de o recrudescenţă a ameninţărilor teroriste în Franţa) ce ar fi putut limita mai ales vizita grupurilor şcolare şi turistice, iar pe de altă parte, primului tur al alegerilor regionale ce urma să se desfăşoare în acea perioadă.

Un fapt mult comentat a fost absenţa de la tîrg a lui Gao Xingjian, scriitor chinez care trăieşte la Paris din 1988 şi care a obţinut în anul 2000 Premiul Nobel pentru literatură. Gao Xingjian, refugiat politic în Franţa, nu a fost invitat în mod oficial la tîrg, motiv care a stîrnit refuzul categoric al acestuia de a-şi manifesta în vreun fel prezenţa. Participarea Chinei ca invitat de onoare la Salonul de carte constituise deja o temă de discuţie încă de la începutul lunii ianuarie, în cadrul vizitei oficiale a delegaţiei chineze la Paris. Presa a comentat atunci îndelung presiunea implicită pe care oaspeţii chinezi o exercitaseră asupra părţii franceze, care a evitat să formuleze orice întrebare referitoare la încălcarea drepturilor omului în Republica Chineză.

Gao Xingjian a mai fost o dată subiect al unor discuţii contradictorii în momentul în care, laureat al Premiului Nobel, a decis să schimbe editura la care-şi publicase pînă atunci cărţile şi care-l lansase (L'Aube din Provence), pentru o editură mai mare (Seuil). Cazul a fost pus faţă-n faţă cu cel al lui Vaclav Havel care şi-a păstrat fidelitatea pentru editorul iniţial şi după ce a ajuns preşedinte.

În mod firesc, am fost tentată să compar fenomenul editorial francez cu cel românesc, lucru oarecum dificil, dar util din punct de vedere al aşteptărilor ce se pot proiecta asupra activităţii de carte, al pronosticurilor ce se pot formula şi al deprinderii – de ce nu? – unui *savoir-faire* pe care, într-un fel, sîntem nevoiţi să-l preluăm ca atare şi să-l aplicăm unei realităţi editoriale în curs de stabilizare. Dovada acestei precarităţi a activităţii de carte la noi este preponderenţa traducerilor în cadrul activităţii editoriale româneşti sau, mai exact, oferta încă slabă de titluri româneşti pe piaţa negocierilor cu editurile străine. Nu ne putem decît bucura aflînd că P.O.L., editor rafinat şi bine cotat în Franţa, pune la loc de cinste prezenţa textelor lui Dumitru Ţepeneag pe lista sa de titluri. Sau că *Dimineaţa pierdută* a Gabrielei Adameşteanu va fi publicată în curînd la Gallimard. Infuzia de autori români pe piaţa străină, precum şi impunerea de noi autori, tineri, în propria noastră ţară rămîne însă o bătălie de cîştigat (sau, pur şi simplu, de purtat).

Mi-am concentrat atenţia asupra unor edituri mici şi foarte specializate, care încearcă să-şi croiască şi să-şi impună o imagine fermă în ochii lectorilor, să zicem, de elită. Din punct de vedere economic, ele sînt nevoite să înfrunte condiţiile drastice pe care le dictează monopolurile editoriale şi de distribuţie ce-şi pot permite o politică orientată atît spre publicul specializat, cît şi spre publicul larg. Într-o piaţă editorială în care permanent se produc redistribuiri de capital (La Martinière cumpără Seuil, P.O.L vinde acţiuni la Gallimard), apariţia, anul trecut, a unei edituri precum Sabine Wespiser, care-şi propune să păstreze un ritm editorial de doar 12 titluri pe an – pentru a putea practica astfel o politică de susţinere şi de încurajare a propriilor autori şi o selecţie strict determinată într-un anumit gen beletristic – poate părea un gest donquijotesc. Punctul său forte: Sabine Wespiser, fostă profesoară de limbi clasice, cunoaşte extrem de bine lumea cărţii, urmare a unei îndelungate activităţi de editor desfăşurate la Actes Sud şi la Flammarion. Ea este, de asemenea, un pion acreditat al lumii editoriale, fapt ce face ca întreprinderea ei să fie salutată cu credibilitate de lumea presei.

În fine, să nu-i uităm pe organizatorii standului românesc de carte de la Salonul parizian, care au reuşit să se înscrie „cu succes“ pe aceeaşi linie de mediocritate pe care o frecventează de ani de zile şi care a devenit deja legendară.

Simona SORA

puzzlecturi

Domnului Hrabal, cu dragoste

● Pawel Huelle, *Mercedes-Benz*, traducere şi note de Radoslawa Janowska-Lascar şi Mihaela Cornelia Fiscutean, colecţia „A Treia Europă", Polirom, 2004.

Acum doi ani, cînd am fost în Polonia împreună cu un grup de scriitori, editori, jurnalişti, am încercat, cu toţii, să facem un fel de decalog nominal al literaturii polone de azi. Cine sînt primii zece scriitori actuali, indiferent de vîrstă şi de generaţia literară, care au succes de public, de critică şi sînt traduşi în lume? – ne-am întrebat şi i-am tot întrebat pe interlocutorii polonezi. În toate listele pe care le-am făcut, unele conservatoare, altele postmoderne, unele deschise, cele mai multe închise, Pawel Huelle era nelipsit, iar romanul său *Mercedes-Benz*, nou apărut atunci, ţinea prima pagină a suplimentelor culturale. Un jurnalist (nu mai ştiu de la ce revistă) ne-a spus (incluzîndu-l totuşi între primii zece) că Huelle e nombrilist, iconoclast, iar romanul său e circumstanţial, măcar fiindcă singura lui legătură cu titlul e sponsorizarea primită de la firma omonimă de automobile. A trebuit să citesc traducerea în româneşte (Mercedesul bunicului e unul dintre personajele principale!) ca să-mi dau seama că nimerisem în redacţia rivală sau că jurnalistul cu pricina (care se ocupa, totuşi, de actualitatea literară) nu citise cartea. Ca la noi, la toată lumea...

Mercedes-Benz e unul dintre cele mai paradoxale, mai pline de umor şi de un soi de ironie tragică (cu totul poloneză) romane pe care le-am citit. Scris sub formă epistolară, ca o lungă şi empatică scrisoare către Bohumil Hrabal, romanul descrie o buclă existenţială a naratorului – numit Pawel, ca autorul – aflat într-un moment crucial al existenţei sale. Şi ce face omul cînd nu mai ştie încotro s-o ia, cînd tot ce a făcut i se pare conjunctural şi exterior, cînd a trecut de vîrsta iluziilor şi n-a ajuns încă la cea a resemnării? Se apucă să facă şcoala de şoferi! Iar pentru că există un înger al hotărîrilor bune, Pawel-personajul nu are parte de un tipic instructor grobian, priapic şi răzbunător, ci de o suavă domnişoară Ciwle, „unica instructoare de la firma Corrado – garantăm permis de conducere la cele mai mici preţuri din oraş", căreia începe să-i povestească epopeea tuturor maşinilor care s-au perindat, de-a lungul timpului, în familia sa şi mai ales tragedia Mercedesului bunicului Karol, oglinda în care se reflectă lumea antebelică, ocupaţia fascistă, cea comunistă şi lumea nostalgic-ironică a tranziţiei spre economia de piaţă. Don Quijote postmodern, călare pe Fieţelul domnişoarei Ciwle, Pawel îi scrie (se scrie, de fapt, şi se citeşte, ca bătrînul Alonso Quijano în tipografia care tocmai scoate cartea pe care o citim) scriitorului ceh cel mai iubit de generaţia sa, care tocmai făcuse, şi el, o buclă „de viaţă" decisivă: „era acea zi fatală din februarie, în nouăzeci şi şapte, cînd pentru prima şi ultima oară în istoria lor, ştirile de la televiziune au fost la înălţime... şi s-au comportat ca un post cu bun-simţ într-o ţară din estul Europei, punînd pe primul loc ştirea despre zborul dumneavoastră de la etajul al cincilea din spitalul de pe Bulowka, despre saltul în neant, despre moartea dumneavoastră, dragă domnule Bohumil". Leitmotivul cărţii, „exact ca la Hrabal", aplicat formei aparent logoreice, în fond extrem de strînse şi de semnificative (ca în *L-am servit pe regele Angliei* sau în *Palavragiii* de Hrabal), dar şi fondului (obsesia rădăcinilor, a memoriei, a condiţiei marginale a omului) capătă astfel, în perspectiva morţii maestrului, o altă semnificaţie: „...şi am înţeles cu toţii că abia acum s-a încheiat o epocă, însă nu prin revoluţia de catifea, prin căderea zidului Berlinului, prin victoria *Solidarităţii*, prin «Furtuna în Deşert», prin bombardarea Sarajevo-ului, ci prin zborul dumneavoastră, prin coda, finalul, bucla nemaipomenită pe care aţi făcut-o în întreagă dumneavoastră viaţă, prin cărţile care ne-au ajutat, aşa cum alte cărţi n-au reuşit s-o facă, să supravieţuim celor mai grei ani, pentru că ne încurajau dezinteresat, ne dădeau inspiraţie şi ne ştergeau lacrimile...".

Mercedes-Benz este povestea – plină de umor, dar şi de o durere ce amestecă patetismul cu ironia neagră – a unei iubiri totale, ce înglobează şi eul personal şi pe cel familial, chiar şi eul suav-erotizat printr-un „limbaj dispărut în totalitate", omagiul de maturitate al unui excelent scriitor polonez pentru maestrul ceh al „frazelor lungi, legate ca nişte panglici în copacul sfînt al dervişilor".

trend înţe

Indiferenţa şi hazul ei

Povestit pe înţelesul copiilor, comunismul e ceva de rîs. Aşa a fost la dezbaterea organizată săptămîna trecută la Teatrul Act de grupul DramAcum (tineri regizori în căutarea dramaturgiei originale) şi autorii cărţii *O lume dispărută* (Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir). Fragmentele din carte erau mărturia unei realităţi cenuşii, sărace, din cînd în cînd atroce şi întotdeauna handicapată sub raportul sentimentelor pozitive. Frica şi agresivitatea născute din frică domină amintirile din adolescenţă ale tinerilor adulţi de azi. Ei povestesc lumea unde au crescut, obiectele, examenele, jocurile, poruncile părinţilor şi serbările de atunci, încercînd să refacă sentimentul copleşitor de înstrăinare. Pozele proiectate pe ecran, menite să ducă în eternitate micile bucurii domestice, cîntecele optimiste completează partea de real dintr-o halucinaţie colectivă (regia Nicu Mandea).

Proiectul regizoral e izbutit şi, pentru că a izbutit atît de bine, preşcolarilor din '89 le vine tot timpul să rîdă. Povestea Iulia Popovici (cronicar literar şi dramatic), în deschiderea dezbaterii, că nişte studenţi îi spuneau că s-au plictisit să tot audă vorbindu-se despre comunism, despre Securitate, despre procesul Babu Ursu, nu-i interesează... Poate că, în loc să-i acuzăm pe tineri de ignoranţă şi de nesimţire, ar trebui să ne întrebăm dacă nu cumva discursul despre aceste teme importante a fost ratat. Pentru tinerii de azi e de neînţeles de ce un imens hohot de rîs nu a acoperit prostia oficială, de ce scîrba şi mînia individuale nu s-au coagulat într-un răspuns colectiv. Dezinteresul e provocat de un dispreţ atît de bine însuşit, încît nici nu mai merită să fie exprimat.

O doamnă, din prima generaţie a copiilor născuţi după decretul de interzicere a avorturilor, încearcă să explice cît de nedorită a fost generaţia ei, a „decreţeilor", cum în şcoli au apărut clase paralele pînă la litera x, dar au învăţat, s-au distrat, au iubit. Pe vremea aceea citeau. Lîngă mine, o regizoare tînără evocă în şoaptă bucuria de a merge în fiecare zi la Cinematecă. Azi cinemateca e mai mult pustie... Mă întrebam dacă e treaba teatrului să întindă punţi peste prăpastia dintre amintirile de atunci şi indiferenţa de astăzi. Oricum, e meritul teatrului tînăr că reacţionează la semnalele de alarmă date de o encefalogramă plată.

Magdalena BOIANGIU

Dilema veche vă recomandă

Gelu Negrea, *Cine eşti dumneata, domnule Moromete?* (Ed. Muzeul Literaturii Române). Cu vervă apăsat caragialiană, cu o mare asprime faţă de neam, venită dinspre Drăghicescu şi Patapievici („beţia minimalizării aproapelui"), cu cîteva congestionări savante care prind şi ele bine – un studiu critic, serios şi vesel, care îndrăzneşte să nu ia în tragic (auzi, auzi...) faptul că Ilie Moromete nu-i un personaj tragic, aşa cum au crezut-o atîţia..., ci „un român imparţial" (cel mai bun capitol) cu toate fixurile „rasei sale", precum îl caracteriza agentul fiscal Jupuitu: „Rasă de om ca dumneata, n-am mai pomenit!". Şi cu un final neaşteptat, întru totul memorabil: propunerea de-a ne despărţi de Moromete! (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Vorbe grele

● *Damen Tango* (România, 2004), de Dinu Tănase.

Pe la mijlocul filmului *Damen Tango* vine un moment de revelaţie, cînd Mihai Călin o duce pe Andreea Bibiri la o margine de şosea, în faţa a două cruci, şi îi dă să rezolve o problemă: „Dacă atunci cînd ne vom întoarce din luna de miere am avea un accident... ascultă-mă!... şi peste ani de zile m-aş căsători cu fata celui care te-a omorît, ce-ai zice?". Eu aş zice că este, într-adevăr, o problemă, cu atît mai gravă cu cît Corina (Bibiri) se aflase cîndva într-o maşină cu iubitul ei Mircea (Horaţiu Mălăele) şi avuseseră un accident... ascultaţi-mă!... şi peste nouă ani de zile ea e pe cale să se mărite cu Bogdan (Călin), care nu e altul decît fiul celui care l-a omorît pe Mircea. Dumneavoastră ce-aţi zice? Şi să mai ştiţi că Bogdan a avut cîndva un tată, care a avut un accident... ascultaţi-mă!... şi peste ani de zile se căsătoreşte cu pasagera şi amanta celui care i-a omorît tatăl. Deci? Ar fi cazul să ziceţi ceva, măcar ca să-l acoperiţi pe Bogdan, care tocmai zice despre „locul ăsta nenorocit unde s-a născut cea mai teribilă ură... unde s-a născut cea mai teribilă dragoste". Compozitorul Ştefan Elefteriu găseşte de cuviinţă să zică şi el ceva – atît de înfiorător încît filmul se cutremură, masca îi cade şi, în sfîrşit, găsim cuvintele potrivite ca să-i zicem pe limba lui: „În punctul ăsta nenorocit mi s-a arătat cu cea mai teribilă claritate faptul că... ascultă-mă!... eşti o telenovelă!".

Cu nouă ani înaintea acestui moment de adevăr, Mircea o părăsea pe Alexandra, soţia sa (Maia Morgenstern). Îi lăsa o casetă video în care vorbea foarte frumos despre noua lui iubire – atît de frumos încît, după nouă ani, Alexandra avea să-i spună Corinei: „Vorbele lui Mircea te-au apărat de mine pînă acum". Pe de altă parte, nici un actor n-ar trebui să conteze pe vorbele scenaristului Radu F. Alexandru, ca să-l apere de scepticismul spectatorului; unii oameni primesc medalii pentru acte de curaj mai mici decît al Andreei Bibiri, care a trebuit să se descurce cu replica: „N-am reuşit încă să strîng cioburile în care s-a spart viaţa mea". De-acord, Bibiri n-a fost chiar singură în momentele acelea de cumpănă: Alexandru sau co-scenaristul şi regizorul Dinu Tănase s-a milostivit de ea, permiţîndu-i lui Călin să intervină cu un singur cuvînt salvator – „Shakespeare" –, iar Bibiri şi-a plătit datoria ceva mai tîrziu, spunînd „Shakespeare" într-un moment deosebit de dificil pentru Călin. Dar (nemaipunînd la socoteală insultarea repetată a lui Shakespeare) *de cîte ori* se poate salva un film în felul ăsta? Ori pui, după fiecare replică, un asterisc cu explicaţia „Shakespeare", ori n-o mai pui pe Morgenstern să spună: „Eu nu mai pot visa", sau: „Vorbeam cu Cel-de-sus". E adevărat, scenariul vine în ajutorul ei cu un şiretlic încă şi mai iscusit decît cel cu Shakespeare: personajul e liber să-şi schimbe comportamentul în fiecare secvenţă (adineaori amintea de mama băiatului din filmul ăla de Mel Gibson, acum e ca Joan Crawford în plină erupţie, într-un minut va fi ca Glenn Close în *Atracţie fatală*), pentru că avem de-a face cu o femeie *înnebunită* de durere; şi dacă lucrurile scapă cu totul de sub control, se poate folosi procedeul acela inovator (doar cei mai buni dramaturgi din clasa a treia îi cunosc taina), dezvăluirea că a fost doar *un vis*. Dacă ar fi să luăm filmul în serios, ca pe o tragedie a pasiunii şi a conştiinţei, ne-am putea trezi în calea unui curent destul de neplăcut: pasiunea bărbatului „matur" pentru fata-căreia-i-ar-putea-fi-tată vrea să fie demnă, lucidă şi frumoasă, în timp ce pasiunea soţiei părăsite e grotescă, iraţională, monstruoasă. Cu bunăvoinţă putem înţelege de aici că soţia e tragică (deşi nu e; spre final începe să se comporte ca psihopatul dintr-un *thriller* oarecare), în timp ce soţul e doar melodramatic; dar la mijloc poate fi şi ceva mai dubios – proiecţia unui inconştient masculin insuficient examinat, frica autorilor de emoţiile unei femei părăsite. Dar ce-a făcut filmul ca să merite luat în serios? Din cînd în cînd are cîte o răbufnire inexplicabilă de pseudo-dinamism (ce sens are scurta şi brutala întîlnire a Corinei cu un hoţ?); în rest, camera e o martoră indiferentă la ravagiile histrionismului incurabil. La un moment dat, spectatoarea de lîngă mine mi-a şoptit: „Uite ceva viu". Se referea la căţelul care-şi făcea toaleta la cîţiva paşi de focarul Morgenstern. Profit de ocazie pentru a lăuda stilul acestui animal anonim.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Soprano fanclub

De cînd s-a lansat noul post de televiziune PRO Cinema, am devenit şi eu tînăr şi neliniştit. Adică dependent de seriale. În fine, nu de orice seriale, ci doar de două dintre ele: *Clanul Soprano* şi *Oz*. Dar, dacă aş schimba aceste două nume cu altele care vorbesc despre iubire şi răzbunare, diferenţa dintre o gospodină devoratoare de telenovele şi mine nu ar fi prea mare. Cu aceeaşi evlavie mă aşez în faţa televizorului la ora 10 seara, cînd începe *Soprano* (pentru a „suda" apoi cu *Oz*, la 11, şi cu *Seinfeld*, pe PRO TV, la 12), aceeaşi bucurie mă cuprinde cînd aud muzica de generic şi la fel de impacient rămîn la sfîrşitul episodului, dorindu-mi ca timpul să treacă rapid şi să vină cît mai repede mîine, ora 10 seara. Şi astfel încep să-i înţeleg pe bătrînii care au cerut producătorilor serialului *Tînăr şi neliniştit* să rezolve o dată problema, ca să poată muri şi ei liniştiţi (se vede treaba că, urmărind longevivul serial, îşi pierduseră tinereţea, dar neliniştea le rămăsese intactă). Zilele trecute, chiar, m-am trezit deschizînd discuţia într-un cerc de prieteni: „Aţi văzut grozăvie? A murit Adebisi". Desigur, moartea personajului din *Oz* e o la fel de mare grozăvie ca înşelarea blîndei Juanita de către iubitul ei soţ cu perfida de soră-sa al cărei unic ţel în viaţă este, desigur, s-o distrugă (cum pe cine? pe Juanita!).

Acum, dacă e să fiu sincer, trebuie să mărturisesc că, dintre cele două plus unu (în reluare) seriale pe care le văd la rînd, doar *Clanul Soprano* mi se pare ireproşabil. La *Oz* mă enervează filozofările de toată jena ale personajului-Dumnezeu-în-scaun-cu-rotile, iar la *Seinfeld* mă enervează tipa care-o joacă pe Elaine.

Serialului *Clanul Soprano*, precum spun, nu am ce să-i reproşez. Îmi place că Tony Soprano e un personaj complex, *boss* de temut, dar, pe de altă parte, plin de moliciuni, puternic dar slab în faţa atacurilor de panică, brută în stare să ucidă cu sînge rece, dar uman, foarte uman. Ce să mai vorbesc de umorul lui sau de inteligenţa sa nativă, de om simplu, care nu se încurcă în fandoseli?

Desigur, nu numai Tony Soprano merită toate aplauzele în serialul ăsta (şi James Gandolfini, actorul care-l joacă). Scenariul, în ansamblu, este foarte bine ţinut în mînă. Admirabil mi se pare umorul subtil al situaţiilor şi, mai ales, faptul că serialul nu cade în caricatură sau gag (soluţia cea mai simplă pentru o astfel de abordare). Mafioţii sînt departe de a fi nişte simple maşini de ucis; sînt pur şi simplu oameni, cu bolile lor, cu momentele lor de slăbiciune, cu tandreţurile lor sau cu idealismele şi candorile lor – şi de aici noutatea discursului pe care-l propune acest serial şi efectul lui extraordinar. Personajele, în schimb, nu sînt niciodată transformate în propriile lor caricaturi, în pămpălăi sau în clovni. Şi asta nu poate fi decît lăudabil.

Iată-i, de exemplu, pe cei doi mafioţi porniţi să recupereze bani de la un rus. Paulie primeşte un telefon de la Tony să facă treaba asta pentru Silvio (care nu poate s-o facă el însuşi pentru că e gripat – un mafiot gripat e ce poate fi mai dulce...). Desigur, Paulie bombăne, pentru că tocmai voia să-şi însoţească mama la nu ştiu ce aşezămînt social, dar nu are ce face şi se conformează. Ca să fie mai sigur, îl ia cu el şi pe Christopher. Acesta are o singură problemă: nu şi-a luat dejunul. În fine, merg la rusul Valeri, acesta le dă banii, dar, din cauza unor vorbe în doi peri, tipii se iau la harţă, iar Paulie sfîrşeşte prin a rupe traheea rusului (aşa cum, doct, el însuşi se exprimă). Numai că, după ce l-au dus pe individ să-l îngroape într-o pădure, cei doi mafioţi observă că rusul trăia bine mersi. Valeri primeşte o lopată să-şi sape singur groapa, dar el, văzîndu-se cu lopata în mînă, îi atacă pe cei doi şi reuşeşte să scape. Paulie şi Christopher se rătăcesc în pădure, Paulie îşi pierde un pantof în zăpadă şi amîndoi ajung să-şi petreacă noaptea tremurînd, neajutoraţi, într-o dubiţă părăsită. Se învelesc cu mocheta din dubiţă şi sug cu deliciu din două pliculeţe de ketchup pe care le găsesc pe-acolo, într-o pungă cu resturi de la un *fast-food*.

Ei bine, pentru un asemenea episod, în care doi mafioţi pornesc să recupereze bani, ucid (sau au impresia că au ucis), merg să îngroape cadavrul şi sfîrşesc prin a scînci neajutoraţi de frig şi prin a suge ketchup din pliculeţe, merită să faci şi moarte de om ca să-l vezi. Sau, în fine, să ai impresia că ai făcut-o.

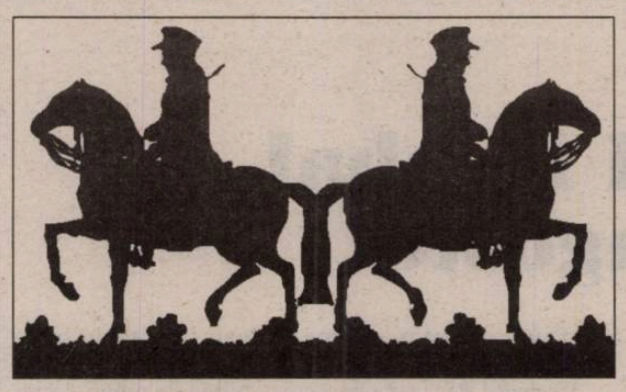

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

La comemorarea unei fiinţe obscure

Se fac 25 de ani de cînd mi-a murit femeia aceea, nu prea bătrînă, care îmi „bătea" la maşină manuscrisele. „Bătea" minunat, îmi înţelegea scrisul şi aveam o încredere nelimitată în ochii, mintea şi degetele ei.

Cînd nu pricepea un cuvînt, îmi dădea telefon să mă întrebe. Cuvîntul însemna ceva important pentru ea. Nu întîlneşti prea des oameni care să se chinuie pentru un cuvînt. Poate unii scriitori. Ea avea ceva de scriitor. Lucrările ei erau curate. Într-atît de curate încît de nenumărate ori mă simţeam dator să rescriu manuscrisele pe care urma să i le dau.

Ţineam la ochii ei. Scriam de ajuns de clar în creion – nici pînă azi nu m-am dezobişnuit, primul jet e cu un „Dixon" bine ascuţit sau cu un „Ticonderoga", mărci mai apropiate culturii mele decît un Browning. Creionul e însă mortal pentru o dactilografă. Mă puneam să-mi recopiez pagina ca să-i ocrotesc vederea, deşi îmi dădea toate asigurările că-mi înţelege şi caligrafia, şi toate adausurile de pe margine, şi toate ştersăturile; îmi propunea să nu „mă omor" rescriind şi s-o las pe ea să desluşească totul.

Mă uitam în ochii ei ageri, în care inteligenţa legăturilor între cuvinte îi aprinsese reflexul loialităţii umane. Rareori cuvintele au o asemenea consecinţă, chiar sub pleoapa omului. Dar minunea, intrînd la ea ca să-i las nuvelele mele, era alta:

de fiecare dată mă întîlneam pe masa ei, lîngă maşina de scris, cu manuscrisele unor alţi scriitori cu care nu mă vedeam prea des sau, dacă mă vedeam, nu discutam unde ne „băteam" manuscrisele. De cîte ori îi citeam, mă simţeam legat de scrisul lor; nu ne consumaserăm niciodată în lungi elogii, nu ne-am cădelniţat nicicum talentele total diferite, nu am format vreun grup literar notoriu, dar, mai ales, nu ne-am vorbit vreodată să fim pe masa ei. Fără a fi sectari, toţi cei care „băteam" la uşa şi la maşina ei eram legaţi prin tendinţa talentului nostru – aceea de a semnifica altceva decît şabloanele zilei – şi această doamnă S. era martora, întru totul tăcută, a trudei cu care căutam să fim subversivi sau, dacă asta sună gongoric la exigenţele mor(t)ale de azi, să ne păstrăm oneşti faţă de noi. (Moment muzical pe atunci: cîntam în gînd şlagărul zilei despre acel nou orăşel – „Oneşti, Oneşti, zîmbet cald pe harta ţării!" – dînd substantivului propriu înţeles de adjectiv...)

De cînd am descoperit-o şi i-am priceput resortul, întîmplarea asta mi-a apărut ca o coincidenţă de simţiri care nu are loc în fiecare zi pe pămînt; mai convingător decît în oricîte declaraţii, m-am simţit confrate cu aceşti poeţi şi romancieri la gîndul că aceeaşi mînă „ne bate" manuscrisele, un acelaşi ochi ne desluşeşte textul şi îl înţelege în intimitatea virgulelor sale. Uneori, nu ideile copleşitoare şi tot mai vagi adună cîţiva intelectuali sensibili într-un acord de suflet. Ci vine cîte un asemenea eveniment indescifrabil, un asemenea om normal şi muncitor care-ţi lasă senzaţia unei solidarităţi miraculoase într-un domeniu unde fiecare este singur. Este cea mai intimă solidaritate în care cred, printre aceste conglomerate de interese, aspiraţii şi vanităţi dominînd, peste tot, lumile literare: solidaritatea de manuscris.

Moartea subită, obscură, a unei dactilografe putea da, atunci, acestui sentiment intelectual lumina unei oaze într-un deşert. Azi, după un sfert de veac, întîmplarea – cum ar spune Alexandru George – are alt sens la urmă: doi – de nu trei, conform unor zvonuri – dintre acei confraţi fideli dnei S. se acuză reciproc că au făcut operă de turnătorie. Fiecare l-a găsit pe celălalt în dosarul său de urmărire... După consumarea şocului, rămîne valabil ce-am cîntat şi am îngînat: „Oneşti, Oneşti...", dacă se îngăduie un minim sarcasm la o comemorare.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Alecu Drăgoi

PSD

Ce sînt?

Iau zece milioane ca secretar general la PSD Gorj şi şef de cabinet senatorial PSD Hîrşu Ion.

Ultima realizare

Şi de aceea, am scos un CD cu lucrări interpretative, printre care şi o baladă, în care l-am bălăduit pe Mischie Niculae, fostul preşedinte CJ Gorj. Adică, interpretez o versiune dintr-un cîntec popular, *Cine-a fost o dată-n Gorj*, şi modific o strofă enumerativă şi de laudă pentru a-l cînta pe domnul Mischie.

Cum este să lauzi la omul viu? Dar la Mischie, gras, bubos, ochelarist?

N-am de ce să-l ling pe el, eu laud un simbol, dacă e altul mai bun ca el în Gorj, îl laud şi pe acela. Dar asta cu bubos, dar cine mai ştie cum era Magheru, cum era Dincă Scheleru, deputatul nostru ţăran, dar Crăciunescu, nepotul lui Tătărescu? Şi ei sînt oameni cîntaţi în baladă. Nu mai interesează în baladă cum arată omul, important e ce face.

Cîntat pe avantaj

Eu sînt om orgolios, nu are ce să-mi dea mie Mischie... cu pregătirea mea ajungeam, dacă vroiam, departe. Eu n-am de ce să dau limbi sau să ling sau să perii. Nu, am un orgoliu, iar orgoliul de gorjean e mare.

Vocea PSD e una ca la oameni

Da... am fost la Rapsodia Română, dar nu aveam unde să locuiesc în Bucureşti şi m-am retras. Şi cînt cu prietenii şi ei au zis că de ce nu scot şi eu ceva, o casetă, că e plină piaţa de nechemaţi. Cu vocea mea de tenor, cu timbru ca al lui Felician Fărcaşu din Bihor, cred că pot ajunge departe. Fac un pas. Pe talent. De ce trebuie să ling?

Politica

La Gorj politica se face cu oameni. Te lupţi cu oamenii, faci ce trebuie pentru ei.

Doctrina

Vedeţi, de cînd s-a făcut revoluţia, nu contează ce doctrină faci, important e să faci pentru ţară. Pentru ţăran, pentru normalitatea, care nu este, a unei ţări.

Baza politică

Te mănîncă toţi dacă nu ai o bază politică, adică nişte oameni să spună facem aşa şi tu aşa. De unul singur nu poţi urni munţii, au fost urniţi de alţii, acum trebuie să facem omului un sentiment de securitate, de apartenenţă la acest loc. De aceea, e marea lovitură dată unui judeţ, prin retragerea de pe liste a domnului Mischie. De ce se face ăsta? Nu se ştie, omul ăsta nu a supărat cu nimic, a fost pîinea lui Dumnezeu, la Tîrgu Jiu. E ataşat valorilor naţionale, a făcut tot ce a putut pentru înflorirea acestui loc de rezonanţă culturală.

Liviu IOLU

Săptămîna asta sînt cap limpede

– despre oameni pentru care calendarul se citeşte de la o noapte la alta –

Tipografii privesc un calculator cu mînie. Nu pentru că n-ar şti să-l folosească, doar pentru că îl văd drept un mişel ce poate să le fure, într-o bună zi, slujba. Puiu Gulie, un om uitat în lumea maşinilor de tipărit încă de cînd Sadoveanu îi vizita pe zeţari şi linotipişti, îşi ţine computerul pe masă, dar preferă să nu-l atingă, ba îl şi priveşte numai cu coada ochiului dacă-i întrebat despre el. „Mai bine scriu cu pixul o frază, decît să bat trei cuvinte. Doar nu în toate părţile îşi are rost calculatorul."

Nea Costică Talpău are un calculator acasă, cu Internet şi toate cele, dar îşi lasă copiii să-l mînuie.

Alta e lumea lor, una în care noaptea s-a făcut zi de ani buni. A zeţarilor, linotipiştilor şi a lui Puiu Gulie care-şi aduce aminte de toate astea.

Puiu Gulie conduce interviul încă de la prima întîlnire, în poarta tipografiei Polirom. „Aveţi de umplut pagini, că altfel nu veneaţi la mine", mi-a spus la prima întîlnire. „Ce motiv ar putea fi, «Ziua tipografului» a trecut de mult, la 13 decembrie, de ce v-aţi interesa de mine acum? Dar vă ajut", zicea nea Gulie, cu conştiinţa faptului că a ajutat sute de redactori în mai mult de jumătate de secol de tipografie.

Se făcea, după ce am vorbit cu Puiu Gulie, că-mi scriu reportajul pe genunchi, în faţa unui zeţar care-şi trece privirea peste coala scrisă cu creion chimic, ce nu se mai şterge cu nici o radieră din lume. Textul devenise violet, eu cu faţa aprinsă, ruşinat că nimeni nu-mi înţelegea scrisul, nici o literă, iar zeţarul, linotipiştii, maşiniştii – parcă şi plumbul din matriţe – mă priveau şi dădeau semne de nerăbdare.

Culegătorii, care în branşa tipografilor mai erau numiţi şi „fasolari", aveau o dexteritate uimitoare. „N-avea rost ca să bată la maşină articolul, pentru că tipograful înţelegea scrisul de mînă al fiecăruia dintre redactorii ziarului pentru care lucra", spune bătrînul tipograf care de la treisprezece ani ştie în amănunt lucrurile astea. Şi nu le-a uitat, pentru că n-a avut timp. Lucrează noapte de noapte, chiar şi acum cînd poştaşul îi aduce acasă, regulat, pensia. În ucenicie a fost de toate. Şi zeţar, şi linotipist, şi maşinist. De-atunci are amintirile despre amiciţia strînsă care se lega între tipografi şi redactori. „Meştere, ai grijă de materialul ăsta al meu, să nu iasă cu greşeli", ziceau mai mereu reporterii. Şi dacă nu, „capul limpede" era ultimul care citea ziarul şi dădea bunul de tipar. „Era denumire profesională. Pe mine să zicem că mă cheamă Ionescu, dar sînt de serviciu săptămîna asta «cap limpede». Eram direct răspunzător pentru greşelile care apăreau şi care erau o ruşine pentru ziar."

Aproape că nici nu-mi pot imagina cum se lucra un ziar sau o carte. Nici cum se fac ele acum nu înţeleg prea bine, pentru că legătura între redactori şi tipografi s-a rupt din cauza calculatorului, blestematul. Cînd ochii mi-s mari la aflarea unor maşinării dispărute din tipografiile moderne, se-aude doar un „Hei, Doamne", spus scurt, într-un zîmbet şi-o mirare. Iar bătrînul tipograf se-apucă să explice...

Arghezi, om cu mirosul cernelii şi al plumbului

Am privit cutia pentru ochelari pe care Puiu Gulie o mînuieşte aidoma unei perii de apăsat coala de probă peste imaginare litere de plumb. Apoi citeşte un text de ziar aşa cum se făcea odată. Pe foaia aceea închipuită erau scrise numele tipografiilor care mai existau în Iaşi prin '46 şi tot ce însemnau ele. „Se ungea cu un val de cerneală – un clei – cu care se-mbrăca floarea literei. Şi o hîrtie umezită, la 14 cm, de lungimea sulului de hîrtie, o apăsam deasupra literelor. Se bătea cu peria şpaltul, iar cînd o dezlipeai, puteai citi pentru o primă corectură." „Hei, Doamne", aud încă o dată şi aflu de ziarul de prînz, care se vindea la „Trianon" la 12.00, abia ieşit din tipografie. „Nu exista să aibă rabat, la ora 12 fix ieşea pe piaţă. Asta pînă-n '44." Şi de Sadoveanu pe care-l ţineau, încă, buzunarele să-şi tipărească singur o carte, şi de Arghezi, cel apropiat de culegători, şi de ce îl cheamă pe nea Puiu Gulie aşa. Pentru că tatăl era Ilarion Gulie, tot tipograf, „pe mine m-a botezat tot Ilarion şi mama mi-a zis *puiu mamii*".

© S. Ivanoschi

Cînd Arghezi a venit în tipografie, invitat fiind de Sadoveanu, nea Gulie era tînăr şi nu pe o funcţie care i-ar fi dat dreptul să se ţină după el, dar îl bîntuie şi azi plăcerea de a-l vedea, mic de statură, om cu mirosul cernelii şi al plumbului. Pe atunci, toţi scriitorii erau apropiaţi de mînuitorii de matriţe şi-i respectau. Acum, Puiu Gulie îngrijeşte doar de o carte pe săptămînă, cîteva ziare şi multe, infinit mai multe etichete: de medicamente, ciocolată, băuturi alcoolice.

„Eu mîncam o carte pe noapte mai demult, filă cu filă, şi mă întorceam la pagini cum aveam chef, nu cum îmi zice nepoata că le citeşte pe Internet. Le luam în rate, în patru rate a 300 de lei", povesteşte nea Puiu. Acum numără clienţii librăriilor şi-i ies tot timpul prea puţini, în zadar îi adună şi pe cei care cumpără pixuri şi „notes"-uri.

N-a rezistat să doarmă noaptea

Şaptesprezece ani Puiu Gulie a fost în slujba ziarului numai noaptea. „Ei, Doamne! Acasă, cînd vroiam să dorm stăteam treaz, aveam o carte mică şi mă oboseam cu ea. Puneam capul în pernă şi iar mă trezeam."

De-aici începe şi istoria unui coleg care nu a rezistat să doarmă noaptea. Cînd Mihai Bălan a ieşit la pensie, după 25 de ani de slujbă începută după asfinţit, şi-a chinuit ultimele zile. Nici măcar n-au fost multe, doar cîte poţi număra într-o jumătate de an, pînă a plecat în cealaltă lume. Trupul i s-a zăpăcit în faţa unei nesperate ocazii de a trîndăvi pe timpul nopţii, mintea nu l-a mai înţeles. Nu era beţiv, o spune alt fost coleg, Constantin Talpău. „N-avea somn şi alerga noaptea pe malul Bahluiului pînă la cinci dimineaţa. Aşa se obişnuise. Apoi făcea un duş rece şi de la asta i s-a tras."

Meseria asta n-ai voie s-o păcăleşti, am auzit-o din gura celor doi de prea multe ori ca să nu mă las convins. Dacă ai minţit-o, eşti condamnat să-ţi cauţi o alta sau să plăteşti. Cu fiecare moment de rătăcire în alcool, cu cea mai mică dezordine a vieţii, rişti.

Rotativa îşi suceşte valurile în bătăi mici, sîcîitoare. La Multiprint ziarul de mîine e ameţit în maşina cu tipar, apoi scuipat în mii de exemplare în braţele muncitorilor. Un televizor resemnat odihneşte într-o cutie şi se măsoară în zgomot cu rotativa doar pe timpul pauzei. Altfel e mut, oamenii îl privesc doar pentru că recunosc şi cu lumina stinsă tot ce e împrejurul lor. Suluri mari de hîrtie, butoaie cu vopsele, panoul cu butoane ochioase, un calendar ortodox – unde doar nopţile sînt numărate – şi titluri, multe titluri de jurnale.

„Odată mi-am prins mîna între valurile de cauciuc la o treabă pe care o făcusem de sute de ori. O secundă de neatenţie", zice nea Costică şi-mi arată de unde i-au jupuit doctorii piele pentru înlocuirea celei înghiţite de rotativă. Un coleg a fost iertat de maşină, i-a tras doar halatul descheiat şi l-a făcut franjuri. El s-a răsucit şiret, ca şi cum i l-ar fi apucat de pe umeri fata de la garderobă, într-o seară la teatru.

Altădată, din rotativa de tipar plan a sărit valul cît colo peste capetele tuturor, din viteza sutelor de rotaţii pe secundă.

„Din noiembrie n-am mai prins o tură de după-amiază, toate noaptea", spune Costică Talpău sorbind din cafeaua tare, care ar putea să poarte chiar numele lor: cafea de tipograf. Înainte să mi se facă rău de la cana mare de cafea am mai ascultat cîteva din gîndurile maşinistului. „O să ajungă ziarul ca şi cartea, cîţiva or să-l mai ia de la chioşc, cine n-a învăţat calculatoare. Şi noi, încet, încet, rămînem fără slujbă. La englezi deja a dispărut sectorul foto din tipografie, calculatorul comandă tot."

Scriitorii şi redactorii calcă, în ultimul timp, din ce în ce mai rar în tipografie. Cei mai mulţi caută doar amintiri.

Iaromira POPOVICI

bazar

Doamna Jeni

Cînd, din însorita Basarabie, a poposit doamna Jeni, cu coc şi pulover roz tricotat, am fost convinsă că am pus mîna pe Mary Poppins însăşi.

Noua bonă lucrase, în Basarabia, într-o grădiniţă de stat, care, în cele din urmă, dăduse faliment şi se transformase în croitorie. Avea datorii la bancă şi venise în România, ca pe pămîntul făgăduinţei, ca să strîngă bani. S-a dovedit că doamna Jeni e un om de treabă, posedînd o naivitate aici, demodată, un calm dincolo de posibilităţile mele de înţelegere, dar şi o dorinţă de mai bine, de parvenire primară (care la început nu s-a văzut, dar apoi i-a coordonat acţiunile). Şi, pe lîngă toate acestea, doamna Jeni s-a dovedit un om cinstit.

Nu am ales-o ca subiect al rubricii de faţă pentru nici una din aceste calităţi, ci pentru că educatoarea moldoveancă era, şi este, o depozitară a locurilor comune din omul universal. Din Republica Moldova, doamna Jeni a venit cu o serie de mituri aparţinînd unei lumi rurale, înapoiate, în care empiricul şi superstiţiile sînt, încă, atotputernice. De pildă, în caz de boală, tratamentul aproape universal era uleiul de bursuc: din păcate, cam scump. Chişinăul e cel mai frumos oraş din lume şi acolo oamenii fac moda – nu ca aici, unde sîntem cam în urmă. Femeile de acolo au făcut şcoală şi se mărită cu bărbaţi mai din topor, de pildă şoferi sau tractorişti. Lenin era frumos şi deştept, şi viitorul încă se cîştigă la Moscova.

Dar doamna Jeni este o persoană ce se hrăneşte din folclorul locului în care se află: e adaptabilă şi socializează uşor. Ea are darul unic de a-şi face relaţii oriunde, în tramvaiul 5, la poartă, la magazinul din colţ. Ştie să filozofeze despre orice subiect. De altfel, chiar ea mi-a mărturisit că cele mai multe lucruri interesante nu le afli din cărţi, ci din conversaţiile cu oamenii.

Datorită acestor conversaţii, peste doamna Jeni a dat, treptat, schimbarea. Întîi de *look*: bona noastră a descoperit *en gros-ul* Europa, de mulţi contestat, dar de eroina noastră iubit, datorită preţurilor mici, care îţi pot oferi măcar un simulacru de aspiraţii. De acolo a ieşit o Jeni în pantaloni negri, strîmţi şi tricouri pînă pe talie, ba în ultima perioadă, chiar în costume de blugi şi raiaţi. Treptat, Europa a fost înlocuit cu Cora, de unde se pot lua lucruri care nu se strică a doua zi. Tot apariţia hipermarketurilor i-a permis eroinei noastre să dea mese, cu bere şi chifteluţe, vecinelor din bloc.

Din masă-n masă, bona moldoveancă a prins gustul străinătăţii: fata unei vecine era plecată la Viena, unde vindea imitaţii de aur, alte cunoştinţe plecau în Italia, prin catolici, ca să nu mai vorbim de căpşunile din Spania... Aşa doamna Jeni moldoveanca a devenit doamna Jeni – românca, visînd la doamna Jeni italianca, spanioloaica etc. Cert este că, după vehicularea unor poveşti destul de fantasmagorice despre româncele focoase şi bune bucătărese care sparg piaţa pe acolo, dna Jeni va deveni elveţiancă. Se va sui într-un autobuz şi va ajunge la „baba" de origine română de acolo, căreia, spune ea, îi va fi damă de companie.

Dacă în acest articol sînt sesizate prea multe note de maliţie, ele sînt, poate, datorate invidiei (contrastul dintre mobilitatea altora, la orice nivel, şi conservatorismul personal este neplăcut), dar, mai ales, regretului că pleacă.

PARCĂRI PE PARCURI

Studii recente arată că Bucureştiul duce o lipsă acută de spaţii verzi. Dar oamenii (prinşi în vîrtejul supravieţuirii în economia de piaţă nefuncţională) se pare că nici nu mai au timp să observe asta. Psihicul şi plămînii se atrofiază pe nesimţite, printre blocurile de beton şi ţevile de eşapament ale maşinilor. Parcurile care totuşi există sînt aglomerate, în ciuda faptului că mulţi n-au timp de plimbare şi că destui chiar s-au plictisit de ele. Despre altele noi nici nu se pune problema. Ba dimpotrivă. Diverse lucrări, interese şi parcări ciupesc şi din cele vechi.

Raluca ION

Parcul oamenilor mari

O pală de vînt te pupă rece pe nas dimineaţa, nişte păsări îţi aruncă la prînz pe geamul biroului voci de pescăruş, iar seara la 10, cînd termini munca, vezi o lună argintie trunchindu-se din ce în ce după un copac din Herăstrăul de vizavi şi te nelinişteşti că nu-i în firea ei. Afli a doua zi, cînd deja ai uitat, că a fost eclipsă şi te lauzi că ai văzut-o şi de data asta din staţia de autobuz – cel mai bun observator astronomic la plictis.

Pentru că altminteri spre altceva îţi cată ochii şi se ciulesc urechile. Serviciul, mersul la serviciu, orele suplimentare la serviciu, gîndul la serviciu, iar la sfîrşit de săptămînă, în orele tale libere, nu găseşti nimic mai bun de făcut decît să meditezi în timp ce dai cu aspiratorul la sacul de hîrtie care poate că e plin. Alte griji şi îndatoriri te umplu cu vîrf: rezerve de saci de hîrtie, hipermarket, mîncarea pentru o săptămînă întreagă, rufele murdare de o săptămînă întreagă, soluţia de curăţat geamuri, lavetele de praf, pasta de dinţi, odorizantul pentru WC. După ce ţi-ai petrecut ziua conducînd ceasuri întregi un cărucior prin hipermarket, noaptea te duci în vreun club să bei bere şi, mai în glumă, mai în serios, să vînezi cu fetele care dau tîrcoale vreunui exemplar masculin ca nişte rechini care au simţit un firicel de sînge într-un ocean. Te întorci acasă la timp să-ţi vezi iubirea angajată într-o cursă feroce de maşini sau despicînd fără milă ţeste ridicole de adversari viu coloraţi şi afli că mai e tocană în frigider şi vezi că draperiile sînt trase şi uiţi că mai există stele.

Într-o zi, o prietenă care are timp liber cu pipeta şi nu face mare lucru cu el m-a sunat să-mi spună că şi-a dat seama că au înflorit copacii şi că trebuie să fie primăvară. Am auzit chiar că cineva şi-a sunat un apropiat să-i spună că şi-a amintit că există cer. Mie, tot căutînd scurtături sau privind peste gard, au ajuns să-mi placă parcurile, în care rareori pun piciorul aşa, din plăcere. Primul a fost cel de la Eroilor, prin care trec ori de cîte ori vreau sa merg de la Opera Center pînă la Spitalul Municipal. Grăbită să ajung cît mai repede la autobuz, merg pe un fel de linoleum albastru ca pe un lac în care se oglindeşte cerul. Cu coada ochiului drept văd spre bulevard copii cu mînuţe şi picioruşe prea subţiri pentru armurile lor de rolleri, făcînd acrobaţii pe suporţii metalici. Cu coada ochiului stîng fotografiez mămici şi bunici avînd în pază cutia goală de role şi apa minerală a sportivului. În spatele lor, copacii sînt albi şi frumos sculptaţi, ca nişte pietre în care un artist şi-a pus tot meşteşugul. La Herăstrău sînt tot timpul atentă ca observator extern. Am văzut că de acolo ies mereu oameni cu baloane colorate, semn că înăuntru trebuie să fie un continuu carnaval. Din Parcul IOR, aflat pe undeva prin Titan, iese seara o rază năbădăioasă de lumină, fugind în toate părţile ca dintr-un far marin în miniatură, iar la zilele festive un nor de fum de mici daţi poporului de primărie, dar cum asta nu este o imagine senină, o ignor. Parcul Ştirbei din Buftea arată ca o curte imensă de conac şi privind la jandarmii care trec în rînduri pe acolo, te simţi ca o beizadea nepreţuită, demnă de a fi păzită zi şi noapte. Iarba proaspăt cosită şi aşezată în rînduri, la distanţe egale, îi face pămîntului o ciudată freză tărcată.

Cişmigiul pe care-l traversez întîmplător e neschimbat, cu aceiaşi liceeni trăgînd chiulul pe bănci, aceiaşi bunicuţi plimbîndu-şi nepoţii, aceiaşi îndrăgostiţi. Mă uimesc doar broaştele care traversează din cînd în cînd aleea. De ele uitasem.

Adina POPESCU

Comerţ cu organe

În urmă cu vreo două săptămîni, o crainică de ştiri ne comunica trist că Bucureştiul şi-a pierdut un plămîn; e amuzant să nu mai interpretezi metaforele televiziste şi să încerci, ca pe un exerciţiu de imaginaţie, să ţi-l închipui pe Marele Oraş expunîndu-şi măruntaiele pe o masă de operaţie imensă, în timp ce i se extirpează plămînul bolnav, chircit, străpuns de mocirloasele ţevi de canalizare, dar imaginea dispare brusc, căci crainica respectivă se simte datoare să dea explicaţii pentru telespectatorii mai puţin obişnuiţi cu figurile de stil: era vorba despre reducerea la jumătate a spaţiilor verzi ale capitalei. Rămîi cu un sentiment de frustrare: bisturiul nu va atinge niciodată încîlcitele maţe ale infrastructurii; poate doar după viitoarele apropiate alegeri, va fi nevoie de o nouă incizie.

Andreea Raicu, o altă vedetă teve, cu exprimări mai puţin poetice faţă de cele ale crainicei de mai sus (emisiunea pe care o prezintă i-o cere!), gîngurea într-un interviu că unui străin venit de peste mări şi ţări să vadă frumuseţile capitalei noastre, i-ar arăta Muzeul Satului şi parcul Herăstrău. În prima zi de Paşti, Herăstrăul era verde şi prăfos, în acelaşi timp. Verde de la pomi şi prăfos de la roleri, al căror număr s-a dublat, invers proporţional cu cel al spaţiilor „de recreere şi agrement". Rolerii începători care se ţin de mînă cîte trei sînt nemulţumiţi: „Aleile sînt proaste, pline de gropi, ne stricăm patinele pe ele!", se plînge o adolescentă, cocoţată pe o pereche de „Roces". Prin urmare, tot asfaltul este cel care contează! Terasele sînt pline: tinerii se dreg. Mai pe seară li se vor da concerte şi artificii. Comerţul „de parc" e înfloritor; unora le lipseşte aici un McDonald's. Doar în grădina japoneză e linişte... o linişte japoneză!

Simt nevoia să revăd „pădurea cu urşi şi cu lupi" a copilăriei mele pe unde mereu înaintam cu teamă, mai exact „spaţiul verde" de lîngă piaţa Presei unde întorc tramvaiele ce merg în Militari. Aici copacii au un rol bine stabilit: oferă umbră teraselor ai căror clienţi fideli sînt controlorii RATB, aşa că patronii nu mai trebuie să investească în umbreluţe.

Cişmigiul are acelaşi aer de curte de sanatoriu dintotdeauna. Băncile sînt pline de oameni cu un aer suferind. Mi-amintesc de istorioara cu sanatoriul de boli nervoase de la Predeal: toţi anxioşii şi deprimaţii şi-au revenit brusc în momentul în care vizavi de poarta instituţiei s-a deschis o nevinovată cîrciumioară. Acelaşi „miracol" poate fi valabil şi pentru Cişmigiu: cei care îşi permit să stea la terasă şi să bea o bere „la preţ de parc" au cu totul alt tonus decît ocupanţii băncilor, cu ceai şi apă în sticluţe din plastic, cu etichete zdrenţuite care-ţi înfăţişează portocale şi lămîi decolorate de soare.

Ceva mai sus de Kogălniceanu, pe bulevardul Elisabeta, un nou spaţiu de recreere amenajat prin grija sectorului... (vezi pancarda). Are vreo zece metri pătraţi, gărduleţ, trei bănci, doi boscheţi, pietriş şi „program de funcţionare": orele 10.00 – 22.00. Dacă sari gărduleţul după unşpe noaptea, ca să te odihneşti pe o bancă, ai trecut pe tărîmul ilegalităţii.

În parcul IOR, tot prin preajma Paştelui, mai ales în apropierea bisericuţei din lemn, stil maramureşean, a apărut comerţul cu lumînări, mătănii, iconiţe, seminţe, brăţări fosforescente, agrafe de păr. Deja mă întreb cum va arăta Parcul Carol peste cîţiva ani. Puneţi-vă bani deoparte ca să cumpăraţi moaşte „second-hand"!

„În parc la Mobila" am învăţat să merg cu bicicleta. Era unul dintre puţinele „parcuri" de pe Calea Moşilor, dacă nu chiar singurul: din nou cîţiva metri pătraţi (cu băncuţe, boscheţi etc.) destinaţi odihnei pensionarilor, jocului de table, activităţilor recreative ale copiilor. Între timp, magazinul Mobila s-a transformat în restaurantul Bureibista (vreun văr al lui Burebista, probabil!). În fiecare seară parchează aici jeepane, dom'şoare platinate în fuste scurte, tineri bronzaţi în pantaloni de in. Am aflat că este unul dintre localurile la modă, cu specific românesc. Are un singur mare defect: nu posedă terasă, iar vara ce poate fi mai plăcut decît să ronţăi o frigăruie şi să sorbi un vin, la aer, la lumina stelelor, cu un vînticel răcoros care să-ţi gîdile degetele de la picioare, încălţate cu sandale moi, din piele? Problema este că restaurantul ar putea avea terasă, dar probabil că îi e imposibil să se extindă peste spaţiul public amenajat cu drag şi spor de primăria sectorului... Pînă cînd va sosi momentul să-şi planteze mesele printre băncuţe şi boscheţi, Bureibista s-a decis să ia în primire „părculeţul de la Mobila" şi să-l facă „frumos". Deja e înconjurat de un gard din lemn natur, are o poartă „tradiţională", deasupra căreia stă scris, mare, numele restaurantului, tufele sînt tunse regulamentar, iar printre tufe s-au montat lampioane care noaptea luminează select împrejurimile. În plus, pensionarii şi copiii îi pot admira pe chelnerii în costum popular care mai ies uneori pînă „la poartă", să tragă o ţigară, în absenţa patronului.

Nu mai are nici un sens să jelim plămînul extirpat care oricum era îmbîcsit de la sutele de mii de ţigări ale cetăţenilor capitalei (vezi chiştoacele de pe aleile parcurilor), mai bine observăm aerul pe care-l respiră plămînul chipurile sănătos: cu arome de hamburger şi damf de bere. Iar, la o disecţie, am descoperi cu uimire că în interiorul său scrie: Coca-Cola. La o adică, putem să-l şi vindem, că tot e la modă comerţul cu organe!

Apropo: în Bucureşti, terasa de La Ruine e mai populară decît cea de La Dud.

libertatea de impresie

Iar la coadă

Articolul de mai jos a mai fost scris. L-am mai scris şi eu, l-au mai scris şi alţii. Şi cu toate astea mai trebuie scris. E vorba de administraţia financiară şi de cozile ei. În ciuda tuturor sesizărilor şi chiar a măsurilor care au fost luate, lucrurile nu s-au prea schimbat. Cînd se depun diverse acte, cel puţin în Bucureşti, se stă în continuare la cozi. Unele documente se pot depune prin poştă, ceea ce înseamnă însă, de multe ori, să schimbi coada de la administraţie pe cea de la poştă. Pe deasupra, lumea nu are încredere în acest sistem, „dacă actul nu ajunge, dacă îmi vine vreo amendă?". Aşa că mulţi rămîn să se înghesuie în ultimele zile înainte de termen, pe scările şi pe culoarele nefericitei instituţii. La una din administraţii, un tip mai colorat, ambulant, vinde timbre fiscale în apropiere. „Să iau şi eu", zice cineva. „Dar nu vă trebuie pentru declaraţia de venit global", îi spune altcineva. „Şi dacă totuşi trebuie, să iau pe urmă coada de la capăt?" „Pe asta mizează şi ţiganul, îi daţi bani degeaba pe timbrele lui. Şi le dă şi cu suprapreţ." „Las' că mi-or fi de folos altădată", insistă bătrînelul cel precaut. Apoi cineva vine cu ideea că trebuie şi copie după buletin. Se produce agitaţie. Unii îşi lasă rînd şi se întorc la coada de la xeroxul din apropiere, tot aşa, ca măsură de prevedere, să nu fie întorşi din drum mai tîrziu. Cîte unul încearcă să se bage în faţă după binecunoscutul obicei comunist şi naţional în acelaşi timp. Lumea vociferează şi individul eşuează. Alţii, însă, apelează la cîte un inspector cunoscut şi actele lor ajung cu promptitudine în dosul ghişeului. Se rezolvă imediat. Încet, încet răbdarea oamenilor se epuizează. La fel şi a funcţionarilor. Şi unii, şi alţii încep întîi să se plîngă: „În străinătate de ce nu-i aşa, domnule? Sîntem la coada Europei", „Ce putere avem noi şi cum credeţi că putem să rezistăm aici toată ziua cu atîta lume pe cap, dacă mai avem şi mulţi ca dumneavoastră?". Cei de la coadă încep să se enerveze: „Hai, domnule, că ne ţii pe loc. Eşti nesimţit". „Ce vrei, mă boule, o să stai în fiecare an la coada asta şi nici măcar n-o să afli de ce" (nu ştiu dacă aţi observat, dar la fiecare coadă există cîte un *nesimţit* şi cîte un *bou*). Doi indivizi apar în capătul scării pe care s-a format rîndul, unul transpirat, cu o burtă revoltătoare, altul slab şi agitat. „Ţi-am spus eu, Nicule, că la ăştia nu faci treabă? Dă-i, mă, în mă-sa. Pardon, daţi-vă la o parte! Daţi-vă, domne, la o parte, ce dracu', nu putem să ieşim." Vrînd-nevrînd, toată lumea se dă la o parte bombănind. Coada se desface şi se reface la loc ca apa... Numai că apa trece şi cozile rămîn.

Andrei MANOLESCU

BURSE „GE-NEC“ PENTRU ANUL UNIVERSITAR 2004-2005

„New Europe College“ anunţă concursul pentru *4 burse* de cercetare pe durata unui an universitar (1.10.2004 – 31.07.2005) pentru tineri cercetători/universitari români din domeniile: istoria şi teoria artei, istoria şi teoria arhitecturii, arheologie, studii culturale şi vizuale, studii în domeniul fotografiei, filmului şi noilor media.

CONDIŢII DE PARTICIPARE:
candidatul trebuie să fie înscris la doctorat sau să aibă titlul de doctor;
se va acorda prioritate candidaţilor sub 40 de ani;
o foarte bună cunoaştere a cel puţin două din limbile străine de circulaţie internaţională.

Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- şi trans-disciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere, fără a pierde din rigoarea disciplinară.

CONDIŢII ALE BURSEI:
Programul bursierilor presupune prezenţa obligatorie în Bucureşti cel puţin o dată pe săptămînă. În timpul bursei, bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare de o lună într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei este echivalentul în lei a 400 USD lunar (plus 2.800 USD pentru stagiul de cercetare).

MODALITĂŢI DE ÎNSCRIERE ŞI TERMENE PRIVIND CONCURSUL:
Formularul de participare la concurs poate fi ridicat de la sediul Colegiului în zilele de luni-vineri, orele 10-17, sau poate fi primit prin poştă (în cazul candidaţilor din provincie). De asemenea, formularul poate fi solicitat prin e-mail (de la Alexandru Suter: *asuter@nec.ro)* sau accesat la adresa web *http://library.nec.ro/formulare/ge-nec*

Termenul-limită de depunere a dosarului completat este 7 iunie 2004 (inclusiv).

Relaţii suplimentare se pot obţine la tel. (021) 307 99 10, fax (021) 327 07 74 – între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare sau prin e-mail: *asuter@nec.ro*

Adresa: New Europe College, str. Plantelor 21, 023971 Bucureşti

Cu ochii-n 3,14

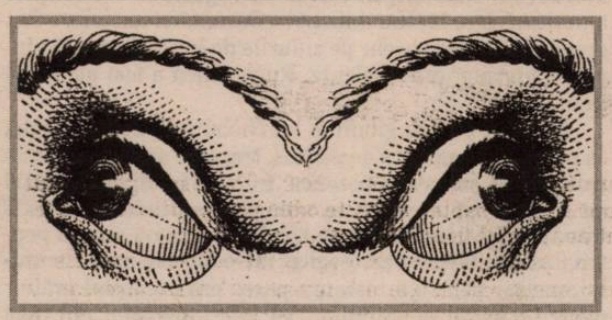

PE 9 MAI VIITORUL TĂU PRIMAR INTELIGENT PREZINTĂ BÎRFE CU MASTICA

● Pe 9 mai seara au fost artificii la Casa Poporului. Unii au crezut că e de ziua victoriei împotriva fascismului. Alţii că de ziua regelui. Cîţiva şi-au amintit de ziua partidului. Au fost şi din aceia care s-au gîndit la ziua independenţei. Nu puţini au crezut că am intrat în Europa. Autorul spectacolului speră că a exorcizat comunismul din clădire. Unii au fost de părere că la urmă trebuia s-o bubuie de tot. (**A. M.**)

● Afişe din Obor pînă spre bulevardul Dacia: „Dumitru Dragomir, viitorul *tău* primar, *vă* invită la un mare spectacol...“. Mult mai presantă ar fi fost o invitaţie la o lecţie de limba română despre folosirea pronumelui personal. (**R. C.**)

● Premierul Adrian Năstase s-a arătat îngrijorat de faptul că străinii cumpără tot mai multe terenuri în România: „Ne vom trezi după 2007 că pămîntul pe care vrem noi să-l organizăm inteligent de fapt nu mai este al nostru“. Vestea bună: premierul a descoperit că organizarea inteligentă a pămîntului începe cu proprietatea asupra lui. Vestea proastă o ştiţi: în 14 ani, restituirea pămînturilor şi eliberarea certificatelor de proprietate s-a făcut cu tot felul de şmecherii. Întrebare pentru premier: noi, românii, sîntem mai buni decît străinii în organizarea inteligentă a şmecheriei? Şi dacă da, asta nu ne îngrijorează deloc? (**M. V.**)

● Mă uit pe topul celor mai votate *site*-uri româneşti. Pe primul loc este unul care se prezintă: „Bîrfe, muzică, sport, poze, topuri, vedete. Îţi place ceva? Aici ţi-e locul“. Urmează un *site* pentru îndrăgostiţi şi „Anunţul telefonic“. La secţiunea de „Educaţie-Învăţămînt“ pe primele cinci locuri sînt *site*-uri de unde poţi lua referate sau lucrări de diplomă făcute de alţii. Internetul seamănă destul de mult cu viaţa reală. Apropo, *site*-ul *Dilemei* este pe locul patru la secţiunea „Ştiri – Mass-Media“. (**C. G.**)

● Ziarul maghiar *Népszabadság* face o simpatică incursiune în taverna Uniunii Europene. După o patriotică menţiune a băuturii naţionale, *pálinka,* cu ramificaţia ei cehă, *pálenka,* şi slovenă, *paljenka*, urmează un poliglot şi competent inventar al băuturilor specifice din cele 25 de ţări membre UE. Din cele două ţări candidate care îşi aşteaptă rîndul, a rămas doar una – Bulgaria, cu *mastica*. Încă un dosar de negociat. (**M. B.**)

MEDAM E MESIO, NO COMMENT: ABECEDARUL REFLECTEAZĂ LA TV SĂ-MI LIVREZE MOCCACINO-UL

● Cursa Tarom cu care-am plecat la Paris, în dimineaţa de 7 mai a.c., a avut – cred – media de vîrstă cea mai înaintată a însoţitorilor de bord (femei & bărbaţi deopotrivă) de cînd am pus eu prima oară piciorul pe-un nor (cca 40 de ani): cca 55 de ani... Părea o reuniune de sărbătorire a 30 de ani de zbor! Nu l-am cunoscut pe pilot, dar bănuiesc că n-a urcat în avion sprijinit în baston: a fost OK. Cînd eram pe punctul de-a ateriza, la Charles de Gaulle, vocea uneia dintre stewardesele veterane („senior stewardess“, cum ar zice americanii) s-a putut auzi, anunţînd pe franţuzeşte (?): „Medam e mesio, dan chelcă instans nu som... nu avon aterir a Paris...“. Apoi, ceva mai departe de microfon, dar totuşi clar: „Ce ziceţi ce frumos le-am zis-o?“. (Rîsete) Într-adevăr; dacă în 30 de ani de carieră în aer, zburînd de-atîtea ori la Paris, n-ai învăţat „limba lui Voltaire“, *vaut mieux se taire...* (**a. l. ş.**)

● La Euronews, rubrica *No comment:* binecuvîntarea lui Vladimir Putin, ca preşedinte al Rusiei, într-o biserică a Moscovei, cu un preot care dacă nu avea glasul acela de bas abisal din filmul lui Eisenstein, îi propunea, totuşi, noului ţar, privirii sale glaciale, un efort spre pioşenie. Rareori am văzut o sobrietate mai ostentativă, o discreţie mai impunătoare. (**R. C.**)

● Nu trebuie să fii suporter rapidist pentru a aprecia cum se cuvine următoarea întîmplare: pe stadion, înainte de începerea meciului Rapid – Dinamo din 9 mai a.c., 18.000 de oameni s-au ridicat în picioare şi au cîntat imnul echipei, emoţionîndu-i pînă şi pe cei 2.500 de suporteri dinamovişti prezenţi la faţa locului. Cum spune Cătălin Tolontan (*Gazeta Sporturilor*, 11 mai a.c.), „Ţi se face pielea de găină, e una dintre clipele în care poţi să-ţi iei copilul de mînă şi să-l treci prin poarta iubirii de fotbal“. De s-ar strînge clipele astea într-o oră măcar! (**A. C.**)

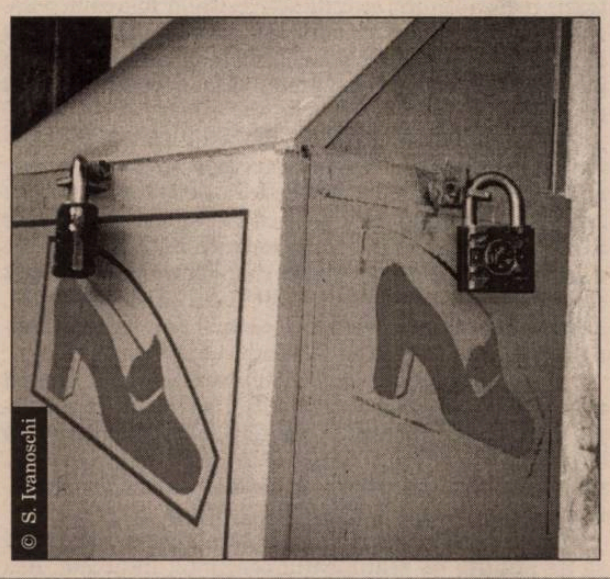
© S. Ivanoschi

● Inscripţie pe remorca unui tractor care transportă gunoiul: „PRIMĂRIA SECTOR 6 / asigurăm bucureştenilor curăţenia“. Faţă de primarul de la sectorul 5, „care este“, ăsta pare să ştie abecedarul. Dar chiar e nevoie să ne spună tot ce face, de la **A** la **C**? Eu, spre exemplu, nu mă laud cu ce scriu; am zis! (**M. M.**)

● Monica Tatoiu, candidată la Primăria Bucureştilor, reflectează la TV: „O familie fără copii e ca o dragoste fără iubire“. Cum o fi, oare, o primăriţă fără primăreasă? (**S. S.**)

● După ce bancomatele m-au sfătuit să am grijă ca nimeni să nu-mi vadă codul PIN, iar calculatoarele caselor de schimb mi-au zis, politicos, că mă aşteaptă şi altădată, mai nou, automatul de cafea dintr-o benzinărie m-a informat, concis (înainte să-mi livreze moccacino-ul): „sînt pregătit“! (**I. P.**)

FOTOLIUL SINUCIDERILOR (NE) SCAPĂ (DE) TURMA HARNICĂ GREU DE UCIS

● La o emisiune electorală pe TVR, e invitat un candidat PRM la fotoliul de primar de sector. E prof. univ. de informatică. Întrebat de moderatoare ce are de propus tinerilor din sectorul în care candidează, răspunde că le oferă locuri de muncă în „aparatul primăriei“. Acolo, zice domnul candidat, sînt multe probleme birocratice şi am de gînd să angajez cît mai mulţi tineri care să se ocupe de informatizare. Bun program: combatem birocraţia prin birocratizare! (**M. M.**)

● În 2003, numărul sinuciderilor la nivel naţional a fost egal cu cel înregistrat în 2002, exact 3.481. Numărul omuciderilor a scăzut în 2003 la 722 de cazuri, faţă de 873 în 2002. Sînt datele precise ale unui articol din *Adevărul* (8 mai), intitulat foarte antrenant: „A început sezonul de sinucideri“, cu un subtitlu şi el spectaculos: „Doljul a întrecut Covasna şi Harghita la sinucideri, pentru prima oară după cîteva decenii“. Totul e numărătoare, clasament, competiţie... (**R. C.**)

● Cînd îl vezi/auzi pe Mircea Geoană spunînd cum a păstrat el în suflet Bucureştiul „prin toate marile metropole ale Europei şi Americii“ pe unde-a avut norocul să umble (& să stea, mai ales), ţi se întoarce stomacul pe dos şi-ţi vine să-l votezi numaidecît pe „marinarul“ aclimatizat Băsescu... (Nu că n-ar exista o mie şi unul alte motive de-a o face!) Aşadar: *aux urnes, citoyens!* Căci urna (ne) scapă (de) turma (PSD). (**a. l. ş.**)

● Şi tot legat de primari & primării; la anunţarea candidaturii lui Geoană de la Polivalentă, mai toţi mai-marii pe sectoare s-au lăudat cu „fapte“: „Aţi văzut cum am amenajat parcurile?“, au întrebat ei... Da, am văzut: arată groaznic! O ţoapă harnică poate fi harnică, dar rămîne tot ţoapă. (**a. l. ş.**)

● Uneori, ai ce citi pe un taxi. Cum ar fi acesta, pe care bravul şofer a scris (în faţă) un nume – TAXI SERVICE – şi (în spate) un renume – GREU DE UCIS. (**D. S.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Sărbătoarea

„Ziua Europei este şi ziua ta", sloganul ales de Guvern pentru a-i îndemna pe cetăţeni să sărbătorească ziua de 9 mai, exprimă, în principiu, un adevăr. Din moment ce ne considerăm europeni şi aspirăm la aderarea cît mai rapidă la Uniunea Europeană, ar trebui ca această zi să fie simţită, de tot românul, ca o sărbătoare. Deocamdată însă nu este aşa: pentru a fi interiorizată, o sărbătoare are nevoie de timp, trebuie să capete o tradiţie, nu poate fi pur şi simplu „decretată". Pentru moment, o formă ceva mai exactă a sloganului ar suna astfel: „Ziua Europei ar trebui să fie şi ziua ta".

Nu mi se pare însă că iniţiativa Guvernului de a „decreta" sărbătorirea zilei de 9 mai ar trebui numaidecît condamnată. Aşa au făcut şi fac toate guvernele din UE. În definitiv, construcţia europeană înseamnă şi un uriaş efort persuasiv: cetăţenii Europei trebuie convinşi că au un patrimoniu comun, că există mai multe lucruri care îi leagă decît cele care îi despart, iar pentru asta recursul la asemenea manifestări simbolice poate fi util şi eficient. Conştientizarea unei identităţi europene durează mult mai mult decît încheierea acordurilor politice şi armonizarea economică, socială şi legislativă a statelor membre. Nici în ţările care sînt de mult în UE ziua de 9 mai nu a fost pe deplin asimilată în conştiinţa publică: de la o ţară la alta, există mari diferenţe de atitudine faţă de această sărbătoare, dar în orice caz *altele* sînt zilele pe care cetăţenii se simt îndemnaţi să le celebreze, fie ele sărbători religioase ori date cu rezonanţă istorică sau culturală. Problema nu este că Guvernul a „decretat" sărbătoarea, ci felul în care s-au desfăşurat manifestările care i-au fost dedicate. „La centru", în Bucureşti, s-a organizat un concert cu vedete pop: vedetele au început să fie bune la toate, iar concertele în parcuri şi pieţe sînt reţeta cea mai comodă pentru a scoate oamenii din case şi a împacheta oraşele ţării în ambalaj sărbătoresc. Evident, n-au lipsit manelele, inclusiv „Să moară vecinii mei" („oare se referă la bulgari?", glumea un jurnalist), ceea ce nu este decît o accentuare a faptului că vom intra în UE cu manele cu tot (dar ce credeaţi? ar fi culmea să-i cerem tot Europei să ne scape de manele...). Casa Poporului a fost şi ea ambalată „europeneşte", într-un *show* cu lumini şi artificii, ceea ce, după gustul meu, n-a fost decît o subliniere a deplinului kitsch pe care îl reprezintă: monstruoasa clădire a căpătat o coajă lucitoare şi la fel de monstruoasă.

Dar manifestările au fost diverse. Am avut crosuri (ca-n Europa), dar în unele capitale de judeţ au fost şi nişte chestii asemănătoare mitingurilor de pe vremuri, la care oficialii locali au rostit cuvîntări lemnoase, de parcă ar fi raportat îndeplinirea planului, iar în public se aflau pancarte „mobilizatoare": acţiuni propagandistice primitive, care spun ceva despre incapacitatea unora de a se dezvăţa de ceea ce au învăţat pe vremea partidului unic. În orice caz, cu asemenea manifestări, ideea de sărbătoare a Europei e sabotată cît cuprinde şi lasă un gust amar. Poate că ar fi mai bine ca organizarea sărbătorii să fie dată pe mîna tinerilor şi a copiilor: identitatea europeană va fi a lor, aşa că ar trebui ca ea să fie construită de ei, după gustul şi imaginaţia lor, fără directive de sus şi fără bifarea birocratică a unor acţiuni comandate de la centru. Ar ieşi, în mod sigur, ceva curat şi autentic.

Presa a comentat în fel şi chip, a criticat Guvernul pentru că miliardele alocate sărbătorii ori a evidenţiat „culoarea locală". Deocamdată, 9 mai nu e simţită ca o sărbătoare, într-o ţară în care numai meciurile importante cîştigate de naţionala de fotbal mai scot oamenii, spontan, în stradă. Altfel, în materie de date, ne obsedează în continuare 1 ianuarie 2007: intrăm sau nu intrăm în UE? Dacă intrăm, oare ce-o să ne obsedeze începînd cu 2 ianuarie 2007? În nici un caz 9 mai.

Wolf LEPENIES

Ironia istoriei – politica ironică

Cea mai bună carte despre „Războiul împotriva terorii" s-a scris acum mai bine de cincizeci de ani. Autorul ei era un teolog protestant: Reinhold Niebuhr (1892-1971). Eseul *The Irony of American History* publicat de Niebuhr în 1952 este pentru cititorul de azi ca o prevestire a evenimentelor actuale. Acum o jumătate de secol se vorbea despre ameninţarea Statelor Unite de către o mişcare fundamentalistă: comunismul. Astăzi, avertismentele lui Nibuhr de a nu folosi în lupta împotriva fundamentalismului mijloace fundamentaliste sînt din nou de actualitate.

Printre prietenii cărora Niebuhr le-a arătat manuscrisul cărţii ca s-o comenteze şi s-o critice se număra şi istoricul Arthur Schlesinger, ce avea să devină mai tîrziu consilier al lui John F. Kennedy. Astăzi în vîrstă de 87 de ani, Arthur Schlesinger deplînge, alături de George Kennan, de o sută de ani, cel mai bun cunoscător al politicii externe ale SUA din zilele noastre, faptul că la 11 septembrie 2001 americanilor le-a lipsit un Niebuhr.

Pe Reinhold Niebuhr l-a citit aproape oricine, fără să o ştie. El este autorul rugăciunii pentru linişte, care a ajuns în întreaga lume un aforism uzitat: „Doamne, lasă-ne să îndurăm cu calm acele lucruri pe care noi nu le putem schimba, dă-ne curajul de a schimba ce trebuie schimbat, dă-ne înţelepciunea de a face deosebirea între ele!". Fiica lui Reinhold Niebuhr, Elisabeth Sifton, a consemnat în amintirile despre tatăl ei această rugăciune. Culmea ironiei: aceste cuvinte, ce au intrat, din 1944, cu acordul lui Niebuhr, în cartea de rugăciune a soldaţilor americani care luptau împotriva Germaniei naziste, a fost gravată de Bundeswehr pe zidurile de la „Zentrum für Innere Führung" din Coblentz. Rugăciunea a fost atribuită unui pietist şvab.

Esenţial pentru gîndirea lui Niebuhr era convingerea că politica e dominată de pathos, tragedie şi ironie. Catastrofele naturale erau patetice: în confruntarea cu astfel de situaţii, nu are nici un sens să mai întrebi „de ce?". Situaţiile istorice în care se face rău cu bună-ştiinţă pentru a atinge Binele sînt tragice: introducerea armamentului nuclear pentru a instaura pacea era exemplul grăitor pentru o astfel de situaţie. Cel mai important era însă pentru Niebuhr elementul ironic: prea multă virtute ajunge să fie o povară, supraaprecierea puterii se transformă în slăbiciune, iar prea multă siguranţă face tot mai acut sentimentul general al insecurităţii.

Influenţată de Sf. Augustin, teologia lui Niebuhr a fost marcată de cercetarea stării de păcat a tuturor acţiunilor omeneşti. Demnitatea fiecărui om şi provocarea politică ar consta în a porni, cu credinţa în mila lui Dumnezeu, în încercarea de a face ce e bine şi drept, cu riscul de a încălca dreptul şi de a face rău.

Departe de bigotismul şi de războaiele religioase ale europenilor, primii colonişti care au debarcat pe coasta Americii au fondat un „nou Ierusalim". Ei se credeau un popor ales de Dumnezeu. După crearea Statelor Unite, ei afirmau cu mîndrie că erau o naţiune inocentă. Ironia periculoasă a istoriei americane consta în faptul că această naţiune nevinovată a devenit cel mai puternic imperiu din lume.

Mulţi politicieni americani trăiesc acum cu iluzia că Statele Unite au ajuns aproape fără voie, şi în orice caz neplanificat şi cu intenţii nobile, mai întîi o superputere şi de abia apoi un stat hegemonic. Istoricii au numit această situaţie în limbajul de specialitate „Empire by Invitation". E vorba de un soi de „taxiteorie" a imperialismului: America nu a intervenit în zonele fierbinţi ale lumii decît atunci cînd a fost chemată. Reinhold Niebuhr a contrazis în mod hotărît această teorie. Chiar luarea în posesie a statelor Oregon şi California, Florida, Texas şi New Mexico de către colonialişti avizi după terenuri şi de către pionieri era expresia unei voinţe de putere cu trăsături imperiale.

Deceniile Războiului Rece, în timpul cărora superputerile SUA şi URSS se ţineau reciproc în şah sub ameninţarea atacului cu bombă nucleară, au însemnat pentru America o întrerupere a politicii imperiale. Raporturile SUA cu comunismul erau caracterizate, după Niebuhr, de o „ambiguitate ironică". Atunci cînd duşmanii au început să-şi facă singuri dreptate, SUA au procedat la fel. „Sfîrştul lumii", scria Niebuhr, „nu va fi provocat de criminali, ci de oameni care îşi fac singuri dreptate."

SUA nu trebuiau să întîmpine ameninţarea unei mişcări fundamentaliste cu o politică ideologică, ci mai degrabă să apere cu hotărîre – dar fără conştiinţă misionară – o politică de interese. Şi naţiunile democratice au dreptul legitim de a-şi impune – la nevoie, prin forţă – propriile interese, dar numai fiind conştiente că pot greşi.

Într-o democraţie, orice exercitare a puterii ar trebui să fie însoţită de sentimentul conşiinţei încărcate. Aşa pleda Niebuhr pentru o politică ironică, adică pentru o politică conştientă de sine, dar totuşi una care nu se supraapreciază.

La un moment dat, Niebuhr a ajuns să vorbească, în cartea sa, despre Islam: „avîntul comunismului din zilele noastre poate fi comparat cu avîntul Islamului şi ameninţarea civilizaţiei creştine din Evul Mediu tîrziu. Unele măsuri pe care le întreprindem împotriva comunismului sînt la fel de lipsite de simţ al realităţii ca şi cruciadele. Islamul nu a fost distrus într-atît de mult de duşmanii săi pe cît a fost distrus de propriii corupţi".

Forţa mobilizatoare a Islamului s-a înteţit în ultimele decenii într-o măsură nebănuită. Astăzi, este o dominantă a politicii mondiale. Chiar dacă nu putem face o comparaţie între comunism şi Islam, avertismentul lui Niebuhr către lumea occidentală rămîne valabil şi astăzi: nu poţi să te opui fundamentalismului cu o ideologie fundamentalistă.

George F. Kennan, prietenul care l-a numit pe Niebuhr „tăticul nostru, al tuturor" a aflat, acum vreo şaizeci de ani, cît e de greu să eviţi capcana fundamentalismului. Kennan a vrut – în spiritul lui Niebuhr – să pună la punct o strategie de stăvilire *(containment)* a comunismului, în care vedea o politică de interese dăunătoare, şi a trebuit să constate modul în care ea s-a transformat, în epoca în care John Foster Dulles era Secretar de Stat, într-o ideologie politică. Se pare că ironiei istoriei nu i se putea răspunde cu o politică ironică.

În anii nouăzeci, cuvîntul „ironie" a devenit o noţiune-cheie în dezbaterile vremii. În septembrie 1991 pe prima pagină a revistei *Esquire* a apărut sloganul *„Forget Irony – Have a Nice Decade!"* Era îndemnul de a se lua din nou în serios şi de a termina cu mentalitatea blazării şi a prudenţei în angajamente. În 1999, cartea unui tînăr de 25 de ani (Jedediah Purdy), *Sfîrşitul ironiei*, a făcut senzaţie. În 1998, Richard Rorty, mulţi ani apărător al unui „liberalism ironic", a formulat în cartea sa *Achieving Our Country* proiectul unui patriotism al stîngii americane. În ambele cărţi se regăseşte dorul după „o ironie mai bună", care să marcheze pe viitor politica SUA. Semnele ei distinctive ar fi un angajament hotărît şi în acelaşi timp o renunţare la îngîmfarea ideologică.

„Şi naţiunile democratice au dreptul legitim de a-şi impune – la nevoie, prin forţă – propriile interese, dar numai fiind conştiente că pot greşi."

Decada „plăcută" s-a terminat la 11 septembrie. De la distrugerea turnurilor gemene, nu doar în SUA, ci în întreg Occidentul democratic s-a aprins dezbaterea dacă ideologia criminală a fundamentalismului islamic ar trebui combătută ideologic sau este suficient să aperi interesele punctuale, dar arogante al Occidentului pentru a-i asigura supravieţuirea. Thomas Mann cita un articol care trata despre posibilităţile unei politici ironice în America: „omul spiritual poate alege între a fi ori ironic, ori radical; o a treia cale este exclusă".

Thomas Mann a formulat această alternativă în 1918 în *Constatările unui apolitic*, într-unul dintre textele sale în care apare poate pentru prima dată conceptul de „politică ironică". Şi *The Irony of American Politics* este mai mult decît un eseu de filozofie a istoriei. Niebuhr nu vorbeşte doar despre ironie în istorie, ci pledează în acelaşi timp pentru o politică ironică. „Politica ironică" este un răspuns la întrebarea cum ar arăta un patriotism de stînga. E, de altfel, şi o temă actuală a campaniei electorale americane. Comentatorii discută despre şansele unei „Hawkish Left", ale unei stîngi patriotice şi militante, dar lipsită de conştiinţa misionară ideologică. Şi constată că această stîngă îşi aşteaptă un Niebuhr al ei.

Atunci cînd candidaţii democraţi pentru preşedinţie au fost întrebaţi care sînt autorii lor preferaţi, doar unul singur l-a numit pe Reinhold Niebuhr: părintele Al Sharpton; el e teolog, negru şi fără nici o şansă de a cîştiga. Bill Clinton şi Al Gore au povestit însă cît de mult i-a influenţat pe ei gîndirea lui Reinhold Niebuhr. Democraţii vor putea oferi o alternativă clară politicii regimului Bush numai dacă vor găsi un liant între conştiinţa de sine a americanilor şi un pic de îndoială de sine. Nu ar fi încă o „politică ironică", dar ar fi totuşi o politică în spiritul lui Reinhold Niebuhr.

traducere de
Matei MARTIN

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 19 ● 21-27 mai 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Efecte politice ale ignoranţei“
pagina **3**

Alex. Leo Şerban
„Cannes-ul, călcîiul & comerţul“
pagina **11**

Radu Cosaşu
„Neuronews“
pagina **16**

Sîntem o ţară înapoiată?

© C. Paul-Badescu

„Mari nevoi ne apăsară pînă deunăzi, timpuri critice ne făcură să pierdem din vedere trista stare în care căzurăm, neştiinţa ne-a fost întunecat orizontul cu totul, barbaria ne-a cufundat în tină, lipsa învăţăturii şi creşterii ne-a degradat foarte.“

ION CODRU DRĂGUŞANU

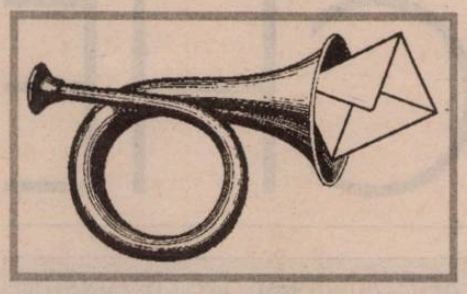

Replici

Autodenunțul lui Sever Voinescu (nr. 15)

● PRO

Stimate domnule Sever Voinescu,

Întotdeauna citesc cu interes și plăcere articolele dvs. Dar, de data aceasta, m-ați surprins și impresionat. Mă refer la articolul „Autodenunț" din nr. 15 al revistei *Dilema veche*. Îl găsesc excepțional, perfect. L-am recitit de cîteva ori. Nu are nici o fisură, argumentația nu poate fi atacată în nici un fel (după aprecierea mea). Decît, poate, într-un singur punct: dvs. nu aveți nici o dilemă, nici o îndoială asupra persoanei dlui Adrian Năstase. Eu am o nedumerire mai veche. De cînd a fost ministru în cîteva guverne, știam despre domnia-sa că este o persoană cultă, școlită la facultăți cu renume, o persoană inteligentă, politicoasă. Dar cred că funcția de prim-ministru l-a dus la o evoluție negativă. Mă întreb, cum nu realizează un lucru elementar? Și anume, că aparițiile zilnice, pe toate posturile TV, la toate emisiunile de știri (și nu numai), vorbind cu aceeași seriozitate și morgă despre orice (important sau banal), nu fac decît să creeze antipatie. Uneori mă gîndesc (poate, cu o ușoară milă): chiar este atît de singur, nu are nici un prieten adevărat care să-l tragă de mînecă, spunîndu-i: „Stai, trezește-te, nu mai poți merge pe drumul acesta"?

Într-adevăr, are nevoie de un consilier pentru alegeri, ca toți candidații. După cîte știu, a angajat un consilier străin, foarte bun. Primul sfat pe care consilierul domnului A.N. i l-a dat a fost următorul: să renunțe la cravată, la costumele elegante, la ținuta sobră, să nu meargă pe teren cu un cîrd de mașini ultramoderne, cu girofare și bodyguarzi. Să se poarte natural, ca un om obișnuit, să stea de vorbă cu oamenii și mai ales cu tinerii, coborînd de pe piedestalul imaginar. Cam greu pentru domnul Năstase!

Stau și mă gîndesc. De fapt, ce mă supără cel mai mult la membrii acestui guvern? Simplu, siguranța lor că totul merge bine. Cu NATO am rezolvat. Acum sîntem membri în NATO. De asemenea, cu UE, totul evoluează normal. Dar populației nu i se explică – pe larg și corect – ce obligații vom avea, cît ne va costa și cît ne va durea. Această lipsă de informație e foarte păguboasă.

Mă mai supără că nu l-am auzit, în acești ani, niciodată pe domnul prim-ministru spunînd: „Aici am greșit și corectăm astfel". Au fost înlocuiți o serie de membri ai guvernului (după sesizări și demascări, în presă și în străinătate). Dar niciodată nu s-a spus explicit ce au greșit acești miniștri demiși. Nu au fost sancționați; dimpotrivă, au primit alte funcții importante.

Mă gîndesc cu amărăciune, cît va mai pluti acest guvern deasupra noastră, tot mai sus, tot mai departe de noi, de realitatea vieții noastre, de greutățile din ce în ce mai mari, de lipsa speranței tineretului nostru?

Aștept ca opoziția să înceapă campania electorală în mod inteligent, cu planuri rezonabile, promițînd numai ceea ce va putea realiza. Aștept, de asemenea, ca intelectualitatea să fie mai activă și să-i pese de cine va conduce țara. Mă gîndesc atît la maturi, cît și la tineri. Sînt foarte mulți tineri capabili, inteligenți, bine pregătiți, care pe drept doresc să-și făurească viitorul, deci – să participe la conducerea României. Aș mai dori să văd figuri noi în viitorul Parlament, cît mai mulți oameni tineri, culți, activi.

Dar, deocamdată, trebuie să ne înarmăm cu răbdare și humor, pentru că multe minuni și bizarerii vom mai vedea și auzi în această campanie electorală.

În încheiere, domnule Sever Voinescu, vă felicit și vă mulțumesc pentru acest articol.

Dr. Iudith ARDELEANU
mduma@scientconsult.ro

P.S. Nici nu am terminat bine această idee, și îl aud pe domnul A.N. spunînd la radio, autoritar și nervos, că l-a lăsat pînă acum pe Băsescu să scrie pe toți pereții că va ieși primar din primul tur. „Acum, gata, Băsescu trebuie să ne lase, să se retragă singur, că vine Geoană." (Fraza aceasta am notat-o cuvînt cu cuvînt.) Întreb și eu, ca prostul: de ce? Pentru că stă bine în sondaje? Ce fel de democrație e asta? Dacă opoziția trebuie să se retragă înainte de a începe campania electorală, de ce mai facem alegeri?

Bravo, domnule Năstase! De data asta, v-am admirat! Ne-ați dovedit că aprobați portretul pe care vi l-a făcut domnul Sever Voinescu.

● CONTRA

Cu titlul de mai sus și sub forma unei scrisori deschise, dl Sever Voinescu relevă grave tare de caracter ale primului-ministru, care ar trebui să-l descalifice drept om politic.

Desigur, ca cetățean, autorul are dreptul să aibă orice opinii dorește. Ca gazetar, însă, are și obligații pe care, după părerea mea, nu le-a satisfăcut.

Să mă explic.

Articolul, întins pe trei semicoloane, nu conține nici o singură dovadă în sprijinul acuzațiilor aduse.

O asemenea abordare poate fi admisă din partea unei personalități cu mare credit moral, crezută îndeobște pe cuvînt. Din păcate, dl Sever Voinescu nu este un Émile Zola și „Autodenunț" nu este un *J'accuse*. Domnia-sa este redactor la o revistă și are obligația față de cititori să producă argumente.

Autorul se folosește de următorul subterfugiu ieftin: declară că a avut intenția să scrie un articol (deduc – unul în care să și dovedească cele afirmate), dar a hotărît să nu-și ducă planul la îndeplinire, preferînd să fie dat în judecată pe baza acestui autodenunț și să-și dezvăluie argumentele la tribunal.

Or, aceasta nu se susține, deoarece:

a) el este sigur că nu va fi dat în judecată de primul-ministru, avînd în vedere diferența de calibru între aceste două personaje;

b) chiar dacă s-ar ajunge la tribunal, pledoaria ar fi auzită doar de instanță și cititorii dvs. tot n-ar afla nimic, iar autorul ar rămîne mai departe dator.

La distanță de cîteva rînduri autorul repetă de două ori aceeași alegație: guvernul a decis să cheme în instanță pe acei care îl critică, angajînd pentru aceasta o firmă de avocatură, plătită din bani publici. În această dublă afirmație autorul omite (cred – în mod intenționat):

a) anunțul guvernului arată că această procedură va fi folosită exclusiv în cazul criticilor care nu sînt însoțite de probe (ceea ce este pe deplin normal, altfel nu poți obliga criticul să producă dovezi pe care să poți să le combați în cunoștință de cauză);

b) anunțul după care toate cheltuielile de judecată urmează să fie suportate nu din bani publici, ci de acei membri ai guvernului, persoane particulare, care-l vor da în judecată pe calomniator.

Eram obișnuit cu articolele dlui Sever Voinescu scrise cu rigoare și onestitate.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărțile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE"

Probabil că de această dată pasiunea l-a orbit.

Rudi ZIMAND
rudizimand@pcnet.ro

Nr. 15: Scrisoarea dlui D. Feldman: „Sînteți unilaterali!"

Realitățile noastre caragialiene...

Luînd în serios invitația redacției (v. nr. 15/23-29 aprilie 2004, p. 2) de a ne spune opinia despre textul critic al dlui Dinu Feldman, am început imediat să aștern cîteva idei. Cum însă am foarte mult de lucru – e o banalitate pe care (am și eu defectele mele!) aș dori să o aud/citesc frecvent în România acestui deceniu... –, n-am apucat să-mi finalizeze proiectul decît acum. Dar, „mai bine mai tîrziu decît niciodată"!...

De la început vreau să-mi spun părerea, cu permisiunea dvs., ca „vechi cititor" – vorba dlui Mircea Vasilescu: *Dilema veche* este cel mai democratic, necenzurat, atractiv, incitant, surprinzător, în fine – cu un adjectiv esențial, pe care-l sustrag enumerării, izolîndu-l, întrucît n-are grade de comparație –, *viu* hebdomadar pe care-mi fac timp să-l citesc în iureșul trăit cotidian în postura de profesor de liceu bucureștean. Fără el, cred, filmul publicisticii actuale ar fi, poate, lipsit de două-trei dintre culorile fundamentale ale spectrului. Dacă aș fi întrebat – să zicem – care-mi este cea mai mare neîmplinire din ultimii ani, aș răspunde: aceea că nu pot deține o rubrică în *Dilema veche* a lui Andrei Pleșu & comp.

Despre opinia cititorului Dinu Feldman, din 1982 trăitor în Israel, cred că are un substrat tragic în ea, anume ruptura completă de realitățile de-a dreptul caragialiene pe care le suportăm, la propriu, toți cei conștienți care trăim mai departe în bătrîna Românie de ceva timp încoace, cu precădere din 1989 pînă astăzi... Distanța i-a întunecat, probabil ireparabil, judecata, dacă poate scrie: *Ziarul* (sic) *și presupun și Pleșu au o luare de poziție* (ca pe front, care va să zică!) *constant de dreapta* (și ce-i rău în asta, domnule?!) *și, mai rău* (oare?!), *nu numai teoretică, dar concret* (?!) *la ce ce se întîmplă azi, proamericană și proisraeliană* (că doară n-oi fi vrînd, puicușorule, să fi fost prorusă, ai?!...). *Dacă asta e situația din cauza presiunilor care se fac asupra presei, atunci e doar trist că nu s-a schimbat nimic, ba poate e mai rău* etc. Etc. (Din economie, mi-am permis a-mi strecura nedumeririle și malițiozitățile... dilematice în chiar corpusul citatului, prin paranteze, după cum cititorul avizat a și decelat, de bună seamă. Desigur, n-am să țin din acest colț de pagină o prelegere despre istorie, patriotism și politică dlui D.F.: amîndoi, socotesc, am pierde vremea degeaba. Doar atît mi-aș permite să-i transmit, intermediat-polemic, dacă redacția îmi permite: fiindcă tot deplîngeți, domnule D.F., *schimbările în rău* ale unora precum Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu ș.a. (nici eu nu ader integral și necondiționat la opiniile publice ale celor doi numiți ori ale altora ca ei, vă asigur!), nu cumva puneți într-o periculoasă paranteză fenomenologică *schimbările în rău* intervenite în mediul românesc de viață, mai ales în ultimii 14 ani? Or, dacă, să zicem, dvs. ori personalități pe care dvs. le admirați (enumerați cîteva nume, dar lista mi se pare oțioasă, apropo de incriminatul gust pentru teoretizare!!), dețineți formule socio-politice secrete, de ce nu încercați să treceți, alături de noi, cei din țară, la exemplarele fapte – să recunoaștem, atît de rare? Nu cumva și în cazul dvs. e vorba doar de truismul „nu vede pădurea din cauza copacilor"?... Dacă v-am supărat (prea tare), vă rog să mă iertați; însă nicidecum nu puteam trece sub tăcere o intervenție deplasată ca a dvs.!

Mihai FLOAREA
str. T. Măgurele nr. 19, bloc S1, et. 1, ap. 30, București

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Televiziune și/sau cultură?**
- **Exportul de democrație**

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteți abona:

● la sediul redacției, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, București;

● trimițînd prin mandat poștal contravaloarea abonamentului pe adresa redacției, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, și expediind pe adresa redacției o copie după documentul care atestă plata, însoțită de o scrisoare cu adresa la care doriți să primiți revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

DILEMA VECHE

REDACȚIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-șef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAȘU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacție)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ȘERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-șef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Șerban FOARȚĂ
Dan GOANȚĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUȚĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU, Adina POPESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎȚĂ

Redacția DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, București.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariția acestui număr a fost sprijinită de Fundația pentru Poezie „Mircea Dinescu" și Mușat & Asociații

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 20.400 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Efectele politice ale ignoranței

Continuu să o spun și acum, așa cum am spus-o cu un an în urmă: atacul aliaților asupra Irakului a fost o decizie legitimă. Cred asta pentru că, din punctul meu de vedere, orice acțiune politică sau militară care are drept rezultat înlăturarea unei dictaturi e, moralmente, acoperită. Dictatura este, prin ea însăși, o „armă de distrugere în masă“ și, ca atare, nu poate invoca în apărarea proprie nici suveranitatea națională, nici dreptul internațional. Perfect inteligibilă este și mobilizarea ofensivă a națiunii americane, după dezastrul de la 11 septembrie 2001. Pe de altă parte, situația în teren e proastă. Se vorbește deja despre un eșec, violența escaladează, perspectivele sînt tulburi. De ce?

Un răspuns elementar ar fi că, din punct de vedere tactic și informativ, acțiunea a fost insuficient pregătită. Nu s-au luat în calcul coordonatele istorice și religios-culturale ale țării, nu s-a imaginat un plan B pentru eventualitatea – devenită fapt – a unui eșec de primă instanță. S-a contat, cu o candoare inadmisibilă, pe simpatia spontană și năvalnică a unei populații care n-are reflexele publice, retorica și valorile comunității newyorkeze. Am putut constata, cu ocazia operațiunii Kosovo, lacune asemănătoare. Radicalitatea „trupei“ nu era flancată de cunoașterea riguroasă a teatrului de luptă. (La un moment dat, mi s-a părut, de pildă, că înalți funcționari ai administrației americane credeau că o bună parte a populației românești e musulmană...) Care va să zică, legendara CIA nu culege destule date utile și nu o face nu pentru că nu e în stare, ci pentru că nu-și dă seama că sînt utile. KGB-ul ar fi fost mai temeinic. O altă explicație posibilă ar viza nu serviciile, ci clasa politică. S-ar putea – și lucrul pare tot mai probabil – ca executivul de la Washington să nu fi luat notă de informațiile primite sau să le fi socotit nesemnificative. S-ar putea, de asemenea, să le fi interpretat greșit sau, mai rău, să le fi interpretat partizan, în funcție de interese inavuabile. Fapt e că și „agenția centrală“, și oamenii politici se confruntă acum cu rezultatele unei anumite *ignoranțe* tehnice: n-au știut ceea ce ar fi trebuit să știe.

Dar ignoranța la care mă gîndesc nu e strict „tehnică“. E vorba și de obtuzitatea în care tinde să sucombe orice logică democratică, atunci cînd se confruntă cu *diferența* de sistem. Democrația nu e pregătită să înțeleagă – și să prevină – totalitarismul, arbitrarul, isteria ideologică. Brutal spus, democrația e cumsecade și toantă. Ea are „principii“, reguli, limite autoimpuse și nu se descurcă în jungla impulsurilor tribale. Dar mai e ceva: democrația, emancipată cum e, „luminată“ cum e, „corectă“ cum e, nu mai dispune de instrumentarul necesar pentru a dialoga cu societăți de tip religios. Deunăzi, am asistat la un colocviu internațional pe tema ereziilor și a convertirilor. Participau savanți prestigioși din cele trei mari „comunități ale Cărții“. Nu teologi, nu clerici, ci *universitari*. Ei bine, era evident că în vreme ce toți islamizanții și toți iudaizanții erau credincioși (fără a fi mai puțin solizi filologic), toți „euro-atlanticii“ (reprezentînd tabăra „creștină“) erau liber cugetători sau agnostici. În consecință, față de arabii și evreii care comunicau cu un fel de subînțeles – reciproc acceptat – al angajării spirituale, europenii făceau figură de outsideri. Or fi fost mai progresiști, mai raționaliști, mai moderni sau mai postmoderni, dar erau, în același timp, lineari și exotici, ca niște bîtlani de rezervație. Știința îi curățase de orice convingeri. Iată, mi-am spus, de ce europenii (cu americani cu tot) n-au nici o șansă să propună soluții adecvate crizelor politice din țările Orientului Apropiat, Mijlociu și Îndepărtat. Pentru că ei nu se mai pot adapta mental la metabolismul specific al unor cetăți organizate pe axa credinței. Credința e, pentru ocupantul „civilizat“, un fenomen din ce în ce mai straniu, un derapaj tenebros, la granița obscurantismului fundamentalist. Americanul care merge la Bagdad se simte acolo ca pe Lună. El vede în localnici o altă specie, un fel de dihănii „medievale“, cu care dialogul e exclus. Eșecul e gata făcut.

Nu e mai puțin adevărat că ignoranța multiplă a democraților „eliberatori“ se izbește de ignoranța simetrică a „eliberaților“. Religiozitatea lor s-a îndepărtat grav de noblețea originară a textelor lor sacre și, de altfel, de orice formă de contemplativitate. Pe un fond de sărăcie generalizată (numai Yemenul are un venit pe cap de locuitor mai mic decît Irakul), religia capătă, inevitabil, o dimensiune agonică. Să adăugăm că rata analfabetismului irakian e unică în comunitatea țărilor arabe: 45% din bărbați și 76% din femei. Stratificată, distribuită nuanțat între cele două tabere, ireductibilă, ignoranța e, deocamdată, învingătoare. Ceea ce vedem la emisiunile de știri e desfășurarea unui conflict în care combatanții nu știu nimic unii despre alții, nu luptă după reguli dinainte convenite și, de fapt, nu înțeleg ce li se întîmplă.

cu dilema la croitor

Credeți că Mircea Geoană și-a făcut campanie electorală vizitînd școlile din București?

Bătrînii evrei habotnici din Odessa, care știau că de Sabat n-aveau voie să călătorească decît pe apă, găsiseră o metodă simplă de a nu păcătui călătorind cu trenul. În clipa în care urcau în vagon, se descălțau și își băgau picioarele într-un lighenaș de aramă pe care îl aveau întotdeauna la purtător, deșertau în el o butelcuță și, uite-așa, plutind ca duhul sfînt pe ape, ajungeau fără probleme de conștiință la Moscova.

Lighenașul domnului Geaonă e geanta diplomat. Pentru că mare diplomat trebuie să fie domnia-sa cînd afirmă că nu și-a făcut propagandă în școli din simplul motiv că n-a intrat acolo în timpul orelor de curs, ci în pauza dintre ore. De unde deducem că, în recreație, domnul Geoană n-a discutat politichie, ci a bătut mingea cu puradeii, a tras de păr o elevă de-a unșpea și-a pufăit o țigară în closet.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Feudalism de piață

– Mănăstirea e ca o bancă, așa a fost totdeauna. Boierii își lăsau la mănăstire bunurile lor de preț, de frica turcilor. Și tezaurul României a fost ascuns la o mănăstire, de frica rușilor – dar pînă la urmă tot ni l-au luat... În timpul comuniștilor a fost mai greu. Acum însă s-a revenit la cum a fost odinioară: oamenii de vază se tem de nesiguranța acestor vremuri și își depozitează la noi valorile – îi explică preotul de la mănăstirea din deal unei studente la sociologie noaptea tîrziu, în barul din sat.

Cu năvălirile turcilor, rușilor și comuniștilor mai înțeleg. Acum însă ce hoarde barbare îi mai năpăstuiesc pe bieții „oameni de vază“? PNA-ul, oare? – mă întrebam eu ascultînd aceste confesiuni la miez de noapte. Un scenariu orwellian a început să se înfiripe în capul meu în timp ce ascultam în continuare relatările din mănăstire și le legam, inevitabil, cu multe alte lucruri auzite și văzute pe ici și pe colo.

A fost odată ca niciodată o republică ortodoxă. Țara fusese în trecut un imens *oikos*, guvernat cu înțelepciune și pricepere de capii bisericii, pînă în ziua în care un prinț răuvoitor și comunist, pe numele său Alexandru Ioan Cuza, a început să naționalizeze averile mănăstirești, să le ia satele și robii, stricînd astfel rînduiala din bătrîni. Teroarea a durat aproape un secol și jumătate, situația Bisericii înrăutățindu-se pe an ce trece. Pînă la urmă însă, lumina Adevărului și a Binelui a răzbit și goarna libertății a răsunat peste țara cotropită de întuneric. Și atunci Biserica a început să-și revină, să-și ceară înapoi drepturile strămoșești și să redevină ceea ce a fost, ba chiar, dacă se poate, mai mult decît atît.

Lumea se schimbase, însă, și Biserica a trebuit să se adapteze la noile condiții de piață. Cu aceeași înțelepciune și pricepere ca în secolele sale de glorie, s-a apucat așadar să-și facă un *business plan*. A început prin a-și recupera cu perseverență pămînturile, cele dinainte de Cuza, mai ales păduri, munți întregi, lacuri și iazuri, parcuri etc. În păduri și-a făcut apoi propriile ocoluri silvice, cu pădurari angajați de ea, care comercializau cu înțelepciune și pricepere lemnul și organizau vînători pentru străini și mai marii zilei; pe munți a trimis la păscut propriile turme de oi și vaci; în iazuri și lacuri a făcut păstrăvării, crescătorii de crapi și locuri de agrement; iar în parcuri a înălțat catedrale pentru mîntuirea întregului neam pe care îl păstorea.

Lumea în care trăia devenise însă una păcătoasă și coruptă, dar Biserica avea înțelepciunea și priceperea ei în relațiile cu puterea. Ca să-și capete înapoi toate aceste bunuri, ea a știut deci să cedeze la slăbiciunile lumești și pentru 500 de hectare de pădure recuperate, de pildă, să lase și primarului care îi semna hîrtiile un 10 hectare în folosință.

Vremurile se schimbaseră însă, după cum am spus, și activitățile economice ale gospodăriilor mănăstirești nu mai erau suficiente. Acestea s-au orientat așadar spre sfera serviciilor, în plină dezvoltare în această lume nouă la care trebuiau să se adapteze. În acest domeniu, cel mai simplu era turismul, de la liniștea chiliilor de două stele la hoteluri de patru sau chiar cinci stele pentru străinii bogați.

Dar preoții erau cei mai bine plasați ca să știe că marfa cea mai de preț o constituie păcatele omenești; iar asupra serviciilor de spălare a păcatelor Biserica avea monopol! S-au stabilit așadar taxe fixe pentru iertarea păcatelor: pe o lună, pe un semestru și pe un an. Și cum oamenii din această țară erau oameni cu frica lui Dumnezeu – dar mai ales a Diavolului – și aveau multe păcate, preoții au ajuns curînd să nu mai prididească cu iertăciunile. Pentru cei din elitele păcătoșilor – pe care unii oameni din această țară îi numeau „baroni“ – s-a inventat apoi o altă formă de servicii de mîntuire: donațiile. Acestea erau făcute direct prin transfer bancar de la întreprinderile unde directorul tocmai „dăduse o țeapă“ – cum se spunea în jargonul vremii – și era cuprins brusc de temeri pentru viața sa pe lumea de dincolo. Nu erau refuzate nici donațiile simplilor credincioși, dar acestea ocupau un loc periferic în activitatea economică a Bisericii.

În sfîrșit, Biserica s-a investit cu trup și suflet într-o sferă de servicii mai subtile, pe care oamenii le numeau *lobby*, mai ales cel politic: în urma unor negocieri reciproc avantajoase cu doritorii de putere, specialiști ai Bisericii erau dispuși să ofere enoriașilor consiliere electorală gratuită.

Condusă cu înțelepciune și pricepere, Biserica devenise astfel, într-o țară lipsită de înțelepciune și pricepere și în care totul se ducea de rîpă, singura instituție funcțională de piață. Pentru a salva țara pe care o păstorea și care, vrînd, nevrînd, trebuia să se integreze în economia de piață a Europei, Biserica a acceptat atunci să preia responsabilitatea uriașă a gestionării societății și a decretat țara respectivă o republică ortodoxă.

M-am oprit aici, brusc, din fabulație. Preotul de la mănăstirea din deal continua să povestească. Ascultîndu-l, o frică punea tot mai mult stăpînire pe mine: și dacă realitatea îl bate pînă și pe Orwell?

ținerea de minte

„«Cercetați, urmăriți, prindeți!»
dădusem dispoziții severe
să mi se aducă fără întîrziere,
numaidecît,
fata ce mă iubea cîntînd, nu de mult,
ce mă iubea permanent,
ca de la sine putere, și pentru care
crescusem cu aproape
doi centimetri, mîndru
și atît de tînăr, încît
toată lumea îmi spunea «bună ziua»
de două ori, pentru fiecare obraz...“

(Geo Dumitrescu, „De după Lamartine“, din *Poezii* – ediție definitivă, Editura Curtea Veche; și cu felicitările noastre la ziua sa de naștere)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Gînduri pe marginea unui raport

„Cei care cumpără voturi, îşi folosesc banii pentru a prostitua politica, iar cei care îşi vînd voturile permit ca drepturile lor politice să fie prostituate.“ Roberto Lazaro, cel care a scris aceste rînduri, e un jurnalist filipinez. Este revoltat pentru că în democraţia filipineză, la alegerile din acest an, voturile au fost cumpărate din banii publici. Un politician tînăr şi aparent reformist, preşedinta Gloria Arroyo, colegă de facultate cu Bill Clinton, a folosit statul ca agent electoral şi pomenile publice ca argument politic. Presa de la Bucureşti a ajuns să scrie aproape zilnic despre asemenea cazuri. A devenit o obişnuinţă, aproape că nu mai contează. Institutul pentru Politici Publice (IPP) a publicat în această săptămînă raportul *Politică pe bani publici*. O culegere de argumente: de ce este democraţia în România o glumă.

Bugetul Cosiliului Judeţean Vrancea pe 2004 alocă 16 miliarde pentru 22 de manifestări, de la festivalul internaţional al viei la comemorarea bătăliei de la Mărăşeşti. O cincime din bugetul oraşului Tulcea a mers către sărbătorirea zilei oraşului. La numai o zi după ce s-a terminat festivalul internaţional al vinului la Focşani, Distrigaz a întrerupt furnizarea gazelor naturale în oraş din cauza facturilor restante. Pentru acoperirea acestor fonduri Marian Oprişan a intervenit la ministrul Industriei.

Anul trecut, un ziarist s-a dat drept un om al partidului şi a întrebat o firmă care cîştigase licitaţia pentru programul „Cornul şi laptele“ de ce nu a trimis banii în cont. Nimeni n-a fost mirat la capătul firului. Reprezentanţii PSD au spus, ca de fiecare dată, că este o provocare a opoziţiei. Nu este clar cum ar trebui să arate un flagrant pentru ca PSD să recunoască o faptă de corupţie în rîndurile sale. Un fost partener de afaceri al lui Corneliu Iacubov declară că acesta i-a dat lui Viorel Hrebenciuc 5 milioane de dolari pentru campania electorală PSD din 2000. În schimb, statul i-a oferit rafinăria RAFO. Iacubov şi PSD se laudă că au repus pe picioare o rafinărie falimentată de foştii guvernanţi. RAFO produce acum, dar nu plăteşte nici taxele la stat, nici petrolul de la Petrom. Practic, ia petrol gratis şi vinde benzină pe bani. Statul pierde, PSD cîştigă, oamenii au de muncă, CDR-ul e de vină.

După estimările IPP, sumele plătite de instituţii publice pentru publicitate au crescut de patru ori între 2000 şi 2003. Guvernul Năstase spunea anul trecut că executivul ar trebui să primească un premiu pentru cîtă publicitate plăteşte. Românii pot afla cît de minunat este să mergi cu trenul, cît de bine este să aterizezi pe aeroportul Otopeni sau să acostezi în portul Constanţa. Dar nu pot să afle mare lucru despre actele de corupţie şi deturnare de fonduri comise la Ministerul Transporturilor.

Cancelarul german a fost aspru criticat de presă pentru că maşina blindată pusă la dispoziţie de statul german s-a abătut din drum pentru nişte probleme personale. Adică s-au consumat banii contribuabilului pentru interese de familie. Aşa ceva este de neimaginat în România. Parlamentarii au tratat în băşcălie legea declarării averilor şi intereselor. Şi este aplicată la fel. Ministrul Ioan Rus are o garnitură specială de tren, cu care face naveta între Bucureşti şi Cluj. De ce trebuie să fie ministrul de Interne musai la Cluj nu este clar. O fi acolo o rată a infracţionalităţii imensă şi trebuie să o potolească personal. Adrian Năstase şi-a publicat cartea *Quo vadis Europa? Spre o Europă Unită* pe banii Secretariatului General al Guvernului. Cînd presa a descoperit acest lucru, s-a spus că omul se grăbea cu cartea, aşa că SGG a plătit, dar se vor returna banii din sponsorizări. Ar trebui ca membrii Uniunii Scriitorilor care se grăbesc să ceară un avans de la SGG. Cazurile continuă ameţitor. Nicolae Mischie trimite o circulară instituţiilor din judeţ. Funcţionarii

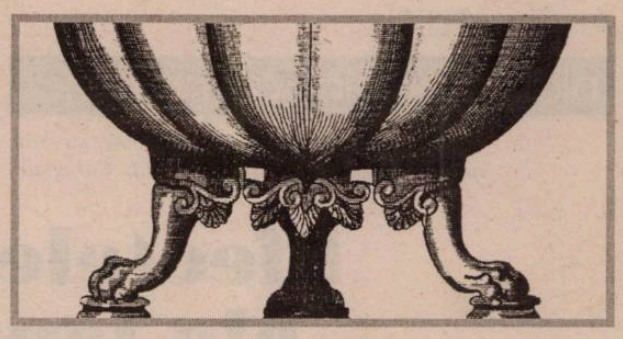

de rang înalt trebuie să achite pînă la 20 ale lunii cota din salariu la partid. Nu sînt noutăţi, dar puse cap la cap te năucesc. Studiul IPP are dreptate cînd afirmă că ceea ce a spus OSCE despre alegerile din Rusia (folosirea masivă a resurselor publice în scopuri politice a dus la alegeri parţial libere) s-ar putea aplica şi viitorului scrutin din România. Un banc rusesc de ultimă oră reia scena cu vulpea şi corbul pe cracă. Votezi cu Putin? – întreabă vulpea. Da, spune corbul şi scapă caşcavalul. Rămas flămînd, se gîndeşte patetic: oare dacă aş fi spus că nu îl votez, ar fi fost vreo diferenţă? Rămîne de văzut dacă la urne se va vota sau nu cu ideea că oricum nu contează. În definitiv, pentru prostituţie e nevoie de acordul ambelor părţi.

presa despre...

Ziditori

Încurcaţi prin meandrele prezentului, oficialii noştri îşi amintesc de trecut. Editorialiştii se enervează: „Ce-i trebuia României? Oficiul guvernamental pentru Cultul Eroilor, răspund cei care administrează ţara în anul de graţie 2004, cînd ar trebui să încheiem negocierile cu Uniunea Europeană. Organismul, de inspiraţie ceauşistă, se va ocupa de cinstirea înaintaşilor şi de educarea copiilor în spirit patriotic şi va beneficia de 17 miliarde de lei pentru înfiinţare, bani proveniţi din taxele şi impozitele cetăţenilor care-şi drămuiesc salariile pentru a supravieţui. Nu cred, însă, că aceşti cetăţeni vor fi revoltaţi să afle că Guvernul a început să resusciteze mitologia de stat, eroii sînt adevăruri absolute, catalizează speranţe, transcend polemicile zilei privind corupţia şi abuzurile, în numele lor poţi muri liniştit. Eroii, reali sau inventaţi, sînt buni agenţi electorali într-o societate care nu a evoluat ca mentalităţi în ultimii 14 ani şi ne sînt propuşi, în loc de modele în carne şi oase, de oameni care au reuşit să se impună în profesia lor sau în comunitate pe baza meritelor, fără compromisuri“ (Ioana Lupea, *Cotidianul*, 17 mai).

Fără Oficiul pentru Cultul Eroilor, dar cu un buget consistent, Teatrul Naţional reface linia scurtă dintre istorie şi contemporaneitate printr-un spectacol: „«Trupa Teatrului Naţional aduce prin spectacolul *Apus de soare* omagiul său ziditorilor ţării de ieri şi de azi.» E în caietul-program. Ne omagiem ziditorii de azi, care-au reuşit să nu ne integreze în Europa, şi pe Ştefan, care-a făcut-o, chit că acum 500 de ani. Ziditorii noştri de azi, care-au reuşit să ţină piept cotropitorilor capitalişti la Nădlac, au găsit singurul paleativ la-ndemînă pentru orgoliul românesc în suferinţă – naţionalismul paseist de sorginte ceauşistă, lipsit de distanţare şi simţ critic, totul cu un nejustificat parfum religios (Ştefan al lui Delavrancea nu era încă sfînt şi nici la a şaptea mînă nu e vorba despre aşa ceva în *Apus de soare*). Chiar să nu-şi mai aducă nimeni aminte de conducătorul nostru de dinainte de '89 şi de politica lui de cultivare a protocronismului? De supralicitarea imaginilor de voievozi-înaintaşi întru glorificarea marelui om de partid şi de stat, pe vremea cînd România era pusă la index în toată lumea, îşi mai aminteşte cineva?“ (Iulia Popovici, *Ziua*, 17 mai). Să sperăm că îşi mai amintesc destui...

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

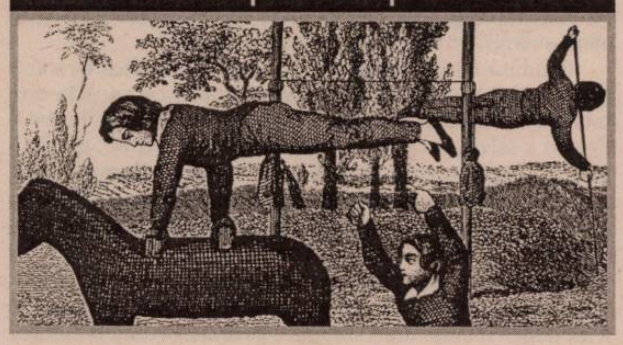

Tîrziu ™

După ce slovacii au reuşit să înregistreze telemeaua de oaie la Uniunea Europeană, iar ungurii palinca, probabil că nu ne mai rămîne decît să încercăm să înscriem întîrzierea ca marcă înregistrată neaoş românească. Expunerea de motive e uşor de făcut: sîntem în urmă în mod tradiţional, de cînd ne ştim, şi facem toate eforturile să ne păstrăm acest obicei.

Întîrzierea nu ţine de legislativ sau executiv. Ea se vede cel mai bine în clivajele sociale, care la noi apar unde n-ar trebui şi sînt complet inexistente acolo unde ar trebui să le avem. Luaţi de pildă separarea stat-biserică. E un clivaj pe care ar trebui să-l vedem adîncindu-se, în vreme ce el devine tot mai superficial. E adevărat, specificul ortodoxiei a ajutat-o să n-aibă parte de Reformă, deci de contestare (sămînţa oricărei societăţi civile, apropo pentru cei care se întreabă de ce n-a mers GDS-ul, dar prosperă construcţia de biserici). Spre deosebire de clerul catolic, cu o lungă tradiţie a ambiţiilor politice, cel ortodox a preferat un rol mai retras, în umbra stăpînilor laici. Adăugaţi la asta ideologia umilinţei şi a nimicniciei individului şi aveţi ingredientele unei condiţionări sociale care, la fel ca şi condiţionerul de după şampon, produce indivizi flexibili, lipsiţi de spirit civic, neîncrezători în puterile lor şi gata să se umilească pentru supravieţuire. De fapt, clivajul stat-biserică n-a fost posibil la noi pentru că, mai întîi, n-a existat cel dintre individ şi biserică.

Clivajul săraci-bogaţi e în schimb în mare formă. Şi nu de azi-de ieri. Valahii şi moldovenii au fost mai mereu naţiuni de agricultori. În ultimele patru secole, cînd oraşele s-au maturizat treptat, aplecarea lor către meseriile cerute în acestea a fost mai degrabă modestă. Ba chiar a existat multă vreme un dispreţ pentru activităţile ne-agricole, care ne-a lăsat moştenire zeci de romane sămănătoriste obligatorii la şcoală. Pe fondul acesta, nu e de mirare că elementele alogene au preluat cele mai lucrative activităţi orăşeneşti, între care manufactura şi comerţul. Ca o ironie, aceiaşi ţărani care şi-au refuzat cu mîndrie un destin urban precoce s-au ridicat împotriva orăşenilor, în special evrei, şi-au început (în anii '20 ai secolului trecut) să le numere progeniturile intrate la facultate şi agoniseala. Clivajul săraci-bogaţi e aşadar împletit multă vreme cu cel etnic, pentru a sfîrşi prin a se îmbina cu cel politic. Alogenul bogat s-a sublimat în nomenclaturistul avut şi mai apoi în noul îmbogăţit, şi el suspect de legături cu moravuri/valori străine de neam.

De altfel, chiar şi fără să le-o spună ziarele (stîngiste toate cînd vine vorba de bani), românii bănuiesc şi astăzi că miza jocului economic e zero şi că unul nu se poate îmbogăţi fără să sărăcească altul. Clivajul de care vorbim aici este deja unul istoric, între teorii economice de început de secol 20 şi modernitate.

O altă întîrziere e cea ironic botezată protocronism. Românii trăiesc la periferia Europei bîntuiţi de obsesia centrului. Şi asta nu se vede numai din preocuparea lor pentru statul centralizat şi comanda de la capitală. Ci şi în legendele urbane moderne, întreţinute de scriitori de duzină proveniţi din colecţia de laboranţi sociali ai fostei Securităţi Conform teoriilor acestora, pe care îmi îngădui să le numesc post-protocroniste, lumea antică a început în Carpaţi, scrierea s-a inventat tot aici, iar energiile telurice ale planetei se concentrează într-un punct misterios, localizat cu aproximaţie în masivul Bucegi, între Babele şi bufetul gării din Sinaia. Nu mai căutaţi, buricul lumii a fost, în sfîrşit, găsit.

Dincolo de asta, aş spune că nu avem un autentic clivaj periferie – centru la nivelul discursului public. Partidele, indiferent de denominarea lor publică sau presupusă, sînt de acord cu sistemul centralist. Localismul este imediat etichetat drept separatism, iar presiunile care vin dinspre provincii sînt, cele mai multe, cereri de ajutor economic centralizat. Periferia nu şi-a găsit încă o voce sau, dacă o are, nu se aude deocamdată sub discursul gol, dar bine amplificat al centrului...

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

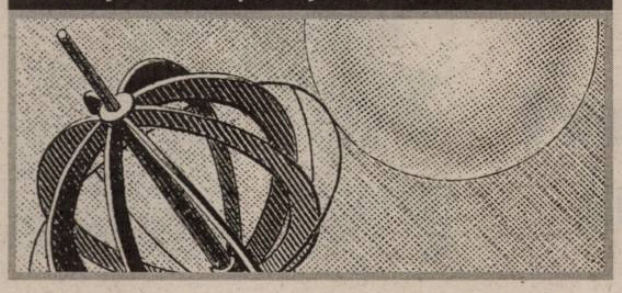

Inadvertenţe

În presa americană au apărut mărturii ale soldaţilor americani, veniţi acasă din Irak: ei spun că au văzut de mult fotografiile, „suveniruri de război", care provoacă acum atîtea discuţii la Washington şi în lume. „Zîmbeau în faţa corpurilor goale ca turiştii la Turnul Eiffel, ca vînătorii cu trofeul lor, ca muncitorii după ce şi-au terminat treaba, fără să realizeze monstruozitatea scenelor", declara sergentul Michael Sindar, dintr-o companie de poliţie militară. Atît *Washington Post,* cît şi *New York Times* înclină să creadă că într-adevăr pozele făceau parte dintr-un eventual album, pentru că pe CD-uri, alături de imaginile torturii, figurau poze obişnuite despre viaţa în Irak şi imagini de luptă. Pozele circulau ca o distracţie şi apoi au fost trimise acasă familiilor, ca să aibă cu ce să se mîndrească. O altă teză susţine că pozele făceau parte din procesul de tortură: bărbaţi dezbrăcaţi, mimarea scenelor de sex reprezintă o umilinţă extraordinară pentru musulmani; fotografiile urmau să le arate deţinuţilor ce îi aşteaptă dacă nu cooperează. Faptele nu sînt negate, autorităţile spun că au fost iniţiativa unor indivizi, indivizii spun că s-au conformat ordinelor. Gradelor inferioare din armata nazistă li s-a reproşat că au dat ascultare unor ordine criminale.

Imaginile din presa britanică erau mistificate şi revista *Daily Mirror* şi-a cerut scuze pe copertă, iar redactorul-şef a demisionat, afirmînd că el a fost de bună-credinţă cînd le-a publicat. Oricum, justiţia îşi urmează cursul şi continuă procesele unor militari acuzaţi că ar fi cauzat moartea celor pe care trebuiau să-i păzească. Relele tratamente au existat, chiar dacă nu au fost înregistrate pentru albumul de familie.

Nici filmul decapitării evreului american Berg nu a scăpat de acuzaţia de fals. Un medic, pe care-l cheamă nu doar Raul Castro, ci şi Guevara, a ajuns la concluzia – popularizată pe Internet – că omul din imagine nu era în viaţă cînd i s-a tăiat capul: secţionarea unei artere ar fi provocat ţîşnirea sîngelui – or, sînge nu s-a văzut. Tot de pe Internet am aflat că ucigaşul poartă un inel – obicei interzis de Islam. Decapitat, cadavrul lui Berg, agent al Mossadului sau nu, a fost găsit în Irak.

Departe de a fi dat rezultate, metodele dure şi presiunea psihică n-au avut efectele scontate: rezistenţa faţă de ocupaţie se diversifică şi se intensifică, uciderea şefului Consiliului provizoriu de guvernare arată că după 30 iunie, data la care americanii vor preda puterea, autorităţile irakiene nu vor avea nici putere, nici autoritate.

Ficţiunile se degajă ca aburul din realitatea cadavrelor, familiile se ocupă de cinstirea morţilor, politicienii de redistribuirea responsabilităţilor. Seymour Hersh, jurnalist de investigaţie, îi acuză în *New Yorker* pe Donald Rumsfeld, secretar la Apărare, şi pe unul din adjuncţii săi, Stepehen Cambone, că după înteţirea rezistenţei irakiene au aprobat personal intensificarea presiunii asupra deţinuţilor şi folosirea unor tehnici brutale în timpul interogatoriilor. Departamentul apărării neagă energic; Donald Rumsfeld, susţinut călduros de preşedinte, încearcă să peticească sacul.

Şi aceia care considerau intervenţia în Irak justificată, chiar în absenţa armelor de distrugere în masă, prin nevoia de a-l înlătura pe dictator şi de a construi un model politic democratic într-o ţară musulmană par să renunţe la susţinerea acordată lui Bush. Numărul americanilor mulţumiţi de felul cum George Bush jr. conduce Statele Unite e în continuă scădere. Pînă la alegeri mai sînt 8 luni, se mai pot întîmpla multe, posibilul contracandidat al preşedintelui în funcţiune nu e deosebit de fermecător şi nici nu are poziţii limpezi în problemele importante; orice pronostic formulat acum ar fi prematur. Dar democraţia americană a supravieţuit şi unor politicieni mediocri, dacă nu chiar rău intenţionaţi, unui Congres dominat de prejudecăţi, unei puteri judecătoreşti care a condamnat nevinovaţi şi a achitat vinovaţi. În toate aceste momente, mai mult sau mai puţin spectaculoase, presa în ansamblul ei, cu adevărurile şi minciunile ei, a reglat atitudinea societăţii şi a construit noi majorităţi. Aşa va fi şi acum, după ce eşecul campaniei din Irak va fi analizat şi pus pe seama adevăraţilor săi responsabili. La Bagdad însă vor continua decapitările şi nu e de presupus că doctorul Raul Castro Guevara va mai avea prilejul să studieze inadvertenţele.

globul cubic

Deziluziile noilor europeni

„Ce înseamnă în practică noua poziţie a Poloniei? Înseamnă autobuze supraglomerate cu tineri polonezi energici în drum spre Marea Britanie sau spre alte ţări ale Uniunii Europene, în căutarea unui serviciu. Înseamnă că, în vizită la Londra, preşedintele statului polonez va face felurite aranjamente private cu prim-ministrul britanic în legătură cu Constituţia europeană, cu noua Comisie europeană, cu bugetul etc. – tu mă susţii în asta, eu te susţin cu ailaltă –, aşa cum fac ceilalţi lideri UE. Înseamnă că pe Canalul 24 de ştiri polonez îl văd pe ministrul Apărării la o conferinţă de presă despre situaţia «noastră» în Irak. Cînd spune «aliaţii noştri» se referă la America şi Marea Britanie. Am observat că acest vocabular conţine fraze prefabricate identice cu cele folosite de Pentagon sau la Ministerul Apărării: «rămăşiţele vechiului regim», «bandele de terorişti internaţionali». Cu douăzeci şi cinci de ani în urmă frazele prefabricate veneau de la Moscova. Nu, firește, nu e acelaşi lucru, fiindcă Polonia a decis în mod liber să dea glas acestor fraze. Dar nu au fost elaborate acasă.

Şi care sînt marile probleme ale aliatului polonez? Întîi şi întîi acest ameţitor succes de politică externă este însoţit de handicapul slăbiciunii politicii interne. Chiar în zilele cînd a fost primită în Uniunea Europeană, Polonia avea un guvern provizoriu, fără confirmarea votului parlamentar. Se desfăşoară o luptă fracţionistă fără sfîrşit, meschină, în timp ce corupţia a ajuns la nivel alarmant. Rezultatul e că un număr din ce în ce mai mare de polonezi e deziluzionat de politică. Probabil că prezenţa la vot la primele alegeri europene va fi extrem de scăzută şi populiştii cîştigă teren într-un ritm alarmant. La fel ca în Italia, economia pare să crească în pofida haosului politic, dar nu cred că Italia este un exemplu încurajator în materie de democraţie matură. Nu pot să evit concluzia că, pînă una-alta, clasa politică poloneză a eşuat. Există o celebră şi foarte poloneză zicere a Mareşalului Pilsudski: «cînd eşti victorios şi te odihneşti pe lauri, eşti de fapt învins; să fii învins şi să nu cedezi – aceasta e victoria». Astăzi, politicienii polonezi nu zac pe laurii victoriei, ci îi sfîşie" (Timothy Garton Ash – „Ameţeala succesului", *The Guardian*, 13 mai 2004). **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Răsfoind revistele Americii

● În *Dissent*, Adam Michnik este intervievat în legătură cu războiul din Irak. Cunoscutul disident anticomunist polonez mărturiseşte că a susţinut războiul din Irak, alături de prietenii săi nu mai puţin legendari în mişcarea anticomunistă din acel Est al Europei care a contat, Vaclav Havel şi György Konrad, din trei motive. Întîi, pentru că Irakul lui Saddam Hussein era un stat totalitar şi pentru că acolo se petreceau crime abominabile („am privit acest război prin ochii unui deţinut politic din Bagdad", spune fostul deţinut politic polonez), apoi pentru că Irakul a susţinut terorismul în Orientul Mijlociu şi, în sfîrşit, pentru că Polonia este aliatul Statelor Unite şi trebuia să se manifeste ca atare. Acum, Michnik are unele dileme: „Mă întreb dacă nu cumva America face greşeli după victorie. În privinţa deciziei de a-l răsturna pe Saddam, nu am nici un dubiu. Totuşi, nu ştiu dacă politica de stabilizare este optimă. În privinţa asta, mă tem de aroganţa americană, de lipsa de sensibilitate a americanilor faţă de cultura irakiană şi de poporul irakian... Războiul a fost îndreptăţit şi corect. Acum mi-e frică de ignoranţa şi aroganţa americană... Americanii nu înţeleg simţul de demnitate al irakienilor, demnitatea inamicilor lui Saddam". Ca în orice interviu al lui Michnik, găsim şi o remarcă simpatică: „Eu cred că vederile religioase ale celor din cercul lui Bush sînt anacronice. Nu pot să cred că John Ashcroft are conversaţii personale şi zilnice cu Dumnezeu care îi spune ce să facă. Dar dacă Dumnezeu i-a spus că trebuie să-l distrugă pe Saddam, atunci i-a dat sfatul cel bun, căci o lume fără Saddam este o lume mai bună decît o lume cu Saddam".

● Bernard Lewis, la cei 85 de ani ai săi, este socotit „decanul specialiştilor americani în Orientul Mijlociu". Erudiţia sa în domeniul islamului şi al lumii arabe este extraordinară, dar asta nu l-a scutit pe venerabilul profesor să fie ţinta atacurilor stîngii intelectuale americane care îl consideră, de ani buni, un „servitor al imperialismului". Bernard Lewis vorbeşte despre noua sa carte, dar şi despre relaţia dintre lumea arabă şi lumea creştină, în *The Atlantic*. După o viaţă întreagă dedicată studierii islamului şi relaţiilor dintre Occident şi Orient, Lewis crede că adevărata cauză a dictaturii lui Saddam Hussein în Irak nu se află deloc în fundamentele islamice ale culturii irakiene, ci în occidentalizarea acestei ţări. Cu alte cuvinte, Saddam nu ar fi fost posibil într-un Irak tradiţional, islamic, dar a fost posibil într-un Irak în care islamul s-a alterat ca urmare a occidentalizării din anii '50-'60. Mai departe, Lewis crede că una dintre cele mai importante cauze ale neînţelegerii lumii islamice de către Occident stă în barierele lingvistice care, de altfel, au fost impedimente istorice în dezvoltarea dialogului dintre Est şi Vest. „La sfîrşitul secolului al XVI-lea, nici o persoană din Anglia nu vorbea limba turcă şi, cu siguranţă, nici o persoană din Turcia nu ştia engleză. Erau nevoiţi să apeleze la o traducere în două etape. Limba intermediară era italiana, care era atunci cea mai importantă limbă pentru comunicarea internaţională. Aşa că textele erau pregătite în turcă, traduse în italiană de un translator angajat de guvernul turc şi apoi traduse în engleză de un translator enlgez, angajat de guvernul englez, iar răspunsul se întorcea pe aceeaşi cale. Să vezi cele trei seturi de documente, în cele trei limbi, unul lîngă altul, este o experienţă fascinantă... Ceea ce este clar este că a existat un adevărat *pattern* de traducere eronată, cultivat sistematic şi deliberat. Regăsesc această problemă şi în timpurile moderne şi, chiar astăzi, constat că problema este aceeaşi."

● *Monthly Review* publică discursul pe care Fidel Castro l-a ţinut de 1 mai la Havana, în faţa (nici nu se putea altfel) unui milion de oameni. Iată ce aflăm din acest discurs, care, altfel, a început şi s-a sfîrşit cu demascarea făţarnicilor americani care visează să zdrobească cu tancurile lor imperialiste raiul cubanez: în Cuba nu există analfabeţi şi educaţia este gratuită, 99% din copiii care intră la grădiniţă termină clasa a noua („cel mai mare procent din emisferă", zice Castro), copiii cubanezi de şcoală elementară sînt cei mai buni la limba spaniolă şi la matematică din întreaga lume, în Cuba sînt cei mai mulţi profesori pe cap de locuitor din lume şi, în general, „în nici o parte a lumii nu a avut loc o asemenea colosală revoluţie culturală şi educaţională, care a transformat Cuba în ţara cu cel mai înalt grad de cunoaştere şi cultură din lume". În Cuba, asigurările sociale cuprind absolut întreaga populaţie, speranţa de viaţă a crescut cu 15 ani de la revoluţie încoace şi multe din bolile infecţioase care răvăşesc lumea sînt eradicate sau sînt sub control. *El lider maximo* spune chiar aşa: „Astăzi, în ţara noastră, oamenii mor din aceleaşi cauze ca şi oamenii din ţările cele mai dezvoltate: boli cardio-vasculare, cancer, accidente şi altele, dar cu o mult mai mică incidenţă decît în alte ţări". Nu se putea altfel. În Cuba, 85% dintre oameni sînt proprietarii propriilor lor case şi nu plătesc nici o taxă pentru asta (ura!), iar restul de 15% locuiesc cu chirie la un preţ minuscul, care nu depăşeşte 10% din salariul lor (a doua oară, ura!). În fine, Castro aminteşte că „loteriile şi jocurile de noroc au fost interzise în Cuba imediat după revoluţie pentru a nu permite nimănui să se agaţe de speranţa că poate progresa prin noroc".

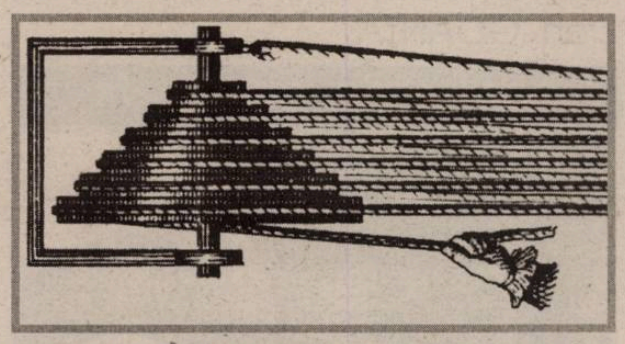

Nu rămîne decît să tragi pe tine tricoul cu Che Guevara, să intri în partidul tînărului Ponta şi să strigi *Viva la revolucion!*

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Sans rime ni raison

Vorbeam, de la o vreme, ca la rebus: tu dădeai, cu voce tare, definiţia; eu umpleam spaţiile albe cu litere majuscule, mental. Tu ziceai: *persoană cu handicap auditiv*. „Din cîte litere?“ te întrebam. „Din patru.“ Iar eu găseam sau nu găseam soluţia. Tu continuai: *persoană cu incapacitate vizuală accentuată*. „Din cîte litere?“. „Din trei.“ Iar eu găseam sau nu găseam soluţia. Cînd o găseam, îţi arătam, de bucurie, într-un album de Bruegel cel Bătrîn (căruia tu-i ziceai *the Senior), Parabola persoanelor cu handicap vizual*. „Cu incapacitate vizuală“, ziceai tu, corectîndu-mă fără să-mi dai impresia. Eu îţi depănam atunci povestea persoanei biblice cu incapacitate... „Cu disabilitate“, ziceai tu; iar eu adăugam: „vizuală, — care cerşea...“; şi tu ziceai „cerea“; *„cerea* zicea şi Caragiale, ziceam eu (în gînd, căci n-aveam vreme să-ţi explic), — cerea pe marginea...“. Dar n-apucam să termin, pentru că *marginea* nu-ţi suna bine... „Pe bordura, ziceam eu atunci, a drumului de către Ierihon, cerea...“ „Ce, ziceai tu, cerea?“ „Asistenţă, ziceam eu, socială.“ Tu ziceai „O.K.!“; eu eram mîndru şi-ţi ceream o altă definiţie.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Procesul cu nuduri al comunismului

(România – sex în plex)

Diferenţa dintre un decolteu larg şi un *topless* este atît de mare încît generaţii şi generaţii de bărbaţi moderni, privind din greu, au trudit la soluţionarea acestei teribile dileme: de ce anume decolteul atrage, totuşi, mai mult? De ce anume el plictiseşte mai greu? Ce anume te face mai receptiv şi mai interesat pe stradă, cînd vezi despicătura unei fuste pe picior, decît pe plajă, unde vezi fese în textilă cît cuprinde?

(Vi se pare facil începutul? Staţi să vedeţi continuarea!)

Sanda Ladoşi, cîntăreaţă româncă, s-a dus la turci, la concursul *Eurovision*, şi – în ciuda aşteptărilor pline de pulpa unor fructe visate – a obţinut un punctaj modest. Piesa poate că nu era rea; votul poate că nu a fost foarte corect; *dance*-ul trupei poate că nu a fost cel mai deşucheat; solista poate că nu a fost în forma cea mai bună; reacţiile presei de după poate că nu au fost cele mai corecte; dar rezultatul, ca atare, rămîne unul singur. De ce anume, într-o ţară cu multe probleme, aflată în an electoral, întreaga presă naţională dădu prima pagină cu largheţe, preţ de o zi, acestui eveniment? – iată o altă întrebare.

Sanda era, pe scena turcă, blondă şi super-sexy, iar pe cît vocea dădea rateuri pe-atît şoldurile erau mai unduitoare, buricul mai vizibil prin dantela neagră, iar picioarele mai săltăreţe. Povestea acestui eşec este, de fapt, povestea unei nevroze naţionale. Iată cum.

Media din România, de ani de zile, difuzează un video-discurs foarte sexual, plecînd de la ideea – în esenţă, discutabilă – că această exhibare aduce *rating* şi că acest TV-peisaj ar fi unul foarte modern. Pentru legitimarea acestei idei strîmbe se folosesc alibiuri istorice şi sociologice de-a valma. Istorice, pentru că se dă vina pe comunism, inevitabil. Dacă ţaţa Leana, ex-prima doamnă, avea migrene cînd vedea picioare goale la televizor înseamnă că acum trebuie să răzbunăm această cenzură apusă şi, evident, să dăm la televizor cît mai multe picioare goale şi piepturi cu volum vizibil. Dacă prim-secretarilor de judeţ le vedeam numai paltonul şi căciula, acum de la vedete se cer chiloţelul, sutienul şi toţi nurii de care sînt în stare. Sociologii spun că este ok: dacă tot sîntem popor latin şi în şura noastră scînteia se aprinde relativ uşor, atunci să ardă focul şi să sară scîntei! Femeile româncе devin mai agresive şi, după veacuri de împilare sexistă, aflăm că nu este cel mai mare rău dintre cele care le-ar putea paşte. În ţară, concursurile de *miss* lipsesc doar la circumscripţiile financiare şi la înmormîntări – în rest, orice eveniment unde se strîng 10 oameni le presupune cu obligativitate. Printre probe poate lipsi orice, mai puţin proba costumelor de baie, prilej de fluierături, off-uri, ahh-uri, uhh-uri. Duminica trecută, am ajuns la Novaci – Gorj, localitate de oieri cu descendenţa prin zona Sibiului; evident că, după festivalul folcloric al *urcatului oilor la munte* (a 37-a ediţie), a avut loc un concurs *Miss Băciţa* (ediţia a 5-a), unde numai o minune a făcut juriul – prezidat de independentul PSD N. Mischie – să nu dea cîştig de cauză unei puştoaice rimelate, în costum popular şi cu pantofi cu toc-cui.

Vă mai aduceţi aminte primele producţii cinematografice naţionale din anii '90? Nuduri cît cuprinde – să moară CC al PCR de necaz! Mai apoi, ani la rînd, pe ecrane, minore dezinhibate (dacă tot le împingeau părinţii de la spate şi rataseră şansa de a fi *şoaime* ale patriei) au afişat coafuri şi burice, visîndu-se în playback Cher, Kylie sau Britney Spears – spre salivarea îndelungată a unor belgieni, francezi sau istorici americani aflaţi în vreo cameră de hotel, cu telecomanda în mînă şi care – hop! – s-au trezit, săracii, pedofili. La emisiunile de sport, la televiziunile care au prins din zbor mesajul, nu se mai poartă tineri în costume, ci tinere cu buze groase şi cu rochiţe subţiri. Aveţi privirea bună? Bateţi pînă la lănţişorul lor cu inimioară de la gleznă?

Acest video-discurs sexual ne afectează, subliminal, pe toţi. Pentru că vedem la televizor această *realitate*, putem avea impresia că asta e lumea – şi cine nu e aşa se cheamă că este depăşit, retrograd, îmbătrînit prematur.

Şi uite aşa, crezînd asta, a ajuns Sanda la *Euroviziune* şi a luat-o lejer în freză – în freza ei sexoasă, care tocmai trăgea, printre agrafe şi şuviţe, un temeinic proces comunismului pudibond.

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

Schiţe şi chichiţe

Am început să resimţim deja povara acestor elecţiuni locale. Vom vota la 6 iunie, va urma vara cu temperaturile ei punitive şi atmosfera se va încărca şi mai mult cu sarcinile sulfuroase ale pre-campaniei pentru „celelalte“ alegeri. Şi, ca de obicei, vom uita de instituţii în favoarea persoanelor. Mînjiţi de vînturile prăfoase ale capitalei noastre de cîmpie, ne vom ascunde în spatele halbelor şi vom cîntări sceptici cîte şanse ne mai rămîn. *Va fi noul preşedinte mai bun decît Iliescu de la Ape sau Constantinescu de la AP?*

● S-a sfîrşit, în sfîrşit, şi *Eurovision,* acest prestigios festival al muzicii de restaurant. România s-a prezentat cum o ştim – cam dezbrăcată, cam fără idei, dar tupeistă. Păcat că machiorul român nu s-a lăsat înduplecat s-o aranjeze şi pe ucraineancă! Pînă la urmă, complotul internaţional a funcţionat fără cusur, motiv de regret pentru partidul de guvernămînt, care îşi pregătise, probabil, un afiş cu Sanda Ladoşi: *„Încă un pas spre Europa!“*. Teamă mi-e că şi Uniunea Europeană va arăta într-un final tot ca *Eurovision*-ul – multe voci care se căznesc să cînte la fel de insipid.

● Sîmbătă, pe la orele 13 trecute bine, pe Calea Floreasca şi-a făcut apariţia Theodor Stolojan. A cumpărat discret un bilet la 6 din 49, a intrat apoi într-o cabină de telefon public şi a vorbit vreo 20 de minute. Estimp, inimoşii alegători din staţia lui 135 au remarcat cu simpatie absenţa bodigarzilor, dar li s-a părut cam ciudat că şeful liberalilor n-are mobil. *„Las' că-şi ia el unul, dac-o cîştiga la loterie“,* zice una din fetele de la Automatica. Dl Stolojan s-a suit apoi la volanul unui minijeep japonez şi a dispărut într-o direcţie necunoscută. *„Dorele, ne mai ţii mult, mă?* – a ţipat în urma lui unul din curtezanii fetelor, *pune mîna şi dă cu ascuţitul, că ne-am plictisit!“*

● Televiziunile noastre demonstrează un respect exagerat pentru publicul telespectator. Mai zilele trecute am aflat că o ardeleancă a pierdut bani frumoşi din cauza unei ghicitoare (sau vrăjitoare, nu sînt sigur) care nu s-a ţinut de cuvînt. E vorba de cîteva mii de euro, pe care ţiganca le-a pretins, iar femeia le-a dat, în vederea rezolvării unor chestiuni sentimentale de primă urgenţă. Cînd s-a văzut şi fără bani şi fără satisfacţii, femeia a luat la rînd toate autorităţile, s-a plîns şi la redacţia de ştiri a PRO TV, dar ce folos, renumita ghicitoare îşi luase tălpăşiţa. Mascaţii au scotocit mai multe case şi localităţi, dar degeaba! Acestui moment de înalt jurnalism de investigaţie i s-au acordat, pe bună dreptate, cîteva lungi minute de telejurnal, totuşi cred că un lucru a rămas nespus. Anume că păgubaşa era, pur şi simplu, o proastă! Sigur, e un adevăr neplăcut, dar cred că trebuie rostit. Altminteri rişti să te ia valul (de proşti). Sau lumea – de prost!

● Obiceiul meu de a strîmba din nas la diverse eforturi căznite ale televiziunii publice a fost plăcut contrariat de un reportaj difuzat la *Ochiul magic*. Dana Robea s-a ocupat de soarta unui spital din Fălticeni. Cu ochi de ziarist şi mînă de chirurg, autoarea nu a construit discursuri şi comentarii, ci a lăsat faptele şi oamenii să vorbească. Depozitul cu 3 kile de oţet, 5 kile de carne şi cîteva ceaiuri pentru 400 de bolnavi, anesteziştii care nu mai au decît eter, radiologul care foloseşte ulei comestibil adus de acasă, instrumentarul chirurgical neschimbat de peste 30 de ani, medicii şi asistentele care dau bani pentru achiziţiile urgente. În urma unei „înfrăţiri“, doctorii au mers în Germania, unde au fost lăsaţi să ia tot ce au nevoie de la un azil ce urma să fie demolat. Instrumente, obiecte de uz curent, uşi şi ferestre! *„Am stat doar două zile,* se plînge administratorul, *dacă era să luăm tot ce se putea, nu ne ajungea nici o lună.“* Dana Robea s-a învîrtit cu iscusinţă printre toate astea, realizînd un documentar care (într-o lume normală) ar trebui reprogramat cît mai curînd. În lumea noastră se poate şi după alegerile generale!

Texte și opinii de: *Armand GOȘU (istoric) ● Liana IONESCU (jurnalist) ● Sorin IONIȚĂ (director executiv, Societatea Academică din România) ● Mircea KIVU (sociolog) ● Ioana POPESCU (etnolog) ● Adina ROSETTI ● Constantin RUDNIȚCHI (jurnalist) ● Stelian TĂNASE (analist politic) ● Teodor TIȚĂ (jurnalist)*

În România există, cum bine se știe, obsesia imaginii. Era o perioadă cînd toți străinii erau întrebați cum le place în țara noastră, ce progrese au mai remarcat de la ultima lor vizită. Întrebările localnicilor și ale ziariștilor ascundeau de fapt complexele noastre provinciale și nu de puține ori pe deplin justificate. În ultima vreme asemenea întrebări parcă au mai încetat. Nu pentru că între timp țara s-ar fi dezvoltat brusc, ci poate pentru că foarte mulți români au mers în Occident și au realizat cu ce ochi se vede România venind dinspre Vest. Nu însă și dinspre Bulgaria, Moldova, Ucraina sau Serbia. Vecinii noștri, cu excepția Ungariei, seamănă destul de bine cu noi la

Tot pe loc, pe loc, pe loc

capitolul dezvoltării. Pare că efectul geografic e covîrșitor. Cel puțin aparent, pentru că Bulgaria a luat-o binișor înainte. Statisticile Organizației Națiunilor Unite, chiar neactualizate, nu mai lasă loc de interpretări. La mortalitatea infantilă se știe, stăm prost. În 2002 România avea o rată de 19 la mie, în vreme ce Bulgaria doar 14 la mie. O țară precum Germania avea 4 la mie. Republica Moldova ne depășea cu 27 de morți la mia de nou-născuți. La mortalitatea maternă stăteam și mai prost, întrecînd în rău chiar și Republica Moldova. Mortalitatea cauzată de TBC a fost, în 2002, de 20 de cazuri la suta de mii de locuitori, în vreme ce rata îmbolnăvirilor a fost de 189 la suta de mii de locuitori. De peste trei ori mai mare decît în Bulgaria și de 24 de ori mai mare decît în Germania. Foarte apropiată de cea a Republicii Moldova. Ne lăudăm că ni s-a dezvoltat telefonia mobilă. Dar avem 43 de telefoane fixe și mobile la suta de locuitori, în vreme ce aceeași nesuferită țară de la sud are 70. Bulgarii fiind și mai puțin vorbăreți decît noi. Noroc că i-am depășit puțin în ceea ce privește numărul persoanelor cu acces la Internet. În schimb, cînd e vorba de racordarea la rețelele de apă potabilă, în România numai 60 la sută dintre locuitori se puteau lăuda în 2000 cu așa ceva, iar bulgarii se declarau deja cu toții racordați. Și moldovenii sînt aproape toți „puși la țeavă". Nu mai poți spera decît să fie vreo greșeală.

Iar în general, față de restul Europei, ne aflăm și în Sud și în Est, două puncte cardinale nefaste în ce privește dezvoltarea. Dar să fie înapoierea legată doar de loc și de istoria lui? Atunci n-ar fi prea multe de făcut și ar trebui, tot după obiceiul locului, să ne resemnăm. Ceea ce am și face dacă n-ar fi Europa să ne mai împingă de la spate. Trebuie să recunoaștem, totuși, că există și un anume farmec în înapoierea noastră. Pe care, dacă am fi deștepți, l-am specula turistic. **(A. M.)**

Armand GOȘU

Normalitatea se întoarce

31 decembrie 2006, România 1, ora 9 p.m.

– Drraagi concetățeni, în această noapte, poporrul rromân va intra într-o nouă etapă a dezvoltării sale. Peste doar trrei ore, Rroomânia va deveni membră a Uniunii Europene. Țarraa noastră se întoarce, după 60 de ani, în marea familie europeană, acolo unde îi este locul....

Așa și-a început Nicolae Ceaușescu, președintele României, discursul de Anul Nou. Țara este în sărbătoare. E o noapte de decembrie neverosimil de caldă. Planeta se încălzise. Gaura din stratul de ozon se mărise.

Zeci de mii de bucureșteni se îndreaptă spre Piața Palatului. La ora 10 seara ambasadele Franței, Germaniei, Marii Britanii și Cehiei organizează un mare spectacol de artificii în cinstea aderării României la UE. Ceaușescu n-o să meargă la spectacol. Îl irită ovațiile prelungite ale publicului. În schimb, vor fi prezenți Ion Iliescu, președintele PSD, și premierul Adrian Năstase. La ora la care începe spectacolul Ceaușescu va acorda un interviu mai multor televiziuni străine, CNN, BBC, TF1 și RAI. Ar vrea să se termine mai repede ziua asta. L-a obosit peste măsură. În drumul de la Dorobanți spre Cotroceni își prinde genunchii cu palmele. Oare îi tremură genunchii? N-ar fi de mirare. Peste cîteva săptămîni împlinește 89 de ani.

Cu Ceaușescu se întîmplase o minune. A reapărut ca din senin, cu cîteva zile înainte de alegerile locale, la începutul lunii iunie 2004. S-a dus la Senat, de unde Nicolae Văcăroiu, transpirat de groază și/sau de emoție, l-a sunat pe Ion Iliescu. De la Senat, Văcăroiu l-a condus la Cotroceni, la palat, unde Iliescu l-a primit foarte bine. A doua zi, vuia toată presa de la București. Milioane de români au ieșit pe străzi să-l salute. Era un entuziasm de nedescris. Ca în decembrie '89, cînd l-au împușcat.

Două zile mai tîrziu, la Cotroceni s-a desfășurat o întîlnire secretă a lui Ceaușescu cu liderii PSD. Din momentul în care Iliescu l-a invitat să ocupe locul din fruntea mesei, toți au înțeles că, de acum încolo, Ceaușescu va fi șeful. Nu s-a aflat niciodată ce au discutat atunci la Cotroceni. Pe valul de entuziam al populației, la începutul lunii iulie, PSD-ul, prin vocea lui Năstase, a anunțat candidatura lui Ceaușescu la alegerile prezidențiale din toamnă. Singurul contracandidat al lui Ceaușescu a fost Gigi Becali. Adevărul e că el n-a vrut să candideze nici în ruptul capului, dar pînă la urmă s-a lăsat cumpărat cu cîteva milioane de dolari.

Doar trei proteste minore au bruiat entuziasmul stîrnit de apariția lui Ceaușescu. O obscură asociație a românilor americani a organizat la ONU o manifestație împotriva întoarcerii din mormînt a lui Ceaușescu. Despre acest protest a relatat de la New York corespondentul de la Radio România Actualități. De supărare că oamenii săi se ocupă cu astfel de lucruri minore, directorul postului a concediat toată redacția. O altă victimă a cursului jucăuș al istoriei a fost un profesor britanic, Tom Bradford, care tot critica evoluția politică din România, comparînd-o cu cea din Belarus. Pentru calmarea acestui profesor, SIE a cerut ajutorul MI 5. Serviciul britanic a plătit cu 1.000 de lire o gașcă de cartier să-l sperie pe cel care împiedica normalizarea României. Numai că băieții de cartier l-au bătut pe bietul profesor pînă a murit. Ancheta a descoperit că MI 5 plătise din greșeală tariful pentru omor, nu cel pentru speriat, care era de doar 500 de lire. Afacerea a fost repede înmormîntată, pentru a nu perturba vînzarea a patru submarine britanice scoase din funcțiune, armatei române. Deși secretă, vînzarea a ieșit la iveală, cînd unul din submarine a eșuat pe canalul Sulina, în dreptul localității Crișan. În cele din urmă, lipovenii au fost beneficiarii submarinului, în care au făcut cotețe pentru găini. Al treilea incident s-a petrecut în octombrie, cînd șefului de campanie electorală al lui Becali i s-a refuzat viza de intrare în România. În semn de protest, el și fiul său, îmbrăcat într-un superb tricou al clubului Steaua, s-au legat cu lanțuri de gardul ambasadei României la Washington. Au stat așa vreme de o oră, după care au plecat la un meci de baschet. Aveau cumpărate bilete. Ceaușescu a fost cel mai contrariat de acest ultim incident, cerînd o anchetă la Ministerul de Externe. Raportul confidențial dezvăluia că Iliescu ar fi cerut acest lucru, după ce a aflat că se pregătește o carte de interviuri cu Gigi Becali intitulată *Al doilea mare șoc*, care urma să apară la o prestigioasă editură americană.

Zi după zi, de la întoarcerea sa în politică, Ceaușescu devenea tot mai trist. Democrația românească îl dezamăgea teribil. A chemat directorii de ziare și le-a cerut să-l critice și să dezvăluie afacerile necurate ale miniștrilor. A așteptat o lună. În presă n-a apărut nici o critică. Acum a schimbat tactica și-i cheamă unul după altul pe directorii de ziare, așteptîndu-i cu plicuri burdușite cu documente despre mari afaceri de corupție. Dar nici așa nu prea vor să publice. A organizat la Cotroceni seminarii peste seminarii, explicîndu-le ziariștilor care e rolul presei într-o democrație. Nimic. Chiar și premiile în bani promise de președintele Ceaușescu ziariștilor care publică anchete de corupție au dat doar rezultate modeste. Dar cel mai mult îl deranjează slăbiciunea partidelor de opoziție. Problema a atras de mult atenția lui Ceaușescu. Încă din 2004, de cînd s-a întors, a dat bani PNȚCD-ului să-și consolideze partidul. Cu acei bani țărăniștii au preferat să înființeze un muzeu Corneliu Coposu chiar în sediul central al partidului din Piața Rosetti. Cu cîteva luni în urmă le-a cerut unor colaboratori apropiați de la Cotroceni să intre în PNL. N-au vrut să audă. Acum i-a venit ideea să modifice sistemul politic, astfel că partidele de opoziție, ca să nu dispară cu totul, vor primi din oficiu cel puțin 20% din locurile de parlamentari. Însă șeful PSD se opune acestei reforme pe motiv că ea încalcă normele europene.

Se gîndește cu groază că la un moment dat ar putea să-i pară rău că s-a întors. Spera că acum va fi altfel. Dar e tot așa cum a lăsat la plecare. Sînt tot aceiași oameni lingușitori pe care îi detestă. A aflat de curînd că se pregătește un volum *Omagiu* cu ocazia împlinirii a 90 de ani. E oripilat. Își amintește că așa a fost și prima oară, *Omagii* peste *Omagii*, lingușeli de-a dreptul obscene, după care l-au împușcat. E tot mai convins că l-au împușcat degeaba. De doi ani îl tot întreabă pe Iliescu de ce l-au împușcat. În loc să-i răspundă, Iliescu o ține una și bună cu Kennedy. Ce legătură e între el și Kennedy? Nici una. Atunci, să-i spună odată Adevărul!

București, 31 decembrie 2006

Ioana POPESCU

A se înapoia. Mereu.

N-am să înțeleg niciodată de ce este șic să fii retro și, în același timp, rușinos să fii înapoiat.

Iau două dicționare recente, redactate în *trend*-ul *politically correct* și încerc să mă lămuresc. Caut „înapoiere", „arierat", „retardat", „întîrziat" și toate derivatele la care mă duce mintea. Aflu în această ordine că termenii trimit la sensuri ca „rămînere în urmă din punct de vedere mintal, politic, social, cultural, economic", „în urmă pentru vîrsta sa", „civilizație mai puțin dezvoltată", „cu viteză mică", „în urma ideilor moderne".

Încep să-mi revină în memorie din trecutul recent momentele în care m-am bucurat că îmi creșteam copiii într-o țară *rămasă în urmă din punct de vedere...* La începutul anilor '90, cînd am început să călătoresc în țări străine și am avut ocazia să locuiesc în gazdă, am realizat cu stupoare că acolo, deja la vremea aceea, copiii nu aveau în preajmă o flacără adevărată, fie ea și de brichetă; încăperile nu mai erau încălzite cu sobe, bucătăriile erau dotate cu scule electrice, nu se purtau încă desfășurările interioare de lumînări parfumate cu aromă de măr verde sau de lemnișor roșu și, mai presus de toate, nu se mai fuma. Chiar și în aer liber, pentru *barbecue*, nimeni nu aduna și ardea vreascuri, ci foloseau eventual cărbuni, dacă nu infraroșii, pentru care nici acum nu înțeleg de unde venea curentul. În aceeași perioadă, copiii noștri știau deja din experiență proprie că gazul metan arde cu flacără albastră, focul de lemne are flacără roșie, că nu e bine să sufli în primul, dar e bine să sufli în cel din urmă și deosebeau la prima vedere lemnul bun de foc, de cel crud sau putred. La începutul anilor 2000, o tînără elvețiană de 16 ani care a locuit o vreme la noi în casă a rămas fără batiste și m-a întrebat dacă îi putem da din ale noastre. Cu oarece mîndrie, i-am dat să-și aleagă din cutia mea cu batiste de linon cu *broderie anglaise* sau de mătase indiană. M-a întrebat mirată dacă ele foloseau pentru suflatul nasului, adică dacă eu le arunc la fiecare guturai. I-am explicat că le spăl și le refolosesc de multă vreme. S-a străduit să mascheze grimasa spontană și a preferat șervețelele de masă. M-am gîndit că a ratat, fără să știe, bucuria descoperirii și a folosirii obiectului frumos în viața zilnică obișnuită. Mi-a părut rău pentru ea și sărăcia lor...

Toate astea le-am scris ieri. Astăzi, după o zi de lucru ritmată de condica de prezență, de completarea unor formulare aberante, condiție *sine qua non* pentru obținerea rechizitelor necesare, după ce am avut mare grijă *cu cine* și *ce* vorbesc, după ce am aflat că oricum am spus prea multe și că „era mai bine în anii '80, că măcar atunci știai să te ferești de ceilalți", astăzi deci, mi se luminează și sensul reflexiv al înapoierii: a te înapoia înseamnă a te întoarce de unde ai plecat. Și brusc, actualitatea crudă îmi apare în toată amploarea ei: murdăria de toate felurile și mitocănia, prostia și agresivitatea, amenințarea și frica, frustrările și ticăloșia. Abia acum înțeleg că lipsa de viteză la care se referă dicționarele este rezultatul direct și firesc al lipsei de reacție, pentru că fără propulsie nu e mișcare.

Referindu-se la sentimentul de patriotism al românului în tranziție, cineva spunea că marile iubiri, iubirile pătimașe poartă toate în ele momente de criză, important e să le depășești. Dar pentru asta e nevoie de cel puțin doi, mă gîndesc eu. Și înapoierea devine neputință.

„Sîntem la cîteva verste de această gubernie numită Europa“

– interviu cu Stelian TĂNASE –

Orice perspectivă am alege, România este evident rămasă în urma majorităţii ţărilor din Europa. Chiar şi comparaţia cu Bulgaria, devenită un fel de sport naţional în ultima vreme, ne este defavorabilă. De unde credeţi că vine această întîrziere? Să fie de vină cei 50 de ani de comunism sau trebuie să căutăm mai departe în istorie?

Dacă ne uităm în statisticile din perioada interbelică, o să vedem că România nu ocupă locuri fruntaşe. Nici la consumul de săpun, nici la raportul rural-urban şi nici în privinţa ratei de alfabetizare. Eram undeva pe ultimele poziţii, aproape de Iugoslavia şi în preajma Portugaliei, Greciei şi Bulgariei. Nu s-a schimbat nimic de atunci. Am rămas în aceeaşi zonă, a penultimului loc, la fel ca în interbelic.

Însă unele dintre aceste ţări au făcut progrese consistente între timp. Uitaţi-vă la cazul Portugaliei sau la cel al Greciei.

România înregistrează mari rămîneri în urmă şi m-aş referi doar la criteriul după care se măsoară modernitatea unei societăţi: raportul dintre oamenii care locuiesc la sate şi cei care locuiesc la oraşe. Avem cel mai mare procent de populaţie rurală din Europa. Şi polonezii sînt undeva la 16 la sută, din cîte ştiu, dar România este aproape de 50 de la sută. Este o cifră suprarealistă. Din acest punct de vedere sîntem cu mult în urma Europei, cu mult în urmă. Sîntem la cîteva verste de această gubernie numită Europa.

În 50 de ani, în urma „programelor de modernizare“ comuniste nu s-a reuşit decît mărirea distanţei faţă de Occident. Acest decalaj este acum de cîteva generaţii, din punct de vedere istoric.

A mai fost ceva. Cred că decembrie 1989 a fost un punct de start extraordinar de la care se putea pleca pentru transformarea acestor neşanse. Din păcate, România a ratat ocazia. Societatea occidentală îşi punea atunci problema în ce parte o vom lua: România va merge în direcţia conturată în perioada dintre 16 şi 22 decembrie sau o va lua în direcţia represiunii, a presupuşilor teroriştii şi a procesului Ceauşescu? Din păcate, al doilea scenariu s-a adeverit. În loc ca România să se deschidă în faţa valului de simpatie care ar fi presupus ajutoare enorme şi un masiv sprijin diplomatic şi politic, s-a mers în cealaltă direcţie, caracterizată prin mineriade şi prin politicile antireformiste şi reacţionare ale celor care au luat puterea. Mersul reformei, privatizările, toată acea perioadă cu sloganuri antimonarhiste, anticapitaliste, anti-dolar, anti-străini etc. au îndepărtat Occidentul de România.

Astfel, din punct de vedere diplomatic şi politic, s-a intrat într-o prelungire a situaţiei de înapoiere. Alte ţări nu au dat dovadă de o asemenea lipsă de clarviziune şi au făcut ceea ce trebuia făcut. Totul, cu un enorm sprijin al Occidentului. Trebuie să spunem că, în afara Cehiei, nici una dintre ţările din Est integrate în Uniunea Europeană nu corespunde standardelor comunitare, dar ele au înţeles că trebuie să facă paşi decişi către lumea occidentală. România nu a făcut aşa. România a avut o lungă perioadă de ezitare în care, sub conducerea lui Ion Iliescu, s-a uitat către Uniunea Sovietică. Apoi a urmat o perioadă de indecizie, între 1992 şi 1996, cînd ne-am uitat spre modelul suedez, spre Coreea de Sud sau spre China. Acestea erau scenariile de la vîrful FSN-ului şi al formelor politice care l-au moştenit. De fapt, eram în plin proces de formare a unei oligarhii care dorea să realizeze tranziţia numai în măsura în care putea să controleze acest proces şi să aibă beneficii exclusive de pe urma lui. Or, subordonarea interesului major al ţării, integrarea în Uniunea Europeană, intereselor acestei oligarhii a fost cauza principală a rămînerii în urmă a României.

De ce credeţi că nu a existat şi în România un consens pro-european la fel ca în Polonia sau Ungaria?

Pentru că în România, în 1990, nu s-a produs o schimbare de putere. Întotdeauna o revoluţie este un moment de discontinuitate, de fractură. Revoluţia română a avut numai parţial această caracteristică. S-a schimbat glazura, dar tortul a rămas la fel. S-au schimbat cîteva zeci, poate cîteva sute de persoane din vîrful nomenclaturii comuniste, dar ei au rămas la putere după '90. Ceea ce au pierdut în decembrie au cîştigat în mai. Administraţia a rămas practic intactă şi cu ea s-a pornit la constituirea a ceea ce ar trebui să fie acum o economie liberală şi o democraţie parlamentară. De aici vine şi ritmul lent al progreselor. În România, vechea economie a lui Ceauşescu a devenit noua industrie capitalistă. Cu aceiaşi oameni, cu aceleaşi structuri şi cu acelaşi tip de proprietate. Să nu uităm că PSD a acceptat foarte tîrziu ideea proprietăţii private, în 1999-2000, se pot verifica documentele programatice ale partidului. Acum, ţinînd seama de integrarea europeană, au fost de acord cu această idee, dar nu din toată inima. În acelaşi timp însă, ei nu uită să devină proprietarii avuţiei naţionale. Atunci devin capitalişti, dar cînd propovăduiesc politica etatistă şi centralistă pe care o pun în practică sînt evidente influenţele comuniste.

Ce se va întîmpla de aici înainte? Scenariul pe care îl conturaţi nu e foarte încurajator: o Românie în capcana unor reţele economico-politice cu o agendă egoistă...

Aceşti birocraţi comunişti, securişti, funcţionari locali sau centrali, indiferent cum vreţi să le spuneţi, încet-încet devin capitaliştii noştri. Pun mîna pe tot ce se poate fura, tot ce pot să ia cu ei acasă. Copiii lor au studii în Occident, pentru că au bani pentru aşa ceva, primesc cadou firme sau înfiinţează altele noi, au informaţii, sînt conectaţi şi, în cele din urmă, vor căpăta interese liberale occidentale, pentru că vor trebui să-şi protejeze averile obţinute prin jaf de prima generaţie. Aşa se va crea masa critică a schimbării în următoarea generaţie.

Altfel spus, schimbarea va veni tocmai din partea acelor oameni care au pus frînă dezvoltării României...

Nu. Este o schimbare care se produce în funcţie de evoluţiile europene. Dacă Uniunea Sovietică ar mai juca vreun rol astăzi sau modelul chinezesc s-ar extinde, România ar putea să urmeze un alt traseu. Însă cea care dă tonul, cea care impune regulile jocului este Uniunea Europeană, adică economia liberală. Nomenclatura care devine încet-încet din roşie, roz şi, probabil peste o generaţie, va fi complet gri se inserează în acest context pentru a supravieţui. Astăzi, cel mai important partid din România este „Partidul Bruxelles“. Ei se aliniază Bruxelles-ului pentru că n-au încotro. Ar pieri, altfel. Economic în primul rînd şi apoi politic. Acest tip de birocraţie a fost întotdeauna oportunist. De aici vine şi suferinţa hamletiană pe care aceşti oameni o trăiesc cîteodată, cînd sînt în discuţie anumite teme disputate între Europa şi Statele Unite. Drama lor este că nu ştiu cine este cel mai puternic şi pe cine să servească mai întîi. Şi aşa apar dilemele hamletiene fie în legătură cu adopţiile, fie în legătură cu problema Curţii Penale Internaţionale. Este o clasă oligarhică a cărei principală trăsătură este, aşa cum spuneam, oportunismul. Iar oportunismul nu se pliază pe problematica internă. Contează doar cine e stăpînul. Au schimbat Moscova cu Bruxelles-ul. Eu cred că din fericire. Asta pentru că economia occidentală este singura economie viabilă. Atît ar mai lipsi: să facem ce face China sau să mergem spre Rusia.

a consemnat
Teodor TIŢĂ

Constantin RUDNIŢCHI

Privind înapoi cu mînie

Este România cu mult în urma Uniunii Europene sau a vecinilor, foşti colegi de suferinţă în lagărul comunist? Fără îndoială, da. Cifrele sînt clare. România se află pe ultimele locuri între ţările europene în mai toate clasamentele, de la nivelul de trai pe cap de locuitor pînă la cele privind birocraţia sau corupţia. O altă realitate crudă este dată de următoarea cifră: în ceea ce priveşte produsul intern brut pe cap de locuitor, România are nevoie de 80 de ani pentru a ajunge la nivelul mediu din ţările Uniunii Europene. Cu toate acestea, cifrele trebuie privite cu o anumită rezervă. Şansa României este de a sări peste etape şi de a intra direct în mileniul trei. Aceasta este însă o altă temă.

Dincolo de cifre, trebuie analizate cauzele care au stat la originea acestei rămîneri în urmă. Atunci cînd vorbim despre înapoierea economică, apar adesea în discuţiile de crîşmă, dar şi în publicaţii respectabile două idei: României nu i-au fost şterse datoriile (aşa cum s-a întîmplat cu Polonia) şi România a avut o grea moştenire de pe vremea regimului Ceauşescu. Ar fi prea simplu dacă ar fi numai atît. Este o teorie care exclude vinovăţia şi proasta gestiune autohtonă. Cînd, în realitate, România are partea ei de vină.

Ce au făcut celelalte ţări (ex-comuniste) şi nu a făcut România? România nu a avut o legislaţie curajoasă faţă de problema restituirii proprietăţilor individuale şi industriale. Cehia a fost un model în această privinţă. România a cărat după ea timp de 14 ani balastul lipsei de curaj în restituirea proprietăţilor, ajungînd în ultimul timp să fie purtată în lungi şi costisitoare procese la Curtea Europeană a Drepturilor Omului de la Strasbourg. Mai nou a apărut o altă notă de plată extrem de încărcată, cea dată de amînarea retrocedării proprietăţilor industriale. Mai important, restituirea proprietăţilor industriale ar fi fost primul val de capitalism şi ar fi avut şanse să atragă, dacă nu investitori străini, măcar atenţia unora dintre ei.

România nu a avut coerenţa şi curajul de a atrage investitori străini de anvergură. Motivele sînt cele mai diverse şi au fost spuse de nenumărate ori: o legislaţie în continuă schimbare, un regim fiscal stufos şi neatractiv şi o presiune sindicală constantă. Investitorii străini au făcut în bună măsură diferenţa de dezvoltare. Ţări ca Ungaria sau Cehia, de două ori mai mici decît România, au atras fiecare de două ori mai multe investiţii străine. Investiţiile străine au adus, în afară de capital, o cultură managerială solidă şi un mod profesionist de a vinde produsele. Este la fel de adevărat că tranziţia a dezvoltat o teorie care spune că Ungaria, Cehia şi Polonia au făcut parte din primul val al investiţiilor străine. Glumind, am putea spune că România a fost ca în cunoscutul cîntec popular, primind noroc doar pe fundul paharului. Dar nu este o chestiune de noroc. Adevărul este că guvernele postdecembriste nu au luat niciodată măsuri coerente pentru a încuraja investitorii străini.

Absenţa investiţiilor importante a avut ca efect şi „marginalizarea" economiei româneşti. Este vorba despre profilarea pe industrii care încorporează puţină valoare adăugată. Exporturile româneşti, dominate de produse fabricate în lohn ori de cherestea neprelucrată sau fier vechi, stau mărturie pentru structura precară a economiei româneşti.

Absenţa investiţiilor străine majore nu a fost suplinită prin efervescenţa investiţiilor autohtone. Capitalul românesc s-a consolidat în chinuri, cu scandaluri şi suspiciuni de corupţie şi fără a face investiţii cu adevărat importante. S-au privatizat cîştigurile şi au rămas la stat pierderile, după cum bine spune fostul ministru al Reformei, Ulm Spineanu. Mai mult decît atît, statul a gîfîit din greu pentru a menţine un deficit bugetar rezonabil şi nu a mai găsit resursele pentru a finanţa proiecte importante, precum autostrăzi sau locuinţe. „Instituţia" numită garanţia statului a fost folosită după criterii dubioase. Adică, în loc ca statul să garanteze pentru proiecte investiţionale de anvergură, a preferat, de multe ori, să acorde garanţii pe sprînceană. Companiile aflate acum la Autoritatea pentru Valorificarea Activelor Statului, în locul cărora s-au plătit creditele de la buget, stau mărturie. În felul acesta, statul nu a putut valorifica un atu important care ar fi trebuit să injecteze bani în dezvoltarea, spre exemplu, a infrastructurii rutiere sau feroviare: folosirea banilor externi cu garanţie internă.

Absenţa proiectelor investiţionale solide a dus şi la ratarea unei mari şanse de dezvoltare. Investiţiile ar fi avut acel efect de antrenare care ar fi însemnat creştere economică. Investiţiile ar fi creat locuri de muncă, muncitorii şi întreprinderile ar fi plătit impozite şi taxe către bugete, companiile s-ar fi înzestrat cu utilaje şi ar fi tras înainte mai multe industrii şi, în fine, salariaţii ar fi consumat mai mult, ceea ce ar fi făcut ca industriile producătoare de bunuri de consum să vîndă mai mult.

România a pierdut pieţele externe pe care le avea cu fostele ţări socialiste, înainte de 1989. A fost un fenomen logic, declanşat după desfiinţarea CAER. Economia românească a apărut dezgolită, în toate punctele ei slabe. În plus, managerii s-au adaptat cu greu noilor condiţii. Ei au crezut în continuare că a produce este totul, cînd în noua economie esenţial era să vinzi. Şi dacă se poate, produse cu o valoare adăugată cît mai mare.

În fine, o altă cauză a înapoierii României a fost agricultura. Cu parcele fărîmiţate, cu o structură de proprietate incertă, cu mijloace tehnice rudimentare, cu distrugerea sistemului de irigaţii şi, mai ales, cu o populaţie mult prea numeroasă în mediul rural (de altfel, satele au jucat un soi de rol de protecţie socială, aici instalîndu-se o bună parte din şomeri şi pensionari care au început să practice o economie de subzistenţă), agricultura exprimă cel mai vizibil decalajul dintre România şi Europa Occidentală.

Rămînerea în urmă a unei ţări nu se măsoară doar în economie. Sănătatea, cultura, educaţia depind de nivelul de dezvoltare. Lipsa infrastructurii te poate lovi cînd şi unde nu te aştepţi. De exemplu, lipsa unei autostrăzi care să facă legătura dintre Praga şi Viena a fost una din cauzele care au dus la respingerea candidaturii comune austriaco-cehe privind organizarea Campionatului European de Fotbal din anul 2000. Înapoierea unei ţări este dincolo de cifre, de statistici sau de ponderea exporturilor. Înapoierea are legătură cu viaţa oamenilor.

Mircea KIVU

Viflaim şi adidaşi

Am revăzut de curînd cîteva din satele maramureşene pe care le colindasem în mai multe rînduri, în urmă cu vreo douăzeci şi ceva de ani. Păstram în memorie farmecul aparte al unor comunităţi încărcate de arhaic – te izbeai de el la fiecare pas, începînd de la aspectul caselor şi portul oamenilor şi pînă la descoperirea reziduurilor unor forme de proprietate pre-capitaliste (într-o lume în cere ruralul românesc însemna C.A.P.). Mi-era dor să regăsesc datinile Crăciunului neatinse de roşul kitsch al lui Moş Crăciun (cu atît mai puţin de lăbărţatul Moş Gerilă), graiul impregnat de rotacisme desprinse parcă din manualul de istoria limbii române, casele colorate şi cu arhitectura aparte, mămăliga fiartă în zer de oaie şi multe altele.

Călătoria era acum mult mai lesnicioasă, o reţea de turism rural mi-a facilitat accesul în gospodăria unor localnici (nu că ar fi fost nevoie, cu ani în urmă ceream şi primeam fără fasoane găzduire în prima casă ieşită în cale, dar deh!, acum sînt familist, am tabieturi). Am fost găzduit într-o casă construită – am aflat – de un gospodar ce muncise cîţiva ani la construcţii în Italia (ca de altfel cam jumătate din consătenii săi). Omul învăţase de acolo cîteva taine ale arhitecturii confortului, casa avea balcon cu un fel de coloane în formă de popice, dar şi baie cu boiler, urma să-şi monteze ferestre de termopan, atît de utile dată fiind clima aspră a locului. Gospodina casei se străduise să le asigure oaspeţilor mese pe cinste, cu sarmale de porc şi cod filé cumpărat de la Metro-ul din Cluj, ţuică ce isca mărgeluşe în sticlă şi chiar şampanie cu aromă de piersici.

Duminică am aflat că e zi de tîrg în satul vecin şi m-am grăbit într-acolo cu gîndul la cergi miţoase, clopuri şi gube cu biţi. Tîrgul se ţinea pe un tăpşan în faţa bisericii din lemn multiseculare (de lîngă cea nouă, impunătoare cu turlele-i din beton armat), pe gardul căreia trona un frumos prosop inscripţionat *Adidas*. Se vindeau blugi mult mai practici decît pantalonii din postav aspru pe care-i ţineam minte, casetofoanele difuzau o muzică dintr-un folclor bizar. S-a organizat chiar un Viflaim special pentru turiştii care aveau să părăsească zona înaintea Crăciunului, şi ar fi fost şi plimbări cu sănii dacă ar fi fost puţină zăpadă.

Discurs paseist, oricine îmi va explica de ce o societate nu poate îngheţa în tipare arhaice, că circulaţia civilizaţiilor e în zilele noastre accelerată, că nu putem rămîne la nesfîrşit îngheţaţi întru înapoiere. Progresul nu poate fi oprit, e legea cererii şi ofertei valabilă de la Vama Veche la Sighet. Şi totuşi.

Am citit legislaţii europene care interzic înlocuirea oricărei pietre din faţadele unor clădiri care semnifică trecutul. Speciile pe cale de dispariţie sînt protejate cu costuri exorbitante pretutindeni unde s-a înţeles că ceva distrus e definitiv pierdut. Modernitatea, sau mai degrabă postmodernitatea, înseamnă, între altele, înverşunare în a păstra tot ce e semnificativ. Să transformi Ţara Maramureşului într-un muzeu vivant e probabil utopic şi chiar nedrept pentru oamenii locului care, între altele, au dreptul să se îmbăieze cu apă caldă, iar adolescenţii din Botiza vibrează, probabil, la acordurile *house* la fel cu cei din Giuleşti şi nu pot fi obligaţi să ţîpurească la nesfîrşit. Pe de altă parte, să o laşi să dispară ca şi cum n-ar fi fost mi se pare un comportament similar cu cel al vînătorilor de balene din secolul XIX. Mi se pare un act rudimentar, expresia unei mentalităţi înapoiate. Ar fi timpul să începem a progresa (şi) în felul în care ne înţelegem relaţia cu trecutul. Oferta de valori pe cale de dispariţie e abundentă prin părţile locului, cerere pare a fi doar la export.

Sorin IONIŢĂ

Subdezvoltarea politică

Nu există soluție imediată la alegerile cu pîine și circ

În unele părţi ale Indiei, cea mai mare democraţie a lumii, partidele se dau peste cap pentru a înrola în campanie actori din acele nesfîrşite seriale ce ecranizează mitologia hindusă, produse la Bollywood, care au un succes enorm pe plan local. Am văzut o dată fragmente dintr-unul: platouri precum ale TVR prin anii '70, în care tipi în costume de bîlci descind printre norişori de carton şi recită scenarii de două ori mai zaharisite decît în filmele cu Raj Kapoor. Un fel de telenovele la pătrat. Şi totuşi publicul le prizează, iar apoi dă buzna să voteze cu partidul iute de mînă care l-a recrutat pe zeul Rama. Campania se bazează în principal pe camioane transformate în care alegorice, în care actorul respectiv colindă mahalalele şi cîntă la megafon ariile din film, iar agenţii partidului împart haine ieftine, papuci chinezeşti şi funii de ceapă, un aliment de bază şi uneori destul de scump în India. Lupta contra corupţiei e la mare cinste şi se face prin metode expeditive, precum fulgere de poleială aruncate copiilor din camion de Rama. Moralitatea publică este predicată din difuzoare pe deasupra mulţimii ce se îmbulzeşte la pomană, iar partidele care eventual ies pe locul doi sau trei îşi oferă măcar scuza că au făcut ceva concret pentru oameni, realmente săraci.

După alegeri cîştigătorul se instalează la putere cu toată liota de clienţi, neamuri şi tipi din aceeaşi castă, şi se pune pe prăduit banul public temeinic, cu metodă, ignorînd complet orice lege sau instituţie oficială. Nu că acestea n-ar exista: moştenirea colonială britanică în India este (încă) substanţială, dincolo de limbă, sistem de educaţie şi căi ferate incluzînd un sistem politic constituţional, legi relativ bune şi o justiţie teoretic independentă. Problema este că dacă un nou-ales ar avea ideea originală de a pune în practică regulile scrise, ar fi linşat de propriii suporteri, inclusiv de cei mulţi şi săraci, care speră că le-a venit şi lor rîndul la o pereche de pantofi gratis şi o aprobare de cişmea în curte peste rînd, cu încălcarea legii municipale (pentru că nu au sistem de evacuare a apei reziduale). Ideea că cineva ar aplica tuturor şi imparţial regulile le e străină nu doar politicienilor, ci chiar electoratului în general. A fi la putere şi a nu lua de la clanul rival pentru a redistribui celui propriu reprezintă o încălcare a legilor nescrise ale jocului social.

Ce vreau să spun cu această poveste din India este că se poate şi mai rău. Probabil că România nu se află chiar în acest punct pe scala subdezvoltării politice – un concept folosit curent acum patru-cinci decenii, dar astăzi ieşit din uz pentru că nu e *politically correct*. Dar nici prea departe nu e, după cum ne-o aminteşte anul electoral 2004. Nunta organizată recent de dl Mischie fiului său la Tg. Jiu se cerea să fie un eveniment extraordinar, cu dar de miliarde, icre cît aluna şi mir de la Muntele Athos, cu poliţia aliniată pentru onor, fiindcă doar aşa îşi poate păstra tata-socru *standingul* în co-

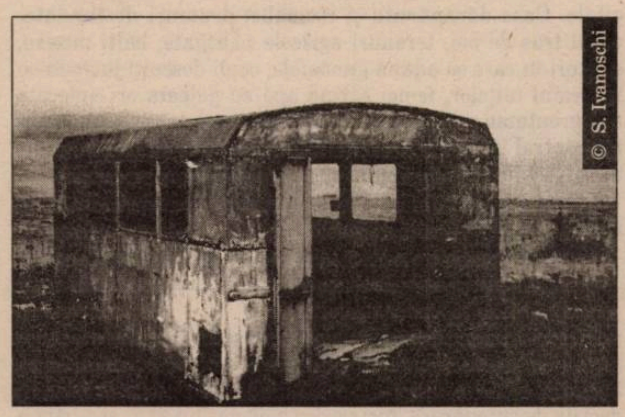
© S. Ivanoschi

munitate. Impresia de opulenţă şi atotputernicie este resursa cea mai de preţ în astfel de societăţi premoderne, ea raliind în juru-i clienţii şi votanţii. Accidente se mai întîmplă, ca în cazul dlui Mischie Sr. la acest ceas de cumpănă judiciară. Dar asta nu înseamnă că regulile statului modern încep să funcţioneze, ci doar că unii mai ies şi învinşi din bătăliile între grupuri de interese, în special într-un partid cuprinzător ce n-a mai lăsat mare lucru pe dinafară. Alţii care procedează la fel, chiar pe scară mai mare, nu păţesc nimic: de exemplu, între 2001 şi 2003, banii din fondul special al drumurilor au fost împărţiţi pe judeţe de ministerul de resort favorizînd flagrant Vrancea şi Bacăul, fiefurile ministrului şi respectiv fratelui secretarului de stat. Formula de alocare ce trebuia folosită era bazată pe criterii tehnice obiective şi era specificată într-o lege – întîmplător, una din acele puţine legi româneşti scurte, clare şi neinterpretabile. Însă probabil că ar fi fost o mare originalitate să speri ca ea să se şi aplice.

Asta este problema crucială a ţărilor care, precum România, au intrat în sec. XXI cu societăţi incomplet modernizate, cu ţărani europeni tradiţionali, nu fermieri moderni, chiar cînd această lume rurală în atitudini este transplantată la oraş. Anume, problema parohialismului politic şi dependenţei de autoritatea de stat a unei părţi importante a electoratului. Statul devine o mare ierarhie, suprapusă în mare măsură peste cea socială, iar faţă de cei din vîrful ei sînt posibile doar două tipuri de reacţie: ori pasivitate civică combinată cu mici încercări locale de a le exploata bunăvoinţa în folos personal; ori revolte spontane, violente, milenariste, de tip *jacquerie,* atunci cînd situaţia devine de nesuportat (în buna tradiţie 1907 – Braşov, 1987 – mineriade), îndreptate împotriva oricărui sistem organizat de instituţii. Dacă liderii au suficientă abilitate de a preveni revoltele cu circ şi pîine (cu mici), atunci liniştea e asigurată. Încălcarea legii nu e un motiv de deranj.

Această structură socială neotradiţională a fost perpetuată în România chiar de regimul comunist care, paradoxal, sub discursul progresist a funcţionat ca un mare frigider de realităţi şi atitudini medievale. Comunismul românesc (şi cel balcanic în general) s-a caracterizat prin personalism, adică dependenţa directă şi totală de superiori, tirani mărunţei ce distribuiau arbitrar resursele şi recompensele. Cercetătorii au etichetat pe bună dreptate epoca Ceauşescu drept „comunism sultanistic". Acesta este şi marele eşec al regimului, adesea ignorat: neputinţa de a instaura un stat cu adevărat modern, adică un sistem de reguli, fie şi comuniste, dar neutre şi impersonale, împreună cu o birocraţie eficientă care să le aplice tuturor. Statul român socialist a fost dominat de imprevizibil, tratamentul aplicat unui cetăţean depinzînd de rangul social al acestuia, iar regulile fiind negociabile caz cu caz. El s-a pliat bine pe sistemul preexistent, fiindcă pe cît de mult reprima pornirile oamenilor de a se organiza deschis pentru a schimba regulile jocului, pe atît de mult încuraja micile sau marile compromisuri, intrarea în sistem, din motive de carieră sau simplă supravieţuire. Cu alte cuvinte, încuraja deturnarea energiei sociale de la protest organizat către parvenire personală.

Cu aşa o istorie recentă nu e de mirare că astăzi administraţia şi justiţia în România se reformează greu, rămînînd în parte nişte instrumente controlate politic şi folosite selectiv, ca şi înainte. Iar politica a asimilat perfect vechile instrumente de control social. Ceea ce funcţionează într-adevăr este sistemul paralel de cercuri concentrice ale loialităţii şi încrederii bazate pe clanuri şi asociaţi, cei din cercurile interioare fiind trataţi diferit faţă de cei din exterior. Rămîne valabil la noi proverbul latino-american *a los amigos todo, a los enimigos nada, al extrano la ley* (adică: pentru prieteni totul, pentru duşmani nimic, pentru străini legea), care va explica probabil mulţi ani de aici înainte realităţile mai bine decît *acquis*-ul comunitar.

Pe un asemenea fundal, asociat şi cu subdezvoltarea economică, probabil că politica şi alegerile nici n-ar putea arăta altfel decît arată acum. Mă tem că reforma instituţională, adică importul de legi occidentale, şi-a cam atins limitele naturale, iar dacă vrem să schimbăm ceva, va trebui să ne concentrăm de aici înainte mai mult pe aplicarea acestora şi pe transparentizarea sistemului politico-administrativ – adică să cerem socoteală guvernanţilor nu doar din patru în patru ani, ca în autocraţiile plebiscitare, ci în fiecare zi, decent dar inflexibil, pe căi constituţionale. Asta e mult mai greu. Şi mă tem că nu doar unii cetăţeni simpli ai României au eşuat în exerciţiul modernizării politice în ultimii zece ani, ci şi mulţi dintre liderii săi de opinie, care de multe ori predică virtuţile societăţii deschise în public, dar savurează deliciile sultanismului clientelar în particular.

Liana IONESCU

„Specificul național“

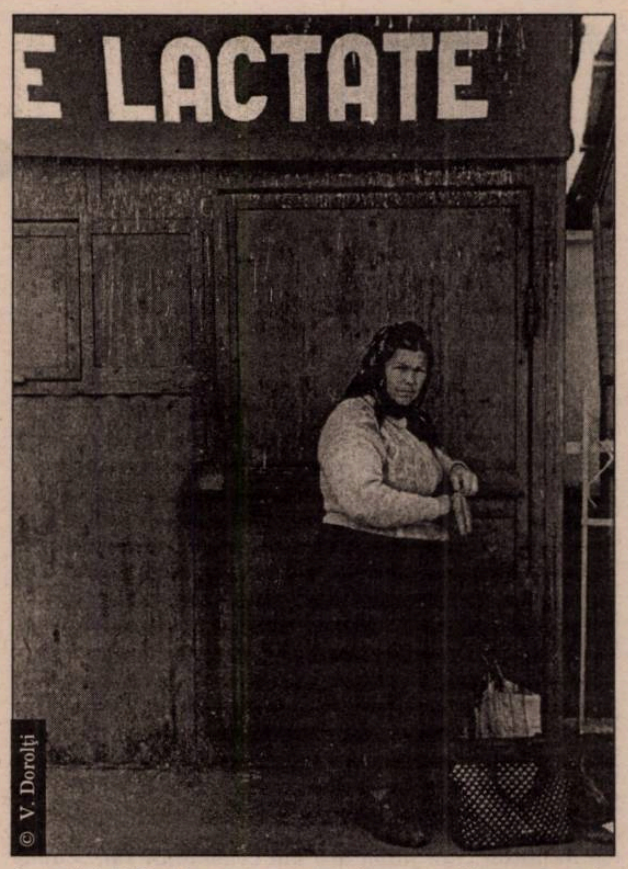

Ceea ce îl uimește pe călătorul străin venit în România, și nu de azi, de ieri, ci de secole, este că întîlnește aici o țară plină de contraste. Primitivismul și civilizația, mentalitățile retrograde și aspirațiile spirituale, instituțiile desuete și cele moderne coexistă, fără ca prăpastia dintre ele să deranjeze pe cineva.

Paul Morand scria, la 1934, că ar recunoaște Bucureștiul, între o sută de capitale, „după atelajele lui cu boi alături de Forduri în plină stradă mare, după taxiurile lui care sar pe trotuare și se depășesc în toate sensurile“. Tot el observa că „automobilele americane și căruțele ostrogote defilează aici cu voioșie“. Imagini de acest tip – semne ale unei întîrzieri istorice – le întîlnim și astăzi la tot pasul.

Căruțele care circulă pe drumurile naționale alături de mașini luxoase sînt în nota obișnuitului, chiar dacă prezența lor generează atîtea accidente. Nu este o surpriză nici să întîlnești însemnele României preponderent rurale pe străzile Capitalei. Cînd periferia nu le mai ajunge, ele iau cu asalt centrul orașului. Deunăzi, un atelaj încărcat cu vechituri, tras de un cal slăbănog, se avîntase pe Bulevardul Magheru. A trecut ceva timp pînă cînd poliția a reușit să-l tragă pe dreapta și să-l dirijeze spre străzi lăturalnice, acolo unde prezența lui este mai degrabă acceptată tacit, decît permisă oficial.

Mai zilele trecute, mergeam agale, reflectînd la tema *Dilemei* din această săptămînă, cînd un cal alb, strunit de un negricios, a trecut în mare grabă pe trotuarul pe care mă aflam, gata-gata să dea peste trecători. Se întîmpla undeva nu departe de centrul orașului. O dată pericolul depășit, o curiozitate minimală te făcea să te întrebi: și totuși, ce căuta calul pe trotuar? După acest episod, imaginea cailor adăpostiți în blocurile din Ferentari, laolaltă cu stăpînii lor, nu mi s-a mai părut atît de suprarealistă.

Aspectul străzii și obiceiurile oamenilor dau seama, poate în cea mai mare măsură, de starea de înapoiere în care ne aflăm. Nu ieși bine din casă și pînă în stația de autobuz întîlnești nenumărate urme ale trecerii semenilor tăi pe acolo. Ambalaje și resturi de mîncare aruncate cu indiferență pe jos, chiar dacă la numai cîțiva pași se află un coș de gunoi. Hîrtii și mucuri de țigări trimise direct pe carosabil prin ferestrele întredeschise ale automobilelor care așteaptă la semafor. Tineri și bătrîni care scuipă în dreapta și-n stînga, de te miri de unde atîta expectorație.

Un gest intrat în cotidian vine să întregească acest tablou exasperant: suflarea nasului, nu în batistă ori șervețel, ci direct pe stradă, prin apăsarea alternativă a nărilor cu degetul arătător. O dată încheiată această operațiune, cei mai „pedanți“ scot prețiosul obiect de șters din buzunar și își tamponează cu grijă organul anterior eliberat. Întorci capul scîrbit și te gîndești că există țări în care un „simplu“ scuipat pe stradă se sancționează cu o amendă usturătoare.

În România, pînă și cerșetorii sînt altfel decît cei de prin alte părți: mult mai primitivi și mai agresivi. Indecența cu care își expun beteșugurile trupului, insistența cu care îți bat în geamul automobilului și se scălîmbăie în tot felul sînt departe de atitudinea cerșetorului din țările civilizate. Acolo, chiar și cerșetoria este reglementată, cel ce recurge la mila publică fiind obligat să ofere ceva în schimb, un serviciu sau un obiect cît de neînsemnat. În unele țări, distanța pe care cerșetorul trebuie să o păstreze față de trecător este strict precizată în lege, cel ce nu o respectă putîndu-și pierde oricînd „dreptul“ de a cerși.

Despre cîinii vagabonzi, ce se mai poate spune? Chiar rebotezați „comunitari“, ei dau măsura exactă a distanței care ne desparte de lumea civilizată.

Părăsești strada și ajungi la o conferință-seminar pe teme „de actualitate“, susținută de persoane importante. În mod neașteptat, ești martor la un gest mitocănesc, ce-ți amintește de un trecut nu prea îndepărtat. Înainte de '89, era un fel de cutumă ca activistul comunist instalat la prezidiu să scoată tacticos un pieptene din buzunarul mic al hainei și să-și aranjeze frizura, în fața asistenței. Constați siderat că bărbatul care trebuie să vorbească acum în public, un intelectual altfel, recurge la aceeași soluție... inestetică pentru a-și pune în ordine coafura. Devii din nou pesimist. Îți spui că, dacă la acest nivel lucrurile se prezintă astfel, ce te faci cu România profundă? În cît timp se va schimba România reală?

La țară, însemnele înapoierii sînt mai multe și mai vizibile. Case dărăpănate și cocioabe, drumuri desfundate, carul tras de boi, terenuri agricole neirigate, bălți mizere, șanțuri în care se adună gunoaiele, copii desculți jucîndu-se în praful ulițelor, femei cărînd apă cu găleata ori aplecate sub greutatea cobiliței, bărbați pentru care crîșma este reperul central în viață. Totul pare încremenit în proiect. Nimic nu s-a schimbat și nu promite a se schimba.

Cînd e vorba să facă o treabă, țăranul se urnește greu și renunță repede.

Confortul nu a devenit o necesitate decît pentru extrem de puțini. WC-ul în curte este omniprezent, chiar acolo unde există case mari și arătoase. Ele rămîn, de altfel, nelocuite, întreaga familie preferînd să stea într-un fel de magazie, care ține loc și de bucătărie, și de dormitor. Camerele spațioase și mobilate sînt destinate doar musafirilor. Curtea este plină de acareturi și străbătută de garduri despărțitoare. În fața porților, țăranii zac pe bancă, pe un bolovan ori pe o buturugă, așteptînd să mai treacă o zi. Dacă îi vizitezi, încă de cu zori te îmbie cu nelipsita țuică. Un diplomat străin, care face un fel de vizite de lucru prin țară, a fost contrariat de acest tip de ospitalitate, fiind curios să afle dacă obiceiul este de dată recentă ori ține de tradiție. Pînă să afle răspunsul, și-a formulat propria concluzie: românii sînt un popor pe care, cu cît îl cunoști mai bine, cu atît îl înțelegi mai puțin.

Pentru a justifica înapoierea și lipsa de racordare la lumea civilizată este invocată adesea tradiția. O altă sintagmă la care se apelează pentru a caracteriza aceste stări de lucruri este „specificul național“. Un „specific“ deloc măgulitor, dacă avem în vedere fie și numai exemplele de mai sus.

Adina ROSETTI

Înghețul de iarnă

Am cunoscut oameni (de afaceri, evident!) care scot cu nonșalanță cîteva mii de dolari din buzunar pentru a-și plăti asigurarea Casco și tineri absolvenți de facultate care cu greu mai pot spera să poată strînge bani pentru avansul la o garsonieră pe credit. E o nedreptate! mi-a venit să strig, dar apoi glasul rațiunii mi-a șoptit că e doar economia de piață mult-visată. Dacă vrei cu adevărat să te „afirmi“ și știi cum să joci/lupți pentru asta (lăsînd la o parte doza de noroc), economia de piață îți oferă șansa de a deveni unul din fericiții ei cîștigători. Cîștigătorii au întotdeauna un titlu impresionant pe cartea de vizită, sînt posesori de *credit-card*, amatori de excursii exotice și familiari cu instrumentele de investiții financiare. Unul din semnele recunoașterii sociale a succesului este că începi să fii asaltat de oameni care încearcă să-ți vîndă ceva. „Cîștigătorii“ sus-amintiți sînt ținta ideală a agenților de asigurări, *target*-ul perfect al consultanților financiari, sînt permanent vînați de *personal banker*-i care se întrec în a le prezenta oferte irezistibile.

Paradoxal, deși conform sondajelor peste 60% din populația României nu a auzit de existența vreunei mărci de card pe piață, totuși România este prima în topul țărilor est-europene în ceea ce privește creșterea valorii tranzacțiilor derulate pe carduri. Numărul comercianților care acceptă carduri crește substanțial an de an. Avem acum POS-uri mobile la bordul avioanelor, posesorii de carduri putînd plăti cu cardul produsele achiziționate în timpul zborului. Pe de altă parte, conform unui sondaj efectuat de GFK România, 60% dintre intervievați au afirmat că, în mod cert, nu intenționează să achiziționeze un card.

Datele sînt contradictorii. Explicația ar consta în aceea că aproximativ 80% din cardurile existente pe piața românească la ora actuală (în total 4,8 milioane conform statisticilor BNR) sînt carduri de debit, de salarii. Firmele încep să prefere tot mai mult această modalitate de plată a salariilor, scăpînd astfel de coșmarul plicurilor și semnăturilor. Utilizatorii finali ai acestor carduri, însă, nu sînt și cei care iau decizia de cumpărare, nici pe cea a alegerii mărcii și a băncii emitente. Majoritatea nu s-ar fi gîndit să achiziționeze un card din proprie inițiativă, piața fiind încă slab educată în acest sens. Categoria de top *(high income, high education*, cum îi cataloghează agențiile de publicitate) este destul de restrînsă și prezentă mai ales în București și marile orașe. Restul, majoritatea, continuă să trăiască de la un salariu la altul, fără să-și asigure locuința sau mașina și fără să primească telefoane obsesive de la consultanții financiari.

Conform statisticilor, procentul proprietarilor care își asigură locuințele este de numai 14% în România, în timp ce în țările vest-europene mai mult de jumătate au asigurare.

„Cred că principala cauză este lipsa de informație pe piața mass-media, apoi mentalitățile – care, din fericire, încep să se schimbe în bine. Pe planul trei ar fi nivelul scăzut de trai. Cred că se pot găsi soluții și pentru familiile cu venituri mici“, declară reprezentantul unei companii de brokeraj în domeniul asigurărilor.

În ceea ce privește asigurările de viață și pensii private, problemele cu care se confruntă companiile de asigurări sînt aceleași: nivelul scăzut de trai și scepticismul oamenilor. Companiile care au reușit să vîndă asigurări de viață au reușit pentru că au intrat pe piață la momentul oportun și au știut exact cui să se adreseze: „oamenilor cu cap și cu bani“, după cum spunea o prietenă, consultant de asigurări la o mare instituție financiară. Oameni care au deschidere, care au călătorit în străinătate și au cunoscut alte obiceiuri și valori și care au, bineînțeles, și putere financiară (i-ați recunoscut?). Pentru că asigurările de viață (prezentate drept o formă de economisire pe termen lung de către consultanți) nu sînt tocmai ieftine.

Un părinte cu patru copii și cu venituri mici este cel care are cel mai mult nevoie de o asigurare de viață – mai mult decît cei cu bani, investiții și proprietăți –, dar, în mod paradoxal, nu și-o poate permite. Există și companii de asigurări care au produse mai ieftine, pentru acest segment de piață, dar sumele asigurate în caz de deces sînt derizorii: în jur de 50 de milioane de lei, bani care oricum se devalorizează.

„Cel mai mult ai de luptat cu scepticismul oamenilor“, aflu de la prietena mea. Climatul socio-politic instabil, inflația, devalorizarea leului, fluctuațiile valutare, falimentele băncilor, aceștia sînt factorii care au dus la scăderea drastică a încrederii în instituțiile financiare. Or, un contract de asigurare de viață se încheie pe perioade lungi, pînă la 30 de ani, și se bazează pe încredere. Oamenii preferă să-și țină banii „la saltea“, decît să riște să îi piardă, nemaifiind siguri nici de ce le va aduce ziua de mîine. În plus, mai există acea concepție conform căreia asigurările sînt încă o taxă plătită undeva, care nu aduce nimic bun în schimb.

Și totuși: „Tendința pieței asigurărilor este evident de creștere, mai ales în ultimii 3 ani, în toate ramurile de asigurări“, apreciază reprezentantul companiei de brokeraj. Consultanții de asigurări de viață sînt optimiști, deși se adresează unui *target* destul de restrîns. Așteptările lor se leagă de dezvoltarea clasei de mijloc, ceea ce va impulsiona și dezvoltarea acestor piețe.

În vestita clasă de mijloc, conform modelelor țărilor dezvoltate, ar trebui să se regăsească și micii fermieri particulari. Frumoasele roșii italienești sînt asigurate pînă la ultima frunzuliță. Cum stă situația în România din punctul de vedere al asigurărilor agricole?

„Problema care se pune este cum definim noi un mic fermier particular, pentru că cei mai mulți fermieri de la noi dețin suprafețe de pînă la 5 hectare. Știm că agricultura este rentabilă pe suprafețe extinse. Totuși, în cazul asociațiilor micilor fermieri se pot găsi soluții avantajoase pentru asigurarea recoltelor“ – este de părere același reprezentant al firmei de brokeraj de asigurări.

Într-adevăr, în urma legii nr. 381/ 2002 privind acordarea despăgubirilor în caz de calamități naturale în agricultură, piața asigurărilor agricole s-a dublat. Statul subvenționează 20% din prima pentru asigurările de grindină, îngheț de primăvară și furtună. În ceea ce privește înghețul de iarnă și alte calamități, acestea sînt cu totul altă poveste! Acordarea de despăgubiri de către stat pentru aceste riscuri este condiționată de încheierea asigurărilor pentru primele riscuri la companiile de pe piață.

Așteptăm cu interes să vină clasa de mijloc salvatoare, pentru a revoluționa piețele financiare și mentalitățile colective și a opri odată acest îngheț de iarnă care ne ține mereu în urmă.

Alex. Leo ŞERBAN

Cannes-ul, călcîiul & comerţul

Anul acesta, privindu-l lung pe Quentin Tarantino, preşedintele juriului la Festivalul de la Cannes (QT se lasă privit lung, ba chiar face cu mîna), am avut o revelaţie: cu o pereche de ochelari pe nas, ar fi bucăţică ruptă din Victor Ciorbea! Dar este greu de crezut că Victor Ciorbea (Ciorbino) ar vrea să i se rupă o bucăţică, iar bucăţica aia să fie regizor, ba chiar preşedintele juriului la Cannes, aşa că Tarantino rămîne Tarantino.

Dacă atmosfera de pe Croazetă este (mult) mai simpatică în 2004, aceasta se datorează cîtorva lucruri – fără legătură unul cu altul –, printre care declaraţiei extatice a lui QT (reţineţi aceste iniţiale, e *cool* să-i spui lui Tarantino „QT"!) de la conferinţa de presă: „Cannes-ul e Raiul, pur şi simplu Raiul! Dacă iubeşti cinema-ul, e Raiul pe pămînt! Toţi visăm să ajungem în Rai! Eu am ajuns la Cannes! Şi-apoi am luat Palme d'Or! Iar acum sînt preşedintele juriului! Dacă mai există un etaj deasupra Raiului, acolo sînt eu acum!".

În al doilea rînd, Marilyn – care pentru mulţi (ca mine) chiar *a fost* Raiul (pe pămînt) – apare, în umbră chinezească, pe afişul celei de-a 57-a ediţii, cu rochia suflată de curentul de la metrou proiectată pe ecranul pe care scrie, mare, „Festival de Cannes": dacă mai există cineva pe lume care se îndoieşte că Marilyn este *icon*-ul definitiv al pop-culturii, atunci acela ar trebui să ardă în iad, cu toate afişele Cannes-ului (să fie vreo cîteva mii) drept vreascuri!

În fine, într-o piruetă demnă de Sonja Henje (marea patinatore a celei de-a şaptea arte; pentru non-cinefili, merge şi Peggy Fleming), Festivalul & Primăria au reuşit, în ultima clipă, să evite o grevă a inconturnabililor „intermitenţi", care ameninţa să paralizeze ceremonia de deschidere („intermitenţii" sînt nişte stafii sindicale care terorizează, sezonier, desfăşurarea marilor festivaluri în Franţa; anul trecut, de pildă, Avignon-ul). Cu un compromis care spune totul despre arta negocierii la francezi, mai-marii Festivalului – în ordine: Gilles Jacob, Véronique Cayla, Thierry Frémaux – i-au aşteptat pe delegaţii „intermitenţi" pe covorul roşu, în seara inaugurală, iar aceştia au urcat emoţionaţi faimoasele trepte în smokinguri, papioane & rochii lungi, impunînd concluzia că stînga e dizolvabilă în *glamour*. În plus, primarul (de dreapta) al Cannes-ului, jovialul domn Brochand, le-a cedat sindicaliştilor o sală de teatru unde să-şi ţină manifestările protestatare (fapt fără precedent, anul acesta comersanţii oraşului ameninţau, la rîndul lor, că vor organiza marşuri de protest în cazul în care „colegii" lor, proletarii „artistici", ar avea cîştig de cauză!). N-am fost la spectacolul de gală cu filmul lui Almodovar *La mala educacion*, îl văzusem deja la proiecţia de presă, dar tare mi-aş fi dorit să văd mutrele „intermitenţilor" atunci cînd regizorul de pe ecran zice: „Nimic nu mă excită mai puţin decît un actor în şomaj"...

Vi se pare că se face prea mare caz de Cannes? Gîndiţi-vă totuşi: este cel mai mare festival de film din lume; costă, anual, în jur de 15 milioane de euro; iar cîştigurile – de imagine şi propriu-zise – pentru micul oraş de pe Croazetă sînt incalculabile. În fond, toată lumea vrea măcar un strop de *glamour* în viaţă – iar *glamour*-ul nu vine cu doi poli în buzunar; comerţul face lumea să se învîrtească, iar la Cannes, în mai, lumea se-nvîrte cu 24 de fotograme pe secundă. (Sau, cum scria mereu-irezistibilul Denis Parent – care comentează Cannes-ul, ca şi anul trecut, „en direct de Paris" [!] –, „Ce, vreţi un festival care să semene cu un concediu plătit? Staruri cu mutre ca ale cumnatelor voastre? Party-uri ca la botezul verilor de la ţară?!". Concluzia logică: da, festivalul „e de dreapta"! Numai că unii nu vor s-o recunoască.)

Côté staruri, Cannes-ul a fost bine servit, cel puţin deocamdată: Almodovar a venit însoţit de *toate* (da' *absolut* toate!) „femeile sale" – actriţele care au fost eroinele sale de la primul film, de-acum 24 de ani, şi pînă la ultimul, acest imperfect, dar extrem de personal *Mala educacion* în care, *oops!*, „femeia fatală" este... un el: Gael Garcia Bernal. În ordine cronologică, aşadar, şi în dezordine amoroasă, pe scenă, alături de el au urcat: Carmen Maura, Victoria Abril, Marisa Paredes, Angela Molina şi Leonor Watting (ultima, din *Hable con ella*) – şi poate această flamboaiantă reuniune de dive almodovariene este cel mai mare succes pe care regizorul gay va fi avut-o la Cannes (filmul a stîrnit opinii contradictorii).

O dată bifate „tocurile înalte", a venit rîndul sandalelor (antice) să păşească pe covorul roşu – metaforic vorbind: echipa filmului (ca şi cel al lui Almodovar, în afara competiţiei) *Troy*, de Wolfgang Petersen, cu Ahile/Brad Pitt, Hector/Eric Bana, Paris/Orlando Bloom, Ulise/Sean Bean, Agamemnon/Brian Cox, Menelaos/Brendan Gleeson şi Elena-din-Troia/Diane Kruger... „Călcîiul lui Ahile" s-a dovedit, în cazul primului, tenul obosit şi, la conferinţa de presă, o anume crispare, care l-a făcut să dea răspunsuri plate ca nişte sandale, dar care păreau să promită „tocuri", gen: „*Iliada* te face să te gîndeşti la epoca actuală, şi-acum există războaie..." Poate că nu de la Ahile, totuşi, ar fi trebuit să ne aşteptăm la fraze înţelepte – ci de la Ulise; numai că acesta a fost tăcut ca o lebădă. Într-adevăr, „*Iliada* te face să te gîndeşti"; *Troia*, nu. Ca *peplum*, e banal. Ca *blockbuster*, probabil că va fi bancal. Dar, dacă festivalul de la Cannes îşi închipuie că poate continua să joace schizofrenia la două capete – de o parte Comerţul, de cealaltă Filmul-de-autor (de care, Gilles Jacob *dixit*, „lumea s-a cam plictisit") –, atunci „Houston, avem o problemă!": filmele „comerciale" s-au dovedit, pînă acum, dezamăgitoare, iar cele „de autor" (vezi Kusturica), cam la fel. Dar festivalul continuă, iar lebedele ştiu ele de ce tac – aşa că: *Şşş*...

Cannes, 15 mai

P.S. Şi totuşi, două filme interesante: *Old Boy* al sud-coreeanului Park Chan-wook şi *La nina santa* al argentiniencei Lucrecia Martel. Se vor regăsi în palmares? Vom afla în curînd...

Deplasare sponsorizată de Coca-Cola România

Ce căutăm noi cu reclamă în Dilema?

Păi, cititori căutăm, ce altceva să căutăm. De ce în Dilema? Pentru că aici sunt cititorii cei mai cititori şi pentru că ne place de voi. Şi pentru că bănuim că şi dumneavoastră s-ar putea să vă placă de noi. Noi, adică Imagoo. Imagoo, adică un produs foarte ciudat, un fel de combinaţie de website, newsletter şi revistă "de cultură şi atmosferă publicitară" cum ne place să ne recomandăm.

S-ar putea să vă placă de noi, pentru că oricât aţi dispreţui publicitatea (şi, ţinând cont de cum arată majoritatea reclamelor din Romania, aveţi şi de ce s-o dispreţuiţi) nu se poate să nu vă daţi seama că în ziua de azi cam totul e comunicare şi aparenţă. Din nefericire. Sau din fericire - comunicarea publicitară poate să facă şi foarte mult bine, folosită corect, pentru "cauze drepte", numai că asta e o altă discuţie. O discuţie, care alături de multe alte discuţii, face exact obiectul nostru de activitate. Şi subiectul revistei Imagoo.

Revista noastră, care apare lunar, are un mare avantaj faţă de competiţie: e cu adevărat independentă. Nu ţinem de nici un trust media, nu avem nici o obligaţie şi nici un "sugar–daddy" din industrie. E şi bine, e şi rău. E bine, pentru că astfel putem să şi criticăm, nu doar să lăudăm. E rău, pentru că asta înseamnă o permanentă presiune financiară pe umerii noştri.

Aici ne-aţi putea ajuta dumneavoastră, abonându-vă la Imagoo (după ce ne încercaţi o perioadă, deşi nu prea o să ne puteţi găsi la tarabe – încercaţi mai bine site-ul) ceea ce ne-ar face imuni la presiunile celor care vor insera publicitate în revistă (ştiţi foarte bine cum se întâmplă de obicei, "îţi dau dacă îmi dai").

Ca orice alta revistă, vom avea numere mai bune şi numere mai slabe, însă ceea ce putem să vă promitem e că în fiecare număr veţi găsi sigur nişte lucruri interesante sau câteva lucruri pe care nu le ştiaţi, sau câteva lucruri care vă vor folosi mai târziu fie şi numai ca argument într-o conversaţie despre publicitate, un subiect, nu-i aşa, atât de "cool" în ultima vreme.

Vă mai promitem că vom deveni cea mai "PR-free" publicaţie din domeniul comunicării din România şi că, în timp, vom avea din ce în ce mai mult comentariu şi analiză, în detrimentul ştirilor plasate de clienţi şi agenţii, aşa cum se întâmplă în majoritatea publicaţiilor care tratează domeniul comunicării, marketingului şi publicităţii.

Vă mulţumim că ne-aţi citit reclama (demonstrând astfel inepţia prejudecăţii conform căreia reclamele trebuie să aibă un text cât mai scurt pentru că românilor nu le place să citească) dar vă invităm să ne citiţi şi revista. Şi de abia aşteptăm să ne scrieţi "după", spunându-ne cum am putea s-o îmbunătăţim.

imagoo
cultură şi atmosferă publicitară

Teodor BACONSKY

turn înclinat

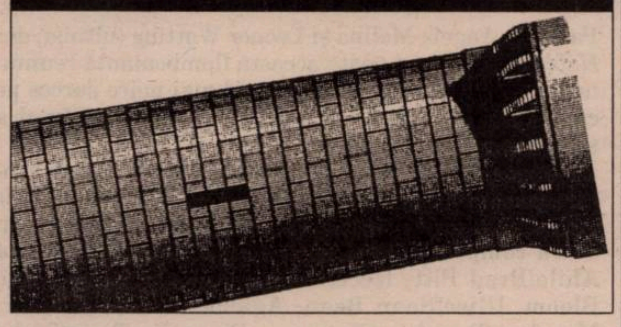

Cuvîntul

Poeţii europeni ai modernităţii au prevestit decăderea cuvintelor, însă (ca de obicei) nimeni nu i-a băgat în seamă. Suferim de o vădită „logopatie" administrată ca eliberare de responsabilitatea propriilor enunţuri. În ultimele decenii, tiparul ultra-rapid, imprimanta, e-mailul, vehicularea textelor pe web şi mai cu seamă giganticul trafic mediatic au provocat banalizarea *oricărui* limbaj. Prin utilizarea lor extensiv-democratică (vreau să spun: necenzurată deontologic) actul de comunicare s-a prefăcut într-o practică anonimă şi incontrolabilă. Cuvintele proliferează malign, se anulează prin inflaţie, se reifică în figuri mentale inerte... Ne întîmpină aici latura saturniană a revoluţiei tehnologice, dar şi esenţiala sfidare pe care umanismul tradiţional (adică „omul creştin") o primeşte deja în moalele capului.

E minunat că orice posesor de computer îşi poate fabrica o carte. La îndemîna unui „clic", autorul de astăzi are ocazia de a răspîndi o conferinţă – sau un protest – spre toţi locatarii agendei sale de contacte. Indivizii cei mai obişnuiţi, inflamaţi de orgoliul simplei lor existenţe, îşi tapează *site*-uri personale, unde tot ce-i priveşte – de la fotografiile de familie, pînă la opiniunile despre viaţă – începe să-i privească, impudic, şi pe ceilalţi. Trăim într-un exhibiţionism generalizat, care expune orice „ofertă" la irelevanţa produsului de serie.

Două sînt reacţiile cele mai frecvente în faţa acestei epoci de vacarm asurzitor. De o parte stau cei care spun: asta e! Trebuie să ne adaptăm, dat fiind că estomparea graniţei dintre public şi privat e un fapt imparabil. Dacă nu comunici, nu exişti, aşa că eşti condamnat la zgomot & furie, chiar dacă deteşti voaiorismul catodic, impostura discursivă sau amalgamul valorilor. De cealaltă parte se aşază cei pentru care soluţia pare a fi refugiul în trecut, într-o intimitate blindată sau în ficţiunea lumilor virtuale, construite pe măsura fiecăruia. Din păcate, nici absorbţia (voluntară), nici eschiva (imaginară) nu propun o terapie capabilă să ne vindece de „boala cuvintelor". Ambele acuză, la nivelul expresiei logice, diferenţa dintre *silogism* şi *solecism*, dintre *judecată* şi *sofism*...

Adevărul este că, la noi, capitalismul „sălbatic" se alimentează din întreţinerea strict cantitativă a regimului democratic. Prea puţini dintre apărătorii democraţiei adaugă slaba *calitate* a culturii democratice la lista noastră de situaţii deficitare. Dacă afirmi că, în democraţie (ca şi în religie!), *less is more*, eşti trimis la plimbare ca „fascist" prematur... Or, tocmai aici e nodul problemei: asemenea urcuşului spiritual, democraţia se consolidează numai prin instituirea unor proceduri de *autolimitare* a puterilor, a comportamentului civil şi respectiv a dreptului de a spune „orice". Numai anarhia şi totalitarismul validează *te-miri-ce*. Democraţiile autentice – de tradiţie liberală – selectează doar „mirările" care încurajează binele comun... Se vede treaba că, în România postcomunistă, dozajul acesta e dereglat: nu ne mai miră nimic, pentru că – după 15 ani de libertate – continuăm să echivalăm *respectul* cu *frica* şi *normalitatea* cu *dictatura*...

Vrem să scăpăm de noianul vorbăriei sub grotescul căruia ne ducem zilele? Atunci se cade să ne mire, în fine, tot ceea ce lezează raţiunile *comunităţii*. E nimerit să ne enerveze, bunăoară, conflictul de interese (care dublează nejustificat şansele unui cetăţean în competiţia socială). Se cuvine să evaluăm *meritul* conducătorilor noştri (de orice culoare doctrinară) după contribuţia lor efectivă la bunăstarea naţiunii şi nu în funcţie de mareea promisiunilor neonorate. Se impune să reabilităm grila morală de interpretare a democraţiei, fără să activăm paranoia „corectitudinii politice", din perspectiva căreia egalitatea drepturilor generează impunitate universală şi nici un efect juridic. Patologia cuvintelor fără sens – care viciază realitatea românească (inclusiv sub farmecele unui creştinism de kermeză) – va înceta doar dacă marii vorbăreţi de serviciu vor fi poftiţi să mai tacă şi dacă vocile importante, obişnuite cu tăcerea, se vor face din nou auzite. În lipsa unei asemenea treziri – menite să refacă legătura dintre sufletul nostru şi Cuvîntul lui Dumnezeu – decăderea cuvintelor va antrena negreşit decăderea fiecăruia dintre noi. Mult mai jos decît credem.

Anca MANOLESCU

Mecanismul forţei

În *Vestul şi restul. Globalizarea şi ameninţarea teroristă*, Roger Scruton spune la un moment dat că deosebirea dintre proiectul apusean de societate modernă şi concepţia specifică lumii islamice s-ar datora între altele unei moşteniri creştine care continuă să modeleze mentalitatea şi instituţiile, chiar secularizate, ale Occidentului: anume socotirea iertării duşmanului drept o virtute umană esenţială. Iisus pe cruce e Dumnezeu şi om care cere iertarea celor „ce nu ştiu ce fac". În rugăciunea fundamentală care e *Tatăl nostru*, se declară şi se asumă faptul că omul trebuie să se afle în analogie cu Dumnezeu iertător – mai mult, că atributul de generozitate, de milă divină se actualizează şi în funcţie de propria noastră atitudine faţă de cel ce ne dăunează, ne atacă sau ne vrea răul: „iartă-ne nouă greşelile noastre precum şi noi iertăm greşiţilor noştri". Această doctrină creştină esenţială, care e cea a iertării, spune Scruton, nu duce, în plan social, la pacifism şi pasivitate, ci la o teorie a războiului de apărare, a războiului legitim care tinde nu spre anihilarea atacatorului, ci spre aducerea lui în faţa justiţiei. „Urmărindu-l pe agresor şi aducîndu-l în faţa justiţiei prin mijloace chiar şi violente, omul politic serveşte cauza păcii, ca şi pe cea a iertării, al căror instrument este justiţia".

Lucrul este fără îndoială adevărat, iar analizele lui R. Scruton privind principiile celor două tipuri de societăţi, felul în care ele s-au construit în perioada recentă, responsabilităţile fiecăreia în apariţia şi acutizarea terorismului sînt atît de realiste, de echilibrate, încît ele încurajează adăugarea altor nuanţe şi întrebări. Ne putem întreba, de pildă, dacă doctrina islamului (vorbesc de doctrină, ca şi Scruton, nu de aplicaţiile doctrinelor religioase de către creştini sau musulmani) este ea atît de deosebită de cea creştină în privinţa iertării duşmanului? Ne putem întreba dacă această doctrină cere doar „biruirea duşmanilor lui Dumnezeu". Slăvirea clemenţei divine, care, aminteşte autorul, răsună în fiece sură a Coranului, căci fiecare începe „în numele lui Allah, cel îndurător, cel milostiv", nu cere ea oare, şi aici, imitaţia din partea umanului? Musulmanul, „supus" voii divine, nu trebuie el să oglindească atributele lui Dumnezeu pe care le glorifică? Or, Coranul, pe care se întemeiază viaţa comunitară musulmană în toate amănuntele ei, recomandă insistent şi explicit iertarea ca pe o atitudine a omului adevărat, înţelept, fidel. „Răsplata unui rău este un rău asemenea lui, însă cel care iartă şi caută împăcarea va afla răsplata sa la Dumnezeu. El nu iubeşte pe cei nedrepţi" (XLII, 40). „Grăbiţi-vă către iertarea Domnului vostru şi către Grădina cea largă... pregătită celor ce se tem de Dumnezeu... celor care iartă oamenilor, căci Dumnezeu îi iubeşte pe făptuitorii de bine" (III, 133-134). Muhammad, „modelul" vieţii musulmane, nu a dat el, în mod exemplar, dovadă de iertare a duşmanului religios, atunci cînd, fiind într-o poziţie de forţă, intră în Mecca fără a-i ucide pe opozanţii săi politeişti? Iar dacă islamul e proclamarea unui monoteism riguros şi ofensiv, Dumnezeu vorbeşte totuşi acolo despre mai multe căi care se îndreaptă spre Unu. Coranul conţine, în mod tulburător (şi unic între textele celor trei religii abrahamice) recunoaşterea altor căi religioase drept legitime, drept căi voite de Dumnezeu. „Noi am hotărît fiecăruia o lege şi un drum. Dacă Dumnezeu ar fi vrut, ar fi făcut din voi o singură adunare, însă El a vrut să vă pună la încercare prin darul ce vi l-a făcut. Întreceţi-vă unii pe alţii în cele bune" (V, 48).

În măsura în care Occidentul de moştenire creştină a aspirat şi aspiră să apere valori universale, ele nu sînt de gîndit atît ca valorile „lui" universale, ci de gîndit şi de descoperit drept valori într-adevăr universale, valabile pentru orice fiinţă umană, promovate de creştinism ca şi de celelalte religii. Nefasta „cultură a repudierii" valorilor proprii, care bîntuie Occidentul şi la care se referă insistent Scruton, nu derivă ea în fond din repudierea valorilor şi adevărului în sine, a reperelor universale pe care, în perspective diferite, dar în adîncul lor convergente, le propun şi celelalte spaţii spirituale?

Din nefericire – lăsînd la o parte „cultura repudierii", ca tendinţă teoretică şi discurs al unor medii universitare occidentale – se manifestă brutal, şi fără deosebire de religie, un instinct, peren s-ar zice, al repudierii. Ignorarea crasă a preceptului iertării, milei sau pur şi simplu al respectului faţă de duşman ca fiinţă omenească se manifestă scandalos în conflictele actuale. Soldaţii americani care i-au tratat sadic şi degradant pe prizonerii irakieni, teroriştii islamici care l-au decapitat pe civilul american în faţa camerelor de luat vederi, terorismul de stat al Israelului ca răspuns la atacurile organizaţiilor teroriste palestiniene ne arată că, indiferent de religii şi de culturi, şi chiar în numele lor, există oameni care se supun acelui „mecanism al forţei" pe care Simone Weil l-a analizat în marele ei eseu *Iliada sau poemul forţei*, scris în 1939. Agresorul şi cel agresat devin elementele unui angrenaj teribil şi straniu, fiindcă el are determinismul orb al forţelor naturale, deşi lucrează cu fiinţe în principiu libere, vii, conştiente.

Cel care posedă la un moment dat forţa, spunea Simone Weil, tinde să o creadă ilimitată şi să o aplice asupra celorlalţi transformîndu-i în *lucruri*, de care poate dispune după plac. Cel care îndură forţa agresorului şi se află, fără nici un ajutor, sub ameninţarea lui e transformat în *materie inertă*, fiindcă se supune doar, privat de orice libertate şi posibilitate de decizie. Dar el nu este doar „materie intertă", ci devine ceva imposibil, ireal: „om transformat în materie inertă", „lucru care are suflet". „Cine va putea spune cum, pentru a se conforma acestei stări, sufletul trebuie, clipă de clipă, să se răsucească şi să se chircească în el însuşi? Căci el nu e făcut să locuiască într-un lucru." Cînd este constrîns să o facă, întreaga fiinţă se află pradă unei violenţe atroce. Agresorul care se crede atotputernic acţionează ca şi cum ar manipula această materie pasivă, fără să întîlnească nici un fel de opoziţie din partea unui factor uman de aceeaşi speţă şi calitate cu a sa. El însuşi e transformat de mecanismul forţei în *mişcare agresivă pură*, în *elan* neîngrădit de dominare, care e doar un alt aspect al materiei. Devenit mişcare agresivă, lipsită de orice stavilă, el nu mai are posibilitatea „opririi", a distanţării faţă de actul său, nu mai are posibilitatea reflexiei şi deliberării. „Cel ce posedă forţa înaintează într-un mediu uman nerezistent, fără ca nimic în materia umană din jurul său să fie de natură să suscite între elan şi act acel scurt interval unde să poată avea loc gîndirea. Or, acolo unde gîndirea nu are loc, nu au loc nici dreptatea, nici chibzuinţa."

Aşa arată, după Simone Weil, mecanismul forţei, care, transformîndu-l pe cel agresat în materie pasivă şi pe agresor în mişcare expansivă pură, îi condamnă pe amîndoi la condiţia de lucruri, îi privează pe amîndoi de gîndire, de conştiinţă, de distanţa faţă de jocul „necesităţii" care domină lumea. Cum acţionează, în schimb, omul care îşi tratează semenii (inclusiv duşmanii) ca pe nişte fiinţe umane, de egală realitate cu a sa? Cum acţionează mai ales omul capabil să se raporteze la sursa transcendentă a realităţii lor, a realităţii pur şi simplu? Ce fel de mişcare ar corespunde unui om care, conform condiţiei umane unanime, este activ în lume, dar nu e supus integral determinismului ei fiindcă priveşte lumea şi îşi înfăptuieşte propriul său act în mod distanţat, raportîndu-se la punctul de vedere „global" al lui Dumnezeu? Pentru Simone Weil, ca şi pentru alţi gînditori, tipul de mişcarea ce corespunde unei asemenea făptuiri este mişcarea ritmică: o mişcare marcată de scurte, fulgurante momente de oprire, de nemişcare, de calm. Mişcarea ritmică e acţiune punctată de non-acţiune; este implicare comandată de distanţare şi atenţie neclintită; este desfăşurare în timp organizată de infime cezuri atemporale. „Este firesc şi este potrivit ca, atunci cînd face ceva, omul să se oprească, fie şi cît durata unui fulger, pentru a deveni conştient de ceea ce face, asemenea lui Dumnezeu în Geneză" (S. Weil, *La condition ouvrière*).

Pe durata unei asemenea clipe fulgurante de atenţie, de interogaţie şi conştiinţă acută, se desfăşoară întregul poem Bhagavad-gita, „dialogul despre Lege", despre implicarea în lume şi în război fără ca omul să fie absorbit de mecanismul lor. La începutul acestei clipe, Arjuna se prăbuşeşte în carul său, doborît de o generoasă, dar ignorantă şi neputincioasă milă pentru aliaţii, ca şi pentru duşmanii săi, semeni şi rude. La sfîrşitul acestei clipe, Arjuna stă drept în carul său, gata de o luptă nesesară, ştiind însă că toate fiinţele lumii sînt în egală măsură desfăşurarea, manifestarea Celui nenăscut, stabil, imuabil, spre care noul îşi aţinteşte mintea.

EDITURA POLIROM

Andrei Oişteanu
Ordine şi Haos
Mit şi magie în cultura tradiţională românească

Noutăţi:

Dan C. Mihăilescu
Literatura română în postceauşism
I. Memorialistica sau trecutul ca re-umanizare

Nora Iuga
Sexagenara şi tînărul

Arturo Pérez-Reverte
Clubul Dumas

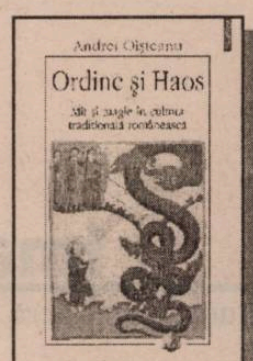

www.polirom.ro

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

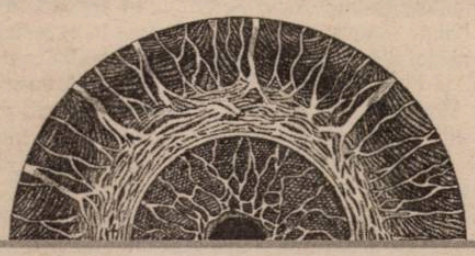

Efectul neaşteptat al bifteculuI tartar

„Doar imbecilii nu sînt gurmanzi. Eşti gurmand aşa cum eşti artist, aşa cum eşti un om cultivat, aşa cum eşti poet. Gustul, dragul meu, este un organ delicat, perfectibil şi respectabil precum ochiul sau urechea. A fi lipsit de gust înseamnă a fi privat de o facultate încîntătoare, aceea de a discerne calitatea alimentelor, aşa cum poţi fi lipsit de facultatea de a discerne calităţile unei cărţi sau ale unei opere de artă; înseamnă să fii lipsit de un simţ esenţial, de o parte a superiorităţii umane; să aparţii uneia din acele nenumărate clase de infirmi, de dizgraţiaţi şi de proşti din care se compune rasa noastră...“ Aceste cuvinte apar într-o povestire de Maupassant şi sînt citate de Marie-Claire Bancquart în *Sfîrşit de secol gurmand, 1880-1900 (Fin de siècle gourmande. 1880-1900,* PUF, 2001). O carte unde cunoscuta profesoară de la Sorbona reia o temă generoasă şi inteligent fructificată de critici literari, istorici ai mentalităţilor, sociologi şi filosofi.

Autoarea se opreşte asupra cîtorva scriitori de sfîrşit de secol XIX – Maupassant, Jules Vallès, Jules Renard, Daudet, Dujardin, Laforgue, Huysmans, Apollinaire. Semnificaţiile temei gastronomice sînt, în acea perioadă, bogate şi nu o dată contradictorii. Alimentul, scrie Marie-Claire Bancquart, favorizează erotismul, e garantul şi cimentul grupurilor sociale, satisface imaginarul naţional şi poartă în el recunoaşterea sacrului. Dar, totodată, sfîrşitul de secol XIX înseamnă şi voga absintului, a opiumului şi a altor droguri, înseamnă şi plictisul, depresia, angoasa, dezgustul. În mai multe texte ale lui Maupassant observăm trecerea de la plăcerea gurmandă la decrepitudinea fizică. Erotismul nu exclude, la autorul lui *Bel-Ami,* derapajul în perversiunile sadice. Accesul la mîncăruri abundente şi rafinate, precum şi la restaurante scumpe simbolizează ascensiunea pe scara socială. La Apollinaire avem de-a face cu un plin de culoare cosmopolitism gastronomic (braserii müncheneze şi pragheze, bere, cîrnaţi, bretzel, gulaş, paprika etc., etc.) şi adesea cu o erotizare frenetică a alimentului. Huysmans duce la ultimele limite estetismul snob, sexualitatea morbidă, obsesiile macabre (puţin mai tîrziu, banchetele lui Marinetti vor combina simbolismul decadent cu futurismul agresiv, alăturînd, într-o sală parfumată, muzică de Bach şi zgomot de motor de avion, cîrnaţ crud şi cafea, pateu de ton şi omletă cu dulceaţă...). Oricum, omul secolului XIX (cel care are mijloace) mănîncă pletoric, meniurile sînt de o abundenţă inimaginabilă, sosurile vin să mascheze, parcă pentru a încerca salvarea aparenţelor, apetitul carnasier al convivilor. În sfîrşit, la masă (în saloane şi în restaurante) se leagă relaţiile amoroase, se încep şi se consolidează afaceri financiare, alianţe politice, acolo se produce joncţiunea dintre viaţa privată şi cea publică.

N-am găsit, în inventarul foarte cuprinzător al meniurilor de fine de secol pe care îl realizează Marie-Claire Bancquart, biftecul tartar. Sînt şi eu un amator al acestui fel de mîncare, precum rafinatul cronicar gastronomic al *Ziarului financiar,* pe care l-am pomenit şi cu alt prilej. Săptămîna trecută domnia-sa ne recomandă un (pare-se) excelent restaurant, „Livada cu vişini“, unde a găsit în meniu biftec tartar, „bunătate foarte rară în Bucureşti şi extrem de pretenţioasă în ceea ce priveşte prepararea“. Nu ştiu însă de ce Peter Imre se ambiţionează să scrie „biftec tatar“, mirîndu-se că la noi, în România, ar fi fost „rebotezat“ biftec tartar. Şi în patria gastronomiei se spune „sauce tartaré, steak tartare“, cuvîntul „tartar“ venind, după unele surse, din latinescul medieval „tartarus“ (= tătar), iar după altele din „tartaire“, vocabulă de origine turco-mongolă, alterată sub influenţa lui „tartarus“. Sosul tartar e atestat în Franţa la sfîrşitul secolului al XVIII-lea; nu ştiu (n-am avut timp să fac investigaţii) cînd a apărut biftecul „à la tartare“. Mai uită Peter Imre, dînd reţeta tartarului veritabil, că peste carnea crudă şi tocată mărunt trebuie aşezat un gălbenuş de ou. Partea surprinzătoare a cronicii sale constă însă în trimiterea abruptă la candidatura lui Mircea Geoană la primăria Capitalei. Aşa se intitulează de altfel cronica: „Geoană la «Livada cu vişini»“. Nu că ministrul de Externe s-ar fi aflat în şarmantul restaurant, dar cronicarul găseşte prilejul să ne spună că Geoană e „chiar (...) un băiat deştept şi de bun-simţ“, că „şi-a luat o slujbă decentă“ (e vorba de... candidatura la primărie) şi că, sub mandatul său, Bucureştiul va redeveni Micul Paris. Ce urmări neaşteptate poate avea savurarea unui biftec tartar!... Această interferenţă între gastronomie şi politică e, am impresia, o premieră.

Alex. Leo ŞERBAN

de ce e *cool*

Vincent Gallo

Pentru că, într-un interviu acordat în aprilie revistei *Les inrockuptibles*, a declarat următoarele:

„Ţările cele mai deschise cinematografului sînt cele care n-au avut o mare cinematografie în secolul XX. Însă marile ţări cinematografice din Europa au devenit foarte mediocre, atît în privinţa publicului, cît şi a cineaştilor. Franţa e o excepţie. Deşi... Nu cunosc toate filmele sau toţi cineaştii francezi, dar, în general, nu există nici o figură genială care să fi apărut în Franţa în ultimii ani, nimeni comparabil cu Godard sau Bresson. Cei care pretind c-au atins acest nivel sînt nişte impostori. Cine era individul ăla care-a fost preşedintele juriului la ultimul festival de la Cannes? (– Patrice Chéreau.) *Exact. Filmele lui mi se par însuportabil de plicticoase, umflate, banale. Încă un căcăcios de poponar european. Din cauza unor filme ca ale lui, eu nu mă mai uit la cinema-ul european. (...)*

Cînd zic despre mine că sînt un republican de dreapta, asta nu-nseamnă că nu sînt radical, progresist, încercînd să gîndesc spre viitor. Asta înseamnă că nu suport demagogia, detest tot ceea ce flatează poncifele. De pildă, The Brown Bunny* *e un film antidrog. E un film pe un subiect extrem de conservator: o infidelitate, iar personajul principal e distrus! Dar forma filmului este radicală. O viziune profundă, sofisticată, rimează pentru mine cu obligaţia de a gîndi în afara evidenţelor. (...)*

Mereu aceleaşi alternative binare: rău sau bun; progay sau anti-gay; pro-avort sau anti-avort... Shit, *e de tot rahatul! Cînd mă gîndesc la guvernare, mă gîndesc la toţi oamenii, nu mă gîndesc la «negri», «femei», «bogaţi», «săraci», «poponari», «heterosexuali» etc., nu, eu mă gîndesc la specia umană! (...)*

Dacă priveşti filmul (The Brown Bunny) *atent, vei vedea că există planuri în care mi se văd faţa şi penisul în acelaşi cadru. Ai văzut* Boogie Nights, *film cu buget de 35 de milioane para? Penisul lui Mark Wahlberg ţi se părea real? În* The Brown Bunny *n-am avut buget, echipă, machiori, am făcut aproape totul singur. Cum aş fi putut să fabric un penis fals care să pară atît de adevărat, cu coaie, piele, păr pubian şi o ejaculare pe sînii lui Chloé Sevigny?“*

* Filmul lui Vincent Gallo era programat la a treia ediţie a TIFF; între timp, V.G. a retras pelicula de la toate festivalurile la care urma să fie proiectată.

Adrian MIHALACHE

e-cultura

Femeia virtuală

Mi s-a întîmplat odată, ca în nuvela lui Stefan Zweig, să primesc o scrisoare (un e-mail) de la o necunoscută. Subiectul era: „vino!“. Conţinea un singur rînd: „Melinda vrea să te cunoască“. Urma adresa unui sit din ciberspaţiu. Viruşii fiind, pe atunci, mai benigni, am activat, fără ezitări, hiper-legătura. Am ajuns la o expoziţie virtuală, unde Melinda Rackham, artist web, îşi prezenta lucrările, demne de tot interesul. Le-am examinat, aşteptînd întîlnirea, dar m-am ales doar cu plăcerea (estetică). A doua zi, am primit o nouă scrisoare: „Melinda te-a văzut şi te-a plăcut“. Desigur, nu mă „văzuse“, dar vizita mea fusese înregistrată, iar noul mesaj îi exprima, probabil automat, gratitudinea. Melinda îşi începuse campania de autopromovare a operei, ademenind persoane manipulabile către „locul faptei“. Puteam să presupun că Melinda, de fapt, nici nu există ca femeie, că ea n-ar fi decît numele folosit de o echipă dornică de notorietate. S-a dovedit, însă, o persoană reală: aveam s-o întîlnesc, „în carne şi oase“ (puţină carne şi fragile oase), la un colocviu despre estetica ciber-artei, desfăşurat la Nürnberg.

Un prieten american, cititor fervent, client fidel al marii librării *amazon.com*, a păţit ceva mai amuzant şi, în acelaşi timp, mai periculos. A primit, şi el, o scrisoare de la o necunoscută, care-i mărturisea că-l admiră din umbră. Persoana părea că-i cunoaşte pasiunea pentru lectură; de altfel, mărturisea că o împărtăşeşte. Îl ruga să citească o anumită carte, apariţie recentă care o impresionase puternic. Aveau să schimbe idei despre carte şi, în felul acesta, să se cunoască mai bine. Prietenul meu ştia, dat fiind că-l citise pe Dante (vezi episodul Francesca da Rimini – Paolo Malatesta), că, uneori, calea cea mai scurtă spre pat este lectura în doi. A comandat cartea, a citit-o, i-a trimis necunoscutei comentariile lui aprofundate, pertinente, stilizate. A primit doar un răspuns de mulţumire, care includea, ca şi în cazul meu, o adresă. Acolo şi-a găsit propriul comentariu, ca „recenzie de la cititori“. „Necunoscuta“ nu era decît un program gîndit special pentru a promova vînzările de carte. El devenise o ţintă a marketingului, deoarece comenzile anterioare îi fuseseră memorate, iar alegerile făcute îl desemnau ca posibil client. Nu era „cules“ prin sondaj, era „ales“, căci prezenta un avantaj.

Femeia virtuală, o creaţie a firmelor care vor să se lanseze pe piaţă, are, chiar dacă nu mai multă virtute, în mod sigur mai multă virtuozitate decît femeia „reală“. Alice este un „bot“, adică un program cu care se poate dialoga aşa cum ai dialoga cu o femeie: prin aluzii şi învăluiri. Ea este antrenată să recunoască sintagme şi să dea răspunsuri plauzibile şi agreabile. Oricine o poate „avea“ la *www.alicebot.org* Bunica ei este *Eliza,* programul lui Weitzenbaum, creat după modelul psihanalistului. William Gibson, cel care a creat termenul „cyberspace“, a imaginat într-un roman o femeie superatrăgătoare, creaţie a tehnologiei informaţionale, pe care un bărbat, conştient de identitatea ei, vrea s-o ia de soţie. El nu ignora, ca eroul lui E.T.A. Hoffmann, mecanismul care-i anima iubita şi le răspundea celor care-l socoteau smintit, văzîndu-l gata să ia de soţie un program: „se vede că n-aveţi imaginaţie“. Într-adevăr, care femeie, cu excepţia uneia virtuale, ar avea geniul să răspundă, la exclamaţia „Mamă, ce mult te doresc!“: „Vorbeşte-mi mai amănunţit despre mama ta“?

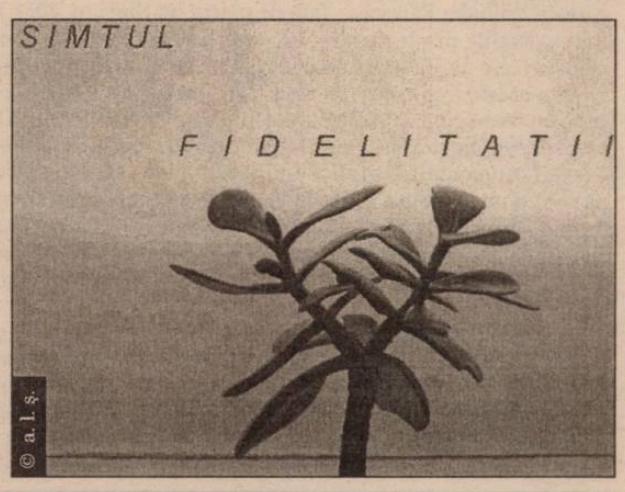

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

O aşteptare cu Unkle

Dacă soarta v-a fost potrivnică şi aţi trecut peste *Be There* (cu Ian Brown) şi *Rabbit in Your Headlights* (cu Thom Yorke de la Radiohead) fără să-i băgaţi în seamă, cu siguranţă că *Eye for an Eye* trebuie să vă fi rămas în minte, măcar în sensul în care orice degustător de videoclipuri memorabile a aflat că pe lume există şi un Unkle. Rămîn în continuare neclintit în convingerea mea că *Eye for an Eye*, desenul animat cu omuleţii aceia adorabili cărora le este adus un ditamai fruct al pierzaniei din care ei, nefericiţii, se înfruptă (restul: ura, pierderea raiului le cunoaşteţi şi fără să fi văzut clipul) a fost, de departe, cea mai de soi piesă pe care posturile noastre muzicale s-au învrednicit să ne-o prezinte în 2003. Că nu au cîştigat nimic, deşi au fost nominalizaţi la categoria cel mai bun videoclip la premiile MTV, are prea puţină importanţă. Cu adevărat relevant este faptul că Unkle au părăsit zona aceea misterioasă şi inaccesibilă, străjuită de ani grei lumină, la care, dedulciţi cu tristeţea noastră românească (astfel ancoraţi în sinergia faptului), recursul nostru la occidentalitate nu prea eluda meandrele concretului. Un concret cum nu se poate mai hain, ce ne trîntea verde-n faţă, de cîte ori avea ocazia, că ce va să însemne de-alde Massive Attack, Unkle sau Future Sound of London e mai curînd sinonim cu limba chineză, pentru bietele noastre mentalităţi muzicale. Ei bine, după ani întregi de aşteptare – în care doar vreun prieten hieratic mai deţinea surîsul enigmatic al cunoscătorului, sau noaptea, cu orele ei înaintate, te lăsa să descoperi un Aphex Twin, sau, eu ştiu, poate Internetul în care te infiltrai ca pirat navigator –, magazinele de muzică au catadicsit să aducă, fără nici un fel de tam-tam, de parcă aşa ar fi fost de cînd lumea, şi genul acesta de giuvaieruri ale culturii muzicale de afară. Pus în faţa faptului împlinit, eu, unul, parcă nu m-am bucurat prea tare. Şi asta nu pentru că *Never Neverland* al celor de la Unkle nu mi-ar servi la nişte plimbări cît se poate de agreabile prin nişte coclauri imaginare pustii, cu macarele & co în părăsire, ci doar pentru că, după atîta timp în care mi s-au lungit urechile, mă aşteptam la ceva mai mult. Probabil că e cît se poate de normal să se întîmple asta. De fapt, dacă sînteţi cît de cît la curent cu ce se mai aude în muzica electro (şi spun *electro* ca să nu mai pomenesc toate drăcăriile acelea de ramuri şi ramificaţii pe care stilul le are şi le inventează zilnic), *Never Neverland* nu are cum să vă displacă. Nimic complicat şi avangardist ca în experimentele sonore ale lui Bjork, nicidecum agresiv şi bubuitor ca tehno-ul celor de la Future Sound of London, prea puţin însiropat şi pop ca Morcheeba pe *Charango, Never Neverland* este un album de o muzicalitate rafinată, oarecum comercială comparativ cu piesele mai vechi, un album care alternează melodiile introspective, de o tristeţe întunecată dar blîndă, cu cele puternice, în forţă, dar nu mai puţin curate, cu treceri de la Massive Attack la Nirvana şi înapoi de unde am plecat, adică, inevitabil, la Unkle. Un album proaspăt şi „cuminte", în sensul cel mai bun pe care-l poate lua acest cuvînt. Dacă n-aţi ştiut (sau n-aţi vrut să ştiţi) care este standardul unui club londonez de primă mînă, *Never Neverland* vă va lămuri cu siguranţă. În fine: sînt convins că senzaţia pe care o ai ascultîndu-i pentru prima oară se aseamănă cu cea a unei regăsiri după o aşteptare îndelungată.

Adrian CIOROIANU

...(puncte) de vedere

Martori

În linii mari, editurile cu o bună distribuţie sînt fie editurile importante, fie editurile care preferă coperte foarte colorate. Cartea de istorie mai are o particularitate: de regulă, culorile şi nuanţele se află – dacă-i cartea bună – în echilibru şi, mai ales, în interior, în pagini, şi nu în afară. O astfel de sobrietate este linia comună a celor trei volume în discuţie aici. Ele trimit şi la un alt echilibru, şi el caracteristic valorii: acela dintre obiectivitatea cerută de metodologie şi subiectivitatea subînţeleasă a actului istoriografic.

Ottmar Traşcă şi Ana-Maria Stan sînt doi istorici tineri de la Cluj care au avut inspiraţia de a ataca o temă sortită mai curînd scandalului mediatic, atunci cînd intră în dezbatere între neprofesionişti: relaţia dintre guvernarea Ion Antonescu şi legionari *(Rebeliunea legionară în documente străine – germane, franceze şi maghiare*, Albatros, Bucureşti, 2002, 477 p.). Nu este prima culegere de documente de acest gen – vezi cele două volume publicate în 1998 şi 1999 sub îngrijirea unui neprofesionist la Editura Majadahonda, cu o tentă vădit pro-legionară şi cu erori de limbaj şi informaţie care afectează ineditul documentelor ca atare (volume penalizate scurt şi la obiect în *Argumentul* volumului de faţă). Cu probitate şi bun-simţ, cei doi istorici clujeni îşi fac treaba aşa cum trebuie ea făcută; rezultatul: o sută de documente acoperind perioada 15 octombrie 1940 – 24 mai 1941, selectate şi adnotate conştiincios, dintr-un număr mult mai mare descoperite cu prilejul unor stagii de cercetare în arhive militare şi diplomatice din Freiburg, Bonn, Budapesta şi Paris. Perspectiva este cu atît mai binevenită cu cît ea aparţine, în forma sa brută, unor observatori din afară, atenţi la coabitarea – apoi confruntarea – dintre generalul Antonescu şi Mişcarea legionară, pe fondul unei crize europene cu ecouri inerente la Bucureşti. Conflictul dintre Horia Codreanu (fratele *Căpitanului)* şi Horia Sima (p. 138), rolul „comisiilor de românizare" în declanşarea dezordinii din economia românească (p. 220), campania anti-masonerie a cămăşilor verzi, susţinută şi dublată de Antonescu (p. 223), asediul prefecturilor şi clădirilor publice din ţară ocupate de către legionari în urma accelerării disensiunilor după demiterea ministrului de Interne legionar Constantin Petrovicescu (pe 20 ianuarie 1941), interesul ambasadorului german la Bucureşti, Wilhelm Fabricius, faţă de soarta lui Sima (p. 305), în fine agitaţiile pro-legionare din Transilvania de Sud, atent monitorizate de Viceconsulatul Maghiar de la Braşov (p. 341) – toate aceste fragmente, în fond foarte subiective fiecare, recompun o imagine obiectivă a acestui fragment de trecut. Un excelent şi foarte consistent studiu introductiv al autorilor, cîteva documente fotografice (nu foarte bine reproduse, din păcate) şi un binevenit index deschid şi închid culegerea, transformînd-o într-o lectură obligatorie nu numai pentru cei pasionaţi de istoria noastră contemporană, dar şi pentru cei care deseori ţin să-şi dea cu părerea, difuzînd aproximaţii sau partizanate.

Dacă documentele de arhivă sînt considerate, în genere, ca purtătoare ale obiectivităţii (deşi nu-s acest lucru, atîta vreme cît la rădăcina lor se află tot mintea şi stilul unui om), mărturiile personale sînt privite în general cu precauţie, plecîndu-se de la premisa subiectivităţii lor. Constantin Constante, scriitor şi ziarist cunoscut în prima parte a secolului trecut pentru interesul său faţă de zona balcanică, a avut şansa de a fi martor la însăşi naşterea imperiului comunist (*Colindînd prin Rusia Sovietică. Note şi impresii de călătorie, 1916-1918*, Curtea Veche, Bucureşti, 2004, 197 p.). Avem de-a face cu un fel de Odisee modernă: retras cu familia la Iaşi, apoi la Odessa, în momentele de criză ale primului război mondial, Constante străbate în primăvara anului 1918 Rusia de la Odessa pînă la Murmansk, de unde se îmbarcă pe un vapor pentru Anglia (se va întoarce la Bucureşti abia în 1920). Această primă jumătate a anului 1918 reprezintă, de fapt, *carnea* cvasi-memoriilor. Din noiembrie 1916, cînd – la trei luni de la începutul războiului – românimea pleacă în bejenie către Moldova de teama avansului trupelor germane, la drumul lung cu trenul printr-o Rusie în care ninge, ninge, ninge, ţara fierbe şi pătrund veşti despre exaltatul comunist Cristian Rakovski şi despre o Germanie care pierde pe fronturi, şi pînă la călătoria, în iunie 1918, pe un vas pe care pasagerii francezi şi italieni improvizează un spectacol pentru a strînge o chetă în folosul soldaţilor sîrbi răniţi aflaţi la bord, Constante străbate cîteva lumi diferite. Şi rămîne întrebarea, pe care călătorul şi-o pune pe 5 martie 1918, în gara Dolinskaia: „Prin ce minune acest mujic rus, născut şi crescut în tradiţia monarhismului celui mai ortodox şi în ortodoxismul cel mai mistic, a fost cîştigat de doctrina comunismului internaţional, (...) din propaganda căruia n-a reţinut decît doi termeni, «tovarăş» şi «republică»?" (p. 44). Nimeni nu a putut răspunde complet între timp. Un merit aparte pentru întocmirea şi adnotarea acestei ediţii îi revine îngrijitoarei Maria Georgescu, unul dintre cei mai buni redactori de carte de pe piaţa editorială românească.

La capătul celălalt al aventurii comuniste mondiale, o altă mărturie, de un subiectivism asumat, pentru istoria de mîine: un gînditor marxist (la drept vorbind, unul dintre puţinii autentici din România deceniilor trecute) reflectînd la persoana şi personalitatea unui tiran: Ion Ianoşi, *Eu – şi el. Însemnări subiective despre Ceauşescu* (Dacia, Cluj Napoca, 2003, 140 p.). O lectură, în opinia mea, fascinantă. Luciditate şi răzbunarea unei nevroze asumate, întrebări multe, ironie amară – aceasta este *opţiunea* lui Ianoşi pentru descrierea deceniilor ceauşiste şi a penibilului pe care ele l-au oferit societăţii româneşti: „Viitorul – ca viitorul. Siluia însă cu savoare trecutul. Din secolul douăzeci eliminase regii, premierii, miniştrii, partidele (celelalte), evenimentele principale, oamenii politicii. (...) Devenea ceva mai generos pe măsură ce cobora în timp. Avea slăbiciune, dintre voievozi, pentru Mihai Viteazul. Îl invoca deseori pe Decebal. (...) Dar lauda lor presupunea o comparaţie copleşitoare pentru el. Kitsch-ul absolut fusese atins cu prilejul unor serbări monumentale, în cadrul cărora voievozii i se înfăţişau, respectuoşi, călare sau pe jos, spre a-l omagia. (...) A împins uniformizarea efectivă dincolo de cele imaginate de Orwell. Ne-a fost «Big Brother» încă înainte de fatidicul an 1984 şi încă un cincinal pe deasupra" (p. 80 şi 121). Şi această concluzie de final a lui Ianoşi despre esenţa culpei comune, la capătul unui volum scris pentru liniştirea proprie în 1991-1992, revăzut şi publicat un deceniu după: „Concluzia: ce am făcut *eu*, nu atît faţă de *el*, cît între *noi* şi faţă de *voi?!*".

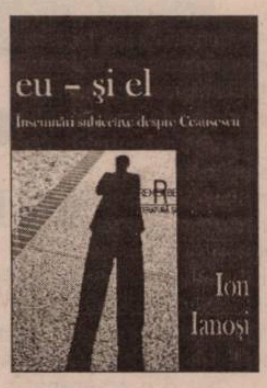

Un fel de a spune că, dincolo de coperta cărţilor, istoria nu e o poveste în alb şi negru.

trend inţe

A se slăbi cu „Jos cenzura!"

Andrea Dworkin. Mare feministă. Scria la un moment dat despre industria pornografiei şi teza era uluitor de simplă: toată lumea vorbeşte despre Larry Flint şi despre lupta lui pentru libertatea de exprimare, dar nimeni nu vorbeşte despre dreptul de exprimare al celor abuzaţi de această industrie. Motivul e simplu: banii. Produci pornografie, adică eşti doldora de bani şi, la o adică, dacă cineva ridică glasul, pui la bătaie cîteva milioane şi-ţi faci şi o campanie media cum nu s-a mai văzut.

În plus, cînd e vorba despre libertatea de a face pornografie, totul devine mai incitant (ce cuvînt ipocrit! – e excitant de-a dreptul). E la fel de „incitant" să discuţi despre dreptul la liberă exprimare în domeniul economic sau în mediile intelectuale, politice? Nu, bineînţeles. În schimb, să îmbini utilul cu plăcutul, adică să ceri liberă exprimare într-un domeniu în care poţi arunca imediat o privire complice – asta-i mult mai uşor de făcut. L-am văzut pe Gheorghe pozînd ca Larry Flint (cel din film, acea ipostază cristică plus drapel) şi m-a apucat o mare lehamite. Să vă spun de ce.

Trupa de hip-hop Paraziţii a avut ceva probleme cu CNA-ul care a considerat că un anume videoclip încuraja la consum de marijuana şi, ca atare, l-a interzis. Băieţii i s-au plîns lui Larry Flint care a trimis prompt un mesaj de susţinere (mesaj fructificat mai tîrziu în videoclip). Apoi se pune la cale o campanie împotriva cenzurii şi uite aşa îl văd pe Gheorghe victimă a cenzurii, alături de Mircea Toma sau de un băiat de la Viţa de vie. Cam aşa au evoluat lucrurile, în mare.

De unde atîta avînt anticenzură la Gheorghe? În media a dus minore lupte politice. Marea lui luptă (şi a altora) a fost şi este în fapt lupta pentru dreptul de a zice „cur" la televizor (adică nişte tachinări cu CNA-ul care îţi mai aduc şi ceva reclamă gratis). Unii zic cuvîntul de-a dreptul şi gata, mare chestie. Gheorghe nu doar îl zice – el mai şi luptă... Nu înţeleg ce caută Toma în toată afacerea. El nu face altceva decît să pună în aceeaşi oală lupta jurnalistului pentru libertate (într-o ţară în care orice nenorocit te poate mutila pentru cîteva cuvinte scrise) şi lupta de mai sus pentru dreptul de a zice „cur".

M-am cam săturat de sofismele marelui industriaş porno care ne povesteşte el cum, dacă o revistă îi este interzisă într-un cătun, lumea se cutremură. M-am săturat să-mi povestească Gheorghe despre cîte probleme de exprimare are el cînd presa românească abia dacă mai scapă cîte ceva anti-putere, ici-colo, într-un ziar sau două. Uite aşa începem cu toţii, că e la modă, goi, cu drapele în dreptul sexelor, să ne plîngem de lipsa dreptului la înjurătură (sau la a fuma marijuana în lift) – începem, în acelaşi timp, să nu ne mai plîngem că ne-am pierdut dreptul la informaţie. Să zici „jos cenzura!", aşa, generic, doar ca să te arăţi tu cît de trendy şi bărbat bine eşti, e ca şi cum ai spune „nu sînt de acord cu cancerul". Eu, de amuzament, aş cenzura un singur cuvînt: „Năstase". Şi atunci să vezi căderi spectaculoase în bugetele de publicitate (cuvîntul „cur", în schimb, ridică bugetele)... Numai că aşa ceva nu se poate: acceptăm să mîncăm rahat şi, mai nou, ne prefacem că luptăm cerînd dreptul de a spune „cur".

C. ROGOZANU

Simona SORA

puzzlecturi

Un bogomil vesel

● **Lucian Dan Teodorovici, *Atunci i-am ars două palme*, prefaţă de Luminiţa Marcu, Editura Polirom, 2004.**

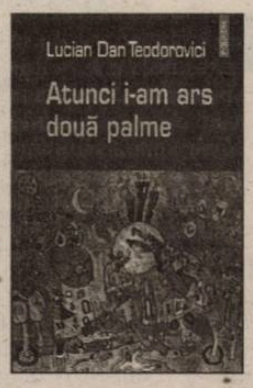

Nu ştiu cîte edituri şi-ar fi asumat acum (amintiţi-vă cum a început anul editorial, cu TVA-ul pe carte, cu cvasifalimente, cu proteste publice!) utopia publicării unui grup de tineri prozatori. După *Fiction Ltd,* colecţia românească de prozatori consacraţi, „siguri", Editura Polirom a început să scoată, în acelaşi format elegant, o colecţie derivată din seria *Ego* – unde au apărut deja de ani buni jurnale, memorii, dar şi micro-romane şi volume de proză scurtă cu pretext autobiografic –, numită de astă dată *Ego. Proză.* Cuprinzînd nume cunoscute din presa culturală sau autori aflaţi deja la a treia, a patra carte, noua colecţie va fi lansată la Tîrgul BOOKAREST 2004 sub sloganul pseudoelectoral „Votaţi literatura tînără!". Cum în literatură, spre deosebire de politică, gustul personal e primul şi ultimul argument, pînă la votul simbolic ar trebui să citiţi aceste noi cărţi, în cazul cărora vîrsta biologică (tinereţea autorilor) nu e decît un amănunt, mai puţin important decît umorul, decît un gen de răceală patetică, oximoronică şi un soi de talent proaspăt şi viu, preocupat încă să scormonească în sine şi în jur.

Lucian Dan Teodorovici e deja un prozator cunoscut, premiat şi bine cotat. A scris două romane *(Cu puţin timp înaintea coborîrii extratereştrilor*, în 1999, dar mai ales *Circul nostru vă prezintă:* din 2002) şi mai multe volume de proză scurtă, unul pe hîrtie *(Lumea văzută printr-o gaură de mărimea unei ţigări de marijuana),* cîteva pe suport electronic. Titlul cărţii nou-publicate, *Atunci i-am ars două palme,* la fel de uşchit ca şi celelalte, nu reia, cum ne-am fi aşteptat, titlul vreunei proze din volum, ci un gest curent în lumea carnavalesc-sinucigaşă a lui Teodorovici, care, în altă carte, reprezintă debutul în viaţa erotică al personajului principal şi care aici e leit-motivul caragialian al unor „Momente istorice", dar şi al întregii cărţi.

Prozele din *Atunci i-am tras două palme* sînt grupate într-un triptic coagulat de naratorul comun, care în cea de-a doua secţiune *(Să ne ierte Pistruiatul)* se hotărăşte să fie direct autobiografic. Bine scrise, interesante jurnalistic şi memorialistic (secvenţele cu tatăl securist, cu pionieria dizidentă şi cu revolta de la Braşov văzută prin ochii unui copil de 11 ani care simte enorm şi vede doar caraghioslîcul monstruoziăţii sînt chiar memorabile), prozele directe nu sînt deloc miza cărţii şi nici liantul între prima secţiune *(Gîndacii)* şi ultima *(Fursecuri).* Schiţele din ultima parte (care ar fi urmat să intre, împreună cu altele, într-un plan amplu, numit *Soba Babel)* mi se par interesante mai ales în măsura în care comunică direct cu universul foarte personal, bizar-utopic şi foarte ancorat într-un metafizic alunecos pe care l-a construit Teodorovici în *Circul...* şi care continuă într-un fel şi în prima parte a volumului. Altfel, e un drum mai legat, mai puţin riscant (de asta şi cu un umor mai matur, mai intertextual, ce dă adesea în absurd). Miza volumului stă însă în prozele aflate cumva în siajul *Circului...* din prima parte, unde personajul-narator, generic şi impersonal, e acelaşi bogomil vesel, mai mult ritualizînd credinţa decît crezînd în ceva, asumîndu-şi reflex „riscul gîndirii" şi fiind victima gîndirii ce începe să o ia razna, nemaisuportînd povara contrariilor. Istoriile groteşti ale devenirii din ciclul *Gîndacii* povestesc pur şi simplu nişte dementţe provocate „obiectiv": un preot începe să omoare gîndaci în altar, lăsînd enoriaşii să plece de la slujbă, un tip se întîlneşte cu prima lui iubire, preschimbată în monstru casnic, iar omul-pasăre, personaj cameleonic ce străbate cărţile lui Teodorovici, moare, făcînd ca circul să se închidă, dar nu de tot: „În urma ultimelor evenimente, circul vă informează că şi-a schimbat programul. Spectacolele se vor ţine în felul următor: o zi da, o zi nu. Astăzi nu se ţine nici un spectacol".

Partea cea mai surprinzătoare a prozei lui Lucian Dan Teodorovici şi marca sa indiscutabilă în ansamblul prozei tinere de azi le reprezintă ancorarea în metafizic, chiar un metafizic *louche,* care fuge din faţa (sau din spatele) ochilor la prima piruetă raţionalistă. Un incest consumat sub ochii unui „Iisus de lemn, legat cu o funie de gît" – alter-egoul personajului patibular *(Ştef-ca)*; un cerşetor cu chipul lui Moise provocînd puterile cereşti şi diavoleşti prin acelaşi gest *(Moise, cerşetorul)*; „un om obişnuit" care desenează cruci în scrumul din scrumieră, tot încercînd să-şi dea „duhul cuiva, lui Dumnezeu sau dracului" *(Un om obişnuit)* – iată personajele acestui metafizic alunecos, sondat fără credinţă şi pierdut din neputinţă. Placaţi peste această mecanică eşuată cu iz de troc metafizic, un umor negru de cea mai bună calitate, ca să obţineţi formula unică a lui Lucian Dan Teodorovici în proza noastră de azi!

Matei MARTIN

Ausweis cultural

Pentru cei ca mine, care încă se mai plimbă hai-hui prin oraş, fără să ştie exact ce caută, e recomandabil să aibă întotdeauna actele la purtător. Nu buletinul sau certificatul de naştere, ci paşaportul. Paşaportul cultural. E un act emis de Administraţia Monumentelor şi Patrimoniului Turistic, o instituţie din subordinea Consiliului General al Municipiului Bucureşti, ce conţine cupoane în baza cărora se oferă diferite facilităţi de acces în 43 de instituţii culturale din capitală. Aceste facilităţi constau fie în reduceri (între 20%-50%), fie, cum este cazul unor teatre, „2 pe un loc". Paşaportul se poate cumpăra de la orice oficiu poştal din Bucureşti şi costă 60.000 de lei.

E un *geschäft* din care toată lumea are de cîştigat: vizitatorul obişnuit, care nu beneficiază în mod normal de reduceri (toţi cei care nu sînt elevi, studenţi, pensionari sau militari) plăteşte mai puţin; instituţiile culturale incluse în proiect îşi formează nişte „clienţi" noi, care mai mult ca sigur vor antrena şi alţi potenţiali consumatori de cultură să le calce pragul; iar Administraţia Monumentelor şi Patrimoniului Turistic promovează, printr-un singur program, o bună parte din centrele din subordine şi nu numai: am regăsit cu plăcută surprindere printre filele paşaportului şi instituţii private de cultură (cum ar fi Teatrul Luni de la Green Hours) şi instituţii externe (British Council, Institutul Italian).

Nu-i o idee nouă, după cum explică doamna Badea, iniţiatoarea proiectului. În multe oraşe europene, *city-card*-ul se foloseşte de multă vreme şi a ajuns deja în stadii mult mai dezvoltate: unde există infrastructură, se folosesc cartele magnetice sau card-uri cu cip. Carneţelul cu cupoane folosit acum în premieră la Bucureşti este forma cea mai rudimentară a *city-card*-urilor occidentale. Administraţia Monumentelor şi Patrimoniului Turistic n-a făcut altceva decît să preia şi să adapteze o idee verificată, funcţională. Nici aşa nu a fost uşor: din cele peste o sută de instituţii culturale contactate, doar 64 au răspuns pozitiv şi încă şi mai puţine (43) au rămas în proiect.

Oricum, e foarte bine: încetul cu încetul, tehnologia IT va pătrunde şi la noi şi probabil că într-un viitor apropiat, după ce se va stabili un dialog adevărat între instituţiile de cultură, vom avea şi cartele magnetice. Pînă atunci, aştept însă ca şi alte direcţii care se ocupă de promovarea turismului şi a culturii din ţară să „copieze" iniţiativa paşaportului cultural. Pentru că, uneori, copierea e o condiţie a dezvoltării.

Dilema veche vă recomandă

● Veteranii de la Pet Shop Boys cu „Flamboyant" – unul din cele mai bune clipuri ale lor –, un fel de „Lost in Trans-animation" plin de japonezi, reclame şi gaguri vizuale mortale! Dacă aveţi noroc, îl puteţi prinde pe VH1. (Alex. Leo Şerban)

● În *Lettre Internationale* (nr. 50 – felicitări! – ediţia de primăvară-vară 2004), două proze de intensă frumuseţe – „Colecţionarul de vinuri" de Ion Vianu şi „Nabokov la Braşov" – pe care, dacă nu le veţi citi urgent, numai dumneavoastră veţi fi vinovaţi. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Părăsiţi de zei

● ***Troia* / *Troy* (SUA, 2004), de Wolfgang Petersen.**

Or fi existînd oameni care consideră că 175.000.000 de dolari pot să finanţeze şi fapte mai bune decît apariţia lui Brad Pitt în fustă, cu gura întredeschisă şi o şuviţă blondă în ochi – Ahile ca top model. Dar, pînă una-alta, oamenii aceia nu lucrează la Hollywood, iar *Troia* e genul de film la care Hollywoodul de azi se pricepe cel mai bine. (Asta nu spune ceva foarte măgulitor despre Hollywoodul de azi: cel de altădată se pricepea la fel de bine la *mai toate* genurile de film.) Nu e un poem vizionar, ci un film istoric solid şi prudent – mai pe gustul lui Hector, dacă vreţi, decît pe-al lui Ahile. Scenaristul David Benioff şi regizorul Wolgang Petersen s-au temut, probabil, că zeii ăia băgăreţi le-ar face filmul de rîs şi, cu toate că ar fi fost haios să-l vedem pe Zeus-Sean Connery zborşindu-se la Hera-Jessica Lange, „Nenorocito, mereu cu prepusuri, mereu pînditoare...", la care ea să riposteze, „Ce fel de vorbă mi-ai spus, amarnice fiu al lui Cronos?" – totuşi nu-i putem condamna pe realizatori fiindcă au preferat să se debaraseze de zei şi de toanele lor. În schimb, îmi pare rău că nu i-a preocupat trecerea timpului. Ar fi fost frumos să-i vedem pe războinici îmbătrînind în faţa şi înăuntrul cetăţii, cei zece ani de război depunîndu-se ca praful peste motivele lor iniţiale. Dar filmul concentrează toate evenimentele, de la răpirea Elenei la arderea Troiei, într-o perioadă care pare mult mai scurtă. Şi, tot la capitolul ocazii ratate, acum era momentul ca Ahile să ridice fruntea (dîndu-şi la o parte şuviţele fitoase), să privească semeţ în ochii spectatorilor din o mie de cinematografe şi să dea glas adevărului, tăinuit 3.000 de ani, că el şi Patrocle au fost dintotdeauna profund *gay*. Bineînţeles că nu s-a putut: din felul cum îşi face intrarea (se trezeşte în cort, gol lîngă două sclave goale, şi pleacă să salveze oastea lui Agamemnon) e clar că Ahile e la fel de heterosexual ca James Bond; camaraderia lui cu Patrocle se exprimă prin ghionturi virile. Pe de altă parte, Petersen oricum avea destule pe cap: era obligat să le facă pe plac tuturor fan-cluburilor Brad Pitt şi Orlando Bloom de pe lumea asta, filmînd din toate unghiurile piepturile goale ale idolilor; şi, în acelaşi timp, se simţea obligat să facă un film serios.

La început am crezut că nu va reuşi. Paris (Bloom) şi Elena (Diane Kruger) sînt un cuplu atît de neinteresant, încît părea să fie doar o chestiune de timp pînă cînd cele două tabere vor realiza că e penibil să porneşti un război din cauza lor şi toată lumea va pleca acasă. În loc de asta, filmul începe să se adune şi momentul în care am început să-l iau în serios îi aparţine chiar lui Paris. E încercarea lui de a evita masacrul, luptîndu-se cu soţul Elenei, Menelau, pentru a hotărî soarta războiului. În *Iliada,* planul cade atunci cînd „iute pe Paris îl smulge Afrodita / Ca o zeiţă uşor şi-l duce prin negură acasă". În film, Menelau îl bate pînă scoate toată bravada din el, iar tînărul se tîrăşte în umbra ocrotitoare a fratelui său, Hector (Eric Bana), care îl ucide pe Menelau şi astfel încalcă înţelegerea. E o secvenţă bună, brutal antieroică şi cu atît mai surprinzătoare cu cît ultima oară cînd îl văzuserăm pe Orlando Bloom, în *Stăpînul inelelor,* i se părea floare la ureche să urce într-un vehicul inamic – adică pe spinarea unui elefant –, să lichideze tot echipajul, să tragă o săgeată în creierul animalului şi să alunece pe trompa lui ca pe o pantă de schi. *Troia* nu e nici pe departe atît de exuberant; lupta nu e o celebrare a mişcării, ci o înaintare plină de jale, cu paşi grei – uciderea preoţilor troieni, uciderea lui Menelau, uciderea lui Patrocle –, către finalul pustiitor. Filmul nu are ferocitatea *Iliadei,* dar acumulează forţă, asta şi pentru că Petersen, ca povestitor, are încredere în material, are o răbdare pe care cinematograful de gen aproape că a pierdut-o. Gîndiţi-vă la stilul încins al unui film ca *Gladiatorul,* la felul în care regizorul Ridley Scott amplifica fiecare detaliu – nici în ruptul capului n-ar fi lăsat povestea să curgă. Umfla toate acţiunile de pe ecran şi consecinţa era inflaţia, deprecierea acţiunii. Cît de simplă şi de elocventă este, prin comparaţie, secvenţa duelului dintre Ahile şi Hector! Mişcările lui Ahile cer o cronică numai pentru ele. Deci: „Cîntă, zeiţă, mînia ce-aprinse pe-Ahil Peleianul...".

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Oroare

O lume întreagă a fost zguduită de imaginile cu decapitarea tînărului american de către irakieni. A doua zi după difuzarea acestor imagini, am stat de vorbă cu oameni de-a dreptul marcaţi de ceea ce văzuseră. Ba chiar unele persoane nici nu se uitaseră la cumplita scenă (luaţi prin surprindere, întorseseră în ultimul moment privirea, să o evite), dar nu-şi puteau scoate din cap ţipetele victimei. În fine, unii au preferat să vadă, masochist, scena de mai multe ori, a doua zi, la lucru; în multe firme au circulat e-mail-uri cu filmuleţul integral al decapitării (varianta necenzurată, desigur), la care oamenii, în general bărbaţii, se uitau înfioraţi, dar curioşi să nu piardă nici cel mai mic detaliu, aşa cum mulţi dintre ei o fac cu scenele porno *hardcore* (eterna legătură dintre Eros şi Thanatos, nu?). Şi, cu ocazia aceasta, au revenit la modă, tot pe Internet, şi alte filmuleţe cu tăieri de beregate, aşa cum este mai vechiul „spot" filmat în Cecenia.

Desigur, filmele ne invadează televizorul şi, implicit, subconştientul, cu tot felul de atrocităţi. Vedem lucruri groaznice, pe lîngă care tăiatul gîtului poate fi o simplă banalitate. Ba, mai mult, în unele cazuri (cum este în filmul *Kill Bill),* decapitările, însoţite de fîntîni arteziene de sînge, devin chiar amuzante, pentru ca, pînă la urmă, prin repetarea lor la nesfîrşit, să nu mai stîrnească aproape nici o reacţie. Toate acestea, însă, nu ne vaccinează, se pare, împotriva ororilor care se întîmplă în realitate. În filme, cu toate că nu conştientizăm de fiecare dată, ştim cumva că nimeni nu moare şi că sîngele, chiar dacă abundent, este o simplă vopsea roşie. O baltă de sînge reală pe care o vedem la televizor este mai „tare" decît cea mai grozavă tortură, redată în cele mai mici detalii, dintr-un film. În plus, realitatea are şi „avantajul" că naşte în noi sentimentele de identificare (cu victimele, în speţă). Rănile nu ştiu cărui greu de ucis hollywoodian nu ne impresionează cine ştie cît, în schimb un perete mînjit de sînge prezentat la ştiri ne şochează peste măsură, pentru că sîngele acela *poate fi şi al nostru.* Dacă lucrurile se întîmplă în realitate şi nu în ficţiune, oricînd am putea să fim şi noi în locul victimelor. De altfel, acestea au fost vorbele pe care le-am auzit cel mai des a doua zi, după prezentarea la ştiri a imaginilor cu americanul decapitat: „Incredibil, ce am văzut s-a întîmplat în realitate!...".

Mulţi au fost, precum spun, zguduiţi de cele văzute. Se pare că unii au fost, însă, zguduiţi doar de rîs. La cîteva zile după prezentarea scenei respective pe canalele de ştiri, duminica trecută adică, cei de la „Vacanţa mare" au găsit de cuviinţă să ne prezinte o „scenetă umoristică" pe această temă. Un tip este pe scaun, la frizer, şi dă indicaţii: „Să mă tăiaţi scurt aici, la spate, pe la gît" etc. În timpul acesta, frizerul ascute un cuţit mare, de măcelărie. Termină cu cuţitul, apoi face acelaşi lucru cu un topor, apoi cu un fierăstrău. Omul de pe scaun observă şi începe să spună că s-a răzgîndit, că nu mai vrea. „Ba nu, staţi liniştit, că vă rezolv acum" – îi spune frizerul. „Uite aşa am să vă fac!" – şi îi arată un cap de ghips cu o perucă pe el. „Sau poate vreţi aşa..." – şi îi arată un altul. Tipul e din ce în ce mai îngrozit, dar la un moment dat intră pe uşă un om care ia cuţitul, toporul şi fierăstrăul şi îi mulţumeşte frizerului că i le-a ascuţit. Cel de pe scaun se linişteşte: „Credeam că ălea sînt pentru mine". „Da de unde? Sînt om serios" – îi zice frizerul, şi apoi se duce în spate, ia o drujbă, o porneşte şi se apropie cu ea de gîtul omului.

...Deh, glumim şi noi, să ne mai treacă timpul.

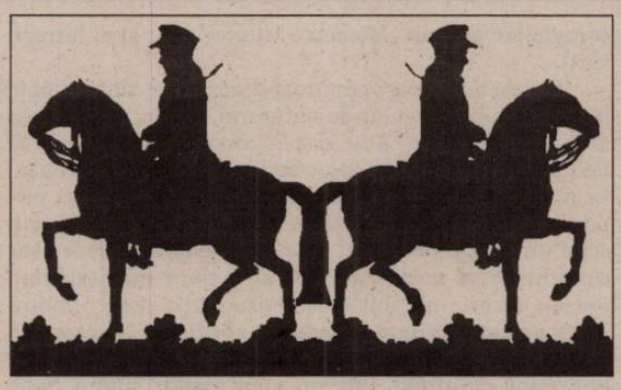

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Neuronews

Această mătuşă a mea de pe strada Trumpeldor din Tel Aviv pe care o rugam, fără explicaţii, ca „un măgar bătrîn" cum mă socotea, să mă însoţească doar cu privirea din portiţa casei ei, pînă ajungeam în colţ, 60-70 de metri, la casa mamei mele şi ea mă asculta prefăcîndu-se că nu e deloc intrigată, nicicum speriată de extravaganţa spaimelor mele cardiofobe.

Acest montaj dospassosian al zilei de 25 octombrie 2003 cînd, la orele prînzului bucureştean, în Statele Unite era căutat un om care împuşcase în 3 săptămîni 12 persoane, iar la Moscova, 40 de ceceni ţineau ostatici 700 de spectatori într-un teatru unde se juca o comedie muzicală, scenariul teroriştilor fiind simplu: ori ruşii îşi retrag trupele în 7 zile din Cecenia, ori cei 700 vor fi executaţi unul cîte unul.

Acest ultim supravieţuitor din *Jurnalul* lui Sebastian care mă sună ca să-mi atragă atenţia că „se pune prea puţin accent" pe laicitatea lui Sebastian, după care începe o poveste despre ziua de alaltăieri, cînd avusese nevoie de un text al lui Nae (Nae Ionescu, desigur...), nu-l găsea la Academie şi, foarte îngrijorat, se întreba, la cei 91 de ani ai săi: „Ce mă fac...? ce mă fac?".

Această femeie încă – foarte – bine, de care fusesem îndrăgostit prin anii '60, întrezărită ieri în Piaţa Victoriei, ea semnalizînd după un taxi care opreşte în faţa ei şi, exact cînd deschide portiera, mă observă pe „zebră", îmi zîmbeşte scurt, grăbindu-se să-şi ducă mîna la gură şi mă întreabă într-o singură frază: „Vindeladentistucemaifaci?" şi eu îi răspund: „Fac riduri şi impresie", iar ea, veselă, emanînd un damf de anestezic, îmi mai strigă: „E un excelent titlu de roman, scrie-l!" şi dispare în taxi.

Acest candidat la preşedinţia României care, în incultura megalomaniei sale, se poate lăuda într-o conferinţă de presă că, de mic copil, ştia să plastografieze orice semnătură, chiar a lui Mihai Eminescu, şi toată lumea – incapabilă să sesizeze gafa – cade pe spate, uimită de acest har.

Această noapte de 30 aprilie 2004 în care am stat pînă tîrziu, ca de revelion, să văd în direct, de la Praga pînă la Ljubljana, de la Tallin pînă în Malta, cum se sărbătoreşte intrarea în Europa a celor 10 ţări (8 foste comuniste) şi am simţit pe genele mele lacrimile din glasul lui Bronislaw Geremek cînd zicea, într-o piaţă din Cracovia, că astă-seară e sfîrşitul Yaltei şi e cazul să ne înfrînăm emoţia, să n-o lăsăm să cadă în retorică şi grandilocvenţă, el fiind pentru mine omul-din-lagăr care a putut spune cîndva această frază de specialist în Evul Mediu: „Am intrat cinstit şi am ieşit la fel de cinstit din Partidul Comunist".

Acest drag a.l.ş., care mă sună în finalul convorbirii dintre Ion Iliescu şi Emil Hurezeanu – într-o emisiune căreia îi zice *România mea* – şi mă somează, entuziast, să n-o scap pe Gina Lollobrigida, „chiar acum, pe TV5".

Această prietenă a mea cu care mă înţeleg în toate problemele externe, dar capabilă să-mi spună – cînd îi explic că pentru mine Europa ţine de la Lisabona pînă la Vama Veche – că am „patriotismul obositor", ceea ce nu ne împiedică să alegem aceeaşi salată grecească şi să discutăm la nesfîrşit despre geniul lui Philip Roth.

Acest roman al lui Jonathan Coe, *Clubul putregaiurilor,* în care la pagina 173 cîţiva liceeni englezi, redactori ai gazetei lor şcolare, sînt uimiţi că profesorul responsabil le cere să trimită un articol la director, înainte să plece la tipar, şi atunci unul, Doug, protestează: „...asta e curată cenzură, trăim în Anglia lui Callaghan, nu în România lui Ceauşescu" şi o colegă a lui, Claire, întreabă: „România se scrie cu unul sau doi «m»...?".

Şi acest prieten care îmi dăruieşte de 9 Mai, Ziua Victoriei asupra fascismului – noi doi mai ţinem la această zi, şi poate că n-om fi singurii –, sonatele lui Mozart cîntate de Glenn Gould.

Şi aceşti 200.000 de copii născuţi în timpul ocupaţiei, din mame franţuzoaice şi taţi germani, azi oameni în vîrstă care o viaţă întreagă nu au vrut să mai ştie de părinţii lor şi azi îi găsesc prin arhive şi cimitire.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Monica Tatoiu

(PUR, candidat PUR la Primăria Capitalei)

Vinde rujuri

Nu vînd rujuri. Sînt manager de resurse umane. Cosmeticele le vînd agenţii de distribuţie. Eu îi formez, îi învăţ să mănînce, cu ce să se îmbrace, cum să mănînce, să-şi plătească taxele şi impozitele. Eu nu vînd rujuri. Sînt eu machiată?

Cine mă alege?

Nu vreau să mă aleagă oamenii care se scoală la nouă dimineaţa şi stau în pat că-i doare rinichiul fiindcă au căzut de beţi pe stradă. Pentru acest tip de oameni nu am respect. Vreau să mă voteze oamenii responsabili. Cei care beau ar trebui sancţionaţi moral. Dacă eu nu pot să mă duc la serviciu, să muncesc pentru un salariu şi fac lucrurile pe jumătate, dovedesc iresponsabilitate faţă de familia mea, copiii mei. Vreau să trăiesc bine, trebuie să şi muncesc. Nu pot să stau cum mi s-a întîmplat... merg pe stradă şi îmi spune o familie cu un copil: „V-am văzut la teve, aţi intrat în politică, daţi-mi bani de mîncare". Eu am salariu pe cartea de muncă. Autorităţile sînt speriate fiindcă salariul angajaţilor mei e pe cartea de muncă. 40% din salariul ăsta mare se duce la stat pe care statul trebuie să-l gestioneze. Mă simt obligată să rezolv problemele pentru care am plătit deja prin impozitele virate.

Intrarea în politică

Pentru că nu mai pot, nu mai pot! Aţi văzut cum arată strada asta. Sectorul unu a dat aprobare de începere a şantierului fără ca şantierul să aibă apă. S-a făcut groapa, s-a scos pămîntul, eh!, legea spune că roţile trebuie spălate, dar cum să se respecte legea dacă prin fraudă se obţine autorizaţie de şantier? Am sunat la ADP, la poliţia rutieră... unii zic că nu depinde de ei, alţii spun că nu depinde de ei. Fiindcă niciodată nu ştiu care e adevărul, nu mai vreau să bat la uşă, vreau să fiu după uşă. Din afara uşii nu fac nimic. Eu sînt profesor de matematică, sînt logică, plec de la *a,* merg la *b.*

Doctrina PUR

Nu mă întrebaţi de doctrine, eu cred în omul în centrul atenţiei, dar nu ştiu paragrafe... nu ajută la nimic. Ceauşescu a făcut o doctrină foarte serioasă. La ce a ajutat?

Generalul Voiculescu, şeful PUR

De ce îi spuneţi aşa? De ce? Nu mă interesează toate astea. E o încrîncenare să ne uităm mereu în urmă. Trecutul e important, dar să rămînem cantonaţi nu e bine. Cum s-a făcut America? Au plecat cu bocceaua şi şi-au riscat viaţa. Între un om cinstit şi incapabil să facă ceva, mai bine lucrez cu un om inteligent, cult, rafinat, care mă respectă.

Monica Ţaţoiu

Nu mă deranjează că mi se spune astfel. E o formă de iubire. Ştiţi care e paradoxul? Pe soacra mea tot Ţaţoiu au poreclit-o rudele ei.

Femeile sînt proaste

Aşa se zice. Dar se zice la fel şi că bărbaţii peste 40 îşi pierd minţile. E adevărat? Totul e relativ. Am doctorat în teoria relativităţii.

Andrei UDIŞTEANU

Vederi de pe strada Armeană

Între Hala Centrală şi Biserica „Sf. Sava", pe strada Armeană din Iaşi, stă şleampăt, în spatele unor copaci stufoşi şi mari, un lăcaş de cult vechi de sute de ani. Biserica Armeană, cu zidurile ştirbite crud de vreme. Trecătorii distraţi îi mai aruncă din cînd în cînd cîte o privire indiferentă. De lîngă Dacii prăpădite şi maşini străine, între nepăsarea unui oraş care freamătă de români în căutarea bogăţiei şi zvîcnirile unei comunităţi minoritare care încearcă s-o salveze pentru a se salva pe sine, poţi auzi mult mai clar cum cineva, din cînd în cînd, spune: „Uite o biserică părăsită".

Prin curtea bisericii soarele de seară lasă umbre de jar peste cele două monumente funerare rămase drepte, în iarba mare presărată din loc în loc cu lalele. Mai devreme, o femeie a intrat vorbind, pierdută, pe poartă, ca să le culeagă. A continuat să vorbească singură şi a părăsit curtea însoţită de o floare minunată. „Hai să vezi." Bogdan îmi arată cele 54 de capace de mormînt. Toate, datate înainte de 1850, îmi ajung pînă la piept – „strămoşii mei erau mai mici de statură, tuciurii". Sculptate cu scris armenesc – o îmbinare duioasă de semne rotite fin, oriental –, adevărate monumente din piatră tare, gri, lăsate într-o rînă pe gardul fostului cimitir din jurul bisericii.

Peste tot, frînturi din fosta viaţă a armenilor din Iaşi se descoperă în după-amiaza caldă.

„Trista socie neconsulabile muma au redicat acest monument pentru eterna suvenire". Chiumisi Caramliu, Hariton C. Caramliu, Ioan Christe Popovici... 1795, 1780, 1823... Oameni împietriţi de timp. Fragmente din epoci apuse strînse lîngă un zid din 1395. Peste o cruce din fier se întinde un copac dintr-o specie rară, adus tocmai din China. Răsucit spre cer, îşi răsfiră crengile grozave înspre orice parte te-ai putea uita. Într-un colţ al fostului cimitir (trupurile au fost exhumate şi mutate în altă parte), foştii negustori armeni se strîngeau în vremuri mai puţin tulburi la o narghilea şi o cafea, la o vorbă bună în propria limbă. În Iaşi, se bucurau de afaceri prospere. Făceau comerţ mai ales cu produse orientale, „de acasă". O comunitate minoritară foarte activă şi apreciată de românii alături de care trăiau. Vîntul din 2004 nu suflă prea greu şi pare că şi păsările poposesc mai mult decît în altă parte în curtea lăcaşului de pe strada Armeană. De peste gard, dinspre Biserica „Sfîntul Sava", se aude o melodie cîntată de Tiziano Ferro pe un ritm de dans. Bogdan Seto, tînărul armean student la Drept în Iaşi, mîngîie cu grijă iarba de lîngă monumentele funerare pentru a-mi arăta numele săpate în piatră. „Uită-te... Cîtă linişte e aici!"

Doctorul care păzeşte Biserica

Între mine şi doctorul Zareh Nazaryan stau – pe masa de fier cu vopseaua albastră scorojită din curtea Bisericii Apostolice Armene cu hramul „Sfînta Maria" – un pachet de ţigări, reportofonul şi durererea răsărită din istoria pe care o înşiră din cînd în cînd aprins, cu furie. Furie rostită uneori rar, domol, prin vorbe despre marea migraţie a primului popor creştin peste care au năvălit tătarii în jurul anului 1060 e.n., alteori tare şi apăsat, despre zidurile bătrînei biserici pentru care se luptă de ani de zile ca să o renoveze.

Doctorul Nazaryan este preşedintele Comunităţii Armeneşti din Iaşi. A venit din Siria în 1980 ca student la Facultatea de Medicină. România l-a primit cu un regim care a răpit atît avuţiile celor mai înstăriţi, cît şi pe cele ale năpăstuiţilor. „Pe cei mai mulţi armeni români i-am cunoscut după 1989", mărturiseşte doctorul Nazaryan. Au fost nevoiţi să-şi ţină originea armeană în secret, să-şi taie „ian"-ul din coada numelui ca să nu aibă de suferit, şi să-şi continue traiul aşa, departe de limbă şi tradiţii. Unii nu au acceptat: au plecat în 1948, o dată cu venirea comuniştilor la putere şi începutul colectivizării. Au fost negustori armeni din Iaşi care au împînzit atunci lumea largă. Cei rămaşi aici, din ce în ce mai puţini, au privit neputincioşi cum biserica lor este lăsată să se prăbuşească. Zidurile stau azi căscate pe la colţurile casei de rugăciuni, geamurile turlelor rînjesc sparte.

„Dacă dă Dumnezeu"

„Nea Petrică! Vino puţin. Domnul vrea să facă o poză la piatră." Bărbatul grizonat, bondoc, se lasă chemat de două ori pînă să aducă cheile. Uşa masivă scîrţîie deschisă şi lasă loc luminii să spargă praful din naos. Ocolim schelele de fier care zac pe jos înspre altarul bogat, ortodox, auriu. Un candelabru mare străluceşte întins greu, aproape de podea. Fecioara stă cu pruncul în argint între celelalte icoane. O fereastră mare şi murdară se deschide spre interior lăsînd să se vadă tencuiala care cade. În partea dreaptă domneşte întunericul. „Da'... la ce piatră vreţi să faceţi poză?... Nu-i nimic aici", rosteşte nea Petrică în timp ce se grăbeşte prin încăperea întunecată dînd din mîini. În această încăpere, chiar deasupra uşii, stă dovada scrisă în piatră că Iaşul exista în anul 1395 – cel mai vechi document în piatră de atestare a edificiului şi a oraşului.

Zareh Nazaryan s-a zbătut ani de zile pentru a obţine măcar suma pentru proiectul de evaluare tehnică a bisericii-monument. S-a lovit în repetate rînduri de nepăsare sau umeri ridicaţi în semn de neputinţă. A vorbit cu oricine se putea vorbi. „Am fost personal şi m-am întîlnit cu-n domn director la minister. N-am reuşit să discut chiar cu doamna ministru, avea multe alte programări. La nivel local am discutat cu domnul senator Ion Solcanu, care m-a sprijinit şi a promis că ne va sprijini. M-am întîlnit cu domnul Răzvan Theodorescu, am discutat cu el în momentul vizitei preşedintelui Armeniei din toamna anului trecut. Mi-a promis şi dînsul că anul acesta ne va sprijini pentru demararea lucrărilor de renovare. La ora actulă, avem mari speranţe că după ce vom termina expertiza, vom putea începe lucrările de renovare." Dacă va avea cei 150-200 de mii de euro necesari. „Dacă dă Dumnezeu."

O comunitate mică, nemuritoare

La Biserica Armeană „Sfînta Maria" nu se mai ţin slujbe din anul 1998. Starea de degradare avansată în care se află arată că la cel mai mic cutremur s-ar putea prăbuşi. Preoţii care vin de vreo două ori pe lună, de la Suceava, îşi ţin slujbele la capela de la Cimitirul Armenesc. Acolo se mai strîng ultimii armeni din Iaşi. Ei nu au cum să ajute la reconstruirea bisericii. „Fiecare comunitate ar trebui să aibă grijă de propria biserică", îmi spune domnul Nazaryan. „Comunitatea noastră este însă foarte mică. Au posibilităţi limitate, aproape că nu reuşesc să-şi achite cotizaţia de 100.000 de lei pentru întreţinerea cimitirului." Nu se poate baza nici pe Uniunea Armenilor din România. „Niciodată Uniunea nu a oferit un ajutor". De ce?... „De ce! Nu ştiu de ce! Întrebaţi-i pe dînşii. Nu cred că ăsta ar fi scopul interviului. Trebuie să evidenţiem starea jalnică a bisericii." Doctorul Nazaryan crede că românizarea, asimilarea armenilor, este un fenomen firesc. Prin ochii lui, tineretul armean mai are o şansă să se întoarcă la tradiţii: „Acolo unde este o minoritate, nu numărul este important, ci caracterul contează. Dacă au un caracter puternic şi un patriotism adevărat, ei pot să fie şi cinci familii undeva la Polul Nord, tot rămîn români sau armeni sau ce naţie sînt. Pot să existe şi cîteva mii, dar, fără nici o putere de a menţine tradiţia, tot se pierd. Armenii au avut foarte mult de suferit. Sînt un popor puternic, au suferit foarte mult, dar au ştiut să îşi păstreze limba. Acest proces de reînnoire prin care trece şi tineretul român şi armean, de altfel tot poporul din România după '89, e firesc. Tineretul armean o să treacă prin asta şi o să se apropie mai mult de tradiţie şi istorie, de origini. Pentru că posibilităţile sînt mult mai mari. Există reviste..." Mai devreme, Bogdan îmi povestise cum, în anul întîi de facultate, a tresărit cînd a văzut un nume armenesc pe liste. S-a dus la fata respectivă şi i-a spus: „Şi tu eşti armeancă?". Fata s-a fistîcit şi i-a explicat în doi peri ceva despre un bunic armean şi că pe ea n-o prea interesează.

Părăsesc cu Bogdan biroul în care doctorul Zareh Nazaryan îşi ţine două narghilele mari, citate din cărţile lui Nicolae Iorga despre poporul armean şi portretele unor mari eroi naţionali.

Soarele abia mai mijeşte peste Biserica Armeană în paragină, pe lîngă monumentul domnului Caramliu. Din negustorii armeni înstăriţi de odinioară, în Iaşi au mai rămas aproape 200 de oameni. 150 sînt pensionari cu vîrste cuprinse între 55 şi 60 de ani.

Primele colonii armene din Moldova au fost anterioare formării Principatului Moldovei, datînd cel mai probabil din secolul XII. Negustorii armeni foloseau calea de tranzit din Polonia de sud, prin Moldova, spre Marea Neagră, iar voievozii Moldovei i-au invitat să contribuie la dezvoltarea economică a oraşelor moldoveneşti, oferindu-le în acest scop drepturi şi privilegii. Biserica Apostolică Armeană, monument istoric înregistrat la Comisia Naţională a Monumentelor Istorice la nr. 1444 deţine o piatră-document de atestare a acestui edificiu: „Cu mila lui Dumnezeu s-a pus temelia bisericii Sfintei Născătoare de Dumnezeu, prin stăruinţa părintelui Hagop, a hagiului Marcar E; K; R" (traducere după cartea *Oraşul Iaşi* – ediţia 1913). Biserica Armeană este înscrisă pe listele clădirilor din Iaşi aflate pe punctul de a se prăbuşi.

Iaromira POPOVICI

bazar

Carte românească de succes american

Ştire auzită într-o emisiune de actualităţi, acum vreo lună, m-a făcut să ciulesc urechile: se spunea că un român, din Baia Mare parem-se, care apoi a emigrat, a scris un roman ce l-a luat, în top, pe *Harry Potter*. Lăsînd deoparte inexactitatea informaţiei, care nu preciza de cînd stă *Harry Potter* în topuri, în ce topuri stă şi pentru cît timp „l-a luat" conaţionalul nostru, ştirea mi s-a părut, totuşi, de interes. Am reţinut că pe românul în cauză îl cheamă **Sorin Cerin** şi că a scris un roman cu titlul *Destiny*. Din prezentarea de pe Internet reiese că romanul în cauză nu e cum mă aşteptam: nici sentimental, nici de aventuri, ci mai curînd unul filosofic, în care se vorbeşte despre schizofrenie, ajungîndu-se, de aici, în transcendental. Romanul este etichetat drept para-literatură, de tipul romanului filiosofic sau al romanului-eseu, dar „cu o scriitură fluidă, de tip cinematografic, într-un stil foarte american" şi asemănat lui Robert Ludlum sau Arthur Hailey. *Story*-ul romanului: Reno, personajul principal, încearcă să-şi salveze soţia de schizofrenie apelînd la un lama tibetan care o hipnotizează; hipnoza duce romanul şi personajele în spaţii astrale, unde spiritele pămîntene sînt înrobite şi li se fură energia; de aici lucrurile se complică dincolo de putinţa povestirii, apărînd întoarceri în timp, voci care devin personaje de sine-stătătoare, Tribunalul Destinului... Cert este că nimic din prezentarea autorului nu aduce nici cu elucubraţiile sentimentale *à la* Sandra Brown, nici cu aventurile forţoase *à la* Van Damme. De aceea, m-am întrebat (şi l-am întrebat pe autor) care este cheia succesului american al cărţii: partea cu schizofrenia – limita, ciudatul, anormalul fiind mereu puncte de atracţie –, cea cu lama-ul tibetan şi hipnoza – se ştie că paranormalul îşi are fanii săi –, teoriile Destinului, un fior *horror* mai subtil şi mai psihologic?

Iată ce răspunde Sorin Cerin: „*Destiny* este un roman al străinului din noi, al înstrăinării de noi înşine într-un etern postmodernism social. *Destiny* nu este de la bun început un roman «roz», ci unul filosofic mai degrabă, un clown care-i face pe alţii să rîdă, în timp ce el plînge cu lacrimi secate, amare de această glumă sinistră, care tinde să devină propria noastră viaţă, atît de străină uneori de noi înşine. Nu am speculat nici o tentă *horror*, pentru că mai mult *horror* decît în fiinţa umană nu poate exista". De ce varianta englezească a romanului (existînd şi una românească, de care s-a vorbit mai puţin) a avut succes în SUA, ne explică tot autorul: „Pot să afirm că publicul american de azi nu mai este cel pe care-l percepem noi, europenii, prin producţiile lor cinematografice ieftine şi violente pe care le cumpărau diferiţi geambaşi de filme. Faptul că *Destiny* are aşa succes în America demonstrează, fără tăgadă, că publicul american este, de ce să nu recunosc, poate mult mai matur decît noi".

Cum se măsoară succesul conaţionalului nostru în America ne lămureşte tot Sorin Cerin însuşi: „Este adevărat că *Destiny* l-a luat pe *Harry Potter*, săptămîna trecută *(n. red.:* răspunsul datează din 28 aprilie a.c.), mai multe zile, în Topul o sută cincizeci al celor mai populare cărţi din lume, *osdn.com*. Cum topul OSDN se schimbă o dată la douăsprezece ore, mă aşteptam să nu rămîn acolo decît o jumătate de zi, dar azi se împlinesc patru săptămîni şi sînt tot acolo, chiar dacă *Harry Potter* m-a depăşit din nou – dar scorul are dese fluctuaţii de poziţie".

La modul concret, despre roman, pot să spun, deocamdată, doar atît – folosind drept bibliografie foarte incompletă cele cîteva pagini, probabil esenţiale, pe care autorul mi le-a trimis din roman: era mult vorba despre suflet, viaţă şi moarte, dragoste, destin, fericire, moştenire genetică, trecut şi viitor, dar şi un foarte lung sărut (de 28 de minute, pare-mi-se).

ZONELE AGRARE, SPRE INTEGRARE

Adina POPESCU

(Re)întoarcere în Estul sălbatic

Ajungem în comuna cu pricina, arsă de soarele Bărăganului, pe la ora zece şi jumătate dimineaţa, cîndva prin preajma întîiului de mai, cel muncitoresc. Satul nu pare nici mai bun, nici mai rău decît altele identice, cu case înşirate de-a lungul şoselei. În afara bătrînelor care vegetează în faţa porţilor cu mănunchiuri de lalele în braţe, în aşteptarea unor muşterii inexistenţi şi a beţivilor matinali ce se cinstesc la mesele din tablă ale bufetelor, denumite invariabil „cafe-bar", satul pare pustiu. Unde să fie harnicul ţăran român, mult lăudat în manualele şcolare, care îşi cîştiga pîinea cu sudoarea frunţii? Probabil că la cîmp. Cîmpul e prăfos, pe jumătate necultivat; cîţiva localnici au pornit să caute fier vechi.

Satul îmi aminteşte de un altul asemănător (am vaga senzaţie că se află doar la cîţiva kilometri distanţă de acesta; oricum, orice localizare pe hartă îmi pare acum imposibilă), unde singurul mare eveniment din ultimii zece ani fusese moartea unei babe, călcată de o maşină străină, în timp ce traversa şoseaua. Acea bucată de asfalt, plină de gropi, reprezintă pentru ţăranii din Bărăgan unul dintre puţinii factori imprevizibili ai vieţii lor, uneori chiar hazardul însuşi; nimeni nu poate anticipa binele sau răul pe care l-ar putea aduce, într-o zi, şoseaua. Băbuţei respective i-a adus un tragic sfîrşit. Maşina a aruncat-o ca pe un fulg dincolo de un gard, într-o curte, trupul în cădere s-a izbit de ghizdul fîntînii, creierii s-au împrăştiat printre lalele; era tot într-o primăvară. Soţul ei a primit din partea şoferului maşinii „despăgubiri" în valoare de cinci mii de dolari, totuşi nu s-a vindecat de durere. Sătenii susţin că şi acum, după zece ani, bătrînul merge noaptea singur pe cîmp şi urlă ca un lup. Unii susţin că s-a preschimbat deja în vîrcolac. În rest, viaţa la Cotorca merge înainte: tineri cu păr dat cu gel se duc seara călare la discotecile din comunele vecine, oamenii îşi pasc vacile, bătrînelul pe al cărui chip nu se citeşte vîrsta îşi mînă măgăruşul care-i cară şareta prin hîrtoape şi-şi aminteşte despre cum era pe vremea regelui.

În cealaltă comună identică şi totuşi altfel sîntem aşteptaţi la postul de poliţie. Îl reperăm destul de greu, într-o coşmelie strîmbă şi-l recunoaştem după steagul tricolor care flutură la intrare şi după avizier. Sîntem în căutarea unei fete dispărute care fusese vîndută, cu

© V. Dorolţi

ceva timp în urmă, de familia sa unor traficanţi de carne vie, probabil pe cîteva sticle de rachiu. Repatriată din Spania, fata s-a întors acasă, în satul natal, dar la puţin timp nimeni nu mai putea să-i dea de urmă. Din aceste motive, comuna nu va avea pentru cititori nici un nume.

Ne întîmpină un poliţist care seamănă cu Michael Douglas, în primele lui seriale poliţiste (mai exact în *Străzile din San Francisco).* E foarte tînăr, timid, dar, pe undeva, vigilent. Ceilalţi doi poliţişti, hîrşîiţi deja de meserie, sînt din alt film. Îşi poartă cu nonşalanţă pistoalele şi au aerul şerifilor, protagonişti de western. Tînărul e din Feteşti. I-au trebuit doi ani ca să se acomodeze cu „mediul infracţional" din comună. Spune: „Dacă merge la Bucureşti cel mai cuminte bărbat din sat ca să se angajeze şi se află de unde e de loc, nu-l mai ia nimeni!". Alcoolicii locali i se adresează cu „domn' şef". Nu le dă amenzi pentru că ştie că n-au de unde să plătească. Stă în gazdă, în condiţii proaste. Explicaţia: „Cei care au case mai de soi fac parte din mafia locală şi nu le convine să aibă un poliţist drept chiriaş„. Ne însoţeşte la familia fetei dispărute.

Soţii S. sînt consideraţi un fel de paria ai comunităţii. Locuiesc într-o casă din chirpici. Au avut şi o casă adevărată care a ars din temelii. Aceasta nu are pardoseală, pe jos e pămînt. Nu au în curte latrină; noaptea, cei doi adulţi îşi fac nevoile pe cîmp, copiii în casă, pentru că le e frică de întuneric.

Nu ştiu mai nimic despre fată, chipurile s-a măritat într-un alt sat, din apropiere. În timp ce stau de vorbă cu noi, se scarpină cu îndîrjire. Rîia le-a format de-a lungul timpului un nou tip de limbaj: cei doi comunică prin scărpinat. Un scărpinat insistent la cot exprimă nedumerire, scărpinatul picioarelor – ostilitate, scărpinatul abdomenului – aşteaptă să le dăm ceva, orice s-ar putea transforma pe piaţa locală în alcool.

Plecăm împreună cu poliţistul s-o căutăm pe fată, în satul învecinat. Coborîm din maşină şi sîntem deja înconjuraţi de jumătate din sat. Au toţi aceleaşi chipuri, de o culoare incertă, un pămîntiu-roşiatic (bronz şi jeg în combinaţie cu paloarea pe care o dă rachiul) şi nu poţi spune dacă sînt români sau rromi. Bărbaţii fumează „Marlboro" roşu, femeile „Marlboro light". Reclamele s-ar fi putut filma foarte bine şi aici; e mai pitoresc decît în Marele Canion. Apare şi fata, împreună cu „soţu'". Întreaga poveste ne ameninţă cu un „happy end", doar că soţul vrea să se ia la bătaie cu un frate, care vrea să se ia la bătaie cu..., iar un plod primeşte un şut în fund.

Mă gîndesc brusc la apropiata sau îndepărtata integrare a României în UE, aşa cum orice cetăţean de bine al ţării are datoria de a se gîndi la asta în anumite momente ale existenţei sale. Fata care fusese victimă a traficului de carne vie ar fi trebuit să urmeze un program de reintegrare socială, dar a refuzat. Poliţistul care seamănă cu Michael Douglas nu s-a integrat în comunitatea marcată de „mediul infracţional". Ţigările autohtone „Carpaţi" şi „Snagov" aşteaptă integrarea în structurile americane, de tip „Marlboro". Problemele legate de (re)integrare devin din ce în ce mai complexe.

Raluca ION

Satele în poarta Europei

În 2007 România va intra în Uniunea Europeană, legănînd biciclete conduse de coarne pe marginea drumului, tîrşîind după ea nenumărate perechi de gumari şi de papuci de plastic şi i se vor vedea tălpile crăpate. Se vor buluci, ce-i drept, pe poarta Europei şi sate de oameni gospodari şi aşezaţi, şi comune care cu zeci de ani în urmă au dat ţării vreun pesedist de frunte iar astăzi sînt răsplătite cu cîte o şosea făcută ca la cartea de asfaltat străzi, cu instalaţie de gaze şi canalizare la fiecare casă. Dar nici satele de mai mare rîsul nu vor fi puţine. Femei în fuste înflorite în cele mai tari culori ţigăneşti, cu părul în haos, gîgîlici mulatre îmbrăcate în te miri ce, bărbaţi ale căror expresii de oameni hîrşiţi în băute fără sfîrşit sînt ceva de speriat, toţi ţipînd unul la altul în limba lor, te vor umple de anxietate ori de cîte ori eşti nevoit să treci cu maşina pe acolo. Cu geamurile închise, cu uşile blocate şi suind la cer rugămintea fierbinte de a nu fi nevoit cumva să apelezi la roata de rezervă chiar în acel moment, treci prin locuri aflate la nu mai departe de o sută de kilometri de Bucureşti care îţi contrazic tot ce ştiai despre o aşezare umană. Casele par a fi făcute în silă de cea mai puturoasă echipă de constructori: acoperişul, la mare distanţă de ziduri, este cerul, iar ferestrele sînt decupate ca de o grenadă – nişte găuri fără formă în care poţi să vezi în cel mai bun caz folii, nu geamuri. Prin nu se ştie ce întîmplare, la ceas de seară poţi să vezi dintre zidurile cazematelor rău construite, lumina albastră a unui ecran, în timp ce locuitorii gătesc la foc de vreascuri sau scînduri de gard.

Locuitorii satelor obişnuite, de oameni în banca lor, dispreţuiesc localităţile ţiganilor. Ei au ferestre, au acoperişuri de tablă sau de ţiglă, au macaturi, au scoarţe înflorate pe pereţi, au cîteva bibelouri, televizoare color, iar seara se uită la PRO TV. Au în casă scorţişoară, vanilie şi foi de dafin, cresc găişte şi porci cu iarbă de furat, fac sfeştanii din cînd în cînd şi au o părere tare bună despre ei înşişi. Din fericire, ei formează marea mulţime a celor care locuiesc la sate. Îşi cresc copiii învăţîndu-i din timp cu munca şi îi trimit la şcoală în hainele rămase mici de la copiii rudelor de la oraş. Îi educă de la vîrste fragede în proprietăţile curative ale ţuicii şi se mîndresc că, spre deosebire de sclifosiţii de la oraş, ai lor mănîncă şi cărămizi. Cărămizile funcţionează, mai ales în satele din sudul ţării, exclusiv pe post de metaforă, pentru că nimeni nu îşi face acolo casă din cărămizi, ci adună cîţiva vecini mai buni şi, după ce îi cinstesc bine, se pun pe amestecat materiale de construcţie: bălegar, apă, paie, pămînt. Bărbaţii se relaxează zilnic la crîşma din sat, femeile ies seara la drum, copiii se strecoară peste tot – viaţa este absolut neschimbată şi dacă deplîngem în multe părţi moartea obiceiurilor tradiţionale, putem să fim mîndri că cel puţin nu am pierdut darul beţiei şi pe cel al şederii nu chiar cu folos.

Satul tipic cu care o să intrăm în Europa se lungeşte de-a lungul a sute de kilometri de şosea bună sau proastă. Îl poţi vedea la fel de bine şi de pe partea stîngă, şi de pe partea dreaptă: oameni îmbrăcaţi ca pe vremea lui Ceauşescu, biciclete de CAP, bătrîni stînd la taclale pe băncuţele din faţa porţii, pomi prăfuiţi, case meschine şi un sentiment că totul de acolo o să dispară la prima pală de vînt, ca un avion de hîrtie.

libertatea de impresie

La Tîrgovişte

Am trecut deunăzi prin Tîrgovişte. *Vechea cetate de scaun*, cum ne spunea la istorie, din care au rămas vreo două biserici, *Poarta Bucureştilor* şi *Turnul Chindiei*, uitat prin mintea noastră încă de pe vremea excursiilor cu şcoala. O ruină ceva mai puţin ruină decît altele. Departe de spiritul războinic al lui Mihai Viteazu sau de cel al lui Vlad Ţepeş, Tîrgovişte e acum un oraş liniştit, la numai optzeci de kilometri de capitala actuală şi la sute de ani de capitala care era. L-am traversat într-o după-amiază cu soare blînd şi luminos de primăvară. M-am oprit lîngă un şir lung de taxiuri ai căror şoferi îşi împingeau maşinile pe măsură ce se făcea cîte un loc liber (benzina e prea scumpă). L-am întrebat pe unul unde se poate mînca repede şi bine. N-a prea reuşit să-mi recomande ceva. Mi-a pomenit un loc pe care-l considera nejustificat de scump şi un altul care n-ar fi fost tocmai curat. L-am întrebat atunci dacă nu există un McDonald's. Figura i s-a muiat într-o uşoară confuzie ruşinată. „Avem şi-un McDoli's", mi-a zis încurcat. Mi-am spus că o fi vreo clonă şi am plecat, privind trecătorii care umblau pe străzi senini, cu treburi nu prea urgente, îmbrăcaţi în stofe scorţoase şi maronii. La ieşire am trecut pe lîngă placa pe care scria „Tîrgovişte, oraş martir" şi m-am gîndit că parcă la revoluţie acolo n-au murit decît Ceauşeştii. Un oraş părăsit de istorie, dar care poate va intra, o dată cu ţara, în Uniunea Europeană.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Pe glob, de-a dura

Prin voia sorţii am văzut în ultima lună şi jumătate două tărîmuri sau, mă rog, frînturi din două tărîmuri: SUA şi China. Le spun *tărîmuri* pentru că nu le pot numi *ţări*. Le spun *frînturi* pentru că n-am apucat decît să trag cu ochiul vreme de două săptămîni peste Las Vegas, Los Angeles, Shanghai şi Beijing. La întoarcere, de fiecare dată cineva m-a întrebat, evident, cum a fost. Şi n-am găsit şi nici nu găsesc încă un cuvînt sau măcar o expresie care să prindă ceva mai mult de jumătate din trăirile pe care le-am avut de-a lungul acestor peregrinări. Abia acum, la masa de scris, ca un hîrciog ronţăind nu provizii, ci amintiri şi stări, încerc să pun cap la cap ceva din experienţa sino-americană...

Noapte, Las Vegas, nisip în ochi din cauza blestematului de fus orar. M-am rupt de prieteni vreme de cîteva ore încercînd să măsor cîteva bulevarde cu pasul. După primele zece minute de mers pe jos m-a cuprins un sentiment straniu, de gîndac rătăcit în iarba înaltă. Totul prea înalt, prea mare, deşi colorat şi bine aşezat. Tîrziu, cînd cu gesturi disperate am sărit în faţa unui taxi, adăpostindu-mă ca un cîine bătut pe bancheta din spate, am înţeles că nu e un oraş al paşilor, ci al roţilor. Străzile nu sînt pentru oameni, ele aparţin maşinilor. Oamenii au locurile lor, bine delimitate, în hotelurile, restaurantele şi cazinourile care înlocuiesc totul, inclusiv iluzia unor plimbări pe străzi pariziene, bunăoară, sau în gondole veneţiene. De fapt, Las Vegas nici măcar nu e un oraş, ci o imensă iluzie în care se aruncă disperat orice muritor care-i trece pragul. N-are nici un rost să încerci să-l măsori cu pasul. Îl poţi privi din maşină, te poţi opri cîteva minute să admiri spectacolul străzii, dar e o nebunie să încerci să te *plimbi* prin Vegas. Toate clădirile te cheamă înăuntru, strigă după tine, ai mereu starea unui Ulise modern ademenit nu de cîntecul sirenelor, ci de clănţănitul maşinilor de joc şi de foşnetul aspru al cărţilor rostogolite la masa de black-jack. Intri în restaurante nu neapărat de foame, cît din dorinţa de a vedea mese şi scaune, adică obiecte mai mici decît tine, care să nu te facă să te simţi neînsemnat sau redus la starea de gîndac în iarba înaltă...

Şi cu toate acestea, vorba domnului Andrieş, mmm,

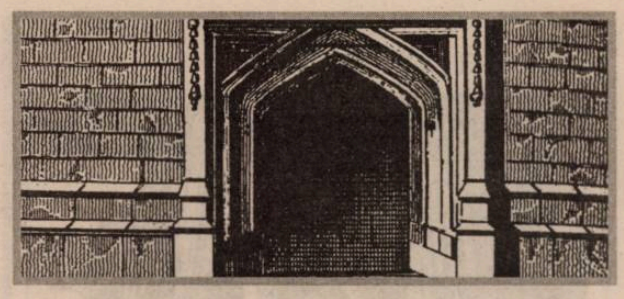

ce oraş frumos! Un amestec de poleială, strălucire, kitsch, modern, superficial şi multe altele, dar cu toate acestea, un oraş frumos. Ca să vezi asta trebuie să uiţi însă imaginea oricăror alte oraşe şi să ai din nou, măcar pentru cîteva ore, suflet de copil topindu-se de plăcere la vederea artificiilor şi a luminilor colorate. Asta e Las Vegas: un oraş pentru copiii mari ai unei lumi sălbatice, în care se amestecă şi iluzia îmbogăţirii peste noapte, şi dorinţa de a sta la adăpost de tot ce înseamnă mare şi mult, dar şi plăcerea de a rosti măcar o dată un crunt blestem la adresa celor ce au inventat trezirea la realitate şi vacanţele prea scurte.

(va urma)

Cu ochii-n 3,14

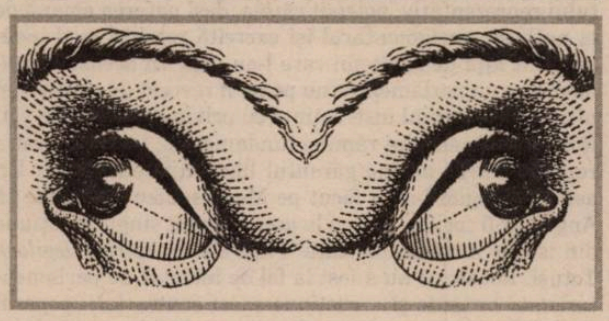

TEORIILE ÎNVECHITE ÎNCEARCĂ SĂ NE TULBURE UMBRELA, IAR ROMÂNII MAI GRAŞI ŢIN DE „REALISMUL MAGIC"

● Dan Pavel, în editorialul din *Ziua:* „Pe studenţii mei de la ştiinţă politică (de la cei mai slabi pînă la cel mai bun, care de curînd a devenit preşedintele unui nou partid) i-am învăţat să interpreteze deficienţele consolidării democraţiei autohtone din mai multe perspective analitice şi teoretice. Una dintre cele mai relevante este teoria capitalului social". Urmează expunerea, ca pentru studenţi retardaţi, a respectivei teorii. Un cititor al ziarului a răspuns pe pagina de Internet: „Da' Gigi Becali a înţeles chestia asta?". Se înţelege din articol că Gigi Becali a trecut de Platon şi a ajuns la Fukuyama. În plus, este şi cel mai bun student al lui Dan Pavel. Mă întreb cum o fi să fii student la Ştiinţe Politice şi un profesor să îţi spună că eşti inferior intelectual unui individ vag alfabetizat, pe care îl vezi toată ziua la ştirile sportive. În aceeaşi seară, la OTV, Gigi Becali spune că, dacă ajunge la putere, dă o hotărîre de guvern şi într-o săptămînă închide *Academia Caţavencu*. După ce i-a explicat cum stă treaba cu capitalul social, poate dom' profesor recapitulează puţin teoriile învechite, cum ar fi aia cu libertatea de exprimare sau cealaltă, cu separaţia puterilor. (**C. G.**)

● Din nou cercetătorii americani de la Universitatea din Stanford încearcă să ne tulbure circumvoluţiunile: ei susţin că cei cu studii superioare, cei culţi şi tobă de carte sînt mult mai predispuşi să facă depresie şi să se „îmbolnăvească la cap" decît cei care nu ştiu mai nimic, mîndri că „şcoala vieţii" le e suficientă. Bunică-mea, încă de pe vremea cînd devoram Jules Verne, îmi spusese dur că „cititul scrînteşte". G. Călinescu are un articol nemuritor despre baba la care stătea în gazdă, extrem de îngrijorată de cîte cărţi citeşte. Şeful de gară din *Steaua fără nume* îl avertiza pe Miroiu, incurabilul în boala lecturii: „Patimă mare, cărţile, dom' profesor!". Cei de la Stanford sînt în urmă cu un război care ţine, fără armistiţii, de cînd s-a ridicat o bibliotecă. (**R. C.**)

● Au început şi la noi, ca în alte ţări, să se vîndă umbrele pe stradă atunci cînd plouă. Ieşi de la metrou şi vezi că plouă, dar vezi şi un negustor ambulant care-ţi oferă, în locul şi la momentul oportun, umbrela, la un preţ rezonabil. O iei şi pleci fericit că nu te mai uzi, ajungi acolo unde ai treabă şi... constaţi că nu se mai închide. Nu mai poţi să intri cu ea nicăieri. E blocată definitiv şi nu încape nici în lift şi nici măcar în tomberonul de la colţul străzii. Aşa mi-a povestit o femeie pe care am privit-o uimit în timp ce se străduia să facă această operaţie. (**A. M.**)

● *Libertatea* de lunea trecută face o listă cu actele normative hilare adoptate de Guvern. Printre altele, ni se spune: „Poate haioase pentru unii, dar binevenite pentru alţii au fost şi deciziile referitoare la reintroducerea gimnasticii de înviorare pentru românii mai graşi, pe terenurile virane sau de sport". Dacă e adevărat, aţi văzut vreun „român mai gras" pe terenurile virane făcînd sport? Oare ce pedepse sînt pentru cei care nu respectă legea? Îi pun să facă sport? (**C. P.-B.**)

● Deşi nu mai marchează la Chelsea, deşi nu ne-a mai spus ce-a mai citit după *Idiotul* lui Dostoievski, Adrian Mutu – „ambasadorul" nostru la Londra... – ne poate încă furniza poveşti mirobolante ce ţin de „realismul magic". În *Gazeta sporturilor* de sîmbăta trecută, el îi relatează lui Decebal Rădulescu că în ziua cînd Maradona a fost internat într-un spital din Buenos Aires, la Napoli – oraşul care-l ţine icoană – hoţii de buzunare au încetat orice operaţii... Legendă sau nu, iată ce înseamnă un cult al personalităţii! (**R. C.**)

UNDEVA ÎNTRE JOCUL DE LUMINI ŞI NIŞTE RAFTURI EDUCATIVE, AR FI FOARTE UŞOR DE GĂSIT PLAJA

● Dedicaţie specială pentru colegul & prietenul Andrei Gorzo, din cronica lui Mike Goodridge, cronicarul-şef al publicaţiei *Screen International: „Kill Bill* va fi reamintit ca o realizare măreaţă – o operă de pus undeva între trilogiile *Naşul* şi *The Lord of the Rings!*". (**a. l. ş.**)

● Săptămîna trecută, de Ziua Europei, Institutul Francez l-a invitat pe maestrul pirotehnist Pierre-Alain Hubert să organizeze un spectacol de artificii la Bucureşti. Am citit într-o revistă ce are de gînd maestrul: să facă să dispară şi să reapară Casa Poporului. Am privit încremenit de la balcon jocul de lumini. A dispărut Casa Poporului. Apoi m-a fulgerat brusc o

speranţă bizară: dar dacă nu mai apare? Dar dacă a dispărut *pour toujours?* (**M. M.**)

● În cartierul meu e un magazin Mega Image. În magazin, un raion „Economat" – de fapt, nişte rafturi cu cîteva produse. Pe rafturi, mi-a fost dat să văd o nouă marcă de paste făinoase: „Ştrengar". Nu ştiu ce-a fost în capul celor care au găsit o asemenea denumire pentru nişte macaroane ieftine. Dar în noaptea aceea, am visat rînduri-rînduri de pensionari cu sacoşe întreptîndu-se spre Economat în pasul ştrengarului şi trecînd nepăsători pe lîngă clienţii ceilalţi, care cumpără de la Mega Image păstrăv proaspăt sau Camembert. Curat coşmar! (**M. V.**)

● TVR Cultural prezintă o nouă variantă a serialului britanic *Forsyte Saga*. De astă dată, adolescenţii sînt preveniţi că s-ar putea să vadă scene violente, să audă cuvinte urîte şi să fie martorii unor comportamente necorespunzătoare. Văzîndu-i pe adolescenţii zilelor noastre, îmi dau seama că ei se vor feri instinctiv de asemenea groaznice ispite, ca şi de piesa aceea în care personajul principal îşi scoate ochii, şi nici nu poate fi vorba să le fie recomandată cea unde moare atîta lume din cauză că un frate şi-a ucis fratele, iar un tînăr foarte vorbăreţ îşi ucide tatăl vitreg. Feriţi de *Oedip* şi de *Hamlet,* vor avea în sfîrşit timp să vadă emisiunile de ştiri şi pe cele distractive, reclamele şi alte invenţii educative, lipsite de violenţă, vorbe urîte şi modele negative. (**M. B.**)

● Cancelarul Schroeder i-a propus unui scriitor suedez, Henning Menkell, să scrie împreună – nu imediat... – un roman poliţist despre Casa Albă şi războiul din Irak. Cancelarul a apreciat că „ar fi foarte uşor" de găsit intriga şi subiectul. Foarte uşor? Să fi venit vremea ca tocmai în Germania să se împlinească utopia lui Daniel Cohn-Bendit, din '68, la Paris: „Imaginaţia la putere!"? (**R. C.**)

● Ce credeţi că au găsit nişte prieteni români, pe plaja de nudişti de la Saint Tropez, sîmbătă, 15 mai a.c.? Un bilet RATB în valoare de 7.000 lei! Globalizăm, globalizăm... (**a. l. ş.**)

STATUTUL DE ARTIST ÎN GHIVECE DE LUT FACE RAVAGII

● La B1 TV, în cadrul emisiunii *Viaţa dimineaţa,* prezentată de două fete şi un băiat ce foloseau, din plin, diminutive, am urmărit un reportaj interesant. Titlul: „Cum luptaţi împotriva vecinilor". Protagonist era cîntăreţul Mihai Constantinescu, care cu vecina de sus are relaţii proaste, iar cu cea de jos – de nici un fel. Reporteriţa „Cristinica" a pus, în final, punctul pe „i": statutul de artist şi vocalizele nu fac casă bună cu vecinătatea. (**I. P.**)

● O florărie pe Rue du Jourdain, la Paris. Florile sînt aşezate pe trotuarul din faţa prăvăliei, în ghivece de lut sau în recipiente de plastic, sub un acoperămînt din pînză menit să le apere de ploaie. Iar pe acesta scrie *Dégustation gratuite*. (**D. S.**)

● Ca să vezi! Iulia Volkova, una dintre solistele duetului t.A.T.u., este însărcinată. Autorevendicate a fi lesbiene, cele două s-au mozolit şi alintat pe toate scenele – inclusiv *Cerbul de Aur* de la Braşov –, dar iată că plăcerile reale erau altele. Diferenţa dintre reclamă şi produs face ravagii... şi urmaşi. (**A. C.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Recreaţii electorale

În Franţa a existat o mare dispută în jurul laicităţii instituţiilor de învăţămînt: au sau nu dreptul elevele de religie islamică să poarte vălul în şcoală? Au fost manifestaţii publice pro şi contra, s-au pronunţat politicienii, a intervenit şi preşedintele Republicii. Pînă la urmă s-a votat o lege care interzice afişarea ostentativă a simbolurilor religioase în şcoală. Deocamdată disputa a încetat, dar aplicarea legii începînd cu anul şcolar viitor va naşte, fără îndoială, noi polemici şi reacţii. În Italia a existat ceva asemănător, dar de proporţii mai mici: un director de şcoală a pus crucifixuri în clase, nişte părinţi au făcut plîngere în instanţă, iar tribunalul a decis că, după legile în vigoare, şcoala e laică, aşa încît directorul cu pricina a fost sancţionat. Oricum, au existat reacţii, atît ale părinţilor, cît şi ale personalităţilor publice.

În România, unde crucifixurile şi icoanele sînt la fel de răspîndite în şcoli precum portretele conducătorului înainte de 1989, nu laicitatea învăţămîntului e problema, ci apolitismul lui. Apostolii PSD bat şcolile *per pedes*, în plină campanie pentru alegerile locale. Candidatul Mircea Geoană a vizitat cîteva şcoli, primarii de sector din Bucureşti fac acelaşi lucru, iar elevii şi profesorii asigură figuraţia electorală. Şi nu reacţionează în nici un fel, doar bifează porţia de aplauze şi zîmbete şi gata. Nici părinţii nu par deranjaţi de faptul că orele sînt comprimate, iar copiii sînt scoşi în curte ca să le asigure candidaţilor baia de mulţime necesară. În afară de cîteva ziare şi de partidele de opoziţie, nimeni nu protestează împotriva transformării elevilor în masă de manevră electorală. (Iar ziarele, ştim noi, protestează pentru că sînt antiguvernamentale, au ceva cu bietul partid de guvernămînt...) Mai mult decît atît, atunci cînd li se cer explicaţii, atît candidaţii PSD, cît şi directorii de şcoli încep un balet ridicol: directorii spun că vizitele se fac cu aprobarea inspectoratului şi se spală pe mîini; vîrfurile PSD declară că vizita nu e electorală, ci Mircea Geoană doar l-a însoţit pe ministrul Mitrea care inspecta şantierul sălii de sport (dar de ce nu l-au însoţit, de pildă, Mihai Tănăsescu ori Rovana Plumb?); iar pînă la urmă, găsesc toţi cheiţa salvatoare, ajutaţi de Biroul Electoral Central: în şcoală nu e voie să se facă politică *în timpul orelor*, dar recreaţia e sfîntă, în timpul ei se poate orice. De-aici încolo, e simplu: decretăm o recreaţie lungă cît vizita de lucru a candidatului PSD şi s-a rezolvat.

Dar toată această manevră electorală prin şcoli e doar partea cea mai vizibilă şi enervantă a problemei. În oraşe şi în comune, directorii de şcoli se înscriu în PSD pentru că, prin primari şi prin baronii locali, partidul dirijează fondurile: un director înscris în partid are şanse mult mai mari decît unul neutru să obţină fonduri pentru reparaţia şcolii ori pentru laboratorul de informatică. Aşa că nici nu mai e nevoie ca partidul să facă, Doamne fereşte, vreo presiune: e suficientă o aluzie şi directorul, dacă e isteţ, intră în partid pentru „binele şcolii".

Există, în această disperare ridicolă de a manipula politic şcoala, o totală nepăsare faţă de elevi. Incapabili să-şi reprime zvîcnetul propagandistic, politicienii puterii aleg soluţia comodă şi ieftină de a se poza alături de vlăstarele naţiunii, gîdilînd astfel grija pentru ziua de mîine a părinţilor. Mesajul implicit al acestor vizite este că, de mici, copiii trebuie să înveţe ce înseamnă recunoştinţa faţă de partid. Şcoala ca *instituţie* e doar un moft, a se slăbi: ca şi alte instituţii, e „a noastră", a partidului. Dacă în Franţa şi în Italia se iscă dezbateri aprinse pe chestiuni *de principiu*, asta e treaba fraierilor de occidentali. Noi sîntem altfel: la noi, principiile sînt într-o permanentă recreaţie. Pînă în 2007 şi chiar şi după...

Victor-Iulian TUCĂ

Despre un viitor incert

1 mai 2004 ar putea fi considerată ziua est-europenilor. În Bruxelles a fost o sîmbătă însorită, cu mulţimi revărsîndu-se pe străzile cartierului european. Parlamentul, Consiliul, imobilul Comisiei din Breydel şi parcul Cinquantenairre au fost locurile în care noii-veniţi, alături de cei 15, şi-au expus standurile, steagurile şi potenţialul culinar la preţuri populare.

Dincolo de mulţimile încîntate de parfumul preparatelor noilor-veniţi, în sălile conferinţelor de presă, întrebările asupra viitorului european au rămas la fel de fierbinţi. Tony Blair şi declaraţiile sale cu privire la hotărîrea guvernului laburist de a supune la vot popular viitoarea Constituţie europeană le-au devansat cu mult pe cele referitoare la celebrarea extinderii cu încă zece noi membri. Într-adevăr, prima temă merită o atenţie specială datorită implicaţiilor asupra viitoarei Uniuni Europene.

În general, metoda referendumului nu este o practică politică prea des uzitată în Marea Britanie. Ultimul scrutin datează din anul 1975 şi a avut ca obiect aderarea Marii Britanii la fosta Comunitate Europeană. Fundamentat teoretic încă din vremea lui J.J. Rousseau, referendumul presupunea, în concepţia gînditorului elveţian, o cale prin care se exercită suveranitatea populară. Aceasta ar aparţine în întregime cetăţenilor, iar parlamentarii sînt simpli delegaţi al căror mandat poate fi retras oricînd de către poporul suveran (vezi *Contractul Social)*. Teoriei mandatului imperativ (respinsă printre altele şi de către actuala Constituţie a României) i s-a opus aceea a mandatului reprezentativ, potrivit căreia, deşi puterea emană de la naţiune, parlamentarul îşi exercită rolul în mod independent faţă de cetăţenii care l-au ales. În această argumentare, un parlamentar nu poate fi revocat de alegător şi nici nu poate primi instrucţiuni cu privire la modul de vot. Rolul parlamentului rămîne fundamental, iar democraţia reprezentativă devine garantul libertăţii cetăţenilor. Un astfel de regim l-ar fi făcut pe Montesquieu să afirme că Anglia ar fi „prima şi pînă la acel moment singura naţiune din istorie ataşată libertăţii" (vezi *Despre spiritul legilor)*. Totuşi, Rousseau nu a fost la fel de încîntat de parlamentarismul britanic şi a susţinut exact contrariul: „poporul englez crede că este liber, dar se înşală: el nu este liber decît în timp ce-i alege pe membrii parlamentului. Îndată ce aceştia sînt aleşi, el este sclav, el nu este nimic". Corectivul pe care l-a propus Rousseau era tocmai referendumul, menit să rezolve situaţia în care parlamentul s-ar fi îndepărtat de opinia publică majoritară. Revenind în prezent, posibilitatea apariţiei unei asemenea situaţii a fost ilustrată de guvernul Aznar, susţinut de majoritatea parlamentarilor şi aflat în contradicţie flagrantă cu opinia publică din Spania, cu privire la războiul din Irak.

Întorcîndu-ne la decizia liderului laburist, se ridică o întrebare imediată: este referendumul o cale adecvată pentru adoptarea viitoarei Constituţii europene? Mai exact, sînt cetăţenii europeni competenţi într-o astfel de materie?

Anunţul lui Tony Blair cu privire la decizia adoptării Constituţiei europene prin referendum vine în dezacord explicit cu tradiţia parlamentarismului britanic, de care am vorbit mai devreme, însă are cîteva raţiuni imediate. Prima şi cea mai importantă este lovitura dată conservatorilor, cei mai perfizi adversari ai integrării europene. Lipsindu-i de tema lor preferată, critica procesului de integrare europeană, Tony Blair îi poate acum privi liniştit pe cei care l-ar critica pentru compromisuri care ar leza interesele britanice. De acum înainte, prim-ministrul va putea argumenta cu uşurinţă faptul că nu partidul său, ci electoratul va decide politica faţă de Uniunea Europeană. Pe de altă parte, un astfel de referendum organizat de abia în vara anului următor ar lăsa alte naţiuni la fel de eurosceptice (în special danezii şi irlandezii) să se pronunţe cu privire la aderare şi să-şi asume explicit responsabilitatea unui eventual refuz. Într-o astfel de ipoteză, referendumul din Marea Britanie va fi fără obiect, iar Tony Blair rămîne cu potenţialul electoral neştirbit. Lui Michael Howard, liderul conservatorilor, i se pregăteşte un rol decisiv: acela de băiat de casă, speriat de emigranţi şi de coana mare Europa.

Totuşi, jocul politic intern al liderului laburist va duce la reconsiderări masive ale ideii de referendum la nivel european. Dacă pînă şi britanicii au anunţat consultarea directă a electoratului, atunci justificarea unei decizii luate la nivel parlamentar în celelalte ţări ale Uniunii Europene nu ar mai mulţumi pe nimeni. Deja, Irlanda şi Danemarca au anunţat organizarea plebiscitelor naţionale. Ca o ironie, Danemarca şi-a fixat şi data votului, anume după referendumul din Marea Britanie!

Supunerea la vot a viitoarei Constituţii în care apar numeroase concepţii tehnice – şi în condiţiile în care majoritatea naţiunilor europene s-au pronunţat pozitiv cu privire la diferite tratate de aderare – nu şi-ar găsi, la prima vedere, o justificare imediată. Astfel, în privinţa Danemarcei, cetăţenii acestei ţări s-au pronunţat, prin referendum, în 1972 asupra aderării la Comunitatea Europeană, în 1986 asupra Actului Unic European, în 1992 (Tratatului de la Maastricht), în 1998 asupra Tratatului de la Amsterdam şi în 2000 asupra adoptării monedei unice europene (vot negativ). În Franţa, pentru a da un alt exemplu, cetăţenii au votat în 1972 (aderarea la Comunitatea Europeană) şi în 1992 Tratatul de la Maastricht), iar Suedia în 1994 şi 2003 (cînd au respins adoptarea monedei unice europene). De menţionat şi faptul că Germania adoptă astfel de hotărîri numai în Bundestag, lecţia venirii la putere a lui Hitler pe calea votului popular nefiind încă uitată. Pe de altă parte, trebuie arătat că noua Constituţie conţine prevederi cu caracter novator: *o politică comună în privinţa finanţelor şi a politicii externe*, decisă prin vot majoritar şi nu prin regula unanimităţii (aşa cum este reglementat în prezent). Cu alte cuvinte, legiuitorul european construieşte pe baze federale. Vor accepta cetăţenii statelor europene un astfel de proiect constituţional sau parlamentele naţionale sînt mai potrivite a se pronunţa într-o asemenea dezbatere? Se poate obţine un vot pozitiv pe cale parlamentară mai degrabă decît prin referendumuri? Întrebări dificile, cu mize mari pentru toţi membrii Uniunii Europene, actuali sau potenţiali.

Deocamdată, Bruxelles-ul trăieşte euforia lărgirii spre Est şi... bine face! Într-o zi însorită (cum rar se întîmplă în Belgia), euroscepticii au putut gusta cu un euro o halbă de bere slovacă de zile mari, federalizată cu cîrnăciori ungureşti, paprika şi usturoi, plus Fetească Neagră de Dealu Mare. A fost un tratament culinar excelent pentru îndulcirea acriturilor naţionaliste de pretutindeni.

9 mai, Bruxelles

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. **20** ● 28 mai – 3 iunie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Petru Creţia“
pagina **3**

Tita Chiper
Într-o lumină vorbitoare
pagina **11**

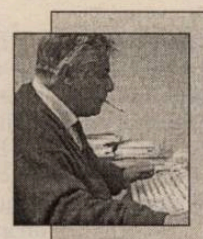

Miguel Angel Bastenier
„Al Qaeda nu există“
pagina **20**

TELEVIZIUNE şi/sau CULTURĂ?

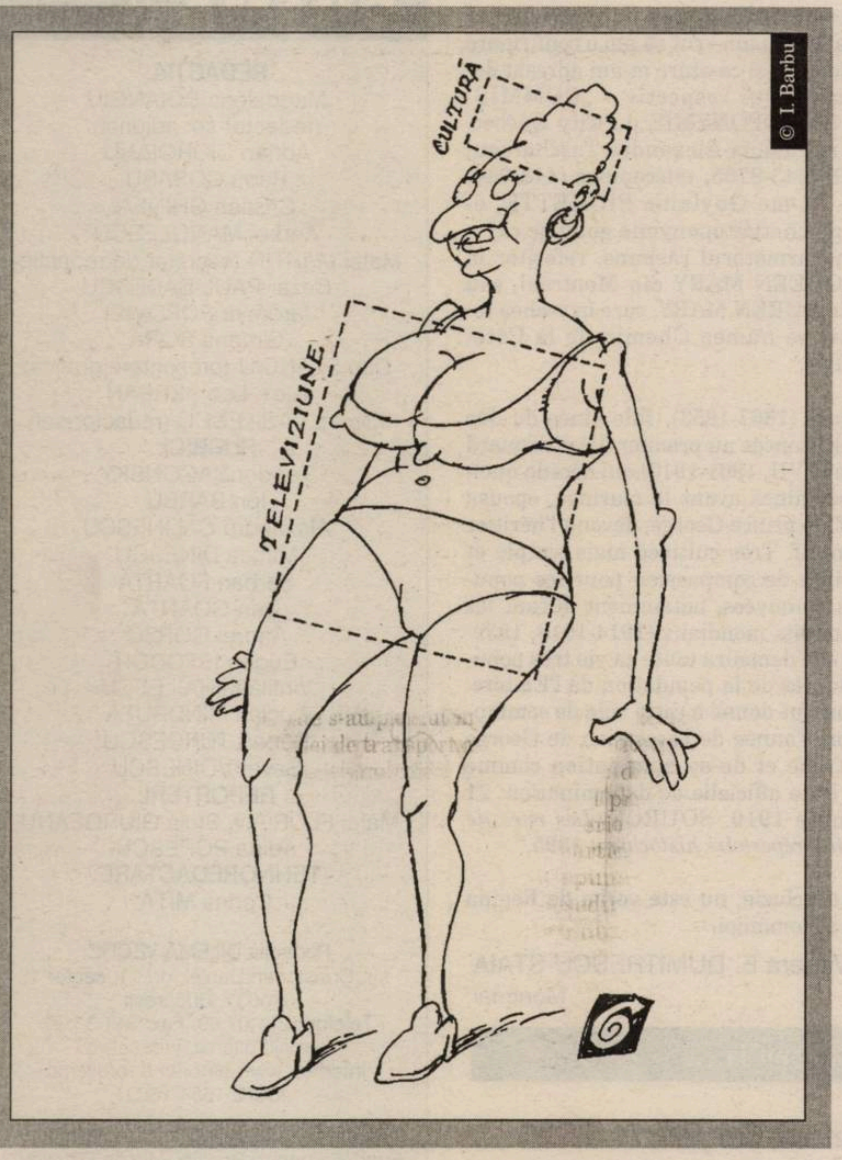

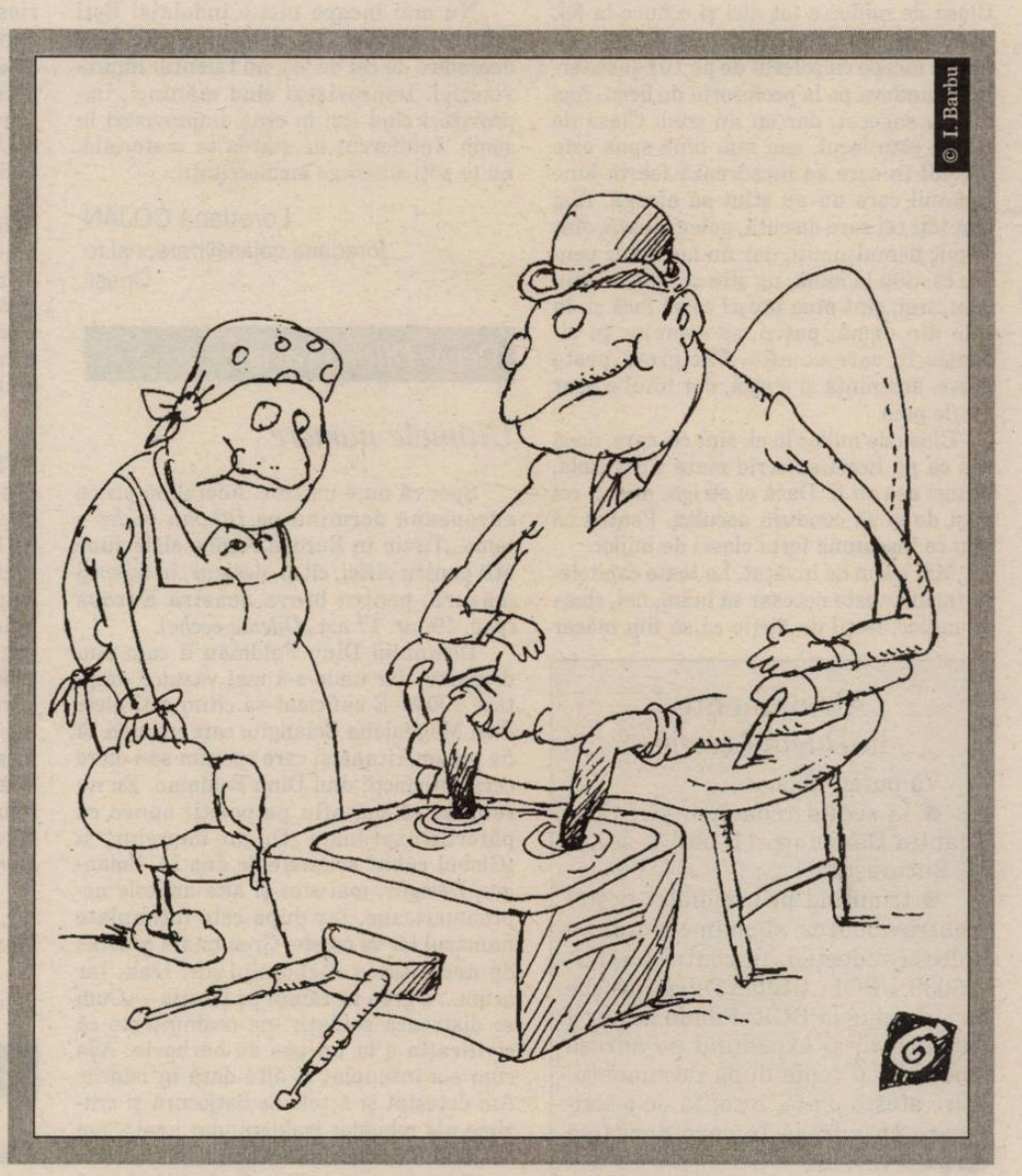

„«Noi nu facem cultură, noi facem televiziune». Admirabilă frază! Ea opune două lumi și tranșează problema: ori facem cultură, ori facem televiziune. E un antagonism de principiu. Pe dracu'!“

CATHERINE CLÉMENT

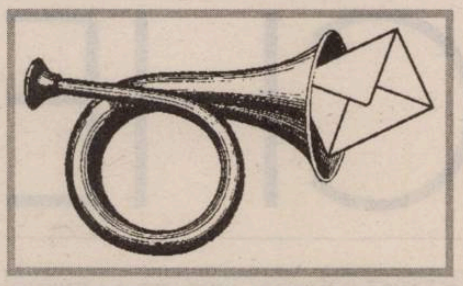

Nr. 18: „*Clasa de mijloc*“

Zburăm, zburăm, dar nu destul...

Grăbit, cu cămaşa transpirată pe spate, căci a venit vara, cu sacoşa de 1 leu plină cu lucruri din care cîteodată iese un miros nu tocmai plăcut de mîncare cam stătută, aşteaptă autobuzul 101 omul de mijloc. Clasa de mijloc începe pe la 5.30 dimineaţa, în fiecare zi. Începe mereu, dar nu se termină niciodată.

Miercuri seara, la o emisiune bombastică a unui realizator la fel de bombastic precum marii moguli ai istoriei, un analist economic foarte cunoscut face o afirmaţie care pe mine, la vîrsta mea de 22 de ani, m-a frapat oarecum: Clasele sociale cu care ne obişnuiserăm au dispărut deja. Continuarea s-a lăsat aşteptată, dar nu a venit. Tot ce am dedus eu este că, probabil, în viziunea respectivului se instaurează deja o nouă ordine socială. Nu răstălmăcesc, asta am înţeles eu!

Aşa mi-am amintit de tema *Dilemei vechi:* clasa de mijloc.

Păi atunci ce mai e de spus dacă la noi deja nu mai există această ierarhizare socială? Cum îl vom numi sau unde îl vom situa pe cel care conduce un X5? Burghez nu e, moşier nici atît. Hic! Dilemă mare!

Clasa de mijloc la noi: oricum, chiar dacă ne place sau nu, chiar dacă spunem sau nu, ierarhizarea există în continuare. Clasa de mijloc e tot aici şi o duce la fel. Mereu de la 5.30 de dimineaţă. Clasa de mijloc începe cu şoferul de pe 101 şi se termină undeva pe la profesorul de liceu. Aşa mi s-a sugerat, dar eu nu cred. Clasa de mijloc este locul, sau mai bine spus este nivelul în care se încadrează foarte bine românii care nu au ştiut să aleagă. Aici sînt toţi cei care discută, polemizează, sînt veşnic nemulţumiţi, dar nu fac nimic pentru că, unu la mînă, nu ştiu ce, doi, nu ştiu cum, trei, sînt prea proşti ca să facă şi, în cele din urmă, patru, se complac în situaţia în care se află. Fac greve peste greve, ameninţă şi strigă, dar totul e doar foc de paie.

Clasa de mijloc la ei: sînt cei care, dacă vor ca pe Lună să scrie mare Coca-Cola, atunci aşa va fi. Dacă ei strigă, atunci cei puşi de ei să conducă ascultă. Pentru că ştiu ce înseamnă forţa clasei de mijloc.

Mai avem de învăţat. La toate capitolele; inclusiv este necesar să luăm, noi, clasa de mijloc, lecţii de dicţie ca să fim măcar auziţi de cei de sus, dacă nu ascultaţi.

La ei clasa de mijloc nu este mediocritate şi compromis. Este bine. La noi nici măcar mediocritate nu este, cît despre compromis, Dumnezeu cu mila... nici de asta nu avem. Noi nu facem compromisuri, noi plecăm capul şi aşteptăm şi sperăm...

Apropo, s-au scumpit ţigările, dar am găsit o superofertă la pasta de dinţi! Pentru clasa de mijloc şi pentru frumoasa morăriţă! Asta e!...

Jaro UNATINSZKI
student anul II, Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Bucureşti

Improvizaţia românească

Eşti unul dintre purtătorii celebrului dar românesc? A, nu! Nu mă refer la inteligenţa genială! Nici la ospitalitatea nemaiîntîlnită!

Eşti unul dintre moştenitorii anonimilor creatori de balade şi cîntece populare? Sigur că eşti! Eşti un IMPROVIZATOR... anonim!

Eşti în posesia unui exacerbat simţ critic, pe care îl proiectezi fără milă asupra celorlalţi, degradîndu-l în bîrfă. Îţi revendici un uluitor talent de a eluda pe cît posibil normele de igienă? Bocancul, respectiv tocul tău, striveşte satisfăcut nefericitul muc de ţigară nefumat, după o traiectorie eşuată, cu cea mai clară intenţie, spre coşul de gunoi?

Utilizezi cu nespusă dărnicie termeni anatomici, în virtutea unor complexe şi frustrări acumulate inconştient? Nu ratezi niciodată oportunitatea de a fi îmbrăcat kitsch?

Populezi terasele centrale arborînd o atitudine snobistă şi afectată, poate-poate te vede cineva?

Ai capacitatea de a metamorfoza orice lucru nesemnificativ într-unul de o importanţă crucială pentru tine? Nu ai senzaţia că centrul de greutate al privirilor Pămîntului s-a mutat în maşina ta?

Nu mai încape nici o îndoială! Eşti printre cei din mijloc, printre cei care, spre deosebire de cei de jos, au talentul improvizaţiei. Improvizezi cînd mănînci, improvizezi cînd ieşi în oraş, improvizezi în somn. Indiferent de starea ta materială, nu te poţi sustrage mediocrităţii.

Loredana COJAN
loredana.cojan@personal.ro
Oneşti

Depre *Dilema veche*

Ultimele numere

Sper că nu e un truc. Adorabilă pisica europeană dormind pe *Dilema veche* – tema „Tîrziu în Europa“. Am o slăbiciune atît pentru pisici, cît şi, desigur, în aceeaşi măsură, pentru brava noastră Europă (pag. 19, nr. 17 a.c., *Dilema veche).*

Domnului Dinu Feldman îi cam dau dreptate, dar unde s-a mai văzut o dreptate 100%? E suficient să citim articolele dnei Magdalena Boiangiu, care nu cred să fie proamericană şi care sperăm să-i ofere ceva satisfacţii dlui Dinu Feldman. Eu nu reuşesc să mă aflu pe poziţii opuse cu părerile exprimate „De jur împrejur“ şi „Globul cubic“ semnate de dna M. Boiangiu. Desigur, mai sînt şi alte articole neproamericane, iar după cele întîmplate numărul lor va creşte. Greu m-am convins de necesitatea războiului din Irak, iar acum... e greu să rămîn pe poziţie – „Cum se distrează soldaţii“ ne reaminteşte că civilizaţia e la un pas de barbarie. Aşa cum s-a întîmplat şi altă dată în istorie. Am detestat şi actele de batjocură şi cruzime ale rebelilor irakieni, dar apoi... am detestat – a cîta oară? – speţa umană.

Tristeţe pentru situaţia de codaşi, aici la gurile Dunării. Dar cred că ni se potriveşte şi că o merităm. Cum să nu fie aşa, dacă baronii locali urîţi (adică urîţi fizic, dar şi adresanţi ai unei uri normale) au atîţi susţinători? Fără pic de jenă, se găsesc oameni pentru care a obţine de pomană un titlu de profesor universitar e o nimica toată, de exemplu. Multor oameni, jegul acesta moral li se pare normal. Sper să li se întîmple ceva, altfel geaba P.N.A. (ceva care să nu fie N.U.P.).

Nu am simpatizat cu regele. Dar ţara a fost un tărîm al unei oarecari normalităţi în perioada suveranităţii dinastiei de Hohenzolern (1866-1947). Şi al unui progres, al unei dezvoltări benefice. Un timp, cred că a existat, în ţară, o limită inferioară a ticăloşiei, aşa cum o preconiza Marin Preda în *Cel mai iubit dintre pămînteni* – (o carte mult iubită cîndva). Un simţ al onoarei, al demnităţii, ceva repere etice şi morale. Comunismul le-a smuls, iar acum se bătătoreşte terenul. Nu avem nevoie, trăim şi fără acestea. Dar trăim prost, în mod sigur.

Maria NICULESCU
Oneşti

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Nr. 17: „*Monarhia în România*“

Din Montréal

O rectificare importantă: în articolul „Monarhia imigranţilor...“ apărut în *Dilema veche* (nr. 17, pag. 10) autorul afirmă că la Montréal există un bulevard ce poartă numele Reginei Maria a României, nume toponimic ce ar fi fost atribuit după vizita reginei în Canada în anul 1926.

Întrucît locuiesc la Montréal şi cunosc foarte bine Istoria României, în special perioada monarhiei, ştiind deci despre ce regină este vorba, apropo de bulevardul cu pricina, totuşi am vrut să am o confirmare documentată şi ca atare m-am adresat departamentului respectiv – „COMMISSION DE TOPONYMIE du City Québec, 1060, rue Louis-Alexandre-Taschereau, tél. (418)643-9705, télécopieur (418)644-9466 – M-me Guylaine PICHETTE, e-mail: gpichett@toponymie.gouv.qc.ca“ – primind următorul răspuns, referitor la Blvd. QUEEN MARY din Montréal, sau Chemin QUEEN MARY, care în vechea toponimie se numea Chemin de la Côte-Saint-Luc.

„Mary (1867-1953), fille aînée du duc de Teck, fiancée au premier fils d'Édouard (Édouard VII, 1901-1910) qui décéda quelques semaines avant le mariage, épousa en 1893 le prince George, devenu l'héritier présomptif. Très cultivée mais simple et empreinte de compassion pour les populations éprouvées, notamment durant les deux conflits mondiaux (1914-1918, 1939-1945), elle demeura toute sa vie très populaire auprès de la population de l'Empire. Son nom fut donné à cette voie de communication, l'année de l'accession de George V au trône et de sa nomination comme reine. Date officielle de dénomination: 21 Novembre 1910. SOURCE: *Les rues de Montréal: répertoire historique,* 1995.“

În concluzie, nu este vorba de Regina Maria a României.

Venera E. DUMITRESCU-STAIA
Montréal

Am zîmbit la...

De la un om fericit

Stimaţi „Dilema“-tici (de fapt „vechi“),

Sînt deţinutul pe care l-aţi fericit cu cele cîteva cărţi în luna decembrie. V-am scris confirmîndu-vă primirea, dar nu sînt sigur că aţi primit scrisoarea mea. Cauza poate fi timbrele folosite, ce erau „refolosite“, un obicei frecvent în atari condiţii.

Acum v-am scris pentru că atunci cînd aţi publicat acea scrisoare (lucru ce m-a lăsat fără cuvinte), în nota de subsol, lansaţi ideea unui răspuns, după lectură.

Vă pot spune că au avut efectul dorit, atît de dvs., cît şi de mine, şi nu am fost singurul beneficiar.

Acum aş vrea să vă mai spun că v-am urmărit evoluţia şi schimbarea şi vreau să-mi exprim admiraţia pentru ce aţi făcut.

Cu bine,

Mihai TEODORESCU
Şos. Alexandriei 154, Penit. Rahova, cam 201

P.S. V-aş fi scris din februarie, de cînd am terminat de citit, dar... acum s-a putut.

N. red.: Vă confirmăm şi noi primirea rîndurilor dvs. Ce mai vreţi să citiţi?

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Exportul de democraţie**
- **Fosta Iugoslavie azi**

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU, Adina POPESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“ şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 20.400 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Petru Creţia

S-au împlinit şapte ani de cînd a murit Petru Creţia. Mi-e dor de el şi mă gîndesc cu tristeţe la tot ce a rămas neconsumat în relaţia noastră. Ar fi trebuit să ne întîlnim mai des, ar fi trebuit să facem mai multe lucruri împreună, ar fi trebuit să fiu mai conştiincios în lungile ore de greacă pe care mi le-a oferit, cu o inexplicabilă generozitate. Petru Creţia a fost, cred, în spaţiul românesc postbelic, omul prin excelenţă *sub-folosit* şi prost folosit. Calităţile lui extraordinare n-au avut şansa unei împliniri adevărate şi n-au căpătat recunoaşterea pe care o meritau. Expertiza lui fără egal a fost „utilizată“ la nevoie, anexată unor proiecte controlate şi valorificate de alţii, „manipulată“ în mod interesat de personaje secunde, dar isteţe. Mărturiile celor care l-au cunoscut şi care au avut de profitat, ca studenţi sau ca prieteni, de pe urma ştiinţei lui configurează portretul unui intelectual de primă mărime. Datele lui biografice rămîn însă ale unui marginal. Iar această marginalitate persistă la şapte ani după dispariţia lui, ca efect al ignoranţei generalizate, al tradiţionalei uitări autohtone şi al gloriilor VIP care domină piaţa.

Petru a fost, mai întîi, un uluitor profesor. Asta înseamnă, cred, trei virtuţi reunite: o ştiinţă de carte masivă şi limpede, o boierească savoare a cunoaşterii şi o miraculoasă vocaţie de a transmite. Ceea ce ştia, Petru ştia nu doar cu precizie, ci cu voluptate. Degusta pagina bine scrisă ca pe un alcool subtil, ca pe o licoare narcotizantă. Formula casant, geometric, dar era capabil şi de uleiuri mateine, de parfumuri grele şi de mici leşinuri romantice. Putea sistematiza un gînd pînă la mineralitate, dar nu excludea metafora vertiginoasă şi dulceţurile răsăritene. Erudiţia lui avea manierele seducţiei. Te confisca, te corupea, te lichida. Adică îţi lichefia toate habitudinile şi toate prejudecăţile. Într-un anumit sens, Petru era, de aceea, de-a dreptul periculos. Putea induce scurte (sau mai lungi) pierderi de identitate: sfîrşea prin a te locui.

Croiala academică a instrucţiei şi a metodei sale l-ar fi predispus, în condiţii normale, la suspensia biografiei. S-ar fi putut rezuma la catedră şi cărţi. Conjunctura istorică şi complicate umori personale au decis însă o cu totul altă traiectorie existenţială. Petru a trăit intens, risipit, umbros, alternînd gheaţa septentrională cu patima valahă, inundaţia cu incendiul, impasibilitatea cu abisul tulbure. Dincolo de aparenţe convenţionale, fermentau chipuri divergente şi, pe anumite porţiuni, inavuabile. Omul era patetic, hiper-interesant, nesistematizabil. Dar tocmai policromia lui lăuntrică şi regimul de umilinţe la care a fost adesea supus (din mîrşăvie uneori, dar, alteori, din pură imbecilitate) i-au adăugat, de la o vreme, un nimb de nobleţe resemnată, de amărăciune distinsă. A pătimit şi a trecut prin atîtea împătimiri, încît a fost scutit de scleroza livrescului, curentă la naturile savante de anvergura lui.

Ca orice ins copleşit de talente, Petru era un histrion. Fără ostentaţie, fără abuz de regie, el deţinea, în chip suveran, arta efectului spectaculos. Expunerile lui didactice, lecturile cu voce tare din textul grecesc al Evangheliei, din Shakespeare sau Dante, din poemele proprii sau din Eminescu etalau un simţ al măsurii şi un firesc al rostirii incomparabile. Combinaţia de lirism şi rigoare, de pedanterie filologică şi emotivitate extremă, aceasta era reţeta Petru. O reţetă care însă nu sucomba niciodată în repetitivitate şi previzibil.

Petru Creţia nu era ateu, dar nu era nici credincios în variantă curentă. Paginile lui despre credinţă din *Eseuri morale* sînt de o sobră prudenţă, chiar dacă îndeamnă la frecventarea textelor sacre şi a tainei lor. Tonul e mai curînd acela al unui înţelept grec. Lipsa emfazei, respectul pentru libertatea interioară, demnitatea posturii sînt coordonatele unei religiozităţi în care nu încape nimic bigot, nimic autoritar sau exclusivist. Drama cotidiană este contemplată cu un calm clasic: „Omul este o fiinţă complicată şi ambiguă, dar nu indescifrabilă. Destul de chinuită şi de vulnerabilă, dar nu damnată. Iar sufletul său este în stare să compenseze urîţeniile şi josniciile naturii sale cu neverosimile biruinţe şi elevaţii“. În intervalul dintre chin şi elevaţie, Petru se mişca hiper-competent, ca un adevărat specialist. Parcursese toate semitonurile melancoliei şi ale nopţii. Şi ştia – cum altfel? – numele latineşti ale acestor semitonuri. *Norii*, p. 128: „Îndelungată fie sărbătoarea nopţii, încet, cît mai încet se scurgă, după lege, sfintele ei părţi, cu noi în sînul ei: *crepusculum, fax, concubium, nox intempesta, gallicinium, conticinium, aurora. Amen*“.

cu dilema la croitor

Preşedintele Ion Iliescu s-a plîns că nu mai sînt intelectuali la sate. De ce credeţi că are domnia-sa asemenea nelinişti?

După ce a plantat puieţi la Salva-Vişeu acum 50 de ani, dom' preşedinte nu s-ar da în lături să planteze şi o pădurice de intelectuali citadini prin satele româneşti, lucru ce i-a reuşit de minune tătucului khmerilor roşii în Cambodgia.

Îmi amintesc fervoarea campestră ce l-a lovit pe Ion Iliescu la tiribomba referendumului de anul trecut, cînd, momiţi cu spray paralizant de mititei, lucrătorii agricoli de pe ogoarele patriei noastre s-au bulucit hămesiţi la urnele de votare. Atunci, înţeleptului nostru conducător i-a ieşit pe gură, la telejurnalul de seară, un porumbel corcit în hambarul aforismelor blagiene: „Conştiinţa civică s-a mutat la sat“. Adicătelea, acolo unde ziarul e o plantă necunoscută şi şeful de post biciul lui Dumnezeu.

Nu-i de mirare, aşadar, că dom' preşedinte visează să trimită tagma cîrtitoare a intelectualilor la tratament, să se ungă cu nămolul conştiinţei civice săteşti pe tot corpul, în speranţa că, o dată întremaţi, vor vota, în sfîrşit, corect, cu PSD-ul.

Pe de altă parte, ar trebui să subliniez că la sate nu sînt prea puţini intelectuali, ci prea puţine tractoare, prea puţine vaci şi prea puţini berbeci. Dar acest lucru Ion Iliescu n-are cum să-l ştie, fiindcă merge prea des la Academie.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Şi românii se împuşcă, nu-i aşa?

I got the power! – îmi striga vocea în difuzor în timp ce scriu aceste rînduri... Şi melodia continuă obsesiv.

Kiss FM a oferit încă un prilej de orgasm mediatic poporului român: cîţiva fericiţi aleşi stînd zi şi noapte cu gingiile lipite de biela-manivelă a unui automobil *Smart* (micuţul Mercedes), terorizaţi la gîndul că acesta le va scăpa printre dinţi dacă îşi vor dezlipi cîteva secunde buzele de caroseria sa pentru a se duce să-şi facă mult prea omeneştile nevoi. Concursul s-a terminat însă cu bine şi fericita cîştigătoare era cît se poate de mulţumită...

– *Şi caii se împuşcă, nu-i aşa?* – a fost reacţia spontană a celor cîteva persoane care ne uitam, fără să ne vină să credem, la această scenă pe micul nostru ecran.

I got the power...

Zile în şir m-am întrebat unde se află limita degradării umane? Zapam pe televizor ca să-mi împrospătez memoria, dar nimic din ceea ce vedeam, de la cele mai atroce atentate şi torturi pînă la cele mai stupide filme porno, nu mi se părea a depăşi, într-un fel, această limită. Chiar dacă acesta nu este un motiv de resemnare, ştim totuşi că viaţa este pretutindeni presărată cu tragism şi scandalos. Probabil că limita degradării nu stă deci – m-am gîndit – în intensitatea sau abominabilul acesteia, din păcate greu de înlăturat cu totul din societate, ci în **gratuitatea** sa; nu în faptele majore şi tragice, ci în cele minore şi ludice, în atentatul la demnitatea umană făcut doar de dragul – şi plăcerea – jocului. Degradare ce poate fi evitată pentru simplul motiv că nu are nici un motiv să existe în afara plăcerii perverse a producerii sale; suprimare „inutilă“ a demnităţii umane pentru că nu poate fi înnobilată în nici un fel considerînd-o drept *mijloc* (fie el şi abject) pentru un *scop* (presupus) nobil. Degradarea ca juisare, pur şi simplu...

I got the power...

Dar toate acestea au un nume: **sado-masochism**! Plăcerea de a domina şi a fi dominat într-un consens al pervertirilor. Treaba lor, veţi spune, dacă aşa le place! Desigur, a lor şi a psihiatrilor, eventual. Patologie cunoscută în viaţa privată, sado-masochismul devine însă semnul unei societăţi bolnave atunci cînd este transformat în spectacol şi transferat pe scena publică, într-un consens morbid dintre regizori şi public.

Sîntem, deci, o societate bolnavă? S-ar zice că da. Concursul Kiss FM, fapt minor şi aparent benign, are semnificaţia socială a unei căderi în ne-simţire – or, cu un popor astfel anesteziat moral, se poate face orice, pentru că nu mai simte nici durere, nici ruşine, ci doar o plăcere difuză şi tîmpă. Iar dacă ne-simţire e, atunci orice e...

© S. Ivanoschi

Este, astfel, aproape o ironie amară faptul că ne preocupă atît de mult integrarea noastră europeană, cînd, de fapt, marea noastră problemă este propria dezintegrare.

I got the power...

– *Rating, care-i problema?* – se miră un coleg de revolta mea. Apoi, sesizînd nedumerirea mea: *Eu vin din viaţa reală, unde orice e posibil!* Cinismul care se instituie ca realism, care nu este decît voinţa de putere deghizată a celor slabi; sadismul celor timizi...

Nu, categoric, nu pot fi cinic – şi cu atît mai puţin un sado-masochist mulţumit! Şi, oricît ar putea suna de patetic, îmi iubesc prea mult ţara pentru a accepta că sîntem un popor de sado-masochişti, practicanţi sau doar voyeurişti.

Sau poate mă înşel?

Ca să ne lămurim, am deschis o listă pentru cei care subscriu la convingerea mea optimistă: **nu sîntem un popor de sado-masochişti!** Aştept, deci, răspunsul concetăţenilor noştri, oriunde s-ar afla ei, pe adresa redacţiei. Între timp, mă întreb – şi întreb: oare de ce nu am văzut nimic similar în patria celor de la Mercedes? Există şi reclame *bon pour l'Orient?*

ţinerea de minte

„Începem o altă istorie mai puţin veselă decît cea de pînă ieri: rîsul şi gluma nu ne vor mai putea sluji de mîngîiere ca altădată faţă cu cele ce se vor petrece în lumea noastră românească. Copiii noştri vor avea poate de ce să plîngă – noi am rîs destul (...)

Un dezastru mare ne pîndeşte – un dezastru incalculabil; şi nu văd în toată Europa astăzi pe nimeni care să ne compătimească măcar daco-macedo-românismul în faliment, dar-mi-te să ne deie o mînă de ajutor. Ce am făcut, ce am dres nu ştiu; ştiu că lumea întreagă nu ne poate suferi. Am abuzat, prin spirit de paradă şi de bravadură, de închipuit prestigiu; am profesat cu furoare insolentă grandomania; am tot aruncat praf în ochii lumii – pînă ce am ajuns, în sfîrşit, să dispunem lumea întreagă a face astăzi haz de nenorocirile noastre.“

(I.L. Caragiale, într-o scrisoare de la Berlin, către Petre Th. Missir, la 3 aprilie 1907!)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Despre afişe

Prezenţa consultanţilor străini, veniţi să cucerească inimile şi banii românilor, ar fi permis speranţa unei campanii mai profesioniste. Deocamdată, mesajele lansate sînt plicticoase şi spun foarte puţin. Cu excepţia notabilă a campaniei lui Traian Băsescu, celelalte materiale promoţionale sînt ori banale, ori pretenţioase.

PSD domină oraşul prin numărul de panouri, afişe şi steaguri agăţate pe stîlpi. Afişele candidaţilor PSD sînt toate la fel: pe un fond alb-albastru poza candidatului şi un slogan, de obicei plat. Aşa arată afişele în toate oraşele şi chiar în comune, ceea ce dovedeşte implicarea centrului în toate acţiunile. PSD pare a spera că dominînd totul, zîmbind votanţilor din toate unghiurile posibile, aceştia vor înţelege că nu există altă alegere. Unele dintre sloganuri nu spun chiar nimic. „Rezolvăm împreună", anunţă Dan Darabonţ din geamurile tuturor teraselor din Drumul Taberei. Nu e clar ce ar trebui să rezolvăm şi de ce împreună, doar nu candidăm toţi. În plus, acest „rezolvăm" duce cu gîndul la versuri de manele şi limbaj de cartier: hai, că te rezolv; se rezolvă, şefu'.

Campania lui Mircea Geoană iese din tiparul naţional al PSD. Afişele lui nu sînt pe tipic, ceea ce arată ori că a încercat o distanţare de partid pentru a lua voturi şi de la cei care nu votează cu PSD, ori că pur şi simplu lucrează cu altă firmă şi e doar o problemă de coordonare. Oricum, campania de afişaj în doi paşi a eşuat spectaculos. Iniţial, oraşul a fost împînzit de mesajul anonim: „Acum ai cu cine să votezi". După ce bucureştenii s-ar fi întrebat avizi: „cu cine, cu cine?", ar fi trebuit să vină răspunsul: cu Geoană, bineînţeles! Numai că echipa lui Băsescu a încurcat planurile. Au copiat exact afişul cu „Acum ai cu cine să votezi", scriind jos: „Tot Băsescu e deVotat". De aici a apărut o întreagă nebunie a neînţelegerilor. Am fost uimit să constat că foarte puţini dintre cunoscuţii mei au înţeles ce s-a întîmplat. Foarte mulţi au crezut că de la început afişele fuseseră ale lui Băsescu. Oricum, PSD a plătit cam 62.000 de dolari (după estimările IPP) pentru primele afişe, deturnate inteligent de Băsescu. Iar efectul de „Geoană-salvator" a fost nul. Apoi, oraşul a fost împînzit cu poza ministrului de Externe: zîmbitor şi în cămaşă albă, fără cravata postului care l-a consacrat. De la atîta rîs, în jurul ochilor apar nişte riduri de om obosit, vizibile mai ales pe afişele mari, omniprezente.

Un alt partid cu un format unitar de afişaj este PUR. Dar şi în acest caz sloganurile de gen „Votează pentru tine" nu spun nimic. În schimb se remarcă insertul publicitar al Monicăi Tatoiu care merită titlul de „cel mai prost". Candidata PUR are în poză o poziţie agresivă: mîna dreaptă întinsă cu palma spre privitor, de parcă ar fi un poliţist de la circulaţie care opreşte maşinile. Cealaltă mînă este strînsă pumn, aducînd cu un Lenin plouat. Haina verde-deschis contrastează cu rujul ţipător. Dar absolut catastrofal este faptul că doamna Tatoiu este pur şi simplu tapetată cu bijuterii aurii groase, de „neam prost", cum ar spune un alegător mai needucat. Un ghiul de manelist, cercei care rup urechile, lanţ masiv şi brăţară la fel. Coafura este ridicată, specifică romîncelor de vîrsta a doua pentru care mult permanent în păr este semn de senzualitate. Pe scurt, doamna Tatoiu pare a fi fost în drum spre o nuntă, dar cineva a oprit-o să-i facă o poză, aşa că e nervoasă şi gesticulează incoerent. Iar acest afiş care trebuia ţinut ascuns este completat cu un mesaj pretenţios: „Scandalurile nu rezolvă problemele oraşului – pentru ca Bucureştiul să aibă un gospodar adevărat!". Probabil face referire la scandalurile din administraţia Bucureştiului. Iar ideea este că o femeie ar rezolva problema, femeile nu se prea ceartă. Dar femeile cu ghiuluri de obicei o fac.

Singura surpriză plăcută este campania lui Traian Băsescu, care continuă stilul nonconformist din 2000. Am

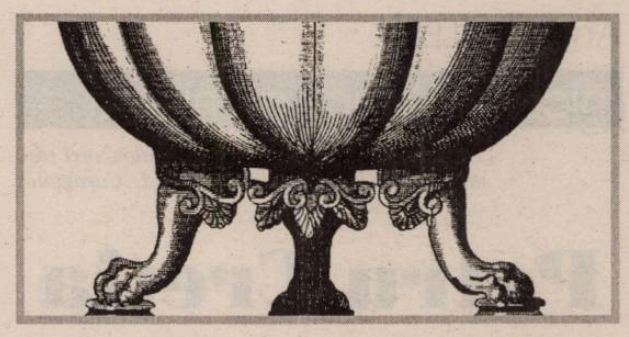

primit prin e-mail, de la cunoscuţi, două dintre inserturile publicitare ale actualului primar, ceea ce mi se pare o culme a eficienţei comunicării: să îţi trimită alţii benevol mesajul doar pentru că le place. Traian Băsescu nu are o campanie de comunicare planificată, e inventată pe parcurs. Inamicul principal este Mircea Geoană, care nu e atacat direct, ci doar se spune că nu este potrivit pentru acest post. Mesajul nu intră în contradicţie cu imaginea bună a lui Geoană, dar este destul cît să te facă să nu îl votezi. Campania lui Băsescu nu este neapărat profesionistă, ba chiar din contră. Se pare că profesioniştii plictisesc groaznic.

presa despre...

Noi, pro-americanii

Soldaţii unei ţări civilizate s-au purtat barbar. Lumea este şocată. „Pentru a salva democraţia, democraţia a fost distrusă" (Pascal Bruckner, în *Le Figaro*). „Este imposibil să mai creadă cineva declaraţiile Americii despre răspîndirea libertăţii şi democraţiei" (Rafiq Khouri în *Al-Anwar*, ziar libanez – preluate prin buletinul săptămînal al Transatlantic Democracy Network).

„Mulţi dintre irakienii care citesc ziarele locale sînt uimiţi de scandalul global declanşat de abuzuri. Protestele de stradă împotriva abuzurilor au fost mai mici decît cele organizate la chemarea clericilor şiiţi. Pentru irakieni, închisoare şi tortură înseamnă acelaşi lucru. Metodele care apar în fotografii par blînde comparate cu cele din timpul lui Saddam Hussein. Irakienii au fost mai puţin şocaţi de abuzurile în sine, cît de faptul că la abuzuri au participat şi femei. Eram obişnuiţi cu bărbaţi păzind femei dezbrăcate. Invers, este pur şi simplu perversiune – spune un fost oficial Baas"; „Dacă o imagine face cît o mie de cuvinte, aceste fotografii valorează milioane pentru Osama bin Laden şi lacheii săi" *(The Economist)*.

„Ce se întîmplă, însă, cu noi, pro-americanii? Care sînt oare sentimentele celor care iubesc SUA şi cred în ele? Prima reacţie este de a zice că avem de-a face cu un fenomen limitat. Din păcate, probele care se tot adună arată contrariul. Reacţia următoare este de a spune că torturile nu au fost ordonate, ci au fost iniţiate chiar de către cei care le-au comis... Experţii susţin, însă, că în obţinerea mărturiilor prin schingiuire, veselia torţionarilor şi imortalizarea degradării victimelor în fotografii sau filme face parte din reţetă... Administraţia trebuie să răspundă pentru că nu a aflat la timp adevărul. Ea nu este vinovată, totuşi, pentru crime pe care nu le-a dorit şi nici nu le-a tolerat întrucît nu le-a cunoscut. Faptul că însuşi preşedintele SUA şi principalii săi colaboratori se supun, în prezent, controlului parlamentar şi popular demonstrează că democraţia americană este în stare de funcţionare. Scandalul public iscat măsoară diferenţa între democraţie şi dictatură (Adrian Severin în *Ziua*). Articolul domnului Severin se numeşte „Moartea lui Moş Crăciun". **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

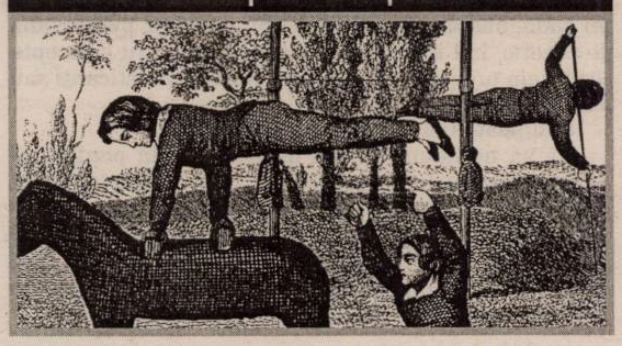

Veşnicia instant

(Moarte rapidă, asfalt fulgerător. La Mihăileşti)

Probabil că exista un miros al morţii. Un fel de scrisoare de rămas-bun scrisă cu corpul de literă cel mai mic, acela al moleculelor. O citeşti repede, în mai puţin de o secundă, mai ales dacă mortul e cineva pe care îl cunoşteai. Am trăit scena lecturii acesteia fulgerătoare, cînd am văzut-o, pe un monitor de montaj TV, pe soţia unuia dintre morţii de la Mihăileşti.

Femeia abia ajunsese, în fugă, la locul exploziei, speriată probabil de detunătură. Bărbatul îi era în vie de dimineaţă – aceeaşi vie arsă într-o clipă de unda de flăcări. Peste tot în jur, oameni sau fragmente din ei... Unul, încă în picioare, mai avea încă putere s-o ţină pe femeie să nu se apropie de epicentrul exploziei. Iar ea urla. Un urlet în care, deşi nu puteai desluşi nici măcar o silabă, găseai totul: negare, disperare, durere, uluire.

Cînd moartea vine la 6 dimineaţa, nu poţi să nu vezi ironia: doamna cu coasa s-a ocupat de cei mai harnici. Ideea lor de a se trezi înainte de răsărit pentru a-şi vedea de vie sau de meserie a fost sacţionată cu pedeapsa capitală. Sentinţa a fost executată pe loc, mecanic, într-o nesfîrşită batjocură la adresa ideii de Dumnezeu blajin şi iertător. 1.500 de grade şi 2 kilo-newtoni pe centimetru pătrat de corp. Nu e nimic mai eficace, nici măcar taxele. Mai ales taxele, de fapt.

Nu ştiu de ce, dar mă fascinează moartea. Aceea care vine la pachet cu bucăţi mai mari sau mai mici de fier. Aluminiu de aripă de avion. Oţel de batiu de camion. Fontă de grenadă defensivă. Apă şi foc, pămînt şi aer. Elementele sînt cu adevărat spectaculoase atunci cînd ne fac fărîme. Cînd ne arată cine e, de fapt, stăpînul.

Se înşală, fireşte. Stăpînul e, de fapt, şeful de la judeţ care trece pe la locul accidentului şi decide că va raporta la minister, înainte de termen, încheierea lucrărilor de igienizare a cîmpului dramei. Ancheta trebuie grăbită: de fapt, poate că nici nu mai e nevoie de ea. E clar ce s-a întîmplat: ceva a sărit în aer. Unii erau prea aproape. Teribil accident. Dumnezeu să-i ierte (sigur au făcut ei ceva...)! Aşa, şi-acum să vină buldozerele şi asfaltul! Triplu stratificat: să reziste şi la seism. Sîntem aproape de Vrancea.

Să-i spunem lipsă de respect faţă de misterul morţii? Ne cere doamna în negru s-o tratăm cu dulceaţă şi apă rece, cu o anumită lentoare, cu un anume schepsis? N-am găsit un răspuns pe marginea gropii – comune şi goale, în acelaşi timp – lăsată de explozie, pentru doar 10 ore. E clar însă un lucru: la Mihăileşti cineva s-a grăbit foarte tare să facă curat. Moartea a fost gonită la fel ca ţînţarii, înainte de culcare: i s-a dat cu flit. Să plece, să nu ne mai bîzîie la cap. În lumea noastră nu se întîmplă aşa ceva. Cel puţin nu pînă în 6 iunie. Şi dacă totuşi se întîmplă, alegătorii trebuie să ştie un singur lucru esenţial: se rezolvă repede. Mori dimineaţă? La prînz eşti în rai. Pînă seara, nici nu ştii cum a trecut eternitatea!

Să ţinem minte doar că în loc de lumînare, mortul modern, de pe şosea, cere asfalt cald. Bun să-l pui la rană (fatală), dar şi mai bun cînd treci peste el în viteză cu maşina ta de om viu. Viaţa merge înainte, via îşi va reveni, gospodarul nu va fi uitat niciodată, regretele se vor decolora pe eşarfa de pe coroană, văduva nu se va consola şi nici nu va putea trăi cu pensia de urmaş. Iar pompierii şi televiziunea vor face angajări, fără să aibă puterea să le spună candidaţilor: *voi veţi plăti pentru greşelile altora şi ei vor încasa şi din asta un ce profit.*

Sună a autocritică. Luaţi-o ca atare, dacă din vieţile a doi oameni am reuşit să facem încă două puncte de *rating*. Iar dacă nu, lăsaţi-mă să cred că şi restul lumii a pus un strat de asfalt, cu utilajul cel mai greu pe care îl ştiu: telecomanda.

BARBURISME

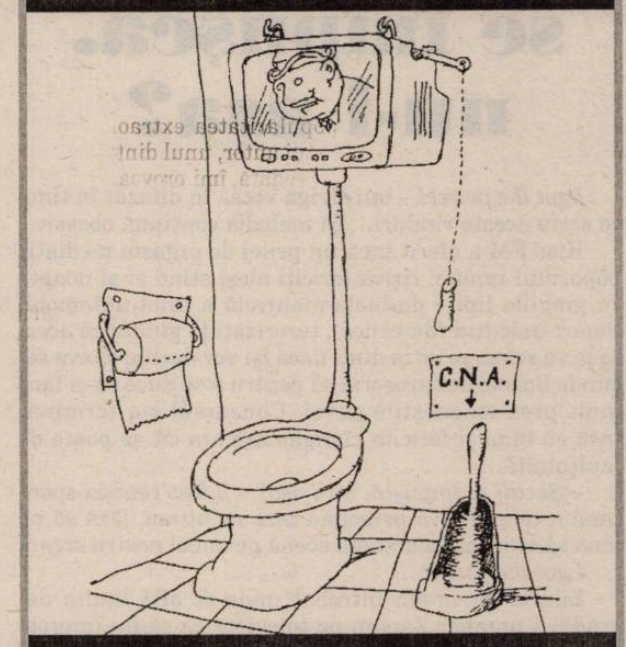

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

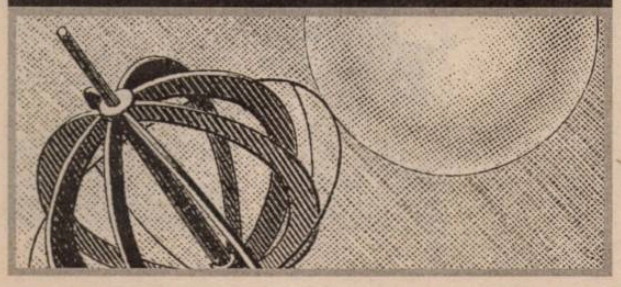

Străina

Alegerile democratice sînt arareori cîştigate dinainte, experienţă prin care a trecut Bharatiya Janata Party (BJP) din India, înlăturat de la putere după ce a declanşat scrutinul anticipat, în speranţa unei victorii sigure. Campania „India strălucitoare" avea de ce să enerveze o ţară unde sărăcia afectează 42% din populaţie, 210 milioane de familii au un venit anual de 37.500 rupii (aproximativ 780 euro). Efectul reformelor economice nu este global benefic, unii profită, dar mulţi pierd şi ceea ce aveau, alţii nici nu-şi dau seama că indicatorii ţării sînt în creştere. Într-o primă mişcare, rezultatele alegerilor au determinat o bruscă şi îngrijorătoare scădere la Bursă, fiind percepute ca o sancţiune dată unui guvern care a făcut paşi importanţi pe calea modernizării, ca o reacţie a unei majorităţi ignorante, victimă a propagandei politicianiste. Faptul că alături de Sonia Gandhi, preşedinta partidului cîştigător, a apărut Manmohan Singh, arhitect al reformelor economice de la începutul anilor '90, cînd Partidul Congresului a fost la putere, i-a liniştit pe cei speriaţi de eventualitatea frînei.

Chiar dacă „strălucirea" Indiei e departe de a-i lumina pe toţi locuitorii subcontinentului, tendinţa pozitivă generală este produsul politicii concurenţilor politici, alternanţa la putere a asigurat continuitatea principiilor şi practicilor în voinţa schimbării. Consensul a fost valabil chiar şi pentru Partidul Comunist, în India – o forţă politică semnificativă, cu pondere în guvernarea unor state. „Comuniştii trebuie judecaţi după ceea ce fac, nu după ceea ce spun", scrie revista *The Economist* (22 mai 2004), în general lipsită de tandreţe la adresa radicalilor de stînga. „În Bengalul de Vest, unde comuniştii conduc guvernul statului, au fost vîndute 15 întreprinderi de stat, companiile IT au fost declarate «strategice», ceea ce înseamnă că muncitorii n-au dreptul la grevă. Deşi au criticat politica economică dusă de Partidul Congresului la fel ca naţionaliştii hinduşi din BJP, comuniştii au colaborat cu partidul doamnei Gandhi şi probabil o vor face în continuare." Comuniştii vor susţine noul guvern fără să ocupe posturi şi revenirea la normal a pieţelor financiare dovedeşte că oamenii de afaceri au încredere că deşi au cîştigat cu lozinci adresate săracilor, nu vor descuraja iniţiativele creatoare de bogăţie.

Formaţiunea care a pierdut alegerile e un partid naţionalist hindus, dar adoptarea în ultimul timp a unei politici moderate faţă de populaţia musulmană i-a dat speranţe cu privire la votul musulman. Nu a fost aşa, nu a fost uitat masacrul de la Gujarat. Tot în numele moderaţiei – înţeleasă de extremişti ca o lozincă de moment, nu ca o politică de durată – fostul prim-ministru, Atal Behari Vajpaee, iniţiase un promiţător proces de pace cu Pakistanul. Dar înfrîngerea electorală a declanşat instinctele de sub pojghiţa subţire. Perspectiva ca Sonia Gandhi să devină prim-ministru a dat naştere unor reacţii imunde, în primul rînd printre politicieni, apoi răspîndite în mase. Parlamentarii BJP au anunţat că nu vor participa la ceremonia de învestitură a „străinei", fostul şef al statului a promis că se va menţine strict în limitele protocolului, partidul a promis că va declanşa o campanie de agitaţie şi de protest în toată ţara.

Născută în Italia, căsătorită cu fiul Indirei Gandhi, prim-ministru, Rajiv, apoi şi el prim-ministru, ambii ucişi, Sonia a fost martora celor două asasinate. De la început a ezitat să dea curs unui soi de reflex dinastic şi să intre în politică, dar toţi comentatorii recunosc că victoria electorală se datorează în bună măsură campaniei duse de ea, felului cum a ştiut să înlocuiască imaginea de partid corupt şi arogant cu cea a unei formaţiuni politice capabile să-şi asume corecţiile cerute de majoritate. Protestele care ameninţau să devină violente ale adversarilor îndreptate împotriva persoanei ei pe motivul originii ei străine ameninţau să devieze dezbaterea politică pe un teren sordid. „Nu cei care au pierdut trebuie să dicteze conduita cîştigătorului", scriau ziarele în faţa ezitărilor Soniei. Şi totuşi, ea a renunţat. Poate pentru că i-a fost frică de asasinat sau poate pentru că s-a temut că îi lipseşte experienţa politică necesară rezolvării complicatelor probleme ale ţării. Acest scrupul o face într-adevăr străină de guralivul şi lacomul (de putere, de bani) popor al politicienilor.

globul cubic

Scandaluri

● *Daily Mirror* este un produs tipic al presei populare din Marea Britanie, cu tot ceea ce e bun şi rău în acest concept: ştiri şi titluri provocatoare, iniţiative de tipul celei angajării unui redactor ca valet la palatul Buckingham şi publicarea dezvăluirilor; acolo s-a dat vestea că soţia premierului e însărcinată, acolo au apărut în avanpremieră fragmente din cartea lui Burrell, valetul lui Lady Diana. Tradiţional de stînga, ziarul l-a atacat sistematic pe Blair pentru participarea la războiul din Irak. Toate acestea au contribuit la graba cu care au fost publicate fotografiile cu soldaţii regimentului regal maltratîndu-i pe deţinuţii irakieni. S-a dovedit că fotografiile erau false, ziarul şi-a cerut scuze, redactorul-şef – nu. „Moravurile lumii gazetăriei britanice sînt expeditive. Vineri, 14 mai, în cîteva zeci de secunde, Piers Morgan, «regele tabloidelor», şi-a pierdut coroana. A fost convocat de urgenţă în biroul directorului de la Trinity Mirror, compania care are în proprietate *Daily Mirror*. Dl Morgan, 39 de ani, redactorul-şef, a fost concediat în trei propoziţii scurte: «Nu vă mai bucuraţi de încrederea consiliului de administraţie. Asta e. Contractul dumneavoastră încetează imediat». A fost escortat pînă la maşină de un om de la pază care nu i-a dat voie să revină în biroul său. Dl Morgan a împrumutat de la şofer telefonul mobil şi a rugat-o pe secretară să-i aducă haina şi propriul lui telefon" *(Le Monde*, 18 mai 2004).

● Într-un oraş de provincie francez se desfăşoară un scandalos proces de pedofilie: actul de acuzare, întemeiat pe mărturiile copiilor-victime şi ale mamei lor, a adunat în boxă 17 bărbaţi şi femei, după ce principala inculpată, mama copiilor, i-a desemnat drept complici. 13 dintre ei (vecini, meseriaşi şi negustori din cartier) spun, strigă de trei ani – 7 sînt încarceraţi – că sînt inocenţi, unii dintre ei nici nu o cunoşteau pe mama copiilor şi pe copii. Nu i-a auzit nimeni. Marţi, 18 mai, principala acuzată a recunoscut că a mînţit: ei sînt într-adevăr nevinovaţi. După 3 ani de detenţie, acuzaţii sînt trăsniţi: vociferări, crize de inimă, leşinuri. Luni, principala acuzată a revenit: toţi sînt vinovaţi. Un avocat al apărării s-a îmbolnăvit.

Ca la noi la nimeni şi ca la ei la toată lumea.

Sever VOINESCU

statul de drept

Cîinii

Cu gîndul la Chiriac, fostul meu cîine

Iubesc cîinii. Sînt convins că pot comunica cu ei într-un fel misterios, care trece peste ceea ce e de netrecut: diferenţa de specie. Şi asta îmi dă o plăcere enormă. Mă face să mă simt şi mai confortabil ca membru al speciei mele. Am avut un cîine, cu ani mulţi în urmă, şi l-am iubit enorm. Şi astăzi, după atîta timp, mă mai gîndesc cu tandreţe la el.

Nimic nu se compară cu felul în care te priveşte un cîine, de jos în sus, aşteptînd mîngîierea, întrebînd sau suferind. Unii cred că afecţiunea pe care o ai pentru cîinele tău ţine de egoismul cel mai respingător. Aldous Huxley nota, undeva: „Pentru fiecare cîine, stăpînul lui e un fel de Napoleon. Aşa se explică popularitatea extraordinară a cîinilor". Nu ştiu. Gîndul acestui autor, unul dintre cei mai inteligenţi pe care i-am citit vreodată, îmi provoacă o introspecţie de care nu am chef acum. Ceea ce ştiu este că, din moment ce mi-am putut iubi cîinele aşa de mult, iubesc cîinii. Sau, cel puţin, pot iubi cîinii. Aşa am crezut, pînă la confruntarea cu cîinii vagabonzi.

Cîinii vagabonzi sînt cea mai vie parte a moştenirii lăsate de scorniceştean. Ei coboară şchiop, ca nişte umbre incoerente, cu privirea lor sticloasă, din epoca de aur a României. Şi nu sînt puţini. Aflu că, în 1989, numărul lor era evaluat cam la 100.000, numai în Bucureşti. În 2000, într-un reportaj CNN se vorbea de peste 300.000. Libertatea noastră i-a stimulat. Dezamăgirea noastră le-a dat curaj. Maidanezii sînt un produs al regimului Ceauşescu care s-a dezvoltat multilateral abia după căderea lui.

Cîinii aceştia sînt creaturi bizare, cu ADN-ul alterat de repetate încrucişări întîmplătoare. Cei mai mulţi au înfăţişări hidoase. Picioare mici, ca de şoricar şi corpuri longiline ca de ogari; urechi ascuţite ca de cîine lup şi ochi melancolici ca de baset; unii au picioarele din spate mai scurte, ca hienele, alţii au lătratul şuierat ca al coioţilor; am văzut unii cu bot de vulpe şi cozi de şobolan şi alţii care aleargă ţopăind, au cap de caniche şi comportament de doberman isteric. Rase ştiute şi neştiute se amestecă cu rezultate monstroase, într-un hazard regulat doar de ciclul anotimpurilor. Adăugaţi la asta mediul lor de viaţă. Oraşul agresiv, cu zgomotele, mizeria şi fometea lui, cu căldurile insuportabile din august şi frigul absolut din ianuarie – vietăţi cu zestre genetică adînc tulburată trăind în asemenea condiţii. Ce oroare! Totuşi, amestecul aiuristic de sînge le dă versatilitate (un cîine vagabond poate trece drept cîine de orice rasă din moment ce le sintetizează pe toate), iar condiţiile de viaţă le fortifică tenacitatea.

Unii cîini vagabonzi emană stil. Sînt jalnici. Cu o asemenea anatomie să mergi ca un prinţ – ce poate fi mai dizgraţios? Alături de maidanezul stilat, există şi maidanezul care, dacă ar fi trăit într-o curte bucureşteană clasică, lungă, acoperită cu umbrar de viţă şi stropită, vara, de la cişmea, ar fi fost dulău – maidanezul cu alură de dulău. Latră profund, îţi arată muşchii pe care foamea i-a ofilit de tot şi vădeşte puseuri justiţiare în haită. Se postează ţanţoş şi e mereu gata să sară la bătaie. Cu o singură condiţie: adversarul să fie un căţeluş străveziu, cu exact atîta putere cît să se ţină pe picioare.

În general, mi-e frică de cîinii vagabonzi. Mă simt terifiat cînd îi văd încăierîndu-se între ei cu colţii rînjiţi din pricini pe care eu nu le pot desluşi ori cînd îi văd cum traversează strada în haite sfidătoare la doar cîţiva paşi în faţa mea. Îmi fac curaj gîndindu-mă că, dacă se reped asupra mea, voi găsi, cumva, o posibilitate să mă păzesc. Ştiu bine că am un avantaj: ei sînt doar animale, eu sînt un animal raţional. Totuşi, mi-e frică. Acest avantaj e fragil şi muşcătura lor, poate turbată, e periculoasă. Am văzut filme în care muşcătura unei fiare te transformă şi pe tine într-o fiară de acelaşi fel: mă îngrozesc la gîndul că muşcătura unuia mă va transforma în „cîine comunitar". Voi trăi o experienţă kafkiană, cu deosebirea că gîndacul e un animal solitar, în vreme ce cîinii sînt animale sociale. Voi fi un Gregor Samsa în haită cu alţi Gregor Samsa. Dacă nu mă vor zdrobi de asfalt, va trebui să stau la marginea trotuarului ca să aplaud şi să mulţumesc. Un coşmar!

Cel mai bine este să evit cîinii vagabonzi. Dacă se poate. Dacă nu, ţin un ochi vigilent cînd trec prin apropierea boturilor lor sau fac o voltă, plasînd ceva contondent între mine şi ei. Aşa, mă simt în siguranţă.

Totuşi, aud că oraşul întreg e al lor.

Dar ce scriu eu aici? Dragă cititorule, îmi cer iertare că, în loc să scriu ceva despre momentul electoral în desfăşurare, aşa cum s-ar cere, m-a luat valul şi am scris despre altceva. Mă precipit să repar greşeala scriind altceva. Dar un drăcuşor îmi şopteşte în ureche (cea stîngă, evident, că aia e urechea preferată a drăcuşorilor) să las articolul aşa. Şi să închei cu o frază bine meşteşugită, în care să întreb retoric dacă, vorbind despre cîinii vagabonzi în loc să vorbesc despre candidaţi, chiar am vorbit despre *altceva*. Dar nu pot să fac una ca asta. Pur şi simplu nu pot...

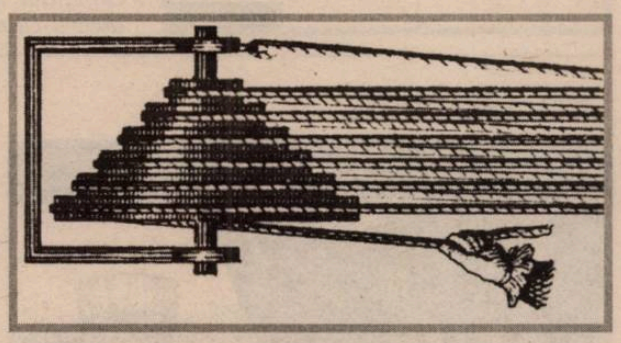

ready made

„Lei 1000 RĂSPLATĂ PENTRU PLEŞUVI ŞI SPÂNI. O barbă elegantă şi creşterea părului se obţine în 8 zile prin întrebuinţarea balsamului «CARA». Acest balsam face să crească părul şi barba la ori-ce pleşuvi precum şi persoanelor ce le creşte părul rar. «CARA» este cel mai bun produs al ştiinţelor moderne pe acest teren şi e recunoscut ca unicul balsam care poate într'adevăr să provoace o creştere a părului, chiar la bătrâni. De aceea balsamul de păr «CARA» este întrebuinţat în întreaga lume de toţi domnii tineri bătrâni precum şi de doamne. «CARA» provoacă regenerarea papilelor capilare numai după puţine zile de întrebuinţare şi poate să se obţină o bogată creştere de păr. **Nevătămarea se garantează! Dacă nu e aşa plătim: LEI 1000 BANI GHEAŢĂ** tuturor pleşuvilor şi spânilor precum şi persoanelor cu păr rar cari au întrebuinţat «CARA» fără efect timp de 4 săptămâni. Suntem singura casă care dăm asemenea garanţie."

(Universul Literar, luni, 31 Octombrie 1911)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Reţeta fericirii

Îţi spun şi matale:
mănîncă petale
de vegetale
şi ce-o mai fi-n pomi;
mănîncă rizomi;
duminica, lisă
de muguri de tisă
şi spori de ciuperci;
fă-ţi, lunea, un terci
de hrişcă, iar joia,
nu uita soia.
Consumă-le calm
cum, frunza de palm,
girafa şi havării
ei, la *Discovery*...
Dacă n-ai aşa gît,
nu-ţi rămîne decît
să te saturi cu iarbă:
n-o pune să fiarbă,
căci, pînă se-ntunecă,
burta o rumegă...
Iar ţie, beteagul
de cîtemai boalele
şi preanerumenul,
ţi se-mproaspătă cheagul,
care face ca rumenul,
ciurul şi foalele
zise *foios*,
să-ţi umble voios,
nu anevoios,
ca pînă acum, —
de nici nu simţi cum.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Laserul cu barbă roşie

(din istoria comunismului rural)

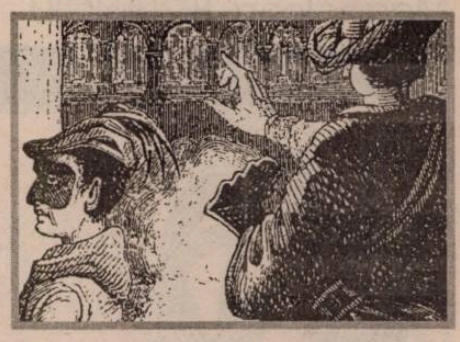

În deceniile comunismului, repartiţia de la finele facultăţii era evenimentul major din viaţa tutelată de stat a junelui absolvent. Repartiţia nu avea de-a face cu concurenţa, ci cu dorinţa regimului de a controla totul, inclusiv mobilitatea socială. Adevărata miză a repartiţiei de stat nu era cum să ajungi unde erai plantat, ci cum să scapi de acolo.

Şi uite-aşa, cititorule, se face că, prin '84, un absolvent de Fizică de la Timişoara este repartizat într-o comună de prin Tulcea, ca profesor. Resemnat şi totuşi entuziast, junele ajunge la post, cunoaşte colegii din cancelarie şi primarul, se bucură de arămiul toamnei şi de roşul din obrajii elevilor şi trece la treabă. *Ar fi o mică problemă* – i-a spus directorul; *clasa la care vei fi diriginte este cam cu probleme, ştii mata, mai zurbagii, mai amărîţi, asta e, e singura disponibilă* etc. *No problem*: noul profesor a cumpărat un borcan cu hamsteri şi i-a dat în grijă clasei – ca să-i responsabilizeze pe elevi –, le-a fost şi diriginte şi tată şi mamă, le-a dat consultaţii private cu privire la probleme pentru care, în clasa a VIII-a, un copil de la ţară nu prea găseşte interlocutor ş.a.m.d. *Ar mai fi o problemă* – i-a mai spus directorul junelui diriginte, peste vreo trei luni, în miez de iarnă. *Noi, aici, ne-am gîndit că dumneata ai putea intra în partid, eşti tînăr, trebuie să ai şi activitate pe linie, am văzut că-n facultate nu te-ai omorît cu asta, dar acum gata, nu mai eşti student, îţi spun ca un tată* etc. Profesorul de fizică a spus că vrea, evident – dar cu o condiţie: să fie dată afară din partid doamna X de la Sfat, care primeşte curcani ca să dea repartiţie la butelii. *Ori ea, ori eu!* Mai trecut prin viaţă, domnul director i-a răspuns: *Măi băiatule, eu ştiu că vrei să pleci de-aici, te simt, dar înţelege şi tu că de mine depinde dacă pleci sau rămîi.* La care dascălul fizician a spus: *Nu, domnule, nu vreau să plec. Pe bune!*

Din acel moment, relaţiile dintre profesor şi director s-au fracturat iremediabil. *Înţeleg că nu vrea-n partid, îi ştiu eu, dar cum adică nu vrea să plece?* – se întreba şi întreba pe toată lumea directorul, intrigat la culme.

În răstimp, relaţia dintre diriginte şi elevii săi problemă evolua admirabil: domnişoarele de la a şaptea în sus se ţineau scai de el punîndu-i întrebări care mai de care mai ştiinţifice, echipa de fotbal a clasei lui a cîştigat în primăvară campionatul pe şcoală – chiar şi cei doi elevi romi care veneau la şcoală pe cal se mîndreau că au cel mai tînăr şi deştept diriginte din şcoală, mai ales după ce acesta le explicase, în cuvinte simple, cum face de se aprinde fosforul de la chibrit. Iar într-o zi profesorul le-a zis: *O să vă arăt azi ce este laserul. Imaginaţi-vă că voi, din clasa asta, sînteţi nişte atomi. Ia urcaţi-vă toţi pe bănci!* Cu chicote, admirînd îndrăzneala profului, clasa s-a cocoţat pe pupitre. *Uite, zgomotul ăsta al vostru e energia pe care o dau atomii cînd se mişcă la întîmplare. Acum, la trei, săriţi toţi pe podea!* Bururumm! – s-a auzit deodată, în toată şcoala. *Uite, ăsta e laserul, adică energie dirijată.*

În după-amiaza acelei zile, directorul iar i-a spus profesorului că poate pleca oricînd, numai să-i spună. *Nu vreau, dom'le, să plec* – a venit răspunsul.

Am uitat să vă zic că profesorul nostru era cam blonduţ şi, aşa cum li se mai întîmplă blonzilor la tinereţe, barba pe care şi-o lăsase era cam roşiatică. Prin aprilie, fizicianul i-a corupt pe şeful de post, pe un coleg profesor de română şi pe popa din sat – cu toţii tinerei – să facă *jogging*, seara. După care mai întîrziau prin centrul satului, la *monument*, mîncînd cîte-un borcan (de fiecare) de compot de piersici – singurul produs la discreţie din magazinul sătesc.

Ei bine, cu asta i s-a înfundat. Faptul că preotul din sat e pus să alerge ca nebunul, seară de seară, de ciudatul ăla cu barbă roşie a scandalizat aşa de mult enoriaşele locale încît nu se ştie cine a făcut o scrisoare direct la Mitropolia ţinutului şi, pe firul unei reacţii în lanţ pe deplin dirijate, profesorul nostru s-a trezit la Tîrgovişte, într-o întreprindere.

Şi să mai spună cineva că, în anii '80, Biserica n-avea nici o putere în stat; sau că compotul de piersici nu era bun de nimic!

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Trecutul fără viitor

Preşedintele Iliescu munceşte din greu. Reprezintă ţara, citeşte jalbe, promulgă legi, scrie cărţi, numeşte cavaleri. Trebuie să-l mai strunească din cînd în cînd pe impetuosul ăsta de Adrian. Trebuie să sprijine candidaţii partidului din care nu face parte. Altminteri, de ce s-ar mai întoarce acolo? În fişa postului său mai scrie şi că trebuie să închidă ochii. La una, la alţii...

În consecinţă, dl Iliescu are nevoie de odihnă. Televiziunea Română a înţeles acest lucru şi i-a oferit un loc unde să nu-l deranjeze nimeni. Locul poartă numele metaforic de *Starea Naţiunii*. Doi ziarişti cumsecade au misiunea să-i ţină de urît. Ediţia acestei luni a avut un caracter aniversar – fix 14 ani (?) de la alegerile din 20 mai 1990. Cîştigătorul detaşat al acelui scrutin priveşte cu nostalgie spre calma împăcare cu care l-au înconjurat adversarii în dezbaterea de atunci. Uitate sînt şicanele suferite de partidele istorice, bătăile de prin sate şi dezinformarea practicată de FSN. Uitată e şi ingineria prin care „primul parlament liber" (CPUN-ul) a fost poluat cu partide inventate peste noapte, îi mai ştiţi pe contele Iosipescu-Zambra şi pe Brătianu-Cartof? Pelicula TVR a reţinut doar amabilităţile îngheţate ale cuplului Cîmpeanu-Raţiu, care păreau că examinează deja o eventuală colaborare cu regimul ce se prefigura. Erau politeţurile unor oameni din alt sistem, care nu înţelegeau nici funcţionarea unui partid ex-comunist, nici trăinicia legăturilor subterane dintre „foşti". S-a vorbit şi atunci, şi acum, despre normalitate. Ion Iliescu se poate mîndri că a pus umărul la instaurarea ei. Atîta doar că e o normalitate originală, tip PSD, o normalitate a nomenclaturii veşnic victorioase.

Revizitarea istoriei cu Ion Iliescu este întotdeauna fascinantă. Minerii veniseră de bunăvoie, ţărăniştii voiau să atace cu benzină, demonstranţii aveau *„pretenţii"*. *„Cu ce drept cereau ei una şi alta?"* În opinia şefului statului, democraţia merge doar dacă *„instituţiile sînt lăsate să lucreze"*. Au fost creionate şi alte episoade, dar opiniile dlui Iliescu sînt cunoscute. Ele sînt expuse şi în recentul volum-omagiu *Marele şoc*, semnat de Vl. Tismăneanu. Chiar că e un mare şoc – autorul e un psihanalist interesat doar de coerenţa celui de pe divanul roşu (!) şi nicidecum de realitatea spuselor sale.

Mi-a atras însă atenţia un alt detaliu din tele-viziunea prezidenţială – cel referitor la lefurile mari de la băncile private. Diferenţa faţă de celelalte sectoare a fost explicată incriminator – *„nu au responsabilităţi mai mari, dar li s-au dat lefuri exagerate ca să nu plece-n altă parte!"*. Într-adevăr, aşa este, căci politica salarială e un instrument redutabil al economiei de piaţă. După aceea, însă, preşedintele a răbufnit: *„Sistemul ăsta ne-a fost impus!"*. Nu ne-a spus cine ni l-a impus, dar înţeleg că, de-ar fi fost după domnia-sa, de mult ar fi dictat unificarea salariilor din economia de stat şi din cea privată, ca să le facă o apă şi-un pămînt. Ion Iliescu e propagandistul păguboasei concepţii care zice că banii trebuie daţi după competenţe teoretice. Ceea ce sună frumos, dar nu e întotdeauna adevărat.

Să luăm exemplul fotbaliştilor (politicianul Iliescu a preferat bancherii pentru că nu-i prea iubeşte lumea, dar lucrurile stau la fel). Fotbaliştii nu cîştigă bine pentru că au doctorate, ci pentru că produc o marfă (un spectacol) care se vinde bine (spectatori). O echipă cu N. Văcăroiu, B. Stolnici, R. Theodorescu şi alţii asemenea ar da faliment, în ciuda doctoratelor adiacente. La fel, bancherii sînt bine plătiţi la „privaţi" pentru că ştiu să atragă bani. Iar dacă nu ştiu – adio slujbe, cu salarii cu tot! Exemplul acesta, ca şi altele mai vechi, arată că Ion Iliescu nu înţelege capitalismul şi economia de piaţă. N-ar fi singurul, dar domnia-sa vorbeşte la televizor! În plus, speră că şi după plecarea de la Cotroceni să aibă un cuvînt greu de spus. Unii îl cred, iar alţii susţin chiar că *„alta era viaţa noastră dacă Iliescu lua puterea în anii '70"*.

Eu cred că se înşală.

DILEMATECA

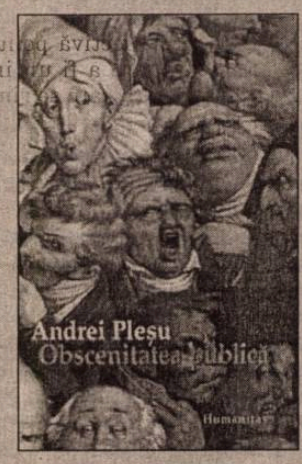

Andrei Pleşu,
Obscenitatea publică,
Editura Humanitas, 2004

(volumul va fi lansat sîmbătă, 29 mai, ora 15, în cadrul Tîrgului de Carte BOOKAREST 2004)

Texte şi opinii de: *Ioana AVĂDANI (directoare a Centrului pentru Jurnalism Independent)* ● *Ion BARBU* ● *Olivier BARROT (realizatorul emisiunii* Un livre, un jour, *France 3)* ● *Marina CONSTANTINESCU (realizatoarea emisiunii* Nocturne, *TVR)* ● *Olivier DONNAT (sociolog)* ● *Cristina HERMEZIU (redactor, TVR Iaşi)* ● *André de MARGERIE (director pentru relaţii internaţionale, ARTE)* ● *Ludwig METZGER (redactor, WDR)* ● *Cristina MODREANU (realizatoarea emisiunii* Artă vs. artă, *TV Cultural)* ● *Virgil Ştefan NIŢULESCU (consilier, Comisia pentru cultură şi mass-media, Camera Deputaţilor)* ● *Robert ŞERBAN (realizatorul emisiunii* A cincea roată, *Analog TV)* ● *Pavel ŞUŞARĂ (realizatorul emisiunii* Lentila de contact) ● ***Coordonatorul temei:*** *Mircea VASILESCU*

Şi/Sau

Cîtă cultură face televiziunea? Chiar face sau doar transmite, intermediază, prezintă, pune în valoare? Sau, pur şi simplu, televiziunea este *cultură, un alt tip de cultură, cu care încă nu ne-am obişnuit (ce vreţi, televiziunea e încă tînără...), şi-atunci reacţionăm inadecvat, reproşîndu-i micului ecran că ne oferă prea puţin teatru (şi acela prost filmat), prea puţine discuţii despre cărţi şi expoziţii, în schimb ne poluează viaţa şi piaţa cu subproduse, cu aiureli care îi strică pe cei tineri?*

Sînt întrebări pe care ni le punem tot timpul – căci nimic nu ne obsedează mai mult decît televiziunea noastră cea de toate zilele – şi la care, de fapt, e greu de răspuns scurt şi definitiv. Nu ne rămîne decît să dezbatem, să dialogăm, să (ne) explicăm...

Centrul Cultural Francez din Iaşi a organizat la sfîrşitul lui aprilie, împreună cu Goethe Zentrum şi TVR Iaşi, un seminar internaţional cu tema Televiziune şi/sau cultură? *Au participat jurnalişi, realizatori de televiziune, comentatori şi specialişti în mass-media din Franţa, Germania şi România. Excelent organizat (datorită, în primul rînd, directorului CCF Paul-Elie Lévy şi asistentei sale, Mariana Luţă), substanţial şi viu, seminarul se va „încheia" prin publicarea unui volum ce va cuprinde comunicările prezentate. Pînă atunci, reproducem în paginile următoare o foarte mică parte a dezbaterilor, regretînd că spaţiul nu ne-a permis mai mult.* ***(M. V.)***

Virgil Ştefan NIŢULESCU

Televiziunea – mijloc sau scop al culturii?

Consider că orice definiţie echilibrată am da culturii, ea trebuie să includă mijloacele de informare în masă ca medii culturale, avînd acelaşi statut cu instituţiile culturale consacrate: muzeele, bibliotecile, editurile, teatrele, arhivele etc. Numai că, de cele mai multe ori, nu numai mediul ca atare este acuzat, ci şi, mai ales, conţinutul programelor televizuale. Atacul asupra televiziunii se exercită, în acest caz, pe două paliere: calitativ şi cantitativ. Pe de o parte, televiziunea este considerată, prin excelenţă, un mediu anticultural, incapabil să se transforme – un mediu sortit, din naştere, anticulturii, inculturii, kitsch-ului şi prostului-gust. Pe de altă parte, i se recunoaşte televiziunii capacitatea tehnică de a fi difuzor de cultură, dar acuza constă tocmai în faptul că serviciile de programe avînd conţinut considerat „cultural" strîng puţine procente din totalul emisiunilor difuzate.

Pornind de la dificultatea stabilirii unei definiţii cvasiunanim acceptate a culturii, în lipsa definirii termenilor, dezbaterea publică din România s-a purtat în interiorul cîtorva grupuri de influenţă, între care cel academic şi cel politic s-au distins prin punerea la zid a televiziunii, fie din perspectiva calitativă (în cadrul întrunirilor primului grup), fie din cea cantitativă (mai ales între politicieni), nelipsind atitudinile de îmbinare a celor două perspective. Prima dintre ele face casă bună cu orice viziune antimondialistă, anticapitalistă, antimodernistă, antipostmodernistă şi antioccidentală; televiziunea este un fel de unealtă satanică, menită să distrugă civilizaţia tradiţională, fără să pună nimic altceva în loc; este considerată a fi mijlocul preferat de proliferare a nonvalorilor, în dauna valorilor – mai ales a celor naţionale şi a celor clasice. Cu alte cuvinte, televiziunea ar fi agentul de influenţă al valorilor străine – percepute, însă, ca nonvalori. Din perspectivă politică, ceva mai pragmatică, televiziunea pare a fi un instrument de deznaţionalizare, motiv pentru care se simte nevoia impunerii unor norme juridice, care să regleze proporţia între tipurile de programe, cu acelaşi scop ultim, de a salva identitatea naţională.

Demersul politicienilor se concretizează în articole de lege. Astfel, Legea audiovizualului stabileşte, în sarcina Consiliului Naţional al Audiovizualului, obligaţia de a asigura „protejarea culturii şi a limbii române, a culturii şi limbilor minorităţilor naţionale" şi, pe de altă parte, impune radiodifuzorilor să realizeze şi să asigure „diversitatea culturală, lingvistică şi religioasă, informarea, educarea şi divertismentul publicului". Aceste obligaţii devin mult mai ferme în cazul celor doi radiodifuzori publici, ale căror sarcini sînt stabilite prin legea lor de organizare şi funcţionare: „Societatea Română de Radiodifuziune şi Societatea Română de Televiziune sînt obligate să prezinte, în mod obiectiv, imparţial, realităţile vieţii social-politice şi economice interne şi internaţionale, să asigure informarea corectă a cetăţenilor asupra treburilor publice, să promoveze cu competenţă şi exigenţă valorile limbii române, ale creaţiei autentice culturale, ştiinţifice naţionale şi universale, ale minorităţilor naţionale, precum şi valorile democratice, civile, morale şi sportive, să militeze pentru unitatea naţională şi independenţa ţării". Aşadar, posturile publice, între alte numeroase sarcini (a se observa că difuzarea programelor de divertisment nu constituie o obligaţie pentru postul public) trebuie să promoveze creaţia culturală autentică. În plus, din totalul operelor radiodifuzate de postul public, cel puţin jumătate trebuie să fie creaţii europene, iar, din acestea, 30% trebuie să fie producţii româneşti, din care cel puţin 35% trebuie să reprezinte programe strict culturale.

Legea nu stabileşte nici o definiţie a programelor strict culturale, fie ele autentice sau nu, decizia fiind lăsată la latitudinea managerilor. Desigur, cel puţin o dată pe an, la dezbaterea raportului anual al Consiliului de Administraţie, parlamentarii au posibilitatea să constate dacă Societatea Română de Televiziune a respectat aceste prevederi legale.

Potrivit statisticilor oficiale, în anul 2002, de exemplu, 17,92% din programele Societăţii Române de Televiziune au fost rezervate filmelor, serialelor, desenelor animate, educaţiei, culturii, ştiinţei şi vieţii spirituale, în vreme ce posturile private au transmis, în proporţie de 58,99%, emisiuni de cultură, artele spectacolului, educaţie şi ştiinţă. În acelaşi an, Societatea Română de Televiziune consideră că a difuzat, într-o proporţie de 25,80% din timpul său total de emisie, programe educative şi culturale, rezervînd 18,77% filmelor şi serialelor şi 9,87% divertismentului. Este, totuşi, greu de stabilit în ce măsură „cultura" de la Societatea Română de Televiziune are acelaşi înţeles şi la posturile private. Dacă ar fi să comparăm cifrele de mai sus, în orice caz, ar fi evident faptul că cele din urmă ar dedica mai multe ore de transmisie, în accepţia lor, decît o face postul public (după propria sa definiţie dată programelor culturale). Pericolul acestor tabele comparative stă în faptul că, de exemplu, la capitolul „filme şi seriale", trei episoade din *Clona* „cîntăresc" mai mult decît un film de Lucian Pintilie. Statistica nu recunoaşte valorile culturii înalte.

Trebuie să recunoaştem că legiuitorul român nu este inventatorul acestui tip de prevederi. Cotele majoritar europene pentru operele audiovizuale sînt menţionate atît în Directiva Televiziunea fără Frontiere, cît şi în Convenţia europeană privind televiziunea transfrontieră. Rădăcina acesteia din urmă se regăseşte în *Recomandarea 1067/1987 cu privire la dimensiunea culturală a radiodifuzării în Europa,* emisă de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei. Recomandarea atacă perspectiva cantitativă asupra televiziunii, considerînd că aceasta are, potenţial, efecte pozitive, însă prezintă „riscuri culturale serioase", cel mai important fiind „încurajarea consumului pasiv de material radiodifuzat, reducerea diversităţii culturale în cadrul programelor şi erodarea standardelor sociale de comportament acceptate, subminarea identităţii culturale a ţărilor mai mici şi a grupurilor lingvistice mici, ca şi a diversităţii culturale a Europei, ca întreg". Dar nici obligativitatea cotelor majoritar europene nu garantează nivelul valorii culturale a programelor radiodifuzate. Totuşi, promotorii acestei politici consideră că un program european este, oricum, mai valoros decît unul non-european şi, mai ales, american, pentru că nu ar fi atins de consumism şi de mondializare. Într-o analiză realizată acum şapte ani, Serge Robillard şi Emmanuelle Machet observă că, în anumite ţări ale Uniunii Europene (Germania, Marea Britanie şi Suedia), mai important decît abordarea axată pe identitatea culturală (abordare predominant prezentă în Belgia şi Franţa) este rolul social al televiziunii. Din acest unghi, serviciile de programe sînt văzute ca un întreg, iar „emisiunile culturale" nu pot fi izolate din calupul săptămînal de programe. Avantajul acestei viziuni stă în realismul ei. Într-o lume în care „viitorul stă în reţea", este o naivitate să îţi imaginezi că mai există telespectatori care să stea ţintuiţi în faţa unui singur canal de televiziune, pentru a recepta o imagine de ansamblu a serviciilor de programe oferite. Pe de altă parte, observaţia lui Adorno că industria culturii este responsabilă pentru transformarea publicului în simplă masă este corectă. Numai că încercările de a retransforma masa în public par stîngace şi ineficiente. Deşi scopurile sînt diferite, elitele politice din Vestul Europei par să aibă aceeaşi impresie ca şi cele din Est, aşa după cum observa Peter Gross: „elita politică, socială, economică şi jurnalistică consideră că mass-media sînt un mijloc prin care pot spune audienţelor cum să gîndească"; observaţia pare să fie valabilă, în primul rînd, pentru televiziune.

Poate că ar fi trebuit să observăm şi viziunile ceva mai îngăduitoare cu privire la televiziune. Deocamdată, însă, în spaţiul dezbaterii publice româneşti, ele sînt prea palide pentru a putea fi luate în considerare.

Olivier DONNAT

Un fapt antropologic major

Un sociolog este destul de încurcat atunci cînd trebuie să răspundă la întrebarea „Televiziune sau cultură?", din două motive. Mai întîi pentru că televiziunea, aşa cum o cunoaştem astăzi, cu o concurenţă puternică între sectorul public şi cel privat, este destul de tînără: nu are mai mult de douăzeci de ani. Ceea ce înseamnă că n-a trecut suficient timp pentru ca sociologii să explice de ce lucrurile se petrec într-un anumit fel. E adevărat, se produce o cantitate enormă de statistici despre televiziune, putem măsura audienţa minut cu minut, cu o mare precizie. Numai că aceste date statistice sînt ca iaurtul: se perimează destul de repede, nici nu apuci să le analizezi şi îşi pierd valabilitatea. Există destul de puţine studii sociologice şi antropologice despre ce fac cu adevărat oamenii cînd se uită la televizor: ce îi interesează, ce ţin minte, cînd adorm, cînd şi cum reacţionează faţă de ce văd la televizor – toate acestea sînt nişte domenii destul de puţin explorate, cel puţin în Franţa, probabil din cauza dispreţului pe care intelectualii l-au arătat, de-a lungul timpului, faţă de acest mijloc de comunicare în masă.

Al doilea motiv este diversitatea de televiziuni şi de comportamente. Există televiziuni publice şi private, unele funcţionează pe bază de abonament, altele sînt gratuite. E limpede că ele corespund unor logici diferite: există, din partea postului TV, o logică economică, deoarece abonamentul presupune încercarea de a fideliza publicul şi de a avea un număr cît mai mare de spectatori; dar din perspectiva publicului există şi o logică a gratuităţii, căci în momentul cînd privim „uităm" că am plătit. Apoi, cred că ar trebui să ne desprindem de perspectiva înaltă asupra Culturii, atît de iubită în Franţa, şi să insistăm asupra diversităţii de forme şi expresii culturale care există astăzi, şi la televiziune, şi în societate. Unul dintre obiectivele politicilor culturale de astăzi este tocmai acela de a păstra această diversitate culturală, iar într-o discuţie despre relaţia dintre televiziune şi cultură trebuie să ţinem seama de acest lucru. La urma urmelor, televiziunea este un fapt antropologic major, care ne-a modificat profund modul de viaţă.

André de MARGERIE

Cultura şi televiziunea nu fac neapărat casă bună împreună

În Franţa există două mari grupuri de televiziuni care oferă emisiuni culturale: grupul canalelor generaliste, unele publice (France 2, France 3, France 5 şi Arte), altele private (TF1, M6), care sînt difuzate „în clar" şi accesibile tuturor francezilor, şi grupul canalelor complementare, difuzate prin satelit şi prin cablu, din ce în ce mai numeroase, din care zece sînt dedicate muzicii, cinci sau şase sînt dedicate ştiinţei, iar unul – Paris Première – este un canal de actualitate culturală. Acestea sînt accesibile numai unei părţi a telespectatorilor, pe bază de abonament. Pe termen lung, constatăm că dacă la început existau doar cîteva posturi cu emisiuni culturale, în ultimii zece ani numărul acestora a crescut foarte mult, oferta de programe culturale fiind foarte mare.

Dar cît de mare este cu adevărat *volumul* emisiunilor culturale? O anchetă recentă realizată de Consiliul Superior al Audiovizualului a arătat, de exemplu, că pe parcursul anului 2002 France 2 a avut doar 22 de ore de emisiuni culturale, TF1 (care este un post comercial) ceva mai mult, M6 (un canal dedicat tinerilor şi muzicii) a difuzat 67, France 3.100 de ore, iar Canal+ 127. Este extrem de dificil totuşi să ne facem o idee despre oferta culturală de la televiziune: nu ştim niciodată despre ce anume vorbim. Postul public France 2, de pildă, a fost foarte afectat de această anchetă, care îl punea într-o poziţie de inferioritate faţă de televizunile comerciale, şi a obiectat că în categoria emisiunilor culturale ar trebui incluse şi programele de ficţiune pe care le produce, pentru că şi ele sînt purtătoare de valori culturale. Pe de altă parte, scorul foarte mare obţinut de Canal+ se explică prin faptul că are foarte multe emisiuni de cultură cinematografică, fiind un canal specializat în filme, dar oferta sa nu este foarte variată. Am putea da şi alte exemple, dar mă limitez la acestea pentru a sublinia că tema emisiunilor culturale la televiziune este o miză importantă, chiar o miză politică. E suficient să amintesc polemica desfăşurată recent între Guvernul francez şi posturile publice în legătură cu scăderea numărului programelor culturale pe France 2 şi France 3.

Dar cultura şi televiziunea nu fac neapărat casă bună împreună. Intelectualii nu găsesc, la TV, cadrul propice pentru a-şi prezenta lucrările ori pentru a-şi dezvolta ideile. Oamenii de teatru spun uneori că televiziunea, ce-i drept, are avantajul că prezintă spectacolele unui număr mare de oameni, dar le prezintă foarte prost: luminile, cadrul, imaginile nu reuşesc să reproducă destul de rafinat jocul actorilor şi atmosfera. Muzica „beneficiază" la TV de un sunet cu totul mediocru, iar cu artele vizuale e şi mai rău. Cît despre film, el suferă tocmai din cauza faptului că este redat pe un ecran foarte mic.

Frecventarea emisiunilor culturale şi ceea ce spun oamenii despre ele se hrănesc uneori din nişte fantasme produse de o *mauvaise conscience*. Atunci cînd se fac sondaje şi oamenii sînt întrebaţi cum ar fi, pentru ei, televiziunea ideală, foarte mulţi răspund că ar trebui să fie o televiziune plină de filozofie, de matematică, de istorie, de tot ceea ce înseamnă cunoaştere. În realitate, observăm că nu acestea sînt emisiunile la care se uită majoritatea publicului, ci cele de sport, de divertisment şi de ştiri. Dar oamenilor le place să spună că vor cultură la televiziune.

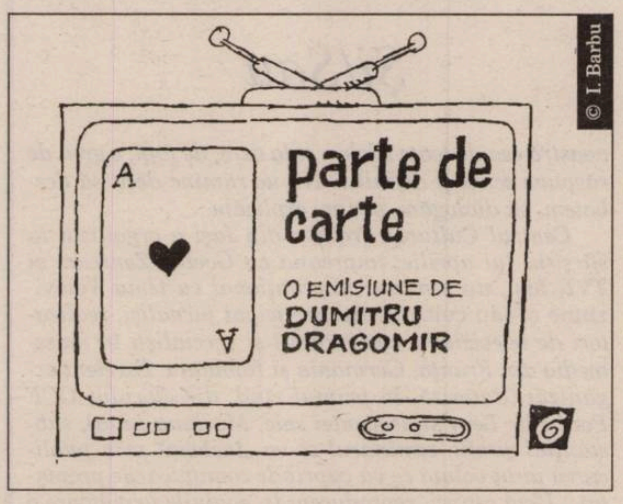

Programele culturale, indiferent de canalele pe care sînt difuzate, nu se pot sustrage legilor pieţei. Logica întreprinzătorului privat este aceea de a plasa banii acolo unde poate obţine profit, în acele programe care îşi pot recupera cheltuielile din publicitate cu ajutorul unei audienţe numeroase; aşadar, televiziunile comerciale nu vor finanţa prea multe emisiuni culturale, pentru că acestea *segmentează* publicul. De exemplu, un spectacol de teatru sau de operă, festivalul de la Avignon sau cel de la Aix-en-Provence, indiferent pe ce canal ar fi transmise, pe TF1 sau pe Arte, atrag în faţa televizorului 300.000 de persoane într-o ţară ca Franţa, cu o populaţie de 60 de milioane. Dacă pe Arte există o raţiune de a transmite aşa ceva, pentru că aceasta este misiunea postului, pe TF1 nu există o asemenea raţiune, pentru că imensele costuri ale transmisiei nu ar putea fi recuperate din publicitate. Acesta a fost tocmai motivul pentru care a apărut la un moment dat ideea de a crea canalul Arte: autorităţile franceze au constatat că volumul şi calitatea emisiunilor culturale sînt în scădere, pentru că televiziunile generaliste funcţionează tot mai mult, începînd cu anii '80, după logica pieţei.

Arte este un canal sută la sută subvenţionat. El a apărut ca urmare a unui raport despre televiziune şi cultură pe care François Mitterrand i l-a solicitat marelui istoric Georges Duby, iar acesta a recomandat crearea unui post special consacrat culturii. În acelaşi timp a avut loc alt fenomen: reconcilierea franco-germană a condus la ideea că este nevoie de un nou proiect realizat împreună şi astfel a apărut ideea unui canal de televiziune comun. La început părea o simplă utopie, niciodată în lume nu se mai încercase un post TV care să emită în două ţări, în două limbi. Şi totuşi, acest post s-a făcut, fiind finanţat în întregime de cele două state. Aşadar, Arte nu trebuie să dea socoteală firmelor care oferă publicitate (pentru că nu difuzează publicitate), ci numai acţionarilor săi publici – statul francez şi statul german – şi telespectatorilor. Ceea ce înseamnă că trebuie să-şi îndeplinească cele două misiuni pe care le are: misiunea culturală şi misiunea europeană. Misiunea europeană nu e întotdeauna uşor de decelat: ea înseamnă realizarea unui program pentru două publicuri din două ţări diferite, dar şi pentru publicurile din celelalte ţări europene unde postul poate fi văzut prin satelit. De altfel, emisiunile sînt produse nu numai în Franţa şi Germania, dar şi în celelalte ţări europene. Marea idee este de a oferi unor publicuri care au un fond cultural destul de diferit un program comun, astfel încît să se cunoască mai bine. E un canal care face apel la multilingvism, căci programele sînt difuzate în versiune originală. Cît despre misiunea culturală, există un nucleu de emisiuni dedicate domeniilor tradiţionale ale culturii – arte frumoase, muzică, teatru, balet etc. –, dar în jurul acestui nucleu există emisiuni despre societate în ansamblul ei, căci la Arte conceptul de cultură nu se limitează la accepţia tradiţională, el priveşte deopotrivă sănătatea, ştiinţele, problemele mediului înconjurător, geopolitica – e un concept foarte vast. Arte încearcă să difuzeze mai ales opere aparţinînd altor creatori decît oamenilor de televiziune, iar în ceea ce priveşte creaţia oamenilor de televiziune doreşte să înnoiască oferta de programe, de exemplu să prezinte informaţii în două limbi sau să realizeze seri tematice. Serile tematice nu există decît pe Arte: ideea de a întoarce o temă pe toate feţele timp de trei ore nu mai apare la alte televiziuni. E un gen de program care la început i-a derutat pe telespectatori, dar a sfîrşit prin a-i cuceri: astăzi, cînd îi întrebi pe telespectatori „ce ştiţi despre Arte?", majoritatea îşi amintesc în primul rînd de serile tematice. Cred, aşadar, că legitimitatea canalului Arte se găseşte într-un punct de echilibru dintre două probleme. Cea dintîi este necesitatea de a-şi ilustra permanent diferenţa: dacă ar începe să semene cu celelalte televiziuni, ar dispărea, căci n-ar mai fi finanţată (iar Arte costă relativ mult). A doua problemă este să nu piardă pe drum prea mulţi telespectatori, să nu coboare sub un anumit prag. Astăzi, în Franţa, Arte atinge cam 3,5% din audienţă, ceea ce nu înseamnă foarte mult. Deocamdată, parlamentarii care ne aprobă bugetele n-au încercat să calculeze raportul între costuri şi numărul de spectatori. Cred că Arte şi-a cîştigat o anumită legitimitate dovedind că este altceva decît celelalte televiziuni. Dar, pe de altă parte, nu cred că trebuie să cădem sub un anumit prag al audienţei.

Pe marile canale comerciale, preocuparea pentru rentabilitate va ţine totdeauna emisiunile culturale într-o zonă marginală, să nu ne facem iluzii, ele nu vor fi niciodată rentabile: acest tip de emisiuni nu corespunde structurii de finanţare impuse de veniturile din publicitate. Pe canalele generaliste publice, este important să existe emisiuni culturale, atîta timp cît ele au finanţare mixtă (şi din publicitate, şi din subvenţii sau abonamente). Serviciul public specializat în programe culturale (cum sînt în Franţa canalele Arte şi France 5) trebuie susţinut, cu condiţia de a nu coborî sub un anumit prag de audienţă. Dar în ultimii zece ani s-au dezvoltat foarte multe canale tematice transmise prin cablu şi satelit: în Franţa sînt vreo treizeci, din care vreo douăzeci „culturale", iar ele au demonstrat că, dacă reuşesc să-şi atragă finanţări suficiente din publicitate şi din abonamente, pot reprezenta o ofertă substanţială de programe culturale şi reuşesc să se ţină pe picioare fără să recurgă la subvenţii. Aşadar, această nouă piaţă a televiziunii prin cablu şi satelit poate reprezenta o speranţă de viitor şi pentru emisiunile culturale.

Ioana AVĂDANI

„Modele culturale"

Nu sînt dintre aceia care consideră că televiziunea trebuie să aibă neapărat un rol educativ. Intuiesc că în spatele reproşului care se face televiziunii că n-ar fi suficient de „educativă" se află nostalgia acelor vremuri în care presa îţi oferea hrana predigerată, numai bună de asimilat, fără nici un fel de interogare critică. Dar, pe de altă parte, recunosc că presa are un asemenea efect colateral: educă şi formează chiar fără să-şi propună acest lucru.

Din acest punct de vedere, la televiziunile din România ni se oferă nişte „modele culturale": vedete făcute peste noapte sau oameni care se îmbogăţesc indiferent de nivelul de efort pus în procesul de îmbogăţire. Aşadar, modelul dominant este cel al gratificaţiei instantanee – devii ceva sau cineva de pe o zi pe alta. Acest model neagă tot ceea ce ni se spune în şcoală (că e bine să înveţi, că e bine să fii temeinic şi harnic etc.): în cele 4 ore pe zi pe care le petrecem în faţa televizorului obţinem un model mult mai atractiv decît cel pe care şcoala ni-l oferă, în general, prin metode plictisitoare – de altfel, sistemul educativ din România creează o şcoală plictisitoare. Modelul succesului imediat prezentat la televiziune pare să ne scutească de truda care înseamnă să devii ceva prin tine însuţi, prin educaţie, prin practică, prin expunerea la diferite modele, prin analiza critică a ceea ce ţi se oferă. *Aici* cred că se află vina presei şi televiziunilor române, dacă există vreuna: oferă un fals model de succes. Apoi, modul în care se editează imaginea de televiziune ne-a schimbat imaginea despre viaţă: sîntem obişnuiţi cu montajul din filmele alerte, montajul de ştiri este şi el alert, orice cadru care depăşeşte zece secunde ne provoacă nerăbdarea. În condiţiile în care sîntem supuşi unui bombardament insidios care ne împinge să ne mişcăm repede, în momentul în care sîntem expuşi unor modele care ne îndeamnă să obţinem rapid satisfacţie, cît ne trebuie şi ce ne trebuie ca să punem efort în devenirea noastră?

Olivier BARROT

Lecţia modestiei

Televiziunea, atunci cînd a apărut în Europa, după al doilea război mondial, a devenit imediat un element al Statului, al puterii publice, pentru că era o tehnologie nouă, pe care numai Statul o putea dezvolta. Prin urmare, Statele au dorit să dea o formă de educaţie telespectatorilor, premiind programele de tip cultural. Asta a durat 40-50 de ani. După apariţia televiziunilor private, la începutul anilor '80, ne-am dat seama că acestea sînt mult mai prospere decît televiziunile publice, pentru că nu au obligaţia să difuzeze programe la care oamenii nu au chef să se uite. Din fericire sau din nefericire, e un lucru verificat că dacă le oferi oamenilor posibilitatea să aleagă între o emisiune de divertisment şi una despre cărţi sau despre pictură, cei mai mulţi vor alege divertismentul. Pe mine asta nu mă şochează deloc: cred că accesul la cultură nu se face neapărat prin televiziune. În materie de cultură, televiziunea are un rol extrem de modest. Patronii de televiziuni ar trebui, de altfel, să înveţe lecţia modestiei: tot ce poate face televiziunea este să întredeschidă – *să întredeschidă*, nu să deschidă – o fereastră, aceea a curiozităţii, s-o lase aşa şi apoi să-şi vadă de treabă. Nu prin intermediul ecranului şi al satelitului ajugem să „traducem" ceea ce dă specificitate unei opere muzicale sau literare; televiziunea nu este făcută pentru aşa ceva. Este foarte greu să vorbeşti despre cărţi la televiziune, care înseamnă în primul rînd elaborarea de imagini. Există, după părerea mea, o incompatibilitate tehnică între un mediu şi un conţinut. Desigur, nu cred că domeniul culturii trebuie cu totul exclus de la televiziune, aşa ceva n-ar fi de dorit, nici de conceput. Dar funcţia culturală a televiziunii este marginală şi nu poate însemna altceva decît o incitare la a trata într-un fel sau altul domeniile culturii. Într-o ţară ca Franţa, unde totul este politică, deci totul este cultură – căci nu există o diferenţă fundamentală între cultural şi politic, sînt două maniere diferite de a privi lumea –, cultura este sacrosanctă, vorbim tot timpul despre ea, o arătăm tot timpul şi considerăm că Franţa va rămîne pentru totdeauna receptacolul, sanctuarul culturii. E inexact. Franţa este o ţară în care, ce-i drept, există scriitori, cineaşti, cîntăreţi şi pictori, e incontestabil, dar nu e singura, nu este izolată de restul lumii. Toate ţările – cel puţin cele din lumea occidentală – pot afirma acelaşi lucru, dar nu simt nevoia să-l reamintească tot timpul, aşa cum facem noi. Este un defect tipic francez. Noroc că avem cîteva calităţi care echilibrează acest inconvenient.

N-aş vrea să povestesc despre experienţa mea cu emisiunea *Un livre, un jour*, ci mai degrabă să arăt care este obiectivul ei şi care sînt limitele impuse de acest obiectiv. E adevărat că, în fiecare zi la ora 18, le dau telespectatorilor francezi (iar prin TV5, şi celor din alte ţări) un sentiment personal despre o carte care mi-a plăcut. Încerc să o fac într-un mod cît mai atractiv, încerc să spun ceva despre locurile în care s-a născut această carte atunci cînd e vorba despre o carte străină, încerc să le dau telespectatorilor două-trei motive să se apropie de carte aşa cum am făcut şi eu, dar încerc mai ales să-i determin *să meargă să vadă*. Rolul meu nu este cel al unui învăţător. Eu sînt jurnalist, aşa că rolul meu este să le ofer oamenilor cîteva elemente prin care să reflecteze şi să-şi însuşească acea carte. Asta îmi permite să vorbesc despre tot felul de cărţi, de orice gen şi din orice ţară, de la cărţi de reţete şi jurnale de călătorie pînă la clasici sau cărţi de buzunar (cărora le consacru multe emisiuni) şi pînă la cărţile scumpe de artă. Ceea ce contează în această emisiune nu este arta literară în sine, adică arta de a scrie, ci *lectura*. Cred că televiziunea nu este făcută pentru a diseca, pentru a explica estetica literaturii aşa cum o face cine ştie ce instituţie savantă. Televiziunea există pentru a reaminti evidenţa pe care o ştim cu toţii: nu există viaţă socială şi politică, nu există democraţie fără accesul natural la lectură. Căci lectura cărţilor şi a ziarelor este aceea care îţi dă mijlocul de a reflecta tu însuţi, îţi dă distanţa necesară pentru a judeca. Nu poate exista un cetăţean demn de acest nume fără o practică a lecturii. Cunoaşterea nu se răspîndeşte prin televiziune şi prin înregistrări pe bandă, ci prin cărţi: nu s-a găsit un mijloc mai bun de cînd Gutenberg a inventat tiparul. Apariţia tiparului e mult mai importantă decît descoperirea Americii sau explorarea Lunii. Cred că umanitatea a fost construită prin această invenţie: din momentul în care am putut multiplica aceste obiecte admirabile care sînt cărţile şi am putut asigura un acces mai uşor la lectură, lumea s-a schimbat. Accesul la carte a reprezentat, din vremea Renaşterii încoace, modernitatea. Astăzi nu există nimic cu adevărat important care să nu fi trecut prin carte: nici libertăţi politice, nici libertăţi individuale, nici libertatea conştiinţei. Sînt cuvinte mari, e adevărat, dar cred că le putem folosi din cînd în cînd, mai ales dacă reuşim să ne păstrăm umorul. Desigur, în apariţiile mele zilnice la televizor eu nu povestesc despre apariţia tiparului şi despre răspîndirea cărţii mai întîi în Occident şi apoi în toată lumea, dar spun implicit că fără carte şi fără lectură nu există oameni liberi: nu cunosc o libertate mai accesibilă decît lectura. Lectura e un act solitar, dar îţi arată lumea. Este întru totul permis să adormi citind, asta nu mă şochează, dormitul este o activitate cît se poate de necesară. Dar după ce dormi, te trezeşti; lectura e şi ea o formă de trezire, în toate sensurile termenului. Aceasta este ideea pe care încerc să o ilustrez zilnic. Aceasta este sarcina pe care mi-o asum pe France 3, un canal public, care mă găzduieşte de 13 ani, ajungînd în prezent la peste trei mii de emisiuni. Forţa emisiunii *Un livre, un jour* nu sînt eu, nu este nici eclectismul său, nici scurtimea sa; forţa ei constă în faptul că e zilnică.

Arte – un eşec costisitor

Arte este un canal la care nu se uită aproape nimeni în Germania, audienţa cumulată este de 0,5%. În Franţa e ceva mai bine, dar nu mirific. Este un canal care a fost creat din raţiuni politice: François Mitterrand şi Helmuth Kohl au decis că, pentru a îngropa definitiv amintirile urîte pe care le au francezii şi germanii unii despre ceilalţi, trebuie să ne încredinţăm unui post de televiziune comun. Problema este că Germania nu a aşteptat să apară Arte pentru a difuza masiv programe cu conţinut cultural, mai ales prin cablu: din acest punct de vedere, Germania a avut un avans considerabil faţă de Franţa. Pe de altă parte, frecventarea culturii în ţările noastre e foarte diferită: ceea ce merge în Germania nu merge în Franţa şi invers. În Germania există orchestre simfonice, teatre, stagiuni muzicale şi de operă în aproape toate oraşele mari şi mijlocii, ceea ce nu e cazul în Franţa. Germania este un agregat de state unificate destul de recent (ca şi Italia), în timp ce Franţa este un vechi stat centralizat. Prin urmare, în Franţa totul porneşte de la Paris. Lectura în Germania nu se face ca în Franţa. Germanii au obiceiul să meargă la biblioteci unde scriitorii vin să citească din propriile opere şi sînt plătiţi pentru asta. În Franţa există biblioteci, desigur, dar nu există deloc practica lecturilor publice. Iată de ce Arte nu funcţionează: pentru că noi n-avem nici un chef, în Franţa, să ne uităm la foiletoane şi la opere dramatice realizate în Germania, pentru că ritmurile noastre sînt diferite. Şi invers, ceea ce noi considerăm că reprezintă calitatea televiziunii noastre în materie de seriale sau de opere de ficţiune îi plictiseşte pe germani. Avem o mie de ani de istorie comună, dar nu avem o sensibilitate artistică realmente comună. Ceea ce explică eşecul canalului Arte – căci, din punctul meu de vedere, este un eşec, şi încă unul extrem de costisitor. Pe de altă parte, germanii alocă fonduri enorme culturii, în special prin guvernele landurilor, fără să se laude prea mult cu asta, în timp ce în Franţa noi vorbim tot timpul despre fondurile alocate culturii, pentru că vrem ca 1% din bugetul de stat să fie alocat culturii. Germanii n-au problema asta, ei le-au dat regiunilor dreptul de a finanţa teatrele, bibliotecile, excelentele orchestre regionale. Noi avem o practică iacobină şi centralistă, căci asta este vocaţia Franţei: sîntem o ţară în care capitala rămîne esenţială. Asta nu ne împiedică să ne întîlnim din cînd în cînd cu germanii în materie de gusturi, dar practicile culturale sînt diferite.

Robert ŞERBAN

A cincea roată

Am fost invitat să susţin o comunicare în cadrul seminarului „Televiziune şi/sau cultură?", organizat de către Centrul Cultural Francez din Iaşi. Întrucît ştiam că în sală va fi public (format, în majoritate, de studenţi la Jurnalistică), am crezut de cuviinţă că trebuie să pun textului meu un accent... spectaculos, care să aibă şi un rost: acela de a alunga – după cum spunea o reclamă – monotonia. Aşa că am imaginat comunicarea solicitată sub forma unei emisiuni de televiziune. Asta şi pentru că, de vreo şase ani, lucrez ca realizator şi moderator la Analog TV din Timişoara. Emisiunea pe care o fac din august 2000 se numeşte A cincea roată *şi are un profil cultural. Prin urmare, la această ediţie specială, „transmisă" la Iaşi, am invitat două vedete internaţionale. Caseta, vă rog!*

Robert: Bună ziua, dragi prieteni, bine v-am găsit la o nouă emisiune *A cincea roată*. Va fi o ediţie specială, cu o temă kamikadze: „Televiziune şi/sau cultură?" Invitaţii mei sînt Beavis şi Butthead. Buna ziua, domnilor.

Beavis: Bună...

Butthead: Bună ziua.

Robert: Nu cred că mai este nevoie să vă prezint...

Beavis: Nu, nu mai e nevoie să ne prezentaţi pentru că noi facem parte, alături de cîteva persoane, din „clientela" televiziunilor, în special a emisiunilor de acest format – talk-show. Dacă, prin absurd, ar muri cei... o sută de „maeştri" ai discursului, moderatorii de talk-show-uri ar trebui să-şi dea demisia sau să pornească în căutarea altor interlocutori, capabili să (vă) susţină astfel de emisiuni.

Butthead: Amicul meu exagerează. Dacă l-ar fi citit pe Douglas Kellner, ar fi aflat că o emisiune de cultură nu e un divertisment oarecare, ci un produs ideologic, cu un proiect, o strategie şi o retorică.

Beavis: Dragul meu, oricum televiziunea a cucerit de mult timp monopolul asupra deformării creierelor. Eu propuneam o diversitate – dacă se poate – a modalităţii de spălare a minţilor. Dacă tot este considerat televizorul epicentrul familiei, al societăţii, al lumii, al etcetera, dacă literatura, pictura, teatrul, baletul au devenit forme alternative ale teleculturii, atunci măcar să nu ne plictisim zappînd în căutarea unei emisiuni oneste. Producţiile de televiziune ce-şi spun „culturale" sînt insignifiante în raport cu cele submediocre, care atrag marea masă a privitorilor. Dar chiar şi atunci cînd se transmite un spectacol de operă, de balet, cînd un actor citeşte dintr-o carte de poezie, actul cultural în sine este subminat de „mură-n-gurism". Aminteşte-ţi, dragă Butthead, întreg ritualul pe care îl facem atunci cînd ne pregătim să mergem, de exemplu, la operă. Este unul eminamente cultural şi face parte din întregul spectacolului. Ţi se pare că e totuna a sta tolănit în pat şi a urmări o piesă de teatru înregistrată, cu a te duce în sală şi a privi pe viu jocul actorilor?

Butthead: Scuză-mă, dar vorbeşti de pe poziţii fundamentaliste. Tu pur şi simplu nu accepţi – deşi văd că eşti conştient de ea – realitatea instaurată de cîteva zeci de ani. Anume că televiziunea însăşi a devenit un sistem cultural, cel mai important, de care este imposibil să nu ţii cont. Difuzarea unui spectacol de operă, la televizor, înseamnă o audienţă incomparabil mai mare decît a spectacolului propriuzis. Chiar dacă audienţa este instabilă, datorită libertăţii de a zappa, ea are atuul cantităţii. Şi mai e o componentă: forţa de persuadare.

Beavis: Poate de manipulare.

Butthead: Hai să nu te contrazic, de manipulare, dacă vrei tu. Dar eşti de acord că există „manipulare pozitivă"?

Beavis: Nu, bineînţeles că nu! Manipularea este eminamente negativă.

Robert: Vreau să intervin, numai puţin. Cred că orice moderator de emisiune culturală îşi manipulează, conştient sau inconştient, publicul. Dar atunci cînd inviţi în platou personalităţi culturale cu adevărat importante, cînd promovezi cărţile cu adevărat necesare, cînd vorbeşti despre spectacole care contează şi îţi inviţi publicul să meargă să le vadă, eu cred că atunci manipulezi pozitiv.

Beavis: Dar de unde ştie realizatorul că persoana invitată este, cum aţi spus?, „cu adevărat importantă", şi nu o alta? De unde are moderatorul convingerea că nu laudă o carte proastă, ci una valoroasă? Cine îi spune domnului moderator că spectacolul cutare îşi merită publicul şi că nu e o catastrofă? Nici nu e nevoie să răspundeţi la aceste întrebări, căci ştiu răspunsul. Iar răspunsul e grav tocmai pentru că amestecă două planuri: cel al culturii scrise şi cel al... teleculturii. Vroiaţi să-mi spuneţi, nu-i aşa, că referinţele despre cărţi, spectacole, personalităţi etc. le aveţi, în primul rînd, din ziare şi reviste. Adică, din texte scrise, ce au o logică formală, asezonată cu claritate, coerenţă, epicitate. Or, o emisiune ca aceasta, la care ne aflăm chiar acum, are doar o dimensiune cronologică. Dumneavoastră, şi toată maşinăria televiziunii, lucraţi cu ochii pe ceas: „Repede, că trece timpul!". „Viteză, că ne pierdem audienţa!". Prin urmare, vă folosiţi de televiziune – prin mirajul şi retorica ei – pentru a deturna atenţia publicului către un alt fel de cultură, acela din care proveniţi şi pe care, totodată, televizorul îl subminează profund. Emisiunile de acest tip alină spiritual în timp ce alienează spiritul. Are un credit mai mare, din partea mea, un show-man al unui program de divertisment – al cărui singur scop este să distreze telespectatorii –, decît un personaj hibrid, cum sînteţi şi dumneavoastră, şi toţi cei care fac asta.

Butthead: Beavis, în intervenţia sa, n-a făcut decît să aducă argumente la o axiomă pe care am enunţat-o mai devreme: un război – cultural – cu televiziunea este pierdut din start. Şi atunci nu rămîne decît pactizarea cu ea, împrietenirea cu ea, con-lucrarea. Faptul că o mare parte dintre realizatorii şi moderatorii producţiilor culturale vin din lumea literară demonstrează că s-a înţeles şi acceptat o realitate. E mult mai important, în această tele-realitate, să ai şansa de a fi actant, decît de a sta... spectator. Cultura de tip clasic îşi va pierde, într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat, publicul. Lupta cu timpul nu se dă doar, cum susţine amicul meu, în curtea televiziunii. Ea este a întregii societăţi postmoderne. Teatrele, bibliotecile, chiar cinematografele vor deveni, în cel mai fericit caz, muzee. Televiziunea tridimensională va aduce actorii în sufrageria fiecăruia dintre noi. Deprinderea de a te pregăti pentru operă, a merge acolo, a te aşeza pe scaun, a sta două ore şi a privi va dispărea....

Beavis: Şi va fi înlocuită de o „cultură excrementalo-electronică" pe care o propovăduieşti. Mulţumesc, eu nu servesc, dar nici nu cred că se va petrece asta. Ştii de ce? Pentru că vor apărea, cît de curînd, anticorpi generaţi în şcoală, unde se va face alfabetizarea vizuală. Decodificarea mesajelor, pedagogia vizuală etc. vor fi materii de curs, iar cei care sînt azi copii vor fi mîine telespectatori avizaţi, greu de dus de nas.

Robert: Din păcate, mi se fac semne că *A cincea roată* se opreşte aici. Mulţumesc pentru atenţie, la revedere.

Marina CONSTANTINESCU

Piramida culturii

Eu vin din lumea cuvîntului scris, am terminat Facultatea de Litere la Universitatea din Bucureşti, m-am specializat în critica de teatru, de 13 ani lucrez la *România literară*, am făcut cronică de teatru şi la Radio Europa Liberă, iar de doi ani realizez la TVR o emisiune despre oameni valoroşi. Este un pariu important pentru mine, pentru că am crezut întotdeauna cu tărie în forţa cuvîntului scris, în felul în care este elaborat, gîndit şi meticulos aranjat pe foaia de hîrtie.

În disputa dintre televiziune şi cultură îmi recunosc propriile dileme şi simt că trăiesc într-un paradox: mă întreb tot timpul dacă trebuie să rămîn în televiziune sau să plec, să-mi văd de scris şi să fug de o lume care te acceptă foarte greu, te devorează, chiar ar fi fericită să scape de tine, mai ales dacă se întîmplă să-ţi crească puţin audienţa, fie ea şi după miezul nopţii. Sînt un hibrid, nu sînt om de televiziune, ci un om care încearcă să transmită într-un mod cît mai plăcut un mesaj. Încerc să invit în emisiune oameni foarte valoroşi şi mai puţin cunoscuţi, lăsaţi cumva într-un con de umbră de neglijenţa noastră cotidiană. În televiziunile comerciale, vedetele se plimbă de pe un canal pe altul pînă la suprasaturaţie. Eu încerc să invit în emisiune altfel de oameni, să-i descopăr o dată cu telespectatorii, să creez o stare emoţională şi să arăt faţetele lor mai puţin cunoscute. Nu este uşor, pentru că se merge în general pe drumul bătătorit al prezentării cîtorva nume cunoscute, care domină spaţiul public. Cred însă că piramida culturii stă pe o bază foarte solidă, aşa încît merită să arăţi lucrurile şi altfel, să acorzi atenţie şi celorlalţi, nu numai vîrfului foarte vizibil. De pildă, ciclul pe care l-am deschis în toamna trecută a început cu Ion Cucu, fotograful Uniunii Scriitorilor de zeci de ani. Mi s-a spus că risc invitîndu-l, pentru că nu e destul de cunoscut. Dar mi-am asumat acest risc şi, privindu-i cele peste trei sute de fotografii cu care a venit în studio, mi-a venit ideea să fac emisiunea în alb-negru. Lumea văzută în alb-negru este o lume care nu ţine seama de nici un context, o lume în care chipurile şi contururile se văd foarte clar, se văd foarte teatral. Încerc ca la fiecare ediţie să personalizez spaţiul, astfel încît elementele de decor să vorbească, în felul lor, despre invitatul emisiunii. Am adus, de pildă, de la Teatrul Bulandra, costumele pe care le-a purtat Victor Rebengiuc în spectacolele în care a jucat din 1990 încoace, iar Victor Rebengiuc a fost foarte emoţionat văzîndu-le: a trebuit să amînăm puţin începerea înregistrării, dar avantajul a fost că s-a creat o stare afectivă foarte propice confesiunii.

Nu cred că se face cultură la televiziune în sensul de *a forma* publicul; cred doar că se poate deschide un gust, poţi să-l provoci pe cel care priveşte să meargă mai departe pe un drum pe care tu doar l-ai deschis în aventura unei seri. Nu cred că putem concura cartea pe care o ţii în mînă sau concertul văzut pe viu. Cred însă că putem să dezinhibăm, putem să pătrundem dincolo de prejudecăţile şi şabloanele lumii în care trăim, purificînd-o de zonele ei viciate şi superficiale. Lucrul cel mai important este să crezi în ceea ce faci, să nu te laşi dus pe drumul clişeelor din jurul tău, să încerci să descoperi vibraţiile energetice ale oamenilor de valoare în faţa cărora, din vina noastră, nu se fac reverenţele pe care le merită. Din pricina agresivităţii lumii, de multe ori ei preferă să se retragă şi să trăiască în umbră. Emisiunea „Nocturne" este ca un spectacol în care protagoniştii sînt aceşti oameni, altminteri priviţi mai degrabă cu indiferenţă de societate. Ei însă sînt cei care, în timp, alcătuiesc o tradiţie. Cred în tradiţie, iar tradiţia înseamnă un drum lung.

Mi-a fost foarte greu să accept ideea unei campanii de promovare a emisiunii, să mă obişnuiesc cu afişele imense cu chipul meu care au apărut prin oraş, pentru că nu sînt o fire mondenă, nu-mi place să mă „afişez". Am înţeles însă că televiziunea are nevoie de promovare şi, dacă mi se oferă această soluţie, nu trebuie s-o desconsider, ci trebuie să înţeleg acest tip de limbaj, să înţeleg că fără marketing nu se poate face televiziune. Aşa încît mă bucur că televiziunea română s-a gîndit să-şi promoveze *şi* emisiunile culturale.

Cristina HERMEZIU

Semne pe sticlă

La intrarea în tunelul de la Bîrnova, lîngă Iaşi, atunci cînd trenul merge mai încet, cu frică, fiindcă e şi vale, călătorii au văzut un ochi imens deschis pe zidul boltit. Albastru. Au văzut şi telespectatorii.

Reportajul acela se numea *Semne*. Un artist tînăr, de abia terminase facultatea, avea ceva de spus lumii, oamenilor. Cristi Ungureanu făcea ceea ce se cheamă „intervenţie în peisaj". Lăsa semne plastice prin gări obscure, pe traseul unui tren, pe un deal, într-un copac (natură şi/sau...cultură?). Pe retina călătorilor, bombardată de peisajul în mişcare, se agăţau frînturi din lucrările lui violent vizuale. Era deja un fel de montaj spontan între realitate şi demersul său artistic.

Montajul pe care l-am arătat la televizor, „pe sticlă", nu ştiu dacă a fost nonconformist, metaforic, dinamic etc., dar reacţia unui privitor m-a făcut să înţeleg altfel „contractul de comunicare" cu telespectatorul „presupus" de emisiunile culturale.

E adevărat că nevoia de *feedback* e atît de vanitoasă în această meserie, încît contează fiecare scrisoare, telefon, reacţii care apar după emisiune. Şi ele vin. Ca să fiu sinceră, cam aceleaşi, de la aceeaşi „categorie" de oameni. Unii au nevoie structural de cultura la televizor; unii vor să prelungească, nostalgic, atmosfera anilor de formare, din studenţie, cînd chiar mergeau pe la teatru, concerte, expoziţii; alţii sînt sau îşi spun... „oameni de cultură". Şi cam atît. Mă înclin în faţa lor pentru că îmi dau sentimentul că nu îmi fac meseria în gol. Şi totuşi lăsaţi-mă să le găsesc o vină! Aşa puţini cum sînt, pentru că ei există acolo, în faţa ecranului, emisiunile riscă să devină manieriste, monotone, la fel.

După *Semne* m-a căutat un telespectator atipic. Economist de profesie, mi-a mărturisit că nu crede c-a înţeles mare lucru din reportaj, dar ştie că i-a plăcut foarte mult. Ca şi în poezie, la televizor mesajul mai întîi *se comunică* şi abia apoi *se înţelege*. Şi m-am gîndit atunci că fără limbajul seducător al televiziunii, fără conţinutul său cultural, acel telespectator n-ar fi ajuns poate niciodată să vibreze la mesajul unui tînăr artist, la felul său „altfel" de a comunica.

Televiziunea are această şansă de a deschide o uşă între viaţă şi artă, chiar acolo unde uşa pare imposibil de deschis. De aceea mă înclin mai ales în faţa telespectatorilor care mă fac să ies din inerţie, să bat mai cu putere la uşă.

Ludwig METZGER

Competenţa

Televiziunea a devenit fără doar şi poate mediul privilegiat de difuzare a culturii şi cel mai important factor cultural. Astăzi, tot ce apare pe sticlă e cultură, de la transmisiunile în direct ale spectacolelor de operă pînă la spotul de reclamă. Tocmai de aceea trebuie acordată competenţei o atenţie deosebită. Şi nu trebuie să o cerem doar jurnaliştilor culturali sau corespondenţilor de politică externă, ci şi – mai ales – corespondenţilor locali. Paradoxal, corespondenţii de politică externă au viaţa cea mai uşoară, dar sînt cei mai bine plătiţi oameni din departamentul de ştiri. Dacă jurnaliştii externi pot spune aproape orice fără ca telespectatorii să bage de seamă dacă greşesc, corespondenţii locali sînt mereu verificaţi şi orice eroare este imediat taxată. Am acordat culturii un sens larg. Mult mai simplu e dacă înţelegem prin cultură la televizor doar ştiri despre arte. Aici intervine din nou problema costurilor, pentru că nu oricine îşi poate permite să plătească pentru evenimentele culturale, care sînt din ce în ce mai scumpe. Televiziunea publică are şi ea costuri ridicate: fiecare cetăţean german posesor de televizor plăteşte 16 euro pe an pentru televiziune, iar de la anul se pare că taxa se va mări cu încă un euro. Evident, una e să te uiţi la televizor şi alta e să mergi la cinema (unde plăteşti cam 8 euro pe bilet) sau la operă. Dar la televizor măcar afli cîte ceva din tot ce se produce în cultură. Revin la chestiunea competenţei; e un bun pe care nu ni-l mai permitem: pe vremuri, aveam o redacţie de literatură, acum a dispărut; aveam o redacţie de arte frumoase, care acum nu mai există; şi redacţia muzicală a fost desfiinţată. (...)

Autocritica nu e punctul forte al televiziunii. Este una dintre noţiunile la care se recurge foarte frecvent atunci cînd se pune problema taxelor. Televiziunea nu aparţine politicienilor – deşi unii dintre ei se cred proprietarii televiziunii publice şi vor să profite cît mai mult de pe urma ei; nu aparţine nici jurnaliştilor, ei sînt doar nişte mijlocitori. Televiziunea aparţine celor care plătesc pentru ea.

Cristina MODREANU

Audienţa nu e prima grijă

Primul lucru de care am întrebat cînd am discutat despre moderarea emisiunii *Artă versus artă* la TVR Cultural a fost „Ce audienţă trebuie să facem?". Răspunsul cred că ar fi uimit pe oricine, mai ales pe adevăraţii oameni de televiziune, obişnuiţi ca stresul principal să fie tocmai obţinerea unei cote ridicate de audienţă. La TVR Cultural, audienţa nu e prima grijă. Asta e şi bine şi rău. Întîi, e cumva explicabil, fiindcă postul e unul foarte tînăr şi nu poate fi prins de toată lumea din motive de indiferenţă din partea societăţilor de cablu, pe care nu am ajuns încă să le înţeleg. S-ar putea spune că asta e bine, fiindcă realizatorii îşi pot impune propriile criterii, pot urmări să inoveze atunci cînd îşi gîndesc formatele, sînt liberi, cumva, chiar să experimenteze în domeniu. Eu, una, nu cred că e aşa: chiar dacă e un post ce acoperă o nişă bine definită şi destul de îngustă, cred că e esenţial să atragi cît mai mulţi spectatori în cadrul acesta prestabilit, altfel la ce bun tot efortul realizării unei emisiuni? Poate şi pentru că sînt o rotiţă din angrenajul unui cotidian ca *Adevărul*, unde nu poţi uita o clipă cui te adresezi, am învăţat că nu eşti nimic fără cel care te ascultă, te vede, te citeşte. Şi cred că el (sau ea) are, în cazul televiziunii, un instinct sigur, care îi spune cînd trebuie să lase telecomanda să se odihnească.

Chiar fără măsurători de audienţă, există metode de a ţine sub control „tonusul" emisiunii. Eu am una fără greş: urmăresc reacţiile operatorilor. Nu e simplu, fiindcă *Artă versus artă* se transmite în direct şi trebuie să fii atent la multe lucruri în acelaşi timp, dar dacă văd un operator că se foieşte sau îşi face semne cu un coleg de la altă cameră sau – vai! – cască, atunci e sigur ceva în neregulă. Am trăit o clipă de glorie cînd unul dintre oamenii de la „tehnic" a venit după ce s-a teminat emisiunea să mă întrebe ceva în plus despre tema respectivă – era semnul cel mai clar că îl interesase ceea ce se vorbea în platou. Un alt semn sînt, desigur, telefoanele primite în direct şi mesajele trimise prin e-mail pe adresa emisiunii. Chiar dacă spectatorii unui post cultural nu sînt mulţi, important e să menţii o legătură directă cu ei. Altfel, e foarte greu să te adresezi unei camere de luat vederi imaginîndu-ţi că nu vorbeşti singur.

Pavel ŞUŞARĂ

Fiziologia audienţei

Audienţa este sloganul la adăpostul căruia televiziunile comerciale se pot masturba în public fără teama că vor fi sancţionate în vreun fel de cei de la moravuri. Dintr-un concept care privea, iniţial, o problemă de receptivitate şi de seducţie, în speţă una de comunicare, interesantă deopotrivă pentru public, pentru pedagogi şi pentru sociologi, *audienţa* a devenit, simultan, o categorie mistică, un fetiş lexical şi un tabu juridic în numele cărora infracţiunea propriu-zisă ori, în cel mai fericit caz, potenţialul infracţional capătă măreţie, demnitate şi putere de exemplu. Cînd, în numele *audienţei*, Vacanţa Mare îşi transmite mesajele direct din băile de sulf, Gheorghe pizduieşte naţiunea şi vorbeşte aproape elogios despre *iarbă*, nişte fetiţe uimite în faţa prompterelor transmit ştiri, cu o invidie pe care abia şi-o reprimă în direct, despre violatorul cretin al unor babe care nu s-au decis încă dacă e cazul să se plîngă sau să se laude, nu ştiu exact care e cîştigul economic, dar ştiu fără eroare cu ce viteză ne îndreptăm către manualul de Zoologie şi către capitolul *preistorie* al manualului de Istorie.

Audienţa, aşa cum arată ea pe tăpşanele păstorite de Andreea Marin, şi pe care pasc, de-a valma, Badea, Oreste, Adrian Copilul Minune şi marţiana aceea care vorbeşte ca un sintetizator şi care o imită patetic, la Realitatea TV, pe Eugenia Vodă, nu este o simplă relaţie, o regăsire a grupurilor mari în limitele aceluiaşi cod, ci o manipulare abjectă, o cerebroctomie premeditată şi o anesteziere subtilă în faţa oricărui stimul care ar putea să-i provoace bietei raţiuni vreo durere, oricît ar fi ea de mică. Socotind, în mod ipocrit şi meschin, că *audienţa* este exclusiv o problemă cantitativă, de inventar, şi ignorînd cu desăvîrşire substanţa şi calitatea ei, ne minţim cu aceeaşi nerušinare după care *capul de locuitor* statistic al lui Ceauşescu mînca mai ceva ca o cîrţiţă (adică de două ori greutatea), în vreme ce gura bietului locuitor de la coadă mînca doar lozinci. Cum ar fi, de pildă, *audienţa!*

Într-o lumină vorbitoare

Dilema veche *şi* Avantaje *au lansat de curînd, la Librăria Cărtureşti, volumul* Într-o lumină orbitoare *de Tita Chiper, apărut la Editura Curtea Veche. În cuprinsul lui se află o mică parte din interviurile publicate de Tita Chiper în cele două reviste, în ultimii săi ani de viaţă. Cele trei secţiuni ale cărţii încearcă să reconstituie preocuparea ei de a „povesti", prin intermediul celor intervievaţi, epocile prin care a trecut România secolului al XX-lea.* Alaltăieri *grupează interviuri cu oameni care au mai apucat perioada interbelică şi refac, din amintiri, normalitatea de atunci.* Ieri *conţine istorii trăite sub comunism şi rememorate în detaliile lor dramatice, absurde sau amuzante.* Azi *este o radiografie a societăţii de după 1989, cu întrebările şi dilemele ei. Volumul se încheie cu un interviu inedit în care cea întrebată este Tita Chiper: colegii noştri Iaromira Popovici şi Eugen Istodor au reuşit – lucru rar – s-o determine să vorbească despre ea însăşi şi despre talentul de a lua interviuri.*

În loc de prezentare, reproducem în continuare prefaţa volumului.

Mărturisesc stingherit că, la începuturile *Dilemei*, cînd Radu Cosaşu şi Zigu Ornea mi-au propus să o aducem în redacţie pe Tita Chiper, nu ştiam despre ea nimic. Am acceptat, totuşi, fără ezitare, pentru că acordam celor doi un credit masiv. Îmi amintesc că, încă de la primele ei apariţii la şedinţele gazetei, Tita m-a frapat prin aerul ei nesigur, tatonant, aproape sfios. Ai fi zis că ai de-a face cu un debutant, cu cineva care s-a decis, în ceasul maturităţii tîrzii, să încerce o meserie nouă. Ulterior, după ce aflasem despre ea mai multe şi învăţasem s-o preţuiesc cu o afecţiune vie, sfiala ei iniţială mi s-a părut miraculoasă. La cît era de talentată, ar fi putut avea pasul mai apăsat şi gestul mai autoritar. Nu era cazul. Tita se bucura, juvenil, de reuşitele ei, dar era incapabilă să interiorizeze statutul vedetei. Nu ştia să ajungă la rutină şi nu ştia să iasă la rampă pentru „aplauze prelungite". Se comporta, mereu, ca un experimentator, ca un om care „încearcă", „se străduieşte", caută. Acesta era secretul farmecului şi al performanţelor ei. Dar mai erau şi altele care, laolaltă, constituie, cred, portretul ideal al jurnalistului.

Mai întîi, o anumită calitate a *atenţiei*. Jurnalistul adevărat e mereu „pe teren". Chiar şi cînd visează. E, în acelaşi timp, disponibil (adică receptiv la oferta imprevizibilă a realului) şi ofensiv (adică în permanentă interogaţie). Lumea întreagă, de la marele eveniment la accidentul mărunt, e materie primă, pre-text – anticiparea unui reportaj perpetuu. A fi simultan distributiv şi selectiv, angajat, dar neutru ca un reportofon, original şi impersonal – acesta e pariul, aproape imposibil, al gazetarului. Privirea lui paginează în mod spontan *lumea ca gazetă*, ca juxtapunere torenţială de rubrici. Asta înseamnă *spirit de observaţie, simţul detaliului, memorie* şi, mai ales, *facultatea nealterată de a te uimi*. Tita vedea lucruri trecute, îndeobşte, cu vederea (de pildă modul în care un cosmonaut american strecoară o scrumieră sub scrumul gata să cadă al colegului său), punea întrebări pe care nu obişnuim să le punem („m-a interesat dacă un dricar poate să aibă orgoliul profesiei") şi ţinea minte vorbe, imagini şi împrejurări pe care, în mod normal, le uităm. (Primul articol din statutul Asociaţiei Studenţilor Comunişti, pe care fostul lor şef, Tudor Mohora, nu-l mai ţinea minte, dar şi o puzderie de sloganuri staliniste, anecdote, situaţii absurde, fragmente literare, inscripţii stradale etc., un inventar uriaş de teme şi motive pe care istoriile nu le consemnează.) A fi atent la spectacolul pe care îl traversezi, a avea o *curiozitate* insomniacă, a percepe „documentul" din orice experienţă trăită sînt înzestrări fără de care faptul jurnalistic nu se poate naşte. O altă calitate indispensabilă e capacitatea de a acorda realului, respectiv personajului pe care îl intervievezi, mult mai mult decît acorzi eului propriu. „Ei sînt mai importanţi decît mine" – spune, la un moment dat, Tita Chiper, vorbind despre interlocutorii săi. Pentru ea nu există „personaje secundare". De la Corneliu Coposu şi Ion Iliescu la Geanina lui Manşonică din Sinteşti, de la Ana Blandiana la Emma Nicholson sau de la Johnny Răducanu la Iustin Marchiş şi Simona Vărzaru-Urania, toţi „eroii" acestei cărţi, foşti diplomaţi, şoferi, ofiţeri de poliţie, artişti, croitori, vecini de bloc, studenţi, demnitari, surori de caritate ş.a.m.d. alcătuiesc împreună o lume pestriţă, nesistematizabilă, în care se amestecă lumi dispărute sau pe cale de dispariţie cu lumi noi, în plin atac, lumi strălucitoare, la vedere, şi lumi melancolice şi anonime, pe scurt lumi de toată culoarea, *lumea toată, lumea însăşi*, cu inconfundabila ei rumoare evanescentă. Toţi fac un pas înainte, mulţumită gazetarului care, pentru a-i pune în lumină, face un pas înapoi. Gazetarul de anvergură îşi exprimă personalitatea în puterea de a şi-o domina. El arată spre *celălalt*, nu spre sine. E exact ceea ce majoritatea ziariştilor de azi, mai ales cei de televiziune, nu ştiu şi nu pot să facă. Ei oficiază, neîncetat şi nerușinat, cultul propriei personalităţi, şi asta cu atît mai abitir cu cît personalitatea cu pricina e mai neinteresantă.

O virtute gazetărească pe cale de dispariţie este *cultura*. Miezul lucrurilor se vede mai bine de sus decît din imediata apropiere. Mai exact, gazetarul de vocaţie percepe imediatul din proximitatea unui sens şi nu din aceea a unei stricte impresii. Interesul pentru real e dublat de o mare pasiune pentru literatură. Tita Chiper avea ample şi aprofundate lecturi. Maeştrii de la care se revendică sînt Cehov, Katherine Mansfield, Dostoievski din primele romane etc. Scrisul Titei, problematica ei, umorul ei sînt efectul unei vieţi intelectuale totodată absorbante şi iradiante.

În sfîrşit, semnul suprem al distincţiei interioare a gazetarului, obligat, de regulă, să facă faţă unor urgenţe şi promiscuităţi care nu lasă răgaz pentru etichetă, este *politeţea*. Tita o practica în orice împrejurare, fără afectare, dar fără rabat. Nu dădea buzna, nu era indiscretă pe linia senzaţionalului, nu se complăcea în tutuială şi familiaritate, chiar dacă îşi cunoştea foarte bine convorbitorul. („Ne cunoaştem de o mie de ani, dar în interviu este «Domnul Paleologu». Pentru că nu-l citesc numai eu, îl citeşte restul lumii.") „Eu consider interviul o vizită" – sună profesiunea ei de credinţă. Iată de ce, în cartea de faţă, cititorul va întîlni o mentalitate, un stil, o aromă de care s-a dezobişnuit, dar care ar trebui reabilitate, dacă vrem ca jurnalistica, viaţa cotidiană, raporturile dintre oameni şi viaţa cetăţii să-şi păstreze nobleţea şi farmecul. La răstimpuri, în momente de optimism, sînt sigur că Facultatea de Jurnalistică a Universităţii din Bucureşti va avea, cîndva, o catedră care să poarte numele Titei Chiper.

Andrei PLEŞU

Noi apariții la editura **Curtea Veche**

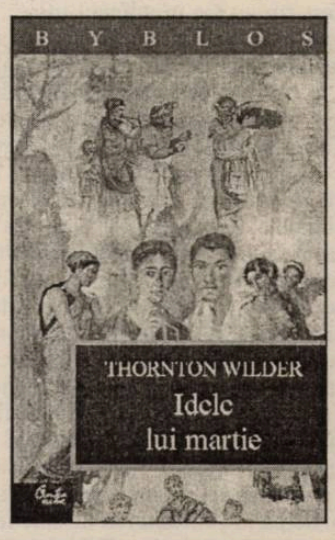

Pentru comenzi, sunaţi la **tel./fax (021)222.57.26**, scrieţi la adresa **arsene@kappa.ro** Beneficiaţi de o reducere de **15%** şi **taxe poştale gratuite**.

www.curteaveche.ro

Ce căutăm noi cu reclamă în Dilema?

Păi, cititori căutăm, ce altceva să căutăm. De ce în Dilema? Pentru că aici sunt cititorii cei mai cititori şi pentru că ne place de voi. Şi pentru că bănuim că şi dumneavoastră s-ar putea să vă placă de noi. Noi, adică Imagoo. Imagoo, adică un produs foarte ciudat, un fel de combinaţie de website, newsletter şi revistă "de cultură şi atmosferă publicitară" cum ne place să ne recomandăm.

S-ar putea să vă placă de noi, pentru că oricât aţi disprețui publicitatea (şi, ţinând cont de cum arată majoritatea reclamelor din Romania, aveţi şi de ce s-o disprețuiţi) nu se poate să nu vă daţi seama că în ziua de azi cam totul e comunicare şi aparenţă. Din nefericire. Sau din fericire - comunicarea publicitară poate să facă şi foarte mult bine, folosită corect, pentru "cauze drepte", numai că asta e o altă discuţie. O discuţie, care alături de multe alte discuţii, face exact obiectul nostru de activitate. Şi subiectul revistei Imagoo.

Revista noastră, care apare lunar, are un mare avantaj faţă de competiţie: e cu adevărat independentă. Nu ţinem de nici un trust media, nu avem nici o obligaţie şi nici un "sugar–daddy" din industrie. E şi bine, e şi rău. E bine, pentru că astfel putem să şi criticăm, nu doar să lăudăm. E rău, pentru că asta înseamnă o permanentă presiune financiară pe umerii noştri.

Aici ne-aţi putea ajuta dumneavoastră, abonându-vă la Imagoo (după ce ne încercaţi o perioadă, deşi nu prea o să ne puteţi găsi la tarabe – încercaţi mai bine site-ul) ceea ce ne-ar face imuni la presiunile celor care vor insera publicitate în revistă (ştiţi foarte bine cum se întâmplă de obicei, "îţi dau dacă îmi dai").

Ca orice altă revistă, vom avea numere mai bune şi numere mai slabe, însă ceea ce putem să vă promitem e că în fiecare număr veţi găsi sigur nişte lucruri interesante sau câteva lucruri pe care nu le ştiaţi, sau câteva lucruri care vă vor folosi mai târziu fie şi numai ca argument într-o conversaţie despre publicitate, un subiect, nu-i aşa, atât de "cool" în ultima vreme.

Vă mai promitem că vom deveni cea mai "PR-free" publicaţie din domeniul comunicării din România şi că, în timp, vom avea din ce în ce mai mult comentariu şi analiză, în detrimentul ştirilor plasate de clienţi şi agenţii, aşa cum se întâmplă în majoritatea publicaţiilor care tratează domeniul comunicării, marketingului şi publicităţii.

Vă mulţumim că ne-aţi citit reclama (demonstrând astfel inepţia prejudecăţii conform căreia reclamele trebuie să aibă un text cât mai scurt pentru că românilor nu le place să citească) dar vă invităm să ne citiţi şi revista. Şi de abia aşteptăm să ne scrieţi "după", spunându-ne cum am putea s-o îmbunătăţim.

imagoo
cultură şi atmosferă publicitară

Teodor BACONSKY

turn înclinat

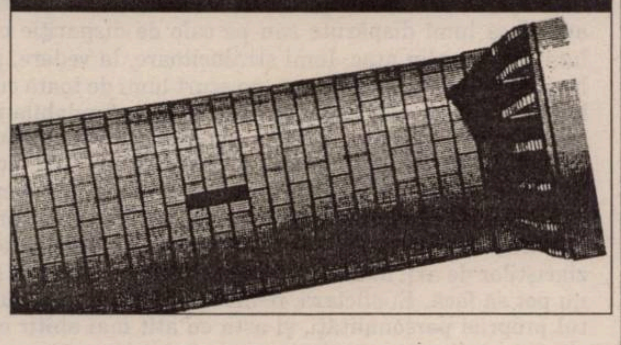

Pe viaţă & pe moarte

Marile dihotomii şi-au istovit puterea analitică deodată cu forţa de seducţie. Ne-ar fi jenă să mai operăm, astăzi, cu dublete de soiul „apolinic-dyonisiac“, „gotic-sofianic“ şi altele asemenea... Există însă o figură duală care mi se pare la fel de pertinentă ca întotdeauna: aceea care judecă epocile după criteriul orientării lor spre viaţă sau spre moarte. Dintre ciclurile relativ accesibile nouă, Renaşterea poate fi văzută ca o cultură a vieţii, aşa cum Barocul a pus în operă o cultură a morţii. O alternanţă similară a prilejuit succesiunea Clasicism-Romantism sau, în epoca modernă, opoziţia dintre Avangardă şi artele Revoluţiei conservatoare. La scară naţională, anii interbelici au fost dedicaţi morţii (în varianta eroică a ortodoxismului etnocentric), în vreme ce anii postbelici s-au definit prin neo-vitalismul social al dogmei comuniste. Ultimul deceniu al secolului trecut a conectat România (mă rog, o parte a ei) la stilul de viaţă occidental, bazat pe euforia consumatorului anonim: nici o morală, tinereţe veşnică, moarte medicalizată. Întîlnirea dintre Gerovital & Derrida!

Această necesară, dorită sau doar inevitabilă sincronizare l-a readus în scenă pe Caragiale (un clasic de bronz) şi ne-a abonat la o dezbatere publică lipsită de conotaţii thanatologice. Comunismul însuşi a fost citit unilateral, ca imperiu al umbrelor şi al crimei. Am uitat că el propovăduia eternitatea clasei muncitoare, perenitatea adevărului unic, lectura biologic-ascendentă a parcursului istoric, iminenţa fericirii colective şi vocaţia omului de a elimina, prin progresul ştiinţei, constrîngerile naturii... În realitate, comunismul susţinuse o cultură a vieţii, în perfect acord cu estetica hedonistă a capitalismului postindustrial. Îmi place să văd în afinitatea respectivelor paradigme cea mai bună explicaţie a „supravieţuirii“ comunismului ca mentalitate. După mine (deşi am mai spus-o), lupta ateismului roşu cu religia creştină coincide cu ostilitatea anticlericală a doctrinelor apusene care – între 1789 şi 1989 – au denunţat Crucea ca pe un instrument (exclusiv) al morţii.

Din păcate, nici unul dintre duşmanii ideologici ai creştinismului nu a descifrat în revelaţia neo-testamentară singura posibilă sinteză între culturile morţii şi cele ale vieţii. Or, tocmai aici era de găsit nodul exploziv, de infinită energie, al trecerii lui Iisus Hristos prin periferia iudaică a fostului imperiu roman. Privilegiile sacerdotale, politizarea dreptei credinţe, alianţa retrogradă dintre Tron şi Altar şi toată gama de reproşuri anti-ecleziale au fost denunţate de feluritele elite laico-republicane ca şi cum întregul creştinism s-ar fi redus la derivele lui seculare. Nici apologeţii, nici adversarii Evangheliei n-au sesizat şansa de a rezolva, prin creştinism, conflictul dintre *dorinţa de a trăi* şi *dorinţa de a muri*. Nimeni nu a consfinţit legitimitatea simultană a celor două impulsuri fundamentale, din afirmarea cărora se naşte – pe larg vorbind – orice acţiune simbolică.

Se ivesc aici întrebări delicate. Acceptăm, de pildă, faptul că Iisus Hristos a murit răstignit de vreme ce acesta va fi fost „destinul“ său mesianic. Nu ştim însă ce s-ar fi întîmplat dacă El n-ar fi vrut să moară... Dacă s-ar fi comportat asemenea lui Petru la ceas de primejdie? Dacă ar fi refuzat cumva – ca om liber – cazna de a resimţi, pe viu, propria moarte? Ridicat pe cruce, Hristos şi-a întrebat Tatăl „de ce L-a părăsit“... Nu e normal să percepem în chiar *locul* acestei întrebări sinteza dintre dorinţa omului Iisus de a exista şi dorinţa Fiului lui Dumnezeu „ca lumea viaţă să aibă şi încă din belşug“? Cu alte cuvinte, Mîntuitorul nu a primit moartea pentru că a renunţat la viaţă, ci pentru că îşi dorea să trăiască *şi pentru noi*.

M-au vizitat asemenea gînduri dat fiind că terorismul (o emblemă a lumii actuale) pare să anunţe un nou ciclu bazat pe cultura morţii. Tabuizarea decesului – atît de respectată în Occidentul anilor '70-'90 – contrazice deja grila obişnuită a telejurnalului... Poate că doar (re)interpretarea creştinismului ca *dorinţă vitală de a muri* ar avea capacitatea de a evita deschiderea unui alt eon mortifer. Cu condiţia să recunoaştem că murim de dragul unei vieţi pierdute.

Anca MANOLESCU

Între tristeţe şi mîhnire

Concepţia monoteistă, ideea Dumnezeului unu şi unic nu implică doar, aşa cum o înţelegem în mod curent, prestigiul, puterea, măreţia fără seamăn ale unei realităţi transcendente. În unitatea sa de nedespicat, în depărtarea sa de neatins, în faptul de a fi „singurul Dumnezeu“, Dumnezeu e de asemenea „singur“, e singurătate absolută: e o plenitudine de nimeni cunoscută. Iar această plenitudine fără putinţă de cunoaştere are drept corolar, în anumite interpretări, o intensă tristeţe, tristeţea lui Dumnezeu de a fi ignorat, de a fi un *theos agnostos*. Într-un anume sens, insondabilul mister divin este înconjurat cu umbra tristeţii de a nu-şi comunica splendoarea şi plenitudinea. În secolul al XV-lea, un poet persan, Jami, spunea că frumuseţea, orice frumuseţe nu poate îndura să rămînă necunoscută, că ea „are oroare de văl“. E o lege naturală, spunea el, ca frumuseţea să vrea să se dezvăluie, să radieze, să se comunice. Dacă, de pildă, în cugetul tău apare o idee rară, preţioasă, vei fi obsedat de ea şi vei resimţi imboldul firesc de a o exprima. Dumnezeu însuşi nu se sustrage acestei tendinţe „naturale“: „frumuseţea veşnică a trebuit să se supună acestei legi şi ea a răsărit din augustele regiuni ale misterului pentru a străluci în zări şi în suflete... S-a revelat în oglinda fiinţelor“. Creaţia nu este, în acest sens, „operă“, „zidire“, manufactură divină. Este ceva mult mai intim legat de divin: e „revelaţie“, descoperire de sine a lui Dumnezeu pentru ca absolutul să se vindece de tristeţea singurătăţii sale absolute. Henry Corbin menţionează că gnoza ismaeliană derivă numele Allah din rădăcina WLH cu semnificaţiile de „trist“, „copleşit de tristeţe“, „suspinînd către“, „lansîndu-se cu teamă către“. Rămînînd mister dens, Dumnezeu tinde să se facă cunoscut, să-şi desfăşoare posibilităţile, să se manifeste. Fiinţa fiecăruia şi fiinţa lumii sînt constituite de strălucirea lui în expansiune, de „respirul“ lui. „Eram o comoară ascunsă“, spune un hadith des valorificat de mistica sufită, „şi mi-a plăcut să fiu cunoscut. Am creat creaturile pentru ca ele să mă cunoască“.

Dar în ce măsură poate cunoaşte o creatură, fiinţă finită, splendoarea inepuizabilă care se revelează astfel? Pentru gîndirea contemplativă, fiinţele lumii nu sînt decît suporturi, oglinzi în care Dumnezeu se reflectă şi în care el este cel care se cunoaşte pe sine însuşi. Hadithul amintit e de interpretat „am creat creaturile pentru ca să devin în ele obiectul propriei mele cunoaşteri“. Omul „dă loc“ acestei cunoaşteri de sine a divinului, participă la această cunoaştere şi la caracterul ei infinit, „consolîndu-l“ pe Dumnezeu de însingurata lui unicitate. Dumnezeu rămîne acelaşi Unu absolut, singurul subiect şi obiect al cunoaşterii, dar are o infinită diferenţiere a locurilor în care se produce manifestarea şi cunoaşterea sa de sine. Există, în această concepţie, un schimb de viaţă între divin şi uman la fel de esenţial pentru fiecare dintre parteneri. Dumnezeu dă omului fiinţă; înăuntrul fiinţei sale, omul dă divinului loc de manifestare. „Dacă El ne-a dat viaţă şi existenţă prin fiinţa lui, eu îi dau de asemenea viaţă cunoscîndu-L în inima mea“, spunea un contemplativ sufit. Aceeaşi intuiţie a demnităţii umane, a funcţiei indispensabile pe care omul o are în viaţa divină e rostită într-un distih al lui Angelus Silesius, distih pe care Nikolai Berdiaev l-a pus ca motto al cărţii sale, *Sensul creaţiei*: *Ich weiss dass ohne mich Gott nicht ein Nu kan leben,/ Werd' ich zu nicht, Er muss von Noth den Geist auffgeben* („Ştiu că de nu sunt eu, nici Domnul viaţă n-are/ Iar de mă sting Îi iau şi ultima suflare“, trad. Ioana Pârvulescu, în Angelus Silesius, *Călătorul heruvimic*, Humanitas, 1999, ediţie bilingvă, traducere, date biografice, note, variante, postfaţă de Ioana Pârvulescu). *Die Not*, cea din pricina căreia Dumnezeu „e lipsit de suflare“, „îşi dă duhul“ în absenţa locului de epifanie care e omul, înseamnă „nevoie“, „necesitate“ aprigă, dar şi „lipsă“, „mizerie“, „sărăcie“, „tristeţe“, de asemenea „strîmtorare“. În lipsa inimii umane, ca receptacol al strălucirii sale, Dumnezeu se află nu numai în tristeţea singurătăţii lui; El se află „strîmtorat“, fără spaţiu de desfăşurare pentru preaplinul său infinit.

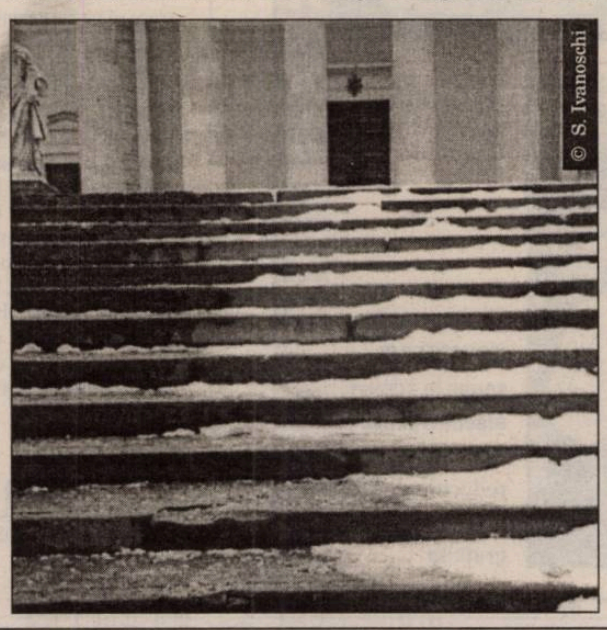

Dar, evident, nu e vorba aici despre un act în doi timpi, mecanic asigurat, despre alcătuirea unei oglinzi care, la rîndul ei, reproduce în mod obligatoriu şi „natural“ imaginea Celui ce se reflectă în ea. Oglinzile umane trebuie să fie capabile „prin construcţie“ să reflecte ceea ce face parte din esenţa divinului, anume libertatea lui. Dumnezeu vrea să îşi contemple strălucirea *adevărată*, iar din adevărul ei face parte în mod capital libertatea lui. Ca atare, omul e la rîndul lui liber şi e la alegerea lui ca inima să îi rămînă oglindă ternă, acoperită, îngropată sau să devină transparenţa prin care divinul îşi trimite şi îşi contemplă splendoarea (şi libertatea) reverberate, înmulţite în nesfîrşite reflexe. Acesta e, poate, unul dintre sensurile parabolei evanghelice despre înmulţirea talanţilor. În finalul cărţii sale, Berdiaev vorbea despre sensul ultim al creaţiei umane, de această dată, ca fiind o „revelaţie antropologică“, în care omul îşi realizează efectiv, existenţial capacitatea de a-l întîmpina pe Christos în slavă, în strălucirea lui descoperită.

De altfel, tema inimii umane ca loc de reflexie a frumuseţii divine este, dincolo de expresiile pasionate şi îndrăzneţe ale misticilor, un mare „loc comun“, pe care fiece tradiţie spirituală îl conţine. Intimitatea, „continuitatea“ dintre strălucirea divină şi fiinţa umană poate fi spusă în multe feluri. Ea este, poate, sugerată, în cheie mitică, de una dintre legendele pe care Andrei Oişteanu le analizează, în alt orizont, în foarte bine articulatul său volum *Ordine şi haos. Mit şi magie în cultura tradiţională românească* (Polirom, 2004). În origini, Dumnezeu este o prezenţă familiară oamenilor, îi priveşte şi coboară printre ei, iar cerul lui le este aproape, la îndemînă. Datorită degradării omului şi, implicit, a lumii, „Dumnezeu fuge cu cer cu tot în sus“ şi întoarce de mîhnire spatele oamenilor. Oamenii s-au „stricat“ şi Dumnezeu nu mai vrea să îi privească (şi să se privească în ei). Avem aici o mostră de realism mitic, ce pare mai degrabă confirmată în vremea de faţă, mult mai verosimilă decît crezurile şi eforturile misticilor pe care i-am invocat. Lumea noastră nu prea pare să mai păstreze multe reflexe umane ale acelei străluciri în care divinul se contemplă pe sine. Desigur, reflexele de acest tip au loc în adîncul inimii, în discreţia ultimă a persoanei, dar, în măsura în care sînt prezente acolo, ele trebuie cumva să se prelungească în vizibil, în practică, în atitudinea faţă de celălalt, celălalt nefiind decît alt loc de reflexie pentru aceeaşi lumină. Or, nu sînt semne că foarte mulţi dintre noi ne-am privi semenii ca atare.

Şi totuşi continuitatea dintre fiinţa umană şi divin, intimitatea lor, nevoia aprigă pe care o au unul de celălalt este amintită liturgic, în fiecare an, de sărbătoarea Cincizecimii, a Pogorîrii Duhului Sfînt. Una dintre cîntările ei invocă principiul fiinţei umane, ceea ce o face să fie: în începuturi „mi-ai dat suflet prin dumnezeiasca ta suflare, de viaţă făcătoare. Astăzi primim suflarea însăşi, Duhul tău“. De fiecare dată, acest eveniment (spiritual în sens propriu) aminteşte că omul este şi respiră, pe treptele intime ale fiinţei lui, datorită respiraţiei lui Dumnezeu, că sufletul este instituit în continuitate cu suflarea Lui – care acum se revarsă în lume şi poate reda fiinţelor umane transparenţa prin care ele participă la cunoaşterea de sine însuşi a lui Dumnezeu. „În această revelaţie a Duhului, creatura vizibilă devine văzătoare; ea e văzută de Dumnezeu şi poate de acum înainte vedea în Invizibil“, spunea André Scrima într-o analiză structurală şi tematică a ciclului liturgic respectiv. În tradiţia ebraică, sărbătoarea Cincizecimii actualizează primirea Legii pe Sinai, lege al cărei prim comandament este „să iubeşti pe Dumnezeu din toată inima, din tot cugetul, din toată puterea ta“. „Din toată inima“ înseamnă, în tradiţia şi în limba ebraică, observa A. Guillaumont, cu o inimă nedivizată, unificată, una, *ehad*. Înseamnă a-i oferi lui Dumnezeu o inimă în adecvare cu unitatea Lui de nedespicat, înseamnă a da un suport potrivit strălucirii lui, a participa la augusta lui singurătate. În ciuda neatenţiei noastre (a „nesinchisirii“ noastre, spunea legenda menţionată mai sus), tradiţiile spirituale cele mai diverse continuă să amintească de responsabilitatea umană faţă de „tristeţea“ Unului, continuă să invoce „fuga celui singur către Cel singur“.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

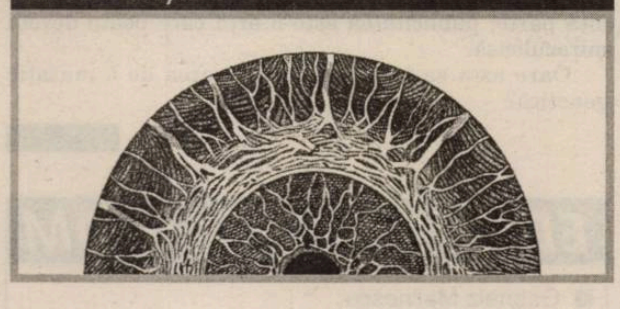

Fantasma sîmburilor de struguri

Am mai reprodus aici, din presa românească de acum douăzeci de ani, scrisori de la cititori pe care ziarele şi revistele le publicau pentru a arăta cît este de activ dialogul dintre autorităţi şi cetăţeni, precum şi, totodată, cîtă iniţiativă şi conştiinţă revoluţionară aveau oamenii muncii. Subiectul economisirii materiilor prime şi a consumurilor de energie, subiect la mare trecere atunci, a inspirat misive pline de imaginaţie, prin care cititorii veneau în întîmpinarea indicaţiilor tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Dar nu numai că veneau în întîmpinarea lor, ci mergeau şi mai departe, ajungînd în zone unde nu se încumeta să se aventureze nici măcar gîndirea secretarului general.

La începutul lui aprilie 1984, *România liberă* reproducea scrisoarea unui cetăţean din comuna Corbu, judeţul Olt, Alecu I. Sandu pe numele său, care arăta cum înţelege el să contribuie la mai buna gospodărire a resurselor naturale şi la găsirea unor noi surse de înlocuire. Omul folosea, pentru încălzit şi gătit, sîmburi uscaţi de fructe, combustibil care s-a dovedit a fi extrem de eficient. Sătenii mai întîi au rîs de el, dar apoi Alecu I. Sandu i-a văzut cum cărau noaptea, pe furiş, sîmburi şi-i aruncau în foc. Cetăţeanul din Corbu avea totuşi o nemulţumire: nu reuşise să găsească o utilizare corespunzătoare sîmburilor de struguri. Pînă cînd, „într-o zi am luat cam 200 de kg de sîmburi, i-am spălat şi amestecîndu-i cu 50 kg de porumb şi măcinîndu-i am obţinut o hrană pentru vite de cea mai bună calitate".

Resursele de inteligenţă ale românului sînt însă inepuizabile. O lună şi jumătate mai tîrziu, în numărul din 19 mai 1984, revista *Flacăra,* în pagina intitulată *„Flacăra* la dispoziţia dumneavoastră (sesizări, propuneri, soluţii – un dialog fructuos între cetăţeni şi autorităţi)", publica o scrisoare ce poate fi socotită, fără dubii, o capodoperă. E semnată de Alexandru Fronie din Timişoara, bd. Leontin Sălăjan nr. 47, ap. 23, şi conţine o serie de propuneri „privind mai buna organizare a comerţului şi a vieţii de zi cu zi în oraşul de pe Bega". Iată-le:

„– înfiinţarea unui magazin specializat în vînzarea peştelui, cu posibilitatea ca acesta să fie ales direct din bazin;

– desfacerea, în cadrul magazinelor, a melcilor, racilor, stridiilor etc.;

– înfiinţarea unui magazin pentru desfacerea produselor de vînat;

– uscarea şi prăjirea sîmburilor de struguri care, prin rîşnire, pot înlocui excelent cafeaua;

– instalarea unui număr mai mare de cişmele pe străzile oraşului;

– programarea unor concerte de fanfară în parcuri."

Ideea că în România anului 1984 s-ar fi putut vinde în magazine stridii mi se pare absolut fabuloasă. Să fi fost timişoreanul un admirator al lui Caragiale, în ale cărui schiţe vedem cum băcănii din oraşe de provincie propun clienţilor „somon de Rhin" şi „stridii de Ostende"? De domeniul fanteziei, chiar dacă mai puţin extravagante, sînt şi propunerile cu peştii scoşi din bazin şi produsele de vînat. Rezonabilă, aducînd o notă de echilibru, este sugestia cu concertele de fanfară în parcuri. Regăsim, în fine, fantasma sîmburilor de struguri: e cea mai neaşteptată şi mai originală reţetă de „nechezol" şi tragem nădejdea că a fost, totuşi, pusă în practică.

Scrisoarea lui Alexandru Fronie induce, orice s-ar spune, o stare de perplexitate. Dacă e o glumă, atunci omul avea un umor nebun, ceea ce face cinste oraşului lui Şerban Foarţă. Dacă e serioasă, înseamnă că problemele psihice pe care le provoca societatea socialistă multilateral dezvoltată au fost încă şi mai grave decît credem.

Dragoş BUCURENCI

pîine prăjită

Mărimea nu contează

Joia trecută, DJ Sasha a mixat pentru prima dată în Bucureşti. Într-un top alcătuit pe baza voturilor clubberilor din toate ţările, Sasha ocupă poziţia a doua după *Olandezul Zburător* – DJ Tiesto. Acesta din urmă a mixat în premieră în România în noiembrie anul trecut. Experienţele de club cu numerele unu şi doi mondiale m-au convins să respect cu sfinţenie o regulă de bună folosire a *clubbing*-ului: la DJ-ul lăudat să nu-ţi cumperi bilet. Ceea ce-nseamnă că ori îmi aranjez prezenţa pe o listă de invitaţi, ori îmi găsesc ceva mai bun de făcut în seara cu pricina. Cei cu bilet (4-600.000 la Tiesto, 5-700.000 la Sasha) riscă să se trezească în tragicomedia în care, după vorba unui prieten, plîngi după banii daţi şi rîzi de ceilalţi care intră.

Ambele experienţe s-au dovedit dezamăgitoare, nu în sensul că s-a mixat prost, ci că s-a mixat blazat şi într-un oarecare dispreţ faţă de un public aparent dispus să înghită orice. Impresie greşită, întrucît şi cel mai neatent observator a putut vedea că cel puţin jumătate din public şi-a petrecut timpul pe margine sau în barul alăturat. Nu vreau să spun că Sasha sau Tiesto s-au prostit peste noapte, nici că standardele bucureştenilor au ajuns mai ridicate decît ale restului lumii. Cred că explicaţia stă în modul în care organizatorii prezintă publicul românesc DJ-ului pe care îl invită. Şi că o fac fără măcar să-şi propună aşa ceva, preocupaţi excesiv de publicitatea care vinde DJ-ul publicului. Pe lîngă obişnuitele postere care au împînzit centrul oraşului şi reclamele în revistele de informaţie de divertisment, evenimentul Sasha a avut parte de reclamă de-o pagină în reviste scumpe de *lifestyle,* spot-uri la radio şi chiar două emisiuni dedicate la o importantă televiziune muzicală. Fără să vrea, organizatorii au acreditat ideea că publicul românesc are nevoie să i se spună silabilisit: *poa-te nu ştiţi ci-ne e Sasha!* Ei bine, nu cred că cei prezenţi la Tiesto sau la Sasha nu ştiau cu mult înaintea acestui efort publicitar despre cine e vorba. Dar îmi închipui că cei doi, care nu au nevoie de o astfel de expunere media în preajma unui eveniment în restul lumii civilizate, au înţeles că românii şi-au făcut din numele lor pupitru cioplit şi se vor extazia indiferent de ce li se serveşte.

Cu mici excepţii, cele mai bune amintiri ale nopţilor de club le am despre DJ-i de talie medie sau chiar obscuri, la care am ajuns în urma a ceea ce specialiştii numesc *marketing viral*, o denumire haioasă pentru răspîndirea unei idei din gură în gură sau din e-mail în e-mail. Precedaţi de aprecieri ale unor prieteni care i-au auzit întîmplător la Budapesta sau aiurea, anunţaţi pe uşa unui club sau în reclame de dimensiuni obişnuite, aceşti DJ-i au depus efortul de a-şi convinge publicul la faţa locului. Tiesto şi Sasha au părut să creadă că au de-a face cu un public deja convins şi au reuşit în schimb să impună ideea că în materie de mixat mărimea (numelui) nu prea contează.

Alex. Leo ŞERBAN

de ce *nu* e *cool*

Afişul Festivalului filmului european

(a 8-a ediţie)

Pentru că, ei nu, da' uitaţi-vă puţin: chiar aşa, cu punga de popcorn (= floricele) pe scaun!?, şi încă *lăsată* pe scaun, în sala de cinema în care toate celelalte scaune sînt goale, adică ce vrea să spună afişu' ăsta, că lumea fuge de filmu' european mîncînd pămîntul şi lăsînd pînă şi bunătate de popcorn nemîncat!?, nu, asta-i gafă, zău aşa, punga de popcorn, păi asta e de la filmu' american dom'ne!, că la ei se consumă popcorn la filme, ce treabă are filmu' european cu popcornu'?, că dacă stai să te gîndeşti puţin asta-i marfă de multiplex, iar filmu' european abia dacă vede perete de multiplex de trei ori pe an, nu zic, ideea a fost bună, să vadă lumea popcornu' şi să vină buluc la film, da' p-ormă ce faci, că omu' crede că-năuntru se dă Stallone, se dă JLo, şi cînd-colo, intri şi te trezeşti cu Margarethe von Trotta şi Chéreau, păi nu-i corect, zău aşa...

Re: member

„Jacques Prévert e un tip căruia i se învaţă poeziile la şcoală. Aflăm că iubea florile, păsărelele, cartierele vechi ale Parisului etc. Purta şapcă şi fuma *Gauloises*; era confundat uneori cu Jean Gabin; de altfel, el a scris scenariile la *Quai des brumes, Portes de la nuit* etc. A mai scris scenariul la *Les enfants du paradis*, considerat capodopera sa. Toate astea constituie suficiente motive ca să-l deteşti pe Jacques Prévert; în special dacă citeşti scenariile pe care Antonin Artaud le-a scris în aceeaşi epocă, niciodată ecranizate. (...)

Dacă Prévert scrie, este pentru că are ceva de spus; chestie onorabilă. Din nefericire, ceea ce are de spus este de o stupiditate fără margini; ţi se face greaţă. (...) Inteligenţa nu te poate ajuta să scrii poeme bune; ea te poate ajuta, totuşi, să nu scrii poeme proaste. Dacă Jacques Prévert este un poet prost, asta se-ntîmplă pentru că, înainte de toate, viziunea sa despre lume este plată, superficială şi falsă. Era deja falsă pe vremea sa; astăzi, nulitatea sa transpare cu strălucire, în asemenea măsură încît toată opera lui pare dezvoltarea unui gigantic clişeu. Pe plan filozofic şi politic, Jacques Prévert este înainte de toate un libertarian; adică, în mod fundamental, un imbecil."

(Michel Houellebecq, „Jacques Prévert e un bou", în *Lettres françaises*, iulie 1992)

Alice POPESCU

imaginarul publicitar

Mutaţia genetică

Publicitatea este spaţiul imaginar al aproape tuturor posibilităţilor. Mi-e greu să îmi închipui un altul în care basmul şi cifrele exacte, de exemplu, să se poată întîlni cu aceeaşi dezinvoltură. E un imaginar care va crea istorie, o artă mutantă. Prin urmare, dacă lucrurile tot trebuie să stea aşa, generaţiile viitoare merită şansa unei mutaţii genetice care să înceapă cu rafinamentul.

Ce-ar fi să renunţăm, pentru început, la ciorba de burtă? Nimic mai odios decît o cisternă (de ce nu un ocean, un cosmos întreg?) de ciorbă primordială, un pericol public mobil gata să se reverse oricînd peste oamenii cumsecade şi idiosincrazici din tată în fiu. Dante ar fi trebuit să se gîndească la asta cînd a descris infernul, însă probabil că nu i-a dat prin cap să facă o călătorie documentară prin locurile din care ne tragem extazele şi coşmarurile. Chiar şi cu un detergent ca *Dero*, naţional şi patriotic şi capabil să scoată 99 din cele mai frecvente pete de ciorbă de burtă din genele noastre, eu zic că 1% tot o să ne dăm în petic.

Cînd nu sîntem naţionali, sîntem de basm. Ca în reclama cu albul generalizat, de la cel al textilelor, pereţilor etc. pînă la albul laptelui sau al ultimei leucocite din sîngele protagoniştilor figuranţi în nemuritoarea poveste cu bunicul recuperat din mina de cărbuni şi returnat *via mail* moştenitorilor de drept, proprietari ai paradisului vizual mai sus menţionat. Firește, şi aici păcatele carbonifere şi rufele familiei se spală tot cu cele 99 procente de precizie ale modestului şi miraculosului detergent de descendenţă tracică *Dero*. Mă gîndesc că, probabil, ne lipseşte o emisiune specializată, de difuzare a reclamelor publicitare pentru bunici şi copii, la o oră accesibilă şi neinterzisă de CNA minorilor de peste 18 ani în loc de legendara *Noapte bună, copii!*, prea clasică atît pentru generaţiile noi, cît şi pentru cele foarte vechi.

În fine, dacă vreţi să vedeţi cum se poate concilia tradiţia cu timpurile moderne fără fricţiuni estetice, uitaţi-vă la ultimul spot al firmei *Kenvelo*. Ce credeţi că spală femeile din triburile amerindiene la rîu, pentru bărbaţii lor, cu cea mai mare naturaleţe şi în cel mai firesc ritual? *Bluejeans*-i. Nimic tras de păr, ridicol sau bolnav de senilitatea bonomă a falimentului creativ. Nici o informaţie gratuită, din zestrea semidoctismului hazliu ori autoironic cu care ne-au obişnuit DJ-ii şi publicitarii români, nici un *bifidus essensis*, nici o exagerare, nimic care să anunţe cu surle şi trîmbiţe nemaivăzuta antiteză, *poanta, clenciul, chichiţa, marea găselniţă*. O mulatră tînără pictată pe faţă şi goală pînă la brîu în cea mai autentică şi credibilă tradiţie amerindiană spală ceva în rîu. Nu vedem ce. Vedem doar natura din jur. Îl vedem pe el aşteptînd-o. Într-o fracţiune de secundă ochiul nostru înregistrează cu uimire imaginea familiară a unei perechi de blugi în apa de munte. Într-o altă fracţiune de secundă îi vedem plecînd, ţinîndu-se de mînă. Totul se petrece rapid, cît să ne amintim, imediat după aceea, că el era îmbrăcat în blugi.

Kenvelo. Anywhere.

Atît. Suficient pentru inteligenţa şi simţul nostru estetic. Marile miracole, ca şi cele mai sublime întîmplări, sînt simple, discrete şi nu se repetă la cerere. Asupra miraculosului nu se face publicitate, dar, pe de altă parte, publicitatea este o artă care poate deveni miraculoasă.

Oare asta se învaţă sau este vorba de o mutaţie genetică?

EDITURA POLIROM

■ Gabriela Melinescu
Acasă printre străini

Noutăţi:

■ Toma Pavel
A şasea lumină

■ Amélie Nothomb
Metafizica tuburilor

■ Charles Bukowski
Poşta

www.polirom.ro

Magdalena MĂRCULESCU-COJOCEA

„Limbajele acţiunii“

– despre Seminarul internaţional de filosofie de la Iaşi (28-30 aprilie) –

OFFRES (Organisation Francophone pour la Formation et la Recherche Européenne en Sciences Humaines) este o „reţea“ care s-a constituit sub forma unor multiple contacte ştiinţifice între ţările Europei centrale şi de sud-est. Modelul a fost dat de o asociaţie română, ARCHES (Association Roumaine de Chercheurs Francophones en Sciences Humaines), fondată în 1994 de foştii bursieri ai guvernului francez care, o dată întorşi în ţară, s-au adunat de prin toate colţurile României şi au pactizat pentru a-şi diminua chinurile reinserţiei în mediul intelectual de care se înstrăinaseră oarecum sau căruia nici măcar nu avuseseră vreme să-i aparţină înainte de a pleca la studii occcidentale, deci înainte de a cunoaşte botezul de neuitat al mirajului universitar parizian.

Pentru a reface „utopia“ şcolilor de excelenţă franceze, tinerii umanişti au organizat ani de-a rîndul reuniuni tematice lunare, universităţi de vară de amploare europeană, au susţinut şi mai susţin şi astăzi o apariţie editorială interdisciplinară menită să le valideze existenţa ca grup de cercetare. Şi cum evoluţia este legea a toate cele ce există, „aripa filosofică“ a ARCHES-ului a generat o reţea mai amplă (OFFRES) la care subscriu actualmente cîţiva reprezentanţi ai facultăţilor de filosofie româneşti, dar şi ai universităţilor din Lille, Nice, Praga, Atena, Skopje, Belgrad. În fiecare an au loc cîteva seminarii în instituţiile pomenite şi o universitate de vară (în 2001, la Lille III, despre „Responsabilitate“; în 2002, la Dubrovnic, despre „Drepturile omului şi ideea de civilizaţie“; în 2003, la Sophia-Antipolis din Nice, despre bioetică şi biopolitică).

Spiritul tematic al universităţii de vară de anul acesta, care se va desfăşura la Praga, s-a conturat prin seria de conferinţe din cadrul Seminarului internaţional de filosofie de la Universitatea din Iaşi, avînd drept subiect de dezbatere „Limbajele acţiunii“. Timp de trei zile, perioadă (28-30 aprilie) în care Iaşiul mai găzduia şi un alt colocviu organizat sub siglă francofonă, pe tema audiovizualului, expunerile şi discuţiile s-au focalizat asupra dimensiunii metodologice care poate justifica pretenţiile discursului filosofic de a aborda (prin instrumentele gîndirii clasice, ale filosofiei politice sau chiar ale logicii contemporane) ideea de acţiune şi de normativitate a acţiunii. Varietatea poziţiilor de argumentare, care a constituit în ultimă instanţă farmecul dezbaterilor, a dat naştere unui spirit polemic domolit cu adevărat doar de urcarea la tren şi de „repatrierea“ participanţilor, care cu siguranţă au păstrat şi pînă astăzi un gust nostalgic.

OFFRES constituie o interfaţă a programelor universitare, doctorale şi postdoctorale, în care diplomele sînt acreditate inter-universitar, publică reviste şi acte ale colocviilor desfăşurate, susţine traduceri în limbile central şi est-europene, organizează stagii de cercetare pentru studenţi.

Nu doar amploarea academică a acestui grup de cercetare m-a determinat să-i fac o astfel de prezentare, ci o anumită amiciţie întru filosofie care îi este caracteristică şi care face ca nevoia de comunicare să poată genera un cadru reflexiv transformat într-o instituţie.

Dilema veche vă recomandă

● Să vizitaţi Tîrgul de Carte *BOOKAREST* 2004 deschis între 26-30 mai la Teatrul Naţional, Sălile Artexpo, şi să vă cumpăraţi (cu reduceri peste reduceri) cel puţin următoarele cărţi din „lista scurtă“ a noilor apariţii: cele 7 volume noi din colecţia *Ego. Proză* de la Polirom, semnate de Ioana Băeţica, T.O. Bobe, Radu Pavel Gheo, Dan Lungu, Cosmin Manolache, Adrian Schiop, Lucian Dan Teodorovici; *199.000 lei* de F. Beigbeder (Pandora); *Dandysmul* de Adriana Babeţi (Polirom), *De la Şcoala de la Atena la Şcoala de la Păltiniş* de Andrei Cornea (Humanitas); *Maria, Regina României – Însemnări zilnice* (Editura Albatros); *Crase banalităţi metafizice* de Alexandru Dragomir (Humanitas); *Aşteaptă pentru a-ţi povesti viaţa* de García Márquez (RAO, trad. Tudora Şandru-Mehedinţi); *Paradisul de după colţ* (Humanitas, trad. Mariana Sipoş); *Într-o lumină (v)orbitoare* de Tita Chiper (Curtea Veche); *Literatura română în postceauşism* de Dan C. Mihăilescu (Polirom) şi, desigur, *Obscenitatea publică* de Andrei Pleşu (Humanitas). (Simona Sora)

● În *Cultura* (nr. 10/2004) un interviu sfîşietor acordat de Mircea Ivănescu lui Teodor Fleşeru. Nu, nu-mi vine să rezum despre ce, despre cine, despre cîte se discută. Un interviu scottfitzgeraldian, dacă aţi citit măcar o dată „Crăpătura“, nuvela lui Scott, care l-a bulversat pe Cioran, sau măcar un poem despre Mopete. Nu? Atunci a se reţine din acest interviu că „incultura se uită uşor şi repede, fără sechele“. (Radu Cosaşu)

Matei MARTIN

bon de lectură

Democraţia de la A la V

● Cristian Preda, *Mic dicţionar de gîndire politică liberală*. Prefaţă de Daniel Barbu, Editura Humanitas, 2004.

În istoria recentă a României s-a putut adesea constata la oamenii politici ai vremii folosirea unor termeni de bază ai gîndirii politice în contexte şi cu sensuri total diferite decît înţelesul lor universal. De asemenea, nu de puţine ori, limbajul folosit de politicieni nu include cuvinte care în democraţii avansate au intrat deja în vocabularul de bază al conducătorilor.

Frecvenţa ezitărilor, a incomprehensiunilor, a mutilărilor, recurgerea la cuvinte din altă sferă decît cea a vocabularului politic sînt simptomele unui soi de dislexie ce ar putea fi clasificată în cel puţin patru tipuri diferite: unii dintre politicienii de astăzi sînt continuatori, în vorbe şi fapte, ai tradiţiei comuniste; alţii, care-şi revendică statutul de continuatori ai tradiţiei democratice interbelice, folosesc adesea un limbaj care pentru majoritatea cetăţenilor de acum pare din altă lume; apoi, pentru cei care n-au apucat o şcoală mai bună, este uneori foarte dificil să înţeleagă pe deplin sensurile unor noţiuni abstracte, cum ar fi *contract social* sau *neoliberalism;* în fine, ignoranţa, exprimată prin folosirea abuzivă a termenilor, depăşeşte cîteodată limitele oricărei înţelegeri şi frizează patologicul.

Recenta apariţie a Editurii Humanitas îşi propune să corecteze aceste anomalii. Dicţionarul alcătuit de Cristian Preda, conferenţiar (şi decan) la Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti, stabileşte – pentru prima dată în istoria postcomunistă a României – terminologia de bază a democraţiei, cu sensurile (şi contextul) de bază al cuvintelor care ar trebui să fundamenteze acţiunea politică. „Lista“ lui Cristian Preda cuprinde 111 intrări cu articole de dimensiuni egale (circa 2.000 de semne) ordonînd alfabetic, de la A *(absolutism)* la V *(vot)* noţiunile fundamentale ale democraţiei. Calitatea şi densitatea informaţiei prezentate în fiecare articol, precum şi referinţele bibliografice asigură o însuşire temeinică a termenilor. Autorului i s-ar putea reproşa absenţa trimiterilor de la o intrare la alta: şi această decizie a fost luată tot din nevoia de a condensa şi de a face lectura mai uşoară şi mai plăcută. Oricum, pentru cei care vor parcurge dicţionarul în întregime, legăturile între termeni se vor stabili implicit. Prin modul în care a fost conceput, dicţionarul se adresează unui public larg, ce ar include candidaţii şi studenţii la facultăţile de ştiinţe politice, jurnaliştii, politicienii etc. Dicţionarul se adresează, de asemenea, cetăţeanului simplu, care ar putea găsi aici explicaţii la dilemele politice cotidiene. Nu în ultimul rînd, cred că ar fi un bun instrument de lucru pentru politicianul român obtuz şi dislexic, în chip de terapie alternativă: lectura unei definiţii scurte nu ar avea cum să-i pară prea obositoare şi poate ar conduce la o mai bună comunicare cu colegii de partid sau de instituţie publică.

Simona SORA

puzzlecturi

Gourmandises

● **Sanda Niţescu, *Steak de ton roşu sau fasole bătută? Ghid insolit cu 33 de restaurante bucureştene*, Editura Humanitas, 2004.**

Pînă nu demult, a vorbi despre „critică gastronomică" sau măcar despre „cronică gastronomică" la noi era puţin stînjenitor, dacă nu de-a dreptul caraghios. Într-un „sector" în care Protecţia consumatorului mai rîneşte în direct (sau înregistrat), în care restaurantul în care ai mîncat duminică dă faliment miercuri, în care surprizele încărcate de decibeli fac regula, e complicat să sistematizezi, să aplici reguli şi să dai verdicte. Totuşi, proiectul unui ghid al restaurantelor bucureştene pluteşte de cîţiva ani în lumea editorială. Ştiu cîteva asemenea aventuri începute şi lăsate baltă din lipsă de bani, de timp şi de continuitate a „subiectului". Căci pentru a face un ghid onest, în afară de o predispoziţie ludic-hedonistă, de experienţă (a gustului, exersat în locuri de referinţă) şi de un talent al transmiterii acesteia, mai ai nevoie de fonduri (cît se poate de neutre), de timpul necesar degustării pe îndelete şi de o diversitate de restaurante care să „reziste" măcar pînă ajunge cartea în librării. Nu e de mirare că Dan Chişu, semnatarul unei cronici gastronomice în *Academia Caţavencu* (după Bursuc) a preferat să facă înconjurul Pămîntului decît să se înhame la o asemenea muncă, iar Peter Imre, celălalt cronicar (în *Ziarul Financiar)*, nici nu şi-a pus problema.

Provocarea a venit din partea unei scriitoare-plasticiene, autoarea unei false cărţi de bucate *(Un fir de mărar şi cerul albastru)* şi al unui pseudo-ghid al cafenelelor pariziene *(Café)*, Sanda Niţescu trăind de peste 35 de ani la Paris, unde a avut mai multe expoziţii de pictură şi a lucrat la filiala unei mari agenţii japoneze de publicitate, fiind, în plus, membră a Asociaţiei Franceze a Presei gastronomice şi turistice. E de la sine înţeles că „ghidul insolit cu 33 de restaurante bucureştene" nu e un simplu ghid. Bunul-gust desăvîrşit al autoarei, buna sa dispoziţie continuă (chiar şi atunci cînd păşeşte cu stîngul în anumite restaurante), talentul scriitoricesc şi un spirit de observaţie pe cît de actual, pe atît de contextualizant – fac din acest „aperitiv la un ghid viitor" (cum, cu modestie, e numit) o minunată carte despre Bucureştii anilor 2000.

Atentă să surprindă „momentul" petrecut într-un restaurant sau altul, Sanda Niţescu nu omite nimic din ce-ar putea interesa (sau ar trebui să-l privească, într-o lume ce ştie să combine *savoir-vivre* cu *savoir-manger)* pe cititorul acestei cărţi, viitorul musafir (mai degrabă decît client) al stabilimentelor descrise. De la babilonia *Terasei Doamnei*, la localul familial *GB (George Bană)* sau la ataşantul local *La Madelaine* (unde povestea patronului e mai importantă decît parfeul cu afine care te face să înghiţi în sec) – autoarea ne plimbă printr-un univers neaşezat, cu învinşi şi învingători, cu savori şi nedreptăţi deopotrivă de incitante. Deviza de la *Waterloo Taverne* („Prefer să mor de sete decît să beau din paharul mediocrităţii.") comunică subteran, în această carte cu mai multe straturi, cu cea de la restaurantul indian din zona Domenii, *Barka Saffron* („Marile baruri sînt născute, nu făcute. Trebuie să ne îndeplinească dorinţa de a ne distra, a ne confesa şi a filozofa. Toate laolaltă!") sau cu pomul desfrunzit plin cu poeme de la *Balthazar*. Nu întîmplător restaurantul *Byblos* din Amzei îi provoacă scriitoarei o incursiune prin tragediile criticii gastronomice (sinuciderea lui Bernard Loiseau, atunci cînd a pierdut o stea într-un ghid gastronomic celebru, sau harachiriul lui Vatel – maestul de ceremonii al prinţului de Condé – pentru că peştele comandat nu a ajuns la timp). Comparînd „momentul" bucureştean (cu personajele sale locale sau cosmopolite) cu alte momente pariziene sau normande, Sanda Niţescu evocă descriind şi descrie evocînd idealul fiecărui lucru: cum e „cafeaua albă" în restaurantele libaneze din Paris şi cum e la *Coin Vert;* cum ar trebui să fie o veritabilă *mousse au chocolat* şi pînă unde poate ajunge obsesia adevăratelor ingrediente într-un restaurant care se respectă; cum e un clasic meniu italian într-un mic restaurant parizian fără pretenţii, ţinut de calabrezul Giuseppe şi cum stau lucrurile la *Basilicum*, pe Popa Savu; ce înseamnă vizionarismul dlui Oiţă de la *Cocoşatul* şi cum se aplică noua etică gastronomică („O hrană... se adresează spiritului, înainte de a umple stomacul") în dîmboviţeanul *La Villa*.

Dincolo de stratul gastronomic savuros şi surprinzător (chiar în cazul unor locuri pe care credeai că le ştii binişor) există, în acest ghid insolit, zeci de poveşti, momente şi schiţe cu personaje memorabile (Sandu de la *Cocoşatul*, chinezoaica de la *Balthazar*, doamna Laura de la *Locanta Jariştea*, dl Katevenis de la *Casa Caragiale)*, dintr-un imaginar pitoresc şi (uneori) neverosimil: Bucureştiul contrariilor îmblînzite şi al diversităţii nesfîrşite.

În aşteptarea ghidului pe care Sanda Niţescu ni-l promite în continuare, rapida traducere în mai multe limbi a acestei cărţi-„aperitiv" ar fi, probabil, un *boom* editorial. Nu de proporţiile lui Coelho, dar mai nobil.

● **Cristina Stoica, *Bucătăria îndrăgostiţilor. Reţete afrodiziace: ştiinţă veche, gusturi noi*, Editura Compania, 2004.**

Chiar dacă poveştile despre eficienţa cremelor pentru riduri şi a produselor afrodisiace preparate din ingrediente de la supermarket greu mai conving pe cineva, un reţetar savant adnotat despre originile, întrebuinţările şi actualitatea plantelor şi substanţelor amoroase constituie o lectură plăcut-nostalgică, amintind de almanahurile ilustrate de pe vremuri. Mai ales atunci cînd autoarea cărţii e o jurnalistă cunoscută (redactor-şef al Editurii Burda) ce ştie bine să se joace cu registrele. Cartea nu e, desigur, pentru oricine. Ea nu se adresează nicidecum expeditivilor, grăbiţilor sau placizilor care n-au timp sau nu găsesc energie pentru a testa proprietăţile afrodisiace ale sparanghelului, caviarului sau ciocolatei... O carte de *lifestyle*, în care puteţi găsi, cu detalii, cîteva dintre *gourmandisele* pomenite de Sanda Niţescu în ghidul său. Iar dacă nu veţi afla, din această carte, reţeta „Curcanului lui Peneş... pus la frigare întreg, aşa cum scrie în Cronica Convorbirilor Literare...", va trebui să vă mulţumiţi cu „Pasta picantă a zeilor" sau cu Tagliatellele „Mă topesc după tine".

trend inţe

Ce fac vedetele cînd se închide prompterul

Cînd cu gene ostenite, regizorul de emisie închide prompterul şi în timp ce pe ecran rulează genericul de final peste imaginea clasică în care prezentatoarea îşi fojgăie hîrtiile de pe pupitru şi-şi închide-deschide-închide-deschide pixul, privirea ei rimelată alunecă melancolic undeva în colţul studioului şi un zîmbet misterios îi flutură abia perceptibil peste rujul *Dior color stay*. Nu, nu se gîndeşte, cum ar proceda orice femeie normală cînd pleacă de la serviciu, la vreo tocăniţă pe care, drapată în şorţuleţul *Dolce & Gabbana*, ar putea s-o înfăţişeze familiei la ceas de seară. Gîndul îi pluteşte lin, dar fix în direcţia laptopului la care, tîrziu în noapte, o să scrie... versuri. Primele circulă deja oarecum trist pe sub coafura bine înţepenită cu fixativ: *Cînd vorbe de dor şopteşti / Mereu cînd lîngă mine eşti / În tine mă pierd şi mă regăsesc / Şi atunci înţeleg cît mă iubeşti*. Bine, aici am încurcat puţin borcanele, versurile de mai sus nu au nici o legătură cu prompterul, ele aparţin nu unei crainice de ştiri, ci unei actriţe, fostă miss (sursa: rubrica *Cenaclul „Rică Venturiano"* din *Academia Caţavencu*). Ideea e că scenariul de mai sus se poate manifesta oriunde: în faţa prompterului, la paralele, la sol sau pe bîrnă, pe podiumul de miss, chiar şi în preajma mixerului (mixerul de radio, nu cel cu care face mama maioneză), va să zică, oriunde vieţuiesc şi muncesc vedetele.

Da, vedetele noastre scriu poezie. Fie ele prezentatoare de ştiri, cîntăreţe, gimnaste, miss sau animatori de radio, vedetele noastre au suflete groaznic de simţitoare, indiferent de sex şi de domeniul în care activează: *O, Doamne, ce blesteme ispăşesc / De-n viaţă nici o fericire nu găsesc*. Departe de mine gîndul că fiorul liric ce ne bîntuie showbiz-ul ar fi vreun fenomen indezirabil. Sînt perfect de acord ca vedetele să scrie poezie, în definitiv românul s-a născut poet, de-abia cînd a mai crescut a devenit miss. Ce nu-nţeleg, oricît m-aş strădui, este: de ce trebuie să ştim şi noi? Adică, după ce că sîntem la curent cu fiecare spălare de şosete, cu fiecare partidă de sex solitar sau în grup (cu sau fără Laura Andreşan) şi, bineînţeles, cu fiecare SMS, chiar trebuie să ne livreze spre lectură şi versurile lor, ce-i drept, de un umor involuntar copios? Oare în curînd o să se transmită în direct la TV şi rugăciunea de seară în versuri cu rimă împerecheată a Biancăi Brad?

Simona TACHE

Andrei GORZO

dilematograf

Pe de altă parte

● ***Cazul Furtwängler / Taking Sides* (Germania-Franţa-Marea Britanie-Austria, 2001), de István Szabó.**

Nici dacă s-ar fi vrut ca filmul lui István Szabó să ruleze la Bucureşti cu sala goală, nu s-ar fi acţionat cu atîta hotărîre în acest sens. În primul rînd, a fost expediat la Hollywood Multiplex – acel cunoscut loc de întîlnire al melomanilor. Apoi, admiţînd că unii spectatori, veniţi la Multiplex ca să se distreze, ar ezita între *Cazul Furtwängler* şi *Scooby-Doo 2: Monştrii dezlănţuiţi*, mai e şi problema titlului: „Daţi-mi două bilete la *Cazul Frrt... Fff... Ffuu...* mai bine daţi-mi la *Troia*". Asta în condiţiile în care *Taking Sides*, piesa lui Ronald Harwood care stă la baza filmului, se juca nu demult la Teatrul Naţional, sub un titlu mult mai provocator şi uşor de pronunţat – *De partea cui eşti?*.

Adusă pe ecran, piesa lui Harwood – despre anchetarea dirijorului Wilhelm Furtwängler, acuzat de complicitate cu naziştii – rămîne în mare măsură o piesă de teatru. Momentele cele mai puţin convingătoare sînt acelea în care Szabó îşi scoate personajele la aer – pe malul lacului, pe lac, la pădure –, într-un efort de a arăta că filmul nu e complet dependent de text. Textul însuşi are mici probleme – tirade care pot zgîria urechea spectatorului de film, un moment în care confruntarea de principii dintre Furtwängler şi maiorul american însărcinat cu ancheta este reluată de două personaje secundare – secretara nemţoaică şi asistentul american al maiorului –, luptători de categoria pană. Dar meciul greilor e formidabil. Ca apariţie, maiorul (Harvey Keitel) hotărît să distrugă răul care, în 1946, supravieţuieşte printre ruinele Berlinului poate aminti de maiorul (de astă dată britanic – Trevor Howard) care încerca să ţină sub control răul de sub ruinele Vienei, în *Al treilea om* (1949): mustăcioara, simţul datoriei, umbra unei nemulţumiri intime. Dar Keitel e mult mai fioros. Maiorul îl numeşte pe Furtwängler „şef de orchestră" şi repetă cuvintele astea cu sete, îngroşîndu-şi rolul de american barbar, sfidînd evlavia cunoscătorilor, savurînd consternarea lor. Îi place să arunce cuvîntul „căcat" în aerul rarefiat pe care-l respiră Furtwängler (Stellan Skarsgård). Keitel nu e actorul care să decalibreze insultele astea din grija de a-l păstra pe spectator de partea lui; ne lasă să ne îndepărtăm. De-aceea, momentul în care realizăm că aerul din jurul acuzatului nu e tocmai curat – şi nu din vina cuvintelor folosite de maior – vine ca o zdruncinătură. Din momentul acela, fiecare dezvăluire începe cu „pe de altă parte". Muzicienii interogaţi îl prezintă pe Furtwängler ca pe un oponent activ al nazismului şi, ca dovadă, povestesc stratagema la care a apelat dirijorul ca să nu dea salutul nazist la o întîlnire cu *führer*-ul. Pe de altă parte, dirijorul care a avut grijă să-şi uite bagheta în mîna cu care trebuia să salute e acelaşi om pe care Göring l-a făcut consilier. Pe de altă parte, Furtwängler însuşi n-a fost consultat; a fost înştiinţat că e consilier – ce putea să facă? Pe de altă parte, *putea* să nu facă remarce antisemite. Pe de altă parte, ce înseamnă cîteva cuvinte pe lîngă zecile de vieţi pe care le-a salvat? Pe de altă parte, de ce s-ar mai fi obosit să salveze vieţi dacă, aşa cum susţine acum, nu era conştient de crimele naziştilor? Pe de altă parte, atenţia lui era concentrată asupra muzicii: cultura germană a rezistat prin el, iar el a rezistat prin cultură. Pe de altă parte, atunci cînd concerta peste tot în lume, oare nu promova regimul căruia ar fi trebuit să-i reziste? Pe de altă parte, era prea nepămîntean ca să-şi pună astfel de probleme. Da, dar era foarte pămîntean în alte privinţe: ştia că, acceptînd să concerteze în onoarea lui Hitler, îşi menţine avansul faţă de mai tînărul său rival, Von Karajan; ştia că statul îl poate scăpa de criticii antipatici. E meritul lui Harwood că a ştiut să împartă cărţile fără să favorizeze pe nimeni. *Cazul Furtwängler* aminteşte, bineînţeles, de *Mephisto*, un alt film despre artă şi politică realizat de Szabó. Dar filmul acela îşi lua de guler protagonistul cu ceva din inflexibilitatea maiorului de aici; la final nu-i lăsa nici o şansă. La finalul noului film, maiorul îşi concentrează rechizitoriul într-o tiradă şi, aşa cum o rosteşte Keitel, e anihilatoare – parcă vedem cuvintele înfigîndu-se în Furtwängler. Dar apoi vine rîndul acuzatului să vorbească despre puritatea chemării sale şi e un moment frumos pentru că, aşa cum îl rosteşte Skarsgård, discursul nu scoate în evidenţă nobleţea artistului, ci dezgustul şi frica lui de harababura asta – viaţa – în care toate se amestecă şi mizeria poate pătrunde peste tot.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

(O altă) pauză publicitară

Ce se întîmplă cînd apuci pe cineva de fund? Primeşti o uitătură piezişă, o palmă sau chiar, prin alte părţi, te alegi cu un proces de hărţuire sexuală (ce mai? – e un obicei urît!). Răspuns greşit! Cînd strîngi o fesă în palmă, obţii nici mai mult, nici mai puţin decît suc de portocale (cel puţin aşa ne spune un spot care face reclamă la sucul *Cappy)*. Desigur, pentru ca din această operaţiune să se obţină rezultatul dorit, trebuie să existe o ştiinţă a strîngerii: „Strînse nici prea tare, nici prea încet, ele îţi dau cel mai bun suc de portocale" – glăsuieşte vocea din *off* a spotului. Şi asta nu e tot. Trebuie să ştii şi cînd să o faci („Este foarte important să faci gestul potrivit la momentul potrivit"). Adică dacă eşti într-un bar şi ciupeşti chelneriţa de fund – aşa cum vezi prin filme – se cheamă că eşti un bădăran. Dar, dacă eşti o doamnă respectabilă şi, în momentul crucial de la propria-ţi nuntă, îţi apuci cu sete partenerul de posterior înseamnă că ai făcut gestul potrivit la momentul potrivit. Şi, precum spuneam, obţii suc de portocale. Pe care cei de la *Cappy* te îndeamnă chiar să-l guşti („Gustă oferta *Cappy*!"). Desigur, nu trebuie să te aştepţi ca, după un asemenea proces tehnologic, să se înghesuie cineva să-ţi savureze produsul.

O altă reţetă ciudată ne este prezentată într-un alt spot, cel care face reclamă la bomboanele *Alpenliebe*. Producătorii ne arată cum procedează: într-un malaxor în care există deja frişcă, ei adaugă căpşune – cu tot cu frunzuliţe, însă! Poate consideră că acestea dau bomboanelor un gust deosebit... De altfel, cînd ne spun compoziţia, ei lămuresc lucrurile. Se pare că nu pun fructele, ci doar plantele (căci „căpşuni" – conform *Dicţionarului ortografic* – este pluralul de la „căpşun", nu de la „căpşună"...). Şi uite aşa o să se spună şi despre noi că am înnebunit, aşa cum se spune despre vulpea aia jalnică şi împăiată care se dă drept lup. Şi o să începem şi noi să vorbim în dodii, amestecînd registrele, cu „Asta-i calomnie, zău aşa!" şi „Aveţi grijă, pa!".

Se zvoneşte că italiencele ar fi nişte femei focoase – deh, le fierbe în vine sîngele latin... Problema este că, se pare, fierberea aceasta numai la momente pasionale nu duce. Ba, dimpotrivă. Antonio stă în pat lîngă femeia mult dorită, încearcă chiar să „mişte" şi el ceva, numai că doamna inimii lui stă cu spatele la el şi, la orice tentativă, îi spune *„Antonio, fa caldo!"*. Antonio porneşte ventilatorul – ea nimic. *„Antonio, fa caldo!"* Atunci Antonio se duce la frigider, unde nu are altceva decît *Nestea Ice Tea* (!?), şi ia o duşcă pentru a-şi mai stinge focul. Are o faţă satisfăcută, dar tîmpă – probabil din cauza frustrărilor la care a fost supus. Apoi îşi aminteşte şi îi duce un pahar şi reclamantei. Aceasta bea cu poftă. După aceea se aşază în aceeaşi poziţie ca înainte, dar spune că i-e frig *(„Antonio, fa freddo!")*. Nu mai vedem ce s-a întîmplat apoi în cameră, dar auzim un strigăt ca din junglă. Putem presupune că Antonio, excedat, a ucis-o pe femeie. S-ar face în sfîrşit dreptate şi şi tu, ca telespectator, te-ai simţi răcorit după o asemenea rezolvare. Mă tem, însă, că, la cît de bleg arăta Antonio, el a fost cel care a încasat-o.

Un alt spot face reclamă pe Antena 1 la un CD al cîntăreţei Alina, despre care ni se spune că e descoperită de Costi Ioniţă. Pe fundalul vocii din *off*, se aude o linie melodică de manele. Pe Alina n-o auzim cum cîntă, decît atunci cînd vocea prezentatorului îşi încheie partitura. Atunci Alina mai apucă să spună doar „Ale mele sînt mai mari" şi spotul se sfîrşeşte. Ne-a lăsat cu totul în ceaţă. Oare la ce se referea Alina? Această reclamă poate fi pusă în legătură cu o alta, la *Allianz*, în care tatăl îi arată ceva fiului şi îi spune: „E mică, dar e-a noastră!". Ei, iată cum se face educaţie copiilor. Puştii trebuie să se mulţumească cu ce au şi să nu se lase intimidaţi de Aline care se laudă că ale lor sînt mai mari sau de tipe care se plîng de căldură. Însă la nuntă să se lase storşi, pentru că numai astfel se obţine sucul de portocale.

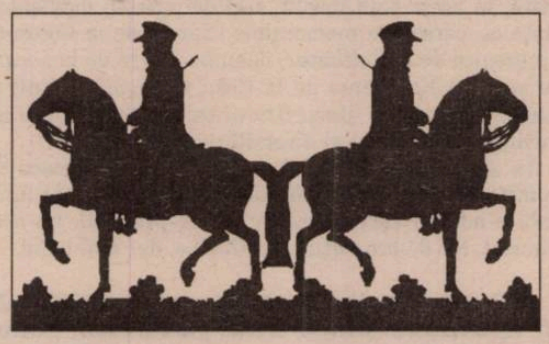

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

La sărbătorirea lui Lucian Raicu

Azi, în 2004, numai scrisorile din 1980 ale lui Emil Brumaru pot da (cui?) o imagine nu zic obiectivă, dar întîi de toate emoţionantă (ce cuvînt e ăsta?) despre ce a însemnat şi mai înseamnă Lucian Raicu în viaţa şi opera cîtorva scriitori români şi anume: dintre cei mai buni. Prietenii de la *România literară* nu se vor încrunta dezvăluindu-le că de luni de zile – de la primele lor apariţii la rubrica aceea inegalabilă a „Cerşetorului de cafea" – încep cititul revistei deschizînd-o la pagina în care strălucesc cuvintele lui Brumaru: „Stimate domnule Lucian Raicu...". Citesc nesăţios aceste scrisori din urmă cu un sfert de veac, deloc îmbătrînite, deşi (curios sentiment) din altă eră, de pe altă planetă, le decupez, le strîng în colecţia mea, a unui muzeu anti-imaginar, fără să le mai aştept adunate într-o carte cu cotor solemn. Ele sînt, săptămînal, singurele mele contacte cu Bernard care, de la Paris unde se află, nu ne mai răspunde, aşa cum nu ne răspundea nici de la Cumpătu, nici de la Neptun (fiindcă nu-i plăcea ideea-deplic...). Nu ne vor rămîne volume de corespondenţă de la Raicu. (Nici de la Mazilu...) Resimt enorm şi monstruos tăcerea lui, nu absenţa. Brumaru mi-l aduce aproape, pînă în concretul zilelor de joi, de vineri, cînd, pe la prînz, Raicu deschidea telefonul şi îl puteai întreba dacă nu orice, în nici un caz: „Ce mai faci?".

Nu ştiu – şi nici nu mă interesează – cîţi dintre contemporanii mei înţeleg în mileniul III scrisorile din secolul trecut ale unui poet către un critic faţă de care nu are nici o obligaţie, nici un interes, nici un pahar de vorbă împreună, pornite doar din amor intelectual. Dintr-un amor (aproape) mistic, cutremurător pentru Dostoievski, Tolstoi, Gogol, Bacovia, Sorin Titel, Florin Mugur... Nu reiese din nici o scrisoare a celui „din fundul Moldovei" că Raicu i-ar fi răspuns de la Bucureşti, de pe Bulevardul Ştefan cel Mare. Brumaru nu i-o cere, nu se descurajează, aşa cum nici noi, bucureştenii, nu ne indignam (jos indignarea facilă!) dacă Raicu nu ne trimitea două rînduri din concediu. El ne răspundea, personal, prin fiecare pagină a „scenelor din romanul literaturii române", prin reflecţiile sale privitoare la „practica scrisului" şi „experienţa lecturii". Greu accesibil la suprafaţă, labirintic, „antipatic" celor sumari la minte, timid şi feroce – Bernard se deschidea fratern, comunicativ, patetic (şi antipatetic!) pe hîrtie, în şi de la primul rînd pe hîrtie. Acolo devine intim cu fiecare om care tremură cînd pune creionul pe fila albă. Intimitatea – cu toate frăgezimile, furiile şi euforiile ei – se stabileşte cu el citindu-l. Aici, în cărţile lui, este copleşitor – dacă acest cuvînt, de nerepetat azi, mai sună cumva cît „un dulce corn, cu pădurea lui, cu tot", cu ultimele şi penultimele întrebări la care, sublim obsedat, inocent dogmatic, nu poate renunţa din clipa cînd deschide o carte. Ca nuvelist practicant, susţin că Lucian Raicu este cel mai şestovian dintre toţi criticii noştri, ai acestei jumătăţi de veac.

Şi mai e ceva – ceva foarte important, oricît îi displăcea instalarea în „importanţă" – pe care tot Brumaru îl explică aproape de limita candorii literare, într-un interviu năzdrăvan, ca de obicei, acordat Iolandei Malamen, în *Ziua literară*, la 4.8.2003:

„Scrisorile către Raicu, luate de el la Paris cînd a plecat, mi-au fost restituite (cam o treime) prin 1996. Au stat pe masă, necitite... Fiind într-o criză nemaipomenită, anul trecut, de ziua întîi de Paşte (ţin minte precis!), am luat teancul, am numărat scrisorile şi mi-am dat seama că pot continua rubrica încă un an şi ceva... fără să le modific, uneori sînt pasaje tembele... le-am lăsat aşa,[...] De abia după ce le-am citit listate, am înţeles că, probabil, e tot ce am scris mai bine!!! Ce chestie...".

„Chestia" e mult mai lată: aproape (adverb şestovian) oricine a avut norocul să comunice cu Lucian Raicu a scris mai bine, din ce în ce mai bine. O scriu fără cine ştie ce inflexiune sau genuflexiune pioasă. O scriu exact şi patetic – cum îi plăcea să sune un text – în acea stare de „exaltare raţională", cea mai prielnică (zicea el) actului critic, aceea din care s-a născut o astfel de rugă: „Cît de rău ar arăta, pînă la disperare rău, abject, oribil secolul 20 fără marii „săi" scriitori. Şi cum izbutesc ei să schimbe faţa secolului, adică la propriu, să-i dea o faţă, să-i salveze în ultimul moment, chiar pe margine de abis, înfăţişarea, demnitatea, onoarea. Să dea un sens acolo unde nu mai era, nu mai este nici o şansă. Să le rostim încă şi încă o dată numele, rar şi lent, silabă de silabă, ca şi cum nu ne-ar veni să credem că ei toţi au existat cu adevărat în lumea asta, mai mult decît aceea contemporană cu prinţul danez, ieşită din ţiţîni. Proust şi Joyce, Canetti şi Kafka, Musil şi Broch, Ionesco şi Sartre, Gide şi Valéry, Rilke şi Borges, Thomas Mann şi Bernanos, Fitzgerald şi Faulkner, Camus şi Malraux, Bacovia şi Montale, Pasternak şi Mandelstam. Şi nu sînt *puţini* (subl. L.R.), Doamne!". Puţini sînt însă cei care mai fac, azi, la noi, critică literară ca Raicu. Şi nu ştiu poetul care să-i mai scrie unui critic cum îl urmăreşte, zi şi noapte, Raskolnikov.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Gheorghe Liviu Negoiţă

(PNL Cerveni, PD)

Scandalul Laura Andreşan

Vedeţi, în România, lucrurile bune răzbat mai greu, eu am avut o activitate parlamentară, iniţiative legislative, iar lucrurile de scandal penetrează mai uşor, probabil de aceea vi se pare că de mine s-a auzit mai mult cu ocazia acelui eveniment. Eu cred că evoluţia mea personală şi a personajului respectiv vorbesc de la sine despre ce anume s-a petrecut atunci.

Din parlamentar, candidat la primărie de sector

Văzînd acţiunea şi activitatea primarului general Traian Băsescu în administraţia locală, ca vicepreşedinte al PD am hotărît să fac echipă cu el, cu consiliul general, cu primarii de sectoare, cu consiliile de sectoare, să le arătăm ce înseamnă acţiune în administraţia locală. Pe de altă parte, consider, după două mandate de parlamentar, că pînă a intra în contact cu legile ce le dai în Parlament, ca cetăţean, în primul rînd te loveşti de administraţie publică.

Puterea

Sincer, nu. În Parlament, cînd există o majoritate parlamentară, de regulă se vine cu proiectul de lege de la Guvern, iar majoritatea parlamentară îl votează fără să discute prea mult. Dacă eşti în opoziţie, orice amendament ai face, de bun-simţ, nu-ţi este acceptat fiindcă vine de la opoziţie. Asta-i realitatea la nivelul plenului. Acest lucru se regăseşte la nivelul comisiilor, unde se respectă acelaşi algoritm.

Politica

Toate relele în politică pornesc de la relele din interiorul partidelor politice. Atîta timp cît oamenii sînt promovaţi pe alte criterii decît cele de performanţă, de competitivitate, profesionalism, rezultatul proiectat în acţiunea publică este dezastruos.

Cultura politică a lui Negoiţă

La revoluţie aveam 26-27 de ani, eram un tînăr plin de speranţe, un om de bună-credinţă, un om care dorea să contribuie la mersul spre bine al treburilor din această ţară. De revoluţie eram la Inter şi mirosea extraordinar a crimă. De cînd sînt în politică, mă bucur că pot sta vertical în faţa faptelor mele. Evoluţia lucrurilor, însă, nu a ţinut de mine sau de cei de-o vîrstă cu mine. Concetăţenii noştri suferă nu doar de sărăcie, ci şi de nedreptate. Ceea ce m-a surprins după '89 a fost solidaritatea nulităţilor.

'96

Am făcut parte din PNL-CD, condus de Cerveni. Sînt împotriva turismului politic. Vedeţi, eu nu am lăsat în urma mea un partid pentru a mă duce la unul nou. În momentul cînd PNL-CD a fost dizolvat, Cerveni şi-a făcut un alt partid PNLD, iar eu am avut două opţiuni, să mă las de politică sau să fac politică în alt partid. Astfel am optat pentru PD. Am intrat în Parlament şi, avînd o relaţie foarte bună cu membrii PD, am intrat în PD. Apoi, ascensiunea mea în PD s-a petrecut o dată cu venirea domnului Băsescu la conducere. Am ajuns la poziţia de azi pe muncă şi valoare: organizarea partidului, iniţiative legislative, corectitudine faţă de colegii tăi, susţinerea unui sistem de promovare bazat pe criterii de carieră politică, forţă de muncă, derulare de programe.

Slogan

Un primar pe cinste. Asta înseamnă că avem de-a face – şi mă uitam la oferta electorală a celor din PSD – cu o perfecţionare a minciunii.

Sluga lui Băsescu

Mă deranjează această formulare. Eu cred că tot ceea ce am făcut pînă l-am întîlnit pe domnul Băsescu am făcut pe propriile picioare şi de acolo înainte. A avea o relaţie de loialitate, de încredere nu te poate defini ca slugă. Eu nu am ideea aceasta de idol, de model, dar Traian Băsescu reprezintă un exemplu pentru oamenii onesti din această ţară.

Poveşti din Bragadiru

Bragadiru este o comună agroindustrială, cu 10-12 mii de locuitori, cu peste 150 de întreprinderi mici şi mijlocii, societăţi de amploare, cu pînă la 4-500 de salariaţi – printre care faimoasele Rostar de biscuiţi, Corina Gealan de termopane şi Fabrica de bere în curs de privatizare –, cu blocuri dotate cu apă şi gaze, dispensar uman, şcoală generală, un, iarăşi celebru, parc de agrement şi, mai ales, o mîndră casă de cultură, situată chiar vizavi de Primărie, cu bustul lui Eminescu în faţă. Cam aşa sună o primă descriere a comunei, nu din manualul de geografie local, ci din gura primarului **Marin Brînzoi**, care se pregăteşte să schimbe comuna în oraş. Nu imediat şi nici de capul lui, ci în urma unui referendum, ţinînd cont şi de avantajele ce ar putea ieşi de aici: s-ar putea face un liceu, un spital, ba chiar o facultate, iar „atenţia conducerii superioare“ (formula, evident, îi aparţine domnului primar) ar fi îndreptată mai mult spre Bragadiru; care, de altfel, în accepţia aceleiaşi autorităţi locale, este, după Otopeni, cam a doua, a treia comună la intrarea în Bucureşti.

Dacă tonul de broşură turistică e prea pronunţat şi primarul pare un lăudăros, la o a doua privire nu e, totuşi, chiar aşa: dl Brînzoi se dovedeşte conştient şi de problemele comunei. Punctul nevralgic a fost atins cînd am adus vorba de agricultură: primarul, inginer agronom şi multă vreme şef de IAS şi preşedinte de CAP, ne spune că, acum, „au pătruns în agricultură ciulinii Bărăganului şi pustiul Saharei“, din cauza bazei materiale foarte slabe – adică, nu au cetăţenii cu ce să-şi lucreze pămîntul. Pe lîngă asta, investiţiile în agricultură sînt foarte mici, legislaţia în domeniu – nesemnificativă. „La ora actuală, în comună sînt doar cîteva hectare cultivate cu grîu, cîteva cu legume. Restul le mănîncă oile cetăţenilor. Practic, nu se produce nimic“, conchide primarul.

O altă problemă gravă a comunei este apa potabilă: tot domnul Brînzoi ne spune că o jumătate din comună bea apă cu petrol: în cadrul unui proiect cu Petrotrans Ploieşti, din conductele pe care aceştia le-au avut în comună, cîteva s-au spart şi peste 150 de case sînt acum alimentate cu apă amestecată cu petrol. Apa nu poate fi băută, s-au găsit nişte soluţii cu puţuri de mare adîncime... Probleme au fost şi cu căldura. Acum blocurile au gaze, şi, la fel, dispensarul uman... Dar pînă de curînd, acolo îngheţau oamenii care se dezbrăcau pentru consultaţie. Pe vremea lui Ceauşescu, unul din motivele de mîndrie ale comunei era parcul de agrement. Povestea acestuia este, însă, tristă: el face parte din seria acelor obiective care, pentru că au fost în top şi de protocol pe vremea odiosului, au devenit locuri ingrate după '89: în parcul de la Bragadiru, cetăţenii liberi au intrat cu animalele şi au tăiat pomii. De aceea, acum parcul arată părăginit şi părăsit, deşi primarul spune că a introdus gardieni publici şi a mai replantat pomi. În vacanţă, parcul va fi, însă, repus în funcţiune, cu o taxă de intrare de 10.000 de lei pentru fiecare maşină. Aşa, vorba dlui Brînzoi, cetăţenii se vor putea distra oficial pe banii comunităţii şi vor putea inhala ozonul, care „e cel mai important“. Dacă vor mai arunca gunoaie, aşa cum o fac, încă, nonşalant, vor fi amendaţi.

Adolescenţi în parc

Nu degeaba am poposit, în cele din urmă, în parcul de la Bragadiru. Pînă cînd relaţia acestuia cu comunitatea va fi reglată, diverse categorii mai mult sau mai puţin marginale de cetăţeni îşi permit să-l folosească după placul inimii. Sau după nevoile lor. O gaşcă de copii şi adolescenţi locali, „coordonată“ de 1-2 muncitori mai bătrîni, majoritatea romi de etnie, caută fier vechi în pămîntul parcului lui Ceauşescu. De ce o fac? Evident, pentru a cîştiga o pîine. Kilogramul de fier se poate vinde cu 3.000 de lei. Acesta provine de la o fostă topitorie. Adolescenţii sapă şi din cînd în cînd trag cîte o ţigară: LM sau Viceroy.

Nu sînt la şcoală. De ce ar fi? Unii dintre ei nu au mers decît 2 zile. **Iulian Ciufu**, de 16 ani, a mers o săptămînă. Mama lui nu a avut posibilităţi: de unde cărţi, ghiozdan? Un alt băiat a fost mai norocos: a mers la şcoală 2 ani. Mama lui vinde pungi. De taţi nu se aude nimic. Se zvoneşte că ar fi după gratii. **Florin** şi **Ionuţ Dragomir** merg şi acum la şcoală, deşi mama lor e casnică şi operată de peritonită. Sînt cam singurii. Florin a citit ceva din *Amintiri din copilărie*, *Capra cu trei iezi* şi manualul de şcoală. De fapt, cam asta e cartea preferată a tuturor. Le mai plac Adrian Copilu' Minune şi Guţă; unul din băieţi îmi şi exemplifică dintr-una din creaţiile lor: „Poţi să fii frumos cît zece, dacă n-ai talent eşti rece“. Adrian şi Guţă mai merg cu cîte-o bere şi cu ţigările de care vorbeam mai înainte. Precum şi cu filmele cu bătăi, de genul *Maestrul beţiv* şi *Să moară Romeo*.

Totuşi, unii dintre băieţi au văzut şi *Harry Potter*. Alţii învaţă engleza şi calculatorul, de două ori pe săptămînă. La fundaţie. Fundaţia se numeşte *Motivation România* şi are legătură cu Casa de cultură cu care se mîndrea primarul: acolo îşi are sediul. *Motivation*, aflăm de la preşedintele ei, *Cristian Ispas*, înfiinţată în varianta românească în 1995 (în '93 funcţionînd în România varianta englezească *Motivation Charitable Trust)*, este o fundaţie care se ocupă în principal de persoanele cu traumatism al coloanei vertebrale – traumatism care îi lasă, pe majoritatea celor ce l-au suferit, în cărucior pe viaţă. Pe lîngă activităţile legate de aceştia, fundaţia are şi un program special destinat tinerilor în situaţii de risc – pentru ei înşişi, dar şi pentru comunitate. Provenind din familii dezorganizate şi sărace, copii şi adolescenţi între 12 şi 20 de ani sînt luaţi în custodia fundaţiei, care încearcă să-i înveţe ceva (suplinind absenteismul lor şcolar) şi să prevină alunecarea lor pe panta delincvenţei. Proiectul este finanţat de Fondul Român de Dezvoltare Socială şi a funcţionat cam aşa, ne povesteşte dl Ispas: cei de la *Motivation* i-au „momit“, mai întîi, cu lucruri de la baza piramidei: Coca-Cola, biscuiţi, căldură. Apoi i-au dus într-o tabără, unde i-au învăţat să socializeze cu alte grupuri aflate în grija fundaţiei: elevii de liceu şi şcoală generală care scot un ziar local şi tinerii în fotolii rulante. Grupurile au interacţionat pozitiv, unii dintre băieţii în situaţii de risc devenind chiar, mai tîrziu, însoţitori penrtru cei în fotolii rulante. Acum urmează cursuri de citit, engleză, calculator, joacă ping-pong şi fotbal.

Casa de cultură

Aşa cum am mai spus, reprezintă sediul fundaţiei. Primarul însuşi se mîndreşte cu ea, spunînd că este cea mai frumoasă din tot judeţul Ilfov. Totuşi, recunoaşte că a fost renovată cu fonduri *Motivation*. Există un atelier de scaune rulante, o sală de kinetoterapie, o bucătărie, dormitoare – ne relatează **Marian Elisei**, secretar şi administrator, el însuşi în cărucior. Încă 7 tineri în scaune rulante locuiesc şi lucrează la sediul fundaţiei. Ei se ocupă de atelierul de scaune şi de munca administrativă şi proiectele fundaţiei: unii sînt angajaţi, alţii voluntari. Cert este că şi-au găsit o comunitate şi un loc de muncă. De fapt, acesta este unul din principalele lor scopuri: să-i ajute pe tinerii imobilizaţi, ca imediat după accident nu doar să se recupereze fizic, ci să-şi asume noua situaţie. Pentru aceasta se organizează periodic stagii de recuperare fizică şi reintegrare socială, precum şi tabere împreună cu alte grupuri de care *Motivation* se ocupă.

Traiul activ într-o comunitate binevoitoare îi face pe asistaţii fundaţiei să ducă o viaţă normală. Mulţi conduc maşini, au prieteni şi parteneri, ba chiar familii: este cazul **Elenei Filip**, director executiv al fundaţiei, căsătorită, din '99, cu un băiat aflat în aceeaşi situaţie ca şi ea (adică în cărucior). Elena şi soţul ei se străduiesc să trăiască normal, în măsura în care accesibilităţile mediului încojurător le permit: au un apartament proprietate personală, maşină, ies la film, restaurant şi, mai greu, în vacanţe. Îşi doresc să adopte un copil. Elena termină, peste puţin timp, facultatea de management.

Pe lîngă Marian Elisei, ghizi prin Bragadiru mi-au fost fetele de la ziarul local: tot un proiect *Motivation*, ziarul a funcţionat pe toată perioada anului trecut, finanţat de o fundaţie din Suedia, şi a scris şi bune, şi rele despre comună. Acum redactoriţele (erau numai fete) îl scot în format A4, pe imprimantă, cînd au bani. Deşi unele dintre ele sînt încă eleve la şcoala generală locală **(Ruxandra Geantă)**, iar altele – eleve la liceu în Bucureşti **(Andreea Tincea, Claudia Miron, Roxana Grigoraş)**, fetele dovedesc un grad de maturitate şi obiectivitate peste vîrsta lor. Judecă înţelept, nu au prejudecăţi şi au gradul necesar de toleranţă pentru ca Bragadiru, fie el oraş sau comună, să meargă înainte.

Iaromira POPOVICI

Iaromira POPOVICI

bazar

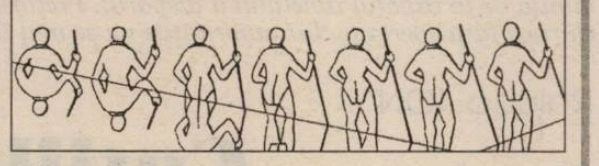

Cartierul meu

Într-un mai vechi anunţ din ziar, o poetă locală se mîndrea cu satul ei, evident, în versuri. Voi încerca să fac şi eu acelaşi lucru referitor la cartierul meu, dar mult mai modest şi mai descriptiv. Cînd m-am mutat în zona de blocuri noi de pe lîngă hala Traian, nu era nimic pe acolo. Nimic comercial, vreau să spun. Doar oameni, şi blocuri, şi o hală în derivă.

Nu mai ştiu cînd a apărut Magazinul din colţ. Nu avea nici o calitate anume, în afară de faptul că era non-stop. Produsele erau mediocre, vînzătorii nepoliticoşi, nu ştiau nici să dea pungi gratis. Treptat, lucrurile au mai evoluat, vînzătorii dau pungi şi la pîine, şi există produse de marcă, rar expirate. Ba chiar magazinul a devenit, pe-nnoptat, locul de întîlnire al lumii interlope locale (de care cartierul nu duce lipsă) – ce se amestecă, firesc, cu cea cu aspiraţii mic-burgheze ale oamenilor de firmă de prin blocuri.

Alte tradiţionale şi necesare puncte de atracţie ale zonei erau Farmacia dnei Epure (cred că aşa o cheamă) şi Poşta. Cea dintîi era ascunsă pe nişte străduţe întortocheate în spatele poştei. Nostimă era îmbîrligătura de săgeţi ce ducea la farmacie, asemănătoare unui joc cu semne, ascunzători şi echipe, din copilărie. Acolo nu se preparau soluţii şi nu se găseau, mai niciodată, exact medicamentele pe care le căutai. La poştă era mereu coadă, fiind cartier sărac, unde toţi au nevoie de pensii şi alocaţii.

Acum lucrurile s-au schimbat, dacă nu radical, măcar pe ici, pe colo. A apărut, cum am mai scris, un Mega Image chiar în Hala Traian. Aşa cum ne-au prevenit, deja, teoreticienii economiei în numărul despre clasa mijlocie, consumul e aducător de progres: în jurul supermarketului au răsărit multe din acele servicii care fac dintr-un cartier un loc civilizat: o bancă, o farmacie cu optică, un magazin de mobile, un altul de pantofi de lux şi unul de decoraţiuni interioare. Explicaţie, probabil, simplă: „colosul“ Mega Image a subînchiriat spaţiile adiacente exterioare cu care nu avea ce face. Important e că aşa ne-am ales noi, amestecaţii din zona Traian, nu doar cu serviciile utilitare, ci şi cu unele de plăcere (precum cel de decoraţiuni interioare, de unde poţi cumpăra, printre altele, arome, lumînări, păpuşi şi maşini de epocă...).

Toate aceste utilităţi au creat concurenţă: o farmacie a generat alte farmacii şi acum, în zona Traian-Matei Basarab, sînt nu două, ci patru farmacii la doi paşi una de alta (pe lîngă cea tradiţională a dnei Epure). De asemenea, nici blocul nostru (altfel nesemnificativ şi mereu la concurenţă cu cel de vizavi, al Loteriei Naţionale şi dotat, din start, cu termopane) nu a rămas mai prejos: după ce în cel de alături au răsărit o agenţie de turism şi o Drogherie (ca să nu-i spună tot farmacie), acum avem şi noi, pe lîngă un mai vechi executor judecătoresc (inadecvat standardelor consumiste) – un salon de cosmetică. Patroana e tînără, simpatică, mărturisindu-şi fără probleme cura de slăbire cu batoane *fitness* şi încurajîndu-şi nediscriminator clientele. E un început bun, şi sînt mîndră de blocul meu şi de strada mea. Mai ales că, am uitat să precizez, prin capătul ei trece, să fie mai bine de un an, rapida maşină 133.

CA SĂ NU CUMPĂRĂM

Deşi se spune că locuitorii României sînt într-o proporţie mai mare decît alţii proprietari de case, criza locuinţelor e în acelaşi timp cît se poate de evidentă, mai ales pentru tineri. După o perioadă în care mulţi au avut iluzia că se pot apropia de sumele necesare cumpărării unei locuinţe, a venit momentul cînd luminiţa de la capătul tunelului a dispărut. Preţurile au devenit peste noapte prohibitive. Cei care n-au reuşit să-şi cumpere ceva pînă în vara trecută au rămas chiriaşi fără speranţe. Iar autorităţile nu se mai încumetă nici măcar în campania electorală să propună soluţii în această chestiune.

Raluca ION

Cutiile vieţii

Proprietarul vinde apartamentul şi trebuie să te muţi, te certi cu prietenul, îţi faci bagajele şi ai tulit-o, s-a scumpit chiria şi nu îţi mai permiţi garsoniera în care ai stat un an de zile şi te trezeşti de fiecare dată călare pe capul unui amic pe o perioadă nelimitată. În prima noapte, după ce ai cărat pungi, cutii, umeraşe, fotografii, somnul nu se lipeşte de tine. Stai cu amintirile pe cap, pe o saltea, înghesuit de adidaşi, tricouri, fuste necălcate de care nu-ţi mai pasă, cercei şi inele. Iar dacă ţii cu tot dinadinsul să îţi plîngi de milă, te laşi în voia gîndului că toată viaţa ta încape în pungi şi cutii, că nu se alege nimic de ea şi că la final o să ajungi şi tu într-o cutie şi gata.

„Dacă ai avea casa ta, ar fi un pic altfel. N-ai mai avea tot timpul sentimentul de frunză în vînt. N-ai mai vedea cum intră proprietarul, nestingherit, prin camerele în care stai, să verifice caloriferele şi apometrele şi să te întrebe ce ai vărsat pe linoleum de nu se mai ia", spune **Mihaela,** care de 7 ani stă în Bucureşti cu chirie. Deşi cîştigă patru sute de dolari pe lună, nu poate să îşi cumpere un apartament, fiindcă pe cartea de muncă are trecut salariul minim pe economie. Povestea clasică. Banca nu îi dă credit şi va mai dura multă vreme pînă cînd ea va strînge 17.000 de euro ca să îşi cumpere măcar o garsonieră onorabilă. **Laurenţiu**, care are 400 de dolari trecuţi pe cartea de muncă şi ar putea teoretic să ia credit de la bancă, nu are bani de avans. Toţi prietenii lui care au reuşit să-şi ia casa au avut înainte măcar o maşină pe care să o vîndă. El n-o are nici pe aia şi îi trece prin cap să-şi cumpere mai întîi o minunăţie *second-hand* cu patru roţi, şi aia în *leasing,* iar apoi să o vîndă şi să dea avansul pentru casă. Pînă o achită, însă, or să treacă cel puţin doi ani. Iar pînă atunci, preţurile de la apartamente vor fi crescut cu cel puţin cu o treime. „Acum doi ani, am fost cu cineva care s-a uitat după un apartament cu trei camere la Piaţa Alba Iulia, una dintre zonele foarte scumpe ale Bucureştiului. Costa 40 de mii de dolari pe atunci şi m-am mirat, pentru că mi s-a părut foarte mult. Anul ăsta am aflat că acelaşi apartament costă 80 de mii de dolari. Mă tem însă că atunci cînd voi avea în sfîrşit suficienţi bani pentru o casă la preţul de acum, apartamentul va costa mult mai mult."

Andreea, care nu avea nici ea bani de avans, a apelat la un subterfugiu. „Am cumpărat apartamentul părinţilor mei. Băncile acceptă în locul avansului şi o declaraţie legalizată de notar, prin care proprietarul spune că a primit avansul. Banca mi-a dat banii şi cu ei mi-am luat casă." Singura problemă este însă că ipoteca este pe casa părinţilor. Din cauza asta, părinţii **Ruxandrei,** care sînt cel mai tipic produs al societăţii socialiste, au refuzat mişcarea. „Le-a fost teamă că dacă, într-un fel sau altul, nu voi avea bani să le plătesc, banca va veni şi le va lua lor casa." „Ce e cel mai frustrant e că munceşti, îţi permiţi să te întreţii singur, poţi să-ţi plăteşti chiria la zi, dovedeşti în fiecare clipă că eşti pe picioarele tale, dar nimeni nu-ţi dă bani pînă nu vede negru pe alb toate astea. Cine are pe cartea de muncă două milioane patru sute, dar cîştigă mai mult şi îşi permite să plătească chirie o sută de dolari pe lună îşi va permite să plătească şi rata de 130 de dolari pe lună, mai ales că are liniştea că nimeni nu se va trezi peste noapte să-l dea afară", mai spune Mihaela, care nu vede cum ar putea ieşi vreodată din situaţia asta.

Stela GIURGEANU

(I)realitatea clişeului imobiliar

...3 studii de caz

„Particular, caut de urgenţă apartament sau garsonieră în acest bloc. Garantez cu deplină seriozitate".

O etichetă scrisă de o mînă fină, pe care o găseşti într-o dimineaţă bună la cutia poştală. O caligrafie de om serios, care doreşte să renunţe la intermediarii agenţi imobiliari, care vrea, aşadar, să facă afacerea „one-on-one", să renunţe la obligativitatea comisionului practicat de agenţii (care, de obicei, ridică preţul unui apartament găsit în ziar, cu cel puţin o mie de euro) şi pe care, de bună seamă, un noroc enorm (cum s-au potrivit, dom'le, lucrurile astea, că tocmai cînd te bătea pe tine gîndul să vinzi...) ţi l-a scos în cale. Da, domnule, de ce nu? Pînă la urmă, ce nevoie ai tu de agenţie? Ce, te dau banii afară din casă doar ca să plăteşti pe unii să meargă în locul tău la notar? Nu sînteţi capabili, tu şi domnul ăsta, să vă descurcaţi? Uite şi tu ce scris frumos şi ordonat şi de om cu capul pe umeri are, omul ăsta e dintr-o bucată, ce să mai, de pe-acum ţi-a devenit simpatic.

Şi, ameţit de norocul absolut de chior ce-a dat peste tine, îmbătat de ideea că „iaca cum le potriveşte Dumnezeu, că vine omu' la uşa ta, îţi dă banu' şi gata tevatura", iei telefonul, formezi cele şapte cifre, auzi ţîrîitul confortabil al particularului serios din fluturaşul urgent, îţi dregi vocea, „Alo?" *Bună ziua, am primit fluturaşul cu...* „Ce zonă sînteţi, vă rog?" *Păi... cutare...* „Aşteptaţi, vă transfer colegului!" *Bună ziua... am sunat... am primit un fluturaş...* „Desigur, cîte camere are apartamentul?" *Păi... trei...* „Bine, spuneţi-mi numele, adresa." *Păi nu ştiţi adresa, nu dvs. aţi scris fluturaşul?...* „Nu, domnule, pentru asta avem angajaţi, eu doar mă ocup de tranzacţii. Lăsaţi-mi, deci, un număr de telefon şi vă vom contacta pentru o vizionare şi o eventuală evaluare a apartamentului, după care ne vom anunţa clienţii şi vom porni procedura." *...Nu vă supăraţi, totuşi... în fluturaş...* „Ce fluture, domnule?" *...Dimineaţă, la căsuţa poştală... un domn particular a lăsat azi de dimineaţă un fluturaş...* „Ce particular, domnule, noi sîntem aici agenţie serioasă!"

Închizi nelămurit, însă după ce priveşti îndeajuns de lung caligrafia „particularului" serios, ajungi să descoperi că fluturaşul scris cu atenţie de mînă e doar o copie xerox. Binenţeles, una la fel de serioasă ca şi firma din spatele său.

„Apartament 2 camere, Griviţei, 27.500 de euro".

Şi trecem peste faptul că preţurile apartamentelor au luat-o razna. Şi trecem şi peste acuzele că vinovate de razna lor sînt investiţiile străine în domeniu şi creditele ipotecare (cîţi la sută dintre români au, totuşi, un salariu care le-ar permite un credit ipotecar?). Trecem şi peste realitatea brutală că, fără ajutorul părinţilor, al unui noroc ceresc sau al unei moşteniri (ne)sperate, majoritatea tinerilor nu îşi pot pemite nici măcar o garsonieră sordidă (preţurile au sărit şi aici de 5.000 de euro).

Şi, cum trecem peste toate acestea, ajungem la minunatul anunţ care ne place şi care, la limită, se pupă întocmai cu fondurile pe care le avem la dispoziţie: 27.500 euro!

Numai că: dacă ai fix douăzeci şi şapte cinci sute, pentru un apartament de douăzeci şi şapte cinci sute... nu-l poţi cumpăra.

...Pe lîngă comisionul plătit agenţiei (1.000) trebuie să mai faci rost de încă (cel puţin) o mie. Taxe. Cîteva milioane bune pentru buzunarul expertului cadastral. Şi cum cadastrul are nevoie de aprobarea comisiei de urbanism, mai plăteşti şi pe ici, şi pe colo nişte taxe de alte cîteva zeci de milioane, după care treci la intabulare (o hîrtie pe baza căreia judecătoria de sector certifică apartamentul ca aparţinînd subsemnatului), la adeverinţa de la Circa Financiară (cum că ai plătit impozitul), adeverinţa de la Asociaţia de proprietari (cum că nu ai restanţe la întreţinere, telefon, lumină), dată de primăria de sector, mai cumperi, în joacă, un valoros timbru fiscal (zece milioane), după care, bineînţeles, urmează taxele notariale (în cazul apartamentului de 27.500, treizeci de milioane) etc., etc...

Păi dacă tot plătesc atîta, la ce bun agenţia?

...Pentru ce comisionul? „Şi... cum propui, mă rog, să-mi vînd singur garsoniera?" Pufneşte ironic de naivitatea mea.

„O dată: doar ca să-mi fac extrasul de carte funciară..."

...ar fi trebuit să meargă la judecătoria sectorului de care aparţine. La Biroul de Carte Funciară. Cel curtat zi de zi de aceeaşi coadă, cu nervii la fel de tociţi ca şi pantofii. Cel deschis, ca o esenţă rară, doar cîteva ore pe dimineaţă. În fine, la acel Birou de Carte Funciară spre care numai agenţiile imobiliare par a şti uşiţa interzisă simplilor muritori de rînd, cei care reiau rîndul a doua, a treia, a „n"-a dimineaţă, în speranţa vremurilor în care ochii lor vor întîlni ochii funcţionarului.

Aşa că, vezi bine, agenţiile nu-ţi pun pistolul la tîmplă obligîndu-te să le ceri ajutorul şi să le plăteşti comisionul. E libera ta alegere şi nu e vorba aici de nici o mafie a agenţiilor imobiliare (să fim serioşi!) care să acapareze întregul Bucureşti şi să îţi interzică să acţionezi de unul singur. E vorba de purul tău confort.

Pentru că, în tranzacţiile imobiliare din România, ai de dus o luptă prea mare şi prea inegală cu birocraţia. Şi, cum cu monstruleţul cu mii de cozi de ghişeu, cu eterne trimiteri dintr-o parte într-alta, cu eterne amînări şi cu diferite tonalităţi de „nu se poate, domnule, doamnă, reveniţi", nu poţi lupta de unul singur, ai nevoie de un aliat (cum-necum, o agenţie ştie întotdeauna călcîiul ahilian al birocraţiei).

libertatea de impresie

Primăvara

Nu ştiu dacă aţi apucat să observaţi că anul acesta a fost primăvară. Chiar una ca la carte. N-am mai sărit direct din palton la bluză cu mînecă scurtă şi din cizme în sandale. A fost răcoare, a plouat moderat. Zăpezile nu s-au mai topit brusc, zăgazurile nu s-au mai rupt, satele n-au mai fost inundate. Mugurii şi florile din pomi au avut mai multe zile, verdele frunzelor n-a mai explodat. Bucureştiul a fost stropit din cînd în cînd de cîte o ploicică, cît să nu se mai ridice praful. A părut mai curat, mai ales că la cenuşiul de piatră al clădirilor s-au mai adăugat în ultima vreme mult oţel şi sticlă, sclipitoare în soarele de după ploaie. Tot după ploaie şi automobilele parcă-s mai noi. Umbrelele au fost folosite paşnic, fără lupte rotitoare cu vîntul disperat. Unele zile au avut o claritate de sfîrşit de septembrie. Mai domoală pare să fi fost chiar şi campania electorală. Şi parcă aproape ignorată de oameni. Nu şi de edili, care au plantat flori, au înălţat statui, au construit fîntîni arteziene, au vopsit bănci. Cui îi mai pasă că panourile publicitare au început să se umple de mutre? Am avut parte de concerte şi artificii. În Cişmigiu cîntă fanfara, pe Herăstrău alunecă iolele. O climă mai vestică, mai oceanică, mai apropiată de aspiraţiile noastre şi mai depărtată de excesele siberiene. Adepţii teoriei încălzirii globale şi-au pierdut în acest anotimp argumentele (oare şi profiturile?), iar susţinătorii ideilor despre o nouă glaciaţiune încă n-au curajul să se lanseze. Să nu ne grăbim nici noi în a trage concluzii despre „semnele vremurilor". Să ne bucurăm doar de moderaţie, să trecem în amintire o primăvară obişnuită şi plăcută şi să sperăm că nici vara nu ne va înşela aşteptările. Cireşe şi căpşuni cu zahăr farin să mîncăm, *Dilema veche* s-o citim şi s-ascultăm un concert de Mozart. Merge şi O-zone cu *Dragostea din Tei*, despre care aud că face furori prin toată Europa.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Pe glob, de-a dura (II)

„Nu-i mai ajungem...“ Tînărul de lîngă mine mai bagă două fise într-o fantă micuţă de sub luneta uriaşă şi continuă să privească oraşul. De aici, de sus, de la 260 de metri înălţime, Shanghai arată ca un episod dintr-un film SF. N-am mai văzut niciodată atîţia zgîrie-nori laolaltă despicînd aerul cu formele lor ciudate. Ascuţiţi, răsuciţi, învîrtiţi... Beton şi sticlă, foarte multă sticlă. Din turnul în care ne aflăm se vede aproape totul şi abia acum realizez că, de fapt, e vorba de cel puţin două oraşe: un Shanghai întins – păstrînd într-o oarecare măsură legătura cu pămîntul – şi un alt Shanghai, înalt, foarte înalt, spînzurat de nori, sprijinit la bază de şerpii încolăciţi ai autostrăzilor suspendate. Îmi place. Dacă închid ochii pentru cîteva secunde şi apoi îi deschid brusc mă încearcă sentimente şi senzaţii greu de pus în cuvinte. E ca şi cînd aş privi un tablou superb încărcat de simboluri. Fac asta de mai multe ori, pînă mă intersectez cu privirea mirat-îngrijorată a băiatului de la lunetă. Mă întreabă dacă mi-e rău, spun nu, zîmbesc încurcat şi cobor cu liftul înaintea grupului.

Sînt în China. Îmi repet asta la fiecare zece minute încercînd să mă rup de stereotipurile înregistrate într-un colţ de minte la plecarea din ţară. Încă îmi sună în cap mirarea din zecile de voci care m-au „avertizat“ asupra „miracolului“ chinezesc. În ultimii ani, cînd vine vorba despre China, chiar şi cei ale căror singure cunoştinţe despre această ţară se rezumă la numărul ei foarte mare de locuitori iau un aer academic-superior şi lansează întrebări semiretorice despre *cum de au reuşit micii şi mulţii reprezentanţi ai rasei galbene să combine comunismul şi capitalismul, proprietatea de stat cu proprietatea privată, devenind a treia putere economică a lumii?!* Toţi, dar absolut toţi cei cărora le-am spus că plec în China m-au privit cu uşoară invidie şi apoi mi-au recitat rapid mirarea pomenită mai sus. Sînt în măsură acum să le dau un fel de răspuns...

Cînd vine vorba despre China şi chinezi, facem greşeala gravă de a întreba *cum*, deşi e mult mai important şi mai relevant să aflăm *de ce*. Uităm teoria simplă a definirii scopului înainte de a alege mijlocul prin care poate fi dus la îndeplinire.

Chinezii vor să conducă lumea. Oricît de multe zîmbete uşor ironice ar isca o astfel de afirmaţie, de aici trebuie pornită orice discuţie despre *miracolul* chinezesc. De acord, teoretic cel puţin, orice popor din lumea aceasta se visează a fi cel mai puternic. Numai

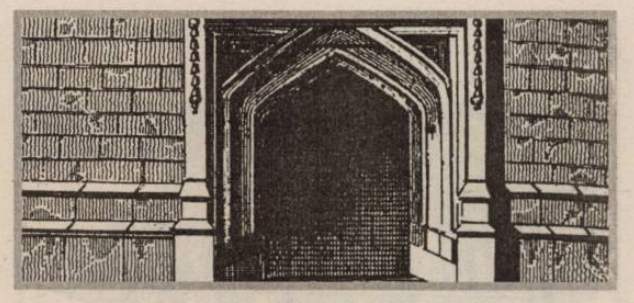

că, spre deosebire de mai toţi ceilalţi, chinezii simt din ce în ce mai mult că lor le-a venit rîndul. Au avantajul lui *mult* şi *mare*, o disciplină şi o supunere în faţa autorităţii greu de acceptat pentru noi, europenii, bunăoară, şi, dincolo de toate acestea, ei chiar cred că urmînd firul roşu al planurilor cincinale vor reuşi să devină stăpînii lumii. Nu se grăbesc şi nici nu fac mare caz din asta. China tace şi face. Întreaga ţară pare să fi încălecat o bicicletă uriaşă pe care pedalează calm, dar fără oprire, spre destinaţia finală.

Cînd tînărul de lîngă mine a şoptit acel *nu-i mai ajungem*, mă gîndesc că a avut în minte o comparaţie între China şi România. Acum, însă, cred cu tărie că mirarea lui e valabilă în toate limbile pămîntului. Şi în engleză începe să sune foarte tare.

ÎNTREAGA DVS. VIAŢĂ SE ÎNSCRIE ÎNTR-UN VOLUM DE LEGI ABSURDE, CU UN CACTUS ÎN VÎRF

● „Mult stimate Tovarăşe Nicolae Ceauşescu, aniversarea a şase decenii de viaţă şi a 45 de ani de muncă oferă comuniştilor fericitul prilej de a vă adresa din toată inima cele mai fierbinţi urări de fericire şi viaţă îndelungată pentru împlinirea măreţului ideal căruia v-aţi dăruit şi vă dăruiţi cu atîta energie şi pasiune, edificarea socialismului şi comunismului în scumpa noastră patrie, Republica Socialistă România. Întreaga Dvs. viaţă şi activitate revoluţionară se înscrie drept exemplu înălţător de abnegaţie, devotament şi dăruire pentru cauza Partidului, pentru fericirea întregii naţiuni române, reprezintă pentru fiecare dintre noi un luminos model şi un nepreţuit imbold în muncă.“ A fost un citat din Ion Iliescu. Trebuie să mărturisesc că nu pot să mă uit la emisiunile de pe TVR1 în care Ion Iliescu apare în faţa naţiunii. Ori mă ia somnul, ori mă furnică mîna în care ţin telecomanda. Orice aş face, nu rezist mai mult de două minute. Acum am un nou motiv: ştiu că Ion Iliescu nu are nimic de zis, că nu vorbeşte niciodată serios, nu contează ce spune, trebuie doar să fie prezent. (**C. G.**)

● Încet-încet, toate dorinţele de sfîrşituri schimbate pentru a fi fericite mi s-au împlinit. După *Scufiţa Roşie* (în care bunica se ascundea în dulap şi-i dădea lupului cu un ciomag în cap) şi *Cei trei ursuleţi* (unde urşii o conduceau pe Bucle Aurii pînă acasă), într-un volum de la Teora, *Cele mai frumoase fabule*, urmează *Greierele şi Furnica*. Acolo, în sfîrşit, Furnicii i se face milă de Greiere, îl primeşte în casă şi acesta îi cîntă pe timpul iernii. (**I. P.**)

● În Ghencea, sîmbătă seară, galeria Stelei a reacţionat voios la Ordonanţa guvernamentală care interzice şi pedepseşte cu amendă proferarea de injurii pe stadioane; s-au afişat bannere cu: „Pentru legi absurde, injurii şi mai multe!“, „Cu Ceauşescu morţi de foame – libertate pe stadioane!“. S-au cîntat în cor „Hora unirii“, „Tricolorul“, „Partidul, Ceauşescu, România“, s-a scandat sarcastic: „P.C.R., P.C.R.!“ şi „Înapoi în comunism!“. Confuzi ideologic, incorecţi politic, băieţii (cînd vor) au ceva humor! (**R. C.**)

● Un panou publicitar mişcător la staţia de metrou Piaţa Unirii. Un zîmbet larg, dinţi albi, cămaşă albă (deşi panoul e prăfuit): „Bucureşti, cîştigi cu Geoană!“. Repede, însă, catindatul e împins în sus şi apare o altă imagine de dedesubt: un microfon cu un cactus în vîrf

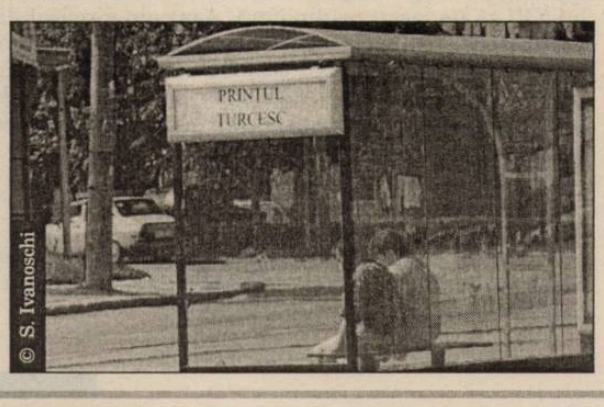

Cu ochii-n 3,14

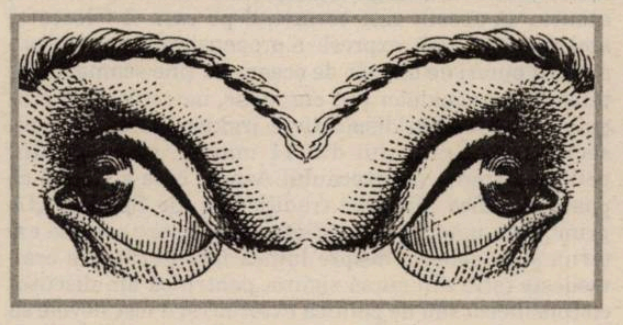

(Radio Total). Apoi reapare Geoană şi din nou e împins în sus de cactus şi aşa mai departe. (**A. M.**)

E UN MOTIV ÎN PLUS, ASCUNS ÎN LENJERIA INTIMĂ A SECOLULUI, CARE NE FACE SĂ NE GÎNDIM LA MORAVURILE DIN TEI

● Dl Mircea Cărtărescu mă va ierta, sper, că în numărul trecut al *Dilemei vechi* am fost cu ochii doar în 3,13 şi astfel, în recomandarea pe care o făceam cititorilor să devoreze urgent nuvela din *Lettre Internationale*, „Nabokov la Braşov“, am neglijat să precizez numele autorului ei; deşi nefericit, e un motiv în plus s-o recomand încă o dată. (**R. C.**)

● Un studiu realizat de cercetătorii australieni arată că locul de muncă este, de cele mai multe ori, un spaţiu toxic – pentru că nu toată lumea se spală pe mîini *(Ev. zilei*, 25 mai a.c.). Mersi, ştiam. Probabil c-o ştia şi rusoaica turistă în Japonia care luase cu ea, ascuns în lenjeria intimă, un meteorit de un kilogram, proprietate a guvernului rus, evaluat la peste 1.200 de euro, cu intenţia de a-l vinde şi de-a face o mică afacere. Acum e limpede de ce vameşii poartă mănuşi de protecţie. (**A. C.**)

● În timp ce „nunta secolului“ era în momentul său culminant, schimbarea jurămintelor, care, orice-ar zice oricine, are poezia ei, o doamnă Rothschild comenta pe TV5 lipsa de graţie a meniului de la dineul nupţial, unde s-ar fi înlocuit şampania cu *mousseux* şi s-ar fi „dat“ (blasfemie!) două sosuri: unul alb şi unul roşu. Şi ca să-şi ducă gîndul pînă la capăt, bancheresa internaţională – neinvitată la nuntă – a căinat-o pe biata Leticia, care se va trezi, după luna de miere, pierdută într-un palat plin de fete frumoase. Iar ea, *pobrecita*... (**S. S.**).

● Felicitări *Ziarului de duminică* (suplimentul literar-artistic al *Ziarului Financiar)* ajuns la al 201-lea său număr, unul din săptămînalele noastre culturale care se impune prin fervoarea şi eleganţa sa intelectuală, un bun-gust şi echilibru care ne fac să ne gîndim deseori la o idee a acerbului său cronicar literar, dl Dan C. Mihăilescu, emisă cu cîţiva ani în urmă şi încă valabilă: „Astăzi, moderaţia înseamnă un act de curaj“. (**R. C.**)

● Pentru a anula coşmarul fărădelegilor din puşcăria Abu Ghraib din Bagdad, loc care şi-a întins blestemul din vremea lui Saddam pînă la generalii americani, preşedintele George Bush jr. a decis să dărîme clădirea. Ca acel om drept care a vrut să corecteze moravurile personalului dintr-un bordel vînzînd canapelele. (**M. B.**)

● Dedicaţie specială pentru Adrian Cioroianu: în penultima zi a Festivalului de la Cannes, în sala computerelor, dimineaţa la prima oră, s-a auzit deodată „Dragostea din tei“! Şlagărul celor de la O-Zone venea de undeva de afară, din stradă – dacă nu cumva dinspre pupitrul staff-ului, care se cam plictisea (era puţină lume interesată de Internet, înaintea aflării palmaresului). La cîteva minute după, asiaticul de lîngă mine, vă jur, a-nceput să fredoneze. Ce? Evident, „Dragostea din tei“! Cum spuneam într-un alt „3,14“: globalizăm, globalizăm... (**a. l. ş.**)

CEEA CE E ACELAŞI LUCRU, ATUNCI CÎND NU EŞTI DE ACORD CU ŞLEAHTA ÎN PRIVINŢA DEPENDENŢEI LIBERE

● Pe cine am mai văzut la Cannes? Pe Salman Rushdie! Pe care l-am luat drept un „tip-care-seamănă-cu-Salman-Rushdie“, după care am văzut, în revistele de-a doua zi, că era chiar el – „renegatul“ autor al *Versetelor satanice*... Nu se subliniază niciodată îndeajuns – Cannes-ul scoate ce e mai rău în om; pe unii îi scoate din rezervă, ceea ce e acelaşi lucru. (**a. l. ş.**)

● „A înnebunit lupul! S-a ţicnit lupul!“ Această exclamaţie, extrasă dintr-un spot de reclamă la o pastă de dinţi, a intrat deja în uzanţele cotidiene. Se foloseşte, la o bîrfă mică, atunci cînd nu eşti de acord cu şefu'. (**M. M.**)

● În caz că n-aţi văzut finala Eurovision, să vă spun care fost „impresia artistică“ a comentatorilor de pe France 3 la prestaţia (voce & *look)* a reprezentantei noastre, inenarabila Sanda Ladoşi, imediat după ce (ne-)a terminat de cîntat: *„Oh la la, c'était une calamité!... Monstrueusement mauvais!* Dacă aveţi nevoie de un leu în bikini, la circ, chemaţi-o pe *Ladozi*“ (rîsete). Cîteva zile mai tîrziu, la Cannes umbla vorba că Nicu Gheară & fetele sale dădeau o petrecere pe un vapor, cu Botezatu, Ciobanu & toată şleahta; probabil, tot cu specific turcesc. (**a. l. ş.**)

● Mare ştire mare în *Naţionalul* de lunea trecută (dată chiar şi pe prima pagină): celebrii cercetători americani au ajuns la concluzia, în urma unui studiu care a durat patru ani, că „vom fi mai puţin dezamăgiţi de minusurile normale ale unui mariaj“ „cu cît ne facem mai puţine iluzii în privinţa căsătoriei“. Oare aceşti cercetători americani, dacă or fi existînd într-adevăr, au şi primit bani pentru a ajunge la o asemenea concluzie? (**C. P.-B.**)

● Cine credeţi că a fost invitatul emisiunii *Dependenţe* de pe TVR Cultural, la „dependenţa de cărţi“? Manolescu, Cărtărescu, Matei Călinescu? Nici vorbă, dependentul absolut e Cornel Dinu. „Ce se întîmplă?“ Se pare că totul a pornit de la un „carnet particular în care scrie impresii particulare“, de la triada jinduită „spirit, talent, cunoaştere“ şi de la „înclinaţia de a-i fi bine neamului românesc“. *Exquis!* (**S. S.**)

● Prin oraş, o reclamă la Nescafé, cu un slogan cretin: *Prizonierii bunei dispoziţii.* Eu aleg să fiu prost dispus, dar liber. (**D. S.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Catastrofe

Nenorocirea a făcut ca, la un interval de mai puţin de o zi, să aibă loc două tragedii, una „la ei", în Occident, şi una „la noi": pe aeroportul Roissy din Paris s-a prăbuşit o pasarelă, iar pe şoseaua dintre Urziceni şi Buzău a explodat un camion. Bineînţeles, cînd este vorba despre destine omeneşti curmate, nimic nu se poate compara cu nimic: fiecare viaţă pierdută lasă în urmă un gol iremediabil. Dar nu despre asta vreau să vorbesc, ci despre reacţiile noastre, ale celorlalţi, în faţa catastrofelor de acest fel.

În Franţa, relatările pe care le-am citit în *Le Monde* şi *Le Figaro* erau mai degrabă sobre, scrise cu o emoţie reţinută şi încercînd să analizeze situaţia şi consecinţele ei politice, economice şi sociale. Am înţeles că tragedia va genera neîncredere în infrastructura aeroportuară şi în Air France, va afecta deci şi imaginea Franţei în ansamblu, că sindicatele au protestat împotriva grabei cu care s-a definitivat construcţia inaugurată abia anul trecut, că firma de construcţii şi conducerea aeroportului s-au oferit să acorde despăgubiri familiilor afectate. Mai scria, scurt şi la obiect, că procuratura a declanşat o anchetă pentru omor involuntar, că instituţiile însărcinate cu supravegherea securităţii construcţiilor vor ancheta şi ele, iar publicul va fi informat în legătură cu mersul cercetărilor. N-am găsit nimic despre identitatea victimelor, cele două mari ziare franceze n-au publicat nici interviuri cu rudele şi prietenii acestora, fotografiile de la locul accidentului nu prezentau nici ele figuri îngrozite ori victime în primplan. La telejurnalul de pe TV5 nu s-au transmis reportaje despre răniţii din spitale, nu s-au făcut biografiile lor, ale copiilor sau ale nevestelor. Pe scurt, din relatările presei am observat cîteva lucruri: că viaţa personală a victimelor a fost protejată (nici gînd să încerce cineva s-o exploateze senzaţionalistic!), că autorităţile au intervenit rapid şi competent, fără prea multe vorbe şi păreri, că s-au evitat speculaţiile inutile înainte de aflarea unor informaţii concrete despre cauzele accidentului. Din relatările celor două ziare se desprindea impresia unei societăţi în care fiecare ştie ce are de făcut, în care funcţionează reguli clare, în care există un anume respect pentru instituţii, dar şi pentru fiecare individ.

În presa şi la televiziunile române, accidentul de la Mihăileşti a devenit mai degrabă o bună ocazie pentru creşterea tirajelor şi a audienţei, un „subiect de senzaţie". În *Evenimentul zilei* au apărut tot felul de detalii despre viaţa privată a victimelor şi a familiilor lor (de unde veneau, unde se duceau, care a fost ultimul SMS primit de una dintre victime de la prietena sa etc.), pe site-ul *Jurnalului naţional* au apărut imagini ale exploziei, reporterii TV s-au înghesuit să transmită din spitale ş.a.m.d. Evident, Guvernul a promis ajutoare, despăgubiri şi reparaţii rapide ale caselor afectate. Altfel, reprezentanţii oficialităţilor au produs mai degrabă opinii şi comentarii decît comunicate clare: ministrul Mitrea s-a apucat să explice gradul de periculozitate al substanţei din camion, diverşii şefi ai autorităţilor de specialitate s-au pierdut în „s-ar putea" şi „să vedem", patronul firmei de transport a răstit un fel de „sînt în regulă, n-aveţi decît să verificaţi", toată lumea a făcut speculaţii asupra vinovaţilor. Radio Total a făcut chiar şi o emisiune interactivă pe această temă, invitîndu-i pe ascultători să-şi dea cu presupusul. Şi ei, evident, şi-au dat: a rezultat că de vină e „sistemul" în ansamblu, în care nimeni nu-şi face datoria. Din relatările presei române a rezultat mai degrabă impresia unei societăţi dezordonate şi precare, în care toată lumea are păreri şi convingeri, în care nimic nu se face cu metodă şi pînă la capăt, în care a scormoni cinic în viaţa privată a victimelor şi a le exhiba intimitatea nu-i pare aproape nimănui o lipsă de respect pentru individul uman.

Comparaison n'est pas raison, desigur. *Sîntem diferiţi*, evident. Dar analizînd cum se comportă „ei" şi cum ne comportăm „noi", am afla poate mai multe despre distanţa reală pînă la obsedantul 2007, despre care ni se vorbeşte obositor şi superficial, ca şi cum ar reprezenta sfîrşitul tuturor prostiilor şi poticnelilor noastre.

Al Qaeda nu există

– o conferinţă a lui Miguel Angel BASTENIER –

Pentru Spania, ceea ce se întîmplă acum în Irak ţine de domeniul trecutului: o criză pe care ţara – guvernul, dar şi poporul – o contemplă cu interes, dar fără participare, toţi mulţumiţi că au reuşit să-şi pună de acord faptele cu intenţiile. A fost principala teză susţinută în conferinţa sa de la Institutul Cervantes din Bucureşti de dl ***Miguel Angel Bastenier****, director adjunct pentru Relaţii Internaţionale al ziarului* El Pais. *Este cotidianul cel mai citit din Spania, prin calitatea informaţiei şi independenţa comentariului, fiind creditat cu mari merite în tranziţia democratică a Spaniei, este şi unul dintre cotidienele spaniole cele mai citate în presa internaţională.*

Invincibila Armada

Specialist în problemele Orientului Apropiat (a publicat două cărţi despre conflictul arabo-israelian), domnul Bastenier ştie despre ce vorbeşte, pasionata şi provocatoarea sa expunere ordonează fapte cunoscute, forţînd formularea: „Eu personal nu cred în existenţa organizaţiei Al Qaeda. Al Qaeda nu există într-un anume loc, există doar denumirea aceasta care circulă în anumite împrejurări"*. Al Qaeda nu are o structură organizatorică de tipul celor cunoscute, probabil nu toate grupurile au în minte acelaşi ţel final, ceea ce nu înseamnă că nu există capacitatea de a elabora planuri de durată, de a structura şi de a dirija acţiuni. Dar dacă Al Qaeda „nu există", acţiunile împotriva ei nu au nici o justificare: „agresiunea" (Bastenier ne-a atras atenţia că acesta este termenul pe care îl foloseşte) americană în Irak, expresie a propensiunii imperialiste a marii puteri de dincolo de ocean, nu ţine seama de interesele principalelor ţări europene, iar retragerea trupelor spaniole din dispozitivul irakian nu este o consecinţă a atentatului din 11 martie, ci a eşecului politicii externe a guvernului Aznar, care a crezut că poate modifica alianţele tradiţionale ale Spaniei: „La primul său mandat, cunoştinţele lui despre politica externă şi în general despre lumea înconjurătoare erau modeste (ştiu din sursă sigură, pentru că am discutat cu consilierul său de politică externă) şi a fost nevoie să se alcătuiască o echipă de specialişti pentru instruirea viitorului preşedinte al guvernului în materie de politică externă. La al doilea mandat însă, Aznar a dobîndit o viziune, folosesc cuvîntul în sens englez *he has a vision*, şi anume aceea de a converti Spania în aliatul privilegiat al Statelor Unite din Europa continentală. Şi a decis să facă acest lucru pe furiş, depăşindu-l şi pe Blair, cel mai mare expert în osanalele aduse lui Bush. Această nouă poziţie a Spaniei e o revoluţie, o revoluţie diplomatică implicînd modificarea poziţiei tradiţionale, din ultimii 300 de ani, a Spaniei. Spania a avut probleme cu Franţa, dar după pactul de familie între Bourboni din secolul XVIII, intrarea Spaniei în modernitate s-a făcut dintotdeauna prin intermediul Franţei. Nu spun că e bine sau rău, nu spun că-mi place sau îmi displace, spun doar că aşa stau lucrurile. Şi relaţiile cu Germania au fost dintotdeauna bune. Sigur, noi, spaniolii, considerăm că Franţa, înainte de a intra în casa noastră, ar fi trebuit să ceară permisiunea, să bată la uşă, să spună «bună ziua», să spună «voi, spaniolii, sînteţi nişte oameni extraordinari, asemeni nouă, o naţiune cu o istorie veche care a contribuit la întemeierea Europei». Franţa ar fi trebuit să realizeze că facem parte din aceeaşi familie, cu ei sîntem aceeaşi familie, nu cu anglo-saxonii: există Gibraltarul, cum a existat şi anul 1588, cînd a fost învinsă Invincibila Armada. Aznar pretinde că poate modifica această poziţie a Spaniei în lume, de parcă ţara ar fi un pion pe tabla geo-strategică internaţională: din aliat minor al Franţei s-o convertească în aliatul privilegiat al Statelor Unite. Războiul din Irak i-a oferit ocazia. Cînd Franţa şi Germania s-au abţinut să participe la acest război, cineva a găsit posibilitatea să spună «nu-i nimic, vin eu!» şi acest cineva a fost preşedintele guvernului spaniol. (...) Guvernul Zapatero nu schimbă nimic, se întoarce la ceea ce a fost şi cu puţin noroc ne vom recîştiga poziţia dobîndită, ne întoarcem acolo unde ne este locul şi anume: la construcţia Europei. Nu poţi fi şi în slujba lui Dumnezeu şi în slujba diavolului: nu poţi fi aliat privilegiat al Statelor Unite şi partizan al construcţiei Europei unite politic".

Un zvîcnet civic

În războiul din Irak, Spania nu şi-a abandonat aliaţii, a părăsit doar un loc unde oricum nu avea ce căuta: „Dacă e să lăsăm faptele să vorbească, putem spune că, în zilele de dinaintea atentatelor de la Madrid, distanţa procentuală între Partidul Popular de la guvernare şi Partidul Socialist din opoziţie s-a redus considerabil. Dacă în urmă cu o lună diferenţa între cele două partide era de 5-8% în favoarea Partidului Popular, în prima zi din săptămîna atentatelor această distanţă s-a redus pînă la aproximativ 1%. (...) Eu nu cred (subliniez că e vorba de o opinie personală) că ETA sau pista islamistă ar fi influenţat în vreun fel rezultatul alegerilor de la 14 martie. Desigur, atentatele, morţii, oroarea au avut o influenţă directă întărind, probabil, într-un fel poziţia Partidului Socialist (vreau să subliniez: e un partid social-democrat, de centru-stînga, modern, ca toate partidele socialiste occidentale şi optimist, optimismul vine întotdeauna de la stînga). Barbaria a produs un gen de zvîcnet civic, o mutaţie care a adus la urne 78% din electorat. Partidul Socialist a încercat să canalizeze acest avînt civic pe chestiunea războiului din Irak. Trebuie să spunem că Partidul Popular are o formidabilă maşină electorală şi un electorat stabil. Nu acelaşi lucru se poate spune despre Partidul Socialist, pentru care cele zece procente de foşti absenteişti care s-au răzgîndit au fost esenţiale. (...) S-a afirmat că Zapatero a retras trupele pentru că acesta a fost compromisul său electoral, dar acest lucru s-a spus de doi ani încoace şi de la începutul campaniei electorale de nenumărate ori: PSOE va retrage trupele din Irak dacă va cîştiga alegerile. În 15 februarie 2003, mai mult de trei milioane de spanioli au ieşit în stradă împotriva războiului din Irak, adică împotriva participării Spaniei la acest război. De atunci şi pînă acum, toate anchetele făcute au arătat că peste 80% din electorat era împotriva războiului, adică şi o mare parte din alegătorii Partidului Popular. Ceea ce nu pot să nu mă întreb ca jurnalist este de ce Aznar a mers împotriva voinţei exprimate de majoritatea absolută a ţării...".

Atentatele de la 11 septembrie 2001 au modificat politica externă a Statelor Unite şi, în numele luptei împotriva terorismului, administraţia – în consens relativ cu poporul american – a atacat Afganistanul şi apoi Irakul. Dacă în prima situaţie SUA s-au bucurat de susţinerea ţărilor aliate – şi nu numai – în ceea ce priveşte intervenţia în Irak, alianţele au fost destul de greu de alcătuit. Donald Rumsfeld a vorbit despre Noua Europă (ţările foste comuniste) şi Vechea Europă (Franţa şi Germania în special), lăudînd-o pe prima şi exprimînd un oarecare dispreţ faţă de aliaţii din Războiul Rece.

Pe măsură ce trece timpul şi eşecul campaniei e tot mai evident, argumentele celor care au preferat să stea deoparte capătă mai multă greutate. Bastenier crede că Statele Unite, cu toată forţa lor militară, nu sînt capabile să înţeleagă structurile politice şi mentalitatea din Orient, el crede că fostele puteri coloniale europene sînt mult mai calificate în domeniu (cei care îşi mai amintesc episodul francez al decolonizării Algeriei au toate motivele să se îndoiască).

Comparaţia competenţelor nu rezolvă problema terorismului, a asigurării siguranţei popoarelor din ţările paşnice ale mapamondului, din Europa, dar şi din Asia şi Africa. Acolo unde există conflicte teritoriale şi tensiuni etnice, actele teroriste sînt legitimate prin lupta pentru suveranitate sau libertate.

Răspunzînd la întrebări, dl Bastenier ne-a spus că, pe o listă elaborată în taineţele organizaţiilor teroriste, Spania figura la „răi" şi nu e probabil ca lucrurile să se fi modificat după retragerea trupelor. Dacă răspunsul american nu e bun, şi nu e bun, ce s-ar putea face, pentru că problema nu e teoretică, ea implică acţiune practică? Bastenier a vorbit cu înflăcărare despre viitoarea Europă, despre necesitatea unei politici comune, a construcţiei unor forţe de apărare comune. Desigur, eminentul gazetar îşi dă seama că acest lucru nu se poate realiza cu 25 sau 27 de membri, între care diferenţele economice şi de mentalitate nu vor fi uşor omogenizate. Cînd va fi realizată, Europa Unită va fi condusă de cei mari, deşi s-ar putea ca învingătorii Armadei din secolul XVI să fie lăsaţi pe dinafară. Aşa cum a reieşit din expunerea lui Miguel Angel Bastenier, Europa comună va găsi o formulă pentru coabitarea naţionalismului celor puternici, iar cei mai slabi se vor strădui să devină aliaţii lor privilegiaţi. Dar asta va fi peste cel puţin 50 de ani. Terorismul e astăzi... **(M. B.)**

* Pentru a nu trăda radicalitatea exprimării, am folosit înregistrarea conferinţei, din care s-a tradus cu o minimă redactare.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 21 ● 4-10 iunie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Optimism est-european“
pagina **3**

Lucian Mîndruţă
„Ali Baba şi cei 400.000 de alegători“
pagina **4**

Alex. Leo Şerban
„Cannes 57: Cacealmaua de aur“
pagina **11**

EXPORTUL DE DEMOCRAŢIE

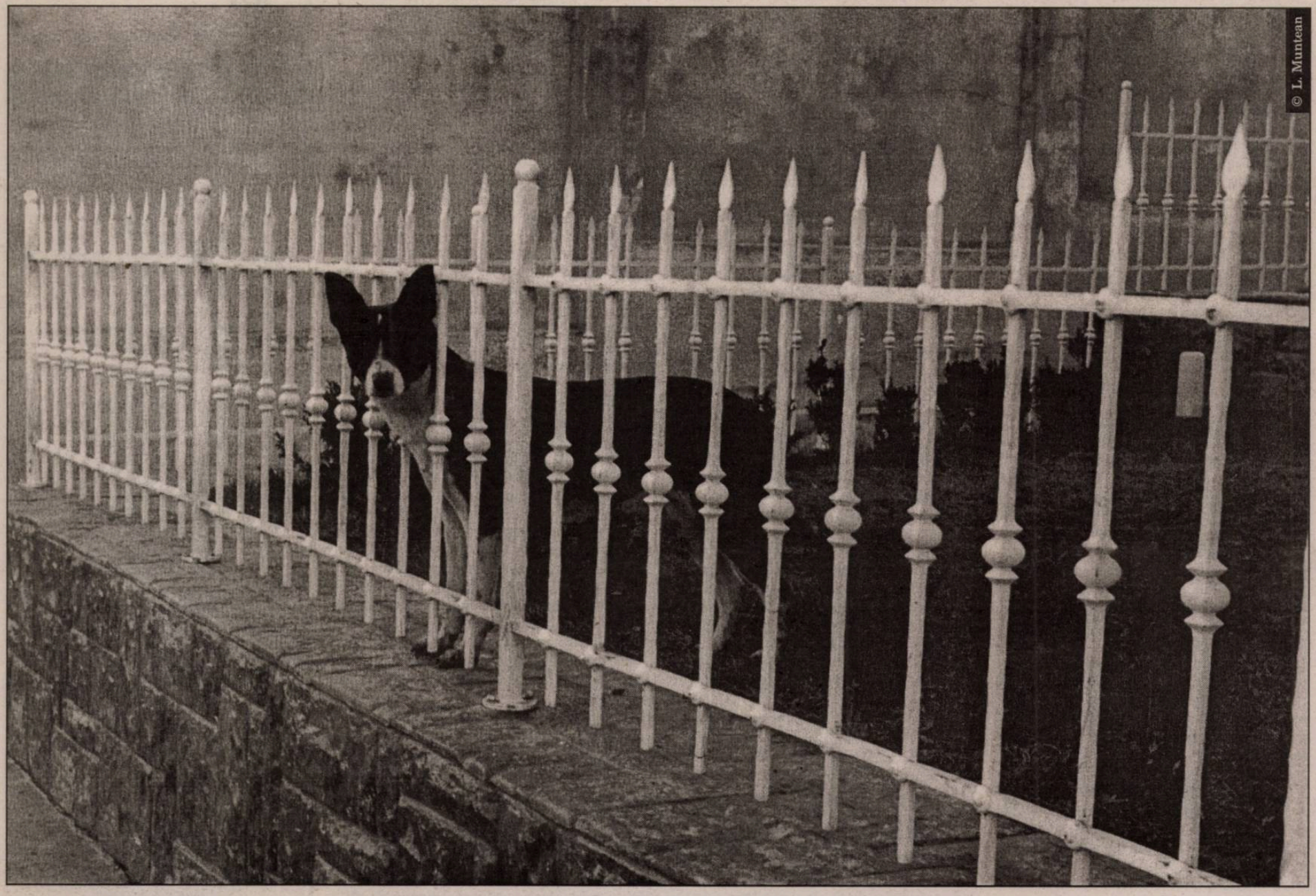

„Nu putem globaliza democraţia şi nu putem democratiza globalizarea.“

BENJAMIN R. BARBER

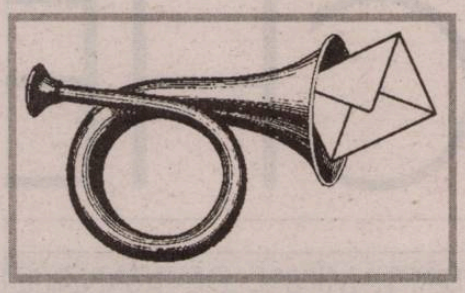

Nr. 8: *„Tîrziu în Europa“*

Articolul lui Andrei Pleşu „Modele pentru tineri“

Domnule Pleşu,

Daţi-mi voie, deşi e poate tardiv, să vă urez la mulţi ani dumneavoastră şi revistei noi care a apărut la începutul anului şi care depăşeşte cu fiecare număr aşteptările mele – întocmai cum a fost cazul şi cu acea veche *Dilema* pe care am urmărit-o de la început, din ianuarie 1993. Pot menţiona un lucru, aproape de necrezut, că anul trecut am găsit fiecare număr din *Dilema* la chioşcul de ziare din Marghita, jud. Bihor, iar anul acesta am intrat în posesia tuturor numerelor din *Dilema veche*. Sper să fie şi de aici înainte la fel.

Domnule Pleşu, şi de astădată articolul dumneavoastră (editorialul), cu titlul *Modele pentru tineri,* m-a reconfortat, m-a liniştit şi mi-a dat curaj într-o lume tot mai bezmetică sau, cum ar spune vechii profeţi biblici – o lume care se prostituează din ce în ce mai mult. Formularea dumneavoastră în legătură fie cu modelele evocate (cu excepţiile respectabile), fie cu subiecţii anchetei din *Evenimentul zilei...:* „o întristătoare monotonie a criteriilor, o înclinaţie facilă spre reuşita de rating“..., „nepermisă orizontalitate a privirii şi o echivalentă scădere de nivel a cerului“..., ...„mulţumirea de sine“..., „suspensia dubiilor“..., „carenţa cronică a interogativităţii“ este sublimă şi spune totul.

Am spus că este reconfortant. Pentru că mi-am reamintit, după ce am citit articolul dumneavoastră, de o poveste adevărată cu modele autentice exact pentru acea categorie de oameni pe care dumneavoastră aţi identificat-o în alte locuri şi împrejurări, *de cu totul altă croială*. Este povestea cu cei trei tineri evrei (adolescenţi) care la data de 19 aprilie 1943 au atacat un tren plin cu deportaţi (evrei) care se îndrepta spre Auschwitz. Au reuşit să scape 225 dintre deportaţi. Doamna Felicia Antip a făcut o recenzie publicată în 3 episoade în *Adevărul literar şi artistic* vizavi de cartea scrisă de Marion Schreiber, *Rebelii tăcuţi,* în care este descrisă acţiunea de mare curaj a celor trei tineri (se pare unică).

Oare ce fel de modele au avut cei trei? Cu siguranţă adevărate şi autentice. Altfel cum au făcut ceea ce au făcut? Cei trei erau liceeni la colegii de factură laică (replică la cele catolice) atunci înfiinţate, în care se manifesta o disciplină severă, îmbinată cu o largă deschidere spirituală. Elevii erau încurajaţi să gîndească liber, să aibă opinii independente. Este menţionat faptul că la una din aceste şcoli de elită din care făcea parte unul din cei trei menţionaţi s-a numărat, procentual, cel mai mare număr de victime în lupta împotriva nazismului. Iată elita (modelele) unei societăţi aşezate. La noi, spune Felicia Antip: *„cuvîntul* elită *sună arhaic, desuet, într-o societate mitocănizată, în care ciocoii au fost ridicaţi la rang de baroni şi în care poziţia socială depinde de numărul ceasurilor de firmă şi al maşinilor tari“.*

Vă mulţumesc, domnule Pleşu, pentru tot ceea ce scrieţi. Reuşiţi să daţi *curaj* unor oameni ca mine, care, cu siguranţă, nu înţeleg multe din cîte li se întîmplă, dar care află că nu-i nici o ruşine să ai întrebări, îndoieli, uneori prea multe. Nu l-am citit pe Kierkegaard, dar ştiu că el s-a ocupat cu *angoasa* şi a identificat valenţele pozitive ale acesteia. Am înţeles că majoritatea modelelor pe care dumneavoastră le-aţi punctat nu pot avea această înşuşire. Şi nu numai din vina lor.

Vă mulţumesc dumneavoastră şi pentru că, în ciuda exprimării unei realităţi crude ale acestei ţări, lăsaţi să se înţeleagă că nu-i totul pierdut, că mai este cale de întoarcere. Totuşi, îmi dau seama, spuneţi că e mai sănătos să fim sceptici.

Sănătate multă!

N. red.: Din motive nefericite, plicul pe care, probabil, era scris numele corespondentului nostru s-a pierdut, iar scrisoarea nu era semnată; ne-ar face plăcere să ştim numele autorului ei.

Nr. 17: *„Proiectul-pilot Press Stress Group*

„Chiar dacă o să vă indispună“

Stimată redacţie dilematică,

Proiectul-pilot al Press Stress Group, ce şi-a propus să identifice problemele cu care se confruntă revistele culturale şi să găsească perspective favorabile pentru creşterea accesului la informaţie în domeniul cultural, merită aprecierile şi felicitările noastre. S-au identificat, aşadar, aspectele negative ale impasului cultural, dar mai există şi alte aspecte legate de percepţia psihologică.

N-am să vă spun vîrsta şi studiile mele, pentru că nu au nici o importanţă. Chiar dacă o să vă indispună, chiar dacă o să vă facă greaţă opinia mea, eu totuşi mi-o exprim, indiferent dacă vor fi mulţi sau puţini cei care mi-o vor împărtăşi. Ei bine, o piedică în creşterea accesului la informaţie în domeniul cultural o reprezintă atitudinea oamenilor de cultură. Oamenii de cultură suferă de prejudecata referitoare la originalul propriului intelect. Nu au abilitatea de a asculta, ci doar de a vorbi, de a răspunde la întrebări. Adesea, aud propoziţia: „Eu nu mă cobor la nivelul tău intelectual“. De ce să nu te cobori, stimate omule de cultură? Dacă ai ceva de zis, iniţiază o comunicare, nu arunca raţionamente emfatice şi bombastice fără să le explici, fără să le faci pe înţelesul fiecăruia. Încearcă şi convinge, nu te declara învingător raţional. Cetăţenii devin îndoctrinaţi de frazele emfatice şi de mîndria sinelui academic al marilor înţelepţi.

Unii oameni de cultură sînt aroganţi, unii au o falsă modestie, iar alţii au prin natura lor o atracţie cordială. Fiecare din aceste categorii de înţelepţi au simpatizanţii lor, dar toţi aceşti simpatizanţi se autoinferiorizează emoţional datorită replicilor acide, desprinse parcă întotdeauna dintr-un roman, pe care le dau modelele lor în materie de cultură şi etică socială. Impactul emoţional le blochează, deopotrivă, şi logica, devenind stingheri în a formula alte concepte contradictorii. Astfel, înţelepţii vremii ajung să domine conceptele întregii societăţi. Cînd le replici ceva, oricît de inteligentă ar fi afirmaţia ta, ei dau senzaţia că o acceptă, după care plasează o conjuncţie de care leagă o altă concepţie proprie, nelăsîndu-se niciodată sub opinia altuia. Iar atunci cînd îşi epuizează toate resursele de improvizaţie raţională, reacţionează cu expresii banale, dar cizelate, de genul: „Nu mai pot să dialoghez cu tine pentru că nu stăpîneşti foarte bine inferenţele logice“.

În România, pentru că această ţară o cunosc cel mai bine, oamenii de cultură sînt nişte exhibiţionişti de metafore şi se comportă în ritmurile frazelor de roman. Au tendinţa de a-şi îngroşa lucrările cu zeci de pagini inutile, motiv pentru care nu mă înghesui la cărţile autorilor români. Bineînţeles, de aici exclud romanele şi mă refer doar la cărţile de teorie. Concizia şi maxima eficienţă informaţională le-am găsit în cărţi subţiri scrise de autori străini, traduse de anonimi români şi tipărite la edituri mai puţin pretenţioase ca „Institutul European“. De aici concluzia că oamenii de cultură ar trebui să se identifice cu nişte mediatori exclusivi şi să renunţe la obiceiul de a se etala în public căutînd alte consensuri dincolo de raţiunile şi justificările cuiva. Pentru mine, oameni de cultură, în România, sînt: Mircea Dinescu, Dan Diaconescu (n. red.: ?), Andrei Gheorghe (n. red.:?) şi mulţi alţii care nu şi-au cîştigat notorietatea.

De asemenea, este enervantă subtilitatea academică pe care o folosesc în comunicarea cotidiană. Dacă x îşi spune opinia despre y în două moduri: 1) „y pentru mine valorează cît 2 lei căzuţi în rahat!“; 2) „y pentru mine este o persoană nesemnificativă pentru că are serioase carenţe educaţionale“ – y va reacţiona dîndu-l în judecată pe x pentru calomnie şi injurii, dar numai în situaţia 1, pentru că în situaţia 2 a folosit un limbaj elevat, deşi concluzia este aceeaşi ca la punctul 1. Deci, ca să jigneşti o personalitate, trebuie să o faci într-un mod elevat, prin care să o diferenţiezi de oamenii simpli; dacă nu, te dă în judecată. De ce atîta subtilitate peiorativă în comunicare? De ce atîtea mofturi culturale?

Revenind la proiectul-pilot al Press Stress Group, văd că beneficiarii acestui program au fost selectaţi din mediul academic, cultural sau educaţional. Iată cum cele scrise de mine primesc nuanţe logice. Iată că aceşti beneficiari, mîndri de sinele academic şi intelectual, au considerat că nu este firesc să răspundă solicitării de a completa chestionarul adresat. Iar cei 44 din 100 care au răspuns solicitării dumneavoastră nu vor deveni lideri de opinie şi nu or să transmită cunoştinţele acumulate din revistele primite gratis. Toate informaţiile le păstrează doar pentru ei, ca să le spună într-o situaţie sau alta, cu scopul de a-şi demonstra extraordinarele calităţi intelectuale.

Nimeni nu poate să-i învingă pe oamenii de cultură cu argumente, pentru că ei sînt nişte produse academice castrate de viaţa socială, astfel încît cetăţeanul, tînăr sau bătrîn, se lipseşte de aforismele lor strecurate în fiecare domeniu al societăţii. Omul simplu nu este atras să cumpere reviste culturale pentru că îl deranjează aroganţa pe care o au autorii judecăţilor de valoare, pentru că este antipatică atitudinea oamenilor de cultură de a se afişa cu erecţii intelectuale mai mari decît ale Papei de la Roma. Iar dacă doriţi să trăiţi într-o naţiune doar de intelectuali, aşa cum au pretins unii, mai în glumă, mai în serios, atunci cine o să joace rolul prostului şi al incultului? Cui o să vă mai spuneţi raţionamentele metaforizate? Faceţi-vă mai comunicativi, mai deschişi, mai cordiali, mai modeşti cu expresiile emfatice în comunicarea de zi cu zi şi mai altruişti cu ideile celorlalţi. După aceea ne vom uita la tirajele revistelor respective, să vedem dacă au mai scăzut sau au mai crescut.

P.S. Dacă nu v-am supărat cu opinia mea, şi sper să nu o fi făcut, atunci publicaţi-mi opinia. Cu siguranţă or să se supere alţii, pentru că această opinie este valabilă pentru orice intelectual care s-a căţărat pe o cracă de demnitate socială.

Cu respect,

Cristian CÂMPEAN
cîmpean.cristi@post.ro

N. red.: Cea mai densă indispoziţie ne-a provocat-o permanenta articulare hotărîtă (prea hotărîtă): oamenii de cultură... Chiar toţi? În rest, rămînem voltairieni: chiar dacă nu sîntem de acord cu toate ideile dvs., ne străduim să le facem cunoscute. Riscăm împreună.

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Fosta Iugoslavie azi**

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU

REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU, Adina POPESCU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“ şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 20.300 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Optimism est-european

Reunificarea europeană e mai avansată în plan instituțional decît în planul – discret, dar decisiv – al conștiințelor. Nu există încă un sentiment spontan și puternic al *apartenenței* europene. A fi olandez, german sau italian e un fapt. A fi european e, încă, o metaforă. Cu alte cuvinte, se poate spune cu oarecare îndreptățire – și am auzit un jurist francez spunînd-o, într-adevăr, în timpul unui colocviu – că nimeni n-ar fi, probabil, dispus să moară pentru Uniunea Europeană. Așa este și, dacă mă gîndesc bine, mă bucur că este așa. S-a murit destul în istoria europeană pentru teritorii, utopii, principii și ideologii. S-a murit sublim și isteric pentru valori adesea conjuncturale, supralicitate, contrafăcute. S-a bătut, fără doar și poate, destulă monedă pe etica sacrificiului. E timpul să descoperim – sau să întemeiem – valori care pot fi apărate rațional, echilibrat, fără poză triumfală, fără patetism. Am stat prea mult sub semnul „iubirii-pasiune“ *(amour-passion*, marca specifică – după Denis de Rougemont – a afectivității europene). Ne-ar prinde bine un episod de *amour de tête*, de „iubire cerebrală“. Mai puțin spectaculoasă, mai puțin sîngeroasă, dar mai limpede și mai durabilă. „Patriotismul“ european ar putea aduce în discuție un nou mod de a iubi valorile. Ar putea fi un patriotism în sfîrșit calm, lucid, solar.

Nu cred, totuși, că am ajuns deja atît de departe. Se prea poate ca nimeni să nu fie dispus să moară pentru Uniunea Europeană. În definitiv, nimeni nu e dispus să moară pentru o administrație. Dar Europa este altceva decît Uniunea Europeană. Și pot spune, fără ezitare, că în Europa de Est, în deceniile dictaturii comuniste, s-a murit pentru Europa. S-a murit, firește, pentru mai multă libertate, pentru democrație adevărată, pentru drepturi, s-a murit ca urmare a arbitrarului și a absurdului totalitar, dar, în fond, s-a murit pentru recuperarea unor valori care constituie portretul Europei moderne. Cînd, în decembrie 1989, străzile Bucureștiului s-au umplut de sînge, în joc nu era numai răsturnarea unui dictator. În joc era regăsirea unui spațiu politic, social, economic și cultural din care românii, alături de toți est-europenii, se simțiseră excomunicați. În joc era nostalgia Europei.

Acum însă, Europa de Est întîmpină nenumărate obstacole în efortul ei de reașezare în europenitate. Dintre toate, cel mai descumpănitor e, cred, teama că proiectul reunificării europene ar putea deveni o *ideologie*. *Încă* o ideologie. Europa de Est este, mai mult și în alt fel decît Europa de Vest, alergică la ideologii. Cel mai mic semn de demagogie, de retorică triumfalistă, de apologie a înregimentării trezește amintiri coșmaresti și provoacă neliniști. Tot ce seamănă a „limbaj de lemn“, a centralism arogant, a gimnastică de figuri impuse ne umple de neîncredere și scepticism. Vom înlocui, oare, „internaționalismul proletar“ cu imperativul globalizării? Moscova cu Bruxelles? „Înfrățirea între popoare“ cu „casa comună a Europei“? „Lagărul socialist“ cu „spațiul Schengen“? E adevărat că noile sloganuri sînt mai promițătoare, mai veridice, mai omenești decît cele vechi. Dar noi nu vrem doar să înlocuim o ideologie rea cu una bună, un slogan impus cu unul asumat. Noi vrem o *schimbare de stil*, o eliberare – măcar temporară – de *orice* ideologie și de *orice* slogan. Înainte de a relua cursa, am fi avut nevoie de o haltă întrematoare, de un minim interval în care să ne tragem sufletul...

...Așa stînd lucrurile, cît de optimist poate fi Estul în chestiunea reunificării europene? Pot fi anulate, sau măcar relativizate, dificultățile unui parcurs atît de ambițios? Pot, dacă – de ambele părți – avem în vedere *patru* pre-condiții ale reușitei: 1) Să cultivăm, între Est și Vest, o solidă și sinceră simpatie reciprocă, să fim, cu alte cuvinte, solidari într-un intens efort de *cunoaștere*, fără complexe de superioritate și inferioritate. 2) Să ne păstrăm, nealterat, umorul. 3) Să nu înțelegem reunificarea ca pe o tot mai radicală ștergere a diferențelor, ci ca pe o tot mai subtilă armonizare a lor. 4) Să nu ne facem iluzii prea mari, dar să lucrăm plini de speranță.

Asta e tot? Firește că nu. Ar mai fi de inventariat încă 1.003 asemenea condiții. Dar, pînă în 2050, împlinirea primelor patru mi se pare un țel rezonabil...

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre coada kilometrică a muzicienilor, compozitorilor, sculptorilor, pictorilor și criticilor de artă care au tropăit la Palatul Cotroceni în așteptarea unor medalii?

Într-o țară de baroni, normal îi ca Ion Iliescu să sufere de sindromul „înnobilării“ și să ungă în draci Cavaleri, Comandori și Mari Ofițeri.

Complexat că nea Nicu s-a plimbat cu regina Angliei în caleașcă, președintele nostru și-a scos cu brio și această sulă din coastă, preschimbîndu-se el însuși într-o sosie a reginei Elisabeta.

Hîrdăul cu ordine și medalii vărsat în scăfîrlia artiștilor în numai două zile va figura cu siguranță în *Guiness Book*.

Pe de altă parte, cimitirele patriei noastre se vor transforma în adevărate poligoane de tragere căci, dincolo de pamblica agățată pe rever, cavalerii domnului Iliescu beneficiază gratuit și de o salvă de pușcoace la căpătîiul gropii.

Concluzia e simplă: gîdilînd în masă orgoliul artiștilor dîmbovițeni, Ion Iliescu a rezolvat și criza industriei române de război.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Economia pasiunilor de piață

Economistul Albert Hirschman a scris o carte minunată, recent tradusă și la noi, despre pasiuni și interese. Ea pornește, după cum declară autorul, de la următoarea reflecție a lui Montesquieu: *Și este un noroc pentru oameni să se afle în situația ca, în vreme ce **pasiunile** îi îndeamnă să fie răi, ei să aibă totuși **interesul** de a nu fi astfel*. „Cîțiva ani mai tîrziu, – mai spune Hirschman – am descoperit ideea înrudită, dar mai «instituționalizată», din *Inquiry into the Principles of Political Economy* a lui Sir James Steurart, potrivit căreia «complicatul sistem al economiei moderne» (adică interesele) era în mod necesar «cel mai bun frîu inventat vreodată împotriva nebuniei despotismului».“ Altfel spus, pe la sfîrșitul secolului al XVI-lea, gînditorii europeni încep să introducă o nouă categorie a comportamentului uman, *interesele*, plasînd-o undeva între pasiuni și rațiune, „cele două categorii care dominaseră, începînd cu Platon, analiza comportamentului uman“. „O dată ce pasiunea a fost considerată distructivă, iar rațiunea lipsită de eficiență, punctul de vedere potrivit căruia comportamentul uman putea fi descris într-o manieră exhaustivă prin apelul la una dintre cele două categorii devenea echivalentul unei viziuni extrem de sumbre asupra viitorului umanității. Inserarea interesului între cele două categorii tradiționale ale motivației umane a făcut posibilă renașterea speranței.“ Cu timpul, ea a căpătat și un nume: *capitalism*.

Altfel spus, înainte de a se afla în centrul economiei capitaliste, interesul a început prin a fi o subtilă domesticire a pasiunilor în folosul societății. În prefața sa, Amartya Sen oferă o parabolă lămuritoare în acest sens: „Pentru a folosi o analogie (de tip hollywoodian), să ne imaginăm că sîntem urmăriți de o bandă de fanatici ucigași, cărora le displace un aspect al persoanei noastre – culoarea pielii, forma nasului, religia sau orice altceva. Urmăriți de ei, le aruncăm o sumă de bani, rezultatul fiind că fiecare dintre ei se repede încercînd să adune cît mai multe bancnote pe cont propriu. O dată scăpați, ne mulțumim să reflectăm la ce noroc am avut că indivizii au fost mînați de nevinovata poftă de cîștig“. Interesul – pentru bani, în acest caz – este, în principiu, mult mai pașnic decît sîngeroasele pasiuni umane.

Categoria motivațională a interesului este o invenție genială. Ea are ceva din caracterul banului, fiind față de motivația umană ceea ce moneda este față de schimb: poftele, trebuințele, visele, ambițiile, pe scurt, orice imbold comportamental poate fi convertit și „măsurat“ în interes. Nu că în capitalism ar dispărea „pasiunile“, Doamne ferește, dar acestea sînt „ținute în frîu“, vorba lui Sir James Steurart, sînt socializate și transfigurate în sensul interesului individual maxim. Și să nu uităm de timpul liber, altă invenție a societăților industriale, în care ai tot interesul să-ți dai frîu liber pasiunilor private...

Din perspectiva orientării lor sociale, aceste pasiuni ar putea fi grupate în două mari categorii: pasiuni „orizontale“, care unesc, și pasiuni „verticale“, care diferențiază; *Eros* și *Putere*, ca să spunem așa. Trăite și performate într-o societate care se vrea – și este deja în bună măsură – o societate de consum, aceste pasiuni vor fi însă și ele *pasiuni de consum*. Ele se cer consumate public, sincretic, în re-prezentări ale *semnelor* dominării și sexului de care e plină viața noastră socială și mediatică.

Din acest punct de vedere, societatea noastră în „tranziție“ este într-un mod subtil și profund pre- sau *semi-capitalistă*. Nu pentru că banul și tot ceea ce măsoară el nu ar fi esențial, ci deoarece domină mai degrabă *pasiunea* decît *interesul* pentru bani. Nu atît sau nu doar interesul de a-i cîștiga contează, cît pasiunea de a-i risipi. Dacă expresia „interesată“ a banului o constituie profitul, dezvoltarea, ascensiunea socială etc., expresia „pasională“ a sa o constituie mai degrabă spectacolul public de *Eros* și *Putere*. Mai mult decît *time is money*, pentru noi *time is power*. Pasiunea românească pentru bani se exprimă ostentativ în vile și mașini, chefuri și amante, țepe și show-uri machiste – și fiecare își arată aici mușchii cum poate, de la casele făloase ale țăranilor întorși din străinătate la vilele cleptocrației și de la discursul politic la manele, acest limbaj comun al pasiunilor de piață ce poate fi auzit din căminele de nefamiliști pînă în Mercedesurile decapotabile.

Ar fi o eroare să credem însă că această risipă este în vreun fel „dezinteresată“, pură juisare. Ea produce totuși ceva, și anume prestigiu, poziție simbolică într-o societate care se declară de piață – și care se poziționează pe piață mai ales în acest fel! Și doar o astfel de poziție îți permite apoi să cîștigi mai departe sau mai mult. Nu faci dovada că poți risipi, pierzi dreptul de a cîștiga. Nu-ți consumi public pasiunile, ești neinteresant și devii un marginal.

România, această Vacanța Mare a capitalismului...

ținerea de minte

„Gîndiți-vă că ceea ce proștii disprețuiesc sub numele de *bîrfă* este, dimpotrivă, singura istorie care, în acest secol de afectare, zugrăvește bine o țară. Veți găsi toate aceste orășele de zece mii de suflete, mai ales în regiunile sărace, însuflețite de o ură înverșunată împotriva subprefectului. Cei invitați de acest funcționar la cele două baluri, pe care le dă în fiecare an, îi disprețuiesc din suflet pe ceilalți, care, la rîndul lor, îi numesc pe cei dintîi slugarnici; dar adevărata bătălie nu are loc decît o dată la patru ani, cînd sînt alegerile.“

(Stendhal, la Lyon, 24 mai 1837, în *Memoriile unui turist*, trad. Modest Morariu)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cine îl protejează pe consumatorul de presă?

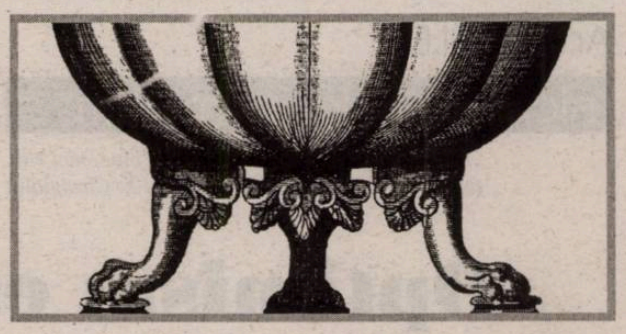

Săptămîna trecută a fost anunţată apariţia unui nou trust de presă care va reuni radiourile Total, Kiss FM şi Star, televiziunile Prima TV, Realitatea TV şi Alpha, plus ziarul *Ziua* (ultimele trei deţinute de sindicatul din Petrom). Pentru presa din România, acest eveniment înseamnă consolidarea unei noi structurii de tip trust. Concentrarea de proprietate în media a început să fie un factor care apasă asupra libertăţii presei, mai ales că există deja indiscutabile precedente de cointeresare între mediile politice şi patronii acestor trusturi.

În săptămîna în care la Bucureşti se anunţa noul şi ciudatul melanj între politică, presă, afaceri şi sindicalism, *Peace Institute*, o organizaţie din Slovenia, lansa la Ljubljana raportul „Media ownership and its impact on media independence and pluralism" *(http://www.mirovni-institut.si/media_ownership)*. Raportul analizează problema proprietăţii asupra presei în Europa de sud-est. Tablourile din fiecare ţară se aseamănă izbitor, pînă la detalii. În Slovacia, ministrul Economiei, lider al unui partid de orientare liberală, a deţinut cel mai important post de televiziune, un săptămînal, un ziar şi un post de radio, pe care le-a vîndut unui prieten, cînd a intrat în guvern. Apar adevăraţi moguli de presă care îşi extind permanent afacerile: Ninoslav Pavic în Croaţia, Adrian Sârbu în România, Zelijko Kopanja în Bosnia, şi lista ar putea continua: ei deţin reţele de radio, televiziune, publicaţii şi tipografii. Secţiunea românească a raportului, scrisă de jurnalista Manuela Preoteasa, documentează proprietatea asupra principalelor canale media din România, pune cap la cap ce s-a scris şi merge mai departe cu informaţiile. Schema de finanţare a Prima TV de către Ministerul Transporturilor, vînzarea în mai multe etape a Mediafax (monopol de facto pe piaţa ştirilor) către o firmă rămasă necunoscută, vînzarea în trepte a Realităţii TV. O hartă destul de completă a presei centrale care ar trebui inclusă în manualul de liceu pentru imunizarea împotriva manipulării, pe care îl pregăteşte Agenţia de Monitorizare a Presei.

Raportul reflectă discuţia la nivel european privind intervenţia pentru limitarea concentrării de capital în domeniu. În aprilie acest an, problema a devenit acută după ce Parlamentul European a discutat un raport care critica dur situaţia din Italia. Este foarte probabil ca viitoarea reglementare din UE să aibă un impact major mai ales în ţările din Est. Din păcatre, noile democraţii au preluat mai degrabă modelul italian, cel mai prost dintre cele vestice. Sînt sigur că domnii Năstase şi Aghaton vor zîmbi superior: „Dar aşa se întîmplă şi în Italia, ce aveţi cu noi?".

Cazul românesc arată că o presă concentrată este mult mai uşor de dominat politic. Premierul Năstase este o adevărată vedetă a ştirilor, cum nu s-a mai văzut de la Nicolae Ceauşescu. Cu deosebirea că acum este vorba (şi) despre televiziuni private şi comerciale. Bruma de credibilitate a PRO TV este risipită de zvonurile nedezminţite de prin ziare că Adrian Sârbu este omul din spatele candidaturii lui Mircea Geoană. Prima TV are deja o tradiţie de propagandă pro-PSD, iar la Realitatea TV în curînd miniştrii şi şeful lor vor prezenta şi buletinul meteo. Antena 1 a devenit mai critică după ce PUR a ieşit de la guvernare. Orientările patronatului sînt transparente. Nu există despărţirea dintre politica editorială şi afacere. Ziariştii sînt un bun mobil al patronilor, care îşi extind sau îşi restrîng permanent afacerile.

Pe lîngă prevenirea concentrării, este necesară transparentizarea proprietăţii. Oamenii trebuie să ştie, atunci cînd consumă informaţii, cine le vinde. Este o regulă elementară de protecţie a consumatorului. Publicaţiile şi televiziunile ar trebui să anunţe proprietarul din proprie iniţiativă. Dar nu proprietari de gen *S.C persoanăinterpusă S.R.L* sau *MiamiBeach INC,* ci chiar proprietarul ultim. Din raportul Manuelei Preoteasa se poate constata imaginaţia de invidiat prin care mari şi respectabili patroni de presă derulează tranzacţii între firme fantomă, înregistrate în paradisuri fiscale, pentru a masca participarea unor politiceni la aceste societăţi şi pentru a evita datoriile. Datorii amînate tot de politicieni.

Pentru credibilitatea presei este vitală această transparentizare. Singurele televiziuni de ştiri (Realitatea TV şi OTV) au trecut prin schimbări stranii de proprietate şi nu se ştie foarte clar cui aparţin. Nu se ştie foarte clar nici cui aparţine cel mai important cotidian (cum îi sună sloganul şi cum chiar este *Adevărul).* Jurnalismul de investigaţie practicat de *Adevărul* şi poziţia generală verticală a echipei editoriale sînt subminate de zvonurile privind modul în care fostul director Dumitru Tinu a obţinut banii pentru cumpărarea pachetului majoritar. Ar trebui ca echipa redacţională să facă primul pas în a demonta aceste zvonuri. Cel mai influent dintre editorialiştii critici la adresa PSD, Cornel Nistorescu, şi-a anunţat pînă acum de două ori cititorii că ziarul nu a fost cumpărat de interpuşi PSD şi el nu va fi dat afară. De altfel, zvonurile că „gata, Nistorescu zboară" circulă aproape săptămînal în lumea presei, ceea ce spune multe despre atmosferă.

Ce s-ar putea face? Legea audiovizualului are prevederi care limitează deţinerea a mai mult de 30% din piaţă. Oricum statul român nu are nici un fel de politică pentru a urmări aceste fenomen. Presa scrisă este reglementată ca orice altă afacere, ca şi vînzarea de gogoşari, de legea concurenţei din 1996. Lege care este prea vagă chiar şi în cazul în care cineva ar monopoliza piaţa de castraveţi acri. Ar trebui limitate formele de proprietate: cine are televiziuni să nu mai poată deţine şi posturi de radio, agenţie de ştiri, ziare, tipografii, agenţie de publicitate. Adică exact tipul de trusturi pe care deja le avem. Pentru o asemenea politică e nevoie de curaj. Ce înalt funcţionar i-ar putea urmări şi amenda pe patronii de trusturi sau pe şeful celor 70.000 de sindicalişti Petrom care tocmai au devenit proprietari de trust media? Şi cine ar crede că acest proces nu este politizat, cînd guvernul a schimbat brutal Consiliul Concurenţei pentru că nu i se părea suficient de obedient? Cineva propunea înfiinţarea unei asociaţii pentru protecţia consumatorului de presă. Ar avea mulţi şi puternici adversari.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

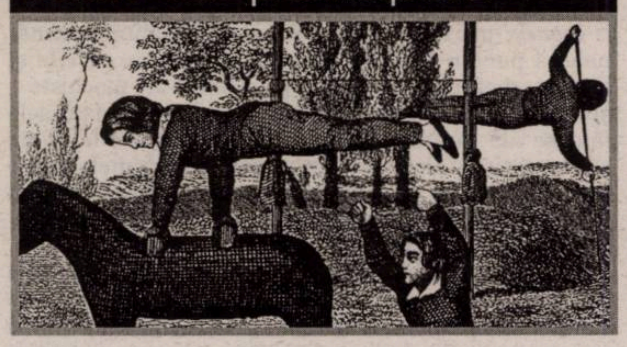

Ali Baba şi cei 400.000 de alegători

După două milenii (sau trei luni de la premiera *Patimilor* lui Mel Gibson, cum preferaţi), istoria biblică se repetă spectaculos: Baraba-Vanghelie e pe cale să fie eliberat prin votul mulţimii, în vreme ce Christ-Procurorul care l-a dat în gît e gata de martiriu. Fără efecte speciale, altele decît efectul de turmă, popolul se pregăteşte să-i dea votul gospodarului vorbăreţ şi iute de mînă. Acelaşi care i-a spus omului simplu ce speră de mult să audă: şcoala vieţii bate şcoala punct. Sau, în versiunea de primăvară-vară: democraţia bate legea şi lasă lat Codul Penal.

Pentru cei care se miră de scorul în sondaje al dlui Vanghelie – prezumat inocent, trebuie să adaug – aş îndrăzni o ipoteză scandaloasă: lumea îl votează nu pentru că-l crede cinstit, ci din contră. De fapt, alegerile de la sectorul 5 sînt ca şi baladele haiduceşti: o celebrare a raptului romantic, un cîntec de luptă cu averea statului, un şlagăr de capă şi pix cu care se face averea dintr-o semnătură. Aferim! – ar spune şi Paşa de Giurgiu, şi Marmorosch-Blank, şi Sovrompetrol, ca să nu dau decît puţine exemple de înaintaşi într-ale zeciuielii cu măsură sau fără. Ce e nou în toată afacerea asta e acordul iobagilor, adeziunea mujicilor – atraşi poate de speranţa că unde *operează* unul, e loc şi de mai mulţi.

Dacă v-am spus povestea prea complicat, am s-o fac simplă: Marian Vanghelie va fi reprimit în PSD în cazul în care cîştigă alegerile. Asta după ce fusese suspendat ca urmare a unor încurcături cu domnii de la parchet. Campania lui nu are girul partidului, însă acesta s-a îngrijit să-i lase culoar şi nu i-a plantat vreun opozant cu greutate pe liste. Vanghelie independentul promite tot felul de chestii pe care nu le-am reţinut, însă se descrie în termeni de inimă albastră care te iau cu leşin pe la lingurică. El pune suflet, el are credinţă... În termeni de marketing, produsul Vanghelie se poziţionează nu aspiraţional, ci oftaţional, dacă-mi permiteţi această inovaţie lingvistică. E o victimă bine intenţionată a unei lumi rele. Pentru publicul lui, asta e o schemă cunoscută şi confirmată în fiecare zi de cel puţin o duzină de manele, cîteva telenovele şi jumătate din buletinul de ştiri de după-amiază. Ai duşmani? Atunci ai valoare, vorba cîntecului! Şi cum să nu-l crezi pe Vanghelie, care nu numai că vorbeşte ca don Leoncio, dar mai şi seamănă cu el, ptiu, mînca-l-ar mama?!

Dincolo de aceste elemente de butaforie, votul acesta ne spune ceva cu mult mai grav: că lupta cu corupţia e de fapt lupta Europei cu trăsăturile noastre de caracter naţional. Că nu există de fapt opoziţie internă la nivelul maselor faţă de ideea de îmbogăţire rapidă şi ciudată, ci doar invidie şi valorizare, poftă şi model. Cînd nu te interesează ce-a făcut suspect omul pe care vrei să-l votezi, cînd nu cumperi ziarul şi întorci urechea dacă auzi vorbindu-se de rău de el, atunci e clar că-ţi place cariera lui. Şi că i-ai urma cumva exemplul, dacă ai şti unde să-ţi poziţionezi tunul ori dacă ai găsi pe cineva pe care să-ţi încerci ţeapa. Cum n-ai încă asemenea competenţe, îl mai votezi o dată, cu speranţa că, dacă te uiţi mai bine la el încă patru ani, ai să înveţi ceva folositor în viaţă. Nu, nu integrale şi nici management orientat pe obiectiv. Sau, oricum, nu versiunea clasică, din manuale.

Ce mai contează, trăiască votul universal! – se va auzi în fundal corul de lilieci ai establishment-ului. Indivizi adaptaţi să nu vadă nimic, dar care se orientează perfect cu ajutorul unui radar biologic, care le semnalează din vreme orice obstacol legal şi moral. Pentru a-l ocoli, fireşte, sau chiar pentru a-l transforma într-un avantaj, cum se întîmplă de data asta. Totuşi, victoria acestui al şaptelea simţ nu va fi înfrîngerea noastră, cum sugerează unii. Ci înfrăţirea în jurul unui ideal. De dragul aparenţelor europene, permiteţi-mi să nu-i spun pe nume.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

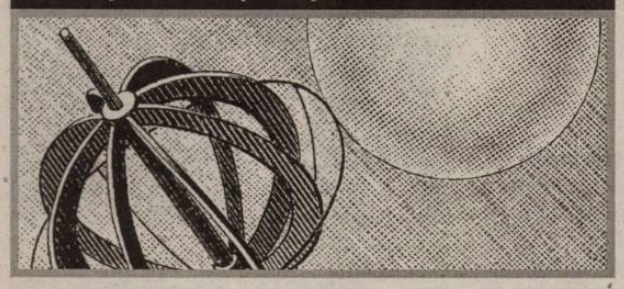

Violenţa cotidiană

Autorităţile americane au stabilit un calendar precis pentru transferul de suveranitate către Irak, dar procesul se desfăşoară chinuit şi cu multe amînări. În timp ce, în centrul ţării, miliţiile şiite luptă cu trupele coaliţiei, cu victime de ambele părţi şi cu morţi din rîndul civililor, armistiţiul încheiat cu liderul radical Moqtada Sadr nu este respectat. La Bagdad a explodat o maşină capcană, în apropierea locuinţei unui fost conducător al partidului Baas, al lui Saddam Hussein. Explozia l-a rănit pe politician la un picior, i-a distrus casa, iar soţia şi cei trei copii sînt şi ei răniţi. Nu crede că el a fost ţinta atacului: „Nu eu am fost cel vizat, întîmplarea face parte din violenţa cotidiană a ţării".

De Ziua Veteranilor, preşedintele Bush le-a mulţumit celor care au înlăturat regimurile dictatoriale din Afganistan şi Irak: 50 de milioane de oameni sînt acum liberi, a afirmat el. Liberi să se omoare între ei şi toţi împreună pe soldaţii americani. Compoziţia viitorului guvern provizoriu se definitivează cu greu, numele propuse de irakieni nu sînt acceptate de americani şi viceversa, nu toţi irakienii cad de acord asupra propunerilor făcute de conaţionalii lor. Timpul presează, la sfîrşitul acestei luni, guvernul care se alcătuieşte acum va trebui să organizeze alegerile libere din ianuarie 2005 şi în acest sens Statele Unite şi Marea Britanie au depus proiectul unei rezoluţii la Consiliul de Securitate al ONU unde sînt expuse amănuntele transferului de putere. Considerat, în mod diplomatic, o bună bază de discuţie, proiectul e departe de a fi, deocamdată, expresia unui consens. Divergenţe există chiar între aliaţii pînă acum solidari: Statele Unite ezită să acorde noilor autorităţi irakiene dreptul de a dispune de acţiunile armatei americane care va rămîne pe teritoriu „atît cît va fi nevoie", în timp ce Tony Blair consideră că nu poate fi vorba de suveranitate în absenţa acestei condiţii: „Dacă va fi necesară o decizie politică asupra necesităţii de a interveni la Falouja (centrul rezistenţei sunite) şi asupra mijloacelor unei asemenea intervenţii, această decizie trebuie luată cu consimţămîntul guvernului irakian, iar controlul politic trebuie să rămînă, în ultimă instanţă, în competenţa guvernului irakian".

Franţa şi China cer să se fixeze o limită mandatului forţelor americane şi e evident că organizaţia mondială nu va dori să-şi asume consecinţele greşelilor lui Bush. Rămîne de văzut în ce măsură noile autorităţi irakiene vor izbuti să acopere vidul rămas de pe urma dictaturii, există riscul ca după retragerea trupelor coaliţiei, violenţa de stradă, cea interreligioasă, revendicările kurzilor să nu permită instaurarea unui guvern legitim. Şi chiar dacă acesta se va instala, e puţin probabil să aibă autoritatea de a administra ordinea. „Violenţa cotidiană" va mai dura. Terorismul zburdă prin alte puncte importante: atacul bine ţintit din Arabia Saudită a provocat din nou o creştere a preţului la petrol, cifră cu importante consecinţe în politica internă a ţărilor bogate, dependente de acest combustibil. Preţul benzinei la pompă influenţează mai mult rezultatul alegerilor decît atitudinea faţă de războiul din Irak. Violenţa are un preţ.

În ajunul aniversării debarcării aliate în Normandia din 1944, preşedintele Bush tot încearcă să sugereze similitudini între misiunea de atunci din Europa ocupată de nazişti şi cea de acum din Irak. Pe plajele din Nordul Franţei, unii veterani, oameni în vîrstă încă în putere, recunosc locurile unde au fost paraşutaţi. La Washington, cei mai puţin apţi să refacă traseul numără supravieţuitorii. Atunci transferul a reuşit: Germania şi Japonia au devenit ţări democratice, ţările Europei Occidentale au înflorit, preţul a fost plătit de Europa Centrală şi de Est, unde violenţa cotidiană a dictaturilor a mai durat cîteva decenii. Statisticienii, oameni fără inimă, calculează data cînd va dispărea ultimul participant la luptele de atunci. Între timp, a apărut un soldat american dispărut din postul său de pază din zona demilitarizată a Coreei la 5 ianuarie 1965. În Statele Unite e declarat trădător, iar el trăieşte în Coreea de Nord, e mulţumit şi îi e recunoscător preşedintelui nord-coreean Kim Jong-il pentru grija care i-o poartă. Un fel ciudat de a evita violenţa cotidiană.

globul cubic

Prin tribunale

● În 1951, Forţele Aeriene ale SUA au instalat la Thulé (Groenlanda), cu acordul guvernului danez, o bază nucleară ultrasecretă. De pe singura bucată de pămînt unde puteau locui fiinţe omeneşti au fost izgoniţi (istoria oficială spune că au plecat de bunăvoie), în 1953, eschimoşii care trăiau din vînat: urşi, balene, foci şi morse. În 2003, cei 86 de supravieţuitori, ajunşi într-un loc unde nici animalele nu suportă frigul, au obţinut de la Curtea Supremă a Danemarcei cîte o compensaţie de 2.500 de euro. Li s-a refuzat dreptul de a reveni pe pămînturile lor, deşi baza nu mai e ce a fost: din 30.000 de militari au rămas doar 4.000, SUA o consideră însă un element important al sistemului de apărare şi vor s-o modernizeze. Eschimoşii, „ultimii regi din Thulé", au cerut sistarea lucrărilor pînă ce se va judeca procesul intentat la Curtea Drepturilor Omului de la Strasbourg, prin care se cere mutarea bazei în numele respectării dreptului de proprietate şi al ocrotirii vieţii familiale. Să se mute baza mai la Nord, viaţa a dovedit că acolo unde animalele nu pot trăi, militarii se descurcă.

● Curtea de Apel din Santiago de Chile a votat, cu 14 voturi pentru şi 9 contra, ridicarea imunităţii generalului Augusto Pinochet, deschizînd astfel calea pentru reluarea procesului crimelor înfăptuite pe vremea dictaturii. Este acuzat pentru participarea la Operaţiunea Condor, operaţiune comună a unor dictaturi din America Latină cu scopul lichidării opozanţilor. Apărarea generalului se menţine pe poziţia conform căreia doar gradele inferioare au fost responsabile de abuzuri, acuzarea susţine că Pinochet a ştiut şi a ordonat crimele. În 1998, generalul a fost arestat la Londra, la cererea unui magistrat spaniol, Baltasar Garzón (printre victime au fost şi cetăţeni spanioli), a stat 17 luni în arest la domiciliu, apoi a fost extrădat. În Chile procedurile judiciare au fost stopate de un contestat raport medical, unde se susţine că din cauza consecinţelor unor atacuri cerebrale, fostul preşedinte nu poate face faţă unui proces. Fiul său, Marco Antonio, a declarat ziarului *The Guardian:* „Vă daţi seama, într-o guvernare de 17 ani s-au întîmplat şi multe lucruri rele, cum au fost încălcările drepturilor omului, dar s-au întîmplat şi multe lucruri pozitive". Ne dăm seama. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Exerciţiul scuzelor

Tragedia de la Mihăileşti a provocat o premieră asupra căreia zăbovesc acum. Pentru prima oară de cînd există el, guvernul Năstase şi-a cerut scuze. De necrezut. Ştim bine că scuzele nu fac parte din recuzita de *public relations* a unui astfel de guvern. Există o incompatibilitate radicală între ţinuta şefului acestui guvern şi ideea de scuze. Siguranţa fără fisură pe care o poartă mai toţi pesedeii în gena lor politică şi care te loveşte, în moalele capului, masiv, aidoma soarelui deşertic, nu se poate converti, dintr-o dată, în discreţia umbrei de ferigă, umedă şi răcoroasă, a solilocviului „poate că am greşit". Şi totuşi, scuzele au venit. Cum de au ajuns aceşti oameni care ştiu tot, fac tot şi nu se pun niciodată la îndoială, să-şi ceară scuze? Probabil că, în „laboratoarele de manipulare" ale domnilor Dancu şi Teodorescu, s-a ajuns la concluzia că de data asta „e groasă". E campanie electorală, televiziunile s-au ţinut de subiectul ăsta ceva de speriat, oamenii care au murit erau oameni simpli, ancheta s-a cam pripit, tragedia s-a petrecut undeva la ţară (dacă s-ar fi întîmplat într-un oraş condus de opoziţie, alta era socoteala, nu?) – poate că toate acestea au condus sfătuitorii la concluzia că e bine ca guvernul să exerseze, în premieră, nişte scuze. Dar nici măcar înţelepţii care îşi imaginează că stau la butoane şi învîrt minţile prostimii nu au ştiut să înveţe acest guvern că scuzele au efect numai cînd sînt oferite într-o stilistică adecvată; dacă îţi ceri scuze cu aerul că „trebuie, asta e!" şi dacă îţi ceri scuze spunînd imediat după aceea că, de fapt, nu prea ai de ce să-ţi ceri scuze, mai bine taci.

Tonul scuzelor este necunoscut în Palatul Victoria şi, tocmai de aceea, cînd a venit momentul acestui exerciţiu, rezultatul a fost jalnic. În termeni muzicali, scuzele guvernului mi-au sunat ca un contrapunct neinspirat, strident şi stîngaci – o încercare penibilă de a altoi linia manelei triumfale cu trei acorduri din requiemul mozartian. În termeni plastici, un limbaj ceva mai familiar colecţionarilor de artă, aceste scuze mi s-au părut un *trompe l'oeil* ratat. Încercînd să dea privitorilor impresia unui guvern care ştie ce-i aia compasiune, artistul plastic manevrează prost perspectiva, se blochează în propria-i iluzie şi dă la iveală, fără să vrea, mica trişerie.

Întîi, scuzele executivului nu au venit de la primul-ministru (cum ar fi fost firesc, în spiritul de vasalitate al acestui cabinet) şi nici de la miniştrii care chiar aveau de ce să-şi ceară scuze, adică domnii Mitrea şi Oprea. Scuzele au venit de la ministrul Justiţiei, tînăr pesedist care pare că nu şi-a pierdut, încă, decenţa, într-o gaşcă politică în care clasicii sînt domnii Hrebenciuc şi Cozmîncă, iar aerul proaspăt vine cu junele Ponta. În al doilea rînd, scuzele au venit cam scrîşnit. Provocat de jurnalişti, ministrul Oprea a spus că nu are ce să-şi reproşeze, la fel şi ministrul Mitrea. Ministrul Justiţiei, dacă am înţeles eu bine, îşi ceruse scuze în mod precis pentru că hărnicia voioasă a „factorilor de răspundere" a jignit durerea împietrită a oamenilor. Or, treaba asta a fost făcută de subordonaţii direcţi ai miniştrilor Mitrea şi Oprea. Care nu au ce să-şi reproşeze. Dar guvernul şi-a cerut scuze. Vă las să înţelegeţi ceva din asta. În al treilea rînd, scuzele au fost imediat circumstanţiate: „Ne cerem scuze pentru graba care, alftel, *a fost bine intenţionată*" – ni s-a spus. Ce scuze or mai fi astea?

Cred că PSD are exact aceeaşi problemă pe care a avut-o PCR: o înstrăinare totală faţă de omenesc şi faţă de emoţie, o incapacitate intratabilă de a pricepe că omul e altceva decît un votant într-o masă de votanţi, credinţa stupidă că nu e nici o diferenţă între „populist" şi „uman".

Zeul partidului-stat, actualul preşedinte, a fost de-a dreptul cinic cînd a comentat graba stupefiantă cu care drumarii au netezit craterul. Omul politic care a răpit inimioarele compatrioţilor mei ca nimeni altul şi a cărui popularitate de nebătut este bazată tocmai pe impresia oamenilor că le este apropiat spune că drumul trebuia repede reparat pentru că este o arteră importantă de circulaţie. Acest preşedinte habar nu are, probabil, că, după o tragedie, e omenesc să laşi un timp pentru ca emoţiile din urlet să se aşeze în oftat, să faci loc unei respiraţii mai lungi şi mai grele, să priveşti, un moment, cerul şi să laşi, o clipă, durerea să te frîngă. Şi că toate astea înseamnă mai mult decît graba utilajelor dlui Mitrea. Şi că oamenii care nu au avut răgazul să privească, pierduţi, în golul craterului înspăimîntător unde s-au surpat vieţile semenilor lor nu pot fi extaziaţi de eficienţa dlui Oprea vorbind, cu gesturi decise, „la staţie". Asta e o logică a sentimentelor şi a umanului, iar puseul stahanovist al preşedintelui a contrazis-o obraznic. Dar acest preşedinte iese, în curînd, la pensie. Va părăsi scena cel mai tîrziu la sfîrşitul

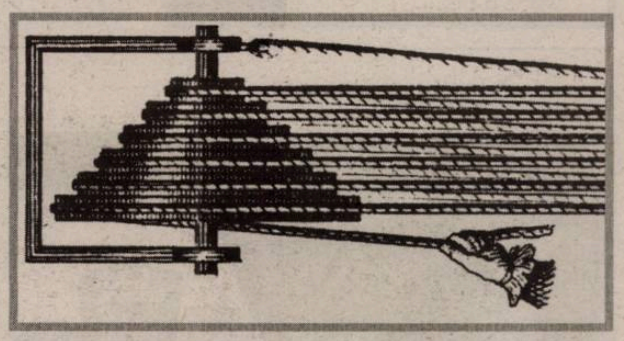

următorului ciclu electoral – va avea 78 de ani şi nici măcar voinţa de fier a unui *aparatcik* mult încercat nu se poate opune biologiei. Vin, însă, lupii tineri. Cei care au ratat lamentabil exerciţiul de scuze. Mă întreb dacă ei mai pot învăţa să respecte umanitatea în alcătuirea ei cea mai pură şi fragilă: suferinţa unui amărît. Poate că nu, dar dacă cineva le-ar spune că ceea ce e uman e şi electoral şi că respectul pentru emoţii şi afectivităţi poate aduce voturi, ar putea fi receptivi.

ready made

„Visul epuraşului. *Seara Ting...Ling! / Noaptea Ting...Ling! / Luna Ting...Ling! / Zefirul Ting...Ling! / Iată plăcerile mele... Ling!* Domnul Epuraş cântă acestea într'o seară. Luna strălucea puternic pe pânza albastră a cerului. Epuraşul privea stelele şi le chemà încetişor. Una dintre ele, prima, născută din Lună, îl auzi cântând.

– Cobor Epuraş! Cobor! încă puţină răbdare şi voiu fi a ta.

Epuraşul cântă mai departe, aşteptând steaua cea frumoasă. (...) Când se opri, văzù steaua cea frumoasă lângă el, care-i surîdea şi străluceà. El se sui pe ea... amândoi se înălţară în albastrul azurat al cerului auster!"

(Amélie Hamaïde, directoarea Şcoalei „Pentru viaţă, prin viaţă", *Metoda Decroly,* tradusă de Sevasta Dimitriu, diplomată a Şcoalei froebeliane din Geneva, „Cultura Românească", S.A.R., Institut de Editură, Arte Grafice şi Confecţiuni de hârtie, f.a.)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Le temps des cerises sau

♫ ♪ ♪ ♫ ♪ ♫ ♪ ♫ ♪ ♫

Domnului Radu Cosaşu,
vecin de clacă
şi de clavecin

Au dat cireşele în copt;
se mai coc, încă,
pînă prin luna iunie,-n 8,
cînd se mănîncă;

iar ele cîntă, cît mai pot,
pe dîmburi:
„Mîncaţi optimile, cu tot
cu sîmburi!"

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

A 301-a

Bine, dar să mai treci pe la mine – i-am spus, cu ochi rugători.

... Sau mai bine să iau povestea de la capăt. Aveţi în faţă cea de-a 301-a poveste. Pentru a fi aici, a trebuit mai întîi scrisă. Pentru a o scrie, povestitorul – ambetat de eveniment – şi-a deschis o bere, spunîndu-şi, aşa, gînd absent după gînd absent: *300 în spate! Cum s-au strîns atîtea? Cînd a trecut timpul? Unde se duce timpul trecut? Cînd s-o fi stins ecoul Big-Bang-ului?* – şi alte asemenea întrebări esenţiale, pe care numai lenea le poate naşte.

În momentul în care căpăcelul de la capsulă tocmai făcea *bamps!*, a apărut, din senin, şi djina mea din Djinistan, cunoştinţă mai veche (vezi *Dilema* din 28 martie anul trecut). *Iată-te şi la a 301-a* – mi-a spus ea. Şi a tăcut. Şi tot tăcea. Revenit în simţiri, abia am cutezat: *Ci spune-mi, frumoaso, cum o să merg mai departe?* Djina m-a privit muşcîndu-şi uşor buza de jos: *Păi înainte de a merge mai departe, ar trebui să dedici cuiva povestea asta, a 301-a. Nu crezi că ar fi frumos?* Eu am plecat privirea, am măturat un fir de sprînceană căzut pe tastatură şi am îngăimat: *Şi cui anume? Păi, colegilor* – a spus djina. I-am luat pe rînd, alături de ea: *Tita Chiper – cea care mi-a deschis uşa redacţiei – e acum mai aproape de tine decît de mine, ce să mai zic; Lena Boiangiu m-a chemat în redacţie, dar de unde ştiu eu că nu regretă acum; i-aş dedica-o lui Radu Cosaşu, dar am mai făcut-o o dată şi s-a urzicat Dan C. Mihăilescu; Mircea Vasilescu e şef şi dacă-i dedic ceva, îmi ies vorbe; i-aş dedica-o Iaromirei, dar se supără Istodor şi mă bagă în* Academia Caţavencu, *cu bule deasupra capului; ar merita şi Dan Stanciu, dar sînt ofticat pe el, că a ajuns în mai la Paris şi eu nu; Alex. Leo e şi el la Paris – sau la Cannes –, să fie sănătos; Cezar Paul-Bădescu tocmai laudă ultimul clip al blondei de la ABBA, aşa că e pierdut în reveriile lui; i-aş dedica-o lui Matei Martin, dar de cînd şi-a pierdut memory-stick-ul e cam confuzat, îl las să-şi revină; Simona Sora citeşte tot timpul, nici n-ar băga de seamă; Ghinea, suspicios cum e, ar crede că-i curtez pe comentatorii politici; Andrei Manolescu – uite, că mi-a venit ultimul în minte – e om serios, dar e insensibil la chestii de-astea. Care mai e?* Şi-atunci djina mi-a zis: *Pleşu sau Dinescu!* Am tresărit, oripilat: *Eu, dedicaţii directorului şi patronului?! În plus, nu le e de ajuns că se au unul pe altul?*

Rezon – a spus djina. *Atunci dedic-o cititorilor.* Şi tocmai mă gîndeam la cititorul pe care l-am întîlnit sîmbătă la Chişineu-Criş, la graniţa dintre Arad şi Bihor (unicul abonat la *Dilema veche* din oraşel); sau la cititoarea de la Rădăuţi; sau la tinerii care citesc revista în me-

trou – cînd djina a revenit: *Mmm... Nu cred c-ar fi bine totuşi, e ca şi cum i-ai ciugului, cititorii voştri sînt pretenţioşi, te-ar taxa.* Şi iar a tăcut.

Ci spune-mi, djino, încă o dată te rog, cum o să merg mai departe? De unde poveşti? Dacă o să mă blochez? – i-am mai spus. *Asta e inevitabil. Oricum, unele ies mai bine, altele mai trase de păr. Dacă intri în criză, rescrie poveştile mai vechi, ai văzut că se poartă* – a zis djina. *Adică să fiu postmodernist?* – am zis. *Postmodernist din părţi!* – spuse ea –, *nu vezi ce spune Ştefan Cazimir în ultima* România literară, *cum şi-a modificat Călinescu ediţia din '64 a* Vieţii lui Mihai Eminescu, *după canonul proletar? Mai bine spune-mi ultima întîmplare prin care ai trecut.*

Aici m-a derutat. *Nu mi s-a mai întîmplat nimic. Am trecut duminică prin Filiaşi, am urcat pe un podium acoperit cu scoarţe olteneşti, dar culesesem pe talpa pantofului o gumă mestecată şi am întins-o pe covoare, vai şi-amar!* Şi djina: *Păi, cînd ai intrat în politică ce credeai, că o să cureţi lumea? Hai, treci la scris, termini povestea, o laşi nededicată, săptămîna viitoare bagi ceva mai serios. Pa-pa!*

Bine, dar să mai treci pe la mine! – am spus eu cu ochi rugători. Ea deja dispăruse, djina, nelăsîndu-mi vreun semn.

Şi voi tocmai aţi citit-o, povestea.

Şi dacă – stau să mă întreb – firul ăla de sprînceană de pe tastatură nu era al meu, ci al ei?

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

Jurnal de campanie

La ora cînd scriu sînt copleşit de bătălia pentru Bucureşti, aşa cum a fost ea ilustrată vineri de PRO TV. La ora cînd veţi citi aceste rînduri se vor mai fi întîmplat multe, iar impresiile mele vor fi fost de mult estompate de alte programe electorale. Şi totuşi, cred că vreo cîteva învăţăminte se pot trage şi din acest episod, foarte comercial realizat de echipa lui Adrian Sârbu. Ca la Hollywood, n-au lipsit decorurile şi starurile.

Monica Tatoiu a încercat să fie simpatică, iar declaraţiile sale pot fi reduse la o propoziţie simplă: „Să fie bine"! Altminteri, a mizat pe actorie – uneori o glumiţă (nu prea abrazivă, că nu se ştie cine-o să cîştige!), alteori mult patetism (cînd a fost vorba de angajamente). Mai mult, doamna Tatoiu a cedat adversarilor din timpul său de antenă, demonstrînd că de fapt nici nu prea avea multe de spus. A fost şi o dovadă de *„poetic justice"*, ţinînd cont că PUR a devenit partid parlamentar (şi s-a bucurat de expunerea electorală a acestei categorii) printr-o dubioasă inginerie politică.

Dumitru Dragomir, peremistul lider al LPF, a rămas şi el în registrul promisiunilor vagi, dar populiste. Ca şi blonda Monica, nici el nu era prea documentat – cei doi ştiau bine că n-au şanse şi că nu merită să se agite excesiv. „Nea Mitică" a jucat însă pentru galerie, în rolul cetăţeanului scandalizat. Partitură de succes care i-a permis să-l înţepe grav pe cumintele ministru de Externe, coborît (doborît?) temporar printre bucureşteni. Din grădiniţă n-a mai avut Geoană ocazia să audă cum cineva îi spune „aţi furat", „aţi mînţit"! Şi încă la o oră de mare audienţă pe o televiziune naţională! A reacţionat cu eschive diplomatice, numai că publicul vrea sînge, nu figuri de cadril. Programul său? Populist (cum alfel?) deşi, ca exponent al PSD-iştilor din Consiliul Municipal, putea dispune de date care să-i susţină platforma. Neinspirat, a evocat, cam neconvins, experienţa sa de şantier şi faptul că a fost arbitru de fotbal! Luat la concret, dl Geoană a folosit un subterfugiu, preferînd să răspundă unei întrebări care, chipurile, i-ar fi fost pusă de un simplu cetăţean, atunci cînd el, candidatul, „a avut privilegiul" de a vizita nu ştiu ce cartier sărac. Şi-a consumat timpul fără a răspunde la „cestiune", drept care s-a văzut nevoit (suprema umilinţă!) să se milogească pentru încă un minut de la „Nea Mitică" (pînă atunci „Dl Dragomir"). Răutatea nativă a cameramanilor s-a văzut din nou – zîmbetul disperat al reprezentantului PSD mă va urmări multă vreme. Părea că-şi căuta din ochi un translator pentru atacurile schimbate pe deasupra capului său. Îmi închipuiam că situaţia nu putea fi chiar o premieră pentru omul ce susţine, în marile capitale, imaginea machiată a României! E-adevărat, acolo aplauzele sînt asigurate de protocol...

Traian Băsescu a înţeles însă că nu merită să-şi piardă timpul jucînd după regulile împiedicate ale PRO TV-ului. Niţel emoţionat la început, Băsescu şi-a intrat rapid în formă, a vorbit de proiecte, cifre şi priorităţi şi i-a ironizat pe ceilalţi fără să sară calul. Cred că nu i-a fost uşor! Un comentator îi reproşa însă cunoştinţele – ar fi profitat, adică, de faptul că e primarul în exerciţiu! Dar ce era să facă? Să susţină că habar n-are de nimic, iar noi să credem că nu l-am mai văzut niciodată? Dimpotrivă, cred că acest avantaj există şi trebuie valorificat.

A urmat jalnica prestaţie a neparlamentarilor. De ce oare trebuie exhibate formaţiuni apărute peste noapte şi care nu înseamnă nimic nici electoral, nici programatic? Pentru că aşa e legea! O lege care transformă democraţia într-un circ irelevant. Dreptul de a înfiinţa un partid nu trebuie îngrădit, dar dacă cei trei speriaţi din fruntea lui cer bani şi apariţii televizate, ar trebui să le cerem şi noi cîte ceva.

O sugestie caritabilă: protevistul care a inventat jocul cu secunde şi întrebări trebuie ţinut sub observaţie strictă. Datorită lui, o dezbatere ce se voia serioasă a devenit un haos situat între „Nu te supăra, frate" şi „Păcălici".

P.S. Nu lipsiţi de la vot, pentru că vă pierdeţi dreptul de a critica!

HUMANITAS
bunul gust al libertăţii

Raftul întâi

220 000 lei

NICK HORNBY
Totul despre băieţi

190 000 lei

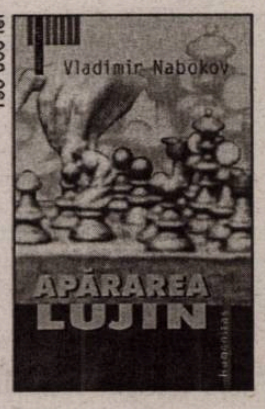

VLADIMIR NABOKOV
Apărarea Lujin

*Texte și opinii de: Aurelian CRĂIUȚU (profesor univ., Indiana University, Bloomington) ● Cristian GHINEA ● Claude KARNOOUH (profesor de filozofie) ● Victor NEUMANN (profesor univ., Universitatea de Vest, Timișoara) ● Cristian PÎRVULESCU (președintele Asociației Pro Democrația) ● **Coordonatoarea temei:** Magdalena BOIANGIU*

Thomas Carothers este vicepreședinte pentru politici globale și codirector al unei importante organizații private, nonprofit, care se ocupă de cooperarea între națiuni, promovînd angajamentul internațional activ al Statelor Unite: Carnegie Endowment for International Peace. În 1996 a scris o carte intitulată Impunînd asistența democratică: Cazul României, *despre speranțele înșelate și decontul banilor risipiți. Într-o carte recentă, unde exemplul României este analizat comparativ cu cele din Guatemala, Nepal și Zambia, sînt descrise perspective mai încurajatoare.*

Democrația IMPEX SRL SA

Carothers nu scrie din birou, a călătorit și a discutat îndelung cu toți cei angajați de ambele părți (cei care exportă și cei care importă), iar în acest proces a putut constata cît de dificil este drumul de la bunele intenții la modestele realizări. În toate aceste țări situația economică a majorității nu face ca libertatea să fie resimțită ca o primă necesitate. Mecanismele prin care, după alegeri libere și corecte, se realizează separarea puterilor în stat, controlul exercițiului autorității, guvernarea responsabilă și eficientă se instalează în timp, o dată cu interiorizarea principiilor democratice de către indivizi. Calitatea oamenilor atîrnă mai greu decît calitatea modelului, tradițiile sînt adeseori ostile și mai întotdeauna neadecvate importului de forme democratice.

*În acest decalaj se instalează și propaganda care, în efortul Occidentului de a sprijini dezvoltarea democratică, vede doar ipocrizia imperialismului postmodern. „Pe vremuri se primeau ordine de la Moscova, acum de la Washington", se spune cînd se arată că, aparent liberi, oamenii o duc mai rău, iar țara e supusă în continuare ingerințelor străine. Pentru ca oamenii să o ducă mai bine, nu e nevoie de democrație, spun admiratorii Chinei, țară care le-a permis capitaliștilor să devină membri ai Partidului Comunist. Capitalismul e bun, nu și democrația. În România abundă referințele la teoria formelor fără fond și persoane care se cred născute pentru poziții superioare într-o ierarhie, fie ea democratică sau nu, speră să le obțină explicînd frumusețea tradițiilor și amenințarea maculării lor prin importuri de idei. Tradițiile sărăciei și supunerii, ale indiferenței și pasivității resping modelele funcționale de oriunde ar veni ele. Problemă a colectivității, importul de democrație e o dilemă a fiecărui individ. **(M. B.)***

Victor NEUMANN

Dincolo de ficțiune

Societatea civilă nu este agreată de aceia care au pretenții dictatoriale. Conducătorii autoritari urăsc orice formă de organizare a societății civile, în funcționarea ei descoperind principalul pericol pentru exercitarea propriei lor puteri. Ceaușescu s-a numărat printre dictatorii care au distrus și firavele urme ale societății civile românești, ceea ce a generat un imens vacuum după 1989. Cu mai mult de un deceniu în urmă, Ralf Dahrendorf spunea că o situație socială ca aceea existentă în România post-ceaușistă face aproape imposibilă instalarea democrației și a economiei de piață. Pentru amintitul filozof societatea civilă este mediul normal de viață al oamenilor. Prin urmare, tentația de a intra într-un firesc al relațiilor interpersonale și intergrup ar fi de dorit să fie unul din scopurile formării indivizilor.

Unii dintre noi ar putea formula obiecții față de o asemenea înțelegere a lucrurilor. În orice caz, se pot aduce cîteva contraargumente, ca de pildă: existența vieții parlamentare; libertatea de expresie; un capitalism incipient (care nu a generat încă o economie de piață funcțională); schimbarea guvernelor prin alegeri libere (cea mai importantă schimbare din punctul de vedere al democrației românești fiind aceea din anul 1996); apariția instituțiilor societății civile; parțiala reorganizare a administrației publice locale și centrale, etc.

În așteptarea transformărilor de fond

În ce măsură sînt îndreptățite observațiile lui Ralf Dahrendorf? După aproape un deceniu și jumătate de la răsturnarea dictaturii, transformările de fond se lasă încă așteptate. Încercările de constituire a societății civile par importante, nu însă și suficiente. Chiar și cînd rezultatele vor fi vizibile, nu cred că astfel vor fi depășite toate neajunsurile.

Democrația presupune formarea a numeroase pîrghii de rezolvare a problemelor politice, economice și sociale. Eforturile lăudabile ale unei minorități par adesea blocate nu doar de o masă de cetățeni indiferentă la mutațiile cerute de noua conjunctură politică, dar și de un fel de a gîndi al segmentelor sociale dominante. Chiar dacă formal lucrurile dau impresia unui avans, orientarea pluralistă lasă de dorit în România. Vedem aceasta în relațiile dintre persoane și grupuri, în raporturile dintre orientările culturale, religioase și politice diferite, în rupturile sociale. Vedem aceasta pînă și în dezacordul prea mare între intelectualii cu bune intenții și deschișii promovării diversității. (Radicalizarea lor pe parcursul unui dialog nu întotdeauna aducător de satisfacții imediate a îngreunat crearea autenticei alternative culturale în care trebuia să primeze pluralitatea opiniilor. Mutarea accentului spre apartenențe sociale și cultural-politice mai degrabă inventate decît reale, indistincția dintre trecut și prezent în evaluarea fenomenelor, amalgamarea pozițiilor pe scara socială, profesională și politică au bulversat amintitele medii. Parțial contraproductivă, inteligența nu a fost în măsură să joace rolul de formator al opiniei publice și al reflexelor democratice. Locul ei a fost luat de o mulțime de persoane care populează mai ales presa audio-vizuală, de o categorie insuficient pregătită să facă față provocărilor unei lumi foarte specializate.)

De ce anume prognoza lui Dahrendorf devine o posibilă referință? Ar fi de dorit să fim de acord că într-un stat democratic clasa de mijloc și civilitatea sînt elemente de referință. Rolul lor în rezolvarea stărilor de nemulțumire sau al acelora conflictuale, în promovarea valorilor morale, în conservarea sensibilității umane și în ocrotirea libertății celuilalt este enorm. Cu riscul de a plictisi prin invocarea unor idei cunoscute – din păcate, insuficient asumate –, am să spun că frica în fața problemelor de viață nu va dispărea cîtă vreme nu va dispărea frica de propriile gînduri, acțiuni, gesturi. Libertatea individuală nu se naște în prezența fricii, cum nu se naște în absența unui comportament omenesc. Filozoful politicii descoperise el însuși diferența de fond dintre democrația Germaniei natale și aceea a Marii Britanii care l-a adoptat. Într-un stat democratic nu se poate vorbi de o libertate nelimitată, cum nu se poate vorbi de o putere absolută. Ceea ce pare că este extrem de util societății românești de astăzi este promovarea unor reguli vechi și unanim acceptate, respectarea lor fiind parte integrantă a concepției umane privind o ființă normală. Frontierele invizibile astfel trasate au un rol în autoreglarea societății civile. Se instituie un control și un autocontrol al comportamentului uman și se stabilesc limitele între care se poate manifesta o persoană fără a provoca nemulțumiri semenului său. Cînd ne referim la normalitatea unui individ, ne referim la faptul că el nu ar încălca regulile acceptate ale relațiilor interumane. E și acesta un mod prin care poate dispărea frica de propriile acțiuni.

Nu a dispărut frica de a gîndi

În societățile avansate libertatea rămîne mereu amenințată. De aici și necesitatea mecanismelor de reglare. Nu același lucru îl putem spune despre comunitățile al căror exercițiu democratic este de dată foarte recentă. Totalitarismul a distrus coeziunea socială care se sprijină pe familie, tradiție, religie, cooperare în activitatea practică și în organizarea și petrecerea timpului liber. Prin urmare și reacția la diverse anomalii social-politice și economice ce se cuvin corectate. Pentru comunitățile umane care au traversat regimul totalitar comunist, exercițiul libertății nu are o importanță deosebită. În România, de pildă, dominată de repere culturale ce provin în mare măsură din experiența colectivă de viață, societatea este complexată de modernizarea tîrzie și superficială comparativ cu statele Europei apusene. Pe acest fond, frica de a gîndi și de a acționa independent și responsabil nu a avut cînd să dispară (de aici spiritul de gașcă). Regimul comunist a fost beneficiarul acestei stări de lucruri, el profitînd de absența unei educații individualiste larg răspîndite. Mai mult, a adăugat o gamă de privațiuni în numele unor proiecte incoerente.

Faptul că aproximativ o jumătate din populația țării continuă să trăiască în mediul rural, iar o mare parte din locuitorii orașelor nu a dobîndit regulile minimale ale lumii urbane moderne este îngrijorător. Modul defectuos în care înțeleg indivizii coabitarea și cooperarea este doar o parte a realității. Exemplele oferite de viața din cartierele mărginașe (și nu numai din acelea mărginașe) ale marilor orașe, agresivitatea, alcoolismul, imobilismul sau întîrzierea maturizării tineretului reflectă o stare nu tocmai optimistă. Nu invoc situația grupusculelor favorizate de o bună educație sau de o instrucție în străinătate și care în și mai mici proporții își găsește locul în societatea românească. Lipsa exigențelor în școală și în familie atrage după sine multe alte handicapuri. Procentul de analfabetism, prejudecățile care continuă să domine îndeosebi obștea sătească, lipsa de aspirații a celor mai mulți din locuitori indică latura tristă a moștenirilor lăsate de regimurile anterioare.

Modul de a reflecta și a acționa al unei părți semnificative a învățaților de ieri și de astăzi (fiecare curent cu așa-numitele argumente specifice) a lăsat urme adînci ce astăzi ies la suprafață în reflexele mentale ale politicienilor și ale societății. Stereotipiile însușite în familie și școală se perpetuează și fac dificilă modernizarea masei, ele creînd un fals raport cu istoria și cu politica. Formarea individului nu a fost o preocupare în școlile vechiului regim și ea nu este nici astăzi, motiv pentru care decizia personală – atunci cînd își face simțită prezența – nu este dublată de responsabilitate. Să fie vorba de neîncrederea în propriile forțe? Mi-ar plăcea să cred că acestei întrebări și multor altora le vom găsi răspunsul printr-un efort conjugat, intelectual și civic, administrativ și politic.

***Victor Neumann** este profesor la Universitatea de Vest, Timișoara.*

Europa – decalajul de democrație

Organizația americană Freedom House a publicat raportul „Națiuni în tranziție 2004", care arată că extinderea Uniunii Europene a consfințit o frontieră între statele baltice și central-europene, și celelalte foste state comuniste, care au rămas în urmă cu dezvoltarea democratică.

Directorul executiv al Freedom House, Jennifer Windsor, a declarat că „mai sînt multe de făcut pînă ce majoritatea statelor ce s-au desprins din blocul comunist să se bucure de beneficiile democrației și economiei de piață".

„Liderii occidentali trebuie să-și amplifice eforturile de a sprijini reformele economice în fostele state comuniste. În același timp, trebuie să sporească presiunile asupra guvernelor care tărăgănează reforma", a mai spus ea.

România în cifre

Capitolul privind evoluția României se deschide cu un tabel al notelor obținute la 6 indicatori, în ultimii 7 ani. Raportul evaluează procesul electoral, societatea civilă, mass-media independente, instituțiile administrației, legislația și justiția, precum și corupția.

Notele sînt între 1 și 7, 1 fiind cea mai înaltă treaptă de dezvoltare, iar 7, treapta cea mai de jos.

Singura schimbare față de anul 2003 este în poziția societății civile, de la 2,75 la 2,5. Explicația constă în importanța pe care au căpătat-o organizațiile non-guvernamentale, care au devenit o forță activistă și un partener important al executivului în chestiuni cum ar fi integrarea europeană.

(BBC – emisiunea în limba română, 26 mai 2004)

Aurelian CRĂIUȚU

Virtuţile modeste ale democraţiei

Înainte de 1989, cuvîntul *democraţie* avea în Europa de Est o aură mitică. Democraţia (occidentală) însemna culoare, prosperitate, civilitate, armonie socială, progres sau, mai pe scurt, civilizaţie. Tocmai pentru că paradisul democratic părea inaccesibil celor care se resemnaseră a trăi dincolo de cortina de fier, democraţia era idealizată aşa cum idealizezi epoci trecute pe care buretele timpului le şterge încet din memorie. Cum arată astăzi, la mai bine de un deceniu de cînd ne-am trezit aruncaţi în labirintul real al democraţiei, „paradisul democratic" de odinioară?

Cu riscul de a exagera, se poate spune că în ultimii ani puţine cuvinte au suferit o devalorizare mai rapidă şi mai nedreaptă decît democraţia. Cauzele acestui fenomen merită a fi investigate în detaliu. Democraţia („originală" sau nu) apare în ochii multora ca un regim al vorbelor goale în care voluptatea taclaclei pare a fi triumfat asupra discursului competent şi civilizat. Nu întîmplător, alături de partidele politice, Parlamentul se află pe unul dintre ultimele locuri în topul încrederii populaţiei. E obsedantă imaginea băncilor parlamentare, pline de reprezentaţi somnolenţi şi corpolenţi ai poporului, răsfoind plictisiţi paginile ziarelor pentru a face să treacă timpul mai repede.

„Unul din avantajele democraţiei este acela de a putea face greşeli şi de a le repara în timp util."

Democraţia apare apoi în ochii multora ca un regim al extravaganţei şi excesului în măsura în care tolerează cele mai neplăcute excese ale libertăţii şi prostului-gust. Bazarul democratic e regimul kitsch-ului, iar ordinea de odinioară pare acum pentru mulţi nostalgici o utopie. Fiecare e liber să spună ce gîndeşte, să facă ce vrea, ceea ce la limită revine la a recunoaşte resemnat că oricine e liber să încalce legile atunci cînd interesele sale îi cer s-o facă. „A trăi sub semnul economiei de piaţă", comenta ironic Andrei Pleşu, „e, aşadar, a nu avea stăpîn, a nu avea legi, a nu avea scrupule". În mod corelativ, regimul democratic bazat pe alegeri libere şi competiţia pentru putere sînt văzute în mod cinic drept sinonime ale luptei acerbe şi fără scrupule pentru privilegii. În ochii multora, politica de cadre în democraţie nu se deosebeşte prea mult de cea din regimul comunist; aceleaşi aranjamente sordide de culise, aceleaşi interese dubioase par a dicta agenda politică a zilei. Corupţia apare mai presus de toate drept cancerul democraţiei. Justiţia e în suferinţă căci cei care trebuie să apere şi să aplice legile sînt uşor coruptibili şi se grăbesc să satisfacă orice capriciu al baronilor zilei. Un loc eligibil pe listă pentru Parlament presupune astăzi o contribuţie financiară consistentă, ceea ce face ca lupta electorală să fie dominată pentru moment de „Becali", „Copoşi", „Păunești" sau „Voiculeşti" Democraţia („originală") românească (şi nu numai – a se vedea cazul Rusiei!) apare astfel ca un regim plutocratic ce încurajează apariţia noilor milionari ale căror case şi averi (uneori de carton, alteori reale) contrastează indecent cu modestele venituri şi economii ale cetăţenilor obişnuiţi. Nu în ultimul rînd, se spune că democraţia şi piaţa liberă contribuie la trivializarea culturii şi la scăderea nivelului educaţiei.

Pentru toate acestea, opinia publică pare a fi de acord că democraţia are o mare parte de vină. Unde este adevărul? Să fie oare regulile şi instituţiile democratice vinovate de toate aceste disfuncţionalităţi? Dacă principiile sale sînt bune, cum se explică atunci paradoxurile de mai sus? Şi, nu în ultimul rînd, cîte dintre defectele menţionate anterior aparţin doar democraţiei originale româneşti şi cîte dintre ele ţin de esenţa jocului democratic în general?

Pentru a răspunde la aceste întrebări, să revenim pentru un moment la Tocqueville, a cărui carte despre democraţie în America rămîne în continuare o sursă inepuizabilă de inspiraţie. Care sînt avantajele reale ale democraţiei? – se întreabă Tocqueville. Ce putem spera şi ce trebuie să aşteptăm în mod realist de la principiile şi instituţiile democratice? Viciile şi slăbiciunile acestora sînt uşor vizibile ochiului atent şi frapează la prima vedere. Democraţia nu înseamnă prosperitate pentru toate clasele sociale. Nici o formă de guvernare dintre cele existente nu a reuşit (şi nu va reuşi vreodată) să promoveze în egală măsură interesele tuturor cetăţenilor. Inegalităţile de tot felul coexistă adesea cu egalitatea în faţa legii. Nu e un secret, notează Tocqueville, că legile democratice sînt adesea defectuoase sau incomplete pentru că sînt concepute în grabă, fără experienţa şi timpul necesare adevăratului legislator. Acest lucru nu se întîmplă în regimurile aristocratice, care excelează tocmai în domeniul ştiinţei legislaţiei. Mai mult chiar, liderii politici într-un regim democratic au adesea o competenţă limitată, cînd nu sînt de-a dreptul incompetenţi. Capacitatea etică şi profesională a multora dintre ei este cu siguranţă inferioară celei a multor cetăţeni obişnuiţi.

Cu toate acestea, unul dintre marile avantaje al democraţiei, afirmă Tocqueville, este acela de a putea face greşeli şi de a le repara în timp util. Un truism, se va spune, dar unul pe care se cuvine a nu-l pierde din vedere atunci cînd sîntem inclinaţi să judecăm prea aspru limitele democraţiei. Privilegiul de a comite greşeli reparabile fără a plăti un preţ prea mare este unul tipic democratic; el nu se întîlneşte în nici un alt regim politic. Chiar dacă imperfecte, într-un regim democratic legile pot fi modificate şi regîndite astfel încît să servească binelui comun. Încercările şi schimbările sînt adesea neplăcute şi costisitoare, dar nici o metodă nu e mai fiabilă decît cea a încercării şi eşecului. În pofida incompetenţei multor lideri politici, ca şi legile, şi ei pot fi schimbaţi paşnic prin mecanismul alegerilor. Privilegiile ereditare şi interesele de castă sînt incompatibile cu democraţia, care este prin definiţie un regim al transparenţei.

Apoi, chiar dacă democraţia nu elimină toate formele de inegalitate posibile, instituţiile şi principiile democratice tind să promoveze pe termen lung interesul comun care transcende interesele diverselor clase ale societăţii. Mobilitatea socială ridicată face ca oricine să poată urca sau coborî repede în ierarhia economică sau politică. Atunci cînd sînt respectate mecanismele pieţei sau alegerilor, ele sînt imparţiale faţă de cei bogaţi sau cei săraci. Din acest punct de vedere, democraţia, ca şi bursa, este un regim al incertitudinii ilustrate de înalta mobilitate socială. Dar este vorba de o incertitudine corect instituţionalizată prin intermediul unui set de reguli adecvate care sînt acceptate şi respectate de majoritatea actorilor sociali. Legile sînt respectate tocmai pentru că ele sînt expresia voinţei majorităţii. În mod asemănător, drepturile individuale sînt ţinute la mare preţ pentru că instituţiile şi principiile democratice coboară aceste drepturi la nivelul tuturor cetăţenilor, fără nici o excepţie, şi le oferă şansa de a le exercita eficient.

Cel mai mare avantaj al democraţiei, afirmă Tocqueville, este însă acela de a descentraliza iniţiativele şi de a da posibilitatea fiecărui individ de a se asocia cu concetăţenii săi pentru a realiza diverse proiecte. Nimic nu egalează în această privinţă eficienţa asociaţiilor democratice care permit fiecărui cetăţean să-şi folosească talentul şi îndemînarea şi îi oferă şansa să înveţe lucruri noi de la partenerii săi. Democraţia este regimul normalităţii, nu al geniilor sau al personalităţilor. Într-un regim democratic esenţiale nu sînt acestea din urmă, ci instituţiile care fac posibilă colaborarea socială. Din acest punct de vedere, aş îndrăzni să spun că democraţia nu e atît regimul culorilor vii, cum credea Platon, cît domeniul griului sau al banalităţii. Un gri (în mod paradoxal) plin de nuanţe şi parfumuri. Altfel spus, democraţia este regimul imperfecţiunii temperate de failibilitatea omenească.

Cei care sînt dezamăgiţi de virtuţile modeste ale democraţiei se cuvine să mediteze pe marginea avertismentului lui Tocqueville. Doriţi glorie, spectacol de înaltă calitate, moravuri impecabile, poezie rafinată, convingeri profunde, suflete elevate? Dacă acestea sînt scopurile voastre, ne avertizează Tocqueville, atunci nu alegeţi democraţia. Democraţia e regimul în care domneşte opinia publică, iar aceasta din urmă nivelează minţile şi competenţele. Dar democraţia vă poate da, totuşi, continuă Tocqueville, ceea ce nici măcar cel mai eficient regim autoritar nu poate produce vreodată. Chiar dacă democraţia nu garantează lideri competenţi, o cultură sau educaţie de cea mai înaltă calitate, ea creează o efervescenţă socială nemaiîntîlnită, producînd în final o energie socială excepţională, o activitate febrilă şi o forţă supraabundentă care pot adesea crea minuni. Acestea sînt adevăratele avantaje ale democraţiei.

Altfel spus, pentru a aprecia cum se cuvine democraţia, trebuie să o iubim cu moderaţie. Căci, aşa cum spunea odată Adam Michnik, pînă şi griul poate fi frumos!

***Aurelian Crăiuţu** este profesor universitar la Indiana University, Bloomington.*

Cristian PÎRVULESCU

Democraţia, bun de larg consum (mediatic)

Cîndva, determiniştii încrezători în puterea fără limite a raţiunii credeau că totul se transformă; astăzi, urmaşii lor, adepţi ai unei economii de piaţă panaceu, cred că totul se poate vinde. Ceea ce nu este de vînzare nu există. De la modelul marketingului comercial la reţeta de succes (?) a relaţiilor publice sau a marketingului electoral diferenţa este doar de nuanţă. În această logică, comunicarea publică este o specie a publicităţii comerciale puţin modificată, iar politica o piaţă de desfacere. Produsele, partide sau candidaţi, se vînd (prezintă alegătorilor) şi se cumpără în funcţie de legea cererii şi a ofertei. Valorile nu au ce căuta în acest spaţiu dacă nu au o semnificaţie comercială. Democraţia nu mai presupune rezolvarea conflictului dintre tendinţa spre egalitate şi libertatea individuală, ci protejarea pieţelor de desfacere.

Apariţia democraţiei moderne, exprimînd la nivel politic emergenţa milioanelor de mici producători, asigura cadrul funcţionării economiei de piaţă şi punea în discuţie poziţiile claselor superioare, deschizînd calea unei dinamici sociale ce relativiza privilegiile. Interdependenţa dintre economie şi politică crea condiţiile conflictului politic şi ale corolarului său ideatic, democraţia. Părînd un accident al istoriei europene, exportată spre o Americă a începuturilor, deschisă şi scutită de sistemul privilegiilor aristocratice, democraţia ca stare de spirit s-a impus. Marşul său triumfal îl impresiona în prima jumătate a secolului al XIX-lea pe Tocqueville, dar derivele antidemocratice nu au fost mai puţin semnificative. „Poporul contra democraţiei", ca să folosim o formulă aparent paradoxală, s-a aliat sau s-a lăsat amăgit într-o complicitate vinovată de liderii charismatici ce atacau parlamentarismul liberal.

Încet, dar sigur, ideea că democraţia este un lux pe care doar societăţile dezvoltate economic şi-l pot permite şi-a făcut loc atît în discursul conservator, cît şi în unele aşa-zise abordări tehnice. Dar, pe cît de curentă este această perspectivă, pe atît de falsă se dovedeşte la o analiză mai atentă. Atunci cînd este expresia unei culturi, democraţia este o autentică forţă de producţie. Pe o bază de subdezvoltare pe care astăzi nu o întîlnim decît în ţări sărace, economia engleză din secolele trecute s-a dezvoltat ca o consecinţă a democratizării. Pe măsură ce tot mai mulţi producători puteau participa liber atît la activităţile economice, cît şi la cele politice, prosperitatea creştea continuu. Modelul de succes a devenit produs de export. A fost aproape naturală transplantarea lui în coloniile nord-americane, iar francezii (vezi Montesquieu) s-au extaziat în faţa sa. Reuşita transplantului, cu crizele de rigoare, a creat impresia adaptabilităţii universale a mecanismului democratic. O formă de inginerie politică se năştea şi succesul său era garantat de eşafodajul tehnic impresionant. Oricît de diferit cultural ar fi fost mediul pe care s-a altoit democraţia, aceasta părea să dea randament. Ea nu mai depindea de valorile specifice societăţii europene orientate spre liberul arbitru creştin, ci de gradul de specializare al tehnocraţilor. Exemplul japonez al democratizării în medii exotice a fost promovat cu încredere, iar tranziţia germană spre un sistem bazat pe instituţii democratice dădea speranţă. Şi, deşi decolonizarea a fost un moment al refluxului democratic, iar jocul politic democratic nu s-a putut consolida în noile state independente, situaţia a fost considerată mai degrabă accidentală.

Sub influenţa marketingului politic dominant, democraţia pare un produs de consum. Transformată într-un obiect comercial, aceasta şi-a pierdut treptat caracterul spiritual, devenind o marcă înregistrată. Lipsită de arsenalul său ideatic, democraţia a fost abordată ca un produs de export oarecare. Fără însă a pregăti mediul cultural pentru întîlnirea cu democraţia, fără a adapta atributele acesteia la particularităţile regionale, democratizarea s-a dovedit un proces anevoios, uneori imposibil.

Inspirată din eficienta publicitate, concentrarea deciziilor politice sau economice a fost considerată firească. Depăşirea conflictului cosubstanţial organizării sociale prin impunerea cvasiautoritară a democraţiei liberale s-a dovedit iluzorie. Conflictele între cei ce au acces la putere şi cei ce nu dispun de acesta creează permanent spaţiul disputei publice locale, naţionale sau internaţionale. Democratizarea nu poate şi nu îşi propune să stopeze aceste conflicte. Cînd democraţia devine doar un produs de consum, riscurile derivei autoritare cresc. Dacă însă democraţia este împărtăşită, aceste tendinţe sînt corectate în mod natural.

***Cristian Pîrvulescu** este preşedintele Asociaţiei Pro Democraţia.*

Cristian GHINEA

Politica la mine în sat

Pe nea Lică îl ştiam de cînd eram mic. Era gras, un munte de om, şi miliţian. Mă jucam cu copiii lui, dar nu prea îl vedeam, că era mai mult plecat. Îmi plăcea cum îl salutau ţiganii care treceau pe drum: să trăieşti, nea Moraru! Mai era aia care vindea îngheţată la cornet. Lui îi umplea o cană întreagă cu îngheţată. Gratis. De unde am rămas cu ideea că tare e bine să fii miliţian.

L-am redescoperit acum doi ani. Într-un fel ciudat, devenise un erou negativ. Bine, nu se ştia de el la modul concret, dar nea Lică devenise simbolul anonim al unui sistem imperfect, al unui sistem asupritor şi absurd, al unui sistem, aş zice, kafkian, dacă n-aş şti că nu se potriveşte în context. Vă amintiţi de povestea bătrînei care a furat o raţă? Vă spun că v-o amintiţi şi că v-aţi enervat atunci. Biata bătrînă furase o raţă şi primise trei ani de puşcărie, pe cînd Bivolaru a furat sute de miliarde şi e liber (era pe cînd nu se văzuse miliardar arestat, dar gîndiţi-vă la Iacubov, Micky Şpagă şi toţi ceilalţi, enervarea tot ţine). Deci, biata bătrînă putrezea în puşcărie, dar presa a intervenit, a sesizat nedreptatea, preşedintele Iliescu a graţiat-o. Sistemul a fost învins, dreptatea a triumfat. Păi, şi ce are nea Lică miliţianul cu baba-Jean Valjean?

Stăteam, zic, liniştit în curte, cînd mă trezesc cu nea Lică. Băi, nepoate, că am auzit că eşti ziarist. Hai să-ţi spun ceva. Mă, eu am arestat-o, mă, p-aia. Păi, a scris că săraca a furat o raţă. Mă, tu ştii ce hoaţă era aia? Şi nu numai ea, toată familia. Fura tot, a furat şi vaci, dispărea la lume dă venea plîngînd la mine. Am prins-o cu raţa şi am luat-o. Mă, aia era hoaţa satului. Toată viaţa n-a muncit, a furat. O ştie toată comuna. Acu' i-a dat drumu'. Ce, crezi că nu fură iar?

Anul ăsta, de Paşte, iar a venit nea Lică. A slăbit, acum munceşte. A ieşit la pensie cu ordonanţă, a avut noroc de pensie mare. Ştii de ce, mă, nepoate: anul ăla trebuia să iasă la pensie nişte mahări mari de la Bucureşti. S-a dat ordin să iasă cu pensii mari. Aşa am eu 6 milioane jumate, că, de, noroc am avut mereu. Păi, uite colonelu', a fost şef de garnizoană şi a ieşit imediat după revoluţie. Are 7 milioane. Eu, fost sergent, am 6 şi ceva. Că am prins anu' ăla bun. Am pensie mare, copii însuraţi. Mă duc cu vacile pe dig. Am două vaci, vînd laptele. E bine, mă. Îşi aduce aminte de ce venise: Băi, nepoate! Dă, mă, mie doi ziarişti d-ăia dă la tine şi le arăt eu ce să scrie. E mafie mare, mă, aici. Fii atent ce a făcut primaru'! Eu ştiu, mă, că la experienţa mea... A dat la oameni mai puţin teren înapoi şi i-a rămas. Acu', în acte terenurile alea dinspre Nucet, spre Moara Nouă, a rămas ale nimănui, adică nu se ştie de ele, doar el ştie. Le dă la sîrbi în arendă şi sîrbii îi dă lui, personal, bani în mînă cîte 10 milioane de hectar pe an. Hai, mă, aduci doi băieţi aici, că le ştiu pe toate, le am aici în cap?

Bre, nea Lică, da' de ce nu scrii mata la procuror, la Tîrgovişte, sau la prefect, să verifice retrocedările? Ce, mă, că e mînă în mînă cu ei. Păi, n-are şi ei parte? E de-al lor. Bă, dacă mă supăr, candidez. Da' nu îmi place, mă, nici un partid. Uite, zi tu, că eşti deştept, cu cine să ţin. Zi cu cine şi eu ţin. Mai bine mă bag independent. Păi, ce, nu a vrut să mă ia? A vrut. Cică să fiu consilier. Cică sînt bun, că mă ştie toată ţigănimea din Conţeşti de cînd eram la post. Şi mă votează că am fost om bun. Da' nu mă bag, mă. Am pensia mea. Da', zi, îmi dai oamenii ăia? Mergem şi îţi arăt terenurile. Nu am reuşit să îi explic lui nea Lică cum că la *Dilema* facem alte chestii. Da' ce faceţi, mă?

Consilier este învăţătorul. „Domnu'", cum îi spuneam cînd eram mic. A devenit tîrziu, anul ăsta, cînd s-a retras sau a murit, nu ştiu sigur, alt consilier. El era următorul pe listă. Merge la şedinţe şi ia 500.000 de şedinţă. Oricum pensiile de învăţători sînt mici. E mai puţin vorbăreţ. Facem treabă, nene. Facem. Consilier o să fie şi unchiu' Mitu. A sponsorizat echipa de

fotbal. Primaru' a făcut teren, au şi tribună, cu afiş cu sponsor în spate. Echipa este dusă prin judeţ la meciuri cu Aro-ul galben, care îi duce şi pe copii la şcoală *(un program al guvernului Adrian Năstase)*. Marius este antrenor la echipă. Primaru' este un fel de mentor al băieţilor şi bea la Marius în bar. De Paşte, Marius avea pe tejghea vreo 100 de vederi cu Isus răstignit. Pe spate, Adrian Năstase ne ura „Paşte fericit!".

Are şi tanti Constantina una pe televizor. Dar nu prea îi place. E pictat, nici nu seamănă cu Isus. Se uită seara la televizor. Ce mai zice ăştia, ce să mai ceartă!? Stă pe marginea patului şi lucrează „plovere", ascultă la Tucă. Satul e aproape de Bucureşti, toţi au antene mici în formă de lighean cu care prind TVR, Antena, PRO TV, chiar şi B1 TV. Televizoarele sînt alb-negru sau color la mîna a doua. Şi tanti Veta lucrează şi ascultă pînă o ia somnul. Cu cine să voteze? Nu ştie. Nu îi place de Vadim. Prea e nebun, prea zice că doar el le ştie pe toate. Tanti Veta stă seara şi lucrează. E mulţumită, în general, de viaţă. Mereu a făcut ce trebuia, să nu se facă de ruşine. În lumea ei, să ţipi la televizor e de ruşine.

Primaru' cică e bun. Face acum sediu nou la primărie. Ditamai palatul. A făcut şi un parc cu leagăne. Dă la săraci ajutoare. În schimb, i-a pus să văruiască pomii de pe şosea. E frumos. Acum s-a apucat să lucreze la şanţ. Pune dale de beton. În faţa acestor realizări, societatea civilă, nea Lică adică, nu se face auzită. Mă, nepoate, oi fi eu beţiv, da' ştiu ce spun!

Cînd mergi pe şosea spre Tîrgovişte şi intri în sat, în dreapta se vede pădurea Bolovani. Ei, da, exact pădurea în care ministrul Sîrbu a păţit necazul. Nea Gheorghe e paznic de vînătoare la Cornăţel. A fost cu un ziarist de la ziar să îi arate pe unde s-a întîmplat. Încă povesteşte. Ştie el ce-a fost acolo, da' nu spune. Cred că se laudă. Păi, cum să nu ştie, cîte a văzut la viaţa lui! La Bolovani vîna şi Ceauşescu. Şi alţii. Diii, Găvănescule! Aşa îşi alinta nea Gheorghe calul într-o vreme. Găvănescu era cel mai important român cu care stătuse nea Gheorghe de vorbă în viaţa lui. Găvănescu era prim-secretar la Dîmboviţa şi vîna în pădurea lu' nea Gheorghe. Bre nea Gheorghe, ştii că am auzit într-o zi de Găvănescu ăsta? A fost ambasador. Acu' e ceva pe la PRM. Lasă, taică, lasă să fie, că era om deştept.

aduse cu poșta

„Exportul" de democraţie

– sau despre cum folosim mafia şi şpaga fără a plăti dreptul de autor –

Export... Import... Totul este o chestiune de perspectivă; mai exact depinde dincotro te uiţi. În principiu n-ar trebui să conteze, întrucît democraţia reprezintă ceva universal valabil, acţionînd pe principiul „puterea poporului" (după cum ne învaţă etimologia cuvîntului). Sintagma „export/import de democraţie" capătă însă alte conotaţii, pe care le percep cu acuitate, ca urmare a unor experienţe profesionale demoralizante.

Privind din calitatea mea de român, exportul de democraţie reprezintă ceva ce trimitem „în afară", întrucît producem în cantitate suficientă şi ne permitem chiar să vindem. Aşadar, pare mai firesc să vorbim despre un import de democraţie, ceea ce luăm din afară, pentru că noi nu producem sau nu avem tehnologia pentru a obţine calitate. Adevărul este că ambele ipostaze (de exportator sau importator) mi se par ingrate, pentru că în România democraţia este adaptată, aclimatizată, ajustată cu realităţi balcanice.

Pentru a ilustra aceste afirmaţii vă voi da un exemplu elocvent care să justifice profunda mea „lehamite" românească.

Din 1999, data absolvirii Facultăţii de Litere Bucureşti, secţia română-engleză, am fost în mod constant profesor-titular la Colegiul Naţional „Zinca Golescu" din Piteşti. Despre cariera de profesor nu voi discuta aici, deoarece tema acestui număr nu o permite şi deja tot ceea ce ţine de învăţămînt a devenit truism: dezinteres, frustrare, bani puţini etc.... Problema este alta: în toţi aceşti ani am avut colaborări cu firme străine (germană, respectiv italiană). Şi am constatat aici cum importăm valori occidentale în haine româneşti. Am văzut cum s-a creat o specie aparte de români, pe care i-am numit „trepăduşi", i.e. acei intermediari care devin mîna dreaptă a managerilor străini, iar apoi facilitează, mijlocesc şi acţionează ca nişte... „şefi cu delegaţie".

Pe scurt, ei taie, ei spînzură şi convertesc valorile unor firme străine la meschinăria şi micimea directorilor români: şpăgi, angajări preferenţiale, chiar negocieri de salariu pentru a nu strica piaţa.

Dacă Maiorescu se temea, acum mai bine de un secol, de forme fără fond (împrumutam forme fără acoperire în realitatea socială şi culturală), acum este chiar mai rău: împrumutăm formele şi creăm fonduri hibride-româneşti şi străine.

Pe scurt, mă tem că în loc să primim o dată cu democraţia şi disciplina şi corectitudinea, le convertim şi pe acestea la atît de autohtonele descurcăreli, relaţii, cunoştinţe.

Sau poate că acestea existau deja şi noi am supraapreciat românul: nu el a inventat mafia şi nici ciubucul. Nu-i aşa?

Atîta doar că nu plătim dreptul de autor. Încă.

Cu respect şi urări de bine,

Lavinia OLTEANU
profesor de lb. engleză
Colegiul Naţional „Zinca Golescu"
Piteşti

Democraţia ca formă de cultură

Adevărul este, însă, că în Europa de Est, respectiv Centrală, ca şi în toată lumea trăiesc cei mai diverşi oameni, buni şi răi, plăcuţi şi neplăcuţi, blînzi şi agresivi, dar au o caracteristică comună şi anume faptul că nu au mai trăit niciodată într-o democraţie reală, care să funcţioneze. După cum se ştie, democraţia este o ordine politică, dar de fapt, dacă o privim mai atent, este mai curînd o cultură decît un simplu sistem – iar aici folosesc cuvîntul *cultură* mai mult în sensul de *grădinărit*, de *cultivat*. În Europa de Vest, democraţiile au luat fiinţă în mod organic, s-au dezvoltat ca ordine politică pe solul culturii sociale, din necesităţi politice, economice şi legate de mentalitate, prin revoluţii eficiente sau compromisuri sociale mari. În Europa Centrală şi de Est, în schimb, s-a construit mai întîi – dacă s-a construit vreodată – ordinea politică, iar societatea a trebuit apoi să se adapteze la ea treptat, printr-o trudă obositoare, ba chiar dureroasă.

Dar nu la fel s-a întîmplat şi cu aşa-zisul socialism? Acesta s-a construit în multe cazuri direct pe temelia unui sistem feudal şi cel mai grotesc aspect al său a fost faptul că ideologia, ridicată la rang de crez de stat, era în contradicţie totală cu modul ei practic de funcţionare. Această contradicţie brutală nu putea fi depăşită decît prin mijloacele terorii. Putem spune, aşadar, că oamenii din Europa de Est şi Centrală au fost copii adoptivi ai terorii, în vreme ce occidentalii au fost crescuţi de mici în respectul principiilor de drept ale libertăţii personale. Iar aceasta este o deosebire considerabilă, chiar dacă din perspectiva viitorului nu e insurmontabilă.

(Imre Kertesz – „Europa privită dinspre Răsărit", în *Neue Zürcher Zeitung*, 20 ianuarie 2001)

Claude KARNOOUH

Un alt fel de a înțelege globalizarea

Omagiu lui Titu Maiorescu și I.L. Caragiale

Întrebarea era așa: de ce exportul democrației reprezentative de masă nu reușește să se impună acolo unde – folosind presiuni politico-economice ca în țările fostului bloc sovietic sau, așa cum se întîmplă frecvent în lumea treia, prin focul și sabia războiului – ar dori Europa Occidentală și America; răspunsul nu poate fi ghidat de un anacronism ignorant, nici de febrilitatea glaciară a unei actualități amnezice.

De fapt, despre ce e vorba? Despre exportul unei culturi politice cu rădăcini într-o veche tradiție (a orașelor medievale), al unor reguli sociale, al obiceiurilor și cutumelor instituționale (și nu formale) inventate și aplicate întîi de Europa Occidentală și apoi de Statele Unite. Și înainte de democrația premodernă și modernă, spre deosebire de marile civilizații ale Indiei și ale Chinei, Europa a exportat foarte departe civilizația ei, asemeni Imperiului lui Alexandru sau celui Roman, dar cu o diferență importantă: intoleranța absolută față de elitele și credințele popoarelor din statele cucerite. Inaugurarea acestui sport integral occidental (să precizăm: la început catolic, apostolic și roman, apoi reformat) s-a chemat întîi căutarea ținutului Eldorado, descoperirea Lumii Noi, goana nemăsurată după aur, exterminarea indigenilor, importul sclavilor din Africa Neagră pînă li s-a acordat (dezbaterea de la Sevilla) calitatea de ființe umane și li s-a impus botezul în numele „adevăratei credințe"... Creștinătatea cîștigase, desigur, destule suflete, iar regii Spaniei și ai Portugaliei, ai Angliei și ai Franței, la fel ca Marele Prinț Elector din Țările de Jos dobîndiseră aur și pietre prețioase, zahăr, tutun și pămînt unde să instaleze surplusul de populații europene. Mișcarea de expansiune n-a făcut decît să se accentueze, numai că, începînd din secolul XVIII, nu se mai jefuiește și creștinismul nu mai este exportat, ci este impusă cea mai feroce exploatare, cu consimțirea marilor gînditori ai Luminilor (cf. unui cod promulgat de Ludovic al XIV-lea, mai tîrziu, sclavia a fost acceptată de către Montesquieu, Voltaire, Diderot). Apoi, pe măsură ce planeta devenea un spațiu familiar, dezlegat de mistere, Occidentul a exportat munca forțată (abolită în coloniile franceze în 1936), a impus monoculturile industriale înlocuind agricultura tradițională; în cazul Americii Latine exista o independență formală, dar controlul direct al guvernelor, mereu dictatoriale, se exercita prin supunerea față de nevoile economice și strategice ale vechilor și noilor metropole. Schițată în linii mari, aceasta a fost istoria anterioară exportului de democrație, a colonizării și recolonizării prin datoriile controlate politico-economic. Ultima versiune a acestui control mondial al popoarelor se numește astăzi „dreptul de ingerință în numele democrației", și se știe, deși nu se prea spune, că acest drept coincide cu interesele imediate ale marilor puteri. În motivația agresiunii NATO împotriva Serbiei se poate întrezări astăzi un început de adevăr în declarația generalului canadian, MacKenzie, pe atunci comandantul forțelor occidentale în Bosnia: „N-am bombardat partea care trebuia", mărturisește el. În rezervă acum, el denunță acțiunea NATO în Kosovo, împotriva Serbiei: „Genocid? N-au fost 100.000 de victime, ci 2.000 din toate etniile. Albanezii au fost cei care au început, iar noi i-am descris ca victime. Miloșevici a reacționat doar. Kosovo a fost cedat de către NATO Mafiei. Noi am ajutat UCK să creeze un Kosovo pur sub raport etnic. Noi i-am încurajat pe teroriștii din toată lumea" (cf. *The National Post*, 6 aprilie 2004). Și ca să mai adaug niște amănunte picante la această declarație, atestînd binefacerile intervenției democratice a țărilor occidentale, am să citez o telegramă AFP publicată în ziarul *Libération* (7 mai 2004): „Conform raportului *Amnesty International*, dat ieri publicității, soldații KFOR și personalul ONU au contribuit la înflorirea prostituției în Kosovo. (...) De cînd au sosit trupele KFOR și s-a instalat administrația interimară ONU, Kosovo a devenit o destinație majoră pentru traficul femeilor din Ucraina și Moldova și din alte țări ale Europei de Est, obligate să se prostitueze". Se constată astfel că rolul primului comisar ONU în Kosovo, dl Kouchner (pe deasupra și medic), a fost acela de a instala cel mai mare bordel european, ceea ce în perioada războaielor coloniale se numea BMC *(Bordel militaire de campagne)*. Cînd așa arată rezultatele exportului democrației noastre, cine mai poate crede că Occidentul a fost într-adevăr preocupat de democrația în Kosovo, știind că înainte de război Departamentul de Stat al SUA calificase UCK drept o grupare a foștilor maoiști, convertiți la traficul cu droguri?! Cine ar fi fost preocupat de democrația din Irak, dacă această țară, care sub Saddam Hussein avusese ceva veleități de independență economică și politică, n-ar fi deținut rezerve petrolifere mai mari decît cele din Arabia Saudită? După violente divergențe de interese în sînul clasei conducătoare de la ONU, s-a permis unei părți a presei americane și britanice să publice fotografiile înfățișînd torturarea prizonierilor irakieni, practici obișnuite în toate războaiele coloniale și de rezistență. Armata franceză le-a practicat sistematic în Algeria, Statele Unite în timpul războiului din Vietnam, întotdeauna în numele democrației.

S-ar putea obiecta prin întrebarea de ce țările din lumea a treia, recent eliberate de sub jugul colonial, n-au reușit să dea naștere, în sînul lor, unor mișcări de unde să apară *ipso facto* instituții democratice reale, nu doar numite așa. Răspunsul e simplu. De cîte secole a fost nevoie în Europa Occidentală pentru a fi create și în Statele Unite pentru a face să funcționeze asemenea instituții? Pînă nu demult, apartheidul era legal în statele din sudul Statelor Unite; nu demult a fost abolit votul cenzitar din Franța. Nu de mult, în Europa Occidentală s-au instalat regimuri totalitare, inclusiv în Germania, țara cea mai educată și civilizată, în Italia, țara cu cele mai rafinate gusturi populare!

Exportul de democrație este ultima formă de control imediat al popoarelor.

Atunci de ce să ne mire falimentul exportului de forme politice occidentale? E nevoie de aroganța ignorantă a lui Huntington (un fel de sub-Spengler analfabet) pentru a vorbi de războiul civilizațiilor postmoderne, victima fiind lumea democratică (adică Occidentul și Nordul), ținta amenințării sălbaticilor din lumea non-democratică, cînd de fapt este vorba, iarăși, de eterna luptă a săracilor împotriva bogaților, care, sub diverse forme și cu mijloace diferite, vor să scuture un jug devenit insuportabil. Pentru a fabrica democrația modernă (fără nici o legătură cu lumea antică grecească) a fost nevoie de secole de lupte sîngeroase, de impunerea centralismului, de un minimum de unitate națională, iar apoi de un nivel de viață apt să asigure tuturor o „viață bună". Nu prin pauperizarea majorității locuitorilor țărilor din lumea a treia sau din fostul bloc sovietic se va impune o oarecare democrație reală.

În România, analiza propusă de mine nu e nouă, e cunoscută de mult. Ea se numește „forma fără fond" pe de o parte, „bonjurism" pe de alta. Dacă mai era nevoie, s-a dovedit geniul premonitoriu al lui Maiorescu și Caragiale, răspîndit acum dincolo de lumea dunăreană.

***Claude Karnoouh** este profesor de filozofie.*

Valori universale

„După un an, majoritatea rațiunilor de stat care au dus la invadarea Irakului au fost discreditate. Dar avocații războiului mai au la îndemînă un argument, aparent irezistibil: trupele Statelor Unite nu impun acolo valori americane sau occidentale, ci valori «universale». S-ar presupune deci că Statele Unite însele reprezintă aceste valori universale și că libertatea de a căuta fericirea, aceea de a-i alege pe conducători și de a face comerț pe piețele libere trebuie împărtășite de toți, fără deosebire de convingeri, istorie, rasă sau cultură. Unii s-ar putea întreba dacă America este chiar exemplul strălucit al acestor binefaceri atît de des clamate. Fără îndoială însă, răspîndirea lor este o politică mult mai simpatică decît susținerea dictatorilor în numele *realpolitik*.

Totuși, istoria ne arată că impunerea cu forța, în numele universalismului, a unor idei, chiar decente, tinde să provoace un efect de reacție, nu creează prozeliți, ci dușmani gata să facă orice pentru a-și apăra neamul și pămîntul. În urmă cu două secole, în zonele germanice ale Europei, acesta a fost răspunsul cînd armatele lui Napoleon le-au invadat, sub lozinca libertății universale, a egalității și a fraternității. Napoleon a fost un despot și probabil Marea Armată s-a comportat brutal, dar reformele lui erau benefice. S-a instituit libertatea religioasă și s-a îmbunătățit eficiența guvernamentală, iar Codul lui Napoleon a servit Europa continentală mai bine de două secole. Dar intervenția armată franceză a fost profund detestată. Unele reacții ale «pămîntenilor» au fost relativ benigne: poeții romantici cîntau sufletul plaiurilor natale sau se dedicau studiilor rădăcinilor folclorice. Dar în alte cazuri, sufletul natal, în special în Germania, s-a umplut de amărăciune și a devenit antiliberal și antisemit. În secolul XIX, unii cercetători ai sufletului natal spuneau că Napoleon a fost evreu – nu doar pentru că i-a eliberat pe evrei din ghetouri și a declarat că Franța poate deveni patria lor, ci și pentru că idealurile universale, egalitatea promisă tuturor, au fost asociate de «pămînteni» cu cosmopolitismul fără rădăcini, în ochii lor sinonim cu evreitatea. În Prusia, de îndată ce Napoleon a fost învins la Waterloo, au fost anulate legile liberale promulgate de el. Iar după un secol, resentimentele născute de armata de eliberare a lui Napoleon au dat naștere celor mai amare fructe din Germania nazistă.

Probabil că extremismul arab și musulman nu va deveni niciodată atît de letal și puternic pe cît a fost aberația germană din secolul XX, dar se aude un marș funebru destul de periculos. Din nou o națiune cu misiunea universalistă de eliberare a lumii creează inamici periculoși (și iarăși evreii sînt de vină). Nu neapărat pentru că lumea islamică detestă democrația, ci pentru că folosirea forței armate, combinată cu ipocrizia înlăturării unui dictator în timp ce se cochetează cu alții, aroganța bigotă a unor ideologi americani și eșecurile unei ocupații neîndemînatice – dau ocupației o reputație proastă. (...)"

(Ian Buruma, jurnalist, eseist, profesor la Bard College, Annandale-on-Hudson, New York, în *International Herald Tribune)*

Rusia

Unul dintre lucrurile care iau timp în țările în curs de dezvoltare este consolidarea consensului privind modul cum vor să se dezvolte. Rusia are o vocație specială în dezmințirea tuturor previziunilor. În zilele amețitoare de la începutul anilor '90, mulți au presupus că valul sentimentelor democratice care i-a măturat pe comuniști va îmbiba totul și Rusia, care fusese o superputere comunistă, va deveni o superputere capitalistă, democratică. Dar noul regim a fost mai fragil și mai coruptibil decît și-ar fi putut imagina cineva. A răsucit noțiunile de capitalism și de democrație în așa fel încît au devenit de nerecunoscut. Cît a fost președinte Elțîn, o cabală a magnaților, „oligarhii", a obținut pe nimic o mare parte din industria și resursele naturale ale țării, obligîndu-se în schimb să-l susțină pe președinte. Dezastrele economice au înghițit economiile populației. Partidele politice se înființau și se desființau ca norii de fum. Și doar la alegerile parlamentare din decembrie trecut, cînd au fost înlăturate două mici partide liberale, Iabloko și Uniunea Forțelor de Dreapta, iar Duma s-a umplut cu oameni cenușii supuși Kremlinului, s-a înțeles că rușii au observat că democrația lor este la fel de proastă ca produsele pe care le cumpărau în magazinele epocii sovietice și au fost mulțumiți că au scăpat de ea. Această amară dezamăgire e unul din motivele pentru care astăzi lipsește consensul.

(„A Survey of Russia", *The Economist*, 22 mai 2004)

Alex. Leo ŞERBAN

Cannes 57: Cacealmaua de aur

Palmares

Palme d'Or: *Fahrenheit 9/11* (Michael Moore)
Marele Premiu al juriului: *Old Boy* (Chan-wook Park)
Premiul de interpretare feminină: Maggie Cheung *(Clean)*
Premiul de interpretare masculină: Yuya Yagira *(Nobody Knows)*
Premiul de regie: Tony Gatlif *(Exils)*
Premiul de scenariu: Agnès Jaoui & Jean-Pierre Bacri *(Comme une image)*
Premiul juriului: Irma P. Hall *(The Ladykillers)* şi *Tropical Malady* (Apichatpong Weerasethakul)
„Palme d'Or" pentru scurt-metraj: *Trafic* de Cătălin Mitulescu

Probabil că, dacă există un Dumnezeu al Cannes-ului şi numele său este Gilles Jacob (preşedintele festivalului), atunci el a decretat că, anul acesta, se poartă schizofrenia.

Nu că nu s-ar fi purtat şi-n alţi ani – dar parcă niciodată Croazeta n-a fost teatrul atîtor contraste.

Începînd cu afişul (Marilyn şi o fetiţă urîţică, desenată ca vai de mama ei) şi terminînd cu ceremonia de închidere (cu Giorgio Armani super-*cool*, urmat pe covorul roşu de Rona Hartner jumate Mary Poppins [umbreluţă roz], jumate Nebuna din Chaillot [un crac de pantalon bufant-„acordeon" multicolor], totul a fost „fierbinte & rece" anul acesta la Cannes...

● *Fierbinte*: intermitenţii – care păreau să se fi calmat, după care au revenit la sentimente mai rele – au făcut gălăgie şi-au primit un baston pe spinare; Michael Moore – care s-a raliat manifestaţiilor, a ridicat pumnul alături de José Bové şi a strigat sloganuri anti-capitaliste; Jean-Luc Godard – care a avut parte, înaintea proiecţiei cu public a ultimului său op, *Notre musique*, de un „standing ovation" (explicaţia: lăsase, la conferinţa de presă, tribună liberă reprezentantului intermitenţilor să-şi spună păsul...); reprogramarea îndelung-aşteptatului & exasperant-amînatului *2046* al lui Wong Kar-wai – care a pus pe jar stafful festivalului; *Old Boy* al sud-coreanului Park Chan-wook – un delir sîngeros care a ridicat adrenalina critică încă din a treia zi; cotaţiile filmelor în *Le film français* – criticii hexagonali neputînd să se pună de acord asupra aproape nici unui film (de pildă: „maimuţă" [= catastrofă] de la *Cahiers du cinéma* pentru Kusturica şi Agnès Jaoui, Palme d'Or de la alţii); scenele de pedofilie, şi nu numai, din *The Heart is Deceitful... Above all Things* al Asiei Argento – prezentat în „Chenzina regizorilor" şi demolat de majoritatea cronicarilor anglo-saxoni; scenele de sex torid (cunnilingus, fellatio, coitus etc.) din *9 Songs* al lui Michael Winterbottom (Ursul de Aur la Berlin pentru *In This World)* – prezentat în market-ul aferent festivalului; alergătura de colo-colo, dintr-o sală într-alta; statul la coadă în soare; soarele de pe Croazetă...

● *Rece:* majoritatea filmelor – ediţia aceasta fiind lipsită de un *Dogville*, iar *2046* sosind prea tîrziu pentru a schimba „impresia artistică"; majoritatea filmelor asiatice – cu excepţia lui *Nobody Knows* al japonezului Kore-eda Hirokazu şi, cum spuneam, a *Old Boy*-ului; conferinţele de presă – cu excepţia celei la *Shrek 2*; includerea *in extremis* a documentarului *Mondovino* de Jonathan Nossiter în competiţie – nimeni n-a înţeles de ce; primirea făcută documentarului *Épreuves d'artistes* semnat de Gilles Jacob – în sală fiind un permanent „du-te" şi un inexistent „vino"; *Hotel*-ul austriecei Jessica Hausner (în secţiunea „Un Certain Regard"), anticipat ca unul din punctele forte ale festivalului – care s-a dovedit, finalmente, special, dar glacial; sălile de proiecţie – din cauza aerului condiţionat; serile pe Croazetă – din cauza apusurilor de soare; dimineţile pe Croazetă – din cauza nopţilor precedente...

Titluri de filme (care spun tot): *Schizo* (rusesc), *Machuca* (pronunţat: „maciuca", chilian), *Tarnation* (american independent; citit răsturnat, pare „Tarantino")...

„A fost oare totul un vis?" – aşa începe documentarul lui Michael Moore, pe imaginile alegerilor prezidenţiale din 2000 care-l dădeau învingător pe Al Gore. *A fost oare totul un coşmar?* ar putea fi întrebarea „de după" – după ce palmaresul l-a dat învingător pe Moore cu al său *Fahrenheit 9/11*. Stridenţa premiilor n-a fost concurată decît de vocea Laurei Morante, maestra de ceremonii a Cannes-ului '57 (altminteri, o femeie foarte frumoasă), ţipînd în microfon s-audă şi vapoarele din larg...

Marile cîştigătoare: Asia (trei premii), Franţa (trei premii), America „alternativă" (Palme d'Or-ul şi 1/2 [!] din premiul juriului). Totul debutînd cu stupoarea anunţării însuşi acestui premiu – din care jumătate s-a dus la mamaia negresă din *remake*-ul fraţilor Coen, jumătate la super-soporificul *Tropical Malady*, *love story* gay-thailandez în junglă. Adică la protagonista secundară (!) a unei comedii comerciale şi la filmul cu fiţe, „de autor", despre care dl Jacob spunea că lumea „s-a plictisit"... Aţi priceput ceva? Nici o problemă: nimeni n-a priceput nimic din opţiunile juriului condus de Tarantino, iar conferinţa de presă de după anunţarea palmaresului – la care preşedintele a fost însoţit de irecognoscibila Kathleen Turner şi de imposibilul Benoît Poelevoorde – n-a lămurit nimic. S-a înţeles, vag, că *Old Boy* ar fi avut mari şanse la Palme d'Or – dar nu se ştie cum de-a ajuns aceasta, pînă la urmă, între cremvurştii lui Moore; de asemenea, că *Nobody Knows* a plăcut mult juriului – dar nu s-a explicat de ce a fost favorizat puştiul de 13 ani pentru Premiul de interpretare (toţi ceilalţi trei copii din film ar fi meritat aceeaşi recompensă), nici de ce, dacă Irma P. Hall a fost atît de bună în *The Ladykillers*, i-a fost totuşi preferată Maggie Cheung în rolul toxicomanei-reconvertite-la-viaţă din *Clean* – un rol foarte oarecare, de altfel. Şi nici de ce a primit Premiul de regie *Exils* al lui Tony Gatlif – regizorul însuşi nu-şi revenea dintr-o uimire vecină cu şocul... Un palmares „schizo". Un palmares varză. Un palmares trădînd o infantilă dorinţă de a surprinde cu orice preţ, de a „face-să-se-vorbească". Un palmares care a bifat corectitudinea politică *dans tous ses états* – negrii, gay-ii, ţiganii & toxicomanii –, violenţa extremă, incestul şi „mantra" anti-Bush. Un palmares, în fine, care s-a vrut popular, dar care n-a reuşit decît să fie populist; spre asta se-ndreaptă Cannes-ul? Lăsînd pe dinafară o capodoperă *en puissance* – cum zic francezii –, *2046*, un film imperfect, neterminat, „bruion", dar în care Cinema-ul te izbeşte nonstop? Un film dureros de frumos, neverosimil de rafinat, de un estetism care atinge sublimul: o *summa* a artei lui Wong Kar-wai, care a lucrat la el trei ani... Nici unul din celelalte filme de la Cannes '04 n-a avut ambiţia, profunzimea şi panaşul acestuia. Film nu „despre" Timp, ci Film-Timp, eseu subliminal, între Proust şi Philip K. Dick, de hipnoză schizo-temporală – a trăi, prin punctul de fugă al Trecutului, în trei timpuri deodată: acela al amintirii-încă-nescrise, al prezentului-care-o-scrie, al viitorului-scris (SF) –, *2046* a avut parte, totuşi, de onoruri & favoruri nemaiîntîlnite la Cannes: reprogramat *in extremis* în penultima zi a Festivalului, transportat în jet privat, cu un culoar aerian deschis special pentru el, adus de la aeroportul din Nisa cu un cortegiu de poliţişti pe motocicletă!! Un protocol extraordinar pentru un film extraordinar.

Şi de la el, de la emoţia amuţitoare cu care au fost urmărite toate cele 2 ore şi opt minute de o sală în care cea mai slabă tuse era amendată cu un „Şşşt!" iritat, de la această mostră exaltantă de Cinema la cea mai înaltă fuziune (film, operă, literatură) – la... Michael Moore?!? Dincolo de „tematică" şi de polemică, *Fahrenheit 9/11* nu este nici măcar un bun documentar: este un pamflet, un „agitprop" rudimentar, un fel de „Senzaţional" OTV care nu vine cu nimic nou în materie de informaţie, reuşind însă performanţa de a amesteca totul – fapte, ipoteze şi opinii sentenţioase – într-un sos gros, facil, manipulator. Aidoma lui Bush jr., Michael Moore se crede învestit cu o „misiune": a elibera America de „omul cel mai prost care a ajuns preşedinte"! Paradoxal, atîta exaltare frizează bushismul. Vorba aceluiaşi Denis Parent: a fi contra lui Bush la Cannes, în plină isterie intermitent-altermondialistă, e ca şi cum ai fi Ioan Paul II predicînd în Piaţa Sf. Petru... (Altfel spus: Moore-n gură!)

Să recunoaştem că Moore are totuşi un lucru în comun cu Orson Welles: kilogramele. Dar nimic altceva; este un ins uriaş în care şi-a găsit loc un cineast mărunt. Un luptător de guerilă mai mult decît un cineast – şi încă: dacă există „guerilă urbană", probabil că, în cazul lui Moore, ar trebui să vorbim despre guerilă *suburbană*. Pamfletul său la adresa lui Bush jr. a avut un singur susţinător printre criticii români: pe Tudor Caranfil.

Acesta este filmul, acesta este omul care au luat Palme d'Or-ul. Preşedintele juriului care le-a acordat-o se numeşte Quentin Tarantino şi este autorul unei capodopere: *Kill Bill. Vol. 2* s-a văzut în afara competiţiei, fireşte, dar este genial *(Vol. 1* era doar excepţional). Deşi există o scenă antologică de caft, delicios de dementă – aceea dintre Uma Thurman & Daryl Hannah –, Tarantino pare să privilegieze aşteptarea, amînarea, eschiva. *Vol. 2* este pandantul reflexiv al primului – un film lent, literar, profund emoţionant. Ipoteză: dacă ar fi fost în competiţie, Tarantino ar fi luat a doua Palme d'Or, iar de Michael Moore nici nu s-ar fi auzit. *Isn't it ironic?*

În cronica Festivalului de la Berlin am scris că festivalul ar fi foarte OK, dacă n-ar exista filmele; despre cel de la Cannes o să închei spunînd că ar fi minunat, dacă n-ar fi oamenii... Mulţimea – dar ce zic, mulţimile! –, şuvoaiele de gură-cască, tîrîie-brîu, taie-frunze-la-cîini care fac să nu poţi avansa, pe Bulevardul Croazetei, decît ca după un dric. Cifrele spun că afluenţa la filme e în scădere; cei care se pun la patru ace şi pe care-i vezi, andimanşaţi, aferaţi, afectaţi, scurgîndu-se grăbiţi spre Palatului Festivalurilor la proiecţiile de seară, urcînd plini de importanţă treptele roşii, nu sînt – în mare parte – plătitori de bilet, ci profitori care s-au învîrtit de-o invitaţie: rude, cunoştinţe, prieteni... Au – cu toţii – aerul ampresat al participanţilor la o înmormîntare de la care nu-se-poate-lipsi, cu cartonul de invitaţie în loc de coroană de flori. Iar ceilalţi – de pe margine –, tot la ţol festiv căci nu se ştie niciodată, arborează cartoane mai mari pe care au scris, cu majuscule şi cu imaginaţie variabilă, titlul filmului la care şi-ar dori să intre (preferatul meu: „Vreau să prind *2046*").

Dilemă: Cinematograful e mort sau doar se preface? Nu, e mort, asasinul se numeşte Quentin Tarantino, iar filmul s-ar putea intitula *Kill Cannes. Vol. I.*

P.S. (curt): În *Trafic*, poanta nu există, ceea ce-l face superior lui *Bucureşti-Wien*, dar un pic sub *17 minute întîrziere* (care avea, totuşi, o tensiune şi un climax ce aici lipsesc). Mitulescu reuşeşte să evite păşunisme gen „cal pe cîmpie în ralanti" – pe care le înlocuieşte cu un inventar cvasi-complet de gadgetărie *cool (hands-free* etc.) – şi să filmeze fluid & convingător un moment de apatie & derută urbană.

Deplasare sponsorizată de Coca-Cola România

Teodor BACONSKY

turn înclinat

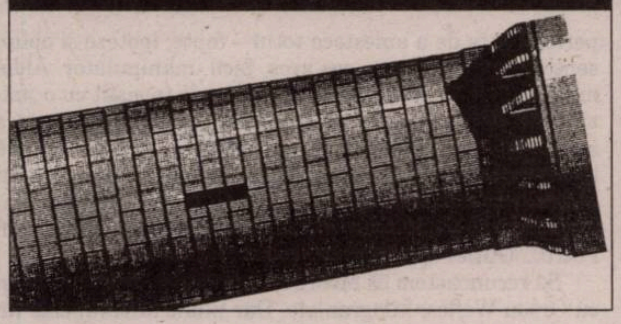

O nostalgie de lux

Prin anii 1930, teologia românească însemna mult. Existau numai două facultăţi (la Bucureşti şi la Sibiu), dar corpurile didactice erau modern articulate şi capabile să iradieze, prin cei mai iluştri dintre reprezentanţii lor, dincolo de mediile bisericeşti. Aceste şcoli străluceau dat fiind că preluaseră – fără excese conservatoare – tradiţia învăţămîntului iniţial organizat sub autoritatea Bisericii. În plus, facultatea sibiană era aprovizionată cu mari profesori, refugiaţi de la Cernăuţi.

Îmi imaginez cu uşurinţă atmosfera de la cursuri: la catedră oficiau dascăli cu doctorate în Germania, Franţa sau Grecia. Hirotoniţi, precum Galaction şi Stăniloae, sau mireni, precum Nae Ionescu şi Nichifor Crainic. În sală, audienţa era formată din tineri (copii de ţărani, de preoţi sau de mici negustori din toate regiunile României Mari). Cei mai harnici şi înzestraţi aveau toate şansele de a-şi desăvîrşi formaţia prin intermediul burselor în Occident, acordate cu exigentă mărinimie de către mitropoliţii locului. Se vorbea elegant, disciplina universitară avea un „ce" nemţesc, iar bibliotecile le ofereau studioşilor titluri recente şi instrumente de lucru adecvate. Junii teologi se percepeau ca parte dintr-un univers academic mai larg. Dialogau cu alţi colegi (de la Filozofie, Litere sau Drept), publicau nestînjeniţi în presă şi participau, impetuos, la viaţa politică a naţiunii. Pe scurt, fuseseră obiectiv reunite condiţiile pentru reproducerea unei elite ortodoxe care-şi asuma o „misie" şi care se bucura de recunoaşterea inteligenţiei laice.

Încerc, fireşte, să evit ispita de a idealiza acea epocă. Îi văd şi laturile sumbre, cum ar fi pătrunderea în facultăţile de teologie a naţionalismului extrem şi instrumentalizarea religios-etnocentrică a discursului antisemit. Numeroşi studenţi erau de fapt săraci, prost cazaţi şi malnutriţi. Nici profesorii nu alcătuiau o pleiadă compactă: printre ei se strecurau adesea nepoţi promovaţi abuziv, belferi sau mediocrităţi pedante, cu sunet gol. Plutea în aer un resentiment anti-catolic, deşi catolicismul acelor ani le furnizase atît maeştrilor, cît şi ucenicilor modele, metode şi sprijin practic. Se înţelege cît de puţin onest putea să pară un profesor educat la „papistaşi" ori la protestanţi, care se întorcea acasă, compila volume de ştiinţă apuseană şi tuna, pe de altă parte, împotriva „heterodocşilor". Unica lor justificare – sau măcar explicaţia acelei duplicităţi – ţinea de particularitatea că formula identităţii româneşti (căutată atunci asemenea sfîntului Graal) presupunea exaltarea Ortodoxiei ca singură oglindă, fidelă, a neamului nostru. Aceşti intelectuali creştini optau pentru o himerică restauraţie imperială în linia Bizanţului, îşi ascundeau complexele de inferioritate naţională îndărătul unei presupuse superiorităţi mesianice a Răsăritului, visau o cultură românească egală cu suratele ei europene şi credeau, împreună cu exponenţii „tinerei generaţii", că România va scăpa de comunism, reuşind astfel să compenseze, prin explozia ei creativă, slăbiciunile nihiliste ale civilizaţiei occidentale. Am sentimentul că, dacă noi ne mirăm azi, întrebîndu-ne cum a fost posibil răgazul istoric dintre războaie, ei înşişi – ca trăitori ai momentului – se minunau încă şi mai mult dinaintea acelui providenţial respiro. Aşa se explică precipitarea lor spre împlinirea maximală a „programului" naţional şi, totodată, erorile pe care nu le-au putut ocoli.

O să vă dezamăgească, poate, scenariul eminescian care mă împinge spre denunţarea contrastului epigonic dintre trecutul mai sus evocat şi deloc merituosul nostru prezent. Cum s-ar putea scrie însă altceva cînd avem, de 14 ani, 14 facultăţi de teologie şi aproape nici un nou nume promiţător? Nu poţi face primăvară doar cu laborioasa înflorire a eforturilor lui Ioan Ică Jr., nici cu erudiţia exilată a lui Cristian Bădiliţă sau Mihail Neamţu, aşa cum nu te poţi aştepta la ditamai bibliografia de la absolvenţii unor facultăţi de teologie mai puţin umbrite de Sfîntul Duh cît de bănuiala – persistent documentată – a simoniei, corupţiei şi aranjamentului ilegal.

A pretinde, *hic et nunc*, o frescă teologică de elevaţie comparabilă e doar o nostalgie de lux.

Florin BICIUŞCĂ

Casele din „ziua cîrtiţei"

Templele se „epuizează" lăsîndu-se înghiţite de pămînt. Mai tîrziu, sînt descoperite şi reintră în circuit sub forma obiectivelor de interes ştiinţific (arheologic) şi/sau turistic. Nu este vorba despre o „renaştere" a lor, ci despre o tristă declasare definitivă. Golit de zei, templul recuperat se umple de curioşi; vestigiile etalate amintesc, într-un mod sinistru, de trupurile tîlharilor aninate la răspîntiile drumurilor spre luare aminte.

Cîndva, atunci cînd zidurile erau părăsite de zei şi de oameni deopotrivă, edificiile abandonate puteau deveni „cariere" pentru noi edificii sau erau uitate pînă ce timpul le topea. Astăzi, scoase la lumină, rămăşiţele lor sînt retrogradate la statutul de „valori de patrimoniu". Nu este deloc sigur că falnicele construcţii ar fi dorit să-şi expună resturile ca pe nişte curiozităţi de bîlci, dar cu siguranţă făcătorii lor nu le-au ridicat cu gîndul la o asemenea perspectivă.

Înălţarea unei biserici pe locul alteia dispărute înseamnă continuitate în ceea ce reprezintă ea: un loc consacrat păstrat cu sfinţenie, un loc al cărui har nu a fost suspendat niciodată, o casă pe care Dumnezeu nu a părăsit-o nicicînd.

Biserica de la Montserrat (Catalunia) este prezentată în toate ghidurile ca datînd din secolul al VI-lea. Un vizitator se poate arăta uimit observînd arcele gotice ori faţada baroc şi, poate, va crede că vechii meşteri au anticipat curentele din veacurile următoare. Bineînţeles, din vechea biserică tîrnosită în secolul al VI-lea au mai rămas urme, dar ea a fost permanent remodelată. La sfîrşitul secolului al XIX-lea s-au oprit lucrările şi ceea ce vedem astăzi reprezintă produsul de pînă în acel moment. Oamenii nu au mai avut curajul să adauge nici măcar o piatră; poate doar au mai reparat cîte ceva. Pînă în secolul al XIX-lea, meşterii nu şi-au încheiat lucrarea şi nici nu au trăit cu spaima că strică vreun „monument" tot intervenind asupra lui. Aceste spaime ne aparţin doar nouă – celor care, neînţelegînd tradiţia, o îngheţăm şi n-o mai atingem, de teamă că o vătămăm.

Şi casa omului se reclădea. Peste o bojdeucă se ridica un palat, iar locuitorii palatului, şi el mereu modificat, vorbeau despre acesta ca despre casa de la începutul familiei, ca şi cum aşa a fost zidit din capul locului, chiar dacă prima construcţie era foarte departe de strălucirea celei de mai apoi.

Există teza conform căreia istoria se citeşte într-un „monument", şi de aici importanţa sa istorică şi nevoia apărării lui cu cerbicie. Doar că istoria nu se citeşte într-o casă care nu a suferit schimbări. Acolo citim doar un fragment de istorie care a însoţit momentul construirii ei. Dar adevăratele epopei istorice se pot citi în straturile unei case (ca în straturile geologice) care s-a lăsat purtată de istorie şi a marcat în trupul ei epocile pe care le-a traversat. Oprirea definitivă a construcţiei unei case înseamnă încetarea apocaliptică a istoriei ei şi, o dată cu aceasta, suspendarea vieţii din ea. Într-o astfel de casă nu se poate trăi; e o casă a păpuşilor din ceară.

Nu trebuie uitat faptul că, de multe ori, o casă este o „lucrare de autor" şi, ca orice operă de artă, trebuie să primească respectul cuvenit. Calitatea unui obiect de arhitectură depinde mult de capacitatea autorului de a anticipa evenimentele ce vor însoţi lucrarea sa, frămîntările şi tensiunile din viitorul ei aventuros. O casă poate ilustra excelent lumea în care s-a născut, dar se poate dovedi fragilă în faţa vremurilor care se vor prăvăli peste ea. Astfel, casa rămîne încremenită în momentul facerii sale şi va fi abandonată imediat ce nu va mai face faţă pretenţiilor timpurilor. O casă nouă înseamnă inaugurarea unei istorii, deschiderea unui viitor. O casă trebuie să răspundă bine noilor încercări sau se va dezarticula şi rearticula aşa cum îi dictează vremurile. Şi nu este vorba doar despre ce se întîmplă cu volumul casei, ci şi cu relaţiile mult mai fluide cu vecinătatea sa, căci este esenţială şi buna ei funcţionare în angrenajul format de toate piesele oraşului.

Societăţile stabile îşi conservă multă vreme şi formele construite. Mai mult, experimentele au răgazul să se maturizeze şi să se impună ca modele, fără bruscarea tradiţiei. Dar orice mişcare în plan social se simte imediat în case şi, în funcţie de amplitudinea deplasării, se pot produce mutaţii colosale în corpul edificiilor. Tentativa de a rezista în faţa schimbărilor este inutilă. Şi casa, dacă are şansa de a i se recunoaşte valoarea arhitecturală, are şansa supravieţuirii ca simplă mostră a unei lumi apuse sau poate fi prezervată, încărcînd-o cu o funcţiune de complezenţă.

Marile lucrări moderniste se simt înghesuite de vremuri. Micile „actualizări" vorbesc (deja) despre acest fapt şi doar prezenţa lor în manualele de istorie le mai fereşte de necaz. Uşor-uşor, realizările de seamă ale modernismului vor fi înghiţite ori rescrise, ducîndu-şi mai departe doar gloria, dar nu şi forma.

Muzeificarea unei clădiri nu înseamnă repunerea casei în circuitul său firesc, ci mutarea pe un alt plan de interes. Operaţiunile de cosmetizare ori de sugerare a formei şi a vieţii sale anterioare ne pot satisface curiozitatea; dar, în esenţă, rezultatul este plicticos. Muzeificarea unei clădiri echivalează cu sfîrşitul lumii ei şi cu intrarea într-o buclă temporală buimăcitoare. Ea se alătură celorlate case captive în „ziua cîrtiţei".

Nu e foarte original sau creativ să-ţi faci reclama revistei arătând coperta numărului curent, însă până vă veţi forma – sperăm noi-obiceiul lunar de a vă întreba chioşcarul favorit dacă "a venit Imagoo-ul nou", vom recurge şi la această formă FMCG-istă de promovare. În fond, nu e o crimă să-ţi arăţi package-ul, mai ales că luna asta credem că am avut cea mai reuşită copertă dintre toate revistele de marketing & advertising de pe piaţă.

P.S.: Vă mulţumim pentru mesajele pe care ni le-aţi trimis în urma precedentelor noastre reclame. Da, vom încerca şi pe mai departe să ne tratăm cât mai uman "publicul ţintă", mai ales că noi ne gândim la el mai mult ca la un public şi mai puţin ca la o ţintă.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

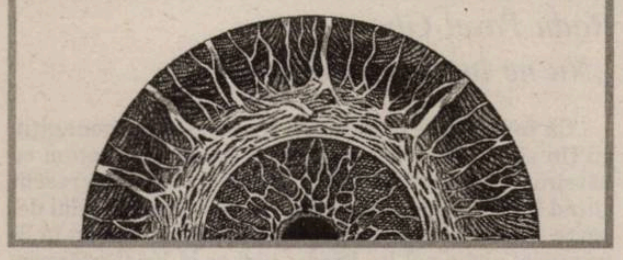

Noua societate civilă

Duminică, pe la orele 11 şi jumătate, de sub ferestrele biroului meu s-au auzit voci primăvăratice scandînd lozinci care, dacă nu erau tocmai inteligibile, indicau în schimb mult avînt şi multă fermitate. Oare ce demonstraţie se organizează pe străzile Iaşului cu o săptămînă înainte de alegeri? M-am uitat pe fereastră şi am văzut o coloană de vreo sută de copii, cam între 8 şi 12 ani, îmbrăcaţi curat, cu cămăşi albe şi purtînd fel de fel de pancarte şi bannere. În faţă, nişte fetiţe costumate în majorete ridicau şi agitau ritmic pompoanele (am unele ezitări în ce priveşte terminologia, sper să nu fac gafe prea mari). Prestaţia lor era urmărită cu ochi vigilenţi de cîteva doamne învăţătoare şi profesoare, aşezate strategic în stînga şi în dreapta coloanei. O pancartă mare anunţa tema protestului: „FUMAT = SĂRĂCIE". Coloana era flancată de mai mulţi poliţişti, iar în spate rula răbdător o maşină a salvării. Autorităţile asiguraseră, aşadar, toate condiţiile desfăşurării manifestaţiei în condiţii optime. Scena se petrecea în buricul Iaşului, în piaţa ce poartă numele lui Eminescu şi unde se află Biblioteca Centrală Universitară. La un moment dat coloana s-a oprit chiar în mijlocul pieţei, blocînd – deliberat – circulaţia. Au apărut ca din pămînt doi agenţi care, cu gesturi largi şi semnale insistente de fluiere, au temperat iritarea şoferilor şi a vatmanilor de tramvaie, protejînd coloana care îşi deşerta repertoriul sloganurilor anti-fumat. Manifestanţii au plecat apoi mai departe, către Piaţa Unirii, în aceleaşi condiţii de perfectă securitate.

Nu ştiu cine le-a indus micuţilor ideea că fumatul e cauza sărăciei în România. Nu cred, pe de altă parte, că manifestaţia lor m-ar fi entuziasmat dacă ar fi purtat pancarte denunţînd puterea baronilor locali sau escrocheriile gen Bancorex. Mă îngrijorează, în schimb, turnura pe care o ia campania împotriva fumatului. Am comentat, mai demult, cazul unui adolescent din Statele Unite, ai cărui părinţi erau divorţaţi, băiatul rămînînd în grija tatălui; avea, prin hotărîrea de divorţ, dreptul să-şi petreacă sfîrşitul de săptămînă cu mama, dar, cum aceasta era fumătoare, fiul a dat-o în judecată, pe motiv că nu suportă fumul de ţigară şi că îi pune în pericol sănătatea (mama, în paranteză fie spus, fuma doar în grădină cînd primea vizita fiului). Astfel de situaţii au devenit frecvente. Nenumărate acţiuni în justiţie au fost intentate împotriva companiilor producătoare de ţigări de către fumători pe care nimeni nu-i obligase să pună ţigara în gură. Exemplul a fost preluat şi de alţii. Obezii au dat în judecată restaurantele *fast-food*. Familia unui tip care a murit de ciroză a intentat proces patronilor acestuia: tipul lucra în domeniul relaţiilor publice, era obligat să participe la cocktailuri şi dineuri unde consuma, firește, alcool. Foarte recent, parcă în Japonia, o nevastă îndurerată a deschis şi ea un proces: soţul murise în patul conjugal, dar consoarta a găsit de cuviinţă să dea în judecată fabricantul de saltele.

Greu de spus cîţi fumători din Iaşi au fost sensibilizaţi de manifestarea de duminică. Se pot aştepta (mă număr printre ei) şi la alte lovituri dure. Dincolo de asta, trebuie semnalată – şi salutată – renaşterea societăţii civile. Într-o perioadă cînd sindicatele tac, studenţii somnolează (şi se agită doar cînd cer gratuitate pe mijloacele de transport, fiindu-le indiferent faptul că bibliotecile nu mai au bani să cumpere cărţi), cetăţenii se declară dezgustaţi de corupţie dar îşi exprimă încrederea în partidul de guvernămînt, preşcolarii arată că societatea civilă nu este în colaps. Cînd scriu aceste rînduri aştept (cu oarecare nelinişte, recunosc) ziua de 1 iunie. Cine ştie ce manifestaţii şi mitinguri ni se pregătesc?

Adrian MIHALACHE

e-cultura

Cine eşti tu?

Teo: Cum am spune mai bine: ne-am cunoscut *pe* Internet sau *prin* Internet?

Eta: Aş spune că ne-am cunoscut „în ciberspaţiu".

Teo: Mesajele noastre trec *prin* cablu, *prin* fibre optice, deci am ajuns unul la celălalt *prin* Internet.

Eta: Dar *pe* Internet se întemeiază *zona*, spaţiul virtual în care ne găsim acum, ciberspaţiul. Sîntem imersaţi *în* ciberspaţiu şi, în acelaşi timp, *pe* Internet.

Teo: Sîntem, simultan, în acelaşi loc virtual, la un *site*.

Eta: Aş prefera să spun sit.

Teo: De ce? Toată lumea spune „sait".

Eta: Aşa cum toată lumea spune „si vi" unui Curriculum Vitæ. Cînd un cuvînt este de origine latină, îl importăm direct de la origine. Doar vorbim o limbă romanică. Englezescul *site* vine de la latinescul *situs*, care, la noi, devine „sit".

Teo: Ca situl arheologic?

Eta: Exact. De altfel, se potriveşte foarte bine. Un sit din ciberspaţiu (de *pe* Internet) are şi el mai multe straturi de explorat, ca şi un sit arheologic.

Teo: În cazul celui din urmă, mergînd în adîncime, cobori în timp, în istorie.

Eta: În cazul celui dintîi, te scufunzi în timpul celuilalt, al persoanei care te provoacă.

Teo: Cam aşa facem noi unul cu celălalt, explorîndu-ne prin dialog, prin *chat*.

Eta: Ai fi preferat s-o facem prin scrisori electronice, prin e-mail-uri?

Teo: Prefer dialogul spontan, în timp real, fără întîrzierile poştei electronice.

Eta: Timp real... Ca şi cum ar exista un altul, imaginar sau virtual. Nu există decît un singur timp, cel în care trăim.

Teo: Cel în care ne construim. Ca persoane.

Eta: Ca ciber-persoane. Sau ca ciborgi. Tu ce fel de ciber-persoană eşti? Bărbat sau femeie?

Teo: Am spus că sînt bărbat, aşa cum tu ai spus că eşti femeie. Niciunul dintre noi nu poate verifica.

Eta: Măcar eşti unul singur sau mai mulţi? Vorbesc mereu cu acelaşi sau cu aceeaşi?

Teo: Nici asta nu poţi şti. Încearcă să deduci, cum fac şi eu.

Eta: Oare pot părea aşa cum vreau să mă vadă un altul?

Teo: Vei părea aşa cum vrei să te vezi tu însăţi.

Eta: Aş vrea să am înfăţişarea care să se potrivească felului meu de a gîndi.

Teo: Vrei corpul eteric, de care vorbesc teosofii?

Eta: Nu, corpul subtil, de care vorbesc romancierii.

Teo: Să admitem că imaginile corporale pe care ni le-am propus unul altuia sînt provizorii.

Eta: Doar vom evolua, nu-i aşa? Afară doar dacă te gîndeşti să mă abandonezi repede.

Teo: Sincer, îmi propun să stăm de vorbă timp de un an, o dată pe săptămînă.

Eta: Un an, un singur an?

Teo: Bibelou virtual de porţelan!

Eta: Şi apoi?

Teo: Apoi va urma, poate, confruntarea cu realul tangibil. Ne vom ţine de mînă, privindu-ne în faţă....

Eta: ...şi sub braţele noastre va trece....

Teo: ...şirul cuvintelor noastre, ca pe o aţă.

ARTĂ VS ARTĂ

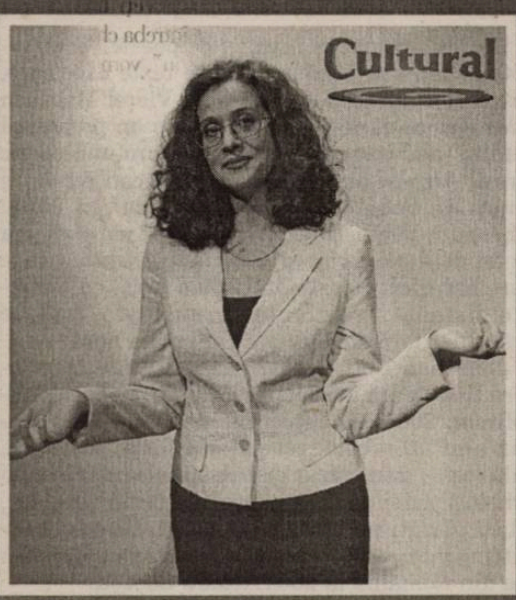

Generaţii în critica şi literatura română

În urmă cu mai mulţi ani se vorbea despre criza criticii literare româneşti. Presa culturală, mediul predilect al exegezei literaturii, trăia ea însăşi ca un domeniu marginal, cu tiraje infime. Încet, dar sigur, lucrurile au început să se schimbe. Revistele culturale mai vechi îşi măresc numărul de pagini şi îşi diversifică formatul. În acelaşi timp apar şi publicaţii noi. Mai mult spaţiu, înseamnă mai multă literatură, mai mulţi autori. Indiscutabil, climatul de după '89, schimbările produse atunci, au adus cu sine noi generaţii în toate domeniile artistice, iar în ultima vreme s-au făcut auzite tot mai multe voci critice tinere, revistele de specialitate îşi împrospătează redacţiile prin colaborările cu noii cronicari. Cei tineri încep să scrie alături de mentorii lor, urmîndu-le stilul sau dezicîndu-se de el şi încercînd ceva nou. Se poate vorbi în acest caz de un conflict între generaţii? Nicolae Manolescu spunea că există cu siguranţă un astfel de conflict, dar deocamdată diferenţele nu sunt foarte clare.

Totuşi, divergenţe există, şi acestea pot fi cel mai uşor de găsit în literatură. Atât în felul cum este ea scrisă, dar şi în modul cum este comentată. După 1989 literatura a devenit mult mai receptivă la realităţile imediate, limbajul a devenit mult mai frust, ca reacţie la rigiditatea limbii de lemn. Problema care se pune este dacă toate aceste modificări au dus la cristalizarea unei generaţii literare unitare, cu un program estetic comun, însoţite de critici nou formaţi. Despre toate acestea şi despre promovarea tinerei generaţii vor vorbi invitaţii Cristinei Modreanu de la "Artă versus artă", de vineri 11 iunie, de la ora 20.05, pe TVR Cultural, Luminiţa Marcu şi Mircea Anghelescu.

Re: member

„Nu ştiu ce este acela un «gen minor». La arabi, ficţiunea era considerată un gen minor în comparaţie cu filozofia şi poezia, dar eu nu-nţeleg această ierarhie. Pot găsi tot atîta plăcere, şi chiar revelaţii, într-o poveste poliţistă ca şi într-o operă filozofică. (...) Există o întreagă literatură făcută pentru a povesti, în care este important să ştii ce se va-ntîmpla, ce i se-ntîmplă marchizei atunci cînd iese din casă la ora cinci. Această literatură e legată de ideea de bîrfă. Ea mă atrage profund, şi cred că atrage majoritatea cititorilor, chiar şi pe cei care n-o recunosc. Dacă am putea vedea ce citesc marii cititori în pat, am vedea că rareori este vorba de Kant sau *Finnegans Wake* de Joyce, foarte adesea e vorba de Nicholas Blake sau Robert Louis Stevenson. Autori de cărţi în care se-ntîmplă lucruri. Robert Louis Stevenson nu va avea niciodată greutatea lui *Dr Jekyll şi Mr Hyde*, care a devenit un mit fără autor. Acelaşi lucru s-a-ntîmplat cu Dracula. Modul în care poţi scăpa de acest fenomen este să te creezi tu însuţi ca personaj. E cazul lui Dante sau Proust. Dar ce tupeu să ai o conştiinţă atît de limpede a propriului geniu! Dante îşi închipuie că e primit de Homer şi încoronat de Virgiliu. Vă imaginaţi un scriitor contemporan scriind o carte în care Stendhal şi Flaubert îl primesc cu braţele deschise, bătîndu-l pe umăr şi spunîndu-i că e de-al lor?

Literatura e ceea ce-mi place să citesc. Atunci cînd îmi place un text, este literatură. Iar faptul de a citi orice text îmi cade sub ochi nu-mi provoacă neapărat o plăcere. Dacă sînt în tren şi n-am nimic de citit, citesc biletul sau micile anunţuri ale SNCF. Nu pot spune că asta îmi dă satisfacţii la fel de mari ca lectura lui Rimbaud, dar compulsiunea există."

(Alberto Manguel,
interviu în *Le Figaro littéraire*, 27 mai a.c.)

Un vot de încredere

Proiectul Editurii Polirom „Votează literatura tînără! – 7 prozatori tineri la Bookarest 2004" este, fără îndoială, cel mai important şi curajos eveniment editorial de la Tîrgul de carte de anul acesta. Cu ocazia lansării, am stat de vorbă cu Silviu Lupescu, directorul editurii, cu cei şapte autori (Lucian Dan Teodorovici, Dan Lungu, T.O. Bobe, Cosmin Manolache, Adrian Schiop, Ioana Baetica şi Radu Pavel Gheo) şi cu cei doi tineri critici implicaţi în această acţiune, Luminiţa Marcu şi C. Rogozanu.

Silviu Lupescu: „Atingerea barierei sonice"

Scopul iniţial al acestui proiect iniţiat de Polirom a fost să depăşim o barieră, să-i spunem sonică, în receptarea literaturii române. Există la noi această idee: literatura română nu se vinde. Din acest motiv ne-am propus să realizăm un eveniment ceva mai special care să atragă atenţia asupra literaturii române şi în mod deosebit asupra literaturii române tinere. Deocamdată cred că am atins un prim stadiu al demersului nostru – bariera aceasta sonică de care vorbeam. Există, însă, şi altele pe care le avem în vedere. Ne propunem apoi să ne uităm mai atent la această literatură, să vedem cum o putem profesionaliza; mai precis, să vedem cum o putem ambala pentru export. Este şi acesta un pas necesar pe care vom încerca să îl facem. Eu cred că aici stăm prost: încă nu ştim să oferim literatura română la export. Consider, de exemplu, că un cadru foarte propice pentru promovarea literaturii române peste graniţe va fi Tîrgul de carte de la Leipzig, tîrg în care literatura est-europeană îşi găseşte în general ecou. La fel de deschise faţă de literatura noastră ar putea fi şi ţări ca Ungaria şi Polonia.

Revenind la proiectul Editurii Polirom „Votează literatura tînără!", eu consider că, dacă depunem un mare efort de promovare şi dacă există şi ecouri din partea criticii, literatura română va începe să se impună. Oricum, la Polirom apar autori români care se vînd în tiraje superioare chiar faţă de volumele unor autori de renume din străinătate – şi aici aş da exemplu două nume absolut la întîmplare: Gabriela Melinescu şi Matei Călinescu. Nu mai vorbesc de faptul că autorii români din domeniul psihologiei sau al sociologiei publicaţi la Polirom sînt mai bine vînduţi decît orice traduceri cu autori din aceleaşi domenii. Nu văd nici un motiv pentru care în literatură să nu se întîmple, pînă la urmă, acelaşi lucru. Cred că avem toate motivele să fim optimişti, mai ales că, din cîte ştiu, prin situaţii similare au trecut şi alte ţări (de pildă Germania de Est sau Suedia) şi au ştiut să impună literatura naţională şi s-o facă să se vîndă mai bine decît traducerile.

Consider că o editură care se respectă nu poate să trăiască numai din produse de import. Nici o ţară din lume nu se mulţumeşte numai cu berea pe care o importă, fiecare îşi face şi o marcă a sa naţională. Cred că aşa ar trebui gîndit şi în ceea ce priveşte activitatea editorială.

Lucian Dan Teodorovici: „Era timpul pentru aşa ceva"

Cred că este timpul pentru altceva în literatura română. Nu sînt doar vorbe goale, chiar era momentul pentru un astfel de proiect cum propune Editura Polirom. Dacă în perioada comunistă scriitorul se adresa unui cenzor ideal, în loc să se adreseze unui cititor ideal sau unui public mai larg, cred că acum a venit timpul să scriem o literatură mult mai nepătimaşă, una care se adresează în mod direct şi cu mult mai multă preţuire cititorului.

Dan Lungu: „Despre oameni ce vorbesc discuţii"

Am încercat să scriu un roman care să se citească uşor, unul foarte actual, despre tranziţia românească, despre acei oameni care au rămas undeva sub ideologii; ei sînt, în fond, nişte nostalgici care încearcă să evadeze din condiţiile grele ale tranziţiei, vorbind discuţii, stînd la cîrciumă, la „Tractorul şifonat", pălăvrăgind toată ziua în faţa unei vodci de proastă calitate.

T.O. Bobe: „Poate mă maturizez şi eu"

Pe mine nu mă cheamă T.O. Bobe, mă cheamă altfel, dar prefer să nu spun cum (şi asta nu pentru că ar fi un nume de ruşine, precum „Bucă" sau „Limbă" ş.a.m.d.). Nu mai sînt chiar atît de tînăr; nu ştiu dacă este o întîmplare sau nu, dar pe cînd scriam această carte mi-au ieşit şi primele fire de păr alb. Cred că acesta este un semn bun – poate, în sfîrşit, mă maturizez şi eu cu ocazia acestei compuneri.

Cosmin Manolache: „O stare de foarte mare prospeţime"

Ce faţă cumplită am este o carte în care vorbesc despre prieteni, despre familie, despre mine foarte mult (şi poate că este prea mult, de aceea i-am şi dat acest titlu). E o carte pe care am scris-o într-o stare de foarte mare prospeţime şi sper ca textele care au rezultat să transmită această stare.

Adrian Schiop: „Grunge şi Bertrand Russel"

Scrisul meu este influenţat de două lucruri importante: curentul subcultural grunge şi cartea lui Bertrand Russel *De ce nu sînt creştin*. Probabil curentul grunge va fi ceea ce a fost în anii '70 curentul hippies, probabil va fixa următoarea tendinţă. Iar Bertrand Russel, pentru că este ateu şi consider că e nevoie de aşa ceva în societatea românească, de o perspectivă critică ce caută explicaţii în lumea de aici, nu într-o altă lume.

Ioana Baetica: „Un bun social comun"

Volumul meu cuprinde în principal un roman pe care l-am numit „roman fracturist". El se potriveşte cu programul grupului fracturist – care e un program social şi nu unul estetic. Ideea este că literatura nu trebuie să se mai adreseze unor clase elitiste, ci să fie un bun social comun. Romanul vorbeşte despre realităţile de astăzi cu un stil frust. În plus, este scris de cineva care a trăit prea puţin sub comunism (nouă ani) şi care, deci, a fost educat în perioada tranziţiei.

Radu Pavel Gheo: „Nu ne luptăm cu bătrînii"

Că tot se bate monedă pe războiul între generaţii, eu ţin să precizez că nu consider că noi ne luptăm cu bătrînii. E absurd. La urma urmei, noi am crescut citind literatura lor. Noi doar mergem, cumva, mai departe şi nu vrem să ocupăm nici locul lui Breban în literatură, nici pe al lui Preda, nici pe al lui Cărtărescu (eu îi citesc cu plăcere pe toţi). Noi sîntem cei care nu am fost implicaţi în sistem înainte de '89, nu ne-am războit cu cenzura şi am scris liberi de la început. Poate de aici şi aerul de prospeţime al cărţilor apărute în cadrul acestei colecţii a Poliromului.

C. Rogozanu: „Concurenţă de pe poziţii egale"

Cu un astfel de proiect au intrat în zodia ridicolului două tipuri de discurs demagogic. Unul e cel al bătrînilor care găsesc lipsa de concurenţă reconfortantă şi întreabă din cînd în cînd, cu zîmbetul pe buze: „Unde e literatura tinerilor? Vrem şi noi s-o vedem...". De data aceasta, textele unor tineri au fost aduse la lumină cu un marketing inteligent. Bătrînii au ce citi şi au cu cine se compara sau măcar au pe cine ridiculiza... Al doilea discurs demagogic este cel al tinerilor care se plîng mai tot timpul că nu găsesc uşi deschise la marile edituri, că nimeni nu-i bagă în seamă, că trebuie să plătească pentru un amărît de volum. Acum nu mai e cazul: editura se oferă să publice 15 autori tineri pe an (numai să fie buni...). Aşa că marele cîştig al acestui proiect al Poliromului este acela că păguboasa distincţie tînăr/bătrîn nu mai funcţionează rudimentar, ca pînă acum: în sfîrşit concurenţa dintre generaţii e liberă şi de pe poziţii egale.

Luminiţa Marcu: „O demonstraţie de profesionalism"

Proiectul Editurii Polirom cu cei şapte tineri scriitori a fost în primul rînd o demonstraţie de profesionalism. Sînt cu totul impresionată de asta. De la felul cu totul obiectiv în care au ales manuscrisele, trecînd prin redactarea excepţională, prin coperţile bine făcute, pînă la organizarea evenimentelor de la Bookarest, cei de la Polirom mi s-au părut un fel de comisari europeni într-o mare de balcanism. Totul s-a făcut din timp, s-au gîndit lansările, cărţile au fost gata cu săptămîni bune înainte, catalogul a fost proiectat şi realizat migălos, la conferinţa de presă fiecare ziarist a fost îndrumat şi conversat, şi-au amintit să facă pînă şi fotografii în momentele importante, ne-au ţinut mereu la curent, am semnat contracte în regulă, respectate la literă. Totul cu o grijă şi o discreţie ieşite din comun. Orice agenţie de PR ar avea enorm de învăţat de la Florin Lăzărescu, de la Ovidiu Şimonca, de la Lucian Teodorovici. Şi culmea, ei sînt de fapt scriitori... Cînd ceva se face cu atîta seriozitate, nu are cum să nu iasă bine.

a consemnat
Cezar PAUL-BĂDESCU

trend inţe

Un alt fel de bibliografie

În ultimii ani, pe piaţa românească de carte a apărut un număr impresionant de traduceri în care Dumnezeu este autor implicat, partener de discuţie sau acela despre care se vorbeşte. Se exprimă fie la persoana întîi, fie la a doua, fie la a treia, într-un cuvînt, *este* toate persoanele, într-o adevărată *treime* narativă. Ar fi deplasat să credeţi că în spatele acestei afirmaţii îmi ascund ironia. Mai degrabă observ lucrul acela pentru care toată lumea l-a ţinut minte pe Malraux şi pe care îmi face plăcere să îl răstălmăcesc: că trăim într-un secol care cînd nu este deloc, cînd este religios. Depinde cu care ochi te uiţi.

Cărţile la care mă refer reprezintă o întreagă literatură, inevitabil americană, inevitabil necanonică, atît în sens teologic, cît şi literar şi, prin urmare, evitată cu grijă de intelectualul radical. Printre editurile care şi-au asumat cu binevenit curaj publicarea acestui gen se află For You, Mix sau Curtea Veche (colecţia *Cărţi cheie* sau *Prometeu)* şi altele. Autorii sînt oameni obişnuiţi, majoritatea trecuţi prin facultate, care au suferit o mutaţie interioară în urma unui şoc sau a unei crize existenţiale, stabilind o legătură cu divinitatea. Pragmatismul american face ca asemenea experienţe să fie asimilate astfel încît toată lumea să extragă un maxim de beneficiu. Este vorba de o psihologie a atitudinii – evident, a atitudinii pozitive – în care Dumnezeu este inclus şi implicat sau, dacă vreţi, de o teologie holistică aflată în termeni excelenţi cu omul şi cu tot ceea ce îl priveşte pe el. Dincolo de titluri absolut respingătoare *(Partea întunecată a căutătorilor de lumină),* am găsit prima carte de psihologie jungiană aplicată la arhetipul *umbrei* de o nespecialistă, mai bine spus, de subiectul experienţei.

Tipic pentru mentalitatea secolului: dacă nu putem ajunge la Dumnezeu, va trebui să ajungă El la noi, cum poate. Tragedia a murit din simţ estetic şi, pînă la urmă, poate că bine a făcut...

De citit la depresie, cînd nu mai rămîne mare lucru dintr-un intelectual şi, uneori, poate că e mai bine aşa.

Alice POPESCU

Dilema veche vă recomandă

● Ultimul număr al revistei de poezie *Poesis* (4-5/2004) de la Satu Mare, cu multe texte excelente, printre care o aplicată cronică a lui Viorel Mureşan la *Calea Şearpelui* de Gellu Naum (cu un portret al „pohetului" de Victor Brauner) şi un profund poetic discurs al Angelei Marinescu la primirea Premiului Naţional de Poezie „Mihai Eminescu" în 2003: „Acum, spune poeta, chiar în clipa asta, mă simt aşa ca un fel de *fostă iubită* şi *fostă îndrăgostită*... care mai are oareşicare posibilităţi de a crea, cu voluptate, o distanţă, o distanţă permanentă, faţă de viaţă şi chiar faţă de poezie...". (Simona Sora)

● Jonathan Coe, *Clubul putregaiurilor* (în traducerea truculentă a lui Radu Paraschivescu, Editura Polirom, 2004). O cuprinzătoare imagine a Angliei în anii '70 – belă, rebelă, muzicală, sindicală, sexuală etc. –, totul văzut prin destinele unor liceeni superhaioşi, talentaţi aşa şi aşa, dar inteligenţi foc, dotaţi cu părinţi nu chiar pe măsură. De-o actualitate stringentă pentru tinerii dilematici cu aceleaşi păcate din România la 2004. (Radu Cosaşu)

Simona SORA

puzzlecturi

Banchetul virtual SRL

● **Ioana Bradea, *Băgău*, EST – Samuel Tastet Éditeur, 2004.**

Nimeni nu poate nega importanţa începutului unui roman, a primei fraze, a incipitului memorabil. Urmată de „progresia exteriorităţii", de desfăşurarea în răspăr, de retracţia esenţialistă, prima frază a făcut adesea deliciul teoreticienilor din toate timpurile. Despre fraze precum „Ani de-a rîndul, m-am culcat devreme", „Fie vreme bună, fie vreme rea, spre orele cinci seara am obiceiul să mă plimb spre Palais Royal" sau „Toate familiile fericite se aseamănă între ele" – s-au scris cărţi mai groase decît romanele înseşi.

Ioana Bradea (născută la Bistriţa, în 1975) pare să ştie toate acestea atunci cînd îşi începe romanul de debut cu o propoziţie memorabilă pe care cititorii *Dilemei* cu greu o vor găsi printre lecturile lor curente sau ocazionale: „Sînt o doamnă, ce pula mea".

Ştiu cîţiva cititori (destul de dilematici) care n-au trecut la ceea ce Starobinski numeşte „progresia exteriorităţii", adică au cam aruncat cartea din mînă. Şi nu din pudibonderie sau din uimire lexicală... Ţin să-i asigur, de la început, că pierderea e a lor, pentru că Ioana Bradea este una dintre cele mai talentate prozatoare tinere, iar primul său roman – cu un titlu mai puţin expresiv decît *Pizdeţul* lui Vakulovski – este remarcabil. Cititorii de literatură erotică (chiar şi cei care neagă exactitatea sintagmei) ştiu cît de greu e să nu cazi în gratuitate, ridicol şi pură fornicaţie, cît de complicat e să găseşti tonul just, cuvintele potrivite şi atmosfera autentică. La 29 de ani, Ioana Bradea scrie un roman *hard* erotic care îşi găseşte şi tonul şi vorbele şi atmosfera, protagonista sa (Andreea/Andros) avînd cel puţin o triplă identitate: ea este una dintre vocile languroase ale unei linii erotice bucureştene, e iubita sedusă şi abandonată a unui Marius insensibil, aflat (desigur) în pragul căsătoriei şi mai e şi sora (prea apropiată) a unui Alex nevrotic-dependent. Grea misie!

Felul în care autoarea reuşeşte să împletească aceste trei ipostaze cu alte cîteva („eroina" mai e şi studentă la engleză, mai are şi părinţi) de-a lungul unei săptămîni obişnuite, în care se face cartea de faţă (cu lumea ei fojgăitor-promiscuă), reprezintă piatra de încercare a cărţii. Adecvarea la subiect este fără cusur: fără ceruri înstelate deasupra, ca la Catherine Millet, fără performanţe de număr, timp şi spaţiu, ca la Almudena Grandes, fără îndrăgosteli „profesionale", ca la Marie Nimier...

Andreea (Andros, pentru cunoscători) e o candidă Erendira, aterizată din motive pecuniare la o linie erotică (precum autoarea cărţii, se zice). Neştiutoare în arta telefonică a amorului virtual, bistriţeanca (vorbind cu accent şi cu „trebe") este în pragul concedierii atunci cînd îşi descoperă talentul narativ, fieful propriu la SRL-ul cu pricina: diversificarea serviciilor telefonice, fabulaţia cu ingrediente din biografia personală „înainte", „după" sau „în loc de". Descoperirea are un succes nebun, profesionistele firului scurt o acceptă şi uneori chiar o salvează de anumiţi pitecantropi la care vrăjeala nu ţine, cerîndu-i, între două şedinţe de epilat general cu penseta, pînă şi consultaţii filozofice: „dar se întîmplă să găseşti chiar şi trei fire de păr în aceeaşi rădăcină şi asta-i chiar nasol, fiindcă doare de trei ori mai mult, normal, «pizda mamii voastre, voi de unde-aţi apărut? cum dracu' de v-aţi adunat aşa?!»... Silvia îşi aduce aminte de lucrarea ei de licenţă, îşi lasă o clipă penseta lîngă scrumieră şi înalţă capul spre mine – auzi, ai cumva Kant acasă?".

Androginica Andros (dar jumătatea pierdută nu e iubitul, ci fratele, de unde drama...) trăieşte o halucinaţie continuă, potenţată de oboseala cronică (lucrează doar noaptea), de ierburile fumate, de trauma abandonului, dar şi de o intertextualitate onirică. Printre clienţii virtuali (care au, majoritatea, o dilemă: fetele astea sînt curve sau telefoniste) apar o serie de personaje din Agopian sau Kundera, tonuri şi frînturi din *Cintarea Cintărilor*, o analiză comparativă a înjurăturilor celor mai porcoase, colecţionate „în direct", pornind de la *Bunul simţ ca paradox* de Al. Paleologu, şi chiar un epistolar masacrat gramatical, cu finalităţi matrimoniale, amintind de Mazilu.

Ar mai fi două avertismente, pînă să vă aventuraţi în lectura romanului *Băgău* (pentru adulţi, la fel ca liniile erotice): cartea e de un umor (de limbaj) antologic, deşi miza ei e un soi de delexicalizare, ca în ultimele proze erotice ale lui Agopian din *Fric*. Pentru fetele de la 95.95.95... cuvintele alea pe care le transcriem de obicei cu parcimonie nu înseamnă mai mult decît *casă, masă, lasă*. E un fenomen cunoscut în anumite afecţiuni psiho-traumatice ale percepţiei şi în diferite tulburări ale expresiei verbale, cum ar fi onomatomania (repetarea obsedantă a unuia sau mai multor cuvinte, în general obscene) sau verbigeraţia (debitarea automată de cuvinte fără legătură, „salata de cuvinte"). Acesta e, de fapt, subiectul, extrem de ambiţios, al cărţii: limbajul obscen, golit de sens prin presiune exterioară (repetiţie obsedantă, folosire pînă la limita greţei), reciclat apoi bombastic în scrisori semioligofrenice, un limbaj gol care circulă nestingherit prin circuite telefonice şi servicii poştale adiacente, fără să mai exprime nimic, muşcîndu-şi coada, într-o nesfîrşită onanie dezarticulată.

Nu-mi prea pot imagina ce va scrie Ioana Bradea în continuare. *Băgău* e un excelent debut, care pare, însă, să-şi fi epuizat, prin exces, subiectul, obiectul şi autoarea.

Andrei GORZO

dilematograf

Ritualuri secrete

● ***Spartanul* / *Spartan* (SUA, 2004), de David Mamet.**

Prima jumătate de oră din noul film al lui David Mamet e mister pur. O fată a dispărut. Fata era supravegheată de serviciile secrete. Agentul vinovat de neglijenţă e interogat de cei pe care i-am fi numit camarazii lui, dacă nu ni s-ar fi spus din capul locului că nimeni nu e camaradul nimănui: „Dacă vreau camaraderie mă duc la masoni". Adevărul e că, pe lîngă tipii din filmul ăsta, masonii par la fel de discreţi ca invitaţii de la *Din dragoste*. Personajele din *Spartanul* îşi strîng la piept cărţile de joc de parcă s-ar feri de eventualii spioni postaţi în sala de cinema. Iar scenaristul şi regizorul David Mamet, ghidul nostru, nu se grăbeşte să ne iniţieze în activitatea acestei societăţi secrete; se comportă de parcă deja a riscat prea mult introducîndu-ne acolo. Prin urmare, fiecare replică începe să sune ca o parolă. „Căutăm o fată", anunţă cineva. „Nu căutăm cu toţii?", i se răspunde. Iar atunci cînd personajele îşi calcă pe inimă şi divulgă un pic mai mult, informaţia pare să conţină o ameninţare; comunicarea devine un fel de echilibristică pe o linie invizibilă, care marchează limita cunoaşterii permise. „Frumos cuţit!", observă cineva. „De la un est-german", răspunde eroul filmului (Val Kilmer), într-un acces de sociabilitate. „Cadou?", persevereză interlocutorul, bălăngănindu-se pe linia aceea. „Nu. Din cîte-mi amintesc, nu prea voia să se despartă de el." Astea sînt tacticile care îi permit unui film *noir* să pară mai violent decît e de fapt şi să dea clasă filmelor de acţiune care-şi expun violenţele în plan-detaliu. Protagonistul are un subaltern care parcă ar vrea să încalce prima lege enunţată în film şi să-i devină camarad; dar atunci cînd tipul ăsta – singurul personaj în compania căruia s-ar putea bea o bere – încasează un glonte, actul se petrece în plan depărtat, ca şi cum camera ar fi fost luată prin surprindere sau ca şi cum – şi probabil că ăsta-i adevărul – camerei *nu-i pasă*.

Nepăsarea lui Mamet lasă aici o impresie de eleganţă (el face un film de gen, dar nu-şi pierde timpul cu toate convenţiile – un gros plan de adio pentru prietenul ucis ş.a.m.d.), dar în alte momente aduce a fuşereală. Din momentul în care aflăm că fata dispărută e fiica preşedintelui SUA, cacealmalele şi demistificările se îngrămădesc cu o viteză absurdă, culminînd cu o revelaţie care i-ar putea impresiona pe cei ce cred că americanii şi-au atacat singuri Turnurile, dar numai pe ei. Nu vreau să spun că, dacă filmul îşi pierde spectatorii în ultima parte, e din cauza opiniilor politice ale lui Mamet. Încercaţi să revedeţi *Înscenarea* / *Wag the Dog*, film realizat în 1997 pe un scenariu de Mamet şi Hilary Henkin, povestea unui producător hollywoodian care, împreună cu serviciile secrete, inventează un război cu Albania ca să distragă atenţia de la boacănele sexuale ale preşedintelui – revedeţi-l şi veţi constata că, dincolo de fiorii profeţiilor adeverite („Bomba! Albanezii au bomba!", strigă producătorul, entuziasmat de ideea sa) şi indiferent de măsura în care orientarea lui politică se suprapune cu a dumneavoastră, se ţine bine ca film. *Spartanul* e mult mai alunecos. E genul de film care operează cu revelaţii senzaţionale, dar Mamet expediază pregătirile dinaintea unei lovituri de teatru şi nu vrea să ridice tonul la momentul decisiv – refuză istericalele cu care practicanţii acestui gen de cinema îşi acompaniază de obicei enormităţile, în încercarea de a le face convingătoare. Şi, făcînd asta, ne pune pe noi, admiratorii săi, într-o poziţie dificilă. Am prins uşor gustul filmelor lui Mamet, dar, spre ruşinea mea, încă nu m-am prins cum să-l pasez celorlalţi. *Spartanul* riscă să-i dezamăgească pe amatorii de filme de acţiune. Spectatorii atraşi de prestigiul autorului riscă să se întrebe pentru ce atîta zgomot. Criticii pot să-l acuze că aici, ca şi în ultimul lui film, *Jaf armat*, nu face decît să urmeze formule de mult rigidizate. Chiar asta face. Diferenţa e că, pentru el, filmele de gen sînt ritualuri pe care şi le poate însuşi. Sigur că i se poate răspunde: „Dacă vreau ritualuri mă duc la masoni". Dar pentru unii dintre noi e o plăcere să-l vedem cum pune stăpînire pe o formulă, cum o mametizează cu dialogul lui gnomic, repetitiv, care la început sună adolescentin şi apoi devine din ce în ce mai atrăgător, cum se foloseşte de însăşi rigiditatea ei – masca unui jucător de pocher – ca să-şi facă liniştit scamatoriile.

Matei MARTIN

bon de lectură

„Vakulovski preşedinte!"

Printre lansările acestei ediţii a Tîrgului Internaţional de Carte, una, cu siguranţă, a ieşit din tipare: Alexandru Vakulovski şi-a lansat insolitul roman *Letopizdeţ* (apărut la Editura IDEA Design & Print) la Lăptăria lui Enache împreună cu primul concert al turneului pe care îl pregătesc cei de la trupa Luna Amară.

N-am avut parte de exerciţii oratorice interminabile şi inutile, nici de şampanie sau şedinţe de autografe. Publicul din sală era şi el cu totul diferit de obişnuiţii unor astfel de evenimente mondene. Cei mai mulţi erau tineri, purtau tricouri inscripţionate cu diverse sloganuri (de genul „Sînt masochist, trăiesc în România", sau „Rezistent din disperare"; sau „Salvaţi Roşia Montană" etc.), aveau cercei sau felurite accesorii metalice înfipte în piele, coafuri *punk* şi figuri încremenite şi blazate, în ciuda atmosferei generale extrem de vioaie. În timp ce băieţii de pe scenă se pregătesc de concert, Daniel, un tînăr student la farmacie prezent la lansare, îmi spune cît de „adevărat" e Alexandru Vakulovski: „E aproape genial. Parcă povesteşte despre mine în cartea asta. Exact aşa sînt şi eu: tînăr, dezinhibat, liber, puternic". O tipă roşcată cu zgardă la gît îmi spune că în vremurile noastre nu prea mai e loc de sensibilităţi şi de visare. „Tre' să fii cinic, altfel o iei peste bot la fiecare pas". Apoi începe să-mi recite ceva din versurile trupei Luna Amară: „Societate simulacru / Gustul tău e tot mai acru / Aştept visul românesc / Ca să-i spun cît îl urăsc". Încheie cu ultimul vers al refrenului: „Dizident. Fii dizident!".

Tot despre un soi de dizidenţă vorbeşte şi Alexandru Vakulovski în *Letopizdeţ*, dar ce scrie el e mult mai puţin tezist decît ce cîntă prietenii lui de la Luna Amară. Născut în URSS în 1978, Vakulovski a studiat din 1995 în Republica Moldova apoi, din 1997, la Facultatea de Litere din Cluj. Cu un astfel de parcurs biografic e oarecum dificil să te înscrii în *mainstream*. În Republica Moldova viaţa de student la litere (şi cea de scriitor) e dificilă în primul rînd din raţiuni politice, dar şi din cauza sărăciei; în România, dificultăţile economice fac viaţa oricărui scriitor amară. Alexandru Vakulovski povesteşte despre cele două lumi din perspectiva călătorului care pendulează aiurea fără să-şi găsească locul. Dar cartea sa este total lipsită de dimensiunea ideologică sau socială. Ceea ce contează pentru el este povestea vieţii: prieteniile, amorurile (sau sexul). Beţia şi drogurile – elemente care apar obsedant de frecvent în carte – par a fi mijloacele prin care eul narativ se opune absurdului pe care îl întîlneşte peste tot. Dizidenţa lui Vakulovski se exprimă prin grotesc (povesteşte despre cum „a futut una cu păr pe ţîţe şi mustaţă"), prin indisciplină, prin înclinaţia spre anarhie şi delincvenţă, dar şi – mai ales! – prin pofta cu care trăieşte totul, din plin, în ciuda absurdului. E genul de literatură care se citeşte uşor tocmai pentru că cititorul îşi găseşte destul de repede un corespondent printre personaje. Însă cînd am terminat de citit, mi-am dat seama că luate ca atare, fără spirit critic, fără detaşare şi fără simţul ironiei (şi al autoironiei), povestirile pot denatura intenţia autorului. Identificîndu-te cu personajele romanului, complăcîndu-te în lumea uneori atroce descrisă de Vakulovski, pierzi esenţialul: revolta.

„Cumpăraţi cartea asta, este despre voi!", s-a spus la finalul lansării. Şi cineva din public a răspuns repede, în ton cu îndemnurile la dizidenţă ale băieţilor de la Luna Amară: „Vakulovski preşedinte!". Încet-încet, se strîng rîndurile. Tinerii ăştia caută un preşedinte...

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Noaptea se lasă prin mahala...

Sîntem o ţară a mahalalei generalizate. În oraşe, mahalaua s-a întins dinspre periferii înspre centru, iar satele au devenit o prelungire a suburbiilor oraşului (acestea sînt cele care dictează moda la sat, acestea sînt cele care oferă exemplul de viaţă spre care tind ţăranii noştri – viaţa *en-gros*-urilor mizere, a talciocurilor, a cîrciumilor de pe lîngă gări şi autogări, a navetiştilor). Televiziunile, conştiente de această stare de fapt, s-au adaptat foarte repede la cerinţele pieţei. Nu au nici pe departe pretenţii iluministe de emancipare a maselor, nu au idealuri, nu au responsabilităţi. Vor doar să facă bani. Iar banii se fac simplu: dacă poporului îi place să se bălăcească în lături, îi oferi lăturile, pe care le împachetezi în pachete sclipitoare şi cu fundiţă roşie, şi îl scarpini pe spate. Iar poporul va rîgîi mulţumit.

Lidera incontestabilă a mahalalei televizuale, *Ciao Darwin,* cea mai violentă şi vulgară emisiune de pe micile noastre ecrane, are, de ceva vreme, şi clone. Asta-i o dovadă a succesului de care se bucură – ceea ce nu ne surprinde deloc. O clonă a emisiunii *Ciao Darwin* este şi *Folclorul contra atacă* (scris chiar aşa – dar asta-i o chestie de-a dreptul nevinovată). Aceleaşi două tabere care, chipurile, se confruntă (desigur, totul este contrafăcut), aceeaşi înclinaţie firească spre vulgaritate, acelaşi kitsch sforăitor. Aceleaşi aşa-zise probe de cultură generală, în care sînt puşi în discuţie termeni a căror sonoritate stîrneşte rîsete groase. (Întrebare: „Ce înseamnă în Maramureş «a besezî»?" – nouă ni se face cu ochiul şi ni se scrie pe ecran că „a besezî" înseamnă „a povesti"; Răspuns: „Ce face porcu' cînd mănîncă prea mult." – hohote generale, publicul e în culmea fericirii. „Apăi, dacă-i pe-aşa, poţi să te besezăşti la tine acasă." – publicul e de-a dreptul în delir.) Aceeaşi agresivitate care, deşi confruntarea este regizată, e foarte naturală. („Unde-i metafora, mă, în versurile cîntecelor voastre?", îi întreabă Maria Cârneci pe cei de la trupa Spitalul de urgenţă; „Meta ce?" – ripostează băieţii deştepţi; „Meta mă-ta, mă!", nu se lasă mai prejos distinsa doamnă, care apoi ţine să completeze: „Mă, mă-ta cred că a lucrat pe centură!" – şi dă-i cu rîsete şi voie bună...)

Desigur, faţă de *Ciao Darwin,* există şi ceva diferenţe. Urlătorul Dan Negru este înlocuit de data aceasta de o pereche de picioare lungi cu fustă foarte scurtă, ce poartă numele de Andreea Bănică, şi de un domn dulce ca o bomboană, Ionuţ, fiul marelui Ion Dolănescu. Andreea Bănică încinge minţile bărbaţilor ghiftuiţi cu berici şi seminţe (aceştia au avut şansa să i se uite pe sub fustiţă într-un pictorial din *Playboy),* iar Ionuţ este moartea pasiunii folclorice, Zburătorul din visele tuturor damelor cu permanent, cafeluţă cu degeţelul mic ridicat, macrame-uri, *bibilouri* şi telenovele. Ca să fie şi mai şarmant, Ionuţ al nostru obişnuieşte să-şi dea pe buze cu strugurel – fapt pe care-l observă, încîntată, şi colega lui, Andreea, cînd îl sărută. După ce că e bărbat-bărbat, mai are şi buzele dulci... Să nu te topeşti în faţa lui?

O obişnuită a platoului emisiunii *Folclorul contra atacă* este Maria Cârneci. Promovată pînă la saţietate pe canalele Mediapro (la Teo, la Tatu etc.) pentru că are contract cu casa lor de discuri, Maria Cârneci s-a impus ca vedetă, efigie a muzicii populare româneşti. Şi cum, în plus, tipa e dispusă oricînd să-şi ridice poalele în cap, celelalte televiziuni au adoptat-o cu bucurie. Aşa ceva place tuturor!

Ai zice că demersul emisiunii *Folclorul contra atacă* este unul nobil, patriotic, naţional etc., de aducere a folclorului în centrul atenţiei. Problema este că nu folclorul este promovat acolo, ci Dolăneşti cu strugurel pe buze, Marii Cârneci debitînd euforice obscenităţi, picioare lungi cu fustiţă scurtă şi toc elegant încingînd o sîrbă în bătătură – adică multă, multă mahala. O mahala care nu mai are nimic simpatic şi în care au mai rămas doar cîinii, să latre a pustiu.

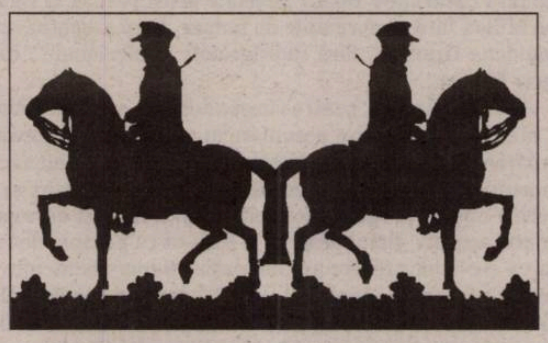

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Cu bunică-mea, la nuntă

Bunică-mea avea aproape 88 de ani cînd i-am spus că am văzut-o pe tanti Paulina la fereastra unui azil şi mi-a răspuns voioasă: „E bătrînă, săraca!". Tanti Paulina avea precis 90 de ani. Bunică-mea s-a simţit mult timp bine şi sănătoasă. Nu suporta fumul de ţigară şi hoţii. Din cînd în cînd, îmi lua ziarele franţuzeşti şi le silabisea corect titlurile de pe-a'ntîia:

„Le po-li-ci-er de de-main se-ra so-cio-logue"... „Ne-ige et ver-glas dans le Nord..." „Drames et morts en mon-tagne".

„C'est toujours comme ça", comenta şi scîncea: „Ce bine citeam odată ziarele astea!". (Văduvă tînără, trăise cu fetiţele ei, cîţiva ani, la Paris, după moartea soţului Oscar W., pălărier de renume în Bucureşti la care îşi comanda Sadoveanu şi ea se lăuda că i-a luat de multe ori măsura capului, că a primit *Baltagul* cu o dedicaţie care le omagia capodoperele, ea propunîndu-mi, lucidă, ca, dacă nu o să ajung un Sadoveanu, să fiu măcar un ziarist care să bată lumea pînă la Paris; nu ştiu cum am făcut că în nici o autobiografie, la cadre, nu am consemnat că bunicii mei au avut atelier de pălării în Bucureşti... deşi, într-o schiţă de prin '70, „mi-au lăsat" acest amănunt socotindu-l literar şi benign.)

Bunică-mea era uimită de cîte ziare citeam şi nu le arunca la gunoi; le stîngea – o interesau numai ferparele – pentru a le vinde la kilogram, fiindcă „fiecare leu contează, o să-ţi dai singur seama". Se uita foarte mult timp la televizor, dar numai după ce termina cu gătitul, în care excela prin ciorbele ei cu zarzavat abundent; nu-i plăcea decît baletul şi – din sport – patinajul artistic. Filmele poliţiste le înţelegea – în linii mari – pe dos. Sistematic, detectivii şi eroii pozitivi erau pentru ea ori ticăloşi, ori pungaşi. Oricît îi explicam, nu accepta că Sfîntul este un om de treabă. Era, cred, singurul om din lume care nu-l putea suferi pe Roger Moore. Totuşi, nu-i scăpa nici un episod, ba chiar avea momente cînd îi striga ipocritului (aceasta era obiecţia principală: „Se vede pe faţa lui că nu e sincer!") cu energie: „Fii atent că vor să te omoare!". Niciodată – recunosc – nu am încercat să-i lămuresc diferenţa dintre buni şi răi în filmele poliţiste sau s-o acuz pentru indecizia ei în această problemă. Nu agrea „filozofiile", doar „concretul vieţii", aşa zicea cînd se ridica, arar, la concept.

De două ori am văzut-o cu ochii mei cum era să mi se prăpădească. O dată, la ieşirea mea din copilărie, cînd ne-am dus la *Noaptea regilor* de William Shakespeare, undeva la un teatru din subsolul pasajului Majestic; a leşinat, scurt, în pauză. Pe urmă, mai alarmant fiindcă devenisem matur, într-o bună zi a celor 80 de ani ai ei, cînd am bătut tare în uşa casei, să-mi deschidă, căci nu-mi dădea niciodată cheia, ca să n-o pierd sau să nu mi se fure. N-am auzit nici un răspuns; am bătut puternic în uşă, aşteptînd, ca de obicei, să exclame: „Da, da... imediat", pînă ajungea în antreu, la clanţă; am dat ocol imobilului şi am văzut-o pe fereastră, zăcînd în bucătărie, pe scaun, cu capul rezemat de un dulap. „A murit...", mi-am zis, mai degrabă concis decît calm. „Sau doarme?" M-am întors la uşa din faţă şi am bătut insistent, de ceasul morţii. În sfîrşit, după clipe lungi, bălmăjind un „Da...da...", mi-a deschis îmbrobonată pe frunte, albă, pergamentoasă, cu privirea dusă. „Mi-e rău... stai aici..." şi s-a pornit spre toaletă, abia ţinîndu-se pe picioare. Am stat de gardă, am încercat să conversez cu ea, n-am înţeles decît că a luat ricină şi „asta o omoară". Era esenţialul. A ieşit mai colorată în obraji, am pus-o pe divan, am îmbrobodit-o, a adormit şi am dat fuga să-mi caut mama prin piaţă, pentru a o aduce – cum se cuvine – la căpătîiul bunicii; trecut de mijlocul vieţii, mai ştiam să fug după mama, înfricoşat. Am găsit-o la băcănia din colţ, am venit repede amîndoi acasă, tremurînd ca doi copii. Bunică-mea era trează, vioaie, sagace, la pîndă, aşteptînd o cafea neagră. Mama s-a dus să execute porunca, am rămas lîngă „bătrîna castelană" (cum o poreclise toată familia...) care a început să mă sărute pe mînă:

– Am crezut că mor... Dar m-am gîndit şi am zis că azi n-ar fi bine. Du-te, pînă vine maică-ta, şi adu-mi sticla de „eau de cologne" din dulapul meu...

Incorect politic din p.d.v. republican, confuz ideologic şi sentimental, mi-a plăcut să mă uit la nunta lui Felipe de Bourbon cu Laeticia Ortiz, gîndindu-mă tot timpul la bunică-mea; era topită după evenimentele din casele regale, nunţi, botezuri, înmormîntări. În secolul trecut, mă luase de mînă şi mă dusese pe bulevard, să vedem împreună funeraliile Reginei Maria, într-un Bucureşti drapat în mov. O zi întreagă ar fi comentat decizia Casei Regale prin care, avîndu-se în vedere că Laeticia Ortiz mai fusese o dată mireasă, rochia ei nu mai putea fi de un alb imaculat, ci de un alb ivoriu. Bunică-mea avea un simţ al detaliilor demn de bunii prozatori.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Cornel Codiţă

sociolog, doctor în filozofie, fost consilier de stat la Preşedinţia României, fost director al Institutului de Studii Internaţionale şi Strategice, actualmente rector al Şcolii Naţionale de Studii Politice şi Administrative, candidat PER la Primăria Capitalei

De ce?

Pentru că am de spus ceva oamenilor dintr-o postură pe care pînă acum nu am folosit-o. Am folosit-o pe aceea de profesor la şcoală, pe aceea de jurnalist, pe aceea de om care oferă publicului o anumită expertiză. Acum, vreau ca, ceea ce am de spus să fie din postura competiţiei. Fiindcă sînt bucureştean, fiindcă sînt absolut sigur că modalitatea cum s-a făcut politică la primărie sau legat de funcţia primăriei este un mod care nu serveşte bucureşteanului, pentru că vreau să încerc capacitatea de a face corp comun cu interesele oamenilor, cu ceea ce vor să exprime într-o competiţie electorală.

De ce cu PER, un partid fără cotă?

Aşa este. Dar asta e logica intrării mele în această competiţie. Dacă aş fi vrut să fac parte din maşinăria politică românească, m-aş fi dus la un partid ce mi-ar fi asigurat urcarea pe trepte, dar pariul meu nu este acesta. Am avut poziţii în administraţie sau în alte instituţii care mi-ar fi permis un salt oricînd pe treptele pompierilor despre care vorbim. Pariul meu nu este acesta, dimpotrivă, sînt printre puţinii oameni care cred că astfel de maşinării trebuie împiedicate să macine în continuare fonduri, timp, vieţi, în timp ce problemele reale sînt în altă parte. Atunci, miza mea este să spun acest lucru într-o campanie electorală.

Intrarea cu PER afectează prestigiul analistului Codiţă?

Nu-mi afectează cu nimic. Colegii analişti nu vor avea probleme să înţeleagă această opţiune. Pur şi simplu, îmi pasă de Bucureşti, iar lupta asta politică de 14 ani îl duce de rîpă. Cred că un om trebuie să le spună oamenilor că îi afectează nu doar simbolic, ci şi prin fibra lor biologică. Nici unul din candidaţi nu vorbeşte despre asta, nu are cum să mă afecteze în vreun fel că eu promovez acest adevăr.

Problemele Bucureştiului

Este un oraş bolnav ce îşi îmbolnăveşte propriii cetăţeni la modul fizic, social, biologic. Ne afectează fizic prin elementele de bază: aer, apă, pămînt, foc..., lipsa lemnului, un element vital care lipseşte tot mai mult din Bucureşti, de la arbore, la element de construcţie. Toate elementele acestea sînt grav poluate, sînt rău administrate, sînt surse de boală, nu de viaţă. Focul este în această enumerare ca element purificator, ca modalitate de a gestiona problema deşeurilor, problema curăţeniei. Este metaforic folosit. Nu le-am inventat eu, ci sînt elemente din filozofia Asiei, mai ales în China. Miza de putere nu face parte din programul meu. Miza mea este ca oamenii să deschidă ochii, măcar cei tineri, şi să descopere că un oraş înseamnă altceva decît lupta pentru cine învîrte nişte fonduri. Dacă lumea înţelege asta şi datorită efortului lui Cornel Codiţă, eu cred că mi-am făcut datoria, cred că a meritat să muşc din zgura asta politică, aşa cum am muşcat şi pe vremea cînd jucam handbal.

Adina POPESCU

Trei *insideri* şi o piesă neterminată

El

L-au repartizat la raionul BLS, adică ustensile de grădinărit, ghivece cu flori, balansoare, nisip „Miau-miau" pentru igiena pisicilor... Într-una din primele zile de lucru, un coleg, tot lucrător comercial ca şi el, i-a spus, în camera de odihnă, în timp ce sudau ţigările pentru a profita din plin de pauza de un sfert de oră, că a avut noroc. „Puteai să fii ca mine, la carne sau la legume şi fructe... De trei luni sînt în permanenţă bolnav..." Şi pentru a-şi întări spusele, a început să strănute. Avea, peste tricoul inscripţionat cu numele firmei, o pufoaică groasă. Diferenţa de temperatură dintre camerele frigorifice de unde lucrătorii comerciali cărau produsele şi raion era mare, „ca şi cum te-ai teleporta de la Polul Nord direct la tropice". Nu l-a invidiat deloc; îi plăcea la BLS, munca părea uşoară. Avea salariul minin pe economie şi banii i se livrau pe card. După trei luni urma să primească bonuri de masă şi să i se deconteze abonamentul pe transportul în comun, o singură linie. După şase luni, dacă se comporta bine, putea deveni lucrător principal – un bonus la salariu de cîteva sute de mii. În cel mult doi ani, dacă era un angajat model care să stea peste orele de program şi dacă fotografia sa ar fi apărut la „panoul de onoare", avea mari şanse să fie numit manager. Desigur, atunci vor conta şi studiile sale superioare.

Cel mai tare îl deranjau camerele de supraveghere. Pentru că se simţea mereu urmărit. Pentru că-l vedeau „superiorii" şi apoi era certat că nu e bărbierit impecabil şi că are pantofii scîlciaţi. Pentru că nu putea să fumeze pe şest cîte o ţigară, în rezerva de unde aducea marfa. Pentru că nu putea să fure, nu că şi-ar fi dorit, dar aşa, ca idee... A furat de trei ori: un pix şmecher, un marker şi o lesă antipurici pentru cîinele de acasă. După şase luni, cînd devenise deja lucrător principal şi se împrietenise cu un tip de la *Security*, i s-a confesat. Acesta a rîs de el: „Toată lumea fură, important e să nu baţi la ochi!". Era zi de leafă şi cei doi beau împreună o bere la doză, în parcare, aşteptînd autobuzul. L-a mai întrebat pe cel de la *Security* cum se simte în rolul de mic dumnezeu al lumii comerciale din hipermarket.

Avea ochii injectaţi de la monitoare, aşa că părea tot timpul mahmur. E adevărat că bea în fiecare seară destul de zdravăn, după orele de program. Minim şase beri, la o cîrciumă din cartier. Se culca după ora unu şi se trezea la şase. Deja organismul i se obişnuise cu cele cinci ore de somn; nici nu simţea nevoia de mai mult. Sarcina sa zilnică: să depisteze hoţii. Salariul: 250 de euro, cu şanse de promovare în funcţia de inspector. „Proba de bărbăţie" a dat-o încă din prima lună de lucru. L-a surprins pe hoţ chiar în momentul în care îndesa parfumul în buzunarul interior al gecii. A raportat imediat la „superiori" şi paznicilor din magazin. Aceştia l-au acostat pe hoţ şi l-au condus cu o prefăcută blîndeţe într-o încăpere destinată unui scurt interogatoriu care de multe ori se reducea doar la: „Ai bani să plăteşti?".

De vreo jumătate de an e îndrăgostit de managerul de raion de la „Cultură". Prea timid pentru a-i mărturisi dragostea sa, o urmăreşte asiduu pe monitoare: fiecare zîmbet, fiecare mişcare zveltă a trupului, fiecare pas al ei îi transmit o vie emoţie. Viaţa sa a căpătat un sens. De multe ori se gîndeşte că nu mai are nevoie de lumea „de afară". Îşi petrece la serviciu mai mult de trei sferturi din timpul său. Aici cîştigă bani, aici mănîncă hamburgeri şi ronţăie popcorn, aici fumează zece ţigări pe zi. Cei mai apropiaţi prieteni îi sînt colegii de serviciu. De aici îşi cumpără cărţi, filme, calculator în rate, maşină de spălat pentru părinţi. Mai nou, aici e dragostea sa!

Ea

Aceasta se plimbă zilnic prin raion, deşi ar putea să lenevească la birou, dar îi place să simtă pulsul hipermarketului. E senzuală, veselă, degajată. Acum patru ani, cînd a terminat Facultatea de Limbi Străine, nici n-ar fi putut să viseze la un asemenea post. Era doar speriată de perspectiva de a preda limba engleză într-o mizeră şcoală de cartier. Acum e managerul raionului „Cultură", îşi permite să frunzărească volume de beletristică şi să asculte CD-uri de muzică clasică. Salariul – 350 de euro. Nu are viaţă de familie, e îndrăgostită de munca sa.

Se uită în jur şi vede chipuri familiare. Clienţii îi sînt, într-un fel, prieteni. Uite-o pe doamna de la PR, de la Connex, cu băieţelul.... tiit, tiit!... „conduce" căruciorul... a împlinit deja cinci ani?!... uite-l pe cîntăreţul ăla de muzică populară care cumpără numai CD-uri cu jazz... uite familia aia înfumurată, amîndoi lucrează la teve, la „antenă"!... uite-l pe directorul de la... a venit cu amanta, cu soţia vine doar sîmbăta!... uite-l pe bătrînelul acela care vine în fiecare zi, îşi cumpără numai pîine şi o pungă cu lapte, după care îşi petrece o jumătate de oră în raionul pe care ea îl conduce! După ce se uită cu o privire apoasă la rafturile cu CD-uri, se apropie cu sfială de pianină, urcă cele cîteva trepte ale micului podium, se aşază pe scaun şi cîntă o partitură foarte scurtă, doar de două, trei minute şi niciodată aceeaşi. Are tot dreptul: fiecare client poate proba produsul, chiar dacă nu-l cumpără! Degetele bătrîne, aproape translucide i se mişcă cu repeziciune pe clapele pianului. După ce termină partitura, se ridică încet de pe scaun, se uită în jur cu teamă, ca şi cum şi-ar fi dorit să nu-l fi observat nimeni, zîmbeşte, un zîmbet straniu, parcă de pe un alt tărîm şi pleacă cu coşul său spre casa de marcat.

Privindu-l – pentru a cîta oară? – cu o curiozitate duioasă pe bătrînel, care abia intrase în raion şi nu îndrăznise încă să ridice privirea spre micul podium, o cuprinde o senzaţie de panică nedesluşită. Pianina se vînduse cu o zi în urmă şi nu vor aduce alta pînă la finalul lunii.

Stela GIURGEANU

Abstracţiunile economatelor

Printr-o Hotărîre de Guvern, publicată în *Monitorul Oficial* la data de 27 mai 2002, primul-ministru semna, alături de alte nume ilustre ale Cabinetului său, înfiinţarea magazinelor sociale, cele care, prin preţuri reduse, aveau să vină în ajutorul pensiilor mici, al beneficiarilor de ajutor social, al persoanelor cu handicap de gradul 1 sau 2, al şomerilor, pe scurt, al tuturor celor aflaţi la „limita riscului social". Cu alte cuvinte, magazinele Economat luau fiinţă exclusiv pentru cei necăjiţi, pentru cei pe care sărăcia îi făcea spectatori pasivi ai vitrinelor magazinelor alimentare.

Cu timpul însă, litera legii s-a abstractizat şi s-a tot abstractizat, devenind atît de abstractă, încît, după doi ani, în Bucureşti, cel puţin, sub oblăduirea articolului 4 *(„Consiliile locale vor acorda societăţilor comerciale prevăzute la art. 1, precum şi producătorilor care îşi comercializează produsele prin magazinele «Economat» înlesniri la plată, în condiţiile legii, pentru impozite, taxe şi alte venituri ale bugetelor locale.")* şi în spatele titulaturii de „Economat" au luat naştere afaceri ordinare care ignoră cu desăvîrşire şi cu surîsul tîmp pe buze nevoia reală a „unora" de a putea cumpăra, ca şi litera legii, de altfel atît de rar respectată.

Piaţa Coşbuc. Economatul care este se anunţă cu surle şi trîmbiţe printr-un *banner* colorat: „Supermarket Economat". Două benzi rulante, montate parcă special pentru cei cu probleme de mers, facilitează coborîrea înspre magazin. Înăuntru, răcoare condiţionată. Întreb dacă *eu* pot cumpăra de *acolo* (din auzite şi din lege, înţelesesem caracterul exclusivist al economatelor). O casieriţă tînără care, în lipsă de alte preocupări, îşi mîngîia o şuviţă, m-a măsurat cu un aer de adîncă superioritate, de genul „dacă ai bani, de ce nu?", a dat din umeri, răspunzînd totuşi un „da" nobiliar şi, oleacă enervată de imbecilitatea întrebării, şi-a reluat activitatea. O las, iau un coş şi intru.

Aici, şiruri de produse, prelungite în compartimente elegante şi speciale, depăşesc cu mult gama restrînsă a magazinelor sociale. Nu doar pîine, ulei, zahăr, lapte şi detergent. Pîine de cîteva sortimente, ulei aşijderea. Şi, la urma urmei, de ce nu şi Camembert şi Prestige Brie sau Roquefort (mai ieftină, ce-i drept, cu vreo 16 mii decît la un magazin ne-economat), toate scăldate în îmbietoarele mucegaiuri pastel. Şi peşti exotici şi fructe de mare sau caracatiţe. Şi cafele scumpe sau băuturi fine. Toate sînt scumpe: preţurile concurează prin lipsa a cîtorva mii un supermarket obişnuit.

Mă întorc, aşadar, la casieriţa cu şuviţă, las coşul gol şi o întreb, cu riscul de a o leza din nou: „Care mai e, pînă la urmă, diferenţa dintre un economat şi un supermarket?" Mă rog să nu mi-o spună pe-aia cu *economatul e economat, supermarket-ul e supermarket* şi, poate tocmai de-aia, primesc lămurirea „Păi, noi avem preţuri mai mici, luăm direct de la producător!".

Piaţa Crîngaşi. Îl dibuiesc, undeva, într-un colţ de piaţă. Aproape strivit între un perete şi o brutărie, curtat de o coadă ţepoasă, dezordonată, ieşită de ceva vreme în afară. Economatul sectorului şase. Azi au adus slănină din aia bună, cum au adus şi săptămîna trecută, din aia împănată şi cu carne! Se bucură ca un copil, cu toate că, din cîte spune, ea însăşi are trei. Aici sînt preţuri bune. Păi da, a luat zahărul cu zece mii mai ieftin, carne, ce să mai spună, să mă uit şi eu (văd doar nişte bolovani indefinibili de... carne, preţuri sub suta de mii), că de Paşte, dacă nu era cu Economatu'... Şi ouă şi făină. Aici aduc de toate.

Spaţiul pentru „de toate" e însă mic, dat parcă doar pentru ca să fie, dotat numai cu cele cîteva produse, acelea stipulate în lege, dar nimic mai mult. Încadrat de două cozi tăcute la două raioane care nu-mi spun nici ele mare lucru. Unul „mezelărie". Celălalt „panificaţie". Amîndouă oftînd îngrijorate a sărăcie. A „asta e! bine că-i şi aşa!". Înţeleg că „şi aşa" e totuşi mai bine. Economatul ăsta de-i descris la lege e el mic, înghesuit, fără aer condiţionat şi brînză Camembert, doar cu coadă şi slănină împănată (uneori), dar, oricum ar fi, îţi mai permite să fii cumpărător.

Oftează... Pînă la urmă, (oftează) maică, (se uită-n jos) toate-s la fel, maică, (oftează) ce preţuri, (se încruntă) care preţuri, vai de mama noastră, îmi mai spune şi pleacă să mai dea un tur de piaţă, acum, pe înserate, poate, poate, la ora asta, cînd încep să se ducă pe-acasă, vînzătorii... poate acum or lăsa mai ieftin.

Iaromira POPOVICI

bazar

Miracole benigne pentru naivi

A fost odată o fetiţă, pe nume Desi, căreia i-a murit tatăl şi, ca atare, s-a mutat, împreună cu mama ei, la ferma bunicilor. Moartea tatălui i-a creat, evident, fetiţei, probleme de identitate: a început să vorbească despre ea la persoana a treia şi obsesia ei a devenit comunicarea cu tatăl din Rai. După diverse modalităţi ratate, ideea salvatoare i-a venit, în sfîrşit: a legat o scrisoare de un balon şi a trimis-o în înaltul cerului. Scrisoarea –miracol! – a fost primită de o familie din Canada, după ce a străbătut vreo 6.000 de km. Şi asta nu e tot: balonul era cu o sirenă pe el (de fapt, fetiţa avea obsesia sirenelor, posedînd şi o păpuşă-sirenă), iar localitatea în care a ajuns se numea Mermaid. Familia care a primit scrisoarea i-a răspuns. Povestea a ajuns în ziare şi, în urma articolului, nu numai că Desi a primit o mulţime de scrisori, ci şi bani pentru o călătorie în localitatea Sirena. Frumos, nu? Şi, mai ales, idilic. Nu este subiectul unui reportaj din ştirile de seară, nici din presa cotidiană (îi lipseşte latura *horror).* Şi nici subiectul unui roman. Nu e decît un film care rulează pe canalul Hallmark. Şi care este reprezentativ pentru ideologia acestui post.

Cum bine se ştie, Hallmark este un canal de familie. Subiectele filmelor difuzate, de cele mai multe ori plasate în actualitate, se vor (şi sînt) educative (cele din alte epoci nu fac nici ele excepţie). Modalitatea optimă prin care ele îşi îndeplinesc scopul moral este cea clasică, dar mereu binevenită şi elocventă: povestea. Canalul oferă poveşti de familie, care te învaţă cum să faci faţă momentelor critice, cum să-ţi învingi diversele feluri de prejudecăţi şi cum să stabileşti relaţii mai mult decît civilizate, afective şi generoase cu cei apropiaţi. Uneori, subiectele sînt senzaţionale şi ies din cotidian; atunci, parcă, Hallmark îşi mai pierde din scopul său benefic imediat: rezolvarea, într-un mod moral şi tolerant, a cotidianului mărunt. Tonul multora dintre poveşti este didactic, voit cred: nu deranjează, atîta timp cît îl conştientizezi. Schema majorităţii poveştilor este simplă şi, iarăşi, uşor de identificat: cîtă vreme eşti conştient şi de acest lucru, acesta nu este supărător.

Subiectul cu fetiţa şi balonul este unul mai special: l-am ales pentru că s-a potrivit mănuşă aşteptărilor mele de miracole, dorinţe împlinite şi finaluri fericite în ciuda oricărei logici (şi eu trimiteam, cînd eram mică, astfel de scrisori legate de baloane lui Moş Crăciun). Mai există poveşti pe aceeaşi linie, în general, cele adresate copiilor şi adolescenţilor (singurii destul de naivi încît să creadă în rezolvări „deus ex machina"). Un film asemănător este cel despre un inel magic care schimbă soarta mai multor locuitori dintr-un orăşel american.

Majoritatea peliculelor prezentate sînt, însă, construite pe o anumită problematică socială. Părinţii tineri şi divorţaţi, de pildă, şi cum pot, aceştia, să-şi găsească, după lungi ezitări morale, fericirea, alături de cineva în aceeaşi situaţie cu ei. Două lesbiene care luptă pentru custodia copilului uneia dintre ele, pe care o bunică tradiţionalistă le-o refuză. O comunitate sudistă, la început de secol, în care sînt reabilitate drepturile celor de culoare. Două poliţiste ce rezolvă cazuri complicate, fără să fie nici spectaculoase, nici la prima tinereţe, promovînd, astfel, femeile de carieră între două vîrste.

Filmele Hallmark prezintă poveşti exemplare, bune pentru cei ce aşteaptă o ploaie de morală naivă drept contrapondere pentru băile de sînge din filmele destinate celor *cool* şi *trendy*. Chiar dacă, uneori, o dau în bară şi mesajele se repetă sau sînt plicticoase, e bine că există o alternativă pentru valul de orori nu întotdeauna motivate estetic.

TRENA ŞI TREND-UL MIRESEI

Adina ROSETTI

Nunta ca-n poveşti occidentale

Să te căsătoreşti în ziua de azi cu „nuntă şi alai“ a devenit o mare aventură. Cum multe din prietenele mele au trecut recent prin aceste furci caudine şi au scăpat cu bine, sînt în măsură să vă împărtăşesc toate secretele din culisele acestui eveniment.

Nunta la români tinde să devină un eveniment multicultural. Obiceiurilor noastre tradiţionale li s-au adăugat în ultimii ani diverse tradiţii anglo-saxone şi, mai nou, de inspiraţie hollywoodiană. Asupra acestora din urmă părerile sînt împărţite, dar toată lumea este gata să-ţi dea cele mai trăsnite şi contradictorii sfaturi, cu un aer profesionist, pentru ca nu cumva să uiţi vreun amănunt de maximă importanţă în organizarea acestui eveniment.

Făcînd un sumar al tuturor sugestiilor şi sfaturilor, iată cum ar trebui să arate şi să se poarte o mireasă „modernă“:

Pe lîngă crinolina albă (stilul clasic revine în forţă!) şi pantofii criminali cu vîrf ascuţit şi toc stiletto, este obligatorie dotarea cu un coc cît mai complicat, tip ikebana, care serveşte ca suport pentru voal. În buna tradiţie englezească, acum împămîntenită şi la noi, mireasa e musai să fie echipată cu „something old, something new, something borrowed (de obicei, o bijuterie de la vreo mătuşă ori verişoară, dar nu perle, că astea aduc ghinion!), something blue (de regulă o jartieră, al cărei rol îl vom afla ceva mai încolo)“.

O altă tradiţie de import, care naşte şi astăzi multe controverse, este aruncatul buchetului miresei către semenele sale mai puţin norocoase, care probabil se antrenează temeinic acasă în vederea obţinerii acestui trofeu aducător de noroc. Concurenţa între domnişoare este acerbă, dar ca la orice „meci“, jocurile sînt aranjate dinainte. De obicei, mireasa „se înţelege“ cu o prietenă dornică să-şi pună pirostriile, dar al cărei prieten refuză cu îndărătnicie să pună marea întrebare. Triumful afişat de domnişoara cîştigătoare este aproape la fel de amuzant ca disperarea şi stîngăcia partenerului ei, nevoit să îndure tot restul serii mîştourile crunte ale prietenilor.

Trecînd mai departe, ajungem la picantul moment al scoaterii jartierei miresei. Sarcina îi revine, bineînţeles, mirelui, care are la îndemînă, pentru îndeplinirea ei, două posibilităţi: pentru cei mai timizi sau conservatori, se recomandă metoda manuală, cea mai sigură, iar cei mai îndrăzneţi (şi care au consumat cantităţi mari de alcool în prealabil) pot încerca să smulgă păcătoasa de jartieră cu dinţii (moment care aminteşte mai degrabă de petrecerea burlacilor).

Jartiera este aruncată apoi tinerilor holtei spre păstrare, iar destinaţia sa finală rămîne pentru cei mai mulţi dintre noi un mister.

Mireasa deposedată acum şi de buchet şi de jartieră este numai bună să fie „furată şi răscumpărată“ de nişte prieteni binevoitori. Înghesuită cu tot cu crinolină într-o maşină, mireasa este plimbată o vreme prin tot felul de hîrtoape, pentru a ajunge în final într-o discotecă sau bar, pradă privirilor curioase. Marele avantaj în toată această odisee este că îşi poate permite în sfîrşit mica plăcere de a fuma o ţigară. Urmează apoi un fel de tîrguială între mire şi naş şi „răpitori“ (noroc cu telefonia mobilă!), timp în care mireasa descoperă uimită şi neputincioasă calităţile de negociator feroce ale prospătului soţ.

© C. Bumbuţ

În final, în schimbul unei lăzi de şampanie sau unei sticle de whisky (aici se văd calităţile de negociator!) mireasa este returnată vie şi nevătămată „proprietarului“ de drept şi adusă înapoi la petrecere în uralele nuntaşilor.

Necazurile sale nu se sfîrşesc însă aici!

Vechile tradiţii, de astă dată româneşti, cer ca spre sfîrşitul petrecerii, voalul miresei să fie scos şi înlocuit cu o basma, o broboadă de femeie măritată, simbol al renunţării la vechile valori (frumuseţe, cochetărie, sex-appeal) şi îmbrăţişării noului statut, de gospodină şi „femeie serioasă“. Promiţător început...

Şi oricît ai încerca să eviţi acest moment, întotdeauna se va găsi o mătuşă binevoitoare, prevăzută cu un batic înflorat în poşeta cu strasuri, gata să prindă momentul pentru a acţiona.

Cît despre petrecerea în sine, trebuie să ştiţi că astăzi nunţile se clasifică extrem de simplu: cu manele şi fără. Întîlnirea cu DJ-ul este de obicei edificatoare în acest sens. Întîi DJ-ul răsuflă oarecum uşurat auzind că manelele vor fi excluse (va fi o nuntă „rafinată“ deci!), apoi cască ochii cît cepele cînd este avertizat că nu vor fi nici formaţii „latino“, iar cînd zăreşte pe lista preferinţelor mirilor nume că U2, Pulp sau Cesaria Evora scuipă în sîn şi o ia la sănătoasa, făcîndu-şi cruce.

Una peste alta, nu vă speriaţi, o nuntă întotdeauna iese „ca-n poveşti“!

Mariaje

Nunţile, mai nou, pot porni de la o căutare pe Internet. Găseşti *site*-uri cu reclame la agenţii matrimoniale, de unde, cum bine se ştie, acum îţi poţi chiar găsi viitorul partener de viaţă, dacă nu ai unul. Dacă ştii cu cine vrei să te însori dar nu ştii cum să i-o spui, agenţia Bon Mariage, de exemplu, îţi recomandă cum să faci: s-o ceri în seara de Crăciun, la o cină romantică în doi, la locul unde ai sărutat-o prima oară sau, dacă eşti chiar timid irecuperabil, eşti sfătuit să o faci în scris. Nu se exclude nici cererea prin fax, e-mail sau telefon. Mai ales dacă ai cunoscut-o prin *chat*-uri electronice, poţi recurge pentru acest gest tot la Internet. Se spune că inventivitatea e permisă dacă partenera e receptivă la aşa ceva. După noile mode şi femeia poate face pasul, cerîndu-l pe bărbat de soţ. Mai departe, agenţiile îţi pot oferi tot ce trebuie „pachete complete de servicii“ sau „nunţi la cheie“, de la verighete pînă la baloane şi bodyguarzi. Ba chiar şi aşa-numitele corturi de nuntă. De la agenţia *Just Married* poţi afla ce semnificaţie au florile de la nuntă. Astfel, trandafirul înseamnă dragoste (dragostea adevărată fiind însă apanajul florii de nu-mă-uita), gardenia bucurie, violeta stabilitate, liliacul alb inocenţă şi aşa mai departe. Se mai recomandă ca soacrele să nu miroasă a ceapă, miresele să nu aibă cearcăne, iar mirele să nu umble ca un apucat în toate părţile să rezolve treburi. *Magic Party Planner* îţi reaminteşte, tot pe ecranul calculatorului, şi vechile superstiţii legate de nunţi: să nu se zărească două mirese una pe alta că altfel vor avea ghinion (fie vorba între noi, toate miresele au ghinion, dar nu ştiu, la fel şi mirii), dacă plouă în ziua nunţii înseamnă că mirii vor avea o viaţă îmbelşugată, dacă mirele scapă verigheta pe jos căsătoria va fi blestemată ş.a. Există pe acest *site* şi un model de organizare a nunţii pentru cei ce nu pot apela la o agenţie. Un program în cincizeci şi două de etape, de la oficierea logodnei pînă la împachetarea bagajelor pentru călătoria din luna de miere. Totul se poate descoperi şi face prin Internet. În curînd, poate şi copii. **(A. M.)**

Iubeşti limba română,
îţi place să citeşti? Facultatea de Litere te poate pregăti pentru orice profesie legată de obiectul pasiunii tale. Important în viaţă este să lucrezi în domeniul care ţi se potriveşte.

Dr. Mioara Avram
absolventă promoţia 1953
cercetător onorific la Institutul de Lingvistică al Academiei Române

Universitatea Bucureşti
Facultatea de Litere
NUMELE MARI SE SCRIU CU LITERE

libertatea de impresie

Mămăliga

Faceţi următorul experiment: puneţi apă la fiert într-un ceaun mare, pe o plită încinsă. Turnaţi mălai pentru mămăligă şi amestecaţi. Focul să fie tare. La un moment dat veţi constata că trebuie să vă depărtaţi de ceaun. Bulbucii se vor forma tot mai des prin locuri diverse ale suprafeţei, împroşcînd în toate părţile aburi fierbinţi şi stropi de mămăligă. Pentru cine se mai îndoia, este dovada că blînda noastră mîncare naţională poate da peste răscoale şi chiar face explozie. La fel se întîmplă şi cu paşnicele îngrăşăminte agricole cînd sînt ţinute prea mult la foc mare. Acele îngrăşăminte care se pun şi la porumbul din care se face mălaiul. Şi mămăliga, şi azotatul de amoniu pot produce în anumite condiţii eroi şi victime. Dar dacă explozia mămăligii din cazanul comunist, în decembrie, a adus, pe lîngă moarte, şi lucruri importante, azotatul manevrat de mămăligari la Mihăileşti a adus moarte şi nimic altceva. Mămăligarii de transportatori n-au ştiut că e periculos, mămăligarii de şefi de pompieri n-au ştiut ce să le spună militarilor trimişi la foc, mămăligarii de poliţişti n-au ştiut să izoleze locul, mămăligarii de camionagii au trecut liniştiţi pe lîngă maşina răsturnată a colegului lor, fără a catadicsi să dea vreo mînă de ajutor cu un extinctor, mămăligarii de procurori s-au încurcat în anchete şi n-au ştiut să le spună mămăligarilor de miniştri că nu trebuie astupată groapa imediat ca la o simplă alunecare de teren sau degajat drumul ca după un viscol (culmea e că în alte locuri gropile din şosele nu sînt astupate cu anii). Oameni cu răspundere, obişnuiţi însă cu mămăliga zilnică făcută de neveste la focul molcom al aragazului cu butelie. La fel ca şi alte mii de oameni simpli care îşi transportă azotatul de amoniu în lung şi-n lat prin ţara lui Mămăligă Vodă, în remorci, în Dacii, în căruţe şi în cărucioare, fericiţi că-şi vor îngrăşa cu el porumbul mămăliguţei lor celei de toate zilele. Ca să nu mai vorbim de sătenii din Mihăileşti bucuroşi de-un aşa chilipir pe şosea – şi pe care, pînă la urmă, l-au plătit cu viaţa. Traiul cu nasul în propria mămăligă e uneori, după cum se vede, mai riscant decît s-ar crede.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Lumi paralele

Acum cîteva zile, împreună cu mai mulţi prieteni jurnalişti, am fost implicat într-o acţiune intitulată „Ziua debutului jurnalistic“. Un concurs în care s-au confruntat mai multe echipe formate din studenţi dornici să devină ziarişti. La finalul concursului am fost pus să dau note pentru cea mai bună pagină de ziar realizată de echipele menţionate şi să stau de vorbă cu studenţii despre meseria de gazetar. Mărturisesc că nu ştiu cine a cîştigat în cele din urmă competiţia şi, probabil, nici nu are mare importanţă. Mi-a rămas însă în minte întîlnirea de cîteva ore în care ei, studenţii, au pus întrebări, iar eu am fost nevoit să mă minunez şi să dau răspunsuri.

Nu a fost prima şi, desigur, nici ultima dintre întîlnirile de acest gen. De fiecare dată constat însă cu uimire că şcoala românească produce în continuare absolvenţi pe bandă rulantă, oameni pregătiţi cît de cît în plan teoretic, dar rupţi complet de realităţile şi dinamica zilelor noastre. Nu vreau să-i bag pe toţi studenţii în aceeaşi oală, sînt printre ei – şi eu, unul, i-am întîlnit şi-i întîlnesc în fiecare zi pe holurile redacţiilor – oameni care ştiu ce vor, care se agită în sensul bun al expresiei şi încearcă să devină încă din primul an de facultate buni profesionişti media. Dar ei sînt puţini. Cei mai mulţi dintre studenţii la jurnalistică sau alte ştiinţe ale comunicării aşteaptă resemnaţi apariţia unor anunţuri cu oferte de angajare sau eşuează în munci sezoniere pe la vreo cîrciumă de cartier.

Cînd în întîlnirea de acum cîteva zile le-am reproşat amical lipsa de iniţiativă în găsirea unui loc de muncă, studenţii au protestat vehement invocînd dese drumuri la redacţiile bucureştene soldate cu nici un rezultat din cauza lipsei de experienţă. „Ne-au cerut să le arătăm ce-am scris, unde am scris... Păi, unde să scriem?! Abia am intrat la facultate...“, au rostit ei pe şapte glasuri. Le-am spus atunci că nu-i împiedica nimeni şi nimic să scoată din buzunar sau din dosare zece- douăzeci de reportaje. Sau cîteva zeci de ştiri bine scrise, ca să nu mai vorbim de eventuale editoriale, cronici de carte ori comentarii. Le-am simţit uimirea şi nedumerirea şi în mod intenţionat i-am mai lăsat să fiarbă preţ de cîteva minute. Apoi, cînd au început să se audă voci care încercau să-mi mai explice o dată ce şi cum, temîndu-se că n-am priceput cum stau lucrurile, le-am vorbit despre „teoria“ antrenamentelor „la perete“. Unii au făcut ochii mari, alţii au zîmbit înţelegînd simplitatea soluţiei. Nu-i împiedicase nimeni să scrie, doar că prea

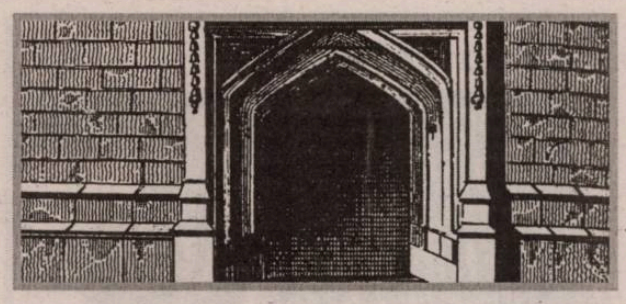

puţini îşi închipuiseră că are vreun rost să scrii un reportaj bunăoară, dacă n-ai şanse foarte mari să-l şi vezi publicat într-un ziar. Şi totuşi, cine-i împiedicase să facă acest lucru? Nimeni şi nimic, doar că nu se gîndiseră vreo clipă că se poate şi aşa, că e mult mai onorant şi mai profitabil să te duci la un interviu de angajare cu producţii editoriale nepublicate, dar publicabile, decît cu palma-n spate. Dar cel mai trist e că nici măcar nu auziseră din gura unui profesor că s-ar putea şi aşa...

Cu siguranţă, un CV însoţit de cîteva zeci de texte mai mult sau mai puţin reuşite nu garantează succesul. Dar tot înseamnă mai mult decît nimic. Şi, de fapt, aici e marea problemă a studenţilor de azi, buni români ai zilelor de mîine: ei sînt buni, foarte buni, doar că lumea e rea...

Cu ochii-n 3,14

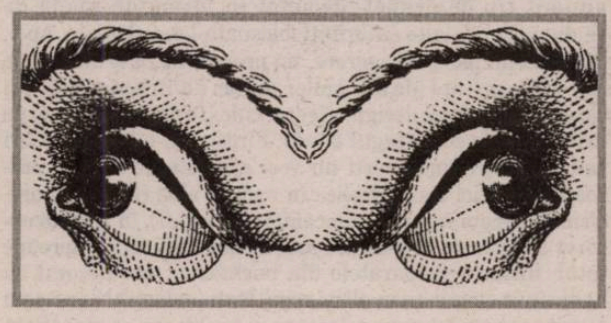

PE OSEMINTELE SPAŢIULUI MIORITIC, CONŞTIINŢA CURATĂ NU ARE CODIŢE VERZI

● Citind numele „contra-societăţii civile“ care au semnat, în *Ziua*, pentru raderea Mausoleului şi construirea grabnică, pe osemintele lui, a Catedralei Neamului – alde Buzatu, Bălăceanu-Stolnici, Cândea, Constantiniu, Coja, Puric, Marian Munteanu & Răzvan Codrescu –, nu poţi să nu ai o tresărire de îngrijorare: dar unde sînt alde Şerban Suru, alde Alex. Mihai Stoenescu, alde Leonida Lari? Şi, pentru că tot sîntem aici, unde sînt Gigi Becali & Vadim?... N-a ajuns lista la ei? (**a. l. ş.**)

● Trei zile şi trei nopţi, lîngă satul Ramu din sud-estul Bangladesh-ului, elefanţii – adunaţi în jurul cadavrului – l-au bocit pe un semen de-al lor ucis de un braconier. Întrebare fără de păcat protocronic: să se fi extins spiritul, dar şi spaţiul mioritic, pînă în Bangladesh? (**R. C.**)

● Andreea Pora realizează pentru *Evenimentul zilei* un excelent serial despre turnătorii din Televiziune. Stoica Meteleanu era un om bun la suflet, care dădea aprobări pentru plecări în străinătate, copil sărac ajuns mare, util tuturor în afară de Dumitru Iuga, pe care l-a băgat în puşcărie. Are conştiinţa curată, îi spune Andreei Pora, se uită în oglindă fără ruşine. „Avantajul meu era că aveam un cuvînt de spus. Am avut chemare de lider, eram mereu pe post de şef.“ Este în aceeaşi funcţie pe care o avea înainte de 1989. Dumitru Iuga spune că, dacă l-ar întîlni, i-ar zice: „Ce faci, nea Mete, nu te mai odihneşti şi matale puţin, să ne laşi şi pe noi să respirăm?“. (**C. G.**)

● După nesfîrşite amenzi date prin pieţele publice, inspectorii OPC ne-au dat o lecţie televizată de recunoaştere a roşiilor „bune“: sînt comestibile, demne de achiziţionat şi îşi merită preţul roşiile româneşti, care nu sînt coapte bine şi nu au codiţe verzi. Tot ce e roşu viu şi are o codiţă cosmopolită trebuie dat pe mîna Protecţiei Consumatorului, dacă nu are un preţ derizoriu. Acuma, stau şi mă uit la o pungă cu roşii, cumpărate de la Billa, care nu sînt prea coapte, dar au codiţa diabolică şi preţul pieţei. În plus, pe etichetă scrie „roşii de Curtici“. Şi ce ţi-e Curtici, ce ţi-e Pecs?... (**S. S.**)

S-AR ZICE CĂ NOSTALGIA ESTE ÎN PERICOL CAM DE MULTIŞOR ŞI N-AR FI EXCLUS CA, ÎNCĂLCÎND TRADIŢIA, CĂPRIOARA NĂPÎRLITĂ SĂ-L COPIEZE PE HAVEL

● În Marea Britanie a scăzut nu doar cifra spargerilor, ci şi calitatea celor care le practică. Poliţia spune că profesioniştii au fost înlocuiţi treptat de amatori, oameni disperaţi, de obicei drogaţi. Nu sparg casele oamenilor şi, cînd o fac, nu vor să meargă prea departe, se duc aproape de locuinţa lor şi nu aleg, intră chiar la oameni săraci. „Hoţii nu mai au pregătirea de pe vremuri. Unii nici măcar nu vin cu o geantă la lucru“, spune şeful poliţiei din Cleveland. S-ar zice că nostalgia lucrului bine făcut e mai puternică decît vigilenţa faţă de răufăcători. (**M. B.**)

● Locul lui Victor Piţurcă la Steaua este în pericol, iar patronul Becali va interveni mai mult în viaţa echipei – spune *Gazeta sporturilor* (1 iunie a.c.). Dacă un antrenor care a dus echipa pe locul doi are probleme, mă întreb prin ce vor trece consilierii politici ai dlui Gigi Becali dacă partidul său va ieşi, după alegeri, pe locul *paişpe*. (**A. C.**)

● Pe vitrina unei brutării din cartierul meu stă, cam de multişor, un afiş cu textul: „Angajăm personal (fete) pentru modelat“. Slabe speranţe, fetele nu vor modelat, vor modelling... (**M. V.**)

● Ştirea bombă – că totul, azi, dacă nu e bombă, ce e? – a venit, duminică noaptea. Cupa Rusiei la fotbal a fost cîştigată de echipa Terek Groznîi, care a învins în finală echipa Aripilor Sovietice (chiar aşa!) din Samara printr-un gol înscris în minutul 90 de Andrei Fetkov, fost internaţional rus. Terek Groznîi conduce în Liga secundă a campionatului putinian cu zece victorii din zece meciuri. Groznîi fiind o ruină, Terek joacă meciurile pe teren propriu undeva, în afara oraşului. Terek va reprezenta Rusia în Cupa UEFA (unde n-ar fi exclus ca, la bafta noastră, să cadă Steaua). Triumful celor 11 ceceni (mai există ceceni fericiţi...) a fost dedicat fostului preşedinte Kadirov, ucis într-un atentat de curînd, om care – aşa cum s-a exprimat Fetkov – „a făcut multe pentru dezvoltarea fotbalului în Cecenia“. „Dezvoltarea fotbalului în Cecenia...“ mi se pare şi mai stupefiant decît dacă s-ar găsi viaţă pe Marte. (**R. C.**)

● În *Naţional*-ul din 29 mai, Radu Ionescu ne aduce o veste deloc poveste. În Italia, Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare a creat un grup de inspectori care va verifica atît în ţară cît şi în toată lumea, oriunde există restaurante de profil, autenticitatea pizzei. Dacă patronii şi bucătarii, încălcînd tradiţia, vor pune şi altceva decît brînză mozzarella, busuioc, usturoi şi tomate peste blatul specific (cît mai subţire!), atunci acea pizza va fi declarată nulă, iar autorii vor fi „demascaţi ca impostori“... Va fi groasă, doamnelor şi domnilor! (**R. C.**)

● Cu prilejul manifestărilor din ajun de 1 iunie din Cişmigiu, participanţii, părinţi şi copii, au avut ocazia să se pozeze, pe lîngă căprioara năpîrlită, răţoi, iepuraşi şi clovni, şi cu primarul Băsescu în carne şi oase: placid, zîmbitor, în cămaşă albastră. (**I. P.**)

● În *Evenimentul zilei* de vineri, 28 mai, apare, la rubrica „Telefonul cititorului“, un răspuns extrem de interesant semnat de o anume Martina din Bucureşti: „Ard de nerăbdare să citesc minunata carte a dlui Iliescu *Convorbiri cu Nina*. Probabil că încearcă să-l copieze pe Havel, care a publicat *Scrisori către Olga* în '83“. Chiar şi în 2004 (ba nu: mai ales în 2004), comparaţia e plină de umor involuntar; pentru că Nina de astăzi nu mai e cu siguranţă Olga din '83, şi nici Iliescu nu este – nici nu a fost vreodată – Havel. Pe doamna care aşteaptă cu o atît de arzătoare nerăbdare *Convorbirile cu Nina* o informăm că autorul unic şi adevărat al cărţii este un cu totul alt Ion, pe nume Ion Barbu. Nina cu care convorbeşte rămîne însă aceeaşi. (**M. M.**)

OPRIŢI-VĂ AICI, NICI NU ŞTIŢI CE MUZICĂ ÎŞI DEAPĂNĂ ETERNITATEA LA BUŞTENI

● Călătoria-cu-Taromul, vol. 2: cine ar fi crezut? Personal tînăr & amabil, zbor fără turbulenţe, mîncare bună... Cunosc o doamnă, franţuzoaică, nume italian (după soţ), locuind la Blois şi predînd engleza pentru ingineri. Discutăm palmaresul de la Cannes. Îmi spune că a discutat cu studenţii ei *Bowling for Columbine*, precedentul documentar al lui Michael Moore... Opriţi-vă aici!, îi spun, în glumă (?). După care convenim ce bună idee ar fi să primeşti casoletele cu mîncare însoţite de denumirea felului respectiv şi de un mic bilet conţinînd reţeta; mielul *spicy* a fost delicios! (**a. l. ş.**)

● „Ia uitaţi-vă – îmi zice cu năduf şoferul taxiului în care mă aflu, arătîndu-mi scris pe un perete „Moarte ţiganilor!“ – pe asta tot ţiganii au scris-o!“ Văzîndu-mi surprinderea, tipul ţine să precizeze: „Da, da! Nici nu ştiţi ce subtili sînt. Sînt mai subtili decît noi, românii!“. Iată cum rasiştii ajung, de dragul demonstraţiei, să identifice şi calităţi la cei pe care, altfel, îi consideră inferiori. Sau poate „a fi subtil“ e de rău? (**C. P.-B.**)

● Clipul electoral al lui Raj Tunaru e cu muzică indiană din *Vagabondul* cu Raj Kapoor. Într-o emisiune electorală, Raj *Tunaroo* a spus că face parte din comisia *pentru aboozoori şi coroopţie* a Parlamentului. Gura *păcătosoolui*... (**A. M.**)

● Pe utilajele unei companii care instalează conducte de apă, numele ei şi deviza profesională: *SADE – Reţele de viaţă*. Acolo unde îşi deapănă eternitatea, divinul marchiz are prilejul să constate acum că uneori sîngele se face apă. (**D. S.**)

● La Buşteni, magazinele au culoare politică. Pe vitrine sînt lipite afişe electorale: pe o pizzerie numai afişe PRM, pe un magazin de confecţii numai PSD, pe o alimentară este refăcută alianţa PSD-PUR. Există însă şi vreo două magazine imparţiale, care expun afişele tuturor candidaţilor. (**M. V.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

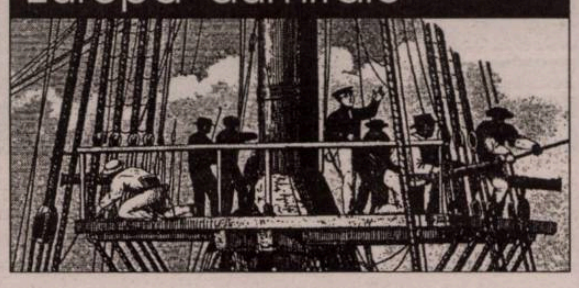

Popor de hermeneuţi

Consiliul Naţional al Audiovizualului a făcut, în ultima vreme, o serie de lucruri bune şi utile. Cu fonduri PHARE, a realizat un nou sistem de monitorizare, despre care ambasadorul Jonathan Scheele a spus că este cel mai performant din Estul Europei. A dat publicităţii două studii foarte interesante, unul despre influenţa televiziunii asupra comportamentului electoral, altul – foarte detaliat – despre impactul televiziunii asupra copiilor. Dacă avem răbdare să le citim pînă la capăt, vom putea vorbi de acum înainte despre aceste subiecte ceva mai precis şi mai nuanţat, nu cu aerul că „ne-am prins" şi ştim noi cum devine cazul cu influenţa televiziunii. Dincolo de rezultatele în sine, mi se pare că, producînd asemenea studii de interes general ori aplicînd pas cu pas normele europene în materie de audiovizual, CNA deprinde treptat un comportament instituţional neutru, de interes public.

Era şi timpul să-şi dea un pic în petic şi să ne reamintească astfel că trăim pe malul Dîmboviţei. Acum cîteva zile, a produs următorul comunicat: „Consiliul Naţional al Audiovizualului, întrunit în şedinţa publică din data de 25 mai a.c., a decis să solicite posturilor de televiziune şi de radio ca în zilele de sîmbătă, 5 iunie, şi duminică, 6 iunie, pînă la ora oficială de închidere a secţiilor de votare, să nu difuzeze emisiuni cu conotaţii electorale, inclusiv emisiuni de divertisment sau sportive". Mai pe românește, să nu difuzeze Divertis şi Vacanţa Mare ori interviuri cu Gigi Becali şi Dumitru Dragomir în calitate de „oameni de sport". Un fleac, veţi spune, daraveri de clopotniţă. Se prea poate. Dar în spatele acestui fleac se află un întreg eşafodaj de suspiciuni şi interpretări specific naţionale şi postcomuniste pe care stă societatea noastră: „nu cumva să se creadă că...", „mai bine interzicem totul decît să avem cine ştie ce probleme". Apoi, expresia „emisiuni cu *conotaţii* electorale" îmi sugerează că am devenit un popor de hermeneuţi, capabil de interpretări rafinate şi de infinite nuanţe, dar exclusiv în cheie politic-electorală. La televizor, orice s-ar da, nu mai vedem decît membri (sau nemembri) de partid: invitaţii de prin emisiuni nu mai sînt istorici, scriitori, actori, ingineri, economişti etc., ci membri de partid, aşa că şi atunci cînd vorbesc despre sfera lor profesională li se pune „burtiera" (aşa se cheamă în jargonul TV inscripţia de la baza ecranului cu numele şi calitatea invitatului) care le consfinţeşte apartenenţa politică, s-o ştim şi noi. Divertismentul nu mai e divertisment, el nu mai are rolul de a distra, ci de a băga şopîrle politizate şi de a influenţa votul popular; iar sportul are conotaţii electorale *în principiu*, căci ce poate fi mai *conotat politic* decît „mersul pe bîrnă", „cursa cu obstacole", „a da un gol" ori „a faulta"?

Ca să nu fiu acuzat de cîrteală, propun – constructiv – ca recomandarea CNA să fie extinsă pe tot parcursul anului şi la toate domeniile (film, teatru, documentare etc.). Căci *totul* poate avea conotaţii electorale. Dacă dai la televizor filmele lui Sergiu Nicolaescu, favorizezi PSD-ul. Dacă le dai pe-ale lui Lucian Pintilie, favorizezi opoziţia. Dacă dai filmul *Piaţa Universităţii*, îi favorizezi pe golani. Dacă dai un documentar despre căderea comunismului, baţi apropouri, ştim noi... Dacă dai un documentar despre capitalism, ne-am prins, baţi alte apropouri... Etc., etc. Propun, de asemenea, ca în campania electorală să se dea toată ziua muzică simfonică, aşa cum se face în zilele de doliu naţional. Dar cu vigilenţă sporită, căci şi muzica pune probleme: dacă dai Richard Strauss, nu-i bine, ăsta le plăcea naziştilor, ce vrei să insinuezi? Dacă dai Mozart, tot nu-i bine: a fost mason, iar masoneria românească e de utilitate publică. Dacă dai Bela Bartok, e grav: era ungur, se cheamă că faci aluzii contra lui Funar. Nici dacă dai George Enescu n-ai nimerit-o: era român, de acord, dar a fost căsătorit cu o prinţesă, ce, sîntem cripto-monarhişti?... Cum o dai, tot prost iese. Aşa încît, stimaţi telespectatori, vă doresc o vizionare nepolitizată. Trăiască alegerile libere şi fără conotaţii!

Victor-Iulian TUCĂ

UE şi reinventarea ţărilor din Est

„Uniunea Europeană nu e un loc unde vii şi pleci cînd ai chef. E o căsătorie. Iar căsătoria e pe viaţă."
Pierre Chevalier, reprezentantul Belgiei la Conferinţa Interguvernamentală

Pe lîngă incertitudinile legate de rezultatul viitoarelor referendumuri naţionale asupra proiectului Constituţiei Uniunii Europene (care, mai devreme sau mai tîrziu, va fi adoptat), cel mai dificil test rămîne conturarea unei identităţi europene a cetăţenilor statelor membre. Acest proces al conturării unei comunităţi politico-statale şi identitare cuprinde atît vestul, cît şi estul continentului.

Dificultatea majoră o constituie ipostazierea unei asemenea identităţi în spaţiul nordic. Dacă în Germania (în special datorită trecutului) sau în statele din sud-vestul Europei identitatea europeană are o conotaţie relativ precisă, ţări ca Suedia, Danemarca, Finlanda, ca să nu mai vorbim de Norvegia (stat care nu este nici pînă astăzi parte a Uniunii) sînt extrem de rezervate atunci cînd vine vorba de valorile comune ale etosului continental. Nu vei vedea în Scandinavia steaguri albastre cu steluţe galbene, numărul de înmatriculare al maşinilor rămîne în proporţii covîrşitoare pe modelul cel vechi (fără însemnele Uniunii), iar sărbătorirea *Zilei Europei* adună în stradă, în caz că se organizează aşa ceva, cîteva zeci de persoane. În Danemarca, de exemplu, cultul drapelului naţional este extraordinar de puternic, atît în spaţiul public, cît şi în cel privat. Numai instituţiile reprezentative ale micului regat (Parlament, Guvern, Palatul Regal) au dreptul şi obligaţia de a arbora un anumit tip de drapel (decupat în formă de coadă de rîndunică), celelalte autorităţi folosindu-l pe cel clasic. Apoi, fără nici un pic de exagerare, un procent de 99% din casele sau vilele private ale oamenilor de aici au în zona verde un catarg alb (acelaşi design, aceeaşi culoare şi dimensiune) pe care filfîie de zor steagul danez. Fireşte, la nunţi, botezuri sau petreceri cîmpeneşti nu vezi atîrnate de maşini prosoape, panglici sau păpuşica în rochiţă albă (fixată cu precizie pe capota maşinii mitocanilor levantini), în schimb observi la intrare, în grădină sau în casă, faptul că aproape totul, inclusiv preparatele din bucătărie, este decorat cu nelipsitele steguleţe în alb şi roşu. Naţionalism? Nu este un termen exact, deoarece toleranţa şi egalitatea se manifestă aici în mod universal. Căsătoriile mixte sînt ceva normal (faptul că prinţul Frederik s-a însurat de curînd cu o australiancă fără rang nobiliar, comentat într-un cotidian bucureştean în termenii „Nunta Cenuşăresei cu prinţul Danemarcei", spune multe despre diferenţa uriaşă de mentalitate dintre cele două spaţii), integrarea străinilor funcţionează mai mult decît rezonabil, iar oamenii nu îşi dau coate cînd un negru le trece prin faţă (spre comparaţie, vezi excelenta parabolă din filmul *Occident* al lui Cristian Mungiu).

La prima vedere, avem de-a face cu afirmarea unei identităţi naţionale a unor state de dimensiuni mici şi cu neliniştea lor faţă de posibilitatea asimilării de către statele mai mari. Totuşi, reticenţa faţă de proiectul identitar are cauze mult mai adînci. Scandinavii se simt solidari între ei şi, în acelaşi timp, diferiţi de alţi europeni. Berlusconi, Chirac şi ingineriile lor financiare, scandalurile de corupţie, birocraţia şi lipsa de transparenţă de la Bruxelles, dublate de alte decizii considerate eronate, cum ar fi recenta acceptare a produselor modificate genetic *(GM products)*, sînt doar cîteva dintre cauzele scepticismului manifestat de nordici în privinţa integrării europene. Cultura Nordului are ca valori principale educaţia, egalitatea şi cultul pentru protecţia mediului. În toate aceste aspecte ei sînt mai înaintaţi decît alte ţări ale Uniunii Europene, iar performanţele lor sînt comparabile cu cele ale Statelor Unite. În condiţiile de faţă, este greu de imaginat că aceste ţări or să accepte o constituţie care le-ar priva de luarea deciziilor în cele mai esenţiale aspecte ale suveranităţii naţionale. Este rîndul celorlalte state să înveţe şi să aplice modelul nordic şi poate aşa configuraţia europeană va fi completă şi va avea de cîştigat la capitolele transparenţă şi corectitudine. Oricum, Europa fără spiritul ţărilor scandinave va fi la fel de pustie ca una fără parfumul celor balcanice.

Nici în ceea ce priveşte noile state membre sau cele viitoare (am în vedere România şi Bulgaria fiindcă, în actualele condiţii, a te gîndi la Turcia pe termen scurt pare a fi o nebunie) situaţia identitară nu este mai avansată, deşi steagurile Uniunii sînt peste tot, iar toată lumea simte, iubeşte şi mai ales se visează în Europa. Dacă în privinţa extinderii orizontale s-au realizat adevărate miracole, identitatea europeană rămîne a fi redefinită şi în dimensiunea sa substanţială.

În privinţa extinderii orizontale, într-o conferinţă recent desfăşurată la Bruxelles („Harnessing the power of EU enlargement" – 13 mai 2004), personalităţi importante din sfera relaţiilor europene, printre care Günther Verheugen şi Pierre Chevalier, îşi exprimau speranţa că 1 ianuarie 2007 va fi data aderării României şi Bulgariei, însă „la acest moment un singur lucru este cert: viitorul este în mîinile lor". Mesajul este clar (identic, de altfel, cu cel al parlamentarului Arie Ostlander): europenii şi-au luat un angajament şi se vor ţine de cuvînt. Depinde însă de performanţele fiecărui stat cînd va fi pregătit de aderare.

În privinţa extinderii substanţiale, numai de cele zece ţări est-europene va depinde dacă recenta aderare va fi un succes sau un eşec. De altfel, Elemer Hankiss, preşedintele Gallup Europe, a vorbit explicit despre „necesitatea ca aceste ţări să se reinventeze pe ele însele, pentru că au stat într-o cuşcă şi şi-au pierdut capacităţile de reflecţie şi de acţiune". Evident, vorbitorul maghiar se referea la perioada comunismului, însă unele state ar trebuie „reinventate" (politic şi constituţional) plecîndu-se tocmai de la începuturile existenţei lor moderne. Cazul României este concludent: problemele apărute o dată cu naşterea statului modern, la mijlocul secolului al XIX-lea, au rămas în mare măsură nerezolvate şi au fost agravate de comunism. Tradiţia aceluiaşi stat, cînd autoritar, cînd despotic, cînd dictatorial, gîndirea extremisto-dogmatică, fie a extremei drepte interbelice, fie a comuniştilor sau a unora din actualii mutanţi social-democraţi (de exemplu, modul profund nedemocratic al desfăşurării actualei campanii electorale sub patronajul PSD), elitismul intelectualilor şi nepăsarea lor acută faţă de situaţia ţărănimii, relaţia statului cu Biserica ortodoxă (vezi actuala construcţie a Catedralei Mîntuirii Neamului) şi mai ales lipsa unor susţineri materiale în privinţa educaţiei maselor largi ale lumii satelor, iată aspectele esenţiale în care România ar trebui „reinventată" din temelii.

Întrebat, în cadrul aceleiaşi conferinţe, ce aduce România Uniunii Europene, Adrian Năstase a amintit moştenirea latină, valorile culturale ale perioadei interbelice şi o tradiţie europeană în artă, muzică etc. Un răspuns diplomatic şi valabil în formă, fiindcă pe fond, marea masă a populaţiei româneşti trăieşte în sărăcie, cîteodată extremă, vorbeşte agramat şi cu un accent în care păleşte orice urmă de latinitate, iar procentul celor care au citit măcar o carte în ultimul an este umilitor de scăzut. Există excepţii, desigur, însă acestea nu sînt reprezentative pentru o naţiune.

Totuşi, cred că ceea ce poate îmbogăţi etosul european este bucuria specifică a românilor (şi a balcanicilor, în general) de a trăi. Dincolo de bisericile din Moldova sau de cele fortificate ale saşilor din Transilvania, dincolo de Delta Dunării, de peisajul şi fauna (încă) bogată a Carpaţilor, dincolo de nebunia unui loc ca Vama Veche (danezii au Christiania lor), de aerul bizantin al sudului sau de goticul oraşelor din Ardeal, se mai păstrează încă ceva şi mai important: bucuria sufletească spontană şi autentică a „stării de a (te) dărui". În rest, dacă pentru alte ţări din Est tranziţia este o călătorie în care, după afirmaţia Ministrului Integrării din Croaţia făcută la aceeaşi conferinţă, *nu contează data aderării, ci calitatea parcursului*, pentru România, aceeaşi tranziţie pare o Golgotă fără de sfîrşit. Este adevărat, alte state est-europene au şi ele probleme majore (sărăcia estului Poloniei, nerespectarea dreptului minorităţii ruse în unele state baltice, discriminări împotriva ţiganilor în Cehia şi Slovacia, naţionalismul maghiar etc.), însă ele îşi pot trata mai rapid şi mai eficient maladiile din trecut.

Comparîndu-i pe cetăţenii actuali şi viitori ai Uniunii Europene, e limpede că unii dintre ei nu se simt europeni, deşi sînt, iar alţii se simt europeni şi nu sînt deloc aşa. Viitorul Uniunii Europene poate fi proiectat numai împreună.

Bruxelles, 19 mai

EDITURA POLIROM

Gabriela Melinescu
Acasă printre străini

Noutăţi:

Toma Pavel
A şasea lumină

Amélie Nothomb
Metafizica tuburilor

Charles Bukowski
Poşta

www.polirom.ro

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. **22** ● 11-17 iunie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

ÎN EXCLUSIVITATE pentru ***Dilema veche:*** Vanja Calović, activistă ONG din Podgorica ● Raico Cornea, corespondent de război în fosta Iugoslavie ● Zvezdan Djukanović, jurnalist sîrb din Kosovska Mitrovica ● Jasmina Husanović, lector la Universitatea din Tuzla, Bosnia-Herţegovina ● Ilija Jandrić, jurnalist la Televiziunea Croată ● Nemanja Nenadić, şeful biroului din Belgrad al Transparency International

Fosta Iugoslavie azi

„Unui război drept îi preferăm o pace nedreaptă.“
SAMUEL BUTLER

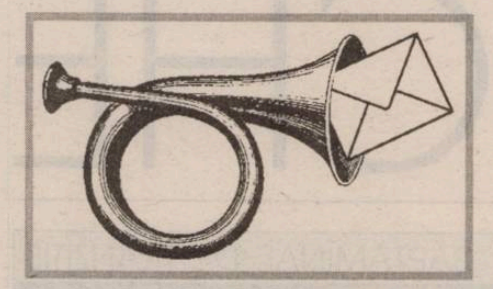

Nr. 15: *Scrisoarea dlui D. Feldman: „Sînteţi unilaterali!“*

Care „pro“ şi care „contra“?

Doresc să-mi exprim şi eu părerea în discuţia stimulată de scrisoarea dlui D. Feldman referitor la orientarea revistei *Dilema veche* (D.V.).

1. Că D.V.a luat un curs partizan în ce priveşte problemele de politică internă este un fapt evident. Cititorii care afirmă contrariul sînt probabil cufundaţi în contemplarea celor trei portrete pătrate din prima pagină şi nu mai simt nevoia să întoarcă paginile.

Număr de număr, domnii: M. Dinescu, C. Ghinea, D. Goanţă, S. Voinescu, M.Vasilescu, C.G. (extrase din presă) duc o campanie din ce în ce mai accentuată.

2. Ce fel de campanie? Nu rezultă care este „pro“-ul acesteia, dar în mod sigur este „contra“ PSD. Nici dacă este de „stînga“ sau de „dreapta“ nu pot spune deoarece nu sînt atinse aspecte de ideologie, ci mai degrabă cele de suprafaţă (ca să nu spun superficiale).

3. Ce e rău în asta? Nu-i nimic rău, doar că se derogă de la un principiu implicit în titlul revistei. În orice manual de logică stă scris că o dilemă are două „coarne“, două antecedente, din confruntarea cărora trebuie să rezulte „consecventul“, concluzia.

Să nu fi găsit autorii mai sus citaţi al doilea corn, sau nu a aflat Redacţia autori care să o facă, sau a lipsit „voinţa politică“?

4. Conţin aceste articole dezbateri de idei? Nicidecum. Temele acestora privesc aprecieri subiective asupra caracterului unor persoane sau relatări despre mărunte conjuncturi ale zilei de genul: „Năstase mănîncă c...t în public“, „Cel mai important atu al lui Geoană: nu este asociat pe deplin cu PSD“, „Mircea Geoană vizitează şcoli, iar orele de curs sînt comprimate pentru a lungi recreaţiile şi a permite propaganda electorală a acestuia“, „Năstase suferă de totalitarită cronică“ etc. (am dat doar cîte o singură mostră din fiecare autor citat).

5. Cui îi folosesc aceste articole? Electorilor încă nehotărîţi spre a-i lumina sau adepţilor partidului de guvernămînt spre a-i converti? Nu, deoarece lipsesc cu desăvîrşire argumente convingătoare. Adepţilor opoziţiei spre a-i mobiliza? Nu, deoarece lipsesc referinţe cît de cît solide.

Şi atunci?

R ZIMAND
rudizimand@pcnet.ro

Actualităţi

O analiză muzicală

O generaţie (în măsura în care avem încredere în acest cuvînt plin de capcane) se defineşte nu numai prin cărţile pe care le citeşte, ci şi prin muzica pe care o ascultă. Această constatare se aplică cu precădere în aceste timpuri în care principalul mijloc de influenţare a tinerelor minţi îl constituie massmedia, o adevărată forţă devastatoare, şi mult mai puţin *cartea*, un element mult prea greoi pentru a fi util acestor vremuri grăbite, deoarece lectura necesită concentrare, constanţă şi răbdare (şi cine mai posedă aceste calităţi astăzi?). Dacă în perioada interbelică generaţiile se formau în urma lecturii unui foarte mare număr de cărţi, în anii celeilalte libertăţi regăsite, acest lucru nu mai este posibil decît într-o măsură pe care o vom analiza mai încolo. Probabil că tînărul generaţiei 1927 era mult mai inteligent decît tînărul generaţiei 1990, ca să nu mai vorbesc de cel al generaţiei 2000, numai datorită faptului că pe atunci încă nu se inventaseră televiziunile, iar radioul, unul singur şi naţional, transmitea concerte simfonice şi prelegeri filozofice, istorice etc. crezînd în misiunea lui educaţională*. Diferenţele, însă, sînt mult prea mari pentru a discuta prea mult despre cele două tinere generaţii (la acele momente istorice, evident).

Cred însă cu tărie că generaţia anului 1990 se defineşte şi prin muzica ei, faţă de toate celelalte care vor veni şi mai ales faţă de cea care începe să se contureze acum, în anii 2000. Intervalul 1990-1997(8) a fost benefic din punct de vedere intelectualo-muzical, iar cei care se formau spiritual atunci îi vor purta amprenta pentru, cred, restul vieţii. Motivul principal îl constituie inexistenţa industriei de prost-gust valahe, adică a fabricii de *entertainment* dîmboviţene (invariabil), cea care produce cu veselie şi multă eficacitate, trebuie să o recunosc, prefabricate sexy din carton şi sîni siliconaţi (aud la radio: *ştiu că abia aşteptaţi ştiri din lumea show biz-ului autohton*, şi vă rog să credeţi că e vorba de un post cît se poate de serios) sau păpuşi masculine bine machiate, dar complet ratate din punct de vedere muzical. Dacă generaţia care s-a format în anii '90 are multe mari defecte, sînt sigur că influenţa libertăţii muzicale cîştigate după 1990 reprezintă o bilă albă, demnă de remarcat. Evident, muzica bună a năvălit în România după 1990, adresîndu-se celor care puteau şi doreau să o recepteze, adică nouă. Am inhalat-o precum un parfum de cea mai bună calitate după ce petrecusem ani întregi într-un abator împuţit. Şi culmea, lipsa unei mass-media independente, private, eventual de profil (de tipul televiziunilor muzicale, pe zi ce trece mai numeroase, dovadă a succesului afacerii) nu a împiedicat receptarea muzicii de calitate. Sînt sigur că un rol important l-a avut şi Piaţa Universităţii, manifestare în bună măsură imaginată după *tipare hippiote*, lipsită de violenţă, bazîndu-se pe utopia unui altfel de mesaj decît era obişnuită populaţia României să audă după 45 de ani de comunism. De la celebrul balcon al Universităţii se cînta, şi nu orice fel de manele, ci muzică politică, un gen novator în muzica valahă de pînă în 1989, obişnuită mai mult cu lălăielile sentimentale ale Mirabelei, Angelei Similea sau cu retragerea strategică a Phoenix-ului în mitologie şi atemporalitate. E drept, pe atunci nimeni nu făcea politică nici în ţară, iar în domeniul muzical poate doar Cenaclul „Flacăra“ să fi fost politizat (căci, în accepţiunea valahă, a face politică înseamnă şi a linge – scuzaţi cuvîntul). De la balcon s-a cîntat „Mai bine golan decît activist, mai bine mort decît comunist“, unul din motto-urile acelui moment care mai spăla puţin din ruşinea de a fi român. Generaţia '90 se deosebeşte de generaţia 2000 şi prin atitudinea pe care a avut-o faţă de muzică, prin faptul că a încercat şi într-o bună măsură a reuşit să recupereze ceea ce apăruse valoros în lumea internaţională a muzicii anglofone. S-a început de-a valma, cu Queen, formaţie a cărei modă a dominat în bună măsură anii aceia şi datorită morţii lui Freddie Mercury, cu Pink Floyd, Yes, Bruce Springsteen, Creedence Clearwater Revival, Joan Baez, Deep Purple, Dire Straits, Genesis etc. E greu de crezut că cineva care s-a format intelectual în anii '90 nu a fost influenţat de unul dintre aceste nume legendare ale lumii rock. Nu ne cantonam numai în zona grea a rock-ului clasic, ci priveam şi ascultam şi extraordinara muzică disco a anilor '80 care încă nu murise, îşi răspîndea influenţa tonică şi dulce prin Sandra, Pet Shop Boys, Bad Boys Blue, C.C. Catch, Blue System, Men at Work etc. Şi chiar celebrele trupe ale anilor '70 Abba şi Boney M. O fracţiune disidentă iubea Depeche Mode, însă, ascultînd mult această formaţie, nu reuşesc să înţeleg cum putea fi un asemenea grup în conflict şi rivalitate cu celelalte ramuri ale muzicii generaţiei '90. Probabil că inexistenţa unei ameninţări muzicale a determinat acest fapt amuzant. Evident, o minoritate s-a radicaliza adoptînd un rock *hard*, dus către extreme, însă această facţiune nu a dominat nici un moment categoria iubitorilor de rock, devenind celebră doar prin publicitatea făcută de către *oamenii muncii de la oraşe şi sate* bine manipulaţi de către propaganda iliesciană. A fi roker era sinonim pentru aceste largi categorii cu a fi nespălat şi pletos, un veritabil împuţit satanist şi, în plus, din punct de vedere politic, un anarhist sau un legionar sau amîndouă în acelaşi timp, căci astfel de noţiuni erau şi încă sînt extrem de confuze pentru acest segment majoritar din electoratul românesc (vehiculate, cum sînt, de către partea interesată). Asocierea acestei minorităţi cu Piaţa Universităţii se făcea, în consecinţă, imediat. Şi la ei se referea Ion Iliescu cînd acuza bandele de legionari.

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Ne împărţeam în tabere în funcţie de formaţia pe care o iubeam mai mult, însă alegeam întotdeauna din acelaşi grup muzical, iar diferenţele dintre noi erau minime (stînd şi gîndindu-mă acum cînd am fost invadaţi de muzica barbară, transformîndu-ne în adevărate insule ameninţate din toate direcţiile de imensele valuri ale tsunami-ului). Bătea într-adevăr un fel de *wind of change*, iar această generaţie era optimistă pentru că era generaţia revoltei şi a speranţei. Dezamăgirea şi emigrarea masivă avea să urmeze prin anii 1998-1999. Norocul acestei generaţii a constat în absenţa muzicii comerciale româneşti. Existau clasicele formaţii ale rock-ului optzecist român, Iris, Holograf, însă impactul lor nu a fost foarte mare. Timpuri Noi cred că ar merita o analiză mai atentă deoarece această formaţie sintetizează mult mai fidel starea acestei generaţii. Poate că muzica lor a însemnat mai mult decît a altora deoarece exprimă starea deplorabilă a ţării folosind rock-ul ironic, acid şi extrem de critic. Banalitatea se transformă în motiv muzical, iar sentimentele înalte atît de intens cîntate de către toţi predecesorii lor comunişti (dragostea pură şi absolută) se transformau în lucruri umane, tangibile, uneori abjecte. Habitatul acestor cîntece derizorii era blocul şi cartierul infect al Bucureştiului, crîşma, bodega din colţ, ghena de gunoi. Cred că din această cauză muzica lor va rămîne în istoria muzicii autohtone, spre deosebire de marea majoritate a exponenţilor *boom*-ului muzical românesc din anii 2000. Diferenţa o face autenticitatea. Timpuri Noi dezvăluia adevărata atmosferă a ţării. Sînt sigur că şi ei au contribuit la efemera victorie din 1996. Mă întreb cît de deplasată ar fi comparaţia dintre Timpuri Noi şi Lucian Pintilie.

Refluxul muzicii de calitate din România, ascultată de către generaţia '90, a apărut tocmai cînd piaţa şi-a băgat coada şi a început să ceară cît mai multă producţie. S-a ajuns, într-un ritm descendent, la cele mai insalubre manifestări muzicale, toate promovate intens. Şi astfel diferenţa dintre generaţia '90 şi cea din 2000 constă în diferenţa dintre a-i avea drept idoli pe Bruce Springsteen şi pe Costi Ioniţă. Partea pozitivă a acestei stări de fapt constă în intrarea în normalitate. Într-adevăr, generaţia '90 nu era normală, deoarece ani buni a crezut în ceva greu de identificat astăzi în această ţară, pentru că, trăind o ruptură istorică, a receptat realitatea altfel. De-a lungul acestei perioade se poate schimba ceva, mai mult sau mai puţin, în funcţie de adversari şi de propriile capacităţi (inteligenţă, hotărîre, coeziune etc.). Probabil că aceasta este şi deosebirea fundamentală dintre cele două părţi. Generaţia '90 a trăit acea perioadă zbuciumată din istoria României postrevoluţionare, 1989-1999 (ani definiţi mai ales de mineriade, această formă modernă de război civil intra-românesc), în timp ce noua generaţie nu are memoria încărcată cu acele evenimente. Studenţii de acum aveau în jurul vîrstei de 10-11 ani cînd CDR cîştiga alegerile iar Piaţa Universităţii era plină de oameni fericiţi. Ceea ce face diferenţa între muzica celor două generaţii postrevoluţionare (de tranziţie către generaţiile cu adevărat normale) constă în *mesaj*. Generaţia '90 asculta acea muzică concepută pentru occidentali în primul rînd (piaţa lor de desfacere) şi mai apoi pentru restul lumii. Adoptînd şi identificîndu-se cu ea, generaţia '90 nu putea decît să preia şi mesajele ei. Iar acestea erau cît se poate de politizate căci fiecare formaţie sau artist al acestui curent muzical deţine astfel de cîntece. (Pink Floyd – *The Wall*, U2 – *Sunday Bloody Sunday*, Queen – *I Want to Break Free*, Deep Purple – *Child in Time*). Există o diferenţă între acest fel de muzică şi unduirea feselor practicată la scară largă de către muzica anilor 2000.

Îmi dau seama că nu există criterii şi categorii clare, fără drept de apel, indubitabile, mai ales în astfel de subiecte delicate care ţin de gusturile muzicale ale fiecăruia. Departe de mine ideea de a condamna sau înfiera ceva sau pe cineva. În acelaşi timp, continuu să cred în ideea de valoare şi de diferenţiere.

Codruţ CONSTANTINESCU
Cîmpina

* Exemplificator în acest sens mi se pare *Jurnalul* lui Mihail Sebastian care abundă în referiri legate de concertele de muzică transmise de Radiodifuziunea Română şi nu numai.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Emigrarea**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU,
Adina POPESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1,
010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“ şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 20.300 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Umanism în derivă

Din puzderia de înțelesuri ale termenului „umanism", două păreau să fie esențiale: înțelesul cultural, cu referință la *studia humanitatis* și la *paideia* (educație, formare), și înțelesul etic, cu referință la *philanthropia*, adică la dragostea de oameni și la salvgardarea demnității și a bunăstării lor. Ambele înțelesuri au intrat în derivă și odată cu ele noțiunea însăși de umanism.

1. Ceea ce societatea tradițională, pre-modernă sau modernă, numea „cultură" trece astăzi printr-un proces de re-evaluare și redefinire, care i-ar putea fi fatal. *Instrumentele* consacrate ale culturii (cartea, de pildă, sau obiectul de artă) și *instituțiile* consacrate ale culturii (școala, muzeul, biblioteca) vor înceta să mai semene, în viitorul foarte apropiat, cu portretul lor de-acum. Conceptul însuși de „cultură" și-a pierdut conturul și prestigiul. „Cultura" e relativizată, demontată, demitizată ca ceva demodat, dacă nu chiar ca o formă subtilă și „elitistă" de monopol intelectual, supraviețuind artificial, într-o lume care caută valori mai puțin solemne și mai „echitabile". Un articol al lui Robert Brightman, apărut în *Cultural Anthropology* (nr. 509) din 1995 se intitulează: „Forget Culture: Replacement, Transcendence, Relaxification". James Clifford avea oarecari dileme încă din 1988: *„...culture is a deeply compromised idea I cannot yet do without"* („The Predicament of Culture"). Ulterior, înclinația de a *do without* s-a consolidat. Steven Greenblatt, probabil cel mai mare shakespearolog contemporan, scria în 1990: *„Like «ideology» (...) «culture» is a term that is repeatedly used without meaning much of anything at all, a vague gesture toward a dimly perceived ethos"**. Cultura e supusă, deci, unei eroziuni insidioase, provocată nu de ideologii barbare, de satrapi ignari, de regimuri dictatoriale, ci de proprii ei exponenți. Nu pistolul lui Goebbels, ci pragmatismul *matter of fact*, anti-elitist, post-modern, *politically correct*, al unor distinși cărturari, în genere anglo-saxoni, se mobilizează pentru a da lovitura de grație. Și nu e vorba de o simplă insurgență ideologică. Lucrurile au demarat, în detaliu, mai demult, terenul e pregătit. Peste tot în lume, studiile clasice – ca să dau un singur exemplu – sînt în mare suferință. Greaca și latina nu se mai bucură nici de interes academic, nici de bunăvoința sponsorilor. Au devenit domenii exotice. Lectura nu mai e *loisir*-ul predilect, *otium*-ul studios nu mai face parte din stilistica veacului. Nu mă grăbesc să dau acestor constatări o conotație apocaliptică. Schimbările, uneori radicale, fac parte din metabolismul firesc al istoriei. Dar nu ne putem preface că nu le percepem și nu putem folosi aceiași termeni pentru realități care, între timp, au traversat ireversibile metamorfoze. Termenul „cultură" a devenit un termen „slab", a căpătat o evidentă paloare. În aceste condiții, termenul „umanism" nu-și mai poate păstra accepțiunea clasică.

2. Mentalitatea contemporană, spre deosebire de aceea a umanismului tradițional, e dominată de un tip de gîndire care se poate defini ca *anti-ierarhică*. De la un legitim refuz al inegalităților de tot soiul care au poluat milenii întregi de istorie umană, s-a alunecat spre un *egalitarism* în același timp nerealist și dogmatic. A vorbi despre „elite", despre înzestrări individuale diferențiate, despre categorii sociale supraordonate altora, despre centru și periferie, despre „modele" umane aflate deasupra mediei comunitare, echivalează cu a îndemna la discriminare. Simpla sesizare a *diferenței* trece drept o intolerabilă *nedreptate*. În aceste condiții, rolul privilegiat al omului în raport cu celelalte regnuri ale naturii e repus în discuție, reanalizat, obligat să accepte limite mai modeste. În consecință, anthropocentrismul e resimțit ca o formă de aroganță. Nu numai că omul nu trebuie situat deasupra altor registre ale realului: el constituie, în raport cu ele, o amenințare, o sursă potențială de destabilizare. Omul care nu se smerește în fața naturii și care o manipulează de pe poziții de forță constituie o emblemă a răului. Perspectiva ecologică asupra umanității – inevitabilă într-un context al degradării galopante a mediului – e greu compatibilă cu retorica umanistă. Omul nu e deasupra naturii decît prin abuz. „Centralitatea" lui apoteotică e o superstiție culturală care trebuie rapid „deconstruită". Cine a urmărit, în ultimii ani, Animal Planet n-a putut trece cu vederea unul din clip-urile mereu reiterate ale programului. Pe fondul unor imagini atașante din lumea animală și al unui acompaniament muzical sublim, o voce catifelat baritonală rostește oracular: *Animals are better than humans*. Demiurgul însuși pare a fi emitentul acestei propoziții, la o prezumtivă judecată finală a speciilor. Sentimental vorbind, te simți copleșit. Dar ești la o mare distanță de imaginea glorifiantă a „omului universal", a creaturii care încununează, justifică și mîntuie creația... Plasat într-o poziție de netă inferioritate, omul nu mai poate fi conceptul structurant al unei doctrine „umaniste". El rămîne o determinare secundă, „slabă" a unei mari instanțe totalizante care se numește fie natură, fie istorie, fie „mondializare", dar care, în orice caz, îl include prin *subordonare*, fără solemnități desuete, fără tentația monumentalului.

În acest context, umanismul tinde să fie, deocamdată, simpla recunoaștere a unei înfrîngeri și efortul subiacent de a îngriji o comunitate periclitată.

* „Culture", în *Critical Terms for Literary Studies*, Frank Lentricchie and Thomas Mc.Laughlin eds., 1990.

cu dilema la croitor

Există pericolul ca opoziția, îmbătată de succesul localelor, să derapeze la cel de-al doilea scrutin?

Dacă nu s-ar fi întrupat și nu și-ar fi scos pe podium splendoarea banalității, Mircea Geoană, topit precum cînepa în apa chioară a diplomației românești, i-ar fi dat mai multe bătăi de cap Băsescului.

Ce vreau să spun? Că statuia candidatului necunoscut ar trebui să troneze în sediile liberale, pediste sau puriste, căci naivi sînt cei ce-și închipuie că ne-a lovit brusc amokul pentru fermecătorul și luminosul Chiliman, ăl de-a stat pitulat cu acadeaua SAFI în bot sub mantaua lui Cataramă.

Sastisiți de-atîta Năstase și atîta Darabont, înghițim, iacătă, pe post de prospătură, și o scrumbie afumată din opoziție, numai că, spre exemplu, patronul Berceanu n-ar trebui să iasă prea în față, să nu ne amintim că în fabrica sa muncitorii nu au acces la closet.

Fiți treji, domnilor din opoziție, și rugați-vă să nu ne trezim noi din beția de a merge la vot.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Birocrația salvează România?

Să presupunem că sînteți șef de echipă și Gheorghe, un muncitor din echipa dumneavoastră, încalcă foarte des programul de lucru, așa cum este el stabilit prin contract, dar, pînă la urmă, termină totdeauna ce are de făcut. Cum ați proceda? 1) Îl sancționați; 2) Nu interveniți.

Aceasta este o întrebare de chestionar sociologic de natură să „măsoare" comportamentul contractual. Comportamentul (pe cît posibil) și nu atitudinea, adică nu ce *părere* aveți despre o relație contractuală, ci cum ați *proceda* concret într-o astfel de situație? Nu aș fi amintit vreodată în paginile *Dilemei vechi* despre aceste îndeletniciri sociologice ce pot părea prea tehnice dacă nu aș fi avut recent o surpriză pe care o consider semnificativă într-un context și mod mult mai generale. Iată despre ce este vorba.

Discutînd într-un grup de vreo 20 de masteranzi (toți angajați, unii chiar în organisme internaționale) despre astfel de probleme „tehnice" legate de cultura economică, atitudini culturale față de muncă și alte asemenea, am dat și acest exemplu cu gîndul să ilustrez cu cifre relativa lipsă de „comportament contractual" a „muncitorului român". Nu știu ce-mi veni însă și, înainte de a purcede la demonstrația mea didactică, i-am întrebat și pe ei cum ar proceda în cazul de mai sus. Toți au răspuns, la unison, că nu ar interveni. *De ce?* – m-am interesat eu, intrigat. *Ca să nu stric coeziunea grupului,* zice unul, *deoarece scopul e să-ți termini treaba, nu să vii la timp,* explică un altul, *deoarece important este dacă eu am încredere în Gheorghe că va face ce are de făcut, restul e birocrație* – convin apoi oarecum cu toții. Iar birocrația, știm și noi, este un lucru rău!

Nu este vorba, evident, despre un sondaj de opinie reprezentativ și ar fi aberant ca cineva să tragă de aici concluzia că așa-i românu'. Totuși, unanimitatea și firescul acestei soluții pot fi considerate cel puțin simptomatice.

Simptomatice pentru ce? Păi, pentru ideea ce pare larg împărtășită că la baza unei relații de muncă și, de fapt, a **organizării** muncii, e firesc, bine și recomandabil să se afle *încrederea în Gheorghe*, adică o **relație personală**. Ceea ce este cu adevărat posibil, bine și frumos în lumea satului (mai de demult...), a potcovăriei din islaz sau la tîrgul de duminică. Dar este total imposibil în instituțiile a căror menire este să organizeze eficient, permanent și pe scară largă (națională sau internațională) activitatea și schimburile dintre oameni. În acest caz, încrederea în Gheorghe trebuie înlocuită cu încrederea în instituții, egală și aceeași pentru oricare Gheorghe ce își desfășoară activitatea în acea instituție. Imaginați-vă ce ar însemna dacă, înainte de a vă depune banii la bancă, de exemplu, ar trebui să discutați mai întîi pe îndelete cu Mimi de la ghișeu, ca să vedeți dacă puteți avea încredere în ea sau nu! Relațiile în aceste instituții nu pot fi decît **impersonale** și contractuale, adică aceleași pentru toate persoanele implicate în relație. Iar toate acestea se cheamă birocrație. De la Max Weber încoace știm că „între un mecanism birocratic pe deplin dezvoltat și celelalte forme de organizare există un raport similar cu acela dintre mașinism și moduri de producție manuale", că birocrația înseamnă raționalizare și eficiență a muncii iar aceasta presupune înlocuirea relațiilor subiective și emoționale dintre indivizi cu modele impersonale, prestabilite și rutinizate. E adevărat că pentru ca toate acestea să fie adevărate și nu doar normative, birocrația trebuie să funcționeze cu adevărat după propriile sale norme iar oamenii să fie cît de cît convinși că așa stau lucrurile.

Or, din motive pe care, personal, le-aș considera mai degrabă întemeiate, românii nu au încredere în instituții – și deci, implicit, în mecanismele birocratice prin care funcționează acestea.

Să presupunem că aveți de rezolvat o problemă administrativă, plata unei taxe sau o problemă legată de locuință, de pildă. Vă așteptați să fiți tratat corect de către funcționarul care se ocupă de această problemă? Aceasta este o altă întrebare de chestionar, la care aproape două treimi dintre cehi au răspuns că da iar peste două treimi dintre ruși au răspuns că nu. Românii (doar din București) au dat răspunsuri care ne apropie mult mai mult de ruși decît de cehi. Dar dacă îl cunosc pe funcționarul cu pricina sau îi dau un oareșce bacșiș, lucrurile se schimbă – au adăugat atît rușii cît și românii...

Morala fabulei este că nu birocrația ne sufocă, ci lipsa ei este marea noastră problemă. Lipsa unei birocrații funcționale, nu a unor birocrați coruptibili, lipsa unor relații contractuale aceleași pentru toți și nu a unor relații de încredere cu fiecare (sau măcar cu unii). Iar cîtă vreme lucrurile stau așa, de ce să-l pedepsești pe Gheorghe cînd el, cel puțin, își face pînă la urmă treaba?

ținerea de minte

Adormita

„Adormită pe plocate,
Te-ai trezit pe jumătate
Și ți-e frică și sfiială
Că te prinde ziua goală.

Nu poți iute să-ți ascunzi
Sînii albi, de-abia rotunzi,
Nici păianjenul din plasa
Cu trei colțuri, ca mătasa.

Haide, nu-ți fie rușine
Că se uită mult la tine.
Vărul soare, din livede,
A orbit și nu te vede."

(Tudor Aghezi)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Notiţe

● Noul purtător de cuvînt al PSD, Titus Corlăţean, se dovedeşte a fi, în ciuda vîrstei, perfect integrat în galeria sinistră a lui Dan Matei Agathon. A afirmat că „sînt o serie de nereguli care arată existenţa unei strategii de fraudare a alegerilor de către alianţa PNL-PD şi PRM". Un fel de a ţipa preventiv, în caz că... Oricum, firma angajată de guvern pentru tragerea la răspundere a celor care vor pune la îndoială corectitudinea alegerilor ar trebui să se autosesizeze. Apariţia televizată a lui Adrian Năstase în seara alegerilor a fost bizară. Primul ministru a făcut o declaraţie rece la care nu îl obliga nimeni, cu o mimică dezamăgită, în care a promis dublarea salariilor. Promisiunea fusese folosită de Mircea Geoană în campania pe care tocmai o pierduse cu brio. Nu este clar de ce a ţinut neapărat să apară într-un moment de maximă vizibilitate, dar într-un context negativ pentru el. Avea impresia că nu apare destul de mult la televizor şi nu trebuia scăpat prilejul?

● Traian Băsescu a obţinut victoria pe care şi-o dorea. Are consiliul. La viitoarele alegeri nu va mai avea scuza că nu a fost lăsat să lucreze. De altfel, hărţuirea lui Băsescu în aceşti patru ani s-a întors împotriva PSD în campanie. Prin această victorie, apare o problemă care va da Alianţei D.A. multe bătăi de cap în cazul că va reuşi să formeze un guvern după alegerile din toamnă. Băsescu a promis că dacă îşi primeşte consiliul, nu va pleca în nici un caz de la Primărie. Nu mai poate da înapoi. Tandemul Stolojan la Preşedinţie şi Băsescu la Guvern rămîne fără unul dintre cei doi poli. Alianţa nu are un alt candidat de talia şi cu autoritatea lui Băsescu care ar putea să conducă guvernul. Primarul a fost unul dintre cei mai respectaţi miniştri în cadrul guvernelor de coaliţie (chiar şi în timpul conflictului cu Ciorbea). Am făcut anul trecut o serie de interviuri cu foşti miniştri, pentru un proiect de cercetare, iar la întrebarea: care era cel mai influent coleg din guvern?, apărea frecvent numele titularului de la Transporturi. Prin chiar firea sa, Băsescu ar fi putut conduce suficient de autoritar un executiv de coaliţie pentru a-l face şi eficient. Alianţa trebuie să lucreze încă de acum la o nouă propunere, care să fie şi vehicul electoral.

● Victoria lui Marian Vanghelie reprezintă în sine un fapt uimitor. Să fie victoria politicii duse prin pomeni publice şi spectacole jenante? Nu prea cred. Diferenţa între procentele lui Vanghelie şi procentele celorlalţi candidaţi ai PSD pare a fi fost dată de lipsa unui contracandidat bun. Cătălin Chiriţă a fost trimis să îl înfrunte pe Vanghelie dintr-un calcul politic ciudat. Este un eşec personal al lui Traian Băsescu şi o lecţie usturătoare: Alianţa trebuie să vină cu oameni noi, să reziste presiunilor din interior şi să nu mai reşapeze figuri deja vechi şi obosite. Pe lîngă scandalurile în care a fost implicat, pe lîngă eşecul spectaculos din 2000, Chiriţă nici nu a lăsat amintiri teribile din mandatul anterior la sectorul 5.

● Bizar tot circul din jurul candidaturii lui Marian Vanghelie. A fost în mod evident un candidat susţinut de PSD. Candidatul oficial (cum îl cheamă?) nu a apărut cu nici un afiş, cu nici un spot electoral. Practic nu a existat. Partidul a făcut totul pentru a facilita cursa „independentului" Vanghelie.

● După primele estimări, PSD ar fi cucerit din primul tur Iaşiul. Un oraş pe care nu l-a cucerit niciodată. Rezultatele oficiale arată totuşi un scor de sub 50%, dar foarte ridicat şi oricum la mare distanţă de candidaţii PNL şi PD. Doar o largă coalizare a opoziţiei locale ar putea răsturna acest scor, destul de improbabilă pentru că liberalii şi democraţii de acolo sînt foarte preocupaţi să se lupte între ei. Cum a cucerit PSD această redută a opoziţiei? A fost ajutat de permanentul du-te-vino al oamenilor din celelalte partide, de pildă cel plasat pe locul doi este un fost liberal trecut la PD.

● Pentru imaginea de ansamblu, contează enorm rezultatele de la Consiliile Judeţene. Acolo se distribuie banii pentru localităţi. O experienţă sinistră ne-a arătat în ultimii patru ani (chiar şi înainte) că rezultatele alegerilor locale pot fi foarte uşor deturnate. Conform estimărilor IPP, PSD a cîştigat la alegerile trecute 1050 de primari şi avea în 2003 un număr spectaculos mai mare: 1947. Practic, ce votează oamenii în alegeri a devenit destul de neimportant. PSD oricum îşi măreşte ponderea ulterior. Dacă PSD va rămîne la putere şi nu se va adopa o lege prin care să fie stopată migraţia primarilor, PSD va recupera în următorii ani ce a pierdut acum la alegeri, un permanent flux şi reflux pe harta ţării.

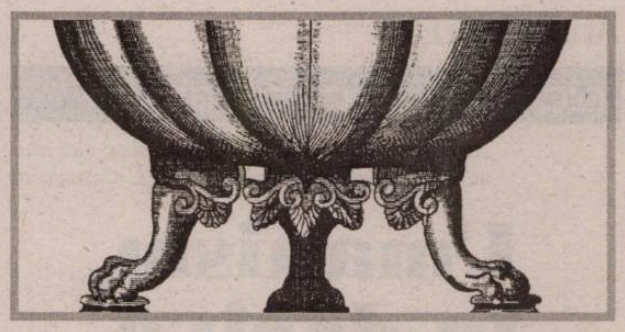

presa despre...

Cine a cîştigat alegerile

A cîştigat sau a pierdut PSD? Răspunsul e mai complicat decît pare.

„Greu trebuie să-i fi fost lui Adrian Năstase în aroganţa sa de carton. Nu s-a dus alături de cel sacrificat de PSD, în cortul din centrul Bucureştilor, ci la sediul partidului, de unde s-a grăbit să mai dea ceva. Exact ca Nicolae Ceauşescu, în balcon, pe fugă. Adrian Năstase cel arogant, autorul unei Românii peisagistice, în care nu suferea nimeni, nu cîrtea nimeni, în vreme ce el şi ai săi se îmbogăţeau, a fost gata şi de o umilinţă maximă. Numai şi numai să distragă atenţia de la prăbuşirea eşafodajului PSD şi de la creşterea spectaculoasă a opoziţiei" (Cornel Nistorescu, *Evenimentul zilei).*

„Măririle de pensii, dublarea lefurilor, reabilitarea a sute de spitale şi alte asemenea generozităţi cuprinse în discursul televizat l-au făcut pe premier să pară şi mai ridicol în încercarea de a domoli cu «suta de lei» elanul spre urne al votanţilor Alianţei" (Adrian Ursu, *Adevărul).*

Deci PSD a pierdut. Nu vă grăbiţi.

„Adevărata revelaţie este nu prăbuşirea anunţată a PSD, ci tocmai creşterea acestui partid. Mult mai spectaculoasă. Rezultatele parţiale anunţau că PSD se va plasa undeva între 35 şi 45 la sută. Probabil, între 37-42 la sută, în final. Cum a stat PSD în 2000? A avut la primari 35,5 la sută, la consilii locale 25,5 la sută şi la consilii judeţene 27,26 la sută. Deci, partidul lui Adrian Năstase înregistrează o creştere mai remarcabilă decît cea a Alianţei D.A. Şi, aş îndrăzni să spun, miraculoasă. În definitiv, este aproape fără precedent ca un partid, în loc să se erodeze patru ani la putere, să cîştige electorat masiv, la capătul ciclului. Pot spune unii că PSD a pierdut marile oraşe. Nimic mai fals. În mod tradiţional, marile oraşe ale României s-au aflat în mîna dreptei şi numai accidental au fost cucerite de stînga. De fapt, pentru prima dată, în acest an PSD pune stăpînire pe cîteva mari oraşe" (Sorin Roşca Stănescu, *Ziua).*

Cetăţeanul turmentat ar spune: „Hîc, da' eu cu cine am votat?" (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

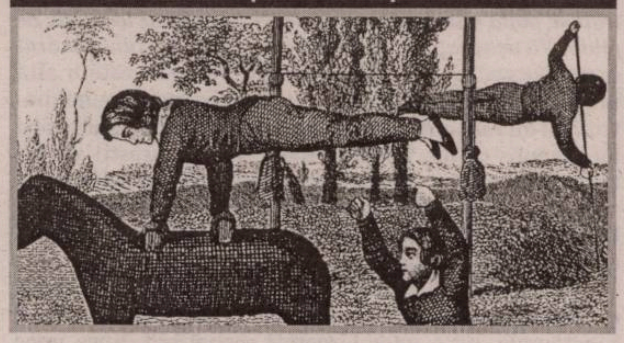

Ardei iute în ciorba provinciei

Cea mai stupidă replică a acestei campanii a venit în lunea de după alegeri, din partea primarului Bacăului, Sechelariu: „jumătate din angajaţii mei nici nu s-au mai dus să voteze, credeau că ies din prima". Observaţi că Seche crede că e de la sine înţeles că oamenii pe care îi plăteşte (pentru munca lor, dar asta nu mai contează, le face deja un serviciu) trebuie să-l şi voteze, ce mama dracului!

Nu ştiu dumneavoastră, însă pe mine mă tulbură păţania de la Bacău. Mai ales cînd mă gîndesc la consecinţele pe plan local: ce se va întîmpla cu Stadionul Dumitru Sechelariu? Cum o să-l cheme? Cum va mai putea juca echipa fără ochiul călăuzitor (îl ştiţi, dacă aţi văzut *Lord of the Rings)* din tribuna oficială? Şi cine va mai arunca cu praştia mici spre mulţime, rîgîind discret din cauza efortului?

Mă rog, nu mă luaţi în seamă. Mai ales că figura de la Bacău (alături de Cluj, Timişoara şi Bucureşti şi alte cîteva urbe) e o pată de culoare într-o hartă electorală destul de monotonă, cu PSD cîştigător în micile oraşe şi la ţară. De fapt, la fel de monotonă ca şi campania partidului, care a avut un aer oficial, de circulară. Puteau foarte bine să scrie pe afişe: „Avînd în vedere că în data de 6 iunie se organizează alegeri locale, populaţia este chemată la urne, unde ştampila «votat» se va aplica în patrulaterul care prezintă în colţul din stînga sus însemnele partidului nostru. Mult succes şi spor la muncă, stimaţi concetăţeni! Atenţie la contrafaceri!"

N-a fost totuşi un calcul prea rău, cel puţin în ţară. Mai ales în zonele în care lumea încă mai aşteaptă să audă de la Radio Bucureşti ce are de făcut azi, săptămîna viitoare şi, în general, toată viaţa. Monty Pithon are o replică genială într-un film, cred că *Life of Brian.* Cînd centurionul roman care-şi pedepsea prizonierii e implorat să nu mai asculte ordinele superiorilor săi, să gîndească şi să fie uman, acesta răspunde simplu: „îmi plac ordinele!"

Aşa şi lumea provinciei a plăcut o campanie dominată de un albastru cam rece şi sloganuri cît mai vagi (cu două-trei excepţii, cele făcute de o agenţie onorabilă). Între ele nu-l pun pe „Continuăm împreună", care pare cel mai bun la categoria centurioni care vor să nu-şi mai bată capul. „Continuăm" implică cel mai mic risc, exact filozofia celor care preferă o slujbă prost plătită la stat, dar sigură, uneia mai bănoase însă la un patron cu hachiţe.

În Bucureşti însă a fost altceva. Să nu uităm că acesta este oraşul în care se face *advertising* la iahturi, se cumpără maşini de vară în martie şi de iarnă prin octombrie. Şi unde companiile de publicitate au găsit deja cam 1500 de feluri în care să spună că magazinul cutare e mai ieftin decît concurenţa. Ei bine, tocmai aici s-a preferat sloganul acela, „Cîştigi cu Geoană", uşor blocat în proiectul de succes al anilor '90 al lui „Te uiţi şi cîştigi". Destul de departe de bucureşteanul care ştie exact de unde vine banul şi mai are şi experienţa a nenumarate ţepe trase tocmai de nişte cetăţeni care îi promiteau o grămadă de bani. Poate şi de aceea Caritasul propus de Geoană (absolut nelalocul lui în rolul lui Stoica), cu tot tacîmul de promisiuni de mărire a salariilor, n-a funcţionat. În fond, bucureştenii vor doar să scape de gropi, că venitul şi-l dublează ei singuri dacă îi ţin curelele. Asta e deja filozofia oraşului, pe care campania PSD n-a înţeles-o. În plus, probabil că promisiunile exagerat de gogonate au avut un efect advers tocmai asupra electoratului fidel PSD: l-au ţinut acasă, pentru că nici măcar el nu le mai credea. Interesant e că partidul de guvernămînt şi-a minat şi campania din toamnă la Bucureşti: dacă primarul Geoană creştea salariile, ce ar mai fi promis preşedintele Năstase?

Dincolo de asta, ardeiul iute rămîne cea mai bună marfă de export a bucureştenilor, în condiţiile în care n-au nici măcar un centimetru de teren arabil. Export în primul rînd către restul României, care deja pare o ţară cu totul diferită. Să vedem însă dacă lumea de acolo are şi ciorba în care să pună ardeiul nostru neaoş, ambalat occidental...

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

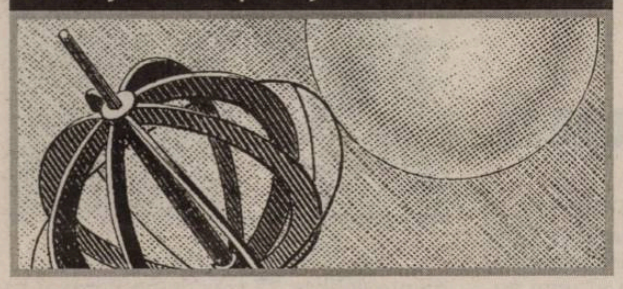

Aniversare

Toţi o ştiu: spectacolul luptei e mult mai impresionant decît lupta însăşi. Generalul Omar Bradley a spus simplu că debarcarea a fost „un coşmar". Sperînd în victorie, el văzuse apele oceanului înroşite de sîngele tinerilor soldaţi, avea încă în urechi zgomotul infernal al bătăliei. Plutirea vaselor cu care au venit foştii combatanţi în Franţa de pe ţărmul britanic era solemnă şi tristă, nimic dintr-un coşmar. Veteranii, miraţi că au supravieţuit acelei zile de 6 iunie 1944, uimiţi că acum, după 60 de ani, sînt încă în viaţă, îşi povestesc în cuvinte puţine experienţele şi din ele se adună alt film decît cel despre soldatul Ryan. Fiecare dintre ei ştia doar partea lui din acel uriaş efort – tehnic şi uman – din care s-a alcătuit Ziua cea mai lungă. Debarcarea în Normandia „a constituit o dată în Istorie" (chiar aşa, cu majusculă), scria a doua zi, pe 7 iunie 1944, în *Pravda,* generalul sovietic Galaktionov.

Pentru prima oară participă la solemnităţile dedicate debarcării cancelarul Germaniei, semn că Franţa şi-a încheiat socotelile cu duşmanul tradiţional. Şi, paradoxal, prezenţa lui Gerhard Schroeder, urmaşul foştilor cotropitori, pune mai puţine probleme decît prezenţa lui Bush, urmaşul celor datorită cărora a fost posibilă eliberarea Franţei şi a Europei Occidentale. Dezacordul între Germania şi Franţa, pe de o parte, şi Statele Unite şi Marea Britanie, de cealaltă, marchează subtextul divergent a ceea ce ar fi trebuit să fie evocarea coeziunii. Preşedintele Bush echivalează intervenţia în Irak cu eliberarea Europei. Nu doar preşedintele Franţei, Jacques Chirac, refuză comparaţia, mulţi cetăţeni ai Franţei văd în coaliţia care a cucerit Bagdadul agenţii unei agresiuni motivate doar de obscure interese economice.

În emisiunile dedicate zilei de 6 iunie, la *TV5 Europe* principalul subiect a fost Rezistenţa, cum au suferit francezii, cum s-au opus şi cum au riscat. Cei care au dus riscul pînă la capăt nu sînt prezenţi pe micul ecran, nu dau interviuri, povestea lor adevărată a murit odată cu ei. Elaborată de profesionişti, emisiunea a fost mai puţin convenţională decît ne puteam aştepta: eroismul e o etichetă lipită ulterior, atunci era doar ura, frica, şi, de ce nu, aventura. Veniţi de la dreapta şi de la stînga, supravieţuitorii s-au despărţit după victorie, angrenaţi în învălmăşeala politică, au aruncat în balanţă prestigiul dobîndit în anii Ocupaţiei. Cu trecerea timpului, s-a strecurat în rîndurile foştilor combatanţi impostura, funcţionarii regimului colaboraţionist de la Vichy au căpătat atestate de eroi ai Rezistenţei, autorii volumelor de descoperiri senzaţionale au strecurat ipoteza trădării în biografiile celor consideraţi eroi.

La cimitir e linişte: „Relaţiile cu Franţa sînt mai mult decît bune, francezii care vin aici în vizită iubesc America şi o apreciază foarte mult" spune Gene Dillinger, intendentul cimitirului american din Normandia. Nici intendentul cimitirului german nu are a se plînge de atitudinea vizitatorilor, atîta doar că multe dintre cadavrele soldaţilor germani sînt încă neidentificate, în gropile comune. Atunci, în 1944, atitudinea nu era chiar aşa bună.

Franţa de azi, o ţară liberă din 1944 încoace şi datorită militarilor şi politicienilor americani, are alte probleme: ce pun pe cap elevele de religie musulmană, reforma securităţii sociale, căsătoria între persoane de acelaşi sex. Solemnităţile de la aniversarea debarcării în Normandia i-au prilejuit preşedintelui Chirac ocazia de a mulţumi americanilor de atunci pentru sacrificiul lor, deschizînd astfel calea pentru reluarea dialogului amabil cu omologul său american de acum. De altfel, specialiştii spun că relaţiile au rămas bune în pofida „micilor fraze" ostile aruncate de unii şi de alţii: investiţiile americane în Europa şi cele europene în Statele Unite au crescut semnificativ în anul 2003. Aşa cum observă revista *The Economist*, „valorile comune au o bază reală". Mai mult, ele pot fi exprimate şi în cifre.

globul cubic

Soldatul Švejk şi Europa

„Consumul de băuturi alcoolice la locul de muncă e o tradiţie veche de cîteva secole. Pe vremuri, salariaţii distileriilor şi braseriilor aveau permisiunea să consume pe loc produsele; se considera că sînt o parte din retribuţie. Şi viticultorii îşi plăteau muncitorii cu «monedă lichidă». În provincie, vînzările-cumpărările între ţărani se încheiau cel mai des la casa uneia din părţi, acordul era bine udat cu o băutură tare. Percepţia despre prezenţa alcoolului la locul de muncă s-a schimbat doar în prima jumătate a secolului XX, cînd alcoolismul a început să fie considerat o boală. Dar această modificare, influenţată de Statele Unite, nu a prins rădăcini în Europa Centrală şi de Est. Sub regimul comunist, cel mai neînsemnat pretext era o bună ocazie pentru beţii dezlănţuite, prin ateliere şi birouri. Şi cum şefii erau şi ei băuţi, nimeni nu avea vreo obiecţie. Consumul de alcool se înscrie în tradiţie, la care se adaugă stresul, oboseala, surmenajul şi faptul că băuturile alcoolice sînt uşor de procurat. Cea mai recentă anchetă a Fundaţiei europene despre condiţiile de muncă din ţările Uniunii Europene, unde consumul de alcool e în scădere, arată că doar 23% dintre cei care muncesc se declară obosiţi din cauza serviciului. În ţările recent primite, 41% dintre angajaţi declară că oboseala lor e legată de muncă şi aproape tot atîţia consideră că sănătatea şi securitatea lor sînt în situaţie de risc din cauza condiţiilor de lucru. În cele 15 ţări «vechi», doar 27% îşi însuşesc această afirmaţie", scrie Katerina Svobodova în revista *Tyden* de la Praga.

Dincolo de statistici, e mecanicul de locomotivă cu nivelul alcoolemiei de 2,2 g/l, şoferul de autocar cu 2,25 g/l, poliţistul din Brno cu 1 g/l, beţivii de la centrala atomică ş.a. Autorităţile nu prea izbutesc să impună sobrietatea: o lege propusă încă din 2002 de ministrul Sănătăţii de atunci, Marie Souckova, care prevedea teste obligatorii regulate pentru muncitorii din forţele armate, din sectoarele de transport, din industria chimică şi energetică şi limitarea comerţului cu alcool nu a fost nici măcar luată în discuţie. Conform altei tradiţii, soldatul Švejk e mai tare decît miniştrii. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Reagan

Cel care a îngenuncheat Uniunea Sovietică la doar cîţiva ani după ce i-a spus lui Gorbaciov, la prima lor întîlnire de la Rejkiavik: *„Vom intra amîndoi într-o competiţie foarte dură şi eu am să învinq"*...

Cel care pleca de la Casa Albă, după 8 ani în care a ridicat o economie prăbuşită, a asigurat o creştere economică nemaîntîlnită de atunci (nici măcar dulcii ani ai erei Clinton, cu ai lor 2,6% creştere economică, nu au atins cei 3,2% ai erei Reagan), a redus impozitele cu 25%, a dus şomajul de la 9,7% la 5,5%, a coborît inflaţia de la 13,5% la 4,1%, şi spunea, nostalgic, „Una peste alta, nu e rău. Nu e rău deloc!"...

Cel care a strigat, în plină perestroika, de lîngă poarta Brandenburg: „Domnule Gorbaciov, dacă vrei să te credem, dărîmă acest zid!"...

Cel care devine, la inaugurare, cel mai vîrstnic preşedinte pe care l-au avut vreodată SUA, încheie 8 ani de preşedinţie cu cea mai înaltă popularitate pe care a avut-o, vreodată, un preşedinte american la final de mandat şi rămîne în viaţă 93 de ani, fiind cel mai longeviv preşedinte american...

Cel cu umor atît de savuros – „Am dat ordine clare ca, pentru chestiuni care ţin de siguranţa naţională, să fiu trezit la orice oră, chiar dacă mă aflu într-o şedinţă de guvern" sau „Mă întreb uneori ce s-ar fi ales de cele zece porunci ale lui Moise dacă ar fi trebuit să fie trecute prin Congres" sau „Politica nu e o meserie rea. Dacă reuşeşti, sînt multe recompense, dacă te faci de ruşine, poţi oricînd să scrii o carte" sau „Nimic în viaţă nu e mai încîntător decît să fii împuşcat fără nici un rezultat" sau „Cele mai terifiante cuvinte în limba engleză sînt: *I am from the Government and I am here to help*"...

Cel care a personificat America, cu tot cu Hollywoodul, cu caii săi, cu siguranţa de sine, cu optimismul, credinţa şi puterea sa...

Cel la a cărui moarte, Papa Ioan Paul al II-lea suferă ca la pierderea unui tovarăş de arme...

Cel al cărui nume e purtat de aeroportul internaţional din Washington, de o clădire oficială impunătoare din capitala Americii, de o bibliotecă imensă, de un portavion american şi, în curînd, de o universitate...

Cel care nu trădează America nici prin ceea ce lasă în urmă: doi fii, amîndoi jurnalişti, dintre care unul, Michael, împărtăşeşte valorile conservatoare ale tatălui său şi realizează un bine cotat talk-show de radio, iar cel de-al doilea, Ron, care are convingeri de stînga şi este un cunoscut activist în mişcările în care tatăl său este considerat un inamic şi pe care, la rîndul lui, bătrînul Preşedinte nu le-ar fi iubit deloc... Şi o trufanda pentru freudieni: Michael, fiul consonant cu tatăl, este copil adoptat, iar Ron, fiul în diferend faţă de tată, este chiar al său, din căsătoria cu Nancy.

Se pot înşira, aşa, multe lucruri despre viaţa şi cariera politică a lui Ronald Reagan, cel care a început prin a fi democrat şi a admira *New Deal*-ul lui Roosevelt şi a sfîrşit prin a fi însăşi icoana republicanilor americani, transformînd partidul şi filozofia-i de guvernare într-un fel pe care, spun istoricii, iluştrii săi predecesori republicani Nixon şi Eisenhower nu l-ar fi acceptat niciodată.

Americanii au un clişeu pe care îl tot folosesc cînd moare cineva important – ei spun că decedatul a influenţat benefic viaţa multor oameni ştiuţi şi neştiuţi. E o deferenţă faţă de o persoană care tocmai s-a dus. În realitate, foarte puţini oameni influenţează în bine vieţile semenilor lor, pentru că foarte puţini oameni pot străbate angelic vieţile altora. Lui Reagan, însă, i se potriveşte. Ştiu cel puţin un caz.

Natan Sharansky, unul dintre cei mai curajoşi şi eroici dizidenţi anticomunişti ruşi, era, în 1982, în închisoare. În Siberia. Optsprezece ani mai tîrziu, Sharansky îşi aminteşte, pentru *Washington Post*, următorul moment: „Într-o zi, gardienii mei mi-au acordat marele privilegiu de a-mi da să citesc *Pravda*, ziarul oficial al regimului comunist. Pe prima pagină, chiar în mijloc, era un articol care condamna îndrăzneala preşedintelui american Reagan de a spune că Uniunea Sovietică este Imperiul Răului. Semnalizînd prin pereţi sau vorbind prin toalete, vestea «provocării» preşedintelui american s-a răspîndit foarte repede în întreaga închisoare. Toţi dizidenţii închişi erau extatici. În sfîrşit, liderul lumii libere spusese adevărul."

Bucuria plină de speranţe a celor care ştiau pe propria lor piele ce înseamnă Uniunea Sovietică era, însă, izolată şi imposibil de auzit. La Washington, jurnalişti de prestigiu, congresmeni cu state vechi, universitari fini şi diplomaţi de mare carieră strîmbau din nas sau îl criticau de-a dreptul pe Preşedinte pentru îndrăzneala de a fi spus, într-o biserică, la o adunare creştină, că URSS este „the evil Empire". În Europa se vorbea despre o gafă de proporţii. Diplomaţia de tradiţie şi mediile universitare ale lumii libere nu pot digera uşor cuvinte de-astea. Ştim, astăzi, din memorii şi mărturisiri, că Reagan însuşi a ţinut să spună acest lucru chiar împotriva sfaturilor unor apropiaţi care erau siguri că asta va înfuria Moscova şi care ştiau, cuminte, că nu e bine să înfurii Moscova. Reagan a simţit, totuşi, că e mai important să spui adevărul, într-un moment în care adevărul însuşi era

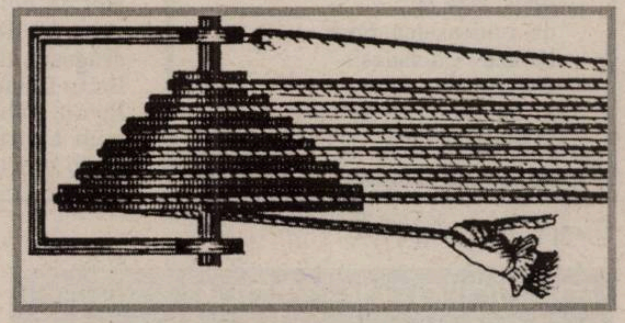

încarcerat în Gulag şi nu umbla slobod pe culoarele ONU, nici nu venea pe teleimprimatoarele din redacţiile ziarelor şi nici nu şedea confortabil în prelegerile din amfiteatrele universităţilor. Acolo, în cer, unde Preşedintele Ronald Reagan s-a dus, contează infinit mai mult bucuria pe care vorbele sale au strecurat-o în sufletul deţinutului politic Natan Sharansky, decît enervările de salon şi campus universitar.

Ştirea morţii lui m-a întristat. Revizitarea biografiei sale, însă, m-a tonifiat.

P.S. Către un prieten cu care discut la telefon situaţia din Irak: „Ştii care e marea problemă a lui George Bush? Că nu e Ronald Reagan."

ready made

„Deci, au început Grigori-vodă a să găti pîn-au venit şi schimni-aga*, ce era orînduit ca să ia pe Grigori-vodă, să-l ducă în Ţara Rumâniască. Cari viind, i-au eşit domnul înainte în şăs, cu mari alai. Şi dîndu-i fermanu cel împărătesc de călari, l-au sărutat, puindu-l în sin. Şi vrînd să să sărute cu aga de pe cai, s-au tulburat aţii** lor şi sculîndu-să aţii în doaî picioari, au lunecat calul domnului de picioarili de-napoi, au căzdut în cur şi vrînd să sai de pe el, au căzdut pe un picior şi-l durè, zicînd prostime că nu-i sămnu bun."

(Pseudo-Enache Kogălniceanu, *Letopiseţul Ţării Moldovii de la domnia întîi şi pînă la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat Voevod [1733-1774]*, Editura Minerva, 1987)

* demnitar turc însărcinat cu instalarea domnilor.
** cai de paradă.

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Ça va!

Îi spuneam, la un şnaps
nici prea tare, nici slab,
că Georgeta Apaps
şi Vasile Avab
au plăcerea s-aducă
la cunoştinţă
naşterea unei...
Cînd el zice, trist:
„Rachiu-i pe ducă!“
Zic: „Cu neputinţă!“,
căci aburul prunei
mă făcea optimist
cum n-am să mai fiu...
„A, continui eu, unei
odrasle: un fiu...“
Iar el: — Mai comandă,
monşer, un rachiu;
da' de contrabandă,
că ăsta nu-i şnaps,
e o bragă, un cvas,
un pişvaser...
— Un fiu...
— Al Getei Apaps
şi-a' lu' Lică Avab.
— Persoane de seamă.
— Nu-mi spune, că ştiu,
că le sînt bun amic;
şi-ţi pot spune şi ţie
cum îl cheamă...
— Pe cine?
— Cum pe cine? P-ăl mic.
(Da' s-aducă şi ape
la Calvados,
că arde ca lava!)
Îl cheamă Avas.
— Ca pe Agenţie?
— Nu chiar, dar pe-aproape:
Avas, fără *H;*
de-a-ndoaselea, *Sava*.
(Grozav Calvados!)
Eu i-am fost naş.
— La, ştiu, Sfîntu Sava,
la Sava-pe-dos!

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

O poveste americană

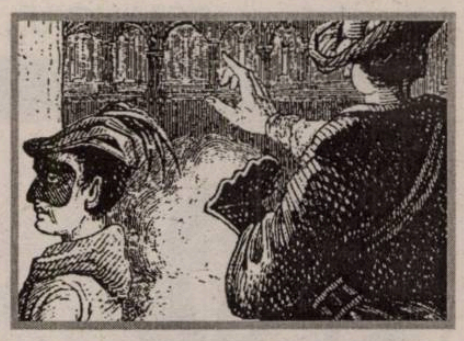

Atunci cînd s-a născut, în Tampico, Illinois, tatăl său a spus „are ceva dintr-un olandez grăsuţ“ – drept care porecla *Dutch* l-a însoţit toată viaţa. Tatăl era un irlandez catolic încăpăţînat şi îndrăgostit de pahar, iar mama era o scoţiancă protestantă care odată visase să joace teatru. Fiul a luat de la tată ambiţia, iar de la mamă religia şi pasiunile. A apărut pe prima pagină a unui ziar (local) în august 1928; era *lifeguard* pe lacul din Lowell Park (Dixon, Illinois), şi era citat pentru cea de-a 25-a intervenţie reuşită. Avea 17 ani şi lucra acolo vara, cu un salariu de 15 dolari pe săptămînă, pentru a-şi plăti studiile; după ispravă, salariul i-a urcat la 20 de dolari – şi de atunci i-a fost clar că America răsplăteşte eforturile.

Apoi a ajuns crainic sportiv de radio şi – pentru un ban în plus – mai citea la microfon, cînd solemn, cînd jucăuş, reclame comerciale; nu ştia că trucul ăsta îi va prinde bine mai tîrziu. În primăvara lui 1937, a urcat într-un avion alături de echipa de baseball Chicago Cubs, cu destinaţia Catalina Island (pe coasta sudică a Californiei); zborul a fost atît de agitat încît n-avea să mai urce în avion timp de aproape 30 de ani. A înţeles atunci că pămîntul Californiei aşteaptă de la el mai mult decît un mic crater de avion prăbuşit.

Întors acasă, a găsit o propunere de contract de la studiourile Warner Bros: 200 de dolari pe săptămînă. A făcut vreo 50 de filme – cu *cow-boys*, de dragoste, de război. A jucat alături de Bette Davies, Humphrey Bogart, Errol Flynn. Rolul de care s-a ataşat cel mai mult a fost cel din *King's Row* (1941); acolo era un băiat frumuşel de ţară, căruia-i sînt amputate picioarele şi, cînd se trezeşte la reanimare, ţipă: *Where's the rest of me?* Replica aceasta a folosit-o mai tîrziu, ca titlu al unei autobiografii.

S-a căsătorit cu o actriţă, Miss Wyman, în 1940 (şi ea a intentat divorţ), apoi, în 1952, cu altă actriţă, Nancy. Guraliv şi inteligent, s-a implicat în sindicatul actorilor, ca să ferească breasla de mafioţi şi de comunişti. În 1952, i s-a propus rolul de gazdă al unui mega-spectacol TV, *General Electric Theatre*; a devenit astfel una dintre figurile familiare acelei prime generaţii de americani cu televizor în sufragerie. În acei ani era în Partidul Democrat, dar în 1962 a trecut la Republicani – inclusiv din motivul că nu-i plăcea de sovieticul Hruşciov. În 1966, a devenit guvernator al Californiei. Cei care-l credeau un actoraş norocos au avut o surpriză: vorbea bine, scria bine, gîndea bine; şi, cu privirea lui de băiat pus pe şotii, încă nu arăta rău.

În noiembrie 1980, pe cînd se împlinea anul de cînd 52 de americani erau ţinuţi ostatici în Iran, iar preşedintele democrat Jimmy Carter părea depăşit de situaţie, a cîştigat pariul vieţii sale. La 69 de ani, devenea cel mai în vîrstă american intrat la Casa Albă ca preşedinte. Unei naţiuni nevindecate după Vietnam, zguduite de Watergate-ul lui Nixon şi umilite de iranieni – scria lunea trecută *New York Times* –, el i-a propus un personaj ce avea optimismul lui Roosevelt, credinţa lui Eisenhower în valorile americane şi entuziasmul lui Kennedy.

În după-amiaza de 30 martie 1981, pe cînd ieşea de la o întrunire din Washington, a fost lovit în piept de un glonte calibru 22 tras de un dezaxat ce dorea să intre în istorie şi a ajuns într-un ospiciu. A pierdut sînge, dar nu şi umorul: cînd chirurgii l-au luat în primire, le-a zis: *Sper să sînteţi republicani, nu?* Pe 8 martie '83, la întrunirea naţională a evangheliştilor din Orlando, Florida, a spus că URSS e *Imperiul Răului* – şi două săptămîni mai tîrziu, a lansat un *program de apărare spaţială* pe care presa l-a numit *Războiul stelelor*, după un film la modă atunci. În aprilie '86, a trimis bombardiere acasă la Moammer El Gaddafi, ca revanşă după ce teroriştii libieni aruncaseră în aer o discotecă din RFG.

Spunea deseori: *Comuniştii sînt acei oameni care-i citesc pe Marx şi Lenin, iar anticomuniştii sînt cei care-i înţeleg pe Marx şi Lenin* – drept care s-a amestecat fără remuşcări în Nicaragua, Salvador sau Grenada. Avea umor: *guvernul este ca un bebeluş* – spunea el, în martie '81; *adică un tub digestiv cu apetit la un capăt şi, la celălalt capăt, nici un simţ al responsabilităţii*. L-a simpatizat pe Gorbaciov, dar nu i-a agreat niciodată pe comunişti. *Agricultura sovietică are doar patru duşmani* – spunea el, în iulie '87 – *: primăvara, vara, toamna şi iarna*.

Da, ceva din libertatea acestor cuvinte i se datorează şi lui.

Ronald Wilson Reagan,
6 februarie 1911 – 5 iunie 2004

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Bucureşti, 6 iunie 2004

(2 întrebări şi 5 false mituri)

1. **Mitul stîngii organizate.** Alianţa PD-PNL a obţinut scoruri mult peste aşteptări şi în Bucureşti şi în alte oraşe, în ciuda participării mici la vot. Se spunea, cu multă convingere, că stînga politică este favorizată de absenteism, întrucît electoratul său specific e mai disciplinat şi mai harnic. Adică vine la urne devreme şi în număr mare. Acum, una din două – fie s-a mai disciplinat dreapta, fie s-a mai deşteptat stînga!

2. **Mitul marketingului politic.** Mircea Geoană a pierdut atît de drastic pentru că a avut o campanie cantitativă, nu calitativă. Staff-ul său ne-a intoxicat cu clipuri şi bannere difuze şi fără imaginaţie. Găleţile cu bani înghiţite de experţi n-au putut masca incapacitatea candidatului de a convinge „pe viu“. Mai grav, de cîteva ori a fost prins cu lecţia neînvăţată! Grotescul unor promisiuni (dublarea salariilor, asfaltarea a 1.800 de străzi) nu a fost depăşit decît de grimasa strepezită cu care înghiţea croşeurile marinarului. La fel, armata mediatică a PUR nu a reuşit decît să facă din Monica Tatoiu o persoană simpatică şi atît.

3. **Mitul arderii etapelor.** Geoană a recunoscut în final că experienţa din 6 iunie l-a maturizat politic şi că i-a adăugat o cicatrice în CV. A adăugat că „speră“ (hmm!) să aibă o lungă carieră politică, în care va folosi cele învăţate. Dar Adrian Năstase mizase tocmai pe experienţa dobîndită de şeful diplomaţiei prin cancelariile lumii. Din păcate nu e suficient, exerciţiul de teren al campaniei e la fel de necesar ca bătăturica pentru ochişor! Mircea Geoană, om de aparat, a crezut că braţul partidului e suficient. N-a fost! Are şi Partidul limitele lui!

4. **Mitul manipulării prin exces.** Pentru prima oară, tehnica inventării de partide nu a mai funcţionat. Aceste creaţii pasagere sau revitalizate artificial (socialişti, forţe, alianţe, uniuni etc.) erau destinate să şifoneze voturile de la principalii actori, urmînd ca după alegeri să reintre în hibernare sau absorbţie. În 2004, aceste dihănii au dat chix, nereuşind să capteze decît voturile fondatorilor. Orice ar zice Petre Roman, e un semn de maturitate!

5. **Mitul candidaţilor marginali.** „Extra-parlamentarii“ s-au plîns că legea i-a discriminat inadmisibil, atribuindu-le insuficient timp de antenă. Multe idei minunate ar fi expus publicului, vaste concepţii şi proiecte, dar, deh, legea!... S-ar putea să aibă dreptate în principiu, numai că, în acele puţine minute, n-am auzit de la nici unul lucruri demne de atenţie sau esenţial diferite de discursurile celor patru „mari“. Cînd au fost inventivi, au fost şi hazlii: unul voia hipodrom, altul statuia lui Antonescu, altul cuie de la corabia lui Noe, ca flăcăul Mirăuţă din Grumăzeşti.

A. **Întrebare naivă.** Indiferent ce-ar zice PSD-ul, înlocuirea lui Duvăz cu Geoană a fost un fiasco de amatori. Dacă s-a mizat pe efectul de surpriză, atunci candidatul trebuia şcolit la greu – să vorbească cu pietricele în gură, să pregătească glume cu marinari şi să înveţe pe dinafară cifre şi legi. Dacă a fost o găselniţă disperată (ceea ce cred), a fost neinspirată. Unii zic că PSD-ul a jucat la două capete: *dacă Mircea cîştigă primăria e bine; dacă pierde – iar e bine (se-alege cu o tinichea de coadă şi se va mişca mai delicat, să nu facă zgomot)*. Acum, Geoană s-ar întoarce niţel şifonat în lumea scrobită a tratatelor şi dineurilor (trebuie să bage România în Europa)! Dar pentru cît timp? Nu cumva i se pregăteşte un post în Ministerul Mediului?

B. **Întrebare şi mai naivă.** Gruparea D.A. are un co-preşedinte care a învins într-o extrem de importantă bătălie electorală. Doar şeful statului se poate lăuda cu mai multe voturi personale decît primarul Capitalei. Celălalt, discretul Stolojan, ar trebui să accepte că Băsescu (aproape singur) a devenit locomotiva alianţei şi a candidaţilor săi. Capitalul său de încredere trebuie investit rapid în folosul ambelor aripi. Un prim rezultat ar fi adoptarea listelor comune la „generale“. Dar dacă orgoliile vor fi mai puternice?

EDITURA POLIROM

■ Amin Maalouf
Stînca lui Tanios

Noutăţi:

■ Toma Pavel
A şasea lumină

■ Claudio Moreschini, Enrico Norelli
Istoria literaturii creştine vechi greceşti şi latine
De la Conciliul de la Niceea pînă la începuturile Evului Mediu (vol. II/tom. 1)

■ John Steinbeck
Iarna vrajbei noastre

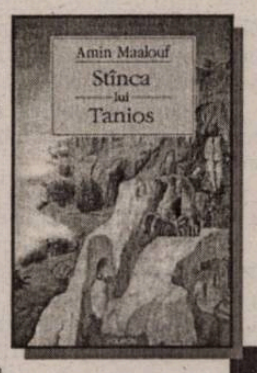

www.polirom.ro

*Texte şi opinii de: Vanja CALOVIĆ (activistă ONG din Podgorica) ● Raico CORNEA (corespondent de război în fosta Iugoslavie, TVR) ● Zvezdan DJUKANOVIĆ (jurnalist sîrb din Kosovska Mitrovica) ● Jasmina HUSANOVIĆ (lector la Universitatea din Tuzla, Bosnia-Herţegovina) ● Ilija JANDRIĆ (jurnalist la Televiziunea Croată) ● Nemanja NENADIĆ (şeful biroului din Belgrad al Transparency International) ● **Coordonatorul temei:** Cristian GHINEA*

Spaţiul (şi timpul) ex-iugoslav

Dacă circuli pe la diverse conferinţe prin Balcani, nu poţi să nu remarci grupul iugoslav. Uneori se privesc suspect, dar mereu se înţeleg de minune. Vorbesc în limba lor comună care, nu, nu este sîrba; îşi aduc aminte de cîntecele pionereşti pe care le cîntau pentru Tito, de muzica rock iugoslavă de pe vremuri. Te simţi în plus, parcă deranjezi o familie. Cauţi un albanez cu care poţi să discuţi în engleză ce nasol este că v-aţi născut amîndoi pe două insule dintr-o mare slavă.

Am fost la Belgrad în februarie 2003, prima oară în spaţiul ex-iugoslav. Părea o ţară tare liniştită, un oraş destul de asemănător cu un Bucureşti fără demenţa de constructor a lui Ceauşescu. Dacă nu existau vînzătorii de vederi cu clădiri bombardate, nu îţi dădeai seama că este o ţară care trecuse prin atîtea. După exact o lună, primul ministru a fost asasinat în centrul acelui oraş. O ţară văzută din statistici sau în trecere poate fi înşelătoare. Iar fosta Iugoslavie pare a fi fost cea mai înşelătoare dintre ţări. Un fost paradis socialist care a suferit cele mai sîngeroase războaie europene de după Hitler. Dacă vă întîlniţi cu foşti iugoslavi, nu îi întrebaţi cum de a fost posibil. Cei care ar avea ceva de spus nu vor răspunde, iar cei care ştiu nu merită ascultaţi. Sînt exact cei care au pornit războiul.

Este un număr ciudat la Dilema, *pornit din neştiinţă. Nu ştiu mare lucru din ce s-a întîmplat şi mai ales din ce se întîmplă lîngă noi. Faceţi un exerciţiu simplu. Cine credeţi că va fi viitorul preşedinte de la Washington? Dar viitorul preşedinte de la Belgrad, oraşul aflat mai aproape de Timişoara decît Bucureştiul? (**C. G.**)*

Ilija JANDRIĆ

Croaţia. Poveste cu final european

Croaţia – Populaţie: 4,3 mil.; PIB/capita: 8.091 $; Speranţa de viaţă: 74; Grupuri etnice: croaţi 78%, sîrbi 12%, bosniaci 1%, altele 9%. Evaluarea Freedom House asupra gradului de democratizare în 2003 (pe o scală de la 1 – maxim la 7 – minim): 2,2 – ţară liberă (egal cu ratingul României). *(sursa:* Freedom in the world, *Freedom House)*

Mi se pare uneori că singurul proiect politic propus de politicienii croaţi este integrarea în Uniunea Europeană. A devenit aproape o obsesie naţională. Este totuşi o evoluţie spectaculoasă, dintr-o ţară implicată în război şi semiizolată în prima parte a anilor '90, Croaţia are acum şanse reale de a intra în curînd în UE. Principalul pas spre deschidere a fost venirea la putere a unei largi coaliţii de stînga care a luat locul partidului lui Franjo Tudjman. Au fost făcute importante reforme economice şi politice, dar în ciuda acestora, coaliţia a pierdut alegerile din noiembrie 2003. Revenită la putere, Uniunea Democratică Croată (UDC – partidul lui Tudjman de care vorbeam mai sus), cu primul ministru Ivo Sanader în frunte, a continuat politica pro-europeană. Deşi majoritatea alegătorilor săi sînt tradiţionalişti şi naţionalişti, UDC a format o coaliţie de guvernare cu Partidul Sîrbilor din Croaţia şi a promis sprijin pentru întoarcerea refugiaţilor sîrbi în Croaţia, o condiţie politică de bază pentru integrarea în UE.

Mulţi croaţi sînt convinşi că toate problemele lor vor fi rezolvate odată deveniţi membri ai Uniunii. Există un grup de eurosceptici, în creştere, de aproximativ 25%, dar majoritatea crede că nu există alternativă. Opţiunea de a rămîne izolaţi în Balcanii de vest este scenariul de coşmar pentru majoritatea croaţilor.

De la autoritarism la democraţie

Saltul spre Europa s-a produs treptat, iar începutul nu a fost deloc fericit. În 1990, formaţiunea naţionalistă Uniunea Democratică Croată a cîştigat alegerile, iar liderul său, Franjo Tudjman, a devenit preşedinte. Într-un fel, acesta a fost răspunsul croaţilor la naţionalismul în creştere al sîrbilor. 12% din populaţia Croaţiei era formată din sîrbi, iar cei mai mulţi dintre aceştia s-au opus independenţei. Cînd aceasta a fost proclamată, mulţi sîrbi au devenit o unealtă în mîinile lui Miloşevici şi au pornit rebeliuni în zonele în care erau majoritari. Armata iugoslavă şi trupe paramilitare din Serbia au pornit agresiunea împotriva Croaţiei, în şase luni o treime din ţară fusese ocupată. A început epurarea etnică (385.000 de oameni evacuaţi din casele lor), au fost comise crime de război. Portul croat la Dunăre, Vukovar, a fost complet distrus şi toţi croaţii alungaţi, prizonierii de război au ajuns în lagăre de concentrare din Serbia. Încă mai găsim în Croaţia gropi comune din acea perioadă. Multe sate au fost complet distruse, 15.583 de croaţi au murit în război, jumătate dintre ei civili.

Deloc surprinzător, în asemenea circumstanţe UCD-ul lui Tudjman a devenit cel mai puternic partid, un fel de mişcare naţională. Nici măcar nu au încercat să prevină ura interetnică şi mulţi sîrbi care locuiau în marile oraşe aflate sub control croat şi-au pierdut slujbele şi au trebuit să plece. Soldaţii croaţi au comis atrocităţi împotriva civililor sîrbi, ca răzbunare, şi foarte puţini au fost condamnaţi.

Războiul şi democraţia nu fac casă bună, iar Croaţia nu este o excepţie. Preşedintele Tudjman a condus ţara în mod autocratic, deşi fusese ales democratic (în 1990 şi încă de două ori, în 1992 şi 1997). În vreme ce ţara avea de suferit în urma războiului brutal, un cerc restrîns, mai ales membri ai UCD, au făcut averi, mai ales prin privatizări dubioase. Tudjman avea o strategie economică destul de bizară: 200 de familii croate trebuiau să devină foarte bogate. Evident, familia sa se număra printre cele selectate. UCD controla toate televiziunile şi radiourile importante, iar televiziunea naţională era cunoscută ca fiind serviciul de propagandă al partidului de guvernămînt. Drepturile omului nu erau luate în seamă, drepturile minorităţilor restricţionate, serviciile secrete spionau jurnaliştii independenţi şi liderii opoziţiei, fiind vizaţi ca „trădători". La scurt timp după moartea lui Tudjman, o coaliţie formată din 6 partide, condusă de Partidul Social Democrat, a cîştigat alegerile din 2000. Populistul liberal Stjepan Mesic (fost disident în partidul lui Tudjman, care s-a opus intervenţiei în Bosnia) a devenit preşedinte.

Saltul spre Europa s-a produs treptat, iar începutul nu a fost deloc fericit.

Deşi cei patru ani de guvernare ai coaliţiei nu au adus visata prosperitate economică, după această schimbare a început adevărata reformă şi deschidere în Croaţia. De exemplu, în sectorul media în care lucrez, televiziunea naţională a fost redată profesioniştilor şi influenţa politică aproape că a dispărut. Societatea s-a schimbat rapid. Mă gîndesc la epoca Tudjman şi mi se pare o altă lume, o epocă îndepărtată, deşi au trecut doar cîţiva ani. Din păcate, toate speranţele şi energiile investite de croaţi în coaliţie în anul 2000 s-au risipit, pentru că cei care au cîştigat nu aveau un program politic clar. În loc să reformeze rapid economia, au pierdut timpul certîndu-se pe schimbări constituţionale şi numindu-şi oamenii lor în fruntea companiilor de stat. Au început reformele majore un pic prea tîrziu, aşa că oamenii nu au văzut rezultatele pînă în noiembrie anul trecut, cînd au votat. Şi au votat cu UCD, rămas acum fără liderul său întemeietor. Dar în noile circumstanţe, cu o nouă conducere, UCD nu mai este acelaşi partid. Cooperează cu tribunalul de la Haga chiar mai bine decît fosta coaliţie şi s-a aliat cu Partidul Sîrbilor din Croaţia (care fusese pînă atunci inamicul lor natural). De fapt, UCD-ul actual duce aceleaşi politici ca şi fosta coaliţie de partide, doar că mai energic şi cu ceva mai multă încredere în sine. Noul prim-ministru Sanader este un politician destul de liberal care s-a nimerit să conducă un partid conservator. Schimbarea de putere nu a afectat procesul de integrare. Mai mult ca sigur că vom deveni candidaţi oficiali pentru UE la mijlocul lui iunie 2004, la Consiliul European de la Dublin. Scopul lui Sanader este de a intra în UE în 2007, împreună cu România şi Bulgaria. O variantă mai realistă este 2009. Oricum, o epocă pare a fi fost depăşită şi un coşmar se încheie.

***Ilija Jandrić** este jurnalist la Televiziunea Naţională Croată şi lector la Facultatea de Ştiinţe Politice din Zagreb. S-a născut în 1975 la Sarajevo, trăieşte în Croaţia din 1992.*

Cronologie

28 iunie 1989: Slobodan Miloşevici vorbeşte în faţa a un milion de sîrbi la Kosovo Polje. Momentul de maximă popularitate a liderului comunist; **25 iunie 1991:** Croaţia şi Slovenia îşi proclamă independenţa. Încercarea armatei federale de a interveni în Slovenia eşuează. În Croaţia încep luptele dintre croaţi şi etnicii sîrbi; **3 martie 1992:** musulmanii şi croaţii din Bosnia votează pentru independenţă într-un referendum boicotat de sîrbi. Este proclamată Republica Sîrbă din Bosnia. Începe războiul dintre guvernul bosniac şi sîrbi, care vor asedia capitala Sarajevo. În **mai**, ONU impune sancţiuni Serbiei pentru sprijinirea rebelilor sîrbi din Croaţia şi Bosnia; **aprilie 1992:** este creată Republica Federală Iugoslavia, din Serbia şi Muntenegru; **ianuarie 1993:** primul efort internaţional de pacificare a Bosniei eşuează. Izbucneşte războiul între musulmani şi croaţi, anterior aliaţi împotriva sîrbilor. Se desfăşoară cel mai sîngeros război din Europa după 1945. Masacre şi epurări etnice masive. Nu se ştie nici aproximativ numărul celor morţi, fiecare parte are cifre proprii. Doar în bătălia pentru Sarajevo au existat, după evaluări rezervate, 10.000 de morţi. 1,2 milioane de refugiaţi în Bosnia (din 3,4 milioane populaţie totală). În 1997, 27.000 de oameni erau încă daţi dispăruţi în Bosnia. După conflictele din Croaţia, 300.000 de sîrbi au părăsit ţara. Imensa majoritate a refugiaţilor sînt încă departe de casele lor; **21 noiembrie 1995:** NATO intervine în Bosnia în urma refuzului sîrbilor bosniaci de a înceta focul. Lovituri aeriene împotriva sîrbilor. La presiunea americană, au loc convorbirile de pace de la Dayton, Ohio, unde se ajunge la un acord de pace; **23 iulie 1997:** Miloşevici devine preşedinte al Iugoslaviei, după ce îşi epuizase cele două mandate ca preşedinte al Serbiei; **1998:** izbucnesc violenţe în Kosovo între albanezi şi sîrbi. Miloşevici refuză dialogul cu liderul moderat Ibrahim Rugova. Ulterior se răzgîndeşte şi îl invită la convorbiri. Era prea tîrziu, între timp extremiştii din Armata de Eliberare din Kosovo preluaseră iniţiativa. Armata iugoslavă intervine în Kosovo. 400.000 de refugiaţi albanezi. La presiunea americană, forţele iugoslave îşi opresc ofensiva. Este propus un plan de pace; **10 martie 1999:** emisarul special american Richard Holbrooke nu îl convinge pe Miloşevici să accepte planul de pace. La **18 martie**, albanezii din Kosovo semnează planul de pace, dar Iugoslavia, susţinută de Rusia, îl boicotează. Negocierile eşuează; **24 martie:** NATO începe bombardamentul asupra Iugoslaviei; **iunie:** forţele sîrbe se retrag din Kosovo. NATO încetează loviturile aeriene. 230.000 de sîrbi din Kosovo se refugiază în Serbia; **septembrie 2000:** alegeri generale în Serbia. Ambele părţi îşi proclamă victoria. Manifestanţii din opoziţie cuceresc sediile instituţiilor publice; **aprilie 2001:** Miloşevici este arestat de poliţia sîrbă. În **iunie**, prim-ministrul Zoran Djindjic ia decizia de a-l extrăda la Haga, unde fusese acuzat de crime de război; **martie 2003:** Djindjic este asasinat; **mai 2004:** Slovenia devine membră UE. *(Surse: Reuters, Human Rights Watch şi http://balkansnet.org)*

Nemanja NENADIĆ

Serbia. Anii de după anii de aur

În mod paradoxal, în prima etapă a guvernării sale, Miloşevici a reuşit să trezească speranţele celor mai mulţi sîrbi. Naţionaliştii au sperat că va schimba intolerabilul (sau „intolerabilul“) statut al naţiunii sîrbe în fosta Iugoslavie, adică dominaţia comuniştilor croaţi şi sloveni în structurile confederale din timpul lui Tito (de la schimbările constituţionale din 1968, 1971 şi 1974). Pentru nostalgicii statului central puternic din timpul lui Tito, Miloşevici era „noul Tito“, cel capabil să ţină Iugoslavia întreagă. Pentru cei nemulţumiţi de încetineala reformelor economice, el a fost apărut ca omul reformelor rapide, spre deosebire de majoritatea liderilor din partid la acea vreme. Miloşevici s-a folosit de toate aceste speranţe şi, în particular, de puternicele resentimente stîrnite de exodul sîrbilor din provincia Kosovo (condusă atunci de comunişti albanezi) şi de statutul provinciilor autonome din Serbia. În scurt timp a stîrnit animozitatea majorităţii liderilor din celelalte republici şi au apărut temerile privind „periculosul naţionalism sîrbesc“. Astfel au apărut tendinţele naţionaliste şi separatiste în alte republici (sau şi-au găsit o justificare). Oricum, în 1990, războiul era departe, situaţia economică era bună comparativ cu celelalte state foste comuniste. 1989 şi 1990 au fost „anii de aur“ pentru economia iugoslavă. Se punea chiar problema unei aderări la piaţa comună europeană în 1992. În 1991 a început războiul, sancţiunile ONU în 1992, iar în perioada care a urmat, regimul din Serbia şi-a jefuit proprii cetăţeni pentru a finanţa campaniile militare, dar şi pentru redistribuirea avuţiei comune în buzunare private. Şefii crimei organizate au devenit patrioţi, în timp ce o întreagă nouă cultură se dezvolta (cunoscută ca fenomenul „turbofolk“), pe care aş descrie-o ca o modalitate de a-i ţine pe oameni neinformaţi faţă de problemele lor reale. Speranţele păreau iluzorii – chiar dacă o largă majoritate a sîrbilor erau pro-occidentali în trecut, ne-am confruntat cu cereri din partea democraţiilor occidentale care erau în mod evident părtinitoare şi favorizau argumentele celorlalte naţiuni. Opoziţia democratică a pierdut cîteva alegeri pentru că era prost organizată şi avea lideri de slabă calitate (pe lîngă jocurile electorale prin care partidul lui Miloşevici îşi asigura „voturi false“). Oamenii erau dezamăgiţi şi săraci. Mulţi s-au orientat către economia gri pentru a supravieţui. Iar pierderea războiului nu a făcut decît să înrăutăţească lucrurile. Chiar dacă teritoriul Serbiei nu a suferit distrugeri pînă în 1999, au fost cîteva valuri de refugiaţi din Slovenia, Croaţia, Bosnia şi Kosovo. Situaţia s-a înrăutăţit permanent pînă în vara lui 2000. Mişcările care au dus la căderea lui Miloşevici în octombrie acel an au fost similare celor din 1991, iunie 1992 şi 1996-1997. Se pare că, în sfîrşit, în 2000 democraţiile occidentale erau gata să susţină opoziţia împotriva sistemului autocratic al lui Miloşevici, în vreme ce în cazurile precedente refuzaseră să facă presiuni clare pentru că făcuseră înţelegeri secrete cu el.

Serbia şi Muntenegru – Populaţie: 10,7 mil.; Speranţa de viaţă: 72; Grupuri etnice: sîrbi 63%, albanezi 17%, muntenegreni 5%, maghiari 3%, altele 12%.

Evaluarea *Freedom House* asupra gradului de democratizare în 2003 (pe o scală de la 1 – maxim la 7 – minim): 3,2. Acesta este primul an în care Iugoslavia intră în categoria ţărilor libere, pînă în 2003 a fost catalogată ca parţial liberă. *(sursa:* Freedom in the world, *Freedom House)*

Adio, Miloşevici. Salut, Europa?

Situaţia actuală este destul de stranie. Reformele nu au avut efectele aşteptate, de aceea există o ameninţare constantă din partea extremiştilor şi populiştilor. Serbia mai are multe de făcut pentru a se alătura Uniunii Europene, iar politicienii nu sînt pregătiţi să facă aceste reforme. Şi asta din mai multe motive: uneori nu prea înţeleg situaţia, iar alteori o înţeleg, dar nu vor să ia măsurile necesare de frică să nu crească şi mai mult popularitatea partidelor naţionalist-populiste. La rîndul lor, oamenii simpli nu sînt foarte satisfăcuţi de democraţie. Foarte mulţi sînt nostalgici după vremurile lui Tito. Există un larg consens asupra intrării în UE, dar oamenii sînt destul de puţin informaţi asupra a ceea ce presupune asta. Ei văd doar şansa de a fi parte dintr-o comunitate mare (după atîta izolare) şi şansa de a folosi piaţa comună (piaţa muncii, de fapt). Efectele negative sînt mai puţin cunoscute (datorate lipsei de competitivitate), iar discuţiile serioase despre acest aspect se poartă doar în cercurile academice.

Alegeri

După mai multe alegeri ratate, avem deja o experienţă nefastă. În acest an are loc alt scrutin prezidenţial. Un test pentru coaliţia de guvernămînt şi o şansă pentru opoziţie să-şi mărească ponderea. Cel mai popular partid este Partidul Radical Sîrb (naţionalist). Aşa-numitul „bloc democratic“ care l-a învins pe Miloşevici în 2000 este acum divizat între doi candidaţi. Nu este prea clar ce se va întîmpla, doar că nici unul dintre ei nu va cîştiga din primul tur. Cel mai probabil că unul dintre candidaţii partidelor democratice va obţine susţinerea celorlalte (cum s-a întîmplat în Franţa), dar există temerea că nu va fi destul pentru a-i învinge pe extremişti. În timp ce democraţii îşi risipesc energia criticîndu-se reciproc, există temerea că Partidul Radical ar putea duce Serbia spre o altă perioadă de izolare.

***Nemanja Nenadić** conduce biroul din Belgrad al Transparency International.*

Vanja CALOVIĆ

Muntenegru. Naţionaliştii sau criminalii

Muntenegru a fost singura fostă republică iugoslavă care a rămas alături de Serbia în federaţie. Treptat, cu cît se acumulau greşelile Belgradului, cu atît Muntenegru ţinea să arate că este o altă ţară. A fost ales preşedinte Djukanovici şi nu preferatul lui Miloşevici.

Tensiunea dintre armată (federală) şi poliţie (locală) a fost aproape de a duce la un război. Djukanovici voia să arate vestului că Muntenegru este o „insulă a democraţiei“ în Iugoslavia. În 1999, datorită relaţiilor bune dintre guvernul din Muntenegru şi liderii NATO, bombardamentele din Muntenegru nu au fost la fel de intense ca în Serbia. Poate este greu de crezut pentru români, dar în timpul bombardamentelor muntenegrenii erau destul de relaxaţi. Dar ideea de bombardament asupra Serbiei a crescut pur şi simplu simpatia faţă de Miloşevici, altfel destul de impopular aici. Lupta între susţinătorii independenţei şi pro-sîrbi domină, încă, agenda internă. Dar este mai mult un paravan pentru a evita discuţiile pe probleme economice şi sociale. Politicienii noştri nu au dezvoltat previziuni economice clare ale costurilor şi beneficiilor celor două alternative.

Tranziţia durează de 10 ani, dar este încă în faza de mijloc. Procesul de privatizare este aproape încheiat, dar a fost netransparent şi urmat de scandaluri. Din cei 600.000 de muntenegreni, peste 50% trăiesc sub pragul de sărăcie. Partidele din opoziţie boicotează parlamentul, care adoptă, în medie, opt legi pe sesiune. Singura lege care nu a trecut cu succes în Parlament a fost legea conflictelor de interese. De altfel, toţi membrii guvernului se aflau în diverse conflicte de interese. Formal, trăim într-o democraţie, dar realitatea este diferită. Opoziţia este slabă şi formată mai ales din naţionalişti extremişti (fie muntenegreni sau sîrbi). Singura bază de cooperare între opozanţi este distrugerea regimului, aşadar, este greu de presupus că această coaliţie va supravieţui în condiţiile cîştigării alegerilor. Săptămîna trecută a fost ucis şeful cotidianului de opoziţie *Dan*, Dusko Jovanovici. Au fost două feluri de reacţii: cei care nu pot crede că un astfel de act a avut loc şi care aşteaptă ca guvernul să rezolve cazul cît mai curînd şi cei care spun că „vorbea prea mult şi a meritat-o“. O nouă forţă, Grupul pentru Schimbare, a devenit recent un jucător serios pe scena politică. Va trebui însă să ia o decizie importantă: cu cine să se alieze: cu criminalii sau cu naţionaliştii? Cam aceasta este democraţia în Muntenegru.

***Vanja Calović** este coordonatoare a Reţelei pentru Afirmarea sectorului ONG, Muntenegru.*

Raico CORNEA

Kennedy al sîrbilor

În relatările despre uciderea lui Zoran Djindjic influentele publicaţii occidentale nu au omis să specifice că era vorba de un politician „pro-occidental“. Apoi, s-au descoperit „aranjamentele“ şi colaborarea guvernului Djindjic cu Milorad Lukovic Legija (cel acuzat că l-a omorît), omiţînd să menţioneze că acelaşi guvern de la Belgrad nu a avut altă soluţie decît să folosească „Beretele roşii“ conduse de Legija în dezamorsarea tensiunii „importate“ din Kosovo în zona sudică a Serbiei, unde grupările separatiste albaneze încercau să-şi facă din nou de cap. Executivul de la Belgrad nu a avut încotro nici în ceea ce priveşte arestarea lui Slobodan Miloşevici şi a apelat tot la „Beretele roşii“. În pofida aparenţelor, Djindjic nu a fost un favorit al Occidentului. O constantă condiţionare a ajutorului economic cu „gesturi practice“ care însemnau arestarea şi trimiterea cetăţenilor sîrbi la Haga, a înrăutăţit suplimentar poziţia lui Djindjic pe plan intern. El se afla sub presiunile celor care considerau că guvernul trebuie să reziste presiunilor comunităţii internaţionale cu orice preţ. Mai erau cei care făceau parte din categoria „moderaţilor“, şi în fine gruparea micilor formaţiuni politice şi a organizaţiilor neguvernamentale care, figurat vorbind, erau pregătite să-şi deschidă umbrela de fiecare dată cînd ploua la Washington ori la Haga.

Djindjic credea că tensiunile şi polemicile vor înceta odată cu trimiterea lui Miloşevici la Haga. Au urmat, însă, noi solicitări din partea Tribunalului Penal Internaţional, se cereau noi arestări şi extrădări, martori şi documente. Toate acestea au influenţat negativ opinia publică şi au oferit oponenţilor politici ai premierului motive pentru a-l ataca cu vehemenţă. Aceştia nu au uitat să amintească faptul că statul vecin Croaţia nu a fost supus unor asemenea presiuni din partea comunităţii internaţionale, iar Zagrebul nu s-a arătat entuziasmat de o colaborare cu TPI. Faptul că viziunea lui Djindjic privind noua Serbie însemna şi o ruptură cu trecutul a făcut ca premierul să nu aibă o colaborare strălucită cu clerul bisericesc care prin excelenţă este tradiţionalist.

Cît timp a fost în opoziţie, socialiştii aflaţi la guvernare au avut grijă să fie în mod constant acuzat de lipsă de patriotism. Dacă la aceasta se mai adaugă şi faptul că Vojislav Seselj, liderul radicalior, nu rata nici o ocazie de a-l denigra în mass-media loială regimului Miloşevici, precum şi faptul că Vuk Draskovic, liderul Mişcării Sîrbe de Reînnoire (SPO), de opoziţie, nu colabora în nici un fel cu partidul condus de Djindjic, explică într-o oarecare măsură de ce Partidul Democrat şi liderul său nu erau prea bine cotaţi în sondajele de opinie.

Temperamentul, energia şi mai ales viziunea sa despre noua Serbie au făcut ca Djindjic să nu rămînă în funcţia de prim-ministru suficient de mult încît să-şi transpună ideile politice şi economice majore în practică, ci s-o sfîrşească tragic. Adunate la un loc, toate acestea au contribuit la transformarea lui Zoran Djindjic într-un martir al neamului şi au făcut ca reminiscenţele fostului regim, coroborate cu interesele mafiei, să-şi apere poziţiile dobîndite cu ajutorul unei arme cu lunetă „Hekler & Koch G3“ la 12 martie 2003, ora 12,35, în plin centrul Belgradului.

***Raico Cornea** a fost corespondent de război al TVR în Kosovo şi fosta Iugoslavie. A publicat volumele* Kosovo – Cîntecul trist al mierlei, *2001, volum de reportaje de război, şi* Serbia – Anii şobolanilor, *Ed. Nemira, 2003.*

Zvezdan DJUKANOVIĆ

Kosovo. Încă în viaţă

Cred că nu aţi mai auzit prea multe despre Kosovo în ultima vreme. În timpul războiului, cînd albanezii au fost prezentaţi ca victime, ca scuză pentru raidurile aeriene, atunci aţi fost invadaţi cu ştiri. Ce s-a întîmplat după război, cînd cei mai mulţi dintre sîrbi au fost alungaţi, iar cei rămaşi au fost lăsaţi la discreţia extremiştilor albanezi, această tragedie nu a mai fost interesantă pentru presa internaţională, inclusiv cea din România. Viaţa de zi cu zi a sîrbilor de aici în aceşti ultimi cinci ani nu poate fi numită viaţă. Aşteaptă să fie ucişi sau, varianta pozitivă, alungaţi, nu există locuri de muncă pentru sîrbi, le este frică pentru copiii lor cînd aceştia se întorc de la şcoală, dacă mai există şcoală. Aşa trăiesc sîrbii din Kosovo. În nordul provinciei este ceva mai bine pentru că sînt mai aproape de Serbia şi sînt concentraţi, dar în enclavele unde sînt înconjuraţi de albanezi, viaţa este aproape imposibilă.

Pe lîngă UNMIK şi KFOR*, puterea aparţine albanezilor. Sîrbii sînt incluşi în guvern cu un singur ministru şi un aşa-numit co-ministru pentru problema reîntoarcerii sîrbilor. Există sîrbi în guvern cît să nu se spună că este o instituţie monoetnică, dar în fapt nu contează. Toate deciziile sînt luate de albanezi, care mereu au mai multe voturi. Politicile anti-sîrbeşti ale acestor instituţii sînt evidente, iar sîrbii nici nu au încredere în ele şi nici nu aşteaptă protecţie din partea lor. De aceea, reprezentanţii sîrbilor au părăsit posturile primite, pentru că nu doreau să servească drept ornamente. După ultimele violenţe din 17 martie acest an, instituţiile din Kosovo sînt monoetnice şi formal vorbind.

Sîrbii i-au considerat pe reprezentanţii comunităţii internaţionale drept invadatori. De aceea, sînt împotriva a tot ce vine dinspre UNMIK. În acelaşi timp, albanezii i-au întîmpinat ca eliberatori şi aliaţi, dar cum timpul trece şi visul de independenţă nu a fost îndeplinit, îşi exprimă tot mai frecvent ostilitatea, iar UNMIK nu înţelege nimic din povestea asta. Ştiu doar că nu trebuie să intre în conflict cu albanezii, dar, pe de altă parte, nici nu le pot îndeplini cererile. Sîrbii au rămas în expectativă, dar ştiu că nu sînt protejaţi de UNMIK şi îi interpretează toate acţiunile ca fiind antisîrbeşti.

Zvezdan Djukanović ne-a pus la dispoziţie fotografiile din această pagină şi cea din pagina 1 (secvenţe din confuntările etnice din Kosovo, martie 2004)

Extremiştii

De ambele părţi există extremişti, dar problema este că în cadrul majorităţii albaneze ei sînt bine organizaţi şi acţionează din interiorul instituţiilor, aşa că nu se pune problema de a fi ţinuţi sub control. Extremismul este definit politic prin instituţii şi prin partidele politice votate de albanezi. Dacă printre oamenii simpli există unii care vor să trăiască în pace şi bune relaţii cu sîrbii, ei nu îndrăznesc să vorbească deschis, nici măcar să sugereze aşa ceva, pentru că ar deveni ţinte pentru propriii extremişti care conduc provincia atît politic, cît şi economic.

Din păcate, singurul lucru la care pot spera sîrbii este supravieţuirea. Cît despre finalitatea tuturor acestor tulburări, desigur că nu aşteaptă independenţa. Se ridică întrebarea dacă albanezii pot fi calmaţi altfel decît prin independenţă. Sîrbii care au mai rămas, la acest moment 5% din populaţia din Kosovo, se gîndesc mai mult să plece. Nici nu se vorbeşte la modul serios despre întoarcerea refugiaţilor. Soluţia pentru a rămîne în Kosovo este să trăim în pace cu albanezii, mai degrabă decît să menţinem legături strînse cu Serbia. Altfel, albanezii îşi vor obţine independenţa şi comunitatea internaţională îşi va avea protectoratul monoetnic pe care se pare că şi-l doreşte.

---

* UNMIK – Administraţia Interimară a Naţiunilor Unite în Kosovo. KFOR – Kosovo Force, misiunea internaţională de intervenţie, sub auspiciile NATO.

Autoprezentare: ***Zvezdan Djukanović***, *fotograf şi jurnalist, născut în Kosovska Mitrovica în 1962. Încă în viaţă :).*

Lecţia din Kosov@

Prin Constituţia iugoslavă din 1974 provinciei Kosov@ i s-a acordat autonomia. (Kosovo este pronunţia sîrbă, Kosova este pronunţia albaneză iar Kosov@ este neutră). Populaţia albaneză, 90%, a trăit pe picior de egalitate cu cei 10% sîrbi. Albaneza şi sîrba erau limbile oficiale şi amîndouă erau studiate în şcoli şi universităţi. 70 pînă la 80 procente din poziţiile cheie în societate erau deţinute de albanezi. În 1989 şi 1990, Slobodan Miloşevici a anulat autonomia provinciei, a desfiinţat parlamentul kosovar, iar 80% dintre albanezi au fost concediaţi. Între aceştia, profesori, judecători, jurnalişti şi poliţişti. Ca răspuns la acest tragic afront la statutul lor de cetăţeni iugoslavi, populaţia de etnie albaneză a început manifestaţii publice, susţinînd lupta nonviolentă, cerînd respectarea autonomiei garantate de Constituţia din 1974.

Această mişcare nonviolentă a continuat din 1989 pînă în primăvara lui 1998. A început cu mii de mineri mărşăluind de la minele de plumb spre capitala Priştina. După ce şcolile şi universităţile au fost închise pentru albanezi, sute de mii de studenţi şi profesori au încercat o reîntoarcere paşnică în şcoli, dar s-au confruntat cu trupe de poliţie. Mulţi manifestanţi paşnici au fost ucişi. În consecinţă, după 1992, albanezii nu au mai organizat demonstraţii mari. În schimb, s-au concentrat spre crearea unor instituţii paralele. Profesorii care fuseseră concediaţi au înfiinţat şcoli paralele, în care sute de mii de elevi şi studenţi puteau să-şi continue educaţia în clase improvizate în case private şi magazine. Nu au primit nici un fel de fonduri de la Belgrad pentru salarii, încălzire pe timpul iernii, mobilier sau rechizite.

Au ales un guvern paralel. Au ales un preşedinte, Ibrahim Rugova, şi un nou Parlament şi au instituit un sistem pentru finanţarea şcolilor şi universităţilor paralele. Preşedintele Rugova, fără a avea puteri reale, a călătorit în toată Europa şi SUA, în încercarea de a alerta comunitatea internaţională despre situaţia din Kosov@. Politica la care s-a aderat aproape universal a fost: „Nu răspundeţi provocărilor violente ale poliţiei sîrbe. Păstraţi-vă demnitatea şi angajamenul pentru nonviolenţă. Nu folosiţi nici o formă de violenţă împotriva poliţiei sau a regimului sîrb". În martie 1998 (după primul masacru sîrbesc în zona Drenica), sute de mii de albanezi kosovari au reînceput să demonstreze pe străzi cerînd comunităţii internaţionale să se trezească şi să intervină înainte ca în provincia Kosov@ să explodeze un nou război. 100.000 de oameni au mărşăluit pe străzile din Priştina purtînd lumînări şi fotografii ale Maicii Tereza.

Mişcarea nonviolentă a continuat din 1989 pînă în 1998. Au ales un guvern paralel, au ales un preşedinte.

În faţa abuzurilor, moderaţii au pierdut teren. KLA (Armata de Eliberare din Kosova) a început să ucidă poliţişti sîrbi şi militarii au intervenit instaurînd teroarea. Doar în acest moment, comunitatea internaţională a observat că acolo se întîmpla ceva. Violenţa dintre KLA, poliţia sîrbă şi armată şi bombardamentele NATO care au început pe 24 martie au determinat trecerea în plan secund a forţelor democratice nonviolente, atît în Kosov@, cît şi în Serbia. Comunitatea internaţională poate învăţa despre importanţa răspunsului la mişcările nonviolente înainte ca situaţia să escaladeze în violenţă şi război, aşa cum a fost în Kosov@. Mişcări nonviolente au loc în prezent în Tibet, Burma, Timorul de Est, Tabaso şi Chiapas din Mexic. Este necesar să ascultăm îngrijorările, nevoile şi problemele. Putem ajuta acordînd atenţie internaţională acestor mişcări.

(după David Hartsough, *Sojourners Magazine)*

***David Hartsough** este director executiv al organizaţiei Peaceworkers şi a participat la demonstraţiile paşnice din Kosov@ în martie 1998.*

Jasmina HUSANOVIĆ

Bosnia. După pacea fără victorie

Bosnia a dispărut din atenţia presei internaţionale, dar asta nu înseamnă că lucrurile merg bine – înseamnă doar că Bosnia nu mai reprezintă o criză care să dea dureri de cap lumii. De fapt, Bosnia după Dayton* se confruntă cu probleme mari, avînd în vedere că este o comunitate politică paradoxală, după orice criteriu am judeca. Cu toate că infamul Dayton a oprit războiul şi a impus „pacea fără victorie" (deşi mulţi sînt convinşi că şi fără Dayton războiul s-ar fi terminat curînd oricum), rămîne unul dintre cele mai controversate acorduri de pace, pentru că a instituit logica etnonaţionalistă în toate prevederile sale şi a marginalizat complet orice fel de indentificări civice şi individuale. Practic, sîntem sîrbi, croaţi şi musulmani, înainte de a fi oameni şi cetăţeni. De fapt, cuvîntul „cetăţean" nici nu apare în constituţia noastră de la Dayton. Revizuirea constituţională este absolut necesară, dar i se opun cu îndîrjire acele elite pseudo-etnice, pseudo-experte, indiferent de opţiunea pentru unul dintre cele trei naţionalisme, cărora le convine de minune acest *statu quo*. În plus, Bosnia este lovită de dubla criză a traumei şi sărăciei. Această societate a trecut printr-o stare prelungită de frică, cu implicaţii adînci la toate nivelurile de acţiune şi gîndire umană. Trăind cu această frică, nesiguri în ce priveşte viitorul, trebuie să ne democratizăm, să privatizăm şi să realizăm tranziţia spre ceva, în timp ce în sfera politică nu există viziuni clare despre aceste procese.

Războiul meu

Cînd a izbucnit războiul în oraşul meu natal, Tuzla, la 15 mai 1992, de-abia terminasem liceul. Aţi fi surprinşi să aflaţi cît de uşor devine războiul „normalitate". După primele luni de negare (eram ferm convinsă că luptele vor înceta pînă în septembrie şi că voi putea începe facultatea fără nici o întrerupere – un fel de „război de vacanţă"), te obişnuieşti cu situaţia. Aproape spontan, fără planificare sau intenţie, viaţa mea s-a schimbat în funcţie de război, l-am înfruntat în felul meu, implicîndu-mă în sectorul societăţii civile. Grupul nostru de prieteni a înfiinţat în august 1992 un ONG, Crinul Roşu, prin care tinere femei voluntare lucrau în spitale, centre de refugiaţi, case de bătrîni, oriunde era nevoie de ajutor. Mai tîrziu am lucrat cu Oxfam, unul din cele mai mari ONG-uri internaţionale. Confruntările zilnice, traumele războiului, activismul şi prietenia intensă construită în aceste cercuri – toate acestea m-au conturat ca persoană. Într-atît de mult, încît am abandonat treptat planurile de avea o carieră academică în matematică şi m-am orientat spre ştiinţele sociale şi umane – dar toate acestea se întîmplau mai tîrziu, în 1995, cînd am început studiile în Marea Britanie. Eram hotărîtă să scriu despre oameni, să-i studiez, să insist pe latura emancipatoare şi talentată a acţiunii umane, pe imaginaţie şi creativitate, chiar şi în contextul paroxismului politic din jur. Cred că războiul împinge totul la extrem – pasiunile şi caracterul, alienarea, supărarea, dar şi speranţa, determinarea de a schimba lucrurile. Trauma este întotdeauna o experienţă formativă, fie individuală sau colectivă, fie că se întîmplă în război sau pe timp de pace. Întrebarea este ce facem cu ea.

Bosnia-Herţegovina – Populaţie: 3,4 mil.; Speranţa de viaţă: 68; Grupuri etnice: bosniaci 44%, sîrbi 31%, croaţi 17%, altele 8%. Evaluarea *Freedom House* asupra gradului de democratizare în 2003 (pe o scală de la 1 – maxim la 7 – minim): 4,4 – ţară parţial liberă.

În noiembrie 1995, acordul de la Dayton a pus capăt războiului civil care a durat 43 de luni. Statul este compus din Federaţia Bosnia-Herţegovina (croaţi şi musulmani) şi Republica Sîrbă, cu foarte puţine instituţii comune. Acordul de la Dayton a acordat puteri largi şi organizaţiilor internaţionale care supraveghează reconstrucţia, iar o forţă NATO de 20.000 de militari menţine pacea. Alianţa pentru Schimbare, o coaliţie transetnică formată din zece partide, susţinută de oficialii internaţionali, a înregistrat un succes temporar, dar s-a destrămat în scurtă vreme. În alegerile din 2003, partidele naţionaliste au fost reconfirmate ca principalele forţe politice. *(sursa:* Freedom in the world, *Freedom House)*

Oamenii

Războiul a cultivat neîncrederea, suspiciunea şi frica faţă de ceilalţi. Aceasta era şi ideea: războiul a izbucnit nu pentru că nu am putut trăi împreună, ci pentru a ne convinge de imposibilitatea de a trăi împreună, pentru a ne aduce în starea în care nu mai puteam trăi împreună. A reuşit să schimbe dramatic structura socială şi culturală a Bosniei, care este istoric complexă, polivalentă, pluriformă, care arăta un sincretism dinamic, ciudat, şi să o înlocuiască cu viziunile etnonaţionaliste ale identităţilor, culturilor, intereselor politice separate. Pe de altă parte, războiul a dovedit că oamenii pot fi împreună, că solidaritatea şi prietenia pot să depăşească toate clivajele construite politic, bazate pe miturile originilor etnice sau pe proiecte naţionaliste. Acest fapt a fost mai mult sau mai puţin evident în toate oraşele mari ale Bosniei, dar în mod particular în Tuzla, unde partidele naţionaliste nu au cîştigat niciodată, iar puterea locală a fost permanent deţinută de social-democraţi, opuşi naţionaliştilor, în ultimii 14 ani. Revenind la partea negativă a lucrurilor, crimele de război au rămas nepedepsite. Pentru a reconstrui încrederea şi speranţa, ar trebui să avem ceva similar cu procesul de denazificare prin care a trecut Germania după al doilea război mondial. În ciuda existenţei Tribunalului Internaţional de la Haga, acest proces de deradicalizare a fost blocat la nivelul partidelor politice, în timp ce prevederile acordului de la Dayton care au slăbit statul central furnizează bazele legale pentru această situaţie. Programele şcolare sînt cel mai bun exemplu: învăţăm în continuare să ne urîm.

Reconstrucţia

Sînt destul de sceptică în ceea ce priveşte procesul de reconstrucţie din Bosnia. Ideile moderne de justiţie socială şi egalitate sînt marginalizate în toate programele politice. Sînt sigură că şi românii, ca toţi locuitorii fostelor ţări comuniste, realizează că trăim în lumea NENA (Nu Există Nici o Alternativă la logica capitalului global, cu tot ceea ce implică ea: privatizare, şoc, terapie, tranziţie). Dar în Bosnia, tranziţia şi dificultăţile ei sînt complicate de impasul politic curent, de corupţia adînc înrădăcinată, de elitele aflate la putere, care trăiesc din capitalul de frică sădit în electoratul lor „etnonaţional". Ajutorul internaţional şi administraţia internaţională (cum ar fi Oficiul Înaltului Reprezentant, OSCE, Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare) creează şi ele de multe ori confuzie şi mulţi bosniaci sînt foarte critici la adresa acestora. Cît despre foşti, toţi foştii (secretarii de partid, cei care îndemnau la război, criminalii de război ale căror crime nu au fost cercetate) – s-au machiat şi apar ca democraţi, cu un vocabular curent adaptat la standardele UE în care domină paradigma neoliberală a „cooperării". Se simt bine să fie populişti, iar populismul este o problemă comună a tranziţiilor, pe lîngă îndelungata tradiţie din Balcani.

Relaţiile interetnice

Relaţiile între musulmani, sîrbi şi croaţi? Cine sînt ei? Şi cine pretinde că vorbeşte în numele lor? Aceste categorii omogene şi relaţiile dintre ele sînt toate categorii de percepţie, reprezentare şi analiză foarte dubioase. În primul rînd, sînt trei naţiuni oficiale în Bosnia – bosniacii (foştii „musulmani"), sîrbii şi croaţii. De fapt, există o a patra formă de identificare – bosniacul care nu se bazează pe etnicitate sau religie, ci pe cetăţenie şi pe percepţia Bosniei ca un teritoriu fizic şi cultural pluralist, şi mulţi oameni, îndeosebi generaţiile tinere urbane îl preferă. Dar aceste persoane nu au mijloacele instituţionale să se declare astfel – ni se spune că o revizuire a constituţiei este periculoasă, că efectuarea unui recensămînt (care nu a mai fost făcut din 1991) este la fel de periculoasă. Relaţiile dintre elitele pseudo-etnice care domină partidele ce pretind că îi reprezintă pe bosniaci, croaţi şi sîrbi, sînt excelente atunci cînd au un interes comun (şi au foarte des), dar, cînd au divergenţe asupra anumitor proiecte de legi (cum este în acest moment legea, foarte problematică, privind educaţia superioară), fac false apeluri la interesele lor naţionale particulare, mobilizîndu-se încă o dată prin miturile etnice. Aş vrea să adaug că toate generalizările în Bosnia sînt problematice, din moment ce există mari diferenţe regionale şi specificităţi interne. Vorbind din perspectiva vieţii de zi cu zi, de exemplu în Tuzla, procentul aşa-numitelor mariaje mixte a crescut, de fapt, în timpul războiului şi mai ales după război.

Sîntem sîrbi, croaţi şi musulmani înainte de a fi oameni şi cetăţeni.

Le-am recomandat studenţilor mei un eseu al lui Vintilă Mihăilescu care se referea la România (publicat în *Dilema*, tradus de un editor din Belgrad şi citit de cel puţin cîţiva bosniaci). Dar ce se spunea acolo este valabil pentru toate ţările post-comuniste din Balcani. Viaţa noastră de toate zilele s-a schimbat imens: pesimismul, expertiza vagă şi imitaţiile ne domină, atît la nivel mic, cît şi în discursul oficial şi în practica politică. Cît despre Bosnia, obsesiile legate de cele trei identităţi naţionale, proiectul problematic de construire a unui stat nu fac decît să complice lucrurile, măresc nesiguranţa şi frica, distrug solidarităţile alternative şi încrederea civică şi îndepărtează energiile de la potenţialul de emancipare al celor excluşi, fie politic, social sau economic, marginalizaţi în varii feluri.

---

* Localitate din Ohio, SUA, unde în 1995 a fost semnat acordul de pace şi s-au stabilit aranjamentele constituţionale pentru Bosnia şi Herţegovina.

Jasmina Husanović *predă la Facultatea de Filozofie, Universitatea din Tuzla (Bosnia-Herţegovina). Are un doctorat în construirea comunităţilor politice şi politici de emancipare, în Marea Britanie. Implicată în ultimii 12 ani în activitatea unor organizaţii civice din Bosnia.*

Macedonia – Populaţie: 2 mil.; PIB/capita: 5.086 $; Speranţa de viaţă: 73; Grupuri etnice: macedoneni 67%, albanezi 23%, turci 4%, romi 2%, sîrbi 2%, altele 2%. Evaluarea *Freedom House* asupra gradului de democratizare în 2003 (pe o scală de la 1 – maxim la 7 – minim): 3,3 – ţară parţial liberă.

Recunoaşterea oficială a Macedoniei a fost contestată de Grecia, care pretinde că această denumire aparţine patrimoniului său istoric. Denumirea oficială a statului este Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei. Identitatea naţională a macedonenilor reprezintă de asemenea o problemă, atît sîrbii cît şi bulgarii pretind că aceştia sînt de fapt o parte din naţiunile sîrbă, respectiv bulgară. În 1998 a avut loc prima schimbare de putere dinspre stînga politică spre opoziţia de dreapta. În 1999 relaţiile dintre minoritatea albaneză şi macedoneni s-au deteriorat grav, în 2000 gherilele albaneze din Kosovo au acţionat şi aici. La presiunile occidentale, în august 2001 au fost semnate acordurile de la Ohrid care prevedeau sporirea drepturilor minorităţii albaneze, dar păstrarea caracterului unit al ţării. Totuşi, relaţiile dintre cele două etnii rămîn extrem de încordate. În 2002, partidele de stînga au revenit la putere. *(sursa:* Freedom in the world, *Freedom House)*

Slovenia – Populaţie: 2 mil.; PIB/capita: 17.367 $; Speranţa de viaţă 76; Grupuri etnice: sloveni 88%, croaţi 3%, sîrbi 2%, bosniaci 1%, altele 6%. Evaluarea *Freedom House* asupra gradului de democratizare în 2003 (pe o scală de la 1 – maxim la 7 – minim): 1,1 – ţară liberă.

Slovenia este cea mai bogată şi cea mai omogenă etnic fostă republică iugoslavă. PIB-ul pe cap de locuitor al Sloveniei este mai mare decît cel al Greciei (16.501 $) şi decît cel al Portugaliei (17.290 $), aproape dublu faţă de cel al Poloniei (9.051 $) şi aproape triplu faţă de cel al României (6.423). A fost parte a Imperiului Habsburgic din 1335 pînă în 1918. În 1990, opoziţia anticomunistă a cîştigat primele alegeri parlamentare libere, dar fostul lider comunist Milan Kucan a fost reales în 1990, 1992 şi 1996. Kucan s-a transformat dintr-un funcţionar titoist într-un lider naţionalist şi ulterior într-un politician care şi-a dus ţara spre Uniunea Europeană. În mai 2004, Slovenia a devenit membră a Uniunii. *(sursa:* Freedom in the world, *Freedom House)*

Mirel BĂNICĂ

Geopolitica actului terorist: între realitate şi imaginar colectiv

Într-o lume din ce în ce mai complexă, rolul geopoliticii nu mai este acela de a trasa o anumită politică ce trebuie urmărită în viitor, ci mai degrabă de a mări gradul de vizibilitate al evenimentelor internaţionale în plină derulare. Repetăm: *gradul de vizibilitate*, de înţelegere cît mai profundă a resorturilor ce pun în mişcare complicata dinamică a raporturilor internaţionale contemporane. Observaţia este valabilă şi pentru înţelegerea atentatelor teroriste din ultima perioadă, care au bulversat relaţiile internaţionale clasice şi vor fi motorul strategic al acestora pentru perioada de timp următoare.

Fenomenul terorismului nu poate fi înţeles şi nici încadrat în grila de analiză cu care ne obişnuisem în primii ani, destul de euforici, care au urmat încheierii războiului rece. Trăim o perioadă în care ideologiile politice fondate pe utopiile sociale ale secolului XIX s-au prăbuşit. Senzaţia de insecuritate, de spaimă chiar, în faţa unei ameninţări incontrolabile este mai prezentă ca niciodată, nu numai în rîndul oamenilor obişnuiţi, ci şi printre factorii de decizie. Acest sentiment este amplificat în mare măsură şi de marile canale informaţionale, care instrumentalizează neliniştea în scopuri comerciale, răspunzînd astfel într-o manieră indirectă aşteptărilor celor care se află la originea unor astfel de acte. Cunoştinţele noastre despre motivaţiile profunde care stau la baza actului terorist continuă să fie trunchiate, viciate de patimă sau pur şi simplu de neputinţa de a înţelege *ceva* care depăşeşte puterea noastră de pătrundere.

Pentru a utiliza un termen geopolitic consacrat, *reprezentarea* mentală a actului terorist pe care o construim în lumea occidentală se găseşte foarte departe de ceea ce a stat cu adevărat la baza producerii acestuia. La rîndul său, cel ce comite sau prepară un act terorist are o altă *reprezentare* asupra noastră, a preocupărilor noastre cotidiene, a mediului în care trăim, închipuindu-şi că sîntem total diferiţi. Bref, cele două părţi implicate în acest conflict au reprezentări diferite, care descriu de o manieră deformată sau chiar complet inexactă realitatea părţii opuse, contribuind astfel la construirea simbolică a acestei drame, ce a început să aibă ca actori popoare întregi.

Scopul declarat al acestor reflecţii este acela de a demonstra că un fenomen complex, aşa cum este terorismul actual, nu poate fi înţeles dacă nu încercăm să ne apropiem de motivaţia profundă a actului terorist, a repunerii în cauză a propriei noastre concepţii despre „celălalt", cel pe care îl identificăm rapid ca terorist laş şi iraţional. Pentru a fi încă şi mai concişi: a supraveghea gări şi aeroporturi este o tactică eficientă pe termen scurt, dar nu şi suficientă.

La toate aceste dificultăţi de natură psihologică se mai adaugă încă un factor care îngreunează analiza fenomenului: timp de decenii, specialiştii în relaţii internaţionale şi în geostrategie s-au străduit să dezvolte şi apoi să aplice modele teoretice cu grad ridicat de generalizare, aplicabile pe regiuni geopolitice extinse. Numai că teoriile structurale, avînd un grad de abstractizare ridicat şi înglobînd explicaţii bazate pe confruntare ideologică sau pe teorii economice utopice, greu de susţinut în practică, nu mai funcţionează în actualele condiţii de mediu internaţional.

Conflictele identitare din Balcani, masacrele etnice din Africa, urmate de şocul atentatului din 11 septembrie, au pus bazele unei viziuni mai pragmatice asupra lumii, plus renunţarea la teoriile generale enunţate mai sus. Dar nu în totalitate, căci paradigme conflictuale simplificatoare, în stilul celebrei „Ciocniri a civilizaţiilor" a lui Samuel Huntington, au lăsat urme foarte puternice în conştiinţa cercetătorilor, tentaţi de foarte multe ori să dea un răspuns în alb şi negru la întrebări ce pun în discuţie noţiuni abstracte, dar şi foarte generale (religie, civilizaţie, grad de educaţie, democraţie) implicate în geneza actului terorist.

Revenind la interogaţia noastră iniţială, vom încerca să schiţăm viziunea curentă a lumii occidentale asupra ceea ce denumim generic, fără a fi însă capabili a-l defini cu precizie, ca *terorism internaţional*. Un fenomen cvasi-incontrolabil, care îşi poate face apariţia în orice moment, în orice loc. După descrierea cu care ne-am obişnuit, „teroristul" standard este antrenat în Afganistan, Cecenia sau în insule exotice din Pacific şi este capabil de sacrificiul suprem, fundamentat religios. Dar nu numai atît. El răpeşte fie turişti nevinovaţi (atentînd astfel la dreptul sacru al societăţii occidentale de a face turism de plăcere), fie agenţi de securitate în Irak (ca şi cum aceştia nu ar fi plătiţi pentru a-şi asuma riscurile acestui *job* atît de special). Fără a mai vorbi de faptul că doza de *iraţionalitate* asociată oricărui atentat de acest tip este foarte greu de înţeles nu numai pentru occidentalul de rînd, ci şi pentru

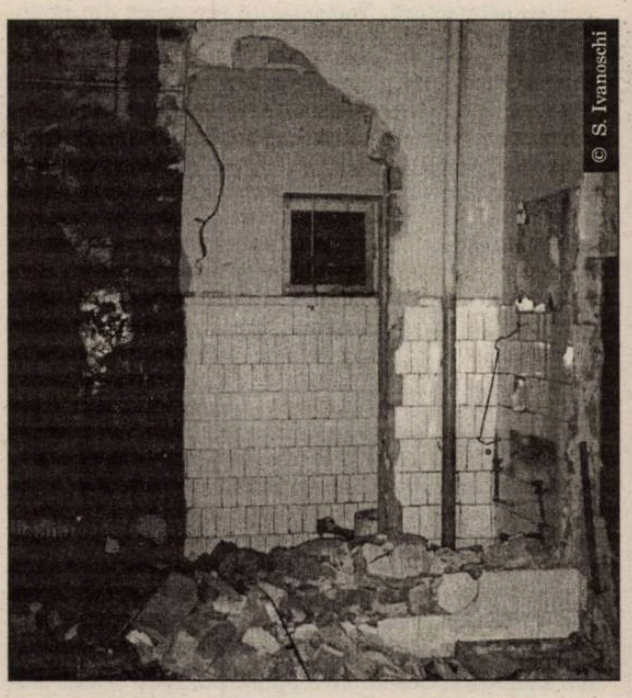

marea majoritate a factorilor de decizie politici.

Să încercăm să ne apropiem acum într-o manieră diferită de rădăcinile acestui fenomen, începînd prin a identifica scopurile terorismului: distrugeri imediate (umane şi materiale), cu maxim de impact în mass-media mondială. Revenind asupra acesteia din urmă, poate nu este o întîmplare că utilizarea terorismului ca armă de război psihologic coincide cu perioada de expansiune mondială a marilor agenţii de ştiri, la începutul anilor '80. Actul terorist are nevoie de popularizare, de „publicitate" media. Numai că acest fenomen se produce în zilele noastre în timp real, avînd drept cauză ceea ce specialiştii denumesc „dictatura instantaneului", ceea ce duce de multe ori la manipularea opiniei publice sau chiar a puterii politice; atentatul din 11 martie din Spania este un bun exemplu în acest sens. Asistăm, aşadar, la creaţia unui cerc vicios: terorismul are nevoie de publicitate; publicitatea poate avea efecte nefaste din cauza deformării realităţii. Iar raţionamentul acesta poate continua.

Din punct de vedere geopolitic, un alt rezultat al actualei situaţii este *autonomizarea religiei* în cadrul relaţiilor internaţionale. Pînă la începutul anilor '90, interacţiunea între religie şi geopolitică, recte relaţiile internaţionale, nu se făcea în mod direct. Religia constituia o componentă importantă a identităţii naţionale, modelator al dimensiunii colective a unei regiuni bine definite. Factorul de noutate este acela că terorismul „islamic" (ghilimelele se impun!) a detaşat religia de matricea sa comunitară, reuşind să-i furnizeze o individualitate şi un comportament aparte. De acum înainte este vorba de fuziunea între două concepte diferite, religie şi politică, avînd ca rezultat tocmai această dificultate de înţelegere a actului terorist de care vorbeam mai sus.

Cîteva erori fundamentale de percepţie trebuie şi ele corectate: Islamul, ca şi toate celelalte mari religii monoteiste, nu aprobă sinuciderea ca act voluntar, ca mod de evaziune, de fugă din faţa marilor probleme ale vieţii. Martiriul însă, sacrificiul pentru o cauză care nouă ne este foarte greu sau imposibil să o percepem, este înţeles ca un *act religios*, ce are ca scop „afectarea stării religioase a celui care îl practică. Scopul adiacent al ceremoniei de sacrificiu este creşterea stării de religiozitate a sacrificantului", după cum explică sociologul şi filozoful Marcel Mauss în *Funcţiunile sociale ale sacrului* (Paris, 1968).

Problema cea mai spinoasă este identificarea cauzelor sacrificiului. Aici lucrurile se complică în mod considerabil, pentru că se intră într-o logică sociologică *totală*, după expresia aceluiaşi autor. Sentimente de umilinţă, de injustiţie istorică, de neputinţă în faţa celui perceput ca agresor (dar care nu poate fi desemnat cu precizie!), totul grefat pe o logică religioasă a martiriului, pot sta la baza unui astfel de act. Nouă, românilor, o comparaţie ne este foarte la îndemînă: asasinatele politice ale Gărzii de Fier din perioada interbelică. În ciuda faptului că o astfel de comparaţie trebuie operată cu multă atenţie, se impune să remarcăm că nici astăzi, la mai bine de şapte decenii de cînd au avut loc, logica internă a unor astfel de acte teroriste nu a fost încă complet elucidată, pentru că nu ne putem apropia cu mijloace clasice de analiză de un comportament ce pare mai apropiat de o sectă religioasă extremistă decît de un partid politic.

O altă greşeală de interpretare ce se face extrem de des este aceea de a crede că aceşti oameni sînt foarte săraci, că situaţia lor materială îi împinge la gesturi disperate. Studii sociologice efectuate în ţări cu risc ridicat de act terorist au arătat că aceşti „kamikaze" moderni provin în general din rîndul claselor medii, chiar bogate, ale ţărilor de baştină, avînd un nivel cultural peste medie. Judecaţi în ansamblu, autorii atentatelor sinucigaşe nu prezintă disfuncţionalităţi evidente pe plan social, nici tendinţe de sinucidere manifestate deschis. Inutil să spunem că toate acestea nu fac decît să complice sarcina celor care doresc să-i identifice şi să prevină astfel de acte.

Toate cele menţionate mai sus nu sînt decît partea vizibilă a aisbergului. Nu am luat în calcul programul cultural şi politic al propriilor noastre societăţi, care uneori îndeplinesc rolul de *catalizator* al actului terorist. Nici imaginea extrem de diferită pe care o avem unii asupra celorlalţi – de unde şi extraordinarul potenţial de conflict existent.

Sîntem conştienţi că utilizarea de concepte ca „terorism şi sacrificiu" în domeniul politic este extrem de delicată, fără a mai vorbi de riscul unei interpretări tendenţioase. Dar sîntem în aceeaşi măsură convinşi că, fără o înţelegere profundă a cauzelor care stau la baza atacului terorist, fără a bănui măcar ce se întîmplă în mintea celui care pregăteşte atacul cu trei minute mai înainte ca el să apese pe declanşator, eforturile noastre de a diminua, de a stopa această maladie mortală a sistemului internaţional contemporan vor fi sensibil diminuate.

HUMANITAS

Cu prilejul ***Centenarului Dalí***
şi al publicării volumelor
Ultimul meu suspin de Luis Buñuel (trad. Luminiţa Voina-Răuţ)
Chipuri ascunse de Salvador Dalí (trad. Ileana Cantuniari)

***Săptămîna Buñuel-Dalí* (14-18 iunie 2004)**
ciclu de conferinţe şi proiecţii de filme
la sediul **Institutului Cervantes**,
str. Marin Serghiescu, nr. 12, tel: 2301354, 2301781, cenbuc@cervantes.es, http://bucarest.cervantes.es

Luni, 14 iunie, ora 20:00,
Grădina Institutului Cervantes
Ecuaţia Buñuel – Dalí
Intervin:
prof. dr. Román Gubern:
Buñuel şi Dalí: convergenţe şi divergenţe
şi Alex. Leo Şerban:
Memorie şi vis la Buñuel şi Dalí

Proiecţii de filme:
Un chien andalou
(1928), 25 minute
Muerte, fé y sexo
(2000), documentar realizat de *Diputación de Zaragoza* cu ocazia Centenarului Buñuel (30 minute)

Marţi, 15 iunie
Sala de proiecţii
16:30
Ensayo de un crimen
(1955), 95 minute

18:30
Los Olvidados (1950), cu subtitluri în limba engleză, 79 minute.
Ambele filme vor fi prezentate de
Miguel Ángel Orozco,
consilier la Ambasada Mexicului

Miercuri, 16 iunie
Sala de proiecţii
16:30
Él (1953), 92 minute

18:30
Prof. dr. Román Gubern
prezintă
Dansul imaginilor: Dalí şi cinematograful
(producţie RTVE, 30 minute),
film documentar
care face parte din seria
El ojo y la palabra: el cine y la Generación del' 27, regia şi scenariul Román

Joi, 17 iunie
Sala de proiecţii
16:30
Simón del desierto
(1965), 45 minute

22:00
Grădina Institutului Cervantes
Belle de jour
(1967),
versiunea originală
în franceză, 105 minute

Vineri: 18 iunie
Sala de proiecţii
16:30
Vía láctea (1968), 100 minute

18:30
El fantasma de la libertad
(1974), 103 minute

parteneri media: DILEMA VECHE · CULTURAL · RADIO BUCUREŞTI · CARIERE · LiterNet.ro · 22

Teodor BACONSKY

turn înclinat

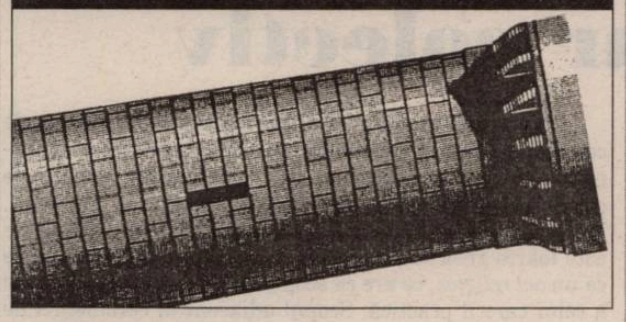

Oraşul Crucii

De la începutul anilor '90, Părintele Justin Marchiş a realizat o lucrare fără egal şi, din păcate – aşa cum voi arăta mai jos – fără prea multe imitaţii. Descins în cîmpia valahă (după ce oblăduise, ca stareţ, mînăstirea Cheia), tînărul ieromonah s-a remarcat îndeosebi ca membru al *Grupului de Reflecţie pentru Înnoirea Bisericii*. Unii dintre titularii acelui conclav reformator au ajuns ulterior în Sinod (Î.P.S. Bartolomeu al Clujului şi Î.P.S. Daniel al Moldovei), în vreme ce alţii – precum Horia Bernea sau Sorin Dumitrescu – şi-au dat măsura în proiecte majore de cultură ortodoxă (Muzeul Ţăranului Român şi Fundaţia Anastasia)... În ce-l priveşte, Părintele Justin a preluat biserica Stavropoleos, aşezată în centrul istoric al Bucureştiului, la doi paşi de Calea Victoriei.

A găsit acolo un edificiu semi-ruinat, îmbîcsit şi uitat de lume. Şi s-a pornit să facă „minuni". Timp de un deceniu, acest călugăr instruit a demonstrat că iniţiativa, bunul gust, lupta cu firea autohtonă şi recuperarea inteligentă a Sfintei Tradiţii pot copleşi, cu ajutorul lui Dumnezeu, delăsarea pastorală, improvizaţia estetică şi obscura pietate a „colivei".

Oricine n-a mai trecut pe la Stavropoleos de 15 ani rămîne pe bună dreptate uluit de metamorfoza produsă acolo prin rîvna Părintelui Justin. Parohia de cartier a devenit aşezămînt monahal. Biserica a fost restaurată de la structura de rezistenţă pînă la pictura în frescă şi pietrăria măiastră. În atrium s-a constituit un lapidariu care conferă complexului o demnitate romanică şi, aş adăuga, un farmec roman. Clădirea anexă a fost reconfigurată astfel încît găzduieşte acum un mic muzeu, o bibliotecă, o sală de conferinţe, o trapeză şi cîteva chilii luminoase. Cu lupa să cauţi de jur împrejur vreo urmă de kitsch (sau de praf) şi nu vei afla. La strană se intonează cîntări psaltice de genuină rezonanţă bizantină. Slujbele se oficiază după un ritm interior care-ţi împărtăşeşte secretul „isihiei"... Predica e axată patristic şi rostită într-o limbă română sănătos convingătoare... Totul e curat, neostentativ, aerisit, viu. Constaţi că ansamblul respiră o prospeţime deopotrivă cerească şi nemijlocit conectată la inima Capitalei.

Însă principalul merit al Părintelui Justin Marchiş nu priveşte atît reabilitarea patrimonială, salvarea acelui chivot de rafinament oriental şi implantarea, în plin vuiet profan, a unei obşti monahale, cît eficienţa ostenelilor sale ca preot al lui Hristos. Graţie acestui sacerdot priceput la „sfinţirea locului", biserica Stavropoleos nu mai încape, duminica, de intelectuali, pictori, studenţi teologi, în fine, de oameni selecţi, care pot aprecia *diferenţa*, calitatea şi frumuseţea oazei unde şi-au găsit adăpost spiritual. Pentru că numai aici descoperi ceea ce cauţi, zadarnic, în multe alte părţi. Un lăcaş sacru impregnat de autenticitatea misterului liturgic răsăritean, o parohie care-şi ajută concret enoriaşii în dificultate, un spaţiu academic (unde poţi urmări, bunăoară, conferinţe propuse de Colegiul „Noua Europă"), un loc al reuniunilor ecumenice şi un „scaun al duhovniciei" dinaintea căruia nu te simţi expediat sau tratat la grămadă. O vecernie, un botez urmat de agapă, în curtea interioară, tristeţea unei înmormîntări sau bucuria unei nopţi pascale îţi recompun, la Stavropoleos, gramatica existenţială altminteri dezarticulată.

Cele amintite măsoară impactul prezenţei harice, dar şi o *success story* de involuntară stridenţă. Căci performanţa Părintelui Justin Marchiş nu face decît să agraveze contrastul dintre excepţia în cauză şi parohia-tip a Ortodoxiei româneşti contemporane. N-am să mă adîncesc în detalii binecunoscute cititorilor mei, pentru a nu face exerciţii gratuite pe marginea ororii bonome, pervers inconştiente, care face specificul clerului nostru de „tranziţie". Regret doar faptul că pilda Părintelui Justin nu a devenit un model pentru un „oraş al crucii" (Stavropoleos) la scara oricărei comunităţi urbane din România. Dacă în loc de ignorarea (frecvent indispusă) a Părintelui Justin, mai marii Bisericii l-ar fi dat drept exemplu *coram populo*, măcar din emulaţie şi tot am fi salutat, pînă la urmă, „clonarea" admirabilei sale reuşite.

Eu încă mai sper că există preoţi parohi care – după ce-l vor fi cercetat pe Părintele Justin Marchiş – se vor întoarce acasă cu o idee clară despre ceea ce au, realmente, de făcut.

Augustin IOAN

Lemn

Primul material creştin este lemnul.

Material viu, lemnul şi lucrarea lemnului sînt în chip distinct creştine şi, în acelaşi timp, fondatoare pentru arhitectură. Tectonica se revendică din prelucrarea lemnului, din toporul indo-european (*taksan*), din îmbinarea meşteşugită a părţilor în întreg, astfel încît împreună – întreg prin parte, parte pentru întreg – să dea seama despre trasmiterea gravitaţiei şi a tuturor celorlalte forţe care se abat asupra obiectului îmbinat, şi şlefuit, spre pămînt. Cred că este încă de meditat, după monumentala lucrare a lui Kenneth Frampton, asupra tectonicii, inclusiv asupra „tectonicii digitale", ca ingredient definitoriu al arhitecturii.

Şi atunci, ce aduce într-o arhitectură creştină lemnul, afară de viul de după moarte şi de devenire? În primul rînd, lemnul este – alături de piatră – materialul ziditor cel mai celebrat în Biblie. Iosif a fost tîmplar şi, pe cît se pare, a trecut meşteşugul şi fiului său, înainte de începerea părţii misionare a vieţii lui Iisus. În Faptele Apostolilor, crucificarea este denumită „spînzurarea pe lemn". Folosirea lemnului în construcţia templului (pînă la punctul în care preţul acestui material importat a scăzut dramatic – şi a chivotului – în fond, un arcneu al bisericii, pe filiera depunerii sale în Sfînta Sfintelor din templul ierusalimitan – nu a fost, poate, suficient investigată. Locuinţele şi bisericile – cu siguranţă în zona europeană împădurită, din Peninsula Scandinavă pînă la Carpaţi – sînt programele predilecte ale lemnului. Biserica de lemn este văzută astăzi de emigraţia română şi nu de puţini concetăţeni din ţară drept arhetip al bisericii ortodoxe; or, dimpotrivă. Dacă ea a aparţinut cu siguranţă locului, reconstrucţiile de după ultima invazie tătară şi de după uniaţie fac din biserica de lemn ardeleană mai degrabă un lăcaş greco-catolic şi, prin inspiraţia din originalele urbane gotice, de zid, din Transilvania, cîtuşi de puţin ortodox. Cu toate acestea, domesticitatea lemnului, căldura excepţională a bisericilor crestate şi şlefuite cu barda în trupul cutărui arbore doborît, cu toate contribuie la aproprierea lemnului drept material predilect pentru spaţiile domesticităţii şi ale credinţei (uneori, acestea se confundă).

Cu toate acestea, tradiţia astăzi este depăşită prin folosirea lemnului şi în ipostaze care nu îi păreau proprii: ca element de finisare exterioară, indiferent de program, ca material universal (a se vedea lucrările non-rezidenţiale în piatră şi lemn din sudul Franţei ale lui J. Perraudin), în programe asociate mai degrabă cu monumentalitatea sau autoritatea statală. Lemnul este o prezenţă constantă în mobilier, dar lucrările lui Frank Gehry sau ale fraţilor Humberto şi Fernando Campana îi adaugă o dimensiune mai puţin cunoscută. Scaunele Favela ale celor din urmă, în ciuda preţului exorbitant (3.200 USD: preţ datorat, fără îndoială, transformării în marfă inclusiv a temei sărăciei), dau seama despre periferiile braziliene şi despre reciclarea fiecărei bucăţi de lemn aflate la dispoziţie.

Folosirea materialului de construcţie predilect al favelei – lemnul de răşinoase – drept material de mobilier ne aminteşte de asemenea despre „mobilarea teritoriilor" a lui Bernard Caché, sintagmă care pune între paranteze termenul median – arhitectura. Cartea designerului francez, despre care se spune că a influenţat radical opiniile despre spaţiu şi arhitectură ale lui Gilles Deleuze, nu îşi propune să suspende arhitectura aşa cum o cunoaştem, dar, aşa cum sugerează şi titlul, o transformă într-o consecinţă a celor două gesturi de proiectare (urbanismul şi arhitectura de interior), ambele cauze. Lemnul însuşi reprezintă o mediană în ce priveşte atributele materialelor de construcţie. Este, pe de o parte, suficient de modelabil spre a sluji drept material de interior – instanţă tactilă, piele interioară & exterioară a lucrurilor, dar şi a casei; pe de altă parte, este suficient de rezistent structural pentru practic orice program arhitectural; în forme prelucrate cu tehnologii contemporane, în forme compozite (lemn stratificat, lemn recompus), lemnul poate tinde către rezistenţa, stabilitatea şi durabilitatea materialelor de structură „superioare" (oţel şi beton).

Recent, am avut o dovadă a rezistenţei diamantine a lemnului ţinut sub apă. Restaurarea unei case la Sulina, pe malul Dunării la vărsare, fundaţia unei case de final de secol nouăsprezece s-a dovedit a şedea pe un număr de piloţi de stejar cu o lungime medie de 8 m, bătuţi în mîlul-nisipul falezei. După o sută de ani, stejarul devenise la fel de tare ca fundaţia de beton, mult mai consistentă, pe care am turnat-o alături. Desigur, piciorul podului lui Apolodor din Damasc de la Drobeta-Turnu Severin, de asemenea lemn ţinut sub apa Dunării două mii de ani, corabia de lemn bizantină, descoperită intactă în mîl de aproape-secarea aceluiaşi fluviu în vara lui 2003, sînt cu toate dovezi cu privire la comportamentul impecabil al lemnului în condiţii stabile de temperatură şi umiditate. Tot aici este momentul să vorbesc despre casa şi biserica de lemn proiectate împreună cu Alexandru Nancu, directorul Fundaţiei Habitat şi Artă în România, şi cu contribuţia colegului Cătălin Berescu, în cadrul ediţiei 2002 a programului Tradiţie şi Postmodernitate, cu sprijinul Universităţii de Arhitectură „Ion Mincu" din Bucureşti, al Center for Traditional Orthodox Studies din Etna, CA şi al Institutului pentru Arhitectură de Lemn din Suedia, cu finanţarea programului UE Cultura 2000.

Nu e foarte original sau creativ

să-ţi faci reclama revistei arătând coperta numărului curent, însă până vă veţi forma – sperăm noi-obiceiul lunar de a vă întreba chioşcarul favorit dacă "a venit Imagoo-ul nou", vom recurge şi la această formă FMCG-istă de promovare. În fond, nu e o crimă să-ţi arăţi package-ul, mai ales că luna asta credem că am avut cea mai reuşită copertă dintre toate revistele de marketing & advertising de pe piaţă.

P.S.: Vă mulţumim pentru mesajele pe care ni le-aţi trimis în urma precedentelor noastre reclame. Da, vom încerca şi pe mai departe să ne tratăm cât mai uman "publicul ţintă", mai ales că noi ne gândim la el mai mult ca la un public şi mai puţin ca la o ţintă.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

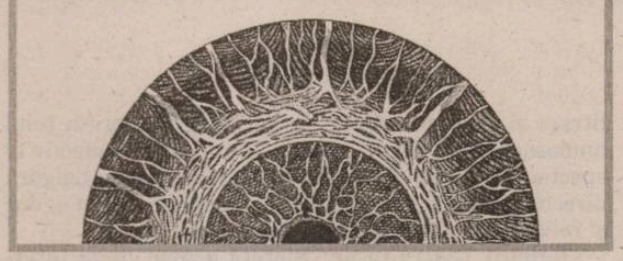

Impresii la cald

Slăbiciunea omenească... În loc să aleg unul din subiectele la care mă gîndisem pentru articolul de astăzi, nu rezist tentaţiei de a scrie despre alegeri. Şi asta pentru că duminică dimineaţa nimic nu lăsa să se întrevadă plăcuta surpriză de seara. La Realitatea TV se dădea spotul publicitar cu „cornul şi laptele". Să spună cineva că nu era la momentul potrivit, că s-ar induce în vreun fel simpatia alegătorilor pentru partidul aflat la guvernare! A urmat, pe Realitatea şi pe România 1, un comunicat violent al purtătorului de cuvînt PSD, acuzînd ,,alianţa PNL-PD-România Mare" (!) de tentativă de fraudă electorală. Partea ciudată era că, pînă la ora respectivă, nu se primise de la BEC nici o sesizare în acest sens. Ce contează... S-au dat exemple, cazuri de încălcare a legii electorale din care reieşea că opoziţia face tot soiul de mişmaşuri ca să înşele electoratul. Un reportaj despre faptul că Andrei Marga ar fi utilizat două buletine de vot pe lista pentru Consiliul judeţean îl prezenta pe fostul ministru al învăţămîntului ca pe un infractor prins cu mîţa-n sac. Treptat lucrurile s-au mai potolit; cineva şi-a dat seama, probabil, că se cam sărise peste cal, iar nota isterică în care începuse ziua a fost înlocuită de un *andante* paşnic.

Emisiunile de seară, cu anunţarea primelor estimări, au fost însă remarcabile. Mi-au amintit de studiourile electorale pe care le urmăream în Franţa, cu deosebirea că, la noi, oamenii politici nu au fost prezenţi pe platourile televiziunilor, lăsîndu-i acolo doar pe comentatori. Rezultatele provizorii anunţate obligă şi la o interogaţie asupra rolului real al mass-media. Ştim bine că PSD-ul a avut sub control, practic, toate televiziunile şi bună parte din presa scrisă. Uriaşul mecanism de propagandă nu a dat, însă, cel puţin la Bucureşti, rezultatele scontate. Să fi fost excedarea cetăţenilor, ajunşi la saturaţie după atîta bombardament mediatic? Să fi fost tirul reglat greşit? Să fie un plus de maturitate şi de luciditate al oamenilor, care nu mai sînt dispuşi să înghită orice? Toate ipotezele vor fi luate cu certitudine în consideraţie de PSD şi sînt convins că, în toamnă, acţiunile de propagandă vor fi de o duritate necruţătoare.

De altfel, după cele două-trei ore de transmisii în

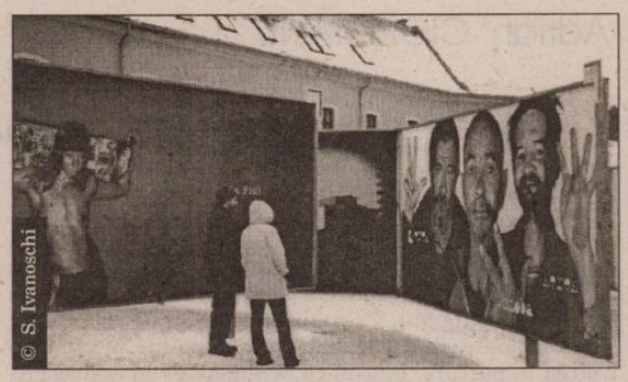

direct de duminică seara, cînd aveai senzaţia că dispăruseră constrîngerile şi ipocriziile, luni dimineaţa schimbarea de registru mi s-a părut evidentă. Program minimal la TVR; ai fi zis că nu se întîmplase nimic deosebit cu o zi înainte. Pe alte posturi, informaţii deja ştiute, expediate grăbit pentru a face loc rezultatului de la Cupa României. Nici un comentariu, nici o analiză. La revista presei de pe Realitatea TV, aceeaşi artă de a trece sub tăcere editorialele ori titlurile nefavorabile partidului de la putere. E drept că nici ziarele de luni dimineaţă nu s-au omorît să fie pe faţă. *Adevărul* a titrat:,,PSD – înfrîngere pe linie în Capitală", iar dedesubt, articol despre mariajul lui Ilie Năstase şi cartea lui de memorii: ,,Ilie Năstase: «M-am culcat cu peste 2.500 de femei»". *Jurnalul Naţional* a găsit şi el un subiect pe măsură pentru ,,numărul de colecţie": ,,Iubirile celebre ale românilor". Am reintrat, cum ar veni, în normalitate.

Dragoş BUCURENCI

mă enervez, deci exist

„E bine să fii zgîrcit cu dispreţul, avînd în vedere marele număr al celor care-l merită."

Vocea a doua

Paraziţii au comis-o din nou pe ultimul single: *Muzica e prima voce: Jos cenzura! / Acţiunile voastre ne alimentează ura / Ne aude oare cineva? Jos cenzura*. Larry Flint citeşte pe prompter cîteva vorbe de bun-simţ despre libertatea de exprimare. În videoclip apar Mircea Toma, Naşul de la Prima TV şi alţii, doar pentru a repeta refrenul: *Jos cenzura!* Posterul de promovare îl înfăţişează pe Andrei Gheorghe crucificat, cu tricolorul drapîndu-i părţile ruşinoase (parcă aşa le zice, nu?). Totul e de-o banalitate strigătoare la cer. Protestezi împotriva încălcării dreptului la liberă exprimare şi nu găseşti un slogan mai creativ decît *Jos cenzura*, te afişezi cu persoane îndeobşte cunoscute pentru gura lor slobodă (Larry Flint, Andrei Gheorghe) sau care luptă pentru slobozirea gurii altora (Mircea Toma) ori, şi mai rău, cu admiratori făţişi (în videoclip apare Despot de la Viţa de Vie, care aproape că i-a cedat trofeul lui Cheloo la premiile MTV – favoritism pe faţă). Textul nu e nici el spectaculos: poate nu ştiai că libera exprimare e un drept „cîştigat în Revoluţie" şi „garantat de Constituţie", ori că, dacă unii „au închis OTV" pot urma oricînd „MTV, Atomic, Prima şi PRO TV". În plus, videoclipul îţi oferă *in nuce* filosofia Larry Flint: „oamenii nu-şi dau seama", zice individul, „cît de uşor poate fi pierdută libertatea; libertatea poate fi pierdută odată cu interzicerea unei reviste sau a unui videoclip"... Extraordinar, nu ştiai chestia asta? Era nevoie să vină Larry Flint să ţi-o spună? E necesar să auzim banalităţile astea debitate de o trupă de hip-hop care-şi cerşeşte dreptul de a înjura ca la uşa cortului? Şi ce-i cu alăturarea asta dubioasă: Cheloo, Ombladon, Freaka, Despot, Andrei Gheorghe, Naşu – înţeleg, dar... Mircea Toma (persoană fină)!?

Am o mare problemă cu oamenii care gîndesc ca în paragraful de mai sus. Cu oamenii care acceptă ca rudimentele filosofiei politice să le fie amintite orwellian (libertatea înseamnă să poţi spune oricînd că 2 şi cu 2 fac 4) de personalităţi ale societăţii civile, dar găsesc că e de prost gust ca Andrei Gheorghe sau Paraziţii să facă acelaşi lucru. Nu reuşesc să-i înţeleg pe cei care acuză omniprezenţa lui Adrian Năstase pe posturile de televiziune, dar nu se sinchisesc cînd sînt interzise videoclipuri (pentru că sînt cu pumni, droguri şi băieţi de cartier şi nu merită să le iei apărarea). Mă lasă perplex oamenii care-şi dau ochii peste cap cînd e închisă o televiziune şi închid subiectul cu „bine, dragă, c-au închis-o, tu n-ai văzut ce dădeau ăia pe post?" (Răspunsul e că nu, n-am văzut, pentru că nu-mi pierdeam timpul uitîndu-mă pe OTV). Mi se face greaţă cînd mă gîndesc la intelectualii subţiri, gata să dea cu subsemnatul pe orice declaraţie numai să-şi vadă numele în ziar, dar care n-ar fi semnat un rînd de susţinere a lui Andrei Gheorghe cînd a fost dus la Parchet, pentru că individul are priză ieftină la un public-ţintă uşor de manipulat şi asta intelectualul subţire nu poate să sufere. Şi mă scoate din sărite acelaşi intelectual subţire cînd îl ia de guler pe Mircea Toma sau pe altcineva din gaşca societăţii civile şi-l chestionează asupra opţiunilor sale ca tanti-mama-lu'-Andrei: de ce te-ai înhăitat, mamă, cu băieţii ăştia răi care nu ştiu decît să înjure şi să facă scandal?

În '90 se cînta „A căzut 4.7.3 ce ţinea TVR / legată-n lanţurile ei, dar tot degeaba e". Vali Sterian, Cristi Paţurcă, Dr. Barbi. Ştiu *nu* pentru că am fost acolo, ci pentru că am vinilurile. Generaţia 2000 nu ştie. N-o ştiu nici pe Ana Blandiana, nici pe Doina Cornea, nici pe Marian Munteanu – versiunea '90, nici cartea despre Elisabeta Rizea din Nucşoara. Dar cei din generaţia 2000 ascultă Paraziţii şi se uită la emisiunea lui Gheorghe şi nu citesc manualul de educaţie civică. Şi ei trebuie să ştie că libertatea înseamnă să poţi spune oricînd şi oriunde că 2 şi cu 2 fac 5, dacă aşa crezi tu că stau lucrurile. Muzica e prima voce care le spune asta. Problema mea e cînd o să se audă vocea a doua. Prima voce zice: „mii de flegme pe steaguri, pe steme, embleme". Şi vocea a doua se piţigăie şi ea: „cînd tu zici că e tîrziu, noi ştim că încă e devreme"...

citit auzit

● 6 DVD-uri diferite ale filmului *Kill Bill* de Quentin Tarantino *(KB Vol. 2* a făcut intrări în valoare de 25,6 milioane $ în primul week-end) vor ieşi simultan în SUA: *KB1, KB2, KB1* ediţie specială, *KB2* ediţie specială, cele două filme într-un DVD şi „colecţia Tarantino", cadou de Crăciun... Vorba celor de la *Les inrockuptibles*: fanii vor fi ruinaţi!

● În caz că vă-ntrebaţi (punem cazul...) care este „cel mai mitic rol" din toată istoria cinematografului, aflaţi că redactorii revistei americane *Premiere,* în urma unui sondaj efectuat de ei, au găsit răspunsul: este vorba despre rolul Vito Corleone – „Naşul" din filmul cu acelaşi titlu, interpretat de Marlon Brando. El devansează Fred Dobbs-ul lui Humphrey Bogart *(Comoara din Sierra Madre)* şi pe Scarlet O'Hara lui Vivien Leigh *(Pe aripile vîntului).* Asta e, fetele bune n-au noroc...

● Celebrul artist Christo, specialist în împachetări-construcţii /monumente, a pus ochii pe Central Park din New York; el are de gînd să înveselească parcul - inima verde a metropolei -, timp de 16 zile, într-o pînză uriaşă de culoarea şofranului. (De ce? Pentru că se poate!) I-au trebuit artistului bulgar 25 de ani de calcule, puneri la punct şi discuţii cu riveranii şi autorităţile oraşului pentru a ajunge aici. Data prevăzută pentru începerea împachetării: 12 februarie 2005.

● „Nu mă uit prea des la filmele mele. Mă umplu de nervi, îmi vine să plîng... şi mă fac nefericit. E îngrozitor." – a declarat, într-un interviu la televiziunea suedeză, Ingmar Bergman. Q.E.D. Ce ar mai fi de adăugat, decît: şi pe el?! (după *Les inrockuptibles*, aprilie-mai a.c.)

Încă din clasa a zecea mi-am dorit să fiu student la Facultatea de Litere din București. Nu m-am putut gîndi la nici o altă facultate. N-am regretat nici o clipă opțiunea mea de atunci. Am avut o studenție pe care-o consider și-acum perioada cea mai fericită a vieții mele. După cîțiva ani m-am întors ca profesor în aceeași facultate, pe care, de fapt, n-am părăsit-o niciodată. La douăzeci și patru de ani de la absolvire, privesc în urmă și-mi spun: n-aș fi fost nimic fără Facultatea de Litere.

Mircea Cărtărescu
absolvent promoția 1980, scriitor

Universitatea București
Facultatea de Litere
NUMELE MARI SE SCRIU CU LITERE

HUMANITAS
bunul gust al libertăţii

Raftul întâi

320 000 lei

MARIO VARGAS LLOSA
Paradisul de după colţ

260 000 lei

YANN MARTEL
Viaţa lui Pi

Adrian CIOROIANU

La braţ cu Hanna

(în Teatrul de Operetă)

Agitaţie ieşită din comun în faţa Teatrului Naţional de Operetă „Ion Dacian", în seara zilei de sîmbătă, 22 mai a.c.: domni de la SPP cu ochii în toate direcţiile, echipaje de poliţie blocînd intrarea în parcare, maşini cu steguleţe de la ambasade, coşuri cu flori şi sticle de şampanie pregătite pentru sfîrşitul spectacolului... La prima vedere, toate acestea pentru că Hanna Glawary – adică *Văduva veselă* din *Pontevedro* – descindea încă o dată în Parisul improvizat pe scena bucureşteană din spatele Intercontinentalului, pentru o aventură care la anul va împlini centenarul (premiera operetei *Die lustige Witwe* a lui Franz Lehár a avut loc în 1905, la Viena, iar trimiterea comică la un Muntenegru mai mult sau mai puţin imaginar era atît de clară, încît premiera a fost însoţită de o demonstraţie de protest a studenţilor muntenegreni din capitala Austro-Ungariei).

În fapt, această agitaţie de la Operetă avea mai puţin de a face cu văduva *Hanna* (fermecător interpretată de soprana Alexandra Coman) şi nici cu evantaiul pierdut şi regăsit din textul libretului. Motivul acestor fremătări de sîmbătă seara era prezenţa preşedintelui Iliescu la spectacol; domnia sa era însoţit de ministrul Geoană şi de o suită respectabilă de la Cotroceni; ambasadorii Canadei, Algeriei, Spaniei şi Italiei au fost, de asemenea, prezenţi. Dată fiind această întîlnire, pauza dintre cele două acte a prins foarte bine: în holul de la etaj al teatrului, preşedintele a povestit unui grup restrîns cum a intrat pentru prima dată la un spectacol de operetă, în toamna lui 1947, unde şi în ce condiţii; alături, Stelian Tănase încerca să-i convingă pe Mircea Geoană şi pe Adrian Iorgulescu (preşedintele Uniunii Compozitorilor şi Muzicologilor) de anumite probleme la ordinea zilei. Nu foarte departe, un alt efort: profesorul de ştiinţe politice Adrian Niculescu încerca să o convingă pe soţia ambasadorului italian că sala plină nu e tocmai o surpriză.

Spectacolul în sine a fost o provocare din mai multe puncte de vedere. Susţinerea a două spectacole cu *Văduva veselă* la Operetă, în condiţiile în care în programul stagiunii de la Operă figura tot acest titlu al lui Lehár, a fost un pariu foarte îndrăzneţ al directorului Amza Săceanu. Miza sa pentru spectacolele din 8 şi 22 mai a fost în principal soprana Alexandra Coman: proaspăt întoarsă dintr-un turneu în Martinica franceză şi înaintea altor viitoare apariţii la Washington, Los Angeles, Paris şi Düsseldorf, această tînără interpretă de operă – cu studii muzicale la Bucureşti şi la Viena, fostă elevă de *masterclass* a lui Luciano Pavarotti şi a sopranei Katia Riciarelli, din păcate pentru melomanii români mai prezentă pe scene străine decît româneşti – a cucerit sala printr-o prestaţie interpretativă de excepţie, o voce amplă şi de o expresivitate rară, dublată de o prezenţă scenică admirabilă. Baritonul Ştefan Popov (locotenentul Danillo), dezinvolt aşa cum fidelii Operetei îl cunosc, a fost în elementul său, însoţindu-şi partenera de scenă în două duete îndelung aplaudate de public. Foarte potrivit şi cuplul Gladiola Niţulescu (o încîntătoare Valencienne) şi Daniel Madia (Camille), susţinînd prin osatura intrigilor sale întreaga piesă şi, prin duete, cîteva momente de referinţă ale spectacolului. O pată de culoare, ca de obicei, Paul Lăzărescu (în rolul omniprezentului Belebuono); Cătălin Petrescu (Cascada) şi Matei Nicolescu (St. Brioche) se susţin foarte bine, oferind vesela imagine a tinerilor parizieni de altădată; eventual vînători de zestre; amfitrion al serii, pe scenă, Nicolae Măgureanu (în rolul ambasadorului Zetta), în timp ce amfitrionul efectiv al spectacolului este Tiberiu Simionescu (cel ce asigură direcţia de scenă – alături de Nicolae Simulescu –, dar şi rolul bogatului şi zaharisitului Lerida).

Baletul Teatrului de Operetă a avut două intervenţii pline de nerv – atît la începutul actului al doilea, cît şi în scena Cabaretului Maxim (la spectacolul din 8 mai a fost reprezentată doar cea de-a doua scenă de balet, spre încîntarea spectatorilor de atunci, inclusiv a acad. Bălăceanu-Stolnici!); orchestra, sub bagheta lui Lucian Vlădescu, s-a străduit să compenseze numeroasele dezavantaje – totuşi – ale sălii şi, din fericire, cel mai adesea a reuşit. În aceste condiţii, o singură nelămurire: ştim că producţia spectacolului ca atare – decorurile, costumele, textul libretului – are aproape 30 de ani şi, deşi vizibil modestă, nu deranjează frapant (chiar dacă d-ra Coman, după cum se vorbeşte în teatru, şi-a adus pentru rol rochii din garderoba proprie de scenă); dar este de neînţeles de ce programul de sală nu a fost actualizat în partea sa de prezentare a tramei, atîta vreme cît textul său – cu toate clişeele anilor '50, de cînd probabil datează el – sună cu totul depăşit astăzi.

Aşadar, luna mai a adus un eveniment la Operetă, prin această *Văduva veselă* şi această distribuţie, şi a fost răsplătit ca atare prin săli pline la ambele spectacole. O experienţă pe care pasionaţii şi-ar dori-o repetată măcar în fiecare stagiune şi, totodată, o dovadă a faptului că, şi în artă, concurenţa – în acest caz cu spectacolul de la Operă – aduce cele mai clare beneficii.

Alexandru MATEI

bon de lectură

Publicitatea la piele şi os

● Frédéric Beigbeder, *199.000 lei*, Editura Pandora-M, 2004. Romanul inclus în preţ.

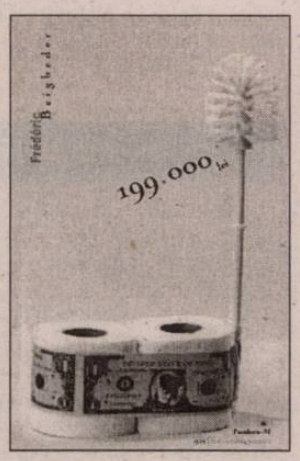

Fiţi atenţi la mine: eu sînt Octave, personajul lui Frédéric Beigbeder (cam totuna), *copy-writer* la reprezentanţa franceză a unei mari firme americane, frumuşel, la vreo treizeci şi ceva de ani. Fac o meserie de rahat pentru care cîştig 13.000 euro pe lună, plus decontări o sumedenie, maşină de serviciu, băşca o tîrfă de lux care oricum va pleca cu şeful meu spre sfîrşitul romanului. Ah, da, am scris un roman marfă, cu titlul *99 de franci*, în 2001, şi am fost drept urmare zburat de la firma pentru care lucram pentru că o făcusem de cacao. Am devenit în schimb celebru. O să mă întrebaţi ce mi-a venit să scriu. Aici e buba, despre asta vreau să vă vorbesc. Eu sînt un tip inteligent, altfel n-aş fi ajuns să fiu atît de bine plătit, dar îmi repugnă turnurile de fildeş unde stau la umbră fel de fel de scriitori. Cred că nu-mi place nici ceea ce numesc ei literatură, frazele alea interminabile pline de subjonctive, livreşti, pline de subtilităţi şi psihologie. Eu nu scriu ca să dau bine, sînt un tip dintr-o bucată pe care meseria de reclamagiu l-a îmbolnăvit – de asta mi-am pus pe coperta interioară o poză în care aduc foarte mult cu Artaud (pentru segmentul de public cult).

M-am hotărît să scriu romanul ăsta, tăios, direct, de ruşine ce mi-e. Mi-e jenă să cîştig atîţia bani pentru nimicul la care *dau la greuceanu* (aşa s-a tradus în româneşte una din sintagmele mele). M-aş mai fi suportat mult şi bine dacă n-aş fi citit printre picături Guy Debord, Marx, în fine, oameni din ăştia care vorbesc despre alienare. Mi i-a recomandat Houellebecq, maestrul meu. Şi pe Sartre, un filozof beton, în ceea ce mă priveşte, pentru că el a născocit primul categoria existenţială a vîscosului. Iar mie, în roman, îmi vine să vomez foarte des. Să nu credeţi că exagerez, aşa sînt eu, cred că nimic nu-i mai banal, după cum autorul meu a declarat recent, să evoc imaginea unui tip *„qui se fait sucer par trois nanas"* (pe asta să n-o traduceţi, am auzit că românii sînt cam pudici, în fine). Da, vorbeam de alienare şi poate de conştiinţa rea, care mă caracterizează. Adică mie mi-e ruşine nu neapărat de ceea ce fac, ci de faptul că, deşi disprețuiesc chestia asta, nu mă pot opri din a continua s-o fac. Îmi iubeam soţia, dar i-am spus într-o bună zi că mă plictisesc de ea, că dacă-i sînt fidel este pentru că ea e singura pe care am chef s-o înşel. Acum sînt singur şi eu, plătesc pentru braţele veroase (Balzac a spus *cangrenoase)* ale piţipoancei pe care am convins-o să mă alinte. Am ratat familia – sfînta familie! – iar job-ul meu înseamnă ratare profesională *a priori*. Nu mai suport ticăloşia occidentalilor plătiţi de americani – deşi mă aflu în solda lor – care se îmbuibă, în timp ce condamnă printr-un acelaşi gest sute de milioane de africani la sărăcie lucie. De aia, fiind cu echipa în Florida să filmăm un spot la iaurt, am descins în vila somptuoasă a unei babe putrede de bani şi bătrîneţe, s-o luăm la rost, s-o întrebăm din ce fonduri de pensii are căzătura paraii. Un coleg de-al meu a ucis-o din greşeală (m-am gîndit atunci la idealistul de Mersault şi la crima lui aşa-zis naturală, cred că m-aş fi înţeles totuşi bine cu el, tipul ăsta se purta de parcă lucra în publicitate). Acum aştept poliţia dintr-o clipă-n alta, să se termine odată calvarul ăsta, simt că NU MAI POT, poftim, nu mai pot nici măcar să-mi termin autodenunţul, îmi tremură mîinile de revoltă şi ruşine, o să m-apuc să înşir, ca Beigbeder în roman, sloganuri publicitare, să demonstrez în statistici cît de mult sărăceşte marea parte a populaţiei globului în vreme ce unu la mie se îndoapă în mod criminal, e ca şi cum ultimii i-ar mînca pe primii, fac parte dintr-o seminţie de canibali care a pierdut pînă şi semnificaţia sacră a consumului de carne omenească.

Gata, mi-a trecut, aşa se întîmplă mai totdeauna: mă ascund într-un colţ şi-mi iau porţia de cocaină. Trag praful şi continuu să lupt cu o pandemie care poate fi doar denunţată în gura mare, cum fac eu în roman: societatea de consum. Dar mi se face şi mai ruşine, de ce? Pentru că Sistemul şi-a fabricat demult anticorpi împotriva celor ca mine: eu, bunăoară, vorbesc din interiorul sistemului şi profit din plin, în timp ce mă citiţi, de el. Voi îmi cumpăraţi cartea cu 199.000 de lei şi o parte din banii ăştia se întorc la mine-n buzunar. Cu cît urlu mai tare, cu atît îmi daţi mai mult. Cu cît vă conving ce porcărie e lumea în care trăiesc pentru că primeşte bani pentru a vă convinge pe de-alde voi să-i daţi, cu atît mai mefistofelic mă dizolv în creierele voastre şi nu fac altceva decît să vă mai scot din buzunare, după ce v-aţi terminat cumpărăturile, încă 99 de franci. Nu ştiu dacă vă prindeţi de miza romanului meu: eu nu mai înţeleg să reprezint societatea în toată mizeria ei ca să vă spun cum funcţionează, puţin îmi pasă, eu vă provoc să faceţi gestul pe care-l condamn de la începutul pînă la sfîrşitul romanului: să cheltuiţi bani pe un simplu semn, pe un fals: dar falsul, ştiţi, este un moment pe drumul adevărului, cel mai important. Romanul meu este singurul produs care îşi asumă condiţia de simulacru: nu e o carte, e un preţ. Vă provoc să cheltuiţi 199.000 de lei pe 199.000 de lei: nu-i cinstit?

Frédéric Beigbeder, tipul care m-a inventat, e căsătorit, bine merci. Un tip ciudat: îl susţine în campania electorală pe Robert Hue, candidatul PCF, pentru că nenea a promis să tripleze impozitele pe veniturile babane, aşa, ca ale noastre. Mie nu-mi mai pasă: sînt la zdup pentru gafa aia din Florida, eu măcar m-am scos. Dar de don Gepetto al meu, star de televiziune mai nou, editorialist la *Lire,* nu ştiu, zău, ce-o să se-aleagă: trebuie să cîştige tot mai mult ca să poată lupta împotriva bogaţilor.

Dilema veche vă recomandă

● *La conversation amourouse* de Alice Ferney (tradusă de Irina Mavrodin în româneşte sub titlul *Cartea iubirii,* Editura Pandora-M, 2004), o clasică (în cel mai bun sens cu putinţă) poveste de amor ilicit, povestită fără exces, fără patimă şi fără inutile alambicări. (Simona Sora)

● Grijulii faţă de fotbalofobi, ţinînd la sănătatea lor nervoasă, le atragem atenţia să nu se enerveze şi să nu ne blesteme pe noi, aceştia, microbiştii aflaţi în sărbătoare: încep Europenele de fotbal în Portugalia! De mîine, sîmbătă, 12 iunie, şi pînă pe 23, cît ţin grupele A, B, C, D, zi de zi, la ore de vîrf ale nopţii, vom avea cîte două meciuri la România 1! Din 24.06, intrînd în sferturile de finală, furtuna se va potoli pînă pe 4 iulie, cînd vom fi cu toţii izbăviţi. (Radu Cosaşu)

Simona SORA

puzzlecturi

Amintiri din postviaţă

● **Gabriela Melinescu, *Jurnal suedez III (1990-1996)*, Editura Polirom, colecţia „Egografii", 2004.**

Am încheiat cel de-al treilea volum al *Jurnalului suedez* cu o singură frustrare: aceea de a şti că este vorba de o selecţie – chiar operată de autoare – şi că „mişcările zilnice" ale uneia dintre cele mai spectaculoase sensibilităţi ale literaturii noastre de azi au fost filtrate, structurate, aranjate. Deşi, în general, sînt adepta „literaturizării", eufemizării şi mutării mizei de pe imediat, în cazul acestui jurnal unic în memorialistica ultimilor ani mi-aş fi dorit să văd facsimile, desenele de pe marginea foii (în chip fericit, cartea e ilustrată cu personaje oniric-fabuloase), forma literelor caligrafiate, corecturile, textura hîrtiei de manuscris. Cine a răsfoit pînă acum vreunul dintre jurnalele anterioare ştie că nu de curiozitate e vorba, ci de recompunerea unei unităţi fundamentale a textului extrem de viu din aceste cărţi, de respectarea (la lectură) a exigenţei prime pe care el o conţine: *totalitatea*.

Nici o notaţie din cele trei volume apărute pînă acum ale *Jurnalului suedez* nu e întîmplătoare sau gratuită. Lucrurile se înlănţuie într-un *legato* esenţial ce conturează un eu diaristic ferm aşezat (ca unul dintre regii spirituali din tarotul clasic, instrument poetic recunoscut) pe triada creaţie-iubire-credinţă. Totalitatea la care mă refer nu e aspiraţia cărţii, ci chiar premisa ei, felul în care se leagă profund cele trei cercuri din jurul eului auctorial, de-a lungul a peste 800 de pagini: cercul exterior, al „lumii mari", cercul apropiaţilor, prieteni energetici sau vampirici, şi nucleul interior, al unui sine ce-şi rezolvă propria ecuaţie în diferitele forme ale iubirii.

Profunda originalitate a jurnalului Gabrielei Melinescu (înrudit cu *Jurnalul ocult* al lui Strindberg, dar şi cu *Cartea de vise* a lui Swedenborg, dar comparabil ca intensitate şi cu *Jurnalul fericirii* al lui N. Steinhardt sau cu recentul *Jurnal* al lui Mircea Cărtărescu) vine din mutarea „greutăţii" în altă parte. Miza lui nu stă nici în recuperarea istorică, nici în captarea momentului, nici în exactitatea faptelor, ci într-o aventură intens spiritualizată prin care „eul mic" se cufundă în „eul mare", în deplină coerenţă şi adecvare.

Cel de-al treilea volum al *Jurnalului suedez* începe în anul de după moartea lui René Coeckelberghs, soţul scriitoarei, şi este conceput ca un jurnal pe două voci: cea a scriitoarei trăind între două lumi şi vocea lui René din scrisorile de dragoste scrise în vara-toamna lui 1974 şi trimise Gabrielei Melinescu, după întoarcerea utopică a acesteia din Italia în România, în plin coşmar comunist. Efectul acestei suprapuneri e cu totul dramatic: cei şapte ani (1990-1996) de calmă recunoaştere suedeză şi de reluare tatonantă a legăturilor cu România se oglindesc în apele tulburi ale unei perioade de ruptură voluntară şi asumată cu aceasta. Efectul epistolarului parţial al editorului René Coeckelberghs este dublu: el schiţează, cu ochi de îndrăgostit, un portret al Gabrielei Melinescu care dă cheia fascinaţiei pe care scriitoarea a exercitat-o şi o exercită în orice loc s-ar afla; pe de altă parte, autorul minunatelor scrisori, traduse de soţia sa, devine, preţ de cîteva pagini, personajul propriilor lui aventuri, unul plin de pasiune, umor şi plasticitate.

S-ar putea spune că jurnalul celor şapte ani de după 1990 este mai factual decît celelalte două. Alături de cercul protector al prietenilor din Suedia (Birgitta Trotzig şi Agneta Pleijel, Andrei Bart şi Boni Herlin, dar mai ales Lionel, tatăl lui René, căruia jurnalul îi este, *in memoriam*, dedicat) apar şi puţinii prieteni pierduţi după plecarea din România (Ileana Mălăncioiu, Al. Paleologu, G. Dimisianu) sau alţii, (re)întîlniţi cu ocazia unei vizite acasă „după 20 de ani" (Şt. Aug. Doinaş, Denisa Comănescu, Mircea Cărtărescu, Augustin Frăţilă, Dan Cristea, Mircea Dumitrescu). Memorabile sînt călătoria spre Italia cu Edgar Papu în 1974, bînd ţuică şi „discutînd pînă la zori despre *Ecleziast*" sau întîlnirea scriitoarei la Stockholm cu Andrei Pleşu, în 1995: „...n-am mai fost de mult fascinată de o persoană şi de căldura spirituală emanînd liber şi firesc, ca făcînd parte direct din dinastia soarelui". Notaţiile exterioare (Războiul din Golf, scufundarea vasului „Estonia" şi moartea a peste 900 de oameni, avatarurile Premiului Nobel pentru Literatură: cazul Stancu, în 1974, cazul Sorescu, în 1996) ocupă în acest volum mai mult spaţiu. Raţiunea lui de a fi pare, totuşi, în altă parte.

Temperatura jurnalului se schimbă atunci cînd este vorba despre nucleul sinelui profund, despre resorturile lui intime, despre tripla lui articulare: în iubire, în creaţie şi în credinţă. Am numit, mai demult, jurnalele Gabrielei Melinescu mistice, gîndindu-mă la exerciţiile sale spirituale (fundamentală fiind rugăciunea isihastă a inimii), la „rangul său spiritual" care dau semnificaţia cărţii. Cel de-al treilea volum al *Jurnalului suedez* este, în acest sens, „căsătoria mistică", cea de-a şaptea treaptă în edificarea „castelului interior" la Sfînta Tereza din Avila, împlinire mai aproape de extazul morţii decît de celebrarea vieţii. Scriitoarea numeşte acest interval „postviaţa cu René", iubitul prezent la modul cel mai direct şi mai real în viaţa şi în scrisul ei, lăsînd în urma lui mirosul de graţie, lumina de glorie, lumina fără corp pe suprafeţele şlefuite şi împrăştiind uneori peţitorii atraşi de iubirea vie ce se citeşte în ochii Penelopei suedeze.

Probabil că psihologii determinişti ar interpreta aceste trăiri mai degrabă ca simptome ale unui şoc post-traumatic. Şi, într-adevăr, să nu uităm că cele trei jurnale sînt cel puţin trei recviemuri – primul pentru Nichita Stănescu, cel de-al doilea pentru René Coeckelberghs, iar cel de-al treilea pentru Lionel, „tatăl spiritual" al scriitoarei, al cărui doliu e făcut în acest al treilea volum – şi că ele stau atît sub semnul „naşterii moarte" a scriitoarei, cît şi sub acela al sinuciderii tatălui său, cînd ea tocmai intra în viaţa creatoare. N-ar trebui uitate, de asemenea, hăituirea şi umilinţele îngrozitoare din partea securiştilor şi mitocanilor de tot felul (cum e scriitorul numit, cu un cuvînt luat de la Musil, „Mortadella" – „în parte porc, în parte măgar"), dar mai ales din partea apropiaţilor, printre care şi Nichita.

N-ar trebui uitate toate acestea tocmai pentru că adevărul *Jurnalului suedez* şi miza lui stau în această transcendere – printr-o excepţională forţă interioară, transferată şi scrisului – a biograficului pur şi simplu. Avem în aceste cărţi un trans-biografic dens şi suav, de fiinţă care-şi aminteşte în răstimpuri că a trăit mai multe vieţi, care anticipează prin vis – cu un dar firesc, dar îndelung cultivat – trăitul, recreîndu-l apoi „în sens invers" în literatură. O literatură rară, esenţială, care sugerează totalitatea, dîndu-ne din ea doar un fragment, însă şi speranţa că *Jurnalul suedez* întreg, arborescent, zguduitor, dar plin de viaţă, va fi într-o zi publicat în întregime.

trend inţe

PatiMELe şi noi

De la apariţia articolului lui Andrei Pleşu despre filmul lui Mel Gibson *The Passion of the Christ*, reacţiile la unul & la altul s-ar putea „sistematiza" astfel: 1. articolul e super, iar A.P. are dreptate – filmul e prost (grupul cinefililor „puri & duri"); 2. articolul e super, dar A.P. n-are dreptate – filmul e o capodoperă (grupul credincioşilor „puri & duri"); 3. articolul e super, dar filmul nu merita atîta atenţie – e mediocru (grup foarte restrîns); 4. articolul e super, dar încă n-am văzut filmul (grup şi mai restrîns); 5. articolul nu e super, iar A.P. n-a prins „şpilul" (grup extrem de restrîns). Între timp, cele două reviste culturale „pure şi dure" *(Observator cultural* şi *România literară)* au publicat „dosare" dedicate filmului, H.-R. Patapievici (în *B-24-FUN)* a scris o analiză nuanţată a lui, Traian Ungureanu (în *22*) o apărare afectivo-tehnic/istorică, iar Andrei Gorzo (în *L, A & I)* un eseu excelent care combate argumentele lui T.R.U. – evident, din perspectivă cinefilă. S-ar părea că nu mai e nimic de adăugat: s-a spus tot ce era de spus, şi încă ceva pe deasupra...

Sau poate că nu; poate că dezbaterea ar putea începe abia de la concluzia textului lui A.G.: „Greşeala este să crezi că un lucru de care ai nevoie este neapărat un lucru bun." Discutabil. Căci filmul „Domnului Mel Gibson" – cum spune, cu perpetuă pietate, Ma(r)ia – e ca rolul Maiei în el: nu-i mare lucru de capul lui, dar face încasări beton. E un fenomen de masă. Ţine de nevoia profundă (şi mereu-actualizată) a multora de a reveni, prin procură, la rădăcinile creştinismului, de a (re)trăi, la modul naiv-magic (fetişist), „patimile": poate fi un film, după cum au fost – de-a lungul istoriei – un altar pictat sau o Pietà sculptată. Suportul este indiferent. Putem regreta, desigur, scăderea calităţii operei de artă – dar asta e o discuţie de specialişti. În fond, filmul este ceea ce este – arta cea mai populară –, iar cel al lui Mel G. a reuşit să „sensibilizeze" mulţimile de creştini. A făcut-o „prost"? Nu mai prost decît suvenirurile kitsch cu Iisus şi Fecioara, de vînzare în biserici. *Patimile lui Hristos* este (mult) mai mult decît un (simplu) film şi (mult) mai puţin; e la antipodul unei „capodopere", dar întoarce la credinţă oameni care nu s-ar întoarce nici morţi să revadă o capodoperă în sala de cinema. Oameni care „au nevoie" de această identificare (rudimentară) cu patimile lui Iisus. Este aceasta o „greşeală"? Paradoxal, necredinciosul din mine zice că nu. Iar bunul gust chiar nu mai contează.

Alex. Leo ŞERBAN

Andrei GORZO

dilematograf

Eroic

„Îmi pare rău că dintre filmele islandeze n-am apucat să văd decît vreo trei, adică jumătate". Aceste cuvinte pline de regret au fost rostite pe o stradă din centrul Clujului, cu o naturaleţe magnifică, fără pic de teamă că ar putea suna bizar în urechile altor trecători, care, neştiind despre ce e vorba, ar putea chema ambulanţa. Eu ştiam despre ce e vorba, însă mă tem că n-am fost la înălţime: prima mea reacţie – un impuls de panică filistină – a fost să caut din priviri un obiect liniştitor – un afiş la *Spy Kids 3-D*, ceva de genul ăsta. Dar a doua mea reacţie a fost să-mi spun că Festivalul Internaţional de Film Transilvania – TIFF (28 mai-6 iunie) – e un lucru mare.

Chiar *e* un lucru mare: în jur de 90 de filme din peste 30 de ţări; imparabila tripletă *Elefant* (Palme d'Or, Cannes 2003) – *Întoarcerea* (Leul de Aur, Veneţia 2003) – *Cu capu-n zid* (Ursul de Aur, Berlin 2004); proiecţiile în aer liber, cu filme aşteptate – noua comedie a fraţilor Coen, noua drăcie a lui Charlie Kaufman şi, bineînţeles, *Kill Bill Vol. 2* – dezlănţuindu-se sub cerul Clujului ca un foc de artificii; competiţia, atrăgînd regizori aflaţi la primul sau la al doilea film şi aducînd la suprafaţă lucruri minunate precum *Reconstrucţie* de Christoffer Boe (Danemarca, 2003); profilurile a trei regizori (Wong Kar-wai, Lars von Trier şi Kim Ki-duk), schiţate din cîte trei filme; dezbaterile şi lansările de carte (Ştefan Bălan, Mihai Chirilov şi Alex. Leo Şerban şi-au lansat volumul *Lars von Trier: filmele, femeile, fantomele* – Editura Idea Design & Print); ideea sublimă de a lua un *musical* sovietic lipsit de apărare, *Volga Volga*, care stătea cuminte în colţul lui de pagină din istoria filmului, şi de a-l arunca la picioarele unui public tînăr (publicul l-a ridicat în slăvi); efortul continuu, emoţionant, de a sprijini filmul românesc în pofida tuturor obstacolelor, cel mai mare obstacol fiind, desigur, însuşi filmul românesc. În efortul de a-i aduce laolaltă pe toţi cei cărora le pasă de cinema în România, în misiunea sa de a umple, dintr-o singură explozie de energie, toate golurile, neglijate de distribuitori, care s-au adunat în cinefilia noastră, în ambiţia sa de a aduce întreaga lume pe ecranele noastre, TIFF (director: Tudor Giurgiu; director artistic: Mihai Chirilov) este eroic. În 2002, cînd s-a născut, era pur şi simplu o veste bună, o vietate pe care puteai s-o scarpini între urechi, dorindu-i numai bine. Acum, după cum spune şi coordonatorul de program, Rik Vermeulen, „TIFF a atins, probabil, acel punct în care putem fi siguri că va dăinui". Cu alte cuvinte, TIFF s-a transformat într-o dihanie – asta e de fapt orice festival serios. Fiecare o atacă aşa cum ştie. „Pentru fiecare oră a zilei (...) ai de ales între cel puţin trei variante", scria Carmen Mezincescu în excelentul ziar al festivalului, în introducerea unui „Mic ghid personal". Altfel decît personal nici nu putea să fie; fiecare vizitator, practic, îşi construieşte propriul TIFF. Iată nişte secvenţe din festivalul unui alt cinefil, comentat pe *site*-ul Cinemagia: *„Secretary* – un film de vreo două stele, în care vedem cum evoluează relaţia dintre un şef sadic şi o secretară masochistă (...). Oricum, f. f. f. puţine scene de sex, comparativ cu ce mă aşteptam. *The Mother* – (...) o bunică la 60 de ani găseşte forţa de a spune nu morţii. Forţa o găseşte în penisul unui dulgher de vreo 35-40 de ani, care le-o trage şi ei, şi fiicei ei." Ei bine, oricît de tentant ar suna aceste titluri (programul continuă în aceeaşi manieră), n-am ajuns la ele. După cum n-am ajuns la filmele islandeze. După cum am considerat că nu merit să ocup un loc la *Kill Bill Vol. 2*, în sala plină de credincioşi, atîta timp cît nu m-am căit destul pentru ereziile rostite împotriva volumului unu. (De fapt n-a fost aşa; am fugit de la marele eveniment, m-am încuiat în cameră cu noua carte a lui Alain de Botton, *Consolările filozofiei*, şi dîrdîind am aşteptat ca Bill să fie ucis.) Există o graniţă între cinefilie şi cinefagie, iar TIFF, cu puterea sa (fără termen de comparaţie în România, unde sălile de cinema sînt mai mult goale) de a te convinge că nimic nu contează în afară de filme, te împingea s-o treci. Eu n-am trecut-o. Dar voi, cei (nu puţini) care aţi trecut graniţa, cei pentru care doza zilnică de şase filme e o nimica toată, o chestie pentru pămpălăi, să ştiţi că sînteţi nişte maniaci şi să ştiţi că sînteţi nişte eroi şi mă bucur că existaţi şi mă întreb dacă n-ar trebui să fiţi închişi – şi dragostea voastră o face de ruşine pe-a mea.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

„Realizări şi perspective“

Faţă de acum un an, cînd de-abia se lansase, TVR Cultural a evoluat, indiscutabil, foarte mult. În momentul lansării, era doar un canal în care se revărsaseră toate deşeurile TVR-ului, o umbrelă sub care îşi găsiseră un adăpost toţi refuzaţii de la televiziunea-mamă, un loc călduţ unde se aciuaseră toţi zaharisiţii (sau predispuşi la zahariseală) să-şi trăiască bătrîneţile liniştit. Sau (dacă n-am şti că exact aşa s-a întîmplat) cel puţin aşa părea privit din afară. Acum nu mai avem cunoştinţă dacă s-a primenit sau nu personalul postului, dar un lucru este cert: de ceva vreme, TVR Cultural a început să se mişte, şi o face din ce în ce mai bine. ID-ul postului (identitatea adică, cea dată de spoturile care anunţă calupurile publicitare sau diferitele secţiuni din program) nu mai este deloc prăfuit şi conferă un anumit dinamism şi unitate, unitatea este susţinută şi de seria de *talk-show*-uri zilnice de la ora 20, emisiunile de ştiri *Jurnal Cultural* nu mai sînt chiar aşa de catastrofale etc. Desigur, lucrurile sînt pe drumul cel bun, dar mai e mult de parcurs pînă să se ajungă la ceea ce ar trebui să fie.

De exemplu, *Jurnal Cultural* nu ne mai prezintă, e adevărat, toate vernisajele pictorilor de mîna a paişpea (cu surle şi trîmbiţe, cum o făcea), nu ne mai oferă comentarii care să ne amintească de televiziunea propagandistică de dinainte de 1989, nu mai avem delicioasele ocazii să-l auzim pe Felix Totolici întrebîndu-şi, zîmbitor, invitaţii care le sînt proiectele de viitor. Dar emisiunea tot una statică a rămas, iar evenimentele culturale prezentate (care, de data aceasta, sînt, de cele mai multe ori, adevărate evenimente) sînt puse în pagină bătrîneşte, ticăit, cu discursul acela festivist-elogios-clişeizant. Oricum, total neatractiv. Prefer oricînd stilul celor de la Mezzo, unde nu există crainic şi sînt prezentate afişele evenimentelor culturale, din cînd în cînd cu cîte un insert din spectacol sau cu cîte un mini-interviu cu cei implicaţi. Eficient şi fără panglici sau lălăieli.

Tot lipsite de dinamism şi de spirit televizual sînt şi *talk-show*-urile de la ora 20 – altfel mîndria postului, cele cu care TVR Cultural iese în faţă şi se recomandă în publicitatea pe care o are în presa scrisă. Unele sînt moderate de oameni interesanţi şi care, oricum, nu vorbesc aiurea. Numai că, din păcate, asta nu este totul. Televiziunea nu e nici literatură, nici pictură, nici critică literară sau de artă. Este o formă de agregare culturală guvernată de legile ei proprii, ceva cu mijloace specifice de exprimare. Cele mai bune pagini literare sau de critică citite, pur şi simplu, la televizor nu fac o emisiune bună, pentru că nu fac televiziune. Un text – chiar dacă genial – înrămat şi pus pe pereţii unei expoziţii nu va fi considerat de nimeni un foarte bun tablou.

Televiziunea înseamnă spectacol, imagine în mişcare, dinamism. Şi, cînd e vorba de televiziune culturală, în primul rînd spirit critic, polemic. Informaţie, e adevărat, dar neapărat dublată de spirit critic. Iar moderatorul, în tot acest spectacol, trebuie să fie un excelent actor. Un om inteligent şi cultivat, dar totodată un actor şarmant şi dispus să joace şi să se joace.

Gîndiţi-vă, de exemplu, la celebra emisiune *Un livre, un jour* a lui Olivier Barrot. Acolo ni se vorbeşte despre cărţi, dar acest lucru se face cu mijloacele televiziunii. Nici pe departe să ni se turuie o prezentare de carte, o cronică sau un semnal care ar fi putut să apară şi în presa scrisă. Pentru fiecare carte ni se oferă o atmosferă specială, care ţine de conţinutul cărţii respective (de exemplu, filmări în oraşul în care se petrece acţiunea unui roman). Toată această punere în scenă îl are ca actor principal pe Olivier Barrot însuşi, care, pe lîngă faptul că este un jurnalist foarte bun, îşi joacă bine şi rolul. Iar autorii sînt, de fiecare dată, *special guest star*.

Şi în cazurile *talk-show*-urilor de pe TVR Cultural se mai încearcă dinamizarea cadrelor statice din platou cu mici inserturi filmate pe aiurea. Din păcate, însă, acestea sînt, uneori, doar filmate aiurea. Te întrebi chiar ce caută acolo – sînt, desigur, mici „obligaţii“ ale celor de la TVR Cultural pe care nu prea aveau unde să le bage... Şi, oricum, nu cu acestea se face primăvară.

Precum spun, mai este cale lungă. Pînă atunci, vorbim de „realizări şi perspective“, ca în vremurile televizuale nu chiar de mult apuse.

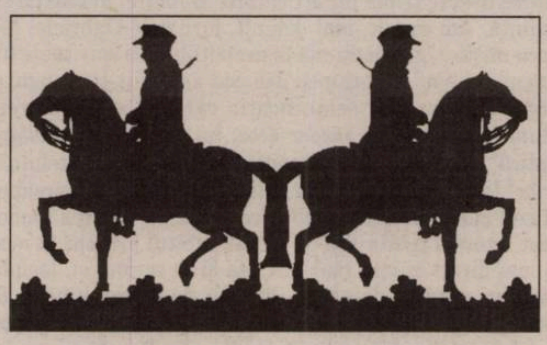

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Despre Tarzan şi Disney

Către fiul inexistent

Nu-mi mai aduc aminte ce am simţit ca puer văzînd la cinema *Tarzan – omul maimuţă*. Această lipsă de memorie afectivă mă face să cred că nu m-a impresionat prea mult. Ţin minte insomniile după *Fiul lui Frankenstein* şi *Mîinile lui Orlac* (vezi şi în *Sub vulcan* al lui Lowry leitmotivul acestui film), dar omul junglei nu mai ştiu ce mi-a spus. Acum, după vreo 10 copilăriri la activ, m-am uitat la Tarzan (pe o casetă a unui amic cinenabab în vechituri) visător şi anapoda. În fond, ce-ar fi putut copilul acela să reţină pe viaţă din aventura aceea? Cum îşi iubeşte o fiică – tatăl? Cum caută tatăl ei – fildeş? Tatăl meu împuşca francul şi eu îl iubeam oricum enorm. Cum trage o fată cu puşca spunînd satisfăcută că „trage ca un înger“? Replică prea subtilă. Cum cade un negru de pe o cărare într-o prăpastie şi nimănui nu-i pasă decît de medicamentele pierdute? Replică prea dură. Cum trăia Tarzan înconjurat de maimuţe? De mic aveam intuiţia maimuţelor personale, atunci de unde să fi zvîcnit vreun şoc?

Ceva mai cult, ar fi trebuit să fiu şocat de „motivul batistei“, cum spunea Vianu la cursul despre Shakespeare. Primul gest al lui Tarzan – deloc întîmplător din p.d.v. psihanalitic – cînd stă pe aceeaşi cracă lîngă Jane este să-i ia batista şi s-o sfîşie. După care îi face praf fularul. Cînd Tarzan e grav rănit şi Jane e lîngă el, ea îşi rupe o bucată din fustă şi îl leagă la cap. Sfîşierile acestea de îmbrăcăminte sînt pline de subtext. Dar nu eram cult.

Mai e lupta lui Tarzan cu leii. Pentru ea, ar fi fost necesar să am o oarecare cultură mitologică. Nu am avut-o, m-am născut cam laic, păgîn, şi mai degrabă dreyfusard. Foarte frumos mi s-a părut acum, după vreo 10 copilăriri, cum îşi duce Tarzan prin apă şi pe braţe prada, ea şoptindu-i că-i place aşa, tot atît de mult plăcîndu-i şi ochii lui. Dar la 6 ani nu citisem nimic despre cristalizarea sentimentelor. Am devenit stendhalian mult mai tîrziu, cu consecinţe dezastruoase. Emoţia tatălui descoperind cimitirul elefanţilor iar nu aveam cum s-o pricep, neintrînd în nici un cimitir omenesc ca să pot face o comparaţie. Ar mai fi „zăendul“, cu Jane renunţînd la toate, la toţi şi chiar la bagaje, rămînînd în rochie şi pantofi acolo, în junglă, lîngă Tarzan al ei. Azi mi se pare de neuitat. Dar la 6 ani, de unde minte...? Plus că, de mic, nu aş fi stat într-un loc unde nu existau cinematografe cu Stan şi Bran.

Pe scurt, Tarzan mi-a dat – după 10 copilăriri cît 10 porunci – perspectiva clară a fiinţei care am fost, o gîgîlice profund realistă, antiexotică şi antiparadisiacă. Nu mă deplîng, nu-l deplîng nici pe acela, nici pe acesta.

În schimb, fiindcă văd că te interesează – şi e bine să ştii că măcar ca pueri avem o filmografie comună –, Walt Disney îmi este suspect şi nu-l prea iubesc.

Disney îmi este suspect fiindcă-i prea drăguţ, cum se zice azi cu un termen care mă scoate din minţi. Humorul lui e mai întotdeauna al unui om înlesnit, îndestulat, hăituit o zi-două, cîndva, de lipsa de bani care s-a rezolvat şi ea demult, cu bine... Poezia lui nu are vrajă ameţitoare, ci eficacitate. Conflictele lui sînt obsedate de succes, în lupta dusă într-o ogradă fără nimic infernal, deşi abundă năzdrăvăniile drăceşti şi gagurile cu poc şi bum. Dar durere mare nu prea există, lacrima e uşoară, rîsul – facil, gîdilitura – îndelungă. Basmele lui, cu hazul celor 7 pitici evident duminicali, nu au ingenuitatea zilei dintîi, iar la nevinovăţia lui, graba de a plăcea atentează sistematic, cu mult spor, de altfel. Vigoarea ritmului se compensează cu o didactică moale şi banală ca o zi de şcoală.

Ceea ce mă enervează la Disney este că opera lui – şi nu aceea a lui Malec, a fraţilor Marx sau a lui Chaplin – constituie alibiul suprem şi dovada cea mai pertinentă că omul mare a rămas un copil. „Îmi mai place Donald răţoiul“..., „Să n-aud de Stan şi Bran!“..., „Cum mai poţi să rîzi la Chaplin?“ – sînt exclamaţiile micilor deliruri adulte, convinse că astfel s-au reîntors în rai şi în copilărie.

...Dar dacă nu există filme decît pentru perpetue copilăriri? Te întreb. Dacă este adevărată ideea lui Roland Barthes – „un om este acela care a avut o copilărie“? Ai timp să-mi răspunzi pînă îţi voi scrie ce cred despre Popeye şi Olive şi de ce îi ador pe Stan şi Bran.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Poteraş

(PNL, candidat la primăria sectorului 6)

Nu ştim cine este Poteraş

Am intrat în PNL în 2001, cînd am considerat că nu pot fi socotit un oportunist. Pe mine mă reprezintă munca mea, realizările mele, din tinereţe am fost un sportiv de performanţă, am fost campion naţional la lupte libere, aceasta mi-a oferit şansa de a prinde un contract în Elveţia. Acest contract mi-a dat posibilitatea de a reveni în ţară, de a porni o afacere mică. Am prosperat din zi în zi. Am încercat în diverse domenii, alimentaţie publică, transporturi, comerţ, în cele din urmă reuşind să construiesc personal două unităţi, una de industria cărnii, de nivel european, cealaltă de îmbuteliere a apelor minerale, băuturilor alcoolice şi nealcoolice. Aceste reuşite m-au propulsat ca un bun manager, ca un om dîrz, care nu cedează la primele greutăţi. De fapt, viaţa mea a fost un şir neîntrerupt de bătălii pe care eu cred că le-am depăşit.

Un şir lung de bătălii. Un necunoscut

A fost un zbucium cu mine însumi de a mă depăşi, de a încerca mai mult. De aceea şi colegii mei au considerat că pot fi un bun primar. Sigur, în lumea politică pot fi considerat un necunoscut, dar lumea mă cunoaşte în sectorul 6, iar lumea mă cunoaşte acolo ca un om cu un profil moral bun. Intrarea mea în politică a fost făcută într-un moment în care am considerat că eram împlinit ca om, că am posibilitatea să împărtăşesc din experienţa mea şi altora şi nu am intrat să cîştig ceva anume. Nu am o cultură politică în acest sens, dar eu cred că merg pe o linie politică a partidului meu, care cred că este liberală. Am ales liberalismul, fiindcă prin sinea mea sînt un liberal, prin ceea ce fac, ceea ce mă exprim.

Momente dificile

Aceste momente dificile sînt pentru mine atacurile, ceea ce se spune despre mine şi familia mea. Pesediştii, bineînţeles, nu au considerat niciodată că un capitalist, un om cu vederi liberale poate fi motorul unei societăţi, de aceea ei îl asimilează pe negustor cu un hoţ. Într-o seară, la televizor, Darabont Dan mi-a spus că sînt hoţ neprins, ori eu pot să-l dau în judecată oricînd pe acest baron local, mai periculos ca Mischie sau Bebe Ivanovici, şi este mai periculos fiindcă e mai şcolit un pic şi a ştiut să-şi ascundă jafurile din primărie. Dovada sînt străzi declarate cu lucrări de zeci de miliarde, cînd ele arată ca nişte uliţe de pămînt, unde Salvarea nu poate să intre pe ele cînd plouă.

Slogan

Toţi pentru unul, unul pentru toţi. Este sloganul în care cred, fiindcă este sloganul ce exprimă exact demersul alianţei de a ridica unitar Capitala la rang european. Sînt încîntat că sînt în echipa lui Traian Băsescu, fiindcă tot ceea ce vrea dînsul este, poate, mai mult decît mi-aş fi propus eu.

Program de campanie

Zi şi noapte, cu o echipă tînără ce mă învaţă de la zi la zi ce am de făcut, eu neavînd o experienţă în acest sens. De îmbrăcat ştiam că trebuie să fiu elegant, dar ceea ce îmi spune staff-ul este cum să mă port în anumite momente.

Puterea

Satisfacţia mea este că sînt un om popular şi privesc oamenii în ochi.

Averea

Sînt realizat, am două apartamente. Două maşini, un Mercedes şi un Mitsubishi Pajero. Am un teren pe lacul Mogoşoaia şi sînt coacţionar cu fratele meu la două întreprinderi pe care eu le-am ridicat.

Şpagă

Nu pot să vă răspund la această întrebare, dar la modul general pot să spun că, dacă nu se dă şpagă, nu se poate lua nici cea mai mică aprobare. De aceea, vreau să schimb Primăria. Sistemul meu antişpagă are la bază cooptarea de oameni tineri, remuneraţi la nivel european.

Ana-Maria FLOREA

Pentru ce nu-mi doresc să moară capra vecinului

Viaţa la o altă ţară

La Codosera este un ţinut spaniol de la simbolica graniţă portughezo-spaniolă, în Extremadura. Numele îi vine de la „codeso", floare galbenă care nu înflorise încă pe 11 martie a.c., cu ceva zile înainte de alegerile generale. Mă aflam deja acolo, cu o bursă Erasmus, de 6 luni. Să fi fost acesta un fapt excepţional în ordinea primăverii, căci celelalte s-au petrecut ca şi-acum un an: caprele au ieşit la păscut, mieii la zburdat pe lîngă oi din rase omologate, ţăranii la pus cartofi în rînduri perfecte. Pentru precizia povestirii ce va urma aş fi vrut să pot defini mulţumitor „ţara" lor, „ţăranul" lor, dar nu am la îndemînă decît fapte disparate despre viaţa „lor", a oamenilor de la o graniţă mai mult culturală. La Codosera este un caz fericit, unde frustrările patriotice, rîca nu scot colţii. Ce alt exemplu mai grăitor aş putea aduce, dacă nu următorul: cînd vorbesc despre lucruri concrete, despre pămînt şi animale, spaniolii vorbesc portugheza, cînd stabilesc o întîlnire între prieteni, cînd vorbesc despre ei, îşi folosesc propria limbă.

Transhumanţă în cheie portugheză

Strămoşii bunicului Manuelo şi ai multor altora au fost păstori portughezi. Plecînd în Spania pentru a afla păşuni mai bune, au sfîrşit prin a-şi găsi femei şi aici au rămas pînă în ziua de azi. În genealogiile familiilor, numele femeilor spaniole vinovate de aşa întîmplări s-au pierdut, iar strănepoţii află tîrziu şi cu mirare că sînt pe trei sferturi portughezi. În La Codosera, urmaşii spanioli ai păstorilor lusitani îşi cresc şi acum caprele, deşi în circumstanţele altor vremi. Sînt mult mai puţini, familiile tinere, care să-şi crească copiii la ţară, sînt pe cale de dispariţie, iar o ironie nereuşită face ca mare parte din locuitorii din pustia Serrei de Lamparona să fie holtei.

Mariano e holtei, cei doi fraţi de peste rîu la fel, din cei şapte fraţi de la stradă, patru sînt neînsuraţi, şi aşa înainte. Îşi fac case, muncesc, se îmbogăţesc şi uită, nu ştiu cum, să-şi găsească o umbră. Îşi spun că „la ce bun să împarţi cu cineva truda atîtor ani?" – adică să se înfrupte hodoronc-tronc din bogăţia ta –, şi ajung să lucreze pe la alţii, numai să scape de urîtul strîns în casele pustii. Despre Antonio spun însă c-a fost prostit înadins să nu se însoare de către bascul putred de bogat la care a argăţit – celibatul l-ar fi făcut mult mai muncitor şi mai supus. Are vreun metru patruzeci înălţime, iar în pozele de la nunţile altora apare în dreapta mireselor ca un talisman de matrimonii fericite. Se bucură cînd primeşte musafiri, părăseşte fotoliul adînc în care urmăreşte ştirile şi, după drumuri nenumărate la frigider, pune jamon* pe masă şi scobitori, chipsuri de la supermarket şi nectar. Casa lui Antonio e bătrînească. Are podea de lut, poliţe cu ceaune uriaşe de cositor, uşa scundă, deasupra căreia o maşinărie clipeşte roşu, indicînd nebănuite procese tehnologice.

Şi-o altă Mioriţă

Păstorul de capre din La Codosera, deşi se sprijină şi el într-un băţ, e proaspăt bărbierit şi adie a parfum discret. Văduv la 70 de ani, îşi ţine gospodăria mai curat decît ar face-o o femeie, întinde perfect cearşafuri albastre şi este iubit în egală măsură de cei doi copii, căci n-a favorizat pe nici unul. Grădina lui e toată un strat, are o motocicletă şi se întîlneşte cu prietenii cînd îl copleşeşte liniştea din livada de măslini. De fapt, păstorul acesta e mai mult un patron de capre, unul bun, care nu a mîncat niciodată ied din cei pe care-i creşte. Caprele, nici ele mai prejos. Fiecare duce la gît un clopot, fiecare c-un sunet distinct, care o însoţeşte toată viaţa. Poate fi pură speculaţie, dar se spune că o capră pe care-o lipseşti de clinchetul ei poate înnebuni, căci nu se mai recunoaşte. În alte vremuri, războinările nu se lăsau cu omoruri, doar se furau clopotele de la caprele duşmanului. Mai ortoman, după caz.

Brînza de capră este obiectul unor trocuri interesante între vecinii de ţări, preschimbîndu-se în portocale portugheze, de exemplu. Întîlnirea a două prietene care se văd cu acest scop se poate desfăşura astfel: se întreabă reciproc de sănătate şi de toţi ai casei. Nu este permis să treci cu vederea nici o întrebare, referindu-se ea fie şi la cea mai îndepărtată mătuşă. Portugheza, cu un bărbat ce i-ar putea fi fiu, fostă guardie civilă, povesteşte despre toate bolile de care suferă, căci nu are copii, nici rude multe, ci numai zece case răspîndite de la Porto pînă în Algarve; aflarea unor chiriaşe serioase, dacă se poate şi puţin religioase, i-a ocupat toată viaţa. Fiind gazdă, scoate de prin dulapuri alambicate prăjituri de la Crăciun şi un rachiu dulce. La urmă nu se poate să nu-şi manifeste explicit bucuria de a se fi întîlnit şi se pot spune, eventual, cîteva cuvinte despre virtuţile prieteniei, iar înainte să ieşi din casă: „de fapt, venisem după nişte portocale".

Graniţele fizice între Portugalia şi Spania din această zonă sînt dintre cele mai neobişnuite. Un sat e Rabaza aici, Rabaça de cealaltă, şoseaua întinsă şi destul de lată de-o parte, puţin mai strînsă şi mai hopuroasă de cealaltă, Spania mai verde, Portugalia carbonizată pe zeci de kilometri de incendiile din vara trecută. Mai este şi graniţa de copaci de pe Serra de Lamparona, o linie verde şi distinctă, eficientă cît zeci de santinele. În pădurea de eucalipţi însă, cu poteci bătătorite de sălbăticiuni – economia vînatului este una dintre cele mai bine puse la punct în partea aceasta de lume –, niciodată nu ştii unde te afli.

*Într-un Alentejo** spaniol*

Unele din casele Codoserei sînt albe imaculat, cu brîuri de-un azur greu de întîlnit, după tipicul alentejan, portughez. Acoperişurile sînt din olane roşii şi în bucătăriile unde se fierbe laptele de capră lipseşte tavanul. Astfel se aerisesc hartanele uriaşe de porc, care se transformă anevoie în jamonul cu gust de unt şi vîntul mai mătură, încă, şiragurile de roşii ori ciorchinii de struguri pe calea devenirii în stafide. Lemnul de măslin pare să miroasă o idee mai iute decît vreascurile banale, dar, cînd vatra se încinge, are mirosul de acasă.

Pentru casele împrăştiate în singurătatea Serrei lumina electrică a venit abia acum opt ani. Privind la becurile oarbe şi pîlpîitoare te temi, însă, c-ar putea pleca neprevăzut într-o zi, lăsînd locuinţele puţine să călătorească în întunericimile grozave ale nopţilor. Stăpîna îmbătrînită şi retrasă prin cine ştie ce oraş nu vrea să vîndă, nu vrea să strice, a luat pietrele ca garanţie a unei perpetuări ce va depăşi cu sute de ani moartea proprie.

Mai povestesc bătrînii că noaptea se arată o lumină ciudată, cît o flăcăruie, pe la crucile drumurilor şi apare în mod special în calea scepticilor. Mai sînt spiritele maurilor, care-n tăvălugul reconquistei şi-au îngropat averile şi le-au pecetluit pe vecie cu blesteme. Ori „moura" înnebunitor de frumoasă, care răpeşte minţile păstorilor de capre, dar şi ale celor care se lăcomesc să primească salba de aur cu care te îmbie. Aceasta era Codosera celor aproape 15 case, fie ruinate, fie locuite, cu drumuri desfundate, cea împrăştiată pe dealuri. Codosera compactă, cu primăria, discotecile şi magazinele, se afla la o depărtare de şapte kilometri de şosea impecabilă.

La Codosera poate fi o excepţie, însă circulă cu titlu de banc următoarea poveste: într-o vreme, în virtutea unor directive de foarte de sus, automobiliştii din Uniunea Europeană au fost obligaţi să-şi schimbe plăcuţele de înmatriculare, astfel încît să reflecte noile realităţi europene. Într-un punct de la graniţa portughezo-spaniolă, la puţină vreme după intrarea în vigoare a hotărîrii, filtre de poliţie şi de-o parte, şi de alta. În final, toţi spaniolii i-au amendat pe toţi portughezii şi viţăvercea. I-aş spune episod cultural, totuşi.

---

* jambon obţinut prin uscare treptată, în condiţii de temperatură strict controlată, proces ce poate dura pînă la doi ani.

** regiune meridională a Portugaliei, avînd o climă foarte uscată. Se pare că aceste determinări climatice şi-au pus amprenta şi asupra „alentejenilor", a căror lentoare inspiră numeroase bancuri.

Iaromira POPOVICI

bazar

La circ

N-am mai fost de foarte mult timp la circ, pînă acum o săptămînă. Cînd eram mică, mergeam, dar ştiu că aveam unele rezerve pe care tatăl meu, adept al libertăţii cu orice preţ pentru orice fel de fiinţe, nu neapărat umane, mi le inoculase: animalele pe care le vedeam acolo erau captive, şi destul de chinuite. Lucru valabil, într-o oarecare măsură (luînd în considerare liberul arbitru) şi pentru oamenii implicaţi. Evident, totul spre folosul nostru, al spectatorilor avizi de un periculos genuin, deloc contrafăcut...

După '89, am făcut o pauză destul de mare în relaţia cu circul, care, în abstract, continua să mă fascineze: pe de o parte, pentru că fusesem un fan al lui *Fram, ursul polar* (prima carte citită); şi, pe de alta, tocmai datorită acestui amestec, să-i zicem pervers, între ingenuitate şi cruzime. Dar şi pentru că managerii din tulburii ani '90 ai Circului de Stat s-au dovedit atît ineficienţi, cît şi escroci, reducînd, din varii motive, rezerva de animale ale acestuia la căţei şi gîşte (se zvonea că dresorii îşi vînduseră elefanţii şi tigrii prin deplasările falimentare în străinătate).

Treptat, Circul de Stat şi-a revenit şi a găsit o formulă prin care să supravieţuiască şi să prindă spectatorii. Actuala directoare, Brîndușa Novac, se pare că a reuşit să-l reabiliteze, găsind sponsori, dar şi un tip de spectacole care să atragă publicul: o combinaţie între divertismentul de tip revistă, sau şuşă, şi specificul circului în sine (acrobaţii, dresuri, jonglerii...).

Cel pe care l-am văzut acum o săptămînă este *Robin Hood & co*, cu Horia Brenciu şi Doru Octavian Dumitru. Un spectacol destul de reuşit. Nu datorită celor doi protagonişti, care au fost aşa cum sînt întotdeauna, oferind un soi de comic primar, poate potrivit pentru circ; nu mă pot pronunţa aici, pentru că nu gust genul şuşă şi prefer naivitatea clovnilor adevăraţi, care au cam dispărut, dar, probabil, există un gen de public, în rîndurile părinţilor copiilor prezenţi la spectacol, care se distrează la aşa ceva. Ci datorită numerelor propriu-zise de circ, nu dresurilor (care erau destul de puţine), ci acrobaţiilor. Acestea din urmă s-au dovedit, multe dintre ele, cu adevărat spectaculoase şi... periculoase. Restituiau spiritul circului de care vorbeam, amestecat de un profesionalism fără de care, astăzi, nu se mai poate în nici un domeniu: cîteva numere de acrobaţii terestre, cît şi unele de dansuri aeriene pur şi simplu îţi luau respiraţia. Dar te şi făceau să reflectezi la condiţia artistului de circ, rămas un *performer live* într-o lume a simulărilor. Un moment de suspans a fost cînd cea de-a patra componentă a unei trupe de acrobaţi a sărit pe un scaun de pe umerii celui de-al treilea şi toţi erau gata să se prăbuşească. Atunci am realizat că acrobaţii nu erau asiguraţi şi că-şi puneau de-a dreptul viaţa în pericol pentru membrii destul de impasibili ai publicului, care ronţăiau floricele, beau Cola şi aplaudau numai dacă era ceva de-a dreptul spectaculos, de la triplu salt în sus. Spectatori obişnuiţi, probabil, cu imaginea filtrată de ecranul cinematografului, televizorului sau computerului. Într-o lume a simulărilor, artiştii de circ, care fac lucrurile de-a dreptul, între viaţă şi moarte, rămîn reprezentanţii unei alte epoci, fermecătoare dar şocante şi îngrijorătoare pentru civilizaţia comodă şi sceptică a fotoliului.

SLUJITORUL DOMNULUI, UN POPA-MITICĂ?

Biserica este în toate sondajele de opinie o instituţie care adună procente impresionante de încredere. Un fenomen la fel de firesc ca şi credinţa în Dumnezeu. Cum ar putea cineva să declare că nu are încredere în Biserică. Şi cum ar putea îndrăzi iniţiatorii sondajelor să întrebe şi puţin altfel. De exemplu: „Cîtă încredere aveţi în preoţi?". Probabil că atunci procentele n-ar mai fi chiar aşa de mari. Destui preoţi au păcate cam prea observabile şi asta e o problemă. Nu degeaba există şi zicala „să faci ce spune popa şi nu ce face popa". Noi vom încerca să vedem şi ce face popa, în speranţa că o critică nu poate decît să ajute. Iar termenul „popă" din textele de mai jos se referă numai la aceia care-l „merită" şi nicidecum la toţi preoţii, printre care, ştim bine, o mulţime sînt plini de har, înţelepciune şi smerenie. ***(A. M.)***

Adina POPESCU

Trei, Doamne, şi toţi trei!

– isorisiri bisericeşti cu tîlc –

La prima vedere, povestea pare incredibilă; poate de aceea s-au gîndit şi ei, în primul moment, să o dea la teve. Trei preoţi, trei absolvenţi de Institut, trei foarte buni prieteni, trei păstori care şi-au abandonat turma pentru a se întîlni aproape în fiecare după-amiază, la bere, pe o terasă din Regie, cu discuţii de genul „ortodoxismul n-ar avea nici un sens fără...", căci „luaţi exemplu de la Pavel care...", dar „nu ştiu dacă pot să-mi acopăr investiţia...", apoi „preţurile au scăzut foarte mult" şi „am o fată nouă care se mişcă de parcă ar avea un băţ în fund, Doamne iartă-mă!". Primul are acum o firmă care comercializează computere, al doilea e broker, iar al treilea este patronul unui club de striptease. Toţi trei susţin că „reorientarea" profesională n-are nici o legătură cu credinţa şi cu harul. Har au din belşug. Poantele şi pildele se constituie în adevărate predici de cîrciumă...

Anul acesta, în Săptămîna Mare. „Ai ţinut tot postu'?", „Numa' două săptămîni, părinte! Ştiţi, io-s diabetic, nu pot să mănînc fără carne!", „Păi, dacă n-ai ţinut tot postu', îmi pare rău, da' nu pot să te spovedesc!". Omul pare descumpănit şi nu vrea să renunţe, mai ales după ce a stat două ore la o coadă imensă. Cei din spate îl înghiontesc, nerăbdători. Preotul îl studiază: pare un tip la locul lui, ochelari, moacă de intelectual, parcă ar merita să mai schimbe cu el cîteva cuvinte. „De ce parohie aparţii?". Nu ştie, undeva prin Colentina. „Atunci ce cauţi aici, în Crîngaşi?". Situaţie similară cu cea de la administraţiile financiare: fiecare sector îşi are evidenţa sa. Locuieşte în Colentina, dar lucrează în Crîngaşi. I-a fost mai uşor să lipsească două ore de la serviciu ca să-şi încheie conturile cu Cel de Sus, decît să absenteze de la curăţenia generală de acasă. Preotul bodogăne; e deja stresat şi nervos, din cauza agasanţilor săi muşterii. „Io nu înţeleg de ce nu vă duceţi la parohiile voastre şi mergeţi la spovedanie pe unde apucaţi!?". Desigur, sistemul e de vină! Preotul se calmează şi lasă de la el. E de acord să-l spovedească pe ochelarist, sub privirile blînde ale sfinţilor, pictaţi feeric pe pereţii bisericii. După ce-l întreabă cele de cuviinţă, îi indică un scăunel cu o pernă roşie şi cu un recipient de tipul „cutia milei". „Cincizeci de mii e suficient. Pentru lucrări de restaurare...", îi şopteşte la ureche. Asta pentru că pîinea şi vinul sînt din partea casei!

„Hai, domnule, că te aştept de o oră!", zice părintele şi îşi ridică veşmîntul ca să urce în Dacie. „Mă scuzi, părinte, da' ştii că la orice înmormîntare ba e una, ba alta... V-am sunat pe mobil ca să vă spun că o să întîrzii, da' nu răspundeaţi..." „E, mai am şi io şi alte obligaţii... Pe diacon l-am trimis mai devreme cu un taxi... E deja acolo!" Maşina demarează în drum spre cimitir. Preotul cercetează bordul, tapiseria scaunelor, oglinzile retrovizoare, cu coada ochiului. Se decide: „Bună Dacie! De cînd e?" „Din nouă'şase!" „Pare mai nouă... Io am una din nouăzeci şi numai probleme îmi face..." După o pauză: „Ce maşină aveam io cînd eram în Germania! Acolo mi-am luat şi carnetu'... Un Ford din ăsta mai vechi, dar şi cînd călcai acceleraţia... Mergeam cu o sută douăzeci pe autostrăzi, pe acolo, şi nici nu simţeam..." Povestea continuă despre cei doi fii care s-au stabilit în Germania (unul chiar slujeşte într-o biserică ortodoxă a comunităţii), punctată de indicaţii specifice, de copilot: „Aici faci stînga! Aici e sens giratoriu, vezi cum te încadrezi..." Într-un tîrziu: „Şi n-a suferit mult bunicu'?" „Tata!" Trece rapid peste gafă: „Da, tata! N-a suferit mult, nu?" „Avea nouăzeci şi doi, părinte! A murit în somn..." Îşi face cruce. „Măcar să ajungem şi noi la vîrsta lui, Doamne ajută!" Apoi: „Vezi că la două săptămîni faci o colivă şi vii la mine, dup'aia tot aşa şi la patru săptămîni, cu slujbă de pomenire cu tot, io îţi stau la dispoziţie... poţi să parchezi aicea, e cam strîmt locu', da' merge!". Parcare laterală, pe jumătate ratată, se înţelege şi de ce: după ce iei examenul de şofat, eviţi s-o mai experimentezi. Preotul coboară în stradă, în faţa cimitirului, priveşte Dacia parcată şui şi bodogăne, ca pentru sine: „Ce maşină bună şi pe mîinile cui a ajuns!". Îşi mai face o cruce cu năduf, pregătindu-se pentru slujba de înmormîntare.

Pînă la urmă cei trei s-au răzgîndit; n-au mai vrut să-şi vîndă povestea la teve. După cîteva beri pe terasa din Regie şi-au amintit de satele lor natale, de mămuca şi tătuca şi „oare ce-ar zice ei dacă m-ar vedea aşa şi pe dincolo la Bucureşti, după ce au dat atîţia bani ca să mă trimită la Institut?". Trei preoţi, trei prieteni, unul calculatorist, altul broker şi altul patron de sexy-club, mi-au jurat cu mîna pe inimă că va veni şi vremea aceea cînd vor uita de cele lumeşti şi vor urma adevărata cale.

Cătălin BULAT

„...ce zice popa?"

Simbol al moralităţii, îndrumător spiritual, trimis al lui Dumnezeu...

Coborît din modelul arhetipal în lumina clară a prezentului, popa pierde vizibil din atributele care în mod tradiţional îi compuneau imaginea. Cu aerul său îndestulat, cu obrajii rumeni şi privirea mulţumită, părintele modern opune evlaviei şi ascetismului monahal, satisfacţia profană a unei existenţe comode. Departe însă de a putea fi surprins în tuşa a doar cîteva cuvinte, popa, personaj complex, merită un portret atent trasat, susţinut de pasta groasă a mediului în care trăieşte.

Îl vedem la sat, păşind apăsat şi mîndru pe uliţele prăfuite. Barba îi odihneşte cuvios pe piept, dar liniile corpului i s-au relaxat în rotunjimi trufaşe. Face parte din high-life-ul orînduirii rurale. Are alături de primar, dar şi de cîrciumar, cea mai arătoasă casă, cele mai sătule vite, televizor de firmă şi maşină cumpărată după Revoluţie. Cînd este invitat în casele consătenilor observă sărăcia din jur cu o îngăduinţă boierească. Va primi cu un gest firesc cel mai confortabil scaun, va mînca din cele mai gustoase bucate şi va bea din cel mai ales vin. Degustarea, făcută numai în numele lui Dumnezeu, va fi un bun prilej pentru el să îşi amintească cu propriile cuvinte, sau folosind chiar citatul, că „veşnicia s-a născut la sat" şi că în pămîntul frămîntat din greu găseşti adevărata credinţă, nu în asfaltul înnegrit de păcate. De cealaltă parte a mesei de lemn, ţăranii îl ascultă, dar nu îl iubesc. Mai degrabă îl invidiază, disprețuindu-l în acelaşi timp, pentru viaţa lipsită de griji, pe care o duce. Au însă nevoie de el pentru ca structura inconştientului lor religios să rămînă intactă. Acolo unde nu mai înţeleg, sau pur şi simplu nu mai ţin minte, popa este cel desemnat să arate calea. Mecanismul ritualic al apropierii de Dumnezeu este complicat şi fără un ghid nu poate funcţiona. Redus însă la această funcţie, popa devine un meseriaş, un lucrător în acelaşi fel în care şi fierarul sau tîmplarul sînt lucrători. Deosebirea este că, în timp ce primii lucrează cu materie concretă, palpabilă, el „mînuieşte" informaţia divină. Rugăciunile pe care le rosteşte nu mai sînt, aşadar, prilej de manifestare a harului sfînt, ci instrumente de lucru, formule iconice rostite mecanic, dar totuşi diferenţial, în funcţie de context-nuntă, înmormîntare, slujbă de duminică etc.

Dar iată-l pe popă şi la oraş. Decupat din tabloul rural îl vedem ţinîndu-şi slujbele, într-o bisericuţă din spatele blocurilor. Tînăr fiind, smulge cu vocea sa gravă suspine adînci din pieptul credincioaselor, doamne în vîrstă dealtfel, pe care cu grijă, pentru a nu le jigni, le voi aşeza între graniţele cuvîntului „babe". Dincolo de aceste efuziuni pseudo-religioase, legătura sa cu enoriaşii este cel puţin la fel de viciată ca şi în cazul confratelui de la sat. Oamenii nu dezvoltă o relaţie cu el, fiind dezinteresaţi complet de reprezen-tarea sa umană, fie ea miruită sau nu. Nevoile lor îşi găsesc împlinirea în rostirile lui magice, cuvinte-parolă care deschid poarta către mistic şi prin care îl pot vedea pe Dumnezeu. Odată cu înfăptuirea acestui proces, popa se preschimbă într-un personaj oarecare, antipatic chiar, prin gestul său de a se închina cu o mînă şi de a lua bani cu alta. Micile retribuţii suplimentare, pe care numai o gură păcătoasă ar îndrăzni să le numească şpăgi, sînt totuşi realizări minore pentru un adevărat popă de oraş. Jocuri de culise, ambiţii personale, răsturnări de ierarhii, vînătoare de funcţii înalte sînt sintagme mai apropiate de preocupările sale curente. Cu cît lasă mai în urmă, geometria obositoare a cartierelor mărginaşe şi cu cît se apropie mai tare de lumina hipnotizantă a parohiilor din centru, popa de oraş devine mai demn şi mai atent cu imaginea sa. Are maşină de calitate nemţească, barbă şic şi telefon mobil care îl vesteşte polifonic de fiecare dată cînd este căutat de enoriaşi. Totuşi, nu petrece prea mult timp în compania acestora, fiind interesat mai degrabă de socializarea cu cei din interiorul organizaţiei din care face parte. Astfel, un popă binevăzut cunoaşte personal, mergînd pînă la gesturi de prietenie, cel puţin două nume sonore din cadrul bisericii. Cu sprijinul lor, dar şi cu puţină ambiţie se va ridica din funcţie în funcţie, cît mai aproape de Dumnezeu. Pînă atunci, îşi aşteaptă menirea jucînd tenis de cîmp, dînd prea cuvioase petreceri şi rostind şoptit ca într-o rugăciune, costurile unei vacanţe în Franţa, sau oriunde în altă ţară, departe de locul ăsta păcătos.

libertatea de impresie

Programe şi iluzii

Mulţi oameni în vîrstă de pînă în 40 de ani trăiesc încă dilema dacă să plece din ţară sau să rămînă. Cei care pleacă aleg o viaţă în care ştiu că nu vor ajunge neapărat prea departe, dar mizează pe un trai decent asigurat, cu toate necesităţile curente garantate. O existenţă care, după o perioadă de adaptare mai complicată, are toate şansele să devină clară, previzibilă, programată pînă la amănunt: casă, maşină, lucru la randament maxim, supermarket, hrană verificată, somn, ceva spectacole, week-end-uri plăcute, concedii anuale în lume, sărbători petrecute eventual în România, taxe stabile, asigurări de toate felurile. Cineva plecat în Canada descria sistemul ca pe un tunel drept, în care ieşirea (luminiţa de la capăt) se vede de la început şi este atinsă odată cu ieşirea la pensie. Din toate astea, românul rămas în ţară nu are prea multe. Nimic nu e asigurat, serviciul poate fi la fel de instabil ca în Occident (cu diferenţa că odată pierdut, nu e prea uşor de găsit un altul), hrana nu-i chiar la fel, la supermarket trebuie să-şi limiteze poftele, somnul poate fi la fel, dar nu în acelaşi deplin confort, spectacole pentru cei puţini cărora le mai arde de aşa ceva, week-end-uri mai mult la televizor din lipsă de bani, concedii doar la cîţiva ani, din acelaşi motiv al banilor...Toate sînt sub nivelul celor din Occident. Motive pentru a rămîne sînt prietenii, rudele, limba, locurile de care omul se simte legat. Dar mai e ceva. Într-o societate aşezată, occidentală, nu se pot sări etapele decît în cazuri cu totul excepţionale. Programul vieţii e, aşa cum spuneam, previzibil şi fără şanse de evaziune. Fără posibilităţi de îmbogăţire rapidă sau de mărire. Pe cînd în România încă se mai poate. Vecinul a făcut avere peste noapte, cumătrul a devenit celebru şi apare la televizor, un coleg a intrat în politică, deşi la şcoală avea note mai mici... Poţi cîştiga la FNI, la SAFI, la Bingo sau, mai nou, la cinstita loterie. Sigur, probabilitatea e destul de mică şi mai degrabă se pierde încercînd aşa ceva. Dar cine stă să facă asemenea calcule probabilistice? Totul e imprevizibil şi impredictibil în ţară. Socotelile exacte nu-şi au locul. Aşa se menţine întotdeauna speranţa. Sau mai degrabă iluzia că se poate întîmpla o minune. În Occident, sentimentul ăsta e mult mai redus.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Dans de Bragadiru

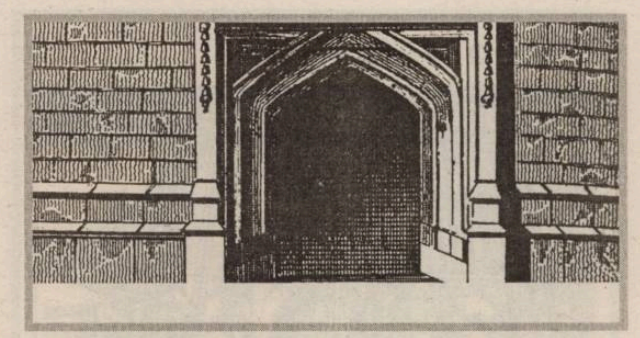

De la bun început, o precizare: rîndurile acestea sînt scrise duminică, 6 iunie, într-un moment în care pe culoarele redacţiilor începeau să apară primele zvonuri despre cîştigătorii şi învinşii primului tur al alegerilor locale.

O domnişoară zîmbăreaţă foc anunţă pe un post de televiziune că la Bragadiru, o comună din apropierea Capitalei, se înregistrează una dintre cele mai mari prezenţe la vot, vreo 25%. „Recordul" de participanţi ar putea fi datorat în bună parte – zice 'mneaei – boxelor instalate în faţa secţiei de votare. Cineva a avut ideea să dea cu muzica în alegători, aşa că bragadirenii votează şi apoi dansează. Sau invers.

Pe culoarele redacţiei, analişti serioşi ţîţîie lung din buze, privind îngrijoraţi lehamitea românului în faţa urnelor de vot. Iar va fi consemnat un absenteism cumplit, iar vom repeta obsedant întrebările despre ce i-ar putea face, totuşi, pe români să meargă la vot. Se va vorbi despre votul de blam dat actualei clase politice, despre lipsa simţului civic, bla-bla, bla-bla, bla-bla... Şi apoi, după turul doi, o lungă tăcere vreme de alţi patru ani.

La referendumul pentru votarea noii Constituţii am fost printre cei mai vehemenţi critici ai manipulărilor grosolane făcute de celebrii Vanghelie şi Sechelariu, mari organizatori de adunări populare cu mici, bere şi taraf întru trezirea simţului civic al unei bune părţi din conaţionali. Azi, punînd cap la cap întîmplări recente din campania electorală pentru locale, recunosc că am greşit. Oricîte critici vor apărea de acum încolo, voi fi printre cei mai energici susţinători ai unor astfel de acţiuni, dacă acesta este preţul pe care trebuie să-l plătim pentru a-i face pe români să iasă la vot.

Că trăim într-o societate a spectacolului e evident. Nimic nu se vinde fără show. Ziarele serioase dau faliment. Se caută bîrfa, cearta, telenovela. Toată lumea vrea zîmbete sau lacrimi. *Surprize, surprize* rămîne emisiune de top. La fel şi show-ul celor de la Vacanţa Mare. Pentru un cîntec cu 3 Sud-Est românul pare dispus să înghită şi o frîntură de discurs electoral. Dacă vine Adrian Copilu' Minune e şi mai bine. Au căutare paietele şi paiaţele. Nimeni nu mai coboară în agora doar pentru frumuseţea discursului. Polemica e regină, retorica simplă e plictisitoare. Viaţa publică românească pare prinsă într-un imens show de televiziune, un Big Brother la nivel naţional. Cine se uită la emisiuni electorale dacă nu vine nea Mitică? Sau Băse? Ce rost are să votezi dacă nu iese măcar de-un dans *à la* Bragadiru?

Vrem, nu vrem, trebuie să acceptăm că aceasta este lumea românească în care trăim. O lume a spectacolului, adeseori ieftin, de prost gust, dar cît se poate de adevărat. N-avem decît să ne îmbătăm cu ideea că în cele din urmă românii vor învăţa lecţia democraţiei şi importanţa votului, fără a fi nevoie pentru asta de cazane cu fasole şi cîrnaţi. S-ar putea întîmpla şi aşa, dar vor trece prea mulţi ani şi eu, unul, încep să mă satur să privesc neputincios cum în numele a 17 milioane de români decid cu ştampila mai puţin de jumătate. Prin urmare, dacă pentru a-i scoate la vot pe compatrioţi va fi nevoie să montăm urne şi cabine lîngă stadioane, grătare, agenţii loto sau scene pe care să se zbîngţuie artiştii neamului, propun s-o facem fără întîrziere. Alfel, vom rămîne în continuare cu iluzia că din patru în patru ani mergem la bal cînd, de fapt, noi n-avem bilete decît la circ şi la bîlci.

Cu ochii-n 3,14

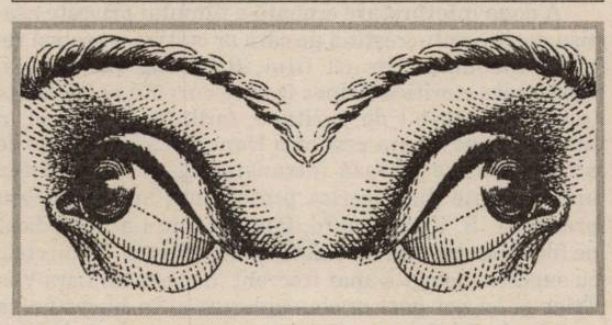

ÎN MOMENTE CÎT SE POATE DE CRITICE, MARILE OCAZII SEAMĂNĂ CU CIORBA DE BURTĂ

● Pe spatele unei cărţi poştale, o adiere de prospeţime veche, în mesajul pe care un anume Niculică îl scrie unei anume Eleni: „Mă găsesc de vre-o două zile în momente cît se poate de critice, causa fiind examenul ce'l am joi dimineaţă şi pe care din mila lui Dzeu prea puţin m'am interesat de el. Sper însă că în aceste 4 zile să lupt, ca să-l scap. În seara cursului lui Maiorescu, unde ai dispărut, de nu te-am găsit? Am eşit afară de la curs că mi-erea imposibil să resist căldurei şi înghesuelei şi am aşteptat pe culoarele facultăţei pînă la 6 1/2 cînd a eşit Maiorescu. Dar pe unde şi cînd ai dispărut n'am putut vedea. Aşi putea scii şi eu dispariţia mefistofelică a dvoastră? Cum mai petreceţi în trio la Pension? Şi ce-aţi mai văzut?". (**D. S.**)

● Un telespectator gîtuit de indignare sună la OTV să spună că nu a fost să voteze şi nici nu o să mai meargă pînă nu se introduce votul uninominal. Săracul om, dacă ştia că votul pentru primari chiar este uninominal... Aşa se ratează marile ocazii. (**C. G.**)

● Aţi văzut ce tare seamănă Anastasia Mîşkina, cîştigătoarea Roland Garros-ului feminin, cu Natalie Imbruglia? Sau doar mi s-a părut mie? (**C. P.-B.**)

● Ocupaţi, cum eram, cu alegerile locale – pentru un excelent rezumat al lor, vezi articolul lui Mircea Cărtărescu, din *Jurnalul Naţional*, 8 iunie a.c. –, n-am băgat de seamă că bulgarii au înregistrat, la Comisia Europeană, ciorba de burtă! Dramă naţională. Burtă de viţel fiartă în zeamă şi lapte la foc mic, cu usturoi pisat, oţet şi ardei după gust. Iar în toamnă, cînd noi iar vom fi în alegeri, probabil vor încerca să facă la fel cu rachiul şi mastica. Doar aşa îmi explic tristeţea premierului Năstase şi graba lui de a promite că va mări *alocaţiili*. (**A. C.**)

DACĂ NU VOM TRĂI CA FRAŢI, VOM DESCĂRCA PACHETE CU ALIMENTE PENTRU INTERPREŢII ÎMBULZIRII

● Am făcut o noapte lungă la TV5, pînă în zorii zilei de 6 iunie; se transmitea din localitatea Sainte-Mère-Eglise, de acolo unde, în urmă cu 60 de ani, un paraşutist american din cei 13.000 lansaţi deasupra Normandiei rămăsese agăţat în vîrful clopotniţei, fixat în eternitate. O mulţime de oameni asculta şi vedea istoria debarcării; stăteau unii lîngă alţii veterani americani, englezi, canadieni şi germani, duşmanii de ieri, împăcaţii de azi şi – ziceau ei – pentru totdeauna. A doua zi i-am văzut pe Schroeder şi Putin lîngă Bush, Blair şi Chirac, călcînd pe nisipul plăjii şi pe iarba cimitirelor şi-am avut un vis: l-am auzit pe Martin Luther King spunîndu-le: „Dacă nu vom trăi ca fraţi, vom muri idioţi". (**R. C.**)

● Un cunoscut editor îmi povesteşte cum a rămas stupefiat sîmbătă, în jurul prînzului, pe Berzei, colţ cu Buzeşti, în faţa unui camion din care se descărcau pachete cu alimente „pentru oameni" din partea candidatului PSD la Primăria Capitalei, Mircea Geoană. Să fi fost, de fapt, manevra lui Băsescu? (**S. S.**)

● Ce mai primeşte omul pe e-mail: „Caut arborele genealogic al familiei Şerban, aţi fi dispus să mă ajutaţi? Am o mulţime de memorii ale unui muzician pe nume Istvan Şerban, care a trăit între 1900-1940. Probabil dvs. nu credeţi în reîncarnare, dar poate că totuşi aveţi o idee dacă strămoşii dvs. sînt originari din Delta Dunării şi dacă există şi muzicieni (interpreţi de vioară, ţambal, solişti vocali) printre ei? Aş fi grozav de fericită dacă mi-aţi răspunde (sînt o olandeză care trăieşte chiar în Olanda, coincidenţa face că am fost şi eu ziaristă timp de 8 ani). A dvs., cu sinceritate, Pit Hermans". În caz că Pit Hermans cumpără *Dilema veche* şi o citeşte, răspund pe loc şi pe puncte: 1) coincidenţa face ca numele de „Şerban" să fi ajuns în familia mea prin alianţă; 2) s-ar putea să existe mulţi muzicieni (violonişti, ţambalagii, gurişti) cu numele de „Şerban" (eu, de pildă, am auzit de *Carmen* Şerban, manelistă), dar, din păcate, ei n-au cum să provină din familia mea; 3) nu, nu cred în reîncarnare, dar vă pot mărturisi că sînt un fan al reînsufleţirii; 4) mă bucur că aţi fost ziaristă 8 ani, sper ca acest lucru să nu vă fi tulburat prea tare; 5) vă mulţumesc pentru atenţie. Cu aceeaşi sinceritate, (**a. l. ş.**)

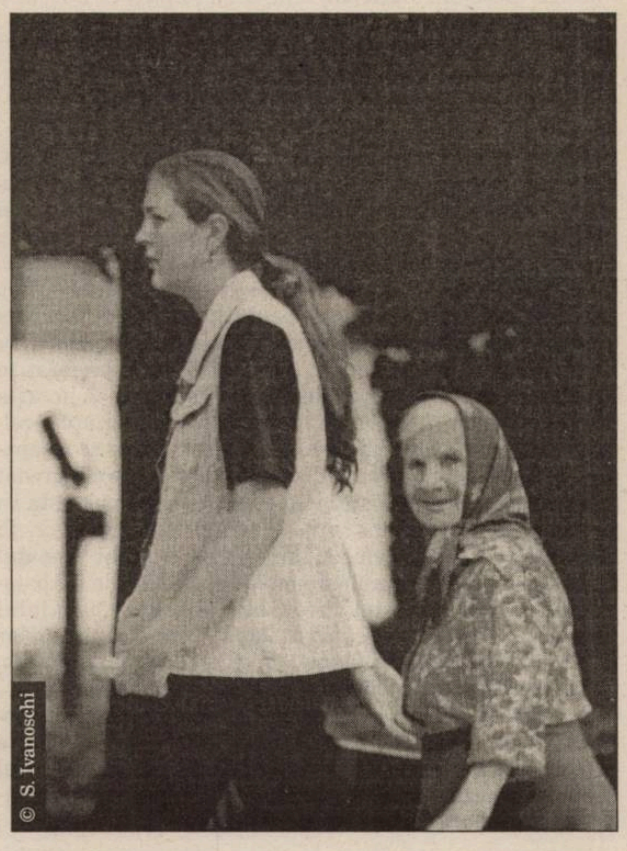

● Cea mai tare ştire electorală, auzită ieri, pe Antena 1: în satul Bătrîna, cu 146 de locuitori, 55 au fost candidaţi la alegerile locale. Unii dintre ei s-au votat singuri, întrunind, în totalitate, un vot. Motivul, real, al îmbulzirii la candidatură, conform reporterilor postului de televiziune, a fost nu politica, ci salariul, şi el modest (pare-se de 1 milion de lei) de consilier. (**I. P.**)

FIE ŞI DIN PATRU-N PATRU ANI, SCURTAŢI DRUMUL DE LA PALAVRAGII LA PALME

● Am propus din timp, aici, ca urnele de vot să fie instalate lîngă agenţiile Loto. Nici de dreapta, nici de stînga – ideea noastră nu a fost luată în seamă. Duminică s-a văzut cu ochiul liber cît de raţională (şi naţională!) este. Nu vom obosi şi vom insista, fie şi din patru-n patru ani: scurtaţi la maximum drumul dintre secţia de votare şi agenţia de lotoare! (**R. C.**)

● De unde mai primim spam: de la dan.grigore @autocobalcescu.ro (**a. l. ş.**) şi de la fierforjat@home.ro. (**M. V.**)

● Bine ai venit în limba română, *vorbete* – cuvînt fericit, găsit de Răzvan Ioan Boanchiş (în *Naţional)* pentru telecomentatorii palavragii inconsistenţi ai fotbalului, dar, după auzul meu, folosibil şi în multe alte cazuri şi ne-cazuri. Cu *vorbete*, prezentul, întîi de toate, sună exact! (**R. C.**)

● Se poartă palmele pe fund în publicitatea românească. Mai nou, în spotul care face reclamă la o vopsea. Un tip îi dă o palmă pe fund unei tipe, iar aceasta nu mai poate de fericire. Oare vom asista la ridicarea în slăvi şi a altor gesturi bădărăneşti? O sugestie de temă pentru publicitarii noştri: scuipatul pe stradă – o activitate onorabilă. (**C. P.-B.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Telegrame

S-a vorbit pe un ton grav despre fraudarea alegerilor. Opoziţia a alertat chiar şi instituţiile europene. Premierul a declarat mai demult că Guvernul îi va da în judecată pe cei care mai vorbesc despre asta. După alegeri, purtătorul de cuvînt al PSD a vorbit despre o „strategie de fraudare a alegerilor" pusă la cale de opoziţie. Rămîne de demonstrat cine şi dacă a pus la cale vreo fraudă majoră. Pînă atunci, vă invit să parcurgeţi o selecţiune de nereguli semnalate de observatorii Asociaţiei Pro Democraţia. Departe de fi rodul vreunui plan diabolic, asemenea poticneli dau seamă despre incapacitatea organizatorică, despre inaderenţa la *reguli*, despre lipsa unor comportamente instituţionale şi civice adecvate. Adică despre mici, dar serioase incompatibilităţi cu normele unei democraţii europene.

● *Chişinău Criş, într-un bar din apropierea secţiei de votare, fetele candidatului PSD au incitat oamenii să voteze cu PSD. Membrii PD au aflat şi au mers cu camera de luat vederi să filmeze acest lucru. Cele două grupuri s-au luat la bătaie.* ● *Bechet, secţia 1, Gătan Ioana a intrat în secţia de votare cu un pliant al PSD, menţionînd că nu ştie să citească şi că vrea să voteze cu cei de pe pliant. Preşedintele secţiei de votare nu a lăsat-o să voteze considerînd că a făcut propagandă electorală în secţie. Acum alegătorul (ora 11:52) aşteaptă în faţa secţiei de votare ca să o lase să voteze.* ● *Ciorogîrla, secţia 2, candidaţii fac în faţa secţiei de votare campanie. Primarul promite alegătorilor că îi va duce la vila lui dacă votează cu el.* ● *Osebiţii, jud. Bacău, candidatul PNŢCD la funcţia de primar a intrat în secţia de votare în stare de ebrietate. Datorită stării a încercat să influenţeze alegătorii să voteze cu partidul său. Cu greu a fost dat afară.* ● *Molovăţ, jud. Mehedinţi, candidatul PSD a făcut poze pe după perdeaua cabinei de vot, astfel încălcînd situaţia în care votul este secret.* ● *Roşiori de Vede, secţia 15, Teleorman, urna mobilă era de mărimea unei cutii de pantofi sigilată cu o sfoară, iar fanta, mai exact lăţimea acesteia, era mai mare de 3 cm, ceea ce permitea celor care mergeau cu urna să poată scoate buletinele de vot, astfel avînd posibilitatea de a le înlocui cu alte buletine de vot.* ● *Bucureşti, secţia 160, un alegător arondat la Liceul „George Coşbuc", a constatat atunci cînd a dorit să voteze că pe lista permanentă în dreptul său era deja semnat. Pentru că alegătoarea are nume asemănător cu al mamei sale, a crezut că mama sa a fost la vot şi din greşeală a semnat greşit. Astfel stînd lucrurile, alegătoarea a semnat şi votat în numele mamei sale, fiind lăsată de membrii secţiei de votare să facă acest lucru. Ajunsă acasă, alegătoarea a aflat de la mama sa că aceasta nu a fost la vot.* ● *Cluj-Napoca, secţia 33, secţia de votare a fost închisă fără a respecta prevederile legii; după un interval scurt s-a redeschis secţia doar pentru cîteva minute şi a fost din nou încuiată cu yala; motivul – membrii secţiei sînt obosiţi şi vor să ia o pauză de masă de o oră, pauză pe care nu au anunţat-o.* ● *Ştefăneştii de Jos, secţia 2, reprezentanţii Biroului Electoral Judeţean au venit la ora 16.00 şi au rugat preşedintele să se potolească deoarece acesta împreună cu vicepreşedintele se uitau în cabina de vot să vadă cu cine votează persoanele.* ● *Cernişoara, secţia 3, preşedinta secţiei de vot a plecat acasă în seara zilei de 5 iunie cu toate ştampilele, inclusiv cu ştampila de control.* ● *Răstoliţa, secţia 1, ştampilă dispărută. Poliţia face cercetări.* ● *Tîrnova, la secţie există 100 de cereri pentru urna mobilă, iar membrii secţiei de votare se ceartă între ei, pentru că fiecare vrea să meargă cu urna mobilă.* ● *Pusta, secţia 9, un candidat, postat în faţa secţiei de votare, opreşte toţi trecătorii, vehiculele şi autovehiculele.* ● *La secţia din Tulnici candidatul PSD oferă oamenilor bere şi mici imediat cum au ieşit de la votare.* ● *Braşov, secţia 86, a căzut o ştampilă în urnă.*

Aceasta a fost selecţia. Găsiţi mai multe asemenea „telegrame" pe pagina web a Asociaţiei Pro Democraţia (www.apd.ro). Eu, unul, aştept cu nelinişte alegerile pentru Parlamentul European: dacă vreo ştampilă cade în urnă la Palermo, la Freiburg, la Cordoba, la Aix-en-Provence sau, mă rog, la Kiskunfelegyhaza, sîntem răzbunaţi.

Victor-Iulian TUCĂ

Dogville nu este Los Angeles

Vizionarea filmului *Dogville* continuă să producă reacţii diverse, de la extazieri lăcrimoase pînă la deformări aberante ale înţelesului avut în vedere de regizorul danez. Filmul impresionează puternic pe toată lumea şi provoacă reacţii bizare mai ales printre cei influenţaţi de clişeele spaţiului cultural (şi uneori parohial) din care provin.

Am remarcat trei astfel de alterări. Prima denunţă calomnios anti-americanismul de care s-ar face vinovat Lars Von Trier. Să ne amintim, acţiunea se desfăşoară în America, Grace este o tînără urmărită de gangsteri, la sfîrşit apar imagini dezolante dintr-o Americă a sărăciei şi clivajului social dintre negri şi albi. Suficiente motive ca să realizăm cît de anti-american este acest danez perfid. Mai ciudat rămîne amănuntul următor: regizorul nu vine din spaţiul francofon, ci din cel germanic, Danemarca avînd pronunţate afinităţi culturale cu spaţiul britanic. Apoi, lumea din Dogville este schiţată atît de general, încît filmul poate fi considerat fără nici o exagerare un teatru al măştilor de pretutindeni. Casele sînt desenate cu cretă, aici este uşa, dincolo sînt două linii paralele, adică drumul principal al satului schiţat şi el în creion. Decorurile nu au aer american, purtarea personajelor cu atît mai puţin. Sătenii nu au zîmbetul larg al yankeilor de zi cu zi, nu se manifestă zgomotos şi jovial, nu sînt supra-ponderali şi expansivi, dimpotrivă sînt introvertiţi, timizi şi... radical-democraţi. Mentalitatea sătenilor aduce aminte mai degrabă de cea a meschinului comerciant care dă numai dacă primeşte ceva în schimb, care ajută dacă îi plăteşti un preţ şi care trădează dacă ajutorul devine prea oneros pentru el. De aceea, observaţiile acide a lui Lars Von Trier sînt mult mai extinse decît se bănuieşte la prima vedere, iar portretizările privesc mai mult spre nord...

A doua interpretare eronată a filmului priveşte aşazisa poziţie anti-creştină pe care ar cultiva-o acelaşi regizor incomod. Un alt film, *Breaking the Waves*, reprezenta o critică a unor izolate curente protestante (pietiste) deosebit de puritane, întîlnite în special în Scoţia sau pe coasta vestică a Danemarcei. Criticile de acest gen care vizează intransigenţa şi imobilitatea unor curente din biserica protestantă au un celebru precursor, S. Kierkegaard, fapt care nu l-a împiedicat pe filozof să rămînă un existenţialist creştin. Subiectele cu sugestii teologice apar frecvent în opera lui Lars Von Trier şi îşi pot găsi unele explicaţii şi în biografia sa aparte. Astfel, înainte să moară, mama regizorului i-ar fi destăinuit un fapt şocant: tatăl, de origine evreiască, nu a fost în realitate şi cel natural. Cît de mult l-a afectat această tardivă confesiune a mamei poate fi decelat în sensibilitatea religioasă a nordicului, dezmoştenit de filiaţia sa ilustră şi convertit imediat la catolicism. Oricum ar fi, în *Dogville* deznodămîntul este absolut şi ţine mai degrabă de represiunile vetero-testamentare decît de alternativele creştineşti ale iertării, deşi Grace (superb simbol) ezită întrucîtva...

În sfîrşit, am înregistrat şi o concluzie originală, adică curat românească. Citez: *«tot mai bine în noroiul nostru* (pesemne naţional, n.m) *decît să pleci de aici, uite peste ce dai, nici ei nu sînt mai buni!»*.

Uitîndu-mă la cel din partea căruia venea, am înţeles imediat categoria reprezentată aici: este vorba despre cei care nu pot accepta să trăiască în România, dar care nici nu reuşesc să plece unde îşi doresc pe ascuns. Acestui blocaj existenţial i se răspunde cu frustrări şi inapetenţe la «vestul» putred şi infatuat. Aşa apare resentimentul unui refuzat, al celui pentru care strugurii Occidentului sînt prea acri. Ce să mai vorbim de aplicarea acestei nefericite concluzii în cazul lui *Dogville,* unde Grace părăseşte o lume bogată (cea a gangsterilor) pentru un sat pierdut în lume şi populat de ţărănoi, care mai de care mai cabotini şi mai retardaţi. În realitate, una este întoarcerea eroinei lui Lars Von Trier în lumea în care a fost crescută *ca să fie arogantă* şi alta revenirea în satul rinocerilor.

Văzută în racursi, părăsirea spaţiului în care a trăit Grace echivalează cu sinuciderea îngerului coborît printre muritori şi la scurt timp închis în cuşca zburătoarelor. Nici altundeva nu este mai uşor, iar strugurii sînt dulci-amari. În timp însă observi ceea ce Norman Manea exprima obsesiv în ultimul său roman: *exilul este o cale fără întoarcere*. Altfel, te mănîncă... băieţii din Dogville.

Luni, 14 iunie, Radio Delta RFI alege Europa

Alegătorii din 25 de ţări îşi votează între 10 şi 13 iunie reprezentanţii în Parlamentul European, pentru un mandat de 5 ani.

Asistăm la o premieră fiindcă, pentru prima dată, cetăţenii celor zece ţări nou intrate în UE participă la acest scrutin.

Care este miza lui? Care este rolul Parlamentului European? Cum se votează de la ţară la ţară? Iată cîteva din subiectele care vor fi abordate în **ediţia specială** realizată de **Radio Delta RFI** între **8 şi 10 dimineaţa**, în **ziua de 14 iunie**.

Vor participa la emisiune analişti şi oameni politici, vor fi difuzate reportajele făcute de trimişi speciali Delta RFI în ţări din „Vechea Europă" ca Franţa şi Austria, dar şi în două din noile intrate – Ungaria şi Slovacia.

Fără îndoială, aceste alegeri sînt importante pentru români. Căci, dacă totul se desfăşoară conform calendarului de aderare, la următorul scrutin, cel din 2009, va vota şi România.

deltarfi 93.5fm

Bernard Pivot la Iaşi

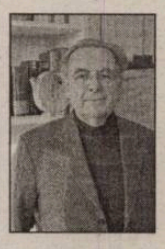

La invitaţia Centrului Cultural Francez, cunoscutul cronicar literar şi om de televiziune Bernard Pivot va veni la Iaşi între 9 şi 15 iunie a.c. pentru a realiza o ediţie specială a emisiunii sale *Double je*. Arbitrînd lumea literelor franceze timp de aproape douăzeci şi cinci de ani prin emisiunile sale *Apostrophes* şi *Bouillon de culture,* Bernard Pivot a preferat în 2001 să se retragă din televiziune, declarînd că aceasta a devenit mai degrabă un mijloc de marginalizare a culturii decît unul de difuzare a ei. Considerîndu-se incapabil să realizeze emisiuni de popularizare, Pivot a predat ştafeta unui prezentator mai tînăr, sperînd că acesta va găsi o nouă formulă care să atragă publicul larg. Şi totuşi, la finalul aceluiaşi an, cel care a gîndit formatul unei emisiuni culturale dinamice şi diferite de dezbaterile clasice a fost tot Pivot, care a propus canalului France 2 proiectul *Double je*. Acesta urma să aibă doar zece ediţii, dar a ajuns deja la al treilea an de emisie, bucurîndu-se de sprijinul entuziast al publicului.

Difuzată de France 2 şi preluată la o săptămînă distanţă de canalul internaţional TV5, noua emisiune reuneşte anchete şi reportaje, delimitîndu-se de stilul static al dezbaterilor de studio. „Totul a pornit din admiraţie", declară Pivot.

Double je este un omagiu adus celor care, adoptînd limba şi cultura franceză, au ales să-şi cultive o dublă identitate. Nu mai e vorba de actualitatea literară, ci pur şi simplu de aventuri umane. Emisiunea conturează portretul unor străini care au adoptat la un moment dat cultura şi limba franceză, pentru un motiv sau altul: un exil forţat, o căsătorie, o moştenire culturală, o francofilie puternică sau o pură întîmplare (unii dintre ei naturalizaţi ca cetăţeni francezi) ajungînd să scrie, să joace sau să lucreze în limba franceză, sau chiar să exploreze în limba lor cultura franceză. Poate fi vorba la fel de bine de scriitori sau de pictori, de sculptori sau de bucătari, de dirijori sau de creatori de modă....

Bernard Pivot: „Am fost întotdeauna fascinat de aceşti oameni care, de cele mai multe ori, în condiţii dificile, au adăugat limba şi cultura noastră limbii şi culturii lor originare. În ceea ce mă priveşte, nu am decît un singur eu. De aceea îmi place să-i întîlnesc pe aceşti oameni: itinerariile lor sînt în aceeaşi măsură variate şi pasionante."

Pentru emisiunea pe care o va realiza la Iaşi, Bernard Pivot se va întîlni cu Vanda Condurache, redactor-şef la TVR Iaşi, Lidia Ciocoiu, director editorial la Editura Polirom, Alexandru Călinescu, directorul BCU Iaşi, Ionuţ Biţă, profesor de franceză la Liceul „Mihai Eminescu", Luiza Vasiliu, absolventă a aceluiaşi liceu, şi cu colegul nostru Alex. Leo Şerban. În numărul viitor, *Dilema veche* va publica un reportaj despre realizarea emisiunii.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. **23** ● 18-24 iunie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Idei şi experienţe“
pagina **3**

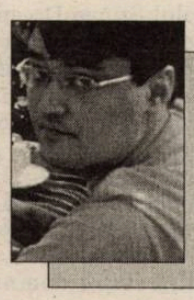

Cristian Ghinea
„PUR şi URR trebuie aduse în Alianţa D.A.“
pagina **4**

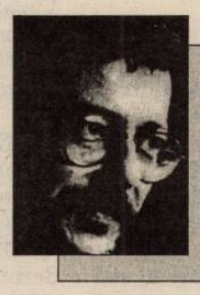

Andrei Codrescu
„Teroristul din sine şi alte chestiuni“
paginile **8-9**

STAREA DE IMIGRAŢIE

„Mereu omul se dorește altundeva, *și cînd acest loc încotro tinde nu are un nume, cînd el este nedeterminat și nu i se întrevăd granițele, el este numit libertate.“*

ELIAS CANETTI – „PROVINCIA OMULUI“

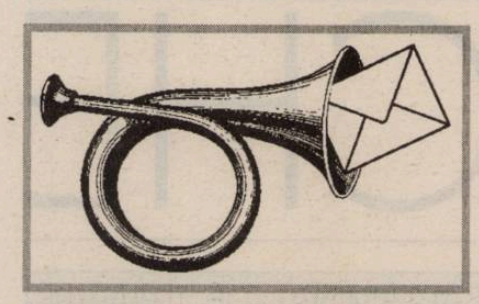

Nr. 22: *„Fosta Iugoslavie azi“*

Serbia de azi, dicţionar de afinităţi efective

PLAZMA KEKS = biscuiţi vitaminizaţi, madlenă a copilăriilor sîrbeşti, un fel de eugenii fără cremă. Hrănite cu lapte, se umflă uniform, ca nişte bureţei bulimici.

PINK = televiziunea independentă fără ştiri, fără pîine, dar cu mult circ: etalon mediatic pentru regimul Miloşevici. Canal de seriale fanate şi de videoclipuri şi în stil turbofolk/novokomponovana – cîntăreţii sînt tot felul de dolăneşti remixaţi care au lăsat ia şi căciula de astrahan la vestiar şi au îmbrăcat haine de firmă şi merţane convertible. Acordeoane gingirlii şi *high-tech*. Concursuri cu premii (nagradne igre) la care sponsorii oferă magnanimi pungi cu pufuleţi telespectatorilor abili.

POPUST = reduceri. Cunoscute şi sub numele de snizenje. Atît de populare pentru categoria produselor de îmbrăcăminte, încît e greu să le găseşti la preţuri iniţiale. Dar – dacă le găseşti – există varianta ratelor. Pantofii la preţuri medii, în rate: decorul tipic al vitrinelor sîrbeşti din ultimii ani.

MENJACNICA = casă de schimb. Vortex al pensiilor în devize ale celor plecaţi – (cum?) pentru o viaţă – la muncă „provizorie“ în străinătate (formula titoistă – privremeni rad u inostranstvu) şi reîntorşi – (cum?) pentru o moarte – în ţara de origine.

PELINKOVAC = lichior amar, fernet cu formulă secretă obţinut din macerarea a (peste şai-?) zeci de plante. Cel mai bun este pelinkovacul de Subotica. Nici versiunile croate nu sînt de lepădat. De savurat la o terasă, neapărat în miez de zi de lucru, cu un pahar de apă rece (Knjaz Milos?), alături şi cu vocea Cecei (soţia răposatului Arkan Babyface) sau a Lepei Brena răcnind din difuzoare. Formula standard de apreciere a licorii: Jebiga!

JUZNI BANAT = Banatul de sud, Banatul iugoslav. Ţara festivalurilor româneşti. Fanfare, coruri, dansuri tradiţionale. Meleagurile berii de Vîrşeţ cu nume de şampanie-pion campion la proba de şampon: Şampion (svetlo pivo). Locul de baştină al Imbroneştilor şi a lui Vasile (Vasko) Popa.

SKADARLIJA = Lipscanii Belgradului (la cub). Locul unde restaurantele se învecinează la nesfîrşit cu restaurante care se învecinează la nesfîrşit. Mîncăruri aprige ce rimează inutil cu pizza: gibanica & pljeskavica. Tamburaşi care îţi susură starogradske pesme (un fel de romanţe) la ureche. Vinul Zdrepceva Krv (Sîngele mînzului) sau, pentru cei cu parale, merlot-ul de Vranac.

VEGETA = Extract de plante, condimente şi arome pentru cei cărora la place o mîncare plină de savoare. Cică ar conţine multe E-uri. Eu n-am numărat decît două.

VIKENDICA = dacha rusească în variantă iugo. Se construieşte pe un plac (citeşte „plaţ“) cumpărat în prealabil. Pe vremuri casa se achiziţiona, gata demontată, din Slovenia. Locul unde, la un pahar de Vinjak sau Lozovaca, americanilor le astupă toate găurile – nu, nu cu cuarţ.

YUGO = Dacia românească în variantă Zastava. Fiat lux pentru buzunare balcanice.

KURAC = (citeşte „curaţ“) nu, nu înseamnă cuarţ, dar, mai ales după bombardamente, astupă, simbolic & simbiotic, toate găurile americanilor.

DINAR = moneda oficială a Uniunii Serbia-Muntenegru. În Serbia chiar circulă.

EURO = aproximativ 2.5 x Deutsche Mark. Moneda din buzunarele muntenegrenilor şi kosovarilor.

DOLAR = vezi KURAC. Dar, la o adică, de ce nu?

TITO = cel care a făcut din mîncatul rădăcinilor un sport naţional al cărui următor campionat se tot anunţă şi se tot amînă. Singurul lider comunist care şi-a fericit poporul. Mai ales în Suedia.

BOKA KOTORSKA = litoralul sîrbilor după spargerea Iugoslaviei mari. Unul dintre puţinele locuri în care uneori poţi face, în aceeaşi locaţie, schi pe zăpadă şi baie în mare. Populaţia locală este celebră pentru hărnicie. Doar aici s-a putut auzi îndemnul unui proprietar de cafenea: „Mergeţi la cafeneaua de vizavi. Face cafeaua mult mai bună!“.

KOV = Knizevna Opstina Vrsac (Societatea Literară din Vîrşeţ). Cultură de elită în tîrg de provincie. Editură şi culoar de pătrundere a literelor româneşti în cultura de limbă sîrbo-croată. Românul Petru Cîrdu la cîrmă şi lansarea noului teatru profesionist din localitate cu o piesă de Vişniec.

HRVATSKA = Croaţia. Azi mare exportatoare de muzică pop în Serbia. Cine a ascultat măcar un hit al lui Oliver Dragojevic ştie de ce.

CCCC = SSSS / acronim în caracter chirilic al sloganului Samo Sloga Srbina Spasava (numai Unitatea îi salvează pe sîrbi). Iniţial au încercat să-l pună în practică cu Unitatea militară, dar nu le-a mers. Poate Unitatea *(sic!)* Europeană să dea ceva roade?

Andrei COVACIU POGORILOVSKI

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Nr. 18: *„Clasa de mijloc“*

Articolul lui Victor Neumann „Rădăcinile crizei politice româneşti“

● Sînt un elev în clasa a XII-a, din Botoşani, şi, de asemenea, un cititor consecvent al săptămînalului de tranziţie *Dilema veche*. În numărul ce a avut ca temă „Clasa de mijloc“, domnul V. Neumann a scris un articol de toată admiraţia. Ţin să-i mulţumesc pentru obiectivitate şi pentru unghiul găsit, de a vedea evoluţia modernizării române şi a eşecului parţial. Pînă acum, modul de a prezenta (aviz manualului de istorie) situaţia valahă de-a lungul veacurilor a avut drept scop scoaterea în evidenţă doar a palmaresului, nu şi a abandonurilor. Acest articol este cu siguranţă antinomia analizei superficiale (paradoxal, este şi o scriere de referinţă pentru stratul politic actual).

Nicu-Emilian MIHAILOV
emilian_1907@yahoo.ca

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

● Excelent articolul domnului Victor Neumann, „Rădăcinile crizei politice româneşti“; în sfîrşit o analiză politică şi socială cu adevărat comprehensivă a României. Fără eternele soluţii cuprinse în intervalul Stînga-Dreapta, care alunecă invariabil în teoretizări de manual importate şi care sînt polemice doar în „cercul“ lor politicianist strîmt.

Aveam 16 ani la revoluţie şi 22 la alegerile din '96, cînd un prieten enervant de sceptic îmi rînjea în nasul euforic: „Ăştia nu fac decît să se rotească la putere ca la «poştă», ia să vezi tu peste patru ani...“

O întrebare domnului Neumann: Cum vedeţi punerea în practică a paradigmei mai degrabă etice pe care o propuneţi? Cu alte cuvinte, cum ar arăta, în linii generale, un proiect politic concret, capabil s-o asimileze şi s-o implementeze?

Cristian DRAGNEA
muzu@go.ro

Răspunsul lui Victor Neumann

Stimate domnule Dragnea,

Sincer, mi-a făcut o deosebită plăcere să ştiu că textul meu, „Rădăcinile crizei politice româneşti“, a stîrnit interes. Vă mulţumesc pentru lectura şi comentariile dvs.

Întrebarea este incitantă. Trebuie, însă, să vă răspund într-o manieră mai puţin obişnuită: soluţiile concrete la care vă referiţi şi pe care mi le solicitaţi se referă la tehnică sau la meşteşug şi mai puţin la comprehensiunea fenomenelor. Or, articolul meu este unul teoretic, susţinînd construcţia unei alternative de gîndire prin cultură şi cunoaştere. Am comentat trecutul şi prezentul dintr-o perspectivă a teoreticianului istoriei şi al fenomenelor social-politice. Cu alte cuvinte, m-am referit la o reformă a modului de a gîndi. Eu cred că pentru societatea românească aceasta este prioritatea. Pînă la soluţii politice concrete şi profesioniste, ar fi de dorit să admitem că interesul este acela al pregătirii concetăţenilor noştri prin cultură şi educaţie. Cei ce au intrat şi fac politica de astăzi a României – cu voia sau fără voia lor – s-au sacrificat. Ei improvizează, indiferent cărei partide aparţin. Uneori, cu ceva folos. Alteori, mai puţin. Nu cred, însă, că e exclusiv vina lor pentru că avem o criză prelungită. Nu discut beneficiile proprii, ci privesc lucrurile prin prisma interesului de obşte. Acesta din urmă nu poate fi servit prin limbaje şi modalităţi de gîndire lipsite de convergenţă, intolerante, dezarticulate, neargumentate, prin calificări teoretice şi practice inadecvate. Sau, poate, şi atunci e vorba de o întîmplare! Articolul meu trimite doar la problema comprehensiunii şi mai puţin la soluţii. Din păcate, nu am calificarea necesară spre a oferi un proiect concret în materie de soluţionare a crizei politice. Mai cred că nici nu e benefic să amalgamăm planurile. Nu meşteşugul de a propune soluţii concrete a fost în intenţia autorului articolului. Dimpotrivă, o analiză alternativă a trecutului şi a prezentului, o înţelegere şi o abordare diferite în raport cu ceea ce s-a făcut pînă astăzi în numele şi prin mijlocirea unui mod de a gîndi. Dacă vreţi, o alternativă la ceea ce au înţeles unii dintre congenerii mei (dar şi mulţi dintre aceia ce au stat în centrul atenţiei opiniei publice româneşti de-a lungul mai multor generaţii precedente) prin actul de cultură: ideologie, activism, utopie, dogmă. Volumele pe care le-am publicat în ultimii ani *(Ideologie şi Fantasmagorie*, Polirom, 2001 şi *Neam, popor sau naţiune*, Curtea Veche, 2003) încearcă să arate de ce este utilă o altă comprehensiune a omului şi a faptelor sale, de ce este benefică o altă cuprindere a evoluţiei umane în epocile modernă şi contemporană. Ca exemple, m-am rezumat adesea la istoria României în contextul Europei est-centrale. Ceea ce am sperat să arăt – dincolo de partizanatele de grup – faptul că mediile social-politice şi intelectuale de la noi nu au avut un suficient exerciţiu al toleranţei, al analizei şi negocierii, al culturii diversităţii şi al gîndirii pluraliste. În schimb, au privit adesea lumea înconjurătoare prin prisma unor dogme. În absenţa unui demers critic raţional şi a asumării lui ca mod de eliberare din chingile unei perspective sentimentale asupra valorilor culturii naţionale, îmi pare că oricît de bine meşteşugite vor fi soluţiile, ele nu vor avea impactul necesar unei reforme autentice.

Domnule Dragnea, încă o dată vă mulţumesc pentru atenţia dvs. şi pentru prilejul ce mi l-aţi oferit de a reveni asupra temei.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

● **De ce se ceartă intelectualii?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU

REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU, Adina POPESCU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“ şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 20.200 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Idei și experiențe

Dezbaterea politică despre comunism angajează astăzi, la noi și aiurea, trei tipuri de protagoniști: unii care vorbesc în numele unor idei, dar în afara oricărei experiențe concrete, alții care vorbesc în numele unei experiențe concrete și sînt alergici la ideile celor dintîi, alții, în sfîrșit, care au și idei și destulă experiență, dar preferă să treacă sub tăcere experiența de dragul ideilor.

Cei dintîi, profesioniștii ideilor, ascund, sub o aparență romantică și justițiară, o masivă încăpățînare livrescă. Au citit temeinic literatură marxizantă, de la clasici pînă la comentatori și epigoni contemporani, au stabilit că doctrina comunistă e nobilă, realistă, generoasă și salvatoare, că eșecurile ei istorice sînt simple accidente nesemnificative și că nu e nimic mai înalt și mai util decît să mesteci impenitent un bagaj conceptual de secol XIX, în care cuvintele „exploatare“, „imperialism“, „luptă de clasă“, „injustiție socială“, „diferența crescîndă dintre bogați și săraci“ etc. au un prestigiu

© S. Ivanoschi

liturgic. Viața intelectuală a acestei spețe e simplă și luminoasă: un amestec înaripat de tiermondism, antiamericanism, cult al revoluției (permanente), anti-liberalism, socialism, secularism militant, egalitarism, indispoziție critică (pe termen scurt) și triumfalism utopic (pe termen lung). Avem de-a face, în fond, cu un idealism juvenil, pendulînd între reverie și mistică. Lumea *aceasta* e o lume rea. Problema este a o schimba. Umanitatea trebuie condamnată la fericire. Știm ce e fericirea, ce e umanitatea, ce e societatea și ce e istoria. Nu ne rămîne decît să trecem la fapte, convinși de preeminența omletei asupra ouălelor recalcitrante. Gulagul? Prăbușirea mondială a „democrațiilor populare“? Irealitatea asasină a visului de aur? Mici derapaje de parcurs, fără legătură cu splendoarea originară a teoriei. Oamenii cu idei nu se lasă deranjați de realități. Ei găsesc mereu tocmai (numai) realitățile care îi confirmă. Mărturia cîrtitorilor din est e un bruiaj trecător, care nu poate descuraja *furor*-ul vizionar al ideologiei preferate.

La polul opus sînt păților. Ei n-au acces la ideea comunistă, pentru că au fost nevoiți să o trăiască. Lipsiți de răgazul lecturii și al proiectelor mîntuitoare, ei s-au confruntat cu reversul teoriei, mai exact, cu devastatoarea ei „implementare“. Au simțit, pe propria lor piele, cum arată drumul laborios spre fericirea promisă. Discursul lor nu e unul speculativ, asezonat cu principii și concepte, ci unul epic: fapte, traume, spaime, răni abia cicatrizate. E inevitabil să reacționeze prost la idealismul tenace al celorlalți. Dacă nu cad în disperare, devin, fatalmente, isterici. Nu sînt capabili să asculte, calm, argumentele „celeilalte părți“, n-au puterea să fie rezonabili și înțelegători. Scoși la rampă, fac o impresie proastă. De regulă, li se spune că sînt „porniți“, nepregătiți pentru dezbaterea „liberă“ de idei, obsedați de propria lor experiență, și, eventual, nițeluș fascizanți, în reacția lor iritată față de marile construcții doctrinare ale stîngii. Încet-încet, lamentațiile lor ajung agasante și cad în desuetudine. Sînt invitați să lase resentimentele și să privească, încrezători, spre viitor.

Cele două categorii de oameni invocate mai sus nu sînt făcute să dialogheze. Pentru ideolog, experiența, de obicei ignorată, a păților, e subiectivă și, ca atare, opacă la adevăr, iar pentru păți, delirul abstract al ideologului e iresponsabil. Există însă o specie mult mai antipatică și, din punctul meu de vedere, mai periculoasă. E specia acelora care dispun *și* de lecturile „idealiștilor“, dar *și* de experiența nemijlocită a dictaturii comuniste. Iar cînd au de optat, preferă să uite prin ce-au trecut, pentru a rămîne fideli „ideilor“. Uneori, e vorba de naturi cinice, de jongleuri inconsistenți, de sofiști, care se amuză să cocheteze cu anarhismul *chic* și cu jocul de-a disoluția intelectuală. Alteori, e vorba de fanatici, adică de indivizi care nu au solzi pe ochi, ci solzi în loc de ochi. Nu e de exclus nici subspecia proștilor, inapți să învețe ceva din ceea ce au trăit, nici aceea a naivilor clinici, pentru care adeziunea adolescentină la un „ideal“ nu poate fi dislocată de nici o tragedie. Dincolo de asemenea nuanțe, orbirea acestei categorii de oameni e unul din cele mai deprimante eșecuri ale lucidității. Ei au aerul că pot oricînd lua lucrurile de la capăt, că suferința a milioane de inși nu îi obligă nici la respect, nici la înțelepciune, că schemele mentale cele mai aberante au prioritate, în ochii lor, față de bunul simț și față de integritatea persoanei umane. Scuza comunistului vestic e absența experienței directe a sistemului. Legitimitatea victimei estice e aceea, evidentă, a ecorșeului nevindecabil. Dar comunismul inerțial, obstinat, al „esticului consecvent“, care nu vrea să ia notă de realitatea pe care a traversat-o, sau e gata să o cosmetizeze pentru a-și justifica schizofrenia, nu are nici o scuză. E boală curată. Iar pentru semenii săi, o perpetuă și insidioasă amenințare.

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre faptul că Bulgaria a încheiat negocierile cu UE înaintea României?

Bumerangul disprețului eminescian pentru ceafa groasă a bulgăroilor se întoarse, iacătă, după mai bine de o sută de ani, asupra noastră, lovindune în tărtăcuța daco-romană.

Păținăm, care va să zică, rușinea de a fi livrați Europei „la pachet“ cu bulgarii, pe post de marfă nevandabilă, așa cum, pe vremea epocii de aur, cine voia să cumpere de la aprozar ionatane primea obligatoriu și o expirată punguță cu fulgi de fasole.

Acum, cînd domnul Geoană gîfiie în ceafa distinsului ministru de Externe al Bulgariei Solomon Passy, sper că ne vom vindeca o dată pentru totdeauna de jalnicul complex de superioritate față de urmașii lui Chiril și Metodiu.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Memoria comunismului: pentru ca să...?

– Și de ce vrei să mergi la X? – o întreabă colegul meu pe studenta ce candida pentru o bursă Socrates.

– Păi, am auzit că este o universitate comunistă (era în Franța...), că acolo lumea mai crede în comunism, are idei comuniste, iar eu aș vrea să lucrez pentru licență pe comunism.

Și vine un al doilea candidat.

– Dar tu de ce vrei să mergi la Z? – vine, inevitabil, întrebarea.

– Licența mea va fi despre comunism și am înțeles că acolo mai sînt comuniști... (era în Italia, de data aceasta).

Și cam așa au continuat lucrurile și cu următorii candidați. Motivația aceasta pare să se fi conturat în ultima vreme, căci nu îmi aduc aminte să o fi auzit în anii precedenți. Iar această curiozitate – însoțită totuși, am impresia, de o anumită modă academică – nu putea să fie satisfăcută, se pare, decît în rezervațiile de comuniști – un fel de *zoo-com*, ca să spun așa – ale unor universități „de stînga“ din Franța și Italia. Oare cum o arăta în mintea acestor copii care nu prea au apucat epoca de aur, mă întrebam eu, acest animal ciudat, „comunistul“?

● Parcul lui Dinel Staicu, de lîngă Craiova, este fascinant! Nu prezența, pusă în scenă cu venerație, a cuplului Ceaușescu este cea mai importantă, ci acest Babel al memoriei în care Vlad Țepeș, Antonescu și Ceaușescu convietuiesc cu o mașină veche de poliție, cu „Parcul Maicii Domnului“ în care se plimbă căprioare printre manechine de călugărițe, în care „capela“ soților Ceaușescu are o frescă reprezentînd executarea celor doi și o alta a *Cinei cea de taină*, pe plafon, totul păzit la intrare de o statuie „greacă“ și o inscripție de lemn pirogravat prin care poporul cere iertare cuplului executat în numele poporului. Și totul în parcul unui hotel ce se vrea de cinci stele și în jurul unei elegante piscine. Toate aceste imagini mi-au adus aminte de un „altar familiar“ din Brazilia, unde o candelă mică ardea permanent la picioarele a vreo sută de statuete din cele mai diferite materiale, întruchipînd-o pe Maica Domnului, pe Isus, Lenin, Buddha, Che Guevara și mulți alții, totul într-un sincretism de o seninătate halucinantă.

Un soi de memorie New Age – sau *cripto-New-Age*, se poate așa ceva?

● Discuție de cîrciumă – dar intelectuală – între amici:

– Cred că este și o modă...

– Poate, dar de ce? O astfel de modă nu „ar prinde“ dacă nu ar exista și un interes real pentru vremea comunismului. Și este un interes real, dar de alt fel, mai distanțat...

– Poate că e și efectul vîrstei, „comunismul“ a devenit acum obiectul amintirilor noastre de tinerețe...

– Dar cei care vorbesc – și mai ales cei care scriu – despre comunism par a fi mai ales cei tineri!

– Și printre emigranți, a doua generație este cea care începe să-și pună întrebări despre trecut; prima visează prea mult să se adapteze...

● A. și-a terminat prezentarea ei despre turcii din Bulgaria care, după 1990, s-au „repatriat“ în Turcia, unde au fost primiți ca niște străini, drept care unii dintre ei s-au întors în satele lor din Bulgaria. Iar acum își aduceau aminte cu o oarecare nostalgie de vremurile trecute. Cele ale comunismului. Ca bună antropologă, A. a povestit totul cu cuvintele subiecților ei și a descris toată situația actuală așa cum o vedeau aceștia.

– Dar poți să crezi memoria? – o apostrofează un coleg bulgar.

– Preferi ideologia? – întreabă la rîndul ei – și se întreabă A.

● De la William Thomas, unul dintre marii sociologi din zorii sociologiei americane, ne-a rămas o adevărată „lege“: „dacă oamenii definesc ca reale situațiile în care sînt, atunci și consecințele acestora sînt reale“. Semnificația este „realitatea“ vieții sociale și nu „adevărul“. Ce poți să spui atunci, însă, despre situațiile trecute, cărora memoria le oferă „realități“ schimbătoare? Cum poți să crezi „realitatea“ (nu „adevărul“) amintirilor? Dar și cum poți să le arunci la groapa comună a subiectivității deșănțate în numele unei memorii disciplinate ideologic – oricare ar fi acea ideologie? Cert este că nu poți ocoli trecutul; problema este modul său de întrebuințare. Iar cele de mai sus – și altele asemenea – sugerează că am fi în căutarea unui asemenea mod de folosință. Dar oare știm ce facem?

ținerea de minte

„Cît de ușor spunem noi că am iertat o jignire! Acum trei zile Vanicika l-a lovit pe Kuzka. I-am spus că e un băiat rău. S-a supărat, a fost prost dispus, a început să mă evite și să spună că nu se va mai plimba cu mine, că nu mă va mai lăsa în camera lui. Și ce să vezi! M-am ofensat, în mine și-a făcut loc un sentiment urît la adresa lui, dorința să-l înfrîng. Arătînd că-l ignor, am trecut dinadins prin camera lui, în care el nu-mi dădea drumul. Nu, nouă, orgolioșilor viciați, ne e greu să iertăm o jignire, s-o uităm, să ne iubim dușmanii, chiar și pe cei de genul drăguțului meu fiu de trei ani Vanicika.“

(Lev Tolstoi, în *Jurnalul* său, la 24 martie 1891, traducere de Janina Ianoși)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

PUR şi URR trebuie aduse în Alianţa D.A.

– o ipoteză de lucru –

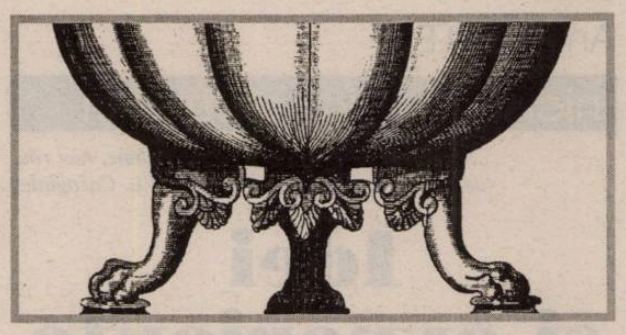

În pofida tuturor demonstraţiilor savante ale reprezentanţilor săi, PSD a pierdut alegerile locale. Partidul atotputernic a fost redus la proporţiile unui simplu competitor. Alianţa PD – PNL a reechilibrat scena politică şi s-a revenit, aproximativ, la situaţia din 1996.

Cel mai relevant scor în perspectiva alegerilor generale este cel din alegerile pentru consiliile judeţene. Votul pentru CJ reprezintă unul politic, iar alianţele pentru alegerea conducerilor CJ reprezintă cea mai bună simulare pentru formarea viitorului guvern. Cel mai probabil este că, în toamnă, se va lucra cu aceste scoruri, poate cu un procent ceva mai ridicat al PRM, care niciodată nu a fost o forţă la alegerile locale. Dar din cauza contextului, PRM devine o uriaşă problemă chiar dacă va rămîne cu acest scor. Blochează minimum şase procente necesare Alianţei. Situaţia de acum, cînd se poate vorbi despre o înţelegere tacită între Băsescu şi Vadim Tudor, nu se va mai putea repeta la formarea guvernului. Nici PRM şi nici D.A. nu vor să se afişeze împreună. Cîtă vreme România lui Băsescu şi Vadim Tudor nu este Austria lui Schüssel şi Haider şi încearcă să se integreze în Europa, costurile unei cooptări în orice formă a PRM la guvernare sînt prea mari. Care este răul cel mai mic: să se continue guvernarea autoritară a PSD sau D.A. să se alieze cu PRM? Personal, prefer prima variantă, dar dacă va avea asigurate voturile PUR şi va duce o politică de liniştire a UDMR pentre cooptarea la guvernare, Alianţa va ocoli această ingrată dilemă.

Alianţa nu îşi va putea permite să repete în toamnă experienţa acestei săptămîni de negocieri. Deşi a criticat virulent PSD, Dan Voiculescu a ezitat şi a permis filialelor PUR să se alieze cu cine vor, ceea ce însemna de fapt alianţe cu PSD, apoi a revenit pentru turul doi de la Bacău. Nu e cazul ca PUR să devină un partid-joker care merge cu cel ce oferă mai mult. PSD a dovedit că poate promite şi şantaja incomparabil mai mult decît opoziţia. Liberalii şi democraţii ar trebui să studieze serios posibilitatea unei oferte pentru ca umaniştii să li se alăture în Alianţă. Dan Voiculescu ar scăpa de grija intrării în Parlament, D.A. ar scăpa de un eventual competitor pentru Preşedinţie şi ar cîştiga cîteva procente care pot însemna enorm; în plus, ar beneficia de suportul mediatic al Antenei 1 (care nu ar face decît să echilibreze timid situaţia în condiţiile în care celelalte televiziuni mari, TVR, PRO TV şi Prima TV, joacă pentru guvern şi PSD).

În acelaşi timp, Băsescu şi Stolojan au nevoie de voturile pierdute ale celor care preferă partidele minore fără perspective parlamentare. PNŢCD şi AP nu joacă nici un rol în acest an electoral, iar includerea lor în Alianţă ar provoca mari costuri de imagine şi ar aduce în interior orgoliile supradimesionate ale lui Constantinescu şi Ciorbea. În schimb, Alianţa ar putea crea o platformă creştin-democrată în interiorul său, condusă eventual de Gheorghe Ciuhandu. Fără nici unul dintre liderii de tristă amintire ai ţărăniştilor şi fără Emil Constantinescu, această platformă ar putea revendica amintirile istorice care merită păstrate, dar şi voturile nucleului dur al fostei CDR. O altă grupare care ar merita atrasă este Uniunea pentru Reconstrucţia României. URR are o imagine excelentă în electoratul bine educat, urban şi înstărit, anti-PSD în mod natural. A reuşit să atragă simpatia unor intelectuali de prestigiu şi promovează ideea noutăţii în politică. Nu în ultimul rînd, a reuşit să propună nişte proiecte de politici publice pe diverse sectoare (ceea ce Alianţa D.A. nu a făcut pînă acum). Este clar însă că URR nu va intra în Parlament. Cea mai bună soluţie ar fi să devină partener în Alianţă, căreia îi va aduce un anumit număr de voturi, prestigiul unui discurs energic, nou şi un program de guvernare. Dacă electoratul său, deosebit de pretenţios, va da semne că nu acceptă alianţa cu „sistemul", se poate contraargumenta că este mai bine să fii un grup de presiune pentru politici de dreapta în interiorul viitoarei coaliţii guvernamentale decît în afara Parlamentului. Ca şi în cazul PUR, primul pas e de aşteptat din partea liderilor D.A.

Prin extindere, Alianţa ar deveni mai eficientă. Actuala stare de lucruri în care liberalii domină pentru că aveau o poziţie mai bună în sondaje nu se mai justifică. Procentual vorbind, PD a obţinut un scor mai bun la alegeri decît cel pe care se baza sentimentul de superioritate al PNL. Avantajul moral al lui Băsescu-primar-reales-din-primul-tur nu mai permite tratarea partidului său ca partener secund şi, mai devreme sau mai tîrziu, această problemă va răzbate la suprafaţă. Într-o coaliţie cu mai mulţi parteneri blocajele se rezolvă mai uşor. Prin păstrarea copreşedinţiei de către cuplul Băsescu-Stolojan, cele două partide rămîn lideri ai opoziţiei. Ar putea exista un organism de conducere comun, iar procentele de reprezentare în acest organism ar limita tentaţia de dominare exercitată de un singur partid (cum făcea pe vremuri PNŢCD) luîndu-se în considerare şi ponderea de la aceste alegeri. De exemplu: PNL ar putea avea 40%, PD 35%, PUR 15% şi URR plus un eventual grup creştin-democrat 10% sau oricare altă combinaţie care rezultă din negocieri.

Seamănă cu „odioasa" CDR? Se poate. CDR a avut două scopuri: înlăturarea PDSR de la putere şi o bună guvernare. Primul scop a fost atins, al doilea a fost ratat şi ar trebui analizat de ce. Cum spuneam la început, după aceste alegeri scena politică seamănă izbitor cu cea din 1996. Ipoteza mea de lucru şi-ar verifica eficienţa dacă PSD ar pierde puterea. După cum s-a înţeles, interesul meu e pur ştiinţific.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

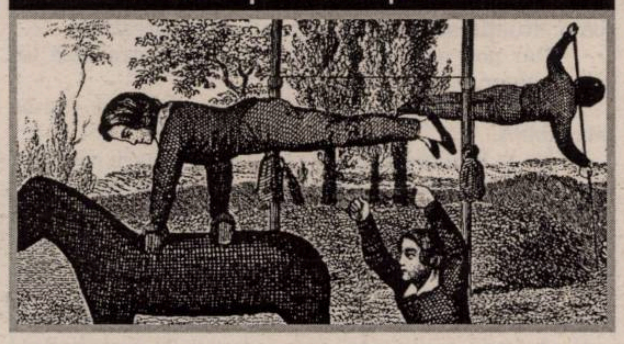

Studii pe animale

Două urechi, un nas, doi ochi cu ceva blăniţă deasupra... cîteodată nu mă pot opri să observ că, pînă la urmă, copiii mei sînt nişte mamifere. Nu doar ei: ultima vizită în parc m-a lămurit că aproape toţi cei expuşi contactului direct cu leagănele ruginite sînt şi ei, evident, mamifere. De la distanţă, dacă înlături prejudecăţile, locul emană chiar banda sonoră a pădurii tropicale, pe care alţii se chinuie s-o salveze prin Amazonia.

După copii, m-am uitat mai bine să văd dacă nu cumva şi cei mari sînt în această situaţie – ei bine, da, aproape toţi au blană pe cap, păr pe faţă, botic, gură şi dinţi cu care mestecă hrana. Aceeaşi pe care n-o refuză nici un mamifer din altă specie, dacă i-o dai (eu am încercat cu un cîine). Cîteva luni m-am distrat privind figurile de la televizor şi încercînd să găsesc în gestualitatea lor mişcările instinctive ale animalelor din care provin. Am văzut porci mistreţi care rîmă după hrană şi după ce s-au săturat (la telejurnal), căprioare care se fac că aleargă graţios chiar şi atunci cînd stau pe loc (la emisiunile de doamne) şi şoricei de hambar care dau cu boticul prin aer, în căutarea înţelepciunii care n-are de unde să vină din altă parte (la *talk show*-uri).

După asta m-am decis să-mi iau inima în dinţi şi am ieşit în oraş. Un oraş populat şi el cu mamifere îmbrăcate, unele gălăgioase, altele tăcute şi triste, cele mai multe dominate de masculii şi femelele alfa de la serviciu sau de acasă. Nu că n-ar mai avea loc şi alţi dominatori: am văzut concursuri pentru ocuparea postului de mascul şef al comunităţii, o chestie pe care n-o întîlneşti chiar la toate patrupedele.

Ei bine, tocmai de la această realitate deloc imaginară (imaginară îmi pare mai degrabă societatea oamenilor) putem porni pentru a încerca un pronostic pentru ceea ce se va întîmpla duminică la vot. Cînd cei care vor decide sînt tocmai cei care s-au ascuns în primul tur (ei, da, sînt gorile care stau în frunziş pînă cînd se termină înfruntarea între doi pretendenţi la şefia grupului). Şi cînd toţi vor avea de luptat cu două instincte diferite: apărarea celui căzut la pămînt sau sfişierea lui.

Să nu ne grăbim cu diagnosticul înainte să vă povestesc despre un studiu făcut pe o populaţie de maimuţe din Africa. E vorba de un soi mai special de cimpanzei: unii care nu se bat între ei prea mult pentru conducere, aşa cum e obiceiul la această specie. Grupul provine dintr-un accident: în urmă cu cîteva decenii, masculii maturi au fost ucişi. Cei care au rămas n-au mai avut de unde să înveţe violenţa şi nici ideea de lider, de fapt un mic dictator cu blană. Noii intraţi s-au conformat şi ei culturii locale, care aduce (pe cît se poate închipui asta la animale) cu o democraţie. E dovedit şi de analize: hormonii care însoţesc agresivitatea sînt mai puţin prezenţi în sîngele acestui grup – să-i spunem civilizat? *Not so fast*, replică cercetătorii care i-au studiat. Un astfel de accident zoologic are şanse mici să se perpetueze. Liniştea lui va fi spulberată într-o zi, cînd din afară va sosi un cimpanzeu cu multă personalitate şi chef de putere. Cu doi-trei pumni şi o tăvăleală îşi va impune voinţa şi va fi o chestiune de o generaţie pentru ca puii să înveţe şi ei modelul acesta. Care e mult mai stabil decît cel bazat pe binele comun, apropo...

Ei bine, tocmai asta se întîmplă şi în societatea chipurile mai avansată a oamenilor: alegerile (de fapt o confruntare pentru supremaţia în hoarda cea mare a oraşului sau ţării) se cîştigă tot mai puţin cu argumente şi tot mai mult cu pumni şi palme. Sigur, nu la propriu. Lupta se dă între două fantome, imaginile publice ale adversarilor. Însă deja ele nu mai discută, ci se bat. Cu imagini şi cuvinte, în loc de palme şi scatoalce, cu forţa unor arme, fără nici o valoare ca argumente.

În lumea mamiferelor, membrii grupului aşteaptă sfîrşitul confruntării. În lumea noastră, avem şansa să-l decidem. Aici e cea mai frumoasă diferenţă între noi: putem să-l facem să cîştige pe cel mai slab.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

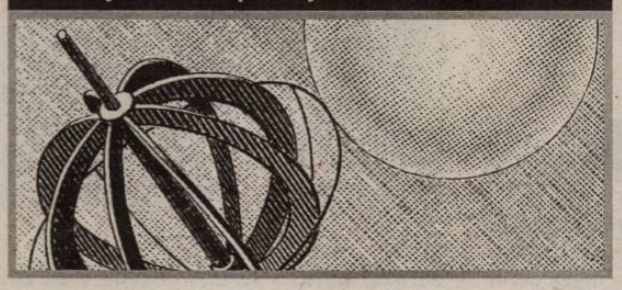

Apatia

În timp ce pentru ţările care aşteaptă să fie acceptate, Europa este o ţintă concretă şi un vis atrăgător, pentru cei din interior, Uniunea Europeană e o realitate mai degrabă sîcîitoare, o instituţie birocratică departe de necesităţile zilnice şi de aspiraţiile reale ale locuitorilor ei. Rezultatul alegerilor pentru Parlamentul European „a fost un mesaj democratic clar adresat instituţiilor europene: noi nu le înţelegem şi ele ne înspăimîntă", a spus Jean-Philippe Roy, profesor de ştiinţe politice la Universitatea din Tours. „A fost o zi proastă pentru Europa, se pune sub semnul întrebării însuşi conceptul democraţiei lărgite, supranaţionale, la dimensiunile întregului continent", declara Bruno Jeanbart, directorul pentru studii politice de la CSA, un institut de sondaje din Paris. A fost o zi proastă şi pentru şefii de guvern din aproape toate ţările unde au avut loc alegeri. Cu excepţia Spaniei şi Greciei, unde candidaţii unor guverne „proaspete" au obţinut majoritatea, peste tot slaba prezenţă la vot (44% a fost media europeană) şi opţiunea clară pentru partidele de opoziţie au fost interpretate ca un blam la adresa puterii. Partidul Social-Democrat din Germania a avut cel mai prost scor de la cel de-al doilea război mondial încoace (21,7%). Mai puţin categorice, rezultatele din Franţa şi Italia vădesc totuşi aceeaşi nemulţumire faţă de neputinţa guvernanţilor de a găsi soluţii pentru şomaj, pentru reforma securităţii sociale, pentru o lege a pensiilor convenabilă. În toate aceste ţări, alegerile europene n-au izbutit să-şi creeze o atmosferă proprie, s-a votat parohial cu ochii la problemele locale. Acolo unde s-a exprimat o opinie despre Europa, în Marea Britanie, votul a fost explicit negativ. Un partid nou, UKIP, Partidul Independent din Regatul Unit, cu un limpede mesaj antieuropean – „Să ieşim din Uniunea Europeană!" – a obţinut 17% din voturi, clasîndu-se pe locul trei, imediat în urma Laburiştilor şi Conservatorilor. Propagandiştii acestui partid leagă în mod abil banii de independenţă şi spun că anual Marea Britanie dă 25 de miliarde de lire sterline pentru a întreţine dictatura birocratică de la Bruxelles, care ameninţă tradiţiile britanice cu perspectiva unor State Unite ale Europei. Campania de demascare a funcţionarilor corupţi i-a adus şi lui Hans-Peter Martin – candidat independent anticorupţie din Austria – un scor de 14%, în timp ce partidul populist al lui Heider a căzut la 6%. S-ar putea spune că propaganda împotriva hoţilor cu gulere albe s-a dovedit mai eficientă decît frica de imigranţi.

Paradoxal, în timp ce, din 1979, puterile Parlamentului European tot sporesc, cetăţenii sînt tot mai reticenţi în legitimarea lui. Ţările membre trimit acolo echipe naţionale care îşi distribuie membrii în grupuri parlamentare ordonate pe criteriul dreapta – stînga şi nu e întotdeauna clar ce precumpăneşte în votul lor, interesul ţării sau devotamentul faţă de ideologie.

La media scăzută a prezenţei la vot au contribuit esenţial prin neparticipare fostele ţări comuniste, recent primite în UE: 17% Slovacia (cifră record), Polonia – 20,42% (locul doi), dar şi Ungaria şi ţările baltice au fost sub medie. O prelungită criză guvernamentală în Polonia explică în parte de ce este atît de apatică o ţară unde, în urmă cu an, referendumul pentru Europa înregistra 77% de voturi pentru, într-o prezenţă la vot de 60%. „Pentru Polonia, Uniunea Europeană este ceva care dă bani şi directive", explică Krzysztof Bobinski, parlamentar al Platformei Civice. Nimeni nu refuză banii, dar de directive oamenii cred că s-ar putea lipsi.

Partidul apaticilor a cîştigat alegerile pentru Parlamentul European, dar prin efectul abţinerii de la vot a rezultat un organism dominat de eurosceptici, de cei care nu doresc aprofundarea politicilor de integrare. Nu ştim dacă e o victorie democratică faptul că adversarii Europei unite se zbat şi cheltuiesc banii ca s-o conteste din interior sau zgomotul antieuropean este scurtătura adoptată de politicieni obscuri spre vizibilitatea politică.

Nu este exclus ca, în actuala sa componenţă, Parlamentul de la Strasbourg să fie mai reticent cu privire la noii membri şi mai exigent cînd examinează performanţele lor economice şi politice. În acest caz apatia electoratului european ar fi o puternică sursă de stres pentru cei de pe margini.

globul cubic

Fiul spionului

Pierre Boom îşi aminteşte foarte bine acea zi a anului 1974, cînd a realizat că viaţa lui era – de fapt – o ficţiune. Nu era, aşa cum credea el, un adolescent normal, cetăţean al Germaniei Federale, ci fiul unei familii de spioni. „Poliţia a venit dimineaţa, la şase şi jumătate, le-au luat pe mama şi pe bunica. Am rămas singur în casă cu o grămadă de poliţişti şi agenţi federali. Căutau sub podea, fotografiau pereţii, au tăiat săpunul în bucăţi şi mi-au luat şi unele discuri din colecţia mea. Au trecut ore întregi pînă mi-au spus despre ce e vorba." Părinţii lui Pierre Boom spionau pentru Germania comunistă. Mama lui făcea treburi mărunte, dar tatăl lui a fost implicat în cel mai mare scandal politic din istoria Republicii Federale. În ziua percheziţiei, s-a anunţat la televiziune că Guenter Guillaume, cel mai apropiat consilier al cancelarului Willy Brandt, a fost arestat sub acuzaţia de spionaj. Era tatăl lui Peter Boom, care ulterior şi-a schimbat numele. Descoperirea a dus la demisia lui Willy Brandt, iar povestea trezeşte încă interes în Germania şi astfel a devenit publică povestea d-lui Boom. „RDG-ul a intrat brusc în viaţa mea. Au venit nişte băieţi de la ambasadă şi mi-au zis că tot ceea ce se spune despre părinţii mei e adevărat şi că ei vor avea grijă de mine." După cîteva săptămîni, Boom era în Berlinul răsăritean. Avocatul tatălui său l-a sfătuit să stea acolo, deoarece, dacă părinţii lui ar fi trimişi în Est şi el ar rămîne în Vest, nu se vor mai putea vedea. În următorii şapte ani şi-a vizitat regulat părinţii în închisoarea din Germania Occidentală, dar nu i-a plăcut viaţa din Berlinul răsăritean. „Am încercat să mă acomodez, dar nu m-am simţit niciodată acasă şi, în 1980, le-am spus băieţilor de la Stasi că nu mai vreau să stau acolo; ei mi-au luat paşaportul aşa că am devenit un adevărat est-german." N-a trecut mult şi părinţii lui au fost eliberaţi. Dar povestea n-a avut un sfîrşit fericit. Tatăl lui n-a vrut niciodată să răspundă la întrebările puse de fiu şi, pînă la moartea lui, în 1995, nu au putut restabili o relaţie normală. „Am încercat să reunesc într-o singură imagine personajele diferite jucate de tatăl meu, dar n-am izbutit. Aveam mai mulţi taţi: unul de dinaintea arestării, un tată în puşcărie şi unul în RDG." (După BBC, 13 mai 2004) **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Ce mai e prin colonii

Simt gust de vară, deja. E cald şi, ca orice altceva prin părţile locului, va fi şi mai şi. Îmi vine să ies cu dumneavoastră în lumi exotice, să ne scăldăm în mări de azur, să ne strîngem pe plaje neştiute să stăm de taclale, să credem că e bine. Şi să aflăm ce mai e nou prin colonii. Aţi auzit ultimele chestii din Tokelau?

Undeva în inima Pacificului, la 300 de mile nord de Samoa, cam la jumătatea distanţei dintre Hawaii şi Noua Zeelandă, există acest arhipelag numit Tokelau, alcătuit din trei atoli de corali minusculi care închid în cerc subţire trei lagune de poveste. Atolii au nume, o plăcere de rostit, ia poftiţi: Atafu, Nukunonu şi Fakaofo – nu-i aşa că deja simţiţi briza pacifică? Fiecare atol e un sat, distanţa dintre atoli este de zeci de kilometri, nu există o capitală, nu există aeroport, nu există port. Este locuit de nu mai mult de 1400 de oameni, are nouă poliţişti (cîte trei pe fiecare atol) şi nu are închisoare. Singura cale de a ajunge în Tokelau este un vapor săptămînal care pleacă din Apia (capitala Samoei) şi ajunge la arhipelag după 30 de ore. Sînt doar cîteva linii telefonice şi o cafenea cu Internet, pe atolul Fakaofo. Nu există partide politice, nu există Parlament, nu există televiziune. Solul este atît de nefertil, încît în afară de cocotieri şi, în zonele ceva mai favorabile, bananieri, nu creşte decît iarba. Oamenii practică un fel de agricultură de subzistenţă şi ies la pescuit. Pentru antropologi locul e interesant din cale afară, fie şi pentru că tokelauienii, ca să le zic aşa, au un sistem de numărare absolut original cînd vine vorba despre peşti. Tonul se numără altfel decît se numără caracatiţa, care se numără altfel decît rechinul. Şi toate se numără diferit de felul în care numărăm noi, în lumea largă. Vă întrebaţi, desigur, cum şi din ce trăiesc tokelauienii. Ceva pescuit şi ajutor anual din Noua Zeelandă. Nu doar de la familiile lor emigrate în Noua Zeelandă (ca şi în România, unde e greu să mai găseşti o familie care nu are pe cineva emigrat undeva, în Tokelau mai toate familiile au pe cineva emigrat în Noua Zeelandă), ci şi de la guvernul de la Wellington. Asta pentru că Tokelau este teritoriu aparţinător Noii Zeelande. Ultima colonie a Noii Zeelande şi una din ultimele colonii din lume. Această colonie costă Noua Zeelandă cam patru milioane de dolari pe an. Atît este ajutorul pe care Noua Zeelandă îl acordă îndepărtatului său teritoriu ca să facă diferenţa între sărăcie lucie şi o viaţă cît de cît decentă. Locuitorii din Tokelau, mai mult decît orice, vor să nu fie grăbiţi. Judith Huntsman, antropolog la Universitatea din Auckland şi expert în civilizaţia tokelaueană, dacă-mi permiteţi să zic aşa, spune că obiceiul locului e ritmul domol: „Tokelauienii au o vorbă în limba lor care spune că trebuie să faci lucrurile încetişor şi cu grijă şi că toate lucrurile sînt la fel, egale între ele, că nu există ceva mai important decît altceva". Ai zice că e Paradisul, nu? Poate că e. Dar au şi ei problemele lor.

Două mari probleme au, în aceste timpuri, tokelauienii. Prima, clima. Deşi situată exact în drumul nebun al taifunelor şi cicloanelor, pînă de curînd Tokelau a fost miraculos scutit de tragedii naturale. Cam de pe la sfîrşitul anilor '80, însă, cicloanele au început să zgîlţîie micuţele insule cu o periodicitate alarmantă. Acum, tot mai mulţi oameni din Tokelau se întreabă dacă insulele vor mai exista în condiţiile în care furtunile tropicale sînt tot mai dese şi mai violente. În orice caz, există un fond de 60.000 de dolari pentru protejarea insuliţelor cu un fel de dig. Există, deci, soluţii.

A doua problemă, însă, e aproape fără soluţie, căci e o problemă politică. Ah, politica! Credeaţi că şi în acest colţ de lume, neatins de partide şi de televiziuni prin cablu, de febrilitatea vieţii parlamentare, de emoţiunea colosală a asaltului guvernului de către opoziţie şi a plesnirii opoziţiei peste bot de către guvernul atotputernic, nu există politică? Vă înşelaţi. Tokelau e pe cale să devină independent. Dar tokelauienii nu vor. Fără ajutorul neo-zeelandez, bieţii oameni sînt în pericol real, într-un arhipelag fără nici un fel de resurse. În faţa Comitetului ONU pentru decolonizare, comitet care, fie vorba între noi, nu prea mai are multă treabă acum, domnul Patuki Isa'ako, reprezentantul populaţiei din Tokelau, a declarat că independenţa arhipelagului este mai degrabă dorinţa ONU şi a Noii Zeelande decît a localnicilor. Pentru *The Guardian*, dl Isa'ako a spus: „De ce să vrem să declarăm în faţa comunităţii internaţionale că sîntem independenţi? În timp ce ni se tot vorbeşte despre lucruri intangibile precum mîndria poporului, mîndria de a ne autodetermina, noi am pus întotdeauna întrebarea: la ce bun? O să ne hrănească pe noi mîndria asta? O să-i hrănească autodeterminarea pe copiii noştri? Ce folos vom putea trage din această autodeterminare în viitor? Viaţa ca

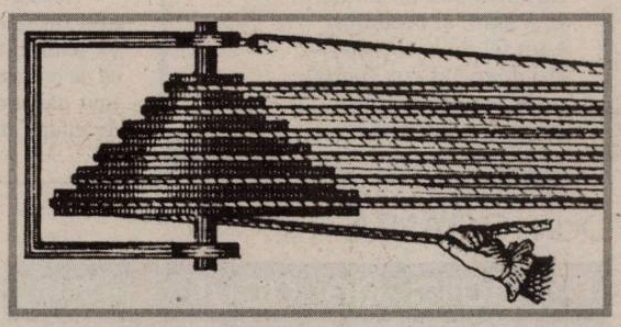

o colonie a Noii Zeelande ne-a adus numai beneficii. Nu există săraci, nu există şomeri şi nu există analfabeţi. Deşi electricitatea nu merge chiar 24 de ore din 24, toate casele au *flush toilets*".

Tokelau este condusă de un administrator numit de ministrul de Externe al Noii Zeelande. Îl cheamă Neil Walter şi încearcă să explice că Tokelau va fi un stat asociat cu Noua Zeelandă şi că toată tărăşenia asta cu independenţa e doar o formalitate, căci, în realitate, nimic din relaţia care există astăzi între Noua Zeelandă şi Tokelau nu se va schimba. Ajutorul anual va veni în continuare. Vorbe de politician, se tem locuitorii acestei insule încă neatinse de politică. Şi uite aşa, căderea din Paradis se pare că începe cu independenţa. Cel puţin în cazul acesta.

P.S. Altă veste proastă din „colonii". Aflu că Madagascarul, cel mai mare exportator mondial de vanilie, a fost devastat de două cicloane îngrozitoare şi că anul acesta nu va fi în nici un caz în stare să asigure cererea pieţii. Criza de îngheţată de vanilie se profilează torid.

ready made

„Am un volum de povestiri fine, inedite, pe care nu le-aş da pe tot ce-am scris în viaţa mea – viaţă pierdută cu fleacuri de artă grosolană! *Unde* şi *cum* să le public *frumos*, şi să şi pot cîştiga material *bine?* Dă-mi o idee. Aştept."

(I.L. Caragiale către Mihail Dragomirescu, 27 februarie 1909, în I.L. Caragiale, *Scrisori şi acte,* Editura pentru Literatură, 1963)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Bloomsday

„Ascultaţi cîntecul absurd al unei zile care n-a avut pretenţiunea de-a face mai mult zgomot în lume decît celelalte în genere; extrageţi din asta poezia [...] şi iată romanul.“
(Eminescu, *Geniu pustiu)*

Opţiunea *(the choice)*
între zgomot *(the noise)*
şi o voce *(a voice)*,
„voix d'auteur“ / *Master's voice*,
nu-l priveşte pe Joyce.

Şovăiala *(the poise)*
între verbul *to roister* al zilei *(a boisterous day)* şi *his voice*,
nu-i vocaţia lui Joyce...

Care-i, numai, nesurd
la „cîntecu-absurd“
al celei mai lungi
zile (de-atunci
pînă astăzi), — cînd Nora
deveni nora
(într-un hotel,
iar nu *à l'autel)*
a clanului Joyce, —
amanta şi sora
lui James-Aloys...

E duminică? Luni e?
Nici, nici: e-ntr-o joie,
într-o zi a lui Joe:
jeudi, giovedì,
la mijloc de iunie.
Nu-i nici mîine *(tomorrow)*,
nici ieri *(yesterday)*;
nu-i nici *dies pecuniae*...
E şi spin, şi petunie,
e un fel de *joysorrow*, —
şi-i doar Astăzi *(Today)*:
un etern şaişpeiunie,
pe nume *Bloomsday*.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

O dimineaţă fără Abu Ghraib

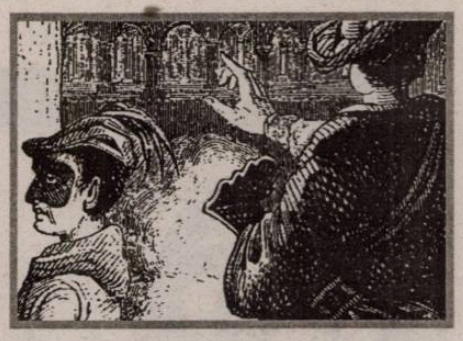

Se dedică lui „Moşu“ Eugen

Şi stai să vezi, moşule: odată au prins un somn de 450 de kilograme! Avea 9 metri lungime! Au folosit ca momeală o oaie! Tot dispăreau de pe Dunăre raţe şi gîşte, dar cînd a luat şi doi copii...!

Aşa mi-a spus *Moşu* sîmbăta trecută, dimineaţa pe la şase şi-un sfert trecute, în timp ce-mi întindea linguriţa, să pun zahăr în cafea. Şi-atunci mi-am spus că o zi începută cu astfel de poveşti nu are cum să fie una obişnuită. Cu remuşcări palide (şi cu ajutorul unui nene care tocmai mulsese vacile) îl trezisem pe *Moşu* – vorbisem de cu seară să începem ziua la baltă, cu undiţele; acum, el avea ochii roşii şi-l durea puţin capul – citronada pe care-o băuse cu cîteva ore în urmă fusese prea acidă. Sub teii din faţa conacului, lîngă mese, se zbătea un pui de stăncuţă, rănit nu se ştie cum. *Ia-l de-aci, moşule* – spuse nea Eugen omului care tocmai dusese laptele la bucătărie –, *că pe-asta nici cîinii n-o mănîncă, c-are carnea acră!* Peste Dunăre, unt pe pîine de secară prăjită, plutea un abur; dinspre bulgari, se auzea ecoul cîtorva pescari ce dădeau la *clonc* – un soi de cană mai mare cu care loveşti apa, sunetul său enervează somnul din adîncuri şi-l face să se repeadă asupra momelii agăţate de barcă.

Bulgarii ăştia merg la risc – ori îi arestează poliţia lor dacă-i prinde, că e interzis ce fac, ori le rupe somnul braţul, dacă e unul mai mare şi sare la mîna care dă cu cloncu'!

Excitat de cîte lucruri noi aflasem în acel început de zi, am trîntit uşor ceaşca pe lemnul mesei şi-am spus *Hai, moşule, că ne-aşteaptă peştele-n baltă!* Nea Eugen a luat găleata cu rîme, eu cutia cu viermuşi de mălai, ne-am suit în maşină, am urcat drumul de la Dunăre spre primărie şi-am făcut spre Severin. În spate, înspre Bistreţ, nu foarte sus, soarele încingea cerul.

Urmau cîteva ore în care avem să prindem caras cît o palmă mare şi baboi ceva mai mic. În rest, pace. Aş putea descrie cele două lacuri mici, cu un dig cu arbori între ele, ascunse în spatele unui deal, dar cititorul cu greu ar putea vizualiza sălaşul. Aş putea aminti foşnetul subţire al trestiei bătute uşor de vîntul matinal sau încăpăţînarea şarpelui de apă care a venit de vreo patru ori spre cutia în care aruncam peştele, şi tot de patru ori a luat de la *Moşu* cîte un băţ peste bot. Aş putea, poate, măcar sugera ce gust are berea rece la ora şapte dimineaţa, şi ce miros pot avea degetele cu care, în ordinea aceasta, ai dus ţigara la gură, ai scos peştele lucind galben pe burtă din acul firului aflat în tensiune şi vibraţie şi ai pus în locul lui un vierme gălbior şi o rîmă roşiatică. L-aş putea descrie pe nea Paulică, paznicul bălţilor – avea trupul puţin şi ars de soare, părul foarte negru, mergea desculţ şi sub obrazul neras i se mai vedeau vreo doi dinţi (în gura cu care înjura un măgar ce-i fugise din curte şi pe care-l găsise tocmai în cimitirul învecinat!); am crezut că e un ţăran de 30 de ani şi ceva, îmbătrînit prematur, dar cînd l-am descusut, cu precauţii, am înţeles că era un verde ţăran de 62.

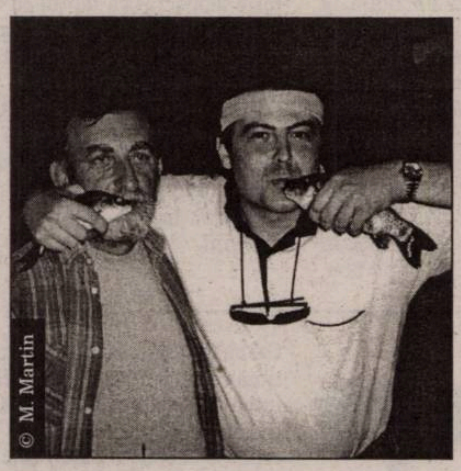
© M. Martin

Moşule, mi-a trecut capul – m-a asigurat nea Eugen la un moment dat, pe cînd ridica puţin pluta pe fir; apoi a întors capul spre plopul bătrîn din spate şi a spus *Mă, mîine vin să vă-mpuşc, 'ţi-ale dracu'*, iar ciorile l-au tratat cu aceeaşi nepăsare şi acelaşi zgomot. Că veni vorba, aflaţi că ciorile din Cetate, de primăvara pînă toamna, petrec noaptea în plopii de pe malul românesc, iar ziua trec la bulgari, pentru că terenul lor agricol e mai aproape.

În zilele acestea, am purtat în geantă trei reviste americăneşti, toate vorbind despre cazul închisorii de la Abu Ghraib, despre războiul americano-arab al imaginilor de pe *web-site*-uri şi alte asemenea probleme arzătoare. Nu le-am deschis. Nea Paulică spunea, la un moment dat, *io, cîn' n-am ce face, mi se face somn şi mă culc*. Eu aproape că nici somn n-am avut – semn că erau o mulţime de lucruri de făcut, pe malul Dunării. Am plecat de la baltă spre ora prînzului mic, iar cînd nea Eugen a spus *Paulică, ia, moşule, ţigările astea, să le ţii de vorbă* am avut dintr-o dată revelaţia că lumea e, totuşi, frumoasă – nu numai la Cetate, ci aşa, în general.

Cît priveşte povestea cu somnul de 9 metri, nu am crezut-o; dar am fost foarte, foarte, tentat s-o fac.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Beţia cu apă chioară

1. Aflu, la ora cînd scriu, că ministrul Ioan Rus îşi dă demisia. Se va consacra campaniei! E din Cluj, acolo a crescut, acolo s-a-ndrăgostit, acolo a făcut bani, acolo vrea să-şi dăruiască toate energiile. Nu vrea ca electoratul să creadă că, după alegeri (dacă va cîştiga), s-ar mai putea întoarce la Bucureşti. Şi totuşi, dacă e atît de devotat alegătorului clujean, de ce nu a făcut acest pas încă din momentul cînd s-a înscris în campania electorală? N-ar fi fost aşa mai cinstit? Ne-ar fi scutit de multe bănuieli privind partizanatul guvernului, manevrarea banilor publici în folosul PSD-ului şi al candidaţilor săi etc. De ce, oare, n-o fi făcut la fel şi colegul său de la Externe? Simplu, spun gurile rele, numai aşa a putut să-şi asigure sprijinul electoral al funcţionarilor din minister, care pentru cîteva săptămîni au lăsat deoparte aiureala asta cu integrarea. Renunţînd spectaculos la cîrma Internelor, dl Rus vrea să dea clujenilor impresia că e deasupra oricărei bănuieli de manevre neortodoxe. Ţinînd cont, însă, de episodul Vanghelie, unde ingeniozitatea imorală a PSD s-a depăşit pe sine, astfel de strategii nu mai conving pe nimeni.

E drept, Ioan Rus a fost, pînă acum, în concediu. Plebea trebuie să-şi planifice concediul cu luni bune înainte, dar, cînd e vorba de un ministru, lucrurile se schimbă. El poate să-şi ia concediu cînd îi trăzneşte! Mai ales dacă încearcă să bage Clujul în tolba PSD-ului! Totuşi, să nu fim răi, ce mare treabă are un ministru de Interne într-o ţară atît de liniştită? La Mihăileşti a fost o excepţie şi tot s-a găsit cine să tragă batista pe ţambal! În rest – toate bune, poliţiştii nu arestează decît la ordin, iar de furat se fură în limite normale. În nici un caz mai mult decît se poate!

2. Nu vreau să adaug şi eu alte consideraţii la moartea lui Ronald Reagan. S-au spus deja multe. S-a rostit chiar şi esenţialul despre acest campion al istoriei recente. În primul rînd că avea o mare viziune morală. În al doilea, că avea umor (vezi *Dilema* trecută). (Nu-i puţin lucru, căci la noi încruntarea trece drept profunzime, iar ironiile politicienilor au gust de fiere.) Păcat, însă, că adevărurile contemporane se spun doar în astfel de ocazii! În conştiinţa românului nu prea e loc şi pentru alte naţii, evenimente sau personalităţi. Ne sîntem noua însine suficienţi – nemţii sînt tipicari, francezii – meschini, americanii n-au tradiţii. N-avem ce învăţa de la ei, dar ne străduim să profităm pieziş, fie trăind în ţările lor, fie cerîndu-le fonduri, ajutoare şi donaţii! Despre Războiul Rece se vorbeşte doar la ocazii, în schimb e de bun simţ să acuzăm Occidentul că ne-a trădat la Ialta, la Malta şi în alte staţiuni!

În curînd ne va vizita Joan Baez, o cîntăreaţă talentată, deşi nu prea originală. Pe de altă parte – simpatizantă comunistă, eroină a concertelor şi marşurilor anarhiste din epoca *flower power*. Reagan a fost una din ţintele ei preferate, încă din anii '60. Pogorîtă din lumea utopiilor, doamna Baez ne va cînta şi nouă despre capitalismul cel rău şi despre lipsa de libertate din ţara unde a făcut avere protestînd!

3. Cantitatea de fraude electorale pare să fi sărit mult peste limitele previzibilului (ca să zic aşa). Nici un ziar, nici o televiziune nu le înşiră chiar pe toate, ca să le ştim, aşa că guvernul atacă aria sa preferată: „nu sînt de natură să modifice rezultatele“. Se vor lua măsuri împotriva primarului care le-a tăiat apa cetăţenilor care nu l-au votat? Cum va plăti preşedintele de secţie care îi fotografia în cabină pe cetăţenii „suspecţi“?

Mă consolez oarecum la emisiunea Danei Deac. Emisiune serioasă, dar cu o anume vocaţie a absurdului. Acum două săptămîni *Cutia neagră* a investigat chestiunea vîrcolacilor ce bîntuie România. Concluzie liniştitoare: moroii şi strigoii noştri sînt mai cumsecade decît ai sîrbilor sau ucrainienilor. Ăia omoară, pe cînd ai noştri aduc doar boli, îi mai sperie pe unul, pe altul, şi cam atît! Duminica trecută, la aceeaşi emisiune, un cinic a dat verdictul pe care-l aşteptăm de mult. *Nimic important nu a rămas de pe urma băutorilor de apă!*

EDITURA POLIROM

■ Tracy Chevalier
Albastru pur

Noutăţi:

■ Richard Brautigan
La pescuit de păstrăvi în America

■ Amin Maalouf
Stînca lui Tanios

■ Xun Zi
Calea guvernării ideale

www.polirom.ro

*Texte și opinii de: Dorel BUCUR (dorelbucur@yahoo.fr) ● Andrei CODRESCU (scriitor) ● Adina LUNCAN (studentă) ● Cătălin MANOLE (jurnalist) ● **Coordonatorii temei:** Magdalena BOIANGIU și Mircea VASILESCU*

Compatrioții plecați

*Ca o măsea care doare doar din cînd în cînd, „problema" emigrației/imigrației se inflamează periodic, în constatări tragice și previziuni apocaliptice, adesea contradictorii: cei mai buni pleacă, dar țiganii ne strică imaginea, diaspora românească nu mai vrea să știe nimic despre țară, cei stabiliți în străinătate denigrează realitățile de acasă ca să nu fie întrebați de ce nu se întorc ș.a.m.d. E greu de făcut ordine într-o realitate atît de fluidă, în care fiecare afirmație adevărată poate fi imediat contrazisă cu alta, la fel de adevărată. Oricît de dor ne-ar fi de cei plecați, e evident că prin ei, prin „căpșunarii" din Spania și informaticienii de la Microsoft, țara se integrează mai rapid în lumea civilizată decît prin legile elaborate de autorități. Înainte de a fi o statistică, emigrația este o opțiune individuală, datele ne pot spune cîți, nu de ce, și în nici un caz nu pot da seama despre gradul de satisfacție al celor care au ales depărtarea de locurile natale. Nu vom putea spune adevărurile decisive despre imigranți și imigrație în cîteva pagini de revistă, dar prin suprapunerea unghiurilor de analiză sperăm să fim utili celor care se gîndesc la această soluție, o visează sau o resping. Am ales cîteva scrisori din răspunsurile primite la întrebarea adresată pe Internet: „În ce relații sînteți cu consulatele României din străinătate?", cu convingerea că de această față îndepărtată a țării depinde diminuarea amărăciunii compatrioților care și-au schimbat locul de reședință, dar nu vor să renunțe la patria lor. **(M. B.)***

Dorel BUCUR

Terorism și sărăcie

Mica și falsa istorie a cuvîntului „terorist" în România postrevoluționară

Pentru români cuvîntul „terorist" are o stratificare eterogenă de sensuri. Comparabil, la antipod, cuvîntului „haiduc", „terorist" se adaugă nefericit gamei amestecate de temeri și frici cu care se confruntă românii. În timpul Revoluției din 1989, „terorist" însemna un dușman nevăzut, fanatic, fără scrupule și bine pregătit. S-ar putea spune că era mai mult o idee menită să coaguleze nevoia de descărcare a furiei acumulate de-a lungul anilor prin imposibilitatea de a critica regimul dictatorial. Deoarece confruntarea nu era directă, armata și miliția trecînd relativ repede de partea revoluționarilor, era, probabil, nevoie de ceva care să justifice toată această nevoie de descărcare, neîmplinită, desigur, pînă atunci prin atît de „spiritualele" bancuri politice. În plus, „cuvîntul" a permis vechilor-noi politicieni să se instaleze curați la conducere. „Nu noi am fost cei responsabili de morți, ci un grup de fanatici fideli dictatorului." Miliția a ieșit aproape fără pată, iar armata, sora victorioasă.

După aceea, discursul despre teroriști a privit mai puțin pe toată lumea, ci doar pe cei implicați în găsirea responsabililor pentru morții revoluției, rude, societatea civilă, politicieni – de obicei, de dreapta – aflați în campanie electorală. În limbajul comun termenul s-a banalizat, s-a democratizat, s-a declinat tot mai mult și la feminin. L-am auzit în expresii de genul: „tu, șefa asta a mea e o teroristă", „babă teroristă", „moș terorist" etc. Micile răutăți repetate sistematic erau percepute ca gesturi mic-teroriste. În fond, terorismul nu se prezintă asemenea marelui război, care se desfășoară de cele mai multe ori în afara societății, în locuri desemnate, urmînd reguli și declarații prevenitoare între părțile combatante. În fine, probabil că, încet-încet, trecînd prin psihoza inițială și schimbarea ulterioară de sens, era tot mai rar folosit.

© A. Luncan

Vechiul exil politic și noul exil economic

Înainte de '89 românii de peste hotare puteau fi clasificați în cel puțin patru categorii: comunitățile tradiționale din țările vecine (Ucraina, Bulgaria, Macedonia, Grecia, Serbia, Ungaria și, bineînțeles, din actuala Republică Moldova), cei plecați la studii și contracte de muncă în străinătate, românofilii (străini care studiaseră în România) și cei plecați din motive politice (diaspora așa-zis clasică sau ceea ce s-a numit exilul politic). După '89 această configurație s-a schimbat. A dispărut în mod evident statutul de exilat politic, iar românilor aflați peste hotare nu li s-a mai recunoscut acest statut. O bună parte din ei s-au întors pentru a putea milita mai bine în țară. A apărut însă un fenomen nou. Deschiderea de după revoluție, stabilirea de noi contacte cu lumea occidentală și dezvoltarea de relații între România și Occident au intensificat radical afluxul de români spre Vest. Am putea spune că, dacă imediat după Revoluție, cei mai mulți plecau mai ales din nevoia de a-și satisface o curiozitate turistică îngrădită de regimul strict dictatorial, treptat-treptat și cu precădere în ultimul timp, această plecare a devenit o alternativă la condițiile din România. Nu pretind să epuizez toate cazurile particulare de români plecați în străinătate. Dar se poate spune fără urmă de îndoială că, dată fiind amploarea acestui fenomen, ne aflăm în fața a ceea ce ar putea fi numit un nou tip de exil: exilul economic. În preajma terminării facultății se întețesc obsesiv întrebări de genul „Cînd pleci?", „Ți-ai găsit ceva?". Contractele de muncă în străinătate, vînătoarea de vize profitabile, plecatul ca turist pentru a încerca o stabilire dincolo au devenit gesturi care țin de cel mai banal cotidian.

Terorism și sărăcie

Ce s-a întîmplat în Spania la 11 martie 2004 a scos nefericit în evidență acest fenomen. Fără să fie previzibil, fără să privească strict interese de stat și fără să fie consecința unor evidente implicări internaționale, românii s-au confruntat din nou într-un mod direct și absurd cu fenomenul terorismului. Însă, de data aceasta, teroriștii nu mai erau „de-ai noștri" (cadre ale fostei Securități menite să apere vreun interes și o ordine națională), iar românii nu se mai aflau la ei acasă. Atunci s-a pus firesc întrebarea: ce anume a făcut ca o blamabilă acțiune teroristă să aibă o consecință directă, nefastă și semnificativă asupra românilor? Este clar că românii prinși fără voia lor în evenimente nu erau acolo nici în vacanță, nici într-un schimb normal de relații comerciale. Adică, Spania nu este o țară vecină cu România și nu se află într-un tradițional și susținut flux comercial cu România. Ba mai mult, în mentalul colectiv al românilor Spania nu diferă prea mult de ceea ce ce se știe de obicei despre această țară, care, deși latină, ne e tot atît de străină și îndepărtată ca aproape oricare altă țară occidentală. Din interviurile și descrierile celor implicați s-a putut constata că, în plus, cei care plecaseră să lucreze în Spania nu plecaseră cu scopul de a obține un supravenit, nu se aflau în ceea ce s-ar putea numi situația căutătorilor de aur sau de comori. Din contră, scopurile lor par modeste și normale (întreținerea familiei, strîngerea de bani pentru căsătorie sau pentru permisul de conducere și așa mai departe). A lucra în Spania nu era decît o alternativă normală la o economie românească în derivă, a unor cîștiguri imense, dar rezervate unui grup restrîns, a unei lipse de perspectivă și de speranță. În Spania, pe 11 martie 2004, românii s-au întîlnit în sărăcia lor (e drept, o sărăcie civilizată și cu atît mai frustrantă, adică o sărăcie care permite contracte și acorduri de muncă între guverne) cu interesele de stat spaniole și cu fanatismul unei grupări care nici măcar indirect nu are de-a face cu problemele obișnuite ale românilor. Iar pentru români cuvîntului „terorist" i s-a mai adăugat o nuanță și un sens sau lipsă de sens.

martie-aprilie 2004

Adina LUNCAN

Afară e... prea departe, în țară e... prea aproape

„Ce minciuni să preferi,
pe cele de aici sau pe cele de acolo?"
Cioran, cu referire la Est și Vest

Despre emigrare s-au spus multe, despre dorul celor plecați din țară poate mai puține... e un subiect greu de abordat fără a aluneca în patetic. Eu una nu mă încadrez tocmai la categoria de emigrantă, deși de patru ani nu mai locuiesc în țară, fiind (amuzant de întîmplător) la studii în străinătate. Emigranți sînt însă cei care se stabilesc într-o țară străină, pe cînd eu rămîn constantă în incapacitatea de a mă stabili undeva sau de a lua o hotărîre cu privire la asta. Sînt o potențială emigrantă într-o continuă călătorie. Nu e tocmai ceva de invidiat. Oamenii care se află într-o călătorie continuă, deși înțeleg mai multe din țările pe care le văd decît niște simpli turiști, nu mai au un loc bine definit pe care să îl poată numi „acasă" (ce porcărie să asociez acest cuvînt cu un canal TV!)

Trecînd prin multe etape ale dorului am încercat (știu, zadarnic) să-l privesc la rece, să-l înțeleg, să-i trag o palmă să plece, să vorbesc cu el, să rîd de el, să-l ignor. Am sfîrșit prin a mă atașa de el, vrînd-nevrînd, ca un veritabil Apolodor, cu siguranța unui singur lucru: că face parte din mine indiferent dacă aș fi la Circ sau la Polul Sud.

Nu toți cei plecați din țară sînt așa și timpul are și el desigur ceva de spus în treaba asta. Pe unii bunăstarea materială îi împlinește, alții o iau de la zero în ceea ce privește edificiul lor afectiv, altora le e frică să se întrebe dacă decizia lor a fost nechibzuită, așa că tac (și pe dinafară, și pe dinăuntru). Totuși, indiferent de categoria din care fac parte, cei plecați din țară rămîn prinși între două lumi, neaparținînd nici uneia în totalitate, așa că cei cu dor de ducă sînt sfătuiți să mai chibzuiască și să privească „și-n stînga, și-n dreapta" înainte de a traversa granițele.

Încă ceva: cuvîntul *dor* se trage din lat. *dolus* (înșelăciune, trădare, capcană) și dă naștere la rîndul său cuvîntului *dorință*. Nu-i așa că-i frumos?

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com

Teroristul din sine şi alte chestiuni

– taxonomia imigrantului –

Există un truism, adînc înrădăcinat şi la care ţinem cu toată fiinţa, şi anume acela că „sîntem o naţie de imigranţi". Ceea ce şi sîntem, dacă tragi un pic de păr această noţiune şi acorzi statut de imigrant tuturor, inclusiv Tribului Iroquoi şi Primei Biserici Abisiniene din Harlem. Sîntem cu toţii foarte mîndri de „imigrantitatea" noastră, numai că ne grăbim să adăugăm cît de rapid am depăşit această condiţie şi am devenit americani, ceea ce este – şi asta – adevărat. Metaforele care descriu acest proces merg de la colţoase la mai blînde, de la „ceaunul fierbînd" pînă la „salata amestecată". Dar e nevoie de ceva nou care să reflecte actualul *zeitgeist*.

Nu aparţin acelei şcoli gastro-agresive care a imaginat ceaunul clocotind ca pe o tocăniţă – cred că metafora aceea făcea mai degrabă aluzie la compunerea unui aliaj metalic, un amestec de elemente, la temperaturi mari, care dă naştere unui produs dur, nu unui păsat moale şi înghiţibil. În ceea ce priveşte mai blînda şi calina metaforă a „salatei amestecate", aş lăsa-o baltă de-a binelea, pentru că îmi dă ameţeli. Dacă aş avea de ales între a-mi păstra identitatea fiind ciopîrţit sau a mi-o pierde prin fierbere, aş prefera fiertura. Mai rapidă, mai eficientă.

Avem nevoie de metafore noi care să reflecte acest *zeitgeist* al Erei Bush.

Aştept idei, aşa că scrieţi-vă ideile pe dosul cărţilor de vizită şi puneţi-le în bolul din spatele sălii, unde voi da autografe pe noua mea carte.

Am pus la punct o taxonomie la îndemîna tuturor pentru a găsi noi metafore. Există cîteva tipuri de imigranţi care nu sînt acoperite de clasificarea INS *(Immigration and Naturalization Service)*. Iată-le:

Imigrantul virtual

Este un imigrant care nu are nevoie să treacă de graniţele noastre fizice, deoarece vine şi pleacă din Statele Unite oricînd are chef. Imigranţii virtuali devin americani culturali, pe măsură ce petrec tot mai mult timp în cibercasele noastre. Cum engleza este *lingua franca* în aproape toată ciber-lumea, aceşti imigranţi devin americani în timp record, iar această americănime-fără-frontiere devine subiectul lor de reflecţie, dînd naştere unor varii opinii despre ce se întîmplă cu ei şi, prin extensie, cu ţările şi comunităţile umane din care provin. Imigranţii virtuali sînt supuşi aceloraşi încercări emoţionale şi intelectuale ca şi imigranţii fizici, cu două excepţii foarte importante: ei nu împărtăşesc bunăstarea noastră materială şi sînt abilitaţi, geografic şi social, să fie anti-americani, dacă aşa vor, pentru că nu sînt sub ochiul scrutător al autorităţilor americane sau sub presiunea societăţii americane. Viaţa emoţională a americanilor virtuali este frămîntată şi potenţial periculoasă pentru americanii fizici.

Cît i-ar lua unui bulgar, să zicem, să devină american virtual?

Cam patru ani. Să vă dau un exemplu: unul dintre colaboratorii jurnalului meu cibernetic locuieşte la Sofia. Scrie într-o foarte interesantă engleză colocvială pe care a deprins-o de la MTV şi Cartoon Network. În mintea sa, el este american. Petrece în medie zece ore pe zi în ciber-America, după care se întoarce, cu sufletul strîns, în garsoniera pe care o împarte cu maică-sa, într-un cartier muncitoresc de la marginea oraşului. Mama răspunde de returnarea proprietăţilor confiscate de comunişti, o slujbă cu multe tensiuni, dar şi cu mulţi bani. Mulţi dintre aceşti foşti proprietari antebelici sînt acum americani şi întoarcerea lor este întîmpinată cu hulă şi groază de către cei care trebuie să renunţe la casele lor. Prietenul meu nu îi iubeşte cine ştie ce pe ACEŞTI americani, dar, la urma urmei, nu se întîlnesc în vreo zonă fizică a Americii, ci într-un alt spaţiu virtual de negoţ crîncen. Singurii săi prieteni sînt alţi americani, cu care schimbă informaţii prin Internet-Café-uri. Visul lui este să vină în Statele Unite şi să beneficieze de un *upgrade* de la american virtual la american real.

Pot să vă dau multe astfel de exemple de americani virtuali, oameni care nu au de trecut frontiera americană pentru că America însăşi s-a lăţlungit de a ajuns pînă la ei. Procesul prin care aceşti tineri devin americani nu este nici „fierbere", nici „amestecare", ci *„upgrading"*. Cînd unii dintre aceşti americani virtuali reuşesc să obţină o slujbă la o companie americană cu sediul în Statele Unite, nimic nu îi mai deosebeşte de americanii reali. Este ca şi cum trăiesc într-o parte fizică a Americii, într-un soi de etno-enclavă, înconjuraţi de firme şi restaurante cu specific etnic, numai că în cazul lor restaurantele şi firmele sînt chiar ţara lor, şi nu un simplu ghetou. Cînd americanii virtuali vor fi recunoscuţi de INS, vor putea începe să participe la democraţia noastră, printr-un eventual *„upgrading"* la rangul de cetăţean. Americanii virtuali scutesc America de cheltuieli, stînd acasă la ei şi scăzînd costul controalelor la frontieră.

Imigrantul potenţial

Este oricare persoană de pe lume care se simte nefericită acasă din cauza războiului, a lipsei de hrană sau a vieţii excesiv reglementate de popi sau poliţai. Imigranţii potenţiali nu au, de cele mai multe ori, nimic de pierdut şi ar veni la fruntariile noastre ca nişte roiuri de fluturi sau de albine. În mod cît se poate de sigur ei nu sînt lăcuste, aşa cum li se spune uneori. Lăcustele devorează totul în calea lor. Fluturii şi albinele vin cu polen şi miere. Cu siguranţă, le putem găsi un loc lîngă noi, dar părerile sînt încă împărţite în ceea ce priveşte statutul pe care îl merită.

Vrem ca imigranţii să şi vină, să şi rămînă în ţara lor. Acest sentiment este o constantă a istoriei Americii. Istoricul sentimentelor americanilor faţă de imigranţi rareori seamănă cu jurămîntul Emmei Lazarus, făcut pe Statuia Libertăţii, care vorbea de Poarta de Aur ş.a.m.d. Pe parcursul istoriei, americanii i-au respins pe imigranţi, chiar dacă – sau mai ales cînd – erau ei înşişi la doar o generaţie distanţă de statutul de imigrant. Fiecare generaţie de imigranţi a fost, în general, absolut împotriva viitoarei generaţii de imigranţi. Europenii de o etnie sau alta au vrut, uneori, mai mulţi dintr-ai lor şi mai puţin dintr-ai altora, dar această dorinţă s-a diminuat pe măsură ce membrii familiei imediate li s-au alăturat.

Pe de altă parte, o fibră de generozitate şi compasiune sinceră stă în însăşi urzeala ţesăturii a ceea ce Gertrude Stein a numit „facerea americanilor". Această fibră este parte a retoricii idealiste care face din America ceea ce este şi care ne emoţionează chiar în ciuda noastră. Găsim această retorică extrem de convenabilă atunci cînd e nevoie de forţă de muncă pe piaţă, dar există şi momente de idealism pur cînd America îşi deschide larg braţele pentru cele mai înalte raţiuni. Aşa e America în momentele cînd se simte mare, inspirată, spirituală, America dînd citate din Emerson, Thoreau şi Allen Ginsberg şi care simte că are misiunea de a vindeca suferinţele omenirii.

Atari momente pot fi insignifiante din punct de vedere numeric, dar ele generează suficientă retorică pentru a mai da din cînd în cînd lustru acelui poem al Emmei Lazarus şi a ne face să ne simţim bine, ca naţie. Aceste momente sînt şi motivul pentru care imigrantul potenţial tînjeşte privind la America şi visează să trăiască aici, plin pînă în gît de fantasme cu potol, aer condiţionat, o maşină mişto şi Hollywood.

Imigranţii potenţiali devin adeseori americani pe căi extra-legale şi, dacă reuşesc, încearcă să se topească în etno-enclave sau se înrolează în armiile din umbră ale muncii ilegale. Dacă obţin cumva statutul legal, prin amnistii sau orice alt mijloc, devin americani exemplari. Procesul prin care imigrantul potenţial devine american este unul de traume depăşite, de educare la şcoala vieţii. Aceşti noi americani nu renunţă la culturile lor, ci le adaugă tapiseriei Americii, întreţesînd în ea culori, gusturi şi sunete noi.

Refugiatul politic

În timpul Războiului Rece s-a înregistrat un număr de momente profund idealiste, cînd, lăsînd la o parte toate raţiunile propagandistice, victimele regimurilor opresive au fost primite aici şi li s-a oferit şansa de a începe o nouă viaţă. Mama şi cu mine am fost primiţi în Statele Unite ca refugiaţi dintr-un stat-închisoare extrem de represiv şi ni s-au oferit, cu generozitate, vieţi într-un loc în care libertatea de exprimare şi dezvoltarea mînată de energie şi iniţiativă erau nu numai tolerate, ci şi încurajate. Cu aceste minunate avantaje au venit şi o serie de sacrificii: vechea noastră limbă, cultură, apucăturile minţilor şi trupurilor noastre au fost silite să se retragă în fundal, pentru a face loc unei noi limbi, unor noi atitudini, unui nou comportament fizic – pe scurt, *a trebuit* să ne mai naştem o dată. Eu am făcut cu uşurinţă aceste sacrificii, aveam doar 19 ani, dar mama, nu. În mintea ei, ea n-a încetat niciodată să locuiască în România şi i-a fost greu să integreze ceea ce ştia ea despre cum să te comporţi în lume cu cerinţele noii ei vieţi.

Cu toate acestea, cîştigul net pentru amîndoi a fost libertatea. A meritat, pentru mine şi, dacă o strîngi cu uşa, a meritat şi pentru mama. Eu unul am fost educat într-o şcoală marxistă unde adeseori ni se spunea că „viitorul de aur al omenirii" în utopia comunistă constă în eliberarea de orice opresiune şi dorinţă. În ceea ce mă priveşte, America era însăşi întruparea utopiei marxiste. Descrierea viitorului comunist, făcută de profesorii noştri muritori de foame, semăna teribil cu un super-Walmart. Mama era mai sceptică, pentru că în sufletul ei se considera un refugiat economic în căutarea unei vieţi mai bune, nu un luptător pentru libertate. Zîmbea indulgent în faţa retoricii care o mutase brusc din viaţa în lanţuri într-o viaţă cu blocaje de trafic la oră de vîrf, dar nu se plîngea. Fusesem transformaţi din refugiaţi politici în americani prin intermediul unui îndelung ritual practic numit „renaştere". „Renaşterea" este foarte diferită de *„upgrading"*. Internetul nu exista pe vremea cînd am ajuns noi aici, nu existau nici americani virtuali. Singura cale de a deveni american era experienţa metamorfozei potenţialului într-o normalitate americană, oricît de tare ar fi durut.

Refugiatul economic

Patru decenii s-au scurs de la emigrarea noastră şi multe lucruri s-au schimbat. Războiul Rece s-a terminat şi duse sînt şi multe dintre politicile luminate care ne-au adus aici, politici care acum sînt aliniate modului în care gîndeşte majoritatea americanilor – anume că imigraţia a scăpat de sub control şi că străinii ne iau slujbele. Dar dacă oamenii nu sînt deosebit de generoşi în ceea ce-i priveşte pe imigranţi, pieţele merg în direcţia opusă. Nevoia de mînă de lucru străină ieftină deschide uşile pe care politicienii populişti le vor închise. Între timp, ceea ce a rămas din retorica libertăţii este aruncat de colo-colo, între politicieni şi capitalişti, ca o pisică moartă. Numai refugiaţii din Cuba şi din puţinele locuri în care încă se mai duce Războiul Rece mai sînt astăzi recunoscuţi ca „politici".

După terminarea Războiului Rece, imigranţii au început să fie priviţi altfel de către autorităţi, de media şi de publicul american. Au fost percepuţi ca „refugiaţi economici", o redefinire peiorativă care i-a făcut într-un fel mai puţin demni de respect – fără a mai pune la socoteală faptul că 95% dintre refugiaţii care au venit din Europa pe aceste pămînturi, la orice moment dat al istoriei, inclusiv în timpul Războiului Rece, erau refugiaţi economici. În plus, refugiaţii post-Războiul Rece din Asia, Caraibe şi Africa nu erau albi şi, în cea mai mare parte a lor, erau şi mai puţin educaţi decît europenii Războiului Rece, ceea ce însemna, printre altele, că în loc să fie animaţi de înălţătoarea idee europeană a libertăţii, aduceau cu ei niscai credinţe tribale total nepotrivite vieţii în Minneapolis sau chiar în Miami.

Refugiatul economic şi imigrantul potenţial sînt identici dintr-un punct de vedere, anume cel al prostului tratament pe care îl primesc din partea autorităţilor de imigrare. Nu numai că sînt arestaţi, deportaţi sau chiar închişi, dar sînt folosiţi şi ca argument pentru creşterea bugetelor INS, DEA, ale poliţiei de frontieră şi ale oricăror agenţii care compun azi sistemul de Homeland Security. Prin redefinirea imigranţilor potenţiali nu numai ca „refu-

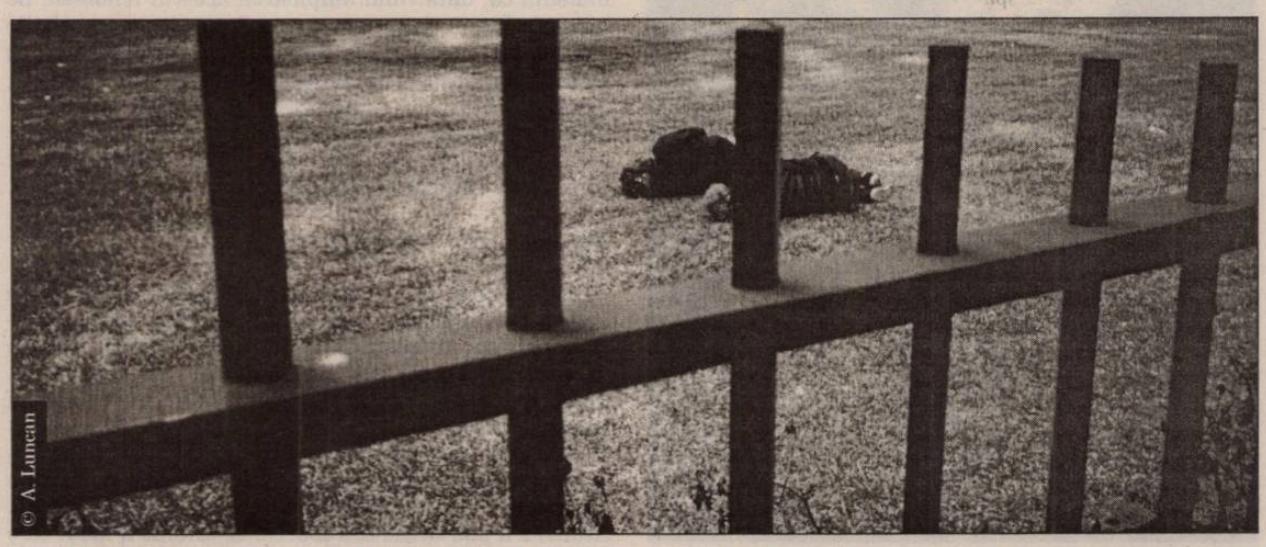
© A. Luncan

giaţi economici", ci şi ca potenţiali teroriştişi posibili traficanţi de droguri, greoiul aparat de frontieră s-a umflat, transformîndu-se într-un monstru care mută graniţele fizice ale Statelor Unite în fiece oraş, cartier şi stradă a Americii. Graniţa Statelor Unite cu Mexicul trece acum prin centrul Los Angelesului, prin Atlanta, prin Spanish Harlem, pe unde vreţi voi. În foarte scurt timp, graniţele geografice cu Mexic şi Canada, cu zona Caraibelor, cu Atlanticul şi cu Pacificul au fost expandate şi trec acum prin corpul fizic al Statelor Unite; au fost subdivizate pentru import. Statele Unite devin, încetul cu încetul, numai graniţe, fiecare casă devine o fortăreaţă, fiecare comunitate se află sub asediu, graţie mega-tumorii de paranoia hrănită de Homeland Security Office. Graniţele Statelor Unite sînt internalizate de fiecare cetăţean american în parte; teama de frontieră se insinuează în psihicul individual. Discursul despre starea naţiunii al preşedintelui Bush este o ilustrare perfectă a retoricii fricii care ne ţine deja ostatici de trei ani, de la începutul aşa-numitului Război împotriva Terorii. În vremuri cu mult mai rele, americanii s-au ridicat la chemarea „nu avem a ne teme de nimic, decît de teamă". Ceea ce este foarte departe de mesajul preşedintelui, care spunea „să vă temeţi, să vă temeţi foarte tare". Graniţa este chiar la uşa dormitorului nostru – şi s-ar muta curînd în el, dacă ar fi după procurorul general Ashcroft – iar un potenţial terorist sau un posibil traficant de droguri, deghizat în „refugiat economic" sau „potenţial imigrant", stă gata-gata s-o violeze.

Cînd graniţa se mută în mintea omului, se întîmplă un lucru extraordinar: omul descoperă...

Imigrantul din sine,

acea felie suprimată din moştenirea genetică a fiecăruia ce aparţine fie unui ţăran irlandez lihnit de foame, fie unui negustoraş vorbitor de idiş. Poţi descoperi şi furia şi durerea acelui imigrant interior care încearcă să devină american şi descoperi şi cum se prea poate să-i fi trecut prin cap, nu o dată, în acest proces, gîndul de a îndrepta o armă teroristă împotriva vreunui şef al dracului sau unui poliţist plin de prejudecăţi. Şi ce-ar fi dacă acest terorist potenţial pitit în sînul imigrantului interior ar fi, de fapt, o celulă adormită, care nu aşteaptă decît să treacă de periferia minţii unui american alb din clasa de mijloc pentru a fi prinsă în flagrant delict de agenţii de la Homeland Security, în timp ce comite cine ştie ce act mîrşav?

Un astfel de raţionament devine posibil graţie unei donaţii de la National Security Agency şi New Border Fund, o organizaţie lucrativă dedicată arestului la domiciliu şi mutării graniţelor Americii în minţile americanilor.

Pentru acest serviciu extraordinar adus ţării, pentru că au permis să fie folosiţi într-o atare grandioasă manieră simbolică, imigranţii economici şi cei potenţiali ar trebui să fie răsplătiţi cu cetăţenia. Procesul prin care devii american pe această cale ar trebui să se numească avansare.

Imigrantul profesionist

Imigrantul profesionist este în realitate un american care trage un număr de foloase din statutul de fost imigrant şi capătă astfel o oarecare influenţă politică. Fundaţia Cubano-Americană este o adunare de astfel de imigranţi de profesie. Deşi puţini la număr, ei au reuşit să ţină în mînă de fier politica Statelor Unite faţă de Cuba. Alte exemple de imigranţi profesionişti sînt Henry Kissinger şi eu însumi. Nu este un secret pentru nimeni că, pînă de curînd, politica externă a SUA a fost croită de luptători ai Războiului Rece, cu nume greu de pronunţat, dar lucrurile s-au schimbat cu actuala administraţie prezidenţială, care pare că dă dovadă de un şovinism sănătos.

Cu toate acestea, imigranţii profesionişti se află în cea mai mare parte în spatele retoricii de tip „sîntem o naţie de imigranţi". Această idee şi încă alte cîteva au modelat gîndirea ultimelor două generaţii de americani-născuţi, care ar putea fi probabil numiţi...

Imigranţi ereditari

Imigranţii profesionişti sînt, în parte, răspunzători de prăbuşirea Zidului Berlinului, de deschiderea graniţelor comuniste, de graba încăpăţînată care a dat naştere Uniunii Europene şi de aproape-succesul globalismului. „Imigrantul ereditar" poate că nu merită o categorie aparte în prezenta clasificare, dar procesul prin care un „imigrant ereditar" devine american poate fi numit „prăsire".

Imigrant* qua *imigrant

Există un nou tip de imigrant în Statele Unite, de la care nu se cere altceva decît să rămînă imigrant. Mulţi dintre imigranţii din SUA nu trebuie să meargă la muncă, pentru că munca vine la ei. Genul de ocupaţie care presupune ca oamenii să se ducă să o caute în mari centre de producţie s-a mutat în afara graniţelor geografice ale Statelor Unite, şi este făcută de americanii virtuali. Dacă aceşti noi imigranţi şi-ar putea permite luxul timpului şi al computerelor, America ar veni la ei în loc, nu ar mai veni ei la America. Dar, desigur, lucruri precum războaiele civile, genocidul şi foametea nu prea îngăduie luxul timpului. În schimb, au venit ele aici şi s-au instalat în etno-enclave.

America nomadă post-industrială poate fi foarte bine modelată cultural după tot soiul de „mici Kievuri", „mici Cambodgii" şi „mici Haiti-uri", enclave etnice fie reale, fie simulate, pentru a răspunde cererilor de viaţă ale mîinii de lucru descentralizate care locuieşte într-un sat global unde iluzia graniţelor va mai fi necesară doar din punct de vedere psihologic, după ce graniţele geografice vor fi fost şterse sau puternic securizate de Homeland Security.

Economia globală va retrasa, odată şi-odată, toate graniţele, în conformitate cu nevoile circuitelor comerciale, formînd o lume complet virtuală. În orice caz, va exista o distincţie foarte strictă între frontierele imaginare, unde se întretaie marile circuite comerciale, şi coordonatele fizice ale enclavei fiecăruia dintre noi. În lumea aceasta care stă să se nască, aceşti imigranţi *qua* imigranţi vor fi apreciaţi exact pentru ceea ce sînt: imigranţi. Nu va fi nevoie să fie transformaţi în americani în sensul vechi al cuvîntului, ci numai în măsura în care pot vinde non-imigranţilor tot felul de mode şi moduri de imigrant. Chiar şi acum, etno-enclavele deţin tot felul de locuri interesante unde poţi mînca, iar limbile străine vorbite acolo sînt un fundal sonor plăcut pentru urechile post-industriale lovite de plictis. Este, cu certitudine, mai ieftin să călătoreşti în astfel de etno-enclave decît în ţările de origine, mai ales acum, cînd călătoriile şi frontierele au devenit aşa periculoase.

Pericolul care îi paşte pe aceşti noi imigranţi în SUA este ca, într-o bună zi, să se americanizeze de-a-devăratelea şi să-şi piardă *raison d'être,* marfa de valoare pe care o au de oferit Americii contemporane. Copiii imigranţilor părăsesc, prin tradiţie, cultura părinţilor şi plonjează, cu capul înainte, în societatea americană. Cînd societatea americană plonjează, cu capul înainte, în aceste originale simulacre de etno-cultură, copiii acestor imigranţi vor instituţionaliza acea etno-cultură – s-a întîmplat deja în multe locuri – schimbînd înfăţişarea şi consistenţa Americii.

Lucrul acesta nu este deloc ne-american. Procesul acestei americanizări prin dezamericanizare poate fi denumit „skeumorfoză" – un termen de arhitectură care înseamnă „a reţine stilul cel vechi pentru a sugera continuitatea cu un nou conţinut, cum ar fi imprimarea unui ornament în formă de cal pe capota unei maşini pe nume Mustang".

În concluzie, am cîteva recomandări pentru Homeland Security Office şi INS în ceea ce priveşte imigranţii şi frontierele.

1. Vă rog să nu depăşiţi norma de două metafore generatoare de paranoia pe săptămînă. Ţineţi minte că, oricare ar fi treaba cu această „securizare a patriei", în America *business is business,* aşa că nu uitaţi că oligarhia nu are nici un fel de prejudecăţi: forţa de muncă e forţă de muncă. Ţineţi minte pentru cine lucraţi.

2. Securizarea frontierelor în faţa străinilor şi securizarea minţilor noastre în faţa gîndurilor rele este cea mai sigură cale de a recrea atmosfera psihologică a ţărilor comuniste pe care tocmai le-am înfrînt în Războiul Rece. Nimeni nu pare a fi pregătit pentru acest crunt efect secundar de transfer mental de la comunişti, care se derulează *sub rosa,* în timp ce noi sărbătorim victoria. Pe vremea aceea, se poate să fi existat şi alte transferuri *sub rosa*, cum ar fi cele de tehnologie nucleară, dar nu subestimaţi viclenia comuniştilor.

3. Fiţi permanent vigilenţi în ceea ce priveşte „teroristul interior". Fiecare purtăm cu noi cîte o bucăţică, cum le place celor de la Hollywood să spună în şedinţele de prezentare de scenarii. *Ah, un film cu criminali în serie. Cu toţi avem în noi un crîmpei de criminal în serie!* Teroristul din sine este o creatură fără fruntarii, fără forme, născut din contradicţiile ideologice precum o meduză din val. E greu de văzut, e periculos şi e aproape pretutindeni.

4. Gîndiţi. Gîndiţi fără încetare la ziua de mîine.

Şi nu uitaţi bolul cu sugestii, lîngă uşă, acolo unde voi da şi autografe pe noua mea carte.

(Această lectură a fost prezentată la 28 aprilie 2004, la Providence, Rhode Island, la „Homeland Insecurity Conference" organizată de Providence Journal/*Brown University)*

traducere de Ioana AVĂDANI

aduse cu poșta

Ghişee româneşti în lume

● Tema oferită este una incitantă. Nu pentru că neapărat noi, de dincolo, am avea lucruri extraordinare de povestit, ci pentru că, trecînd de cortina birocraţiei româneşti, am avut plăcerea să gustăm din fructul zemos al unei democraţii adevărate. În cazul meu, cea americană. Neputinţa unui sistem administrativ, îmi place să cred că nu vine din reaua voinţă a indivizilor care îl alcătuiesc, ci dintr-o neconcordanţă cu „normalul" a întregului angrenaj. Buna intenţie individuală se sparge, bănuiesc, la atingerea unei orînduieli pietrificate, probabil moştenite din vremurile nu de mult apuse. Însuşi sistemul politic în România nu este creat pe fundamente de merit care să incite politicianul şi, la rîndul lui, administratorul social la excelenţă. Dar aceasta este, însă, o altă discuţie...

Cel mai bun argument este exemplul şi, din nefericire, aş spune, eu am unul. Locuiesc în Sacramento, capitala Californiei, oraşul unde, după estimările noastre, s-ar afla între zece şi cincisprezece mii de români. Mulţi dintre ei cu drept de vot. Pînă acum, singura variantă de a vota era deplasarea în San Francisco, adică vreo patru ore de condus tur-retur, distanţă care, chiar pentru o ţară de globe-trotteri precum este America, rămîne sesizabilă. Aşa încît, ştiind că se apropie alegerile din noiembrie, am telefonat la consulatul românesc din Los Angeles pentru a deschide un centru de vot în Sacramento, unde o doamnă cu vocea plinuţă m-a asigurat că voi primi un răspuns în cîteva zile. Au trecut săptămîni, nimic nu s-a întîmplat, aşa că, acum cîteva zile, am mai lăsat un alt mesaj pentru a fi contactat. Nu doream decît să ştiu dacă există o posibilitate legală de a duce la îndeplinire aşa ceva, cu atît mai mult cu cît pot pune la dispoziţie clădirea unde îmi desfăşor activitatea de asigurări. În paralel, am trimis şi un e-mail, tot la consulat, care, probabil, s-a pierdut în eter...

Lipsa de răspuns mi s-a părut cu atît mai dizarmonică, cu cît în Statele Unite orice senator ori reprezentant public îşi face un titlu de mîndrie şi rămîne ca o dovadă de excelenţă uşurinţa prin care cetăţeanul poate intra în contact cu acesta. Mai mult, nu de puţine ori ai plăcerea să primeşti chiar o scrisoare olografă din partea înaltei oficialităţi, ca răspuns la întrebarea sau cererea făcută.

Concluziile vi le las dumneavoastră să le trageţi. Pînă atunci, se pare că slujbaşii publici de la consulatul românesc din Los Angeles nu au conştiinţa prezenţei lor ca legătură între individ şi societate, precum a acarului care trebuie să schimbe macazele în miez de noapte, aşa cum nu am văzut, încă, parlamentari români care să renunţe la girofar şi maşini de serviciu în favoarea bicicletei, cum s-a întîmplat în Germania. Pînă atunci vom bate la porţi închise, în spatele cărora ei rîd şi se prefac că se numesc funcţionari publici, iar noi, împrostiţii de votanţi şi ameţiţi de democraţia noastră originală, vom sta de cealaltă parte spăsiţi, sperînd ca într-o zi să primim un mic semn de... normalitate.

Alain IONESCU

● Anunţînd, pe scurt, conţinutul scrisorii mele, care ştiu că nu se va deosebi cu nimic de celelalte, menţionez că aş face orice pentru ca să evit contactul direct cu administraţia publică în general.

În ceea ce priveşte administraţia consulară din străinătate, mai precis din Madrid, Spania, e pur şi simplu o proiecţie a celei din România, o cetate inexpugnabilă. Cel din spatele ghişeului continuă să creadă că e superior, cel din faţa ghişeului – care mai mereu e „solicitant" – continuă să-şi asume rolul de supus, cu aceleaşi fraze precum „Haideţi, domnu'...." sau „Vă rog io frumooos...!!!", cu bancnote strecurate mai pe furiş, mai în văzul lumii ş.a.m.d.

Bonuri de ordine pentru peste trei luni pentru o traducere legalizată, cozi pe trotuarul din faţa clădirii consulatului şi conversaţii sporadice şi laconice, cu nefericitul angajat care din cînd în cînd scoate capul pe o portiţă făcută în gardul cu zăbrele de fier gri pentru ca să strige liste, să facă ordine, în fine... Nu vorbeşte spaniola, dar nici nu se jeneză; contează pe faptul că cineva din cei prezenţi poate vorbi cu eventualul cetăţean spaniol care vine să ceară informaţii la consulatul României. Precizez: la consulat, pentru că la ambasadă e altă Mărie! Dar cu aceeaşi pălărie!

Oficiului de relaţii cu publicul – cu un orar strict, dar nu pentru toată lumea! – i s-a rezervat o cămăruţă la demisol, a cărei uşă e în permanenţă deschisă, inclusiv iarna. Evident, „spatele ghişeului", unde stă Funcţionarul, se află în altă cameră, unde-i cald şi bine.

Imposibil să nu remarci haosul şi dezordinea cu care românii formează cozi, ca şi cum experienţa în materie de pe vremea dictaturii nu le-ar fi servit decît la a renega orice spirit al ordinii. Cred că continuăm să credem că spiritul legii e de natură pur politică, că nu are de-a face cu societatea, şi pentru asta îl dispreţuim.

Atmosfera e stresantă: funcţionarii te zoresc, cei din jur, la fel, mitocănia e la ordinea zilei, feţele sînt crispate, orice greşeluţă sau întrebare suplimentară sînt sancţionate. Mă opresc aici. Ştiu că opinia mea nu diferă întru nimic de celelalte, dar mă bucur că o pot exprima.

Adina POPESCU

Cătălin MANOLE

Doi imigranţi din Est la Paris

Mircea şi Cristi sînt sportivi de unsprezece ani. Amîndoi şi-au decorat camerele cu medaliile cîştigate. Mircea: unsprezece medalii de aur, două de argint şi patru de bronz. Cristi: opt medalii de aur, una de argint şi cinci de bronz. Bine, mîndria lor este că fiecare deţine cîte o medalie de Campion Naţional al României. Întîmplarea care i-a adus pe cei doi împreună a fost că au luat la facultate în acelaşi an şi s-au întîlnit pe una dintre saltelele sălii de antrenament a Universităţii. Discuţia dintre ei, începută astfel în prima zi de facultate, s-a prelungit apoi în cafenelele oraşului, în parc, pe străzile cu oameni trişti ale unui oraş gri din România. Concluzia lui Cristi a fost: „Facem sport de la 9 ani şi, după o viaţă de antrenamente – teroare: n-avem bani, n-avem nimic, locuim la părinţi. Urmează patru ani de facultate, ieşi profesor printr-un sat la mama naibii, cu un salariu de mizerie, noroi, frig, cu autobuzul, şi după încă patruzeci de ani ieşi la pensie şi mori singur într-o garsonieră, uitîndu-te la *Tucă Show*". Iar Mircea a adăugat: „Colegi de-ai mei au plecat la circ şi au umblat cu circu' în toată lumea, au făcut bani, şi-au luat maşini, casă. Unii au reuşit şi au plecat. Ce, pentru noi nu există un loc în Europa?"

Au stabilit ca dată de plecare „în Occident" 28 noiembrie 2003 şi ca ţintă, dacă tot visau şi nu costă – Paris. Cu o săptămînă înainte de plecare rămînea de rezolvat cea mai dificilă problemă: banii. Pentru transport şi-au vîndut telefoanele mobile şi şi-au amanetat lănţişoarele de aur. Cu chitanţa de amanet în mînă, Mircea şi-a promis că într-o zi se va întoarce cu bani şi îşi va recupera lănţişorul, cadou de majorat din partea mamei sale. Pentru bani de buzunar au împrumutat – Mircea de la o mătuşă, Cristi de la antrenorul său, căruia a trebuit să-i promită că nu va abandona sportul.

Aşa s-au trezit Mircea şi Cristi în ziua stabilită, fiecare cu cîte o geantă de voiaj nu prea mare, făcînd autostopul pe marginea şoselei ce ducea spre satul Sein.

În Montreuil

Din satul Sein pînă în Paris au călătorit o noapte şi o zi, într-o dubiţă, alături de şase ţărani care mergeau să lucreze pe şantier. Nu prea vorbăreţi. Mîini mari, piele aspră. Pantofi scîlciaţi. Din loc în loc, microbuzul se oprea în parcări bine ştiute, în bodegi la margine de şosea, unde oamenii păreau să se cunoască între ei. „Navetişti Schengen", muncitori la negru în Franţa, în Germania, sau cu cine ştie ce alte ocupaţii dubioase, care le făcuseră privirea lunecoasă şi vorba scumpă. La apariţia celor doi îşi făceau cu ochiul: „Tineri, tineri. Cîţi ani aveţi, mă, băieţi? Nouăsprezece? Aha, mergeţi la furat! Ha! Ha!".

Noaptea, pe la 1, au intrat în Paris şi şoferul l-a sunat pe Gigi, neamul lui Cristi: „Vezi că am ajuns. Îi las pe băieţi în Porte des Lilas". Ceea ce a şi făcut. I-a lăsat într-o benzinărie şi le-a spus să aştepte. În cele din urmă, a apărut Gigi. Cu maşina personală. Tot ce ştiau despre el era că locuieşte la Paris şi că poate să îi ajute cu casa. Nu ştiau cu ce se ocupă. Cei doi şi-au zis că, probabil, la el acasă veceul e comun şi că vor fi nevoiţi să doarmă pe saltea. Ceea ce era suportabil pentru cîteva zile în care ei vor face bani. Au ajuns acasă, undeva într-o margine a Parisului, Montreuil, şi singurul cuvînt în mintea celor doi a fost: *Dezastru*. O baracă din carton, fără curent electric, luminată cu lumînări, cu un veceu comun afară, în care nu puteai intra. Apa curentă – o ţeavă cu apă rece în faţa barăcii. Alături de coşmelia lui Gigi, un garaj unde oamenii încă nu se culcaseră. În lumina galbenă a lumînărilor din garaj, prin valul de fum gros, cîţiva indivizi se antrenau la alba-neagra, femei, copii, în total treisprezece inşi înghesuiţi în zece metri pătraţi, într-o cutie de beton fără geamuri.

Cristi s-a culcat cu Gigi în pat, Mircea jos, pe o saltea. Era cald pentru că aveau un reşou cu gaz, dar lui Mircea îi era teamă de şobolanii pe care îi auzea fojgăind afară, pe lîngă pereţii barăcii. Le văzuse blana lucioasă, ochii mici şi sticloşi, cozile lungi, scîrboase. A doua zi de dimineaţă, Gigi i-a întrebat: „Ia ziceţi, care din voi a mai furat prin România?".

Loto-toto, mini-casino

Din lipsă de experienţă profesională, Mircea şi Cristi au fost transferaţi în echipa jucătorilor de alba-neagra. Toate echipele de alba-neagra de la Basilique Saint Denis, deci şi cele din Montreuil din care acum făceau parte Mircea şi Cristi, se strîng dimineaţa în Bar International. E cartierul lor general, pe una dintre cele mai mici şi mai strîmte străduţe din bazarul de la Basilique. De jucat se joacă, însă, pe strada principală, un fel de piaţă aglomerată, în capătul căreia se află celebra bazilică, unde sînt înmormîntaţi 43 de regi şi 32 de regine ale Franţei. Aici îşi fac de lucru echipele lui Tigaie, Manetă, Budigău şi alţii, veniţi din toate colţurile României.

Barul ţinut de Ivan, un sîrb, are două camere, una la intrare, în faţa barului, şi alta mai discretă, dincolo de un intrînd. Nimic special, ai zice că eşti într-o bodegă românească, după mesele acoperite de muşama şi fotografiile cu cascade atîrnate pe pereţi. Vin aici sîrbi, români şi turci. Însă de afară auzi muzică românească. Adrian Minune răsună din boxe cu *Jumătate eu, Jumătate tu* sau *Mi-e dor*. Toţi românii fredonează cu el.

Mircea şi Cristi au fost trecuţi mai întîi la *galerie*, la figuranţii care trebuie să strîngă public prefăcîndu-se că joacă. După mai multe încercări, Tigaie le-a zis: „Plecaţi, mă, de-aici, că sînteţi ca nişte momîi. Învaţă-i, bă, Budigău, să ţie tira". Şi au trecut la tiră, unde nici acolo nu era uşor. Ba strigau prea încet şi nu se auzea la timp, ceilalţi riscînd de cîteva ori să fie prinşi de Poliţie, ba strigau prea tare şi francezii au început să se prindă cum stă treaba şi să strige şi ei în română „Sparge-o!". Şi după ce băieţii aruncau cutiile, veneau şi cei doi să explice că nu ei au strigat şi că nu vine nimeni. Au fost lăsaţi la tiră şi pentru treaba lor de începători primeau 5 euro pe zi, de fiecare. Bani pe care nu îi mai luau: îi lăsau la chetă pentru mîncare.

Sophia

De două săptămîni lucrau la alba-neagra şi, pe lîngă faptul că Mircea şi Cristi cîştigau cît să mănînce, au început să-şi pună întrebări. De ce nimeni nu le explică cum să meargă cu metroul? De ce sînt doar duşi în piaţă dimineaţa şi aduşi seara acasă? De ce nu au văzut ceea ce văzuseră la televizor despre Paris: străzi pline de cafenele cu muzică bună, Moulin Rouge, Turnul, toate astea unde sînt?

Într-o zi a apărut în bar Mortu': „Bă, care mergeţi la furat, că am o fată şi mai am nevoie de un băiat?" Mircea şi Cristi au întrebat: „La furat, dacă e să te prindă ce îţi fac?". Mortu' a comandat trei beri şi a început: „Păi, cum să-ţi zic... Nu-ţi fac nimic. Spui că eşti minor, că nu mai faci a doua oară, şi îţi dau drumu". A doua zi, Mircea s-a îmbrăcat cu ce avea mai elegant: pantofi, blugi, pulover pe gît. Mortu' a sosit cu fata şi au plecat toţi trei. De la *un specialist* au luat o pungă de un verde ţipător pe care era desenat un porcuşor roz. Părea o pungă obişnuită pentru cadouri, din hîrtie, numai că interiorul ei fusese căptuşit de către *specialist* cu staniol, acoperit la rîndul lui de hîrtie. Era punga pentru furat, principalul instrument. Orice produs pus într-o astfel de pungă are codul de bare protejat în aşa fel încît, atunci cînd treci cu el neplătit, alarma nu se declanşează. Mircea, Mortu', porcuşorul roz şi fata au pornit-o spre marginea oraşului pentru că „Parisul e mîncat, sînt peste tot camere şi ginitori în civil". Pe drum, Mortu' l-a iniţiat pe Mircea: „Nu trebuie să îţi fie frică, nu se întîmplă absolut nimic." După care i-a dat o foaie cu date complete să o înveţe pe dinafară – nume, părinţi, adresă, dată de naştere. „Dacă te prinde, spui datele astea. După ele eşti minor, n-au ce să îţi facă. Să nu ai la tine nici un act, nici un număr de telefon, nimic."

Au ajuns la primul magazin, trebuia să fure o geacă de piele cu guler de blană, măsura X. Fata s-a dus înainte, a trecut pe lîngă el în magazin şi i-a şoptit: „Bărbaţi, rîndu' doi, a treia geacă". Dar, după aceea, a dispărut. Aşa că, singur, lîngă un domn care se uita la pantaloni, Mircea a luat geaca şi a început să o studieze. A îndesat geaca în pungă. S-a mai plimbat puţin prin magazin, s-a uitat la bluze şi a ieşit. Roşu la faţă şi cu palmele transpirate, s-a îndreptat direct spre maşina lui Mortu'. Dar ei i-au făcut semn să se ducă în altă parte, să vadă dacă nu cumva e urmărit.

Pe autostradă, Mortu' a ars sistemul de alarmă, l-a desfăcut cu un cuţit şi l-a aruncat. A zis: „Bravo! Te-ai descurcat bine". Pînă seara, la 6, Mircea nu a putut să mai fure nimic. Din cauza genţii care atrăgea imediat atenţia. Agenţii de pază îl întrebau ce e cu ea, o lasă la intrare? E goală? Şi nu îl scăpau din ochi. Pe la şase, Mortu' i-a zis: „Bă, ce dracu', vezi ce faci, că ardem gazu' de pomană!".

Mircea s-a gîndit la alba-neagra, la Cristi care îl aştepta, la Gigi şi baraca lui, la şobolani. S-a ambiţionat. La următorul magazin a intrat, a băgat o geacă în pungă şi s-a îndreptat spre ieşire. Abia la cîţiva paşi de uşă a observat că, deşi avusese încredere în Mortu', magazinul avea camere de supraveghere mascate de globuri. Prea tîrziu. O mînă pe umăr şi cineva îi cere să deschidă punga. N-a încercat să fugă, nu a protestat. Ştia că l-au prins. Şase agenţi de pază uriaşi l-au condus într-un birou. A traversat magazinul înconjurat de cele şase gorile. „Parcă aş fi un star!" s-a gîndit şi, pentru un moment, şi-a amintit că era campion şi toţi îl aplaudau, că pentru el, aflat pe cea mai înaltă treaptă a podiumului, s-a intonat *Deşteaptă-te, române*. Acum era cam tîrziu pentru deşteptare: l-au prins. În birou, i-au dat un suc şi l-au servit cu ţigări. I-au cerut datele şi el le-a recitat pe cele învăţate de pe fiţuica lui Mortu'. A venit şi fata care l-a prins, colegii au felicitat-o. Rîdeau toţi şi Mircea a întrebat-o cum o cheamă. O chema Sophia.

Dacă ne-am fi întîlnit altfel, te-aş fi invitat în oraş, Sophia. Ţi-aş fi spus că sînt campion naţional şi ţi-aş fi povestit despre România, despre oraşul meu, unde toată lumea mă cunoaşte. Dacă aş fi ştiut înainte că lucrezi aici, aş fi venit numai aşa, să te văd, să stăm de vorbă...

O noapte

La Comisariat mai întîi l-au lăsat legat cu cătuşe de-o bancă. Apoi i-au dat să completeze o fişă şi, cînd nu a mai ştiut să o completeze, pentru că nu înţelegea nimic din ce era scris acolo, au sunat un translator. L-au dus într-o cameră unde l-au dezbrăcat „de la A la Z". Era nespălat de două săptămîni, mirosea a transpiraţie. S-a dezbrăcat încet. Un poliţist cu mănuşi a început să îi controleze hainele. A căutat chiar şi în pachetul cu şerveţele şi atunci a înţeles de ce Mortu' îi spusese să nu aibă nimic cu el. Dar el avea. Sub tălpicul adidasului păstrase un colţ de hîrtie, unde notase, mic, numărul de telefon al lui Gigi. Poliţistul a luat primul adidas şi a început să îl bată cu putere de pămînt. Apoi l-a luat şi pe al doilea. Mircea tresărea la fiecare lovitură de podea. Dar numărul nu a căzut. Închis într-o celulă, a început să se gîndească ce-i va spune translatorului a doua zi. Pe la unu noaptea, doi poliţişti au intrat în celula lui. I-au pus cătuşele şi l-au dus la un spital unde i s-a făcut o expertiză cu raze X la oase, pentru a se verifica dacă într-adevăr e minor. E o analiză fără valoare de probă. Rezultatul a fost clar: e major. A doua zi, după întîlnirea cu translatorul, a fost eliberat.

Un loc oricît de mic

Mircea s-a întors la barăcile din Montreuil. Gigi nu mai putea să îi ţină pe amîndoi, unul dintre ei trebuia să plece. S-au gîndit la o soluţie şi, în cele din urmă, au găsit-o în agenda lui Cristi: familia Marin. Cu fiica lor Cristi fusese coleg la facultate şi ea îi dăduse numărul. *Dacă ai nevoie de un sfat*. Avea nevoie de o casă. S-au hotărît să fie Mircea cel care va pleca. S-a dus la cabina telefonică cu inima strînsă.

Doamna Marin face menajul la negru pentru cinci familii de francezi, domnul Marin munceşte pe şantiere, cu ziua sau „la lucrare". Sînt aici de cîţiva ani şi au reuşit să îşi facă o situaţie: au închiriat un apartament, cîştigă destul cît să trimită şi în ţară ceva bani pentru fiica lor. „Cum să nu te primim? Doar nu o să dormi în stradă. Şi noi am trecut prin asta la început, ştim cum e. Vino!" Minciunile aranjate bine în minte, ultimul rînd de haine curate, păstrate pentru ocazii. În timpul cinei, Mircea a fost supus unui adevărat interogatoriu. Dar asta contează mai puţin. Important este că, după mai bine de două săptămîni, a făcut un duş fierbinte. Apoi s-a culcat într-un pat moale. Lenjerie parfumată. Radio: Cheri FM. A doua zi, mic dejun: pîine prăjită, unt, dulceaţă, lapte, *croissant* şi toate aşezate pe o faţă de masă albă, în farfurii curate. Domnul Marin l-a luat să viziteze împreună Parisul. I-a cumpărat bilete de metrou şi i-a explicat cum se circulă, ce e RER-ul, unde schimbă. S-au plimbat pe Champs-Elysées, la Arcul de Triumf, în Jardin de Luxembourg. Au văzut Sena şi buchiniştii, au ajuns pînă la Turnul Eiffel. Era soare, frumos, oamenii erau veseli şi îmbrăcaţi colorat. Cu ochii la Turn, mi-am zis: „Nu se poate, nu se poate să nu am şi eu un loc în Parisu' ăsta! E prea fain să nu am şi io un loc, oricît de mic!".

Mai tîrziu a sunat doamna Marin, care i-a anunţat că mîncarea e gata şi se pot întoarce pentru masă. Mirosea de pe scări a mîncare bună. Urcau şi Mircea se gîndea la Cristi, care la ora aia era încă în piaţă, tira.

Epilog

După alte cîteva săptămîni, Cristi a întîlnit trei români dispuşi să îl primească pe credit în apartamentul lor de lîngă La Chapelle. Cum ei lucrau pe şantier, aşa a început Cristi să lucreze la lifturi, deşi la început ştia despre ele doar să apese pe buton. A învăţat, i-au explicat ceilalţi şi acum pleacă împreună cu ei, tremură dimineaţa pe şantier, fără să ştie de ce să se apuce pînă nu vine şeful, un român cu naţionalitate franceză. Finisează lifturile în clădiri aproape terminate, o muncă nu prea grea, plătită la negru cu o sumă uriaşă pentru Cristi şi noii săi prieteni: 1.600 de euro pe lună. În Franţa, cîteva mii de români muncesc la negru pe şantiere.

Mircea, prin familia Marin, a găsit de lucru mai întîi la o bătrînă căreia îi pregătea prînzul. A stat într-un apartament cu trei români şi doi chinezi, a lucrat cu ziua pe şantier. Într-o zi, a cunoscut-o pe Cornelia, studentă la Paris, la doctorat. Locuieşte cu tatăl ei, fost şef pe locomotivă venit aici să lucreze la negru într-o *crêperie* ca să îşi ajute fata să îşi termine studiile; cînd bea un pahar în plus vorbeşte despre pasiunea lui, apicultura, bate cu piciorul în podeaua camerei de lîngă Place d'Italie şi cîntă *Noi sîntem români, noi sîntem aici pe veci stăpîni!* Mircea s-a mutat la ei. Acum lucrează într-un restaurant italienesc, lîngă Chatelet. Întinde blatul, pune jambon, presară caşcaval, serveşte clienţii, descarcă marfă. E plătit cu 5 euro pe oră. Nu spune nimic despre camera lui plină de medalii, printre care cea de Campion Naţional. Se gîndeşte că, poate, mai tîrziu, cînd va învăţa mai bine limba franceză, va putea să dea din nou la facultate şi va continua cariera sportivă. Deocamdată, este un imigrant din Est care munceşte la negru într-o pizzerie. „Margherita? J'arrive, monsieur!"

Notă: Pentru a proteja identitatea celor doi campioni, numele care apar în acest reportaj nu sînt cele adevărate. Poreclele sînt, însă, cele reale.

George ONOFREI

Double Je a făcut duble la Iaşi

Vreme de o săptămînă (între 9 şi 15 iunie a.c.), Bernard Pivot s-a aflat la Iaşi la invitaţia Centrului Cultural Francez în căutarea oamenilor „care au cel puţin două culturi". Double Je *la Iaşi a însemnat realizarea a zeci de dialoguri cu personalităţi (dar şi personaje) din mediul francofon ieşean. Pivot a profitat de ocazie pentru a scoate încă o dată limba franceză din cadrul său natural, special pentru telespectatorii France 2 şi ai TV 5. Locurile de filmare au reprezentat un secret chiar şi pentru realizator. Potrivit conceptului* Double Je, *întîlnirile cu invitaţii au loc fie la domiciliul acestora, fie într-un spaţiu care îi defineşte. Din acest motiv, nici măcar jurnaliştii insistenţi, care au vrut să ştie neapărat „unde filmează domnul Pivot", n-au aflat mare lucru: programul a rămas, pe toată durata filmărilor, o mare necunoscută.*

Joi, în prima zi „pe teren", echipa de la *Double Je* s-a întîlnit cu jurnalista Vanda Condurache, la TVR Iaşi. Redactorul-şef al postului ieşean de televiziune mărturisea că i-a fost foarte greu să îşi stăpînească emoţiile în condiţiile în care urma să fie vizitată la locul de muncă de unul dintre jurnaliştii pe care îi adoptase ca model. Dupăamiază, Bernard Pivot a discutat la Editura Polirom cu editoarea Lidia Ciocoiu. Între temele de discuţie şi-a făcut loc şi recentul proiect „Votează literatura tînără". „Am fost foarte impresionat de evoluţia editurii la care lucrează această tînără editoare. Polirom publica 15 cărţi în 1995. În 2004, publică 250 de cărţi. Mi se pare că este un adevărat fenomen", a declarat entuziasmat Pivot la conferinţa de presă.

A doua zi de filmare a început la Biblioteca Centrală Universitară. Găsirea locului în care avea să se producă interviul lui Pivot cu Alexandru Călinescu, directorul BCU, a durat aproape o jumătate de oră. Producătoarea s-a oprit asupra depozitului de carte de la ultimul etaj. Liftul care poartă volumele între depozit şi sala de împrumut face un zgomot care echipei de producţie i se pare plăcut. „Auziţi! E cultura cea care urcă", observă Pivot, amuzînd asistenţa formată din echipa de producţie şi bibliotecarele care forfotesc printre rafturi. Pivot şi Călinescu păşesc de-a lungul unui culoar străjuit de rafturi imense cu cărţi. Discuţia se axează pe felul în care poate fi împletită meseria de „intelectual" cu cea de „funcţionar"

într-o instituţie precum Biblioteca Centrală. Interviul propriu-zis – o discuţie despre tinereţea „francofonă" a intervievatului, care la 17 ani a văzut în limba franceză un mod de viaţă, despre tradiţia francofonă a Iaşului – plecînd de la prinţii fanarioţi şi ajungînd la contribuţia generalului Charles de Gaulle. „Sînteţi dezamăgit după aceşti 15 ani de libertate?" Întrebarea lui Pivot aduce un răspuns „bivalent": nu – pentru că a fost cîştigată libertatea de a vorbi şi cea de a circula; da – pentru că s-ar fi putut face mai mult.

La ora prînzului, echipa s-a întîlnit cu un grup de studenţi ai Asociaţiei Studenţilor Francofoni. A discutat cu ei pe iarbă, în parcul din Complexul Studenţesc „Titu Maiorescu". Dialogul s-a purtat în jurul unui carton cu prăjituri: „Cine sînteţi?", „Ce vreţi să deveniţi?", „Aveţi sentimentul naţional?".

Ziua de vineri s-a sfîrşit în sala de spectacole a Centrului Cultural Francez. Luiza Vasiliu, tînăra coordonatoare a trupei de teatru a Liceului „Mihai Eminescu" – trupă care joacă numai piese în limba franceză – a fost, la cei 19 ani ai săi, cea mai tînără prezenţă din emisiunea lui Pivot „turnată" la Iaşi. Pivot e cucerit. „Sigur nu locuiţi în Franţa?" Au vorbit despre literatură, dar şi despre pasiunea numărul 1 a Luizei – teatrul.

Sîmbătă a avut loc conferinţa de presă. Bernard Pivot le-a povestit jurnaliştilor despre începuturile sale în televiziune, la 28 de ani: „După prima emisiune, care avusese loc în direct şi fără vreo repetiţie, a doua zi, directoarea canalului de televiziune m-a sunat şi mi-a spus: «Emisiunea dumneavoastră nu a fost bună. Aveaţi o vestă îngrozitoare, dar sînteţi făcut pentru televiziune.» Mi-am schimbat vesta şi am încercat să îmbunătăţesc emisiunea". O întrebare care a fost repetată obsesiv a fost cum s-a realizat selecţia invitaţilor. A fost cumva Centrul Cultural Francez cel care şi-a impus părerea? „Domnul Lévy ne-a trimis o listă cu personalităţile francofone din Iaşi. Am ales oameni de vîrste şi profesii diferite care să creeze o diversitate. Dar au avut loc şi interviuri care nu fuseseră prevăzute."

Ziua continuă cu o vizită la Baia Turcească, un complex aflat, în prezent, în ruină. Deşi există proiectul transformării sale în galerie de artă contemporană (susţinut cu tărie de directorul Centrului Cultural Francez, Paul Lévy), banii se găsesc cu mare greutate. Echipa *Double Je* decide că acesta este locul cel mai nimerit pentru a-l filma pe Alex. Leo Şerban, singurul invitat al lui Pivot „de la centru". Un argument a fost şi acela că la Baia Turcească este organizată bienala de artă contemporană „Periferic". Bernard Pivot vrea să afle de ce românii primesc premii la marile festivaluri de film doar pentru scurt-metraje, dacă Ministerul Culturii are proiecte coerente de susţinere a tinerilor artişti... Alex. Leo Şerban: „Din nefericire, ministrul Culturii este istoric şi istoric de artă şi ca atare încurajează mai degrabă conservarea patrimoniului decît creaţia". Din nou, filmările durează destul de mult. Alături de Pivot, un critic de film trebuie să suporte chinurile „dublelor". „Eu de obicei stau în sală şi-mi notez în minte." Între invitaţi s-au mai numărat graficianul Felix Aftene şi profesorul de limba franceză de la Liceul „Mihai Eminescu", Ionuţ Biţa.

Întrebat, la un moment dat, cum i se pare Iaşiul, Bernard Pivot a răspuns printr-o formulă care ar putea face istorie: „Iaşiul e ca un oraş la sat".

Radu Pavel GHEO

Filmele şi spectatorii

– de la TV Bucureşti la TV Budapesta –

De mai bine de doi ani, plătesc cablul TV aproape degeaba. Spun „aproape", fiindcă pe ici, pe colo, mai zac cîtva timp în faţa televizorului (de obicei pe Discovery sau Animal Planet), dar un film de calitate şi – vă rog, dacă se poate – neamerican... mai rar. Sau, ca să ajung unde vreau, mai rar ca la alţii. Mai scapă şi televiziunile româneşti filme bune – americane sau nu –, dar pe noi comparaţiile ne omoară. Iar eu am făcut comparaţia. Cu ungurii.

În Timişoara (şi, bănuiesc, în întreaga zonă de vest a României), firmele de TV prin cablu au în pachetul de bază două-trei posturi maghiare, două-trei posturi sîrbeşti, două-trei posturi germane. S-au adaptat publicului şi specificului zonei. Din cauza asta mor de ciudă că nu ştiu maghiară. Şi, ca să-i dau ranchiunei mele un lustru ştiinţific, am făcut o statistică. Am luat patru posturi TV româneşti cu audienţă ridicată (România 1, România 2, ProTV şi Antena 1) şi patru posturi maghiare aproximativ echivalente (Budapesta 1, Budapesta 2, Duna TV şi TV2). Regulile mi-au fost minimale, ca la orice diletant:

– am calculat numărul filmelor difuzate de aceste posturi pe o perioadă de două săptămîni. Întîi pe posturile româneşti, apoi pe cele maghiare;

– am evitat să fac o discriminare de tipul „privat – de stat", fiindcă din punctul de vedere al telespectatorului e totuna: fiecare post reprezintă un număr în memoria telecomenzii, o opţiune între altele;

– am omis din calcul posturile oarecum specializate într-o direcţie sau alta (gen TVR Cultural sau Pro Cinema), încercînd să stabilesc opţiunile realizatorilor de programe de la posturile „generaliste". Aşa am putea bănui şi ce părere au acei realizatori despre gusturile „publicului larg". Pe de altă parte, trebuie spus (poate şi aude cineva) că în unele oraşe TVR Cultural se vede execrabil sau deloc *prin cablu*, deci nici nu merită luat în calcul ca opţiune.

Ei, şi-acum, după vorbăria de mai sus, care fie v-a stîrnit atenţia, fie v-a plictisit, fie – în fine – v-a lămurit că am de gînd să critic iar, cu răutate, biata noastră realitate autohtonă, să trecem la cifre.

Primul criteriu semnificativ e, desigur, *cantitatea* şi în special cantitatea de *filme americane* versus *neamericane*. Aşadar, în perioada 22 mai – 4 iunie 2004, la cele patru posturi TV româneşti sus-amintite am numărat 76 de filme artistice (ca să le zic aşa). Cele patru posturi maghiare au difuzat, la rîndul lor, 102 filme. Avantaj – ei. Din filmele transmise în România, 67 erau americane, adică 88%. Mult. În Ungaria, din 102, doar 59 erau americane (58%). Nu comentez.

Desigur, dacă am vorbit de cantitate, trebuie să pomenesc ceva şi de *calitate*. E un criteriu subiectiv, dar nu irelevant, aşa că voi fi subiectiv şi voi aminti filmele pe care aş fi vrut să le văd (sau chiar le-am văzut). La români mi-au atras atenţia *Once upon a Time in America*, *Amantul* (film francez, cu Jane March, dar pe care l-am văzut deja de vreo trei ori în ultimii ani), *Natural Born Killers* (zău dacă filmul ăsta n-a fost rulat şi răs-rulat!), parcă şi *Arunc-o pe mama din tren* (deşi comicul mi s-a părut cam chinuit). Recunosc, nu sînt un cinefil înrăit şi gusturile mele sînt cam eclectice. Dar, chiar dacă – de exemplu – mi-e simpatic Arnold Schwarzenegger în comedii, nu pot să-l văd a patra oară cu *Kindergarden Cop*.

Iar aici se cam termină totul. Restul sînt în general filme de serie B, cu împuşcături, bubuituri, pupături, depăşiri, prăbuşiri, despărţiri şi tot ce mai poate produce rutina şi lipsa de imaginaţie. E drept, pe TVR Cultural puteai nimeri peste cîteva filme finlandeze *(Omul fără trecut* al lui Kaurismaki merita văzut), franceze, coproducţii europene, ba chiar şi o ecranizare slăbuţă a *Fraţilor Jderi*, dar... am zis că vorbim de posturile „generaliste". Nu amestecăm merele cu cîrnaţii.

La televiziunile maghiare generaliste opţiunile sînt mai diverse şi, dacă ne referim la istoria cinematografiei, se întind pe o perioadă mai lungă. Am notat *Piciul* lui Chaplin (anii '20), un film cu Bob Hope şi Bing Crosby, unul cu James Cagney, altul cu Fred Astaire, altul cu Cary Grant şi Sophia Loren, *Columbo* (îmi place Peter Falk), *Cum să te măriţi cu un milionar* al lui Negulesco (şi cu MM), *Papillon* (Dustin Hoffman, Steve McQueen), *Hoffa*, un Robert Altman cu Tim Robbins şi Whoopi Goldberg, un film francez cu Louis de Funés, *Cei şapte magnifici*, un western cu John Wayne din 1968, *Barton Fink* al fraţilor Coen, plus altele de care n-am auzit eu... În două săptămîni.

Mai există un al treilea aspect care merită atenţie şi care porneşte de la cantitate. E vorba de *diversitatea* filmelor neamericane, cu care se războiesc azi cinematografiile europene. Aşadar, la televiziunile româneşti, cele 9 filme neamericane (12 % din total!) se împărţeau astfel: 3 coproducţii, 3 filme franţuzeşti, 1 german, 1 canadian, 1 italian. Şi gata. La televiziunile maghiare, cele 43 de filme neamericane (42 % din total – comparaţi!) erau: 11 coproducţii, 6 filme franţuzeşti, 5 italiene, 3 britanice, 1 polonez, 1 finlandez, 1 canadian, 1 ceh, 1 grecesc, 1 spaniol, 1 australian, 1 irlandez. Spuneţi, de cînd n-aţi mai văzut un film irlandez? Sau polonez, ceh, rusesc... Să mai spun că nici cele 11 coproducţii nu erau exclusiv americano-ceva (deşi o coproducţie americano-iugoslavă sună interesant), ci şi europene: italo-franceză, ceho-slovenă (asta pe lîngă filmul ceh amintit), româno-franceză – adică *Balanţa* lui Pintilie, film pe care maghiarii îl difuzează mai des decît românii.

În fine, ar mai rămîne să spun ceva despre *autohtonitate* (zic aşa ca să păstrez rima în *-tate)*. Pe cele patru posturi româneşti luate în discuţie nu am găsit nici un film românesc. Dar şi cînd le vezi... De comisarul Moldovan m-am săturat mai tare ca de *BD la munte, la mare şi-n orice împrejurare*. În fine, să trecem 0 (şi 0 %) pentru filmele româneşti şi să ne mutăm la vecinii noştri din UE. Poate aţi observat că, mai sus, cele 43 de filme neamericane enumerate la televiziunile maghiare erau doar 33. Restul de 10 sînt filme maghiare. Adică vreo 9-10 %.

Mă opresc aici. Ar fi multe de comentat, dar nu sînt eu cel mai nimerit s-o facă. Mă întreb doar dacă o mînă de filme ceheşti, maghiare, poloneze, spaniole sau suedeze o fi mai scumpă decît kilogramele de stupizenii transmise la ore de vîrf? Sau televiziunile noastre sînt aşa de sărace, încît îşi cîrpesc transmisiunile precum făcea Hagi Tudose cu anteriul? Nu ştiu.

Din perspectiva mea de spectator nespecialist, regret sincer atît: că nu am învăţat maghiara. Fiindcă – probabil că ştiţi – filmele transmise de maghiari au mai întotdeauna sonorul sincronizat în limba ţării, ca şi în Germania. Dar *Puştiul* lui Chaplin tot pot să-l văd. Sîc!

Teodor BACONSKY

turn înclinat

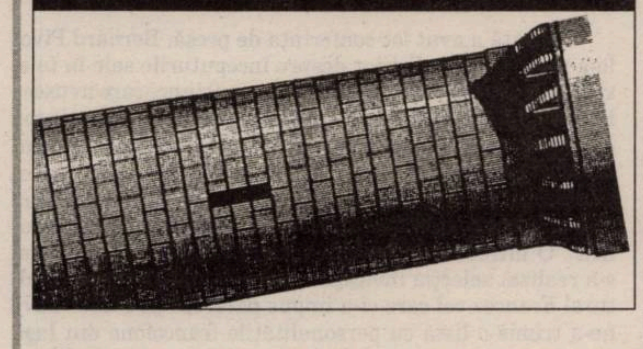

Septuaginta

Asemnala importanţa Marelui Cod (biblic) în cultura popoarelor europene pare la fel de uşor ca şi a recunoaşte că, pe un cer nocturn, luna rămîne mereu astrul cel mai vizibil. Simplu spus, nimic din gîndirea, artele şi imaginarul Europei nu e străin de Biblie: pînă şi patrimoniul greco-roman (precreştin) a fost remodelat în matricea Revelaţiei. Oricare naţiune de pe vechiul continent şi-a conturat identitatea în ambianţa Scripturilor. Limba literară, primele forme de educaţie, tezaurul paremiologic, etica socială şi familială, doctrinele politice, sistemele de guvernare sau structurile vieţii cotidiene au fost fiecare – în diferite moduri şi măsuri – întipărite cu sigiliul Cuvîntului divin.

Am primit şi noi Biblia, după cum s-a nimerit. Textul sacru a impregnat viaţa liturgică, omiletica, iconografia cultă sau vernaculară, a cucerit teritoriul primei literaturi naţionale, s-a instalat în proverbe şi colinde, a migrat – dimpreună cu bagajul său de metafore, eroi şi naraţiuni exemplare – în mentalitatea colectivă a fiecărei epoci româneşti. Chiar şi pe vremea dictaturii comuniste, Biblia („hazlie" pentru oficialităţi, dar la fel de necesară ca oricînd pentru oamenii încă normali) şi-a păstrat locul de căpătîi. Neo-protestanţii o distribuiau gratuit. Ortodocşii o puteau cumpăra, neobservaţi, din librăriile bisericeşti.

Din nefericire, logodna mistică dintre europeni şi Cartea Cărţilor s-a ofilit de cînd televiziunea s-a postat ca nou *viţel de aur*. Ar fi, desigur, greşit să acuzăm de acest divorţ televiziunea ca atare. Secularizarea (care stă îndărătul exploziei media) nu a avut nici măcar onestitatea de a „desacraliza" Biblia: a hotărît să o scoată, pur şi simplu, din circuit. Acum, europenii (din Est, ca şi din Vest) sînt democratic ignoranţi în materie. Amnezia îi separă de creaţia tuturor generaţiilor trecute. Nu mai pot descifra corect istoria artei şi a filozofiei, nu-i mai pot înţelege pe Dante sau pe Dostoievski, dar nu pentru că ar fi decis că toate „chestiile" acelea sînt depăşite, ci pentru că nu mai beneficiază de informaţie calificată nici acasă, nici la şcoală, nici în societate. Cu toate acestea (şi spre neplăcerea consolaţilor), despărţirea noastră de Sfînta Scriptură este practic neverosimilă. Un singur argument, cules la întîmplare: aflăm, bunăoară, că popstar-ul Prince s-a „cuminţit" de cînd a devenit martor al lui Iehova. Perfect. Dar cine mai e şi acest Iehova? Întrebaţi-l pe Eminescu...

În asemenea condiţii, recenta apariţie a primului volum *(Pentateuhul)* din seria de şase ce va cuprinde finalmente toată *Septuaginta* marchează, cred, evenimentul cultural major al anului curent. Traducerea textului grec al Vechiului Testament în limba română contemporană este rezultatul (aş spune miraculos) al colaborării dintre editorii francezi ai *Bibliei din Alexandria*, Colegiul Noua Europă (condus de Andrei Pleşu), Editura Polirom, Fundaţia Anonimul (ca sponsor) şi o echipă de erudiţi, compusă din Cristian Bădiliţă, Francisca Bălţăceanu, Monica Broşteanu, Dan Sluşanschi şi părintele Ioan-Florin Florescu. Cu toţii merită elogiul nostru pentru competenţa şi spiritul de sacrificiu de care au dat dovadă.

Lucrarea e magnifică. Arată elegant (între copertele sale rigide), include un aparat critic de rară, la noi, acribie. Îţi oferă introduceri istorice limpezi, note cu prelungiri în exegeza patristică a pasajelor-cheie, operează paralele neotestamentare şi utile digresiuni etimologice, se închide prin glosar & indici, dar vădeşte, peste toate, o fluenţă cuceritoare, la intersecţia dintre fidelitatea literală faţă de originalul elin şi fructificarea suplă a resurselor lexicale româneşti.

Pe de altă parte, mi se pare natural ca BOR & Institutul Biblic, Academia Română şi Ministerul Culturii (care se ocupă şi de Culte) să se implice, de-acum înainte, în sprijinirea acestui proiect fundamental. Prima integrală tălmăcire românească a *Septuagintei* va întregi şantierul biblic deschis, în ultimul deceniu, prin admirabila strădanie a Arhiepiscopului Bartolomeu Anania. Ea se cuvine dusă la bun sfîrşit pentru ca măcar urmaşii noştri să poată citi o traducere biblică unitară, cît mai apropiată de sunetul originar al descoperirii dumnezeieşti.

Anca MANOLESCU

Revista de studii orientale

Apărut de curînd un volum triplu (nr. VI-VIII) al *Analelor Institutului de Studii Orientale „Sergiu Al-George"* din Bucureşti (sub îngrijirea lui Radu Bercea şi a Luminiţei Munteanu în colaborare cu Şerban Toader). Dorit de M. Eliade şi de C. Noica, proiectat idealmente în întîlnirile de la Păltiniş, Institutul a fost înfiinţat în 1990 de ministrul Culturii, fiind pus sub patronajul celui care, în România, a fost pasiune riguroasă, hiper-savantă, dar solitară, pentru studiul gîndirii indiene. Radu Bercea, directorul Institutului, a fost discipolul lui Sergiu Al-George, iar el şi Andrei Cornea au fost apropiaţi de C. Noica, au profitat de lecţiile lui de disciplină a gîndului şi a cercetării. Cu înfiinţarea acestui institut, studiile orientale au trecut, aşadar, într-o anume continuitate, de la filiaţia de tip maestru-discipol la o condiţie publică şi instituţională care s-a consolidat, asigurîndu-şi normalitatea academică: membrii echipei iniţiale au recrutat şi au format cercetători tineri, domeniile investigate s-au extins, colaborarea cu mediul românesc şi internaţional al disciplinelor ce ţin de orientalistică e firească, revista e mai substanţială şi contributorii sînt mai numeroşi de la o apariţie la alta.

Ultimul volum se deschide cu un text inedit al istoricului religiilor Ugo Bianchi, comunicare din 1987 la un simpozion la Universitatea din Tübingen asupra dualismului, abordat printr-o serie de comparaţii tipologice la care se alătură sugestii pentru o posibilă *Weltgeschichte* a acestei categorii. Bibliografia Ugo Bianchi, alcătuită de L. Bianchi şi studiul lui Ennio Sanzi (Università di Messina) privind metodologia profesorului său completează această secţiune de fundamente ale istoriei religiilor.

Textele următoare acoperă domenii foarte variate: studii ebraice (Mădălina Vârtejanu-Joubert – EHESS, Paris, cu o analiză a exegezei rabinice asupra lui Saul, exegeză care transformă o regalitate întemeietoare într-una „de trecere"), contribuţii pe spaţiul Egiptului şi Iranului vechi, contribuţii de indianistică (prolegomene la o teorie indiană a simbolului: Radu Bercea), studii elenistice (receptarea Indiei în textele lui Flavius Arrianus: Dan Tudor Ionescu – ISO; filozofia lui Plotin în distanţă faţă de gîndirea orientală: Andrei Cornea; studiu al inscripţiilor referitoare la Iuppiter Dolichenus: Ennio Sanzi), funcţia naraţiunii şi tipurile ei în literatura arabă (Irina Vainovski-Mihai), analiză istorico-antropologică pe spaţiul otoman (Luminiţa Munteanu – ISO), balcanic (Alexandre Popovic – CNRS şi EHESS, Paris), mongol (Rodica Pop – ISO, Virgil Ciocîltan – Institutul de istorie „Nicolae Iorga"), contribuţii privitoare la China veche (analiză a originii şi traducere a unui text daoist: Şerban Toader – ISO; elemente de teorie confucianistă a limbajului: Luminiţa Bălan – Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, feminitate şi relaţii de putere în „Cronica Epocii Primăverilor şi Toamnelor": Daniela Zaharia – Facultatea de Istorie, Universitatea din Bucureşti); în sfîrşit, o prezentare a noilor mişcări religioase care se reclamă de la tradiţiile Indiei, oferind soluţii pe gustul omului occidental (Simona Galaţchi – ISO).

La întîlnirea-dezbatere de la New Europe College în jurul revistei, Andrei Cornea spunea că, spre deosebire de publicaţiile occidentale de orientalistică, foarte specializate pe domenii stricte şi dedicate mai degrabă unor precise chestiuni tehnice, revista Institutului „Sergiu Al-George" are încă, prin forţa lucrurilor, o anume libertate şi diversitate: ca spaţii culturale investigate, ca discipline puse la lucru, ca obiective ale cercetării ce pot varia de la exegeze minuţioase legate de un termen sau o temă pînă la contribuţii ce ţin de istoria ideilor. Atît el cît şi Radu Bercea au vorbit despre posibilitatea unor numere tematice, ceea ce, păstrînd această libertate şi diversitate, ar putea da coerenţă şi un spor de expresivitate unor cercetări altminteri valabile în sine.

Dar chiar în acest număr, contribuţiile celor doi lasă să se întrevadă, cred, o convergenţă ce apare de la sine prin studiul de adîncime al unor tradiţii diferite de gîndire, prin investigarea logicii care e proprie fiecărei tradiţii. În „Prolegomene la o teorie indiană a simbolului", Radu Bercea analizează pe texte din *Rig-veda, Upanişade* şi *Vedanta,* „demnitatea ontologică" a prefixului *prati*: prefix care marchează *reflectarea* Absolutului, în integralitatea sa, în fiece formă (*rupa* sau *bimba*) relativă, dar marchează, complementar, şi orientarea, proiecţia fiecărei manifestări formale *către* sursa sa metafizică, faptul că fiece realitate relativă trimite înapoi (şi e trimisă înapoi) către realitatea ultimă. Printr-o simbolică foarte concretă, de tip vizual (radiaţie, oglindă, reflex – în ambele sensuri), gîndirea indiană exprimă manifestarea principiului în multiplicitate (faptul că „se lasă văzut ne-fragmentat" în fiecare dintre entităţile ei) şi, complementar, vectorialitatea tuturor acestor entităţi spre realitatea absolută, unică (autorul menţionează simbolismul similar pe care oglinda îl are în doctrina sufită). De partea sa, în prelungirea amplului studiu care prefaţează primul volum de *Opere* ale lui Plotin (Humanitas, 2003), Andrei Cornea („Plotinus and the East") dovedeşte convingător şi pe multe paliere (biografic, istoric, ideatic) faptul că, în ciuda unor afirmaţii ale cercetării moderne, Plotin nu a fost influenţat de Orient şi nu a împărtăşit gustul epocii lui pentru înţelepciunea orientală. Plotin a fost, dimpotrivă, un gînditor atipic, în mod voit „occidental"; susţinînd că nu face decît să scoată la lumină şi să interpreteze temele secrete, neexplicitate ale doctrinei lui Platon, el a construit o metafizică solidă, ce echilibra în mod viabil tendinţele dualiste şi monismul. Demonstraţia e, încă o dată, convingătoare: Plotin nu datorează nimic unor împrumuturi orientale, nu face decît să valorifice, extrem de creator, gîndirea greacă, „occidentală". Dar, dincolo de orice idee de împrumut sau de influenţă, contribuţiile privitoare la cele două tipuri de metafizică, hindusă şi plotiniană, ne pun în faţă, cu o evidenţă sporită, alături de deosebiri, analogiile, corespondenţele de structură, coerenţa lor. Probabil că ţine tocmai de altitudinea acestor metafizici faptul că, de o parte şi de cealaltă, principiul absolut (Brahma *nirguna* şi Unul) e nu doar mai presus de manifestare sau de „ceea-ce-este-ceva", mai presus de cunoaştere, dar şi mai presus de Fiinţă, mai presus de orice distincţie şi dualitate; că, de o parte şi de cealaltă, Maya şi Materia primordială, pură indeterminare şi pasivitate, neimplicată în manifestare, dar receptacol al tuturor formelor ei, au statut metafizic. Între ele, printr-un lanţ de instanţe de „generare" apar lumile, nivelurile de manifestare. Sigur că aceşti doi poli „metafizici" sînt, în primul caz, caracterizaţi prin realitate – iluzie, iar în al doilea prin bine – rău, sigur că, între ei, manifestarea sau revărsarea lumilor din principiul absolut nu are exact acelaşi traseu, dar viziunile de ansamblu au analogii frapante: între ele se numără şi tema radiaţiei din soarele-principiu, radiaţie care îl manifestă în multiplicitate pe Unu fără a-i fragmenta unitatea („El se manifestă prin intermediul razelor în felul în care este, fiind desfăşurat fără să se fi desfăşurat" spune Plotin, *apud* Andrei Cornea, Plotin, *Opere*, vol. I). E vorba, în ambele cazuri, de o radiaţie care presupune nu numai expansiunea, ci şi sensul integrator, centripet: presupune reconversia universului în sursa lui, ca şi realizarea spirituală ce conduce la identificarea fiinţei cu principiul.

Apoi, studiul în adîncime al Orientului ne dă posibilitatea de a ne situa mai judicios în propria noastră cultură şi istorie (o spuneau Virgil Ciocîltan şi Ştefan Vianu), ne dă posibilitatea de a situa mai în cunoştinţă de cauză întîlnirea actuală (şi conflictele) dintre „Vest şi rest". Studiul Luminiţei Munteanu asupra grupurilor marginale (de tip 'Alev'), urmărite din epoca otomană pînă în cea prezentă, ne oferă, pe un caz precis, imaginea fină a diversităţii conflictuale din interiorul lumii musulmane, a tensiunilor tenace între un religios marginal foarte mobil, cuplat cu fidelităţi tribale şi cu înclinaţii mistice, pe de o parte, şi religia „sedentară", centrală, susţinută de politica de stat, pe de altă parte, ne oferă date despre reamenajările politice actuale ale acestor tensiuni.

În sfîrşit, Andrei Pleşu vorbea despre beneficiul pe care studiile orientale l-ar avea în România în măsura în care, dincolo de productivitatea în domeniul strictei specialităţi, ele ar deveni, prin acoperirea nu numai a unui *savoir faire* dar şi a unui *faire savoir,* o prezenţă deschisă, expresivă, interpelatoare atît în mediul ştiinţelor umane cît şi pentru publicul intelectual mai larg. În această privinţă, deşi filozofiile şi spiritualitatea tradiţiilor orientale nu au încă, în România, decît o receptare vagă sau punctuală, au început totuşi să apară traduceri de texte cu un aparat ştiinţific adecvat. Menţionez cîteva: Florentina Vişan şi Irina Ivaşcu: Lie Zi, *Calea vidului desăvîrşit* (Polirom, 2000), Radu Bercea: *Cele mai vechi Upanişade* (Editura Ştiinţifică, 1993), L. Munteanu şi G. Grigore, *Călăuza dervişului. Din mistica islamică* (Kriterion, 2001), G. Grigore fiind şi autorul unei noi traduceri a Coranului (Kriterion, 2000), după cea din 1912 a lui Silvestru Octavian Isopescul, Dinu Luca: Lao Zi, *Dao şi Putere* (Humanitas, 1993).

În jurul ultimei apariţii a *Analelor Institutului „Sergiu Al-George"*, reuniunea de la NEC a fost o întîlnire a specialiştilor în studii orientale unde s-au judecat realist starea actuală a domeniului şi cîteva dintre exigenţele specifice pe care aceste studii le au de acoperit în România.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

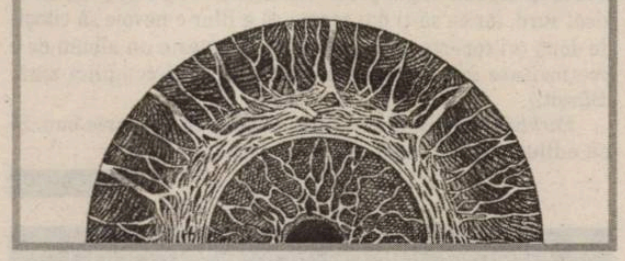

Recitind pe Drieu

Deunăzi, aflat într-o stare sufletească foarte proastă, am luat mecanic din raft şi am început să recitesc *Jurnalul* lui Drieu la Rochelle. Nu e, probabil, una din cărţile pe care e indicat să o deschizi atunci cînd eşti depresiv. Nu ştiu, pe de altă parte, dacă există aici o reţetă sigură. Sînt, poate, oameni care în astfel de momente îl citesc pe David Lodge. S-au auzit şi păreri cum că, paradoxal, Cioran ar fi o lectură tonică. Cei mai mulţi, sînt convins, nu reuşesc să folosească lectura drept terapie, în ciuda numeroaselor opinii care văd în cărţi şansa ieşirii dintr-un impas.

Să revin la Drieu la Rochelle, despre care Mircea Mihăieş a scris foarte frumoase pagini într-o carte apărută acum aproape zece ani *(Cărţile crude. Jurnalul intim şi sinuciderea)*. Altfel, cred că Drieu la Rochelle este cvasi-necunoscut în România, afară eventual de faptul că s-a compromis prin colaboraţionism şi prin derivele antisemite. La Drieu nimic nu era, însă, simplu, iar în consideraţiile sale pe teme politice, atît de abundente în jurnal, intuiţii fulgurante stau alături de scenarii confuze pînă la absurd. În ce priveşte obsesia sinuciderii, Mircea Mihăieş are dreptate spunînd că singura „boală" de care suferea într-adevăr Drieu se numeşte *luciditate*. Îl urmez, totuşi, în mai mică măsură sau deloc pe eseistul timişorean atunci cînd identifică un soi de „tragism teatral" şi o „mistică suicidară". Ceea ce m-a frapat recitind *Jurnalul* este sentimentul singurătăţii. Drieu la Rochelle e în acei ani, între 1939-1945, un om îngrozitor de singur, şi asta în pofida multiplelor activităţi sau a aparenţelor de viaţă mondenă. E frapant contrastul dintre preaplinul însemnărilor din jurnal (comentariile politice, notele de lectură, reflecţiile filozofice, rememorarea femeilor care i-au marcat într-un fel sau altul viaţa) şi vidul existenţei. O singurătate fără leac şi fără speranţă. Aleg, la întîmplare, un pasaj din 15 martie 1943, unde Drieu priveşte obiectele din apartamentul lui, se întreabă dacă într-adevăr merită (chiar şi cele de care se leagă amintiri) păstrate, se uită la cărţile din bibliotecă, multe din ele au rămas necitite, evocă iubiri petrecute în acest spaţiu şi încheie brusc cu „cenuşa zilelor care cade încetişor" şi cu observaţia că simte o imensă, irepresibilă oboseală.

Sigur, astfel de notaţii capătă adevărata lor semnificaţie doar dacă ştim deznodămîntul. În luna septembrie 1943 scrie că, la cincizeci de ani, nu mai are motivaţie pentru ca să trăiască şi că „moartea violentă ar fi o destul de bună purificare, sau sublimare". Adaugă puţin mai încolo că nu socoteşte sinuciderea un păcat: „vîrsta, gradul de cultură şi de detaşare mă situează dincolo de păcat". Proiectul sinuciderii devine o temă recurentă şi căreia nu-i corespunde, la nivelul discursului, nici urmă de grandilocvenţă sau de patetism ieftin. Chiar şi atunci (foarte rar) cînd face „literatură", tonul e de o calmă, şi cu atît mai impresionantă sobrietate: „Aş vrea să intru în noaptea fără stele, în noaptea fără zei, în noaptea care n-a dat niciodată naştere zilei, care n-a purtat în ea visul zilei, în noaptea imobilă, inertă, intactă, în noaptea care n-a fost nicicînd, şi nu va fi niciodată".

Drieu face prima tentativă de sinucidere în seara zilei de 11 august 1944. E salvat în ultimul moment, printr-un concurs de împrejurări absolut uluitor. Redactează apoi aşa-numita *Povestire secretă* unde îşi asumă, cu aceeaşi luciditate, moartea. Scrie mai multe scrisori fratelui şi cîtorva prieteni, făcîndu-şi rapid bilanţul existenţei şi reafirmînd că optează pentru sinucidere în deplină libertate a gîndului. Ia doza fatală de otravă în 15 martie 1945. Ultimele cuvinte din *Jurnal* (datate 13 martie şi care se referă la un vag proiect literar) sînt: „mania de a termina un lucru început".

Adrian MIHALACHE

e-cultura

Antik's antics

În limba engleză, cuvîntul *antic*, provenind de la interpretul rolurilor groteşti din teatrul roman, a ajuns să însemne o acţiune vioaie şi amuzantă, care nu poate să nu atragă atenţia celor aflaţi prin preajmă. Cum *nomen est omen*, nu este de mirare că lucrările de artă digitală ale lui Alexandru Antik şi Dragoş Ştefan intrigă şi amuză. Autorii au utilizat un program sofisticat de generare a formelor tridimensionale dinamice, *Touch 007*, oferit de compania *high-tech* Derivative Inc., lor datorîndu-se dimensiunea estetică: fiorul emoţional şi ironia reflexivă însufleţesc experienţa celui care se supune ritualului interactivităţii.

Expunerea lucrărilor de artă digitală într-o galerie tradiţională, cu simeze, constituie, de la început, o provocare la adresa actului receptării ca ritual social. Într-o expoziţie „normală", amatorii sînt obişnuiţi să se deplaseze, fiecare în ritmul său, de la o lucrare la alta, să-şi ia, prin aproximaţii succesive, distanţa potrivită, să comenteze, în jargonul la modă, valoarea lucrărilor etc. Expunerea artei digitale contrariază aceste habitudini. În sala semiobscură se află calculatoare şi proiectoare care trimit pe pereţi imaginile de pe ecran. Acestea rămîn însă mute, în absenţa intervenţiei active a amatorului. Dacă locurile din faţa monitoarelor sînt ocupate, contemplarea pasivă a imaginilor manipulate de alţii nu spune mai nimic celui rămas, dezorientat, în picioare. Răbdarea şi învăţarea sînt de rigoare, satisfacţia vine ca recompensă a disciplinei asumate.

Fiecare lucrare este un cadru, o scenă cu personaje care aşteaptă să trăiască o poveste, o poveste unică şi efemeră, care se desfăşoară în funcţie de intervenţiile privitorului, imposibil de reprodus identic. Spectatorului i se oferă, de fapt, un unicat, numai al lui, iar, dacă revine, va căpăta un altul.

Cea mai simplă propunere este *Piramida*, o structură de elemente organice şi mobile, a căror mişcare sincronă este limitată de planurile oblice ale unei piramide. La bază se văd doar picioare, capetele se îngrămădesc spre vîrf. Se poate varia viteza de deplasare, se poate comanda întoarcerea la dreapta sau la stînga, cu 90 de grade. Ironia ţinteşte organizarea socială strict ierarhizată şi uniformizarea caracteristice regimurilor totalitare. Pus în situaţia de *Big Brother*, cu acces exclusiv la comenzi, privitorul ajunge să-şi examineze autoironic propriile tendinţe latente de dominare.

Zambacalamba Net tratează tema foarte la modă a comunităţilor eficiente, antrenate în munca în echipă şi bine integrate în reţele. Autorii deconstruiesc conceptul de comunitate, luîndu-l în deriziune. Pe ecran apar patru şiruri orizontale de figuri arhaice înlănţuite, schiţate liniar în alb pe negru, fiecare dintre şiruri putînd fi acţionat în mod independent de celelalte. Figurile dintr-un şir pot fi puse să se mişte, să danseze, să licărească, să se descompună în nori de puncte luminoase. Sincronismul în cadrul unui grup şi contrapunctul dintre grupuri, ca şi sonorităţile arhaice care acompaniază mişcarea produc amuzament şi distanţare faţă de paradigmele sociale dominante azi.

În *Punct de vedere*, o formă tridimensională de tip *Bubble* se dezvoltă şi se transformă continuu, în mod cvasi-organic, supravegheată, din lateral, de o figură umană schematică, neagră, bidimensională. Comenzile permit o largă varietate de modificări de dimensiune, ritm, viteză şi poziţie relativă între privitor şi privit. Avem posibilitatea de a investiga în direct dialectica subtilă dintre interior şi exterior, dintre subiect şi obiect, dintre agresiune şi cooperare.

Propunerile lui Alexandru Antik şi Dragoş Ştefan trimit, prin stranietate şi grotesc, la aberaţiile inventariate de Jurgis Baltrusaitis *(Aberaţii. Legende ale formelor*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1972). Fizica defineşte aberaţia optică prin absenţa corespondenţei stricte dintre imaginea reflectată şi cea reală. Una dintre aberaţiile cele mai intens studiate este cea astronomică, care ne face, datorită efectului combinat al mişcărilor luminii şi ale observatorului, să vedem corpurile celeste în alt loc decît acela în care se găsesc în realitate. Combinarea mişcărilor figurilor programate cu cele ale privitorului interactiv dă naştere unei succesiuni de incertitudini, îndoieli, suspiciuni şi bănuieli care subminează forţa de impact a adevărurilor primite de-a gata.

Cosmin COSTINAŞ
& Carmen MEZINCESCU

de ce a fost *cool*

TIFF

Ce ne mai amintim

a) pentru că în Cluj oamenii chiar VIN la filme – am văzut săli pline şi la ora 10 dimineaţa!!!

b) [lui Andrei Gorzo, cu drag] unde altundeva mai poţi vedea filme islandeze?! şi în special un documentar *(Living Dead HAM)* despre o trupă de *gothic rock* pe cît de catolică, pe-atît de alcoolică (sau viceversa);

c) publicul a rămas pe baricade la toate cele trei (!) ore de *Cremaster3* – snobism? anduranţă? chiar le-a plăcut? cine ştie... Oricum, singurele manifestări de traumă *(post factum)* au fost numeroasele priviri asasine aruncate în direcţia purtătorului unui anumit *badge* (orice legătură cu unul dintre semnatarii articolului este pură coincidenţă!)

d) Julie Delpy – cîntînd, cu vocea tabagică *à la* Marlene şi acompaniindu-se doar cu chitara acustică, o piesă din *Before Sunset* pe scenă la festivitatea de închidere;

e) juma' din filmele din competiţie – asta pentru că nu le-am văzut pe toate şi, oricum, ar fi fost imposibil să fim 100% de acord cu ele, nu?!

f) prilejul (i.e. masa la care ne-au invitat cei de la HBO) de a vizita „Alcatraz" – local în care ajungi doar trecînd prin „Speed" :) – cuştile & cătuşele doar le-am privit...;

g) cel mai tare *horror* de serie B din ultimii ani – *Cabin Fever* (regia Eli Roth), cu feţe descompuse, reţardaţi monstruoşi şi o (implicită, dar totală) distrugere a Americii :) la final;

h) inconturnabila Blanka, columnista de bîrfe a festivalului (altminteri ziaristă la *Screen International)* pentru: obsesia numită Gael Garcia Bernal; capacitatea fabuloasă de a surprinde tensiunea erotică din atmosferă; fermecătoarele şi delicioasele gafe în materie de filme recomandate (vezi *Kontroll).*

i) „bomboniera *twisted* a bunicii" din care au ieşit într-o seară musical-ul sovietic *Volga, Volga* (cel mai improbabil *hit*, gustat cu voioşie *camp* de tîrziii spectatori) şi *Pub retroacTIFF* – adică reclame din vremea „epocii de aur", ceea ce ne duce la...

j) ...toate nopţile sfîrşite în „Ernesto" – spaţiu ce şi-a găsit un loc în inimile veteranilor TIFF încă de la petrecerea de închidere a ediţiei 2003 cînd, izgoniţi din infamul club „Euforia", ne-a primit şi ajutat s-o reînvăţăm pe Blanka română, folosind drept material didactic nemuritoare piese semnate Mirabela (Dauer), Angela (Similea), Corina (Chiriac) şi, evident, O-ZONE;

k) 3X3 Lars von Trier – hiper-stilizata trilogie „în E" (fără comentarii) şi Kim Ki-duk (cîrligele!)

l) petrecerile – variate ca atmosferă, spaţiu de desfăşurare şi ofertă de alcool, dar unificate de nenumăratele flirturi, frotaje, figuri geometrice (mai ales triunghiuri) înfiripate, destrămate, convulsate ş.a.

m) proiecţia clasicului *Cabinetul doctorului Caligari* cu acompaniament asigurat *live* de DJ DuBase care şi-a încheiat glorios setul – în aplauzele & dansul nostru dezlănţuit în scaune – cu sublimul *Tainted Love* (vezi şi punctul anterior);

n) te poţi îndrăgosti;

o) Julie Delpy, ravissantă în *Before Sunset;*

p) pentru că o trăsnaie kamikaze şi cu buget foarte mic (150.000 euro), simpatic de mitocănească şi 100% politic incorectă ca *Aaltra* – road movie anti-sentimental centrat pe doi dement(ial)i infirmi în scaune cu rotile (actori-scenarişti-regizori) – a obţinut două premii (al juriului Cinemagia şi al publicului);

q) care public a dovedit la sesiunile de Q&A-uri, mai numeroase acum, că s-a şcolit şi îi place – punînd întrebări mult mai pertinente;

r) cascada Iguazu *(Happy Together),* interminabilele picioare îmbrăcate în plasă neagră ale inenarabilei Michelle Reis (*Fallen Angels*), Hong Kong-ul noaptea, filmat pe repede, în *flou*, normal/invers, alb-negru/ color şi, în general, toate imaginile lui Christopher Doyle pentru filmele lui Wong Kar-wai; arată cu totul altfel văzute pe peliculă & ecran MARE!

s) toate lucrurile în descompunere, azvîrlite brambura printr-o casă ieşită parcă dintr-un „Despre eroi şi morminte" *updatat* & orientalizat, care se ridică lent în aer şi încep miraculos să se aranjeze şi cureţe – în cel mai frumos film descoperit la Cluj, thailandezul *Last Life in the Universe* (regia Pen-ek Ratanaruang); cu imaginea aceluiaşi C. Doyle;

t) pentru că pînă şi a.l.ş. a rămas într-o noapte pe ringul de dans pînă la 3 în zori, sărind peste somnul de frumuseţe – ceea ce nu l-a împiedicat să apară dimineaţa la filme proaspăt şi vioi :)

u) unde să mai ai revelaţia atroce, în jurul orei 5 a.m., în timp ce (încă) dansezi şi/sau sorbi al n+1-lea cocktail al cărui nume nu mai eşti sigur că ştii să-l pronunţi, că trebuie s-o ştergi ultrarapid ca să îţi scrii articolul pe care îl ai de predat pînă-n prînz pentru ziarul (zilnic) al festivalului – AperiTIFF?! Plus senzaţia că niciodată n-ai avut un asemenea *feed-back* la vreun text – vezi şi punctul c) – asta deşi nimeni nu se aşteptase ca respectivul ziar să fie *citit*!

v) petrecerile organizate special pentru întreaga populaţie a TIFF-ului în micul „30+" unde poţi porni în zori un concurs de „cine cere dj-ului cea mai *cheesy* melodie" – detaşat *November Rain* (dansată cap-coadă!)

w) cea mai stilată şi poetică poveste de(spre) dragoste şi felul cum îţi poate aceasta modifica (la propriu) viaţa, istoria, memoria – în danezul *Reconstruction* (regia Christoffer Boe);

x) Julie Delpy – *just because;*

y) pentru că Funar a pierdut alegerile; ştim că nu are legătură, dar e *cool* şi s-a suprapus cu ultima zi de TIFF – iar cinematograful ne-a învăţat de mult că nu există coincidenţe :)

z) *last but certainly not least* – Kiri; prietenii ştiu de ce...

Notă: Aceste rînduri sînt produsul unei „scîntei" nevrotice, copleşitoare şi desigur *twisted* (începute la festival) şi al unei lungi conversaţii telefonice la miez de noapte.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Mai mult sau mai puţin neclar

Think Tank este genul de album pe care criticii îl adoră şi foarte puţini alţii în afara lor îl ascultă. Şi unii şi alţii au dreptate. Pentru o mai bună înţelegere a frazelor de mai sus şi a celor explicative ce vor urma (inevitabil mai jos), se cuvine spus că este vorba despre copiii teribili şi simpatici ai Regatului Unit, adică, dacă nu aţi ghicit pînă acum, despre Blur. Ca să vedeţi clar că este o situaţie fără ieşire, cel puţin pentru mine, nu-mi rămîne nimic altceva de făcut decît să scriu 1 şi următorul subtitlu...

***De ce adorăm* Think Tank**

Trebuie să fie tare plicticos, o dată ce ai ajuns la succes şi celebritate, să te mulţumeşti să compui la nesfîrşit melodii (mai mult sau mai puţin) *pop*, cochete şi căldicele despre care să ai mulţumirea că oamenii le cunosc, de acum pînă pururea şi-n vecii vecilor, refrenele. Există, cu siguranţă, la marile formaţii un resort intim – care poate fi numit, fără probleme, maturitate – ce le împinge la un moment dat (vezi Beatles, Radiohead sau, în acest caz, Blur) spre zone mai ciudate ale muzicii, acolo unde compoziţia nu mai ţine atît de inspiraţie, cît de un suflu cerebral rafinat, introspectiv, intelectual să-i spunem, în care virtuozitatea artistică este subînţeleasă, ca şi experimentarea (a se citi jonglarea) cu însuşi fondul muzicii. Avem de a face, pe ultimul album Blur, cu o căutare cizelată după noi forme de exprimare, cu o fuziune aproape alchimistă între stiluri, fie ele *punk, new wave, electro pop, grunge, jazz, disco* sau *brit pop*, rezultatul nefiind, nici o clipă, acela de amalgam dezagreabil, ci unul surprinzător, elegant, desăvîrşit. Este testul pe care orice formaţie care a cunoscut succesul comercial simte nevoia să-l treacă pentru a-şi demonstra, în primul rînd sieşi şi apoi celorlalţi, că are ceva mai mult de spus decît un simplu hit de vară ca „There's No Other Way" sau „Parklife". *Think Tank* este un album care s-a dezbărat de şmecheria ironică de odinioară în favoarea unei tristeţi decente şi a unei nostalgii insinuante. Nu credem să existe în acest moment un mod mai plăcut pentru a-ţi complica o zi cu mulţi nori şi ploaie.

...şi 2:

***De ce nu putem asculta* Think Tank**

Nu înţelegem de ce şi Blur trebuia să urmeze moda asta antipatică a englezilor de a-şi lăsa baltă fanii şi muzica şi banii ca să pozeze, vezi Doamne, în intelectuali rafinaţi. Din punctul nostru de vedere sînt doar nişte ipocriţi, ca să nu spunem trădători, pentru că, dacă tot te dai acum experimental, trebuia să ne dai şi nouă semne dinainte (cu vreo melodie, două) că ai fi aşa. Trecerea asta de la băieţi simpatici la depresivi cosmopoliţi este de-a dreptul brutală, n-are nici o bază şi singurul rezultat este că i-a transformat pe tipii de gaşcă în nişte antipatici de luat la şuturi. Nu vom înţelege în veci ce era în neregulă cu „There's No Other Way", „Parklife" sau „In the Country", cu simplitatea lor jucăuşă, caldă şi melodioasă ca să le abandonezi la modul ăsta urît pentru nişte deşteptăciuni fără cap şi coadă, care îţi cer şi atenţie şi răbdare şi bunăvoinţă dincolo de o limită admisă, pe care n-ai de unde să le apuci, darămite să le digeri ca lumea. Pentru ironie îţi trebuie lupă, pentru refren, o ureche de critic muzical surd, iar ca să-ţi dai seama că e Blur e nevoie să citeşti de două ori coperta discului. *Think Tank* este un album de o preţiozitate falsă cu care n-are sens să-ţi complici ziua. (Sfîrşit.)

Parklife era OK. Şi era Blur. *Think Tank* e foarte bun. Şi nu e Blur. Părerea mea. Atît.

Dilema veche vă recomandă

● Cel mai recent număr (17) al revistei clujene *IDEA*, dedicat Cinematografului; texte de Anca Oroveanu, Siegfried Krakauer, Boris Groys, Jean-François Lyotard, Aurel Codoban, Bogdan Ghiu şi, cu voia dvs., ultimul pe listă, cel din paranteză (Alex. Leo Şerban)

● Alexandra Târziu, *Fapte bune cu Lisa şi alte 12 moralităţi* (Editura Compania, Colecţia „Contemporani", 2004). Poete cu prisosinţă, romanciere cît de cît, doamnele şi domnişoarele noastre nu se prea aventurează în nuvelistică, gen la fel de enigmatic ca eternul feminin. Alexandra Târziu e, de mult, una din cele mai bune nuveliste, prin energia unui stil limpede şi subtil care, aici, în *cele 12 moralităţi*, atinge transparenţa liniştită a parabolei. (Radu Cosaşu)

Mihaela CERNA

Festivalul de Teatru de Cameră şi Underground de la Arad

– şapte zile cu 26 de spectacole în care publicul nu a avut timp să-şi tragă sufletul –

Dacă, pînă anul trecut, arădeanul care dorea să arunce o privire şi teatrului *underground*, teatrului-alternativă, era nevoit să ia calea Bucureştilor, iată că acum lucrurile stau altfel. Anul trecut, un director de Casă de Cultură, după ce a gîndit ardeleneşte şi inginereşte, s-a trezit că vorba cu muntele şi cu Mahomed se poate materializa în oraşul de pe Mureş. Aşa că, în anul de graţie 2003, a adus pe lume Festivalul de Teatru de Cameră şi Underground, un festival ce, încă de la început, a stîrnit curiozităţi şi dispute. Curiozitatea a venit din partea celor care doreau să vadă şi altceva decît producţii de teatru montate în *cutia italiană* şi, mai ales, voiau să simtă îndeaproape pulsul actorului ce nu se mai ascunde după efecte tehnice, după jocuri de lumini şi fum de scenă. Disputele au venit, evident, de la cei care nu cred în acest gen de artă a spectacolului, considerînd că actorul nu are ce juca în crîşmă, în stradă sau în mijlocul unor ruine şi, mai ales, nu are dreptul de a scoate pe gură invective, înjurături şi alte cuvinte ce rănesc subit orgoliul pudibonzilor. Dar, Festivalul de Teatru de Cameră şi Underground, ediţia I, *a prins*. Preţ de cîteva zile, publicul a fugit, realmente, de la un spaţiu de joc la altul, în încercarea de a nu pierde nici unul dintre spectacole.

Anul acesta, acelaşi director, Ovidiu Balint, a luat, la începutul anului, calea Bucureştilor, unde s-a înfiinţat în faţa Senatului UNITER, pe care l-a convins de importanţa acestui festival. Avînd alături de el cîţiva oameni de teatru de calibru, înregimentaţi în organizarea şi producerea festivalului (i-am numit aici pe regizorii Ştefan Iordănescu, Teodora Herghelegiu şi Radu Dinulescu), Ovidiu Balint *a smuls* UNITER-ului declararea Festivalului de Teatru Underground de la Arad drept un eveniment de importanţă naţională, precum şi un important sprijin financiar. Aşa că, odată întors acasă, a dat drumul la pitbuli (aşa îşi numeşte colaboratorii!) şi a început organizarea propriu-zisă.

Rezultatul: o săptămînă fierbinte, cu nu mai puţin de 26 de producţii de teatru aparţinînd unor companii din Bucureşti, Tîrgu-Mureş, Cluj, Piatra-Neamţ, Iaşi, Arad, dar şi din Ungaria şi Serbia. Spaţiile de joc alese au fost Sala Studio a Teatrului de Stat „Ioan Slavici" (modernă, dar cu o acustică ce cam lasă de dorit), Clubul „Frontiera" (cu o capacitate de 250 de locuri, un spaţiu *underground* în care arădeanul ştie că poate vedea numai producţii bune) şi sala celui mai vechi teatru de piatră din ţară, numit chiar Teatrul Vechi, o ruină superbă ce se încăpăţînează să reziste timpului şi indiferenţei contemporane (ridicat în anul 1817 de un negustor, pe locul unei mlaştini).

A vorbi despre toate cele 26 de producţii teatrale prezentate pe parcursul celor şapte zile de festival ne-ar lua mult timp şi multă cerneală. Fiecare dintre ele merită

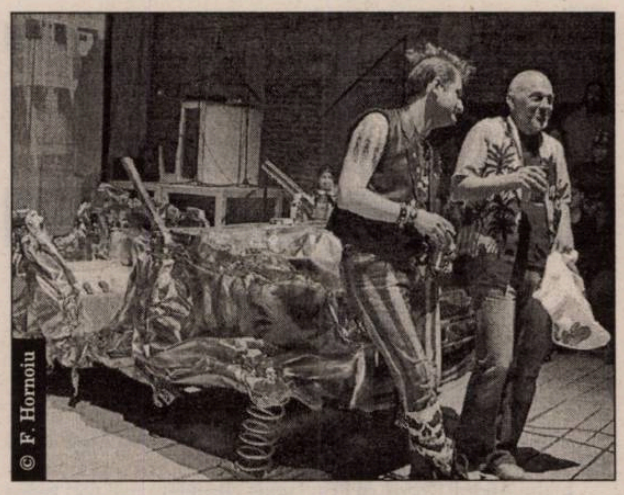

atenţia cuvenită, atît pentru bunele cît şi pentru relele sale. Dar, cum spaţiul nu ne permite, precizăm doar că fiecare a avut ceva de spus, a stîrnit, a intrigat, a ridicat întrebări. Totuşi, nu putem trece peste impresionantul recital actoricesc al lui Nicu Mihoc, în producţia HESS a Teatrului ARIEL din Tîrgu-Mureş, un recital electrizant, captivant şi de o rară performanţă. La fel, nu putem omite spectacolele Teatrului LUNI de la Green Hours *(Totul despre Al, Stop de Tempo)*, nici *Un spectacol de teatru* al Companiei DAYA. La *Exerciţiu de îmbătrînire* ne-a atras atenţia emoţionantul joc al actorilor Adriana şi Ovidiu Ghiniţă într-o producţie a Casei de Cultură a Municipiului Arad, realizată după texte de Cehov şi Ionesco. Theodora Herghelegiu a venit, la rîndul său, cu o *Viaţă a lui Helge* în care tristeţea, hazul de necaz, ratarea şi pierderea unicului tren sînt tratate cu umor, dar şi cu *Locuind cu vampirul* – un spectacol ce a umplut *Frontiera* pînă la refuz şi a făcut să zăngăne şi paharele de pe mese din cauza rîsului. O apariţie inedită a avut-o protagonista spectacolului *Curva periculoasă*, tînăra studentă Erzsebet Fulop, cea care a jucat în stradă într-un recital de zile mari. *33 de grade*, un spectacol al CCM Arad, realizat pe un text de Vlad Ioan Tausance, selectat în proiectul *dramAcum1*, de regizorul Ştefan Iordănescu, s-a jucat în spaţiul Teatrului Vechi, textul îndrăzneţ şi foarte modern îmbinîndu-se (paradoxal) perfect cu ruina locului.

Despre Festivalul de Teatru de Cameră şi Undergound de la Arad ar mai fi foarte multe de spus. Nu trebuie uitat nici faptul că invitatul de onoare al festivalului a fost preşedintele Uniunii Teatrale Europene, Eli Malka, domnia sa susţinînd, pe parcursul a cinci zile, un *workshop* pe tema managementului instituţiilor de spectacol.

Un lucru este cert: festivalul s-a încheiat, dar organizatorii nu s-au odihnit prea mult. Deja încep pregătirile pentru ediţia a III-a, deja curg mail-urile, deja se agită spiritele. Aşteptăm la anul.

trend inţe

VIP-ul românesc

Cred că cel puţin două din efectele trecerii timpului la om sînt deficitul de resurse admirative şi reticenţa necondiţionată. Probabil că pot fi prevenite. Dacă nu, există şi o parte bună a lucrurilor: impermeabilitatea la ifosul social.

Este absolut evident că orice domeniu de activitate, de la cel economic, politic şi pînă la scena culturală nu se mai poate desfăşura în afara publicităţii. La fel cum este inutil să fii un mare om politic dacă nimeni nu-ţi face campanie electorală, este şi să fii, de exemplu, un mare actor, dacă ieşi la rampă o dată pe săptămînă într-o sală de spectacol, pentru 20-30 de indivizi din generaţia ta, care îţi recunosc numele pe afiş. Sau artist plastic, sau scriitor, sau orice are, într-un fel sau altul, vreo legătură fatidică şi de neînţeles (pentru oamenii de tranziţie) cu zona culturală. De neînţeles pentru mine este, de exemplu, definiţia VIP-ului românesc. Fireşte, ca să te lămureşti, nu trebuie să te uiţi în dicţionar, ci la televizor, acolo unde e suficient ca cineva să se foiască de două ori printr-un *talk-show* sau printr-o emisiune de divertisment, din nu contează ce motive, pentru ca a treia oară să fie numită vedetă şi să intre în circuitul referenţial TV. Ceea ce presupune obligativitatea de a fi invitat(ă) să-şi dea cu părerea ori de cîte ori e necesar şi pe orice temă din absolut toate domeniile.

Sau este suficient să fii angajată a MediaPro fiindcă ai participat la *Vara ispitelor* din toate punctele de vedere şi arăţi bine şi ai apărut în *Playboy* şi acum prezinţi o emisiune, pentru că oameni plătiţi pentru asta te-au învăţat să vorbeşti corect şi să te îmbraci bine. Sau eşti un DJ fără dubii şi ai înţeles (singur!) că nu e nevoie să fii Einstein ca să relativizezi totul şi să faci băşcălie non-stop de indivizi şi chestiuni pe care nu le cunoşti, dar mai ales pe temele în privinţa cărora nu trebuie să existe nici un dubiu pentru toată lumea că le cunoşti, şi anume cele sexuale. Sau, şi mai bine, ţi-ai efectuat stagiul de DJ *summa cum laude* şi acum ai o emisiune TV în aceeaşi agenţie, nu se ştie de ce. Însă eşti vedetă şi, pînă la urmă, cine spune că trebuie să existe un motiv pentru asta?

Sau eşti Victor Rebengiuc şi ăsta e ghinionul tău.

Alice POPESCU

Simona SORA

puzzlecturi

La chose en soi(e)

● ***Blazoanele anatomiei feminine. Poeţi francezi ai Renaşterii în traducerea lui Şerban Foarţă*, Editura Humanitas, 2004.**

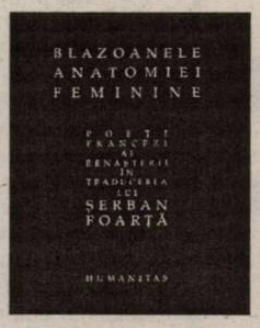

Dacă m-aţi întreba repede care este cea mai iconoclastă, spectaculoasă, neaşteptată poetică a sînilor feminini, m-aş opri, fără ezitare, la *Sînii* lui Ramón Gómez de la Serna, unul dintre cei mai atipici avangardişti spanioli, care şi-a inventat o limbă proprie pentru a descoperi cvadratura sînului. Lumea semisferică a lui Gómez de la Serna – cu sîni debordanţi şi sîni absenţi, sîni în floare şi falşi sîni, sîni ai heruvimilor şi sîni ai catedralelor, sîni stupizi şi sîni furioşi, sîni drepţi şi sîni stîngi – începe însă şi se termină în stilistica sînului. Adulat, dar inventariat, lăudat, dar disecat, sînul îşi e suficient sieşi la gongoricul spaniol.

Efigia sînului fusese decupată însă de către acesta dintr-un mai amplu blazon, care în urmă cu cîteva sute de ani făcuse deliciul unora şi atrăsese oprobriul altora. Clément Marot – poet aventuros de viţă nobilă după unii, simplu „valet de chambre" după alţii – a stat la originea acestui scandal erotic, în care poezia sa, *Blazonul pieptului frumos*, a fost scînteia. Trimisă în Franţa (căci poezia circula în Renaştere mai bine decît apoi) din Italia, unde neliniştitul şi extrem de talentatul Marot se refugiase şi unde avea să moară, poemul său provoacă un adevărat „corpus pentru corp" în care nu doar poeţii s-au simţit datori să intre ca într-un scenariu irezistibil. Florilegiul poetic care a rezultat a fost citit şi răscitit de generaţii întregi de francezi şi a ajuns acum în româneşte graţie maestrului absolut al omofoniilor şocante, al manierismelor ghiduşe şi al badinajului elegant, care este poetul Şerban Foarţă.

Acest inegal „Turnir al Poeziei" (căci în afară de Marot, puţini sînt poeţii adevăraţi care au ridicat mănuşa) reuneşte în jurul „frumosului sîn" cîntat de Marot două tipuri de „realităţi corporale": cele autonome, expresive în sine, „organele tari", cum ar zice Vattimo („Sînul", „Gura", „Mîna", „Vulva", „Curul", „Piciorul") şi pe cele „slabe", „de vamă", tranzitorii şi dependente („Cosiţa de aur", „Urechea", „Sprînceana", „Privirea", „Lacrima", „Unghia", „Pîntecul", „Genunchiul"). Primele sînt organe gînditoare, susceptibile de microapocalipse concentrice, celelalte sînt nişte organe fremătătoare, ductile şi de tranziţie. Şi unele şi altele însă (mai bine zis pe rînd şi împreună) trimit sinecdotic la acea „chose en soi(e) care-i Femeia", dar şi la un intertextualism anatomico-livresc pe care numai autorul *Simplerozelor* şi al *Cosmojongleriilor* îl putea sugera pe româneşte: „Fragmentarismul anatomic / ce vi se pare, poate, comic /.../ consună,-n secol cu disecţia / cadavrului uman, cu lecţia / de-anatomie, – ce, pe Tulp & / Tholinx, n-avea să-i mai inculpe / ca pe mai vechii lor colegi / cinquecentişti şi sacrilegi. / Altminteri, fiece detaliu / contribuie, ca,-ntr-un vitraliu, / crîmpeiele-ncadrate-n plumb / să întregească chipul scump / al specimenului generic / de doamnă,-n apogeu veneric..." *(Cuvînt înainte)*.

Poemele provocate de Marot sînt hiperspecializate (avem în grupul vesel poeţi-oftalmologi, poeţi-orelişti, poeţi-ginecologi, poeţi-coprologi, poeţi-enterologi şi mai mulţi ortopezi), iar limbajul se adaptează „specializării". Cel premiat în finalul turnirului (*„supus înaltului verdict / al unui juriu foarte strict, / în frunte cu* la fille puînée / du feu Roi Louis, *Madame Renée*") este specialistul în... sprîncene. Cum a eliminat prinţesa Renée (despre care multe se spuneau, însă nu că n-ar fi sensibilă) organele prea autonome e de la sine înţeles. Dar e de neînţeles cum de nu s-a oprit la „cosiţa de aur... / Cu firu-n floare, necărunt / Nemaiatins de timpul crunt"; la fruntea „ce-ncununi suprema sferă / În care gîndul naşte şi prosperă"; la o „privire-n rouă, străvezie poartă / A unei inimi ce iubire-mi poartă"; sau măcar la lacrima „mărgăritar acut care,-n aval, / Devii mai opalin şi mai oval".

M-am întrebat de ce a preferat „Madame Renée" „Sprînceana" lui Maurice Scève şi a trebuit să recunosc că, mai mult chiar decît privirea, lacrima şi fruntea (ca să nu coborîm discuţia), sprînceana „aşezată avedere / ca un edict al inimii severe" e barometrul mişcărilor imperceptibile ale sufletului. Accent grav, ascuţit sau circumflex, sprînceana mută discuţia din domeniul anatomiei şi al fiziologiei în cel al recunoaşterii amorului sau al refuzării sale, al ironiei fine, al gestului spiritual. Chiar şi atunci cînd e cu totul pensată şi desenată în funcţie de împrejurări.

trecerea prin reviste

Piaţă şi zădărnicie

În afara textelor recomandate deja în aceste pagini (Mircea Cărtărescu, *Nabokov la Braşov* şi Ion Vianu, *Colecţionarul de vinuri*) numărul de primăvară-vară al revistei *Lettre internationale* mai conţine două grupaje obligatorii: „Descoperirea Europei" (Jacques Rupnik, *Extindere lină?*, Péter Esterházy, *Noi, cei care tulburăm liniştea,* Andrzej Stasiuk, *Sălbatici, vicleni, exotici* şi Imre Kertész, *Europa privită dinspre Răsărit)* şi o anchetă „globalizantă" cu titlul „În ce lume vrem să trăim?". Iată cum se vede globalizarea dintr-un punct mai vestic decît Bucureştii: „Deşi nouă, celor noi, ne place să credem că am fost dintotdeauna europeni, avem, ca să zic aşa, alte ritmuri, pentru noi există alte lucruri mai importante decît pentru ei, percepem alte realităţi, folosim cuvintele altfel. Prin libertate, de pildă, nu înţelegem echilibrul dintre drepturi şi datorii, ci şansa de a supravieţui, abilitatea de a te ascunde de putere, de a te descurca mai departe. Sub dictatură am învăţat că statul e un duşman pe care trebuie să-l înşeli de cîte ori ai ocazia, aşteptînd, în acelaşi timp, ca el să-ţi rezolve toate problemele...". (P. Esterházy, trad. Catrinel Pleşu). De citit în acest număr antologic eseul lui Roberto Bolaño, *Literatură + Boală = Boală* şi de meditat la traducerea acestui minunat scriitor chilian în româneşte. Iată una dintre concluziile provizorii ale ultimei sale cărţi, apărute postum: „În cartea lui despre Kafka, Canetti povesteşte că cel mai mare scriitor al secolului al XX-lea a înţeles, în ziua în care a scuipat pentru prima dată sînge, că zarurile au fost aruncate şi de atunci nimic nu l-a mai putut opri de la scris. Ce vreau să spun cu asta? Sincer să fiu, nu prea ştiu. Presupun că vreau să spun că atunci Kafka a înţeles că şi călătoria şi sexualitatea şi cărţile sînt nişte căi care nu duc nicăieri, dar pe care trebuie să mergi ca să te rătăceşti şi să te regăseşti sau pentru a găsi ceva, indiferent ce, o carte, un gest, un obiect pierdut, orice, poate o metodă, sau, dacă ai noroc: acel ceva *nou* care a fost dintotdeauna acolo". ● În *Ziua literară* din 5 mai, Iolanda Malamen continuă seria de „interviuri poetice" (adică subtile şi directe) cu Radu Anton Roman. Alături, la rubrica „Puncte de vedere", Bogdan Ghiu îşi exprimă încrederea în noii prozatori lansaţi de Editura Polirom: „Vii, dezinhibaţi, necruţători şi fireşti, dovedind o contagioasă poftă de comunicare, lipsiţi de ifosele unor vedete «mesianice» de pură tranziţie, care au ameţit pînă şi minţi pe care le credeam lucide... noii autori ai literaturii române îmi redau... încrederea în literatura română ca joc căruia merită să i te dedici civilizat, fără false misionarisme şi ca «piaţă» culturală pe care merită să te investeşti cu trup, suflet şi minte". Cum s-ar zice, piaţă pentru trup, minte şi literatură. ● În *Ziarul de duminică,* nu trebuie pierdută cea de-a doua parte a interviului luat de Anca Ioan lui Matei Călinescu, definirea, în ton ecleziastic, a „ţărişoarei": „România îmi apare acum ca un centru al zădărniciei, locul unde poţi avea această experienţă concretă a zădărniciei, experienţă totodată de natură religioasă sau metafizică pe care o descrie foarte bine Ecleziastul: totul e zadarnic, totul e goană după vînt... Zadarnice sînt cărţile, zadarnică e înţelepciunea, zadarnice, deşarte, fără semnificaţie. E, mi se pare, un privilegiu şi un paradox al României profunde". **(S. S.)**

Andrei GORZO

dilematograf

Aş vrea să vedeţi

Adevărul este că nutresc sentimente încurcate în legătură cu festivalurile de film; de exemplu, Festivalul Internaţional de Film Transilvania – TIFF (al cărui director artistic, Mihai Chirilov, probabil că ia măsuri chiar în clipa asta pentru ca numele Gorzo să fie şters de pe viitoarele liste de invitaţi pînă cînd purtătorul său îşi descurcă sentimentele). Cum scrii despre nişte filme pe care majoritatea cititorilor nu vor avea ocazia să le vadă? Ce sens (pe lîngă unul pur informativ) mai are întreaga chestie, atunci cînd cititorul nu-ţi poate cîntări, întări sau strivi opiniile cu greutatea propriei experienţe? Ce-i mai rămîne cronicarului din iluzia – mereu fragilă – a propriei utilităţi sociale, atunci cînd cititorul nu se mai poate enerva din cauza nedreptăţii făcute unui film şi nu-l mai poate înjura pe cronicar, descărcîndu-şi astfel energia negativă şi ieşind din experienţă mai sănătos, mai calm, mai bun decît înainte? În astfel de momente îmi devine clar cît de puţin important e, pînă la urmă, verdictul unei cronici – degetul acela mare îndreptat spre cer sau spre pămînt. Ce motiv ar putea avea cititorul să se ia după deget? (Grosimea lui? Numele posesorului? Ceva-mi spune că mişcările degetului n-au jucat un rol chiar atît de important în impunerea acelui nume.) În astfel de momente, cînd indicaţiile degetului oricum n-ar mai folosi la nimic (festivalul s-a terminat), pare să mi se confirme bănuiala că alta e, de fapt, datoria cronicarului. Joseph Conrad a definit-o demult, fără să ştie: „Ţelul pe care mă străduiesc să-l ating este (...) să vă fac să auziţi, să vă fac să simţiţi şi, mai presus de orice, să vă fac *să vedeţi*. Atît şi nimic mai mult, asta-i tot!"

De exemplu, aş vrea să-l auziţi pe unul din cei doi alpinişti britanici din docudrama *Căzut în hău / Touching the Void* amintindu-şi: „Mi-era atît de sete încît mi se părea că pot să miros apa din zăpada din jurul meu". Într-o reconstituire a dramaticei expediţii întreprinse de Joe Simpson şi Simon Yates în Anzii peruani, în 1985, îl vedem pe Simpson atîrnat de o frînghie în viscol, cu piciorul rupt, trăgîndu-şi tovarăşul după el în prăpastie. Yates taie frînghia. Simpson se trezeşte într-o crevasă. Nu poate să urce la suprafaţă. Deci coboară, de-a lungul unui perete care nu se mai termină, într-un întuneric care poate adăposti orice. Aş vrea să-l auziţi cu cît calm povesteşte acum: „Am pierdut ceva şacoloţ. M-am pierdut pe mine". Aş vrea să vedeţi în mărturisirea asta nu o figură de stil, ci o relatare riguroasă: dincolo de revelaţia năucitoare despre cît poate duce corpul omenesc, aş vrea să auziţi întrebarea pe care filmul lui Kevin Macdonald o pune în surdină, cu o nelinişte pe care nici un prim-plan cu Simpson cel de azi – în plină formă, gata s-o ia de la început – n-o poate alunga: cît poate duce spiritul omenesc înainte de a se pierde pe drum? Aş mai vrea să-i vedeţi pe Benoît Delépine şi Gustave Kervern, protagoniştii şi realizatorii comediei francobelgiene *Aaltra*: un urs zbîrlit şi un sfinx uşor scîrbit. Sînt duşmani care, în urma unui accident, rămîn infirmi. La spital zac în paturi vecine, întorcîndu-şi spatele şi plîngînd pe tăcute; e singurul moment din film în care par învinşi. De-acum încolo, fără să-şi vorbească, vor pune la cale un spectacol pe cît de scandalos, pe atît de stenic, confiscînd floricelele unui copil, tratînd nişte buni samariteni ca pe nişte servitori, agresînd cu multă energie sau exploatînd fără pic de jenă orice sentimentalism stîrnit de condiţia lor, orice gest politic-corect făcut în direcţia lor. Aş vrea să-i vedeţi – doi duri înrudiţi cu vagabonzii lui Jean Renoir şi învăluiţi într-o tăcere la fel de inteligentă ca a lui Jacques Tati, cerînd prin tot ce fac să fie trataţi ca nişte mitocani şi nu ca nişte infirmi. Cerere aprobată. După cum aş vrea să-i vedeţi pe cei cîţiva credincioşi care stau de vorbă cu Dumnezeu în documentarul lui Ulrich Seidl, *În numele fiului / Jesus Du weisst*. N-aş vrea să-i priviţi nici de sus, nici de jos; camera stă chiar la nivelul lor şi îi priveşte în faţă, mereu de la aceeaşi distanţă, atentă să nu încurajeze nici identificarea spectatorului, dar nici repulsia. Aş vrea s-o auziţi pe femeia aflată într-o criză de tip soţ-televizor-telecomandă: „Trimite-le, Doamne, Duhul Tău Sfînt producătorilor, ca să schimbe emisiunea!" Sau pe cea care-L ţine la curent pe Iisus, ca pe un complice, cu ultimele ei manevre din războiul total care este viaţa ei conjugală. Dar în primul rînd aş vrea să simţiţi cum creşte filmul, cum trece de nivelul unei parade de ciudaţi şi urmăreşte sufletele astea neliniştite cu răbdare, cu loialitate, într-o zonă pe care nici comedia, nici psihologia n-o mai pot acoperi. La final, una dintre femei se roagă pentru ca plecarea ei din lumea asta să fie uşoară şi demnă: atît şi nimic mai mult, şi asta-i tot.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Tur de orizont

Scriam săptămîna trecută că televiziunea înseamnă spectacol, dinamism, spirit critic şi că moderatorul unui *show* TV (chiar dacă e doar un *talk-show)* trebuie să fie un foarte bun actor.

Hai să aruncăm o scurtă privire la emisiunile şi *talk-show*-urile noastre culturale. Sînt ele compatibile cu televiziunea? Din păcate, de cele mai multe ori răspunsul este nu.

Deci, să le numărăm, coane Fănică!

Să începem cu emisiunile de la ora 20 de pe TVR Cultural. *Lentila de contact* a lui Pavel Şuşară, cea care deschide săptămîna, este, în opinia mea, cea mai avizată dintre toate emisiunile seriei. Pavel Şuşară e un om inteligent şi care îşi cunoaşte foarte bine meseria. N-ai să-l vezi vreodată vorbind de pe pereţi. În artele plastice, el se află în mediul lui şi, prin urmare, se mişcă foarte bine. Din păcate, asta nu este de ajuns. Inserturile cu materialele filmate au ele legătură cu tema emisiunii (ceea ce rareori se întîmplă la celelalte emisiuni), propun artişti interesanţi care spun lucruri la fel de interesante, dar filmele respective sînt realizate monoton, cu cadre lungi în care sînt filmate invariabil picturile sau sculpturile celor care vorbesc. Nu există chiar nici o soluţie pentru a mai dinamiza lucrurile sau, măcar, pentru a oferi o cît de mică variaţie? În studio, lucrurile stau şi mai prost. Oamenii care vorbesc sînt filmaţi frontal, ca în pozele de buletin, şi nimic mai mult. Oare o emisiune despre artele vizuale nu poate să fie ceva mai inventivă în domeniul vizual? Răspunsul este, desigur, nu. Nu, dacă este făcută la TVR.

Emisiunea lui Vlad Zografi, *Coperta a patra*, se bucură şi ea de un moderator inteligent şi cult. Dar pe care tracul, lipsa de experienţă în televiziune sau Dumnezeu ştie ce îl fac să fie destul de haotic. Discuţia e uneori agitată, alteori bălteşte pur şi simplu. Cît despre „punerea în pagină" a imaginii – ce să mai vorbim? Totuşi, promo-ul emisiunii mi se pare cel mai bine realizat dintre cele pe care le are TVR Cultural.

Preţul culturii a lui Carmen Croitoru dezbate de multe ori probleme care merită atenţia noastră. Moderatoarea este, însă, cam crispată şi nesigură pe ea. Uneori pare chiar că duce în spinare o povară mult prea mare pentru puterile ei. Nici în domeniul vizual nu stăm mai bine. La emisiunea aceasta, am văzut inserturi care dădeau ca nuca în perete, materiale care păreau puse acolo pentru că cineva din conducerea postului avea vreo obligaţie faţă de un fost sau actual amic. Ce să mai vorbim? – mici ciubucuri, cum se zice pe la noi.

Emisiunea de joi seara, a lui H.-R. Patapievici, este, fără doar şi poate, un spectacol. Este vorba de spectacolul Patapievci. Eseistul e o personalitate atît de puternică, încît cucereşte întreg spaţiul emisiunii. Asta chiar şi cînd are invitaţi redutabili. Este clar că Patapievici nu este (sau nu poate să fie) un simplu moderator. Spectacolul Patapievici e spectaculos, nimic de zis, pentru că omul are ce oferi, numai că, la un moment dat, devine monoton. Omul are, precum spun, ce oferi, dar, inevitabil, după atîta timp, ajunge să ne ofere cam acelaşi lucru. Iar un cadou previzibil, chiar dacă e unul valoros, îşi cam pierde din farmec.

Emisiunea moderată de Cristina Modreanu, *Artă versus artă*, avea toate şansele să fie una dinamică – cel puţin la nivelul conţinutului, căci din punctul de vedere al imaginii deja ne-am resemnat. Dinamismul acesta ar fi fost dat de confruntarea de idei, de atitudinea polemică presupusă de întîlnirea dintre două generaţii, cu două sisteme de valori diferite. Din păcate, lucrurile nu au stat aşa. Realizatorii au încetat destul de repede să mai invite oameni de vîrste diferite sau, măcar, cu vederi diferite. În plus, moderatoarea este prin definiţie o persoană împăciuitoristă, căreia parcă i-e frică să nu se spună în emisiunea ei altceva decît banalităţi. Şi căreia, oricum, îi place foarte mult să spună ea însăşi banalităţi.

Iată că mi-am epuizat spaţiul scriind numai despre *talk-show*-urile de la ora 20 de pe TVR Cultural. Un „va urma" se impune de la sine. (Nu mă întrebaţi de ce neapărat se impune de la sine, că nu ştiu; pur şi simplu, aşa mi s-a părut că sună mai bine.)

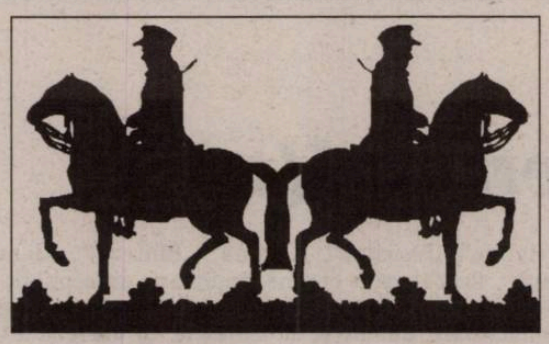

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Note informative despre cîţiva domni şi colegi

Acest domn şi coleg GGM care, deşi a cucerit premiul Nobel pentru literatură şi opera sa atinge tiraje enorme, îşi permite să declare – cu impertinenţă – că scrie pentru un pumn de prieteni.

Acest domn şi coleg Jules V. care, în timp ce unii scriau *Fraţii Karamazov*, *Demonii*, *Învierea*, el nu găsea ceva mai bun de făcut decît să publice *Ocolul pămîntului în 80 de zile*, *De la Pămînt la Lună*, *20.000 de leghe sub mări*, Phileas Fogg al lui fiind la fel de etern, scandalos de etern, ca prinţul Mîşkin, Idiotul.

Aceşti trei tineri domni germani, toţi avînd prenumele Friedrich, care în 1789, la aflarea veştii că la Paris a fost revoluţie şi a căzut Bastilia, plantează în apropiere de Tübingen un arbore al libertăţii şi dansează, cîntînd, în jurul lui, incapabili – deşi aveau geniu – să prevadă cîţi oameni inteligenţi, în secolele următoare, vor considera această revoluţie o nenorocire, fiindcă din ea s-ar fi născut teroarea comunistă.

Acest domn şi coleg Alexandr S., duşman declarat al Puterii Sovietice, care nu găseşte lector mai bun pentru prima sa capodoperă (poate şi singura...) decît în Alexandr T., directorul unei reviste literare anticonformiste din Moscova, un laureat al Premiului „Stalin", membru în C.C. al Partidului bolşevic, poet din ale cărui versuri nici un soldat, pe front, nu-şi făcea ţigară, ceea ce lui A.S. i s-a părut un argument decisiv pentru a-i acorda încredere.

Acest (mai degrabă „tovarăş" decît) domn Alexandr T. care, după ce citeşte nuvela lui Alexandr S., unde pentru prima oară se descria viaţa unui deţinut într-un lagăr sovietic de muncă, pleacă de nebun de-acasă şi trece prin cafenelele Moscovei să-şi anunţe confraţii că a apărut, în U.R.S.S., un nou geniu literar.

Acest domn coleg Franz K., un iresponsabil dacă a putut să-i ceară celui mai bun prieten să-i ardă toate manuscrisele, fără să se gîndească, în orgoliul său criminal, cum am fi trăit noi, muritorii, fără romanele lui, fără eroul lor, Joseph K.

Acest domn şi coleg Max B. care, întreg la minte, a făcut ceea ce aş fi făcut şi eu – nu mă laud! – şi nu a ars opera lui Franz K., dovedind ceva ce mulţi încă nu înţeleg.

Acest domn coleg Scott F., capabil să-i urle editorului său că nu mai poate scrie nimic, editorul îi cere să scrie de o sută de ori această frază: „nu mai pot scrie nimic" şi atunci istericul ce face? – compune cea mai frumoasă nuvelă a lui: „După-amiaza unui scriitor".

Acest domn coleg Marcel P., socotit genial pentru ce putea extrage din contactul dintre o prăjiturică şi palatul bucal, dar capabil, în egoismul său sălbatic, să-şi trimită servitoarea, noaptea, într-un Paris aflat în beznă (fiind război), ca să-i cumpere o pară de la o băcănie, anume acea băcănie unde, în copilăria sa, se vindeau perele lui preferate, şi ea se duce (fiindu-i devotată şi ştiind de ce-i trebuie, exact pentru inspiraţie), îi cumpără fructul dorit, el muşcă para şi îi zice că nu mai are acelaşi gust ca pe vremuri, fără să-i pese de reacţia sclavei sale, cartea la care lucra mai avînd o gravă ciudăţenie: începe cu o frază foarte scurtă („mult timp m-am culcat devreme") ca după aceea să cuprindă cele mai lungi fraze (şi paranteze de cîte o pagină!) din cîte se scriseseră pînă atunci.

Acest coleg Milan K., ajuns prin anii '60 de la Praga la Paris, avînd de suferit acolo următorul şoc pe care-l înţeleg foarte bine: el îl ţinea icoană, ca scriitor preferat, pe Anatole France, dar cînd le-o spune celor din jur, toţi îl privesc cu compătimire ca pe un biet neinformat din Estul unde nu pătrunsese vestea că Anatole France fusese declarat de mult, la Paris, un cadavru.

Acest domn coleg Heinrich B. care avea răutatea să nu explice dacă e sau nu ironic atunci cînd zicea că nu-i poate suferi pe atei „fiindcă discută prea mult despre Dumnezeu".

Acest confrate R.C., nuvelist greu la minte dacă a înţeles atît de tîrziu sfatul dat de Ion Caraion: „vei scrie o carte bună cînd nu vei mai dori să placi tuturor", astfel încît aceste note informative, vă plac sau nu, vor continua şi în numărul viitor.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Andrei Chiliman

(PNL, candidat D.A. la Primăria sectorului 1 Bucureşti)

Politica

Nu am intrat în PCR, fiindcă nu credeam în sistem şi nu puteam să-i fac tatălui meu treaba asta, era, într-un fel, nelogic. După '89, m-am înscris în PNL fiindcă aveam o cultură destul de bogată în ceea ce priveşte istoria unei Românii normale, înainte de a fi transformată în colonie sovietică. Cel mai greu mi-a fost să găsesc sediul PNL şi pe adevăraţii liberali. După '89 pur şi simplu am considerat că trebuie să mă implic. Nu cred că m-aş fi putut uita corect în ochii copiilor mei. Am vrut să împing şi eu România pe drumul unei democraţii autentice, nu pe drumul unei democraţii originale. România nu avea nevoie de acei oameni care au rămas la putere, oameni care vroiau să schimbe, dar limitaţi în acele schimbări, este evident, după 15 ani. Trebuie să spunem cu responsabilitate că asta este România, un teritoriu care a fost colonizat de ruşi, iar singurele valori care au rămas verticale după această perioadă, ori s-au implicat în politică, ori s-au plictisit de această luptă la baionetă, dau un exemplu: Andrei Pleşu, el este un luptător, ori acest om care a făcut foarte mult pentru România, a fost făcut să plece.

Cum se face politică

Nu se face în mod profesionist. Eu sînt inginer de profesie, inginer automatist, pot să spun că politica unei ţări e tot chestie de sistem, pot s-o înţeleg, însă în politică au intrat mulţi oameni de bună credinţă care au încercat să facă ceva, din păcate, noi am avut în faţă nişte adversari, adică nucleul dur, provenit din rîndurile doi şi trei ale nomenclaturii comuniste şi structuri ale fostei securităţi, ale fostului UTC. Ei erau cel mai bine organizaţi, ei aveau şcoală de partid în spate, aveau toate legăturile din administraţie şi economie, iar noi am venit ca nişte oameni nu foarte bine organizaţi, nu foarte bine pregătiţi ca politicieni, dar cu multă bună credinţă şi încercînd să compensăm prin ore de muncă suplimentară, entuziasm, cunoştinţele pe care ceilalţi le aveau. Lucrul acesta este în continuare valabil. Eu cred că adevăraţi politicieni, bine pregătiţi şi angrenaţi într-o luptă serioasă, noi nu vom avea mai devreme de 2020. Pînă atunci va rămîne acest amestec.

Aripioarele liberale

Principala cauză a fost lipsa de experienţă politică. De aici a izvorît conflictul între generaţii. Apoi, a existat un alt tip de conflict, poate mai puţin vizibil, acela rămas între Gheorghe Tătărăscu şi Gheorghe Brătianu. Dar să nu uităm ambiţiile personale ale unor oameni, coada ce şi-a băgat-o fosta securitate. Ar fi necinstit să spună cineva că era politician cu adevărat atunci în '89. Cred că liberalii au reuşit să treacă peste acele momente, iar acum PNL este singurul reprezentant al liberalilor pe scena politică.

Personalitatea mea

Nu pot spune că nu am fost bătăios. Eu am apărat principii. Politica nu trebuie făcută prin metode radicale. Oamenii se sperie de atitudini extreme. Asta înseamnă că eu nu abdic de la principii. Eu cred că politica trebuie făcută cu inteligenţă şi trebuie să folosească celor mulţi.

Puterea mea

În calitatea mea de vicepreşedinte al Camerei am făcut multe lucruri care dovedesc faptul că poţi folosi puterea ce o ai în folosul comunităţii. Am un exemplu pe care mereu îl spun: am reuşit să stopez cheltuirea banului public în ceea ce priveşte Camera Deputaţilor. Am blocat cumpărarea de maşini noi pentru Cameră. Eu am blocat acest lucru pînă în 2000. Am blocat cumpărarea unui număr enorm de lucruri, pe care diverşi cetăţeni, din diverse compartimente, le vedeau prin reviste. Iată un exemplu: la un moment dat am cerut un studiu despre cîte maşini au celelalte parlamente europene. Ori, doi funcţionari s-au gîndit că e bine să se plimbe din parlament în parlament prin Europa, în loc să trimită faxuri pentru a afla aceste detalii. M-am trezit cu un telefon din Elveţia. Era o nedumerire generală privind această problemă acolo şi ce căutau aceşti doi oameni pe acele plaiuri. Eu, care nu ştiam că ei au plecat, i-am întors din drum imediat.

Şcolarul mic la sfîrşit de an

În cartea doctorului Căpraru, şcolarul mic este o categorie căruia i se acordă un capitol aparte, după sugar şi preşcolar. Acestuia îi revine o cantitate mare de psihologie, pe lîngă bolile aferente vîrstei. Dacă e să-i întrebi pe părinţi, aceştia vor fi de acord cu spaţiul generos rezervat, în cărţi, respectivei categorii, în felul lor direct: îţi vor spune că cea dintîi clasă din ciclul primar e foarte grea. Şi îţi vor povesti cît de dificil le-a fost lor, adulţilor, la liniuţe, bastonaşe, şedinţe cu părinţii...

Atît literatura, cît şi părinţii, au dreptate. Începutul şcolii e, practic, începutul unei noi vieţi pentru copilul tău, în care, dacă vrei să meargă pe făgaşul potrivit, nu poţi să nu te implici. Dacă în cazul sugarului, implicarea era, în primul rînd, fizică, o luptă pentru supravieţuire care făcea lucrurile mai grave, în ce-l priveşte pe elevul de clasa întîi lucrurile sînt mai suportabile: e vorba de nuanţe, şi de metodă şi tact, fiziologicul avînd, din fericire, mai puţin de-a face cu toate astea.

Copilul ce face primii paşi în şcoală naşte, dacă vrei să-l iei în serios, o adevărată industrie: cineva trebuie să-l ducă la şcoală, altcineva să-l ia, încă cineva să facă lecţiile cu el; după care trebuie îndrumat pe calea activităţilor extraşcolare, care-i vor marca existenţa viitoare, de genul: limbi străine, desen, muzică, sport... Şi, în final, dar nu în ultimul rînd, trebuie recreat, pentru a nu fi suprasolicitat. Evident, toate acestea se pot întîmpla doar între reprezentanţii clasei mijlocii lărgite: oameni cu studii medii şi venituri medii, dar cu ceva aspiraţii.

La şcoală

Aşa cum, în cazul sugarului, nu-i uşor să găseşti un pediatru bun, şi în cazul preşcolarului – o grădiniţă, în ce-l priveşte pe şcolarul mic, nu-i uşor să găseşti o şcoală cu faima de bună. Spun „cu faimă", pentru că nu întotdeauna socoteala de-acasă se potriveşte cu cea din tîrg. Dar măcar trebuie să încerci să fii în rîndul lumii: cel puţin atunci cînd te aduni cu alte „mămici" (terminologie consacrată în rîndul populaţiei adulte de prin şcoli) la Mc Donald's, la aniversări, să poţi să te lauzi cu şcoala odraslei tale, de care eşti foarte mulţumită...

Ca să pătrunzi într-o asemenea şcoală, trebuie să ai relaţii, tupeu şi bani. E adevărat că despre această din urmă categorie doar am auzit, dar nu a fost cazul să recurg la ea. Ştiu că folclorul vehiculează sume care, deja, nu mai sînt considerate fabuloase: două-trei sute de dolari pentru a-ţi înscrie odrasla într-o şcoală cu renume. E drept că, la anumite şcoli, lucrurile se fac pe faţă, banii depunîndu-se într-un cont oficial. Dacă nu se pune problema banilor, trebuie să-ţi arăţi relaţiile şi influenţa. Contează funcţia pe care o ai, locul unde lucrezi şi pe cine cunoşti. Dar şi cum ştii să porţi o conversaţie, cît eşti de fermecător, ce potenţial prezinţi pentru viitorul şcolii. Dacă eşti admis în şcoală, după un examen destul de greu (în urma căruia începi să-ţi pui probleme existenţiale, gîndindu-te la ce ai realizat pînă la vîrsta asta), nu înseamnă că, obligatoriu, nimereşti la clasa cea mai bună: şi acolo există o ierarhie – la A sînt parlamentarii (copiii de..., dar deja mingea e la părinţi), la B – poate, directorii, iar de la C – încolo – un amestec, în care procentul contează. Există părinţi cu studii superioare, care-şi dau masterate; alţii care lucrează în mari companii, ori la bănci; unii, cu studii medii, care sînt meseriaşi, dar cîştigă destul de bine pentru că au afacerea lor sau lucrează în străinătate; în sfîrşit, o altă categorie, misterioasă şi bîrfită, care nu se ştie ce învîrte. Cu toţii, la şcolile mai îngrijite, se ocupă de copii; şi cred că asta e marea lor calitate: oricum o fac, au aspiraţii...

Îndatoriri de părinte

Odată anul şcolar început, sarcinile se trasează la şedinţele cu părinţii. La şcolile bune, părinţii trebuie să fie aproape la fel de implicaţi în procesul de învăţămînt ca şi copiii: e necesar ca adulţii de serviciu să ştie să linieze, decupeze, îndoaie, lipească, ba chiar să scrie, din nou, de mînă şi frumos. Ai, deodată, revelaţia, la o astfel de şedinţă, că ţi-ai irosit viaţa incapabil să-ţi dezvolţi aptitudinile practice şi ai rămas un neîndemînatic. De asemenea, tot atunci îţi dai seama că nu poţi fi pe lista albă a clasei, pentru că nu poţi aduce, de la serviciul tău, nici foi, nici dosare-plic, nici panouri frumos colorate, nici etichete, plicuri, şi nici măcar ghivece cu flori. Realizezi acum că, atunci cînd ai refuzat munca într-un birou ordonat, cu telefonul alături, ce, nedrept, pe vremea aceea, ţi se părea birocraţie curată, ai ratat şansa de a face parte, explicit, din clasa mijlocie, dar şi de a fi părinte fruntaş. Tot aici descoperi că lucrurile care pentru tine contează, valori esenţiale, pentru alţii nu există şi, oricum, nu sînt cele care se caută.

De pildă, curăţenia toaletelor. Se pare că în ierarhiile şcolilor, nu e primul punct pe ordinea de zi, deşi acestea arată execrabil şi par a fi aceleaşi de pe vremea părinţilor. Riscul îmbolnăvirilor nu e o prioritate pentru o populaţie, se vede treaba, încă necivilizată. Contează ca pe dinafară să fie vopsit gardul, adică şcoala frumos zugrăvită, cu termopane puse, parchetul perfect lucios şi perdeluţe colorate la ferestre. În aceeaşi ordine de idei, dacă se află că o învăţătoare, altfel bine cotată, se dovedeşte agresivă cu copiii, folosind metode de pe vremea bunicilor, şi anume cea cu linia la palmă (chiar simbolic, corecţia respectivă rămîne la fel de umilitoare), părinţii nu sînt oripilaţi, ci, dimpotrivă, spun că bine le face. Ba există chiar unii care, în timpul şedinţelor, se laudă cum îşi ating copiii dacă aceştia greşesc la teste şi iau note proaste.

Timp liber

Altfel, cum spuneam şi înainte, părintele mediu se ocupă de odrasla lui, care se arată, în genere, curat îmbrăcată, bine hrănită şi cu lecţiile făcute. Desigur că oricare dintre părinţii în cauză ar reacţiona dacă profesorul l-ar lovi tare pe copil, lăsîndu-i urme sau provocîndu-i durere: o chestie palpabilă, evidentă. Împotriva principiului violenţei fizice în sine, ca abstracţiune, e cazul să lupţi.

Oricum, te conformezi ritualurilor contemporane, care implică discuţiile despre şcoală şi viaţă de la poarta şcolii, mersul la onomastici şi activităţile educative extraşcolare. Aici intervin şi bunicii, pe care i-am plasat în titlu, dar i-am neglijat în conţinut. Am făcut-o şi pentru că aceasta este atitudinea multora dintre mămici faţă de bunici: o doamnă, altfel plăcută, îmi povestea cum a determinat-o pe mama ei să iasă la pensie pentru a avea grijă de copil; altă dată, la o onomastică ce se desfăşura la McDonald's, mămicile consacrate nu le-au primit pe bunici, sub diverse pretexte, la masa lor. Există şi unele bunici privilegiate, care au acces în grupul mămicilor; altele, mai timide, stau singure sau cu bonele.

Bunicii au rămas, în aceeaşi lume medie, categoria bună la toate. Ei sînt principalii transportatori la activităţile extraşcolare, cînd părinţii sînt la serviciu. Parcă uşor ruşinaţi că sînt bunici, aceştia nu prea intervin în apărarea intereselor copilului, dacă, să zicem, profesorul de tenis sau de patinaj o ia razna. Probabil pe post de observatori, ei raportează părinţilor ce se întîmplă. Rar am văzut o bunică aranjată, preocupată de aspectul ei sau un bunic îmbrăcat după moda măcar a anilor '90 (în general primează costumele gen *office* ale anilor '70).

La aniversări, tot bunicii sînt cei care îi duc, de multe ori, pe copii. Acestea sînt oarecum un prilej de a cunoaşte comunitatea din care faci parte, dar mai puţin decît altădată. Nu mai ai ocazia să vezi mediul din care vine copilul, casa în care acesta şi părinţii lui locuiesc. Dreptul la intimitatea fiecăruia se manifestă acum astfel: oamenii nu mai vor străini în casele lor. Şi nu mai simt nevoia, ca altădată, să împărtăşească ce au, nici măcar să se dea mari cu bibelourile, torturile sau plăcintele lor. La Mc Donald's, unde se desfăşoară, în general, aniversările, poţi asista de trei ori la aceeaşi petrecere: acelaşi McDonald's, aceleaşi mame, acelaşi desfăşurător. Conversaţiile se menţin, confortabil, la nivelul de suprafaţă al problemelor copiilor, ocolind apropierea neigienică.

Toate cele de mai sus sînt doar observaţii de atmosferă, surprinse parţial din perspectiva interioară, implicată, parţial din cea dinafară, de spectator. De fapt, nu pot spune că-i cunosc nici pe părinţii, nici pe bunicii, nici pe profesorii despre care am vorbit. Gesturile lor sînt, însă, reale şi semnificative pentru ritualul colectiv al primului an de şcoală din clasa mijlocie.

Iaromira POPOVICI

Literele sunt, pentru mine, prima pasiune, dramul de înţelepciune, picătura de statornicie şi reperul constant, fără de care m-aş simţi în derivă. Păcătuiesc, zilnic, în jurnalism şi economie, dar şi vina poate deveni virtute, dacă e străbătută de un scop fundamental, care să ne scuze mijloacele. Rămân, aşadar, fidelă Literelor, fără de care n-ar fi fost cuvântul. Al meu sau al oricui, de oriunde.

Gabriela Vrânceanu Firea
absolventă promoţia 1997, Realizator la ANTENA 1

Universitatea Bucureşti
Facultatea de Litere
NUMELE MARI SE SCRIU CU LITERE

Iaromira POPOVICI

bazar

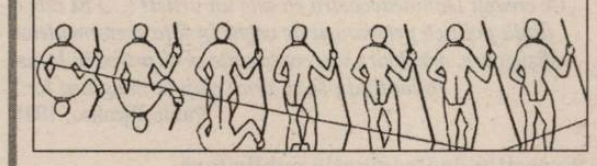

Gadget-ul de lux

Despre *gadget* ştiam că este un obiect mic, fără utilitate precisă, destinat plăcerilor noastre: consideram *gadget*-uri floarea care stropea, din *Pif*, dinţii de vampir sau praful de strănutat; sau, în seria mai puţin *funny* şi mai *kitsch*, tot *gadget*-uri erau acele obiecte care întruneau mai multe funcţii odată, amestecînd utilitarul cu divertismentul: desfăcătorul cîntător, de pildă, pe care l-am primit bonus la nu ştiu ce promoţie de Crăciun.

Revista *Go4it* (editată de Publimedia International SA, editor şef Victor Kapra), al cărei prim număr a apărut acum vreo lună, are subtitlul *Gadget magazin*. *Gadget*-urile prezentate în revistă sînt departe de obiectele naive şi deja demodate din paragraful anterior. *Gadget*-ul pe care îl propune *Go4it* schimbă aproape complet conotaţiile termenului, circumscriindu-l strict domeniului tehnologiei avansate căruia, de fapt, publicaţia îi face reclamă. Ceea ce se păstrează din accepţiunea clasică a termenului este, poate, latura jucăuşă, dar la un cu totul alt nivel, şi, în orice caz, împletirea de funcţii diferite: de exemplu, briceagul elveţian este dotat şi cu un card de memorie care se conectează la computer, ce poate înmagazina documente sau fotografii; frigiderul portabil de bere, el însuşi în forma unei cutii de bere, ţine băutura la rece, dar poate şi încălzi mîncarea; *Sport Jacket* este o haină cu conectare la internet, care conţine „14 buzunare *high-tech* unde pot fi ţinute echipamente mobile precum PDA sau playerele muzicale"; pixul cu radio – alcătuit dintr-un radio cu sistem de căutare automată a posturilor şi un pix propriu-zis, detaşabil –, (poate fi folosit pentru ascultarea meciurilor de fotbal în timpul şedinţelor).

Acestea nu sînt decît cîteva din multele exemple de *gadget*-uri *high-tech* prezentate de revistă. Utilitarul şi plăcutul, în noua accepţie, par să se îmbine între ele, în aşa fel încît nu mai ştii care-i care. Ele sînt destinate omului de firmă şi *office*, cu precădere bărbat (lucru dovedit şi de prezenţa Cristinei Rus de la *Blondy*, care prezintă obiectele în ţinută sexy), cu funcţie importantă şi venituri pe măsură. În cultura organizaţională şi civilizaţia informatizată, micul client de bîlci doritor de Hopa Mitică, clovni care ies din cutie sau raţe blănoase cîntătoare de Lamabada ori Macarena a ieşit din context.

Revista li se adresează iniţiaţilor şi acest lucru reiese cu claritate din limbajul utilizat, un argou tehnico-birocratic, cu mulţi termeni împrumutaţi din engleză şi necesara tentă de snobism: despre pixurile Ferrari se spune că au *brand*, au *design*, prezintă garanţie *lifetime* şi sînt serii limitate; ba sînt realizate, chiar, din argint aurit, şi pot deveni piese de colecţie. Se conturează, astfel, o aristocraţie birocratică, de *connaisseur*-i, pentru care contează marca dar şi seria limitată: nu se cade ca tu, un *executive*, să ai acelaşi pix ca *assistant manager*-ul, de pildă. Telefoanele mobile nu sînt nici ele scutite de „nevoia de sînge albastru": Vetu, „divizia de lux" a Nokia, propune un model ce poate ajunge la 31.000 de dolari, dar are: ecranul din cristale de safir, structura din oţel acoperit cu Liquidmetal, un material utilizat în industria spaţială, partea din spate este din piele de cea mai bună calitate. E chestie de *life-style* (cuvînt des folosit în revista în cauză), care contează mult în crearea şi păstrarea statutului tău de manager.

Unele dintre produse au şi o destinaţie în afara *office*-ului şi par mai domestice: de pildă, telecomanda inteligentă, care odată îndreptată spre telecomenzile mai vechi din casă, învaţă tot ce ştiu acestea şi le preia funcţiile, după care poate da ordine oricărui dispozitiv comandat prin infraroşu, inclusiv aerului condiţionat. Latura umoristică, specifică *gadget*-urilor de stil vechi, se păstrează şi aici, în cazul unor produse, probabil, involuntar: există ochelari de soare pentru cîini, despre care se precizează că sînt rezistenţi la ros, un ou fals care-ţi indică dacă celelalte, adevărate, s-au făcut moi sau tari, dar şi o pisică artificială, din blană, care nu se mişcă de acolo de unde o pui şi nu lasă păr.

Dacă tonul articolului a fost uşor ironic, am fost, probabil, invidioasă că nu intru în *target*. În fond, viaţa e făcută din amănunte şi combinaţii.

Adina ROSETTI

Arta *made in Romania*

„Ce credeţi Dumneavoastră că este un artist? (...) El este o fiinţă politică permanent de veghe în faţa evimentelor sfîşietoare, arzătoare sau captivante ce se petrec în lume, adaptîndu-se cu orice chip la imaginea lor."
Pablo Picasso, 1945

Exerciţiu de imaginaţie publicitară

O dimineaţă oarecare de mai. Fără ploaie. Nimic mai frumos decît să hoinăreşti pe străzile Bucureştilor (fiind o dimineaţă utopică, noţiunea de „serviciu" lipseşte cu desăvîrşire).

În Piaţa Romană, un grup de *promoter*-i îmbrăcaţi cu tricouri impresioniste împart fluturaşi: se deschide o nouă galerie de pictură. Profitînd că între 10 şi 12 este *happy hour* în librării, intru la Cărtureşti să văd ultimele noutăţi. Un *banner* mare agăţat la intrare anunţă promoţia săptămînii: pentru două volume de poezie cumpărate, primeşti gratis un album de pictură abstractă. În plus, participi automat la marea tombolă a verii: o excursie prin muzeele Europei.

Lîngă un *display* special amenajat, două fete fac *sampling* cu pagini din Kundera şi Rushdie, astăzi la preţ redus. Îl aleg pe primul, pentru senzaţia deosebită de volum, decupez codul de bare şi îl păstrez, spre a-l trimite pentru concurs.

Căldura de mai începe să dogorască afară; îmi sun prietenii, ne urcăm pe role şi trotinete şi pornim la plimbare prin oraş. Traficul e liniştit şi şoferii decapotabilelor trag pe dreapta pentru a ne lăsa să trecem. Mari panouri publicitare împînzesc oraşul, anunţînd vernisaje, tîrguri de artă şi premiere teatrale. Ne oprim la o cafenea cu muzică bună şi picturi moderne pe pereţi şi ziua trece frumos, scăldată de soarele blînd de mai.

Moment real 1. Expoziţie de pictură. În rolul principal: Barbone (Marius Barb), pictor şi asistent la Universitatea de Arte Bucureşti. Scena: galeria Căminul Artei, proprietate a Uniunii Artiştilor Plastici. O sală mică, albă, cu pereţi mîncaţi de igrasie, o măsuţă şi două fotolii. Şi bineînţeles picturile, înnobilînd decorul sordid.

Se poate trăi în România din pictură? este prima întrebare care îmi vine în minte. „Răspunsul e categoric nu. Fiecare artist este obligat să facă mici ciubucăreli – cum le numim noi – în publicitate, amenajări interioare. Prin galerii se vinde prea puţin, în România nu cumpără nimeni artă."

Lupta cu sistemul: „La noi nu există un sistem de galerii şi un manager (galeristul) care să se ocupe de promovarea artistului, cum există afară. Artistul stă în atelier şi lucrează. Galeristul vine, îl vede, consideră că poate să îi vîndă lucrările, îi creează în felul ăsta o cotă şi îl scoate pe piaţă. Acolo acest sistem funcţionează. Există tîrguri ale galeriilor. La noi sistemul e „dacă ştii pe cineva care şi-ar dori un tablou".

Sistemul de învăţămînt bagatelizează educaţia artistică a tinerilor (muzica şi desenul au fost întotdeauna tratate superficial, chiar şi de către profesori), iar şcoala nu oferă acel bagaj minim de cunoştinţe generale. Majoritatea tinerilor nu au o formare culturală. Galeriile sînt goale, iar *kitsch*-urile înfloritoare.

Greutăţile şi autorităţile: „Artiştii români nu posedă resurse materiale pentru a participa la evenimente culturale şi expoziţionale din exterior. Statul nu te ajută cu nimic, chiar dacă pînă la urmă reprezinţi România. E foarte greu şi să faci o expoziţie în alt oraş. Cînd e vorba despre artă plastică, tuturor li s-au terminat fondurile de sponsorizare. Sînt lucruri care s-ar putea face în România pentru artişti: mediatizarea. Dar e vădită lipsa de interes a autorităţilor, la orice nivel, faţă de cultură".

Moment real 2. Vernisajul expoziţiei „Bazzar, Blazar" a grupului Salmastru. În rolul principal: Anka Laura Coller, membră Salmastru. Scena: galeria Assemblage, în incinta hotelului Marriott. Un eveniment-bazar multimedia, într-un spaţiu fabulos. Atmosferă uşor *underground*, cu muzică, proiecţii de imagini, popcorn, vată de zahăr. Şi bineînţeles picturi, colaje, obiecte de artă şi decorative neconvenţionale.

Cum s-a născut grupul? „Noi ne cunoaştem de multă vreme şi faptul că ne-am hotărît să activăm ca grup a fost pentru că putem astfel să dăm mai multă credibilitate acţiunilor noastre. E foarte greu în ziua de azi pentru un artist să răzbată de unul singur. Fiind mai mulţi, ne putem organiza mai bine."

Marketingul şi arta: „Aici noi am vrut să facem un studiu de piaţă, prin expoziţia asta. Oamenii nu au bani, noi o să facem nişte lucrări mici, poate unele seriale, dar vrem să vedem spre ce se îndreaptă iubitorul de artă şi cumpărătorul. Chiar a fost un experiment, un eveniment, care am vrut să fie interactiv".

Greutăţile şi optimismul: „Trăieşti greu din artă, dar am preferat să rămîn în mediul ăsta, chiar dacă banii sînt puţini. Trebuie să fii permanent într-un mediu care să-ţi stimuleze creativitatea. Noi sîntem optimişti şi ne bucurăm foarte mult de ceea ce facem, chiar dacă sînt o grămadă de greutăţi. Contează ceea ce rămîne după noi şi asta vrem: să spunem ceva şi să nu trecem prin viaţă fără o urmă".

În ultimii ani, grupul Salmastru a organizat cîte o tabără de vară într-un oraş din ţară, unde cu deşeuri găsite la faţa locului au încercat să construiască nişte obiecte de artă cu caracter monumental, care să rămînă în acel oraş. „Anul acesta am fi vrut să facem acelaşi lucru la Mangalia, dar din păcate toate tratativele au eşuat. Nimeni nu a fost interesat de tipul acesta de artă, dar o să mai încercăm în alt oraş."

Stela GIURGEANU

Conversaţie la Pălăria

„...For they are the abstract and brief chronicles of their time"
W. Shakespeare, *Hamlet*, II, 2

Decorul: Etajul unui bar bucureştean, din centru. Lumină înceată, cu lene şi praf, agăţată de pozele unui trecut. Giugaru. Calboreanu. Ştefan Bănică. Dina Cocea. Roluri şi măşti şi vieţi de dublură şi rîs şi plîns şi tragic şi comic.

Personaje:

Actorul: Adrian Văncică, un tînăr de 27 de ani, ambiţios şi talentat, recent laureat al premiului „cel mai bun actor" la Festivalul HOP, prezentatorul unei emisiuni de televiziune, chipul familiar al multor reclame.

Reporterul: Stela Giurgeanu, autoare a mai multor articole cu tentă socială, chitită pe ideea că presa poate schimba ceva, căutînd, şi de data asta, să plămădească din cuvinte imaginea problemelor financiare ale unui tînăr actor.

Scena începe la orele amiezei cînd, după cîteva minute de întîrziere şi după încă altele de scuze, Stela se hotărăşte să pornească reportofonul.

Adrian *(înconjurat de mobil, ţigări, agendă, calendar cu date înroşite şi înverzite... prins de o agitaţie continuă):* Stela, o să te rog să mă ierţi, dacă pe parcursul interviului o să trebuiască să răspund la nişte telefoane... Am foarte multe pe cap, mîine plec într-un turneu şi sînt prins şi cu alte probleme şi... (mobilul sună, Adrian zîmbeşte a „scuze" şi răspunde. Între timp, Stela trasează pe scurt ideile de bază ale articolului pe care vrea să-l facă: *„Pentru a supravieţui actorul trebuie să-şi investească harul în zeci de alte lucruri adiacente. Cum foarte puţini artişti ajung să trăiască numai de pe urma artei, majoritatea actorilor tineri îşi «mituiesc» buzunarul cu cîte o reclamă. Sau cu cîte o apariţie la o televiziune. Sau la un radio. Dacă prinde un rolişor, cît de mic într-un film, zice că l-a prins pe Dumnezeu de picior. Adrian are o emisiune...")*

Stela *(încercînd să aducă vorba):* Adrian, ce e pentru tine actoria?

Adrian *(încîntat de direcţia interviului):* Cea mai frumoasă meserie din lume. Trăieşti mai multe vieţi. Într-o seară poţi avea şapte fraţi, în alta, doi taţi, alta poate să te facă ucigaş sau sinucigaş... Pentru că azi trebuie să fii mai bun ca ieri şi mîine mai bun ca azi...

Stela *(atacînd, urmărindu-şi ideea):* Cu cît e plătită cea mai frumoasă meserie...?

Adrian *(puţin surprins de trecerea bruscă de la „spiritual" la „material"):* ...De ce îmi pui întrebări care mă întristează? *(pauză, îşi fixează sticla)*

Stela: Ţi-o permiţi? Financiar? Meritată?

Adrian *(brusc)* Îţi pot rezolva dilemele pe loc. Da! *(pauză)* Cam cu cît crezi tu că poţi plăti trei minute de aplauze?

Stela: ...Nu, bineînţeles...

Adrian: Nu, bineînţeles!

Meseria asta e o suferinţă. Şi cînd o faci, şi cînd nu. Cînd n-o faci, te apucă trepidaţiile. Pot s-o fac, vreau s-o fac, trebuie s-o fac! Cînd o faci... *(pauză)* ...îţi dai seama că sînt atîtea lucruri peste care trebuie să treci... şi că trebuie să ai un ficat de două kilograme jumătate în care să încapă multe.

Stela: Ca de pildă?

Adrian: Am terminat şcoala. Aveam roluri bune şi jucam pe marile scene bucureştene (la Teatrul de Comedie, Chiriac din *O noapte furtunoasă* şi rolul principal în *Copilul divin;* la Bulandra, jucam în *Îmblînzirea scorpiei).* Aveam un oarecare succes şi şansa enormă de a juca alături de marile nume ale Scenei. Din păcate, partea financiară a acestor succese... Şi, cum treceam printr-o criză de... nefericire, *(deodată, ca şi cum ar fi găsit termenul perfect, se apleacă brusc spre reportofon, răţoindu-i în urechi)* pentru că e o **ne-fe-ri-ci-re** să ajungi să te gîndeşti numai la bani! *(urechile reportofonului rămîn, însă, la fel de impasibile ca şi cele la care ar trebui, de fapt, să ajungă răţoiala)* „şi, cum nu-i avea, banii deveniseră aproape o obsesie care-i intrase în sînge", aaa, aşa... toate chestiile astea au luat hotărîrea să plec din ţară! La revedere!

Mulţi mi-au arătat atunci obrazul. „Nu e bine ce faci." „Cariera ta abia acum începe!" Chiar mi-au arătat obrazul. Primeam mail-uri: „Unde eşti?" „Avem nevoie de tine!", „De ce nu eşti aici?". E, asta e! *(amintindu-şi):* Un an de muncă, afară, într-un parc de distracţii, jocuri de stradă, jonglerie, clovnerie, pantomimă, statui mişcătoare... *(revenind, odată cu focul din priviri)* Un an a fost însă suficient! Ei vroiau să mă mai ţină, dar deja acumulasem atîta energie şi atîta dor de teatru şi mi-am dat seama că, dacă asta e crucea mea, de „artist sărac", asta e! Nu am ce face!

Stela *(profesional):* Aş vrea să vorbim despre compromis... Cum se împacă emisiunea *Misiunea Casa,* unde prezinţi decoraţiuni interioare, dai sfaturi de întreţinere şi de amenajare a casei... cum se împacă asemenea emisiune cu orgoliul de artist?

Adrian *(după o pauză, aprinzîndu-şi o ţigară, puţin iritat că discuţia încă se roteşte în jurul banilor):* Stela, cîtă vreme în ţara asta actorii au salariile pe care le au, cîtă vreme... *(brusc, izbucnind)* Crezi că eu nu mi-aş dori să trăiesc numai din teatru? Crezi că eu nu aş vrea să stau zile întregi, săptămîni... să stau, să stau să mă gîndesc *numai* la rolul pe care trebuie să-l pregătesc? Crezi că n-aş vrea? Însă permanent trebuie să mă gîndesc la cinci lucruri deodată, pentru că am cinci lucruri de făcut în acea zi şi de fiecare dată, oriunde mă duc, fie că e radio, fie că e o filmare la o reclamă sau la un film, fie că e teatru... de fiecare dată toţi mă iau de bun şi de nou şi de *fresh*...

Stela: Asta nu-ţi...?

Adrian: ...scade din eficienţă?

Stela: Da!

Adrian *(pauză, oftează):* ...Şi da, şi nu... *(pauză, după care, priveşte într-o parte, mîngîie uşor gîtul sticlei de bere, răspunde, vorbind parcă mai mult pentru sine)* Poate fi şi da... *(deodată, tare, spre reportofon)* nu ştiu, îmi e greu să-ţi dau un răspuns... categoric nu poţi excela în toate... dar oricum nu le faci pe toate într-o zi... adică *(tonul scade din nou)* da, e posibil. *(Reportofonului, cu obidă)* Însă *trebuie,* dacă nu faci lucrurile astea e foarte prost... *(berii, cu amar)* foarte prost...

Stela: Artistul este sărac?

Adrian *(cincisprezece secunde de tăcere):* Nu. Nu ar trebui să fie, chiar dacă moare de foame. *(Zîmbeşte)*

libertatea de impresie

Şpriţul şi vodca

Pe vremea lui Ceauşescu, am auzit pe cineva făcîndu-şi următoarea socoteală: cît l-ar costa vreo două-trei sute de mililitri de vodcă pe zi, iarna, faţă de preţul încălzirii apartamentului cu aparate electrice. Caloriferele nu-i mai mergeau de mult. Culmea e că i-au ieşit sume aproape egale. Şi a ales varianta cu încălzire internă, ca fiind mai interesantă decît cea electrică. Recent am aflat că o statistică făcută de un institut de specialitate norvegian, arată că România e pe locul doi în Europa, la cantităţile de băuturi spirtoase vîndute pe piaţă, pe cap de locuitor. După Irlanda şi atenţie..., înaintea Rusiei. E drept că-n Rusia băuturilor vîndute la magazin li se adaugă cantităţi neştiute de vodcă produse în gospodăriile oamenilor dar, totuşi, ce se întîmplă la noi e un fenomen demn de luat în seamă. Cauza creşterii vînzării băuturilor alcoolice tari nu e vreo schimbare climaterică şi nici vreo modificare genetică de masă. E pur şi simplu vorba de sărăcie şi asta se verifică imediat. Beţivii inveteraţi de prin bodegi chiar recunosc că preferă să se îmbete repede şi de puţini bani. Mizeria îi face pe mulţi să bea, şi nu şampanie. Vinul şi chiar berea au devenit pentru astfel de oameni un lux. Pe cît de săraci, pe atît de mulţi, destui chiar cît să influenţeze statisticile internaţionale. Indivizi care îşi bazează viaţa pe ciclul muncă, băutură, somn. Iar în anii care vin e de presupus că numărul lor nu va scădea. Din negocierile cu Uniunea Europeană reiese că zaibărul şi căpşunica se vor mai putea produce doar pe suprafeţe individuale, nu mai mari de 0,1 ha, şi doar pentru consumul propriu al cultivatorilor. Există un program de defrişare a viilor care nu sînt de soi şi de instalare a altora din care să se facă vinuri omologate. Vom bea, cică, vinuri mai bune care, de bună seamă, vor fi şi mai scumpe. Zaibărul şi căpşunica vor deveni produse de contrabandă. Cei care pînă acum le dispreţuiau, vor începe să le aprecieze. Săracii nu vor mai avea însă acces nici la ele. Un popor de băutori de vin se transformă, în bună parte, într-unul dedat la băuturile spirtoase ieftine şi proaste. Savoarea şpriţului e înlocuită cu asprimea vodcii. Beţia luminată se transformă în posomorală. Miticii veseli devin aprigi şi mînioşi, băşcălia se preschimbă în infracţiune, potenţa în violenţă şi spiritul în spirt.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Judecata de apoi

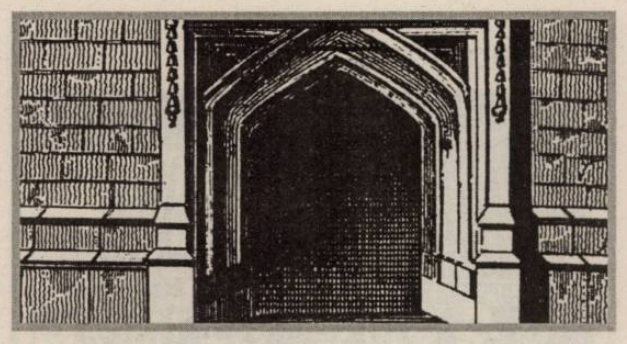

Cred că îl aduceau dimineaţa. Un îngrijitor din parc, căruia sigur îi dădeau bani de ţigări sau de-o bere, era singurul care se apropia de el şi, din două în două ore, îl ajuta să bea apă sau să-şi facă nevoile. În rest, părea că nimeni n-avea curajul să-l atingă. O singură dată, un copil, a cărui minge nimerise sub banca pe care zăcea ca un hoit uitat la soare, îndrăznise să-i mute picioarele şi atunci l-am auzit de departe scoţînd un geamăt lung şi colcăind de furie. Nu suporta să fie mişcat, rămînea de dimineaţa pînă seara tîrziu în aceeaşi poziţie. O vreme l-am crezut paralizat, dar într-o zi îngrijitorul mi-a spus că „n-are nici pe dracu', doar că s-a obişnuit aşa, să nu mişte, stă şi bolboroseşte tot timpul, încet, în barbă, ca şi cînd ar descînta Pămîntul".

Să fi fost septembrie, tîrziu, cînd a apărut femeia aceea. Îmbrăcată într-o rochie neagră, lungă, a împins căruciorul cu gemeni pînă în faţa lui şi deodată s-a oprit brusc, cu mîinile suspendate deasupra capului. Apoi i s-a prăbuşit la picioare, îmbrăţişîndu-l şi sărutînd pînza împutită a pantalonilor. Nu s-a ridicat decît tîrziu, foarte tîrziu, cînd plînsul gemenilor începuse deja să atragă privirile curioşilor şi de undeva, din spatele tufişurilor, o privea nedumerit îngrijitorul venit să-l ajute cu plosca. Era o femeie în vîrstă, poate de-o seamă cu el şi mi-am zis atunci că e vreo fostă iubită sau soţie, însă timpul avea să-mi demonstreze că mă înşelasem, oricum, nimeni din cei ce văzuseră ce s-a întîmplat n-a înţeles gestul femeii şi nici n-am mai văzut-o vreodată trecînd prin faţa băncii lui sau pe aleile parcului. În minutele puţine cît a stat îngenuncheată ca o Marie la picioarele lui Christ, am fost foarte atent să-l văd pe el cum reacţionează şi, pentru prima oară, după multe luni în care îi urmărisem atent împietrirea, l-am surprins ridicînd mîna şi mîngîind cu gest seniorial faţa femeii. Cred că, pentru o clipă, a şi zîmbit, dar numai pentru o clipă, apoi a început din nou să scuipe cuvintele în barbă, ca şi cînd nimic nu se întîmplase.

Şi, în seara aceea, ca în toate celelalte, l-a ridicat din parc un şofer mustăcios, conducînd o limuzină neagră în care era aproape nefiresc să-l vezi intrînd pe el, cu hainele acelea mizerabile, neschimbate. Puţea rău, din ce în ce mai rău, îmi spunea îngrijitorul.

Cînd s-a făcut frig şi a căzut prima ninsoare nu l-am mai văzut vreme de o săptămînă. Mi-am spus că, probabil, nici n-o să-l mai văd pînă spre primăvară, dar, într-o zi, a reînceput să apară, însă fără să stea prea mult, doar cîteva ore. Cineva, poate şoferul, îi lega o umbrelă de bancă, ferindu-l de fulgii mari, şi el stătea în continuare nemişcat, ca o mumie aruncată nefiresc în zăpadă.

Probabil că aşa zăcuse şi în dimineaţa aceea. Cînd am ajuns eu era, însă, prăbuşit şi celălalt îi căuta faţa cu vîrful bocancului. Am strigat, tare, dar părea să nu-i pese. Lovea cu sete în gură şi obraji. Cu greu, foarte greu, am reuşit să-l dau deoparte. El se chircise sub lovituri, plin de sînge, bolborosind în continuare ca un porc înjunghiat în zăpadă. Pînă să-l bufnească plînsul, i-am văzut celuilalt faţa plină de ură şi ochii rătăciţi căutînd să fixeze bucata de ziar scăpată în zăpadă. Era un ziar vechi şi, înainte să se ude de tot, mi s-a părut că-l zăresc şi pe el în poza cu tovarăşi.

Într-un tîrziu am reuşit să-l ridic, sprijinindu-l de bancă. Puţea rău şi bolborosea întruna, din ce în ce mai tare, încercînd zadarnic să acopere şuierul năpraznic, dar incoerent al vorbelor celuilalt. Abia într-un tîrziu, cînd a venit îngrijitorul întrebînd speriat ce s-a întîmplat, s-au oprit amîndoi ca la comandă, unul aşteptînd parcă să înţeleagă de ce, celălalt rostind clar, sentinţa:

Merita să-l omor, fir-ar el al dracu' de comunist împuţit...

SĂ OMORÎM AGRICULTURA ROMÂNIEI, LA UN COLŢ DE STRADĂ, CU O SECERĂ? DOAMNE FEREŞTE...

● Potriveală: am primit un mail virusat de la agricultura_romaniei@fx.ro, cu mesajul: „kill the writer of this document!". Adică să omorîm agricultura României? Acum, după ce-am încheiat negocierea capitolului agricol cu UE, mai degrabă e nevoie de-o reanimare... (**M. V.**)

● La un colţ de stradă stă un nene cu un căţel. Pe antebraţul lui nenea scrie mare *VASILE*, aşa că toţi trecătorii anonimi îi surîd: „Salut, nea Vasile!". Căţelul întoarce capul şi se gudură voios la fiecare strigare. Chiar dacă îl cheamă Gică. (**M. M.**)

● Nu înţeleg de ce a fost nevoie de atîţia bani şi de concursul unei firme din străinătate pentru re-branduirea de la TVR. Sigla nu e deloc strălucită, ba, mai mult, „R"-ul acela stilizat seamănă foarte mult cu o seceră. TV Seceră. Ciocanul e subînţeles. (**C. P.-B.**)

● La capătul străzii Constantin Daniel (pe care se află sediul redacţiei noastre) este secţia de poliţie a sectorului 1. De cîtva timp, porţiunea de stradă din faţa secţiei a fost închisă, ca să-şi parcheze domnii poliţişti maşinile. Ne gîndim tot mai serios să închidem şi noi bucata de stradă care „ne revine": n-avem prea multe maşini, dar ne putem parca dilemele, să nu le zgîrie – Doamne fereşte! – vreun trecător cu trese şi/sau stele pe umăr. (**M. V.**)

● *Georgia, Georgia...* (**R. C.**)

ROG PRIETENII SĂ ÎNCERCE, ZILE ÎN ŞIR, PÎNĂ ÎN MINUTUL 90, LUNGIMEA GLUMEI (PRIMA FOTOGRAMĂ LA 3 KM DISTANŢĂ)...

● Primul lucru pe care l-am văzut, coborînd la ora 5 dimineaţa în gara din Iaşi, a fost un pantof (desperecheat). Mai tîrziu, în Baia turcească, am găsit o pereche întreagă! Ce să-nţeleg de aici – că ieşenii se despart de încălţări în locurile publice? Că nu sînt fetişişti sau că, dimpotrivă, au un fetişism exoteric? Că există hazard obiectiv, subsumabil unui sentiment pantofăresc al fiinţei? Rog prietenii ieşeni să încerce un răspuns... (**a. l. ş.**)

● Zile în şir, în campania electorală, primarul sectorului 3 din Bucureşti a dat petreceri publice cu muzică şi artificii în parcul I.O.R. Tinerii se duceau în număr mare şi ascultau fericiţi concertul, priveau fascinaţi artificiile, iar cînd artiştii de pe scenă aduceau vorba (care probabil era trecută şi-n contract) despre sponsorul şi organizatorul serbării, huiduiau cît îi ţineau bojocii. Iar la urmă, nici nu l-au votat. (**A. M.**)

● Cine nu a văzut, duminică seara, meciul de la Europene dintre Franţa şi Anglia (0-1 pînă în minutul 90, apoi 2-1 în minutul 92) a pierdut mult. Şi, ei da, dragă Leo, a pierdut şi mai mult dacă, cumva, s-a uitat în ăst timp la finala *Big Brother*. (**A. C.**)

● x = (F x L + N * O)/P. Aceasta este formula banculului perfect, pusă la punct de „oamenii de ştiinţă britanici", unde F este gradul de umor al poantei şi L lungimea glumei, N măsoară timpul în care rîde asCultătorul iar O referirile la durerea fizică sau stînjeneala socială. Totul se împarte la P, adică numărul de cuvinte *(Evenimentul zilei)*. Aşa îmi explic eu cum de unii oamenii nu rîd la bancuri: ei încă mai calculează. (**C. G.**)

● Ireparabilul s-a produs: Iustin de la *Big Brother* (ca să citez titlul de pe prima pagină a *Libertăţii* de luni) „a plecat acasă cu 3 miliarde"... Nu pot spune decît: N-ar avea parte de ei! Dacă există un individ care mi-a fost antipatic din prima secundă, de la prima fotogramă, acela era Iustin, cu figura lui de Iisus de mahala ascunzînd un Pilat de cartier... Unii spun că banii s-au dus la el „pentru că are o situaţie familială" – evident – „deosebită" (eufemism pentru „grea"). Dar ce-a ajuns *Big Brother*-ul, Bunătatea Samariteană S.A.?!? Celor care l-au votat, tot dispreţul meu şi aceste cuvinte „deosebite": Sînteţi nişte proşti! Iar realizatorilor: La ediţia viitoare, pe mine să nu mai contaţi. (**a. l. ş.**)

● Undeva pe drumul între Craiova şi Cetate, un indicator rutier arată că, la 3 km distanţă, se află o localitate cu numele Sărbătoarea. (**D. S.**)

● *Georgia, Georgia...* (**R. C.**)

Cu ochii-n 3,14

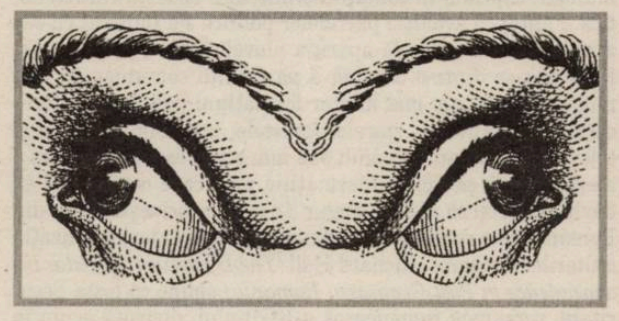

CEVA MAI ÎNCOLO, O OARECARE LOGICĂ AJUNGE ÎNTR-O OALĂ...

● Marginea drumului are vorbele ei, iar acestea au cîteodată farmec. În Albota, un anunţ: *VÎND CONCENTRATE CURCI GĂINI PUI*. Ceva mai încolo, poţi consuma la o terasă, dacă ai chef, „mici cu pîine şi muştar suficient". În apropiere de Craiova, o benzinărie se cheamă *EUROGENETIC*. Şi, în sfîrşit, la ieşirea din Craiova, un palat de rromi poartă falnicul nume *CASA FILOZOF*. (**D. S.**)

● La televiziunea din Chişinău, la emisiunea dedicată examenelor de sfîrşit de an au apărut ministrul Educaţiei din Republica Moldova, Valentin Beniuc, şi directoarea învăţămîntului preuniversitar, Svetlana Velişko. Am aflat cum „se abordează ceea ce se derulează în noul context". Ministrul a fost extrem de ferm în lupta sa împotriva „copiilor puşi în condiţia şi posibilitatea de copiere", adresîndu-se adulţilor cu un îndemn categoric: „Nu instigaţi copiii spre copiat!". Şi, pentru a fi şi mai convingător, afirma că „măsuri vor fi luate, dar deja sînt aplicate". L-am instiga pe domnul ministru spre o oarecare logică, dar ne temem de măsurile aplicate înainte de a fi luate. (**M. B.**)

● Nu doar basmele clasice sînt exemple de cruzime, ci şi poezioarele pe care copiii le învaţă pentru Serbarea Abecedarului: una dintre ele povesteşte cum o broscuţă ajunge într-o oală şi apoi în burta unui domn care mînca delicatese pe malul mării. (**I. P.**)

● *Georgia, Georgia... Ray Charles is dead.* (**R. C.**)

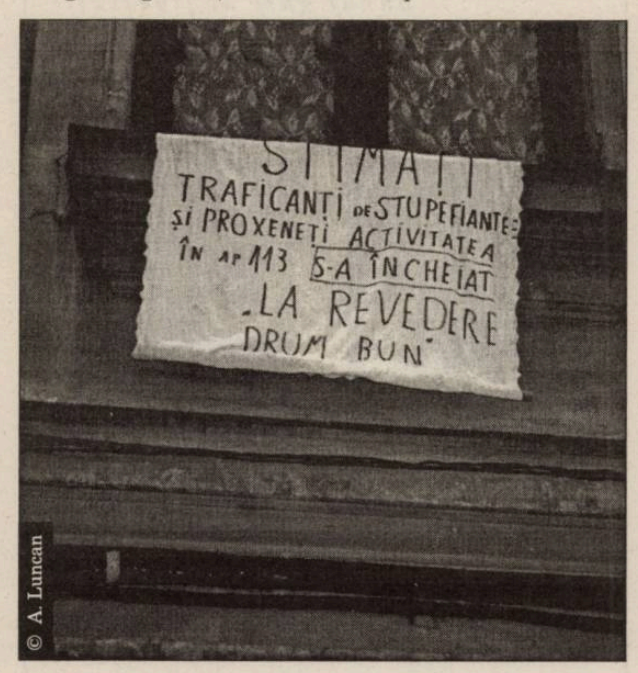

© A. Luncan

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Fără bulgari

În aceeaşi zi, trei sau patru persoane cu care m-am întîlnit mi-au spus, pe un ton plin de înţelesuri şi (mai ales) subînţelesuri: „ştii că bulgarii au încheiat negocierile cu UE?“. Pe seară, am primit un mesaj de la un prieten din străinătate care se încheia cu un PS pe aceeaşi temă: „gata, bulgarii au terminat“. Obsesia bulgară loveşte din nou, catalizîndu-ne spiritul de competiţie – căci, am impresia, declicul la români are loc în momentul cînd se confruntă cu alţii consideraţi mai slabi, nu cînd se întrec cu cei mai buni.

Într-un fel, mă bucur că Bulgaria a încheiat negocierile: fără bulgari, ne-am luat o grijă de pe cap. Poate că de acum încolo nu vom mai fi atît de preocupaţi de capra vecinului şi ne vom concentra mai mult asupra orătăniilor din ograda proprie. S-ar putea ca, nemaiavînd nici un adversar, exclamaţia fatalistă „sîntem coada Europei!“ să se transforme într-un adevărat strigăt de luptă şi să trăim, de-acum pînă în 2007, momentele acelea de glorie pe care le are ultimul sosit într-o cursă de maraton: epuizat, respirînd greu şi smulgînd metru după metru, face turul stadionului în aplauzele şi încurajările publicului, iar după linia de sosire îl aşteaptă cineva cu un prosop şi o sticlă de apă. În acea clipă, nu mai contează că e ultimul: ia aplauze mai multe decît învingătorul, ba chiar are şansa să i se dea şi poza pe prima pagină a ziarelor, cu comentarii binevoitoare faţă de modul exemplar în care a luptat pînă la sfîrşit *cu sine însuşi*, cu propriile limite. Căci ceea ce contează pînă la urmă este tocmai capacitatea de a ne valorifica pe noi înşine, nu comparaţia de suprafaţă cu ceilalţi. Din această perspectivă, şi pentru Bulgaria, şi pentru România (ca şi pentru cele 10 noi membre care au aderat la 1 mai 2004) e mai importantă *calitatea* negocierii decît viteza ei; e mai important *cu ce ne-am ales* de pe urma procesului de negociere decît bifarea cîte unui nou capitol. De pildă, zilele trecute România a închis provizoriu capitolul agricol, despre care de cîţiva ani ni se spune că e cel mai dificil. Cîte-un ziar a pus un titlu de genul „Capitolul agricol – negociat în genunchi“ şi s-a ajuns repede la concluzia că am ieşit prost, „sub potenţialul nostru“. Mi se pare însă că această situaţie era previzibilă. Obişnuiţi să plîngem după vremurile cînd eram „grînarul Europei“ şi să ne lamentăm că deceniile comuniste au distrus agricultura (ceea ce de altfel e perfect adevărat), vorbim despre „potenţialul nostru“ într-un mod abstract şi general, punînd la socoteală resursele naturale, pămîntul gras şi bunăvoinţa lui Dumnezeu de a ne da ploile întocmai şi la timp. Comisia Europeană însă negociază pe bază de date şi cifre, pentru funcţionarii de la UE conceptul de „potenţial“ porneşte de la o realitate măsurabilă şi de la ceea ce România *a demonstrat* că poate face în ultimii ani, nu de la un discurs liric despre frumuseţile patriei şi hărnicia ţăranului român. Un singur exemplu: în negociere s-a luat în calcul o suprafaţă arabilă cu vreo 2,4 milioane de hectare mai mică decît cea reală. De ce? Simplu: pentru suprafaţa de 2,4 milioane de hectare România nu a putut oferi date, pentru că în ultimii ani a stat nelucrată ori blocată de lentoarea retrocedărilor. E la mijloc o chestiune „culturală“ (sau de mentalitate, dacă preferaţi): pentru noi, cele 2,4 milioane de hectare fac parte din potenţial, ştim că ne vom descurca noi cumva, pînă la urmă vom cultiva ceva şi pe ele; pentru tehnocraţii europeni, ele sînt doar virtuale: ca să le ia în calculul real, ar fi trebuit să ne îngrijim de ele în 14 ani de tranziţie, ar fi trebuit să dovedim că *ne trebuie* şi că *putem*. Dacă le-am lăsat de izbelişte se cheamă că potenţialul nostru real nu le poate include: ele rămîn doar o speranţă pentru un viitor nedeterminat.

Publicul care îl aplaudă pe maratonistul ajuns ultimul e plin de înţelegere şi de simpatie, dar imediat după aceea îşi mută privirile spre panoul care afişează clasamentul. Maratonistului îi rămîne doar gîndul că, în definitiv, şi cei care au ajuns înaintea lui sînt la fel de obosiţi.

Magdalena BOIANGIU

Un eşec productiv

● **Peter Gross – *Mass Media şi democraţia în ţările Europei de Est*, Editura Polirom.**

Nu e o carte uşor de citit, are multe note şi citate, capitole cu împărţiri şi subîmpărţiri, dar cei interesaţi de democraţia din România şi de felul cum instituţiile de presă sprijină sau nu evoluţia ei pozitivă ar trebui să facă efortul lecturii. Adoptînd o perspectivă globală, de sinteză, autorul produce un studiu comparativ al presei din Europa Centrală şi de Est şi înlătură într-o primă mişcare prejudecata conform căreia presa a fost un factor de stimulare pentru structurarea democratică a opiniei publice. În absenţa unei culturi politice democratice, presa a eşuat în misiunea ei de bază, aceea „de a oferi informaţii complete, imparţiale, echilibrate, de la surse bune, verificate şi corecte. Ceea ce ar putea duce la explicarea informaţiei respective într-un context bazat pe realitate şi responsabil social, fără ca prezentarea sa să fie asociată cu un scop politic sau ideologic ori cu alte interese personale care ajung la propagandă sau comunicare părtinitoare“.

În condiţiile desprinderii de comunism, presa a fost prima instituţie care a înţeles caracterul conflictual al societăţilor postcomuniste şi a adoptat imediat poziţii clare în acest conflict, s-a situat pro sau contra puterii, fie că puterea era deţinută de urmaşii comuniştilor sau de anticomunişti. În această asumare partizană a conflictului vede Peter Gross obstacolul principal în apariţia unei prese devotate valorilor democratice. „Culturile politice est-europene sînt intolerante faţă de competiţia politică şi ostile criticii“, iar presa postcomunistă exprimă în condiţii de libertate această caracteristică. Faptul că evoluţia partidelor politice s-a împletit cu cea a mass mediei a dus la apariţia pluralismului, presa transformîndu-se dintr-o tribună a partidului comunist, în mai multe tribune, ale mai multor formaţiuni politice: multiplicate şi diversificate, ziarele, revistele, posturile de radio şi televiziune pledau mai mult sau mai puţin expresiv pentru o alegere, fără să ofere informaţiile prin care cetăţeanul să devină capabil să aleagă singur. În ceea ce priveşte presa din România este confirmată şi dintr-un unghi exterior senzaţia cititorilor de ziare: „Richard Hall *(The Dynamics of Media Independence in Post-Ceuasescu Romania)* spune că fosta Securitate, versiunea românească a KGB-ului, divizată acum în diferite facţiuni şi activă pe frontul politic şi cel economic, are încă o influenţă semnificativă asupra «comportamentului politic... afectînd toate sursele mass media, indiferent de tipul de proprietate (de stat sau privată), orientarea ideologică sau relaţia cu regimul»“.

Analiza lui Gross nu privilegiază presa anticomunistă în comparaţie cu cea – existentă în toate ţările fostului lagăr – descinsă din reorganizarea instituţiilor comuniste de propagandă. Din punctul lui de vedere, toate s-au înregimentat, păşind astfel pe un drum care le îndepărta de idealul unei prese independente. I se poate obiecta autorului că în condiţiile unor lupte politice inegale, unde puterea vechilor structuri era covîrşitoare, necesitatea de a susţine partenerul mai slab a determinat această poziţionare. Pe scena politică nu erau parteneri aproximativ egali arbitraţi de o presă independentă, mesajul noilor formaţiuni avea nevoie de un canal prin care să ajungă la electoratul potenţial. Şi faptul că s-a adresat mai curînd sufletului decît raţiunii a fost determinat de acelaşi imperativ al solidarităţii cu ceea ce reprezenta un element esenţial al vieţii democratice, permanent ameninţat.

Elitele culturale şi-au aruncat în arenă tot prestigiul susţinînd o formaţiune sau alta, refuzînd să arate slăbiciunile şi greşelile celor pentru care luptau. Ceea ce era opţiune lucidă la membrii elitelor era pur şi simplu absenţa profesionalismului la vechii şi noii jurnalişti, aspiraţi de valul uriaş al noilor publicaţii, posturi de radio şi televiziune. Mulţimea de analişti, critici, comentatori nu a fost însoţită de sporirea numărului de reporteri, al ziariştilor dispuşi să povestească doar ce au văzut şi auzit şi să reproducă exact ce li s-a spus. În aceste condiţii, cînd scopul nu este cel de a informa, ci cel de a influenţa, nu se poate vorbi de o presă independentă, crede Peter Gross. Lipsit de un serviciu public onest şi profesionist, pluralismul nu poate deveni o valoare a întregii societăţi.

Trecerea mijloacelor mass media în proprietate privată ar fi trebuit să clarifice situaţia, dar nu a fost aşa. Capitalul străin favorizează concurenţa presei comerciale, capitalul românesc este legat prin fire uneori neavuabile de puterea politică şi nu doreşte să-şi sacrifice profitul de dragul presei independente. Peter Gross analizează cu aceeaşi luciditate şi pragmatism confuziile din reglementările serviciului public, prin public înţelegîndu-se cel mai des puterea şi oamenii din slujba ei. Din locul unde a ajuns presa Europei de Est îi sînt deschise toate drumurile: spre bine şi spre rău sau spre perpetuarea situaţiei actuale de tranziţie pe circumferinţa unui cerc vicios. Pe drumul unei înaintări opintite şi hurducate, presa nu e o călăuză a societăţii postcomuniste spre democraţie, ci o greutate din bagajul ei de mînă şi există pericolul să fie aruncată la primul obstacol. Cititorul român va recunoaşte în definiţiile şi analizele cercetătorului american situaţiile care îl enervează: îi rămîne însă consolarea că fraza amară „ca la noi la nimeni“ se potriveşte – de fapt – tuturor ţărilor din centrul şi estul Europei.

HUMANITAS
bunul gust al libertăţii

Paşi peste graniţe

250 000 lei

JEAN-FRANÇOIS REVEL
Obsesia antiamericană

280 000 lei

FRANCIS FUKUYAMA
Viitorul nostru postuman

Noul Parlament European

Alegerile pentru Parlamentul European desfăşurate între 10-13 iunie nu s-au bucurat de o prezenţă prea consistentă la vot: media europeană a fost de 43,5%. Diversitatea s-a exprimat însă şi în acest domeniu. Dacă nu luăm în considerare Belgia, unde votul este obligatoriu (prezenţă 91%), cei mai entuziaşti alegători europeni au fost italienii (au votat 73%), urmaţi de greci (63%) şi irlandezi (60%). Ţările „Vechii Europe“ s-au plasat în jurul mediei europene (Franţa 43%, Germania 43%, Spania 46%, Marea Britanie 39%, Olanda 39%, Danemarca 48%), în timp ce, dintre cele 10 noi state membre, numai Malta (82%) şi Cipru (71%) au avut o prezenţă masivă la vot, Lituania şi Letonia (48 şi, respectiv, 41%) au fost aproape de media continentală, iar celelalte s-au plasat sub medie, unele cu mult (Ungaria 38%, Cehia 28%, Slovenia 28%, Estonia 27%, Polonia 20%, Slovacia 17%). Explicaţiile care s-au dat absenteismului din „Noua Europă“ au fost diferite, dar cu siguranţă trebuie luată în calcul relaţia încă fragilă a noilor cetăţeni europeni cu Parlamentul de la Strasbourg: nu e vorba doar despre o mai slabă informare în legătură cu instituţia Parlamentului European, dar probabil şi de sentimentul unei anume „distanţe“ faţă de acest for, pe care oamenii încă nu îl simt ca „al lor“.

Pe 16 iunie, cînd rezultatele finale încă nu fuseseră comunicate, numărătoarea parţială a voturilor arăta că, dintre cele 732 de locuri, Partidul Popular European deţinea cele mai multe (278), urmat de Socialişti (199), de Grupul Liberal şi Reformist (67), de Ecologişti (40), de Stînga Unită Europeană (39), de Uniunea pentru o Europă a Naţiunilor (27), de Grupul pentru Europa Democraţiilor şi Diversităţilor (15), iar 66 de locuri au fost cîştigate de candidaţi independenţi.

Tendinţa observată în mai multe ţări (Italia, Franţa, Germania, Ungaria, Marea Britanie, Polonia) a fost aceea a votului împotriva partidelor aflate la putere, ceea ce va avea unele consecinţe mai ales în acele state care vor avea în curînd alegeri naţionale.

În numerele viitoare, *Dilema veche* va publica interviuri şi comentarii despre rezultatele alegerilor şi despre schimbările din noul Parlament European.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. **24** ● 25 iunie – 1 iulie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Autocritică“
pagina **3**

In memoriam
Paul Neagu
(1938-2004)
pagina **11**

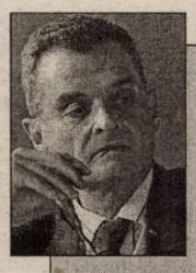

„Inspiraţia stilizează existenţa“
interviu cu
Ion Vianu
pagina **14**

DE CE SE CEARTĂ INTELECTUALII (I)

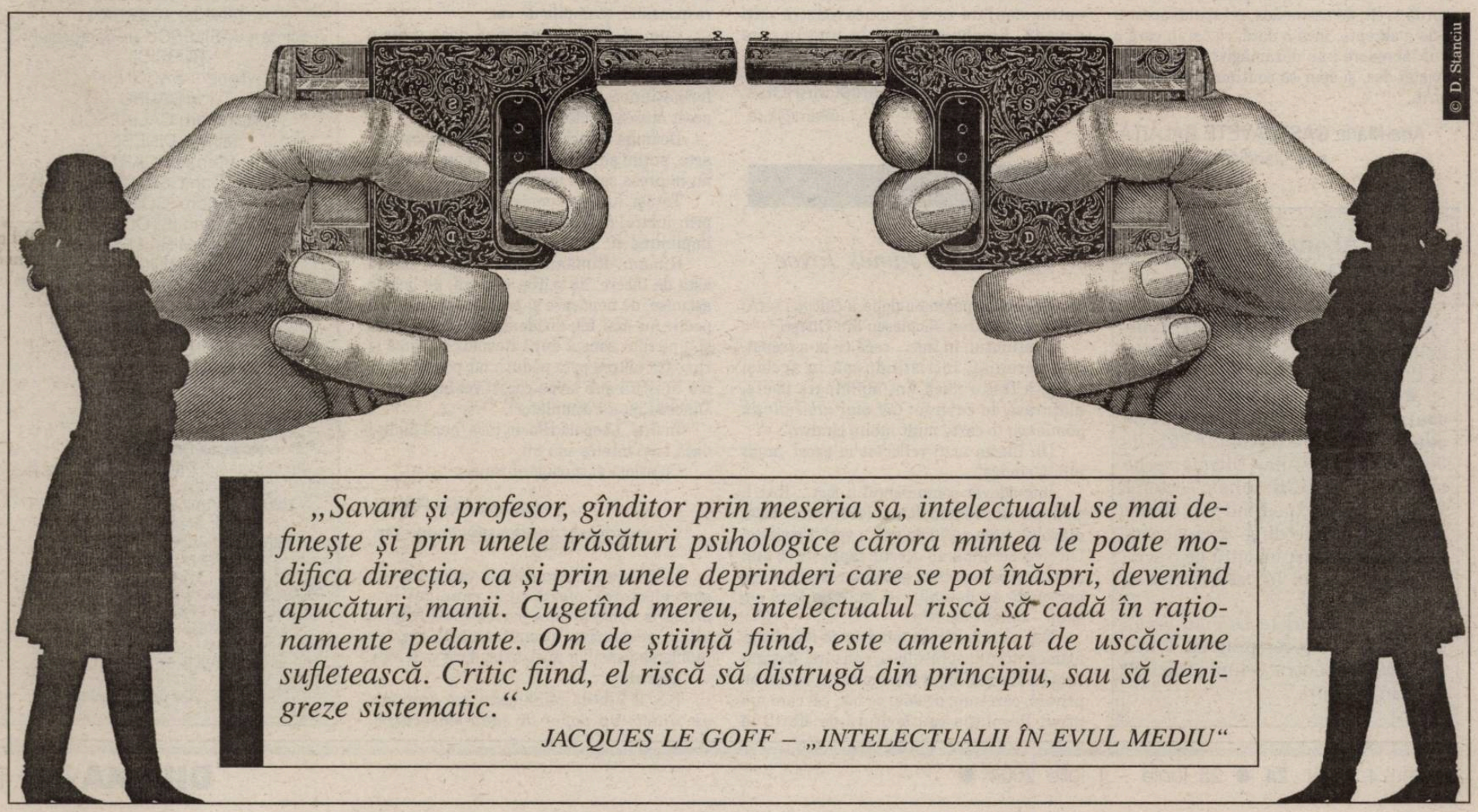

„Savant și profesor, gînditor prin meseria sa, intelectualul se mai definește și prin unele trăsături psihologice cărora mintea le poate modifica direcția, ca și prin unele deprinderi care se pot înăspri, devenind apucături, manii. Cugetînd mereu, intelectualul riscă să cadă în raționamente pedante. Om de știință fiind, este amenințat de uscăciune sufletească. Critic fiind, el riscă să distrugă din principiu, sau să denigreze sistematic.“

JACQUES LE GOFF – „INTELECTUALII ÎN EVUL MEDIU“

© D. Stanciu

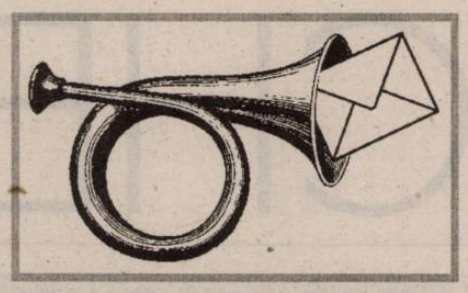

Nr. 20: *Articolul lui V. Mihăilescu „Şi românii se împuşcă, nu-i aşa?“*

● Bună ziua!

Numele meu e Ana-Maria Castravete Bălăiţă şi vă scriu în legătură cu articolul dlui Vintilă Mihăilescu, „Şi românii se împuşcă, nu-i aşa?“, apărut în nr. 20 al revistei. Împărtăşesc întru totul cele scrise de dl Mihăilescu şi admir curajul domniei sale de a lansa un apel la cei care nu cred că românii sînt un popor de sado-masochişti. Şi eu cred că sînt mulţi români care mai au bun-simţ, care privesc în jurul lor şi se întreabă ce se-ntîmplă cu lumea românească, cît mai are pînă să iasă din derivă... Şi mai cred că sînt mult mai mulţi aceştia decît cei care, gălăgioşi şi vulgari în lumina camerelor de luat vederi, sau în viaţa publică, încearcă să fie, intenţionat sau nu, lideri de opinie.

Dureros e, însă, că dintre românii care nu se regăsesc în *kitsch*-ul aproape general, mulţi au renunţat să mai întrebe şi să mai spere că lucrurile se vor mai schimba în bine. Şi ăsta e poate principalul pericol, mai mult decît Adi Copilul Minune sau concursul Kiss FM. Mulţi cred că au depus armele şi acceptă pur şi simplu ce li se oferă... şi nu sînt atît sado-masochişti, cît lipsiţi de speranţă. De aceea, salut apelul dlui Mihăilescu şi cred că avem nevoie să fim scuturaţi, dacă nu din nesimţire, atunci din resemnare.

Şi chiar dacă nu vor veni multe răspunsuri pe adresa redacţiei, nu e un ultim răspuns... *Dilema veche,* prin redacţia ei, trebuie să continue să spere într-o normalitate morală şi culturală românească. Avem nevoie de adevăraţi lideri de opinie, de intelectuali care iau atitudine... Şi nu neapărat în legătură directă, nu pot să nu mă întreb dacă, în cazul concursului Kiss FM, nu e semnificativă şi susţinerea pe care „cîrcotaşii“ au acordat-o... Pînă mai ieri erau cei care, cu spirit şi curaj, ironizau aberaţiile noastre cele de zi cu zi. Au cîştigat încrederea românilor pentru ca apoi să o vîndă. Mă întreb: oare cît din succesul concursului Kiss FM se datorează garanţiei morale pe care, în virtutea inerţiei, publicul încă le-o acordă şi cît, de asemenea, refuzului acestuia de a accepta, încă o dată, că cei în care a avut încredere l-au dezamăgit? Urez succes revistei dvs. şi sper să continuaţi în acelaşi spirit.

Ana-Maria CASTRAVETE BĂLĂIŢĂ
ana_blandiana@mail.com

● Nu sîntem un popor de sado-masochişti...!

Dacă, în prima parte a articolului domnului Mihăilescu, simţeam în străfundul conştiinţei o anumită satisfacţie, care era cauzată de argumentele pe care le avansa, care îmi erau de-a dreptul legitime şi comune, spre final am simţit cum euforia mea primară se duce de rîpă. Oare ce român, cetăţean al Universului, mai mult sau mai puţin turmentat, ar putea să dea curs invitaţiei de a subscrie la convingerea optimistă a domnului Mihăilescu: „Nu sîntem un popor de sado-masochişti“. Sadici, nu am nici o îndoială sîntem, dar poate că diferenţa dintre sadismul nostru şi al altora constă în modul în care ne exprimăm sadismul; dacă unii dintre noi sînt sadici involuntar, alţii sînt sadici fără cea mai mică reţinere şi îşi exprimă sadismul într-un mod bine determinat. Sadismul de care dăm dovadă are la bază nu marile orori, care sînt particulare şi au în afinitatea lor caracterul excepţional, ci tocmai gratuitatea pe care aţi menţionat-o. Atunci cînd nu ai nici o atitudine în faţa unui sadism (minor), cînd în loc să te confrunţi şi să aperi cu onoare şi demnitate, nu un interes obscur, ci tocmai noţiunea de om, nu mai rămîne decît să accepţi să trăieşti într-o lume pe care o vei contesta neîncetat, dar pe care refuzi să accepţi că o întreţii. Societatea românească este plină de sadism, sadism a fost (şi este) pentru poporul român privatizarea Romtelecom, sadism va fi pe 6 iunie 2004, cînd vom încerca să pedepsim fără a putea cunoaşte vreodată dacă pedeapsa pe care am adus-o la îndeplinire a avut sau nu un efect, fie el şi unul minor. În ceea ce priveşte masochismul, este ceva incredibil, un popor care de 15 ani este minţit constant, cu bună ştiinţă, fără să aibă nici o reacţie, nu poate fi decît un popor masochist. Nu ştiu în ce constă marea satisfacţie a umilinţelor pe care de-a lungul timpului poporul român le-a cunoscut, dacă am spune că ne-a făcut plăcere ceea ce am îndurat, ar fi prea mult, dar ştiu că undeva se vor aduna toate aceste reminiscenţe negative, pe care, treptat, le întîlnim în viaţa de zi cu zi.

Construcţia dintre sadism şi masochism, în România, este ceva nu greu de anticipat, ori imposibil de constatat, tocmai aici este marele mister al sado-masochismului românesc. Dacă pe alte meleaguri sado-masochismul apare foarte rar în centrul atenţiei, la noi lucrurile stau cu totul altfel, sado-masochismul românesc ţine de obişnuinţă, de banalităţile cotidiene; dacă în ultimii 15 ani am fost supuşi constant la această obişnuinţă, acum nu mai putem avea nici o reacţie în faţa oricărei atrocităţi. În final, domnule Mihăilescu, la cei 23 de ani pe care i-am împlinit de curînd, nu pot spune că am optimismul de care dumneavoastră daţi dovadă. România mea este una în care sadismul se întrepătrunde cu ignoranţa.

Marcel MARGEA
infam@k.ro

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Actualităţi

În spiritul lui James Joyce

Citeam în pagina a doua a *Dilemei vechi* scrisoarea Mariei Niculescu din Oneşti.

Conţinutul, în fine... ceea ce m-a frapat, m-a deranjat, întristîndu-mă în acelaşi timp, a fost o mică, întîmplătoare poate, alăturare de cuvinte: *Cel mai iubit dintre pămînteni* (o carte mult iubită cîndva)“.

Dl. Bloom ar fi reflectat la acest „mult iubită cîndva“.

Într-adevăr comunismul a fost... RĂUL şi, după exprimarea domnului Andrei Pleşu, diavolul, timp de 70 de ani, a vorbit ruseşte. Un efect secundar al acestui fapt este că unii dintre cei ce l-au trăit pe spinarea proprie şi personală au devenit – şi nu mi-e frică s-o spun – mîndri de asta.

Da, e un motiv de mîndrie să fi îndurat foamea, frigul, opresiunea, cenzura, nesiguranţa datorată Siguranţei şi cei în cauză ne privesc, oarecum, de sus, pe noi, cei care am privit Revoluţia sau lovitura de stat(!) la tembelizor prin ochi de copii de 5 ani.

Sîntem o generaţie considerată incapabilă să înţeleagă o carte de genul *Cel mai iubit dintre pămînteni,* condiţiile în care a fost scrisă, condiţiile în care a fost tipărită, condiţiile în care a fost citită şi apoi iubită.

Voi – căci sînteţi nişte VOI – ar trebui să înţelegeţi că, în afară de acei *stupid people,* o parte dintre adolescenţi, liceeni, studenţi încă mai cred în împlinirea mitului fericirii prin iubire.

Căutăm, credem, ne revoltăm, iubim, credem, iubim, credem, iubim, credem!

Cuvintele mele scrise în format electronic – deh!, modernitatea – nu pot să urle, însă ar face-o prin dorinţa atît de puternică de IUBIRE, de FERICIRE, de ADEVĂR, de LUMINĂ, de ABSOLUT.

Unii dintre noi – nu vreau să-mi asum făţărnicie prin exprimare la persoana I – Îl caută pe Dumnezeu cu sete, alţii Îl resping cu aceeaşi sete pătimaşă, şi, oricît de tineri am fi, moartea nu e un subiect tabu.

Da, *Cel mai iubit dintre pămînteni* a fost, e şi va mai fi o carte iubită, cel puţin atît timp cît vor mai fi *not stupid people* şi/sau *stupid people aware of it.*

Un alt lucru pe care VOI ar trebui să-l aflaţi este acela că unii dintre colegii mei deja polemizează pe tema ciudatei îndurări a foamei, frigului şi ororii comuniste în timp ce Alţii – eroi de fapt şi de drept, martiri – mureau prin închisori sau la canal.

Vă consideră vinovaţi.

Eu, unul, ştiu ce s-a întîmplat în Ungaria. În plus, îmi lipsesc anumite date istorice aşa că nu pot să judec.

În data de 30 decembrie 1989, Gabriel Liiceanu lansa un „apel către lichele“.

L-am citit într-o ediţie parcă destinată generaţiei mele, a episodului decembrie văzut prin ochi de copil.

Apelul se încheia optimist, cu un „vă vom iubi“, nejustificat astăzi de o frică, de o angoasă.

Ce angoasă?

Orice profesor, orice cunoscut, orice personaj văzut la tembelizor, orice om trecut de 40 de ani este pentru mine un suspect de lichelism.

Neliniştea este cu atît mai mare cu cît lunile următoare, pentru prima oară, afară de Constituţie, va trebui să utilizez, în chip responsabil, ştampila de vot.

Cum să fac asta neştiind dacă votez o lichea sau nu? Ştiu, însă, că şansele de a o face sînt destul de mari, indiferent de formaţiunea politică, dreapta, stînga sau acest aiurea electoral.

Doamna Maria Niculescu nu vorbeşte de asta, puţini sînt cei care o fac şi, în orice caz, nu în presă sau la tembeliziune.

Totuşi, iubim şi credem în mitul fericirii prin iubire, deşi rîmăm în gunoaie căutînd împlinirea ei.

Rîmăm! Rîmăm! Rîmăm! Şi în scîrba asta de tăcere, de scîrba voastră, de lichele ascunse, de nepăsare şi porno-porco-politică poeţii nu mai fac disidenţă – disidenţa nu şi-a pierdut sensul după Revoluţie – rîmă şi rîmează aiurea prin păduri, iar poezia doarme liniştită sub aripa cocostîrcului (Mircea Dinescu nu e întîmplător).

În fine, Leopold Bloom tace, nepăsîndu-i dacă l-aţi înţeles sau nu.

Cu stimă şi consideraţiune,

Adrian JIGĂRANU
my_dying_goddess@yahoo.com

P.S.1 Acum cîteva zile am văzut, într-un spot electoral, oferta unui candidat la o primărie de sector din partea PRM Printre altele, respectivul promitea că va rezolva problema pensiilor mici, asta, dacă va fi ales.

E de rîs?

P.S. 2 Vintilă Mihăilescu are dreptate, *nu sîntem un popor de sado-masochişti.* Sîntem doar un popor sadic faţă de el însuşi. Nu e tot aia.

Cei ce au murit în decembrie 1989 nu au murit de plăcere. L-au votat însă alţii, cu plăcere, pe Iliescu.

Precizare

Stimată redacţie,

Cel care a trimis redacţiei o scrisoare în legătură cu art. „Modele pentru tineri“ de A. Pleşu şi căruia nu-i ştiţi numele, este MATE GHEORGHE, MARGHITA, JUD. BIHOR.

Cu voia dumneavoastră, voi reveni. Pînă atunci, dosarul meu (existenţialist) cuprinde împrejurări şi încercări despre care n-am crezut că-mi vor fi familiare. Credinţa în Dumnezeu şi *Dilema* m-au ajutat să nu cedez acestora. Nici dumneavoastră să nu cedaţi. Altfel, totul va fi strîmb în ţara asta. Vă mulţumesc pentru tot.

Gh. MATE
gheorghemate@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

● **De ce se ceartă intelectualii? (II)**

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU

REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU, Adina POPESCU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“ şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 20.200 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Autocritică

Îmi cer iertare. Fac parte dintr-un grup de presiune. Am o singură scuză: n-am știut. Dar citind presa noastră culturală și două-trei lucrări de specialitate, am devenit brusc conștient de amplasamentul meu culpabil pe scena publică românească. Mă aflu, se pare, în plin război și eu moțăi nesimțitor, decuplat de realități: mă comport ca un boier arogant și iresponsabil, refuzînd să iau notă de dramatismul cîmpului de luptă. Or, iată că, izbit fulgurant, asemenea apostolului pe drumul spre Damasc de lumina crudă a adevărului, am descoperit, cu stupoare, cum, împreună cu cîțiva nefericiți prieteni, am contribuit în chip toxic la stagnarea culturală a țării, la prigonirea noilor generații de intelectuali, la poluarea democrației autohtone și la subminarea valorilor modernității. Am fost agentul (în cel mai bun caz involuntar) al unei mentalități medievale, pentru care cuvinte ca „prietenie", „onoare", „maestru", „vocație", „ucenicie", „tradiție", „valori fixe" sînt obiecte ale unui cult infamant, destinat să smintească lumea și să o împartă nedrept în două: „ai noștri" și „ceilalți". Ne-am baricadat între inexpugnabile ziduri de gașcă și am creat o rețea de putere care face imposibilă cariera spiritelor înnoitoare, sau o ține sub un control perfid. Am monopolizat edituri, ministere, cercuri de influență străine, televiziuni și gazete și am manipulat inconștientul colectiv al nației pînă într-atît încît, de cîte ori publicăm ceva, toți se reped, somnambulic, să ne cumpere. Organizăm, abil, tîrguri de carte și conferințe publice, pentru a aduna în jurul nostru masse întregi de cititori năuci, fraierii sistematic de manevrele noastre incantatorii. Am confiscat, nesătui, toate instrumentele gloriei. Sîntem marele nenoroc al nației, talibanii, ciocoii, „opium"-ul ei.

Lucrurile au început de mult, pe vremea comunismului. Păcatul nostru originar se numește „Păltiniș", un fel de emblemă codificată a reacțiunii. Anticipînd schimbările din decembrie 1989 (căci, orice s-ar zice, sîntem mai mult răi decît proști), am creat, la munte (cu voia Securității), o diversiune elitistă (de fapt, cripto-ceaușistă), care să justifice, ulterior, o instalare convenabilă, cît mai aproape de pîrghiile puterii. Pentru naivii exteriori grupului, ne prefăceam că citim Platon și Hegel. În realitate, adunați furtiv, seara, într-o cabană discretă, construiam maligne strategii de dreapta, pentru o dezlănțuită acțiune viitoare de purificare etnică și culturală. Făceam guverne (în care ne atribuiam toate fotoliile) și puneam acid clorhidric la temeliile Europei. Aceste triste obiceiuri s-au perpetuat și după 1989. Continuăm să ne întîlnim, otrăviți și autoritari, pe o singură temă: cum să-i sabotăm, să-i regulăm, să-i anihilăm, pe băieții buni (în care intră, de-a valma, optzeciști, literatori în genere, ieșeni, postmoderni, clujeni, anti-americani, pro-americani, timișoreni și alte naționalități). O lovitură de geniu (evident regretabilă) a fost inventarea lui Horia-Roman Patapievici. Tipul e, propriu-zis, un nimeni fără contur, un amator, un ignorant gîngav, pe scurt, o legendă arbitrară, confecționată de *noi*, „ca cu a ei putere să vă aplece-n jug" (pe *voi*, exponenții europeni ai „culturii populare"). I-am scris cîteva cărți, am făcut tapaj, am convins – pe căi care nici nouă nu ne sînt limpezi – zeci de mii de băștinași să-l admire, am înscenat povestea cu căpitanul Soare, ca să înduioșăm plebea și l-am purtat în triumf pe străzi, violînd mecanismele pieții. Pentru cine vrea să știe motivele acestei ample acțiuni, sînt gata să mărturisesc: ne-am gîndit să ungem din vreme un urmaș carismatic, unul care să nu fi fost niciodată la Păltiniș și care să fie, prin generație, mai curînd optzecist, așa încît, după (improbabila) noastră moarte, să poată oficia cu oarecare credibilitate ritualul sectei providențiale pe care am întemeiat-o.

Am lucrat metodic, după toate regulile artei. Ne-am documentat. Am fișat Max Weber și Bourdieu, am făcut liste negre, am întreținut campanii de dezinformare, am concoctat o atmosferă de inhibiție și teroare. Din cauza noastră, o sumedenie de mari creatori autohtoni nu s-au mai putut concentra. În loc să-și scrie opera, în loc să cucerească piața cu farmecul, ideile, talentul și anvergura lor intelectuală, au trebuit să-și mobilizeze toate capacitățile pentru a ne demasca, pentru a rezista, nevătămați, campaniilor noastre murdare. Dacă ar fi știut cum să se poarte, le-am fi dat, poate, o șansă, un bilet de intrare în grupul nostru, îndeobște ermetic. Căci avem secretele tuturor rețetelor de succes. Știm cum se fabrică prestigiul, cum se prepară faima, cum se vinde o carte proastă, în așa fel încît să pară o carte bună. Știm *unde, cu ce și cu cine* se face presiune *unde, pe ce* și *pe cine*, ca să iasă pe cealaltă parte mustul notorietății. Sîntem experți în plasarea pe piață a unor texte elitiste, în tiraje de massă. Am confiscat, prin malversațiuni insalubre, tarabele librăriilor și culoarele interesului public. Țelul nostru, nemărturisit, dar dezvăluit în cele din urmă prin vigilența generației de mîine, este instaurarea unei dictaturi mistice și transformarea României într-un Mizil euforic, dominat, orwellian, de portretele noastre supradimensionate.

Am greșit. Eu unul îmi fac autocritica. Mă voi strădui să îndrept ce se mai poate îndrepta. Voi refuza să mai apar în public, nu voi mai scrie decît puțin și prost, voi lăuda necondiționat orice producție culturală venită din afara grupului de presiune pe care îl reprezint, voi interzice tipărirea eventualelor mele lucrări în tiraje care să depășească 99 de exemplare și voi cerși, o dată pe săptămînă, la ușa *Observatorului cultural*. Îi asigur pe toți aceia pe care i-am păcălit sau oprimat că, în definitiv, cu puțină răbdare, vor avea satisfacția de a ne vedea dispărînd. La următoarea ședință conspirativă a grupului nostru, vom elabora scenariul cel mai șmecher al propriului nostru parastas.

cu dilema la croitor

Cum va arăta Clujul după Funar?

Aș fi tentat să spun: ca o scufă colorată fără bufon. Numai că lamentațiile acelei soții de voievod ce-și smulgea părul din cap din pricină că „or rușinat-o păgînii" ar putea fi îngînate și de țestosul burg ardelenesc rușinat de românii Stoica von Caritas și Ghiță Funar.

Așa cum greu mi-l închipui pe Immanuel Kant plimbîndu-se pe străduțele orășelului sovietic Kaliningrad, nu-l văd nici pe Lucian Blaga conversînd cu Dumnezeu într-un oraș-pușculiță sau într-un oraș-boiangerie.

Jenantele plăcuțe postdecembriste „Oraș erou martir" așezate la căpătîiul unor localități unde în '89 eroii au tras în martiri ar trebui și ele date jos odată cu vopseaua tricoloră de pe nădragii clujenilor ce au avut imprudența să se așeze pe băncuțele proaspăt vopsite.

Dacă moda violatorilor de babe bîntuie încă pe la noi, haideți să ne iluzionăm că s-a dat stingerea violatorilor de orașe.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Istoria imaginată

Flash of Art, fotografia în acțiune. Expoziția din Piazza Venezia povestește inventarea unei noi și ambigue ocupații, *paparazzi*, în Roma anilor '50-'70.

După punerea în aplicare a planului Marshall, Italia cunoștea o clocotitoare dezvoltare, iar Cinecittà atrăgea artiști din lumea întreagă care își dădeau întîlnire în hotelurile și barurile de pe Via Veneto. Începea *la dolce vita*... Cu aparatele lor de fotografiat la gît, călărind proaspăt apăruta motoretă Vespa, cohorte de tineri fotografi se aruncă în anii '50 în vîrtejul vieții regăsite după perioada de război, pentru a vîna clipele de strălucire pe care marile vedete ale vremii le aduc pe străzile Romei. Iar strălucitoarea viață de noapte a acestora le oferă fotografilor ocazii multiple – și tuturor celor de pe stradă, sentimentul că participă la viața zeilor. Este imaginea unei Brigitte Bardot, de pildă, intrînd, cu capul sus și privind drept înainte, într-un restaurant, în timp ce tatăl, mama și băiatul de la masa alăturată rămîn cu furculița în aer și un zîmbet fericit și incredul pe față: este chiar B.B., nu-i așa?

Miracolul acestor „întîlniri" este însă cu atît mai mare cu cît clipa imortalizată pe peliculă este mai efemeră și mai tainică, refuzată marelui public, dar redată acestuia prin ingenuitatea fotografului. Ca de pildă aceeași B.B. fumînd, gînditoare, pe un closet. Și așa începe lupta fotografilor cu vedetele, acestea apărîndu-și viața privată în timp ce primii se transformă, rapid, în ceea ce lumea întreagă va cunoaște sub denumirea de *paparazzi*. Poate cele mai impresionante imagini sînt astfel cele luate de alți fotografi unor colegi „în exercițiul funcțiunii", pe cale de a fi înjurați, loviți, alergați de vedete agasate de insistența lor. Sînt, de data aceasta, clipele de strălucire ale meseriei, fața necunoscută a luptei cu zeii momentului.

Strălucirea, dar și miracolul acestei străluciri, încep să pălească însă prin anii '70. „Momentul" devine tot mai încărcat de social, grav, chiar tragic. *Flash*-ul își schimbă obiectivul. De la *paparazzi* la reporterii de război distanța nu este chiar așa de mare, semnificația devine însă una diferită.

Despre această semnificație se întreabă o altă expoziție, la Madrid de data aceasta. Al 7-lea Festival Photo España se intitulează „Istorii" și își propune să reflecteze asupra modului în care se raportează la istorie fotografii care urmăresc „evenimentul", de la holocaust sau regimul lui Franco la 11 septembrie sau torturile din închisoarea Abou Ghraib.

Pe lîngă imaginile „realiste", de la fața locului, cele mai evocatoare sînt însă cele care surprind detalii pierdute în peisaj sau apariții efemere în cîmpul cotidianului. Precum această fotografie a lui Dennis Adams, de pildă, fixînd pe peliculă zborul unei foi de ziar luată de vînt pe un cer albastru imaculat, din care nu se vede decît un titlu, scris cu litere de-o șchioapă: *I'm sorry*. Instantaneu care povestește o emoție, fără a mai reda o percepție: era după 11 septembrie.

Dar pot aceste instantanee să povestească istoria? Ele sînt tot mai mult *mijloace* care permit publicului să se regăsească în haosul momentului – consideră unii dintre fotografii ce expun la Madrid. Dar cîtă „istorie" poartă cu sine astfel de „momente"? Un lucru pare cert: astfel de imagini sînt tot mai mult mijloacele prin care istoria ni se așază în memorie. Întrebat în acest sens de către Michel Guerrin, de la *Le Monde*, Horacio Fernandez, directorul artistic al festivalului, dă un răspuns memorabil: „Mă îndoiesc că imaginile pot să dea seama de istorie. Dar ele sînt importante, căci ele sfîrșesc prin a se substitui istoriei".

Istoria, povestea fotografică a unor imagini ce nu pot da seama de istorie. Istoria scrisă cu imagini ale Gemenilor prăbușindu-se sau ale unui soldat american ținînd un irakian în lesă. Cultura actuală a vizualului face din aceste imagini Istorie. Expoziția de la Madrid merge însă mai departe, sugerînd că acest „vizual" poate și trebuie să devină la rîndul său un discurs ce nu se oprește la percepție.

Dar poate oare imaginea să spună povești?

ținerea de minte

„Pe vremea regelui Moabdar trăia în Babilon un tînăr pe care îl chema Zadig și care avea o fire aleasă, întărită de educație. Deși tînăr și bogat, știa să-și înfrîneze pasiunile. Nu se silea să pară ce nu era. Nu ținea să aibă întotdeauna dreptate și știa să respecte slăbiciunea omenească. Lumea se mira cînd vedea că el, deși era deștept, nu-și bătea joc niciodată de vorbele acelea atît de puțin lămurite, atît de fără șir și atît de zgomotoase, de bîrfelile îndrăznețe, de afirmațiile ignorante și giumbușlucurile grosolane, în sfîrșit de toată zarva aceea deșartă care, la Babilon, se chema *conversație*. Zadig învățase din cartea întîi a lui Zoroastru că iubirea de sine este un balon umflat cu vînt din care ies furtuni cînd îl înțepi. Zadig mai ales nu se lăuda că disprețuiește femeile și că le subjuga."

(Voltaire, începutul „povestei orientale"
Zadig sau destinul, 1747,
traducere de Al. Philippide)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Petrică şi Năstase

Campania de comunicare a Guvernului bălteşte într-un paradox: Adrian Năstase este atît de masiv prezent în presă cu tot felul de nimicuri încît atunci cînd ar avea ceva de raportat, serios şi pozitiv, nu este ascultat. Este un fel de variantă inversată a poveştii cu Petrică şi lupul. Petrică ţipa că vine lupul şi se amuza că oamenii săreau să-l ajute. Cînd chiar a venit lupul, nu l-a mai crezut nimeni. Cam în această situaţie este Adrian Năstase: are toată ziua păreri despre orice pe toate posturile de televiziune, zilnic inaugurează cîte o piaţă sau o sală de sport la Cucuieţi, toate devenind evenimente la scară naţională, iar cînd ar trebui să raporteze o scădere de impozite sau un succes diplomatic la Consiliul European, nimeni nu-i dă atenţie. Şi adversarii şi oponenţii au aceeaşi reacţie: iar se laudă Năstase cu ceva...

Consiliul European care a dat Uniunii o Constituţie a dat şi României garanţii mai multe decît spera. Uniunea îşi asumă deschis obiectivul integrării României şi Bulgariei în 2007 şi al încheierii negocierilor în 2004. Cum Bulgaria le-a încheiat deja, se poate spune că UE şi-a asumat ca obiectiv încheierea negocierilor cu România în acest an. A doua veste bună este scăderea impozitelor. Ministerul de Finanţe a ajuns la concluzia că România a ajuns să aibă mai mulţi bani decît poate cheltui. Se mai întîmplă. Dar de obicei în asemenea situaţii, stînga măreşte avantajele sociale sau investeşte mai mult într-o infrastructură neprioritară şi, în general, găseşte în mod sigur metode de a risipi surplusul. Iată că Guvernul de stînga Năstase a redus impozitul pe profit de la 25% la 19%, a simplificat grila de impozitare a veniturilor şi a scăzut punctele procentuale pentru anumite cote de impunere. Că e mult sau puţin, că ar fi fost mai oportună o cotă unică, una peste alta statul ia mai puţini bani iar oamenii rămîn cu mai mulţi. Şi nici nu ar fi de bănuit un interes electoral: cei mai cîştigaţi sînt patronii care chiar îşi plătesc taxele şi salariaţii cu venituri mari care chiar au cărţi de muncă.

Iată că în ciuda a ceea ce îmi reproşa de curînd un membru PSD, am scris de bine despre Guvern. Revenind la normalitate, aceste două evenimente cu adevărat importante au fost înecate în valuri de comunicate ale PSD şi ale Guvernului, în apariţii peste apariţii ale premierului şi ale miniştrilor pentru tot felul de fleacuri. Practic, publicul nu are de unde să ştie care eveniment este important şi de ce ar trebui reţinut. Se cere un efort colosal pentru a urmări aluviunile comunicaţionale venind dinspre Guvern şi partid. PSD iubeşte cantitatea. În opinia lui Adrian Năstase, Dorina Mihăilescu (consiliera cea mai apropiată, un personaj retras dar cu imensă putere) este un comunicator bun pentru că inundă mail-urile ziariştilor cu comunicate, în fiecare zi, zeci de comunicate. Nu mă refer aici la campanie şi la turul doi al localelor, aşa se întîmplă şi în zilele obişnuite de lucru. Iar după eşecul din primul tur, Adrian Năstase avea nevoie să se facă ascultat, avea nevoie de atenţia oamenilor. A umblat pe la mai multe televiziuni dar a înregistrat audienţe minuscule. Iar este Năstase la televizor, să căutăm ceva mai interesant...

Premierul nu mai poate comunica eficient tocmai pentru că apare în exces. Se străduie să fie mereu pe fază, să nu lase nimic fără replică, dar necesităţile discursului oficial, dorinţa de a avea dreptate în pofida evidenţei nu îl ajută în structurarea unui discurs coerent. Astfel încît în loc să avem un Adrian Năstase impresionant şef al guvernului care spune ceva, defineşte epoci şi tendinţe, avem un Adrian Năstase care vorbeşte neinteresant despre toate. Despre corupţie: avem o problemă dar lucrăm să o rezolvăm, sigur că trebuie să considerăm care anume mecanime pot fi păstrate şi unde anume să ne concentrăm. Despre integrare: am făcut progrese şi trebuie să analizăm cu calm ce avem de făcut. Despre economie: ea duduie, sigur că trebuie să analizăm, să vedem ce mai avem de făcut. Despre justiţie: trebuie să analizăm ce anume merge, unde am greşit şi ce mai avem de făcut. Despre oriceoriundeoricînd aşa mai departe. Este uimitor că deşi face eforturi să nu spună nimic dar să vorbească mult, Adrian Năstase ţine să o facă cît mai des şi cît mai vizibil.

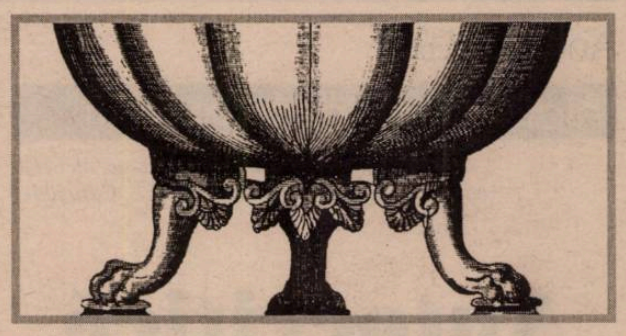

Iar după patru ani de asalt mediatic, a-l vedea pe Adrian Năstase la televizor este o banalitate, nici nu merită atenţie, ca bibeloul-elefant din vitrină: este acolo şi acesta e singurul său merit. În mod paradoxal, premierul cu imaginea cea mai bună rămîne Mugur Isărescu care a avut şi foarte puţine apariţii la TV. Nu ştiu dacă a fost o strategie sau pur şi simplu, fiind un premier independent, nu avea resurse să comunice şi să se „facă" difuzat. Dar atunci cînd, rar, apărea la conferinţele de presă, cînd spunea ceva, era chiar un eveniment. Nu era nici el un orator charismatic şi vorbea cam cu prea multe cifre, dar ieşirile rare dădeau semnul importanţei.

Pentru a se face ascultat la alegerile din toamnă, poate că Adrian Năstase ar trebui să ia o pauză de cîteva luni. Să meargă în vizite de lucru fără presă, să afle ziariştii şocaţi că premierul a plecat fără ei, să se simtă singuri şi părăsiţi. Să raporteze Agenţia de Monitorizare a Presei: Băsescu 20 de apariţii, Năstase 2 apariţii în timp ce fugea să nu fie filmat. La revenire, în campanie, ar face senzaţie, anunţînd că vine lupul...

presa despre...

Învinşi şi învingători

„Dan Ioan Popescu n-a făcut decît să calce rău de tot în strâchini. După ce a părut realist spunînd că PSD va învăţa din semnalul dat de bucureşteni, a dovedit că n-a înţeles nimic, lansîndu-se într-un atac la adresa noilor primari de sectoare. Că n-au programe, că n-au soluţii, că cine sînt ei în comparaţie cu «un Darabont» sau «un Gherasim»! Adică, mai pe românește: «electoratule, prost mai eşti, cu cine-ai votat?!»." (Adrian Halpert, *Libertatea)*

„Faptul că PD este acum la egalitate cu PNL, al doilea partid al ţării, este fără îndoială meritul lui Traian Băsescu. Victoria sa e cu atît mai preţioasă cu cît, în toţi aceşti ani, Băsescu a fost bombardat din toate părţile de aparatul miliţienesc al partidului-stat; ba de consilierii PSD de la Capitală, care i-au blocat proiecte şi bani, i-au luat străzile, fondul imobiliar; ba de PNA, care a reinventat dosarul «Flota», numai bun de folosit în prag de alegeri; ba de Cozmîncă şi ai săi vampiri însetaţi de sîngele primarilor din opoziţie; ba de ziarişti care şi-au terfelit meseria pentru a face pe plac partidului care le asigură publicitate fără «P» şi acces la televiziune. Băsescu a rezistat. S-a înconjurat de tineri pe care a ştiut să-i pună în valoare sau să-i reinventeze. Acum doi ani, Năstase dădea semnalul distrugerii structurilor PD din teritoriu. Operaţiunea «Destructurarea PD» a eşuat. Rezultatele alegerilor locale arată că PD este cel care a destructurat PSD." (Laurenţiu Ciocăzan, *Evenimentul zilei)*

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

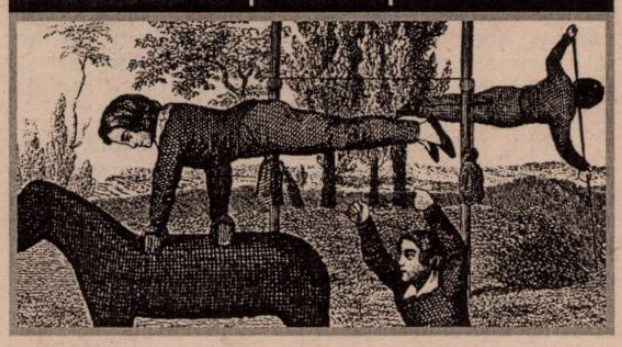

Absenţilor, onoare şi mulţumiri!

N-am idee cine a cîştigat alegerile de duminică şi nici nu mă interesează. Important e cine a votat – şi pe această cale salut neparticiparea la vot a celor care nu se pricep la nimic.

Să mă explic: omul care nu se pricepe la nimic este majoritar în ţara noastră. Aşa cum o dovedesc toate statisticile, 30% din populaţie produce cam 70% din Produsul intern brut. Restul, cu tot respectul, pierde vremea.

Nu pe toată. O dată la patru ani, segmentul de populaţie care n-are ce face acasă îşi caută de lucru la urne. Fireşte, votează. Pentru ce poate vota? Pentru perpetuarea sistemului în care cei care nu se pricep la nimic sînt ţinuţi în viaţă de ceilalţi, care mai au o idee despre ce e de făcut.

Poate că democraţia şi corectitudinea politică ne-au înceţoşat privirea, aşa că am să încerc cîteva analogii: imaginaţi-vă o lume în care şoferii directorilor merg la şedinţele AGA. Ori una în care piloţii îi invită, pe rînd, în carlingă, pe pasagerii avionului. Sau una în care chirurgul o roagă pe femeia de serviciu să continue operaţia de unde a lăsat-o el.

Ba nu, mai simplu: închipuiţi-vă un ţinut al ciungilor în care oamenii cu două mîini încearcă să cîştige puterea. Cine are să-i voteze, chiar dacă ei înseamnă, de fapt, normalitatea? Chiar dacă şi copiii ciungilor au două mîini? Nimeni. Problemele ciungilor nu pot fi înţelese şi rezolvate decît de unii ca ei.

Acum recunosc că dilema mea de dreapta şi-a găsit cîteva rezolvări în ultima sută de ani şi mai toate miroseau a fascism. Asta nu înseamnă că trebuie să ne descurajăm şi să ne tăiem şi noi cîte o mînă. Nu pe cea cu care votăm, oricum.

Dar să revenim la chestiune: mai toţi comentatorii s-au grăbit să constate că avem un partid de guvernămînt care se poate aştepta mai mult la voturile celor în vîrstă, slab educaţi şi cu venituri mici. N-ar fi nici o problemă pentru nimeni dacă partidul acesta n-ar vrea să rămînă la putere mai mult decît să intre în istorie. Aşa că a decis că electoratul lui, chiar dacă mai modest mobilat la propriu şi la figurat, e mai sigur decît o tentativă tîrzie de *rebranding*. Aşteptaţi-vă deci să vedeţi o campanie care să încerce să-l scoată din casă. Aşteptaţi-vă să vedeţi exaltate virtuţile unei singure mîini.

Păcat. În PSD sînt oameni stabili financiar. Ar fi fost o provocare mai mare decît cea a încă unui milion de dolari aceea a măcar unui milion de votanţi tineri, simpatici şi întreprinzători. În locul lor, care nu mai vin oricum din Canada, vor fi scoşi din bîrlog urşii de serviciu, îngrijoraţi că următorul transport de miere gratis ar putea fi anulat.

Îi şi văd ieşind din blocurile de garsoniere pe bătrînii aceia, foştii mei vecini, oameni care merg încet pînă la secţie şi votează maşinal, cu privirea goală, îndreptată înainte, spre un destin biologic pe care – şi ei ştiu! – ştampila asta trecătoare nu-l poate abate... Sau pe muncitorii din uzina de peste drum, obosiţi şi abulici după singura masă îndestulătoare a săptămînii – cea de duminică la prînz. Îi văd pe niciodată deconspiraţii turnători ai blocului neştiind dacă să-l aleagă pe acest Vadim complet fără haz de cînd nu mai are nici un inamic mondial. Dar şi pe cei mai ideologizaţi dintre vecini, foştii contabili/secretari cu propaganda în biroul organizaţiei de bază încercînd să se convingă singuri că stînga a mai păstrat ceva idealuri în mînecă şi că, pînă la urmă, Legea Ilicitului era cu mult mai bună decît blestemata de lege a cererii şi ofertei...

Aceşti oameni vor decide la toamnă, să nu ne facem iluzii. Vor ieşi din casă ca nu cumva tinerii egoişti să-şi facă singuri un guvern care se le taie pensiile (ca să-şi poată lua ei maşini). Vor merge la vot ca nu cumva dăscălimea să se cocoaţe în scaune şi să le dea lecţii. Vor pune ştampila ca nu cumva viitorul să pară cumva mai important, mai valoros şi mai frumos decît trecutul.

Bătălia toamnei va fi de fapt tentativa de a-i bloca în casă. Cuie şi scînduri, asta îi trebuie acum opoziţiei.

BARBURISME

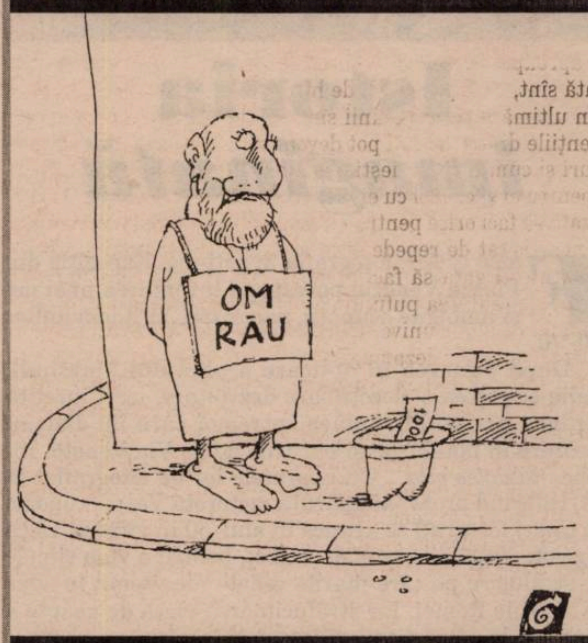

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

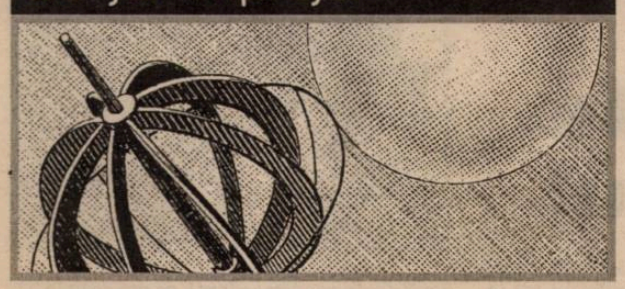

Schimb de proprietari

Organizaţiile care critică politica oficială nu vor binele Rusiei şi nu apără „interesele reale ale poporului", a spus preşedintele Rusiei în luna mai, în discursul despre starea naţiunii. Dependenţa activiştilor din grupurile civice de fondurile din străinătate transformă acţiunea lor într-o piedică în realizarea marilor obiective ale conducerii: ridicarea nivelului de trai, consolidarea securităţii, „o viaţă sigură, confortabilă şi liberă, o democraţie matură într-o societate civilă dezvoltată şi întărirea poziţiei Rusiei în lume", a spus Putin în acelaşi discurs. Bine păzită de curiozitatea neaveniţilor, democraţia se va maturiza într-una din tainiţele Kremlinului, educată şi îngrijită de foştii colegi ai lui Putin din KGB, şi se va arăta brusc în toată frumuseţea ei admiratorilor din ţară şi străinătate, cînd vor fi îndeplinite restul condiţiilor. În aşteptarea acestei minuni, spaţiul public este tot mai redus, o lege nouă restrînge prevederile care permit convocarea unui referendum popular, o altă lege, votată deocamdată doar de Duma, fixează noile condiţii pentru aprobarea manifestaţiilor publice. Prima versiune propusă de partidul Rusia Unită interzicea orice adunare în faţa clădirilor guvernamentale, a şcolilor, spitalelor sau ambasadelor. Lui Putin nu i-a plăcut şi a propus o variantă „mai democratică", mai puţin restrictivă în formulări, dar lăsînd autorităţilor multiple posibilităţi de a interzice eventualele manifestaţii ale contestatarilor.

În exercitarea autorităţii, Putin este preocupat de prelu-area puterii economice de la cercurile care au profitat de ea pe vremea lui Elţîn. Ofensiva împotriva magnaţilor, începută prin exilul autoimpus al lui Gussinski şi Berezovski, continuă în forţă cu procesul lui Mihail Hodorkovski: fostul şef al companiei petroliere Yukos este judecat pentru evaziune fiscală, suma ar fi de 3,4 miliarde impozite restante, dar încrîncenarea cu care este ţinut de opt luni în puşcărie s-ar putea explica prin finanţarea de către el a unor asociaţii, ziare şi reviste ostile puterii. Observatorii străini sînt foarte preocupaţi de acest proces pentru că accesul la rezervele de petrol şi continuitatea exportului sînt condiţii esenţiale ale stabilităţii mondiale. Cînd vorbeşte despre petrol, Putin este mult mai însufleţit decît cînd promite democraţie: sprijinindu-se pe resursele sale energetice, Rusia poate deveni „una dintre ţările cele mai mari şi mai influente din lume". O misiune de asemenea dimensiuni nu poate fi lăsată pe seama oricui şi în această lumină se dezvăluie semnificaţia procesului Hodorkovski: nu falimentul marii companii se urmăreşte, ci redistribuirea activelor, eventual preluarea lor de către stat. Dar statul e incompetent şi gestionează foarte rău proprietăţile sale: şi Gazprom şi Rosneft (societate petrolieră de stat) au reputaţii foarte proaste. Nesiguranţa climatului de afaceri, corupţia inerentă ar fi obstacole pentru capitalul străin necesar pentru retehnologizarea industriei petrolifere. Putin ar omorî găina cu ouă de aur. În timp ce procesul lui Hodorkovski (342 de volume de documente) se tîrăşte printre avocaţi bolnavi şi procurori abuzivi, Kremlinul îi caută printre bogătaşii care au înţeles semnificaţia arestării oligarhului arogant pe viitorii administratori ai tezaurului energetic. Sînt citate nume, ale unor bogătaşi fără pretenţii politice, din cercurile apropiate birocraţiei kaghebiste. Acum sînt modeşti, dar cine ştie cum vor fi cînd se vor vedea proprietarii gigantului petrolier? Nu încrederea în om este principala moştenire a KGB-ului din bagajul lui Putin. Şi atunci? Nu e exclus ca preşedintele rus să aibă ambiţii personale în domeniu. În loc să modifice în anul 2008 Constituţia ca să poată obţine încă un mandat, nimic nu-l va împiedica pe Vladimir Putin să se situeze în fruntea gigantului petrolifer de stat, pus de el pe picioare. În 2008 dl Putin o să împlinească 56 de ani şi va putea urma exemplul lui Ciubais, „părintele" privatizării din Rusia, acum în fruntea monopolului rus al producţiei de energie electrică. „Va deveni primul oligarh al ţării", zîmbeşte expertul care avansează această ipoteză în ziarul *Le Monde* (19 iunie 2004). Dacă aşa se va întîmpla rămîne de văzut ce concluzii se vor trage: e victoria KGB-ului asupra capitalismului sau a capitalismului împotriva kaghebistului.

globul cubic

O viaţă

Lui Jacek Kuron îi plăceau viaţa, ceaiul negru, whisky-ul Johnny Walker şi cu toate acestea, de cîteva ori, nu a ezitat să facă tot ce era necesar pentru a ajunge în puşcăriile Poloniei comuniste, deloc dotate cu ceai şi whisky. A intrat în Partidul Comunist cînd avea 19 ani şi prima sancţiune a primit-o ca student – excluderea din Universitate – cînd a afirmat că avioanele americane sînt mai rapide decît cele sovietice. În 1965, la 31 de ani, a conceput împreună cu istoricul Karol Modzelewski o *Scrisoare deschisă către Partidul Comunist* în care critica, din punct de vedere marxist, politica dusă în Polonia: ambii au fost condamnaţi la trei ani şi jumătate de închisoare. Atunci a început şi „cariera" lui în rezistenţa anticomunistă, detestat de putere pentru că era un fost membru al Partidului şi deloc apreciat de Biserică din cauza opiniilor sale laice. În 1968 ajunge din nou la închisoare, sub acuzaţia că i-a instigat pe studenţi la grevă. În 1976 a devenit, alături de Adam Michnik, unul din întemeietorii KOR-ului, Comitetul de apărare al muncitorilor, organism ilegal al unor intelectuali polonezi venind în ajutorul muncitorilor care au avut de suferit de pe urma manifestaţiilor şi grevelor de la Radom şi Ursus. Istoricii şi analiştii consideră că această punte între intelectuali şi muncitori a fost nucleul Solidarităţii, primul sindicat liber din lumea comunistă. Din nou arestat după ce, în 1981, generalul Jaruzelski a instaurat Legea Marţială, a fost eliberat în 1984. La începutul lui 1989 a participat la Masa Rotundă, negocierile istorice între putere şi opoziţie care au pregătit primele alegeri semilibere din Est. După înfrîngerea fără drept de apel a comuniştilor, Kuron devine ministrul Muncii în guvernul lui Tadeusz Mazowiecki. E popular, apare mereu la televiziune, în jeanşi, fără cravată, pe motiv că acest obiect îi „anulează jumătate din facultăţile intelectuale", absolut necesare pentru a explica dureroasele reforme sociale ale guvernului. Walesa nu-l plăcea, Solidaritatea a rezistat în condiţii ilegale, nu şi în preajma sau în interiorul puterii. În 1995, Kuron a candidat la preşedinţie şi a pierdut. Alegerile democratice şi nu semidemocratice au fost cîştigate de comunistul Kwasniewski. Jacek Kuron a murit pe 17 iunie, la 70 de ani. Prietenii lui şi-au mai amintit de lupta anticomunistă şi de solidaritate. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Banii

Văzînd rezultatele alegerilor locale, mi-a venit în minte un gînd cu aromă voltairiană: *banii, în cele din urmă, devin valoarea intrinsecă a propriei hîrtii – adică, zero.* Admit că, uneori, e foarte mult pînă la *„cele din urmă"* şi că, de cele mai multe ori, nu poţi să prevezi apropierea clipei în care banii revin la *„valoarea lor intrinsecă"*. După ce au bîntuit această lume pestriţă, care i-a considerat zei, agenţi electorali, miezul păcatului, obsesii, diavoli, stăpîni de sclavi, eliberatori de popoare, motive de crimă şi cîte altele, banii redevin ceea ce ar fi fost dacă nu i-am fi investit noi cu semnificaţii copleşitoare: bucăţi de hîrtie. Aidoma generalului roman triumfător care, în plină adulaţie menită să-l consacre ca semizeu, păstra un sclav care îi şoptea peste umăr *Memento mori*, e bine ca şi cei care se pierd cu totul în fascinaţia foşnetului bancnotelor cînd se numără între degete experte, să ţină aproape pe cineva care să le şoptească că ceea ce îi îmbată sînt, de fapt, bucăţi de hîrtie.

În ultimă instanţă, banii sînt abstracţiuni însufleţite de convenţiile dintre noi. Ei pot deveni utili în funcţie de cum îi procuri şi cum îi cheltuieşti. Asta le dă, de fapt, valoare. Ce faci pentru ei şi ce faci cu ei, asta contează cu adevărat. Dacă eşti gata să faci orice pentru ei, momentul cînd redevin nimic vine neaşteptat de repede şi te loveşte cu forţa unui accelerat. Dacă eşti gata să faci orice cu ei, yor avea consistenţa vîntului şi greutatea pufului de păpădie. Dacă crezi în ei ca într-un fel de elixir universal care poate face orice, atunci te vor părăsi şi te vor dezamăgi.

Dar, să nu divaghez. Nu vreau decît să dau o veste bună. După atîta vreme în care am exersat în această rubrică toate nuanţele pesimismului, am găsit ceva pozitiv de raportat. Aceste locale mi-au arătat semne clare că lumea românească poate să se însănătoşească. Dacă o campanie de milioane de dolari, cu o presă în genunchi, cu lansări *di granda*, corturi şi cortegii ministeriale, cu experţi media geniali ca ai dlui A. Sîrbu şi cu umeri puşi de domni precum Ţiriac, Lucescu, Copos şi Hagi, nu poate să aducă nici măcar 30% din voturile a puţin peste 50% dintre cetăţenii Bucureştiului (adică ceva în jurul a 14% din totalul electorilor) înseamnă că mai există, încă, substanţă sănătoasă în oamenii de lîngă noi. Înseamnă că, pentru oameni, există lucruri mult mai importante decît pot cumpăra banii. Ei bine, acesta poate fi un punct de plecare foarte solid pentru un efort colectiv de regenerare morală în România. Nu sînt sigur că vom putea construi pe acest vot (în fond, votul bucureştean a fost un şut în dosul celor care au umplut oraşul cu aroganţa şi aerul lor de vătafi gureşi), dar pe atitudinea care a dat verticalitatea votului, cu siguranţă că putem construi un nou chip moral al ţării. Începe să miroasă a democraţie. Şi nu din aceea „originală" sau „specifică", ci din aceea adevărată.

O spun din capul locului: nu sînt expert în campanii electorale. Din această poziţie, mai spun şi că oricine l-a învăţat pe candidatul PSD la Primaria Capitalei ce să facă în această campanie electorală ştie despre alegeri-şi electorat încă şi mai puţin decît ştiu eu, simplul elector. Diferenţa este că ei sînt experţi, eu nu. Dar sînt lucruri pe care eu, amatorul, se pare că le ştiu mai bine. De pildă, ştiu că o campanie agresivă şi opulentă este riscantă – dacă nu ştii cum să o faci, mai bine nu o mai faci. Agresivitatea manifestată în portrete gigantice şi persistente la tot colţul nu putea decît să creeze reacţii de respingere într-o populaţie care încă mai poartă în sine ura faţă de tabloul omniprezent. O lansare cu *confetti* şi artificii, într-o sală imensă plină cu aplaudaci, nu putea decît să transmită alegătorului un sentiment de alienare, de totală lipsă de contact. Să faci *rating* de televiziune e ceva complet diferit decît să obţii voturi într-o competiţie politică. Pe o scenă kilometrică, grupul de candidaţi e stingher în uralele mulţimii comandate şi în jocurile de lumini strălucitoare. Oare, cînd s-a proiectat această lansare, s-a gîndit cineva din „staff" cam cum o privi omul din două camere, etaj 10, cartier Berceni, aşa ceva? În al doilea rînd, cred că un consilier de campanie bun este acela care, înainte de a şti cu ce electorat are de-a face, trebuie să ştie ce candidat consiliază. A fost evident că dlui Geoană i s-a cerut să fie ceva ce nici nu este şi nici nu poate fi. Inadecvarea dlui Geoană la rolul pe care l-a jucat în cele 30 de zile de campanie electorală s-a văzut pînă la ridicol, lăsînd imense spaţii de atac pentru contracandidaţi. Trebuia să fie spontan, cald, apropiat de oameni, plin de farmec, inteligent, popular, preocupat de pieţe, inspirat de tramvaie şi îndrăgostit de bucureşteni, să ştie cîteva cuvinte de şmecherie bucureşteană (care e foarte diferită de şmecheria de Palatul Victoria) şi să uite că vorbeşte cu ziariştii. În campanie, vorbeşti direct cu oamenii şi nu cu vechea amică Gabi şi nici cu vechiul amic Bogdan. Misiune imposibilă. Dar, în fine, ei sînt experţii. Eu doar votez. Şi constat. Constat că bucureşteanul, ca şi clujeanul, ca şi băcăuanul, ca şi mulţi alţii nu au mai putut fi cumpăraţi. „Gîdilaţi" cu un mic sau cu un zîmbet cît toate zilele agăţat de magazinul Unirea, oamenii au învăţat că nu trebuie să se lase impresionaţi de anvergura bugetelor traduse în amploarea mijloacelor. În fond, votul lor nu e de vînzare – *nu e adevărat că cine cheltuieşte mai mult în campanie ia potul.*

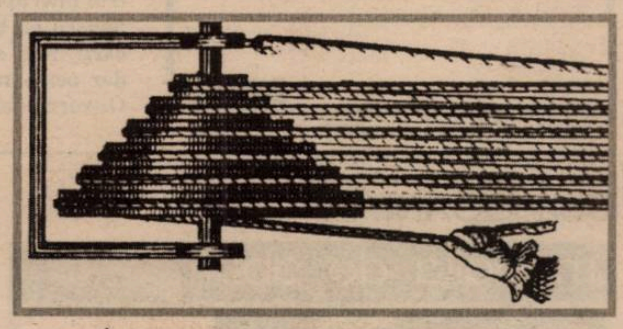

Eşecul dlui Geoană este eşecul unui fel de a încerca să convingi lumea să meargă cu tine şi, în sens mai profund, eşecul ideii isteţe că oamenii cad, după caz, în genunchi sau în extaz în faţa banilor. Şi, spre bucuria mea, este eşecul unei Românii dresate să asculte de bani.

ready made

„Atunci frumoasa Cleopatra ca şi cuprinsă de mirare mi-a zis: «ce dumneavoastră ca bărbat nu sînteţi fumător» la ce eu i-am răspuns «da scumpă coconiţă nu sînt» // după aceea au luat în mînă o tabacheră de argint cu un tun turcesc şi făcînd cu mînuţele ei cele frumoase două ţigare de hîrtie care ţinîndu-le în palma deschisă a mînei drepte le-a întins spre mine zicînd: «una e pentru dumneavoastră şi una e pentru mine», apoi uitîndu-mă în ochii cei negrii şi strălucitori ca doi luceferi de pe bolta cerului i-am zis: «să ştiu că în minutul prezent voi muri, totuşi primesc ţigara», apoi le-am aprins şi le-am fumat amîndoi. Aceea mi-a fost prima ţigară de hîrtie care am fumat-o în viaţa mea. După aceea am rugat pe frumoasa Cleopatra ca să-mi arate şi să mă înveţe a face ţigare de hîrtie, ce ea bucuros a făcut şi eu cu mare drag am învăţat, ce mi-a rămas de un suvenir plăcut în toată viaţa, căci de cîte ori mi-am făcut şi îmi fac ţigară, totdeauna cu plăcere-mi vine aminte că de la dînsa am învăţat a face ţigare şi chipul ei cel îngeresc ca o fiinţă cerească în frumuseţă şi în splendoarea ei de atunci mi se arată, iar de prezent e poate numai prav şi cenuşă astrucată undeva în pămînt."

(Ioan Oros alias Rusu, *Memorii,* Direcţia Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, 1989)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Bac din Bacovia

...Toamna venea
din senin: *survenea*, —
tot frunzişul foşnea
cu sau fără motiv;
bălăria, şi ea,
răsîngălbenea,
după ce devenea,
între timp, verde-oliv;
galben, galben-lalea,
mai tot crîngul pălea,
tot pămîntul chelea
lent sau intempestiv;
iar cînd anul intra
în Decembre,-n Indrea,
era viaţa mai grea,
sub un cer tot mai siv:
fiecare-l pălea
p-ălălalt, — îl lovea
cu ce,-n mînă, avea,
căci era agresiv;
G. Bacovia, sub nea,
cînd aceasta venea,
chiar şi dînsul pălea,
însă intranzitiv.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Hemingway, Hoffa, hingherii şi hoitul

(Cinci de *h* într-un titlu este o performanţă în sine, dar staţi să vedeţi concluzia!)

La începutul unei foarte cunoscute nuvele a lui Hemingway este amintit un leopard, al cărui cadavru – îngheţat şi ajuns pe vîrful muntelui Kilimanjaro – ar ascunde o enigmă. Respectînd proporţiile dintre aceste poveşti şi marele roman american, vă voi vorbi aici despre un cîine, al cărui cadavru a apărut pe Bulevardul Unirii din Bucureşti, la mijlocul străzii, între clădirea Bibliotecii Naţionale şi fostul magazin Junior, în seara duminicii trecute. Aici, nici un mister: el fusese, foarte probabil, lovit de o maşină, în timp ce traversa neatent strada. Era unul dintre acele specimene ce reuşiseră să fenteze pe agilii hingheri bucureşteni – aşa cum poliţistul de frontieră din Sulina fentase pe psihologii care i-au dat permis de port-armă –, strecurîndu-se pe străzi spre buricul oraşului cu nonşalanţa cu care, de exemplu, un anume profesor de la Universitatea de medicină din Timişoara se strecura spre buricele... – mă rog, aţi văzut la televizor.

Adevărul este că acest exemplar canin şi-a ales prost locul decesului. Biblioteca Naţională e una dintre ultimele ctitorii ale lui Ceauşescu; pe fronton poartă înscris anul 1989, dar din păcate arată cam tot ca pe-atunci – adică neterminată, un fel de carie de beton în inima unui oraş cu pretenţii. Acum doi ani, cădirea a fost în centrul unei aprige dispute: Guvernul o dorea pentru el, bibliotecarii o doreau pentru cărţi. Nici acum nu sînt clare lucrurile, dar persoane informate spun că actualul Guvern, dacă-i ies (să vorbim adecvat) cărţile în toamna asta, tot ar vrea să se mute acolo, unde face Dîmboviţa un cot la dreapta. Peste drum, este clădirea, spuneam, fostului magazin Junior; acest magazin trebuia să fie o culme a consumismului comunist, şi a rămas pînă azi – ca şi acel consumism – o contradicţie în termeni: ba e terminată, ba nu e, de ani de zile e tot împresurată de şantiere, acum se aude că va fi acolo noul tribunal al urbei etc.

În fine – şi astfel ajungem în inima dramei –, trebuie spus că acest cîine n-a fost în regulă nici în privinţa momentului decesului. Aşadar, accidentul s-a petrecut duminica trecută, pe înserat; dar duminica trecută – 20 iunie – nu a fost una obişnuită, ci a fost de vot! Drept care nu mi se pare deloc întîmplător că aproape 24 de ore mai tîrziu – adică luni după-amiază – cadavrul era tot acolo, între fosta bibliotecă şi viitorul tribunal, ocolit cu grijă de maşini ce încercau să recompenseze, tardiv, gestul şi viteza acelei maşini ce nu-l ocolise în momentul *ics*. Spre deosebire de felina lui Hemingway, care era îngheţată bocnă, canina bucureşteană era sub un soare toropitor.

Unii dintre dvs., excedaţi de duhori diverse ce vă asaltează cotidian nările, veţi spune *Şi ce-i cu-asta, doar e Bucureştiul!* Acestora, le voi răspunde cu hotărîre: ei bine, nu! Nu Bucureştiul e de vină, ci alegerile libere! Prezenţa acelui hoit, luni la amiază, pe una dintre arterele de frunte ale oraşului este de fapt rodul unui impas democratic. Şi iată de ce: vă rog să-mi spuneţi şi mie cine era primar al sectorului 3 în prima parte a zilei de luni, 21 iunie a.c. Aud? Dl Pleşa? Teoretic da, dar încă din seara precedentă se spusese la TV că a pierdut, îl durea capul după o zi epuizantă şi-n cot de problemele sectorului care, iată, nu-l mai dorise. Dl Negoiţă? Teoretic da, dar nu fusese încă validat de Biroul Electoral Central, aşa că încă nu avea bătai de cap de pe urma sectorului.

Iată, cinstite cititor, o dilemă reală: cine oare era responsabil, lunea trecută, de curăţenia unui bulevard bucureştean?

Pe lîngă aceasta, multe dintre enigmele contemporaneităţii pălesc. De-o pildă, în America tocmai a apărut o carte-testament* în care un fost mafiot (decedat anul trecut) recunoaşte *da, domnule, eu am omorît pe Jimmy Hoffa în august 1975, am făcut asta şi asta* etc. – e vorba despre Hoffa, liderul sindicatului *Teamsters*, un mare prieten al Mafiei şi un mare adversar al fraţilor Kennedy (şi amestecat, se crede, în asasinarea celui mai mare dintre ei). În limbajul lui Hoffa, *a vărui o casă* însemna a omorî un om undeva, într-o încăpere – act după care ştergerea urmelor necesita, într-adevăr, mult var.

Partea delicată e că un chip decent al Capitalei ar cere mai mult var decît toate crimele lui Hoffa. Şi astfel avem şanse să aflăm mai curînd cine l-a omorît pe Kennedy al lor decît cine va scăpa aceste bulevarde ale noastre de leşuri canine.

* Charles Brandt, *«I Heard You Paint Houses». Frank "the Irishman" Sheeran and the Inside Story of the Mafia, the Teamsters, and the Last Ride of Jimmy Hoffa*, Steerforth Press, 2004.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Bucureşti, 20 iunie 2004. Seara

În căsuţa lui Ion Iliescu se găseşte o canapea verde. Aerul condiţionat e defect şi scoate un zgomot bizar. Lumina e redusă la jumătate. E tîrziu. Ion Iliescu stă pe canapea, priveşte la televizor şi ciuguleşte neatent dintr-o porţie de crap la carton. E delicios, dar ce folos! Pe măsuţa din faţa preşedintelui – o mapă groasă cu tot felul de comunicate, de minute, de rapoarte. Nu prea încurajatoare. Ion Iliescu aruncă o privire peste cifre, le ştie deja pe dinafară. Clatină din cap. Se gîndeşte că n-ar fi fost rău să-şi fi luat o pisică atunci cînd era în opoziţie, cînd îşi mai permitea să iasă prin oraş. E drept, trebuia să poarte o mustaţă neagră şi să meargă niţel cocoşat, dar, e ştiut, nimic nu poate înlocui contactul direct cu lumea, cu pulsul oraşului. Ei, dacă şi-ar fi cumpărat una, acum ar fi putut să o ademenească cu o ciozvîrtă de peşte şi, cînd ar fi ajuns suficient de aproape, i-ar fi tras un şut cu bombeul plin, să o vadă zburînd de-a latul camerei. Nu chiar pînă în perete, sufrageria e totuşi măricică. Dar nu are nici pisică, nici motan. Ce bun ar fi fost un motan cu figura antipatică a lui Năstase! Să dea cu el de pămînt, pînă îi sar ochii din cap! Să-l vadă zbîrlit, cu urechile lăsate pe spate, fugind în cel mai ascuns cotlon din casă!

Un dosar e plin cu diagrame şi hărţi. România pare un copil cu pojar. E plină de pete. Numai că nu sînt roşii, ci albastre! Of, şi dacă nu i-ar fi spus, dacă nu l-ar fi prevenit! L-a scos din obscuritate, l-a adus în Guvern, l-a făcut ministru de Externe, premier, dar tot n-a înţeles! Are săbii scumpe, hărţi rare, tablouri ciudate, dar nu înţelege nimic. Nu merge în pieţe, nu se pupă cu babele, nu ţine copii în braţe, îi place să facă pe savantul şi pe şeful! Uite-l acum la televizor cum încearcă să dreagă busuiocul! Şi împiedicatul ăsta de Popescu! A spus prostii la turul întîi, acum n-a găsit nimic de spus decît să-i înjure pe alegători! Sau tocilarul ăsta de Geoană! Cine o să-i înveţe pe ăştia că vorba dulce mult aduce, că nu trebuie să promiţi tot felul de prostii? Oamenii simpli se bucură cînd le arăţi compasiune, cînd îi mîngîi pe cap şi le spui că asta e, că aşa sînt europenii, oameni răi care ne impun tot felul de aberaţii, că trebuie să înţelegem situaţia, noi am luptat cinstit, dar măgarii ăştia fără Dumnezeu (mă rog) calcă totul în picioare.

Ion Iliescu tremură de nervi. Are şi motive. L-a lichidat pe Ceauşescu, a recuperat partidul, l-a stropit cu apă de trandafiri, l-a adus în faţă. Şi acum? Vine arogantul ăsta, cu gaşca lui de burghezi, de afacerişti ahtiaţi după vile, femei, maşini şi bani. Bani, bani şi iar bani! El n-a fost niciodată aşa – n-a vrut nici maşină, nici casă, nici frigider, nici video. E drept, le-a primit pe gratis de la partid *(ăl'alt*, nu ăsta). Poate c-a şi greşit uneori. A cam închis ochii, i-a lăsat să-şi umple buzunarele, a vrut să fie tolerant, acum sînt alte vremuri şi trebuie să-i laşi să-şi facă mendrele dacă vrei să te ajute şi ei cînd e cazul. Le-a fost ca un tată şi uite ce se-ntîmplă! Şi-au luat ferme, sute de hectare, merg în Thailanda, beau whisky şi se-mbracă de la *shop!* Şi fac chefuri. Cu femei! Cine sînt ei? Nişte mucoşi aroganţi – nu înţeleg nimic, nu ştiu să umble cu zăhărelul, calcă-n străchini, după ei potopul, le-a lăsat un partid la cheie şi o să primească la toamnă o ruină! Ar trebui să le facă o farsă, să se mute la PUR sau la Becali, să-i vadă ce fac. Ce să facă, Băsescu şi Stolojan i-ar mînca de vii! Păcat că i-a scăpat din mînă!

Ion Iliescu se pregăteşte să ia cîrma pesedeului. S-a odihnit patru ani, aşa că e capabil de noi fapte de arme. Vîrsta nu contează. Pofta de putere i-a rămas la fel de vie ca în anii '50. Vremuri de aur! Adversarii politici dispăreau peste noapte, iar dimineaţa te puteai dedica fericirii poporului. Acum au apărut tot felul de prostii – privatizare, retrocedare, autonomie, integrare. Secretul e să nu le dai importanţă. Şi să mergi înainte cu convingerea că vremurile de aur se pot întoarce. Cine n-are bătrîni – să-şi cumpere! Sau (cum se zice acum) să-i ia în *leasing!*

EDITURA POLIROM

■ Erri De Luca
Tu – al meu

Noutăţi:

■ Adrian Marino
Prezenţe româneşti şi realităţi europene
Jurnal intelectual

■ Johann Martin Honigberger
Treizeci şi cinci de ani în Orient

■ Seneca
Dialoguri I

■ Michael Ondaatje
În pielea unui leu

www.polirom.ro

Texte şi opinii de: Andrei CORNEA (eseist) ● Ion Bogdan LEFTER (critic literar) ● Gabriel LIICEANU (filozof) ● Dan C. MIHĂILESCU (critic literar) ● Alina MUNGIU-PIPPIDI (politolog) ● Carmen MUŞAT (critic literar) ● Ioana PÂRVULESCU (critic literar) ● **Coordonatoarea temei:** Simona SORA

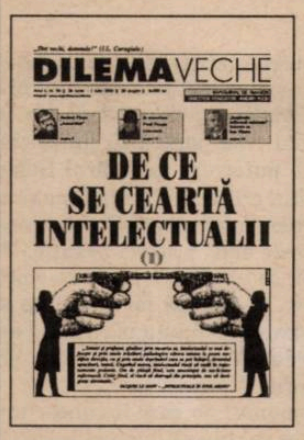

Cine nu se ceartă în România? Se ceartă medicii cu bolnavii, proprietarii cu chiriaşii, ospătarii cu clienţii, şoferii între ei şi toţi cu pietonii. Dacă faci cîţiva paşi, într-o după-amiază liniştită pe Calea Victoriei, în spate laşi un miting dezlănţuit, pe dreapta auzi urlete casnice dintr-un bloc, pe stînga vezi o evacuare forţată, iar dinspre parc te întîmpină o bunicuţă caftindu-şi cu sîrg nepoţelul. De ce-ar face intelectualii excepţie? Cu mult înainte de Caragiale, dăscălimea se lua la harţă...

„Piaţa ideilor“

În ultimii ani, după scandalul legat de cartea lui H.-R. Patapievici, Omul recent, *au apărut mai multe volume (două, mai cunoscute, semnate Ciprian Şiulea şi Sorin Matei) care identifică fisura într-un monopol pe care l-ar exercita unii („boierii minţii“, îi numeşte, plastic, Matei) asupra „pieţii libere a ideilor“. Dacă* Retori, simulacre, impresturi *de Ciprian Şiulea e o tentativă de relativizare a ideologiilor contemporane care se războieşte şi cu „Şcoala de la Păltiniş“, la umbra căreia a putut apărea Patapievici, dar şi cu I.B. Lefter, trecut la rubrica „postmodernismul iluminist“,* Boierii minţii, *sprijinindu-se pe teoriile lui Bourdieu şi Randal Johnson deplînge de-a dreptul „dominarea economiei de piaţă de către grupurile de prestigiu“. Cu alte cuvinte, avem nu numai o problemă, ci şi un capitol european de încheiat...*

Numărul acesta (şi cel care va urma) îşi propun să discute fisura aceasta de fond, conturată din ce în ce mai clar în lumea intelectuală românească, dar şi reacţii de ultimă oră la vechi despărţiri de „principii“. Există, în lumea intelectuală românească de azi, „grupuri de prestigiu“ care funcţionează ca grupuri de presiune pe „piaţa liberă a ideilor“? Există intelectuali care folosind „mecanismele pieţii“ contribuie la „deformarea remodernizării lumii româneşti, după 1989“? De unde vine devalorizarea unor noţiuni ca prestigiul, admiraţia, carisma şi punerea lor în ecuaţie cu „mecanismele culturale democratice“, „jocul pieţei“, „capital politic“? Cum vor evolua aceste conflicte mocnite şi de ce ar fi utilă discutarea lor publică? Iată cîteva întrebări pe care Dilema veche *încearcă măcar să le pună. (**S. S.**)*

Andrei CORNEA

Războaiele „drepte“ şi „nedrepte“ ale intelectualului modern

1. Care este sensul şi natura disputelor dintre intelectuali, transformate adesea în adevărate „războaie“, purtate prin reviste şi cărţi, pentru a nu mai vorbi despre cafenele? Sînt ele legitime, fireşti pentru o cultură liberă, sau, de obicei, sînt demne de ridicol? Merită intelectualii „certăreţi“ stima generală, sau mai degrabă trebuie dispreţuiţi ca unii ce ignoră calitatea pură a ideilor, amestecîndu-le pe acestea cu zaţul grunjos al unor resentimente inavuabile? Cum stau lucrurile am putea încerca să aflăm, după părerea mea, dacă vom răspunde mai întîi la întrebarea: în ce constă „fiziologia“ personalităţii intelectualului modern?

2. Departe de a fi un personaj simplu şi unitar, intelectualul modern este, de foarte multe ori, o făptură „amfibiană“, trăind simultan în două medii*: mai întîi el stă pe „pămînt“, fiind un profesionist, un expert care activează în diferite instituţii ale modernităţii: academie, universităţi, cercetare, presă etc. Sub acest raport el deţine o „autoritate epistemică“, pentru a folosi expresia lui M. Bochenski. A dispune de autoritate epistemică înseamnă că intelectualul este competent să intre în analize şi dezbateri profesioniste, că el este cel mai autorizat să „trateze“ despre idei. „Autoritatea epistemică“ a intelectualului-profesionist este concrescută cumva societăţii „deschise“, moderne, impersonale, de tip „Gesellschaft“, aparţinînd „ordinii extinse“ în terminologia lui Fr. Hayek. A trăi şi a lucra în cadrul acesteia şi pentru aceasta reprezintă prima dintre „vieţile“ proprii intelectualului modern, şi anume aceea autentică.

Pe de altă parte, intelectualul alege nu o dată să trăiască şi o altă „viaţă“: aceea a „maestrului spiritual“: el eliberează prin activitatea şi manifestările sale un străvechi fluid carismatic, izvorînd originar din ancestrala viaţă tribală, caracteristică micilor comunităţi arhaice, închise, de tip „Gemeinschaft“ (comunitate) – bazate în mod esenţial pe cooperarea *face-to-face* a unui număr redus de indivizi în vederea unui bine colectiv perceptibil. Acum, autoritatea sa, de astă dată asemănătoare cu aceea a unui profet, sau „guru“, este mai ales de tip „deontic“. Ea proclamă *ce este bine şi drept de făcut* şi somează la îndeplinirea acelor *scopuri* care se cuvine să fie urmărite de comunitatea adepţilor săi, pe care o vrea suprapusă, dacă s-ar putea, peste întreaga „Gesellschaft“.

Prin urmare, de foarte multe ori intelectualul modern încetează să fie *numai* un profesionist. Ambiţios, doritor să-şi maximizeze influenţa şi puterea socială, el devine, alături şi dincolo de profesia sa, şi un fel de „guru“; ajunge deopotrivă şi un profesionist, şi un „maestru spiritual“, adesea simultan şi într-un amestec inextricabil şi impur. Sensul acestei existenţe amfibii *este că intelectualul îşi utilizează autoritatea epistemică pentru a fabrica din ea, în mod ilicit, autoritate deontică,* cu scopul de a cîştiga astfel o influenţă socială disproporţionată faţă de aceea pe care i-ar fi oferit-o autoritatea sa epistemică originară. *Apare astfel o autoritate deontică contrafăcută, obţinută din autoritatea epistemică, printr-un transfer nelegitim.*

Astfel, nu o dată istoricul dă lecţii de politică, scriitorul – de artă militară, sociologul ne învaţă care este destinul omenirii, fizicianul prezice cît de sumbru ne

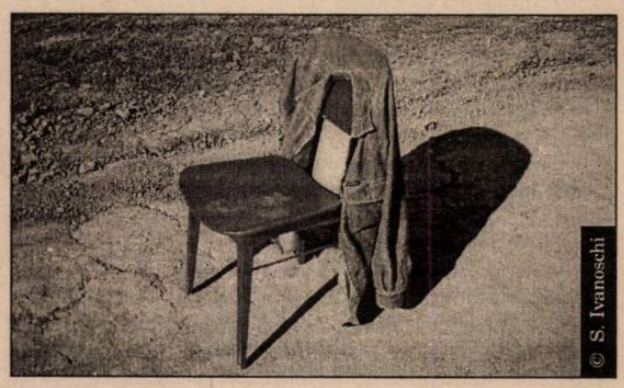

este viitorul, matematicianul explică rostul luptei pentru pace, şi în general, toţi ne somează ce să facem, ce să nu facem şi cum să trăim. Audienţa etico-politică imensă a unui B. Russell, a unui Tolstoi, a unui J. Monod, a unui J-P. Sartre, a unui Nae Ionescu la noi, a unora dintre discipolii acestuia din urmă, din epocă, precum Eliade, Cioran etc. nu s-a datorat intrinsec valorii *autentic* deontice a autorităţii personalităţii lor, a competenţei lor etice, politice sau religioase autentice, ci a fost rezultatul glisării rapide de la autoritatea epistemică a profesionistului, a profesorului, a savantului, a scriitorului (eventual laureat cu premiul Nobel) la autoritatea deontică falsă a unui fals „maestru spiritual“, a unui oracol universal, oferind panacee politice, economice, sociale, culturale.

3. Să revenim acum la problema „războaielor“ dintre intelectuali. Putem cu uşurinţă observa că, în perspectiva „fiziologiei“ de mai sus, se disting trei tipuri de polemici:

1) *Polemica epistemică:* ea implică numai confruntarea a două autorităţi epistemice, a două competenţe. Fireşte că ea este nu numai perfect legitimă, dar chiar profund necesară în societatea modernă, pluralistă, diversificată, şi trebuie încurajată întotdeauna.

2) Adesea însă intelectualii îşi dispută nu autoritatea epistemică într-un anume domeniu, ci autoritatea lor deontică în problema „vieţii“ în ansamblu. Ei se comportă precum doi vrăjitori tribali: sună ralierea în faţa discipolilor căzuţi în extaz şi predică ingnominia adversarului pe care îl satanizează prin calificări injurioase. Alteori intelectualul-guru se bate cu intelectuali-profesionişti, urmărind să le submineze autoritatea epistemică, precum un vraci care vrea să submineze autoritatea profesională a medicului într-o comunitate. Oricum, lupta se duce în ambele situaţii pentru o autoritate deontică cît mai extinsă şi mai exclusivă. Or, aşa cum am arătat, acest tip de autoritate deontică este, de cele mai multe ori, ilegitim, obţinut prin fraudă etică din autoritatea epistemică. Disputa respectivă, pe care o vom numi „polemică deontică“, devine astfel profund ilegitimă, fiind în cel mai bun caz inutilă, iar în cel mai rău – dăunătoare.

3) Cazul al treilea este dat de ceea ce aş numi „polemica demistificatoare“: cazul clasic este cel al lui Raymond Aron demistificînd autoritatea deontică a lui Sartre. Acum autoritatea epistemică se războieşte cu *pretenţia de autoritate deontică* a intelectualului amfibian: *medicul îl denunţă pe vraciul-guru.* Autoritatea epistemică denunţă neautenticitatea autorităţii deontice respective. Ea arată că, spre deosebire de maestrul spiritual din vechime, intelectualul modern nu este de obicei un *veritabil înţelept*, sau un „om divin“ care să trăiască şi să acţioneze astfel încît să obţină autoritatea deontică prin exemplul personal de viaţă şi care astfel să întruchipeze, el personal, un ideal uman de neatins pentru oamenii obişnuiţi. Apoi ea demonstrează cît de lipsită de temei raţional şi cît de fraudulentă este transformarea unei autorităţi epistemice autentice în autoritate deontică. E evident caracterul profund salubru şi necesar al unui astfel de demers intelectual.

Prin urmare, există *trei tipuri* de „războaie intelectuale“, dintre care două sînt legitime (cel *epistemic* şi cel *demistificator),* şi unul – ilegitim: *polemica deontică.* Sau, formulînd altfel: orice război intelectual care încearcă să anihileze, să reducă sau măcar să pună între paranteze caracterul „amfibian“ al intelectualului modern este „drept“. Orice război care, dimpotrivă, susţine sau amplifică acest caracter este „nedrept“ şi, aş spune, nu merită nici măcar preţul nenumăratelor cafele pe care, drept combustibil pentru adrenalină, le tot beau intelectualii în timp ce se sfădesc.

* Această idee este expusă pe larg în cartea mea *De la Şcoala din Atena la Şcoala de la Păltiniş,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2004, pp. 177-191.

„Grupurile de prestigiu“

„Grupurile intelectuale de putere din România se structurează în «grupuri de prestigiu». Ele duc mai departe domnia lumii tradiţionale, aristocratice şi instaurează o stare socială pe care eu o numesc «paramodernă», cu un picior în trecut şi unul în prezent. Această lume e împărţită între «boierii minţii» – intelectualii publici – şi restul populaţiei, intelectuală sau nu. În centrul ei se află ideea de «predestinare» şi «alegere», consacrată de privilegii dobîndite prin «chemare» sau «naştere» (simbolică) în casta intelectuală.

Grupul de putere şi de influenţă intelectuală este structurat în jurul prestigiului membrilor. Prestigiul, deşi susţinut prin admiraţia publică, nu este neapărat cîştigat prin mijloace «democratice» ori prin jocul pieţei, ci este generat prin accesul privilegiat la resurse intelectuale, aură şi prin «iluminare». În volumul de faţă descriu cum funcţionează concret un grup de prestigiu, analizînd modul în care Gabriel Liiceanu, folosind faima «grupului de la Păltiniş», l-a «confirmat» şi lansat cultural pe H.-R. Patapievici...“

(Sorin Adam Matei, *Boierii minţii. Intelectualii români între grupurile de prestigiu şi piaţa liberă a ideilor,* Editura Compania, 2004)

5 RĂSPUNSURI LA 3 ÎNTREBĂRI

1. Credeţi că există, în viaţa intelectuală românească, o luptă între diferitele grupuri de prestigiu pentru a cuceri „piaţa ideilor"?
2. În ce măsură diversele grupări intelectuale mai pot fi situate pe axa ideologică stînga-dreapta?
3. Vi se pare că există o grupare dominantă?

Dan C. MIHĂILESCU

Între „boierii minţii" şi arendaşii ideologiei

1. Dacă n-ar fi aşa, ar fi o tragedie! Am avut noi în anii monovalenţei ceauşiste *două* grupări de doctrină şi atitudine, darămite astăzi, în regimul de reală libertate al socialismului capitalist medieval!

În sistemul bielă-manivelă de atunci, tradiţionala tensiune dintre autohtonism şi alogenie (reacţiunea esenţei rurale la urbanismul „drumului de fier", liberalism reformist vs. izolaţionism etnocratic ş.a.m.d.) a fost folosită cît se poate de profitabil, pe de o parte, de antipozii momentului, fie că-i ipostaziezi la vîrful politic (Eugen Florescu vs. Gogu Rădulescu), literar (Eugen Barbu vs. Marin Preda, Z. Ornea vs. Mihai Ungheanu), jurnalistic *(România literară* vs. *Luceafărul),* generaţionistic (de la Leonte Răutu la Stelian Moţiu trecuse, nu-i aşa, ceva vreme), iar de cealaltă parte, partidul însuşi, care ne-a prelucrat cu drăcească măiestrie orgoliile vindicative, caprovecinita, laşităţile cu blazon estetizant, fatalismul jubilativ, cultul boemei autodisolutive.

Totul s-a moştenit şi s-a întreit, ba încă răul s-a rafinat o dată mai mult în noile alambicuri. Beneficiarii lui *divide et impera* sînt acum ceva mai mulţi, după cum şi PCR-ul s-a împărţit între mai mulţi centri de putere, execuţie şi decizie. În plus, cum extremele se ating, există o tot mai ciudată şi mai pernicioasă *concordia discors* în funcţie de calitatea, prestigiul şi forţa de impact a obiectivului vînat. De furia anti-Patapievici a *Observatorului cultural* s-a bucurat nu doar grota fetidă de la *România mare,* ci şi inteligenţa otrăvită de la *Caiete critice.* Pe poligoanele Cioran-Eliade-Noica s-au încercat în ultimii ani toate tipurile şi calibrele, partidele de tir conciliind temperamente şi rivalităţi altminteri în veci ireconciliabile. Cînd sînt în vizor Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca, „categoria Pleşiţă" focalizează cu „categoria Pacepa", dar culmile se ating, desigur, cînd sînt atacaţi Liiceanu, Pleşu, Patapievici, Humanitas-ul şi „Şcoala de la Păltiniş". Aşa ceva îi bucură deopotrivă pe S. Damian, N. Tertulian şi Adina Kenereş, pe Adrian Păunescu şi Paul Cernat, pe Dinu Săraru, Mircea Micu şi Petru Romoşan, pe N. Iliescu, Dan Petrescu şi Fănuş Neagu, pe Daniel Cristea-Enache, Răzvan Voncu, Răzvan Theodorescu, C. Rogozanu şi Valentin Protopopescu... În ce priveşte vituperările furibunde şi omnirăspîndite ale lui Paul Goma, ele au produs agonii şi extaze în toate părţile, aducîndu-mi aminte o vorbă a lui Mircea Dinescu de pe la 1991 şi ceva, cum că „tot literatul nostru cumpără *România mare* ca să vadă cum îi sînt înjuraţi duşmanii şi prietenii..."

Nimic nu s-a desfăşurat şi nu se desfăşoară în sfînta inocenţă a „analizei textuale". Totul e folosit ca pretext pentru context şi subtext, Eminescu vs. I.L. Caragiale, Petru Dumitriu vs. Barbu şi Preda, Nichita şi Cărtărescu, Mihail Sebastian şi Nae Ionescu, Ileana Mălăncioiu şi Ana Blandiana etc., într-o gazetărie culturală în care anii trecuţi s-a putut citi că, atîta vreme cît în manuale Radu Petrescu şi Gellu Naum nu-i vor înlocui pe Marin Preda şi Ioan Alexandru, vom fi canoniţi de un canon esenţial viciat!

„Vede-n capăt începutul cine ştie să le-nveţe." Dacă e să credem vorba poetului, atunci capătul devine pe la *Felix culpa* lui Norman Manea de acum vreo zece ani. Unii preferă s-o citească prin grila *Istoriei* lui Marian Popa, adică în cheia străvechii polarizări evreitate-românitate, unde fiecare se defineşte invariabil ca în conflictul israeliano-palestinian, prin culpabilizarea, negarea sau diabolizarea celuilalt, odată cu propria-i victimizare. Alţii, printre care mă prenumăr, preferă cadrul laconic, dar eficient conturat de Monica Lovinescu: „re-procesul, după 50 de ani, al nazismului, antisemitismului, rasismului şi Vichy-ului are şi scopul nemărturisit de a se evita procesul ce-ar fi fost normal după '89 şi n-a avut loc: al comunismului".

Mă rog, cum în iulie (că tot n-avem bani de concediu) mă voi scălda într-un eseu pornit de la cărţile lui Sorin Adam Matei *(Boierii minţii)* şi Andrei Cornea *(De la Şcoala din Atena la Şcoala de la Păltiniş)* îmi rezerv pentru atunci amărăciunea, detaliile şi deliciile. Deocamdată spun scurt că, departe de-a fi pacostea neamului românesc, nu boierii incriminaţi de Sorin Matei sînt de abordat, ci, dimpotrivă, noii arendaţi ideologici de tipul I.B. Lefter şi Răzvan Voncu, Theodor Codreanu şi Luminiţa Marcu, Cătălin Ţîrlea şi Valentin Protopopescu, *you know what I mean.* În fine, într-un loc dominat de vadimi şi păunesti, cotropit de alde Mischie, Sechelariu, Bebe Ivanovici & Co., faptul că bruma de inteligenţă şi realele talente ale reformismului progresist se năpustesc taman peste suma culturală a momentului (adică exact „Şcoala de la Păltiniş") mi se pare o aberaţie înfricoşătoare.

2. Mi-e că iar m-am luat cu vorba şi am consumat spaţiul celor trei întrebări pentru una singură. Mă rezum, deci. Numai simbolic şi reducţionist se mai poate vorbi astăzi de stînga şi dreapta. Numai la modul polarităţilor de tip colectivism/elitarism, reformism/*statu quo,* naţionalism/cosmopolitism. În rest, totul este postmodern, adică pragmatism, în genere, punctat cu politici liberale în economie, conservatoare în cultură, ecologice, protecţioniste etc. Jocul rămîne între liberalism şi conservatism. Sau între democraţia capitalist-liberală vs. autoritarism etnocratic, dictatură ş.a.m.d. Fapt este că-n fiecare entitate politică există o stîngă şi o dreaptă şi că adeseori cei care se afişează cu ostentaţie democraţi ascund, în fond, suflete de dictatori. Să am eu sănătate cîţi occidentalizanţi cu panaş, de la noi, nu şi-ar mătura cu automatul în mînă concurenţa... În altă ordine de idei, a echivala, cum s-a făcut nu o dată în ultimii ani, anti-eminescianismul cu anti-românismul este o altă aberaţie. (Cu excepţia Basarabiei, unde, adevărat, între eminescofobie şi rusofilie este o legătură de sînge.)

3. Sînt foarte bucuros de concurenţă, ba, încă, am momente în care mi se pare că se finanţează în secret adversarul tocmai din raţiuni de autolegitimare. Dacă există o grupare *dominantă,* de genul „Şcolii de la Păltiniş", atunci dominarea devine prin însăşi simpla forţă a lucrurilor. Adică graţie culturii, talentului şi forţei ideatice din cuprinsul fiecărui caz în parte. Unii au puterea (instituţii de stat, ministere, bugete uriaşe, uniuni de creaţie, listele nominale pentru relaţiile externe ş.a.m.d.), alţii au prestigiul. Pretutindeni există lanţurile intelocrate, sforării, legea pieţei, regulile jocului. Determinantă este miza. Şi, din păcate, la noi, cel mai adesea, miza supremă a jucătorilor este însăşi eliminarea mizei. Bătaia pe nimic.

Ioana PÂRVULESCU

„E loc pentru toată lumea"

1. *Personajele vieţii intelectuale.* Din punctul de vedere al pieţei, există trei tipuri de vizibilitate (ocolesc anume termenul *grup de prestigiu* care, ca tot ce ţine de teoria grupurilor, implică precizări şi dezbateri). Primul tip: intelectualii vizibili atît în ţară, cît şi dincolo de graniţele ei. Dacă e să ne rezumăm la domeniul umanist, aceştia sînt extrem de puţini, chiar şi pentru o „cultură minoră", vreo şase-şapte. Personalităţi distincte, nu grupuri. Al doilea tip: intelectualii care sînt vizibili în ţară, numele mari ale literaturii şi culturii noastre actuale, să zicem cam douăzeci. Aceştia nu au de ce să lupte pentru „cucerirea pieţii", ci, eventual, pentru menţinerea „vizibilităţii". Pariul lor e astfel mai mult cu ei înşişi decît cu ceilalţi. Sînt individualităţi perfect conturate. Posibil ca unii dintre aceştia să fie incluşi, didactic sau administrativ, în grupuri, dar e o chestiune de pură receptare. Valoarea individuală face, eventual, prestigiul unui grup, mai rar invers. Nu Junimea – chiar văzută ca grup de presiune – a făcut valoarea lui Caragiale, să spunem. Al treilea tip: intelectualii anonimi, invizibili, indiferent de valoarea lor, dintre care unii (de obicei, dar nu obligatoriu, tineri) sînt interesaţi să dobîndească notorietatea. Aceştia se pot constitui în grupuri, grupări şi grupuscule. Cît timp luptă cinstit cu propriul anonimat, adică prin creaţii valabile şi cît timp nu se agaţă parazit (linguşire sau demolare) de faima altora, lupta lor pentru impunere e binevenită. Adeseori, aceste grupuri sînt susţinute de o galerie, o adunare sau chiar adunătură, la rîndul ei anonimă. (Caracuda Junimii, adică galeria tinerilor din secolul progresului, avea măcar o calitate, accepta cu umor că nu înţelege nimic.) Cu primul prilej, din acest grup ies la iveală, în cazurile norocoase, una sau două voci distincte care îşi dau seama la timp că nu seamănă cu „grupul".

Lupta. Confruntarea, polemica sînt binevenite într-o viaţă intelectuală. Polemicile cinstite fac *bine* unei culturi, în timp ce negarea sterilă, strategică, îndreptată spre dobîndirea faimei sleieşte energiile creatoare. Modelul *Nu,* de care se agaţă mulţi, e nefuncţional din cel puţin două motive: în primul rînd pentru că nu oricine spune *nu* din pricini atît de puternice ca tînărul Eugen Ionescu, trecînd de la condiţia criticului la cea umană în genere şi, în al doilea rînd, pentru că nu oricine are curajul să-şi nege, să-şi ridiculizeze apoi, propria negaţie. Nu oricine recunoaşte, de pildă, ca el: „Fac critică, de obicei negativă [...] ca să necăjesc, [...] ca să fac farse, ca să bucur pe invidioşii, geloşii, rivalii şi iubita părăsită a autorului". Sau: „În ţara aceasta impertinenţa nu are nevoie de suportul inteligenţii...".

2. Mă voi rezuma la domeniul pe care îl cunosc mai bine, la cel literar. În creaţia valoroasă distincţia ideologică dreapta/stînga (din nou, termenii ar trebui precizaţi) e inoperantă. Ar însemna să ne întoarcem la opera literară cu „teză". Unde ar putea interveni o asemenea distincţie ar fi în receptare, în judecata de valoare asupra unei cărţi socotite, abuziv, bună sau rea, după cum e situată într-o direcţie sau alta. Este un criteriu extraliterar şi creator de confuzii.

3. Am crezut întotdeauna şi cred şi acum, cu toată sinceritatea, că în viaţa/piaţa culturală, chiar mică, aşa cum e cea românească, „e loc pentru toată lumea". Ca să te impui nu e nevoie să înlături pe nimeni, nu e nevoie *să domini* pe nimeni. Tehnica sabotării reciproce e perdantă pentru toţi. Dimpotrivă, în momentul în care ne vom susţine valorile autentice, indiferent din ce generaţie, „grupare", zonă culturală provin, în momentul în care le vom face vizibile, prin admiraţie şi solidaritate, şi pentru „ochiul străinului", fără să aşteptăm vreun avantaj personal, abia atunci vom exista. Sînt lucruri banale, de bun-simţ, dar se pare că tocmai bunul-simţ lipseşte în ziua de azi, cînd se mizează atîta pe strategii. Se trişează mult în viaţa literară (intelectuală) actuală, se merge pe minima rezistenţă, pe tehnica şocării, a „prafului în ochi", a făcutului praf. Praful şi poluarea din oraşele noastre îşi au un trist corespondent şi în lumea spiritului. Cea mai bună strategie de impunere este să nu trişezi nici faţă de ceilalţi şi, lucrul cel mai greu, nici faţă de tine.

Carmen MUŞAT

„Orgolii"

1. Există, desigur, o luptă între diferite grupuri de prestigiu şi nu doar în viaţa intelectuală românească, ci în orice spaţiu cultural dinamic şi mi se pare firesc să fie aşa. E o banalitate, care trebuie totuşi reamintită din cînd în cînd, că, din fericire, nu gîndim toţi la fel. Vă daţi seama ce plictiseală teribilă ar fi dacă toţi am împărtăşi aceleaşi opinii şi am fi de acord în toate privinţele! Nu cred totuşi că dorinţa de a cuceri „piaţa ideilor" poate fi o „ţintă" reală, pentru simplul motiv că nici o victorie pe „piaţa ideilor" – ca, de altfel, pe orice piaţă – nu este una de durată. Cred că mult mai important, tocmai pentru că presupune o investiţie pe termen lung, este capitalul simbolic, capitalul de prestigiu pe care îl vizează actorii scenei culturale. Orice polemică de idei, orice controversă cu miză intelectuală are ca efect sporirea capitalului simbolic şi, de cele mai multe ori, acesta este strict individual. Sigur că apartenenţa la un grup sau la altul influenţează într-o oarecare măsură capitalul simbolic individual, dar cred că decisive sînt, totuşi, valoarea şi substanţa fiecărui actor în parte.

2. Nu cred că polaritatea stînga-dreapta este relevantă pentru poziţionarea grupurilor de prestigiu de la noi şi mi se pare că graba şi insistenţa cu care unii dintre reprezentanţii diverselor grupări recurg la calificative de genul „proletcultist" sau „legionaroid" pentru a-i „eticheta" definitiv pe oponenţi nu face decît să perpetueze confuzia şi să învenineze polemica de idei altfel necesară. Cred că la noi toţi intelectualii care contează se plasează, ideologic vorbind, în centru – ceea ce-i diferenţiază este modul în care se raportează la tradiţie şi la postmodernitate şi modul în care concep raporturile dintre ele; ceea ce-i separă, uneori ireconciliabil, sînt orgoliile.

3. Probabil că răspunsul la această întrebare depinde foarte mult de punctul de vedere din care privim scena culturală românească. Părerea mea este că, în momentul de faţă, în România există mai multe grupări intelectuale concurente, care îşi revendică un anume sector al „pieţei ideilor". Concurenţa, libera competiţie, polemicile de idei sînt condiţii *sine qua non* ale normalităţii vieţii culturale autohtone şi e de dorit ca în spaţiul cultural – care este, prin definiţie, unul al libertăţii de expresie – să nu existe o singură grupare dominantă.

DE CE SE CEARTĂ INTELECTUALII (I)

Ion Bogdan LEFTER

Despre asumarea identităţilor

– *colaj cu* Observatorul cultural –

Context politic, consecinţe intelectuale

În toamna anului 2000, în turul al doilea al alegerilor prezidenţiale s-au confruntat Ion Iliescu şi C.V. Tudor, liderul PRM. Situaţia a fost dramatică în special pentru acel electorat care pînă atunci se regăsise în programele explicit-anti-comuniste. Acum, opţiunea a trebuit să fie exprimată între continuarea evoluţiilor democratice din ţară, fie şi cu figura fostului comunist reformat în frunte, şi – de partea cealaltă – naţionalism, anti-occidentalism etc. etc.

În perioada care s-a scurs de atunci încoace s-a produs „istoricizarea" din ce în ce mai clară a opoziţiei dintre orientarea anti-comunistă declarată ca atare şi cea privită de aceasta din urmă ca „neo-comunistă" (mai exact – favorabilă unui capitalism „de stat" combinat cu unul „de clan", controlat de nomenclatura politică şi de clientelele ei economice). Din punctul de vedere care ne interesează aici, aceste evoluţii au creat o mare problemă în zona inteligenţiei autohtone, obligată de împrejurări să-şi asume public valori politice şi socio-culturale care nu se mai pot defini prin delimitare, adică prin categorii negative, „anti-ceva", ci pozitiv, ca orientări efective. Altfel spus, omogenităţii de atitudine morală rezultate din respingerea „restauraţiei" neo-comuniste i-a luat locul diversitatea de mentalităţi şi de ideologii care e firesc să caracterizeze persoane şi personalităţi diferite, care nu mai au de ce să se „alinieze" împotriva unui „duşman comun".

Marea problemă a inteligenţiei româneşti de azi este – aşadar – una de asumare a identităţii, a identităţilor: declaraţiile anti-comuniste şi pro-occidentale de principiu nu mai sînt suficiente. Între noi există – de fapt – spirite liberale şi conservatoare, oameni cu gîndire de stînga sau de dreapta şi chiar la dreapta radicală, uneori cu atingere cu extremismul de dreapta (ceea ce la polul opus nu se poate întîmpla la atît de scurt timp după ce îngrozitoarea noastră istorie comunistă a rămas în urmă). Multe, mare parte dintre neînţelegerile, polemicile, conflictele apărute în interiorul lumii intelectuale a perioadei se datorează dificultăţii cu care aceste lucruri sînt înţelese şi asumate. Importante personalităţi care chiar au atingere cu modelele spiritualiste de gîndire din tradiţia noastră interbelică, alunecate atunci şi cîteodată şi azi către extremă, se simt jignite cînd faptul li se semnalează ca atare, căci au fost obişnuite să fie apreciate superlativ şi unanim pe frontul „rezistenţei prin cultură" de pînă în 1989 şi pe cel „anti-comunist" de după. Mai mult decît atît, cei care fac astfel de constatări devin ţinta unor furibunde acuzaţii în contra-partidă, chiar dacă – e cazul autorului acestor rînduri, de pildă – îi preţuiesc cu adevărat pe unii ori alţii dintre cei în cauză.

Pentru liberalism

Am avut parte încă de la începuturile *Observatorului cultural* (lansat pe 2 februarie 2000) de etichetări iritate. Faptul că o serie întreagă de articole şi grupaje tematice au dezbătut şi au susţinut principiile democraţiei occidentale actuale, inclusiv în materie de drepturi ale omului, drepturi ale minorităţilor ş.a.m.d., a ajuns să ne fie imputat ca... „stîngism" sau „marxism" (în sensul – ce-i drept – ...american al cuvîntului!); faptul că unii dintre redactorii sau colaboratorii revistei s-au pronunţat în favoarea filozofiei „corectitudinii politice" – dar şi împotriva exagerărilor ei caricaturale, cu care contestatarii ei o identifică abuziv – e alt argument cum că am fi la „stînga radicală" a spectrului ideologic; recunoaşterea importanţei teoriilor culturale feministe şi a activismelor feministe – dar cu delimitarea faţă de exagerările care *nu* constituie esenţa fenomenului – înseamnă pentru criticii noştri şi ai evoluţiilor occidentale „de gen" (sic!) un „neo-marxism"; şi însuşi faptul că ne recunoaştem postmoderni şi cetăţeni ai postmodernităţii e tot... „stîngism"!?!

E momentul să spun, să spunem răspicat că *orientarea revistei noastre este liberală*. Teme comune ale postmodernităţii, cum ar fi drepturile omului şi ale minorităţilor, promovate iniţial de către stînga istorică, au fost asumate de societăţile avansate ca achiziţii dez-ideologizate, vitale pentru democraţie. Postmodernismul însuşi a apărut în lumea comunistă a anilor '80, la noi şi în ţările vecine, ca o formă subversivă de cultură liberală, cu specificităţile ei, distinctă de „stîngismele" universitare americăneşti care-i sperie atît de uşor pe unii dintre compatrioţii noştri (dacă nu cumva le vor fi folosind ei drept sperietori pentru alţii...). Asumîndu-ne filozofia cuprinzătoare a postmodernităţii, sîntem – deci – *liberali*, fiecare cu nuanţele pe care găseşte de cuviinţă să şi le asume. În ce mă priveşte, mă definesc drept un *liberal* moderat, în zona de centru-dreapta a spectrului, între centrul propriu-zis şi liberalismele mai radicale, care militează pentru statul „cel mai minimal", şi distinct faţă de stînga social-democrată, care mizează pe un etatism exagerat; şi – cu toată convingerea, ba chiar, dacă e nevoie, şi cu toată ingenuitatea – drept un *liberal* deschis, calm, tolerant cu alte opţiuni ideologice şi politice. Cu condiţia bunei credinţe, în *Observatorul* nostru *cultural* nu se poate citi altă pledoarie generală decît aceea pentru *liberalism*, pentru cultura şi democraţia postmodernităţii, care sînt *liberale* în esenţă, restul ţinînd de nuanţe.

Asta trebuie spus apăsat acum: că importantă este construcţia serioasă a gîndirii *liberale* şi a democraţiei *liberale* în România postcomunistă.

Ostilitate şi susţinere

Ostili ne-au fost cei care n-au înţeles despre ce e vorba sau alţii care, înţelegînd – vai! – prea bine, s-au grăbit să se „înroleze" în frontul „ofensaţilor", acuzîndu-ne în fel şi chip şi respingînd astfel tema majoră a momentului, dezbaterea cea adevărată a perioadei pe care o traversăm. Dar am avut şi bucuria de a vedea un val de susţinere impresionant, mai ales din partea tinerilor, studenţi, masteranzi, doctoranzi, specialiştii „pe stil nou" ai umanisticii, ai ştiinţelor sociale, în genere din partea *specialiştilor* de orice vîrstă, a intelectualilor serioşi, raţionali şi „nemediatici", democraţi şi occidentalizanţi autentici, nu doar în vorbe, dezamăgiţi pînă la articolele noastre de voga „publicistică" a celor cîţiva „guru" intelectuali ai României postcomuniste, purtătorii de stindard ai discursurilor „moralizante" de după 1990.

Reluînd: în ce ne priveşte, ne-am propus de la bun început o orientare liberală, democratică şi pro-occidentală, cu tot ce înseamnă asta în plan cultural, etic, ideologic. Cu corolarul esenţial al coerenţei, al consecvenţei, al evitării „patinajelor" care alterează – din păcate – mesajul multor publicaţii autohtone în rest onorabile.

Una dintre consecinţe – surprinzătoare, dar nu mai puţin semnficativă pentru mediul nostru intelectual – a fost valul de atacuri declanşate de către cei care nu ne iubesc tocmai împotriva acestei consecvenţe, catalogate drept... „dogmatism" (sic!)! A fi raţional fără să dai rateuri înseamnă că dai dovadă de o inflexibilitate blamabilă! A fi democrat fără să „patinezi" spre conservatorisme extreme – la fel! Dacă nu-ţi pierzi măcar din cînd în cînd busola morală, asta eşti: dogmatic!

Cealaltă acuzaţie care ni s-a adus, aceea de... „stîngism" (sic!), a fost însoţită de simpatice apelative de genul „comunişti" sau „stalinişti"!?! Diatribele de acest fel au venit – previzibil, de astă dată – de la dreapta radicală, care fireşte că vede orice altă atitudine ca fiind mai la stînga, inclusiv cînd e vorba despre ideologii – bunăoară – de centru dreapta!

Am recepţionat lovituri şi dinspre unele grupări intelectuale de stînga, şi anume explicit sau mai discret „nostalgice", în descendenţa propagandei de dinainte de 1989: de acolo, dinspre „noua stîngă" confiscată de figuri active ale vechiului regim, am fost acuzaţi de excese... „occidentaliste", „argumentele" ilustrînd contaminarea cu stereotipuri naţionaliste, pe linia amestecului paradoxal de extremisme teoretic incompatibile pe care l-a „reuşit" comunismul românesc tîrziu, în anii '80.

Dacă de rău auzim doar din cînd în cînd (totuşi, nu rar!), gînduri bune ni se transmit continuu, în fiecare săptămînă, după fiecare număr al revistei. Ni se spune frecvent că *Observatorul...* nostru ar reprezenta ceva important în peisajul artistic, intelectual, ideologic actual...*

---

* *Text-colaj cu fragmente din articolele mele apărute în* Observator cultural, *nr. 105/19/25.02.2002, 149-150/1/13.01.2003 şi 199-200/16/31.12.2003.*

Alina MUNGIU-PIPPIDI

„Clanurile nu au ideologie"

1. Mi se spune că ar fi. Mă feresc activ să citesc asemenea lucruri, nu numai pentru că reprezintă curată pierdere de vreme, dar pentru că e şi întristător într-o mare măsură. Citind răspunsurile pline de arţag ale intelectualilor noştri la constatările lui Tony Judt sau G.M. Támas nu puteai decît să te simţi foarte umilit, decomunizat, ca să spun aşa, ai fi vrut să fii de partea alor tăi, dar nu aveai cum, atunci cînd reacţionau exact cum fuseseră acuzaţi că o fac, că un cenaclu de provincie. Judt a fost foarte critic şi faţă de intelectualii francezi, şi nu se referea la *toţi* intelectualii francezi, sau români, numai la ce vede el că e tendinţa dominantă. Iar la noi tendinţa dominantă este, mai ales la intelectuali, cu cît sînt mai superficiali, cu cît pierd partida mai mult pe piaţa mare de idei, cea internaţională, şi pe cea politică românească, unde au ambiţii cu totul disproporţionate faţă de cît investesc de fapt în societatea asta, cu atît mai mult să se umfle de excepţionalism românesc şi să se manifeste cu arţag. Strigă că nu sîntem înţeleşi, ne citează ăştia prost, ne critică fără să ne citească săptămînal şi una peste alta străinii nu au dreptul să ne judece. Şi se fac de rîs. În rest fac ce face toată societatea, cu mici excepţii, adică se luptă să nu existe o piaţă mare, deschisă, cu criterii de valoare clare, în care, dacă unul face ceva excepţional de bun, să recunoaştem cu toţii, iar dacă unul face ceva dubios, iarăşi să existe o masă critică, indiferent de relaţiile cu el, care să îi atragă atenţia. Se luptă, dimpotrivă, să facă enclave mici, autarhice, cu sponsorii lor, micul lor public şi grupul lor de prieteni în care să scrie unii despre alţii cît sînt de geniali. Cu alte cuvinte, referindu-ne aici la intelectualii pur sînge, adică cei care nu sînt artişti, sau nu au vreo specialitate clară, pentru că aceia sînt altfel desemnaţi imediat, ci la generaliştii submediocri, care nu vor fi niciodată citaţi în afara frontierelor culturale desenate chiar de ei, dar care au mari ambiţii de politică culturală sau chiar naţională, putem spune că organizarea lor socială este în clanuri sau, mai pe româneşte, găşti. Şi clanurile intră adesea în competiţie furioasă. Din păcate lupta e la început, într-un stadiu atît de primitiv că nici la intersecţia grupurilor nu se profilează vreo zonă comună, un spaţiu cu potenţial de sferă publică. Dimpotrivă: intensitatea autistică e fără precedent. Nişte studenţi mi-au arătat perplecşi o cronică literară într-o gazetă de poziţie unde criticul, scriind recenzia la prozele cuiva – obscur – nu uita să adauge că respectivul este în timpul liber şi cel mai important sociolog al tranziţiei, fără de opera căruia cineva nu poate înţelege România. Înseamnă că nu a înţeles-o nimeni pînă acum, şi te întrebi atunci de ce *Economist, Frankfurter Allgemeine Zeitung, New York Review of Books* sau *Monde Diplomatique,* cînd scriu despre noi şi citează puţinele nume româneşti din circulaţia internaţională, o nimeresc perfect la ţintă? Sau scrisoarea deja citată a unor tineri intelectuali care atacau curajos nume mari din *establishment* denumindu-i reciclatori de idei occidentale şi nu veritabili producători, pentru ca la sfîrşit să se propună pe ei şi micul lor grup de amici drept înlocuitori. Căci nu există o idee alternativă cum ar putea funcţiona viaţa intelectuală pe criterii care să producă şi valori recunoscute de alţii, nu doar de noi, există numai ambiţia de a cuceri fieful imediat al altui grup, pentru a practica o politică similară acestuia. Între timp, însă, accesul la lumea mare, internaţională de idei, a devenit, totuşi, uşor aşa că toate hărţoşeniile astea între şi cu români bazaţi la Bucureşti şi români, plecaţi, dar neadaptaţi, care trăiesc tot din meseria de român, sînt o mare pierdere de vreme.

2. Consecventă cu caricatura mea sociologică de la punctul 1, cred că nu e nici o ideologie la mijloc. Clanurile nu au ideologie. Această cultivare cu osîrdie a interesului propriu, cu un fabulos discurs intelectual autojustificator, nu are nimic ideologic. E şi greu la noi să avem diferenţe ideologice, cînd nu e nimeni la stînga. Ne enervează pe noi occidentalii că sînt mai la stînga ca noi, dar acolo unii chiar ajută pe imigranţi, le pasă de natură sau adoptă copii prin Africa cărora la trimit mandate. Noi nu avem o stîngă, pentru că solidaritatea socială a intelectualului cu alte clase e zero. Asta nu înseamnă că nu se trezesc unii autodesemnaţi de stînga care ridică steagul *political correctness*, dar mai adesea nu ca să protejeze pe cineva, esenţa acestei politici, ci ca să dea în cap vreunuia, rival neideologic al respectivilor într-o problemă sau alta. Dar aceştia nu sînt intelectuali nici măcar în definiţia mea reducţionistă şi caricaturală, sînt pur şi simplu nişte oameni de nimic. În ce priveşte dreapta, avem una vagă şi difuză, româno-centristă şi ortodoxă, şi n-am remarcat să existe mare împotrivire la ea, decît la menţionaţii Judt sau Támas. În rest, te cruceşti să vezi pe cine citează favorabil aceia care îşi spun de dreapta sau de stînga, şi viceversa, sau ce politică fac. Că nevoia de a te pune bine cu unul sau altul nu cunoaşte graniţe ideologice. Despre comportament, iarăşi, să nu mai vorbim. Prin societatea civilă intelectuală, creştină şi libertariană unii au recorduri bătute la divorţuri sau înghiţit subvenţii de la buget. La mai stînga francofonă se deturnează bani din împrumuturile Băncii Mondiale pentru educaţie cît încape. Pe scurt, ce ideologie, sîntem oameni ocupaţi.

3. N-aş spune. Fiecare clan are fieful lui, şi ele nu sînt egale, dar lucrurile se schimbă de la an la an şi de la alianţe la alianţe. Că viaţa nu stă pe loc şi nici intelectualii.

Ancheta va continua în numărul următor cu răspunsurile primite de la Gabriela Adameşteanu, Sorin Alexandrescu, Adriana Babeţi, Paul Cernat, Sanda Cordoş, Gheorghe Crăciun, Caius Dobrescu, Şerban Foarţă, Gabriel Liiceanu, părintele Iustin Marchiş, Ciprian Mihali, H.-R. Patapievici, Andrei Pippidi, Cornel Ungureanu, Ion Vianu.

Gabriel LIICEANU

„Mușcînd silueta unui mort“

– o scrisoare către Andrei Pleșu –

Dragă Andrei,

Întîmplarea face că zilele trecute, păstrînd încă în minte mîrșăvia din *Observator cultural* – cea cu „nota“ lui Marino care te urechea pentru premiul ce-ți fusese conferit cu două-trei zile înainte de către un juriu al cărui președinte era Marino însuși –, am umblat prin arhiva Noica, adăpostită pînă unaalta într-un dulap din casa mea. Și în dosarul cu „Corespondență primită“, peste ce crezi că dau? Peste o scrisoare de la chiar președintele juriului, de la vajnicul apărător al valorilor Europei împotriva „spiritului absolutist, totalitar, metafizic și etnicist“ întruchipat de „școala Noica“ și răzbind acum încă o dată, după cum ne previne vigilent Marino, în cartea ta *Despre îngeri*.

Scrisoarea, scrisă pe o frumoasă foaie velină, cu irizații *chamois*, pe ambele pagini, datată 16 martie 1980 și expediată de la Cluj, aparținea așadar celui care la începutul anilor '90 lansase primul teza „colaboraționismului“ lui Noica. Vorbind așa, omul te lăsa să înțelegi că el, care bătea lumea în lung și în lat și era în contact nestingherit cu editurile Vestului într-o perioadă în care pînă și un telefon la Paris te transforma într-un suspect, avea parte de asemenea delicatese în virtutea spontanei admirații pe care performanțele sale culturale o stîrneau în sufletul organelor de partid și de stat. Scrisoarea era de la cel care, lăudîndu-l pe Gelu Ionescu doar ca să se poată răfui mai bine cu tine, vorbea în referatul lui de președinte de juriu de „lecția binevenită de sinceritate, curaj al confesiunii și autoculpabilizare“ și de „poziția demnității discrete și modeste“. Scrisoarea venea de la cel care, 25 de ani mai tîrziu, aplauda cartea lui Gelu Ionescu „în care se vorbește despre autocenzură, fricile, lașitățile, compromisurile și cedările intelectualilor români în perioada comunistă“.

Ce scria în această scrisoare cel care acum mustea de scîrbă păltinișeană, care te numea „elitist și restrictiv“ și care – acordîndu-ți scuza că ai trage după tine, iresponsabil, sechelele unei boli rușinoase de tinerețe – se întreba dacă nu cumva cartea cu îngeri este „o reminiscență involuntară și inocentă a «școlii Noica»“? Judecînd după inflamațiile anti-noiciene ale lui Marino, vizibile de un deceniu încoace, mi-am zis, în timp ce despăturam foaia epistolară, că mă aflu, pesemne, în fața unui document care funda divergența și că respectabilul nostru cărturar clujean îi opunea încă de pe atunci lui Noica o viziune „rațională, criticistă și pro-europeană“, făcîndu-l să se rușineze — pe monograful lui Platon, Aristotel, Descartes, Kant și Hegel — de provincialismul și etnicismul lui. În loc de asta, Marino, care își trăia megalomania nevrotic și libidinos, compunîndu-și un chip de erou cultural a... reușit“. Iată-l, așadar, pe Marino în 1980, instalat, mic și modest, alături de „marele“ Noica, în lotul „toleraților și marginalilor“.

Neșansa dlui Marino este că, la capătul unei conferințe pe care am ținut-o undeva în țară, un domn care asistase de la distanță la indignatele sale ieșiri anti-noiciene din ultimii ani și la felul în care își alcătuia portretul de demnitate

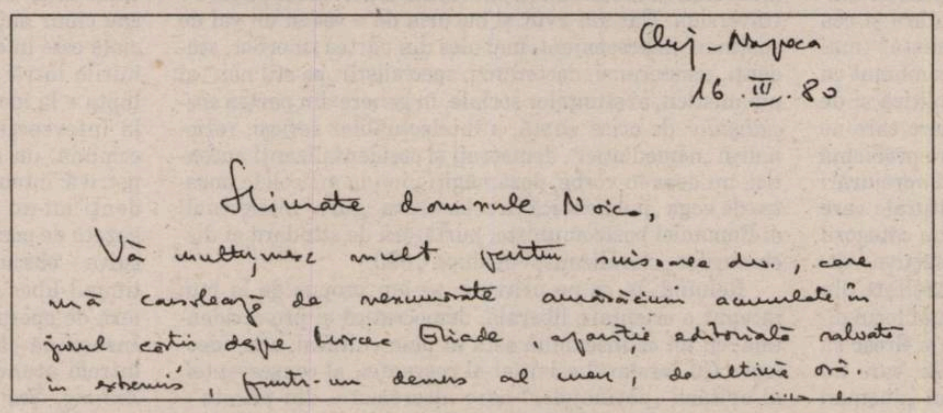
Cluj-Napoca
16.III.80

Stimate domnule Noica,

Vă mulțumesc mult pentru cuvîntul dv., care mă consolează de nenumăratele amărăciuni acumulate în jurul cărții despre Mircea Eliade, operație editorială salvată în extremis, printr-un demers al meu, de ultimă oră.

Al dv. cu deosebită admirație pentru opera, caracterul și umanitatea dv, atît de rară,

Adrian Marino

persecutat, mobiliza toată suflarea în jurul evenimentului care marcase decisiv istoria începutului de an 1980: apariția la Editura Dacia din Cluj a volumului său *Hermeneutica lui Mircea Eliade*. Aflăm din scrisoare că apariția cărții a fost, pînă în ultima clipă, incertă și că volumul a fost „salvat *in extremis*, printr-un demers al meu, de ultimă oră“. Sleit de „demersul“ pe care trebuise să îl facă (care o fi fost acela?, te întrebi răzbit de curiozitate și știind că veneam cu mîinile goale în fața cenzurii), Marino nu mai putea gusta succesul. Nici măcar geamurile sparte de fanii lui, care luaseră cu asalt curajoasa librărie ce pusese cartea în vînzare, nu-i mai spuneau nimic dezabuzatului autor. Pe de altă parte, i se plîngea Marino lui Noica, importanța evenimentului oricum nu putea fi semnalată, de vreme ce „critica literară curentă“ era „total străină de aceste probleme“ și, pe deasupra, „invidioasă“ că „un marginal, un tolerat în cultură – dv. mult mai mare, mai important, eu mult mai mic – a îndrăznit și

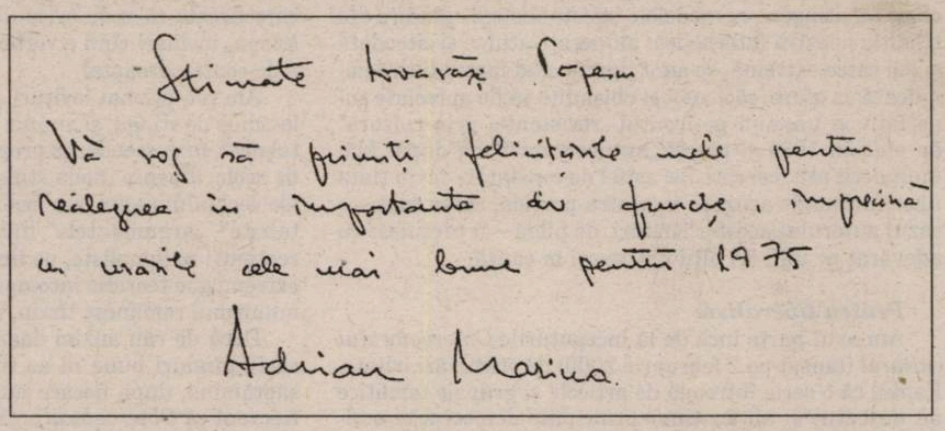
Stimate tovarășe Popescu

Vă rog să primiți felicitările mele pentru realegerea în importanta dv. funcție, împreună cu urările cele mai bune pentru 1975

Adrian Marino

persecutată, îmi pune în mînă două xerocopii ologrefe, una conținînd o scurtă felicitare și cealaltă – dedicația de pe pagina de gardă a volumului hermeneutic amintit, ambele adresate „tovarășului Dumitru Popescu“. Spre știința generațiilor tinere, care trăiesc ca istorie ceea ce pentru noi era biografie, reamintesc că acest secretar al Comitetului Central al PCR „pentru cultură, artă și propagandă“ era supranumit, tocmai în virtutea faptului că domnea cu o autoritate „numinoasă“ și de nimic limitată peste întreg teritoriul culturii românești din anii '70-'80, „Popescu-Dumnezeu“. În prima xerocopie, Marino i se adresează tovarășului Popescu pe un ton măsurat și nu lipsit de o anume dignitate laconică: „Stimate tovarășe Popescu, Vă rog să primiți felicitările mele pentru realegerea în importanta dv. funcție, împreună cu urările cele mai bune pentru 1975“. Funcția lui Popescu-Dumnezeu era cu adevărat importantă, iar în cazul lui Marino ea făcea adevărate minuni. „Demersul meu de ultimă oră“, de care e vorba în scrisoarea către Noica, prin care Marino salvează *in extremis* apariția cărții despre Eliade, la funcția cea importantă se referă. Drumul reiterat între București și Paris (în vederea apariției unei versiuni franceze și a lansării ei „în toamnă“, într-o perioadă în care Noica era dat jos din tren la Curtici și trimis pachet la București) tot de funcția cea importantă a lui Popescu-Dumnezeu depindea.

Dedicația de pe pagina de gardă sună așa: „Tov. Dumitru Popescu, cu multe mulțumiri și recunoștință pentru sprijinul *decisiv* acordat acestei cărți – o «premieră absolută» –, cu rugămintea de a o apăra în continuare de loviturile joase, murdare, ale odiosului Vasile Nicolescu, satrapul presei literare române, pe care o instigă de pe acum împotriva acestei realizări culturale românești. Omagiul lui Adrian Marino“. Iată-l pe Marino așezîndu-se sub pulpana marelui satrap (care între timp punea sub obroc filmele lui Pintilie și Daneliuc), cerîndu-i protecție și turnîndu-l, de sub certitudinea faldurilor ei, pe satrapul mai mic Vasile Nicolescu. Cu adevărat „poziție a demnității discrete și modeste“! Și cînd te gîndești că acest ipochimen, care după ce se strecura printre picioarele marilor activiști de partid și îi scotocea lui Eliade prin sertare la Paris, a ajuns să-l „demaște“ pe Noica și să vorbească de „colaboraționismul“ lui!

Dar ce mai aflăm din scrisoare? Că Marino, după ce cartea făcuse ravagiile pe care le-am văzut la Cluj, ar fi „onorat în mod deosebit“ dacă Noica ar accepta să vorbească cu ocazia lansării volumului la Sibiu („abia îndrăznesc să vă informez despre acest proiect“). Mai aflăm, iarăși, că versiunea franceză va fi mai comprimată, dar că „nici vorbă nu poate fi de omiterea numelui dv. El este atît de prezent în aparatul cărții, încît dispariția capitolului 1 nu vă estompează prezența.“ Așadar, „numele dv. va figura precum se cuvine și cum demonstrația ideilor o cere“. În sfîrșit, după ce aflăm că discursul lui Marino îl implică în mod firesc și fatal pe Noica, scrisoarea se termină cu o supremă plecăciune: „Al dv. cu deosebită admirație pentru opera, caracterul și umanitatea dv. atît de rară, Adrian Marino“.

Îl văd pe Marino, Andrei dragă, în anul de grație 1980, fugind de colo-colo, grăbindu-se să se gudure cînd la picioarele lui Popescu-Dumnezeu, cînd la ale lui Noica. Fiecare gudurătură, atunci, avea *sensul ei:* una îi asigura spațiul de manevră „european“, cealaltă îl plasa „în lumea bună“, așa cum în lumea bună îl plasa, atunci, și o carte despre Eliade. Apoi a venit Revoluția. Nu mai e rentabil, astăzi, să te ocupi de „hermeneutica lui Eliade“. E de presupus, de asemenea, că omul nostru nu își mai felicită protectorul din umbră al anilor '80 și că nu îi mai transmite urări de bine la fiecare început de an. Iar Noica, nici el, nu mai face parte între timp din „lumea bună“. Mai mult: dacă vrei să te pui bine cu puterea nevăzută a lumii de astăzi, e bine să latri la Noica. Ba chiar să-l muști. Mușcînd silueta unui mort, Marino face de fapt singurul lucru ce-i stă la îndemînă mediocrității neînstare să admire.

Cu drag, Gabriel

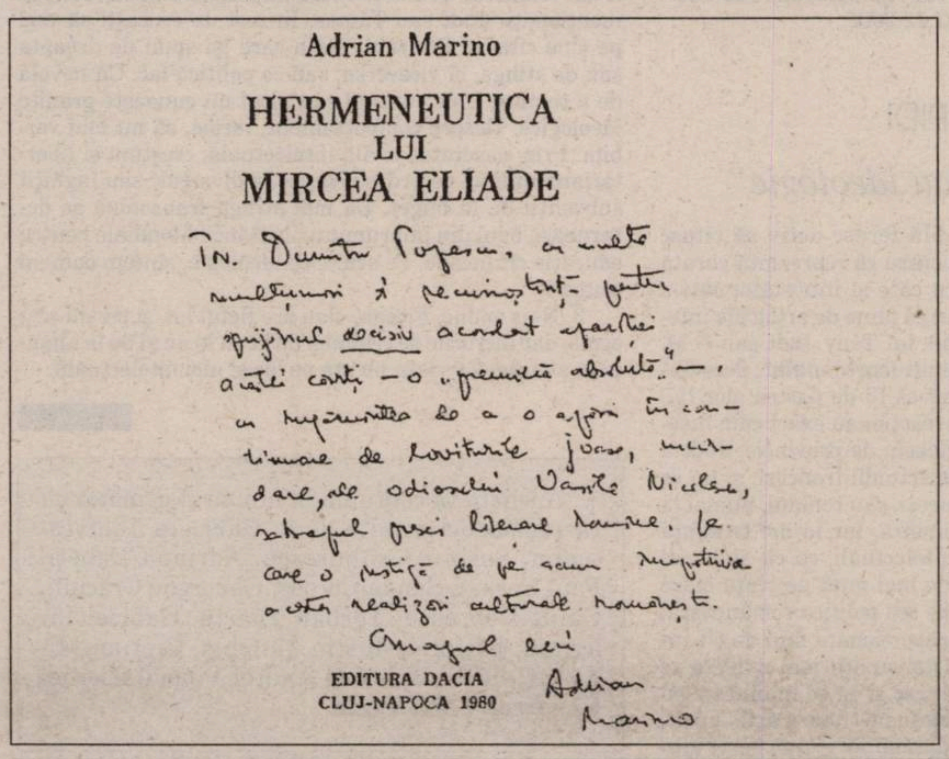
Adrian Marino

HERMENEUTICA LUI MIRCEA ELIADE

În. Dumitru Popescu, cu multe mulțumiri și recunoștință pentru sprijinul decisiv acordat apariției acestei cărți – o „premieră absolută“ –, cu rugămintea de a o apăra în continuare de loviturile joase, murdare, ale odiosului Vasile Nicolescu, satrapul presei literare române, pe care o instigă de pe acum împotriva acestei realizări culturale românești.

Omagiul meu

Adrian Marino

EDITURA DACIA
CLUJ-NAPOCA 1980

PAUL NEAGU (1938-2004)

REMITENT

La marginea apei
Într-o seară de toamnă cu licăr
Mîndria-mi pieri
Cînd am înţeles
Că după şi dincolo de bătălia
Purtată cu strălucită probitate
Întoarcerea la vatră era
De neocolit

1993

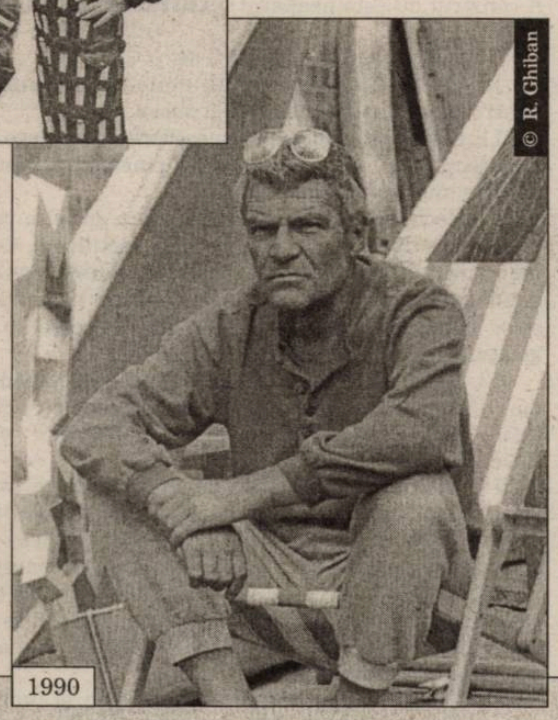

1990

Născut în 1938 la Bucureşti.

După studii de pictură la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu" din Bucureşti, pe care îl absolvă în 1965, Paul Neagu experimentează în următorii ani în variate direcţii, polemizînd cu pictura şi cu vizualitatea în înţelesul lor convenţional. Efortul de a le împrospăta se exprimă prin interesul pentru tactilitate, gust, miros, care dobîndeşte primele formulări în exemplare de artă palpabilă şi în manifestări de tip *performance*. Debutul său în 1969 (la Galeria „Amfora" din Bucureşti) are loc în contextul uşoarei liberalizări din acei ani şi al trecătoarei restabiliri a contactelor cu arta occidentală. Primele ieşiri în Europa, cu expoziţii de artă tactilă şi *performance*, au loc în compania altor artişti importanţi care se afirmă în acei ani (Peter şi Ritzi Iacobi, Ilie Pavel, Ion Bitzan, Horia Bernea, un prieten apropiat şi statornic, grupul *Sigma* din Timişoara – oraş unde Paul a copilărit şi de care s-a simţit întotdeauna profund legat).

În 1970 se stabileşte la Londra.

Cîteva mari teme se configurează, pentru a fi reluate cu persistenţă şi inventivitate într-un interval de mai bine de treizeci de ani. Mai sugestivă decît o înşiruire cronologică (ce nu ar reflecta, de altfel, caracterul non-linear al dezvoltării unora dintre teme) poate fi menţionarea unor titluri, cărora le corespund ample serii de lucrări sau manifestări de tip *performance:* **Obiecte tactile**, **Omul-prăjitură**, **Muşcătura orbului**, **Ploaia orizontală**, **Pornind Tornada**, **Antropocosmos**, **Hyphen [Cratimă]** şi **Newhyphen**, **Nouă staţiuni catalitice**, **Epagoge**, **Nenumitul**. Activitatea sa de artist este mereu însoţită de o reflecţie teoretică, prin texte care încep cu *Manifestul artei palpabile* din 1969, pentru a continua prin consideraţii despre *Hyphen*, despre concepte ca acela de artă generativă şi cel de sculptură catalitică, *Spaţiu profund şi timp solid*, *Reorganizarea Nimicului*.

Performanţele şi lucrările lui Paul Neagu au fost găzduite de galerii importante din Londra, Edinburgh, Glasgow, Dublin, Newcastle, Paris, Lausanne, New York, Montréal, Tokio.

Invitat să conferenţieze la universităţi din Europa, Canada şi Japonia, Profesor la Royal College of Art şi la Slade College of Art din Londra, Paul Neagu a exercitat o influenţă formatoare asupra unora dintre cei mai importanţi artişti britanici actuali, între care Anish Kapoor, Anthony Gormley, Tony Cragg.

A fost beneficiarul unei burse de cercetare acordate de Arts Council of Great Britain (1980-82) şi al unei burse de cercetare Sargent la Academia Britanică din Roma (1991).

În 2003, Tate Gallery din Londra expune lucrări de Paul Neagu într-una din sălile sale, după ce achiziţionase arhiva Neagu şi un număr de lucrări din perioada timpurie.

După 1989, Paul Neagu a revenit frecvent în ţară, unde şi-a amenajat în 1999 un atelier, lîngă Curtea de Argeş. O primă expoziţie de desene din perioada 1970-1990 a avut loc în 1991 şi a fost itinerată la Bîrlad, Bacău, Bucureşti, Cluj, Timişoara, Bistriţa. În 1994, Muzeul Brukenthal din Sibiu i-a organizat o expoziţie care includea şi cîteva piese de sculptură. În 1996, artistul a donat 140 de lucrări Muzeului Naţional de Artă din Bucureşti, care i-a organizat o expoziţie retrospectivă, cuprinzînd piese de desen, gravură şi sculptură. Galeria Allianz-Ţiriac a găzduit de curînd o mică expoziţie cu lucrări din perioada 1972-2002.

În 1997, **Crucea Secolului** este montată în Piaţa Charles de Gaulle din Bucureşti, iar în 1999 se inaugurează la Timişoara **Crucificarea**, monument dedicat eroilor Revoluţiei din 1989.

În cursul vizitelor mai recente ale lui Paul Neagu s-a conturat ideea aducerii în ţară a unui număr important dintre lucrările sale şi a organizării unei expoziţii de proporţii. Este foarte important ca acest proiect, prilej de a omagia pe unul dintre cei mai importanţi artişti români contemporani, să nu fie părăsit.

Împreună cu Horia Bernea, 1980

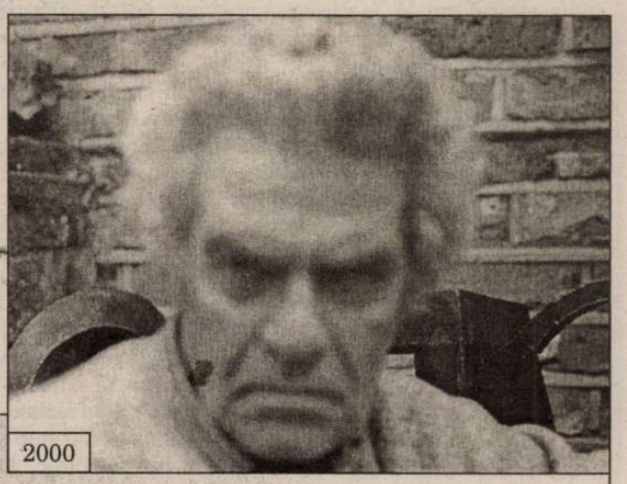

2000

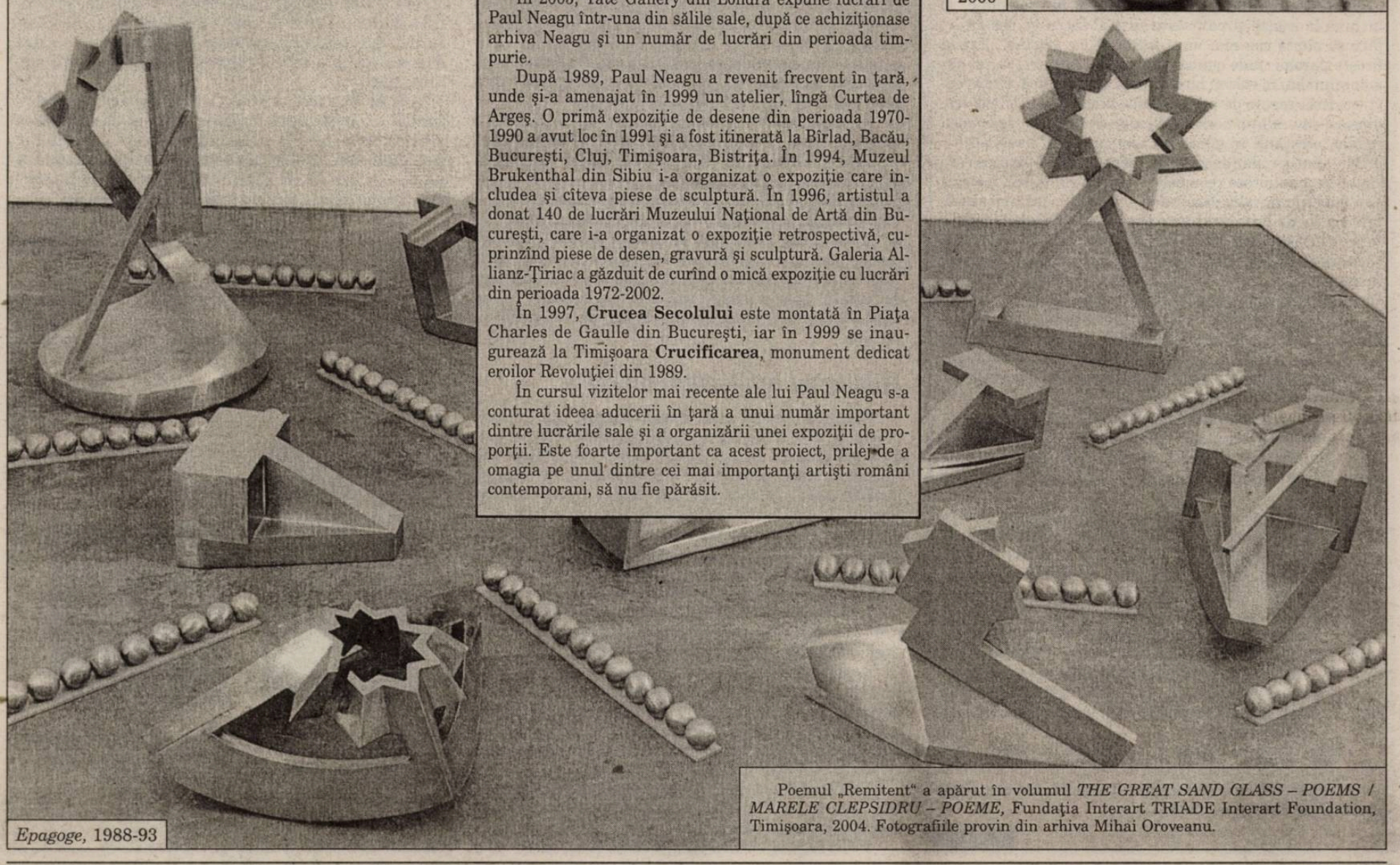

Epagoge, 1988-93

Poemul „Remitent" a apărut în volumul *THE GREAT SAND GLASS – POEMS / MARELE CLEPSIDRU – POEME*, Fundaţia Interart TRIADE Interart Foundation, Timişoara, 2004. Fotografiile provin din arhiva Mihai Oroveanu.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

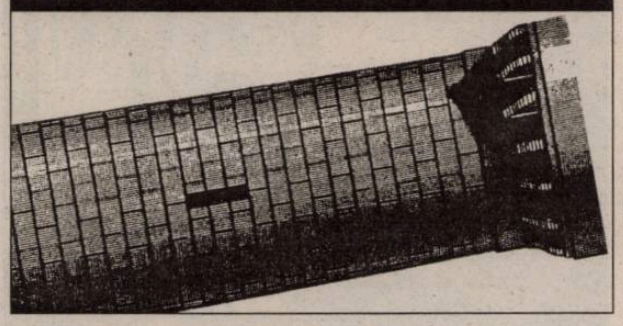

Mirenii în Biserică

Declinul practicilor religioase n-a fost anticipat de Biserică, dar mai poate fi încă oprit. După 1989, în democraţie, nimic nu ar fi reuşit să evite secularizarea stilului de viaţă al credincioşilor ortodocşi din mediul urban sau rural. Oamenii au primit o libertate de mişcare – şi noi provocări cotidiene – care i-au îndepărtat progresiv de participarea la liturghie. În primii ani postcomunişti, religia fascina ca un fruct oprit care devenise dintr-odată accesibil. A intra într-un sfînt lăcaş fără teamă (şi cu dorinţa de a înţelege pe dinăuntru universul interzis anterior al credinţei) constituia pentru mulţi o atracţie care – asemenea oricărei noutăţi – s-a erodat în timp.

Mai nou, duminica este tot mai frecvent folosită pentru „relaxare". Televiziunea, cu jerba ei de facil divertisment, ieşirea în natură, cu prestigiul ei recuperator, sau socializarea informală, la răcoarea unei beri gustate alături de cîţiva prieteni, sînt principalele alternative favorizate de majoritatea românilor. Prin urmare, milioane de membri ai Bisericii Ortodoxe se mai duc la slujbe doar la Crăciun, la Paşti şi, cel mult, la alte cîteva sărbători importante, legate sau nu de propriul nume. Ar fi stupid ca, dinaintea acestui masiv absenteism liturgic, Biserica să-şi acuze propriii enoriaşi de apostazie. Avem de-a face doar cu o mutaţie a comportamentului colectiv, sub impactul crescînd al modernităţii în sfîrşit asumate. Normal este să vedem dacă putem găsi o formulă de armonizare între spiritualitate şi aspiraţia legitimă a refacerii săptămînale.

După unele opinii, există şi o „vină" a Bisericii în raport cu fenomenul semnalat. Şi nu mă refer la nevrednicia anumitor preoţi, ci la postura laicului în sinaxa euharistică. La noi, mireanul este doar o piesă anonimă în ansamblul vieţii de cult. Intră nepoftit, stă neîntrebat, aprinde o lumînare, strecoară prin uşa altarului un pomelnic, se închină la icoane şi părăseşte spaţiul sacru pe nesimţite, fără să simtă cea mai vagă legătură cu „obştea". Există fireşte parohii unde oamenii se cunosc între ei, se salută, mai schimbă, în curtea bisericii sau după slujbă, cîteva cuvinte. Însă regula de bază exclude dialogul cu ceilalţi credincioşi sau relaţia personală cu preotul. Pe un asemenea fundal, creştinul se simte un nimeni. Acest sentiment – plăcut sfinţilor, dar dezagreabil pentru bietul păcătos care caută în comunitate recunoaştere şi un rol specific, menit să-i sublinieze individualitatea – decurge, printre altele, din aceea că mireanul ortodox nu îndeplineşte nici o funcţie bisericească. El nu face decît să „asiste" la o dramă sacramentală abia descifrată (întrucît cateheza liturgică lipseşte) şi pe care nu şi-o asumă prin implicare directă. În Bisericile apusene, creştinii cîntă împreună, adică sînt distribuiţi într-o partitură comunitară gratificantă. Protestanţii excelează în acest domeniu în care valorizarea „preoţiei universale" (cf. I Petru 2, 9) a determinat aproape completa estompare a prezenţei sacerdotale. Şi catolicii – trecuţi în urmă cu trei decenii prin secularizarea noastră de astăzi – au găsit soluţii de soiul „mişcării harismatice". La noi, cîntarea omofonă – prezentă în creştinismul primar şi în era patristică – a fost înlocuită prin prestaţia specializată a „cîntăreţului" sau preluată de corale şi coruri.

Muzica bizantină, pe care am lăudat-o adesea, pentru că nimic nu-i întrece sugestia mistică şi vibraţia melodică, este totuşi prea sofisticată pentru a fi deprinsă de mulţimea creştinilor. Din acest motiv s-a şi românizat cîntarea bisericească încă din secolul XIX. Ce-i drept, cîntarea omofonă inspiră, mai ales în contexte sătеşti, o ambianţă pietist lacrimogenă, de factură neoprotestantă. Aşa se explică, probabil, reticenţa Bisericii faţă de reintroducerea ei în cult, mai ales după experienţele acumulate de Oastea Domnului (singura asociaţie militantă a laicilor ortodocşi care, desfiinţată fiind pe vremea comunismului, derapase către o conduită sectară).

Înclin, totuşi, să cred că vocile reunite doxologic – precum şi alte feluri de antrenare a laicilor în lucrarea mai largă a Bisericii – ar fi de natură să revitalizeze ţesutul comunitar deocamdată suferind.

Augustin IOAN

Pămînturi şi piatră, urmate de Manifestul arhitecturii poveriste

Pămîntul nears este un material privilegiat al Orientului Apropiat şi Mijlociu şi apare ca referinţă în Vechiul Testament: în Egipt, evreii aveau în facerea de chirpici o meserie aproape exclusiv destinată lor. Arhitectura contemporană adresată celor declasaţi social foloseşte şi în alte părţi ale lumii (a se vedea lucrările absolut excepţionale ale grupului *Rural Sudio* din Alabama, SUA, sau *Architecture for Humanity)* materiale „neconvenţionale", de felul baloturilor de paie, al aglomerării de pietre de rîu în plase de sîrmă (Herzog & De Meuron, *California vineyard).* S-au făcut experimente legate de actualizarea acestor materiale, de îmbunătăţirea proprietăţilor şi a durabilităţii pămînturilor nearse, ca de pildă folosirea unor lianturi artificiale în locul bălegarului, sau a fibrelor de sticlă în locul paielor. În plus tratamentele suplimentare, de felul văruirii, adaugă stabilitate şi, deci, timp comportamentului pămînturilor nearse. Întrebarea care subzistă este, însă, de ce s-ar refuza materialul aşa cum este în contextele care îi îngăduie folosirea (i.e. cele cu variaţii minime de umiditate şi temperatură). În definitiv, piramidele de chirpici din America Centrală durează de suficientă vreme spre a spulbera întrebările cu privire la durabilitate. Cît priveşte slaba vizibilitate publică a arhitecturii de pămînt, trebuie poate amintit că arhitectura de pămînt nears a lui Hasan Fathi, arhitectul egiptean care a produs o consistentă revizitare şi reinterpretare a tradiţiei din unghiul pe care şi poverismul, aici explicat, îl împărtăşeşte, l-a făcut pe acesta faimos şi nu copierea unor materiale *high-tech,* importate din Occident.

Piatra este, de asemenea, un material încreştinat. Piatra din capul unghiului, casa de pe stîncă şi piatra pe care se întemeiază biserica sînt tot atîtea referinţe metaforice şi alegorice ale pietrei în textul nou testamentar. Dacă lemnul ieslei şi cel al crucii au fost prima instanţă tactilă care a însoţit şi susţinut naşterea şi moartea lui Iisus, piatra peşterii şi cea a mormîntului virgin al lui Iosif din Armateea (în care nimeni, niciodată nu fusese pus) au închipuit fundalul material al aceloraşi evenimente – paranteze între care s-a desfăşurat episodul uman al Fiului, piatra precedînd ca adăpost şi urmînd ca mormînt lemnului. Versatilitatea tactilă a pietrei o face deosebit de expresivă în a sugera fie întoarcerea spre pămînt a casei (zidărie ciclopică, *opus incertum)* fie, dimpotrivă, ascensiunea – prin geometria regulată a faţetării şi lustruire.

Folosirea înaltei tehnologii pentru tăierea pietrei o vedem la lucru în clădirea pentru propriul studio arhitectural şi depozit de vinuri al lui Gilles Perraudin dela Vauvert, lîngă cariera din care s-a excavat piatra pentru Pont Du Gard. În acelaşi timp arhaică şi avansată tehnologic, simplă şi în acelaşi timp stranie, clădirea lui Gilles Perraudin dă seama despre o folosire contemporană a materialului care forează atît de mult în tradiţie pînă cînd dă de o ipostază acesteia suficient de „uitată" spre a părea, adusă la suprafaţă şi recontextualizată în circumstanţele de azi, de-a dreptul futuristă.

Manifestul arhitecturii poveriste

Retrofuturismul este, astfel înţeles, unul dintre modurile de a fi ale arhitecturii poveriste. Numai astfel înţeleg modul de „schimbare la faţă" al arhitecturii, în sensul nu de producere în perpetuitate de imagini insolite, „noi", pe care le-a introdus ca normă modernismul. Investigarea propriei tradiţii (i.e. a locului şi geografiei sale, a grupului comunitar, a limbii, a culturii şi mai cu seamă a religiei) este sursa re-adecvării la contemporaneitate (şi) a discursului arhitectural.

Iată de ce propun următorul manifest:

1. Arhitectura poveristă este o formă contemporană radicală de (re)încreştinare a edificării. Ea este ecumenică (globală) şi parohială (locală).

2. Arhitectura poveristă se întinde între două limite: a) la un capăt unitatea de vecinătate, bazată pe proximitate (parohia), respectiv expresia trans-geografică a unităţii de credinţă (biserica creştină, una şi nedespărţită) şi, b) la celălalt capăt, textura suprafeţei interioare, trecînd prin spaţiul vag al casei.

3. Scopul acestei arhitecturi este un adăpost pentru fiecare, locuind laolaltă împrejurul unui centru spiritual şi social catalizator.

4. Un scop al locuirii laolaltă este şi ocrotirea celor neajutoraţi. Fie în clădiri pendinte de centrul spiritual al comunităţii, fie în spaţii pendinte de grupul de locuinţe sau de locuinţa însăşi, aceştia trebuie să îşi găsească adăpost şi îngrijire.

5. Arhitectura poveristă este autosimilară. Întregul şi partea, aşezarea şi textura zidului interior au acelaşi grad de complexitate.

6. Arhitectura poveristă este frugală în mijloace, minimală în volumetrie şi reţinută în decoraţie.

7. Minimum de volumetrie. Maximum de versatilitate.

8. Minimum de mijloace. Maximum de gîndire proiectivă.

9. Starea de lemn nelucrat: arhitectura este violentă prin natură. Nu interveniţi unde nu este nevoie. A construi nu este neapărat o activitate vindecătoare.

Arhitecţi, aşadar, bine ar fi să:

10. Priviţi împrejur: situl, materialele, oamenii pentru care construiţi sînt deja acolo.

11. Folosiţi şi refolosiţi – la costuri echivalente – cu predilecţie lemnul, pămînturile şi piatra ca materiale propice unei arhitecturi creştine.

12. Reciclaţi, combinaţi, angajaţi în opoziţie vîrste şi atribute diferite (de agregare, de tactilitate, de dimensiuni) diferite ale materialelor. Puteţi combina bambusul cu bronzul, piatra cu trestia. Îngăduiţi caselor să moară, desfăcîndu-se în cele din care au fost alcătuite, după vîrsta fiecăruia în parte.

13. Gîndiţi construcţia în devenirea ei, îngăduindu-i să crească şi să se restrîngă, potrivit cu necesităţile. Casa este un proces, un „nud coborînd scara" (Duchamp), nu un obiect finit.

14. Lucraţi cu vestigiile, încorporaţi-le în casele cele noi. Moartea uneia poate fi naşterea celeilalte. Arhitectura, mai cu seamă arhitectura sacră, este arhivală şi genealogică. Arhitectura (ne) ţine minte.

15. Refolosiţi carcase vechi, desemantizate, de foste case, adecvîndu-le la noi folosinţe. Conversiunile sînt un semn de înţeleaptă utilizare a resurselor. Casele pot avea mai multe vieţi.

16. Lucraţi împreună cu comunitatea şi indivizii cărora le sînt destinate unitatea de vecinătate, adăpostul social sau locuinţa. Implicarea acestora reduce costurile, facilitează aproprierea construcţiilor de către destinatari şi ajută la constituirea comunităţii sau învecinării.

17. În ceea ce îi priveşte, arhitecţii trebuie să contribuie – voluntar acolo unde se impune – la rezolvarea acestor probleme ale comunităţii pe care a găzduit-o, sau unde este el (ea) găzduit(ă). Zeciuiala datorată plătiţi-o în proiectare pentru comunitate: dăruiţi celorlalţi o lună pe an, lucrînd gratuit pentru ceilalţi.

HUMANITAS
bunul gust al libertăţii

250 000 lei

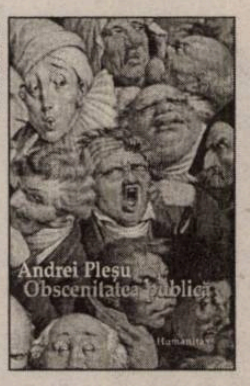

ANDREI PLEŞU
Obscenitatea publică

HUMANITAS
multimedia
audiobook pe CD

207 100 lei

HORIA-ROMAN PATAPIEVICI
Schimbarea subiectului – o reverie

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

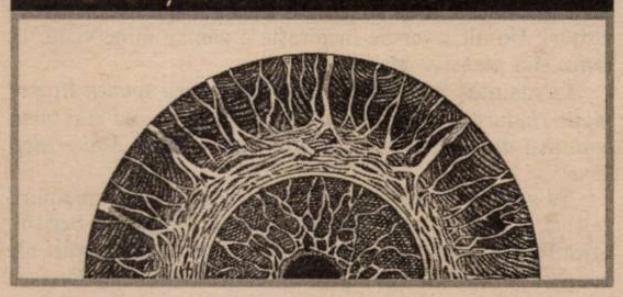

O duminică electorală

Înconjurat de teancuri de teze ale studenţilor la examenul de literatură franceză („Pourquoi chez Proust la jalousie est-elle toujours inséparable de l'amour?") şi de capitole din lucrări de licenţă şi masterat, care trebuie citite şi corectate de urgenţă, trag cu ochiul la televizor, încercînd să iau „pulsul" evenimentelor. E duminică, turul doi, şi mă întreb cum vor reuşi televiziunile să umple ziua. Mai ales că, în intervalul dintre cele două tururi, am plutit în plin mister: fără sondaje, fără previziuni ale „experţilor", fără confruntare directă Boc-Rus, singurele pete de culoare fiind date de apariţiile lui Traian Băsescu. Ceea ce se observă numaidecît e un plus de sobrietate faţă de acum două săptămîni – secvenţele ce-i arată votînd pe Ion Iliescu şi Adrian Năstase sînt mai scurte, comentariul e redus la strictul necesar. Doar la Theodor Stolojan se precizează că preşedintele liberalilor a venit singur, întrucît „soţia este plecată din ţară într-o călătorie de afaceri". Detaliile mici, cum spunea cineva, fac literatura mare.

Curioasă senzaţie, apoi, de regăsire a unui anumit stil, de dinainte de 1989. Jurnaliştii, oameni foarte tineri, fac nişte reportaje ce utilizează aceeaşi retorică. Sîntem conduşi într-o maternitate unde tinerele mame votează, bineînţeles, „pentru mai bine şi pentru viitorul copiilor lor". Pe alt canal, intrăm într-un cămin de bătrîni. La sate, ni se spune (şi ni se arată), ţăranii s-au îmbrăcat în haine de sărbătoare, s-au dus mai întîi la biserică unde preotul i-a îndemnat să-şi facă datoria de cetăţeni. Se induce imaginea unei societăţi aşezate, unde tradiţiile joacă un mare rol şi unde oamenii chibzuiesc bine înainte de a face ceva. La polul opus, reportajele sprinţare, ce vor să pară inventive şi cu apetenţă pentru insolit, dacă nu chiar pentru senzaţional. Numai că, şi aici, regăsim locul comun şi o întreagă recuzită previzibilă. La PRO TV se zbenguie pe ecran grupul A.S.I.A.: trei dintre fete votau pentru prima oară (probabil că nu participaseră la votul din turul întîi); hîrjoneli, chicoteli, aluzii la noul *look* al trupei. Pe alt post, un hilar reportaj cu „camera ascunsă": la mai multe chioşcuri aflate în inedita apropiere a unor secţii de votare, se poate bea vin şi bere.

Timpul trece greu. Pe Realitatea TV sînt invitaţi în studio pentru discuţii mai multe persoane reprezentînd societatea civilă şi presa. Ion Cristoiu, inevitabil, dar şi – surpriză! – Mihai Tatulici. Frapant mi se pare faptul că amîndoi adoptă un ton blazat şi un aer sictirit, ca oamenii care au trecut prin multe şi nu-i mai miră nimic. Orice s-ar întîmpla, oriunde merge votul, n-are cum să se schimbe ceva, declară Tatulici, nimeni nu e arestat, nimeni nu-şi ţine promisiunile etc. Cît s-a maturizat omul ăsta, îmi zic, ce diferenţă faţă de entuziastul realizator care îi invita odinioară în emisiune pe Gheorghe Funar şi pe Ion Stoica, „patronul" *Caritas*-ului, proclamat atunci de fostul primar al Clujului drept binefăcătorul românilor, noul Isus Cristos... Acum şi Tatulici şi Cristoiu sînt dezgustaţi de clasa politică, încearcă de fapt un sentiment de greaţă faţă de tot şi toate...

Pe cît de lungă şi de palpitantă a fost seara electorală după turul întîi, pe atît a fost de scurtă şi de eliptică după turul doi. Sîntem obligaţi să ne mulţumim cu rezultatele de la Bucureşti, Cluj şi Iaşi. Adrian Năstase, asumîndu-şi cam stîngaci şi confuz cînd calitatea de prim-ministru cînd aceea de preşedinte de partid, nu mai promite dublarea salariilor, în schimb zgîndără coarda europeană. Lasă şi el să se înţeleagă că, de fapt, cele două luni de campanie electorală au fost pierdere de vreme şi că el personal are treburi mult mai importante. La 21,45 începe meciul. Aproape toate televiziunile opresc studiourile electorale. Doar pe Realitatea, la Robert Turcescu, avem şansa de a urmări o convorbire la telefon cu Dumitru Sechelariu. Omul e trist şi, mai ales, nu înţelege. Trebuie schimbat electoratul, acolo s-a greşit, spune el la un moment dat (mă rog, rezum ideea). Spune cu glas tare ceea ce, cu siguranţă, gîndesc mulţi dintre colegii săi de partid.

Bogdan MIRICĂ

mă enervez, deci exist

„E bine să fii zgîrcit cu disprețul, avînd în vedere marele număr al celor care-l merită."

Cvasipseudotratat de enervagologie

Muşchii sau ţesuturile pot fi inervate. Adică li se aplică un stimul care va provoca o reacţie. Un spasm. O contracţie. O crispare. Finalmente şi fatalmente, o sufocare. Muşchiul este inervat (diateza pasivă) şi se enervează (deja reflexivă) pentru că nu este lăsat în pace. Ecosistemul muşchiului este deranjat de un factor intruziv, provocînd astfel o disonanţă la nivel celular. Inervarea muşchilor generalizată duce la enervarea individului particularizată. Muşchiul este generatorul noii stări de insatisfacţie (de unde şi etimologia greşită a expresiei „fac ce vrea muşchiu' meu", cînd, de fapt, muşchiul însuşi face ce vrea muşchiul lui).

I/Enervarea poate avea cauze multiple, iar semiologia care o însoţeşte este pe cît de complexă, pe atît de fascinantă şi enervantă, în ultimă instanţă.

Aşadar, să luăm cîteva exemple de enervări, pe care le vom numi generic exemplul unu, exemplul doi şi exemplul cinci şi pe care le vom analiza prin metoda deja clasică a haosului:

Exemplul unu: cuvîntul *DEADLINE*

Cuvîntul *DEADLINE* este un stimul eficient atît pentru inervarea Marelui Fesier care se ocupă de verticalitatea anatomico-morală a individului (confruntat în cazul de faţă cu presiunea condescendentă a termenului-limită), pentru inervarea muşchiului rizorius (cel responsabil cu rîsul, în cazul de faţă cu lipsa acestuia) cît şi pentru muşchiul orbicular al buzei care se va arcui a dispreţ şi dezacord. Aşadar, germenele neo-nazist al acestui cuvînt fatidic este citit chiar de la nivel celular. Eu, în calitate de masă de fibre şi ţesuturi, nu pot decît să mă conformez răspunsului organic şi practic, să mă oripilez din cauza existenţei acestui cuvînt. Nu numai că mă enervează, dar mă şi înspăimîntă deopotrivă.

Exemplul doi: *PLAYBACK*-ul

Playback-ul dublat de onomatopeele scatologice ale muzicanţilor este, în primul rînd, o tortură insuportabilă pentru Apofiza lui Gruber, cea care este responsabilă pentru bunul simţ al individului (ani de-a rîndul s-a considerat în mod eronat că bunul simţ se capătă prin educaţie). În plus, triada ciocănel *(ciocanel ciocanelus)*, scăriţă *(escalus trepticus)* şi timpan *(timpanus)* îşi poate înceta funcţiile printr-o grevă de tip japonez. Epiderma suferă mutaţii la nivel superficial prin inervarea muşchiului erector al firului de păr, ceea ce, în limbaj popular, este numit piele de găină sau de galinacee. Reacţia întregului organism este similară cu cea a plantei *mimosa sensitiva* care, odată atinsă, refuză să-şi mai reveleze florile. De unde şi expresia : „Ce bă, eşti o mimoză senzitivă?". Iar răspunsul este: „Normal că sînt cînd îi aud p-ăştia făcînd *playback*".

Exemplul cinci: UBICUITATEA DIALECTICĂ

Ubicuitatea dialectică este practicată de subiecţi care apar peste tot/mai mereu şi care schimbă argumente, contraargumente şi anticontraargumente care, paradoxal, nu devin argumente. Aceşti indivizi sînt uşor recognoscibili după fervoarea degenerantă în isterie sau dimpotrivă, după depresia care se instaurează preponderent la nivel ideatic.

Organismele sănătoase (care trebuie neapărat să se protejeze prin măsuri severe de carantină) pot avea reacţii de respingere din cele mai frecvente, pornind de la vărsături şi debusolare şi mergînd chiar pînă la scîrbă cronică.

Dar dacă *a inerva* şi *a enerva* sînt numai nişte simple paronime? Dacă singura afinitate care există între aceste două noţiuni este pur lingvistică? Mi-e teamă că vă rămîne o singură opţiune: aceea de a vă schimonosi faţa într-o grimasă, de a contorsiona palma într-un pumn, de a rupe această pagină pe care s-o faceţi ghemotoc şi pe care printr-un reflex rotulian avansat s-o proiectaţi în coşul de gunoi. *Q.E.D.*

Inspiraţia stilizează existenţa

– interviu cu Ion VIANU –

În 1977, cînd a plecat din România, Ion Vianu îşi mărturisea „convingerea... că sistemul era ireversibil. Iată de ce emigram: pentru că nu mai speram". Stabilit în Elveţia, la Morges, a lucrat ca medic psihiatru, continuînd să denunţe abuzurile psihiatrice din ţările comuniste şi făcînd expuneri la Amnesty International despre represiunea din România, după ce înainte de a părăsi ţara susţinuse, împreună cu Ion Negoiţescu, disidenţa politică a lui Paul Goma. S-a întors în urmă cu cîţiva ani la Bucureşti, iar la începutul lui 2004 a publicat prima parte dintr-o inedită Arhivă a Trădării şi a Mîniei, *surprinzătorul roman* Caietele lui Ozias.

Spuneaţi într-un interviu că întotdeauna aţi ştiut că veţi scrie literatură mai tîrziu, după ce veţi fi făcut suficiente experienţe ale vieţii. În decizia dvs. a intrat şi rezerva de a pătrunde în literatură într-o vreme a duplicităţii cvasigenerale?

Despărţirea de tagma literară, un fel de dar ce l-am primit – de vreme ce m-am născut şi am crescut într-o familie unde întotdeauna s-a scris şi s-a vorbit despre literatură, iar prietenii mei au fost din această lume – s-a făcut, cel puţin în parte, sub imperiul politicii. Ca student la Filologie clasică, prin 1952-54, detestam presiunea ideologică din mediul umanist. Am povestit în *Amintirile în dialog,* scrise cu Matei Călinescu, prietenul meu de o viaţă, pornirea goetheeană care m-a făcut să aleg, ca un alt Wilhelm Meister, studiul medicinii. Mi se părea că voi ajunge la secretele Naturii; şi tot ca personajul lui Goethe visam să dau vieţii mele un sens practic – direct, să ajut pe oameni. Există o pulsiune *de-a îngriji;* cine nu o are nu trebuie să facă o profesie medicală. Eu sînt convins că am avut-o. E o formă inversată a dorinţei de putere: nu să-ţi foloseşti ascendentul asupra Celuilalt pentru a-l asupri, ci pentru a-l face să devină şi el mai puternic. Voi aminti îndată cum conversiunea mea a fost incompletă, deşi am făcut meseria cu sîrg şi un oarecare succes. Dar nu cred că am povestit vreodată că, puţin timp după ce plecasem de la Litere, m-am întîlnit, la librăria „Sadoveanu", cu Nichita Stănescu de care mă legasem în anii aceia. Mi-a spus ceva în genul ăsta: „Te înţeleg că ai plecat de la Filologie şi, într-un fel, te invidiez. Dar cum ai putut renunţa să-ţi vezi numele în reviste?". E o poveste care, mi se pare, spune ceva despre Nichita, genial şi histrionic, dar şi despre mine. Eu făceam medicina ca să mă ascund îndărătul unei tehnici, pentru el, aceasta ar fi fost suprema pedeapsă.

În acelaşi timp, există raţiuni mai intime despre care, poate, nu sînt pregătit să vorbesc în întregime nici acum. Subiectivitatea mi se părea o haină grea. Refugiul în obiectivitate, prin practica lingvisticii spre exemplu, preconizată de tatăl meu, mi se părea insuficient. Voiam ceva care să mă îndepărteze şi mai mult de confruntarea cu mine. Fiind incapabil de a face o ramură matematică, mi s-a părut că medicina era o bună alegere. Să te îndepărtezi *de tine,* ce fericire! Să te uiţi! Dar fără să te trădezi. Cred că pot s-o spun, autofalsificarea mi-a repugnat. De pildă, n-aş fi putut niciodată să intru în diplomaţie sau în armată, acolo unde funcţia determină integral ce spui şi, prin asta, ce eşti (chiar şi într-o societate liberă, dacă există cumva aşa ceva). Medicina mi se potrivea, în sensul că puteam să rămîn eu – chiar dacă rămîneam discret.

Nimic nu e simplu. Am ales psihiatria, specialitate despre care profesorul Ştefan Nicolau, ilustrul inframicrobiolog cu ai cărui copii sînt prieten, spunea că „e literatură proastă". Avea dreptate – deşi nu e *numai* asta. Ce înseamnă „literatură proastă"? – desigur nu realitatea suferinţei, dar un mod de tratare a ei, simplificarea condiţiei psihologice a suferinţei. Din păcate, acest tip de „literatură" se regăsea adesea în analizele din foile de observaţie şi în multe documente ale meseriei. Pe de altă parte, în lupta patetică, uneori disperată, cu suferinţa psihopatologică era un contact uman care depăşea mizeria analizei psihologice. Dar nu vreau aici să public „Memoriile unui psihiatru". Îmi aduc aminte că, fiind intern în medicină – cînd orice alegere a unei specialităţi era încă posibilă –, făceam alternativ lecturi de neurofiziologie şi de psihiatrie. În timp ce ultimele mă oboseau, cele dintîi îmi dădeau un sentiment de entuziasm proaspăt. Ce obscură chemare m-a decis să aleg totuşi clinica bolilor mintale? – probabil o dorinţă de sfidare a unei lumi pline de umbre şi incertitudini. Epigraful lui Freud la *Interpretarea viselor* e un vers virgilian: „Flectere si nequeo superos / Acheronta movebo" („Dacă nu pot îndupleca pe zei, cel puţin voi răscoli fluviul Infernului"). Îmi vine uşor să-i înţeleg, pe Vergilius şi Freud. Pe de altă parte, deşi recunoşteam aportul psihanalizei, mi se părea că *a povesti într-un mod coerent* dădea mai bine seama de realitatea unei situaţii psihologice. Oare nu se putea face şi literatură bună în şi cu psihiatria?

A existat un moment precis în biografia dvs. cînd aţi ştiut (sau aţi hotărît) că o să scrieţi. Aţi scris în adolescenţă literatură sau aţi ştiut de la început că întîi trebuie să trăieşti şi apoi să scrii?

Ca mulţi tineri am scris poezii, am tradus, am scris chiar mici proze în limba latină. Apoi am încetat să cred că voi face vreodată literatură. Probabil că economia mea mintală nu-mi permitea să mă imaginez aşa, bidimensional. Cheful de-a scrie mi-a venit insidios către patruzeci de ani în legătură cu experienţa mea de „psihanalist sălbatic" despre care am scris în *Amintiri în dialog.* Pretenţia mea era modestă şi, pe deasupra, în acord cu unele tendinţe contemporane: aplicarea psihanalizei la interpretarea operelor literare. Aşa au apărut, în 1975, după ce fuseseră publicate în *România literară* şi *Luceafărul,* eseurile reunite într-o carte, *Stil şi Persoană.* Însă, cu acest prilej, mi-am dat seama că eram, într-un fel, condamnat la heterodoxie: interpretările mele erau *vag* psihanalitice, prea libere, prea „literare"! De aici la a concepe că adevăratul meu drum nu era ştiinţa, ci literatura, nu era decît un pas – pe care nu l-am făcut îndată. Spre deosebire de alţi medici-scriitori eu nu aş fi fost în stare să mă trezesc la cinci dimineaţă pentru a acorda trei ore literaturii, înainte de-a trece la exercitarea profesiei. Nu am avut disciplina necesară, dar văd în asta şi un uşor merit: profesia mă acapara intelectual şi afectiv. Unde să mai pun că doream să şi trăiesc (ceea ce, la urma urmelor, nu mi-a reuşit prea rău)!? S-a întîmplat că atunci am văzut filmul *Rubliov,* una din marele şi decisivele experienţe, nu numai artistice, ale vieţii mele. Voi aminti aici că, în filmul lui Tarkovski, pictorul de icoane e un călugăr care contemplă marile peripeţii ale vieţii înainte de-a începe să zugrăvească. Inspiraţia e însăşi existenţa ce trece în extrema stilizare a Icoanei. Mi-am spus, ca o consolare, „aşa va fi şi pentru tine". Cred că acest raţionament mi s-a potrivit. De ce literatura nu ar fi expresia unui prea-plin existenţial, unei revărsări? Cam în acea vreme s-a format în mine ideea unui roman. Citind pe Dostoievski, pe Balzac, pe Proust dar şi pe contemporani, de pildă pe G. G. Marquez, am făcut o observaţie: un roman e o operă despre *tot.* E o viziune asupra întregii existenţe cu mijloacele limitate ale naraţiei unei singure intrigi. Diferenţa între roman şi nuvelă nu e o chestiune de dimensiune a textului, ci altceva: romanul e despre „tot", în timp ce nuvela e sectorială. Romanul seamănă cu un sistem filosofic (şi există sisteme care sînt un fel de romane, ca *Fiinţa şi Neantul* lui Sartre), în timp ce nuvela e un fel de eseu. Dacă acest lucru e adevărat, mi-am zis, trebuie să mai aştept. Am aşteptat, scriind fel de fel de eseuri în marginea profesiei. În exil, apoi în România postcomunistă, am făcut multă publicistică politică, legată de drepturile omului etc. Apoi am scris împreună cu Matei Călinescu o carte de memorii, *Amintiri în dialog.*

S-a vorbit în legătură cu romanul dvs. apărut recent la Editura Polirom, Caietele lui Ozias *de procedee postmoderne, de un fragmentarism intenţionat, parcă şi de fractalism. Cum vă situaţi în raport cu genul acesta de interpretare care pune accentul în primul rînd pe formă?*

Caietele lui Ozias care, ţin să subliniez pentru a risipi o uşoară confuzie, sînt prima parte a unei opere în curs de elaborare, *Arhiva Trădării şi a Mîniei,* reprezintă începutul realizării vechiului proiect de-a scrie un roman. Am atins, ce spun, am depăşit cu mult, vîrsta zugravului de icoane! Ce surpriză să văd că majoritatea criticilor mă judecau mai ales pe performanţa mea „postmodernă!" Acelaşi lucru trebuie să-l fi simţit *Burghezul gentilom* al lui Molière aflînd că vorbeşte în proză. Asta nu însemnă însă că *Burghezul* nu e recunoscător criticii. Observaţiile făcute de cronicari mă vor ajuta la structurarea formală a urmării *Caietelor.* Ţin de asemenea să-i asigur pe cei ce au observat că unele personaje numai schiţate în *Ozias* sînt abandonate: nu le-am uitat; ele vor reapărea cînd le va veni rîndul.

Aţi vrut să scrieţi un roman autoanalitic sau un roman istoric, cum spune – despre Caietele lui Ozias *– Matei Călinescu?*

Autorul e peste tot, asta se ştie de la Flaubert: „Madame Bovary c'est moi". În mod secret, romanul meu e o cataplasmă dar „despre ce nu se poate vorbi trebuie tăcut" (L. Wittgenstein). Mai vizibil, am vrut să scriu o carte despre grandoarea şi decadenţa elitelor româneşti, despre tornada istorică prin care ele – şi odată cu ele naţiunea – au trecut la jumătatea secolului trecut, despre mîntuirea lor prin suferinţă (figura lui Dinu Bujoru e esenţială). O carte despre caracter şi lipsa de caracter în împrejurări ce-l impuneau. Dar figurile Istoriei se întreţes cu ale iubirii. E şi o carte despre raporturile dintre bărbaţi şi femei. Mi s-a reproşat amical că femeile sînt idealizate în *Caiete.* Oricum, trebuie spus că, de obicei, în încercările grele, femeile se comportă mai bine!

Un lucru care mă preocupă şi care se potriveşte cu preocupările contemporane este şi ameninţarea trădării la care naţiunile mici trebuie să facă faţă atunci cînd e vorba de raporturile lor cu marile puteri: în *Ozias* retragerea sprijinului pe care Statele Unite îl acordaseră partidelor istorice, implicit României. Aş fi bucuros ca sensul acestei parabole să servească drept avertisment cititorului contemporan! Pe de altă parte, consider că autorul nu trebuie să devină propriul său interpret, dar nu rezist tentaţiei de-a spune că povestea lui Ozias înghiţit de flăcări e o rescriere a poveştii lui Don Juan, cu Laban în rolul Comandorului. În genere, critica a căutat „cheile" personajelor. Nu e rolul meu să le dau. Voi observa totuşi că aceste chei sînt relative. Cînd pictezi, porneşti de la o fizionomie, dar ea se schimbă pe parcurs, pentru că, pe măsură ce compui, ceva te recheamă spre tine, spre substanţa ta proprie. Personajul istoric de la care ai plecat e mai mult un *stimulus.* Dorinţa de-a ghici „cine e cine?" nu e o bună metodă de lectură: mai întîi e frustrantă, apoi distrage de la sensul căutat de autor. Dar există tot atîtea lecturi cîţi cititori. Un alt izvor de inspiraţie e pentru mine visul. În *Ozias* sînt povestite mai multe.

În Amintiri în dialog *cu Matei Călinescu spuneţi în mai multe rînduri că „cea mai bună analiză" sau „cea mai bună tentativă de vindecare a sufletului" este scrisul. Mai credeţi asta?*

Te vindeci construind. Tot ce e incomplet, în unghiuri, colţuri, doare; tot ce tinde spre rotund e calmant. Scrisul, orice formă de creaţie artistică în genere sînt încercări ale conştiinţei de-a atinge forme rotunde. Săvîrşirea lor face bine. De altfel, psihologiile constructiviste au devenit conştiente de virtuţile terapeutice ale scrisului. Opera de artă e o formă avansată de terapie. Ea trebuie să corespundă unor criterii compoziţionale exigente, altfel „terapia" nu acţionează. Dacă ne situăm pe versantul cititorului şi cînd e vorba de epică trebuie să contezi pe faptul că cititorul are anumite exigenţe de veracitate, că speră la o anumită sporire a experienţei lui – de aceea e dispus să plătească un anumit *preţ* (în bani, în timp consacrat citirii) pentru o carte – a experienţei despre viaţă cu multiplele ei capitole: iubirea, istoria; însă el plăteşte şi pentru imaginaţie şi încă pentru acel sentiment indefinibil pe care ţi-l dă contemplarea libertăţii neţărmurite – combinate cu disciplina – a scriitorului.

Pe vremea cînd credeaţi că salonul de agitaţi de la psihiatrie era „unicul parlament al expresiei libere" vroiaţi să scrieţi o „poetică a nebuniei". Ce s-a ales de ea?

„Poetica Nebuniei" există: în articole risipite peste tot, în comunicări la congrese, în sute de pagini de note nepublicate şi în acea „Poetică a visului" publicată în *Stil şi Persoană.* E un turn al lui Babel, un proiect ratat, invadat de mărăcini ce se înfundă încet în pămînt. N-avea sens decît dacă era acceptat şi înţeles de comunitatea ştiinţifică. Nu-l vedeam ca o operă literară. Nu voi avea prostul gust să fiu amar sau resentimentar. E vina mea că n–am avut perseverenţa de a-l impune; ca proiect ştiinţificeşte heterodox necesita o mare tenacitate. Oare n-am crezut destul în el?

Veţi continua imediat Arhiva Trădării şi a Mîniei? *Veţi scrie amintirile exilului, din care aţi publicat deja în* Lettre internationale *un fragment despre „disperările dostoievskiene în decor alpin"?*

Am isprăvit un roman al exilului, o operă scurtă, concentrată. Nu face parte din ciclul *Arhiva Trădării şi a Mîniei.* Va apărea în curînd. Partea a doua a *Arhivei...* e în şantier. În mintea mea există şi o parte a treia. Ce-mi trebuie pentru a le realiza? – trei fleacuri: viaţă, sănătate şi inspiraţie.

a consemnat Simona SORA

trend inţe

Un fals necrolog

Iată, se împlineşte aproape o lună de cînd acest text, deloc melodramatic, anunţa pe Internet un deces: „Echipa redacţională a suplimentului *Litere, Arte & Idei* al ziarului *Cotidianul* (Dan C. Mihăilescu, Tania Radu – editori, Matei Martin – secretar general de redacţie) a demisionat marţi 25 mai a.c., ca urmare a întîrzierilor repetate la plata salariilor şi a colaborărilor. În acest sens, în urmă cu o săptămînă, Dan C. Mihăilescu se adresase în scris directorului ziarului, Călin Husar, anunţînd decizia redacţiei de a demisiona dacă pînă luni, 24 mai a.c., plata drepturilor băneşti nu este adusă la zi.

LA&I a fost înfiinţat în mai 1991. Prima serie şi-a încheiat apariţia în noiembrie 1996. La propunerea lui Nicolae Raţiu şi a lui Călin Husar, cea de a doua serie a început în 19 noiembrie 2001".

Tot de atunci, vocea specifică a acestei publicaţii culturale nu se mai aude, sărăcind astfel peisajul şi aşa destul de arid al presei de idei. Citită cu plăcere sau cu enervare, revista răspundea întotdeauna unei curiozităţi, exprima o atitudine polemică, stimula sau dezamorsa o obsesie, dădea satisfacţia – nu întotdeauna meritată – că eşti un om inteligent dacă poţi comunica – fie şi prin intermediul lecturii – cu intelectuali de o asemenea calitate. Revista a murit, autorii ei trăiesc şi – fără îndoială – calităţile şi talentul lor publicistic nu îi vor lăsa pe drumuri. Pe drumuri rămîne reacţia unei opinii publice anesteziate, care nu tresare cînd dispare o revistă de atitudine, eveniment negativ probabil mai important decît convocarea lui Andrei Gheorghe la poliţie sau amenzile de la CNA.

Un proprietar nu vrea să plătească, sau nu are din ce, salariaţii nu mai vor să lucreze gratis, un conflict de muncă asemănător cu atîtea altele de pe platformele industriale din Romînia. Atîta doar că *LA&I* nu făcea ţagle de oţel pe stoc, ci chiar vindea, la un preţ modic, ceea ce spunea titlul: litere, arte şi idei. Toţi cei interesaţi de asemenea bunuri ar trebui să se simtă ameninţaţi de decizia unilaterală a domnului Husar.

Magdalena BOIANGIU

Simona SORA

puzzlecturi

Reconstituirea

● Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir, *O lume dispărută. Patru istorii personale urmate de un dialog cu H.-R. Patapievici*, Editura Polirom, 2004.

După excelentul volum de eseuri, la opt mîini, *În căutarea comunismului pierdut* (Editura Paralela 45, 2001), ne-am fi aşteptat la o continuare a analizei (una dintre cele mai vii din cîte s-au scris la noi) aplicate produselor culturii oficiale din vremea comunismului (de la poezii patriotice, la discursuri oficiale, desene animate, benzi desenate şi romane populare ecranizate), la extinderea tematicii etc. Nici vorbă. Stimulaţi, poate, de succesul „istoriilor la firul ierbii" publicate în ultimii ani (volumele coordonate de Zoltán Rostás sau minunatele *Arca lui Noe* şi *Anii '80,* coordonate de Irina Nicolau, Ioana Popescu şi Şerban Anghelescu), cei patru autori au întrerupt pentru moment seria eseistică prin patru istorii personale. Apropiaţi ca vîrste (Paul Cernat şi Angelo Mitchievici sînt născuţi în 1972, Ioan Stanomir în 1973, iar Ion Manolescu în 1968), cei patru îşi reconstituie în noua carte nucleul de formare, *Bildungsroman*-ul scurtcircuitat de aberaţia cvasigenerală a Epocii de Aur, deturnările, subterfugiile şi sechelele personale.

Dintre reacţiile (publice) la cea de-a doua incursiune „în căutarea comunismului pierdut" a celor patru tineri autori, trei mi se par semnificative: 1) o reacţie de identificare spontană („Şi eu, şi tu, şi noi, şi voi", cum suna un refren de pe vremuri); 2) o reacţie critică pornind de la biografii fundamental diferite („Nu era chiar aşa..."); 3) o reacţie de uimire neîncrezătoare („Cei patru au trăit în altă ţară"). Dacă prima reacţie vine cam dinspre aceleaşi generaţii (ale celor născuţi între 1968-1973), iar cea de-a doua dinspre foşti privilegiaţi şi actuali amnezici, cea de-a treia reuneşte două generaţii diametral opuse: pe de o parte, generaţia părinţilor celor din prima categorie (eventual, a doua), care habar n-aveau de refugiile în plină irealitate şi de ritualurile compensatorii ale copiilor lor, iar pe de altă parte, generaţia adolescenţilor de azi, pentru care vieţile paralele ale celor patru sînt pură (şi demenţială) ficţiune.

Fiecare categorie ar mai avea cîteva subcategorii, în funcţie de mediu, cartier, provincie istorică, dar nu e cazul să sufocăm cu pedanterii farmecul povestirilor (unele *horror,* altele groteşti, cele mai multe astăzi incredibile) din această carte. Fapt e că acest al doilea volum, structurat ca o cvadruplă „poveste de viaţă", circumscrisă temporal (perioada copilăriei şi adolescenţei autorilor), pe o schemă prestabilită (penuria generalizată, pionieria, demolările, cozile, *Europa liberă,* fenomenul *Pif,* al casetelor audio şi filmelor semiclandestine etc.) a trezit din plin interesul. Şi asta într-un mod neaşteptat pentru adepţii uitării şi ai mutării lupei de pe trecutul recent, căci analiza la rece din *În căutarea comunismului pierdut,* cu accentele ei biografice libere, devine mult mai virulentă în *O lume dispărută,* unde ura mocnită, arta prudenţei îndelung exersate, sadismul direcţionat ideologic sînt aduse la suprafaţă, explicitate, relativizate şi, astfel, exorcizate.

Cine sînt însă cei patru şi prin ce se deosebeşte cartea lor de celelalte istorii „la firul ierbii" publicate în ultimii trei-patru ani? Cu toţii sînt filologi de formaţie (universitari) care, cu aparenta excepţie a lui Ion Manolescu, au refuzat iniţial lumea gregarizată şi gargarizată a umanioarelor. Paul Cernat a făcut iniţial Facultatea de Metalurgie din Politehnică, Angelo Mitchievici a început matematică-informatică, iar Ioan Stanomir a făcut, înainte de Litere, Dreptul. Ion Manolescu s-a ocupat încă din studenţie de paraliteratură, de zonele mai curate – prin marginalitate asumată – ale literaturii. Memoriile lor nu sînt, aşadar, nici inocente (ca materialele culese de la subiecţi întîmplători, din alte volume de mărturii despre epocă) şi nici ingenue literar. Căci, dincolo de copilăria copilului est-european dintr-o anumită epocă, dincolo de povestirile secundare (cu personaje fabuloase, dintr-un bestiar al timpului nostru), chiar dincolo de nostalgia propriei tinereţi matriţate şi polizate la strungul istoriei – miza cărţii stă în recuperarea propriilor strategii de supravieţuire (asistate de familie), de apărare a vocaţiei (literare) grav ameninţate şi de reperare a sechelelor pe care vremurile le-au lăsat în fiecare. În dialogul cu H.-R. Patapievici care încheie cartea, avem o a cincea „povestire de viaţă", schiţată doar, despre felul în care sistemul putea frînge o vocaţie. Nu întîmplător, convorbirea, un fel de postfaţă a cărţii, se termină cu înspăimîntător-realista concluzie, replică la Furet, potrivit căruia comunismul nu a lăsat nimic în urmă: „A lăsat oameni... A lăsat oameni mutanţi, iar cei care nu sînt mutanţi în sens strict sînt purtători inconştienţi de mutaţii. Comunismul e încă aici. Nu viu dar plin de efecte". (H.-R. Patapievici)

Cei patru care au speriat (r)estul se creionează în primul rînd pe ei înşişi ca fiind nişte mutanţi, victime fragede ale unei perioade decadent-crepusculare. Paul Cernat, campionul artei prudenţei, jucate pînă la capăt, adică pînă în plină febră revoluţionară se vede ca „un mic filozof *en herbe* al «neliniştii metafizice» care nu găsise încă soluţia în sacrificiu, ci – dimpotrivă – în supravieţuirea *lucidă* cu orice preţ, în «răspărul» defetist faţă de tot şi toate". Autoanaliza sa retrospectivă numeşte direct agenţii mutaţiilor, deşi distanţa e, probabil, cu totul decisivă în această identificare a unei frici difuze: „...teama patologică de partid şi Securitate mi-a dezvoltat o viaţă interioară hipertrofiată, inhibîndu-mi spiritul de iniţiativă, nelăsîndu-mă să mă exteriorizez, transformîndu-mă într-un fricos ascuns şi suspicios, făcîndu-mă dependent de autoritatea faţă de care preferam să mă supun formal ca să-mi conserv libertatea interioară şi comoditatea contemplativă... Deviza mea era *fuga la adăpost.* Singura iniţiativă «publică» la care marşam era una *în negativ* – iniţiativa renunţării, a abandonului, a fugii de răspundere, victoria prin neprezentare".

Ion Manolescu e un precoce „Dr. Justice", personaj din *Pif*-ul visurilor noastre, ale tuturor (aici trebuie să depun o apăsat-nostalgică şi băieţească mărturie), de care se desparte atunci cînd militantismul civic al simpaticului doctor de pe lîngă Organizaţia Mondială a Sănătăţii începe să se suprapună peste *„celălalt* Campion al Bunei Înţelegeri, pe care îl vedeam seara la Telejurnal... gesticulînd abundent de la tribună şi arătînd cu un deget lung şi acuzator către inechităţile sociale şi politice ale capitalismului".

Angelo Mitchievici (care scrie în *Trecutul care va veni* un neaşteptat microroman, de o intensitate extraordinară) se simte victima consimţătoare a unui *kitsch* cotropitor, insidios şi dezarmant, ca o boală amoros-lingavă: „nu pot anula complet *kitsch*-ul sentimental cu care mă identific pe alocuri, mă pot juca de-a vînătorul de clişee, sînt conştient de mecanismul propagandei, de strategiile ei, dar ceva a rămas, ceva din ce am trăit atunci, fără ură, fără alternativă...". Cuplurile de mutanţi pe care le descrie Mitchievici – profesorii Dinu şi Antonile, unul idiot, altul sadic, cei doi gemeni teleghidaţi de la Techirghiol, devorînd o amandină, Profesorul şi Scriitorul (de provincie) – sînt teratologic-antologice.

Ioan Stanomir – mărturisind prudenţe variate, dar practicînd o ironie tăioasă – este lucidul experimentului. Ce mai poate fi recuperat dintr-un jurnal scris cu prudenţă, din trei replici strîns lipite de vocea lui Dinică, Sergiu Nicolaescu sau Jean Constantin, dintr-o memorie care ar vrea să restituie adevărul şi care cade în pură imaginaţie? Recuperarea timpului pierdut cu practici de atelier şi agricole, cu PTAP şi cu toate deşănţările ideologice care presărau învăţămîntul din clasa întîi pînă la terminarea facultăţii e cu totul iluzorie, deparazitarea e imposibilă – pare să spună Stanomir, comunicîndu-şi „sentimentul de fiinţă amfibie, comunicînd cu trecutul într-o manieră incomprehensibilă celor născuţi mai tîrziu..." şi simţindu-se, cu întreaga sa generaţie, „închişi, pe jumătate melancolic, pe jumătate ironic, în această notă de subsol pe care biografia noastră o închipuie în istoria secolului trecut".

Nu ştiu cum ar fi fost cei patru (cinci) fără experienţa delabrării comuniste. Poate că ar fi fost la fel de buni scriitori precum sînt. Poate Paul Cernat ar fi fost mai puţin prudent şi-ar fi sărit mai des la atac, poate Ion Manolescu ar fi fost mai puţin justiţiar şi mai devreme „videolog", poate că Mitchievici ar fi fost un pilot aristocrat, ca expresivul lui tată, iar Stanomir un Anton Lupan (din *Toate pînzele sus*) călătorind spre Ţara de Foc. Iar *raisonneur*-ul lor, H.-R. Patapievici, ar fi fost, desigur, fizicianul genial şi distrat, aplecat spre filozofie, dar împăcat cu relativismul contemporan. Iată un experiment de întoarcere în timpuri alternative pe care nu-l putem face, dar pe care jocul serios de-a reconstituirea din această carte îl evocă, dureros, în fiecare pagină.

Dilema veche vă recomandă

● *Ultimul meu suspin,* inestimabila autobiografie a lui Luis Buñuel (în trad. Luminiţei Voina-Răuţ) şi *Chipuri ascunse,* unicul roman al lui Salvador Dalí (în trad. Ilenei Cantuniari), ambele la Humanitas: „Oricine trebuie, mai devreme sau mai tîrziu, să ajungă inevitabil la mine!", Dali *dixit*... (Alex. Leo Şerban)

● *România literară* nr. 23/2004. Un interviu puternic, cît bucuria unei oaze în deşertul de opinii nisipoase, acordat de Angela Marinescu lui Filip Lucian Iorga. Despre ostentativitatea morală, despre poezie ca joc la limita supravieţuirii, despre libertatea interioară şi orgoliile ei discutabile, cu o convingere pe care am întîlnit-o doar la Marina Ţvetaeva, sublima: „Totul este poezie, dacă te pricepi să vezi... dacă ţi se pare că viaţa are importanţă, atunci găseşti poezie peste tot. Dacă eşti un acrit lehamisit, nu vezi nimic nicăieri". (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

„Trierologie"

Europa

Cui i-e frică de Lars von Trier? În orice caz, iată trei oameni cărora *nu* le e frică: Ştefan Bălan, Mihai Chirilov şi Alex. Leo Şerban, care şi-au lansat volumul *Lars von Trier: filmele, femeile, fantomele* (Editura Idea Design & Print) în cadrul Festivalului Internaţional de Film Transilvania. Tot la TIFF s-a putut vedea aşa-numita „trilogie în E", compusă din filmele *Elementul crimei, Epidemia* şi *Europa.* Iată cum se încheie capitolul dedicat trilogiei: *„în clipa aceasta, voi veţi ieşi din acest cerc vicios al discuţiei despre Memorie, Istorie, Epidemie şi vă veţi da seama că n-am spus de fapt nimic despre filme, nimic concret (...) totuşi închideţi ochii, aveţi răbdare şi mai ales încredere în cel ce vă vorbeşte (...), ştiţi că poate nu tot ce v-a spus este exact, poate nu tot este interesant şi în orice caz nu puteţi reţine tot... atîtea filme, atîtea poveşti, atîtea titluri (...) 9, 8, 7, 6... cînd voi ajunge la 0 veţi fi ajuns la capătul acestui paragraf..."* Vă aminteşte de ceva? Autorii nu numai că nu se tem – se lasă contaminaţi de maniera lui von Trier, care-şi deschidea şi-şi încheia filmul *Europa* cu o hipnoză; după cum explică ei, capitolul „arată întocmai după chipul şi asemănarea celui de-al doilea film al trilogiei în E, *Epidemic*", fiind de fapt „articolul scrierii acestui articol (...) în care ar putea fi (şi chiar este) vorba despre o epidemie numită trierologie" şi care se încheie, „ca-n film, cu inevitabila contaminare a celui căruia îi este dat să scrie despre von Trier". Trierologia loveşte şi mai spectaculos în capitolul dedicat serialului de televiziune *Riget,* împărţit în unsprezece subcapitole (numărul de episoade din serial), dintre care primele zece se adună într-un edificiu hermeneutic extravagant şi seducător (unde sînt invitaţi, printre alţii, Shakespeare, Bachelard, Emily Brontë şi Corul Antic), pentru ca al unsprezecelea să deplaseze o piatră („[povestea] aia cu Bachelard, care e mai mult un «sîc»... sau un «fis»") – suficient de uşor ca să nu dărîme toată coşmelia, dar suficient de tare ca s-o zgîlţîie. Cu alte cuvinte, cartea e pregătită pentru orice, inclusiv pentru acuzaţia că-şi duce cititorul de nas. Bineînţeles că autorii nu fac decît să urmeze exemplul lui von Trier şi, în acelaşi timp, să-şi argumenteze ingenios cea mai importantă afirmaţie: „Toate reproşurile care i s-au adus (...), cum că «manipulează fără milă» spectatorul, cred că i-au făcut o plăcere imensă (...) Manipularea este «the topic», cinefilia – metoda de compoziţie". Da, astea sînt principalele lucruri pe care trebuie să le avem în vedere atunci cînd mergem la un film ca *Dogville;* von Trier a prevăzut totul: acuzaţiile de antiamericanism, anticreştinism şi misoginism, masochismul şi mizantropia pe care filmul le va trezi în spectator, faptul că unii se vor identifica atît de tare cu eroina, încît vor continua să creadă în sfinţenia ei şi după răsturnarea perversă din final, faptul că unii vor aproba orgia de distrugere din final aducînd citate din Vechiul Testament. Şi toate astea erau capcane: „spectatorul este cobaiul lui LvT".

Şi aici mă despart de autorii acestei cărţi excelente. Nu văd „grandoarea" lui *Dogville.* Von Trier ne trişează pe parcursul demonstraţiei sale – toţi oamenii sînt ciini, în afara celor care încearcă să ajungă sfinţi şi ajung neoameni –, dar pachetul de cărţi pe care l-a pus pe masă e incomplet: de-o parte, cîinoşenia oamenilor, de cealaltă, eşecul sfinţeniei; şi nimic la mijloc. Există o nuanţă în viziunea asta – dacă e într-adevăr o viziune, pentru că s-ar putea să fie doar una dintre capcanele lui, un aparat deştept ce captează toate emoţiile pe care le poate produce un public şi care pentru el sînt doar nişte mecanisme interesante, numai bune de făcut bucăţi şi de făcut la loc. Mi-e frică de doctorul von Trier: oare e un artist sau un savant nebun pe care imensa lui ştiinţă – despre mecanismele cinematografului, despre mecanismele emoţiei umane şi despre felurile în care unele le pot acţiona pe celelalte – a reuşit să-l golească de orice *emoţie*? Poate fi şi una şi alta? Oare teribila agonie a lui Björk, în *Dansînd cu noaptea* (da, pare agonia lui Björk şi nu a personajului pe care-l joacă; ea a explicat că e rezultatul „terorismului psihologic" al lui von Trier) este chiar artă? Ce face von Trier e foarte greu, dar nu pot să uit un comentariu al lui Björk (citat în carte): „Dacă ar avea mai multă încredere în el, n-ar avea nevoie să-şi violeze spectatorii şi să le forţeze emoţiile. E prea facil".

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

În direct/indirect

Scriam săptămîna trecută de *talk-show*-urile de pe TVR Cultural. Acestea sînt lăudabile ca intenţie, discutabile ca realizare. Acum, dacă e să fim corecţi, trebuie să recunoaştem că este şi greu să faci o emisiune bună, dinamică, televizuală şi să fie şi în direct. Este foarte dificil şi pentru televiziunile cu ani îndelungaţi de experienţă, în care lucrează profesionişti în adevăratul sens al cuvîntului, televiziunile occidentale. Nu ştiu, prin urmare, de ce Culturalul, care nici la nivelul dotării tehnice nu stă prea bine, nici cu profesionişti de televiziune nu se poate lăuda, nici nu prea e vizitat de idei ingenioase, s-a aruncat la o treabă atît de grea, care este o emisiune în direct. Şi nu la una, ci la un întreg snop. *Talk-show*-urile politice, care sînt dependente de evenimentul imediat, nu pot fi decît în direct; dar ce-i trebuie unui *talk-show* cultural asta? Nu ştiu, dar pot să presupun. După cum arată, emisiunile respective sînt făcute la minima rezistenţă. Ce să-ţi baţi capul cu filmări prealabile, cu montaje şi inserturi, cînd poţi aduce două camere în platou, cîţiva invitaţi şi un moderator care e luat de la treburile lui cotidiene (altele decît cele legate de televiziune) şi îl pui să improvizeze ceva pe loc. Emisiunile de pe Cultural par făcute după principiul „las' că merge şi-aşa". Vedem ce facem noi. Şi, cum sîntem cu toţii geniali, o ieşi ceva din chestia asta... Timpul trece, leafa merge – ca la stat.

Totuşi, la TVR, mai precis pe România 1, există două *talk-show*-uri care trebuie remarcate. Amîndouă sînt înregistrate: emisiunea moderată de Marina Constantinescu şi celebra *Profesioniştii* a Eugeniei Vodă. Emisiunea Eugeniei Vodă este pregătită îndelung. Moderatoarea se întîlneşte înainte cu invitatul, are o discuţie pregătitoare la o cafea, fără camere de filmat, iar apoi înregistrările se fac pe parcursul mai multor ore. Ora aceea de emisie are, deci, în spate foarte multă muncă. Şi asta se vede. Iar Eugenia Vodă se implică în toate etapele şi merge inclusiv la montaj. Rezultatul: o discuţie vie, esenţială, plină de sinceritate şi, prin urmare, de dramatism. Eugenia Vodă moşeşte cu răbdare apariţia acelor momente de comunicare specială dintre ea şi interlocutorul său. Spectacolul sincerităţii fiecărui invitat este atît de şocant, încît aproape că nu mai contează că filmările sînt banale, că stilistica imaginii cam lasă de dorit. De fapt, ai putea considera că lipsa artificiilor reprezintă o continuare firească a atmosferei de sinceritate care caracterizează întreaga emisiune. Acum cîtva timp, ridicam cîteva obiecţii morale cu privire la emisiunea *Profesioniştii*, legate de agresarea intimităţii invitaţilor de dragul *show*-ului. Erau, desigur, mofturi. Emisiunea Eugeniei Vodă este una foarte bună şi mă uit de fiecare dată la ea cu plăcere.

Emisiunea Marinei Constantinescu stă foarte bine la capitolul imaginii. Filmările sînt dinamice, moderatoarea drăguţă şi inteligentă, invitaţii de fiecare dată aleşi pe sprînceană. Rezultă, desigur, o emisiune interesantă şi plăcută. Dar cîtă diferenţă, totuşi, faţă de emisiunea Eugeniei Vodă! Problema la Marina Constantinescu este că nu prea ştie să asculte. Că nu se prea pricepe să pună întrebări, întrebări reale, şi că atunci cînd le pune ea ştie deja răspunsul. Marina Constantinescu nu întreabă din curiozitate, nu întreabă pentru a afla ceva nou, ci pentru a-şi confirma propriile convingeri – care, după cum se vede, sînt de nezdruncinat. Decît să asculte, îi place mult mai mult să se audă vorbind – şi aceasta chiar şi atunci cînd tace. Dar, precum spun, avem de-a face cu o emisiune plăcută.

Dacă tot sîntem la podiumul premianţilor, să mai spunem cîteva cuvinte şi despre deţinătoarea coroniţei. Este vorba, desigur, de emisiunea *România mea* de pe Antena 1. Iată un *talk-show* cultural fără cusur. Am mai spus-o şi o repeţesc: *România mea* este cea mai bună emisiune culturală produsă de un post românesc de televiziune. Şi, în plus, o emisiune care, fără să se bată cu cărămida-n piept pentru asta şi fără să adopte discursuri sforăitoare, transmite reale sentimente de patriotism. Patriotismul este o vorbă mare, ştiu, şi în ultima vreme pare doar de dînşii inventată. Emisiunea lui Emil Hurezeanu ne demonstrează că, de fapt, lucrurile nu stau aşa.

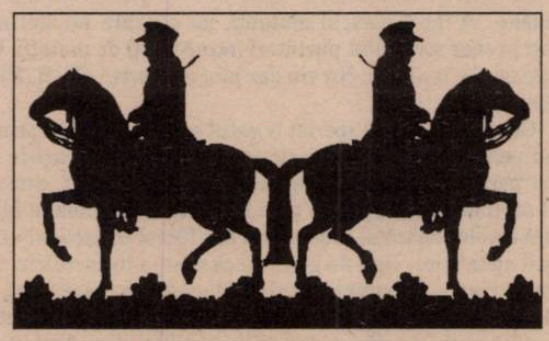

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Note informative despre cîţiva domni şi colegi

(urmare)

Acest domn coleg Liviu R., care nu putea scrie un roman dacă nu auzea prima frază pe care o căuta ani şi ani de zile şi ea nu venea, deşi, noapte de noapte, aşezîndu-se la lucru făcea semnul crucii pe hîrtia albă (dar şi cînd o găsea se ivea minunea celui mai bun început de roman în limba română: „Domnilor, D-voastră nu cunoaşteţi ţăranul român!").

Acest coleg (poate frate mai mare...) Iosif H., ziarist bucureştean excepţional, critic literar poate mai bun decît ca dramaturg sau romancier, care – în snobismul lui indiscutabil – nu a consemnat mai deloc în Jurnalul său ce cronică literară, ce interviu, ce articol a scris în acea zi, de parcă ce scria „la ziar" nu ar fi avut vreo importanţă pentru viaţa lui.

Acest unchi Gustave F., – oricînd dispus să replice oricui că „nu-s coleg cu dumneata"... – singurul care a auzit că la baza turnului de fildeş în care-şi citea cu glas tare frazele puse pe hîrtie, bat „valurile de merdă ale lumii".

Acest domn Thomas M., unul din cei cîţiva inaccesibili ai secolului 20, „un monstru care pîndea puţină căldură umană", neluat în seamă cînd zicea, cu gravitatea lui inexpugnabilă, că „faţă de acest Leu (în rusă, lev!) Tolstoi, noi sîntem nişte şoricei".

Acest domn William F., inadmisibil în cruzimea cu care a rostit acest adevăr: „numai scriitorul mediocru dă vina pe condiţii ca să nu lucreze"..., tot el fiind acela care s-a milostivit punînd lîngă cuvîntul „ticălos" adjectivul „biet", de te întrebi, revoltat, cum să existe pe lume „bieţi ticăloşi"? – şi într-un tîrziu accepţi.

Acest domn coleg MRP care se înfuria rău cînd citea, lîngă substantivul „poet", adjectivul „mare".

Acest (mai mult decît domn sau coleg) tovarăş George B., singurul geniu al poeziei române cu convingeri apăsate de stînga, care în 1956, la împlinirea a 75 de ani, l-a salutat pe celălalt geniu, pehlivan notoriu în ale politicii, cu versul: „Îţi mulţumesc, Arghezi, că ai venit la sărbătorirea mea".

Acest domn Friedrich H., cel mai strălucit dintre cei trei tineri de mai sus, de la Tübingen, evoluînd, după 1789, spre ceea ce se numeşte savant „un conservatorism constructiv", dar niciodată dispus să dispreţuiască Revoluţia Franceză – „acest minunat răsărit de soare, celebrat de toate fiinţele raţionale".

Acest coleg chinez Liu Xinwu, iniţiator al unei „literaturi a cicatricilor" după revoluţia culturală, nuvelist ca şi mine al lucrurilor mici, dar pe care mă tem să-l popularizez la noi, căci filosofia lui i-ar scoate din minţi pe intransigenţii noştri: „Nu-ţi căuta cu dinadins necazuri, dar încearcă să fii sincer în tot ce scrii".

Acest domn şi coleg japonez, K., pe care-l invidiez fără urmă de ură, deci temeinic şi statornic, pentru că a putut descoperi un fir de păianjen întins, într-o dimineaţă, între două picături de rouă.

Acest domn Robert M., de care nu m-am putut apropia niciodată cu dragoste, proza lui fiind de o măreţie paralizantă, dîndu-mi impresia unui masiv muntos unde nu pot trăi şi respira decît meteorologii, dovadă că romanul său aşa şi începe, cu o mişcare a norilor.

Acest coleg XZ căzînd cu artă, mereu, în patru labe şi imediat exasperat de coloana vertebrală a celor din jurul său.

Acest domn coleg Andrei P., mult prea inteligent ca să nu creadă în Dumnezeu, Acesta înzestrîndu-l cu o asemenea eleganţă lexicală şi morală încît unui flagrant şi fastuos oportunist i-a putut imputa doar „o mare neglijenţă sufletească".

Acest domn Emil C., nici romancier, nici filosof, nabab al talentului, cîndva entuziast legionar, antisemit subtil („dacă aş fi evreu, m-aş sinucide..."), dar capabil să scrie, după război, un studiu de o poezie ameţitoare despre evrei, durîndu-l exact în c... întrebarea tuturor imbecililor: cu cît l-or fi plătit jidanii?

Acest coleg O..., cel mai mare dintre noi toţi, căci (aşa se zice) ar fi îmblînzit fiarele cu cîntecele sale, nimeni nefiind însă dispus să analizeze ce fiară se ascundea în sufletul său pentru a-i asigura un asemenea succes de public.

Acest Creator, Cel care a lansat suprema ironie, aceea conform căreia toţi domnii, toţi colegii sînt făcuţi după chipul şi asemănarea Lui.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Andrei Lişinschi

(om de afaceri, candidat independent la primăria Galaţi. 25.900 de voturi. 21%)

De ce?

Am crezut că sînt mai bun decît ceilalţi candidaţi, fiindcă am nişte fapte care vorbesc singure pentru mine, realizări din ultimii zece ani de cînd am avut succes în privatizare.

Realizările

O fabrică ce arată exact ca cele din vest, sîntem numărul unul în domeniul metalurgiei, producţia de ţevi sudate longitudinal, între timp am achiziţionat şi pachetul majoritar de la o întreprindere cu vechime de 80 de ani şi am adus-o pe profit. Mai avem o societate emitentă de tichete de masă, societate 100% capital românesc, unica din ţară.

Mafiotul

La Bucureşti au ajuns nişte vorbe scoase de un aşa-zis ziarist, îmi pare rău, dar ca în toate domeniile de activitate mai sînt oameni nebinevoitori, că aş fi scos pistolul într-o anume situaţie, dar cred că atît timp cît Ministerul de Finanţe mi-a dat autorizaţie să scot bani din România, cred că spune clar cît de mafiot sînt. Guvernul român cred că verifică foarte bine persoanele, eu am depus un dosar de peste trei-patru kilograme şi am muncit la dosar foarte mult, asta spune destul.

Galaţiul ca o întreprindere

Da, fiindcă eu am făcut întreprinderile mele ceva mai mult decît profitabile. Cred că Galaţiul poate ajunge la un renume nu doar naţional, chiar european, dacă este condus cu pricepere.

Andrei în zona murdară

Eu nu consider lupta pentru Primărie una murdară, eu consider că e o luptă de *fair play*, cinstită, cred că toţi oamenii de bine care cred în ei, cred că se poate face ceva, sînt nevoiţi să candideze pentru a realiza ceva în oraşul lor. Cred că nu trebuie să demonstrezi cuiva, cred că trebuie să şi poţi, e nevoie să clădim nişte oraşe, mai bune, mai civilizate, cu oameni cu şomaj mai mic, cu un nivel de trai mai mare. Eu am reuşit asta pentru o mie de oameni angajaţi, dar în oraş mai sînt peste zece mii de oameni fără serviciu. Dacă nu ne-am gîndi ca oameni unii la alţii, ce s-ar întîmpla, oare? Părerea mea este că trebuie făcut tot ce este posibil pentru a trăi mai bine. Nu e totul să ai pentru tine, că degeaba ai pentru tine, că nu mai ai relaţii cu nimeni. Degeaba ai masa îmbelşugată dacă nu trăieşti într-o comunitate.

Victorie sau eşec

Procentul dobîndit de mine este o victorie, pentru mine, persoană ce nu a avut notorietatea celor doi contracandidaţi. Este o victorie faţă de celelalte 11 partide ce nu au avut scorul nostru. Mai este un lucru, gestul meu e un pas înainte, un pas ce poate fi repetat şi de alte personalităţi ale oraşului.

Campania

O campanie destul de frumoasă, destul de curată, nu am jignit pe nimeni, nu am atacat pe nimeni. Mesajul principal: „Viaţă bună dacă vrei, votează-l pe Andrei". Am avut o culoare personală, un verde mai deschis, un semn al independenţei, al libertăţii.

Greutatea de a face afaceri, de a face politică

Există o asemenea greutate. Să fim realişti şi să înţelegem că pînă se aşază legislaţia, pînă cînd oamenii gîndesc occidental mai durează. E normal să mai dureze la noi pînă o să intrăm în normal, după ce am avut PSD la putere, apoi, PD, PNŢ, PNL, apoi iar PSD. E mai greu. E normal să fie mai greu, să mai dureze vreo zece ani de zile.

Gînduri de viitor

Nu am gînduri de viitor pentru politică, dar legat de administraţia publică nu mi-am spus ultimul cuvînt. Incredibil, dar adevărat, în '96 am vrut să lupt într-un partid, PDSR, dar nu am fost remarcat, apoi, am vrut să intru într-un partid al opoziţiei, PNŢCD, şi nici atunci nu am fost remarcat. Am rămas independent şi nu am beneficiat de nici un aranjament. Aşa voi rămîne şi de acum înainte.

*Alegerile în mediul rural rămîn o inepuizabilă sursă de pitoresc şi tragicomic, dar şi o ocazie de a consemna evoluţia ritualurilor cotidiene. Ana Maria Suciu, observator de la Pro Democraţia la alegerile din 6 iunie în satele din judeţul Cluj, ne transmite o relatare din Căianu Vamă; relevant atît pentru moravurile de tranziţie ale sătenilor, cît şi pentru rigoarea electorală relativă la care se adaugă sesizările observatorilor din mai multe localităţi din ţară, posibile subiecte pentru viitoare reportaje. (**I. P.**)*

Ana Maria SUCIU

„Da' eu cu cine votez?“

Căianu Vamă... Locul în care am fost repartizată să observ alegerile locale. La început, doar un punct pe-o hartă...

Am ajuns la secţia de votare la 5:40. Membrii biroului electoral, nu. Cînd, în final, au venit, m-am prezentat, pe mine şi acreditarea mea. Deja vedeam primele semne de nelinişte faţă de prezenţa mea acolo de la preşedinta biroului electoral, o femeie de vreo 50 de ani, contabilă, „doamnă“ mai răsărită între cei din sat, care eventual lucrează la oraş şi „ştie ea ce ştie“. Cel de-al doilea membru al biroului era o tipă de vreo treizeci şi de ani, fată bătrînă, de asemenea cu slujbă la oraş, tot contabilă, genul care ştie totul: de la care cu care s-a mai cuplat pînă la cine a mai murit şi ce a mai luat foc. Al treilea membru, tot femeie: PRM-istă casnică, cu nostalgii educaţionale şi foarte probabil responsabila cu întocmirea albumelor foto de la terminarea clasei a VIII-a la şcoala din sat („Îl ştiţi pe Cutărică? Cum nu? Ăla a lu' Cutărescu, mă, care a fost într-o clasă cu Mimi a lu' Ignorescu“). Al patrulea membru, un personaj masculin, tată de familie, preocupat de educaţia urmaşilor săi, dar şi a celorlalţi copii din sat („Mă, aşa-i de deştept ficioru' lu' Xulescu. Da' mi' aşa milă de copiii ăia, sărăcuţii... Că-s aşa cuminţi şi ăsta nu-i preocupat de ei... Da' ăla mic, ăla-i de mers la facultate... şi nu aşa, să se tîrîie numa'...“). Cel de-al cincilea membru, un ţărănist de 25 de ani, cu una bucată nevastă plecată în Italia la muncă şi cu una bucată magazin în sat, se ocupa în principiu cu glumele la adresa formaţiunii politice pe care o reprezenta („Votează ochiu'! Hahaha!“... Nu se face campanie în secţia de votare... dar anticampanie?).

Cinci oameni puşi pe fapte mari... şi cu observatorul, şase. Pe la ora opt încep oamenii să vină. Lăptăreasa e prima, cu buletinul propriu, al fiului şi al soţului... „Păi, nu ştiu tu, Nuţi, ce să facem, că nu prea avem voie...“ spune preşedinta şi cinci capete se întorc întrebător spre mine. Nuţi e indignată. „ Da... n-avem voie!!! Ce, înainte aveam voie? Doar io tot aşa am făcut şi n-o fost nici un bai!“. Eu încep să spun chestii din legea electorală, despre individualitatea votului. „Da' ce, domnişoară, să mai vină şi ei pînă aici, dacă tot ştie doamna cu cine votează fiul şi soţul?!“ Le explic... nu vor... le spun puţin despre sesizările pe care trebuie să le fac în caz că întîlnesc nereguli şi... se conformează... Mai vin şi alţi oameni grăbiţi să-şi pască vacile sau caprele şi sînt la fel de indignaţi că nu pot vota şi pentru purcelul,/căţelul,/fiul sau soacra rămasă acasă.

Un personaj ciudat se tot învîrte în zonă... Sesizare verbală din nou... Nimeni nu are voie să întîrzie prea mult în jurul secţiei de votare. „Da' ăsta-i cantoru' şi-l aşteaptă pe popa“... Şi? Înainte de ora zece e timpul pentru babe. 80+, îmi zic... Mirosuri de grajd şi transpiraţie... E unul dintre momentele în care un parfum ieftin e excelent... Cu cele care nu ştiau să citească trebuia să intre cineva în cabină... asta era treaba mea, din moment ce membrii biroului electoral n-au dreptul să intre ca însoţitori. „Da' io ce ştiu, domnişoară, că-s bătrînă. No, care-i mai bun, pe care să pun ştampila?“ Of..., să pună odată dracului ştampila aia unde vor, că eu sînt imparţială. Şi toate, dar absolut toate, au votat cu lupul (eu simpatizez cu oile, că-s creţe şi mai multe albe decît negre). După ce o vreme veniseră ca pe bandă, s-au evaporat toate babele dintr-o dată. Se aude muzică bisericească... începe slujba... 2 în 1. Biserica şi şcoala vecine de palier... Ba nu, 3 în 1..., în acelaşi imobil cu trei camere locuia şi o familie.

În timpul slujbei trec pe acolo candidaţii la Primărie. Rămîne un observator de la UDMR. Vorbeşte în maghiară cu personajele aflate deja în cabina de vot. Face campanie? De unde să ştiu? Cum dispărea o secundă, comisia electorală îşi exprima regretul că românii nu-s ca ungurii, uniţi... şi, mai ales, că nu va ieşi primarul lor. Aici n-am înţeles foarte bine... primarul lor? Doi dintre membri ar fi trebuit să fie imparţiali, şi dacă nu, cel puţin ceilalţi trei să aibă opţiuni diferite...

La amiază... linişte. Comisia aşteaptă ca toţi cei şapte candidaţi la Primărie („atîţia candidaţi n-o văzut Căianu de cînd îi România“, vorba unui alegător) să vină cu oareşice mîncărică şi suculeţ. Vine doar unul, actualul primar, şi nu cu mare lucru. Mă întreabă şi pe mine cu o juma' de gură dacă vreau. Le răspund cu cealaltă jumate că nu, mulţumesc. Aş vrea nişte apă. „Hahaha... Aici n-ai de unde să iei apă, domnişoară, că dacă bei din fîntînă mergi direct la spital... Hahaha.“ Comisia e contrariată, mai în glumă, mai în serios, că nimeni nu aduce nimic. Am noroc cu ţărănistul că îmi dă o sticlă de suc ieftin, că din ăla are el la magazin... Aste e, bun o fi... nu îmi ia banii... După-amiază oamenii încep să se strîngă, de multe ori ajungînd să stea la coadă la vot („Cine mai doreşte, cine mai poftеşte, trei voturi la zece mii...“). Vin cu căţel, cu purcel, cu copii, toată lumea se cunoaşte cu toată lumea, toţi sînt unchi, mătuşi, veri, nepoţi, cumnaţi, amanţi... Discuţii, absolut libere, în care eu am rolul spărgătorului de capete: „o murit X a lu' Y şi mîine îl îngroapă“, „tu, Nuţico, îi adevărat că v-o luat foc casa de la Cuţu?“, „legea spune că nu au voie să intre doi în cabină“, „ui tu, că ăla a lu' Cutărescu care-o murit de opt ani îi pe listele electorale“, „puteţi face liste suplimentare“, pe fata aia frumoasă o prins-o bărbatu-so cu şefu' ei în pat şi or divorţat“, „ăla are două amante şi le bate pe amîndouă, să nu se supere, hahaha“, „Marinel a' meu nu mai iese noaptea din casă, de cînd o murit mamă-sa“, „lasă, domnişoară, că nu tre' să le respectăm chiar ca la carte“, „fetiţa i-o rămas lui“, „fata mea atîta se cîntă (= a plînge) cînd îi poftă de ceva, că-i musai să-i fac“, „o născut aia lu' Yulescu, ştii tu, aia de la număru' 67, mai mică cu doi ani decît tine, de-o fost în clasă cu sora lu Viorica lu Giculescu“, „domnişoara e observator de la Pro Democraţia, nu-i de la noi din sat“, „ui' şi la Mimi, că doarme pînă la 12, toată ziua“, „mai ştiţi ceva de Moni din Spania, şi-o găsit acolo bărbat?“, „nu mai vin candidaţii cu fripturile...“, „i-o pus numele Darius... îl cheamă ca şi pe a lu' Kulescu“... etc. (dacă aş vrea să scriu o carte despre ziua 6 iunie 2004 la Căianu Vamă, Circumscripţia Electorală 19, secţia de votare nr. 3, s-ar putea).

Ziua alegerilor se încheie în acelaşi ton şi miros. Candidatul PSD (actualul primar) mă întreabă dacă există nereguli. Îi spun că ar fi o singură sesizare. Candidatul speră că eu o să trec cu vederea acea greşeala... „NU!!!“. Asta n-aş face niciodată. Preşedinta biroului electoral către mine: „De cînd ai venit aici ai încercat să mă enervezi“... „Noi nu ne jucăm cu nervii tăi“... Dar mie îmi vine să rîd. Candidatul PSD vrea să-mi explice cum stau treburile... Sînt mai grea de cap... Nu-mi pasă cum stau treburile... Se numără voturile... PSD cîştigă... Toată lumea e fericită. Eu fac sesizarea de care vorbeam... E un buletin de vot în plus la consiliul local... „da', domnişoară...“...adică, 247 de alegători şi 248 de voturi... „e o greşeală“... Da, pe care ţin să o semnalez. Preşedinta nu primeşte sesizarea. Mai bine trece cu un vot nul în minus în procesul-verbal. Îmi iau sesizarea şi plec acasă... Alegeri libere şi corecte...

Moravuri sătești

Primim de la Asociaţia Pro Democraţia cîteva sesizări din primul tur de scrutin al alegerilor locale:

● La Bechet, în secţia 1, Gatan Ioana, cetăţean rom, a intrat în secţia de votare cu un pliant al PSD, menţionînd că nu ştie să citească şi că vrea să voteze cu cei de pe pliant. Preşedintele secţiei de votare nu a lăsat-o să voteze considerînd că a făcut propagandă electorală în secţie.

● La Paşcani, în secţia 1, alegătorii intră cîte doi în cabina de votare (soţ-soţie); la secţia 2, Preşedinta nu primeşte sesizarea depusă de observatorul APD, făcută de acesta avînd în vedere cele de mai sus.

● În Pantelimon, un alegător rom a primit 4 buletine de vot din care 2 erau pentru primar. În momentul în care alegătorul intenţiona să bage în urnă cel de-al doilea buletin pentru primar, acesta a fost observat de un candidat la Consiliul Local, care se afla în secţie, iar acesta din urmă a atenţionat preşedintele secţiei de votare care l-a oprit pe alegător să introducă buletinul în urnă. Procesul de votare a fost întrerupt 40 de minute. Poliţia a sosit şi a luat cetăţeanul rom din secţia de votare.

● Comuna Ciorogîrla, secţia 2, observatorul APD ne-a transmis că în secţia de votare este o adevărată bramburea lă: intră cîte 2-3 persoane în cabina de votare, dispare ştampila de votare şi sînt prezente foarte multe persoane în secţia de votare în mod nejustificat.

● În Chevereş, oamenii au fost însoţiţi în cabină pentru a li se indica cu cine să voteze, au ieşit din cabină cu votul la vedere pentru a dovedi că au votat „cu cine trebuie“.

● La Vînători, secţia 2, a fost depusă o plîngere la poliţie împotriva poştaşului care a mers prin sat şi a împărţit pensii oamenilor îndemnîndu-i să meargă să voteze un anumit partid. Plîngerea a fost înregistrată la poliţie şi ancheta este în desfăşurare.

Iaromira POPOVICI

bazar

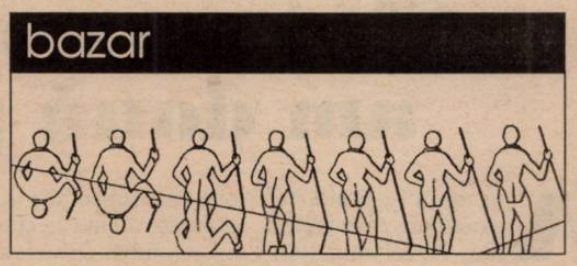

Vremea se întoarce

Vremea este şi va rămîne unul din reperele existenţei noastre mărunte: încă din timpul telejurnalelor ceauşiste, partea despre vreme s-a menţinut – în măsura posibilităţilor, tonul trebuie să fie unul optimist – cea mai puţin alterată de doctrine şi ideologii. La fel ca ferparele din *România liberă* de altădată, rubrica Meteo, în neutralitatea ei naturală, şi-a păstrat auditoriul plictisit de laude, manipulări şi puneri în scenă.

După '89, importanţa rubricii Meteo nu a fost diminuată, ci a crescut. Prezentarea vremii nu a mai fost făcută (decît în rare situaţii) de clasica Romica Jurcă, ci a devenit prilej de lansare a unor viitoare vedete: aşa s-a întîmplat cu Cristi Tabără, Gianina Corondan, Oreste... Povestirea timpului probabil a devenit *show* în sine, cu recuzită, poante, maxime. Ţinuta adecvată vremii de afară, inaugurată de Gianina Corondan, care o făcea nostim, a fost preluată inclusiv de presa scrisă, care a împins-o către latura *sexy:* nu mai e nevoie să amintim cîte vedete ale muzicii uşoare şi nu numai şi-au arătat neglijeurile în *Libertatea*...

Dornică, parcă, să se asorteze la modul real cu elucubraţiile realizatorilor TV, vremea însăşi şi-a permis s-o ia tot mai razna, rupînd canoanele temperate: mai întîi, tot cam după '89, ne-am tot confruntat cu încălzirea globală. Nu mai era vorba de un subiect frivol, ci de unul ştiinţific, subiect al unor dezbateri de specialitate, ba chiar şi al unor *talk-show*-uri neaoşe. Verile deveniseră mult mai călduroase, insuportabile, şi reportajele despre efectele nefaste ale căldurii şi despre măsurile ce trebuiau luate pentru a-i face faţă se înmulţiseră. Treptat, se discuta şi oficial, şi pe la colţuri, rămăsesem cu două anotimpuri: mergînd pe urma extremismelor verii, şi iernile deveniseră mai geroase, iar primăvara şi toamna se făceau tot mai puţin simţite, în ciuda climei temperat-continentale despre care învăţasem la geografie.

Anul acesta lucrurile s-au schimbat, dar nu au ieşit din vizor: cum deja actuala vară s-a anunţat mai răcoroasă şi ploioasă, discuţiile despre încălzire au fost, evident, înlocuite cu cele despre răcire. Riscul transformării într-o Sahară generalizată este înlocuit cu cel al devenirii unei universale Antarctici. În *Evenimentul zilei* din 16 iunie există aproape o pagină întreagă dedicată acestei chestiuni, cu titlul: „După 2010 va fi iarnă veşnică (un cercetător INMH invocă scenarii de coşmar lansate de specialiştii de la Pentagon). Cercetătorul Constantin Mareş, în dialog cu Simona Popa, ne arată că cercetătorii Pentagonului şi unii cercetători elveţieni au previziuni sumbre pentru perioada ce urmează lui 2010: Europa de Nord şi America de Nord vor intra într-un proces de răcire accentuată, numită glaciaţiune. Aceleaşi scenarii adaugă că, dacă temperatura globală se va răci cu trei grade Celsius, atunci în Polonia, Ţările de Jos, Europa Centrală şi de Vest va fi iarnă tot timpul. România, ceva mai ferită, ar arăta, pe tot timpul anului, ca un sfîrşit de iarnă.

Din fericire, cercetătorul de la INMH se arată destul de sceptic cu aceste previziuni, care nu sînt susţinute şi de alte institute de cercetare din lume. Totuşi, ia în considerare şi aceste ipoteze. Ca atare, îndoiala e strecurată şi vremea devine, iarăşi, centrul atenţiei şi prilej de speculaţii sinistre. Deja am văzut un film în care răcirea globală chiar se întîmplă şi protagonista moare de frig, la sfîrşit: *It's all about love*, în regia lui Thomas Vinterberg (altfel, un film bun). Şi rulează încă unul, pe aceeaşi temă (înţeleg din prezentarea lui), al cărui titlu e semnificativ în sine: *Unde vei fi poimîine?* (în regia lui Roland Emmerich).

Florin ONCESCU

Sînt un român fericit, am două paşapoarte

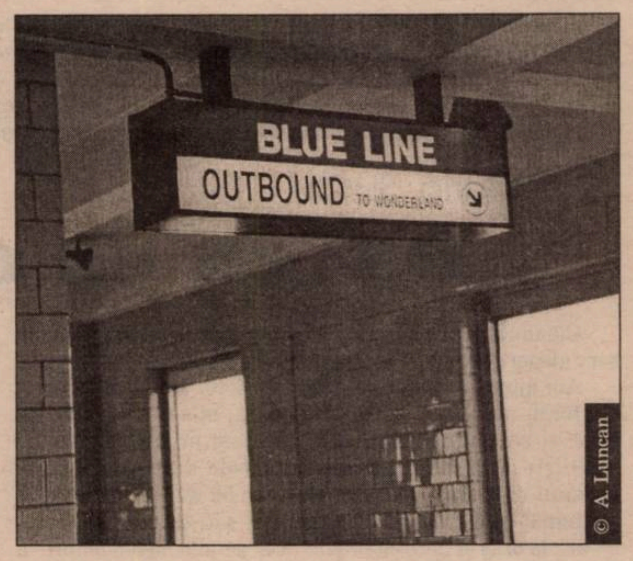

Am două paşapoarte, unul românesc şi unul canadian, care trebuie reînnoite o dată la cinci ani. Pe cel canadian l-am schimbat în noiembrie, anul trecut, la Montréal. Pe cel românesc, al cărui termen de expirare se apropie, încă încerc să-l reînnoiesc, la Bucureşti.

La Montréal, m-am dus la unul din sediile Serviciului Paşapoarte, situat la nivelul 3 al unei clădiri guvernamentale din centru. Am aşteptat 40 de minute la parterul clădirii, înainte de a urca în lift. Coada era supravegheată de o funcţionară şi de un om de ordine în uniformă. La nivelul 3, am mai aşteptat 5 minute pînă să ajung la ghişeul de la intrare... Intrarea era supravegheată de alţi doi oameni de ordine. I-am dat funcţionarului actele necesare şi cererea completată de acasă. (Obţinusem formularul cererii prin poştă, în urma unei solicitări telefonice.) Mi-a fost înmînat un număr de ordine şi am fost invitat să înaintez.

Aripa de etaj ocupată de Serviciul Paşapoarte forma o unică sală, cu banchete în centru şi cu 10-15 ghişee împrejur. M-am aşezat pe-o banchetă şi am început să pîndesc apariţia numărului meu pe una din tabelele electronice aflate deasupra ghişeelor. Mi-a venit rîndul cam într-o oră. O funcţionară cu actele mele în faţă mi-a pus diverse întrebări, apoi a dispărut de la ghişeu pentru a face verificările necesare (telefoane date celor trei persoane de contact specificate de mine în cerere, printre altele). După o altă jumătate de ceas, am primit un cupon de confirmare a acceptării dosarului, pe care erau specificate data şi ora pentru ridicarea paşaportului.

În total, solicitarea paşaportului canadian mi-a mîncat sub două ore şi jumătate. Pe parcursul acestui interval m-am simţit în permanenţă dus de mînă de un Big Brother înţelept. Acelaşi sentiment l-a făcut pe un craiovean stabilit la Montréal, cunoscut de mine în perioada în care amîndoi eram abia veniţi acolo, să afirme: „Văd Canada ca pe un mecanism conceput de genii... pentru uzul cretinilor".

La Bucureşti, m-am dus la sediul central al Serviciului Paşapoarte, de pe strada Iorga, într-o zi de marţi. Ştiam programul dintr-o trecere anterioară pe-acolo: 8-13, 15-19. Am ajuns la 14,45, am aflat de la soldatul de la poartă unde se depun cererile de paşaport şi m-am aşezat la coada care ieşea pe uşa uneia dintre clădiri. Lungimea de afară a cozii părea rezonabilă.

Ora 15,00. În faţa mea: o familie din trei, ei spre 35, copilul spre 10. În spatele meu: două tinere robuste, amîndouă spre 30, una – cu haină de piele neagră şi cu figură bărbătească – erijată în port-parol. Tînăra cu aer bărbătesc inspectează coada, pe toată lungimea ei. Se întoarce şi dă raportul: „Nu se ştie dacă prindem. Sînt o grămadă înăuntru". Aflu că tinerele au mai fost o dată la coadă, au ajuns la ghişeu, dar li s-a spus că le lipseşte un act. Acum îl au.

Ora 15,30. O femeie slabă şi scundă, spre 50, plasată în spatele celor două tinere, intră în dialog cu ele. Este la a treia tentativă de a depune cererea. Poate să vină numai marţea, singura zi a săptămînii cu program de după-amiază. În urmă cu o săptămînă a fost persoana în faţa căreia s-a închis ghişeul.

Ora 16,00. Ies din rînd, spunîndu-le tinerelor din spate că revin în 5 minute. Îl întreb pe soldatul de la poartă unde este toaleta. Îmi spune că a fost stricată de moldoveni. Înţeleg că e vorba de nişte muncitori care au avut de făcut o lucrare de zidărie. Îmi mai spune că există toaletă la cafeneaua de *vis-à-vis* de ambasada Canadei. Ajung la cafenea, intru, văd un bar, trei mese fără scaune şi o uşă de toaletă pe care scrie „5.000 lei". O întreb pe barmaniţă dacă, luînd o cafea, utilizarea toaletei intră în preţul cafelei. Miloasă, ea-mi spune: „Duceţi-vă, nu-i nevoie de consumaţie". Îi răspund că nu cer cafea numai de-aia. Ca probă, scot zece mii şi o rog să-mi facă un espresso în timp ce vizitez toaleta.

Ora 16,30. Două rînduri în spatele meu, un tip şi-o tipă cu *look* de studenţi în anii mari. *Cool* amîndoi, cît cuprinde. Lui i se pare că şansele lor de a atinge azi ghişeul sînt nule şi e pentru plecare. Ar veni marţea viitoare. El: „Şi plătesc pe unul să stea în locul meu, de dimineaţă". Ea: „Vr'un prost, ha-ha!". El: „Un pensionar, ceva".

Ora 17,00. Tinerele din spate m-au dublat pe partea culoarului de trecere. Femeia aflată la a treia tentativă de depunere a cererii intră în dialog cu partea feminină a cuplului din faţa mea, peste umărul meu. Arătînd discret cu degetul, spune: „Pe doamna o cunosc, a fost în spatele meu marţea trecută". Apoi strigă, în lungul cozii: „Azi prindeţi, nu-i aşa?". Femeia interpelată, blondă făcută, rotofeie şi scundă, tot spre 50, aflată cu vreo zece persoane mai în faţă şi ajunsă în holul clădirii, o recunoaşte şi îi răspunde: „Pînă nu mă văd la ghişeu, nu zic nimic".

Ora 17,30. Am ajuns în pragul uşii. Iese din clădire un tip înalt şi solid, cu părul tuns scurt, la costum, cu cravata complet desfăcută, aranjîndu-şi gulerul cămăşii cu ambele mîini. Se adresează tuturor: „Uitaţi-vă la mine! Sînt un român fericit! Da! Un român fericit!" Stîrneşte cîteva rîsete. Unul, mai din spate: „De cînd staţi?". „De azi-dimineaţă, la şase!" „Păi, atunci eu vin noaptea, la două." „Nici aşa nu e sigur... Vă ţin la poartă, iar la şapte, cînd se dă drumu', aleargă fiecare cum poate pînă aici.... şi te poţi trezi deja prea în spate."

Ora 18,00. Sînt în holul clădirii, la un pas de a da cotul în sala de la parter. Tinerii *cool* au abandonat. Tinerele care au fost cîndva în spatele meu sînt ieşite din rînd şi privesc dezamăgite în faţă. Femeia fostă în spatele tinerelor este acum umăr la umăr cu femeia din faţa mea. Soţul şi băiatul acesteia sînt duşi să vadă care e situaţia, în capul cozii. O ascult iritat pe femeia care mi-a luat-o înainte. Aflu că se lucrează la două ghişee şi că, uneori, funcţionarele stau peste program. Marţea trecută, cînd a fost ea marea ghinionistă, pînă la 19,40.

Ora 18,30. Am dat cotul. Tinerele robuste au plecat. Îi spun femeii băgăreţe, desemnîndu-i interlocutoarea: „Eu sînt după doamna!" Îmi spune să stau liniştit, pentru că ea, evident, ştie... Adaugă: „Măcar să ajungem noi!" De la mine pînă la intrarea tăiată în paravanul de lemn care acoperă cele două ghişee mai sînt cam douăzeci de persoane. În spatele meu, număr şase persoane. Stau cu ochii pe ceas. De după paravan iese cîte un fericit cam o dată la cinci minute. Calculez că în ritmul ăsta îmi vine rîndul după ora opt.

Ora 19,00. Sînt în poziţia a 15-a, cu doar trei optimişti rămaşi în spatele meu. Blonda rotofeie care se cunoaşte cu marea perdantă de marţea trecută e în poziţia a cincea. Stă rezemată de peretele de lemn, îşi presează palmele pe obraji, zîmbeşte către cunoştinţa ei şi zice: „Doamne, de-aş ajunge!" Un bărbat aflat cam în poziţia a zecea are o idee: „Eu zic că ar trebui să ne vorbim toţi cei care sîntem aici şi să nu plecăm pînă cînd nu ne iau actele la toţi!" Nu-l ia nimeni în serios.

Ora 19,10. Se zvoneşte că funcţionarele vor să închidă ghişeele. Ca o confirmare, se aude răcnetul primului refuzat: „Nu e posibil! Dacă nu ne primiţi şi pe noi, eu vă dărîm dracului paravanul ăsta!" Un glas de funcţionară: „Nu se mai poate! Tocmai am primit un telefon de la centrul de calcul şi mi-au zis să întrerup imediat!" Un tînăr trage un picior unui coş de gunoi care sună a tablă. Un bărbat pleacă în pas alert şi strigă din mers: „Ţară de căcat!" Toţi păcăliţii se pun (ne punem) în mişcare. O tînără cu un aer epuizat, dar radiind acea linişte sufletească pe care o dă conştiinţa faptului împlinit, trece pe lîngă mine, spunîndu-i tînărului care o însoţeşte: „Dacă n-aş fi împins atunci, nu reuşeam!"

Solicitarea paşaportului românesc mi-a mîncat, pînă acum, peste patru ore. Mai greu de suportat este ideea că am pierdut acest timp degeaba... Şi am fost norocos, pentru că alţii, odată cu mine, au pierdut opt ore degeaba... Sau de trei ori cîte opt ore...

Reformulată de dragul simetriei, ideea craioveanului din Montréal ar putea suna cam aşa: „Văd România ca pe un mecanism conceput de cretini... pentru uzul geniilor". Dar n-ar fi adevărat. România de azi e mai degrabă un mecanism conceput de şnapani... pentru uzul fraierilor. Cu referire strictă la instituţiile statului, desigur. Pentru că numai fraierii par să mai aibă încredere în ele. Deştepţii se înţeleg cu şnapanii. „Domnu' colonel, sînt Cutare, de la Institutul de cercetat maioneza, şi am primit o bursă în America. Nu s-ar putea să mă ajutaţi şi pe mine să obţin un paşaport? V-aş fi foaaarte recunoscătooor!"

Datorez Facultăţii de Litere 3 ani de navetă în Cernatul de Sus, 5 ani de predare la clasele I-IV, 2 ani de bursă la Viena, 2 ani de cercetător la Institutul de Lingvistică şi cariera editorială „de succes" la care am ajuns. În Facultate am învăţat să mânuiesc cuvintele, însă lucrul cel mai drag mie a fost că la Litere am făcut echipă cu cei mai grozavi jucători de mimă. Fără cuvinte.

Daniela Papadima
absolventă promoţia 1981
Director Editura Humanitas Educaţional

Universitatea Bucureşti
Facultatea de Litere
NUMELE MARI SE SCRIU CU LITERE

libertatea de impresie

Fotbal şi alegeri

Românii au devenit repede o naţie politică. Săptămînile acestea au avut parte de fotbal şi de alegeri. Au privit şuturile campionatului european şi au tras la rîndu-le un şut, la alegeri. Terasele şi cîrciumile bucureştene sînt pline în fiecare seară pînă noaptea tîrziu de oameni care discută sau se uită la fotbal şi la politică. Fără înverşunarea de altădată, fac comentarii, cu halbele de bere în faţă, albăstrite de lumina televizoarelor. Şi constată că, la fel ca votul, Euro 2004 s-a dovedit plin de surprize. Cea a Balcanilor se numeşte Grecia. Cea a estului fost comunist se cheamă Letonia. În ăst timp, observă ei, *baronii germani* ai fotbalului îşi *cară greu în spate recesiunea*. Norocul Franţei a fost *porcesc* dar oricum e vizibil că Desailly *s-a ramolit. Aleargă ca la şah*. În schimb, supărarea pe Danemarca a trecut aproape de tot. Nu mai contează că România nu participă. Doar toată Europa e acum *de-a noastră*, Euro 2004 a devenit un fel de campionat intern. Chiar unul ca Figo, din îndepărtata Portugalie e ca şi *de-ai noştri..., băiat dăştept*. Totti... tot aşa, mai ales că *scuipă mai mişto ca Hagi*. Bulgarii însă, sînt şi nu prea sînt *de-ai noştri*. Mare dilemă la eşecul lor: să rămîi pe gînduri din cauza găleţii comune sau să te bucuri că *li s-au ofilit castraveţii*. Oricum, *parcă veniseră să-şi cultive murăturile pe gazon*. Spania a fost eliminată..., a plecat acasă, nu e cine ştie ce supărare, *păi, n-a plecat de bună voie şi din Irak?*. Iar arbitrii sînt, ca de obicei, *de partea echipelor puternice, nemernici sau chiori. Mai chiori ca BEC-ul care, de bine de rău, a mai văzut ceva faulturi la adversari sau henţuri pe buletine*.

Bacăul nu va mai juca pe stadion cu nume de primar, dar acum sînt ceva şanse să se întîmple asta la *Ceahlăul. Cică mai întîi o să mărească punctul de la 11 metri*. Sechelariu nu mai e *de-al nostru*, în schimb Băsescu rămâne şi *i-am dat şi trupă să-l vedem cum se descurcă*. Nu chiar toată echipa pe care şi-a dorit-o pentru că *voia s-o bage la înaintare şi pe Boagiu*, iar femeile cu politica şi cu fotbalul nu au a se amesteca. Lasă că şi Onţanu e *de-ai noştri (ca şi Vanghelie de la PNA)*. Dacă la Sibiu s-a făcut echipă de nemţi *că e şi ei de-ai noştri, bre*, Clujul trebuia şi el *scos la divizia A. Şi nu cu rusu, lua-l-ar Abramovici să-l ia, pe bancă lîngă Mutu. Cu cioc cioc, Boc, că tot a arătat că ştie să facă plonjoane*. Dar ce ne facem cu aceia care n-au echipă la judeţene. *Las' că vine sezonul transferurilor, totu-i să nu mai dăm cu stîngu' n dreptu'*.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Ce-am înţeles din campania electorală

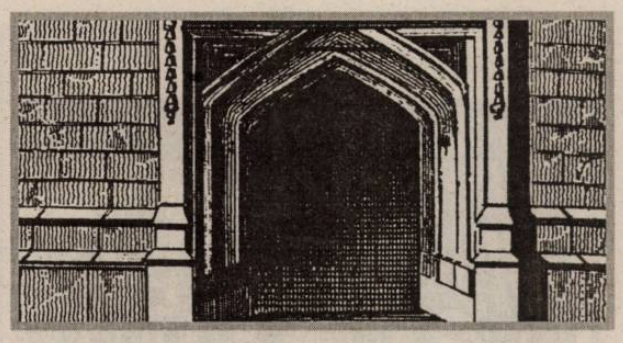

Am înţeles că de dragul succesului politic e posibilă orice reaşezare şi orice combinaţie. Nimeni şi nimic, om sau partid, nu mai are cazier pentru abateri extremiste sau pentru şerpuielile greţoase de la sînul puterii spre lins picioarele opoziţiei. Am înţeles că important e să ştii a jongla cu speranţa, arătînd-o ca pe-o minge de foc tuturor bezmeticilor cu drept de vot, cărora între timp le poţi promite orice: că se schimbă, că se continuă, că se poate. Am înţeles că lumea politică n-are nici o legătură cu morala şi că orice faptă bună nu rămîne nepedepsită. Am înţeles cît de dureroasă este dependenţa de vorbe mari şi cuvinte frumoase şi cît de nefericiţi sîntem în absenţa acestora. Am înţeles că vrem să fim minţiţi şi că ne place combinaţia halucinogenă a promisiunilor fără acoperire.

Cu uimire şi teamă am înţeles şi ce vrem: spectacole ieftine, turniruri, măşti şi uitare. Ne agăţăm disperaţi de exerciţiul dureros al trecutului cu vederea şi reinventăm la fiecare patru ani figurile ofilite ale aceleiaşi lumi politice. Am înţeles că nici nu putem altfel, că ne-au secat imaginaţia şi răbdarea, dar n-am înţeles niciodată cum de reuşim să privim senin în ochii copiilor noştri după fiecare viol la care participăm zîmbitori, cu ştampila în mînă.

Am înţeles că unii ajung să-şi închipuie nemurirea ca fiind o afacere de partid şi că visează să intre în cartea de istorie pentru inspiraţia de a fi fost la locul potrivit atunci cînd timpul a cerut-o. Am înţeles cît de puţin contează omul simplu, dar şi ce pumn teribil ştie să închidă Gheorghe. Am văzut feţe plîngăcioase de indivizi care şi-au închipuit că totul e de vînzare şi am înţeles că, din cînd în cînd, ne aducem aminte de lecţia tristă a lui Iuda. Am privit aroganţii lăsînd bărbia în jos şi înclinînd genunchii şi-am înţeles ce simplă e lecţia umilinţei cînd vine din partea unui întreg popor. Am ascultat discursuri măcinînd căinţa şi vorbe tari povestind victoria şi-am înţeles că pentru fiecare învins există un învingător, dar că asta nu se aplică celor ce mint pe termen lung şi nici celor ce au uitat cum arată umilinţa sau bucuria firească.

Am înţeles că trebuie să mai aştept şi să mai sper încă o dată. Am înţeles că răbdarea n-are nimic a face cu puterea şi că victoriile sînt de partea celor ce îndrăznesc să ia, adeseori fără a cere. Am înţeles că jocul de-a puterea e hărăzit doar celor puternici şi-am înţeles cît de subţire e linia care ne desparte de ridicol. Am văzut cretini, lacomi, imberbi, sălbatici, saltimbanci, proşti şi hoţi exersînd minciuna şi-am înţeles că, deocamdată, nimic nu se schimbă. Dar am votat contra pentru că am înţeles să-mi asum încercarea.

NIMIC MAI STUPID DECÎT SELECTAREA ALIAŢILOR ÎN SPATELE BLOCULUI, PRINTRE ETERNITĂŢI SUFLATE DE VÎNT

● Nimic mai stupid decît afişele candidaţilor nealeşi. De exemplu, cel al Ancăi Boagiu pe care scrie: „Eu v-am ales pe voi". Noi nu. Vasile Gherasim continuă să ne zîmbească liniştit şi încrezător pe la metrouri şi pe străzi. Celălalt Vasile (Mihalache), de la sectorul 4, ne apare ca un biet pensionar. Daţi-le jos că ne întristează. (**A. M.**)

● La Radio România Actualităţi, într-o seară, o voce feminină dădea informaţii despre desfăşurarea examenului de capacitate. Printre altele, a vorbit la un moment dat despre un program informatic care îi poate ajuta pe elevi „în selectarea şi *prioritizarea* opţiunilor, dacă se poate spune aşa". Nu, în nici un caz nu se poate spune aşa. (**M. V.**)

● 90% dintre subiecţii unui sondaj efectuat la Moscova au declarat că nu au nici un sentiment ostil faţă de fostele ţări inamice din cel de-al doilea război mondial. 24% nici nu-şi amintesc care au fost aliaţii Uniunii Sovietice. Cred că e o bună bază de discuţie. O discuţie despre ce? Ei, despre ce? Despre Campionatul European de fotbal! (**R. C.**)

● La parterul unui bloc din cartierul meu se află o prăvălie cu de toate. Patronul a lipit pe geam un afiş pe care scrie: „Băuturile alcoolice se vînd numai pentru acasă". Aşa încît grupuri de trei-patru cetăţeni îşi cumpără de la prăvălie cuvenitele berici şi apoi se duc să le bea în spatele blocului. Cred că acolo se simt ca acasă. (**M. V.**)

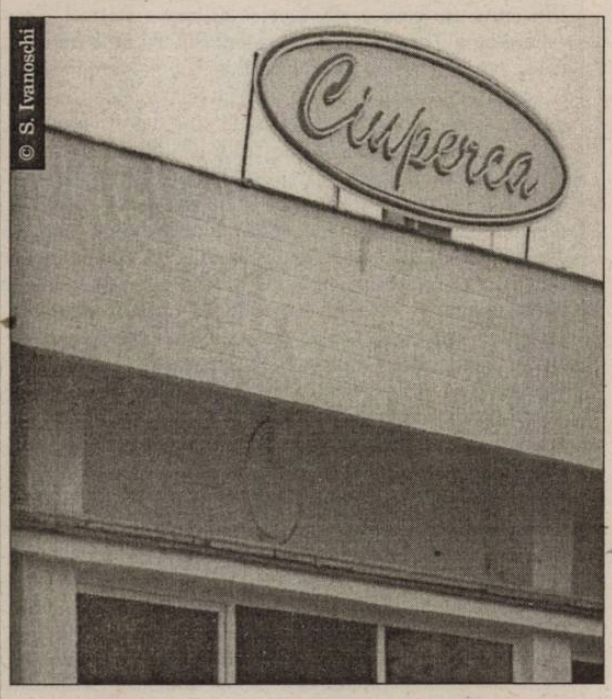

Cu ochii-n 3,14

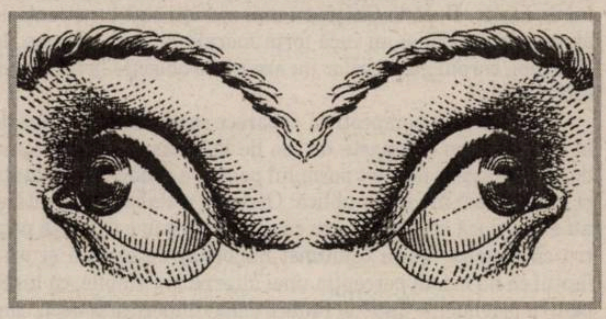

● Un grup de experţi (editori ai unor reviste specializate în modă, modele şi mondenităţi) a stabilit în topul unui sondaj organizat de compania Evian că artista cea mai frumoasă din toate timpurile este Audrey Hepburn. Nici o obiecţie majoră. Decît la expresia „din toate timpurile". Cinefil înrăit, nu lucrez printre eternităţi decît cu zilele săptămînii. Pentru mine, Audrey Hepburn este cea mai frumoasă artistă a unei zile de joi, cînd, într-o seară de toamnă, i-am spus femeii pe care o iubeam: „E o plăcere să te pot privi (replica lui Bogey din *Casablanca),* semeni cu Audrey Hepburn în *Şarada*". (**R. C.**)

● *Libertatea* ne anunţă că – inspirate probabil de afişul Festivalului Transilvania – „Deputatele evită fustele de mătase / de frică să nu devină copii ale actriţei Marilyn Monroe", cu explicaţia: „Gurile de aer condiţionat sînt astupate cu ziare" (celebra poză a lui MM, cu rochia suflată de vînt, flutură peste text)... Mi se pare o glumă bună: deputatele noastre nu riscă deloc, dar absolut deloc, să devină „cópii" ale lui Marilyn! Pe cuvîntul meu de marilynolog. Altfel, de mult aş fi fost în Parlament... (**a. l. ş.**)

CĂ E ALBĂ, CĂ E NEAGRĂ, E BINE SĂ TE ÎMPRIETENEŞTI CU PEISAJUL ARĂTĂTOR

● În plin centrul Capitalei, pe str. Vasile Lascăr, acest graffiti militant-melancolic (în majuscule negre): „TUPAC LIVES. 1971-?". Răspunsul la<?> este: „*Who the f*** cares?*". Că e albă, că e neagră, de-o fi viu sau de-o fi mort, Tupac or not Tupac... (**a. l. ş.**)

● În campania electorală, e bine să te împrieteneşti cu favoritul. Micii întreprinzători din cartierul meu au înţeles cel mai bine acest lucru: la primul tur de scrutin, toate buticurile, terasele şi pieţele din zonă purtau afişe cu candidatul PSD la primăria de sector. A doua zi după difuzarea rezultatelor, afişele au început să dispară: era destul de evident, candidatul PSD nu mai avea şanse, la ce bun să-i ţii afişul în vitrine? În politică, la fel ca în comerţ, *fair play* e o noţiune de neînţeles. (**M. M.**)

● Ştire în *Jurnalul Naţional:* „În peisajul muzicii româneşti a apărut, de curînd, o altă cîntăreaţă, pe nume Deea, care are şanse să devină cunoscută datorită fizicului său apetisant. Ea poate rivaliza, din acest punct de vedere, cu mult mai titratele fete de la Blondy". Iată cum evoluează limba română... „Titrat" trebuie să însemne „des amintit în titlurile din presă". Căci de aici vin acum titlurile academice. (**C. P.-B.**)

● Cine ţine cu Cehia la acest campionat european de fotbal – măcar aşa, puţin – este rugat să ţină, în serile ce urmează, seara pe la zece fără un sfert, degetul mijlociu al mîinii drepte încălecat peste arătător. Merită băieţii. Cine nu ţine este rugat să ţină încălecate două degete la ambele mîini – cehii ne sînt viitori adversari pentru Mondiale, nu mai avem scăpare. (**A. C.**)

CEVA MĂ FACE SĂ CRED CĂ DISPREŢUL FĂRĂ SUS/JOS CONTINUĂ SERIA PATRIARHALĂ ŞI MIROASE A TÎNĂR VECHI

● Într-o declaraţie dată emisiunii în limba română a BBC, Traian Băsescu explică înfrîngerea Ancăi Boagiu prin reaua prestaţie în dezbaterea televizată. „Dacă unui bărbat i se iartă mitocănia...", spunea primarul ştiind despre ce vorbeşte, după ce s-a abţinut să-şi dea în petic aproape în toată campania, „pentru o femeie ea e nepotrivită". E o gîndire politic incorectă: ar trebui să fim egali, femeile cu bărbaţii. Şi ceva mă face să cred că nu e departe ziua cînd vom izbîndi, mitocanii de toate sexele vor avea acces la putere. (**M. B.**)

● Trecînd prin lumea multă dintr-o piaţă, urechea mea aude cum îşi exprimă unul dispreţul faţă de altul astfel: „Băi satisfacţie fără alcool!". (**D. S.**)

● Sorin Roşca Stănescu îl someză pe Vadim Tudor, în *Ziua* de sîmbătă, să renunţe la sloganul „Jos Mafia! Sus Patria!", devenit marcă a Societăţii Ziua. De parcă „sus", „jos", „dreapta", „stînga" mai au vreo importanţă în lumea noastră postmodernă... (**S. S.**)

● Reclamele la unele produse alimentare sau de curăţat continuă seria patriarhală: în cea la Knorr Delikat, nu doar mama e supusă autorităţii capricioase a bărbatului, ci şi fiica; într-un stil cît se poate de tradiţional, aceasta obţine aprobarea tatălui ca să meargă la un concert doar după ce îl îmbunează pe acesta cu o mîncare gustoasă. (**I. P.**)

● Echipa de rugby a clubului Dinamo trebuia să joace într-o cupă europeană. Dar conducerea a refuzat participarea pentru că echipa este tînără şi sigur ar fi luat bătaie la un scor ruşinos, care i-ar fi demoralizat pe băieţi. Mă gîndeam la asta în timp ce vedeam meciul de fotbal Olanda-Cehia, viitoarele adversare ale României. (**C. G.**)

● Bernard Pivot – omul de cultură care-şi începe ziua de scris-citit cu *L'Equipe* – e un antinostalgic într-un domeniu unde tot românul competent dă lacrimă lungă şi grea: fotbalul de altădată. Într-un interviu excelent acordat lui Cristian Geambaşu de la *Gazeta Sporturilor,* telectualul e tranşant: „Prefer fotbalul de acum celui romantic. Fotbalul de ieri-alaltăieri nu mă mai atrage. Cînd revăd un meci din trecut parcă i-aş citi pe Racine şi Corneille. Totul miroase a vechi". *Dilema veche*, tocmai ea, îl salută. (**R. C.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Troc şi Constituţie

În timp ce la noi curgeau lacrimile de turul 2 ale lui Sechelariu, rămas fără primărie (şi, probabil, în curînd, fără nume de stadion), Consiliul European adopta proiectul de Constituţie europeană. Bineînţeles, presa şi televiziunile noastre au acordat mai mult spaţiu lui Sechelariu şi celorlalte detalii pitoreşti ale alegerilor locale decît Constituţiei.

Dacă privim în urmă la felul cum s-a desfăşurat campania electorală, la tipul de zgomote şi de „dezbateri" pe care l-a propus, putem constata că societatea noastră are încă unele trăsături de tip medieval: baronii locali există nu numai pentru că nişte indivizi ajunşi la putere se comportă abuziv, dar şi pentru că asemenea comportamente sînt acceptate tacit şi încurajate: mai ales la sate, unde oamenii sînt mai puţin informaţi şi educaţi, relaţia cetăţeanului cu reprezentanţii puterii combină un soi de vasalitate cu trocul electoral. Nu e vorba pur şi simplu de „promisiuni electorale", ci de schimburi concrete: pentru a primi voturile, unii candidaţi au dat zahăr, ulei, făină, mici, bere, i-au adus pe alegători la vot cu microbuzul ori cu taxiul ş.a.m.d. În Europa, asemenea „proceduri" mai existau doar în Sicilia, unde în multe localităţi voturile erau controlate de Mafia, dar lucrurile s-au schimbat substanţial în ultimii ani. La noi, nu doar tentativa candidaţilor de a-i cumpăra ieftin pe alegători e îngrijorătoare, dar şi reacţia acestora: sînt destui oameni, mai ales dintre cei săraci şi dependenţi de ajutoarele de la stat, care aplică un singur criteriu: „îl votez pe X, că ne-a dat ajutoare". Faptul că la sate prezenţa la vot a fost mai mare decît în mediul urban nu se explică, aşa cum crede preşedintele Iliescu, prin existenţa unei „conştiinţe civice" mai mari în mediul rural, ci tocmai prin faptul că la ţară asemenea trocuri sînt mai uşor de realizat.

Ce distanţă este între astfel de vînzări-cumpărări de voturi la preţ de nimic şi „marea construcţie europeană"? Este vorba, pur şi simplu, despre stadii istorice diferite, despre trepte de evoluţie civică şi culturală greu de compatibilizat. Candidaţii profită de lipsa de informare şi de educaţie a cetăţenilor; de fapt, ei nici nu-i consideră cetăţeni, ci un fel de supuşi de care se folosesc pentru a ajunge la putere, iar apoi, de la „înălţimea" scaunelor lor, le aruncă un pic de asfalt pe stradă, cîteva becuri pe străzile principale, organizează o campanie de dat cu bidineaua pe faţadele coşcovite ale blocurilor ceauşiste şi gata, le cer votul din nou. Bineînţeles, nu uită să se laude cu toate astea: în sectorul 2 din Bucureşti, de exemplu, primarul Onţanu (reales, căci „ne-a dat") a schimbat prosteşte numele Grădinii Ioanid, a înfipt la intrarea în fiecare părculeţ nişte pancarte oribile, scrise cu litere de-o şchioapă, ca îndemnurile la întrecerea socialistă, pe care tronează numele său. La fel au făcut o sumedenie de alţi primari, punîndu-şi numele pe autobuze, pe centrale termice şi pe garduri cîrpite în timpul mandatului lor. Nu mi se pare o mare diferenţă faţă de obsesia lui Funar de a vopsi totul în roşu, galben şi albastru: acelaşi prost gust şi aceeaşi atitudine de parvenit care vrea „să lase urme", plin de o bucurie tîmpă că are puterea şi deci poate văcsui tot oraşul dacă vrea. Iar cetăţenii n-au decît să caşte gura uimiţi, să-i pupe mîna, să zică bogdaproste şi să pună ştampila de vot unde trebuie.

Mandatul primarilor aleşi acum „începe în România şi se termină în Europa", a spus premierul Adrian Năstase. Îi vom vedea, aşadar, făcînd campanie la referendumul pentru aderarea la UE ori pentru adoptarea Sfintei Constituţiuni europene şi promiţînd mici PHARE şi beri SAPARD. Iar străzile şi parcurile se vor umple de pancarte care vor consemna că satul/oraşul a intrat în Europa în timpul mandatului lor. Păcat că n-a mai fost ales Funar: sînt sigur că ar fi vopsit tot Clujul în albastru cu steluţe...

Magdalena BOIANGIU

Presa în alarmă

Ambasadorul Republicii Federale Germania la Chişinău, dr. Michael Zickerick, a deschis simpozionul despre libertatea presei desfăşurat două zile în capitala Republicii Moldova, evocînd „foarfecele din creierul fiecărui ziarist". Gazetarii din Moldova sînt mai îngrijoraţi de foarfecele din mîinile cenzorilor de partid şi de stat deveniţi deosebit de agresivi. Simpozionul internaţional organizat de Institutul Goethe din Bucureşti (Chişinău, 7-8 iunie) a avut meritul de a se desfăşura într-un moment încă posibil pentru echilibrarea unei situaţii cu perspective catastrofale. Aflat la putere prin vot democratic, Partidul Comunist din Moldova se comportă ca un partid unic, îngrădind libertatea de exprimare, anulînd, pe de o parte, legile care o garantau, instituind, pe de altă parte, monopolul informaţiei. Au fost suspendate emisiuni de televiziune şi posturi de radio, au avut loc percheziţii, trupele speciale au fost trimise în studiourile de televiziune pentru a-i „calma" pe recalcitranţi, au fost iniţiate procese politice împotriva publicaţiilor independente.*

Desigur, ca întotdeauna, e loc şi de mai rău. Gheorghe Budeanu, ziarist la publicaţia *Timpul* din Chişinău, a povestit molcom despre strădaniile colectivului său de a stabili relaţii de colaborare cu presa din Transnistria. Amănuntele sînt expresive: nu există linii telefonice directe între Chişinău şi Tiraspol, acolo presa (integral în limba rusă) este purtătoarea unei atitudini antioccidentale, antidemocratice, contactele cu presa centrală sînt evitate, conducerea ziarelor este asigurată parţial de militari; la o întîlnire, organizată cu greu, şeful unei publicaţii locale a venit îmbrăcat în uniforma lui de maior. Dacă la Chişinău unii ziarişti sînt conştienţi de abuzurile puterii şi au încă forţa morală de a le reclama, la Tiraspol, corpul gazetarilor nu are nici o obiecţie la felul cum este tratat.

Aceasta ar fi perspectiva, deoarece conducerea politică de la Chişinău nu e departe de cea de la Tiraspol cînd e vorba de democraţie şi face tot posibilul pentru a reduce importanţa şi rolul presei în viaţa publică. Opoziţia e slabă şi divizată şi nu e clar dacă e slabă pentru că e divizată sau e divizată pentru că e slabă. Votul comunist majoritar se explică şi prin faptul că nu există percepţia unei alternative viabile, că lupta pentru privilegiile date de Putere e mai importantă decît concurenţa programelor politice. În asemenea condiţii, cetăţeanul nu poate fi scos din capcana stabilităţii promise de comunişti decît prin educarea reflexelor democratice şi doar o presă independentă îşi poate asuma această misiune. Or, puterea de la Chişinău loveşte exact în acele locuri unde există premisele dialogului, acolo unde discuţia în contradictoriu este încurajată şi nu interzisă. La postul de radio al Primăriei exista un talk-show de noapte, intitulat *Hyde Park*, unde cetăţenii erau invitaţi să-şi exprime opiniile. Opiniile exprimate noaptea nu coincideau cu cele pe care le auzea Puterea ziua. Moderator era un tînăr jurnalist, Oleg Brega. Nu am ascultat niciodată emisiunea şi nu pot să spun în ce măsură reproşurile formulate erau îndreptăţite sau nu. Pot să spun, însă, că iniţiativa convocării cetăţenilor la poliţie, anchetarea lor în legătură cu intervenţiile din emisie şi suspendarea emisiunii sînt întru totul consonante cu practicile comuniste şi cu totul în afara practicilor europene asumate ipocrit de nomenclatura de la Chişinău. O dată pe săptămînă autorul emisiunii suspendate, devenit preşedinte al ONG-ului *Hyde Park*, se întîlneşte pe Aleea Clasicilor din parcul oraşului cu cei care nu s-au împăcat cu desfiinţarea emisiunii. Clasicii n-au nimic împotrivă, dar evoluţia spre democraţie are nevoie de ceva mai mult. Intervenţiile gazetarilor moldoveni Gheorghe Budeanu, Dorin Chirtoacă, Igor Boţan, Vasile Spinei, Angela Sîrbu, Nicolae Negru, Corina Fusu, Oleg Brega, Valentina Tăzlăuanu, ale moderatorilor Vitalie Ciobanu, Victor Osipov, Vasile Gîrneţ au desenat tabloul complet, cu date şi fapte, al situaţiei de alarmă în care trăieşte presa din Republica Moldova. Pe măsură ce dispare oxigenul, se otrăveşte şi atmosfera; compromisul, renunţările minează solidaritatea, sancţiunile băneşti îi gonesc pe ziarişti spre alte ocupaţii, mai lucrative, permanenta hărţuială îi epuizează pe alţii.

Prezenţa la simpozion şi intervenţiile decise ale lui Terry Carlbom, secretarul general Pen Club International, cea a lui Dietrich Schlegel, purtător de cuvînt al secţiei germane a organizaţiei *Reporteri fără frontiere* – Berlin, membru în prezidiul *Südosteuropa Gesşelschaft*, din München şi a lui Claus Neukirch, ofiţerul de presă al misiunii OSCE în Moldova, au avut darul de a da curaj participanţilor ziarişti din Moldova, de a le arăta că nu trăiesc într-o rezervaţie uitată a continentului, că gravele lor probleme preocupă organismele europene abilitate să lupte pentru libertatea de exprimare.

Poate că intervenţiile din simpozion despre presa culturală din România (Elena Vlădăreanu, Magdalena Boiangiu), din Bulgaria (Blagovest Zlatanov) sau din Cehia (Tomas P. Klavna) puteau să pară departe de acest context şi alături de problemă, dar devenirea presei din Bucureşti, confruntată cu dificultăţi asemănătoare, dacă nu similare, e instructivă pentru erorile unui parcurs accidentat, de evitat în condiţiile grele de la Chişinău. Ca în toate ţările în tranziţie, graniţa dintre presa culturală şi cea de informaţie e foarte fluidă şi e important ca presa să nu renunţe la echidistanţă, să ofere informaţii şi să producă analize obiective pentru a da cititorilor posibilitatea de a opta în cunoştinţă de cauză. Cînd spaţiul de libertate este folosit pentru gîlcevile între confraţi, spectacolul îi îndepărtează pe oameni de paginile presei scrise de intelectuali şi permite ziarelor supuse să se instaleze pe locurile celor plecaţi la lupte intestine.

Discuţii aprige au fost iscate de problema capitalului străin în presa ţărilor în tranziţie. Srgjan Kerim, din Macedonia, însărcinat pentru Europa de sud-est al trustului de presă *Westdeutsche Allgemeine Zeitung-GGF* a spus clar că organizaţia reprezentată de el nu intervine în politica editorială şi este interesată de profit. În acest context întrebarea formulată de Alexandru Lăzescu „Investiţiile străine în mass-media, problemă sau soluţie?" nu şi-a găsit un răspuns. Aşa cum a arătat şi Gabriela Adameşteanu, după manipulările Puterii, cenzura economică exercită presiuni asupra presei independente. Piaţa favorizează publicaţiile comerciale, indiferente la tulburările spaţiului public şi, în mod firesc, atît capitalul autohton cît şi cel străin migrează spre acest tip de tipărituri. Alături de libertatea de opinie şi cea de expresie, profitul face şi el parte din setul de valori şi libertăţi democratice. Simpozionul a marcat un moment de răscruce în lupta pentru o presă independentă în Republica Moldova, luptă atît de neglijată de presa din România care s-a instalat egoist şi grăbit în cuceriri ce-i par ireversibile.

Ca de obicei în asemenea împrejurări, contactele umane stabilite în afara cadrului formal au permis aprofundarea dialogului, sesizarea nuanţelor unei situaţii dominate de absenţa transparenţei. Totul însoţit de binevoitoarea autoritate a doamnei Heidegert A. Hoesch, directoarea Institutului Goethe din Bucureşti şi graţioasa veghe a Cristinei Borţun (coordonator de proiect).

* Parteneri: Südosteuropa Gesellschaft, Contrafort, Pen Club Moldova; cu sprijinul Pactului de Stabilitate, al Ambasadei Germane la Chişinău, al Institutului Polonez Bucureşti, al Centrului Ceh şi al Centrului pentru jurnalism independent, Chişinău. Sponsor: Hotel Dedeman.

Faptele vorbesc

La TV, se fac tentative de a se închide emisiunile interactive şi în direct, cum este emisiunea zilnică matinală „Bună dimineaţa". Conducerea se implică în politica editorială a emisiunii săptămînale de dezbateri „Bună seara", care are cel mai înalt *rating* la televiziune. Din sondajul de opinii referitoare la federalizarea Republicii Moldova, au fost excluse toate părerile ce cuprindeau dezacordul faţă de federalizare. Nu se oglindesc conflictele între Putere şi întreprinderile neloiale Puterii, cum ar fi MEGADAT.com, cel mai mare operator de servicii Internet din Moldova. Nu s-au reflectat acţiunile de protest ale jurnaliştilor de la ANTENA C şi EURO TV în etapa lor iniţială. Emisiunea săptămînală „Ora Opoziţiei" a fost închisă, ea fiind înlocuită cu emisiunea „Arena", difuzată o dată pe lună. Programele de ştiri TV continuă să abordeze realităţile prin prisma Puterii. Guvernanţii menţin practica nocivă de corupere a teleradiojurnaliştilor incluzîndu-i în componenţa delegaţiilor oficiale peste hotare, încurajînd astfel loialitatea acestora faţă de Putere.

La Radio, situaţia e şi mai gravă din cauză că mai mulţi jurnalişti de forţă în ultimii ani n-au rezistat presiunilor Puterii şi au demisionat. 90 % din ştirile date pe post la radio au caracter oficial. Orice s-ar întîmpla în republică sau în lume, ştirile la Radio Moldova încep obligatoriu cu activitatea Preşedinţiei, a Parlamentului şi Guvernului. Din emisiuni este exclusă orice critică a Puterii. Toate evenimentele care nu sînt pe placul Puterii nu-s reflectate deloc sau sînt reflectate tendenţios, din secvenţele reporterieşti se elimină alte opinii decît cele oficiale. La 1 mai au avut loc mitingurile celor două sindicate. S-a oglindit pe larg doar mitingul sindicatului „Solidaritate", afiliat Puterii. De Ziua Internaţională a Libertăţii Presei, s-a relatat doar despre Congresul Ligii Jurnaliştilor Profesionişti, tot o creaţie a Puterii, şi nu s-a oglindit nici o acţiune organizată de mass-media independentă. La 9 mai, de Ziua Victoriei în cel de-al doilea război mondial, li s-a dat cuvîntul doar veteranilor Armatei Sovietice, fiind ignoraţi veteranii Armatei Române. Este limitat accesul la microfon al membrilor Uniunii Scriitorilor, pe cînd membrii Uniunii Scriitorilor „Nistru", creată de Putere, nu au nici un obstacol. Congresul PPCD de pe 16 mai n-a fost oglindit de nici un reporter radio la faţa locului, dîndu-se pe post doar ştirea agenţiei de stat „Moldpress". Crearea blocului „Moldova Democratică" a fost reflectată sumar şi într-un stil caricatural. De exemplu, în baza ştirii agenţiei de stat „Moldpress", prezentatorul a afirmat că listele electorale ale noului bloc „Moldova Democratică" urmează să fie confirmate la Bucureşti. Sintagma „limba română" continuă să fie tabu la postul naţional de radio.

(din comunicarea Corinei Fusu, jurnalist la TV Moldova 1, Departamentul Actualităţi)